

**A MAGYAR
SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK
1957–1958. ÉVI
JEGYZŐKÖNYVEI**

**MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
BUDAPEST, 1997**

A MAGYAR
SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK 1957-1958. ÉVI
JEGYZŐKÖNYVEI

A MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR KIADVÁNYAI

II.

FORRÁSKIADVÁNYOK

29.

Sorozatszerkesztő

LAKOS JÁNOS

**A MAGYAR
SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK
JEGYZŐKÖNYVEI
1957–1989**

Kötetszerkesztő

SOÓS LÁSZLÓ

1957–1958. ÉVI JEGYZŐKÖNYVEK

**A MAGYAR
SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK
1957–1958. ÉVI
JEGYZŐKÖNYVEI**

Szerkesztette és jegyzetekkel ellátta
NÉMETHNÉ VÁGYI KAROLA–SOÓS LÁSZLÓ–
T. VARGA GYÖRGY–UJVÁRY GÁBOR

**MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
BUDAPEST, 1997**

Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával
a Magyar Országos Levéltár gondozásában

A bevezető tanulmányt írta

NÉMETHNÉ VÁGYI KAROLA–T. VARGA GYÖRGY

ISSN 0073–4055 (MOL Kiadv. II. Forráskiadványok)

ISBN 963 631 053 X ö (MSZMP KB jk. 1957–1989)

ISBN 963 631 078 5 (1957–1958. évi jk.)

© Magyar Országos Levéltár, 1997.

Kiadja a Magyar Országos Levéltár, Budapest
Felelős kiadó: Lakos János főigazgató
Készült a Széchenyi Nyomda Kft.-ben, Győr K-972
Felelős nyomdavezető: Nagy Iván ügyvezető igazgató
Terjedelem: 84 (A/5) ív

Előszó

1994 elején jelent meg az MSZMP Központi Bizottságának (KB) 1957 és 1989 közötti szó szerinti jegyzőkönyveit közreadó kiadványsorozat első darabja, amely az 1989. évi jegyzőkönyveket tartalmazza. Most a Magyar Országos Levéltár e nagy vállalkozásának következő, a dokumentumok keletkezését tekintve első kötetét tartja kezében az Olvasó.

A Politikatörténeti Intézet kiadásában négy kötetben már napvilágra kerültek az 1956. évi magyar forradalom napjaiban Magyar Dolgozók Pártjából Magyar Szocialista Munkáspárttá átalakult kommunista párt ideiglenes vezető szerveinek jegyzőkönyvei, amelyek jól megvilágítják az 1956. november–1957. június közötti időszak, a forradalom és szabadságharc eltiprása utáni jó félev történéseit, amelynek vége felé a Kádár-rezsim szovjet segítséggel, vérrel és vassal megszerzett hatalmának konszolidációja éppen hogy elkezdődött.

1957 júniusában Kádár János és társai már úgy érezték, hogy lassan-lassan megszilárdul helyzetük. Ennek jegyében ülésezett az MSZMP országos értekezlete június 27. és 29. között. Az értekezlet elemezte az „ellenforradalom” okait, jóváhagyta a párt 1956. november óta követett politikáját, kijelölte a konszolidáció befejezésének feladatait és új szervezeti szabályzatot fogadott el. Megszűnt az MSZMP szervezetének ideiglenessége, ismét Politikai Bizottságnak nevezték el az operatív vezető tisztséget, és újra első titkárt választottak. E tisztséget Kádár János töltötte be, aki egyúttal 1958. január végéig a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elnöke is maradt.

Jelen kötet az országos pártértekezlet utáni első, 1957. június 29-i KB-üléstől az 1958. december 5–7. közötti, háromnapos KB-ülésig terjedő szó szerinti jegyzőkönyveket tartalmazza. Összesen 12 ülést tartott a KB ebben a másfél éves időszakban. Ezek közül kettő teljes egészében, kettő részben zárt ülés volt (három alkalommal a Nagy Imre-per kérdése került terítékre, egy alkalommal, 1958 decemberében pedig a büntetőpolitika elveiről folyt zárt ajtók mögött a vita). Négy esetben ún. kibővített ülésre került sor.

A kötetben olvasható jegyzőkönyvekből nyomon követhető a forradalom és szabadságharc leverése utáni párt- és kormányzati politika, valamint az „ellenforradalmi erők” elleni harc alakulása. Minden lényeges kérdés a KB elé került ebben az időszakban. A testület megtárgyalta többek között a Nagy Imre-per kérdését többször is, a Moszkvában tartózkodó volt vezetők (Rákosi, Gerő, Kovács István, Hegedüs András stb.) hazatérésének ügyét, a falusi pártmunka helyzetét, a hároméves terv irányelveit, az MSZMP művelődési politikájának irányelveit, a pártkongresszus összehívására vonatkozó javaslatot és a párt agrárpolitikájával kapcsolatos előterjesztést. Gyakran szerepelt az ülések napirendjén Kádár János valamilyen tájékoztatója. Így 1957. július 3-án az SZKP-nak a Malenkov–Kaganovics–Molotov-csoport ügyében hozott határozatáról, november 1-jén a bel- és külpolitikai helyzetről, november 29-én a Moszkvában járt pártdelegáció tárgyalásairól, 1958. június 6-án szintén a Moszkvában lezajlott tárgyalásokról (magyar–szovjet gazdasági kapcsolatokról, a KGST munkájáról, a Varsói Szerződés politikai tanácskozó testületének üléséről), július 25-én időszerű belpolitikai kérdésekről, október 13-án „politikai” kérdésekről adott meglehetősen részletes tájékoztatást a párt első titkára. Nemegyszer nyílt viták színtere is volt a KB ülése (lásd pl. 1958 decemberében a mezőgazdaság szocialista átszervezése módjának kérdésében Fehér Lajos, Kádár János és mások összetűzéseit).

Nyugodtan ki lehet jelenteni, hogy e források alapvető jelentőségűek a három évtizedet megért Kádár-rendszer keletkezéstörténete szempontjából. Használatuk elengedhetetlenül szükséges bármely 1956 utáni történeti téma feltárásához.

A szó szerinti jegyzőkönyvek közlését az egész sorozathoz szóló „Bevezetés” előzi meg. Ebben a szerzők rövid áttekintést adnak az MSZMP 1956–1989 közötti szervertörténetéről. Megismertetik az Olvasót a párt központi vezető testületeinek, munkabizottságainak és apparátusának szervezeti rendjével, hatáskörével, a működésük során keletkezett dokumentumok fajtáival, továbbá tájékoztatást adnak a jegyzőkönyvek közlési és jegyzetelési módjáról.

A Kiadó reméli, hogy a KB-jegyzőkönyvek sorozatának jelen kötete is hozzájárul a Kádár-korszak jobb megismeréséhez.

Budapest, 1997. április

Lakos János

BEVEZETÉS

I.

A kommunista párt Magyarországon 1956 novemberétől 1989 októberéig Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) néven működött.

A Magyar Szocialista Munkáspártot kétszer alapították meg. Az első tiszavirág-életű volt, a szovjet katonai intervenció miatt. A másik „örök időkre” rendezkedett be, a katonai megszállás talapzatára épülő szovjet politikai intervenció segítségével. Az első *új kommunista pártot* kívánt életre hívni, a második *a kommunista párt újjászervezését* vállalta, és valósította meg. Az első felhívásának megszólítása: „Magyar munkások, parasztok, értelmiségiek!” A másodiké: „Magyar kommunisták! Magyar Dolgozók Pártjának tagjai! Elvtársak!” Az első felhívása szerint „Népünk dicsőséges felkelése lerázta a nép és az ország nyakáról a Rákosi-uralmat, kivívta a nép szabadságát és az ország függetlenségét, amely nélkül nincs, nem lehet szocializmus. Bátran elmondhatjuk, ennek a felkelésnek eszmei és szervezeti vezetői, előkészítői a ti soraitokból kerültek ki.” A második felhívása 1956 októberének eseményeit ellenforradalomnak minősítette.

A két felhívás között egy hét sem telt el...

Az első MSZMP rádiónyilatkozatát – amit Kádár János olvasott fel – 1956. november 1-jén este 10 óra előtt sugározta a Szabad Kossuth Rádió.¹ A felhívás helyzetértékelése szerint „A nép felkelése válaszút elé érkezett. Vagy lesz elég erejük a magyar demokratikus pártoknak vívmányaink megszilárdítására, vagy szembekerülünk a nyílt ellenforradalommal.” A felhívás hírül adta: „E súlyos órákban azok a kommunisták, akik eddig is harcra hívtak a Rákosi-önkényuralom ellen, számtalan igaz hazafi és szocialista óhajának megfelelően elhatározták, hogy új pártot alapítanak. Az új párt egyszer s mindenkorra szakít a múlt bűneivel! Védi és védeni fogja mindenkivel szemben nemzeti becsületünket, hazánk függetlenségét... Védi és védeni fogja a demokrácia és a szocializmus ügyét, melynek megvalósítását nem idegen példák szolgálai másolásával, hanem országunk gazdasági és történelmi sajátosságainak megfelelő úton és módon keresi...” A felhívás bejelentette, hogy a szervezés megindítására, az ügyek intézésére és a pártalapító kongresszus összehívására előkészítő bizottság alakult, amelynek tagjai: Donáth Ferenc, Kádár János, Kopácsi Sándor, Losonczy Géza, Lukács György, Nagy Imre és Szántó Zoltán.

Az érdemi munka szinte meg sem kezdődhetett, mivel egyrészt az előkészítő vagy más néven Intéző Bizottság 1956. november 1-jén ülésezett ugyan, Kádár János részvételével, akinek azonban még aznap nyoma veszett, másrészt november 4-én az MSZMP Intéző Bizottságának tagjai – Kádár és Kopácsi kivételével – a budapesti jugoszláv nagykövetségen kerestek menedéket.

Kádár János november 1-jén magára hagyta a testületet, majd a hírhedt politikai turistaút után – mint a Hruscsov által megalakított Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány miniszterelnöke – november 3-án München Ferenc és Horváth Imre társaságában ismét hazai földre lépett. Szolnokon ún. „új forradalmi központ” szerveződött.

A második MSZMP felhívását Szolnokon fogalmazták meg, november 6-án, noha ez a párt és a felhívás aláírójaként feltüntetett Ideiglenes Központi Bizottság (IKB) csak november 7-én délután alakult meg, Budapesten... A felhívás szerint – amely a Szabad Nép november 7-i és a Népszabadság november 8-i számában is megjelent – az MSZMP „fő feladata, hogy széttűzza az ellenforradalom már leplezetlenül fellépő erőit”. Ebben a szövegben olvashatjuk először, hogy a Nagy Imre–Losonczy-csoport „elárulta a szocializmus ügyét”. A felhívás – a kényszerű névváltoztatás indoklásától eltekintve – a folyamatosságot hangsúlyozta: kijelentette, hogy „pártunk elvi alapjai változatlanok”, és ennek megfelelően tűzte ki a célt: „helyreállítjuk és új életre keltjük a párt szervezetét”. (Az MSZMP IKB huszonegy tagjából tizenöt korábban tagja volt az MDP Központi Vezetőségének; 1957 májusában az MSZMP 350 000 tagjának 85%-a tagja volt az MDP-nek is.) Az MSZMP kezdetől fogva állampártként szerveződött újjá.² Ezen mit sem változtatnak az olyan taktikai manőverek, mint az, hogy 1956 novemberében – a felhívással ellentétben – az MDP-től való elhatárolódásra helyezték a hangsúlyt, vagy az, hogy hosszú ideig nem zárták ki a többpártrendszer lehetőségét.

Az MSZMP 1957. június 27–29-én tartott Országos Értekezlete – amely lezárta az ideiglenesség időszakát – elvetette az (első) MSZMP Intéző Bizottságának 1956. november 4-e előtt hozott határozatait, elvileg és politikailag helytelennek és károsnak nyilvánította az MDP felosztatását és az MSZMP-nek új, az MDP-től független pártként való létrehozását. Az országos pártértekezlet határozata kimondta: „A Magyar Szocialista Munkáspárt – bár tevékenységét néhány lényeges új vonás jellemzi – nem új párt, hanem a munkásosztály újjászervezett marxista–leninista pártja, élcsapata, mely az MDP volt tagságának legszilárdabb, legáldozatkészebb részét egyesíti.”³ Az országos pártértekezlet megoldotta az MSZMP belső legitimációs problémáját, de a hatalom legitimációja és a konszolidáció még váratott magára.

II.

A párt szerveinek felépítését, működési elveit a szervezeti szabályzatok tartalmazzák. Az MSZMP első szervezeti szabályzatát az 1957. júniusi pártértekezleten fogadták el,⁴ amely az MDP szervezeti szabályzatának módosított változata volt. Az 1959-es kongresszus néhány kisebb változtatással ezt megerősítette. Az 1962-ben tartott VIII. kongresszus kiegészített, módosított szervezeti szabályzatot fogadott el. A további kongresszusokon is eszközöltek bizonyos változtatásokat, de az alapelveket érintetlenül hagyták. A szervezeti szabályzat átdolgozására és a párton belüli választási rendszer megváltoztatására csupán 1989-ben került sor.⁵

A párt jellegéről a szervezeti szabályzat a következőket rögzíti: kommunista párt, a munkásosztály forradalmi élcsapata, a társadalom vezető ereje, a

nemzetközi munkásmozgalom része, tevékenységét a marxizmus–leninizmus világnézete, a proletár internacionalizmus vezérli. A pártba való felvétel a jelentkezők – két párttag írásos ajánlásának csatolásával benyújtott – írásbeli kérelmének egyéni elbírálásával történt, amit a tagfelvételi joggal felruházott pártbizottság hagyott jóvá. (A Központi Bizottság 1989. február 20–21-i határozata ezt megváltoztatta: „A tagfelvételtől a taggyűlés határoz. A tagság kelte a taggyűlési határozat időpontjától számít.”) A pártagnak joga volt kérni a pártból való törlését. 1966-ig érvényben volt a tagjelöltség rendszere. A párttagság alsó korhatára 1957 és 1970 között 21 év, azt követően 18 év volt.

Az MSZMP szervezeti felépítésének és működésének alapelve az ún. demokratikus centralizmus volt: 1. formailag a párt minden szervét választották (taggyűlésen, pártértekezleten, pártkongresszuson); 2. a vezető szervek kötelesek voltak tevékenységükről rendszeresen beszámolni a párttagságnak; 3. a felsőbb szervek határozatai kötelezőek voltak az alsóbb szervekre. A Központi Bizottság feloszlathatta a párt céljaival, irányvonalával vagy szervezeti szabályzatával ellentétesen működő pártszervezeteket.

Az MSZMP a területi, üzemi elv szerint épült fel. (1989 második felében a pártszervezés súlypontja a munkahelyről a lakóterületre helyeződött át.) A munkahelyeken és lakóterületeken – ahol legalább három párttag volt – *alapszervezetek* alakulhattak, amelyek üzemi, községi, kerületi, városi *szervezetekbe* egyesültek, s amelyeket *pártvezetőség* vagy – 200-nál több párttag esetén – *pártbizottság* irányított. A budapesti, a megyei, a kerületi, a járási és a városi pártbizottság a területén lévő valamennyi pártbizottság, szervezet és alapszervezet felettes szerve volt.

Az 1966. évi IX. kongresszus hangsúlyozta, hogy a párt vezető szerepének érvényesítési módja: a politikai, gazdasági és kulturális élet fő célkitűzéseinek kidolgozása; a tudományos elemzés, az elvi-politikai irányítás; a politika végrehajtásának ellenőrzése. Valamennyi pártszervezet jogot kapott a területén folyó munka ellenőrzésére és a vezetők beszámoltatására.

Az 1970-es X. kongresszus megerősítette, hogy az MSZMP kormányzó párt, amelynek politikája meghatározóan kihat az ország, a társadalom egészére.

1975-ben a kongresszus – kinyilvánítva, hogy az 1948-ban jóváhagyott programnyilatkozat⁶ minden főbb célja megvalósult – új programnyilatkozatot fogadott el; gyors növekedéssel és a szociális különbségek jelentős mérséklődésével számolva jelölte ki a távlati fejlődés célját és feladatait.

1985-ben a XIII. kongresszus⁷ a gazdasági egyensúly javításáról, az életszínvonal érzékelhető emeléséről határozott. 1986 novemberében a Központi Bizottság megállapította: a kongresszuson kitűzött célok nem bizonyultak megalapozottnak, a gazdasági és társadalmi fejlődés megtorpant, romlott a közhangulat, csökkent a párt és a vezetők iránti bizalom, mindezért fordulatra van szükség.⁸ 1987 júliusában a pártaktíva, a tudományos intézmények és a társadalmi szervezetek javaslatait figyelembe véve a Központi Bizottság kidolgozta a gazdasági-társadalmi kibontakozás programját.⁹ A párt reformerői úgy ítélték meg, hogy az ország problémáinak megoldásához elengedhetetlen az MSZMP belső megújulása, a politikai intézményrendszer átalakítása, s ennek érdekében szorgalmazták a pártértekezlet összehívását. Erre 1988 májusában került sor.¹⁰ A pártértekezlet radikálisan átalakította a legfelső vezetést, és a gyökeres változás mellett döntött. A központi pártszerveket

érintő szervezeti módosítás szerint megszűnt a Titkárság mint testület. A párt választott tisztségviselői ettől kezdve a párt elnöke, a párt főtitkára és a Központi Bizottság titkárai voltak. Ezt követően az MSZMP megújítása érdekében több fontos lépés történt. 1988. november 22-én a Központi Bizottság határozata¹¹ részben lemondott az MSZMP állampárti szerepéről: „A Központi Bizottság tiszteletben tartja az Országgyűlés kizárólagos törvényalkotói szerepét, a Minisztertanács önállóságát és felelősségét a kormányzati munkában. Támogatja a Kormány tevékenységét. Megszünteti a kormányzati tevékenységi körök – közöttük a kül- és a belügyek, a honvédelem – közvetlen irányítását, a párt és állami testületek működésének párhuzamosságát.” 1989 februárjában a Központi Bizottság ülésén¹² kinyilvánították a többpártrendszer elfogadását, majd állásfoglalás született a politikai nyilvánosságról, a pártmunka nyitottabbá tételéről, a platformszabadságról, a párthatásköri lista megszüntetéséről.

A párton belül a gyökeres modellváltás hívei, a reformerők mellett önálló szerveződés útjára léptek azok a politikai erők is, amelyek nem fogadták el a radikális átalakításra irányuló intézkedéseket. A párton belüli irányzatok mindinkább elkülönültek. Az 1989. júniusi központi bizottsági ülés előtt kézzelfogható közelségbe került a pártszakadás, a párt vezetői között éles viták folytak. Az 1989. június 23–24-i KB-ülésen az Elnökség és a Politikai Intéző Bizottság létrehozása demonstrálta a Központi Bizottság reformelkötelezettségét és kompromisszumkészségét, a kompromisszum azonban radikalizálta a párt szélsőségeit. Szükségessé vált a párt új programnyilatkozatának, alapszabályának kidolgozása és új pártvezetés megválasztása, ezért október 6-ra összehívták az MSZMP XIV. kongresszusát.¹³

Kétnapos vita után a kongresszus állásfoglalása leszögezte: „Hazánk történelmében lezárult a Magyar Szocialista Munkáspárt nevével fémjelzett korszak. A szocializmus eddig volt koncepciója, a sztálini eredetű rendszer felélte minden társadalmi, gazdasági, politikai és erkölcsi tartalékát, alkalmatlan arra, hogy lépést tartson a világ fejlődésével. Ezzel az MSZMP mint állampárt története véget ért. Az átfogó és gyökeres társadalmi, gazdasági és politikai megújuláshoz elengedhetetlen, hogy belőle új párt alakuljon.”

1989. október 7-én az MSZMP megszűnt, jogfolytonosságát fenntartva megalakult az új párt: a *Magyar Szocialista Párt*.

III.

Az 1957. évi pártértekezlet után a Magyar Szocialista Munkáspártban a következő központi vezető szervek működtek:

KONGRESSZUS (1958., 1962., 1966., 1970., 1975., 1980., 1985., 1989.)

ORSZÁGOS PÁRTÉRTEKEZLET (1957., 1988.)

KÖZPONTI BIZOTTSÁG (KB) (1989. október 7-ig)

POLITIKAI BIZOTTSÁG (PB) (1989. június 24-ig)

TITKÁRSÁG (1988. május 22-ig)

KÖZPONTI REVÍZIÓS BIZOTTSÁG (KRB) (1966. december 3-ig)

KÖZPONTI ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG (KEB) (1989. október 7-ig)

POLITIKAI INTÉZŐ BIZOTTSÁG (PIB) (1989.VI. 24–1989. X. 7-ig)
ELNÖKSÉG (1989. június 24–1989. október 7-ig)

Az MSZMP szervezeti szabályzataiban rögzített szertartásrend szerint a párt legfelsőbb szerve a *kongresszus*. Ennek formális alapfeladata a párt politikájának meghatározása, tényleges szerepe a Politikai Bizottság által elfogadott és a KB nevében előterjesztett politikai koncepció megszavazása volt.

A kongresszus a következő előre eldöntött, rituális feladatokat látta el: megvitatta és elfogadta a központi szervek beszámolóját; módosította, illetve jóváhagyta a párt programját, szervezeti szabályzatát; meghatározta a párt általános irányvonalát és kijelölte az adott időszak legfontosabb feladatait; megválasztotta a Központi Bizottság tagjait és póttagjait,¹⁴ a Központi Revíziós Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság tagjait; döntött az eléje terjesztett javaslatok, beadványok, fellebbezések tárgyában.

A kongresszust a Központi Bizottság hívta össze, kezdetben három-, 1962-től négy-, 1970-től ötvenként.

A kongresszus küldötteit budapesti és megyei pártértekezleteken hagyták jóvá. A Központi Bizottság a tagság létszámának megfelelően állapította meg a szavazati és a tanácskozási jogú küldöttek számát. A kongresszusokra meghívták a Minisztertanács tagjait, az államminisztereket, több országos főhatóság vezetőjét, a tömegszervezetek vezetőit, a munkásmozgalom veteránjait, pártönkívüli szocialista brigádtagokat, termelőszövetkezeti elnököket, művészeket, tudósokat.

A Központi Bizottság két kongresszus között *országos pártértekezletet (konferenciát)* hívhatott össze. Az MSZMP időszakában erre két alkalommal, 1957-ben és 1988-ban került sor.

A szervezeti szabályzatok szövege szerint a pártkongresszusok közötti időszakokban a *Központi Bizottság* volt az MSZMP legfelsőbb politikai irányító szerve: döntött a legfontosabbnak tekintett politikai, ideológiai, kulturális és szervezeti kérdésekben, egyszersmind a legmagasabb párt- és állami funkciót betöltő néhány ezer személy kinevezéséről, leváltásáról, áthelyezéséről, kitüntetéséről és külföldre utazásáról; érvényesítette az MSZMP vezető szerepét, vagyis az állami, társadalmi és tömegszervezeteket irányító és ellenőrző funkcióját, és képviselte az MSZMP-t az ún. pártközi kapcsolatok során.

A valóságban a Központi Bizottság a Politikai Bizottság alárendeltségében működött.

A KB tagjait és póttagjait a kongresszus választotta, de „indokolt esetben” a Központi Bizottság behívhatott (kooptálhatott) tagokat a KB-ba. A KB saját tagjai közül megválasztotta a Politikai Bizottságot, a KB Titkárságát és első titkárát, kinevezte a KB osztályainak és intézményeinek vezetőit, kijelölte a központi pártsajtó szerkesztőbizottságainak felelős vezetőit.

A KB a kongresszus határozatainak megvalósítására készített feladatterv/munkaterv, illetőleg éves munkaterv alapján dolgozott. A KB ülésein tárgyalt napirendekhez írásos előterjesztéseket készítettek. (A témától függően ezt a KB egyes osztályai, állami vagy társadalmi szervek állították össze.) A KB illetékes titkára vagy az érintett külső szerv vezetője bevezető előadást/szóbeli kiegészítőt tartott. A KB üléseinek előkészítése során a Politikai Bizottság megtárgyalta az előterjesztést (annak teljes szövegét vagy tézi-

seit), és határozati javaslatot készített. Ha adott kérdésben állami szerv döntésére volt szükség, akkor a KB ülésén kialakított véleményt ajánlás vagy irányelvek formájában fogalmazták meg, amit az illetékes szervek tudomásul vettek és érvényesítettek a konkrét döntések során.

A szervezeti szabályzat kimondta, hogy a Központi Bizottság „szükség szerint”, de legalább háromhavonként ülésezzen. Mindössze két évben (1969-ben és 1972-ben) fordult elő, hogy a KB csupán háromszor ülésezett, tizenkét évben négy-négy ülést tartott, a többi évben a Központi Bizottságot gyakrabban hívták össze. Különösen a válság végső szakaszában emelkedett magasra a KB üléseinek száma: a testület 1988-ban kilenc, 1989-ben (háromnegyed év alatt) tizenkét alkalommal tanácskozott. Ez a fejlemény egyfelől kétségkívül az elbizonytalanodás, majd a fejvesztettség jele, másfelől viszont világosan mutatja, hogy nehéz időkben, kritikus körülmények között megnövekedett a KB szerepe, már-már realizálva a szervezeti szabályzatban foglaltakat.

Az MSZMP működése során mindvégig megoldatlan maradt a Központi Bizottság megfelelő munkamódszerének, munkastílusának kialakítása, mivel az erre vonatkozó viták és döntések a Központi Bizottságnak a kezdeti években hetenként, később kéthetenként ülésező Politikai Bizottsággal és Titkársággal való kapcsolatát, vagyis az állampárt belső hatalmi erőviszonyait érintették. Említettük már, hogy a KB saját tagjai közül „választotta” a PB és a Titkárság tagjait. A Központi Bizottság ülésein az ő informális előnyük és hatalmi túlsúlyuk, következésképpen politikai akaratak érvényesült.

A folyamatosan működő központi vezető szervek közül a *Politikai Bizottság* tagjainak száma (póttagok nélkül) 11 és 13, a *Titkárság* tagjainak száma 5 és 8 fő között ingadozott. A Központi Bizottság tagjainak száma az 1957-ben választott 53 főről 1980-ra – fokozatosan növekedve – 127 főre emelkedett, majd az 1985. évi 105 főről 1989-ben 118 főre. A Központi Bizottságban a függetlenített pártfunkcionáriusok aránya 21 és 37% között váltakozott, a legalacsonyabb 1988-ban (21%) és 1989-ben (23%) volt.

1964. június 30-án a Politikai Bizottság határozatot hozott¹⁵ a vezető szervek tagjai tájékoztatásának megjavításáról, rendszeresebbé tételéről. Ennek alapján a KB tagjai és póttagjai, a KB osztályvezetői, a budapesti és a megyei pártbizottságok első titkárai megkapták a PB és a Titkárság fontosabb határozatait, havonta tájékoztatót a tárgyalt napirendekről, a PB részére készült, közérdeklődésre számot tartó írásos tájékoztató anyagokat, a PTO és az APO hangulatjelentéseit, az MTI hírösszefoglalóit, a KSH havi és az Államgazdasági Bizottság negyedéves jelentéseit a népgazdaság helyzetéről, a Központi Bizottság Irodája Levelezési Alosztálya és a Népszabadság Levelezési Rovata jelentéseit, a Tájékoztatási Hivatal összefoglalóit az emigrációs sajtóról, valamint a PB és a Titkárság által esetenként meghatározott anyagokat.

1966. július 26-án a PB ülésén arról döntöttek,¹⁶ hogy a KB üléseire minden esetben – szabadságuk idején is – meg kell hívni a KB minden tagját (kivéve, ha külföldön töltik szabadságukat). A külföldön szolgálatot teljesítő KB-tagok hazautazása a szolgálati érdektől függött.

Az 1968. februári és márciusi KB-ülésen¹⁷ foglalkoztak a KB munkamódszerének továbbfejlesztésével. A vitában bírálták azt a gyakorlatot, hogy a PB ugyanazt az előterjesztést tárgyalja, amit a KB, és a KB ugyanazt, amit a Minisztertanács. Problematikusnak nevezték a KB és a PB viszonyát, miszerint

furcsa, hogy a KB mint testület a PB fölött van, de a KB-tagok a PB alá tartoznak, ez gátolja a szabad véleménynyilvánítást; másrészt a PB iránti bizalom is gátolja esetenként a vitát: „jó az előterjesztés, rábólintanak”, fogalmaztak az ülésen. Felvetették, hogy számtalan dolog eldőlt két ülés között, a kérdéseknek csupán 5–6%-a kerül a KB elé, és hogy a PB legalább évente számoljon be munkájáról a Központi Bizottságnak. Hasonlóképpen problémaként jelezték a vitában, hogy „a KB osztályai és bizonyos emberek a KB fölé nőnek”, hangsúlyozták a KB hatékonyabb és ütőképesebb testületté fejlesztésének, nagyobb szerepének, valamint a KB-ülések sajtónyilvánosságának fontosságát.

A KB-tagoknak a döntés előkészítésében való részvételét illetően a határozat a következőket tartalmazza:

- esetenként az előkészítés szakaszában is vitassanak meg kérdéseket a KB ülésein,
- munkacsoportokban vegyenek részt KB-tagok az előterjesztés elkészítésében is,
- az előterjesztők kérjék ki az adott területet ismerő KB-tag véleményét,
- önkéntes jelentkezés, illetve felkérés alapján vegyenek részt az osztályok munkájában is,
- a KB mellett működő munkabizottságok, munkaközösségek üléseire hívnak meg a tárgyaló témában jártas KB-tagokat,
- biztosítani kell a lehetőséget, hogy a területi pártszervek munkájáról közvetlen tapasztalatot is szerezhessenek az üléseken való részvétel során, ezért megynként kapják meg a napirendre tűzött főbb kérdések jegyzékét.

A KB-tagok átfogóbb tájékoztatása érdekében a határozat szerint lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a KB Irodán betekinthesse a PB és a Titkárság üléseiről készült jegyzőkönyvekbe, míg a napirendre nem kerülő kérdésekről bizalmas tájékoztató anyagot kapjanak. A határozat szerint a jövőben nagyobb nyilvánosságot kell adni a KB üléseinek: előzetesen közölni az ülés időpontját és a napirendet, utána pedig az addigiaknál részletesebb kommunikét, valamint gyakrabban közölni („esetleg kihagyásokkal”) a KB határozatait.

1969 novemberében a Központi Bizottság – a pártdemokrácia helyzetéről, fejlesztéséről tárgyalva – megállapította,¹⁸ hogy az előterjesztéseket egyre több esetben a KB-tagokból és más szakemberekből álló munkabizottság, munkaközösség készíti el. Elhatározták, hogy ezután a KB éves munkatervének elfogadásakor részletesen meghatározzák azt is, hogy a KB milyen kérdésekben kéri határozathozatal előtt a pártszervek és a párttagság – esetenként a szélesebb tömegek – véleményét is.

1971. december elsején – megváltoztatva a korábbi gyakorlatot, miszerint a KB üléséről szóló tájékoztatót a Titkárság szövegezte – úgy határozott a Központi Bizottság,¹⁹ hogy a jövőben ki kell osztani a KB-tagoknak a nyilvánosságra hozandó kommuniké szövegét is, hogy a vita során ahhoz is tessenek észrevételeket.

1980. november 13-án ismét a KB ülésének napirendjére került a Központi Bizottság munkarendje és munkamódszere.²⁰ Az előterjesztés megfogalmazta, hogy a KB mindenekelőtt a munka irányát hosszabb távra kijelölő, elvi jel-

legű határozatokat hoz, az állami, társadalmi, gazdasági szervektől nem veszi át feladataikat. Gyakorlattá vált, hogy nagy horderejű politikai döntések előtt a KB véleményt kér a társadalmi és tömegszervezetek vezető testületeitől, a „szövetségesek”, a pártönkívüli szakértők jelentős körét bevonja a fontosabb javaslatok előkészítésébe, esetenként a KB-ülések vitájába is.

A KB-tagok igényelték volna, hogy a PB évente külön is számoljon be munkájáról a KB-nak, de a PB ezt azzal hátrította el, hogy minden előterjesztéssel számot ad munkájáról. A vitában elhangzott az is, hogy kritikusabb és önkritikusabb, tárgyyszerűbb, szubjektívizmustól mentes eszmecsere kellene, az eltérő véleményeknek és eltérő megoldási módoknak ésszerű és tárgyyszerű megközelítése, elfogadása; hogy jó lenne, ha a közvélemény is többet tudna a KB üléseiről, a vitáról is. Felvetették, hogy a KB ülésein formális a káderkérdéseken a döntés, a kádermozgást az előterjesztők nem indokolják eléggé. Az is elhangzott, hogy hiába nyilvánít véleményt a KB-tag, nem látja hatását. Az elfogadott határozat szerint a Központi Bizottság ötéves feladatterv és éves munkaterv alapján dolgozik; állandó meghívottként részt vesz az üléseken a KEB elnöke és titkára, a kibővített üléseken pedig a vezető párt-, állami és társadalmi szervek tisztviselői, köztük pártönkívüliek is.

1988. május 22-én az újonnan megválasztott KB-tagokat a Központi Bizottság Irodája tájékoztatta²¹ arról, hogy rendszeresen megküldi számukra az alábbi információs anyagokat: a Központi Bizottság és a Politikai Bizottság fontosabb határozatait; a PB-tagok részére készült írásos tájékoztató jelentések közül a közérdeklődésre számot tartókat, illetve a PB esetenkénti döntése alapján más anyagokat; havonta a párt- és társadalmi élet eseményeiről készülő jelentéseket; az államközi kapcsolatokról, tudományos és művészeti kérdésekről, a közhangulat alakulásáról, a közvélemény különböző vizsgálatairól, az „imperialista propagandáról” negyedévenként; az Agitációs és Propaganda Osztály tájékoztatóját időszerű kérdésekről; a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala összefoglalóját az emigrációs sajtóról; továbbá igény szerint megrendelik számukra az MTI bizalmas tájékoztatóit is.

A Központi Bizottság 1988. június 23-i ülésén²² Grósz Károly főtítkárra arra a következtetésre jutott, hogy felértékelődött a Központi Bizottság szerepe, aminek akkor tud eleget tenni, ha igazi politikai műhellyé válik, s változtat munkastílusán, légkörén és gyakrabban ülésezik. Ezen a KB-ülésen döntöttek arról, hogy az ülésekről a párt központi napilapja részletesen, a többi lap az MTI összefoglalója alapján tudósítson, a rádió és a televízió a témától függetlenül közöljön összeállítást a beszédéről, a vitáról és a döntésről, a tudósítást a KB illetékes titkára hagyja jóvá. Elhatározták, hogy minden KB-ülésen szerkesztőbizottságot jelölnek ki a KB üléséről kiadandó közlemény megfogalmazására.

1988. szeptember 27-én a Központi Bizottság határozatot hozott²³ a választott pártszervek mellett működő tanácsadó testületek létesítésére. Ebben megfogalmazták, hogy azok létjogosultságát az a munkastílusbeli változás adja, hogy a pártön belül a döntéshozatalban lényegesen nagyobb szerepet kapnak a választott testületek. (A határozat megállapítja, hogy az MSZMP az elmúlt évtizedekben már beépítette a szakértői tanácsadást a döntés-előkészítő rendszerbe, de ez nem terjedt túl az apparátusi szférán.) A határozat kimondja, hogy tanácsadásra olyan párttagokat kérjenek fel, „akik a politikai

élet valamely területét jól ismerő politikusok, önálló véleményalkotás jellemzi őket és nincsenek közvetlen függő viszonyban a pártvezetéstől". A Központi Bizottság mellett működő tanácsadó testület szűkebb létszámban állandó tagokból álljon, témánként szakértői munkacsoportokat is alakítson ki mindenféle kötöttségtől mentesen, amelyekben pártonkívüliek is vegyenek részt, „és az alternatív mozgalmak képviselőjét sem helyes kizárni a részvételből”. A tanácsadó testület elnöke a Központi Bizottság tagjai, a munkacsoportok vezetője pedig a tanácsadó testület állandó tagjai közül kerüljön ki, titkári teendőit a pártapparátus ezzel megbízott felelős munkatársa lássa el. A tanácsadó testület tagjainak rendszeres informálását a KB tagjaival azonosan kívánták megszervezni.

1988. november 22-én a Központi Bizottság munkarendjéről, munkamódszeréről hoztak döntést, amely leszögezte, hogy két kongresszus között a párt munkájának irányítására és ellenőrzésére a Központi Bizottság hivatott, a párttagság egészére vonatkozó határozatot kizárólag a Központi Bizottság hozhat, mint – két kongresszus, illetve országos értekezlet között – az MSZMP legfelső politikai döntéshozó, irányító és ellenőrző testülete. Ugyanakkor azt is hangsúlyozza a határozat, hogy a KB csak a párt politikájával, belső életével összefüggő kérdésekben dönt, illetve hoz határozatot, a politikai intézményrendszer más szervei esetében ajánlásokkal, állásfoglalásokkal él, melyek az ott dolgozó kommunisták számára irányt adók.

1989. február 20–21-én a KB ülésének²⁴ napirendjén szerepelt a Központi Bizottsághoz írt levelekkel való foglalkozás rendje. A döntés értelmében ezekkel a Pártpolitikai Osztály foglalkozik, a levelek tartalmáról elemzést, összefoglalót készít, amelyet a testület tagjai az ülések előtt megkapnak. (A KB-tagok az osztályon betekintheztek a levelekbe, amelyeket a PPO feldolgozás után válaszadásra illetékesek szerint a KB munkabizottságaihoz, osztályaihoz továbbított. Követelményként fogalmazódott meg, hogy minden levélíró kapjon választ.)

1989. május 8-án a Központi Bizottság úgy döntött,²⁵ hogy „mivel a párt káderhatásköre gyakorlásának módja nem felel meg a politizáló párt munkatársának”, kezdeményezi azoknak a jogszabályoknak hatályon kívül helyezését, amelyek a munkáltatói jogkörrel rendelkezők számára kötelezővé tették személyi döntések előtt a párt hatáskörileg illetékes testülete véleményének kikérését. A Központi Bizottság megszüntette a káderhatásköri listát, lemondott az előzetes állásfoglalás jogáról az irányított pártszervek választott funkcióinak betöltése esetében, ehelyett a kezdeményezés, javaslatétel jogával élhetett.

A Központi Bizottság az 1957. évi pártértekezlet után összesen 178-szor ülésezett. Ezen belül 12 ízben zárt, 110 esetben kibővített ülést tartottak, és 11 alkalommal más szervekkel közösen tanácskoztak. A zárt üléseken szervezeti-személyi és büntetőpolitikai kérdésekkel foglalkoztak, illetve az egyes „testvérpártokkal” (albán, kínai, csehszlovák, lengyel, román) való kapcsolatot vitatták meg.

A KB *póttagjai* tanácskozási joggal vettek részt az üléseken. A zárt ülések kivételével állandó meghívottak voltak: a KB osztályvezetői, a központi pártintézmények vezetői, a Központi Revíziós Bizottság és a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke és titkára, a budapesti, a megyei és a megyei jogú pártbi-

zottságok első titkárai, valamint a Népszabadság szerkesztőbizottságának vezetője. Az 1988. július 13–14-i ülésen határoztak arról, hogy az Országgyűlés elnöke is állandó meghívott legyen. 1959-től többször került sor ún. kibővített ülésre, amelyekre meghívták a budapesti kerületi bizottságok első titkárait, a budapesti pártbizottság titkárait, a párttag minisztereket, az Elnöki Tanács elnökét és titkárát, az országos főhatóságok, a társadalmi és tömegszervezetek központi szervei, valamint a Magyar Rádió és Televízió, az MTI és a központi pártsajtó vezetőit is. A kibővített üléseken a gazdasági, társadalmi és kulturális élet egészét érintő témákat tárgyaltak, illetve tájékoztató hangzott el nemzetközi és belpolitikai kérdésekről. A meghívottak körét a KB-ülés előkészítése során a Politikai Bizottság határozta meg, és az ülés elején az elnök a napirendi pontokkal együtt javaslatot tett a meghívottak részvételére is, akiket a KB egyetértése után hívtak be a terembe. (A Központi Bizottság Irodája az ülés előtt a meghívottakról névsort adott a fegyveres őrsergnek, ennek alapján léphettek be a pártszékházba.)

Az MSZMP központi szervei a kezdeti időszakban az Országházban ültek, majd a Nádor u. 28-ban, 1957. április 2-ától pedig az MDP volt központi pártszékházában, az Akadémia u. 17. sz. épület I. emeleti vagy földszinti tanácstermében tartották az üléseket. A központi pártapparátus, a Társadalmi Szemle és a Pártélet Szerkesztősége, a központi irattár, valamint a KISZ központi szervei és apparátusa elhelyezésére folyamatosan használatba vették az MDP volt székházait: az Akadémia u. 13., az Árpád u. 6., 10. és 12. sz. épületeket is. Ez az elhelyezési mód nem volt megfelelő, ezért 1960 júliusában a PB a MSZMP és a KISZ új székházának felépítéséről döntött. 1961 áprilisában az építkezés kezdetének elhalasztásáról határoztak, végül 1961 októberében úgy döntöttek, hogy beruházás nélkül, a BM és a párt épületcseréjével oldják meg a megfelelő elhelyezés problémáját. 1961. december közepén a párt és a KISZ központi szervei és apparátusa a BM Jászai Mari téri épületébe költöztek. (Ez az épület maradt a párt központi székháza 1989-ig.) Az épületet fegyveresek őrizték, belépni meghatározott rendszer szerint kiadott igazolványokkal, illetve engedéllyel lehetett. A pártintézmények a korábbi helyükön működtek tovább: a Párttörténeti Intézet az V., Alkotmány u. 2., a Pártfőiskola a XIV., Ajtósi Dürer sor 19–21. sz. épületben. A Társadalomtudományi Intézetet a VI., Benczúr u. 33. sz. alatt helyezték el.

A központi vezető szervek munkáját segítették a Központi Bizottság mellett működő *állandó munkabizottságok, munkaközösségek*:

AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDA BIZOTTSÁG (1956. november–1988. november 22.)

AGRÁRPOLITIKAI/MEZŐGAZDASÁGI BIZOTTSÁG (1957. január 24.–1959. január 20., 1962. október)

ÁLLAMGAZDASÁGI/GAZDASÁGPOLITIKAI BIZOTTSÁG (1960. január 12.–1966. december 3., –1988. november 22.)

RÉGI PÁRTTAGOK BIZOTTSÁGA (1957. december 20.–1961. szeptember 12.)

IFJÚSÁGI BIZOTTSÁG (1970. július 14.–1988. november 22.)

KÁDERPOLITIKAI BIZOTTSÁG (1986. november 20.–1988. november 22.)

GAZDASÁG- és SZOCIÁLPOLITIKAI BIZOTTSÁG (1988. december 15.–1989. október 7.)

NEMZETKÖZI, JOGI és KÖZIGAZGATÁSPOLITIKAI BIZOTTSÁG
(1988. december 15.–1989. október 7.)

PÁRTPOLITIKAI BIZOTTSÁG (1988. december 15.–1989. október 7.)

TÁRSADALOMPOLITIKAI BIZOTTSÁG (1988. december 15.–1989. október 7.)

AZ MSZMP KB TANÁCSADÓ TESTÜLETE (1988. december 15.–1989. október 7.)

AGRÁRPOLITIKAI ELMÉLETI MUNKAKÖZÖSSÉG (1957. június 5.–1960. február 9.)

FILOZÓFIAI ELMÉLETI MUNKAKÖZÖSSÉG (1957. június 5.–1965. október 26.)

KÖZGAZDASÁGI ELMÉLETI MUNKAKÖZÖSSÉG (1957. október 9.–1965. október 26.)

KULTURPOLITIKAI/KULTURÁLIS MUNKAKÖZÖSSÉG (1957. október 9.–1959. február 11., –1965. október 26.)

NEMZETKÖZI KÉRDÉSEK ELMÉLETI MUNKAKÖZÖSSÉG (1957. június 5.–1963. március 1.)

PÁRTÉPÍTÉSI ELMÉLETI MUNKAKÖZÖSSÉG (1957. december 23.–1965. október 26.)

PÁRTTÖRTÉNETI/TÖRTÉNETI MUNKAKÖZÖSSÉG (1957. december 23.–1959. február 11., –1963. március 19.)

JOGI ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI ELMÉLETI MUNKAKÖZÖSSÉG (1957. december 23.–1960. február 9.)

KÖZGAZDASÁGI MUNKAKÖZÖSSÉG (1966. december 3.–1989. május 29.)

GAZDASÁGSTRATÉGIAI MUNKABIZOTTSÁG (1989. május 29.–október 7.)

PÁRTÉPÍTÉSI MUNKAKÖZÖSSÉG (1966. december 3.–1988. november 22.)

SZÖVETKEZETPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉG (1966. december 3.–1989. október 7.)

KULTÚRPOLITIKAI/MŰVELŐDÉSPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉG (1971. február 9.–1980. március 27., –1989. október 7.)

TUDOMÁNPOLITIKAI MUNKAKÖZÖSSÉG (1988. július 14.–1989. október 7.)

A választott testületek munkaszervezete a *függetlenített központi apparátus* volt, amelynek feladatai közé tartozott a pártszervek döntéseinek előkészítése, a végrehajtás megszervezésének és ellenőrzésének segítése. A testületi előterjesztéseket, személyi javaslatokat – a különböző állami, gazdasági, szakmai és tudományos intézetek tapasztalatainak, javasolatainak felhasználásával – jórészt a KB osztályai készítették. Az előterjesztéseket az osztályvezető írta alá és az illetékes titkár láttamozta. A külső szervek előterjesztéseit a KB osztályai véleményezték, amit feljegyzés formájában csatoltak az anyaghoz.

A párt vezető testületei az általános politikai irányelveknek a különböző területeken dolgozó párttagok révén történő érvényesítésén túl az államhatalmi és államigazgatási, a gazdasági és társadalmi szervek és intézmények, valamint a tömegszervezetek munkájával közvetlenül is foglalkoztak. Meg-

határozták tevékenységük tartalmát és módját, a káderhatásköri lista alapján döntöttek a vezetők személyéről is, kézben tartották a káderek „mozgását”, rendszeresen értékelték munkájukat. A törvényhozás és az államigazgatás is gyakorlatilag a párttestület előzetes állásfoglalása, jóváhagyása alapján működött.

A vezető testületek üléseinek közvetlen előkészítése, a jegyzőkönyvek készítése, a határozatok, információk kiküldése, az osztályok munkatervi javaslatainak összegyűjtése és a Titkárság elé terjesztése, az irattározás és az iratnyilvántartás vezetése a *KB Iroda* feladata volt. A központi pártszervekhez érkezett levelekkel, beadványokkal a *KB Iroda Bejelentéseket Intéző Alosztálya* foglalkozott. A levelek, beadványok tartalmáról és az intézkedésekről rendszeresen tájékoztatták a párt vezető szerveit.

AZ MSZMP KB APPARÁTUSÁNAK SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE

Központi Bizottság Irodája (KBI) (1956. november 26.–1989. október 7.)
Adminisztratív (AD)/Közigazgatási és Adminisztratív Osztály (KAO) 1956. november 14.–1966. december 3., –1988. november 22.)

Agitációs és Propaganda Osztály (APO) (1956. november 17.–1988. november 22.)

Államgazdasági (ÁGO)/Gazdaságpolitikai Osztály (GPO) (1956. november 17.–1966. december 3., –1988. november 22.)

Külügyi Osztály (KÚO) (1956. november 17.–1988. november 22.)

Káder Osztály (1957. február 5.–1957. december 3.)

Falusi/Mezőgazdasági Osztály (1956. november 17.–1957. február–1966. december 3.)

Párt- és Tömegszervezetek Osztálya (PTO) (1956. november 14.–1988. november 22.)

Pártgazdasági és Ügykezelési Osztály (PGO) (1956. november 14.–1988. november 22.)

Tudományos és Kulturális Osztály (TKO) (1957. február 6.–1963. december 5.)

Kulturális Osztály (1963. december 5.–1966. december 3.)

Tudományos és Közoktatási Osztály (1963. december 5.–1966. december 3.)

Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztály (TKKO) (1966. december 3.–1988. november 22.)

Ipari és Közlekedési Osztály (IKO) (1956. december 19.–1963. december 5.)

Építési és Közlekedési Osztály (1963. december 5.–1966. december 3.)

Ipari Osztály (1963. december 5.–1966. december 3.)

Területi Gazdaságfejlesztési Osztály (1973. június 27.–1975. május 15.)

Ipari, Mezőgazdasági és Közlekedési Osztály (IMKO) (1975. május 15.–1980. december 15.)

Gazdaság- és Szociálpolitikai Osztály (GSZO) 1988. november 22.–1989. október 7.)

Gazdálkodási Osztály (1988. november 22.–1989. október 7.)

Nemzetközi Pártkapcsolatok Osztálya (NPO) (1988. november 22.–1989. október 7.)

Pártpolitikai Osztály (PPO) (1988. november 22.–1989. október 7.)

Társadalompolitikai Osztály (TPO) (1988. november 22.–1989. október 7.)

A KB – osztályként kezelt – intézményei:

Az MSZMP KB Párttörténeti Intézete (1956–1989)

Az MSZMP KB Pártfőiskolája/Politikai Főiskolája (1956–1967. május 9., –1989)

Az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézete (1966. május 10.–1989)

Az *iratkezelést/ügyintéztést* az MSZMP KB Titkársága 1957. május 3-án hozott határozata²⁶ szabályozta, amely szerint „az éberség szem előtt tartásával” biztosítani kellett a gyors ügyintéztést, a vezetők tájékoztatását, az iratok rendezését és megőrzését.

Az MSZMP központi vezető szerveinek iratait a KB Iroda, a KB apparátusának iratait a Pártgazdasági és Ügykezelési Osztály kezelte, külön irattára volt a Központi Ellenőrző Bizottságnak, a Régi Párttagok Bizottságának és a tagnyilvántartásnak.

A KB Irodája vezető szervenként, ülésenként elkülönítve őrizte az iratokat, a „szigorúan titkos” iratokat külön, a „zárt” irattárban.

Az apparátus iratainak lerakása osztályonként, évenként, azon belül témakörök szerint csoportosítva történt.

A vezető szervek ülésein elfogadott határozatok, irányelvek, munkatervek, jegyzőkönyvek és a munkabizottságok, valamint a KRB és a KEB iratai „szigorúan bizalmas” minősítést kaptak. Az ülésanyagokat hiánytalanul az ülés-teremben kellett hagyni (csak azok tarthatták maguknál, akik az anyag átdolgozásában részt vettek, de ők is csak a munka elvégzéséig).

A határozatokat a belső bizalmas „Tájékoztató”-ban, vagy külön kiküldve a határozatokon felsoroltaknak az Országos Futárszolgálat kézbesítésével, lepecsételt borítékban juttatták el. A címzett köteles volt 48 órán belül elismervényt küldeni az átvételről és – ha külön határidő nem volt feltüntetve – egy hónapon belül visszaküldeni a KB Iroda részére. Tilos volt a határozatot lemásolni, sokszorosítani, megsemmisíteni. A határozat a címzett személyes tájékoztatására szolgált, annak tartalmát „illetéktelennel” nem közölhette. Belenézhettek a határozatokba a KB-apparátus politikai munkatársai, a budapesti, megyei pártbizottsági tagok, titkárok és osztályvezetők. Az állami, tömegszervezeti vezetők, a párt- és tömegszervezetek apparátusának politikai munkatársai, akik részt vettek a határozat végrehajtásában, csak a munkaterületükre vonatkozó határozattal ismerkedhettek meg. Az érintettek részére kiküldött jegyzőkönyvi kivonat átvételi elismervényének egy példányát azonnal vissza kellett küldeni.

A Titkárság 1958. augusztus 14-én²⁷ megtárgyalta a pártiratok helyzetét, meghatározta a párt központi szervei által létrehozott iratok megőrzésre való átadásának rendjét, 1961. május 23-án²⁸ pedig döntött a pártiratok selejtezési rendjéről. Ezek alapján a vezető szervek iratait a keletkezésüktől számított tíz

év múlva (az apparátus iratait a keletkezésüktől számított öt év múlva) a központi irattárból rendezett, leltározott állapotban a Párttörténeti Intézet archívumának adták át.

A vezető szervek anyagáról darabszintű átadás-átvételi jegyzékek készültek. A vezető testületek üléseinek anyaga tartalmazza a *szerkesztett (ún. határozati) jegyzőkönyvet*, az írásos előterjesztéseket és a testület által elfogadott határozatot, állásfoglalást, irányelvet és – 1979-ig néhány kivétellel – a vitáról készült *szó szerinti jegyzőkönyvet*. A tárgyalat napirendek teljes felsorolását, a jelenlévőket, a vitában felszólalók nevét és a testület döntését a határozati jegyzőkönyvben rögzítették, ezt aláírásukkal hitelesítették a jegyzőkönyvvezetők vagy a KB Iroda vezetője, illetőleg a KB első titkára vagy helyettese.

A *zárt ülésekről* fennmaradt jegyzőkönyvek lényegében „emlékeztetők”, amelyek a tárgyalat napirendet, a felszólalások lényegét vagy csak a hozott határozatot tartalmazzák. Előterjesztéseket nem csatolták a jegyzőkönyv e típusához.

A „*különfélék*” között tárgyalat témák többségét szóban terjesztették elő (de a szó szerinti jegyzőkönyvek néhány kivételtől eltekintve ezt nem tartalmazzák). Sok esetben a határozati jegyzőkönyvből sem derült ki e napirendek tartalma (csak annyit rögzítettek, hogy a testület „elfogadta” vagy nem fogadta el, „tudomásul vette” X. Y. tájékoztatóját, javaslatát, esetenként az is hiányzik, hogy miről).

A munkabizottságok ülésanyagában az írásos előterjesztést, a vita összefoglalóját és az állásfoglalást „emlékeztető” formájában helyezték el.

Az országos vezető szervek iratait kiegészítik, részben tükrözik a különféle – kronológiába rendezett – sorozatok. A *röpszavazások és körözüvények* az üléseken kívüli döntéseket tartalmazzák. Az eldöntésre váró javaslat, illetve a tudomásulvétel végett körözött információk írásos anyagok, amelyekhez az adott testület tagjainak névsorát csatolták (ezen találhatóak az aláírások és a megjegyzések).

A vezető szervek tagjai számára készített *információk* ugyancsak kiegészítőként foghatók fel: az osztályok által begyűjtött adatok alapján készült összegeзések érintik a pártmunka minden területét, az állami intézkedéseket és azok visszhangját; a külügyi tájékoztatók a nemzetközi élet eseményeit; és itt találhatóak a Rádió és a Népszabadság Levelezési Rovatához érkezett észrevételek összefoglalói is.

A testületek tevékenységét tükrözik a „*tájékoztató*”-kban közölt anyagok. A Szervező Bizottság 1957. február 6-ai határozata²⁹ alapján a KB Iroda belső bizalmas pártterjesztőként adta ki a „Tájékoztató a Központi Bizottság, a Politikai Bizottság és a Titkárság határozatairól” című kiadványt. Ezt megkapták a KB tagjai és póttagjai, a KRB tagjai, a KB osztályvezetői és az osztályként kezelt szervek vezetői, a megyei pártbizottságok és a megyei jogú városi pártbizottságok első titkárai, a minisztériumi pártbizottságok, valamint a budapesti kerületi, kerületi jogú és a nagyüzemi pártbizottságok titkárai, a Pártfőiskola és az SZKP-főiskolások pártcsoportja, a párttag miniszterek, a Legfelsőbb Bíróság elnöke, az Elnöki Tanács titkára, a Minisztertanács Titkárságának vezetője, a Rádió és Televízió elnöke, a Magyar Honvédelmi Sportszövetség elnöke, a Határőrség, a BM-karhatalom, a HM-pártbizottságok

titkárai és politikai osztályának vezetői. Ez a tájékoztató havonta jelent meg (első száma 1957. február 8-án, az utolsó, a 36. szám 1963 szeptemberében).

Ezzel párhuzamosan 1957. december 24-étől H/1-től számozva a „*Határozatok Tárá*”-ban ún. nyomtatott határozatok sorozataként elhelyezték azokat a határozatokat is, amelyeket nem közöltek a „Tájékoztató”-ban.

1957 augusztusától havonta eljuttatták a testületi tagokhoz és az alsóbb pártszervekhez a pártmunka egyes területeinek tapasztalatait tartalmazó (kemény borítóval, tartalomjegyzékkel, „szigorúan bizalmas” minősítéssel ellátott) *információs füzetet*, amely 1957 és 1959 között a PTO, 1960-tól a Titkárság, 1969-től pedig az Agitációs és Propaganda Osztály tájékoztatójaként jelent meg.

Az országos aktívaülések, megyei titkári és reszortfelelősi értekezletek jegyzőkönyveit, ezekről készült feljegyzéseket, a KB-szintű nemzetközi kapcsolatok iratait (levelezés, tanácskozások jegyzőkönyvei, emlékeztetői) a KB Iroda anyagában helyezték el.

IV.

Kiadványunkban törzsanyagként az 1957. júniusi pártértekezleten megválasztott Központi Bizottság 1957. és 1958. évi üléseinek *szó szerinti jegyzőkönyveit* hozzuk nyilvánosságra, függelékek formájában pedig a napirendi pontok írásos előterjesztéseit, a határozatokat és az ülésre meghívottak névsorát (ha azt csatolták a jegyzőkönyvhöz). *A forrásanyag őrzési helye:* Magyar Országos Levéltár (MOL), MDP–MSZMP Iratok Osztálya, M–288. fond 4/12–21. Őrzési egységek. Nem közöljük a füzet formájában nyomtatásban megjelent dokumentumokat és a Központi Bizottság tagjainak tájékoztatásul megküldött anyagokat, a személyi javaslatokat és a napirendek előkészítésével kapcsolatos levelezést. Az ún. határozati jegyzőkönyvek szövegét jegyzetben közöljük, de csak azokban az esetekben, ha a szó szerinti jegyzőkönyvekhez képest további információt tartalmaznak.

A géppel írott, több (2–5) példányban készített jegyzőkönyveket eredetileg „Szigorúan bizalmas!” jelzéssel látták el. Ezt kiadványunkban külön nem közöljük, viszont megadjuk az előterjesztések minősítési jelölését, mivel az más és más volt. A jegyzőkönyveket és előterjesztéseket 1994-ben minősítették vissza nyílt irattá.

A dokumentumokat teljes terjedelmükben, szöveghűen, de nem betűhíven adjuk közre: a helyesírási hibákat, elütéseket, a személynevek téves írását kijavítottuk. A többféleképpen vagy nehezen, esetleg egyáltalán nem értelmezhető szövegrészeket és mondatokat [sic!] észrevétellel jelöltük, sértetlenül hagyva az egyéni szóhasználatot és az élőbeszéd gyarlóságait. A jegyzőkönyvek és függelékek eredeti szövegének aláhúzott részeit a kiadványban dőlt betűkkel (kurzíválva) jelezzük; a szerkesztők pontosításai és kiegészítései []-ben olvashatók.

Jegyzeteket a jegyzőkönyvekhez készítettünk, a függelékekhez nem. A forrásközlési apparátusban nem teszünk különbséget szövegkritikai és magyarázó jegyzet között.

A jegyzőkönyvekben előforduló személynevekhez és földrajzi nevekhez akkor és olyan részletességgel készítettünk jegyzetet, amikor és amilyen mértékben azt a szöveg megértéséhez szükségesnek ítéltük. A KB tagjairól csak abban az esetben készítettünk életrajzi jegyzetet, ha az ülésen más irányú (kormányzati, gazdasági, kulturális stb.) tevékenységük került szóba.

A kiadványban helyet kapott dokumentumok értelmezésének és a kötet használatának megkönnyítésére *melléleteket* állítottunk össze. Ezek a következők:

- az MSZMP országos vezető szerveinek vezetői és tagjai,
- a Központi Bizottság mellett működő állandó munkabizottságok és munkaközösségek vezetői és tagjai,
- rövidítések jegyzéke,
- személynevek mutatója.

Végezetül a kiadvány szerkesztői nevében köszönetet mondunk *Varga János* akadémikus gondos lektori munkájáért, hasznos tanácsaiért.

Némethné Vágyi Karola–T. Varga György

JEGYZETEK

- 1 Az 1956. *A forradalom kronológiája és bibliográfiája* (Szerk.: Varga László. Századvég Kiadó – Atlanti Kiadó – 1956-os Intézet, 1990.) című kiadványban azt olvashatjuk (63. p.), hogy a Haraszti Sándor, Horváth Márton és Szántó Zoltán által megfogalmazott beszédet a reggeli órákban rögzítették lemezre.
- 2 L. *Urbán Károly* bevezető tanulmányát *A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei* (Intera Rt. 1993.) című négykötetes kiadványsorozat II. kötetében, különösen az *Allampárt-tömegpárt* című fejezetet (10–12. p.).
- 3 *A Magyar Szocialista Munkáspárt országos értekezletének jegyzőkönyve*. Kossuth Könyvkiadó, 1957. 250. p.
- 4 *Uo.* 276–296. p.
- 5 Az MSZMP KB 1989. szeptember 12–13-i ülése. (MOL–M–288. f. 4/270–271. ó. e.). Megjelent: *A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának 1989. évi jegyzőkönyvei* (a továbbiakban: 1989. évi jegyzőkönyvek...) Magyar Országos Levéltár, Budapest, 1993. 2. kötet 1608–1663. és 1720–1731. p.
- 6 Az MDP programnyilatkozatát l.: *A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai. 1944–1948.* (Szerk.: Rákosi Sándor és Szabó Bálint) Kossuth Könyvkiadó, 1967. 587–605. p. Az MSZMP programnyilatkozatát l.: *A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusának jegyzőkönyve*. 1975. március 17–22. Kossuth Könyvkiadó, 1975. 495–535. p.
- 7 *A Magyar Szocialista Munkáspárt XIII. kongresszusának jegyzőkönyve*. 1985. március 25–28. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1985.
- 8 MOL–M–288. f. 4/220–221. ó. e. – L. *Népszabadság*, 1986. november 22.
- 9 MOL–M–288. f. 4/226–227. ó. e.
- 10 *A Magyar Szocialista Munkáspárt országos értekezletének jegyzőkönyve*. 1988. május 20–22. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1988.
- 11 MOL–M–288. f. 4/246–247. ó. e.
- 12 MOL–M–288. f. 4/250–252. ó. e. – 1989. évi jegyzőkönyvek... I. kötet 3–206. p.
- 13 *Kongresszus '89. Rövidített jegyzőkönyv az 1989. október 6–9. tartott kongresszus anyagából.* (Szerk. Kimmel Emil) Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1990.
- 14 Póttagokat utoljára az 1962-es kongresszuson választottak.
- 15 MOL–M–288. f. 5/337. ó. e.

- 16 MOL-M-288. f. 5/401. ő. e.
- 17 MOL-M-288. f. 4/90. és 91. ő. e.
- 18 MOL-M-288. f. 4/102-103. ő. e.
- 19 MOL-M-288. f. 4/115. ő. e.
- 20 MOL-M-288. f. 4/176. ő. e.
- 21 MOL-M-288. f. 4/237. ő. e.
- 22 MOL-M-288. f. 4/238-239. ő. e.
- 23 MOL-M-288. f. 4/242-243. ő. e.
- 24 MOL-M-288. f. 4/253-255. ő. e. - 1989. évi jegyzőkönyvek... 1. kötet 378. és 470. p.
- 25 MOL-M-288. f. 4/260-261. ő. e. - 1989. évi jegyzőkönyvek... 1. kötet 845-846. és 902. p.
- 26 MOL-M-288. f. 7/7. ő. e.
- 27 MOL-M-288. f. 7/34. ő. e.
- 28 MOL-M-288. f. 7/107. ő. e.
- 29 MOL-M-288. f. 6/10. ő. e.

1.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1957. június 29-én tartott üléséről

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Tisztelt elvtársak! Üdvözlöm a Központi Bizottság tagjait, az ülést megnyitom. A mai napirendi kérdéseink között szerepel a Politikai Bizottság kiegészítésére, a Központi Ellenőrző Bizottság kiegészítésére és megerősítésére, valamint a Titkárság megerősítésére vonatkozó javaslat.

Elfogadják az elvtársak? Nincs más javaslat? Akkor megkérem Kiss Károly elvtársat, hogy ezt az egy napirendi pontot ismertesse.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Javasoljuk az Intéző Bizottság, illetve a Politikai Bizottság nevében a Központi Bizottságnak, hogy a Politikai Bizottság tagjainak a számát 10-ről 11-re és két póttagra bővítsük ki. Mindjárt fel is teszem szavazásra a kibővítést. Elfogadja a Központi Bizottság, hogy a Politikai Bizottság tagjainak számát 10-ről 11-re és két póttagra bővítsük ki? Amennyiben igen, kérem karfelemeléssel szavazzunk. Van valaki ellene? Tartózkodik valaki? Nem. A Központi Bizottság egyhangúan elfogadja, hogy a Politikai Bizottságnak 11 rendes [és] 2 póttagja legyen.

Javaslatot teszek a Központi Bizottságnak, hogy a Politikai Bizottság tagjának válasszuk meg Fock Jenő elvtársat, s a Politikai Bizottság póttagjának Komócsin Zoltán és Nemes Dezső elvtársakat. Van a központi bizottsági tagoknak valami megjegyzésük, kifogásuk a javaslattal szemben? Amennyiben nincs, akkor felteszem szavazásra. Aki elfogadja a Politikai Bizottság tagjának Fock Jenő elvtársat, kérem emelje fel a kezét. Ki van ellene? Senki. Fock Jenő elvtársat a Központi Bizottság egyhangúan elfogadta a Politikai Bizottság tagjának. Aki elfogadja Nemes Dezső elvtársat a Politikai Bizottság póttagjának, kérem emelje fel a kezét. Ki van ellene? Senki. A Központi Bizottság Nemes Dezső elvtársat a Politikai Bizottság póttagjának egyhangúan elfogadta. Aki elfogadja Komócsin Zoltán elvtársat a Politikai Bizottság póttagjának, emelje fel a kezét. Ki van ellene? Senki. A Központi Bizottság Komócsin Zoltán elvtársat egyhangúan elfogadta a Politikai Bizottság póttagjának.

Javasolom a Központi Bizottságnak, hogy a jelenleg működő Titkárságot erősítse meg. Most már, hogy visszatérünk a megszokott, a kommunista pártban szokásos elnevezéshez,¹ javasolom, hogy első titkárnak Kádár János elvtársat, a Titkárság tagjainak: Fock Jenő, Kállai Gyula, Kiss Károly, Marosán György elvtársakat, akik eddig is a Titkárság tagjaiként dolgoztak, erősítse meg a KB. Aki egyetért vele emelje fel a kezét. Ki van ellene? Senki. Megállapítom, hogy a Központi Bizottság Kádár János elvtársat a KB első titkárnak, a Titkárság tagjainak pedig Fock Jenő, Kállai Gyula, Kiss Károly és Marosán György elvtársakat elfogadta.

Szükségesnek látszik, tisztelt Központi Bizottság – a legutóbbi KB ülésen² is felvetődött és szó volt róla –, hogy a Titkárságot a közeljövőben bővítsük ki, mégpedig olyan elvtárssal, aki nem állami területen végzi munkáját, munká-

ja egy részét, hanem csak a pártban fog dolgozni. A Titkárság jelenlegi tagjai közül három állami területen is dolgozik³ és két tagja végez csak a pártban munkát. A közeljövőben sor kerül erre a kibővítésre, most azonban nem tudunk javaslattal idejönni, de tájékoztatásként felvettem, hogy ez be fog következni és azt hiszem, egyetért ezzel a Központi Bizottság.

Javasolom továbbá, hogy az összeülő Revíziós Bizottság elnökül válassza meg Fodor Gyula elvtársat, aki egyéb állami munkája mellett látná el az elnöki tisztet és nem adná fel a Nyugdíjintézetben viselt tisztségét.

RÉVAI JÓZSEF elvtárs: Mi válasszuk meg?

KISS KÁROLY elvtárs: Mi javasoljuk. A Központi Bizottság egyetért a javaslattal.

A jelenleg öt taggal működő Központi Ellenőrző Bizottságot javasoljuk még négy taggal kiegészíteni és így a KEB tagjainak a számát 9-re felemelni. Javasoljuk a KEB tagjainak Birkás Imre, Nöhrer Árpád, Papp Lajos és Somogyi Miklós elvtársakat. Egyszerre teszem fel szavazásra mind a 4 elvtársat. Amennyiben nincs kifogás, javasolom, hogy Birkás Imre, Nöhrer Árpád, Papp Lajos és Somogyi Miklós elvtársakat válasszuk be a Központi Ellenőrző Bizottságba. A Központi Bizottság egyhangúan elfogadta a fenti elvtársakat a KEB tagjainak.

Az elnöki tisztségre javasoljuk Somogyi Miklós elvtársat.

RÉVAI JÓZSEF elvtárs: Eddig ki volt?

KISS KÁROLY elvtárs: Eddig Nezvál [Ferenc] elvtárs volt, de nem lett publikálva, mert ő az igazságügyminiszter. A KB Somogyi Miklós elvtársat egyhangúlag megválasztotta a KEB elnökének.

Ezzel a központi bizottsági ülés végére értünk. Kádár elvtárs kér szót.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: A Szervezeti Szabályzat értelmében most nekünk meg kellene erősítenünk a párt központi lapjának a felelős szerkesztőjét, illetve a szerkesztő bizottság elnökét. Jelenleg Nemes elvtárs tölti be ezt a funkciót, és lehet, hogy a jövőben is ő fogja betölteni.⁴ Mégis azt javasolom, hogy most ne döntsünk ezzel kapcsolatban, nehogy a legközelebbi ülésen változtatni kelljen. A dolog ugyanis összefügg azzal, hogy a pártközpontban két olyan fontos osztálynak, mint az Agit. Prop. és a Tudományos Osztálynak jelenleg nincs vezetője. Van egy bizonyosfajta kombináció, s ez részben Nemes elvtársat is érinti. Ebben a kérdésben a legközelebbi ülésen döntünk. Most azt mondjuk ki, hogy a Politikai Bizottság ezzel kapcsolatban is hozzon javaslatot, ugyanúgy, mint a Titkárság kiegészítésére.

A Titkárság kibővítésénél meg akarom említeni, hogy a kiegészítést úgy gondoljuk, hogy a Titkárságot nem a politikai bizottsági tagokból egészíténénk ki, hogy a klasszikus szabályokat betartsuk, mely szerint a PB-ben nem lehet a Titkárságnak többsége. Ha az elvtársak egyetértenek, a Titkárság és a párt központi lapjának a megerősítésére a Politikai Bizottság a legközelebbi KB ülésre hoz javaslatot.⁵

JEGYZETEK

- 1 A forradalom napjaiban újjászervezett pártban a Politikai Bizottság helyett előbb Elnökség, majd (Ideiglenes) Intéző Bizottság működött, míg a korábbi első titkári helyébe az elnöki tisztség lépett. Az 1957. június 27–29-i pártértekezleten elfogadott új szervezeti szabályzat ismét PB és első titkár választását írta elő. L. a *Bevezetés 3. és 4. sz. jegyzeteit*, továbbá az *I. sz. mellékletet*.
- 2 Az (Ideiglenes) Központi Bizottság 1957. június 22-i ülése az Országos Pártértekezlet előkészítésével foglalkozott.
- 3 Marosán György és Kállai Gyula miniszteri tisztet töltött be a Kádár-kormányban, Kiss Károly pedig az Elnöki Tanács tagja volt.
- 4 Nemes Dezső 1961-ig maradt a Népszabadság főszerkesztője. Később, 1977 és 1980 között ismét betöltötte e funkciót.
- 5 A KB határozatát l. a *függelékben*.

FÜGGELÉK

SZIGORÚAN BIZALMAS!
Készült 3 pl. Szné.

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG 1957. JÚNIUS 29-I ÜLÉSÉNEK HATÁROZATAI

1. A Központi Bizottság megerősítette az Intéző Bizottságot, mint Politikai Bizottságot és 1 rendes és 2 póttaggal egészítette ki. Az újonnan megválasztott Politikai bizottság tagjai: Apró Antal, Biszku Béla, Fehér Lajos, Fock Jenő, Kádár János, Kállai Gyula, Kiss Károly, Marosán György, Münnich Ferenc, Rónai Sándor és Somogyi Miklós elvtársak. Póttagok: Komócsin Zoltán és Nemes Dezső elvtársak.

2. Megerősítette a Titkárságot. A Központi Bizottság első titkárává Kádár János elvtársat választotta. A Titkárság tagjaivá: Fock Jenő, Kállai Gyula, Kiss Károly és Marosán György elvtársakat. A Központi Bizottság Titkárságának kiegészítése szükségessé vált. A titkár személyére vonatkozóan a Központi Bizottság következő ülésén dönt.

3. A Központi Bizottság a Revíziós Bizottág elnökének Fodor Gyula elvtársat javasolja.

4. A Központi Bizottság a Központi Ellenőrző Bizottság tagjaivá a következő elvtársakat választotta.

Elnök: Somogyi Miklós elvtárs, tagok: Asztalos Géza, Birkás Imre, Maróti Károly, Mózes Viktor, Nezvál Ferenc, Nöhreer Árpád, Papp Lajos, Péteri István elvtársak.

5. A Népszabadság Szerkesztő Bizottságának vezetőjéről a Központi Bizottság következő ülésén dönt.

Kiss Károly
[s. k. aláírás]

2.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1957. július 3-án tartott kibővített üléséről¹

Napirend: Tájékoztató a Szovjetunió Kommunista Pártjának a Malenkov–Kaganovics–Molotov pártellenes csoportja ügyében hozott határozatáról

Előadó: Kádár János elvtárs

KISS KÁROLY elvtárs: Kedves elvtársak!

A Központi Bizottság kibővített ülését azért tartottuk szükségesnek ma délutánra összehívni, mert egy, a Szovjetunió Kommunista Pártjától érkezett információt akarunk ezen az ülésen továbbadni. Kádár elvtárs ismerteti ezt az információt, és utána a Szovjetunió Kommunista Pártja határozatát olvassuk fel.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Elvtársak!

Tekintve, hogy semmiféle anyagot nem fognak kapni, ajánlom, hogy amit szükségesnek tartanak, jegyezzék fel. Mielőtt az SZKP-től érkezett információra rátérnék, szeretnék egy kérdést emlékeztetésül megemlíteni.

A múlt hét második felében a mi pártértekezletünk három napig ülésezett.² Ezen a pártértekezleten milyen kérdésekről beszéltünk? Beszéltünk az ellenség elleni harcról és annak feltételeként a párton belüli revizionista és megalkuvó nézetek elleni harcról; a tömegek megnyeréséért folytatott harcról és ennek feltételeként a párton belül a dogmatikus és szektáris nézetek maradványai elleni harcról. Beszéltünk arról, hogy a párt tevékenységében a proletárdiktatúra sokoldalú erősítése mellett és a proletárdiktatúra erősítése érdekében a párt tevékenységének homlokterébe kell, hogy kerüljenek a gazdasági és a kulturális építés kérdései. Beszéltünk arról, hogy az egész harc feltételeként a párt egységének erősítése a központi feladat minden kommunista számára, mégpedig a párt egységének oly módon való erősítése, hogy a párt fő irányvonalát védelmezzük és a párt jelenlegi politikai irányvonalának elvi és politikai alapjait erősítsük meg.

Vázlatosan a pártértekezletnek ezek voltak a központi kérdései. Azért mondtam el ezt az elvtársaknak, mert ezek a kérdések bizonyos összefüggésben vannak azzal a tájékoztatással, amelyet az SZKP-től kaptunk.

Mialatt a mi pártértekezletünk dolgozott, az alatt az időszak alatt a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságában a párt egész tevékenysége szempontjából jelentős események mentek végbe. A Szovjetunió Kommunista Pártjának Központi Bizottsága június 22–29-ig ülésezett, tehát közel egy hétig. Ezen az ülésen foglalkozott belső pártkérdésekkel, amelyek természetüknél fogva azonban nemcsak belső pártkérdések, hanem fontosak a nemzetközi munkásmozgalom szempontjából is.

A következő kérdésekről volt szó: A legutóbbi hetekben az SZKP Elnökségének tevékenységén belül kitűnt, hogy az Elnökségben egy pártellenes csoport létesült a párt jelenlegi fő irányvonalával szemben. Ennek a pártellenes csoportnak képviselői Malenkov, Kaganovics és Molotov elvtársak voltak, és az ő vonalukba állt be Sepilov elvtárs, a Központi Bizottság titkára.

A Központi Bizottság megvédte ezzel a pártellenes csoporttal és ennek a csoportnak a fellépésével szemben a párt fő irányvonalát, azt a fő irányvonalat, amely a Szovjetunió Kommunista Pártja XX. Kongresszusán alapszik.³

Az SZKP tájékoztatott bennünket erről a kérdésről, és mi úgy gondoltuk, helyes, hogy mielőtt a sajtóban ez a kérdés megjelenik,⁴ a mi párttagságunk tudomást szerez róla. Ezért elhatároztuk, hogy összehívjuk a Központi Bizottság kibővített ülését, és javasoljuk, hogy ennek mintájára kb. holnap estig bezárólag, a budapesti és megyei, kerületi, járási, városi, végső soron az alapszervi vezetőségek kibővített üléseit hívják össze informálás céljából.

A kérdés előzményéhez tartozik – azt hiszem ismert dologról van szó –, hogy a szóban forgó elvtársak Malenkov, Kaganovics, Molotov elvtársak a XX. Kongresszus tárgyalásai során bírálat tárgyává tett hibákban a korábbi években jelentékeny mértékben benne voltak. A XX. Kongresszus időszakában úgy döntöttek velük kapcsolatban, hogy miután a hibák fel vannak tárva, ők maguk belátták ezeket a hibákat, ezekkel az elvtársakkal együtt kéz a kézben kell kijavítani a hibákat és végrehajtani a XX. Kongresszus határozatait. Ez, azt hiszem, ismert dolog.

Az előzményekhez tartozik még egynéhány dolog, amit szintén emlékeztükbe kell idéznem. Még a XX. Kongresszust megelőző időben, az 1953-as évben a Szovjetunió Kommunista Pártjában egy igen fontos folyamat ment végbe, különböző hibákat elemeztek, feltártak. Ez körülbelül azonos volt azal a folyamattal, ami a mi pártunkban 1953-ban végbement. A mi pártunk is az SZKP nyomán kezdett a hibákkal foglalkozni.⁵ Az 1953-as vonallal kapcsolatban volt egy olyan vonás, hogy a párt Központi Vezetősége tárt fel hibákat, állapított meg teendőket, Nagy Imre⁶ [viszont] azon a módon lépett fel, mintha a hibákat ő tárta fel [sic!], és a javasolt módszereket is ő indítványozta volna.⁷ Az SZKP-ban teljesen azonos momentum merült fel Malenkovval kapcsolatban. Az történt vele annak idején, hogy amikor a párt Politikai Bizottsága foglalkozott a hibák feltárásával, a szükséges rendszabályokkal, mielőtt azok nyilvánosságra kerültek volna, foglalkoztak a Szovjetunióban a mezőgazdasági adó kérdésével. A Szovjetunióban igen szoros adórendszer volt, a legkülönbözőbb dolgokra – pl. gyümölcsfák száma stb. – adó volt kivetve. Ez fékezte a termelést. A Politikai Bizottságban elhatározták, hogy ezen változtatni kell, és a mezőgazdasági adót csökkenteni kell, hogy serkentés a termelést. Amikor ezt a kérdést vitatták, Malenkov ellene volt. Amikor meghozta a határozatát a Központi Bizottság, hogy Malenkov lesz a Minisztertanács elnöke, Malenkov bemutató beszédében ezt a kérdést bejelentette, rámutatva, hogy ez milyen hasznos, és hozzátette, hogy ő javasolta, holott a belső vitában ellene volt.

Egy másik ilyen kérdés Malenkov személyével kapcsolatban. Ismert dolog, hogy az SZKP Központi Bizottsága 1953-as határozatai végrehajtásakor Malenkov elvtársnál bizonyos torzulások jelentkeztek, amivel szemben a párt kritikailag lépett fel. Ez a nehézipar fejlesztése körüli vita, ahol Malenkov op-

pozíciója olyan volt, hogy a nehézipar termelését annyira leszűkítette volna, hogy az az egész szocialista előrehaladást gátolta volna. Malenkov [később] fellépett, hogy az a mezőgazdasági fejlesztési program, amellyel a Szovjetunióban közel négy esztendeje nagy eredménnyel dolgoznak, amelynek egyik ismert előharcosa Hruscsov elvtárs, ez a mezőgazdasági politika veszélyezteti a nehézipar fejlesztését. Most Malenkov ezzel lépett fel.

Molotov elvtárs régebbi hibái szintén ismeretesek, melyet [sic!] az SZKP annak idején feltárt. Bizonyos újabb keletű dolgokban jelentkezett hibás álláspontja a határozatban szerepel, és azt fel fogjuk olvasni.

Kaganovics elvtársnál hasonló dolgok jelentkeztek. Neki a személyi kultusz idején elkövetett törvényteleniségekben bizonyos szerepe és tevékenysége volt. Bár annak idején erről beszéltek, és Kaganovics azt mondotta, hogy fel kell számolni a régi módszereket, nem ilyen irányban tevékenykedtek.

Az egész csoportnál van egy olyan momentum, amelyik eléggé világossá teszi, hogy – közelebbi információ nélkül – ez a csoport nem kommunisták elvi közössége. Elég csak az elveket és a személyeket végiggondolni és látni, hogy egy elvtelen csoportosulásról van szó.

A közelmúltban az történt – két héttel ezelőtt –, hogy Molotov és Malenkov pártszerűtlen módszerekkel a Központi Bizottság Elnökségén belül radikális változtatásokat akartak végrehajtani a Központi Bizottság bevonása nélkül, majd ezek megtörténte után szándékoztak a Központi Bizottságot tájékoztatni. A személyi változtatásoknak egyik ilyen különlegesen fontos része lett volna Hruscsov elvtárs leváltása az első titkári funkcióból. Hruscsov elvtársat mezőgazdasági miniszternek szánták. Ehhez hasonló változtatásokat más olyan elvtársakkal szemben is tervbe vettek, akikkel összetűzéseik voltak.

Ezt a törekvésüket annyiban kis siker követte, hogy bizonyos elvtársak meginogtak, és zavar keletkezett a Központi Bizottság Elnökségének munkájában. Hosszan tartó, tartalmatlan viták következtek be, megbénult az Elnökség munkája. A KB-tagok erről tudomást szerezve és mélységesen elítélve követelték, hogy azonnal hívják össze a KB ülését és teremtsenek rendet. Összehívták a Központi Bizottságot. Egy hétig tartó ülésen megvitattak mindent a bírálat alá vetett elvtársak jelenlétében, akik ismételten felszóltak ezekben a vitákban.

A Központi Bizottság tanácskozásainak a végeredménye az, hogy tényleg mindenféle múltbeli érdemekre való tekintet nélkül rendkívüli elszántsággal és határozottsággal tiszta helyzetet teremtettek. Felszámolták ezt a pártellenes csoportot, és megvédték a KB-nak a XX. Kongresszuson alapuló főbb irányvonalait. Ha megengedik az elvtársak, felolvassuk a határozatot.

Fock Jenő elvtárs felolvasta a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának határozatát⁸ (Mellékelve).

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Az SZKP Központi Bizottságának ülésén a határozatban foglaltakon kívül még szóba került a Malenkov, Kaganovics és Molotov elvtársak személyi felelőssége a régi pártfunkcionáriusok ellen irányuló repressziókban és ezt szigorúan elítélték. Szóba került még egynéhány elvtárs ingadozása ennek a csoportnak a fellépésével kapcsolatban, és ezt is nagyon szigorúan elítélték. Ezenkívül szóba került, hogy milyen módon viszik ezt a kérdést az SZKP párttagságán belül. Ez szorosan nem tartozik ránk, csak

megemlítettem. Ehhez hozzátartozik, hogy a KB ülésén 309 elvtárs vett részt. 309 közül 215 felszólalásra jelentkezett. Ténylegesen 60 elvtárs tudott csak beszélni, de mind a 215 elvtárs írásban kifejtette a véleményét, amikor kitűnt, hogy nem kaphatnak szót, és beküldték az ülés Elnökségének. Ilyenformán tehát mind a 215 elvtárs szóbelileg vagy írásban hozzászólt, és egyhangúan elítélte ennek a csoportnak a működését. Azután jött a határozat. 309 szavazat volt, egyedül Molotov tartózkodott, a többi, beleértve Malenkovot, Kaganovicsot és Sepilovot, akik a vita során többször felszóltak, a határozat mellett szavaztak.

Ehhez a kérdéshez hozzátartozik még, hogy a párt szervezeti szabályzata értelmében csak a Központi Bizottság rendes tagjai szavazhattak. Utána kérték a többi jelenlévők, a KB póttagok, revíziós bizottsági tagok, hogy mivel ilyen nagyon fontos kérdéstről van szó, annak ellenére, hogy ez a Szervezeti Szabályzattal ellentétes, ők is kifejezhessék szavazással is egyetértésüket. Ekkor került sor a másodszori szavazásra.

Általában a vita úgy ment, hogy a tényekről volt szó. A tények során a felszólalók megkérdézték Molotovot vagy Malenkovot, hogy így volt? És ők azt mondták, hogy így volt.

Elvtársak! Amikor minket a határozatról tájékoztattak tegnapelőtt, a mi részünkről hárman vettünk részt. Csak a magunk nevében tudunk beszélni, de annyiban hivatalosan beszéltünk. Azt mondtuk, hogy egyrészt megköszönjük a tájékoztatást, másrészt pedig üdvözljük a Szovjetunió Kommunista Pártjának Központi Bizottságát, amiért ilyen határozottan megvédte a XX. Kongresszuson kialakult fő politikai irányvonalat. Ha az elvtársak egyetértenek, a mi Központi Bizottságunk kijelentheti ugyanezt.

Javasolom, hogy ha nem lesz ellenvetés, hogy egyetértésünket vegyük jegyzőkönyvbe, és távirat vagy egyéb formában juttassuk el a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának.

Azt hiszem, hogy az a néhány megzavarodott elvtárs hogyha átgondolja, hogy mikor arról vitatkoztak annak idején, hogy vezető ereje-e a Szovjetunió a szocialista tábornak, vagy az SZKP-nak vajon milyen erkölcsi alapja van a kommunista pártok életében [sic!], az mind nagyon jól tudja, hogy ha a Szovjetunió Kommunista Pártján belül ilyesfajta puccskísérletek sikerrel jártak volna, azt az egész nemzetközi kommunista mozgalom megérezte volna. Hogy ezt megghiúsították, ez 100 és 100 millió ember sorsára hat ki kedvően, messze túl a Szovjetunió határaitól.

Javasolom, hogy igenis, mi üdvözljük a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságát, hogy ilyen határozottan lépett fel, és megvédte az SZKP fő politikai irányvonalát.

Egynéhány kérdést arról, hogy ez a határozat hogyan érinti a mi pártunk tevékenységét. Ez nagyon fontos kérdés. Azt hiszem, hogy a határozat lényege a mi pártunk tevékenysége szempontjából az, hogy bár tényleg fogalmunk se volt, hogy az SZKP Elnöksége hogyan tárgyal, mégis az az irányvonal, ami a pártértekezleten érvényesült, megerősítést nyert ebben az állásfoglalásban. Ez egy nagyon fontos dolog a mi számunkra, pártunk tevékenysége szempontjából.

További kérdések. Azt hiszem elvtársak, hogy az SZKP és a mi pártunk belső helyzetében lényeges különbség van. Főképpen arra gondolok, hogy a

Szovjetunióban a jobboldali tendenciáknak olyasfajta aránya, mint ami a pártunk életében jelen van, nincs. Erről megfélemedezni nem szabad. Ez a határozat nálunk a következőket fogja kiváltani: nagy csapást fog mérni a mi pártunkban jelen lévő vagy éleződő dogmatikus vagy szektás irányzatra. Ez jó. Ami nem nagyon jó, hogy ez a határozat bizonyos felélénkülést fog törvényszerűen kiváltani a revizionista és az osztályellenséggel való megalkuvóknál a mi pártunkban. Ezzel a veszéllyel számolni kell. Azonkívül az osztályellenség hazai és nemzetközi erői azt a tényt, ami a határozatban le van szövegezve, hogy az SZKP-ban pártellenes csoport felléphetett, nagyon heves támadásra igyekeznek felhasználni a mi pártunk ellen és általában a nemzetközi munkásmozgalomban is. Ezzel számolni kell. Azt hiszem, nem helytelen a következőt számba venni. Itt az ellenségnek nem lesz módja olyan heves támadásra, mint a XX. Kongresszussal kapcsolatban módja volt, mert itt egy nagyon fontos tényező van jelen, az, hogy az SZKP politikai irányvonala nem változott. A politikai irányvonal megvan és megszilárdítást nyert. Nincs olyasfajta nehézség, hogy valamiféle bonyolult politikai tevékenységet kellene átorientálni, mint pl. a személyi kultusz volt. Ilyesméről nincs szó, és ez a dolog lényege. Ennek következtében én azt hiszem – annak ellenére, hogy különbség van a Szovjetunió Kommunista Pártja és a mi pártunk belső helyzetében – nálunk fennáll az a veszély, amiről beszéltem, hogy igazolást próbálnak találni a revizionista irányzatúak. Ez a határozat nagyon komoly fegyvert ad a mi pártunk kezébe a párt fő politikai vonalának védelmezéséhez, a párt egységének megerősítéséhez és különösképpen mindenféle frakciózással szemben. Az összes funkciójuktól megfosztottak olyan embereket, mint Molotov, Kaganovics, akik 35 éve tagjai a Politikai Bizottságnak. S hogy ennyire semmiféle múltbeli érdemet most már tekintetbe nem vesznek, gyökeresen felszámolták ezt a frakciós csoportot, amely támadta a párt fő irányvonalát, politikailag leszámoltak velük, ezzel segítettek a mi pártunknak az egységbontó törekvések felszámolásában.

Ami az intézkedéseket illeti: először meg szeretném említeni, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártja mit csinál ezzel a határozattal kapcsolatban. Ezt én csak a KB tájékoztatására mondom és azért, hogy tudjuk, hogyan kell összehangolni a kérdéseket – továbbvinni nem kell.

A Pravda ma egy elvi vezércikket – elég éles hangú vezércikket – közöl, ahol ilyesfajta törekvésekről beszél és arról, hogy személyekre nem lehet tekintettel lenni. Nincsenek nevek említve, de van egy ilyen nagyon határozott hangú vezércikk. Ma este lesz a moszkvai pártaktíva, ahol meg fogják ezeket a kérdéseket vitatni, úgy, ahogy az SZKP-ban meg kell vitatni, nekünk ezt nem kell így megvitatni. A Pravda holnap fogja lehozni az egész határozatot. Nem tudjuk pontosan, hogy a ma éjszakai TASZSZ-ban kiadják, vagy nem adják ki a határozatot, de a Pravdában holnap bent lesz. Attól függetlenül, hogy kiadja-e [sic!] vagy nem, nekünk intézkedést kell tenni.

Mit javasolunk mi? Én felvetném a következőt. Először: holnap estig bezárólag a párttagságot tájékoztatjuk kibővített vezetőségi üléseken, egészen az alapszervezetekig. Azt javasoljuk az elvtársaknak, hogy az egyes lépcsőkön belül a rendes, fegyelmezett végrehajtás érdekében az ügy bizalmas kezelését feltétlenül biztosítani kell. Már ma is lehet ilyen kibővített ülést szervezni, ahol erre lehetőség van, pl. a Budapesti Pártbizottságon. A Budapesti Párt-

bizottság és a megyei pártbizottságok maguk határozzák meg, hogy ezt milyen módszerrel viszik le a saját területükön. Mindenesetre ne úgy, hogy minden vállalat és szerv és azok az elvtársak, akik most innen elmennek, összehívják a maguk szervezetét. Szervezetten kell ezt csinálni, s ugyanakkor biztosítani kell a diszkréciót, mert ha súlyt helyezünk rá, hogy ilyen természetű dolgokról a párttagság előbb legyen informálva, mint általában a közvélemény, akkor ennek van egy másik kellemetlen oldala, hogy meglegyen a diszkréció, mert ha ez nincs, akkor ezt a módszert nem tudjuk fenntartani.

A másik intézkedésnek javaslom – ezt nem tudtuk még a Politikai Bizottságban megbeszélni –, hogy vagy vegyük át a Pravda közlését, vagy azt lerövidített formában hozzuk. Azonkívül, mivel az ellenséges rádió valószínűleg a holnapi naptól kezdve trombitálni fog, célszerű, hogy a mi Távirati Irodánk a holnapi napon adjon ki egy rövid közleményt arról, hogy tudomásunk van róla, hogy a Pravdában megjelent egy határozat és ezt a holnapi sajtó le fogja hozni. Valami ilyesmit, hogy az emberek ne legyenek kénytelenek az „Európa Hang”-jához rohanni, tudják, hogy másnap az újságban a kezükbe meg fogják kapni [sic!].

Javasoljuk – ez már a PB javaslata –, hogy péntek reggel a határozat leközlésével egyidejűleg, mivel erre módunk volt, foglaljunk állást abban az értelemben, ahogy én itt elmondtam. Nem kell hat oldalon lelkendezni, de nagyon komolyan, szerényen és határozottan mondjuk meg a véleményünket. Ha az elvtársak egyetértenek, ezt a Központi Bizottság nevében lehetne kimondani. A lényege az, hogy helyeseljük, hogy személyekre való tekintet nélkül megvédték a XX. kongresszus politikai irányvonalát.

Jövő hétre van nekünk tervezve az a bizonyos aktívasorozat, ahol a pártértekezlet kérdéseivel foglalkozunk. Ezért javaslom, hogy a kibővített vezetői üléseken információs jelleggel foglalkozzanak a határozattal, és a jövő héten tartandó aktívákön a mi pártértekezletünkkel foglalkozva ismét térjenek vissza a határozatra.

Még egy dologra szeretném felhívni az elvtársak figyelmét. Az ellenség arra fog törekedni, hogy a kérdést összefüggéséből kiragadva, a napi kérdésektől elszakítva tárgyalja. Ők azt fogják mondani, hogy mindig mondtuk, hogy a kommunisták egymást ölik. Ezért azt gondolom, hogy nálunk sem volna helyes e kérdéssel külön foglalkozni, hanem helyesebb, ha a párt harcának kérdésein belül tárgyaljuk. Nem lenne helyes, ha egyes alapszervezetek átalakulnának bizonyos filozofáló körökké, vitatkozó csoportokká. Mutassuk meg, hogy ez a határozat a mi pártértekezletünkkel hogyan van összefüggésben.

A Politikai Bizottságnak az a véleménye, hogy a mi pártunk harcának ez a határozat nagyon komoly segítség. Bátran és nyugodtan kell fellépni, és végző soron ez a határozat segíteni fog a mi pártunk megerősítésében.

KISS KÁROLY elvtárs: Van, elvtársak, valakinek kérdése az információval kapcsolatban?

SZIRMAI ISTVÁN elvtárs: Azt javaslom, hogy a Pravda mai elvi vezércikét a rádió ma este 8 órai adásában adja le, mert Nyugaton mindenütt ismerik, és a magyar nyelvű ellenséges adások már kiabálják. Javaslom, hogy a határozatot – amely Kádár elvtárs javaslata szerint pénteken jelenne meg a sajtóban –, már holnap este beolvassák a rádióban.

APRÓ ANTAL elvtárs: Azt javasolom, hogy azért fogadjunk el valamilyen határozatot. Azt az elgondolást, hogy a Népszabadság vezércikkben foglaljon állást, azt helyeselni lehet. A Központi Bizottság most határozzon ebben a kérdésben, és a határozatot a vezércikkbe írjuk bele.

A másik dolog. Javasolom – ott van az elvtársaknál már egy tervezet –, hogy itt legyen nekünk egy belső határozatunk most. Helyeseljük a döntést, hogy megvédték a párt egységét, a XX. Kongresszus politikai irányvonalát – a magyar párt üdvözli, helyesli ezt.

Ezenkívül azt javasolom, hogy az állásfoglalásunkat az SZKP Elnökségével hivatalosan is közöljük, távirati vagy egyéb formában közöljük, hogy mi a Központi Bizottság nézete.

KISS KÁROLY elvtárs: Van még valakinek kérdése, elvtársak?

SZIRMAI JENŐ elvtárs (Somogy megye): Az szükséges, hogy mi ma a megyei pártbizottságok kibővített ülését meg tudjuk tartani. Holnap reggel már nem lehet, mert akkor nem tudjuk végigvinni le egészen az alapszervezetekig.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: A megyei titkárok és a kerületi titkár elvtársak az ülés után még külön ittmaradnak, és megbeszéljük a teendőket.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Ezeket a kibővített üléseket szervezeten kell csinálni úgy, hogy a párttagság tudomást szerezzen a határozatról, mielőtt a sajtóban az megjelenik.

A rádiót illetőleg, elvtársak, valahogy úgy csináljuk, hogy ne legyen ennek hisztérikus jellege. Holnap meg kell mondani, hogy holnapután az újságokban lehozzuk ezt a határozatot és a kilincsükre lesz akasztva. Azzal is egyetértünk, hogy a Pravda vezércikkét a ma esti rádió-adásban adjuk le, de hogy magát a határozatot a rádió előbb hozza, mint a párt hivatalos lapja, az nem helyes.

A határozattal kapcsolatban. Nincsen használható szöveg. Valami ilyesmit kellene mondani, hogy:

A Magyar Szocialista Munkáspárt megkapva a tájékoztatást a Malenkov, Kaganovics, Molotov pártellenes csoportja fellépéséről, leszögezi azt az álláspontját, hogy helyesli (vagy üdvözli) a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának a határozatát, azt, hogy személyekre való tekintet nélkül felszámolta az egységbontók kísérletét és megvédte a Szovjetunió Kommunista Pártjának azt a fő politikai irányvonalát, amely a XX. Kongresszuson alakult ki és amely meggyőződésünk szerint haszonnal jár nemcsak a SZU Kommunista Pártja és népei szempontjából, hanem az összes testvérpártok és népek érdekét szolgálja.

Kérem, hogy bízzák meg a Titkárságot, hogy szövegezze meg ilyen értelemben a határozatot, amelyet még egy gondolattal kiegészítenék. Ezt a határozatot fegyverként fogjuk felhasználni a párt tevékenységében, a Magyar Szocialista Munkáspárt egységének erősítése érdekében. Ez elég világos, érthető. Ha megszóvegeztük, elküldjük az SZKP Központi Bizottságának, és a pénteki szerkesztőségi cikkben idézni lehet ezt, mint saját állásfoglalásunkat.

Azt javasolom, hogy további ilyen határozatokat az információs értekezleteken ne hozzanak, ellenben, amikor az aktívák lesznek, ott születhetnek

ilyen határozatok, de spontán, ne felülről csináljuk, nem nekünk kell ezt kezdeményeznünk. Véleményem szerint nem is kell ezt kezdeményeznünk.

Ha egyetértés van, akkor azt csináljuk, hogy a megyei, kerületi titkár elvtársak itt maradnak és egynéhány dolgot még megbeszélünk, hogy mit hogyan csináljunk.

KISS KÁROLY elvtárs: A Központi Bizottság szavazzon afelett, hogy ilyen értelmű határozatot – amit itt Kádár elvtárs vázolt – a Titkárság formulázza meg, és küldje el az SZKP Központi Bizottságának. Csak a KB tagjai szavazhatnak. Ellene nincs senki? Tartózkodott? Senki. A Központi Bizottság a javaslatot egyhangúan elfogadta.⁹ Ezzel az információ értekezletet befejeztük.

Ságvári Ágnes¹⁰

Kmf.

JEGYZETEK

1 A *függelék*ben közöljük a meghívottak névsorát.

2 Az MSZMP országos értekezletét 1957. június 27–29-én tartották.

3 A XX. Kongresszus (1956. február 14–25.) feltárta és elítélte a sztálini személyi kultuszt és szörnyű következményeit, határozatot hozott a párt- és állami élet „demokratizálására”.

4 Az eseményről a *Népszabadság* 1957. július 4-i számában a következőket olvashatjuk:

„Közlemény az SZKP Központi Bizottságának üléséről.”

„A SZKP Központi Bizottságának határozata G. M. Malenkov, L. M. Kaganovics, V. M. Molotov pártellenes csoportjáról.” „A XX. kongresszus útján.” (Vezércikk)

5 Az SZKP Elnöksége 1953 júniusában — általa meghatározott személyi összetételű — magyar küldöttséget rendelt Moszkvába. A magyar delegáció 1953. június 13–16. között tartózkodott a Kremlben. Ezen az ún. pártközi tárgyaláson dolgozták ki a nevezetessé vált „júniusi határozat” első változatát. A tanácskozáson készült jegyzőkönyv szövegét T. Varga György tette közzé: *Múltunk*, 1992/2–3. sz. 234–269. p.

6 Nagy Imre (1896–1958) lakatossegéd, agrárközgazdász, politikus; a Szovjetunióból hazatérve az MKP, ill. az MDP KV tagja 1955. április 14-ig; 1945–1949-ben, 1951–1955-ben, 1956. október 23–24-től 29-ig a PB tagja; 1944. december 22-től 1945. november 15-ig földművelésügyi miniszter, majd 1946. március 20-ig belügyminiszter; 1947. szeptember 16-tól 1949. április 12-ig az országgyűlés elnöke, 1950. december 16-tól 1952. január 5-ig élelmezési miniszter, majd 1952. november 14-ig begyűjtési miniszter; azt követően 1953. július 4-ig a minisztertanács elnökhelyettese, majd 1955. április 18-ig a minisztertanács elnöke; 1956. október 24-től november 4-ig miniszterelnök, november 1-jétől 4-ig külügyminiszter; november 4-én a budapesti jugoszláv nagykövetségre menekült, november 23-án Romániába hurcolták; 1957. április 17-én letartóztatták, koncepció perben 1958. június 15-én halálra ítélték, másnap kivégezték.

7 Ezzel az állítással – amit Rákosiék agyaltak ki – már Nagy Imre is hadakozott. (*Nagy Imre: A magyar nép védelmében. Vitairatok és beszédek. 1955–1956. A Magyar Füzetek kiadása. Párizs, 1984. 15. p.*) Valójában az MDP KV 1953. június 27–28-i ülésén hozott határozatot ugyanaz a négyfős bizottság hagyta jóvá, mint Nagy Imre országgyűlési beszédét. Az MDP KV Politikai Bizottságának 1953. július 2-i ülésén hozott határozat kimondta: „Nagy Imre elvtárs országgyűlési beszédének jóváhagyására a PB bizottságot küld ki. A PB többi tagjai a beszéddel kapcsolatos észrevételeiket a bizottsághoz juttassák el. A bizottság tagjai: Rákosi Mátyás, Nagy Imre, Gerő Ernő, Hegedűs András elvtársak” (*MOL–M–276. f. 53/124. ő. e.*)

8 Az SZKP KB határozata orosz nyelvű példányának első oldalán, a cím fölött a következő, ceruzával írt szöveg olvasható: „A Szigorúan Bizalmas iratok közé. Kádár VII. 3.” A határozatnak a jegyzőkönyvhöz mellékelte, Fock Jenő által felolvasott magyar nyelvű szövege az MSZMP Külügyi Osztályán készített nyersfordítás. A hivatalos szöveget a *Népszabadság*

1957. július 4-i számának 1–2. oldalán tették közzé. Az SZKP KB instrukcióinak megfelelően nem hozták nyilvánosságra az alábbiakat:

a) *Népszabadság* 1957. július 4. 2. p., 1. hasáb 1. bekezdés („Amikor a munkások...”) előtt: „(Mint kiderült, Malenkov, Kaganovics és Molotov elvtársak személyesen felelősek a párt-, állami, gazdasági, katonai és Komszomol káderekkel szemben annak idején alkalmazott tömeges represszióért és más hasonló jelenségekért. Ők arra számítottak, hogy a párt- és állami élet kulcspozícióinak kézbekaparintása után eltüntethetik saját múltbeli bűnös tevékenységük nyomait, s sikerül elhárítani magukról a felelősséget a múltban a forradalmi törvényesség súlyos megsértése, eltorzítása terén általuk elkövetett hibáikért.)”

b) *Uo.* 4. hasáb 3. és 4. pontja:

„3. Figyelembe véve, hogy Bulganyin, Pervuhin és Szaburov elvtársak politikai ingadozást tanúsítottak, ami abban fejeződött ki, hogy meghatározott időszakban támogatták a pártellenes csoport frakciós tevékenységét, s hogy ezen elvtársak a KB ülésen beismerték hibáikat, elítélték azokat s segítettek a KB-nak a csoport frakciós tevékenységének leleplezésében, a KB lehetségesnek tartja, hogy csak a következő lépéseket foganatosítsa: Bulganyin elvtársat szigorú megrovásban figyelmeztetéssel részesíti, Pervuhin elvtársat a KB elnökségi tagból elnökségi póttaggá nyilvánítja, Szaburov elvtársat visszahívja a KB Elnökségéből. 4. Szükségesnek tartja, hogy a KB nevében zárt levéllel forduljon a párt-szervezetekhez, a párt tagjaihoz és tagjelöltjeihez, s jóváhagyja »A Malenkov, Kaganovics és Molotov pártellenes csoportjáról« c. levél szövegét.”

9 Az MSZMP KB határozatát a *Népszabadság* 1957. július 5-i száma közölte.

10 A jegyzőkönyv vezetőjének saját kezű aláírása.

FÜGGELÉK

JELLENLÉTI ÍV:

Központi Bizottsági tagok:

Aczél György
Apró Antal
Bakó Ágnes
Benke Valéria
Biszku Béla
Borka Attila
Brutyó János
Cservenka Ferencné
Dógei Imre
Fehér Lajos
Fogarasi Béla
Fock Jenő
Földes László
Friss István
Gáspár Sándor
Harmati Sándor
Horváth Imre
Kádár János
Kállai Gyula
Kiss Árpád
Kiss Dezső
Kiss Károly
Komócsin Zoltán
Kossa István
Kreszán Lajos
Losonczy Pál
Major Tamás
Marosán György
dr. Münnich Ferenc
K. Nagy Sándor
Nemes Dezső
Németh Károly

Revíziós Bizottság:

Fodor Gyula
Györe József
Karakas László
Kádas István
Kruzsák Béla
Polónyi Szűcs Lajos
Szilágyi Béla

dr. Nezvál Ferenc
Nógrádi Sándor
Novobátzky Károly
Nyers Rezső
Orbán László
Pothornyik József
Prieszol József
Révai József
Révész Géza
Rónai Sándor
Sági György
Sándor József
Sándor Kálmán
Schercer Lajosné
Somogyi Miklós
Szirmai István
Szurdi István
Török István
Tömpe István
Uszta Gyula

Póttagok:

Antos István
Borbély Sándor
Darabos Iván
Horváth Ede
Ilku Pál
Kaszapovics András
Klujber László
Martics Pál
Valkó Márton
Varró György

Központi Ellenőrző Bizottság:

Asztalos Géza
Birkás Imre
Maróti Károly
Mózes Viktor
Nevzál Ferenc
Nöhrrer Árpád
Papp Lajos
Péteri István

Megyetitkárok:

Laki István [Baranya m. e. t.]
Molnár Frigyes [Bács m. e. t.]
Klaukó Mátyás [Békés m. e. t.]
Fehér Lajos [Csongrád megyei pártbizottság osztályvezetője]
Cseterki Lajos [Fejér m. e. t.]
Lombos Ferenc [Győr m. e. t.]
Putnoki László [Heves m. e. t.]
Jakab Sándor [Nógrád m. e. t.]
Horváth András [Pest m. e. t.]
Szirmai Jenő [Somogy m. e. t.]
Benkei András [Szabolcs m. e. t.]
Kálmán István [Szolnok m. e. t.]
Rapai Gyula [Tolna m. e. t.]
Tóth Dezső [Vas m. e. t.]
Pap János [Veszprém m. e. t.]
Ambrus Jenő [Pécs, városi pártbizottság e. t.]
Déri Ernő [Miskolc városi pártbizottság e. t.]
Komócsin Mihály [Szeged városi pártbizottság e. t.]
Bittman Ernő [Győr városi pártbizottság e. t.]

Kerületi titkárok:

Anda János
Sztaskó László
Molnár Ernő
Ambrus János
Maros Józsefné
Ormos Tibor
Lukács István
Horváth János
Kelemen Lajos
Diósi Imre
Fajkos Aladár
Kiss János
Schumeth János
Kerti Henrik
Bialon Vilmos
Varga János
Ujfalusi Sándor
Dóra János
Veres József
Mályi Vilmos
Szőke Lajos

Miniszterek:

Czottner Sándor [nehézipari min.]
Csörgő János [kohó- és gépip. min.]
Dolescháll Frigyes [egészségügyi m.]
Nagy Józsefné [könnyűipari min.]
Tausz János [belkereskedelmi min.]
Péter György [KSH elnöke]

Nagyüzemek:

Tatai Károly [Dej Hajó]
Bedők János [Izzó]
Moharos József [MÁVAG]
Simon József [Beloianisz]
Kozák Tiborné [M. Pamut]
Bátorfi Lajos [Keltex]
Csontos József
Rugg István [Óbudai Hajó]
Gyenes Albert [Fémáru]
Gyarmati László [MOM]
Kuji Sándor [Láng Gépgyár]
Lendvai István [Ikarus]
Elekes László [Danuvia]
Szkokán Ferenc [Telefongyár]
Kunczer Mihály [Vörös Csillg]
Sárdi István

BP-PB

Csikesz Józsefné
Borka Attila
Kelen Béla
Méhes Lajos

KB osztályvezetők:

Czinege Lajos [Admin. O.]
Szilágyi Dezső [Külügyi O.]
Laczkó Pálné [Pártgazd. O.]
Kálmán Endre [Párttört. Int. ig.]
Komját Irén [Társadalmi Szemle felelős szerk.]

Pongrácz Kálmán [a Fővárosi Tanács elnöke]
Olt Károly [a Minisztertanács Titkárságának vezetője]
Dobi István [az Elnöki Tanács elnöke]
Kristóf István [az Elnöki Tanács titkára]
Szénási Géza [legfőbb ügyész]
Domokos József [a Legfelsőbb Bíróság elnöke]
Bodonyi Pálné [a MNÖT titkára]
Várnai Ferenc [a KISZ KB titkára]
Bugár Jánosné [a SZOT titkára]
Varga György [a SZOT titkára]
Zentai Ernő [a SZOT titkára]
Vince József [a SZOT titkára]
Háry Béla [a SZOT szervezési o. vez.]
Szilágyi János
Kőrösi György [Határország Országos Par. Pol. Csop. főnök]

Szakszervezetek:

Blaha Béla [Bányaipari Dolg. Szaksz. főtitkára]
Csákó Mihály [Bőripari Dolgozók Szaksz. főtitkára]
Seprényi Sándor [HVDSZ főtitkára]
Ligeti László [KPVDSZ főtitkára]
Martin Ferenc [Kohászati Dolgozók Szakszerv. elnöke]
Huber Lajos [Közalkalmazottak Szakszerv. főtitkára]
Földvári Aladár [Közalkalmazottak Szakszerv. főtitkára]
Borbás Lajos [MEDOSZ elnöke]
Lukács Sándor [Pedagógus Szakszervezet főtitkára]
Horn Dezső [Postások Szakszervezete főtitkára]
Szabó Antal [Vasutas Szakszervezet főtitkára]
Gál László [Vegyipari Dolgozók Szakszervezete főtitkára]
Tóth Anna [Textilipari Dolgozók Szakszervezete főtitkára]
Terényi László [Nyomda- és Papíripari Dolgozók Szaksz. főtitkára]
Varga József [Ruházati Dolgozók Szakszervezete főtitkára]
dr. Pál Ferenc [Orvosegészségügyi Szakszervezet főtitkára]

3.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1957. november 1-jén tartott üléséről

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság!

Üdvözlöm az elvtársakat, a Központi Bizottság tagjait és a meghívott elvtársakat. A Központi Bizottság ülését megnyitom. Napirendünk: 1. Bel- és külpolitikai beszámoló. Előadó: Kádár János elvtárs. 2. Gazdasági helyzetünk, a 3. negyedév eredménye és további feladataink. Előadó: Fock Jenő elvtárs. Egyetértenek az elvtársak a napirenddel? (Helyeslés.) Amennyiben a Központi Bizottság a napirenddel egyetért, javaslom, hogy a két referátum után indítsuk meg a vitát. (Helyeslés.)

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság!

Központi Bizottságunk legutóbbi ülése óta a Politikai Bizottság a pártértekezlet irányvonalának végrehajtásán dolgozott. A KB nem lett összehívva most már több mint három és fél hónapja. Ennek egyik és fontosabb oka az, hogy elvileg új kérdés nem merült fel. A másik oka, hogy ez alatt az időszak alatt végre kellett hajtani különböző szabadságolásokat bizonyos vezető funkcionáriusoknál. Erre az időszakra esett a kínai út¹ is.

A mai beszámoló jellege tájékoztató, és nem törekszik arra, hogy valamennyi kérdést felvessünk, hanem inkább arról beszéljünk, amelyek érdeklődésre tarthatnak számot. Ezért nem fogunk hosszasan foglalkozni például a szíriai kérdéssel.

Az első ilyen nemzetközi vonatkozású kérdés az a NATO-államok által megvalósított bojkott jelenlegi kérdése, amit a Magyar Népköztársasággal és a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányral szemben november 4-e óta visznek. Ezzel a bojkottal kapcsolatban meg kell mondani, hogy bár formailag ezt fenntartják, amely [sic!] megmutatkozik abban, hogy nem jönnek el a mi hivatalos rendezvényeinkre, és nem hívják meg a mi embereinket az ő különböző rendezvényeikre. Ami azonban a dolognak lényegét illeti, azt lehet mondani, hogy ez a diplomáciai bojkott kezd elerőtlenedni. Ezt néhány tény is lehet bizonyítani. Például a Svéd Királyság, a Görög Királyság és most a legutóbbi napokban Amerika [sic!] működési engedélyt adott a követeleknek. Különösebb érdeklődésre tarthat számot továbbá az osztrák kormány magatartásában beállott bizonyosfajta változás. Bár az osztrák sajtó változatlanul viszi az uszítást a Magyar Népköztársaság ellen, és az osztrák Szociáldemokrata Párt vezető szervei nagyon tüntető módon hangsúlyozzák, hogy határozottan szemben állnak a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányral, azonban az osztrák kormány hivatalos aktusaiban néhány olyan új cselekmény [sic!] jelentkezett, amely arra vall, hogy a viszonyt normalizálni akarják. Ezzel kapcsolatban tettek hivatalos nyilatkozatot is, nemcsak mi felénk, hanem a szovjet követ felé is. De ennél még talán erősebb bizonyítéka a fasiszta lapnak és a fasiszta szervezetek működésével kapcsolatos cse-

lekedetük. Ismeretes, hogy a magyar kormány tiltakozott ezzel kapcsolatban, és néhány napon belül bizonyos rendszabályokat hoztak: a lapot betiltották és a szerkesztők egyikét-másikát kiutasították az országból. Meg kell jegyez-nem az amnesztia kérdését. Az osztrák kancellár egy alkalommal kijelentette, hogy jobb viszonyt akarnak a magyar kormányval kialakítani, de utána meg-jegyzésképpen azt mondotta: a jó viszonynak tulajdonképpen alapja az lenne, ha a magyar kormány amnesztiát adna. (Révész Géza elvtárs közbesző-lása: Hát az ENSZ-be bevitték ezt a kérdést.)

Említésre érdemes az is, hogy a különböző közép-keleti országokkal fenn-álló jó viszony tovább javult. Ezt az elvtársak az újságokból is tudhatják. Az Interparlamentáris Unió londoni ülésével kapcsolatban meghívtunk egy-néhány delegátust Magyarországra. (Indonéz, indiai és szudáni.) Javult bi-zonyos mértékig az egyiptomiakkal való kapcsolatunk is. Meg kell említeni, hogy a finn kormány általában végig korrektül viselkedett, különösebb demonstratív nyilatkozatot ugyan nem tett mellettünk. Most a közelmúltban itt járt egy finn kulturális küldöttség, amelynek jó visszhangja van.

Továbbá itt járt nálunk a japán szociáldemokrata párt küldöttsége, tagjai általában nagyon lojálisan nyilatkoztak az egyes megbeszéléseken. Olyan ki-jelentéseket tettek – anélkül, hogy ezt mi vezettük volna be –, hogy küzdőtár-saknak tekintenek a szocializmus végcélja tekintetében, a béke kérdésében és még egynéhány hasonló kérdésben. Itt a japán szociáldemokrata párt küldöttségével kapcsolatban talán meg kell mondanom, hogy nekünk mi a benyomásunk. Most végigjárnak az összes szocialista országokat. A Szovjet-unióban és más országokban is jártak, és politikailag jól viselkednek: lojális nyilatkozatokat tesznek, és valahogy az a benyomásunk, hogy a japán szo-ciáldemokrata pártnak elég komoly befolyása van a szenátusban, és úgy néz ki, bízik abban, hogy a kormányban is helyet kap, és ennek egyik politikai eszközeként azt akarják bizonyítani, hogy a Szovjetunióval, a népi Kínával és általában a szocialista országokkal való jó viszonyt a japán szociáldemokrata párt tudja vinni.

Erre egyébként célzásokat is tettek. Ők már voltak kormányon, és bíznak abban, hogy pozíciójuk erősödni fog.

Meg kell még említeni, hogy járt itt egy amerikai szenátor,² aki különböző vezetőknél jelentkezett beszélgetni. Nálam már járt, most Apró elvtársat mo-lesztálja.

APRÓ ANTAL elvtárs: Mondtam, elég ha veled beszél.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Nekünk abból bajunk nem lesz, ha beszélgetünk vele. Meg kell mondani: ez egy olyasfajta figura, aki ott az Egyesült Államok-ban fellép különböző alkalmakkor a Szovjetunióval való viszony és a szocia-lista országokkal való viszony megjavítása érdekében. A washingtoni április 4-i követségi fogadáson ez az ember tüntető módon megjelent, holott tud-juk, a külügyminisztérium eltanácsolta, hogy odamenjen. Most járt a Szov-jetunióban és más országokban is, és a békés egymás mellett élés érdekében lép fel. Általában lojálisan viselkedik, persze biztos van valami célja, szemé-lyi törekvése, alapcélja, mert azért a szocializmus iránti lelkesedés nem tükröződik magatartásán. Normálisan viselkedik – tény, hogy nagyvonalúan lép fel –, hasznos, ha beszélgetünk vele. Voltak kérdései, ezek elég lojálisak

voltak, a magyarázatokat nagyobb vita nélkül elfogadta. Kérdezte, hogy október 23-a előtt tartózkodtak-e itt csapatok és mennyi volt a létszámuk. Mondtam: most is vannak itt szovjet csapatok. Ha az ember egy-egy kérdésre nem válaszol, újból már nem veti azt fel.

Ezekről a látogatásokról meg kell mondani, nemcsak az elsődleges hatása jó politikailag, hanem jó maga az, hogy a Japán Szocialista Párt képviselője itt járt, és ez köztudomásúvá válik, és a Magyar Népköztársasággal szembeni megítélésük pozitív irányba befolyásolhatja az ottani dolgozókat. Erre jó példa volt az a japán burzsoá, aki végül megjelent a SZÖVOSZ tanácskozáson, ott belső meggyőződéstől fűtött felszólalást tartott.³ Elmondta, hogy amit saját szemével látott, talán akkor sem hitte volna el, ha legjobb barátja mesélte volna. Nem hitte volna éppen az egy év alatt hallott mindenféle hírek alapján, hogy az emberek így élnek, mint azt saját szemével most látta. Ez őt megnyugtatta és nekünk is hasznos. Ezekre az emberekre mély benyomást tett a konszolidáció, és általában olyan tapasztalatokkal mennek el, amelyek az ő környezetükben rombolólag hatnak az imperialista propagandára.

A nemzetközi kapcsolatok keretében tartozik az is, hogy a NATO-államok is – beleértve a kapitalista országok felét – a Magyar Népköztársaság gazdasági kapcsolatai helyreálltak kb. abban a keretben, ahogy ezek az októberi ellenforradalom előtt voltak. Egész sor országgal létrejött a kontaktus, holott a múlt év november–decemberében ők a gazdasági bojkottot is teljes mértékben realizálni tudták.

Ezeknek az eseményeknek keretében megemlítem a ENSZ rendkívüli közgyűlését is, illetve ezzel kapcsolatban egy kérdést. Hogy az ENSZ rendkívüli közgyűlésének általában mi volt a célja, azzal eleget foglalkoztunk. Mi mozgatta valójában ezeket az erőket, amelyek ezt a közgyűlést összerángatták? Ismeretes, hogy az amerikaiak első határozattervezetét az angol kormány sem támogatta, azon később módosításokat eszközöltek. Ezeknek az előzetes tárgyalásoknak keretében az amerikai diplomatákat szövetségstársaik megkérdezték, hogy tulajdonképpen mit akarnak a közgyűléssel. Nyilvánvaló lesz egy Szovjetuniót megbélyegző határozat, és akkor mi lesz? Mi a cél, érdemes-e így élelni ezt a kérdést? Az amerikaiak akkor azt mondták célként, hogy politikai és erkölcsi nyomást akarnak gyakorolni természetesen elsősorban a Szovjetunióra, másodsorban a magyar kormányra, s azt akarják elérni, hogy adjon amnesztiát az októberi események alapján [sic!] fellépett rendszerellenes embereknek. Egyébként megemlítem, hogy az amnesztia kérdése a legkülönbözőbb helyeken bukkan fel, ha nem is ebben a formában, ahogyan itt felmerült. Diplomáciai rendezvények alkalmával hol az olaszok, hol a franciák közlik, hogy a viszony normalizálásának semmi akadálya nincs, ha a magyar kormány amnesztiát ad. Tegnap pl. Illyés Gyulával⁴ értekeztünk. Ő kijelentette, hogy a magyar kormány pozíciója nagymértékben erősödne, ha amnesztiát adna. Egyébként – hogy ezt a mi országunk nemzetközi helyzetével foglalkozó részt le is zárjam – érdemes egy pillanatra arra gondolni, hogy mit is jelent ez a követelés. Ez tulajdonképpen egy sorozatnak a lánca. Kezdetben, a harcok idején, bojkottálták a kormányt, a Magyar Népköztársaságot, kijelentették, hogy ez nem törvényes kormány, a Nagy Imre-kormány a törvényes. Később kezdték elfogadni, hogy de facto létező kormány ez, és augusztusban oda jutottak, hogy a „Szabad Európa” – egyébként ez jellemző rá

– elismerte, hogy a kormány jogilag, formailag talán tövényesnek tekinthető, de a lelkek szerint nem tekinthető tövényesnek. Tehát a jogi tövényeséget már augusztusban megmondták; sőt még azt is megállapították, hogy bizonyos közzvéleményre támaszkodik is a magyar kormány, mert képviseli az ország lakosságának körülbelül 10 százalékát. Ha így nézzük ezt az amnesztia dolgot, ebből az derül ki, hogy kénytelenek tudomásul venni, hogy a Magyar Népköztársaságban alkotmányosan helyreállott a tövény, a kormány és az állampolgárok között normális a viszony. Az amnesztiát mindig attól követelik, aki a hatalmat a kezében tartja. Ez persze nem jelenti azt, hogy ők nem próbálkoznak emellett a rendszer megdöntésével. De az agitációval, központi kérdésként az amnesztiával foglalkoznak. Az egész dolognak tulajdonképpen ez a célja. Persze mindenféle lépések lehetnek még. Most pl. november 4-re napirendre van tűzve megint az ENSZ rendkívüli ülésének kérdése, és ott megint fognak beszélni. Most fenyegetőznek, hogy megint vita tárgyává fogják tenni a Magyar Népköztársaság ENSZ-képviselőjének mandátumát. Lehet, hogy vitatkoznak, ijesztgetni fognak, de nem sokat fognak elérni. Lehet, hogy más tervük is van, de még nem tudtak semmit csinálni. Ez olyan érdekes formában is megmutatkozik, hogy bizonyos diákok, akik korábban szemben álltak a kormánnyal, olyan beszélgetéseket folytattak – és az angol rádió is erre buzdítja őket –, hogy most az az igaz hazafi, és az harcol okosan, aki nem csinál semmit és vigyáz, hogy ne legyen semmi. A tapasztalatok azt mutatják, hogy október 23-ra nem volt nagy tervük, hogy mozgósítsanak.

Szeretnék megemlíteni egynéhány kérdést a nemzetközi életből, amivel kicsit érdemes foglalkozni. A nemzetközi élet központi kérdése Szíria kérdése. Ezzel én részletesen foglalkozni nem akarok, a szovjet kormány nyilvános fellépése a dolog lényegét kimeríti [sic!]. Most úgy néz ki, hogy valamelyest csökkent a feszültség, az összetűzés veszélye,⁵ de egyáltalán nem múlt el. Ebben szerepet játszik a szovjet interkontinentális rakéta, és még nagyobb jelentősége van a mesterséges holdnak, ami a közzvéleményre nagyon erős benyomást tett.

A nemzetközi élet jelentős eseményeként kell megemlékezni arról a lépésről, hogy a Jugoszláv Népköztársaság kormánya felvette a diplomáciai kapcsolatot a NDK-val. Itt meg kell említeni azt, hogy valamikor augusztus elején volt egy tanácskozás a Szovjetunió Kommunista Pártja és a Jugoszláv Kommunista Szövetsége képviselője között, ahol egynéhány nagyon fontos, a nemzetközi helyzetet érintő kérdésben közeledés és egyetértés történt. Többek között a jugoszláv elvtársak ott jelentették be azt a szándékukat, hogy a közeljövőben a németekkel szembeni politikájukon változtatni fognak, pozitíven. A jugoszláv elvtársak akkori állásfoglalásában több pozitív dolog volt. Elfogadták azt, hogy az imperialista törekvésekkel szemben határozottan kell fellépni a jugoszlávoknak. Előzőleg ebben a kérdésben volt a jugoszlávok részéről bizonyos tartózkodás. A megbeszélések során a jugoszláv elvtársak kifejtették, hogy ők elvileg a Varsói Szerződés⁶ ellen vannak, azon az alapon, hogy ez szerintük korlátozza a szocialista országok erőinek a kiszélesedését. Ehhez ők nem csatlakoznak, ilyen szándékuk nincsen, de a jelenlegi nemzetközi helyzetben elismerik, hogy pozitív érdeme van, és hozzájárul a béke megvédéséhez. A jugoszlávoknak ez a lépése a német kérdésben egy bizonyos erőeltolódást jelent a nemzetközi politikai életben a kapitalista és a szocialista tábor országai között.

Itt meg kell említeni a nyugatnémet imperializmus és reakció kérdését. A nyugatnémet imperialisták a választásokon győzelmet arattak. Ebben a győzelemben sok minden közrejátszott. Egy bizonyos fokú prosperitás, a vele szemben álló erő tekintetében a közvetlen veszélyt jelentő szocialista tábor harca [sic!]. Ez felemás kérdés, és ezért nem jelentkezett mint átütőerő.

Most hangzott el az a kormánynyilatkozat, amely nagyon éles hangú, háborús tónusú, szovjetellenes nyilatkozat volt. Emögött van az, hogy a nyugatnémet kapitalista reakciós körök nagyon határozott irányt vettek arra, hogy az ő táborukon belül a második helyet ne tegyék vitássá a saját számukra. Határozottan törekednek arra, hogy az USA első számú partnerévé váljanak. Jelenleg az amerikaiak és angolok birtokában van az atom- és hidrogénfegyver. A nyugatnémetek – imperialista törekvések következtében – ennek a fegyvernek a birtokába szeretnének jutni. Itt meg kell említeni, hogy ellenállással találkozunk az angolok részéről. De ellenállás mutatkozik még az USA imperialista körei részéről is ebben a kérdésben. Abból indultak ki, hogy valamit a II. világháborúból ők is tanultak, hogy talán egy nyugat-német szövetség, amely atom- és hidrogénfegyverrel rendelkezik, egy szép napon kezd követelőzni.

Szeretném megemlíteni az egyiptomi dolgot. Egyiptommal kapcsolatban vannak bizonyos hírek. A belpolitikai életben bizonyos nehézségek jelentkeztek, mégpedig konkrét nehézségek. Ilyen konfliktusok jelentkeztek a tőkés és a munkások között a munkabér kérdésében. Nem óriási, de elég jelentős számú sztrájkok is voltak. Bizonyos feszültség van Egyiptomban a földreform kérdésében. Bár végrehajtották a földreformot, de ennek sajátos vonása az volt: kizárólag olyan emberek kaptak földet, akik már korábban is rendelkeztek földdel, a földmunkás pedig a földreform során egyáltalán nem jutott földhöz. Ez mutatja, hogy vannak belső ellentmondások. Ez más vonalon is jelentkezik. Ez a magyarázata részben – nem pedig külpolitikai – annak, hogy most ezt a kommunista pert⁷ megrendezték. Bár bizonyos mértékben külpolitikai demonstráció akar lenni, hogy Egyiptom nem kommunista ország.

Találkozunk bizonyos, másfajta kellemetlen jelenségekkel is. (Az amerikaiak felé például kulturális téren szoros a kapcsolat.) Jelenleg szovjet vagy népi demokratikus ország filmjét nem lehet bemutatni, ezzel szemben amerikai filmeket rögtön bemutatnak. Természetesen ezzel Egyiptom politikai fő irányvonala ettől még nem nagyon változik. De nem árt tudni, hogy ilyen jelenségek is vannak.

A Lengyel Egyesült Munkáspárt politikája bizonyos része a nemzetközi kérdéseknek [sic!]. A szocialista táboron belül ez jelenleg a legfontosabb kérdés. A LEMP politikai vonalánál, azt hiszem, csak helyesléssel lehet megemlékezni arról, hogy a Központi Bizottság most határozottabb és erélyesebb politikát visz a jobboldali jelenségekkel szemben. A nehézségeket fejezi ki az a törekvés, hogy a kongresszust későbbi időpontra kellett halasztani, mert nincs meg a párton belül az az egység, amely a kongresszus összehívására alkalmas lenne. Ezenkívül döntést hoztak a párt megtisztítására. Megállapították, sok a párttag és általában jobboldali elemek vannak benne. Beszéltek a tisztogatás során a megrögzött szektarianizmusról is. Ennek ellenére lehet látni, hogy a fő harcot a jobboldali elemek ellen vívják. Az

elvtársak bizonyára mindnyájan úgy vannak, hogy nagyon figyelik a lengyel eseményeket, és mindaddig, amíg a párton belül nincs egység, és nincs határozott vonal, a lengyel közvéleményben nem javulhatnak azok a jelenségek, amelyek most nyugtalanítóak. Úgy tudom, a tegnapi Pravda Gomulka⁸ elvtárs beszédét teljes egészében lehozta, amelyet a Központi Bizottság ülésén mondott el.

A nemzetközi kérdések között még meg kell említenem a Zsukov elvtárs leváltásával kapcsolatos kérdést. Két-három nappal ezelőtt még úgy találgattak az elvtársak, hogy ez mit jelent, miniszterelnök lesz, vagy pedig kisebb beosztást kap. Ennél a kérdésnél talán nézzük meg, miről volt szó. Szó volt a párt és a hadsereg viszonyáról és a hadseregen belüli politikai munkáról. Ezek azok a legfontosabb körülmények, amelyek Zsukov elvtárs leváltásával kapcsolatosak. Magát a kérdést már bizonyos idő óta napirenden tartják. Hónapokkal ezelőtt mondták, hogy vita folyik a párt Központi Bizottságán belül és a hadsereg parancsnoki kara között ezekről a kérdésekről. A kérdésnek megvan a régi története. Mindig szoktak vitatkozni, hogy a pártmunkások tekintélye kell hogy növekedjék a hadseregen, vagy pedig fordítva. Magának a dolognak menete úgy történt, hogy az Elnökség napirendre tűzte a hadsereg politikai főcsoportjának jelentését. Magában a jelentésben különleges dolgok nem voltak, de a jelentés tárgyalása során valahogy kialakult egy olyan kép, hogy a hadseregen belül a politikai munka nincs rendben, ugyancsak a pártvezetés sincs rendben. Ez után az ülés után kommunista aktívákat hívtak össze katonai körzetek szerint. Ezeket a kérdéseket megvitatták az összes körzetekben. Ezekre az aktívaülésekre majdnem mindenható elnökségi tag ment, és ez az aktívatárgyalás valahogy még jobban felszínre hozta, hogy a hadseregen belül nem egységes a pártvezetés. Ezután, az aktívák tapasztalatait összesítve, az Elnökség újra összeült és tárgyalta a kérdést. Ennél a második elnökségi ülésnél már ott volt Zsukov, az előzőnél nem. Még az is szóba került: jó-e, hogy nem volt otthon, vagy nem helyes, hogy távollétében tárgyaltak erről. Tehát a kérdés felmerült, elkezdtek vele foglalkozni, és még az is felmerült: jó, hogy nem volt otthon, hiszen katonai társaság ez, ha ott lett volna Zsukov, talán nem is mertek volna elmondani mindent.

Tehát a második elnökségi ülésen ott volt, és akkor állapították meg, hogy Zsukov nem maradhat honvédelmi miniszter. Ezzel maga Zsukov is egyetértett. Ez után a döntés után összehívták a Központi Bizottságot, amely két napig ülésezett, két napot szentelt a kérdés megvitatására, és végül olyan döntést hozott, hogy Zsukov elvtársat kihagyták – vagy kizárták – az Elnökségből és a Központi Bizottságból.

Milyen konkrétumok voltak itt? Először nézzünk meg egy kérdést, amit tudni kell. A vita során különösen a Központi Bizottságban volt egy-két felszólaló, akik kezdték vitatni Zsukov elvtárs katonai érdemeit, amit a második világháború során szerzett pl. a sztálingrádi csatánál. Ezt a kérdést az Elnökség nagyon élesen visszautasította. Azt mondták: Zsukov elvtárs második világháború alatti katonai érdemeit nem lehet elvitatni, akármilyen hibákat is követett el a politikai munkát illetően, bátor, jó katona, kiváló hadvezér volt a második világháború alatt, és habár a sztálingrádi csatát nem egyedül vívta, de ennek a harcnak lelke, vezetője természetesen ő volt. Ezeket tehát visszautasították, és az volt a vélemény, hogy nagy kvalitású ember, ennél fogva katonai megbízatást is kell adni majd Zsukovnak.

Mit állapított meg e számos értekezlet után a Központi Bizottság? Megállapította, hogy Zsukov elvtárs mint honvédelmi miniszter munkája, magatartása olyan volt, amely csökkentette a párt vezető szerepét a hadseregben, sőt veszélyes irányba vitte. Bizonyos személyi kultusz itt a dolog lényege. Zsukov elvtárs nem a pártvezetőség szerepét igyekezett erősíteni, hanem személyikultusz-féle alakult ki körülötte. Tehát a párt vezetése, a hadseregben belüli pártmunka Zsukov tevékenysége következtében megromlott, és általában romlott a helyzet a hadseregben. Ez a dolog lényege. Azt szögezték le elvileg, hogy a hadsereget politikailag feltétlenül és nem vitatható módon a pártnak kell vezetnie, és a hadseregben belül a pártmunkának óriási jelentősége van, mert ha ott nem folyik a pártmunka, az ideológiai, politikai munka, akkor a fegyelem megromlik, pedig az öntudatos fegyelem a szovjet hadseregnél követelmény.

Zsukov tevékenységét különböző ismert és részben ezekben a vitákban felszínre került tények alapján állapították meg. Elővették Zsukov elvtárs különböző rendelkezéseit, napiparancsait, intézkedéseit, és ezek között voltak olyanok is, hogy pl. a Központi Bizottság illetékes szerveinek tudta és beleegyezése nélkül valami parancsban a pártszervezetet valamilyen vonatkozásban a parancsnok alá rendelte, tehát az egységben működő pártszervezet a parancsnok alá tartozott. Ebből olyan furcsa helyzet alakult ki, hogy mivel a parancsnokok egy része párttag, másik része nem párttag, a pártszervezetet a párton kívüli parancsnok alá rendelték. Zsukov elvtársnak volt olyan kezdeményezése – ez év júniusában az Elnökséghez is bevitt ilyen javaslatot –, hogy szüntessék meg a Központi Honvédelmi Tanács keretében működő Katonai Tanácsot. Ezt elutasították. A Szovjetunióban – nem ismerem pontosan ezt a rendszert – nagy katonai körzetek vannak (pl. a kaukázusontúli, krími stb.), és minden katonai körzetnek van egy szerve, azt hiszem haditanácsnak hívják, amelynek olyan az összetétele, hogy annak a területi párttitkár is tagja. Van ilyen rendszer: ott van a parancsnok, a területi bizottság titkára és a hadsereg politikai helyettese. A mi terminológiánk szerint a területi titkár, a katonai körzet parancsnoka és annak politikai helyettese. Ez állandó és nagyon fontos dolog abból a szempontból, hogy a pártszervek legyen betekintése és befolyása a hadseregre. Zsukov elvtárs ezt, mint nem szükséges dolgot, meg akarta szüntetni. Miután az Elnökségben megtárgyalták és levették ezt a javaslatot, mint nem helyest, napirendről, Zsukov elvtárs tett olyan kijelentést egy országos katonai értekezleten, hogy bár ilyen irányú javaslatához az Elnökség nem járult hozzá, ő ettől függetlenül fel fogja számolni a katonai tanácsokat, amelyek bénítják a parancsnokokat.

Volt olyan tény is – amely nem utolsó dolog –, hogy amikor a szovjet hadseregnél végrehajtották a létszámcsökkenést, redukálást – többször is hajtottak ilyen végre –, ez Zsukov elvtárs intézkedése folytán úgy sikerült, hogy a parancsnokok, törzsek, egyéb intézmények maradjanak, de a hadsereg politikai szervezeteinek létszámát radikálisan lecsökkentették, és egészen nagy egységeknél leépítés címén leépítették az összes politikai szervezetet.

Végül volt Zsukovnak olyan indítványa is, hogy a Belügyminisztériumot a Honvédelmi Minisztériumnak rendeljék alá, tehát a belső biztonsági fegyveres erőket és a határőröket is.

Ebből az egészből kialakult az a kép, hogy Zsukov elvtárs egy határozott

vonalat vitt olyan irányban, hogy a párt befolyása a hadsereg felé csak az ő személyén keresztül legyen, más ne avatkozzon bele. Ez a hadseregen belül egyébként kellemetlen dolgokra vezetett, ilyesmit is említettek. Lassan olyan szellem alakult ki a tisztikarban – mivel 30 év hadseregben töltött szolgálat után nyugdíjba mehetnek –, hogy a 30 szolgálati év körüli tiszt a száját ki nem nyitotta, mert akkor röpül. A személyi kultuszról ismert jelenségek léptek fel a hadsereg tisztikarában. A katonatisztek körében olyasmit engedett meg, ami megalázta őket. A tárgyalás során és egyébként is felmerült, hogy mi vezette Zsukov elvtársat erre az útra. Oda kellett kijutni [sic!], hogy a II. világháború alatt kiváló katonai vezér volt, nagyszerűen harcolt, bátor ember volt, nagyon megbecsülték, szerették az emberek, és ez a fejébe szállt. Olyasmi is szóba került, hogy talán öreg már. Ez is tényező lehet abban, hogy elveszítik a józan eszüket? (Derű) A Központi Bizottság ülése egyébként teljesen elvtársias szellemben folyt, rendesen beszéltek egymással, Hruscsov elvtárs tegező viszonyban van Zsukov elvtárral. Hruscsov elvtárs azt mondta Zsukov elvtársnak, hogy nem érted, hogy 61 éves vagy, nem tanultad meg, hogyan kell viselkedni kommunistának és embernek? Nem érted meg, hogy én is, meg te is olyan emberek vagyunk, akik nem mennek a vásárba, hanem jönnek a vásárról, és ennek bizonyos következtetései [sic!] vannak. Úgy látszik, Zsukov elvtárs nem kommunista módon kezdett gondolkodni. Előfordult vele, hogy pártmunkásokkal beszélve azt mondotta, hogy maguk 40 éve fecsegnek, tönkreteszik a hadsereget, ha a maguk kezébe tört adnának, lemészárolnák az egész hadsereget.

Tisztelet, becsület Zsukov elvtársnak, nagy katonai érdemei vannak, most is jó katona, de az, hogy a hadsereg a párt eszmei és politikai irányítása nélkül éljen és fejlődjön, nem lehet, ebből le kell vonni a konzekvenciát. A katonai vonatkozású részét nem akarjuk és nem tudjuk megvitatni és nem is célunk. Nem mint bűn, hanem mint hiba jelentkezik, hogy Zsukov elvtárs a II. világháború időszakának harcában él gondolatban, mutatja az, hogy bombázók, ágyúk, hadihajók gyártását szorgalmazta. Mít érnek ezek a régi értelemben vett hadihajók és bombázógépek, mikor vannak olyan rakéták, amiért a szovjet tudósokról csak tisztelettel lehet beszélni. Olyan gyűjtőszervezet nélküli bombák vannak, melyek a legvastagabb falú páncélos hadihajóba könnyedén behatolnak.

Nyilvánvaló jó katona volt és az is, de a korral nem tudott úgy haladni, ahogy kellett volna. Erről van szó, elvtársak.

Amikor bennünket informáltak a KB ülésről, úgy kezdte az elvtárs, hogy megint egy jó dologgal jövünk. Az én válaszom az volt, ha kellemes, ha nem, muszáj megmondani, legfeljebb az ünnep után jobb lett volna. Most egy kicsit zavar. Az elvtárs azt mondotta, ha ezt a kérdést az emberekkel megbeszéljük, megértik, jön az ünnep, és utána nem is fognak vele foglalkozni. A dolog lényegét kell az elvtársakkal megértetni, nyíltan és őszintén.

Néhány belső pártkérdés és belpolitikai kérdés.

Ami a pártértekezlet hatását és visszhangját illeti, arról a Központi Bizottság nyugodtan megállapíthatja, hogy jó volt, a párton belül és a párton kívüliek között is. A testvérpártoknak is ez a véleményük. Ami a pártértekezlet határozatait illeti, meg kell mondani, hogy ezeknek a határozatoknak ismertetése egy bizonyos zökkenővel megtörtént. A zökkenő az volt, hogy az

alapszervezetekben előbb kezdték ismertetni, mint ahogy az anyag odaérkezett volna. De azután újra megtárgyalták. Ezekkel a határozatokkal kapcsolatban van egy másik feladat is. A felhasználása a mindennapi munkában. Ez általában nem történt meg. Ez azonban olyan feladat, amit mindig el lehet végezni, ha eddig nem végeztek el. A pártszervezeteknek azt kell ajánlani, szedessék elő a pártértekezlet határozatait, és nézzék meg, hogy ezzel kapcsolatban mi a saját területükön a konkrét munka. Milyen értelmes intézkedésekkel lehet azt tovább erősíteni vagy realizálni a saját munkájukban. Ezt a munkát általában még két hónappal később is nyugodtan el lehet végezni, ez csak hasznos lehet. Ennek a politikai munkának eredményeképp a pártértekezlet után a pártegység növekedett. Vegyük csak azt a kérdést, ami az embertelen, intrikus szellemmel kapcsolatban uralkodott. Nyugodtan mondhatjuk, hogy ez nagymértékben csökkent. A jobboldali nézetek elleni politikai harc a mi pártéletünkben jól folyik, legalábbis olyan mértékben, hogy a párttagok gondolkodása megváltozott, nyíltan jobboldali nézetekkel általában nem lépnek fel.

Elég eredményesen folyt a harc bizonyos szektás politikai jelenségek ellen, amelyek abban az időben fennálltak a párt életében. Ami ugyanennek a harcnak ideológiai részét illeti, ott nagyon keveset csináltunk. (Revizionizmus elleni ideológiai harc.) Ezzel kapcsolatban nagyon érdekes és kifejező az, amit az egyik Békés megyei jelentésben láttunk. Az egyik alföldi városi pártszervezet jelenti: a parasztok azt mondják, nem tudják, hogy Nagy Imre revizionista volt vagy sem, de azt tudják, hogy gazember és áruló volt, és ezért kell vele szemben harcolni. Gyakori a pártszervezet életében az olyan tünet, ami szokott ilyenkor jelentkezni: a revizionizmus és dogmatizmus egyszerre. A végén egyik sem hasonlít ahhoz, amit elképzelnek.

Meg kell említeni még a politikai jelentőségű kérdések között a párttagok és a funkcionáriusok állásfoglalását az állampolgárok jogaival kapcsolatban. Ez a kérdés még mindig nem elég tiszta. Az egyik dunántúli városban vitatkoztak erről, ahol nem tudják elképzelni, hogy a tanácsoknál mezőgazdasági vonalon például párton kívüli ember is lehet osztályvezető. Akik ilyen nézetet képviselnek, természetesen nem rosszindulatúak. Az a nézetük, csak az becsületes ember, aki belép a pártba, a párton kívüli nem becsületes állampolgár.

A pártértekezlet óta a párttagság száma 38 000-rel növekedett. Ez általában egészséges növekedésnek tekinthető. De nekünk a jövőben foglalkozni kell ezzel a kérdéssel is. A pártépítés hogyan történjék egészséges formában, nehogy automatizmus érvényesüljön, hogy minden évben pl. 40 000 embert beszervezünk a pártba, és két esztendő múlva a párt olyan legyen, ami nem helyes.

Meg kell említeni a KISZ értekezlete⁹ kapcsán, hogy a párt nagyon komoly politikai sikert ért el: 170 000 fiatal munkás, paraszt, értelmiségi vallja magát kommunistának. Alig hét hónapos szervezés alatt¹⁰ igen fontos szervezett erő tömörült ebbe az ifjúsági szövetségbe. Itt nagyon sokat kell foglalkozni a pártszervezeteknek a KISZ taglétszámának kérdésével. Van egy olyan mechanikus átvétel. Meg kell azonban említeni, hogy a KISZ beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Az ifjúsági szövetség mindenütt ott van, beleértve az egyetemeket is, és vívja a maga politikai harcát.

Ami általában a politikai hangulatot illeti, a munkások egy részének politikai hangulata a nyár eleji és nyári hónapokhoz képest romlott. Ez összefügg azzal, hogy a béreknél korrekciót kellett végrehajtani, ez bizonyos tekintetben elkerülhetetlen volt. Ez lelkesedést, természetesen, nem váltott ki. Nagyon hozzájárult ehhez az, hogy az esetek többségében az intézkedést nem előzte meg, nem kísérte politikai felvilágosító munka. Ez nagymértékben hozzájárult a hangulat romlásához, mert mikor utólag megvitatták, amit előzetesen kellett volna megvitatni, az emberek megnyugodtak és megértették, hogy ezek szükséges intézkedések voltak. Általában az ilyen dolgok nem egyszerű dolgok, mert a levonás azoknak a munkásoknak a béréből, akik esetleg meg voltak szentül győződve, hogy ez az az összeg, amely nekik munkájuk után jár, keserves dolog. El lehet tehát mondani, hogy a munkások bizonyos kategóriájában romlott a politikai hangulat, és jelentkeztek a szokott kérdések: megint becsapják a munkásokat stb.

Most a júniusi, júliusi helyzethez képest megint javult a hangulat, de ne feledjük el, hogy ilyen már volt. Sajnos, ha az egész országra vonatkozó, messze látható [sic!] intézkedések egyedül a munkásosztálynál történnek, és a népgazdaság összérdeke miatt bizonyos rétegek járnak rosszul, ennek nincs jó hatása. Ez egybeesett különböző, jobbra-balra jelentkező, központiilag el nem határozott, tömegeket érintő áremeléssel is.

Ami a parasztok hangulatát illeti, arra azt lehet mondani, hogy a parasztok hangulata jó. Igaz, hogy a középparaszti rétegekből nagyon kevesen törekednek a párttagságra, de ennek ellenére a dolgozó parasztok, a középparasztok és a párt viszonya jó, van tekintélye a pártnak, és van a párt szavának súlya. Általában a parasztok hangulatára mégis igen jellemző ez a felvásárlási kérdés. Januárban még nagyon nagy harcra gondoltunk ezzel kapcsolatban. Meg lehet állapítani, hogy ez minden zökkenő nélkül ment, és jelenleg az a helyzet, hogy a kenyérgabona, amelyből 110 ezer vagon központi készlet van megtervezve, már majdnem megvan, eddig kb. 91 250 vagon van központi raktárakban. Lehet mondani tehát, hogy jó a helyzet. Ugyanígy a takarmánygabonánál a tervezett központi készlet 12 ezer vagon kell hogy legyen, és ebből megvan 11 700 vagon. Ez bizonyos tekintetben kifejezi a parasztság politikai hangulatát is.

Ami az értelmiséget illeti, itt meg lehet mondani, hogy fejlődés az értelmiségi tömegek politikai hangulatában is van. Persze ez bonyolult dolog, sok mindentől tevődik össze. Vannak értelmiségi rétegek és személyek, akik jobb belátásra jöttek. Szembeállították őket velünk tíz hónappal ezelőtt, most gondolkoztak, megismerkedtek velünk, és másképpen látják ma már a helyzetet. Vannak olyan politikai rétegek, akik nem akarnak politikailag állást foglalni, de hívei annak, hogy konszolidáció legyen, az utcán ne lőjék le az embert, éjszaka ne vigyék el az embereket. Bizonyos tekintetben náluk is megnyugodott és javult a helyzet.

Külön meg lehet és meg kell említeni – a korábbi bírálatokra gondolva –, hogy a sajtó és a rádió munkája, ami a politikai vonalat illeti, feltétlenül nagyon sokat javult. Ez általános megállapítás, amelyen belül lehet vitatkozni, de általában a politikai vonal, tartalom javult, sokat javult ezekben a hónapokban. A Népszabadságnál még azt lehetne mondani, ügyeljenek, hogy a lap olvasmányos legyen, mert egyik példány jól sikerül ilyen szem-

pontból, a másik gyengébben. A mai példány megint tisztára hivatalos. Azt lehetne mondani, hogy még tovább szilárdítsák a politikai vonalat, neveljék a sajtó, rádió munkásait, vitatkozzanak, de emellett biztosítsák, hogy a sajtó olvasmányos és érdeklődést keltő legyen. Ebben a tekintetben van visszaesés, ami igen nagy kár.

Az értelmiség kérdésénél beszélni kell az írói tiltakozásról is, amit 200-
valahány író írt alá, és amelynek jelentős nemzetközi visszhangja van Nyugaton.¹¹ Magát a tiltakozást illetően úgy van vele a Központi Bizottság is, mint a Politikai Bizottság, hogy kicsit kevesebb kérdésben ha nyilatkoztak volna, de meggyőzőbben, jobb lett volna, s még jobb lett volna, ha kevesebb ember írta volna alá. De azt is meg kell mondani, hogy aláírták ezt olyan emberek is, akiket előbb „ki akartunk felejteni” az aláírásból. Ezt tehát pozitív jelenségként kell számon tartani még akkor is, ha mi tudjuk, hogy ezen belül is vannak bizonyos kategóriák. Az íróknak meg lett mondva, hogy hoci-nesze alapon nem politizálunk, mégis arra gondoltak, ha aláírják a tiltakozást, másnap Déryt szabadlábra helyezik, vagy más vizontszolgálatot kaphatnak.

Feltétlen javulás van tehát ezeknél a rétegeknél és változás olyan értelemben, hogy hol van már a bojkott? Szeretnének a munkába beilleszkedni, megőrizve annak a tekintélynek romjait, amivel még rendelkeznek. Szeretnének valami presztízst is megőrizni a „régiségéből”.

Az időközi tanácsválasztások képe a helyzet pozitív fejlődését tükrözi. Ezt valahogyan nem tudjuk kihasználni a propagandánkban. A városokban, megyékben, kerületekben 4800 tagot választunk újjá. Ez a választás 880 ezer embert érint, az eredmények jók, csak nem használjuk ki megfelelően. A választás gyengén sikerült három helyen. A budapesti kerületekben a jelölógyűlések általában gyengébbek, mint vidéken. A megjelenés és az aktivizálódás is mutatja ezt. Maga a választás nem jól sikerült Somogy megyében, a szavazók 87%-a szavazott le, még gyengébben sikerül Pest megyében, ahol 69% szavazott le. Országosan a szavazásra jogosultak 94%-a szavazott, ezek közül a szavazók 99,3%-a a Népfront hivatalos jelöltjére szavazott. Ez is azt mutatja, hogy az ellenséges tevékenység főleg a passzivitás irányában módosult.

Közben volt a Hazafias Népfront Országos Tanácsának az ülése.¹² Erre a tanácskozássra nem lehet azt mondani, hogy történelmi esemény volt, de egy lépés volt előre a Hazafias Népfront mozgalom életében. Nem akarok dicsekedni, de mielőtt összehívtuk volna az országos tanácskozást, már egynéhány elnökjelölt volt, akiket bizonyos körök támogattak, akik alkalmasnak tartották magukat erre. Például: Dobi elvtárs, Szakasits [Árpád] elvtárs.¹³ Ezt csak azért említem, hogy a politikai érdeklődés általában növekedett, és a Hazafias Népfrontot működő mozgalommá tehetjük.

Itt meg kell említeni a személyi változásokat, mert ott voltak lemondások, illetve lemondások, azután történtek kizárások is. A személyi változásokat mi szándékosan nem hoztuk nyilvánosságra. Lemondtak, illetve lemondattuk Andics Erzsébet, Hegedüs András, Rákosi Mátyás, Horváth Márton, Lukács [György] elvtársakat, valamint Dávid Ferenc elvtársat.¹⁴ Ezeknél ugyanazokról az okokról van szó, mint amikor a képviselői mandátumukról mondattuk le.¹⁵ Külön kell említenem Dávid Ferenc volt KV tagot, akit nagyon sokan ismernek, aki az ellenforradalom időszakában nagyon rosszul

viselkedett és november 4-e után is tovább folytatta azt a tevékenységét, aminek nincs más neve, mint a párt és a kormány elleni harc. Heteken keresztül összekeveredett mindenféle huligán elemekkel, forradalmi bizottsági tag, diákbizottsági tag stb. volt, és ezekkel harcolt a párt vonala ellen. Később abahagyta ezt a harcot, még később helyenként pozitív megnyilatkozásokat tett a kormány mellett.

Itt van Fekete Mihály, akit az elvtársak jól ismernek. Az egyetlen magyar köztisztviselő volt, aki a kormánynak írásban beadta, hogy szemben áll a kormánnyal és nem hajlandó kiszolgálni. Egy hét múlva jelentkezett, hogy meg gondolta magát. Lehet, hogy ennek a lépésnek a következményeként ő sértődött meg, és nem kérte a pártba való felvételét. Ha ő egy héttel később megbánta a lemondólevelet, az ember úgy képzei, hogy legalább hat hónap múlva megpróbált volna harcolni a párttagságáért.

A Hazafias Népfront értekezlete megszabta a tennivalókat, ami két vonalon is jelentkezik: az egyik, hogy a bizottságok létszámát 30%-tól 50%-ig [sic!] növelni kívánja, szemben azzal a törekvéssel, hogy a Népfront legyen szervezet – a párt vonala az volt, hogy maradjon mozgalom –, mégis célszerű az, hogy a pozitív tettekre hajlandó és képes embereket a Népfront bizottságok munkájába bevonni. A másik az, hogy van egy elvi döntés, amely szerint a munkásosztály tevőleges szerepét a Népfronton belül növelni kell nemcsak az országos tanácson belül, hanem alsóbb fokon is. Ezzel kapcsolatban vannak helytelen nézetek. Például van olyan nézet, amely abból indul ki, hogy az üzemben kell Népfrontot szervezni. Az üzemben semmiféle Népfront szervezet nem kell. Nem erről van szó. Vannak területi népfrontok, és az eddigi összetételhez képest, azon változtatva, az üzemi szakszervezet, pártszervezet küldjön be munkásokat a helyi Népfront szervezet munkájának erősítésére. Ezt külön meg kell beszélni, de mint politikai célkitűzés, helyes.

Az elmúlt hónapokból végül érdemes megemlékezni arról az utolsó hétről, amely közvetlenül megelőzte ülésünket. A reakció nem készült október 23-ra úgy, mint ahogy március 15-én szeretne volna. De törekedtek arra, hogy olyan érzelmi alapon hassanak a tömegekre. (Ne menjenek színházba, üzletekben ne vásároljanak az emberek.) Ez nem sikerült. Ami magát október 23-át illeti, a munka, az élet normálisan folyt, ez vonatkozik a kereskedelemre, sőt a szórakozóhelyekre is.

A gyáraknál, különböző üzemeknél nézték az elvtársak, hogy október 23-án jóval nagyobb legyen a termelési eredmény. Erre gyakran a gyár kollektívája is súlyt helyezett. A Kábel- és Sodronykötélgyárban például 21-én 750 000 Ft, 22-én 1 200 000 Ft, 23-án pedig 1 680 000 Ft értékű munkát végeztek el. Hasonló eredményt értek el az Elektromos Készülékek Gyárában: 21-én 82 000, 22-én 199 000 és 23-án 208 000 Ft értékű árut termeltek. Ami a munkából való hiányzást illeti, nem szabad elfelejtenünk, hogy egybeesett az influenzajárvány tetőzésével. Olyan közhangulat uralkodott, hogy többen mentek be október 23-án, mint kellett volna. Ez ered abból is, a dolgozók egy része saját maga is erkölcsi kérdést csinált ebből, másik része félt a következményektől. Ezért olyan helyzet adódott, hogy például a Hazai Fésűfonóban 21-én hiányzott 600 ember, 23-án pedig csak 180, tehát az egynegyede. Az Orvostudományi Egyetem elsőéves hallgatóinak az egyik tanfolyamán 410-es létszámmal 21-én hiányzott 59 hallgató, 23-án csak 12. Ez a

közhangulatra is jellemző. Részben becsületbeli kérdés miatt, részben mert a szülők is féltek a következményektől. (Közbeszólás: Félték Marosántól!)

Egy külön, nagyon komoly mozgalmi esemény a 30-ai Köztársaság téri nagygyűlés¹⁶ volt. Magam nem voltam ott, de érdekes azt figyelembe venni, hogyan értékelik az emberek. Nagyon tetszik az embereknek, hogy nem a rádió és az újság propagálta, hanem a pártszervezetek és a KISZ szervezetek útján jelentek meg olyan nagy számban az emberek, párton kívüliek is, tehát tényleg a párt és a KISZ közvetlen befolyása útján.

Nagyon örültek az emberek a beszédnek, azt jól fogadták és bensőséges hangulat alakult ki. Ez különböző módon jutott kifejezésre. (Pl. a csoportok a beszéd elhangzása után is együtt maradtak.)

Ezek mellett a politikai jelenségek, szimptomák mellett meg kell említeni a gazdasági építés eredményeit is. Ez szintén bizonyos mértékig a politikai konszolidálódáshoz járult hozzá. Meg kell mondani, a gazdasági eredményekkel önmagukban nem hengegetünk. Fock elvtárs erről már beszélt az előző ülésen.

Összegezve: Meg lehet állapítani a pártkérdésről, a belpolitikai helyzetről szólva, hogy a pártértekezlet óta bizonyos időszakban csökkent valamelyest a párttagok és általában a tömegek politikai aktivitása. Ez összefüggött azzal, hogy a hatalom kérdése eldőlt, és a mi politikai megnyilvánulásaink általában mindig a hatalom kérdése körül forogtak. Egy bizonyos lanyhulás jelentkezett. A konszolidált élet körülményei között kívánatos, hogy a pártmunkát fejlesszük. De ahhoz a helyzethez képest, ami júliusban, augusztusban jelentkezett, azt lehet mondani, hogy ebben a tiltakozó kampányban, (ENSZ ötös bizottság jelentésével¹⁷ szemben, majd az ENSZ rendkívüli ülésének időszakában, október 23-i körüli tevékenységben, a mostani 30-ai gyűléseknél, a most lezajlott tanácsválasztásoknál) látható a párttagok és a tömegek aktivitása. Tehát a politikai hangulat egészséges és jó.

Néhány feladatról kell még szólni. A feladatok előtt megemlítem éppen azt – de persze ezt nem lehet elrendelni –, hogy szükséges volna, hogy párt-szervezeteink, az elvtársak, a párttagok, maguk a pártfunkcionáriusok bizottságban dolgozzanak, érezzék, hogy a párt erős, hogy a tömegek támogatják a pártot, hogy a párt és a tömegek között erős a kapcsolat, hogy a rendszer erős. Ezt érezni nagyon szükséges, mert van olyan jelenség, hogy pl. a márciusi időszakban sok kommunista, még funkcionárius is félt. Nem mutatták, de féltek. Nos, ez október 23-án másképp jelentkezett: erővel, öntudattal párosult ez. De ha nagy dolog jön, bizonytalansági hullám söpör végig még a funkcionáriusok között is. Az aktíván beszéltünk a saját viszonyainkról, hogy a párt megvan, a Népköztársaság megvan, annyi minden után itt van, él és megvan, tehát ne essenek kétségbe, ha azt hallják, hogy Marosán meghült, Kádár meghalt és így tovább. Nem szabad azt érezni, hogy egyik vagy másik emberen múlik az egész. Most ez a dolog a Zsukov-üggyel még fokozódott. Én sem ismertem pontosan, miről van szó. Mégis arra gondoltam: a szovjet hadsereg elég erős lesz, ha nem is Zsukov a honvédelmi miniszter, van SZKP, van szovjet nép, van szovjet hadsereg. Majd írnak róla részletesebben. Nem szabad ilyentől megijedni. Szükséges, hogy egészséges önbizalmunk legyen és bízunk a párt és tömegek erejében. Ha jólesett a gyűlésen tapasztalni (Köztársaság téri okt. 30-i gyűlés), amit ott láttak, bíz-

zunk is az emberekben, akik ott megjelentek. Verekedni kell azonban az önteltséggel szemben, amely most is a mozgósítások sikere kapcsán az alapszervezetekben megint lábra kapott. Jó, harcos hangulat volt, nem volt pofozás, ugatás, ellenforradalmi tüntetés, és ez lehetőséget ad az elbizakodottságra. Nem szabad elbizakodni, mert vannak feladatok a normális élet feladatai között, amelynek egyik-másika már sokkal bonyolultabb. Nem nehezebb, de bonyolultabb.

Ilyen feladatunk, hogy a párt központi vezetését erősítsük. Most itt a belső erősítésre gondolok. A múltkor volt határozat, hogy a titkárok számát növeltük stb.¹⁸ Meg kell őszintén mondani, hogy túlságosan sokat ez nem változtatott. Most talán nem egy titkár, hanem kettő van felszabadítva a központi apparátus irányítására. Marosán elvtárs a budapesti operatív irányítást végzi. De még az osztályvezetők vonalán is van ilyen probléma. Friss elvtárs még két hónappal ezelőtt is tulajdonképpen három megbízatással rendelkezett: Intézet, Gazdasági Bizottság és az Államgazdasági Osztály vezetése. Szirmai [István] elvtárs a kormány Tájékoztatási Hivatalának is főnöke és emellett az Agit. Prop. Osztály vezetője. Ez azt jelenti, hogy a mindennapi pártmunkában a vezetés még mindig nem elég. De vannak elvi dolgok is. Ha valaki a kormány összetevékenységével kapcsolatban valamit bírál, nincs valamivel megelégedve, akkor ide hiába jön, mert lényegében az történik, hogy az én munkám miatt panaszkodik nekem. Kállai elvtárs munkájával ugyanez a helyzet. Ha munkájával nincsenek megelégedve, itt is csak nála panaszkodhatnak. Így lehetne ezt tovább folytatni Szirmai elvtárral kapcsolatban is. Valami hasonló probléma jelentkezett Friss elvtárral is, amikor ott titkár, itt osztályvezető volt. Meg akarom említeni, hogy nem most, de a közeljövőben még további dolgokat akarunk csinálni abban az irányban, hogy a párt központi vezetését és tekintélyét emeljük. Nálunk olyan helyzet van, hogy november 4. körül a hatalom kérdéséről volt szó, a kormány kérdéséről volt szó. Később azután a párt is jelentkezett, de még mindig olyan helyzet van, hogy a pártaktivisták is részben inkább a kormányban, mint a párt központi szerveiben látják az irányító szervet. Ez bizonyos tekintetben rokona annak a kérdésnek, amiről Zsukov elvtárs tevékenységével kapcsolatban beszéltünk. Tehát a pártvezetőséget, a párt tekintélyét kell erősíteni úgy is, hogy a személyeknél további változtatásokat hajtunk végre, amit majd a Központi Bizottsággal is megtárgyalunk. Szándékunk tehát, hogy a párt tekintélyét növeljük, és egyes elvtársakat az állami funkciótól felszabadítsunk.

Ez annál inkább szükséges, mert a Politikai Bizottság, a Titkárság, a Központi Bizottság apparátusának irányító munkájával mi nem vagyunk megelégedve. Sok hiányosság van itt. Nagyon sok rögtönzés van, tehát olyan szisztémák, melyek esetenként talán jók, de most már nem jók. November után, ha valami eszünkbe jutott, gyorsan összeültünk és utána mentünk intézkedni. Ez a módszer ma már nem jó. Most olyan is van a munkában, hogy nem a Politikai Bizottságtól és a Titkárságtól függ, hogy mit tárgyal, hanem az osztályok nyomásától. Van itt tehát még javítanivaló. A jelen helyzetben, úgy látszik, képtelenek vagyunk túl sokat javítani. Biztosítani kell azt az elvet is, hogy állami vonalon ne az legyen a felelős, aki pártvonalon is felelős.

A központi szervek irányító munkájának a gyengesége különösen erősen

jelentkezik az ideológiai és a kulturális munka területén és a gazdasági irányítás, ellenőrzés területén. Gyenge az irányítás a párt részéről és nem eléggé használjuk fel. Ezért van néhány olyan kérdés, amivel foglalkozni kívánunk a közeljövőben. Feltétlenül el kell indítani az elméleti munkaközösségek rendszeres, normális munkáját. Ez egy olyan természetű munka, amit a PB és a Titkárság nem képes saját erejéből elvégezni. Minden fontos területen vannak olyan erők, akiket össze kell fogni, és megfelelően tudnak majd dolgozni, egyes kérdéseket alapos tanulmányozás után, tézisek formájában, az illetékes szervek elé terjesztik, ahol meg fogjuk tárgyalni.

Feltétlenül foglalkozni kell a kádermunka hiányosságainak és megszerzésének a kidolgozásával a jelen követelményei szerint. Az elvtársak tudják, hogy a pártközpontban van egy káderosztály. Ott is meg kell vizsgálni, hogy hogyan hangolják össze munkájukat a többi osztályokkal, vagy egyáltalán kell-e Káderosztály, mivel a Káderosztály munkájában sok mechanikus vonás van. Az osztályok elkészítik a javaslatokat, és 5 perccel az ülés kezdése előtt terjesztik elő, de előbb még a Káderosztállyal is alá kell íratni.

Foglalkoznunk kell a pártmunka stílusának a kérdésével is.

Miről van szó, elvtársak? A tömegek kapcsolatának kérdésével sokat foglalkozunk. Állítom, hogy nem rossz a helyzet ilyen tekintetben. Van ennek sok része, itt van például a pártapparátus kérdése. Egy bizonyos szinten meghatározzuk a létszámot: a réginek a 40–50%-át, de azzal, hogy mi ezt meghatároztuk, az apparátus munkájának a kérdése még nincs megoldva. Ha a munka stílusában nem érünk el változást, akkor még a 100%-os létszám sem oldja meg a problémákat. Hogyan kell a pártmunka stílusán változtatni? Ez elsősorban nem az apparátus kérdése, hanem elsősorban a párt, a kormány tömegek közötti politikai kapcsolata és azon belül a megrögzött szektás vonásainak a leküzdése. Ezzel a kérdéssel okvetlenül kell foglalkoznunk. Azzal nincs megoldva, hogy beszélünk a párt és a tömegek kapcsolatáról, járunk az emberek között, és az apparátust levágjuk 55%-kal. Egyébként hasonló panasz van tanács-vonalon, mert az alsóbb tanácsok helyszíni munkája teljesen komolytalanná vált a létszám lecsökkentésével. A helyzet most az, hogy egy előadó végzi kettőnek a munkáját. A fennálló munkastílus következtében még egyszer annyi ügyfél jut rá, ezért nem tud rendszeresen foglalkozni velük.

Nem akarom ismételni, lehet mondani, hogy elsőrendű feladat, hogy gazdasági téren a párt irányítása, a párt ellenőrzése realizálódjék, valóságga legyen. A pártszervezetek munkájukban nem foglalkoznak gazdasági kérdésekkel, bár az utóbbi időben, a pártértekezlet óta igen jelentős fejlődés mutatkozik. A KISZ munkájában is látni egészséges vonásokat, de a mi gazdasági munkánk, ami a párt irányítását és ellenőrzését illeti – megint a központnál kezdve –, nem sokat javult. Azt lehet mondani, hogy a témákat szűkíteni kell ahhoz képest, ahogyan régebben foglalkoztak a gazdasági kérdésekkel, de azzal a kevéssel, amivel foglalkoznak, elmélyülten foglalkozzanak, és az ellenőrzés színvonala is változzon.

A minisztériumok jobban dolgoznak, mint régebben, de a miniszter elvtársaknál a szakmai szempont legalább olyan erősen érvényesül, mint az elvi szempont. Én ismerek olyan elvtársat, aki elsősorban erzsébeti és azután kommunista. Vannak olyan miniszterek, akik elsősorban miniszterek és azután kommunisták. Van a pártnak arra való választott szerve, meg appará-

tusbeli szerve, ami szakmai korlátozástól mentes. Általában a kérdésekkel való jobb foglalkozás megkívánja a káderek jobb felhasználását is. Ennek előmozdítása érdekében van egy határozat, hogy a tél folyamán, januárban, szervezünk egy kéthetes tanfolyamot megyei és járási titkárok részére. Ezt a két hetet rá kell szánni, és a párt különböző posztjain dolgozó elvtársaknak kell megbeszélni a tanfolyam résztvevőivel, hogy egyes területeken mi az új, mit kell a munkában fejleszteni stb.

Főbb tennivalóink közül: van egy intézkedés a vezető, fontos és bizalmas munkakörök betöltésére. Ezt már a pártaktívákon megbeszéltük, a minisztertanács megtárgyalta, a végrehajtás kezdeti stádiumban van.¹⁹

Ez azt jelenti, hogy a jövőben, ha ilyen állásba akar valaki kerülni, ismét rendszeresítjük az erkölcsi bizonyítványt. Ugyanezeknél az állásoknál (október 23. után betöltött állásoknál) elő lesz írva, hogy pótlólag be kell szerezni az erkölcsi bizonyítványt. A másik lényeges intézkedés, hogy ezen a 2–300 ezer álláson belül meghatározzuk a fontos funkcióknak lényegesen szűkebb körét (dec. 15-ig), vita tárgyát képezi, hogy ez 30–70, vagy 80 ezer emberre vonatkozzék. Ezeket még szigorúbb ellenőrzés alá kell venni, és innen a Népköztársaság ellenségeit ki kell söpörni. Ez bizonyosfajta felülvizsgálását jelenti a funkcionáriusoknak, és a jövőben az ilyen állások betöltésénél központi kontroll lesz. Azért kell a létszámot majd jól megvitatni, és a szükségésnél nem alacsonyabbra, de nem is magasabbra vinni, mert különben egy nagyon bürokratikus dolgot hozhatunk létre, aminek azután a politikai ereje is elvész. Ezt tehát okosan és jól kell megszervezni.

Másik ilyen intézkedés, ami jelenleg végrehajtási stádiumban van, a népi ellenőrzés megszervezése. Itt a különböző fórumokon lefolytatott vita alapján a körvonalak világosak. Nagyon fontosnak tartjuk a hatáskört, tehát legyen bizonyos hatásköre a népi ellenőrzési szervnek. Ha pl. az Ügyészségnél tesznek bejelentést, akkor 24 órán belül meg kell indítani az eljárást, tehát bizonyos intézkedési joga van. Nem úgy, hogy ő maga nyomoz, hanem a hatóság kötelezze magát, hogy meghatározott időn belül közlik a kivizsgálás eredményét. Arra kell tehát ügyelni, hogy ez a szerv ne egy sóhivatal, panaszláda legyen.

A másik fontos dolog, hogy milyen lépcsőfokig menjünk. Az az elképzelésünk, hogy járási, és a nagy városokban kerületig. Lényeg: inkább legyen nekünk a járásban egy olyan népi ellenőrző szervünk, amelyben van 15 ember, akit az egész járás megbecsül, a gazember pedig fél tőle. A községekben a népi ellenőrzési szerv létrehozása most nem aktuális. Az az elképzelés, ezt később még tovább tudjuk fejleszteni. Egyébként az is felmerülhet, hogy erre a szerve csak két-három esztendeig lesz szükség. Kérdezem, van-e vitás kérdés, esetleg a központi bizottsági tagokban, ha igen, szóljanak hozzá. Nem akarunk az államigazgatási ügyben kereszteződést és zavart csinálni. Van egy olyan álláspont: amelyik állami szerv mellett működik a népi ellenőrző bizottság, annak területén és hatáskörében ellenőrizzen. Ennek az elvnek gyengéje az, hogyha pl. Borsod megyében van megyei népi ellenőrző bizottság, annak nincs módja eljárni pl. a dósgyőri gyáron belül. A másik dolog: a gazdasági, műszaki kérdésekkel kapcsolatos problémát ott kell hagyni, ahová az rendesen tartozik.

Előkészítés alatt van és rövidesen végrehajtás elé kerül a Munkástanácsok

ünnepélyes eltemetése, elnöki tanácsi rendelettel, és az üzemi tanácsok megszervezése. Az elvtársak egy része ismeri az előkészítendő munkát, tehát arról is tudnak, hogy az üzemi tanácsokkal szemben is van a párttagok egy részében ellenállás. Ha mi politikai garanciával rendelkezünk, akkor igenis legyen ilyen szerv, amibe – azt hiszem – dolgozóink bele tudnak egy kicsit szólni. Az üzemi tanács úgy működjön, hogy általában a szakszervezet irányítása mellett legyen, negyedévenként üljön össze rendszeresen, és a közbeeső időszak alatt az üzemi tanács végrehajtó szerve a szakszervezet legyen. Tehát nincs neki állandó funkciója, hanem a szakszervezeti bizottság a végrehajtó szerve ennek. Kétharmada behívott tagból állna, párttitkárból, KISZ-titkárból, szakszervezeti funkcionáriusból, és egyharmadát választanák.

Ami a hatáskört illeti: van hatásköre, véleményezési joga, tehát meghallgatja a munkástanácsot [sic!], és más kérdésekben döntési joga van, még anyagi eszközök fölött is. Tehát az igazgatói alap, kulturális célokra előírározott összegek, szociális összegek, vagyis bizonyos, már korábban meghatározott összegek, melyek megállapított célokat szolgálnak. Meg kell mondani, hogy a rendelet célja – és ez nagyon kategorikusan ki is lett mondva –, hogy a Magyar Népköztársaságban az üzemek stb. ösztönei tulajdont képeznek, ennél fogva az állam gazdasági irányító szerepe magában a gyárban az igazgató egyszemélyi felelőssége mellett biztosítandó.

Meg kell említeni még a termelőszövetkezetek kérdését. A termelőszövetkezeteknél az általános helyzet az, hogy a mi politikánk és állami vonalon kiadott kormányintézkedések olyan eredményeket hoztak, amelynek következtében az egész dolgozó parasztság viszonya a nép államához javult, szorosabb, jobb lett. Gazdaságilag a termelést serkentették ezek az intézkedések. Ugyanakkor ugyanezeknek a tényezőknek egy része a szocializmus fejlődésével szemben korlátozóan hat, hiszen természetes, hogy az egyéni parasztgazdaságok prosperitása korlátozza ezeket a kérdéseket. Azt hiszem azért, ha dialektikusan nézzük a dolgot, nyugodtan állíthatjuk, mégis helyes a párt által vitt vonal, mert szükséges volt a munkás-paraszt szövetség elemi megjavítása, a párt és a parasztság, az állam és a parasztság viszonyának megjavítása ahhoz, hogy a párt is megerősödhessen a továbbiakban. Ebből a helyzetből sok elvtárs még a pártapparátusban is azt a hibás következtetést vonta el [sic!], hogy most a termelőszövetkezeteket nem fejlesztik. Most, ezen a télen is nagyon sok lehetőség van a termelőszövetkezetek fejlesztésére, mégpedig az esetek egész sorában olyan lehetőség, ahol csak szubjektív akadályokat kell legyőzni. Nem akarok részletekbe menni, azt hiszem, az elvtársak értik, mire gondolok. Például: változtatni kell a pártszervezetek munkáján, melyek egy része mintha meghalt volna, nem foglalkozik a termelőszövetkezetekkel. Ugyanakkor van olyan tényező, hogy a termelőszövetkezetekből kilépett hőbörgőkkel, vagy az ellenforradalmi terror miatt kilépettekkel szemben olyan szigorú dolog van, mint az egyházból való kiátkozás. A pártszervezetek segítsenek a termelőszövetkezetek fejlesztésénél, természetesen erőszak nélkül, anélkül, hogy éjjel agítálja 5 ember az ágyban a parasztot. Tehát szolidan, normális munkával igyekezzenek elérni, hogy még ezen az őszön is fejlődjenek a termelőszövetkezetek, annyira, amennyire van lehetőség.

Végül még egy nem gazdasági intézkedést szeretnék megemlíteni, hogy az elvtársak tudjanak róla. Az a tervünk, hogy november 3-ára cikket írunk a

párt éves munkájáról. A cikket Münnich elvtárs fogja megírni.²⁰ Annyit beszéltünk már a konszolidációról, hogy gondolom, helyes lenne a rögtön-bíráskodást hatályon kívül helyezni. A helyzet ennek fenntartását nem követeli meg, ennek a szüksége már nem áll fenn. Ez mindig a hadi viszonyokra vonatkozik. Ami a bűnösökkel szembeni eljárást illeti, arra megvannak a rendes bírósági, ügyészségi szervek, szükség esetén gyorsított eljárást is lehet csinálni.

Ezekre a kérdésekre gondoltam, elvtársak, mondják majd meg véleményüket.

KISS KÁROLY elvtárs: Mielőtt folytatnánk a Központi Bizottság ülést, és mielőtt átadnám a szót Fock elvtársnak, arra kérem az elvtársakat, hogy Kádár elvtárs referátumából Zsukov elvtársra vonatkozóan, amit az Elnökség [sic!] és KB tagsága megszűnésével kapcsolatban mondott, csak az elvtársak tájékoztatását szolgálja, mivel november 3-án ez ügyis nyilvánosan megjelenik, és nem akarunk mi ennek elébe vágni. Ami a hadsereg tájékoztatását illeti, ez is a határozat megjelenése után történjen meg.

(Következik Fock elvtárs referátuma.)²¹

KISS DEZSŐ elvtárs: Kedves Elvtársak!

Amikor szólásra jelentkeztem, úgy éreztem, hogy nagyon sok mondani-valóm van, most, amikor el kell mondanom, eléggé zavarban vagyok. Az az évforduló, amely a Magyar Szocialista Munkáspárt és a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány egyéves évfordulója, nézetem szerint bizonyos összegzés és következtetés levonását követeli meg. Ebbe én beleszámítom az országos pártértekezletet is, bár az egy időszaknak a lezárását jelenti. Ez a pártértekezlet nagyon sok tekintetben előrevitte a dolgokat, sok területen javította a munkát, és az egy esztendő után kell értékelést tennünk.

Mi az alapvető ebben az értékelésben? Az, hogy a párt és a tömegek kapcsolata hogyan alakult. Úgy érzem, erről nagyon sok szó esett, de újra és újra kell erről beszélni, mert a tömegek kapcsolatát [sic!] szélesítve széles tömegeket vezetett az adott szakaszban, az adott feladatok megoldására mozgósított, ezért nézetem szerint erre a szakaszra vissza kell térni. Október 24-én tartottunk egy értékelést a gyár vezető kollektíváival, mintegy 120 elvtárs jelenlétében, hogy hogyan zajlott le 1956. október 23-a. Két dolog ugrott ki, hogy a gyár vezető kollektívája gazdasági, párt-, szakszervezet, KISZ-vezetők a párt végrehajtó bizottságának irányításával, nagyon alaposan felkészültek az október 23-tól november 7-ig tartó időszakra. Olyan időszak ez, amikor a művezető először lett művezető, a párttitkár először volt párttitkár, és az ellenségnek nyikkanni sem lehetett. Ez az összműködés nem parancsszóra történt, és ha az igazgatónak jobb ötlete volt, mint a párttitkárnak, akkor azt valószínűleg meg. Ebből levontuk azt a következtetést – mivel a pártbizottságnak a pártértekezletig nem volt nagy tekintélye – és az a pártbizottság ma megerősödött, elfogadják vezetőnek. Ezt nem dicsekvésből mondom, majd kitérek a gyengeségekre is. Azt is hozzátenném, hogy ezeknek az intézkedéseknek nyomán kevesebb volt a helyi politikai tevékenység, lényegében október 23-án nem történt nagyobb esemény. A másik lényeges kérdés, hogy a munkások sokkal pozitívabban foglaltak állást és nyilvánultak meg, mint ahogy számítottuk. Valahogyan úgy van, hogy a kormánynak, a pártnak az egyéves

tevékenysége összehatásában óriási jelentőségű, a munkások előtt nagyon impozáns és természetessé teszi ezt a megnyilvánulást. Hogy mi nem számítottunk erre, ez azért van, mert a helyi szervezet kapcsolata távolról sem olyan, mint kellene lenni. A munkásoknak a nagygyűléseken való megnyilvánulása való tény, de nem hiszem el azokat a számokat, amiket Kádár elvtárs közölt, hogy 23-án háromszorosan termeltek. Nálunk az összes üzemekből jelentették a többtermelést, de ilyen arányban, hogy ahol átlagban naponta 1800 szekrényt vesznek le, ott október 23-án levettek 2200 darabot. Normálisan nem lehet elképzelni, hogy egy napon háromszorosára emeljék a termelést.

A másik kérdés a politikai megnyilvánulás. Tettek ugyan egyesek politikai megjegyzéseket, de menekülnie kellett, hogy a munkások meg ne verjék.

Az egyéves időszakban egy bizonyos szakasz lezárult és mi azon törjük a fejünket, hogy pontosan meghatározzuk, hogyan menjünk tovább. Bár a pártértekezlet meghatározta a főbb politikai vonalat, de az adott helyzetben nekünk is meg kell határozni, hogy helyileg mit csinálunk.

Kevés szó esett arról, hogy az elmúlt 12 esztendő alatt az üzemekbe bekerült deklasszált elemek milyen rossz hatást gyakorolnak a munkásokra. Szavaiknak sokszor nagyobb hitele van, mint régi, munkásmozgalmi elvtársaknak. Mi sem vagyunk eléggé felkészülve, hogy az ezek által okozott támadásokat politikusan, érvekkel alátámasztva visszaverjük. A munkásoknak egy bizonyos rétege rendkívül műveletlen, ezekkel nem lehet egyszerűen marxizmusról beszélni, politikai kérdéseket magyarázni. Ezeknél meg kell találni azt az utat, például színdarabmegnézés, vagy egyes olvasmányokra figyelmének felhívása, amin keresztül az érdeklődését felkeltjük. Beszélgettem két fiatalemberrel, akik eddig csak csibum regényeket olvastak, és csak azokat a filmeket hajlandók megnézni, ahol lövések vannak. Ezeknek aztán hiába mesélek a Vörös Csepelről és egyéb politikai kérdésekről. De ha a mi klubjaink foglalkoznak ilyen irányban – a színdarabok összeválogatásával – a fiatalokkal, egy bizonyos idő eltelte után érdeklődési körüket a mi elképzelésünknek megfelelően tudjuk irányítani.

Olyan vélemény is van régi becsületes munkások között, nemegyszer párttagok között, hogy minek tanulni, a bátorsághoz és a helytálláshoz nem kell tanulás. A múltkor egy fiatal elvtárs felvetette, hogy a kispolgári elemek, az egész megjelenésükkel – ha szórakozóhelyre vagy bárhová mennek – olyan biztonságos légkört tudnak teremteni, ami az emberben azt az érzést támasztja, hogy ezek igen művelt emberek. Beszélgetés során az ellenkezője derül ki. A mi fiataljaink nem képesek erre.

Pártszervezeteink nem elég erősek és sokoldalú munkája, a pártmunka módszere és formája, nem esik egybe azzal a követelményekkel, ami az emberek részéről megvan. [sic!] A mi pártunk tevékenysége nagyrészt a taggyűlések szervezésére terjed ki. Sikerülnek az olyan politikai akcióink, mint a Köztársaság téri nagygyűlés, de hajlamosak vagyunk arra, hogy elbizakodottá váljunk. Ez rendkívül veszélyes dolog. Egy másik dolog a mi üzemünkben, hogy a munkásoknak kb. a fele szilárdan mellettünk van, de az október 23-i munkateljesítményben a politikai állásfoglalás is benne van, nem akarták, hogy azt mondják, hogy ők az ellenforradalom szekerét tolják.

Mi májusban nagyon kemény bírálatot kaptunk azért, hogy az ellenforradalom vezetőit nem távolítottuk el az üzemekből, jó szakemberekre való

hivatkozásal. Amikor eltávolítottuk őket, a termelésben visszaesés nem következett be, viszont a politikai hangulat mellettünk annyira megszilárdult, hogy az legjobban a termelés emelkedésében mutatkozott meg. Ez nem azt jelenti, hogy az üzem minden részében így van, mert egyes helyeken még sincsenek eltávolítva, és ott előfordult, hogy az egyik párttitkár bevitt két szovjet katonát, és két ember nagyon drasztikusan szidta ezeket. Tekintve, hogy az üzemekben nemcsak mi, hanem a deklasszált elemek is ott vannak, ezzel nekünk is számolni kell. Azt hiszem, röviden úgy lehetne jellemezni a kérdést, hogy egészében az egyéves politikánk tetszik a munkásoknak, és az a nemzetközi támogatás, amit mi kapunk, az a legnagyobb erő.

Nem tudok a gazdasági kérdésekhez nagyon hozzászólni, mert bár párttitkár vagyok, a gazdasági vezetéshez nem nagyon értek.

Itt van a nyereség-visszatérítés. Maga a nyereségvisszafizetés gondolata helyes, és abból annak kellene következnie, hogy a munkásokat serkentse a jobb munkára, a terv teljesítésére. Egyes üzemrészeknél ez úgy néz ki, hogy a tervteljesítéshez egy-két napra van szükség, de más üzemrészekben – ahol a dolgozók legalább olyan szorgalmasan és jól dolgoztak, és külső objektív okok akadályozzák a terv idő előtti vagy időbeni teljesítését – nyereség-visszafizetésben nem részesülhetnek. A gyakorlat persze azt mutatja, hogy leül a gazdasági vezető és a párttitkár, és a nyereség-visszafizetés összegének egy részét kénytelen ennek az üzemrésznek adni, mert mivel és hogyan magyarázzuk meg ezeknek a dolgozóknak, akik jó munkát végeztek.

Nagyon sokat vitatkoztunk a Budapesti Pártbizottságon azért, miért nem elég bátrak a kommunisták. Most, hogy beindult az oktatás, kiderült, hogy egy csomó propagandista, egy csomó oktatásban részt vevő elvtárs nincs felkészülve. Elismerik ugyan a Kádár-kormányt, a pártot, de a revizionizmus, a nemzeti kommunizmus és egy sor már kérdésben nincs megfelelő állásfoglalásuk. Nem értik meg azt a pártálláspontot például, hogy nem párttag is lehet vezető. Például: a Kerékpárgyár igazgatója kérte felvételét a pártba. Az üzemi alapszervezet elfogadta, a felsőbb szerv nem. Erre megindult az üzemben egy csoport részéről a leváltásának a követelése, rágalmozása stb.

Minden erőnkkel arra kell törekedni, hogy az elbizakodás elleni harc ne váljon egyszerűen jelszóvá, ne mondjuk azt, hogy mi nem bizakodunk el, ha tettekből azt tesszük. A gazdasági munkát mindjobban előtérbe helyezzük a pártszervezeteknél, ennek azonban vannak bizonyos feltételei. Például az, hogy jobban meg kell ismerkedni a gazdasági kérdésekkel. Eddig az ipari osztályon vagy egy technikus, vagy egy párttag volt, aki ezzel foglalkozott. Most a Szerszámgyár igazgatóját egy évre odahoztuk ipari osztály vezetőnek, aki kapja a régi fizetését. Feladatul jelöltük meg, hogy dolgozza ki az ipari osztály feladatát, szervezze meg a párttitkárok rendszeres tájékoztatását, a gazdaságpolitikai és politikai gazdaságtan képzést. Amíg ezt nem tudjuk megcsinálni, komolyan foglalkozni a gazdasági kérdésekkel nem tudunk. Voltak gazdasági vezetők, akik ezzel nem értettek egyet, de amikor majd az eredményei mutatkoznak, amikor rá tudunk mutatni, hogy hol követik el a hibákat, az nem fog tetszeni az elvtársaknak.

A pártmunka és a társadalmi munka kérdésében kellene a pártnak állást foglalnia. Vannak szakkörök, pl. motoros, horgász stb., ahol a résztvevők, ha saját szórakoztatásukra dolgoznak, nem tekinthető a munkájuk pártmunká-

nak, de ha a párt odaküld egy elvtársat, és azt mondja, hogy te itt fogsz dolgozni, mert a párt érdeke ezt kívánja, akkor ez a munka pártmunkának tekintendő.

Végezetül szeretném elmondani, elvtársak, hogy kb. egy hónapja kezdek nagyon szigorú követelményeket felállítani magunkkal szemben. Amikor Kádár elvtárs az aktíván arról beszélt, hogy tanuljunk meg magyarul igent és nemet mondani, rám nagy hatással volt. Amikor a párt-végrehajtóbizottság négy tagja – köztük én is – a párt részéről írásbeli figyelmeztetést kaptunk, nem titkoltuk, hanem ahol arra szükség volt, elmondottuk, és ennek eredményeként másképp beszélnek az emberek. Meg kell azt is mondanom, hogy a gazdasági vezetők egyenesen irtóznak a kritikától. Az egyik vezetővel négy-szemközt ültem le beszélni, aki a beszélgetés végén azt mondotta nekem, hogy jobban ütsz, mint az osztályellenség. Ha mi őszintén beszélünk és kritizálunk, sajnos, ilyen következtetéseket vonnak le.

A munkásoknak nagyon tetszett, hogy a párt fellépett az árdrágítókkal szemben, de még jobban tetszett volna az, ha megbüntették volna, illetve az adott büntetéseket hozták volna nyilvánosságra.

SÁNDOR JÓZSEF elvtárs: A Politikai Bizottság beszámolójával teljesen egyetértek. Az a véleményem, hogy a helyzet reális elemzésén alapszik. Néhány gondolatot szeretnék kiegészíteni, részben aláhúzni.

Ha vizsgáljuk az elmúlt idő eseményeit pártszempontról, akkor meg kell állapítani, hogy az elmúlt időszakban kétségtelenül értünk el eredményeket. Szeretném aláhúzni azt a gondolatot, hogy az elért eredmények kiindulópontja a párt helyes politikája, az, hogy a párt politikája kifejezi a munkáosztály és a dolgozó nép elgondolásait, céljait. Másrészt, azt hiszem, ma realizálódik az a meghatározás, amely a pártértekezleten úgy lett megfogalmazva, hogy a párt forradalmi harcban született, amelyben munkáosztályunk, dolgozó népünk legjobbjai foglalnak helyet.

Nem lényegtelen az a tény, hogy ma pártunk összetételében a munkáosztály 58,8%-ban van képviselve, azt a 30 ezres számot, amelyre Kádár elvtárs utalt,²² a pártértekezlet óta állandóan növelni kell [sic!]. Az is jelentős tényező, hogy pártunk tapasztaltabb lett, jelentősen növekedett az elmúlt évekhez viszonyítva a 25–45 éves közti korhatár. [sic!] Meg kell állapítani, a Központi Bizottság célkitűzése helyesnek bizonyult, és azok az elgondolások, amelyek megvalósultak, jelentős mértékben kétségtelenül hozzájárultak azokhoz az eredményekhez, amelyekre Kádár elvtárs beszámolójában utalt.

Kiss Dezső elvtárs felszólalásának azzal a részével egyetértek, hogy nekünk alapvetően – amikor a pártról beszélünk – a párttömegek alkotásán keresztül kell értékelni, lemérni a megtett utat, az elért eredményeket. Azok a tények, hogy a párt szava a Központi Bizottság tagjain keresztül milliókhoz közvetlenül jutott el, jelentősen hozzájárult a párt tömegkapcsolatainak erősítéséhez, hozzájárult a Központi Bizottság tekintélyének növeléséhez. Ezzel össze lehet foglalni azt a gondolatot, hogy a meggyőző szó igen mélyre hatott a tömegekben.

Kádár elvtárs utalt olyan fontos állomásra, mint október 23. Úgy érzem, 1957. október 23-a jelentette és jelenti a párt egyéves munkájának eredményét, amely nemcsak a nyugalomban jutott kifejezésre, hanem abban is,

hogy az üzemekben kimagasló eredmények születtek. (Pl. szénbányászat és más üzemek kimagasló eredménye.)

Szeretném aláhúzni az október 30-i budapesti nagygyűlésnek politikai jelentőségét és sikerét azzal az egy mondattal, hogy ez a kommunisták baráti találkozója a párton kívüli tömegek tízezeivel volt.

De elértünk eredményeket más területeken is, amely kifejezi párttagságunk morális helyzetének javulását. (Tagdíjfizetési morál.) Az elmúlt hónapokban országos viszonylatban 96,4%-a a párttagságnak tagdíjat fizetett, az egy főre eső átlagunk 15,70 Ft. Tavaly 10 Ft volt. Annak ellenére, hogy ma párttagságunk az MDP-nél kevesebb mint a fele, összegben viszont a tagdíjfizetés a következőképp jelentkezik: 1956. szeptember előtti tagdíjbevétele 6,5 millió Ft. 1957 júniusában 8 millió Ft. Lényegében a taglétszám kevesebb mint a fele, a tagdíjkülönbözet pedig mindössze mintegy másfél millióval kevesebb [sic!].

Felvetődött az a kérdés, amelyre Kádár elvtárs hosszan utalt: milyen feladatok állnak a párttagság előtt. Néhány gondolatot kiegészítésül: nagyon lényegesnek tartjuk a párttagság eszmei, politikai nevelésének fokozását a pártegység további erősítését. Ezen a téren a pártértekezlet helyzetéhez viszonyítva lényeges fejlődés mutatkozik. De van még tennivaló. Ilyen a párt demokratikus centralizmusának erősítése. Igen lényeges gondolat és alapvető feladat, hogy a pártmunka nem öncél, az ország gazdasági feladataira való mozgósítás a fontos. Itt még van tennivaló.

Véleményem szerint melyek azok az akadályozó tényezők ma pártéletünkben, amelyek jellemzők bizonyos mértékig akadályként? Itt csupán egy-két gondolatot szeretnék felvetni, az egyik ilyen a szektáság, amely erőteljesen jelentkezik pártszervezeteink életében. Ennek pártunk történetében mély történelmi gyökerei vannak. Ezt itt részletesen nem akarom kifejteni. Azok a jelszavak, amelyek kétségtelenül történelmileg helyesek voltak, de mechanikus alkalmazásuk, hogy a „hatalom eldőlt”, „nem osztjuk meg a hatalmat”, és főként az a tény, amely már 1950-ben jelentkezett, hogy a tömegek nélkül lehet építeni a szocializmust. Úgy érezzük, ezzel kapcsolatban kétségtelen vannak feladataink. Önkritikusan meg kell állapítani, mi magunk sem tettünk meg mindent e téren. Mik a kifejező formái a szektás megnyilvánulásoknak, amelyek főként alapszervezeteinkben jelentkeznek? Lényegében a párton kívüliek lebecsülése. A kisterenyei Állami Gazdaságban történt például, hogy a pártszervezet egy kirándulást szervezett, ahol kijelentette, hogy azon csak a párttagok vehetnek részt. Itt jelentkezik az a helytelen nézet, hogy csak a kommunisták a rendes emberek. Különbséget tesznek továbbá még ma is a párttagok közt abban, hogy ki mikor jelentkezett a pártba. Mi ezeknek a jelenségeknek végső következtetése? Az, hogy tömegek nélkül akarják építeni a szocializmust.

A centralizmus erősítése az fontos és lényeges feladat, még akkor is, hogyha az egy év előtti események kétségtelenül hozzájárultak a centralizmus lazulásához.

Mik ezzel kapcsolatban a mi feladataink: igyekezzünk ennek elvi-gyakorlati részét kidolgozni, és azt az életben is megvalósítani.

Másik kérdés a revizionizmus kérdése, amiről Kádár elvtárs is beszélt, és úgy fogalmazta meg, nem folyik megfelelő eszmei-politikai-ideológiai harc.

Véleményem szerint a fő veszély a revizionizmus. Kérdezem, hol? Sajtó, könyvkiadó, MTI, művészeti élet és különböző más területen, különösen a filmeknél, a Közgazdasági és Műszaki Egyetemen. A Közgazdasági Intézet és a Központi Statisztikai Hivatal és a társadalmi élet számtalan más területén megtalálhatjuk. Alapvetően ezek azt vallják, hogy nem ellenforradalom volt október 23-án, hanem demokratikus megnyilvánulás. Itt van előttem a Statisztikai Szemle április–májusi száma. Mód Aladárnénak van benne egy cikke, „Miért hallgatnak a beszélő számok?” Ebben a cikkben, hogy ellenforradalom, megkerüli azzal a terminológiával, hogy „az október 23-a után lezajlott események”. Vagy arról beszél, hogy október 23-a a néptömegek spontán megnyilvánulása volt. Mi tehát a fő feladatunk? Sorainkat rendezni, kádereinket átszervezni és nem utolsósorban beépülni az állami élet különböző területeire.

Ismeretes: a Közgazdasági Szemle hasonló cikkei más ideológiai folyóiratokon keresztül is igyekeznek politikai felfogásukat széles körben tudatosítani. Egyetértek azzal a gondolattal, hogy az eszmei, politikai és ideológiai harc a fontos. Ezen a téren nem folyik megfelelő munka. A párttagság és a tömegek előtt a revizionizmus, a nemzeti kommunizmus elveit fokozottabb mértékben kell leleplezni. Véleményem szerint igen fontos, hogy a párt vezetői, a Központi Bizottság tagjai, a párt politikájának megfelelően, ebben a kérdésben egységesen, következetesen és határozottan foglaljanak állást. A megyei pártbizottságok titkárainak is az a véleménye, hogy sokat ártott ebben a kérdésben Friss elvtárs előadása a Politikai Akadémián,²³ amikor a saját véleményét hangoztatva foglalt állást Péter [György]²⁴, Nagy Tamás²⁵ és a többiek²⁶ ügyében. Azt szeretném felvetni, hogy Friss elvtárs beszéde a Népszabadság hasábjain keresztül százezrekhez jutott el, ugyanakkor Kádár elvtárs kritikai megjegyzése ezzel kapcsolatban 1400–1500 ember előtt hangzott el. Az ideológiai harcon kívül nekünk szervezeti és adminisztratív harcot is kell folytatni a revizionizmus eszméinek vezetői ellen. Különbséget kell tenni a megfertőzött és a félrevezetett emberek között.

Felvetek egy gondolatot, hogy a Soós Gábor,²⁷ aki közismerten az ellenforradalom egyik szellemi előkészítője volt, ma a Földművelésügyi Minisztériumban mint főosztályvezető változatlanul fenntartja nézetét.

Vagy itt van Patkó [Imre]. Februárban mint egy őrült tájékozott, amikor élethalálharc folyt a konszolidációért. Arról beszélt, hogy ez a kormány a szovjet szuronyokra támaszkodva jött létre. És ez a Patkó most az MTI-ben tevékenykedik, továbbá ez az ember az MSZMP-nek tagja, és a párton belül is igyekszik a maga nézetét fenntartani, a párt sorait bomlasztani.

Itt van Nagy Tamás: nem tagja a pártnak, de változatlanul egyetemi tanár, igyekszik az ifjúságot a maga szempontjából nevelni.

A hadsereg kérdése. Számomra nem elég érthető, hogy miért nem egyforma arányokkal mérünk? Mit keres Horváth Mihály mint vezető vagy Markos²⁸ mint vezető. Közismert, hogy az Értelmisségi Forradalmi Bizottságnak Markos kimagasló vezető egyénisége volt. Ezt azért vetem fel, mert dolgozó népünk számára sem érthető, hogy az ilyen egyének változatlanul azon a helyen dolgoznak és ellenük semmi eljárás nem történt, ugyanakkor egy egyszerű pedagógust, aki két napig volt tagja, [sic!] letartóztattuk. Ezzel nem azt mondom, hogy helytelen volt letartóztatása.

Végezetül a Hazafias Népfrent kérdése. A Politikai Bizottságon belül felvetődött az, hogy társadalmunk bizonyos mértékig túl van méretezve, [sic!] Kállai elvtárs vetette fel ezt a kérdést.

Ebben nem akarok állást foglalni, ez alapos vizsgálatot és tanulmányozást követel. De úgy érzem, a kérdés felvetése helyes. Feltétlenül meg kell néznünk, hogy mi a feladata annak a három nőszervezetnek, amely jelenleg működik. Egy: az Országos Nőtanács, másik: a szakszervezeti nőmozgalom, három: a földművesszövetkezeteken belül működő nőmozgalom. Egy-két jelenségre felhívom ezzel kapcsolatban a Központi Bizottság figyelmét. Kezd megint túlméretezett lenni egyes tömegszervezetek függetlenített apparátusa. Ez elsősorban nem gazdasági kérdés, hanem politikai. Nézzük meg egy-két tömegszervezet adatait. Itt van a MTS, a MOHOSZ utóda. Ennek a szervezetnek 743 függetlenített dolgozója van.

KÁDÁR elvtárs közbeszól: Megszavaztuk, hogy legyen. Ez nem egyszerű tömegszervezet, hanem technikai kiképzés.

SÁNDOR elvtárs: Akkor is 743 függetlenített dolgozója kell hogy legyen? Vagy itt van a Vörös kereszt kérdése. Olyan törekvések vannak, hogy most létszámukat jelentősen növelni kell. Egy évvel ezelőtt 243 volt, most 355. A Központi Bizottságnak ezt a túlméretezett apparátust feltétlenül felül kell vizsgálnia.

DABRONAKI GYULA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság!

A referátummal egyetérték, és annak néhány kérdéséhez szeretnék hozzászólni.

Kádár elvtárs felvetette, hogy a népi ellenőrzés operatív, gyakorlati kimunkálásához szóljunk hozzá. Ennek szükségessége, azt hiszem, nem vitás a Központi Bizottság előtt sem, mert az állami apparátus nincs olyan erő, hogy minden területen megfelelő időben és módon tudjon ellenőrizni. Viszont nagy hiba lenne az állami apparátust erre a célra felduzzasztani, mert ez nagy bürokráciával járna. Én azonban azt javasolom, hogy ebben a népi ellenőrző bizottságban, amelyek járásonként és megyénként lesznek, legyen benne szakember is. Pl. ha a diósgyőri gyárat ellenőrzik, nem tudnak szakember nélkül beleszólni a dolgokba, műszaki kérdésekbe. Tehát a „népi” szó ne mossa el azt a lehetőséget, hogy szakemberek is legyenek tagjai a bizottságoknak. Én azt javasolom, hogy a bizottság operatív intézkedésre ne kötelezze a megvizsgált szervezetet, hanem kötelezze őt az intézkedés megtételére úgy, hogy adjon jelentést, mit tett a vizsgálat eredményeként.

Az üzemi tanácsokkal kapcsolatban Kádár elvtárs azt mondta, erősebbek vagyunk, mint magunk is tudjuk vagy érezzük, erre nem gondolunk, és ezért tapasztalható bizonytalanság egyes kérdésekben. Ezzel egyetérték, de szeretném ezt realizálni az üzemi tanácsválasztásokra vonatkozóan. Félek attól, hogy az üzemi munkások nem fogják ezt teljes egészében elfogadni. Éppen ezért javasolom kimondani, hogy nemcsak $\frac{1}{3}$ -át, hanem felét lehessen választani.

Fock elvtárs referátumával kapcsolatban és a kapott anyag²⁹ alapján nekem az az észrevételem, hogy a mezőgazdaság területén a százalékos túlteljesítés meghatározása nem fedi ma már a valóságot. Nem baj természetesen, ha

nagyobb lesz az eredmény. Én azonban azért vetem fel ezt a kérdést, mert ha mi csak a 4,5 százalékra építünk mint többlettermesre, akkor ennek megfelelően fogjuk az erőt biztosítani a paraszti vásárlóerő lekötésére, ami nem lesz elegendő, nem tudjuk vele lekötni a paraszti vásárlóerőt. Nemcsak televíziót, motorkerékpárt, hanem kiségeket is kell adni a mezőgazdaságnak, hogy ezzel is szorítsuk a parasztságot a gépvásárlásra, és ezzel párhuzamosan a termelékenységére.

Nézzük meg kicsit közelebbről a nyereségrészesedés kérdését is. A nyereségrészesedés olyan áru termelésére szorít, amely nem mindig van benne a tervben, de emeli a nyereséget, ami évenként bizonyos plusz a borítékban. Ha az üzem nem teljesíti tervét, akkor is megkaphatja a nyereségrészesedést, és ez így nem helyes. Ki kellene tehát valahogy egészíteni ezt a kérdést.

Foglalkozni szeretnék a beruházások kérdésével. A kiadott anyag sajnos azt jelenti, hogy növekszik az a beruházási keret, amelyet nem lehetett befejezni, és az ország lassan úgy néz ki, mintha műemlék volna. Vannak gyárak és tönkremennek. Ez persze az előző évek következménye is, mert azt hittük, akkor lesznek jó üzemek, ha valóságos kombinátokat építünk. A tőkésék jobban csinálják ezt, mint mi. Amikor ezt a kérdést felvetem, az én munkámat is bírálom egyben. Néhány területen mégis többet kell adni, mert akadályozza az egész termelésnek. Az idej jó termés minket lehetetlen helyzetbe hoz. Olyan helyeken raktározunk, hogy egész évi munkánk termése veszélyben van. Nincs raktár, hűtővagon. Milliókat jelent, hogy nincs csirkeexport. Ha ezt nem tudjuk gyorsan megcsinálni, nagyon nagy bajok lehetnek. Láttunk itt a múltkor a románoknak egy hűtővagonját, úgy nevezték, hogy csodavagon. Pedig ilyent mi is tudnánk csinálni. Gondosan kell tehát azt a kérdést megvizsgálni, hogy a külföldre szállítandó árukat megfelelően tudjuk raktározni. Ilyen körülmények nagyon nehezítik a munkát. Dohányunk is nagyon sok van, soha ennyi még nem termett, és a minősége is nagyon jó. De ahogyan ezt is kezeljük, az nagyon rossz. Mi túlzottan a nehézipart fejlesztettük. Nem is akarom én ennek elsődlegességét vitatni, csak arra felhívni a figyelmet, hogy olyan ágakat fejlesszünk, amely nem évek múlva hoz valamit. Tele vagyunk pénzzel, de ha annak nincs fedezete, nem ér semmit. Külföldön azért vagyunk a nehéziparban versenyképesek, mert a tőkés abba nem megy bele, hogy nem rentábilis ágat fejlesszen.

Befejezésül: Kádár elvtárs és Fock elvtárs is referátumukban a munkás-paraszt szövetséget mint alaplolgót jelölte meg és értékelte. Felvetem ezt a kérdést a munkásosztály szempontjából. A piacon ezt a kérdést a munkásosztály képviseli egyedül. A piaci árak túlzott nagysága a parasztot nem ösztönzi az ártermelés növelésére, az adott árak mellett nem szorítja többlettermesre, kiségek beszerzésére, hanem rádiót, motorkerékpárt és egyebet vesz, mert így is meg tud élni. Magyarországon a 4-5 holdas paraszt jól él, és a munkásosztály zsebére él jól. Tehát a munkás-paraszt szövetség most elsősorban a munkásosztály kérdése. Látni kell, hogy Magyarországon a mezőgazdasági árak oly magasak, mint eddig még soha. Erre a munkásosztály fizet rá. El kell érni, hogy a dolgozó parasztság ne csak a piacon, hanem a termelésben is szövetséges legyen. Biztosítani kell, hogy legyen piaci fegyelem, legyenek tartalékok. Most vannak is tartalékok, azt hiszem, régen indultunk ennyi tartalékkal neki az évnek.

A gyárak, üzemek történelmi múltjával kapcsolatban: Kelet-Németországban, Csehszlovákiában, Jugoszláviában egy-egy gyár történetéről egész komoly kis könyvet adnak ki; hogy keletkezett a gyár, kik voltak a tulajdonosai, hogyan nézett ott ki a munkásmozgalom, kik voltak a mártírok, hogy került a nép tulajdonába. Ez nálunk is szükséges lenne, mert így éreznék az emberek; ismerik a gyár történetét, és ezzel kicsit magukénak is tartják. Ugyanakkor azt is látja, hogy a gyár története egy darab történelem is. Javasolom, nézzük ezt meg nálunk is. Nagyon érdekesen meg lehetne írni egy-egy gyár, üzem történetét.

FEHÉR LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én a két beszámoló mezőgazdasági részéhez szeretnék hozzászólni. Kádár elvtárs megjegyezte, hogy sok elvtárs úgy fogja fel, hogy most nem tudunk termelőszövetkezeteket fejleszteni. Ennek a fogalmazásnak nincs semmi jogossága. Állítom, hogy termelőszövetkezeteink az idén sokat erősödtek. Magasabb a kukorica termés-átlaga, a hizottszarvasmarha-állomány, amellyel a legnagyobb baj volt, a tavasz óta 30%-kal, a sertésállomány 33%-kal nőtt. A jobb megmunkálás, a jobb gazdálkodás következtében az idén a munkaegység-részesedés jobb a tavalyinál, amikor 30–31 Ft jutott átlagosan egy-egy tagra, az idén pedig 40–41 Ft, így az életszínvonal jóval magasabb, mint tavaly volt.

A megyei pártbizottságok mezőgazdasági osztályvezetői állítják, hogy sohasem volt olyan sok jó termelőszövetkezet, mint most. Igaz az, hogy a szövetkezeti szektor és az egyéniek között a versenyszellem sem volt olyan azelőtt, mint az idén. Sokan a fejlesztés kérdését is csak általánosságban képzelik el. Ahol megvan a politikai és gazdasági feltétel, ahol jók a termelőszövetkezetek, ott rá kell menni a meglévők fejlesztésére, az újak alakítására, a különböző termelőszövetkezeti csoportok alakítására.

Az előrehaladást konkrétan három fő területen kell megszervezni:

1. Minden megyében van 40–50 olyan jó termelőszövetkezet, ahol a termésátlagok meghaladják az egyéni parasztok átlagát. Azonban a termelőszövetkezetekben – az elvtársak megállapítása szerint – mindenütt megvan a 20–25 főnyi mag. Az ezekre való támaszkodással kezdhetjük meg a munkát.

Bács megyében egy jó módszert vezettek be az elmúlt hetekben. Ebben a megyében 40–50 jó termelőszövetkezet van. Ide kiküldtek politikai aktívákat, és kezdik a munkát szervezni. Javaslatom, hogy az összes megyei pártbizottságok osztályvezetői az elkövetkező hetekben ugyancsak kezdjenek hozzá ehhez a felméréshez.

A második probléma, amivel foglalkozni szeretnék, a kilépettek visszavétele. A kilépettek jelentős részében megvan a hajlandóság a visszajövetelre. A fő baj az, hogy a termelőszövetkezetek vezetőiben van az ellenállás ezzel kapcsolatban. Elmondották a megyei osztályvezető elvtársak, hogy sok helyen azzal küldik el a visszajelentkezőket, hogy jöjjenek november vagy december végén, vagy pedig hogy tanuljanak három-négy évig az egyéni gazdaságban. Egyszerűen merev elutasítás mutatkozik a kilépőkkel szemben.

A harmadik terület: a tél folyamán sok helyen széjjelzavartak az ellenforradalom előtt is jól működő termelőszövetkezeteket, amelyeknek megvolt a gazdasági alapjuk. Itt az épületek is megvannak. Felhívtuk a megyei pártbizottságok figyelmét, hogy az ilyen helyen próbálják meg elkezdni a szervező

munkát. Győr megyében ez a munka már megkezdődött. A Győr megyei munkástilust szeretnénk, ha több megyében is átvennék. Sok helyen az a tapasztalat, hogy három-négyszáz ember is belépett a termelőszövetkezetekbe. Csongrád megyében inkább kizárások vannak. Egyszóval a szervezőmunkát elindítottuk, s arra hívtuk fel a megyebizottságok figyelmét, hogy e munka elindításával elsősorban a politikai légkört teremtsék meg a tsz-fejlesztéssel kapcsolatban. Úgy látjuk, pártunk az elmúlt 10 hónap alatt elég komoly bizalmi tőkét gyűjtött össze a párt soraiban. Erre utalt Kádár elvtárs is, amikor azt mondta, hogy a parasztság viszonya a párthoz jó. Erre a bizalmi tőkére támaszkodva, továbbá építve a zárszámadások eredményeire, jó szervezőmunkával igenis elindulhatunk, és el kell jutnunk a fejlesztési munkával annyira, amennyire csak a lehetőség engedi.

A megszilárdítás problémája között [sic!] kettőt említenék:

A mezőgazdasági tsz-ek problémája. Abban állapotunk meg a megyei elvtársakkal, hogy ahol csak egy kis reménység van a termelőszövetkezetekről, elválasszuk az álszövetkezetektől. A rosszakat a megyei tanácsokkal karöltve fel kell oszlatni.

Több gyenge tsz-nél valóban nagy probléma a megszilárdítás. Az a javaslatunk a Központi Bizottság felé, hogy ezeknek a gyenge tsz-eknek adósságait prolongáljuk hosszabb időre, sőt indokolt esetben két-három esztendeig is adjunk lehetőséget a törlesztésre. Hitelelengedésről szó sem lehet. A gyenge tsz-ek talpra állításának ez az egyik fő tényezője. Továbbá a megyei pártbizottságoknak ki kell dolgoznia, hogyan lehet ezeknek a tsz-eknek termelését megjavítani. Ha ez sikerül, a gyenge tsz-ek hamar felzárkózhatnak a jó tsz-ek mögé. Ha mi ezt a kérdést meg tudjuk oldani, akkor a továbbfejlesztés elől a fő akadályt elhárítjuk.

Szakvezetés kérdése. Itt súlyos a helyzet. Jelenleg 2500 mezőgazdasági tsz között csak 340-ben van agronómus. A kormány márciusban olyan határozatot hozott, hogy a gyengébb tsz-ek kérésére 800 agronómus keretet biztosít év végére, és fizetésük felét is az állam magára vállalja. Ebből a 800-as keretből csak 110 főt vettek igénybe. Ez a szám súlyos bírálata a párt- és az állami vezetők munkájára is. Itt gyökeres fordulatot kell elérni.

Gépállomások. Az első félévben a gépállomások 88 millió forintos tiszta nyereséget értek el. Ez pozitívum. De ennek súlyos ára van a tsz-ek rovására. A megyei elvtársak elmondották, hogy a gépállomások a tsz-ekben nem végzik el időre a munkát. Vicces szólás-mondás alakult ki, hogy jó a személyi kapcsolat a tsz és a gépállomás között, csak a traktor nem jó. A fő hiba akörül van, hogy a gépállomások nincsenek kézben tartva, tehát a vezetésben van a hiba. A gépállomások állami szerveinek e kérdésben parancsolni kell.

Az állami gazdaságokról. Búzaátlaguk 12,40 kg volt, tehát 4 mázsával több, mint az egyénié átlaga. Most már az állami gazdaságok a 12 mázsán felül termelnek. Elég jó az őszi árpa és a kapások terméseredménye. Az állattenyésztésben a háromnegyedévi nyersmérleg szerint nincs egyetlen megyei igazgatóság sem, ahol jelenleg ráfizetés lenne az állattenyésztés. Ez az első eset, amikor jövedelmezővé vált. Az év végi mérleg szerint kb. 200 millió forintos eredményjavulás várható a betervezett veszteséghez viszonyítva. Ez mutatja, hogy az állami gazdaságok zöme megerősödött, és ki lehet tűzni azt a feladatot, hogy 3-4 év alatt zömük mintagazdasággá váljanak. [sic!] Ez óriási

jelentőségű a kollektivizálás szempontjából. A megmaradandó veszteség 350 millió Ft lesz. Valószínűleg jövő év végére el lehet mondani, hogy az állami gazdaságok deficitmentesek.

Pár szót a földkérdésről. Közdudomású, hogy a földkérdés rendezése évek óta húzódott. A Munkás-Paraszt Kormányának február 10-én megjelent ezzel kapcsolatban egy rendelete. Ennek végrehajtása során 300 község kivételével valamennyi községben volt földrendezés, összesen egymillió-kétszázezer holdat érintve, tehát az összes földterület 12,3%-át. A termelés továbbvitele szempontjából ez nagyjelentőségű dolog. Igen nagy jelentőségű politikailag, hogy az ellenség fő jelszavát, „vissza az ősi földet”, sikerült kemény kézzel kiütni a kezéből. El kell mondani, hogy kb. 25–30 községben volt probléma, ahol a földet nem akarták átvenni, ott a bujtogatókat adminisztratív eszközökkel intézték el, 42 főt őrizetbe vettek a belügyi szervek, ezek közül 20 kulákot. Úgy látjuk, hogy a nyugalom érdekében szükséges volt ez az intézkedés. Jelentem a Központi Bizottságnak, hogy a földkérdésben most már az egész országban nyugalom van.

Szeretnék egymár szót szólni a felvásárlás kérdéséről. Kádár elvtárs ismertette a kenyérgabona felvásárlási eredményét. 20 ezer vagon biztosítva van az év végéig. Ebből tízezer vagon bejön a vámörlés útján, kb. nyolcezer vagon kell felvásárlás útján biztosítanunk. Meg kell mondani, hogy ha csak a termelőszövetkezeti parasztok kezén lévő kiosztott gabonafeleslegek jönnének be, 2000 vagon tudnánk ebből biztosítani. A felvásárlási búza árat sikerült a betervezett 220 Ft-ról 208 Ft-ra lenyomni, ez azért sikerült, mert biztosítottuk a piac nyugodtságát, és kiküszöböltük a gabonaszpekulációt.

Nem ilyen könnyű a helyzet a kukorica felvásárlásánál. A felvásárlási terv húszezer vagon, ebből bejött a 25%-a. Azt kell mondanom, hogy ez nem könnyű feladat, és saját magunk is meglepődtünk, hogy ilyen nehezen megy. Felhívtuk a megyei pártbizottságok osztályvezetőinek figyelmét, hogy ezt a kérdést jobban tartsák a kezükben, anélkül, hogy pánikot keltenének és idegeskednének a piacon. El vagyunk szánva arra, hogy a jelenlegi csöves kukoricánál a 105 Ft-os, morzsolt kukoricánál a 181 Ft-os árat tartjuk. Bizonyos intézkedéseket már foganatosítottunk a jelentkező spekuláció esetére.

A borfelvásárlás nagyon szépen halad. Az állati termékekből az éves terv teljesítése a következőképp fest. Vágott sertésnél 76%, vágómarhánál 89%, tojásnál 95%, baromfinál 26%. Utóbbinál elég szomorú a kép. A tejfelvásárlás 86%-os. Tehát bátran elmondhatjuk, hogy a begyűjtési rendszer nélkül meg tudunk élni, és az ország az ipar ellátása és a megnövelt exportterveket kereskedelmi eszközökkel is meg tudjuk oldani [sic!]. A hízott sertés problémája. Tavasszal 16 Ft-os hízottsertés-átlagárakat szabtuk meg. Napokig töprengtünk azon, hogy 16 vagy 15 Ft-os legyen az ára. Részben helytelenül orientált bennünket a Statisztikai Hivatal pánikszerű jelentése, továbbá nem tudtuk, hogy milyen lesz a kukorica termésátlaga. Mai fejjel azt látjuk, hogy a 16 Ft-os ár magas. Ezen az áron úgy akarunk korrigálni, hogy decemberben, januárban, februárban 200 ezer disznót a szerződéses keretből átvisszünk a szabadpiacra, és így olcsóbb húst tudunk biztosítani a munkásosztály számára.

A felvásárlásnál leggyengébb pontunk a zöldség, gyümölcs és baromfi felvásárlása, itt érvényesül legkevésbé az állam piacszabályozó szerepe. Három területen jelentkeznek a negatívumok:

1. Az állami és a szövetkezeti felvásárlás mennyisége együttesen is kevesebb, mint a magánszektoré.

2. Az állami és a szövetkezeti kereskedelem nem megfelelő minőségű árut vásárol. A magánkőfáknak sikerül csak jó minőségű árut felvásárolni, és így azt elvonni az export elől.

3. Az állami, szövetkezeti kereskedelmünkben nagyszámú közbeiktatott kéz van, és emiatt az áru útja hosszú. Rendkívül megnövekedett a kereskedelem költsége. Jelenleg egy mázsa felvásárolt árura 242 Ft kereskedelmi költség esik, ami igen magas árrést eredményez. Ennek két súlyos kihatása van: a fogyasztó munkásokban parasztellenességet támaszt; a munkásokban olyan hangulatot is teremt, hogy a magas fogyasztói árakkal vissza akarjuk venni azt, amit a bérrendezéssel adtunk.

Itt komoly bajokkal állunk szemben felvásárló kereskedelmünk terén. Ez a hólyag megérett a kifakasztásra, tehát operálókésre van szükség. A Központi Bizottság utasítsa a Politikai Bizottságot, hogy vizsgálja felül ezt a kérdést sürgősen, és a megfelelő állami szervek útján csináljon rendet ezen a területen.

A felvásárlással kapcsolatban két problémára válaszolok. Az egyik, hogy túl magasak az árak, én ezzel nem értenék egyet – bár egy kicsit magasak –, már menet közben korrigáltunk egypár cikknél, így a búza áránál, a kukoricánál, a sertésnél. Az is igaz, hogy még így is magasak a felvásárlási árak. A Politikai Bizottság határozott álláspontja, hogy a hároméves terv során kb. 8–10%-os korrekciót fog csinálni lefelé a felvásárlási áraknál. Egy dolgot azonban tekintetbe kell vennünk, addig menjünk le az árakkal, míg az érdekesség megvan. A határt kell eltalálnunk, ami nehéz dolog lesz.

Dabronaki elvtárs megemlítette a falusi vásárlóerő kérdését. Ezzel egyetértek, a vásárlóerő nagyobb a tervezettnél, a mezőgazdaság termelése kb. 7,5 milliárd forinttal nagyobb, így a vásárlóerő lekötésére szerintem ne fogyasztási cikket adjunk túlsúlyba, hanem kiegészítőket, műtrágyát, téglát, cserepet. Utóbbinál javasolnám, hogy egyes falukban sok helyen leállított téglavetőket indítsuk be újra, a nagyobb téglagyárakat pedig állítsuk be cserépgyártásra. Ha több ház épül, ezzel csak a nemzeti vagyon fog gyarapodni.

BAKÓ ÁGNES elvtársnő: A Központi Bizottság ülése előtt én is azon gondolkodtam, hogy az elmúlt három és fél hónap alatt, a pártkonferencia óta eltelt időben, kerületünkben a párttagság, a párton kívüliek állásfoglalásában milyen változás volt. A konferencián két döntő kérdés volt: a pártegyeség és a tömegekkel való kapcsolat kérdése. Elsősorban ebből a szempontból próbáltam megnézni a dolgot. Persze nagyon nehéz ilyen rövid idő alatt meglátni a változásokat, és lehet, hogy nem a leglényegesebb kérdéseket mondom el.

Először a párttagságról. Ugy gondolom, hogy feltétlenül van változás a párt vezetése tekintélyének kérdésében. Feltétlenül van változás, amennyiben – nyugodtan el merem mondani – nőtt a pártvezetés tekintélye. Gondolok itt a Központi Bizottságra, egyes személyekre. Most már nem nagyon hallunk olyan dolgokat – jobbról vagy balról –, hogy ez vagy az mit keres a Központi Bizottságban, a vezetésben. Ez komoly elismerés olyan irányban, hogy nagyon komoly és hatalmas munkát végeznek a központi vezetésben. Feltétlenül nagyobb tekintélye van az alsóbb pártszervezeteknek is. De van-

nak bizonyos területek a párttagság körében, ahol elég komoly problémák vannak még mindig. Ez összefügg a pártegység kérdésével. Kerületünkben van két olyan szervezet – lehet, hogy több is –, ahol olyan érzésünk van, hogy nem tudjuk kézbe fogni őket, és egy másfajta politikai vonalat visznek, mint a párt vonala. Ide tartozik a Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat és a Szabó Ervin Könyvtár. Nagyon sokat foglalkoznak az elvtársak a minisztériumban is a Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulattal, Orbán elvtársék is, kevesebbet a Szabó Ervin Könyvtárral. Nekünk az a véleményünk, hogy itt az elvtársaknak jelentékeny része alapvető kérdésekkel nem ért egyet, de erről nem beszélnek. Olyasmi ma már nincs, hogy ilyen kérdésekről nyílt vita folyna, de például lelkük mélyén meg vannak győződve arról, hogy itt nem volt ellenforradalom elejétől végig. Először azt mondták, hogy forradalom volt, azután volt egy ugrás, hogy tényleg ellenforradalom volt, most pedig szakaszos dolgokról beszélnek. Az ellenforradalmat magát a tömeges atrocitásoktól számítják. Teljesen tudománytalan dolog ezektől, mert úgy gondolják, hogy október előtt nem volt népi demokrácia, mert akkor hogy lehetett volna forradalom. Úgy gondoljuk, hogy ezeken a helyeken határozottabban kell közbelépni, elsősorban a pártvezetést fogjuk megerősíteni, és néhány olyan elvtársat fogunk ide bevinni, akik biztosítják ott a párt irányvonalát.

A másik, ami szélesebben van elterjedve még a párttagság körében, az értelmiség körében, ez az osztályharc kérdéséről folyik. [sic!] Van egy elég komoly sajnálkozás a szigorúság felett, amit a párt alkalmaz az ellenforradalmárokkal szemben. Például biztos vagyok abban, hogyha kijön, hogy Déry³⁰ vagy Tardos³¹ ennyire és ennyire lett elítélve, rettenetesen el lesznek keseredve ezek az elvtársak. Remegve várják, hogy mi lesz ezekkel. Határozottan van egy ilyen sajnálkozás, és nagyon komoly ellentét van ezekben a kérdésekben ezek között a párttagok, a többi értelmiségi és a munkás párttagok között. Ugyanazokat az embereket, akiket ezek védenek, a többiek utálnak, és nem tartják őket a pártba valóknak. Konkrétan a kerületünkben el kell dönteni Gál Pál ügyét – aki a Hajnalodik című cikket írta³² –, Gombos³³ kérdését. Ezekben a kérdésekben is különböző vélemények vannak. Ez tulajdonképpen összefügg az osztályharc kérdésével, és kicsit valahogy úgy gondolkoznak egyesek, mint ahogy Veres Péter a Balog család története végén írta, hogy most jött egy újabb elnyomás. Ilyen problémák vannak ezeken a területeken.

A szektásság kérdéséről most azért nem akarok beszélni, mert nem tudok újabbat mondani, de elég sok probléma van ezen a területen is. Persze el lehet azt is mondani – az üzemekre is –, hogy van hatása annak a sok beszédnek, amit a vezető elvtársak tartanak, a sajtóban megjelenő cikkeknek, és határozott törekvés van a munkás párttagoknál, hogy szakítsanak a régi módszerekkel, és egyre inkább politikai eszközökkel dolgozzanak. Van azonban olyan dolog, ami eléggé balra hajtja az elvtársakat, és behajítja a szektásságba. Összeültem tegnap este az apparátus munkatársaival. Engem nagyon felhúztak az elvtársak, hogy mondjam el itt, hogy egész egyszerűen úgy érzik, hogy tehetetlenek vagyunk bizonyos dolgokban, és még mindig nem tudjuk a proletárdiktatúrát kellően érvényesíteni. És igazolva látják magukat egy sor dologban, holott sokat lettek ostromozva szektás dolgokért. Ezt alátámasztot-

ták egy sor dologgal, én csak egy-kettőt említek meg. Részt vettem a tanácsaktíván is, és azok is erre hívták fel a figyelmet. Beszéltek egy 35-ös és egy 28-as lakásrendeletéről. Előfordult a VIII. kerületi tanácsnál, hogy kiutalták egy disszidens kisiparos lakását egy háromgyermekes családnak. Visszajött a kisiparos, és visszakövetelte a lakását. A kerület nem ítélte vissza a kisiparosnak. A Fővárosi Tanács ezzel szemben kiutalta. A vége a dolognak az lett, hogy a Fővárosi Tanács fegyelmet indított a kerületi tanácselnök-helyettes ellen, mert a Fővárosi Tanács határozata ellenére mégis a munkáscsaládot hagyták a lakásban. Ebből azt látják, hogy rosszabbul járnak a munkáscsaládok. Ilyen rengeteg van. A házak államosításával kapcsolatban többször tárgyaltunk, de nem tudunk zöld ágra vergődni; előfordul, hogy egyesek két emelethez is hozzá tudnak jutni. Úgy tudom, hogy ezzel a kérdéssel foglalkoznak.

Az orvosegyetemről 800-an jöttek ki a 30-i gyűlésre. Ebből 600 hallgató, 150 ún. egészségügyi középkáder és 50 között [sic!] voltak orvosok is, tehát oktatók. Ennyi jött a kb. 1000 orvosból. A professzorokból mindösze három párttag van, és nagyon jól élnek ezek az oktatók, nagyon jól támogatják egymást, és a hallgatók is úgy látják, hogy ezektől kell félni és nem a párttól. Ezeknek van tekintélyük és nem a pártnak. Ez nagyon rossz dolog, és tehetlenséget éreznek az elvtársak. Tudnék még egyéb dolgokat sorolni.

Még egy dolgot szeretnék megemlíteni, mert ez, különösen értelmiségi területen, nagy felháborodást keltett. Ez a szilencium kérdése. Mészáros Agi,³⁴ Bessenyei³⁵ hat hónapra, hat hónapos szilenciumra lettek először ítélve. Ezzel mi, hogy úgy mondjam, felvágunk, és ezzel általában megelégedtek. Nem mondták, hogy sok, de mégis valami. Egyszer csak halljuk, hogy Bessenyei Pozsonyba utazik, új darabot próbál, és régiekben játszik. Nem is közölték velünk. A hatása ennek nagyon rossz. Vannak ehhez hasonló jelenségek, és erre külön nagyon felhívták a figyelmemet. Az a vélemény alakult ki, hogy a kulcshelyeken kommunisták vannak, de nemigen tudnak ezek az elvtársak rendet teremteni, nem jól válogatják meg munkatársaikat. Én most általában beszélek, de tudnék még példákat mondani. Elmondják a mi munkatársaink, hogy az üzemi munkások összeülnek, beszélgetnek, és ez a téma. Én ezt személyesen nem tapasztaltam, de az üzemi instruktorok elmondják. Azt hiszem, nekünk erre fel kell figyelni, és bizonyos területeket komolyabban kézbe kell venni.

Ez az erkölcsi bizonyítvány dolog nagyon jó határozat, egész fellelkesültek a mi munkatársaink, de azt is mondják, hogy ez csak egy kis részét oldja meg a problémáknak. Ez ugyanis elsősorban a büntetett előéletűekre vonatkozik. Nehéz megfogni azokat, akik nem büntetett előéletűek; fasiszták.

A tömegkapcsolat területén vannak komoly eredmények tanácsi és nővonalon egyaránt. Részt vettem egy tanácsaktíván és egy 200-as nőaktíván. Vannak tömegkapcsolataik. Például nálunk a jelölőgyűlések nem sikerültek rosszul, és a kommunista tanácsstagoknak nagyon jó tömegkapcsolatuk van. De még ezek az elvtársak is nagyon messze vannak attól, hogy a párton kívüli aszszonyok és lakók rájöjjenek arra, hogy a kommunisták rendes emberek, akik éjt nappá téve dolgoznak a nép ügyéért.

A párton kívüliekről, elsősorban a munkásokról. A kérdés az, véleményem szerint, hogy van-e minőségi változás az elmúlt hónapokban a párton kívüli munkások párthoz való állásában. Véleményem szerint van. Valami egy

év alatt alapvetően megváltozott. Megmutatkozik ez a 30-i gyűlésben, megmutatkozik abban, hogy például a MÁVAG-ban, a Ganzban, ha megjegyzéseket tesznek a pártvezetőkre, a párton kívüli munkások utasítják vissza. Vonatkozik ez a műszaki értelmiségre is. Általában az a véleményük tekintélyes részüknek, hogy nagyon becsületes, igazi emberek vezetik a pártot. De hozzáfűzik azt nagyon sokan, hogy a párt politikája jó, rendes elvtársak a vezetők. Meg kell itt mondani, hogy a Központi Bizottságban ilyen szempontból kiugrik két elvtárs: Kádár és Marosán elvtárs. Többet kellene még szerepelni a többi elvtársnak is. Ezt a két elvtársat, túl azon, hogy tisztelik, nagyon szeretik is. Ezt a párton kívüli munkások is mondják. Elmondják azonban, hogy jó a párt politikája, de lent nem egészen az valósul meg, torzulás van jobbra és balra, és bizonyos dolgok nem nagyon tetszenek. Ilyen például a nyereség-részesedés. Egészen másképp látják ezt a munkások, mint ahogy azt mi a részükre mondunk.

A másik kérdés a bérezés. Kádár elvtárs elmondta, hogy nem politizáltunk ezzel a kérdéssel. Nem is tudtuk, hogy ez így lesz, nem tudtuk, hogy ez kijön. Van úgy, hogy ilyen dologról előbb tudnak az üzemben, mint a pártszervezetben. Nem véletlen, hogy ez a MÁVAG-ban úgy sikerült, ahogy sikerült. Ilyen dolgok a párton kívüli munkások körében problémát okoznak.

A párton kívüli értelmiségről, és elsősorban a műszaki értelmiségről. Azokkal a műszaki értelmiségekkel, akik közvetlen kapcsolatban vannak a termeléssel, nincsen különösebb probléma.

Eléggé egységes ellenséges tömbben állnak velünk szemben. [sic!] Szidták a pártot, a kormányt. A Ganz Vagonban is megnéztük ezt a kérdést. Kiderül, hogy nem is olyan egységes a műszaki tömb. A fiatal értelmiségiek a Vargától³⁶ és a többiektől félnek, mert azoktól függ az előmenetelük. 3–4 csoportra osztottuk a műszaki értelmiséget, megállapodtunk abban, hogy szétbontjuk őket, és úgy fogunk foglalkozni velük. Elég egységesen ellenségesen állnak velünk szemben.

Az értelmiség másik részénél pedig meg kell említeni még egy dolgot, ami nagyon fontos. Van egy ilyen nosztalgia egyeseknél, akik azt mondják, hogy a magyaroknak semmi sem sikerül, becsaptak bennünket még Nyugatról is. Van egy bizonyos közömbösség. És ugyanakkor a mi pártszervezeteink tagjai nagyon jól érzik magukat egymás között, hogy legyőzték a párton kívülieket. De nem győzték meg őket. Itt is azzal kell törődnünk, hogy tényleg szétválasszuk őket.

Október 30-hoz szeretnék még hozzászólni. Az a kérdés merült fel bennem, amit Marosán elvtárs felvetett. Hogyan lehet, hogy 1 év alatt ilyen nagy változáson mentünk keresztül? Ugyanazon a téren – ilyen óriási tömegelkesedés. Nagyon elgondolkoztató. A kerületből 25 000 ember volt kint. Máskor május elsején nem jött el ennyi ember. A MÁVAG-ból akik kint voltak, azoknak kb. 50–60%-a párttag vagy KISZ tag. A többi pedig nyilván párton kívüli és zömében szimpatizáns. De voltak sétálók is. Azt is megállapítottuk, hogy ezek nem nagyon szimpatizánsok. A Május 1. Ruhagyárból az egész társaság kijött a gyűlésre, de leköpték azt az elvtársat, aki a szovjet katonák sírjára gyűjtött.

Nagyon jónak bizonyult, hogy nem erőszakoskodtunk senkivel. Néhány szóval elmondták a gyűlés politikai jellegét, és nagyon szívesen jöttek az em-

berek. Ez a tömeg nagyjában és egészében politikailag mellettünk áll. Minden oldalról nagy az elismerés. Hogyan történhetett ez ennyi idő alatt? Úgy gondolom, hogy azért, mert nem vesztette el a párt a gyökerét a népben. Nem vesztette el még tavaly októberben sem. Ha lett volna irányítás, vezetés, nagyon sokat lehetett volna tenni. Úgy gondolták, hogy a szocializmusért harcolnak. A tömeg a szocializmust akarja, és azért is ment el a Köztársaság térre, mert úgy látja, hogy a meglévő hibák ellenére is a kormány és a párt munkája megmutatja, hogy szocializmust csinálunk.

GÁSPÁR SÁNDOR elvtárs: Néhány ténnyel – saját tapasztalataim alapján – szeretném kiegészíteni Kádár elvtárs szavait. Ismeretes, hogy az októberi eseményeket a haladó munkásmozgalom sínylette meg legjobban. Például Franciaországban a szakszervezeti mozgalom egysége éppen a megvalósulás útján volt, és a magyar események ezt teljesen megzavarták. De hasonló jelenségeket okoztak a magyar események Olaszországban és más kapitalista országokban.

Kádár elvtárs azt mondja, hogy a gazdasági bojkott is nagyjából visszaszorul azok közé a keretek közé, amelyek október előtt fennálltak. Meg lehet állapítani, hogy ezen a téren a helyzet jobb, és már messzebb tartunk, mint tavaly. Ezt olyan tények igazolják, amelyeket most tapasztaltam a szakszervezeti világkongresszuson a tőkés országok küldötteinek felszólalásai alapján. Az akcióegység ma már sokkal szélesebb alapokon van meg, mint bármikor október előtt volt, és ebben a magyar eseményeknek is most már szerepük van.

A kapitalista országok küldöttei a magyar eseményeket három vonatkozásban jól fel tudják használni. 1. Bizonyítani tudják, hogy a magyar események mennyire szerves részét alkotják annak a machinációnak, amely a Szovjetunió és a népi demokráciák ellen indult. 2. Az egyes jobboldali munkásmozgalmi vezetők, vagy szervek vezetői a magyar események kapcsán sokszor messzebbre mentek, mint a kormányuk. Az akcióegység szélesítésének komoly programja ez. 3. A Magyarországon lényegében egy esztendő alatt történt ilyen méretű gazdasági és politikai konszolidációt a nemzetközi munkásközvélemény nagy meglepéssel fogadja.

A 160 millió szervezett munkás közül 106 millió munkás képviselője volt ott, és fogadta el határozatnak, hogy a magyar munkás-paraszt hatalmat támogatják. És a munkásosztály érti a magyar események jelentőségét.

Az is segít most már, hogy magyar menekültek vannak az egyes országokban. Ezzel kapcsolatban két dologra hívták fel a figyelmet, amelyen érdemes elgondolkodni. 1. Nem helyes, hogy mi ebben a kérdésben még mindig védekezünk, sajnáljuk, milyen kár, hogy elmentek. És ez mutatja, hogy nálunk hibák vannak. Nem kellene ilyen tragikusan venni. Gondoljunk arra, hogy Ausztriából például 3 év alatt 6 millió munkás ment ki [sic!]. 2. A mi külképviseleti szerveink részéről a disszidensek visszahozatalát aktívabban kell csinálni. A külföldi elvtársak ugyan támogatják őket, de a külképviseleti szerveink nem elég aktívak. Ezen nekünk érdemes elgondolkodni, esetleg tenni is valamit, hogy hazajöjjenek azok, akik akarnak.

Kádár elvtárs foglalkozott a munkásosztály politikai hangulatának a hullámzásával. Szerintem ez a kérdés egy kicsit le lett egyszerűsítve. A felada-

toknál már jobban érthető. Azzal a kérdéssel is jobban kellene foglalkozni, hogy mi az oka a munkásosztály politikai hangulata tényleges ingadozásának. Ez a vezetés megjavításával függ össze. Azt tapasztalhatjuk, elvtársak, hogy a gazdasági vezetők az üzemekben nemigen kíváncsiak a dolgozók véleményére. Ez nagyon nagy veszély, ez a pártmunka stílusával is összefügg.

Pártszervezeteink nincsenek felkészítve a párt és a kormány által foganatosított határozatok végrehajtására. Itt van például a nyereségrészesedés problémája, itt van most az üzemi tanácsok felállítása. Ezt azért teszem szóvá, hogy feltétlenül fel kell készíteni a párt- és tömegszervezeteket a párthatározatok végrehajtására.

A nyereségrészesedés kérdése. Szélhámosokként kezelnek bennünket. Ahogy először ismertettük a kérdést, elég sok félreértésre adott okot. Ez nem kritika, hanem önkritika. Amikor kiszámítottuk a részesedést, nagyon nagy szerepet játszottak bizonyos könyveléstechnikai machinációk.

A harmadik kérdés, amellyel szeretnék foglalkozni, összefügg ezzel. Fock elvtárs szólt arról, hogy a III. negyedévi terv teljesítése nem elsősorban a termelékenység emeléséből adódott. Fel szeretném hívni a figyelmet, hogy gazdasági életünkben van egy olyan ellentmondás, amelyet fel kell számolni. A kapacitást nem tudjuk mindenhol kihasználni, nem tudunk minden iparágat anyaggal ellátni. Ilyen körülmények között mi a termelékenységet nem tudjuk emelni, s ha nem végzünk számításokat, hogy az üzemben milyen munkaslétszám tudja a tervet teljesíteni. Úgy gondolom, hogy nem szabad nekünk olyan szemérmesnek lennünk, hogy csak azért, hogy kimutassuk, hogy nincs nálunk munkanélküliség, nem foglalkozunk komolyan ezekkel a dolgokkal. Inkább kifizetődik az gazdaságilag és politikailag, ha munkanélküli-segélyt fizetünk pár ezer ember számára.

A szocialista munkaversennyel sem tudjuk elérni a termelékenység emelését. Nem tudjuk eléggé felhasználni. Nem tudunk gazdaságosan termelni. Ha a 3 éves tervvel foglalkozunk, igyekeznünk kell ezeket a meglévő ellentmondásokat megszüntetni.

SÁGI GYÖRGY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A beszámoló számadataiból és saját tapasztalatainkból tudjuk, hogy a konszolidáció gyorsabban jött létre, mint számítottuk. Ha megvizsgáljuk, hogy mi az alapja ennek, látjuk, hogy az egyik oldalon az a szocialista segítség áll, amit a szocialista tábor nyújtott az országnak, a másik oldalon a mindinkább kibontakozó bizalom áll, ami a kormány, a párt részéről a dolgozók felé megnyilvánul, és ami viszont a dolgozók részéről a párt és a kormány felé nyilvánul meg.

Véleményem szerint ennek a bizalomnak az ügye a jelen időszakban egyik legfontosabb politikai kérdés. A kormány részéről hogy nyilvánult meg a bizalom a dolgozók felé? Részben a béremelés, részben a nyereségrészesedés formájában, és megmondom, a dolgozók úgy is számolnak, ha ezeket összeadjuk, plusz hozzávesszük, hogy nincs békekölcsönjegyzés, ezekből kijön mintegy két hónapi bérnek megfelelő emelkedés. Ennek az emelkedésnek a realizálása, tartós megmaradása nagyon fontos kérdés azoknak a dolgozóknak a részéről, akik nagyon felelősen nézik, hogyan birkózunk meg ezzel a feladattal. Ha a forrásait vizsgáljuk ennek az előlegezett bizalomnak, akkor látjuk, hogy az kölcsönön és a beruházások csökkentésén alapul.

Ennek felismerése a dolgozók körében is mindinkább szélesedik. Érzik azt, hogy ezeknek a forrásoknak a tartós fennmaradása lehetetlen, se a kölcsön útja, sem a beruházások ilyen kismérvű megvalósítása útján nem járhatunk.

A konszolidáció gyors kifejlődésében hihetetlenül nagy szerepet játszott az a bizalom, ami a dolgozó nép részéről megnyilvánul. Ennek is köszönhető, hogy a konszolidáció gyorsabban jött létre, mint számítottuk. Mindinkább az a törődés kezd felszínre jönni, hogy ezt a bizalmat tudja-e tartani gazdasági vonatkozásban a párt. Érződik, hogy más források után kell nézni. Ilyen az, amit a beszámoló is tartalmazott, hogy a kölcsönöknek jelentős részét arra kell fordítani, hogy a termelés fejlesztését elősegítsük, a termelés színvonalát és volumenét is növelni tudjuk. Másik forrás a belső tartalékok felszínre hozása. Ennek eszköze lehet a nyereség-visszatérítés, ha jól csináljuk. A csepei üzem tapasztalata, azt hiszem általánosítható a többi gyárra is. A második negyedév elején elindultunk a mozgalom szervezésével azokkal a nyereség-visszatérítési szabályokkal, amit a kormányzat meghatározott. Kidolgoztuk az alaprentabilitási számokat. Ezzel elkülönítettük a vállalatok munkájától független gazdasági tényezőket. Ilyen tényező volt az, hogy a kapacitást nem lehet kihasználni, kevesebbet termelhettünk anyagproblémák miatt. Ilyen tényező volt a munkabér emelése, hiszen a kormány elhatározása nyomán lényegében a kormány előlegezett bizalmaként jelentkezett a gyárakban. Elhatároztuk a belső tartalékoknak a kihozását megfelelő eszközök kidolgozásával. Végigpásztáztuk a gyárakat műszaki vonatkozásban. Megvizsgáltuk, hol vannak olyan területek, ahol műszaki intézkedések nyomán nyereségtöbblet jöhet létre, ezt intézkedési tervben rögzítettük. A feladatokat kijelöltük üzem, műhely és csoport szintre. Azonban nem lehet ezt olyan mélyen lebontani, mint a többtermelést, ahol még azt is meg lehetett mondani, ha ennyi százalékot teljesít, milyen jutalomban részesül. Ezt egyénileg is ki lehetett értékelni. Megállapítottuk azonban – és azt hiszem, helyes volt –, hogy a gazdaságosság vonatkozásában elért eredményeket bizonyos időszakonként közölni fogjuk a dolgozókkal. Meg kell ezt mondani, mert különben nincs ösztönző ereje. Elhatároztuk, hogy megmondjuk, hogy bizonyos szakaszok lezárása után hogy áll ez a kérdés. Ezek a szakaszok negyedév végén jöhetnek létre, amikor a mérlegbeszámolók is vannak. Az első ilyen értékelés a második negyedév végén volt. Gyanús volt a dolog, mert nagyon eltérő eredmények jöttek felszínre.

Néztük, mik az okok, amik miatt a nyers számsor nincs összhangban – véleményünk szerint – azzal a tevékenységgel, amit a vállalatok a gazdaságosság érdekében kifejtettek. Olyan ellentmondások mutatkoztak, amelyeknek vizsgálatát szükségesnek tartottuk. Végleges következtetéseket még nem lehetett levonni, mert nemrég indultak el a munkák, és még az eredmények nem fejlődhetek ki. A harmadik negyedév értékelése már hosszabb időt ölel fel. Ennek értékelésénél már az alapvetően jellemző hibáknak felszínre kellett jönniük. Mi előresiettünk ezen a vonalon, hogy legyen időnk az értékelésre. Számszerűen néztük az eredményeket, amikor a nyers számszerűsítés megtörtént, kiderült, hogy 1–19 napos szórás jött létre. Vannak az országban olyan vállalatok, ahol másfél, két hónapnál tartanak. Ez a szórás arra ösztönöz, hogy tartalmilag vizsgáljuk meg, hogy ezek a módszerek jók lesznek-e, hogy a keretek alkalmasak-e arra, hogy megfelelő módon mérjük a

teljesítményeket. Nekem az a véleményem, hogy nem mondhatunk le arról, hogy belső tartalékainkat ösztönzésen keresztül sietessük felszínre hozni. Nem mondhatunk le arról, hogy megmondjuk, hogy hogyan állunk a nyereségrészesedéssel. Ezt azonban nem lehet a nyers számok alapján megmutatni, mert a nyers számok torzító tényezőket is tartamaznak.

A nyereség-túlteljesítés hihetetlenül érzékeny tényező, 100%-on felül 2–3%-os túlteljesítéshez kapcsolódik, igen nagy konzekvencia. 100%-hoz viszonyítva 2–3 kicsi nagyságú. [sic!] Ezt néhány tényező hihetetlenül nagymértékben tudja befolyásolni. Ilyen az árdrágítás burkolt formája, amiről a beszámoló is beszélt. Vagy a válogatás, a választék eltolódása. Ilyen bűnös tényező a félkész és befejezetlen állomány mértéken felüli késztermékké való feldolgozása, mert ezzel a következő termelési időszakban tönkreteszi a folyamatos termelés feltételeit.

Véleményem szerint felül kell vizsgálni, hogy elég-e néhány szám, amivel meghatározzuk ennek az egész feladatnak a kereteit, mert az élet azt kezdi igazolni, hogy sokkal bonyolultabban tevődnek ezek össze. Szükséges, hogy ezt a kérdést felülvizsgáljuk, mégpedig úgy, hogy mondani tudjunk konkrét számokat negyedévenként. Ki kell ezeket a tényezőket szűrni, meg kell mondani, hogy ezek jogtalanok, nem járnak. Ugyanakkor rendezni kell a jogos igényeket. A népgazdaság igényei alapján a vállalatoknál jelentkező hátrányokat is parírozni kell, mert nem maradhat ösztönzés nélkül az a vállalat, amelyik önhibáján kívül ilyen feladatokat végez el. Meg kell teremteni a feltételét annak, hogy negyedévenként ezeket a kérdéseket rendezzük. Nem lehet egyetérteni azzal, hogy majd év végén csináljuk meg ezt a rendezést. Ebben az esetben kiesik az összes ösztönző erő a kezünkből. Nem helyes azt mondani, hogy majd az év végén meglátjuk, mi lesz. Ha a torzító tényezők kiszűrése olyan bonyolult feladat, hogy egy felsőbb, központosított szervezet nem tudja megoldani, az a javaslatunk, bontsuk lejjebb ezt a feladatot, adjuk oda az iparigazgatóságoknak.

A minisztériumok határozzák meg a kereteit, a szabályait a rendezésnek. A részletes kidolgozást bízzák a vállalatok felelős vezetőire. Ez a kérdés nagyon mélyen foglalkoztatja a dolgozókat. Helyes, ha a menet közben felvetődő hibákat még év közben rendezzük, és nem várunk vele az év végéig.

Ennek a problémának megoldása nagymértékben elősegítheti a kibontakozott bizalom fenntartását és továbbfejlesztését.

VARRÓ GYÖRGY elvtárs: Egynéhány szót a politikai részhez és egynéhány szót a gazdasági részhez szeretnék szólni.

Olyan megállapítás hangzott el, hogy nőtt a bizalom, erősödött a párt és a tömegek kapcsolata, és olyan is elhangzott, hogy a bérrendezés kapcsán ez a bizalom, hangulat leromlott. Körülbelül úgy néz ki, hogy igaz mind a kettő: a helyzet az, hogy tényleg bizonyos mértékig javult a párt és a tömegek kapcsolata, javult a bizalom a párt iránt. Az persze vitatható, hogy ez a bizalom a szeretetre, a párt meggyőző munkájára alapul, vagy az az erő késztetett bizalomra, amellyel jelen pillanatban a párt rendelkezik. Hogy a bizalom a szeretetre épül-e nagyobb mértékben, vagy a párt jelenlegi erejére – nem tudnám megmondani. Nem is hiszem, hogy ezt meg tudnánk állapítani. Tény az, hogy ez van.

Mivel lehet ezt alátámasztani? Azzal például, hogy október 23. előtt feszült figyelemmel kísérték a dolgozók, hogy mi lesz? Láttuk az üzemben, de a kerületben másutt is, hogy megindult, megélénkült a WC-propaganda, mindenféle politikai állásfoglalás hirdetése. De amikor az emberek látták, hogy ilyen esetekben gyorsan megjelent két civil vagy rendőr, és megmagyarázták, hogy ezt nem szabad csinálni, ennek eredményeként október 23-a előtt lemondtak a WC-propagandáról. Az emberek látták, hogy október 23-án nem lett semmi. Ez a tény általában igen jó hangulatot keltett. Állítom, hogy nemcsak a mi üzemünkben, de az egész XI. kerületben jó hatást váltott ki. Azt jelentette, hogy az emberek látták a pártszervezet erejét, hogy a pártszervezet intézkedni tud akkor, amikor arra szükség van.

Ami a szeretetnek a kérdését illeti: vannak ennek is bizonyos jelei. Tapasztaljuk ezt akkor, amikor egyes emberek megjegyzéseire párton kívüliek reagálnak, jönnek, megkeresnek bennünket, segítséget kérnek ügyes-bajos dolgaik intézésében. Ez azt jelenti, hogy a szeretetből fakadó bizalom is általában nő, de ezt még tovább kell növelni.

Az a helyzet, hogy nem az egész párttagság munkája váltja ki azt a bizalmat, ami van. Meg kell mondani, hogy megint kezd nálunk kialakulni az a fajta munkamódszer, hogy egyesek a fejük búbjáig tele vannak munkával, egy másik rész pedig alapjában véve nem sokat csinál. Várják, hogy megmondjuk nekik, mit csináljanak. Ez persze nem egyedül az ő hibájuk. Azoknál, akiknek saját maguknak kellene irányítani a munkát, az az igazság, hogy ettől a rengeteg munkától oda jutnak, hogy nem tudnak munkát adni az embereknek s a kiadott munkát megfelelően ellenőrizni.

Nagyon örültem, amikor Kádár elvtárs beszámolójában arról beszélt, hogy a pártmunka jobb stílusát kell kialakítani. Az a probléma, amelyen heteken át rágódtunk, ebben van megfogalmazva. Kerületi szinten ugyanannyi pártszervezet van, mint október 26. [sic!] előtt volt. Ezek kisebb létszámúak, de számszerűen ugyanannyi, ugyanakkor a függetlenített pártapparátus létszáma az október előttiének csak a fele. A Beloiannis Gyárban október előtt öt függetlenített pártmunkás volt, most csak egy van, de 5000 emberrel kell foglalkozni, éppúgy, mint október előtt. A baj az, hogy ugyanazokkal a módszerekkel igyekszünk dolgozni, mint október előtt: egyesek nyakig vannak a munkában, mások pedig nézik, hogy ezek hogy dolgoznak. A párton kívüliek ezt látták, mosolyogtak rajta, sőt maguk is tettek megjegyzéseket, hogy párttag létükre ezek így viselkednek. Sajnos, megint ezekkel a módszerekkel kezdünk dolgozni. Éppen ezért a párttagságnak a becsületes emberekkel való növelése – nem nagyon sokkal, de bizonyos mértékig – nem megy, mert azt látják, hogy 6 órakor bejönnek és este 10 órakor mennek haza. Emiatt a gazdasági munka is kezd háttérbe szorulni. Azt mondják: mégiscsak jobb szimpatizánsnak, nem kell szemináriumra, taggyűlésre járni, nyugodtan végzheti a gazdasági munkát, nincs semmi baja – szimpatizáns, párton kívüli kommunista. Ezt nagyon komolyan meg kell vizsgálni és segíteni rajta.

Úgy látjuk, hogy a párttagságban van kettészakítottság: januári és áprilisi párttagok. Számszerűen is kifejezésre jut ez abban, hogy az 500-ból 90 ember van, aki januári párttag, ezek dolgoznak, a többi 410-re nem lehet számítani. Ez azért is van, mert a januári párttagokat nem kell külön biztatni, hogy dolgozzanak, dolgoznak akkor is, ha nem kapnak instrukciót. A többi csak nézi

őket. Így alakult ki ez a hangulat. Mi vagyunk ennek az oka, de meg fogjuk tudni változtatni ezt a nézetet, ha megtaláljuk a pártmunkának azt a stílusát, amellyel minden párttagot meg tudunk mozgatni. Ha ezt meg tudjuk csinálni, határozott eredményeket fogunk elérni.

A bizalom azért van, mert látják az emberek a felső pártszervek részéről bizonyos mértékig a politikai kérdésekben a határozottságot, következetességet. De e mellett a következetesség, határozottság mellett a végrehajtásba hiába csúszik be. Például az előbb említette Bakó elvtársnő, hogy nem mindig osztályszempontból bírálják el a dolgokat a bíróságoknál. Egy ilyen konkrét példa erre, egy lakáskérdés: Van az üzemünkben egy rendes elvtársnő, akinek egy volt postatisztviselőnő a XII. kerületben kiadta egyszobás szuterén lakását, ő maga ugyanakkor háromszobás lakásban lakik egyedül. Nem fértek össze, baj is lenne, ha összeférnének. Október 23-án ez a nagyságos asszony lelógatta az ablakába a fekete zászlót, és elmondotta mindenféle kommunista spiclinek. Ez az elvtársnő viszont letépte a fekete zászlót, és fasisztának nevezte ezt a nőt. A végén a nagyságos asszony bíróság elé vitte a dolgot. Összeférhetetlenségi pert indított. A bíróságon megítélték, hogy ennek az elvtársnőnek a családjával együtt a lakásból el kell menni, mert különben karhatalommal kiköltöztetik. Ez az egyszerű munkásasszony bejött hozzánk sírni. Összesúgtak a párton kívüliek: bolond lenne pártmunkát végezni, amikor ilyen bántódásai vannak.

A létszám kérdéséről. Amikor lebonyolítottuk a első racionalizálást, megkérdezték az emberek, mondják meg: lesz itt még leépítés? Tekintve, hogy megállapítottuk a létszámot, azt mondtuk, nyugodjanak meg, nem lesz több leépítés, és utána 1 hónap múlva újra kezdődött, el kellett küldeni embereket. Sok ilyen kényes kérdés van a végrehajtásban, egy sor következetlenséget lehet tapasztalni.

Igy van ez a tájékoztatás kérdésében. Én, amikor a KB póttagja vagyok, hetenként 2–3 anyagot kapok, de egyikében-másikában nem sok hasznos dolog van, nem olyan természetű, ami segítséget nyújtana a tájékozódásban. Nem nagyravágyásról van itt szó, hanem arról, hogy a leglényegesebb dolgokról megfelelően tájékozott legyen az ember. Az eddig kiküldött anyagok általában nem adnak ilyen lehetőséget, főleg az előkészületekről nem tudunk időben. Ezzel az igénnyel lépnek fel a párttitkár elvtársak is a kerületben azért, hogy ha a kérdés bekövetkezik, megfelelő felkészültséggel tudjanak agitációs munkát végezni. Ez egy nagyon fontos, lényeges dolog.

Komoly hibát látok a pártszervezeteken belül, magában a vezetésben is kezd kialakulni a vezetés intézkedéseinek lebecsülése. Konkrétan: a kerületben a titkár elvtárs felolvasott néhány határozatot, amelyet a Budapesti Pártbizottság küldött ki. Nekem is az a véleményem, hogy az ifjúságról szóló határozat tele van általánosságokkal. Több ilyen meghatározás van benne: „Oda kell hatni, hogy az ifjúság jó hazafivá váljon”..., „olyan nevelést kell adni az ifjúságnak, hogy szeresse a Munkás-Paraszt Kormányt”... Ez mind igaz, nem helytelen, de nagy vonalakban van megfogalmazva. Azon az értekezleten kialakult az a vélemény, hogy ilyen határozatokat leküldeni semmi értelme nincs. Én sem tudtam közbeszólni, nem tudtam állást foglalni. Amikor hazafele mentem, akkor gondolkodtam rajta, és arra a megállapításra jutottam, hogy meg kell akadályozni az ilyen nézeteket. Meg kell nézni, hogy

mi az, ami jó a határozatban, azt fel kell használni, és ami általános, vagy nem használható, arra fel kell hívni a határozatot leküldő szerv figyelmét. Nem egyszerűen kinyilatkoztatni, hogy vacak. Tudomására kell hozni annak a szervnek, amelyik a határozatot készítette, hogy ez bennünket nem elégít ki, másféle határozatra van szükség. Ez segít, de hogy egyszerűen elveszük, az bizonyos fokú fegyelmezetlenségre vall. Ezt keményen fel fogjuk vetni, és harcolni ellene. [sic!]

Az agitációs munkáról. Meg kell mondani, hogy az agitációs munka nem olyan élő, mint amilyennek lennie kellene. Egy sor általánosságot használunk, ezeket már mindenki ismeri, és nincs is mozgósító hatása. Olyan agitációs munkát kell nekünk végezni, ami konkrét. Elmondok erre egy példát. A Beloiannisz-gyárban a múltban olyan bérezések voltak, hogy ugyanazon munkáért a nőknek 20 fillért, a férfiaknak pedig 50 fillért fizettek. Most is élnek a gyárban emberek, akik ezt bizonyítani tudják. Az ilyen érvekkel nem jönnek. Ki lehetne ezeket gyűjteni. Most is jönnek hozzánk olyan emberek, akiket 1930–31–32-ben szanáltak, egyszerűen kirúgtak, és most a nyugdíját persze meg akarja kapni. Mivel a jogfolytonosság nincs meg, ez nem számítható be. Az ilyen érveket nem használjuk ki, de egy sor ehhez hasonló probléma van, amelyet fel lehetne dolgozni.

Néhány szót az üzemi tanácsokról. Amit Kádár elvtárs elmondott, az lényegében azt jelentené, hogy az üzemi bizottság lenne a végrehajtó szerv. Nem sok eredmény lesz ebből az új szervekből. A dolgozók nem túlságosan nagy lelkesedéssel fogják ezt fogadni. Láttam már a munkástanácsoknál, hogyan vergődtek a szakszervezeti funkcionáriusok, végül is nem tudták megoldani a feladatokat. Úgy látom, ezzel is hasonló helyzet lesz. Jelenleg is vannak termelési bizottságok, műszaki bizottságok, újítási bizottságok, amelyek lényegében dolgoznak, és abból a szakszervezetből kerültek ki, amelyet a dolgozók választanak.

A politikai részhez ennyit szerettem volna szólni.

Gazdasági kérdésekhez. Ahhoz nem tudok hozzászólni, ami országos szinten van. Ehhez kellene ismerni a lényegét. Kisebb természetű hozzászólást tudok tenni, elsősorban a Beloiannisz Gyárra vonatkozóan. Itt az a helyzet, hogy nagyon sokat szenved a vállalat – és a többi vállalat is – azért, mert a minisztériumok nem állnak azon a szinten, ahol állniuk kellene. Itt van például a létszámkérdés. Úgy néz ki a helyzet, hogy mi márciusban egy csomó fasisztát kirúgtunk, rá egy hétre a minisztérium lerögzítette ezt a létszámot. Nagyon el voltunk keseredve, úgy láttuk, hogy nem egyenes dolog. Meg is állapodtunk akkor egy újabb létszámban, de a minisztérium ezt újból megváltoztatta, kevesebb lett. Akkor beálltunk erre a csökkentett létszámra, a minisztérium akkor újabb létszámleadást kért. Állandóan vitakoztunk, és ez így folyik állandóan. Ez azt is jelentette, hogy azok a műszaki vezetők, akiknek más természetű dolgaik vannak, azok ezzel voltak elfoglalva. Most nem azt akarom mondani, hogy a vállalat valami szent, de azért ez a következetlenség, hogy hol adnak, hol levesznek, ez borzasztóan ártalmas. Mondja ki a minisztérium, hogy ennyi és ennyi a létszám, állapodjon meg a vállalattal, de az után tényleg az legyen. Ez a következetlenség lejárhatja a pártszervezetet is, bizonytalanná teszi a politikai munkát és a vállalatvezetést is.

Az átlagbérről. Kerületi, pártbizottsági szinten összehívtuk az összes igaz-

gatókat, párttitkárokat, szakszervezeti elnököket. Megbeszéltük a feladatokat. Szinte kivétel nélkül minden felszólaló arról beszélt, hogy az átlagbérrel nem ért egyet, és minden rosszat elmondtak róla. Azt is hozzátették, hogy ebben a helyzetben mást nem lehet csinálni. Véleményem szerint az átlagbér tényleg ártalmas, egy sor kötöttséget tartalmaz, amivel ha nem élnek jól, igen ártalmas. De van egy sor nagyon jó tulajdonsága is. Csak az kell, hogy a határozo-
tokat hozzáértéssel lehessen végrehajtani. Ez azonban nem népszerű, és sajnos, a vezetők ehhez még nem szoktak hozzá. Azért szeretném felvetni, mert gondolkozni kell azon, hogy fenn kell-e tartani. És én úgy érzem, hogy egy darabig fenn kell tartanunk. Kellene bizonyos tájékoztatást tartani, hogy mi az átlagbér lényege, és hogyan kell vele jól bánni. Megfelelő szakemberek tartsanak beszámolót, és beszéljenek arról, hogy hogyan kell az átlagbérrel jól élni, milyen akadályokat jelent, ha nem jól bánunk vele. Akkor nem lesz ilyen probléma. Arra azonban óva intenek, hogy ha ezt a módszert meg akarnánk változtatni, olyan módszert hoznánk, ami a túlteljesítés korlátlan lehetőségét biztosítaná. Ez ugyanis óhatatlanul azt hozná maga után, hogy bizonyos idő elteltével rendezni kell a normákat. Ezt azért mondom, mert tudom azt, hogy az elmúlt időszakban minden normarendezés után ezeket vesztítettünk el, még párttagokat is. Az a párttag, aki pártmunkát is végzett, azt mondta, hogy visszaszerzi a keresetét, de akkor nem végez pártmunkát. Azok agitáltak általában a normarendezés mellett, akiket nem érintett. Az utolsó normarendezés, amit 1956-ban végrehajtottunk, hozzásegített az ellenforradalomhoz.

Véleményem szerint a Központi Bizottságnak gondoskodnia kell arról, hogy bátorítsák a gazdasági vezetőket. Az igazgatók és a gazdasági vezetők nem nyúlnak bele a kérdésekbe. Van úgy, hogy egyszer borzasztóan belenyúlnak, és azután átesnek a ló másik oldalára. Oda kell az igazgatókat szorítani például, hogy amikor valaki selejtet gyárt, azt fogják meg és büntessék meg. Meg kell adni az alapot ahhoz, hogy amikor keményen belenyúlnak a dolgokba, abban az esetben is érezzék a párt támogatását. A gazdasági vezetők legyenek igazságosak, ne csak büntessenek, illetve büntetés közben is neveljenek. Ha ilyen gazdasági vezetőink lesznek, akkor a gazdasági életünk is jobb lesz.

A kiküldött anyag 4. oldalán van valami, amit nem értek. Csináltam egy átlagolást. Azelőtt 7,6 kat. hold jutott egy tagra, ez az új helyzetben felemelkedett 9,5-re. Azelőtt az volt a probléma, hogy sok a föld. Most úgy néz ki, hogy több a föld. A kérdésem az, van-e elég gépi kapacitás, megkönnyíti-e a gépek nagy száma a helyzetet, vagy megint nem lesznek a földek megművelve, és akkor megint nem lesz vonzó a termelészövetkezet a parasztok számára.

FÖLDES LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! És a beszámoló tartalmával lényegében egyetértek, legfeljebb nem nagy örömmel hallottam, hogy ez a beszámoló lényegében információ. A Központi Bizottság az elmúlt esztendőben hozzászólt, hogy a legfontosabb kérdésekben dönt. Ha egyet is értek azzal, hogy új elvi kérdések nem merültek fel, véleményem szerint nagyon sok kérdésben ki kell dolgozni a párt politikáját.

Itt két dologgal szeretnék foglalkozni: 1. az ellenség elleni általános harc; 2. pártunk szervezeti kérdései.

A párt eszmeileg, politikailag szembeszáll azzal a hamis jelszóval, hogy: „magyarok, ne bántsuk egymást”. Ezt a vonlat a párt egésze még nem értette meg. Sőt sok párttag lényegében itt lát bizonyos ellentmondást a szavak és a tettek között. Mi a helyzet? Nekünk számolni kell azzal, hogy ha nincs is igazuk azoknak, akik régebben azt mondták, hogy az ellenforradalomnak az oka az, hogy itt Magyarországon mindenki fasiszta, mert a magyar nép többsége nem ilyen. De ugyanakkor tisztában kell lennünk azzal, hogy a magyar munkásosztály hatalomra jutásának [sic!] békés körülmények között ment végbe. 1945 után a kapitalisták, a földesurak és az egyház, Horthy államhatalmi tagjai [sic!] Magyarországon maradtak, itt vannak, és az ellenforradalom utáni helyzetben is fizikailag érintetlenül vannak, és most is az ellenség fő vonala az, hogy nem felvenni a nyílt harcot, menteni a „kádereket”. Szembe kell nézni azzal a ténnyel, hogy itt Magyarországon többszázezer igenis öntudatos ellenség van. Ezzel számolni kell minden politikai intézkedésünkben, mert enélkül félremegyünk, és az ellenség lebecsülése nagy hiba lenne.

Azt kell mondani, hogy nincsen kellően kidolgozva a mi egységes vonalunk az ellenség üldözésére. Mire gondolok? Tettünk mi bizonyos agitációs, szervezeti és adminisztratív intézkedéseket. A BM végzi a maga munkáját, szerintem nem is rosszul. Most készítettünk elő bizonyos szervezeti intézkedéseket. Szerintem ez nem eléggé rendszeres, nem általános. Ez nem jó. Mindenütt egyformán megfelelően érvényesülni kell a párt politikájának. 13 év telt el a felszabadulás óta. Az emberek felejtenek, azok is, akik a saját bőrükön érezték a Horthy-rendszer szörnyűségeit. Filmeket kellene csinálni ezekről az időkről, írni kellene, hogy mi volt akkor, hogyan dolgoztak az emberek, hogyan nyomorították a magyar nép millióit. Az ellenséggel szembeni politikai munka, az agitációs munka nagyon el van maradva, és ezért bizony előfordulhat, hogy a szervezeti intézkedések sem lesznek kellő hatással.

A szervezeti intézkedésekre vonatkozóan a Politikai Bizottság határozatot hozott, amit én nagyon nagy jelentőségűnek tartok. Alighogy kidolgoztuk, máris bizonyos ellentmondások alakultak ki. Az indulás nagyon rossz irányba ment. Magunk között is vita volt, hogy hány pozícióra terjedjen ki. Nem kell szűkíteni ezt a kört most, most csináljuk bátran. Ez az egyik dolog, az ellenség elleni harc. Mindenütt, az élet minden területén nyilvánvalóvá kell tenni, hogy a párt mindenekelőtt a munkásosztályra támaszkodjon. A káderpolitikában, a büntetőpolitikában, a gazdasági és lakásgazdálkodási politikában egyaránt. Mi, akik a káderpolitikával elég sokat foglalkozunk, rendkívül sajnálatosan tapasztaljuk, hogy egyes területeken nem értik meg, hogy nekünk az ellenforradalom egyik fő tanulsága, hogy a munkásosztályra kell támaszkodni mindenben, és nagyon nagy meg nem értéssel és ellenállással találkozunk az élet különböző területén. Le kell számolnunk bizonyos illúziókkal, vissza kell verni azt az antimarxista felfogást, hogy a nép az fasiszta. De olyan illúzióknak sem szabad lenni – amelyet az ellenforradalomnak el kellett volna oszlatnia –, hogy itt százezer ember él, aki készen áll arra, hogy a munkáshatalmat megtámadja. Éppen ezért ki kell dolgoznunk az ellenséggel szembeni éberségnek és korlátozásnak a vonalát szervezeti, adminisztratív és agitációs tekintetben. Ez egységes rendszer legyen, előrelátó, és ne legyen se túlzó, se liberális.

A párt belső szervezeti kérdései. Az a véleményem, hogy a párt politikai vonala és politikai fejlődésünk mellett elmaradt a párt belső szervezeti éle-

tének fejlődése. Mi a helyzet? A párt politikája és a párt összetétele megfelel az élcsapat jellegének, színvonalának. Ez a meggyőződés. Az a tény, hogy a párttagság 55%-a munkás, azt mutatja, hogy az összetétel kitűnő. Még olyan szempontból is megfelel, hogy az emberek túlnyomó többsége kommunista meggyőződésű. Ugyanakkor mit tapasztal az ember más esetekben? Az egyik nap olvassuk egy információt (a PTO készítette), hogy a miskolci városi pártbizottság ülését 6 hónapon keresztül nem hívták össze. Vagy itt van a tagdíjfizetés. Kádár elvtárs nagy elismeréssel beszélt a párttagsági díj fizetéséről, mind a százalék, mind a fizetett összeg tekintetében eredmények vannak. 16 000 párttagunk nem fizet rendszeresen tagdíjat. Mi volt a helyzet az MDP-ben? Sokkal több párttag volt és 92–95% volt a rendszeresen fizető tagok száma. Bár örül az ember, hogy július óta fejlődünk, de mégis, 16 000 párttagunk nem fizet.

Vagy például: mi leszereltünk a hadseregből – és a rendőrségből – politikai okokból 7–8000 tisztet. Ezeknek a túlnyomó többsége párttag volt és párttag maradt. A párttagságukat nem rendeztük.

A kádernyilvántartás kérdése. Az ellenforradalom során mi magunk kénytelenek voltunk, a Központi Bizottságtól le a járásokig, a kádernyilvántartást megsemmisítettük. Most hozzákezdünk, hogy ezt megcsináljuk. Ha mi kérünk egy elvtárstól egy életrajzt, akkor hónapokig nem küldi be, végül harmadszori felszólításra küld egy háromnegyed oldalas életrajzt. Nincs a világon még egy, magát leninista pártnak mondó legális párt, amelyben ezt meg lehetne csinálni. Vagy itt van a pártba való lépés idejének a kérdése. Nagyon komoly lazaság van ezen a téren, az ideiglenes pártigazolványba azt írtak be, amit akartak. És amikor erről szoltunk, azt zaklatásnak vették az elvtársak.

Itt van egy olyan kérdés, hogy mi elvégeztük az ellenforradalom értékelését politikailag, elvégeztük a legkirívóbb esetekben is, és úgy érzem, hogy helyesen végeztük el. Magas beosztású embereket – tábornokokat stb. – zártunk ki a pártból, érvényesült, hogy ki minél magasabban van, annál szigorúbban kell eljárni vele szemben, ezt a pártkáderek túlnyomó többsége még ma sem tudja. Gyorsabb ütemben kell ennek folyni. Most olyan kedvezőek a feltételek, hogy mi szervezetiesen is olyan pártot hozunk létre, amilyennek lennie kell egy kommunista pártnak.

Azt szerettem volna kifejtteni, hogy a szervezeti intézkedések tekintetében nagyobb legyen a fegyelem, bátran menjünk előre, mert ezt később, sokkal rosszabb körülmények között is meg kell tenni. Nem lehet egyes emberek érzékenységre tekintettel lenni. Egyre inkább ez a vélemény alakult ki bennem, különösen, hogy alkalmam volt a testvérpártok munkáját megnézni.

PRIESZOL JÓZSEF elvtárs: Azzal kezdeném, hogy körülbelül 2 hónappal ezelőtt Borsod megyében általában az a nézet uralkodott el, hogy egy ilyen szélsőséges magatartást tanúsít a Borsod megyei PB, mert nem tűzte napirendre a személyi kérdéseket. A Borsod megyei Pártbizottságot az a gondolat vezérelte, mert legfontosabb feladatának azt tartotta, hogy megindítsa az életet Borsod megyében, a széntermelést, a kohászati alapanyagok termelését megindítsuk, megteremtsük a nyugodtságot, és majd egypár hónap múlva ráérünk a személyi kérdéssel foglalkozni. Azt mondták az elvtársak, nem helyes, mert túlságosan a termelési kérdésekkel foglalkozunk, és a pártépítés

kérdésével nem foglalkozunk eléggé. Majdnem hogy belenyugodtunk ebbe a kritikába, és megváltoztattuk volna az álláspontunkat, ha nem azt látjuk 10 hónappal később, hogy az akkori magatartásunk teljes mértékig helyes volt. Azóta ezeket a személyi kérdéseket megoldottuk, akár a Földvári³⁷, akár a Déri³⁸ kérdését illetően. A Déri kérdése miatt nem tudtuk összehívni a Miskolc városi PB ülését ilyen hosszú ideig.

Egypár hónapig mindenki az új vezetésről, új munkamódszerekről beszélt, és valami újat várt a világon. Ezt most meg kell mondani. Mindenki azon törte a fejét, hogyan lehetne az új módszerre rájönni. Azután kezdtek gondolkodni és rájöttek, hogy nem olyan túlságosan nagy valami: többször kell érintkezni az elvtársakkal, a tömegekkel, meghallgatni a véleményüket, velük együtt megtárgyalni a dolgokat, s akkor az új módszereket már megtaláltuk. Ez így történt egyik-másik helyen Magyarországon, nem csak Borsod megyében. Most, amikor Csehszlovákiában voltunk, azt tapasztaltam, hogy a csehszlovákok ezt a magyar példát klasszikusan alkalmazzák minden tekintetben.

Rátérek az egyik kérdésre, amit a cseheknél szerzett tapasztalatok alapján szereztünk. Nagyon meglepő volt a mi számunkra a termelés kérdéseivel való rendkívül mély alapossgal való foglalkozás a pártfunkcionáriusoknál és a pártszervezési kérdésekkel való foglalkozás a gazdasági vezetőknél. Eszembe jutott a Nova Huta-i igazgató esete – és itt vitába akarok szállni Kiss Dezső elvtárral, aki elmondotta, hogy nem egészen érti a gazdasági kérdéseket, és ezért kénytelen volt az ipari osztályra egy volt igazgatót beállítani –, ott az történt – éppen fordítva –, hogy Szlovákia egyik legnagyobb üzemének az igazgatójául behozták az egyik járási pártbizottság ipari osztályának a vezetőjét. S ez az elvtárs egyik legjobb igazgató Dél-Szlovákiában. 9000 dolgozó van itt, az üzem egy része kész, beállították a termelésbe, és azok vezetik és dolgoznak, akik az építkezésen dolgoztak, fiatalok, akik közben tanulták a szakmát, nem úgy, mint pl. nálunk a Tiszalöki Erőműnél. Nincs könnyű feladata itt az igazgatónak. Mikor megkérdeztük, hogy mi az ő feladata, elmondotta: neki kell foglalkozni a közbiztonsági kérdésekkel, káderügyekkel, azaz, hogy a párt politikájának minden lehetőséget biztosítson, hogy zavartalanul végezhesék a pártmunkát. Részt vesz a csúcspártbizottság ülésén, ahol pl. megbeszélték, hogy egyik résznél sok a huligán elem és csak egy kommunista van, aki nem is valami bátor, akkor elhatározták, hogy ennek a résznek a megerősítésére átcsoportosítanak vagy három kommunistát, mert ha jobb lesz a politikai munka, emelkedni fog a termelés is. Nincs ilyen kérdésekben vita, egyetértenek az igazgató és a párttitkár.

Pl. Gottwaldovban az egyik üzemben elkezdtek beszámolni az üzem helyzetéről – Szurdi elvtárs a tanú rá –, azt mondtuk, hogy nem azért jöttünk, hogy a vállalat történetét halljuk, hanem arra vagyunk kíváncsiak, hogyan dolgozik a pártszervezet. Akkor a vállalat főmérnöke szinte gombnyomásra átváltott, és arról kezdett beszélni, hány alapszervezet van, mit csinálnak, mi a feladat. Utána a csúcspártszerv titkára beszélt egy darabig a pártszervezetek feladatairól és utána a termelés kérdéseiről talán még jobban, mint a főmérnök. Meglepett bennünket ez, és azt tapasztaltuk, hogy rendkívül nagy fontosságot tulajdonítanak annak, hogy a vezetésben mindenütt kommunisták vannak, tapasztalt elvtársakat találtunk a pártvezetésben. Megkér-

deztük, véletlen-e ez, vagy szándékos? Azt mondták, nem, miért volna véletlen, mi 1948-ban a hőzöngő értelmiségiek közül egyetlenegyét sem vettünk be a vezetésbe. Ebben következetesek voltunk. Elkezdtük a fiatal értelmiség képzését munkások és parasztok fiaiból, és még azt is megengedtük, hogy egyik-másik 2 év alatt végezze el az egyetemet. Közben gondoskodtunk róluk, mi neveltük őket, és velünk együtt dolgoznak. Nem feledkeztünk meg a régi értelmiségről és különösképpen azokról, akik párttagok. Valkó [Márton] elvtárs nálunk most azt csinálja, hogy ő is összehívja a régi értelmiségieket, akik párttagok, és megmagyarázza nekik, hogy a műszaki feladatok mellett politikai feladataik is vannak. Ezek a műszaki értelmiségiek, ha külön foglalkoznak velük, megértik ezeket a kérdéseket. Azt hiszem, hogy ezeken a kérdéseken gondolkodni kell, meg kell vizsgálni és foglalkozni vele. [sic!]

A másik kérdés: a kommunisták magatartása, milyen álláspontot foglalnak el – Kádár elvtárs beszélt erről –, s minket igen komoly mértékben meglepett, hogy ott nem lehet mellébeszélteni. Ha megtudják, hogy valamilyen megnyilvánulás volt, és az ott lévő kommunista nem emelte fel a szavát, pártfegyelmet kap és felelősségre vonják. Azt mondják: maga ott volt, hogyan engedhette, hogy szidják a pártot. Jellemzésül el kell mondani, olyan eset történt Ostravában, de másutt is az egyik alapszervezetben, ahol éppen az ellenforradalmi események alatt egy pár polgárt, akik a Magyar Népköztársaságot, a Magyar Dolgozók Pártját szidalmazták, a cseh elvtársak nem sokat spekuláltak, alaposan megverték és kidobták őket. Attól kezdve nem szóltak semmit a Magyar Népköztársaság ellen. Ehhez hozzájárult az, hogy a tömegekkel való kapcsolat kérdése egyben a tájékoztatás kérdése is. Engedelmet kérek, minket is meglepett, hogy ők október 23-án éjjel, amikor megtudták, hogy a Sztálin-szobrot ledöntötték, reggel 6 órára taggyűlést hívtak össze, és elmondották, hogy nálunk ellenforradalmi elemek garázdálkodnak, és attól fogva mindennap taggyűlésen alapos tájékozódást szereztek az ellenforradalmi eseményekről. Kielemezték a dolgokat, kivitték a tömegek közé. Ennek hatása alatt azután a dolgozók széles rétegei a legnagyobb elszántsággal vetették át a küzdelmet a termelés frontján, sőt nem egy esetben jelentették, hogy százával jelentkeztek, hogy fegyverrel a kezükben harcoljanak. Ostromolták az elvtársakat, hogy miért nem engedik őket át. Ez volt a másik kérdés, amit fel akartam vetni.

Megnéztük azt a kérdést, hogy nőnek a feladatok, és ugyanakkor csökkentettük a létszámot. Önök is körülbelül 50%-kal csökkentették az apparátust, az adminisztratív dolgozók létszáma általában azonos a mienkkel. Mégis, miért tudnak nagyobb tömegkapcsolatot tartani? Azért, mert rendkívüli módon kiszélesítették az aktívahálózatot. A Borsod megyébe lejáráó instruktor³⁹ ismeri a megyét, azelőtt a Lenin Kohászati Művek párttitkára volt, és mindenütt van 3–4 megbízható aktívája, embere, akikkel leül, és megbeszéli a felmerülő problémákat. Nemcsak a maga eszére bízta a kérdés eldöntését. Csehszlovákiában elmondották az elvtársak, hogy egy instruktor nem mehet ki a kerületi pártbizottsághoz – mert ott így hívják a megyei pártbizottságokat –, mielőtt alaposan meg nem ismeri a kerületet, amelyet instruál. A kerületi pártbizottság mellett bizottságok vannak; van nőbizottság, ifjúsági bizottság stb., és amikor egy kérdés napirendre kerül, ezeket a bizottságokat bevonják. Amikor Borsod megyében pl. vizsgáltuk a kohászatot, összeállítottunk egy bi-

zottságot, belevettünk szakembert is, de az nem jutott eszünkbe, hogy a két rafinált igazgatót egymással vizsgáltsuk felül; Valkóval és az ő főkönyvelőjével, főmérnökével az ózdi gyárat és fordítva. Mi egy semleges bizottságot hoztunk létre, és 3 hét alatt végeztünk. Az elvtársak 6–7–8 héten keresztül 50–60 tagú brigáddal vizsgálták meg az ilyen kérdéseket. Azután megtárgyalták a műhely dolgozóival, a csúcs-pártbizottsággal és ezek után került a kerületi pártbizottság elé a kérdés.

Ez – amit elmondottam – csak egy kis része annak a sok hasznos tapasztalatnak, amelyet Csehszlovákiában szereztünk. Azt javasolnám, hogy a Központi Bizottság bízta meg az Ipari Osztályt és a Párt- és Tömegszervezetek Osztályát, hogy dolgozzák fel a tapasztalatokat, és terjesszék a Politikai Bizottság elé. Hiába beszélünk mi pl. a termelés pártellenőrzésének kérdéséről, évek óta nem tisztáztuk, hogyan kell csinálni, mi a hatásköre az igazgatónak, a pártszervezetnek és így tovább.

Még egy utolsó problémát szeretnék felvetni, amiről Kiss Dezső elvtárs beszélt, hogy az ideológiaiilag fejlett elvtársak irodalmilag nem fejlesztik magukat. Eszembe jutott erre egy példa, amikor nem a filozófia nyelvén, hanem a nép nyelvén agitált az egyik elvtárs az üzemben egy ilyen paraszt embert, aki nem akarta megérteni a régi és az új társadalom közötti különbséget. Azt mondotta: látja a különbséget? Azt mondta ez az ember: látja ezt a csizmát? Azelőtt 1 volt, most 2. Hát mit gondol, az Isten segítségével történt mindez, vagy ki csinálta? Azt válaszolta: a párt és a kormány. Hát mit gondol, ha még vagy 5 évig erőszakoskodunk a termelés vonalán, akkor még jobb lesz? Azt mondta: minden bizonnyal. Nem mondom, ez nem klasszikus marxista agitációs elvek alapján történt. Nem mondom ezzel, hogy nem szükséges, hogy a vezető pártfunkcionáriusok ne fejlesszék magukat tovább, de az egyszerű embereket azért meg lehet győzni akkor is, ha pl. Anyegint nem ismerik.

Befejezésül még egyszer azt javasolnám, hogy a KB bízta meg az Ipari Osztályt, hogy a Párt- és Tömegszervezetek Osztályával közösen dolgozza fel a Csehszlovákiában szerzett tapasztalatokat.

TÖRÖK ISTVÁN felszólalása: Elvtársak! Mint a Központi Bizottság új tagja, nem ismerem a Központi Bizottság üléseinek munkamódszerét, de szót kértem, mert úgy érzem, hogy egy-két problémával kapcsolatban én is elmondom véleményemet. A két beszámoló arról győzött meg, hogy a párt előtt álló legfontosabb feladat az ország gazdasági életében rendet teremteni, a gazdasági életben még komolyabb eredményeket elérni.

A Szaktanács Elnökségében több alkalommal tárgyaltuk az ország gazdasági helyzetét, több elvtárs tartott számunkra tájékoztatót, és ezeket a megbeszéléseket követően az az álláspont alakult ki, hogy a közvélemény nem ismeri azokat a problémákat, amelyek a pártot foglalkoztatják a gazdasági helyzetet illetően. Meg lehet állapítani például, hogy általában a magyar sajtó ír arról, hogy növekedik az árualap, 1957 harmadik negyedében a tervek teljesítve vannak, és kevés azoknak a cikkeknek a száma, amelyek rámutatnak arra, hogy az ideai tervek teljesítése lényegében nem jelenti azt, hogy gazdasági téren minden rendben van. Ha ehhez hozzávesszük, amit Gáspár elvtárs szóvá tett, hogy a gazdasági vezetők munkájában – tisztelet a kivételnek – mindjobban visszatér a régi munkamódszer, hogy a munkások véleményét

nem veszik figyelembe, elhanyagolják, nem is igénylik, hogy bizonyos kérdéseket az üzemekben a munkások elé vigyenek. Szükséges, véleményem szerint, hogy pártunk komoly intézkedéseket tegyen. A Szaktanács Elnökségének az a véleménye, hogy megérett a helyzet, hogy a párt összehívjon egy országos gazdasági tanácskozást a gazdasági vezetők számára, ahol úgy, mint a Központi Bizottság ülésén, természetesen a tervek ismeretében, amikor ez lehetséges lesz, tájékoztatni kell az elvtársakat, és fel kell vetni egy-két problémát a gazdasági vezetés munkamódszerét illetően, ha azt akarjuk, hogy az üzemekben még eredményesebben folyjon a termelőmunka.

Egy-két problémát szeretnék ezzel kapcsolatban szóvá tenni. Itt vannak a termelési értekezletek. Már leszögeztük, hogy egy üzemben a taggyűlés után legfontosabb értekezlet a termelési értekezlet, mert itt valósul meg az az alapelv, hogy a munkások közvetlenül részt vesznek a gyár vezetésében. Megvalósul majd, amikor az üzemi tanácson keresztül többen részt fognak venni, de a termelési értekezleten a dolgozók nagy tömegei vehetnek részt az ügyek irányításában. Mit tapasztalunk? Azt, hogy a termelési értekezleteknek ezt a döntő szerepét a gazdasági vezetők jelentős része nem érti meg, és a termelési értekezleten, amelyek a munkások szemében az elmúlt években úgymint elvesztették némiképp tekintélyüket, mert ott olyan beszámolók hangzottak el, amelyek nem az eredeti alapelvet szolgálták, nem történt meg a válaszadás a felvetett kérdésekre, és a vezetők éveken keresztül hiányoztak ezekről. És amikor mi próbálunk erőfeszítéseket tenni, hogy a termelési értekezleteken keresztül elérjük ezt a politikai erőfeszítést, még mindig vannak olyan főmérnökök, akik nem vesznek részt. A kohó- és gépiparból az igazgatót és egyéb vezetőket rá tudtunk bírni, hogy vegyenek részt, mert az ő munkájukat is csak javítja, ha hallják a munkások véleményét. Megítélésem szerint a termelési értekezletek tekintetében feltétlenül el kell érni, hogy a gazdasági vezetés, az üzemi pártszervezetek és a szakszervezetek politikai súlyának megfelelően kezeljék ezt a kérdést, mert lehet igen komoly eredményeket elérni. A Fémáru- és Szerszámgyépgyárban megszervezték a termelési értekezletet. Az üzem dolgozóinak, tisztviselőinek és munkásainak több mint 80%-a jelent meg. Igen nagy aktivitás volt a gyár előtt álló legfontosabb problémák megoldásában, mert felkészítették jól a művezetőket, akik ezeket az értekezleteket tartották. Több lelkiismeretességgel ezt az eredményt minden üzemben el tudnánk érni, ha a gazdasági vezetők gondolkodásmódjában változást tudnánk elérni a termelési értekezletekkel kapcsolatban. Üzemeink vezetőinek jelentős része sem érti, hogy termelési értekezletek tartása a termelés pártellenőrzésének egyik formája, módszere. Azelőtt hozzá voltunk szokva, hogy a fő módszer az, hogy az üzem kommunista gazdasági vezetői beszámoltak a párt-végrehajtóbizottságok előtt a munkájukról, de ma már a párt tömegkapcsolatait és a termelés ellenőrzését szolgálja, ha egy üzemben el tudjuk érni, hogy a munkások többségét aktivizáljuk a termelési értekezleten.

Másik probléma a műszaki fejlesztés. Ezt azért akarom szóvá tenni, mert az a megállapításom, hogy minden üzemben foglalkoznak a gyártmányok műszaki fejlesztésével, hol jól, hol rosszul. Ha a párt nem fogja kézbe a műszaki fejlesztés irányát, könnyen ki vagyunk téve, hogy majd egy év múlva megállapíthatjuk, hogy egyes iparágakban rosszul halad a műszaki fejlesztés.

A MDP-nek volt egy korábbi határozata ezzel kapcsolatban. Létrehoztak egy műszaki fejlesztési tanácsot, amely centrálisan kézbe fogta ezt a kérdést. Meg kellene nézni, hogy ez a határozat a mai helyzetnek hogy felel meg, és valamilyen szerv létrehozásán keresztül nem lehetne-e befolyásolni, közben tartani ezt a kérdést.

Sok olyan problémát lehet tapasztalni az üzemekben, amelyekkel korábban nagy bajok voltak, és most bizonyos eredményeket értünk el, és megnyugvással lekerültek a napirendről. Ilyen a teljesítménybérézés kérdése. Be lett vezetve az órabér. Nagy politikai munkával azután elértük, hogy az üzemek nagy részében a teljesítménybérézés formájában dolgoznak a munkások, és ez a kérdés kezd lekerülni a napirendről, pedig még mindig nem értük el például a kohó- és gépipar területén, hogy minden olyan munkás teljesítménybérben dolgozzon, ahol célszerű, hogy így dolgozzanak. Azelőtt a kohó- és gépiparban 70% dolgozott teljesítménybérben, ma 45% kb. Ebben a 70%-ban volt sok túlzás. Erre most nincs szükség, de arra szükség van, hogy lassú munkával minden munkahelyen biztosítsuk, hogy a teljesítménybérézés még szélesebb körben be legyen vezetve, és ne legyünk túlságosan megelégedve az elért eredményekkel.

Szeretnék foglalkozni a szocialista munkaversennyel. Az ellenforradalom igen demagóg támadást intézett a szocialista munkaverseny ellen, és meg kell állapítani, hogy jelentős munkástömegek gondolkodásmódját sikerült ezzel megzavarnia. Olyanokat mondtak, hogy ez hajcsárrendszer, csak az állandó normarendezések célját szolgálja. Ez a demagógia támaszkodott azokra a hiányosságokra, amelyeket ezen a téren elértünk [sic!]. Ma sem foglalkozunk a szocialista munkaverseny elvi kérdéseivel, az az érzésem, és ez a kérdés kiesik ideológiai munkánkból, amely ma a pártban folyik. Vezető elvtársak beszédeiben is kevés rész van ennek a kérdésnek szentelve. Legbehatóbban Apró elvtárs foglalkozott ezzel a MÁVAG termelési értékezletén. Helyes volna, ha a pártsajtóban, másrészt vezető elvtársak fontos politikai beszédeiben az ellenforradalom demagógiájának szétverése ugyanolyan teret kapjon, mint más politikai kérdések, mint a nacionalizmus vagy más kérdések. A szocialista munkaversennyel az a helyzet, hogy ma szocialista munkaverseny folyik az üzemekben, alulról jövő, spontán kezdeményezés alapján alakulnak brigádok, tesznek vállalásokat, de ha a jövőben gazdasági nehézségeinket meg akarjuk oldani, nem nélkülözhetjük a magyar munkásosztálynak azt a lendületét, amely a szocialista munkaversenyen keresztül megmutatkozik.

Örömmel üdvözlöm a Központi Bizottságnak azt az elképzelését, hogy takarékosági mozgalmat fogunk az üzemekben kezdeményezni.

Szeretném megemlíteni, hogy a szocialista munkaverseny szervezésében igen komoly problémát jelentett, hogy a terveket egy éven belül, mielőtt közben folyton változtattuk. Komolytalanná tette ez a munkát. Az 1958-as terv kidolgozásánál még vannak pillanatnyilag megoldatlan problémák. Fel szeretném hívni a figyelmet, hogy most, amikor nyereségrészesedésen keresztül történik konkrét mozgósítása a dolgozóknak, most az üzemben a tervek úgy készülnek, hogy havonta, vagy negyedévenként változnak. Nem lehet azt a szervezési, mozgósító munkát elvégezni, amelyek a tervek teljesítéséhez szükségesek. Inkább adjuk ki egy-két hónappal később a terveket, de azok reá-

lisak, megalapozottak legyenek, legalább annyira, hogy egy éven keresztül változatlanul érvényben maradjanak. Nem kell sietni, inkább ezt a célt kell elérni.

Még mint szakszervezeti funkcionárius utolsó kérdésként foglalkozni kívánok azzal a problémával, hogy szerintünk a szakszervezetben, tömegszervezetekben dolgozó kommunisták között a munkát nagyban támogatja, ha időről időre a párt vezetői módot adnak, hogy a szakszervezetben dolgozó kommunistákkal megtárgyalják a különböző kérdéseket. Az elmúlt évek folyamán minket úgy tekintettek, hogy mi a szakszervezetet képviseljük a párton belül, ez alapján helytelen, mi a pártot képviseljük a szakszervezetben. Az elmúlt 12 év alatt alakult ki, hogy egyesek részt vettek a Központi Vezetőség munkájában, sőt a Politikai Bizottság munkájában is, és azt hittük, hogy a kérdés ezzel el van intézve. Az elmúlt 12 év azt bizonyítja, hogy nincs elintézve. Ténylegesen minden kérdést úgy vigyenek a szakszervezetbe, hogy a párt politikájának a megvalósítását segítse elő, ez igényli, hogy az ott dolgozó kommunistákkal időnként leüljenek a párt vezetői bizonyos problémákat megtárgyalni. Hogy ez mennyire előreviszi a munkát, mutatja, hogy a kerületi párttitkárok értekezletén felszólalt Kádár elvtárs, vagy Marosán elvtárs tartott a szakszervezeti vezetőknek előadást. Megállapítottuk, hogy az üzemi pártszervezetek munkája komoly lépésekkel ment ennek hatására előre. Szerintünk az ilyen tanácskozások rendkívül hasznosak.

BENKE VALÉRIA elvtársnő: A kulturális élet néhány problémájával szeretnék foglalkozni. A helyzet részletes elemzésétől – ami a politikai kérdéseket illeti – eltekintek, nagyjából azonosnak látom azokkal, amit Bakó elvtársnő a VIII. kerület értelmiségi szervezeteiről elmondott. Az általános politikai és ideológiai harc mellett, amit a kulturális intézményekben is folytatni kell, van itt néhány speciális probléma. Egy problémát szeretnék most itt megemlíteni ezek közül. Úgy foglalthatnám össze, hogy a liberális burzsoá élet szabályai szerint nem lehet a proletárdiktatúrát megvédeni. Ezt kellene megértetni az e területeken dolgozó kommunista funkcionáriusokkal, mert most újra kezdünk olyan jelenségekkel találkozni, amelyek tavaly „a párt demokratizálása” címén bukkantak elő. Ezek újra jelentkeznek lengyel, jugoszláv példára hivatkozva, vagy anélkül. Nem nagyon erőteljesen, de jelentkeznek. A funkcionáriusok eléggé tehetetlenül állnak szemben, ha ilyen jelenségekkel találkoznak.

Az egyik ilyen probléma: a kulturális területen a hatalmi pozíciók vagy nagyjából, vagy egészen a mi kezünkben vannak. Ahogy látom, formálisan a mi kezünkben van, de a hatalom még sincs a mi kezünkben. Az 1954-től 1956-ig terjedő időszakban nagyon sokszor éreztem ezt a fájdalmas tényt. Most újra azt érzem, hogy a hatalom pozíciói birtokában sem vagyunk hatalmon. Sok olyan hely van, ahol ellenséges elemek rossz befolyása vagy természetes kispolgári befolyás érvényesül. Nincs olyan jelenség, hogy valahol is megindítanak a harcot az ellenség ellen politikai-ideológiai vonalon, szép csendben maguknak politizálnak. Különösen nagy problémák vannak művészeti téren a személyi politikában. A művészeti élet nagy tekintélyeire kacsintva, erre és nem a minisztériumra nézve, az ő támogatásukat várva még fiatal és nem elveszett művészberek is olyan módon tevékenykednek, hogy

vagy nem eléggé nekünk, vagy itt-ott ellenünk politizálnak. Itt több vonatkozásban esett már szó erről, például a műszakiak vonatkozásában. A művészeti életben egy fiatal művész attól várhatja a sikert, hogy a kritikai kórus mit mond. Nem az általunk irányított kritikus, hanem az ún. szakmai kórus, amely gombnyomásra temet el valakit. A muzsikások félszemmel Kodályra, az irodalmárok Németh László felé néznek. Ezekben a kérdésekben, véleményem szerint, most már nem ott tartunk, hogy egyes esetekben való elbocsátás lenne a feladatunk. Ezt is megteesszük, de ma már egy nagyon nyugodt, alapos felmérés alapján távlati programot kell kidolgozni, amely a kulturális élet legfontosabb területeinek átszántását és a helyzet megjavítását tűzi ki célul. Jól átgondolt intézkedéssorozatra gondolok, amelyben azonban nagyobb következetességet kell tanúsítani, mint az eddigi intézkedésekben.

Nem tudom, a szilencium ügyben mi történt, de ma a Rádió az egyetlen szerv, amely ezt betartja. Azt nem kell ecsetelnem, hogy milyen nehéz a helyzete az elvtársaknak a Rádióban ezen a téren. Azt meg tudjuk és meg is fogjuk akadályozni, hogy Bessenyei [Ferenc] és mások megszólaljanak a Rádióban. De két oldalról is támadnak bennünket. Balról például Major [Tamás] elvtárs kifogásolja, hogy nem tűzzük műsorra a Nemzeti Színház előadását, amelyben Bessenyei játszik, vagy Illés⁴⁰ elvtárs, hogy drámáját nem közvetítjük, amelyben Szakáts [Miklós]⁴¹ játszik. Egyébként a véleményem, hogy egy lábon állva is kibírtuk volna, hogy ezek a színészek nem játszanak.

A másik kérdéscsoport. Az irodalmi életben, véleményem szerint, nem szabadna magunkat abba az utcába beterelni, hogy a régit próbáljuk foltozgatni csak azért, hogy eredményeket hozzunk létre. Olyan jelszavakat mondanak, hogy a magyar irodalmi életet nyilván támogatni akarjuk, hogy a kulturális élet eredményeivel akarunk bizonyítékot adni arról, hogy nálunk konszolidálódott a helyzet. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy tavaly megjelent műveket hozunk forgalomba, azokat az embereket hagyjuk az irodalmi élet vezető pozícióiban, akik korábban is azok voltak, illetve azokat a fiatalokat futtatjuk, akik hozzájuk tartoznak. Változtatni azon, hogy ne a régit foltozzuk, kétségkívül nagyon merész elhatározás kérdése. Nem is kell dobra verni. De szándékunkban igyekezni kell ezt tenni. Abból a fiatal gárdából, akik még hozzá vannak ragadva a népi körhöz, akik kommunista oldalról kötődtek ezekhez, még azok is rengeteg ideológiai-esztétikai fertőzéssel vannak köztünk. Persze ezek nem elveszett emberek. De a velük való foglalkozás nem biztos, hogy olyan eredményű lesz, mint azokkal a fiatalokkal való foglalkozás, akik nem tartoznak ezekhez. Ezeket az utóbbiakat valamilyen kommunista csoporthoz kell kapcsolni, és ki kell várni, míg kifejlődnek. Ez azt fogja jelenteni, hogy szűkebb mennyiségben, kevesebb és talán a művészi színvonalat tekintve is értéktelenebb alkotások jönnek ki, bár nem szabad ragaszkodnunk a statisztikai normákhoz. A művészek nem szeretik a statisztikai normákat. De egyet nagyon tudnak, hogy hány százalék magyar mű jelenik meg a sajtóban, rádióban. Ha ez a százalék lemegy, szerintük valami nagy baj történik. Azt hiszem azonban, mégis ezt az utat kell járni, a hiányt a magyar és külföldi klasszikus irodalom adta lehetőségeivel ki tudjuk az olvasókat elégíteni. [sic!]

Az a véleményem, hogy inkább kevesebbet adjunk, de ne rosszat.

A művészeti intézmények munkája függ attól, hogy a régi, begyakorlott emberek dolgoznak vagy sem. Sokunk kezét lefogta, hogy egy erőteljes átcsó-

portosítás a káderekben azzal járna, hogy nagy kiesés következne be a művészeti munkában, és ez rossz hatással járna együtt.

A kulturális intézmények káderhelyzetéről. A felszabadulás után sikerült átmenteni a polgári apparátust. Ezt az apparátust megfejeltük és továbbfejlesztettük a 12 év alatt. Csak szívós munkával és hosszú távú munkával lehet kicserélni ezt az apparátust. Gondos kiválogatással és neveléssel kell ezt végezni, nem úgy, ahogy korábban csináltuk. Nem csak a megbízhatóságot kell nézni. Ha merészen fogunk ehhez, akkor találunk sok jó fiatal embert. Nem találjuk meg az ideális embert, de ha elég alaposan és tudatosan törünk arra, hogy párthoz hű, vagy érzelmileg a szocializmushoz közel álló embereket találjunk, akkor találunk ilyeneket, akiknek műveltsége megüti a kellő színvonalat, és nem züllik el, mint ahogy sajnálatosan elzüllöttek sokan a múlt évek során. A sündörgő polgároknál ezek az emberek sokkal rosszabbul fognak dolgozni, és ma és holnap még rosszabb munkát fognak végezni. De ha ezekkel annyit foglalkozunk majd, mint amennyit ezekkel az ideológiailag rossz polgárokkal foglalkoztunk, akkor két-három év múlva jó kulturális szakembereink lesznek, míg ezekkel a polgárokkal vért izzadhatunk, hogy éppen azon a határon mozogjanak, amit nem neveznek népidemokrácia-ellenes politikának. Azt is látni kell, hogy ha ilyen mi megkísérlünk, balról és jobbról támadnak majd bennüket. Mi például a Rádió dramaturgiáját egycsapásra tisztítottuk meg. Több hónappal ezelőtt történt ez. Három hónappal ezelőtt még nem ültek el a hullámok. Most, amikor az új emberek már az elbocsátott leggyengébb káderekkel egy színvonalon tudnak dolgozni, most van bizonyos engedmény velük szemben. Ezért a kulturális területen vezető emberek nem szívesen nyúlnak ehhez a módszerhez. Bizonyos összehangoltság ezen a területen, talán nem párhuzamosan azokkal az intézkedésekkel, amelyek az ellenség kiszorításával kapcsolatosak, a helyi kommunista vezetők lábra állítása, alapjába véve zökkenőmentessé tehetnének [sic!] egy ilyen akciót. A kommunistákat természetesen alaposan fel kell készíteni erre. Itt is vannak szomorú példák. Jákó Pál elvtárs, a miskolci színház igazgatója. A Rádió egyik fasiszta színésze, aki annak idején fegyverrel kényszerítette a Rádió dolgozóit az átállásra, tevékenyen közreműködött a Szabad Kossuth Rádió megalakításában, odakerült a miskolci színházhoz.⁴² Amikor ez tudomásunkra jutott, követeltük, hogy váltsa le őt. Jákó Pál ekkor arra hivatkozott, azért nem váltja le, mert a Művelődésügyi Minisztérium még a szilencium listán sem szerepeltette. Megkérdeztük a minisztériumot, s azt mondták, hogy ez nem hivatásos, hanem egy botcsinálta színész. Újból követeltük Jákó elvtársnál leváltását. Azt válaszolta akkor, hogy nem bocsátja el, nem veszíti ezért el a népszerűségét.

A másik ilyen darázsfaszek, amely kihat a politikai viszonyokra, ez a művészeti anyagiak kérdése. Nem mondom, hogy nagyon sokat, de azért már a jövő évben is jelentős összeget lehet megtakarítani. Néhány korábbi hibás intézkedés feszültséget teremtett. Ugyancsak fontosak a bér- és pénzügyi kérdések. Ha itt nem tudunk változtatni, akkor baj lesz. A filmgyári jövedelmek kétszer, háromszor nagyobbak a más gyári jövedelmeknél. Egy gyártásvezető például havi 6–8000 Ft-ot kap és hozzá még prémiumot. Emiatt nem lehet a művészeti jövedelmeket sem visszafogni. Javaslatot fogunk tenni, hogy más rendszert dolgozzunk ki. Ez nagy kiabálással fog járni.

A Rádióval kapcsolatban jólesett hallani, hogy az elvtársak bizonyos eredményt észrevettek. A munkánkban sok hibát látunk most is, úgy értékeljük, hogy a politikai mondanivalóval nem okozunk a pártnak kárt. De tudjuk, politikai munkánk hibája, hogy nem eléggé meggyőző. Ez a kulturális munkára is áll. Magyarázható ez részben a kulturális élet általános gyengeségével, részben kádereink gyengeségével. Az ellenforradalom után 250 embert távolítottunk el a Rádiótól, s az új elvtársak még nem rendelkeznek megfelelő gyakorlattal. De már ott tartunk, hogy már gondolhatunk újabb leváltásokra is. Akiket most kell kicserélni, azok már nem olyan emberek, akiket a művészvilágból is ki kell söpörni. Nem bűnösök. Nem tudnak nekünk megfelelően dolgozni. Ezek az emberek nagyon félnek, mert vagy ott maradnak, vagy még utcaseprőnek sem mehetnek. Azt hiszem, hogy ezekből elvi alapot kell kidolgozni, és a gyakorlati intézkedéseket össze kell hangolni. Szeretném ezt is és az anyagi természetű javaslatainkat is a Művelődésügyi Minisztériummal és a pártszervekkel megtárgyalni. A két jelentéssel egyetérték.

FOCK JENŐ elvtárs: A felszólalásokból kitűnik, hogy az elvtársak helyeselték mindkét referátumot. Csupán néhány kérdésre kívánok kitérni.

Sok szó esett a nyereségrészesedésről, és ezek között néhány jelentős megjegyzés hangzott el. A megjegyzések ellenére egységes a vélemény, hogy amennyire ilyen rövid idő alatt látjuk, a nyereségrészesedés bevezetése⁴³ helyes. Minden okunk megvan arra, hogy a hiányosságokat kiküszöböljük. Látni kell azt, hogy ez az év nem volt egy normális gazdasági év. Nagyon sok zavart okozott a terv menet közbeni emelése, és így igazuk van az elvtársaknak – mint Sági elvtárs is mondta –, ez sok bonyodalmat okozott. Ennek azonban – és ez szerepelt a referátumban is – az elvtársak is okozói, akik nem magyarázták meg, pedig tudták nagyon jól. Ha most azt mondják a üzemben dolgozó elvtársak, hogy nagyon sok gondjuk van ezzel kapcsolatban, akkor azt kell mondani, hogy most isszák meg a levét, hogy akkor nem álltak oda, hanem a népszerűségüket hajhászták. Nekünk ezt a labdát vissza kell dobni. Az igazgatók és párttitkárok most magyarázzák meg, és szokjanak le arról, hogy felfelé tolják a felelősséget.

A továbbiakban azzal a kérdéssel kapcsolatban, amit Török elvtárs említett, hogy az 1958-as tervünk olyan legyen, amit menet közben nem kell változtatnunk. Akkor meg lehet valósítani azt, hogy – néhány dolog megvalósítása mellett – negyedévenként megmondhassák, hogy addig mennyit értek el. Ezen dolgozni kell a Tervhivatalnak és a Pénzügyminisztériumnak is.

A nyereségrészesedésben az üzemek között eltérés van. Ez egy kollektív jutalmazási rendszer. Mert ha valaki jól dolgozik, az megmutatkozik a fizetésén. De ha az üzem egésze úgy dolgozik, ha a munkások a gazdasági vezetőiket szorítják a jobb termelésre, akkor ez megmutatkozik a nyereségrészesedésben is.

A termelés színvonalának kérdését a referátumban nem sikerült elég világossá tenni. Helyes, amit Dabronaki elvtárs mondott. Általában áll az, hogy csak megtakarított anyagból lehet továbbvinni a termelés emelését. Hozzunk be több anyagot? Ennek van egy olyan akadály, hogy már a mostani terveinkhez sincs biztosítva a megfelelő mennyiségű koksz, szén és olaj, ebből mi nem tudunk eleget kapni. Nyugatra forduljunk? Nem biztos, hogy tu-

dunk kapni szemet nagy mennyiségben. Ha kapunk, meg kell fizetni. Mivel? A mostani gyártmányainkat például úgy tudjuk elhelyezni a világpiacra, hogy nagyon ráfizetünk. Ennél már olcsóbb az, amit Gáspár elvtárs mondott, hogy munkanélküli-segélyt fizessünk. Nagy súlyt kell arra fektetni, hogy gyártmányaink jók és olcsók legyenek, hogy az exportra ne fizessünk rá.

A következő a bér- és normakérdés. Néhányan megemlézték az átlagbér-ellenőrzést. Erről sikerült egy jó információt elkészíteni és kiadni a pártszervezetek számára kb. két hónappal ezelőtt. Erre tudok hivatkozni. Szerintem az átlagbér-ellenőrzésnek a továbbiakban is van létjogosultsága olyan szempontból, hogy ténylegesen az országosan elrendelt normarendezés nagyon lejáratta magát. Az átlagbér-ellenőrzéssel elérjük azt, hogy ne legyen szükség ilyen általános normarendezésre, mert ott van a plafon, ott van az átlagbér, ennek megfelelően, legyenek szívesek, hónapról hónapra nézzék a számokat. Ez persze nehezebb dolog. Ez a nagyon jó ebben az átlagbérben. Eddig még nem tudtak jobbat ajánlani. A további munka során egy normális életre kell berendezkednünk, és vállalkozni kell arra, hogy a dolgozóknak ezeket a kérdéseket megmagyarázzuk. Nem értem az elvtársakat! Decembertől szeptemberig mindennap állandóan elmondtuk, hogy a normákat vissza kell állítani, a jogtalan kifizetéseket le kell vonni! Senkinek ez meglepetés nem volt! Énszerintem ezt három hónappal előbb kellett volna csinálni.

A mezőgazdaság néhány kérdése. A jövő évi tervvel kapcsolatban. A műtrágya már természetesen jövőre felemeli a termelést.

A termelőszövetkezetek fejlesztésével kapcsolatban. Azt kérdezték az elvtársak, hogy nincs-e baj a nagyobb földterülettel. Nincs. Gépállomásaink a nagyobb földterületre, a régi termelőszövetkezetekre vannak felfelesztve.

A másik az, hogy a termelőszövetkezetek fejlesztésénél most a földnélküliek jönnek be, utána bejönnek a kis földdel rendelkezők, és a harmadik lépcsőben számíthatunk a 8–10–12 holddal rendelkezőkre. Ilyen szempontból ezzel a kérdéssel nincs baj.

A felvásárlással kapcsolatban a kukoricáról Fehér elvtárs említést tett. Nagyon le vagyunk maradva a kukoricafelvásárlással, de ijedtségre nincs ok. A kukoricára nekünk nem feltétlenül az év végéig van szükségünk. A paraszt azt nagyon jól el tudja tárolni, így két-három hónapot nyugodtan várhatunk. Így is be fog jönni év végéig 11–12 000 vagon.

A cukorrépa és a szerződések általában. Az ez évi eredmények a cukorrépában sokkal jobbak, mint a múlt évben, 126–128 q is ki fog jönni. A cukortartalma is jobb, s a jövő évi cukorellátás is jobb lesz. Ebben az évben megemeljük 34 000 holddal a cukorrépa-szerződés területét. Lemaradás van 110 000 hold, s így a tavalyelőttihez képest kevésnek néz ki. Ennek az az oka, hogy később adtuk ki a feltételeket. Most 30 000 ember dolgozik rajta, foglalkozik ezzel a kérdéssel.

Végül: egy javaslat hangzott el egy országos gazdasági tanácskozás összehívására. Úgy gondolom, hogy ilyesmire szükség van, de ne most határozzunk ebben. Csak az 1958. évi és a 3 éves terv megtárgyalása után kerülhet erre sor. Török elvtársnak igaza van. Nem kell országos tanácskozásra várni. Egyetértek azokkal, amelyeket felvetett és javasolt.

Mi a múltban gazdasági téren sem csak hibákat követtünk el. Voltak gazdasági konferenciák, amelyeken nagyon hasznos és érdekes dolgokat vetettek

fel. Érdeemes megnézni, hogy ott milyen javaslatok hangzottak el. Nem kell nekünk mindent újra kitalálni. Bár a javaslatok egy része olyan, hogy nagy pénzt kell a megvalósításukra, ez most nem megy. Egy része pedig olyan, amely most is megvalósítható.

Be is fejezem azzal, hogy a Tervhivatal figyelmét felhívja a Központi Bizottság, hogy az itt elhangzottakat vegye figyelembe az 1958. évi terv elkészítésénél.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs zárszava: Kedves Elvtársak! Beszámolómban hivatkoztam arra, hogy a pártértekezlet óta ilyen elvileg új kérdés nem merült fel, és a Politikai Bizottság küzdött a pártértekezlet határozatainak a végrehajtásáért. A vita ebben megerősített, nem ilyen októberi emlékezés hangulata van, mit tettünk azóta, és az elvtársak többsége is megjegyezte ezt.

Földes elvtárs felvetette, hogy bántotta őt, hogy tájékoztató jellegű beszámolót tartottunk. Meg kell mondani, hogy azért választottuk ezt a formát, mert nem tudtuk jobban előkészíteni az ülést, a beszámoló viszont minden irányban kötelező. Beszámoló jelleggel referáltunk, de magától értetődően a tájékoztatót is úgy fogtuk fel, hogy a Központi Bizottságot informáljuk, és az hoz határozatot.

Ami magát a vitát illeti, nekem eszem ágában sincs a Központi Bizottság tagságának – bármelyiknek is – személyileg hízelegni, de ez utolsó központi bizottsági ülésen maga a tanácskozás óriási politikai támogatást jelent a mindennapi szervezés számára. Minden egyes felszólaló elvtárs szavából az tűnik ki, hogy nagyon elmélyülten, komolyan, reálisan foglalkozik a kérdésekkel, és Bakó és Kiss [Dezső] elvtársak szavaiból kiderül, hogy szinte kollektív előkészület van minden egyes felszólalás mögött, és ez nagyon jó módszer, és nagyon javítja a Központi Bizottság munkáját. Ehhez hozzá kell tenni azt, hogy én a magam nevében mondhatom, hogy ez bennünket is, a Politikai Bizottságot is az ülés még jobb előkészítésére kötelez, bár meg kell jegyezni, hogy nem azért dolgozunk ilyen rögtönzött módszerekkel, mintha lopnánk a napot, de úgy látszik, hogy nekünk is komolyabban kell venni, hogy a normális élet követelményeinek megfelelően kell dolgozni, és nem szabad ilyen lazán kezelni ezt a kérdést. Tájékoztató jelleget szántunk, mert sok minden összejött. A tájékoztatónak bizonyos részei számunkra kötelező, információs anyagot adtak, amit el kellett mondani. Sok ilyen kérdés volt, de itt volt például a Zsukov-ügy, enélkül is megvolt a témavázlat, és ezzel is kellett 25 percig foglalkozni. Ugyhogy én kimondom, ha nem is volt kimondva, de a vita nivója azt mutatja, hogy megfelelően nyúltunk az egyes kérdésekhez.

Dabronaki elvtárs foglalkozott egy kérdéssel: hogy a népi ellenőrzés bizottságaiban feltétlen vegyenek részt szakemberek is. A rendeletet természetesen tanulmányozni kell, itt sok bonyolult kérdés van. Számunkra nagyon fontos, hogy az államvezetés rendes mechanizmusát ne bontsuk meg a népi ellenőrzéssel, hanem szilárdítsuk, ezért úgy képzeljük el, hogy ez a népi ellenőrzési szerv nem lehet valami legfelsőbb kéz, amelyik az összes főkönyveket ellenőrzi. Ilyen feladatra nem vállalkozhat. Úgy képzeljük el, hogy lehet egy átmeneti időre szóló dolog, amíg arra szükség van: aktív támogatása az egész társadalomnak. Megvesztegetés, aknamunka a népi demokrácia ellen és hasonló kérdésekben érezzük a népi támogatást a rendőrség, honvédség, miniszté-

riumok stb. munkájának megjavítására. A népi bizottságoknak feltétlenül disztingválniuk kell az oda befutó dolgok között, mert ha általános ellenőrzésre vállalkoznak, 5 perc alatt oda jutunk, ahová a nagy apparátussal dolgozó Ellenőrzési Minisztériummal jutottunk, mert generális változásra nem számíthatunk.

Nem törekszünk arra, hogy magában a bizottságban a szaktudás legyen a döntő, hanem arra, hogy a népi demokrácia törhetetlen híveinek ismert emberek üljenek a bizottságokban. A döntő, hogy bízzanak bennük. Olyan szisztémát gondolunk, hogy legyen egy jogkörrel rendelkező szerv: elnök, két elnökhelyettes, mondjuk pl. 12 szakember, akik szinte hatósági jogkörrel bírnak, ami kötelező a rendőrség és ügyészség számára. Megválasztja mondjuk az Elnöki Tanács, helyileg a megyei tanács válassza. Ezeknek meghatározott jogaik vannak. Ők maguk döntenek abban is, hogyan emeljék aktivitásukat, hogy még kétszer annyi, vagy egyszer annyi népi ellenőrt hívhassanak be tanácskozó és segítőtársaknak a munkára. Ezenkívül joguk van bárhonnán szakemberek segítségét kérni, ha szakvizsgálat szükséges, akár a minisztérium, akár más szerv köteles rendelkezésükre bocsátani a szükséges szakembert. Azonkívül bizonyos számú saját tisztviselője is lesz. Tehát négyféle ember is tartozik ide: döntési joggal bíró emberek, tanácskozó testületi, meghívott szakemberek, akiket esetekre hívnak és saját tisztviselőik. A tisztviselők száma kicsi lesz, és úgy számítjuk, hogy annak a szervnek kell kiállítani az apparátust, amelynek ellenőrzésére szolgál a szervezet. A központit például a Minisztertanácsnak. Azt gondoljuk, hogy részben át is vesz bizonyos munkát ezektől a szervektől. Minket bizonyos törvény kötelez, hogy bejelentésekkel stb. foglalkozunk. Ezek egy része át fog menni a népi ellenőrzéshez. Például a Központi Bizottságnál felmerült – ugyan mint önjelölt, de érdekes gondolkozni rajta – Hevesi személye is, akit szakembernek gondolunk, el tudom képzelni, hogy ő is tagja lesz a bizottságnak, mert harcolni fog a népi demokráciáért, az bizonyos. Mi, még egyszer mondom, nem arra gondolunk, hogy ez a szervezet megszüntesse az állami szervek, a szakemberek felelősségét, sokkal inkább van olyan feladata, hogy valamilyen gyárat vagy intézményt, például a Népművészeti Múzeumot ellenséges elemek tartanak megszállva, vagy valami gyárrészleget. Az is elképzelhető, hogy 3–4 műszaki szakember kezében tart egy gyárat, ezek ellen harcoljon.⁴⁴

Szóba került az üzemi tanács. Varga [Elhallás: Varró (György)] elvtárs úgy vetette fel, hogy egyáltalán szükség van-e rá. Varga elvtárs szempontjából közlöm, hogy sajnos arra a meggyőződésre jutottunk, hogy szükség van egy ilyen szervezetre, amely annyiban rokona a munkástanácsnak, hogy a szervezett munkásokon kívül módot ad arra, hogy az össz munkássághoz hozzátartozó, nem szervezett dolgozók is képviselve legyenek. Azonkívül olyan funkciókról is szó van, amit nem helyes a szakszervezetre bízni, helyesebb egy ilyen jogokkal felruházott szervezetre, amely nemcsak osztogatni fog, hanem a rendeletek betartását is megköveteli. Mi ebben a dologban semmiféle homályt nem fogunk hagyni.

Azt vetem fel, hogy ne úgy csináljuk-e, hogy 25%-ot válasszanak és nem is 1/3-ot? A kiindulási alap a következő. Ha valamennyire is nézzük, munkás szakszervezeti tag általában a magyar dolgozók 75%-a, ekkor az alsó határt mondtam, és nekünk meg kell értetni mindenkivel szemben, hogy a szerve-

zett munkások kérdése, hogy azok a magyar munkások 80–85%-át képviselik, és akiket ide meghívunk, nemcsak egyszerűen hivatalból kinevezett emberek, hanem az öntudatos magyar munkásság választott funkcionáriusai, bizalmiak, üb-tagok, párttitkárok, KISZ-titkárok, választott képviselők ezek. Gondolom, maradjunk a $\frac{2}{3}$ -nál. Félreértések elkerülése végett, komolyan fontolgattuk, hogy a 75%-ot vegyük ilyen alapul. Úgy maradjunk talán annál, hogy $\frac{2}{3}$ hivatalból és $\frac{1}{3}$ választott.⁴⁵

Fehér elvtásnak volt egy javaslata, hogy a menthetetlenül rossz tsz-eket osszassák fel. Én ezzel egyetérték. (Fehér elvtárs: Az ál-tsz-eket.) Én azt mondanám, hogy tegyenek előterjesztést a megyei emberek, és csak valami központi szerv hozzájárulásával lehet feloszlatni a rossz tsz-eket. (Fehér elvtárs: A rendelet⁴⁶ is így van kiadva.) Ezt a procedúrát lassítsuk. Fehér elvtárs megpendítette azt a negatív jelenséget, ami a gépállomások munkájával kapcsolatban mutatkozik, hogy nem nagyon mozdítják elő a tsz-ek munkáját. Itt sajnos nem új problémáról van szó. Amikor tárgyaltuk a rentabilitás kérdését, felmerült, hogy ez olyan irányban fog hatni, hogy a többet fizető egyénieknek fognak szántani. Ezt a kérdést tehát meg kell nézni, és olyan premizálási rendszert kell kidolgozni, mely a gépállomásokat érdekeltté teszi a tsz-munkák elvégzésére is. Tehát jobban premizálják azt, amit a tsz-eknek dolgoznak, és kevésbé premizálják azt, amit az egyéniéknél dolgoznak. Úgyis van olyan konkurencia, amin nem tudunk intézményesen segíteni. Például az egyéni parasztnak adnak a gépállomás dolgozóinak bort, csirkét.

Fehér elvtárs említette még azt a bizonyos felvásárlási árnívót. A felvásárlási árat, ha egyéb eszközök mellett ez számunkra lehetséges, akkor nyomjuk lefelé addig a szintig, amíg még fennáll az érdekeltség. Ha a tőkéséknél érvényes, hogy 5 százalékos évi haszonnal dolgozni [sic!], akkor a parasztnak is érvényesíteni kell ezt. Ennek a mezőgazdasági tervnek a lazasága nemcsak abban mutatkozik, hogy nem lesz árufedezete, de abban is, hogy olyan fölös jövedelem van, amit nekünk a szocializmus építésére kell lefogni. Egyetlen paraszt sem fog lemondani például évi 8 ezer forint jövedelemről akkor, ha az a számára lehetséges. Ezért is nagyon fontos az a bizonyos nívó.

Másik kérdés: felvetődött az a bizonyos szilencium. Megmondom, nagy csodálkozással hallgattam ezt az egész vitát. Én nem ismerem ebben ki magam. Tudomásom szerint egyes művészekre hallgatást szabtak ki, más művészeknél azt, hogy a színházban felléphet, de tilos a rádióban, sajtóban, filmen való szereplése. Azt hiszem, kibírtuk volna, hogy a színházban se szerepeljenek. Ezt csak mellékesen említettem meg. Ezt nem a PB rendezte el így.

Felvetődtek nagyobb kérdések is. Földes elvtárs kb. azt a tételt mondta el most, ami a pártértekezletnek is egyik tétele volt, hogy az osztályellenség képe tulajdonképpen hogyan áll? Az osztályellenséggel, meg a rendszer nem osztályellenségével, de ellenségével az a helyzet, hogy egy bizonyos része ki lett verve az országból, egy bizonyos számú emberre a törvény rátette a kezét. A probléma maga nem új. Az első ezzel kapcsolatos rendszabály ki lett dolgozva. Még további rendszabályra van természetesen szükség. Földes elvtárral a múltkor vitába keveredtem a Minisztertanács ülésén. Meg vagyok győződve, hogy Földes elvtárs az osztályellenség ellen akar harcolni. De remélem, Földes elvtárs feltételezi, hogy én is. Van egy ilyen maximalista törekvés. Az erkölcsi bizonyítványt kb. 400 ezer posztra akarjuk kiterjeszteni. Ezt mi elég

szélesre vehetjük, ha akarjuk. Lehet 500 ezerre is. Mi is gondoltunk azokra a fasisztákra, akik még nem voltak büntetve, de ezeket százezres számban egyénileg nem tudjuk büntetni. Az egész országban meg akarjuk állapítani az állások és a funkciók bizonyos körét, amelyet csak azzal és akkor lehet betölteni, amihez egy iroda, például a Minisztertanács, hozzájárul. Itt volt Földes elvtárrsal a nézeteltérésünk. Én ezt a kérdést rendezen szeretném elintézni. Meg kell nézni, hogy ezt kik fogják csinálni. Ha az ország 30 ezer legfontosabb pontjában [sic!] tudom, hogy nincs a Népköztársaság ellensége, legalábbis káderek tekintetében, akkor első lépésként ezt kell végrehajtanunk. Képzeljük csak el: az élet megy a maga útján, s ennek az irodának valamilyen szervhez kell fordulnia, hogy megtudja, az illető, aki vezető állásban van, ellenség-e vagy sem. Tessék csak elképzelni, 100 ezer állásban ezt felülvizsgálni, miközben természetesen az életet nem tudjuk megállítani. Mi ebben a dologban olyan bürokráciát teremthetünk, ha a méretet rosszul szabjuk meg, hogy végül is a pécsi takarítónőt sem merik majd alkalmazni. Egyébként a Minisztertanács úgy döntött, hogy december 15-ig kell azt a kört megállapítani, amelyik hatásosan el tudja ezt a feladatot végezni. [sic!]

Még egy általános kérdést, ha megengedik. Sok minden dologról volt szó, van nekünk problémánk. Nagyon veszedelmes dolog – ha csak a TTIT-nél is – az a helyzet, hogy vannak kommunista pártszervezetek, ahol mások a vélemények az ellenforradalomról. Egyes pártszervezeten belül is vannak ilyen nézeteltérések.

A káderfrontot is meg kell erősíteni. Mit csináljunk? Hirdessünk meg egy általános felülvizsgálatot, s a 389 000 párttagot most vizsgáljuk felül? Ez egy nehéz feladat, s nem fogadná el a közvélemény. És én azt hiszem, hogy van egy helyes dolog. A következő: egységes vonalat vigyünk, ugyanazokat az elveket hirdessük, amelyek megfelelnek egy marxista-leninista párt politikájának, az irányítás minden szervében, fent és lent is. Ha következetes politikát folytatunk, és ha e következetességet megköveteljük mindenkitől, aki igényt tart a párttagsági címre [sic!], akkor a párt politikájáért folytatott harc mellett két dolgot tudunk megoldani: az időszerű kérdéseket és a káderkérdéseket. Úgy képezem el, hogy a pártértekezleten összeszervezett párttagság, bár az élet próbájának alá lett vetve, általában harcban kovácsolódott, de mindenki tudja, hogy más volt a mérce a párttagság elérésére a Külkereskedelmi Minisztériumban és más a csepeli üzemekben. Ezt mindenki tudja. Ez fog nekünk segíteni az ilyen kérdések megoldásánál. Közben felülvizsgálódnak az emberek, minden bizottság nélkül. A legfontosabb ebben a kérdésben ez, az egységes vonal.

Hirtelen a párt Központi Bizottságának apparátusára gondolok. Kijelentem, hogy minden osztály politikai vonala hajszállra eltér a párt politikájától. Van ilyen probléma. Az egyik osztály erre megy, a másik arra. A normális helyzetet meg kell teremteni. Ugyanez a helyzet az állami vonalon is. Itt van például a Csergő [János],⁴⁷ akinél a szakmai korlátoltság mindent elsöpör. Megmutatkozott ez a létszám kérdésénél is. Huncut fogásai vannak. Példul gurít a szovjet tárgyaló félnek. Az ilyen dolgokkal szembe kell szállni. De máshol is vannak ilyen jelenségek. Remélem Kállai elvtárs nem érti félre, de például a kulturális területen is más politika érvényesül, mint a kormányé. Nem szemben azzal, de más. A kulturális területen különösen nehéz felté-

telek vannak, s nem Kállai elvtárs elhatározásán múlik, hogy hogyan fog dolgozni. Arra kell törekedni, hogy a pártmunka minden irányító szektorában azonos politikai vonal legyen. Ugyanez vonatkozik lefelé is. A „nemszeretem emberek” is csinálnak ilyen problémákat. Mást mond a vezető és mást a beosztott. Ilyen is van, elvtársak. Nekünk százsámra vannak olyan falusi párt-szervezeteink, amelyek nagyon jól viszik a Központi Bizottság vonalát, ugyanakkor vannak olyanok, amelyek nem.

A pártközpont munkáját kell most nekünk elsőnek megjavítani, itt mutatkoznak elsőnek a bajok. Jogosan mondják a dolgozók, hogy nincs mindenütt proletárdiktatúra. De jólesik hallani az ilyeneket, mint a következő: szovjet emberek voltak Lengyelországban, s ott belecseppentek az eseményekbe. Visszajöttek Magyarországra akartak látogatni, de – október 23-a körül történt – aggódtak. A határon találkoztak szovjet emberekkel, akik Magyarországon élnek, s azok megnyugtatták őket, hogy nem baj az, hogy 23-a lesz, gyertek csak nyugodtan. Magyarországon proletárdiktatúra van. Jóleső érzés volt hallani. Úgy látszik Csepelen ugyanoda lukadtunk ki, ez is az egyiséget mutatja.

Hogy Prieszol elvtársék helyesen csinálták-e, hogy a termelési kérdésekkel kezdték? Nem tudom. Központilag ezt nem lehetett volna csinálni, hogy Nagy Imrével együtt kezdtünk volna. Nyugodtan állítom, nagyon jó volt, egy kicsit türelemmel dolgoztunk egy éven át. Egészen vezető emberek is vannak még itt is, akikkel november után itt vesztünk össze alapvető kérdésben. Ez is egy recept, hogy lenyakazzunk valakit. Ha úgy nézzük, hogy minden ember vagy szektás, vagy jobboldali, akkor Magyarországon kívül lehetett volna dolgozni? És ezrével vannak olyan emberek, akikkel nagyon jól lehetett dolgozni. Itt van például a Csátár⁴⁸ – nagyon sajnáljuk –, ismerjük a történeteket. És ez az ember megvívta a harcát a saját hibáival, és győzött ebben a harcban.

Most már ideje van annak – és azért is említettem az aktíván –, hogy mindenkinek azt mondjuk: Elvtársam! egy év elmúlt, ingadozhattál, tévedhettél, más útra térhettél, de most dolgozz! Szigorúan!

Elvi követelmények és pártszerűség politikai kérdésekben is, és a gyakorlati, konstruktív munkában is nemcsak a párttagoktól, a párton kívüliektől is most nagyobb szigorúságot követelünk, mert nekik még inkább mondhatjuk, hogy nagy türelemmel voltunk.

Ami a párttagokat illeti, elvtársak, a következőképpen áll a dolog. Nem értek egyet Bakó elvtársnővel, amikor elmondta és nehezményezte, hogy az orvosgyetemnek csak kb. 3 orvosprofesszor tagja vonult ki a Köztársasági téri nagygyűlésre. Szívem mélyén örültem, hogy itt csak három ilyen tagja van a pártnak. Ha kezdetnek az szükséges, nagyon barátságosan és békességben búcsúzzunk inkább el 20–30 000 párttagtól, aki ijedtében lépett be, és utána kezd tűnődni, és alapvető kérdésekben a marxizmus–leninizmus elvi kérdéseivel nem ért egyet. Retorzió, megtorlás, büntetés nélkül kiléphet, beszéljünk rá, hogy lépjen ki, mert erre joga van, és minden területen győzni fog a politikánk. Én nagyon bízom, hogyha megtanultuk azt, hogy pártunk legyen egységesen marxista–leninista eszmei alapon. Ha ez megvan, nem félek ezer orvostól, ha nekünk van három igazi kommunistánk ilyen helyen, mi győzünk. Nem kell a párttagság számával legyőzni az ellenséget. 1945-ben azt hittük, hogy így kell legyőzni az ellenséget. Aki abban nem ért egyet, hogy való-

ban ellenforradalmi támadás volt a Magyar Népköztársaság ellen, és az még nem ellenforradalmi cselekmény, ha bárki bármit gondol, de ha fegyvert ragad és lő, aki általában nem ért velünk egyet, mert akármit is gondolt az a fiatal mamlasz, de ha már lőtt, az ellenforradalmi cselekmény. Mi amnesztiát adtunk a börtönt illetően, de nem adunk eszmeileg. Ha a párt rendben van, rendbe tudjuk hozni az állami apparátust, ha ez nincs rendben, semmit sem tudunk rendbe hozni. Ahol a kerületi bizottság arra a pártbizottságra van utalva, amelyikben dolgoznak, azok mondják meg, hogy milyen emberek dolgoznak ott, ha az is az ellenséggel szolidáris, mit tudunk csinálni, ha van két vagy négy elvtársunk, ezer reakcióssal el tudunk banni, és ez a legfőbb dolog. A proletárdiktatúrát meg kell csinálni, ez azzal kezdődik, hogy a pártban marxisták, leninisták, kommunisták vannak. Enélkül nem lehet proletárdiktatúrát csinálni minden területen. Ide tartozik például a tagsági idő megállapítása. Sajnos, ott is én voltam, aki azt mondtam, hogy most ne követeljük az MDP tagsági könyvet, megkérdeztem, hogy vállalkozhatunk-e párttisztításra, mert akkor akár születési bizonyítványt is kérhetünk. Az elvtársak azt mondták, hogy nem szabad, de a könyveket ki kell cserélni, mert lejárnak. Nem vagyunk most felkészülve rá. Legyen most egyszerű adminisztratív tagkönyvcseré, mert még mindig nincs a párt olyan állapotban, hogy mást tudjon csinálni, és azt mondom, hogy később, ha jobban meg van erősödve a párt, lehet, hogy másfél éven belül kongresszus lesz, és azt megelőzi egy négy hónapos tagfelülvizsgálat. Akkor azt is megnézzük, hogy mióta is párttag valaki. De azt nagyon jól ki kell dolgozni, mert ha most megcsináljuk, az fog tisztogatni például abban a bizonyos TTIT-ben, akinek az a nézete, hogy itt forradalom volt, és az fogja megállapítani, hogy ki milyen régi tagja a pártnak. Jövőre esetleg nekifogunk és csinálunk egy négy hónapos tagrevíziót.

Ha már erről van szó, amit Bakó elvtársnő felvetett, nagyon fontos dolog, nagyon örülhetünk az új szervezésnek, a pártnak persze látni kell, hogy mindazt a pozitívumot, amit elértünk – én többször mondtam, hogy Péter Jánossal⁴⁹ szavazok – mert ha a nép nincs mellettünk, nem tudtuk volna ezeket az eredményeket elérni. Hogy mi szültük a 250 000 kommunistát, vagy szimpatizánst, azt sem állítom. Ezek a párt tapasztalt katonáiból kerültek ki november után.

Felvetődött valamilyen folyóirat kérdése. Sándor és Benke elvtársak említették, hogy ellenséges, liberális nézetek kezdenek újra jelentkezni. A Központi Bizottság bizonyára látja világosan, hogy most a filmet visszafelé forgatják. A harc elkezdődött a tankokkal, és még mindig olyan területre megyünk vissza, gyakran olyan területre jutunk, amit három évvel ezelőtt elhagytunk. Most fognak egyre-másra ilyenek felbukkanni, azért tettem olyan megjegyzést, hogy legyünk most szigorúak, mert különben az összes revizionista uralja a területet. Ők nem azt fogják mondani, hogy legyen népköztársaság. Azt mondják, építsünk szocializmust, de jobbat. Ez olyan dolog, hogy most fognak ilyen dolgok egyre-másra jönni. Felvetődik még majd újra az a kérdés, is, hogy milyen autóval járnak az emberek, mennyi a fizetésük, mert ez is újra fog jönni, mert kifogynak az egyéb érvek.

Meg kell mondani, hogy minden bajunkon segít az, ha elvi politikát visszünk, és egyforma határozottsággal visszük. Tudniillik, ha az igen az: igen, a nem az: nem. Ez nem arra vonatkozik, amit Prieszol elvtárs mondott, hanem tétovázást jelent.

Varró elvtárs azt mondta, hogy nemcsak népszerűen, de gazdaságosan is lehet vezetni egy üzemet. Ezzel a népszerű szóval nem lehet játszani. Még egyszer és még sokszor meg kell mondani ezt. Mi a szó igazi és nemes értelmében vett népszerűségét akarjuk növelni a pártnak. Nem demagóg, felelőtlen módon akarunk népszerűséget szerezni a pártnak, vagy a vezetőknek. Ezzel nem is szerezhettünk. Ugyanazok, akik most ezrével tapsolnak nekünk örömmel és hálával, azok november 4-én szidtak minket. Az elvi, ideológiai szilárdság miatt van ez. Nem a szélhámosokat fogják dicsérni, akik ígérettek és adtak is ezt, azt, hanem azokat az igazi kommunistákat, akik odaálltak és odaállnak és veszekednek, de ezeket megértik néhány hónappal azután, mert érzik, hogy ezek igazi vezetők, akikre rábízhatják magukat, rábízhatják az életüket.

A termeléssel való foglalkozásról. Ezt mi beleértettük a gyűjtőfogalomba. Általában a pártmunka stílushiányosságai ellen sokat kell küzdeni. A tömegekre nem figyelő emberekre is vigyázni kell, amit Gáspár elvtárs mondott. Erről jut eszembe egyébként, hogy elfelejtettem a szériában felsorolni Gáspár elvtársakat is, pedig a SZOT is azok közé tartozik, aki más vonalat visz néhány kérdésben, mint például a nyereségrészesedés kérdésében. Nem szemben álló vonalat, de más vonalat. Lehet az is, hogy nem a SZOT, de a Népakarat⁵⁰ feltétlenül, ezt minden újságolvasó látja. Az egész nyereségrészesedéssel az a helyzet, hogy volt elvi döntés, ami helyes volt, a baj az volt, hogy olyan tervvel volt összekapcsolva, amiről kiderült, hogy a reális lehetőségeket messze nem vette figyelembe. Kiment a rendelet, elmúlt egy-két hónap, és szólt a SZOT és a PTO, hogy semmi érdeklődés nincs a dolgozóknál a nyereségrészesedés iránt, kell valamit csinálni. Mondtam, hogy beszélgessenek egy kicsit erről az emberekkel. Most azután már semmi más nem érdekli az embereket, mint a nyereségrészesedés. Két hónapig panaszkodtak, hogy nem érdeklődnek iránta, azután már nagyon is felkeltették az érdeklődést.

A munkastílussal is kell foglalkozni, a tömegszervezeteket és a termelést is beleértve. Itt a Vasas Szakszervezet főtitkárával értek egyet. Ő mondotta, hogy nem itt képviseli a szakszervezetet, hanem ott, a szakszervezetben a pártot. Mi jó katolikus módján azt mondjuk, hogy ámen, azazhogy úgy legyen. Mi gyakran a Somogyi elvtárssal veszekszünk, hogy ne mindig a SZOT pozícióját védje a PB-n, hanem a párt pozícióját a SZOT-nál. Például a nemzeti jövedelem hovatfordításának kérdésénél arról volt szó, hogy a SZOT-nak véleményezési vagy egyetértési joga van-e. Ha egyetértési joga van, akkor kiderül, hogy két kormány van, mert egyetértési joga csak a kormánynak lehet. Ezt végig kell gondolni, s akik felvetették a kérdést, nem gondolták végig. Azt mondják, hogy jó lenne ezt megoldani, hogy a SZOT-nak tekintélye legyen. Mi is szeretnénk, ha a SZOT-nak tekintélye lenne, szükség is van erre, de ne így oldják meg.

A különböző felszólalók egyetértettek, hogy eredményes volt az év, talán maradjunk annál, hogy az utolsó három és fél hónap. Eredményes volt első sorban azért, mert a párt egysége megnőtt, azaz növekedett, a marxizmus-leninizmus elvei alapján, és a párt politikai vonala erősebbé vált. Megmondhatom, hogy nemcsak általában erősödött a párt, hanem a Központi Bizottság egysége is erősödött. Nem akarok most párhuzamot vonni a novem-

ber 11-i ülésével, amikor azon vitatkozott a KB, hogy Nagy Imrével együtt védjük-e meg a proletárdiktatúrát, vagy ellene, vagy nélküle. Kiderült egy sor kérdésben, hogy nem volt egység. Sokat javult azóta az egység. Harcban erősödött meg az egységünk, már a pártértekezlet előtt tartott KB ülésen és a pártértekezleten is látható volt.

Ami a Politikai Bizottságot illeti, ott is nagyon éles nézeteltérések voltak a korábbi hónapokban, és éles politikai harc folyt az ülések idején is. De nagyon örvendetes javulás van, mint tanú mondhatom, a Politikai Bizottság egységes. Amikor a kínai elvtársakkal szemben ültünk, láttuk azt a Politikai Bizottságot, amely 1935 óta majdnem ugyanazon összetételben működik. A kínai kommunista párt és a népköztársaság erejének nem is olyan feltétele az ilyesmi [sic!]. Ez is egyik tanulsága az októberi eseményeknek.

A Politikai Bizottságon belül az elvi egyetértés a sok vita közepette kovácslódott össze. És a Központi Bizottságon belül ugyanez a folyamat. De tudni kell azt, hogy ennek az egységnek az összekovácsolása mindnyájunk feladata. Ennek az egységnek az összekovácsolásához hozzátartozik az őszinteség, a nyíltság, mert csak azt tartom barátomnak, aki szemembe mondja, hogy itt és itt helytelen álláspontot képviseltél. Voltak az elmúlt időkben olyan emberek, akik a szemembe azt mondták, milyen nagyszerű ember vagy, ilyen emberből kevés van az országban. Rá két óra múlva a hátam mögött már másként beszéltek.

Megmondom, nagyon örülök a vita jellegének és színvonalának. Azt hiszem, örömmel állapíthatjuk meg, hogy a fontos kérdésekben egyetértés van. Valaki azt mondta: most már Marosán és Kádár is népszerű. De ez vonatkozik a többi vezetőkre is. Az elmúlt időben kettőnket szidták a legtöbbit, mert bemásztunk oda is, ahol darazsak voltak. Később megértették, hogy helyesen cselekedtünk. A párt tekintélyére vigyázni kell, ami a személyeken is múlik. Például helytelen az a nézet, hogy Arany-ünnepséget csak Dobi tarthat, Ady-ünnepélyt pedig csak én. Központi rendezvénynek pedig csak az számít, ahol Kádár, vagy Marosán és Dobi szólal fel.

Végezetül szeretnénk a határozatnak nyers vázlatát jóváhagyatni, amelyben bizonyos instrukciókat leszögeznénk.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Azt hiszem, helyes lesz Kádár elvtárs összefoglalóját alapul venni, és ezt a határozati javaslatot, amelyet fel fogok olvasni.

Mielőtt ezt megtenném, szükségét érzem annak, hogy elmondjam, hogy 35 éve szervezett munkás vagyok, de ülésen ilyen jól még nem éreztem magam. Egy évről beszélt a Kádár elvtárs. Egy évvel ezelőtt nem volt párt. És most a Bakó elvtársnő arra hivatkozott, hogy a legutóbbi titkári értekezlet nem vált egy panaszgató értekezletté, s ez az első eset. Itt is főképpen két dolog ragadta meg a figyelmet. 1. Nyíltan beszéltek az elvtársak. Ez hiányzott 1949 után a mi pártunkból, erre nagyon vigyázni kell. Egyetérttek azzal, hogy a Központi Bizottságban ápolni kell ezt a szellemet, ez külön feladata a Politikai Bizottságnak és a Titkárságnak.

A mai tanácskozás folytatása annak a tanácskozásnak, amikor összehívtuk a 23 tagú ideiglenes pártvezetőséget, amikor napokon keresztül vitatkoztunk a történelmi jelentőségű 4-es ponton.⁵¹ Kollektív munka volt ez, harc eredménye.

Azt mondják az elvtársak, hogy hosszú idő után hívtuk össze a Központi Bizottságot. Allítom, ha felmerült volna egy fontos kérdés, amit meg kellett volna beszélnünk, éjjel is összehívtuk volna a Központi Bizottságot, mint ahogy ezt megtettük, amikor szükség volt rá.

Vigyük tovább ezt a szellemet. Ez a pártból kisugárzik, és nagy hasznára lesz a mozgalomnak.

A határozati javaslat – amennyiben az elvtársak elfogadják – mint párt-dokumentum el fog jutni a pártfunkcionáriusokhoz. A sajtóban holnap csak egy kommuniké fog megjelenni. (Marosán elvtárs felolvassa a határozati javaslatot.)

Azt hiszem, hogy ez a határozati javaslat érintette az összes kérdéseket, amelyekről a referátumok szóltak. Kinek van ezzel kapcsolatban észrevétele?

RÉVÉSZ GÉZA elvtárs: Egyetértek a javaslattal, csupán két módosításom lenne: 1. A szövegbe azt kellene belevenni, hogy „megvitatta és elfogadta”. 2. A statáriummal kapcsolatos szöveg félreérthető. Javasolom, hogy ne beszéljünk amnesztiáról.⁵²

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Azt hiszem, megfelelőbb lenne, ha ezt egy megfelelő politikai bevezetővel látnánk el.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Az okmányon fel kell tüntetni, hogy „szövegezte a Központi Bizottság utasítása alapján a Titkárság”.

SÁNDOR JÓZSEF elvtárs: Javasolom, hogy az összes alapszervezeteknek küldjük meg azzal, hogy ismertessék a párttagokkal.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Ez túl széles lenne. Csak a járási pártbizottságokig gondoljuk kiküldeni. Elfogadják az elvtársak ezt a nyers tervezetet? Ha igen, kérem szavazzanak.

A Központi Bizottság a felolvasott határozati javaslatot egyhangúlag elfogadta.⁵³

JEGYZETEK

1 A Kádár János vezette magyar párt- és kormányküldöttség 1957. szeptember 27.–október 5. között tartózkodott Kínában.

2 Személyét nem sikerült azonosítani.

3 1957. október 25-étől november 1-jéig japán szakszervezeti küldöttség tartózkodott Magyarországon. A delegációt Kitaga-Wa, a SOHYO szakszervezeti központ nemzetközi kapcsolatokért felelős funkcionáriusa vezette. L. a *Népkarat 1957. október 26.–november 2-i* számát.

4 Illyés Gyula (1902–1983) író, költő. Családi nevét (Illés) 1933-ban változtatta hivatalosan Illyésre, de már 1925 óta használta ezt a változatot.

5 Törökország és Szíria között.

6 1955. május 11–14-én Varsóban tárgyalt Albánia, Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, a Német Demokratikus Köztársaság és a Szovjetunió kormányküldöttsége. A kormányfők barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezményt írtak alá; megalakították a fegyveres erők közös parancsnokságát. A szer-

- zódést – amely 1955. június 6-án lépett életbe – a magyar országgyűlés május 25-én iktatta törvénybe.
- 7 A G. A. Nasszer államfő kedeményezésére alakult Nemzeti Unió Párt (1957. november 2.) Egyiptom egyetlen törvényes pártja lett: minden más politikai szervezetet, így a munkásszervezeteket is feloszlatták.
- 8 Gomulka, Wladislaw (1905–1982) 1956-tól 1970-ig a LEMP első titkára.
- 9 A KISZ Országos Ertekezlete 1957. október 25–27-én ülésezett Budapesten.
- 10 A KISZ alakuló gyűlését 1957. március 21-én tartották az Erkel Színházban.
- 11 1957. szeptember 4-ének délutánján tiltakozó gyűlést rendeztek a Sportcsarnokban az ENSZ ötös bizottságának jelentése és a „magyar kérdésnek” az ENSZ-közgyűlés napi-rendjére vétele ellen. A demonstráció során Fodor József költő felolvasta a magyar írók tiltakozó nyilatkozatát, majd felsorolta azon írók és költők nevét, akik aláírták a deklarációt. (*Népszabadság*, 1957. szeptember 5. 1–2. p.) A dokumentumnak hiteles példánya nem található meg a levéltárban, csupán három gépelt oldal terjedelmű, dátum és aláírások nélküli szövege. (*MOL–M–288. f. 33/1957/5. ó. e.*)
- 12 AHazafias Népfront Országos Tanácsa 1957. október 21–22-én ülésezett.
- 13 A Hazafias Népfront elnökévé Apró Antalt, főtítkárává Ortutay Gyulát választották. Dobi István (1898–1968) politikus; a Független Kisgazdapárt vezető garnitúrájának tagja, alelnöke, majd 1947 júniusától elnöke; 1948–1952: a Minisztertanács elnöke, ezt követően 1967-ig az Elnöki Tanács elnöke. Államfőként ő eskette fel a Kádár-kormányt 1956. november 7-én, 1959-ben lépett be az MSZMP-be és a KB tagja lett haláláig. Szakasis Árpád (1888–1965) újságíró, politikus; 1945 és 1948 között az SZDP főtítkára, 1948-tól 1950-ig az MDP elnöke; 1948–1949-ben köztársasági elnök, 1949–1950-ben az Elnöki Tanács elnöke; 1950-ben koncepció perben életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, 1956. márciusban szabadult; 1959-től haláláig az MSZMP KB tagja. Apró Antal (1913–1994) szobafestő, politikus; 1945-től 1989-ig parlamenti képviselő, 1945-től 1988-ig a KV, ill. a KB tagja; számos kormányzati és szakszervezeti tisztség viselője.
- 14 Az MSZMP KB Politikai Bizottsága 1957. október 16-án tárgyalta a HNF vezető szerveiben végrehajtandó személyi változásokról. (*MOL–M–288. f. 5/46. ó. e.*) Andics Erzsébet (1902–1986) történész; 1948-tól 1956-ig az MDP KV tagja, 1953–1954-ben az oktatásiügyi miniszter első helyettese, 1954 végétől 1956 októberéig a KV Tudományos és Kulturális Osztályának vezetője; 1956. november 15-én családostul Moszkvába került, ahonnan 1958-ban térhetett haza. Hegedűs András (1922–) politikus, szociológus; 1948-tól 1950-ig az MDP KV Mezőgazdasági és Szövetkezeti Politikai Osztályának vezetője; 1951 és 1956 között az MDP KV és PB tagja; 1955 áprilisától 1956. október 24-éig miniszterelnök; 1956. október 24. és 27. között a miniszterelnök első helyettese; 1956. október 28-ától 1958 szeptemberéig a Szovjetunióban tartózkodott. Rákosi Mátyás (1892–1971) politikus; 1945-től az MKP, majd az MDP főtítkára, 1953-tól első titkára; 1956 augusztusától haláláig a Szovjetunióban élt. Horváth Márton (1906–1987) újságíró, politikus; 1944-től 1956-ig az MKP, ill. az MDP KV tagja, a kulturális politika egyik fő irányítója. Lukács György (1885–1971) filozófus; Nagy Imre kormányában (1956. október 27.–november 3.) népművelési miniszter; 1956. október 23–24-én az MDP KV, november 1-jén az MSZMP Intéző Bizottságának tagja lett; november 4-én a jugoszláv követségre menekült, november 23-án Romániába internálták, ahonnan 1957. április 10-én térhetett vissza Budapestre. Dávid Ferenc (sz. 1915) szerszámlakatos; 1956 júniusától a HNF OT titkára.
- 15 Erre az IIB 1957. április 16-i ülésén került sor. (*MOL–M–288. f. 5/22. ó. e.*)
- 16 A nagygyűlést annak évfordulója alkalmából tartották, hogy 1956. október 30-án több-órás tűzharc után fegyveres csapatok elfoglalták az MDP budapesti pártbizottságának Köztársaság téri székházát. A nagygyűlés szónoka Marosán György volt. (*L. Népszabadság* 1957. október 31./1–3. p.)
- 17 Az ENSZ XI. közgyűlésén (1956. november 12.–1957. március 9.) elfogadták a főtítkár javaslatát, hogy öttagú különbizottságot hoznak létre a „magyar kérdés” kivizsgálására. Az ún. ötös bizottság 1957. június 2-án betervezett jelentésének megvitatására összehívott rendkívüli ENSZ-közgyűlés elmarasztaló határozatot hozott, amelynek értelmében

- a XII. rendes közgyűlés is napirendre tűzte a magyar kérdés megvitatását. Az MSZMP KB Titkárságának 1957. augusztus 9-i ülésén foglalkoztak a jelentéssel kapcsolatos tiltakozó kampány megszervezésével (MOL-M-288. f. 7/11. ő. e.), aminek folyamányaként augusztus végén országsszerte tiltakozó röpgyűléseket tartottak.
- 18 L. az 1. sz. jegyzőkönyvet.
- 19 A fontos és bizalmas munkakörök betöltéséről szóló 1957. évi 66. sz. törvényerejű rendelet értelmében a bűntetlen előéletet erkölcsi bizonyítvánnyal kellett igazolni; az erkölcsi bizonyítványban csak jogerős bírói ítélet volt feltüntethető. A tvr. végrehajtásáról az 1093/1957. (XII. 28.) Korm. számú határozat intézkedett. A tvr. 1958. január 1-jén lépett hatályba.
- 20 L. Népszabadság 1957. november 3. (1-2. p.): „Egy esztendő” című írás.
- 21 L. az 1. sz. függelékét.
- 22 Kádár azt mondta, hogy „A pártértekezlet óta a párttagság száma 38 000-rel emelkedett”.
- 23 Friss István előadásának bővített szövegét a Népszabadság 1957. október 2-i száma (3-4. p.) közölte „Népgazdaságunk vezetésének néhány gyakorlati és elméleti kérdéséről” címmel.
- 24 Péter György (1903–1969) statisztikus, közgazdász; 1945–1948-ban az OTI igazgatója; 1948-tól 1968-ig a KSH elnöke; 1950-től 1964-ig a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem tanszékvezető tanára.
- 25 Nagy Tamás (1914–1993) közgazdász; 1948-tól 1952-ig a Közgazdaságtudományi Egyetem kurátora, majd tanszékvezetője; 1945-től 1981-ig az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének osztályvezetője, majd igazgatóhelyettese; 1956. október 27-étől a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottságának, 1956. november 21-étől a Magyar Értelmiség Forradalmi Tanácsának tagja.
- 26 Friss István Péter György, Nagy Tamás, Erdős Péter és Kornai János közgazdasági nézeteivel vitázott.
- 27 Soós Gábor (1922–1993) agrármérnök; 1948-ban az Állami Gazdaságok főigazgatója; 1953–1956-ban a Gépállomási Főigazgatóság helyettes vezetője, majd 1957 márciusáig földművelésügyi miniszterhelyettes; 1957-től 1964-ig az FM főosztályvezetője, ill. ismét miniszterhelyettes, majd a Mezőgazdasági és Élelmészügyi Minisztérium államtitkára.
- 28 Horváth Mihály honvéd vezérőrnagy.
Markos György (1902–1976) közgazdász: 1948-tól a Közgazdaságtudományi Egyetem tanszékvezető tanára; 1956. október 27-étől a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottságának egyik vezetője, 1956. november 21-étől a Magyar Értelmiség Forradalmi Tanácsának titkára.
- 29 A „kapott anyag” Fock Jenő beszámolója I. részének nyers és némileg rövidített változata.
- 30 Déry Tibor (1894–1977) író; 1956 nyarán kizárták az MDP-ből; 1956 szeptemberétől az Írószövetség Elnökségének tagja. Alapító tagja a Magyar Értelmiség Forradalmi Tanácsának. 1957 áprilisában letartóztatták, novemberben a koncepció íróperben 9 évi börtönbüntetésre ítélték. 1960-ban amnesztiával szabadult.
- 31 Tardos Tibor (1918–) író, újságíró: 1948–1954-ben a Szabad Nép, majd a Szabad Ifjúság munkatársa. 1956. július végén kizárták az MDP-ből. 1957 novemberében – miután már januárban letartóztatták – koholt vádak alapján másfél évi börtönbüntetésre ítélték. 1963 óta Franciaországban él.
- 32 „Hajnalodik...” a címe a Szabad Nép 1956. október 29-i száma vezércikkének.
- 33 Személye nem azonosítható. Bakó Ágnes szóbeli közlése szerint elhallás miatti elírásról lehet szó.
- 34 Mészáros Ági (1918–) színművész.
- 35 Bessenyei Ferenc (1919–) színművész; a Magyar Színművészek és Filmművészek Szövetsége Forradalmi Bizottságának, 1956. november 21-étől a Magyar Értelmiség Forradalmi Tanácsának tagja.
- 36 Talán Varga Józsefről van szó, akit – a Ganz Vagon- és Gépgyár műszaki igazgatójaként – a vállalat ideiglenes munkástanácsának egyik elnökhelyettesévé választottak. (Szabad Nép, 1956. október 29. 2. p.)
- 37 Földvári Rudolf (1921–) 1946-tól az MKP, ill. az MDP apparátusának munkatársa; 1952-től az MDP Budapesti Bizottságának első titkára; 1951-től 1956-ig az MDP KV tagja, 1953–1954-ben a PB tagja; 1956. október végén beválasztották a Borsod Megyei Munkás-

- tanácsba; november 5-én a szovjet biztonsági szervek Ungvárra vitték és börtönbe zárták; 1957 márciusában kizárták az MSZMP-ből; 1958-ban életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték; 1961-ben kegyelemmel szabadult.
- 38 Déri Ernő 1956 októberében a Miskolci Városi Pártbizottság titkára volt.
- 39 A felszólaló valószínűleg a megyébe járó instruktorra, Peták Pálra gondolt, aki az Ózdi Kohászati Művekben dolgozott 1951-ig. A Lenin Kohászati Művek párttitkára Nemeskéri János volt.
- 40 Nem egyértelmű a szöveg. Benke Valéria talán arra utalt, hogy „balról” Major „támad”, jobbról Illés. Ez esetben Illés Béláról nem lehet szó, hanem Illés Endréről, vagy Illyés Gyuláról. Illés Endre – Vas Istvánnal közösen írt – Trisztán című, Illyés Gyula Dózsa György című drámája 1956-ban jelent meg.
- 41 Szakáts Miklós (1920–1973) színművész; 1956. október 30-ától a Magyar Színház- és Film-művészeti Szövetség Forradalmi Bizottságának tagja, majd néhány hónapig főtítkára; 1957-ben öt hónap börtönbüntetésre ítélték; 1969-ben Angliába távozott, később az Egyesült Államokban telepedett le.
- 42 Személyét nem sikerült azonosítani.
- 43 A vállalati gazdálkodás megszilárdítása érdekében teendő intézkedésekről szóló 1020/1957. (II. 10.) Korm. határozat kimondta: „...a vállalati nyereség az alapja a vállalat önállóságának és a vállalati dolgozók nyereségrészesedésének”.
- 44 A népi ellenőrzésről szóló 1957. évi VI. törvényt az országgyűlés 1957. december 1-jén fogadta el.
- 45 1957. november 17-én az Elnöki Tanács 1957. évi 63. törvényerejű rendelete hatályon kívül helyezte az 1956. évi 25. törvényerejű rendeletet, és ezzel megszüntette a munkás-tanácsokat. Az egyidejűleg közzétett 1086/1957. Kormányhatározat üzemi tanácsok megalakítását rendelte el, és meghatározta hatáskörüket.
- 46 A Forradalmi Munkás-Paraszti Kormány 1956. november 27-én felhívással fordult a parasztsághoz. A kormány nyilatkozata a parasztság szabad elhatározására bízta a gazdálkodási mód megválasztását, vagyis a szövetkezet megszüntetésének, fenntartásának, alakításának vagy formájának kérdését. Egyidejűleg közzétették a földművelésügyi miniszternek a termelőség-szövetkezetből való kilépést és a termelőség-szövetkezet feloszlását szabályozó (65/1956. FM) utasítását. L. bővebben: *Pető Iván–Szakács Sándor: A hazai gazdaság négy évtizedének története 1945–1985. I. Az újjáépítés és a tervutasításos irányítás időszaka. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1985. 299–301. p. Vö. még: MOL–M–288. f. 28. 1957/11. ó. e. 100–104. p.*
- 47 Csergő János (1920–1980) vasesztergályos, majd gépészmérnök; 1954–1956-ban az MDP KV tagja, 1966-tól 1980-ig az MSZMP KB tagja; 1949–1951-ben a Magyar Posta főigazgatója, 1950–1951-ben nehézipari minisztériumi, majd kohó- és gépipari minisztériumi államtitkár, ill. a kohó- és gépipari miniszter első helyettese; 1951 és 1954 között – megszakítással – a központi pártapparátusban osztályvezető-helyettes, majd osztályvezető; 1954 októberétől 1956. október 31-éig, majd 1957. májustól 1963. márciusig kohó- és gépipari miniszter; 1963 és 1977 között a Ganz-MÁVAG Vagon- és Gépgyár vezérigazgatója.
- 48 Csatár György, a Népszabadság szerkesztőbizottságának helyettes vezetője. A „nagyon sajnáljuk” megjegyzés arra utal, hogy Csatár György röviddel korábban, 1957. október 24-én halt meg. (*Népszabadság, 1957. október 26.*)
- 49 Péter János (1910–) református lelkész, diplomata, politológus; 1953-tól 1990-ig parlamenti képviselő, 1973-tól 1988-ig az országgyűlés alelnöke; 1966–1988-ban az MSZMP KB tagja; 1957-től 1961-ig az Elnöki Tanács tagja; 1958-tól 1961-ig a külügyminiszter első helyettese, majd 1973. december 14-éig külügyminiszter.
- 50 1956. november 1.–1958 januárja között ezzel a címmel jelent meg a Népszava.
- 51 Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága 1956. december 2-án, 3-án és 5-én tartott folyamatos ülésének utolsó napján fogadták el azt a határozatot, melynek ellenforradalom-koncepciója („Az eseményeknek négy alapvető oka, illetve mozgató tényezője volt”) a rezsim politikai sarkkövéül szolgált. Az MSZMP IKB 1956. december 5-én elfogadott határozata szerint az 1956. október 23-án kezdődött eseményekhez vezető okok és hatóerők a következők voltak: „1. A Rákosi–Gerő-klikk, melynek a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségében és a Magyar Népköztársaság kormányában döntő befolyása volt, 1948 végétől kezdve letért a marxizmus–leninizmus elvi alapjáról... A Rákosi–Gerő-klikk antileninista, a kommunista párttól idegen vezetési módszereivel sza-

kadást idézett elő a párt vezetősége és tagsága, a párt és a munkásosztály, a munkásosztály és szövetségese, a parasztság, valamint a párt és [az] értelmiségi dolgozók között. Aláásták és gyengítették a párt tekintélyét.” „2. Az októberi események keletkezésében és azok tragikus fordulatában súlyos szerepet játszott a korábbi években kialakult és állandóan növekvő pártellenzéknek az a szárnya, amely Nagy Imrét és Losonczy Gézát választotta zászlajául... A pártellenzéknek ez a csoportja, amely a hibák kijavításához pozitív programot nem adott, egyoldalúan csak a pártot támadta, s egyidejűleg a reakciótól nem határolta el magát.” „3. Az októberi események előkészítésében és kibontakozásában alapvető tényező volt a Horthy-fasiszta és a magyar kapitalista-földesúri ellenforradalom, amelynek jelentős erői működtek illegálisan idehaza, fő erői pedig Nyugat-Németországban gyülekeztek és szervezkedtek.” „4. A magyarországi eseményekben végül döntő és alapvető szerepet játszott a nemzetközi imperializmus, amelynek céljai természetesen túlmentek a magyar kérdésem.” A jegyzőkönyveket közli: *A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei. I. kötet. 1956. november 11.–1957. január 14. Intera Rt. 1993. 139–147. p.*

52 1957. november 3-án az Elnöki Tanács 1957. évi 62. törvényerejű rendelete intézkedett az 1956. évi 28. és 32. törvényerejű rendeletekkel bevezetett rögtönbíráskodás megszüntetéséről.

53 L. a 2. sz. függelékét.

FÜGGELÉKEK

I. sz. függelék

GAZDASÁGI HELYZETÜNK A III. NEGYEDÉV VÉGÉN ÉS SORON LEVŐ FELADATAINK

Tisztelt Elvtársak!

A Központi Bizottság május 17-e óta nem tárgyalta az ország gazdasági helyzetét és az ebből adódó feladatainkat. A III. negyedév után szükségesnek látta a Politikai Bizottság, hogy ezt a kérdést napirendre tűzze a Központi Bizottságban.

A referátum keretében a 3 negyedév eredményeinek ismertetése, jelenlegi helyzetünk elemzése mellett, az 1958-as népgazdasági tervről is rövid ismertetőt kell adni.

I.

AZ ELSŐ HÁROMNEGYEDÉV GAZDASÁGI EREDMÉNYEI

A népgazdasági terv teljesítése során az elmúlt háromnegyedév alatt a tervezettnél nagyobb mértékben emelkedett a ipar és a mezőgazdaság termelése. A nagyobb termelés lehetővé tette a belkereskedelmi és az export árualapok, valamint a beruházások növelését is. A tervezettnél jobbak nemcsak a mennyiségi, hanem a termelékenységi és az önköltségi, valamint a pénzügyi mutatók is. Noha a tervteljesítés eddigi alakulása kedvező, ez nem fedheti el, hogy népgazdaságunk helyzete még korántsem kielégítő és a népgazdasági egyensúly biztosítására még igen nagy erőfeszítéseket kell tenni.

A terv teljesítését a népgazdaság főbb területein a következők jellemzik: a szocialista ipar 1957. első háromnegyedévi tervét jelentősen túlteljesítette. Az egy munkanapra eső termelés (a minisztériumi iparban) szeptemberben már kb. 7%-kal meghaladta az 1956. I–IX. hónap napi átlagát. Az első háromnegyedév összes ipari termelése azonban így is a múlt évinek csak 91%-a. A tervezettnél magasabb a termelékenység is. Az egy munkásra jutó termelés az első háromnegyedévben meghaladta az előirányzottat. A termelékenység kedvező alakulását elősegítette a termelési előirányzatok jelentős túlteljesítése, a termelőkapacitások jobb kihasználása. Emellett a túlteljesítéshez nagymértékben hozzájárult az egyéni teljesítmények növekedése, a teljesítménybérezés visszaállítása, a munkafegyelem javulása. Figyelembe kell venni azonban azt is, hogy a tervtúlteljesítés ellenére, a termelékenység a II. negyedévben 5,6%-kal, az I. félévben 11,9%-kal az 1956. első háromnegyedévi színvonal alatt maradt és azt csak szeptemberben érte el.

A termelési tervek teljesítését, illetve túlteljesítését nagyban elősegítette, hogy a baráti országok és különösen a Szovjetunió hitelben történt nyersanyagszállításai következtében az anyagellátás, néhány kivétellel, egyenletesebb és biztonságosabb volt, mint a korábbi években.

A tervezettnél kedvezőbbek a mezőgazdaság terméskilátásai is. 1957. évben mezőgazdaság termékeinek mennyisége előreláthatóan mintegy 4,8%-kal – ezen belül a növénytermelésé 4,5%-kal, az állattenyésztésé 5,2%-kal – lesz több a tervezettnél. A magasabb teljesítés a vetésterület és az állatállomány kedvező alakulásából, a megnövekedett termelési kedvből, valamint a jobb időjárás hatásaként keletkező magasabb termésátlagokból következik.

Kenyérgabonából mintegy 35 ezer vagonnal, takarmánygabonából – kukoricával együtt – mintegy 80–85 ezer vagonnal, burgonyából 50 ezer vagonnal több, napraforgóból 7 ezer vagonnal kevesebb termés várható a tervezettnél. A kedvező időjárás, valamint a jól elvégzett védekezési munkák következtében, a szőlő is jó termést ígér. A tervezett 2 470 000 hektoliter bornál mintegy 260 ezer hektoliterrel több várható.

A márciusi állatszámllás adatai szerint a szarvasmarhalétszám 1956. évhez képest, az ellenforradalmi események következtében 200 ezer darabbal csökkent. Az utóbbi hónapok érintkezései, valamint a borjúvágások csökkentésére irányuló intézkedések kedvezően hatnak a szarvasmarha-tenyésztésre. A termelőszövetkezeteknél az ellenforradalom okozta károk után ismét emelkedik a szarvasmarhalétszám, bár közel sem kielégítő mértékben.

Az ország sertésállománya júniusi adatok szerint az 1956. júniusinál ugyan mintegy 800 ezer darabbal kisebb, de a 6 millió darabos állomány alapján a tervezettnél 2–300 ezer darabbal több lesz a vágósertés.

A mezőgazdasági termékek felvásárlása eredményesen halad. A legfontosabb termékekből a felemelt tervet előreláthatóan teljesítjük. Az évi felvásárlási tervet október 19-ig kenyérgabonából 83,4%-ra, takarmánygabonából – kukorica nélkül – 98%-ra teljesítettük. A kukorica felvásárlási tervét pedig 16,8%-ra.

Amíg a fő termékeknel a felvásárlás jól halad, az egyéb cikkekben (tojás, zöldség, gyümölcs), amelyeket általában a SZÖVOSZ vásárol fel, a helyzet kedvezőtlenebb. Ennek oka a nagyfokú szervezetlenségben, helytelen árpolitikai intézkedésekben és a nem megfelelő prémiumrendszerben található meg. E hibák következtében széles körben kialakult a spekuláció, zökkenők vannak az átvételben és az ellátásban, magas fogyasztói árszínvonal alakult ki, sok esetben alacsony felvásárlási árszínvonal mellett. Ez az állapot egyrészt a termelési kedvet veszélyezteti, másrészt a városi lakosság körében az életszínvonal stabilitásába helyezett bizalmat hátrányosan befolyásolja.

A szerződéses termelés általában megfelelő. Kivételt képez a cukorrépa, ahol jelenleg el-sősorban az egyéni gazdaságoknál lemaradás van a szerződéskötésben. Eddig ugyanis mintegy 115 ezer kat. hold cukorrépa termelésére kötöttek szerződést, a 170 ezres tervvel szemben.

Termelőszövetkezeti mozgalmunkat a következők jellemzik: amíg 1956. október 15-én 3954 termelőszövetkezet működött, 2 268 175 kat. hold földön, 298 473 taggal, addig ma 2580 termelőszövetkezetünk van, 1 162 800 kat. hold földterülettel. A termelőszövetkezetekben jelenleg 122 456 tag dolgozik.

A tavalyi 1057 termelőszövetkezeti csoporttal szemben, melyek 346 454 kat. hold földdel rendelkeztek, taglétszámuk pedig 58 546 volt, jelenleg 928 termelőszövetkezeti csoport működik, 245 703 kat. hold földön, több mint 38 000 taggal. A különféle termelési társulások száma jelenleg mintegy 2000, 38 000 kat. hold földdel és mintegy 51 000 taggal.

A termelőszövetkezetek és termelőszövetkezeti csoportok jelenleg 1 077 946 kat. hold szántón, az ország szántóterületének 11,8%-án gazdálkodnak, az 1956. évi 22,4%-kal szemben. A termelőszövetkezetekben dolgozó tagoknak 62%-a földnélküli, vagyis volt agrárproletár, vagy szegényparaszt. A középparasztok aránya a múlt évi 27,8%-ról 15,2%-ra csökkent.

A külkereskedelem háromnegyedéves exporttervét 17,5%-kal, az importot 0,4%-kal túl teljesítette. Ennek megfelelően a háromnegyedévben a külkereskedelem a tervhez képest mintegy 510 millió Dft. egyenleg javulást ért el.

A kivétel a jelentős túlteljesítés ellenére is, az elmúlt évinek csak 76%-a. Ez a termelés alacsonyabb színvonala mellett, elsősorban a lakosság megnövekedett fogyasztásának következménye, bár az ipari termelés szerkezete sem elégíti ki a külkereskedelem követelményeit.

A kiskereskedelem az első háromnegyedévben 7,9%-kal nagyobb forgalmat bonyolított le, mint a múlt év hasonló időszakában. Az áruforgalom struktúrája kedvezően változott meg, amit mutat az, hogy amíg a múlt év első háromnegyedévében az összforgalmon belül az élelmiszer-forgalom 53,8% volt, most csak 50,3%, az iparcikkforgalom viszont 46,2%-ról 49,7%-ra növekedett.

Emellett az élelmiszer-ellátás jó volt, az igényeket – néhány cikk kivételével (pl. édesipari termékek, gyarmatarúk, baromfi) – teljes mértékben kielégítette.

A kiskereskedelem 1957 első háromnegyedévében – változatlan áron – ruházati cikkek-ből 23,2%-kal, vegyesipari cikkből pedig 16,5%-kal nagyobb forgalmat bonyolított, mint a múlt év hasonló időszakában.

Bár a június 30-i kereskedelmi készletek majdnem elérték, sőt a szeptember 1-i készletek mintegy 850 millió Ft-tal túl is haladták a múlt év azonos időpontjának árukészletét, a hiánycikkek köre mégis túlzottan nagy. Ehhez a jelentős forgalomemelkedésen kívül hozzájárultak a Belkereskedelmi Minisztérium készletgazdálkodásában mutatkozó hiányosságok is.

A beruházási terv teljesítése mind a tervhez, mind az elmúlt évek hasonló időszakához viszonyítva magas. A túlteljesítés legfőképpen arra vezethető vissza, hogy a kivitelező és a beruházó hatóságok csak késlekedve és igen vonatottan hajtották végre a fedezet nélküli beruházások leállítására vonatkozó kormányhatározatokat.

A beruházási eszközök felhasználása ez évben is szétforgácsolódott. Ezzel magyarázható,

hogy a befejezésre váró beruházások értékösszege az 1956. évi 11,2 milliárd Ft-ról az év első felében 13 milliárd Ft-ra emelkedett. Noha az építőipar tervét túlteljesíti, a tervben kijelölt legfőbb objektumok építkezési üteménél, az állami erőből történő lakásépítési program teljesítésében lemaradás van. Jelentős a lemaradás a bányászlakások építésében.

Jó ütemben halad a magánlakás-építés. Az előirányzott 20 000 lakásból az I. félév végéig 9048 darab készült el. (Az elmúlt években még soha nem volt ilyen magas az éves előirányzat félévi teljesítése.)

Az ellenforradalom a pénzügyek terén is súlyos helyzetet teremtett. A termelés nagyarányú visszaesése miatt jelentős összegű bevétel maradt el, a kiadások viszont jelentős mértékben megnövekedtek. A kibocsátott vásárlóerő erősen megnőtt, a rendelkezésre álló árukészlet a termelés visszaesése, a fosztogatások és a nagyarányú vásárlások következtében mintegy 6000 millió forinttal csökkent. Az államháztartás egyensúlya felborult, infláció fenyegette az országot.

Gazdasági erőfeszítéseink 1957. év első felében arra irányultak, hogy a belső erőforrásokat és a baráti országok által nyújtott anyagi segítséget – a dolgozó nép életszínvonalának növekedése mellett – a megingott egyensúly visszaállítására és stabilizálására mozgósítsuk.

Az erőfeszítések sikerrel jártak és bár sok tekintetben nem értük el az elmúlt év színvonalát, az említett legfontosabb területeken az egyensúly helyreállt.

Az állami költségvetés mérlege már az első félévben a tervezettet jóval meghaladó bevételi többlettel zárult. A bevételi többlet növekedése a harmadik negyedévben tovább folyt, és szeptember 30-án elérte a 2,5 milliárd forintot.

Politikai és gazdasági szempontból egyaránt nagy jelentőségű az a körülmény, hogy a lakosság – ezen belül elsősorban a dolgozó parasztság – állampolgári kötelezettségének eleget téve, általában pontosan fizeti adóját. Ezen a címen a költségvetés – az első félévben az 1956. évihez képest 13%-kal, 219 millió forinttal több bevételhez jutott. Előzetes adatok szerint az adófizetés, beleértve a természetben fizetendő földadót is, a III. negyedévben is hasonló eredményekkel járt.

A költségvetési szervek kiadásainak összege az előző év azonos időszakához képest nem változott, felhasználásuk azonban kedvezőbb: az államigazgatási kiadásoknál elért megtakarításokból növelni lehetett a szociális és egészségügyi, valamint a kulturális kiadásokat.

A forgalomban levő bankjegymennyiség a sztrájkok és a termelés visszaesése következtében fellépő áruhiány miatt az elmúlt év végén és az év elején fokozatosan nőtt és március 2-án érte el az 1946. évi stabilizáció óta tapasztalt legmagasabb szintet. Ettől kezdve azonban fokozatosan csökkent és a félév végén több mint 100 millió forinttal volt alacsonyabb, mint az elmúlt év végén. A forint vásárlóerejének megőrzése szempontjából különösen kedvező az, hogy a forgalomban levő bankjegymennyiség a III. negyedév során az elmúlt években szokásos 5–600 millió forintos növekedés helyett csak 147 millió forinttal nőtt. Mindez arra mutat, hogy a vásárlóerő és árualap egyensúlyát a rendkívüli nehézségek ellenére, sikerült fenntartani. A forint értékállandósága iránti bizalom fokozódását jelzi az is, hogy a lakosság takarékbetéteinek állománya folyamatosan emelkedett, s a III. negyedév végén már meghaladta az ellenforradalom előtti színvonalat.

A devizahelyzet alakulásában – az export-importot meghaladó teljesítésen kívül – elsősorban a baráti országok segítsége a döntő. Az áruhitelekén kívül igen jelentős segítséget kaptunk barátainktól – elsősorban a Szovjetuniótól – nyugati devizákban is. Ennek következtében a legnehezebb időszakokban is eleget tudtunk tenni a tőkés országokban esedékes fizetési kötelezettségeknek, sőt a terhes adósságok csökkentésére is lehetőségünk volt.

A pénzügyi helyzet egyensúlyának további fenntartásához és megszilárdításához azonban igen komoly erőfeszítésekre van szükség. Most már alapvetően a belső erőforrásokra kell támaszkodnunk. Ebből a szempontból elsőrendű fontossággal bír a népgazdaság állami szektorából származó jövedelmek fokozása.

Az állami vállalatok nyeresége és forgalmi adója a termelés visszaesése és a nagymértékben megnövekedett önköltsége miatt 1957. I. félévben lényegesen, több mint 3 milliárd forinttal alatta maradt az elmúlt évinek. Az állami vállalatok dolgozóinak kifizetett bérek jelentősen meghaladták a tavalyit. A gazdasági egyensúly megteremtése megköveteli az önköltség jelentős csökkentését. Ezért a gazdasági munka középpontjába kell állítani az önköltségsökkentést és a vállalati nyereség növelésének feladatait.

A pénzügyi egyensúly további fenntartásának és megszilárdításának jelentős tartaléka a külkereskedelem gazdaságosságának javítása.

Külkereskedelmünk az állami költségvetésből jelentős támogatást élvez és 1957-ben az export összegéhez viszonyítva az árkiegyenlítés, nagyrészt az önköltség növekedése következtében, tovább emelkedett. Az átlagos árkiegyenlítés emelkedésének másik legfőbb oka, különösen a gépexport vonatkozásában, hogy néhány bevezetett és régóta nagy sorozatokban gyártott exportcikk egyre kevésbé felel meg a korszerű követelményeknek, ezért ezek ma már egyáltalán nem, vagy csak jelentős árengedményekkel adhatók el. Feltétlenül szükséges exportcikkeink korszerűségének fokozása, az export összetételének a gazdaságosság irányába történő megváltoztatása.

Az ellenforradalom gazdasági következményei által súlyosan veszélyeztetett népgazdasági egyensúlyt sikerült helyreállítani és fenntartani. Bár az árszínvonal bizonyos emelkedése nem volt elkerülhető, a forradalmi munkás-paraszt kormány intézkedései következtében az áremelkedést lényegesen meghaladó mértékben nőttek a lakosság pénzjövödelmei, így az életszínvonal – a külföldi kölcsönök segítségével – lényegesen magasabb, mint az ellenforradalom előtt.

A terv eddigi teljesítését elemezve, megvan az alap annak feltételezésére, hogy a legtöbb területen az éves terv jelentős túlteljesítésével lehet számolni, azonban szükséges, hogy az első háromnegyedév tervteljesítésével kapcsolatban néhány fontosabb problémára és következtetésre felhívjam a Központi Bizottság figyelmét.

TERVEZÉSÜNKRŐL

Helyesnek bizonyult a tervezésben azt a módszert követni, hogy a realitásra törekedjünk, adjunk nagyobb lehetőséget az alulról jövő kezdeményezéseknek, ne tervezzük be minden tényező egyidejű legjobb alakulását, mert egyikének-másikának elmaradása igen komoly zavarokat okozhat népgazdaságunkban. Erre az egyébként negatív tapasztalatra éveken keresztül számtalan példa volt. Mi ebben az évben meg voltunk győződve arról, hogy a tervben van még tartalék. A túlteljesítés tehát nem meglepetés számunkra, csak mértéke nagyobb a vártnál. Rögtön hozzá kell tennem, a túlteljesítés lényegében abból adódik az ipar területén, hogy a konszolidáció a vártnál gyorsabban következett be és nem abból, hogy a termelési, gazdasági mutatóink a vártnál magasabb színvonalat értek el. Ezt mutatja, hogy az első 3 negyedév 4 milliárd forintos túlteljesítése mellett a minisztériumi iparban a termelés nívója szeptemberben még mindig 6%-kal alacsonyabb, mint a múlt év szeptemberében, a termelékenység ugyancsak 6%-kal alacsonyabb. A tervezés említett módszerével sikerült a minisztériumokat és iparvállalataikat arra szorítanunk, hogy gyártmányösszetételüket javítsák és gazdaságosabban termeljének, mert általában csak ilyen feltétellel lehetett termelésüket a tervezett fölé emelni.

Természetesen nem akarom az elmondottakkal a tudatos laza tervezést dicsérni. A laza tervezés hibái közismertek és a népgazdaság fejlesztése szempontjából hátrányosak. Ez elsősorban abban mutatkozik meg, hogy az 1957. évi tervünk túlteljesítéséből sokan azt a téves következtetést vonják le, hogy a gazdasági életben nincsenek jelentősebb nehézségek. Mivel elhomályosult előtűnik a népgazdaság valóságos helyzete, nem fokozzák kellően erőfeszítéseiket a gazdaságosság növelésére, a terv minőségi mutatóinak túlteljesítésére. A jövőre vonatkozóan le kell vonni a konzekvenciákat abból, hogy néhány vonatkozásban a helyzetet a tervezéskor rosszul, pesszimiztikusan mértük fel. Meggyőződésem azonban, hogy a tudatosan túlfeszített tervek nemcsak zavarokat, hanem igen komoly károkat okoznak. Mindezekből következők: olyan tervet kell készíteni, olyan célokat kell kitűzni, melyek a népgazdaság valóságos helyzetéből kiindulva, lehetőségeinket reálisan felmérve, fokozott erőfeszítésekre ösztönöznek.

Sokan vitatják, különösen a minisztériumi ipar tervtúlteljesítésével kapcsolatban, hogy helyes volt-e és helyes-e a továbbiakban a tervtúlteljesítés engedélyezése. Erre világos választ kell adni, mert a kérdés állandó felvetése bizonytalanságot áru el és bizonytalanságot terjeszt. A túlteljesítés általában helyes volt ott, ahol kézben tudtuk tartani, hogy mikor, milyen gyártmányokban – árucikkekben – történjék ez. Azt, hogy ez alapján sikerült, bizonyítja, hogy a termelési terv kb. 5%-os túlteljesítése mellett az exporttervet 17%-kal túlteljesítettük a 3 negyedév alatt. Ugyanezt bizonyítja az a tény is, hogy a belkereskedelem rak-tárkészlete a terv szerint megemelkedett fogyasztásnövekedés mellett, a terv szerinti 12,8 milliárddal szemben már meghaladta a 15 milliárd forintot. Azt is elértük – néhány terület, például pamutipar, kohászat kivételével –, hogy a túlteljesítés ne veszélyeztesse a jövő évre

való átmenetet, az anyagellátást, az év végi anyagkészlet oldaláról. Vannak természetesen e téren hibák, hiányosságok, mulasztások is, de mielőtt ezekre rátérnénk, rögzíteni kellett a jellemzőt, hogy alapvető kérdésekben ne legyen bizonytalankodás.

A MEZŐGAZDASÁGRÓL

Minden várakozásunkat felülmúlta az, ahogy a parasztság a mezőgazdaság minden szektorában reagált a párt és kormány jól átgondolt helyes intézkedéseire, kapkodásmentes, megfontolt magatartására. A begyűjtés eltörlése, a termelési kötıtségek megszüntetése, a földhasználat rendezése, a termelıszövetkezetek védelme, a helyes árpolitika, a felvásárlásnál tanúsított higgadság stb. nemcsak a parasztság felé tett engedmények, melyek proletárdiktatúránk alapját, a munkás-paraszt szövetséget erısítik, hanem népgazdaságunk fejlődése szempontjából is helyes intézkedéseknek bizonyultak. Megnıtt a parasztság termelési kedve és ennek az egész ország látja hasznát. Megnıtt értékesítési kedve és így lehetővé vált az egyébként igen pesszimista felvásárlási tervünk jelentıs felemelése.

Sokan úgy teszik fel a kérdést: „no de mi lesz a termelıszövetkezeti mozgalommal?” Nekünk erre világosan és egyértelmően kell válaszolni: Meg vagyunk gyıződve arról, hogy a nagyüzemi termelés a mezőgazdaságban ugyanúgy, mint az iparban, jövedelmezıbb, termelékenyebb munkát biztosít. Éppen ezért mi határozottan a termelıszövetkezetek mellett vagyunk és amilyen mértékben gépekkel, mütrágyával, gazdasági épületekkel, szakemberekkel el tudjuk látni, olyan mértékben fog erısödni a termelıszövetkezeti szektor. Az erısödésnek az is feltétele, hogy a meglévı termelıszövetkezetekben stabil, jó vezetés legyen. Ma még az a helyzet, hogy azokat az elnököket, akik rendet, fegyelmet tartanak, gondoskodnak arról, hogy a termelıszövetkezet eleget tegyen az állam felé kötelezettségeinek és emellett a jövıre is gondolnak és a jövedelem egy részét beruházásba fektetik, a szövetkezetek demagóg elemei egyre-másra leváltják. Pártszervezeteinknek határozottan szembe kell szállni az ilyen jelenségekkel. A növénytermelés hozama már ma is nagyobb a termelıszövetkezetekben, mint az egyéni gazdaságokban. Egyéni parasztságunk meg fog gyıződni arról, hogy saját érdekét szolgálja, ha a közös gazdálkodás útjára lép. Ebben a felismerésben természetesen segíteni, bátorítani kell a parasztságot. Nem árt erre sem felhívni pártszervezeteink figyelmét, mert az önkéntességet helytelenül, sok helyen úgy értelmezik, hogy még ott sem igyekeznek a termelıszövetkezetek számbeli erısítésére, ahol erre a lehetőség adva van. Látnia kell parasztságunknak, hogy mi erre az útra nem akarjuk fenyegetéssel, zaklatással, adminisztratív eszközökkel kényszeríteni, mert ez a módszer káros az ország egésze szempontjából.

A szövetkezés erıteljesebb térhódítása és uralkodóvá válása csak az önkéntesség, fokozatosság elvének szigorú betartása útján valósulhat meg és céltudatos, megfontolt intézkedések mellett meg is fog valósulni.

GAZDASÁGI HELYZETÜNK NEM KÖNNYŐ

Vannak, nem is kevesen, akik gazdasági helyzetünket csak abból próbálják vagy kívánják megítélni, hogy terveinket minden vonatkozásban túlteljesítjük. Ezek az emberek úgy látják, hogy gazdasági helyzetünk jó és egyre-másra javaslatokkal, kívánságokkal, követelésekkel hozakodnak elı. Ismét mások tudatában vannak annak, hogy terveink túlteljesítése még nem minden, és ezért az elmúlt év III. negyedévéhez hasonlítanak, úgy vélik, ha azt a színvonalat elértük, akkor már minden rendben van és ha most nem is rögtön, de néhány hónap múlva már újra lehet intézkedéseket tenni a fogyasztás és reálbér növelésére.

A Központi Bizottság hívja fel a figyelmet arra, hogy gazdasági helyzetünk korántsem olyan kedvezı, mint ahogy azt ez évi terveink túlteljesítésének számaiból következtetik. Egy dolog, hogy az éves tervszámainkhoz képest jók az eredmények és más dolog, hogy milyen valójában gazdasági helyzetünk.

Ez mindjárt világosabbá válik, ha a külkereskedelem számadatairól nem feledkezünk meg. Az elmúlt 9 hónap külkereskedelmi forgalma több mint 2 milliárd devizaforinttal passzív volt. Szeptemberben is még 21%-kal többet hoztunk be és 31%-kal kevesebbet vitünk ki, mint az elmúlt év szeptemberében. Csak azért lehet ebben az évben ezt tenni, mert a baráti országoktól hosszú lejáratú hitelt kaptunk. Ilyen külkereskedelmi forgalom hosszabb ideig nem tartható.

FEGYELMEZETT MUNKÁT, HATÁROZOTTABB VEZETÉST, TÖBB KEZDEMÉNYEZÉST

Úgy gondolom, hogy az eddig elmondottak elegendőek a jelenlegi gazdasági helyzet alapvető kérdéseinek megértéséhez. Szeretném a Központi Bizottság figyelmét inkább a hiányosságokra fordítani, mert ezek kijavításával tudjuk tartalékainkat feltárni és elérni, hogy minél előbb saját lábunkon álljunk gazdaságilag, azaz ne kelljen külföldi kölcsönöket kérni, adósságainkat tovább növelni és sor kerülhessen néhány év múlva az életszínvonal további emelése mellett, adósságaink visszafizetésére.

Mindenekelőtt az állami fegyelemlről kell szólnom. Igen sok példát lehetne felsorolni az itt tapasztalható káros jelenségekre. Ezek közül csak néhányat említek meg. Az év elején a béremelés, kapacitáskihasználatlanság, természetbeni juttatás figyelembevételével ártámogatást kaptak a üzemek. Közben a termelés a tervezettnél jobban emelkedett elsősorban azért, mert több energiát és anyagot tudtunk adni az üzemeknek. A bérezésben, természetbeni juttatásban a rendszeremelés eredményeket hozott és így kitűnt, hogy az üzemek jogtalanul jutnak ártámogatáshoz. Ezt világosan meg kell mondanunk a dolgozóknak. Helyeseljük a nyereségrészesedés rendszerét, de csak az a nyereség illeti meg az üzemek dolgozóit, melyért ott az üzemben megdolgoztak. Ahelyett, hogy a kialakult körülményeket az illetékes minisztériumok feltárták és jelentették, valamint a dolgozóknak megmagyarázták volna, igyekeztek olyan közhangulatot teremteni, hogy az indokolatlan nyereség visszavétele lehetetlen legyen. Ahogy ilyenkor lenni szokott, a dolgozókra hivatkoztak, akik „már tudják, mennyi nyereségrészesedés jár nekik”. Ezt a problémát most már elintézzük és azonnali hatállyal kb. 500 millió forint ártámogatást visszaveszünk és nem kétséges, hogy az év végi mérlegek alapos felülvizsgálatánál további 2–300 millió forintot kell a Pénzügyminisztériumnak majd elvenni a juttatott támogatásból. Az év végi mérleg felülvizsgálatánál kell visszavenni az üzemek egy részétől azokat a milliókat is, amelyeket a burkolt áremelésel maguknak jogtalanul szereztek. Meg kell mondanunk, hogy a jogos levonások után kifizetendő 6–800 millió forint sem kis összeg gazdasági helyzetünkhöz képest.

Fel kell vetni a kérdést. Miért kell ennek így lenni? Miért kell úgy dolgozni, hogy saját gazdasági vezetőink kapitalista módszereivel szembeni védekezés és harc kösse le pénzügyi szerveink erejét? Az a kérdés is felvetődik, hogyan tesznek eleget üzemi pártszervezeteink annak a feladatuknak, hogy megakadályozzák a helyi, üzemi érdek érvényesítését a népgazdaság egészének rovására. Úgy gondolom, egyáltalán nem törvényszerű, hogy ilyen állapotok legyenek. Hathatós intézkedéseket kell tenni mind a pártszervezeteink, mind a gazdasági vezetőink felé a helyzet gyökeres megváltoztatására.

Igen súlyos lazaságok vannak az anyaggazdálkodás területén. Különösen az első negyedében volt jellemző, de még most is előfordul, hogy a központi elosztás hatáskörébe tartozó anyagokat a gyártó minisztérium vagy iparág eloszt, csereberél a népgazdaság érdekeinek teljes semmibevitelével. Például: az Országos Tervhivatal jelentése szerint a tervtúlteljesítésből várható 96 ezer tonna hengereltacélból a kohászat jelentős mennyiséget elosztott, sőt a már megvalósult túlteljesítés egy részével elszámolni sem tudott.

A központi irányítás nem kielégítő színvonalára mutat, hogy a gépiparban a felesleges létszámok leépítéséhez csak igen késedelmesen fogtak hozzá és így az a veszély áll fenn, hogy télen kell ismét elbocsátásokat eszközölni. A létszámgazdálkodás területén olyan jelenségek is vannak, hogy az átlagbér betartását nem a helyes normák kialakításával, az indokolatlanul magas alpbérek rendezésével, hanem alacsonyabb bérű dolgozók felesleges felvételével igyekeznek elérni.

Különösen a könnyűiparban tapasztalható, hogy egyes vállalatok nem azt gyártják, amire leginkább szükség van, hanem azt, amin a legtöbb a nyereségük. Ezért a helyzetért természetesen felelős a Belkereskedelmi Minisztérium is, mert átvész olyan árukat is, melyekből jelentős készlete van.

Helyes, ha a Központi Bizottság felhívja ezeket a jelenségeket az illetékes gazdasági szervezetekben dolgozó vezető elvtársak, valamint a pártszervezetek figyelmét, annak ellenére, hogy az utóbbi időben van már javulás és történt néhány helyes intézkedés. Abból kell kiindulnunk, hogy nem tudunk hatásosan fellépni a dolgozók felé a fegyelmezett, rendes munka érdekében, ha az igazgatók, minisztériumi vezetők nem az állami fegyelemnek megfelelően dolgoznak.

A Központi Bizottságnak foglalkozni kell a közeljövőben azzal a kapitalizálódási folyamattal, a kapitalista erkölcs feléledésével és hatásával, mely az ellenforradalom óta gazda-

sági életünkben tapasztalható. Most csak gazdasági helyzetünk egyik jellemző tüneteként említem meg ezt a kérdést.

A kisiparosok létszáma az elmúlt évi 97 ezerről mostanáig 123 ezerre növekedett, a kiskereskedők létszáma 2 ezerrel növekedett. Ugyancsak megnőtt a kisipari szövetkezetek és kézműipari, bedolgozó szövetkezetek száma is. Onmagában ez a tény nem jelentene semmi veszélyt és ezt még nem lehet negatív jelenségként értékelni. De ha a kialakult helyzetet közelebbről megnézzük, azt tapasztaljuk, hogy a kisiparosok és kisipari szövetkezetek jelentős része tulajdonképpen nem a lakosság közvetlen szükségletét elégíti ki, noha ez a feladata, hanem ugyanazt a munkát végzi, mint a nagyüzemek, vagy bedolgoznak a nagyüzemeknek. Ilyen természetű kisiparra nincs szükség. Ez csak károkat okozhat. A termeléséhez szükséges anyagot, szerszámot a nagyüzem adja, vagy a nagyüzemből „szerzik”. A nagyüzemek képezik ki számukra a szakmunkásokat, a fuserálók zöme nekik dolgozik és az államtól kap ezért „mellékjövedelmet”. Visszaél az állam türelmével és jóindulatával a lakosság szükségleteinek kielégítésére dolgozó kisiparosok egy része is. Olyan mértékben folytatják a nyílt áremelést, hogy az a lakosságot joggal felháborítja.

Hasonló jelenségeknek lehetünk tanúi a kiskereskedelem területén is. Nagyon elburjánzott az álkiskereskedők száma. Engedély nélkül, vagy engedéllyel, de mindenesetre nem kiskereskedelemmel, hanem nagykereskedelmi felvásárlással, kupeckedéssel foglalkoznak. A szövetkezetek, a kisiparosok és kiskereskedők becsületes többsége nem helyesli ezeket a káros jelenségeket. Az illetékes központi szervek feladata, e rétegek becsületes elemeire támaszkodva, most már határozott intézkedéseket foganatosítani az említett nemkívánatos jelenségekkel szemben.

Hozzávetőleges számítás szerint évente csak az ipar területén $1/2$ milliárd forint kár éri a népgazdaságot, illetve a társadalmat lopás, rablás, betörés, sikkasztás, hamis elszámolás, magánszektorral való összejátszás útján.

Nem jobb a helyzet más területen sem. Így például a földművesszövetkezeteknél és az állami kiskereskedelemben az ellenőrzés hiánya és a büntetés nevetséges mértéke szinte ösztönöz a lopásra, a sikkasztásra, a társadalmi tulajdon megkárosítására.

Rendőrségi, bírósági szerveink figyelmét az elmúlt 3 negyedévben erősen lekötötte az ellenforradalmi elemek és huligánok elleni harc. Ennek tudható be, hogy a társadalmi tulajdon megkárosításának növekedése ellenére sokkal keveseb ilyen ügyet tárgyaltak a bíróságaink, mint az elmúlt év azonos időszakában.

Meg kell említenem azt a kárt, melyet a felelőtlen gazdálkodás okoz a társadalom vagyonában. Például a kitermelt 20–22 millió tonna szénből kb. félmillió tonna minden évben tönkremegy porlás, öngyulladás útján, a helytelen tárolás következtében. Ezer vagonokban mérhető a gabona, gyümölcs, zöldség helytelen tárolása, késedelmes felvásárlása, ide-oda szállítása útján okozott kár.

Ilyen és hasonló kérdések azok, melyek megoldása milliárdokkal javíthatja népgazdaságunk jelenlegi helyzetét. Egyben ezek azok az ügyek, melyek megoldását várják tőlünk a dolgozók. Ezek megoldása önmagában is hatalmas mozgósító erőként hat a becsületes dolgozó emberek millióira.

A társadalmi tulajdon hathatósabb védelme, az állami fegyelem megszilárdítása érdekében a Politikai Bizottság már júliusban határozatot hozott az ügynevezett népi ellenőrzés megszervezésére. Sajnos a törvényszervezet kidolgozása és a szervezet kiépítésében állami vonalon igen hosszan húzódó vita folyt és még ma is függőben van egy-két kérdés tisztázása. Erről Kádár elvtárs már beszélt.

Pártszervezeteink hónapok óta foglalkoznak a párthatározatnak megfelelően a népi ellenőrzés megszervezésével. Az embereket lelkesítette, és még ma is lelkesíti az a gondolat, hogy végre egy területen a bürokrácia mellőzésével, a becsületes, köztisztületben álló emberek közvetlen bevonásával akarunk rendet teremteni. Nem szabad az embereknek ezt a lelkesedését eljátszani. Vigyázni kell, nehogy a bizalom, melyet eddig helyes, őszinte magatartásunk kiváltott a dolgozóknban, megrendüljön. Állami szerveink tehát tartsák ezt szem előtt, mikor egy-egy párthatározatnak megfelelő állami intézkedést készítenek elő.

Ugyancsak a fenti célok megvalósítását, a népgazdaság helyzetének gyorsabb megjavítását célozza a Politikai Bizottságnak az a határozata, melyet az 1958. évi terv tárgyalásánál hozott. E szerint széles körű takarékosági mozgalmat kell elindítani. Ennek fő feladatait szervezett formában kell előkészíteni. Helyes lenne, ha a Központi Bizottság minden tagja ezt a munkát személyesen is elősegítené és javaslatait a Központi Bizottság illetékes osztályaihoz (államgazdasági, ipari, falusi) eljuttatná.

II.

AZ 1958. ÉVI NÉPGAZDASÁGI TERV LEGFONTOSABB ELŐIRÁNYZATAI

Az Országos Tervhivatal elkészítette az 1958. évi népgazdasági terv keretszámait.

A Politikai Bizottság megtárgyalta a terv fő problémáit. Az Országos Tervhivatal számításai alapján a népgazdaság fejlődését 1958-ban a következők jellemzik.

A szocialista ipar termelése a jövő évben az ez évi várhatóhoz képest 7,4%-kal emelkedik. Ezzel nagyjában elérjük az 1956. évre tervezett termelési színvonalat és mintegy 7%-kal meghaladjuk az 1955. évit. Az ipari termelésen belül leggyorsabban a nehézipar, ezen belül is elsősorban az alapanyaggyártó iparágak termelése növekszik. Így: a bányászatban 12,2%-kal, a villamosenergia-iparban 20,2%-kal, a vegyiparban 11%-kal, a kohászatban 14%-kal lesz magasabb a termelési színvonala, mint ebben az évben. A Könnyűipari Minisztérium iparvállalatainak termelése 7,8%-kal emelkedik.

Ezek a számok is mutatják, hogy fokozott erőfeszítéseket teszünk jövőre az energiabázis kiszélesítésére, az energiaellátás javítására. Kezdetét veszi a gépipari termelés összetételének számunkra kedvező megváltoztatása is. Erre mutat az, hogy a gépipar 11%-os termelés-emelkedésén belül az erősáramú ipar termelése 17%-kal, a gyengeáramú iparé 26%-kal, a finommechanikáé pedig 15%-kal emelkedik.

Az ipari termelés előirányzott növekedése mindenekelőtt a munka termelékenységének emelkedéséből származik. Az ez évi várhatóhoz képest az Országos Tervhivatal előirányzatai szerint a minisztériumi iparban az egy munkásra jutó teljes termelési érték 7%-kal lesz magasabb jövőre. A termelékenység emelkedésének előirányzatánál figyelembe kell vennünk, hogy ez a célkitűzés 1957 egész évéhez van viszonyítva. Ismeretes, hogy az év első négy hónapjában a munka termelékenysége még igen alacsony színvonalon volt. Ha a jövő évi előirányzatot nem az egész évi várhatóhoz, hanem az III. negyedévi tényleges színvonalhoz viszonyítjuk, akkor a Tervhivatal számításaiban szereplő termelékenység jövőre mindössze 1,4%-kal növekedne. Nyilvánvaló, hogy a mi iparunkban a termelékenység növekedését 1958-ban ennél merészebben lehet előirányozni, mert igen sok még az igénybe vehető tartalék.

A termelékenység emelkedésének említett számai egyben azt is jelentik, hogy fennáll a termelés további növelésének lehetősége. Ennek azonban igen komoly gátja az anyaghelyzet. A termelés tervezettnél gyorsabb ütemű növekedése csak akkor kívánatos, ha nem támaszt új anyagszükségletet, különösen importanyagokból, ha ez terven felüli anyagmegtakarításokból fedezhető. Egyéb módon a termelés növelése csak növelné az anyag- és energiaellátás feszültségeit, fokozná külkereskedelmi problémánkat. A többtermelés adta termékeket, vagy azok jelentős részét, exportálnunk kell, többek között azért, hogy importszükségletünket, mely a nagyobb termeléssel fokozódik, kielégíthessük. Az exportlehetőségeket pedig jelentősen befolyásolja a termékek műszaki színvonala és árszínvonala.

A Tervhivatal jelenlegi számításai szerint az ez évi várható, átlagosnál jobb mezőgazdasági termeléshez képest jövőre a mezőgazdaságban az össztermelés mintegy 3%-kal lesz magasabb. Az ez évi kedvező takarmánytermelés lehetővé teszi, hogy mindenekelőtt az állattenyésztés fejlődjön, hogy az állati termékek termelése növekedjen. Az állattenyésztés összes termelése e számítások szerint 5,4%-kal lesz magasabb. A jelenlegi számítások szerint a növénytermelés jövőre 1,3%-kal lesz magasabb. Az átlagtermékek 1958-ra számított színvonala valamelyest az ez évi alatt marad, de magasabb, mint az 1950-54., illetve 1954-56. évek átlaga. A Politikai Bizottság a gabonatermelés fokozása érdekében szükségesnek tartja a tervhez képest növelni a műtrágya-behozatalt, annak ellenére, hogy az előirányzat máris nagyobb, mint a jelenlegi import.

Az ipari és mezőgazdasági termelés említett növekedése a nemzeti jövedelemnek az ez évi várhatóhoz képest 3,8%-os emelkedését teszi lehetővé. A lakosság fogyasztása 5%-kal lesz magasabb. Miután jövőre a forgóalapok, készletek növelésére az ideinél lényegesen kevesebbet kell fordítanunk, ezért a nemzeti jövedelemből az állóalapok növelésére az ez évinél 20%-kal többet tudunk fordítani. Azonban ez az állóalap-növekedés is messze elmarad a szükségletektől.

A termelés és elosztás aránytalansága tükröződik a fizetési mérlegben is. Az ez évi várhatóhoz képest ugyan a kivitt lényegesen növeljük, a behozatalt valamelyest csökkentjük, a külkereskedelmi áruforgalomban azonban még így is jelentős hiány van.

Ahhoz, hogy a fizetési mérleg egyensúlyban legyen, a külkereskedelmi forgalomban jelentős aktívumot kellene elérni az áruforgalmon kívüli költségek fedezetére is. A fizetési mérleg egyensúlyának biztosítására hitelt kell felvinnünk. A Politikai Bizottság véleménye szerint a hiány 900 millió devizaforintnál nem lehet több és ennek pótlása szükséges hitel útján. Ez a hitel kb. egynegyedét teszi ki az 1957-ben kapott hitelnek. Ez a hitel azonban nem tesz nagyobb arányú bővített újratermelést lehetővé, tehát nem járul hozzá ahhoz, hogy a későbbi években megszüntessük a nemzetközi fizetési mérleg hiányát és lehetővé váljék a felvett hitelek 1961. évtől való törlesztése.

Más jellegűek a beruházási hitelek. Ha ezeket jól, a népgazdaság számára szükséges és gazdaságosan termelő kapacitások megteremtésére vagy bővítésére használjuk fel, akkor ezzel növeljük – a beruházások befejezése után – az elosztható nemzeti jövedelmet és ténylegesen előbbre lépünk az ország gazdasági önállóságának megszilárdítása, a magasabb életszínvonal és a nagyobb arányú felhalmozás felé.

A beruházási hiteleket, amennyiben ilyeneket tudunk szerezni, elsősorban:

a Tiszavidéki Vegyikombinát építésére,
a Dunai Vasmű hengerművének befejezésére,
a kőolajbányászat,
a földgázhasznosítás fejlesztésére,
a dízelesítésre,
az építőanyag-ipar,
a műszeripar és a
híradástechnika egyes ágai korszerűsítésére és fejlesztésére kell felhasználni a következő években.

Ezeknek a területeknek befejezett beruházásai az előzetes számítások szerint a nemzetközi fizetési mérlegben évente mintegy 2500 millió devizaforint kedvező kihatást eredményeznek. Ebből is látható, hogy a beruházási célokra igénybe veendő hitel nem nehezíti, hanem nagymértékben könnyíti népgazdaságunk helyzetét, hozzásegít bennünket a hitelek visszafizetéséhez.

Ezek az összefüggések mutatják, hogy a tervezés további szakaszában mindenekelőtt olyan javításokat kell eszközölni a célkitűzéseken, amelyek jelentős importcsökkentést és új exportáruvalapok feltárását eredményezik. A Politikai Bizottság utasította a Tervhivatalt, hogy olyan reális, de a jelenleginél feszítettebb tervet készítsen és terjesszen egy hónapon belül a Minisztertanács elé, amelyik lényegesen kevesebb hitellel, elsősorban a belső erőforrások nagyobb felhasználásával teremt 1958-ban egyensúlyi helyzetet a népgazdaságban.

A nemzeti jövedelem tervezett színvonala az adott fogyasztás mellett a beruházásoknak csak alacsony, a bővített újratermelés szempontjából egyáltalán nem kielégítő mértékét teszi lehetővé. A Tervhivatal számításai szerint 9,3 milliárd forintot tudunk saját erőből beruházni. A Tervhivatal és a minisztériumok között igen nagy viták vannak a beruházási színvonal alacsony voltáról. A viták lényege az, hogy ilyen összegből nincs lehetőség azoknak a létesítményeknek a megfelelő ütemű folytatására, előkészítésére és befejezésére, amelyek 1959-től kezdődően már a termelési színvonal emeléséhez szükségesek. Emellett lakásépítésre is kevesebb jut, mint ebben az évben. A beruházások színvonala, sajnos, nem emelhető. Ezt világosan meg kell mondani. De azt is világosan kell látni, hogy ez a színvonal az ipari termelés szerkezetének megjavítására, fejlődésünk ütemének meggyorsítására, a lakásprobléma megoldására csak igen korlátozott lehetőségeket nyújt. Ezekből a beruházásokból mindenekelőtt az energiabázist és az alapanyagok termelését kell fejlesztenünk. A szűkös beruházási színvonal egyben kötelezően előírja számukra, hogy fokozottan törődjünk beruházási eszközeink ésszerű, koncentrált, gazdaságos felhasználásával.

Az 1958. évi terv munkálatai még koránt sincsenek befejezve. Az ismertetett számok tükrözik, hogy milyen problémákat kell az év hátralevő részében, illetve 1958-ban megoldani. Mutatják, hogy az ez évi kedvező eredményeink ellenére még nem küzdöttük le súlyos gazdasági nehézségeinket. Ehhez még hosszú, szívós, kitartó munka szükséges, az, hogy céltudatos munkával minden üzemben, minden vállalatnál, minden minisztériumban a népgazdasági érdekekkel egybehangzóan odaadó munka folyjék.

A NEMZETI JÖVEDELEM ELOSZTÁSA, AZ ÉLETSZÍNVONAL

Röviden szólnom kell – mint igen fontos kérdésről – a nemzeti jövedelem elosztása és az életszínvonal összefüggéséről.

Az ellenforradalom előkészítésének eszmei fegyvertárában igen nagy szerepe volt annak a hazugságnak, hogy Magyarországon az életszínvonal alacsonyabb, mint a felszabadulás előtt volt, továbbá, hogy az életszínvonal nem emelkedik, hanem évről évre csökken. Az ellenforradalmi propagandát és uszítást megkönnyítették azok a politikai és gazdaságpolitikai hibák, melyek következtében 1951–53 között a dolgozók reálbére és a lakosság életszínvonala valóban visszaesett. 1953 óta azonban a reálbér és az életszínvonal évről évre emelkedett és az ellenforradalomig már jelentősen meghaladta az 1949. évit.

Hol tartunk ma az életszínvonal, a reálbér, a reáljövedelmek alakulásában?

Ismeretes, hogy a kormány a párt javaslatára igen nagy jelentőségű életszínvonal-emelő intézkedéseket hozott. Ezek az intézkedések a már 1956 októbere előtt hozott életszínvonal-emelő intézkedésekkel együtt azt eredményezik, hogy két év alatt – tehát 1956-ban és 1957-ben – a reálbérek növekedésében nagyobb eredményeket értünk el, mint amennyit a tavaly kidolgozott második öt éves terv előirányzatai szerint 5 év alatt kellett volna elérni.

Gyakran találkozunk még ma is olyan véleménnyel, hogy a beruházás és a felhalmozás magas, hogy ezek csökkentése az életszínvonal növelésének egyik forrása. Mi a helyzet valójában?

Ebben az évben a beruházás, a felhalmozás összege kevesebb, mint 1949 óta bármikor. A beruházásokon belül termelő jellegű állóalap-növelésre a nemzeti jövedelemnek mintegy 2–3%-a jut, kevesebb, mint a Horthy-korszakban, amikor a népgazdaság, az ipar fejlődése stagnált. A felhalmozás hallatlan alacsony voltát mutatja nemcsak a baráti országokkal, hanem a tőkés államokkal való összehasonlítás is. Az Európai Gazdasági Tanácshoz tartozó tőkés államokban 1955-ben tőkebefektetésre a bruttó nemzeti termék – ami lényegében hasonlít a mi nemzeti jövedelmünkhöz – 20%-át fordították.

Az életszínvonal növekedésében elért eredményeink kétségtelenül helyzetünk egyik igen jelentős pozitívumát adják. Egyben legjobban tükrözik nehézségeinket is. Az életszínvonal emelkedése ugyanis nem a nemzeti jövedelem növekedésével párhuzamosan következett be. Gazdasági helyzetünk lényegére mutat, hogy fogyasztásra, mindenekelőtt a lakosság fogyasztására és az igen szükséges felhalmozásra többet fordítunk, mint amennyit megtermelünk.

A lakosság megnövekedett fogyasztásának nagyságát mutatja, hogy az a belföldön megtermelt nemzeti jövedelem 95%-át teszi ki. Ahhoz, hogy ezt a fogyasztást ki tudjuk elégíteni, nagymértékben le kellett csökkenteni a közületi kiadásokat, a beruházásokat, és nagy összegű baráti hiteleket kellett igénybe vennünk.

Ilyen körülmények között mind a termelésben, mind az életszínvonal emelésében csak igen szerény lépésekkel mehetünk előre. A legközelebbi évekre lényegében csak azt lehet célul kitűzni, hogy a megnövekedett életszínvonalat szilárd alapokra helyezzük, stabilizáljuk és csak néhány százalékkal, igen szerényen növeljük. Az Országos Tervhivatal jelenlegi számításai szerint a lakosság fogyasztása a hároméves terv időszakában mintegy 12%-kal növekedhet. Ezt a növekedést nem szabad összetéveszteni a reálbér-, illetve életszínvonal-növekedéssel, mert közben az összlakosság és a foglalkoztatottság is növekszik. A reálbér és életszínvonal tehát a hároméves terv alatt a lakosság összefogyasztásánál jóval kisebb mértékben növekedhet. Emellett továbbra is alacsonyan kell tartanunk a beruházások színvonalát. Az 1958. éves terv keretszámai szerint jövőre saját erőforrásainkból a nemzeti jövedelemnek mindössze 7–8%-át tudjuk állóalapok növelésére fordítani.

Az életszínvonal növelésére vonatkozó szerény előirányzatok igen gondos munkát követelnek meg az állami vezetéstől. A reálbérek növelésére rendelkezésünkre álló lehetőségeket úgy kell felhasználni, hogy javítsunk a meglévő béraránytalanságainkon és meg kell akadályozni újabb aránytalanságok keletkezését. Nagyon gondosan kell arra ügyelni, hogy a két alapvető osztály – a munkásosztály és a parasztság – életszínvonalának növekedése nagyjában párhuzamos legyen, ne szakadjon el egymástól, nehogy ezzel lazítsuk proletárdiktatúránk alapját, a munkás-paraszt szövetséget.

Az elmondottak nagy vonásokban jellemzik népgazdaságunk jelenlegi helyzetét és vázolják a legközelebbi feladatokat.

Eredetileg a hároméves tervet kívántuk előbb a Központi Bizottság elé terjeszteni, azonban a tervekészítés – részben a nemzetközi tárgyalások miatt – elhúzódik és azért, hogy a munkában fennakadás ne legyen, előbbre kellett hoznunk a jövő évi terv megtárgyalását. Azt javasoljuk a Központi Bizottságnak, hogy az 1958. évi terv fő problémáit most az elmondottak alapján, a népgazdaság jelenlegi helyzetével összefüggésben tárgyaljuk meg. December hó folyamán, amikor a hároméves tervet terjesztjük a Központi Bizottság elé, mód lesz arra, hogy visszatérjünk az 1958. évi terv kérdéseire és ne csak a fő vonásokat, hanem az egyébként fontos részeket is megvitassuk, akkor már hároméves perspektívában.

Mind a jelenlegi gazdasági helyzetünk adta feladatok, mind az 1958. évi célkitűzések megvalósítása megköveteli, hogy pártszervezeteink a gazdasági kérdésekkel sokkal jobban foglalkozzanak, mint eddig. A pártszervezetek, KISZ és a szakszervezetek gazdasági kérdésekkel kapcsolatos munkájára és feladataira most nem teszünk javaslatot. A Központi Bizottság bízza meg a Politikai Bizottságot, hogy az itt elhangzott referátumok és vita szellemében a Központi Bizottság illetékes osztályainak javaslatai alapján dolgozzon ki erre vonatkozóan utasításokat a pártszervezetek számára.

Az elmondottakból úgy gondoljuk, világos, hogy gazdasági helyzetünk nem könnyű, de munkásosztályunk, dolgozó népünk segítségével, pártunk vezetésével a nehézségeken úrrá leszünk. Az 1957. évi eredmények bizonyítják, hogy ebben jogosan bízhatunk.

2. sz. függelék

SZIGORÚAN BIZALMAS!

AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁG NOVEMBER 1. ÜLÉSÉNEK HATÁROZATA

A Központi Bizottság 1957. november 1-i ülésén meghallgatta, megvitatta és tudomásul vette Kádár János elvtárs beszámolóját a nemzetközi és belpolitikai helyzetről, valamint a párt előtt álló feladatokról. Tudomásul vette Fock Jenő elvtárs tájékoztatóját a népgazdaság helyzetéről és egyetértett a megjelölt tennivalókkal.

1. A Központi Bizottság egyhangúan megállapította, hogy az Országos Pártértekezlet óta eltelt időben a pártszervezetek általában az értekezlet határozatainak szellemében tevékenykednek. A vezető szervektől az alapszervezetekig a gyakorlati feladatok végrehajtása közben eszmei vitában, nyílt, őszinte légkörben kovácsolódtak ki és erősödött a párt egysége.

Elért eredményeink bizonyítják, hogy a párt erős, a párt és a dolgozó tömegek között szorosabbá vált a kapcsolat, hogy a rendszer szilárd. A további munkához szükséges, hogy a kommunistáknak egészséges önbizalma legyen, bízzanak a párt és a dolgozó tömegek erejében, azokban az emberekben, akik a párt szavára már eddig is komoly feladatokat oldottak meg.

Sikereink következtében néhány helyen önteltség jelei mutatkoznak. Ezt le kell küzdenünk, mert elbizakodásra nincs ok. Vannak még feladataink, amelyek ugyan nem nehezebbek, de bonyolultabbak azoknál, melyeket az elmúlt évben megoldottunk.

2. Megállapította a Központi Bizottság, hogy a júliusi pártkonferencia határozatainak gyakorlati alkalmazása még nem folyik kielégítően. Ezért minden pártszervezet tanulmányozza továbbra is a pártértekezlet határozatait, vizsgálja a politikai hangulatot, annak alapján szabja meg tennivalóit a maga területén, mind a párton belüli, mind a tömegfelvilágosító és gazdasági szervezőmunkában. Biztosítsák, hogy a gyakorlati munkában az Országos Pártértekezlet határozatai maradéktalanul érvényesüljenek.

3. Erőfeszítéseket kell tenni a pártépítés és a pártmunka stílusának megjavítására. A lenini munkastílus megvalósítása nemcsak az apparátus létszámának csökkentése, hanem elsősorban a párt, a kormány és a tömegek közti politikai kapcsolat és ezen belül egyes helyeken a megrogzított szektás vonások leküzdésének kérdése.

4. Fel kell számolnunk az ideológiai munka gyengeségeit, kezdjünk ideológiai offenzívát a

különböző tudományos, a politikai és kulturális élet különböző területén még elevenen ható revizionizmus és dogmatizmus ellen. Az ideológiai munka hiányosságainak kiküszöbölése érdekében az elméleti munkaközösségek kezdjék el munkájukat.

5. Az államvezetés munkája általában javult, de az állami szervek tevékenységében nem eléggé érvényesült a párt irányító szerepe, ezért erősíteni kell a párt Központi Bizottságának és szerveinek irányító tevékenységét. A pártszervezetek fordítsák figyelmüket a gazdasági és ideológiai-kulturális terület pártirányításának és ellenőrzésének erősítésére.
6. A párt tömegbefolyása növekedett, az ország politikai és gazdasági rendje stabil, ezt figyelembe véve javasolja a Központi Bizottság a Forradalmi Munkás-Paraszti Kormány-nak a statárium hatályon kívül helyezését.
A Központi Bizottság megállapítja, hogy a statárium hatályon kívül helyezése nem jelent amnesztiát azok számára, akik az októberi ellenforradalmi események irányításában aktívan részt vettek. A pártban nem hiányzik a megértés szelleme azokkal szemben, akik egy évvel ezelőtt megítéledtek, de azóta jó munkájukkal, magatartásukkal igyekeznek kijavítani hibájukat, és támogatják a népi demokratikus rendszert. Ugyanakkor azokkal szemben, akik ma is tevékenyen lépnek fel a néphatalom ellen, nagyobb szigorral kell fellépni.
7. Biztosítani kell, hogy a népgazdaság és a kulturális élet fontos irányító, bizalmas munkaköreibe büntetett előéletű és az osztályellenséghez tartozó személyek ne kerülhessenek. Az erre vonatkozó rendszabályokat a megfelelő állami szervek dolgozzák ki és a pártszervezetek e határozat végrehajtásában felelősen vegyenek részt.
8. A gazdasági munkában értékelni kell az 1957. évi népgazdasági terv végrehajtásának tapasztalatait. A tanulságokat levonva a reális tényezőket jobban figyelembe véve az 1958. évi népgazdasági tervben fesztettebb feladatokat kell kitűzni.
A Központi Bizottság felhívja a figyelmet arra, hogy minden belső erő maximális mozgósítására van szükség azért, hogy a külföldi hiteleket csökkenthessük. Külföldi hiteleket a jövőben, elsősorban beruházási célokra vegyünk igénybe.
9. A szocializmus építésének folytatása, az életszínvonal stabilizálása érdekében széles körű közületi és társadalmi takarékosági mozgalmat kell indítani. Ki kell dolgozni a takarékos gazdálkodás szervezett formáit és ezt szigorúan kell alkalmazni minden üzemen és intézményben.
10. Az üzemi – munkásdemokrácia kiszélesítése, a termelés társadalmi ellenőrzésének fokozása, a dolgozók alkotó kezdeményezéseinek kibontakoztatása érdekében a Központi Bizottság határozatot hozott üzemi tanácsok szervezésére. Az üzemi tanácsok szervezésében az érdemi munka megindításához a pártszervezetek nyújtsanak aktív segítséget a szakszervezeteknek.
11. Az állampolgári és munkafegyelem lazasága a lopások, a sikkasztások, a korrupció elleni harc fokozására, a tömegek aktív segítségére épülő népi ellenőrzési szervezet létrehozását határozta el a Központi Bizottság. A pártszervezetek ismertessék a népi ellenőrzés megszervezéséről szóló határozatot és biztosítsák a határozat jó végrehajtását. Kezdjék meg a népi ellenőrzési bizottságok tagjainak és társadalmi munkatársaiknak kiválasztását.

A Központi Bizottság biztos abban, hogy a kommunisták az előttünk álló feladatokat az elmúlt évhez hasonlóan bátran és öntudatos helyállással valósítják meg.

4.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1957. november 29-én tartott üléséről

Jelen vannak a mellékelt lista szerint.¹

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Üdvözlöm az Elvtársakat!

Napirenden egy kérdés szerepel: tájékoztatás a KB tagok, valamint a meghívottak számára a Moszkvában járt pártdelegáció tárgyalásairól, valamint a határozati javaslat megvitatása. Tekintettel arra, hogy e kérdéssel kapcsolatban nagyobb vita már nem merülhet fel Kádár elvtárs referátuma után, valamint a határozati javaslatnál, a referátum után lehetővé kívánjuk tenni az elvtársaknak azt, hogy kérdéseket tegyenek fel, vagy észrevételeiket megtehessék. (Kádár elvtárs közbeszólása: Vitatkozni is lehet.)

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak!

Feladatom az, hogy a Moszkvában járt pártküldöttség munkájáról adjak tájékoztatást. A tájékoztatásnál mellőzöm mindazt, amit az újságok publikáltak.² A tárgyalásoknak inkább olyan vonásait szeretném megmutatni, amelyek a KB-t feltétlenül érdeklik, de a sajtóban nem tükröződtek. A párt- és kormányküldöttségünkkel kapcsolatban meg kell jegyezmem, hogy az a PB eredeti határozata szerint öt tagból állt volna. A négy elvtárson kívül, aki elment,³ Dobi elvtárs is tagja volt, azonban betegsége miatt nem tudott velünk utazni.

Ami a párttárgyalásokat illeti, nekünk volt egy előzetes határozatunk, mely szerint a párttárgyalásokban való részvételre a két KB titkárt, Fock elvtársat és engem jelölt ki a PB, mert gondoltuk, hogy nagyon sok párt lesz, és korlátozott a szám. Ott kiderült, hogy más pártok küldöttjeinek a száma a tanácskozásokon nagy, és ezért mi a delegációnk mind a 4 tagját beneveztük, és a tárgyalásokon mindannyian részt vettünk. A küldöttségünkkel kapcsolatban – általában – meg kell jegyezmem, hogy a Szovjetunió vezetői a szokásos formában megadták azt a tiszteletet a pártküldöttségnek, ami egy szocialista ország képviselőit megilleti, és a nem hivatalos érintkezésben a köztünk fennálló baráti jó viszonynak megfelelően foglalkoztak velünk.

Az évfordulót részletesen tárgyalni nem kívánom. Az évforduló valamennyi fő ünnepségén részt vettünk, melyek közül a legjelentősebb a Legfelsőbb Tanács ünnepi ülése, a november 7-i katonai díszszemle és a tömegfelvonulás volt. Ennél a kérdésnél meg akarom említeni, hogy a Legfelsőbb Tanács november 6-i ünnepi ülése és a november 8-i moszkvai nagygyűlés között volt tartalmi összefüggés. Tulajdonképpen mind a kettő azonos jellegű volt, azzal az eltéréssel, hogy a szombati az hivatalos állami aktus volt, és ezért a vendégek közül a Legfelsőbb Tanács ünnepi ülésén csak a szocialista országok képviselői szólaltak fel. Hogy megoldják azt, hogy más pártok is elmondhassák véleményüket, és odahaza ne vádolíhassák őket azzal, hogy egy

hivatalos szovjet állami szerv aktusában vettek részt, megszervezték a moszkvai dolgozók 8-i – hétfői – nagygyűlését, ahol valamennyi többi testvérpárt küldötte felszólalt, és némelyik szocialista ország képviselői újból beszéltek. A hétfői nagygyűlésen beszéltek nem kommunista pártok képviselői is, akik szintén elég jelentős számban részt vettek Moszkvában az ünnepségen. (Szocialista országok nem kommunista pártjainak küldötteiről van szó.)

A katonai szemle, mint az a sajtóból is ismeretes, elég nagy feltűnést keltett, és bizonyos tekintetben szenzáció jelleggel bírt. A nézőket és a közvéleményt az atomfegyverek ragadták meg, amelyek ott nagy számban vonultak fel, de meg szeretném említeni, hogy az egész katonai parádéra, a katonai díszszemlén bemutatott fegyverzetre a jellemző az volt, hogy úgyszólván nem lehetett olyan fegyvert látni, amely korábban is szerepelt volna a díszszemlén. Ez majdnem minden fegyvernemre vonatkozik. Például az ejtőernyősök a korábbi módtól eltérően, amikor teherautón szoktak felvonulni, most tankokon vonultak fel, olyanokon, amelyeket bevetéskor velük együtt helikopterrel raknak le a földre. Én nem tudok teljes katonai beszámolót adni, de teljesen új típusú, kétéltű nagy páncélozott fegyver – leginkább a tankra emlékeztet – vonult fel a szemlén, azután – meg sem tudom pontosan mondani, micsoda – egy tankszerű építmény, azzal a különbséggel, hogy két csöve volt és gép-ágyúként szolgál, földi és légi harcra egyformán alkalmas. Egy egész sor új fegyver, tankoknak is új nagy típusai vonultak fel, a tüzérségnél alig lehetett látni hagyományos tüzérségi fegyvert, legtöbb fegyver reaktív töltetre szolgált, és közöttük felvonult a tüzérségi fegyverek végén egy óriási atomágyú, taktikai atom tüzérségi fegyver. Azután ezek a nálunk Sztálin-orgona néven ismert fegyverek, legnagyobb részük át van építve, és reaktív töltetre szolgál, és azután jöttek a különböző reaktív fegyverek. Ezekon kívül érdemes megemlíteni, hogy egyik vasárnap tárgyalási szünetben a küldötteknek bemutatták a polgári repülés új típusú gépeit. Erről én itt sokat nem beszélek, mert a sajtó képviselői annak idején látták ezeket a gépeket, és írtak is róluk, nagyon jó konstrukciók vannak közöttük. A világrekorder TU 114-es – képekről jobbról-balról már ismert – turbógenerátoros gép. Mint laikusoknak, nekünk nagyon feltűnt az Iljusin 18-as típusú gép, amelyiknek igen nagy az utazósebessége, meglehetősen nagy az utastere, óránként 600 kilométer körül van az utazósebessége, és olyan tulajdonságokkal rendelkezik, hogy nem szükséges beton futópálya a gép üzemeltetéséhez, körülbelül 600 méter futópályán tud landolni, illetve felszállni. Szóval kiváló típusok. A nyugati sajtóból is lehet látni, hogy most egyszerre a polgári repülésben is olyan típusokkal jelentkezett a Szovjetunió, amely az összes nyugatiakat maga mögött hagyta.

A következő téma, amiről beszélni szeretnék, a pártküldöttségünk és más pártok küldöttségei között lefolytatott kétoldalú megbeszélés[ek]. Ezekről azért beszélek most, hogy egyrészt a tanácskozások kérdésével ne kelljen keverni, másrészt, mert sorrendben is ez előbb következett be, mint az ülés.

Egész röviden próbálom elmondani, hogy melyik párttal tárgyaltunk és milyen témáról.

Felkeresett minket az algériai KB részéről Buchali elvtárs főtitkár, és a következőket mondotta: a 40. évfordulót⁴ fel akarják használni arra, hogy a népi demokratikus országokkal kapcsolatot teremtsenek; részben pártvonalon a testvérpártokkal, részben tájékozdjanak és tájékoztassanak az ő belső hely-

zetükről. Ezt azért tartják különösen fontosnak, mert náluk a párton belül vannak nézeteltérések, viták, hogy a harcot milyen módon, milyen taktikával, milyen stratégiával vigyék tovább. Szükségesnek tartják, hogy ezekről a kérdésekről a testvérpártok is tudjanak, illetve a véleményüket velük közöljék. Eből a célból szeretnének látogatást tenni Magyarországon. Mi elvben meg egyeztünk az elvtársakkal, hogy ahogy az úti programjukat meg tudják csinálni, hazafelé menet jöjjenek el hozzánk. Egyébként közölte, hogy utazásukat olyan módon szervezték meg, hogy a kapitalista országokon keresztül illegálisan utaztak, a szocialista országoknál ehhez nem ragaszkodnak feltétlenül, ez a megegyezéstől függ. Egyébként úgy láttam, hogy a részt vevő – publikált – pártok között sem szerepelt az algériai párt. Ez amiatt van, mert félig-meddig illegálisan utaztak.

Megkeresett bennünket a Német Kommunista Párt első titkára, Reimann elvtárs, s kérte, tegyük lehetővé, hogy pártküldöttséget küldjenek Magyarországra. Úgy gondolják, hogy ez kölcsönösen hasznos lenne, nekik, a Német Kommunista Pártnak politikailag ez sokat jelentene. Közöltük, hogy elvben ezzel egyetértünk.

Megkeresett bennünket Pollit elvtárs, Nagy-Britannia Kommunista Pártjának elnöke, és félig bíráló-, félig panaszképpen szóvá tette, hogy rosszul informáljuk őket. Azonkívül közölte, hogy bizonyos kérdésekben azért nem foglaltak nyilvánosan állást mellettünk, mert ha ezt sajtóban vagy más nyilvános formában megteszik, akkor őket különböző angol törvények értelmében rágalmozás címén perbe foghatják, és ez veszélyeztetné a párt központi lapjának a legalitását. Nem tudtam mélyebben belemenni a tárgyalásokba, mindenesetre tény az, hogy Nagy-Britannia Kommunista Pártjával való viszonyunkban bizonyos kisebb zavarok mutatkoztak az elmúlt évben; az állásfoglalásaink nem teljesen vágtak egybe a magyarországi eseményeket illetően, a kapcsolatunk is elég laza és rossz volt, úgyhogy amikor Pollit elvtárs felvetette, hogy szeretnének ugyancsak küldöttséget meneszteni Magyarországra, akkor mi is úgy gondoltuk, hogy ez célszerű és helyes volna. Pollit elvtárs közölte azt is, hogy a küldöttséget Gollan elvtárs, a párt főtitkára vezetné.

Tárgyaltunk, jobban mondva én tárgyaltam Togliatti⁵ elvtárral, aki valahogy oly módon üzent, hogy ő szeretne beszélni velem. Ez a találkozás létrejött, Togliatti elvtárs főképp információ céljából kereste ezt a találkozót. Általános tájékoztatót adott az ő helyzetükről; elmondta, hogyan ment végbe náluk a magyar kérdés körüli vita, elmondta, hogy az értelmiség egy bizonyos része megingott, ki is léptek a pártból bizonyos értelmiségi csoportok. Azonkívül, mint számukra elég fontos és nem kellemes fejlemény jelentkezett az, hogy a szocialista párttal, Nenniékkel⁶ a viszonyuk rendkívül elmérgesedett a korábbihoz képest a magyar kérdés körüli vitában. A viszony megromlott náluk már a XX. Kongresszus után is a Sztálin-kérdésben, de igazán elmérgesedett és helyenként ellenségessé a magyar kérdés körüli vitában lett. Nenninek a pozíciójáról Togliatti elvtárs elmondotta, hogy a viszony romlása menetében egy bizonyos ponton Nenni kommunistaellenessé vált, és mint ilyen lépett fel. Elmondta, hogy a párt ennek a harcnak a legnehezebb szakaszán túl van, az értelmiségiek között is a helyzet megnyugodott. A szocialista párttal való viszonyban is a mélyponton már túl vannak, kicsit már javulni kezd a helyzet. Azt mondják, hogy ők is harcolnak és állják a sarat.

Közölte velünk, hogy Olaszországban néhány hónapon belül általános választások lesznek. Azt mondják, hogy ők az erőikben bíznak, erre felkészülnek, ugyanakkor felkészülnek arra is, hogy a harc rendkívül éles lesz, és a reakció koncentrált támadást fog velük szemben intézni.

Elmondotta, hogy az elmúlt évben a reakció támadásának fő eszköze a magyar kérdésből kreált propagandisztikus fegyver volt. Ők számolnak azzal, hogy a reakció a választási harc idejére megint feleleveníti, összeszedegeti mindazt, ami a magyar kérdésből a reakció számára ilyen célra hasznos lehet, és ezzel fog velük szemben harcolni. Az ismertetőnek ezen a szakaszán már körülbelül sejtettem, hogy az olasz elvtársaknak milyen aggodalmaik vannak. Togliatti elvtárs persze nem mondotta, hogy mit csináljunk, mit ne csináljunk, csak elkezdett beszélni arról, hogy például most az írók ellen folytatott per⁷ megint bizonyos nyugtalanságot és zavart idézett elő náluk az értelmiségnél, sőt értelmiségi párttagok egy csoportjánál is.

Togliatti elvtárs említette – és én kötelességemnek tartom, hogy a KB is tudjon róla –, hogy az ő tudomásuk szerint ez ellen az írócsoport ellen folyó, nem publikált bűnügyi eljárásról az olasz párttagok egy értelmiségi csoportja Lukács György üzenete révén szerzett tudomást. Ez fontos dolog, ha az öreg megint kezd aktivizálódni, akkor megint kell a Lukács György-üggyel foglalkozni, mert ha ő üzent, hogy egy ilyen per van, akkor ő egyebet is üzent. Ahogy ezek megtudták, párttag írók, ügyvédek, meg hasonló emberek tárgyaltak, náluk a pártvezetőségénél is felvetették a kérdést, hogy ők a magyar párthoz akarnak fordulni, nem valamilyen éles formában tiltakozni, de valamilyen módon megmondani a magyar elvtársaknak, hogy ezt a pert nem helyeslik.

Meg is érkezett ide ezeknek az olasz párttag értelmiségieknek egy levele, mi csak akkor láttuk, amikor hazajöttünk. A levél nem éles, nem goromba, de elég alaposan és részletesen megmagyarázza, hogy a magyar elvtársak akkor segíthetnének a legjobban az olasz elvtársak harcában, ha ilyen dolgokat nem csinálnának, mint az írók elleni per, hanem kegyelmet adnának. A levél tónusa egyébként elvtársi, nem agresszív, de a pozíciója az, hogy mi úgy segítünk nekik, hogy ilyen pereket ne csináljunk, és gyakoroljunk kegyelmet, vagy valami hasonlót.

Megemlítette Togliatti elvtárs, hogy a múlt évben, az októberi események idején, ők hogyan voltak a magyarországi események megítélésével. Ahogy beszélt, az ember arra gondolt, hogy részben úgy voltak, mint nem kevés magyar. Elmondotta, hogy az első hírek alapján előttük a dolog teljesen világos volt, s az volt a véleményük, hogy a Magyar Népköztársaság elleni ellentámadásról van szó. Hiába, akárkinek is nevezi magát és akármivel lép fel bárki, ha fegyverrel megtámadja a népköztársaság intézményeit, meg pártszervezeteit, az ellenforradalmi támadás. Ez előttük teljesen világos volt. A későbbi napokban azonban Nagy Imre különböző felszólalásai nyomán teljesen elvesztették a tisztánlátásukat a magyarországi események jellegét illetően, és ez egy ideig az értékelésben náluk zavart okozott. Most Központi Bizottságukban, pártjukban az értékelés világos, ellenforradalmi felkelésnek tekintik.

Megjegyezte azt is Togliatti elvtárs, hogy mondjam meg a magyar elvtársaknak, hogy ők nagyon nagyra becsülik és értékelik a KB harcát, amit ez alatt az esztendő alatt folytatott. Togliatti elvtársnak volt olyan javaslata, hogy

szeretnének, ha lehetséges, még a választás előtt Magyarországra küldeni szakszervezeti küldöttségek keretében munkásembereket, parasztembereket és értelmiségieket is. Azt mondja, jelenleg náluk a szakszervezeti központban olyan a helyzet, hogy nem célszerű túlságosan élezni, és ezért lehetséges, hogy ezeket a küldötteket csak mint helyi szakszervezetek küldötteit küldenék el, mi a véleményünk erről? Ha ilyen olasz dolgozók itt megfordulnának, meggyőződésük szerint ennek nagyon jó hatása volna náluk az ő harcuk szempontjából. Én közöltem vele, hogy javaslatukat helyesnek tartjuk és támogatjuk.

Megemlítette Togliatti elvtárs azt is, hogy a magyar elvtársak az ő pártjuk harcát közvetett úton is tudnák segíteni. A Nenni-féle szocialistákkal a viszony romlása a mélypontra jutott, s ők azon vannak, hogy megjavítsák ezt a viszonyt. Ennek érdekében arra gondolnak, hogyha a magyar pártban volnának olyan szociáldemokrata elvtársak – nem nagy számra, néhány emberre gondolnak –, akiknek annak idején személyi kontaktusuk volt a Nenni-féle szocialista párt vezető köreivel, ezek bevonásával a személyes kapcsolat útján is talán segíthetnénk a Nenni-féle szocialistákat befolyásolni a munkás-egység irányában. Togliatti elvtárs neveket is említett, természetesen olyanokra gondolnak, akik jelenleg is a pártban vannak vagy a párttal mennek együtt, szilárdan a párt vonalát képviselik, de mégis a régebbi időszakból valamilyen személyes ismeretséggel rendelkeznek vezető olasz szocialista körökkel. Azt hiszem, ez helyes és szükséges is, meg kell vizsgálni.

Találkoztunk a lengyel elvtársakkal. A lengyel elvtársakkal a mi részünkről és az ő részükről is az egész delegáció tárgyalt. Ezeknek a jellege általában baráti beszélgetés, kölcsönös információ, néha vitatkozás volt. Ilyen módon összeültünk a lengyel elvtársakkal is. Eredetileg egy beszélgetésnek szántuk, de körülbelül fél napi beszélgetés után kiderült, hogy még egy-két kérdés maradt. Azután másnap megint egy fél napos beszélgetés és tárgyalás lett belőle. Meg akarom itt jegyezni, hogy maga a találkozás okvetlenül hasznos volt. Bár a találkozás során kiderült, hogy bizonyos kérdésekben nincs közöttünk egyetértés, de ezt rendszeren, elvtársi beszélgetés keretében állapítottuk meg.

Gomulka elvtárs a következőkkel kezdte az egész tárgyalást: azt mondotta, szükségesnek tartják a találkozózt, mert szeretnének valamit elmondani nekünk az ő helyzetükről, hogy megértsük, hogy miért nem került sor a lengyel–magyar találkozóra, amiről már a korábbi hónapokban szó volt. Utána tájékoztatott bennünket az ő helyzetükről. Főként két dologról beszélt: a párton belüli helyzetről és a gazdasági helyzetről.

A párton belüli helyzetről elmondotta, hogy egy évvel ezelőtt az ő pártjukban rendkívül súlyos és rossz volt a helyzet. Jelenleg nagy nehézségek vannak a pártban, de az egy évvel előttihez képest már nagyon sokat fejlődött és javult a helyzet. Azt mondotta, hogy az ő pártjukban két áramlat van. Kezdetben ezt két szárnynak nevezték, de amikor azután rájöttek, hogy ez nem frakciószerűen működik, hanem egész irányzat a párton belül, elnevezték két áramlatnak vagy irányzatnak. Az egyik, amit ők úgy hívnak, hogy konzervatív irányzat. Ez alatt értik a dogmatikus, szektás állásfoglalású vagy munkamódszerű embereket. Ezzel kapcsolatban kifejtették, hogy ez az irányzat túlnyomóan olyan elvtársakból áll, akik nem ellenségesen viszonyulnak a KB-hoz, vagy a párthoz, nincsen ártó szándékuk a párttal szemben, és nem elvi meg-

győződés alapján konzervatívok, hanem bizonyos megszokott munkastílus, gondolkodásmód, és hasonló, úgy fejezte ki, hogy egy jelentős részük öntudatlanul árt a párt ügyének. Azt mondja, hogy van bizonyos számban megrogzított konzervatív – muszáj az ő terminológiájukhoz ragaszkodnom –, olyanok, akik frakciót is szerveztek, platformot dolgoztak ki, illegális röpiratokat készítettek és terjesztenek. Ezzel kapcsolatban azt mondotta, hogy ezeknek a száma igen-igen kevés és úgyszólván felsorolható személyekről van szó. Megjegyezte azt is, hogy ezeknek a dogmatikus, szektás embereknek, ennek az utolsó csoportnak az álláspontja olyan, hogy szembenállnak az SZKP KB-nak az irányvonalával is, a Hruscsov elvtársék irányvonalával is, azt is támadják. A másik irányzat pártjukban a revizionisták [sic!]. Elmondották, hogy ez nagyon erős, az egyetemi és hasonló területen lévő pártszervezetek egész sora a revizionisták irányítása és befolyása alatt áll. A revizionistáknak van bizonyos befolyásuk munkás pártszervezetekre is, de ott a befolyás nem olyan, hogy vezetnék, vagy mozgatnák a munkás pártszervezeteket. A befolyásuk ott úgy jelentkezik, hogy passzivitásba lökik ezeket a munkás pártszervezeteket, tehát bizonyos értelemben demoralizálják harckészségüket. Az a helyzet, hogy van a pártban egy olyan rész, amely követi a KB-t, az ő vonalukat, a IX. plénum vonalát, s van ez az ún. konzervatív és van a revizionista irányzat. A revizionistákat tartják a veszedelmesebb, nagyobb, erősebb irányzatnak, és úgy tekintik, hogy a pártnak most nagyon komoly harcot kell indítani a párt megtisztításáért és a párt egységéért. Az az elképzelésük, hogy körülbelül 2–3 hónap alatt általános párttisztítást hajtanak végre, és ennek segítségével kívánják létrehozni a párt egységét. A párttisztításnak a tömeges részét, tehát a nem aktív párttagok kihagyását a pártból úgy kívánják megoldani, hogy az összes alapszervezet foglalkozzon ezzel. Mindenütt a taggyűlések vitassák meg, hogy kik azok az emberek, akik meggyőződés vagy elvi alap nélkül vannak a pártban, nem dolgoznak, a párt ügyét nem mozdítják elő, és jobb volna, ha nem volnának párttagok. Ezt a taggyűlésre bízzák. A revizionistáktól való megtisztításra külön bizottságokat szerveznek igen nagy számban, amelyeknek egy a feladatuk, hogy a revizionistáktól tisztítsák meg a pártot. Azonkívül külön létrehoznak valamiféle bizottságokat, amelyek korrupt, karrierista és hasonló típusú emberektől szabadítják meg a pártot. Ennek a menetében és keretében harcolnak – az ő terminológiájukkal élek ismét – a megrogzított konzervatívok ellen. Ahányszor erről beszélt, mindig mondta, hogy ezeknek a száma egyedi, szórványos, és csak bizonyos számú emberről van szó. Ebből mi azt értettük meg, hogy a jobboldal ellen a párton belül fel akarják venni a harcot, és meg akarnak szabadulni ettől is, meg attól a tihertől is, amelyet a passzív párttagok nagy tömege jelent a pártnak, és most a figyelmüket erre koncentrálják.

Az az elképzelésük, hogy esetleg tavasszal – miután ezt a munkát elvégezték – csinálnak pártkongresszust.

A gazdasági helyzetükről elmondották a fő jellemző vonásokat, kísértetiesen hasonlít a mi gazdasági helyzetünkhöz, talán egy fokkal még rosszabb. A gazdasági helyzettel kapcsolatban megjegyezte, hogy a bérkérdést illetően a következő a helyzet: náluk körülbelül 25–30%-os béremelést hajtottak végre az elmúlt esztendőben, tehát névlegesen jóval magasabbak a bérek, mint nálunk. A reális mértéke ennek a béremelésnek – miután ezt különböző ár-

emelésekkel is egyeztették – körülbelül 20%-nak felel meg. Az árufedezet, meg a termelési fedezet ennek megfelelően rosszabb, mint nálunk. Elmondta, hogy ezen belül van egy nagyon súlyos problémájuk. Elkezdtek a béremelés végrehajtását olyan módon, hogy a bérből és fizetésből élők közül – idesorolják, azt hiszem, a katonákat is – körülbelül 5 millió ember kapta meg az emelést. Hátra lett volna még 2 400 000 ember, mert összesen 7 400 000 ember van Lengyelországban, akik bérből és fizetésből élnek, amikor kénytelenek voltak megállapítani, hogy a béremelést nem lehet tovább folytatni. Ez rendkívül éles feszültséget okoz, mert azok a dolgozó kategóriák, amelyek semmit sem kaptak, állandóan követelnek, és nagyon nagy nyomást gyakorolnak különböző szervekre, szakszervezetekre, pártszervezetekre stb. Ez a feszültség tehát náluk még külön probléma.

Nem tértek vissza a lengyel elvtársak arra, hogy miért is nem találkoztunk, de az elmondottakból világos volt, és több helyütt említették azt, hogy amíg nincs náluk általában rend a pártban, és nem tudják a pozíciójukat megerősíteni, addig mindent kerülnék, ami komplikálná a helyzetüket. Azután valahogy mégis szóba került, és akkor azt mondta, úgy gondolják, hogy talán a kongresszusuk után, vagy a jövő évben már olyan lesz náluk a helyzet, hogy célszerű lesz egy magyar–lengyel találkozási létrehozni.

Az egészről körülbelül az derült ki, amit magunk is sejtettünk, hogy elég nehéz helyzetben van a lengyel párt Központi Bizottsága, és talán nem akarják kompromittálni politikailag magukat a magyarokkal. Azokra az időkre vonatkozóan – januárra, márciusra gondolok – az alkalmazott módszereket illetően, taktikát illetően elég lényeges eltérés van közöttünk. Személyes benyomásunk is megerősítette azt a meggyőződésünket, hogy a lengyel párt Központi Bizottsága, maga Gomulka a szocializmus pozícióit kívánja erősíteni. Ebben a harcukban azonban a taktika majdnem a fordítottja annak, amit mi csinálunk. Ők az összes kényes kérdésben azt csinálják – a Szovjetunióhoz való viszonyban, írókkal meg újságírókkal kapcsolatban –, hogy nem élezzik a dolgot, hanem valahogy a pozíciót próbálják javítani, és mikor már kicsit jobb a pozíció, akkor keményebbek. Nálunk meg valahogy ennek a fordítottja volt inkább a taktika, ha gyöngék is voltunk, élesen beszéltünk, előbb csatáztunk, s valahogy annak eredményeképpen erősödünk. Azt hiszem, a fő különbség a két Központi Bizottság harcában még mindig ez. Valószínű, hogy egy bizonyos idő múlva, egy vagy két év múlva a pozíciók nagyon fognak hasonlítani egymáshoz, legalábbis a fejlődés menetéből ez látszik. Jelenleg a viszony ideálisnak nem nevezhető, bár mi nagyon rendesen beszéltünk, és nagyon őszintén beszéltek a lengyel elvtársak is. Általában elvtársi tárgyalás volt, de azért nem titkolták neheztelésüket bizonyos fellépéseink miatt. Nem nevezték meg, csak mondták, hogy ők így harcolnak, és nekik nehézségeket támasztanak a kérdések más módon való felvetései. Komoly vita közöttünk a Nagy Imre-kérdésben volt, illetve Nagy Imre szerepének a megítélésében.

Ami Nagy Imre személyét illeti, Gomulka elvtárs számunkra meglepő módon, azzal kezdte, hogy ez az utolsó aljas revizionista stb., hogy ez nem volt marxista sose, meg egy aljas megalkuvó – szóval ilyen a véleménye Nagy Imréről. Ebben nagyjában egyetértettünk. Miért nehezteltek ők ránk? Az egyik kérdés az volt, miért engedélyezték a Rajk-temetést.⁸ Az egy szörnyű

dolog volt, és sokat ártott nekünk is és nekik is. Azután: miért választottuk mi be Nagy Imrét a Központi Bizottságba és a kormányba, amikor tudtuk, hogy aljas megalkuvó stb., és azt is tudtuk, hogy nem vonta vissza revizionista álláspontját. Hiszen szeptemberben tárgyaltunk vele, és mivel revizionista álláspontján nem változtatott, mi nagyon helyesen nem vettük őt akkor vissza. Miért vettük később mégis vissza? Ide, erre a pozícióra lyukadtak ki a lengyel elvtársak, és nagyon kritikusan és élesen támadtak minket. Valahogy olyan jelleget kapott az egész, mintha a fő bűnös tulajdonképpen nem is Nagy Imre volna – már ebben az árulás dologban –, hanem azok, akik megszavazták, hogy Nagy Imre visszakerüljön a Központi Bizottságba. Mi elmagyaráztuk, hogy ez hogyan született, hogyan jött létre, meg azt is elmondtuk, hogy akármilyen véleménye is volt bárkinek is Nagy Imréről – mondjuk október 23-án este, éjszaka –, azért azt senki sem tétélezte fel Nagy Imréről, ami a későbbiekben derült ki. Mindenki gondolta, hogy jobboldali elhajló, hogy ilyen vagy olyan nézetei vannak, de mégis kommunista, aki ilyen súlyos helyzetben oda fog állni és együtt fog harcolni a Központi Bizottsággal. Ezt az érvelést ők nem fogadták el.

Még érdeklődtek Nagy Imre különböző magatartása iránt. Felvilágosításunk nyomán rettenetes felháborodtak azon, amit a szovjet csapatok kérdésében csinált, de a végén mégegyszer és annál élesebben bírált bennünket Gomulka elvtárs, hogy ugye nem lett volna szabad őt beválasztani. Azután még egy kis fordulatot vett a dolog, és oda lyukadt ki Gomulka elvtárs, hogy nem lehet mindent egy emberre tolni, mármint Nagy Imrére. Aztán nem fejtette ki részletesen, de azt hiszem, azt akarta mondani, hogy nem helyes Nagy Imre ellen büntetőeljárást indítani. Csak így mondta: nem lehet mindent egy emberre tolni. Mi ezzel a pozícióval szembeszálltunk. Megmondtuk, hogy a mi Központi Bizottságunk persze tévedett, amikor Nagy Imrét visszavette önkritika nélkül, meg miniszterelnöknek jelölte. Természetesen nem közömbös, hogy milyen körülmények között ment ez végbe, de mégis feltétlenül tévedés és hiba volt. Ezzel a logikával azonban nem lehet mentesítő bizonyítványt kiállítani Nagy Imrének meg Mindszentynek,⁹ meg Dullesnek,¹⁰ meg nem tudom én, kinek, mert ha ezt abszurdumig visszük, akkor a végén az sül ki belőle, hogy bűnös volt Rákosi, még inkább az a Központi Bizottság, amelyik október 23-án éjszaka itt együtt ült, és a többiek csak éppen hogy. Mi nagyon élesen és határozottan szembeszálltunk ezzel a pozícióval, mert ezek a hibák voltak, de azonkívül van az árulás. Ha hiba is történt, azért ez még nem engedi meg senkinek sem, hogy olyan aljas áruló módján járjon el, mint ahogyan Nagy Imre eljár, ez nem mentesítheti őt. Így tárgyaltunk, körülbelül ez volt a lényege a lengyel elvtársakkal lefolytatott megbeszélésnek. És persze mindenütt arról beszéltünk, hogy az információt javítani kell, mert majdnem minden találkozásnál kiderült, hogy egész alapvető dolgokról nem tudnak, amiről mi azt hisszük, hogy a világon minden elemista gyerek tud. Van az a kis füzetünk a pártértekezletről, melyet a pártok egy része megkapott, nagyon örültek neki, mert számukra hasznos, de például Togliatti nem látta, nem is tudja, hogy ilyen van. Nagyon egyenetlenül néz ki a mi információink, és az ilyen nézeteltérésekben gyakran ezek játsszák a döntő szerepet. A lengyelekkel való találkozást én nagyon hasznosnak tartom, mert most mi is jobban látjuk az ő belső helyzetüket, jobban látjuk a törekvései-

ket, a célkitűzéseiket és viszont, ők is jobban látják a mi helyzetünket, a mi pozícióinkat. Egyébként mikor elmondtuk, hogy mi hogy állunk – mert mi is elmondtuk, hogy a pártban hogy nézünk ki, meg gazdaságilag –, akkor a lengyel elvtársak úgy beszéltek, a pártban valahogy az a helyzet, hogy ők most fognak hozzá annak, amin mi túljutottunk azáltal, hogy nem volt automatikus az újjászervezés. Körülbelül ugyanazt akarják elvégezni, amit mi egészen más formák között csináltunk. A gazdasági helyzetnél, amikor mondtuk, hogy lényeges áruhiány nincs, néha már szinte mérges megjegyzéseket tettek, hogy ez hogy lehet. Mindenesetre a helyzetünket, a körülményeinket jobban megismerték, és ez hasznos volt.

Tárgyaltunk a jugoszláv elvtársakkal is. Meg akarom jegyezni, hogy az Algíri [sic!] Kommunista Párttal, a némettel, az angollal, az olasszal, a lengyelrel és még később a vietnamiakkal a találkozás kezdeményezői nem mi voltunk, de amikor a lengyel elvtársak kezdeményezték a találkozót, és az első már meg is volt és nagyon hasznosnak bizonyult, akkor rögtön üzentünk a jugoszlávoknak, hogy mi is akarunk velük találkozni. Ebből presztízskérdést nem csináltunk, és ha a lengyelek nem jönnek, valószínűleg mi üzenünk nekik, hogy akarunk velük beszélni. Tehát ismételten meg szeretném említeni, hogy ezek a találkozók az illető pártok kezdeményezésére jöttek létre, a jugoszlávoknak viszont mi üzentünk, és természetesen az SZKP-nál is mi jelentkeztünk, hogy beszélni akarunk az elvtársakkal.

Itt mindjárt meg szeretném azt is mondani, hogy a jugoszláv elvtársaknál olyan benyomásom volt, hogy bár mi kezdeményeztünk, de ők várták, hogy kezdeményezzük a találkozót. Nem tudom, a többi elvtársnak mi a véleménye, de úgy nézett ki, nagyon örültek neki, hogy jöttünk. Ez abból is látható, hogy miután megvolt a beszélgetés, ami szintén körülbelül fél napot vett igénybe, mi elmentünk, és lezártunk tekintettük, és akkor ők üzentek utánunk, van-e kifogásunk az ellen, hogy az újságíróiknak megmondják, hogy mi találkoztunk. Tehát a publikációt nem mi vetettük fel, hanem a jugoszláv elvtársak, ez is mutatja, súlyt helyeztek rá, hogy az emberek tudják, hogy mi ott találkoztunk. Mi ebbe beleegyeztünk, és akkor közöltük mi is a saját újságíróinkkal.

Ennek a beszélgetésnek a jellege – ami az információt illeti – meg kell mondani, hogy egyoldalú volt. Mi informáltuk a jugoszláv elvtársakat a saját belső kérdéseinkről, ők nem informáltak minket. Ennek sajnos már egy kicsit hagyományos jellege van a jugoszláv–magyar viszonyban, mert visszaemlékszem, 1946-ban vagy 47-ben is részt vettem egy ilyen találkozón, és akkor is körülbelül ez volt a helyzet. Úgy látszik, hogy ez már szokás a jugoszlávoknál. Meghallgatják, megjegyzést is tesznek az ilyen tájékoztatáshoz, és azután a saját belső ügyeikről nagyokat hallgatnak. Ettől eltekintve általában nagyon barátságos, elvtársias volt a légkör. Állami dolgokról nem sokat beszéltünk, de elmondtuk nekik, milyen helyzet van nálunk a pártban, mi nincsen, őszintén beszéltünk minden kérdéssről. Megmondottuk azt is, hogy a párttagok – ez a 390 000 ember – nagyjából olyanok, akik a Központi Bizottság vonalával egyetértenek, mert ezért a vonalért folytatott harcban jött létre ez a tömörülés.

A jugoszláv elvtársak azt mondták, hogy ennek örülnek, ők is látják és tudják, hogy a magyar pártnak ebben a harcban komoly eredményei vannak,

és valamit beszéltek az ő értékelésükről. Azt mondták, hogy ami a magyar Munkás-Paraszt Forradalmi Kormányt illeti, ők mindig mondták, hogy támogatják, hogy az a szocializmusért harcol stb. Ami a pártot illeti, meg vannak győződve, hogy a párt is helyes irányban harcol, és kívánják, hogy sok sikert érjen el. Megjegyzem, hogy a pártot régebben nem nagyon emlegették.

Beszéltek még a következő politikai értékelésről: elmondották, hogy az októberi eseményekről nekik az a véleményük, hogy az ellenforradalmi támadás volt a Magyar Népköztársaság ellen. Ezt tudták, s nagy aggodalommal nézték, mert hiszen őket is érintette a kérdés. A november 4-i fordulat után azonban felülkerekedett bennük egy erős aggodalom, féltek attól, hogy Magyarországon a Rákosi-féle vezetést állítják vissza. Ez volt az ő fő aggodalmuk, s ez magyarázza különböző fellépéseiket és a pozícióikat. Most örömmel tapasztalják, hogy ez nem így történt, hogy az ellenforradalom ellen harcoltak az elvtársak, és kívánják, hogy ezen az úton menjünk tovább, s hogy a viszonyunk tovább javuljon. Minden rossz szándék nélkül próbálkoztak némi személyi differenciálással, valami olyasmit mondtak, hogy ami a Münnich elvtársat és a Kádár elvtársat illeti, bennük ők mindig bíztak, de mégis féltek, hogy a Rákosi hívei felülkerekednek. Én felvettem a következőt: azt mondtam, lehetetlenség, hogy a mi viszonyunk tovább fejlődjön – ami pedig szükséges és helyes pártvonalon is –, ha egyszer alaposan ki nem vitatkozunk és ki nem veszekedjük magunkat bizonyos kérdésekről, amelyek léteznek, s amelyek ez alatt az esztendő alatt voltak. Azt mondtam, nem sürgősen, de egy hónap, két hónap, három hónap múlva – erőltetni ezt nem kell –, de valamikor találkozni kell. Mondtam, nem kell ehhez nagy reklám, nem kell ezt megírni sehol se, s nekünk igazán mindegy, hogy Jugoszláviában vagy Magyarországon történik meg. Üljön össze a két pártnak két vagy három megbízottja, és vitassa meg azokat a kérdéseket, amelyek közöttünk fennállanak, és amelyekhez feltétlenül kell valami magyarázat, hogy miért volt nekik vagy nekünk az az álláspontunk abban az időben és hogy áll most e kérdés. Egyetértettek ezzel, csak elvettek az éléből, mondván, hogy nem veszekedni, meg vitatkozni kell, de tényleg célszerű ezekről a dolgokról egyszer beszélni. Ha hazamennek, javasolni fogják a Központi Bizottságnak egy ilyenyszerű találkozó létrehozását.

A vietnami párt részéről felkeresett minket Ho Si Minh¹¹ elvtárs. Nagyon kedvesen, előzetes bejelentés nélkül a szállásunkra látogatott el. Beszélt valamit arról a helyzetről, ami náluk volt a múlt év októberében, novemberében. Elmondta, hogy bizonyos értelmiségi, kispolgári, diák meg hasonló körök körülbelül ugyanúgy kezdtek mocorogni, mint ahogy más pártokban, más országokban is a magyarországi események hatása alatt, náluk is bizonyos zavar volt. Ennek a fő oka az volt, hogy a pártjuk korábban a földosztásnál és néhány más kérdésben hibákat követett el; földbirtokosnak minősítettek olyan embereket, akik nem voltak földbirtokosok, és elkobozták a földjüket, börtönbe csuktak olyan embereket is, akiket nem kellett volna börtönbe csukni. Különböző hibák voltak tehát náluk is korábban. Ezért megvizsgálták a helyzetüket, megállapították, hogy mik a hibák, és a Központi Bizottság nagyon határozottan és nagyon erélyesen kézbe vette, kijavította a hibákat, lecsapott az ellenségre, és a helyzetet nagyobb nehézségek nélkül rendbe tudták hozni, és erősödött a párt.

Ho Si Minh elvtárs szintén meghívott bennünket – mert hivatalos, állami meg hasonló meghívás már van régebb óta –, kérdezte, hogy mikor tudunk elmenni. Nagyon örülnének, ha a magyar pártdelegáció eljutna hozzájuk.

A szovjet elvtársakkal érdemleges tárgyalásokat nem folytattunk. Ülésiken találkoztunk, mint más párttal, szünetekben, ebéd alatt, itt-ott, de külön tárgyalásokat nem folytattunk. Megjegyzem, ilyen nem is volt a mi részünkről tervezve. Hivatalos látogatásokat tettünk, az ún. protokoll látogatásokat, már azzal is majdnem bajba kerültünk, mert az újságban olvastuk, hogy hol ez ment protokoll látogatásra, hol az, és a végén egyszer csak kiderült, hogy minden szocialista ország már volt, csak még mi nem. Közben Vorosilov¹² elvtárs már készült elutazni Prágába, így gyorsan az utolsó délelőttön elmentünk. Megmondtuk, hogy nem akartuk őket zavarni, mi nemrégiben jártunk itt, de már eljövünk, nehogy úgy nézzen ki, mintha összevesztünk volna. Néhány kérdéstről beszélgettünk. Hruscsov elvtárs főképp külpolitikai kérdésekről beszélt, azt mondta, az a véleményük, hogy a szocialista országok tekintélye a Közel-Keleten a legutóbbi időben nagyon komolyan erősödött, és ezt a helyzetet ki kell használni további politikai előrenyomulásra.

Ezekből a beszélgetésekből kiderült például az, hogy Vorosilov elvtárs szinte várja, hogy már hívjuk őt meg Magyarországra. Moszkvában ő közismert magyar patrióta. Valóban az események alatt szinte belebetegedett, nagyon együtt érez a magyar elvtársakkal, hiszen az élete egy részét itt töltötte el, az ő munkája is benne van a magyar demokráciában, a földreformban (Révész elvtárs közbeszólása: Prágában is nagyon érdeklődött.) Én azt akartam tőle kérdezni az utazása előtti este, hogy mikor indul Prágába, ő meg úgy értette, hogy hozzánk, és azt mondta: maguk nem hívnak engem, kicsit nagyot is hall már az öreg. Itt-ott a szovjet elvtársak – már korábbi moszkvai tartózkodásunk alatt is, ha szóba került valahol – nevetve mondták: maguk magyarok minket nem hívnak. Azt gondoljuk, hogy ideje lenne a Szovjetunió Kommunista Pártja és kormányának a küldöttségét meghívni Magyarországra, valahogy olyan módon, hogy Vorosilov elvtárs is benne legyen, vagy ha nem volna benne, őt külön meghívni egy látogatásra, mert érdemes. Egyszerű emberek, magyar munkások és parasztok előtt Vorosilov elvtárs ismert és becsült ember. Arra gondolunk, hogy ilyen meghívást kellene tennünk, valahogy úgy, hogy érintse a felszabadulási ünnepségek időszakát. Amennyiben párt- és kormánydelegációt nem lehet, akkor esetleg Vorosilov elvtársat lehetne elhívni a felszabadulási ünnepségre.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Tartunk elvtársak 10 perc szünetet.

KÁDÁR elvtárs (folytatás): Mielőtt a két értekezlet kérdéseire rátérnék, még egypár apróságot elmondok a delegáció munkájáról.

Végeztünk ilyenkor szokásos munkát is. A delegációhoz fordult kéréssel körülbelül 300 Moszkvában tanuló egyetemi hallgató és ösztöndíjas, hogy menjen el hozzájuk valaki, és adjon választ különböző kérdéseikre. A delegáció határozata értelmében Münnich és Rónai elvtársak mentek el hozzájuk. Kérdéseiket előre láttuk, megbeszéltük a vonalat. A kérdések olyanok voltak, hogy: Hol van Nagy Imre? Lesz-e Nagy Imre-per?¹³ Mit tesz a párt az értelmiség megbékítése érdekében? És ehhez hasonló atavisztikus kérdések. Ezek természetesen nem az összes hallgatók és aspiránsok véleményét fejezték ki,

hanem az ilyen dolgokban a legaktívabbak véleményét. Kiderült, hogy van a Lomonoszov egyetemen egy csoportja a diákoknak és aspiránsoknak, akiknek a vonala egy kicsit elgömbül a mi Központi Bizottságunknak a vonalától, és ezek szítanak ott bizonyos hangulatot. A kérdésekre megkapták a világos választ, a Központi Bizottság álláspontjának megfelelően. Utólag hallottuk, hogy az aspiránsok és diákok jelentékeny többsége szembeszállt ennek a csoportnak a nézeteivel, szóval ezek izolálódtak a vitában. Maga az értekezlet hasznos volt.

A kereskedelmi kirendeltség beosztottjai kértek találkozót. Elment Fock elvtárs, és beszélt velük a kérdéseikről.

Az SZKP Főiskolán tanuló körülbelül 25 magyar hallgató is kért találkozót, Fock elvtárs és én mentünk hozzájuk, és 2-3 órás beszélgetést folytattunk velük.

Utána az SZKP Főiskola rektora és tanári kara kérte, hogy menjünk el, és tartsunk előadást az összes hallgatók számára. Sikerült időt szakítani, elmentünk és megtartottuk. Ez nagyon jó találkozó volt, melyen az SZKP Főiskola tanárai és hallgatói, lehet mondani, mindnyájan ott voltak, valami két nagy teremben, az egyikben közvetítették. A hallgatói kar egy valószínűs kis internacionálé, mert az összes szocialista országokból vannak hallgatók, a mieinkhez hasonlóan, sőt kapitalista és gyarmati országokból is. Mi ismertetést tartottunk harcunk jellegéről, jelenlegi helyzetünkről, vonalunkról. Nagyon jól fogadták.

Ezzel a munkával kapcsolatban azt ajánljuk a Központi Bizottságnak, hogy erre alkalmas elvtársakból vagy kettőt-hármat ki kellene küldeni, hogy az állami ösztöndíjjal tanuló diákokat és aspiránsokat egy kicsit közelebből megnézzék, és akik semmiképp nem értenek egyet a népi demokráciával, azokkal szemben úgy kell eljárni, hogy jöjjenek haza. Nem kell mindenkinek docensnek lenni meg egyetemi tanárnak a magyar nép meg a szovjet nép költségén. Valószínűleg az egyik egyetemi csoporttal lesz leginkább probléma, de mi célszerűnek tartjuk, hogy ezt csináljuk.

Egyébként tájékoztatásul közölhetem, hogy a kínai elvtársak már szépen meg is csináltak egy ilyen felülvizsgálatot, és a hóbörgöket visszahívták azokról az egyetemekről.

Megemlítem még azt is, hogy a kint tartózkodó párttagok csoportja, a Kovács István,¹⁴ Hegedüs-féle csoport találkozót kért tőlünk, amit visszautasítottunk, mert valahogy úgy alakult a helyzet, hogy már néhány hónappal ezelőtt én beszéltem Hegedüsnel, akkor ő kért találkozót. Mit kíván, kérdeztem. Azt mondja, rossz neki, hogy ő itt van, a férje meg ott. Mondtam, hogy ezt nem mi rendeltük el, mi mondtuk, hogyha úgy akarja, maga hazajöhet, ha nem, maradjon kint, és hát most a nyögésnek van a szezonja. Mi is nyögünk, nyögjenek maguk is. A határozatunkat pedig ismerik.

Mielőtt elutaztunk volna, jelentkezett ismét Hegedüs né és Kovács né, hogy beszélni szeretnének velem. Idő nem volt bőven, üzentem nekik valami időpontot. Visszaüzenték, hogy ők addigra már elutaznak. Mondtam, akkor sajnálom. Ezután megint visszaüzentek, hogy mégsem utaztak el. Akkor megkértem Fock elvtársat, beszéljen ő velük. Ő üzent is nekik, de visszaüzenték, hogy akkorra már elutaznak. Ezzel mentünk el innen. Ekkor alighogy letesszük a lábunkat Moszkvában a földre, ami elég komplikált volt, és szerencsével sikerült csak. (Ezt mellékesen jegyzem meg.) Az első dolog, már a pá-

lyaudvaron, hogy a követ közli, Kovácsék tárgyalni akarnak velünk. Nagy méregbe jöttünk, hiszen nem azért utaztunk mi oda, és általában nem azért dolgozunk éjjel-nappal, hogy ezzel foglalkozzunk, hiszen kívülről tudom, mit akarnak mondani, és ők is tudják, én mit fogok mondani. Úgyhogy elutasítottuk a találkozót. Ezt a dolgot a kellő időben elő fogjuk venni, és rendszeren, pártszerűen el fogjuk intézni. Ennyiből állt a mi ottani különmunkánk.

Most a két értekezletről. A szocialista országok pártjainak értekezletéről, de előbb valamit az előzményekről.

Az elvtársak emlékeznek rá, hogy januárban volt egy hármastalálkozó: az SZKP, Kína Kommunista Pártja és a mi pártunk küldöttei találkoztak.¹⁵ Ott mi felvetettük, hogy célszerű volna egy szélesebb körű találkozó a szocialista országok pártjai között. Különösképpen szükséges lenne, hogy a jugoszlávok is részt vegyenek rajta, és tárgyaljunk meg bizonyos kérdéseket nyilvános állásfoglalások formájában, mielőtt a pozíciók nagyon elmérgesednek, mert akkor már nehezebb álláspontot korrigálni. Mi javasoltuk, hogy a kezdeményező lépést a kínai elvtársak tegyék meg. Megmondtuk őszintén, hogyha mi tennénk ilyen lépéseket, akkor a jugoszláv elvtársak azt mondanák, hogy már megint köhögnék ezek a magyar bolhák is. És, ha az SZKP tenné a kezdeményező lépést – ugye még januárban volt ez –, az megint nem lenne jó. Így a kínai elvtársak meg is tették a javaslatot. A válasz akkor az volt, hogy általában jó volna ilyesmi, de a helyzet, a légkör és az időpont nem alkalmas. Ez a kérdés most, valamikor a nyár elején újra napirendre került az SZKP kezdeményezése nyomán. Akkor a jugoszláv elvtársak kérték, hogy előbb az SZKP és a Jugoszláv Kommunista Szövetsége tárgyaljon, mert köztük vannak a legélesebb nézeteltérések, és azután szélesebben.

Így jött létre a romániai találkozó, ami hasznos volt. Erről bizonyos tájékoztatást az elvtársak már ismernek. Sok kérdésben közeledés jött létre, a Német Demokratikus Köztársaság kérdésében és sok más kérdésben. Ezen a találkozón a két párt, az SZKP és a Jugoszláv Kommunista Szövetsége leszögezte, hogy egyetértenek a szocialista országok pártjainak találkozóival, maguk a jugoszláv elvtársak jelentették be, hogy ők feltétlenül részt akarnak venni ilyen találkozón. Ezután indult meg a többi pártokkal való konzultálás. Mielőtt elutaztunk volna, kaptunk tájékoztatást az előkészületről. Aszerint úgy nézett ki, hogy a szocialista országok minden pártja, beleértve a jugoszlávokat is, egyetért abban, hogy találkozzunk. Most a jugoszláv elvtársak mellett vannak, hogy találkozzunk, de határozatot ne hozunk. Szóval előzetes napirend nélkül csináljunk valamiféle beszélgetést, de határozatot ne hozunk, vagy ha hozunk is határozatot, az belső határozat legyen. Ne publikáljuk. Így állt a dolog, mielőtt elindultunk volna Moszkvába. A jugoszláv elvtársak közölték, hogy mindkét értekezleten részt akarnak venni. Az értekezlet munkája abban a formában kezdődött el, hogy mielőtt összeült volna a tanácskozás, köröztek az egyes pártok között egy egyezménytervezetet, illetve nyilatkozattervezetet, amit a Szovjetunió Kommunista Pártja és Kína Kommunista Pártja közösen dolgozott ki. Ezzel kezdődött az értekezlet munkája. Erre mindenki tett valamiféle észrevételt. Az volt a döntés, ezt konzultálták a szocialista országok pártjaival, hogy az értekezleten a nem szocialista országok pártjai ne vegyenek részt. A régebbi gyakorlat szerint a franciák és az olaszok részt szoktak venni. Tehát ne vegyenek részt, miután teljesen más

helyzetben lévő pártokról van szó a nyugati pártok esetében, és előfordulhat, hogy megtámadják állampolgári lojalitásukat, vádolván őket azzal, hogy a szocialista országok pártjaival, nem tudom én miben, megegyeztek. Az értekezleten csak a szocialista országok pártjai, de azok mind, vegyenek részt. Ellenben a nyilatkozattervezettel kapcsolatban az volt az elképzelés, hogy a szocialista országok pártjai vitassák meg és fogadják el, és utána a nem szocialista országok pártjai odahaza a saját országukban megtárgyalják, és ha egyetértenek vele, állást foglalnak mellette. Ennek érdekében azt az eljárást alkalmaztuk, hogy már a szövegtervezetet megkapták a kapitalista országok pártjai is, hogy hozzá tudjanak szólni a nyilatkozattervezethez, mert hiszen a későbbiekben ezzel a nyilatkozattal dolguk lesz. És ez így is történt.

Megindultak a szövegegyeztető munkák. Ezt a munkát, mint mondtuk, kezdetben az SZKP és a Kínai Kommunista Párt küldöttsége végezte közösen. Rengeteg és a legkülönbözőbb észrevétel volt. Az első szövegtervezet körülbelül 19 gépelt oldal volt, ahhoz a lengyel elvtársak 12 oldalas észrevételt fűztek. A jugoszláv elvtársak pedig összeköttetésben álltak a saját Központi Bizottságukkal, és mikor mi tárgyaltunk velük, akkor azt mondták, hogy nincs még kialakult állásfoglalásuk, hogy részt vesznek-e a megbeszélésen vagy nem, tehát akkor már ilyen pozícióban voltak. Végül aztán hallottunk róla, hogy a jugoszláv elvtársak visszavonultak, vagyis olyan döntésre jutottak, hogy nem vesznek részt a szocialista országok értekezletén, ellenben részt vesznek majd az összes pártok értekezletén. Mi nem ismerjük pontosan az állásfoglalásukat. Kétféle indokolást ismerünk, amit a jugoszláv elvtársak mondtak. Már előbb, mielőtt Moszkvába mentünk volna, arra hivatkoztak, hogy ne legyen határozat, mert nekik azt különböző okok miatt nehéz aláírni. Felhoztak olyan érvet, hogy vannak bizonyos kérdések, amelyekben még nézeteltérés van, meg hogy olyan Kominform¹⁶-szerű volna megint ez a találkozó, és ha ők abban részt vennének és nyilatkozatot írnának alá, úgy nézne ki, mintha ők önkritikát gyakorolnának. Hozzáfűzték azt is, hogy ők látják, hogy a helyzetük nem könnyű, és nem akarják rontani a nyugati országokhoz való viszonyukat. Így például a gabona kérdésben és hasonló kérdésekben komoly nehézségeik támadnának, ha a nyilatkozat aláírása miatt romlana a viszonyuk a nyugati országokkal. Ezeket az érveket már ismertük.

Ott-tartózkodásunk idején – meglepetésünkre – egy új indokolást hallottunk a jugoszláv elvtársaktól, amely így szólt: nem vesznek részt a szűkebb megbeszélésen, mert a lengyel és a magyar sajtóban még a legutóbbi időben is nyilvánosan támadták őket. Hirtelen nem tudtam, miféle magyar sajtóról van szó. A lengyel sajtóból sem tudtam ilyenről. Lehet, hogy itt-ott a lengyel sajtóban a lengyel elvtársak néha írnak arról, hogy ilyen vagy olyan kérdésben nem értenek egyet a jugoszlávokkal. Nálunk meg emlegetnek valami brosúrát, vagy mi az ördögöt, én nem tudom (érthetetlen közbeszólás), hogy mi az a brosúra, mindenesetre az ilyen dolgokra gondolni kell, mert azért irányzatokat az országgal azonosítani mindig egy kicsit nehéz. De nem is ez a lényeg, hanem az, hogy ezzel a hivatalos indokolással léptek vissza, hogy még a legutóbbi időben is lengyel és magyar elvtársak nyilvánosan támadták őket, és ez furcsa lenne, ha így volna.

A dolog úgy néz ki, hogy ezt az indokolást a testvérpártok nem fogadták el mint komoly indokolást. A másikat, hogy komolyan megromolhat a viszo-

nyuk Amerikával és más kapitalista országokkal s ebből gazdasági hátrányuk származhat, ha nem is lehet helyeselni, de mint komoly okot figyelembe lehet venni. A jugoszláv elvtársak egyébként – mivel az elsők nem akartak részt venni, a másodikon pedig igen – azt a megoldást választották, hogy elutaztak Jasznaja Poljanára a Tolsztoj rekviemet [relikviákat] nézegetni, miáltal Moszkvában folyt az ülés, és utána visszajöttek a szélesebb értekezletre.

Az értekezlet tárgyalás és vita jelleggel bírt, a vita a szövegek fölött még az ülés előtt megkezdődött. Elsorolom, milyen vitás kérdések voltak.

Az elsőt már elmondtam. Legyen határozat vagy ne, és ha igen, nyilvános vagy nem?

A második kérdés, hogy az imperialistákat és azon belül külön az amerikai imperialistákat éles és kemény hangon bírálja-e ez a nyilatkozat vagy nem.

A harmadik, hogy a revizionizmus nemzetközi áramlat és fő veszély-e nemzetközileg vagy nem.

A következő vitás kérdés az volt, hogy a tábornak legyen-e a valóságban és a propagandában vezetője, és hogy a Szovjetunió vezető szerepét hirdessük-e vagy nem.

A következő kérdés a magyar kérdéssel függött össze, két vonatkozásban. Az eredeti szövegtervezetben volt az, ami aztán benne is maradt, hogy az imperialisták a múlt év őszén Szueznél és Magyarországon támadást kíséreltek meg.

Ezenkívül volt még egy külön fejezet, ahol az aláírók a Német Demokratikus Köztársaság mellett ismét szolidaritást vállalnak a Magyar Népköztársasággal, és valami olyasmit mondanak, hogy támogatják a magyar kormány és párt harcát stb. Ebben a két formában szerepelt a magyar kérdés. Ez az utóbbi a vita eredményeként a szövegből kimaradt.

Végül volt egy valóban tisztára elméleti kérdés, amit a lengyel elvtársak vetettek fel. Ez így hangzott: ilyen politikai tanácskozáson a kisebbségi véleményt mindig feltétlenül figyelembe kell venni, mert nem lehet többségi határozattal kényszeríteni senkit arra, hogy olyan politikai tételt írjon alá, amivel nem ért egyet. Ez is kicsit úgy vitakérdésként szerepelt.

A vitánál – mindjárt meg kell említeni – a következő eltéréseket lehetett látni. Nyugodtan lehet így mondani, mert voltak eltérések az összes testvérpárt mindkét értekezletén, azonkívül külön véleményük volt a jugoszláv elvtársaknak, és külön véleményük volt a lengyel elvtársaknak. A jugoszláv elvtársak a vitából hamar kikerültek, mert deklarálták, hogy nem vesznek részt az értekezleten, de végig a szövegezésnél az üléseken majdnem mindig a lengyel álláspont és a többiek álláspontja között folyt a vita. Ez az értekezletnek egy fontos jellemzője volt.

Bizonyos árnyalati eltérés volt a többi pártok állásfoglalása és az olaszok között. Az olasz álláspontot elvileg nem lehet kifogásolni, de valahogy mindig kompromisszumokat kerestek formulákban meg hasonlóknak a lengyel és a többi álláspont között. Ez csak nüanszbeli eltérés, de mindenesetre szót érdemel a dolog.

Hogy dőltek el ezek a kérdések, illetve ami ebből érdekes. Meg akarom itt említeni, hogy gyakran fogok a kínai állásfoglalásra hivatkozni, mert az értekezleten is nagy szerepet játszott Kína Kommunista Pártjának a küldöttsége, ez a dologból magából adódik. Mivel a vitakérdés gyakran maga a Szovjet-

unió volt, illetve annak a vezető szerepe, a szovjet elvtársak nem léptek fel az ilyen kérdésekben. Ők kijelentették, hogy nem igénylik a vezetést és senkire ráerőszakolni nem akarják. Ezekben a kérdésekben nagyon aktívan és gyakran felléptek a kínaiak.

Egyöntetű volt a vélemény, a lengyel elvtársak is egyetértettek vele, hogy ha már összeültünk, határoznunk kell, ha már határoztunk, azt publikáljuk. A jugoszlávok nem értettek ezzel egyet, távol maradtak az értekezlettől.

Az imperialisták éles megbélyegzése. A lengyel elvtársak a következő pozíciót foglalták el: még az imperialisták, ideértve az amerikai imperialistákat is, nem döntöttek véglegesen, hogy az éles harc és a szakítás irányába fognak-e haladni, vagy pedig a kompromisszum és a békés együttélés irányába. Ha mi most őket élesen bélyegezzük meg, akkor ez őket negatív irányba taszítja. Ez a lengyel álláspont ilyen taktikai megfontolás volt. Az összes többi párt egyetértett abban, hogy nem lehet megkerülni ezt a kérdést, mert ha szocializmusról, békéről beszélünk, meg kell nevezni, hogy kik annak az ellenségei, nem lehet a tömegeket másképp mozgósítani. Végül ez az álláspont győzött.

A revizionizmus. A lengyel elvtársak vitatták azt, hogy a revizionizmus nemzetközi jellegű lenne, és hogy fő veszély lenne. Azt mondták: lehet, hogy egyik országban ez a vonal megy, a másik országban talán nem, és ezért nem lehet kijelenteni, hogy a munkásmozgalomban nemzetközi jelleggel lépett fel a revizionizmus, és hogy ez a fő veszély minden országban.

Az összes többi pártok, tehát a többi tizenegy párt állásfoglalása teljesen egységes volt abban, hogy igenis nemzetközi jelenség és igenis a fő veszély a nemzetközi munkásmozgalom pártjaiban jelenleg a revizionista veszély. De azért különösen nagy vita ezek körül nem volt, mert lassan közeledtek az álláspontok, és végül megegyezés jött létre az eddig említett kérdésekben.

Nagyon nagy és érdekes vita volt a vezető kérdésében és a Szovjetunió vezető szerepe kérdésében. Itt a következő volt a pozíció, és ez a dolog lényege: a lengyel elvtársak kijelentették, hogy a Szovjetunió vezető szerepe nem kételkedéses, azt ők maguk fejtették ki, hogy ez történelmileg kialakult tény, tehát ezen mint ilyen nem is kell vitatkoznia. Ellenben nem tartják helyesnek elvileg és taktikailag, hogy mi ezt így vigyük mindig, hogy a szocialista tábor vezető ereje a Szovjetunió. Kijelentették azt is, hogyha ilyen határozatot hoznánk is, s ők ezt alá is írják, odahaza Lengyelországban ezt az álláspontot nem tudják képviselni, mert sok hiba történt régebben a viszonyban. Ezenkívül vannak náluk nem jó nemzeti hagyományok ezt a viszonyt illetően, és ezért ők otthon egy olyan formulát használnak, hogy a Szovjetunió a legelső és leghatalmasabb szocialista ország, és ezután is ezt viszik.

Ezen a szűkebb értekezleten a kínai delegáció fellépése volt a legjelentősebb. Mao¹⁷ elvtárs beszélt. Rögtön azzal kezdte a vitát, hogy ő a dolog lényegéről akar beszélni. Kell-e vezető, és ki legyen a vezető? Abból kell kiindulni – mondotta –, hogy a mi ellenségeinknek van vezető ereje: az amerikai imperializmus. És mivel mi is egységet képezünk és mivel harcban állunk, teljesen logikus, hogy kell nekünk is vezető. Vezető nélkül harcolni nem lehet, senki sem tud harcolni vezető nélkül. Nagyon érdekesen kifejtette a dolog elvi oldalát. Azt mondta: teljesen mindegy elvileg, hogy ki a vezető. Ha akarunk, egész nyugodtan határozhatnánk úgy, hogy abc-sorrendben vesszük a

pártokat, és hozunk egy határozatot, hogy az albán párt a mi vezetőnk vagy a vietnami párt vagy a Szovjetunió, de kell, hogy nekünk legyen vezetőnk. Azt magyarázta, hogy az ő véleménye szerint a Szovjetunióknak kell a vezetőnek lenni, mert a legnagyobb tapasztalatokkal rendelkezik. A Kínai Kommunista Párt nem lehet vezető, mert a Kínai Kommunista Pártnak nincs elég tapasztalata, a többi mind lehet vezető. Ezen először csak neveltünk, azután magyarázta, hogy ami a harcot illeti, abban a kínai kommunistáknak van már bizonyos tapasztalatuk, az építést illetően azonban nincs, a szocialista építésben még nem rendelkeznek tapasztalattal. Ezért mondja, hogy a régebbi népi demokratikus országok pártjai a tekintetben, hogy a harcban és az építésben van-e tapasztalatuk, előnyben vannak az ő pártjukkal szemben. És – mondotta – mindenféle oknál fogva a Szovjetunió Kommunista Pártja látszik a legjobb vezetőnek. Tehát vezetőre szükség van, és ők amellet vannak.

Most a magyar kérdés. A magyar kérdés már az ülés összehívása előtt elrendeződött, mégpedig olyan módon, hogy azt az álláspontot, hogy imperialista törekvések voltak Magyarországgal kapcsolatban, maguk a szövegezők megvédték már előre a lengyelekkel szemben, és a lengyelek valahogy azután el is fogadták. Ami a szolidarizálást illeti a Magyar Népköztársasággal szemben, közöltük, hogy erre nem tartunk igényt. Mondtuk, ha csinálják, az nem rossz nekünk, de ha nem, akkor sem származik semmi különös baj belőle. Annál kevésbé, mert az értekezleten részt vevő valamennyi párt, beleértve a lengyeleket, de még a jugoszlávokat is, már valamilyen formában kijelentette, hogy támogatja a magyar kormányt. Ugyanezt a párttal kapcsolatban már nem annyira mondták így, a lengyelek például még mondták itt-ott, a jugoszlávok már kevésbé, és azt sem nyilvánosan. A kínai elvtársak álláspontja az volt, hogy az imperializmusnál meg kell mondani, ami az igazsághoz tartozik, a támogatást azonban ők is ellenzik, mert véleményük szerint Magyarországon a szocializmus ügye erősen áll, és ne kiabáljunk mi itt most támogatásról, mert még azt gondolnák az emberek, hogy ott valami baj van. A lényeg az volt, hogy nem elvi kérdés, nem létkérdés, hogy ez itt most szerepeljen, úgyhogy ez ki is maradt.

A kisebbségi vélemény körül nagy vita persze nem volt, de egységesen az volt az álláspont, hogy azért találkozunk, hogy meghallgassuk egymást, és hogyha a többieknek, másoknak, a túlnyomó többségnek van egy helyes álláspontja, mi azt fogadjuk el. Ezzel ellentétes elvet mi nem méltányolhatunk. Egyébként a mi kísérletünkben volt egy elvtárs – Erdélyi¹⁸ elvtárs –, sokat dolgozott, rengeteg fordítanivaló volt, mert mindennap jött egy 23 oldalas új tervezet. A fordítók már majd belebetegedtek. Mérgesek voltak emiatt, s azt mondták, hogy meg kellene csinálni, elvtársak, az internacionálét. (Derűtség.) Kérdeztük, hogy miért. Hát abszurdum az, válaszolták, hogy mindezeket az embereket otthon köti valami pártfegyelem, és itt összejönnek, és mindenki azt csinál, amit akar. Hát ha külön-külön van fegyelem, akkor együtt is kellene valami fegyelemnek lenni. De ezt csak azért említtem, mert tényleg ilyenfajta hangulat kezdett a pártokban felülkerekedni. A mi küldöttségünk a végén már annyira bosszankodott, hogy azon kezdtünk tanakodni, hogy holnap előállunk és javasoljuk, hogy írja alá tíz párt, mert az a véleményünk, hogy inkább kevesebben, de értsünk egyet. Azután mégis kiderült, hogy ami történt, az helyesebb volt, mint ez a mi pillanatnyi felindulásunk. És ilyen módon megszületett az ismert szöveg.

Az ülésen magán már viták nem voltak, a vita a szövegező bizottságban volt nagyon éles és zajlott le, ahol a mi részünkről Münnich elvtárs vett részt. Mire a plenáris ülésre került a sor, addigra már rendeződtek a vitás kérdések. Egyébként a szövegező bizottságban a lengyel delegáció részéről Cyrankiewicz¹⁹ elvtárs fellépett egy pozícióval, ami bennünket nagyon bosszantott. Mi kétszer fél napig tárgyaltunk velük, és akkor egyáltalán nem vitatták a magyarországi események jellegét. Utána a szövegező bizottságban, mikor arról volt szó, hogy az imperialisták próbálkoztak Magyarországnál és Szueznél, azt mondták, hogy ez nem olyan egyszerű dolog, mert Magyarországon munkások és diákok is felkeltek és harcoltak. De ezt az álláspontot is még ott a szövegező bizottságban tisztáztuk.

A belső határozat között [sic!] szerepelt az, hogy rendszerezíteni kell a mi értekezleteinket is, tehát a szocialista országok pártjainak az értekezleteit, és ilyen kezdeményező megbízatást kell adni ebben a kérdésben a Szovjetunió-nak, amely konzultál természetesen.

Most a szélesebb értekezletről. A szélesebb értekezlet munkája is megkezdődött tulajdonképpen már egyidőben a másik értekezlettel, mert a lengyel elvtársak – még a szűkebb értekezlet össze sem ült – már benyújtották a javaslatukat a szélesebb értekezlet számára. Az a bizonyos békekiáltvány a lengyel elvtársaktól ered, az ő kezdeményezésük volt. A Szovjetunió Kommunista Pártja megnézte, azután attól kezdve együtt dolgoztak a lengyel és a szovjet párt ezen a békekiáltványon, és meg kell mondani, hogy helyes és nagyon szerencsés hangú tervezet volt már az első is. Így valami nagy vita ekörül nem volt.

Magán a széles értekezleten általában kevés vitás kérdés, nagyon kevés vita volt. Vita keletkezett a következőről: az eredeti tervezetben volt egy kitétel, melyben arról volt szó, hogy miért kell most közvetlenül harcolni az atomfegyverek, -kísérletek betiltásáért stb., és volt ott egy olyan javaslat, hogy a kommunisták kezdeményezzenek ebben a kérdésben a saját országaikban népszavazást, hogy a lakosság népszavazással döntse el azt, hogy az atomfegyverek kérdésében mi az álláspontja. Ezt többen kifogásolták. Kiderült, hogy egy részük félreértésből, mert azt mondták, hogy ez visszaesés volna, hiszen már korábban kampányt ilyen dolgokban a Békevilágtanács²⁰ szervezett, ahol nem kommunisták is vannak, és ez helyes volt. Ha most ilyen népszavazási mozgalommal a kommunisták lépnének fel, ez szűkítés volna a régihez képest. De aztán tisztázódott, hogy nem erről van szó, hanem rendes állami népszavazásról, amit bizonyos országokban elrendelnének, és akkor annak a határozata kötelezné az illető ország kormányát, hatóságait és külképviseleteit bizonyos álláspontra. A vita során az a nézet győzött, hogy minden párt maga tudja a legjobban megítélni, milyen formában harcoljon a béke megőrzéséért meg az atomfegyverek ellen, tehát ez ne legyen a szövegben. Ennél kicsit élesebb vita volt a következő passzus miatt, amely azután szintén kimaradt a szövegből. Ez a passzus azzal foglalkozott, hogy egyes kapitalista országokban – és meg is volt nevezve, ha jól emlékszem a belga, dán, osztrák és talán a svéd – a pártokat nagyon gátolja a lehetőségek kihasználásában a szektarianizmus. Ezt a megállapítást előbb megtámadták az érdekelt országok részéről, és azt mondták, nem helyeslik, hogy ezt így belevegyék, hanem kérik, vitassák meg velük, hogy náluk, az ő országukban mi az akadály a

jobb előrehaladásnak, mert szerintük nem ez a fő oka, illetve nemcsak erről van szó. Tehát ne nevezzék meg őket, vagy ha megnevezik, vitassák meg előbb velük. Mivel ezt ott megvitatni nem lehetett, született egy olyan álláspont, hogy ne legyenek megnevezve. Ez ellen pedig, tehát hogy megnevezés nélkül belevenni, hogy egyes nyugat-európai kapitalista országokban működő pártokat a szektarianizmus gátol abban, hogy előre tudjanak nyomulni, élesen állást foglaltak a franciák. Azt mondták, ezt így lehetetlenség leírni. Először is mindenféle találgatás indulna meg, hogy kire értik ezt és hogyan értik ezt. De nem is ez a fő kifogásuk, hanem az, hogy véleményük szerint még egy sor nyugati országban a kommunista párt harcát gátolja, gyengíti a revizionizmus, az a fő betegsége egy sor nyugat-európai országban a kommunista pártoknak, és politikailag helytelen lenne, ha ilyen egyoldalú megállapítással szerepelne ez a kérdés. Ebben a vitában a francia elvtársak egyébként egy mérges megjegyzést is megeresztettek az olaszok felé. Valahogy arról beszéltek, hogy ez így nem jó, mert van ott revizionizmus is meg opportunizmus is, és beszéltek arról is, hogy ők hogyan harcoltak például a magyar kérdésben. Azt mondták, hogy ők kezdettől fogva jól látták, és 4-én is kijelentették, hogy egyetértenek a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányal, egyetértenek a szovjet csapatok segítségnyújtásával, és akármit csináltak velük – ugye, fasiszta pogromokat, meg verkedtek, meg szidták, meg az értelmiségiek kiabáltak, meg az ő saját értelmiségük egy része táncolt –, ők vitték szilárdan ezt a vonalat, és jól jártak, mert bizonyos elemek leszakadtak tőlük, de az ingadozók megerősödtek, a párt erősebb és edzettebb lett. Nekik az a véleményük, ez a helyes magatartás, és nem bizonyos lavírozások. Egyébként – mondták – tegnap itt Togliatti elvtárs kifejtette a saját nézeteit, nyilván azért, hogy azt fogadjuk el, de abban sok olyan van, amit mi nem tudunk helyeselni, mert nem elég határozott, nem elég világos, nem olyan, ahogyan mi harcolunk ugyanazokban a kérdésekben. Így azután ez a kérdés is kikerült a szövegből. Felmerült még a következő kérdés, ezt a kínaiak vetették fel, hogy ki erősebb: az ellenségeink vagy mi. Tehát az imperialisták vagy a szocialista országok, illetve a nemzetközi kommunista mozgalom? Azonkívül felvetették még – ugyancsak a kínaiak – az egység és az eltérő nézeteknek a kérdését. Itt Mao Ce-tung elvtárs egy nagyon világos és érdekes fejtegetésbe bocsátkozott az erőviszonyt illetően. Mao Ce-tung elvtárs beszélt a háború kérdéséről, és azt mondta, hogy szentül meg van győződve, ha mi jól harcolunk, nem lehet háborút csinálni. De – mondtotta – teljesen bebiztosítva ez ellen nem vagyunk, hiszen mégis eszelősöknek és örülteknek a kezében vannak olyan fegyverek, mint a reaktív fegyverek is, és teljes bizonyossággal nem lehet tudni, hogy mi lesz. És ilyen kínai módon elmagyarázta, hogy nekünk 15 év békére van szükségünk, és ha azt meg tudjuk csinálni, a 15 év alatt a Szovjetunió megelőzi az Egyesült Államokat minden tekintetben, tehát az egy főre jutó termelés kérdésében is, és körülbelül ugyanez alatt az idő alatt Kína megelőzi Angliát, és akkor olyan helyzet lesz, hogy a két vezető nagy kapitalista országot a két szocialista ország már megelőzte. Akkor többé nem lehet vitás az senki számára, hogy ki az erősebb. Ha meg háborúról beszélnek, akkor a dolog úgy néz ki, hogy szörnyű háború lesz, tehát mindent meg kell tenni, hogy megakadályozzuk, mert valószínű, hogy a népesség egyharmada, esetleg a fele elpusztulna a technika mai állása szerint, de utána, aki maradna, az

szocializmusban élne, és ahogy kiszámította, körülbelül 100 év múlva ugyanannyi ember élne a földön, de azok már egységes, szocialista világrendszerben. Ami minket, kínaiakat illet – mondotta –, mi még az építésnek nagyon kezdeti stádiumában vagyunk, és ha ellenünk háborút indítanak, abbahagyjuk az építést, elvégezzük a háborúban a dolgunkat, és utána visszatérünk az építéshez. Mi most még ettől sok hátrányt nem szenvednénk, mert még nagyon az elején vagyunk az építési munkának. Az erőviszonyt illetőleg jelenleg a fordulat időszakát éljük, amikor a szocializmus javára fordultak az erőviszonyok, s ezt ő a következőkkel bizonyította. Azt mondotta, hogy nézzük például a Hitler elleni harcot. A Hitler elleni harc időszakában az Egyesült Államok acéltermelése 70 millió tonna volt. A Szovjetunióé ugyanabban az időszakban 18 millió tonna volt. A hitleristák kezdeti sikerei eredményeképpen ez a 18 millió tonna 9 millióra csökkent. Az Egyesült Államok termelése megmaradt 70 millió tonnánál, sőt még valamivel növekedett. Feltétlenül szükséges tehát, hogy megtanítsuk az embereket, hogy ne ilyen mechanikusan gondolkozzanak, az erőt ne úgy számítsák, hogy ki mennyi tonna acélt, vasat, petróleumot termel, mert ez fontos, de önmagában az erőt nem mutatja meg. Példa erre, hogy az amerikaiaknak, akik évi 70 millió tonna acéllal rendelkeztek, mégis el kellett menniük ahhoz a Szovjetunióhoz Jaltába, amely akkor már csak 9 millió tonna acéllal rendelkezett, hogy legyen szíves és segítsen Hitlert megsemmisíteni, mert ők nem képesek erre. No és meg is semmisítették. Különbség van acél és acél között – mondotta –, mert nagyon sokat számít az acélhoz plusz az emberek gondolkodása, szándéka és a rendszer ereje. Ez történt a Hitler elleni háborúban. Vagy amikor például Kínáért harcoltak, persze, hogy ők az acélt, meg a fegyvert, meg ilyesmit illetően sokkal gyengébbek voltak, mint Csang Kai-sekék,²¹ és mégis megindították a harcot Kínáért.²² Csang Kai-sek mögött ott volt az Egyesült Államok, és minden lehetséges módon támogatta. Ők a nagy harc megindulása pillanatában annyi erővel rendelkeztek, hogy Jenanban volt 70 000 emberük, az volt a fő bázisuk, s azonkívül volt az országban körülbelül 900 000 partizánjuk, de nagyon rosszul és gyengén felszerelve, alig volt anyagi erejük. A háború pedig folyt, Csang Kai-sek folyton rohángált az Egyesült Államokhoz, hogy mit csináljon és hogy harcoljon és így tovább, és az Egyesült Államok tudománya végül is annyiból állt, hogy vonuljanak vissza Tajvanra. Több nem telt az Egyesült Államok erejéből, mert ha telt volna, akkor többet tett volna.

Azután beszélt a koreai háborúról.²³ Elmondta, hogy abban az egyik oldalról 16 állam vett részt, élükön az Egyesült Államokkal. A másik oldalon a valóságban 3 állam vett részt: Észak-Korea, Kína és a Szovjetunió. A Szovjetunió olyan formában, hogy bizonyos technikai eszközöket szállított, meg kölcsön vagy nem tudom milyen formában nyújtott segítséget. Szóval a harcosok szempontjából ketten harcoltak, Észak-Korea és Kína, velük szemben a 16 ország. A felszerelést illetően úgy néztek ki, hogy egy USA hadosztálynak 70 ágyúja volt, egy kínai hadosztálynak 15 ágyúja, és általában ennek megfelelően néztek ki a technikai felkészültség. Mégis mi történt? Ez a 15 ágyús kínai hadosztály a 70 ágyús USA hadosztályt megverte, szétszórta, visszaverte a mögé a vonal mögé, amit célul tűztek. És akkor – ő nagyon érdekesen és szépen mondta el – hogy az amerikaiak milyen helyzetbe kerültek. Egy szép napon – mondotta – jöttek az amerikaiak, hogy esetleg békét kötnénk. S mi

mondtuk, hát tárgyaljunk. De hol, kérdezték. Erre megneveztünk egy helységet, Keszont, ami a mi kezünkben volt. És az amerikaiak egy esztendeig járogattak mindennap Keszontba fehér zászló alatt, s bár restellték magukat, kellemetlen volt nekik, de mégis járogattak, mert valahogy ki kellett másszanak a dologból. Utána kérték, hogy másutt tárgyaljunk. Akkor kijelöltünk egy másik helyet, Panmindzsont, ami az ő kezükben volt. Ott megkezdődtek a tárgyalások, de nem sokkal utána már az is a mi kezünkben volt, akkor meg oda kellett nekik fehér zászlóval járogatni hosszú ideig, és végül kénytelenek voltak megegyezni. Hogy álltak az anyagi viszonyaink? Tisztán az anyagit nézve, ők sokkal jobb helyzetben voltak, de az összerőt nézve mégis mi voltunk az erősebbek. Ha nem lettünk volna erősebbek, nem kötötték volna meg a békét. Vagy – mondotta – mi volt Vietnamban?²⁴ Ott a franciák harcoltak és bajba kerültek, mert a partizánmozgalom annyira kiszélesedett, hogy a franciák már nem tudtak WC-re menni, mert a WC-n is agyonlőtték őket. Tehát kezdték magukat kellemetlenül érezni Vietnamban, s abba akarták hagyni a harcot. Az amerikaiak azonban, akik teljes anyagi bázissal benne voltak, mondták a franciáknak, hogy harcoljatok tovább. A franciák viszont azt mondták, hogy gyertek ti is, és harcoljatok velünk. Az amerikaiaknak ez nem tetszett, és azt mondták, hogy ha mi akarunk a frontra menni, akkor nem fogunk titeket, franciákat kérni, hogy harcoljatok tovább. Azért kérünk titeket, mert mi nem akarunk és nem tudunk a frontra menni. És a vége az lett, hogy egyezséget kellett nekik kötni, és a fél Vietnámot oda kellett adni a népnek. És ezt sem örömben és nem azért csinálták, mert erősebbek voltak.

Azután Szueznél, ott olyan helyzet állott elő, hogy az a három ország megtámadta az egyiptomiakat, és persze nagy technikai fölényben voltak, és mégis visszaparancsolta őket a harcból a Szovjetuniónak egy távirata.²⁵ Tehát, bár semmiféle cselekményt a Szovjetunió nem csinált, mégis kénytelenek voltak abbahagyni, mert e mögött a távirat mögött nagy erő van. Nagy erő nemcsak anyagi értelemben, hanem erkölcsi, politikai értelemben is, mert a világ népei a béke mellett vannak, és ezt a Szovjetunió képviselte, amely a táviratot oda elküldte. Ugyanaz történik most Szíria esetében is. Nem ért a dolog még a végéhez, mert ott nagyon komplikált és zavaros a helyzet. De mindenesetre az már tény, hogy fel voltak készülve a támadásra, megvolt a terv, az időpont meg az irány, általában ahogy egy támadást elő szoktak készíteni, és a Szovjetunió fellépése meghatárolásra kényszerítette a támadókat.

Azután beszélt a két szputnyikról, hogy hát hogy is néz az ki. Ami az acélt illeti, a Szovjetunió most évi 51 millió tonna acélt termel, az Egyesült Államok 100 millió tonna acélt. Ha mechanikusan számolunk, akkor ez azt jelenti, hogy az Egyesült Államoknak kétszer annyi műholdjának kellene a világűrben keringeni, mint a Szovjetuniónak. Ezzel szemben az igazság az, hogy két szovjet szputnyik kering, az amerikaiak pedig még egy krumplit sem tudtak fellőni a levegőbe (derültség) az évi 100 millió tonna acélermelésükkel. (Közbeszólás: És Eisenhower²⁶ is megütötte a guta!) Hát ezt már nem tudom, de nagyon szemléltető módon mutatta be Mao Ce-tung elvtárs minden oldalról, hogy mit jelent az, hogy erő, hogy az nem egyszerűen kilóból meg tonnából meg métermázsákból áll, bár az is nagyon fontos. Azután utalt arra, hogy Anglia sem azért vonult ki Indiából, Burmából, meg egy sor országból, mert erősebb, hanem azért, mert gyengébb. És Hollandia nem azért

vonult ki Indonéziából, mert erősebb, hanem azért, mert gyengébb. Franciaország nem azért vonult ki egy sor afrikai országból, mert erősebb, hanem azért, mert gyengébb. Úgyhogy valami tíz ilyen példát sorolt fel, ami az utóbbi időszakban volt, és amelyek mind mutatják, hogy egy nagy fordulat korszakát éljük, amikor mi vagyunk már az erősebbek, és nem az ellenség. Nem az imperialisták.

Aztán beszélt arról, hogy ennél fogva mi az ellenséget stratégiaileg úgy kell hogy nézzük, amilyen, vagyis távlatban sehol sincs hozzánk képest. Az ő megítélése szerint ezek 100 esztendővel elmaradtak mögöttünk, mert nekünk van haladó világnézetünk stb. s az a tény, hogy most már a tudományos kutatásban az amerikaiak kénytelenek arról beszélni, hogy hogyan érik utol a Szovjetuniót. Most már mindegy az, hogy egy év múlva vagy fél év múlva vagy két hét múlva lönek fel mesterséges holdat, magán a tényen, hogy elibéjük kerülünk, nem változtathatnak. Mi már a jövőben járunk, ezt tudni kell, tehát az ellenséget stratégiaileg erősebbnek tekinteni nagyon nagy hiba volna, mert a tömegeknek érezni kell, hogy nem az ellenség az erősebb. Abban azonban nagyon nagy különbség van, hogy az ellenséget taktikailag hogyan értékeljük. És erre mindenféle példát mondott az ő harcukból. Többek között elmondta, hogy amikor megindult a harc Kínáért, akkor valami újságíró járt ott náluk – akit egyébként Sztálin kidobott mint kémeket, de ők beszéltek vele. Ebben az időben az egész Egyesült Államok és Csang Kai-sek óriási erőt képviselt velük szemben. Ők mondták ott Jenanban ennek az amerikai újságírónak, hogy ez az egész Csang Kai-sek meg az Egyesült Államok is egy papírtigris. Tigrisnek tigris, de papírtigris, mert végük van. És mindenki csodálkozott, hogy hogyan mondhatjuk ezt. Pedig hát stratégiaileg ez így volt, és ha mi ezt nem tudtuk volna, az hátrányos lett volna ránk nézve. Ugyanakkor taktikailag lebecsülni az ellenséget, az halálos veszély. Tehát tudni kell, hogy a perspektívájuk pusztulásra van ítélve vagy hogy nem erősebb mint mi, de taktikailag, a mindennapi harc szempontjából tudni kell, hogy még nagy ereje van, és veszedelmes az ellenség. Tehát ne tévesszük össze a két különböző dolgot. Nagyon sok ilyen történelmi példát hozott még fel.

Beszélt arról, hogy itt van például ez a mi egész erőnk. Oroszországban 1917. februárban volt 40 000 kommunista, 40 000 tagja volt akkor a pártnak. Októberben a forradalom küszöbén egész Oroszországban 240 000 tagja volt a kommunista pártnak. És nézzük meg, most milyen erő a Szovjetunió. Vagy ha visszagondolunk a magunk harcának a kezdetére, pár maroknyi ember voltunk még ezelőtt nem is sok idővel, és most mégis nyugodtan mondhatjuk, hogy 600 milliós nép megy velünk, és mi győzünk. És aztán utalt még mindenféle példákra.

Beszélt az egységről és a véleményeltérésekről. Azt mondta, hogy ami a szocialista országok pártjainak nyilatkozatát illeti, azt aláírta 12 párt, bár igazság szerint 13-nak kellett volna aláírni, mert 13 szocialista ország van a világon. A jugoszláv elvtársak nem írták alá, az volt az álláspontjuk, hogy mivel ez rájuk hátrányos, nem írják alá. Helyes, nagyon jó, hogy senki olyasmit nem ír alá, amivel nem ért egyet. Ami a jugoszlávokat illeti, én biztos vagyok abban, mondotta, hogy alá fognak írni egy év múlva vagy két év múlva egy másik nyilatkozatot.

Aztán azt mondta, hogy ugye a lengyel elvtársakkal polemizáltunk bizonyos kérdésekben, aztán végül meggyőztük egymást. Helyesli, mondotta, a

lengyel elvtársak álláspontját ebben a szovjet kérdésben is, mert elismerik, hogy a Szovjetunió a vezető, de azt is mondják, hogy ezt nem képviselhetik Lengyelországban. Jó, hogy ezt őszintén megmondják, mert így látjuk, hogy Gomulka, a leghaladottabb emberek s a nép között itt ellentmondás van. Ezt felszámolni Gomulkáék feladata, vigyék úgy a harcot, ahogy azt célszerűnek tartják.

Aztán azt mondta, hogy ami Gomulka elvtársat illeti, ő kemény embernek tartja, határozott jellemnek, és neki Hruscsov elvtárs kétszer is mondta, hogy ebben az emberben lehet bízni. Tehát így valahogy megdicsérte a lengyeleket. Belement itt részletekbe, s összekapcsolta a vita, illetve a nézeteltérések és az egység kérdését, hogy beszélni kell, és demokratikusan kell ezt csinálni. Azt mondta, hogy ő régen is járt a Szovjetunióban már, és akkor nem volt az az érzése, hogy egyenlőként kezelik, most viszont mindenki érzi, hogy egyenlőként kezelik. Ha nézeteltérés van, igenis vitatkozzunk, beszéljünk, győzzük meg egymást, és így egyezzünk meg abban, amiben meg kell egyezni, és aztán azt írjuk alá, amiben egyetértünk. Ez így is történt, és nagyon örül neki, hogy így történt, s nem baj, hogy hosszabban ment a tárgyalás és a vita. Ezt a gondolatot összekapcsolta, illetve áttért valami oknál fogva arra, hogy a hibát elkövető emberrel hogyan kell bánni. Kifejtette az ismert tételt, hogy nem szabad mindjárt agyonütni, hanem bírálni kell, meg segíteni kell, és így tovább.

Milyen javaslatok voltak itt? Nagyon sokféle javaslat volt. Mindenki, aki ott fellépett az egység megszilárdítása érdekében, a még erősebb összefogásunk érdekében lépett fel, és nagyon különböző javaslatok voltak. Például voltak ilyen javaslatok: csináljunk egy közös folyóiratot, amely elméleti kérdésekkel, politikai kérdésekkel foglalkozik. Példaként emlegették a Rundschauf²⁷ vagy az Inprekorf²⁸, amelyek akkoriban részben információt adtak stb., és minden felszólaló mellette volt egy ilyen folyóiratnak. Volt olyan javaslat, hogy a kommunista és munkáspártok állítsanak fel egy hírügynökséget, egy távirati irodát, amellyel a kommunista világmozgalom híreit terjesztik. Volt olyan javaslat, hogy hozzunk létre valamiféle titkárságot, közös titkárságot. Azután nagyon sok területről felszólaltak, és indítványozták az ilyen regionális értekezleteket. Például a skandináv államok, aztán a közel-keletiek közül is felszólaltak, hogy nagyon sokfelől jelentkeztek olyan igények, hogy ilyen regionális értekezleteket tartsunk gyakrabban. Mindenki úgy értékelte, hogy ezt a kétoldalú találkozást, mint jó módszert, folytatni kell. De mindenki kivétel nélkül a rendszeresebb, gyakoribb együttes értekezletek mellett volt. Milyen határozat született? Kiderült, hogy a folyóirattal nem mindenki ért egyet, úgy látszik külön kifejezték a véleményüket azok, akik előbb mind mellette voltak. Végül is olyan határozat született, hogy közös folyóiratot hozzunk [sic!] létre azok a kommunista és munkáspártok, amelyek ezzel a gondolattal egyetértenek.²⁹ Aki nem ért egyet vele, nem vesz részt benne. Hírügynökséget nem kell létrehozni, titkárságot nem kell létrehozni, ilyen külön találkozók, regionális értekezleteket helyeselt az értekezlet, végül leszögezték a zárszóban is, hogy az együttes értekezletekre igenis szükség van, rendszeresen.

Még meg szeretném említeni mind a két értekezlettel kapcsolatban, hogy általában jellemző volt az alapvető kérdésekben való egység, az összes alapvető kérdésekben. Ezek közül egyes kérdésekben a lengyelekkel voltak viták, de

ezek majdnem kizárólag taktikai meggondolásból eredő véleményeltérések voltak. Tényleg nagyszerű dolog volt az, elvtársak, hogy már vagy huszonkét éve nem jöttek így össze a kommunista pártok,³⁰ mint ahogy most összegyűltek, és lehet mondani, hogy ez alatt az idő alatt nagyjából a pártok önállóan dolgoztak. Most nem a szocialista országokról beszélünk, de általában, s minden felszólalásból az tűnt ki, hogy minden országban a világon van egy eleven, erős és harcos kommunista mozgalom, az elméleti kérdésekkel nagyon mélyen foglalkoznak, a politikai kérdésekben szerveznek, harcolnak és tényleg nagyon jó volt ezt hallgatni.

A revizionizmus meg a dogmatizmus. Voltak olyan felszólalók is, azt hiszem az iraki párt, amelyik elmondta, hogy náluk ezrével mérszárolták le a párt tagjait és a párt funkcionáriusait, de harcolnak és befolyásuk van az országban, és az ország egyik legbefolyásosabb pártja most is. Felszólaltak a görögök, elmondták, hogy náluk milyen fura helyzet van, hogy a párt illegálisan van, de van az a baloldali tömörülés, amelyről mindenki tudja, hogy az körülbelül ők. Annak van sajtója, legális, és ez a legális sajtó hozza le az illegális párt határozatait meg közleményeit. Tényleg bonyolult helyzetben vannak. Felléptek és nagy megbecsülésben volt részük az indonézeknek. Az indonézeknél ugyanis az történt, hogy valamikor 1946-ban Központi Bizottságuk minden tagját megölték Hattáék,³¹ akik azóta megint vonalat változtattak. Aki ott fellépett közülük, az a politikai bizottságuk legidősebb tagja, 37 éves elvtárs. Az első titkárunk 33 éves. Szóval, lemészárolták a vezetőket, de a párt él. Jött egy másik sor a harcba, és viszik is, és nagyon szépen harcolnak, hiszen ismerik az elvtársak az indonéz eredményeket.

Általában nagyon sok párt fellépett ott, és egység volt, így például az indonézek, akik nem is tudom milyen nyelven beszéltek, mert a mi számunkra az egész egy olyan pikk-pakknak hangzik. Úgy látszik, ez egy ősi nyelv, de az idegen kifejezéseket úgy viszik bele, ahogy az általában hangzik. Az ember csak hallgatja, hogy revizionizmus, dogmatizmus, Szovjetunió és a többi, s látja, hogy ugyanazokkal a kérdésekkel dolgoznak, vesződnek, mint mi itt Magyarországon, s ugyanaz is az álláspontjuk az alapvető kérdésekben. Aztán az argentin beszéd, az ausztriai, de mind egységesen léptek fel az alapvető kérdésekben, és ez nagyon szép volt. Az értekezleten persze kitűnt, hogy az SZKP-nak vitathatatlanul nagy a tekintélye mint vezetőnek, úgy is mint a szocialista országok vezetőjének és úgy is mint a kommunista és munkáspártok vezetőjének. Azonkívül kitűnt, hogy óriási tekintélye van a Kínai Kommunista Pártnak. Ez összefügg azzal, hogy marxista párt, meg a harcaival és így tovább. Ezekről az értekezletekről nyugodtan el lehet mondani, hogy valóban a munkásmozgalom történelmi jelentőségű eseménye volt [sic!], s nagy eszmei és politikai fegyvert adott a mi pártunk kezébe is.

Valamit szeretnék még mondani a mi ottani fellépésünkről, hogy az elvtársak ezt is tudják. Mind a két értekezleten felszólaltunk. Az eredeti elgondolásunk az volt, hogy a szélesebb értekezleten nem beszélünk, tudniillik a szocialista országok pártjainak értekezletén minden párt beszélt. Tizenkét párt vett részt, mindegyik beszélt, kifejtette a véleményét, s úgy gondoltuk, hogy a szélesebb értekezleten nem mindegyik fog beszélni, hanem egypár majd elmondja, mi a véleményük, és gondoltuk, mi nem beszélünk. Azonban ott olyan helyzet alakult ki, hogy a referátumon, elnöki megnyitón, zárszón kívül

37 párt felszólalt, és én nem hiszem, hogy három lett volna közöttük, amely ne foglalkozott volna a magyar kérdéssel. A saját harcuk szempontjából beszéltek róla, hogyan élezte azt, mit csináltak, hogy harcoltak, és mindegyik beszámolt arról, hogy pozitív álláspontot foglaltak el, és megvívták a harccukat, és erősebben kerültek ki a harcból, általában mindegyik. Ezek után nem lehetett, hogy ne szóljunk egy árva szót sem, mikor mindenki a magyar kérdéstről beszélt, és ezért elhatároztam, hogy ott is felszólalok. Olyasmi tételekkel léptünk mi fel, hogy véleményünk szerint a magyar munkásosztály és a nemzetközi munkásosztály érdeke az nem két különböző dolog, hanem azonos, hogy mi a nemzetközi munkásosztálynak csak akkor tudunk segíteni, ha figyelembe vesszük a magyarországi sajátosságokat és a magyar munkásosztály pozícióit, és hogy a magyar munkásosztálynak feltétlenül ártunk, ha valami olyasmit csinálunk, ami a nemzetközi munkásosztály érdeke ellen szolgál. Ez volt az egyik tételünk. A másik: elmondtuk, hogy a mi pártunk most úgy néz ki valahogy, hogy az összes ott lévő testvéri pártok közül, mint kollektíva, a mi Központi Vezetőségünk a legfiatalabb, s hogy mi a munkánkat úgy fogjuk fel, hogy tulajdonképpen két bírálónk van, akik egyben a segítők is. A mi Központi Bizottságunk munkájának bírálója a magyar munkásosztály, annak a véleménye, és hogy hogyan reagál a mi politikánkra, és a testvérpártok állásfoglalása, mert azoknak az állásfoglalása a mi számunkra a nemzetközi munkásmozgalom állásfoglalása. Ha a magyar munkásosztály bírálatát és segítségét igénybe vesszük, az véd minket, hogy ne vétünk az elmélet konkrét alkalmazásánál a nemzeti sajátosság figyelembevételében. A testvérpártok véleményét pedig meg kell hallgatnunk, hogy ne vétünk az internacionalizmus ellen, és ez a kettő együtt segíti a mi Központi Bizottságunkat politikai és ideológiai munkájában. Azután őszintén megmondva, mi nem neveztük meg a lengyel elvtársakat, nem akartuk őket sértegetni, de azt mindenki tudta, hogy mi a lengyelekkel nagyon élesen polemizáltunk, nem személy szerint, hanem két felszólalással, az álláspontjokkal. Különösen, miután megtudtuk, hogy a szövegező bizottságban vitatják azt, hogy mi történt itt Magyarországon, hogy munkások és diákok is részt vettek. Megmondtuk, hogy a mi tapasztalatunk szerint az internacionalista vonalnak az egyedüli helyes útja a következetes és nyílt vita. Nem lehet titokban internacionalistának lenni, és a tömegek jól reagálnak arra, hogyha következetesen és nyíltan visszük az internacionalista vonalat. Azután megmondtuk, hogy a jelenlegi időszakban az internacionalizmus központi kérdése a Szovjetunióhoz való viszony. Ez ugyanolyan kérdés, mint a magyar ügyben való állásfoglalás, és minden pártnak állást kellett foglalni, mert ha hivatalosan nem tették, jöttek hozzájuk az aktivistáik, hogy mi a véleményük a magyar kérdéstről. Ugyanígy vagyunk a Szovjetunióval kapcsolatban is. Mi azt mondtuk, hogy ez központi kérdése az internacionalizmusnak, nem lehet internacionalista álláspontot képviselni a Szovjetunióhoz való viszony megfelelő képviselete nélkül. Nem lehet, mert hát milyen internacionalizmus az, amiből kihagyjuk a Szovjetuniót. Azután beszéltünk persze a dogmatizmusról és a revizionizmusról is, és megmondtuk, hogy a mi véleményünk szerint a fő veszély a revizionizmus, és létező veszély a dogmatizmus is. De arról is beszéltünk, hogy a revizionista irányzat mindenesetre lecsatlakozott a burzsoáziához, a dogmatizmus az más jellegű, amely nem így jelent veszélyt, hanem

másképpen. Nos tehát tulajdonképpen polemizáltunk a lengyel állásponttal és részben egy kicsit az olaszokéval is a főbűnös kérdésében. Megmondtuk, hogy az eszmei áramlatnál a dogmatizmus egy olyan nézet, amely gátja a fejlődésnek, a revizionizmus pedig segít az ellenségnek a népi demokrácia elleni harcban. Vagy ha a személyeket nézzük, hogy ha Rákosiról van szó, Rákosi nagyon sok kárt csinált, de nem ment át az ellenség táborába, Nagy Imre pedig átment az ellenség táborába. Megmondtuk, hogy sokan vitatták a mi értékelésünket a magyarországi eseményekről, s még most is vitatják egyes testvérpártokban. De a mi álláspontunk az – szemben a lengyel pozícióval –, hogy igen Rákosi, meg az az irányzat, amit ez kifejezett a mi pártunkban, az főbűnös abban, hogy a pártegység felbomlott, a párt tekintélye elveszett, hogy a párt és a tömegek közötti kapcsolat teljesen fellazult, és ez természetesen az eseményekben szerepet játszott. De kifejtettük azt is, hogy véleményünk szerint ez nem jelentheti azt, hogy mentesítő levelet lehessen adni bűnösöknek, Nagy Imrééknek meg Nagy Ferencnek,³² Mindszentynek meg Dullesnek. Megmondtam, hogy mostanában vannak olyan vélemények nálunk is és másutt is, amelyek tőlünk azt kívánják, hogy mert Rákosi meg a szektarianizmus ilyen meg ilyen dolgokban hibás és bűnös, ezen a címen mentesítsük a felelősségtől a többieket is. Mondtuk, hogy mi ezt nem tehetjük, a magyar nép sem értene ezzel egyet, mert sokat szenvedett októbertől, s hogy ne legyen félreértés, megmondtuk, hogy a felelősségre vonást is e szerint értelmezzük a büntetésben. Meg kell mondani, elvtársak, hogy álláspontunkat a lengyel elvtársak nem helyeselték, a helyeslésnek semmiféle külső jelét nem adták, nem tapsoltak, s lelkesedés nem tükröződött az arcukon. A többi testvérpárt azonban helyeselte az állásfoglalásunkat, kivétel nélkül, az olasz elvtársak is.

Na most egy kísérteties témát kell felemlíteni. Emlékeznek, hogy a XX. Kongresszus után Politikai Bizottságunk azzal lépett a Központi Vezetőség elé, hogy a XX. Kongresszus mindenben igazolta a vonalat. Ezt már azóta megvitattuk. Most is fel kell azonban tenni a kérdést, mert mégis egy nagy nemzetközi tanácskozáson vettünk részt, ott elvi viták voltak, okmányokban rögzítették az elvi állásfoglalást dogmatizmusban, revizionizmusban és egyéb kérdésekben, hogyan néz hát ki ennek a tükrében a mi Központi Bizottságunk politikai vonala. Nos, én leginkább a pártértekezletre gondolok, mert az ennek az összefoglalója. Azt hiszem, elvtársak, hogy elő kell venni az okmányokat, egymás mellé kell tenni, el kell gondolkodni, és ha lehet ilyet mondani, én azt hiszem, hogy ez az értekezlet azt a biztonságot adta nekünk, hogy a mi Központi Bizottságunk fő vonala egybeesik a nemzetközi kommunista mozgalom fő vonalával, és a helyes úton haladunk. Azt hiszem, hogy ezt mindenféle öncsalás nélkül konstatálhatjuk, mert erre szükség is van. Egy ilyen nemzetközi értekezlet felhívja a figyelmet egypár dologra, amin el kell gondolkozni, hogy jól csináljuk-e, de ugyanakkor megerősít más dolgokban, hogy igen, jól csináljuk.

Most még a teendőkről szeretnék egypár szót, csak így címszóként. Az egyik: kérem, hogy a jelentést vegyék tudomásul az elvtársak, és hagyják jóvá ezt a határozati szöveget – nem tudom, szét van-e osztva –, amely csak egy egészen tömör elvi állásfoglalás. Ha az elvtársaknak van kérdésük vagy véleményük, tessék megmondani vagy a kérdéseket feltenni vagy vitatkozni.

A második feladatunk a beszámoló továbbvitele. A határozati szövegben látják az elvtársak, hogy annak két része van. Az egyik nyilvánosságra hozandó, a másik nem. A beszámolót is valahogy így kellene tovább vinni. Azt hiszem, hogy mindaz, amit itt elmondtam, párton belüli aktíván elmondható. Talán itt-ott meg kellene nézni olyan részeket, mint nem tudom én, hogy Mao Ce-tung hogyan védte meg Gomulkát, azt ne vigyék tovább. Vagy hasonlóan egypár dolgot, de a lényegyet el lehet mondani. Viszont van itt nagyon sok dolog, ami belső anyagot képez, és ezekről meg kell mondani az embereknek, nehogy holnapután cikk formájában lássuk viszont. Már én is egy kicsit megjártam, mert a pályaudvaron mondtam, hogy 68 párt volt ott, és ez igaz is, de egyiknek, másiknak a helyzete és különböző körülmények olyanok voltak, hogy célszerűnek látszott néhány párt részéről, hogy ne írják alá, így az aláíró már csak 64 volt. Tehát bizonyos kérdések nem tartoznak a sajtóra, így ez az információ sem. Ez a mi párttagságunk és a pártaktívánk informálására szolgál, tehát tovább kell vinni. Ez azonban a munkának a kisebbik része, mert a továbbvitel formája az egyszerű, azt el lehet képzelni, hogy aktíva formájában történjék, és el lehet képzelni, hogy kibővített megyebizottsági ülésen. Ez már, azt hiszem, a helyi körülményektől függ, talán mondják meg, hogy milyen formában, de hát ezzel még csak az elvi informálást csináltuk meg. A dolog komolyabb része, hogy ezt az egész anyagot most mint valóban nagyszerű és hatásos fegyvert felhasználjuk a mindennapi harcban, s ez nagy munka. Látják az elvtársak, hogy a különböző testvérpártok elvi cikkeket írnak, foglalkoznak vele. Ez olyan értekezlet volt – már mind a kettőre gondolok – és egy kicsit a Szovjetunió 40. évfordulója is, meg amit ott felmutatott a szovjet nép, hogy ez be kell hogy hatoljon a napisajtóba, a szóbeli agitációnkba, a propagandánkba, az oktatásunkba, az akcióinkba, mert ezt a békéért folytatott harcot és a többi feladatot nagyon komolyan kell vennünk, azt mi nem intézhetjük el frázisokkal.

A dolog úgy áll, hogy a szélesebb értekezlet zárszava azzal fejeződött be, hogy a nemzetközi kommunista mozgalom ez alatt az egy-két évtized alatt, az utolsó esztendő alatt erősebb lett, jobb a pozíció mindenféle értelemben, erősebb a szocializmus, mint az imperializmus, de azért ebből nem az következik, hogy most már aztán nem is lesznek nehézségeink. Feltétlenül lesznek nagyon komplikált helyzetek és nagyon komoly nehézségek még. Ne csak az maradjon meg bennünk, hogy most erősebbek vagyunk a harc után, hanem azt se felejtjük, hogy milyen súlyos harcot kellett vívni, és eddük is az embereket a perspektívát illetően, nehogy valamilyen elbizakodottság kerekedjen felül. Azt gondoljuk, hogy – kezdve a Politikai Bizottságtól – minden irányítást végző szervnek nagyon komolyan kell foglalkoznia azzal, hogyan kell tovább dolgozni, hogyan javítsuk a munkát. Azt hiszem, elvtársak, hogy ha csak félig-meddig is gonddal elvégezzük ezt a munkát, akkor ez megint adhat egy lendületet, mert gondoljanak arra az elvtársak, hogy ebben a nehéz esztendőben munkásosztályunk leghaladóbb részét milyen bátorsággal tölthette el az, hogy a proletárinternacionalista erő támogatott bennünket. És még az egyszerű dolgozóinknak is mit jelentett az, hogy Kína, Mongólia és távoli országok, közeli országok mellettünk vannak. Most ez az értekezlet is megmutatta, hogy politikai vonalunk helyes, együtt vagyunk, az egység nagyobb, még jobban összekovácsolódtunk, úgyhogy megvan a nemzetközi fel-

tétele annak, hogy mi idehaza jobban dolgozzunk. Itt még talán azzal fejezném be – ez már temperamentum dolga –, hogy hála istennek ezen az értekezleten nem volt már központi kérdés a magyar kérdés, csak annyiban szerepelt, hogy ott volt az a két tétel a szövegben, és a lengyelek nagyon vitatkoztak és harcoltak, és az is egy jó érzés, hogy a nemzetközi kommunista mozgalomnak már nem nagy gond és nem nagy probléma a magyar kérdés.

Mi ott megköszöntük a segítséget megfelelő formában, ahol erre alkalom nyílt, de azért meg kell mondani, elvtársak, hogy adósok vagyunk a nemzetközi munkásmozgalomnak. Ahogy mi ott hallgattuk, persze talán lehetett volna más kérdés a központi kérdés, de hát a világnak olyan csücske nem volt, ahol a mi eseményeinket és a mi hibáinkat a reakció, meg az imperializmus a testvérpártjainkkal szemben bunkóként fel nem használta volna. Mi tehát komoly nehézségeket támasztottunk nekik, ugyanakkor nagy segítséget kaptunk tőlük, ideje hát, hogy tényleg úgy dolgozzunk, hogy nyugodtak legyenek, s láthassák, most már ezek a magyarok ott vannak a sorban, és mennek rendesen a maguk útján.

(15 perc szünet.)

MAROSÁN elvtárs: Az elvtársak közül van, aki Kádár elvtárs referátumához kérdést akar feltenni vagy részletesebb információt kíván még?

Nincs senkinek kérdése?

Esetleg hozzászólása?

Elvtársak! Felolvassuk a határozati javaslatot.³³

A határozati javaslatához van valakinek hozzáfűznivalója?

Egyezünk meg abban, hogy Kádár elvtárs referátumával egyetértünk és tudomásul vesszük a bejelentéseket. Most nem élünk szigorúan a KB tagok szavazatával, mert egy csomó olyan kérdés van itt, amely a pártvezetőség hatáskörébe tartozik, bizonyos konkrét feladatoknak az elvégzése. Aki tudomásul veszi és elfogadja az előterjesztéseket és azt, amit a Kádár elvtárs mondott, az szíveskedjen a kezét felemelni. Szavazhat most mindenki. (Derűtség.)

Megmondtam, nem vesszük szigorúan csak a KB tagokat. Nem KB tagok is szavazhatnak. Aki elfogadja, emelje fel a kezét.

Köszönöm. Aki ellene van.

Azt hiszem, elvtársak, hogy a maguk nevében is megköszönöm Kádár elvtársnak az információját, és egyben szeretném aláhúzni még, amit Kádár elvtárs beszédének végén mondott: az anyag felhasználását. Mi beszélgettünk a szünetben az elvtársakkal, főképpen a párttitkár elvtársakkal, hogy ez az anyag ne legyen olyan, amelyet egy ilyen aktíván megbeszélünk, és utána elszikkad. Világos, hogy a sajtónál, a pártiskolánál és az ideológiai harc területén ez jelentkezni fog, és ezt mindennapos agitációnkká kell tenni. Szent meggyőződésem, hogy gondoskodnak az elvtársak arról, nemcsak az apparátus, hanem a társadalmi erő is, ami a pártnak a rendelkezésére áll, hogy ez lejusson a köztudatba, főként két dolog. Az egyik, hogy a magyar dolgozó nép szorosán zárkózzék fel a párt mögött, mert az egyéves harc eredményei magyar és nemzetközi vonatkozásban megmutatkozott [sic!]. Nekünk ezt ki kell használni, a jobb- és baloldal elleni harcban egyaránt. Hogy az az egy esztendő, mely a magyar munkásmozgalom történetében a legnehezebb esztendő volt, biztonságot adjon azoknak, akik hűségben kiálltak a párt mellett, és leszakíthatók legyenek bizonyos rétegek, akikhez nem jutottunk hozzá.

A másik, hogy eleven legyen és friss a mi agitációnk ezen a munkaterületen. Budapesten most úgy beszélgetnek az elvtársak, hogy három szputnyik van, kettő fenn, a harmadik a földön. A harmadik szputnyik a határozat. Ezt azzal is összefűzik, hogy az első szputnyik megjelenésekor Eisenhowernek még nem volt semmi baja, a másodiknál sem, a harmadik megjelenése után gutaütést kapott. Politikailag kell tudni felhasználni mindazt, ami szükséges. Ovatossági szempontból meg kell említeni, hogy nem szeretném, ha Kádár elvtárs referátumát félreértve, akár Lengyelország, akár Jugoszlávia felé valaki, mint előadó megengedné magának, hogy többet mondjon, mint Kádár elvtárs mondott, illetve a mondottakat rosszul használja fel.

A referátumból az következik, hogy mindent el akarunk követni mindkét irányban, hogy a viszonyunk meglehetősen javuljon. Azt hiszem, ezzel egyet lehet érteni.

Köszönöm szíves türelmüket. Az ülést bezárom.

K. m. f.

JEGYZETEK

- 1 L. az 1. sz. függelékét.
- 2 „A szocialista országok kommunista és munkáspártjai képviselőinek 1957. november 14–16-i, moszkvai értekezletén elfogadott nyilatkozat.” *Népszabadság*, 1957. november 22. (1–3. p.) „Tájékoztató közlemény a kommunista és munkáspártok képviselőinek értekezletéről.” *Népszabadság*, 1957. november 23. (1. p.)
- 3 A moszkvai delegáció tagjai: Kádár János, Münnich Ferenc, Rónai Sándor és Fock Jenő.
- 4 A „NOSZF” 40. évfordulójáról van szó.
- 5 Togliatti, Palmiro (1893–1964) olasz politikus, igazságügyminiszter, miniszterelnök-helyettes; 1927-től 1964-ig az Olasz Kommunista Párt főtitkára.
- 6 Nenni, Pietro (1891–1980) 1944-től 1963-ig az Olasz Szocialista Párt főtitkára.
- 7 1957. november 14-én a Legfelsőbb Bíróság Népbírószági Tanácsa az államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való részvétel miatt börtönbüntetésre ítélte Déry Tibor, Hágy Gyula, Zelk Zoltán és Tardos Tibor írókat.
- 8 Rajk Lászlót, Pálffy Györgyöt, Szőnyi Tibort és Szalai Andrást 1956. október 6-án temették el.
- 9 Mindszenty (Pehm) József (1892–1975) veszprémi püspök, esztergomi érsek, hercegprímás; 1949-ben koncepciós perben életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték; 1956. október 31-én szabadult, november 4-én az Egyesült Államok követségére menekült, ahonnan 1971-ben emigrált.
- 10 Dulles, John Foster (1888–1969) 1953-tól 1959-ig az USA külügyminisztere. Testvére, Allen Welsh Dulles (1893–1969) 1952-től 1961-ig a CIA vezetője.
- 11 Ho Si Minh (1890–1969) az Indokínai KP alapító tagja; 1946-tól 1960-ig a Vietnami Dolgozók Pártja főtitkára, 1960-tól elnöke; 1946-tól a Vietnami Demokratikus Köztársaság elnöke.
- 12 Vorosilov, Kliment Jefremovics (1881–1969) 1940-től 1953-ig a Szovjetunió Minisztertanácsának elnökhelyettese, 1953-tól 1960-ig államfő; 1945–1947-ben az SZEB magyarországi elnöke.
- 13 L. az 1958. június 6-i jegyzőkönyvhöz készült 27. sz. jegyzetet.
- 14 Kovács István (1911–) 1945-től 1956-ig az MKP, ill. az MDP KV tagja; 1945–1946-ban, 1949–1953-ban és 1955–1956-ban a PB tagja; 1956 októberében az MDP KV Katonai Bizottságának tagja; 1956. október 31-től 1958 szeptemberéig a Szovjetunióban tartózkodott.

- 15 A három ország párt- és kormányvezetőinek tanácskozását 1957. január 10-én Moszkvában tartották.
- 16 1947. szeptember végén Varsóban alakult meg a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodája (KOMINFORM). A Tájékoztató Iroda megszűnéséről a szervezet központi lapja, a Tartós Békéért népi demokráciáért 1956. április 17-én adott ki közleményt.
- 17 Mao Ce-tung (1893–1976) kínai kommunista politikus, államférfi.
- 18 Erdélyi Károly (1928–1971) ebben az időben – 1956. november 4. óta – a kormány titkárságán dolgozott.
- 19 Cyrankiewicz, Józef (1911–) lengyel miniszterelnök.
- 20 Békevilágtanács (World Peace Council – WPC). 1950-ben alapították Varsóban, a II. Békevédelmi Világkongresszuson. Székhelye: Helsinki.
- 21 Csang Kai-sek (1887–1975) kínai államférfi.
- 22 A kínai polgárháború 1946 januárjában kezdődött a Csang Kai-sek vezette Kuomintang és a Mao Ce-tung vezette Kínai Kommunista Párt között. A polgárháború az utóbbiak győzelmével ért véget. 1949. október 1-jén kikiáltották a Kínai Népköztársaságot. 1949. december 8-án Csang Kai-sek hadseregének maradványai Tajvan szigetére menekültek, ahol Kuomintang államot hoztak létre.
- 23 1945. augusztus 15-én a Szovjetunió hadserege megszállta Koreának az északi szélesség 38 °-ától északra eső területeit, az Egyesült Államok hadereje az ország déli részét foglalta el. A két országrész közötti háború 1950. június 25-én kezdődött és – kétévi tárgyalás után – az 1953. július 27-én Panmindzsonban aláírt fegyverszüneti szerződéssel zárult.
- 24 A vietnami háború 1946. december 19-én a francia csapatok Hanoi elleni támadásával vette kezdetét. A háború a vietnamiak Dien Bien Phunál aratott győzelme után (1954. május 7.) az 1954. július 21-én Genfben aláírt indokínai megállapodás aláírásával zárult. Észak- és Dél-Vietnam külön állam maradt.
- 25 Az esemény előzménye, hogy miután a Világbank megtagadta az asszuáni gát építéséhez megígért hitelt, Egyiptom válaszként 1956. július 26-án államosította a Szezei-csatorna Társaságot. Izrael, Nagy-Britannia és Franciaország megkísérelte, hogy a Szezei-csatornát fegyveres erővel szerezze vissza. 1956. október 29-én Izrael megtámadta Egyiptomot, amihez másnap brit és francia légitámadások társultak. 1956. november 5-én brit és francia csapatok szálltak partra Port Saidban. Ezen a napon a Szovjetunió figyelmeztetést intézett a támadókhoz. 1956. december 22-én Nagy-Britannia és Franciaország, majd 1957. március 8-án Izrael is kivonta csapatait Egyiptomból.
- 26 Eisenhower, Dwight David (1890–1969) tábornok; 1953-tól 1961-ig az USA elnöke.
- 27 Rundschau (Basel, 1932–1939). Alcíme: Über Politik, Wirtschaft und Arbeiterbewegung. 1932. július 1-jétől 1933 márciusáig havonta, azt követően hetente jelent meg.
- 28 Internationale Presse Korrespondenz (Wien, Berlin 1921–1933), rendszertelenül jelent meg.
- 29 „A béke és a szocializmus kérdései” című folyóirat első száma 1958. augusztus 28-án jelent meg.
- 30 Utalás a Kommunista Internacionálé 1935. július–augusztus havában tartott VII. kongresszusára.
- 31 Hatta, Mohamed (1902) indonéz politikus. 1945-ben alelnök, 1948-ban, ill. 1949–1950-ben miniszterelnök. 1956-ban visszavonult minden állami pozícióból.
- 32 Nagy Ferenc (1903–1979) kisgazda politikus; 1939–1944-ben és 1945–1947-ben parlamenti képviselő; az FKGP főtitkára (1930–1943), országos főtitkára (1943–1945) és országos elnöke (1945–1947); 1945 májusától novemberéig az ideiglenes nemzeti kormány újjáépítési minisztere; 1945 decemberétől 1946. február 2-ig a Nemzeti Főtanács tagja; 1946. február 4-től 1947. május 31-ig miniszterelnök, időközben (1946 augusztusában) rövid ideig honvédelmi miniszter; mint miniszterelnök 1947. május 14-től szabadságon Svájcban tartózkodott, ahonnan nem tért haza, és 1947. június 2-án lemondott.
- 33 L. a 2. sz. függelékét.

FÜGGELÉKEK

1. sz. függelék

Kérjük az alábbi elutársakat a november 29-i (de. 9 órákor tartandó) értekezletre beengedni:

[KB tagok:]

Aczél György
Apró Antal
Biszkú Béla
Bakó Ágnes
Benke Valéria
Borka Attila
Brutyó János
Cservenka Ferencné
Dabronaki Gyula
Fehér Lajos
Fogarasi Béla
Földes László
Friss István
Gáspár Sándor
Harmati Sándor
Horváth Imre

Kádár János
Kiss Dezső
Komócsin Zoltán
Kossa István
Kreszán Lajos
Losonczy Pál
Major Tamás
Münnich Ferenc
K. Nagy Sándor
Nemes Dezső
Németh Károly
Nezvál Ferenc
Novobáztzy Károly
Nyers Rezső
Orbán László
Pothornyik József
Prieszol József
Révai József
Révész Géza
Rónai Sándor
Sági György
Sándor József
Sándor Kálmán
Schercer Lajosné
Somogyi Miklós
Szirmai István
Szurdi István
Tömpe István
Török István
Uszta Gyula

[Póttagok:]

Antos István
Borbély Sándor
Darabos Iván
Horváth Ede
Kaszapovics András
Klujber László
Ilku Pál
Martics Pál
Valkó Márton
Varró György

[Budapesti titkárok:]

Csikész Józsefné
Kelen Béla

[Megyei és megyei jogú városi titkárok:]

Ambrus Jenő [Pécs város]
Benkei András [Szabolcs m.]
Bittman Ernő [Győr város]
Czinege Lajos [Szolnok m.]
Cseterki Lajos [Fejér m.]
Gódor Ferenc [Hajdú m.]
Horváth András [Pest m.]
Jakab Sándor [Nógrád m.]
Koval Pál [Miskolc város]
Klaukó Mátyás [Békés m.]
Laki István [Baranya m.]
Lombos Ferenc [Győr m.]
Molnár Frigyes [Bács m.]
Molnár László [Komárom m.]
Pap János [Veszprém m.]
Putnoki László [Heves m.]
Pogácsás Antal [Debrecen város]
Rapai Gyula [Tolna m.]
Szirmai Jenő [Somogy m.]
Tóth Dezső [Vas m.]

[Budapesti kerületi titkárok:]

Anda János
Barinkai Oszkár
Diósi Imre
Bialon Vilmos
Fajkos Aladár
Horváth János
Jánki Kálmán
Kóbor Ferenc
Kerti Henrik

Kelemen Lajos
Karsai Ferenc
Kiss János
Molnár Ernő
Maros Józsefné
Nagy Mária
Ormos Tibor
Schumeth János
Sztaskó László
Szőke Lajos
Újfalusi Sándor
Veres József

[Osztályvezetők; KEB és KRB tagok]

Asztalos Géza [KEB titkár]
Birkás Imre [KEB tag]
Dapsi Károly [Néphadsereg Pol. Csof. főnökök]
Fodor Gyula [KRB eln.]
Györe József [KRB tag]
Kassai Géza [Pártfőisk. ig.]
Karakas László [KRB tag]
Kádas István [KRB tag]
Komját Irén [Társ. Szemle szerk.]
Kálmán Endre [PTI ig.]

Kaszás Ferenc [KB Admin. O. v.]
Laczkó Pálné [KB PGO v.]
Maróti Károly [KEB tag]
Mózes Viktor [KEB tag]
Nöhreer Árpád [KEB tag]
Papp Lajos [KEB tag]
Péteri István [KEB tag]
Polonyi Szűcs Lajos [KRB tag]
Szilágyi Béla [KRB tag]
Szilágyi Dezső [KB Külügyi O. v.]

[Állami szervek, főhatóságok képviselői:]

Bakonyi Sebestyén Endre [kohó- és gépip. min. h.]
Czottner Sándor [nehézipari min.]
Dobi István [ET eln.]
Doleschall Frigyes [eü. min. h.]
Kilián József [ép. ü. min. h.]
Kovács Imre [élelm. ü. min.]
Karádi Gyula [külker. min. h.]
Mekis József [munkaügyi min. h.]
Nagy Józsefné [könnyűip. min.]
Szénási Géza [legfőbb ügyész]
Szilágyi János [BM]
Tausz János [belker. min.]

2. sz. függelék

SZIGORÚAN BIZALMAS!

Készült 70 pld-ban.

JAVASLAT

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának határozata

A Központi Bizottság 1957. november 29-i ülésén meghallgatta Kádár János elvtárs beszámolóját a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 40. évfordulójára Moszkvába küldött párt- és kormányküldöttség munkájáról. A Központi Bizottság a beszámolót tudomásul vette és a következő határozatot hozta:

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága teljes mértékben egyetért a szocialista országok kommunista és munkáspártjainak november 14–16-án tartott értekezletének Nyilatkozatával, és a testvérpártok november 16–19-i szélesebb értekezletének Békekiáltványával.

A Központi Bizottság megbízza a Politikai Bizottságot, dolgozzon ki és tegyen meg minden szükséges intézkedést annak érdekében, hogy a Nyilatkozatban és a Békekiáltványban megfogalmazott célkitűzések pártunk tevékenységében, hazánk állami és társadalmi életében érvényesüljenek és azok megvalósításához a magyar dolgozó nép legszélesebb tömegeinek aktív támogatását kibontakoztassuk.

A Központi Bizottság a Nyilatkozat és a Békekiáltvány céljainak megfelelően elsőrendű feladatnak tekinti a béke megvédéséért folytatott harcot. Ennek érdekében még jobban tömörítjük hazánkban a béke megőrzését óhajtó embereket, erősítjük kapcsolatunkat a világ valamennyi békeszerető erőivel, normális és jó viszony kiépítésére törekszünk – társadalmi rendszerétől függetlenül – minden országgal, minden néppel. Elveink és hazánk törvényei értelmében harcolunk azokkal szemben, akik hazánkban a más népek elleni gyűlöletre és háborúra uszítanak. Elszánt harcot folytatunk az emberiség békéjét veszélyeztető nemzetköz-

zi imperialista erők aknamunkája, agressziói, nyílt fenyegetései és háborús uszításai, minden békebontó fellépése ellen.

A Központi Bizottság pártunk, munkásosztályunk és népünk tapasztalatai alapján nagy jelentőséget tulajdonít a szocialista országok népei, a világ kommunista és munkáspártjai proletárinternacionalista tömörülésének és megbonthatatlan egységének. Ezért, mint a szocializmus és a béke ügyének tett hatalmas szolgálatot, üdvözli a szocialista országok pártjainak találkozóját és a több mint hatvan testvérpárt történelmi találkozóját. Helyesli és üdvözli Központi Bizottságunk a pártunk küldöttsége és néhány más testvérpárt küldöttsége között létrejött külön találkozókat, elvtársi eszmecsereket is.

A szocialista országok pártjainak, államainak, népeinek és a világ valamennyi kommunista és munkáspártjának proletárinternacionalista egysége biztosítja a szocialista országok fejlődését, védi minden nép nemzeti függetlenségét, az egész emberiség békéjét; féken tartja a békét fenyegető agresszív imperialista erőket.

A proletárinternacionalizmus elmélyítése érdekében szüntelenül harcot folytatunk a burzsoá-nacionalizmus és a sovinizmus maradványainak felszámolására. A burzsoá eszmék elleni harc, a szocialista építőmunka és a béke védelme érdekében harcolunk a marxizmus-leninizmust álnokul támadó és hazánkban fő veszélyt képező revizionista nézetek és a párt fejlődését gátló dogmatikus, szektás nézetek ellen.

E harcunkban egységesek vagyunk és tovább kívánjuk erősíteni egységünket a világ legelső és vezető szocialista államával, a hatalmas Szovjetunióval, a Kínai Népköztársasággal, valamennyi szocialista országgal, az összes testvéri kommunista és munkáspárttal, a nemzetközi munkásosztállyal.

II.

Javaslat belső (nyilvánosságra nem hozható) határozatokra:

1. A Központi Bizottság helyesli, hogy a kommunista és munkáspártok széles körű értekezletei a jövőben – a szükségesség szerint – rövidebb időközönként és rendszeresebben jöjjenek létre, a kétoldalú és kisebb, regionális értekezletek rendszerének fenntartása mellett.

2. Az MSZMP helyesli kommunista és munkáspártok közös kiadásában megjelenő marxista-leninista elméleti és politikai folyóirat kiadását és abban részt vesz.

3. A Központi Bizottság helyesli, hogy meghívjuk – lehetőleg április 4-e körüli időpontra – a Szovjetunió Kommunista Pártja és kormánya küldöttségét Magyarországra.

4. A Központi Bizottság hozzájárul Algéria Kommunista Pártja, a Német Kommunista Párt és Nagy-Britannia Kommunista Pártja küldöttségének alkalmas időre szóló meghívásához.

5. A Központi Bizottság helyesli, hogy pártunk és a Jugoszláv Kommunisták Szövetsége között pártkapcsolat létesüljön. A szükséges intézkedés megtételével megbízta a Politikai Bizottságot.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1957. december 21-én tartott zárt üléséről

Kiss Károly elvtárs javaslatot tesz a napirendre:

Napirend: Beszámoló egyes magyar állampolgároknak az 1956. októberi ellenforradalmi felkelés idején elkövetett törvénybe ütköző cselekményeiről.

Előadó: Kádár János elvtárs.

Kiegészítést tesz: Biszku Béla elvtárs.

A napirendet a Központi Bizottság jelen lévő tagjai egyhangúlag elfogadják.

Kiss Károly elvtárs javaslatot tesz a jegyzőkre. A Központi Bizottság a következő elvtársakat fogadja el jegyzőknek: Bakó Ágnes, Szurdi István, Ilku Pál és Földes László elvtársakat.

Kiss Károly elvtárs mint a Központi Bizottság ülésének elnöke megállapítja, hogy 51 szavazatra jogosult KB tag van jelen, így a Központi Bizottság határozatképes.

Hiányoznak: Somogyi Miklós (külföldön tartózkodik), Török István, Komócsin Zoltán, Kállai Gyula, Tömpe István és Borbély Sándor elvtársak, valamint a betegség miatt távollevő Darabos Iván, Horváth Imre, Marosán György és Révai József elvtársak.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs beszámolója: 1957 tavaszán tartott ülésén a Központi Bizottság felhatalmazást adott a Politikai Bizottságnak, állapítsa meg az ellenforradalom elindításának döntő tényezőit, valamint [az] ezért felelős tetteket, személyekre való tekintet nélkül. A Központi Bizottság nem adott olyan értelmű utasítást, hogy a vizsgálat egyes személyek ellen irányuljon, de arra vonatkozóan adott utasítást, hogy az egyes személyek szerepének súlyosságát – saját cselekményeik alapján – állapítsák meg.¹

Mindezek alapján a Politikai Bizottság a Központi Bizottság felé a következő javaslatokat teszi, különbséget téve az egyes csoportok, illetve személyek megítélésénél:

Szabad folyást kell engedni a törvényes eljárásnak Nagy Imre, Donáth Ferenc,² Szilágyi József,³ Jánosi Ferenc,⁴ Vásárhelyi Miklós,⁵ Fazekas György,⁶ Tánccs Gábor⁷ és Haraszi Sándor⁸ állampolgárokkal szemben.

Törvénybe ütköző cselekményeire eljárási kegyelmet kell biztosítani, és nem kell büntetőeljárást indítani: Szántó Zoltán,⁹ Lukács György, Vas Zoltán,¹⁰ Újhelyi Szilárd¹¹ és Rajk Lászlóné¹² állampolgárokkal szemben.

Mások ellen, akik nem menekültek a jugoszláv követségre, de cselekményeik súlyosak, ugyancsak induljon törvényes eljárás. Ezek a következők: Tildy Zoltán,¹³ Maléter Pál,¹⁴ Kopácsi Sándor,¹⁵ Gimes Miklós,¹⁶ Erdős Péter¹⁷ és a szökésben lévő Király Béla¹⁸ állampolgárokkal szemben.

Törvénybe ütköző kisebb súlyú cselekményeikre eljárési kegyelmet kell biztosítani, és nem kell büntetőeljárást indítani: Deszpot László volt r. őrnagy, Vári József volt áv. őrnagy, Kiss István volt r. alezrd., Lantos József volt r. őrnagy, Szűcs Miklós volt h. ezrd., valamint Pártay Tivadar volt képviselő állampolgárokkal szemben, ezek inkább sodródtak az eseményekkel.

Az egyes személyeket illetően a következő megjegyzéseket lehet tenni:

Szántó Zoltánnak a párt dezorganizálásában volt vezető szerepe. Összehívta és indítványt tett az Elnökségnek az MDP megszűnésének deklarálására és egy teljesen új párt szervezésére. Apró, Kiss, Kádár elvtársak ez ellen foglaltak állást. Nagy Imre szokásának megfelelően hallgatott és várta a többiek állásfoglalását. Losonczy,¹⁹ Donáth, Lukács és Horváth Márton a felosztatás mellett kardoskodtak. Ezután egy 35 tagú szervező bizottságot hoztak létre. Ennek létrehozása után Szántó, Lukács és mások kijelentették, hogy mégsem vesznek részt a szervező bizottság munkájában, mert ott a „sztálinisták”, „rákosisták” vannak. Szántó Zoltánnak Losonczy és Donáth megígérték, hogy ő lesz az új párt főtitkára. Ezt ő Andropov elvársnak bejelentette.²⁰ Ennek ellenére a Politikai Bizottság eljárési kegyelmet javasol Szántónak, mert ő nem volt tagja a konspiratív csoportnak. Ezenkívül Szántó segítette felderíteni, hogy milyen események előzték meg a követségre való kerülésüket és azt, hogy az akkori jugoszláv követ vitte a legtöbb embert a követségre, valamint figyelembe kell venni mozgalmi múltját.

Vas Zoltán, aki tagja volt a második központnak, tipikus karrierista. 1956 júliusában közölte, hogy vegyék be őt a Politikai Bizottságba. Ha beveszik, gőzerővel fog dolgozni, ha pedig nem veszik be, ellene dolgozik. Ennek ellenére, mert kimondottan terrorista cselekményekben nem vett részt, erre nem bujtogatott, 16 évig börtönben ült és bizonyos időszakokban munkájának pozitív vonásai is voltak, a Politikai Bizottság azt javasolja, hogy ellene se induljon eljárás.

Deszpot, Vári, Pártay, Kopácsi és Fazekas [György] a törzsnél (Budapesti Kapitányság) dolgoztak, de lényegében sodródtak az eseményekkel. Pártay mindenféle elaborátumokat készített, el is juttatta az indiai követhoz, Nemzeti Főtanácsot akart az Elnöki Tanács helyett,²¹ de nem kapcsolódott szorosan a fő cselekményekhez.

Losonczy Géza meghalt, egyike volt azoknak, akiket a legsúlyosabb felelősség terhel. Haláláért senkit nem terhel felelősség. Szervezete már régebben leromlott, a koncepciós perek során két és fél hónapos éhségstrájkot folytatott, régi tüdő- és gyomorbaja volt. Letartóztatása után, november közepétől éhségstrájkba kezdett, szervezete leromlott, tüdőgyulladást kapott, tüdővízező és vérkeringési elégtelenség lépett fel, ami halálát okozta.²²

A vizsgálat irányításának elve az volt, hogy olyan cselekményekért kell a felelősséget megállapítani, amelyek a népköztársaság alapérdekei, törvényei ellen irányultak, amiért minden magyar állampolgár felelősségre vonható, és ne terjedjen ki a munkásosztály elárulására. (Bár tudni kell, hogy ez olyan árulás volt, ami a munkásosztály történetében párját ritkítja.)

Október 23-án éjjel rendkívül feszült helyzetben ült össze a Központi Vezetőség azzal, hogy most tegyünk félre minden ellentétet, és harcoljunk az ellenforradalom ellen. Nagy Imre egyetértett a harci programmal. A központi vezetőségi ülésen nem szólalt fel, de az utána közvetlenül összeülő politikai

bizottsági ülésen felszólalt, helyeselte az összes katonai és államvédelmi erők mozgósítását és bevetését, a statáriumot, a szovjet hadsereg segítségül hívását.²³

Nagy Imre ekkor is az évek óta kidolgozott koncepciója alapján tevékenykedett, melynek lényege a munkásosztály hatalmi pozíciójának feladása, a koalíciós pártok visszaállítása és a varsói egyezmény felmondása volt. Koncepcióját nem fedte fel, ha felfedte volna, a Központi Vezetőség vita után visszautasíthatta volna ezeket a nézeteket és valószínűleg nem került volna a Központi Vezetőségbe, a Politikai Bizottságba, és nem lett volna miniszterelnök. Az igazi árulás éppen abban van, hogy szándékait nem fedte fel.

A szovjet csapatok behívásának jogi története [sic!] az, hogy a Központi Vezetőség állásfoglalását ismerve a Politikai Bizottság megkereste a szovjet elvtársakat. Ők azt mondták, hogy addig nem tudnak segíteni, amíg a kormány hivatalosan és írásban ezt nem kéri. A Politikai Bizottság ezt megígérte, Nagy Imre is, és közöltük, hogy majd utólag küldjük az okmányt. Közben összeült az ENSZ és a szovjet elvtársak kérték az okmányt. Nagy Imre húzta az aláírást. Ekkor szólt neki Gerő és Hegedüs elvtárs, kitért az aláírás alól [sic!], majd Kádár elvtárs felszólítására is kertelt, és azt mondotta: nem írja alá, mert amikor kérték a segítséget, ő még nem volt miniszterelnök. Így Hegedüs András írta alá.²⁴

Jellemző, hogy november 3-án a román követ ezzel kapcsolatban felkereste és figyelmeztette, hogy a Varsói Szerződésből való kilépést ne csinálja, mert ez árulás. Nagy Imre azt válaszolta, hogy ő ezt megcsinálja, mert ha ő nem, megcsinálja más.

A népköztársaság elárulásának alapvető tényével kapcsolatban a Politikai Bizottság a következőket állapította meg:

Frakciós kört szerveztek ellenpólusként, kidolgozták a többpártrendszer visszaállítását, a Varsói Szerződésből való kilépést. Ezeket a koncepciókat Nagy Imre az ellenforradalom előtt 7 hónappal már Nyugatra juttatta.

1956 nyarán Losonczy Géza egy izraeli újságírónak interjút adott, és az újságíró ama kérdésére, hogy: „Támogatnának-e egy fegyveres fellépést a vezetés ellen?” Losonczy azt válaszolta, hogy: „Mi nem lennénk ellene.”

Ugyancsak 1956 nyarán Szilágyi a Bács megyei vezetők előtt kijelentette, hogy: „Erőszakkal kell megdönteni ezt a kormányt.”

A Nagy Imre-csoportnak október 22–23-án már megvolt álcázott terve a kormány összetételére, a párt vezetésére vonatkozóan, elosztották egymás között a koncot.

Annak ellenére, hogy Nagy Imre tudta, hogy november 1-jén megszakadt kapcsolata Kádár elvtárral, november 2-án és 3-án mégis szerepeltette Kádár elvtársat a különböző listákon.

A felkelők egy részével szoros kapcsolatot tartottak, azzal az „indokkal”, hogy „leteszik a fegyvert” a felkelők. Ez nem történt meg, de kiharcolták az ÁVH felosztatását.

Nagy Imre lemondással fenyegetőzve megakadályozta a Corvin központ ellen tervezett hajnali közbelépést.

Nagy Imre az alkotmányt többszörösen megsértette. Elorozta az Országgyűlés hatáskörét, a Varsói Szerződés felmondásánál²⁵ a kormányt kikapcsolta, a kabinetet szintén kikapcsolta.

Nagy Imre elutasította azt a javaslatot, hogy a semlegesség kérdésében konzultáljon a szovjet féllel, Kádár és Dobi elvtársak tiltakozása ellenére a semlegességet előre bejelentette, és a plakátokat kinyomatták.

November 4-e után a jugoszláv követségről kapcsolatot tartottak a „Szabad Európa” rádióval, a Központi Munkástanáccsal.

Ezek a népköztársaság áruelői címet érdemlik.

Ennek a csoportnak az útjára a következők jellemzőek:

Valamikor a marxizmus alapján állottak, amiről letértek, hibáikat makacsul védelmezték, eljutottak a revizionizmusig, ez náluk politikai vonallá vált, és pártellenes frakciót hoztak létre. A későbbiek során államellenes puccsot szerveztek, és eljutottak az osztályellenséggel való együttműködésig.

Támogatóik között voltak jóindulatú, de zavaros emberek, burzsoá elemek, fasiszták. Szeptemberben figyelmeztették Nagy Imrét, hogy ne menjen tovább ezen az úton, de ő továbbment.

Ahogy szövettek a néphatalom belső ellenségeivel, ugyanúgy megtették a külső ellenséggel is.

A jugoszláv kormány, abból kiindulva, hogy ezek „antisztálinisták”, teljes erővel támogatta őket, baj, hogy a nézetszolidaritáson [sic!] túl is. A jugoszláv elvtársak beavatkoztak az ország belügyeibe, felderítő munkát is végeztek nálunk.

Ennek ellenére a jugoszláv elvtársak más okból támogatták őket, mint az amerikai monopolisták. Az amerikaiak még taktikai okokból nem Nagy Ferencet, hanem Nagy Imrét támogatták.

Szemléletükre egy-két jellemző dolog:

Déry [Tibor] a Petőfi-körben meghirdette: „Elébe vágni a pártnak a hibák kijavításában!” Tardos elve az volt, hogy: „Ez a párt nem képes megújodni”, amit Déry így fogalmazott meg: „sánta paripák helyett sánta szamarak”.

Mi volt az elképzelésük a jövőre?

Tudták, hogy a burzsoázia őket féltreli, tudomásul vették, hogy jön a burzsoázia, érdemeket akartak szerezni náluk. Nyugati burzsoá rendszert akartak, melyben a kommunista párt 3–4 százalékkal képviselteti magát, és ennek a kis kommunista pártnak ők lettek volna a vezetői.

Szervezettségükre igen jellemző az a telefonbeszélgetés, amelyet véletlenül egy elvtárs lehallgatott itt a központban. Ez a beszélgetés egy férfi és egy nő között zajlott le. A nő azt mondta a férfinak, gondoskodjon arról, hogy az Államvédelmi Hatóság feloszlátásáról szóló határozat másnap az újságokban megjelenjen. A férfi aggályoskodva azt mondta, hogy nem-e [sic!] fog ez visszafelé sülni, nem fognak-e az Államvédelmi Hatóság emberei még elszántabban harcolni? A nő erre azt válaszolta, hogy ezt hajtsd végre, mert utasítás.

Ugyancsak nagyon jellemző az, ami a Központi Vezetőség drámai ülése után történt. A Donáth–Lukács-féle koncepciót a KV elutasította, ennek ellenére másnap lejött a Szabad Népből az a cikk, amely teljesen demoralizálta a pártot, a hadsereget, a párház őrségét is.²⁶

Tildy fő tényező volt (Varsói Szerződés), de sodródott, félt, hogy Nagy Ferenc visszajön, érdemeket akart szerezni.

Mező elvtárs elmondta Kádár elvtársnak, hogy Kopácsi már áprilisban közölte a Budapesti Főkapitányság nevében, hogy a népre nem fognak löni.

Kiadta 23-án azt a parancsot a kerületi kapitányságoknak, ha az ellenforradalmárok jönnek, nem szabad rájuk lőni. Így jutott mintegy 20 000 fegyver az ellenforradalmárok kezébe.

Az egész ügy számunkra nagy harcot fog hozni, itthon is, külföldön is, az ENSZ-ben is. Ez a konszolidációt is csikorgóssá fogja tenni. De mi a pártegy-ség, a konszolidáció alapja? Az a harc, amit eddig vívtunk. Most is készen állunk a harcra. Ha mi abbahagyánk a harcot, megzavarná híveinket. Ez a harc még jobban mögénk fogja állítani az embereket. Az ellenség számára most a fő harci kérdés az amnesztia. Még van mintegy 70–80 ember, akiket ezeken kívül felelősségre kell vonni, azután ez az ügy befejeződött. El van ítélve mintegy 5–6000 ember. Majd lesz amnesztia, de olyankor, amikor az minket erősít. Ha most lenne amnesztia, ez a főbűnösökre terjedne ki, és ez gyengítené a népi demokráciát. Az ellenség számára az amnesztia nagyon fontos presztízskérdés. Nagyon fontos az itthoni és az emigrációban lévő hívek felé és fontos a saját követelményük [sic!] szempontjából is. Harcolnak továbbá kádereik megmentéséért is. Ők még arra számítanak, hogy később talán tudnak valamit csinálni. A magyar fasiszták bízva az USA ígéreteiben harcoltak, de az elárulta őket, most legalább valami védelmet szeretne nyújtani számukra. Meg kell az ellenséggel értetni, hogy minél jobban gyakorol ránk nyomást, annál később lesz amnesztia.

Az imperialisták most helyi háborúkat szeretnének kirobbantani. Nálunk is azt szeretnék, de ha mi következetesek leszünk, nem lesz helyi háború.

A Politikai Bizottságnak az a véleménye, hogy ez a harc igen bonyolult, így olyan intézkedéseket kell tenni, amely semmi taktikai előnyt nem ad az ellenségnek. Ezért a titkosságot meg kell őrizni, ha kiszivárogná valami, nagyon súlyos kárt okozna.

Két elv vezetett bennünket: az egyik a Központi Bizottságon belül a kollektív vezetés elvének érvényesülése, a másik az ország és a párt érdeke.

Nagyon kényes ez a dolog a jugoszláv vonatkozásai miatt is. Kérdés, hogy mit fog ez ott kiváltani. Van egy kétoldalú megállapodás közöttünk, amelyet kikényszerítettek belőlünk.²⁷ Nehéz helyzetben voltunk, és sok dolgot nem tudtunk. (Pl. az előzetes terveket.) Nekik nem volt joguk menedéket adni, de ha adtak is, akkor kötelességük lett volna megakadályozni, hogy azok a külvilággal valamilyen kapcsolatot is tartsanak. Ezt nem tartották be. A Politikai Bizottság úgy gondolja, hogy nem állami, hanem pártvonalon, miután a vizsgálat sok új tényt hozott felszínre, mi felmondjuk ezt a megállapodást, de ennek a felmondásnak az időpontját mi választjuk meg. Erre azért is szükség van, hogy a nyugati imperialisták ne tudjanak meg előbb semmit. Ha a mi közlésünk után ők nyilvánosságra hozzák és vitázni fognak, akkor mi ebbe a vitába belemegyünk, és ez nekik rosszabb lesz. A Politikai Bizottság álláspontja az, hogy a per során ennek az ügynek a jugoszláv vonatkozásai ne legyenek megemlítve, ez politikailag célszerű. Mi el akarjuk kerülni a nyílt vitát. Inkább ne legyen közöttünk konfliktus, a munkásmozgalom érdekében.

BISZKU BÉLA elvtárs: A vizsgálat lefolytatására Ők olyan utasítást kaptak, hogy vizsgálják meg a tények alapján – amelyek dokumentálhatók –, az ellenforradalmi cselekmények előkészítésében kiknek volt vezető szerepük. Megállapítást nyert, hogy Nagy Imrééknek az előkészítés szervezésében volt sze-

repük. 1955 végén, 1956 elején különböző platformokat dolgoztak ki, ezeket illegálisan terjesztették. Például: „Nagy Imre a nép védelmében”, „Az országban erkölcsi megújulásra és őrségváltásra van szükség”, „A szavakat tettek kell hogy felváltsák”. (Nagy Imre saját kezű írása.)

A Varsói Szerződésből való kilépés indokolását kidolgozták, és ezt külföldi országokhoz is eljuttatták.

Kezükbe került Nagy Imre saját kezű írása a történetek értékeléséről. Biszku elvtárs idézett ebből az értékelésből. Kezükbe került Losonczy Géza sajátkezű írása. Október 22-én és 23-án megbeszélést tartottak a lakásukon és a SZÖVOSZ-ban. Itt Biszku elvtárs idézett Losonczynak az írásából. 23-án reggel ugyancsak összejöttek Losonczy lakásán. Biszku elvtárs itt is idézett az ottani megbeszélésről.

A vizsgálat arra irányult, hogy az október 23-a után elkövetett törvénytelen cselekedeteket derítse fel. Mindenáron a fegyveres erők bénítására, dezorganizálására törekedtek, nemcsak a Corvin köz esetében, hanem más alkalommal is.

Megvan a november 2-i kabinetülés jegyzőkönyve,²⁸ mely a kormánynak az ellenforradalom vezéreivel való kiegészítését határozta el. Határozatot hoztak, hogy kik válogatják ki ezek közül a legmegfelelőbbeket.

A vizsgálatot teljesen törvényesen folytatták le. Fizikai kényszert nem alkalmaztak. Abból indultak ki, hogy a vallomás önmagában nem elegendő, dokumentumok és szemtanúk kellettek. Ők a tények politikai magyarázatát a vizsgálatból kihagyták. Ez nem az ő feladatuk, ez a párt feladata. Azok közül, akik ellen vizsgálat folyt, volt, aki beismerte tetteit és kijelentette, hogy vállalja a felelősséget, volt, aki részlegesen ismerte el a tetteit és felelősségét, volt, aki tagadt, csak dokumentumok hatására ismerte el tetteit.

Ezek nemcsak politikai kapcsolatban voltak külfölddel, hanem személyi kapcsolatot is tartottak. Így jelölte például Jánosi Ferenc Király Bélát. Losonczy közvetlen kapcsolatban állt több követséggel, naponta bejárt a jugoszláv követségre. Felkereste őt egy nyugatnémet képviselő, Löwenstein herceg, aki azután a rádióban is beszélt.²⁹

Mások az esküjüket szegték meg, mint például Maléter, aki parancsot kapott a Kilián-laktanya megtisztítására, ehelyett harcolt a népi demokráciával szemben, de kapcsolatot tartott az angol katonai attaséval is.

Azzal fejezi be, hogy az ellenforradalom hazai vezérkarának az ügyéről van szó, és ez kielezi a helyzetet, a pártegység is próbára lesz téve.

KISS KÁROLY elvtárs bejelenti: Mielőtt hozzászólásra és vitára bocsátanák a kérdést, felolvassa a „Határozati javaslat”-tervezetet. (A jegyzőkönyvhöz mellékelve a „Határozati javaslat”-tervezet.)

Szünet után Kiss Károly elvtárs ismerteti a beteg Marosán György elvtárs írásos állásfoglalását:

„Ma tárgyalja a Központi Vezetőség Nagy Imre és társai ügyét. Súlyt helyezek arra, hogy álláspontomat megismerjék az elvtársak. Ezért írásban közlöm és kérem jegyzőkönyvbe foglalni.

Teljes mértékben egyetértek Kádár elvtárs előterjesztésével, valamint Biszku elvtárs referátumával, amelyet már jóval előbb megismertem. Ugyanígy egyetértek a „Határozati javaslat”-tal is.

13 hónapja folyik a harc az ellenforradalom fegyveres felkelése és ennek előkészítése, valamint az árulók ellen. Felelősségem teljes tudatában jelentem ki, hogy a párt, a kormány és a magyar dolgozó nép ennek az ügynek most már végső lezárását várja tőlünk.

Annak ellenére, hogy ismerem a referátum lényegét, magamnak is annyi személyes tapasztalatom van, hogy nyugodt szívvel és lélekkel állhatok oda bármely magyar és nemzetközi fórum elé ebben a kérdésben, mert nekünk volt, van és lesz igazunk.

A Központi Vezetőségnek gondoskodni kell arról, hogy határozatával megerősítse a párt és a nép lelkében azt a hitet, hogy soha többé senki fel nem használhatja a pártot, a kormányt árulásra büntetlenül. Farkas Mihályok, Nagy Imrék meg kell hogy tanulják, hogy minden ártás vagy árulás akármely oldalról érné a pártot vagy a népet, nem marad büntetlen.

Sajnálom, hogy nem tudok jelen lenni, hiszem, hogy a KV minden tagja egységes abban, hogy az árulásokat meg kell torolni. Mi harcban kovácso-lódtunk egybe, és ez a kérdés is alkalmas arra, hogy sorainkat megbonthatat-lanná tegye. Távollétem esetleg félreértésre adna alkalmat, és ezért írásban közlöm.”

Ezután Kiss Károly elvtárs ismerteti Fogarasi elvtárs (aki szünet közben ment el, rosszul érezte magát) írásos hozzászólását, mely szerint egyetért a „Határozati javaslat”-tervezettel, valamint Major Tamás elvtárs írásos hozzá-szólását (akinek nemzeti színházi előadása miatt kellett távoznia), mely sze-rint ugyancsak egyetért a „Határozati javaslat”-tervezettel.

RÉVÉSZ GÉZA elvtárs: A beszámolókkal és a határozati javaslattal egyetért. A harcot végig kell vinni, és a bűnösöket meg kell büntetni.

Javasolja, hogy három magas rangú katonatisztet: Kovács Istvánt, az ellen-forradalom vezérkari főnökét, Váradi Gyula vezérőrnagyot és Márton ezre-det is vonják felelősségre.³⁰ A hadseregben ez nagyon fontos. A honvédség vonalán 300 embert már elítéltek, és felteszik a tisztek azt a kérdést: mi lesz a vezetők felelősségre vonásával? A tisztek 79%-a párttag. Bár nincs felhatal-mazva, de kijelentheti, hogy a tisztek egyöntetű helyeslésével fog találkozni az árulókkal szembeni ítélet.

FRISS ISTVÁN elvtárs: Arról kell dönteni, adjunk szabad folyást a törvé-nyes eljárásnak. Ez már megtörtént, amikor helyeseltük a párt és a kormány politikáját. Ha megállnánk, egy csomó ítéletet és dolgot nem tudnánk igazol-ni és megmagyarázni. Ha levonjuk a konzekvenciákat abból, amit eddig tet-tünk, nem mehetünk más úton. Súlyos a jugoszláv vonatkozás, de most itt is kedvezőbb a helyzet. Amikor elolvasta Nagy Imrének Nyugaton kiadott köny-vét,³¹ amelyen lehet, hogy stilizáltak – de annak soraiból nyilvánvaló Nagy Im-re saját felfogása és motívumai. Világos, hogy ő már előre elhatározott bizo-nyos tennivalókat, például a varsói paktumból való kilépést. A jugoszláv példát kívánta követni, így ebből is nyilvánvaló, miért került a jugoszláv követségre.

Amit ma hallott, meggyőzte, hogy helyes, ha szabad folyást engedünk a tör-vényes eljárásnak, de nem helyesli, hogy Vas Zoltánra és Horváth Mártonra nem terjed ez ki. A ma itt lefolyt tanácskozás bizonyítja szervezkedő szere-püket, azért úgy gondolja, a Politikai Bizottságra kell bízni, hogy kikkel mi-lyen eljárást folytat le.

Javasolja a „Határozati javaslat” módosítását oly módon, hogy a Központi Bizottság felhatalmazza a Politikai Bizottságot, hogy az ügy alapos ismeretében adjon kegyelmet.

CSERVENKA FERENCNÉ elvtársnő: A legteljesebb mértékig egyetért a beszámolókkal és a határozati javaslattal. Nemcsak a KB tagok, de egyetlen kommunista számára nem lehet probléma az árulók elítélése. Nagy Imréék árulása szinte példátlan a munkásmozgalomban. Azonban fel akar vetni egy-két dolgot, talán nem túl korán. Nem tudja, hogy fog időben egybeesni a Moszkvában tartózkodó elvtársak hazahozatala a perrel. Nem lenne jó, ha egybeesne. Ha jól fogjuk meg, haszna lesz a pártnak. Esetleg meg tudjuk tisztítani a pártot 20–30 000 olyan párttagtól, akiktől jobb lenne megszabadulni. A nyilvánosságra hozás előtt a pártban ismertessük. A jobboldaliak részéről egy mentegetési hullám fog megindulni, a balosok is hallatni fogják szavukat. A pártoktatás beindulása felhoz túlzó dolgokat. A kétfrontos harcot erősebben kell magyarázni a párttagoknak. A katonák szeretik elkerülni a kétfrontos harcot, de ha a helyzet úgy kívánja, akkor két fronton harcolnak, de a háterszágot megszilárdítják. Nekünk a háterszágunk a pártegyeség.

Felteszi azt a kérdést, hogy az eljárási kegyelemben részesülő Rajkné és mások szabad állampolgárok lesznek? Ezek nehezen fogják tudomásul venni a helyzetet, és folytatni fogják, amit azelőtt csináltak.

POTHORNYIK JÓZSEF elvtárs: Elmondotta, hogy őt október 28-án hogy akarták bevonní, és ő ezt hogyan háritotta el. Egyetért a beszámolókkal és a határozati javaslattal, de javasolja, hogy akiket nem ítélnék el, azoknál is határozzák meg, mi lesz velük, és vezető beosztásban ne lehessenek. Kifogásolta, hogy a pártból kizárt Madarász volt vezérőrnagy³² most bányaigazgató.

GÁSPÁR SÁNDOR elvtárs: A párt nem térhet ki a harc elől. Egyetért a beszámolókkal és a határozati javaslattal, de egy-két aggálya van. Egyes személyeknél a logika megtörik. A közvélemény ellentmondást fog látni. Nem hiszik, hogy Vas Zoltán a sodródók kategóriájába tartozik. 1953-ban egy önkritikai megjegyzést sem tett saját munkájáról. 1956. november 4-én hajnalban, a jugoszláv követségre való bemenése előtt beszélt vele. Akkor a szovjet csapatokkal szembeni ellenállás szükségességét hangsúlyozta.

ACZÉL GYÖRGY elvtárs: A beszámolókkal és a határozati javaslattal egyetért. Azzal nem ért egyet, hogy a konszolidációt ez csikorgóssá teszi. Kádár elvtárs mondotta el, hogy politikai csatákban erősödtünk. Azért nem lesz könnyű, mert minden embernek meg kell ismernie azt az utat, amin ezek eljutottak az árulásig. A mostani lengyelországi tartózkodása³³ megerősítette benne, hogy következetesnek kell lenni. Bizonyos kérdésekkel mélyebben kell foglalkozni. Például az a beszélgetés, amelyet a Politikai Bizottság megbízásából Lukács György elvtárral lefolytatott, sok mindent megértetett vele.³⁴

Vas Zoltán ellen az eljárás lefolytatására morálisan kötelezettek vagyunk, és utána múltjára való tekintettel adjunk kegyelmet.

FÖLDES LÁSZLÓ elvtárs: A beszámolókkal és a határozati javaslattal egyetért. Személyes tapasztalatait mondta el Nagy Imre, Kopácsi és más szemé-

lyekkel kapcsolatban. Kihangsúlyozta, hogy a harc kiéleződésére kell számítani, és erre komolyan fel kell a pártnak készülni.

Madarász volt vezérőrnagy ügyével kapcsolatban elmondotta, hogy a Politikai Bizottság kemény szigorral lépett fel a vezető állású személyekkel kapcsolatban. Madarászt is kizárta a pártból, megfosztották vezérőrnagyi rangjától, de a Politikai Bizottság úgy vélte, hogy gazdasági beosztásában, amelyet már akkor elfoglalt, megmaradhat.

DABRONAKI GYULA elvtárs: A beszámolókkal és a határozati javaslattal egyetért. Vas és Horváth Márton nem egyszerűen sodródott – szerinte. Mi le-sújtottunk kisebb tapasztalatokkal rendelkezőkre. Javasolja, hogy őket is vonják eljárás alá, és utána adjanak nekik kegyelmet. A közvélemény, a régi és új tagok és minden tisztességes ember várja ezt. Az amnesztiával kapcsolatban az a véleménye, hogy ez nem sürgős, akkor kell ezt meghozni, amikor a bel- és külpolitikai helyzet megérleli. A harc nehezen túl vagyunk, ezt a döntést várja a párttagság és a közvélemény. A két személlyel kapcsolatban ez az álláspontja.

SÁNDOR JÓZSEF elvtárs: A Politikai Bizottság beszámolójával és a határozati javaslattal egyetért. A határozati javaslat újabb erkölcsi tőkét jelent, kifejezi a nép akaratát, megmutatja a kérdést érzelmi oldaláról. Tartozunk ezzel a mártíroknak, szülőknek, feleségeknek, a munkásmozgalomnak. Azokkal ért egyet, akik nem becsülik alá ezt a politikai harcot, amely végül is erősíteni fog bennünket, de fel kell erre készülni. Az imperialisták tevékenysége erősödik. Már most beszélnek, írnak a perekről. Meg kell találni a módját, hogy a megyei és kerületi titkárok erről az ügyről ne az újságból értesüljenek. Egyetért a kategorizálással, de meg kell ezeknek a politikai arculatukat mutatni, mert különben nem értik az emberek. Ő is elmondott egy-két személyes tapasztalatot.

KISS DEZSŐ elvtárs: A beszámolókkal és a határozati javaslattal egyetért. Hatalmon lévő munkáspárt életében még nem fordult elő ilyen árulás. Szerinte mindenkit a tények alapján rá kell bízni a törvényekre, kivéve Rajknét. Az ítéleteket részletesen indokolni kell, ha azután kegyelmet is adunk, mert különben nem fogják érteni, hogy egyeseket miért nem vonnak felelősségre politikai bűnei [sic!] miatt. És nemcsak állami felelősségre vonás van. Amikor a szocializmus világrendszer, akkor nem lehet a pártot támadni. Ez az ügy figyelmeztetés a nemzetközi munkásmozgalom számára is. Nagy Imre nem az utolsó áruló. A harc nagyon bonyolult. Finoman kell állást foglalni, mert kétoldalú a harc. A moszkvaiak ügye is foglalkoztatja az embereket. Akik nem akarják belátni a hibájukat, azokat is felelősségre kell vonni. Úgy kell ezt az egész akciót lefolytatni nekünk, hogy a párt Csepelen is erősebben és egységesebben kerüljön ki ebből a harcból.

Javasolja, hogy az ítélet után a párt hozzon részletes határozatot, és ez legyen a politikai munka alapja.

ORBÁN LÁSZLÓ elvtárs: A beszámolókkal és a határozati javaslattal egyetért. Meg akarja mondani a szavazáson túl, hogy az ellenforradalom után ő nem volt KB tag, de kifejezésre juttatott bizonyos helytelen nézeteket Nagy Imréekkel kapcsolatban.³⁵ Ő látta, hogy milyen bűnöket követett el, de bi-

zonyos taktikai és módszerbeli lépésekkel nem értett egyet. Az oka az volt, nem látta, hogy Nagy Imre tudatos áruló, és így bizonyos illúziókat táplált. Ebből a decemberi határozat után kigyógyult, de most szóvá akarta tenni.

Szerinte jó lenne minél előbb lefolytatni a pereket. Sürgetik a párttagok, felvetik, hogy a fő bűnösökkel mi van. Erre nemcsak a tömegeink szempontjából, hanem az ország érdekében és a kisebb hibákat elkövetőkre tekintettel is szükség van. Amíg ez az ellenforradalmi ügy nincsen lezárva, addig az emberek nem tudnak teljesen megnyugodni. Ez után a per után csak olyan ügyeket kell elővenni, amelyeknél új momentumok kerültek felszínre. Az ismert dolgokat lezártak kell tekinteni.

Várható roham jobb felől a párton belül is. Különösen várható ingadozás az értelmiségi körök részéről. Amikor jobb felé akarunk üni, akkor mindig azt hangsúlyozzák, hogy most már erősek vagyunk, nem kell ütni. De várható bal felől is roham. Vannak itt Rákosinak hívei, javíthatatlan szektások. Meg kell mondani, hogy Nagy Imre elítélése nem Rákosi rehabilitálása. Meg fognak próbálni még jóhiszemű elvtársak is újabb százak felelősségre vonását követelni [sic!].

Javasolja, hogy a pert minél hamarább folytassuk le, mert könnyen kiszivárog.

Végül elmondotta néhány személyes élményét Szántóval és Donáthtal kapcsolatban.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs ügyrendi javaslatot tesz, hogy az elvtársak ne menjenek bele a személyes élmények ismertetésébe.

NYERS REZSŐ elvtárs: A beszámolókkal és a határozati javaslattal egyetért. Egyetért azzal is, hogy a népköztársaság elleni árulást kell kihangsúlyozni és nem a politikai nézeteket. A differenciálással is egyetért, hogy ne induljon mindenki ellen eljárás. A tömegek felé Nagy Imre árulását kell újra bizonyítani, a párton belül viszont azt, hogy miért nem valamennyi ellen indult eljárás. Vas Zoltánnal és Horváth Mártonnal kapcsolatban Friss elvtárs javaslatával ért egyet.

NEZVÁL FERENC elvtárs: Nem javasolja, hogy bűnvádi eljárást indítsunk, és utána adjunk kegyelmet néhány személynek, ezt nem értenék meg a tömegek. A Politikai Bizottság vizsgálja meg még egyszer, hogy kikkel szemben folytassunk törvényes eljárást, mert sokkal kisebb bűnű embereket felelősségre vontunk. Horváth Márton cikke súlyos kárt okozott.³⁶

VALKÓ MÁRTON elvtárs: A beszámolókkal és a határozati javaslattal egyetért. A dolgozók nálunk is követelik a felelősségre vonást. A letartóztatottak hozzátartozói sokszor felvetik, hogy a vezetőket nem vonták felelősségre.

Javasolja, hogy azokat, akiknek aktív szerepük volt, eljárás alá kell vonni, de a büntetésnél figyelembe kell venni múltbeli érdemeiket.

BORKA ATTILA elvtárs: A moszkvai határozatot ismertető taggyűléseken több helyen felvetették a bűnösök megbüntetését. A harc logikája azt követeli, hogy mindenki bűnhődjön bűnei szerint, legfeljebb elkülönítve kell tárgyalni. Egyetért azzal, hogy a tábornokokat is vonják felelősségre. Végül elmondott Vas Zoltán és Horváth Márton ténykedéséről néhány mozzanatot.

KASZAPOVICS ANDRÁS elvtárs: Nem ért egyet azzal, hogy Vas Zoltánt ki vegyék a törvényes eljárás alól. Régebben a pártiskolán elmondotta, hogy ha ő lenne vezető, olyan élet lenne itt, mint Jugoszláviában. Tehát Vas Zoltán nem sodródó, hanem szervező volt.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs összefoglalója: Mindegyik felszólaló elvtárs egyet értett, hogy a harc logikája alapján végig kell vinni a harcot. Úgy érzi, hogy a végén erősebbek leszünk.

Miért hoztuk mégis ide: Mert

1. Erre a Központi Bizottság határozata kötelezi a Politikai Bizottságot.

2. A kegyelem új módon vetődött fel. A megtorlás november 4–5. között lett volna a legérthetőbb, de akkor voltunk a leggyengébbek. A konszolidációnak ez látszólag ellentmond, de tavaly nem volt erőnk, akkor lett volna helyes a megtorlás. Az USA vezető körei közvetett úton, az osztrák kormányon keresztül közölték, hogy ők félreteszik a magyar ügyet, helyreállítják a normális diplomáciai viszonyt, de ez csak az amnesztia árán jöhet létre. Mi ezt nem fogadtuk el.

3. Ide kellett hozni a jugoszláv vonatkozása miatt is, mert új konfliktus tényét [sic!] hordozza magában. De a per tartalma miatt is, mert nem a munkásmozgalom elárulását büntetjük. Ennyiben ez a dolog bizonyos értelemben eltér a szokásos politikai perekétől. Minden hazáját szerető ember elárulása a vád tárgya. Nekünk az egész népnek kell igazságot szolgáltatni. Ennél a tartalmi vonásnál kell maradnunk, hogy a vád alá helyezés megtámadhatatlan legyen.

Révész elvtárs felvetette, hogy vegyük bele a határozatba a három magas rangú katonatisztet. Javasolja, hogy e három katona is a többi 60–70 személlyel legyen felelősségre vonva.

Friss elvtárs módosító javaslatával egyetért. Tehát a PB mérlegelje, hogy kikkel milyen formában járjanak el. Leginkább Vas Zoltánnal és Horváth Mártonnal kapcsolatban vetették fel, hogy vonják felelősségre őket. A Politikai Bizottság mérlegelte ezt. Ők nem tartoztak bele a konspiráló csoportba. Ezek hosszú ideig kommunisták voltak és aszerint viselkedtek, de később karrieristák lettek, és ez vezette őket e táborba. A főbb dolgokban ezek nem voltak kezdeményezők. Horváth Márton elítélendő módon asszisztált ezeknek. Ezenkívül mi november 4-e után amnesztiát hirdettünk azok számára, akik leteszik a fegyvert. Vas Zoltán is kijött a követségről. A múltjukat is mérlegelni kell. Például Vas Zoltán könyvét százezrek olvasták.³⁷ Ennek ellenére ő elfogadja a Központi Bizottság álláspontját, hogy a Politikai Bizottság újra mérlegelje egyes személyek dolgát.

Cservenka elvtársnő felvetett fontos kérdéseket. Szántó Zoltán, Rajkné ne legyenek korlátozás nélkül, ne térhessenek csak úgy vissza a normális életbe. Rajkné megítélésénél férje ügyét figyelembe kell venni. Amin átment Rajkné, az nem csekélység. 1955-ben normálisan viselkedett. Ezek kihasználták az ő megzavarodottságát, és bevonták a dolgaikba. Úgy rángatták be a jugoszláv követségre is. De természetesen neki is be kell tartani a törvényeket.

A kétfrontos harc bonyolult. Az ellenséget látva az első frontban a revizionisták vannak, de az ellenség ellen nehéz harcolni, ha a szektásság ellen nem harcolunk. Ez nem két, hanem egy harc, ami szorosan összefügg. A párton

belül hosszú ideig vitázni kell ezeken a kérdéseken, de ezzel az ügygel kapcsolatban nem kell hosszú vita.

Amnesztia akkor lesz, ha az megfelel a népköztársaság érdekeinek.

Pothornyik elvtárrsal egyetértek, legyenek olyan szankciók, hogy nem viselhetnek tisztséget. Madarász ügyét lezártuk, ügyét nem kell újra megvizsgálni.

Morálisan lehetetlenné kell-e tenni ezeket az embereket? Igen, de ezt ne az ítélet tartalmazza. Például Horváth Márton ne írjon József Attiláról filmszöveget, mert ez kegyeletsértés részéről.

Amit Orbán elvtárs elmondott, valóban fennáll: várható jobbról is, balról is roham. Rákosi elvtárs, amikor meg kellett volna kísérelnie a becsületes együttműködést Nagy Imrével, erre nem volt képes. Amikor harcolni kellett volna ellene, erre sem volt képes. A szovjet és kínai elvtársak szerint ez az ő egyik nagy bűne.

Többen említették, hogy szükség van mély elemzésre. Ez egészséges igény. Például a revizionisták útja stb. Ezeknek sem a munkásosztályban, sem a parasztságban mély gyökerei nem voltak. A kispolgárságra, majd a burzsoáziára támaszkodtak.

A Belügyminisztérium egyes szerveiben a vizsgálat során az a vélemény alakult ki, hogy a régebbi perek igazságosak voltak. Úgy kellett azután megmagyarázni, az igazságtalan perek taszították őket ebbe az irányba. Ezek között voltak olyanok, akik a pártra haragudtak meg.

Arra a kérdésre, hogy fog-e éleződni, vagy nem fog éleződni a helyzet: a Politikai Bizottság szerint a harc ki fog éleződni, meg fog merevedni a jobboldal, és bizonyos rétegek ingadozni fognak. A harc végén egységesebbek és erősebbek leszünk. A harc menetében tisztulni fog a párt. További jóslatokba menni felesleges. A párt pozíciója azért lesz komplikált, mert a konszolidáció közben jönnek az erős repressziók.

Ezenkívül két további kérdés merül fel: a kettős funkció szétválasztása, és februárban foglalkozni kell a moszkvai csoporttal. Természetesen ez a kérdés is a Központi Bizottság elé fog kerülni.³⁸ Az időpontra ügyelni kell, nagy ütőkártyát nem adhatunk az ellenségnek. Nekünk nem kegyeletből, nem a múltból kell kiindulni, hanem mindent alá kell rendelni a magyar nép érdekeinek. A nép nyugalmát akarjuk biztosítani.

Friss és Pothornyik elvtárs módosító javaslataival fogadjuk el a „Határozati javaslat”-ot.

Kiss Károly elvtárs szavazásra teszi fel a „Határozati javaslat”-ot. A Központi Bizottság jelen lévő tagjai egyhangúlag elfogadják a Politikai Bizottság beszámolóját és a „Határozati javaslat”-ot, a két módosítás figyelembe vételével.³⁹

K. m. f.

Jegyzők:

Földes László [s. k. aláírás]

Ilku Pál [s. k. aláírás]

Bakó Ágnes [s. k. aláírás]

Szurdi István [s. k. aláírás]

JEGYZETEK

- 1 Kádár Jánost cserbenhagyta az emlékezete? A Politikai Bizottság funkcióját betöltő IIB az IKB felhatalmazása nélkül hozta meg 1957. április 2-án a következő határozatot: „Az IB szükségesnek tartja az ellenforradalom maradványainak gyorsabb felszámolását. Megbízta Münnich és Biszku elvtársakat, hogy a népbírószági törvény, illetve meglévő büntetőszerveink segítségével jelentős felelősségre vonásokat eszközöljenek sajtónyilvánosság nélkül.” (MOL–M–288. f. 5/20. ő. e.) A KB 1957. április 5-i ülésén – többek között – a következő határozatokat fogadták el:
„A KB megállapítja, hogy a párton belül könyörtelen harcra van szükség a frakciós csoportosulásokkal szemben, *személyekre való tekintet nélkül.*”
[A szerkesztők kiemelésé.] „Rövid időn belül külön bíróságot kell felállítani az ellenforradalmárok elleni eljárás lefolytatására.”
- 2 Donáth Ferenc (1913–1986) agrárközgazdász; 1948 és 1951 között az MDP Főtitkársági Iroda vezetője, az MDP KV tagja; 1951 februárjában letartóztatták és koholt vádak alapján tizenöt év fogházra ítélték; 1954-ben kiszabadult; 1956. október 23–24-én az MDP KV tagja és titkára, november 1-jén az MSZMP Intéző Bizottsága tagja lett; november 4-én a jugoszláv követségre menekült, 23-án Romániába hurcolták; 1957. április 8-án letartóztatták, 1958 júniusában a Nagy Imre-perben 12 évi börtönbüntetésre ítélték; 1960-ban amnesztiával szabadult.
- 3 Szilágyi József (1917–1958); az MKP, ill. az MDP KV Katonai és Karhatalmi Osztályának vezetője; Rajk letartóztatása elleni tiltakozása miatt leváltották, állami vonalra került; 1955 végén kizárták a pártból; az 1956-os októberi forradalom idején Nagy Imre miniszterelnökségi titkárságát vezette; november 4-én a jugoszláv követségre menekült, november 23-án Romániába deportálták; 1957. március 27-én letartóztatták, 1958. április 22-én koholt vádak alapján halálra ítélték, két nappal később kivégezték.
- 4 Jánosi Ferenc (1916–1968) református lelkész, tanár; 1948-tól a HM Politikai Főcsoportjának helyettes vezetője; 1951–1954-ben a népművelési miniszter első helyettese; 1954. október–1955. május a HNF OT főtitkára; 1956 októberében Nagy Imre miniszterelnökségén tevékenykedett; november 4-én a jugoszláv követségen keresett menedéket, november 23-án Romániába vitték; 1958-ban nyolcévi börtönbüntetésre ítélték, 1960-ban amnesztiával szabadult.
- 5 Vásárhelyi Miklós (1917–) újságíró; 1954–1955-ben a Tájékoztatási Hivatal elnökhelyettese; 1955 végén kizárták a pártból; 1956. november 1-jétől a Nagy Imre-kormány sajtófőnöke; november 4-én a jugoszláv nagykövetségre menekült, november 23-án Romániába internálták; 1957. április 14-én letartóztatták, 1958. június 15-én öt év börtönre ítélték. 1960-ban amnesztiával szabadult.
- 6 Fazekas György (1913–1984) újságíró; 1955 tavaszán kizárták az MDP-ből, 1956. október 28-tól Nagy Imre miniszterelnök titkárságán dolgozott; november 4-én a jugoszláv követségen keresett menedéket, november 23-án Romániába hurcolták; 1958. augusztus 18-án tíz év börtönbüntetést szabtak ki rá, 1961-ben egyéni amnesztiával szabadult.
- 7 Tánczos Gábor (1928–1979) tanár; 1955–1956-ban a Petőfi Kör titkára; 1956. november 4-én a jugoszláv nagykövetségre menekült, november 23-án letartóztatták; 1958 augusztusában tizenöt év börtönre ítélték; 1962-ben amnesztiával szabadult.
- 8 Haraszti Sándor (1897–1982) szerkesztő, újságíró; 1951-ben koncepció perben halálra ítélték, de az ítéletet nem hajtották végre; 1954-ben kiszabadult; 1955-ben kizárták az MDP-ből, a következő év nyarán visszavették; 1956 őszén a MUOSZ elnöke lett; november 1-jétől az MSZMP IB tagja; november 2-től 4-ig a Népszabadság főszerkesztője; november 4-én a jugoszláv nagykövetségre menekült, november 23-án Romániába hurcolták; 1957. április 11-én letartóztatták, 1958-ban hatévi börtönbüntetést kapott; 1960-ban amnesztiával szabadult.
- 9 Szántó Zoltán (1893–1977); 1954–1956-ban az MDP KV tagja; 1956. október 24-én a PB, október 28-án az Elnökség, november 1-jétől az MSZMP IB tagja lett; november 23-án Romániába deportálták, ahol elhatárolódott Nagy Imrétől és híveitől; 1958-ban tért vissza Magyarországra.
- 10 Vas Zoltán (1903–1983) politikus, író; 1945 és 1956 között az MKP, ill. az MDP KV tagja; az 1956. októberi forradalom idején a Nagy Imre-kormány közellátási kormánybiztosa;

- november 4-én a jugoszláv nagykövetségre ment, november 23-án Romániába vitték; 1958 decemberében térhetett haza, eljárási kegyelemben részesült.
- 11 Újhelyi Szilárd (1915–1996) jogász; 1951-ben koholt vádak alapján elítélték, 1954-ben rehabilitálták; 1956. november 4-én a jugoszláv nagykövetségre menekült, november 23-án Romániába internálták; 1958 végén térhetett haza.
 - 12 Rajk Lászlóné (1914–1981); 1949-ben letartóztatták, 1950-ben koholt vádak alapján öt év börtönbüntetésre ítélték, 1954-ben szabadult; november 4-én a jugoszláv nagykövetségre ment, november 23-án Romániába vitték; 1958-ban térhetett haza.
 - 13 Tildy Zoltán (1889–1961) református lelkész, politikus; 1936-tól 1944-ig és 1945–1946-ban parlamenti képviselő; 1945. november 15-től 1946. február 1-jéig miniszterelnök, 1946. február 1-jétől 1948. augusztus 3-ig köztársasági elnök; azt követően 1956. május 1-jéig házi őrizetben élt; 1956. október 26-tól november 4-ig a Nagy Imre-kormány államminisztere; 1957. május 23-án letartóztatták, 1958-ban hat év börtönrre ítélték; 1960-ban amnesztiával szabadult.
 - 14 Maléter Pál (1917–1958) katonatiszt; 1956. október 25-én átvette a Kilián-laktanya parancsnokságát; október 31-én a honvédelmi miniszter első helyettesévé, november 3-án honvédelmi miniszterré nevezték ki; november 3-ról 4-re virradó éjszaka a szovjet hatóságok – a velük folytatott tárgyalások közben – letartóztatták; a Nagy Imre-perben halálra ítélték és 1958. június 16-án kivégezték.
 - 15 Kopács Sándor (1922–) rendőrtiszt; 1952-től 1956. november 5-ig Budapest rendőrfőkapitánya, 1956. október 31-én a Forradalmi Honvédelmi Bizottmány tagja, november 1-jén a Nemzetőrség főparancsnokának helyettese és az MSZMP IB tagja lett; 1956. november 5-én a szovjet katonai szervek letartóztatták; a Nagy Imre-perben életfogytiglani börtönbüntetést kapott; 1963-ban amnesztiában részesült.
 - 16 Gimes Miklós (1917–1958) újságíró; 1955 májusában kizárták az MDP-ből, 1956 nyarán visszavették; 1956 októberében a Szabad Nép szerkesztőségében dolgozott, október 30-án elindította a Magyar Szabadság című független demokratikus napilapot, november 4-e után az illegális Október Huszonharmadika című nyomatos újságot; 1956. december 5-én letartóztatták; a Nagy Imre-perben halálra ítélték és 1958. június 16-án kivégezték.
 - 17 Erdős Péter (1910–1980) közgazdász.
 - 18 Király Béla (1912–) katonatiszt, történész; 1951-ben előbb halálra, majd életfogytiglani börtönrre ítélték, 1956-ban szabadult; 1956. október 29-én a Forradalmi Katonai Bizottság, másnap a Forradalmi Karhatalmi Bizottság vezetője és a Forradalmi Honvédelmi Bizottmány tagja lett; október 31-től Budapest katonai parancsnoka, november 3-án a Nemzetőrség főparancsnoka, november közepén emigrált.
 - 19 Losonczy Géza (1917–1957) újságíró; 1946–1949-ben az MKP, ill. az MDP KV póttagja; 1949-1951-ben az MDP KV tagja; 1951 márciusától 1954 júliusáig börtönben ült (koholt vádakkal 15 évre ítélték); 1954 novemberétől a Magyar Nemzet szerkesztőbizottságának tagja, 1956 tavaszától főszerkesztője; 1956. október 24-e és 30-a között az MDP KV tagja és a PB póttagja; november 1-jétől az MSZMP IB tagja; október 30-tól november 4-ig államminiszter, november 4-én a jugoszláv követségre ment, 23-án Romániába szállították; 1957. április 11-én letartóztatták; 1957. december 21-én halt meg a börtönben.
 - 20 Az MDP feloszlataásáról és MSZMP néven új párt létrehozásáról egykorú hiteles forrást nem ismerünk. Magát a tényt Kádár János rádióban 1956. november 1-jén jelentette be. Az MDP feloszlataásának körülményeiről Kádár először az ideiglenes KB 1956. november 11-i ülésén adott tájékoztatást. (*MOL-M-8. f. 4/1. ő. e.*) Az eseményekről a legtöbb információt Szántó Zoltánnak az MSZMP Politikai Bizottságához írott, 1958. december 8-i keltezésű levele tartalmazza. [*Dokumentumok a jugoszláv menedékről és a Szántó Zoltán-ügyről (1956–1958)*. Közli: Kiss József és Ripp Zoltán. *Múltunk*. 1991. 4. sz.] Andropov, Jurij, Vlagyimirovics (1914–1984) politikus; 1954 nyarától 1957 márciusáig a Szovjetunió budapesti nagykövete, ezt követően az SZKP KB nemzetközi kapcsolatok osztályának vezetője, majd a KB titkára; 1967-től 1982-ig a KGB elnöke, 1982-től az SZKP főtitkára.
 - 21 Pártay Tivadar sohasem dolgozott a Budapesti Kapitányságon, a Menon indiai nagykövetnek eljuttatott memorandumot nem ő készítette, s végül a Nemzeti Főtanács felállítását nem ő, hanem Farkas Ferenc javasolta 1956. november 2-án a Parasztpárt nevében.

- 22 Losonczy Géza halálának körülményei mindmáig tisztázatlanok, annak ellenére, hogy még élnek néhányan azok közül a belügyi vezetők közül, akiknek segítségével e tragikus eseményt rekonstruálni lehetne.
- 23 Az MDP KV, illetve PB említett jegyzőkönyve nem áll rendelkezésünkre.
- 24 Hegedüs a levelet október 26-án írta alá. L. Hegedüs András: *A történelem és a hatalom igazságában. Kossuth Könyvkiadó, 1988. 292. p.*
- 25 Nagy Imre november 1-jén a Kabinet aznapi határozata alapján jelentette be Andropov nagykövetnek, valamint táviratban az ENSZ főtítkárnak, hogy a magyar kormány azonnal felmondja a Varsói Szerződést. /A Kabinet ülésének jegyzőkönyvét l. *História, 1989. 4–5. sz. 49. p.*/A közlést, ill. a táviratot l. *Egy népfelkelés dokumentumaiból 1956. /Vál. és szerk. Korányi G. Tamás/ Tudósítások Kiadó, 1989. A román küldöttséggel 3-án este tárgyalt Nagy Imre. /Varga László: Moszkva–Belgrád–Budapest. A jugoszláv kapcsolat 1956. október–november. In: Jalta és Suez között. Tudósítások Kiadó, 1989. 151. p./*
- 26 Valójában az MDP KV 1956. október 28-i határozata egyetértett a Nagy Imre-kormány aznapi nyilatkozatával, amely az eseményeket demokratikus mozgalomnak nevezte. A cikkre nézve l. a 3. sz. jegyzőkönyv 32. sz. jegyzetét.
- 27 Az 1956. november 21-i, Kádár János által aláírt dokumentumot Zinner Tibor közölte a november 16-a és 22-e között folytatott magyar-jugoszláv tárgyalások jegyzőkönyveivel együtt. /*Társadalmi Szemle, 1989. 12. sz. 70–91. p.*/
- 28 A jegyzőkönyvet Glatz Ferenc közölte a *História 1989. 4–5. számában.*
- 29 Dr. Hubertus von Löwenstein herceg, az NSZK Szabaddemokrata Pártjának képviselője 1956. november 2-án a nyugatnémet Vöröskereszt képviselőjében érkezett a magyar fővárosba, s 22.30-kor nyilatkozott a Szabad Kossuth Rádióban L. *A forradalom hangja. Századvég füzetek 3. Bp., 1989. 420. p.*
- 30 1958 augusztusában Váradi Gyulát hét, szeptemberében Kovács Istvánt hat, Márton Andrást tíz évre ítélték.
- 31 Nagy Imre: *A magyar nép védelmében. [H. n.] Forradalmi Tanács, 1957. 235 p.*
- 32 Madarász Ferenc korábban honvédelmi miniszterhelyettes volt.
- 33 Aczél György lengyel–magyar kulturális egyezmény aláírására utazott Varsóba.
- 34 Erre a megbízatásra nincs adat. A Politikai Bizottság 1957. október 22-én Kállai Gyulát bízta meg azzal, hogy Lukács Györggyel beszéljen.
- 35 Orbán Lászlónak az MSZMP KB által összehívott aktívaértekezleten elmondott beszédét (l. *MOL–M–288. f. 9/1956/2. ő. e.*) Kádár János az IIB másnapi ülésén helytelenítette, és kijelentette: „Vessünk véget annak, hogy a pártpropaganda ügyei az Orbán kezében legyenek.” (*MOL–M–288. f. 5/5. ő. e.*)
- 36 Az utalás valószínűleg a *Szabad Nép 1956. október 28-i számának* „Híven az igazsághoz” című vezércikkére vonatkozik.
- 37 Vas Zoltán: *Tizenhat év fegyházban.* A könyv nyolc kiadásban jelent meg, először 1944-ben, utoljára 1956-ban a Szikra Kiadó Érdekes könyvek című sorozatában.
- 38 L. a 6. sz. jegyzőkönyvet.
- 39 A határozatot a *függelékben* közöljük.

FÜGGELEK

SZIGORÚAN BIZALMAS!

Készült 3 pl. Szén.

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG 1957. DECEMBER 21-ÉN TARTOTT ZÁRT ÜLÉSÉNEK HATÁROZATA

A Központi Bizottság megtárgyalta a beszámolót egyes magyar állampolgároknak olyan törvénybe ütköző cselekményeiről, amelyeket az 1956. októberi ellenforradalmi felkeléssel összefüggésben követtek el a Magyar Népköztársaság államérdekei ellen, és a Politikai Bizottság javaslata alapján a következőket határozza:

1. A Központi Bizottság tudomásul veszi, hogy a Magyar Népköztársaság igazságügyi szerveinek szabad folyást kell engedni a törvény által előírt büntetőeljárás lefolytatására:

Nagy Imre, Donáth Ferenc, Szilágyi József, Jánosi Ferenc, Vásárhelyi Miklós, Fazekas György, Tancos Gáspár* és Haraszi Sándor állampolgárokkal szemben.

2. Törvénybe ütköző cselekményeikre eljárási kegyelmet kell biztosítani és nem kell büntetőeljárást indítani:

Szántó Zoltán, Lukács György, Vas Zoltán, Újhelyi Szilárd és Rajk Lászlóné állampolgárokkal szemben.

3. Szabad folyást kell engedni a büntetőeljárás lefolytatására továbbá:

Tildy Zoltán, Maléter Pál, Kopácsi Sándor, Gimes Miklós, Erdős Péter és a megszökött Király Béla állampolgárokkal szemben.

4. Törvénybe ütköző kisebb súlyú cselekményeikre eljárási kegyelmet kell biztosítani és nem kell büntetőeljárást indítani továbbá:

Deszpot László volt r. őrnagy, Vári József volt áv. őrnagy, Kiss István volt r. alezr., Lantos József volt r. őrnagy, Szücs Miklós volt h. ezr., Pártay Tivadar v. képviselő állampolgárokkal szemben.

5. A Politikai Bizottság vizsgálja meg újra, kiknek a számára kell eljárási kegyelmet biztosítani, valamint, hogy kik ellen alkalmazzunk olyan szankciókat, amely szerint vezető tisztséget nem tölthetnek be.

A Magyar Köztársaság államérdekeinek kellő védelme érdekében a jóváhagyott büntetőeljárás, illetve kegyelmi eljárás során és annak kapcsán a következőket kell tenni, illetve biztosítani:

1. A büntetőeljárás minden fokán (rendőrségi, ügyészégi, bírósági és a kegyelmi eljárás fokán) a büntetőjogi felelősségre vonás terhe alatt biztosítani kell a szigorúan zárt eljárást és nyilvánosságra az egész ügyről az eljárás lefolytatása után nyilvánosságra hozandó igazságügyminisztériumi közlemény kerülhet csak ki.

2. A Központi Bizottság a legszigorúbb felelősségre vonás terhe alatt kötelezi minden egyes tagját ezen ügyben a titoktartásra, beleértve azt is, hogy mai ülésünknek még tárgya sem közölhető, még célzás formájában sem a Központi Bizottságon kívül álló személlyel.

3. A büntetőeljárás alá kerülő azon személyekkel kapcsolatban, akik 1956. november 4-én a jugoszláv követségre menekültek, a következő intézkedést kell tenni:

A diplomáciai vonalon lehetséges nyílt vita megelőzése érdekében a Politikai Bizottság írásban tájékoztassa a Jugoszláv Kommunista Szövetsége Központi Bizottságának elnökét arról, hogy az aláírás időpontjában előttünk nem ismert, utólag kiderült súlyos tények teljesen hatálytalanították szóban forgó személyekkel kapcsolatos 1956. november 19-i kétoldalú megállapodást, s így ez a magyar szervekre többé semmiféle kötelezettséggel nem jár.

A levélben az ügy bizalmas kezelését kell ajánlani, ezenkívül azt olyan időpontban kell elküldeni, amely a magyar államérdekek legmesszebbmenő megővését biztosítja.

4. A magyar és jugoszláv viszony – az ügyvel kapcsolatos – lehetséges időleges megromlását elkerülendő, biztosítani kell, hogy a büntetőeljárás során az ügy külföldi vonatkozásai közül a jugoszláv vonatkozások sem a periratokban, sem más formában az eljárásban ne szerepeljenek.

K. m. f.

* Helyesen Tanczos Gábor.

6.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1958. január 24-i üléséről

Napirend: Kádár János elvtárs referátuma egyes vezető munkakörökkel kapcsolatban

Fock Jenő elvtárs referátuma volt vezetők ügyével kapcsolatban

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Üdvözlöm a Központi Bizottságot!

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak!

A határozati javaslatot szétesztották, az elvtársaknak módjuk volt elolvasni, és tulajdonképpen ahhoz nincs is mit hozzátenni. Érthetően és magyar nyelven van leírva, hogy miről van szó. Az elvtársak azt tudják – itt a KB ülésen is és még ennél szélesebb nyilvánosság előtt is, az elmúlt idő alatt nemegyszer megmondtuk –, hogy a mi saját tapasztalataink szerint célszerű nem egyesíteni állandóan két olyan posztot, mint a KB első titkári posztja és a minisztertanács elnökének a posztja. Ez általában érvényes tapasztalat. Ugyanakkor beszéltünk arról is, hogy az 1956. őszi körülmények között pedig nem lehetett másképp dolgozni, mint ahogy dolgozni kezdtünk. Olyan viszonyok között, amikor órák, néha percek alatt kellett intézkedni, mi nem tudtunk más megoldást találni. Ezzel a kérdéssel kapcsolatban nem is az elvi probléma a probléma, hanem a dolognak a politikai oldala, továbbá az időpont kérdése. Ez a kettő, amiről érdemes beszélni vagy vitatkozni, mert hogy ezt elvben szét kell választani, és nem tudom én, évekre berendezkedni ilyen megoldással, ami fennáll, nem célszerű, erről azt hiszem nem kell vitatkozni.

Hogyan néz ki a dolog politikai oldala? Ha most változtatunk, mint ahogy a PB javasolja, annak van politikailag előnye, és van egy bizonyos hátránya. Ezt tudni kell. Az előny, aminek bizonyos mértékig kifejezésre kell ma jutnia, és amit ez a megoldás minden bizonnyal elősegít, a párt vezető szerepének erőteljesebb hangsúlyozása. A széles közvélemény számára – azt hiszem ebben egyetérthetünk – az ország politikai centruma az elmúlt 15 hónap alatt nem a pártközpont volt, hanem a Minisztertanács, vagy még pontosabban a Miniszterelnökség. A mi rendszerünknek politikai érdeke fűződik ahhoz, és a mi egész népi rendszerünk normális rendje az, hogy az emberek tudják, hogy az ország politikai központja a párt Központi Bizottságában van. Ez az előnye. A hátránya az: a közvéleménynek bizonyos része, amelyre mi itt utalunk is, nem túlságosan sokat tör a fejét azon, hogy a pártközpont vagy a párt irányít, nem irányít. Általában az irányítással meg vannak elégedve vagy meg vannak békélve, és a vonal helyességét ők a kormányhoz kapcsolják vagy még a kormányon belül is bizonyos személyekhez, és ezeket egy kicsit zavarja ez a változás. Alapjában véve abból a szempontból – mert hiszen az emberek nem személyekbe szoktak szerelmesek lenni, hanem politikát helyezelnek –, tulajdonképpen abból a szempontból nyugtalanítja őket, hogy vajon a vonal

nem változik-e. Ez a hátránya, hogy ez ilyen kis bizonytalansággal jár. Meg kell egyébként mondani, elvtársak, hogy sajnos ilyen kissé primitív politikai szemlélet még a párttagságunk egy részében is van. Hiszen az elvtársak tudják, talán még a pártfunkcionáriusok egy részében is. Ez nem helyes. Ennél a politikai kérdésnél valahogy úgy néz ki, hogy az előnyt inkább mi tartjuk számon itt a központban, a problémát is inkább mi látjuk, hogy a párt vezető szerepét hangsúlyozottabban kell biztosítanunk, a másik oldalát meg inkább lejjebb látják. Ez a probléma. Ennek ellenére mi sokat beszélgettünk erről, vitatkoztunk nagyon sokat, s arra a meggyőződésre jutottunk, hogy az előny sokkal több és nagyobb ebben a megoldásban. Sok mindenféle ok sürgeti lassan.

Vannak bizonyos problémák, amiket mi itt nem írtunk le, amit az elvtársaknak tudniok kell. A mi Központi Bizottságunk apparátusa jelenleg nem tölti be azt a szerepet, amit egy kommunista párt Központi Bizottsága apparátusának be kell tölteni. Ezt az apparátus fogalmat itt én értem magára a KB Titkárságára is, amelyik közvetlenül, napi értelemben vezeti az apparátust, még nem tölti be a mi Titkárságunk azt a feladatot, amit be kell tölteni. Részben a személyi megoldások miatt is, mert így napi értelemben a mi Titkárságunknak valamiféle mindennapos segítséget, vagy kontrollt, vagy intézkedéseket kellene eszközölni az összkormány felé, az egyes miniszteri tárcák felé is, mert jelenleg az a helyzet, hogy az öt titkárból kettő ott van a kormányban, és maguknak is vezető szerepük van. Ugye én arról már beszéltem, hogy hát, aki valahogy a kormánynak mint testületnek az intézkedésével nincs megelégedve, és pártfórumot keresne, utána az nálam kötne ki. Ott valamit csinálunk, ami bírálni való, és jöhet panaszkodni ugyanahhoz a személyhez vagy bírálni, ez nem egészséges. Ugyanez szemlélhető a Kállai elvtárs esetében. Ő mint KB titkár, az egész agit-prop. vonalért felel, maga a minisztérium is odatartozik ahhoz az osztályhoz, amit itt mint titkár irányít. Elméletileg megtörténhet, hogy a Művelődésügyi Minisztérium munkájában is előfordul valamilyen hiba, nos, mit lehet ott csinálni. Az apparátus emberei fedezve vannak a miniszterük által. Hát ki vagy milyen pártfórum tud náluk valamit szóvá tenni, amikor mindenki tudja, hogy a párt osztálya, legfőbb irányítója napi értelemben véve ugyanaz az elvtárs.

Maga a Titkárság mint testület sem tud úgy dolgozni, mint ahogy kellene, mert jelenleg olyan helyzetben vagyunk, hogy tulajdonképpen két teljes titkár van csak, a Kiss és a Fock elvtársak. Mondjuk, a Marosán elvtárs egyharmadában tud itt titkári munkát végezni, és a Kállai meg én kb. hasonlóan. Ez nem elég. Most már minden kérdéssel egy kicsit másképpen kell foglalkozni, mint januárban.¹ Mert januárban a dolgok úgy jelentkeztek, még a kulturális kérdések is, hogy becsukjuk vagy ne csukjuk be, felakasszuk vagy ne akasszuk fel. Most már a mai életben a kultúra kérdései ezeknél bonyolultabbak és sokrétűbbek, de ez minden más kérdésnél így van. Jelenleg a KB szerveinek a munkája, a PB maga és a Titkárság sincs azon a fokon, amit a helyzet megkíván. A gazdasági tevékenység pártirányításával is az utóbbi időben kezdünk komolyan foglalkozni. Létrehoztunk egy háromtagú pártbizottságot. Nem tud létezni az állami gazdasági vonal szoros pártirányítás és kontroll nélkül. A PB ülései pedig úgy néznek ki, hogy olyan javaslatok kerülnek oda – ez részben az osztályok bűne –, hogy tulajdonképpen az egész előkészítő munka

magán az ülésen folyik le. A különböző érdekelt felek ott kezdenek el vitatkozni egymással – néha talán ott is találkoznak először –, és amit el kellett volna réges-rég végezni –, és erről mondtam én viccesen, hogy a mi PB-unk a szó szoros értelmében alkotó munkát végez, mert rendszerint az ülés közben kell valahogy kiokumálni [sic!] egy olyan határozatot, ami gyakran egészen más, mint amit oda előterjesztettek javaslatként. Így dolgozni nem lehet. Az, hogy az anyagok ilyen nem jól vannak előkészítve, a vélemények előre nincsenek egyeztetve a különböző érdekeltek között, és hogy ez az anyag odakerülhet a PB elé, ebben persze a titkárok is hibásak. No, de hát a titkárok milyen helyzetben vannak? Van 15 percük egy anyag átolvasására, vagy aláírják, vagy nem. Így nem lehet dolgozni, elvtársak. Ilyesfajta problémák is vannak, ezek inkább belső kérdések, de azért nem utolsó kérdések, mert a pártbizottságok irányítása, tevékenysége, munkája azért nem kis szerepet játszik az ország életében, hogy 10%-kal hatékonyabb vagy erősebb, az érződik aztán már mindenben, a dolgozók hangulatán is, a gazdasági ügyek intézésén meg mindenben. Ezért nekünk ezt meg kell csinálni. Természetesen személyi okai is vannak ennek. Meg kell az elvtársaknak mondani – azt hiszem, a PB tagjai nevében beszélhetek –, hogy egyikünk sem olyan bölcs ember, pl. én magam, bejövök 5-kor a Pártközpontba és 9-ig vagy 10-ig, néha kevesebb vagy hosszabb ideig kotlok és dolgozom, és gondolom, hogy ennyi munka tőlem nem elég ahhoz, hogy az első titkári poszt rendesen be legyen töltve. Legalábbis magamról ezt meg kell, hogy mondjam. Ez lehet ilyen felszínes eligazítás, az ember félig behunyja az egyik szemét, megcéloz, no vágjunk bele, és valami jó sül ki belőle. Ez nem lehet elmélyült marxista, kommunista munka. A mi problémánkkal kellene foglalkozni, talán még elméleti oldalukat tekintve is. Régi panasz, hogy dogmatizmusról, revizionizmusról kiabálunk, de az igazi elvi elemzést – és itt a magyar tapasztalatok gazdag anyagot adnak – még Kínában is nagyon jó dolgokat hoznak ki a saját munkájuk számára a magyar tapasztalatokból – az nem lehet, hogy a németek, a románok, a kínaiak, még a szovjet elvtársak is mondják, hogy hasznosították a magyar tapasztalatokat, és a legkevésbé mi dolgozzuk fel a saját tapasztalatainkat. Nem akarom tovább részletezni.

Az időpont: az időpont, az úgy van, elvtársak, hogy most be kell számolnunk az Országgyűlésnek, ez már esedékes. Múlt év májusában azt tudtuk mondani az Országgyűlésnek, megnéztem, még a kifejezés is megvan, hogy „él a párt, él a Népköztársaság”, ugye eddig ez volt a munkáról való beszámoló lényege, és ezt el is lehetett volna mondani egy mondatban és befejezni, ha viccelni akartunk volna. Most már valami olyasmit lehet és kell mondani, hogy nemcsak hogy él, hanem úgy lehet mondani, hogy alapjában véve a rendes kerékvágásba visszakerült a párt élete is, meg az ország élete is. Ez nem azt jelenti, hogy rendben van minden, de most már a rendes kerékvágásban döcögünk. Azt lehet mondani, hogy a konszolidáció alapvető fázisa befejeződött. Ehhez lehet nekünk kötni egy ilyen természetű politikai változtatást, hogy most tehát a kormány vezetését átszervezzük. Ha ezt most nem tesszük meg, mondjuk egy fél év múlva vagy egy év múlva milyen címen csinálnánk meg? Azonkívül meggyőződésünk, hogy a párt ügyeinek bizonyos elmaradottsága nem enged meg nekünk egy féléves vagy egy éves késedelmet. A közvélemény felé tudjuk mondani, hogy a konszolidáció elemi fázisa befe-

jeződött, egy kicsit átszervezzük a munkát, hatékonyabb párttámogatást, társadalmi támogatást kell biztosítani. Mint ahogy ez így is van a valóságban. Ezért mi azt gondoljuk, az időpont megfelelő.

Felvetődik egy fogas kérdés, én erről szeretnék beszélni az elvtársaknak. A múltkor mi a KB zárt ülésén határoztunk egy bizonyos kérdésben.² Én magam sokat tűnődtem azon, hogy ezt a változtatást hogy jobb csinálni, az előtt vagy után. Ez is egy bizonyos probléma. Én arra gondoltam, hogy – és a többi elvtárs is így látja, amennyiben szóba került a dolog –, és kérhetem a felmentésemet, ezt meg is lehet oldani, és nem hagyunk kétséget a tekintetben, hogy ezen a vonalon, a repressziók és a büntetés vonalán mi fog következni, nem lesz félreértés, hogy változott a kormány, más vonalat visz. Azt mi a parlamenti beszámolóban meg tudjuk oldani, hogy megértsék, milyen vonal győz. Ha közvetlenül utána tennénk, nem volna jó a változás. Akkor egyszerűen azt az optikát adná [sic!], hogy belebukott a kormány, azt hiszem, ez a logikus. A felelősségnél meg a csatánál ugyanúgy ott leszünk mi mindnyájan a Münnich elvtárs meg a többiek mellett. Nagyon sok körülményt mérlegelve az a véleményünk, hogy csináljuk meg, és most csináljuk meg, ezt nyilvánosan és politikailag indokolni tudjuk. Bizonyos dolgozói kategóriákban, amelyek a kormánnyal szimpatizálnak, átmenetileg lesz egy kis tűnődés, hogy mi ez, baj vagy mi, és egy-két hét múlva rájönnek, hogy semmi. A fővonalnál nincs semmi változás, és rendben van. Ezt gondoljuk mi.

Hallottam olyan nézetet is, és előre is polemizálni akarok – bár csak mondják el nyugodtan az elvtársak a véleményüket –, hogy nem volna-e célszerűbb ezt úgy csinálni, hogy választani valamikor a közeljövőben, és a választások után – erről lehet vitatkozni természetesen, ez egy olyan kérdés, de maga a választás is egy érdekes kérdés [sic!]. Nagyon sokan vannak, akik azt mondják, hogy most jó a hangulat, gyorsan válasszunk tavasszal. Azonkívül, hogy a termés milyen lesz, nem tudjuk, adót is kell a parasztnak egy kicsit komolyabban fizetni, romlani fog a hangulat, akkor nehezebb lesz választani. Beszélgettem erről a kérdésről Dobival, Dobi azt mondja, hogy persze, ebben van valami, de őneki az a véleménye, hogy a paraszti tömegek bizalma növekszik, de még nem olyan erős, hogy ne spekulálnának. És ha mi pl. májusban csinálnánk választást, ő meg van győződve róla, hogy a parasztnak széles körében elterjedne a hír, hogy most meg akarják csinálni a választást, és utána jön a begyűjtés stb. És ez a gondolkodás is logikus. Ami magát a választást illeti, én erre azt mondom, a néptömegek támogatását praktikával megoldani nem lehet. Nem lehet. Énszerintem lehet választani márciusban, júniusban, lehet novemberben. Lehet, hogy a hangulatban bizonyos hullámzás van, az lehet. Májusban jobb kicsit, novemberben nem, ez lehetséges, de hát mi a szavazócédulával dolgozunk?

Ezt mi nem tudjuk megoldani praktikával. Na jó, márciusban vagy májusban választunk, szavazunk, nagyszerű lesz, 98% elmege szavazni, 99,5% ránk szavaz, és ezzel meg van oldva a tömegek támogatása? Hát ha mi olyan intézkedést hozunk adó vagy egyéb vonalon vagy rossz a termés, a hangulat rossz lesz, na és akkor mi hogyan fogunk dolgozni szeptemberben vagy novemberben? Mondjuk azt, hogy köpünk a hangulatra, megvannak a szavazatok? Ezt csak azért mondom, hogy nem kell ilyen kabalisztikusan nézni ezt a választási kérdést, nekünk úgy kell dolgozni, hogy a tömegek értsék, amit mi

csinálunk, és támogassák, és akkor tudunk választani ekkor is, meg tudunk választani akkor is. Egyébként egy kicsit a tavaszi választás ellen szól az, hogy kicsit kellene most a gazdasági dolgokkal foglalkozni, de nemcsak nekünk, a választópolgároknak is. Na most, ha mi öt hétig nagy vitát rendezünk a rendszerről, meg a Népfrontról, meg micsoda, meg mi magunk mindnyájan, biztos még az Antos [István]³ elvtárs, meg a Kiss Árpád⁴ is, meg a többiek is pódiumon töltik ezt a 4 hetet meg 6 hetet, ahelyett, hogy ott lennének, ahol dolgozniok kell betyárul, Apró elvtársnak is meg a többieknek is. De csak kérem, elvtársak, vitassuk meg. Felmerült ilyen gondolat, innen is, onnan is, amonnan is, megmondom, hogy még kisgazda berkekből is. Egyébként a kormány tekintélyéhez tartozik – ezt a parlamentben nem fogom elmondani –, hogy az év elején mi beszéltünk két-három emberrel, hogy legyen szíves talán miniszteri tárcát vállalni, Kovács Bélával⁵ valamikor a Focknál, meg Erdeivel⁶ és mindegyik olyan képet vágott, mintha egy savanyú almát tartottunk volna az orra alá. Mindegyik mondta, hogy teljesen egyetért velünk, de az egyiknek magas volt a vérnyomása, a másiknak a felesége öngyilkossággal fenyegetődzött, stb. stb., szóval nem akartak. Most ellenben, hogy érzik a szagát a dolgoknak, két miniszterjelölt jelentkezett, és okvetlen akarnak velem beszélni, kisgazda berkekből. Hát ezt viccből mondom, de azért ez nem vicc. Ez nem vicc, de bizonyos kategóriák lemérték [sic!] a helyzetet, ez tény. Én csak ennyit tudok ehhez az alapkérdéshez szólni. Azt hiszem, hogy az elvi részét illetően nem lehet vitás a dolog, politikailag előnye is van, az előnye tartós – gondolkozzunk dialektikusan –, a párt vezető szerepének a növelése tartós előny, a politikai hátrány szerintünk kisebb és csak időleges, nem hosszú időre kiható. Nekünk úgy tűnik, hogy ez az időpont jó.

A végrehajtásról szeretnék valamit mondani. Mi úgy képzeljük, hogy nem lesz ez egy világszenzáció, bár már Nyugaton írnak, kombinálnak, tulajdonképpen már decemberben várták ezt a lépést, mégis ez valami világszenzáció nem lesz. Ennek ellenére vigyük a maga rendes útján a dolgot. Az a véleményünk, ha most a KB jóváhagyja, megerősíti ezt a javaslatot, akkor a holnapi nap folyamán a kormánnyal megtárgyaljuk, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának Elnökségével megtárgyaljuk, mert helyes volna, ha a KB levelet írna, és a levéllel kapcsolatban azt lehetne mondani, hogy az összkormány [sic!] is, meg a Hazafias Népfront Elnöksége is helyesli a KB javaslatát, még kell az Elnöki Tanács helyeslése, és az Országgyűléshez e 4 szerv helyeslése után fog menni. Azt hiszem, a formális benyújtás kedden, vagy nem tudom én, mikor fog történni, de én mindenesetre hétfőn a beszámolómban be fogom jelenteni. Ezt azért is gondoltuk így összekapcsolni, mert ha olyan időben tennénk, amikor nem ülésezik az Országgyűlés, az Elnöki Tanács rendeletével intéznénk el, akkor mindenféle fecsegés volna, és utólag kellene gyűléseket és rádióbeszédeket tartani, hogy se nem bolondult meg senki, se öngyilkos nem lett, se semmi. Most szépen az Országgyűlésben megmondjuk, hogy ezt akarjuk, és kb. hogyan néz ki, és akkor mi kezdjük a magyarázatot. Ez egy elv. Ez lenne a menetrendje a dolognak. Még arra is gondolunk, hogy talán valamikor közvetlen az Országgyűlés előtt a baráti országok pártjait is tájékoztatnánk, hogy kérem, a parlamentben ma ez lesz.

Van egy másik kérdés, amiről beszélni szeretnék, ehhez kapcsolódó. A munkában különböző minisztériumainkban zavarok vannak. Nem tragikus

dolog, de lazaságok, gyenge pontok, ilyesmi. Ez persze korábban is volt, csak hogy ami májusban elcsúszott vagy februárban elment, most már nem nagyon megy el. Szóval szilárdabbnak kell lenni most még a minisztérium vezetésének is. Ilyesfajta problémánk nekünk van. Teljesen különböző természetűek egyébként, de mégis ilyen vezetési problémánk van a belügyben, Külügyminisztériumban, Művelődésügyi Minisztériumban, Földművelésügyi Minisztériumban. No most, a PB bizonyosfajta káderátcsoportosítást, megerősítést tervezett, el is határozott. Mivel a kérdés ide kapcsolódik, szeretném az elvtársakat tájékoztatni, bár hatáskörileg ezek a posztok nem a KB elé tartoznak, mégis tudjanak róla. A KB apparátusával kapcsolatban még egy kérdést szerettünk volna megoldani, egészségesen, hogy az apparátus munkáját javítsuk. Nem világpolitikai esemény, de azért a pártmunka szempontjából jelentőséggel bír. Két osztályunk vezetése nem volt megoldva korábban, illetve úgy volt megoldva, hogy megbízott elvtársak dolgoztak; az Adminisztratív Osztály ügyét a Kaszás elvtárs, és a Pártgazdasági Osztály ügyét a Laczkó elvtársnő intézte. Hogyan szokott az ilyesmi lenni? 8–10 hónappal ezelőtt felmerült, hogy ki vezesse ezeket az osztályokat, ki van itt, aki becsületes is, meg ért is hozzá, hát ők vezessék, gondoltuk. Mivel, ahogy mondani szokták, nagy politikai súlyuk abban az időpontban nem volt, senkinek sem jutott eszébe, hogy osztályvezetők legyenek. És meg kell mondani, hogy mint vezetők, tapasztalattal sem rendelkeztek, legalábbis mi azt nem ismertük. No most, átvették az ügyek intézését, és intézik. Én itt nem tudok a munkájukról se dicshimnusz, se pocskondiázást mondani, mert őszintén szólva részleteiben nem ismerem egyik elvtárs munkáját sem, de általában ismerem; intézik az osztály ügyeit, ahogy általában az osztály ügyeit intézni kell. Na, ez folyik 8–10 hónapja, most mit csinálunk, még 10 hónapig nézegessük az embereket, azt hiszem, ez nem helyes megoldás. Ez nem országgyűlési választás, nem népszavazás kell ahhoz, hogy valaki osztályvezető legyen, hát duráljuk rá [sic!] magunkat, és bizzuk rá két olyan elvtársra az osztályt, akire ténylegesen 10 hónapja már ügyis rábízunk. És ha most nem határoznánk el, egész biztos, hogy még 10 hónapig feltétlenül ugyanazok vezetnék akkor is. Mi bízunk az elvtársakban, és gondoljuk azt, hogy a helyzetük rendeződik, a PB kinevezte őket, most már formailag is osztályvezetők, ez a bizalom nekik is erőt ad, még talán tudnak a munkájukon is javítani. Ezzel is akarjuk az apparátus munkáját egy kicsit előbbre mozdítani. Na, ezek a minisztériumi problémák. Előbb elmondom, egyszerre, hogy mit akarunk csinálni, és azután megindokolom, hogy miért.

A Belügyminisztériumban a következő dolgokat akarjuk csinálni – ez nem személyi kérdés, de fontos. A Politikai Vizsgálati Főosztályt közvetlenül a miniszter alá rendeljük. Ez az intézkedés azt szolgálja, hogy ott a vezetési sor ne legyen túl hosszú és ne legyen komplikált.

Milyen egyéb változtatásokat javaslunk? A Belügyminisztériumba megy Földes László elvtárs dolgozni, első miniszterhelyettesként, akinek van egy meghatározott napi feladatköre, és a miniszter távollétében helyettesít. Azt javasoljuk, hogy Horváth⁷ elvtársat, a Politikai Nyomozó Vizsgálati Osztály⁸ vezetőjét mentjük fel az osztály vezetése alól, és nevezzük ki a minisztérium Személyügyi Osztálya vezetőjének, miniszterhelyettesi rangban. (Bocsánat, ez nem javaslat, ez a PB határozata.) Ennek mi az oka: a Horváth elvtárs politikailag rendben van, ideológiailag rendben van, más tekintetben is rendben

van, és mégsem vezeti jól az osztályt. Nincs rendben egészségileg, nincs rendben idegileg. Bár egy nagyon becsületes ember, de úgy látszik, azok közé tartozik, akik nem úszták meg szárazon a dolgokat, amiken keresztülmentek. Nem százszázalékos értékű ember e munkában azon a poszton, mert azt tudni kell, hogy a két munkában óriási különbség van. Miniszterhelyettes és személyügyi osztályvezető, az magasabb poszt, mint a Vizsgálati Nyomozó Főosztály vezetője, de ez a poszt munka tekintetében kétszer akkora fizikai, idegmegfeszítést kíván. Személyügyi Főosztályon⁹ nem nagyon szükséges – ha csak nem a titkárnőt akarja káderezni –, de a nyomozói főosztályon természetesen talpon kell lenni, ha kell, húsvétkor is, meg karácsonykor is, meg vasárnap is, meg szombaton, és soha nem lehet tudni, hogy egy héten a munkaidő 48 órából vagy 110 órából áll. Ezt a Horváth elvtárs nem tudja végezni. Mi nagyon sajnáljuk egyébként, mert minden más tekintetben a választás helyes volt, de nem lehet így dolgozni. A Személyügyi Főosztályt vezető miniszterhelyettes elvtársat pedig el akarjuk vinni a Belügyminisztériumból. Ennek is van oka: Fekete¹⁰ elvtársat mi rendes embernek tartjuk általában, a KB vonalával egyetért, de a Személyügyi Főosztályon a mi meglátásunk szerint nem vitt konzekvens vonalat abba az irányba, amit a KB tőle megkövetelt. Mi megpróbáltuk megfejteni, hogy miért, hát ez úgy van, hogy 1953 után valamikor került a minisztériumba azzal a pártmegbízattal, hogy ott tisztogatni kell olyan embereket, akik ludasak ezekben a repressziós ügyekben, törvénysértő ügyekben. Hát tisztogatott, de ez a tisztogatás akkor még olyan vegyesen ment abban az időben. Jellemtelen embereket is kidobtak, meg rendes embereket is kidobtak meg be is csuktak, meg mit tudom én, mit csináltak, mert még abban az időszakban a felelősséget homályban akarták tartani. Hogy pl. a Farkas Vladimir¹¹ ne kerüljön bajba, ahhoz kell ott [sic!], hogy 1953-ban még ő ott olyan ÁVH-sokat vert, akiknek ő adott parancsot valamit csinálni a kommunista perek során. Hát ilyen cifra dolgok voltak. Fekete elvtárs ebben az időszakban kezdett ott személyzetiskedni, és kitett közben olyan embereket is, akiket kitenni nem volt helyes. Na most, jön ennek a visszahatása. Fekete elvtárs pozíciója egy kicsit gyenge, mert sok ember haragszik rá, közöttük olyanok is, akiknek igazuk van, és olyanok is, akiknek nincs igazuk. De ezek az akkori kitett emberek most már más pozíciókban vannak, erősebb pozíciókban, egy részük visszakerült a belügybe, egy részük, azt hiszem, egyszerűen zsarolta Fekete elvtársat, és azért került vissza a belügybe. Mert ott vannak olyan emberek is, akikre 1956 szeptemberében meg augusztusában PB határozat volt, hogy nem dolgozhatnak a belügyben, mert vertek vagy figyeltek vezető pártfunkcionáriusokat, és ez összeférhetetlen. És mégis ott vannak. Nyilván egy kicsit zsarolgatták Feketét, és ő gyenge volt. Most azért is gondoljuk, hogy jöjjön el, mert valahogy Fekete elvtárs úgy van – legalábbis ebben a kérdésben –, hogy általában rendes ember, de mihelyst emlegetjük ezeket a dolgokat, mindjárt elborul az arca és kéri, hogy mentsük fel. Ezt már legalább hatszor mondta, így az a véleményünk, hogy ilyen harci beállítottsággal olyan poszton nem lehet dolgozni, ha egyébként a politikai gondolkodása rendben is van, és emberileg tisztességes is. Mi azt gondoljuk, hogy a Fekete elvtárs pártfunkcionáriusként vagy tanácsfunkcionáriusként hasznosan tud dolgozni, egyébként nem tudunk kifogásolni rajta semmit, de ott a BM-ben rossz a pozíciója. Szorítják, és ő meg enged, de rendbe fog jönni, magára fog majd találni. Ez a véleményünk.

A belügyből el kell még helyeznünk Kurimszky¹² elvtársat. Kurimszky elvtárral valami olyasmi helyzet alakult ki, ami elő szokott fordulni, hogy van egy tiszteletre méltó, nagyon rendes ember, régi-régi munkásmozgalmi [sic!] és vitathatatlanul becsületes ember. Beteszik valamilyen fegyveres meg ilyesmi szervezetbe, ahol hiába, a munka másképpen megy, ott nem lehet rendőr, tűzoltó meg nyomozó, ott más rend van, mint békésebb területen, és nem tud dolgozni. Különben jó ember, vele szívesen beszél mindenki, örülnek, ha szóba áll velük, elbeszélget jobbra-balra stb., de nem vezet ügy, ahogy a BM-ben egy osztályvezetőnek vezetni kell. Mi azt gondoljuk, hogy más poszton, mivel abszolút becsületes és rendes emberről van szó, tud még hasznos munkát végezni, de ennyire kiélezett harci poszton nem tud segíteni. Ez van a belügyben.

Van a javaslatok között egy olyan is, amit nem akartam Fekete és Kurimszkyval [sic!] együtt emlegetni. Nekünk olyan határozatunk van, hogy Tömpe¹³ elvtárs menjen el a belügyből a Földművelésügyi Minisztériumba, a miniszter első helyettesének. Miért? Először azt meg szeretném mondani, hogy Tömpe elvtárs az eddigi munkája alapján egész nyugodtan eldolgozhatna eddigi poszton a belügyben 6 vagy 8 évig. Semmi ilyesfajta kifogás vele szemben nem merült fel. De ha már így visszatekintve beszélünk, persze nem volt hibátlan az ő munkája sem. Az első hónapokban volt puhaság a Tömpe elvtárs vonalán. Ott Mátyás [László]¹⁴ volt az osztályvezető, zavaros helyzet volt a BM-ben kezdetben, és Tömpe elvtársnál is előfordult ilyen hullámvölgy időnként, hogy egy kis puhaságot árult el. Itt nem arról van szó, hogy konyhakéssel vagdalóddzon örökké, de a munkában feszt [sic!] és mindig vezető legyen. De általában Tömpe elvtárs munkája kielégítő. Na most, ha elvisszük, meg kell mondani mégis, hogy miért. Tömpe elvtárral mi nemegyszer beszélünk az 1 1/4 év alatt, Tömpe elvtárs tudja, hogy már 1956 novemberében, amikor láttam, hogy ilyen rendőri ügyekkel kell foglalkoznia, mondtam neki, hogy véleményem szerint nem ez az ő igazi hivatása, mert én már dolgoztam Tömpe elvtárral a belügyben, eléggé ismerjük egymást. Én Tömpe elvtársat jó állami adminisztratív vezetőnek tartom, akinek van látóköre, van terve, van elképzelése, van vonala, keresztül tudja vinni. Ezt bebizonyította már alispán korában, később a Belügyminisztériumban, amikor közigazgatási kérdésekkel foglalkozott. Azt hiszem, az ő igazi tudása ebben van, és ami ilyen helyen nem árt, van bizonyos gazdasági képzettsége, ismerete, elképzelése stb. Mi ezt gondoljuk, hogy az FM-ben ő nagyon sokat tudna segíteni abban az esetben, ha nem méregpohárral várják, mert az FM-mel nekünk az a problémánk – meg kell mondani –, hogy ott a vezető garnitúrával általában rendben vagyunk, úgy értem, hogy a proletárdiktatúra híve mindenki, ami azután következő kérdés: hogy pl. a termelőszövetkezet kicsit mozduljon előre, úgy, hogy ugyanakkor ne kerüljünk hadiállapotba az egyéni paraszttal sem, vagy hogy a gépállomások ügyét hogyan csináljuk stb., ezekben azután ott már a vezető 6–8 ember között [sic!] homlokegyenest ellenkező nézetek is fellelhetők. Érvényesül bizony nála paraszti stílus is, amire én 12 éves koromtól emlékszem, amikor egy kukoricás mellett keztem fogtam egy fiatalemberrel, aki azt mondta „szerbusz, komám”, és azután a kukoricásban a hátam mögé került, és egy bunkóval úgy fejbe vágott, hogy alig maradtam életben. Nem mindig egyenest mennek, néha indirekt. Ez parasz-

toknál néha szokás. Persze karikírozva a dolgot, de van ilyesmi az FM-ben, és Dögei [Imre]¹⁵ elvtárs is ezt szívlelje meg. Sokszor beszél szemtől szembe emberekkel, úgy néz ki, hogy mintha megegyeznének, azután nekik nem szólva, a pártban is és a kormányban is egész más álláspontot foglal el. Ez gyakran előfordul és ez nem helyes módszer. Valakivel tárgyalok, vitatkozok, ha nem tudok megegyezni, nem tudok megegyezni, ha megyek valahova, megmondom, hogy ezzel és ezzel vitatkoztam, ez és ez az álláspontja, nem tudok megegyezni vele. A vezetésben is van ilyesmi. Azt szokták mondani, hogy a munkás jó szervező, a parasztemberek általában nem jó szervezők. Múltkor a Minisztertanácson, mikor a tsz [sic!] megsegítéséről szóló első javaslat volt napirenden, megmondtam érthetően, hogy vannak olyanok, akiknek a szocializmus nem nagy gondjuk, azután vannak olyanok, akik éjjel-nappal arról álmodoznak, de képtelenek gyakorlatilag előrevinni az ügyet, hát most ki a jó a szocializmus szempontjából? Erősíteni kell a vezetést, s mi úgy gondoljuk, hogy Tömpe elvtárs olyan ember, akivel nagyon komolyan meg lehet erősíteni a vezetést. Magyar¹⁶ elvtárral nekünk semmiféle bajunk nincsen, értékes embernek, jó szakembernek tartjuk, de azt gondoljuk, hogy olyan vezetési tapasztalata azért nincs neki, hogy ne bírná elviselni, hogy Tömpe elvtárs első helyettes, és ő miniszterhelyettesként dolgozik. Ilyen elképzelésünk van.

Még egyet mondok, és kérem, hogy mind a két elvtárs, Tömpe és Földes elvtárs is vegye komolyan, még ha tréfás bíráló is, hogy én azt mondtam tulajdonképpen, a két dolog nem függne össze, hogy Földes elvtárs megy a BM-be, és Tömpe elvtárs menjen az FM-be. Én azt mondtam, hogy mind a két elvtársat ismerem régen, tisztelem és becsülöm őket, rendes emberek, de olyan emberek, hogy akármilyen nagy épület az a BM, egy házban ők sokáig egymás mellett nem férnek el. Mind a kettő rettenetesen érzékeny, önmagáról jó véleménnyel van, ami nem is baj, mert rendes emberek, de bizony arról ismeretesek, hogy nem nagyon tűrnek ellentmondást, és nem szeretik a hozzájuk hasonló önérzetes embereket. Ezért azt mondtuk, hogy jobb, mielőtt konfliktusba kerülnek, mert ők egyébként jó elvtársak és jó barátok, valahogy kössük össze, hogy mostanában csináljuk meg. [sic!] Ez elvtársi észrevétel, és kérem, hogy gondolkozzatok rajta. Szóval, megmondom őszintén, hogy olyan emberek vagytok mind a ketten, akik igazi vezetők vagytok, de nem tudjátok elviselni, hogy közeletekben még egy embernek legyen akarat. Hiába, ez a tapasztalat sok éve, többen beszélgettünk, és mindenkinek ez volt a véleménye mind a kettőtökről. Azok a vezetők vagytok, akikre viccesen szokták mondani, hogy nagyon szeretik, ha bírálják, de nem felejtik el. Egyébként azt hiszem, hogy a fő kérdést illetőleg nincs problémátok, hogy tényleg nagy bizalommal vagyunk irántatok, mert mind a ketten nehéz posztra mentek, de most, ha már ilyen változásról van szó, azért ezt szívleljétek meg, nem rosszakaratból mondom.

A Művelődésügyi Minisztérium. Elhatároztuk, hogy egy kis konstrukciós változást csinálunk ott. A miniszterre van javaslatunk, azt nem indokolom részletesen, a poszt nem könnyű, dolgozni kell, bele kell vágni, azután majd meglátjuk, hogy fog menni. Mi gondoljuk, hogy igen, de az az elképzelésünk, hogy Benke [Valéria] elvtársnő mint miniszter reuzálhasson [sic!] és hasznosan, ahhoz az a véleményünk, hogy Szigeti [József]¹⁷ helyett az Aczél [György] elvtársnak kell az első helyettesnek lenni. Felkészültség, minden

más egyéb tekintetben jobbnak tartjuk. Azonkívül erősítésnek oda akarjuk vinni Révész [Géza] elvtárséktól Ilku [Pál] elvtársat. Ő pedagógus, művelt ember, de bár katonáról van szó, egy problémánk van, félünk tőle, hogy nem elég harcos, egyébként teljesen bízunk benne.

Van még egy problémánk, a Külügyminisztérium. Megmondom elvtársak, nagyon komoly problémánk van a külüggyel. A munkának olyan zökkenői vannak, ami kifele nem nagyon látható, de súlyosan hátráltat, és ott is valahogy úgy vagyunk, hogy ha az ember azt a kérdést teszi fel magának, hogy hát a vezetők a kormányt képviselik, a kormány vonalát, – azt képviselik. De olyan tarkabarka módon, hogy az már kicsit sok. Sík [Endre]¹⁸ elvtársnak van valamiféle elképzelése, Sebesnek¹⁹ is, de az már nagyon nem hasonlít a Síkéhez, a Szarkának²⁰ egy harmadik. A miniszter elvtárs 7 hónapig nem volt itthon, azután itt-hon volt, azután beteg volt, azután kollégiumi ülést 4–5 hónapig nem tartottak a minisztériumban. A vélemény nincs összeegyeztetve, a mi véleményünk szerint a minisztérium atomizálódott, szóval ágazatokra bomlott, mindenki dolgozik a maga területén, mert ugye van ott a távol-keleti főosztály, az az egyikhez tartozik, a szocialista országok a másikhoz tartozik [sic!], azután a burzsoá országok, szóval mindenki dolgozgat, a maga gödriben ásogat, nem nagyon törődik vele, hogy mit csinál a másik, és azzal sem nagyon, hogy a kormány vajon tud róla, hogy ők mit csinálnak, vagy nem, vagy tán meg kéne kérdezni, kicsit anarchikus viszonyok vannak. Horváth Imre²¹ elvtársnak sokat kell változtatni a munkamódszerén a jövőben. A szándék megvan benne, hogy sikerüljenek neki, azt majd megnézzük. Kollégium nem volt, a pártszervezettel nem nagyon jó a viszony, harc folyik kispolgárok, munkáskaderek között, s nem mindig elvi alapon, nem jó a helyzet abban a minisztériumban. Most mi úgy akarunk erősíteni, hogy elhatároztuk, hogy 3 vezető elvtársnak, akik nagy felelősséggel rendelkeznek, Horváth Imre, Sík, Sebes István elvtársak, mert Horváthnál meg Síknél mondhatom, hogy 9–10 hónapig nem voltak itthon, meg beteg, a másik meg már aggyastyán ember, de Sebes itthon is volt, egészséges is, és mégsem volt kollégiumi ülés, mégsem dolgoztak rendesen a pártszervezettel, és mégsem volt a KB-val, se a kormánnyal a kontaktus olyan, mint amilyennek lennie kell. Elhatároztuk, hogy a három vezető elvtársat felkérjük, hogy javítson sürgősen a munkáján, és két-három hónap után megnézzük, hogy tudtak-e javítani rajta. Most azt gondoljuk, hogy menjen oda a miniszter első helyettesének Péter János, ez a volt református pap, akinek nagy külügyi tapasztalata van, a KB irányvonalával, a kormány irányvonalával egyetért, mozgalmunkkal rokonszenvező ember, mi teljes mértékben bízunk benne, úgy a tudását, mint a képességét illetően. Az öreg Sík bácsi nem lesz első helyettes, hanem lesz helyettes. Általában önála meg kell vizsgálni – maga is már régen kéri –, hogy esetleg követségen, egy kicsit csöndesebb helyen működne, nem bír ez az öreg ember már így dolgozni. Ténylegesen bír 4–5 órát dolgozni naponta. Egyébként okos ember, művelt ember, becsületes ember, tapasztalata nagyon kellene nekünk, de úgy, mint első helyettes, minden kiesik már a kezéből. Tegnap javasolta nekem, hogy a magyar parlament csatlakozzon a Szovjet Legfelsőbb Tanácsa [sic!] békefelhívásához, mondom neki, jól van, öreg, de már decemberben egyszer csatlakoztunk, nem vette észre.

A művelődésügynél elfelejtettem megemlíteni, hogy Jóború [Magda]²² elvtársnőnél az az óhajuk, hogy ne dolgozzon a minisztériumban. Úgy látszik,

hogy tényleg egy nagyon művelt nő, tanár, meg nem tudom én, micsoda, a szaktudásával ő tud dolgozni, de minisztériumban vezető, irányító munkában nem. A vélekedés nagyon különböző róla, úgy általában. Én harci tettet láttam abban, amikor tavaly az akkori miniszterrel együtt ezt a vallásoktatást megcsinálta.²³ (közbeszólás: kormánybiztossal), opportunizmusból persze a Könyával²⁴ együtt. Mikor után [sic!] mondjuk neki, mit csináltak, emberek, bizony káromkodásféle is volt, akkor meg sírva fakadt. Hát mit csináljunk? Nyomás alatt volt, engedett. Úgy néz ki, nem alkalmas irányító munkára. Jó szakember, nem kell agyonütni, valami szakterületen végezzen munkát. Ezáltal is erősödik a Művelődésügyi Minisztérium irányítása, azt gondoljuk.

A végrehajtása ezeknek a különböző minisztériumi intézkedéseknek: mi úgy gondoljuk, hogy a külügyminiszter első helyettesét, és a Művelődésügyi Minisztériumban ezeket a dolgokat, amit kell: Aczél első helyettesi beosztása, az Ilku átvitele, és Jóborúnak a felmentését, mind a kettőt február első hetében csináljuk meg, mindjárt az országgyűlés után 1–2 napon belül, az első Minisztertanács ülésén, azt hiszem, oda tartozik a kinevezés. Csináljuk meg, és akkor ez úgy megy, mint az átszervezés részére. [sic!] Mert ha 4 hét múlva csináljuk, akkor a kultúra berkeiben felmerül, hogy megint milyen vonal változik. Szigeti-vonal helyére jön az Aczél-vonal stb.

A BM-ben és az FM-ben a változást, mert a kettő összefügg, mert a Földes elvtársnak előbb oda kell menni, és Tömpe akkor tud eljönni, itt azt javasoljuk, hogy valamikor február közepén vagy később valamivel, ezt ne kössük naptárhoz. Ennek az oka az, hogy a BM-ben most a munkát nem akarjuk abajgatni. És maga ez a változás egynéhány fontos posztot érint, vizsgálati főosztály, meg ez, meg az, összekeveredne minden, az emberek a munka helyett ezzel kezdenének foglalkozni. Most őket hagyjuk egy kicsit békében, két hét múlva, azt hiszem, realizálható lesz, és akkor csináljuk ezt meg. Addig beszélni kell Dögei elvtárssal, Magyar elvtárssal és a többivel. Még a BM-nél elfelejtettem mondani, sajnos az elvtársak közül nem sokan ismerik, hogy a Vizsgálati Nyomozó Főosztály vezetőjének Galambos²⁵ elvtársat javasoljuk, aki eddig helyettes volt. Ez a Galambos elvtárs itt dolgozott, valamikor a PTO-n az ifjúsági alosztályon, rendes munkásember, esze van, a Háner²⁶ fia, talán így jobban ismeri valaki, tehát úgy látszik, megvan a képessége is, a rátermettsége is a munkához, becsületes ember, a vonal világos és szilárd, no, fiatal ember. Én mondok valamit, inkább két ilyen fiatalember, mint egy olyan korosabb, mint Mátyás [László] volt ott. (Közbeszólás: Mátyás sem volt öreg, Kádár elvtárs korosabb.) Ez a fiatalság egy olyan optikai csalódás mindig. Én ha látok egy 17-ben született embert életrajzban, akkor azt mondom, hű az istenit, de fiatal, amikor utána számolok, kiderül, hogy nem is olyan nagyon fiatal. A Galambos egy felnőtt ember, hány éves (közbeszólás 36 éves), 36 éves, az ember emlékszik rá, mint az ifjúgyek előadójára a PTO-n, közben 36 éves felnőtt ember.

Most még egypár szót, nem sokat, az Országgyűlés ülésével kapcsolatban. Az 1958-as terv lesz napirenden és a kormánybeszámoló. Az 1958-as tervvel én itt nem foglalkozom, mert a fő adatait, amit én itt el tudnék mondani, az elvtársak talán átolvasták. Ennek a tervnek a lényege az, hogy a SZU-tól egy elég jelentős segítséget kaptunk megint, de mégis összehasonlíthatatlanul inkább, mint a múlt évben a saját adottságunkra támaszkodva, reális a terv.

Egy kicsit feszített is a terv, a célkitűzései nem világszenzációk, mert a beruházás is keveset emelkedik, az életszínvonal szintje nem, csak a tényleges kifizetés lesz valamivel több, mint 1957-ben volt, de reális terv, és ezt végrehajthatjuk, sőt úgy gondolom, hogy ez is túl lesz kicsit teljesítve, nem úgy, mint az 1957-esek, ahol 187%-os tervteljesítés is előfordult (közbeszólás: felvásárlásnál), meg mi [sic!]. Ez az 1958-as terv jobb eredményt fog adni, mint amit mi most előre látunk. Mert kb. a múlt évben láttuk, hogy ha a dolgozók egy kicsit belefekszenek, megy előre a dolog. Ezzel a tervvel nagyon sokat kell majd foglalkozniok pártszervezeteinknek, a szakszervezetek vonalán, az ifjúsági szövetségben is, hogy hogyan, miként tudják majd ezt előmozdítani. Majd még kigondoljuk, hogy milyen módon foglalkozunk vele, de én azt hiszem, hogy megint egy ösztötkári értekezletet, azután megint egy, azt hiszem, nem is ez lenne a fontos, az ilyen értekezletek [sic!], a megyei titkárok már kezdték mondani, hogy megint sok kezd lenni az értekezlet. Az kellene, hogy ez a terv ott legyen minden felelős poszton lévő párttitkár naptárában, vagy nem tudom én, hol, az életének és a tevékenységének a része legyen. És a szakszervezeti funkcionáriusnál is és a KISZ funkcionáriusnál is, meg a női vezetőknél stb. Szóval a pártszervezetek, a szakszervezetek mindennapi aktív tevékenységén belül a tervért való harc ott legyen. Ez inkább kell, mint egy vagy két értekezlet, bár lehet, hogy ezt sem tudjuk elkerülni.

Még azt akarom mondani, elvtársak – remélem, ez felesleges figyelmeztetés –, hogy a pártfunkcionáriusok ne hogy azt higgyék, hogy elolvassák a tervről a parlamenti tudósítást, és azzal elvégezték a munkájukat az 1958-as tervvel kapcsolatban. Hanem azzal állandóan és intenzíven kell foglalkozni.

A másik kérdés a kormánybeszámoló. Elvtársak, én a kormánybeszámolót nem fogom elmondani Önöknek, mert nem akarom, hogy kétszer kelljen meghallgatniok. Nem egy rejtélyes kérdés, beszámolunk a 8 hónapos tevékenységről. A szemlélet az azonos a májusival, tehát ugyanolyan kiinduló szempontból értékelünk. Mégis, mi érdekes ebből – talán hozzászólnának az elvtársak – úgy gondoljuk, kell beszélni az állami és társadalmi rend szilárdításáról, amiben azért 8 hónap alatt is tovább mentünk. Egy nagyon komoly harci kérdést elő akarok venni, és tiszta helyzetet teremteni, az amnesztia, mert a most ellenünk irányuló támadások központi kérdése, hogy kegyelmet adjunk. Ennek az egész résznek ez lesz az időszerű eleven kérdése, ahol nekünk világos választ kell adni. Mi semmiféle főbűnösnek amnesztiát nem adunk. Ez indirekt a Maléter-kérdésre is válasz lesz, meg ami ezzel összefügg. Ők is, mikor Malétert mondanak, másra is gondolnak, hát mi is úgy leszünk vele.

Szóval az amnesztia nem amnesztia. Mi kategorikusan újra megmondjuk a véleményünket ebben a kérdésben. Ez ilyen harci kérdés, mondjuk. Utána lesz egy beszámoló és tájékoztató a gazdasági és kulturális építés területéről, azután lesz egy beszámoló az ország külpolitikai helyzetéről, különböző tények alapján megmutatjuk, hogy Magyarország nincs izolált helyzetben. Azután félig vitapontnak szánva, a kormány tömegbázisa. Van ennek a kormánynak tömegbázisa, vagy nincs, vagy mekkora, és összeszedjük azokat a dolgokat, amiket egy csokorba kötve be kell mutatni, hogy néz ki a kormány tömegbázisa. Ebben vannak tömegnyilvánulások, időközi választások és sok mindenféle kérdés. Többek közt a 28 ezer hazatért disszidáló is, a végén, az

is egy bizonyosfajta állásfoglalás. Azt akarjuk mondani, hogy van ennek a kormánynak ellenzéke, olyan is, aki a rendszer ellensége, meg olyan is, aki nem mindenben ért egyet a kormánnyal, de hát azért a dolgozó emberek nagyon nagy többsége egyetért a vonallal, amit ez a kormány visz.

Utána a feladatokról lesz szó, ott szerepel a gazdasági kérdés, na persze, csak ilyesmi, hogy életszínvonal és termelés összefüggése, takarékoság, közvagyonra való ügyelés és ehhez hasonló fontos elvi kérdések a gazdaságpolitikában.

Valami lesz a kulturális területen végezendő munkánkról, ez fogas és nehéz kérdés, de majd ezt kiegészítjük, mert nemsokára meg fog jelenni valami párt-kultúrprogram vagy minek fogjuk nevezni, a KB kultúrprogramja. Kállai elvtárs ajánlotta, hogy beszéljek róla ott a parlamentben, hogy meg fogjuk mondani, mit kívánunk a film területén, a színház területén, de ezt így nehéz, mint programot előadni, hogy kérem elhatároztuk, majd meg fogjuk mondani, hogy mit kell csinálni a kultúra egyes területein. Úgyhogy inkább ilyen elvi polémia lesz itt a kulturális feladatoknál.

Lesz a külpolitikai vonalunk, ez világos és nem vitás. Itt állást foglalunk a nemzetközi érdeklődés középpontjában lévő javaslatokkal, mert itten nincsen rejtély. Lesz egy olyan rész, amely a szocialista társadalom alapjainak továbbépítéséről fog szólni, nem tudom, a KB egyetért-e velem vagy nem, mert én azt szeretném ott elmondani, hogy a központi kérdés jelenleg a falu szocialista átalakítása. Én valami olyasfajta következtetésre jutottam, hogy bizonyos körülmények kedvezőbbek, némelyek hátrányosabbak, de a szocializmus alapjainak a lerakását illetően mi megtorpantunk, és most kb. ott vagyunk, ahol az ellenforradalmi felkelés előtt voltunk. Valami ilyesmi következtetésre jutottam. Azt hiszem, ez általában helyes. Ez a pont azért van, hogy egyrészt megmondjuk, hogy mi szocializmust építünk, hogy a napi kérdések mellett a perspektívát is nézni kell, ami jobbadán a paraszttal foglalkozik, de tulajdonképpen nekünk itt válaszolni kell két jelentős réteg kérdésére, az egyénileg dolgozó paraszttal és a városi kispolgárokéval, mert mind a kettő úgy van pl. most pillanatnyilag, ha megkérdeznénk, hogy rendben van, amit a kormány csinál, legalábbis ki lehet bírni, lehet élni. Ha azt kérdezzük, szocializmust akarsz, beborult előtte a láthatár. Igaz? Itt akarunk mi valami választ adni, szocializmust akarunk, de nem akarunk cikkcakkot, sem az egyéni paraszttal szembeni politikánkban, sem a városi kispolgárokkal szembeni politikánkban. Ennek a két kispolgári rétegnek meg kell mondani, hogy nem 90 fokos fordulat van most, hanem mi fokról fokra és szisztematikusan a szocializmust építjük, még én ilyen képletes kifejezést is akarok használni, „hogy velük valahogy kéz a kézben és nem ellenségeként kezelve őket”. Ilyesmiről szólna ez a rész.

Végül van egy ilyen befejezőféle rész, aminek én a következő címet adtam – ez már összefügg a mai napirendi pontunkkal –, hogy a kormány vonala kinek a vonala? Valószínű, hogy nem így fogom ott mondani, de a dolog lényege ez. Én szeretném megmutatni elég meggyőzően, hogy a kormány vonala – és ez a lényeg – nem egy ember irányvonala, vagy nem két vagy négy ember irányvonala, ez a dolog lényege, hanem megmagyarázni, hogy ez a párt Központi Bizottságának a vonala, a párt vonala, és ott valamit a párt vezető szerepéről beszélni, hogy a mi társadalmunkban a párt vezetett a másfél év alatt is,

még akkor is, ha ezt egyesek nem nagyon tartották számon, és azután is még inkább a párt fog vezetni. Ezt, és azután körülmegyünk, hivatkozunk az Országgyűlés, az összkormány [sic!], a Hazafias Népfront, a tömegszervezetek, elég sok minden van, a papokra, elég sok mindenféle fajta ember kijelentette, hogy egyetért az alapvető kérdésekben a kormány vonalával. Oda akarunk kilukadni, hogy a kormány vonala a magyar dolgozók millióinak irányvonala, akarata, és azután a végén ehhez oda van kötve, mint egy kis farkinca, ez a személyi változás. Én azt hiszem, elvileg helyes indokolással, hogy szükséges a terv megvalósításához, de a politikai tervek, a gazdasági tervek megvalósításához is, hogy a társadalmi támogatást, a párt, szakszervezeti és a tömegek [sic!] támogatását az eddiginél magasabb nivóra emeljük. Ezt célozza bizonyos mértékig, hogy a szóban forgó két ember a munkája súlypontját most a társadalmi területre viszi.

Ez lenne kb. a kormány beszámolójának a fő tematikája.

Ezeket akartam az elvtársaknak előadni, ha valami kérdés merül fel, mondják meg, akkor válaszolok.

MAROSÁN elvtárs: A második napirendi pontot a Fock elvtárs adja elő.

2. napirendi pont:

A volt vezetők ügye:

Előadó: Fock Jenő elvtárs

Tisztelt Elvtársak!

A Központi Bizottság 1957. február 26-i határozata intézkedett [a] Moszkvában, illetve a Szovjetunióban élő néhány volt vezető hazatérését illetően. A határozat úgy szól, hogy Rákosi és Gerő elvtársak öt éven belül, Kovács, Hegedüs, Piros,²⁷ Bata²⁸ elvtársak és még néhány más volt vezető egy éven belül nem térhetnek haza. Az egy év mostanában telik le, ebben a hónapban, tehát időszerű gondolkodni rajta, hogy ezt a határozatot hogyan hajtsuk végre. Végre lehet hajtani úgy is, hogy februárban letelt az egy év, jöjjenek haza, ahogy a határozat szól, végre lehet hajtani úgy is, hogy ne jöjjenek haza, hanem csak később. Erre vonatkozólag a PB elkészített egy határozati javaslat-tervezetet és egy, a párttagsághoz szóló levéltervezetet, amit az elvtársak megkaptak és tanulmányozhattak. Az időközben már tanulmányozott határozati javaslat és levéltervezet a PB egységes álláspontját tartalmazza, nemcsak az érintett személyek hazatérésének időpontját illetően, hanem az összes abban foglalt kérdésben. Ezek közül a kérdések közül egyre szeretném nyomatékosan a KB figyelmét felhívni. A levélben is érintve van, hogy a szocializmus érdekében a legfontosabb kérdésnek tekintjük a nacionalizmus, az ún. tiszta demokrácia és a szociális demagógia ellen, mint a tömegekben élő és rombolólag ható nézetek ellen fokozottabb ideológiai, eszmeileg is elmélyültebb harcot folytatni. Annak tudatában kell ezt a harcot vinnünk, hogy ezzel a revizionizmus, a burzsoá befolyás alapjait verjük szét. Ennek a harcnak azonban alapfeltétele, hogy vessünk véget a pártban annak az elnéző, megértő

magatartásnak, amely még erősen megvan a dogmatikus gondolkodással, szektás jelenségekkel kapcsolatban. Enélkül mi eredményesen a revizionizmussal szemben harcolni nem tudunk. A mi egy évvel ezelőtti határozatunk a régi vezetőkre vonatkozólag a párt és a nép érdekeiből indult ki, és éppen ezért feltétlenül igazságos és helyes volt. Helyes volt a mi határozatunk sok szempontból: ezek közül a szempontok közül egyet említek meg, amit már említettem az előbb érintett kérdésnél.

Három kérdést tennék fel, hogy ezt a kérdést megválaszolhassam. Vajon, ha ezt a lépést meg nem tesszük, a régi vezetőket nem tartjuk távol az ország, a párt vezetésétől, vajon ebben az esetben gyorsabban szerveződött volna meg [sic!] a mi pártunk?

A másik ilyen kérdés: ebben az esetben gyorsabban konszolidálódtunk volna politikailag?

Vagy jobb gazdasági eredményeket értünk volna el velük, mint nélkülük?

Azt hiszem, ha a kérdést így feltesszük, mind a három kérdésre határozott nemmel kell válaszolnom. Velük, ővelük, együtt, közösen, jelenlétükben, pláne segítségükkel sokkal hátrább tartanánk, a párt szervezése nehezebben indult volna meg, a politikai konszolidáció nehezebb lett volna, gazdaságilag éppen azért, mert a tömegek nem álltak volna mellénk, sokkal kisebb eredményeket értünk volna el. Ezt értem alatta, amikor azt mondom, hogy a párt és a nép érdekében jártunk el, amikor így cselekedtünk egy évvel ezelőtt. Logikus lenne feltenni a kérdést, hogy miért. Vajon ők nem akartak volna harcolni a népért, a szocializmusért, a gazdasági helyzet megjavításáért? Ezt el kell mondanom, világos, hogy ők is ezt akarták volna. Nem is ebben van a hiba. Akartak ők azelőtt is az árulással szemben, a revizionizmus ellen harcolni, a nép érdekeiért is harcolni, de minderre képtelenek voltak. Miért voltak képtelenek rá? Mert éveken keresztül elvesztették ehhez való azelőtti képességüket, mert évek során keresztül [sic!] annyira elszakadtak a tömegektől, annyira elvesztették a tömegek bizalmát, hogy nem azon múltott, hogy ők elhatározzák, hogy pl. a Nagy Imrével szemben határozottan fellépnek, elhatározhatták volna 66-szor is, akkor sem tudták volna végrehajtani, mert nem követte volna őket még a párt sem, nemhogy a dolgozó nép. Nem volt tehát meg éveken keresztül már a kellő erkölcsi alapjuk ahhoz, hogy ezekben a kérdésekben fellépjenek, és ez az erkölcsi alap még fokozottabban hiányzott volna az ellenforradalom után, és éppen nem tudtak volna ők nekünk ebben segíteni, csak hátráltattak volna. Az ő dogmatikus, szektás gondolkodásmódjukkal és magatartásukkal mindenfajta segítségük, de a pusztá jelenlétük is ártott és nem használt volna a mi ügyünknek. Nem akarom ismételni az írásban kiadott kérdéseket, de mégis ahhoz, hogy felelősséggel döntsön a KB ebben a kérdésben, néhány körülményt figyelembe kell vennünk a határozat meghozatala előtt. Az egyik ilyen kérdés: a legutóbbi KB zárt ülésén foglalkoztunk egy témával, és az ott tárgyaltakkal kapcsolatban bizonyos intézkedések fognak bekövetkezni a közeljövőben. Számolnunk kell az intézkedések során azzal, hogy úgy a belföldi, mint a külföldi reakció éles támadásával fogunk találkozni, ugyanakkor, ugyanebben az időben a szektás nézetek is fel fognak éledni. Helyes lenne-e vajon, ha egy ilyen belpolitikai szituációban itthon lennének ezek a régi vezetők, nem úgy fognák-e fel belföldön és külföldön, „aha, most fel tudnak lépni immár határozottab-

ban, a régi vezetők itthon vannak, most már fellépnek határozottan a revisionistákkal szemben stb., eddig nem tették meg, mert ezek az emberek akarják csinálni, ők, akik itthon voltak, nem akarják csinálni”. Tehát feltétlenül helyes az, hogy amíg ez meg nem történik, addig ne legyenek itthon.

Röviden néhány szót, hogy a kintlévő elvtársaknak milyen a magatartása, milyen volt egy éven keresztül, milyen most a magatartásuk. Azt hiszem, hogy ezt is figyelembe kell nekünk venni, annál is inkább, mert biztosak vagyunk benne, hogy nagyon sok embernek illúziói vannak, hamis illúziói. Nagyon sok ember, nagyon sok elvtárs sajnálja ezeket a kintlévőket, mint régi elvtársakat, akik évtizedeken keresztül harcoltak a munkásosztály ügyéért, és nagyon sokan úgy vannak vele, hogy arra gondolnak, ha ők idehaza javulni, változni tudtak, ha ők tudtak tanulni az ellenforradalomból, akkor biztos, hogy ezek a régi vezetők is tanultak belőle, hiszen ezek tanult, művelt emberek, régi harcosok. Gondolkodtam rajta, hogy szükséges-e ismertetni Rákosi elvtársnak a múlt évben az SZKP KB-hoz írt levelét, és arra jöttem rá, szükséges ismertetni azért, mert ezt július előtt ismertettük a KB-val,²⁹ amikor a KB-nak csak majdnem feleannyi tagja volt, mint most, tehát nincs jogunk ahhoz, hogy a KB másik fele előtt ezt a levelet, valamint a SZU KB-nak [sic!] ezzel kapcsolatos határozatát elhallgassuk.

Ahhoz tehát, hogy lássák az elvtársak, hogy milyen állásponton is voltak odakint, és többé-kevésbé vannak ma is odakint ezek a régi vezetők, én ismertetem Rákosi levelét az SZKP-hoz és az SZKP határozatát.

(Rákosi elvtárs és az SZKP levele mellékelve.)³⁰

Rákosi magatartása abban az időben – amíg el nem került Moszkvából – hatással volt a többi ott lévő elvtársra is. Abban az időben a többi ott lévők is, többé-kevésbé ugyanúgy gondolkodtak, mint Rákosi elvtárs. Többé-kevésbé ugyanaz volt a véleményük az ő ottlétükről és mirőlünk, mint MSZMP KB-ról. Később részben megokosodtak, ehhez persze hozzájárult az SZKP most ismertett határozata, részben megijedtek, részben taktikáztak és taktikáznak, egyesek vajúdnak, egy-kettő-három eredményesen vajúdik, eredményesen gondolkodik azon, hogy mi is történt tulajdonképpen. Jellemző, hogy miután párttagok lettek, átigazolásuk megtörtént, nem keresték a párttal a kapcsolatot, pl. az SZKP-hoz Rákosi írt nem tudom én hány levelet, nekünk mint KB-nak, Titkárságnak, a PB-nek nem írt levelet. A többiek ugyanígy voltak. Mindenféle utat, módot felhasználtak, legálisan, illegálisan, leveleket írkáltak, ottlévő, kimenő elvtársakkal kapcsolatba kerültek, akikről úgy gondolták, hogy velük egy gyékényen árultak. Felkeresték nemcsak a követséget, a kereskedelmi kirendeltséget, hanem az egyetemen tanuló diákjainkat, aspiránsainkat, azokat is megpróbálták az ő vonalukra rábírní, meggyőzni őket arról, hogy Magyarországon nem jól mennek a dolgok, csak akkor mehetnek jól, ha ők hazajönnek. Erről majd még egy-két szót beszélek.

A Titkárság éppen ennek következtében, hogy ilyen magatartást tanúsítottak, az 1957. novemberi KB határozatnak megfelelően levelet írt hozzájuk. Ebben a levélben nyomatékosan felhívtuk a figyelmüket arra, hogy kerüljék ezeket a külön utakat, ha valamilyen problémájuk van, azzal a párt Központi Bizottsága Titkárságához fordulhatnak, és ne külön személyes utakon járjanak el saját érdekükben. Emellett két kérdést tettünk fel ebben a levélben. Az egyik, hogy mi a véleményük – Rákosi és Gerő nem kapták meg a levelet,

csak azok, akiknek hazajövele egy év leteltével időszerűvé vált – az MSZMP 1956. november 4-e óta folytatott politikájáról, a párt irányvonaláról. A második kérdés az volt, hogy hogyan látják itthoni beilleszkedésüket, munkájukat, pártbeli tevékenységüket. Érdeemes megnézni azt, hogy hogyan választak ezekre a levelekre. Nem kívánom én a leveleket ismertetni, azok közül néhányból egynéhány idézetet fogok majd ismertetni csak. Először így somázza. Vajon a saját hibájukon gondolkodtak-e? Azt kell mondanom a levelek és egyéb információ alapján, hogy Andics és Berei³¹ elvtársak, valamint egy-két kisebb jelentőségű kintlévő elvtárs gondolkodott rajta, úgy néz ki, hogy be is látta, leveleik hangjából úgy látszik, hogy őszintén gondolják, hogy elsősorban ha hazatérnek, saját hibájukkal szemben lépnek fel egyértelműen és világosan. Ugyanennek az ellenkezőjét tudom elmondani – a levelek alapján – Kovács, Hegedüs, Piros és Bata elvtársokról. Ők tele vannak fenntartással minket illetően, a mi politikánkat, a mi irányvonalunkat illetően. Azt a kérdést pl., amit világosan feltettünk, aláhúzza, hogy november 4-e óta folytatott politikánkkal, irányvonalunkkal egyetértenek-e, gyönyörűen megkerülik mind a négyen, és összebeszélve kerülik meg, ez a levelekből világosan kitűnik, mind a négy elvtárs leveléből, majdnem szóról szóra azonos passzusok vannak benne. Gondosan kerülik, hogy ebben az írásban állást foglaljanak, s mintha pártunk csak júniustól kezdte volna a munkáját, úgy emlékeznek meg arról, hogy a KB határozatával, amit a konferencián alakítottunk ki, azzal egyetértenek. De ott egy szóval sem említik, hogy szó esett a régi dolgokról és a többről. Ez a négy elvtárs, határozottan mondhatom, hogy nem ért egyet a decemberi határozatunkkal, nem ért egyet az ő távol tartásukkal, sőt ezt az ő távol tartásukat nem egyszerűen emberileg tartják nehéznek, és ezért nem értenek vele egyet, hanem a pártegység szempontjából károsnak tartják. Vagy magyarabbul megmondva a dolgot, az a véleményük, hogy Magyarországon önelkülűk pártegység nem lehet.

Mivel nem értenek egyet konkrétan? Kovács elvtárs leveléből egynéhány szót: „Mivel akaratomon kívül már több mint egy éve az országtól és a párttól távol élek, és a párt politikai irányvonaláról főleg csak a sajtó útján értesülök, nem rendelkezem elegendő tájékozottsággal ahhoz, hogy kellő részletességgel, alaposítással és felelősséggel meg tudjam válaszolni a feltejt kérdést, miszerint egyetért-e velünk. Azonban kötelességemnek tartom megmondani, hogy a párt helyes politikai irányvonalának gyakorlati végrehajtását illetően vannak egyes problémáim: a múlt értékelése, az ideológiai, eszmei harc vitele, a termelőszövetkezeti fejlesztés és a kárdermunkával kapcsolatban.”

Egy másik idézet ebből a levélből: „Ami az országból való távol tartásunkat és a velem való döntésüket [sic!] illeti, az elvtársak az álláspontomat jól ismerik. Meggyőződésem, hogy kinttartásunk és ügyünk rendezésének elhúzóda sa káros a pártra és csak felesleges problémákat okoz. Ha mi régen otthon lennénk és határozottan kiállnánk a pártegység, a párt politikája mellett, és aktívan dolgoznánk annak végrehajtásáért, akkor mi már, mint a többi előtünk hazament elvtárs, lekerültünk volna a napirendről, és megszűntünk volna probléma lenni.” Ami a pártegység, a párt politikája mellett való határozott kiállást illeti, az ott kezdődött volna, hogy legalább ebben a levélben határozottan kiáll a párt november óta folytatott politikája mellett.

Piros elvtárs leveléből egy rövid idézet, ezt inkább csak azért, hogy mennyire együtt élnek és összebeszéltek, hogy nehogy egy szót is úgy írjanak le, hogy azt mondhassuk, hogy ők már ott kint megmondták, hogy egyetértének velünk. „Az országtól és a gyakorlati élettől akaratom ellenére több mint egy éve távol élek. Ez idő alatt az ország helyzetét és az MSZMP KB politikájának irányvonalát csak a párt központi lapjából és az egyes párthatározatokat tartalmazó pártkiadványokból ismerem. Jelenlegi helyzetemből fakad, hogy az ország gazdasági, politikai helyzetét és a párt KB-nak politikáját nem mindenben ismerem kielégítően. Ezért a KB politikai irányvonaláról álláspontomat részletesen, teljes felelősségérzettel jelenleg nem tudom kifejteni.”

Hegedüs leveléből: „A november 4-ét követő első napoktól kezdve aggályosnak láttam, hogy az újonnan szervezett párt vezetése nem utasítja vissza határozottan azokat a rágalmakat, amelyeket az ellenforradalom szórt az MDP és a kommunisták felszabadulás utáni tevékenységére, sőt a gyakran emlegetett »nem úgy mint régen« formulával, tápot ad a rágalmak burkolt formában való folytatására. Ezzel a véleményemmel nem volt olyan szándékom, hogy mentegessem a régi vezetés által elkövetett hibákat, amelyektől az új vezetés helyesen elhatárolni igyekezett magát. Teljes mértékben átérzem a régi vezetőség hibáit, és benne a magam felelősségét az 1953–56-os szakaszra vonatkozóan elsősorban a következőkben: nem tudtuk tömöríteni a vezetés köré a párt egészséges, szilárd kádereit, nem tudtunk olyan következetes vonalat kialakítani, amely megvédte volna az előző időszak minden vívmányát, és ugyanakkor következetes felszámolását jelentette volna a hibáknak. A megalkuvó irányzat hívei elleni harcunkban elvi kérlelhetetlenség helyett engedékenységet mutattunk. A régi vezetésnek nem ezeket vagy egyéb hibáit akartam mentegetni, amikor az előbbieken említett kérdést felvettem, hanem arra akartam felhívni a figyelmet, hogy a kommunisták tömegek közti tevékenységét megnehezíti az a hamis büntudat, amely az ellenforradalmi rágalmak hatására alakult ki.” Ebben az idézetben csak egy érdekes, az, amit az elején mondtam, hogy azt látják, hiba volt, hogy nem ütöttek keményebben, nem volt még több adminisztratív rendszabály stb., de hogy nem volt hozzá kellő erkölcsi alap, hogy mást csináljanak, azt nem látja.

Megemlíti Hegedüs elvtárs még a levelében, hogy „Nem tudok olyan helyzetet elképzelni, hogy frakciós tevékenységet folytassak, vagy akár csak ellenzéki szint képviseljek lenini elveken álló pártvezetéssel szemben.” Későbbiek folyamán ismertetni fogok egy olyan levelet, amiből világosan kitűnik, hogy ő minket nem tart lenini elveken álló pártvezetésnek, úgyhogy ezt is gyönyörűen megfogalmazta, hogy ha mégis képvisel valamit, akkor azért, mert mi nem vagyunk leninisták.

Tovább a Hegedüs leveléből: „Sok nehézséget láttam és látok most is, amely útjában áll a pártegység megszilárdításának. Úgy gondolom, hogy nem akkor teszek szolgálatot a pártegység ügyének, ha a legilletékesebb fórum, a KB előtt ezeket elhallgatom, hanem ha felvetem. Ilyen akadálnak látom – bár jelentőségét nem értékelem túl – a régi vezetés több tagjának a SZU-ban való tartását. Ilyen módon minket könnyen ellenzéki színben tüntethetnek fel, ha viszont otthon lennénk, a párt bonyolult, nehéz, mindennapos harcában már régen kiderült volna, hogy alaptalan azoknak a reménye, akik tőlünk ellenzéki magatartást várnak. Szerintem nem a párt érdekében való a

falra festeni a régi vezetés tagjai részéről állítólag fenyegető veszély ördögét. Nem hunyok szemet az előtt, hogy személyi sértődöttség, bármennyire nem kommunista magatartás is, mégis szerepet játszhat és megnehezíti a párt sorainak összeforrottságát, és sértett ember a mi pártunkban sajnos nem kevés akad. Ez azonban veszélyessé a pártra csak akkor válik, ha akadnak olyan emberek, akik ebből politikai tőkét akarnak kovácsolni, a sérelmek felhánytorgatásával népszerűsége akarnak szert tenni a sértettek bizonyos csoportjai előtt. A pártegység érdekében el kellene ítélni az ilyen kísérleteket, akár a régen, akár az újonnan kapott sebeket akarják felszaggatni.”

Néhány sort idézek még Hegedüs elvtársnak egy másfajta leveléből, amelyben világosabban kifejti álláspontját, amely levelezést illegálisan folytatta le és nem a KB Titkárságával. Az egyik levelében ez van, néhány sort csak belőle. „Kezdetől fogva nem személyes kérdésnek, nem egyéni tragédiának tekintettem ezt – mármint, hogy ő kint van a SZU-ban –, világosan láttam azt, hogy az a politika, ami otthon kialakult, nem teszi lehetővé a kommunisták sorainak az összeforrását, a pártegység megteremtését. Enélkül viszont az ellenforradalom – a fegyveres vereség ellenére is – jelentős pozíciókat tud megtartani, sőt itt-ott növelheti is befolyását. Hogy mi és hogyan történt, azt Te jobban tudod, mint én, hiszen Te ott vagy.”

A másik levél, az már később íródott, március 11-én, februári határozatunkat³² már ismerte Hegedüs elvtárs, amikor írta a levelet. Azt írja, „követünk el hibákat” – mármint a régi vezetés néhány tagja –, „nem vezetett bennünket más érdek, mint hogy a nép javát szolgáljuk. Azok előtt, akik most szinte versenyeznek az árak és bérek emelésében, nem szégyellem magam azért, hogy évente kiszámítottuk, hogy mennyit adhatunk ár- és béremelésre, és ehhez tartottuk magunkat. Még azt sem vetem a magam szemére, hogy nem harcoltam a beruházások néhány milliárddal való csökkentéséért, mert ismerem a nyugati ipar előrehaladását, és tudom, hogy a beruházások mai szintje mellett nem csökken, hanem nő a fejlett ipari országok és a mi országunk közötti különbség. A begyűjtésről ismered véleményemet, soha nem tartottam a szocialista gazdaság szerves részének, de az adott helyzetben, a fő élelmiszer termékekre vonatkozóan nem tartottam helyesnek megszüntetését. Ki kell várnunk, hogy mi lesz ezekből a most népszerű intézkedésekből, félek attól, hogy a nép, különösen a munkásosztály sokat vesz ezeken.”

Továbbiakban: „Mi a legnagyobb hibát ott követtük el, hogy nem vívtuk meg a nép előtt ideológiai és politikai módszerekkel a harcot a demagógiával, a revizionizmussal, azzal a posvánnyal, amely 1954 után fojtogatott bennünket. Engedmények és adminisztratív intézkedések nélkül egyaránt károsnak bizonyultak ezek. Biztos vagyok benne, ha nyíltan a nép elé léptünk volna, a dolgozók az elkövetett hibák ellenére is követtek volna bennünket. Sajnos, ez most sem történik meg, és a kommunista mozgalom ennek ismét megissza a levét. A nép nem ismeri az események belső rugóit, olyan dolgokat, amelyek a számára károsak, hasznosnak hisz és fordítva, a csalódás, amely szükségszerűen be kell hogy következzen, félek attól, hogy ismét az imperialisták malmára fogja hajtani a vizet.”

Még egy-két szót a káderekről: „Azt hiszem, továbbra is abban van a legnagyobb ellentmondás az otthoni helyzetben, hogy míg a politikában határozottabb előrehaladás van a KV február 26-i ülése után, addig a káderekér-

désekben mintha visszalépés lenne. Előállt az a furcsa helyzet, hogy Nagy Imre és csoportja árulását nagyrészt olyan elvtársaknak kellene leleplezni, akik október 23-a előtt maguk is, és sokan közülük még november 4-e után is e csoport befolyása alatt állottak. Nagyon nehéz a kiutat megtalálni ebből a helyzetből. Természetesen hinni kell azoknak, akik nyilvánosan több ízben határozottan elhatárolták magukat az árulástól. De vannak a vezetésben olyanok is – február 26-án mintha nőtt volna a számuk –, akik együtt mentek Nagy Imrével, és most egy szavuk sincs azokhoz a megállapításokhoz, amelyet a KB határozata tartalmaz.”

Hogy Hegedüs mennyire tudta, hogy ezek a levelek nem valami kóser [sic!] dolgok a párttal szemben, arra mutat az, hogy minden levelében megírja, hogy „ne nyugtalankodj, azon az elvtárson keresztül, akivel a múltkor megadtad, most is adhatod”, mert az illető partner, akivel levelezett, az feltette, hogy nem mindig van neki módja arra, hogy a levelet küldje.

A második kérdésre adott válasszal kapcsolatban Bata [István] leveléből nem olvasok, mert ugyanazt írja, mint Piros [László] és más.

A második kérdésre adott válaszuk általában normális, mármint arra, hogy itthon hogyan kívánnak beilleszkedni. Kovács [István] és Piros elvtársak kivételével egyértelműen és világosan válaszoltak, azt sem lehet mondani, hogy túlzó kívánságaik lennének a munkába állításukkal kapcsolatban. Kovács és Piros elvtársak fenntartották maguknak azt, hogy amikor hazajönnek, akkor beszéljük meg velük, és ne nélkülük döntsünk. Mi erre küldtünk egy másik levelet, hogy ez a levél pont arra szólt [sic!], hogy ezen az úton akarjuk velük megbeszélni, és ha arra igényt tartanak, hogy egyáltalán foglalkozunk az ő személyükkel, akkor legyenek szívesek megírni konkrétan, hogy hova helyezzük el őket és mi a véleményük. Kovács elvtárs ezenkívül általánosságban azt írta, hogy ő 1929 óta hivatásos forradalmár, és erre tart igényt most is, hogy őt így kezeljük, és pártapparátusban akar továbbra is dolgozni.

A második levélre adott válaszban mind a két elvtárs megírta azt, hogy hova helyezzük el; Kovács fenntartotta továbbra is, hogy ő nem tudja, hogy miért ne lehetne őt pártapparátusba [sic!], nem irányító posztra, erre mi megírtuk azt, hogy talán az a baj övele éppen, hogy nagyon hosszú ideig volt mindig irányító poszton, és ideje lenne, hogy néhány éven keresztül legalább ott legyen, ahol végre kell hajtani. Erre megírta, hogy ő is úgy gondolja, hogy ne irányító poszton legyen, de azért van más poszt is a pártapparátusban. Vagy pedig másik variáns, hogy ő foglalkozik elméleti kérdésekkel, és valami ilyen területen adjunk neki beosztást vagy a harmadik variációt, akkor a szakmájában helyezzük őt el. Még egynéhány szót az itthoni családtagokkal, barátokkal és ismerősökkel kapcsolatban. Előbb egy kérdést szeretnék feltenni. Igaz-e, hogy csak azért tettünk félre elvtársakat, mert régi vezetők voltak? Hát, azt hiszem, egymás között nem kell bizonyítanunk, hogy ez nem igaz. Hát ennek eleven cáfolata a Politikai Bizottságunk, Központi Bizottságunk, ahol vannak régiiek is, újak is, és egyéves vagy most már többéves harcban egygyéforrtunk, és ez a kérdés legfeljebb, ha vicces formában felmerül közöttünk, de komolyabb formában, mint politikai kérdés nemigen. Akiket félreállítottunk, azok olyanok, hogy éveken, évtizedeken keresztül becsületesen, tisztességesen, kommunista módon harcoltak, és utána ki ezért, ki amazért, hát úgy, ahogy a levélben van írva, nem akarom szaporítani a szót, messze elmen-

tek attól, hogy őket tényleg becsületes, tisztességes, egyenes kommunistáknak lehessen nevezni magatartásuk alapján.

Egy részük ellen nem volt más kifogás, mint hogy ismerve nézetüket, magatartásukat, gondolkodásmódjukat, világos volt előttünk, hogy nem ért egyet velünk november 4-e után, és hátrálatná a kibontakozást. Az, hogy nem ilyen alapon tettünk félre embereket, mert régen is vezető volt, azt bizonyítja az is, hogy a miniszteri állományunknak csaknem 90%-a ugyanaz, akik voltak régen miniszterek. Miniszterhelyetteseknél is kb. 90–85%-ban ugyanazok a miniszterhelyettesek. Iparigazgatóknál hasonló arány van. Sőt, én azt hiszem, hogy az is világos mindannyiunk előtt, hogy aki a miniszterek között KB tag volt, nem mondtuk meg, hogy most kimarad a KB-ból, nem mondtuk meg, hogy le van zárva örök időkre a KB kapuja előttük. De ahhoz, hogy ez a kapu nyitva legyen, illetve bejöhessenek ezen a kapun, ahhoz hát nekik kell változni, nekik kell nemcsak szakmailag jó és jobb munkát mutatni, hanem politikailag is megnyikkanni, és azt mondani, hogy tényleg látják azt, tudják, hogy miért nem lettek ők KB tagok.

Sajnos ilyen hiba van még, hogy ezzel egy kicsit várnak még ezek az elvtársak. Talán arra várnak, hogy a párt változzon meg, azt gondolom, hogy erre felesleges várniuk. Vannak sokan idehaza, nem kell eltúlozni, de vannak néhány ezren, talán néhány tízezren, akik várják ezt a hazatérést, és felkészültek erre. Vannak ezek között, akik azért, mert ők ezeknek az embereknek a kreatúrái, amikor ők itt voltak, akkor ők magasabb pozícióban voltak, amikor nincsenek itt, alacsonyabb pozícióban vannak, ha visszajönnek, számítanak rá, hogy esetleg megint feljebb mennek. Mások egyszerűen csak azért, mert nem biztosak benne, hogy ez marad a párt vonala, és a visszatéréssel számítanak, hogy most, ha még nem nyilatkoznak jobbra, balra, akkor még nem kötelezik el magukat, még abba az irányba is tudnak menni, és nem lesz velük így sem baj. Ezek az emberek általában szakmailag végzik a dolgukat, politikailag pedig tartózkodóak. Mi egy kicsit túlzott türelemmel voltunk ilyen jelenségekkel szemben, és az a véleményem, hogy egy kicsit talán a mi túlzott türelmünk károkat is okozott, ezeket a tendenciákat, nézeteket egy kicsit erősítette. Az embereket mi is bizonytalanná tettük egy kicsit ezekben a kérdésekben, megmaradt az agyuk egy rekeszében, hátha mégis valamiféle változás lesz. És mostanában azt is tapasztaljuk, hogy a régi vezetésnek ilyen kreatúrái felbátorodtak.

Én két példát említenék meg, nem is olyan jelentősek, nem is olyan nagyok talán. Az egyik talán nem is ide tartozó, hanem inkább a régi vezetők magatartásához. Néhány feleség, aki időközben hazajött a múlt év elején, a múlt év végén kint volt a férjeket meglátogatni. Ezek között a Piros elvtárs felesége is. Miután hazajött, összegyűjtött egynéhány asszonyt, nem az ő, hanem egy idegen lakáson [sic!]. Ezek az asszonyok jóindulatúlag elmentek, azt hitték, arról lesz szó, hogy a Piros elvtársnő a Nőszövetség körzeti vezetője legyen, amiről szó volt ott a körzetben már heteken keresztül, és azt mondta, hogy majd akkor ad választ, amikor visszajön Moszkvából. Hát jóhiszeműen elmentek, egy szót nem lehet rájuk mondani, hogy ők nem tudom, paktálgattak. És erről egy szó nem esett azon a megbeszélésen, hanem azzal kezdődött, hogy tucatnyi fényképen keresztül mutatta, hogy nagyon jól érzik kint magukat az elvtársak, egészségesek, együtt fényképezve négyen-négyen a fe-

leségekkal, külön-külön. Elmesélte azt, hogy a KB Titkárságától levelet kaptak, pontosan elmondta a levél szövegét, azt, hogy mikor jönnek haza, aztán elmondta, hogy a férjével éjszakákon keresztül beszélgettek odakint, és hát az a véleményük, hogy a legnagyobb baj az volt, hogy október előtt már tilos volt az elvtársakat figyelni, pedig rengeteg adatuk volt, hogy ezek az elvtársak készülnek az ellenforradalomra. Kár volt a rehabilitációért október előtt, mert ezek a csirkefogók jó helyen voltak. Rajk nem más, mint egy becsapott csaló. Rákosi és Gerő hazajöhetnek, igazán részt vehetnének az ország vezetésében, kár volt rájuk ilyen határozatot hozni, ha a többiek hazajönnek, miért nem jöhetnek ők is haza. Azután jellemző, hogy KB tag lehet ebben a pártban, mármint a pártra jellemző, hogy KB tag lehet olyan ember, aki az ellenforradalom időszakában kimutatást készített arról, hogy a régi vezetők személyére mennyit kellett költeni. Hát ilyen modorban folytatta a beszélgetéseket.

(Kádár elvtárs: Ez valószínűleg Sándor [József]).

Én is Sándorra gondoltam, nem mondták a nevet meg, de hát szóval a Sándorra gondoltak.

Na, a másik ilyen kicsit jellemző dolog, talán még jellemzőbb, mint az előbbi. Egész nyugodtan lehet mondani, hogy ez a nő buta és a férje is elég buta volt, hogy elmondta saját nézeteit. A másik dolog. A KEB előtt volt egy ilyen ügy, a VIII. kerületből egy K.-né nevű párttaggal kapcsolatban, azért volt, mert a héten kirúgtuk a pártból. (Kiss elvtárs: Kizárták.)³³

Kizárták, de tényleg rúgni kellett volna! Aki mindenfélét összehordott a mostani vezetéssel kapcsolatban, a régi vezetők dicsőítésére, a mostaniak személy szerinti lejáratására stb., amit el lehet képzelni, nem kívánom ezt részletezni. Amikor a KEB elé került, szinte meg volt dicsőülve, hogy oda kerülhet a KEB elé, és olyan véleményt hangoztatott többfelé, a KEB előtt is kb. így fejezte ki magát, ez volt az értelme, hogy nem baj az sem, ha kizárják a pártból, jó pont lesz ez neki a jövőre vonatkozóan. Hát ezt a jó pontot most megszerezte a KEB neki.

Felmerülhet még egy kérdés, az, hogy mit szólnak hozzá a mi barátaink, elsősorban a Szovjetunió Kommunista Pártja. Vajon nem abból indulnak-e ki, hogy púp a hátukon, hogy ott vannak ezek, és ebből eredően nem azt kívánják-e, hogy hozzuk őket haza. Persze, ami a púpot illeti, tényleg púp a hátukon, nem kellemes dolog nekik, hogy ott vannak. De az a véleményük, hogy kibírják ezt. Ennél kellemetlenebb dolgokat is kibírnak Magyarország érdekében is, és a nemzetközi munkásosztály érdekében, úgyhogy kibírják ezt is, hogy ezek az emberek ott legyenek. Az a véleményük, hogy ez minket egyáltalán ne befolyásoljon, ne zavarjon, hogy ez púp vagy nem púp. Minket csak egy dolog vezéreljen, hogy a mi pártunk és az itthoni haladás érdekében mi a helyes. A kínai elvtársak álláspontja szintén ismeretes, akik a kérdést úgy tették fel, nem korai-e, hogy egy éven belül, 5 éven belül hazahozzuk őket, és elmesélték, hogy nekik van olyan vezetőjük, aki 17 évig volt odakint, vagy még talán olyan is van, aki még most is odakint van tíz-egynéhány év után. (Kádár elvtárs: Nekik más az időszámításuk. – Derűtség.)

A hazatérés időpontjával kapcsolatban. Én úgy érzem, hogy egy kicsit elszakadtam a PB vonalától, és egy kicsit a személyes indulataim is belevittem, különösen a levelek olvasása közben. (Marosán elvtárs: Elég nyugodtan beszéltél!)

Talán, mondjuk megrezdült a hangom, megcsuklott, mikor elvtársat kellett mondani, és nehezen tudtam kimondani, lehet, hogy az ember ilyesmivel is befolyásolja azokat, akik hallgatják, de éppen ezért most ki kívánom hangsúlyozni... (Kádár elvtárs: Mindenki látja, hogy alig várod már, hogy hazajöjjenek! – Derűtség.)

Szóval az időponttal kapcsolatban. Én az ötévesekről nem beszélek, világos, hogy most arról nincs szó, illetve megerősítjük a korábbi határozatot. Korábban hazahozni őket nem lehet, még akkor sem, ha februárban jár le az egy év, az említett okok miatt. Sokkal későbbre halasztani szintén nem lenne tanácsos. Miért nem? Az egyik az, hogy nagyon sokan vannak emberek, becsületes pártemberek, akik sajnálják őket. S ez a sajnálat lassan átmelegíti egy olyan érzésbe, hogy mi valahogy olyan kegyetlen emberek vagyunk. A másik az, hogy ők is, ha sokáig odakint tartjuk őket, ők az egy évet úgy vették, hogy egy éven belül nem térhetnek haza, hogy egy év után három nappal már hazatérhetnek. Ha ettől messze eltérünk, akkor ők elkeserednek és elfajulhatnak olyan irányba, amilyen irányba nem kell, hogy elfajuljanak. Nem használ az se nekik, se nekünk, sem a párt érdekeinek. Tehát ezért van ez a határozatunk, amit a levélben, ill. a határozati javaslatban írtunk.

Most még abban a kérdésben, hogy lesz-e velük harc, lesz-e velük bonyodalom? Hát itt is nagyon megoszlanak a vélemények. Van, aki úgy elintézi, á, fene, hazajönnék, örülnek, ha élnek, örülnek, ha dolgoznak, semmi baj nem lesz velük. Van, aki meg annyira eltúlozza a dolgot, hogy irgalmatlan harcok lesznek velük, majd meglátjátok stb. Én azt hiszem, ez két véglet, és egyiknek sincs igaza. Nem igaz az, hogy általában az emberek elítélik őket és mindenki elítéli őket. Éppen ezért vannak emberek, akik nem ítélik el őket, vannak emberek, akik, hogyha ők hazajönnék, és megpróbálnak valami gyenge pontot felhasználni és ott zavart kelteni, ők melléjük állnak. Nekünk tudatosan vállalni kell azt, hogy lehet, hogy lesz némelyikükkel harc, de ezt a harcot tudatosan vállalnunk kell. Ha van ilyen nézet a mi pártunkban és a tömegekben, hogy sajnálkozás, nem felismerése a valóságos helyzetnek az ő távol tartásukkal kapcsolatban, mint ahogy van, akkor nekünk a folyamatot meg kell gyorsítani, hogy ezek a nézetek minél hamarabb tisztuljanak, és a párttagok álláspontja teljesen világos és egységes legyen. Ezért nem lenne helyes olyan megoldás sem, amit néhányan felvetnek felénk, nem helyes, jóindulatú, de opportunista módon, hogy akik hazajönnék, azok közül a legnehezebb embereket: Kovács, Hegedüs, Piros, nem tudom én, kicsodák, azokat azonnal küldjék el, most már hivatalosan külföldre, mondjuk kereskedelmi tanácsosnak stb. Nem helyes, hogy megkerüljük a harcot. Legyenek csak itthon, ha harcolni akarnak, majd meglátják, hogy tudunk mi harcolni. Ha az ellenforradalmárokkal szemben tudunk, akkor a 4–5 embert is kibírjuk, hogy azokkal szemben is tudjunk harcolni, pláne, ha rákényszerítenek bennünket.

Miből kell ennél a hazahozatali kérdésnél kiindulni? Abból kell kiindulni, hogy elég erősek vagyunk mi arra, hogy hazajöjjenek, de nem vagyunk olyan erősek, hogy egy kézlegyintéssel intézzük el ezt a problémát. Az alkalmat, a hazatérés alkalmát fel kell használnunk arra, hogy a párttagság nevelését meggyorsítsuk. Ezt célozza ez a levéltervezet, amit a taggyűléseken felolvasnak. Úgy kell határozoznunk, – és azért beszéltem talán egy kicsit hosszabban ezekről a kérdésekről – bár levél is van kint, meg határozati javaslat is, hogy

közülünk egy félév múlva [senki] ne mondhatta, egy év múlva vagy két év múlva, hogy valamit nem ismert, és azért határozott így, vagy azért határozott amúgy. A határozat után itt mindenféle kételynek és nem tudom én, minek meg kell szünni, ha ilyesmi van közöttünk most, és utána teljesen egységesnek kell lennünk. Pl. olyan kérdésekben is, amikről nem tettem említést. Pl. hazajön az Andics Erzsébet, csak példának mondom, de ugyanúgy áll a többi elvtársakra is. Ő azt mondja, hogy ő a történelem szaknak a tanára, és ott a helye nincs még betöltve. Lehet határozni majd, gondolom, hogy ezt a Titkárságra vagy a PB-re bízva a KB. Oda lehet őt tenni, na most hogy kell értelmezni azt, hogy saját maga vívja ki magának azt, hogy a párttagság és a tömegek elfogadják stb. Hát azt, hogy mit kell nekik csinálni, azért értjük. De azt, hogy a párt nem adja oda a tekintélyét ehhez, úgy kell értelmezni, hogy azon az egyetemen a hőbörgős fiatal emberek megtámadják, revizionista, hőbörgős társaság, akkor a párt nem áll ki mellette? De igenis kiáll mellette, meg kell védeni ilyen esetben. De ha ő odaáll az egyetemre, és az ő régi hibáiról nem mond egy árva szót sem, és ezért megtámadják őt tisztességes kommunisták, akkor a vén Isten áll ki mellé, álljon ki ő maga mellett, a párt nem áll oda, nem adja oda a tekintélyét, vagy a vonalát nem kockáztatja az ő érdekében. Így kell értelmezni, mindegyik elvtárssal ilyen problémák lehetnek. Vagy megérti, hogy neki kell megszerezni a tekintélyét, mi ellenforradalmárokkal szemben megvédjük, revizionistákkal szemben megvédjük, árulókkal szemben megvédjük, de a párttagsággal szemben, akik a párt vonalát védik és féltik, azokkal szemben mi nem állunk oda az ő védelmükre. Hát ez az, amit befejezésül akartam mondani. Úgy döntsünk, hogy mindenki el tudja mondani, hogy minden kérdést ismer, ami ezzel kapcsolatos, a döntés egységes volt, a végrehajtás egységes, és semmiféle nézeteltérés a továbbiakban nem merül fel.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Kádár elvtársnak van még egy kiegészítése.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Bocsánatot kérek, mielőtt vita lesz, két kérdést nem mondtam meg, amit meg kellett volna mondanom.

A Népfront elnökének a személyében szerintünk szükséges változás. E javaslatnak mi az indokolása? A mi véleményünk szerint elsősorban a jövő szempontjából célszerű Apró elvtársat mentesíteni minden egyéb munkától, hogy a miniszterelnök első helyettesi és még külön a Gazdasági Bizottság irányítójaként a gazdasági kérdésekkel tudjon foglalkozni. Ezért kellett felmenteni.

Hogy már visszafele is nézzünk, meg kell mondani, hogy valószínűleg hasonló okból nagyon elfoglalt volt Apró elvtárs – rengeteget bizottság, gazdasági meg mit tudom én –, meg kell mondanai, hogy a Népfront elnöki posztját kielégítően nem töltötte be. Nagyon soká húzódtak, vonódtak ezek a dolgok, és bizonyos politikai erővesztésünk nekünk ebből adódott. Azért nem egy borzalmas erő, de a Népfrontban egy bizonyos erő van, és azért nem mindegy, hogy novemberben sorakozott fel a kormány mellett a Népfront Országos Tanácsa, vagy esetleg márciusban is meg lehetett volna csinálni. Meg kell mondani, hogy erről van szó.

Kállai elvtársat a következő alapon javasoljuk. Először is a Népfront mozgalomban az ő elnökségének bizonyos értelemben történelmi előzménye is

van, mert a II. világháború időszakában a kommunista párt képviselője volt azokban a mozgalmakban meg bizottságokban, ahol a csírája ennek a népfrontnak született. Tapasztalatunk és véleményünk szerint a Népfront emberek túlnyomó többsége vezetõ szinten szívesen fogják Kállai elvtársat fogadni. Neki magának vezetõ a munkához, és ezért javasoljuk. Meg kell mondani, hogy felmerült egy olyan javaslat is Apró elvtárs részérõl – õ már régen kéri, hogy mentesítsük ettõl a munkától, még az õsszel valamikor –, hogy én legyek a Népfront elnöke. Ez elvileg lehetséges volna. Gyakorlatilag azonban... én kértem a Politikai Bizottságot, hogy ettõl az elgondolástól tekintsen el, mert véleményem szerint most tényleg az a helyzet, hát bizonyos kormányzati munka mellett – ami megmaradt, mert államminiszterként bizonyos kormányzati munkát kell végezni –, valahogy nagyon ide kell a figyelmünket koncentrálni a párt központi apparátusára, a tömegszervezetek irányítására, a mihozzánk közelebb álló szakszervezetekre stb., és nem volna célszerû megint így megosztani a munkát és a figyelmet, mert ezeknél a Népfront embereknél követelmény, mert ott vannak neves, ismert emberek, pl. a Harrer,³⁴ aki egyéniségében történelmi figurája Budapestnek. És van ilyen sok. Ezeknek az embereknek a minimális igénye, hogy más módon, mint ahogy mi a gyári munkásokkal szoktunk értekezni, idõnként üljön le velük egy kommunista vezetõ, s beszélje meg a problémákat. Én azt mondtam, hogy ettõl az elképzeléstõl most tekintsenek el, a PB egységesen javasolja Kállai elvtársat. Ez az egyik kérdés.

A másik, amirõl elmulasztottam szólni, a párt informálása ezzel a változással kapcsolatban. Mi úgy képzeljük el, hogy azok a megyei titkár és budapesti titkár elvtársak, akik KB tagok és jelen vannak, azok a mai ülés befejezése után itt Sándor elvtárssal röviden megbeszéljük, hogy hogyan vigyék tovább. Holnap de. össze kell hívni a megyei titkár elvtársakat és a budapesti kerületi titkár elvtársakat, és kell õket tájékoztatni, hogy hétfõn vagy kedden az Országgyûlésben ez és ez fog napirendre kerülni. A továbbiakban biztosítani kell, hogy mivel ez kb. hétfõn 1–2 óra körül köztudott dolog lesz, és habár nem egy világszenzáció, de mégis hír lesz, amit a nyugati tudósítók, rádiók mindjárt leadnak. Az volna a kívánatos, hogy a magyar rádió mondjuk este 8-nál elõbb ne adja le, viszont a mi párttagságunk valahogy a két idõpont között, tehát mondjuk déli 1–2 óra és este 8 óra között kapjon egy rövid tájékoztatást. Csak rövid indokolást, hogy mirõl van szó, errõl a személyi változtatásokról [sic!]. Tehát mi így gondoljuk a párt informálását. Azonkívül a Népfrontról beszéltem, a kormányról beszéltem, még kapott egy megbízást a Somogyi elvtárs, mert szombaton de. együtt vannak a szakszervezeti elnökök és titkárok, ill. fõtitkárok, az volt a kívánság, és helyes, és megbízást is kapott, hogy szombaton a déli órákban, amikor mintegy 30 vezetõ kommunista szakszervezeti funkcionárius ott van, hogy egy ilyen közlést tegyen, és tájékoztassa õket.

Ehhez kiegészítésként felmerült a következõ. Itt van ez a bizonyos levél. Az elvtársak látják, azt indítványozzuk, hogy mintegy két hét múlva ismertessék. Ennek az oka, hogy ezt a három, a közeljövõben esedékes dolgot nem akarjuk egyazon pillanatban, nehogy a párttagság körén belül zavart okozzunk.

A büntetõ dolgok, na ez a harmadik kérdés. Ez három külön kérdés. Mindegyikhez kell egy kis idõ, hogy megemésszék. De az az elgondolás, hogy

a megyei titkárok és a budapesti kerületi titkárok kapjanak egy közlést a határozatról a volt vezetőkkel kapcsolatban, hogy tudjanak róla, ők maguk is átgondolják. Ne adják most tovább. De ez a funkcionárius kör tudjon a volt vezetőkkel kapcsolatos határozatról is. Már a holnapi napon. Ez az elképzelésünk a párt informálására.

Az elvtársakat nem kell bemutatni, akiket javasolunk, külön, és még én azon töprengtem, hogy a szövegbe beleírtam, hogy mindhárman a KB teljes bizalmát bírják. Ez igaz. Gondoltam, ha beleírjuk, talán akkor jut eszébe valakinek, hogy még kételkedni is kell. (Derűtség.) De azt hiszem, helyes ez, hogy legyen ott egy ilyen formai megállapítás is. És Münnich elvtárs fiatalos erővel már köpi is a markát (derű) a poszt maga kényelmes, igaz?

(Münnich elvtárs: Nem tartom olyan kényelmesnek. – Derűtség.)

Ezt a két dolgot akartam kiegészítésül. [sic!]

MAROSÁN elvtárs: Teszek az elvtársaknak még egy javaslatot, azt, hogy a vita végén Kádár elvtárs mind a két napirendet foglalja össze, hogy ne kelljen külön-külön válaszolni. Együttes vita, együttes válaszadás. Ez az egyik. A másik, hogy az elvtársaknak, ha van, előbb adják meg kérdéseiket.

Van még egy kérdésünk a jelenlévőkhöz, hogy a Fock elvtárs által felolvasott levelek az a jelenlévőkhöz szól [sic!] információként. Nem volna helyes az SZKP felé sem, hogy mi az ő levelüket argumentáljuk, de szükséges volt megismertetni a KB-val az anyagot. Fock elvtárs megindokolta, hogy miért, de ennek az anyagnak külső felhasználása azért nem szükséges, mert vannak nekünk érveink enélkül is.

ELNÖK: A megállapodás értelmében először kérdések jönnének, ha vannak. Akinek kérdése van, jelentkezze először a kérdéssel, azt intézzük el, és azután indulna meg a vita. Kinek van az elvtársak közül kérdése? Szurdi elvtárs.

SZURDI elvtárs: Az apparátus munkatársait, az osztályok dolgozóit milyen mértékben tájékoztatták?

MAJOR elvtárs: Amiről itt szó van, az régebbi határozat? A régebbi határozatok és azóta való tapasztalatokról [sic!]. Azt szeretném megkérdeni, hogy a vita azt a célt szolgálja-e, ezeknek a tapasztalatoknak az alapján, ezeket a régi határozatokat részben vagy egészben módosítanunk kell-e?

ELNÖK: Van még kérdés? Nincs több kérdés. Az első kérdésre az a vélemény, hogy föltétlenül olyan vezető munkatársakat tájékoztatni kell róla, akik találkozni fognak ezzel az osztályon, de nem mindenkit.

KÁDÁR elvtárs: Ez sokkal egyszerűbb. Mondjuk, hogy megy ez a választott funkciók szerint, igaz? A tagság, az hétfőn délután értesüljön róla. Ez vonatkozik, akárhol dolgozik. Akinek van egy más választott tisztsége, megfelelő időpontban, mikor az megy. Nem egy olyan nagyon izgalmas kérdés ez.

...: [sic!] Az osztályon dolgozó politikai munkatársakat szombaton informálni kell. (Hangzavar)

ELNÖK: Nyugalom, nyugalom!

KÁDÁR elvtárs: Kezdi az apparátus a harcát. Én egyszerűen azt ajánlom, hogy az osztályvezető-helyetteseknek mondjuk meg hétfőn reggel, és a többinek hétfőn délelőtt. Itt van az egész apparátus. Mi történik, ha hétfőn délelőtt tudják meg? Hát járási titkárok is csak hétfőn délelőtt fogják megtudni. (Közbeszólás: Vasárnap nem fognak aludni.)

ELNÖK: Na, elvtársak, megindítjuk a vitát.

KÁDÁR elvtárs: Van egy régi határozat, amelyik úgy szól, hogy egy évig nem térhetnek haza, s most kell egy új határozat, hogy még mit kell csinálni.

(Közbeszólás: Módosul... Új határozat kell.)

KÁDÁR elvtárs: Nem módosul semmi. Most meg kell vitatni, hogy mit határozunk. Most már csak azt nem lehet javasolni, hogy egy féléven belül térjenek haza, mert az már elmúlt. Múltkorhoz képest.

ELNÖK: Ki kíván hozzászólni, elvtársak? Kossa, és utána Révész elvtárs?

KOSSA elvtárs: A Központi Vezetőségben³⁵ Kádár elvtárs azt mondta, hogy vezető funkcionáriusok között is van, lehetséges olyan primitív szemlélet, amelyik a mai helyzet fenntartását tartja szükségesnek. Én vállalom az ódiúmat annak, hogy ilyen primitív szemléletűnek tartsanak, mégis amellettt vagyok, hogy a Kádár elvtárs érvei nem egészen győztek meg arról, hogy éppen most kell végrehajtanunk. Az igaz, azzal én is egyetértettem, hogy meg kellene osztani a munkát.

KÁDÁR elvtárs: Nem erre értettem, hogy primitív szemlélet, hanem az, hogy a politikai centrumot hol látja.

(A felszólalás egy része érthetetlen az erős zaj miatt).

KOSSA elvtárs:... és most ahogy távolodunk, mind kevésbé így látják, és mindinkább érzik azért a gyöngeségek mellett is, hogy a párt a politikai irányításban mindinkább nagyobb szerepet kap. Most még...³⁶ abban, hogy most kellene ilyen változást létrehozni. Azért november 4. után, még most is, az, hogy Kádár-kormány, Kádár-rezsim meg nem tudom, miféle jelzőket használtak itten, az gúnyolódás volt, egy aláértékelés volt. Ezt lehet úgy is mondani, talán összehasonlítani, hogy valamikor parasztnak lenni szegény volt. Ha valakire azt mondták, hogy paraszt, bocsánat, nemcsak nadrágos emberre, hanem parasztra is, akkor a paraszt is... próbálta magát...³⁷ Ma mindenki paraszt akar lenni. Mindenki szívesen veszi, mert átváltozott a paraszti név gúnyos, vagy lebecsülő jelző, egy megbecsült foglalkozást, társadalmi osztályt jelentő jelzővé. Így vagyunk mi a Kádár-kormány jelzővel is. Amíg ez az első időben egy lebecsülő, aláértékelő megkülönböztetés volt, hozzáteszem, hogy az ország népe előtt, az, hogy Kádár-kormány, az máma, annak autoritása van. És ez nem, még szeretném mondani, ez nem afféle személyi kultusz, vagy nem tudom, miről van itten szó, hogy a Kádár elvtárs személyesen, de kétségtelen, hogy ennek... Hitele van, a nép, a nem politizáló, nem funkcionárius réteg, az most is csak a ... [sic!] Ha ez megváltozik, ebben politikai vonalvezetést, vonalvezetés-változást fog látni. Én azt hiszem, lehet, hogy kompromisszumot vagy közbeeső megoldást találunk.

Én úgy gondolom, hogy azt az elgondolást, hogy mentesítsük Kádár elvtársat a miniszterelnökségi munka döntő része alól, meg lehetne valósítani de facto, anélkül, hogy de jure változtassunk a főnálló (helyzetben). Senki nem kötelez bennünket arra, hogy Kádár elvtárs a munkáját délután 5 óráig a minisztertanácson és délután 5 óra után a pártban végezze. ... [sic!] és de facto vezesse Münnich elvtárs a minisztertanácsot. Mondjuk a maximum lenne, ami ilyen értelemben Kádár elvtársra hárulna, az, ami a minisztertanács elnökének a közvetlen feladata.

KÁDÁR elvtárs: Rengeteg a nemzetközi dolog; és vannak bizonyos tárgyalások, amiket a rang miatt csak a miniszterelnök végezhet.

KOSSA elvtárs: Én ezzel tisztában vagyok, Kádár elvtárs, de megmondom, azért nem győzött meg engem a felszólalás, amit felhozott érvet, mert nem tudom, hogy a hátrány nem több-e, mint az előny, amit Kádár elvtárs is felvetett itt az előbbieken. Nem tudom, hogy a ... [sic!] elvtárs hogy tekinti, de főt a funkcionáriusok között a politizálás még fontosabb... [sic!]

Arról van szó, hogy az emberek között egészen másképp néz ki ez a dolog, nagyon sok magyarázatot, agitációt, felvilágosító munkát követelne meg tőlünk, hogy megértessük, Kádár elvtárs nem-miniszterelnöksége nem jelent politikai vonalvezetés-változást az országban még akkor sem, ha Kádár elvtárs miniszterelnök... [sic!]

Ami a miniszterelnöki beszámolót illeti, azzal kapcsolatban, nem tudom, persze lehet, hogy csak fogalmazási zavar van, a Kádár elvtárs nem fejtette ki pontosan, amit gondolt. Arról van szó, hogy a szocializmus építésében, így kellene természetesen kifejtetni, hogy az ellenforradalom leverésének időszakában, mert most már azért a konszolidáció óta újra megyünk előre, nem arról van szó, hogy megtorpantunk és megálltunk.

KÁDÁR elvtárs: A szocializmus alapjainak lerakása, nem, ez félreértés. Nem, az falun, és én mondok valamit, ott vagyunk, ahol voltunk.

KOSSA elvtárs: Az igaz, de megtorpantunk az ellenforradalom leverésének időszaka alatt, de azóta éppen a szövetkezetek többségének újralakulása azt bizonyítja, hogy újra megindult a fejlődés, tehát ezt valahogyan így... [sic!] Szeretném, ha Kádár elvtárs a kormánybeszámolóban valamit beszélne a sajtóról. Elvtársak, én úgy gondolom, végre egyszer meg kellene értetni újságíró-körökkel, ha kívánjuk azt, hogy végre rend legyen, mert ami a sajtó körül van, elvtársak, nem akarok nagyon csúnya szavakat használni, de azt, hogy mernek az ember szájába adni egy nyilatkozatot, ha nem is látta az ember az illetőt. Lehet, hogy elhallgatott valahol valami személyes beszélgetést, és másnap az ember az újságban olvassa, hogy nyilatkozott az ember. És semmiféle olyan eszköz nincsen, hogy az ember kényszerítse, hogy meg is várja az újságíró az interjúhoz. Vagy ír az ember az újságnak egy választ, a miniszter, a kormánynak a tagja, egy az újság által fölvetett kérdésre, azoknak egyikét-másikat elhallgatják, ahol megmagyarázzuk, hogy miért nincs igaza és mennyire tévedett, de az utolsó részét, ahol megmondjuk, hogy bizonyos kérdésekben viszont igaza van, persze szó szerint leközlük. Hát azért, elvtársak, semmiféle újságíró ne cenzúrázza a kormány tagjának levelét vagy ne hozzák le, vagy ha lehozzák, hozzák le az egészet, de aszerint, mert ez kedvező

az újságíró részére, a második vagy az utolsó öt sorban elismerik, hogy bizonyos alapvető kérdésekben igaza van, azt lehozzák, a többit pedig elhagyják. Elvtársak, de nemcsak ez. Én megnéztem a Kállai elvtárs beszédét. Csak a KPM területén 23 újság jelenik meg. Persze hozzáteszem, ebben vannak hivatalos közlönyök is, vasúti, postai, hajózási, repülési. (Vita, hangzavar.)

Meg kell vizsgálni, kik helyezkedtek itt el, elvtársak. Azért végső fokon meg kellene mondani, hogy tudunk-e róla, hogy tudjuk-e azt, hogy a napilapokból, hogy a szemünk előtt lévő sajtóból... Azok, akik beszorultak ide, azok hozzák létre lényegében ezt a rengeteg lapot, mert mindegyik egzisztenciát akar magának teremteni, nem is beszélve arról, hogy tömegbázist is jelent nekik a saját politikai irányvonalához... [sic!] Egy kicsit át kellene gondolni a dolgot is a sajtóról. Megfelelő kritikával, amellet, hogy meg kellene mondani azt is, természetesen sokat javult a sajtó, igen sok jó cikk jelenik meg, ami segítséget, kritika ugyan, de ugyanakkor segítséget ad nekünk a vezetésben, de ugyanakkor egyik-másik legutóbbi sajtófogadáson bemutatták azt a Kisalföld című lapot, ami, nem tudom, a párt égisze alatt jelenik meg, de amelyiknek a hangja, ennél útszélibb hangot magyar újságban nem olvastam, elvtársak, ahogyan az írt dolgokról, nem beszélve arról, olyan belügyi dolgokat közölt, amit mink sehol nem hozunk nyilvánosságra, a Kisalföld lehozza, és ezt általánosította, de a mód, ahogy hozza. Kicsikét én azt hiszem, hogy azért is kell e kérdéssel foglalkozni, elvtársak, engem, megmondom, nem nagyon sért és nem háborodom fel, hogy a KPM területéről, hogy a magam portáján maradjak, mondjuk nem egészen pontosan az újságok.

Közbeszólás: Nana, azért 25 ezer vagon...

KOSSA elvtárs: Mikor megjelenik egy-egy cikk, amely egy-egy területet ki- veséz, és ott nem pontos, a tényekkel ellenkező állítások vannak, akkor a telefon, a panaszos levelek tucatjai követelik, hogy a miniszter rántsa ki a harci bárdot, és csináljon rendet a sajtóban. Persze olyan pontosak nemigen lehetünk, hogy minden szó pontosan a helyén legyen, és senkit ne sértsen meg, de a mainál pontosabb sajtószolgálatot, felelősségteljesebb kritikát kívánhatunk(?) ...nagyon sokszor az ember nem tudja, hogy kártevő, uszító szándékkal, vagy segítő szándékkal írták-e ezeket a cikkeket.

ELNÖK: Révész elvtárs.

RÉVÉSZ elvtárs: Egy kérdésben akarok csak felszólalni, lényegében egy kérdést akarok érinteni, a személyi kérdést, a saját személyemből veszem a példát, de ha már felszólalok, megmondom a véleményem az előző javaslatokkal kapcsolatban is. Szerintem időszerű és helyes ez az indoklás, amit Kádár elvtárs előadott az egyes funkciók... [sic!] Nagyon szükséges, hogy Kádár elvtárs és Kállai elvtárs is a párt munkáját, a párt vezető, irányító és ellenőrző tevékenységét erősítsék, mert sok az igény. Időszerű és alkalmas, a legalkalmasabb időpont most, (mert később) sokkal nehezebb lesz megérteni a párton belül is és a közvéleménnyel is. Egyetértek teljes mértékben a második javaslattal is, amely a Moszkvában tartózkodó volt vezetőkre vonatkozik, legfeljebb azt tehetném hozzá, hogy nem is olyan becsületes párttagok ezek mindnyájan. Előre kell bocsátanom, mielőtt a személyi kérdésre

rátérnék, hogy Kállai elvtárs engem hívatott, és megbeszélte velem az Ilku elvtárral kapcsolatos elgondolást, és én akkor végeredményben beleegyeztem, bár akkor a kérdés váratlanul és úgy vetődött fel – elmondom itt a beszélgetést –, hogy miniszternek, bár azt mondta és még a Benke elvtársnőt is mondta, és akkor én kezdtem meggyőzni Kállai elvtársat a véleményemről, hogy én a Benke elvtársnőt jobbnak tartom, gondolva, hogy sikerül ezzel az Ilku elvtársat megmenteni. Az is igaz, hogy a Kállai elvtárs azt is megmondta, hogy az előzetes vélemény, az elvtársak, a PB tagjai között az a vélemény, hogy az Ilku elvtársat akkor is elviszik, ha nem miniszternek. Szükség van ezt a dolgot megbeszélni. Azzal is egyetérték, hogy ezt a frontot, az értelmiségi, művelődési, közoktatási frontot meg kell erősíteni. Az után a 40 perces beszélgetés után, amikor én konkrétan már a Kaszás³⁸ elvtárral is beszélgettem az utódról, és a Marosán elvtárshoz is elmentem, sajnos azt kell kérnem, hogy a PB változtassa meg ezt a határozatát, és kérnem kell a Központi Vezetőség támogatását is, mert a mély meggyőződésem, hogy nem nyerünk azt, amit nyernénk ott [sic!], sokkal többet veszítünk. Sajnos, elvtársak, az a véleményem, jelenleg és a legközelebbi két-három évben, ezt határozottan állíthatom, nincs olyan kaliberű emberünk, akit mint politikai csoportfőnököt odaállíthatnánk.

És egy nagyon fontos kérdés. Akármilyen a szerepünk(?), most mi, a mi néphadseregünknek [sic!], akkor is ez egy olyan fontos hely, ahol csak komoly élet- és párttapasztalattal rendelkező elvtárs tud eredményesen dolgozni. Nem is beszélek most az általános műveltség, politikai műveltségről, Ilku elvtárs 20 éve tagja a pártnak, amellet kilenc éve van a hadseregben, azelőtt is volt már katona, úgy tudom, hogy tisztjelölt volt a csehszlovák hadseregben, elvégezte Ilku elvtárs nemcsak a legmagasabb katonai akadémiát 56 őszén, a Vorosilov Akadémiát, hanem velem együtt, úgy tudom, néhány éven keresztül komolyan foglalkozott harcászati, hadművelti kérdésekkel is, ami szintén nem közömbös tudás és képzettség annak, aki a néphadseregben lévő politikai munkát kell, hogy irányítsa. Mi alaposan megnéztük. Mi a Kaszás elvtárral is beszélünk, az Uszta elvtárral, a helyettesével, ... [sic!], Marosán elvtárral beszélgettem erről a kérdésről. Sajnos a helyzet az, hogy vannak nagyon tehetséges fiatal elvtársaink, de nem tudnám tiszta lelkiismerettel javasolni a pártvezetésnek, hogy politikai csoportvezetőnek tegyünk meg, és lehet, hogy én a saját kakasülöm szempontjából komorabbnak és sötétebbnek látom a helyzetet, de szerintem komoly, igen komoly hátrányai lennének a miniszteri beosztásnak. Amellet Ilku elvtárs beregszászi, Magyarországon 1945 óta van, a pedagógusi vonalon nincs ismerőse ezen a területen, mint pedagógus nem dolgozik már 20 év óta, és nem hiszem, hogy ne tudnánk Magyarországon találni olyan kommunista pedagógust, aki alkalmas volna egy miniszterhelyettesi – ott, ahol van három vagy négy helyettes még – állás betöltésére. Én határozottan állítom, felelősségem tudatában, hogy a hadseregnél jelenleg olyan személy, olyan kaliberű, mint az Ilku elvtárs, nem katonasági(?) ideál, ő is gyarló, mind mindnyájan gyarlók vagyunk, és mindnyájunknak vannak fogyatékoságai és hiányosságai. De sajnos a konkrét helyzet az, hogy nincs jelenleg olyan kaliberű emberünk, és mondom, lehet, hogy én sötétben látom, végzetes volna bizonyos szempontból, ami most... [sic!].

Mert a hadseregben a legközelebbi két évben a politikai, a pártmunka, a felvilágosító munkának igen-igen nagy szerepe van. Hát az eszmei zűrzavar nagy. A nacionalizmus, a sovinizmus és mondjuk meg, a szovjetellenesség maradványai, hiába, megvannak a kommunista elvtársak részéről is... És nagyon fontos, hogy a politikai csoportfőnökség élén olyan személy álljon, aki ismeri a különleges helyzetekből adódó sajátosságokat, és aki megfelelően tudja irányítani, igen jó, igen tehetséges, de fiatal, kevés élet- és pártmunka-tapasztalattal és egyes katonai tapasztalatokkal rendelkező politikai munkásokat... [sic!].

Ezért kérem én a Központi Vezetőséget konkrétan, hogy nézze meg még egyszer ezt a kérdést, és lehetőleg hagyja meg az Ilku elvtársat a jelenlegi beosztásában, ott ő sokkal több hasznot tud hajtani. Azt is megmondom, hogy az Ilku elvtárs nem is egész ember, százszázalékos, betegsége miatt. Nagyon sokat betegeskedik.

(Közbeszólás:Nem hagyjuk agyoncsapni.) De azzal a helyzetismerettel, amivel ő rendelkezik a hadseregben, el tudja látni eredményesen a jelenlegi beosztását. Nem hiszem, hogy egy másik helyen – amivel meg kell ismerkedni, ahol nincs meg a helyzetismeret – olyan eredményesen tudna dolgozni. Úgyhogy én még egyszer kérem, hogy... [sic!].

ELNÖK: Tömpe elvtárs.

TÖMPE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kádár elvtárs referátumával, a javaslatokkal egyetérték. Szeretném megjegyezni... a párt vezető szerepének megerősítésénél fontosabb nem lehet, erről többször volt szó, ugyanakkor bizonyos veszélyek, amiket Kádár elvtárs is fölemlített, a személyi változás következtében előállnak, én azonban úgy látom a dolgot, ha most a pártvezetés így megerősödik, olyan segítséget fog tudni adni a kormánynak, ami lehetővé teszi, hogy a kormány munkájában az a fejlődés, ami megindult, folytatódjék, és a kormány, mint Kádár elvtárs mondta is, nem egyes emberek elgondolása, érdekei, hanem tényleg az egész ország, a dolgozó milliók kormánya legyen. Azért szeretném ezt aláhúzni, mert a kormány egységét nemcsak az jelenti véleményem szerint, nemcsak arra kell törekedni, hogy mindenki a maga területén jól megoldja a feladatát, a kormány azért kormány, hogy a saját megoldásával, az egészszel, úgy foglalkozzon, hogy az befolyásolja az egyes tárcáknak, az egyes területeknek a munkáját. Én ezt azért tartom alapvetően fontosnak, mert gazdasági életünk, társadalmi életünk továbbfejlődésének alapvető feltétele. És ezt a személyi változás, a párt vezetésének megerősítése föltétlenül lehetővé teheti.

A másik kérdés, ami fölmerül, Kádár elvtárs parlamenti beszédében a szocialista építést a falun említeni fogja. Én azt hiszem, ezzel a fogalmazással azért is egyet lehet érteni, hogy a falu szocialista átalakítását, én a belső anyagokból, szóval nem közvetlenül ismerem, nem is ismerem a falut(?). Volt nagy fejlődés, azonban ez a fejlődés a termés betakarítása után nem folytatódott úgy, ahogy a termelősövetkezetek eredményei, a párt agrárpolitikája és általában az ország egészében a fejlődés folyik. Megtorpanás van. Sok minden aláhúzza és szükségessé teszi, hogy mi az ország népe előtt megmondjuk, hogy nem akarunk topogni ebben a helyzetben, szükségeseink, helyeseink és

eredményesek voltak a mezőgazdaság területén a párt és a kormány intézkedései. Emelték a termelést, objektíve olyan helyzetet teremtettek, hogy a megélvő termelősövetkezetek eredményei vetélkednek – ha jól tudom – az egyénilleg dolgozó parasztok eredményeivel, de ez nem elég, meg kell mondanunk, hogy egy helyben állunk, topogunk, megtorpantunk, és nagy erőfeszítés kell, tiszta vérátömlesztés kell. Most kell elmondanunk, én erről már többször beszéltem, védhetem magam, a Központi Bizottság előtt ilyen kérdésekről, nem énrólam van szó, hogy én most oda átmegek, hanem, ha nem mondjuk meg világosan a munkásosztály, a parasztság előtt, hogy mit hogy akarunk, hol tartunk, akkor sokkal nehezebben fog folyni ez a munka.

Végül Kádár elvtárs referátumának ahhoz a részéhez, ami az én beosztásomat illeti, én ezzel, elvtársak, egyetértek, nem mondom, hogy nem tudom milyen (Közbeszólás: Lelkesedéssel), nem lelkesedés, én megmondom őszintén, elvtársak, kis szorongással megek oda. És éppen azért Kádár elvtársnak az elvtársi, kommunista és emberi szavait köszönöm, mert ez jó beindítás, és én igyekezni fogok ott helytállni, és a kritikáját nem fogom elfelejteni, mint olyat, hogy a talpán jár az ember, ez kell. Kis szorongással megek oda, mert ott, ahol dolgoztam, ismerem az ottani viszonyokat, a személyi kapcsolatokat, de bízom abban, hogy a feladatomat, amivel megbíznak az elvtársak, ha segíteni fognak, a földművelés területén meg fogom tudni oldani.

Fock elvtárs referátumához kapcsolódva egyetértek a javaslattal, helyesnek tartom, és meg kell mondjam, hogy őszintén meglep Hegedüsnek – én nem ismertem ezeket a dolgokat – az állásfoglalása, mert valami mást gondoltam ő róla. De jó, hogy a Központi Bizottság tagjai világosan látják és illúziók nem élnek benne, hogy itt bizony sem lebecsülni, sem túlbecsülni nem lehet a kérdést, hanem számolni kell bizonyos olyan harcra, amely nyilván a Központi Bizottság álláspontjának a győzelmével fog járni. Nem őket illetően, a pár személyt, hanem hogy a munkások, a párttagság, a dolgozók a mi áramunkban fognak tovább is haladni. Elvtársak, engedjék meg, hogy ezen túl valamivel hosszabban az 1958-as tervvel kapcsolatban elmondjak pár dolgot, én eléggé fölkészültem. Itt Kádár elvtárs referátumában pár szó esett arról, hogy ez itt alapvető, fontos dolog, és a pártszervezetek, szakszervezetek mindennapi munkájában élővé kell válnia, hogy végre tudjuk hajtani... lássuk, hogy miről van szó. Engedjék meg, elvtársak, hogy én azt mondjam, hogy hiányolom, bár tudom, hogy objektíve nem volt lehetséges, de mégis hiányolom, hogy ez a terv nem került ide legalább fő körvonalában a döntés előtt a Központi Bizottság elé. Azért említem, elvtársak, amit én tudok a tervről, ismétlem, én egypár dolgot tudtam megnézni, lehet, hogy vannak tévedések benne, a tervet én jónak tartom, reálisnak, teljesíthetőnek és túlteljesíthetőnek, de olyannak tartom, hogy ehhez nagyon komoly erőfeszítések kellenek.

Azért is említem én ezt most, mert a hároméves terv, bár rajta van a programon, kell, hogy időben úgy kerüljön ide a Központi Bizottság elé, hogy érdeemben lehessen hosszászólni. Amit én mondani akarok, az elsősorban az, hogy az 57-es tervek eredményei is bizonyítják, hogy a munkásosztályban és a dolgozó népben mélyen élnek a szocializmus építésének gyökerei. Ezt azért szeretném aláhúzni, mert ilyen zavar után nem lehet béremelés és egyéb ilyen előnyök közepette csak úgy nekiállni a munkának, ha nincsenek belül-

ről meggyőződve arról, hogy amerre haladnak, az nemcsak egyénileg jó, most jó, hanem perspektívában is. Gazdasági alátámasztása ez annak a politikai konszolidációnak és bizonyíték énelöttem arra, hogy a mi népünkben, a mi munkásosztályunkban itt a szocializmusnak mély gyökerei vannak.

Másodszor alá kell húzni, hogy ezek az eredmények bizonyítják, hogy valamennyire élni tudtunk azzal a segítséggel, amit a proletár internacionalizmus alapján a Szovjetuniótól és a baráti országoktól kaptunk. És bizonyítják az eredmények azt is, hogy a pártnak és a kormánynak a politikája helyes.

Szeretnék azonban rámutatni arra, hogy mi már az ellenforradalom előtt is azon az úton voltunk gazdasági területen, érzésekben, hogy a fejlődés, a szocialista építés viszonylag sima fejlődését akadályozó tényezők közül nagyon fontosakat felfedtünk, és egy sor kísérlet folyt, hogy az anyagi érdekeltiséget, a munkás, az üzem, a népgazdaság egészének anyagi érdekeltiségét a jobb, olcsóbb, magasabb termelés érdekében biztosítsuk, nemcsak a Duna Cipőgyárban, nemcsak egyes állami gazdaságokban, szóval nemcsak egyes üzemekben, de a faiparban, az erdőgazdaságokban, az ipar ágazataiban is bizonyítani tudtuk, hogy felfedett hibákból, módszerbeli hibákból le lehet vonni a helyes következtetéseket, és következetes munkával be lehet bizonyítani, hogy előre lehet haladni.

Ezek az eredmények, amiket mi elértünk, én ezt tartom fontosnak elmondani, mert 58-ban tovább kell folytatni a tervünk teljesítése érdekében azt az utat, hogy kutassuk és keressük a gazdasági életben a zökkenőket, azokat elkerüljük, és az anyagi érdekeltiséget, alapvető rugóját a termelésnek, a gazdasági életnek, azt úgy mozgassuk, ahogy ez szükséges. Az ellenforradalom meg a revizionizmus eltorzította ezeket a dolgokat, a munkástanácsok tevékenysége, függetlensége, nem kell, hogy példákat hozzak, ismerik az elvtársak eléggé. Múlt évben, 57-ben a pártnak és a kormánynak a helyes gazdasági intézkedéseit, célkitűzéseit alátámasztotta nemcsak a segítség, hanem a munkásosztálynak a hozzáállása is a dolgokhoz. És akkor az eredmények meglepőek voltak. A szénbányászattól kezdve a felvásárlásig azt hiszem, mindenkit megleptek az eredmények, és a lényeg, amiért ebben a kérdésben felszólalok, hogy ez a gazdasági vezetést is meglepte. A nem egységes gazdasági vezetést meglepték az eredmények, nem tudták kihasználni azokat a nagy lehetőségeket, amelyek 1957-ben ebből a helyzetből adódtak. Annak ellenére nem tudták kihasználni az illető gazdasági vezetők, hogy a pártnak jó határozatai voltak, helyes határozatai voltak, már 1956 november–decemberében volt elgondolás, hogy hogyan menjünk előre, a munkásosztály hozzálátott a munkához, nagy eredmények születtek. Ahelyett, hogy ezeket a nagy lehetőségeket szigorú következetességgel felhasználták volna a 3 éves terv javára, ahelyett, hogy az ellenforradalom előtt már kialakult módszereket továbbfejlesztették volna és alkalmazták volna, mert nem volt céltudat és következetesség és fegyelem, mindezt elmulasztották. Ugyanakkor, amikor 57-ben nagyon nagyok az eredményeink, azt sem szabad elfelejteni, hogy 57-ben a legmagasabbak a befejezetlen beruházások. 13 milliárdot érnek el. És a beruházások kérdése nem közömbös, nem egy napi kérdés, az a népgazdaság irányát, jövőjét hivatott biztosítani. 1957-ben a nagyon nagy eredmények mellett, nem szabad elfelejteni, hogy a második félévben már világos volt, hogy szétfolynak a beruházások, az első félév már mutatta, hogy 13 milliárd a befeje-

zetlen beruházás, akkor másfél milliárdot még az építőipar elcsúsztatott. Eltűnt másfél milliárd abból a kevésből, ami erre a célra volt, és az a 90 ezer tonna hengerelt áru, amely félkész formában, nem szükséges árukompone ns, alumínium, ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a Szovjetunió áldozatot hozott, és mi ezt rosszul használtuk fel, és még egy sorozat dolog, amire gondolni kell ahhoz, hogy ha az eredményekre gondolunk, gondolni kell ezekre azért, hogy az 1958-as tervet megalapozzuk és teljesítsük, végrehajtsuk. Itt, elvtársak, én úgy látom, hogy az 1958-as terv az nagyon feszített, végrehajtható, túl is teljesíthető, a feszítettsége alapvetően azért van, mert nagyon sok objektív tényezőtől függ. A jelenlegi helyzet az, hogy válság van, valami válság jelei mutatkoznak a kapitalista világban, az alapanyagárak esnek, tehát importot ma viszonylag könnyen adnak, importot ma könnyen lehet szerezni. Ma még a termékek árai a kapitalista világban stabilak. Most a tervben elő van írva, hogy 120 millió devizaforint lesz az év végére a kapitalista adósság. A terv előírja azt is, hogy év közben ez magasabb lesz, ez természetes. Most ennek a másik oldala, nem tudom, összesen mennyi importot hozunk be, az importot exporttal fizetjük, és hogyha az export idejére, ez a második félév, különösen a második félévnek az utolsó negyede, az export idejére a kapitalista világban a válság eléri a készáruk árát is, a termékek árát is, akkor mi a betervezett áron alul vagyunk kénytelenek eladni az exporttermékeket. Ez az egyik nagyon komoly dolog, ehhez most az lenne a jó, ha a mi külkereskedelmünk már most eladná az 1958-as exportot. Szóval kereskedni kell, nagyon komoly, magas szinten kereskedni kell.

A másik, ami a mezőgazdaságot illeti. Reméljük, hogy jó termésünk lesz, úgy néz ki. Talán az időjárás, a madárjások is ilyet mondanak, de van, elvtársak, még más olyan tényező, amivel számolnunk kell, és ami arra kötelez bennünket, hogy az 58-as tervvel nagyon sokat foglalkozunk. És szeretném még azt is hozzátenni, hogy az 1957-es tervnek ilyen teljesítése a politikai konszolidációt gazdaságilag nagyon alapvetően alátámasztotta. Az 1958-as tervek teljesítése megszilárdítja tovább, de akármelyik részének a végre nem hajtása, mondjuk a külkereskedelmi részének a végre nem hajtása, az közvetetten gyengíti a hatalmat, és elvtársak, ezt ugye mi nem tűrhetjük, ebbe mi nem mehetünk semmi körülmények között bele. Az 1958-as terv az egy feszített terv, azonban jól indulunk anyagellátottsággal, soha úgy terv még biztosítva nem volt, mint most. Az import lehetőség (hát tavaly pl.).

KÁDÁR elvtárs: Az 58-as kicsit rosszabb.

TÖMPE elvtárs: Kicsit rosszabb. Az importlehetőségek elég jók, a terv belső arányainak a tendenciája helyes, a szerkezeti változások irányába megy, és a munkásosztály s a dolgozók nagyon nagy lendületben vannak, ami nem egy lebecsülendő, hanem nagyon elgondolkoztató dolog. És jó hatást gyakorolt a népgazdaság egészére. Most elvtársak, ahhoz, hogy tovább tudjunk menni, hangsúlyozom, hogy a legszigorúbb gazdálkodásra van szükség, és én nagyon örülök annak, amit Kádár elvtárs mondott, és közben hallottam, hogy megbíztak elvtársakat, hogy a gazdaság területén egységes és szigorú vezetést érvényesüljön. A tervben pl. a beruházás, amiről beszéltem, 13 milliárd, befejezetlen beruházás van. Most azt hiszem, 11 milliárd beruházás lesz az új tervben. De nincs meghatározva, elvtársak a tervben, hogy hol lesznek ezek a

beruházások. Ha megvannak, én ennek örülök, de nem tudom, én ezt ismerem, ez egy nagyon nehéz kérdés, de ha nem teremtünk rendet, elfolyhat ez a pénz is. A tervben lévő nehézségek véleményem szerint nem hibái a tervnek, hanem csak arra mutatnak rá, hogy a terv nem egészen olyan körülmények között született, ahogy ezt a párt előírta, s talán érdemes azt is megmondani, hogy elkészült a terv, és a számlát a Szovjetunióknak nyújtották be. Ez nyilván nem ment, elvtársak, ezt tudjuk, mert mi a Szovjetuniótól 59–60 és 61-ben visszatérülő beruházásra kaptunk pénzt és a jelenlegi 120 millió devizaforint szabad valutát. Az a véleményem, hogy a párt és a kormány gazdaságpolitikájának végrehajtása, gyakorlati végrehajtása érdekében föltétlenül biztosítani kell fölül és minden szinten a legszigorúbb vezetést, következeteséget és ellenőrzést. Szükség van alapvetően arra, hogy időben szülessen meg és legyen ismert az elgondolás az 58-as éven túli feladatokat illetően. Az 58-as tervet végrehajtani úgy, hogy nem tudjuk, mi lesz 1960-ban és 61-ben, eredményesen nem lehet. Azonkívül azért is szükséges, hogy gyorsan ez a szilárd, határozott vezetés életbe lépjen, mert a tervet el fogják fogadni, törvény lesz a tervből január végével. Most az üzemekben, a mezőgazdaságban, az életben kint még a múlt évi laza módszerekkel folyik a munka, ugyanakkor a tervnek nagyon szigorú előírásai vannak. Tehát nagyon szükséges, hogy gyorsan olyan vezetés érvényesüljön, amely biztosítja az alapvető különbséget. 58-ban nem külföldi segélyek azok, amelyek a terv egyensúlyát biztosítják, hanem a saját erőnk, amiről mi meggyőződünk.

ELNÖK: Következik Nezvál elvtárs.

NEZVÁL elvtárs: Tisztelt Központi Vezetőség! Úgy gondolom, hogy néhány kérdésre, amely a Kádár elvtárs referátuma alapján minket érdekelt, mégis reflektálni kellene.

Elsősorban arra, hogy helyes-e ez a személyi politika, amelyet a kormányban és a pártban mi most követni kívánunk. Én megmondom őszintén, hogy a legutóbbi központi vezetőségi ülést megelőzően a Központi Vezetőségen hallottam arról, hogy ilyen változás lesz, mert ezt megelőzően hát suttoztak róla, de közvetlenül nem volt róla tudomásom. Magamban is felötlött az, hogy helyes lesz-e egy ilyen politikai változás a vezetést illetően, és képesek leszünk-e mi a kormányt úgy irányítani, ahogyan az Kádár elvtárs vezetésével megvolt. El kell ismerni, hogy nemzetközileg a Kádár-kormány, mint a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány vezetője [sic!] néven ismerik a mi ellenforradalom leverése utáni kormányzásunkat, és ennek komoly tekintélye van, és én azt hiszem, hogy ez a személyi változás ezt nem ronthatja le akkor, hogyha megfelelő erősítést kapunk mi a párt részéről.

Én azt hiszem, hogy mindegyikünknek el kell ismernie azt, hogy sajnos a párt részéről nem volt meg az az irányítás és vezetés, amely szükséges lett volna, hogy a gazdasági programok, a gazdasági élet minden területén a párt megfelelő alátámasztást tudjon adni. Megmondom őszintén, hogy ez nemcsak a Központi Vezetőség felé [sic!], hanem a Titkárság mint olyan sem volt képes, és az osztályok sem voltak olyanok, hogy képesek lettek volna nekünk megfelelő politikai alátámasztást adni a gazdasági munkához. És hogyha ezt láncszerűen leviszem, ez így volt a megyei pártbizottságoknál, és igen súlyosan így néz ki az alsóbb szerveknél is. A gazdasági program alátámasztá-

sára, a párt politikájának az érvényesítésére a legjobb módszer, ha a pártszervezet jól működik. A pártszervezetek jó működéséhez pedig megfelelő vezetésre van szükség, és én azt hiszem, hogy az időpont is alkalmas ahhoz, hogy ezt gyakorlatilag megvalósítsuk. Én úgy gondolom, ha a Politikai Bizottság és az egész vezetés megerősödik, akkor a gazdasági életünk és így a Minisztertanács munkájához megfelelő segítséget fog adni, mert lesz idő a Politikai Bizottságban tárgyalni az összes gazdasági főbb, jelentős problémáknak a megvitatására. Megmondom az összes szintén, hogy egyetértek a Kádár elvtárral abban, hogy vittünk mi olyan javaslatokat a Politikai Bizottság elé, amelyek kialakultak olyan végső formában, amelyből aztán valamit a gyakorlatban meg lehet valósítani, ha ezt mi jobban el tudjuk készíteni, akkor a kormány részére megvan a lehetőség, hogy jobb anyagot és gördülékenyebb anyagot tudjon tárgyalni, és garancia pedig megvan arra, hogy mint államminiszterek, az elvtársak ott segítsenek ebben a munkában.

Én épp ezért egyetértek ennek a feladatnak ily módon való kialakításával, az időpontot pedig egyenesen helyesnek tartom politikai szempontból. Először azért, hogy a gazdasági év elején történik meg és program kiadásával egy időben. Másodsorban pedig nem utolsó az a kérdés, amit a múlt központi vezetőségi ülésen tárgyaltunk, aminek politikai hatása lesz, ezt mindannyiunk számára el kell könyvelni, hogy itten politikai változás nem lesz, hanem ezt a politikát, amit eddig a párt és a kormány folytatott, mi a gyakorlatban érvényesíteni fogjuk. Ez volt az egyik kérdés.

A másik kérdés, amit fölvetett a Kádár elvtárs, hogy kialakult különféle elgondolás, hogy milyen legyen a gazdasági politikánk mellett az a kérdés, hogy most vagy később csináljunk választást, és milyen legyen. Én egy-két kérdést szeretnék ezzel kapcsolatosan fölemlíteni. Én tudom, hogy vannak elvtársak, akik – én nem akarok megsérteni senkit természetesen, mert hiszen mindenki megmondhatja a véleményét, majd ha lesz döntés, akkor egységesen fogjuk végrehajtani, de van differencia, és nézeteltérés vagy más elgondolás abban, hogy a választást az 1956. május és júniusban az engedékeny és a decentralizálás felé húzó politika szellemében akarják kialakítani, mégpedig úgy, hogy hagyjanak fel az eddigi lajstromos választással, és hoznánk egy ilyen egyéni decentralizált választási módszert, mert az sokkal demokratikusabb. Van ebben igazság, hogy sokkal demokratikusabb, csak azt szeretném fölvetni, hogy szükségünk van-e nekünk most arra, hogy felbolygassunk most egy ilyen választási rendszert, mert ezt az 1956. júliusi és a később a revizionisták és az ellenforradalom alapján kialakított állásfoglalás után énszerintem ez nem sérti a polgároknak a demokráciáját, hogy lajstromos volt a választás vagy egyéni lesz. Hát nehézségek vannak abban, hogy a törvényben, hogyha beiktatjuk, amit az alkotmány előír, hogy vissza lehet hívni a képviselőket, nehezebb egy lajstromos választási formán visszahívott képviselőnek a gyakorlati lebonyolítása[sic!], de én azt hiszem, hogy nem ez most a legdöntőbb, és én meg vagyok róla győződve, hogyha ezt a kérdést vizsgáljuk, akkor ebben sokoldalúan kell vizsgálni a politikai állásfoglalást, mert én azt hiszem, hogy az év végére együtt a tanácsokéval meg lehet oldani, még akkor is, hogyha a tanácsok választási szervezete az ilyen decentralizált, tehát egyéni formában alakult is ki.

Most utolsónak pedig a kint lévő volt vezetőkkel kapcsolatos kérdések, amit a Fock elvtárs referált. Én azt hiszem, hogy nem lehet kétségünk abban,

hogya ismerjük az eddigi pályafutásukat, ezeknek az elvtársaknak, akkor nekünk föl kell készülni arra, hogy ebből nekünk itthon lesznek, lehetnek kellemtelenségeink. Mert az eddigi munkásságuk arra enged következtetni, hogy ilyen politikai nézeteket vallanak, mint ami a jelentésből is kiderül, és én azt is megmondom az elvtársaknak, hogy itthon is van tábora ennek a politikának, ezeknek a volt vezetőknek, és nekünk fel kell készülni arra, hogy meg kell mérkőzni, és én meg vagyok róla győződve, hogy mi a párttagságunkat és a becsületes polgárokat ide fogjuk állítani, annak a politikának az irányába, amit folytatni kívánunk, és ha velük szembe kell helyezkedni, akkor mi képesek leszünk, és meg fogjuk vívni azt a harcot, amit mi a párt egységének érdekében meg tudunk vívni. De azért föl szeretném vetni az elvtársaknak azt, hogy én nem vagyok ennyire meglegedve, vagyis megnyugodva, hogy kézlegyintéssel, mint ahogy Fock elvtárs is mondta, ilyenek is vannak, én megmondom, elvtársak, nekünk a Központi Ellenőrző Bizottságban két volt párttagot ki kellett zárni, akiknek ugyanez a nézetük itthon, amit onnét sugároznak, és ezek a levelezések és ilyen kapcsolatok ebből adódnak, és ilyen politikát folytatnak. Tehát van bizonyos talaj, amin nekünk föltétlenül változtatni kell, és ezekkel a legszigorúbban és legkíméletlenebbül kell eljárni. Nem engedhetjük meg, hogy a kialakult pártegységet bármilyen formában is meg lehessen lazítani, mert ezt mi nem tudjuk eltérni.

Ennek van egy másik oldala, amit föl szeretnék vetni, ami már nem a volt vezetőkkel függ össze, hanem összefügg a frakciókkal. A legutóbbi évek alapján ez a nagy enyhesség, ami bekövetkezett, a nagy rehabilitációs lázban ugyanis hovatovább odajutunk, hogy ezeknek a volt frakcióknak majdnem minden tagját visszavettük valamilyen formában a pártba, és kezd kialakulni egy olyan nézet, hogy tulajdonképpen a frakciózás nem is volt olyan bűn, hiszen már mind párttag, elmúlt az a veszély, ami ezeknek a frakcióknak a politikájából adódott, hiszen már a Deményen³⁹ kívül majdnem mindenki párttag, és így az a veszély, amit a frakciózás jelentett, pedig azt hiszem előtűnk, akik itt ülünk, nem kétséges, hogy a párt egységének a megbontásával a frakciózás milyen (bűnöket) és károkat és mélységes szenvedést okozott azért, mert lebuktatták a pártot, vezetőit és funkcionáriusait, mert szemben álltak a politikánkkal, és én arra hívnám fel a figyelmét, elsősorban a Politikai Bizottságnak, hogy kell foglalkozni ezzel akár oktatás vonalán, amit majd most folytatunk, akár a pártszervezetek felé, hogy azért ezt a nézetet, ami most kezd kialakulni, nem szabad tartani, és ez két oldalról szerintem nagyobb veszélyt jelent, mint hogy kézlegyintéssel elintézni lehessen.

Én megmondom őszintén, legjobban szeretném, hogyha ezek a volt vezetők egyáltalán nem jönnének haza, de mivel a politikai helyzetből, az itteni vezetésből adódó, részszerépükből adódó hibák azok tényleg hibák voltak, és ha most az évnek a második felében ezek mégis hazajönnek, én meg vagyok róla győződve, hogy a hiszékeny emberek, akik sajnálják, azok rá fognak jönni arra, hogy a párt határozata helyes volt, és hogy velük szemben bizonyos rendszabályokat hozott a Központi Vezetőség [sic!], azok méltányosak voltak, és mi semmiféle retorziót nem alkalmaztunk, de azt is meg fogják látni az elvtársak, hogy ez a szünidő, ameddig kikapcsoltuk az itteni vezetésből, azok szükségesegek voltak, mert másképpen a pártegységet nem tudtuk volna helyreállítani semmilyen körülmények között sem.

DÖGEI elvtárs: (A felszólalás első néhány mondata érthetetlen.)

Nekem az a véleményem, hogyha a Kádár elvtárs a miniszterelnökséget, ugye, átadja... Biztos, hogy ennek átmenetileg nem pozitív lesz a hatása. Legyünk őszinték. Első hallásra az emberek idegeskednek majd, lesz itt valami változás vagy nem lesz. De ennek ellenére én azt hiszem, hogy helyes, ha ez megtörténik. Mert perspektívában a későbbiek során viszont a pozitív oldala fog ennek jelentkezni éppen a vezetés és az irányítás szempontjából.

Kádár elvtárs említette, hogy a ... [sic!] terén is a vezetésben vannak harcolók, kétségtelenül vannak ... [sic!] nem azért van ez az én megítélésem szerint, mert ott a vezetés nem egységes. A fő kérdésekben egységesek vagyunk. Inkább ott van az én megítélésem szerint a baj, hogy nincs kellő pártirányítású felelős [sic!]. Ennek a hiányát én is érzem, munkatársaim is. Ezért gondolom én, helyes, hogyha ezt megcsináljuk, de valószínű, hogy más területen is ugyanez van, beszéltünk is egymással. Ami azt a kérdést illeti, hogy a Tömpe elvtárs odajön, méregpohárral fogadják-e vagy nem, megítélésem szerint nem méregpohárral fogadják, mert ennek ugyan nincs alapja, hogy ez így legyen, meggyőződésem az, hogy segíteni fog ez nekünk is, erősíti a szálakat, így ítélem meg ezt a kérdést. Mert, hogy véleményem szerint helyesebb volna, ha előre is megbeszelnénk, úgy a hibáink körüli felszólalásokat és a változásokat is. Egyszerűen itt hallhatjuk először. Ez nem egy nagy dolog, itt csak felvetem, jobb volna, ha módszeresebben csinálnánk ezt a programot, én a jövőre vonatkozóan mondom ezt.

A másik kérdés a kint lévő volt vezetőknek a dolga. Mindenekelőtt helyes-e, ha úgy határozunk, ahogy itt volt szó. Megítélésem szerint helyes. Most, amíg le nem zárul ez a másik ügy, amiről itt a múltkor beszéltünk, addig hazahozni, hazaengedni őket, először is az jönne ki belőle, amit a Fock elvtárs is mondott, hogy náluk nélkül ezt nem merjük megcsinálni, de ezen túlmenően zavart okozna olyan értelemben is, azzal kapcsolatban is lesznek majd zökkenők. Erre fel is készültek (ellenségeink). De biztos, hogy erős kézzel kezdik előlről. Úgy-hogy én amellettt vagyok, az a véleményem, hogy helyes (úgy szerkeszteni) a javaslatot, hogy abban az időpontban jöjjenek haza... Lesz-e nehézség, ha hazajönnek abban az időben? Szerintem lesz. De ez a nehézség megítélésem szerint olyan természetű lesz, hogy mi azzal meg tudnánk birkózni. Nem lenne helyes, ha olyan könnyelműen fognánk fel a dolgot, legyintve rá, de az sem lenne helyes, ha úgy tekintenénk ezt, mint olyat, amivel mi nem tudunk megbirkózni, annak rendje-módja szerint, ahogy majd felvetődnek a bajok(?).

A harmadik kérdés, amit fölvetnék, a mezőgazdaság szocialista átszervezése. Röviden az én véleményem az, főleg azért, mert itt fölvetődött, hogy van megtorpanás vagy nincs megtorpanás. Az én megítélésem szerint...

KÁDÁR elvtárs (közbeszólás): A Tömpe elvtárs a közelmúltról beszélt. Még egyszer szeretném mondani, hogy én azt vettem össze, hogy mondjuk a múlt 56 nyarán hol álltunk, és most hol állunk. Arra mondtam én sommásan, hogy megtorpanunk, hogy kb. azon a nívón vagyunk. Bizonyos kedvező pozíciók is vannak, de vannak gyöngébbek. De kb. azon a nívón vagyunk a mezőgazdaság szempontjából.

DÖGEI elvtárs: A mezőgazdasági termelés oldaláról ez az év rendkívül jó volt. Ebbe az időjárásán kívül, hogy az kedvező volt, kétségtelen, hogy az

alapvető, a döntő a helyes gazdaságpolitika. Mert azért, ha ez nincs, akkor az időjárás egymagában nem viszi tovább az ügyet.

A termelőszövetkezetek megerősödtek, ami megmaradt, amit pedig az ellenforradalom szétvert, annak jelentős része újjászerveződött, az is erősödött. A termelőszövetkezetek termelési eredménye országosan ebben az évben lényegesen meghaladja a környező egyéni gazdaságokat termésátlagban. A jövedelem szempontjából is, amit kiosztanak a tagoknak, ott is van előrehaladás, mert amíg a múlt évben 9 és fél ezer forint volt, amit a közösből osztottunk, most 11 500. Ehhez jön még a háztáji.

De ami május óta illeti a fejlődést, ezzel azért ugye, nagyon szerintem nem dicsekedhetünk. Mi jellemzi május óta a helyzetet? Az, hogy a taglétszám mintegy 3800-zal nőtt, mert kilépés és belépés is volt. És a földterület pedig 4623 nagyholddal. Most mit mutat ez? Azt mutatja, hogy a belépések, a belépők általában vagy földnélküliek, vagy nagyon kevés földdel rendelkeznek. És itt mindjárt föl kell figyelni arra, hogy ha ez így folytatódna, akkor ennek következménye lenne, hogy az egy tagra eső földterület annyira lecsökkenne, hogy aztán az nem tudná biztosítani sem a megfelelő munkákat, sem a megfelelő jövedelmet. Következésképpen időbeli visszaesést jelent, úgyhogy erre nagyon vigyázni kell. Az a körülmény, hogy nem megy ez kellően – már a szövetkezetek fejlődése –, szerintem két alapvető oka van. Egyik a propagandánk hiányossága, sajtó, rádió és egyéb vonatkozásban. De nemcsak ez az egy van, az én megítélésem szerint. Hanem ennél inkább még súlyosabban esik latba a gazdasági helyzet. Tudniillik a beszolgáltatás eltörlése következtében jelentős anyagi előnyökhöz jutottak, és elsősorban az egyéni parasztok, azon belül is elsősorban a módosabb parasztok. No de most ez olyan irányban orientálta a gondolkodásukat, hogyha még korábban a szövetkezés felé gondolt is, most mondja, jó egyénileg gazdálkodni, tegyük félre azt a szövetkezetet. Ezért nagyon helyes lenne, hogyha Kádár elvtárs a beszámolójában határozottan aláhúzná ezt a kérdést, mondjuk hasonlóan, mint ahogy Barta is tette ezt múltkor a szövetkezetnél.

Még egy kérdést vetnék fel ezzel kapcsolatban, ami engem aggaszt. Éspedig az, hogy jók-e azok a számítások, amiket a Tervhivatal, a Pénzügyminisztérium végez a paraszti vásárlóerő tekintetében. Ha jók a számítások, akkor az én aggályom felesleges. De ha nem jók a számítások, és nekem ilyen aggályaim vannak, akkor előállhat az a helyzet, hogy a nagyobb vásárlóerő halmozódik fel ott künn, mint amire számítunk, és akkor ha eljön a begyűjtés ideje, a felvásárlás ideje, a felvásárlásnál igen komoly nehézségeink lesznek, mert ha ott felesleges pénz van, akkor nem fogja az áruját eladni. Úgyhogy ilyen aggályaim vannak, és én javasolnám, hogy ne sajnáljuk az időt és a fáradságot, nézzük meg ezt a kérdést alaposan.

ELNÖK: Sándor elvtárs.

SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az első napirenddel kapcsolatban, a Politikai Bizottság beszámolójával, a javaslatokkal egy kérdés kivételével egyetértetek. Melyik kérdéssel vitatkozom?

Szerintem az a gondolat, hogy belül a szétválasztást végre kell hajtani, én ezzel teljesen, elvileg-politikailag egyetértetek, egyetértetek olyan vonatkozásban is, amit Kádár elvtárs kihangsúlyozott, aláhúzott, hogy a párt vezető szerepét

nekünk növelnünk, erősíteniünk kell. Másrészt teljesen egyetértek azzal a kritikával, ami az apparátus felé elhangzott. Magam is érzem, tudom, hogy milyen nagy jelentősége lesz annak, hogy a párt Központi Bizottság Titkársága teljességgel a párt kérdéseit sokkal következetesebben, erőteljesebben fogja tudni irányítani, kézben tartani. Úgyhogy ilyen vonatkozásban is én, mint az egyik osztály vezetője, egyetértek azzal az elgondolással, amit Kádár elvtárs felvetett, és egyetértek azokkal a személyi javaslatokkal is, amiket ezzel kapcsolatban a Politikai Bizottság előterjesztett.

Egyetlen gondolat nem tudok egyetérteni, ez az időpont kérdése, annak ellenére, hogy olyan érzésem volt, mintha Kádár elvtárs beszámolója ezt a kérdést igyekezett volna leegyszerűsíteni. Én azt hiszem, az előttem szólók felvetették, hogy nem vagyunk hívei a személyi kultusznak, sőt megbántuk megszemenőleg, ez ellen harcolni, küzdeni kell, de kétségtelen, ma a magyar politikai életben a tömegek előtt a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány nem mint Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány jelentkezik elsődlegesen, hanem mint már előttem is megemlítették, mint Kádár-kormány. Úgyhogy nekünk lényegében a tömegekben ezt [a] véleményt, ezt az álláspontot figyelembe kell venni. Másrészt a beszámoló ugyan utalt [sic!], de ismert előttünk a jelen politikai helyzet, az elkövetkezendő idők feladatai. Kétségtelen, a legutóbbi Központi Bizottság zárt ülése megállapította, hogy az elkövetkezendő időkben, ami a magyar belpolitikai helyzetet illeti, bizonyos kiéleződésre kell és lehet számítani. De viszont, amikor ezt az időpontot meghatározzuk, feltétlenül ezt a tényezőt figyelembe kell venni. Másrészt, elvtársak, a tömegek részéről megvan az a jogos kíváncsi, óhaj, ami a politikai életben is kell, hogy számunkra irányadó legyen, hogy meg legyen a törekvés a stabilitásra.

Tudjuk, hogy – azt hiszem Kádár elvtárs szavait idézve – egy alkalommal úgy értékelte az elmúlt idők politikai helyzetét, hogy az ismert négy okon kívül, amit a Központi Bizottság 1956. decemberi határozata megállapított, az ellenforradalom okai között ott szerepelt, elvtársak, hogy a párt az elmúlt évek hibás, helytelen politikája következtében, az úgynevezett buktatók következtében elvesztette párttagságunk, dolgozó népünk bizalmát, mert tudjuk 53 júniusában ezt mondani, 54-ben az ellenkezőjét, ezt lehet még folytatni 1956. október 23-ig. Úgyhogy a tömegekben feltétlenül megvan az a kíváncsi, óhaj, hogy megteremtjük a stabilitást. Nemigen szeretik a széles dolgozó tömegek az állandó változást. Nos, elvtársak, én nem akarom hosszán, részletesen ezt a gondolatot elemezni.

Bennem felvetődik ez a kérdés, amennyiben nem értek egyet az időponttal, milyen időpontot javasolok. Elvtársak, változatlanul az a véleményem, és úgy éreztem, hogy az a megjegyzés, amit Kádár elvtárs a beszámolóban tett, hogy felém is vonatkozik, össze kívánja kapcsolni ezt a változást a választások kérdésével. Nem arra gondolok, elvtársak, a választások időpontjánál, hogy ez ilyen politikai praktika szempontjából, hogy jelenleg jobb a politikai helyzet, jobb az ország gazdasági helyzete, várhatóak még nehézségek stb. Szerintem nekünk, a párt Központi Bizottságának még egyszer olyan politikát nem szabad folytatnunk, amely a szó és a tett nem egységét, azonosságát jellemzi. Én már ezt a gondolatot, meg kell mondanom, én ezzel nem tudok egyetérteni, mindazokkal szemben, akik a választások időpontját nem őszre kívánják megállapítani, vagy javasolni, nem ilyen megfontolásból vetődik fel.

Az én javaslatom konkrétan az, hogy a változást, a cserét választások után, az új Országgyűlés összeülésétől kell nekünk végrehajtani. Véleményem szerint választást lehetne csinálni az országban június első vasárnapján, június 8-án. Nem vagyok szakértője a mezőgazdaságnak, de a szakemberek talán alátámaszthatják, hogy ez az idő az a falu életében, amit úgy nevezünk, hogy holtszezon. Vége van a két kapálásnak, ugyanakkor az aratás még nem kezdődik el, nem kezdődik el, elvtársak, itt egy holtszezon. Úgyhogy, elvtársak, meg lehetne csinálni ebben az időszakban együtt a tanácsi és az országgyűlési választásokat, és szerintem a választások után, az új Országgyűlés összeülésekor kellene, lehetne ezeket a személyi változásokat a kormány életében végrehajtani. Én úgy gondolom, hogy ez a széles tömegek számára érthetőbb volna, elvtársak, jobban meg lehetne magyarázni ezt a változást, amit nekünk végre kellett hajtani. Másrészt szerintem ezt az időpontot alátámasztja május 1-e, április 4-e, kétségtelen politikai megmozdulás, hatalmas politikai kampány, szerintem mindkét dátumot a választások előkészítésének jegyében kell és lehetne megoldani.

Másrészt én nem tudok egyetérteni azzal a gondolattal, mert milyen politikai tömegmunka, ami önmagáért öncélú, és nem a népgazdaság előtt álló feladatok érdekében [sic!]. Kádár elvtárs úgy fogalmazta meg a kérdést – kétségtelen helyesen –, hogy előttünk itt áll, az ország előtt a gazdasági kérdések megoldása. Utalt, ugye, a Tervhivatal vezetője és más elvtársaknak ténylegesen az elkövetkező időkben ezzel kell foglalkozni. Teljesen egyetértek azzal a gondolattal, hogy a pártszervezetek előtt állandóan naptáron ott legyen, hogy az 58-as terv az egész pártmunkát, párton kívüli tevékenységet, politikai tömegmunkát, pártszervezési tevékenységet ennek érdekében [sic!]. Szerintem a választások alatt, annak politikai tömegmunkája, jeliszavai, célkitűzései teljes egészében az ország előtt álló gazdasági feladatok megoldása kell, hogy szerepeljen. Szerintem olyan politikai tömegmunkát, amely öncélú, önmagáért, mindennek nevezhető, csak nem politikai tömegmunkának. Javasolom, elvtársak, teljesen elvben egyetértek, az időpont kérdésében ez a javaslatom.

A másik dologhoz, elvtársak, a másik napirendhez néhány gondolatot. Meg kell mondanom, nagyon fegyelmezni kell magamat ahhoz, hogy kicsit nyugodtan tudjak maradni ennél a kérdésnél, de megpróbálom.

Megmondom, szerintem a kérdést politikai vonatkozásában kell nekünk felvetni, politikai vonatkozásában kell nekünk ezt a kérdést értékelni, látni. Azt hiszem, mindnyájan egyetértünk, a Központi Bizottság minden tagja, párttagságunk döntő többsége, hogy ez a kérdés nem személyi kérdés, nem személyi harc kérdése, és azt hiszem, ezt nekünk politikai tevékenységünkben, munkánkban nagyon világosan meg kell mondani. Ezt a harcot a volt vezetőkkel szemben – egyetértek Fock elvtárs megállapításával – elvi-politikai síkon kell megvívni, elhangzott az, hogy elsődleges és jellemző legyen ebben a kérdésben. Szerintem ezek ellen folyik elvi-politikai harc, egyben elvi-politikai harc a dogmatizmus, szektarianizmus ellen. De feltétlen, hogy ezek a személyek képviselik, képviselték a dogmatizmust, szektarianizmust. Erre bennünket kötelez a párt országos konferenciájának idevonatkozó határozata, de véleményem szerint kötelez bennünket Moszkvában a 12 [tizenkettek]⁴⁰ tanácskozása, és az ezzel kapcsolatban kiadott nyilatkozat. Ezt tartom a leg-

fontosabbnak ebben a harcban a volt vezetők ellen, ennek politikai vonatkozásait, mert a harc a dogmatizmus, szektarianizmus ellen természetes.

Természetes, elvtársak, az én véleményem az, hogy amikor itt hallottam a Fock elvtárs beszámolóját, ismertette a kint élő volt vezetőknek véleményét, álláspontját, az az érzésem, hogy ezek az emberek megkerülik a kérdést. Megkerülik, de erre egyébként Fock elvtárs is utalt. Arra a kérdésre, hogy egyet-értenek-e a párt politikájával, félrebeszélnek, mellébeszélnek, és nem adnak világos, egyértelmű választ.

Eltársak, ha mi a pártvezetőség határozata alapján kötelezővé tesszük, hogy ki lehet a párt tagja, aki egyetért a párt politikájával, nem akarom itt tovább folytatni, az alapvető kérdés: egyetértés, harcolni a párt politikájáért, úgy gondolom, hogy megkövetelhetjük joggal azon az alapon, hogy a párt szervezeti szabályzata a párt alaptörvénye, véleményem szerint meg kell követelni a kint lévő volt vezetőkötől is, értsenek egyet a párt politikájával. Ha nem értenek egyet, akkor véleményem szerint alkalmazni kell mindazt, amit minden párttaggal szemben alkalmazunk, akik nem értenek egyet a párt politikájával, célkitűzéseivel, nem hajlandók annak megvalósításáért harcolni. Másrészt megmondom, ha a pártnak egy egyszerű párttagja, bocsánat a kifejezésért, párttag, mert nincs különbség a pártnak: egyszerű vagy egyéb párttag, ha a párttag olyan eszméhez folyamodik, ami teljesen idegen a párt gyakorlatától, szellemétől, mint amihez folyamodott, Hegedüs András, én azt hiszem, a párttaggal szemben felveti a párt a felelősség kérdését, és felelősségre is vonja. Szerintem a pártnak egyféle fegyelem van, amely minden párttagra kell, hogy vonatkozzék, szerintem kell, hogy vonatkozzék Kovács Istvánra, Hegedüsre és a többiekre is. Szerintem azért, hogy ilyen konspirációs módszereket, a párttól idegen módszereket, eszközöket alkalmaznak, szerintem a párt szervezeti szabályzata alapján ezeket az embereket felelősségre kell vonni.

Eltársak, engedje meg a Központi Bizottság, hogy ezen az ülésen megfogalmazzam úgy a kérdést, ahogy én látom ezekkel az emberekkel kapcsolatban. Egyébként ezt a gondolatot megfogalmaztam a Budapesti Pártbizottság legutóbbi ülésén. Véleményem szerint ezek a volt vezetők jó része [sic!], egy része az országot saját hitbizományuknak tekintik, úgy, hogy ők a hitbizományok urai, és itt van a magyar nép, a 9 és fél milliós magyar nép, a közel tíz millió, az ő alattvalóik. Elvtársak, én változatlanul ezzel a megfogalmazással a magam részéről egyetértek, és közlöm, hogy miután úgy látom, hogy eltúlzom a dolgokat, mindig szívesen veszem az ezzel kapcsolatos figyelmeztetést. De megmondom, véleményem szerint ez a helyzet. Én azt hiszem, hogy ki kell józanítani ezeket az embereket, hogy ne saját hitbizományuknak tekintsék ezt az országot, hanem ők is érezzék, amit minden kommunistának érezni kell ebben az országban, hogy nem a nép van őértük, hanem ők vannak a népért. Minden gondolatukat, cselekvésüket egyetlenség alapvető gondolat hassa át, minden igyekezetüket, tevékenységüket a munkásosztály, a dolgozó nép érdekében [sic!].

Eltársak, szeretnék ezzel kapcsolatban fölvetni egy gondolatot. Nem azt kérem, kérjük ezektől az emberektől, hogy túlzott nagy elismeréssel beszéljenek a Központi Bizottság 15 hónapos munkájáról, tevékenységéről, vagy az áldozatkész kommunisták munkájáról, harcáról, nem azt kérem, nem is túl-

zottan várom. Azt hiszem, feltehetem azt a kérdést, hogy azok az emberek, akik ezt az országot szakadék szélére vitték, tehetnek-e talán néhány emberi, elismerő szót azok felé, akik ezt az országot a szakadék széléről vagy nyugodtan mondhatom, a szakadékból kivezették. Úgyhogy elvtársak, joggal vetődik a kérdés fel, hogy ezek az emberek is talán helyesen cselekednének, ha néhány emberi, meleg szót [szólnának] azok felé, akik a legnehezebb időkben ott álltak a párt, [sic!] ott álltak és igyekeztek a nehézségeket, a problémákat megoldani.

Eltársak, végezetül egyetlen dolgot. Végezetül megmondom, nem gondolom, hogy szükség lesz rá, de ha ezek az emberek nem értik meg, hogy miről van szó, szerintem ezeknek az embereknek politikai arculatukon túl meg kell mutatni erkölcsi arculatukat is a munkásosztály és a dolgozó nép előtt. Elvtársak... a tanácskozáson fölvetődött, hogy én összegyűjtöttem adatokat. Nem volt szükség rá, elvtársak, mert Ács Lajos⁴¹ elvtárs engem, mint a Pártgazdasági Osztály helyettes vezetőjét azzal a fő feladattal bízott meg, az én fő feladatomban, hogy ebben az országban 15 ember ellátási gondjait a szívemen viseljem, mint elsődleges és fő feladatot. Ez volt elvtársak közel tíz esztendőn keresztül az én feladatomban, nem kellett nekem adatokat összegyűjtenem, előttem volt, elvtársak, láttam ezeknek az embereknek erkölcsi arculatát. És szabadjon három példát fölemlítenem. Visszaemlékszem 1956. augusztus 1-re, az elvtársak előtt ismert volt az 1956. augusztus elseje, az akkor kiéleződött politikai helyzet. Kovács István, aki pártunk Politikai Bizottságának volt tagja, lerendelt engem Aligára azért, hogy kioktasson: kedves Sándor elvtárs, magának tudni kell, ma én az országban a harmadik ember vagyok, hogyan lehet azt eltérni, hogy a villám sorrendben az ötödik vagy a hatodik. 1956. augusztus elsején, elvtársak! Ugyancsak néhány nap múlva nem ő, elvtársak, hanem a kísérője felhívott Rózsa⁴² elvtárs jelenlétében, és közölte velem, hogy azonnal intézkedjem, hogy az utcai frontján lévő kerítést bedeszakázzuk azért, mert vasárnap kint ült a kertben, és arra ment egy elvtárs és megszólította, hogy még egyszer a jövőben ne forduljon elő.

Az elvtársak talán egy kicsit mosolyognak, de szerintem ezekkel az emberekkel szemben nem minden esetben csak politikai eszközökkel, a politikai harc útján, szerintem meg kell mutatni ezeknek az embereknek az erkölcsi arculatukat.

Vagy elvtársak; ott van a Matolcsi.⁴³ Abban a pillanatban, amikor központi bizottsági titkár lett, fő feladatának tekintette, hogy a havi élelmiszerszámlája 12 ezer forintot jelentsen. Annyit vásárolt, természetesen ő nem, hanem nekünk kellett, a pártnak kifizetni. Elvtársak, azt mondtam, hogy igyekszem magam egy kicsit fegyelmezni, de meg kell mondanom – annak a hatása alatt, amit Fock elvtárs ismertetett – nem tudok [sic!].

Befejezésül ehhez a kérdéshez egy gondolatot. Változatlanul az a véleményem, hogy nem kell ezektől az emberektől félni. Bennünk is volt egy olyan gondolat, jöjjenek haza, mert ha ezt meg tudta az SZKP csinálni, hogy Molotov elvtárs lenn volt Ulan-Batorban, akkor felvetődött bennem is a gondolat, hogy csináljuk meg mi is. De elvtársak, ebben a kérdésben egyetértek a Fock elvtárral. Jöjjenek haza, jöjjenek haza abban az időpontban, amikor a Politikai Bizottság javasolja. Szerintem velük szemben is alkalmazni kell mindazt, amit a párttagokkal (szemben) a szervezeti szabályzat alkalmaz. Szerintem a

pártnak, a párt Központi Bizottságának megvan az erkölcsi-politikai súlya ahhoz, hogy ezekkel az emberekkel politikai eszközökkel, politikai harc útján vívjuk meg eredményesen a harcunkat. De elvtársak, meg kell mutatni ezeknek az embereknek az erkölcsi arcukat is.

Megmondom, nem értettem teljességgel egyet Fock elvtárral, azzal a gondolattal, amikor úgy vetette fel, hogy sok tízezer ember (követők vannak ebben az országban). A mi párttagságunk, amely ma, elvtársak, közel 400 ezer fő, a legújabb statisztika szerint jelentősen nőtt a munkásosztály aránya, az 58,3%-kal szemben ma 60,2%. A tagkönyvcseré lebonnyolítása is bebizonyította, hogy helyes az a megállapítás, hogy a mi pártunk forradalmi harcban született, a munkásosztály, a dolgozó nép legjobbjai foglalnak helyet a pártban. Nem félek, elvtársak, ettől a párttól, párttagságtól, és szerintem, ha vannak híveik, követők, ezeknek a száma nem nagy. Kik ezek, elvtársak? Nehéz volna számszerűen megállapítani, kik ezek, elvtársak. Meg kell mondanom, elsősorban a hatalom szekereéről kipottyantak, másrészt azok a lakások, akik ezek környezetében, mellettük voltak. Gondolok olyan figurára, mint Soltészra,⁴⁴ valószínűleg a Központi Bizottság már nem ismeri, a tagságnak, az elvtársaknak egy része ismeri, hogy ugye a Központi Ellenőrző Bizottság elé kell állítani, mert ma is az a véleménye, hogy a jelen Központi Bizottság tagjai, a párt vezetői nem becsületes emberek, hanem mint Gerő Ernő, ismert, hogy gazdaságpolitikában milyen hibákat követett el. Elvtársak, szerintem nem túl nagy ezeknek a száma. De egyetértek azzal a gondolattal, és befejezem, hogy szerintem a párt Központi Bizottságnak, a pártszerveknek, a Központi Ellenőrző Bizottságnak sokkal keményebben, határozottabban kell fellépni ezekkel az emberekkel. Sokkal határozottabban és keményebben, mert meg kell mondanom, ha nem lépünk fel határozottabban, keményebben, szembekezdülünk a párttagsággal és a munkásosztállyal.

Eltársak, ami a második napirendi pontot illeti, azzal egyetértek, jöjjenek haza a megjelölt időben, biztos vagyok abban, hogy a párt egységes, erős, a velük szembeni politikai harcot eredményesen vívja meg. Nem személyi harc, hanem harc a szektarianizmus, a dogmatizmus ellen.

ELNÖK: Utolsó felszólaló Major elvtárs.

MAJOR elvtárs: Kedves elvtársak! A Kádár elvtársnak a beszédében egy mondatot szeretnék aláhúzni, ezt, amikor azt mondta, hogy a konszolidáció befejeződött.

KÁDÁR elvtárs: Az alapvető fázisa.

MAJOR elvtárs: Alapvető fázisa befejeződött. És szerintem éppen ez a tény teszi helyessé azokat a változásokat, amiket itt a Politikai Bizottság ajánl. Mert az, hogy a konszolidáció alapvető fázisa befejeződött, le kell vonni valóban a konzekvenciáit a pártmunkában. És ez nagyon komolyan vonatkozik természetesen a kulturális területre, amivel kapcsolatban Kádár elvtársnak aggályai vannak, a Kállai elvtársnak, hogy egyáltalán mit lehet erről mondani a parlamentben.

KÁDÁR elvtárs: Megtámadjam a „Tojás” című darabot?⁴⁵...

...: [sic!] Törjük fel a tojást.

MAJOR elvtárs: Erről is természetesen beszélnünk kell, ezekről a kérdésekről. Azt hiszem, hogy a kulturális területen is beszélhetünk konszolidációról, és éppen azért, mert arra is vonatkozik ez a megállapítás, most már sokkal élesebben kell felvetni az elvi kérdéseket, és az, hogy ezeket az elvi kérdéseket élesebben kell felvetni, az bizonyítja ennek az intézkedésnek a helyességét. Hogyan harcoljunk a revizionizmus ellen, nacionalizmus ellen, miben nyilatkozunk meg? Szerintem a Tojásban nem a revizionizmus van elrejtve. De ugyanakkor valahogy azt is határozottan le kellene szögezni, hogy mit akarunk csinálni.

Én nem akarok itt valamilyen esztétikai fejtegetéseket mondani, csak nagyon röviden, hogy a mi véleményünk az, hogy nekünk nincs más utunk, és nincs más választásunk, mint művészetek terén a szocialista realizmus. Ezt nem kell különösebben hangsúlyozni, ha nem ezen az úton megyünk, akkor nem is él tovább a művészet, ezen nem érdemes sokat vitatkozni. A módjáról azonban, hogy hogyan csináljuk ezt, arról majd annál több vita lesz a közeljövőben. Mi nem szeretnénk a szocialista realizmust olyan módon, olyan semmatikusan, pillanatok alatt feléleszteni, hogy annak ne legyen vonzó hatása a tömegekre. Itt majd föl fognak merülni olyan kérdések, hogy az, hogy szocialista realizmus, az nem jelent okvetlenül 19. századbeli eszméket, vagy naturalizmust, vagy mindazokat a hibákat, amelyek ráragadtak a szocialista realizmusra bizonyos helytelen elgondolások következményeképpen, nemcsak nálunk, hanem a Szovjetunióban is, és nagyon sokat tanulhatunk abból, hogy a Szovjetunióban is hogy küzdenek azért, hogy ez a szocialista realizmus valóban élő legyen, és milyen nehéz harc ez, de ezt a harcot el kell kezdeni, ehhez elvi viták kellenek a párt vezetésével, tehát ezt csak azért mondtam el itt röviden, mert nagyon is hangsúlyozottan aláhúzza a kulturális terület részéről ennek az intézkedésnek a szükségességét és a dátumnak is a helyességét, mert tartunk ott, hogy ezt meg kell indítani.

No most, így a személyi kérdésekkel kapcsolatban szeretném elmondani, hogy abban is egyetértek. Hogyha a pártban megvan az elvi vezetés, ideológiai vezetés, mint ahogy annak meg kell lennie, és talán nem túlzás, egyszerűen meg kell indítani, mert a legnagyobb hiány az volt, éppen az adott körülmények folytán, és azért mert konszolidálni kellett. Nagyon helyesnek tartom én a Benke elvtársnőnek – és bocsásson meg a Révész elvtárs az Ilku elvtársnak – a jelölését is. Itt nem könnyű helyzetben, éppen az előbb fölvezoltak alapján, nem könnyű helyzetben jönnek oda. Olyan helyzetben, ahol dönteni kell konkrét kérdésekben, ebben a revizionista kérdésekben [sic!], a dogmatizmus, a szektarianizmus elleni kérdésekben, és ez kulturális területen nagyon bőven jelentkezik. Nekünk valamennyiünknek támogatni kell őket, és azt is örvendetesnek tartom, hogy a minisztérium élén ezek szerint Aczél elvtárral együtt a Központi Vezetőségnek három tagja lesz. Ez rendkívül jó dolog a kulturális terület szempontjából. Szeretném aláhúzni, hogy helyeslem ezeket a dolgokat. Az elvtársak se nem művészek, se nem tudósok, én ezt is helyeslem. Az elvtársak jó kommunisták, akik majd támaszkodni fognak a pártnak az elvi irányítására, és meg fogják kérdezni az arra alkalmas szakemberek véleményét.

A következő napirendi ponttal kapcsolatban azonban szeretnék vitatkozni, és itt is szeretnék kiindulni abból, hogy a Sándor elvtárral egyetértek. Nem hiszem, hogy tízezrek vannak, akik hazavárják, a Sándor elvtárs kifejezését

használva, azokat az embereket, úgy látszik, az elvtárs szót, kifejezést megke-
rűli. Szóval nem tízezrek vannak, de vannak emberek itthon is. Ahogy Kádár
elvtárs nagyon helyesen a humanizmus kérdéséről akar beszélni az Ország-
gyűlésben, és hogyha megbírál bennünket, akkor, hogyha mondjuk, nem
elég osztályharcosan, hanem túl humánusan kezelünk ügyeket, akkor föl le-
het vetni a Kádár elvtárs felé is azt, hogy akkor, amikor november 4-én nem
lőttük halomra az ellenforradalmárokat, de nem lőttük halomra azokat az
embereket sem, akik a pártban nagyon sok kárt okoztak azóta is, és okoznak
ma is. És ezek azok az emberek, akiket én nem is neveznék egész egyszerűen
baloldali elhajlóknak.

Én nem akarom, nem tudom, hogy itt a szövegben, nem tudom milyen
módosítást használjunk. Ezeket a kérdéseket általában a népi demokratikus
országokban másként és másként szokták megítélni. Romániában egyszerűen
jobboldali torzulásnak nevezik az ilyen jelenségeket. Én azt hiszem, hogy
ez kicsit leegyszerűsített fogalom.

KÁDÁR: A lengyelek konzervativizmusnak...

MAJOR: A lengyelek konzervativizmusnak nevezik. Azt hiszem, leegyszerű-
sítik a fogalmazást. De hogy rengeteg jobboldali elem van ezeknek az embe-
reknek a viselkedésében, azt úgy hiszem, nem kell túlságosan bizonyítanom.
Hogy itten vannak különböző művészi alapszervek, amit én nagyon helytelen-
nek tartok, rendkívül helytelennek, ilyen művészi csúcsalapszervek. Ez a kis-
polgárságnak csúcsalapszerve, a kispolgári önérvényesítés csúcsalapszerve.
Baloldali jelszavak mellett és ezekben az alapszervekben szoktak különböző
szektás, szerintem jobboldali embereket követelni, mint a kommunistákat,
az igazi komunitákat, akik most félre vannak állítva, de majd jönnek.

Hogy példát mondjak, pl. Gáspár Margitnak⁴⁶ a kérdése ilyen, akit ezek az
igazi komuniták folyton követelnek, mint a nagy sérelmet. Mi nemcsak
mint szektást nem szeretjük a Gáspár Margitot, nemcsak a Farkas Mihállyal
való kapcsolatai miatt nem szeretjük a Gáspár Margitot, hanem azért nem
szeretjük, mert nála jobboldalibb ízlésű emberrel kevéssel találkoztunk, és
nagyon jól kibírta a Rákosi-korszak a jobboldalibb ízlésnek és a szektarianiz-
musnak ezt a házasságát. Gáspár Margit volt pl. egyike azoknak, akik ebből az
országból a 20. században bécsi operettországot csináltak, ezért kapták a ki-
tüntetések, az ember már szégyelli magát, a szemét dörzsöli, hogy a század-
fordulón vagyunk vagy hol élünk egyáltalán, tehát nagyon jól megférnek a
szektás nézetek az ilyen kispolgári és jobboldali ízléssel. Én jobboldali jelen-
ségnek tartom, ezekben az embereken föltétlenül jobboldali jelenségnek
tartom azt, amiben semmi nem különbözteti meg őket a moszkvaiaktól, a
sértődöttséget és mindenhol az egyéni érvényesülést. Kommunista taggyű-
lések vannak, és ezeken a kommunista taggyűléseken kis tehetségű emberek
állandóan baloldali jelszavakkal felszólalnak, hogy hány ezer forintos
megrendelést akarnak kapni az államtól. Én ezt sem tartom baloldali meg-
nyilatkozásnak. Szeretném arra is felhívni a figyelmet, hogy itt az elvtársak-
ban, akik itt ülnek, valamennyiükben volt erő arra, hogy az októberi ese-
mények hatása alatt kicsit megvizsgálják a saját múltbeli tevékenységüket. Itt
volt erő az elvtársakban, hogy önbírálatot mondanak, és levonják a kö-
vetkeztetéseket, hogy hogyan akarunk mi a dolgozó néppel összeforrottan

dolgozni, hogyan akarunk magunknak tömegbázist teremteni. Azok az emberek, akik a szemüket ebben a rossz értelemben vetik Moszkvára, nos, azok az emberek egyetlen szó önbírálatot egyik sem gyakorolt egyéni tevékenységéről a tagság előtt, egy szót sem, akár a Népszabadságban írnak művészetről, akár pedig egyéb területen működnek. Egyetlen árva szó önbírálat nélkül várják az alkalmat, és lesnek az alkalomra, hogy az igazi kommunistáknak is ők elfoglalhassák a helyüket. Én szeretnék itt a fogalmazással vitatkozni. Itt arról van szó, hogy mi a Rákosi Mátyásék becsületét megvédjük. Voltam pártnapon Tatabányán és Oroszlányban, ahol megkérdeztek ilyen dolgokkal kapcsolatban, és ahogyan azt itt Kádár elvtárs elmondta, én is elmondtam mindenhol, hogy mi a különbség a Nagy Imre tettei között, és mi a különbség azoknak a tettei között, akik nem váltak a munkásosztály áru-lóivá. De én komolyan mondom, hogy én azért a Rákosi Mátyás becsületét sehol nem védtem meg, és a jövőben sem szeretném megvédeni. Én ezt a fogalmazást nem tartom helyesnek. Mert lehet, hogy tévedett az első időben, de akkor, amikor már látta a dolgokat, és nem akarta helyrehozni, és ezek a fogalmazások a rehabilitálással kapcsolatban és az összes többi dologgal, én ezt becsületeselem nem vagyok hajlandó elfogadni, és nagyon kérem, hogy ne a becsületüket védjük meg, mondjuk meg, hogy van egy különbség, ezzel egyetértetek, a munkásosztály elárulása és az általuk elkövetett bűnök között, de becsületről szó sincs. Nincs szó becsületről. A levelekben sem a becsület nyilatkozik meg. És szeretném még azt is elmondani,

KÁLLAI elvtárs: Itt az van, hogy volt egy idő, amikor becsülettel...

MAJOR elvtárs: Nem... A Központi Bizottság véleménye szerint az elvtársak szándékaikban becsületeselem emberek, becsületüket ezért az ellenséggel szemben meg is védjük. Becsületüket nem védjük meg. Nem lettek árulók... Na most azt is szeretném mondani, hogy fölvetném a kérdést, hogy mit fognak szólni a munkástömegek ahhoz, hogy a Rákosi Mátyás öt év múlva hazajön (hangzavar, tiltakozás: nem, nem öt év), akkor félreérthetően van fogalmazva, tekintettel arra, hogy mikor az elvtársak nem tudtak visszajönni, akkor sem volt az öt évre megszabva, tehát most se legyen megszabva az, hogy öt év múlva, tehát javítsuk ki a rossz félreértést.

A többiekkel kapcsolatban azt szeretném mondani, hogy egyetértetek Sándor elvtárssal abban, pl. a Kovács István szerepének a megítélésében, hogy egy kicsit sommásan fogalmazunk. Kovács Istvánnak a szerepét súlyosabbnak látom a múltban és most is, mint ahogy itt meg van fogalmazva. Kovács Istvánról tudjuk azt, hogy elhallgatott bizonyos dolgokat, olyan elvtársakkal szemben, akikkel szemben azt nem lett volna szabad elhallgatni, egy olyan időben, amikor ez rájuk nagyon súlyos következményekkel járt. Mindezt karrierizmusból tette. Itt az ember – nemcsak a Sándor elvtárs – nehezen tud uralkodni magán. Aki ennek a konzekvenciáját úgy vonja le, hogy úgy viselkedünk, mint most.

Én javasolom, teljesen egyetértetek a Sándor elvtárssal abban, hogy a pártnak van szervezeti szabályzata, én nem javasolom, hogy a Kovács elvtárs erre a háttérre visszajöjjön, nem javasolom. Én kérem, hogy ezt változtassuk meg ebben a javaslatban. Mert ha, elvtársak, nem látják be a moszkvaiak azt, hogy milyen súlyos, amit csináltak, és milyen kárt okoztak a moszkvaiak, addig

amíg be nem látják, addig maradjanak kint. A többivel egyetértek. Ők beszélnek a pártegyégről, elvtársak. Én azt hiszem, hogy a mi Központi Vezetőségünk egységes, de soha olyan egységes nem lenne a Központi Vezetőség, mint ha a Rákosiék hazajönnének, mert akkor még egy helyen is lennénk valamennyien (a teremben derűtség).

Szeretném fölvetni azt is, hogy itt a Fock elvtárs is beszélt így a moszkvai követségről stb. Hát én azt hiszem, hogy a moszkvai követségünk, hallomásból tudja az ember, hogy az itt előadottak alapján nem hiszem, hogy valami egyöntetű álláspontot viselne [sic!] ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban. És én fölvetném, hogyha ez így van, akkor vizsgáljuk meg azt, vonjuk le a konzekvenciákat, hogy kik hajlandók a mi Központi Vezetőségünket, a mi Politikai Bizottságunkat követni, és kik ingadoznak ebben a kérdésben.

És utoljára csak az 58-as tervről szeretném jelenteni azt, hogy úgy Tatabányán, mint Oroszlányban nagyon sokan megfogtak kommunista elvtársak, s a beruházásokkal kapcsolatban vetettek fel aggályokat. Én nem vagyok gazdasági szakértő, én nem tudom, hogy igazuk van, vagy nincs igazuk, de azt tudom, hogy ők attól félnek, hogy megint kicsit rablógazdálkodást fogunk folytatni, ők a távolabbi perspektívára, három, négy, öt év múlva [sic!] vonatkozólag tartják aggályosnak, kicsinek a beruházásokat, és attól félnek, hogy a termelés fokozódásával négy-öt év múlva nehézségeink lesznek az új széntelepek feltárásával stb. kapcsolatban. Mert ennek az előkészítésének most kéne megindulni. Én mondom, ehhez nem értek, de többet nem akarok elmondani, mert egyöntetű volt ez a vélemény úgy Tatabányán, mint Oroszlányban.

KÁDÁR elvtárs válasza: Felmerültek kisebb kérdések, a Kossa elvtárs javaslata, hogy az Országgyűlésen a sajtóról beszéljünk. Az a téma, amit itten felvetett, egy kicsit szűk, ebben a formában, azt hiszem, nem célszerű a sajtóval foglalkozni. Egyébként most a tervben nem szerepel az, hogy a sajtót értékeljük, most nem akarunk a sajtóval foglalkozni. Lehet, hogy most a sajtó olyan állapotban van, hogy se rosszat, se jót nem mondunk, és már ez is valami, nehéz idők között. Mert nagyon nehéz volna ebbe a kérdésbe belemenni, és ottan külön elemezgetni.

Révész elvtárs által felvetett kérdésben én azt ajánlom, hogy a KB ne határozzon, mert hiába, itt volt egy rendes pártszerű eljárás. A Politikai Bizottságban a gondolat felmerült, Kállai elvtárs meg lett bízva, beszéltek, Kállai elvtárs jelentette, Révész elvtárs egyetért vele, azután határoztunk. Révész elvtársnak joga van, ha meggondolta, hogy kérje, hogy újra vizsgálják meg, de a KB ne határozzon, mi teljesen pártszerűen jártunk el. Mi Révész elvtárral a PB vonalon valahogy tisztázzuk ezt a kérdést, és megvizsgáljuk.

RÉVÉSZ elvtárs: Szabad közbeszólnom? Kállai elvtárs azt mondta, hogy ez a kérdés javaslatként kerül a PB elé.

KÁDÁR elvtárs: Oda is került elé.

Vita:

KÁDÁR elvtárs: Ez nem a KB hatásköre. Én kérem, hogy a KB egyezzen bele, a PB ezt külön tisztázza Révész elvtárral, semmiféle pártszerűtlen eljárás.

rásról nincs szó, és természetesen a hadsereg politikai nevelése a PB-nek ugyanúgy gondja, mint Révész elvtársnak. Külön meg kell majd még vizsgálni, hogy mit lehet itt tenni.

Itt felmerül a szénberuházás kérdése. Tényleg az a helyzet, hogy az energia szűk egy kicsit, a kitermelés kicsit erőltetett, a beruházási keret szintén szűk. A koncentráció érdekében napirenden van, az év második felében esetleg további 100 millió Ft beruházást kapnak.

Én elég fontos észrevételnek tartom, amit Tömpe [István] elvtárs vetett fel. Jelenleg a gazdasági munkában hasznosítjuk azoknak a vizsgálatoknak az eredményeit, amit már 1956-ban elvégzett a párt. Tényleg ott elég komoly vizsgálatok történtek, pl. az árpolitikában, nagyon komoly, alapos vizsgálatok történtek és helyes következtetések, amelyek nem lettek megvalósítva. És még egynéhány más kérdésben. Én ajánlanám, hogy a KB vegye határozatába, hogy gazdasági vonalon vizsgálják meg ezeket az 1956-ban kielemezett kérdéseket, és ami hasznos belőle, azt vegyék elő.

Ami azt a kérdést illeti, hogy a tervet jó lett volna itt megvitatni. Persze, ártani nem ártott volna, csak egyrészt gondolni kell rá, hogy novemberben a terv fő irányvonalát megvitattuk.⁴⁷ A fő irányvonalat és ugyanezekből a fő elemekről mi fél napig, majdnem egész napig vitatkoztunk. Ez a terv azoknak az elveknek az alapján lett elkészítve. Az arányokat, százalékot, részleteket persze nem tudtuk megtárgyalni. Én a tervvel kapcsolatban nagyon fontosnak azt tartanám, és még egyszer csak ezt mondom, hogy nagyon nagy szükség van a gazdasági vezetés következetesebbé tételére, hogy következetesebb legyen. A fő irány helyes volt eddig is, de nagyon nagy szükség van, hogy következetesebb és feszebb [sic!] legyen maga az irányítás, és végig egészen a gyár-igazgatókig. Van rá mód, hogy megcsináljuk.

A másik pedig: a tömegek aktív támogatását, amit nekünk társadalmi eszközökkel kell elérnünk, és amely feladattal a terv megszavazása [után] folyamatosan és állandóan kell foglalkozni. Különösképpen a pártszervezeteknek és a szakszervezeteknek. Egyébként én meg vagyok győződve róla, hogy ez a terv jó terv és teljesíthető. Nem tudom a MT-nál már likvidálódott az a pesszimista kiindulási pont?

Közbeszólás: már igen.

Nem voltam ott a tárgyaláson. Mert elég szerencsétlen módon tárgyaltuk a kérdést néhány fokon, hogy volt novemberben valamiféle elképzelés, a tervező elvtársak között az adottságok vizsgálata során szerényebb tervet kellett csinálni, most minden tárgyalásunk azzal kezdődött, hogy ez a tervberuházás a tervezettnél kisebb, de hát azért mégis. Az adottságunkból kell kiindulni, a tervről kell beszélni, és meg kell mutatni, hogy mi ebben a reális. Megmondom, hogy olyan oldala is van – most már az Országgyűlésen is meg kell mondani –, hogy 1958-ban lényeges életszínvonal-emelés nem lesz, és ez valami óriási hurráhangulatot nem fog kiváltani, azt is tudni kell, és ezzel számolni kell. Viszont van a tervnek egy rendeltetése, amit ha betölt, az nagyon megnyugtató a dolgozókat. Igazság szerint meg kellene mondani most, hogy a múlt évben az indulásnál kicsit elrontottuk a dolgot, és a munkásosztálynak sokkal jobb lenne, ha 12% lett volna a reális életszínvonal-emelése, mint 14–16%, mert az szilárdabb lenne, és esetleg most lehetne 2–3%-ot emelni

1958-ban. Így azért most már nem akarunk fellépni. De ahol mi közvetlenül a munkásokhoz beszélünk, egész nyugodtan fel lehet ezt is vetni. Én több helyen beszéltem róla, és a munkások ezt megértik. Megkérdeztem, hogy mi jobb maguknak: 2%-kal magasabb reálbér, és az örök citerázás, hogy egy hajszálon lóg az egész nívó, vagy ha 2%-kal alacsonyabb lenne, és nyugodtan tudnának dolgozni. Kivétel nélkül mindnyájan azt mondták, hogy jobb lett volna a másik megoldás. Most már ezt rádióban, újságban így ne prédikáljuk, de ha az elvtársakkal beszélgetünk, vitatkozunk, nyugodtan lehet őszintén beszélni és megmondani azt is, hogy ez a kis számítási hiba az közös erőfeszítés eredménye. Ő is dolgozott ennek érdekében, meg mi is egy kicsit puhák voltunk, és ezt együtt sikerült így szabni. Ezt meg is lehet mondani.

MAROSÁN elvtárs: Engedtünk a nyomásnak.

[KÁDÁR elvtárs]: Most, ami ezeket a tárgyalt kérdéseket illeti, ezt a szétválasztást. Még egyszer kell beszélnem az alapvető kérdésekről. Visszamenőleg. Az egyik hiba az volt, hogy ténylegesen, de ténylegesen, nemcsak látszatra az ország politikai centruma jó ideig az ott volt a parlament épületében. Ezt mindenki tudta, a pártapparátus is tudta természetesen. Még egyszer állítom, hogy akkor ez helyes volt, elkerülhetetlen volt, elvileg és állandó rendszerként nem helyes. Ezen változtatni kell. Ez sokat javult közben, de az a vélekedés, ami a dolgozók egy részében még mindig megvan és tartja magát, hát hány beszélgetést mondtak el az elvtársak, hogy parasztoknál kérdezték, hogy mi a véleményük, hogy vannak stb., és mondták, hogy a kormány jó, ne változzon, maradjon úgy, ahogy van. Na és a Párt? – kérdezték. Azt mondják, engem a párt véleménye nem érdekel. Hány beszélgetésnél válaszoltak így, parasztok, és ez nem egészséges.

A másik, és ezt elfelejtettük, hogy beszélünk mi akkor többször, novemberben, decemberben, januárban, februárban, lehet mondani egész februárig, hogy a konszolidáció folyamatában a pártélet nagyon le volt maradva az állami konszolidáció ütemétől. Ment, ahogy ment, de relatíve a pártélet konszolidációja nagyon le volt maradva. Ez hónapokon keresztül így volt. És most ilyen szembetűnő lemaradás nincsen, de én állítom, hogy bizonyos mértékig még ma is beszélhetünk arról, hogy viszonylag a párttevékenységünk le van maradva az állami szerveinkhez képest. Ez így van, elvtársak, ami szintén nem egészséges. Ezt nem vitatta senki. Itt szóba került, hogy Kádár-kormány, nem Kádár-kormány és a személy szerepe. Természetesen ez valamit jelentett, de hát a személyek miért mondanak valamit a tömegnek és meddig? Addig és azért, amíg úgy érzi, hogy az ő törekvéseit vagy szándékait fejezi ki az az illető, világos. Addig jelent bizonyos vonzóerőt, mert ha holnap történetesen én, akiről most szó van, egy ellenkező vonallal lépnék fel, remélem, hogy rögtön lehurrognának és elzavarnának onnan. Hát ez magától értetődik, mert többé nem fejezné ki azt a törekvést és óhajt, ami öbennük él. De az emberek számára sem ez a fontos. Igaz, hogy nem szeretik a sok változást, és eleget is harcoltunk annak idején az ellen, amikor jöttek, ez legyen a kormányban, meg az legyen, mi azt mondtuk, hogy semmi sem változik. Szokjanak hozzá, hogy ez a kormányuk, és még ez lesz sokáig. Ezt novemberben és decemberben mondtuk, hogy egy fia embert változtatni nem fo-

gunk. Az akkor egy tényező volt a konszolidáláshoz. És még a bírált embereknél is egy tényező volt a konszolidáláshoz. A döntő azonban nem ez, hanem a vonal. Az embereket végső fokon nem az érdekli, hogy hogy hívják a miniszterelnököt, hanem, hogy az a valami megy-e tovább, amiért ő annak a munkájával, mondjuk, meg van elégedve. Ez az igazi döntő ok. Ha az emberek ezt fel fogják vetni, csak erről az oldalról fogják, és csak ez az egy gondjuk lesz, hogy vajon lesz-e valami gyökeres változás a kormány politikájában vagy nem. És ha mi ezt kellően be tudjuk bizonyítani – tudunk mit mondani –, hogy eddig sem egészen úgy volt, ahogy ők ezt hitték. És azonkívül be tudjuk bizonyítani, hogy a vonal marad és megy, és egypár hét alatt teljesen világos lesz. Akkor meg fognak nyugodni az emberek. Felmerült az időpont kérdése. Két elvtárs szólalt fel az ellen, hogy ne most. Azt hiszem, hogy a kiindulási pontjuk az elvtársaknak tulajdonképpen onnan adódik, hogy bizonyos problémát ez jelent, és ezt jobb volna eltenni, hogy ne csináljunk most ilyen problémát magunknak. A javasolt időpont és a mód sem egészen célszerű. Pl. amit Sándor elvtárs felvetett, hogy csinálunk egy választást, és a választás után, amikor összeül az Országgyűlés. Ez nem megy. Ez egy kicsit a választók becsapása. Mert az úgy szokott lenni, hogy valamilyen személyek viszik a listát, rászavaznak, nem azért szavaz rá, hogy holnapután mondjon le. Ez nem egészen logikus, ez a megoldás. Van most nekünk egy alapunk arra, hogy felvessük a kérdést? Van. Azt mondhatjuk, hogy az ország szekere visszament a rendes vágásba. Ezt éppen most tudjuk megállapítani, ezt még májusban nem mondhattuk. Nem tudom én, egy háromnegyedév múlva mi már nem ezzel a kérdéssel fogunk a tömegek elé állni. Ennek most van itt az ideje, most mondhatjuk, hogy látjátok, ezért így dolgoztunk 15 hónapig, és mivel most már így vagyunk, most a munkát egy kicsit már átszervezzük. Ezért indokolt ez a mostani időpont, később nem látom, hogy hol, mikor, milyen alkalomkor, miként vagy milyen címen csináljunk mi ilyen változtatást. Amikor majd a belső kényszer fog bennünket rávinni, akkor kellene ezt elővenni. Mert én itt jövök most a problémával, ami engem nagyon izgat. Én megmondom, elvtársak, hogy Dögei elvtársat más kérdés izgatja – egyébként meg kellene nézni a paraszti vásárlóerőt – engem a pártmunka állapota nyugtalanít most. Megmondom, elvtársak, úgy, ahogy van. Nem mintha nagy baj lenne, vagy nem tudom én micsoda, de hát nézzenek körül az elvtársak. Kulturális életben problémák vannak, ismert problémák vannak, nem a minisztériumban, hanem a kulturális életben. Van ott olyan vélemény, hogy nézzünk a pártközpontra, hogy az mit mond, és mi ahhoz hogy viszonyuljunk. Vitatkozzunk vagy ne vitatkozzunk vagy támogassuk? Ilyen a kulturális életben nincs. A párt Központi Bizottságának a kulturális életben e pillanatban semmi autoritása nincs. A minisztériumról van persze valamilyen vélemény a kulturmunkások között, néha jó, néha rossz, azt egy vezetési faktornak ismerik el, de hogy a pártközpontnak is volna véleménye vagy álláspontja a kultúra kérdésében, ilyesmiről nem tudnak. De ez még csak a kultúra területe, én állítom, hogy sok kérdésben így van ez. Mi ismerjük ezt a Fehér Lajos-, Dögei-féle problémát is. Magyarán mondva, az FM vezetőinek a véleménye és a mi osztályunk nézete nagyon fontos kérdésben hónapokon keresztül szöges ellentétben voltak. Más relációban, más minisztériumok vonalán más zökkenőink vannak. De úgy, hogy a központ, hogy ezt tudnák a

minisztérium vezető funkcionáriusai, az elemi rend, hogy az alapvető kérdésekben a központhoz kell fordulni, hogy ott vannak, akik megmondják, hogy most mi a teendő, ez még nem működik úgy, ahogy kell. És van ennek még sok minden más oldala is. Pl. olyan, hogy nézzék, elvtársak, megyei titkárokkal beszélgettünk a közelmúltban, azt mondják, sok a határozat, sok az értekezlet, tényleg elég sok határozat, értekezlet van. De ha megnézik az elvtársak, hogy mi volt a pártmunkások orientációja a munkára eddig, akkor itt megmondom, hogy sajnálatos módon sokkal inkább egy-egy miniszterelnöki beszéd valahol, mint a párt rendes, szerves, organikus irányítása. Ez a párt életében egy nagyon rossz és keserves állapot. Talán nem veszik sértésnek, mondjuk megyei, budapesti titkárok szemében milyen autoritása van a mi KB osztályainknak a jelen esetben? Él bennük az, hogy itt politikai segítséget, orientációt, támaszt kap? Nem működik ez. Engem személyileg nagyon nyugtalanít ez a dolog. Azonkívül az összes kérdéseink állapota, amire én már utaltam, a dogmatizmus. Most itt veszködünk ezzel a csoporttal, hát ezzel mi a dogmatizmust nem intéztük el, természetesen nem. A revizionizmussal, ha a Nagy Imrét bíráljuk, akkor problémánk van most ugye eszmei tévedéséért, akkor hogy és mint az ördögbe lehet más minőségiben elővenni őt. Itt is ilyen eszmei zűrzavaros helyzet van. A Lukácsot a németek előbb kezdték bírálni, mint a nézetük [sic!]. Azután nagyon sok problémánk van. Ez a tsz, amivel kellene egy kicsit foglalkozni. Itt vannak a mi nagyon súlyos és fontos tapasztalataink, kellene valamikor velük foglalkozni. Itt vagyunk egy páran, dolgozunk a PB-ben jobbra-balra – az elvtársak ismernek bennünket – általában mi tudunk marxista módon gondolkodni, de azért jó volna, legalábbis, ami engem illet, szeretnék már egyszer úgy is dolgozni, hogy ne mindig csak tüzelni kelljen, hanem néha lehessen utánpótolni a muníciót. Könnyen mondják azt, hogy defaktó [sic!] meg formailag, de hát az abszurdum. Vannak az államéletnek előírásai, meg a diplomáciai életnek előírásai, és abszurdum, hogy formailag nem lehet. Ez a miniszterelnök, ennek oda kell mennie, nem mehet sem a helyetteshez, sem máshoz. Mondják, hogy itt a jémedi⁴⁸ trónörökös, meg nem tudom én kicsoda, ott nem lehet helyettesítésről gondoskodni.

Én nagyon őszintén akarok beszélni, elvtársak, a saját munkámról. Mikor Moszkvában üldögéltünk mostan a két ülés időszakában, ott volt egy kis időnk, mert amíg a lengyel elvtársak töprengtek, meg vitakoztak, nekünk 2–3 napig volt időnk, és mégis a mi felszólalásunkban tudtunk nagyon komoly elvi megállapításokat tenni. Egy kicsit át tudtuk a kérdéseket gondolni. Itthon hogyan gondolják az elvtársak, hogyan megy az én munkám? Úgy ellátunk információkkal, ilyen anyag, olyan anyag, a minisztérium stb. ez olyan, mint egy folyam. Ha félóránként szedem be, akkor is van egy nagy kupac. Az mind valami utasítást, eligazítást kíván. Hát mikor fog az ember kicsit olvasni, kicsit gondolkodni, hogy tudjon valamit adni a pártnak, nem lehet így dolgozni. Ma, elvtársak, az a helyzet, hogy egy éven keresztül mindent kapásból csináltunk. (Közbeszólás: Második műszak.) A második műszak az ugyanolyan kinézésű, mint az első, sőt pártkiadásban. Így lehet egy évig verekedni, vagy a normális rendet helyreállítani, de pártirányító munkát így egy kollektíva nem tud kielégítően betölteni. Ezt is tudni kell az elvtársaknak. Megmondom őszintén, nagyon sok még húzni való idő itten már nincsen.

Választ várnak az emberek kérdésekre, amelyekre még mi becsületesen nem válaszoltunk se egyikre, se másokra, se a harmadikra. Olyanokra, amelyik [sic!] egy kis foglalkozást, egy kis elemzést kívánnának meg, és én ezért is sürgetem. Megmondom őszintén, azért sürgetem, hogy lépjünk egyet előre. Nagyon sajnálom, de én ellene szavazok Sándor elvtársnak, meg a Kossa elvtársnak. Esetleg szavazzunk az időpontban, hogy mit csináljunk. Nem szólaltak fel sokan, de én javaslom, hogy a KB erősítse meg a PB által előterjesztett javaslatot.

Itt van a volt vezetők kérdése. Itt bírált Major elvtárs engem, hogy én humanista vagyok. Tényleg én humanista is vagyok általában, de azért meg tudom különböztetni, amikor a párt érdekéről van szó. És itt félreértés van. Miféle humanizmusról van szó? Én már egyszer említettem az elvtársaknak, hogy én 1956. tavaszán egyszer beszélgettem ezzel a Dinnyés Lajossal⁴⁹ – ismerik őt –, elég bohém ember, de azért elég nagy politikai tapasztalatokkal rendelkezik, és évszámmal [sic!] nem állt vele szóba senki, no akkor elmondta nézeteit. Azt mondta nekem az a Dinnyés Lajos, hogy vigyázatok, hogy ti most mit csináltok, mert a páros napokon a Rákosi magyarázza meg az egész országnak, hogy ez a Nagy Imre egy gazember. A páratlan napon a Nagy Imre magyarázza meg az egész országnak, hogy a Rákosi egy gazember. Most ti azt hiszitek, hogy a nép vagy az egyiknek vagy a másiknak ad igazat, de nagyon tévedtek, mert széles tömegek vannak, akik azt mondják, hogy mind a kettőnek igaza van, és ennek ti kommunisták meg fogjátok inni keservesen a levit.

Itt vannak ezek az emberek, nézzenek ide. Mondjuk a Rákosi amit itten leír, ezt mi lehozhatnánk újságban is, ettől nekünk semmi bajunk nem lenne. Bemutatnánk azt az embert, akire nemzedékek feltekintettek, munkásmozgalmi nemzedékről beszélek, mint a kommunistára, a magyar kommunistára. Bemutatnánk, mint egy elmebeteg, eszelős, bosszúálló, aljas, kicsinyes roncsot. Hasznos volna a pártra nézve? Nem volna hasznos.

Sándor elvtárs beszélt erről kerítésről [sic!], meg erről a hétszentségről. Miért nevetek én? Ilyen gondja 1956. augusztusban–szeptemberben egy boldog embernek lehetett, egy normális embernek nem lehetett ilyen gondja, hogy..., de mégha okosan elfajult, akkor se ezzel foglalkozik. Hiszen az egy ostoba ember, hogy a harmadik vagy ötödik a sorban.

(Közbeszólás: Ostoba ő erkölcsileg is.)

Nézzenek ide, elvtársak! Mi nem jobb, meg baloldalit írtunk a Kovácsnál, azt írtuk, hogy elvtelen, mert a kommunistánál nem lehet mondani ennél rosszabbat, hogy elvtelen, hogy aki mégis hát kommunista volt, mert azt nem mondhatom, hogy nem volt kommunista. De ezek a dolgok vannak. Célszerű volna nekünk ezt terjeszteni, hogy milyen gondja volt 1956-ban? Nem volna célszerű. Nem azért, mert a Kovács, nemcsak a Kovácsot néznék, hanem megint eszükbe jutna, milyen párt az a kommunista párt, ahol egymást megölik. A széles tömeg az úgy gondolkodik, hogy féltékenység, meg... [sic!] egymást megölik. Meg ilyen, hogy kiadják az utasítást, hogy a maga legfőbb gondja, hogy 15 ember jólétéről gondoskodjon, és akkor azt mondják, hogy ilyenek a kommunisták, mi így nem tudjuk ezt a harcot vinni. Ezért egyet-értek azzal, hogy az elvi részénél maradjunk. (Érthetetlen közbeszólás.)

Ő azt elfelejti. No mostan, nézzük a dolognak az elvi részét. Elvileg énszerintem a dolog úgy áll, hogy a kérdés az adva van, amit ez a csoport jelent akkor is, ha ők Moszkvában ülnek, és akkor is, ha ők Budapesten vannak. Ez a kérdés létezik, elvtársak. Hiába, létezik. Ott ülnek, és reményt keltenek bizonyos emberekben, akik mindig reménykednek, majd hazajönnek, és ha hazajönnek, akkor persze, hogy fognak hozzájuk szaladni. Világos, hogy fognak hozzájuk szaladni. De én azt mondom, meg kell vívni a csatát, nincs más-képp. Ez a szektarianizmus politikai csoportja. Éppen viccből mondtam a Nezával elvtársnak, hogy mikor ő mondja, hogy régi frakció, hát mondom, most akarunk importálni egy újat. Te meg jössz a régiekkel. Hát hiába, ez az egész így, ahogy az ember nézi, egy szektás csoport, és ez egy politikai csoport, ez világos.

KISS KÁROLY elvtárs: A régiek bénák, de a szemünket akkor is rajtuk kell tartanunk, hogy nem élednek-e fel, ezt nekünk észre kell vennünk.

KÁDÁR elvtárs: Világos. Persze, azoknak a jelentősége a mi mai problémánk, ehhez képest egy századrangú [sic!]. Mi van emögött is? Ez is politika.

Ezek a személyek is vonalat jelentek, mégpedig olyan vonalat, amelyet – a mi véleményünk szerint – a nagy tömegek felismertek és elvetettek, bizonyos emberek – nem túl sokan, de vannak ilyenek – ezt a vonalat jónak tartják. Az FM-ről beszélek most, nem a Dögei elvtársról. Ott a munkatársak vitatkoztak hónapokon keresztül. Becsületes ember azt mondta, hiába, a parasztot kényszer nélkül szövetkezetbe bevinni nem lehet, és nem jó az a vonal, ami most van. Ezen hónapokon át vitatkoztak olyanok, akiket én nem nevezhetek gazembernek, és azon gondolkozom, hiába, nem megy a tsz. Ez is egy vonal. Mindenhol, ahol felszólalnak. Münnich elvtárs küldött nekem egy anyagot, hogy persze az a Kovács, gyűjenek vagy ne gyűjenek [sic!], őket nem ez izgatja, őket a Gerő izgatja, de méginkább a Rákosi izgatja. Aki a Kovácsot szidja, az mindig a Rákosira gondol politikailag és a vonalra. És én azt mondom, nekünk megnyugvást kell ebben a kérdésben teremteni, meg kell szabadulni ettől a kérdéstől.

Ezek az emberek haza fognak jönni, én személyileg el tudnám képzelni, miután hazajöttek, összeszedni ezt a mindenféle illegális nyavalya levelezést, jobbra-balra, és mérlegelje a Titkárság, talán a KEB-hez kell adni egyik-másik dolgot, és azzal kell kezdeni a hazai vendégszereplést, hogy menjenek a KEB-hez, és adjanak magyarázatot, hogy mit hogyan csináltak, ez elképzelhető. De itt mi most eljárást hogyan csináljunk. Ezek mégsem normális helyzetben vannak, élnek, szabad emberek, de tényleg, magyarán mondva száműzetésben élnek, hiába. Ez így van. Én azt is el tudom képzelni, hogy a Titkárság tartsa számon ezeket, ne menjen el szó nélkül felettük [sic!], még annál is inkább, mert lehet, hogy felelősségre kell vonni más embereket, mert hiszen a diplomáciai futárszolgálattal vittek a Kovács Istvánnak levelet, és az a levél a kézbesítőkönyvben nem szerepelt. Az állami futárposta nem erre való. Ajánlom ezeket összeszededegetni, és ha itt az ideje, számonkérni, ballagjon a KEB-hez, és magyarázza meg, miért csinálta. De kerüljenek haza. Én nem humanista vagyok, éppen fordítva, kedvező pozícióban szeretnék harcolni közülük azzal, aki maga harcolni kíván. Ez az én humanizmusom. Mert a mi pozíciónk nem kedvező, értsétek meg. Mert azt mondják az emberek, a felesége itt,

az ember ott, a gyerek az iskolába nem jár, hát ennyire bűnös ez mégsem volt. És a vége az, hogy politikailag közeledik hozzá. Most hazajönnek, mindenesetre valaki, aki nem fél tőle, hogy rossz fiú – lehet, hogy én – ezekkel beszélni fog, amikor hazajönnek, és azt mondja: nem a Holdban éltek, emberek, a Szervezeti Szabályzat vonatkozik rátok, ti sértődött emberek vagytok, de sokat táncolni ne táncoljatok, mert a párttal ti sem játszhattok, és majd meglátjuk, hogy mit csinálnak. Hát mit fognak csinálni mégis? A Kovács kimegy a Weiss Manfrédbe, és igazságot kér a munkásoktól a saját maga számára? Csak rá kell gondolni, zúgni-búgni fognak, három tucát, öt tucát ember össze fog jönni és azután mi lesz? Lesz, aki a pártszerűtlenség útjára lép, és azt elő kell venni, és oda kell a KEB-hez vinni, és ha rászolgált, ki lesz zárva a pártból. Azt kap, ami neki jár. Azért van itt egy kis gyengéd célzás, hogy a párt egységét megvédjük mindenkivel szemben, mert ezt ők is el fogják olvasni, ezt az anyagot, ha elhatározzuk. Én ezt a humanizmust így értelmezem. Én a kedvező pozícióért harcolok, hogy a párt, a KB ne legyen igazságtalan pozícióban, az nem volna jó. Ez egy nagyon bonyolult kérdés, elvtársak. Hát tényleg a proletárdiktatúra fennállása idején elég szokatlan helyzet, hogy egy másik országban tart bizonyos számú embereket, és nekünk még vannak ilyenek.

Azért gondolkozzanak, Romániában is léteznek emberek⁵⁰, valamikor majd azt is meg kell oldani [sic!]. Azután egy ilyesmi, amíg ők ott ülnek, én találkoztam Moszkvában – már említettem – vezető, tekintélyes emberekkel, más országok kommunista mozgalmaiból, aki barát, minden jól van, és titokzatosan megkérdezi, hogy hol vannak most ezek? Mármint a Rákosi meg a többiek. Hát hol? Hát mindenki nyugodtan gondolhatja, hogy amíg ők ott vannak, az SZKP tartalékban tartja őket. Nem gondolhatja ezt bárki a világon? Pedig az SZKP, hallhatjátok, hogyan tartja őket, de gondolni mindenki gondolhatja. Minek ezeknek a sóvárgóknak még egy évi reménykedési időt adni, akik abban reménykednek, hogy ezek hazajönnek. Jöjjenek haza, történjen, ami történik, és azután vége lesz a sóvárgásnak, meg a reménynek, meg ennek a csoportnak is. Én kijelentem, elvtársak, ha itthon vannak, három hónap múlva ebből a csoportból semmi sem marad, de amíg így vannak, addig van. Itthon is van a reménykedők csoportja. Ennek megvan a maga útja, én olyan humanista vagyok, ha bűnt csinált, menjen a KEB-hez, arra fogok szavazni, ha még cifrábbat csinált, akkor induljon meg az állami vizsgálat el-lene, de én azt 1956-ból, 1957-ből megtanultam, hogy nem lehet játszani senkinek. És ezt eszerint kell venni. Nekem ez az ember, ez a Kovács, igen jó barátom volt, valamikor az illegalitásban, még a múlt év tavaszán éjszaka könyörögtem a lakásán, hogy szánjátok már rá magatokat a cselekvésre, vagy előbb 1956-ban, hogy csináljátok, mert ha ti csináljátok, a Politikai Bizottság, még szárazon elviheti a párt, ha nem, szörnyű dolog lesz. Azt mondta, ne fenyegetsem őt. És nem barátom, és nem tisztelem, és nem szeretem, énszerintem egy bukott, szánalmas politikai figura, aki még visszaeickélhet valaha, ha képes arra, hogy megértse, hogy hibát csinált. Ha nem képes, el fog pusztulni, mint kommunista. Teljesen tönkre fog menni, de nekünk nem érdekünk, a pártnak nem érdeke, hogy ezeket mind tönkretegy, és pusztuljanak mint kommunisták, ez nem a párt érdeke: Pusztuljon el, aki pusztulni akar, aki meg vissza akar térni a jó útra, térjen vissza. Így áll ez a kérdés.

Mi az, ami az embereket itt meg fogja nyugtatni? Az arányokat nem vesszük észre az elvtársak. Abban a tavalyi szerencsétlen határozatban van az, hogy Rákosi és Gerő öt-öt évig nem térhetnek haza. Nem jók az ilyen határok, mert azért itt nem fegyházbüntetést mérünk ki, hogy még két-három hónap, az ilyesmi általában nem jó. Azután ez valahogy összekeveredett az akkori lazaságok között, mert mi arról beszéltünk, hogy Rákosi gyakorlatilag ne térjen haza, Gerő meg mintegy öt évig. No most, mi itt korrigáltunk is. Mi azt írjuk, hogy Rákosi ne térjen vissza többé a párt életébe, a Gerő három-négy évig ne térjen vissza. Tehát megvan a differenciálódás. Most higgyék el, ha ez a nyolc vagy tíz ember tavasszal itt lesz, azután a Gerő négy év múlva, én nem tudom, és még 500 térne vissza, az politikailag egy sem jelent annyit, mint hogy Rákosi nem tér vissza. Higgyék el, vannak ilyen súlyok és arányok, és most azt hiszem, meg fognak nyugodni az emberek. Miért vesszük mi ezt a becsületet bele? Mert, ha mi Rákosiról meg tudjuk mondani – itt még korrigálni kell –, ez és ez volt a múltban, a becsületet én nem tavaly márciusra értem, mit csináljunk – ez egy kínos dolog –, de becstelenné is vált. Legfeljebb még az a fenntartás van, hogy nem gondolt arra, vagy nem határozta el, amit mondjuk, például elhatározott a Nagy Imre, meg a Losonczy, hogy osztrák viszonyok között fognak ők tovább létezni. Hogy ők ezt a revansot megnyerjék, és a párt az ő kezükben maradjon, képesek lettek volna Magyarországból osztrák...⁵¹ azt mondták úgy lesz, mint Ausztriában, ez volt az ők végső...⁵² idáig azért Rákosi nem jutott el. És lehetett ő becstelen az Aczéllal szemben vagy velem, de hát azért mégis nagy különbség, hogy a proletárdiktatúrához mi volt a viszonya. Ennyire azért Rákosi nem jutott el. És ha mi azt mondjuk, hogy igen, volt érdeme, meg harcolt, meg mi, de ez és ez volt vele, és most azt kijelenteni, hogy ne térjen vissza, de azért mindenkinek megvan az értékelése, milyen az az ember, akinél az a kívánat, hogy ő úgy segítse a pártot, hogy sose térjen vissza a párt életébe. Hát ez nem bírálat vagy kritika? A többi részletet még nem célszerű vitatnunk és terjesztenünk. Nem célszerű, a párt érdeke szempontjából nem célszerű. Az a véleményem, hogy ez a határozat az embereket meg fogja nyugtatni, ezek a hazatérők nem olyan nagy figurák, ezekből mi csinálunk itten nagy figurát, mert már 15 hónap alatt legalább 50 drága órát ezzel a hat szarháziával [sic!] töltöttünk. Bocsnatot kérek, holott hasznosabban is tudtuk volna tölteni az időt. Itt a döntő az, hogy visszajön-e az a vonal, ami 1951–52-ben volt, vagy nem? És ebből azt hiszem megértették, hogy nem jön vissza.

(Érthetetlen közbeszólás.)

Hát ezt mondom én.

A szövegeknél: Ez a bizonyos vonal így hangzik a PB javaslata szerint: „A KB véleménye szerint ezek az elvtársak szándékaikban becsületes emberek voltak ugyan, ezért az ellenséggel szemben meg is védtük őket, de a tömegek bizalmát teljes mértékben elvesztették.” stb. Itt a becsület múlt időben van, szándékában becsületes, nem a módszerében, múlt időben, az ellenséggel szemben meg is védtük őket, ez így is van, mert éppen a májusi Országgyűlésnél tényleg megvédtük a becsületüket.⁵³ Nyíltan megvédtük, mert úgy éreztük, hogy az kell. Ennyiből áll a becsület kérdése.

Itt van még ez a Kovács-féle dolog, ebben a levélben. Itt van egy ilyen szöveg: „Kovács István a Horthy-rendszer idején becsülettel helyállt az osztály-

ellenességgel szemben, és két évtizeden át odaadással dolgozott a párt ügyéért." A becsülettel szót likvidálhatjuk vagy nem likvidálhatjuk, ne sokat emlegessük a becsületét. Lehet, de maradhat is. Maradjon, nem lesz ő ezzel semmi sem.

(Érthetetlen közbeszólások.)

Hát akkor mit mondjunk róla? Becstelen szándékú? Itt a dolog politikai oldaláról van szó.

(Érthetetlen közbeszólások.)

Ezt is lehet, kérem szépen. De megmondom őszintén, ez a saját szövegünk, itt az irattárnak dolgozunk, mert ezt így mi nem fogjuk népszerűsíteni, a határozati szöveget, de lehet. Tessék, semmi akadálya nincs. Hibásak ilyen-olyan vonal vezetéséért, és a tömegek bizalmát teljes mértékben elvesztették. Lehet ilyen szöveget írni, akkor elmarad ez az egész vitás becsület. Itt ennek nincs jelentősége. Itt legfeljebb van még egy másik dolog, mert itten arról van szó, hogy ezek az elvtársak viselik a fő felelősséget. Na most, itten a társaság nagyon vegyes. Batának a fő felelőssége, vagy mit tudom én, ott van egy Bíró Dezső⁵⁴ nevezetű ember, azt sem tudtam, hogy ilyen is van a világon, azonkívül egy-két felelős ember itthon is él. Talán azt lehetne mondani, hogy közöttük vannak azok az elvtársak, akik a fő felelősséget viselik. Ez így helyes. Igen, mert ti. legújabb kori történelemben, az 1956 tavaszán, megmondom, a legnegatívabb figura a Rákosi és a Kovács István volt. Gerő akkor hallgatott, 1956 tavaszán, de ott a Gerő is. Ezeket a javításokat eszközöljük a szövegben.

Átadom az elnök elvtársnak a szót, hogy ezt az időpont kérdést döntsük el.

Én a magam személyében a PB előterjesztését helyesnek tartom.

MAROSÁN elvtárs: Időre vonatkozó javaslat nincsen.

Akkor Kossának van módosító javaslata. Én azt hiszem, hogy mind a két előterjesztés helyes.

MAROSÁN elvtárs: Én azt javaslom, elvtársak, hogy vegyük elő az előterjesztéseket, hozzátéve a kiegészítést, amit itten Kádár elvtárs mondott, stílusosan (Kádár elvtárs közbeszólása: Szirmai elvtárs, a levélszöveg rendben van, egyetértesz?)

Az első a KB határozata egyes vezető munkakörökkel kapcsolatban.⁵⁵

A jelen lévők egyhangúlag elfogadták.

A második a KB határozata egyes volt vezető funkcionáriusokra vonatkozóan,⁵⁶ a Kádár elvtárs megjegyzésével és azzal a stílusos becsület módosítással [sic!], amiről szó volt.

A jelen lévők egyhangúlag elfogadták.

A harmadik az előterjesztett levél.⁵⁷

A jelen lévők egyhangúlag elfogadták.

Az ülés bezárva.

JEGYZETEK

- 1 Értsd: 1957 januárjában.
- 2 L. az 5. sz. jegyzőkönyvet.
- 3 Antos István (1908–1960) közgazdász; 1957–1959-ben az MSZMP KB póttagja, 1959–1960-ban a KB tagja. 1945-ben az Országos Gazdasági Tanács főtitkára, 1954-től egyetemi tanár, 1954–1956-ban az MDP KV Terv-, Pénzügyi és Kereskedelmi Osztályának vezetője. 1945 és 1951 között pénzügyminisztériumi politikai államtitkár, 1951 januárjától 1955 januárjáig és 1956 novemberétől 1957 májusáig a pénzügyminiszter első helyettese, azt követően haláláig pénzügyminiszter.
- 4 Kiss Árpád (1918–1970) technikus, majd mérnök; 1954–1956-ban az MDP KV, 1956-tól 1970-ig az MSZMP KB tagja; 1950–1954-ben könnyűipari miniszter; 1956. október 26-tól október 31-ig és 1957 májusától 1961 szeptemberéig az Országos Tervhivatal elnöke; 1961-től 1970-ig az OMF elnöke miniszteri rangban; 1967 áprilisától haláláig mint az OMFB elnöke a kormány tagja.
- 5 Kovács Béla (1908–1959) földműves, kisgazdapárti politikus; 1939-től az FKGP főtitkár-helyettese, 1945–1947-ben főtitkára; 1944. december 23-tól 1945. október 23-ig belügyminisztériumi politikai államtitkár, 1945. november 15-től 1946. február 23-ig földművelésügyi miniszter; 1947. február 25-én a szovjet szervek letartóztatták és a Szovjetunióba hurcolták, ahol 20 évi kényszermunkára ítélték; 1955 őszén hazaszállították, szabadult; 1956. október 30-án az újjászerveződött FKGP Intéző Bizottságának tagja, november 3-án elnöke lett; 1956. október 27-től a Nagy Imre-kormányban földművelésügyi miniszter, majd november 2–4-én államminiszter; 1956 novemberében tárgyalásokat folytatott Kádár Jánossal a koalíciós kormányzásról; 1958-ban országgyűlési képviselő lett.
- 6 Erdei Ferencről (1910–1971) van szó.
- 7 Horváth Gyula 1957 áprilisától volt a BM Politikai Nyomozó Főosztályának vezetője, majd 1958 márciusától a BM személyzeti miniszterhelyettese.
- 8 Kádár háromféleképpen említi a BM-nek ezt a szervezeti egységét, mindannyiszor tévesen. Helyesen: BM Politikai Nyomozó Főosztály.
- 9 Helyesen: BM Személyzeti Osztály.
- 10 Fekete Károly 1954-től a BM főosztályvezetője, majd 1958-ig belügyminiszter-helyettes.
- 11 Farkas Vladimir (1925–) államvédelmi alezredes, tisztviselő; a Szovjetunióból hazatérve 1945. május 8-a után az MKP-ban Rákosi Mátyás és a megyei MKP-titkárok közötti kapcsolatot biztosított a Szovjetunióban szerzett rádiós szakképzettsége alapján; 1946 októberétől – saját kérésére történő – leszereléséig, 1955 februárjáig a politikai rendőrségnél szolgált; 1956. október 5-én letartóztatták, 1957. április 13-án 12 évi börtönrre ítélték, 1960. április 1-jén egyéni kegyelemmel szabadult.
- 12 Kurimszky Sándor (1907–1982) 1956 novemberétől 1958-ig belügyminiszter-helyettes.
- 13 Tömpe István (1909–1988) 1956. december 8-tól 1958 elejéig a belügyminiszter első helyettese, a Honvédelmi Tanács tagja.
- 14 Mátyás László (1911–); 1948-ig a szovjet hadseregben, hazatérve a BM-ben teljesített szolgálatot. 1954-ben az EM főosztályvezetője, 1956-ban a BM-ben a Politikai Nyomozó Osztály vezetője. 1957–1959-ben a prágai, majd a líbiai nagykövetség első számú beosztottja, 1962–1968: algíri nagykövet, 1968–1971: HNF OT titkára, 1971–1977: Buenos Aires-i nagykövet.
- 15 Dógei Imre (1912–1964) földműves, gyári munkás; 1944–1948-ban az MDP KV póttagja és a Szervező Bizottság tagja; 1948-tól 1956-ig az MDP KV tagja; 1954–1957-ben a KEB tagja; 1956-tól 1960-ig az MSZMP KB tagja; 1960-ban kizárták a KB-ból, 1962-ben a pártból is.
- 16 Magyar András földművelésügyi miniszterhelyettes 1953-tól 1960-ig.
- 17 Szigeti József (1921–) filozófus; 1957–1959-ben a művelődésügyi miniszter első helyettese; 1959-től 1968-ig az MTA Filozófiai Intézetének igazgatója; 1969-től az ELTE tanára.
- 18 A külügyminiszter első helyettese.
- 19 Sebes István (1904–1966) 1956 áprilisától 1959-ig külügyminiszter-helyettes.
- 20 Szarka Károly külügyminiszter-helyettes.
- 21 Horváth Imre (1901–1958) 1956. november 7-től 1958-ig külügyminiszter.
- 22 Jóború Magda (1918–1982) középiskolai tanár; 1947–1948-ban az MKP KV Nőtítkárságá-

- nak vezetője; 1948 és 1954 között az MDP KV tagja; 1950-től oktatásügyi, 1957 márciusától művelődésügyi miniszterhelyettes; 1958-tól 1982-ig az OSZK főigazgatója.
- 23 A Vezető Párttagokat Felülvizsgáló II. sz. Bizottság 1957. július 12-én kelt, az MSZMP Politikai Bizottságához küldött jelentése – egyebek mellett – a következőket tartalmazza:
„A Bizottság megvizsgálta a január elsején és utána kiadott oktatásügyi rendeleteket, főként a hitoktatással, a nyelvoztatással és az iskoláztatással kapcsolatosakat, amelyek a tanítás beindítása után Budapesten és a vidéken elsősorban az általános iskolákban alkalmat adtak az ellenforradalmi elemek újabb támadásaira...
A Bizottság megállapította, hogy a minisztérium vezetői december 6-án összehívták a megyei oktatási vezetőket, hogy a tanítással kapcsolatban a vidéken tapasztaltakról tájékozzódnak. A felszólalók arról számoltak be, hogy a szeptemberben jelentkezettek messze túlméno számban járnak a tanulók hitoktatásra. Kérték, hogy a minisztérium hozzon olyan rendeletet, amely a kialakult helyzetet figyelembe veszi.
Ezek után a minisztérium vezetői, a miniszter, a két helyettes és az illetékes főosztályvezetők megvitatták a tapasztalatokat és ennek eredményeként közös elhatározás alapján jelentek meg a rendeletek. A január elsejei rendelet Kiss Gyula [oktatásügyi miniszterhelyettes], a részben módosított I. 19-i rendelet Jóború Magda [az oktatásügyi miniszter első helyettese] és a végleges rendelet, amely a szeptemberi állapotokat állítja helyre, Kónya [oktatásügyi kormánybiztos] aláírásával jelent meg.
A Bizottság megállapította, hogy a rendeletek kiadásáért mindhárman felelősek, amit maguk is elismertek.
Kónya és Kiss Gyula leváltásával a Bizottság egyetért. Javasolja, hogy mindkettőjük ügyét a Politikai Bizottság tekintse lezártnak. A Bizottság helyesnek tartja, hogy Jóború Magdát az első miniszterhelyettesi funkciójából leváltották. Egyetért azzal, hogy miniszterhelyettesi funkciójában egyelőre megmaradjon... Jóború eddigi magatartása alapján a Bizottság javasolja, hogy a Politikai Bizottság egy idő múlva funkciójából váltsa le és helyezze kisebb beosztásba.”
- A PB a Kónya Albertre és Kiss Gyulára vonatkozó javaslatot jóváhagyta. Jóború Magdát a hitoktatásra vonatkozó rendelet kiadásáért pártbüntetésként megrovásban részesítette, s úgy döntött, ha munkáján nem javít, alacsonyabb beosztásba helyezik. (MOL-M-288. f. 5/35. ó. e. 4. és 49. p.) L. még: MOL-M-288. f. 33/1957/2. ó. e. 41-43. p.
- 24 Kónya Albert (1917-1988) 1956 júliusától november 3-ig oktatásügyi miniszter, majd 1957. február 28-ig oktatásügyi kormánybiztos.
- 25 Galambos József 1957-1958-ban a BM Politikai Nyomozó Főosztály helyettes vezetője, majd a vezetői tisztségben Horváth Gyula (vö. a 7. sz. jegyzettel) utóda 1961 márciusáig.
- 26 Háner József (1896-1975) 1956 végétől 1975-ig a Vasas Szakszervezet elnöke.
- 27 Piros László (1917-) hentessegéd; 1948-1949-ben az MDP KV póttagja, 1949-től 1956-ig a KV tagja; 1950-1953-ban és 1955-1956-ban a PB póttagja; 1950-től az ÁVH Határőrség parancsnoka; 1953 júliusától egy évig a belügyminiszter első helyettese, 1954. július 6-tól 1956. október 24-ig belügyminiszter; 1956 októberétől 1958 szeptemberéig a Szovjetunióban tartózkodik.
- 28 Bata István (1910-1982) villamoskalauz; 1951-1953-ban az MDP KV póttagja, 1953-1956-ban tagja; 1953-1956-ban a PB póttagja; 1950-től 1953-ig a néphadsereg vezérkari főnöke; 1953. július 4-től 1956. október 24-ig honvédelmi miniszter.
- 29 Az Ideiglenes Központi Bizottság 1957. április 5-i ülésén. (MOL-M-288. f. 5-7. ó. e.)
- 30 L. a 2., 3. és 4. sz. függelék.
- 31 Berei Andor (1900-1979) közgazdász; Andics Erzsébet férje; a MDP egész időszakában a KV tagja, 1954-ben az MDP KV Tudományos és Kulturális Osztályának vezetője. 1947-1948-ban az Országos Tervhivatal főtitkára. 1948-tól 1951-ig külügyminisztériumi politikai államtitkár, majd 1954 október végéig a külügyminiszter első helyettese. Azt követően 1956. október 24-ig az Országos Tervhivatal elnöke. 1956. november 15-én családostul Moszkvába került, ahonnan 1958-ban tértek haza. 1961-től 1970-ig tanszékvezető egyetemi tanár (MKKE), 1962-től 1976-ig a Kossuth Könyvkiadó igazgatója, majd szaktanácsadója.
- 32 Az Ideiglenes Központi Bizottság 1957. február 26-i ülésén a Nagy Imre-csoporttal kapcsolatban elfogadott határozat. (MOL-M-288. f. 4/5. ó. e.)
- 33 A Május 1. Ruhagyár könyvtárosáról van szó, akit a KEB 1958. január 8-án kizárt az MSZMP-ből. [A személy nevét anonimizáltuk!]

- 34 Harrer Ferenc (1874–1969) fővárosi tisztviselő, címzetes alpolgármester, 1919-ben megbízva a polgármesteri teendők ellátásával; 1947 és 1967 között öt országgyűlés korelnöke.
- 35 Helyesen: Központi Bizottságban. Ez a tévedés (az MDP időszakából eredő beidegződés) a jegyzőkönyvben többször is megismétlődik.
- 36 A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.
- 37 Ua.
- 38 Kaszás Ferenc (1922–1974) katonatiszt; 1957-től az MSZMP Adminisztratív Osztályának vezetője; 1961-től a HM személyi főcsoportfőnöke és miniszterhelyettes (vezérőrnagy); 1973-ban ment nyugdíjba.
- 39 Demény Pál (1901–1991); író, politikus; 1945. február 3-án letartóztatták; 1945 augusztusától néhány hónapig szovjet őrizetben volt; a Budapesti Népbíróság népellenes büntett címén 1946. július 17-én négy és fél évi kényszermunkára ítélte; büntetésének letöltése után, 1950. október 7-től Kistarcsára internálták; 1953. október 19-én első fokon, majd 1954. május 3-án a Legfelsőbb Bíróság szervezkedés vezetésének büntette miatt 10 évi börtönrre ítélte. (1945. február 13-a óta nem volt szabadlábon); ügye felülvizsgálatáról az MDP PB 1956. augusztus 31-én döntött, s október 15-én szabadult; az 1953–1954. évi ítéleteket a Legfelsőbb Bíróság 1957. december 14-én megsemmisítette, az 1946-os ítéletet a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa 1989. május 23-án helyezte hatályon kívül. 1990-ben országgyűlési képviselővé választották.
- 40 L. a 4. sz. jegyzőkönyv 2. sz. jegyzetét.
- 41 Ács Lajos (1922–1968); az MDP időszakában különböző vezető pártfunkciókat töltött be. 1951-től az MDP KV póttagja, 1953-tól 1956 októberéig a KV és a PB tagja. 1953 júliusától 1956. október 24-ig a KV titkára. 1956. október 30-tól egy hónapon át menekültként a lengyel nagykövetségen tartózkodott. 1957-ben a Magyar Nemzeti Bank ügyvezető igazgatója, 1958-tól osztályvezetője.
- 42 Rózsa Andor (1921–) szabó; 1947 elejétől a párt központi apparátusában instruktor, majd osztályvezető, 1957 áprilisától 1958 januárjáig Kádár János referense. Ezt követően az ORFK osztályvezetője.
- 43 Matolcsi János (1923–1983) nyomdász; mezőgazdasági mérnök, archeozoológus; 1954–1956-ban az MDP KV tagja; 1954–1955-ben a Titkárság tagja, a KV titkára; 1955 novemberétől 1956. október 24-ig földművelésügyi miniszter, 1957. március közepétől július végéig miniszterhelyettes, 1957-től a Mezőgazdasági Múzeum főigazgatója, 1969-től főmunkatársa.
- 44 Soltész Károly (sz. 1925) 1949–1956 között Gerő Ernő személyi titkára. 1957-től az OTP osztályvezetője. A KEB 1958. február 5-én szigorú megrovás végső figyelmeztetésben részesítette.
- 45 Marceau, Félicien: A tojás. Nemzeti Színház, 1957. november.
- 46 Gáspár Margit (1905–) író, műfordító, vezérigazgató.
- 47 L. a 3. sz. jegyzőkönyvet.
- 48 Valószínűleg: jemeni.
- 49 Dinnyés Lajos (1901–1961) földműves, gazdálkodó; 1947. március 14-től szeptember 24-ig honvédelmi miniszter; 1947. május 31-től 1948. december 10-ig miniszterelnök, ezt követően az Egyesített Mezőgazdasági Kísérleti Intézetek elnöke; 1952-től 1961-ig az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ igazgatója; 1958 novemberétől 1961 májusáig országgyűlési alelnök.
- 50 Az ún. Nagy Imre-csoport le nem tartóztatott tagjai és a letartóztatottak családtagjai Romániában maradtak. Újhelyi Szilárd, Vas Zoltán, Rajk Lászlóné és a családtagok 1958. október–november–december havában – több csoportban – térhettek haza. (Szántó Zoltán és felesége már korábban visszajöhetett.)
- 51–52 A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.
- 53 L. *A Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány féléves tevékenységéről. Az országgyűlés 1957. május havi ülészaka. Kossuth Könyvkiadó, 1957.*
- 54 Bíró Dezső (1906–1960) Rákosi Mátyás testvére; 1949-ben tért haza emigrációból, a Belkereskedelmi Minisztérium Ipari Trösztjének vezetője; 1956. október végén Moszkvába menekült, 1958-ban tért haza.
- 55 L. az 1. sz. függelékét.
- 56 L. az 5. sz. függelékét.
- 57 L. a 6. sz. függelékét.

FÜGGELÉKEK

1. sz. függelék

SZIGORÚAN BIZALMAS!
Láttam. Kádár I. 22. [s. k.]

JAVASLAT

A Központi Bizottság határozata egy-**vezető munkakörökkel kapcsolatban**

1956. november elejétől ugyanaz a személy töltötte be a KB első titkárának és a miniszterelnöknek, hasonlóképpen a KB egyik titkárának és a művelődésügyi miniszternek, valamint a Hazafias Népfront elnökének és a miniszterelnök-helyettesnek tisztségét. Ez akkor szükséges és helyes volt, elősegítette a rendkívül nehéz körülmények között a párt irányvonalának, a következetességnek, egységnek és gyorsaságnak érvényesülését a párt és az ország ügyeinek vezetésében.

Pártunk, valamint a magyar népi demokrácia pártunk körül tömörült erőinek munkája és harca nagy sikereket ért el. Eredményesen újjászerveztük a magyar munkásosztály forradalmi pártját. Vitathatatlan győzelmet arattunk az ellenforradalmi felkelés erői és a hazánk belügyeibe beavatkozni akaró imperialisták felett. Újjászervezett pártunk egységes, harc-edzett és erős. Jelentős és növekvő bizalom övezi a pártonkívüli dolgozók tömegeiben és azokhoz jó kapcsolatai vannak. A Központi Bizottság bírja a párttagság bizalmát. A Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány tekintélye nagy és az állampolgárok tömegei növekvő bizalommal tekintenek rá.

A politikai vezetés súlypontja a 1956. november elejét követően egy ideig bizonyos mértékben a kormány tevékenységére tolodott át és még inkább úgy tűnt ez a dolgozó tömegek egy részének szemében. Ez egyik előidézője volt annak, hogy tömegesen akadnak, különösen a parasztság soraiban, akik egyetértenek a kormánnyal és bíznak benne, azonban nem tudják, hogy a kormány a Magyar Szocialista Munkáspárt, illetve a párt Központi Bizottságának politikáját valósítja meg. Az ellenforradalom elleni harcban el vagyunk maradva az ideológiai fronton, a kultúra területén; van még bizonyos következetlenség az ország gazdasági életének irányításában. A párt-, társadalmi és állami szervek aktivistái jogosan bírálják a Központi Bizottság apparátusának mindennapi tevékenységében meglévő hiányosságokat. Emellett ma már a rendes, mindennapi élet szétágazó, sokrétű és bonyolult kérdései követelnek megoldást a párt- és államvezetés részéről.

Míndez megköveteli a párt irányító szerepének és politikai tekintélyének további növelését, az állami és társadalmi szervek pártirányításának, a Politikai Bizottság, a Titkárság, a pártapparátus mindennapi munkájának fejlesztését. Az egyes országos jelentőségű kérdésekkel elmélyültebben kell foglalkozni, s ezért szükséges a vezető munkakörök szétválasztása, a felelős vezetők körének bővítése. Ennek elősegítésére a Központi Bizottság elhatározza:

1. Fel kell menteni miniszterelnöki, illetve miniszteri megbízásuk alól Kádár János és Kállai Gyula elvtársakat, hogy tevékenységük fő részét a KB titkári munkájuk végzésére fordíthassák.
2. Miniszterelnökké dr. Münnich Ferenc elvtársat, a miniszterelnök első helyettesévé Apró Antal elvtársat, művelődésügyi miniszterre Benke Valéria elvtársnőt kell kinevezni.
3. Kádár és Kállai elvtársakat tárcanélküli államminiszterekké kell kinevezni, hogy a kormány munkájának elvi, politikai irányításában részt vehessenek.
4. Apró Antal elvtársat fel kell menteni a Hazafias Népfront elnökének tisztsége alól és e tisztségre Kállai Gyula elvtársat kell ajánlani. Ez szükséges egyrészt Apró elvtárs gazdasági irányító munkájának javítása, másrészt a népfront pártirányításának javítása céljából.

A Központi Bizottság megbízza a Politikai Bizottságot, hogy ezen határozat 1–3. pontját az Országgyűlés január 27-én kezdődő ülészakán hajtsa végre. A határozatoknak megfelelő levéllel kell fordulni az Elnöki Tanácshoz és a Hazafias Népfront Országos Tanácsának Elnökségéhez.

Budapest, 1958. január 24-én

2. sz. függelék

Az SZKP Központi Bizottságának 1957. április 18-i határozata Rákosi elvtársnak az SZKP Központi Bizottságához intézett 1957. március 25-i levelével kapcsolatban

Rákosi elvtárs – akivel magyar barátaink közölték az MSZMP KB azon határozatát, amely szerint neki nem célszerű visszatérni Magyarországra – levelet küldött az SZKP Központi Bizottságához, s e levélben nem ért egyet ezen határozattal, bírálja a MSZMP vezetőségének politikáját, s kitart amellett, hogy nyújtsunk segítséget Magyarországra való visszatéréséhez. Az SZKP KB ezzel kapcsolatban szükségesnek tartja leszögezni saját álláspontját.

1. 1956 júliusában a MDP KB (Gerő elvtárs) kérése alapján az SZKP KB hozzájárult Rákosi elvtárs szovjetunióbeli utazásához gyógykezelés céljából. Rákosi elvtársat ebben az időben mentették fel az MDP KB első titkári tiszte alól.

1956 szeptemberében, tehát még az ismeretes magyarországi események előtt az SZKP KB levelet kapott Gerő elvtárstól, amely szerint a MDP KB Politikai bizottsága Rákosi et. Magyarországra való visszatérése ellen foglalt állást, s a PB azt tanácsolta Rákosi elvtársnak, hogy maradjon a Szovjetunióban legkevesebb egy évig, tekintve, hogy az ő Magyarországra való visszatérése nemkívánatos bonyodalmakat eredményezhetett volna. Az SZKP KB azonnal beleegyezését adta Rákosi elvtárs további szovjetunióbeli tartózkodásához, s közöltük, hogy biztosítjuk számára a szükséges életfeltételeket és a gyógykezelést.

2. Az SZKP KB a magyarországi eseményekkel kapcsolatos álláspontjának kialakítása során kezdettől fogva abból indult ki, hogy az ország előző vezetősége, Rákosi és Gerő elvtársal az élen komoly hibákat követett el a szocializmus építésének gyakorlatában, a párt és a néptömegek kapcsolatának kérdésében, e vezetés nem biztosította a párt sorainak egységét és egybeforrottságát, és a vezetés elvtelennek bizonyult az ideológiai fronton folytatott harcban. Az MDP vezetősége elszakadt a párt- és a néptömegektől, a kommunistákkal kapcsolatban durván megsértette a szocialista törvényességet, s ugyanakkor nem folytatott határozott harcot az ellenforradalmi elemekkel és elvesztette tekintélyét. Mindez a proletárdiktatúra komoly meggyengülését eredményezte Magyarországon. Mint ezt az elmúlt év eseményei is igazolták, a népi demokratikus Magyarország ellenségei saját aljas céljaik érdekében kihasználták a Rákosi–Gerő-féle vezetés hibáit és Nagy Imre árulását.

3. Rákosi elvtárs március 25-i az SZKP KB-hoz intézett levelében – az MSZMP KB határozatával ellentétben – továbbra is Magyarországra való visszatérése mellett tör pálcat [sic!], és az állítólag kezében lévő információkra, valamint a Magyarországon lévő közvetlen kapcsolataira hivatkozva rosszindulatúan, tendenciózusan bírálja az MSZMP és a Magyar Népköztársaság vezetőinek tevékenységét. Amellett, hogy általános szavakban elismeri saját „bizonyos felelősségét” a magyarországi eseményekért, Rákosi elvtárs főbűnösnek Kádár elvtársat és az MSZMP más vezetőit emlegeti.

Az SZKP KB nemcsak hogy nem ért egyet Rákosi elvtársnak a Magyar Népköztársaság vezetőinek tevékenységével és az ország belpolitikai élete fejlődésével kapcsolatos – március 25-i és előző leveleiben kifejtett – nézeteivel, hanem e nézeteket politikailag károsnak, az országban uralkodó helyzettel gyökeresen ellentétesnek, az MSZMP és a magyar nép érdekeivel ellenkezőnek tartja.

Rákosi elvtárs az SZKP KB-be küldött leveleinek tartalma azt igazolja, hogy Rákosi elvtárs nem látja be múlt hibáinak lényegét, s azt a kárt, amit e hibákkal mind a szocializmus magyarországi ügyének, mind pedig az egész szocialista tábor és a világ kommunista mozgalom érdekeinek okozott.

Rákosi elvtárs azon kitartó követelése, amelyekben Magyarországra való visszatérését sürgeti, azt mutatják, hogy Rákosi elvtársnak hamis elképzelése van az országban meglévő politikai állapotokról, nem érti vagy nem akarja megérteni az ott végbemenő fejlődési folyamat lényegét. Rákosi elvtárs saját személyes tekintélyét a párt és állam érdekei fölé helyezte, a magyar párt és állam vezetőivel szemben oppozíciós álláspontot foglalt el, s még mindig az ország vezetőjének szerepére tart igényt, pedig azt ő örökre elvesztette.

Az SZKP Központi Bizottságának az a véleménye, hogy az MSZMP Központi Bizottsága, a Kádár elvtárs vezette magyar forradalmi munkás-paraszt kormány a konkrét helyzet és az ország nemzeti sajátosságai figyelembevételével helyes marxista-leninista politikát folytat.

4. Mint az Rákosi elvtárs leveleiből és a magyar elvtársak tájékoztatásából kiderül, Rákosi elvtárs helytelenül értelmezte az SZKP KB részéről irányában tanúsított elvtársi gondoskodást és visszaél a számára biztosított vendégszeretettel. Rákosi elvtárs moszkvai tartózkodása során aktívan törekszik kapcsolatok kialakítására a Magyar Népköztársaság moszkvai nagykövetségével és közvetlenül Magyarországgal, felkutatja saját megbízható embereit, s megbízásokat ad nekik tendenciózus – az MSZMP vezetősége és a párt politikai vonala ellen irányuló – hírek és anyagok gyűjtésére.

A magyar elvtársak közlése szerint Rákosi elvtárs ilyen irányú moszkvai tevékenysége lényegében a párt egységének aláásására, az MSZMP vezetősége elleni harcra irányul, s objektíven az országban uralkodó helyzet kiéleződéséhez vezet. Ezért az SZKP KB teljes egészében osztja az MSZMP KB azon álláspontját, hogy Rákosi elvtárs Magyarországra való visszatérése nemhogy nem célszerű, hanem politikailag káros lenne a párt ügye, valamint a párt és tömegek közötti kapcsolatok erősítése szempontjából.

Figyelembe véve, hogy Rákosi elvtárs moszkvai tartózkodását a magyar politikai életbe való beavatkozásra használja fel, s – hogy a magyar elvtársak közlése szerint – Rákosi elvtárs helytelen magatartása kárt okoz az MSZMP-nek, az SZKP KB megbízza a Titkárságot, fogatatosítson megfelelő lépéseket Rákosi elvtársnak a Szovjetunió egy más városába való elhelyezése érdekében.

5. Az SZKP KB nem hagyhatja szó nélkül, hogy Rákosi elvtárs március 25-i levelében elferdíti a tényeket és rosszindulatú koholmányokat tulajdonít az SZKP Központi Bizottságának.

Így pl. azt írja, hogy az SZKP KB Elnöksége állítólag határozatot kapott az ő ötévi szovjetunióbeli tartózkodásáról, habár Rákosi elvtárs jól tudja, hogy az ő további szovjetunióbeli tartózkodásával kapcsolatos határozatot az MSZMP Központi Bizottsága hozta.

Levelében Rákosi elvtárs arra hivatkozik, hogy állítólag 1953-ban az Elnökség tagjai hitelt adtak az ő és Eisenhower között folytatott titkos tárgyalásokról szóló híreknek. A valóságban az SZKP KB-ban egy alkalommal folytatott beszélgetés alkalmából átadták neki azt az információt, amelyet ezzel kapcsolatban amerikai források terjesztettek. Magától érthető, hogy az SZKP KB-ban senki nem tulajdonított jelentőséget és senki nem hitt ennek az amerikai koholmánynak. Talán nem világos, hogy abban az esetben, ha a szovjet vezetők közül bárki is a legkisebb mértékben is hitelt adott volna ennek az információnak, akkor ezt egyáltalán nem közölték volna személyesen Rákosi elvtárral.

Ezzel kapcsolatban az SZKP KB megjegyzi, hogy Rákosi elvtárs azzal, hogy levelében elferdítette a tényeket, nem becsületesen járt el, s rosszindulatú kirohanást intézett az SZKP KB ellen.

6. Jelen határozatot Rákosi elvtárs 1957. március 25-i levele kíséretében meg kell küldeni az MSZMP Központi Bizottságának.

3. sz. függelék

Hruscsov N. SZ. elvtásnak
az SZKP első titkárának

Kedves Hruscsov elvtárs!

Az Önnel folytatott telefonbeszélgetés után szükségesnek tartom, hogy néhány kérdésre röviden visszatérjek.

Kiss elvtárs közölte velem, hogy az SZKP KP Elnökségének határozata értelmében 5 évig

a Szovjetunióban kell maradnom. Annak idején az imperialista rádiók azt közölték, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes Intéző Bizottsága hozott egy ilyen határozatot, de én akkor azt gondoltam, hogy ez nem egyéb, mint a soron következő rémhír. Ha Kiss elvtárs közlése megfelel a valóságnak, akkor ez egy nagyon furcsa határozat, s e határozat létrehozóinak várakozásával homlokegyenest ellenkező eredményekre fog vezetni mind Magyarországon, mind pedig az egész szocialista világban.

Hruscsov elvtárs, Ön azt mondta nekem, hogy a magyar delegáció tagjai olyan vádakot hoztak fel ellenem, amelytől az ember haja az égnek áll, s hogy ezen vádak alapján engem Magyarországon letartóztathatnának. Közölnöm kell, hogy Kiss elvtársat az ideiglenes IB megbízta azzal, hogy tegyen javaslatot nekem az új pártba való belépésre. Négy nappal ez előtt Nemes elvtárs, a párt központi lapjának főszerkesztője közölte velem, hogy az ideiglenes IB határozatának megfelelően írhatok cikkeket az újságba. E két tény is azt igazolja, hogy azok a komoly vádak nem is annyira komolyak. Engedje meg arra hivatkoznom, hogy 1953-ban Ön és az Elnökség más tagjai elhitték azt, hogy én titkos tárgyalásokat folytatok Eisenhowerrel. Kérem, közöljék velem, miféle vádakról van szó, s tegyék lehetővé, hogy azokra az Elnökség tagjai előtt válaszolhassak. Meggyőződésem, hogy ezen kéréssem teljesen jogos, s az elvtársak nem utasítják el azt. Véleményem szerint először engem kell meghallgatni, s csak azután lehet határozatot hozni.

Kiss elvtárs azt mondta az itteni magyar elvtársaknak, hogy én politikailag halott vagyok. Ön, Hruscsov elvtárs, szintén arról beszélt, hogy nekem fogalmam sincs a magyarországi helyzetről. Azt jól tudom, hogy az én magyarországi befolyásom nem a régi. Ez az általam elkövetett hibák, s azon rágalomhadjárat következménye, amelyet olyan kitaróan vezetnek ellenem Magyarországon, s természetesen, Magyarországon kívül is. A Szovjetunió és a szocialista világ részéről az új pártnak nyújtott hatalmas politikai és gazdasági segítség ellenére is a régi párt tagjainak 75%-a nem hajlandó belépni az új pártba. E szomorú jelenségnek egyik okát abban kell keresni, hogy az elvtársak egyik része hisz, a másik része pedig nem hisz az ellenem indított kampánynak. Tudom, hogy a Magyar Népköztársaság 12 éves múltját tovább gyalázní úgy, ahogy az eddig történt, nem lehet, s a pozitív eredmények józan értékelésével egy időben megszűnik a személyem körüli egyelőre még létező hisztéria is. A magyar sajtóból látom, hogy a „rákosisták” üldözése egyelőre folytatódik, s a Népszabadság egyik szerkesztője az elmúlt héten közölte velem, hogy „rákosisták” ezrei vannak még munka nélkül. Naponként tapasztalom, hogy a jó elvtársak – nemcsak Magyarországon, hanem máshol is – hisznek nekem. Ezt tudják az MSZMP vezetői is, másként ők nem szorgalmaznák úgy öt éves száműzetésemet.

Hruscsov elvtárs, Ön azt mondta nekem, hogy elsősorban én vagyok felelős október 23-ért. Bizonyos felelősségem nekem is van, de még nagyobb a felelőssége Nagy Imrének és társainak, Kádárnak, Kíssnek, Aprónak plusz Titónak, akik fellázították az ifjúságot, s akik lényegében az ellenség kezére dolgoztak. Ha ezen tényeket az elvtársak nem ismernék, én megfelelő információval szolgálhatok.

Véleményem szerint vissza kell térni ahhoz a tervhez, amelyet november 4. előtt a szovjet elvtársak is jóváhagytak: az összes egészséges, becsületes kommunista egyesítéséhez. E feladat igen sürgős, mert Kiss elvtárs szerint az új pártban már kezdenek kirajzolódni három(!) frakció körvonalai.

Kommunista üdvözlettel:
M. I. Rákosi

Moszkva, 1957. március 25.

4. sz. függelék

Az SZKP KB 1957. április 18-i határozata az MSZMP Központi Bizottságának Rákosi, Gerő és a Szovjetunióban tartózkodó más magyar elvtársakra vonatkozó kérésével kapcsolatban

1. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága tájékoztatta a SZKP Központi Bizottságát arról, hogy az MSZMP KB 1957. februári ülésén megvizsgálták Rákosi, Gerő és néhány más, jelenleg a Szovjetunióban tartózkodó volt állami és pártvezető elvtárs kérdését.

Abból kiindulva, hogy ezen elvtársak többségének Magyarországra való visszatérése jelenleg nehézségeket okozna és fékezne a magyar politikai és gazdasági élet napjainkban megfigyelhető egészséges fejlődését, a MSZMP KB határozatot hozott, amely szerint Rákosi és Gerő elvtársak 5 éven belül, Hegedüs és néhány más elvtárs pedig egy éven belül ne térjenek vissza Magyarországra.

Az MSZMP KB ezen határozata végrehajtásához kéri az SZKP KB segítségét, s ugyancsak kéri, hogy a beteg elvtársak részére megfelelő gyógykezelést, a munkabírók részére pedig megfelelő munkaalkalmat biztosítsunk.

Az SZKP KB abból indul ki, hogy a Szovjetunióban jelenleg tartózkodó elvtársak Magyarországra való visszatéréseinek kérdése a Magyar Szocialista Munkáspárt belügye. Az SZKP a maga részéről lényegében egyetért az MSZMP KB azon álláspontjával, hogy Rákosi, Gerő és más elvtársaknak jelenleg nem célszerű visszatérni Magyarországra.

Ezért az SZKP KB hozzájárul ezen elvtársak további szovjetunióbeli tartózkodásához.

2. Ezen határozatról tájékoztatni [kell] az MSZMP Központi Bizottságát is.

5. sz. függelék

SZIGORÚAN BIZALMAS!

4 pld. J. E. (3)

Láttam. Kádár I. 22. [s. k.]

JAVASLAT

A Központi Bizottság határozata egyes volt vezető funkcionáriusokra vonatkozóan

A Központi Bizottság 1957. február 26-án foglalkozott a párt volt vezetői egy csoportjának kérdésével és olyan határozatot hozott, amely szerint Rákosi és Gerő elvtársak több évig, Kovács István, Hegedüs András és mások egy éven belül ne térjenek haza. Mivel az egyéves határidő letelt, a Központi Bizottság – mérlegelve az összes körülményeket – a következő határozatot hozza:

Rákosi Mátvás, Gerő Ernő, Kovács István, Hegedüs András és a többi szóban forgó elvtárs az 1956-os év során kerültek ki a párt vezetéséből, kapcsolódtak ki a párt életéből és távoztak el az országból. Ezek a lépések részben saját kérelmükre, részben általuk tudomásul vett párthatározatok alapján történtek meg. A Központi Bizottság megfontolt politikai döntése volt az is, hogy nevezett elvtársakat a párt újjászervezése során kihagyta a párt vezetéséből és őket a párt életétől mindmáig távol tartotta, annak ellenére, hogy át lettek igazolva az MSZMP sorába. Ezt a döntést egyhangúan jóváhagyta és helyeselte a párt 1957. júniusi Országos Értekezlete és teljes mértékben igazolta a gyakorlat is. A döntés okai ismeretesek. Ezek az elvtársak viselik a fő felelősséget a pártnak mérhetetlen politikai károkat okozott dogmatikus és szektás vonalvezetésért, a személyi kultusz sok káros jelenségéért. A Központi Bizottság véleménye szerint ezek az elvtársak szándékaikban becsületes emberek ugyan, becsületüket ezért az ellenséggel szemben meg is védtük, de a tömegek bizalmát teljes mértékben elvesztették, nem utolsósorban azért, mert a már felismert hibákkal sem tudtak szakítani. Ezért nemcsak képtelenek voltak elősegíteni a hibák kijávitását, ellenkezőleg: gátozták azt.

Egy részünkél ma is ez a helyzet. Ezért a Központi Bizottság, amikor ügyükről dönt, félretesz minden mellékszempontot – mint a korábban szerzett érdemek, sajnálkozás egyéni tragédiájuk felett és hasonlóak –, és kizárólag abból indul ki, hogy mit kíván a párt, a Magyar Népköztársaság érdeke. Ennek megfelelően a következő határozatot hozza:

1. Rákosi Mátvás elvtárs – akit a már említett hibákon túlmenően elsősorban terhel a politikai felelősség a sok keserves áldozattal járt törvénysértésekért – nem kapcsolódhat be többé a pártéletbe és az országba való visszatérése nem kívánatos.

2. Gerő Ernő elvtársat az általános hibák mellett különösen súlyos felelősség terheli a

gazdaságpolitikában elkövetett hibákért és azért is, hogy Rákosi hibáit ténylegesen támogatta. Hazatérése és a pártéletbe való bekapcsolódása 3–4 évig nem kívánatos.

3. Hegedüs András, Kovács István, Piros László és Bata István elvtársak 1958 második felében térjenek haza.

4. Alapy Gyula, Andics Erzsébet, Berei Andor, Bíró Ferenc, Bíró Zoltán és Dékán István elvtársak 1958 első felében térjenek haza.

5. A 3. és 4. pontban szereplő elvtársak hazatérését a Politikai Bizottság kellő időben szervezze meg. Ezek az elvtársak itthon mint egyszerű állampolgárok és egyszerű párttagok tevékenykedjenek; pártfunkciót egyelőre nem viselhetnek. Személyes munkájukkal és magatartásukkal bizonyítsák be, hogy tanultak a múlt hibáiból és ha tudják, ily módon nyerjük vissza az emberek bizalmát és megbecsülését.

6. A határozatról tájékoztatni kell az érdekelteket.

7. E határozatról február második felében tájékoztatni kell a párttagságot. A tájékoztatás alapját a mellékletként csatolt központi bizottsági levél képezze. E levelet az alapszervezetekben ismertetni kell, és meg kell tárgyalni; zárt levélként kell kezelni és azt, valamint a konkrét személyekkel kapcsolatos intézkedést sajtóban közölni vagy pártönkívülieket is magában foglaló nyilvános fórum elé vinni nem szabad.

8. A Központi Bizottság felhatalmazza a Politikai Bizottságot, hogy a párttagsággal nem rendelkező, egészen más okokból, de jelenleg ugyancsak külföldön tartózkodó magyar állampolgárok: Vas Zoltán, Szántó Zoltán, Újhelyi Szilárd és Rajk Lászlóné hazatelepítését rendezze. Politikai megfontolásból a Központi Bizottság azt az elvi utasítást adja, hogy a revizionista osztályarúlokkal összejátszó Szántó–Vas-féle csoport csak a Kovács–Hegedüs–Piros csoport hazajövetele után térhet vissza az országban. Erről az érdekelteket ugyancsak értesíteni kell.

Budapest, 1958. január 24-én

6. sz. függelék

SZIG. BIZALMAS!

Csak párttagok szóbeli tájékoztatására szolgál!

JAVASLAT

A Magyar Szocialista Munkáspárt tagjaihoz!

Kedves Elvtársak!

Pártunk a népi demokráciához hű, öntudatos munkás, paraszt és értelmiségi dolgozó tömegekkel együtt, azok élén vívja harcát az osztályellenség ellen a békéért, a szocializmusért, hazánk függetlenségének és a nép boldog jövőjének védelmében. Az ellenforradalmi burzsoázia ellen vívott harcunkat az amerikai milliomosok által vezetett imperialisták és a munkásmozgalomban, a nép körében álarcban fellépett árulók, a Nagy Imre-szellemű revizionisták ellen is vívjuk.

Napjainkban pártunk tevékenységének lényege a szocialista társadalom építésének szervezése és emellett az osztályellenség, valamint támogatói ellen vívott harc; és ez még sokáig így lesz. Az imperialistákkal, az osztályellenséggel és a revizionista árulókkal folytatott harc kérdéseivel itt nem kívánunk részletesen foglalkozni; Központi Bizottságunk és párttagságunk az 1956. november elejétől harcban kikovácsolt egységben, összeforrva vívja ezt a küzdelmet és nagy győzelmet aratott az ellenség felett.

Tudnunk kell azonban, hogy az osztályellenség felett aratott győzelem feltétele nemcsak az volt, hogy gyökeresen szakítottunk a Nagy Imre-féle árulókkal, hanem az is, hogy szakítani tudtunk a régebbi pártvezetőség hibáival. Ezek leküzdése nélkül nem lehet eredményesen harcolni az osztályellenség és az árulók, népcsalók nézetei ellen sem. Ez a tapasztalat érvényes a jövő harcai számára is. Ha a marxizmus revizionista meghamisítói felett vég-

leg győzni akarunk, akkor nem lehetünk elnézőek a dogmatikus torzítással szemben sem. Ha az osztályellenséget és az árulókat végképpen el akarjuk szigetelni a tömegektől, akkor le kell küzdenünk azokat a szektás korlátokat is, amelyek maradványai még léteznek és zavarják a párt és a tömegek jó kapcsolatait, gátolják azok fejlődését.

Párttagságunk, úgyszintén a dolgozó nép többsége helyesli Központi Bizottságunk 1956. november eleje óta folytatott politikáját. Ez a politika – mint ismeretes – magában foglalta a Nagy Imre-féle árulók elleni harc mellett azt is, hogy Központi Bizottságunk személyekre és valamikori érdemekre való tekintet nélkül kihagyta a párt vezetéséből és távol tartotta a párt életétől Rákosi, Gerő, Kovács István, Hegedüs András, Piros László, Bata István elvtársakat és másokat. Ezek az elvtársak a személyi kultusz, valamint jórészt ebből eredő dogmatikus gondolkodásuk következtében a tömegeket lebecsülő, káros, szektás politikát folytattak, elszakadtak a néptől és súlyos politikai károkat okoztak a pártnak, a szocializmus ügyének, ártottak a magyar nép érdekeinek. A párttagság és a nép bizalmát elvesztették és jelenlétük éppen ezért gátolta volna a párt újjászervezését.

A döntés igazságos, helyes és szükségyszerű volt. A pártnak azonban nemcsak időleegen, hanem véglegesen le kell zárnia a volt vezetők ügyét. Mégpedig minden személyi elfoglaltságtól, gyűlölködéstől és sajnálkozástól egyformán mentesen, kizárólag abból kiindulva, hogy mit kíván a magyar dolgozó nép, a párt, a népköztársaság érdeke, mit kíván az osztályellenséggel vívott harcunk érdeke. Központi Bizottságunk ezekből a megfontolásokból kiindulva, minden körülményt gondosan mérlegelve, foglalkozott a volt vezetők személyi ügyeivel és a következő határozatokat hozta:

A Központi Bizottság Rákosi, Gerő, Kovács István, Hegedüs András, Piros László, Bata István és néhány más, náluk kisebb szerepet játszott volt vezető elvtárs ügyével foglalkozott. Ezek az elvtársak az 1956-os év során kikerültek a párt vezetéséből, kikapcsolódtak a párt életéből és eltávoztak az országból, részben saját kérelmükre, részben általuk tudomásul vett párthatározatok alapján. Atigazolásuk az MSZMP tagjai közé megtörtént; kéri, hogy hazatérhessenek és aktívan bekapcsolódhassanak a pártéletbe. A Központi Bizottság véleménye és döntése az egyes személyekre vonatkozóan a következő:

1. Rákosi Mátyás elvtárs hosszú időn keresztül kiemelkedő és hasznos szerepet töltött be a párt és a nép harcában. 1949 elejétől kezdve azonban lépésről lépésre mind mélyebben süllyedt a személyi kultusz mocsarába és irányvonalával, valamint magatartásával mérhetetlenül nagy kárt okozott a párt, a nép, a szocializmus ügyének. Az 1953-ban feltárt hibákkal nem volt képes szakítani és személyi hatalmát féltve fő akadályozója volt a hibák kijavításának. Az ellenforradalmi felkelés tanulságait sem képes már felfogni, és sok jel azt mutatja, hogy elvesztette képességét az élet reális tényei megértésére. Ennek példája, hogy 1957 márciusában egy levélben azt állítja, azért nincs a MSZMP-nek 800 ezer tagja, mert a volt tagok közül 600 ezer azt várja, hogy ő hazatérjen. Minden körülményt egybevetve, különösképpen figyelembe véve, hogy Rákosi elvtársat terheli a fő politikai felelősség az elkövetett súlyos törvénysértésekért, a Központi Bizottság úgy határozott, hogy Rákosi elvtárs ne kapcsolódjon be aktívan a párt életébe. Hazatérése csak zavarná a párt munkáját és az osztályellenségnek adna újabb fegyvert a kezébe.

2. Gerő Ernő elvtársnál hasonlóan fennáll az, hogy hosszú időn át folytatott hasznos tevékenysége később összefonódott súlyos és sokáig makacsul védett hibákkal különösen a gazdaságpolitikában. Felelősségét növeli, hogy bár képzettsége és politikai súlya meg lett volna hozzá, hogy kellő időben fellépjen Rákosi hibái ellen, nem ezt tette, hanem ehelyett egész 1956 júliusáig támogatta azokat. A Központi Bizottság Gerő elvtárssal kapcsolatban úgy döntött, hogy 3–4 évig nem kívánatos hazatérése és a pártéletbe való aktív bekapcsolódása.

3. Kovács István, Bata István, Hegedüs András és Piros László elvtársakra vonatkozóan a Központi Bizottság úgy döntött, hogy ez év második felében térjenek haza.*

Kovács István a Horthy-rendszer idején becsülettel helytállt az osztályellenséggel szemben és két évtizeden át odaadással dolgozott a párt ügyéért, 1951-től mégis mindjobban elvtelen politikai vonalra csúszott, támogatta Rákosi káros politikáját és saját súlyos szektás hibáival komoly mértékben bomlasztotta a budapesti pártszervezetekbe tömörült kommunisták sorait.

Bata István elvtárs a múltban szintén becsületesen és odaadással vett részt a munkásmozgalomban. A későbbiek során azonban a hadseregben képességeit meghaladó magas funkcióba került, s ott Farkas Mihály káros politikáját folytatta.

* Az „és kapcsolódjanak be a párt életébe és tevékenységébe.” szövegrészt kihúzták.

Hegedüs András és Piros László elvtársak az elmúlt években ugyancsak felkészültségüket meghaladó magas funkciókba kerültek, jórészt azért, mert a régi vezetés káros vonalának kritikátlan és készséges végrehajtói voltak.

A négy említett elvtárs régi hibáit ma sem ismeri fel teljes mértékben, és ez nehezíteni fogja számukra ezeknek a hibáknak teljes leküzdését.

4. Andics Erzsébetről, Berei Andorról és a többi – a vezetésben kisebb szerepet vitt – elvtársról a Központi Bizottság úgy ítéli meg, hogy korábbi hibáik súlyát és saját felelősségüket látják, s ezért úgy döntött, hogy ők 1958 első felében térjenek haza.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy mindezek az elvtársak – akik 1958 folyamán haza fognak térni, csupán mint egyszerű állampolgárok és egyszerű párttagok kapcsolódjanak be a normális életbe; pártfunkciót egyelőre nem viselhetnek. Mindegyikük azonos feladata személyes munkájával és magatartásával bebizonyítani, hogy tanult a múlt hibáiból. Ily módon kell visszanyerniük az emberek bizalmát és megbecsülését.

A volt vezetők ügyének rendezése kapcsán a Központi Bizottság kifejezi azt a meggyőződését, hogy a párttagság helyeselni és támogatni fogja ezt a döntést.

Minden pártagnak, vezetőnek és egyszerű tagnak közös feladata, hogy védje pártunk revizionizmustól és dogmatizmustól mentes marxista-leninista irányvonalát. Sohase felejtsek el se azt a kárt, amit a Nagy Imre-féle árulás okozott a magyar népnek, se azokat a súlyos következményekkel járó torzításokat, amelyeket a Rákosi-féle – néptől elszakadt – káros vonalvezetés idézett elő pártunk politikájában.

A párt eszmei, politikai és szervezeti egységének megbontására irányuló minden kísérletet – jöjjön az bármilyen oldalról és bárki részéről – keményen vissza fogjuk utasítani most és a jövőben is.

A Központi Bizottság azt javasolja, hogy e levelet, amely a volt vezetők kérdésével foglalkozik, vitassák meg pártunk minden alapszervezetében, zárt taggyűlésen. Hogy a tanulságokat még jobban emlékezetünkbe vessük, e kérdés kapcsán újra meg kell világítani a volt vezetés hibáit. Ugyanakkor vitassák meg alapszervezeteink azt is, hogy saját munkájukban nincsenek-e maradványai a régi hibáknak, szektás munkamódszereknek. Ez szükséges, mert minden olyan hiba, amely gátolja tömegkapcsolataink fejlesztését, mint a pártonkívüli becsületes dolgozók lebecsülése, a tömegek szakadatlan felvilágosításának és meggyőzésének elhanyagolása, a parancsolgatás és pöffeszkedés, az elvtelenség és karrierizmus megtűrése a pártéletben, csökkenti harcunk erejét a fő ellenség, az imperialista burzsoázia ellenforradalmi erői és hitvány segítői, a revizionista árulók ellen.

Amikor a Központi Bizottság ajánlja, hogy a volt vezetők kérdésének megoldását és a szektás hibák maradványainak leküzdését vitassa meg párttagságunk, ugyanakkor felhív arra is, hogy a levélben tárgyalt ügyet nem szabad kivinni a párton kívülre; nem szabad szíveséget tennünk ellenségeinknek, akik mindenkor készek felszaggatni pártunk régi, de most már a teljes gyógyulás útján lévő sebeit.

Rendíthetetlen meggyőződésünk, hogy e levél megvitatása tovább fogja szilárdítani pártunk egységét, amely az ellenforradalom erőivel vívott harcban született újjá és napról napra erősödik. Meggyőződésünk, hogy, ha az elvtársak, mentesen minden elvtelen személyeskedéstől, megvizsgálják saját alapszervezetük munkáját, abban is további javításokat tudnak elérni. Ezt – egész pártunk és népünk ügye javára – szívből kívánjuk Önöknek.

Budapest, 1958. február hó

Eltvársi üdvözlettel
a Magyar Szocialista Munkáspárt
Központi Bizottsága

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1958. február 14-én tartott üléséről

Jelen vannak a Központi Bizottság tagjai és póttagjai Dögei Imre, Horváth Ede, Kaszapovics András, Kiss Árpád, Martics Pál és Nyers Rezső elvtársak kivételével.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs megnyitja a Központi Bizottságot ülést és javaslatot tesz az ülés napirendjére:

1. Szervezeti kérdések. Előadó: Kiss Károly elvtárs.
2. Tájékoztató a KB előző zárt ülésén hozott határozat végrehajtásáról.
Előadó: Kádár János elvtárs.

Valamint javasolja a zárt ülés kimondását és jegyzőknek Bakó Ágnes és Szurdi István elvtársakat.

A Központi Bizottság egyhangúan elfogadja a napirendet, a zárt ülést és a jegyzőket.

Az első napirendi pont előadója, Kiss Károly elvtárs javasolja a következő határozati javaslat elfogadását:

1. A Központi Bizottság Horváth Imre elvtárs elhunytával megüresedett helyre a KB póttagjai közül

Ilku Pál elvtársat

a Központi Bizottság rendes tagjai sorába beválasztja.

2. A Központi Bizottság a külügyminiszteri tisztségre

Sík Endre elvtárs jelölését elfogadja.

Sík elvtárs kinevezésével egyidejűleg kell Péter János országgyűlési képviselőt a külügyminiszter első helyettesévé kinevezni.

Indokolja a javaslatot, és ismételten kéri annak elfogadását.

Hozzászólások az első napirendi ponthoz:

GÁSPÁR SÁNDOR elvtárs: Sík elvtársat nem tartja megfelelőnek a külügyminiszteri tisztség betöltésére Kádár elvtárs legutóbbi KB ülésen elmondott indokai, valamint szakszervezeti tapasztalatai alapján. Nem tartja jó szervezőnek, s azt nem tartja szerencsésnek, hogy az első helyettes, akire ezek szerint a szervezés hárul, párton kívüli. Javaslatot más személyre most nem tud tenni.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: A Politikai Bizottság többször foglalkozott a Külügyminisztérium munkájával, s megállapította, nem jó a vezetés. Felmerült, hogy Péter János legyen a miniszter. A Politikai Bizottság végül úgy határozott, hogy ez nem lenne helyes. (Horváth Imre elvtárssal szemben sem, akivel hibáiról nem beszéltünk, így nem segítettük megfelelően munkáját. Horváth Imre elvtárs betegségét nem láttuk olyan súlyosnak.)

Ami Sík elvtársat illeti, úgy véljük, képes valamivel jobban dolgozni a jelenleginél, de végső fokon a személyi javaslatoknál politikai megfontolás ját-

szott szerepet. A minisztériumban dolgozó fiatalabb elvtársak közül nincs ilyen vezető tisztségre alkalmas ember, így kívülről kellene hozni. Legmegfelelőbbnek Péter János látszik, rendelkezik marxista képzettséggel, a párttal való viszonyára jellemző, hogy egy évvel ezelőtt kérte felvételét a pártba (visszautasítottuk, és ezért nem párttag ma). Ezenkívül a testvéri államok külügyminiszterei valamennyien párttagok, és mi ugyan bízunk Péter Jánosban, az előbb elmondottak alapján – de ezt az újságokban mégsem írhatjuk meg – és az, hogy ő pártonkívüli, zavarná a munkát. De van még egy indok, és ez a háború előtti és alatti társadalmi tevékenysége. Ez alatt az idő alatt járt Franciaországban, Angliában állami ösztöndíjak segítségével. Német egyházi ösztöndíjjal 1936-ban a hitleri Németországban is járt. Szerkesztője volt ezenkívül egy református egyházi lapnak, amiben minden valószínűség szerint egy-két helytelen cikk is akadt, Horthy kormányzó dicsőítése stb. Ezek miatt esetleg politikailag támadják, és támadhatják is.

Ha most tudjuk biztosítani az egyszemélyi vezetéset Sík elvtárs kezében, az operatív munkát Péter János kezében, valamint további változtatásokat is végrehajtottunk a vezetésben a későbbiekben – és erre szükség van –, mindez azzal fog járni, nem lesz aggodalom a baráti táborban, és az ellenség előtt is világos lesz, hogy nincs irányváltozásról szó. Lehet, hogy egy-két év múlva Péter János lehet miniszter.¹

Ha a Központi Bizottságnak lenne jobb személyi javaslata, azt megtárgyalhatjuk.

RÉVÉSZ GÉZA elvtárs: Egyetért az előterjesztett személyi javaslatokkal és kéri, vizsgálja meg a Központi Bizottság, hogy Dapsi [Károly]² elvtársat, aki Ilku elvtárs helyére lép mint politikai csoportfőnök, nem lenne-e helyes a Központi Bizottság póttagjának kooptálni.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Ne kapcsoljuk össze ezeket a kérdéseket, a Politikai Bizottság meg fogja vizsgálni a tennivalókat és ezt a javaslatot is.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Dapsi elvtárs részt vehet azokon a KB üléseken, amelyeken a nem KB tag osztályvezetők is részt vesznek.

MAROSÁN elvtárs szavazásra teszi fel az első napirendi pontra vonatkozó határozati javaslatot, amelynek első részét (Ilku Pál elvtárs KB rendes tagságát) egyhangúlag, a második részét (Sík Endre elvtárs külügyminiszteri tisztségre való jelölését) egy tartózkodással fogadja el a Központi Bizottság.³

KÁDÁR JÁNOS elvtárs ismerteti a Politikai Bizottság határozati javaslatát a *második napirendi ponthoz*, és az alábbiakat fűzi hozzá:

A legutóbbi központi bizottsági ülésen⁴ a Politikai Bizottság felhatalmazást kapott, hogy büntető eljárást tegyen folyamatba egyes személyek ellen. A Központi Bizottság állásfoglalása helyes volt, és segítséget adott a további munkához. A diszkréció megtartása is sikerült, és ez igen jó dolog. Az ügy rendes vizsgálata befejeződött. A rendőrségi és ügyészségi eljárást, akik ellen befejezték, azok itt vannak fogva tartva. Most az az időszak következik, amikor a bírósági tárgyalás kerül napirendre, és most ezt újra meg kell fontolni.

A bírósági tárgyalásnak, az ítéletnek a várható politikai hatása: a harc éleződése, főleg külföld felé. Ha Dulleséknek eszük van, összehívják az ENSZ

rendkívüli közgyűlést stb. Ezt a külföldi hatást mérlegelve határozott úgy a Politikai Bizottság, hogy most újra megvizsgálja ezt a kérdést, és arra a meggyőződésre jutott, hogy az ügy befejezésére az időpont most nem alkalmas.

Igaz, hogy a Központi Bizottság a végrehajtást a Politikai Bizottságra bízta, de ez olyan fontos kérdés, hogy szükséges a Központi Bizottság tájékoztatása. Új események merültek fel. Most a fő cél a hidegháború megtörése, az időpont erre most kedvező, jók a pozícióink. A központi kezdeményezés a csúcstalálkozó összehívására a mi kezünkben van. A NATO országok ezt a találkozást még nem fogadták el, de valószínűleg nem tudnak kitérni előle. A NATO országok véleménye eltérő ebben a kérdésben. Például Anglia hajlik efelé, az USA nem, bár náluk is a nép egy része a csúcstalálkozó mellett van, és ez a közvélemény nyomást gyakorol az amerikai kormányra.

A véleményeltérések jelei ismertek. Az eddig ismert tényezők azt mutatják, hogy a csúcstalálkozó valószínűleg létrejön, és ha létrejön, ez a tény önmagában a hidegháború nagy vereségét jelentené.

Ebbe a nemzetközi képbe illesztve kell Nagy Imréék ügyét nézni. Dullesék keresik az elfogadható ürügyeket, hogy ne legyen csúcstalálkozó. Például: javasolják, hogy előbb külügyminiszteri találkozó legyen, amit a Szovjetunió azért ellenez, mert olyan külügyminiszterrel, mint Dulles, semmi kilátás nincs a megegyezésre.

Mi nem adhatunk a kezükbe egy érvet, hogy ezt a számunkra kedvező helyzetet megfordítsuk.

Persze a végső következtetést illetően nem kellene félnünk, sokat ellenünk nem tehetnek, de védekező pozícióból támadó pozícióba kerülhetnek, amivel sok eddigi eredményünket visszavetnék.

Bennünket az eljárásban – mint ezt több ízben megállapítottuk – nem a személyes bosszú vezet, hanem a magyar nép érdeke, s az eljárást törvényeink is így kívánják. De az eljárást akkor kell befejeznünk, amikor a nép érdekei ezt úgy kívánják.

Mit tudunk csinálni? 1. Elhalasztjuk; 2. befejezzük, de befolyásoljuk a peres eljárást, hogy olyan ítéletet hozzanak, ami nem élezné a nemzetközi helyzetet. Ez a variáció azonban nagyon rossz lenne. Javasolja, hogy a Központi Bizottság vegye tudomásul ezt a mérlegelést, és járuljon hozzá a per befejezésének elhalasztásához.

Mivel ez nemcsak magyar ügy, néhány testvérpárttal konzultáltunk, és ez az ő véleményük is.

Végső fokon a hidegháború frontjának áttöréséről van most szó, és ez nemcsak más népnek, de a magyar népnek is a legfontosabb érdeke. Amit mi ehhez hozzáadhatunk, az az, hogy ennek a pernek a befejezését elhalasztjuk, mert ha makacsul végigvinnénk eredeti elgondolásunkat, sokat árthatnánk.

Lesz e kérdésnek számos nehézsége is, de az lényeges, hogy a mi elvi álláspontunk nem változott. Ha a közvéleménynek nyíltan elmondhatnánk megfontolásainkat, az lenne a válasz, hogy helyesen járunk el – persze ezt nem tudjuk megtenni. Ebből származnak nehézségeink, sürgetni fognak, sok kérdés merül fel, hogy mi lesz? De nem ez a lényeges, hanem az, hogy minden kérdésben a magyar nép érdekeiből kell kiindulni, és mindent ennek kell alárendelni. Azzal, hogy a titoktartást sikerült megőriznünk, könnyebb pozí-

cióban vagyunk, s nem szabad, hogy ebből az ügyből presztízskérdést csináljunk. Az USA se csinál belőle presztízskérdést most. Nem akarnak presztízskérdést csinálni a mi számunkra.

Néhány szót az ügy jugoszláv összefüggéseiről. Arról volt szó, írásban közöljük a jugoszláv elvtársakkal, hogy a mentelmi jogot semmisnek tekintjük. Ha egy ilyen levelet írnanék, és a többi kérdésről nem beszélném, ez rossz hatást váltana ki. Mi olyan levelet írjunk, amiben összekötjük az egyes kérdéseket a pártjaink közötti jó viszony kérdésével. Kádár elvtárs ezután ismerteti a Jugoszláv Kommunista Szövetségéhez írt levelet.⁵

Megemlíti Kádár elvtárs, hogy a levéltervezetet konzultálták a Szovjetunió és Románia kommunista pártjainak politikai bizottságaival. Ezenkívül a levél elküldése után egy példányt megküldtünk a Kínai Kommunista Pártnak (akik bennünket olyan határozottan megvédték az ellenforradalmi időszakban). A levélről függetlenül mi készek vagyunk tárgyalni. Lehet, hogy vitatkozni kell a „mentesség”-ről, de reméljük, a józan megfontolás itt is érvényesül.

Ezzel összefüggésben felveti a volt vezetőkkel kapcsolatos határozat nyilvánosságra hozatalát.⁶ Szombattól számított 10 napon belül a levelet ismertetni kell a párttagsággal. Ezért ezt a levelet oda kell adni a jugoszláv elvtársaknak is. Jövő hét elején a szocialista országok pártjainak is tudomására kell hozni a levelet – a követeken keresztül –, megmondva, hogy ez nálunk belső kérdés.

MAROSÁN elvtárs megnyitja a vitát.

FÖLDES LÁSZLÓ elvtárs: Egyetért a Politikai Bizottság álláspontjával. A Nagy Imre-ügyet alá kell rendelni a nemzetközi munkásosztály harcának. Más eljárás most zavart okozna a mi köreinkben is. Például: tudjuk, a lengyelek álláspontja ebben a kérdésben más, mint a mienk, a jugoszlávok álláspontját sem tudjuk, milyen lesz a levél után. A Politikai Bizottság állásfoglalása internacionalista álláspont. Persze számolni kell azzal, hogy sokan fel fogják vetni a kérdést, mi van a Nagy Imre-üggyel. Képviselői beszámolókon is felmerül a kérdés. Nem látja világosan, meddig szól a halasztás, valamint azt, hogy mi lesz a Nagy Imre-ügyben, ha a csúcstalálkozó sikeres lesz.

USZTA GYULA elvtárs: Egyetért a Politikai Bizottság állásfoglalásával. Javasolja, hogy azokat, akik ellen eredetileg nem akartunk eljárni, engedjük ki.

VARRÓ GYÖRGY elvtárs: Egyetért a Nagy Imre-ügy elhalasztásával. Rámutat arra, hogy a közvéleményben zavar lesz, és megkérdezi, mi lesz a helyzet, ha nemzetközi enyhülés következik be, és ennek nyomán enyhe ítélet a Nagy Imre-ügyben, amit össze fognak vetni a munkástanácsok ellen hozott ítéletekkel.⁷ Véleménye szerint az egész ügyet nem lehet sokáig elodázni.

DABRONAKI GYULA elvtárs: Egyetért a Politikai Bizottság állásfoglalásával, s leszögezi, hogy Nagy Imréék bűnt követtek el a nemzetközi munkásosztály ellen, s ezért súlyos ítélet jár számukra.

RÉVÉSZ GÉZA elvtárs: Egyetért a Politikai Bizottság állásfoglalásával, s kifejti, hogy a halasztás nagy nehézségeket fog okozni. Sok kérdés merül fel, hogy mikor lesz ítélet, s a mi válaszaink általánosak és nem teljesen megnyugtatóak. A hadseregben 300 tiszt ellen eljárás folyt, másokat már elítéltek,

például Csorba⁸ debreceni ezredesi életfogytiglani börtönre. A hadseregben nem látják a büntetések arányát megnyugtatónak. Mindezek bizalmatlanságot eredményezhetnek a vezetéssel szemben. Gondolkodni kell azon, mit kell tennünk, hogy ezt elkerüljük.

KRESZÁN LAJOS elvtárs: Az üzemekben is nagy a nyomás a kérdés rendezésére. Személyében egyetért a Politikai Bizottság állásfoglalásával. A kérdés azonban fel fog merülni nemcsak a kommunisták, hanem az értelmiségiek részéről is. Feléledhetnek a revizionista nézetek. Felvetik, Rákosit miért nem állítjuk bíróság elé stb. Az ítéletig az időt fel kell használni a különböző nézetek tisztázására.

PRIESZOL JÓZSEF elvtárs: Nálunk Földvári büntetését követelik. Az a tapasztalat, hogy például az újágróperekben lent kemény ítéletet hoznak, fent (Budapesten) enyhék az ítéletek.⁹ Emiatt a bírók is meg vannak zavarva. A Földvári-ügyben arra várnak, arra figyelnek, milyen lesz az ítélet Nagy Imréék ellen. Meg kellene gyorsítani Földvári [Rudolf] ügyét, hogy legalább ezen a területen rendben legyünk.

KISS DEZSŐ elvtárs: Azt kérdezi, meg lehet-e mondani, hogy ez az ügy összefügg a nemzetközi helyzettel. Az ítéletről nem lehet vitatkozni, csak az időpontról lehet szó. Ez elvi kérdés. A nemzetközi munkásmozgalomnak is érdeke, hogy a bűnösöket szigorúan felelősségre vonjuk. Itt a magyar párt hiteléről van szó. A kisebb bűnösöket felelősségre vonjuk, a nagyobbakat nem. Azt is mondanák, hogy azért nem alkalmazunk felelősségre vonást, mert a moszkvai vezetők egy része is hibákat követett el. De nem lehet ilyen alapon az imperialistákkal sem békét kötni. Az MDP idején sokat törődtünk azzal, mit mond a külföld, azzal azonban nem, hogy a külföldi proletariátus mit mond. Ne ismételjük meg ezt a hibát.

DARABOS IVÁN elvtárs: Az a baj, hogy néha most sem egyértelmű az állásfoglalásunk. Sokat suttognak a Nagy Imre-ügyről. Egyértelmű választ kell adni ebben a kérdésben. Véleménye szerint világosabban kellene ezt az ügyet kivinni [sic!].

FOGARASI BÉLA elvtárs: A felszólalók rámutattak, hogy a halasztás nehézségekkel fog járni. Hogyan oldjuk meg ezt a kérdést? Óvakodjunk, ne hogy a türelmetlen elvtársak nyomása alá kerüljünk. Tartózkodni kell mindennemű jóslástól. Nem hivatkozhatunk a nemzetközi helyzetre, csak arra, hogy a nép érdekeit a párt és a kormány szem előtt tartja, és legyenek bizalommal, ezt a kérdést is meg fogjuk oldani.

BENKE VALÉRIA elvtársnő: Egyetért a Politikai Bizottság állásfoglalásával. Az ítélet elvi kérdés, nem rendelhetjük alá taktikai megfontolásoknak. Két körülményre kell figyelemmel lennünk: 1. A nemzetközi helyzet hosszú ideig ilyen lesz, mint most, és meg kell ragadni az alkalmat, hogy ezt az ügyet lezárjuk; 2. A kintlévők (Szovjetunió) hazatérése néhány hónappal az ítélet után történjen.

HARMATI SÁNDOR elvtárs: A revizionisták is fel fognak élénkülni az ítélet halogatása miatt. Amennyiben a kintlévők hazatérését, az ismertetett leve-

let a párttagok összekötnék a Nagy Imre-üggyel, mit mondjanak az előadók egységesen?

NÉMETH KÁROLY elvtárs: A halasztás a revizionista nézeteket csak akkor erősítené, ha nem harcolnánk a szektariánus nézetek ellen. A türelmetlenség a Nagy Imre-ügyben a szektariánusok körében jelentkezik, és ezek viszik a többi embereket is. Véleménye szerint Kádár elvtárs a titkárok részére szervezett tanfolyamon tartandó beszámolójában letompíthatja ezt a hangulatot. Meg fogunk tudni birkózni az ebből származó nehézségekkel is.

BORBÉLY SÁNDOR elvtárs: Véleménye szerint nem helyes az a megállapítás, hogy a szektások követelik a Nagy Imre-ügy lezárását. A pártagitációnak középpontját képezte a közelmúltban Nagy Imréék letartóztatása. Így nem csodálható, ha a párttagság ítéletet követel. De most egy felemás, egészségtelen helyzet következik be.

KLUJBER LÁSZLÓ elvtárs: A válaszadás körül vannak problémák. Nem lenne szerencsés a tényleges indokot kivinni. Várjuk ki a szükséges időt, és akkor inkább kemény, s ne enyhe ítéletet hozunk.

VALKÓ MÁRTON elvtárs: Ha az látszana, hogy mi fokozatosan hátrálunk, a Központi Bizottság politikai koncepciója gyengülne. A legrosszabb ez a bizonytalanság és az, hogy féligazságokat mondunk. Egyetért azzal, hogy most nem lehet ítéletet hozni. Alkalmos időben súlyos ítéletet kell hozni, esetleg kegyelemmel enyhíteni a halálos ítéleteket. Ez erősíti a pártot.

K. NAGYSÁNDOR elvtárs: Ellenezné, hogy a kisebb és nagyobb bűnösök ügyét szétválasszák. Együtt kell a bűnösöket elítélni, mert különben olyan vélemény alakulna ki, hogy a nagyobb bűnösöket nem büntetik.

BAKÓ ÁGNES elvtársnő: Helyes a Politikai Bizottság javaslata, azért is, mert a jelenlegi helyzetben nem tudnánk mást tenni. A véleményünk persze nem változott. Látszólagosan a párt érdekei most szembekerülnek a nemzetközi érdekekkel – ez azonban csak látszat. Felhívja arra a figyelmet, hogy a párttagságnál most nem áll elő új helyzet, mivel az előző határozatot nem vitük ki, nem hoztuk nyilvánosságra. Majd ha az egész ügy nyilvánosságot kap, elmondhatjuk, hogy az ügy menetében milyen változtatásokat kellett tennünk.

TÖMPE ISTVÁN elvtárs: A Politikai Bizottság javaslata azért helyes, mert nem tér el a Központi Bizottság vonalától, a munkásosztály érdekeinek szempontjából történik. Most sincs engedményről szó, de a fő kérdést, a békét veszi alapul. Mi most nem állhatunk elő sajátos kérdéseinkkel. Ha Nagy Imrét elítéltük volna már, más lenne a helyzet. Harcolni kell a türelmetlenek, bizonytalankodók ellen. Nem csak Nagy Imréről van szó. A Földvári esetében is ügyelni kell, hogy ne legyen olyan következtetésre oka senkinek, hogy az engedékenység került előtérbe. Úgy véli, hogy a közvéleményt más érdekli most elsősorban, például a terv. Ne menjünk bele annak vitájába, mi lesz a csúcstalálkozó után.

SÁNDOR JÓZSEF elvtárs: Egyetért a Politikai Bizottság határozatával. Hasznosnak tartja a felszólalásokat, de úgy látja, hogy ez a harc nem lesz olyan

egyszerű. Nemcsak a szektások részéről merülnek fel a kérdések, ez az ügy a tömegek előtt is időszerű kérdés. Kádár elvtárs parlamenti beszéde¹⁰ lényegében előkészítése volt a Nagy Imre-ügy lezárásának. Van egy másik gondolat is, a kérdés nyitva tartása nem hoz-e olyan nézeteket a tömegek között, hogy a személyi változás változást jelent a párt politikájában. Lehetséges, hogy az ellenség bedobja, hogy változást hozott. Fehívja a figyelmet arra, nem szabad megfélelkezünk arról, hogy a fő veszély a revizionizmus és a levél ismeretetésénél ezt erősen alá kell húzni. Javasolja, hogy a taggyűléseken a gazdasági kérdések felé fordítsuk a figyelmet.

ILKU PÁL elvtárs: A sorrend kérdését veti fel. A levél kimegy, Nagy Imreper viszont nincs. Ebből a politikai vonal változására fognak következtetni. Ennek ellenére a Politikai Bizottság javaslatát helyesnek véli, még ha ez nehézségeket is okoz most nekünk.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs válasza: 21 elvtárs szólt hozzá. A fő kérdések a következők voltak: A közvélemény. Ajánlja, abból induljunk ki, hogy ne tévesszük össze saját helyzetünket (Központi Bizottság) az emberek helyzetével. A most előállott helyzet csak számunkra új, de a tömegek számára a kérdés ugyanaz, mint pár hónappal ezelőtt volt. Tehát nem kell ezt nekünk másként felvetni. Mi mind szívesen zárnánk le az ügyet. A kérdés, hogy mikor? Az, hogy lesz, az nem változott.

Földes elvtárs felvetette az ügy perspektíváját. Nekünk nem kell most határozni, akkor majd meg kell vizsgálni állásfoglalásunkat. Az igaz, hogy a kérdés nagy baja, hogy minél jobban megy az idő, annál bonyolultabbá válik. Hiszen már az is komplikált, ha most tartóztatnak le embereket, mert 15 hónappal ezelőtt csináltak valamit.

Mi nem indulunk ki ebből, de van egy olyan közvélemény is, hogy se most, se később ne legyen Nagy Imre-ügy.

A konszolidáció mindenesetre nehezebbé teszi az egész ügyet, amit mi már háromszor fontolgattunk. Amikor lezárhattuk volna az ügyet, akkor nem volt erő hozzá. Múlt év szeptemberében is voltak politikai megfontolások.¹¹ A munkás nemzetközi találkozó előtt álltunk, „üzentünk volna hadat” a jugoszlávoknak, a lengyelek sem nagy hívei a felelősségre vonásnak, az olaszok választásra készültek, az ítélet nem nagyon segítette volna őket. A körülményeket mindig mérlegelni kell, és azt is tudni kell, hogy ezek az emberek a mi kezeink között vannak, ártani már nem tudnak.

Nem egészen érti azt, amit Uszta elvtárs felvetett. Úgy gondolja, most, amikor a Nagy Imre-ügyet elnapolják, azért a többi kisebb ügyeket felülvizsgálják és befejezik kellő mérlegelés alapján és minden reklám nélkül. Ilyen például a Földvári-ügy, aki csirkefogó, de azért nem összeesküvő. Rontja ebben az ügyben a pozíciókat, hogy amikor Földvári le volt tartóztatva, a Borsod megyei pártbizottság kérte, engedjük ki. Igaz, utána kérték, hogy újra zárjuk be.

Dabronaki elvtárs felvetette, hogy a nemzetközi munkásosztály keménységét vár tőlünk, mivel nagy áldozatokat hozott. Persze ezek az áldozatok nem azért történtek, hogy Nagy Imrét elítéljük, hanem a szabadság ügyéért.

Mi inkább az elnapolás mellett vagyunk, minthogy enyhe ítéletet hozzunk most.

Valkó elvtárs felvetette, hogy hozzunk halálos ítéleteket, majd utána adja-

nak kegyelmet. Ez nem járható út, odavetnénk az Elnöki Tanácsot a közvéleménynek.

Benke elvtársnő felvetette az ítéletet elvi alapon, tehát úgy, hogy szigorú legyen. Az ítéletben érvényesül mindig a politika is.

Mit lehet mondani? Fogarasi elvtárs helyesen javasolta, hogy jóslásokba ne bocsátkozzunk. Fel fognak tenni ilyen kérdéseket – ez jó is, tükrözi a párt politikai jó munkáját, hogy követelik az elítélést. Ez helyes közvélemény.

Mivel válaszoljunk? A mi politikánk a bizalmon alapszik, és ezúttal építünk erre az erkölcsi tőkére. Eddig bíztak bennünk, bízzanak továbbra is. A közvélemény előtt azt a vonalat vigyük, amit a Parlamentben kezdtünk. A párton belüli türelmetlenkedőknek mondjuk meg, hogy minden alá van rendelve a nemzetközi osztályharc érdekeinek.

Ami a revizionizmust illeti, támadásunkat tovább kell fejlesztenünk úgy ideológiai, mint politikai fronton, nehogy illúzióik keletkezzenek, hogy mi eszmei kérdésekben megalkuszunk.

Többen érintették a volt vezetők kérdését és ennek a kérdésnek összefüggéseit. Tényleg el akartuk kerülni a két ügy összefüggésének látszatát, ezért akartuk az első hazajöveleket az ítélet után. De önmagában vizsgálva a kintlevők ügyét – az ügy megérett, hogy egy lépést előre tegyünk, s ezt most végrehajtjuk – nem tehetjük függővé a Nagy Imre-ügytől.

Helyesnek és jónak tartja, hogy a volt vezetőkre vonatkozó határozatban is a revizionizmust jelöljük meg, mint fő veszélyt, és ezt is az ellenség elleni harcra kell felhasználni.

Itt-ott felmerül, hogy Rákosi elvtársékat is vonják felelősségre. Mi a múlt év májusában a parlamenti vita során élesen meghúztuk ebben a kérdésben is a vonalat.

Sándor elvtárs felvetette: törekedjünk arra, hogy a gazdasági kérdések legyenek a taggyűlések középpontjában. A két kérdést nem tudjuk most így direkt összekötni. Sokat kell beszélnünk azonban a békeharcról.

Felmerült, hogy az ellenség esetleg összehozza ezt a kérdést a kormányon belüli személyi változással. Itt is arról van szó, hogy ez valószínűleg fel sem merül, mert a közvélemény nem tájékozott előző elképzelésünkről.

Amit Németh elvtárs mondott, hogy a szektások szítják a tüzet, teszik fel a kérdéseket, nem helyes – persze van ilyen is.

K. Nagy elvtárs felvetette, hogy a Nagy Imre-csoportból ne ítéljenek el külön egyes személyeket. Erre nem is gondoltak, egybetartozó kérdés.

Bakó elvtársnő felvetette, hogy később elmagyarázzuk, hogy az ügy menetében milyen változtatást kellett tennünk. Ez majd egy következő lépés lesz, akkor eldöntjük, tegyük-e vagy sem.

Befejezésül azt ajánlja, a praktikus munka szempontjából őrizzük meg a kérdés bizalmas jellegét – láthatjuk, mennyire előnyös volt ez eddig. A közvélemény felé erről az ügyről annyit mondjunk, amennyit a Parlamentben kifejtettünk. A párton belül szögezzük le, hogy ez a kérdés alá van rendelve az osztályharc nemzetközi érdekeinek. Legyenek bizalommal, ne mondjunk konkrét jóslásokat. A mi elvi álláspontunk ebben a kérdésben is világos.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs szavazásra teszi fel a második napirendi ponttal kapcsolatos határozati javaslatot, amelyet a Központi Bizottság egyhangúan tudomásul vesz.¹²

Ezután néhány bejelentést tesz:

1. Cachin¹³ elvtárs temetésére Kiss Károly elvtárs utazik;

2. Ismerteti a Romániába utazó párt- és kormányküldöttség személyi összetételét;

3. Javasolja, hogy a Népszabadságban közleményt kell kiadni arról, hogy a Központi Bizottság ülést tartott, folyó ügyeket tárgyalt meg, és Ilku Pál elvtársat a KB rendes tagjai sorába beválasztotta.

Majd befejezi a Központi Bizottság ülését, s felhívja a figyelmet arra, hogy ne szivárognon ki semmi a Központi Bizottság üléséről.

K. m. f.

Jegyzők:

Bakó Ágnes [s. k. aláírás]

Szurdi István [s. k. aláírás]

JEGYZETEK

- 1 Sík Endre 1958. február 15-től 1961. szeptember 13-ig, Péter János 1961. szeptember 13-tól 1973. december 14-ig volt külügyminiszter.
- 2 Dapsi Károly (1917–) eredeti szakmája szerint borbélysegéd, 1949 januárja óta hivatásos katona; a Politikai Bizottság 1958. február 11-i ülésén a testület elfogadta Révész Géza honvédelmi miniszter javaslatát, vagyis április 4-i hatállyal elfogadta „Dapsy(!) Károly elvtársat a Honvédelmi Minisztérium politikai csoportfőnökének és egyben miniszter-helyettesé”. (*MOL-M-288. f. 5/66. ó. e.*)
- 3 L. az 1. sz. függelékét.
- 4 Helyesen: az 1957. december 21-i zárt ülésen. L. az 5. sz. jegyzőkönyvet.
- 5 L. a 2. sz. függelékét.
- 6 L. a 6. sz. jegyzőkönyv 5. sz. függelékét.
- 7 Az utalás nyilvánvalóan arra vonatkozik, hogy a munkástanácsok elleni perekben súlyos ítéleteket hoztak. Így a miskolci Megyei Bíróság 1957. augusztus 29-én életfogytiglani börtönre ítélte az edelényi munkástanács perének három fővádlottját.
- 8 Csorba László alezredes, a debreceni helyőrség parancsnoka, a Debreceni Szocialista Forradalmi Bizottság (1956. október 26.) elnöke. 1956. november 4-e és 17-e között szovjet katonai őrizzetben. 1956. november 17-én Münnich Ferenc a Hajdú-Bihar megyei fegyveres erők parancsnokává nevezi ki. 1957. január 16-án leváltják tisztéből azzal a váddal, hogy akadályozta a karhatalom megszervezését. 1957. decemberének végén a Debreceni Katonai Bíróság életfogytiglani börtönbüntetésre ítélte.
- 9 L. a 4. sz. jegyzőkönyv 7. sz. jegyzetét és a 3. sz. jegyzőkönyv 37. sz. jegyzetét.
- 10 Kádár János 1958. január 27-i parlamenti beszédében kijelentette: „Nekünk és a mindenkori magyar kormánynak legfőbb kötelessége örködni a nép, a több mint kilenc és fél millió magyar állampolgár békéje és nyugalma fölött, kötelességünk az ő életüket

és vérüket védelmezni, amely számunkra milliószor drágább, mint a gyilkos ellenforradalmároké, mint egy nyugatról ígért vállveregetés és helyeslés, amit kilátásba helyeztek nekünk arra az esetre, ha mi közkegyelmet adunk az ellenforradalmi felkelésben főben járó bűncselekményt elkövetett bűnösöknek.” (MOL—M—288. f. 47/788. ő. e.)

11 L. a 3. sz. jegyzőkönyvet.

12 L. a jelen ülés 1. sz. függelékét és az 5. sz. jegyzőkönyv függelékét.

13 Cachin, Marcel (1869–1958) francia filozófianár, kommunista; 1946-ban az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnöke.

FÜGGELÉKEK

1. sz. függelék

SZIGORÚAN BIZALMAS!
Készült 3 pl.

A Központi Bizottság 1958. február 14-i ülésének határozata

A Központi Bizottság 1958. február 14-én zárt ülést tartott. Meghallgatta Kiss Károly elvtárs előterjesztését a szervezeti kérdésekről, valamint Kádár János elvtárs tájékoztatását a Központi Bizottság előző zárt ülésén hozott határozat végrehajtásáról és a következő határozatokat hozta:

1. A Központi Bizottság a Horváth Imre elvtárs elhunytával megüresedett helyre a KB póttagjai közül Ilku Pál elvtársat a KB rendes tagjai sorába beválasztja.

2. A Központi Bizottság a külügyminiszteri tisztségre Sík Endre elvtárs jelölését elfogadja. Sík elvtárs kinevezésével egyidejűleg kell Péter János országgyűlési képviselőt a külügyminiszter első helyettesévé kinevezni.

3. A Központi Bizottság tudomásul veszi a Politikai Bizottság tájékoztatását egyes állampolgárok elleni eljárás menetéről és a Jugoszláv Kommunisták Szövetségéhez intézett levélről és jóváhagyja az ezen ügyekben tett intézkedéseket.

4. Elfogadta azt a javaslatot, hogy a Népszabadságban közlemény jelenjen meg arról, hogy a Központi Bizottság ülést tartott, folyó ügyeket tárgyalt meg és Ilku Pál elvtársat a KB rendes tagjai sorába beválasztotta.

2. sz. függelék

Másolat
(Eredeti másolat lerakva a
külföldi lev. dossziéba)
Budapest, 1958. február 11.

A Jugoszláv Kommunisták Szövetsége Központi Bizottságához

Belgrád

Tisztelt Tito elvtárs, Tisztelt Elvtársak!

A múlt év novemberében baráti eszmecsere volt a Jugoszláv Kommunisták Szövetsége Központi Bizottsága és a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Moszkvában tartózkodó képviselői között. Képviselőink között egyetértés jött létre arra vonatkozóan, hogy pártkapcsolataink fejlesztése céljából egy nyilvánosságra nem hozandó újabb találkozót kellene létrehozni központi bizottságaink képviselői között.

A novemberi megbeszélés során az a vélemény alakult ki, hogy egy ilyen találkozón lehetséges őszinte eszmecsere az összes, kapcsolatainkat érintő lényeges kérdésekben – ide értve azokat a kérdéseket is, amelyekben nézeteltérések voltak vagy vannak közöttünk – a pártjaink közötti kapcsolat és együttműködés további javulásának ügyét szolgáltná.

A mi Központi Bizottságunk részéről a Moszkvában közöttünk kialakult egyetértés teljesen egységes helyeslésre talált. Ugyancsak megerősítést nyert az akkori egyetértés a közel-múltban Rankovics elvtárs által. Csébi Lajos belgrádi nagykövetünk jelentette nekünk, hogy Rankovics elvtárs – egy Veszelinov elvtárs által adott vacsorán – kifejtette, hogy célszerűnek tartana a közeljövőben egy nem publikált találkozást pártjaink képviselői között.

Kiindulva e két eszmecsereből, Központi Bizottságunk javasolja, hogy a szóban forgó találkozót a legközelebbi két hónapon belül hozzuk létre. Véleményünk szerint ezt a találkozót az egyik erre alkalmas magyar vagy jugoszláv határ menti helyen lehetne megtartani. Részünkről örömmel fogadnánk az Önök küldötteit magyar területen. Javasoljuk, hogy a megbeszélésen központi bizottságainkat mindkét részről 3–3 politikai bizottsági tag képviselje.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága úgy véli, hogy jelenleg megvan minden szükséges előfeltétel egy ilyen találkozás létrehozására. Megelégedéssel állapíthatjuk meg, hogy az utóbbi időben az országaink közötti viszony állami vonalon jelentősen javult és a kölcsönös barátság szellemében fejlődik. Viszonyunk a továbbiakban is gyümölcsözően fejlődhet, azoknak a szocialista országok közötti viszonyt szabályozó elveknek megfelelően, amelyek legutóbb a Szovjetunió Kormányának 1956. október 30-i nyilatkozatában voltak szélesen kifejtve, s amelyek a gyakorlatban érvényesülnek. Véleményünk szerint jelenleg megérették a feltételek arra, hogy normális és egészségesen fejlődő államközi kapcsolataink mellett rendezzük és szorosabbá tegyük kapcsolatainkat pártvonalon is.

Kádár János elvtárs, illetve küldöttségünk tagjai a múlt év júniusában Kapicsics elvtársal, az Önök budapesti nagykövetével folytatott beszélgetés során, majd novemberben a Kardelj elvtárs által vezetett küldöttséggel lezajlott találkozás alkalmával kifejtették, hogy véleményünk szerint az egyes kérdésekben pártjaink között ez idő szerint még fennálló nézeteltérések nem jelenthetik akadályát baráti viszonyunk megerősödésének és fejlődésének. Úgy véljük, hogy a vitát feloldó helyzet és nem egy, korábban vitát képező kérdés sok vonatkozásban már a múlthoz tartoznak és a tervezett találkozó pártjaink álláspontjának közeledését fogja eredményezni a marxizmus-leninizmus, a kölcsönös megbecsülés, egyenjogúság és egymás belügyeibe való be nem avatkozás elvei alapján.

Ha érdemes is még egyszer visszatérni ezekre a kérdésekre, akkor is csak azért, hogy levegyük a napirendről a korábbi kölcsönös vádakot és többé ne térjünk vissza ezekre; hogy kiküszöböljünk viszonyunkból olyan maradványokat, amelyek ezt a viszonyt zavarnák. Úgy gondoljuk, nem szükséges többé napirenden tartani olyan kérdéseket, mint például az 1956-os októberi magyarországi események jellegének értékelése. Mint ismeretes, ezen események jellegének részletes értékelése megtörtént a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának és országos értekezletének határozataiban. A kommunista és munkáspártok moszkvai értekezletei azt bizonyítják, hogy ezt az értékelést osztják az összes testvéri pártok, amelyek nemcsak helyeselték, hanem támogatták is a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának és a Magyar Népköztársaság kormányának politikáját és tevékenységét.

Önök láthatóan nem nagyon helyeselték, hogy mi az 1956. októberi ellenforradalmi lépések előidézéséért fő felelősként az amerikai imperializmust, a reakciós burzsoáziát és a velük szövetségre lépett hazai revizionisták csoportját neveztük meg. Ezt a tények alapján és teljes meggyőződéssel tettük. Ugyanakkor mi, ha nem is mindig a nyilvánosság előtt, de a gyakorlatban sokkal mélyebben és alaposabban küzdünk a Rákosi-vonal hibái és e hibák maradványai ellen, mint ahogy azt Önök ismerik. Végül is mi tudjuk a legjobban, hogy az az irányzat pártunknak és népünknek mindenki másnál többet ártott. Számunkra megnyugtató – és őszintén szólva új és meglepő is volt, amikor Moszkvában Kardelj elvtársék közölték velünk, hogy 1956. november és 1957. áprilisa között a jugoszláv elvtársak egy sor kérdésben azért foglaltak állást az ismert módon, mert attól tartottak, hogy Rákosi és vonalának követői térnek vissza a magyar párt élére. Hogy ugyanakkor mindvégig bíztak személyileg Kádár és Münnich elvtársakban és a Magyar Szocialista Munkáspárt más, jelenlegi vezetőiben.

Úgy gondoljuk, hogy múltbeli nézeteltéréseink a Nagy-Losonczy-csoport értékelésével kapcsolatban is elvesztették már időszerűségüket. Miután a legnagyobb gondossággal megvizsgáltuk és megvizsgáltattuk illetékes szerveinkkel e csoport tevékenységét, mi megtettük a magyar nép érdekeinek védelmére szükséges intézkedéseket; ezek sorában kénytelenek voltunk semmisnek tekinteni azt a mentességet, amelyet annak idején jugoszláv oldalról nyújtottak a Nagy-Losonczy-csoportnak. Jelenleg a csoport egyes tagjai – szerepüknek és fele-

lősségüknek megfelelően – részben szabadon élnek Magyarországon vagy Romániában, részben állami büntetőeljárás hatálya alatt vannak.

A múlt évben találkoztunk olyan hangokkal, amelyek bennünket azzal vádoltak, hogy az ellenforradalmi felkelésben bűnös személyek elleni pereket mi fel akartuk volna használni Jugoszlávia kompromittálására. Ezzel kapcsolatban ismét közölhetjük Önökkel, hogy nekünk sohasem volt, és nem is lesz ilyen szándékunk. Ellenkezően. Miután volt olyan tapasztalatunk, hogy az ellenforradalmi felkelésben bűnös és büntetőjogilag felelősségre vont személyek közül nem kevés saját felelősségének csökkentése érdekében a felelősséget jugoszláv állampolgárokra igyekszik hárítani, utasítottuk hatóságainkat, hogy ezt sem a jelenben, sem a jövőben senkinek meg nem engedhetik. Hatóságaink ennek megfelelően jártak el és járnak el a jövőben is.

Mi bizonyosak vagyunk abban, hogy a múltat érintő ilyen és ezekhez hasonló kérdések végleges lezárásával, szóban forgó találkozónk már világos és tiszta helyzetben, pártkapcsolataink pozitív és előremutató kérdéseivel foglalkozva jelentős lépést hozhat e kapcsolat fejlesztése területén. Pártkapcsolataink normalizálása pedig kedvezően fog kihatni állami kapcsolataink egészséges további fejlődésére is. Mindez javára és hasznára fog válni pártjainknak, államainknak és a magyar, valamint a jugoszláv nép érdekein túl a nemzetközi munkásmozgalomnak és a népek egyetemes érdekét képező béke ügyének is.

Elvtársi üdvözlettel
a Magyar Szocialista Munkáspárt
Központi Bizottságának megbízásából

(Kádár János)
a Magyar Szocialista Munkáspárt
Központi Bizottságának
első titkára

JEGYZŐKÖNYV¹

a Központi Bizottság 1958. április 25-i üléséről

Jelen vannak: a Központi Bizottság tagjai és póttagjai, a megyei pártbizottságok első titkárai, a KB osztályvezetői, valamint Dobi István és Tisza József elvtársak a mellékelt lista szerint.

Napirend: 1. Jelentés a falusi pártmunka helyzetéről.

Előadó: Fehér Lajos elvtárs.

2. Káderjavaslatok.

1. Jelentés a falusi pártmunka helyzetéről.

Előadó: Fehér Lajos elvtárs.

Hozzászóltak: Tömpe István, Nyers Rezső, Kádár János, Uszta Gyula, Darabos Iván, K. Nagy Sándor, Dobi István, Valkó Márton, Kiss Károly, Czinege Lajos és Benkei András elvtársak.

A Központi Bizottság a falusi pártmunka helyzetéről szóló határozati javaslatot alapelveiben, következtetéseiben és a feladatok meghatározásában jóváhagyta.

A Központi Bizottság megállapította, hogy az agrártézisek² gyakorlati értelmezése még nem egyértelmű, ezért felhívja a pártszervezetek figyelmét, hogy az agrártéziseket egységes egészként kell kezelni, senkinek nincs joga annak egyik vagy másik pontját a másik rovására előtérbe helyezni, vagy egyes megállapításait saját elképzelései szerint értelmezni.

A falu jelenlegi politikai és gazdasági helyzetéről szóló értékelés munkásparaszt szövetségre vonatkozó részét módosítani kell:

„A Központi Bizottság megállapította, hogy helyesnek bizonyultak a párt határozatai a begyűjtés megszüntetésével és a szövetkezeti mozgalom útjával kapcsolatban, mert lehetővé tették, hogy 1956–57-ben, a hatalomért folytatott harcban az egész dolgozó parasztság a népi hatalom mellé állt. Végző fokon az a politika, amely nem tűzte közvetlenül napirendre az állami készletek régi módszerekkel történő megteremtését és a szövetkezetek erőszakolt fejlesztését, helyesnek bizonyult, az osztályharc adott szakaszában indokolt volt. A párt iránti bizalom a szövetkezeti építésnek a jövőben nagy emelőjévé válhat.

A Központi Bizottság megbízza a Titkárságot, hogy a vita alapján készítse el a végleges határozatot, melyet a falusi pártszervezetekig bezárólag a pártszervezeteknek meg kell küldeni.

A mezőgazdasággal kapcsolatos párt dokumentumokból kézikönyvet kell összeállítani, amit a falusi pártszervezetek rendelkezésére kell bocsájtani.

A Központi Bizottság által kiküldött brigád jelentését tanulmányozás céljából a járási pártbizottságoknak meg kell küldeni.

A Központi Bizottság a mezőgazdaság szocialista átalakítására vonatkozó tervet szeptemberben tárgyalja meg.”³

2. Káderjavaslatok.

A Központi Bizottság felmenti dr. Domokos József elvtársat a Legfelsőbb Bíróság elnökét, és kiemelkedő munkásmozgalmi és állami tevékenysége elismeréseként a Munka Vörös Zászló Érdemrendjével való kitüntetéséhez hozzájárul.

A Központi Bizottság elfogadja dr. Jáhner-Bakos Mihály elvtársat a Legfelsőbb Bíróság elnökének.

K. m. f.

Kádár János [s. k. aláírás]

Jegyzőkönyvezte:

Ságvári Ágnes [s. k. aláírás]

Fehér Lajos elvtárs beszéde a Központi Bizottság 1958. április 25-i ülésén

Tisztelt Központi Bizottság!

A tél elején hat megyében széles körben lefolytatott vizsgálat, mondhatnánk „falukutatás” alapján jelenthetjük a Központi Bizottságnak, hogy a parasztság gazdasági helyzete és politikai hangulata lényegében kedvezőnek tekinthető. A parasztság bízik a Magyar Szocialista Munkáspárt politikájában, töretlenül hűséges a munkásosztály, a népi demokrácia iránt. Hosszú évek óta talán most mondhatjuk először, hogy ez a megállapítás teljesen frázismentes, és lényegében fedi a valóságot.

A párt fő vonalaiban helyesen megszabott politikájával és az ezt alátámasztó megfelelő kormányzati intézkedésekkel az elmúlt 17 hónap alatt komoly erkölcsi tökényt gyűjtött a falusi lakosság körében is, amellyel, ha okosan gazdálkodunk: eredményesen, sőt az eddiginél eredményesebben vihetjük előre a mezőgazdasági termelés fejlesztésére és a falu szocialista átalakítására irányuló kettős, de mégis egységes fő célkitűzéseinket.

A brigádvizsgálat óta eltelt öt hónap azt mutatja, hogy falun a helyzet továbbra is megfelelően fejlődik. A felvásárlás általában kielégítően halad. Az első negyedévben a felvásárlási tervet hízottsertésből 95, vágómarhából 112, tejből 130, borból 182 százalékra teljesítettük. Az éves kukoricafelvásárlási tervet máris teljesítettük.

A február elsejével életbe léptetett sertésárrendezést, valamint az erősebb birtokkategóriákat érintő jövedelemadó-korrekciót a parasztság általában nyugodtan fogadta, holott az ellenség, különösen az adóemelésnél igyekezett rákapcsolni és hangulatot kelteni politikánkkal szemben. A hízottsertés-szerződés-kötés kielégítően folyik. Április derekáig az év végéig betervezett félmillió darabos keretből leszerződtek 173 ezer darabot. Az elmúlt hetekben a szerződés-kötésekben bekövetkezett bizonyos megtorpanás a rendkívüli időjárás nyomán a parasztság tartózkodó álláspontjának következménye.

A rendkívüli időjárást a parasztság kettőzött munkával és szorgalommal igyekszik ellensúlyozni. A vetési munkák kielégítően folynak. A parasztság a cukorrépa-vetésterületre vonatkozó szerződéses tervet 102 százalékra telje-

sította. A kisebb tavasziárpa-vetésterület következtében most már bizonyos, hogy tovább nő a kukorica vetésterülete, ami egyáltalán nem baj, sőt jó is, mert sertésállományunk – a most lefolytatott állatszámolás adatai szerint – 342 ezerrel nőtt a tavalyi ilyenkorinál állapothoz képest. A szarvasmarha-állomány azonban valamit csökkent, és ezen érdemes is és kell is gondolkodni.

Termelőszövetkezeteink sokat erősödtek a múlt esztendőben. Megnőtt a termelési kedv, nagyobb lett a termelőszövetkezetek önállósága, megjavult a belső rend, erősödött a szövetkezeti demokrácia, a civakodókat, javíthatatlan dologkerülőket sok helyen kizárták. A termelési eredmények jobbák, mint bármikor eddig, úgyszintén az év végi munkaegység-részesezés is. Örömmel jelenthetjük a Központi Bizottságnak, hogy a jó zárszámadási eredmények és a lassan bemelegedő aktív szövetkezeti agitáció eredményeként ez év januárja óta április 1-jéig, megyebizottságaink előzetes jelentése alapján – több mint 14 ezer taggal és mintegy 60 ezer holddal szaporodott a mezőgazdasági termelőszövetkezetek taglétszáma és földterülete. A szakcsoportok száma pedig 321-gyel és mintegy hét és fél ezer taglétszámmal nőtt. Szerény ez a szám, de mégis kezdeti eredmény. A tényleges számbeli növekedésnél még fontosabb az, ami mögötte van: az, hogy a megyék jelentős részében, a szövetkezeti munkában túljutottunk az ellenforradalmi csapás következtében beállott *érzelmi defenzíván*, túljutottunk a holtpontra. A feladat most az, hogy az elért kezdeti eredményekre és tapasztalatokra támaszkodva *fokozatosan erősítsük fel az aktív szervező- és agitációs munkát*, illetve teremtsük meg a feltételeit a további előrehaladásnak, a szövetkezeti munka széles körű fellendítésének.

Ennek – mint a brigádjelentésből is kitűnik – egyik legfőbb gátja ma: falusi pártszervezeteink gyengesége. Ebből következik, hogy további munkánkban az egyik fő láncszem, sőt a fő láncszem: *falusi pártszervezeteink megerősítése, a falusi pártmunka színvonalának olyan mérvű megjavítása*, hogy pártszervezeteink képesek legyenek a kollektivizálást eredményesen végigharcolni.

A helyzetet ma sok helyt az jellemzi, hogy olyan nagyfontosságú párt-határozatok, mint az országos pártkonferencia határozata, a KB agrárpolitikai tézisei, a Politikai Bizottságnak a termelőszövetkezetek megerősítéséről és továbbfejlesztéséről szóló határozata, a 3004. kormányhatározat⁴ és más határozatok, amelyek alapvetően helyes irányban jelölték meg a falusi politikai munka irányát, jelentős részben nem képezik még a falusi pártmunka alapját. E fontos párt-határozatok nem, vagy nagyon vékonyan jutottak le közvetlenül a termelőszövetkezeti és egyénileg dolgozó parasztokhoz. Önmagunkat csapnánk be, ha szépitgetnénk a falusi pártmunka meglévő gyengeségeit, azt, hogy a politikai munkában bizony még nem sokat mentünk előre.

A pártmunka alacsony színvonalának sok helyen az a fő oka, hogy nagyon gyenge a falusi pártszervezetek vezetősége. Ugyanez áll szintén sok helyen a KISZ, a földművelőszövetkezet, a falusi nőtanács, mezőgazdasági szakszervezet, a helyi tanács stb. vezetésére. Legfontosabb feladatunk a közeljövőben: a vezetés színvonalának megemlése és megerősítése mind a községi, mind a termelőszövetkezeti, mind pedig az állami gazdasági, gépállomási pártszervezetekben. Ez persze nem megy máról holnapra, de el kell kezdeni. A falusi pártvezetőségbe bátran be kell vonni párthű, köztisztelőben álló, a helyi viszonyokat jól ismerő, tehetséges kommunistákat. A helyi pártvezetés meg-

erősítésének nagyon sokféle módszere lehet. Így többek között: bátrabban be kell állítani és előléptetni tehetséges helyi erőket, olyanokat, akiknek bizonyos kulturális felkészültségük van, és alkalmasak arra, hogy a vezetésben erősítést jelentsenek. Vagy: hívjanak vissza az elmúlt években a faluról elszármazott tehetséges vezetőket. Vagy: üzemből, ipari és állami gazdasági üzemekből csoportosítsanak át vezetőképes kádereket, természetesen önkéntes vállalás útján. Bátran vonjanak be a pártvezetésbe a párt politikájáért aktívan harcolni akaró falusi értelmiségieket, tanítókat, agronómusokat, orvosokat. Azokon – az egyelőre kivételes – helyeken, ahol pl. kommunista pedagógusokat választottak meg párttitkárnak vagy KISZ titkárnak, egybehangzóan az a vélemény, hogy megjavult a munka, és a termelőszövetkezeti kérdésben is a mi javunkra alakulnak a dolgok. Mert az ilyen erősítés nyomán szemmel láthatóan megjavul a vezetés színvonala.

Célszerű lenne, ha járási pártbizottságaink a jövőben elsőrendű feladatuknak tekintenék a falusi párt- és tömegszervezeti vezetés megerősítését, és erre vonatkozóan a községi pártvezetőség bevonásával, a helyi viszonyoknak megfelelően valamiféle részletesebb tervet dolgoznának ki.

Részből a pártvezetés színvonalának megjavításával függ össze a pártmunka új, korszerűbb stílusának kialakítása is. Azonban ez nemcsak káderkérdés, hanem módszerbeli kérdés is.

Falusi pártpolitikánk jelenlegi egyik nehézsége abban van, hogy a szükséges új munkastílus, a nagyobb önállóság és kezdeményezőkétség még a legtöbb helyen nem forrott ki, most van kialakulóban. Emiatt számos helyi pártvezetőség tanácstalan, nem tudja, mihez kezdjen: a régi módon már nem akar, új módon pedig még nem tud megfelelően dolgozni. Egy sor funkcionáriusunkra még mindig az a jellemző, hogy nem politizál, csak végrehajtja az utasításokat. A Központi Bizottságtól kezdve a pártsajtóig kutatnunk kell a módját annak, hogyan tudnánk a falusi pártvezetőségeknek, aktivistáknak legnagyobb segítséget adni a tömegek meggyőzését szem előtt tartó, megfelelőbb munkastílus elsajátításában, a falusi pártmunka megjavításában, amely a termelőszövetkezetek megerősítésének, a fejlesztési munka fellendítésének is kulcskérdése.

Az országos pártkonferencia nagyon határozottan állást foglalt amellet, hogy pártunk jelenlegi helyzetében, amikor párttagságunk létszáma a korábbi évekhez képest kisebb, még nagyobb jelentősége van annak, hogy a pártot igen erős kapcsolatok fűzzék egybe a pártonkívüli tömegekkel, hogy a párt eszmei és politikai meggyőzés eszközeivel nyerje meg és erősítse falun is a tömegek bizalmát, és mozgósítsa azokat a szocialista építés feladatainak megoldására. Ennek érdekében – mint a brigádjelentés és a határozati javaslat is megállapítja – *alapvetően meg kell javítani a paraszti tömegek között végzett politikai munkát.*

Ezzel kapcsolatban szeretnék kicsit bővebben szólni a tömegszervezetek feladatairól és munkamódszereiről.

Itt vannak például a Hazafias Népfront bizottságok. Milyen irányban tudnának ezek legtöbbet segíteni a párt politikájának megvalósításában? Elsősorban a *paraszti községi önerő* felszínre hozásában a mezőgazdasági termelés fellendítése, a különféle helyi beruházások, a szövetkezeti közös alapok létrehozása területén. Köztudomású, hogy népgazdaságunk anyagi helyzete miatt

állami forrásokból nem áll annyi pénz rendelkezésre a mezőgazdaság fejlesztésére, mint amennyit szeretnénk. Éppen ezért nagyon fontos, hogy a különféle, a termelés fejlesztését szolgáló helyi beruházásokhoz, így a belvízrendezéshez, talajjavításhoz, rét- és legelőjavításhoz, közös pince, szőlőoltványtelep stb. létesítéséhez a község parasztsága erejéhez mérten hozzájáruljon. A Népfront Bizottság mozgósítsa erre a lakosságot. A szűkös állami támogatás arányát és odaítélését is a község parasztságának saját erőfeszítéseitől kell függővé tenni, és azt egészítse ki a kisebb-nagyobb mérvű állami támogatás.

Hasonló feladatok megoldásában nagyon sokat tudnak segíteni a párt falusi munkájában a KISZ önkéntes segítőbrigádjai. Ezeknek az önkéntes ifjúsági segítőbrigádoknak emellett abban van a nagy erköcsi-politikai jelentőségük és szerepük, hogy közösségi szellemre nevelik az egyéni parasztfiatalokat. A KISZ-nek komoly hivatása és feladata ezenkívül, hogy megszerettesse a parasztfiatalokkal a mezőgazdasági munkát. Parasztfiatuságunk tekintélyes része ugyanis nem tekinti hivatásának a mezőgazdasági munkát, nem lát perspektívát a falun. Ennek következtében az egészségesnél nagyobb mérvű az eláramlás faluról a városba, különösen a termelőszövetkezetekből. Éppen ezért csak helyeselni lehet a KISZ-nek azt a szándékát, hogy széles körű nevelőmunkát indít a parasztfiatalok körében a mezőgazdasági munka megszerettetése végett. Csak helyeselni lehet a parasztfiatalok téli gazdasági tanfolyamára, valamint a mezőgazdasági ismétlőiskola fokozatos bevezetésére irányuló javaslatot.

Egyetértünk és mindenben támogatjuk a KISZ-nek azt az elhatározását is, hogy falun az elkövetkezendő években alapvető feladatának tekinti a dolgozó parasztfiatuság felkészítését a szövetkezetbe való belépésre. Az önkéntes segítőbrigádok szervezése mellett ennek másik legcélravezetőbb módja az, hogy minden tsz-ben – ahol erre van lehetőség – a *KISZ fiatalokból agitációs gárdát szervezzen*. Ez az agitációs gárda elsősorban a parasztfiatuság körében végezzen felvilágosító munkát, ismertesse meg vele a szövetkezet életét, gazdálkodását és eredményeit. A magunk részéről nem találunk semmi kivetnivalót a Szabolcs megyeiek gyakorlatában, hogy ahol a parasztfiatusokat és leányokat – ha már meggyőződtek a szövetkezés előnyéről, és rászánták magukat a belépésre – felveszik minden további nélkül a termelőszövetkezetekbe. Annak ellenére, hogy ha a szülők még nem szánták erre magukat, s a föld egyelőre kívül marad a termelőszövetkezeteken. Egy év múlva, lehet, hogy később, a fiuk vagy lányuk példáján és gyakorlati tapasztalatain felbátorodva, egész biztos, a szülők is rászánják magukat a belépésre, és viszik magukkal a földet is.

Röviden a falusi nőtanácsokról. A nőtanácsok nevelőmunkájukkal igen sokat tehetnek a paraszttasszonyok állásfoglalásának alakításában, különösen a kis- és középparasztnok feleségei gondolkozásának megváltoztatásában, akik köztudomásúan még a férjeiknél is sokkal konzervatívabbak. Fellendülő nőmozgalmunk eddigi sikerei mutatják, hogy falusi női aktivistáinknak nagy érzékük van a helyi viszonyoknak megfelelő sokféle, hatásos agitációs munkamódszer alkalmazásában, és nem is sajnálják a fáradságot az aprómunkától. Igen nagy szolgálatot tettek máris például sok helyen a termelőszövetkezeti és az egyénileg dolgozó paraszttasszonyok találkozójának megszervezésével, amelyek szinte kivétel nélkül sikeresek voltak, és közelebb hoz-

ták a parasztasszonyokat a szövetkezés ügyéhez. Másutt, igen ötletesen, a tavaly kilépett és az idén belépett parasztasszonyokat hozták össze közös találkozóra. Ismét másutt a termelőszövetkezet asszonyai délutáni ötórás teára hívják meg a falubeli asszonyokat, és ennek során megismertetik őket a szövetkezet életével. Van, ahol az asszonyok a termelőszövetkezet vezetőségével mosógépet vásároltatnak közös használatra, másutt a földművesszövetkezetektől kölcsönöznek ki mosógépet, szövetkezetszerű használatra. Egyre több helyen van törekvés a parasztasszonyok körében arra, hogy a földművesszövetkezetek keretében pl. baromfitenyésztő szakcsoportot hívjanak létre.

Mindez igen hasznos, mert ezek az egyszerűbb formák is segítenek abban, hogy a gyakorlati előnyök megmutatásával a parasztasszonyok körében szemléletbeli változás következzen be a szövetkezés irányában. A falusi nőtanácsokat, és a hozzájuk tartozó földművesszövetkezeti és termelőszövetkezeti nőbizottságokat támogatnunk kell teljes erővel a parasztasszonyok körében rájuk váró nagyon fontos nevelőmunka végzésében.

Külön kell szólni a községi tanácsokról. Nem akarom megismételni a brigádjelentésben foglaltakat, egy dolgot azonban élesebben kell aláhúzni. Megyei és járási pártbizottságaink egybehangzó véleménye szerint legkevesebb javulás a tanács munkájában tapasztalható a szövetkezeti kérdéssel való foglalkozás kérdésében. Annak ellenére, hogy a begyűjtés és egyéb, sok időt rabló adminisztratív eszköz megszűnésével a tanácselnökök idejének legalább 50 százaléka szabadult fel. Sem a határukban lévő termelőszövetkezetekkel nem foglalkoznak megfelelően, holott állami vonalon azok sorsáért személyükben ők a felelősök. Sem a szövetkezetfejlesztéssel nem foglalkoznak, amelyet igen sok helyen még mindig „népszerűtlen feladatnak tekintenek”. Úgy fogják fel, hogy ha a szövetkezetfejlesztéssel foglalkoznak, „elvesztik a parasztok előtt tekintélyüket”. Másutt arra hivatkoznak, hogy azért nem foglalkoznak a tsz szervezéssel, mert az „erőszakot” jelent. Ismét másutt azzal érvelnek, hogy nem tudják – pedig nekik kellene legjobban tudniuk –, „hol a határ, ameddig elmehetnek az önkéntesség megsértése nélkül”, ennél fogva inkább semmit sem csinálnak.

Megítélésünk szerint e pillanatban az a helyzet, hogy a megalkuvás, az oportünizmus fő melegágya falun nagyon sok helyen a tanácsok hozzáállásában található. Ennek okát nem árt közelebről megvizsgálnunk. Mezőgazdasági osztályunk a Párt- és Tömegszervezetek Osztályával együtt tervbe is vette, hogy rövidesen legalább két megyében – a télihez hasonló brigádmunkával – alapos felderítő munkát kell végeznünk, és ennek alapján a szükséges intézkedésekre a megfelelő javaslatokat idejében megtegyük.

Befejezésül szeretnék szólni a termelőszövetkezetekben folyó politikai harc és szövetkezeti agitáció egy-két időszerű feladatáról.

A 3004. számú kormányhatározat nagy hatással van a termelőszövetkezeti parasztságra országshoz. Sok helyen úgy fogalmazzák meg: mióta szövetkezeti mozgalom van hazánkban, ilyen rendelet még nem volt. Azt is hozzászövik: mert *helyire teszi* a termelőszövetkezet kérdését. Mint Hajdúban mondják: „mert lenini úton adja a kedvezményeket”, vagyis akkor, ha háta mögött valóban *termelés és árutermelés* van, tehát ha a termelőszövetkezeti tagság *előzetesen megfeszíti a saját erejét*. És így is értik maguk a termelőszövetkezetek is a legtöbb helyen.

De azért mégsem mindenütt. És, őszintén szólva, nem is olyan egyszerű, hogy a tsz tagok és vezetők koponyájában, gondolkozásmódjában máról holnapra gyökeres változás következzen be, és a „mindent természetben kiosztani” törekvést kellő mértékben visszaszorítsák, és ezzel egyidejűleg erőteljesen megnöveljék az árutermelés arányát. Vannak megyék ma is, ahol – a 3004. sz. kormányrendelet után is – a tervezett munkaegység-részesedésben a természetbeni részesedés aránya még mindig nagyobb, mint a pénzbeli részesedés. Holott a nagyobb árutermelés, a fejlettebb pénzgazdálkodás az alapja a termelőszövetkezetek gyors megerősítésének és annak is, hogy a tagságnak rendszeresen, havonta pénzelőleget adhassanak. Ez pedig nagyon fontos előfeltétele annak, hogy a tagságnak „kitartása” legyen az újig, és annak is, hogy a fiatalok és asszonyok nagyobb számban lépjenek be a termelőszövetkezetbe, és vegyenek részt a közös munkában.

Hogy e szemléletbeli változás a tagság gondolkodásában mihamarább bekövetkezzék: ez – a 3004. sz. MT határozat által bekapcsolt egy sor új gazdasági ösztönző mellett – *elsősorban a termelőszövetkezetekben folytatandó szívós nevelőmunkán és politikai harcra múlik!*

Termelőszövetkezeteink tavalyi megerősödése – jelentős mértékben a 3004. kormányhatározat ösztönző hatására is – minden jel szerint tovább folytatódik. Az 1958. évre elkészített tervek szerint – a Magyar Nemzeti Bank összesített adatai alapján – az idén mintegy 12 százalékkal nő a termelőszövetkezetek össztermelési értéke. Ez más szavakra lefordítva azt jelenti, hogy a termelőszövetkezetek nagyüzemi fölénye minden bizonnyal a tavalyinál is jobban kibontakozik. És ez lehetőséget ad számunkra, hogy e nagyobb, szélesebb körű fölényre támaszkodva, az önkéntes meggyőzés eszközeivel, az eddiginél bátrabban lépünk előre a falu szövetkezetesítése útján, ott, ahol erre megvannak a feltételek.

Az objektív feltételek, tehát elsősorban a kialakuló termelőszövetkezeti fölény mellett, legalább olyan jelentőségük van a szubjektív feltételeknek, illetve azok megteremtésének. Ezek közül a legfontosabbak: a termelőszövetkezeti, községi pártvezetés színvonalának megjavítása, továbbá *az aktív szövetkezeti szervező- és agitációs munka beindítása, fellendítése.*

Pártszervezeteink szövetkezeti agitációját ma még nagyon sok helyen bizonyos „érvszegénység” jellemzi. Pedig municiónk van bőven: csak *bátran agitálni kell vele*, termelőszövetkezeteink elért eredményeivel. Bátran leplezzük le az ellenség szövetkezetellenes agitációját is, amely ugyancsak felélénkült az utóbbi időben. Főbb jelszavai mostanában ezek: „A szövetkezeti gazdálkodásra való áttérés csak az állam érdeke, de nem érdeke a parasztnak!” Vagy: „A mostani adóemelés az első erőszakos szövetkezetszervezés módszere, majd jön a többi is”, vagy: „Le kell beszélni a termelőszövetkezetbe belépni szándékozókat, hogy így megakadályozzuk a tagosítást”. A velünk szemben álló ellenséges emberek, kulákok és egyéb elemek nemcsak megfélemlítéssel igyekeznek nyomást gyakorolni a parasztoakra és elvenni a kedvüket a belépéstől, hanem ilyen irányú szándékaiknak számos helyen tettelesen is igyekeznek nyomatékot adni. Az ellenséges jelszavakat könnyű leleplezni, és szívós munkával le is kell lepleznünk azokat a falu előtt. Az ellenséges aktív fellépéseknél pedig a munkáshatalomnak vannak megfelelő eszközei arra, hogy a tetteleges fellépők hamar megjuhászodjanak.

Az aktív szövetkezeti agitációt a tavaszi–nyári nagy munkák idején – ha az bizonyos mértékben természetszerűen csökken is – nem szabad abbahagyni. Meg lehet találni a sokféle módját annak, hogy agitátoraink, elsősorban a termelőszövetkezeti parasztok a tavaszi, nyári hónapokban is tárgyaljanak az egyénileg dolgozó parasztokkal, és közülük minél többet nyerjenek meg az ügy számára.

Tisztelt Elvtársak!

Nem szükséges most itt többet beszélni a termelőszövetkezet kérdéseiről, mert hisz a mezőgazdaság szocialista átszervezésének részletes tervét szeptemberben ide, a Központi Bizottság elé kívánjuk hozni. És ma nem is a szövetkezeti kérdést, hanem a falusi pártmunka helyzetét kell megvitatnunk. De végezetül még egy dologra azért szeretnénk felhívni a figyelmet.

Ha tüzetesen megvizsgáljuk a január óta elért fejlesztési eredményeket, kiderül, hogy a közel tizenöt ezres új belépés túlnyomó része hat megyére: Szabolcs, Hajdú, Szolnok, Békés, Bács és Fejér megyére esik. Ennek egyik fő oka – ha nem fő oka – az lehet, hogy megyebizottságaink ezekben a megyékben jutottak el legtovább a pártmunka új stílusának kialakításában. Megyei és járási pártbizottságaink ezekben a megyékben tudták a pártapparátusban, de a tömegszervezetek és állami szervek vezetői agyába és szívébe leginkább átültetni az *a hitet és meggyőződést*, hogy a termelőszövetkezetek kialakuló fölényére támaszkodva, az önkéntes meggyőzés eszközeivel is lehet kollektivizálni, sőt ilyen alapon lehet igazán tartós és hovatovább minden bizonnyal gyorsuló eredményeket elérni.

Mélységesen meg vagyunk győződve arról, hogyha ezt a hitet a többi megyében is át tudjuk sugározni a mi községi párt-, állami és termelőszövetkezeti vezetőink, valamint aktivistáink fejébe, és ennek alapján sikerül mindenkit mozgásba hozni, akinek csak köze van a szövetkezetesítés ügyéhez: a többi megyében is rövidesen fellendül a szövetkezeti munka!

KISS KÁROLY elvtárs: Kérem az elvtársakat, hogy aki a kiküldött anyag és az elmondottak alapján hozzá akar szólni, jelentkezék.

TÖMPE ISTVÁN elvtárs: (A hozzászólás elejét nem lehetett érteni.)

A falusi pártszervezetek gyengeségének a fő oka véleményem szerint abban van, hogy a párt agrárpolitikáját nem egyöntetűen és nem világosan fejtettük ki, és ennek következtében nem egyöntetű és nem világos a propaganda és maga a gyakorlat sem. Nem azt a kérdést vetem fel, hogy a tyúk meg a tojás, a pártszervezet anélkül, hogy a konkrét viszonyok között a párt politikájának a fő kérdését ne ismernék [sic!] alaposan és világosan és minden utasítás mellett, határozatokat értek alatta, az előadók ne egy hangon beszéljenek, ne egy nyelven beszéljenek arról, mit hogyan kell csinálni, a pártszervezet zavarba jön. Számtalan példát tudnék erre felsorolni. Azt hiszem, hogy a hangsúly itt van. Hogyha mi a pártnak az agrárpolitikáját érvényre juttatjuk a mezőgazdaság állami szerveiben, a termelést irányító kereskedelmi és más szerveknél, valamint a tanácsoknál, akkor egész biztos, hogy meg fognak erősödni a falusi pártszervezetek, és a jelenlegi helyzetben, amikor túl vagyunk a defenzíván, a holtponton, illetve a mélyponton – véleményem szerint a holtponttól még nem nagyon rugaszkodtunk el –, ha ezt sikerül megcsinálni, akkor a falusi pártszervezetek képesek lesznek arra, hogy maguk köré tömörítsék a

falunak jelentős tömegeit. A párt agrárpolitikáját többféleképpen értelmezik. Én azt hiszem, hogy a fő veszély ezen a területen továbbra is a szektás veszély, az, hogy a régi rossz módszerek alkalmazása könnyebb, és számtalan helyen ezt alkalmazzák. Azt hiszem, hogy valami kis felfedezés ebben van, mert ma már egyszerűen nem az elszegényítésben mutatkozik meg, hanem abban, hogy mindazokat a lehetőségeket, amelyek a parasztság tömörülési kedvében megnyilatkoznak, nem támogatják, hanem nem egy helyen gátolják. Pontosabban az alacsonyabb formák kérdéséről beszélek. Ugyanakkor az agrárpolitika magyarázatában nem egy helyen tapasztalható ez is, hogy az önkéntesség és a fokozatosság elvét nem egy helyen úgy értelmezik, hogy ez valahogy magától ki fog alakulni, és itt lehetőséget adnak annak a spontaneitásnak, amit az ellenség nagyon élesen használ ki.

Itt szeretném felvetni, hogy Fock elvtárs úgy véli, hogy a választásokig nem is nagyon szabadna felvetni ezt a kérdést, mert ha nagyon élesen felvetjük ezt a kérdést a választásokig, akkor a parasztság szembe fog velünk fordulni. Én azt hiszem, hogy ez egy nagyon veszedelmes nézet a mai helyzetben. Az ellenség nagyon erősen dolgozik, kihasználja azokat a hibákat, amelyeket a gyakorlatban az agrárpolitika érvényesítése közben elkövetünk, és ha mi ilyen okok miatt a helyzetet nem kihasználva tompítanánk – másról beszél persze a határozat – a párt ilyen irányú propagandáját, az ellenség ezt jobban kihasználná. Azonkívül kétség merülne fel a paraszti tömegekben a párt szavának az őszintesége felől. Erre nagyon kell vigyázni, mert nekünk egy nagyon nagy erőnk, és a bizalomnak egyik döntő előfeltétele volt, hogy a párt minden időben őszintén megmondta a véleményét, az álláspontját, és tudta tömöríteni a dolgozó tömegeket álláspontja köré. Kétségen kívül a paraszti tömegek is világos szót várnak, nem köntörfalazást a párttól. Én úgy ítélem meg a helyzetet, hogy a mélyponton túl vagyunk, de holtponton vagyunk, az anyagban leírt indokok és adatok is erről szólnak. Innen nekünk el kell rugaszkodnunk, de elrugaszkodni, elvtársak, nem tudunk addig, amíg a párt agrárpolitikájától eltérő nézeteket el nem ítéltük, és ezek ellen éles harcot nem folytatunk. Erről szó van, én azonban a jelen helyzetben szükségesnek tartom sokkal élesebben felvetni, jobban kidomborítani.

A másik dolog, amiről beszélni szeretnék az, hogy az előterjesztés és a határozati javaslat a parasztság helyzetét és gondolkodását jól tükrözi vissza. Ténylegesen megállapítható sok mindenből, hogy a parasztság gondolkodásában érik a közös gazdálkodásnak az eszméje, és ennek megvannak a maga anyagi indokai. Számos helyen tapasztalható a párt és a kormány ...⁵ kérdésében és az életben, hogy ez a politika egyre több helyen anyagi előnyt biztosít a parasztságnak, a közös munkára szervezkedő parasztságnak. Folyamatban van ez az érlelődés, és objektíve megvan a lehetőség, hogy ezt a folyamatot meggyorsítsuk. Ma persze nagyon sok helyen jellemző az országban az a helyzet, hogy a termelészövetkezetbe nem lépnek be, azok a számok, amik az anyagban vannak, és amiket Fehér elvtárs mondott, azt mutatják, hogy nagyon kezdetiek a lépések. Ugyanakkor az egész országban az én tapasztalatom szerint a parasztság előtt világos, hogy ez a fő út, és azokba az alacsonyabb formákba, társulások, szakcsoportok vagy termelészövetkezeti csoportba [sic!] hajlandók belépni. Nekem az a véleményem – igaz, hogy a részletes anyag szeptemberben kerül a Központi Bizottság elé –, hiba

lenne ezt a pár hónapot is kihagyni, és nem most mindjárt ebben a határozatban felvetni az alacsonyabb szervezeti formáknak a rendkívüli nagy fontosságát. Ezen a területen nagyon nagy a vágy a parasztságban, hogy valami történjék. Akadályozza az alacsonyabb társulásnak a fejlődését, hogy nem tisztázott ez a kérdés. Ha a párt most a falusi pártmunkával kapcsolatban hoz egy határozatot, és ez ebből hiányzik, a tisztázatlanság tovább is fennmarad. Számításba véve azokat a lehetőségeket, amelyeket a 3 éves terv nyújt nekünk, azok azt teszik lehetővé – anyagi lehetőségekre gondolok –, hogy a meglévő termelészövetkezeteket megszilárdítsuk, hogy komoly nagyüzemek legyenek. Azt teszik lehetővé, hogy bizonyos fejlesztés legyen, de az anyagi lehetőségen túl mi természetesen előírhatjuk a fejlesztésének egy irreális ütemét, de ez távolról sem jelenti azt, hogy a parasztság széles tömegei országosan jelentős lépést tesznek előre a termelészövetkezeti fejlesztés útján. Viszont ha az alacsonyabb formákat mi a párt politikájának, mondhatjuk agrárpolitikájának központjává tesszük, akkor az a véleményem, hogy meg tudjuk teremteni a lehetőségét, hogy a parasztok jelentős tömegei társulási szakcsoportokba vagy termelészövetkezetekbe lépjenek. Itt is egy harcot kell megvívni, mert a parasztok nem fognak belépni semmilyen formációba, ha az nekik anyagiilag nem lesz jobb, mint az előző helyzetük. De akár a szekszárdi pinceszövetkezetet, vagy akármilyen más társulást veszek, ez mind azért történt, Szekszárdon is 400 szőlőtermelő paraszt azért lépett be a pinceszövetkezetbe, mert anyagiilag hasznot jelentett nekik, de ugyanakkor ráléptek a szövetkezés útjára. Itt az eredmények olyanok, hogy nem szabad nagyon támogatni, erősen vizsgálni kell ezeket az egyszerű társulásokat, mert ez a parasztoknak anyagi hasznot hoz, és a spekulációra és saját gazdagodásukra használhatják ki. Elvtársak, nekünk ezzel a dologgal számolni kell, az a meggyőződésem, hogy az önkéntesség együtt jár a jobb anyagi helyzettel. A parasztok nem fognak belépni semmiféle társulásba, ha ott rosszabbul fognak élni, mint amikor egyénileg gazdálkodtak. Nem kell félni nekünk attól, hogy aki társulásba, szakcsoportba stb.-be lép, hogy ott anyagi előnyre tesz szert, mert mi biztosítani tudjuk, hogy a közös gazdálkodásnak elemei, vagy ezen túlmenő részei is érvényesüljenek ezekben a formációkban. Az a véleményem, hogy ha ezeket a kérdéseket tisztázzuk a pártban, az állami szervekben minden fokon, akkor azt a lehetőséget, amely ma fennáll, jól ki tudjuk használni, és olyan helyzetet tudunk teremteni, hogy a második 5 éves terv megkezdéséig lesznek erős termelészövetkezeteink, amelyek a maihoz képest bizonyos mértékben fejlődnek, és az egész országban – lehet, hogy jellemző, de mindenesetre nagyon széles körű – társulásokat tudunk szervezni, megteremtjük a feltételeit annak, hogy a második öt éves tervben a termelészövetkezetek fejlesztése terén komoly, nagy lépésekkel tudjunk előre menni. Persze, ez a feladat, elvtársak, rendkívül komplikált, és az eddigi párt- és állami határozatok sem szabták még meg pontosan ennek a sokrétű feladatnak a formáit. Azokat a fő feltételeket, amelyekhez nekünk ragaszkodni kell ...⁶ alacsonyabb formákba javasoljuk, hogy a parasztok belépjenek. Az, hogy mennyi legyen az a közös, ami összetartja őket, meg hogy ne zsákmányoljanak ki, saját maguk dolgozzanak, ez már megvan. De ezenkívül sok minden kell, hogy ezt a sokrétű feladatot és sok lehetőséget úgy tudjuk kihasználni, hogy ez ne csak a paraszt személyi javát, hanem a közöst is szolgálja, és ép-

pen azért, mert a feladat nagyon komplikált, van húzódozás a feladat végrehajtása előtt. Félek attól, hogy a mostani igen kedvező helyzetet, amely a párt általános politikája következtében a falunak kedvező, nem használjuk ki, holott itt van az időpont, éppen azért nagyon helyesnek tartom az anyagban a káderekre vonatkozó javaslatot. Én azt mondanám, hogy nemcsak a falusi pártszervezetekben vannak olyan káderek, olyan emberek, akik rendes, becsületes emberek, s minden tőlük telhetőt megtesznek, csak éppen a feladatok túlnőttek a képességeiken. Ilyenek vannak a járásokban, a megyékben, sőt, úgy mondják, a minisztériumban is. Persze nem úgy van, elvtársak, a dolog, hogy ebbe a határozatba mindent belevegyünk, de ne szűkítsük, valahogy érzékeltetni kell, ne szűkítsük le azokra az emberekre, akik a legnehezebb helyzetben, a termelés színhelyén vannak. Tudnék itt példákat mondani – 2 napos értekezletet tartottunk ezekben a kérdésekben az FM-ben –, megyebizottsági, megyei embereknél és másoknál is fellelhetők voltak ilyen jellegű hibák, amelyet feltár maga az anyag.

A mi helyes politikai irányvonalunk azért nem érvényesült helyesen, mert a kádereknek egy része ezt nem érti, és nem tudja helyesen végrehajtani. Én azt hiszem, ebből az alkalomból is azt a törekvést, hogy a párt helyes káderpolitikájával, helyes politikájával összhangban legyen a gyakorlati káderpolitika, ezt újból alá kell húzni, és meg kell ragadni az alkalmat, hogy a pártszervezetek vezetőségein túl ezek a változások az állami szerveknél és a tanácsoknál is érvényesüljenek. Továbbra is az a véleményem, hogy a tanácsokat lebecsüljük, ezt a hatalmas tömegszervezetet [sic!], nem mozgósítjuk eléggé, és nem tesszük eléggé képessé arra, hogy ebben a nagy munkában jelentőségéhez mértén részt tudjon venni.

Javasolnám azt is, hogy a tanácsi választásoknál ezekre a szempontokra a falusi tanácstagoknál különösen figyelemmel legyünk. Olyan tanácstagot ne javasoljanak, aki nem híve a termelőszövetkezeti mozgalomnak.

Én azt kérem a Központi Bizottságtól, hogy ezt a 3 javaslatot, nem is javaslat, hanem ilyen kis változtatás, hogy a hangsúlyt a párt agrárpolitikájáért való élesebb harcra, megvédésére fektessük, igyekezzünk az alacsonyabb formájú társulásokat⁷ jobban kidomborítani, a káderpolitikában – túlmenően a falusi pártszervezeteknél – bizonyos lépéseket tegyünk, mert ez nem tartozik bele a határozatba, de az élethez tartozik, mert pártszervezeteink nem légyüres térben, hanem a faluban dolgoznak, és csak számtalan szervezeten keresztül tudják a szükséges tömegbefolyást elérni, és én azt is javaslom, hogy az egész anyagot, a jelentést is küldjük meg a járási és megyei pártbizottságoknak, mert ha a jelentést elolvassák figyelmesen, olyan módszerrel ismerkednek meg, amit alkalmazni tudnak, hogy sokoldalúan hogyan lehet anyagot összeállítani, elemezni dolgokat.

NYERS elvtárs: Kedves Elvtársak!

A Politikai Bizottság által megállapított tézisekkel, illetve diagnózisokkal egyetértek. A határozati javaslat fő vonalával is egyetértek.

Amiről én szólni akarok, az egyrészt pártszervezeteink fokozottabb felkészítése, másrészt néhány szövetkezeti probléma. Kétségtelen, hogy pártszervezeteink felkészítése szorosan összefügg a szövetkezetesítés problémájával, hiszen ez a falusi pártszervezeteink előtt álló legfontosabb feladat, és lesz leg-

alább még 10 évig. Jelenleg pártunk agrártézisei az alapvető kérdésekben leszögezik az álláspontot, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezése mellett vagyunk. Ennek nyomán én is úgy értékelem a helyzetet, hogy a végső célt illetően az érzelmi defenzívát sikerült felszámolni, és pártszervezeteink ma már ezekben a kérdésekben tisztán látnak. Eljutnak odáig, amit legutóbb látam Verpelét községben, ahol Fehér elvtárrsal együtt voltunk, hogy a párttitkár fel mert állni a parasztok előtt egy gyűlésen, és nyilatkozatot tett a termelősövetkezeti kérdésekben. A nyilatkozat még nem volt jó, de az már pozitív volt, hogy nyilatkozatot mert tenni. Ezt így kell értékelni. De hogy nem volt jó a nyilatkozat, az viszont arra int bennünket, hogy széles taktikai kérdésekben, módszerbeli kérdésekben nem látnak világosan pártszervezeteink, és majd a szeptemberi ülésen a szövetkezetesítés programját illetően, azt hiszem, kell nekünk egy kicsit több és világosabb, a mai helyzetben már szükséges, konkrét útmutatást adni a pártszervezeteknek. Az agrártézisek ugyan leszögezik a fokozatosság elvét, számolni kell azonban azzal, elvtársak, hogy ez a fokozatosság elve, sőt az önkéntesség elve is nem kapcsolódik világosan kádereink, falusi kádereink nagy részénél a termelősövetkezeti mozgalom fejlesztésének politikájához, nem tudják eléggé összhangba hozni, egy kicsit le van járátva, egy kicsit revizionizmust sejtenek mögötte, és nem is véletlenül, hiszen a fokozatosság elvét Magyarországon Nagy Imre lejáratta.

Donáth Ferenc többek között jelentős szerepet játszott, bár csak értelmiségi körök vannak ezzel tisztában, de valahogy eljutott a mi pártszervezeteinkhez. S amikor erről hallanak, hogy fokozatosság, akkor egy kicsit borsószik a hátuk a funkcionáriusoknak, és azt hiszik, hogy az a funkcionárius, aki erről beszél, az talán, mit tudom én, nem is akarja a végcélunkat, vagy időtlen idő-kig el akarja tolni a dolgot, és talán nem is ez a pártnak a vonala. Habár az agrártézisek ezt leszögezik, a jelentés is rámutat arra, hogy az agrártéziseket falun nem eléggé tudtuk még megismertetni. Azt hiszem, hogy erről kéne egy elvi színvonalú talán előadást [sic!] tartani a pártvezetőknek, világosabb útmutatást adni, hogy mi a revizionizmus a párt falusi politikájában. És azt hiszem, hazai viszonyaink között a revizionizmus abban jelentkezett, hogy egyrészt a végcélban nem szögezi le magát, nem fogadja el a mezőgazdasági termelősövetkezetet, másrészt pedig időtlen idő-kig kitolja a szövetkezetesítést, harmadsorban pedig fölöslegesnek tartja a párt irányító szerepét. Azt hiszem meg kell nekünk világosan mondani, hogy lehet fokozatosságot alkalmazni a mezőgazdaságban, és szükséges is a fokozatosságot alkalmazni, úgy, hogy a revizionizmust kidobjuk a hajónkból, és mindhárom kérdésben világosan állást foglalunk. Úgyis, hogy tsz-t akarunk, úgy akarunk átmeneti formákat alakítani, hogy oda jussunk el. Nem időtlen idő-kig akarjuk csinálni ezt, meghatározott idő alatt el lehet és el is fogunk jutni, és a pártszervezet szerepét is aláhúzzuk. Jelenleg tettekben az agrártéziseket nem hajtjuk még végre.

Termelősövetkezeteinknél van egy kis fejlődés, nem nagyarányú. Ennek a fejlődésnek, számszerű növekedésnek a zöme, véleményem szerint, jó irányú, az erős szövetkezetbe lépnek be újabb tagok. Nagyon jó ez. De nem mindenütt jó, vannak helyenként, községekben, ahol néhol kísért a régi gyakorlat. Egy-kettővel találkoztam, hogy 10–15 taggal összehoznak kis, életképtelen termelősövetkezetet, amelyekkel mi magunk nyűglődünk, ren-

geteg pénzünkbe kerül, ez a termelőszövetkezet az esetek nagyobbik részében aligha tud megszilárdulni, s rontja a termelőszövetkezetek átlagát. Erre nagyon vigyázzunk, és azt hiszem számszerű fejlesztés érdekében azért, hogy a közterület mégis nőjön, ilyen kicsiny, életképtelen termelőszövetkezet alakítását lehetőleg általában kerülnünk kellene. Lehet olyan eset, hogy szükséges megalakítani, de a parasztok nagyobb részét – több elvtársal egyetértek, akik azt mondják – ma alapjában szinte megfosztjuk a termelési szövetkezés lehetőségétől. A parasztcsaládoknak 9%-a van bent a termelőszövetkezetekben és tszcs-kben, ha a családokat veszem, 4-5%-a van bent ilyen társulásokban, amelyek hát a kormány határozatának megfelelően működnek. Ezenkívül helyenként vadalakulások vannak, nem lényeges. Ez összesen 13%. A parasztoknak a 87%-a semmiben nincs benne. Termelőszövetkezetekkel tehát megyünk előre, nyilvánvalóan, és 2-3 év múlva x%-át el fogjuk érni, ez még nincs tisztázva, és nem is tudhatjuk előre, hogy hány százalék lesz. Remélhetőleg minél több, de x%-a a parasztoknak még akkor is kívül lesz a termelőszövetkezeten. Hát mit csináljunk ezekkel? Hagyjuk egyénileg gazdálkodni addig, és megfosztjuk őket a szövetkezeti tapasztalattól? Azt hiszem, ez nem helyes. Le kell számolnunk [sic!], illetve vissza kell utasítanunk határozottan és tettekkel azt a nézetet, hogy ezek a társulások, vagy a termelőszövetkezeti csoport – mert a termelőszövetkezeti csoportról is van ilyen nézet – konzerválja az egyéni paraszti gazdaságot. Nem igaz, hogy konzerválja, ha a párt nem akarja konzerválni, ha a párt egy helyes politikát visz ezekkel szemben, akkor ezek nem konzerválnak. De tegyük fel, hogy konzerválnak valamennyire, a veszély fennáll, természetesen, de vajon az egyéni paraszti gazdaságnál nem áll fenn a veszély? Hát az csak jobban konzerválja saját magát, mint egy olyan szövetkezet, amelyik valóságos szövetkezeti munkát végez. A kormány itt megfelelő feltételeket állapított meg. Felül is vizsgáltuk, állami szervek és szövetkezeti szervek, ezeket a társulásokat, szakcsoportokat, és most arról számolhatunk be, hogy nemcsak hogy 300-zal növekedett a számuk, hanem a közös vagyonuk, közös tulajdonuk a kilencszeresére nőtt. Kilencszeresére ez alatt a periódus alatt, s ez egyre növekvőben van. Ezek olyan tulajdont hoznak létre az esetek jelentős részében, amit ma a termelőszövetkezetekben használni lehet, és ami az állam finanszírozási kötelezettségét csökkenti. Azt hiszem, hogy bátran ki kellene tűzni a határozati javaslatban, hogy a pártszervezeteink komolyan vegyék az agrártézisnek azt a programját, hogy ahol nem lehet termelőszövetkezetet alakítani ma még, ott széles körben alakítsunk alacsonyabb típusú szövetkezeteket. Elsősorban, ahol termelőszövetkezeti csoportot érdemes alakítani, ott nekünk szeptemberig el kellene végeznünk a termelőszövetkezeti csoport mai formájának a felülvizsgálatát egyrészt olyan irányban, hogy fokozottabb kollektív elemet tartalmazzon, a növénytermelésben valóságos kollektív gazdaságok legyenek ezek. Kínában ezt tapasztaltam, és ez volt a félszocialista kormány jellegzetessége, de nemcsak a kínai viszonyokról, hanem ez attól függetlenül nálunk is, [sic!] mintegy lehetséges ésszerű lépése a termelőszövetkezeti fejlesztésnek, felmerült már. Azt hiszem, hogy ebben már szeptemberben állást kell foglalni, addig ne változtassunk a párt agrárpolitikáján, a határozati javaslat egy szinte kicsit változtat, [sic!] mert ott az alacsonyabb fokú szövetkezetekről semmi nincs, az utolsó sort már leg-

kevésbé olvassák el funkcionáriusaink, az agrártézisekben viszont van. Én azt hiszem, maradjunk meg az agrártézisek talaján.

A *másik*: javaslok egy határozati pontot, hogy a földművesszövetkezetek pártirányítását fokozni kell. Most zajlottak le a földművesszövetkezeti közgyűlések, 43 000 vezetőségi tagot választottak meg, ezeknek 68%-a parasztember, 32%-a párttag, tehát mód van arra, hogy ezeken a kommunistákon keresztül okosan vigyük előre a dolgot. Megalakultak a mezőgazdasági üzemágak a földművesszövetkezetekben, és különösképpen a pártirányításon keresztül a mezőgazdasági üzemágak munkáját segítsék a pártszervezetek, itt állami deficitről is szó van. Ha a gépi szerződéseket jól oldják meg, nem lesz állami deficit, kevesebb lesz, ha rosszul oldják meg, fennmarad bizonyos fokú állami deficit. Ezzel a kettővel javasolom kiegészíteni.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Elvtársak! Az előterjesztett határozati javaslattal és a Fehér elvtárs által elmondottakkal én egyetértek. Egy-két kérdéshez azonban hozzá szeretnék szólni.

A kétfrontos harcnak vannak nehézségei, azt tudjuk. Ezek között van olyan nehézség is, hogy ilyen időkben egy meghatározott kérdésben született pártokmányt, amíg azok az eszmék a maguk egészükben [sic!] nem győznek, önkényesen alkalmazzák az emberek. Ezzel a jelenséggel mi találkoztunk az 1956. decemberi KB határozat esetében. Mert hiszen az, mint egységes felfogás még nem jutott az emberek tudatában uralomra, és ennél fogva volt aki az első pontot idézte, meg a harmadikat, a másikat meg a másodikat, meg a negyediket, ami inkább a szája íze szerint volt. Szerintem kicsit hasonlóképpen vagyunk mi még jelenleg ezekkel az agrártézisekkel is. Néha én vicces formában szoktam az agrártézis [sic!] fetiszizálása ellen fellépni, de megmondom, hogy az agrártézist [sic!] az egyik legsikerültebb politikai dokumentumnak tartom, amennyiben egységként kezeljük, és kezelik az emberek. És meg kell mondani őszintén, elvtársak, hogy ezzel az agrártézissel [sic!] úgy jártunk, hogy egészen egyszerű párttagok részéről és egészen magas rangú párttagok részéről tapasztaltuk, hogy kinek melyik oldal volt rokonszenvesebb, aszerint vagy egy kicsit a szektarianizmus felé hajló vonalat vittek, vagy egy kicsit jobboldal felé hajló vonalat vittek az emberek. Ismert nézeteltérések voltak itt a párt berkeiben is; megyebizottságok, a falusi osztály között, illetve a mezőgazdasági osztály és a minisztérium között. Bár itt nagyon sok minden tisztázódott, de azt hiszem, ennek a folyamatnak még nem értünk a végére. Én a jelen körülmények között igen hasznosnak tartom a Fehér elvtárs javaslatát, talán meg is kellene csinálnunk, hogy a legfontosabb idevágó pártokmányokból egy kis füzetecskét csinálnánk, ami a falusi pártmunkásoknak szinte kézikönyve lenne, s amit alaposan át kellene nekik maguknak vitatni, hogy megértsék a lényegét, azzal a követelménnyel, hogy az agrártézis [sic!] a vezérfonalunk, hogy ez egy jó okmány, de azzal a követelménnyel, hogy azt csak egységes eszként lehet felfogni, kezelni, vinni. Nincs joga senkinek ebből egyik felét, a neki szimpatikusát kivenni, és azt képviselni. Ebben nekünk valamiféle kampányt kell a párton belül indítani.

Egy más kérdést is szóvá szeretnék tenni. Való igaz, hogy a párttagok és aktivisták jelentős része nem tudja, hogy mi a mi politikánk. Pl. van egy nagyon jellemző kérdés, amit én nagy horderejű kérdésnek tartok. Az 1957-es év, ezt

mindenki tudja, olyan esztendő volt, amikor az egyéni parasztnak termelési kedve nagymértékben megnövekedett, azonkívül az egyéni parasztnak, bár rétegenként különböző módon, igazán nem egyformán, de gazdaságukat stabilizálták, szilárdították, sőt fejlesztették. Úgy a bizonyos [sic!] erősebb középparaszti réteg nagyon tetemesen és komolyan erősítette a gazdaságát. Ennek az esztendőnek ilyen törvényszerű következménye volt, hogy bár ebben van egy általánosan hasznos dolog az összpolitikai helyzet szempontjából, az ország népgazdasága szempontjából, de ugyanakkor keletkezett ezen belül egy gát a szövetkezeti mozgalom ellen, mert mi mondjuk, hogy meg kell erősíteni az egyéni parasztnak termelési kedvét, a kedv magával hozza, hogy jobban dolgozik, többet foglalkozik, ad-vesz, és erősödik gazdaságilag. Még azt is mondtuk, hogy a pénzt ne hánnya el jobbra-balra, hanem investálja be a gazdasága fejlesztésébe. De ha a parasztnálunk júniusban beinvestál valamit, nem azzal a gondolattal investálja be, hogy szeptember 20-án belép a tsz-be. Ez is világos.

Itt a funkcionáriusok egy részénél felmerült a következő kérdés. Látja a KB, tudja, hogy mi történik falun? Felmerült sok ember részéről, és elég jogos. Én azt hiszem, elvtársak, nekünk ebben is nyíltan színt kellene vallanunk, hogy mi történt itt, hogy értsék az emberek. És én még valami módon ebben a határozatban is utalnék egy kérdésre. A következőről van szó. Mégis [sic!] a KB, meg a kormány 1956 novemberében megindított egy bizonyos munkát és tevékenységet. Nekünk akkor fel volt adva a lecke a munkás-paraszt szövetség kérdésében, és teljesen világos volt már akkor a helyzet, hogy a munkásosztállyal, illetve a munkásosztály haladó álláspontját képviselő párttal a parasztság viszonya nem jó. Ez azért világos volt. Mégpedig két kérdésben: a begyűjtésben nem is magában a rendszerben volt ott a hiba, hanem ahogy az reálisan az életben jelentkezett. Ahogy azokkal a szerencsétlen árákkal, meg nem tudom én mivel, mert ha talán más árpolitika lett volna a begyűjtési rendszerben, nem a begyűjtési rendszer ellen fordult volna a parasztság. De ez adva volt, mint ellentét, mint elválasztófal. [sic!] A másik pedig, ami ennél súlyosabb, a szövetkezés. Hiába, az egyéni parasztság és a párt álláspontja nem állt egy síkban, szembenállt egymással. Ilyen körülmények között merült fel a Népköztársaság megvédésének a kérdése.

Ez a kérdés volt akkor a mi Központi Bizottságunk előtt, erre kellett akkor válaszolni. Mert nincs Népköztársaság – és mondok valamit, elvtársak, akármilyen tankokkal nagyon nehéz lett volna a Népköztársaságot fenntartani –, ha a parasztság, mint osztály a burzsoázia tartalékként lép fel a hatalomért folytatott harcban. Annyi tank a világon nincsen, hogy 3300 faluban tankkal fenn lehessen tartani a népi hatalmat. Nekünk ez a kérdés volt feladva, és milyen választ lehet erre adni? Hogyha én november 4-én azt mondom, hogy igenis szövetkezni kell, az állami készletet biztosítani kell stb., akkor gyengítem a fő kérdésben pozíciómat. Viszont ha nincsen népi hatalom, akkor ki, vagy mikor fog itten termelőszövetkezettel foglalkozni? És nekünk egy bizonyos értelemben ezt kellett figyelembe vennünk, és azt kellett mondanunk, hogy most mi nem vitatkozhatunk a termelőszövetkezetről, és nem vitatkozhatunk a begyűjtési rendszeréről, nekünk most a vitás kérdéseket ki kell kapcsolni, és elő kell venni azt, amiben a munkásosztály és a parasztság mint osztály egységes vagy egységes lehet, hogy népi hatalom vagy kapitaliz-

mus. És ezért nekünk az egyéni parasztnak felé olyan politikát kellett vinni. És ne gondolja senki, hogy butaságból csináltunk mi mindenféle intézkedést, meg rendeletet, ami az egyéni parasztnak kedvezett, és ideiglenesen, átmenetileg azt jelentette, hogy gátját képezte a szövetkezeti mozgalomnak. Ezt mi ne kenjük el, ezt kell tudni a mi párttagságunknak. És ebből ők is politikai tapasztalatra tesznek szert a mai helyzetben. Azt gondolom, hogy ez a politika helyes volt, mert a fő célt sikerült elérni, hogy a hatalomért folytatott harcban az egész parasztság a munkásosztály tartalékaként lépett fel és nem a burzsoázia tartalékaként, és lényegében ez döntötte el a hatalomért folytatott harcot. Hát azért nem vicc az a lenini tétel, hogy a proletárdiktatúra fő politikai bázisa a munkás-paraszt szövetség. Ha az van, akkor van proletárdiktatúra, ha az nincs, akkor nincs proletárdiktatúra. És ezt nekünk meg kell mondani. Miért? Azért, mert ez helyes volt, mert itt győztünk, és ezért nekünk nem azt kell ebbe a szövegbe írni, ami ide van írva, hogy „a párt erősítheti a munkás-paraszt szövetséget”, hanem nekünk azt kell beleírni, hogy a párt alapjaiban helyreállította, elvi alapon, a népi hatalom alapján a munkás-paraszt szövetséget. És mi most arról beszélhetünk, hogy ezt fejlesztenünk és erősíteniünk kell, mégpedig olyan viszonyok között, amikor jelentkeznek megint olyan kérdések is, amiben nincs azonos véleménye a pártnak és az egyénileg dolgozó parasztnak. De én valamilyen módon ezt a politikai kérdést ebbe az okmányba belevennem, hogy értse a párt, hogy akkor az mit jelentett.

Én azt gondolom, valahogy ide tartozik az is, hogy végső fokon az a politika, amely 1956 novemberében nem tűzte napirendjére rögtön a tszt-t, meg nem tudom, a központi készletek ilyen-olyan biztosítását, az a politika meg fogja hozni a gyümölcsöt a termelőszövetkezeti mozgalomban is.

Itt a Nyers elvtárs tíz évről beszélt – senki sem tudja, hogy hány évig fog ez tartani, senki, mert ez nem naptári terv. Könnyen lehet, ha mi jól dolgozunk, én most ajánlanék a mi funkcionáriusainknak állhatatos, módszeres munkát, ahol, ha kell, milliméterről milliméterre menjünk előre, de a türelmet ne veszítsük el. Mindennap menjünk valamit előre, amennyi reális, de a türelmet ne veszítsük el, és ne kapkodjunk. Ha mi ezt az alapvető erejét a munkás-paraszt szövetségnek tartjuk, és a parasztság bizalmát megőrizzük a pártnak, az egy nagyon-nagyon fontos tényező lesz magának a szövetkezeti mozgalomnak a továbbfejlesztésében. Azt mondják, hogy ki kell tapasztalni a parasztnak a szövetkezetet. Ez igaz. De hát azért ismerjük néhány országnak a szövetkezetesítését, ami a szemünk előtt ment végbe, a kínai, a bulgár [sic!], egyik sem 20 évig tapasztalja a szövetkezetet. Annak van egy bizonyos etapja, pl. a kínai fejlődésben döntő volt egyrészt [sic!] a speciális körülmények mellett az, hogy egy hajszállal, de már többet kaptak, ha összefogtak. Pl. mikor Nyers elvtárs beszélt, hogy 15 családos szövetkezetet dobjunk el, nekem eszembe jutott, hogy 3 évvel ezelőtt a kínaiak – náluk is volt ilyen hullámozás, szétesések is voltak – azt mondták, hogyha 5 parasztszövetkezet marad együtt egy szövetkezetben, de az tartalmazza a csiráját a fejlődésnek, és egy hajszállal többet ad annak az 5 családnak, mint mikor külön-külön voltak, az államnak és a pártnak kötelessége támogatni. Ha ez nem tartalmazza ezeket az elemeket, nem szabad támogatni, de ha tartalmazza, még a 6 családos is kell támogatni, és ha ez nem tartalmazza, akkor a 60 családos sem lehet támogatni.

ni. Úgyhogy ezt a politikai dolgot belevennem, mert ez fog nekünk segíteni. És én állítom, hogyha ezt a jó viszonyt a parasztsággal nemcsak tartani tudjuk, hanem növelni, erősíteni 1–2 esztendeig, biztos vagyok benne, hogy a párt iránti bizalom nálunk fog hatni, mint ahogy Kínában, Bulgáriában ez óriási tényezője a szövetkezetnek. Kínában a párt azt mondta, hogy szövetkezzetek, és százmilliók szövetkeztek, akiknek nem volt gyakorlati tapasztalatuk a szövetkezetben. De volt gyakorlati tapasztalatuk a párt tanácsaiban, hogy 20 esztendeje tanácsolt nekik különböző dolgokat, és mindig kiderült, hogy azok jók voltak. Most, ha mi a parasztoknak azt mondtuk volna 1956. november 4-én, hogy szövetkezzetek, hát hogy állt akkor a bizalom kérdése? De most már hovatovább azért hivatkozhatunk: emberek, láthatjátok, hogy mindig, minden nap, minden hónapban, minden évben, amit mondtunk, meg ajánlottunk, a javatokra vált. És akkor lehet, hogy 2–3 éven belül nálunk is fordulat áll be. Én ezt belevennem. Hogy ez nem egy félreértés, elhibázott dolog, hanem kell az osztályharc stratégiáját érteni az embereknek ebben a kérdésben.

No mostan még egy. Én azonkívül azt venném be, hogy a párt erősítette, alapjaiban helyreállította a munkás-paraszt szövetséget, és jelenleg is olyan szakaszban van, amikor tovább erősítheti, mert itt nem elég, hogy erősítheti.

Még egy dolog, ez a falusi KISZ-munka. Én itt egy gondolatot szeretnék csak újra felfrissíteni. Egyik baj, hogy a pártszervezeteknek nagyon kevés a paraszti tagsága, maga a paraszti tagság kevés, a szövetkezeti meg egyéb, különösen kevés az egyéni paraszt. Most ha az ember a perspektívára gondol, hát hogy fog ez menni? Én úgy látom, hogy lesz több tagja a pártnak egyéni gazda, de valami gyökeres változás, hogy a parasztok százalécai párttagok lesznek, én nem hiszem, hogy ez így fog menni. És mindenki tudja, hogy a parasztot a párttól – még ha a politikával teljesen egyetért – elválasztja a következő kérdés: ha belépek a pártba, azt mondják nekem, te kommunista vagy, mutass példát – hát akkor egy lehetetlen helyzetbe jut. Ez így van, mert egy becsületes ember ad a saját tisztességére is valamit. Nem vagyok párttag, várok a szövetkezettel. Ha belépek a pártba, akkor azt mondják, ember, lépj tovább, hát mit tudok én mondani – és nem lép be a pártba.

Én biztos vagyok benne, hogy van az országban 60–80 ezer olyan paraszt-ember, aki e miatt az egy dolog miatt nem lép be a pártba, a politikát egyébként vállalná. A KISZ gyökeresen más helyzetben van ebben a kérdésben, mert ott beléphet egy kommunista szervezetbe anélkül, hogy az ő számára ez a kérdés fel volna téve. Igaz, hogy ma kívül vagyok, egyéni vagyok, holnap KISZ-tag vagyok, tehát be a szövetkezetbe. Ez az ő számára nem így jelentkezik. Azt, hogy ő belép, vagy nem lép be, én nem is tartom fontosnak, mert azért, ha tömegesen csináljuk, nem is olyan sokat segít, hogy föld nélkül, nem tudom én, tízezerszámra belépjenek. De ha a gyerek a családban kommunista, és ahhoz hozzáadja az ő ifjúsági lelkesedését, és vallja ezeket az eszméket, akkor a családban már van egy szövetségesünk. És itt megvan a lehetősége, mert az ő egyéni érdeke nem hat az ellen, hogy belépjen a KISZ-be. Nagyon kellene szorgalmazni falun a KISZ szervezetek kialakítását, növelését az egyéni parasztfjúsági tömegekben. És valami hibának itt is kell lenni, mert néhány faluban a KISZ-tagság összetétele hajszállra kópiája a párttagság összetételének ebből a szempontból. Tehát 90% tsz-tag, meg állami gazdasá-

gi fiatal van benne, és 8% egyéni dolgozó parasztfiatal van a KISZ-ben. És ez nem indokolt. Ez is egy olyan kérdés, amit át kell nekünk gondolni, és szorgalmazni, különben is ez egy komoly politikai bázis a falun. És ez falun igazán érvényesül. El lehet képzelni helységek sorozatát, vagy akármilyen kisebb falvakat, ahol a párt közvetlen támasza nem is pártszervezet, hanem a KISZ-szervezet. Vannak kis falvak, ahol nincs párt, és momentán, vagy valahány hónapig nem is lesz pártszervezet, de ha van KISZ-szervezet, az nekünk ugyanolyan politikai támasz abban a faluban, majdnem mint a pártszervezet. Ezeket a dolgokat akartam itt felvetni.

K. NAGYSÁNDOR elvtárs: Kedves Elvtársak! A jelentéssel és a határozati javaslattal egyetérték, annál is inkább, mert helyesen értékeli az elmúlt időszak eredményeit, és nem vitás az, hogy a falu egy olyan komoly változáson ment át az agrártézisek alapján, hogy ha összehasonlítjuk az 1955–56. évvel a változást, azt nem is lehet kifejezni.

Eltársak! Aki szereti a mezőgazdaságot, az láthatta azt, ha valaki pl. 1955–56-ban Budapestről Debrecenbe ment, hogy vagy 100 hold volt, ami nem volt bevetve, nagy gazban volt a cukorrépa, a paraszt nem termelt, amikor Jászberénybe mentünk, láttuk, hogy a parasztok a kenyérüzlet előtt álltak sorban kenyérért. Ez világos, hogy megszűnt. Ennek alapvető oka a párt helyes politikája. Ugyanakkor ez a bizonyos fellendülés az egyéni parasztságnál stabilizálást idézett elő, és ez bizonyos mértékben gátolja a szövetkezeti mozgalmat. Ennek a gyökere megvan a mi szövetkezeti mozgalmunk jelenlegi helyzetében is. Ami abból van, hogy például hiába adott a kormány és a párt sok milliárd forintot a mezőgazdaság szocialista átszervezéséhez, a sok milliárdnak nagy részét nem helyesen használtuk fel, és ezért ennek a hatalmas összegnek a hatékonysága a beruházás során még nem tudott kibontakozni, ennek ki kell bontakoznia helyesen, átgondoltan a gazdaságpolitika során a falun.

Szeretnék még arról is beszélni, hogy ahhoz képest is jelentős fejlődés van, ahogy álltunk 1957. év decemberében.

(Kádár elvtárs közbeszólása: 1957 januárjában? Több helyeslés: úgy van.)

1957 decemberében mi történt például nálunk falun is? A mi termelőszövetkezetünkben.

(Közbeszólás: 1956. év decemberében.)

Nem, 1957-ben. Most, 1957 decemberében, hat hónappal ezelőtt. Az elmúlt évben ősszel és télen még elég erős volt a szektás vonal a falun. Januárban lett változás, illetve december végén és január végén lett jelentős változás. Pl. megtörtént nálunk az, hogy bejött két középparaszt, hogy vegyünk fel tagnak a tsz-be.

(Kádár elvtárs: Ez hogy lehet, hát már ott volt az agrártézis?)

Mégis az volt a helyzet, Kádár elvtárs, hogy hiába volt agrártézis, változás a gyakorlati munkában nemigen volt, hanem megvolt a mi elvtársainkban az elzárkózás. A tagok különösen azokkal voltak bizalmatlanok, akik már voltak tsz-tagok, sokkal többet felvettünk olyant, aki még nem volt tsz-tag, mint aki már volt. Annak azt mondták, hogy elmentél tőlünk októberben, hát most ne akarj visszajönni, próbáld ki egy évig, tanuld meg, mit jelent egyéni gazdának lenni. Tehát így volt, nem vettük fel ezeket az embereket. Sőt többször

megtörtént, még a decemberi közgyűlésen is, hogy megagitáltunk két középparasztot, hogy jöjjenek el a közgyűlésre, és felvesszük tagnak. [sic!] El is jöttek, és mikor megkezdték az egyiket csepülni, már úgy értem, hogy adni neki, ami belefér, a másik meglépett. Amikor azt akartuk felvenni, illetve rá került a sor, már nem volt ott. (Derűlség.) Az ilyen agitátor nem jó a középparasztok között, de hát a lényeg ez volt még akkor. Jelentős az a változás, ami januárban volt, ez a tényleg nagyon baloldali szektás elzárkózás alábbhagyott, de még mindig van, és általában Szolnok megyében. A mi városunkban, Túrkevéen kb. 400 ember lépett be a tsz-ekbe.

Szeretnék beszélni, elvtársak, még arról is, hogy én hol látom a hibát az agitációs munka vonalán a tsz-mozgalommal kapcsolatban. Egyik az, hogy a pártvezetőink lent még – én pl. nem értek egyet az Uszta elvtárrsal,⁸ hogy nálunk nem a munka volumenén van a hiba, van elég sok értekezlet, az aszszony továbbra is csak zsörtölődik, hogy nem vagyunk odahaza, és egyéb problémák is vannak, hanem inkább a munka minőségében van a hiba. Ebben kell jobb munkát végeznünk, ez a lényeg, és itt az a baj, hogy a mi párt-szervezeteink jelentős része hivatali jellegű életet él, és nincs meg az a jellege, mint régen, hogy az emberek a pártba beültek, tanyáztunk, beszélgettünk stb., nincs, szinte majdnem olyan ügyintézés megy, mint a tanácsnál. Világos, hogy amíg ez a szellem nem szűnik meg a pártszervezetekben, hogy ne hivatalnokként tekintse az embereket, hanem ültesse le, ne csak ügyüket intézze el, aláírja, aztán küldje el, hanem ültesse le őket. Beszéljen velük a problémákról, szóval emberségesebben az emberekkel. Világos, hogy egy-egy jelentős problémája megoldódik a falusi pártmunkának és a falusi pártszervezeteknek is. Ez kell a parasztnak. Ővele alaposan meg kell tárgyalni, ővele nem lehet hivatalosan beszélni, ötször is meg kell beszélni, hatszor is meg kell beszélni, hogy azután meggyalulja az ember. De, sajnos, ez nem így van mostan a falun, és ez egyik akadálya. [sic!] A másik dolog a szatócsjelleg. Elvtársak, az a helyzet – ez persze a falusi pártmunka hibája is –, hogy minden titkár úgy érzi, hogy ő a legnagyobb ember a faluban, mindent csak nekik lehet elintézni. Például: lakáskiutalás stb. kezdve mindentől, ami a tanács munkája lenne, mindenbe bele kell szólnia a falusi párttitkárnak. Hát kérdezem, akkor minek a tanácselnök, ha mindenben a párttitkár dönt, miért veszi fel a tanácselnök a fizetést? Lakáskiutalás? Dönt a párttitkár. Erre elmegy a páciens a tanácselnökhöz, aki azt mondja, velem ne vitázz, menj a párttitkárhoz, ő dönt ebben a kérdésben. Világos, hogy ez a pártnak a tekintélyét sem növeli, elaprózzák a munkát, és pont azzal nem foglalkoznak, ami a legdöntőbb, hogy a párt eszmei vonalát, szervezési és agitációs munkáját vigyék előre. Hanem ilyen nagyon apró munkát végeznek.

A másik, amiről szeretnék beszélni, agitációs probléma és az, hogy általában újságcikkekben, de tudományosabb folyóiratokban is, amikor foglalkozik nagyüzemeinkkel és szembeállítja Nyugat-Németországgal, meg a többiekkel, csak azt hangsúlyozza ki, hogy többet kell termelni, és ott, ahol nagyüzem van, többet termelnek, több a nagyüzemi ág, több a termelési átlag, több a munka stb. Világos, hogy az ilyen egyoldalú magyarázása az egész nagyüzemi problémának alapvetően hibás, mert azért nem lehet párhuzamot vonni a mi [sic!] és az említett termelőüzemek között, hogy a tőkéseknél a munkásoknak csak rosszabb, nem úgy, mint nálunk, hogy a termelőszövet-

kezetekben miénk a jövedelem, a másik az, hogy ez nemcsak gazdasági kérdés, hanem döntő politikai kérdése a mezőgazdaság szocialista átszervezésének. Végül a munka könnyebbége. Elbeszélgettem legalább 10 tsz-taggal, miért jött vissza, amikor visszajött. A következő volt az indoka: a legelső az, hogy ő nem fog még egyszer egész nyáron aratni, és egészen nem viszi be a munkáját, miért arasson ő három hétig kiskaszával, amikor a kombájn vágja. Hát ezzel agitáljunk, elvtársak. Ne mindig azzal agitáljunk, hogy Németországban mennyit termel a nagyüzem, és itthon mennyit termel a kisüzem, és hasonlítgassuk össze. Ez is kell, de azért a paraszttal való agitációban, újság-cikkekben is emeljük ki azt, ami tényleg előnyös az ő számára. Kézszelhető előnnyel bír az, hogy nem megy hozzá a végrehajtó, az adóért sem, nem mennek hozzá semmiért. Nyugodtan él, nincs semmi baja, felesége kevesebb munkával többet tud keresni, és a háznál is tevékenykedik. Másik ok, azért lépett vissza, mert az ő felesége például rabszolga volt az ő saját gazdasága mellett. A család is rabszolga volt. A nagyüzemben ez nem így van. Ott 80–120 munkaegységet megkeres 120 nap alatt, és nem egész évben rabszolgája a kisparaszti gazdaságnak. Hát ezt mondja az az ember, aki visszalépett, s ez húzza a másikat, akit be akarunk vinni a tsz-be. S agitációnk sokkal sokoldalúbb lesz, és gazdagabban tudunk agitálni az egyéni paraszt felé.

Még egy kérdésről szeretnék beszélni az agitációnkkal kapcsolatban, hogy az agitációnkban és a különböző cikkekben szintén döntő súlyt a szektásságra helyezük mindig. Pedig ez elég egyoldalú megfogása ennek az egész problémakörnek azért, mert világos, hogyha én azt mondom, hogy nem veszek fel tsz-tagot, ha nem megyek el tsz-t szervezni, akkor ez nemcsak szektarianizmus, hanem a legtisztább revizionizmus, mert lemondok az átszervezésről. Azt is mondjuk meg, hogy aki nem agitál, a paraszt felé nem tesz lépést, nem akar átszervezni, az nemcsak szektás, hanem igenis a revizionistákat támogatja, és azt [sic!] segíti. Ezt szintén mondjuk meg az agitációnkban, ne csak az egyik oldalt.

A következőt szeretném még elmondani, hogy általában az a helyzet, hogy az átszervezés megkönnyítése érdekében az egész magyar társadalomnak vannak kötelességei. Én nem az egészeztől, hanem döntően a minisztériumokról akarok beszélni, mert régi tapasztalatom az, hogy általában az a helyzet, hogy még az FM-ben is az egyik osztály akarja, a másik már kevésbé támogatja ezt a kérdést, úgyhogy ott is vannak ilyen problémák. Nemcsak a tsz főosztály kérdése ez, hanem az állattenyésztés, a gépesítés, növénytermesztés és minden osztálynak kötelessége, hogy előbbre vigye ezt az egész ügyet. Világos, ha ezt nézzük, országos szinten még inkább tarka a kép, mert nem minden szerv úgy áll hozzá ehhez az egész ügyhöz, ahogy hozzá kell állni.

Kezdve a gépesítéssel, az építéssel, a beruházással. Vegyük az építést. Nem tudom, milyen szerv csinálja a terveket, és kik intézik ezt az egész ügyet. Ha az ellenséget megbízták volna, hogy építsen nekünk olyan rosszat, mint amilyent építettek, nem lett volna ilyen rossz. Pl. 100-as istállókat, és aztán bele a sárba sertésenyésztő telepeket, aztán üvegházat 3 millióból, ami nem ér csak egyet. Világos, hogy így nem fog előremenni a tsz-mozgalom. Nem megy, elvtársak, hát lehetetlenség az, hogy ezek az óriási milliók elmennek a különböző szerveknél. Nem elég felelősséggel kezelik ezeket az ügyeket. A gépnél hasonló a helyzet. Hát maradjunk csak a Túrkevei Gépállomásnál. Van leg-

alább másfél-kétmillió Ft értékű gép, amit soha nem használtak, ott rozsdásodik, és nem is fogják használni. Akkor miért szerezték be? Ki rendelte, ki készítette? Vegyük elő, ki rendelte, és ki készítette, és így tovább. Ott van az a nagy VK kultivátor, ott van a rendfelszedő, amiből ott van 4 darab, és olyan nehéz monstrum, hogy DT-nek kell húni, s 4 darabot még nem is használunk, nem is tudjuk használni stb. Úgyhogy nem lesz addig előrehaladás, amíg minden szerv nem érzi felelősen magáénak az egész mezőgazdaság ügyét, és ténylegesen mindenki tehetségéhez mérten segítse és támogassa a szövetkezés ügyét, akkor biztos előre fog menni a mozgalom, persze parasztágunk törekvése mellett. Az a paraszt, aki tudja, hogy nálunk például a saját primórárunk ez egy előirányzott konstrukció, s nem vették figyelembe azt, hogy a vízben kölerakódás van, és minden télen egy üvegházunk befagy, az, hogy 3 millió Ft van beépítve, és csak egymillió az értéke, az nem szívesen fog jönni hozzánk tsz-tagnak. Világos, mert látja azt, hogy veszteség van és nem haszon. Ő ilyen helyre nem lép be, és így tovább.

Itt szeretném megemlíteni azt, hogy úgy általánosságban nézve, az átszervezéssel kapcsolatban már beszéltem, persze röviden a parasztság törekvéséről, hogy az jön a tsz-be vagy nem jön a tsz-be, nemcsak azon múlik, hogy mennyi a munkaegység értéke, sokan azon mérik le a tsz-t, hogy mennyi a munkaegység értéke, azon mérik le, hogy a paraszt jön hozzánk vagy nem jön hozzánk. Ez nem így van, és nem is igaz. Nálunk van olyan, hogy a magasabb munkaegységértékkel záró tsz-be nem mennek, és nem mennek oda, hanem mennek egy másikba. Hát miért mennek oda? Azért, mert a másik tszcs jobban gazdálkodik, jobb a vezetés szerkezete, az építkezései megfelelőbbek, mint a másik tsz-é, üzemiileg az üzemarányok helyesen vannak kialakítva, és így tovább. Itt azt kell mondani, amikor a tsz-ek indulnak, amikor tsz-t szervezünk, akkor ott már alakítsuk ki azt, hogy mit akarunk azzal a tsz-szel. Első lépésre mondjuk meg előre öt évre, hogy mit akarunk építeni, nem pedig minden évben ütünk a hasunkra, és akkor ide egy százas, oda egy százas, ide ez, ide az, később egy káosz lesz belőle és nem gazdaság. Az a helyzet, nekünk van nagyon sok gazdaságunk, ahol behoztuk a parasztokat a tsz-be, tagosítottunk, de hogy hogy kell megépíteni egy ilyen nagy gazdaságot, azt nem mondta meg senki. Itt van például a mi elméleti folyóiratunk, a Közgazdasági Szemle. Az elmúlt évben négy cikk foglalkozott a tsz-ekkel, arról, hogyan kell a pénzjövödelmet elosztani. Hát nem! Azon kell vitatkozni, hogyan kell megszerezni, és azután hogyan kell elosztani. Ez a súlypont. Hogy kell az üzemet megszervezni, hogy kell helyes arányokat kialakítani, hogy a termelés gazdaságos legyen, hogy kell a termelékenységet növelni, nem mondják meg azt sem. Erre nincs idejük. Nincs módszerük. Hogy kell az önköltséget számítani, arra sincs, pedig elvtársak, az egész tsz-mozgalom jelenleg vaktában semmibe tapogatódzás, azt sem tudjuk, mi mibe kerül. Megérzésből dolgozunk, megérzésből, de az, hogy egy mázsa búza hány munkaóra kerül, hogy egy bizonyos művelet mennyi forintba kerül és így tovább, hát ez nincs. Azért mondom, hogy amellet, hogy az átszervezésre nagy súlyt helyezünk és vonjunk be újabb és újabb parasztokat a termelőszövetkezeti mozgalomba, erre tesszük a fő súlyt, az szükséges, hogy a meglévő tsz-einkre nagy súlyt helyezünk közgazdasági szempontból, üzemi szempontból, mert állítom, egy jól működő, jól szervezett nagyüzem sokkal vonzóbb az egyéni parasztságra, mint a munkaegység értéke, legyen ott 5-6 forint differencia.

Még utoljára egy problémát szeretnék elmondani, azt, hogy az agrártézis alapján – véleményem szerint – lehet előremenni a tsz-mozgalomban, és azok a viták, melyek vannak a különböző típusok körül, nem elvi kérdés, mert sokan ezt így élezik ki. Szerintem – itt nem a típust értem, hanem a típuson belüli formákat – a típus le van szögezve, azon nem lehet vitatkozni, azaz sem, szerintem, hogy a nekünk legmegfelelőbb típus, az a III-as típus. Ezt támogatjuk legjobban, és efelé megyünk. Gondoljunk vissza a múltira. Ezt miért került olyan sokba a tsz-mozgalom? Sok milliárdba? Azért, mert vagy mi kopasztottuk meg a parasztot, mielőtt bejött, vagy ő adta el, amije volt, azt nem vitte be a tsz-be. Hát gondolkozunk azon, hogy lehetne megcsinálni azt, hogy lehetne elérni azt, hogy a termelőeszközöket magával hozza, a legjobb marhát ne adja el, azt is behozza a tsz-be, és mindenét behozza, és akkor állítom, hogy pluszt az állami segítséggel az első évben többet fog termelni a paraszt, mint egy egyéni paraszt.

USZTA GYULA elvtárs: Én az előterjesztett javaslattal és a Fehér elvtárs javaslatával egyetértek. A Fehér elvtárs tájékoztató előadásával kapcsolatban csak azt akarom kérni, hogy jó volna, ha azt is látnánk a falusi tsz-ek alakulásában, hogy mennyi az, aki kilépett a tsz-ekből, mióta, mondja a Fehér elvtárs, hogy ennyi és ennyi lépett be. Tapasztalatom az, hogy sokan ki is léptek.

A mi megyénkben, Heves megyében, egészen januárig és január óta stabilizálódott a helyzet, utána megindult a fokozatos növekedés a mezőgazdaságban a tsz-ekben. A kérdés felvetését ma itt, a Központi Bizottság ülésén, nagyon helyesnek tartom, jó, hogy felvetettük, anélkül, hogy külön a tsz-ek kérdésével foglalkoznánk, mert a pártmunka fontosságának a kérdése igen fontos kérdés. Én gondolkozom rajta már évek óta, hogy hogyan is oldjuk meg falusi viszonylatban a pártmunkát úgy, hogy a parasztság olyan mértékben vegyen részt, amilyen mértékben az szükséges lenne, hogy a munkás-paraszt szövetség ténylegesen stabilan volna biztosítva, ideológiailag is. Ennek a módját én még nem tudtam megtalálni. Gondolkoztam már azon is, hogy miért van az éveken keresztül, hogy most, amikor falusi pártmunka érdekében erős megyebizottságot szerveztünk, nem megy úgy a munka, mint 1945-ben, amikor megyei titkár, egy pártszervező és egy járási titkár volt. S ugyanakkor a párt politikája érvényesült, sőt amikor kellett, még mozgósítani is tudtuk a parasztságot, ha kellett, kiment az utcára, és tüntetett. Nem volt nagy apparátus, mint most. Most a járási pártbizottságoknál sokan dolgoznak, és még sincsenek meg azok az eredmények, amilyeneknek kellene lenni. Gondolkoztam, hogy mi lehet ennek az oka? Egy az oka, hogy ott, ahol csördül az ostor a községben, ottan sincsenek olyan titkáraink, mint az üzemekben, holott nem könnyebb a szervezés a falun, mint az üzemekben. Szétszórt, nincsen olyan lehetőség, legalább olyan erős párttitkárnak kéne lenni, természettudás [sic!] és ideológiai szempontból is, mint az üzemekben vannak. Vidéken ezt nem lehet megtalálni. Úgyhogy a tapasztalat az, ha megtaláljuk azt az embert, akinek a faluban van tekintélye és nem volt kulák, hanem mindenki becsülettel szereti [sic!], beállítjuk párttitkárnak, egy-két évig megyen, utána pedig, amikor lássa [sic!] az asszony, hogy a gazdasági kihatása pedig olyan, hogyhát ebből nincsen nekik anyagilag haszon, addig üti a férjét, ameddig a férje vissza nem húzódik, illetve még olyan is van, habár

nem ez a jellemző, hogy megtorpant, és a pártból is kilépett. Nem bírta, nem tudtunk elég segítséget adni neki, és kikerült még a pártból is. Én most azon gondolkodom, hogy hogyan oldjuk meg mostan, hiszen a mi politikánk, amit most csinál a párt a mezőgazdasági viszonylatban, szerintem az egy olyan politika, ami nagyon helyes és nagyon egészséges. Ezt én tapasztalom kint. A kérdés úgy áll, hogy titkáraink még mindig nincsenek rendben, a párt nem úgy dolgozik, ahogy kéne, a párt által hozott határozatok, amik lemennék, nincs, aki levigye. Ez a 3004-es rendelet például, azzal úgy lehet agítani, olyan adat az ember kezében, hogy még a kulák sem mer rosszul nézni, amikor beszélünk a parasztsággal, mert azonnal kivernék maguk közül. Úgy-hogy nagyon jó anyag, csak nincs, aki levigye. Gondolkodom, hogy mit csináljunk?

At lehet-e építeni a szocializmust a falun úgy, hogy pártszervezetünk ne legyen elég erős, vezetőképes a falun, vagy nem? Szerintem lehet. Tapasztaltam az, hogy a legjobb tsz-t, Kádár elvtárs, a legjobb tsz-t verték szét szem elől [sic!], mire észrevettük, az ellenség az ellenforradalom alatt, amelyre azt mondtuk, hogy az egyik legjobb az országban, a Micsurin tsz, mert nem volt a pártszervezete olyan, mint amilyennek lennie kellett volna. Volt ott 9 tag, de ott pártélet nem volt. Megnéztem, hogy van-e legalább pártkönyvük vagy valami. Semmi azoknak nincsen. Nem tanulnak, nem képezik magukat ideológiailag, hiába van meg az a néhány párttag, jön az ellenség, tönkretesz ideológiailag, és akkor meginognak. Szóval stabil, hát mondjuk tsz-t sem lehet építeni, ha nem vagyunk elég erősek ott a tsz-ben. Az én véleményem: tsz-tagot kellene kiválasztani párttitkárnak, mert adva van az a lehetőség, hogy vinné a községi pártmunkát, a szervezést is, és egyben agítalna a tsz-ek felé is, mert ha nem tsz-tagot választunk ki, úgy jár, hogy azt mondják neki, miért nem lép be a tsz-be. Vannak olyan falusi párttitkárok, akik azt mondják, én még nem lépek be. Az igaz, hogyha megnézzük ezt, ez anyagilag úgy áll, hogy jelenleg a tsz-ben még nem olyan a jövedelme neki, és ezért nem lép be. Úgy-hogy úgy látom, hogy a tsz-ből kellene kiválasztani, és ugyanakkor gondoskodni kellene arról, hogy kapná meg azt a pártiskolát, azt a bizonyost, ami kell neki, azon a fokon, amit tudni kell neki politikailag, szervezni a pártot, és irányítani a tanácsot, és politikai tényező tudna lenni a faluban. Így gondolom én. Így kellene szervezni a pártéletet falun. Fel kellene készíteni őket arra, hogy képesek legyenek végezni azt a pártpolitikai munkát, amit kéne, mint titkárnak.

A jelenlegi erőviszonyunkkal kapcsolatban, ami nekünk vidéken van, az én véleményem az, nekünk újra el kellene kezdeni azt a módszert, amit csináltunk 1945–46-ban. Kádár elvtárs, akkoriban nem volt olyan ünnepnap, olyan vasárnap, amikor nem lettünk volna tömegek között. Amikor ők nem dolgoztak, pihentek, mindig a tömegek között voltunk. Én amerre megyek, nem mondom, most már a mi megyénkben, Heves megyében a megyei titkár ebben a kérdésben összehívott értekezletet. (Kádár elvtárs közbeszólása: A tisztjeink mennek? Válasz: Igen, 3–400 kijár.) A helyzet az, Kádár elvtárs, hogy valahogyan elszoktak az elvtársak ettől. Én beszéltem velük, megbeszéltük, hogy lemegyek, és elmegyünk népgyűlésre, a járástól egy elvtárral kimegyek, és aztán nem tudom megtalálni, amikor megtaláltam, kérdezem, hogy miért nem jössz te ki. Arra hivatkozott, hogy nekünk is van családi életünk, ünnep-

napunk stb., ez nekem új, hogy így gondolkoznak az ellenforradalom után. Hogy az ellenforradalom előtt így gondolkoztak, én megértem, de hogy utána így gondolkozzanak, azt nem értem meg. Fokozottabban rá kellene menni arra, hogy ki a pártfunkcionáriusokat, a megyei funkcionáriusokat a tömegek közé akkor, amikor ők nem fizikai munkát végeznek, odahaza vannak, pihennek, foglalkozni, beszélgetni velük. Egyéni agitációval, csoportos beszélgetéssel szerintem nagyobb eredményt tudnánk elérni, mint amilyen most van, mert ennél nagyobbak kellene lenni.

A súlykérdésekkel [sic!] kapcsolatban nagyon helyesnek tartom, hogy ki lesz mondva, hogy tényleg járasonként egyes súlyközségeket [sic!] ki kell alakítani. Ezt már megkezdjük 1946-ban, 1947-ben, és nagyon jó tapasztalatokat adott. Nekem, akinek feladata, hogy súlyközséget alakítsak, én is tanulok nagyon sokat, hogy hogyan kell majd ezt csinálni. Ugyanakkor odaviszem a járás többi községeinek vezetőit, hogy nézzétek meg, ezek már mit értek el, a súlyközség vezetőit elviszem a többi községekbe, és ott őket szólaltatom fel. Csak egyre ügyeljünk itten, hogy ne hogy túltámogassuk ezeket a súlyközségeket, hogy olyan tápot adjunk alá, hogy ne ő csinálja. Nekünk segíteni kell ezeket, de egyedül nekik kell csinálni. Itt helyesen a határozati javaslatban az van, hogy olyan községeket válasszunk ki, ahol megvan az előfeltétel, ez nagyon jó. Nekik adjunk segítséget, de ne hogy mi kezdjük el építeni, mert aztán azt mondják egy év múlva, igen, ott könnyű, jönnek és azok csinálják, más csinálja meg, nem pedig a község. Nekünk a célunk az, hogy övelük csináltassuk. Hát ebből fogunk mi is tanulni.

Vismegen⁹ jártam, Kádár elvtárs, és alá kell húni a Fehér elvtársnak azt a véleményét, hogy ahol a tanácselnök maga is tsz-tag, ennek nagy hatása van, csak akkor persze, ha a tanácselnöknek van becsülete a faluban. Vismegen a szívem örült, amikor végigmentem a faluban. Tisztaság és rend, kimeszelve a házak is egyformán, és érdemes megnézni, elmegy az ember megnézni a tsz állatállományát, gyönyörűen gondozottak, ottan alapos tervszámokkal minden előkészítve. Én nem tudom, hogyan, igaz a feleségével együtt, azt mondja 260 munkaegységet dolgozott a tsz-nél, s ott, ahol a tanácselnök maga is benne van a tsz-ben, ott nagyobbak az eredmények. Én nem értek egyet egy kérdésben a Tömpe elvtárral. Abban, amikor felveti, hogy nem lenne jó a választások előtt kivinni [sic!] a tsz-ek szervezését élesen. (Közbeszólás: Ő pont fordítva mondta.) Akkor bocsánat, én nem értettem jól, mert én azt tapasztalom, hogy nem hogy nem jó kivinni, hanem sajnos nem vittük ki. Úgyhogy ki kellett volna vinni. Az én tapasztalatom, Kádár elvtárs, én járok Heves megyében Gyöngyös járásba, s amikor elmondom azt, hogy tulajdonképpen perspektívában mi fog történni, hogy nézzétek, ez lesz, akarjátok vagy nem akarjátok (derültség), azt nem mondom, hogy lépjétek be a tsz-be, azt mondom, most nagyon helyes volna, ha belépne a középparaszt is. Akkor is, hogyha anyagilag nem volna talán olyan haszna most, akkor is egy olyan becsületes lépés volna élharcosnak odaállni, a tsz-t építeni, és nemcsak azt nézni, hogy a leggyengébb paraszt kezdjen ott küszködni, amikor a jövő a tsz-é. A tapasztalat az, Kádár elvtárs, amikor az ember 5–6 órát ott tartózkodik, a gyűlés után nem akarnak hazaengedni, de az, hogy pártunk politikájával ellentétes hang merne megnyilvánulni – pedig mindenhol tömve vannak, mert érdekli az embereket –, nem tapasztalható. Egész nyugodtan ki lehet vinni, és

meg lehet mondani bátran, persze be kell mutatni, hogy nézzétek meg, hogy állunk mi, amikor elmagyarázom nekik, hogy egy kiló vaj ára nálunk kilencszer annyi, mint a nemzetközi piacon, vagy hogy egy mázsa búzáért a mi államunk többet ad nektek, mint ahogy a nemzetközi piacon meg lehet venni, 80–90 Ft, itt meg 220 Ft. Ugyanakkor élnünk kell, miből? Megmagyaráztam nekik, hogy ha nem fogunk mozogni, akkor oda fogunk jutni, hogy végül hát nem vagyunk életképesek, elkezdem őket biztatni, hogy kell és mit kell, gyérünk, versenyre fel, mert amit termelünk, csak azt lehet szétosztani. S megértik, legalábbis ellenséges hanggal, vagyis, hogy felállna és megpróbálna elmentmondani, ilyenrel nem találkoztam. Úgyhogy az én véleményem az, hogy nekünk bátrabban kell vinni, és jobban ki kell használni a képviselőinket, Kádár elvtárs.

(Somogyi elvtárs: Akkor nem lép fel, ha ott vagy, hanem amikor elmegyünk.)

Általában úgy van, Somogyi elvtárs, hogy a közvetlen hangot meg kell teremteni, és ezt meg tudom csinálni, mert közülük való vagyok, és egykettőre mindjárt bátrak, s meg merik mondani, nem nézik a váll-lapot. Lehet valaki tábornok, azért, mert én tábornoki ruhában vagyok, azért nézzétek meg, paraszt volt, és most tábornok, most leül hozzátok, régen azért mégsem volt ez. Agitációs céllal teszem, hiszen van civil ruhám is.

DARABOS IVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Sajnos, mi nem vagyunk a között a 6 jól dolgozó megye között, amelyeket Fehér elvtárs említett, és éppen ebből a szempontból szeretném felvetni a mi helyzetünket. A párt politikájának a kérdésében nálunk is az a helyzet, és talán nagyon erősen is az, hogy a dolgozó parasztságnak megnőtt a bizalma a párt iránt, egyetért a politikájával, és ez minden téren megmutatkozik. Egyedül a tsz-szervezés kérdése az, ahol sajnos igen nehezen megyünk előre.

Nálunk az a helyzet, hogy 265 kisközségünk van, és ezekben az ellenforradalom szétverte az általában egyébként is kisebb termelőszövetkezeteket, az általános nagysága kb. ezeknek a tsz-eknek 150 hold. Amit Nyers elvtárs felvetett, felvetődik bizony úgy is, hogy 8 család van egy tsz-ben, 6 család a másikban. Megpróbáltuk azt, hogy hónapokig küszködtünk egy-egy területen, hogy nem engedjük megalakulni a termelőszövetkezeteket ezért a 6–8 családért, hogy erősebbet, életkévesebbet hozzunk létre, azonban a vége az lett, hogy ez a 8 család sem ment be a tsz-be, mert közben olyan erős harc indult meg a faluban, olyan nyomás a parasztok felé, hogy bizony nem bírták, és ezek sem mertek megalakulni. Nem bírtak a szomszédok végett. Fenyegették őket különböző módon. Azért vagyunk mi nehéz helyzetben, és azért nem találjuk meg a módját pontosan a dolgoknak, egyrészt, hogy ezt a nagyon jó viszonyt a parasztságunkkal megtartsuk, érezzük mi azt is, hogy Zalában egypárszor nagyon súlyosan megsértettük a mi pártunk politikáját, és különösen benne él a pártfunkcionáriusokban ez a félelem. Úgyhogy az egész termelőszövetkezeti szervezés munkájához nagyon nehezen álltak hozzá a funkcionáriusok.

Mi a megyebizottságon afelé próbáltunk dolgozni, hogy megpróbáljuk minél jobban megmagyarázni a dolgozó parasztoknak, hogy miről van szó. A téziseket, a termelőszövetkezeti párthatározatot, a 3004. sz. rendeletet megbeszéltük az egész megye vonalán, járásokkal is, szakemberekkel, tanáccsal,

pártfunkcionáriusokkal, és próbáljuk levinni, azonban a pártalapszervezteinkben sajnos egy-két párttagunk van. Zala megye, azt hiszem a legrosszabb az egyéni paraszt felvételekben is. Egy-két-három párttagunk van egy egész sor községben, van sajnos több olyan községünk is, ahol nincs egyetlenegy párttagunk sem. Itt az egyik dolog – nem mentségül akarom felhozni – valóban az, amit Kádár elvtárs mondott, hogy azért nem jönnek be nagyon a pártba, mert félnek, hogy ezzel együtt be kell lépniök előbb-utóbb szövetkezeti tagnak. Ezért nagyon nehéz a dolgunk. Mi látjuk, hogy mit kell csinálni. Ezekkel a paraszttal hónapokig egyfolytában perspektívában kellene foglalkozni, politizálni napról napra, hogy egyszer bejöjjenek pártunkba. Mi ezt mondjuk is eleget lent, azonban ezt a falusi pártszervezetek végrehajtani, megvalósítani nem tudják. Próbáltunk ezen segíteni, miután mi látjuk, hogy a járási pártbizottságok mostani ilyen formájú, ilyen konstrukciós munkája nem a legmegfelelőbb. Nem a legmegfelelőbb azért, mert általában futó munkát végeznek. Nincsenek eléggé egy-egy területhez kötve, és megpróbáltunk a kanizsai járásban egy ilyen instruktori rendszert bevezetni, hogy a 3 vezetőn kívül a többi elvtársat területhez kötöttük. Én azt hiszem, ebben a kérdésben érdemes lenne továbblépni, és megvizsgálni, hogy hogyan segít ez a járási pártbizottságok munkájának az átszervezésben is.

A másik dolog az, hogy ez a határozat nekünk rendkívüli, hogy megkaptuk már jóval előbb a jelentés szövegét, ezt a 20 oldalas határozatot, s megmondom, nagyon örültünk neki, és örültek a járási titkárok is, akikkel ismertettük ezt a határozatot. Most már nem úgy próbálunk segíteni magunkon – s talán ez teszi a munkában nehezebbé és bonyolultabbá a dolgunkat –, hogy termelőszövetkezeti szervezésre küldünk ki embereket, hanem úgy próbáljuk megoldani, hogy a párt parasztpolitikájának minden kérdésével egy-egy ilyen instruktort leküldünk egy községbe, járásokba, valamint a járásokból és a megyékből is elvtársakat, akik a párt parasztpolitikájának egész kérdését megpróbálják ottan segíteni. Megpróbálnak ezeken a területeken valamilyen egészséges munkát kialakítani, mert ha úgy küldjük ki, hogy lépjenek be, a termelőszövetkezetet szervezzék, akkor előbb-utóbb ugyanaz a módszer lesz, mint ami a múltban volt, hogy csak a számszerűségre mennek, csak egyet mondogatnak, hogy lépjenek be a szövetkezetekbe, és ebből túl sok jó nem jön ki. Mi ennek a munkának eléggé az elején vagyunk, de van olyan járásunk, ahol van 70 járási aktívánk, van 50, van 30, nem egyformán, és ezek még nem állandóan járnak ki. Ugyanígy van ez a megyében is. A fő probléma az, hogy valóban ezt a határozatot levigyük, és mi ennek a határozatnak egész tükrében a pártmunkát tudjuk megjavítani.

Amiért én most felszólaltam, megmondom, a fő problémám az – és ezt szeretném itt elmondani, mert nem kis mértékben érzek én lelkiismeret-furdalást –, amit Fehér elvtárs felvetett, és érez a megye is. Nem most kezdődött ez, hogy lassan megyünk előre a munkában, s nincs elég eredményünk. Országos méretekben sajnos ilyen szempontból nagyon rossz. A mi funkcionáriusaink nagyon sokat dolgoznak, az a tapasztalat, hogy nem ülnek otthon, hanem állandóan lent vannak, a munka hibája talán inkább az, hogy alig vannak otthon, és alig tudnak tanulni. Mi ezzel az aktívahálózattal, amelyet a falusi munkának a segítésére küldtünk ki, még megpróbálunk egy egészséges, ténylegesen olyan munkát kialakítani, ami kapkodásmentesen próbál

dolgozni, és kikerüljük azt a hibát, hogy a tsz szervezése kampányszerű legyen. Az is igaz, hogy Zalában az alacsony fokú tsz-szervezéssel nem foglalkoztunk annyit, mint amennyit kellene. Azonban a munkánk fő része most a termelészövetkezet fejlesztése, a határozat alapján dolgozunk, és türelmet kérünk a párttól. Én tudom, hogy van is türelem, érezzük is a bizalmat, de azért vagyunk türelmetlenek, hogy épp ez a bizalom ne hiábavaló legyen. Úgy érezzük, ha most tudunk nevelni olyan embereket, akik a faluval rendszeresen foglalkoznak, akkor előre tudunk menni, de ha kapkodásba fognánk, mivel le vagyunk maradva, baj volna. Ezt érzi az egész megyebizottság, és ebből a szempontból van nekünk nagyon komoly problémánk. Nagyon sokat dolgoznak az elvtársak, általában 50 tagú megyei aktíva, és a járásoknál 60 ember van, akik rendszeresen dolgoznak nemcsak a termelészövetkezetek fejlesztése terén, hanem politizálnak is az emberekkel. Erre kérek választ, hogy mennyiben látják az elvtársak helyesnek a munkánknak ezt a formáját, reméljük, hogy hamarosan rendbe tudunk jönni.

A másik kérdés, amit fel szeretnék vetni: jellemző a parasztságra, hogy hogyan él, pl. nálunk 400 ezer Ft van a parasztoknak a takaréokban. Vagy egy 4 holdas gazdának 6 jószága van, e téren is elég nagy a probléma.

Érdekes, ami felvetődik a választásokkal kapcsolatban, és ez különösen a tanácselnököknél mutatkozik meg, hogy félnek, hogy a választásoknál a falu dolgozói nem választják meg őket. Ezt viszont meg is mondják a parasztok. Jellemző az, hogy a tsz volt elnökét akarták most jelölni tanácselnöknek. A falu egy része nem akarja, és eljönnek hozzánk, megmondják, nézzék elvtársak, ne erőszakolják ránk ezt az embert, mert nem akarjuk, a másikat akarjuk, és ha most ránk erőszakolják, mi már megtanultuk azt, hogy hogyan kell kihúzni, majd kihúzzuk a választásoknál, és ha nem segít nekünk, kihúzzuk a járási tanácselnököt is. Ilyenfajta nyomást is tapasztalunk most.

DOBI ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Úgy gondolom, hogy a termelészövetkezetek, a termelészövetkezeti mozgalmunk történetének a tanulságait a mezőgazdaság átalakításának az érdekében alaposan meg kellene vizsgálni, mert kétségtelen olyan tanulságok és következtetések levonásának a birtokába juthatunk, amit a szocialista mezőgazdaság eredményesebb átalakítása érdekében felhasználhatunk.

A mi termelészövetkezeti mozgalmunkra, ha csak úgy rápillantunk gondteljes felelősségérzéssel, akkor egészen rossz képet látunk. De ha alaposan, körültekintően, tárgyilagosan, hozzáértéssel megvizsgáljuk azt, akkor nemcsak rossz képe van annak, vannak ott eredmények is. Az kétségtelen, hogy amit a párt kimondott nem egyszer, többször, a párt illetékes vezetősége, hogy a kettős feladatot nemcsak hogy nem tudtuk megoldani, hanem még közel sem jutottunk a kettős feladat megoldásához. Ennek az okát azért mégis meg kellene állapítani, illetve azt, hogy van-e egyáltalán mód és lehetőség, akár a mi országunkban, vagy máshol, annak a bizonyos kettős feladatnak a megoldására, illetve megvalósítására. Én erre most nem akarok kitérni, de énszerintem van mód, és van lehetőség, természetesen alaposan körül kell nézni, megtalálni a módot és az eszközöket. Ez hiányzott a termelészövetkezeteink, termelészövetkezeti mozgalmunk egész ideje alatt, és ez egy rossz kép. Valamint rossz kép az is, hogy a tsz-ek sorát alakítottuk meg, minden

alapvető feltétel nélkül kényszerítettük be az embereket, nem tudtunk biztosítani nagyüzemi feltételeket, akár a gazdasági központra gondolok. Volt hely, sőt ma is nem egy hely van, ahol nem tudnak tagosított földön gazdálkodni. Nyilvánvaló, hogy ezeknek a hiányában nagyüzemi eredményeket a termelésben – ha a legjobb akaratuk is megvan ezeknek a parasztembereknek – elérni nem tudnak.

Jó volt a tsz-mozgalomban az – éppen ebből állapítható meg, hogy megvan az alap a tsz-ek alakítására –, hogy 800, illetve 900 olyan tsz-ünk van, amelyek 7–8 esztendő alatt a nagyüzemi gazdasági termelési eredményeket, illetve színvonalat érte el, [sic!] ha még nem is érte el azt mindegyik, a legjobb úton van ahhoz, hogy néhány esztendő alatt elérje azt a színvonalat, amire nekünk a természeti adottságunk is megvan. De vannak tsz-ek, amelyeknek ismerjük az adataikat, és ismerjük a jól kezelt kisbéri állami gazdaság adatait is. Egyes tsz-ek termelési színvonala lényegesen jobb a növénytermesztésben, állattenyésztésben, mint az előbbi állami gazdaság termelési színvonala volt. Ez amellet szól, hogy még a jól kezelt kapitalista nagyüzemnél is magasabb rendű tud lenni a termelészövetkezeti gazdálkodás, ha az jól kézbe van véve. Nyilvánvaló és természetes ez. Abból folyik, hogy a kapitalista nagyüzemnek bérmunkásai vannak, az ott melóznak érzi magát, a viszonya nem tud olyan lenni a munkához, a munkaadójához, mint amilyen a termelészövetkezeti tagnak a termelészövetkezethez, amit a magáénak érez, ahol részesedésért dolgozik, és a legteljesebb mértékben érdekelve van a termelésben. Értem alatta azt, hogyha 8 mázsa búzát termel, azt osztja el maga között, ha 14-et, akkor meg azt, és miért ne termelhetne 14-et, ha egyszer a termelészövetkezet adottsága és egyéb feltételek megvannak hozzá.

Kérem, nekünk olyan termelészövetkezeteink vannak – mondom 800, 900 –, amelyek igazolják a szocialista szövetkezeti gazdálkodás magasabbrendűségét egyéb gazdálkodási formáknál, illetve azt, hogy megfelelő az az alap, amelyre építeni kezdtük a termelészövetkezeteket, csak a részleteiben bizony mellé-melléfoztunk alaposan. Ha megnézzük, elvtársak, hogy kik vannak ezekben a termelészövetkezetekben, és érdemes megnéznünk a tanulság okából –, ezekben agrárproletárok és cselédemberek vannak. Ezek a mezőgazdaságból élnek, éltek, ha azt életnek lehet nevezni. Ezek a mezőgazdaságban nevelkedtek föl, de csak a fizikai munkát tanulták meg, szántottak, vetettek, zsákot hordtak, kapáltak és mit tudom én, mit, de a termelés igazgatását, irányítását, azt nem tanulták meg. Nem volt az önekik érdekük, és nem is érdeklődtek iránta, éppen a munkához való viszony okából, illetve amilyen viszonya volt a munkaadójához a koldussorsa miatt. Nagyon könnyen érthető ez. Néhány esztendő bizony eltelik, amire ezek úgy összerázódnak, hogy annak a gazdaságnak a termelése megmutatja a nagyüzemi termelés eredményeit, illetve közelíti meg a természeti adottságokkal egyenlő, vagy annak megfelelő színvonalat. És ezeket nemcsak mi tudjuk, ezt nagyon jól tudják az egyéni gazdák is, az ún. középparasztok, különösen a politikusai, oda is állnak az ember elé: Elnök Úr! Nem akarom magát zavarba hozni, de megjegyzem, hogy még nem tudták megmutatni azt a színvonalat, amely érdekessé tenné nekünk a termelészövetkezetet. Aztán, ha az ember neki mondja azt, amit itt az előbb elmondtam, szüntelenül integet, hogy igazam van, és ha megkérdézi az ember tőle, hogy maga nem érzi a felelősséget, ismeri a gaz-

dálkodást, a termelésének az igazgatását, irányítását, és tudja, mi lett volna, ha ezekkel összekeveredett volna már 5 esztendővel előbb, vagy legalább mostan?

A termelőszövetkezeteknek beruházni kell, élő és holt felszerelést kell biztosítani, leginkább csak földjük van. Jó, az állam támogat, de azért nem minden az állam támogatása. Ezzel szemben a középparasztnak megvan a gazdasága, megvan a termelési tapasztalata, gyakorlata, be van rendezkedve a gazdasági évre, és így tovább. Nyugodtan elvárja azt, és el is várhatja, amíg majd ezek a tsz-ek olyan eredményt mutatnak, hogy most már ő is beszélhet a tsz-be. De utat nem gyűr, nem tapos, és nem vállalja sem a felelősséget, sem az áldozatot, mint amilyen áldozattal a szocialista építés a mezőgazdaság területén jár. Néha arra gondolok, hogy szorongassuk meg egy kicsit ezeket az embereket, bár azt tapasztaltuk az elmúlt időkben – és ezt sokszor meg is mondtam –, hogy ne vigyük erőszakkal termelőszövetkezetbe az embereket, mert a tsz-mozgalom ellen ellenállni legjobban a szövetkezetben belül lehet. Ez is olyan kézzelfogható és természetes. De azt a politikai alkalmat, amely politikai alkalmak kínálóznak, s kínálkoztak eddig is már egynéhány esetben, nem arról van szó, hogy én nem helyeselném, nem tartanám jónak a kormány eddigi falusi politikáját, nagyon jónak tartom, egész más most találkozni a parasztemberekkel, egészen más most, ha a szövetkezet felé nem is lehet elindítani őket, mint ahogy azelőtt, de nyugodtan lehet velük beszélgetni még akkor is, ha ők nem válaszolnak mindarra, amit az ember kérdésnek vet fel, mert olyan dolgokról lehet nekik beszélgetni, [sic!] amivel kétségtelenül el vannak ők gondolkoztatva. De én az ősszel voltam Zala megyében, több községben a szövetkezetben. Azt mondják a szövetkezeti emberek, egészen másképp közelednek, egészen másképp köszönnek, és egészen másképp beszélnek velünk most az egyéni gazdálkodó emberek, mint ahogyan azelőtt. Mert azelőtt legtöbb esetben még csak szóba sem álltak velünk. Ez az ellenforradalom leverése utáni időkben volt. Énszerintem ez egy nagyszerű politikai alkalom, amit a szocializmus építése érdekében fel kell használni. Azóta volt még jó néhány eset. A szocialista tábornak a világpolitikai helyzetben van előretörése, sikere és eredménye, tudják nagyon jól a falusi emberek a kormánybizottságoknak másfél évvel előbb Moszkvában való látogatását, és azután még, ami azóta következett, hiába ez mind politikai alkalom.

A fokozatosságot illetően. Biztos az, hogy mi az alacsonyabb típusú termelőszövetkezeteknek az égvilágon semmi hasznát nem vettük az elmúlt időben. De az is biztos, hogy nem is törődtünk velük. Az-e az oka, hogy nem érnek azok semmit, vagy az-e az oka, hogy nem tudtuk látni az ilyen szövetkezetek fejlődésének eredményét?

Ezen el lehetne vitatkozni. Én magam is voltam 2–3 ilyen alacsonyabb típusú szövetkezetben a hosszú évek során. Nagyjában-egészében ez az oka annak, hogy az alacsonyabb típusú nem szilárdult meg, illetve ilyenekből nem lett magasabb fokú tsz, hanem inkább teljesen alapszabály nélkül gazdálkodó, csak az állami kedvezményeknek az érdekében képeztek valamilyen egyesülést, hogy ezt biztosíthassák maguknak. Nem is beszélek én ellenük, de azért megmondom a véleményemet. Azt, hogy én nagyon félek a már előbb általam említett okoknál fogva, hogy addig, amíg új nagyüzemeket szervezünk, 3-as típusúakat,¹⁰ amelyben túl azon, hogy össze kell az embereknek rázódni, be kell szerezni az állatokat, a gazdasági épületeket, ezért verej-

tékezni kell, addig önekik megvan – ahogy mondtam – az istállójuk, állatállományuk. Na most már, a szövetkezet révén nem tudunk ezeknek, és nem is volna helyes olyan kedvezményeket biztosítani, hogy egálban tudnának lenni a tsz-ekkel. A már meglévő 3-as típusú termelőszövetkezeteink nem lennének húzó hatással ezekre az alacsonyabb típusú tsz-ekre. Tessék csak arra gondolni, mit jelent a parasztemberre nézve látni azt, hogy jó lovakkal jár be az udvarába, viszi be a takarmányát, viszi be a termését a piacra, jön haza a piacról, ezzel szemben egészen más az életformája. Még akkor is, ha az életkörülmény sokkal jobb is annak a 3-as típusú tsz-embernek. Ennek lélektanilag van inkább jelentősége. És ha nekem valami nehézségem van, és a komám az 1-esben van, a feleségem mindjárt szemrehányást tesz, kell neked ez a hármas? Látod, a koma amottan van, látod a sógornő amottan van, de kell neked egyáltalán a szövetkezet? Látod, milyen jól élnek az egyéni termelők stb. stb. Nem gyerekjáték ez! Különben a törekvés helyes arra nézve, én a világegyetem nem azt mondom, hogy nincs igazuk mindazoknak, akik a türelmet hangoztatják, igazuk van, nem vagyok híve, és nem is voltam, nem is tudnék híve lenni az erőszaknak, de gondoljunk csak rá, és beszéljünk el a paraszttal erről, és értsék meg végre, mert olyan nehezen akarják megérteni, lehunyják a szemüket, ha az ember azt mondja nekik, hogy a termelési eredményetek 30 esztendőn belül alig 50–60 kg-mal emelkedett, a legjobb adottsággal rendelkező ország vagyunk a mezőgazdasági termelésre, ti szorgalmasak vagytok, de hol van ennek az eredménye? Akár népgazdasági szempontból, akár a ti szempontotokból. Nyilvánvaló az az ok, hogy olyan egészségtelenül oszlik meg a földbirtokterületünk, hogy azon megfelelő eredménnyel gazdálkodni, akármilyen szorgalmas is az a parasztember, dolgozhat a család apraja, nagyja, elaprózza a maga erejét, elaprózza az igaerejének az erejét, képtelen megfelelő eredményt elérni.

A termelőszövetkezetek fejlesztését illetően, tisztelt Központi Bizottság, nekem az a véleményem, hogy ezt is bizony nagyon alaposan meg kell nézni. Talán meg kellene állapítani azt, hogy van-e nekünk a fejlesztésre adottságunk, vagy nincs. Ha van adottságunk, akkor meghatározni, hogy mi az adottság. Mi az adottság? Adottságnak lehet tekinteni azt, amikor tagosítás nélkül tudunk termelőszövetkezetet szervezni. És a mi országunkban, ha jól körülnézünk, közel 4 millió hold katasztrális földet igenis be lehet tagosítani nélkül szervezni a termelőszövetkezetekbe. Ha jól körülnézünk. Ebben az esetben a kettős feladat megoldása biztosítva van.

Ami a pártszervezetek dolgát illeti, én ebbe nem akarok beleavatkozni,¹¹ csak azt mondom, hogy régebben a mozgalomban részt vettem – majdnem azt mondom, hogy gyermekkoromtól kezdve –, vannak nekem ilyen tapasztalataim. Száz ember között 10 ember – mindenki megmondhatja, aki a mozgalomban nevelkedett fel, hogy – motor tud lenni a termelőszövetkezetben is, mindenféle értelemben. És ez azt jelenti, hogy túlszerveztük – ami a pártnak a dolgát illeti – a parasztságot.

VALKÓ MÁRTON elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Nekem igen kevés tapasztalatom van a falusi munkát és a mezőgazdasági munkát illetően, csak egyetlen gondolatot szeretnék kifejtetni. Azt hiszem, hogy a falu átszervezését szocialista alapokon elsősorban maguknak a pa-

rasztembereknek kell elvégezni, és hogy azt elvégezzék, ahhoz azt kell nekünk elérni, hogy a szövetkezetek feltétlenül vonzók legyenek a számukra. Azt hiszem, ezzel semmi újat nem mondtam, de az eddig történtek azt mutatják, hogy mi a szövetkezeteket általában ilyené tenni nem tudtuk. Nekem az a véleményem, hogy a most elhangzott javaslatban az a pont, hogy súlyponti községeket kell képezni, ezt kellene valahogyan megragadni, és ahol a szövetkezet olyan, hogy megvannak a feltételek arra, hogy ezt tényleg ki tudjuk fejleszteni olyanná, hogy az vonzó legyen, ezt tegyük meg elsősorban, akkor a parasztemberek minden különösebb, erőteljesebb szervezés vagy agitáció nélkül a szövetkezet felé fognak menni.

Én két évvel ezelőtt Albániában jártam, és ott volt alkalmam arra, hogy a szövetkezeti mozgalom helyzetéről érdeklődjek. Beszélgettem a parasztemberekkel, egyik azt mondta, hogy bent van a szövetkezetben, a másik azt mondta, hogy még nincs. Feltettük a kérdést, hogy ő miért nincs bent. Azt mondta, hogy már évek óta kérvényezte, de nem vették fel. S az albán elvtársak mondták is, hogy ez tényleg fennáll. Több helyen tapasztaltuk, hogy azok, akik még nem jutottak be a szövetkezetekbe, protekciót iparkodnak igénybe venni, hogy bejuthassanak. Ott egy jó néhány szövetkezetet megmutattak nekünk, és azok úgy el voltak látva mindennel, úgy fel voltak szerelve – mint ahogy Dobi István elvtárs itt mondotta –, hogy megvoltak a feltételek ahhoz, hogy bebizonyíthassák a nagyüzemi gazdálkodás fölényét.

A másik dolog az, ha mi újra elkezdjük, és erőteljesebben a szövetkezeteknek a gondolatát akarjuk megvalósítani, akkor legyünk konzekvenssek. Mi azelőtt igen sokat próbáltunk a nagy gyári dolgozók közösségének az erejével segíteni a szövetkezeteknek. Ez részben falujárásban, részben különböző munkáknak az elvégzésében nyilvánult meg. Kijártunk aratni, megjavítottuk a gépeket, és így tovább. Ez, az ilyenfajta tevékenység megszakadt az októberi ellenforradalom időszakában, és most újra arról van szó, hogy el kellene kezdeni. Mi a megyei pártbizottságtól kaptunk egy elosztást, hogy a Diósgyőri Vasgyár is kb. 8–10 szövetkezetnek a patronálására kezdje meg. Mi most kezdjük felvenni a kapcsolatot. A szövetkezetek segítése természetesen anyagi költséggel jár, mert ha csak egy teherautóval kimozdulunk, az már pénzbe kerül. A minisztérium részéről ugyanakkor kaptunk egy másik levelet, melyben kijelentik, hogy számlát nyitni a szövetkezetek patronálására nem lehet. Ez nem egy konzekvens, összehangolt dolognak néz ki. Mi azt kérjük, hogy ezt nézzék meg. Mi nagyon szívesen segítünk a szövetkezeteknek, nagyon szívesen vállaljuk az ebből eredő munkákat, de itt több százezer forintból van szó évenként. Nem arról van szó, hogy ezt más viselje, mi elviseljük, de számlaszámnak lenni kell, hogy ki tudjuk mutatni, mibe került ez.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Engedjék meg, hogy néhány szóval én is hozzászóljak, mivel a többiek közt feliratkoztam én is a mai témához.

Én a KB anyagával, a határozati javaslattal és Fehér elvtárs referátumával természetesen minden tekintetben egyetértek.

A mai vita, mely olyan élénk, azt mutatja, hogy minden KB-tagnak és pártapparátusnak annyira benn van a gondolkodásában e nagy probléma, a mezőgazdaság szocialista átszervezése, hogy bár nem ez a mai ülés témája,

mégis szorosan, erősen összekapcsolódott, mert nem lehet a falusi pártszervezetek helyzetéről, állásáról, jövőjéről beszélni anélkül, hogy az száz szállal ne lenne összekötve a mezőgazdaság szocialista átszervezésének a kérdésével.

Én szeretnék egy kicsit visszakanyarodni a falusi pártszervezetek helyzetéhez. Az a munka, amit a kiküldött brigádok végeztek, hatalmas munka volt, nagyon mélyen elemezte a falusi pártszervezetek helyzetét, és nagyon hasznos útmutatásokat adott. A jelenlegi helyzet az, hogy a mi falusi pártszervezeteink – ezt minden felszólaló elmondta, elmondta Fehér elvtárs is – bizony gyengék. Sokkal gyengébbek, mint 1946–47-ben voltak. De ennek megvan a maga magyarázata. Akkor földet osztottunk, és a földet kellett megvédeni a nagyon élénken és nagyon erősen harcoló tőkés elemektől, akik a földet vissza akarták venni. Falusi pártszervezeteinkben 50–60, sőt 80 tagú pártszervezetekben ott voltak a parasztok, védték a földet. Azóta a helyzet változott, most a szocialista átszervezés időszaka következik. Ezért a falusi pártszervezetek jelenlegi taglétszáma a parasztok soraiból csak olyan mértékben fog erősödni, amilyen mértékben a szocialista átszervezés folyik. A mezőgazdaság szocialista átszervezésével együtt fognak erősödni a mi falusi pártszervezeteink. Az okokat, hogy most miért nem erősödnek egyéni parasztok soraival a pártszervezetek, azt elmondták itt az elvtársak. És akárhova megyünk, mindenütt megtaláljuk ezt a húzóást.

Én szeretném a KB figyelmét és egyben a KB apparátus Párt- és Tömegszervezetek Osztályának a figyelmét is felhívni a járási pártbizottságok mai helyzetére.

A járási pártbizottságok tartják ezeket a gyenge falusi pártszervezeteket, instruálják, viszik a politikai munkát a falusi pártszervezeten keresztül, és a járási pártbizottságok – az én vidéki utamain [sic!] szerzett tapasztalataim alapján – bizony eléggé túlterheltek. A járási pártbizottságokban kitűnő munkatársak vannak. Hosszú esztendő's pártszervezeti, szervezési gyakorlattal rendelkező politikai munkatársak, olyan munkatársak, akiket nekünk meg kell óvni, és nem szabad engedni, hogy túlterheltség következtében felőrldjenek. Mi a helyzet jelenleg, elvtársak? Vannak nagy járások, főleg a Dunántúlon, Zala, Somogy, Baranya, Tolna megyékben, ahol egy-egy politikai munkatársra 6–8 falu jut a járási pártbizottságon. Most, hogy leültem, és néhány óráig elbeszélgettem Marcaliban a járási pártbizottságon dolgozó elvtársakkal, ott 8 falu jut egy munkatársra.

Egy hatalmas feladat áll előttük, a mezőgazdaság szocialista átszervezése, megindítása, továbbvívése, ez óriási munka. A járási pártbizottságok alig bírják ezt a terhet. Én bizony nem találok olyan kényelmeskedő járási emberekkel, mint amit Uszta elvtárs említ, akik azt mondják, nem megyünk vasárnap, bizony mennek, sőt minden vasárnapra le vannak kötve. Ezek politikailag képzett emberek – de elmondják, ha a pártközpontból lemegy az ember elvtársi beszélgetés során – tele vannak aggodalommal, nem tudják magukat tovább képezni, nincs idejük, le fognak maradni, néhány év múlva meg fogják róluk állapítani, hogy alkalmatlanok már a munkára, és teli vannak ilyen aggodalommal. Elvtárs – azt mondja az egyik –, nem tudok a kezembe venni egy könyvet, mert én éjjel járok haza a falvakból. Erősíteni kell az én véleményem szerint a járási pártbizottságokat, legalább ezeket, ahol ez a helyzet. Az erősítés nem valami óriási, amire gondolunk. Az én tapasztala-

latom szerint ezeket a nagy járásokat egy-két munkaerővel, egy-két jó politikai munkatárssal erősíteni kell. Ha nem könnyítünk rajtuk, elvtársak, akkor a következő lesz a helyzet: ma is már túlterheltek, nagyon elfáradnak, pedig még a munka dandárjának az elején vagyunk a falun, elfáradnak, a tanulásban elmaradnak, és közülük a leglelkiismeretesebbek, akik esztendők óta a legszilárdabban viszik a párt politikai vonalát, sajnos ezek, a legjobbak, felörlődnek. Zala megyében a kanizsai, a letenyei járásban, mindenütt kitűnő titkár van, Munka Erdemrenddel tüntettük ki ezt a Söjtört, a kanizsai járási titkárt. Elvtársak tíz esztendeje vannak falusi pártmunkán, pártiskolát végeztek, politikailag képzettek, fejük helyén van, nem ingadoztak, felörlődnek, és nekünk vigyázni kell, ne engedjük őket felörlődni. Ott, ahol szükséges, könnyíteni kell. Rájuk még nagy szükség van, ők nekünk a legszilárdabb falusi pártmunkásaink, kemény emberek, jó vitaképesek, ezekre úgy kell vigyázni, mint a párt aranytartalékára. Nagyon, nagyon vigyázni kell, gondosan kell tanulmányozni, hol kell segíteni – talán nem minden járásban ilyen a helyzet –, és ahol segíteni kell, ott nagyobb huzavona nélkül, nem kell egy évig várni, hanem ott, elvtársak könnyíteni és segíteni kell.

Elmondták az elvtársak még, a járásiak, hogy ilyen helyen, ahol 6–8 falu jut egy politikai munkatársra, ott nem időszerű a megkötöttség, amit a mi Gazdasági Osztályunk csinál takarékoság szempontjából, hogy kimondja, hogy a Pobeda kocsit hány órát lehet használni. Elhasználják az óraszámot, aztán 5 napig nem lehet menni a kocsival a hónap végén. És akkor megy, aki tud biciklivel, vagy a vonatra ül, de elvtársak, ez a fajta takarékoság a mi falusi munkánknak most napjainkban nem használ. Ahol kimutatjuk egy járásban, hogy az összes munkatársak könnyelműek és könnyelműen használják fel a kocsit, ott szólni kell, hogy ez ne tegyék. De olyan helyen, ahol 8 falu jut egy politikai munkatársra, mint a marcali járásban, ahol 24 politikai munkatárs volt az ellenforradalom előtt, és most 8 keménykötésű kommunista végzi azt a munkát, amit 24 végzett, és előírjuk neki, hogy csak ennyi órát szabad egy nap használni a kocsit. Elmondja az egyik elvtárs: 7 órakor elmegy a gépkocsivezető, és én 11 órakor jövök éjjel haza a faluból, mert a parasztokkal este lehet beszélni. Ez a fajta megkötöttség nincs jól átgondolva, és ezt át kell értékelni, és lehetőleg nem egy esztendő múlva, hanem rövidebb idő alatt. Ezen könnyíteni és javítani kell. Az én véleményem az, elvtársak, hogy a járási pártbizottságokat most egy bizonyos ideig erősíteni kell. A megyék rendben vannak, viszik a politikai munkát, ők is lejárnak.

A járásokra most nagyon nagy teher hárul, éppen a falusi pártszervezeteknek ezekben az esztendőben való gyengesége következtében. Más az a falusi pártszervezet Zala megyében, ahol 80 paraszt párttag volt még 1947-ben, és most 8 van, és kérem, a feladat pedig ott van. Abban a pártszervezetben a járásnak már több munkát kell végezni, mint 1947-ben kellett végeznie. És az sem olyan egyszerű dolog, hogy a határozatban bent van, és helyes, hogy bent van, hogy bírjuk rá a faluból elkerült kommunistákat, hogy menjenek vissza a faluba, de ez azért nem olyan egyszerű dolog, elvtársak, mert a faluból elkerült kommunista az vasesztergályos Budapesten, tanácsi munkatárs a megyeszékhelyen vagy a járási székhelyen, és a faluban nem fog megélni. Visszavisszük a faluba, ennek korlátai vannak, és amikor ezt mi aprópénzre váltjuk fel, akkor ennek a faluba való visszavivésnek találkozunk ezekkel a kor-

látaival, és akkor rögtön rájövünk arra, hogy ez tömegével nem alkalmazható. Tehát megint csak ott van a nagy feladat a járáson, és ma a faluban dolgozó kommunista párttagokon. Ezért nekem az a véleményem, hogy a járási pártbizottságokon – talán nem az egész országban mindenütt, pl. ahol olyan könnyen élnek, mint Hevesben, hogy nyugodtan ülnek odabent, ott nem kell, de a Dunántúlon erősíteni kell. Nem kell sajnálni ezt a befektetést, mert ha ezt nem oldjuk meg, akkor oda juthatunk, hogy a mostani meglévő politikai kapacitás eleme, ami van a járásban, annyira felhasználódik, hogy a következő években az elvtársak ereje csökken, nem tudják magukat tovább képezni, felörlődnek, elfáradnak, és ezt nekünk nem szabad engedni.

CZINEGE LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én a határozati javaslattal és a Fehér elvtárs referátumával egyetértek. Mindjárt hozzá szeretném tenni, hogy az egyik brigád nálunk dolgozott. Nekünk ebből annyi előnyünk származott, hogy a brigád nálunk végzett munkája után rögtön hozzáfogtunk. Bár közben vitatkoztunk egy kicsit a feltárt dolgokon, de mindazzal, amit felvetettek [sic!], hozzáfogtunk, és ha nem is teljes egészében, de a feltárt hibáknak egy jelentős részét kijavítottuk. Mi úgy értékeljük most, hogy az, hogy nálunk 2 és fél ezer tsz-tag lépett be január elsejétől, nem utolsósorban a brigád által végzett munka, illetve ennek nyomán kapott figyelmeztetés volt, amelynek a legpozitívabb eredménye az elzárkózás felszámolása volt, amelyik kétségkívül nem egyforma mértékben és nem minden tsz-tagnál, de azért a tsz-tagok igen jelentős részénél megvolt.

El szeretnék mondani néhány dolgot, amit az utóbbi időben tapasztaltam, illetve tanulmányoztam. Nagyon izgatott az a kérdés, és ma is izgat, hogy mi az oka annak, hogy egy sor jó határozat, mint a tavalyi országos konferenciának a határozata, az agrártézisek, és általunk hozott, véleményem szerint a mi megyénkire vonatkozó helyes határozat nem jut le az emberek sűrűjébe. Elért egy bizonyos réteig, falusi párttitkárok, népfront-aktivisták egy bizonyos csoportjához, ott azonban az esetek többségében megállt. Mi a tanulmányozott járások tapasztalatai alapján a következőképpen látjuk.

Nem akarok én ebből országos tapasztalatokat levonni, így látjuk a mi megyénkben. Ahogy az ellenforradalom után és ma is nagyjából az a helyzet, hogy eltolódott a tömegek között végzett munkánk a nagy rendezvények irányába. A megyében az összes pozitívumok mellett is úgy kell értékelnünk, hogy a kisújszállási nagygyűlés a maga százezres tömegével, meg néhány ilyen kampány – november 7-e, békegyűlések –, ezeken a gyűléssorozatokon megmozgattunk 80–90 000 embert. A gyűléseknek a sajátossága azonban ismeretes, úgy néz ki, hogy egy ember beszél, és sok ember hallgat. Ilyen gyűléseken, meg kell mondani, nagy energia kellett az emberek beszállítására, a járási pártbizottság munkatársai ilyen gyűléskampányokon heteken keresztül sokszor bizony keveset alszanak. Mégis azt kell mondani, hogy ezek a gyűlések önmagukban nem alkalmasak arra, hogy ilyen határozatokat mint az agrártézis vagy más párthatározat bevigyen tartósan, és megértessen az emberek sűrűjében. Meg kell mondani, hogy mi magunk is hosszú hónapokig egy kicsit meg voltunk elégedve, de valahogy úgy értékeljük, hogy nálunk az emberek érdeklődése a párt agrárpolitikája iránt jó, mi nagyjából kielégítjük ezt az igényt.

Tovább mentünk és vizsgáltuk, hogy miért nem tudjuk levinni a határozatokat, hiszen 45 után hosszú évekig, akik ma ott dolgoznak a pártapparátusban, mind végig csinálta, [sic!] hogy kisgyűléseket, falugyűléseket, meg nem tudom én, mi mindent tartott.

Eltársak, mi úgy látjuk, hogy jelen pillanatban a tömegek között végzett munkánknak – nálunk legalábbis – nincs meg egy állandó szervezeti formája, valami keret, amit mindig be tudnánk tölteni. Bizonyos csatornarendszer a mondanivaló lejuttatására és a tapasztalatok visszaszerzésére.

Adunk most tájékoztatót, illetve jelentéseket minden héten pénteken. Nem akarom azt mondani, hogy a mi jelentéseink tudatosan ferdék és félre akarjuk vezetni a Központi Bizottságot, de ezek úgy gyűlnek össze, hogy a községben, járásban a munkatársak összegyűjtik a tapasztalatokat, és aztán ebből készül egy 3 oldalas javaslat. Leellenőriztünk néhány ilyen úgynevezett konkrét példát vagy értékelést arról, hogy hogyan fogadták a tömegek egyik vagy másik nemzetközi vagy belpolitikai kérdést. Általában mindig pozitív jelentést kapunk a járásoktól. Most leellenőriztük, hogy hogyan gyűjtik ők össze. Sajnos kisült, hogy az eseteknek egy jelentős részében abból adódik össze, hogy általában a gyűlésen rossz hangok nem voltak, megtapsolták, lelkesek voltak a gyűlések. Aztán beszélnek a párttitkárral, tanácselnökkel, népfrontelnökkel és még 5–6 emberrel a községben. 3–4000 lakosú községnél sajnos sokszor 6–8 ember véleményére alapozzák [sic!] az elvtársak. A mi jelentésünk elkészül az ő jelentésük alapján, hogy a faluban egyetértenek vagy helyeslik a párt és a kormány egy-egy határozatát, döntését. Miután nincs ilyen állandó szervezeti formája, kerete annak, amiben végezzük a munkát, ezért még ami van is a gyűlések mellett, ilyen emberről emberre menő agitáció, meg kell mondani, hogy ebben elég nagy anarchia uralkodik. A pártnak is van bizonyos számú aktivistája, a népfront is mozgat bizonyos számú embert, a nőknél is van bizonyos számú nőmozgalmi aktivista, de hogy ki-ki hol végezze a munkáját, ez a bizonyos réteg és egy emberhez hosszabb ideig tartó munka nincs kialakítva, és ebből az következik, hogy egyes emberek – és az ilyen emberek száma igen nagy – kimaradnak, azokat a lakásukon nem keresik fel, hetek, hónapok eltelnek, a másik emberhez pedig már unásig járnak, mert olyan helyen lakik, hogy ismerik jobban, vagy úgynevezett falubeli tekintély, ehhez elmennek a pártból is, a népfronttól is.

A másik ok kétségtől az, ami a jelentésben igen nagy súllyal szerepel, és véleményem szerint ez a második kérdés az elsőnek is az oka. Hogy valóban a falusi, illetve járási pártszervezetek és a párttagok helyzete olyan – meg kell mondani, nemcsak a Dunántúlon, hanem a Tiszántúlon is –, hogy figyelembe véve a hosszú évekig előttünk álló feladatokat – véleményem szerint is – ezt így, ahogy most van, nem tudjuk végigvinni, ezt a hatalmas és nagy megérőltetést jelentő munkát. Miért?

Mi tanulmányoztuk három járásban, hogy hogyan néz ki a községi pártszervezetek, alapszervezetek vezetőségének összetétele. A három járásból 51% az új vezetőségi tag, aki az ellenforradalom előtt nem volt vezetőségi tag, hat aktivista volt, de így konkrétan a pártszervezet vezetőségében nem vett részt. A párttitkár elvtársaknál 3%-kal jobb, [sic!] 48% az új titkár. Ezek az elvtársak az ellenforradalom utáni nehéz időkben álltak oda, becsületos elvtársak ezek, azonban meg kell mondani egész őszintén, úgy volt az ellenforra-

dalom előtt is, hogy általában azért a fejlettebb, képzetesebb emberek álltak a pártszervezetek élén. Most ismeretes okok miatt ezek a valamelyest már járatosabb emberek kikerültek a vezetésből, részint ez a sztálinista-rákosista kampány, meg a helyi ellentétek, meg ezt úgy is mondták, hogy kompromittálta magát, mert nekik végig kellett verekedni a begyűjtéstől kezdve mindent. Aki nem volt a pártvezetőség tagja, pláne nem volt titkár, az nem volt úgy rákényszerítve, hogy minden kérdésben ki kellett volna neki állni. Ezért bizonyos mértékig ezek az elvtársak az ellenforradalom után népszerűbbek voltak, mint a volt vezetők. Nem is volna baj, mert ők egyébként nincsenek rossz viszonyban egymással. Mégis, az esetek többségében az, hogy ezek a régi tapasztaltabb elvtársak nincsenek bevonva, ha már nem is vezetőségi tagok, de valahogy egy szorosabb gyűrűben a vezetőség körül lennének. Ehhez még hozzá kell tenni azt, hogy az önállótlanág – amit én nem taglalok –, a KB-tagok tudják, hogy éveken keresztül én ezt az időt a hadseregben töltöttem el. Emlékszem arra az időre, hogy a Honvédelmi Minisztériumtól azt kaptuk meg, hogy az ezredagitátor pénteken mit olvasson fel a Szabad Népből. Hát ez nagyjából így ment a területi pártszerveknél is. Azonkívül ezeket a bizonyos kampányokat nem készítették valami különleges ötletek, stílusok kialakítására, mert azt eléggé lekötötték, hogy hogy is kell csinálni. Ennek következtében olyan helyzet van, hogy azok az elvtársak, akik ma a falusi pártszervezetekben, a megyében, a falusi pártszervezetek élén állanak, egyet-értene a párt agrárpolitikájával, becsületes elvtársak, tisztelik is őket, mégis azt kell mondani, hogy ők nem képesek maradéktalanul kimunkálni azt a bizonyos helyi politikát, felkutatni azokat a formákat, módszereket, ahogyan az emberekkel meg kell értetni és szervezni az embereket a végrehajtásra. Ehhez még sajnos járul a falusi pártházak állapota, helyzete. Én most nem is a külalakra gondolok – sokszor sajnos az sem valami vonzó –, a berendezés, ezek a bűdös padok, amelyeken félóra hosszat megfájdul az ember háta, nem nagyon szeretnek sokáig ülni rajta.

De ezenkívül úgy érezzük, hogy bármilyen kevés is a pénzünk, tudunk rajta segíteni. Most megint van egy öntevékeny akció, sőt a pártonkívüliek is hozzájárulnak, vesznek televíziót, ilyen klubélet kezd kialakulni. Arra gondolok, hogy 45 után magam is vidéki, falusi, kisebb városi pártszervezetben dolgoztam. 10 óráig sohasem tudtam hazamenni. Este jöttek be az emberek, mi ezt úgy hívtuk, hogy jönnek tankolni. Ki brosrát vitt haza, ki ilyen-olyan problémát kérdezett, hogy a másnapi munkájukhoz szerezenek érveket, mert akkor nem volt szabad egy napot sem kihagyni, mert a pártok közötti és az ellenség elleni harc megkövetelte, hogy mindennap feltankoljanak. Később a bizonyos túlközpontosított, merev kampányok idején a falusi pártházaknak ilyen formájú életére nem volt már túlságosan nagy szükség. Ezek sajnos áthozták ezeket a maradványokat magukkal még az ellenforradalom után is. Az ellenforradalom után kb. 4-5 hónapig – úgy értékelik most a helyi elvtársak, én nem voltam ott akkor – volt élet. (Kádár elvtárs: Akkor a hatalomról volt szó.) Ahogy a helyzet egy kicsit konszolidálódott, és már bonyolultabb, aprólékosabb munka következett, megint beállt a bizonyos ilyen üres élete ezeknek a pártházaknak. (Közbeszólás: Hivataljellege.) Sajnos, meg kell mondani, Szilágyi [Dezső] elvtárs, hogy azt sem lehet mondani, hogy hivatali élet. Miért? A községi párttitkár nem függetlenített. A községi párttitkár este

dolgozik öt-hat-hét órát. Azonkívül, ha mi sokat ülésezünk, akkor neki is sokat kell ülésezni. És ő mikor ülésezik? Este, éjjel. A tanácselnök nappal végzi a maga munkáját, estére maradnak a különböző megbeszélések a tanáccsal, népfronttal, előkészítő gyűlésre, taggyűlésre, ezek mind este történnek meg. Még azt sem lehet mondani, hogy a járási bizottságnál, vagy talán inkább a városi bizottságnál van ilyen jelleg, tényleg, hogy ilyen hivatalnokok oda beülnek, papírokat elintéznek stb. A falusi párt szervezetekre még azt sem lehet mondani, sok helyütt sajnos az a helyzet, hogy sem nappal, sem este nem jönnek. Hát nappal nem tud bemenni, mert ott nincs a gondnokon kívül más.

Nem akarom húzni az időt, de fel kell vetni a problémát, hogy több kisebb községben az a helyzet, hogy politikai, meg sokszor pártügyekben is a tanácselnökhöz mennek, aki rendben van, tagja a pártvezetőségnek, mert az kéznél van, ahhoz el lehet menni. A falusi párttitkár pedig valahol dolgozik, malomban, tsz-ben vagy gépállomáson. Most nagyon gondolkozunk, hogy a tanácsválasztások a párt szervezeti munkát is aktívabbá fogja [sic!] tenni és a tanácsmunkát is. Viszont a párttitkár változatlanul dolgozni fog napközben, ezért ez a felfokozott munka egy kicsit el fog tolódni – ha nem teszünk intézkedéseket – a tanácselnökökre.

A falusi pártházaknak ezt az ürességét, hogy felváltsa valami mozgalmi központ, két irányban közelítenénk mi meg. Az egyik az, hogy a falusi pártházakban valami olyasmit csinálni, meg berendezni, ami oda hívja, csalja az embereket. Az első lépés az, hogy a televízió – mert hát azt azért még sokan nem tudják megvenni –, azt is bele kell tenni. Az alapvető dolog azonban az, hogy most indult az a munka, hogy megértetni az elvtársakkal, hogy hosszú időre be kell rendezkednie a párt szervezetnek, a tanácsnak, a tömegszervezeteknek, mert a mezőgazdaság fejlesztése – benne a szocialista átszervezés – nem féléves, nem egyéves, nem kétéves munka, hanem nagyon hosszú időre szól. Be kell rendezkedni erre, és többek között, ha azt akarjuk, hogy az emberek ne csak elvont fogalomként értsék, vagy tudják azt, hogy a párt vezető, akkor a párt szervezetnek látható munkája is olyan legyen, hogy az emberek oda forduljanak politikai problémáikkal, gondjaikkal, összes tépelődéseikkel együtt, hogy bátran menjenek a falusi pártházba. De különösképpen, hogy megkapják ott a kommunisták azt a bizonyos módszert, azt a municiót, amit nekik másnap tovább kell adniok. Ennek kapcsán vizsgáltuk meg azt – a Revíziós Bizottság is figyelmeztetett bennünket –, hogy állunk a pártkiadványokkal. Miközben bennünket bombáznak – és hozzá kell tennem, hogy jogosan –, nem adunk kellő tájékoztatást a politikai problémákról, aközben kiséül, hogy a községi párttitkároknak 47%-a a legalapvetőbb kiadványokat sem rendeli meg, mondjuk a Népszabadságot megrendeli, de a Pártépítést, Társadalmi Szemlét már nem. Ebből az következik, hogy nem is tud adni.

Még olyan elhatározásra jutottunk – részint már határozatot is hoztunk rá, részben most van kimunkálás alatt –, hogy fokozatosan át kell állni a nagy rendezvényekről az aprómunkára. Nem dobjuk el a nagygyűlést, amikor annak van a helye, amikor arra van szükség. De át kell állnunk, és az energiának egy jelentős részét át kell vinnünk ilyen kisebb rendezvényekre, illetve kidolgozni és biztosítani, hogy a réteghez szóljon a mi munkánk, az egyéni paraszthoz, azon belül a középparaszthoz, a nőkhöz stb. Mi úgy látjuk – nem akarok

fellépni azzal az igénnyel, hogy ezt országos szinten kell elterjeszteni –, hogy vitatható, hogy hogyan lehet szervezeti keretet adni a tömegek közt végzett munkának. Nem volna jó visszaállítani a régi népnevelő gárdát, mert az megint magával hozza azt a veszélyt, hogy ott nincsen hozzákötve egy népnevelő 2–3 emberhez, elmegyek hozzá, megagítalom, eljutok vele valameddig, elmegy hozzá egy másik ember, az is megagítálja, az is eljut valameddig, de nem heteken-hónapokon át végzett munkánál kezdem a nemzetközi helyzetet magyarázni, aztán majd összabarátkozunk, összemelegszünk, és egy félév múlva eljutunk odáig, hogy már bátran tudunk vitatkozni, nem fog megsértődni, hogyha én előtte bizonygatom kemény érvekkel a mezőgazdaság fölényét.

Mi úgy látjuk, hogy a városi és a falusi tanácstagok választóközeteire építenénk mi rá ezt az állandó szervezeti keretet. Mégpedig valahogy úgy, hogy egy-egy ilyen választóközetszabályzatban ott van először is a tanácstag, egy-két kommunistát, a népfrontnak egy-két emberét megbízni a nők közül, az ifjúság közül, hogy kikből álljon, azt az szabja meg, hogy milyen az összetétele annak a bizonyos választókerületnek. Beosztani ide termelőszövetkezeti tagokat, mi úgy állunk, hogy néhány község kivételével a tsz-tagok legjobbjai körülbelül elégségesek ahhoz, hogy minden választóközetszabályzatba 2–3 tsz-tag jusson, és ezen belül úgy elosztani, hogy tsz-tagok egyéni gazdálkodó parasztokhoz járjanak rendszeres beszélgetésekre általános politikai problémákról, eközben a tsz-ek népszerűségét fokozná az ő szövetkezetük eredményeinek megismertetésével. Ehhez még hozzávinném azt, hogy véleményem szerint az ilyen aktivista és a tömegek, mondhatnám, az állampolgár között a viszony is más, mintha ők egy félévben vagy évente egyszer találkoznak. A pártépítő munkát is valahogy szervezettebbé tesszük, tényleg megismerjük hosszú időn keresztül, és nyugodtan merjük ajánlani, és felszínre kerülnek azok az emberek, akik becsületesek, a legtöbb legalábbis, az alapvető kérdésben egyetértenek velünk, hogy az egész pártépítő munka valahogy nem fog a levegőben lógni, és ha valahol rátapintunk, akkor kerül fel, hanem sokkal inkább szisztematikus, állandó munka alapján tudjuk kiválasztani a legjobbkat.

Hozzá szeretném tenni, hogy ez persze csak egy keret, a döntő az lesz, hogy mit tudunk beletenni országos, meg helyi anyagot ebbe az egész rendszerbe, és nem is tartjuk mi ezt valamiféle megváltó módszernek, hogy ezzel most minden egy csapásra megváltozik. Úgy hisszük, hogy azt mindenesetre el tudjuk vele érni – meg lehetne próbálni azonos feltételekkel rendelkező megyéknél is valami hasonlót, s ha máshol jobban megy, szívesen átvesszük –, hogy tényleg állandó formája lenne ennek a munkának, és ezzel biztosítanánk, hogy egy-egy emberhez ugyanaz az ember jár sorra-rendre, és nem mindig új ember kezdi el az agitációt.

A másik dolog, amit mi leszűrtünk a tanulmányozás során, hogy – abból kiindulva, hogy hosszú időre kell felkészülni – fel kell készülni olyan feladatokra is, amely a szervezés előkészítése, illetve a tsz-szervezés időszakában még nem jelentkezik tömegesen. A mi megyénkben éppen azért, mert a szövetkezeti mozgalom valamelyest előbbre áll, már most olyan differenciáltan kell a járások és városok között dolgozni. Megmondom, hogy pl. olyan helyeken, mint Karcag, Túrkeve, már most olyan probléma jelentkezik, hogy 92%-ra állnak, van még 100–130 egyénileg dolgozó paraszt, az lassan bemegy,

de most jön az a munka, amikor nap mint nap a több tejért, a több búzáért, a több mindenért kell harcolni, és itt nem lehet általános jelszavakat hangoztatni, hogy át kell szervezni a mezőgazdaságot. Ha a mi pártmunkásaink továbbra is általánosan beszélnek, és nem azt mondják, hogy ahhoz hogy több búza legyen, így kell a talaj tápértékét visszaadni, ennek érdekében a trágyával stb. mit kell csinálni. Szóval a politikai agitáció ne ilyen általános legyen. Nem azt mondom, hogy neki kell megszervezni a trágyahordást, összegyűjtést, de ha kimegy egy gyűlést tartani a többtermelésről, neki feltétlenül választ kell adni arra, hogy a silókukoricát miért jó vetni, mennyit jelent ez fehéjében, tejben stb. Amellett mi úgy látjuk, hogy ezt a hátralevő néhány százalékot meg be kell vinni, az itt dolgozó pártmunkásokat nagyon sürgősen pótolni kell, és az ezen a téren megmutatózó hiányosságokat [sic!].

Felvetődhet a vita úgy is, hogy most mi vigyünk oda agronómusokat, vagy ők? Én azt mondom, hogy ezek az elvtársak kiállták a tűzpróbákat, politikai megbízhatóságukhoz kétség nem fér, megállták a helyüket az ellenforradalom viharában. Ezek az emberek nagy értékei a pártnak, és őket kell alkalmassá tenni. Felvetődött már az előkészítésnél, hogy meggondolandó volna a zsámbéki iskola visszaállítása. Mert ez egyelőre Szolnok megye néhány járásában jelentkezik égetően, jövőre jelentkezni fog tömegesen. Mi egyelőre úgy hidalguk át, hogy minden hónapban vagy háromhetenként lehívunk a Földművelésügyi Minisztériumból vagy Gödöllőről egy-egy szakembert, és egy alapvető kérdéssel egy egész napos összevonást [sic!] tartunk. Most legutóbb a silókukorica termesztéséről volt tanácskozás, azelőtt volt a baromfitenyésztésről – ez sajnos nem nagyon ment a megyében –, és így egy évben 10–12 alapvető [sic!], s olyan embereknél, akiknek nincs mezőgazdasági képzettségük, 50%-os hasznot hoz, mert a tudósok, szakemberek nem nagyon vannak tekintettel arra, hogy nem nagyon értik az alapvető kérdéseket sem. Ez csak olyan bizonyos kiegészítés. Mi már tettünk olyan intézkedést, hogy visszaállítsuk a mezőtúri technikumot, és valamilyen kéthetes vagy egy hónapos tanfolyamon átvinnénk bizonyos számú elvtársat télen – az FM is segít ebben, köszönjük is –, de én azt mondom, hogy ez mégiscsak olyan hézagpótlás. Ezeknél az elvtársaknál olyan terv is van, hogy beösszuk őket 1 hétre, 10 napra egy jól működő tsz-be, vagy állami gazdaságba a főagronómus mellé. Azzal hozza rendbe a pártszervezetet, de emellett egy kicsit mélyüljön el olyan problémákban, amely ott éppen annak a tsz-nek a tervteljesítése érdekében nagyon döntő dolog, általában nálunk az állattenyésztés, tehénállomány, takarmánybázis megteremtése stb.

Felvetődik a másik probléma, amikor a tömeges új szövetkezetek, vagy a jelenlegi apró kis szövetkezetek felfejlődnek, fog jelentkezni, ez pedig a szövetkezetek elnökei, elnökhelyettesei, brigádvezetői stb. Hosszú vita volt nálunk azon, hogy kérjük a Központi Bizottságot, hogy segítsen bennünket káderekkel, vagy mi a megyékből küldjünk-e stb. Azt mondjuk, ha néhány elvtársra lesz szükség, mi is tudunk adni. De véleményünk szerint tömegesen ezt a problémát csak a tsz-ben, meg a falun lehet megoldani. Erre mi olyan döntést hoztunk, hogy a jól működő szövetkezetbe be kell állítani minden brigádvezető mellé helyettes, ezek a brigádok 1500 holdtól 2000 holdig terjednek, tehát megfelel egy kisebb szövetkezetnek. Ezek nem függetlenítettek, tehát a munka alól nincsenek felmentve, de azért ő az egész munkaszervezés-

ben, elosztásban, mozgásban, tervezésben mint helyettes benne van. Úgy véljük, hogy 1–2 év alatt – különösképpen, ha télen valamilyen tanfolyamra vagy iskolára tudjuk küldeni – ezek az elvtársak kinőnek annyira, hogy amikor alakulni fog a faluban egy másik szövetkezet – igyekszünk úgy kiválogatni –, hogy a faluban népszerűek legyenek, és megválasszák az új szövetkezetek elnökeinek vagy brigádvezetőinek. Ugyanakkor a következő eszmei kérdés merül fel: véleményem szerint egy csomó egyéni paraszt van olyan, aki még nem lépett be a tsz-be, és talán ebben a pillanatban nem is írná alá a belépési nyilatkozatot, de kétségtelenül 2 év múlva szövetkezeti tag fog lenni, addig majd vitatkozunk vele. De jól gazdálkodik, valószínű, hogy a megalakuláskor valamilyen funkciót választ. Mi a tanácsnál dolgozó kommunistáknak olyan feladatot adtunk, hogy vegyék nyilvántartásba ezeket az egyéni parasztokat a népfront keretében, és mi azt mondjuk, hogy bátran rá merjük azt a néhány ezer forintot a télen áldozni, hogy bevigyük a technikumba. Miért? Azért, hogy ott megismerkedve a nagyüzemi gazdálkodás tényezőivel, a többtermelés elősegítésével, és eközben még közelebb kerül ahhoz a döntő elhatározáshoz, hogy belépjen. Ezt persze korlátozott számban, másokat esti tanfolyamra, de úgy gondoljuk, hogy ezekkel kapcsolatban nekünk valami számvetést kell csinálni. Első lépcsőként 200 embert kell kiválogatni, amelyek [sic!] nyilvántartásáért és sorsáért a tanács mezőgazdasági osztályát tesszük felelőssé.

Februárban a megyei pártbizottság, a megyei tanács és a Hazafias Népfront megyei bizottsága kétnapos vitán megvitatta a magye 15 éves fejlesztési tervét. Mi úgy láttuk, és ma is úgy látjuk, helyes volt úgy dönteni, hogy ilyen széles plénum előtt vitassuk meg a mezőgazdasági terméktöbblet eléréseért kitűzött céljainkat, elhatározásainkat. Ebben a kétnapos vitában, amelyben egyéni parasztok mint tanácstagok, népfrontbizottsági tagok, pártonkívüliek, párttagok részt vettek, meggyőztük ezeket az embereket, egyéni parasztokat arról, hogy miközben arról beszéltünk, hogy többet kell termelni, mert anélkül nincs szocializmus, azt is megértették, hogy hogyan lehet többet termelni, hogy előre kell lépni. Ez nem jelenti azt, hogy rögtön beléptek, de most, amikor végigvittük ezt a járásoknál, városoknál, ugyancsak a 3 szervek bizottságánál [sic!], azok a párttagok, pártonkívüliek, akik a megyei tanácskozáson részt vettek, sorra felszóltak, és egy kicsit ilyen fura ellentmondó módon verekszik [sic!] azért, hogy igen, ő meg van győződve, ő már látja, hogy a nagyüzemi gazdálkodás – persze közbeszólnak időnként, hogy akkor miért nem lép be –, és ugyan gondolom (feleli), de azért meg vagyok a nagyüzemi gazdálkodás oldaláról győzve. Na most, megint az a probléma jelentkezett, hogy a járási tanácskozásokkal egy időben kb. 3000 párttag, pártonkívüli, tsz-tag és nem tsz-tag között megértettük a megyének a konkrét gazdasági célkitűzéseit, hogy 30%-kal kell az össztermékhozamunkat növelni. De azért van egy ilyen megrekedés. Most abban bízunk, hogy ezt a szervezeti formát kialakítása során, ezt a gazdasági célkitűzést, és vele azt, hogy hogyan tudjuk elérni ezt, csak a nagyüzemen keresztül tudjuk megbeszélni a megye mintegy 74–75 000 egyéni parasztjával. Ezzel kapcsolatban mindjárt megmondom azt, hogy nekünk 2 és fél ezer belépőnk volt, mi is megmondjuk, hogy a 2 és fél ezer belépő nem az egyéni agitáció során lépett be. Hanem az általános mozgalomnak, a gyűléseknek az eredményeképpen, meg hogy feloldottuk ezt a

merevséget, akkor már felgyülekeztek egy kicsit a kapunál, várták a bebocsátást. Ezt mi úgy számítjuk viszont, hogy ha szervezett egyéni agitáció nélkül 2 és fél ezer tag belép, akkor véleményünk szerint, ha szervezetté tesszük, meg vagyok győződve arról, hogy Szolnok megyében az idén és a következő évben sokkal bátrabban és törés nélkül megyünk előre.

De hallgassák meg mindjárt az elvtársak azt is, hogy nálunk most egy komoly probléma kezd jelentkezni. 450 000 kat. hold van benn a termelőszövetkezetekben és a tszcs-kben, ebből konkrétan 206 000 a tsz-ben. Van 45 000 hold állami tartalékföldünk, ezeknek el kell döntenünk a sorsát, mert ezek [sic!] igen rablogasdálkodást folytatnak. El kell döntenünk, hogy odaadjuk-e a tsz-eknek. Meg is lesz ez oldva, most egy csomó agrárproletár lép be, aki kevés földet hoz. Azonban jelenleg is nagyüzemeink géppel, technikával való felszerelése nem kielégítő. Ha azonban most még egy komoly földterületet viszünk be, összesen be fog jönni, nem mondok sokat, 60 000 hold ebben az évben, a gépesítés komolyan csökkenni fog a Szolnok megyei szövetkezeteknél. És ha ez így van, akkor megmondom, elvtársak, hogy félő, hogy az eredményekben visszaesés fog jelentkezni, és ez nemcsak Szolnok megyére fog kihatással lenni – mi úgy értékeljük –, hanem az országra. Ezért azt gondolnánk, hogy – és erre Dögei elvtárs tett is ígéretet, én azonban szükségesnek tartom felvetni – valahogy egy kicsit meg kellene gyorsítani ezt a bizonyos súlypontképzést, hogy le legyen fedezve az, amit mi mozgalmi fejlesztési vonalon tervezünk, vagy ha úgy látjuk, hogy nem bírja az ország, hát akkor azt mondjuk, kérem, elvtársak, egy kicsit vissza kell tartani a tempót. Csak három számot mondok: 75 000 parasztgazdaság, 56 000 8 holdon aluli. Mi nyugodtan ki merjük jelenteni, hogy Szolnok megye szövetkezeti parasztjainak átlagjövedelme 1957-ben a 8 holdas parasztgazdaságokat jövedelemben verte. Ebből mindjárt adódik egy szám, hogy 56 000 olyan paraszt van, akihez mi nyugodtan oda tudunk menni, és meg tudjuk neki mondani, be tudjuk bizonyítani, hogy a szövetkezeti parasztok többet kapnak, jobban élnek, nyugodtabban dolgoznak stb. Ezenkívül van még vagy 8–10 000 volt tsz-tag, tehát mindezt összevetve úgy értékeljük, hogy előre tudunk lépni.

Egy dolog van még, elvtársak, ez a járási, illetve általában a pártmunkások, hogy mennyiben vetik bele fizikai és szellemi képességeiket. Én csak a mi megyénk nevében akarok nyilatkozni, de ismerem nagyjából Hajdú megyét és más megyéket. Véleményem szerint el tudom képzelni, hogy egy járási munkatárs nem elég lelkiismeretes, de a jellemző pillanatnyilag az, és megmondom, hogy van ebben bizonyos veszély, amit Kiss [Károly] elvtárs is felvetett, hogy ha mi azt mondjuk, hogy hosszú időre kell felkészülni, ezt a tempót, amit most diktálunk, nem bírjuk sok évig végigvinni, ki fognak hullani az elvtársak, idegileg és fizikailag. Meg kell mondani nyíltan, tavaly 9 családi perpatvar volt, hogy 3 hónapig egyetlen vasárnap nem volt otthon a férj. Hát az asszony is akart fiatalodni, moziba nem mennek el heteken keresztül. Van olyan példa, hogy Ovecskin¹² elvtárs ott járt nálunk, és a második nap este szerveztünk egy ankétot azok közül, akik az ő könyvét elolvasták, szegény volt, hogy a pártmunkások közül hárman voltak. Az Ovecskin-könyvet elsősorban hivatalnok emberek, a megyei tanácstól olvasták, a pártmunkások nem, és így nem is tudtuk odavinni őket, hogy vitassák meg a dolgokat. Lehet nálunk is egy-két ember, aki nem elég lelkiismeretes, de pillanatnyilag én abban lá-

tom a veszélyt – és ebben jó része van annak is, hogy a munkát nem tudjuk elég jól megszervezni –, a tempó nagy, és félünk, hogy az elvtársak közül sokan nem bírják végig, és ki fognak dőlni, pedig ezek átlag 28–30 éves emberek, még a fél életük előttük van.

Egy kérelmem volna, elvtársak. Sokat mondjuk azt, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezése nem csak a falusi pártszervek, nem csak a tanácsok mezőgazdasági osztályának a feladata. Egész őszintén megmondom, elvtársak, hogy nincs mibennünk semmi különleges kívánság. Szolnok megyébe sokat jönnek, delegációt kaptunk, és azt is nagyon köszönjük, különösképpen a Hruscsov elvtársék delegációját,¹³ ami nagyon-nagyon sokat segített, de úgy, hogy lejönnek, de nem a mezőgazdasággal foglalkozó elvtársak. A Kohó- és Gépipari Minisztériumtól, mondjuk lejönne valamelyik elvtárs, akinek köze van ahhoz, hogy a mezőgazdaság felé hogy adják a gépeket. Megmondanánk, hogy mi a véleményünk a gépekről. Még azt is meg kell mondani, az utóbbi időktől eltekintve bizonyos a Földművelésügyi Minisztériumtól [sic!] pl. a Szőke¹⁴ elvtársat most csaljuk le hétfőre nagy nehezen, ugyanakkor az ő kezébe van téve a gépesítés problémája. Valahogy. Azt akarom mondani, elvtársak, hogy jöjjenek le többet, a Központi Bizottság felé is azt hiszem helyes, ha felvetjük, de a minisztériumtól, a Minisztertanácstól is lejönnének egy vagy két napra, biztos meglátnának olyan dolgokat, amit mi nem látunk meg. Megbeszelnénk, megvitátnánk (felhoznánk bizonyos tapasztalatokat), az is meggyőződésem, hogy az elvtársak bizonyos tapasztalatokat szereznének, amelyek kicsit konkrétabbá tennék előttük, hogy hogy is folyik falun a munka.

BENKEI elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én egész röviden akarom felvetni a problémát. A határozattal és a beszámolóval én a magam részéről egyetértek. Egy-két megjegyzésem lesz egy-két dologhoz.

A helyes értékelés végett fel szeretném vetni azt, hogy a KB helyes politikai irányvonalának kialakítása mellett az elért eredményekben oroszlánrésze van falusi pártszervezeteinknek, akik lényegében az első csatasorban oldották meg e feladatokat a másfél év alatt. És éppen ezért nem lehetne úgy leszögezni, hogy általában gyengék a falusi pártszervezeteink, mert vannak nekünk jó alapszervezeteink, sőt kiváló alapszervezeteink, akik önállóan meg tudják oldani a helyi politika kialakítását a felső irányelvek alapján. Úgy gondolom, hogy ezt figyelembe kell nekünk venni. Csak egy példát hozok fel, azt, hogy a falusi politikai munka jó irányba haladjon, ahhoz elengedhetetlen feltétel, hogy alapszervezeteink ismerjék saját községüket. És úgy gondolom, hogy ebből lehet a helyi politikát kialakítani. Példával támasztom alá: Porcsalma községben,¹⁵ ahol jó falusi alapszervezet van, feldolgozzák a község egész fejlődését 1945 óta, a rétegződésben mi következett be a 13 év alatt, hol áll most a község, és hogyan kell tovább haladni a községben úgy gazdasági, mint politikai területen, és ebből kidolgoztak egy másfél éves tervet előre, amelyben részt vesz a párt vezetése mellett valamennyi tömegszervezet, és erre mozgósítják a falu valamennyi lakosát. Ezt falugyűlésen megtárgyalták, a dolgozó parasztok jól fogadták, támogatják a pártszervezetnek ezt a kezdeményezését, és úgy gondolom, a falusi politikai munka kialakításához ez az alapvető feltétel, hogy ilyen irányban kell, hogy segítsük az alapszervezeteinket, hogy ott megismerve saját községüket, tudjanak tovább dolgozni.

Nem kell attól félnünk, Uszta elvtárs, hogy a mi kommunistáink félnek a faluban most. Sőt, hozzá kell tennem, nagyon nyugodtan vannak, és nagyon büszkén járnak az utcán. Korántsem áll fent a régi világ, amikor a kommunistáink nem mertek menni. És azért az ellenség egy-egy rémhírére nem rettennek vissza, nem ingadoznak túlságosan. Elég szilárdak, és hozzátehetem, nagyon szilárdak a termelőszövetkezetekben dolgozó kommunisták. Ellenben ami probléma, és úgy gondolom, ezt is figyelembe kell vennünk az általános falusi politika kialakításában, hogy szövetkezeteink a szövetkezetben és nem a faluban élnek. Vagyis a szövetkezet kommunistái megoldják a szövetkezet problémáit belül, de korántsem kapcsolódnak be teljes erővel a falu politikai életének kialakításába. És nekünk ilyen irányban kell dolgoznunk, hogy őket kifelé vigyük a faluba, hogy ők képviseljék lényegében pártunk következő politikáját az egész közvéleménynek a kialakításában.

Ha már ennél a kérdésnél vagyunk, itt vetném fel a gépállomások kérdését is. Hozzá kell tennem, hogy vizsgáljuk azt a kérdést, hogy a gépállomáson dolgozó emberek mennyiben érik el a nagyüzemi munkás szintet felkészültségben, szilárdságban és politikai állásfoglalásban. Úgy gondolom, hogy itt van tennivaló, és ezt, gondolom, országos szinten is meg kellene vizsgálnunk, hogy korántsem érték el a nagyüzemi munkás szintet a mi gépállomásainkon dolgozó munkások, és korántsem tudnak olyan segítséget nyújtani a termelőszövetkezeteknek és ezenkívül az egyénileg dolgozó parasztok felé, mint amit mi elvárnánk, mint amit mi hangoztatunk, hogy az előretolt bátya szerepét kell nekik betölteniök. Jelentkezik egy veszély is, itt a 3004-es rendeletre gondolok. Meg kell mondani, ez általában egy megnyugvást hozott. Úgy néz ki a falu élete, hogy megjelent a 3004-es rendelet, és ez megoldja a falu politikai életében a szövetkezeti mozgalom kérdését. Nem értik eléggé a 3004-es rendelet értelmét és azt, hogy ez hogyan fogja segíteni majd a továbbfejlődést, és hogy ez nem elvtelen alapokon nyugszik, hanem lényegében nagyon szilárd elvi alapokon nyugszik, és az egész kérdésnek a további lépését [sic!] segíti elő. Úgy gondolom, ezt is figyelembe kell vennünk, mert ahogy nálunk, Szabolcs megyében jelentkezik, jelentkezik más megyékben is.

Ami a holtpontra illeti. Én úgy gondolom, hogy a megyében a holtpontra már túljutottunk. Hogy lehet túljutni a holtpontra, ezt szeretném megmondani. Előtte nagyon következetes és kemény munkát igényel, hogy lényegében mozgásba hozzunk valamennyi apparátust, akinek valami köze van az egész falusi élethez, a falu politikai életéhez és a termelőszövetkezeti mozgalomhoz is. És talán nem is felesleges feladatunk, hogy ugyanezt kellene tenni felső szinten is. Hogy az Oktatási vagy a Népművelési Minisztériumnak is éppúgy fájjon a feje, ha nem megy odalent a falusi politikai munka, mint ott a megyei bizottságnak, vagy a községi pártszervezetnek. De ugyanez vonatkozik a kohó- és gépiparra, a Pénzügyminisztériumra, és sorolhatnánk ezt így végig.

Itt vetném fel, amit Kádár elvtárs felvetett, még a tanfolyamon, hogy a szövetkezeti mozgalomban igaz, türelmesen kell előrehaladnunk, de semmit nem tenni – bűn. És ez áll ma is, ezt nekünk figyelembe kell vennünk.

És mi úgy látjuk – ezt szeretném felvetni –, hogy igen komoly erőfeszítést teszünk lent, megvan az eredménye, nem kell erőszakoskodnunk, mégis van fejlődés a falu életében. Azonban a felső szerv részéről nem tapasztaljuk azt

a lelkesedést, ami jellemzi odalent a mi munkánkat. Ez vonatkozik Dögei elvtársakra is. Én hozzátenném, Dögei elvtárs, hogy valamikor az ellenforradalom előtt, amikor tényleg volt egy csomó elvtelen szervezés, és csináltunk sok mindent a szövetkezeti mozgalom területén, minden héten voltak a Minisztériumból lent, a Földművelésügyi Minisztériumból. Most össze tudnám számolni a két kezemen, hogy a másfél év alatt hányszor voltak lent. Pedig kellene segítség odalent, kellene a lelkesítés odalent – Dögei elvtárs volt lent, még a kezdet kezdetén, azóta nem volt még a megyében –, úgyhogy mi szeretnénk azt, hogy részt vennének az elvtársak odalent a községben, [sic!] emberekkel beszélgessenek, hogy az a lelkesedés, ami jellemző ma a községre, az ragadjon felfelé is egy kicsit, egy kis lelkesedést lehessen felvinni. Úgy gondolom, hogy ebben is lehetne tenni valamit, és itt kellene az, aminek szintén hangot kellene adni a határozatban, az egy nyelven való beszélgetést az ország egész területén, ebben a kérdésben. Nem elegendő, és én hozzáteszem, hogy mi egyoldalúan visszük ezt a munkát. Mi beszélünk erről a faluban, de feltehetném a kérdést, hogy vajon a Lenin Kohászati Művekben dolgozó munkásoknak érdeke-e a falu szocialista átszervezése, és tettünk-e mi már valamit ebben a kérdésben a Lenin Kohászati Művek dolgozóinál. Még nem. Úgy gondolom, hogy egyoldalúan haladunk egy kissé. Párhuzamosan kellene már azért is, mert rengeteg munkás dolgozik vidéken, a faluról, [sic!] akik hazamennek szombaton, vasárnap, nagyon komolyan tudnának segíteni, ha velük is megértetnénk e munkának a helyességét, és tudnának ők maguk is segíteni nekünk ebben a dologban. Azt is hozzáteszem, elvtársak, hogy nálunk ebben az évben beléptek két és fél ezren, és még van mindig mozgás, persze most már kezdődik a nyári munka, hozzátenném, igen komoly feladatként jelentkezik, hogy most megkezdjük az őszi nagy munkát. Tehát nem megállni mostan, ha most megállunk, akkor újra hozzá kell kezdeni, és előlről, nem folyamatosan.

Én felvetnék itt egy kérdést. Úgy gondolom, hogy majd a Központi Bizottság is egyet fog velem érteni. Mi indokolatlanul nem engedhetjük meg magunknak azt a luxust, hogy mi 10 éven keresztül az állam tartalék földjéből a középparasztságot tartsuk el. Most vizsgáljuk ezt a kérdést, elvtársak, találunk egy csomó községet, ahol a dolgozó parasztnak van 10 év óta saját földje, 4 hold, bérel hozzá 10 hold állami tartalékot, és mint középparaszt él a községben. A szövetkezeti mozgalomról hallani sem akar. Hát jól megy neki a dolga. Most országosan jelentkezik az, hogy lejárnak a kishaszonbérleti szerződések, és nekünk, amikor ma a szövetkezeteknek földet kell adni, mi hozzányúlunk ahhoz nagyon tervszerűen, hogy ezekkel az emberekkel fogunk beszélgetni a rendeletről, és olyan politikát akarunk kialakítani a falun, hogy ezek az emberek földdel együtt menjenek be ősszel a termelőségbe. Úgy gondolom, ha ezt országos szinten megvizsgáljuk, ez jelentős területet jelent, és Dobi elvtárs is célzott ezekre az állami tartalék területekre a hozzászólásában, hogy ilyenek is vannak.

Nekünk a nyári munkánk már hónapról hónapra be van ütemezve előre, hogy ezekkel az emberekkel hogyan fogunk foglalkozni. Azt akarjuk megoldani, hogy ebben a munkában a mi termelőségünk tagcsapata legyen aktív. Ezek beszélgessenek el a dolgozó paraszttal, mert eredményesebb lesz, mintha mi magunk fogunk oda kijárni, és úgy gondolom, ebben fo-

gunk is tudni eredményt elérni, mert nagy földéhség van a szövetkezeteinkben.

A másik, amit felvetnék, a nyári agitációs munka. Úgy gondolom, hogy itt a KB Agit. Prop. Osztályának is kellene foglalkozni ezzel a kérdéssel. Miért vetem ezt fel? Korántsem úgy jelentkezik ez a munka, mint jelentkezett ez előtt. Nem kell nekünk megagítálni a dolgozó parasztot, hogy a búzáat leérett állapotban kaszálja le, mert jobban tudja, mint mi, ez előtt is jobban tudta, ellenben nekünk meg kell oldani olyan problémát, hogy a nyári mezőgazdasági munkák ideje alatt tudjuk tájékoztatni gyorsan a mi párttagságunkat azokról a kérdésekről, ami kifelé tartozik az általános politikai vonal szempontjából, a pártonkívüli dolgozó parasztokat is. És ez nem egy könnyű feladat. Mi gondolkodunk ezen, és törjük a fejünket, javasolnám, hogy a KB Agit. Prop. Osztály is segítsen ilyen értelemben, mert országos szinten jelentkezik, hogy ezt meg kell oldani nekünk.

Még egy kérdést. Kádár elvtárs itt felvetette, hogy a falu ifjúságával sokat foglalkozunk. Én nagyon egyetértek ezzel, de én talán még tovább mennék egy lépéssel, ne csak a KISZ-ben lévő fiatalokkal foglalkozunk, a szövetkezeti mozgalom kérdésének a megoldása szempontjából gondoljunk a jövőre is, és lépünk tovább egy lépéssel, és lépünk egészen az iskoláig. Elmondok egy példát, amit jónak tartok, lehet, hogy országosan is az elvtársak fogják tudni alkalmazni. Általában falusi iskoláinknak vannak tartalék területei. Ezeket a kis tartalék területeken mi berendeztünk termelőszövetkezetet, pedagógus vezetésével. Meg kell mondani, hogy rendes tagfelvétel van, rendes taggyűlés van, felveszik a gyerekeket, munkaegységre dolgoznak, van állattenyésztés, növénytermelés, nem téhénnel dolgoznak, hanem házinyulakkal, de év végén szabályos részesedés van. (Derűtség.) És a gyerekek nagyon szívesen vesznek részt ebben. Ez szerintem helyes és jó olyan szempontból, hogy mi gondolunk arra, hogy a falusi fiatalsággal ma, már most, gyerekkorában megszerrettessük a szövetkezetet.

KISS KÁROLY elvtárs közbeszólása: Van benne fantázia, a gyerekeknek a munka és a játék kombinálása okos dolog.

BENKEI elvtárs: Én javasolnám, hogy amennyiben az elvtársak jónak látják, a maguk területükön [sic!] próbáljanak hozzájárulni.

Ami a súlypontosítás kérdését illeti. Én úgy gondolom, ha mi kimondjuk a községek súlypontosítását a határozati javaslatban, akkor nekünk hozzá kell tenni azt is, hogy ugyanezt meg kell csinálni az alapszervezeteinknél is. Súlypontosítani ott, ahol gyengébb az alapszervezet, nagyobb erőt összpontosítani, ahol erősebb az alapszervezet, azt sem kell elhanyagolni, de megfelelő módon foglalkozni velük. Azt is hozzátenném, hogy a határozati javaslat leszögezi a községek súlypontosítását, amivel egyet lehet érteni egyoldalúan, de nem teszi hozzá, hogy ugyanakkor nem szabad elhanyagolni a többi területet sem. Megmondom, miért. Elvtársak, ha mi egy megyében, vagy egy járásban ki fogunk venni községeket, és csak ott fogjuk a tsz-mozgalom kérdését erősebben vinni, annak a községnek a dolgozó parasztsága, ismerve parasztságunkat, itten beszélgetünk velük a tsz-mozgalomról, az ötödik községben a sógora másnap már tudja, hogy voltak a Pistánál, és beszéltek vele. Szemben fognak állni, azt fogják mondani, hogy a ti községekben szorgalmazzák, ná-

lunk ilyen nincs, nálunk lassan lehet menni. Véleményem szerint vinni kell minden területen, s emellett meg kell nézni bizonyos községeket, ahol tényleg erőteljesebben lehet előrehaladni, mert így nem fogjuk szembe találni magunkat, és magát az alapszervezetet sem fogják szembeállítani, és nem lesz az, ami tavaly márciusban volt Szabolcs megyében, amikor nagyaktívát tartottunk a tsz-elnökökkel és a párttitkárral, akkor azt mondták a községekben, hogy ez csak megyei kezdeményezés, a központ még nem beszél róla, a minisztérium még nem nyilatkozott, hogy kell-e csinálni, vagy nem. Úgy gondolom, hogy nekünk céltudatosan kell előrehaladnunk. Gondolom, hogy megoldható a probléma, nem egy ördögös kérdés, hisz pártunk az elmúlt másfél év alatt sokkal nehezebb problémát is megoldott. Igaz, türelmes munka kell, nem lehet kapkodás, de viszont – amit ma Kádár elvtárs nagyon kihangsúlyozott – következetes munka kell. Az, hogy nem lehet ingadozás, nem lehet hullámlás a munkában, mert akkor nem haladnánk előre.

Javasolnám azt is megvizsgálni a KB-nak, nézze meg országos szinten a társadalmi mozgást az országban, az osztódás kérdését. Úgy nézünk ki falun, hogy aki 1948-ban középparaszt volt, az ma is középparaszt? Nem így állunk. Azóta már 4 darabra osztódott a földje, lánya vagy fia férjhez ment vagy meg-nősült, ezek a fiatalok vonzódnak a szövetkezet felé. Érdeemes lenne egy képet alkotni országosan, mert ez mutatja az irányvonalat, hogy hogyan és milyen módon fogjunk hozzá. Ugyanakkor azt is felvetném, hogy a tanácsoknak is véleményem szerint nagyobb szerepet kell adni a határozati javaslatban. Én nem tudok azzal egyetérteni, hogy a mi tanácsainkat a Nótanács után tegyük, mert államhatalmi szervünk, és úgy gondolom, hogy a mi tanácsaink azért nem végeznek túl rossz munkát. Vannak, igaz, egyes községek, ahol problémák vannak a tanácsban, de általában megoldják a problémát, és foglalkoznak a szövetkezeti mozgalom kérdésével. Sőt, vannak olyan községi tanácsülések, ahol tárgyalják a szövetkezeti mozgalom kérdését, és 300 egyéni paraszt mellett van 5–10 tsz-tag összesen. De azért végighallgatják, sőt hozzá is szólnak, hogy ez sem jó, az sem jó (derűtség). Sok ilyen gyűlés eltart du. 3 óráig, foglalkoznak vele. Nem szaladnak ma el a parasztok a kukorica közé, ha meglátják a pantallós nadrágot, hogy jönnek megint, és üzni akarnak bennünket. Nincs ez a hangulat. Megváltozott a faluban ez a hangulat, úgyhogy nekünk ezt a jó politikai hangulatot ki kell használni, és dolgozni kell. Én hozzátenném, ami az elvtársakat illeti odalent, mi 170 társadalmi aktívával dolgozunk megyei szinten, ami kb. a megyében 70%-át átfogja a községeknek, ahova minden hónapban egy-két hetet kimennek az elvtársak. De mégsem oldódik meg ez a probléma – amit felvetett Kiss Károly elvtárs is –, hogy a járási pártbizottságokra nekünk vigyáznunk kell, mert azok az elvtársak ki fognak borulni. Sokat, nagyon sokat mennek, sőt, megmondom, hogy én vasárnap nem is engedném, mert pihentetni kell az elvtársakat, mert úgy néz ki, egy-két elvtárs beteg lett, és nekünk ebből le kell vonnunk a következtetéseket. Vigyáznunk kell rájuk.

FEHÉR LAJOS elvtárs zárszava: Röviden szeretnék néhány problémára válaszolni. Azokkal a javaslatokkal, melyeket a határozati javaslat kibővítésére mondtak az elvtársak, egyetérttek, azokkal nem kívánok foglalkozni.

Néhány észrevételem van. Benkei elvtárs azt mondja, hogy általában nem

ért egyet azzal az értékeléssel, ami a határozati javaslatban, a brigádjelentésben és az én beszámolómban is van: általában gyengék az alapszervezeteink. Az igaz, hogy Szabolcsban jóval erősebbek az alapszervezetek, valamint a tanácsok munkája is erősebb. Éppen ez mutatkozik meg, ennek eredménye, hogy a tsz-mozgalomban a legjobbak. De nem mindenütt jellemzi ez a helyzetet. Azt hiszem, nincs ok arra, ez önámítás lenne, hogyha eltérnénk a brigádjelentés értékelésétől. Ennyit előljáróban.

A pártmunka kérdéseiből hármat érintenek. Czinege és Uszta elvtárs is felvetette, hogy nincs, aki levigye a párthatározatokat falura, pontosabban, mire leérnek, elvékonyodnak, lesorvadnak, ez a fő baj. Azt a részét nem érintem, hogy a falusi pártvezetőségeket hogy kell megerősíteni, mert erről volt szó az anyagban is. De azért egy másik részét, hogy a fölülről nyújtott segítséget hogyan lehetne az előadásos propaganda útján segíteni a pártszervezeteknek, az élő szavas propaganda útján, ez a fő dolog. Szerintem helyes az a módszer, amit Darabos elvtársék csinálnak, hogy nem tsz-szervezőket küldenek le a faluba, hanem olyan instruktorokat, akik magyarázzák a párt politikáját, tehát előadásos propagandával magyarázzák, kisgyűlésen, röpgyűlésen, egyéni beszélgetéseken stb. Helyes az a módszer is, amit Szolnokon kezdtek el a télen, és ezt javasolom is minden megyében általánosítani, hogy 15–20 főnyi stábot alapítottak fejlett [sic!] előadókból, és azokat rendszeresen kiküldik a faluba üléseket, szabad pártnapokat tartani. Ez is egy jó módszer. Az is egy jó mód, amit a hadsereg pártbizottsága kezdeményezett, hogy 3–400 előadóképes tiszt elvtársat bocsátott a megyei PB rendelkezésére az előadásos propaganda eredményessé tétele érdekében. Most már itt van az idő, hogy összeüljünk a PTO-val és a Hadsereg PB-vel, hogy mi a tapasztalat tél óta. Igaza van Czinege elvtársnak abban, hogy központi, pesti elvtársaknak is nagyobb számban kell kimenni vidékre az előadásos propaganda tervanyaga részletes átadására. Én csak üdvözlöm, hogy a május 9-i, Borsod megyében tartandó egyhetes tanácselnök-tanfolyamon két KB tag is vállal előadást. Ezt általánosítani kellene. Mi az agrárbizottsági tagokat küldjük, s azt hiszem, helyes lesz a budapesti mezőgazdasági kérdésekkel foglalkozó párttagokból egy csomó jó előadót kiküldeni vidékre. Ezt a PTO-val és az Agit. Prop. Osztállyal közösen meg kellene oldani, és nagyobb számban küldeni ki falugyűlések, szabad pártnapok tartására. Az előadásos propagandában igenis segítségre szorul a falu, és nekünk küldenünk kell megyei szintről, a fővárosból is egy csomó előadót falura a párt politikájának a magyarázására.

Ezzel függ össze egy másik kérdés, a kézikönyv-javaslat, a Kádár elvtárs sem látta, én egyetértek vele, és meg is fogjuk csinálni. Most nyomás alatt van a 3004. számú határozat, az ötös kormányrendelet szövege, és az a magyarázó szöveg, amit az FM-mel együtt a 3004-es határozatról írtunk. Azzal a céllal, hogy ezt kapja meg minden községi párttitkár, tanácselnök, tsz-elnök, termelőségvetkezeti- és szakcsoport-elnök. Hogy ne másod-, harmadkézből kapják meg ezt a fontos anyagot, amikor a lényeg már lesorványodik, mire hozzájuk kerül. Ugyanezt kell csinálnunk a párthatározatokkal kapcsolatban, és meg is fogjuk csinálni.

A pártbizottságokkal kapcsolatban. A járási pártbizottságok helyzete. Valóban meg kell erősíteni. A tavalyi augusztusi PB-határozatnak, amikor a tsz-kérdésekkel foglalkozik, van egy pontja, hogy a járási pártbizottságokat meg

kell erősíteni egy-két nagyobb járásban két-három, a mezőgazdasági kérdésekhez jól értő, politikailag fejlett elvtársakkal. Ez nagyjából nincs végrehajtva, elvtársak. Én úgy hallottam, hogy ezt belső átcsoportosításokkal nem tudják megoldani, ezt közelebbről kell megvizsgálni, a PTO-val és a Mezőgazdasági Osztállyal együtt, de végre kell hajtani a határozatot. Kevés a képzett káder, nem tudják a járási pártbizottságok az előttük álló nagy feladatokat végrehajtani. Márpedig ők vannak a harcmezőn, ők állják a harcot...

A tsz-kérdésről csak pár szót. A kis tsz-ek sorsa. Én egyetértek Kádár elvtársal, hogy a 10–15 tagú termelőszövetkezeteket engedélyezzük, hogy megalakuljanak, a probléma ennek egy másik része, amit meg kell, hogy beszéljünk. Azt hiszem, a megoldást legjobban a Fejér megyei aktíván fogalmazták meg két héttel ezelőtt, amikor arról volt szó, hogy nyugodtan alakítsanak 15–20 tagú termelőszövetkezeteket, ellenben beruházást, építkezést csak akkor kezdjenek, amikor bebizonyították, hogy annyi tagság összejött, hogy életképes a termelőszövetkezet (50–60). Azt hiszem, ez a helyes megoldás, nyugodtan szervezzünk kisebb tsz-eket, de az építkezést később kezdjék el. Azért a 15–20 tagú tsz-ben is vannak előnyök, ha más nem, kollektív értékesítésből származó felár. Ez is eredmény már, ha kicsi is.

A káderkérdésről még. Czinege elvtárs elmondta, és ezelőtt ...¹⁶ általában a földrendezéseket helyben kell megoldani. Ő felemlítette, hogy a brigádvezetők stb. mellé állítsunk be helyetteseket, és azokból kell majd kinevelni a vezetőket. Én ezt továbbvinném a következő formában: ma óriási probléma tsz-einkben az agronómusképzés. Azt javaslom a megyetitkár elvtársaknak, próbáljanak általánosítani, hogy az összes állami gazdaságokban a brigád-agronómusok posztjára lehetőleg agráregyetemet végzett, főiskolai képzettségű erőket állítsunk be, akik majd két-három év alatt megtanulják ott a szakmát, és gyakorlati szakemberek lesznek, és majd azután irányítsák át őket a termelőszövetkezetekbe. Ne a termelőszövetkezet fizesse meg a tandíjat a szakembernevelésnek, hanem az állami gazdaságban az ottani jó szakgárda nevelje ki őket. (Közbeszólás: Kádár e.: Ez nem lesz helyes!) Ez helyes. A másik nagy kádertartalékunk: országosan a gépállomási agronómusok, brigád-agronómusok 30%-a főiskolát végzett agronómus. A traktorbrigádokat most kihelyezzük a tsz-ek földjére, állandó jelleggel. Ott ez a brigád-agronómus megismerkedik a földdel, a tagsággal, a tagság megszereti, vezetési tapasztalatokat szerez, és bizonyos idő múlva, ha a tagság megkedveli, meg lehet tenni a tsz agronómusának, elnökének. Békés megyében már 5–6 ilyen tsz-elnök van, akit így léptettek elő. Ezekből lesznek a szakképzett jó vezetők. Ez a jó módja annak, hogy a káderkérdést főleg helyi eszközökkel megoldjuk. Csak el kell kezdeni.

A fokozatosságról röviden. Én egyetértek azzal, amit Nyers elvtárs elmondott, Tömpe elvtárs elmondott, egy mondat kivételével. Lehet, hogy rosszul hallottam, de Tömpe elvtárs valahogy úgy fogalmazta meg, hogy a fokozatosságot helyezzük szövetkezeti munkánk középpontjába. Lehet – mondom –, hogy rosszul hallottam, de ha így értette, és így hallottam, akkor az helytelen, akkor ütközik az agrártézisek egyik alapkérdésével, amely szerint a mezőgazdaság szocialista átalakítása fő útja a mezőgazdasági tsz, és ott, ahol a feltételei megvannak, ezeket a tsz-eket kell szerveznünk. Ezt egészítse ki, hogy a fokozatosságot a jövőben is sokkal komolyabban vegyük. Mondom, lehet,

hogy rosszul hallottam, de szükségesnek látom, hogy korrigáljuk, mert az alapkérdéseket érinti.

Egyetérték azzal, hogy a határozatban ez egy kicsit vastagabban szerepeljen, annál is inkább, mert meg kell oldanunk a kérdést. Az én ismereteim szerint a 900 szakcsoportból 370 olyan van, amelyekben oly sok a közös vagy, hogy már egész közel jár a magasabb típusú tsz-ek gazdálkodásához, és nem sok idő múlva megéri a feltétele, hogy átkerüljenek a tsz-be. Érdemes ezzel foglalkozni.

Valaki felvetette az olvasást, hogy a pártfunkcionáriusok nem tudnak eleget olvasni, nincs elég idejük. És felmerült az Ovecskin-könyv is. Én javasolnám a megyettkár elvtársaknak, hogy próbálják elterjeszteni ezt a könyvet, minden falusi funkcionáriusnak valóságos kézikönyve legyen. A pártmunka új stílusának kialakításában ez a könyv igen nagy segítséget ad nekünk.

Na most a türelemről. Darabos elvtárs beszélt erről, mi nem vagyunk türelmetlenek, és nem is kell türelmet kérni pártbizottságainknak a Központi Bizottságtól, nem is adunk tervszámokat pártszervezeteinknek, direkt azért, nehogy ebből erőszakoskodás és kapkodás legyen. De valahogy azt vettem ki Darabos elvtárs szavából, hogy a türelem címén egy kicsit félelmet szuggerálnak saját magukba a türelem túlhangsúlyozása mellett. Nincs szükség erre a félelemre, hanem bátran neki kell fogni mindenütt a munkának, és meg kell fogni a dolog végét. Igaz, hogy Somogyban valahogy nehezebb a helyzet, mert ott a szubjektív feltételek ismert okok miatt nehezebbek. Ezért fogjunk bátran a dologhoz, és kezdjük meg a munkát. Két irányban: ahol már megy a kocs, ott arra ügyeljünk, hogy a nyárra ne nagyon essék vissza a mozgás. Tehát ez a mostani svung ősszel is folytatódjon. Ahol pedig még nincs meg a mozgás, ott, elvtársak, igyekezzünk harcba vinni mindenkit, akinek csak köze van a szövetkezés ügyéhez. Az őszig tartó időben erre menjen a fő tűz. Mindenki induljon meg, és adja bele a maga energiáját abba, hogy falun kialakítsuk a légkört, a közvéleményt a szövetkezés ügye mellett. Erre óriási energiák kellenek az első időkben, de ha megvan a légkör, a dolgok logikája folytán viszi előre az egész mezőnyt.

Végezetül, hogy mi legyen a határozati javaslat sorsa. Azt javasolom, hogy a határozat az előzetes tervek szerint nem kerül pártsajtóban megjelenésre, sem a Társadalmi Szemlében, hanem külön le lesz adva, a falusi pártszervezetekig bezárólag kapják meg községi, tsz stb. pártszervezetek, kapja meg mindenki.

A brigádjelentéssel kapcsolatban az eddigi álláspontunk az volt, hogy a megyei bizottságok kapják meg, meg is kapták. A vitában elhangzott olyan javaslat, hogy kapják meg a járási pb-k is. Én azt hiszem, hogy a PB-nek ezt érdemes megfontolni, én a magam részéről hajlanék afelé, mert az elemzésből, a munkamódszeréből sok mindent elsajátítanak a járási pártbizottságok.

KÁDÁR elvtárs: El lehetne ezt itt mindjárt dönteni.

FEHÉR e.: Én javasolnám, hogy járásokig bezárólag kapják meg a brigádjelentést.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az első napirendünk végére értünk. A Központi Bizottság, azt hiszem az előadás, vita, zárszó alapján az előterjesztett határozati javaslatot magáévá tudja tenni. Egyetértünk ezzel, elvtársak? (Helyeslés.) Még egy kis csiszolás szükséges. Megbízza a Központi Bizottság a Politikai Bizottságot és a Titkárságot, hogy a vita alapján elhangzott módosításokkal átdolgozva véglegesítsük. (Helyeslés.)

Áttérünk napirendünk második pontjára. Azt hiszem, ki van osztva a KB tagjainak. A Politikai Bizottság javasolja, hogy dr. Domokos József elvtársat, a Legfelsőbb Bíróság elnökét ezen munkaköre alól magas korára és egészségi állapotára való tekintettel mentjük fel, és helyébe dr. Jáhner-Bakos Mihály ig. min. h. elvtársat tegyük meg a Legfelsőbb Bíróság elnökévé. A KB egyetért az előterjesztéssel? (Helyeslés.) Akkor határozatilag kimondom.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Beszéltek vele?

KISS KÁROLY elvtárs: Beszéltek vele.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Nagy nehezen egyetért ő is velünk.

Közbeszólás: Ki lesz a helyettese?

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Egy másik ember!

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Ezzel napirendünk második pontjával is végeztünk. Erőt, egészséget, jó munkát kívánok a Központi Bizottság [sic!] és a megyetikár elvtársaknak, valamint minden jelenlévőnek. Az ülést bezárom.

JEGYZETEK

1 Ezen az ülésen készítettek először az MSZMP KB állásfoglalásait is rögzítő ún. *határozati jegyzőkönyvet*, amit utólag (az irattározás során) az ülés anyaga előtt helyeztek el. – Jelen jegyzőkönyvezési eljárás egyedi, mivel a KB következő – 1958. június 6-i – ülésétől kezdve a speciális jegyzőkönyv-típust a szabályszerűen felvett jegyzőkönyv követi.

2 L. „Az MSZMP agrárpolitikai tézisei”. *Népszabadság*, 1957. július 25.

3 L. a 12. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját.

4 A termelőszövetkezetek állami támogatásáról szóló rendeletek 1958-tól a 3004-es számot viselték.

5 A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

6 A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

7 A 6/1958. (I.15.) kormányrendelet intézkedett a mezőgazdasági tsz-ek, valamint az egyszerűbb formájú szövetkezetek működésének elveiről (*TRHGY* 1958. 168. p.)

8 A jegyzőkönyv a felszólalásokat nem eredeti sorrendjükben rögzítette: K. Nagy Sándor nem vitázhatott Uszta Gyulával, ha az csak utána szólalt fel. A felszólalások helyes sorrendje a jegyzőkönyv első oldalán található.

9 Helyesen: Visznek, önálló tanácsú község (Heves megye, gyöngyösi járás).

10 3. típusú mezőgazdasági nagyüzemek.

11 Korábban már említettük, hogy Dobi 1959-ben lépett be az MSZMP-be. Ezen az ülésen mint az Elnöki Tanács elnöke vett részt.

12 Ovecskin, Valentyin Vlagyimirovics (1904–1968) szovjet-orosz író; Ovecskintől 1956-ban a Vidéki hétköznapi és a Szélkakasok c. elbeszéléskötetek jelentek meg, 1958-ban Tavaszi szél c. regénye.

- 13 A szovjet párt- és kormányküldöttség – N. Sz. Hruscsov vezetésével –1958. április 2–10-e között tartózkodott Magyarországon.
- 14 Szőke Mátyas (1915–) 1953-tól 1960-ig földművelésügyi miniszterhelyettes, azt követően a MÉM Kiállítási Irodájának igazgatója.
- 15 Porcsalma önálló tanácsú község (Szabolcs-Szatmár megye, csengeri járás).
- 16 A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

FÜGGELÉKEK

1. sz. függelék

Az 1958. április 25-én tartandó központi bizottsági ülésre meghívottak

Aczél György	Sági György
Apró Antal	Sándor József
Biszku Béla	Sándor Kálmán
Bakó Ágnes	Schercer Lajosné
Benke Valéria	Somogyi Miklós
Borka Attila	Szirmai István
Brutyó János	Szurdi István
Cservenka Ferencné	Tömpe István
Dabronaki Gyula	Török István
Dögei Imre	Uszta Gyula
Fehér Lajos	Antos István [pt.]
Fogarasi Béla	Borbély Sándor [pt.]
Fock Jenő	Darabos Iván [pt.]
Földes László	Horváth Ede [pt.]
Friss István	Kaszapovics András [pt.]
Gáspár Sándor	Klujber László [pt.]
Harmati Sándor	Martics Pál [pt.]
Ilku Pál	Valkó Márton [pt.]
Kádár János	Varró György [pt.]
Kállai Gyula	Dobi István [ET eln.]
Kiss Árpád	Tisza József [Tsz Tan. titk.]
Kiss Dezső	Laki István [Baranya m. et.]
Kiss Károly	Molnár Frigyes [Bács m. et.]
Komócsin Zoltán	Klaukó Mátyás [Békés m. et.]
Kossa István	Cseterki Lajos [Fejér m. et.]
Kreszán Lajos	Lombos Ferenc [Győr m. et.]
Losonczy Pál	Gódor Ferenc [Hajdú m. et.]
Major Tamás	Putnoki László [Heves m. et.]
Marosán György	Molnár László [Komárom m. et.]
Münnich Ferenc	Jakab Sándor [Nógrád m. et.]
K. Nagy Sándor	Horváth András [Pest m. et.]
Nemes Dezső	Szirmai Jenő [Somogy m. et.]
Németh Károly	Benkei András [Szabolcs m. et.]
Nezvál Ferenc	Czinege Lajos [Szolnok m. et.]
Nógrádi Sándor	Rapai Gyula [Tolna m. et.]
Novobátsky Károly	Tóth Dezső [Vas m. et.]
Nyers Rezső	Pap János [Veszprém m. et.]
Orbán László	Asztalos Géza [KEB titk.]
Pothornyik József	Kálmán Endre [PTI ig.]
Prieszol József	Kaszás Ferenc [KB Adm. O. v.]
Révai József	Laczkó Pálné [KB PGO v.]
Révész Géza	Szilágyi Dezső [KB Külügyi O. v.]
Rónai Sándor	

2. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA
Mezőgazdasági Osztálya
Párt- és Tömegszervezetek Osztálya

SZIGORÚAN BIZALMAS!

Jelentés a Politikai Bizottság számára a falusi helyzetről

November, december folyamán pártmunkásokból, mezőgazdasági szakemberekből, újságírókból álló brigádok (57 fő) vizsgálták meg 6 megyében (Bács, Békés, Borsod, Heves, Somogy és Szolnok megyékben) a falusi politikai, gazdasági helyzetet, a falusi pártmunkát, és a mezőgazdaság egyes kérdéseit. A brigádok 57 község s ezen belül 59 termelőszövetkezet, 21 gépállomás és 17 állami gazdaság helyzetét vizsgálták meg alaposabban. Munkájuk során meghallgatták a megyei és járási pártbizottságok beszámolóit, s beszélgettek a községekben pártmunkásokkal, párttag és pártonkívüli, szövetkezeti és egyéni dolgozó paraszttal, gazdasági, állami és tömegszervezetekben dolgozókkal, összesen kb. 1850 fővel. Tapasztalataikat mindenhol megvitaták a községi, járási és megyei pártszervekkel. A pártszervek beszámolóit, az elhangzott viták, a brigádok jelentései és a Központi Bizottság apparátusának tapasztalatai alapján a falu mai politikai, gazdasági helyzetének legfontosabb vonásai a következők:

I.

A falu általános politikai és gazdasági helyzete

Az ország lakosságának 59,7 százaléka községekben és falvakban él. Ezért a párt politikájának kialakításánál, s a gyakorlati munkában – különösen most, a mezőgazdaság szocialista átalakításának idején – rendkívül fontos pontosan ismerni a falusi lakosság helyzetét, hangulatát, véleményét. Jelenleg e téren a főbb tapasztalatok a következők:

1. Az ország összlakosságán belül a falusi lakosság aránya az ellenforradalom előttihez képest lényegesen nem változott. Gazdasági és politikai helyzetükben viszont a párt és a kormány politikája következtében több lényeges változás történt. Országos átlagban a parasztság reáljövedelme 8–10 százalékkal, a munkások, alkalmazottak reáljövedelme pedig 12–12 százalékkal emelkedett 1956-hoz képest. A kötelező állami beszolgáltatás eltörlése, az új felvásárlási rendszer kialakítása, az erőszakos tsz-szervezés megszüntetése, a földkérdés rendezése, a mezőgazdaság szocialista szektorának megvédése és sok más hasonló lépés a párt és a kormány politikája iránt bizalmat keltett a falusi lakosság körében. „A parasztság életkedve, termelési biztonsága és munkaszeretete egy csapásra visszatért”, mondta egy déványai dolgozó paraszt, s ez elég hűen fejezi ki a lakosság hangulatában végbement változást. A megnövekedett bizalmat mutatják olyan jelek, mint a termelési kedv fokozódása, a földek sokkal gondosabb megművelése, az a tény, hogy a falusi lakosság érdeklődése a párt politikája iránt megnőtt, többet vásárolnak személyes szükségletre, de gazdaságaik fejlesztésére is, mint azelőtt stb.

E kedvező jelenségek mellett azonban vannak kedvezőtlenek is. Így pl. az, hogy a párt és a kormány politikája iránti bizalom még nem teljes. A falusi lakosság körében tapasztalható kételkedés, hogy: „így marad-e ez a helyzet?” Tartanak attól, hogy: „ez csak átmeneti és előbb-utóbb vissza fog térni a régi erőszakos, hibás politika”. Elég általános az a felfogás is – az egyénileg gazdálkodó kis- és középparasztok körében –, amely szerint „a jelenlegi helyzet jó, maradjon így, ahogy most van”. Ezt a régi hibás módszerek visszatérésének megakadályozása mellett általában az egyéni, kisárutermelő paraszti gazdaságok konzerválására értik. A „begyűjtési teher” megszűntével a paraszti jövedelmek alakulása egyenlőtlenebb lett. Egyes helyeken a jobb termés, a megnövekedett jövedelem ellenére sem fizetik pontosan

adóhátralékaikat. Ez és még több más jelenség arra mutat, hogy az állampolgári fegyelem megszilárdítása terén problémák vannak. Bizonyos paraszti kupecréteg van kialakulóban, amely több helyen nem a termelés fokozásával, hanem spekulációval növeli jövedelmét. Ilyen és hasonló kedvezőtlen jelenségek szintén megtalálhatók ma a falusi életben.

Alapvetően azonban a falusi helyzetet ma a párt politikája szempontjából kedvezőnek lehet mondani. Olyan gazdasági és politikai helyzet alakult ki, amelynek alapján a párt marxista-leninista politikával, a múlt évek tapasztalatait, s jelenlegi helyzetünket figyelembe véve, erősítheti a munkás-paraszt szövetséget, fejlesztheti a mezőgazdasági termelést és a dolgozó parasztság minden rétegéhez közelebb jutva, sikeresen oldhatja meg a mezőgazdaság szocialista átépítésének nagy feladatát.

2. A falusi lakosság különböző rétegeinek gazdasági és politikai helyzetére a következő főbb vonások a jellemzők:

a) A termelőszövetkezeti parasztság a legtöbb falun [sic!] – ahol megfelelően gazdálkodnak – ma már komoly politikai tényező, annak ellenére, hogy az ellenforradalom következtében számuk jelentősen csökkent. Politikai súlyuk különösen azokon a helyeken emelkedett nagymértékben, ahol bátran kiálltak szövetkezeteik mellett és szembeszálltak az ellenforradalmárokkal. Az ellenforradalom leverése után amilyen ütemben előrenyomultunk falun és az ellenforradalom erői visszaszorultak, olyan ütemben öntudatosodott a szövetkezeti parasztság. Ezt elősegítette a párt és kormány vezetőinek több nyilatkozata, amelyben kijelentették, hogy „a falun is a szocializmus felépítése a végcél”, „szilárdan megvédjük a falu szocialista bázisát” stb. Ennek ellenére nem lehet azt mondani, hogy a dolgozó parasztság többsége a termelőszövetkezeti parasztokat tekinti példaképének. Ennek több oka van. Így pl. az, hogy bár lényegesen emelkedett a szövetkezetek gazdálkodási színvonala, javultak eredményeik, nőtt a szövetkezeti parasztok jövedelme, a munkaegység értéke az 1956. évi 33 forintról 38 forintra, a legtöbb szövetkezet mégsem gazdálkodik olyan jól és nem ér el akkora jövedelmet, mint a középparasztok többsége, a gyengébb termelőszövetkezetek pedig nem, vagy alig haladják túl a kisparaszti átlagot. (Az átlagos termelőszövetkezetek azonban ma már túlhaladják a kisparaszti gazdaságok átlagát, a jó termelőszövetkezetek – minden megyében van már 40–50–60 ilyen – elérték és túlhaladták az ún. „kis-, középparaszti gazdaságok” átlagos jövedelmét.) A termelőszövetkezetek nagy többségében a tagok jelenleg erősebben ragaszkodnak a szövetkezethez, mint a korábbi években, jobban bíznak benne, és ezáltal fegyelmezettebben is dolgoznak. Mégis több helyen a háztáji gazdaságot jobban magukénak érzik, mint a közös gazdaságot. Különösen azokban a termelőszövetkezetekben vannak problémák, ahol nincs megoldva a vezetés, továbbá ahol a szövetkezeti tagok között sok a lumpenelem. Ezek züllesztik a szövetkezetet, egyenetlenséget szítanak, prédálják a közös vagyont stb. Mindez rendkívül rossz hatással van a szövetkezetek rendes, becsületes tagságára, de a kívülállókra is. Az ilyen lumpenelemek több szövetkezetben hangadók és sokszor a szövetkezet vezetősége nem bír velük – van, ahol maga a vezetőség is közülük kerül ki –, és többször még a járási szerveket is félrevezetik. Súlyos problémát jelent termelőszövetkezeti parasztságunk döntő többségénél a szektás elzárkózás a kívülállóktól. A belépni szándékozók sok helyen még mindig nem veszik fel, nem járnak utána, hogy új tagokat vonjanak be a szövetkezetbe, az esetek többségében mesterségesen elszigetelik magukat a falu egyénileg gazdálkozó parasztságától. Sok helyen különösen a kilépettektől zárkóznak el. Az ilyen és hasonló jelenségek ellen párt- és állami szerveink a legtöbb helyen nem lépnek fel megfelelően. Ezzel akadályozzák a szövetkezeti parasztság öntudatának hathatós növekedését.

b) Az állami gazdaságokban, gépállomásokon, erdőgazdaságokban és egyéb vállalatoknál dolgozó mezőgazdasági munkások s a néhány kh földdel rendelkező, s emellett különböző helyeken bérmunkát is vállaló félproletárok a paraszti lakosság legnagyobb számú rétegét képezik. Ennek a rétegnek – helyzeténél fogva – a falusi lakosság kedvező hangulatára döntő befolyással kellene bírni. Bár az ellenforradalom előttihez képest a gazdasági helyzetük javult, mégis az összes paraszti rétegek közül – kivéve azokat, akiknek családjában több munkabíró családtag van (s ezek száma nem kevés) – alacsony életszínvonalon élnek. Különösen azok a családok vannak nehéz helyzetben, amelyek az ellenforradalom után kiléptek a szövetkezetekből, s nincs megfelelő gazdasági felszerelésük. Ezekre, de általában

a félproletárookra jellemző, hogy kis gazdaságaikban elavult módon, alacsony színvonalon gazdálkodnak, s nemegyszer sújtja őket az igazsors is. (Somogy megyében pl. 1 kh föld felosztásáért 140–200 forintot, vagy 3–5 napi gyalognapszámot fizetnek.) A mezőgazdasági munkások és félproletárok a konjunkturális lehetőségeket kevéssé tudják kihasználni, mint a kis- és középparasztok. Ezért irigykedve nézik azokat, s igyekeznek „feltörni” a kis- és középparaszti színvonalra.

Ennek oka, hogy igen gyenge, alacsony színvonalú a köztük végzett politikai munka. Bár az ellenforradalom idején többségük hamar és helyesen felismerte ennek veszélyét, párt-, állami és tömegszerveink nem foglalkoznak kellően e réteggel annak érdekében, hogy öntudatra neveljék őket, s megmutassák szerepüket a falu életében, perspektívájukat a szocialista mezőgazdaságban. Ezért a mezőgazdasági munkások és félproletárok hatalmas rétege a falusi lakosság hangulatára nem gyakorol olyan kedvező befolyást, amilyent kellene. Az agrártéziseknek a mezőgazdasági munkásokkal – félproletárokkal kapcsolatos irányelvei a legtöbb helyen nem érvényesülnek.

c) A paraszti lakosság legjelentősebb rétege a kis- és középparasztság. A mezőgazdaság szocialista átalakításáért – s ezáltal hazánkban a szocializmus felépítéséért – vívott harc végső soron akkor dől el, amikor ezt a réteget meg tudjuk nyerni a szocializmus ügyének. Jelenlegi magatartásuk azt mutatja, hogy a népi demokratikus rendszernek hívei – hiszen jobban élnek, mint a kapitalizmusban –, de erős tulajdonosi beállítottságuk következtében nem hívei még a mezőgazdaság szocialista átalakításának. A jelenlegi viszonyokat szeretnék stabilizálni. Azt, hogy a népi demokratikus rendszerrel elégedettek, bizonyítja az ellenforradalom alatti viselkedésük, amikor az ellenforradalmároknak döntő többségüket nem sikerült a rendszerrel szembefordítani. Különösen a földreform során földhözjuttatottak ismerték fel, hogy őket személy szerint is nagy veszély fenyegette. Ezt bizonyítja pl. az egyik tompai földhözjuttatott középparaszt kijelentése: „ha az ellenforradalom előtt nem is láttuk világosan – mondotta –, hogy a mi juttatott földünk csak a népi demokrácia megmaradásával maradhat a miénk, az ellenforradalom idején megértették ezt velünk Mindszenty és helyi szöszölői”. Hasonlóképpen a népi demokráciához való ragaszkodásukat fejezi ki egy 10 kh-as csudaballai középparaszt kijelentése: „10 évre megszavazom a párt és a kormány politikáját, csak minden maradjon úgy, ahogy van”. Ez a kis- és középparasztok döntő többségének a véleménye. Elégedettségük érthető, hiszen a párt és a kormány intézkedései az ellenforradalom leverése óta lényegében ennek a rétegnek nyújtottak a legtöbbet. Ma a kis- és középparasztok közül azok, akik az átlagosnál belterjesebben gazdálkodnak, jelentős jövedelemre tesznek szert. Ezt a jövedelmet gazdaságaik belterjesebb tételével vagy egyéb úton igyekeznek növelni. Erre meg is van a lehetőség, mert az e gazdaságokban rejlő lehetőségeket még korántsem merítették ki. A parasztság e nagyon fontos rétegének állásfoglalását tehát alapvetően az jellemzi, hogy a párt és kormány intézkedéseivel – amelyek könnyebbé tették a helyzetüket – messzemenően egyetért. Egyetért azonban a legalapvetőbb célkitűzésekkel is (azzal, hogy nem engedjük visszatérni a kapitalizmust, hogy békét akarunk, hogy a mezőgazdaságot belterjesebbé akarjuk tenni stb.) kivéve a mezőgazdaság szocialista átalakítását. Ez utóbbival azért nem értenek még egyet, mert nincsenek meggyőződve arról, hogy a szocialista mezőgazdaság több termést és jobb életet biztosít számukra a jelenleginél. (A rosszul dolgozó szövetkezetek példája e kételkedésüket alá is támasztja.) Nem értenek még egyet azért sem, mert a meglévő kis gazdaságukhoz szubjektív okoknál fogva erősen ragaszkodnak. (Kedvesebb nekik azt mondani, hogy „ez az enyém”, mint azt, hogy: „ez a miénk”. Emellett a kisgazdaság a megszokott, a régi, amit nehezen cserélnék fel az újjal.) Nem értenek egyet még azért sem, mert az agrárpolitikájában az elmúlt évek során többször bekövetkezett „fordulat” miatt a mezőgazdaság szocialista átalakulásának hitelle csökkent a szemükben. Végül, mert a falvak döntő többségében ma még nem folyik aktív, céltudatos, meggyőző politikai munka e rétegek megnyeréséért, sőt több helyen bizalmatlanul kezelik őket. Különösen a rehabilitált középparasztokat kezelik bizalmatlanul. Ezért mondják helyenként: „A párt és a kormány politikájával egyetértünk, csak azzal nem, ahogy itt a faluban politizálnak.” Ez az utóbbi az oka annak is, hogy az ország több helyén a kis- és középparasztok között hamis illúziók élnek a nyugati kapitalista mezőgazdaságról, különösen a dán szövetkezetekről. Ezt az ellenség (így a reakciós nyugati rádiók) céltudatosan táplálja. Jórészt ezzel függ össze az is, hogy erősen tartja magát a „kisparaszti gazdaságok stabilitásáról” szóló hamis nézet.

Összefoglalva: az egyénileg gazdálkodó kis- és középparasztok többsége híve a népi de-

mokratikus rendszernek. Az ellenforradalom tapasztalatai igazolták: a dolgozó parasztság nálunk nem a burzsoázia, hanem a szocialista forradalom tartaléka. A pártnak és kormánynak az ellenforradalom leverése óta tett intézkedései többségével a dolgozó parasztszok egyetértenek. Nem értenek még egyet azokkal, amelyek a mezőgazdaság szocialista átalakulását hivatottak elősegíteni és amelyek közvetlen egyéni boldogulásukat nem az ő elképzelésük szerint szolgálták. (Pl. a múlt évek tagosításai során elvett földek egy részét nem tudtuk visszaadni.) A szocialista átalakítás számára azonban megnyerhető, ha az e téren fennálló objektív és szubjektív akadályokat leküzdjük.

d) A falusi értelmiség nagy segítséget tudna nyújtani a helyi párt- és tanácsszerveknek a falu általános társadalmi és egyéb problémáinak megoldásában (kulturális munka, szövetkezetek fejlesztése stb.), mert hivatásuknál fogva (tanítók, orvosok, agronómusok stb.), s mert a munkájukat jól végző falusi értelmiségiekre „felnéznek” az egyszerű emberek, nagy hatással vannak a falusi lakosságra. Azonban – kevés kivételtől eltekintve – nincsenek megfelelően aktivizálva. Amit a falusi lakosság kultúráliszínvonalának emelése, a politikai helyzet alakítása érdekében tesznek, az – a munkakörükkel feltétlenül összefüggő feladatokon túl – jelentős részben öntevékenységükből adódik és aszerint, hogy az illetők milyen beállítottságúak, elősegítik vagy akadályozzák a fejlődést. Annak oka, hogy a falu értelmiségi dolgozói nincsenek megfelelően aktivizálva, mindenekelőtt az, hogy párt és egyéb részről nagyfokú bizalmatlanság övezi őket. Helyi szerveink, funkcionáriusaink a legtöbb helyen keveset beszélnek velük, nem nagyon törődnek problémáikkal. Általában csak 1–2 pedagógusra támaszkodnak egy-egy községben, s nem az értelmiség nagyobb részére. Elégé elterjedt az a helytelen nézet, hogy a pártönkívvli értelmiségiek többsége ellenforradalmár. A falusi társadalmi életbe való aktív bekapcsolódásukat nehezíti az is, hogy a legnagyobb számú falusi értelmiség (a pedagógusok) anyagi helyzete még mindig kedvezőtlen és sokszor a jobb munkához szükséges feltételek sincsenek biztosítva (nincs helyben lakása stb.). Szerépe van ebben annak is, hogy az elmúlt években elkövetett hibák bizonytalanná tették őket. Sok helyen nem tekintik őket egyenrangú s teljes jogú embereknek, ferde szemmel néznek rájuk, értelmiségi voltak miatt. A jelentős részüknél meglevő nacionalista, klerikális és egyéb burzsoá eszméket nem tudtuk szocialista felfogással helyettesíteni. Az ellenforradalmi események a falusi értelmiségiek egy részében bizonyos cinikusságot keltek. Ilyen és hasonló okok miatt a becsületes, népi demokráciához hű falusi értelmiségiek sem töltenek be olyan szerepet ma a falusi helyzet kedvező alakításában, mint amilyen kívánatos lenne.

e) A falusi lakosság nem nagyszámú, de igen figyelemreméltó rétege a kisiparosság. Jelentőségüket az bizonyítja leginkább, hogy a falu egész lakosságával kapcsolatban állnak. Személyes politikai állásfoglalásuk tehát kihat a falusi lakosság egészére. A múlt évek során nem fordítottunk kellő figyelmet erre a rétegre. Annak ellenére, hogy 1957-ben a kormány számos, részükre előnyös intézkedést tett, egy részük perspektívátlan, gazdasági helyzetük rendezetlen, anyagellátásuk többnyire nincs megoldva, s nehéz körülmények között tartja fenn magát. Kis községekben a kisipari szövetkezetek alakítására sincs lehetőség. (Nincs meg a szükséges 10 kisiparos.) Persze vannak közöttük szép számmal olyanok is, akik iparengedélyüket spekulációs célokra használják fel. A kisiparosság ennek ellenére jelentős rétege a falunak, s mivel foglalkozásánál fogva szinte az egész falusi lakossággal állandóan érintkeznek, e réteg megnyerése a párt oldalára, rendkívül nagy jelentőséggel bír. A falusi lakosság különböző rétegeinek bonyolult, sokrétű problémái, gazdasági és politikai helyzetük, alapvetően megszabják a párt- és az állami szervek működésének, politikájának felteleteit. Ugyanakkor a párt- és állami szervek működése, a párt politikája döntő hatással van a falusi lakosság különböző rétegeinek gazdasági helyzetére, politikai állásfoglalására, hangulatára. E két körülmény kölcsönhatásával a jövőben fokozottan számolni kell.

3. Az ellenforradalom során bebizonyosodott, hogy a falun az osztályellenség köre szélesebb a kulákságnál. A mai falusi helyzet vizsgálata azt mutatja, hogy a kulákság klasszikus formában (nagy földterület, idegen munkaerő alkalmazása, a jövedelem túlnyomó részének kizsákmányolásból való szerzése stb.) csak elenyészően kis számban található. E kizsákmányuló kulákgazdaság gazdasági tevékenysége az ellenforradalom óta felélénkült. Gazdaságait igyekeznek rendbe hozni, s helyenként (pl. Bács megyében) rátérnek a cselédtartásra is. A kulákok többsége ma kisparasztként, középparasztként, mezőgazdasági vagy ipari munkásként, lényegében tehát „egyszerű dolgozó emberként” tűnik fel. Ártalmas tevékenységükkel azonban hatnak a falu dolgozó népére, befolyásolják azok hangulatát, politikai

állásfoglalását. Mivel az egyszerű dolgozó ember álarcában jelentkeznek, sokkal nehezebb ma harcolni ellenük, mint évekkel ezelőtt. Lényegében ugyanez a helyzet a falusi osztályellenség egyéb rétegeinél is. A volt főszolgabíró, csendőrök, horthysta tisztok, nyilasok, úri birtokosok, a letűnt burzsoá és földesúri osztály ittlevő, eddig meghúzódó képviselői, a különböző deklasztált lumpenelemek stb. szintén nem nyíltan, hanem a „dolgozó ember” álarca mögé bújva tevékenykednek. Viszonylag legnyíltabban a klerikális reakció dolgozik, amelynek tevékenysége az ellenforradalom óta megélenkült. Hozzájuk kell számítani a különféle vallásos szektákat, amelyek tevékenysége ugyancsak felélenkült.

Az osztályellenség tevékenységének falun több tekintetben kedvező talaja van. Ezek közül napjainkban a három legfontosabb:

- a) A kistulajdonosi beállítottság;
- b) az ellenforradalom által is felszínre hozott helytelen ideológiák;
- c) saját szerveink által elkövetett hibák területe.

A falusi osztályharc fő frontja jelenleg a mezőgazdaság szocialista átalakításának területe. E téren rémhírek terjesztésével, a szövetkezetek felé közeledő dolgozó parasztok lebeszélésével, a szövetkezetekben ténylegesen meglévő hibák felnagyításával, a szocialista szektoron belül a lopások, korrupciók és egyéb módszerek kiterjesztésével stb. dolgoznak. Fontos részét képezi ma a falusi osztályharcnak a párt agrárpolitikájának elvi kérdései körül folyó viták felszítása. Maga az a tény, hogy e téren sokszor a kommunisták sem beszélnek egy nyelven, végső soron az osztályellenség malmára hajítja a vizet. Úgyszintén az a körülmény is, hogy helytelen kommunista gőgből nagyon sok helyen nem törekszenek a megfelelő kapcsolatok kialakítására, a párt agrárpolitikájának megmagyarázására, s eltűrik, hogy helyettük, éppen az elzárkózás következtében az ellenség vigye a szót. Egészségtelen tünetnek kell tekintenünk, hogy a dolgozó parasztok között a helytelen nézetek egész sora él és ezeket nem sikerült még visszaszorítani. („Nálunk a mezőgazdaság szocialista átalakítása beláthatatlan idő alatt fog végbemenni.” „A szövetkezeti mozgalom spontaneitása.” „A kisparaszti gazdaság stabilitása.” „A belterjesség nem a nagy-, hanem a kisüzemben valósítható meg elsősorban.” stb.) Ezek a nézetek a kisárutermelés talaján keletkeztek és abból táplálkoznak. Ehhez a falusi osztályellenségtől, reakciós rádióállomásoktól biztatást is kapnak. Megtalálhatók azonban – főleg a funkcionáriusok, párt- és tanácsszervek körében – az ellenkező irányú hibás nézetek is. („Az egyéni paraszt csak akkor lép be a szövetkezetbe, ha kényszerítjük.” „Nem teszünk egy lépést sem a tsz-fejlesztés érdekében, mert a KEB elé kerülnünk érte.” „Az egyszerűbb szövetkezetek nem visznek előre bennünket.” stb.) Az ilyen irányú helytelen nézeteket sem küzdöttük még le. A mezőgazdasági kérdések mellett egyéb téren is jelentkezik az ideológiai fronton vívott osztályharc szükségessége. Így pl. erősen él a nacionalizmus, sovinizmus, sőt az irrendentizmus is. Hasonló a helyzet a klerikalizmussal is. Mindezek még párttagjainkra is kihatnak, s nem egy helyen pl. a párttagok, sőt funkcionáriusok hittanra járatják gyerekeiket, maguk egyházi rendezvényeken vesznek részt stb.

A fenti jelenségek az mutatják, hogy a falusi munkában ma az osztályellenség fokozott tevékenységével kell számolni.

II.

A falusi pártszervezetek helyzete és a falusi pártpolitikai munka

Az elmúlt évben a megyei, járási pártszervek és a falusi pártszervezetek jelentős eredményeket értek el. Kemény harcot folytattak az ellenforradalmi elemek ellen, sikeresen hajtották végre a párt újjászervezését, eredményesen harcoltak a termelőség-szövetkezetek megvédéséért, újjászervezéséért, s egyre többet foglalkoznak – különösen az agrártézisek megjelenése óta – a mezőgazdasági termeléssel.

1. Az 1957. december 8-i adatok szerint 3110 falusi pártszervezet működik, amelyekhez 110 276 párttag és tagjelölt tartozik (MDP-ben 1956. január 1-én 236 309). Ezek közül 65 160 fő a területi (községi, mezővárosi) pártszervezetekhez, 23 373 fő a termelőség-szövetkezeti pártszervezetekhez (MDP-ben 66 379), 6255 a gépállomási és 14 081 az állami gazdasági alapszervezetekhez tartozik. A községi területi pártszervezetek tagságának 12,8 százaléka 7 kh alatti (MDP-ben 18,1 százalék), 3,6 százaléka 7 kh feletti (MDP-ben 4 százalék) egyénileg dolgozó paraszt, 33,6 százalék alkalmazott és 5,8 százalék értelmiségi dolgozó van. A ter-

melőszövetkezeti tagság 14,2 százaléka, a gépállomási dolgozók 21 százaléka, az állami gazdasági dolgozóknak pedig 8,1 százaléka párttag.

A fenti számok azt mutatják, hogy a falusi pártszervezetek összetétele nem kielégítő, bár a falusi dolgozó lakosság minden rétege helyet kap, kevés a dolgozó paraszt és viszonylag magas az alkalmazotti párttagok aránya. Ez arra mutat, hogy egyes helyeken veszélyesen elszakadtak a dolgozó parasztság fő tömegét kitevő egyénileg gazdálkodó parasztságtól. (Dévaványán pl. csak 1, Böhönyén 4, Kunhegyesen 6 egyénileg gazdálkodó dolgozó paraszt van a pártszervezetben. Az ilyen falusi pártszervezetek száma azonban nem kevés.) Meg kell jegyezni, hogy az alkalmazotti párttagok jelentős része munkás- vagy parasztszármazású. Az alkalmazotti párttagok magas arányszáma többek között arra mutat, hogy többen pozíciófélétsébből lettek tagjai a pártnak. Kevésnek kell tartani az állami gazdasági dolgozók körében is a párttagok arányát, különösképpen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy e gazdaságokban mezőgazdasági munkások és félproletárok dolgoznak.

Az egyénileg gazdálkodó dolgozó paraszti párttagok alacsony arányszámának több oka van. Így például az, hogy 1951–52-től kezdve az MDP-ben is állandóan csökkent az egyéni parasztek aránya. Ezenkívül az is, hogy az ellenforradalmi terror több helyen megfélemlítette a volt párttagokat. Döntő oka azonban az, hogy a legjobban gazdálkodó, állampolgári kötelezettségeit pontosan teljesítő, a népi demokráciához hű kis- és középparasztek között pártszervezeteink nem végeznek céltudatos, nevelő, felvilágosító munkát azért, hogy közelebb hozzák, s az arra érdemeiket fel is vegyék a párt soraiba. Nem vonják be a leghaladottabbakat a párt körüli aktívába, holott ez nevelésüknek is a legcélravezetőbb módja. Végül távol tartja az egyénileg gazdálkodó parasztekot a párttól az is, hogy attól tartanak: ha belépnek a pártba, be kell lépniük a tsz-be is.

A falusi pártszervezetek az MDP legjobb, legaktívabb tagjaiból szerveződtek újjá. Legnagyobb részük régi, 1945–46-os párttag. A pártszervezetek ezen egészséges, szilárd magja azonban sok helyen eléggé távol áll a falu dolgozó tömegeitől és nehezen tud változtatni a régi helytelen, a meggyökeresedett szektás módszereken.

2. A pártszervezetek belső élete az elmúlt évekhez viszonyítva feltétlenül – bár a lehetőségekhez képest nem eléggé – javult. Az MSZMP Központi Bizottságának határozott, egyenes politikai vonalvezetése – szemben az MDP cikcakkos politikájával – kedvező hatással van a falusi pártszervezetek működésére is. A vezetőségi üléseket, taggyűléseket elég rendszeresen megtartják, és – különösen az átigazolások, tagfelvételek lebonyolításánál – nagyobb aktivitás, bátrabb, nyíltabb véleménynyilvánítás tapasztalható. A tagkönyvcserre sikeres lebonyolítása is újabb lendületet adott a párt belső életének, fegyelmének megszilárdulásához. A falusi pártszervezetek munkája szempontjából alapvető fontosságú három párthatározat (az országos pártértekezlet határozata, az agrártézisek, a Politikai Bizottság határozata a termelőszövetkezetek gazdasági, politikai, szervezeti megerősítéséről) megadta a falusi pártmunka kereteit. E határozatok egyes alapvető tételei (az országos pártértekezletnek az ellenforradalmat ellenforradalomra nyilvánító, az agrártéziseknek a begyűjtés eltörléséről, a belterjességről és a szövetkezeti mozgalom fejlesztésében az erőszakos módszereket elítélő, a Politikai Bizottság határozatának a termelőszövetkezetek ártermelésének fokozásáról szóló stb. tételei), közismertek a falusi dolgozók között és nagymértékben egyetértetnek velük. Ez a falusi pártszervezetek munkáját jelentősen megkönnyíti. Mindezek ellenére a falusi pártszervezeteink működésére több súlyos hiba, hiányosság jellemző:

a) Az említett három alapvető párthatározat sorsa élesen rávilágít a falusi pártszervezetek működésének egyik legalapvetőbb hibájára. A tapasztalatok úgy összegezhetők, hogy a megyei és járási pártbizottságok a legtöbb helyen komoly erőfeszítéseket tettek e határozatok levitelére, de az alapszervezetek tagságához és a falusi lakossághoz csak nagyon hosszú idő után és nagyon hiányosan jutottak le. A Politikai Bizottság a termelőszövetkezetekről szóló határozatát pl., amelyet augusztusban adtak ki, november végén még a legtöbb falusi pártszervezetben és termelőszövetkezetben nem ismertették. Az országos pártértekezlet határozatának és az agrártéziseknek is csak kis része jutott el a falusi lakosság többségéhez, s nem képezik e határozatok ma még a falusi pártmunka alapját. Sok helyen e határozatoknak csak azokat a részeit ismertették, amelyek népszerűek voltak, s amelyeknél kisebb-nagyobb ellenállásra számítottak, azokat elhallgatták. Erre az utóbbi sorsa jutott sok helyen az országos pártértekezlet határozatának az a pontja, amely szerint „a párttisztesség kivételével párttonkívviek is betölthetnek bármilyen közfunkciót”. Hasonlóan ez lett a sorsa egyes helyeken az agrártézisek III. fejezetének, amely a mezőgazdaság szocialista átépítésének irány-

elveit tartalmazza, vagy annak a pontnak, amely kimondja, hogy: „nem lehet cél jelenleg a kulákság gazdasági megsemmisítése”, s „fiaik, leányaik vagy egyéb közeli rokonaik más elbírálás alá esnek”. Ilyen és hasonló kérdésekben tehát az „agyonhallgatás” lett a határozatok egy-egy részének a sorsa. Más kérdésekről sok helyen csak beszéltek, de alaposan nem dolgozták fel, és nem alkalmazzák mindennapi munkájukban. Jellemző példa erre az, hogy az agrártéziseknek azt a részét, hogy a magyar mezőgazdaságot belterjes irányban akarjuk továbbfejleszteni, a legtöbb helyen helyeslőleg tudomásul vették. Azt azonban, hogy ebből az ő községükre, termelőszövetkezetükre stb. milyen konkrét feladatok hárulnak, általában nem dolgozták fel. Hasonlóképpen tudomásul vették azt is, hogy a párt az egyszerűbb szövetkezetek útján is elősegíti a mezőgazdaság szocialista átalakulását, de az esetek döntő többségében nem törődnek a már meglévő egyszerűbb szövetkezetekkel, s nem törekednek újak létrehozására sem kellő eréllyel. Ugyanígy általában egyetértés van a Politikai Bizottság határozatának azon pontjával, amely szerint növelni kell a termelőszövetkezetek árutermelését. Ennek ellenére a termelőszövetkezeti pártszervezetek többsége nem harcol elég következetesen ezek megvalósításáért. E példák tehát azt mutatják, hogy az említett alapvető párthatározatok nem váltak még a falusi pártmunka alapjává.

b) Falusi pártszervezeteink munkájának másik leggyengébb pontja a megváltozott viszonyok között szükséges új munkastílus kialakulatlansága. A párt újjászervezése során az alapszervezetek vezetőségei a legtöbb helyen átalakultak. Ennek sok tekintetben előnyei származtak, de hátrányai is vannak. Az új pártvezetőségek tagjai közül sokan értelmesebbek, a régi hibáktól mentesebbek. Ugyanakkor sok tapasztalt, becsületes elvtárs is kikerült a vezetőségekből, s az újak kevesebb tapasztalattal, nemegyszer alacsonyabb képzettséggel rendelkeznek. Az új pártvezetőségek ezen problémáján túl az is nehezíti a helyes munkastílus kialakulását, hogy az ellenforradalom előtt a pártmunka mechanikus és bürokratikus módszere alakult ki: az apparátus megszokta, hogy aratási, begyűjtési, tagosítási, békekölcsönjegyzési és egyéb „kampányokat” bonyolítson le, s a kiküldött határozatok legtöbbször kész „recepteket, sablont” adtak s nem kívántak meg különösebb önállóságot a kitzűzött feladatok megoldásában. E régebbi gyakorlattal szemben most kampányszerűség helyett folyamatos munkára és a receptek végrehajtása helyett nagyfokú önállóságra volna szükség. Falusi pártszervezeteink jelentős része erre ma még nem képes. Ezt mutatja pl. az, hogy az országos pártértekezlet határozatában, de az agrártézisekben is kihangsúlyozott rétegpolitikai munka nem megy. A falusi lakosság különböző rétegeivel differenciált módon falusi pártszervezeteink többsége nem tud foglalkozni. Nem tanulmányozzák a lakosság különböző rétegeinek gazdasági és politikai helyzetét, problémáit és nem folytatnak irányukban meghatározott „helyi politikát.” Jelentős részben ez az oka annak, hogy a falusi lakosság kedvező helyzetében, hangulatában rejlő lehetőségek a pártszervezetek részéről a legtöbb helyen nincsenek megfelelően kihasználva. Mutatja továbbá az új munkastílus kialakulatlanságát az is, hogy a pártszervezetek vezetőségi tagjai közül, de különösen a párttagok közül csak igen kevés végez konkrét pártmunkát. Ennek oka az, hogy a pártvezetőségek nem látják el őket ilyen pártmegbízásokkal, s akinek adnak ilyeneket, az sem a kifelé (a pártonkívüliek felé) végzett politikai munkára vonatkozik többnyire, hanem oktatási vagy egyéb feladatok elvégzésére, s a pártmegbízásokat nem ellenőrzik kellően. Jelentős részben ez az oka annak, hogy – bár a falusi pártszervezetek egy része kezdeményezőbb, mint régen – a falu kommunistáinak jelentős része passzív. Több falusi pártszervezetünknel akadályozza a haladást az is, hogy egyes kommunisták vagy egyes csoportok egyéni magatartásukkal súlyos károkat okoznak, aláássák a párt tekintélyét. Eléggé elterjedt pl. egyes megyékben (pl. Szolnok, Hajdú, Bács stb. megyékben) az a szokás, hogy párttag funkcionáriusok visszaélnék funkciójukkal, különféle jogtalan előnyöket élveznek, tartalék földet osztanak ki maguknak stb. Egyesek az ellenforradalom idején vagy utána tanúsított helytállásukkal visszaélnék és funkciókat követelnek vagy követeltek maguknak, illetve garázda módon viselkednek. Az is elég gyakori jelenség, hogy mások a szavak, mint a tettek. Több olyan falusi párttitkárunk vagy pártvezetőségi tagunk van pl., aki taggyűléseken a mezőgazdaság szocialista átalakításáról szónokol, de ő maga egyénileg gazdálkodik, sőt az ellenforradalom idején, vagy azt követően kivitte földjét a szövetkezetből. Ilyen és hasonló okok miatt az alapvető kérdésekben feltétlenül meglévő pártegységet több helyen az intrika és a belső torzalkodások bomlasztják. Mindezek arra mutatnak, hogy falusi pártszervezeteink ma még komoly nehézségekkel küzdenek, s ezek megoldásához a felsőbb pártszervektől nagyobb segítségre van szükségük.

Sok helyen nem kielégítő falusi pártvezetőségi tagjaink politikai, szakmai felkészültsége. A falusi pártszervezetek közül jelenleg a gépállomásokon leggyengébb a pártmunka. Ennek oka, hogy a gépállomások dolgozói – a párttagok is – a gépállomás körzetében szétszórtan dolgoznak. A párttitkárok, akik többségükben fizikai dolgozók, szinte képtelenek a párttagságot összefogni, irányítani. A pártszervezetek politikai nevelőmunkája még a gépállomási dolgozókra sem terjed ki, még kevésbé tudják betölteni politikai szerepüket a termelőszövetkezetek tagjai, illetve az egyéni gazdálkodók között. A gépállomások gazdasági tevékenységének ellenőrzését, a gazdasági szervek beszámoltatását csak kevés helyen végzik. Az állami gazdaságokban a pártmunka sokat javult. A gazdasági vezetés és pártszervezetek között a kapcsolat – a legtöbb helyen – kielégítő. A pártszervezetek többsége törekszik a gazdaságok eredményeinek javítására. A feladatokra mozgósítják a kommunisztákat. Nem foglalkoznak azonban kielégítően a gazdaságok szakembereivel. Nem kielégítő a a szakszervezeti munkával, a munkaversennyel való foglalkozás sem. Ezek miatt az állami gazdaságok még mindig eléggé elszigeteltek, s nincs megfelelő gazdasági és politikai hatásuk a termelőszövetkezetekre, de az egyéni gazdálkodókra sem.

c) Falusi pártszervezeteink munkájának harmadik, leggyengébb része az osztályellenesség elleni harc területe. E téren elég széles körben tapasztalható bizonytalanság. Pártszervezeteink többsége az ellenforradalmárokkal, hőbörgőkkel szemben következetesen harcolt, s harcol, sőt több helyen – helytelenül – ellenséggént kezelik azokat, akik kisebb kérdésekben elcsúsztak, bár nem ellenségek. Nem lépnek azonban fel kellő határozottsággal az ellenséges nézetek, hangulatok, hírverés ellen, a rémhírek és zavarkeltés ellen. E téren nem folyik aktív leleplező agitáció. A tapasztalatok azt mutatják, hogy mivel ma kulákat nehezebb felismerni, mint azokban az években, amikor még nagy földterülettel, cselédekkel stb. rendelkezett, és mert tudják, hogy a párt elítéli a régi hibás, kuláksanyargató, a kulákokat mártírrá tevő „módszereket”, nem tudják, hogy hogyan kell ma a kulákság ellenséges tevékenysége ellen fellépni. Ezért e téren – a párt soraiban is – jobb- és baloldali nézetek tömegével találkoznak. Amellett, hogy egyes helyeken a párt mai politikáját a megbékélés politikájának tekintik, tapasztalható az is, hogy a régi módszereket jobbnak tartják. Ez utóbbi felfogásnak egyik jelentkezési formája az, hogy több helyen nem tartják helyesnek a helytelenül kuláklistán tett középparaszt rehabilitálását. Ezt opportunistáknak tekintik és gyakorlatilag az ilyen középparasztokat ma is kulákként kezelik. Tapasztalható az is több helyen, hogy a kulákságot tartják csak ellenségnek, és az egyéb osztályidegen, ellenséges elemeket szem elől tévesztik. Végül a legtöbb helyen nem folyik harc a helytelen, sőt ellenséges elméletek ellen a nacionalizmus, klerikalizmus stb ellen. Különösen két területen, az egyházi reakció elleni harc terén és a mezőgazdasági szocialista átalakítása ellen ható kistulajdonosi elméletek terén hiányzik a bátor, nyílt harc pártszervezeteink részéről. Ennek az is fontos oka, hogy a pártoktatás nem eléggé hatékony ebben a vonatkozásban.

Összefoglalva: falusi pártszervezeteink belső élete, munkája az elmúlt év során sokat – bár a lehetőségekhez képest nem eléggé – javult. E téren jelenleg számtalan probléma, nehézség van, amelyek megoldásához a felsőbb szervektől hatékonyabb segítséget várnak.

3. A falun működő tömegszervezetek pártirányítása bár fejlődött, azonban e munkában igen sok meg nem értés tapasztalható. Nehezen értik meg a pártalapszervezetek a tömegek közvetett vezetésének, megnyerésének szükségességét. Az a munkastílus, hogy ne mindenmi csináljunk, ne mindenért mi legyünk a felelősek, hanem a tömegszervezetek, tömegmozgalmak a profiljuknak megfelelően tudjanak tevékenykedni, a legtöbb helyen még nem tudott kialakulni. Gyakran a pártalapszervezetek a tömegszervezetek helyett akarnak dolgozni, nemegyszer „konkurrens” szerveknek tekintik őket. A falusi pártszervezetek – különösen vonatkozik ez a kis létszámú és gyenge pártszervezetekre – nehezen tudják irányítani, átfogni a sok tömegszervezetet. E munkájukat nagymértékben gátolja: nehezen tudnak változtatni azon a módszeren, hogy nem a tömegszervezet egészére, hanem e szervekben dolgozó kommunisztákra hozzanak döntést, és ezen keresztül vezessék azokat.

a) A falusi tömegszervezetek, tömegmozgalmak az elmúlt időszakban a pártszervezetek segítségével sokat erősödtek, fejlődtek. A tanácsok államhatalmi és állami igazgatási feladataikat egyre eredményesebben végzik el. A fő nehézséget jelenleg az okozza sok helyütt, hogy a tanácsok régi módon, hibásnak bizonyult módszerekkel már nem akarnak dolgozni, de új módon még nem tudnak dolgozni, az ő területükön is szükséges új munkastílus legelőbb helyen még nem alakult ki. A tanácsok munkájában is szükség van nagyobb önállóságra, különösen gazdasági téren. Nem kielégítő módon fejlődik tömegszervezeti tevé-

kenységük és sok helyen nem érvényesül a tanácsok demokratizmusa. (Az időközi tanácsválasztások során e téren fejlődés van.) Akadályozza munkájukat, hogy a járási és megyei tanácsszervektől egyes politikai és gazdasági kérdésekről nincs kellő tájékoztatásuk. A tanácsok tekintélyét nem növeli a falu szocialista erői előtt, ha nem állnak ki határozottan az elvi és politikai kérdésekben: a tsz-ek megszilárdítása és fejlesztése érdekében a legutóbbi időkhöz igen sok tanácselnök semmit sem tett. E téren – más községi vezetőkkel egyetemben – hiányzik a tanácsi funkcionáriusok példamutatása – a szó és tett egysége. A tanácsülésen sok helyen az agrártézisnek csak a termelés fejlesztésére vonatkozó részét ismertették azon elv alapján, hogy az egyénileg gazdálkodó dolgozó parasztok nem szívesen hallanak a termelőségvetkezetről és ezért máskor nem jönnek el a tanácsülésre. A tanácsok munkáját az elmúlt években gyengítette a nagyarányú szükségtelen és egészségtelen fluktuáció. Gyengíti újabban a sokszor formálissá váló értekezletek nagymérvű elszaporodása. A tanácsok munkájában mutatkozó mindeme fogyatékoságból következik, hogy mint testületeknek különösen a politikai kérdéseket illetően nincs elég tekintélyük.

b) A falusi KISZ-szervezetek létrehozásában jelentős szerepük volt a pártszervezeteknek. Az utóbbi időben a pártszervezetek kevesebbet foglalkoztak a KISZ-szel. Elég nagy számban vannak községek, ahol nincs KISZ-szervezet és a meglevők többségében igen kevés az egyénileg gazdálkodó parasztfiatal. Ennek oka, hogy a parasztszülők sem szívesen engedik fiaikat és leányaikat a KISZ-be, mert úgy érzik, hogy ez is közelebb hozza őket a termelőségvetkezethez. Nem egy esetben a párttagok gyermekei sem tagjai a KISZ-nek. Általános jelenség az, hogy a falu fiatalságának jelentős részére a KISZ-szervezeteknek nincs megfelelő befolyásuk. Nehezíti a szervezetek tevékenységét, hogy munkájuk tartalma nem eléggé átgondolt és kidogozott. A pedagógusok között elég sok KISZ-korosztályú van, de jelentős részük nem vesz részt a KISZ munkájában. A pedagógusok egy része a klérus befolyása alatt áll, és befolyása eléggé érezhető a fiataloknál is.

c) A falu dolgozóinak többsége a Népfront újjászervezését nagy várakozással és helyesléssel fogadta. A Népfront iránti érdeklődést mutatja, hogy az általa szervezett gyűlések, rendezvények, megbeszélések a dolgozó parasztok körében érdeklődést keltenek és szívesen látogatják ezeket. Már most tapasztalható azonban, hogy egyes népfrontszervek induláskor nem találták meg a helyes munkamódszereket s munkájuk sablonossá, határozatlaná válik. Nehezíti a Népfront munkáját, hogy a pártszervezetek egy része, főleg járási és községi szinten bizalmatlanul fogadta a Népfront újjászervezését. Az ilyen nézetek leszerelését nagymértékben elősegíti, hogy a párt vezető szervei és a kormány komolyan foglalkozik a Népfronttal és számít rá az ország építésében.

d) A nótanácsok 1957 végéig mintegy 1900 községben alakultak meg. A falun élő asszonyok általában jól fogadták a nótanácsok megalakulását. Annak ellenére, hogy fiatal mozgalom, már eredményeket tud felmutatni, az asszonyok egy részének bizalmát már most meg tudta nyerni. Az előrehaladást meggyorsítaná, ha nagyobb számmal vennének részt parasztasszonyok a munkában, ha a nőmozgalom egységes irányítását minél előbb meg lehetne teremteni és a kommunista asszonyoknál tapasztalható bizalmatlanságot, elzárkózást fel tudnánk számolni.

4. A megyei pártszervek az utóbbi időben eredményesen fogtak hozzá a falusi pártszervezetek és azok vezetőségei munkájának megjavításához. Jelentős részük komoly, átgondolt tervet dolgozott ki a falusi pártmunka megjavítására, e tervek egynémelyikében azonban a falu szocialista átalakítása kérdésében bizonytalanság és kapkodás tapasztalható. Nem érzik azt, hogy a dolgozó parasztok a termelőségvetkezettekkel kapcsolatban nem ellenségesen viselkednek, s azt, hogy ez számukra kedvező.

Munkájuknak még ma is leggyengébb része a Központi Bizottság és saját határozataik gyakorlati megvalósításának ellenőrzése.

A járási pártbizottságok egy része – különösen a nagyobb járásokban – nem képesek [sic!] átfogni a pártszervezeteket és nem tud megfelelő segítséget nyújtani számukra. A járási pártbizottságok egy részénél sem alakult még ki a helyes munkastílus.

III.

A mezőgazdasági termelés és a szövetkezeti mozgalom egyes kérdései

A párt politikája a mezőgazdasági termelés állandó fejlesztése, s ennek érdekében – az ország erőforrásainak figyelembevételével, dolgozó paraszttal egyetértésben – a mezőgazdasági szocialista átalakításának folytatása. Jelenleg a mezőgazdasági termelés és a szövetkezeti mozgalom legfőbb jellemző vonásai a következők:

1. Az MSZMP és a forradalmi munkás-paraszt kormány gazdaságpolitikai intézkedései kedvezően hatottak a mezőgazdasági termelésre. Nőtt a termelési biztonság, amely megmutatkozik a termelés szerkezetének egészséges változásában is.

Vetésterület alakulása

Tárgy	1931–40	1956	1931–40 %-ban	1957	1931–40 %-ban
Kenyérgabona	3 893 000	3 180 400	81,7	2 868 000	73,6
Takarmánygabona	3 236 000	2 930 700	90,7	3 467 000	107,3
Ebből kukorica	2 028 000	2 019 700	99,6	2 338 000	115,0
Cukorrépa	82 000	200 800	233,7	139 000	158,0
Dohány	29 200	38 000	130,0	36 123	123,2
Lucerna	356 000	318 400	89,3	340 400	95,5
Vöröshere	212 000	293 000	138,4	271 400	128,0

A növénytermelésben a felszabadulás után az intenzívebb művelést igénylő kultúrák (cukorrépa, dohány stb.), s különösen 1957-ben a takarmánygabonák területe nagymértékben nőtt, ami a mezőgazdaság belterjes fejlődését tükrözi. 1958-ban a vetésszerkezetben további csekély eltolódás várható. A kenyérgabona 2 700 000 kh-ra csökkent, míg az őszi árpa mintegy 42 000 kat. holddal nőtt s a cukorrépa vetésterülete a tervnek megfelelően 180 000 kat. hold körül lesz. A kormány támogatását a termelés fejlesztése érdekében a mezőgazdaság minden szektorában igyekeztek felhasználni. Nagyobb arányban indult meg a szőlő- és gyümölcsstelepités. 1957-ben mintegy 2000 kat. holddal több szőlőt és 6000 kat. holddal több gyümölcsöst telepítettek, mint 1956-ban. A szőlőtelepitések akadályai, hogy kevés a szőlőoltvány (Heves, Borsod megye). Országosan mintegy 61 000 kh savanyú és sziktalajjavítást végeztek, ami kb. kétszerese az előző évek átlagának. Az öntözéses lehetőségeket is – a múlt évekhez viszonyítva – jobban kihasználták, bár e téren továbbra is komoly hiányok vannak.

A műtrágyaigényeket még mindig nem tudtuk kielégíteni, annak ellenére, hogy 1957-ben a mezőgazdaság mintegy 362 000 tonna műtrágyát kapott. Így a szintén a kh-kénti műtrágyafelhasználás 27 kg-ról (többévi átlag) 37,1 kg-ra emelkedett. Ebből az állami gazdaságok kh-ként 141,2 kg-ot, a tsz-ek 34,5 kg-ot használtak fel. Az egyénileg gazdálkodók műtrágyafelhasználása megkétszereződött. (19,5 kg).

Szakszerűbben végzik az istállótrágyázást; a tavaszi trágyázásról mindinkább áttérnek az őszi trágyázásra – a múlt év őszen a felgyülemlett istállótrágya többségét kihordták (20–25 százalékkal többet, mint 1956 őszen). Az őszi mélyszántást a betakarítási munkák elhúzódása ellenére nagyobb területen és jobb minőségben végezték el, mint a múlt években (3 millió kh-on). 1957-ben a megjavult agrotechnika, a fokozott termelési kedv, a kedvező időjárás következtében a korábbi évekhez viszonyítva minden kultúrából jó termést takarítottak be.

Tárgy	Orsz. átlag	Áll. gazd.	Tsz	Egyéniek	Tárgy	Orsz. átlag	Áll. gazd.	Tsz	Egyéniek
Búza	9,0	12,3	10,5	8,4	Őszi árpa	12,7	14,0	13,0	12,1
Kukorica	14,0	13,4	13,2	14,1	Rizs	13,0	12,0	14,1	13,4
Cukorrépa	131,2	119,5	143,0	130,6	Burgonya	67,7	66,9	71,7	67,3

A fentiek alapján megállapítható, hogy a szocialista szektorban a kalászos gabonák termésátlagai jelentősen meghaladják az egyénileg gazdálkodókéét. Ugyanakkor a többi kultúra termésátlaga – kivéve a kukoricát – a tsz-ekben a legmagasabb, az állami gazdaságok eredményei alacsonyabbak, mint az egyénileg gazdálkodóké.

Az ellenforradalom komoly kárt tett az állattenyésztésben, különösen a tsz-ekben. Ennek ellenére az állattenyésztésben 1957. évi folyamán minőségi változások történtek. Megnőtt a szarvasmarha jelentősége – különösen a tenyésztés és hizlalás terén –, a sertésenyésztésben nő a hússertések aránya. Az állattenyésztés fellendülésének a megnövekedett takarmánybázis és a sertés és szarvasmarha között kialakított helyes árarány teremtette meg az alapját. A múlt évekhez viszonyítva nőttek a hozamok; országosan az egy tehénre eső tejtermelés mintegy 1950 liter (a tsz-ekben 1950–2000 liter, az állami gazdaságokban meghaladja a 3000 litert). Emelkedtek a vágósúlyok, a vágómarhánál 40–45, a vágósertésnél 35–40 kg-mal. A kedvező állami szerződéses árak ösztönzőleg hatnak – különösen a hizlalásra. A gazdasági éves 1957–58-as sertéshizlalási szerződéses tervet (1 200 000 db) január végéig 105,2 százalékra, a marhahizlalási (180 000 db-os) tervet 65,6 százalékra teljesítették. (Február 1-től újabb sertéshizlalási akciót indítottak be már a csökkentett átlagárakon.)

Az 1957. évi átlagosnál jobb természetű eredmények a kedvező állami felvásárlási árak eredményeként a parasztságnál elég nagy vásárlóerő jelentkezik. Ennek csak kisebb része került közvetlen felhasználásra a termelés fejlesztésében (újabban: jószágvásárlásban) részben azért, mert a parasztnak nagyobb beruházásokat jelenleg sem látnak célszerűnek, másrészt nem tudják azokat az eszközöket, anyagokat megkapni, amelyekre szükségük van (épületanyagok, villanymotorok stb., viszont vetőgépekben, ekében stb. már nem volt kereslet). A jövedelem nagyobb részét házépítésben igyekeznek realizálni (Heves megyében pl. 1957-ben 5000 családi ház épült), illetve közszükségleti cikkekre fordítják.

1957-ben mintegy 150 000 föld adásvételi jogügyletet kötöttek, több mint 134 000 kh-ra. Az eladásra kerülő földeket többségében szegényparasztok vagy kétlakiak vásárolják. A gazdát cserélt eladott földek átlaga 1,3 kh. A középparasztok közül kevesen vásárolnak földet, mert attól félnek, hogy kulákká válnak. A szántóföld kat. holdankénti átlagára alacsonyabb az előző évinél, 4–8000 forint, a szőlő-gyümölcsösöké 8–20 000 Ft.

2. Az ellenforradalom után a megmaradt, illetve újjáalakult termelősövetkezetek a párt és kormány intézkedései nyomán fokozatosan erősödtek. Többségükben jobban gazdálkodnak és eredményeik a múlt évekhez viszonyítva jobbak, különösen ahol a vezetés és szakmai irányítás kielégítő, rendbe tudták hozni a gazdaságaikat. A tagság munkafegyelme nőtt, nagyobb a szövetkezetekhez való ragaszkodás, fejlesztik a közös vagyont és nem utolsósorban a tagok is nagyobb jövedelemben részesednek. Ezek a szövetkezetek már vonzóak az agrárproletár- és szegényparasztok, de a nagycsaládú középparasztok részére is. Az utóbbi időben több új termelősövetkezet jött létre.

A számszerű változások a következők:

Időpont	Tsz-ek száma	T e r ü l e t		Tsz-szántó az összes sz. %-ában	T s z családok, tagok száma	
		összesen	szántó			
1956. október 1.	3907	2322,2	1717,6	18,3	228 150	292 837
1956. december 31.	1617	904,9	679,3	7,2	76 513	96 126
1957. június 1.	2580	1163,9	861,7	9,2	99 570	122 456
1958. március 31.	2650	1264,7	933,2	9,9	107 824	135 675

Az év első felében a termelősövetkezetek gazdálkodásának megszilárdítását nemcsak az ellenforradalom által okozott gazdasági károk, hanem a tsz-ek gazdálkodásában elburjánzó lazaságok, sok esetben törvénytelenések is hátráltatták: a túlzott önállóságra való törekvés, az alapszabály szocialista alapelveinek megsértése, zsebből való gazdálkodás stb.

A szövetkezetek többsége törekszik a belterjességre. A növénytermelésben, az intenzív kultúrák termelésében az előző évekhez viszonyítva van némi előretörés, azonban még mindig a külterjesség a jellemző. Bár a tsz-ekben, a múlt év második felében fejlődött az állatállomány, továbbra is nagy a lemaradás. Míg pl. országosan 100 kh szántóra 30,5 számosságú állat esik, a tsz-ekben csak 16,2. Különösen kirívó a lemaradás a szarvasmarhánál: orszá-

gosan 100 kh szántóra 21,1 db, a tsz-ekben csak 9,7 db jut. Országosan 100 kh-ra 10,3 tehén jut, a tsz-ekben mindössze 4,2 db. Az állattenyésztés lemaradása jelenleg a szövetkezeti gazdálkodás leggyengébb pontja. A kevés állatállomány veszélyezteti a tsz-ek szántóföldi termelésének további növelését is. Ezért az állami és pártszervek egyik döntő feladata elősegíteni – a tsz-ek megszilárdítása érdekében – a közös állatállomány számszerű és minőségi növelését.

Bár a legtöbb helyen igyekeznek jó minőségű tenyészállatokat beszerezni, az állami segítséget korántsem használják fel. Különösen a tiszántúli termelőszövetkezetek többségére jellemző – ahol a tagság zöme agrárproletár –, hogy a közös állattenyésztéstől idegenkednek, nem tartják célszerűnek, gazdaságosnak, annak ellenére, hogy a feltételek biztosítva vannak (férőhely, takarmány stb.). A háztáji állatállomány viszont sok helyen nagyobb a megengedettnél. Több termelőszövetkezetnél a mindent kiosztás elve is érvényesül. A türkevei „Zöldmező” tsz-ben pl. egy munkaegység értéke 95 Ft és semmiféle állatállománnyal nem rendelkezik. A Heves megyei termelőszövetkezetekben pl. a tagságnak 1,5-szer nagyobb a tehénállománya, mint a közös gazdaságoké. Szolnok megyében 5 százalékkal több a tehén és 20 százalékkal több a sertésállomány a háztáji gazdaságokban, mint a közösben.

A termelőszövetkezetek az elmúlt évben saját gépparkjukkal 1 kh szántóra vonatkoztatva 1,1 nh-nyi munkát végeztek. Ugyanezen idő alatt a gépállomások a szövetkezetekben 1 kh szántóra 3,8 nh gépi munkát végeztek. A kettő együtt: 4,9 nh. Az előző évben a gépállomások kat. holdanként 3,8 nh gépi munkát végeztek a termelőszövetkezetekben. Ez azt mutatja, hogy 1957-ben lényegileg 1 kat. holdon a gépi munka mennyisége a termelőszövetkezetekben nőtt. A termelőszövetkezetek jelenleg mintegy 750 Zetor traktorral rendelkeznek. Ezekhez még nincs elegendő munkagép, s e téren a legtöbb gépállomás nem ad segítséget. A Zetorok kihasználása kielégítő, azonban a javításokat a gépállomások 160 százalékos rezsiköltség felszámításával végzik, ami rendkívül drágítja az üzemeltetést. A termelőszövetkezetek egy részében továbbra is nagy igény mutatkozik a termelőszövetkezetek gépvásárlására. Ugyanakkor az állattenyésztés egyes folyamatainak gépesítésében nincs előrehaladás. Többek között ez is akadályává válhat az állattenyésztés továbbfejlesztésének.

A termelőszövetkezetek pénzgazdálkodását legtöbb helyen a megfontoltság és célszerűség jellemzi. Egyre inkább uralkodóvá válik az a szemlélet, hogy „saját eszközeinkből kell a közös vagyont gyarapítani”. Nőtt a szövetkezeti vagyon. 1956-ban az egy kat. holdra eső állomány értéke 2346 Ft volt. 1957-ben ez 3140 Ft-ra nőtt. A termelőszövetkezetek 1957-ben saját erőből 172 millió forintot ruháztak be, ami a kiosztható jövedelem 12,5 százaléka, az összberuházásnak csaknem 50 százaléka. Tapasztalható olyan törekvés a termelőszövetkezeteknél, hogy általában félnek az eladósodástól, és ezért sokszor a célszerű állami segítséget sem veszik igénybe. Az esedékes hitel-visszafizetések stb. tartozásoknál, gépállomási díjak kiegyenlítésénél szintén jók a tapasztalatok. Ugyanakkor nagyarányú, főként az eladósodott termelőszövetkezeteknél a „zsebből” való gazdálkodás. Nagyfokú a természetbeni részesezés, a mindent kiosztásra törekvés, amely a közös gazdaság, a közös értékesítés elhanyagolásához vezet. A termelőszövetkezeti tagok a munkaegység részesezésének még mindig – országosan – mintegy kétharmad részét természetben kapják, míg hiánnyal zárt tsz-ben csaknem 80 százalékat.

A termelőszövetkezetek az ellenforradalom okozta károk ellenére a múlt évekhez viszonyítva jövedelmezőbben gazdálkodtak. A tagok részesezése nőtt. Egy munkaegység értéke az 1956. évi 33,30 forintról 38 forintra, ugyanakkor az egy tsz-tagra jutó munkaegység is 285-ről 298-ra emelkedett. Így átlagosan egy-egy tsz-tag a közös gazdaságból 11 545 forintot kapott, a kiosztott följáradékkal együtt. A tsz-tag valóságos jövedelmének megállapításánál természetesen ehhez hozzá kell még számítani a háztáji gazdaságból eredő jövedelmet, amely legalább 4–5 ezer forint. A közös gazdaságból származó jövedelmet csökkentette sok termelőszövetkezetnél az, hogy a kapás- és takarmánynövények egy részét részesművelésre adták ki, vagy egyenlően gazdálkodóknak, vagy saját tagjaiknak. A tiszaburai „Lenin” tsz-ben pl. részesmunkásoknak 60 000 forintot fizettek ki, ugyanakkor 26 felvételre jelentkezőt elutasítottak.

A termelőszövetkezeti gazdálkodás megjavulásához hozzájárult, hogy a szövetkezetek többsége tagjainak rendszeresen havi munkaegység-előleget tudott folyósítani.

Jelenleg sok helyen nem megoldott probléma a termelőszövetkezetek vezetése sem. A régi tsz-elnököknek több mint 50 százaléka kicserélődött. Sok esetben tapasztalatlan, a nagyüzemi gazdálkodásban, a vezetésben járatlan emberek kerültek vezető beosztásba. Ezért

gyakran előfordul, hogy megsértik a szövetkezeti demokráciát. Békés megyében például egyes termelőszövetkezetekben hónapokig nem tartottak közgyűlést, s az elnök vagy egy-két vezetőségi tag önkényesen vezeti a gazdaságot. A gépállomási agronómushálózat megszűntetésével megszűnt a rendszeres szakmai útmutatás is. A községekbe kihelyezett gazdasági felügyelők sok adminisztratív elfoglaltságuk miatt szinte képtelenek a termelőszövetkezeteknek komolyabb szakmai segítséget nyújtani s emellett sok esetben nem is tekintik első számú feladatuknak a termelőszövetkezetek hathatós szakmai segítségét. A tsz-elnökök gyakran cserélődnek. A helyzet e tekintetben a szakembereknél még súlyosabb: pl. a túrkevei „Vörös Csillag” tsz-ben alakulása óta 20 mezőgazdász, a „Búzakalász” tsz-ben 12 mezőgazdász volt. A 2607 mezőgazdasági tsz-ből csak 248-nak van saját erejéből fizetett agronómusa (májusban még 350-nek volt), míg az állami támogatással igénybe vehető 800 szakemberből mindössze 401-et alkalmaztak. (Mezőtárkányban pl. 13 tszcs, 3 mezőgazdasági tsz működik, azokban egyetlen szakember sincs.)

3. Jelenleg 819 termelőszövetkezeti csoport működik 34912 taggal, 211 946 kh földterületen. Az utóbbi hónapokban a felülvizsgálatok során több tszcs-t feloszlattak, mivel nem fogadták el a termelőszövetkezeti csoportok gazdálkodására vonatkozó alapelveket. Az ellenforradalom előtt 1057 termelőszövetkezeti csoport volt. Kilépés és feloszlás főleg azokon a helyeken volt, ahol a csoportok közös tevékenységet nem, vagy alig folytattak. Az újonnan alakult termelőszövetkezeti csoportokra jellemző, hogy tagjai általában volt termelőszövetkezeti vagy tszcs-tagok. A Tiszántúlon jelenleg több termelőszövetkezeti csoport van, mint az ellenforradalom előtt volt. (Szolnok megyében p. 129-ről 137-re, Békés megyében pedig 120-ról 174-re nőtt a tszcs-k száma.)

A szakcsoportok és társulások száma 2187, 150-nel több, mint az ellenforradalom előtt volt. A szakcsoportok és társulások száma 64643 fő, földterületük 61 479 kh, állatállományuk 63 571 db.

Az egyszerűbb szövetkezeteknek csak kisebb része felel meg a Politikai Bizottság által meghatározott alapelveknek. A termelőszövetkezeti csoportok és szakcsoportok jelentős része nem folytat közös termelési tevékenységet, nincs közös szövetkezeti alapjuk és az értékesítést egyénileg végzik. Jellemző, hogy a tszcs-k mintegy egyharmada a legminimálisabb munkát, még a szántást sem végzik közösen. A gépállomásokkal a tagok egyénenként kötnek szerződést. Sok helyen még a tagosított állami tartalékföldet is egyénileg művelik. A csoportok többségében nem folyik tervszerű gazdálkodás. A közös beszerzés főleg műtrágya, növényvédőszer, minőségi vetőmag, mezőgazdasági kisgépek és mezőgazdasági felszerelések vásárlására terjed ki. Közös szövetkezeti alapja csak a termelőszövetkezeti csoportok mintegy 10 százalékának, közös állatállománya mindössze 28 termelőszövetkezeti csoportnak van. A közös beruházások és közös tevékenység elmulasztása az elmúlt évek helytelen gyakorlatából adódik, mivel ezt állami és pártszervezetünk nem követelték meg, s így a csoportok nagy része az egyéni gazdaságok konzerválását szolgálta. A párt- és állami szerveink a legtöbb helyen ma sem foglalkoznak komolyan az egyszerűbb szövetkezetekkel, annak érdekében, hogy növekedjék ezeknek a közös tevékenysége. Így ez a tendencia jelenleg is érvényesül több termelőszövetkezeti csoportnál.

A termelőszövetkezeti csoportok többségében a betakarítás is egyénileg történik. Ezért közös jövedelem nincs. Ahol egyes növényféléseket mégis közösen termelnek – főleg állami tartalékföldeken termelt szerződéses növényeknél –, a jövedelmet általában a ledolgozott munkanapok, a végzett munka arányában osztják el. Tapasztalatok szerint az egy tagra jutó jövedelem 10–20 ezer forint között van. Az előző évekhez viszonyítva minden megyében nőtt a jövedelem. A termelőszövetkezeti csoporton belül sok helyen (Békés, Heves, Szolnok megyék) a lófogattal rendelkező tagok kihasználják a lófogattal nem rendelkező tagokat.

A szakcsoportok és társulások körülbelül 50–60 százaléka végez valamilyen közös tevékenységet és mintegy 10–15 százalékában folytatnak közös gazdálkodást kisebb-nagyobb területen. A közös gazdálkodást folytató csoportok többsége állami tartalékföldön gazdálkodik. A szőlő- és gyümölcsstermelő szakcsoportok általában csak közös értékesítési és beszerzési tevékenységet folytatnak. A közös értékesítés a szakcsoportok és társulások részéről 1956-hoz képest visszaesett. Több helyen elterjedt a tartalékföldeken alakított „névleges” társulás és szakcsoport, amelyeknek tagjai párt-, állami, földművelésügyi funkcionáriusok, akik ténylegesen nem dolgoznak. (Például Szolnok megye központi járásában 40 funkcionárius ilyen tevékenységére a brigádvizsgálat derített fényt.) A tszcs-k, társulások és

szakcsoportok tevékenységét tapasztalataink szerint az illetékes szervek nem ellenőrzik, csak a megalkotással törődnek, utána elhanyagolják – éppen ezért a helytelen tendenciák szabadon érvényesülhetnek és szinte vonzzák a spekuláns, kupecskedő, sőt deklasszált elemeket.

A szakcsoportok közös vagyona 1957-ben többszörösére emelkedett. Általános tapasztalat, hogy a szakcsoportok közös értékesítéséből származó jövedelmük 10–20 százalékát fordítják a közös vagyon fejlesztésére.

Megállapításunk szerint az alacsonyabb típusú szövetkezetek fejlesztésére a lehetőségek általában nagyok. Ezt realizálni azonban csak akkor tudjuk, ha párt- és állami szerveink megszüntetik irányukban a közömbösséget, az idegenkedést, és megfelelően foglalkoznak velük, úgy, hogy a közös értékesítés mellett a közös termelői tevékenység is elszaporodjon bennük és saját erőből teremtsenek közös alapot, közös beruházásokat. Mindez nem megy harc nélkül. A céltudatos, tervszerű, felvilágosító szervezőmunkát s az ezzel járó politikai harcot azonban nem lehet megkerülni.

4. Az állami mezőgazdasági gépállomások 1957-ben önálló vállalati gazdálkodásra tértek át. Ennek eredményeként szinte mindenütt javult a gépi munkák minősége, nagyobb gondot fordítanak az önköltség csökkenésére, általában a jövedelmezőbb gazdálkodásra. Az elmúlt évben 1 nh munka önköltsége országosan a tervezett 125,5 forinttal szemben 121,41 forint lett, és a 254 gépállomásból 217 nyereséggel zárt. Összes nyereségük 77,1 millió forint. A minden áron való jövedelmezőség azonban komoly hibák forrásává is vált; többek között a termelőszövetkezeteket a gépállomások úgy kezelik csak, mint „ügyfeleket”. Még most sincsenek eléggé anyagilag érdekelte téve a termelőszövetkezetek gazdálkodásának megjavításaért. A gépi kapacitásuk lekötése, kihasználása lefoglalja minden idejüket, így a gépállomások vezetői nem tudnak aktívan részt venni a termelőszövetkezetek közgyűlésein és egyéb rendezvényein. Így érvényesül az a szemlélet, úgy a gépállomások, mint a termelőszövetkezetek részéről, hogy „én nem avatkozom be a te ügyedbe, hagyj te is békén”. Helyes az a megkezdődött gyakorlat, hogy a termelőszövetkezetekbe gépállomási traktorbrigádot vagy traktort helyeznek ki állandó jelleggel. Ezeken a helyeken a jobb és időben végzett munka alapján javul a termelőszövetkezetek és a gépállomások termelési kapcsolata.

A termelőszövetkezetek egy részében kifogást támasztanak a gépállomások traktorosgárdájának összetételével kapcsolatban. Sajnos, egyes gépállomásokon még mindig azok számítanak a legjobb szakembereknek, akik cséplőgép- vagy traktortulajdonosok voltak. Ezek többsége azonban politikailag nem megfelelő. Annak ellenére, hogy a gépállomásokról sok osztályidegen és az ellenforradalom alatt „hőbörgő” elemet elbocsátottak, több gépállomáson még mindig találhatók ilyenek. Ilyen és hasonló okok miatt a gépállomásoknak a falu politikai életének irányítására csak kevés befolyásuk van. A tsz-terület csökkenése miatt a gépállomások munkájában nagyobb arányú lett az egyénileg gazdálkodó parasztok részére végzett munka. Ez a munkaszervezést rendkívül bonyolulttá teszi, amit a múlt évben nem sikerült tervszerűen megoldani. Mutatja ezt az is, hogy a gépállomások éves tervüket csak 94 százalékra teljesítették. Ugyanakkor gépi kapacitásuk az 1957. évi tervnél is jelentősen nagyobb. A traktorosok egy része különösen a főszezonok idején előszere-ttel dolgozik parasztoknál, mivel a jómódú egyéni parasztok részéről nagy méreteket öltött a traktorosok megvesztegetése, lefizetése stb. Egyes helyeken ez odavezet, hogy elhanyagolják a kis- vagy szegényparasztoknak végzendő munkákat és szinte kiszolgáltatják őket az igauzsorának.

A gépállomások gépparkja egyoldalú, főleg elavult szántótraktorokból áll, kevés az univerzális traktor (az egész traktorparknak csak 16,8 százaléka) és a hozzá való munkagép. Így az alapvető gépi munkák (szántás, cséplés, gabonabetakarítás stb.) mellett az egyéb mezőgazdasági munkákat csak hiányosan tudják ellátni. A géppark ilyen összetétele mellett a termelőszövetkezetek részéről – a belső gazdasági munkák gépesítésére – továbbra is fokozottabban fennáll a saját gépvásárlásra való törekvés.

A gépállomások gépeinek pótkatrész-ellátása még mindig részben megoldatlan. Sok esetben egyes alkatrészekhez csak korrupciós úton jutnak hozzá.

5. Az állami gazdaságok az elmúlt év során jelentősen előrehaladtak mind a termelésben, mind a gazdálkodásban. Az elért eredmények a kedvező időjárás mellett a gazdaságok vezetésében és szervezésében bekövetkezett változásoknak – a kötetlenebb tervezés és szabaddabb bérigazgatás, nagyobb önállóság – következményei. A fentiek eredményeként az állami gazdaságok, a tervezettnél 1800 vagon kenyérgabonával, 889 vagon cukorrépával,

535 vagon vágó- és hízómarhával, 34 vagon hízott sertéssel, 18,1 millió liter tejjel adtak többet a közellátás céljaira. Országosan 201 millió forint eredményjavulást értek el, és 206 gazdaság nyereségesen gazdálkodott, 181 pedig nyereségrészesedést is fizetett.

Az eredmények mellett azonban súlyos hiányosságok, szervezési lazaságok is tapasztalhatók. Ezek főleg a magas önköltségekben jutnak kifejezésre. Országosan 1 mázsa kenyérgabonának 164,27 (terv 173,44), 1 mázsa takarmánygabonának 147,07 (terv 160,81) 1 q kukoricának 223 (terv 207,48), 1 q cukorrépának 50,2 (terv 76,94), 1 liter tejnek 3,30 (terv 3,31), 1 kg sertéshúsnak 13,47 (terv 15,04), 1 db tojásnak 1,32 (terv 1,17) forint az önköltsége. (Az önköltségi tervszámok is rendkívül magasak.) Az önköltségben kifejezésre jut sok helyen a társadalmi tulajdon hanyag kezelése és a munka alacsony termelékenysége. (1957-ben a revizorok 1 268 700 forint kárt állapítottak meg lopás és sikkasztás miatt.)

Az állami gazdaságok állattenyésztésére jellemző, hogy a termelés nagyüzemi keretei között kisüzemi módszereket alkalmaznak. Az állattenyésztés gépesítésének hiányát, elhanyagoltságát mutatja, hogy átlagosan kb. 8 tehénre jut egy tehenészeti dolgozó.

Az ellenforradalom után az állami gazdaságokból sok szakembert elbocsátottak, helyükre többnyire fiatal szakemberek kerültek, akiknek nagy része megállta a helyét. A szakember-ellátottság az állami gazdaságokban a legjobb. Eredményeiket azonban a dolgozó parasztok, de a termelészövetkezetek sem ismerik eléggé. Ez abból adódik, hogy a gazdaságok azokat nem népszerűsítik, szakembereik nem kapcsolódnak be a különböző szakmai tanfolyamok rendezésébe, s ezt túljük sem az állami, sem a pártszervezetek nem követelték meg.

6. A földművesszövetkezetek gazdasági munkája – ha lassan is – lépcsőről lépésre javul. A Politikai Bizottság határozata alapján a földművesszövetkezetek feladatköre három területen bővült.

a) A paraszti árukészletek felvásárlásában. Zöldség-, gyümölcs-, baromfifronton nagyon sok a kívánivaló még a földművesszövetkezetek munkájában. Felvásárlóik jelentős része még nem rendelkezik kellő áruismerettel, és nem is megy úgy az áru után, mint ahogy kellene. Ez évben új feladat hárul a földművesszövetkezetekre, a gabonaszállítási szerződések bevezetése.

b) Megnőtt a földművesszövetkezetek szerepe a mezőgazdasági termelés fejlesztésében. A téli cukorrépa-szerződéskötéseknél jól vizsgáztak: március végéig lekötötték a tervben előírt vetésterületet. Az idén kiterjesztették szerződéskötési munkájukat a baromfira, továbbá a gépállomási talajmunkára. (A földművesszövetkezetek az idén összesen 5¹/₂ millió normálholdra kötnek szerződést az egyéni paraszttal.) A szerződés megkötésén kívül a földművesszövetkezetek saját alkalmazott agronómusok útján folyamatos termelési szaktanácsadással segítik a gazdálkodókat. (A földművesszövetkezetek eddig összesen 940 saját agronómust állítottak be.) Ilyenformán el lehet mondani, hogy a földművesszövetkezetek a mezőgazdasági termelés tervszerű befolyásolásának bizonyos szervezeti alátámasztását is jelentik. Jelenleg még csak a kezdetén vannak a feladatok elvégzésének.

c) A földművesszövetkezetek keretében és szakirányítása alatt működnek a különféle szakcsoportok, társulások, szakegyséletek és a szőlő- és gyümölcsvidékeken szervezendő, megreformált „hegyközségek” is. Ilyenformán a mezőgazdaság szocialista átszervezésének előbbre vitelében is nagyon komoly szerepük lesz. Jelenleg e téren kezdeti eredmények vannak, de hiba, hogy bár megszervezik a szakcsoportokat, társulásokat, a továbbiak során nem foglalkoznak velük kielégítően.

A földművesszövetkezeteknek gyenge még a mozgalmi, tömegszervezeti munkája. A cél az, hogy a földművesszervezeti mozgalom a parasztság széles tömegeit felölelő élő, demokratikus tömegmozgalommá váljék.

A pártbizottságok és a községi pártszervezetek a politikai bizottsági határozat megjelenése óta többet foglalkoznak a földművesszövetkezetekkel. De ez még korántsem kielégítő: a földművesszövetkezetek a megnövekedett feladatok sikeres megoldása érdekében jóval nagyobb segítségre szorulnak.

Budapest, 1958. február 20.

Fehér Lajos s. k.
Sándor József s. k.

3. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

SZIGORÚAN BIZALMAS!

A Központi Bizottság határozata a falusi helyzetről s a falusi politikai munka megjavításáról

Hazánk történetében a fegyveres ellenforradalmi támadás leverésével új fejezet kezdődött. Azóta a falu életében is lényeges változások történtek. Az MSZMP és a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány helyes politikája, s intézkedései következtében a faluban is helyreállt a rend, visszaszorultak az ellenséges elemek, megindult a termelés szemmel látható fellendülése és erősödtek a szocializmus erői.

I.

A falu jelenlegi politikai és gazdasági helyzetéről

1. A falusi lakosság gazdasági helyzete és politikai hangulata jelenleg alapvetően kedvezőnek tekinthető. A paraszti foglalkozásúak reáljövedelme 1956-hoz viszonyítva mintegy 8–10 százalékkal emelkedett, és a kötelező állami beszolgáltatás eltörlése, az új felvásárlási rendszer bevezetése, az erőszakos szövetkezetszervezés megszüntetése, a földkérdés rendezése és más intézkedések hatására bíznak a pártban és a kormányban. Ez a bizalom azonban még sok helyen gyanakvással párosul. Tartanak attól, hogy a mostani agrárpolitika „csak átmeneti” és az eddigi egyenes politikai vonalvezetést – mint ez régebben történt – cikcakkok követik. Ehhez hozzájárul az is, hogy helyenként a párt és a kormány intézkedéseit eltorzítva hajják végre, a gyakorlat eltér a központi irányelvektől. Tapasztalható az is, hogy – főleg a kis- és középparasztok körében – erősödött a kisparaszti gazdaságba vetett hit, s hogy egy részük nem a termelés fokozásával, hanem spekulációval igyekszik növelni jövedelmét, elhanyagolja állampolgári kötelezettségei teljesítését. Kedvező változás történt a termelőszövetkezeti kérdés szemléletében. Az egyénileg gazdálkodó parasztok jelentős része nem ellenségesen szemléli ma már a szövetkezeteket, hanem – különösen a jól gazdálkodó szövetkezetek körzetében – eredményeiket elismeri, s vívódik azzal a gondolat- tal, hogy meddig maradjon még egyéni gazda. Jelentős szerepe van ebben annak is, hogy szövetkezeti parasztságunk tekintélye – főleg ahol bátran kiálltak az ellenforradalmárokkal szemben és jól gazdálkodnak – megnőtt. Annak oka azonban, hogy a kedvező hangulat még nem általános, részben az egyéni és termelőszövetkezeti parasztságban meglevő kistulajdonosi beállítottság maradványaiban, részben a fokozott ellenséges tevékenységben, részben pedig abban keresendő, hogy a falusi lakosság olyan fontos rétegeit, mint az értelmiség, kisiparosok stb. nem tudták falusi szervezeteink megfelelően aktivizálni. Az ellenforradalom leverése után a párt helyes politikát folytatott a begyűjtés megszüntetése, a szövetkezeti mozgalom kérdéseiben és más kérdésekben. Ez lehetővé tette, hogy a hatalomért folytatott harc során az egész dolgozó parasztság a népi hatalom mellé állt. A párt helyes marxista-leninista politikájának eredményeként helyreállt és megerősödött a népi hatalom alapja, a munkás-paraszt szövetség. Olyan helyzet alakult ki, hogy ezt a szövetséget tovább erősíthetjük, amelynek alapján eredményesen fejleszthetjük a mezőgazdasági termelést és jelentős lépésekkel haladhatunk előre a mezőgazdaság szocialista átalakítása útján.

2. Az elmúlt közel másfél év során pártszerveink és pártszervezeteink a falun is jelentős eredményeket értek el. Kemény harcot folytattak az ellenforradalmárokkal szemben, sikeresen oldották meg a párt újjászervezését, eredményeket értek el a mezőgazdaság szocialista szektorának megvédésében stb. Nehezíti azonban a falusi pártmunkát, hogy a pártszer-

vezetek döntő többségében kevés a dolgozó paraszt, s nem alakult még ki a pártmunka megfelelő stílusa. Ilyen okok miatt a párttagság tekintélyes részénél az ellenforradalmárokkal szemben tapasztalt harcoság csökkenőben van, s ez máris sok hibát eredményez. Így az osztályellenség mostani tevékenységével szemben (mezőgazdaság szocialista átalakításának hátráltatása, rémhírek terjesztése, kisparaszti gazdaság stabilitásának hirdetése, nacionalista és más ellenséges nézetek terjesztése stb.) tapasztalható bizonytalanság és megalkuvás. Nem foglalkoznak kielégítően a tömegszervezetekkel sem. A párt alapvető határozatait (országos pártértekezletek határozata, agrártézisek stb.) a falusi párttagság nagyon sok helyen nem ismeri kielégítően és sokszor azokról eltérő véleményeket hangoztatnak, illetve a bennük foglaltaktól eltérően cselekszenek. Mindezek arra mutatnak, hogy bár falusi pártszervezeteink sokat erősödtek, fejlődtek az elmúlt esztendőben, és sikeresen oldottak meg számos nagy jelentőségű feladatot, még nagyon komoly gyengeségekkel, nehézségekkel küzdenek, ami a mai helyzetben a továbbhaladás egyik legnagyobb akadálya.

3. Jelentős eredményeket értünk el a mezőgazdasági termelés és a szocialista szektor megerősítése terén is. A párt és a kormány intézkedései hatására nőtt a teremelés biztonsága és egységes irányban változott mind a növénytermesztés, mind az állattenyésztés összetétele. Az ellenforradalom hatására feloszlott termelészövetkezetek közül sok visszaalakult, s a kilépett parasztok jelentős része újból szövetkezeti tag. Fejlődtek az egyszerűbb szövetkezetek is és javult a gépállomások, állami gazdaságok munkája. Hiba azonban, hogy falvaink többségében nem folyik aktív, céltudatos szövetkezeti agitáció, gyenge az ilyen irányban végzett politikai munka. Ezért – s mert termelészövetkezeti tagságunk tekintélyes részénél még mindig él a nagyfokú, szektás elzárkózás a kívülállóktól – nem kielégítő a szövetkezeti mozgalom számszerű fejlődése. Akadályozza ezt az is, hogy elég erősen él még mindig az egyszerűbb szövetkezetek lebecsülésének, az erőszakos módszerek helyeslésének, visszavárásának szemlélete. Ezért az ilyen egyszerűbb szövetkezetekben ténylegesen tapasztalható hibák kijavítására nem fordítanak elég gondot.

Mindezek azt mutatják, hogy a párt mezőgazdasági politikájának fő vonala helyes, de gyakorlati megvalósítása terén sok helyen hibák fordulnak elő.

II.

A falusi politikai munka megjavításáról

Szükséges, hogy az elért eredményeket megszilárdítva tovább haladjunk a munkás-paraszt szövetség erősítése, a mezőgazdasági termelés színvonalának emelése és a mezőgazdaság szocialista átalakítása terén. Ennek érdekében a következő fontosabb feladatokat kell végrehajtani:

1. Az országos pártértekezet határozata, a Központi Bizottságnak az MSZMP agrárpolitikájának téziseiről és a Politikai Bizottságnak a termelészövetkezeti mozgalom gazdasági, politikai és szervezeti megerősítéséről szóló határozatai és más határozatok, alapvetően helyes irányban jelölték meg a falusi politikai munka irányát. E határozatokban foglaltaknak jelentős része azonban nem vált még a falusi pártmunka gyakorlatává. Ezért minden erővel elő kell segíteni azt, hogy pártszerveink és pártszervezeteink következetesen harcoljanak ezen alapvető határozatok végrehajtásáért. Tudatosítsák a bennük foglaltakat és munkájuk során alkalmazzák azokat. Ennek elősegítése érdekében a párt agrárpolitikájával kapcsolatos legfontosabb párthatározatokat a falusi pártmunkások részére kézikönyv formájában ki kell adni azzal a követelménnyel, hogy a falusi politikai munkában a vezérfonatot az agrárpolitikai tézisek kell hogy képezzék. Azokat minden egyes párttagnak egységes eszként kell felfognia és képviselnie, s a párt politikájától sem jobbra, sem balra semmiféle eltérést nem szabad megengednie.

2. A falusi politikai munka megjavítása érdekében döntő szerepe van az alapszervezetek megerősítésének. E téren a következő feladatokat kell végrehajtani:

a) Megyei és járási pártbizottságaink folyamatos, tervszerű munkával és nem kampányszerűen biztosítsák a falusi alapszervezeti vezetőségekben a pártmunka színvonalának állandó emelkedését. A pártszervezeteket szerény, becsületes, köztiszteltben álló, a helyi viszonyokat jól ismerő, osztályhű, a párt politikáját ismerő és ezért harcoló, tehetséges kommunisták vezessék. Azokat, akik nem tudnak a falusi dolgozó tömegekkel elvi alapokon

egészséges viszonyt kialakítani, vagy korrumpálódtak, intrikusak, kiskirályoskodnak, a párt általános politikájától eltérő „saját” vonalat visznek: ha kell adminisztratív rendszabályokkal is, el kell távolítani a vezető tisztségekből. Helyükre bátran be kell állítani olyan helyi kádereket, akik a fenti követelményeknek megfelelnek, vagy jelenleg magasabb munkakörben dolgoznak, de hajlandók visszamenni falujukba, vagy ott vannak a faluban, de még nem bízták meg őket ilyen munkával. Megyei és járási párt szerveink e téren nagy körültekintéssel, türelemmel dolgozzanak, és óvakodjanak attól, hogy felesleges fluktuációt okozzanak. Csak olyan változásokat segítsenek elő, amely a vezetésben színvonal-emelkedéssel jár. Ezeket viszont következetesen és megfontoltan mindenkor segítsék elő. Hasonlóképpen kell eljárni a tömegszervezetek vezetőségeinek erősítésénél is. A párt- és tömegszervezetek vezető munkaköreibe az eddiginél bátrabban kell bevonni a népi demokráciához hű értelmiségű dolgozókat és nőket.

b) Gépállomásaink az elmúlt időszakban, sok és számottevő eredményük mellett a falu politikai és kulturális életében szükséges forradalmasító szerepüket nem töltötték be megfelelően. Jelenleg is igen gyenge az ilyen irányú tevékenységük. Ezért 1958. december 31-ig minden nagyobb gépállomásra politikailag képzett, tehetséges, a mezőgazdasághoz jól értő, a párt politikáját, határozatait ismerő és ezért harcolni tudó függetlenített párttitkárokat kell beállítani. A Központi Bizottság Párt- és Tömegszervezetek Osztálya, valamint Mezőgazdasági Osztálya a megyei pártbizottságokkal közösen minden megyében válassza ki a függetlenített párttitkárokkal megerősítendő gépállomásokat és tegyen konkrét javaslatot erre vonatkozóan július 1-ig a Politikai Bizottságnak.

c) A falusi pártszervezetek munkájának megjavítása érdekében nagy súlyt kell helyezni a pártmunka helyes stílusának kialakítására. Megyei és járási pártbizottságaink segítsék hatékonyan a falusi pártszervezetek nagyobb fokú önállóságának kifejlődését. Falusi pártszervezeteink tanulmányozzák és elemezzék mélyrehatóan a falu politikai és gazdasági helyzetét, és az így szerzett tapasztalatok alapján alakítsák ki a párt általános politikájának megfelelő helyi, községi politikát. Szükséges, hogy alaposan szervezzék meg a kítűzött feladatok végrehajtását. Ennek érdekében törekedjenek arra, hogy lehetőleg minden párttagnak legyen konkrét pártmegbízatása, amelynek végrehajtását ellenőrizték és számoltassák be róla a párttagokat. A pártszervezetek vezetőségei helyezzenek nagy súlyt a tagság megfelelő tájékoztatására, s ennek érdekében informálják őket a különböző jelenségek vizsgálata során szerzett tapasztalatokról, a felsőbb pártszervek és a helyi pártvezetőség határozatairól, s arról is, hogy egyes párttagok pártmegbízatásait hogyan teljesítették. Csak a párt általános politikájának megfelelően kialakított eredményes helyi politika, a nem kampányszerű, hanem folyamatos, színvonalas pártvezetési munka és a párttagság nagy többségének aktív tevékenysége eredményezheti a falusi politikai helyzet további lényeges javulását. Ehhez megyei és járási párt szerveink részéről hatékony segítséget kell adni. Ezért általában kevesebb – az egész megyére, járásra kiterjedő – határozatot hozzanak, lehetőleg csökkentésük a különféle értekezletek számát és inkább arra törekedjenek, hogy egy-egy alapszervezetnél hosszabb időt töltve, konkrét segítséget adjanak a helyes munkastílus kialakításában.

3. A falusi politikai munka jellegét egyre inkább olyan irányba kell fejleszteni, hogy a pártszervezeteket erős kapcsolatok fűzzék egybe a dolgozó tömegekkel. Ennek érdekében alapvetően meg kell javítani a tömegek között végzett politikai munkát, az alábbi feladatok végrehajtása után:

a) A bel- és külpolitikai kérdések általános tudatosítása mellett többet kell foglalkozni a dolgozó parasztnak egyes rétegeit sajátosan érintő politikai és gazdasági, termelési kérdésekkel. El kell érni, hogy a párt és a kormány politikájára iránt megnyilvánuló bizalom tovább erősödjék, növekedjen a dolgozó parasztnak tömegeinek aktivitása a falu politikai és társadalmi életében. Falusi pártszervezeteink a párt általános politikájának megfelelő helyi rétegpolitikát általában a következők szerint alakítsák ki:

A termelőszövetkezeti parasztsággal állandóan éreztessék, hogy a párt és a kormány a szocialista építőmunkában legszilárdabb falusi bázisának tekinti őket. Az ő feladatuk elsősorban, hogy bebizonyítsák a szocialista nagyüzem főlényét a ma még egyénileg dolgozó parasztnak. Ennek érdekében munkálkodjanak a falu politikai és gazdasági életének fejlesztéséért. Mutassanak példát a mezőgazdasági termelésben. Alakítsanak ki szoros, baráti együttműködést és jó viszonyt az egyénileg gazdálkodó dolgozó parasztnak, mert ez a termelőszövetkezeti és egyénileg dolgozó parasztnak együttes érdeke. Dolgozzanak azért, hogy szövetkezeteik – mindenekelelt saját erőfeszítéseik és szorgalmas jó munkájuk eredmé-

nyeként – erős, jól jövedelmező, ártermelő nagyüzemekké fejlődjenek, mind többet, jobbat és olcsóbban termeljenek. Tudatosítani kell közöttük a közös vagyon, a közös munka jelentőségét, az abból származó előnyöket, világosan és egyértelműen megmondva, hogy a háztáji csak kiegészítő gazdaság. A szövetkezeti parasztságot neveljék pártszervezeteink a munkafegyelem további megszilárdítására, a fegyelmetlenség, a lógás leküzdésére. Lépjenek fel ennek érdekében határozottan a lazító törekvések, a belső torzsalkodás ellen, mert ezek fékezik a szövetkezeti mozgalom fejlődését.

A mezőgazdasági munkásokat és félproletárokat a jelenleginél sokkal jobban be kell vonni a falu társadalmi és politikai életének formálásába. Tudatosítani kell közöttük, hogy a falu szocialista építésében nagy szerepük van. Ugyanakkor tudatosítani kell közöttük azt is, hogy alapvető érdekük a szocializmus építése falun, mert csak így javulhat lényegesen helyzetük. A legöntudatosabb mezőgazdasági munkásokat, félproletárokat be kell kapcsolni a szövetkezeti agitációba, feladatokkal kell megbízni őket, a legjobbjaikból állandóan erősíteni kell a párt sorait. Nagy súlyt kell helyezni arra, hogy maguk a becsületes, szorgalmas mezőgazdasági munkások, félproletárok harcoljanak leginkább a lumpenekkel szemben.

Szélesíteni kell a párt kapcsolatát és befolyását a kis- és középparasztság között. Helyi párt-, tanács- és egyéb szerveink úgy dolgozzanak, hogy erősödjön a kis- és középparasztkban a bizalom a párt és a kormány iránt. Falusi vezetőink, de minden egyes kommunista tekintse fontos pártmegbízásának azt, hogy minél több egyénileg gazdálkodó dolgozó paraszttal tartson rendszeres kapcsolatot, minél több alkalommal beszélgessen vele, formálja úgy azok gondolkodását, hogy a pártra, a kormányra és ne az osztályellenségre hallgasson. Nyíltan és egyöntetűen tudatosítani kell a kis- és középparasztk között, hogy a párt és a kormány arra törekszik, hogy falun is felépítse a szocializmust, mert csak így lehet jelentősen emelni a termelés színvonalát, az ártermelés mennyiségét, csökkenteni a termelés költségeit és jelentősen megkönnyíteni a paraszti munkát, emelni a parasztság élet színvonalát. Ugyanakkor fokozottan fel kell lépni az olyan helytelen – a mezőgazdaság szocialista átszervezésével kapcsolatban bizalmatlanságot tanúsító – nézetek ellen, amelyek szerint „a mezőgazdaság szocialista átszervezése csak az egyénileg dolgozó parasztk tönkretétele útján lehetséges” vagy „a kisparaszti gazdaságok termelésének növekedése akadályozza a szövetkezeti mozgalom fejlődését”.

Pártszervezeteink sokkal bátrabban támaszkodjanak munkájuk során a népi demokráciához hű, a szocializmus építését támogató párttag és pártonkívüli értelmiségi dolgozókra, mindenekelőtt a tanítókra, agronómusokra. Lássák őket el olyan feladatokkal, amelyeket – mivel sok emberrel beszélnek, s az egyszerű parasztemberek hallgatnak a szavukra – az emberek gondolkodásmódjának formálása érdekében megfelelően tudnak megoldani. Állandóan éreztessek velük, hogy bíznak bennük, és igénylik munkájukat.

A megyei és járási pártbizottságok munkájuk súlypontos feladatának tekintsék, hogy a falusi pártszervezeteket hatékonyan segítik abban, hogy kialakuljon a fentiekben meghatározott irányú helyi rétegpolitikai munka.

b) A párt falusi feladatait csak akkor tudja megfelelően ellátni, ha a falusi dolgozó tömegekkel a különféle tömegszervezetekre támaszkodva mind szélesebb kapcsolatot épít ki. Ezért politikailag, szervezetileg állandóan erősítsék a tömegszervezeteket, tömegmozgalmakat. A legjobb kommunistákból küldjenek többet e szervekbe, s rajtuk keresztül biztosítsák, hogy a pártonkívüliek is elfogadják ott a párt irányvonalát, s aszerint dolgozzanak. Ily módon biztosítsák, hogy a Hazafias Népfront-bizottságok tekintsék fő feladatuknak az egyénileg dolgozó parasztk között végzett politikai, szakmai, nevelő, felvilágosító munkát: mindenekelőtt annak érdekében, hogy a különféle, a termelés fejlesztését szolgáló helyi beruházásokhoz, így belvízrendezéshez, talajjavításhoz, rét- és legelőjavításhoz, közös pince, szőlőoltványtelep létesítéséhez s a különböző szövetkezeti közös alapok létrehozásához – népgazdaságunk szűkös anyagi helyzete miatt – a község parasztsága saját erejéből minél nagyobb mértékben hozzájáruljon. A népfrentbizottságok neveljék továbbá a dolgozó parasztkat az állam iránti kötelezettségek maradéktalan teljesítésére. Segítsék őket termelési feladataik megoldásában, népszerűsítsék a szövetkezeti mozgalmat.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség hasson a falusi fiatalság döntő többségére. Fordítson különösen nagy figyelmet a szövetkezeti és az egyénileg dolgozó parasztfiatalok politikai, kulturális és szakmai nevelésére. Ebből a szempontból különösen nagy erkölcsi, politikai jelentősége van az önkéntes ifjúsági segítőbrigádok szervezésének, olyan szempontból,

hogy közösségi szellemre nevelik az egyéni parasztfiatalokat is. A KISZ-nek komoly hivatása és feladata ezenkívül, hogy megszerettesse a parasztfiatalsággal a mezőgazdasági munkát. Éppen ezért helyes a KISZ-nek a parasztfiatalok téli gazdasági tanfolyamára, valamint a mezőgazdasági ismétlőkiskola fokozatos bevezetésére irányuló javaslata. Ugy szintén helyes az az elhatározása, hogy falun az elkövetkezendő években alapvető feladatának tekintsi a dolgozó parasztfiatalság felkészítését a szövetkezetbe való belépésre. Ennek egyik legcélravezetőbb módja az, hogy a KISZ minden termelőszövetkezetben – ahol erre lehetőség van, a fiatalokból agitációs gárdát szervez. Ez az agitációs gárda elsősorban a parasztfiatalság körében végezzen felvilágosító munkát, ismertesse meg vele a szövetkezet életét, gazdálkodását, eredményeit. Ezzel kapcsolatban törekedjen, hogy a parasztfiatalok legjobbjai minél nagyobb számban lépjenek be a KISZ-be.

A falusi nőtanácsok a termelőszövetkezetekben dolgozó nők és az egyénileg dolgozó parasztasszonyok között végezzenek fokozott felvilágosító, nevelő, szervezőmunkát. Tevékenykedjenek a falu kulturális életének fellendítéséért. A párt és a kormány politikáját mindenkor sajátos módon a dolgozó nők különböző rétegeit, érdeklődési körét figyelembe véve népszerűsítsék, ismertessék. Növelni kell a nőbizottságokban dolgozó parasztasszonyok és értelmiségi nők – főleg pedagógusok – tevékenységét. Erősíteni kell a községi nőtanácsok és földművesszövetkezeti, valamint a termelőszövetkezeti nőbizottságok kapcsolatát, együttműködését, meg kell teremteni a falusi nőmozgalom egységes irányítását.

A helyi tanácsok, államhatalmi feladatuk mind jobb elvégzése mellett, váljanak a falusi lakosság egyre szélesebb rétegeit felölelő demokratikus tömegmozgalommá. Ennek érdekében tegyék lehetővé, hogy az egyszerű dolgozó emberek minél többször elmondhassák véleményüket, panaszait, problémáikat, s azok rendezésére tanácsaink fordítsanak rendkívül nagy gondot. Foglalkozzanak behatódiban a határukban levő termelőszövetkezetekkel, termelőcsoportokkal, amelyek megerősödéséért állami vonalon elsősorban ők a felelősek. Nagy szerepe van a tanácsoknak a mezőgazdaság szocialista átalakításának elősegítésében. Támogassák a szövetkezeteket, népszerűsítsék azok eredményeit és aktívan dolgozzanak azért, hogy a dolgozó parasztok tömegeit rávezessék a szövetkezeti gazdálkodás útjára.

c) Falusi pártszervezeteinknek általában az eddigieknél határozottabban kell szembe szállni az osztályellenség tevékenységével. Az ellenséges elemeket nyíltan leplezzék le és káros tevékenységükkel határozottan szálljanak szembe. Világosan látni kell, hogy az ellenséges elemek elleni harc jelenleg falun döntően politikai harcot jelent, s általában nem gazdasági, és csak bizonyos esetekben (törvények megsértése stb.) adminisztratív harcot. A politikai harcot úgy kell megvívni, hogy leplezzük az ellenséges nézeteket, az ellenséges elemek tevékenységét, rámutatunk arra, hogy ezek mennyiben és hogyan ártalmasak nemcsak a párt, hanem az egész ország, az egész dolgozó nép számára. Ily módon el kell érni, hogy mindinkább elszigeteljük az osztályellenséget és csökkentjük befolyását a dolgozó tömegekre. Jelenleg falun elsősorban a mezőgazdaság szocialista átalakítását hátráltató ellenséges nézetekkel, valamint a nacionalizmus, sovinizmus, irredentizmus, klerikalizmus, burzsoá eszmékkel kell szembeszállni. Fokozottabban kell harcolni azonban a kapitalista tendenciák, a spekuláció ellen, elsősorban a piaci rend szervezetté tételével.

Lépjenek fel pártszervezeteink határozottan a mezőgazdaság szocialista átalakítását hátráltató revizionista, valamint dogmatikus nézetekkel szemben is. Mutassanak rá arra, hogy ezek hogyan és mennyiben segítik az ellenséget céljai elérésében. Ügyelni kell azonban arra, hogy hibás nézeteket számos esetben nemcsak ellenséges elemek, hanem jóhiszemű emberek is hangoztatsanak. Ezért a helytelen nézeteket terjesztő, de osztályhelyzetüknél fogva hozzánk tartozó dolgozókat ne tekintsék általában ellenségnek és elsősorban ne személyük, hanem hibás nézeteik ellen küzdjenek.

d) Falusi pártszervezeteink az eddiginél bátrabban használják fel a felvilágosító és nevelőmunka különböző formáit és módszereit. Törekedni kell arra, hogy a párt-, állami és tömegszervezeti vezetők minél többet találkozzanak a dolgozókkal. A falusi pártszervezetek, tömegszervezetek az egész falu lakosságát átfogó nagygyűléseken, szabad pártnapokon, falugyűléseken, a gazdakörökben, tanyai iskolákban, lakásokon, csoportos beszélgetéseken vitassanak meg minden fontosabb kérdést a falu dolgozó népével, kérjék ki véleményüket. Ezekon a gyűléseken, beszélgetéseken adjanak választ a dolgozó parasztok kérdéseire, s ismerjék meg véleményüket, problémáikat, javaslataikat. A párt, állami és tömegszervezeti vezetők, aktivisták, de valamennyi párttag tekintse mindennapi feladatának azt is, hogy munkatársai, rokonai, ismerősei körében állandó felvilágosító, nevelőmunkát végezzen.

4. A mezőgazdasági termelés színvonalának nagyarányú emelése, a termelési költségek jelentős csökkenése, mezőgazdaságunk korszerűsítése s a falusi lakosság élet- és munkakörülményeinek alapvető megjavítása érdekében jelentősen előre kell haladnunk a mezőgazdaság szocialista átalakítása terén, majd teljes sikerre vinnünk a szocialista nagyüzemű mezőgazdaság megteremtésének ügyét. Ezt azonban nem a dolgozó parasztság kényszerítésével, s ami ezzel egyet jelent, nem „leszegényesítésükkel”, hanem a meglévő szocialista nagyüzemek példamutató működésének elősegítésével és a politikai meggyőzéssel lehet elérni. Ugyanakkor a mezőgazdaság szocialista átalakítását nem lehet spontán fejlődésre bízni, hanem céltudatos, tervszerű munkával ezt a folyamatot elő kell segíteni. Ennek érdekében a következő fontosabb feladatokat kell végrehajtani:

a) Hazai és külföldi tapasztalataink azt igazolják, hogy a szövetkezés eszméje nem egyszerre érik meg a különböző vidékeken, sőt nem egy időben jutnak elhatározásra a paraszti lakosság különböző rétegei sem. A mezőgazdaság szocialista átalakításának elősegítésén dolgozó párt, állami és egyéb szervek munkájának célszerű felhasználása is csak akkor lehetséges, ha biztosítjuk, hogy az erők ne forgácsolódjanak szét. Ezért a mezőgazdaság szocialista átalakítása érdekében súlypontokat kell képezni a megyéken, járásokon belül. Megyei és járási pártbizottságaink gondosan válasszák ki azokat a községeket, amelyeket a szövetkezeti mozgalom fejlesztése érdekében „súlypontosnak” tekintenek. Vegyék figyelembe, hogy csak olyan községek jöhetnek számításba, ahol a fejlesztés számára kedvezőek a feltételek. Elsősorban tehát olyan községek, ahol jól működő szövetkezet van, ahol a fejlődés gazdasági előfeltételei (épületek stb.) megvannak, vagy rövid időn belül megteremthetők, ahol a dolgozó parasztság körében kedvező a hangulat a szövetkezeti irányában, ahol a helyi pártszervezeteknek nagy befolyása van stb. Ilyen helyeken a szövetkezeti tagokra, párttagokra, a népi demokráciához hű értelmiségű dolgozókra, mezőgazdasági munkásokra és félproletároknak stb. támaszkodva jól átgondolt, erőszaktól és türelmetlenségtől mentes politikai meggyőző munkával kell a szövetkezeti mozgalmat fejleszteni. A politikai munka alapját a helyi adottságoknak megfelelő: jól átgondolt termelésfejlesztési terv képezze. A terv vegye számba a helyi gazdasági lehetőségeket és olyan termelési mezőgazdaság-fejlesztési célokat (belterjesség növelése, talajjavítás, belvízrendezés, legelőjavítás, gépek nagyüzemi kihasználása stb.) tartalmazzon, amelynek elérése elsősorban szövetkezés útján valósítható meg, és amelyek kézzelfogható eredményeket biztosítanak a szövetkezésben részt vevő parasztság számára. A párt vezetésével állami, gazdasági és tömegszervezetek mindegyikének aktívan ki kell vennie e munkából a részét. Azokon a helyeken viszont, ahol nem lehet súlypontot képezni, minden erővel az előfeltételek megteremtését kell elősegíteni. Így a meglévő, de még gyenge termelőszövetkezeteket meg kell erősíteni, a pártszervezet befolyását növelni kell és a dolgozó parasztság kedvező hangulatát ki kell alakítani stb.

b) Ahhoz, hogy a mezőgazdaság szocialista átalakításának nagy feladatát körültekintő szervezőmunkával sikeresen megoldhassuk: ki kell dolgozni a szocialista átszervezés részletes tervét. E munkát a Központi Bizottság mezőgazdasági osztályának vezetésével a pártapparátus végezze el, s a javaslatokat szeptemberben a Központi Bizottság elé kell terjeszteni.

c) A mezőgazdaság szocialista átalakításával kapcsolatos párthatározatok megvalósítását megfelelő agitációs munkával kell elősegíteni. Ezért valamennyi falusi pártszervünknek, pártszervezetünknek és egyéb szerveinknek élő, eleven és állandó szövetkezeti agitációt kell folytatni. Az agitációnak arra kell irányulni, hogy a dolgozó parasztság körében helyes felfogás alakuljon ki a kisüzem–nagyüzem kérdésében. Világosan értsék meg, hogy a kisüzem lehetőségei miért korlátozottak, s a nagyüzem lehetőségei miért sokkal nagyobbak. El kell érni azt is, hogy párhuzamot vonjanak a kapitalista és a szocialista nagyüzemi átalakulás között. Lássák világosan, hogy a kapitalizmusban a kisparaszti gazdaságok tömeges tönkretételével, a szocialista országokban viszont a kisparasztság öntételes társulása útján tör utat magának a nagyüzem. Az agitációs munka irányuljon arra is, hogy dolgozó parasztságunk világosan érte meg a szövetkezeti forma előnyeit olyan vonatkozásban, hogy ez egyeztetni össze legjobban az egyén és a közösség érdekeit. Végül, irányuljon az agitációs munka a meglévő szövetkezeti nagyüzemeink népszerűsítésére, fejlesztési lehetőségeink feltárására. A szövetkezeti agitáció legyen konkrét, kézzelfogható és meggyőző.

d) A mezőgazdasági termelés színvonalának fejlesztése és a szocialista átalakítás elősegítése érdekében falusi pártszervezeteink fordítsanak nagy gondot a meglévő szövetkezetek erősítésére és az egyszerűbb szövetkezetek fejlesztésére. A mezőgazdasági termelőszövetkezet megerősítését a Politikai Bizottság 1957. augusztusi határozata és a 3004/1958-as kor-

mányhatározat alapján végezzék. Ezek alapján segítsék elő a közös árutermelés gyors ütemű növekedését, a szervezetzeti demokrácia fejlődését. Legyenek élharcosai olyan fontos feladatok megvalósításának, mint a közös állatállomány növelése, megfelelő mezőgazdasági szakember alkalmazása, a saját erőből történő közös beruházás növelése stb. Szervezzék meg ehhez az állami gazdaságok, mezőgazdasági szakemberek, ipari munkások patronáló segítségét is.

Falusi párt- és állami szerveink alapvetően változtassák meg munkájukat az egyszerűbb szervezetzeti formák irányában. Segítsék elő azt, hogy munkájukban a közös termelő tevékenység erősödjék és saját erőből teremtsenek közös alapot, közös beruházásokat. Tudatosítsák, hogy állami támogatást csak a közös tevékenység, a saját erőből történő közös beruházás arányában kaphatnak. Párt- és állami szerveink az egyszerűbb szervezeteteknek adjanak megfelelő politikai segítséget, hogy azok a soraikban ma még meglevő, nem kevés spekulációs törekvést sikerrel leküzdhessék. Helyi szerveink törekedjenek arra, hogy ahol még nem érettek a feltételek a mezőgazdasági termelőszövetkezetek megalakítására, fejlesztésére, dolgozó parasztjaink minél nagyobb számban szervezzenek termelőszövetkezeti csoportokat, szakcsoportokat, társulásokat, erősödjének a földművelőszövetkezetek. Ily módon lépésről lépésre rakják le a szocialista mezőgazdaság alapköveit, amelyek idővel az egész parasztságot átfogó nagyüzemi, szocialista mezőgazdaság megvalósításához vezetnek.

A határozat feldolgozásának módja

1. Valamennyi megyei pártbizottságnál kibővített pártbizottsági üléseken meg kell tárgyalni a Központi Bizottság harározatából eredő megyei feladatokat. A pártbizottság ülésén vegyenek részt a megyei állami és társadalmi szervek vezetői, valamennyi járási és városi pártbizottság első titkára és a megyei pártbizottság apparátusának összes munkatársa. A kibővített megyei pártbizottsági üléseket május 31-ig meg kell tartani és mindegyiken vegyen részt egy központi bizottsági tag. A központi bizottsági tagok beosztásáért Sándor József és Szirmai István elvtársak felelősek.

2. Valamennyi járási és városi pártbizottságnál kibővített pártbizottsági ülést kell tartani, amelyen a járási állami és társadalmi szervek vezetői, valamint az összes falusi alapszervezetek titkárai vegyenek részt. A járási, városi pártbizottsági üléseken a megyeihez hasonlóan a járásra vonatkozóan meg kell vitatni a Központi Bizottság harározatából eredő feladatokat. A járási, városi pártbizottsági ülésekre is lehetőleg minél több helyre kell kiküldeni központi bizottsági tagokat, agrárpolitikai bizottsági tagokat és központi apparátusbeli dolgozókat. *Határidő:* június 10. *Felelős:* Sándor József és Szirmai István elvtárs.

3. A járási pártbizottsági üléseket követően valamennyi községi, falusi alapszervezetben taggyűlésen kell a Központi Bizottság harározatából eredő feladatokat megtárgyalni. Ezt megelőzően a járási pártbizottságok segítségével értékelni kell a helyi alapszervezet munkáját, a község, falu politikai helyzetét és ebből következően kell a Központi Bizottság határozatának megfelelően meghatározni a feladatokat. Célyszerű azokban a falvakban, községekben, ahol több helyi alapszervezet működik, de azok együttes taglétszáma nem túlságosan nagy, összevont taggyűlésen ismertetni a Központi Bizottság határozatát, s megtárgyalni az ebből eredő feladatokat. *Határidő:* június 30. *Felelős:* a megyei pártbizottságok első titkárai.

4. A Központi Bizottság harározatát nyilvános sajtóban nem kell leközozni. Ellenben a pártsajtó a határozatban foglalt kérdésekkel cikkekben, riportokban stb. rendszeresen foglalkozzék. *Felelős:* Szirmai István elvtárs.

5. Júniusban a községi tanácselnökök járási értekezletein mindenhol meg kell tárgyalni a Központi Bizottság harározatából eredő tanácsi feladatokat. *Felelős:* a járási pártbizottságok első titkárai.

6. A községi taggyűléseket követően minden termelőszövetkezetben és gépállomáson közgyűlésen, illetve munkaértekezleten kell megtárgyalni a határozatból értelemszerűen következő termelőszövetkezeti, gépállomási teendőket. *Felelős:* a termelőszövetkezeti, gépállomási alapszervezetek titkárai, illetve a járási pártbizottságok első titkárai.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1958. június 6-i üléséről

Napirend:

1. Beszámoló a moszkvai tanácskozásról.

Előadó: Kádár János elvtárs.

2. A hároméves terv irányelvei.

Előadó: Kiss Árpád elvtárs.

Marosán György elvtárs elnököl. A napirendi pont ellen ellenvetése nincs senkinek. Átadja a szót Kádár János elvtársnak.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Elvtársak! A moszkvai tárgyalások címén három ilyen megbeszélésről szeretnék beszámolni.¹ Először a magyar–szovjet gazdasági tárgyalásokról, a kétoldalú tárgyalásokról. A küldöttségünket Apró elvtárs vezette, és Kiss Árpád, Incze Jenő² elvtársak voltak a tagjai. A tárgyalás témája az 1961–65-ös évekkkel összefüggő kétoldalú tárgyalások voltak. Ezen belül, amely részben a tervelképzeléseink egyeztetése is volt, elsősorban a kölcsönös áruszállításokról, továbbá a mi ipari létesítményeink fejlesztéséről és bővítéséről volt szó. Ennek a tárgyalásnak a keretében megbeszéltek az elvtársak egynéhány, még az 1961-es évet megelőző folyó ügyet is. Így küldöttségünk felvetette, hogy kérjük bizonyos, számunkra nagyon szükséges árukban a szovjet szállítás felemelését az 1959-es és 60-as években. Ennek a kérésnek a szovjet elvtársak eleget tettek, és az 1959–60-as évekre felemelték a Szovjetunió szállítását olyan cikkekben, mint például a fenyőfűrészfa, bányafa, cellulóz, a fagyártáshoz szükséges és alkalmas faárúk, rotációs papír és még egynéhány más kisebb jelentőségű anyag.

Ami a tulajdonképpeni tárgyalás fő témáját illeti az 1961–65. évi kölcsönös áruszállítást illetően. [sic!] A tárgyalások menetében, anélkül, hogy küldöttségünk ezt külön kérte volna, részben még az áprilisi megbeszélések³ eredményeképpen a szovjet kormány egy sor, a magyar népgazdaság szempontjából fontos dologban segítséget és további hitelt nyújt. A szovjet elvtársak elhatározták, hogy a tiszavidéki nitrogén műtrágyagyár felépítéséhez segítséget nyújtanak. Az elvtársak ismerik ennek a kérdésnek a jelentőségét a mezőgazdaság szempontjából. Ennek a gyárnak a kapacitása évi 100 ezer tonna műtrágya lesz.⁴ A Szovjetunió a megfelelő műszaki segítséget adja, továbbá a szovjet kormány ennek a gyárnak a felépítésére 110 millió rubel hitelt nyújt tízéves időtartamra, évi 2% kamattal.

Segítséget nyújtanak az elvtársak berendezések szállításával a borsodi nitrogén műtrágyagyár bővítéséhez. Segítséget nyújtanak a székesfehérvári alumínium lemezhengermű megteremtéséhez, létesítéséhez. Segítséget nyújtanak olaj- és gázkutatáshoz szükséges fűróberendezések szállításával is. Ehhez,

a fűróberendezések szállításához a szovjet kormány 30 millió rubel hitelt nyújt 5 évi időtartamra, évi 2% kamattal. Ennek kapcsán meg kell jegyezni, hogy a szovjet elvtársak véleménye szerint Magyarország természeti kincsei között sokkal nagyobb mennyiségű olajnak és gáznak kell lenni, mint amit eddig a mi kutatásaink megállapítottak. Ezzel kapcsolatban a mi küldöttségünk felvetette, hogy ilyesfajta feltételezés nálunk is van, azonban sajnos műszaki és anyagi akadályok miatt a kutatást nem tudjuk bővíteni. Ez már itt, az áprilisi megbeszéléseken szóba került, és a szovjet elvtársak, miután hazatarttak, elhatározták, hogy itt is konkrét segítséget fognak nyújtani.

Más természetű segítséget is nyújt a Szovjetunió. A szovjet elvtársak ismerik Magyarország energiaellátottságának a gyenge oldalait, és ezért segítséget nyújtanak olyan formában is, hogy villanyenergiát fognak Magyarországra szállítani, a terv szerint 1962-től évi 200 millió kilowattot. Ehhez egy vezetékkel kell majd építeni a Kárpátokon keresztül. Azonkívül még segítséget nyújtanak egy sor ilyen kisebb speciális, de önmagában igen fontos gazdasági feladat megoldásában, amit én itt most nem akarok részletezni.

Ami az áruszállításokat illeti: a Szovjetunió oldaláról a szállítás 1961-ben 805 millió rubel értéket fog kitenni, 1965-ben 823 millió rubel értéket, de a közbeneső [sic!] években lesz olyan időszak, amikor az ő szállításuk sokkal magasabb lesz, mint az utolsó évé. Ami a magyar kivitelre illeti a Szovjetunió irányában: 1961-ben 762 millió rubel értékű exportunk lesz a Szovjetunióba, 1965-ben pedig 975 millió rubel értékben szállítunk. Mint látják az elvtársak, az utolsó évnél a szovjet szállítás Magyarországnak kb. 150 millió rubellel alacsonyabb, mint a magyar szállítás a Szovjetunióknak. Ez annak következtében alakul így, mert hiteleinket magyar áruk szállításával fogjuk törleszteni.

Ami a behozatalokat illeti: teljesen általánosítva és sommázva számunkra talán a legdöntőbb az, hogy az általunk elképzelt 5 éves terv döntő fontosságú nyersanyagainak a szállítása a tárgyalások eredményeképpen biztosítva van. Tehát az összes alapvető nyersanyagokban, továbbá olyan dolgokban, mint például olaj és más létfontosságú nyersanyagok, vagy energia, úgy mondhatjuk, hogy kívánságaink, igényeink többsége teljesítést nyert, és ez az anyagszállítás alapján véve az 5 éves terv anyagi fedezetét megoldja. Vannak bizonyos nyersanyagok, nagyon fontos nyersanyagok, amelyben a küldöttségünk által előterjesztett igény kielégítést nem nyert. Ilyen nagyon fontos nyersanyag például a nikkelt és a réz. A tárgyalás során kitűnt, hogy a Szovjetunió nekünk ezt a kért mennyiségben biztosítani nem tudja. Ha jól emlékszem, arról van szó, hogy a mi kívánságainkat körülbelül $\frac{2}{3}$ részben tudták csak figyelembe venni, és $\frac{1}{3}$ nincs fedezve. Ennek, hogy ilyen különleges nyersanyagokban nem tudnak szállítani, nyilván megvannak az okai. Valamiféle kiegészítő megoldás szóba került a tárgyalásoknál, mégpedig olyan formában, hogy a Szovjetunióban is komoly erőfeszítéseket tesznek, hogy a nikkelt és a rézet mással pótolják, és amennyiben ilyen megoldásokat ők már alkalmaznak, vagy közben ki fognak dolgozni, azt a magyar népgazdaság rendelkezésére bocsátják.

Ami a kivitelünkre illeti: számunkra döntő az, hogy a magyar népgazdaság, Magyarország szállításai a Szovjetunióknak általában csupa olyan áruban történik, ami a magyar népgazdaság számára kedvező. A nyersanyagbehozatal, s a magyar áruszállítások olyan cikkekből tevődnek össze, amelyek elősegítik

azon szándékunk megvalósítását, hogy a magyar népgazdaság szerkezetét, ha hosszabb idő alatt is, de Magyarország adottságainak megfelelően fejlesszük. Az általunk szállított cikkek összetétele most fokozottabb mértékben kisebb nyersanyag- és nagyobb munkaigényes cikkekben történik, továbbá olyan iparágakban, amelyek művelésére véleményünk szerint a magyar népgazdaság megfelelő adottságokkal rendelkezik: műszergyártás, Diesel- és más hasonló cikkek, amelyekről a gazdasági tervekben többször is volt szó. Ugyancsak fontos az is, hogy a Magyarország által szállítandó árukon belül az áruknak több mint a fele a magyar gépipar termékeiből fog összetevődni, tehát a gépipar fejlődésének ez egy igen biztató perspektívája.

Az áruszállításokon belül is különböző nehézségek jelentkeztek, olyanok, amelyek a mi számunkra kisebb vagy nagyobb problémát jelentenek. A legfontosabb ezek közül az, hogy a Szovjetunió kormánya a magyar hajók megrendelését hosszú időre biztosítani nem tudja. Tehát ezek évről évre csökkenni fognak, és a jelzett időszakban, 1961–65 között olyan helyzet áll elő, hogy a jelenlegi magyar hajóépítő kapacitásnak körülbelül a fele nem lesz leterhelve. Ennek az oka nem az, hogy a Magyarország által szállított hajók minőségben nem felelnek meg a Szovjetunióknak, mert ezek minőségben nekik megfelelőek és jók, de maga a hajó nagysága, 1100–1500 tonnás folyamtengerjáró hajó a tengeri szállításra már nem gazdaságos. Most már az államok [sic!] – mondjuk tízezer tonnánál kezdődik az a hajó, amelyet tengeri szállítás céljára vásárolnak. Azt hiszem, ez a kérdés a mi szakembereink számára nem új, mert hiszen már egynéhány évvel korábban a szovjet kormány kijelentette, hogy örök időkre ezt nem tudják vásárolni Magyarországtól, egyszerűen azért, mert nem gazdaságos a Szovjetunió számára. Én azt hiszem, hogy még ezeknek a folyami célokra rendelt hajóknak is az az igazi történetük, hogy bár a Szovjetunió hajóépítési kapacitása nem volt leterhelve, ennek ellenére Magyarországtól is rendeltek hajót, hogy ilyen módon is segítséget nyújtsanak a Magyar Népköztársaságnak. Itt már radikális változtatásra lesz szükség, valószínűleg arra lesz szükség, hogy az egyik hajógyárat a két nagy közül más termelésre kell átállítani. Ez persze nem gyerekjáték, és gazdasági nehézségekkel fog járni. Itt egyébként kívánatos, hogy ezzel a kérdéssel mi most ne rohangáljunk összevissza az emberek között, amíg a perspektívát világosan nem tudjuk megmondni, és célszerű, hogy a Központi Bizottság és a kormány maga foglalkozzon ezzel a kérdéssel, és ne népgyűlésekre vigyük ki. Ugyanis majd valami értelmes megoldást itt is ki lehet dolgozni. Többek között a szovjet elvtársak felajánlották, hogy ők külön egy bizottságot fognak küldeni Magyarországra azzal a céllal, vizsgálják meg, hogy azt a magyar hajógyárat, amely hajót nem tud termelni, a továbbiakban milyen árutermelésre állítsák át, lehetőleg olyan áru termelésére, amire a Szovjetunió majd rendelést tud adni. Ilyen természetű nehézségek jelentkeznek. Itt egyébként szeretnék még egy megjegyzést tenni ezzel a hajóval kapcsolatban. A magyar népgazdaság sok vonatkozásban, legalábbis egyes részeiben kicsit ilyen melegházi körülmények között tenyészünk, [sic!] és nem kis részben ez az oka annak, hogy a korszerű termelés tekintetében a magyar ipar bizonyos területen el van maradva. Az ezen való változtatás, mint óhaj, rendszerint mindig fennáll, hogy korszerűsítsünk stb., de a dolog úgy áll, elvtársak, hogy ameddig korszerűsítés nélkül is van vevőnk, számunkra

kedvező feltételek között, addig rendszerint ezek az elmaradottságok is állják az időt. A muszáj az, ami kényszerít bennünket arra, hogy egy kicsit az ipar dolgán itt és ott javítsunk. A hajókérdés is olyan, hogy átmenetileg feltétlenül nehézséget jelent, de kényszerítve lesz a magyar népgazdaság, hogy itt változtasson, és a végső kihatása a magyar népgazdaság számára hasznos lesz. Itt egyébként meg kell jegyezni – persze nem a Központi Bizottság álláspontjaként vagy nem a magyar kormány álláspontjaként –, hogy azért 1956-ban, és itt nem októberre gondolok, hanem az azt megelőző időre, elég sok felelős tényezőnk, elméleti kutatónk, közgazdászunk, hasonló emberek kezdtek kiálltozni a világpiaci árakról, és hasonlókról, amit persze lehet kívánni, követelni, sőt el is lehet érni a követelést, de ezek úgy a levegőben kimondva egyszerű dolgok, a valóságban azonban másként jelentkeznek.

A másik tárgyaláson szóba került az árak kérdése. Úgy ment a dolog – emlékszem, még a kormányban is tárgyaltuk egyszer-kétszer –, hogy hát igen világpiaci árak, magyar–szovjet viszonylatban, mindaddig, amíg a szaldót tüzetesen és pontosan meg nem vizsgáltuk, és akkor kiderült, hogy ha az összes reláción a világpiaci árakat, a jelenlegi világpiaci árakat realizálják számunkra, akkor nekünk mínusz 130 millió rubel azonnali veszteség jelentkezik. Miután kivívtuk elvileg a világpiaci árat, utána kéricskélgni kellett, hogy lehetőleg csak négy-öt éven belül alkalmazzák velünk szemben. Ezt azért említem meg, mert ha az ipar kérdésével és a népgazdaság fejlesztésével komolyan foglalkozik Központi Bizottságunk, vagy más pártszervünk, akkor tudni kell, hogy az ilyen mesterséges konstrukciók fenntartása tartósan káros a magyar népgazdaságra. Momentán az lehet jó, hogy nem kell vele foglalkozni, nincs gond. De például ezekről a hajókról elég régen tudjuk már mi is, hogy bizony 1500 tonnával valami nagyobb tengeren szállítani nem szokás, nem is lehet. A Szovjetunió valahogy úgy van ezekkel a magyar hajókkal akármerre jártam, mindenütt magyar gyártmányú hajókkal találkoztam, de azt viszont érteni kell, hogy ezek tengeri szállításra nem alkalmasak, és különösen nem olyan körülmények között, amikor például a mi táborunkon belül vannak hajóépítő kapacitások, például Lengyelországban, akik tudnak szállítani 10 ezer tonnánál jóval nagyobb tengeri szállítóhajókat is, és nincs is a kapacitásuk kihasználva.

Ami az egész tárgyalást illeti: amiben a két küldöttség megegyezett, azt szokás szerint egy jegyzőkönyvben rögzítették. Maga a jegyzőkönyv nem szerződés, de a gyakorlat szerint ez a jegyzőkönyv alapját képezi mindenféle szükséges szerződéseknek.

Ezzel a kétoldalú tárgyalással kapcsolatban még annyit kívánok megjegyezni, hogy a mi felelős elvtársaink előtt most az a feladat áll, hogy a szovjet–magyar tárgyalás befejezése után – ami már megtörtént – sürgősen lásunk hozzá más kétoldalú tárgyalásokhoz is, vigyük azt végig, realizáljuk például csehszlovák viszonylatban, lengyel viszonylatban és más viszonylatban, mert ezeknek a tárgyalásoknak több nagyon nagy előnye van, és a régi gyakorlathoz képest – ez speciálisan nem magyar jelenség, hanem a táboron belül van –, új és nagyon jó az, hogy ezek a kellő időben lefolytatott tárgyalások megadják az egyes országok terveinek a reális körvonalait. Azt hiszem, sosem voltunk úgy, hogy egy öt éves terv beindítása előtt már ennyivel meghatározott körvonalakban látjuk a rendelkezésre álló nyersanyagot, energiát, a ren-

deléseket, és ha ezt sokoldalúan sikerül végigvinni – és úgy látszik, sikerül, mert már a cseh elvtársak is csöngettek, hogy ők is le akarják folytatni a tárgyalást, a lengyelek is –, akkor tényleg ez az 5 éves terv reális alapokon fog nyugodni, és olyasfajta meglepetések nem érik majd a magyar népgazdaságot, mint amilyenek eddig érték. Ennyit erről a kétoldalú tárgyalásról.

A javaslatom az, hogy a tájékoztatást vegyék tudomásul, és hagyják jóvá a küldöttség munkáját. Ami a részleteket illeti, már ott, ahol a konkrét kérdésekkel foglalkozni kell, a különböző kormányzati és pártgazdasági vonalon foglalkoznak velük.

A második moszkvai tárgyalás, amiről be kell számolnom, az a párttárgyalás a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa munkájával kapcsolatban. Ennek a tárgyalásnak a keletkezése arra vezethető vissza, hogy a KGST munkájával általában minden ország, amely ebben részt vesz, meg volt elégedve, hiszen nagyon jelentős mértékben megkezdődött a munkamegosztás is és az együttműködés is ezek között az országok között gazdasági vonalon.

A KGST munkájának eddigi tapasztalata és eredménye azt bizonyítja, hogy külön-külön az egyes országok népgazdaságának a fejlesztéséhez is hozzájárult, komoly mértékben és együttesen a szocialista tábor népgazdasági erejének a növeléséhez is hozzájárul. Ugyanakkor a KGST munkájában az utóbbi időszakban, két-három esztendő óta már mutatkoztak olyan jelenségek, amelyek arra vallottak, hogy valahogy ezt a munkát tovább kell fejleszteni ahhoz, hogy még hatékonyabb legyen. Mert az általánosan hasznos munkán belül bizonyos kérdésekben és bizonyos mértékig zavaros dolgok is voltak, amely kérdésekben nem sikerült realizálni sem a helyes munkamegosztást, sem a megfelelő együttműködést az egyes országok között.

Ennek a legfontosabb oldala az, hogy az ajánlásokat nem tartották be minden esetben. Ennek káros következménye volt, hogy párhuzamos beruházások történtek, megindultak termelési folyamatok egyes országokban szűk kapacitással, nem gazdaságosan, és leállni, meg abbahagyni sehol se akarták, ahol már tőkeberuházást eszközöltek valamely iparágban. Ezek a példák ismertek az elvtársak előtt.

A másik, hogy még olyan esetekben is – és azért ez volt az esetek többsége –, amikor az egyes országok beruházása a helyes irányban történt, fejlesztés volt, ott is előfordult gyakran, hogy az ajánlás alapján történt ilyen elvi rendelést egy bizonyos idő után a másik fél visszamondta, azt mondta, nem kell. Persze ezek súlyos következményekkel járnak, de egyébként kölcsönösök voltak. Például a magyar népgazdaság volt úgy, hogy kárvalló is volt ilyen dolgokban és kárt okozó is. Ezek az ismert, már látható nehézségek azt mondták és követelték, hogy kell itt egy sor dolgot rendezni ahhoz, hogy a KGST egyébként általában hasznos működése még hasznosabb legyen, s igazi munkamegosztás és igazi együttműködés érvényesüljön a termelés vonalán is és más vonalon is.

Mivel a helyzet így állt, körülbelül ez év elején, januárban, februárban megindultak a beszélgetések, és a kezdeményezők között a mi pártunk is ott volt. Felvetették a cseh elvtársak, mi is felvetettük, a szovjet elvtársak nagyon mellette voltak, hogy jöjjön létre egy tárgyalás a KGST-vel kapcsolatban, ahol a pártok ülnek össze, és mondhatom, hogy szakmai korlátok nélkül lehet ezeket a kérdéseket megvizsgálni, és ami eligazítani való, azt eligazítani. Így

jött létre ez a találkozás. Ami ezt a három tárgyalást illeti, mindjárt meg akarom említeni, hogy a mi küldöttségeink egymásba kapcsolódó láncot képeztek, mert arra törekedtünk, hogy ne sok vezető utazzon el, így a kétoldali tárgyaláson részt vett elvtársak egy része a párttárgyaláson is részt vett. Küldöttségünkben ott volt Révész elvtárs speciális okok miatt, mert egy napirendi pont volt a haditermelés és szállítás kérdése is, azonkívül Kiss Árpád és Apró elvtársak, akik az előző tárgyaláson dolgoztak. Ezt a küldöttséget én vezettem. A segítőnk pártgazdasági szakemberként Friss elvtárs volt, aki szintén tanácsadó volt. A tárgyaláson magán, meg kell mondani, hogy ott általában elveket kellett tisztázni, tehát konkrét munkamegosztást, vagy konkrét együttműködést ezen a tanácskozáson persze nem lehetett megtárgyalni. Szóba kerültek konkrét kérdések is, de inkább mint példa, amelynek az alapján meg kell más dolgokat is vizsgálni. A döntő persze az az elv volt, ami már a népgyűlésen szerepelt Magyarországon is, amikor a szovjet delegáció itt járt, hogy az értelmetlen párhuzamos munkákat valami módon nekünk majd fel kell számolni, hogy gazdaságosan tudjunk termelni, és ez javára váljon az egész szocialista tábornak és azon belül egyes országoknak is.

A mi küldöttségünk álláspontját a Politikai Bizottság fogalmazta meg, mielőtt elindultunk. Nekünk az volt a véleményünk, hogy az ajánlások tartásában garanciával kell rendelkezni, és hogyha a KGST valamelyik szerve egy ajánlást kidolgozott és elfogadott, akkor ezt össze kell kapcsolni kétoldali szerződések rendszerével. Tehát akik az ajánlás szerint együttműködést vállalnak, azok rendes, szabályos szerződéseket kötnek egymással, amelyekben okvetlen legyen benne szállítási határidő, rendelés, lehetőleg ár és minden olyasmi, ami ilyen kereskedelmi szerződéshez szükséges. Akkor ezek a szerződések joghatályával hatnak és működnek, [sic!] akkor ez egész más, mintha egy bizottságnak van egy elvi ajánlása. Ez volt a mi álláspontunk, amit kialakítottunk. Természetesen itt nem lehet azért tisztára olyan módon együttműködni, mint ahogy a kapitalisták, konkurensok szerződnek egymással, mert előadódhat nehézség, amit mérlegelni kell, de erre az esetre azt ajánlottuk, hogy az ajánlás létrejötte után az érintett felek egy bizonyos határidőn belül – nem tudom én, 3 hónapon belül – kötelesek nyilatkozni, hogy az ajánlást elfogadják-e. Ha elfogadják, a szerződéseket meg kell kötni, amennyiben azonban az ajánlást nem tudják elfogadni, vagy elfogadják, de annak a betartása nem működik, akkor az egészet, tehát, hogy a szerződés szerződés, és annak bizonyos követelményei jelentkeznek, magát a kérdést vissza kell vinni az illető KGST fórumra, és új ajánlást kell kidolgozni. Például el lehet képzelni, hogy bizonyos ország magára vállal egy szállítást, és nem képes ennek eleget tenni valami oknál fogva. Nem elég az, hogy pönalét fizessen, mert attól még a kérdés maga megoldva nincs, hanem azt vissza kell vinni, és más számára kell az ajánlásokat kidolgozni.

Mindjárt itt megjegyzem ennél a kérdésnél, hogy elvileg teljesen azonos álláspontot foglalt el ebben a kérdésben az összes tárgyaló fél, mindenki részt vett minden párt oldaláról, mert ez annyira kétségbevonhatatlan és szükséges rendszer, hogy mindenki ezt az álláspontot képviselte.

Az általános együttműködés egyik kérdéseként szerepelt az, hogy össze kell hangolni a tőkés világpiacon, vagy egyes tőkés piacokon való fellépést is,

néha két vagy három szocialista ország között és néha az egész tábor között. Össze kell hangolni a vásárlások esetében is ezt a fellépést, mégpedig abból kiindulva, hogy ami kapható a szocialista táboron belül, azt lehet vásárolni a tőkés piacon is. Ez, mint elv szerepelt természetesen. Azonkívül természetesen a felvásárlásnál is érvényesül az, hogy egymás rovására túlságosan ne licitáljunk, mint ami napjainkban előfordul. Ugyancsak érvényes ez az összehangolt fellépés a tőkés piacokon az eladásoknál is. Hangoljuk össze egy kicsit jobban a fellépésünket.

Szóba került – nem mint központi kérdés – a tárgyalások folyamán, hogy a tőkés világpiac lépéseivel komolyabban kell foglalkozni, mint eddig, mert jelenleg az a helyzet, hogy nem egyformán érinti a szocialista országokat. Például ha összehasonlítjuk Magyarországot és Lengyelországot, akkor a dolog úgy néz, [sic!] hogy a krízis első szakaszában Magyarországra abból hátrány nem származott, sőt lehet mondani, hogy bizonyos mértékig előny, mert mi nyersanyagokat vásároltunk, és olcsóbban vásároltunk. De persze a folytatását nem tudjuk mi sem elkerülni, mert ha az árak mennek lefele, az jelentkezik a mi kiszállításainknál, a mi készárúinknál is. A lengyelek azok máris jelentős mértékben kárát vallották ennek a krízisnek, most a lengyel elvtársak megmondták akkor is, amikor itt Budapesten jártak, hogy a szénnel úgy jártak, hogy a nyugati piacon őket sújtó szénárveszteség kb. 200 millió dollárt tesz ki, tehát egyenértékű azzal az összes segítséggel, amit különböző kapitalista relációkból nekik megszavaztak, nyújtottak vagy kilátásba helyeztek. Az már el is úszott egyedül a szén áránál. Ők tehát máris jobban voltak sújtva. Az ott részt vevő delegátusok egyetértettek abban, hogyha jól tudjuk egyeztetni a tőkés piacon való fellépésünket (korlátozott, vagy általános érvényű a tábor oldalán), akkor lehetséges, hogy a tőkés krízisből gazdaságilag is előnyöket származtassunk a szocialista tábor és a szocialista országok számára, és ne hátrányokat. De ha nem egyeztetjük, akkor a hátrányok zúdulnak a szocialista országok nyakába. Egyébként ugyanitt egy elég fontos elvként egyetértés volt abban, hogy a tőkés piacok krízise közepette is olyan gazdaságpolitikát kell vinni a szocialista országoknak külön-külön is, meg együtt is a tőkés piacok irányába, hogy az ott megszerzett pozíciókat ne hagyjuk elveszni. Bizonyos manőverezésekre készen kell állni, hogy az ott meglévő pozíciókat őrizzük, és ne hagyjuk elveszni, tehát ne számoljuk fel egészen a tőkés piacokon se az eladást, se a vásárlást, mert ez végső fokon káros volna a szocialista tábor országaira.

Ami az árakat illeti. Ez egy elég bonyolult kérdés, még testvérek között is. Mert általában mindenki a jelenleg fennálló árak közül a számára kedvező fenntartása mellett van, és a számára hátrányos megváltoztatása mellett. De azért ezen a tárgyaláson sikerült azt az elvi álláspontot kialakítani, ami mindnyájunk számára egyedül lehet hasznos.

A következő elvek alakultak ki: általában a világpiaci ár elvét kell érvényesíteni, általában. Nem figyelembe venni azonban a tőkés világpiacon spekulatív, vagy egyéb okokból jelentkező ilyen szöges áringadozásokat, [sic!] ezt nem lehet, mert akkor mi teljesen átvennénk a tőkés világpiac virtustáncát [sic!]. Általában a világpiaci árakból kell kiindulni. A megbeszélések során tisztázódott és kiderült az is, hogy a szocialista országok egymás közötti kereskedelmében most érvényes árak, tehát ezek a több év alatt kialakult

árak is általában a világpiacon árhoz igazodnak. Nem minden esetben természetesen, de az esetek többségében. Az volt a vélemény, hogy most az árrendezéseknél kiindulni az egymás között kialakult árakból kell, amelyek egyébként is közel esnek a világpiacon árakhoz. Megegyezés volt a tekintetben is, hogy bizonyos időszak alatt törekedni kell arra, hogy legyen a szocialista világpiacon egy saját szilárd világpiacon árnívója. Ezt természetesen egy év alatt megvalósítani nem lehet, de ebbe az irányba kell törekedni. Kiindulva abból a feltétlenül helyes elvből, hogy ezeknek az áraknak majd a leggazdaságosabb termeléshez kell alkalmazkodniok, majd a szocialista világpiacon belül is érvényesülni kell annak, hogy serkentő hatása legyen. Tehát, hogy a leggazdaságosabb termelésre legyen ez az ár érvényes. De ennek a kialakítása egy folyamatos feladat, egy hosszabb feladat. No mostan, egyetértés volt abban is, hogy a világpiacon ár, az egymás közötti kereskedelemben jelenleg érvényes árak, mint kiindulási pont szerepeljenek, a gazdaságosság érvényesüljön, de emellett elvileg helyes, hogy bizonyos cikkek kedvezményezett árakat állapítsanak meg, olyan cikkek, amelyeknek termelése kívánatos, hogy a szocialista táboron belül gyorsan fejlődjön. Tehát az ilyen cikkek kedvezményezett árakat kell megállapítani. Azt azonban, hogy melyik cikk érdemel ilyen kedvezményezett árat, ilyen serkentő árat, azt egyetértésben kell rendezni. Cikklisát kell készíteni, mely az egész szocialista táborra érvényes, amely abból indul ki, hogy jelenleg nálunk nem termelt, vagy nem kielégítő mértékben termelt áru termelését ösztönözze, serkentse, ami kívánatos az egész táborra.

Egyetértés mutatkozott abban is, hogy szükséges az áraknál egy olyan elv elfogadása és betartása a szocialista táboron belül, hogy az árak az egymás közötti kereskedelmi kapcsolatban viszonylag hosszú időre stabilak legyenek. Valahogy az a nézet alakult ki, hogy lehetőleg egy tervidőszakra, mert hiszen a KGST ajánlások is ilyen időszakokra szólnak, a szerződések, amit majd kötnek, ilyen időszakokra szólnak, vagy legalábbis az alapvető, döntő cikkekben viszonylag hosszú időre stabil árak legyenek. Mert anélkül az egymás közötti kereskedelem rendkívül esetlegessé válik, és feltűnően hasonlítana a tőkés egymás közötti kereskedelméhez. Itt ilyen kisebb véleményeltérés a vita kezdetén volt, mert volt, aki mellett állt ki, hogy ne sok évre állapítsanak meg ilyen árakat, végül egyetértés volt, hogy viszonylag hosszú időre. Legalábbis ilyen kötések időszakra érvényes stabil ár legyen az alapvető cikkekben.

Egyik napirendi pont volt a tervezések jobb összehangolása, tehát az egyes országok népgazdasági terveinek jobb összehangolása az eddigieknél. Mégpedig mind a folyó terveket illetően, tehát az ötéves terveket illetően, hogy kinél milyen terv van most, mind pedig a távlati terveket illetően jobb összehangolása legyen, mint eddig volt. Ez az egyik kérdés, ebben is egyetértett mindenki. A mi küldöttségünk előre kialakított álláspontja szerint mi azt képviseltük, hogy a tervösszehangolások záros határidőn belül történjenek meg a folyó terveket illetően, tehát például a 61-65-ös tervek összehangolása, valamint a perspektivikus tervek összehangolása a további 2-3 éven belül, tehát, hogy záros határidőn belül ez történjen meg az egyes országok népgazdasági terveit illetően.

Na most, ami az egész KGST együttműködését illeti, az az elv nyert elfogadást, hogy az egész KGST együttműködését egy kicsit tervszerűbbé kell ten-

ni az eddigihez képest. Az volt a vélemény, hogy a KGST Tanácsán belül működnek ilyen ágazati szervek, amelyek egyes iparágat, termelési ágat fognak össze. Hogy ez az általános egyeztetés a KGST-n belül ezeknek a bizottságoknak a feladata, tehát egy ágazat, a gépipari bizottság például, hogy itt történjen meg az egész KGST egyeztetés a tennivalókra, tekintettel arra, hogy ezek az ágazati szervek nem tudnak össznépgazdasági áttekintést garantálni, ezért szükséges még felsőbb fokon való egyeztetésük, amelyben szerepet kell, hogy játszzanak majd a közzgazdasági bizottságok, a KGST-é, meg az egyes országoké, valamint a tervhivatalok bizonyos formában. Ebben az elvben is megegyezés történt.

Egy külön napirendi pont volt a hadiipari termelés és szállítás kérdése. Itt a helyzet az, hogy a korábbi években ez a termelés és szállítás működött – komoly nehézségekkel. A komoly nehézségeket főként az okozta, hogy az egyes országoknak a kétoldalú tárgyalások során az esetek jelentős részében nem sikerült megegyezni a fizetési feltételekben. Ez volt eddig a helyzet. Az utóbbi két esztendőben némi zavarok támadtak magában a termelésben is, mégpedig különböző okoknál fogva. Az egyik ok, mondjuk, ez a jövő szempontjából lesz fontos, hogy a haditechnika maga rendkívül gyorsan fejlődött, ami más anyagok termelését teszi szükségessé, mert a hagyományos felfegyverzés egyes termelvényei közül mondjuk a repülőgép-termelést ma egész másképp ítélik meg a szakemberek, mint akár két esztendővel ezelőtt, holott ismeretes, hogy megfelelő repülőgépipari kapacitások vannak felépítve például a lengyeleknél és a cseheknél. Ez más cikkekre is vonatkozik. Itt döntő szerepet játszott magának a haditechnikának a fejlődése. Azonkívül igen komoly szerepet játszott, hogy itt a termelésben bizonyos zavarok keletkeztek. Például a magyarországi események, ami nálunk azzal járt, hogy megállt mindenféle haditermelés egy bizonyos időszakban, azt hiszem, a lengyeleknél is volt hasonló. Úgyhogy a magyarok és a lengyelek nekiálltak gőzerővel a hadiipar leépítésének, különösebb egyeztetés nélkül, mert abban az időben mi nem sokat tárgyalgattunk senkivel, hogy mit szólnak ehhez. És a létszámcsökkenések is szerepet játszottak. A haditechnikai fejlődéssel függ inkább össze, hogy a hadseregek létszáma redukálódott, és a békepolitikával persze, annak is van valami köze hozzá. Ilyen nehézségek voltak. Nálunk ez olyan módon jelentkezett például, hogy nem tudom én, két esztendővel ezelőtt, 1956-ban, még október előtt az elvi programnál a magyarországi hadiipari behozatal és Magyarország hadiipari kivitele fedte egymást. 100%-ig fedte egymást, azonos értékű volt. A múlt évben történt valami egyeztetés, akkor nálunk már olyan helyzet volt, hogy a behozatalunknak csak 40%-át fedezte a kivitelünk, az idén pedig már úgy alakult a helyzet, hogy a behozatalunknak csak 15%-át fedezte a kivitel. Mi magunk is azzal az állásponttal léptünk fel, hogy figyelembe véve a hadiipari fejlődést, figyelembe véve a hadseregek létszámában bekövetkezett változást, továbbá ezeket az egyéb tényezőket, szükségesnek tartjuk, hogy a KGST arra illetékes szerve, tehát amely ilyen haditermeléssel foglalkozik, vizsgálja ismét felül a szükségleteket, a rendelkezésre álló kapacitást, és megfelelő rendezést hajtson végre. Záros határidőn belül.

A fizetési kérdések. Itt nekünk az volt a véleményünk, hogy ami Magyarországot illeti, Magyarország mindenkinek azonos fizetési feltétellel szállít, mint amit élvez a fő szállítójától. A mi esetünkben, amilyen kedvezményeket

nekünk nyújt a Szovjetunió, azonos kedvezményeket vagyunk mi hajlandók annak nyújtani, aki velünk szemben, mint rendelő jelentkezik. Mert ilyenek vannak természetesen, bolgárok, románok, mások. Ugyanis korábban az történt, hogy van egy általánosan elfogadott kedvezményes rendszer elvileg, amit maga a Szovjetunió honosított meg, hogy a szállítás évében ki kell fizetni a szállítás egyharmadát és további tíz év alatt a másik kétharmadot. Ez a fizetési kedvezmény. Ez egy olyan általános elv a Szovjetunió oldaláról. Mivelünk szemben jelentkeztek olyan kívánságok is, hogy szállítsunk ezt, meg ezt, de tíz évig, vagy öt évig ne fizessenek, aztán kezdjenek fizetni, vagy mindjárt elkezdik fizetni, de nem egyharmad, kétharmad, amiről beszéltem, évenkénti törlesztés, hát olyasmi, amire a magyar népgazdaság nem képes. Mi tehát ezt az álláspontot képviseltük, pontosan nem tudom, hogy a bizottságban azután miben egyeztek meg, de azt hiszem, ezt az álláspontunkat nem kifogásolta senki (érthetetlen közbeszólás); nem ismerem pontosan, de az álláspontukkal szemben, hogy olyan kedvezményt nyújtson mindenki, mint amit ő a fő szállítójától élvez, ezt nem támadta meg senki sem. Itt csak arról volt szó, hogy ezt nem lehet minden esetben automatikusan érvényesíteni, s ez igaz is, mert a hadiipar, a haditermelés az nem tisztán kereskedelmi ügy. Elképzelhető, hogy valamelyik országnak kell szállítani még kedvezőbb feltételek mellett is, de mint fő elvet, ezt fogadtuk itt el, és ezt nem támadta ott senki.

Ami az egész párttárgyalást illeti: megszületett ez a közlemény, ami inkább az elveket rögzíti. A tényleges munka céljait szolgálta egy belső jegyzőkönyv, vagy feljegyzés, vagy minek nevezem, amiben rögzítették ezeket a bizonyos irányelveket a KGST számára. Ezzel a tárgyalással összefüggően egyébként a KGST ülését egy hónappal el kellett halasztani, mert magától értetődő, hogy ezeket a elveket, amelyek irányadók a KGST működésére, egy kicsit átgondolják a KGST emberek, ehhez valamennyi idő kell. Terv szerint ez úgy nézett volna ki, hogy megvan ez a párttanácskozás és egy-két nap múlva kezdődik a KGST. [sic!] Hát ezt nem lehetett csinálni. Úgyhogy most egy hónapos halasztást nyert, hogy ezeket az elveket figyelembe véve kezdje meg a munkáját már június 26-án a KGST. [sic!] Itt még meg kell említeni, hogy nagyon jó dolog volt, hogy tulajdonképpen minden párt küldöttsége a fő kérdésekben azonos álláspontot foglalt el. Ez nagyon hasznos és jó volt. Úgy látszik, hogy ki-ki a maga oldaláról tényleg olyan tapasztalatokat szerzett, hogy célszerű ezeket a kisebb zavarokat leküzdeni és az együttműködést még hasznosabbá tenni. Az összes fő kérdésben azonos volt az álláspont, egység volt, és nagyon sok jó, célravezető indítvány, javaslat, vélemény jelentkezett a küldöttség többsége részéről. A tanácskozáson magán részt vettek a keleti népi demokratikus országok is, akik felszólalásaikban deklarálták, hogy a KGST ilyen együttműködésébe, az ott tárgyalt elvek alapján ők is készek a maguk oldaláról bekapcsolódni.

Ennek során meg kell említenem, hogy egy külön kérelemmel is találkozunk, ugyanis a Német Szocialista Egységpárt levelet intézett valamennyi ott részt vevő párthoz, ami elég hosszú emlékiratféle dolog, aminek a magva és lényege a következő: Kelet-Németország bizonyos tekintetben egy egész különleges helyzetben lévő kirakata a szocialista országoknak. Ok szemtől szemben és Berlinben úgyszólván együtt élnek a kapitalizmussal, olyan fel-

tételek között, hogy a nyugatnémet kapitalizmus bizonyos vonatkozásban az egész nemzetközi tőkének a támogatását élvezi. Ismeretes, hogy az amerikaiak és mások tőkét ruháztak be Nyugat-Németország gazdaságába, és ennek eredményeként ott egy igen gyors ütemű fejlődés következett be mind a termelés tekintetében, mind a lakosság fogyasztása tekintetében. A német elvtársak megmutatták, hogy ezzel közvetlenül szembeállítva – mint ahogy ott az emberek milliói ezt közvetlenül szembe tudják állítani – a Német Demokratikus Köztársaságban a helyzet az, hogy mind a termelés tekintetében, mind az egy főre eső fogyasztás tekintetében rosszabb a helyzet, mint Nyugat-Németországban. Az elvtársak ebből – bizonyos tekintetben teljesen logikusan – azt a következtetést vonták le, hogy ők kizárólag a saját erejükből nem képesek konkurálni ilyen vonatkozásban azzal a Németországgal, amely mögött ott van az egész tőkés világ ereje. Kérik ezért, hogy a szocialista tábor országai is külön kérdésként kezeljék az ő kérdésüket, és ők is érezzék a szocialista világnak az erejét. Ők elég részletesen kidolgoztak mindenféle terveket a termelés tekintetében, a fogyasztás tekintetében, hogyan és mikorra tudnák elérni a nyugatnémet nívót. Ehhez hozzáfűzték a német elvtársak azt a véleményüket, hogy Nyugat-Németország felfegyverzése igen gyors ütemben folyik. Az ő ismereteik szerint valamikor 1960–61-re éri el azt a nívót, azt a felső szintet, amelyet maguk elé tűztek a nyugatnémet imperialisták. Ezért mondják az elvtársak, hogy erre az időszakra, amikor ez a feszültség már ott nagyon komoly formában jelentkezik, kívánatos volna, hogy a társadalmi oldalon a mieink fölénybe kerüljenek, vagy legalábbis ne ilyen alárendelt helyzetben legyenek, mint amilyenben most vannak. Utána egész konkrétan meg is fogalmazták az elvtársak, hogy különösképpen nyersanyagot kérnek, hogy a termelésüket fejleszthessék, és bizonyos fogyasztási cikkeket is. Többek között olyan anyagokat, amit Magyarországnak is szállítani kellene. Ők persze ott nem neveztek meg semmiféle szállítót, de felvetették, hogy vajra, konzervre és ilyesmire van szükségük, hát nyilvánvaló, hogy itt Magyarországnak is van bizonyos szerepe. Ez volt a levél. A levél, amit Ulbricht⁵ elvtárs írt alá a Központi Bizottság nevében, egy indítvány, hogy ebben a témában az ott tanácskozó vezető pártfunkcionáriusok külön tartanak egy megbeszélést. A mi küldöttségünk ott helyben válaszolt erre a levélre, mert válaszolni kellett, mert hiszen javasolva volt egy külön tárgyalás is ebben a kérdésben. Mi azt válaszoltuk, hogy a német elvtársak kérdésfelvetése indokolt. Elvileg, amit ők igényelnek, az teljesen helyes. Mi mellette is vagyunk, hogy valamilyen különleges formában, vagy mértékig kapjanak segítséget, de hozzáfűztük, hogy véleményünk szerint ez a KGST működésére megállapított elvekben és kereteken belül kell megtörténnie, és nem azoktól függetlenül. Ezen belül kell az NDK-nak kedvezményeket biztosítani. Ezenkívül közöltük, hogy mi a küldöttségünk nevében írtunk, hogy a kérdést nekünk a mi Központi Bizottságunk és a kormányunk elé kell vinni, és meg kell vizsgálnunk, de természetesen, ami minket illet, nem akarjuk kivonni magunkat olyan feladat alól, ami ebből miránk hárul. Azt is közölhetem, hogy mióta hazaérteztünk, jött a német elvtársaktól egy újabb levél, ugyancsak a Központi Bizottságtól, amelyben azt kérik, hogy ebben a kérdésben mi fogadjunk egy német delegációt Budapesten, a Politikai Bizottság egy tagja vezeti, amely küldöttség itt velünk kicsit közelebről megtárgyalná ezt a

kérdést, megismerné a mi álláspontunkat, mert nekik az a tervük és kérik, hogy július 10-ig, amikor összeül a kongresszus, körülbelül már lássák, hogy hogyan állnak ebben a kérdésben, mert ott nekik fel kell lépni majd a vonatkozó terv irányelveivel. Ezt a második levelet a Politikai Bizottság megtárgyalta, és úgy határoztunk, hogy rögtön válaszolunk, hogy körülbelül június 15-én, vagy azután tudjuk fogadni – nem tudom, a levéllel mi van pilanatnyilag – küldöttségüket. Mi kijelöltük Apró elvtársat a mi oldalunkról, mint aki ezzel foglalkozik, és ugyanakkor a Politikai Bizottság elhatározta, hogy magát a kérdést kézbe kell fogni, és ki kell dolgozni a mi álláspontunkat, amivel ajánlanám, hogy meg kell bízni a Politikai Bizottságot egyrészt és a kormányt másrészt, hogy véglegesítse az álláspontot, mi az, amivel be tudunk kapcsolódni, vagy részt tudunk venni ebben a német kérdésben.

Ami magát az egész tanácskozást illeti, itt is megjegyezhetem, hogy az egész tanácskozás feltétlenül nagyon eredményes volt.

És valahogy úgy adódott a dolog, hogy a zárzó a mi küldöttségünké volt, mivel ilyen fordított ABC-ben folyt az elnöklés. Eddig az volt, hogy ABC sorrendben ment az elnöklés mindig, most ez megfordult, hogy most kezdjük a végénél, mert bizonyos pártok sose jutnak az elnökléshez. Én nem tudom, hogyhogy az utolsó ülészakon a miénk volt az elnöklés, és a mi küldöttségünk impresszióját közöltük, hogyha a végrehajtás is úgy fog működni, mint ahogy itt az elvek kialakítása történt, olyan egységgel és határozottsággal, akkor annak nagyon komoly hatása lesz az egész tábor gazdasági fejlődésére, és annak minden egyes ország hasznát fogja venni.

A harmadik tárgyalás, amelyen részt vettünk, a Varsói Szerződés tagállamai politikai tanácskozó testületének ülése volt. Ez az ülés a következőképpen jött létre: amikor a második vagy harmadik nap múlva kellett volna indulni arra a második ülésre, amely a párttárgyalás volt, akkor kaptunk egy értesítést, hogy van egy kezdeményezés, hogy üljön össze a politikai tanácskozó testület néhány ilyen békeakció elindítására és egy pár kérdés megtárgyalására. Egyetértünk-e ezzel, vagy nem. És közölték, hogy ennél kedvezőbb alkalom nemigen adódna, hiszen együtt is vagyunk ott Moszkvában és az időpont is olyan, hogy célszerű összeülni, és egynéhány kérdést megbeszélni. Olyan választ adtunk, hogy egyetértünk. No, összeültünk.

Ezen a tárgyaláson beszámolt Konyev elvtárs, az Egyesített Fegyveres Erők parancsnoka az Egyesített Fegyveres Erők állapotára vonatkozó kérdésekről. Közölte, hogy milyen változások történtek itt. Létszámban az Egyesített Erők csökkentek valamennyit, az ismert mértékig, ugyanakkor a felkészültség, a fegyverkezés fejlődött közben, és azonkívül voltak egyéb események is, például ugye a Magyarországon történt dolog. Itt Konyev elvtárs a beszámolójában a mi kérdésünket olyan formában érintette, hogy elismeréssel szólt arról az eredményes erőfeszítésről, ami Magyarországon folyik a Néphadsereg újjászervezése terén. Azt mondta, hogy az ő megítélésük szerint ez helyes irányban, megfelelő ütemben és megfelelő mértékben folyik, és közzönetét fejezte ki a főparancsnokság nevében az MSZMP Központi Bizottságának és kormányának, [sic!] hogy ezt a munkát segítette. A beszámoló keretében vetették fel az elvtársak a további létszámcsökkentések kérdését is, amely szintén elég tekintélyes. A Szovjetunióknak a már korábban elhatározott háromszázezer fős létszámcsökkentése, most meg valami 119 ezer fős

összes csökkentés, az egyes országok hadseregeit összeadva. Itt mi nem szerepeltünk, csak akik most csökkentik a létszámukat, mert a miénk 56–57-ben csökkent. Nálunk mos egy bizonyos fejlesztés folyik.

Az egész katonai beszámoló nyugodt, öntudatos beszámoló volt. Konyev elvtárs persze mondotta, hogy a békéért harcolunk és így tovább, de az ő véleményük szerint is az éberségre is szükség van, és a megfelelő védelmi készületről feltétlenül gondoskodni kell az egyes országokon belül is és a táboron belül is. És az ő véleményük szerint ez megvan, és rendelkeznek minden szükséges eszközzel, megfelelő szellemmel a hadseregekben, amelyek a szocialista tábor biztonságát szolgálják és védik, s ugyanakkor azonban a béke fenntartásának eszközei is.

Egyik kérdés volt a Romániában állomásozó szovjet csapatok kivonása.⁶ Erről a kérdéstről részletesen nem beszélek, ez világos mindenki előtt. Ezzel kapcsolatban azonban szóba került a Magyarországon tartózkodó szovjet csapatok kivonása is. Mégpedig először, amikor a szovjet párt- és kormánydelegáció itt járt áprilisban. Akkor bizonyos kis eszmecsere ebben a kérdésben történt. A szovjet elvtársak tájékoztattak bennünket már akkor arról, hogy van egy ilyen egyetértő álláspont a román és a szovjet álláspont között, hogy onnan kivonják a csapatokat, akkor Hruscsov elvtárs felvetette, hogy bizonyos nyomást fognak magukra gyakorolni ezzel kapcsolatban, hogy Romániából kivonják. Hogy ezzel maguknak számolni kell.

(Közbeszólás: Belül vagy kívül?)

Azt nem nagyon részletezte, hogy belül vagy kívül, mind a kettőre gondolt nyilvánvalóan. És szóba került a perspektíva, a dolognak a legtávolabbi perspektívája. S mi beszéltünk arról is, hogy hát végtére lehetséges volna a szovjet csapatok teljes kivonása Magyarországról is megfelelő kijelentések kíséretében. Ezt senki ne értse úgy, hogy a Varsói Szerződés megszűnt volna, hogy itten lehet valamivel próbálkozni, mert azok, ha kimennek, ide is jöhetnek, ha a magyar kormány kéri. De hát ez csak egy végső megoldása a kérdéseknek. Hanem most hogy fog jelentkezni? Én nem tudom, az elvtársak egyetértenek-e, vagy nem, én Hruscsov elvtársnak mondtam, hogy mi a vélemény a mi sorainkban erről. És azt mondtam, hogy nekünk, ha kizárólag csak a belső dolgot kellene nézni, akkor minden további nélkül ki lehetne vonni a szovjet csapatokat. Ez nem azt jelenti, hogy Magyarországon semmi sem történik, mert egészen bizonyos, hogy egy ilyen alkalmat azért a reakció felhasználhat különböző provokációkra, meg támadásokra. Nekünk az a véleményünk, hogy a jelenlegi helyzetünkben, amikor azért a pártban is más a helyzet, a közéletben is általában más a helyzet, mint volt, mondjuk 1956 októberében, a hadseregünk is úgy néz ki, mert azért nekünk nagy szívességet tett az a kétezer valahányszáz ember, aki nem írta alá azt a tisztai nyilatkozatot.⁷ Ezek sem esküdt ellenségek voltak, de megmutatták, hogy ők fenntartásokkal élnek, hogy ők bizonytalanok. És ennél fogva most a hadseregünkben is más a helyzet. Hozzátettem, hogy talán nem is ártana itt egy kis verekedés. Mert a mi embereink is úgy vannak, hogy jobban megtanulták becsülni a népi hatalmat 1956-ban, mint 1945-ben, meg azután. Egy kicsit verekedni, szenvedni, meg izgulni kellett érte. És azonkívül az ellenséges elemek is szereztek bizonyos tapasztalatot, de azért maradtak is tartalékaik. Azt mondtam én, ha csak a belső dologról van szó, akkor ki lehet vonni a szovjet csapatokat min-

den további nélkül. Ami azonban a külső provokáció lehetőségét illeti, az még mindig fennáll, és bizonyos vonatkozásaiban mi ez időben nem vagyunk képesek védeni a saját független államunkat és általában a szocialista táborot is ezen a részen. Miért? Hát azért, mert most a korszerű védelem olyan technikai felkészültséget kíván, amilyennel mi jelenleg nem rendelkezünk. Mert most már az ezekkel a dolgokkal foglalkozó emberek úgy beszélnek, mikor az ember a MIG 17-est mondja, mintha a léghárító ágyúhoz a kőbaltát emlegetné. (Derűtség.) Így áll ez a haditechnika. Léghárításnak most már az atomtöltetű lövedéket nevezik a korszerű háborúban. Megmondtam, hogy bizonyos vonatkozásban ez idő szerint a külső provokációtól nem tudjuk megvédeni az országot. És ezért a véleményünk az, hogy nem szükséges kivonni Magyarországról, [sic!] és nem is kértem. Ellenben a perspektívában, ha mi bizonyos oldalon technikailag segítséget kapunk, és erősíteni tudjuk a saját néphadseregünket, akkor ez az ok is elesik.

Politikailag pedig azt a választ adtuk már akkor, hogy mi azért a szovjet csapatok tekintetében szerencsére nem homályosan, hanem világosan beszélünk. Hát ezért a magyar közvélemény megmondja, hogy itt vannak ezek a szovjet csapatok, és itt maradnak addig, amíg szükség lesz rá. És a szolidáris tömegek ezt elfogadták megnyugvással, mert számukra ez akkor biztonságot jelentett – ez egy évvel ezelőtt volt –, a nem szolidárisok pedig ugyancsak elfogadták, beletörődöm alapon, mert nem tudtak mit csinálni. Azt mondom, hogy nagy rejtély itt nincs az emberek számára, mi azt a nyomást kibírjuk, ami esetleg itt jelentkezhet, hogyhogy onnan kivonták és innen nem. Mert itt van nagyon sok érvünk nekünk, még az imperialistáknak is meg lehet mondani, hogy mi az ördögnek okoskodtatok itt 1956-ban, ha azt nem csináltátok volna, lehet, hogy most mi is kivonnánk a szovjet csapatokat. De ez logikus is, még a nem szolidáris ember számára is. Na most, mégis gondolkoztunk egy kicsit. Mert azért valamicske ugatás – bizonyos ellenséges elemek részéről –, ilyen spekuláció a nem is ellenséges emberek részéről biztos lett volna, hogy onnan kivonják, itt meg semmi. És azért ott az ülések menetében Révész elvtársat megkértük, hogy vesse fel újra a kérdést – mi akkor még nem tudtunk tárgyalni –, és aztán ott közben elintéztük azt, hogy ezt a hadosztálycsökkentést elhatároztuk, ami katonai és egyéb szempontból lehetséges, plusz az az előnye van, hogy ennek az esetleges zűmmögésnek mi elébe vágjunk. Ezért határoztuk ott el, a küldöttségünk – meg előtte a Politikai Bizottság – felhatalmazása alapján vállalni fogjuk, hogy csökkentjük egy hadosztállyal a szovjet csapatok létszámát. Egyébként itt már beszélgettünk is a főparancsnok elvtárral, ti. ott az ülés menetében mi arra gondoltunk, hát majd végrehajtjuk ősszel, nem szükséges nekünk azt öt perc alatt végrehajtani, mert úgyis csak azt jelentettük, hogy majd ki fogják vonni, aztán most úgy néz ki, hogy a nyár elején ezt megcsinálhatjuk. Ez mind a kettő nagyon fontos: a szovjet csapatok kivonása Romániából, ez is egy fontos intézkedés a békés szándék deklarálására, ez a hadosztálycsökkentés is, és feltétlenül a maguk kedvező hatását elintézik abban a bizonyos közvéleményben, amelyekre mi ilyen lépésekkel apellálhatunk. [sic!]

Mert azért a nyugati országokban is élnek nem bandita emberek, akik ellenséges propaganda hatása alatt vannak, hogy tényleg itt támadók vannak,

és ilyesmiken keresztül győződnek meg, hogy nem, ezek nem akarnak támadni, ezek a békességet keresik.

Hasonló célt szolgált a megneemtámadási szerződés a NATO országok iránt. Ez mint politikai téma már korábban is szerepelt, de szükséges volt, hogy annak rendje-módja szerint, még jogi formákban is megtörténjék a meghatalmazás és a felajánlás. Ez most megtörtént.⁸ Itt még volt egy-két ilyen belső dolog, amit megemlítek. Az egyik nagyobb horderejű, az NDK hadseregével kapcsolatos, amely eddig nem illeszkedett bele ebbe a rendszerbe, az Egyesített Fegyveres Erők rendszerébe. Most azonban ez a hadsereg is részévé válik az Egyesített Haderőknek. Ez növeli az önértékét és erejét magának a német hadseregnek, a Német Demokratikus Köztársaság hadseregének.

Egy másik ilyen változás, hogy a politikai tanácskozó testület főtitkári posztján változást eszközölt ez az ülés. Eddig a politikai tanácskozó testület főtitkára Antonov marsall, hadseregtábornok volt, a szovjet hadsereg szárazföldi erőinek a vezérkari főnöke, illetve az Egyesített Haderők vezérkari főnöke volt a főtitkára ennek a politikai tanácskozó testületnek. Volt egy javaslat a szovjet elvtársak részéről, hogy visszavonnák ezt a katonamebert, mert a gyakorlat azt mutatja, hogy ilyen két munkát ellátni egy időben nem nagyon megy, és talán nem is szerencsés összekapcsolás, és helyette egy civil embert ajánlottak, a külügyminiszter egyik helyettesét, Patolicsev elvtársat. Ez volt ezen a tanácskozáson.

Most ezzel a tanácskozással kapcsolatban is meg kell említenem a legdöntőbb dolgot, hogy egység volt ezen a tanácskozáson is. Itt meg kell mondani, hogy a mi küldöttségünknek olyan benyomása volt ezen a tanácskozáson, hogy az egység közöttünk erősebb, mint novemberben volt, a novemberi 12 párt találkozóján. Az érdekelt országokon [sic!] a keletiek közül csak Kína volt jelen, aki szintén kijelentette, hogy egyetért ezekkel a célkitűzésekkel, amelyek a Varsói Szerződés keretében jelentkeztek. Az egységünk talán szembevetően vagy érezhetően azért volt erősebb, mint novemberben, mert a lengyel küldöttség és a lengyel képviselő teljesen azonos platformmal lépett fel, mint a többi. Ez nagyon fontos, mert hiszen novemberben is egység volt, de hát ezt hosszan tartó vita előzte meg. Itt most ilyesmi nem volt. Most erősebb volt az egység, mint novemberben. A lengyel küldöttség kategorikusan, világosan lépett fel, mint bármelyik másik. És ez nagyon növelte ennek az értekezletnek az erejét. Ugyanígy ezekkel a szóban forgó intézkedésekkel is úgy volt, hogy teljes egység volt.

Meg kell még említenem egy dolgot, mert a különböző körökben ilyen találkozások [sic!] voltak, hogy a jugoszláv kérdés itt hogyan szerepelt. Hát sehogyan sem. Szóval a kétoldali tárgyalásról nem is beszélve, hanem erről a másik kettőről, ahol ott voltak az összes testvéri országok, ott az a szó, hogy Jugoszlávia, még el sem hangzott a tárgyaláson, semmiféle vonatkozásban. A KGST együttműködése és a Varsói Szerződés katonai szervezeténél, meg nem tudom én mi, szó volt tőkésekről, akikkel konkurálni kell gazdaságilag is, szó volt az imperialistákról, akikkel meg kell próbálni egyezsége jutni, de ébereknek kell velük szemben lenni, ha kell, agyon is kell őket ütni, meg ilyesmiről, de a jugoszlávokat ki se ejtette senki a száján.

A végén volt egy fogadás, melyet az SZKP vagy a szovjet kormány adott –

nem is tudom hirtelen – a tanácskozáson részt vettek számára, azon a szombati napon, ahol ott voltak a katonák is, meg a diplomaták is, és nem is vetük nagyon észre, hogy ott van a jugoszláv követ, Mícunović. Hruscsov elvtárs volt a házigazda, mondott mindenféle köszöntőket, ami ilyenkor helyes és jó, szorgalmasan iszogattunk, és egyszer csak azt mondja, hogy éljen a jugoszláv nép, a hősi nép, éljen Tito elvtárs, a kommunisták, a Központi Bizottság. A Központi Bizottság úgy került oda, hogy előbb mindig a pártra, a népre köszöntött, meg a Központi Bizottságra, meg valamilyen személyre. Néztük, hogy ez micsoda, hogy kerül ez ide hirtelen? Mert az egész atmoszférába nem vágott bele, és meglepő volt... (Derűlség)... szép köszöntőt mondott. Azt mondta, hogy az elvi ellentéteket elkenni nem szabad, és nincs is szándékában, de hát él bennünk a remény, hogy a jugoszláv néppel majd még teljes egyetértésben és egységben fogunk küzdeni a közös ellenséggel szemben. Aztán kiderült, hogy ott volt a jugoszláv követ, és ez megtörtént. A jugoszláv nagykövet elvtárs elég nehéz helyzetben volt, mert oda kellett neki menni, egy fő fronton ültek a delegáció vezetői, és ott elől nagy üres tér volt, és ő meg valahonnan odajött Hruscsovvval koccintani, ő meg elkezdett változtatni, hogy kivel koccintson, és kivel ne. Aztán én nem is figyeltem, de mások jobban figyelték, azt hiszem a bulgárokat [sic!] elkerülte valahogy, aztán az albánokat is elkerülte (Derűlség)... de feltétlenül helyes volt, habár a tanácskozáson ugyan szóba se került, hogy senkiben olyan impresszió ne maradjon, hogy a jugoszláv népet halálos ellenségnek kell nézni. Hát ennyiben tudok, elvtársak, beszámolni ezekről a kérdésekről.

A tájékoztató kapcsán még kérni szeretném, hogy a tájékoztatót az elvtársak fogadják el, természetesen kérdések vagy vita után.

Azonkívül én javasolnám, habár ez jogilag nem szükséges, de mégis ajánlanám, hogy a Központi Bizottság hagyja jóvá ennek a három küldöttségnek a munkáját, akik a kétoldali tárgyaláson, meg a szélesebb értekezleteken dolgoztak. Ezt én azért tartanám helyesnek, amennyiben egyetértenek az elvtársak, mert én azt hiszem, mi az SZKP Központi Bizottságának azért alkalmilag még megköszönjük, mert nagyon lojálisak voltak, nagyon komoly segítség volt itt a kétoldali tárgyaláson. A másik fő kérdéssel kapcsolatban pedig azt hiszem, helyes, hogyha mi úgy tudunk fellépni a jövőben, akár testvéri pártok viszonylatában, akár a saját közvéleményünk elé, hogy ezen a két nemzetközi tanácskozáson a küldöttségünk által képviselt álláspontot, valamint az ott egyetértésben hozott határozatokat a mi Központi Bizottságunk helyesli. Ezért ajánlanám, hogy hozzunk ilyen határozatot. Egy mondat talán az egész, hogy a három küldöttség munkáját jóváhagyjuk.

Nagyobb következtetéseket, azt hiszem, levonni nem szükséges. Én azt hiszem, ezeknek a megbeszéléseknek az eredményeképpen, ami a tárgyalás volt, a határozatok, meg az általános légkör, azt úgy lehet mondani, hogy semmi olyan nem merült fel, hogy a politikai vonalunkon kell valamit változtatni, mert megbecsüléssel vannak irántunk a testvérpártok. Ez ott sokféle formában kifejezésre jutott. És ezeknek értelme és magyarázata, hogy helyeslik a politikánkat, mert hiszen a megbecsülés kommunisták között ettől függ, nem mástól.

Ami a gazdasági munkánkat illeti, hát azok a kialakuló elképzeléseink, amiket mégis egy esztendeje formálgatunk a népgazdasági főirányt illetően,

azok anyagi alátámasztást nyertek – hogy így mondjam – a szovjet elvtársak részéről. Helyeslik a törekvéseinket, és támogatják is azt. Ugyancsak, azt hiszem, le lehet azt a következtetést vonni, hogy a honvédelem terén kidolgozott feladataink is megerősítést és alátámasztást nyertek. Fejlesztőnk kell a néphadsereget a meghatározott kereten belül és a későbbiekben, a jövőben utána még gondolkodni kell azon, hogy technikailag is mi megerősítsük magunkat, hogy aztán majd arra alkalmas időben; ha az lesz, akkor a szovjet csapatok magyarországi tartózkodását másképp lehessen megoldani. Ennek semmiféle oka nincs, hát ha mi azt mondanánk a szovjet elvtársaknak, hogy nem szükséges, ők nem ragaszkodnak olyan élet-halálra, hogy itt tartsanak csapatokat. Ebből nekik sok effektív hasznuk nincs. Azt hiszem, helyes a mi álláspontunk, amikor azt mondjuk, hogy szükség van rájuk. A NATO agresszív okok miatt van szükség rájuk, [sic!] de belső okoknál fogva viszont mi tudjuk csökkenteni.

En azt hiszem, hogy az általános munkát illetően az a helyes következtetés ezekből a tanácskozásokból, hogy talán még egy kicsit nagyobb öntudattal, vagy több reális erővel dolgozhatunk tovább.

Ezzel kapcsolatban szeretnék egy ide nem tartozó, tisztán a gyakorlati munka szempontjából fontos kérdést megemlíteni. Most készül a Központi Bizottság, Politikai Bizottság és a Titkárság féléves munkaterve. Ez a szokás, és azt hiszem, a szabályok szerint is a Politikai Bizottság szokta mindig kidolgozni és jóváhagyni. De figyelembe véve azt, hogy olyan elképzeléseink vannak, hogy gazdasági téren egy komoly munkának kell megindulnia, a mezőgazdaság szocialista átfejlesztése [sic!] egy örökké napirendben lévő kérdés, választani szeretnénk az idén, kongresszust szeretnénk a jövő év első felében, és különösen a kongresszus nem olyan dolog, hogy két hét alatt elő lehet készíteni. A következő eljárást alkalmaztuk: az osztályoktól szedtük össze a témákat, a Titkárság rendszerezte, most ezt a Politikai Bizottsághoz kell majd vinni véglegesítésre. Mi azt gondoltuk, hogy javára válik a munkatervnek, ha a Központi Bizottság tagjai látják, és megmondják a véleményüket. Nem gondolunk mi itt nagy elméleti tanulmányokra, hanem konkrétan, ha az elvtársak meg tudnak nevezni valami témát, amit Önök szerint nem szükséges, hogy tárgyaljunk, mert ez is gond, meg fogják látni, hogy az első félévben olyan termelésünk volt, hogy azt jó lenne redukálni egy kicsit, mert a kérdések nagy száma már eleve lehetetlenné teszi, hogy azokkal a kérdésekkel behatóan, komolyan, megfelelően tudjunk foglalkozni, és semmi szín alatt nem akarjuk megint a pártszerveket, az állami szerveket elborítani párthatározatok gyűjteményével, valahogy talán kevesebb dolgot kellene tárgyalnunk. Vagy ha valamit kihagyunk volna, ami fontos. Mert hát így ezt a Központi Bizottság mint kollektív testület, ezt nem tudja megtárgyalni. A Központi Bizottság tagjai segítsenek, mondják meg a véleményüket, jó vagy nem jó, sok, kevés, ezt be, azt ki, szóval olyan egyszerű gyakorlati segítségre gondolunk. És ha megkaptuk az elvtársak véleményét, összegezzük, és utána a Politikai Bizottsággal jóváhagyatjuk. Azért is gondoltunk erre a módszerre, mert hiszen ez a munkaterv bizonyos mértékig befolyásolja a pártszervezetek munkáját.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Van-e az elvtársak közül valakinek kérdése az előadással kapcsolatban? Ha kérdés, vagy megjegyzés nincs, akkor a Kádár elvtárs által elmondott javaslatot szavazásra teszem fel.

RÉVAI JÓZSEF elvtárs: Azt kérdezném Kádár elvtárstól, szóba került-e a szovjet elvtársakkal való beszélgetésben a csúcstalálkozó perspektívája, valamint az, hogy fennállnak-e azok a körülmények, melyek alapján annak idején a Központi Bizottság határozatot hozott a Nagy Imre-perben.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Ami a kérdést illeti, a csúcstalálkozó nem került szóba. Beszélgetések formájában szóba került, de tárgyalásokon nem. A csúcstalálkozóról a vélemény az, hogy vagy lesz, vagy nem lesz (derűtség) általában szólva. A dolog egyelőre úgy néz ki, amit a féléves tapasztalat mutat, a nyugatiak mindent a világon megtesznek annak érdekében, hogy ne legyen, mert egyszerűen rettegnek a következményeitől. Azt mindenki tudja, sajnos ők is, hogy pusztán az a tény, hogy leülnek tárgyalni, az számukra egy komoly politikai vereség. És azt a csúcstalálkozó kilátásai nyitva vannak, [sic!] nem csak a szocialista országokban. A kilátás úgy néz ki, hogy az öt hónapos harc eredménye után, úgy hiszem, azért annyi előrehaladás történt, hogy Gromiko⁹ ott a nagykövetekkel valamiről tárgyal. Ők húzzák.

Ami a másik kérdést illeti, ez összefügg szorosan ezzel is, egyébbel is, de tekintettel arra, hogy ezt mi más összetételben szoktuk tárgyalni, erre most itt nem térek ki.

Most ami magát a tájékoztatót illeti, még szeretném a következőket felemlíteni. Azt ajánljuk az elnökség nevében, hogy a katonai természetű, a hadiipari termelési és szállítási kérdések kivételével a többi kérdésről, amiről itt szó került, célszerű volna, hogyha a pártbizottságok VB ülésein beszélnének az elvtársak, megyei, budapesti, kerületi pártbizottságok VB ülésein. Van itt egypár momentum, amit érdemes megemlíteni. Azt hiszem, itt nincs félreértés.

Egy másik bejelentésem volna: a KGST kérdésekkel kapcsolatos párttanácskozásról egy belső jegyzőkönyv született, ahol ezek az irányelvek rögzítve vannak. Helyes lesz, hogyha a Központi Bizottság tagjai, akiket ezek a kérdések közelebbről érdekelnek, megismerkednek ezzel a jegyzőkönyvvel. Majd a Titkárság megszervezi a szokott módon, hogy a Központi Bizottság tagjainak rendelkezésére álljon betekintésre.

Kérem, hogy az elvtársak a tájékoztatást vegyék tudomásul, továbbá hagyják jóvá a három tanácskozáson, illetve tárgyaláson részt vett küldöttségünk munkáját.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Aki az előterjesztést jóváhagyja, tudomásul veszi, szíveskedjék a kezét felemelni. Köszönöm. Ellene? Megállapítom, hogy egyhangúlag jóváhagyták az előterjesztést és a zárszót. A végrehajtásra vonatkozóan ugyanígy vonatkozik a határozat.

A Központi Bizottság tagjainak figyelmét szeretném felhívni valamire, amit Kádár elvtárs utólagosan javasolt. Nemcsak ebben az esetben, de más esetben is áll rendelkezésükre az elvtársaknak a Központi Bizottság Irodáján bizonyos anyagoknak a tanulmányozása, éljenek a KB tagjai ezzel. Már a múltkori ülésen volt szó róla, az elmúlt időszakról, hogy az ilyen anyagok megismerése kétségtelenül szükséges lenne a KB-tagok számára, de ezzel élni kell a KB tagjainak, és a megállapításunk az, hogy nem minden esetben élnek vele, még akkor sem, amikor felhívjuk a figyelmüket.

2. A hároméves terv irányelvei¹⁰

KISS ÁRPÁD elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság!

A hároméves terv kidolgozása egy éve kezdődött meg. A munka befejeztével a kidolgozott tervjavaslatot megvitatás és elfogadás végett most a Központi Bizottság elé terjesztjük. A terv kidolgozását akkor kezdtük meg, amikor gazdasági életünk még nem emelkedett fel egészen arról a mélypontról, amelybe az ellenforradalom taszította. A tervezés kezdő szakaszában úgy látszott, hogy a gazdasági konszolidáció nagy feladata szinte a hároméves terv egész időszakát igénybe fogja venni.

A párt helyes politikája, a szocialista tábor segítségével nyomán, gazdasági helyzetünk javulása meghaladta e feltevéseket. A termelés megszokott rendjének gyors helyreállítása, az ennek érdekében hozott helyes gazdaságpolitikai intézkedések, például a vállalati önállóság fejlesztése, a dolgozók anyagi érdekeltiségének fokozása, a parasztság termelési kedvének növelése a vártnál jóval rövidebb idő alatt olyan helyzetet teremtettek, hogy a hároméves terv kidolgozásának munkálatai közben újabb, a kezdetinél nagyobb célokat lehet kitűzni.

A hároméves terv fő politikai célkitűzései a következők:

1. A reálbérek és reáljövedelmek szerény mértékű, de folyamatos emelésével emeljük a dolgozó nép életszínvonalát.

2. Már az 1958. év végétől kezdődően biztosítjuk a népgazdaság nemzetközi fizetési mérlegének egyensúlyát, pontosan teljesítjük a számunkra a proletár internacionalizmus szelleméhez hűen felmérhetetlen segítséget nyújtó baráti országokkal szemben esedékes törlesztési kötelezettségeinket, és kerüljük el a mind gazdasági, mind politikai helyzetünkre károsan ható tőkés adósságállománynak további növekedését.

3. Tovább szélesítjük és erősítjük hazánkban a szocialista termelési viszonyokat, elsősorban a mezőgazdasági termelőszövetkezeti mozgalom támogatása révén.

4. Szilárd alapot teremtsünk ahhoz, hogy az 1961–65-ös tervidőszakban nagyobb léptekkel haladjunk előre a szocialista építés útján: népgazdaságunk szerkezetét, elsősorban az ipar szerkezetét a jelenleginél kedvezőbben alakítsuk ki, és messzemenően hasznosítsuk a szocialista országokkal a KGST keretében mind jobban kiszélesített munkamegosztást.

A hároméves tervnek a Központi Bizottság elé terjesztett irányelvei a tervjavaslat lényeges mutatóit és azok rövid indoklását tartalmazzák. Az ipari termelés évi átlagban 6%-kal, a mezőgazdasági termelés évi átlagban mintegy 4%-kal történő növelése lehetővé teszi három év alatt a nemzeti jövedelem 13%-os növelését. Ez alapot nyújt arra, hogy a szocialista szektorban dolgozók egy keresőre jutó reálbére a hároméves terv végére 6%-kal haladja meg az 1957. évi színvonalat, és hogy a három év alatt állami eszközökből 31,8 milliárd forint beruházást hajtsunk végre.

A terv kidolgozása során viták folytak arról, nem lehetséges-e az ipari termelés gyorsabb ütemű fejlesztése útján az elkövetkező három év során nagyobb léptekkel előrehaladni a szocializmus építésében. Az e kérdésben végzett alapos vizsgálatok azt mutatják, hogy a hároméves tervnek a javaslatban foglalt célkitűzései helyesek, és hogy számottevően magasabb termelési

előirányzatokat a terv politikai célkitűzéseinek veszélyeztetése nélkül nem lehetséges megvalósítani. A tervjavaslat kidolgozásánál népgazdaságunk jelenlegi helyzetének reális felméréséből, az elmúlt évek gazdasági helyzetének helyes értékeléséből kell kiindulni. Gazdasági életünk egyik jellemzője volt az utolsó néhány esztendőben, hogy a nemzeti jövedelemnek produktív felhasználásra fordított része alacsony volt, aminek hatása most jelentkezik. Ha figyelembe vesszük, hogy 1950–57. év között az ipari és mezőgazdasági termelési előirányzatok közismerten magas színvonala mellett a nemzeti jövedelem növekedésének évi átlagos üteme 4,6% volt, a hároméves tervben pedig ezt a növekedést 4,3%-ban irányoztuk elő, látható, hogy a tervjavaslat előirányzatai viszonylag nem alacsonyak.

Másodszor, számolnunk kell azzal is, hogy 1950. és 1956. évek között külföldi adósságállományunk, különösen tőkés viszonylatban állandóan növekedett, az elmúlt két évben pedig népgazdaságunk egyensúlyát csak a szocialista országok baráti segítségének messzemenő igénybevételével, rendkívül nagy összegű hitelek felvételével tudtuk fenntartani. Az ország jelenlegi eladósodását nemhogy tovább fokozni, de fenntartani sem szabad. A baráti országoknak a proletár internacionalizmus szellemében nyújtott nagyarányú segítségével nem élhetünk vissza. Arra kell törekednünk – és a hároméves tervjavaslat ezt biztosítja –, hogy népgazdaságunk eladósodását megállítsuk, fizetési mérlegünk egyensúlyát 1958 végétől kezdődően biztosítsuk, sőt megkezdjük adósságaink törlesztését.

Nem szabad megfeledkeznünk továbbá arról sem, hogy az ellenforradalmi támadás következtében a mezőgazdaság szocialista szektora erősen visszaesett, és a gyors ütemű javulás ellenére még messze nem éri el a korábbi mértéket. Ez pedig a nagyüzemi és kisüzemi gazdaság termelési feltételei és eredményei közötti különbség folytán korlátozza a termelés emelésének lehetőségeit.

Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a javaslatban foglalt – az írásos javaslatban foglalt – előirányzatok felemelése eleve helytelen volna. Az írásos tervjavaslat kidolgozása óta a minisztériumokkal együtt tovább vizsgáltuk, milyen lehetőségek lennének a termelés növelésére olyan területeken, ahol a magasabb termelés a népgazdaság szükségleteinek jobb kielégítését teszi lehetővé anélkül, hogy az ország nemzetközi fizetési mérlegét rontaná.

Az Országos Tervhivatal a hároméves terv első évének eddigi részét elemezte, és ennek alapján az illetékes szakminisztériumokkal egyetértésben e vizsgálatok eredményeként azt javasolja, hogy a Központi Bizottság hozzon határozatot a hároméves terv egyes ipari előirányzatainak felemelésére. E javaslat szerint 1960-ban a gépipar és a kohászat termelési értéke 450 millió forinttal, az építőipar és építőanyagipar termelési értéke 350 millió forinttal, a könnyűipar termelési értéke 160 millió forinttal emelkedhet az előterjesztésben foglaltakhoz képest. Ennek következtében az egész szocialista ipar és építőipar termelése 1960-ban mintegy 2%-kal magasabban irányozható elő a kiküldött dokumentumokhoz képest.

Az emelkedés megfelelő mértékben módosítja az 1959. évi előirányzatokat is. Ez az emelkedés azért vált lehetővé, mert az utóbbi időben ismeretessé vált adatok szerint egyes felhasználási területeken a fajlagos anyagszükséglet a számítottnál kedvezőbben alakul, és új, a népgazdaság számára előnyös ter-

melési lehetőségek kerültek felszínre. A javasolt emelés nagy részét kitevő gépipari termelésnövekedés részben annak köszönhető, hogy jelentős lépésekkel kívánunk előrehaladni a gépipar termelési struktúrájának átalakításában. A gépiparban fontos és nagy jelentőségű gyártási programokat kezdünk megvalósítani, elavult gyártmányaink minél nagyobb részét cseréljük fel jobb és korszerűbb konstrukciókkal.

Ezzel kapcsolatban tájékoztatnom kell a Központi Bizottságot arról, hogy a Kohó- és Gépipari Minisztérium és vállalatai az ipari struktúra, elsősorban a gyártmányösszetétel megváltoztatása, kedvezőbb kialakítása terén már eddig is igen jó munkát végeztek, és a munka eredményei már kezdenek is mutatkozni. Látszik ez egyrészt abból, hogy a gépipar az anyagfelhasználás viszonylagos csökkentésével növelte termelését, és gyártmányösszetételét olyan módon változtatta meg, ami kedvezőbb értékesítési lehetőségeket teremtett a népgazdaság számára, nemcsak belföldi, hanem export vonatkozásban is.

El kell azonban vetnünk minden olyan termelésemelési javaslatot, amely csak a termelési érték növelésére irányul anélkül, hogy a népgazdaság számára elsőrendűen fontos termékekben tényleges többletet eredményezne. Ha nem vizsgálnánk meg szigorú következetességgel minden, a tervelő-irányzat emelésére irányuló konkrét javaslatot ebből a szempontból, akkor csak növekednének inkurrens készleteink, felesleges beruházásokat tennék lehetővé, növelnék tehát gondjainkat.

A tervjavaslat szerint az iparban kihasználatlanul maradó kapacitások tehát olyanok, amelyek mind a berendezések technikai színvonala, mind az alkalmazott technológia szempontjából annyira elavultak, hogy ma már csak nagy ráfizetéssel üzemeltethetők. Kihasználásuk súlyos értékesítési nehézséget eredményezne. Nyilvánvaló, hogy az ilyen kapacitások üzemeltetése nem növeli, hanem csökkenti a népgazdasági akkumulációt, és az ipari termelés ütemének időleges növelése mellett a felhalmozás ütemét lassítanánk.

Rátérek arra, hogy az irányelvek fő mutatóinak alakulása hogyan hat ki a terv legfontosabb célkitűzéseire, a lakosság életszínvonalának alakulására, a népgazdasági beruházásokra és fizetési mérlegünk helyzetére.

A tervnek a lakosság életviszonyaira való hatását elsősorban a fogyasztási adó 11%-os emelése jelzi. Ennek alapján lehetőség lesz bérből élő dolgozók reálbérét a szocialista szektorban kb. 6%-kal emelni.

A parasztságnál az egy főre eső reáljövedelmek globálisan kb. 4%-kal növekednek. A lakosság reáljövedelmeinek emelkedése a számszerű mutatót tekintve szerény mértékű. Meg kell vizsgálni azt is, hogy hogyan oldjuk meg az igények kielégítését. E vizsgálat alapján arra az eredményre jutunk, hogy a tervjavaslat biztosítja olyan cikkek forgalmának növelését, amelyek a lakosság körében igen keresettek, és növelik az áruellátás kulturáltságát. A lakosság fogyasztási alapjának 11%-os emelkedése a kiskereskedelmi áruforgalom 13%-os növelését teszi lehetővé. A fogyasztási igények kulturáltabb kielégítése érdekében e 13%-on belül az iparcikkforgalom 22%-kal, az élelmiszer-forgalom 4%-kal emelkedik.

Az élelmiszer-fogyasztás alakulását vizsgálva a fontosabb élelmiszerekből egy főre jutó országos fogyasztás, a paraszti önfogyasztást is figyelembe véve 1960-ban eléggé magas színvonalat ér el, és minden cikkben jelentősen meghaladja az első ötéves tervidőszak átlagos színvonalát.

Az élelmiszer-fogyasztás nemcsak volumenében növekszik 4%-kal, hanem összetételében is van jelentős minőségi fejlődés, mert a magasabb tápértékű élelmiszerek fogyasztása emelkedik a legnagyobb mértékben. Az állati fehérjét tartalmazó élelmiszerek fogyasztásának növekedése nagyobb, mint a növényi eredetű, szénhidrátot tartalmazó élelmiszereké. Az egy főre eső hús-fogyasztás az első öt éves terv átlagához képest 1960-ra 25%-kal, a tojásfogyasztás mintegy 70%-kal, a tejtermékek fogyasztása mintegy 32%-kal növekszik, a cukorfogyasztás 40%-kal, a gyümölcsfogyasztás mintegy 30%-kal, a zöldségfogyasztás mintegy 20%-kal fog 1960-ban emelkedni az első öt éves terv¹¹ átlagához képest.

A terv, mint már említettem, a lehetőségekhez képest nagy figyelmet fordít a lakosság iparcikkellátásának továbbfejlesztésére. Ezt nemcsak az iparcikk forgalom tervbe vett 22%-os növekedése bizonyítja, hanem az iparcikkek választékának bővülése, minőségük javulása, ami a fogyasztás volumenének növekedése mellett szintén a fogyasztás kultúrájának fejlődését tükrözi.

Az iparcikkforgalom a szocialista kiskereskedelem egész forgalmából az 1955. évi 47,5%-ról 1960-ra 54,3%-ra emelkedik. Az iparcikkforgalmon belül 47,5%-ról 51,4%-ra nő az ún. vegyes iparcikkek részaránya a ruházati cikkek terhére, ami azt mutatja, hogy a lakosság mind nagyobb mértékben tudja kielégíteni a ruházkodási szükségletek mellett a kevésbé létfontosságú szükségleteket, különösen a kulturáltabb életmódot biztosító ún. tartós fogyasztási cikkekben. A hároméves terv során a szocialista kiskereskedelem évi átlagában 6-szor annyi bútort hoz forgalomba, mint az első öt éves terv egy-egy esztendejében. Meg kell viszont jegyezni, hogy az öt éves terv elején a magánkiszipar közvetlen bútórértékesítése a mainál jelentősebb volt. Mosógépből az 1958–60 közötti 3 évben közel négyszer annyit hozunk forgalomba, mint 1955–57-ben. Ugyanezen idő alatt 4800-ról 102 000-re növekszik a forgalomba hozott televíziós vevőkészülékek száma. Az építőanyag-forgalom az első öt éves terv átlagához képest 1960-ra mintegy négyszeresére emelkedik.

A hároméves tervben a lakosság közvetlen fogyasztásának volumenére és a választékra vonatkozó előirányzatok mellett a terv a lakás, a szociális, kulturális, egészségügyi és kommunális ellátás mérsékelt fejlesztésére is gondot fordít. 1957–60 között országosan mintegy 100 000 lakás felépítésével lehet számolni, amiből az állami erőforrásokból épülő lakások száma 36825 db-ban van előirányozva. A viszonylag magasnak látszó magánépítkezések nagy részét azonban ugyancsak támogatja kölcsönrel az állam. Ennél több lakás építésére anyagellátási nehézségek miatt nincs lehetőségünk. Ez a lakásépítés a városok lakásellátását a három év alatt lényegében az 1957. év szintjén tartja, amely az 1955. évinél csak valamivel volt kedvezőbb.

A hároméves terv még nem tud nagyobb erőkoncentrációt biztosítani a szociális, kulturális és egészségügyi ellátás fejlesztésére. Ügyeltünk arra, hogy az ellátás színvonala ne romoljék, sőt valamelyest javuljon. A terv beruházási alapjából biztosítható eszközökkel gyarapítani lehet a gyógyintézeti ágyak számát, és minimálisan javítani az ellátás színvonalát is. (10 000 lakosra jutó ágyak száma 1957-ben: 69; 1960-ban: 70.) Valamelyest javítunk az általános iskolai oktatás helyzetén is. A tervbe vett 3500 db osztályterem megépítésével lehetőség lesz a kettős váltás arányának kisebb mértékű csökkentésére.

A lakosság életviszonyait jelentősen befolyásolja a hagyományos szolgál-

tatások: villany, gáz, víz, utak fejlesztése is jelentősen fejlődni fog a 3 éves terv időszaka alatt.

A tervben előirányzott villamosenergia-termelés lehetővé teszi, hogy a lakosság – a korábbi évekkal szemben – jelentősen nagyobb mennyiségű villamos energiát fogyasszon. A hároméves tervidőszakban a lakosság villamosenergia-ellátása kb. 53%-kal lesz növelhető, kb. 200 községet villamosítunk. Sajnos, ezen tervezések alatt anyagiak hiányában a falu teljes villamosítását nem tudjuk befejezni, mert 200 község villamosításán túl kb. 400 falu marad villamosenergia-ellátás nélkül.

A hároméves tervben napirendre tűzzük a fővárosi gázellátás megjavítását is. Ez azonban a gázellátás fejlesztésének csak első lépcsője, mert perspektivikus terveinkben új gázfejlesztő üzem létesítésének lehetőségeit is megvizsgáljuk. Addig is a Budapesti Gázgyár fejlesztésével, a Lovászi–Budapest kőolajvezetéken és az építendő Sztálinváros¹²–Budapest gázvezetéken Budapestre hozott gáz-mennyiségével számolhatunk.

Megfelelő ütemben fejlesztjük a közúti hálózatot is. A hároméves terv időszakában 2500 km-rel, vagyis 50%-kal emelkedik az állandó pormentes burkolatú utak hossza. A bekötőutak építésével sok községet kapcsolunk be az ország fő közlekedési hálózatába. Bár a hároméves terv során fokozódik a lakásépítés üteme, a kérdést ebben a tervidőszakban még korántsem tudjuk megoldani. Az úgynevezett tartós fogyasztási javak: a bútor, elektromos háztartási gépek, építőanyagok stb. tekintetében sem tudjuk teljesen kielégíteni a lakosság megnövekedett igényeit, annak ellenére, hogy a múlthoz képest jelentősen előrehaladunk. Ennek elsősorban az az oka, hogy e cikkek termelését a tervezettnél lényegesen magasabb mértékben nem tudjuk előirányozni. Javasolom ezért a Központi Bizottságnak, határozatilag tűzze ki feladatul az Országos Tervhivatalnak és az illetékes szakminisztériumoknak, hogy dolgozzák ki a lakáskérdés és a lakosság hiánycikket képező tartós fogyasztási javakkal való kielégítő ellátásának perspektivikus tervét. E kérdések megoldására kidolgozott perspektivikus javaslatokat a Központi Bizottság tárgyalja meg, azok alapján hozzon megfelelő határozatokat, és azokat hozza nyilvánosságra. Ilyen módon reális képet tárhatunk a dolgozó nép elé arra vonatkozólag, milyen ütemben és milyen módon és mikorra tudjuk ezeket a főbb kérdéseket megoldani. Ez bizonyos megnyugvást keltene a lakosság körében. Megemlítem még, hogy a terv, amelyet előterjesztünk most, jelentős erőfeszítéseket tartalmaz annak érdekében, hogy megfelelő foglalkoztatottságot biztosítsunk a munkaképes lakosság számára.

A hároméves tervben több mint 600 000 új munkaerő áll munkába, tekintettel arra, hogy ezen időszakban a nyugdíjjogosultság [sic!] száma is jelentősen növekedik, és a keresők száma mintegy 80–100 000 fővel fog gyarapodni.

Várható, hogy az egyes munkaerő-gazdálkodási problémák megoldásában lesznek nehézségeink, mégis azt mondhatjuk, hogy a hároméves terv biztosítja a munkalehetőségeket, és erről az oldalról is megalapozza a dolgozó családok életszínvonalának javulását. Az iskoláskorból kilépő fiatalok elhelyezését is meg fogjuk oldani a hároméves terv során az egyes éves tervekben előirányzott operatív intézkedésekkel.

Tisztelt Elvtársak!

A nemzeti jövedelemből 1957-ben mindössze 8%-ot fordítottunk az állóalapok növelésére. Ez a részarány rendkívül alacsony. Ezért a hároméves tervben célul kellett kitűzni, hogy a nemzeti jövedelemnek fokozatosan növekvő hányadát fordíthassuk az állóalapok növelésére. A terv szerint 1960-ban e célkitűzésnek megfelelően a nemzeti jövedelem 11,4%-a fog ilyen célokra szolgálni. Ennél nagyobb hányadot azért nem érhetünk el, mert egyrészt 1960-ban már bizonyos hiteltörlesztések is esedékessé válnak, főképpen pedig a beruházások még nagyobb mértékben való növelése adott nemzeti jövedelem mellett csak a fogyasztás rovására lenne megoldható.

Azzal számolunk, hogy állami erőből a tervidőszakban 31,8 milliárd Ft beruházást valósítunk meg, ami valamelyest növekszik az ipari termelés előbb említett kisebb mértékű emelkedése következtében. Hozzászámítva ehhez a termelőszövetkezetek és egyéb szövetkezetek, valamint az állami vállalatok saját eszközökből történő beruházásait és a rövid lejáratú bankhitelből történő beruházásokat, valamint a lakosság megtakarításaiból eszközlendő magánház-építkezéseket, a három év alatt hazai erőforrásból 36,4 milliárd Ft-ot ruházunk be. Ehhez még a Szovjetunió által nyújtandó beruházási hitelnek a 3 éves terv során felhasználandó része is járul. Mindent egybevetve az 1956–60-ig terjedő 5 éves időszakra 53,8 milliárd Ft beruházás jut, szemben az első 5 éves tervben megvalósított 67 milliárddal.

A beruházások nagyságának megítélésénél azt is figyelembe kell venni, hogy a tervjavaslat előirányzata a rendelkezésünkre álló beruházási eszközöket a legfontosabb objektumokra összpontosítja. E koncentráció azt fogja eredményezni, hogy tervezett új kapacitásaink az előirányzott időpontban ténylegesen üzembe fognak lépni, és ezzel növelik a népgazdaság erőforrásait. A beruházások e koncentrációja teszi lehetővé, hogy a beruházási célkitűzésekkel mint realitásokkal számoljunk, és elkerüljük az új létesítményeink megvalósulásánál a múltban előállott tervelhúzóásokat.

Az ipari területén a beruházások elsősorban a népgazdaság alapanyag- és energiabázisának kiszélesítését, a feldolgozóipar területén pedig azoknak az iparágaknak a fejlesztését szolgálják, amelyek az ipari termelés gazdaságosságát, exportképességét a legnagyobb mértékben növelik, és amelyek továbbfejlesztéséhez kedvező hazai adottságokkal rendelkezünk.

Az ipari beruházások háromnegyed része az alapanyag- és energiatermelő iparágak fejlesztésére szolgál.

Az elmúlt év óta a népgazdasági beruházásoknak nagyobb részét fordítjuk villamos erőművek építésére, mint annak előtte. A korábbi időszakban a népgazdasági beruházásoknak 9–10%-át fordítottuk erre a célra, múlt év óta ez az arány 12–13%-ra emelkedett. 1960-ban 1957-hez képest 38–39%-kal nagyobb erőmű-kapacitással fogunk rendelkezni, ugyanakkor az ipari termelés kb. 22%-kal emelkedik.

A szénfelhasználás szempontjából különösen gazdaságos ipari erőművek építése, a tüzelőberendezések korszerűsítése és egyéb energiatakarékosági intézkedések a tervben nagy súllyal vannak figyelembe véve. A hároméves tervben folytatjuk és fokozzuk az ilyen beruházásokat. Három év alatt ipari erőművek létesítésére 450 millió, energiatakarékosásra 212 millió Ft beru-

házást irányoztunk elő. E beruházások üzembe lépésétől kezdve jelentékeny, kb. 6–800 000 tonna szenet fogunk évente megtakarítani.

Az alapanyag-termelés fejlesztésére fordított összegekből folytatjuk a Sztálin Vasmű¹³ hengerművének, és befejezzük kokszolóművének építését. Ez majd jelentősen előreviszi a gépipar finomlemez-ellátásának megoldását, és csökkenti a durva- és finomlemezek termelésében ma fennálló kedvezőtlen arányokat, és jelentősen hozzá fog járulni a lakosság tartós fogyasztási cikkekkel történő ellátásához. A Lenin Kohászati Művekben fokozzuk az ötvözött acélok termelését. A Borsodi Vegyi Kombinát bővítésével növeljük mezőgazdaságunk műtrágyaellátását. Jelentős összegeket fordítunk a cellulóz-, a papír- és a farostlemez-termelő kapacitások kibővítésére.

A feldolgozóiparban a beruházások elsősorban azt célozzák, hogy előrehaladjunk iparunk szerkezetének kedvező kialakítása terén. A feldolgozó iparágak közül azokat fejlesztjük, amelyek gazdaságosak, kedvező anyagkihozattal dolgoznak, és technikai színvonaluk emelését tapasztalt szakmunkás és műszaki kádereink biztosítják. Elsősorban az erősáramú ipar, a híradástechnika, a Diesel-motor- és járműgyártás, műszeripar, a gyógyszeripar fejlesztésére fordítunk jelentős összegeket, mert e területen kedvező lehetőségeink vannak ahhoz, hogy korszerű technikai és gazdaságossági színvonalon termeljünk.

Beruházási célkitűzéseink megvalósításához nagy segítséget kaptunk a Szovjetuniótól. Be kell jelentenem, hogy a Szovjetunió a hitel 300 millió rubel összegét időközben 1961 után folyósítandó 140 millió rubellel felemelte. E hitel keretében a Szovjetunió az előbb felsorolt iparágak fejlesztéséhez szükséges legkorszerűbb berendezéseket szállítja, és ezzel lehetővé teszi számunkra, hogy az ipari struktúra megváltoztatásának nagy munkájában már az elkövetkező években komolyabb előrehaladást tegyünk.

A korábbi időhöz képest a hároméves tervben előnyösebben alakul a beruházások anyagi-műszaki összetétele. Az előirányzott termelő beruházásoknál az építés részaránya alacsonyabb, mint ahogy a megelőző években alakult. Ezzel szemben megnövekedett a gépek hányada. Míg az első öt éves terv éveiben a géphányad a termelő beruházásoknál csak 22–24% volt, addig 1960-ban e terv szerint 33% lesz. Ez az előirányzat elősegíti géparkunk korszerűsítését, és első érezhető lépés lesz előre a műszaki fejlődés terén.

A beruházásokkal való takarékoság mellett fontos követelmény, hogy a beruházások előkészítése kellő időben megtörténjék. Az 1958. évi tapasztalatok mutatják a legélesebben, hogy még a viszonylag szerény beruházási keretek mellett is az eddiginél nagyobb gondot kell fordítani a beruházások előkészítésére.

A mezőgazdaság céljaira fordított beruházások egyik célja a termelés fokozása mellett az is, hogy mezőgazdaságunk szerkezete a jelenleginél kedvezőbbben alakuljon. A hároméves terv beruházásai – anyagi erőnkhez mérten – támogatják a mezőgazdaság fejlesztését és szocialista átalakítását. A mezőgazdasági beruházási előirányzaton belül növekszik a termelő jellegű beruházások aránya. Nagy súlyt helyezünk a hibridkukorica-vetőmag feldolgozását biztosító országos hálózat megépítésére, amely lehetővé teszi, hogy már a hároméves terv végén – az exportszállítások teljesítése mellett – a kuko-

rica vetésterületének több mint felén a nagyobb termést adó hibrid vetőmagvakat használjuk fel.

Az elmúlt évekhez viszonyítva jelentősen növekszenek a talajjavítás, talajvédelem és belvízvédelem célját szolgáló összegek. 3 év alatt kereken 235 ezer kh talajjavítást végzünk el, több mint másfélszer annyit, mint a megelőző 3 esztendőben. Jelentősen növekednek a vízgazdálkodás fejlesztésére fordított összegek. A vízügyi előirányzatokban jelentős összeggel, évi 100 millió forinttal szerepel az érdekeltek közvetlen hozzájárulása.

Három év alatt mintegy 26 000 kh üzemi gyümölcsöst és mintegy 30 000 kh szőlőt telepítünk.

A mezőgazdaság gépesítése terén a fő feladat a meglévő géppark kiegészítése és korszerűsítése. A gépesítés területén a legjelentősebb változás, hogy az összes traktorállományunkon belül növekszik az univerzális gépek aránya, ami lehetővé teszi a géppark jobb kihasználását.

Tisztelt Elvtársak!

A hároméves terv irányzamai biztosítják azt is, hogy továbbra is tért hódítsanak és erősödjenek hazánkban a szocialista termelési viszonyok. Az iparban, a közlekedésben, a kereskedelemben – a kisipart és kiskereskedelmet leszámítva – a szocialista termelési viszonyok már kizárólagosak. Megoldatlan feladat ezen a téren elsősorban a mezőgazdaságban van. Döntő feladatunk, hogy a mezőgazdaságban növeljük, erősítsük a szocialista szektort.

A hároméves terv a termelőségmozgalmi mozgalom önkéntességét szem előtt tartva kötelező számszerű mutatót nem irányoz elő a termelőségmozgalmak fejlesztésére. Biztosítja azonban az anyagi alapot ahhoz, hogy a termelőségmozgalmi mozgalom feltételezett mintegy félmillió holdas fejlődése reális legyen, és termelőségmozgalmi tervünk ténylegesen nagyüzemi gazdálkodást tudjanak folytatni. A hároméves tervben erre a célra előirányzott állami támogatás évi átlagban kereken 340 millió forint, az első 5 éves terv átlagában ugyanez a támogatás csak 200 millió forint volt. A hároméves terv előkészítése idején a végzett számítások szerint a termelőségmozgalmak összes beruházásai mintegy 2100 millió forintot tesznek ki.

Az előirányzott támogatás kettős célt szolgál. Az egyik cél az, hogy meglévő termelőségmozgalmi tervünk ténylegesen nagyüzemi jellegűek legyenek. Ezért az állami támogatás felhasználásával a termelőségmozgalmak egy kat. holdra eső állóeszközeinek állománya a 3 éves terv végéig meg fogja haladni a 4000 forintot. Az állóeszköz-állomálynak ez a fejlődése anyagi előfeltételt biztosít ahhoz, hogy termelőségmozgalmi tervünk gazdálkodása rentábilis legyen, a termelőségmozgalmi tagok jövedelme emelkedjék, meghaladja az egyéni gazdálkodást folytató dolgozó parasztok átlagos jövedelmét. Ezzel biztosítjuk, hogy a termelőségmozgalmak vonzóereje növekedjék, és önkéntesen egyre több dolgozó paraszt lépjen a szövetkezeti gazdálkodás útjára.

Az állami eszközökből nyújtott támogatás másik célja az, hogy megfelelő anyagi alapot nyújtson az újonnan alakuló termelőségmozgalmaknak, a nagyüzemi gazdálkodás megkezdéséhez. A tervezett támogatás lehetővé teszi, hogy az újonnan alakuló szövetkezetek egy kat. holdra eső állóeszköz-állománya 2000–2200 Ft legyen.

Természetesen az állami támogatás mértéke nem limitálja a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődését, mert:

1. Számolunk azzal, hogy a fokozatosság elvének megfelelően alacsonyabb típusú termelőszövetkezetek is alakulnak, amelyek állóeszköz-igénye kisebb, mint a III. típusú tszcs-k vagy az önálló termelőszövetkezetek állóeszköz-igénye.

2. Abban az esetben, ha a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődése a feltételezettnél gyorsabb ütemű lesz, beruházási eszközeink és tartalékaink lehetővé teszik, hogy a tervezettnél nagyobb anyagi támogatással biztosítsuk a fejlődést.

A szocialista termelési viszonyok erősítését jelenti az is, hogy az ipar termelésének növelését kizárólag a szocialista szektorban, elsősorban az állami szektorban irányozzuk elő. A magánkisipar tevékenysége csak kiegészíti a szocialista ipar tevékenységét azokon a területeken, ahol arra a lakosság jobb ellátása érdekében szükség van. Ugyanez vonatkozik a magánkereskedelemre is. Mindkét területen megbecsüljük a lakosság jobb ellátása érdekében végzett tisztességes munkát, de adminisztratív eszközök árán is gátat emelünk a spekulációs és üzérkedési tevékenységnek.

Tisztelt Központi Bizottság!

Népgazdaságunkban a külkereskedelmi forgalom nagy jelentősége folytán döntő szerepe van a nemzetközi fizetési mérleg alakulásának. Az előterjesztett hároméves terv számainak kialakításánál arra törekedtünk, hogy megteremtjük a nemzetközi fizetési mérleg egyensúlyát, véget vessünk az eladósodási folyamatnak, és eleget tegyünk esedékes fizetési kötelezettségeinknek.

1958-ban a külkereskedelmi tervben, az előző évvel szemben, jelentős változás történt, mivel az előző évi mintegy 2600 millió dft hitellel egyensúlyban tartott nemzetközi fizetési mérleggel ellentétben az idén minimális hitel-igénybevétel történik. 1959–60-ra a benyújtott terv szerint nemzetközi fizetési mérlegünk lényegében egyensúlyban van.

A terv elkészítése óta, különösen az utóbbi napokban, több olyan körülmény vált ismertté, melyek együttes hatása a tervezett fizetési mérleg helyzetét, különösen tőkés országokkal való mérlegünket valószínűleg rontani fogják.

Az egyik ilyen tényező az idei év rossz időjárása és a várható terméseredmény. Ma már bizonyos, hogy kenyérgabonából és takarmányfélésegekből kisebb terméssel számolhatunk, mint amilyent a tervben előirányoztunk. Még nem mérhető fel teljes pontossággal, hogy a kiesés a tervhez képest milyen mértékű lesz, de bizonyos, hogy ez igen jelentős. A hiány egy részét behozatallal kell fedoznünk.

A másik kedvezőtlen tényező a tőkés világpiacon kifejlődőben lévő válság, amely nehezíti a kiviteli tervben előirányozott áruk értékesítését.

A tervezett fizetési mérleg szempontjából figyelemre méltóak az alábbi körülmények:

A fizetési mérleg tartalmazza a baráti országoktól 1957-ben és korábban felvett áru- és devizahitelek törlesztését, a tőkés országok viszonylatában pedig a fennálló államadosságainknak az esedékes rendezését.

Meg kell jegyezni, hogy az államadósság és áruhitelek törlesztésének mértéke 1960 után fokozatosan nő, mikor is meg kell kezdeni a Szovjetuniótól 1957-ben felvett áru- és devizahitelek, valamint a 300 millió Rbl-es beruházási hitel, és a most felvett 140 millió Rbl beruházási hitel esedékes részének törlesztését is. Ez a 60 utáni években mintegy 300–400 millió dft többletkiadást jelent majd évente. Az elmondottakból következik, hogy a nemzetközi fizetési mérleg alakulására ható kedvezőtlen körülmények miatt a rendelkezésünkre álló erőforrásokkal a jövőben a legszigorúbb gondossággal kell takarékoskodnunk, hogy elhárítsuk ezeket az általam említett következményeket.

Kedves Elvtársak!

Arra törekedtem, hogy megindokoljam a hároméves terv irányelveinek a kiküldött írásbeli anyagban foglalt előirányzatait. A terv célkitűzései reálisak, és népi demokráciánk megerősítését, a szocializmus további építését, a dolgozó nép életének megjavítását szolgálják. Népgazdaságunk a hároméves terv során előrehalad a szocialista fejlődésben. Ebben az előrehaladásban egész sor új pozitív vonás jelentkezik, amelyekkel korábbi tervezési gyakorlatunk egyáltalán nem is számolhatott.

Valószínű, hogy ezen új elemek egy részével ma sem képes a tervezés megfelelőképpen számolni. Ennek ellenére tényként kell tudomásul vennünk, hogy gazdasági életünknek ezen egészséges, újszerű vonásai egyre átfogóbban érvényesülnek, és a népgazdaság fejlődési ütemének meggyorsítása irányában fejtik ki hatásukat.

Néhány tapasztalatra hivatkozhatom, amelyek megvilágítják az előbb elmondottakat.

Az elmúlt évben sokat vitatkoztak a termelés, a beruházás, az export gazdaságosságáról. Akkoriban a viták inkább csak elméleti kérdések körül folytak. Az ilyen vita szükséges volt ahhoz, hogy a gazdaságosságról ne csupán beszéljünk, hanem elfogadható számítási módszerek is kialakuljanak. Az első lépések e téren megtörténtek. Ma már a vállalatok helyes értelmezésű jövedelmezőségéről a vállalatoknál nemcsak viták folynak, hanem a jövedelmezőség fokozására irányuló törekvések áthatják a vállalat egész vezetését, a vállalati teljes kollektíva tevékenységét is. A vállalatok egyre nagyobb része tájékozódik arról, hogy milyen műszaki feltételek között folyik a termelés nálunk és a világ fejlett ipari központjaiban. A vállalatok keresik az útját, módját annak, hogy hasonlóan fejlett műszaki feltételeket hozzanak létre.

A fejlődést meggyorsíthatja az is, hogy a hároméves tervben a folyamatos anyagellátás, a termeléshez és a forgalomhoz indokoltan szükséges készletek felhalmozása biztosítható, és az importanyagok megfelelő időben való beérkezése túlnyomó részben hosszú lejáratú szerződéseken alapszik.

Az 1957. év eleje óta következetesen megvalósított gazdaságpolitika végeredményben számos új gazdasági erőforrást szabadított fel népgazdaságunkban. A gazdasági fejlődést kétségkívül igen pozitív módon vitte előre az a következetes irányzat, hogy terveinkben kiküszöböltük a termelés mennyiségi előirányzatainak öncélú hajszolását, lemondunk bizonyos előnytelenül üzemeltethető kapacitások felhasználásáról, nyugodt anyagellátási helyzetet biztosítunk a vállalatok számára, ösztönözzük a vállalatokat a műszaki fejlesztésre s a gazdaságos termelésre, valamint a parasztság nyugalmát, terme-

lőkedvének fokozását előmozdító intézkedéseket hoztunk. Mindezek az intézkedések hatásukban most kezdenek jelentkezni, mint fejlődésünk gyorsító tényezői.

Mindezek alapján lehetőség van a tervben foglalt előirányzatok túlteljesítésére. Ennek a túlteljesítésnek motorja és lendítőereje a mi munkánk, pártunk Központi Bizottságának és egyes szervezeteinek munkája. Mirajtunk múlik, hogy sikerül-e túlteljesítést elérnünk, és milyen lesz az.

Szükség van arra, hogy a tervben foglaltakhoz képest tovább javítsuk a nemzetközi fizetési mérleg egyensúlyát, elsősorban az importanyagokkal való fokozott takarékoság és a gazdaságosan előállított korszerű, versenyképes ipari termékek exportjának fokozása útján. Szükség van arra, hogy a tervezettnél kedvezőbben alakuljanak a termelékenység és a termelési költség-színvonal mutatói. A terv beruházási mutatóinak olyan túlteljesítése kívánatos, ami a beruházások koncentráltabb és gyorsabb ütemű megvalósítását, olcsóbb kivitelezését, a befejezetlen állományok csökkentését mozdítja elő. A terv ilyen irányú túlteljesítése lehetővé teszi a népgazdaságban a dolgozó nép alkotómunkájában rejlő erőforrások jobb hasznosítását, növeli a népgazdaság egészének határfokát. Ez azonban a gazdaság minden területén magasabb színvonalú munkát, jobb vezetést kíván. E célkitűzések eléréséhez szükség van arra, hogy a dolgozók legszélesebb tömegei megismerjék és megértsék a terv fő célkitűzéseit, magukévá tegyék azt, és minden erejükkel dolgozzanak azok megvalósításáért.

VALKÓ MÁRTON elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Az előterjesztett 3 éves tervjavaslattal egyetértek. Helyesnek tartom, mert alapvető célkitűzéseiben szem előtt tartja a marxizmus-leninizmus megdönthetetlen, történelmileg kipróbált gazdaságpolitikai elveit, számol népgazdaságunk betegségeivel, megkönnyíti a dolgozó nép életszínvonala rendszeres emelésének elvét, [sic!] messzemenően épül a baráti szocialista országokkal való ésszerű és hasznos együttműködésre. Helyes ez továbbá azért is, mert teljes mértékben számol a realitásokkal. Épít arra a lendületre és kezdeményezésre, amely egyre inkább jellemző munkásosztályunkra, műszaki értelmiségünkre és parasztságunkra. És amely egész biztosan a terv előirányzatainak a túlteljesítését fogja majd eredményezni. A kohászat és gépgyártás előirányzatainak 450 millió forinttal való felemelése a tervezetthez képest, amit Kiss Árpád elvtárs a referátumában előterjesztett, ugyancsak reális és megvalósítható, annál inkább, mert a nevezett hengerelt árukból a különbség letermelése minden különösebb nehézség nélkül végrehajtható lesz.

A továbbiakban néhány kérdést szeretnék még érinteni, elsősorban a tartalékok kérdését. A viszonylag alacsony beruházási előirányzatban, ha jól felhasználjuk, összehasonlíthatatlanul nagyobb hatékonysággal fog jelentkezni, mint az első öt éves terv idején, amikor körülbelül 13 és fél milliárd forint értékű beruházás félbemaradt, bizonyos készülségi fokban, viszont most rendelkezésünkre állnak. Össze lehetne hasonlítani a mostani három éves tervnek a beruházásait az első három éves tervben¹⁴ végrehajtott beruházások hatékonyságával. Akkor az volt a helyzet, hogy részben a kifosztott, gépektől kifosztott üzemek, részben háborús károkat szenvedett üzemek helyreállítása és részbeni modernizálása folyt, és éppen ezért a viszonylag kis befektetés,

amit erre fordítottunk, gazdasági eredményében nagy volt. Az én megítélésem szerint most hasonló a helyzet, éppen a 13 és fél milliárd forintos félbemaradt beruházás miatt, amelynek a kiegészítése, üzembe helyezése a még ráfordítandó összegekre vonatkozóan a hatékonyságot jelentősen meg fogja javítani. Én szükségesnek látom, hogy módszeresen, széles körű szaktvitákból, a műszakiak és az egyszerű dolgozóknak a bevonásával, úgy az egyes gyárak, mint az egyes iparágak a beruházási tevékenységüket felülvizsgálják. Mi ezt megcsináltuk a gyáron belül, s igen figyelemreméltó eredményeket lehetett ezen keresztül elérni. Például volt egy elgondolás a kohóban bedolgozandó ércek tömörítésére, amelyiknek a megvalósítása 532 millió forintos új gyárnak a létesítésével lett volna megoldva. Ennek neki is fogtunk, gépeket beszereztünk, mire 957 [sic!] indult, ezeknek egy része ma is ott van, és nem mondhatom, hogy rozsdásodik, mert festjük, évente jó pár százezer forintért karbantartjuk, de megvannak, másrészt építkeztünk is ott kint a területen. Most gondolva és számolva azzal, hogy nincs ilyen összegű befektetésre pénzünk, kidolgoztunk az üzemben belül olyan javaslatot, ahol meglévő épületeknek, meglévő berendezéseknek a felhasználásával, igaz, hogy nem ennek az 537 millió forintos új gyárnak a teljes kapacitására, de ennek a negyedrészes kapacitására mindössze 17 millió forinttal egy jó félévben belül üzembe helyezhető érc-tömörítőt tudunk létrehozni. Ez azt jelenti, hogy vég-eredményben körülbelül 128 millió forintos beruházással szemben ezt a célt 17 millió forintért el lehet érni. Erre mi voltunk bátrak bankhitelt felvenni, s a munka már folyamatban is van.

Egy másik ilyen jelentős dolog a blokkhengersonor. Három ilyen berendezés működik Magyarországon, mind a három olyan régi – a mienk kereken 50 éves –, hogy a mai kor követelményeit sem termelékenység, sem a kizozatal [sic!] szempontjából, sem az energiafelhasználás szempontjából nyilvánvalóan nem elégíti ki. Mind a három blokksornak a rekonstrukciója évek óta a kohászat terveiben szerepel, azonban egy ilyen blokkhengerműnek a teljesen új alapokon való korszerű átépítése 160–170 millió forintot igényelt volna. Megint azzal állunk szemben, hogy ezt végrehajtani nem tudjuk, noha egyes berendezéseit Diósgyőrben még 1948–49-ből egy nagy értékű áramátalakító gépcsoport formájában már beszereztük, és rendelkezésünkre áll. [sic!] Az alapos felülvizsgálat, a gondos, módszeres számbavétele az összes lehetőségeknek itt is azt hozta ki, hogy ezt a 160 millió forintot lehet helyettesíteni, az itt elérendő célt el lehet érni mindössze 18 millió forintos befektetéssel és a régi berendezéseknek felújításával, ami ugyan igénybe vesz 40 millió forintot, de hiszen az az önköltségben folyamatosan el van számolva, de még ha a kettőt együtt vesszük, akkor sem 160 millió, csak mindössze 58 millió forint. És ráadásul rövidebb idő alatt végre lehet hajtani építkezéseket nélkül, csupán a gépi berendezéseknek a korszerű alapokra való helyezésével.

Lehetne folytatni a példákat tovább csak a saját üzemünkből, és ez arra késztet, hogy elmondjam itt, a Központi Bizottság előtt, hogy nagyon valószínű, hogy minden régi gyárunkban, ha talán nem ilyen nagyságrendű, de számos olyan tartalék van, amelyet hogyha ésszerűen kihasználunk, a célt, amit el akarunk érni, el fogjuk érni. Nekünk a második öt éves tervjavaslatunkban az szerepel, hogy a Lenin Kohászati Műveket kb. 950 millió

forint befektetéssel 5 év alatt, tehát 1960-ra olyan üzemmé tesszük, amelyik a ráfizetéstől már megszabadult, és ármódosítások nélkül egy forinthez egy forintért fog majd termelni. Ezeknek a módszeres felülvizsgálatoknak az eredményeképpen most az van, hogy már eljutottunk oda, hogy 129 fillér helyett 1 Ft-ot áprilisban már 109 fillérért termeltünk meg, és hogyha végrehajtjuk ezt a szerény beruházási programot, ami legfeljebb 300 millió Ft-ot fog jelenteni a 950-tel szemben, akkor 1960-ra igenis el fogjuk érni azt, hogy 1 Ft már 1 Ft-ba fog kerülni. De lehet, hogy ezt még 1959. év végére el fogjuk érni.

A másik kérdés a hazai anyagoknak a felhasználása. A kohászat rendkívül sok anyagot használ. De nemcsak ércet és kokszt, hanem ezenkívül például rendkívül nagy összegeket emészt fel a tűzálló anyagot is. [sic!] Ez az összkohászatban 50–60 millió Ft-os összeget jelent, méghozzá importban. Sőt egy része tőkés importban. A mi embereink kidolgoztak eljárásokat, amelyek most már teljes egészében beváltak. Például dolomitnak tűzálló anyagként való felhasználására. Évek óta beépített kemencefenékek vannak, amelyeknek kétszeres tartóssága mutatkozik a magnetitből, ami rendszerint oszt-rák, vagy más forrásból, importból kerül be. Ezeknek a hazai anyagoknak felhasználását kifejleszteni nem nagy összegünkbe kerül, de meg kell tennünk, és akkor 20–30 milliós nagyságrendű importmegtakarítást lehet évente ennek az iparágaknak a területén elérni. Vagy ilyen például a kaolin. Van egy nemrégiben felfejlesztett kaolinbánya hozzánk nem messze, amely a porcelángyártó iparnak szállít alapanyagot. Az idén sikerült a másodrendű kaolinnak az égetésére minden beruházás nélkül lehetőséget teremteni, és jelenthetem, hogy annyira bevált, hogy most jelenleg kb. 5–6 millió Ft értékű import csupán ebből megtakarítható lett, mert nagy alapanyagú samottot lehet előállítani. Biztos, hogy nemcsak nálunk vannak ilyenek, és ez még nem minden, amit a mi iparágunk területén lehet elérni, maga a kohók betétyanyagánál is rendkívül sok lehetőség mutatkozik, a vörösiszapnak a felhasználására, a hazai ércek fokozottabb felhasználásával is. [sic!]

A harmadik kérdés volna a technológiai fegyelem kérdése. A mi szakmánkban valahogy ez jelentősebb, mint bárhol máshol. Ennek a magyarázata abban van, hogy amíg a gépipar gépparkjának az átlagos életkora jelenleg, tudomásom szerint, 17 és fél év a magyar gépiparban, a kohászat gépparkjának az életkora ennek legalább a duplája. Nem ritka az 50–80 éves berendezés, itt hengerekre és más berendezésekre gondolok és utalok, amelyeket a megfiatalítás és korszerű elvek szerint való kiigazítása a technológia terén is hatalmas nagy tartalékokat tud feltárni. [sic!] Minálunk 1 tonna hengerelt árura 1400 kg anyagot használunk fel, ill. 1400 kg folyékony acélt. Ez a nemzetközi színvonalhoz képest igen rossz, kb. 1280, 1290 között van a mutatószám Nyugat-Európában, és ennél jobb is található a szovjet és amerikai iparban. Vannak a kohókoksztban forradalmi, új technológiai eljárások. Ilyen például az oxigénnek az alkalmazása, amire a szovjet szakemberek az acélgyártó konferencián figyelmünket felhívták, azonkívül a nagyolvasztók-nál is vannak pusztán technológiai eredetű jelentős megtakarítások. Itt van például a földgáznak az alkalmazása, ami most Romániából már a jövő évben rendelkezésünkre fog állni 5 éves tervünk alapján. A Szovjetunióban Dnyepropetrovszkban négy kohót állítottak erre rá, az eredmény 15 percent

kokszmegtakarításban jelentkeznek, ami már 10 000 tonnás kokszmegtakarításban jelentkezik Magyarország 9 kohójára kivetítve. De még számtalan ilyen lehetne mondani, nem utolsósorban Diósgyőrben. Az országban, sőt a népi demokráciák között is először nálunk megvalósított folyamatos acélgyártásnak a bevezetése és alkalmazása, amelynek a befektetési költségei mindössze 40%-át teszik ki a blokkhengesor beállítási költségeinek, ugyanakkor létszámköltsége és önköltsége olyan jelentős megtakarítást ad, hogy 1 tonna acélnál kereken 400 Ft-ot eredményez a régi eljáráshoz képest.

Ezek olyan, mostanában felbukkant rendkívüli tartalékok, amelyeket aránylag kis beruházással tudunk realizálni.

A következő kérdés a talajjavítás, amit megemlít az anyag. Ehhez a kérdéshez nem nagyon értünk, csak éppen abból tudok említeni, amit két kutatóintézet, a dél-magyarországi és úgy tudom a kelet-magyarországi mezőgazdasági kutatóintézet hozzánk eljuttatott, ötéves együttműködés alapján. Magyarországon keletkezik jelenleg több mint egymillió tonna, hatalmas szám, egymillió tonna nagyságú kohósalak. Ennek a kohósalaknak minden tonnája felhasználható a dél-magyarországi és kelet-magyarországi kísérleti kutatóintézetnek javítására. Ez jelenleg is folyik, öt év óta lefolyt konkrét eredményekről tudnak a beszámolók. Ők azt pontosan kielemezték, bizonyos tekintetben jobb eredményeket hoz, mint a mészsizap, ami a cukorgyárakból korlátolt mennyiségekben kerül csupán ki, és még tartja a versenyt a mészkőörleménnyel is, tekintve, hogy a kohósalakban foszfor és magnézium-oxid is van, amelyek szintén valamilyenképpen gerjesztőleg hatnak a növényekre. Úgyhogy, miután a kohósalakból nekünk óriási problémáink vannak, rengeteg áldozat, pénzáldozat árán valószínűleg meg a kohósalak feldolgozásának a lehetőségét. Ezzel a kérdéssel komolyan kell foglalkozni, összekapcsolni egy másik kérdéssel, az építőipari felhasználással. Sehol a világon kohósalakot hegyekké már nem borogatnak össze, mint azt Magyarországon ez idő szerint csináljuk. Ez annál veszélyesebb, mert mindkét nagykohó-üzemben, a Sztálin Vasmű kivételével, Diósgyőr és Ózd, lakótelepek beékelődésében van, és így az évek során kb. 50 házat pusztítottunk már el Miskolcon szegényes lakónegyedünkből, azzal, hogy a kohósalakot valahova ki kell üríteni. A termelés éjjel-napal folyik, hát nincs vele mit kezdeni. El kell menni csupán Csehszlovákiába, ahol a száz év óta lerakódott kohósalakot is felhasználják, és alig vannak salakhányók Csehszlovákiában. Házak épülnek belőle, különböző falkitöltő elemek készülnek belőle, út-, vasúttágyazó anyagok. Szükséges volna a figyelmet erre ráirányítani, a pártszervezet erejével is odahatni, hogy végül adják be a derekukat azok az ellenzők, akik ennek az anyagnak építkezésekben, útépítésben és egyéb bütt való felhasználását mind a mai napig meggátolták.

Ez egyébként azt is jelenti, hogy például mi gyártunk, és fogunk is gyártani kohósalakból téglát. Minden ezer db-nál 200 Ft megtakarítás van. Igen keresett cikk. Ha valamelyik téglagyár, amelynek van prése és berendezése, és erre rááll, akkor lehetne növelni korlátlanul a kohósalak felhasználását. Jelenleg mi már elértünk oda, hogy kb. 25 millió Ft-os, 10 év óta tartó, és rendkívüli küszködés által megvalósult beruházással, a kohósalakot olyan állapotba tudjuk hozni, hogy téglagyártásra minden további nélkül fel lehet használni, a Tervhivatalnak egy 10 év előtti döntése alapján, amikor arról

volt szó, hogy a cementipar fogja felhasználni a kohósalakot. Jelenleg cementből nincs olyan igény, mi képesek volnánk arra most jelenleg, már felfejlesztve az üzembrészt, hogy havonta 25 000 tonna kohósalakot átadunk a cementgyáraknak. Épp most mentek le 6000 tonnára havonta, a többivel nem tudunk mit kezdeni. Téglagyártásunk céljára rendelkezésre áll, a berendezésünk megvan, tudjuk gyártani. Meg kell szervezni azt, hogy a téglagyárak erre ráálljanak, olcsó téglához nagy tömegű anyagot juttatunk, pénzfelhasználásra nincsen szükség, mert ez a cementes kötésű anyag.

Még az építkezéshez tartozik a kislakás, általában a lakásépítéssel fonódik össze, hogy bátrabban kellene előremennünk olyan megoldásoknak megvalósításában, amely [sic!] a lakásépítést olcsóbbá tenné. Így például nálunk már több mint 100 házat építettünk fel ugyanilyen alapon, amelyeket akárki megnézhet, mert minden igényt kielégít. [sic!] A födémszerkezet tömbvasból van, egy darab fa sincsen benne.

A kalkuláció szerint a vasszerkezetből készült cseréptető 15 000 Ft, a fából készült tetőszerkezet pedig cseréppel ugyanúgy 18 000 Ft. [sic!] Nem hiszem, hogy ez csak a kislakásépítőknél jelentkezne így, valószínűleg így jelentkezik a nagy építőiparban is, úgyhogy ezekkel a kérdésekkel többet kellene foglalkozni.

Végezetül megemlíteném a termelékenységet itt a lakásépítések terén. Mi évek óta gyakorlunk egy olyan lakásépítési akciót, aminek az a lényege, hogy aki abba belép, az munkát fektet a lakásba, a munka ellenértékét nem kapja meg azonnal, hanem ingyenes lakást biztosítunk addig, amíg a végzett munkájának a norma szerinti ellenértékét meg nem kapja. Ez azzal jár, hogy aki ma nekifog lakást építeni, az már nem kilincsel nálunk lakásért. Minálunk ezrek vannak, sajnos, lakás nélkül, ez egy ilyen súlyos politikai kérdés is, érthető okokból. A másik az, hogy ténylegesen lakáshoz jut, ha nem egy év alatt, másfél év alatt, de biztosan lakáshoz jut. A harmadik, beruházási hitelt kevesebbet emészt fel, mert kb. 18 000 Ft értékű munkát is befektet, amelyet majd később lakbérben visszafizetünk neki, és az a kb. 100 ember, aki ezt most már nálunk részben csinálja, már benne lakik a lakásban, a tanúja annak, hogy ezzel érdemes foglalkozni, és akkor talán el lehetne érni, hogy legalább a súlyponti helyeken, ahol éppen anyag is van. [sic!] Éppen nálunk, az építkezéshez, ott ahol a lakásínség is igen nagy, ezt a százezernyi [sic!] lakást talán fel lehetne úgy emelni, hogy az igényeket, legalábbis megközelítőleg kielégítse, mert a jelen körülmények között Miskolc, Diósgyőrben tulajdonképpen két szociális kérdés van, ami kielégítetlen: egyik a lakáskérdés, a másik pedig a nőknek a foglalkoztatása. Szeretném, hogyha nem túlmenve a beruházási hitelkereten, mert az helyesen és józanul van meg szabva az országos méretben, de azon belül módot találhatnánk arra, hogy legalább egy könnyűipari üzemet, akármiyet Miskolcra telepítsünk, mert ott, ahol tízezernyi bányász, kohász, gépgyártó és más nehéziparos van együtt, és kb. 160–180 000 ember, azoknak a családtagjai, leánygyermekai és olyan asszonyok [sic!] is dolgozni kívánnak. Munkával való ellátásuk nem biztosítható jelenleg. Nálunk jelenleg is ez úgy néz ki, hogy kb. 5–600 fővel lehetne csökkenteni a gyárnak a munkáslétszámát, hogyha mi a szociális szempontokat félretéve egy könyörtelen racionalizálást végrehajtanánk. Mi tudjuk, hogy 5–600 olyan ember van, főképpen női munkaerő a gyárban,

akinek ott semmi helye nincs, mert a termelésben való részvétele, a termelési érték nem jelentkezik a munkájában számottevő módon. Mégis kell, hogy ezeket tartsuk, mert ott szociális feszültséget eredményez, amit nem lehet másképpen levezetni, mert ezek között számtalan olyan van, akinek a férje mondjuk ott nálunk valamilyen balesetet szenvedett, vagy megrokkant, vagy egyedül maradt, szóval olyan körülmények vannak, hogy kell őket tartani.

Ezeket szerettem volna elmondani, és még egyszer ismétlem, hogy jónak, helyesnek tartom a tervjavaslatot, és minden erőnkkel fogunk érte harcolni, hogy ebből ne csak valóság, hanem túlteljesítés is legyen.

DÖGEI IMRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A hároméves népgazdasági fejlesztési terv fő vonalával egyetértek.

Helyesnek tartom a célkitűzéseket, hogy népgazdaságunk egyensúlyát és fejlesztését a jövőben lényegében saját erőnkől valószínűsítjük majd meg. A tervben előírt helyes célkitűzések megvalósításának döntő előfeltétele, hogy a termelésben előirányzott terveket, a költségek csökkentését megvalósítsuk. A javaslat szerint a szocialista ipar termelése 20%-kal növekszik, a mezőgazdaságé pedig 12%-kal, az átlagos időjárást alapul véve. Ez évi 4%-os termelésnövekedést jelentene a mezőgazdaságban. Felmerül a kérdés – legalábbis azt hiszem, helyes felvetni –, hogy reális-e ez a mezőgazdaságban. Megítélésem szerint a mezőgazdaságban, figyelembe véve a jelenlegi helyzetet is, ez a 12%-os növekedés nem nyugszik valami szilárd alapon. Nem nyugszik, mert amikor ezt elhatároztuk, akkor is feszített volt a terv. De feltételeztük, hogy kedvező időjárás esetén megvalósítható. Figyelembe kell azonban venni, hogy a mezőgazdasági termelés alakulása jelenleg is kismértékben függvénye az időjárásnak. [sic!] Hogy ez mennyire így van, annak sajnos napjainkban szemtanúi vagyunk. Az ősziek jól teleltek, a tavasziak a késői kitavaszkodás ellenére is el lettek vetve, jól keltek. A rendkívüli meleg – ami szokatlan nálunk – és esőhiány következtében azonban úgy néz ki a helyzet, hogy kenyérgabonából kat. holdanként legalább mintegy 150 kg-os, a tavaszi kalászosoknál ennél nagyobb kieséssel kell számolni. Ez kenyérgabonában a tervhez képest nagyságrendileg mintegy 4,6 millió q kiesést, a takarmánygabonából mintegy 3,8 millió q kiesést jelent. Ezenkívül a szalastakarmányoknál is ugyancsak 25–30%-os, rét-legelőinknél 40–50%-os kieséssel fog járni. A gyümölcstermésünk sem lesz olyan, mint a múlt évben volt. Kajsziparackból az elmúlt évnek 45–50%-ára, a téli almánál pedig mintegy 55–60%-ra számolhatunk. Kukoricából, burgonyából, cukorrépából, szóval a kapásokból még lehet jobb termésünk, ha esőt kapunk. Szőlőtermésünk idáig jónak ígérkezik. Az eddigi kieséseket megfelelő intézkedésekkel még tudjuk bizonyos mértékig ellensúlyozni, pótolni, ilyen irányban intézkedéseket tettünk is már. A figyelmet most arra koncentráljuk, hogy a kieső takarmányt pótoljuk másodvetésekkel, silókukorica-vetéssel, mert ha az állatállomány számára nem tudnánk biztosítani a megfelelő takarmánymennyiséget, ez visszavetné újra az állatállományt, míg a növénytermesztés ugye egy másik ügy, mert ha jó az idő, helyre lehet hozni a kiesést. Úgyhogy ezért most erre összpontosítjuk a figyelmet.

Mindezt figyelembe véve mégis számolnunk kell azzal, hogy ebben az év-

ben nem tudjuk teljesíteni a mezőgazdaság vonalán a tervet. Erről egyébként utólagosan Kiss elvtárs is tett említést, ha jól értettem.

Mindebből következik, hogy fokozott erőfeszítéseket kell tennünk annak érdekében, hogy a jövő évben, tehát 1959-ben, 1960-ban és az azt követő években biztosítsuk a mezőgazdasági termeléssel kapcsolatos célkitűzéseink megvalósítását, és hogy behozzuk az ez évi kiesést. A kiesés behozásánál a szervezeti intézkedések, agrotechnikai és egyéb intézkedések megtétele mellett bizonyos anyagi feltételeket is kell véleményem szerint még biztosítani. Ezzel kapcsolatban a műtrágya felhasználásának és a gépesítés fokozásának, javításának van legnagyobb jelentősége, előfeltétele.

Figyelembe véve az összes körülményeket, azt javaslom, hogy vizsgáljuk meg még egyszer – én tudom, hogy azt sokszor megnéztük –, hogy nem lehetne-e több műtrágyát és valamivel több gépet biztosítani a mezőgazdaságnak. Úgy a műtrágya, mint a gép olyan beruházás, amit ha tudunk eszközölni, aránylag gyorsan és eredményesen visszaadja, főleg a műtrágya.

Csak röviden szeretném ismertetni, hogyan állunk más országokhoz viszonyítva a műtrágya-felhasználás és a gépesítés tekintetében. Ez összefügg a termésátlagok növekedésével, a termelési költségek csökkentésével, ha úgy tetszik, a versennyel is.

Ami a műtrágyát illeti, a helyzet a következő: a műtrágya-felhasználásunk a hároméves terv során növekedik, ami 1957-ben 35,7 kg volt súlyban, az 1960-ra 55,9 kg lesz kat. holdanként. Ez mutatja, hogy lesz emelkedés, azonban kevés ez az emelkedés, főleg ha figyelembe vesszük, hogy népgazdaságunk igényei milyen mértékben jelentkeznek a mezőgazdasági termékek iránt, úgy a fogyasztás, mint export vonatkozásban. Ha más országok műtrágya-felhasználásával összehasonlítjuk a hazait, kiderül, hogy nagyon lemaradtunk. Magyarországon egy hektárra 11 kg hatóanyag esik, Hollandiában 196, a nyugatnémeteknél 146, NDK-ban 131, Csehszlovákiában 50 kg.

A műtrágya felhasználásának hasznosságát a következő adatok is mutatják: általában búzából egy mázsa műtrágya felhasználása mintegy 150 kg termésmöbletet jelent. Cukorrépánál mintegy 200 kg-mal növekszik a cukor. Egy q műtrágya tudomásom szerint négy dollárba kerül. Ha azt számolom, hogy egy mázsa búza világpiaci ára tíz dollár, egy mázsa cukor ára tizenkét dollár körül van, akkor ez mutatja, hogy a műtrágya milyen jó beruházás, egy esztendő alatt megtérül. Ezért kívánatos volna – ha lehetséges –, hogy az előirányzatnál legalább évente mintegy 150 000 tonnával több műtrágyát kaphatna a mezőgazdaság.

A gépesítésnél a helyzet a következő: a hároméves tervünk szerint a mezőgazdaság gépesítése lényegében nem növekedik. A terv valójában csak arra ad módot, hogy javítsuk a gépállományok összetételét, ami most nem kielégítő, főleg, ha figyelembe vesszük azt, hogy a 3 év alatt mintegy félmillió holddal növekszik a termelőszövetkezetek területe. Figyelembe kell vennünk azt is, hogy 1960-ban lényegében a mai traktorparkkal fogunk termelni, és ugyanakkor 1960–65 között a 26 000 traktorunkból a műszaki számítások szerint mintegy 17 000 db-ot ki kell selejtezni, mert már annyira elkopott. Ebből következik, hogy ha menet közben nem tudunk több traktort adni a mezőgazdaságnak, akkor 1960 után jelentkezik rendkívüli nagy igénnyel, akkor sem lesz könnyű a helyzet. [sic!] Ezért kívánatos lenne, hogy a terven felül leg-

alább évi 2000–2500 darabbal nagyságrendileg tudnánk növelni főleg az univerzál traktorok számát, de egyéb munkagépeket is. A munkagépek nagyon hiányoznak, és mivel a gépállományunk összetétele nem megfelelő, hiányos, így nem is elég gazdaságos. Szántó traktoraink vannak zömmel, nem tudják a különböző munkafolyamatokat elvégezni, és ebből az következik, ott van a gép, de ott kell tartani az embereket is, mert munkacsúcsok [sic!] idején a gép nem tudja végezni a munkát. És így a géphasználat korántsem olyan gazdaságos, mint ha komplett gépesítés volna, és fel is tudnánk szabadítani megfelelő emberi munkaerőt. Nem kis mértékben ez az oka annak, hogy állami gazdaságaink, termelészövetkezeteink drágán termelnek. De a munkagépek hiánya például erősen jelentkezik a silókukorica-termesztés fejlődésében. A múlt évi 12 000 kat. holdról ez évben mintegy 65 000 kat. holdra emelkedett fel a silókukorica-vetés. Ez jó, mert a leghasznosabb, legtöbbet adó takarmány így jelentkezik. [sic!] Nincs azonban silókombájnunk. Kézzel vagy primitív gépekkel betakarítani nagyon körülményes, és azt eredményezheti, hogy nem fognak többet termelni a parasztok, de a termelészövetkezetek, állami gazdaságok sem. Kívánatos volna nagyon – ha csak egy mód van rá –, hogy javítanánk a gépellátást.

Még egy kérdést vetnék fel röviden: a mezőgazdasági termékek árának kérdését. Az utóbbi napokban a mezőgazdasági termékek ára jelentős mértékben növekedett a szabad piacon. Tegnap beszélgettem a megyei osztályvezetőkkel, s egyöntetűen arról számolnak be, hogy a kenyérgabona ára legtöbb megyében 250 Ft-ról mintegy 300 Ft-ra emelkedett, a kukorica ára 250 Ft-ról 350, 400 Ft-ra. Bács megyében a széna 60–70 Ft-ról 100 Ft-ra emelkedett. Emelkedik a tojás, a baromfi ára is, egyre több jel mutat arra, hogy növekszik a spekuláció. Mindez azt mutatja – megítélésünk szerint –, hogy a termelők és a spekulánsok a kedvezőtlen időjárás hatását, a termelés bizonyos kiesését igyekeznek áthárítani a fogyasztókra. Ezért javaslom: vizsgáljuk meg, hogy mit tudunk tenni. Ha nem is teljes mértékben megakadályozni az árak növekedését, de legalább visszaszorítani, fékezni azt, visszaszorítani a spekulációt. Az állami árakat véleményem szerint nem szabad emelni, mert az árak emelkedéséből nem lesz több termés, inkább ha mi hozzányúlunk az állami árakhoz, akkor ez abba az irányba orientálja a termelőket, hogy visszatartják tovább a terményeiket, attól több termést az államnak nem fognak eladni.

Ezek a kérdések voltak azok, amelyeket el kívántam mondani. A terv-előirányzatokkal egyetértek.

FOGARASI BÉLA elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Nem vagyok tervgazdász, és azért az egyes számadatokhoz, számarányokhoz nem is akarok hozzászólni. A Központi Bizottságban azonban nem is csak az a feladatunk, hogy a számokkal, azok helyességével foglalkozzunk, ebben a tekintetben nem is igen tudnánk egyszerre megítélni, megbízunk a terv előkészítőiben. Kétségtelenül az egész tervet nagyfokú józanság, hogy úgy mondjam, egy realizstikus vonás jellemzi az előző tervekhez képest, amelyekben ez nem volt meg, és ez sok bajt és kárt okozott. Azonban nemcsak tisztán kérdésekből, mondjuk anyagellátásból, s nemcsak tisztán számadatokból áll egy terv. Ezt a gondolatot szeretném most egy más oldalról hangsúlyozni.

Ezt a tervet egyrészt a jó értelemben vett józanság jellemzi, másrészt meg

kell mondanom, sok tekintetben kissé túl józan. Megmagyarázom, hogy milyen értelemben. Ne legyenek benne természetesen szertelen ígéretek és hasonlók. Azonban a legjobb terv többé-kevésbé papíron marad, ha nem tudjuk a tömegeket mobilizálni ahhoz, hogy nagy lelkesedéssel, kedvvel, bizalommal, perspektívával, a jobb jövő reményével végezzék a munkát, a terv végrehajtását. Azt elismerem, hogy ebből a szempontból a terv készítői – az adott nehézségek miatt – nehéz helyzetben voltak, mégis azt hiszem, hogy több ponton, bizonyos kérdésekben több kell, és többet lehet tenni abban az irányban, amire céloztam. Hát, hogy úgy mondjam, politikai lélektan is van, nemcsak ökonómia van. Én nem vagyok valami antiökonomista, közgazdász is voltam, de politikai lélektan is van, és ebből a szempontból annyira józanul és annyira sokszor van a tervben, hogy „ezt nem tudjuk, azt nem tudjuk, ezt nem ígérhetjük, azt nem csinálhatjuk” stb. Ez politikai lélektan és tömegpszichológia szempontjából nem a legjobb módszer. Tehát anélkül, hogy felelőtlen ígéretek ten-nénk, ami helytelen volna, meg kell találnunk a módját annak, hogy több perspektívát adjunk.

Vannak kérdések, ahol ez bizonyos fokig módszertani kérdés. Ezen a terven keresztül van az összehasonlításnak egy bizonyos módja. Az első öt éves tervnél például a szakemberek számára nagyon tanulságos volt, hogy az öt éves tervben ekkor és ekkor mennyi volt a termelés, és a három éves tervben ehelyett mennyi van. De a munkásosztály, a parasztság, az értelmiség átlaga nem ezt nézi, hanem azt, hogy mit kellene tennie, mit várnak el, és milyen perspektíva van? Ezt össze lehetne hasonlítani más dolgokkal is, az első három éves tervvel, vagy nem tudom én mivel. Ez a metodika nem az, amelyik mobilizál. Én azt hiszem, lehetne csoportosítani az anyagot úgy, hogy ez nagyobb mértékben vigyen előre. Egy ponton szeretném ezt különösen hangsúlyozni, amit már helyi vonatkozásban a Valkó elvtárs is felhozott, és ez a lakás-kérdés.

Én ezt a beállítást annyira józannak, túlzottan józannak tartom, hogy már pesszimizmushoz vezet. Azt ígérjük, hogy számítani kell azzal, hogy a városokban az ellátottság kismértékben romlik, de még mindig jobb lesz, mint 1955-ben. Ismétlem, az embereket nem az érdekli, hogy még mindig jobb lesz, mint 1955-ben, hanem az érdekli, hogy kismértékben romlik, holott azt szeretnék, hogy kismértékben javuljon. S ezt el is lehet érni. És én azt javasolnám, hogy a Központi Bizottság vesse latba a maga tekintélyét és befolyását ebben az irányban. Én most számokat nem tudok és nem is akarok mondani, de hát a tervkalkulációnak annyi módozata van, annyi kombinációja van, és annyi tartaléka van, és annyi összefüggése van, hogy el lehet érni, ha valami politikailag nagyon fontos. Én pedig azt tapasztalom – az ifjúsággal dolgozom –, hogy ez nagyon fontos. Nézetem szerint nálunk igen korán házasodnak, gyermekek születnek stb., ezért ezt rendkívül fontosnak tartom. Élelmezés, ruházkodás tekintetében sokkal jobban állunk. A legelmaradottabb terület ellátottság tekintetében a lakáskérdés. És politikailag nem engedhetjük meg azt, hogy ökonómiailag kikalkulálunk mindent, és bebizonyítjuk, hogy most nem tudunk rajta segíteni.

Itt kettő kell, nézetem szerint. Én teljesen egyetértek Kiss elvtárral abban, hogy fel kell mérni a szükségleteket, és egy külön bizottságot kell megbízni

ezzel. Fel kell tární a teendőket budapesti méretekben és a nagyvárosokban, esetleg egy külön tervet perspektívában kidolgozni. Ez feltétlenül szükséges, s ezt meg kell kezdeni. Meg kell kezdeni ennek a legelmaradottabb terület helyzetének a javítását. Ez a nagypolitika. Ott, ahol a legelmaradottabb, ott, ahol a legrosszabb a helyzet, ott kell javítani. Hát mit csinálunk mi például a bérezés terén? A legalacsonyabb bérosztályoknak a helyzetén kell javítani. A Szovjetunióban is ezt csinálják. Ebben a tekintetben mondjuk az öszlakosság, vagy legalábbis annak egy nagyon széles rétege a legrosszabb helyzetben van, és itt kell javítani. Én meg vagyok róla győződve, hogy a sokféle csoportosítás alapján lehet elérni ezt, hogy „kismértékben romlik” helyett elérjük azt, hogy „kismértékben javuljon”, hogy lássák a perspektívát, azt, hogy javul.

A továbbiakban pedig még nagyobb mértékben, hogy nemcsak javítjuk, hanem meg kell oldani a lakáskérdést. Ha mi azzal jövünk a nép elé, hogy meg akarjuk és meg fogjuk oldani a lakáskérdést, óriási csatát nyerünk. Pszichológiai csatát. Én tudom, és azt hiszem, az elvtársak egyetértenek ezzel, ez a legégetőbb kérdések egyike, ahol rendkívül sok elégedetlenség halmozódik fel, amely nem is politikai jellegű elégedetlenség, hanem egyszerűen lakni akarnak.

Ha ezt perspektívában és megkezdéssel [sic!] biztosítjuk, akkor ez javára válik azoknak a tervszámoknak, amelyekről én most nem beszélek, mert azok megvalósításához perspektíva kell, és hogy iníatérával, [sic!] lendülettel fogjanak a terv végrehajtásához.

Azzal fejezem be, ezt csak példának hoztam fel. Általában szerintem végigvonul – bizonyos fokig – a lelkiismeretesen és megfontoltan összeállított terven ilyen hiányosság, amit nekünk pótolni kell, hogy elérjük azt, hogy ezzel jobban mobilizáljunk, könnyebben, gyorsabban, meggyőzőbben nyerjük meg a terv megvalósítására az embereket.

PRIESZOL JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság, kedves elvtársak! A mi hároméves tervünket közvetve vagy közvetlen úton is, illetve annak számadatait a mi elvtársaink már ismerik. Részben a Fock elvtárs előadásain keresztül, másrészt különböző beszámolókon keresztül. Bár részleteiben nem szereztek tudomást, általában az a vélemény alakult ki az elvtársaink között, hogy a terv jó, reálisnak mondható, teljesíthető, és különösképpen Borsod megyében örömmel fogadták, amikor arról szóltunk, hogy az „A” szektor¹⁵ erősítése napirenden van, annál is inkább, hiszen Borsod megye a legkomolyabb nehézipari megyéje az országnak. Felvetették sokszor, még mielőtt idejöttünk volna a KB ülésére, hogy „a jó sors áldja meg, kérdezze már meg, mi lesz Tiszapalkonyával és a Borsodi Vegyi Kombináttal”! Bizonyára nagy örömmel fogadják ennek a két műnek a befejezését, és most már meg lesznek nyugodva, annál is inkább, mert a szovjet elvtársak fogják a kezükbe venni ennek a két műnek a befejezését. (Derűtség)

Egy-két észrevételt engedjen meg a Központi Bizottság, és itt főleg Kiss [Árpád] elvtárs felé szeretném adresszálni ezt a dolgot, a helyiipar fejlesztésével kapcsolatos 3%-ot. Mi félünk attól, hogy ennek a 3%-nak az elosztása megint egy ilyen mechanisztikus alapon fog megtörténni, ami szerintem nem volna helyes. Mert amikor egyes új nyersanyag-lelőhelyeket is terem-

tünk, és úgy teremtünk helyiipart bizonyos helyeken, ez önmagában véve már azt is jelenti, hogy mi akkor már a közlekedés fejlesztését is vállaljuk, mert hiszen a vonalak áruszállítási képessége úgyszólván leterhelt, és mi tehermentesítjük a vasutat a főleges áruszállításokon keresztül, [sic!] és ezen a téren igen egészséges kezdeményezésük van az elvtársainknak, különösképpen most az útépitési program megismerésén keresztül, hogy bizony helyi kőbányákat használnak fel arra, hogy a nagy szállítási távolságokat kiküszöböljék, és szerintünk az így kitermelt kő – még ha primitívebb eszközökkel történik is – még mindig gazdaságosabb, olcsóbb. Különösképpen, ha egyik-másik okos vasutas kitalálja, hogy Tokaj mellett csak badacsonyi követ lehet felhasználni az alapépítményben, mert annak kockaszilárdsága 1%-kal nagyobb, akkor oda jutunk, hogy huzalt a Leningrád és Moszkva közötti útvonalról hozhatunk. Ennyit erről a kérdéstről.

Mínt hogy Valkó elvtárs mellett ülök, biztos meglátta a jegyzeteimet, a női munkaerő kérdését elmondotta előttem, de azért még egy-két szót a dologról. Aggasztó – bár a fiatalokról a terv szólt –, nagyon aggasztó, hogy Kiss [Árpád] elvtárs beszámolójában erről a kérdéstről nem szólt, és különösképpen nálunk, nehézipari vidéken ez a probléma rendkívül feszít. Nem mondom, Sátoraljaújhelyt és másutt is, ahol a női munkaerők elhelyezkedése rendkívül nehéz, szinte még nehezebb Diósgyőr, Miskolc és Ózd, valamint Borsodnádasd vidékén, ahol javítani kell ezen. Mi arra gondolunk, hogy itt helyi kezdeményezéssel sok mindent meg tudnánk oldani. Sokan vetik fel azt a kérdést, hogy miért feltétlenül szükséges Budapesten csináltatni mindazokat a ruhákat, amelyeket a kohászati üzemekben felhasználnak, és miért rontják el Budapesten azt a kesztyűt, amit könyökig érőnek csinálnak, a kohászok alakíttatják át. Somogyi elvtárs hallotta tegnap, vagy az azbeszt-kötényeket olyan hosszúra szabják, hogy nekik kell ott levágni, eldobják azt a darabot, ahelyett, hogy kisebb beruházással, de kohászati művekben megcsinálnánk, ez gazdaságosabb lenne, és egy sereg női munkaerőt tudnánk foglalkoztatni. De erre nem ad a Tervhivatal lehetőséget, nem tudom miért, ezt nem engedélyezik. Ezen feltétlenül változtatni kell. Ennek az erkölcsi kihatása is rendkívül súlyos Miskolcon és környékén. Gondolok elsősorban a fiatalabb lányokra.

A lakáskérdéssel kapcsolatban Valkó elvtárs már említette, tényleg Borsod megyében van egy egészséges kezdeményezés, hogy öntevékenyen, ahol csak tehetik, mindent elkövetnek, hogy a lakások számát szaporítsák. Bontani nem engednek addig, amíg újat nem építenek, és most már azt sem engedjük meg, hogy ha a minisztériumból lejönnek, és valamilyen területet el akarnak foglalni, akkor azt mondjuk, hogy építsenek előbb, mi lakást adni nem tudunk. Mert eddig az volt a gyakorlat, hogy mindenki kért magának 5–6 helyiséget, kultúrtermet és így tovább. Most már nem engedjük, s így kénytelenek építeni maguknak. Ez az egyik része a dolognak.

Meg kell, hogy mondjam, hogy amikor a súlyos lakásprobléma már tényleg nagyon elmérgesítette a helyzetet Miskolcon, akkor úgy enyhítettük ezt az egész kérdést – mert a dolgot úgy vetették fel, hogy rendkívül nagy ezen a téren a korrupció és az igazságtalanság –, hogy a lakáskérdésben az igazságos elosztás elvét vezettük be, ez Csehszlovákiában is ismeretes. Kifüggesztettük a városházán és a megyeházán a kapura, hogy 30 vagy 40 lakásunk van, és

ezeket a lakásokat milyen személyek kapták, nézzék meg, és ha valaki ezeknél igényjogosultabb, akkor ő kerül fel a listára. Amikor ezt megcsináltuk, nagy nehézség közepette, nem volt oly zúgolódás Miskolcon, mint előtte.

Van egy másik része is a dolognak Miskolcon. Mi tanítjuk az elvtársainkat arra, hogy ismerkedjenek meg a tervekkel, a nemzetgazdasági terveinkkel, népgazdasági tervvel, azok számaival, mutatóival. És amikor ismerkednek, akkor különös dologra jönnek rá. Azt mondják nekünk, hogy a lakásínség Budapesten a legnagyobb. Az elvtársaink megmutatják, hogy behozzák hozzám a statisztikai könyvet, az Országos Statisztikai Hivatal jelentését, és elmondják, hogy Budapesten egy-egy lakószobára 2,36 személy esik, Miskolcon pedig 3,8 személy esik. Szóval lényegesen súlyosabb a probléma Miskolcon. Bár azt mondják, az országban legnehezebb a lakáshelyzet Budapesten, akkor elképzelhető, milyen lehet Miskolcon. Kiss elvtárs említette az előadásában, hogy nagyon szeretnék elérni, hogy az iskoláinkban a napi kéttur-nusos tanítási átlag alá menjünk. Nálunk az a probléma, hogy szeretnénk a hármas alá menni. Szóval egy lehetetlen dolog, hogy rengeteg iskolában első osztályosokat kénytelenek 8 óráig tanítani. És itt az igazságtalan osztályzást meg kell szüntetni. Egy másik kérdésben továbbmenően, [sic!] hát mivel magyarázható az meg, hogy Baranya, illetve Zala megye 60%-ig van villamosítva, Borsod 70–79%-ig, és az utána következő megyék 80–90, van már, ahol 100%-ig. Nem jó ez így, és ezt ismerik az elvtársaink is. Ezen a téren azt kérjük a Tervhivaltól, hogy a minisztériumokat kényszerítse arra, hogy az elbírálásnál és a sorolásnál vegyék figyelembe a megye fontosságát, és igazságosabban döntsenek ilyen esetekben. Na most, egy kérdést a Dögei elvtárs fel-szólalása vetett fel bennem, mikor Dögei elvtárs egy kicsit arra célzott – és igaza van neki –, nekünk egy sereg spekulánst és árdrágítót le kellett az utóbbi időben tartóztatni, akik már túlzásba vitték a dolgot, hogy árdrágítási kísérlet következett be az elmúlt napokban, és ezzel a mezőgazdasági termékek ára emelkedett.

Na most, a tervben ez a 23%-os felvásárlási emelés ez az 1957-es tervéhez van viszonyítva, köztudomású, hogy igen jó volt a termés. És ugyanakkor terv-be vesszük [sic!] ezzel szemben 10%-os árleszállítást a gabonaneműeknél, hogy vajon reális-e ez így, megvan-e a biztosíték, hogy ezt a 3%-os felvásárlási növekedést meg tudjuk valósítani, ha már ilyen előjelek mutatkoztak. Mi a garancia erre, hogy ez megtörténhetik? Ezt mint kérdést teszem fel. És végül egy dolgot, és itt főleg a Kohógépipari [sic!] Minisztérium meg a Belke-reskedelmi Minisztérium felé és a Földművelésügyi Minisztérium felé. Mi évek óta felvetettük, hogy miért nem lehet Ózdon zöldövezetet létesíteni azokon a vizes területeken, miért kísérleteznek mindenképpen búzaterme-léssel a száraz lankákon, mikor ott inkább állattenyésztésnek volna meg-felelő, tehenészettel, belterjes gazdálkodással. Miért kell Békéscsabáról szállítani vagonban paradicsomot – s ott lapáttal rakják ki –, vagy amikor oda ér a zöldség, olyan, mint egy hatéves babérmaggyal, össze van száradva. Nem beszélve arról, hogy sokkal drágábban adják. A három minisztérium ösze-fogásával nagyon kielégítő módon meg tudnák oldani ezt a dolgot. A belter-jes gazdálkodás már önmagában véve is tavasztól késő őszig egy sereg női munkaerőt – minthogy könnyű munka ennek a végzése – foglalkoztatni tudna. Arra kérem Dögei elvtársat, vizsgálta meg ezt a kérdést, főleg Mis-

kolc, Diósgyőr, Ózd és Borosnádasd környékén. Ez a kérdés rendkívül fontos a mi számunkra, és nem utolsósorban azért, mert majd belép rövid időn belül Tiszapalkonya és Kazincbarcika és így tovább. Ezeket kívántam megjegyezni a tervvel kapcsolatosan.

SÁGI GYÖRGY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A 3 éves terv fő célkitűzéseivel, az abban lefektetett arányokkal egyetértek. A terv célkitűzéseinek megvalósítása érdekében szükségesnek találom azt, hogy néhány területen részletesen is megismerjünk bizonyos összefüggéseket, és helyesnek találom azt is, hogy a részletesebb tervjavaslatot szélesebb körben – esetleg a munkásság széles rétegei előtt is – megbeszelnénk. Úgyis én leginkább azt helyeslem a 3 éves terv célkitűzéseiben, hogy reálisan mérjük fel a helyzetünket, és ezen keresztül reálisan bemutatja a lehetőségeinket és a nehézségeinket is. Ez alkalmat ad arra, hogy a dolgozóink még jobban megismerve az előttünk álló feladatokat a kibontakozás érdekében – feltételezem –, válaszolni, reagálni fognak erre a tervjavaslatra, úgyhogy azokon a területeken, ahol a terv célkitűzéseit helyesnek tartják, megfelelő túlteljesítésben fog ez megnyilvánulni.

A terv lerögzíti, hogy az alapanyaggyártó kapacitások kivételével a többi területen ott csökkentünk, ahol gazdaságtalan, illetve ahol az eladás lehetőségei nincsenek biztosítva, illetve nem szükségletet elégít ki. Én gondolom, hogy az alapanyaggyártás területén is szigorúbban kell megnézni a gazdaságosság elvét, mert ezen a területen is tapasztalható olyan tendencia, hogy felhasználunk kapacitásokat, nem éppen szükségletre vagy nem éppen a közvetlen szükségletre, és ezeknek a kapacitásoknak a kihasználása nem mindig gazdaságos, és előfordul olyan eset is, amikor nem a 100%-os kapacitás kihasználása jelenti az alapanyaggyártó tevékenységben is a leggazdaságosabb és a legértelmesebb termelést. Egy példával szeretném ezt alátámasztani. A martinkemencék üzemeltetése, hogyha a teljes kapacitás kihasználásával megy, ott a javítások költségei lényegesen, jelentősen nagyobbak, mint hogyha azok megfelelő egészséges, esetleg 85%-os kihasználás mellett jönne létre. Ez a gazdaságtalanság az üzem számvetésében nem jelenik meg, mert hiszen a javítások többletköltségeit – megfelelő felújítási kereteken keresztül – az állam adja a vállalat számára, ami az ő gazdaságosságába így természetesen nem játszik bele. Tehát azon a területen is feltétlenül szükségesnek tartom, hogy a gazdaságosság elve és a szükségletekre való termelés elve érvényesüljön.

A készletgazdálkodás vonalán szeretném megemlíteni, hogy a helyes szintre való beállítás, zavaró ösztönzések is léteznek, jelentkeznek ebben az időszakban a népgazdaságunkban. Kétségtelen, hogy készleteink a viszonylag nyugodtabb termés következtében egészségesnek, sőt sokszor túl egészségesnek mondhatók, bár több, mint ami az egészséges termeléshez szükséges lenne, azonban ennek a készletfeleslegnek a felszámolása az talán rohamosabb léptekben halad. [sic!] Mint ahogy az helyes lenne, illetve nem vagyok benne biztos, hogy a helyes szintre való beállítás biztosítódik, hiszen ösztönzés van, hogy a készleteknek minimálisra, sokszor a helyes és kisebb értékre való beállása létrejöjjön a nyereség visszatérítésén keresztül. Másrészt, a készlet a normafeletti hitelein hihetetlen erővel jelentkeznek a vállalatoknál, [sic!]

és nyilván olyan hatást keltenek, hogy a készletekből véleményem szerint sokszor még mértéken felül is megszabadulnak. Az a vélemény, hogy a helyes készletgazdálkodás érdekében felül kellene vizsgálni azokat a készletnormákat, melyeket már jó régen határoztak meg, mert közben olyan tényezők is közreműködtek, hogy bizonyos beruházások leállítása kapcsán olyan mobil készletek is vannak a vállalatoknál, amelyeknek más termelésbe való beállítására nem lesz célszerű, hiszen azoknak a beruházásának folytatása valahol 4–5 év múlva tervbe van véve, tehát feltétlenül szükségesnek találom, hogy egy helyes készletnormát állapítsunk meg, és aztán annak a túllépése esetén a jelenleginél is nagyobb konzekvenciákat lehet fűzni azoknál, akik még fenntartják.

A termelékenység vonatkozásában 15%-os termelékenységet tervez a terv. Itt szükségesnek találom azt, hogy megismerjük, hogy ebből a 15%-os termelékenységnövekedésből mennyit jelent, hány százalék esik a beruházásokból létrejövő termelékenység növekedésre, és hány százalékot számítunk a munkafegyelem, a helyesebb termelés következtében létrejött termelékenység növekedésre. Ennek az ismerete azért szükséges, nemcsak ismerete, hanem ismertetése a dolgozóinkkal is azért szükséges véleményem szerint, mert akkor azt is világosan látja egyrészt a dolgozó is, hogy mi az a terület amelyen az ő általa kifejtett tevékenység hatására jön létre a tervezett termelékenység növekedése. Azonkívül ennél a témánál szükségesnek tartom, hogy megfelelő mennyiségű keretet tartalékoljunk kisebb beruházásokra, korszerűsítésekre, amelyeket gyorsan térülő hitelen keresztül adnánk a különböző vállalatok felé, mert a termelékenység növekedése jelentős részét a felszínen mozgó hiányosságok felszámolása után csak technológiai jellegű változtatásokkal, olyan változtatásokkal lehet biztosítani, amelyeket a minimális, de valamilyen berendezéskorszerűsítés szükségessé válik. [sic!]

A felújítások területén, én azt hiszem, hogy nem látunk világos képet azért, mert az amortizációs kulcsokat még 1955-ben határoztuk meg, és ezek is bizonyos mértékben már eltávolodtak a valóságtól, és így nem látjuk pontosan, hogy az amortizációs kulcsok alapján juttatott felújítások fogják-e biztosítani tényleg azoknak a berendezéseknek a szintartását, [sic!] az állag megővését. Ezzel kapcsolatban megalapozottabbá tennénk a felújításokra szánt összeg megállapítását és szétosztását, ha megvizsgálnánk a most már reálisabb alapon az amortizációs kulcsokat, és úgy határoznánk meg a felújításokat.

A lakás vonatkozásában – ami kétségtelenül legnehezebb problémánk – a jelenlegi időszakban a tervjavaslatból én nem tudtam kiolvasni, hogy a lakás-karbantartásokra tudunk-e biztosítani megfelelő összegeket, mert a lakás állományának fenntartása is feltétlenül szükséges. Itt ezen a területen én feltétlenül helyesnek találom azt a gondolatot, hogy a különböző minisztériumok vizsgálják meg részben a saját lehetőségeiket ezen a területen, másrészt alakítsunk ki valóban egy hosszabb időszakra szóló távlati elképzelést is a lakásépítés vonatkozásában, mert talán még egy gondolattal húznám alá, hogy mennyire fontos a lakásprobléma. A mi lakbérhelyzetünk úgy alakul, hogy annak ellenére, hogy az emberek szükségletében kb. 20%-os nagyságrendben jelentkezik a lakás – ugye nem annyiban jelentkezik a lakbérben –, amihez véleményem szerint most ebben az időszakban a helyes egyensúlyát a jelen időszakban nem lenne helyes megoldani. [sic!] De azt tudnunk kell,

hogy aki számára mi lakást tudunk biztosítani, annak a számára ezt a 20%-ot, az életszínvonalában jelentkező 20%-ot mi biztosítottuk, annak a számára, akinek nem, az ettől a 20%-tól ebben a pillanatban még elesik. Tehát azzal, hogy valakinek van lakása vagy nincs, már létrejön – egyébként azonos körülmények között – 20%-os színvonalkülönbség. Itt én arra is gondolok még most különösen, hogy bizonyos megbízatást kaptunk, hogy a munkásosztály helyzetét vizsgáljuk. Ennél a vizsgálatnál igen élesen vetődött fel, hogy ahhoz az OTP-kölcsönhöz is, amit az állam a lakásépítésekre, a magánkezdeményezésből történt lakásépítkezésekre fordít, abból is a dolgozóknak csak nagyon kis része tud bekapcsolódni, részesedni, mert az induláshoz szükséges alaptőkét, amelyet azt hiszem 25 000 Ft-ban határoztak meg, nem tudják összeremteni. Nekem az a véleményem, hogy helyes lenne nekünk ezen a területen is differenciálni. Azt mondani, hogy azoknak a nagycsaládos dolgozóknak, vagy akiknek feltétlen helyesnek találjuk, hogyha már másképp nem, akkor a magánakcióban történő lakásépítkezésben részt vegyenek, ott mi lejjebb vigyük ezt a határt. És ahol feltételezzük, hogy egy magasabb összeg előteremtésére is a jövedelem lehetőséget ad, ott meg, mondjuk, felelni. Tehát elképzelhető, hogy 10 000 Ft-os és 80 000 Ft-os alaptőkével kell jelentkezni az OTP-nél az ilyen lakásépítési akció megindításához. És természetesen nagyon komolyan kellene gondolkodni azon, hogy a lakásépítkezéshez szükséges alapanyagok területén bizonyos helyettesítéseket a különböző gyárak hogy tudnak megvalósítani. Hiszen több kezdeményezés van salakból, blokkok építése, összeállítása és esetleg faanyag helyettesítése.

Külön nagy jelentőségűnek tartom, amire számít a 3 éves tervjavaslat, és amit alátámasztott az előző napirendi pont, hogy KGST tárgyalásaink a sokkal nagyobb következetesség elvét jelölték meg, hiszen nagyon jól tudjuk, hogy a magunk területén is vannak ezzel kapcsolatban kellemetlen tapasztalatok, és azt is tudjuk, hogy a gazdaságos gyártás egyik alapfeltétele az, hogy valamit szélesebb, [sic!] nagyobb mennyiségben tudjunk gyártani. Jó, hogy itt következetesebbek leszünk, és megfelelő szankciókat is kötünk ahhoz, ahol ezeket a célkitűzéseket áthágják.

Az árak vonatkozásában én szeretném megemlíteni azt, hogy nem mindig helyesen helyezük el a különböző ösztönzőket. Így például széles körű munka folyik, legalábbis a propaganda vonatkozásában, és most már a gyakorlatban is jelentkezik ennek a hatása az importanyagok hazai anyagokkal való helyettesítésére. Azonban sokszor egészen furcsa jelenségekre jövünk rá. Azért, mert a külkereskedelemlnél jelentkezik a behozott anyagoknál átszámolgatás, létrejönnek olyan furcsa dolgok, hogy a hazai előállítások, amiket feltétlenül tudjuk, hogy viszonylag jó önköltséggel állították elő idehaza, s kétszeresébe kerülnek, mint az importról beszerezhető és ma már nem kísérleti jelleget, vagy nem tudom én, a hazai kezdetlegességet tartalmazó hazai gyártásunk. [sic!] Ezért szükségesnek találom, hogyha jó helyre tennénk el az ösztönzéseket, tehát az importanyagok megtakarítását, hazai anyaggal való pótlást azzal elősegítenénk, hogyha nem ott dotálnánk a kereskedelemnél, a beszerzésnél, és így reálisabb helyre tennénk ennek a valódi értékét. Tudjuk azt, hogy az országnak többre kerül, és mégis a vállalatnál akkor jár jól a beépítő, ha az ő könyveire kimutathatóan, hogyha importanyagot építhet be. A nyersanyag behozatalnál lerögzíti a terv, hogy nem, lényegében nem növel-

hető a nyersanyag behozatala. A termelés nagysága viszont 20%-kal emelkedik a 3 éves terv alatt. És szükségesnek tartom, hogy mi itt megmondjuk, hogy világosan látjuk, és a megalapozottságot érezzük a tervben, hogy jön ez létre, mennyi ebből a profileltolódás, ami azt jelenti, hogy kevesebb anyagból nagyobb értékű terméket fogunk előállítani. Mekkora a hazai nyersanyagtermelés növekedése, és mekkora a raktáraink készleteinek csökkenése. Gondolom, ez a három tényező, amivel magyarázható az, hogy nem hozunk be több nyersanyagot, de 20%-kal növeljük a termelésünket. (Közbeszólás: Annál többet nem tudunk behozni, mint ami a tervben van.)

Akkor ezt tévesen vettem ki.

Összegezve: ezeknek a megfontolásoknak a figyelembevételét célszerűnek tartanám. S a terv részletes kidolgozásában is megismételném azt, hogy a kidolgozott tervet elvinnénk a dolgozóink elé megvitatásra.

ANTOS ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az előttünk fekvő 3 éves tervjavaslattal kapcsolatban több kérdést vehetünk fel. Azt hiszem, hogy a legtöbben úgy vagyunk, érezzük, hogy a terv túlteljesíthető. Elhangzott itt többek részéről, hogy talán a terv túl reális, óvatos, és abból a szempontból merült fel, hogy nem lehetne-e magunk elé merészebb, bátrabb célokat is tűzni, nem lehetne-e nagyobb termelést előirányozni. Az ilyen felvetésnek az is alapot ad arra, hogy az elmúlt öt hónap termelési eredményei több területen pluszokat mutatnak a tervhez képest, és ami öröndetes benne, hogy olyan területeken, amelyek elsősorban anyagokat érintenek. Szénben van túltermelés, olajban van túltermelés, hengereltáruban van túltermelés, alumíniumban, timföldben. Tehát bizonyos fokig fordított helyzet állt elő, mint a korábbi években, amire mindig az volt a jellemző, hogy az alapanyagokban volt elmaradás, és a feldolgozóipar teljesített túl. No most, úgy gondolom, hogy ezzel a kérdéssel tényleg foglalkozni kell, de arra szeretném a Központi Bizottság figyelmét felhívni, hogy ezeknek a lehetőségeknek az elhatározásánál nagyfokú óvatosságra van szükség. Az óvatosságot az indokolja elsősorban, hogy mi még nagyon keveset tettünk annak érdekében, hogy különösen az ipari termelés struktúráját összhangba hozzuk a jelenlegi belföldi és nemzetközi igényekkel. Maga a 3 éves terv e tekintetben rendkívül sok pozitív célkitűzést tartalmaz, és egy sor területen, különösen a külföldi igényeknél ez nagyon határozottan jelentkezik. A dieselesítés, a híradástechnika, a gépipar egy sor ága mutatja, hogy az ipar struktúrájában is helyes irányban akarunk haladni, fejlődni. Azokon a területeken, ahol a termelési lehetőség, a kapacitás és a szükséglet egybeesik, a kapacitások maximális kihasználása van tervbe véve.

Az elmúlt hetekben végzett vizsgálat során bizonyos emeléseket, célszerű emeléseket lehetett még beépíteni, ezekről a Kiss [Árpád] elvtárs javaslatot tett, és lényegében az eredetileg tervezett ipari dinamikához képest 2%-os emelést javasol. Valószínűnek tartom, hogy részletvizsgálatok alapján lehet tovább is menni. Ennek ellenére, a Központi Bizottság nem hozna helyes határozatot, hogyha most ezen túlmenően a termelés dinamikájának további emelésére határozatot hozna, lényegében egy 3 éves terv menet közben is fejlődik, és úgy gondolom, hogy erre még egy sor dolgot rá lehet bízni. Az óvatosságra véleményem szerint azért van szükség, mert figyelembe kell ven-

nünk, hogy egy sor területen a termelésünk elavult gyártmányok felé irányult, és ezeknek az értékesítése a külkereskedelemben egyre nehezebb, itt tehát a fejlődésnek előbb meg kell előznie a termelés növelését, és korszerű újabb típusokat kell kihozni.

A másik, melyre szeretném felhívni a figyelmet, az, hogy jelenleg is a 3 éves terv is, de előreláthatólag a 61–65-ig terjedő 5 éves tervben is a nemzeti jövedelem elosztása lényegesen megváltozik ahhoz képest, amilyen elosztási elvek nálunk 50–53–54-ig lényegében az ipar nagyobb arányú fejlődése idején érvényesültek. Arra kell gondolni, hogy ebben az időben az volt a jellemző, hogy igen nagy volt a nemzeti jövedelem elosztásánál a felhalmozási alap, túlméreteztük a beruházásokat. A beruházáson belül rengeteg volt az építkezés, és az építkezéseken belül is rengeteg volt a viszonylag kevésbé anyagigényes üzemi építkezés, laktanya, egyéb. A lakosság fogyasztása ezekben az években nagyon kevésbé emelkedett. Ebben az irányban nagyon kevésbé fejlődött az ipar struktúrája. Ebben a időben nagyon tekintélyes volt a nemzeti jövedelem elosztásánál az a rész, ami közületi fogyasztás, honvédelem és ezzel kapcsolatos problémákra irányult, és lényegében a magyar ipar struktúrája erre a felosztásra épült fel. Most egy olyan elosztásunk van, és véleményem szerint lényegében a legközelebbi években nem nagyon változik, amikor a nemzeti jövedelem elosztásánál jelentősen megnőtt a lakosság fogyasztása, amihez képest az ipar szerkezete nem fejlődött eléggé. Jelentősen csökkent a felhalmozás, a felhalmozás jellege megváltozott, például erősen nőtt az építkezéseken belül a lakásépítkezés, még ha nem is elég és ez azt jelenti, hogy ennek az anyagigénye egész más. Én például úgy gondolom, hogy nem vagyunk jelen pillanatban abban a helyzetben, hogy a lakásépítést jelentősen emeljük, mert annak faigénye, szerelvényigénye, tetőfedőanyag-ellátás igénye a jelenlegi ipari struktúránkban nincsenek biztosítva. Lényegében nálunk most egy sor területen többlettermelési igények jelentkeznek, ezek egy része olyan, ami azzal kapcsolatos, hogy a termelő kapacitásokat mindenütt igyekeznek kihasználni, de igen komolyan félok, hogy olyan termékeket kaphatnánk csak többet, amire sem belföldön, sem külföldön szükség nincs. Hát például a hengereltáru, amiből van többlettermelésünk, jellemző, hogy kizárólag durvaáru, és ennek következtében a felhasználása rendkívül korlátozott, külkereskedelemben rendkívül veszteséges. Az építőanyagoknál pedig cementben van túltermelés, de azért, mert több a cementünk, azért még egyáltalán nem építhetünk több lakást, és ez a többi cikkekre is vonatkozik.

Úgyhogy én azt gondolom, hogy a 3 éves terv folyamatában a legközelebbi hónapban és az 5 éves terv kidolgozása során nagyon gondosan meg kell nézni, hogy mik a jól hasznosítható kapacitások, és akkor esetleg a teljesítés lehet több. Én azonban úgy gondolom, hogy nagyon óvatosnak kell lenni. A Tervhivatal elnöke által előterjesztett javaslaton túl nem helyes menni.

A következő kérdés, amiről szeretnék egynéhány szót szólni, az kapcsolódik ahhoz a problémához, amit a Fogarasi elvtárs vetett fel. Lényegében tényleg elég gondot jelent majd a hároméves tervnek a széles néptömegek előtt való megmagyarázása és a hároméves terv népszerűsítése. És itt még az a probléma is jelentkezik, hogy tulajdonképpen az életszínvonal emelkedésénél, amelyikről tudjuk, hogy milyen okok miatt szerény, lényegében a

reálbér évi kétszázalékos emelkedése szerepel, tulajdonképpen a nagyobb rész még 1958-ra esik, hiszen az 1957-ben hozott intézkedések kihatása még nagyobb részben 1958-ban érvényesült, 1959–60-ban ez az emelkedés rendkívül kevés. És amennyiben a széles tömegek megértették Kádár elvtársnak az év elején a parlamentben elmondott beszédét, amikor határozottan kijelentette, hogy további életszínvonal-emelésre intézkedéseket nem tettünk, nem tehetünk, nyilvánvalóan 1959-ben, 60-ban, amikor már távolodunk az ellenforradalomtól, ez a probléma élesebben jelentkezik. Már most szeretném itt arra felhívni a figyelmet, hogy kétszázalékos évi reálbér-emelkedés az nagyon alacsony, és emellett fennáll az a probléma, hogyha meg is van, és hát mindent el kell követni, hogy meglegyen, vagy több legyen, de ha bizonyos területeken nem jól dolgozunk, a közvéleményben mégis az lesz az érzés, hogy az életszínvonal romlik, és ellenkező esetben egy sor dolgot, amire ki akarok térni, megteszünk, akkor a kétszázalékos, viszonylag szerény életszínvonal-emelkedés mellett lehet az a közvélemény, hogy tényleg jobban megyünk előre. Ennél a kérdésnél a pszichikai tényezők igen fontosak, például ha mi öt százalékkal emelnénk jövőre mondjuk a béreket, de a hiánycikkek száma jelentősen nőne, mindenki joggal meg lenne győződve arról, hogy az életszínvonal csökken, ha viszont két százalékkal emelkedik a reálbér, ugyanakkor a hiánycikkek száma csökken, és a lakosságnak egy sor olyan szükséglete kielégítésre kerül, ami talán a jelen pillanatban nincs kielégítve, ebben az esetben meg vagyok győződve róla, hogy a két százalék mellett is az lesz a közvélemény, hogy igenis emelkedőben van az életszínvonal. Azt hiszem, hogy éppen igen komoly politikai jelentősége miatt ezzel a kérdéssel érdemes foglalkozni. És meg kell mondani, hogy amikor az elmúlt hetekben ezt a problémát megnéztük, akkor azt lehetett tapasztalni, hogy ezen a téren a mi tervezésünk még elég gyenge lábon áll.

Hát világosan látni kell, hogy lényegében, amikor a Tervhivatal most már fél éve dolgozik a hároméves terven, előtte és az elég széles körben foglalkoztatott szakemberek előtt, az alapvető cél a gazdasági egyensúly, a külkereskedelmi egyensúly, a fizetési mérleg egyensúlya állt. Minthogy az életszínvonalal kapcsolatos problémák rendszerint importtal is kapcsolatosak, ezek a kérdések nagyon háttérbe szorultak, és kb. mondjuk az életszínvonal tervezése, ha talán ez túlzás is, amit mondok, de úgy történik, hogy jelentkezik kétmilliárd plusz, azt le kell fedezni áruval, és akkor általában azzal fedezzük le, ami adódik, például textillel, vastömegcikkkel, olyan cikkekkel, amelyeknek a termelése viszonylag legkönnyebb, és amelyeknél a külkereskedelmi mérleg további romlása nem következik be. Nekem az a véleményem, hogy ez a módszer helytelen, mert ez azzal jár, hogy a hiánycikkek azok hiánycikkek voltak két évvel ezelőtt is, és ha így dolgoznak, öt év múlva is hiánycikk lesz.

Nekünk tudomásul kell venni, hogy a múlt évi, mintegy 15 százalékos életszínvonal [sic!] már a fogyasztásban is bizonyos strukturális változásokat idézett elő, a pénzek elköltésének módja részben megváltozott, egy sor tömegméretben jelentkező új igény van, ami szerint szintén kell többek között az ipari struktúránkat változtatni, de ez egyelőre nemigen történt meg, és én nagyon helyeslem, én magam javasoltam Kiss elvtársnak, hogy ő itt a Központi Bizottság ülésén javaslatot tett bizonyos komplex problémák, a

lakosság ellátása szempontjából fontos és jelentős kérdéseknek a kidolgozására. En ennek a körét azonban javasolom kibővíteni. Feltétlen ezek közé tartozik a bútor, és meg kell mondani, hogy a 3 éves tervben például ez irányban is teszünk valamit, mondjuk a mohácsi farostlemezgyár döntően a bútorkérdés megoldása irányában hat, és akkor nyugodtan beszélhetünk erről. Itt vannak a háztartási gépek, itt vannak a tetőfedő anyagok, jelenleg a lakásépítés, a raktárépítés bármilyen nagy típusú építkezés alapvető problémája, hogy tetőfedő anyagokban nem megyünk előre, és meg kell mondani, hogy itt bizony az építőiparnak gondolkozni kell azon, hogy hogy oldja meg egy év alatt, három év alatt, vagy nem tudom én, hány év alatt azt, hogy az építőanyag és a tetőfedő anyag valahogy arányba kerüljön. Nincs tetőfedő anyag, ez az egyik legégetőbb hiánycikk jelenleg a falusi árucikkek közül. Idetartozik a háztartási papír, csomagolópapír, az üzletekbe való előre csomagolás, ami félórával rövidíti meg a kiszolgálást, és teszi könnyebbé életét. A nők háztartási munkájának megkönnyítése, itt van például a háromváltásos általános iskola kérdés két vagy több év alatt való megszüntetése. Meg vagyok győződve, hogy ezt a célt ki tudnánk tűzni, és koncentrálnunk erre, akkor elmondhatjuk, na két év alatt ezt a problémát megoldottuk. És ide még lehet egy sor egyéb témát is venni, és én meg vagyok róla győződve, hogy ez nagyon hasznos lenne. Mire jó ez? Hát először is meg vagyok róla győződve, hogy ha mi csokorba kötjük a lakosság néhány kielégítetlen igényét, és arra elkészítjük a tervet, akkor rá fogunk jönni, hogy lesz egypár kérdés, amit szerény eszközökkel öt év helyett három év alatt, vagy két év alatt, vagy egy év alatt tudunk megoldani. Én például meg vagyok róla győződve, hogy már a hároméves terv ideje alatt néhány szerényebb kérdést, többet tudnánk megoldani, mint amit a terv jelenleg tartalmaz. De másodszor, most már nagyon előrehaladtak a 61–65-ös terv előkészítésének munkálatai. Ott nekünk komoly és határozott lépést kell végre most már tenni, és talán erre a feltételeket sikerül addigra megteremteni, hogy azért erősebben menjünk előre az életszínvonal terén. Ez viszont megkívánja: tudjuk, hogy milyen feladatokat kell megoldani ebből a szempontból, és ha elkészülnek a tervek, akkor ezeket a 61–65-ös tervekbe már be tudjuk építeni, és ezáltal ezek a tervek sokkal jobbak lesznek, mint ahogy jelenleg állnak. Ezekkel a kérdésekkel tudunk politizálni, és felhívom az elvtársak figyelmét, ezt a Központi Bizottság tagjai jól ismerik, amikor Hruscsov elvtárs nekünk a Központi Bizottság ülésén elmondta, hogy mik az SZKP tervei. Elmondotta, hogy a kenyérgyártás nálunk már évek óta meg van oldva, hús, zsír, tej kérdését megoldják most a hároméves terv alatt, azután a ruházat, ők ennek a kulcskérdését a vegyipar fejlesztésében látták, aztán jön a lakás. Ahogy ott ültem és hallgattam, arra gondoltam, hogy ez egy olyan program, amivel tényleg oda lehet állni a nép elé. Ez lelkesíti az embereket. 12–15 év alatt való megoldása annak, hogy a Szovjetunió utoléri az Egyesült Államokat. Hát mi nem vagyunk abban a helyzetben, hogy a hároméves tervvel bárkit utolérjünk, de 1960–65-ig utol kellene érünk, mondjuk, Ausztriát...

KÁDÁR elvtárs: Önmagunkat.

ANTOS elvtárs: Hát mondjuk, érvük utol Ausztriát, vagy hasonló országot. Ezt a kérdést egyébként már a Kádár elvtárs vetette fel. És én meg vagyok róla

győződve, hogy annak azért ilyen előfeltételei vannak, a tervezésünknek tehát ilyen irányba feltétlenül fejlődnie kell. Azt hiszem, hogy az is helyes, amit a Prieszol elvtárs felvetett, még egy gyenge része van az ilyen természetű tervezésünknek, a területi tervezés. Ténylegesen aránytalanságok vannak az elmúlt évekből ránk maradt örökségben. Egy csomó városfejlesztési terv, amit sose fogunk megvalósítani, mert ott a kacsalábon forgó nem tudom, mik olyan tömege szerepelt teljesen irreálisan. Reális fejlesztési tervünk, szolid, normális terveink nincsenek, el kell őket készíteni.

Szeretném itt arra is felhívni a Központi Bizottság figyelmét, hogy véleményem szerint beruházások nélkül is, és komolyabb tervek nélkül is ezen a területen, amiről beszélek, többet tehetnénk, és úgy gondolom, hogy ennek előfeltétele, hogy a belkereskedelmi szervek munkáját megjavítsuk. Jelenleg az a helyzet, hogy az ipar egy sor olyan terméket termel, amit a fogyasztó szíves örömezt vásárolna meg. Számára ez azt a látszatot jelentené, hogy igenis emelkedik az életszínvonalunk, ha már az új nejlon-költeményekben és hasonlóknban járhatnának, de nem kaphatók az üzletekben. Mi ezt a kérdést nagyon komolyan megvizsgáltuk, és azt láttuk, hogy igaz az, hogy a belkereskedelem átesett a ló másik oldalára, tavaly kezdet csókolt mindenkinek, aki árualapot vitt neki, most pedig elutasít mindenkit, aki komoly árut akar vinni, mert jelenleg a raktárak a plafon tetejéig tele vannak, s ennek következtében már mozogni sem tudnak. Én úgy gondolom, hogy ezen a téren egy csomó tennivaló van. Hadd említsem meg, hogy itt van nálam a belkereskedelem által kimutatott hiánycikklista 1958 második felére. Ennek az első tétele ballon. Marosán elvtárs a tanú arra, hogy nekünk könyörögtek, hogy a raktáron lévő sok tízezer méter ballont, amelyik a legcsodásabb színekben került előállításra, amelyiket a Nemzeti Bank most már nem akar meghitelezni, hogy azt végre vigyük el a belkereskedelemben, segítsük őket, az ipart ahhoz, hogy a ballonanyagot elvigyék. És ez nem egyedülálló, és megmondom, hogy sok a felelőtlenség, hát mondjuk úgy, hogy most, amikor volt egy helyes határozat, hogy a belkereskedelmi árualapokból adjunk át a külkereskedelemnek. Elkészült egymilliárd kétszázmillió árufelesleg-lista, és meg kell mondani, hogy abban azért nagyon sok felelőtlen dolog volt. Mondjuk a 150 forintos Pajtás fényképezőgéphez 50 000 db bőrtokot gyártattak le egy ktsz-szel, à 60 Ft. Hát ki fog 60 Ft-os bőrtokot venni egy 150 forintos – valljuk meg, abszolút vacak – gyerekjátékhoz? Az 50 000 darabból 500-at adtak el. Hát hol van, aki felelős azért, hogy 49 500 bőrtok drága pénzen elkészült, holott ha a bőr meglenne, azt mi tudnánk másra használni. Megrendeltek a maszektól ilyen PVC kis csipkéket 6 millió forint értékben, most ez felesleg, senki sem veszi meg. Ott vannak például a textilárúk, a ruházati cikk-minták, férfiruhák, női anyagok. Lényegében Magyarországon 20 ember dönti el, a nagykereskedelmi vállalatok fő beszerzői. Azt mondják, hogy ezek idős emberek, és ők kiválasztják a 100 mintából a nekik tetsző tizedet. Bár az ipar nagyon termékeny, mintakollekcióját felhasználja a külkereskedelem, és nagyszerű üzleteket köt, és gyártanak gyönyörű anyagokat külföldre, és belföldre pedig, amit ez a húsz ember választ ki. Én azt hiszem, hogy ezzel érdemes foglalkozni. És ehhez kapcsolódik egy másik kérdés, amire ugyancsak szeretném a Központi Bizottság figyelmét felhívni, hogy nekem van olyan tapasztalatom, hogy nem egy területen az államapparátusban je-

lenleg valahogy a hozzáállás nem jó, egy ilyen közömbösség, nemtörődöm-ség is jelentkezik, világos problémák, amelyekre határozat van, valahogy nem akarnak előremenni, és megmondom, hogy ennek véleményem szerint még oka az is, hogy a felső vezetés hát kevésszer von kérdőre, felelősségre embereket, pedig az ilyenek az a haszna, hogy ha a miniszterre szólnak, az összehívja a maga embereit, úgyhogy annak élénkítő, jó hatása van. Hát ismeretes például az elvtársak előtt az, hogy másfél hónappal ezelőtt az élelmiszeripari miniszter jelentést küldött a Gazdasági Bizottság elé, hogy itt a rengeteg tej, nem tudunk vele mit csinálni, és akkor hoztunk egy szerintem helyes határozatot. És ugyanakkor képviselői beszámolón megkérdezik tőlem, hát miért nem lehet tejet kapni délután, vagy miért nem lehet tejet kapni szombaton eleget. Érdemes megkérdezni, hogy mi ennek az ellentmondásnak az oka? 130 Ft-ért termelünk ki egy dollárt – annyira lement a vajnak az ára –, mert nem tudjuk más formában a tejet hasznosítani. És akkor egy csomó ember legyen, aki nem tudja vasárnapra megvásárolni a tejet, és én azt hiszem, hogy van egy csomó kérdés, amit érdemes lenne felvetni.

Végül szeretnék még egy kérdésre kitérni. Ez pedig az, hogy én felvetem itt azt, hogy a lakosság jobb ellátása szempontjából érdemes egy csomó dolgot kidolgozni, tervünk legyen rá. Nekem nagyon szilárd meggyőződésem az, ami több felszólalásban elhangzott, hogy nagyon széles körben vannak tartalékaink. Van egy javuló munka, amely máris egy sor ilyen tartalékot hoz. Én úgy gondolom, nagyon határozottan kell vinni annak a takarékosági mozgalomnak a vonalát, amelyet a párthatározat alapján a kormány kibocsátott.¹⁶ Ez nekünk a legközelebbi három évben mint a belső erőforrások egyik fő eszköze kell hogy legyen. Nekem meggyőződésem, hogy most, amikor a nyereségrészesedés révén az anyagi ösztönzés is ebbe az irányba halad, a hároméves terv önköltségét és termelékenységét számaikat is túl fogjuk teljesíteni. Ez lényegében az egyik forrás, amit nagyon részletesen ki kell dolgozni. Ahol részletesen kidolgozzák, ahol a vezető dolgozik, a pártszervezet belesegít, nagyon komoly eredményeket is hoznak. Az elvtársak tudják, hogy néhány nagyüzemünk százmilliós nagyságrendű, ténylegesen megalapozott felajánlást tesz, s jó úton vannak, hogy azt teljesítsék is. Ha ennek a pár üzemnek a példája a háromezer üzemre kiterjed, én megmondom, hogy az már százmilliókat jelent.

A másik, hogy a beruházásoknál végre bevezettük azt a rendszert, hogy nem számolatlanul adják a pénzt, hanem előbb meg kell mondani, mit akarunk csinálni, annak a programját el kell készíteni, és el kell készíteni a gazdaságossági számítást. Mi úgy látjuk, hogy a beruházások józanabb lebonyolításában igen komolyan tartalékolunk. Most, hogy ezekkel a kérdésekkel komolyabban foglalkozunk, ez nagyon komoly arányban bukkan fel. És ebben például ilyenek vannak: hogy mondjuk a szalmacellulózgyár tervét elkészíti a Magyar Vegyterv. Ott, azt hiszem, 280 ezer léghőmétert tervez. Jön a francia ajánlat, a francia ajánlat ugyanezt már 180 ezerre tervezi, tehát jó egyharmaddal kevesebb. S meg kell mondani, hogy a közelmúltban itt volt az egyik legnagyobb svéd cellulózgyár vezetője, akinél informálódtam, és ő azt mondta, hogy sokallja a 180 ezer köbmétert. Itt van a prospektus, s nem 8–10 méteres épületeket kell építeni, hanem négy-öt métereseket. És megmondom, hogy eddig ilyesmivel nem sokat törődtünk. A múlt héten voltam

Kazincbarcikán. Mikor megkérdeztük, hogy ez a nagy torony mire való, amiben két-három ilyen lepároló vascső van, akkor azt mondták, hogy nem volt daru, hogy vasszerkezetre fel tudják állítani, hát inkább építettek 8 millióért egy épületet. De ez rossz, mert kétévenként tisztítani kell, és akkor ki kell bontani az épületet. Meg vagyok róla győződve, hogy a tervezésben – Kiss elvtárs beszélt erről a beruházások előkészítésénél – sok a tartalék. Végre tényleg nézzük úgy meg a beruházási terveket és a kiadandó forintokat, ahogy az illik egy olyan ország funkcionáriusai számára, amelyiket egyáltalán nem lehet gazdagnak mondani. Ebben is igen komoly tartalék van.

Végül úgy gondolom, hogy ha mi most a szovjet megállapodás, illetve jegyzőkönyv alapján újból felül fogjuk vizsgálni a tervünket, akkor azt hiszem, hogy felszabadul bizonyos anyagi erő. Az energetikai vonalon, a mi három éves tervünknek komoly erőfeszítéseket tesz. [sic!] Ez egyben pozitív, de egyúttal igen súlyos feltétel is. A termelő beruházások 60%-a energetikai és bányászati beruházás. És viszont a megmaradó 40% az ipartól a mezőgazdaságig, a közlekedés nagyon kevés. Mi már egyszer megégettük a kezünket, amikor az energiával elmaradtunk a szükséglet mögött. Emlékeznek az elvtársak, hogy milyen politikai hatása volt a kikapcsolásoknak. Messzemenően egyetértek, hogy energiát a legnagyobb biztonsággal kell tervezni és jobb, hogyha inkább egy-két teljesen elavult berendezésünk áll. Megmondom az elvtársaknak, egy 24%-os ipari felfutáshoz egy 40%-os energiafelfutás – abban az én véleményem szerint egy-két százalék túlbiztosítás is van. És hogyha arra gondolunk, hogy 1962-től a Szovjetuniótól is kapunk áramot, ami 1965-ig emelkedő – és tudjuk, hogy az erőművek nem egy év alatt, hanem három, négy, öt év alatt készülnek el, tehát valószínű, hogy valamit már 1959-ben, 60-ban ebből meg tudunk takarítani, és ha így megtakarítunk valamit, az százmilliókban számol, és én meg vagyok győződve, hogy ebből is lesz többlet-erőforrás.

Én a magam részéről úgy gondolom, hogy azokkal a kiegészítésekkel, amelyeket itt a Kiss elvtárs előterjesztett, ez a terv tükrözi, helyesen tükrözi a fő arányokat, a fő irányokat. Meg vagyok győződve arról, hogy menet közben még sokat lehet és kell is javítani mind az erőforrások előteremtésében, mind pedig ezáltal a termelés bővítésének gyorsításában, hogy ez jobban hasson ki a következő évekre. Én a magam részéről a tervet eredeti formájában helyesnek tartom.

GÁSPÁR SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A hároméves terv fő célkitűzéseivel és arányaival egyetértek, azt hiszem sikerült megérteni a hároméves terv lényegét és fő összefüggéseit.

Az arányokkal kapcsolatban egy dolgot szeretnék mégis szóvá tenni, amire Antos elvtárs már utalt. Az ipari beruházásra szánt összegek közül nagyon sokat ruházunk be az energiabázis bővítésére. A szükségességet látjuk, meg értjük is. Nekem olyan természetű aggályom van ezzel kapcsolatban, ha csak a hároméves terv időszakára marad az arány ilyen, akkor még érthető, habár így is tényleg nagyon nagy megterhelést jelent. De a perspektívát illetően az ötéves tervben és a további tervezésben ez az arány fennmarad-e, vagy lehet-e számítani a csökkenésre? Ha figyelembe vesszük azt, hogy a szén tényleg az egyetlen energia, és ha figyelembe vesszük azt, hogy 2000 kal-t 86 Ft-ért ál-

lítunk elő, ha jól tudom, a bennünket környező országok mindegyikében ennél sokkal kedvezőbb az arány – hát ennek sok összefüggője [sic!] van persze –, a bulgárok [sic!] is 56 Ft-ért – átszámítva – állítják elő, és a perspektívát illetően ebben komoly veszély van, és nem tudom, hogy néz ez ki a hároméves terv időszakában, és nem tudom a távlatokra sem.

A másik kérdéssel kapcsolatban az életszínvonal alakulása és emelkedése stb.

Tisztelt Központi Bizottság! Nekünk is az a véleményünk, hogy az elkövetkezendő két-három évben, a hároméves terv időszakában nem okoz különösebb nehézséget annak megértetése, megmagyarázása, hogy amire a párt nemegyszer felhívta a figyelmet, hogy nem lehet jelentős életszínvonal-emelést eszközölni a következő néhány évben. Ennek a megértetése szerintem nem okoz különösebb nehézséget. Ezzel a hat százalékkal együtt. De két területen lehetnek nehézségeink, ha nem vigyázunk. Egyik terület az, amiről már beszélt itt Antos elvtárs, ez pedig a jövedelem realizálásával kapcsolatos nehézségeink, Antos elvtárs erről beszélt, én nem akarom ezért részletezni. De szerintünk is, itt a jövedelmek realizálása terén sokkal nagyobbak a nehézségeink, és lehetnek nagyobbak a nehézségeink az elkövetkezendő egy-két évben. Nem túlzás, elvtársak, ha azt állítjuk, hogy amióta a szocializmust építjük, a néphatalom van Magyarországon, a keresetekkel ilyen növekedés soha nem volt, mint most. A szocialista elosztás elve ilyen következetesen mint most, soha nem érvényesült. Nem arról van szó, hogy minden nagyon rendben van. A dolog tendenciája egészséges, jó, és tényleg a végzett munka arányában van a bérezés. Ez nagyon nyugtató. [sic!] És ha ehhez hozzávesszük azt, hogy ezen lehet tovább javítani, az önállóság növelésével, az üzemek önállóságának további növelésével, a beralap felhasználását még egészségesebbé, még jobbá lehet tenni. Attól nem kell félni, hogy nehézségeink lesznek, a két-, ill. a hatszázalékos reálbéremeléssel kapcsolatban. Mindenesetre figyelembe vesszük azt, hogy cél a nyugdíjrendszer javítása vagy módosítása. Ha ezt eszközölni tudjuk, akkor tényleg a legégetőbb, a legfeszítőbb kérdés – a lakáskérdés mellett – így megoldódik. Szerintünk is a jövedelem realizálására kell majd nagyon nagy súlyt helyeznünk az elkövetkezendő egy-két évben.

A másik kérdés, ami szintén problémát jelent, az a foglalkoztatottság. Szerintem a terv ezt a kérdést egy kicsit elkeni, és tényleg elringat bennünket, hogy nincs itt nagyobb baj. Szerintünk lehet baj. Prieszol elvtárs szavá tette, hogy majdnem minden megyeszékhelyen érezzük már hatását, hogy van bizonyos munkaerő-felesleg. Van felesleg. Még egyelőre ott tartunk, hogy családon belül a keresők száma csökkent, ez se mondható jónak, de ez még nem olyan nagyon nagy baj. Egyik-másik helyen már van olyan jelenség, hogy a családon belül az egyetlen kereső is kiesik, ilyen is van, és erre kell nagyon vigyázni. Itt persze némely intézkedésre szükség lesz.

A harmadik kérdés, elvtársak, a lakás. Nem olyan szempontból tesszük ezt szavá, hogy több lakást. Mindenki tudja, hogy jó lenne több lakás. Azt nem is vitatjuk, hogy lehet-e vagy nem lehet, jó volna persze 100 ezernél több lakás a 3 éves tervben, jó lenne, de nem ez a döntő. De megítélésünk szerint, elvtársak, az arányokban valahogy változtatni kell. Ha nem is most, holnapután, de a közeljövőben valahogy változtatni kell, 1959-ben, 1960-ban, vagy

még később. Arról van szó, hogy 100 ezer lakás közül 60 ezer az a bizonyos önálló erőből, állami támogatással épített lakás, 10 ezer, vagy 8 ezer lakás ilyen öröklakásféle dolog, 30 ezer körüli az állami erőből épített lakás. Ez annyit jelent, hogy 30 ezer lakás kerül 3 év alatt elosztásra a tanács által. Ha figyelembe vesszük, hogy a tanács a 30 ezer lakás 50%-át saját hatáskörben osztja el – erre van rendelkezés, és ez jó –, akkor kiderül, hogy az üzemek között, a munkások között 15 ezer lakást tudunk elosztani összesen, és figyelembe véve, hogy 14 ezer munkahely van Magyarországon, mindezt figyelembe véve, egy jut mindegyikre. És azt is értjük, elvtársak, hogy a magánszektor, a kiskereskedő stb. stb. mint vásárlóerő jelentkezik, ezt valahogy le kell kötni. De én nem tudom, hogy teljesen helyes-e az öröklakások építése, s tényleg csak erre a szektorra, erre a kategóriára orientálódni. Mert azt kisember nem veszi meg, csak a pénzes emberek. Érdemes volna ezt is megnézni. Nem nagy dolog 10 ezer lakás, de valamit mégis lehetne azzal is enyhíteni, és az üzemek felé adni. Olyan perspektíva, hogy kettőt vagy hármat kapunk egy éven belül, az is valami. Teljesen kilátástalan, hogy semmit nem kapnak. Ezt évekig nem lehet csinálni. Igérjük kettőt, valamit mégis tudunk mondani, az is jó. Így sajnos nem tudunk semmit mondani. Azt is értjük, hogy a falusi felé is le kell kötni vásárlóerőt, ez is világos. De azért mégis jó volna megnézni, hogy nem 60 ezret, meg 40 ezret, valahogy fordítva, vagy valamelyest javítani az arányt.

Eltársak! Nem hangulatkeltés végett, de az ember lelke valahogy mégis örül, ha végigmegy vidéken, tényleg a faluk újjászületnek, a végén is új település, meg az elején is új település, jó dolog, de azért jó volna a nagyvárosok környékén is nagyobb tempóval új lakásokat építeni. Sokszor hangsúlyozzuk, különösen a PB-n, Kádár elvtárs is említette a nyugdíjnál, hogy jó volna osztályszempontokat érvényesíteni. Itt is egy kicsit jó volna érvényesíteni, még az arányok megváltoztatásával is. Persze az még jobb volna, amit Fogarasi elvtárs javasolt, de nem tudom, hogy arra van-e lehetőség, úgy néz ki, hogy nincs. De az arányokon lehet változtatni.

Még egy dolgot, elvtársak, a reálbér növekedéséről. A 2%-os reálbér emelkedését esetleg árcsökkentéssel is elérhetjük. Nagyon javasolnám, hogy ebben az időben az elkövetkezendő egy-két évben árcsökkentést, ha lehet, ne operáljunk. [sic!] Mert ennek az osztályjellegét nagyon nehéz megállapítani. Nehéz azt kicentizni, hogy a munkások, illetve a bérből és fizetésből élőket érintse. Egyes cikkeknél általában az elkövetkezendő egy-két évben nem lehet ezzel operálni. Ellenben nagyon komoly intézkedéseket kellene tenni a burkolt áremelés megakadályozása érdekében. Ez megint minden párt- és kormányhatározat ellenére sajnos létezik, él és fejlődik, izmosodik. Nagyon jó volna intézkedést tenni, különös tekintettel a 6%-os reálkereset növekedésére. Ezt meg kell tenni, minden módon.

Egy dolgot szeretnék még szövé tenni, amit én a tervben hiányolok. A számok, az arányok jók, de úgy gondolom, helyes lenne, ha a célkitűzések megvalósításához szükséges intézkedéseket is tartalmazná majd a terv, vagy valahogy külön ki kellene dolgozni. A célkitűzések realizálását tartalmazó intézkedések kellene. Lehet ezt külön is csinálni, de jobb lenne a tervben. Nagyon sok biztató jel van, elvtársak. A nyereségrészesedés, meg az üzemek nagyobb önállósága tekintetében van egy tényező, ami most kezd hatni,

ahogy tényleg erősödünk gazdaságilag, politikailag, szépen lassan az üzemek önállóságával kapcsolatos kivívtat vívmányok lassan kezdenek visszacsúszni, ez nem jó, a fejlődést ez gátolhatja. Még egy kérdést a foglalkoztatottsággal kapcsolatban. Valkó elvtárs is aláhúzta, hogy náluk is van néhány száz ún. munkaerő-fölösleg, majdnem minden üzemben van. Az, hogy a foglalkoztatottság tényleg ilyen szinten van, és nincs nagyobb munkanélküliség, ennek az az oka, hogy tényleg van ilyen szolidaritás stb. De van tényező, amelyik ellenkező irányban hat, a nyereségrészesedés, erre kezdenek spekulálni, és tényleg jobban magukénak érzik az üzemet. És helyenként felléptek már ilyen természetű kérdésekben is, és mind szélesebb fronton felléptek. Nézzük meg, hogy lehet gazdaságosabb a termelés, felesleg van stb. Ez is abba az irányba hat, hogy a foglalkoztatottsággal tényleg nekünk nagy gondjaink lesznek. És ezt valahogyan meg kell oldani.

Nem tettem volna szóvá, de ha már Valkó elvtárs mondta, hogy a salakkal milyen problémájuk van – és nem is árulkodásként mondom el, csak úgy tényként megemlítem –, itt van probléma. Amíg nem kezdtek építeni, téglát csinálni kohósalakból, addig 5 Ft volt tonnája, mikor elkezdték venni, felemelték 32 Ft-ra. Most az a helyzet, hogy drágább elszállítani Ózdról Pestre, mint ha téglából csinálnák. Ez is odahat, Valkó elvtárs, ha leszállítanátok újra, akkor vinnék ismét.

Csak két dolgot még, elvtársak. Egy javaslatszerű dolgot. Az egyik az, nem tudom, elvtársak, hogy milyen lehetősége van Ózdnak. A vízellátást az elkövetkezendő 3 évben valamilyen formában meg kellene oldani, Kiss elvtárs, ezt meg kellene nézni, még további összeget kellene az ózdi vízellátás megjavítására szánni, mert Ózd az ország legrosszabbul ellátott helye, nem lehet ez, elvtársak. És évek óta ez probléma. Valahogy meg kellene nézni.

A másik javaslat az, hogy a munkavédelmi beruházások kiemelve és külön szerepeljenek a 3 éves tervben, mert éveken keresztül nem sikerült ezt elérni, és ezért igen súlyos árat fizettünk egyik-másik iparágban. Olyan címen van feltüntetve, hogy felújítás, és mindig, majdnem mindenhol másra használják fel. Ezért teszem azt a javaslatot, hogy meg kell nézni, hogy kiemelten szerepeljenek, akármilyen szerény összeg, de kiemelten erre a célra legyen előirányozva, és csak erre a célra lehessen felhasználni. És nem szabad megengedni, ami éveken keresztül volt, hogy ez mindig elmaradt.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak! A hároméves népgazdasági terv irányelveivel én egyetértek, ezzel azt is akarom mondani, hogy a mezőgazdaságra vonatkozó irányelvekkel is egyetértek, amit, ugye a Dögei elvtárs nem mondott ilyen határozottan.

Miről van itt szó, elvtársak? Három évre tervezve van 12%. A tervkészítési munka olyan, hogy ha esik, ha fúj, ha süt a nap, ott számolnak folyton, s ez átlagokban történik. Itt az elképzelés az átlagos időjárást veszi számba, ebben benne van az, hogy az egyik év rosszabb, a másik jobb. Helytelenül indulnánk el, mert most az indulási évben nehézség van, ha egyszerűen leírnánk azt a 4%-ot és azt mondanánk: 8%. Annál is inkább, mert az időjárás is olyan, hogy ne bízzuk magunkat tisztára az imádkozásra és a káromkodásra. Az időjárás ellen is kell védekezni, mi a kormányban erről már vitatkoztunk egy kicsit. Az ideai nehézségek tényleg nehézségek, nemcsak

egyszerűen a terv miatt, hanem bizonyos politikai nehézséget is jelent, ha nem nézünk elibe, mert a felvásárlási rendszernek ez a második éve. Tavaly a felvásárlási rendszer nagyszerűen működött, mert a felvásárlási terv is kicsi volt, és ezért én helyeslem a 23% emelést. Mert a tervet tavaly is olyan bölcsen csináltuk, hogy számításba vettük, hogy van 40 ezer vagon búzánk, amit a Szovjetunió küld kölcsönbe, meg van, nem tudom én, milyen tartalék, tehát kell ennyi, holott már tavaly három hónapig vitakoztunk, hogy emeljük fel a felvásárlási tervet, mert nem a terméshez van arányítva, hanem fordítva. Most kénytelen vagyunk [sic!] az idén emelni, ez probléma. Nekünk bizonyos intézkedéseket okvetlen kell tenni, hogy most a paraszt, amikor átalakul polgárrá a munkásból, ami akkor következik be, amikor az aratás megtörténik, és áru van a kezében, ne zsarolja meg a Népköztársaságot. Nem engedhetjük meg ezt sehogy, mindenféle szükséges intézkedést meg kell tennünk, hogy ez ne történjen meg. Van bizonyos indulási készlet, tehát azért még kétségbe nem kell esni. (Közbeszólás: három hónapos.)

Hát, mióta áll a Népköztársaság, nem volt három hónapos indulási készlet. Szóval azért megijedni nagyon nem kell, de jól át kell gondolni, mert nem lehet, hogy most, amikor a paraszttestvérek átalakulnak polgártársakká egypár hónapra, megzsarolják a Népköztársaságot. Ezt semmi szín alatt nem engedhetjük meg. Most mutatkoznak – ezt az árakra mondom – árdrágítási tünetek. Dögei elvtárs olyan kifejezést használt, hogy gondolkodni kellene azon, hogy valamit kellene tenni. Azt hiszem, ennél nekünk gyorsabban kell cselekedni, és az FM és a BM – mert ez a kettő a felelős – már múlt csütörtökön összeülhetett volna, mert a tünetek már 2 hete jelentkeztek, és ott kellett volna már a kormánynál lenni a javaslatnak. Ilyenkor nem lehet aludni. Ha már most vannak ilyen üzerek, akkor kegyetlenül el kell velük szemben járni, mert már megmondtuk, hogy a nép kenyérével senki nem üzérkedhet, és mi nem játszhatunk a szavunkkal. Ha felbukkannak ilyen üzerek, akkor irgalmatlannak kell lenni, és intézkedni kell, de gyorsan, mert ebbe hamar belejönnek, nem kell sok biztatás, hogy üzérkedjenek. Rendszerint úgy van, hogy akinél van egy kicsi áru, az szívesen benne van, hogy gyereünk egy kicsit az árakkal felfelé, de az egészet ilyen okos gazemberek tekintik át, mérik fel és indítják, tehát muszáj ilyenkor eljárni. Nekünk gyorsabban kell eljárni, mint hogy gondolkozni azon, hogy valami kell tenni. Abba eltelik három hónap, és közben olyan piaci árral indulunk, hogy ég és föld lesz az állami felvásárlási ár meg a piaci ár között.

Nem tudok egyetérteni Dögei elvtárs kérdésfelvetésével. Azt én helyesnek tartom, hogyha Dögei elvtárs mint a földművelésügyi állami vonalon legfelelősebb ember mondja, hogy egy kicsit többet kellene tennünk a földművelésügy érdekében, hogy évi 150 ezer tonna műtrágyával többet adjunk, és nem volna rossz évi kétezer traktor sem. Ezt a szándékot helyeslem, de a felvetés módját nem. Dögei elvtárs részt vett a terv előkészítésében – mert azt általában állami vonalon készítik el –, és itt hiába tesszük fel a kérdést a KB-nak, hogy jó volna plusz évi 150 ezer tonna műtrágya, vagy jó volna plusz évi kétezer traktor, mindnyájan két kézzel megszavazzuk. Elvben ez jó volna, de hogy ennek mi a realitása, azt az elmúlt két hónap alatt kellett volna felderíteni, és én azt hiszem, itt az az igazságos munkamegosztás, hogy Dögei elvtárs verekedjen minden tonnáért, hogy több legyen, és a másik meg, aki

ismeri, hogy lehet több vagy nem lehet, az ezt korlátozza. Itt hiába állunk mi elő ilyesmivel. Sajnos, ez a helyzet, ez nem komoly felvetése a kérdésnek.

A foglalkoztatottság. Elvtársak, tavaly januárban, meg februárban jobb lett volna 40 ezer munkást leépíteni a gyárakban, és azután amennyit kell, vagy lehet, újra felvenni. Ezt nem csináltuk meg. Én elhiszem, hogy helyileg ezekkel a nőekkel nagy baj van azon a nehézipari vidéken, de most mi azt gondoljuk, hogy a foglalkoztatottság kérdéséből vegyünk el egy kérdést, ami nem annyira termelési, mint osztársadalmi kérdés, a 14 éves gyerekek kérdését. Mert az asszonyok valamit akkor is csinálnak, ha otthon vannak a háztartásukban, vagy kétlaki módon valamit dolgoznak, de ezek a gyerekek tönkre-mennek az ország szeme láttára. A fiúk is, a lányok is. Dologkerülő, semmittevő, innormális [sic!] fiatal emberek lesznek belőlük, és ezt nem lehet tovább tűrni. Véleményem szerint szeptember elején, vagy december elején, de ebben az évben ki kell mondani, hogy a Munka Törvénykönyvnek ez az el-entmondó passzusa többé nem érvényes, s Magyarországon 14 éves korától kezdve munkavállaló lehet mindenki.

Hát mit csináljunk, meg kell mondani az embereknek az igazságot. Van egy iskolarendszerünk, amelynél sajnos az történik, hogy a tanulóknak csak 60%-a fejezi be még a 8. osztályt is. Ezt tudni kell – és van egy Munka Törvénykönyvünk, amely szerint csak 16 éves korában vállalhat valaki munkát. És azt hiszem, hogy az egész társadalom szempontjából ez a legfontosabb. És ha nekünk szükségünk van arra, a népnek vagy az országnak, hogy mi kreáljunk itt néhány tízezer állást, megmondom őszintén, ha heti 8 Ft fizetést kap, vagy nem is tudom mennyit, címzetes fizetést, akkor is legyen annak a gyerekek foglalkozása, és a szülők, a dolgozók, a munkásosztály azt fogja mondani, hogy ez jobb, mint hogyha hagyjuk tovább azt, ami van. És így fogjuk megmondani az embereknek, hogyha még nem is tud komolyan az a gyerek a család keresetéhez hozzájárulni, jobb, ha dolgozik, valami kis fizetést kap, és megszokja, hogy a munka az élethez tartozik. Ezután tudjuk csak a többi kategóriákat megoldani. Ez egy lokális kérdés, amit itt felvetett Prieszol elvtárs, ami nagyon meglehet hogy megkívánja, hogy foglalkozzanak vele, és lehet, hogy nem is olyan ördögösség a megoldása. Ez tényleg sajátságos dolog, hogy a bányavidéken, meg a kohászati iparnál általában a férfiak dolgoznak, és ott maradnak tízezerrel, akiknek nincs elfoglaltságuk.

A lakáskérdés. A lakás a legfőbb szociális kérdés Magyarországon, mert éhségre általában nem panaszkodnak a emberek, hogy ruhátlanok volnának, azt sem mondják, de a lakás legfőbb, messze legfőbb szociális kérdés. És bár itt büvészkedni nem tudunk, de tényleg egy olyan kérdés, amelynél valamilyen perspektívát az embereknek kell mondani. És ezt mi így nem mondhatjuk, mint perspektívát, hogy most fogunk dolgozni 3 évig, és 3 év után az lesz a helyzet általában, mint most, a városokban kicsit rosszabb. Ezt nem mondhatjuk, sőt nem is szabad ezt csinálni. És én bízom abban, hogy mi tudunk is ennél valamivel többet tenni. Na most ide tartozik bizottság, vagy nem bizottság, de az egész kérdést a nép elé kell vinni nagyon rövidesen: a dolog úgy áll, hogy az ország össz-lakbér értéke megfelel annyinak, amennyi a fenntartási költségeket fedezi 60, vagy 70%-ban, a meglévő lakások fenntartási költségét 65–70%-ban. Ez az országban az össz-lakbér jövedelem. Most miből építsen egy ország akkor lakást? A tőkés országokban a lakbér olyan,

hogyan laknak az emberek, fizetik a lakbért, a tőkés leveszi a maga profitját, és amit a tőkés szokott csinálni, s ez az új lakások termelésének a forrása. Meg kell az embereknek mondani, hogy így állunk, keressük meg együtt a kiutat, de meg kell mondani, hogy merre menjünk, mert a jelenlegi lakbér fenntartása mellett az állam 50 esztendő alatt sem tudja a lakáskérdést megoldani. Nekünk ezt nem így kell prédikálni, de így kell kezelni, mert lakásépítésre most mindig máshonnan kell elvenni valamit, és annak magvan a határa. A lengyelekkel beszélgettünk, ugyanez a problémájuk, ugyanez a gondjuk. Ők is tudják, hogy nem lehet a lakbért úgy ripsz-ropszra emelni, ha nincs összekötve a munkabéremeléssel, azzal kapcsolatban lehet. Ezért ennek mindenféle oldalával foglalkozni kell, az elosztás igazságosságával, mert az így van, mennél fájóbb egy kérdés, annál dühítőbb az igazságtalanság. Nem mernék megesküdni, elvtársak, hogy nálunk a lakásoknak legalább 50%-át befolyásolás nélkül kapná az, aki tényleg soros. Én erre nem mernék megesküdni. Nem azt mondom, hogy rosszindulatú a befolyásolás, de olyan befolyás van, elvtársak, hogy a pártközpontot kérik, hogy lépjen közbe, a SZOT-ot, a minisztériumot, mindig közbelép valaki, és a lakások egy töredékét osztják úgy, ahogy kell. Ezzel kell foglalkozni. Kell foglalkozni a nagy lakásokkal a lakástértől függően azzal, hogy ha már olyan lakásban lakik valaki, amely a mai viszonyok között egy kicsit igazságtalan, az fizessen azért a többletért. Nem lehet általános lakbéremelést csinálni, hát akkor az ötszobás vagy a négyszobásokét fel kell emelni egy bizonyos határra, hogy mindenki nyögjön bele. Megmondom, elvtársak, hogy KB-tagra, meg miniszterre is vonatkozik, az is nyögjön, ha nagyon nagy lakásban lakik. Ezt nem lehet másképp csinálni.

Azután mi beszélünk arról, hogy – bár abból semmiféle lakás nem lesz – az albérlők kiuzsorázása ellen is valamit csinálni kell, mert Budapesten 230 ezer albérlő van. Lenyúzzák róluk a csontot, meg a bőrt azért, hogy ágyrajárók lehessenek. Itt is valamit be kell vezetni, hogy egy bizonyos lakbérösszegezen felül, ha a főbérlő kér valamit, akkor annak 100%-át adóba be kelljen fizetnie. Akkor majd leszokik róla és akkor majd fogja adni 60 Ft-ért azt az ágyat, nem 420 Ft-ért. Valami ilyesmit – át kell ezt is gondolni.

Végül jön az építés. Ennek egyik módja, hogy aki lakni akar, annak magának kell hozzájárulni ahhoz, hogy lakása legyen. Valamit az állam persze épít, és mindig is fog építeni, de ezek milyen építkezések? Bányatelepet kell építeni, ha gyárat telepítenek valahová, annak együtt kell járni a lakásépítéssel, de az általános igényt nem lehet kielégíteni másképp, ember takarékoskodj, hogy legyen lakásod. Nincs más orvosság.

Most még a típusról is szó van, elvtársak. Hruscsov elvtársék, amikor itt utazgattak jobbra, balra, azt mondták, hogy mi úgy építkezünk lakást, mint egy nagyon gazdag ország. Itt maguknál – mondták –, amerre járunk – vidékről van szó –, építenek egy lakást, arra egy házat, tetőt és mindent, ez nem lakásépítkezés. Ilyen lakásokat a Szovjetunióban nem építenek. Ahol van valami megoldása a vízellátásnak, meg a tűzbiztonságnak, egyemeletes házat építenek, meg kétemeleteset, és nem mindenkinek külön-külön van egy háza, hanem 8 család 1 házban lakik. Ez egyharmadával, néha még többel olcsóbb. Mi úgy vagyunk, hogy direkt is építünk ilyen 1 szobás kis házacskákat, meg indirekt is épít az állam ilyent, mert segíti, támogatja ezeket az

építkezéseket, és differenciálni kellene. Szerintem nem szabad megtiltani, hogy valakinek saját háza legyen, de az a ház kerüljön 40%-kal többre neki, vagy 50%-kal öneki magának, vagy 100%-kal kerüljön többre, mint ha ráadja a fejét, hogy 10 emberrel lakik egy fedél alatt, és ez igazságos dolog lesz. Külön házat akarsz, tessék, lehet, de akkor neked 200 ezer forintba fog kerülni, vagy 120 ezer forintodba. Támogatni kell az ilyen lakásszövetkezeteket, 8–10 család társuljon össze, kezdjenek takarékoskodni, és 3 év múlva lesz egy házuk, ahol ők fognak ott lakni a barátaikkal, illetve akikkel összefogtak, egy nagyon szép házban. Mert a lakást nélkülöző ember, amikor nem lát perspektívát, boldogan belemenne, ha neki garantálná valaki, hogy így két év múlva lakásban lesz. Még mindig léteznek házaspárok, ahol hét esztendeje a fiú a szüleinél, vagy tudja az isten, már nem is fiú, talán már apa, az asszony a szüleinél lakik. [sic!] Ezek az emberek tényleg minden nélkülözhető fillért szívesen ráaldoznának, hogy két év múlva lakjanak valahol. Ilyen úton kell a lakások egy nagy részét, a nagyobbik felét felépíteni. Ha ez a rendszer marad, akkor 50 év múlva az akkori KB ugyanerről fog majd beszélni, ha az osztályok, meg a pártok már végképp meg nem szűnnek. És ebbe tartozik az is, hogy idővel a lakbért is rendezni kell stb. stb.

Itt van a terv realitása. Az, hogy a terv reális, az jó, hogy óvatos, az is biztos. Ez olyan dolog, hogy miután megégették az emberek a szájukat a levegőben való tervezéssel, a reakciója az, hogy most óvatosabbak. Ez természetesen, nem is bűn, csakhogy kell még egy kicsit szorítani ebből az óvatosságból, mert többek között most mi meg vagyunk áldva – azt hiszem hasznos is – ezzel a nyereségrészesedéssel. Ez egy rendszer, az óvatos tervezésnek – tudjuk tavalyról –, mi volt az ára. Senki sem tervezett 1200 ezer forint nyereségrészesedést tavaly márciusban. Igaz? De azután nyáron világos volt, és 3–4-szer vissza kellett szívni a tömegek előtt a már megtett ígéretet a nyereségrészesedésre. Az év végén olyan helyzet állt elő, hogy határozatot hoztunk, hogy 800 millió Ft-ot fizetünk ki, azt sem bírtuk betartani, 1 milliárd lett belőle. És itt rögtön megbosszulja magát a nagyon óvatos tervezés, azonnal kifizet az állam olyasmért is pénzt, amiért igazán nem dolgoznak meg. Úgyhogy ebből az óvatosságból egy kicsit engedni kell. Azért gondoljanak rá, ez egy hatalmas összeg, az összmunkabér 5 milliárd körül volt a bér, plusz, és ezt megtoldottuk a hatodik milliárddal a múlt évben, mikor sírtunk, hogy az 5 milliárd sem reális. Erre is számítani kell.

Egy másik kérdés: a terv túlteljesítésének az irányát meg kellene jelölni. Erről már többször beszéltünk, de meg kellene mondani a közvéleménynek, hogy miben lehet túlteljesíteni a tervet: lábbeliben, ruhában, cementben vagy miben, fel kell sorolni, hogy tudja az egész ország, hogy ebben kívánatos a többtermelés, a mennyiségi túlteljesítés. Meg kell mondani, hogy a közvélemény merre orientálódjon.

Van a túlteljesítésnek egy másik iránya, amit valahogy meg is mondtunk, de el kellene kezdeni gyakorolni: túl szabad teljesíteni a tervet a megtakarítások vonalán, a takarékoság vonalán. Erről már beszéltünk, hogy itt sok mindenféle intézkedésre volna szükség, elsősorban a központokban a példa miatt, a legegyszerűbb, legprimitívebb dolgokban. Például fogadásoknál, beszéltünk már róla, takarékoskodni kell. Ilyen egyszerű és hasonló dolgoknál. Szóvá tettük a jogászkongresszust, ilyen kongresszus, meg olyan

kongresszus. A cikk helyes volt, de a hangja egy kicsit sértő és bántó volt. Erre vigyázni kell, még a jogászok felé is, mert azért nem az az 1200 jogász a hibás, hanem 5 jogász a hibás, és ennek ki kellett volna tűnni a cikkből. Hiszen mehetnek ők a Balatonra is, ha tudnak menni saját költségükön. Sajnos, úgy volt elvileg, de a gyakorlatban nem egészen úgy volt. Ez ellen harcolni kell, de jók az ilyen megjegyzések is, azonban ne legyen sértő azokra, akik nem tehetnek róla, hogy odakerültek, ellenben intézkedni kell. Itt most Központi Bizottságban vagyunk. Megmondom őszintén, nem kell nekünk várni, míg az új Háy Gyulák¹⁷ jelentkeznek. Például itt van Aliga, mi a szűzmáriának ez az Aliga.¹⁸ Én jónak tartanám idegenforgalmi célra, vagy a testvérpártok, ha jönnek, valamilyen reprezentatív célra, nekünk, azt hiszem, nem kell. Ha nincs arányban a mi életkörülményünk a dolgozók általános életkörülményeivel, akkor vigyázzunk, hogy azok a tendenciák ne újuljanak ki, mert ez nem bűnös szándék, ez úgy magától jön, hogy ezek a dolgok kiújulnak. Ez ugyanolyan, mint például a létszám dolog. Többször beszéltünk róla, hogy nem sikerült az ijedség idején a minisztériumok létszámát néhol 30, néhol 40, néhol 50%-kal csökkenteni, 3 hónap múlva. Nincs az a Munkás-Paraszt Forradalmi Kormány, amelyik ezt a saját minisztereivel szemben képes lett volna végrehajtani. Így van ez, elvtársak, higgyék el. Valahogy új bátorságot kell gyűjteni az intézkedések sorához. Ilyesmihez is hozzá kell nyúlni, amiben csak részben van megtakarítás, mert nem mindegy, hogy mennyit költünk, minden fillér számít. És még inkább demonstratív lépésben kell csinálni, [sic!] mert hiszen ez a tömegekben nagyon erős visszhangot keltett. Ezrével láttak hozzá a munkások és a társadalmi aktívák ahhoz, hogy hogyan lehet takarékoskodni, és takarékoskodnak is. Kicsit egyetlen a kép, de a tömegek egy jelentős része szívvel-lélekkel támogatja. Jó volna, ha fentről is mindig ilyesmit látnának. Van itt sok lehetőség, amit mi nem csinálunk.

Itt van a következő kérdés: én nagyon egyetérték azokkal a dolgokkal, amikkel Antos elvtárs itt foglalkozott: a hibákkal hogyan van ez? Amikor arról beszélünk, hogy miért olyan a munkamorál általában, amilyen, akkor meg tudjuk mi állapítani, hogy miért, mert a kapitalista rendszer fegyelme már nem működik. Tehát reszketés, aggodalom most a dolgozóknak nincs az egzisztenciáért, a létért nem kell reszketni, mert a múltban, ha valamit nem jól csinált, mehetett a hídra, és ugorhatott a Dunába, vagy nem tudom én, mit csinálhatott, az most nincs. De a szocialista fegyelem, az öntudat, az még nincs meg, valahogy a kettő között lebegünk. Ez énszerintem nemcsak a tömegekre, hanem a vezetőkre is vonatkozik. Itt vezető alatt értem a boltvezetőt, a trösztvezetőt, a műhelyvezetőt, egy gyárvezetőt is. Nekik is olyan paradicsomuk van, ami még a kommunizmusban sem lesz. Soha semmiért sem felelnek. Hát miért felel most egy vezető? Ha drága, drága, ha olcsó, olcsó, ha fogy, fogy, ha nem fogy, nem fogy. Ezeket is kellene változtatni, és mi segít itt? Egyszerre nem lehet az embereket megváltoztatni, hogy holnaptól kezdve minden ilyen vezető, beosztott teljes odaadással, szocialista öntudattal dolgozzon, de szerintem mind a két módszernek működnie kell. A jutalmazásnak is, ha jó eredményt ér el, annak lássa valamilyen effektív hasznát. Ennek is kell működnie. Például a vendéglátóiparunkban sikerült egy olyan rendszert meghonosítani a belkernek – ezelőtt már 8 évvel –, hogy ha egy

pincért kineveznek vállalatvezetőnek, az kétségbeesik és bevallja, hogy a nagyanyja Amerikában él, mert attól a naptól kezdve, ahogy ő vállalatvezető, a keresete 40–50%-kal csökken. Egy ilyen rendszert sikerült nekünk meghonosítani a vendéglátóiparban, és tartok tőle, hogy másút is. (Közbeszólás: A Közértnél is.) Valószínűleg a Közértben is és egyebütt is. Azért mondom, hogy én amellet vagyok, hogy ha egy vállalatvezető, vagy egy tröszt-vezető, vagy nem tudom én kicsoda, úgy dolgozik, hogy a személyes munkájával hozzájárul a jobb eredményekhez, kapjon valami jutalmat érte, valami törvényes rendeletben biztosított jutalmat. De fordítva is, mint ahogy azt Antos elvtárs mondta. Ezért az abszurdumért felelni kell valakinek. Tényleg a nevelésnek kell valamilyen fokozatának lenni. Például nem volna helyes, ha azt a börtököt megrendelő embert becsuknák a börtönbe. Énszerintem ez nem volna helyes. De, hogy valahogy megbüntessék, vagy elcsapják, vagy kitegyék, vagy kimondják rá azt, hogy ugyanúgy nem lehet vezető állásban, mint akinek priusza van, el kell tiltani a vezető állástól egypár évig, mert valami módon kell felelnie. Ilyen általános helyzetnél jó az ilyen példa-statuálás, ez visszatetszést kelt, mert mindenki ezt csinálja, s kiragadnak egyet, és azon elverik a port. Ezt nem fogadják el. De fokról fokra rá kell szoktatni, és mi fog ezen segíteni, elvtársak? Csak az, ha konkrét esetekben eljárunk, egyszer, ötször, meg tízszer, semmi más nem segít. Majd tudomásul veszik, hogy most ilyen világ van, hogy nem lehet felelőtlenül tékozolni. A vezetők alatt én egy bizonyos tömeget értek, mert ez is tíz- meg tízezer ember, egészen az alsófokú vezetőig viszem én ezt el. Érezzék az előnyét, ha jól dolgoznak, de érezzék a hátrányát, ha rosszul dolgoznak valami módon. Ez is hozzátartozik a mi viszonyaink között a jobb munkához.

Nagyon egyetérttek a Fogarasi elvtárs által megpendített, és a többi elvtárs által is helyeselt dologgal, hogy a tömegek számára kell valami biztató kilátásnak lenni, mert enélkül nem tudnak dolgozni. Itt én figyelem, az egyes jel-szavak hogyan fejlődnek. Például Gáspár elvtárs azt mondja, hogy mi már megmondtuk a tömegeknek, hogy a három év alatt nem lesz alapjában véve életszínvonal-emelkedés. Az én emlékezetem szerint ezt sose mondtuk! Azt megmondtuk, hogy 1958-ban nem lesz, ez az év arra való, hogy valahogy stabilizáljuk az 1957. decemberig elért életszínvonalat. Ez helyes is volt, meg is értették az emberek. De ezt úgy prolongálni egyszerűen, ez nem megy. Akkor azt mondják: most három évig, aztán 1959-ben azt mondják, hogy még öt évig, hát így ez nem megy. És itt a terv bizonyos fejlődésen ment már keresztül, mert hiszen évi 1%-kal kezdődött az életszínvonal-emelkedés, és ez annyira irreális volt, hogy ha mi törvényt hoznánk, hogy nem szabad többel emelkednie, akkor is többel emelkedne az életszínvonal, mint évi 1%-kal. Egy élő, dolgozó társadalomban, ahol sok helyütt van teljesítménybér, meg minden csuda, nem is létezik, hogy egy évben minimálisan 2–3%-kal ne emelkedjen az életszínvonal. De hát valamilyen perspektívát kell az embereknek mondani: mégpedig olyasmit is, hogy a népgazdaság fejlődik ez alatt a 3 év alatt, mert mi állíthatjuk, hogy fejlődik. Ha nem is összkiterjedésében fejlődik nagyon sokat, de egy kicsit abban is fejlődik, a volumenben, és egy kicsit azon belül is fejlődik. Ez célja a tervnek, ezt meg lehet mondani.

Az életszínvonalban lesz egy bizonyosfajta fejlődés, mert a kettőnek együtt kell járni, már ezt mi kimondtuk mint elvet, hogy a szocializmust nem lehet

úgy építeni, hogy legalább az építők színvonala valamelyest ne emelkedjen. Ez is egy célkitűzés, és a tömegek ezt nem is fogadják rosszul, mert értik is, de azt mondjuk, hogy saját erő és az eladósodási folyamat megszüntetése. Ez is egy célkitűzés, amivel komolyabban, érettebben gondolkodó emberek egyetértenek, helyeslik. Ennyi hazafiság és józan ész van az emberekben, mert legtöbb embernek van gyereke, vagy unokája, az se akar rátestálni egy abszurd helyzetet a fiatalabb nemzedékre, mert ő maga is nyögheti még, ha nagyon adósodunk. Még van egy perspektíva, amiről szintén kellene már beszélni a fő tételeknél: hogy a szocializmust építjük, a szocialista társadalmat, azért a tömegek minket támogattak abban, hogy védjük meg a szocialista jövőt. Kezdhetünk beszélni erről újra egy kicsit, mert annak idején óriási lelkesedést keltett az emberekben a szocialista perspektíva. Például 1954-ben, emlékszem, mert abban az évben sok felfedezést tettem, az ember ki volt esve¹⁹ és más szemmel nézte a dolgokat. Akkor a dolgozóknak a hangulatára az volt jellemző, hogy – nem tudom, 1953-ban mi történt, hogy történt – rettenetesen elszaporodtak a sikkasztások, lopások, erkölcstelenségek, lógások, meg ilyesféle jelenségek. Például egy üzemi párttitkárt rajtafoglunk Angyalföldön, hogy nem tudom én, miféle kis dinamót ellopott a gyárból. Soha életében nem lopott. Tényleg úgy volt, soha nem lopott. Ott-hon őrizgette már nyolcadik hónapja, és amikor megkérdeztük, mi a nyavalyának ez magának, el akarja adni? Nem tudta megmondani, hogy az minék. Honnan ered ez, elvtársak?

A nehéz években, azokban a bizonyos nehéz években sok keserűséget lenyeltek az emberek abban a szent meggyőződésben, hogy épül a szocializmus. Emlékezhetnek rá az elvtársak! Most egy szent napon megmondják nekik, hogy nem épül a szocializmus, mert az 1953-as publikációnak a tulajdonképpeni értelme ez volt.²⁰ És akkor beáll egy gyökeres változás a tömegek hangulatában, mert hát ha a jövő nem épül, akkor éljünk a mának. És akkor jönnek ezek az immorális dolgok, meg ez, meg az, és jönnek a követelések, mert bizonyos dolgokról le tudnak mondani az emberek a szebb jövő reményében, de mikor azt mondják nekik, hogy a jövő nem épül, akkor hoci neki, add ide, de még ma. Azt a második fröccsöt is, meg az ötödik pohár sört is, és így tovább. A tömegekben lehet lelkesedést kelteni a szocializmus iránt, és én azt hiszem, mi kb. olyan atmoszférában dolgozunk jelenleg, hogy elkezdhetünk újra beszélni erről, és azért fognak hinni az emberek nekünk, hogy igen, a szocializmust építjük, és igenis megvédjük tüzzel-vassal mindenki szemben.

Például itt van ez a békedolog. A napokban ez szóba is került, azt hiszem ott Szófiában, hogy hát hogy áll ez a békedolog, hogy nekünk, kommunistáknak, mi a fő jelszavunk, a béke vagy a szocializmus. Bizony, nekünk a szocializmus a fő jelszavunk harcban is, és békében is. Nekünk építik a szocializmust [sic!] és azt is meg kell mondani, hogy ezt tűzön-vízen keresztül fogjuk építeni, és olyan erő nincs, ami ezt visszafordítsa, ha kitartunk a szocializmus ügye és a szolidaritás mellett. Ezt meg kell mondani, ez is ad az embereknek egy kis erőt. Mert ha ma nincs valami, de épül a szocializmus, azt mondja, jó, nem baj, majd két év múlva, majd 5 év múlva, és biztos hogy lesz. Tud dolgozni, de ha perspektíváról nem beszélünk, csak azt mondjuk, évi 2%, akkor mi az a 2%, még a tetejibe a lakáshelyzetem kicsit romlani fog

közben, meg a De Gaulle is itt van, meg a nyavalyatörés stb., akkor minek, hova, merre dolgozzak. Így nem lehet dolgozni, s nekünk meg kell mondani, hogy a szocializmust építjük akkor is, ha De Gaulle²¹ a miniszterelnök Franciaországban, vagy a Pfimlin,²² ez nekünk secko jedno, [sic!] mi itt akkor is a szocializmust építjük, és mindenkivel szemben megvédjük. Ezzel nem játszhat senki sem, és ez összefügg azzal, hogy a dolgozóknak jobb legyen. Hát az egész szocializmus mire való, ha nem arra, hogy jobban éljen a dolgozó. Ezeknek az elemeknek szerintem szerepelni kell. Az véleményem szerint nem baj, sőt helyes, hogy a Központi Bizottság elé így kerül ez a terv, mert azért itt ez realitás, meg józanság, nem tapsviharra utazunk mi a beszámolóknál, de ha az ország elé lépünk, nekünk ezeket az elemeket ki kell dolgozni a előadók beszédeiben is, és mindinkább később az agitációban is, hogy valami lelkesítse az embereket.

Ugyanígy ez a perspektíva még messzebbre. Távlati tervek is lesznek általában a fejlődésre, és ez a távlati terv nem rossz dolog! Például Hruscsov elvtárs mondott valamit áprilisban a lakásokról, hogy ők most valamin dolgoznak a lakásokkal kapcsolatban, végezni akarnak ezzel a problémával bizonyos számú év alatt, 10 év vagy mennyi. Azt mondja: most úgy csavarják jobbról, balról a dolgot, hogy rövid időn belül meg tudják oldani, hogy az eddigi költséghez képest egyharmadával kevesebbe kerüljön a lakás. Azt is mondta: ha ezt mi megcsináljuk – s szakembereinket nagyon piszkáljuk, hogy már siessenek vele –, nem fogjuk titokban tartani se a technikai újításainkat, se a többit, hanem oda fogjuk adni a testvéri népeknek is. Van ennek is perspektívája. De valamit kell mondani. Beszéltünk róla, hogy az egyes kérdéseket, jó ezt én csak úgy kitaláltam, nem ez a döntő: a népnek, hogyha rendesen dolgozunk, 22 év múlva nem lesz adóssága Magyarországnak. Nem olyan nevetséges még ez sem. De nem ezt kell kiragadni, hanem az egyes kérdéseket. Meg kell mondani, hogy a Szovjetunió 10 év alatt, mi meg 15 év alatt megoldjuk, és nem lesz többé ilyen lakásprobléma, mint ma. És más kérdéseknél is, például annál a nyomorult földalattinál is, illetve nem is annyira a földalattinál, mint a közlekedésnél, a főváros közlekedésénél, ott is kell valamit egyszer mondani. Azt kell mondani, hogy 17 év múlva rendben lesz, vagy valamit kell mondani az embereknek, még akkor is, ha egyszerre nem olyan megragadó. De ez mindig úgy van, az ember mikor dolgozik – hát a többségünk munkásember –, mindig tudjuk, hogy ha valaminek van értelme, akkor az ember nagyon sokáig tudja csinálni. Azt mondja, ezt csinálom eddig-eddig, és aztán ez fog kijönni belőle. Ha az ember ezt nem tudja, akkor nem tud dolgozni. Perspektíva nélkül nem lehet dolgozni. Ez százszorosán így van a tömegek számára, és túrni is lehet perspektívával, de perspektíva nélkül szörnyűvé válik minden kérdés, még az aránylag kisebb jelentőségű is.

Szóba került, hogy vigyük a tömegek közé, vagy itt megvitatni. [sic!] Nagyon sok vitatkoznivaló már nincs, mert lassan eltelik az első harmada a tervnek, ez ennek a baja. Van egy olyan elképzelés, hogy most, ha mi itt megvitatjuk, megy vissza a kormányzervekhez, ott még egy kicsit igazgatnak rajta, meg riziroznak, [sic!] amit lehet, és hát amit itt impulzust kapnak az elvtársak, utána megy az Országgyűléshez a terv. És ezen keresztül kint lesz a tömegeknél, úgyhogy a terv csiszolása miatt már nem tudnak tömegvitát ren-

dezni, mert el vagyunk késve. Hogy a tömegek közé kell vinni, az holtbiztos, a tömegek akarata nélkül és cselekvő támogatása nélkül ebből semmi sem lesz. És ha ez megvan, az én saját titkos külön reményem az, hogy mikor itt majd a Központi Bizottság tárgyalni fogja, hogyan hajtottuk végre, és mi békés körülmények között tudunk dolgozni, csak csodálkozni fogunk, hogy tudtunk ilyen pesszimista tervet csinálni. Én erről szentül meg vagyok győződve, ha rendesen, normálisan tudunk dolgozni.

A dolgozókat illetően: a tapasztalatok azt mutatják, hogy a dolgozóiban van akarat. A kép nem teljesen egyenletes. Az egyes esetek többsége azt mutatja, hogy megvan az emberekben az akarat, hogy dolgozzanak, mert miközben vannak ilyen visszás nemtörődőségek – amiről az Antos elvtárs beszélt –, azért van más is a világon. Ahol jártunk mostanában a közelmúltban – nem a munkásokról beszélünk most, hanem értelmiségiekről, akiket olyan kritikusan nézünk –, a tapasztalat azt mutatja, hogy az egyszerű értelmiség többsége – nem a Veres Péterről²³ van szó, vagy nem tudom én, kiről –, a mérnökök, a technikusok, meg a főkönyvelők, a többségük szívesen dolgozik. A légkör olyan, hogy kedve van dolgozni, mindenütt lehet látni, hogy rengeteg értelmes, okos dolgot kisütöttek. Amit Valkó elvtársék kihoztak, és a csepeliek: Valkó elvtárs vezető, neki megvan a szerepe abban, hogy ott az értelmiségiek tucatjainak együttes akarata jelentkezzék a tevekben, meg a javaslatokban. Sok ötlet van most, sokat segítenek az emberek, van kedvük, csak kell perspektívát mutatni.

Ami a dolgozók általános hangulatát illeti: ami ott történik, az számomra egyszerűen csodálatos. Nem tudom, ismerik-e az elvtársak, vagy nem. Itt van a Debreceni Dohánygyárnak egy esete. Nagyon tanulságos és érdekes dolog. Hát ez Dohánygyár, magyarországi viszonyok között nemrég volt kapitalizmus, a nők jelentős része idős nő, ami azt jelenti, hogy egy kicsit maradiak is, meg vallásosak is, meg amilyen a magyar Dohánygyár, mindenki tudja, mi az. Ennélfogva a felkelés idején ez egy tömegbázis volt az ellenforradalmárok számára. Ott hangulatot tudtak kelteni a Szovjetunió ellen, meg a Jézus Krisztus mellett, meg ami az ilyen időkben van, s került is ki közülük egy-két neves ellenforradalmár, az egyiket elítélték 15 évre. Na, annak családja van, és akkor ott hat ember összeállt, és mentőakciót szervezett a család támogatására. Ez ment egy esztendeje, vagy mióta, vagy fél éve, és kiderült, hogy ezt a 15 évre elítéltet támogatják, valami 150 ember adakozott már többször is a becsukott ellenforradalmárnak. Mikor kiderült, kivizsgálták, megvitatták a dolgozókkal ezt az egész kérdést, és mondták, hogy ez politikailag nem helyes, káros, ellenforradalmárt támogatni stb. A dolgozók, akik felszóllaltak, mondták, hogy hát igaz, így van. Utána elhatározták, hogy titkos szavazást rendeznek abban a kérdésben, hogy el kell bocsátani azt a hat embert, aki a támogatást szervezte, vagy nem kell. A szavazás eredménye az volt, hogy kb. 62% titkosan – annak rendje, módja szerint az összes alkalmazott leszavazott, munkás, nem munkás –, 62% amellet, hogy el kell mind a hatot bocsátani, valami 1/3-a tartózkodott, 8–10% amellet volt, hogy nem kell elbocsátani. Indoklás nem volt. Tehát azért belegondolni, hogy mi történt másfél éve – mondjuk – ennek a 700 embernek a fejében, a gondolkozásában, hogy egy titkos szavazásnál is nyilatkozzon, hát ez egy rettenetes erő a mi oldalunkon. Hát nem lehet ilyen erővel dolgozni a népgazdaságban? Dehogy nem lehet!

Egyébként én még szóltam, ha még nem késő, ne is bocsássák el mind a hatot, bár a szavazás így sikerült, mert ebben az van, még a támogatásban is, van benne politika, és van benne apolitikus humánus. Be van csukva, meg család, hát ezt nem mindenki politikából csinálja. Ajánlottam, hogy nézzék meg még a hatot, hogy akinél a politikai elem volt a döntő, ha 5 ilyen, dobják ki, a hatodikat tartásuk meg. A dolgozóknak meg lehet mondani, most már ti tudjátok, ezek kicsodák, mi tudjuk, mi a ti véleményetek, mi tibenetek bízunk, őrizzék a magatok drága fiait, és neveljétek őket. De ha innen kidobjuk, elmegy a következő Dohánygyárba, a Kelenföldi Dohánygyárba, kutya sem ismeri, és folytatja tovább, amit eddig csinált. Én ilyesmire gondolok, hogy ugye gondolkodni kell, mint módszert nem kell általánosítani, de azért jellemző és nagyon fontos a mi számunkra, és azt hiszem, a gazdasági dologban is amellett volnék, hogy a vita eredménye alapján kicsit még valamit igazgatni [sic!] kell, az alapon, a fő mutatókon mi gyökeresen változtatni most nem tudunk. De ügyelni kell a kérdés exponálásánál is – ezalatt értem nemcsak az előadói beszédet, hanem az egész vitát –, hogy azért kidomborodjon az, ami a tömegek számára perspektívát ad ebből a tervből. És ez nem csalás, ha mi nem azt mondjuk, hogy ezalatt a városokban egy kicsit rosszabb lesz a lakáshelyzet, ez nem csalás, ha mi ezt mondjuk, hanem azt mondjuk, hogy ennyit tudunk állami eszközökkel stb., és keressük a megoldás módját még más eszközökkel is, és a többi kérdésnél is. Van azért itt mire hivatkozni, amit az öntudatos dolgozó emberek szívesen támogatnak.

A mezőgazdasági tervet tartsuk meg. Az évnek van még egy másik fele is, még be lehet hozni elég sok mindent, és ezenkívül majd jövőre talán több eső lesz, azt is vegyük számításba, és jövőre talán öt és fél %-kal tudjuk a mezőgazdasági termelést emelni, mert ez nagyon szimpla. A szárazsággal jöttek az elvtársak, hogy azonnal brigádokat alakítsunk, hogyan kell a terveket átkulcsolni. Hagyjuk a nyavalyába, ez egy könyvelési munka, ezzel ráérünk augusztus végén is. Az átkulcsolás semmi különös, kivonok, megint kivonok, megint kivonok, végül leírom, hogy mi maradt. Ennyi az egész. De most azt nézzük, hogy hol lehet a kapa végit megfogni és segíteni ezen a szárazságon, aztán még mindig ráérünk levonni azt, amit le kell. Ez az én véleményem. Ha az első év nem jól sikerült, nem fogjuk mi a Dögei elvtársat hibáztatni, hogy nem csináltál esőt 1958-ban. Verekedjünk az egész néppel együtt, hogy igenis 3 év alatt 12%-kal emeljük a mezőgazdaságot, [sic!] és ha végül mégis úgy néz ki, hogy nem sikerült, csak tíz és féllal, vagy tizenegy és féllal, akkor meg fogjuk mondani, hogy fél %-kal alulmaradtunk, de legalább harcoljunk érte. Ha az indulásnál rögtön letesszük a zászlót, hogy lesz akkor abból tervteljesítés.

TÖMPE ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A tervnek a mezőgazdasági részéhez fogok csak hozzászólni. Ezzel összefüggésben, arányaiban, az egyes kérdéseket illetőleg szeretnék röviden beszélni.

Én abból a szempontból vizsgáltam a tervet, hogy a három év alatt a párt agrárpolitikája a kettős feladatát illetően mennyiben érvényesíti, mennyiben viszi előre a kettős feladatot: a termelés növelését és a termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztését. A terv adataiból meg lehet állapítani, hogy a kettős

feladat eredményes teljesítését a tervidőszakra korlátozva az agrárpolitika alapján valóban érvényesítették a tervnek a fő célkitűzéseit. A terv előír 12%-os termelésnövelést, ezt alátámasztja különböző anyagi eszközökkel, amelyek közül legjelentősebb a műtrágya, 1957-hez képest 1960-ban 57%-kal emelkedik, a gépesítés terén azonos állomány mellett, a gépparkon belül javítjuk az arányokat, amely lehetővé teszi a gépek jobb kihasználását, anyagilag biztosítja, hogy a jelenlegi termelészövetkezeti terület egyharmadával nőjön, 12%-kal, 16%-kal nőjön a termelészövetkezetek területe. Helyesen számol – és ezt alá kell húzni – a termelészövetkezetek 400 millió saját beruházásával. Mindezek alapján a felvásárlás volumenét 1957-hez képest 23%-kal emeli, azt tervezi végeredményben gyakorlatilag, hogy az egész terméstöbbletet felvásároljuk. A tervnek a mezőgazdasági része feszített, reális terv, a feszítés lényege abban van, hogy a termelés emelkedik 12%-kal, a felvásárlás 23%-kal és a paraszti reáljövedelem, az egész parasztságot illetően 4%-kal. Ez egy olyan terv, amelynek érdekében sokat kell dolgozni, meggondoltan kell dolgozni, miután a tervben mindent előírni nem lehet. De ismerve a viszonyokat, most az aszály ideje alatt a pártnak a politikája olyan kihatással volt a parasztságra, az egyénileg gazdálkodó parasztságra és a termelészövetkezeti parasztságra, az állami gazdaságok dolgozóira, mindenütt kint voltak a földeken, a nedvességet igyekeztek úgy megóvni, amennyire csak lehetett, a kártevők ellen védekezni. Ezt az erőt, ezt a lelkesedést szerintem leírni nem lehet, és a feszítettség ellenére is reálisnak kell tartani.

Itt meg kell mindjárt mondani azt, hogy ami az egész tervet jellemzi, a tervnek a fő vonalát, és ami nagy erőssége a tervnek, és rendkívül biztató, hogy előrelátó, különösen az ipari része, ami döntő, hogy az ipar szerkezeti megváltoztatása érdekében konkrét lépéseket tesz, ez jórészt hiányzik a mezőgazdasági tervből. És én szeretném megmondani itt a Központi Bizottságnak, hogy itt egy olyan kérdés megoldásáról kell beszélünk: a 3 éves tervben meg kell kezdeni, és a második ötéves tervben meg kell oldani, ami egy évtizede – amióta a falu szocialista átalakítása napirendre került – nem oldódott meg. Részben politikai hibák miatt, részben pedig azért, mert talán nem elég meggondoltan, a lehetőségek nem elég kihasználásával és elég keményen vetettük fel ezeket a kérdéseket. Alapvetően a gépesítésről van szó. És másfél hónappal ezelőtt, a Gazdasági Bizottság amikor tárgyalta a hároméves tervet, én nagyjából akkor is ismerkedtem, és ma is ismerkedem a mezőgazdaság fő problémáival. Akkor én ezt a kérdést felvettem. A gépesítés tervben előírt arányú fejlesztése elodázza a szocialista mezőgazdaság fejlesztésének, megteremtésének a fő kérdését. Én úgy gondolom, hogy úgy a műtrágya, mint a gépesítés kérdését meg kell nézni, a lehetőségeket, és az adódó lehetőségeket ki kell használni, különösen a gépesítés terén azért, mert ha ezt nem oldjuk meg, akkor a mezőgazdaság viszonylagos elmaradása a hároméves terv végére nő, és ez végeredményben visszahat a népgazdaság egészének egészséges fejlődésére. Kényes kérdés, nehéz kérdés, és ha a Központi Bizottság előtt nem vetjük ezt fel, és nem használunk ki minden lehetőséget, és beleegyezőn abba, hogy bizonyos kis változtatások történjenek, akkor nem tudunk az adottságainknak megfelelően részt venni az egész szocialista tábor gazdasági erősítésében, ebben a nagy harcban. Ehhez még azt is hozzá kell tenni, hogy a mezőgazdaság tervezett 12%-os termelési emelkedése az adott

ságokhoz, szükségletekhez, az igényekhez képest szerény. De többet nem lehet előírnyozni, nem azt mondom én, csak az arányokat valamennyire biztosítjuk. Egyes régi hibákat, bajokat kell megoldani, és én gondolom, képesek is vagyunk erre, hogyha időben, meggondoltan és a realitástól el nem szakadva vetjük ezeket fel. Ebben az esztendőben az aszály nehézségeivel kell megküzdeni. A minisztériumban arra törekszünk, hogy az legyen a fő célkitűzés, hogy az adott körülmények között, a lehető legjobb termést biztosítsuk ebben az esztendőben. Másrészt pedig, hogy az állatállományt mennyiségben és minőségben úgy gondozzuk, hogy az a tervnek megfelelően alakuljon, pontosabban kifejezve, az aszálynak a kárait erre az évre lokalizáljuk, ne engedjük, hogy a következő évekre átmenjen, mert a következő években lehetőség van arra, hogy az ez évi kieséseket mi behozzuk. És ez a törekvés a tapasztalatok szerint találkozik a parasztság törekvéseivel s a parasztság érdekével. Hát nem való olyan törekvés, amit íróasztal mellett kispeskulál az ember, hanem a párt politikája alapján két oldalról fogjuk ezt meg, s nyilván ennek eredménye lesz. A gépről és a műtrágyáról volt szó, én erről nem akarok beszélni, de szeretnék beszélni a géppel kapcsolatban egyetlenegy dologról. Az 500 000 hold termelőszövetkezeti területnövekedést, aminek minden reális lehetősége megvan, talán a túlteljesítés lehetősége is a hároméves terv végére, az a tervben előirányzott gépállomány mellett azt jelenti, hogy az egyénileg dolgozó parasztok egy holdjára esik 4 és $\frac{3}{4}$ normál hold gépi munka, az egyéni parasztok egy holdjára esik 0,52 normál hold munka [sic!]. A 3 éves terv végére úgy tervezzük a meglévő gépállomány alapján, hogy a termelőszövetkezeteknél 8 tizeddel emelkedik, tehát egy hold 5,5 normál hold esik [sic!], mert ez szükséges, az egyénieknél azonban 0,34, ami azt jelenti, hogy a talajmunkát, mélyszántást, ami alapvető feltétele a korszerű agrotechnikának, nem fogunk tudni csinálni. Fel kell hívni az elvtársak figyelmét arra, hogy azokra a szántókra, amelyek még kívül vannak a termelőszövetkezeten, s amelyből 500 000 hold a 3 éves terv végén be fog jönni. Egyáltalán nem mindegy nekünk, hogy ezek a szántók úgy jönnek-e be, hogy magas termőképességgel bírnak, vagy pedig alacsony termőerővel és alacsony termésre képesen. Nem akarok több érvet a gépesítés mellett felhozni, azt hiszem, ez egy fontos érv.

A terv feszítettségébe – a végrehajtás nehézségébe – tartozik bele az is, hogy előírja a terv 40 000 lónak a csökkentését. [sic!] A 40 000 ló csökkentése rendkívül kívánatos dolog, mert azt jelenti, hogy 40 000 tehénnel többet lehet tartani, és annak a jelentősége a mezőgazdaságban közismert. De ha mi az egyéni parasztoknak nem biztosítjuk a szántásnál a gépi munkát, akkor nem csökkenhet a tervezett lóállomány, mert kénytelenek lóval szántani, vagy pedig tehénnel. Ez is indokolja itt, hogy a szükséges intézkedéseket megtegyük. Én gondolom – és az előadás alapján is erre lehetőség van –, hogy részben a sorozatgyártást ebben az évben megkezdjük, vagy megkezdte már a gépipar, s bizonyos szabad kapacitás van, a gépipar tervét is fel akarják emelni, itt valószínűleg lehetősége van annak, hogy a mezőgazdaság több gépet kapjon.

Szeretném a mezőgazdasági termeléssel kapcsolatban az élelmiszeriparnak a műszaki színvonalát felvetni. Elvtársak, az a helyzet – hiszen nem ismerem a tervüket, csak a mezőgazdaság oldaláról látott jelenségeket –, hogy

ennek a minisztériumnak egyes nagyon fontos területeken műszaki elmaradottsága olyan nagy, hogy ez már gátolja részben a mezőgazdasági termelést és főleg pedig a mezőgazdasági termékek gazdasági felhasználását. A napi feldolgozó kapacitása a tejiparnak 3 millió liter, ehhez olyan tehénállomány kell, mely 2 ezer literen alul ad évente, a múlt esztendőben a helyzet az volt, hogy 1950 liter volt az országos átlagos tejhozam termék. A jelenlegi helyzet az, hogy 2050–2100 liter között van. Ezért nagyon sok helyen részben nem tudják átvenni a tejet, egyszerűen nincsen kanna, úgy tudom, hogy Pongrácz elvtárstól kértek ilyen locsolókocsikat, hogy a tejet ebben szállítsák el, egyrészt nem tudják átvenni a tejet, és az elmaradottság következtében előfordul nálunk a II. kerületben, hogy nagyon sokszor nem lehet tejet kapni, úgyhogy nem tudom, hogy milyen előrehaladás van ezen a téren, de szeretném jelezni, hogy a terv végleges kidolgozása során erre is kell gondolni, gondolni kell arra, hogy 50 000 vagon raktárhány van, ami a termékeknek igen nagy meghibásodását jelenti, romlását jelenti, és egy sor más olyan dolog, amely összefüggésben van a mezőgazdasági termeléssel, és azért szeretném különösen aláhúzni, az úgynevezett termelési kedv nagyon élő valóság most a nehézségek közepette, és nekünk ki kell elégíteni azt a munkavágyat, azt a termelési vágyat, azt az aktív munkát, ami kint folyik a tsz-ekben, állami gazdaságokban, és nem szabad gátolni és különösen erőfeszítést kell tenni a terv végrehajtása során.

Nagyon fontos kérdése a tervnek a reáljövedelem alakulása. A parasztság reáljövedelmét 4%-ban állapítja meg a terv. Nagyon kívánatos, hogy ez a reáljövedelem meg is valósuljon. A terv úgy állítja be, többet nem tudtak mondani, hogy ez a reáljövedelem végeredményben azzal fog előállni, hogy a falusi lakosság 50 ezer fővel csökken. Több elvtárs, Kádár elvtárs is rámutatott, hogy a foglalkoztatottság problémája nincs megoldva, és nekünk komoly erőfeszítéseket kell tennünk. Amikor én beszélek a terv feszítetttségéről (12 % termelés, 23% felvásárlás és 4% paraszti reáljövedelem-emelkedés), akkor elsősorban erre gondolok. Ha mi a paraszti reáljövedelmet nem tudjuk megfelelően emelni, akkor hiába, az anyagi ösztönzés hiánya gátolja a tervet.

Még valamit a terv előírásai között. Nagyon helyesen azt tűzi ki célul, hogy a következő tervidőszakban a munkásosztály életszínvonala – így van szóról szóra – egészében némileg gyorsabban növekedjék, mint a parasztségé, ill. a termelőszövetkezeti tagok jövedelme gyorsabban növekedjen az egyéni parasztek jövedelménél. Ez tulajdonképpen helyes célkitűzés, de hogy fogjuk ezt megcsinálni. Hogy fogjuk megvalósítani akkor, amikor eléggé tapogatódzunk a paraszti jövedelmet illetően, és különféle nézetek vannak? Egy biztos, elvtársak, hogy erre a területre komoly gondot nem fordítottunk, tudományos munka itt nem folyt, homályos ez a kérdés még, éppen ezért az államnak a befolyása ezen a területen nagyon döntő, hogy az arányok meglegyenek a munkásosztály és a parasztság között, és a parasztságon belül tett differenciák erősítik a differenciálódást, hogy egészségesen alakuljon. A KSH folytatott ilyen munkát, azt hiszem, augusztusban lesznek készen, 11 551 egyénileg gazdálkodónak az 1957-es adatait dolgozzák fel. Szeretném megmondani, hogy 1957 egy jó esztendő volt. Abból végleges következtetéseket levonni hiba lenne, ezt az évet is meg kell legalább várni, hogy olyan ada-

tokat is, melyek rosszabbak, mint az 1957-es évi, ki lehessen dolgozni, amelyek a tervezésnél reálisak és stabilak. A KSH jelentése előzetesen azt mutatja, hogy nincs olyan különös veszély a parasztság meggazdagodásánál. Akármilyen bontásban is mutatják meg a számok, hát olyanok vannak, hogy 8 holdig 20 000 Ft, 15 holdig 50 000 Ft egy egész család évi keresete. 15 hold fölött pedig 50 000 Ft felett. Kisült, hogy az összes vizsgált gazdaságok közül 75%-nak 20 000 Ft a jövedelme, 33%-nak 50 000 Ft, 3,1%-nak van 50 000 Ft felett. Persze, nekünk ebből is következtetéseket kell levonni. Amit már le lehet vonni következtetést, az az, hogy nem lehet egységes parasztságról beszélni a jövedelmezőség terén sem, annak ellenére, hogy birtokkategóriánként is rendkívül nagy a szórás. Van 3 holdas paraszt, akinek 50 000 Ft a jövedelme, s van 25 holdas, akinek csak 15 ezer Ft a jövedelme. Attól függ, hogy mit termel, és hányan dolgoznak. Először is, azt meg kell állapítani, hogy differenciálódik, nagyobb a különbség az alsó és a felső határ között. A másik dolog – és ez nagyon fontos –, hogy a paraszt a jövedelmének (különösen 5 holdon alul) jelentős részét nem a parcellájából, hanem a parcelláján kívül keresi meg. Ez a kétlakiság, amiről mi beszélünk, az adatok szerint egy nagyon komoly dolog, erős összefonódás, jó értelemben összefonódás van a parasztság és a munkásság között. Egy részük dolgozik a földön, a család többi tagja pedig az iparban dolgozik. Ezzel a kérdéssel nekünk foglalkozni kell. Meg lehet állapítani a különböző adatokból azt is, hogy a parasztság parcellán kívüli jövedelmének igen jelentős része uzsorákból és fuvarozásból származik. Ebből legalábbis azokat kellene levonni, nem követnénk el hibát, hogyha a 3 éves terv során ezeket levonjuk.

Hogy a falunak a cápái ezt a 3,1%-ot, ami gazdaságilag nem jelentős, az egyénileg dolgozó parasztok felé tekintenek, mint perspektíva felé, hogy ezeket egyénileg adózzuk meg [sic!]. Aláhúzom, hogy gazdaságilag nem jelentős a 3,1% az adatok szerint, azonban politikailag igen jelentős, meggondolásra érdemes, másrészt pedig meg kell szerveznünk az állami gépi konkurenciát a fuvarozás és az igauzsorával szemben. Ezt nem lehet adminisztratív intézkedéssel elrendelni, hogy ne fuvarozzon a paraszt, mert az életben szükség van erre, de hogyha mi ezt meg tudjuk szervezni a különböző gépi eszközeinkkel, Kossa elvtársnak a tehergépkocsijai sincsenek, úgy tudom, kihasználva. Ha megszervezzük ezt a konkurenciát, kétségtelen olcsóbban fogunk szállítani géppel, mint ők a lóval, csökken a lóállomány is, szóval sok minden előnye megvan.

A terv előírja a felvásárlási áraknak 7–10% közötti csökkentését, lényegében 1958-ban. Nekem itt, elvtársak, az a véleményem, hogy tekintettel az adott helyzetre, a megtett intézkedéseken túl se lefelé, se fölfelé semmiféle intézkedést ne vigyünk. A búzaárhoz – mert ez döntő központ, ehhez igazodnak a többiek – ne nyúljunk. A múlt évben meghirdetett ár legyen az ár, amelyen keresztül biztosítsuk a felvásárlás sikerét, itt azt is hozzá kell tennem, hogy ehhez nem elegendő csak a meghirdetett árat tartani, hanem feltétlenül mozgósítani kell azt a paraszti vásárlóerőt, amely ma nincs forgalomban, olyan hiánycikkkel, amit a falun keresnek. Ez is erőfeszítést követel, amely nehéz, de kétségen kívül szükséges. Szeretném, elvtársak, még aláhúzni Kiss elvtársnak beszédében a vezetés szilárdságáról mondottakat, és amit Antos elvtárs mondott. Szóval a terv végrehajtása, különösen az iparnál,

ahol túlteljesítés van, a mezőgazdaság szintén teljesíteni tudja [sic!], az adottságok különbözőek, és ahhoz, hogy mi ezt a tervet teljesíteni tudjuk, nagyon szilárd, következetes és világos vezetés kell, ahol az ellenőrzés érvényesül. És én nem véletlenül mondom, hogy elsősorban a legfelsőbb vezetésnél kell ezt biztosítani, mert én személyesen tapasztalok olyan dolgokat, a mi területünkön is szinte szokássá vált a korrupciónak egy szelíd jellege, ami szinte lehetetlenné teszi, hogy vezetők erkölcsi bázissal fellépjenek bizonyos hibák ellen.

Végezetül a hároméves tervjavaslatot azért is helyeselni kell, mert mint mondtam, látszik benne annak a nagy jelentőségű munkának a megkezdése, az ipar szerkezetének megváltoztatásával, a népgazdaság struktúrája ilyen irányban fog fejlődni [sic!], amely az összes adottságaink maximális kihasználását jelenti. Mi, a mezőgazdaság ezt csak helyeselhetjük, és érdeke is a mezőgazdaságnak, szeretném megmondani, hogy a struktúraváltozás jelentse azt is, hogy az iparban jelenleg még elhanyagolt mezőgazdasági gépgyártás és a műtrágyát illetően a vegyipar úgy fejlődjék, hogy nagy mennyiségben adja a szükséges műtrágyát és a gépeket a mezőgazdaságnak. A mezőgazdaság szocialista átalakulásához ez igen döntő feltétel.

RÉVÉSZ GÉZA elvtárs: Kedves Elvtársak! Én a terv célkitűzéseivel és arányaival egyetértek, különösen, ha azokat a megjegyzéseket figyelembe veszem, amikről itt Kádár elvtárs felszólalásában beszélt.

Egy kérdést szeretnék felvetni, amely kérdésben én ellentmondást látok, aggályosnak tartom úgy, ahogy ez itt fel van vetve ebben a tervjavaslatban, hangsúlyozom anélkül a tényezőket és körülményeket, amelyek a számokat kialakították, hogy itt kategorikusan apellálják [sic!]. A tehergépkocsi-gyártás és az ország tehergépkocsi-állományáról van szó. Ez a kérdés, a tehergépkocsi-állomány és a tehergépkocsi gyártásának a kérdése összefüggésében nemcsak az ország védelme, felkészülése szempontjából nagyon fontos, de fontos a mezőgazdaság szempontjából is. Ezért fel akarom vetni, mert úgy látom, hogy a kapacitás nincs kihasználva a tehergépkocsi-gyártásnál. Nem tudom, milyen tényezők kényszerítették a Tervhivatalt arra, hogy ennyire lemenjen a terv a tehergépkocsi-gyártásban, de az ország védelme felkészülésének szempontjából is súlyos hátrányban vagyunk. A korszerű háború viszonyai között, a mi hadseregünkben és a szocialista országok hadseregében már nincsen gyalogság, nincsenek lövészcsapatok, illetve gépkocsizó lövészcsapatok vannak. Ezek, persze, nem ilyen egyszerű tehergépkocsikon, hanem elsősorban páncélokot szállító járműveken közlekednek a harctéren, de a két tehergépkocsinak a jelentősége azért is olyan nagy a korszerű háborúban, mert az atom- és nukleáris fegyverek alkalmazása a vágányhoz kötött közlekedést, tehát a vasúti közlekedést gyorsabban le tudja rombolni, s nem olyan gyorsan lehet helyreállítani. A tehergépkocsikkal pedig nagyobb a manőverezési lehetőség. Erről én nem akarok bővebben beszélni. 1955-ben 3879 tehergépkocsit gyártottunk, 1957-ben 2677-et és 1960-ra tervezünk a 3 éves tervben 3000 gépkocsit, ugyanakkor 20 000 tehergépkocsi van 1957-ben az országban, és 23 000 lesz 1960-ban. Figyelembe kell venni azt is, elvtársak, hogy ennek a 20 000 tehergépkocsinak a fele szedett-vedett, különféle teherbírású, lényegében olyan tehergépkocsi, amelynek az

üzemeltetése nemcsak hogy nem gazdaságos, de igen sokba kerül a javításuk. Kb. 50–100 000 Ft is. Ugyanakkor a kapacitás nincs kihasználva. A 3879-es számból is látjuk, hogy kb. 5000 gépkocsit is gyártott már a Csepel Autógyár, és 1960-ra, ha jól emlékszem – Kossa elvtárs is emlékszik rá – nagyságrendben 10–12 000 tehergépkocsi gyártását irányoztuk elő. Igaz, hogy néhány százmilliós beruházással. De beruházás nélkül is a kapacitás sokkal több. El tudom képzelni azt is, hogy a Tervhivatalban voltak olyanok, akik azzal érveltek, hogy nincs igény az országban a tehergépkocsik iránt, hogy a tehergépkocsikat, a mi 4 tonnás Csepel-diesel kocsijainkat ki lehetne cserélni másfél-két tonnás gépkocsikra, amire minden bizonnyal van igény a mezőgazdaságban. Emlékszem, Kossa elvtárs hozott ilyen igényeket. Nagyon sok termelőszövetkezet hajlandó lett volna a 90 000 forintot kifizetni gabonában, takarmányban, terményben, csak adjunk tehergépkocsit. Tehát ellentmondás van a szöveges részben, amikor a közlekedés fejlesztése terén azt mondják, hogy a közlekedés fejlesztése tekintetében a „közúti” közlekedés forgalmának erőteljesebb emelkedése lesz a jellemző. Ezekből a tehergépkocsiszámokból nem látható a közúti közlekedés forgalmának erőteljes fejlesztése. Azonkívül itt beszélt Tömpe elvtárs arról – én nem ismerem pontosan –, hogy a lóállományból mennyi van az egyéni parasztnál, mennyi van a kupeceknél és a fuvarozóknál. Jelenleg 710 000 a lóállomány, 1960-ban 680 000 marad. Tehát 30 000-rel akarjuk csökkenteni 1960-ra. A 680 000 lónak 2 millió kat. hold a szükséglete, hogy etessük. Tehát az ország vetésterületéből 20%-ot kell arra fordítani, hogy a lovakat etessük. Sokkal jobban lehetne csökkenteni a lovak számát. Amikor az 5 éves tervet dolgoztuk ki, akkor kb. 500 000-re akartak lemenni, egyrészt azért, hogy növelhessük a hasznosítható és a [sic!] mezőgazdasági termékeket, ne a lovakra fordítsuk. Ezekből kiindulva, akkor, amikor rendelkezünk megfelelő kapacitással beruházás nélkül, hogy jelentősen növeljük a gépkocsik állományát, meg kell még egyszer nézni, mielőtt az Országgyűlés, illetve a kormány elé kerül, hogy helyesen vannak-e itt ezek a számok előirányozva.

Egyet szeretnék még mondani, hogy aláhúzzam a védelmi felkészülés szempontjából a tehergépkocsik jelentőségét. Ha az ország egész tehergépkocsiparkját a mozgósításnál – azt a 23 ezret, ami lesz 1960-ban – igénybe vennénk, az nem volna teljesen elegendő, hogy a szükségletet kielégítse. A klasszikus elvek szerint, amelyek most is érvényben vannak, 50%-nál többet nem szabad igénybe venni, hiszen a háterszágnak is kell dolgozni. Ebből a szempontból is a 23 000-es tehergépkocsiszám 1960-ra nagyon minimális, különösen ha figyelembe vesszük, hogy a terv a közlekedés fejlesztésénél aláhúzza, hogy nem a vasutat fogja elsősorban fejleszteni, hanem erőteljesebben rá fog térni a közúti közlekedés szorgalmazására. Ezt a kérdést akarom csak felvetni az itt betervezett javaslatához.

KRESZÁN LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A 3 éves terv irányelveivel és annak fő célkitűzéseivel egyetérték. Mindjárt látom, hogy a Ganz-gyári vonatkozásban, ami ránk hárul, igen komoly lépéseket kell tenni, hogy ezeket megvalósítsuk. Csupán néhány dologban szeretnék vitatkozni. Lehet az, hogy ez azért van, mert nem tudom pontosan, hogy mi meggy hazai célra, és mi meggy exportra. Itt a javaslatom az, hogy Kiss elvtársék vizsgálják

felül ezeket a számokat és ezeknek az értékállóságát, mert nekünk Ganz-gyári viszonylatban és a győriek viszonylatában is ezeknél a számoknál sokkal többet kell termelnünk az 1957-es kollégiumi határozat alapján. Így pl. a mozdonyokból a 400 lóerősből 58-ra 70-et, 59-ben 50-et, majd 1960-ban 50-et. És ugyancsak úgy a 600 lóerős mozdonyokból is 1958-ban 36-ot, 1959-ben 60-at, 1960-ban 80-at. Ugyanez a helyzet áll fenn a motoros kocsiknál, amelyek itt nincsenek bent ezekben a számokban. Én azért vetem fel ezt így, elvtársak, mert a dieselesítési program és ez az írás így homlokegyenest ellenkezik. Hogyha ez itt így van, akkor a Ganz-gyári tervben, de a többi hasonló cikket gyártó üzemek tervében is úgy kell lenni. Tehát azért vetem fel, mert itt elmentmondást látok ezekben a kérdésekben. Azért mondtam, hogy ez vizsgálatot igényel. A motorvonatoknál az 1957-es adat nem felel meg a valóságnak, hiszen többet gyártottunk, hiszen tudni való az, hogy Egyiptom részére is gyártottunk kocsit. Ugyancsak itt szerepel az 1960-as évben egy ötös motorvonat, ezt érthetem én hazai viszonylatra, de ugyanakkor be kell lépni a szovjet szállításnak, mert hiszen áruban fogunk fizetni, és gyárunk egy igen komoly tényezője lesz ennek az áruban való törlesztésnek. Tehát itt belép a szovjet és az argentin szállítás, és ez nyilván, hogy sokkal többet jelent. Itt megmondom, féls és féltés van olyan vonatkozásban, hogy az anyagot nem látjuk biztosítva, de ugyanakkor félttem a diesel tervnek a megvalósítását is. Ha már itt tartunk, akkor kapcsolódva Kádár elvtárs tájékoztatásához, szeretném megjegyezni azt, hogy igen komoly versenytársak vannak, mégpedig az NDK-részéről. Így az egyiptomi tárgyalásoknál, ahol Csehszlovákia is indul motorvonatgyártással. A közeljövőben Románia is rá fog állni. A mi műszaki adataink alapján Lengyelország 60-tól akar ráállni ezekre a diesel motorvonatok gyártására. Tehát itt is megvan a szocialista táboron belül is a konkurencia, amelyet a KGST-n belül kell rendezni, mert éppen a befektetések rentabilitása folytán szükséges, és azért vetem fel, hogy ez tisztán látható legyen.

Nem szerepel a tervezetben az sem – itt szerepel, hogy 2011 villamos lesz, és én ezt meg is értem, mert közben selejtezzük –, tudom, hogy pl. 8 db villamos 60 évnél idősebb és nyilván a többi sem valami fiatal. Kivételt képez a legutóbb kibocsátott villamos, amelyek [sic!] konstrukciójukban ugyan nem, de gyártásban újak. Mi ezekből gyártunk évente, tehát most is, és így a 60-as évig is 50 db-ot, ami bent van a fővárosi tervben is és a mi tervünkben is, tehát ez így fontos dolog. (Közbeszólás: Motoros kocsit?) Igen, motoros. Egyelőre nem rendeltek Kossa elvtársék pótkocsit, akkor nem csináljuk. Itt úgy nézne ki a helyzet, elvtársak, hogy – miután most már nálunk ez a gyártás megy – úgy lesz, mint annak idején a CAK-kocsi elment tőlünk. Most a dolgozóknak egy bizonyos bizonytalanság lenne és venne erőt rajtuk.

Szeretnék az importról egypár rövid szót szólni. A véleményem az, hogy igen sok tekintetben pl. Ganz-gyári vonatkozásban is lehetne csökkenteni, nevezetesen így a főtengely kérdésében, ami eleget húzódik, és jó lett volna, ha erről beszélgetünk, vagy pl. a hengerperselyek kérdésében, ezért is egész komoly pénzeket adunk ki. No, miről van szó? Lényegében egy ilyen kályhacsőszerű öntvényről, amit a kapitalista idő alatt nagyszerűen tudtunk önteni, megmunkálni. (Közbeszólás: Acél?) Nem, vas. Persze magas, szürkeöntés, jó minőségű, megfelelő keménységgel, ez akkor megvolt, de most Nyu-

gatról rendeljük meg. Most folyik itt olyan kísérlet, hogy majd beáll az egyik üzemünk, és pár ezer óra kapacitást tudunk rá szerezni. Egy primitíven egyszerű munka, elvtársak, és ezért valutát adunk ki. Úgyhogy, mikor meglátja az ember, fáj a szíve, mert én magam is esztergáltam ezekből nem egyet, sok százat, annak idején a Toldi és Turán tankokhoz, ebben a V-motorokba jöttek bele ezek a dolgok [sic!]. És ezt ma külföldről rendeljük meg. Mert az öntőink ezt a primitív dolgot nem tudják megoldani. Ugyanígy vagyunk, és itt szerepel a tervben az ablaküvegnek a fejlesztése, tehát mennyiségileg ugyanígy vagyunk ezzel is. Mi a belgáktól kapunk üveget, bár a Szovjetunió hajlandó nekünk technológiát átadni, és hajlandó a saját motorkocsijaiba azokat az üvegeket beépíteni, amit a technológiájuk alapján csinálunk. De most ezt külföldről hozzuk be. És nem egy különleges üveg, csak a szilárdsága jobb és szükséges volna, hogy ezzel is foglalkozzunk akkor, amikor az üvegipar felfejlesztéséről tárgyalunk, hogy megnéznék azt, hogy a felfejlesztés közben hogy tudunk mi megtakarítani magunknak valutát. Van még egy dolog, ami a vegyipar kérdését illeti. Itt nagyon dicséretes dolog, hogy ezt belevettük, mert meg kell mondani, hogy műanyag területén igen elmaradtak vagyunk, és ez az úgynevezett forriga nevezetű műanyag a PVC-nek egyik mellékterméke, é ezért is valutát és sok valutát adunk, mert a legújabb vagonépítési igények szerint ezzel nagyon jól lehet dolgozni és nagyon meg is felel. Itt kétszeresen takarítanánk meg valutát, egyszer azért, mert nem kell kiadni külföldre a pénzt ezért a nyersanyagért, illetve a fáért. Tehát itt kétszeresen megtakaríthatnánk a pénzt. Tudni való, hogy a fa importanyag, és igen sok fát kell feldolgozni azért, hogy hibamentes kocsioldalakat, kocsi-falakat tudjunk létrehozni. Hogy ezeket a szempontokat is nekünk számításba kellene venni, akkor, amikor hát ilyen fejlesztés kérdésével foglalkozunk, és állandóan szem előtt kell tartani.

Van egy igen komoly pont, ami véleményem szerint nemcsak az országunk vezetőinek, tehát a párt és a kormány vezetőinek a tekintélyét járhatja le, hanem a helyi vezetőkét is. A dieselesítésnél a huzavona, ami van. El kell mondani azt, hogy most már a hatodik hónapban vagyunk, és hatszor dolgoztuk át azt a tervet, ami van. Itt a pénz mindig több lett. Azonban közel 5 milliót építhettünk be ebben az évben, de még sem a terv nincs kezünkben, sem egy lapát földet arról a területről nem emeltek ki. Attól félünk, elvtársak, hogy a pénzt – az év vége közeledik – gyorsan el kell költeni. (Érthetetlen közbeszólás.) Sajnos, így megyünk a dieselesítéssel, volt az a 10 millió, elvtársak, amit a kezdetben kaptunk, hogy ha mi azzal indulhatunk, akkor most többre jutottunk volna azzal, mint most ezzel a több mint 40 millió forinttal. Tehát az idő sürget, elvtársak, és a dieselesítés is sürget. Olyan nagy a programunk, és azt teljesíteni kell feltétlenül, éppen azért, mert az oszágnak ez gazdaságilag is igen jelentős, éppen azért, mert a pártnak és a kormánynak a tekintélyét az tovább viszi. Különben itt is benne van, hogy anyagigényesebb gyártmányokra térünk át. De ez olyan lassan megy, elvtársak. De nagyon lassan megyünk ezzel a kérdéssel előre. Részünkről érthető a türelmetlenség, és én úgy gondolom, hogy helyes, ha ezt a kérdést is megnézzük. Fel szeretném hívni a figyelmet a Tervhivatalnak arra is, hogy nézzük meg, a kísérletek mibe kerülnek. Pl. nézzék meg konkrétan a Ganz Vagongyárban azt, hogy a 2000 lóerős motor az mibe kerül, ez az a bizonyos motor, ami majd 1960 után már

nem kell, mert miután helyesen a nagyobb hajók jönnek [sic!]. Ma még rossz, mert gyermekbetegségben van. Persze az is igaz, Kossa elvtárs, hogy diesel mozdonyban rendelték meg, és most pofozzuk át, hogy átmenjen hajóra. Ilyen is van, mert hiszen a dolgoknak nagyon sokféleségét és sok oldalát kell látni, mert ha a mi szerkesztőink úgy kapják a feladatot, hogy ez hajómotor, akkor másként állnak hozzá. És meg kell mondani azt, hogy az itt lévő szovjet elvtársak még mindig azt mondják, hogy ennek a motornak minden gyermekbetegsége ellenére is jövője van. Ki kell igazítani ezeket a gyermekbetegségeket, és azt is megmondom, hogy közösen a mi műszaki értelmiségünkkel igazgatják [sic!] is. Ha pedig ez ilyen sokba kerül, ez a 2000 lóerős motor, és majd ilyen hajó már nálunk nem készül, akkor felvetem, mert itt a tervben csak 10 darabot kell számítani, hogy ez 20 motort jelent nekünk, érdemes-e ezzel foglalkozni? Mert a mi számításaink szerint ez a motor idáig nekünk 38 millió forintba van. Ez alatt már a felét megvettük volna, akár Csehszlovákiából, vagy akár a Szovjetunióból is. Sok pénzünk megy el a kísérletre, nagyon lassan megy, itt felhozhatnám a hidraulikus sebességváltót és stb. egyebeket, és több ilyen problémánk van, de ez most nem ide tartozik.

Szeretném azt elmondani, bár ez nem a tervhez tartozik – miután 179-re fog emelkedni 1960-ra a motoroskocsi-park –, hogy jó lenne már most gondoskodni egy javítódepóról, dieseljavító depóról, mert az nem megoldott dolog. Ha mindig behozzák az ÁBV-t, meg a BVV-t a Ganzba javítani, ez nagyon helyes, de nekünk levenni embereket a kocsiról és ez bennünket zavar, megmondom őszintén [sic!].

A külkereskedelem felé egynehány dolgot szeretnék elmondani, illetve kettőt. Az egyik az, hogy voltak kint küldötteink Argentínában, és ott összejöttek ilyen chilei szakemberekkel, ők kérnek motorvonatot tőlünk, és ezért adnának szuperfoszfátot, valamint vörösréz huzalt, vállalkozva arra, hogy az embargót kikerülik. Kádár elvtárs beszélt a rézről. Nálunk a vörösréz is nagy probléma – gondolom még nagyobb –, s jó lenne foglalkozni ezzel a kérdéssel. A másik pedig ilyen döntő jelentőségű üzlet lenne, mert hiszen nemcsak a kapitalista piacok megtartásáról, megszervezéséről is van szó. Ez pedig az, hogy Argentínában a fővárosban nagyszabású földalattitervet hajtanak végre, 15 évre szól, és igen nagy mennyiségű kocsikat – mert nagyon nagy ez a terv, mert hosszú vonalat építenek – lehetne oda exportálni, és ide nem is kellene beruházás, mert az üzemszeink megvannak, csupán munkaerő kellene, gyakorlatunk is megvan, a műszaki gárdánk is megvan, mert mi már csinálunk ilyen kocsikat, érdemes lenne ezzel a kérdéssel is foglalkozni. Ez a terv jelenleg, az ő fejlesztési tervük évről évre meghatározva kezünkben van. Arra kérném Kiss elvtársat, hogy az illetékesek figyelmét hívja fel, hogy vegyék fel velük a kapcsolatot, és nézzék meg, hogy úgy mondjam, van ebben ráció, mert itt beruházás nélkül is tudnánk valutára szert tenni.

DABRONAKI GYULA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A tervnek az irányzámaival én is egyetérték. Harmonikusan kiegyensúlyozott tervnek tartom. Azonban, amit Antos elvtárs és Fogarasi elvtárs felvetett, szeretném egy gondolattal én is megerősíteni. A tervből nem jön ki a Szovjetunió által adott nagyfokú segítség, amely pedig alapja ennek a jó tervnek, és ez is

hiányzik az optimizmusából, a hangjából, a propaganda jellegéből a tervnek. Erre építeni kell. Megkönnyíti ez a lehetőség, hogy kivigyük a dolgozók elé, és kérjük a támogatásukat. Ezért mondom: a terv hangjával, a magyarázat szövegével szeretném javíttatni azzal, hogy ez jobban mozgósító erejű legyen [sic!].

Mondtam, az arányokkal egyetértek, a tervet tehát jónak tartom, minden részletében, amennyiben a nagy számok alapján ezt meg lehet így ítélni. Azonban van néhány probléma, amit finomításra javasolok Kiss elvtársnak, vagy az illetékes elvtársaknak.

Finomítani a könnyűipar területén, az élelmiszeripar területén és amit Tömpe elvtárs felvetett, a mezőgazdaság irányában. Szinte a 3 kérdés együvé tartozik, s örülök, hogy Tömpe elvtárs a tárcán túlmenően is felvetette a kérdést, mert ez az első ilyen hang, amikor a két érdekelt tárca látja, hogy a feladata nagyon közös, és egymás jó munkája nélkül nagyon nehéz előre-menni. Eddig mindig úgy külön-külön dolgoztunk, pedig mondjuk a mezőgazdaság, vagy az élelmiszer egymás nélkül, egymás jó támogatása nélkül kevésbé tud eredményt elérni.

Miért szeretném finomítani a tervnek ezeket a részeit? Elvtársak! A testvérállamok közül, a kisállamok közül Csehszlovákia és Magyarország rendelkezik a legjobb piaci lehetőségekkel, piaci múlttal, tőkés piaci lehetőségekkel is. Én félek, ha nem finomítunk a nagy számokon belül néhány területen, akkor mi lemaradunk a könnyűipar, az élelmiszeripar területén, és főleg itt a nyugati piacra gondolok. A tőkés válság következtében a tőkés piac ma igényesebb, nagyon nehéz eladni. Egy-két kaput már be is csuktak előttünk. Antos elvtárs említette, hogy a vaját már 130 Ft-os dolláráron adjuk. Félek, hogy a mai nappal már 150 Ft-os a dollárár, mert Hollandiában 1800 vagon van a hűtőházban. A tőkésék azonban azzal is számolnak, hogy bizonyos mértékben felújításra kerülnek az állóeszközök. A választék, a csomagolás és egyéb, ami nekünk most szűk keresztmetszet, bennünket 2-3 év múlva is érinteni fog, márpedig a tervünk nem célozza sem a könnyűiparban, sem az élelmiszeriparban ezeknek a lehetőségeknek megfelelő javítását a nagy számokon belül.

Ami még énszerintem probléma, elvtársak, hogy ugyanakkor ebben az előttünk álló 2 évben fel kellene készülni a 15 éves perspektivikus tervre, és ehhez már nem ad elég alapot az itt vitatott terv ennél a két tárcánál. Legalábbis részleteiben nem ad elég alapot, nem elég finom.

Az élelmiszeripar jelenlegi állása, elvtársak – amennyire én ismerem – lassan-lassan gátja lesz mezőgazdaságunk belterjessége felé való úton a menetelésünknek. Egy jó termés esetén, elvtársak, egyenesen katasztrófa gondok vannak az országban. 100 vagonos számmal lehet csak meghatározni a romlást, a fertőzöttséget, amikor jó a termés, és ha ezt a dolgozó paraszt, vagy a munkás tudná, igazán nem vágna hozzá jó arcot, mert ezen a területen évek óta nagyon keveset, vagy eddig semmit sem tettünk. Valahogy berendezkedtünk bizonyos termelésekre, de a körülményeket ezeken a perifériákon, fontos részeken nem javítottuk. A terv ezt sem célozza, hanem berendezkedünk egy adott helyzetre, hogy ezzel még elmegyünk 2-3 évig. Számolunk, hogy közepes termések lesznek, és igazán ennek is örülnénk, ha jó közepes termés lenne. De azért ezek a kérdések nagyon élesek. Emellett, elvtársak, a

szegénység a legdrágább gazdálkodás is. Csak egy-két dolgot hadd említsek. A cukorgyáraink 40–50, kettő 60 éves. Ilyen Európában már nem igen ketyeg, csak minálunk. Ez azt jelenti, hogy az átfutási idő az iparban 100 nap. A cseheknel 50 nap. A cukorveszteség az 50 nap alatt olyan nagy, hogy messze megérné legalább a második ötéves tervben néhány cukorgyár rekonstruálását, vagy éppen újnak az építését. Nagyon drágán, nagy veszteséggel dolgozunk, és mi ebben a tervidőszakban, első 3 éves terv, második 5 éves terv, ez a 3 éves terv, és tartom, hogy a második ötéves tervben is egy-két ilyen fontos és a magyar ipar szempontjából régi klasszikus iparokba nem fogunk beruházni, de nem is célozzuk meg. Tömpe elvtárs említette a konzervipart. Elvtársak, mi eladunk vajat 150 Ft-os dolláráron. A sűrített paradicsom az egész világon keresett cikk, ott 40 Ft-ért tudunk egy dollárt összekaparni, vagy a gyümölcskonzerválás: 35–40 Ft-ért jön haza egy jó dollár. Erre a mi iparunk nem képes, ha jó a gyümölcsstermés, megrohad, az állatokkal etetjük fel, lesilózzuk, mikor ezért lehetne jó aranyakat szerezni. Ez a 3 éves terv és a mostani gazdasági erőnk még nem alkalmas, én ezzel egyetértek, de kell valamit megcélozni, finomítani, valamint érzékeltetni, hogy erre akarunk előremenni, és ma nem is érzékeltetünk elvtársak. Én tartok tőle, hogy ezen a téren továbbra is elmaradunk, és nem tudunk majd jó irányban hatni a paraszti árutermelésre. Azt akarjuk, hogy a paraszt belterjesen dolgozzon, többet hozzon 1 hold földről, azt hozzon, amit mi akarunk tőle, tehát aminek piaca van. És amint mondtam, egy csomó ipari körülmény ezt nem teszi lehetővé, hogy ezeket a dolgokat helyes irányba tudjuk vinni, és a paraszti árutermelést néhány helyen tovább tudjuk fokozni.

Felvetették az elvtársak a tejkérdést. Egészen kétségbeejtő, mert végre rendben van marhaállományunk, és végre van tej, ipari területeken, a fővárosban, tejhiány van. Elvtársak, meg kell mondani, hogy ez fokozódni fog, mégpedig két irányban fog rossz irányban hatni [sic!]. Egy az, hogy a parasztság feleteti, visszaviszi a tejet, és az állatokkal feleteti. Egy sor megyében jártam, az országúton a ház előtt egész éjszaka várják a tejeskocsit, vagy gyűjtőkocsit, hogy megjelenik-e. Ha ki bír még menni, bírja kapacitással, vagy a gépkocsivezető tudja még túlórában, mert kevés a kocsit, akkor felszedi, ha nem, akkor éjjel fogja a paraszt, és visszaviszi a tejet. Mi meg szeretnénk, hogy a marhaállományunk legalább ilyen mértékű lenne, ha a tejhozamot tudná növelni, ilyen irányban belterjesebben gazdálkodna a földjén, de ezt fel kéne szívni. Ehhez nem kellene sok eszköz, elvtársak, de meg kell célozni. Néhány tankkocsi kell, és palackozni kell néhány nagyvárosban. Ma Magyarországon csak Pesten van palackozott tej. Márpedig több tejfogyasztás csak akkor van, ha palackozás van. Az egész világon most már csak így van a piacokon. Kanna tejből több fogyasztás nem lesz, elvtársak, azt haza kell vinni, a munkás elviszi tízóráira, veszi a büfében, az üzemi, vagy pedig az irodai büfében. Másik kérdés, amit éveken át elhanyagoltunk, a kereskedelmi hálózat. Kihordták, eltűntek a jégszekrények, ma Budapesten a tejcsarnok nem mer rendelni szombati napon két napra, mert megsavanyodik neki. Már szombat délután megy haza a munkásasszony, dolgozó, és délután már nincs tej. A kereskedő nem mer reszkírozni. Van egy nagy város a szomszédban, a tej megalszik Pest-környéken. És itt pedig az üzletekben nem lehet kapni. Ezt csak azért mondom, elvtársak, hogy a 2%-os életszínvonalba ezek a kérdések

már nem férnek be. Nekünk két év múlva nem fogja senki megbocsátani, hogy Budapesten kevés a tej, ugyanakkor, amikor a parasztnál megrohad az áru. És itt akarok rátérni a terv másik számára, a húskérdésre.

Nagyon finoman megfogalmazva, kb. a húsfogyasztás a következő két évben ezen a szinten mozog – mondja Kiss elvtárs –, illetve a paraszti fogyasztás növekedni fog. Ez azt jelenti, hogy az ipari területen a húsfogyasztás, illetve a húsellátás ilyen szintű lesz. Én megint azt mondom, a 2%-os életszínvonalemelkedésben ennél valamivel jobb, de ha nem is jobb, de állandó, stabilabb húsfogyasztást kell biztosítani, és ez a tervből nem látszik, sem az állatszámokból, sem a takarmánybázisból. Gondolom, a terv a takarmánybázisra épül, mely szerint nem kell behozni külföldről takarmányt. Ez az állapot kevés húst fog adni, illetve az év bizonyos szakaszában a fővárosban és a nagyipari területeken húshiány lesz. Ma ezt elfogadják tőlünk a dolgozók, jövőre kevésbé, és 1961-ben megmondják, kérem, most már illene ezen a területen viszonylag állandó ellátást biztosítani. A tervből én ezt nem látom, elvtársak, biztosítottak. És ennek van még egy igen veszélyes oldala, most a felvásárlással biztosított ellátásnál az állami szektor, benne a tsz-szektor is a húsnak, sertésnek, marhának mintegy 6–8%-át adja csak. A többit a kisárutermelő, és a mi jó forintunk erre van építve. Ez egy erős alap, de nem mindig biztosít, elvtársak. Egy rosszabb termés, és már idegeskedik a miniszter elvtárustól kezdve a felvásárlási megyei vezetőkig mindenki, mert nem esett az eső, és ez holnap húskérdésben fog megnyilvánulni, ellátási kérdéssé fog válni. Nekünk úgy kell a tsz-eket erősíteni – és ezt megint a terv csak éppen úgy mellékmondatban említi meg, és ezért vetem fel –, hogy a tsz-eket a hús és egyéb termelésnél ne forintban támogassuk elsősorban, hanem adjunk nekik dologi, termelőerőket, amelyből ő árut termel többet, mert a több forintot elossza [sic!], de kapsz tőlem olcsóbban műtrágyát az államtól, vagy jobb gépet, vagy olcsóbb szántást, akkor áru lesz belőle több, tehát többet fog adni, és nem fogja elosztani, hanem a piacra fogja vinni, az államnak felkínálja. Ilyen arányok mellett és az utolsó 3 évben rohamosan csökken az állami szektor részesedése az állatellátásban, elvtársak, mégpedig úgy, hogy majdnem 100%-os, ha 1955-öt bázisnak veszem, amikor volt 14%-os állami részesedés a hústermelésben, ma meg 6 és 8%, tsz-ekkel együtt, tehát mindent ráépítettek az egyéni termelőre, akkor ez a kérdés nagyon élesen merül fel, elvtársak, egy rossz termés esetén, vagy egy gyengébb termés esetén. Ha már itt tartunk, tehát elvtársak, a húsfogyasztás részéről szeretném a tervet, ha lehetne, finomítani, még akkor is, ha a következő két évben ez mégis takarmányimportot is jelent. Nagyon nehéz lesz majd 1960-ban odaállni megint valahol, ahol időszakosan nem lesz hús, vagy nem lesz elegendő, vagy éppen csökken a húsfogyasztásnak a lehetősége.

S itt térnék rá arra a gondolatra, amit Kádár elvtárs felvetett, a felvásárlás kérdésére. Tényleg tavaly mi belegyalogoltunk, volt termés, és ami még ennél is fontosabb, volt egy nagyon jó állami tartalékunk. Még mindig átmentünk az új gabonára, 1 hetes készlettel. Ha 1 hetes, akkor nagyon nyugodt volt az apparátus, de átmentünk 3–4 napos készlettel is. Na most úgy mentünk át, hogy több hónapos készletünk van és volt. Énszerintem sincs ok idegeskedni. Miért? Az idegeskedés a vezetés részéről, ez a kupecpek malmára hajtja a vizet. Látják azt az FM-ben és a felvásárlási minisztériumban,²⁴ az ap-

parátus idegeskedik, ezt rögtön megérik, mint a szeizmográf, és az árakkal szaladnak felfelé. Nekünk nem is októberig, ahogy én ismerem a készleteket, január végéig megvan a kenyérgabonánk, per ma. Nagyon-nagyon idegeskedni énszerintem nem kell. Ez a biztosítással együtt, ami bejön minden felvásárlás nélkül is, január végéig megvan. Tehát azt követeli ez tőlünk, hogy higgyünk, okosan irányítsuk az apparátust, jó piaci légkört teremtsünk, ne rohanjunk az első mázsa után, mert tudjuk, hogy mennyit akarunk felvásárolni, és ne engedjük az apparátus által bennünket arra az idegesítő útra vinni. Tavaly belementünk abba, hogy olyan tervszámot adtunk a kormánynak, és elfogadta, ami zsebben volt akkor, amikor mi fogalmazzuk a szöveget.

KÁDÁRJÁNOS elvtárs: Ezt mondtad, de hányszor veszekedtünk veletek. Ti nem fogadtátok el.

DABRONAKI GYULA elvtárs: Így van, így akarom mondani. Még olyan kicsit gyerekcipőben jártunk, de akik a tervet készítették, azért tudták [sic!], hogy ez a gabona az állam raktárában szinte bent van, és olyan prémiumot raktak alája, ha teljesítik, és itt buktak le, itt vettük észre, hogy ez már zsebben van, és az első prémium kifizetésénél meg kellett állni, mert nem adtunk prémiumot, s akkor láttuk, hogy ez már megvolt akkor, mikor a tervet elének hozták, és elég nehezen és elég helytelenül ezt mégis elfogadtuk [sic!]. Tehát itt nem lesz könnyű, a terméskilátás tényleg gyengébb, rosszabb, de olyan tartalékunk van, hogy nyugodtan, helyesen intézkedni, vezetni kell, és az apparátustól nem szabad hagyni magunkat ilyen kapkodó piaci politikára szorítani.

Most szeretnék, elvtársak, még egy mondattal rátérni, a terv foglalkozik a vízgazdálkodás kérdésével, az öntözéssel magával. Elvtársak, mi nehéz milliárdokat építettünk a vízgazdálkodásba, és igen nagy, szerintem helyes propagandát csináltunk az egész tiszakörnyéki főcsatornának, ami tényleg egyik büszkeségünk. Azonban megálltunk. A főcsatorna építése vontatott, ami készen van, nem használják ki, a meglévő csatornahálózat kihasználása most már csak 70%-os, ezelőtt 3 évvel még 100%-os volt. Tehát öljük a milliárdokat, és mégsem sikerül rávenni a parasztságot, hogy belterjesen, okosabban gazdálkodjon. Nyilván valamit rosszul csinálunk mi, mert a sok milliót megeszi a csatornázás, a propagandánk homokra megy, mert hiszen látják, hogy ezt a hatalmas műt senki nem használja. A belterjesség is ilyen irányú csökkenést mutat. Azt javaslom, hogy ezt nézzük meg. A további csatornázás szükséges, fontos, végig kell csinálni, de valami jöjjön a konyhára is, néhány mázsával több, vagy néhány hold belterjes gazdálkodással, műveléssel több.

FRISS ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság, kedves elvtársak. Az előttem szólók nagyon sokan elmondták már azt, amit eredetileg a tervről el akartam mondani, és különösen Antos elvtárs tette lehetővé, hogy felszólalásomat erősen lerövidítek.

Alapvetően a gondolat, amelyet a tervvel kapcsolatban ő is elmondott és én feltétlenül helyeslem, és azt hiszem, helyesli a legtöbb gazdasági szakember is, az, hogy többé-kevésbé valamennyien meg vagyunk győződve arról, hogy ez a terv túlteljesíthető, arról, hogy túl is fogjuk teljesíteni, és ugyanakkor ellenezzük azt, hogy a tervszámokat felemeljék.

Antos elvtárs felsorolt egynéhány igen nyomós okot, amellet, hogy ne emeljük ezeket a tervszámokat. Ahhoz, amit ő elmondott, még hozzáfűz-ném, hogy többek között ez a ma már többször szóba került bizonytalanság a mezőgazdasági terméseredményekben szintén elég lényeges ok amellet, hogy most ne nyúljunk a tervszámokhoz. Mert ha az idei mezőgazdasági ter-méseredmények rosszabbak lesznek a tervezetnél, és ez az eddigiek alapján könnyen meglehet, bár persze az év hátralévő részében még sok jó eredmény is születhet, és különösen a kapásoknál még lehet jó kukoricatermés, na-gyobb területen, mint valaha is kukoricát vetettünk, az persze sok mindent jóvátehet. De pillanatnyilag mégis az a valószínűbb, hogy az idei termésered-mények gyengébbek lesznek a tavalyinál, és ez azt jelenti, hogy a mezőgaz-dasági terméseredmények a fizetési mérleget kedvezőtlenül fogják befolyá-solni, megnehezítik a nyersanyag-behozataalt, és ezzel is a termelésnek a fel-futtatását, tehát még egy nyomós ok amellet, hogy ne nyúljunk a terv-számokhoz. Ugyanakkor alá akarom támasztani még azt is, hogy miért nem lehetünk megelégedve általában ezzel a felfutással, és miért valószínűtlen is, hogy ezek mellett a számok mellett rekedjünk meg. Én kiírtam néhány szá-mot a Szovjetunió ipari fejlődésének az üteméről.

Ezeket itt nem akarom ismertetni, nyilván egészen mások a feltételek, és az összehasonlítás amúgy is céltalan lenne, de nem árt talán megjegyezni, hogy ha eltekintünk a polgárháborút követő és néhány nem normális háborús évtől, akkor az 1955-öst megelőző 39 évből, amelyekben az ipari termelés emelkedett, mindössze 1 év volt, amikor ez az emelkedés 10% alatt volt az ipari termelésben.

Nálunk a 3 éves tervben évi átlagban 6%-ban van előirányozva, illetve a Kiss [Árpád] elvtárs által említett emeléssel együtt kb. 7%. De még rosszabb, hogy közelebről megnézve a 7% is csak azáltal jön ki, hogy 1957-hez ará-nyítjuk, és 1957-es év, az elvtársak tudják, egy nagyon nem normális év volt. A Tervhivatal kiszámította, hogy milyen emelkedés adódik, hogyha az egész 1957-es év helyett 1957 második felét vennénk összehasonlítási alapul, eredeti-leg ezt ki is akartuk küldeni az elvtársaknak jutott anyagba, nem tudom miért, kimaradt belőle. Nem árt megemlíteni, hogyha az 1957-es év II. feléhez viszonyítjuk, említettem, hogy az első félév semmiképpen nem lehet normális összehasonlítási alap, akkor a minisztériumi ipar termelésének az emelkedése nem 24%, hanem csak 15%. A széntermelés emelkedése nem 26%, hanem 15%. A villamos energiáé nem 40%, hanem 25%, és így tovább. Úgyhogy ezek a számok azt mutatják, hogy ha 1957 második felét vesszük ala-pul, akkor az emelkedés az egész vonalon lényegesen alacsonyabb, nyilván-valóan a nemzeti jövedelem emelkedése sem 13% ilyen alapon számítva, 3 év alatt, hanem nyilvánvaló, hogy 10% alatt lesz.

Most ez nem változtat azon, amit mondtam, hogy nem javasoljuk és nem tartanám helyesnek a számoknak a felemelését, de bizonyos fokig alapot ad arra, hogy megindokoljam, hol kellene többek között a jövőben valamiféle változást létrehoznunk. Ami bennünket nagyon bizonytalanná tesz, az egye-bek között a jelenlegi szervezési módszerek hiányossága. Mi ismételten bele-estünk abba a hibába, hogy túlságosan feszítettük a tervszámokat, és mostan senki sem akar még egyszer abba a hibába beleesni, hogy szubjektívizmussal, voluntarizmussal, túlfeszítéssel vádolhassák. És mivel a megalapozott eme-

lésre megbízható számaink nincsenek, mit teszünk egyebet, minthogy elfogadjuk a többé-kevésbé becsléseken alapuló számokat. És itt nem annyira a mennyiségi számokra gondolok, hanem az ezeket nagyon befolyásoló minőségi számokra, tehát elsősorban a termelékenység és az önköltségtervezésre. Tehát arra, hogy hogyan tervezzük a termelékenység emelését, illetve az önköltség csökkentését. Tulajdonképpen tehát két ilyen terület van a szervezésnek, ahol ezek a számok valóban többé-kevésbé tudományosan megalapozottak, az egyik a kohászat, a másik a villamosenergia-termelés. De, hogy pl. már a széntermelésnél mennyire megalapozottak a mi tervezési számaink, arra mondok egynéhány számot. 1958-ban a terv I műszak alatt 975 kg szén termelését írja elő, az I. negyedévben ténylegesen elért teljesítmény ezzel szemben 985 kg, tehát $\frac{1}{4}$ évi átlagban 10 kg-mal jobb, mint az egész évre előirányozva, azonban ha a havi eredményeket nézzük, márciusban 1000 kg, áprilisban pedig 1010 kg. Az a szám, amely a terv szerint 1960-ban érendő el. Nos – a külszínre még rátérek majd –, mindenesetre ez mutatja, hogy a számok nem nagyon komolyan megalapozottak, legalábbis nem elég tudományosan megalapozottak, és ahogy megnéztük általában a termelékenység emelkedésének a tervezését és az önköltség csökkentésének a tervezését, egynéhány területet – amelyeket már említettem – kivéve, ezek általában úgy festenek, hogy azt mondják: kérem be fog lépni 3 új üzem ebbe vagy abba az iparágba. E adhat kb. 2%-os javulást. Ezzel szemben nehézség adódik, ez valószínűleg $\frac{1}{2}$ %, vagy valamennyi csökkenést vagy rosszabbodást hozhat. Ha mi itten a tervezés tudományos megalapozásában előbbre jutunk, azt a színvonalat elérjük általánosban, [sic!] ami a kohászatban és a villamosenergia-iparban már megvan, akkor sokkal megnyugtatóbban fogok ezekről a kérdésekről véleményt mondani.

Egy másik olyan dolog, ahol még távol vagyunk attól, hogy a lehetőségeinket tényleg kihasználjuk, az a személyes érdekeltég elvének a helyes alkalmazása. Mert hiszen a személyes érdekeltég elve – magától értetődik – érvényesül nálunk is a népgazdaság minden területén, csak nem egészen abban az értelemben, hogy Lenin annak idején mondotta, hogy a népgazdaság minden fontos ágát a személyes érdekeltégre kell építeni. Nálunk bizony a személyes érdekeltég nemegyszer még a népgazdaság érdeke ellen van. Az előbb említette itt Kiss elvtárs a külszíni fejtéseket. Mikor ezelőtt talán 2 hónappal megállapítottuk, hogy a széntermelésben rekordszámokat értünk el, de azt is egyúttal, hogy ez nem tiszta öröm, mert a széntermelést javarészt a legkevésbé érdekes és a legkevésbé raktározható szénfélésegekben értük el. Olyan módon, hogy ez a termelési többlet nem tette lehetővé az importnak a csökkentését, mert importálni különleges célokra a legjobb fajta szeneket importáljuk, és ez a termelési többlet csak arra vezet, hogy túltömjük a raktárainkat, hogy értékesítési nehézségeink vannak, hogy nem tudjuk, hová tegyük a szenet, az a veszély fenyeget, hogy a szén nagy része egyszerűen tönkremegy, részben begyullad, részben a raktározás folyamán tönkremegy. Akkor egy hosszabb vita után abban állapodtunk meg a minisztériummal, hogy egynéhány külszíni fejtést leállít, lignitfejtéseket, és ezzel csökkenti ezt a gondunkat. Valójában valami csekély leállítás volt is, de távoról sem abban a mértékben, amelyben megállapodtunk, és amikor megnéztük, hogy miért nem állítják le, akkor kiderült, hogy azért nem, mert a külszíni fejtés a legol-

csöbb fejtés. Mert a külszíni fejtés leállítása a szénbányászat önköltségét emeli. Az önköltség emelése prémiumcsökkentő tényező. Hogy ez ne következék be, tehát, hogy a prémium ne csökkenjen, kidobunk milliókat teljesen felesleges szén kibányászására, nemcsak a munkabérben, hanem a külföldről importált bányafában, meg különböző dolgokban, mert ugye a prémium van veszélyeztetve.

Itt Antos elvtárs említette, hogy milyen visszasságok vannak a belkereskedelmi ellátásban, illetve hogy a belkereskedelem átesett most a ló túlsó oldalára, és miután korábban felesleges készleteket biztosított magának, nem rendeli meg az ipartól azokat a cikkeket sem, amelyeket a lakosság követel. Ez tény, és ez is prémiumkérdés. Ez is azon múlik, hogy nem találtuk meg azokat az anyagi ösztönzéseket, melyek a belkereskedelmet érdekeltté tennék abban, hogy megfelelően lássa el a lakosságot, és ahogy tavaly érdekelt volt abban, hogy mindent beszerezzen, és olyan példákat, amelyeket Antos elvtárs felhozott most a „Pajtás” fényképezőgépre, lehetne még jócskán idézni, most érdekelve van abban, hogy ne szerezze be azt, ami a lakosság számára szükséges. Azt gondolom, hogy a tervezési módszereink javításán kívül az anyagi ösztönzés megjavítása is jelentékenyen előbbre vinné a mi egészséges tervezésünknek az irányát.

Egy kérdéssel akarok még foglalkozni, ez a lakáskérdés. Ezzel a kérdéssel az előttem felszólalók közül már igen sokan foglalkoztak, és érthető módon, mert hiszen a lakáskérdés a legizgalmasabb kérdése a tervnek. Egyébként már a tervkészítés folyamán elég vita zajlott le erről, többek között nekem is volt 1–2 vitám a Tervhivatallal. Amikor a GB-ben hasonló fogalmazással volt benn a tervjavaslat, ti. azzal a fogalmazással, hogy bizonyos rosszabbodás fog bekövetkezni a nagyvárosok lakáshelyzetében, akkor azzal vigasztaltak, hogy ez a rosszabbodás olyan csekély mértékű, hogy egyáltalán nem kell róla beszélni, mert tulajdonképpen a vitahatáron belül van, és vitatható, hogy lesz-e egyáltalán rosszabbodás. Azt gondolom, elvtársak, hogy bár általában ellene vagyok annak, hogy a tervhez hozányúljunk, a terven valamit módosítsunk, ebben az egy pontban legalább azt a minimális módosítást kellene végrehajtani, hogy ne lehessen azt mondani, hogy a lakáshelyzet a nagyvárosokban rosszabbodott. Nem elég, hogy egyszerűen elhallgatjuk, nem beszélünk róla, és csak a számokat közöljük, amiből az emberek nem tudnak következtetni. De miért olyan nehéz ez a kérdés többek között, miért volt olyan hajthatatlan ebben a kérdésben a Tervhivatal is? Mert ez valóban érinti a másik oldalon az ipari termelés felfutását is. És arra, elvtársak, joggal hivatkoztak a vitában, amennyiben a lakásépítést emeljük, és valamivel csökkentjük azt az építési kapacitást, amelyet az iparnak juttatunk, akkor ez nem javítja a fizetési mérlegünket, ez nem növeli a további lehetőségeket az életszínvonal emelésére, és ez tényleg igaz is, tehát bizonyos fokig az ipari termelésnek a felfutása a lakosság szempontjából is előnyösebb, de csak bizonyos szempontból, és mondjuk, akkor volna teljesen ez a helyzet, hogyha maga a mai lakáshelyzet nem volna az egyik legnagyobb részben az életszínvonalnak. Nem volna éppen az a körülmény, amely leginkább visszahúzza ma nálunk az életszínvonalat, amely a legfőbb oka annak, hogy az emberek minden megalégedettségük mellett is, még sincsenek megalégedve, vagy legalábbis az embereknek elég

jelentékeny része. Azért azt gondolom, hogy tekintettel arra, hogy bizonyos minimális változtatásokat a tervben úgyis végre fognak még hajtani, amíg ez a terv a parlament alá kerül, már csak azért is, hogy a Kiss [Árpád] elvtárs által javasolt változtatásokat keresztülvigyék. Azt hiszem, hogy bizonyos minimális változtatásokat a lakástervnél keresztül kell vinni, azzal, hogy azután természetesen igyekezni kell azon, hogy ezeket a számokat maximális mértékben igyekezzünk túlteljesíteni. Messze menni nem lehet, már csak azért sem – mi már tárgyaltunk arról, hogy a Kiss elvtárs által említett emelés, az milyen területen teszi lehetővé általában az emelést – az eredmény az volt, hogy elsősorban a beruházás vonalán lehet valamit emelni, de ezen belül is elsősorban a gépi beruházások vonalán, és nagyon kell óvakodnunk, megint csak azt mondom, hogy a lakásszámokat emeljük, mert ott az anyagellátás amúgy is feszített.

Bár Valkó elvtárs erre ma már említést tett: új építőanyag-lehetőségekről és tetőfedő szerkezetekről, amelyekkel főt [sic!] lehet megtakarítani. A különböző baráti országokkal az utóbbi időkben is megkötött ilyen csereforgalmi, illetve választékcsere egyezmények mutatják, hogy bizonyos minimális emelési lehetőségek azért vannak, ennél fogva úgy gondolom, hogy ezeket a tervbe vegyük fel, és ennél fogva a tervnek a perspektíváját már ezen a területen is javítottuk.

VARRÓ GYÖRGY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én azért jelentkeztem szólásra, mivel a 3 éves terv vitájában és Kádár elvtárs felszólalásában is arról esett szó, hogy az ipar struktúrájában általában át kell térni a nagy munkaigényes és kevesebb anyagigényes gyártmányra, azonkívül külön meg lett említve a híradástechnika is, mivel a híradástechnikai iparban dolgozom, ezért szükségesnek látom, hogy néhány szót erről a kérdésről is szóljak.

A híradástechnika lényegében az ország területén négy nagyvállalatra korlátozódik. Vannak még ezenkívül kisebb vállalatok, de főleg a négyre korlátozódik, és ebből is a klasszikus híradástechnikai gyártmányok egy vállalatra jutnak – a Beloianniaszra (a telefonközpontokat, mikrohullámú technikai berendezéseket általában ők gyártják).

Éppen azért, mert ezen a területen fejlődés van, igen jelentős beruházás van a híradástechnikai fejlesztésben, és ez a Beloiannisz gyárat érinti. Éppen ezért az ezzel kapcsolatos nehézségeket is a terv kialakításánál véleményem szerint figyelembe kell venni, azért, mert ezek a klasszikus gyártmányok egy vállalatra korlátozódnak, sok profil adódik össze, rendkívül nehéz ennek az iparnak a vezetése. Olyan szakember, aki négy-öt, vagy hat profilhoz ért, általában nincsen, és a vezetőknél meglévő hiányosságok és fogyatékoságok rengeteg szervezetlenséget idéznek elő a üzemben, és nagyon rossz politikai hatást is váltanak ki. Nagyon szükségesnek tartom, hogy ha a 3 éves terv keretében és az ezt követő időszakban megvizsgálánánk azt, hogy a híradástechnika vonalán miképpen lehetne a profilírozást megcsinálni, miképpen lehet a profilokat szétadni, hogy ezáltal a vezetés színvonalát emelni tudjuk. Hallottam olyan megoldásról is, hogy a híradástechnika egyes részeit vidékre telepítsék. Nem tartom helyesnek ezt a megoldást a magam részéről, mert a vidékre való kihelyezésnél a híradástechnikában nagyon nehéz betanítani az embereket. Véleményem szerint helyesebb volna, ha már ezt a kérdést

kezdjük vizsgálni, hogyha a textilszakmából bizonyos kihelyezéseket végeznénk, annak a betanítása sokkal könnyebb, mint a híradástechnikáé.

A másik nehézség, ami ugyancsak a híradástechnikánál mutatkozik, az pedig az alapanyaggal való ellátás. Igaz, hogy beruházásokat kaptunk a Szovjetuniótól, igen jelentős mértékű beruházásokat a kapacitás megnöveléséhez, de hiába van a beruházás, hiába van az anyagkontingens, nem lehet egyszerűen kitölteni nyersanyaggal, mert az illető alapanyaggyárnak nincs meg hozzá a kapacitása. Hiszen arról van szó, hogy a finomanyagokból és a nemesen ötvözött anyagokból a híradástechnikához nem nagyon sok kell, nem kellene tonnák, csak néhány mázsa kell legfeljebb egy évben. Egy-két mázsára viszont az alapanyaggyártó vállalatnak nem gazdaságos ráállni. Nem áll rá, nem csinálja, vagy legalábbis sokszor megvesztegetést igényel. Nagyon helytelen, hogy megvesztegetést kell alkalmazni, de nem lehet mást csinálni, mert el kell látni az üzemet nyersanyaggal, vagy pedig különféle felső szervek beavatkozása szükséges ahhoz, hogy ezt az alapanyagot legyártsák. A javaslatom az lenne, hogy meg kellene vizsgálni annak a lehetőségét, éppen a 3 éves terv keretein belül, nem volna lehetséges a leglényegesebb és legfontosabb alapanyaggyártásnál a híradástechnikai ipar keretébe való átcsatolása, mint ahogy ez már megoldódott, már pl. a pótvasmagnál. Azt már áttették, vagy a Rádiószekrénygyárnál, amelynek más köze nincs a híradástechnikához, mint hogy biztosítani lehessen a rádiókhoz ezeket a szekrényeket, átprofilizálták, és ott van a híradástechnikánál. Meg kellene vizsgálni, hogy a színesfémhuzal-anyagoknál a különféle műanyagoknak, a kerámiának a gyártása részben fejlesztési szempontból, részben a híradástechnika átcsoportosítása során, mennyire megoldható.

A másik ilyen kérdés, amit ugyancsak a 3 éves terv keretén belül célul kell kitűzni, az a szakembereknek az oktatása. Itt a helyzet az, elvtársak, hogy jönnek az egyetemekről mérnökök és a középiskolákból technikusok, de ezek az emberek általában elméleti felkészültséggel rendelkeznek, gyakorlati képzettségük annyi sincs, mint aminek kellene lenni. Az iskolák, egyetemek ma laboratóriumi embereket nevelnek. Igaz, hogy akármilyen jól képzett is az ember, és akármilyen gyakorlati oktatáson viszik keresztül az egyetemen, azért bizonyos helyi tapasztalatot kell szerezni, anélkül nem fog tudni jól konstruálni és szerkeszteni. De az, hogy előlről kelljen elkezdni, úgy, hogy az illetőnek csak az alapfogalmait legyenek meg, az viszont rendkívüli módon elhúzza a betanulási időt, és csak nagyon hosszú idő után lehet ezeket a mérnököket és technikusokat alkalmazni a munkára. Ezért az volna a véleményem, és az volna a javaslatom, hogy az egyetemi és középiskolai oktatásnál meg kellene vizsgálni azt a lehetőséget, hogy minél több gyakorlati módszerrel oktassák ezeket az embereket, hogy amikor kijönnek az üzembe, a konstrukciós és szerkesztési munkához jobban értsenek, mint amennyit értenek ma. Ez nagyon komoly problémát jelent, és javasoljuk, hogy ezt a kérdést is vizsgáljuk meg a 3 éves terv keretein belül. Világos, hogy nem oldható meg ez alatt, de véleményem szerint irányt kell venni rá.

A másik ilyen kérdés az pedig, elvtársak, hogy a fejlesztés területén a híradástechnikára különösen jellemző, hogy az elmúlt időszakban bizonyos mértékig elmaradás mutatkozott. Jellemző különösen, hogy a fejlesztés területén párhuzamos fejlesztés folyik a szocialista országokkal is, és ez a

párhuzamos fejlesztés nagyon sok anyagi erőt von el erőben is és anyagiakban is. Most a legutóbbi időben már nagyon jó viszony kezd kialakulni a Szovjetunió egyes fejlesztési központjai között és a vállalatok között. Ez nagyon hasznos és nagyon jó, nemcsak gazdasági szempontból, hanem politikai szempontból is. Hasznos azért, mert nálunk, éppen azért, mert és azt hiszem, ez az országra is jellemző, hogy a híradástechnika a felszabadulás előtt külföldi érdekelttség volt, mint a Standard amerikai érdekelttség volt. Minden rajz, minden adat, minden dokumentáció Nyugatról való volt, és ebben a szellemben nevelkedtek a régi értelmiségi emberek is, és valahogy ezt a szellemet vették át a fiatalok is, és egy rendkívüli imádat volt és van még ma is a Nyugat felé, a nyugati műszaki ismeretek iránt, és a szovjet technika ezzel párhuzamos lebecsülése. Azonban az elmúlt időszakban a SZU éppen a híradástechnika területén egypár rendkívül komoly dologgal jött ki, fejlettebbel, mint amit a mi mérnökeink tudnak csinálni, és ez a szó szoros értelmében lefegyverezte ezeket az embereket. Ezek az emberek most bizonyos értelemben meghajolnak a szovjet tudás előtt, és ez az egyik legnagyobb politikai eredmény. Azonban éppen azért, mert az összes szocialista országok általában a híradástechnikában nem állanak mifölöttünk, egyedül a SZU, amelyik felettünk áll, véleményem az, hogy sokkal jobban ki kell építenünk a együttműködést a szovjet tudósokkal, a szovjet mérnökökkel, mint ahogy ezt eddig tettük. Nem szabad csak egyes vállalatokra, illetve egyes kutatóintézetekre hagyni az együttműködés lehetőségét, hanem szélesebb körben, miniszteriális szinten kell véleményem szerint ezt a dolgot megoldani. (Közbeszólás.) Révész elvtárs, egyes kérdésekben fölöttünk állnak, általánosságban híradástechnikai vonatkozásban nem. Ezt a KGST tárgyalások megmutatják. (További vita. – Kádár elvtárs: Majd megegyezünk a végén. Amiről beszél, az nem rossz, a szovjet, haladó technika, az az elbizakodottság rossz, hogy mi előbbre vagyunk a többieknél.) Szóval, Révész elvtárs nem elbizakodottság, hanem a mostani KGST tárgyalások, hogy ránk bízta bizonyos fejlesztési dolgokat a híradástechnika területén, ez azért azt bizonyítja, hogy előbb vagyunk, hát hogy magasan előbb vagyunk, ez vitatható.

Most a másik, amit mi a magunk területén hiányolunk. A mi mérnökeink és a mi szakembereink általában nem akkora gondot fordítanak az importanyagok műanyaggal való helyettesítésére, mint ahogyan az szükségesnek látszik. Igaz, hogy itt komoly nehézségek vannak, igaz az, hogy a külföldi megrendelők bizonyos anyagokhoz, bizonyos minőséghez ragaszkodnak, azonban ez nem azt jelenti, hogy a kutatásban nem kell nagyobb eredményeket elérni, és nem kell nagyobb eredmények után törekedni, azonban ebben bizonyos lemaradást látunk, a nehézségek, amelyek egyes importanyagok helyettesítésénél mutatkoznak, azt mutatják, hogy jobban kell ezen a téren előrehaladni. A híradástechnikával kapcsolatosan ezek voltak azok, amelyeket úgy éreztem, hogy meg kell említeni.

Most egy másik kérdés, amit szeretnék megemlíteni. Itt sok szó esett arról, hogy kell bizonyos előrehaladást produkálni abban is, hogy a tartalékokat jobban feltárjuk. És ezeknél a tartalékok feltárásánál nagyon sok szó esett azokról a tartalékokról, amelyek az üzemeken belül vannak, amelyek ma még nem kellenek. Nem úgy értem, hogy egyáltalán nem kellenek, de ha nem ruháznánk be semmit, a technika vonalán nem fejlesztenénk semmit,

akkor is azt kell mondani, hogy nagyobb szervezettséggel, a fegyelem nagyobb mérvű megszilárdításával még mindig jelentős értékeket az üzemből ki lehetne vinni anélkül, hogy az embereket különösebben meg kellene nézni. Ez a tapasztalat a XI. kerületben. Hiszen az volt a megállapításunk, hogy az embereknek a munkához való viszonya – és ez a felsőbb vezetéstől érezhető egészen a dolgozókig le – még sok kívánnivalót hagy maga után. Még az a lelkiismeretesség, amit a szocialista embertípustól meg lehetne kívánni, nem érvényesül kellő mértékben. És maga ez a tény nagyon sok lehetőséget biztosít. Itt szó van a 3 éves tervjavaslatban az anyagi ösztönzők javítására. [sic!] Én szeretném itt megemlíteni ezt a kérdést. Szeretném azért megemlíteni, mert a fizikai dolgozók bérezésénél átlagórabér van, amely átlagórabér-rendszer nem is volt rossz az eddigiek során. A kialakult bérarányok nagyon jók. Általában az emberek sokkal megelégedettebbek ma a szakmák közötti bérarányokkal – most nem az abszolút részét értem a bérarányoknak –, mint ahogy arról az ellenforradalom előtti időszakban vélekedtek. Azonban az a véleményem, hogy a lehetőségeken belül most már egy lépést itt is tovább kellene lépni. Azt hiszem, ezt érti maga a 3 éves tervjavaslat is. Azokon a területeken, ahol erre lehetőség van, bizonyos túlteljesítés kifizetését lehetne megoldani. Ez a kérdés rendkívül kényes, nagyon nehéz kérdés, mert hiszen egy rosszul megállapított túlteljesítési kifizetés az arányokat elrontja. Ott kell csak túlteljesítések kifizetését engedélyezni, ahol nagyon fel lehet mérni a teljesítést. Ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy a szakmák közti arányok ne változzanak meg jelentősen. Csak annyiban változzanak meg, amennyiben feszültséget nem okoz.

Szeretnék még befejezésül annyit szólni, hogy a XI. kerületben megvizsgáltuk, hogy hogy néz ki a dolgozók hangulata. A fejlődés mellett megállapítottuk, hogy szóval romboló tényleg az emberek között az a hangulat, hogy mindent a mának szentelnek, és a jövővel nem túlságosan sokat törődnek. Különbféle megnyilvánulásai vannak ennek. Ami talán a legsúlyosabb, éppen a fiatalságnál tapasztalható. Közben az a véleményük, hogy mindent ma, majd lesz valahogy holnap. Most megnéztük ezt, persze, ennek különböző okai vannak. Erről most itt külön nem akarok beszélni. Ide tartozik a lakáskérdés is bizonyos mértékben, egy bizonyos mértékben a politikai állásfoglalás, egy bizonyos mértékben a háborútól való félelem, az, ami a légó²⁵ oktatáson belül van. Úgy néz ki ez a kérdés, és ezt is látni kell, mintha az atomháború elől menedék a világon semmi sem volna, háború esetén vége a világnak. Kb. ez jön ki a légó oktatásokon is. Ezekre a fiatalemberekre ezek a dolgok hatnak. Éppen ezért én nagyon helyesnek tartom azt a javaslatot, amely itt felvetődött, amit összefoglalt végeredményben Kádár elvtárs, hogy a 3 éves tervjavaslat tükrözzön lényegében olyan perspektívát, amely perspektívák vonzóak a fiatalság, általában az emberek előtt. Ezeket a fiatalembereket és általában az embereket mozgósítsák nemcsak távolabbi célok, hanem közelebbi célok elérése is. Ezenkívül feltétlenül politikailag is foglalkozni kell ezzel a kérdéssel, a politikai módszereket is meg kell találni, hogy ezt a hangulatot, amely nagyon rontja a kialakult munkamorált, ezt le kell szerelni. Ez nagyon fontos feladat, és a 3 éves tervjavaslaton belül feltétlenül ezt a mozgalmat alá kell hogy támassza.

Én a magam részéről egyetérték a 3 éves tervjavaslattal, annak számaival,

mert átfogóan nem tudom értékelni, nem tudok vele vitába szállni. De mértéktartó, látszik belőle a megfontoltság és a megalapozottság. Ez az, ami az én véleményemre döntőképpen hat.

KISS ÁRPÁD elvtárs zárszava: Tisztelt Központi Bizottság! Először engedjék meg, hogy bizonyos magyarázattal szolgáljak, miért az a Tervhivatal álláspontja, hogy a 3 éves terv az ipari kapacitások további teljes kihasználását először hétszer le kell mérni, mielőtt egyszer emelnénk. [sic!] Azért ez az álláspontunk, mert az elmúlt 3 hónapban részleteiben és nagyon részletesen vizsgáltuk a gépipari és egyéb minisztériumok egyes gyártmányainak rentabilitását. Ez az anyag itt van nálam, és ha a KB-nak lenne egy kis türelme, érdemes lenne egy egész napot erre szentelni, mert nagyon érdekes képet mutat. Elsősorban a gyártmányok devizahozama 8 Ft/dollártól 176–180 Ft/dollárig terjed. Nyilvánvaló, hogy 180 Ft-os dollár kitermelése nem rentábilis Magyarországon. Ez még hagyján, de ha megnézzük a gyártmányok egy részét – ez ugyan nem több, mint 5–6%-a a gyártmányoknak –, az importált nyersanyag magyar termelési folyamatban feldolgozva, és a gyártmány exportálva, az exportárral nem tudjuk kitermelni a benne lévő import nyersanyagot. Tehát nemhogy a magyar bérmunkáért nem kapunk semmit, hanem a folyamatra ráfizetünk, és a magyar termelőfolyamatban másutt dolgozó ipari munkások kénytelenek az életszínvonalukból valamit leadni azért, hogy ezt a körforgást fenntartsuk. Ezért említettem és jelentettem a KB-nak: a KGM nagyon szép munkát végzett ennek feltárása terén, tehát nem a Tervhivatal végezte el ezeket a számításokat, hanem a KGM, és mióta ezek a számítások megvannak, azóta a KGM és a Tervhivatal között nincsenek végnélküli viták. Konkrétumok vannak, a tényeket egyik vagy a másik fél elismeri, megállapodunk: a gyártmányok gyártását tovább folytassuk-e, vagy sem. Természetesen a Tervhivatal azon esetekben, amikor a rentábilis kapacitások további felhasználására lehetőség nyílik, a konkrét anyag megvizsgálása alapján mindig lehetőséget teremt – még bizonyos áldozatok révén is – az ezen kapacitások kihasználására. Erre a példára engedjék meg, hogy az 1958. évi tervet hozzam fel, amikor a tervet benyújtottuk, én kijelentettem, hogy van még lehetőség az ipari termelés növelésére a gépipari minisztérium területén.

De arra kértem haladékat, hogy mielőtt még a mintegy 600 milliós termeléssel megemelnék a gépipari minisztérium termelését, legyen 2–3 hónapunk, hogy Csergő elvtárssal együtt vizsgáljuk meg, hogy ebben a 600 millióban milyen gyártmányok vannak, és hogy a 600 milliónak a rentabilitása elérje legalább az átlag 12,5 milliárd termelés átlagrentabilitását. És miután elérte, sőt operatívan megemeltük a tervet, és ma már 670 millióval többet termelünk, mint az előző 12,5 milliárdos terv volt. Így tehát elismerem, hogy az előterjesztett ipari termelés emelésénél nagyobb lehetőségek lesznek, ez csak módszerbeli kérdés. Ti. ha már most egy nagyobb feladatot írunk elő, de anélkül, hogy kikötnénk, hogy ez milyen mértékben legyen rentábilis, akkor felhasználjuk ezeket az ipari kapacitásokat. Ha azt a módszert követjük, hogy a biztosan rentábilisra adjuk ki a tervet, és a bővítésnél mindenkor operatívan megvizsgáljuk, hogy a bővítés a magyar nép javát szolgálja-e, vagy sem, ez egy hasznos munkát eredményez. Akkor nyugodt lélekkel bővíthetjük a termelést, mert a termelés folyamatára nem fizetünk rá, és a nemzeti

jövedelem, a felhalmozás nem csökken, hanem emelkedik. Egyébként elismerem Friss, Kádár és más elvtársaknak azt a kritikáját, hogy ez a terv még valószínűleg emelhető, de én azt javaslom, hogy a népgazdaság hatásfoka növelése érdekében azt a módszert kövessük, hogy az emelést mindig külön megvizsgáljuk. Ez egyben egy jó ösztönző módszer is. Azért, hogy bővíthessék a termelést, de miután csak rentábilis ágazatokban bővíthetik, ezek ösztönzést adnak arra, hogy létrehozson gyártmányösszetétel-változást. És azon túl, hogy a KGM-ben az emberek öntudatból is csinálják ezt, egyik tényezője annak, hogy nagy eredményeket értek el. Éppen az, hogy szeretnék bővíteni a termelést, de miután ez nem rentábilis területen nem lehetséges, létrehozni olyan gyártmány-összetételű változást, hogy lehetővé váljék a termelés növelése. Ebből ered az, hogy nem az anyagnormáink rosszak, és nem azért történik meg, hogy az adott anyagból ma többet termelünk, mint tavaly, mert az ipari termelésnek mintegy felén vannak műszaki normák, a többi területen csak normatívák vannak. A legnagyobb eredményt azzal érik el, hogy egységnyi anyagból ma nagyobb értékű terméket produkálnak, megfelelőbb gyártmányösszetétel-változást hoznak létre, többet, mint tavaly vagy tavalyelőtt. És egy nyersanyagszegény országban ez a legnagyobb eredmény. Azon túl, hogy ma egy meglévő gyártmányt gyártó kapacitás összetételén belül hoztak létre egy kedvezőbb gyártmányösszetételt. A terv biztosítja, hogy a gyártókapacitás-összetétel is változzék, legnagyobbbrészt a szovjet segítséggel. Amennyiben jobban növeljük a híradástechnikát, mint általában a gépipart, jobban növeljük a műszeripart, jobban a villamosgépipart, mint általában a gépipart. Azért jelentős ez, és beszélni kell róla, mert bizonyos mértéken túl egy megmerevedett régi gyártókapacitás-összetételre nem lehet gyártmányösszetételt változtatni. Jobban mondva, ha nem hozunk létre változást a kapacitásokban, több dieselt nem lehet gyártani. Tehát a gyártókapacitást is át kell alakítani, és a terv azt biztosítja, mire a gyártmányösszetétel-változtatás kb. úgy elterítődne, addigra belép a gyártókapacitás a 3 éves tervbe. Tehát ez egy folyamatos javulást biztosít a 60–65-ös terv időszakáig.

Engedje meg a tisztelt Központi Bizottság, hogy a lakáskérdésre válaszoljak. Tekintettel arra, hogy az ország építőanyag-ipari kapacitása teljesen ki van használva, így a rendelkezésünkre álló építőanyagot a termelőberuházások és a nem termelők és kulturális beruházások között kell elosztani. A kető összege csak annyi lehet az országban, amennyit a teljes kapacitások kihasználásával létre tudunk hozni. Ilyen anyagokat importálni nem lehet, téglát, meg stb. Rendkívül nagy politikai munka előzte meg azt az elhatározást, amit a tervbe belevettünk, hogy a lakásellátást stagnáló színvonalon tartsuk annak érdekében, hogy az előbb említett gyártókapacitás-összetétel változást, bizonyos rekonstrukciós 60–65-ös terv átmenetet biztosítsunk, tehát, hogy a jövőnket biztosítani tudjuk. Mert a lakásépítés anyagi összetétele olyan, hogy csak a felszerelési pénzből vagy a gyárépítésből lehetne elvenni. De sajnos olyan a dolog természete, hogy ha egy egységnyi lakást építünk, értékben 2–3 egységnyi elvonást kell végrehajtani a gyáripari beruházások területén, aminek következtében a gépi beruházások sem tudnak megvalósulni. Tehát rendkívül rossz hatást fog vele konventálni, [sic!] gyáripari beruházásból lakást. Ez a terv eddig azt irányozza elő, hogy száz lakásra Magyarországon 1955-ben 370 fő jut, 1960-ban 362 fő jut. Hát ez olyan kis vál-

tozás, hogy nem lehet azt mondani, hogy javulás, mert egy lakásra 3,7 ember helyett 3,62 ember jut. Erre nem lehet igazán azt mondani, hogy javulás. Ez a számokkal történő játék lett volna. (Vita az elvtársak között, érteni nem lehet.) A bányászlakások miatt 10 000 lakást a városon kívülre terveztünk.

Meg kell említeni, hogy egy lakóhelyiségre Magyarországon 1,58 személy jut, Csehszlovákiában 1,36 személy, Lengyelországban 1,95 személy, Ausztriában 0,95 személy jut. Ez az ENSZ statisztikája. Tekintettel arra, hogy a lakásépítésnek nem költségvetési, hanem anyagkorlátok szabnak határt, én azt javaslom, és egyúttal megismétlem a referátumban foglalt javaslatot, hogy a KB írja elő, hogy az eddig elhanyagolt, de lakásépítésre felhasználható anyagokat figyelembe véve vizsgáljuk meg, milyen mértékben emelhető Magyarországon a lakásépítés. Biztos, hogy emelhető lesz.

Nem javaslom a 3 éves tervben épülő lakások állami és magánereőből történő megoszlásának megváltoztatását. Azért nem, mert a mai lakbérek mellett állami lakásokat építeni: nemhogy enyhítenénk az állam gondjait, hanem a karbantartási költségeket állandóan növeljük, és lehetetlen rövidzárlat felé haladunk. Ezzel szemben nagyon jó kezdeményezések vannak Csehszlovákiában, Lengyelországban, és ezeket tanulmányozva egy olyan javaslatot lehetne tenni – amelyet nem teszek meg, csak célzok rá –, hogy a magánereőből történő lakásépítésben is lehet bizonyos szociális vonalat vinni. Úgy értem, hogy osztályszempontot, ha kell, szociális vonalat vinni. Ma tudniillik azért kedvezőtlen ez az arány, mert a meginduló [sic!] tőke nagyon kevés munkásnak a zsebében van meg, és ennek következtében a polgárság felé tolódik el. De ha a konstrukciót megváltoztatjuk, az államnak még sokkal kedvezőbb lehet, mintha állami ereőből épít, és a lakosság lakásigényét is jobban ki lehet elégíteni. Mert ha az állami befektetés állandóan nőne, akkor valamely más területről áldozatot vállalva kell államilag a lakáskérdés megoldásán fáradozni, mert önmagában a lakások nem épülnek.

Egy hibámat kell korrigálnom, tudniillik itt a beszámolóban 10% iparitermelés-emelésről, ami 1400 milliót tenne ki, csak kb. 1000 millióval számoltam el, és elfeledtem bejelenteni, hogy a további 350–400 milliót a helyi ipari termelés növelésével kell előteremteni, és ennek következtében az előirányzott 3%-os stagnálás helyett, mondjuk 60-ra 6 és 6,5%-ot lehetne előírni.

Még jelentenem kell a Központi Bizottságnak, Kádár elvtárs felszólalása alapján az iskolából kikerülő, illetőleg a fiatalok foglalkoztatásával egy korábbi politikai bizottsági határozat alapján már foglalkozunk, és rövidesen – gondolom, két-három héten belül – elő lehet terjeszteni.

A Szovjetunió által nyújtott, a magyar villamosenergia-helyzet enyhítésére szolgáló villamosenergia-szállítás már a 3 éves tervben energetikai beruházási megtakarításokkal fog járni. Antos elvtárs vetette ezt fel. Be kell jelentenem, hogy ez ugyan megtakarítás, de közbejött a műtrágyagyár építésének előbbre hozása. Úgyhogy a tervet változtatni, gondolom, nem kell, mert nagyságrendben egyensúlyban van a két igény. A megtakarított 300 millió kb. rámegegy a műtrágyagyár előre hozására. Tekintettel arra, hogy ez részkérdés, a tervben ezt a módosítást nem célszerű keresztülvezetni.

Vissza kell még térnem a mezőgazdaság műtrágyaellátására, illetőleg a

traktorellátás javítására. A traktorellátás számszerűen a 3 éves tervben nem javul jelentősen. 1955-ben 25 400 traktora volt a mezőgazdaságnak. Ezen időszak alatt az univerzális traktorok aránya 21,9% volt. Tehát nagyon kedvezőtlen volt az arány. Ezért a gépkihasználás rendkívül alacsony lehetett, mert az univerzális traktor növeli a felhasználási területet. 1960-ban 26 ezer lesz a traktorok száma, tehát nagyon kis fejlődés lesz a 25 400-ról. De a változás azért jelentős lesz, mert a 26 000-ból 10 500 lesz univerzális traktor, tehát tulajdonképpen az áldozatot e téren hozzuk meg, és ezzel 38,8%-ra nő az univerzális traktorok aránya a traktorállományon belül. Tehát sok kevéssé alkalmazható traktor kiselejteződik, és az univerzális traktorok száma majd 40%-ot ér el. Tekintettel arra, hogy a gépkihasználással lehet a kapacitást mérni és nem a darabszámmal, ki lehetne fejezni, de én most nem tudom kiszámítani, hogy milyen traktorszámnöveléssel egyenértékű ez a minőségi változtatás. Egyetértesz, Dögei? Tudniillik, ha ez nem hoz semmit, tisztelt elvtársak, akkor vegyük ki a tervből ezt az eszközt, és darabszám-változást hozunk létre. Nekem így is jó, ha a mezőgazdaságnak nem lesz jó, mert ez anyagi eszközöket igényel, áldozatot is kell ezért hozni. Ha nem jelent semmit, akkor ki kell venni a tervből az ilyen előirányzatot, és darabszám-változást kell létrehozni. Mindamellett én a traktorok számának növelését szükségesnek tartom. És azt javaslom a Központi Bizottságnak, mert ez részkérdés, a Központi Bizottságnak nem kellene határozatot hozni. Egyrészt a Csehszlovákiából importált Zetorral, vagy a gépipari univerzálissal meg kellene növelni 500, esetleg 1000 darabbal még a traktorellátását a mezőgazdaságnak. Azért lenne ez célszerű, mert a mostani szárazság bizonyítja, hogy ahol jó talaj-előkészítés volt, az ősziék szinte semmit sem szenvedtek a májusi szárazságtól. Ez nem jelent sokat, talán 25 millió devizaforint-többletet jelent a 3 éves tervben, annyit kibírunk még.

A műtrágyaellátás javítását bár én előnyösnek tartanám, azonban erre nem találtunk lehetőséget. A tervtárgyalásnál erről már beszéltünk, egyetlen beszerzési lehetőség Ausztria. Hitelkonstrukció nincs. Szabad devizában ez kb. 80 millió devizaforintot jelent. Ezt talán még meg is lehetne tenni, ha a mostani aszály miatt nem válna szükségessé valamilyen mértékű, akár kisebb-nagyobb mértékű gabonaimport, a kettőt együtt nem tudjuk elviselni. Ezért tehát én most nem javaslom az emelést. Egyébként az összes anyagi eszközöket arra fordítjuk, hogy 1961–62-ben mintegy 200 ezer tonna műtrágya-kapacitást beléptethessünk a Borsodi Vegyikombinát bővítése és a Tiszamenti Vegyikombinát építése révén. Azt hiszem, helyes az évi operatív kiadások helyett az erőket a műtrágyagyár létesítésére összpontosítani, és ezzel biztosítani a 61–65-ös időszakban az ország belföldi termeléséből eredő, tehát nyugodtabb és biztosabb műtrágyaellátást. Ezért érdemes még egy-két évi áldozatot is meghozni.

A tehergépkocsi-kérdésre azt kell válaszolnom, hogy tulajdonképpen gyártókapacitás van, de motoregységben nincs kapacitás. Ezek tudniillik átmentek a dömperre, közben átvettük a csehszlovák gabonakombájnt, 1000 db-ot. Ez az egyetlen KGST ajánlás, amit nagy nehézséggel keresztül verekedtünk. Egyelőre egyirányú a megállapodás, a csehek ideadták nekünk a kombájnt, de mi nem vesszük tőlük a Zetort.

Összefoglalva: én úgy látom, hogy ezek a tervelőirányzatok túlteljesíthetők,

tekintettel arra, hogy most a 3 éves terv részletes, éves szintig terjedő tervjavaslatot [sic!] már nem célszerű elkészíteni, csak a fő számokat lenne célszerű elfogadni, és az éves tervek készítése során a 3 éves terv előirányzatait végrehajtani. Ebből következik, hogy az éves operatív tervekben keresztül lehet vinni azt az emelést, ami az előbb említett vizsgálatok alapján lehetséges lesz. Az a javaslatom, ezt már a Gazdasági Bizottság is elfogadta, hogy ne készítsünk most külön 1959–60-ra egy ilyen 3 éves tervet és azon belül külön éves terveket, hanem lássunk neki az 1959. évi terv készítésének, majd utána a 60-as terv készítésének. Ez is alkalmassá teszi a tervet arra, hogy mindig az éves terven tervezzünk többet, mint amit ez a terv előirányoz. Ez a nagy minőségi különbség. Ezért nem szükséges ragaszkodni ahhoz, hogy nem határozunk el most nagyobb emelést, nem demobilizál. Hiszen csak éves tervek fognak készülni. Az éves tervekben viszont politikai feladatként kell adni a minisztériumoknak és az Országos Tervhivatalnak, hogy az előbb említett alapos vizsgálat alapján, aminek az alapelve az, hogy a fizetési mérleg a termelés növelése révén nem romolhat, hanem csak javulhat. Mindenkor alapos vizsgálat alapján az éves tervekben törekedni kell arra, hogy ezt az ipari mintegy 22%-os termelésnövekedést ennél nagyobb mértékben érhesünk el.

Még azt szeretném megjegyezni – már erről nem lehetett a referátumban szó, mert a 60–65-ös tervünk még nincsen kész, csak a fő vonalai vannak meg –, hogy ez a 3 éves terv szervesen kapcsolódik a 61–65-ös tervidőszakhoz és az 59–60. évi felhalmozás növelésével megteremti az előfeltételét annak, hogy a 61–65-ös időszakban ennél nagyobb fejlődést biztosítsunk népgazdaságunk számára. Tehát egy törésmentes átmenetet biztosít egy nagyobb ütemű és egy nagyobb mértékű szocialista fejlődés számára.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Hátra van még egy rövid bejelentés a KB számára és határozathozatal.²⁶ Ezért arra kérem a KB tagjait és póttagjait, hogy maradjanak helyükön és a meghívott elvtársakat arra, hogy a határozathozatalt a KB maga hozza meg, lesznek szívesek kifáradni a teremből.²⁷

JEGYZETEK

- 1 1958. május 20–23-án a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST) tagállamainak kommunista és munkáspártjai értekezletet tartottak Moszkvában. A magyar küldöttséget Kádár János vezette. A tárgyalások anyaga megtalálható: *MOL–M–288. f. 11/284. ő. e.*
- 2 Incze Jenő (1901–1969) okleveles gépészmérnök; 1950–1953-ban külkereskedelmi minisztériumi főosztályvezető; 1953–1954-ben külkereskedelmi miniszterhelyettes; 1954–1957-ben a miniszter első helyettese; 1957-től 1963-ig külkereskedelmi miniszter; 1963-tól 1969-ig londoni magyar nagykövet.
- 3 1958. április 2-a és 10-e között Ny. Sz. Hruscsov, az SZKP KB első titkára (március 27-e óta a Minisztertanács elnöke is) vezetésével szovjet párt- és kormányküldöttség tartózkodott Magyarországon.
- 4 A Tiszai Vegyi Kombinát (TVK) Tiszapalkonya és Tizzaszederkény községek határában létesült. A termelés (a festék- és lakkgyárban) 1961-ben kezdődött.

- 5 Ulbricht, Walter (1893–1973) keletnémet politikus: 1950 és 1971 között a Német Szocialista Egységpárt főtitkára, majd első titkára; 1949-től 1960-ig miniszterelnök-helyettes; 1960-tól 1973-ig az NDK Allamtanácsának elnöke.
- 6 A szovjet csapatokat 1958 júniusában vonták ki Romániából.
- 7 A tisztí nyilatkozatot a Katonai Tanács megbízásából a Nevelési (Politikai) Főcsoportfőnökség készítette el 1956 novemberében. A határozat aláírásának – amit csak a honvédtisztoktól kértek – határideje november 27-e volt. A nyilatkozatot a hadsereg tisztjeinek 80%-a írta alá. A nyilatkozat szövegét l. A *Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei. I. kötet 1956. november 11.–1957. január 14. Interart, 1993. 89–90. p.* Levéltári lelőhelye: *MOL–M–288. f. 40/391. ő. e.*
- 8 1958. május 24-én a Varsói Szerződés Moszkvában ülésező politikai tanácskozó testülete közös közleményt adott ki, amelyben jóváhagyta a Varsói Szerződésben és az Észak-atlanti Szerződésben (NATO) részt vevő államok megneemtámadási egyezményének tervezetét.
- 9 Gromiko, Andrej Andrejevics (1909–1989) 1946–1948-ban külügyminiszterhelyettes; 1948–1952-ben a külügyminiszter első helyettese, 1952–1953-ban londoni nagykövet, 1953–1957-ben ismét első helyettes; 1957-től 1985-ig a Szovjetunió külügyminisztere, időközben – 1983–1985-ben – első miniszterelnök-helyettes; 1985–1988-ban államfő.
- 10 Az Országos Tervhivatal által kidolgozott „Az 1958–1960. évi 3 éves népgazdaság-fejlesztési terv” c. előterjesztés a jegyzőkönyv mellett található. L. még a *10. sz. jegyzőkönyvet.*
- 11 Az első ötéves tervről az 1949. évi XXV. törvény rendelkezett. Az első ötéves terv 1950. január 2-án indult meg és 1954. december 31-én zárult.
- 12 Sztálinváros mai neve: Dunaújváros.
- 13 Beidegződés, helyesen: Dunai Vasmű
- 14 A nemzetgyűlés 1947. július 1-jén fogadta el az 1947. évi XVII. törvénycikket a 3 éves tervről; végrehajtása 1947. augusztus elsején kezdődött meg és 1949 végéig befejeződött. (Az Országos Tervhivatal jelentését a sajtó 1950. február 5-én közölte.)
- 15 Az „A” szektor a termelési eszközök, a „B” szektor a fogyasztási javak termelésének szektora volt.
- 16 Az MSZMP Gazdasági Bizottsága 1957 novemberében az OT elnöke feladatává tette, hogy a pénzügyminiszterrel és a külkereskedelmi miniszterrel egyetértésben készítsen javaslatot a takarékosági intézkedések irányelveire és rendszerére vonatkozóan. A Politikai Bizottság 1958. március 11-én hozott határozata alapján közzétett takarékosági kormányhatározat március 19-én jelent meg a Határozatok Tárában. A takarékosági határozatot részletesen ismertette a Népszabadság március 20-i száma, majd március 25-én vezércikkben („Mindannyian érdeke”) kívánta népszerűsíteni. L. *MOL–M–288. f. 23/1957/13. ő. e., 5/69. ő. e., 11/389. ő. e.*
- 17 Háry Gyula (1900–1975) író; 1956. november 4-én segítségkérő felhívást olvasott be a Szabad Kossuth Rádióba. 1957-ben hatévi börtönrre ítélték, 1960-ban amnesztiával szabaddult. 1964-ben Svájcban telepedett le.
- 18 Balatonaligán működött a központi pártüdülő.
- 19 Kádár Jánost 1951. április 20-án letartóztatták és 1954 júliusáig börtönben ült.
- 20 Ez a zavaros utalás valószínűleg Nagy Imre 1953. júliusi kormányprogramjára vonatkozik.
- 21 Gaulle, Charles de (1890–1970) francia államférfi. 1944–1946: a Francia Köztársaság Ideiglenes Kormányának elnöke és miniszterelnöke. 1958 májusától ismét miniszterelnök, 1959–1969 között az Ötödik Köztársaság elnöke.
- 22 Helyesen: Pflimlin, Pierre (sz. 1907) francia politikus, 1958. május 12.–május 28. között miniszterelnök.
- 23 Veres Péter (1897–1970) földmunkás, törpebirtokos, író, politikus.
- 24 Helyesen: Élelmezésügyi Minisztérium.
- 25 Légtalmi.
- 26 L. a *következő jegyzőkönyv első oldalát.*
- 27 A KB üléséről készült ún. határozati jegyzőkönyv a következőket tartalmazza: 1. „Jelen vannak a Központi Bizottság tagjai, póttagjai, a KB osztályvezetői a mellékelt lista szerint.” (L. I. sz. *függelék.*) 2. Az első és a második napirendi pont beszámolóit a KB jóváhagyólag tudomásul vette. 3. A 3. napirendi pont tárgyalásának zárt ülésén „A Központi Bizottság megállapítja, hogy a Népköztársaság törvényes rendjének megdöntésében

bűnös különleges ellenforradalmi csoporttal szemben szabad folyást kell engedni a törvényes eljárásnak.” A határozat szövegét Kádár János véglegesítette. A határozat gépelt szövege fölött (az ülés jegyzőkönyvi anyagának 137. oldalán) Kádár kézírásával ez olvasható: „Ezt a határozati javaslatot – mint belső határozatot – ajánlani kell elfogadásra a Központi Bizottságnak. (Az ülés – zárt ülés végén.) Kádár VI. 6.” A 2. pont első sorában az „és megvitatva” kézírásos kiegészítés. A 3. pont befejezése („szabad folyást kell engedni a törvényes eljárásnak”) Kádár szövegezése, az eredeti gépelt változat így szólt: „biztosítani kell a törvényes eljárás szabad lefolytatását”. – 1958. június 17-én tették közzé az igazságügy-miniszter közleményét a Nagy Imre és társai ellen lefolytatott büntetőeljárásról és a halálos ítéletek végrehajtásáról. A Legfelsőbb Bíróság Népbírószáki Tanácsa Nagy Imrét, Gimes Miklóst, Maléter Pált és Szilágyi Józsefet halálra, Donáth Ferencet 12 évi, Tildy Zoltánt 6 évi, Kopácsi Sándort életfogytiglani, Jánosi Ferencet 8 évi, Vásárhelyi Miklóst 5 évi börtönre ítélte. A halálos ítéleteket június 16-án (Szilágyi esetében már korábban!) végrehajtották. Donáth, Jánosi, Tildy és Vásárhelyi 1960-ban, Kopácsi 1963-ban amnesztiával szabadult. – L. még az *1958. július 25-i jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.*

FÜGGELEK

1958. június 6-i Központi Bizottság ülésére meghívottak:

Aczél György
Apró Antal
Biszkó Béla
Bakó Ágnes
Benke Valéria
Borka Attila
Brutyó János
Cservenka Ferencné
Dabronaki Gyula
Dögei Imre
Fehér Lajos
Fogarasi Béla
Fock Jenő
Földes László
Friss István
Gáspár Sándor
Harmati Sándor
Ilku Pál
Kádár János
Kállai Gyula
Kiss Árpád
Kiss Dezső
Kiss Károly
Komócsin Zoltán
Kossa István
Kreszán Lajos
Losonczy Pál
Major Tamás
Marosán György
Münnich Ferenc
K. Nagy Sándor
Nemes Dezső
Németh Károly
Nezvál Ferenc
Nógrádi Sándor

Novobátzky Károly
Nyers Rezső
Orbán László
Pothornyik József
Prieszol József
Révai József
Révész Géza
Rónai Sándor
Sági György
Sándor József
Sándor Kálmán
Schercer Lajosné
Somogyi Miklós
Szirmai István
Szurdi István
Tömpe István
Török István
Uszta Gyula
Antos István [pt.]
Borbély Sándor [pt.]
Darabos Iván [pt.]
Horváth Ede [pt.]
Kaszapovics András [pt.]
Klujber László [pt.]
Martics Pál [pt.]
Valkó Márton [pt.]
Varró György [pt.]
Asztalos Géza [KEB titk.]
Kálmán Endre [PTKI ig.]
Kaszás Ferenc [KB Adm. O. v.]
Laczkó Pálné [KB PGO v.]
Szilágyi Dezső [KB Külügyi O. v.]
Komját Irén [Társ. Szemle. szerk.]
Bárd András [RPB titk.]
Ságvári Ágnes [KBI vez.]

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1958. július 25-én megtartott üléséről

Jelen vannak: a Központi Bizottság tagjai, póttagjai, osztályvezetői és a mel-
lékelt lista szerint.¹

Napirend: 1. Időszerű belpolitikai kérdések

Előadó: Kádár János elvtárs

2. Az MSZMP művelődési politikájának irányelvei

Előadó: Aczél György elvtárs

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: A napirendet elfogadottnak nyilvánítom, és felkérem Kádár elvtársat az első napirend megtartására.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak! A Politikai Bizottság arra gondolt, hogy ma a választás kérdésében kell döntenie a Központi Bizottságnak, és nem fog ártani, ha egy kicsit áttekintjük a döntés előtt az időszerű politikai kérdéseket.

Én négy kérdéscsoportról szeretnék beszélni. Belső kérdéseinkről, nemzetközi kapcsolataink egy-két dolgáról, külpolitikai eseményekről, s magáról a választási javaslatról.

Belső kérdéseinkről. Politikai jelentősége is van annak, hogy a Központi Bizottság által megvitatott hároméves tervre vonatkozó irányelveket az Országgyűlés elfogadta,² és ami ennél is több és fontosabb, az ország közvéleménye helyeslően tudomásul vette. Helyeslik a hároméves tervben a reális célkitűzéseket, helyeslik azt is, hogy alapjában véve az ország saját erőforrásaira támaszkodik a tervben. És helyeslik az emberek, hogy a korlátolt lehetőség ellenére is bizonyos erőfeszítést történik a népgazdaság strukturális megváltoztatása érdekében. Ez a helyeslés többféle formában nyilvánult meg. Megbeszélések során is, de ami természetesen még fontosabb, a hároméves terv végrehajtásának megkezdésénél. Az első félév gazdasági eredményei jónak mondhatók. A számok jelentős részét a Statisztikai Hivatal összeállításai alapján publikálták. Ezek a számok ismeretesek, hogy az ipari tervet 3%-kal teljesítette túl az ország dolgozó népe, ami a múlt évvel összehasonlítva fejlődést mutat, mert ugye az abnormális első félévhez képest közel 24%-kal, a második félévhez képest 4%-kal jobb az eredmény.

A mezőgazdasági eredményekről az első félév alapján nem lehet beszélni, hiszen a betakarítás és maga a termés eredménye még nincs meg. Azonban nagyon fontos az, hogy bár különböző időjárási nehézséggel küzdött a mezőgazdaság, maga a mezőgazdasági munka a múlt év őszén is, ez év tavaszán is, nyár elején is tovább javult a régihez képest. Tehát nagy intenzitással, erőfeszítéssel és komolyan dolgoztak az állami gazdaságokban, termelőszövetkezetekben, az egyéni parasztok is. Az időjárás mint ismeretes, nem volt kedvező. A megkésett tavasz és a májusi szárazság elég komoly termés kiesést idé-

zett elő, erről már a múlt ülésen is szó volt, hogy takarmánygabonából és magában a kenyérgabonában is a terméseredmények kisebbek, elég jelentős mértékben kisebbek a termésátlagok a múlt évinél. De ennek ellenére is el lehet mondani, hogy ha nem lett volna ez a fejlődő jó munka, a szárazság tönkre tette volna teljesen az eredményt [sic!]. Különösen fontos a parasztság általános nevelése szempontjából, hogy a még jobb munkát végzett állami gazdaságok és termelőszövetkezetek különösen nagy sikerrel küzdöttek a szárazság ellen. Jelenleg a terméskilátások olyanok, hogy az időjárás kedvez a fő kapásnövényeknek, kukoricának, cukorrépának, burgonyának. Kilátás van tehát arra, hogy ezekben a kapásnövényekben a termés jó lesz, talán az átlagosnál jobb, a szőlő sem néz ki rosszul eddig, és amiről már korábban is beszéltünk, hogy a mezőgazdasági év végén az év összeredménye valószínűleg nem lesz rossz. Ebben is kifejezésre jut az a törekvés, ami az egész mezőgazdaságban is érvényesül, hogy az emberek bizonyos bizalommal, elhatározottsággal dolgoznak a termelésért.

A kereskedelmi mérleg sem rossz az első félévben. Ami a belkereskedelmi forgalmat illeti, azt hiszem bízhatunk abban, hogy ezt mindig túl fogjuk teljesíteni. Bár az év elején bizonyos jelenségek mutatkoztak, ami miatt a kereskedelmi emberek egy kicsit megijedtek, hogy a vásárlási láz lecsökkent, de azért a kiskereskedelmi forgalmat 9%-kal mégis sikerült az első félévben túl teljesíteni. Nagyon jó és biztató az első félév külkereskedelmi eredménye. Egyelőre élhetünk ilyen olcsó vigasszal, hogy bár a múlt év első feléhez képest a behozatal csökkent 15 százalékkal, a kivitel viszont növekedett 47%-kal. De hát ez abnormális félév volt, ez csak mutatja, hogy mit jelent a konszolidáció ezen a téren is. A tényleges mérleg is jobb a tervezettnél. Itt kiderült az, hogy a tőkés piacnak a krízisét bizonyos értelemben sikerült a hasznunkra fordítani, mert az általunk vásárolt cikkekben áruhanás, áresés volt a nyugati piacon, és ebből bizonyos számú, bizonyos összegű és nem is kevés devizamegtakarítás mutatkozott az ország javára. Persze ezzel a tőkés krízissel úgy vagyunk, hogy ha az elmélyülés állandóvá válik, akkor nemcsak az előnyeit élvezzük, hanem jelentkeznek vastagon a hátrányai is, mert akkor az általunk eladandó cikkek ára is csökken, és az értékesítés maga megnehezül. De egyelőre az első félév mérlege a külkereskedelemben is jó.

A pénzforgalom képe is jót mutat. Az év első hónapjaiban forgalomban lévő pénz mennyisége jelentősen növekedett, mert a lakossághoz kiáramló pénzmennyiség a különböző címeken növekedett, maga a vásárlás egy ideig tartózkodó volt. Abbahagyták azt a múlt évi vásárlási módszert, hogy mindent vettek, ami csak a kezük ügyébe esett, mert még a pénztől féltek, de később rendes kiadásaik is jelentkeztek; részben az állammal szembeni kötelezettségeiknek eleget tettek, részben a vásárlás fellendült, és félév utolsó két hónapjában igen jelentős mennyiségű pénz áramlott vissza az államhoz. Így a félév a pénzjegy-forgalomban is normális képet mutat.

Megemlítek egypár tény és kérdést a tudomány, a közoktatás és a kultúra területéről is, habár ott viharos nagy események se pozitív, se negatív értelemben nem voltak. Figyelembe véve azonban, hogy ez egy kényes terület, amivel mind többet kell foglalkozni, azt hiszem hasznos, ha egy kicsit össze-szedjük, hogy mi történt, illetve mi az, amihez ezen a területen hozzáfogtunk.

Kezdjük a legelőkelőbb társaságnál, a tudósoknál. A Politikai Bizottság

foglalkozott az Akadémia kérdésével.³ Megvitatta az ottani helyzetet, bizonyos irányelveket állapított meg az új közgyűlés számára, bizonyos tennivalókról beszéltünk, és elhatároztuk, hogy az Akadémia munkáját a múlt évi közgyűlés időszakában kialakított irányvonal alapján továbbfejlesztjük. Az Akadémia vezetőségét politikailag tovább erősítjük, mert pl. bár nem aktívan, de címzetesen Lukács György az Akadémia elnökségének a tagja még ma is. Ezenkívül az operatív munkát irányító embereken belül a párt befolyása nem különösen erős. Elhatároztuk, hogy az elnökségben bizonyos változtatást fognak eszközölni a közgyűlés idején, Lukácsot kihagyják, és pozitív emberrel töltik be a helyét, az operatív ügyintézők számát lecsökkentik, és azon belül a párt befolyása lényegesen meg fog erősödni az eddigihez képest. Ezenkívül az Akadémiával kapcsolatban még egy fontos döntés történt már korábban annak érdekében, hogy a tudományos kutatómunka tervszerűbb legyen az eddiginél, és közelebb álljon az ország tényleges szükségletéhez. E döntés lényege, hogy az Akadémia munkaterveket készít a kutatás számára bizonyos időszakonként, ezeket a munkaterveket viszont a gazdasági életet operatíván irányító állami szervek fogják konzultálni. Tehát a napi szükséglet és a tudományos kutatás témáit összehangolják. Ezenkívül itt napirendre került néhány olyan kérdés is, amivel szintén foglalkozni kell. Ilyen pl. hogy az Akadémia irányítása alatt működő különböző tudományos intézetek munkáját meg kell javítani, mert azoknál egy kicsit anarchikus helyzet van, politikailag is bizonytalan és laza elemek kezében van nagyon sok helyen a vezetés, a tényleges munkájuk elszakad az élettől. Ez vonatkozik a különböző tudományos intézetekre is, tervezőintézetekre is és más dolgokra.

Ugyancsak az Akadémia keretén belül történt bizonyos fajta gyenge, de mégis üdvözlendő lépés annak érdekében, hogy az egyetemeken folyó tudományos kutatómunka, vagy az ott folyó „albérleti” tervezőmunka ne legyen többé a korrupció melegágya, hanem hogy egyrészt értelmes célokat szolgáljon, másrészt pedig hogy szüntessék meg azokat a képtelenségeket, amelyek ott tapasztalhatók. Ismeretes, hogy az egyetemi tudományos kutatóerők közül bizonyos elemek horribilis jövedelemmel rendelkeznek jelenleg, ami olyanfajta jövedelem, hogy a korrupció határát súrolja, de még sem nevezhető korrupciónak, mert a mi háborgó állami vezetőinktől és üzemi igazgatóinktól kapják a rendeléseket. Úgyhogy nagyon felháborodni nincsen jogunk. Ezenkívül állami tervezői intézetek kiadják ezeknek az egyetemen dolgozó embereknek albérletbe a munkát, és ezért hatalmas összegeket fizetnek. Ez egy kicsit tisztességtelen dolog, de nem támadhatjuk és büntethetjük ezeket az egyetemi embereket, mert a rendelést úgyszólván tőlünk kapják, tehát nincs sok jogunk felháborodni, legfeljebb saját igazgatásunkkal szemben. Ezért csak jelzem ezeket a kérdéseket, hogy a Központi Bizottság értékelni tudja, hogy ezen a területen is, akármilyen lassan, de bizonyos lépések történtek előre, van fejlődés.

Volt egy megbeszélés itt a Központi Bizottságban az egyetemek vezetőivel is. Az egész országból össze lettek hívva rektorok és dékánok egy egyszerű beszélgetésre, amelynek az volt a tulajdonképpeni célja, hogy a tanév befejezésével egy kicsit elbeszélgessünk velük az ő munkájukról és a mi véleményünkről. Ez a megbeszélés, ahol párttag és pártönkívüli vezetők is részt vettek, megfelelő jó atmoszférában folyt, és eredményes volt. Az egyetemek

vezetői – mint a saját munkájuk gyümölcsével – büszkén eldicsekedtek azzal, hogy a diákok a lezárt tanévben sokkal jobban tanultak, mint a közeli években bármikor. Ezt mi nagy örömmel hallgattuk, mert hiszen 1956-ban a mi fő tézisünk az volt a diákok felé, hogy az ördögbe is, tanuljatok! És hát ezt az eredményt sikerült elérni, tényleg neki láttak ezek a gyerekek, és tanultak. Ennek persze több oka van. Valóban a tanári kar is nagy erőfeszítéseket tett ezért, de úgy látszik a gyerekek is gondolkodtak, meg egy pár megszorítás is volt ugye a kedvezmények terén, hát nekiláttak, és tanultak. Mi ennek csak örülünk, mert az egyetem az eredeti rendeltetését szolgálja ilyen módon. Nem mi, maguk ezek az egyetemi vezető emberek hozták szóba, hogy az egyetemen belül komoly politikai fejlődés is van, kiderült, hogy az egyetemi ifjúságnak kb. 20%-át a KISZ vezeti, pártszervezetek vannak mindenütt, ha létszámra nem is nagyok, de befolyásuk van, és ez az egyetlen látható politikai erő az egyetemen. Ezeket az ellenséges, meg revizionista csoportosulásokat megette az idő közben. Az egyetemek vezetői egyébként ezt a helyzetet a párt munkájának tulajdonították, s köszönetet is mondtak ezért a segítségért, amit a párt nyújtott nekik, mikor a Politikai Bizottság különböző tagjai különböző alkalmakkor az egyetemen felléptek. És ez is jó dolog persze.

Most foglalkozott közben a Politikai Bizottság, sőt már a kormány is a pedagógus-továbbképzés egy bizonyos kérdésével, és született egy döntés, hogy a tanító- és óvónőképzést magasabb színvonalra emeljük, mint ahogy az eddig volt, elsősorban szakszempontból, de ugyanakkor azzal a reménnyel, hogy ez a tanítók és óvónők politikai képzését is jelentős mértékben meg fogja javítani. Valamennyire csökkenni fog a tanítóképzőknek a száma, egy kis centralizálás történik, nem óriási méretű, de valamelyes csökkenés lesz. 20–25%-kal csökken az intézetek száma, magát a képzést, illetve már a felvételt a középiskolai végzettséghez fogja kötni az állam, és erre a középiskolai végzettségre fog épülni a tanítóknál hároméves továbbképzés, az óvónőknél pedig kétéves továbbképzés. Van egy ilyen terv is – majd a titkár elvtársak itt tudnak segíteni –, hogy a hallgatók összetételének a megjavítása érdekében az indulásnál célszerű lenne olyan középiskolai végzettségű munkás- vagy parasztfiatalokat ösztönözni jelentkezésre, akik a középiskola után a termelésbe mentek, ott rendesen viselkednek, dolgoznak. Tehát, hogy egy kis gyári levegőt szagolt munkás- és parasztfiatalok kerülnének vissza, legalábbis az indulásnál, erre a tanfolyamra. Ez is egy lépés egyelőre.

Na most, egy-két szót az irodalmi helyzetről, amely annyiban érdemes említésre, hogy mégis két esemény itt is volt. Az egyik a könyvnap, amely azt mutatja, hogy a művelődési igény a néptömegekben tovább fejlődött, nagyon komoly érdeklődés van a tényleges művelődést jelentő könyvek iránt is. A könyvnap sikerrel zárult. Ebből a szempontból jelenleg is inkább az a helyzet, hogy különösen a falu könyvigényét képtelenek vagyunk kielégíteni, itt bizonyos erőfeszítéseket is kell tenni.

A másik ilyen, félig-meddig eseményszámba menő dolog, az elméleti munkaközösségnek az értékelése, elemzése a népi írókról. Ez egy fontos dolog. Az értékelést persze megvitatta a Politikai Bizottság⁴ is, úgyhogy én is ilyen értelemben tettetárs vagyok, bár túlságosan nem vagyok megelégedve magával az anyaggal azért, mert dominál benne a történelem, a történelmi elbeszélő elem, amit nem lehetett persze megkerülni, de talán javára vált vol-

na, ha ez egy kicsit kevesebb, s a súly inkább az elvi elemzésen van. Ennek ellenére egy fontos lépés, mert el lehet mondani, hogy ezekkel a népi írókkal és a mozgalmukkal már egynéhányszor foglalkoztak az idők folyamán, már Horthy alatt pl. Révai elvtárs írt egy egyébként nem rossz tanulmányt⁵ erről a kérdésről, de azért ilyen teljes értékelés a párt részéről most először született. Ez az alapját képezte egy bizonyos vitának, nevelésnek, megosztásnak és egyesítésnek az írók vonalán. Persze ez azzal a hátránnyal jár, ami ilyen esetben nem kerülhető el, hogy azért kicsit reklám is a népieseknek, mert az a tapasztalat, hogy egy íróember sokkal jobban haragszik, ha semmit sem szólnak róla, mintha szidják, mert maga a szidás is bizonyos értelemben népszerűsítés. De azt hiszem, hogy ez az értékelés megadja az alapot arra, hogy politikailag ebben a kérdésben rendet csináljunk, hogy a pártközvélemény végre tudja, hova tegye ezt az egész kérdést. Mert vannak nekünk párttagjaink is, nem tömegesen, de a fiatal értelmiségiek közül egy néhány, 2–300, akik tulajdonképpen a népies irányzatnak lelkes hívei, sőt jól össze tudják egyeztetni a párttagsággal. Ezt látni kell.

A színházi életben is történt valami vékonyka forradalmi lépésünk előre, ami szintén említésre érdemes, különösen azért, mert a pártközvélemény és a demokratikus közvélemény elég békétlen a színházakban uralkodó helyzettel, és joggal békétlen. Itt is történt tehát bizonyos lépés, olyasmi, hogy a színházak vezetésében a helyzetet politikailag egy kicsit megjavítottuk. Minden színházban azt hiszem, három kulcspozíció van a művészeti irányítás szempontjából: az igazgató, a dramaturg és a főrendező, és most sikerült olyan helyzetet teremteni, hogy a szezon indulásakor minden színházban legalább egy olyan ember legyen, akire szilárdan lehet támaszkodni. Ez rendszerint párttag. Mondjuk ez volt az első célkitűzés, amit most a szezon kezdetén el kellett érni. Ez megtörtént. Azonkívül van egy olyan előrelépés a felső irányításban, hogy amíg a múlt évben a színházak műsortervét a szezon alatt, menet közben próbálta korrigálni a felső irányító állami szerv, most megvan a remény arra, hogy a színházak műsorterveit még a szezon megkezdése előtt megtárgyalják, megbírálják, és a szükséges igazgatást megteszik [sic!].

Előrehaladás van ott is, hogy a színházi fronton küzdő élharcosaink is bizonyos önkritikával nézik az elmúlt szezont, és megígérték, hogy javítani fognak az eddigi hibákon. Ez is nagy eredmény. Felmerült a párttagok kérdése. Kiderült az, hogy a párttagok, a pártépítés helyzete a színházi világban nagyon gyengén áll. Párttagok általában minden színháznál vannak, néhol kevesebb, néhol több, de főleg a színházi munkások, adminisztrátorok, főkönyvelők stb. között, azonban a művészek csoportjában nagyon kevés a párttagoknak a száma. Tehát azok közül, akiket a színházi világban proletariátusnak neveznek joggal, kerül ki a párttagság többsége.

Természetesen ezek becsületes, rendes emberek, általában olyanok, akiknek a pártban van a helyük, de hát azért a színházi világban mégis az a döntő, hogy a művészek között legyen komoly politikai befolyása a pártnak. Felvetődött, hogy itt mi történt. Abban maradtunk, hogy semmi szín alatt nem szabad tagtoborzást csinálni a művészek között. Semmi szín alatt! Hanem arra kell törekedni, hogy a párt politikai befolyása növekedjen a művészek között, annak természetes termékeként a művészek egy része közeledni fog a párthoz, és nyilván be is fog lépni a pártba. De nagyon fontos, hogy a párt

köré tömörítsenek szimpatizánsokat, vannak ilyenek a művészek között sokkal nagyobb számban, mint tavaly, s azokon keresztül a többire is befolyást tudunk gyakorolni. Ezt határoztuk el tehát, hogy nem szabad ilyen tagtoborzásféle dologgal becsapni önmagunkat a művészek között. Egyébként itt a pártépítést az ellenforradalom jobban segítette, mint más területen, mert az a bizonyos jobboldali nyomás és terror a színházi világban tovább létezett, mint a társadalmi élet egyéb területén. Van még ilyen más terület is, de itt ez nagyon szembeűnő. Ezért többek közt elhatároztuk – ezt már nem egyöntetű lelkesedéssel –, hogy a színházi világban most a szezon kezdeti időpontjában komoly támadást kell intézni a jobboldal ellen, mert ez szükséges a helyzet megváltoztatásához.

Ugyanis vannak bizonyos színházak vagy bizonyos művészeti területek, ahol még mindig az a helyzet, hogy félnek a párttal szolidaritást vállalni a művészek, ahol a jobboldali befolyás erősebb, s ha a művész jobboldali, akkor a legritkább esetben dobják ki, de ha netán ki is dobnák, akkor különböző mellékcímeken a jövedelmét tízszeresére növelik rögtön az őt segítő erők. Pl. ha nem léphet fel a színpadon, akkor felléptetik a rádióban, a televízióban vagy egyéb címen jut kereshet. Viszont aki a párttal szolidáris, az könnyen megűtheti a bokáját. Emlékeznek az 1957 elejei helyzetre, hogy egy-két író fellépett a napi sajtóban a párt mellett, erre másnap reggel a Néphadsereg Színházánál az elfogadott kéziratát visszakarta, és harmadik nap a rádiónál kapta vissza az elfogadott kéziratot.

Tehát ez a jobboldali nyomás még mindig létezik. Sokkal kevésbé persze, mint egy évvel ezelőtt vagy másfél évvel ezelőtt, de még mindig létezik, és elhatároztuk, hogy csapást kell mérni a jobboldalra. Természetesen nem ész nélkül. De igenis el kell érni, hogy olyan embereket, akik semmiképpen nem hajlandók tudomásul venni, hogy Magyarországon népköztársaság van, és ezt a rendszert mocskolni nem lehet, távolítsák el a színpadról, vagy általában a színházi világból tekintet nélkül mindenféle művészi képességükre és tulajdonságukra. Ezt meg kell csinálni. Azért mondom, hogy ezt nem egyforma lelkesedéssel határoztuk el, mert a vitában részt vevő 15 elvtárs közül volt egy-kettő, aki azt mondta, hogy mindkét irányban kell most támadást intéznünk; a szektarianizmus és a jobboldal ellen is. Dehát a legnagyobb objektivitás is meg kell állapítani [sic!], hogy a színházban most nem a szektarianizmus a fő veszély, hanem a jobboldal, ami létezik. Egyébként ez ugyanaz, ami a szövetkezetenél van, hogy az emberek agyának a felét leköti a félelem a lehetséges erőszaktól, holott mindenki tudja, hogy a tsz-ben most erőszak nincs. És senkit sem vagy kevés embert köt le az aggodalom amiatt, ami van, tehát a jobboldal felé való opportunizmus miatt. Hát a színházi világban is így vagyunk. Persze a szektarianizmus, mint lehetséges veszély létezik, de azt egyelőre súlyosabb veszélynek beállítani a jobboldallal szemben, amely van, nem lehet. Most a jobboldal körül táncolunk, normálisan persze és értelmesen, tehát ahol erre ok van, ott kell fellépni, nem lehet tovább halogatni.

Néhány egyházpolitikai kérdésről is szeretnék beszélni. Párt- és állami vonalon az utóbbi időben több alkalommal foglalkoztunk egyházpolitikai kérdésekkel. A Politikai Bizottságnak az a véleménye alakult ki, hogy ami a klerikális reakciót, tehát az egyházban lévő politikai reakciót illeti, azt körülbelül sikerűlt visszavetni az ellenforradalom előtti helyzetére. Ugyanis az na-

gyon előre tört, ugye a Mindszenty átvette a kormányzást⁶ stb. stb. Ezt nagyjából sikerült visszavetni az ellenforradalom előtti pozícióiba. Az egyháznak a befolyása viszont most nagyobb, mint az ellenforradalom előtt volt, mert növekedett a befolyása, s bár valóban valamit csökkent is azóta, de még mindig nagyobb, mint az ellenforradalom előtt volt. A vallásos világnézet rabjairól statisztika nincs, de feltehető, hogy hozzávetőleg annyi ember vallásos most is, mint volt 1956 nyarán.

A helyzetre jellemző – habár csak egyetlen egy mutató – a hittanbeíratásoknak a dolga. A hittanbeíratás úgy alakult, hogy 3 megye kivételével – Tolna, Somogy, Baranya – az egész országban csökkent a hittanra beíratott gyerekek száma. Ebben a három megyében nem csökkent, vagy esetenként valamilyen jelentéktelen mértékben emelkedett. Az általános iskolákban a hittanra beíratott gyerekek száma 47%-ról 44%-ra csökkent, tehát 3%-kal kevesebb. A középiskolákban a hallgatók $10\frac{1}{2}\%$ -áról $4\frac{1}{2}\%$ -ra csökkent, ez tehát jelentékeny, nagyon fontos politikai siker, és örülni kell neki. Különösen az irányzatnak kell örülni, mert maga a helyzet még nem nagyon örvendetes. Mégis az egyház megnövekedett befolyását bizonyítja, hogy az ellenforradalom előtt az elemi iskolai hallgatóknak kb. 30%-a volt hittanra beíratva, és most a csökkenés ellenére 44%. A középiskolai hallgatóknak kb. 3,5% volt hittanra beíratva az ellenforradalom előtt, és most még mindig 4%. Ha a régi számokat nem is vesszük teljesen reálisnak – mondjuk, hogy volt erőszak, nyomás – akkor is túl nagy a különbség. Ezt én azért mondom, hogy a javulást csak mint irányzatot lehet üdvözölni, maga a helyzet még egyáltalán nem kielégítő. Azt hiszem, hogyha hasonló módon tudunk dolgozni, jövőre feltétlen tovább fog csökkenni a hittanra járók száma, mert ebben az eredményben benne van ugyan az, hogy beszélgettek a szülőkkel is – legtöbbször helyen általában beszélgettek – pedagógusok és mások, de az alapvető hatása nyilván a politikai konszolidációnak van és általában az emberek kijózanodásának. A középiskolásoknál tiszta hisztéria volt [sic!] Az majdnem kizárt dolog, hogy egyszerre a hívő középiskolás gyerekek száma annyira növekedett volna, mint a hittanra beíratkozott középiskolások száma, és a középiskolásoknak már van egy kis szavuk, hogy akarnak-e hittanra járni vagy nem. Ott valószínűleg a politikai hisztéria is szerepet játszott, tüntetésszerűen iratkoztak be. Maga az irányzat fontos.

Ilyen események is voltak, mint a papi csoport utazása a Szovjetunióba⁷, amiről kiderült, hogy a gondolat és a megvalósítása is helyes volt. Különböző felekezetek, felekezeti emberek – a katolikusokon belül még két külön csoport, a hivatalos egyházi, meg a békepapok⁸ – vettek részt a dologban, de el lehet mondani, hogy a hatása nagyon jó volt. Az eredeti céloknak megfelelően hatott az utazás magukra az utazókra – és ez a fő célja minden ilyen utazásnak – mély benyomást tett ezekre a papokra, hogy a SZU területén a legkülönbözőbb egyházakban hitélet van, az állam bizonyos mértékig támogatja az egyházakat stb., maguk a szovjet emberek és a szovjet társadalom, s ennek a hatása alól még egy püspök sem tudja kivonni magát, ha ott jön meg Moszkvában, Leningrádban, meg a többi helyen.

De jó hatása volt még a SZU-ban is ennek a látogatásnak, mert ezek a mi odautazó papjaink általában korrektül viselkedtek, rendesen, lojálisan, értelmesen beszéltek, ahol felléptek, tehát jó benyomást keltettek. Jó hatás mu-

tatkozott akkor is, amikor ezek itthon utazásukról beszámoltak, többek között egynéhány nagyon értelmes és jó fellépés született ennek nyomán, különösen a haladó papok részéről, akik nagyon helyesen a vallásos ember szempontjából mutatták meg, hogy mi a jó abban a szovjet társadalomban, mi a jó a szovjet–magyar barátságban, és hogyan függ össze a társadalmi haladás kérdése a hitélettel.

Most két nappal ezelőtt a püspöki karral tárgyalt Münnich és Kállai elvtárs. Ez a tárgyalás is – az elvtársak beszámolója szerint – jó légkörben folyt le, és a téma kb. akörül forgott, hogy hogyan lehetne az állam és az egyház együttműködését fejleszteni. Úgy látszik, hogy még a püspöki, a katolikus püspöki kar tagjaiban is van bizonyos szándék, hogy javítsák az állam és az egyház közti viszonyt. Ez jó.

Született a közelmúltban két pártanyag az egész egyházpolitikával kapcsolatban.⁹ Az egyik a klerikális reakció kérdésével foglalkozott, a másik pedig a vallásos világnézet elleni harccal. Itt szeretném egypár szóval megismételni annak az álláspontnak a lényegét, ami nálunk a Politikai Bizottságban kialakult. Az a vélemény alakult ki a mi saját közvetlen tapasztalataink alapján, meg az egész 40 éves történelmi tapasztalat alapján, amikor a kommunista pártok foglalkoztak ezzel a kérdéssel, hogy célszerű a mi jelenlegi helyzetünkben is, hogy a kérdésen belül három dolgot különböztessünk meg egymástól: 1. a klerikális reakciót, 2. az egyházat, mint olyat és 3. a vallásos világnézetet. Ezt célszerű megkülönböztetni egymástól, mert bár nagyon szorosan összefonódó, de mégis különböző dolgokról van szó. Azért kell megkülönböztetnünk, mert más eszközzel kell harcolni a klerikális reakció ellen, más eszközzel az egyház társadalmi befolyása ellen és más eszközzel a vallásos világnézet ellen. És ha az eszközöket összetévesztjük, tehát a vallásos világnézet ellen harcolunk olyasmivel, amivel a klerikális reakció ellen kell harcolni, vagy fordítva, a klerikális reakciót akarjuk mi meggyőzni, mondjuk, népfelvilágosító előadással, akkor az eredmény rossz lesz. Világosan megmondtuk, hogy ami a klerikális reakciót illeti, tehát a papok világi hatalmára való törekvést, az ellen úgy harcolunk, mint minden más politikai reakció ellen. Nálunk munkás-paraszt állam van, proletárdiktatúra van, itt a papok uralmának semmi keresnivalója nincs. Azzal szemben minden eszközzel harcolunk, mint bárki mással szemben, aki erre a népi hatalomra tör. Beleértjük az agitációtól kezdve egészen a bombáig, ha kell, hogy világos legyen nekünk is, meg a papoknak is, akiknek ilyen hajlamuk volna.

Az egyház, mint olyan, az egy más kérdés számunkra. Az egyházzal mi úgy vagyunk: együtt is működünk vele, most ez a helyzet van, meg törekszünk is együttműködésre, ugyanakkor harc is van közöttünk a társadalmi befolyásért. Tehát az egyházzal ez a helyzet. Úgy néz ki, hogy lehetséges és szükséges is együttműködni, a mi oldalunkról és az ő oldalukról is. Ez is hosszabb időre szól. Nyilvánvaló, hogy népi hatalom is, meg egyház is lesz itt még nem tudom én mennyi ideig, tehát ebből kell kiindulni. Itt van tehát együttműködés, és van harc. Úgy látszik sikerül együttműködést majd elérni a szocializmus építése kérdésében, a béke védelme kérdésében, ugyanakkor mi az egyházak működését engedélyezzük, bizonyos mértékig támogatjuk az egyházat – ez az együttműködés fő elvi alapja. A harc elvi alapja pedig az, hogy mi kommunisták nem szeretjük, ha az egyháznak nagy a társadalmi be-

folyása, az egyház meg nem szereti, ha a kommunistáknak nagy a társadalmi befolyásuk. Ezt a harcot így kell felfogni.

Megint más a vallásos világnézet elleni harc. A vallásos világnézet ellen egyértelműen harcolunk, ez a mi harcunk lényegéhez tartozik. Mi harcolunk a dialektikus materialista világnézet térhódításáért s általában a felvilágosodásért, tehát szembe találjuk magunkat a vallásos világnézettel, amely maradi, reakciós világnézet. Maga mint világnézet idealista, maradi stb., támaszkodik rá mindenféle reakciós elem. A vallásos világnézet ellen azonban egyetlen hatásos fegyver van: a tudományos felvilágosító munka. Ha itt mi más eszközökhöz nyúlunk, akkor nem csökkentjük a vallásos világnézet befolyását, hanem fordítva, növeljük. Akkor ilyen messianizmus, meg mártírium, meg nem tudom én mi kapcsolódik hozzá (Kállai elvtárs közbeszólása: az, hogy a keresztet leszedjük majd!).

Kádár elvtárs: itt egy hatásos fegyver van: a tudományos felvilágosítás szélesítése. Egyébként úgy kell számolni, hogy ez lesz a legtovább tartó munka, mert valószínű, hogy későbbi korszakban egyházak már nem lesznek, de vallásos módon gondolkozó emberek még az azt követő időkben is lesznek. Ez a mi álláspontunk lényege. Ezt a mindenirányú munkánkat – s ez is elég fontos dolog – úgy kell végeznünk, hogy dolgozunk fönt is, középen is, lent is. Tehát pl. a katolikusoknál, mert itt nemcsak a katolikusokról van szó, hanem mindig együtt értjük az összes egyházakat, meg ideértjük a szektákat is, az egyházhoz nem tartozó vallásos szektákat. Okvetlenül kell dolgoznunk a püspökökkel, tehát a legfelső szinten, a középfokú egyházi vezető tényezőkkel és szervekkel, és alul is.

Támaszkodni kell nekünk a haladó papokra is – ez nagyon fontos –, bizonyos tekintetben a papi tömegekre, ez is a harc egy eszköze. Vannak itt ilyen hivatásos emberek – éppen a héten keseredett el a PTO – vagy nyolcezer, csak a katolikusoknál, hát az már alul egész tömeg. Miért mondjuk ezt elvtársak? Mert nagyon fontosnak tartjuk, hogy az összes pártszervezeteink, azután az állami szervek, más társadalmi szervek azonos és helyes vonalat vigyenek. Ez nagyon fontos, mert a tapasztalat szerint olyan helyzet van, hogy egyik megyében „Le a papokkal” jelszó uralkodik – most nem a megyebizottságokat támadom én –, ez olyan közvéleményféle a mi táborunkban. Ami fekete, az vesszen – mondjuk ilyesmi –, a másik oldalon meg elhajlás egy kicsit jobbfele, mégis van Opus Pacis¹⁰, meg békemozgalom, meg ez, meg az, nem baj az, ha a papok egy kicsit mozognak, szóval vegyes egy kicsit a gyakorlatunk, össze kell hangolni. Kell gondolkozni ezeken a dolgokon, és gondosan meg kell beszélni, legelőször azért, hogy értsék a mi taktikánkat. Aztán ha értik, hogy egyformán vigyék, mert az olyasmiket ki kell igazítani, hogy pl. Győr megyében van egy járási titkárunk, aki arra büszke, hogy már nyolc éve pappal nem állt szóba.

Van ilyen felfogás is, emberileg ez nem ítéhető el, de politikailag el kell ítélni, és meg kell bírálni, mert ha Münnichet és Kállait arra ítéljük, hogy beszélgessen a papokkal, vagy nem tudom én, az Ortutay¹¹ vagy más, akkor a járási titkárnak is időnként beszélgetni kell azokkal a papokkal, mégpedig nem úgy, hogy sülve-főve együtt legyenek vele, és mégis úgy, hogy csak akkor beszéljen vele, amikor valami disznó-körlevelet adott ki, vagy amikor gazember prédikációt tartott, hanem időnként kell vele beszélni: hogy van, mit

csinál, mivel foglalkozik, miben értünk egyet, miben nem. Minden élő emberre lehet hatni jó irányba és rossz irányba. Itt is egy kicsit mozognunk kell előre.

Az utóbbi időben belpolitikai életünkben kétségtelenül a legnehezebb esemény az ellenforradalmi bűnözők megbüntetésének vonalán jelentkezett, a Nagy Imre-ügyben.¹² A Nagy Imre-ügyről magáról olyan belső titkokat is szeretnék elmondani, amiket én velem közöltek az illetékes elvtársak. A vádlottak viselkedéséről, mert azért az érdekes kérdés az elvtársak számára. Az történt, hogy volt a vádlottak között egy bizonyos személy, az a Szilágyi [József] nevű ember, aki végig következetesen azt a vonalat vitte, hogy ha még egyszer olyan helyzetben lenne, újra ugyanazt tenné. Tehát itt nemcsak arról van szó, hogy nem érzi magát bűnösnek, hanem egyszerűen és eltökélten azt mondta, hogy ha még egyszer ugyanaz lenne, ugyanazt tenné. Szilágyiról elég sokan nem tudják, hogy kicsoda, micsoda, de ez az ember annak idején fontos szerepet játszott ebben az ellenforradalmi felkelésben, mert ő foglalkozott rendőri, katonai ügyekkel, mégpedig nem október 23-án, hanem már jóval korábban. Annak idején, valamikor október 24-én, vagy mikor Nagy Imre ki akarta erőszakolni nálunk a pártvezetőségnél, hogy ez legyen a belügyminiszter, amikor már Piros nem volt tartható. Akkor azt találtuk ki, hogy Münnich elvtársat ajánlottuk, mert politikailag megtámadhatatlan volt. Nagy Imre nem is tudott semmit csinálni ez ellen, de ha nincs véletlenül ilyen jeltünk, hogy partizán, meg régi elvtárs, meg nem rákosista stb., akkor valószínűleg keresztül erőszakolta volna Szilágyit. Ezt csak azért mondom, hogy lássák: ez egy nagyon fontos szerepet betöltött ember volt [sic!].

Ez a Szilágyi tehát azt mondta, hogyha még egyszer ilyen helyzet lenne, még egyszer ugyanezt csinálná. Aztán tagadta bűnösségét Nagy Imre és Maléter. De azt olyan Nagy Imre és Maléter módjára csinálták. Aki Nagy Imrével találkozott életében, az tudja, hogy mindig úgy szokott fellépni: ha azt kérdezték tőle, hogy a pohár mit keres ott, akkor azt mondta, hogy nálam van a jegyzetem. Emlékeznek, az öszes vitában mindig így csinált, most is ugyanúgy csinált. Ilyen csúszás-mászás, hazudozás, tények letagadása, aztán mikor előke-rült saját írása, vagy három tanú, vagy a szemébe mondták, akkor azt mondta: hát igen, nem jól emlékeztem, így volt. Ezt csinálta mindvégig, egyébként azzal az aljas tendenciával, hogy mindenért a pártot tegye felelőssé, ami csak történt 1956-ban. Valahogy azt akarta bizonyítani, hogy tulajdonképpen semmi mást nem csinált, mint amit a párt neki mondott. Iyesmi szerepbe akart behelyezkedni. Maléter hasonlóan, hogy tulajdonképpen ő egy kötelességét teljesítő becsületes kommunista. Körülbelül ebből a pozícióból védekeztek és támadtak.

A többiek viselkedése egészen más volt, és érdemes szót ejteni Kopácsiról,¹³ mert elég sok ember van, aki nem érti, hogy hogy lehet, hogy ilyen dolgok voltak korábban, és őt csak életfogytiglani fegyházra ítélték. Ennek a magyarázata az, hogy az igazságügyi szervek mindent mérlegeltek, amit mérlegelni kellett, tehát mit csinált annak idején, aztán milyen szándékok vezették, aztán mit csinált azután, és ez az egész mérlegelés adta azután az ítélet alapját. Habár Kopácsi nagyon súlyos dolgokat csinált már 23-a előtt, de mégis tény az, hogy ebben a társaságban – meg kell mondani – maga Kopácsi egy primitív és fiatal ember volt. Ezek tényleg az ujjuk köré csa-

varták, és az orránál fogva is vezethették, ami – mondjuk – akkor nyert bizonyítást, amikor az események menete megfordult, és ez az ember azon medítált, hogy mit csináljon a továbbiakban. És akkor látszott rajta a megbánás is, a félelem is, és a segítő szándék is. A vizsgáló szerveknek nagyon sokat segített ez is, meg mások is. Végül hát ezzel mérlegelték.

Hasonló módon Donáth is úgy viselkedett, hogy megbánta, amit tett, és segített az igazságot felderíteni, hasonlóan Tildy¹⁴ és más vádlottak is. Az ítélettel kapcsolatban fontos az olyan momentum is – egyszerűen az elvtársak lássák a dolog befejeződését is –, hogy Donáth pl. az ítélet kihirdetése után, amikor az már jogerős volt és tudta, hogy amit mond, az semmit se számít, kijelentette, hogy az ítéletet igazságosnak tartja, és súlyosabbat is megérdemelt volna. Tildynek kb. hasonló volt az álláspontja. Tildynek írt hozzánk egy levelet, aki már az ítélet után beszélt az emberrel. Férje elmondta – írja – hogy nagyon rendes bánásmódban részesítik, az eljárás törvényes volt, az ítélet igazságos, és nagyon jól rászolgált. Ez a véleménye Tildynek, meg a feleségének. Ezek fontos dolgok. Egyébként a per viteléből valamit a jugoszlávoknak adott válaszjegyzék¹⁵ tájékoztatót.

Mi volt a hatása az ítéletnek? Körülbelül az, ami várható volt. A magyar közvélemény egy része természetesen helyeselte, nem lehet megmondani hány százalék, de azért mi találkoztunk azzal a haladó munkás, meg parasztvéleménnyel, sőt értelmiséggel is, s ez is fontos. Pl. Pécsen van az a veterán Ernstünk,¹⁶ aki szid bennünket már másfél éve, hogy maguk nem is harcolnak az ellenség ellen stb., ilyenek tehát az értelmiségiek között is vannak. Ez a haladó munkás-paraszt és értelmiség közvéleménye januárban úgy sarokba szorított bennünket, hogy mi lesz már, mi lesz már, hogy kénytelenek voltunk a titkári tanfolyamon egy kicsit a kedélyeket csillapítani. Emlékeznek rá, hogy helyesléssel fogadták. Itt nemcsak funkcionáriusokról van szó, hanem egyszerű dolgozókról, táviratokat küldtek, meg írtak az ország minden részéből, hogy végre és így tovább, sőt reklamálták rajtunk, hogy Kopácsit miért nem ítélték halálra, meg a többi hol van, erősebb ítéletet vártak.

Volt egy igen jelentős rétege a magyar társadalomnak, amely tudomásul vette, nem mondhatnám, hogy valami kitörő lelkesedéssel, mintha pünkösdi hétfő lett volna, de mint az élet normális eseményét egyszerűen tudomásul vették. Mint ahogy ez a harcból magától értetődően adódik. Jellemző, amikor a rektorokkal és dékánonokkal találkoztunk – két nappal volt az ítélet publikálása után – azoknak kisebb gondjuk volt annál [sic!], hogy szóba hozzák, mi beszéltünk róla. Sokkal jobban érdekelte őket, hogy fognak beindulni a tanulással, meg ehhez hasonlóak.

Aztán vannak helytelenítők is. Ezt nekünk tudni kell. Vannak aktív helyeslők, vannak, akik tudomásul veszik, mint az élet normális eseményét az ellenforradalommal való leszámolás magától értetődő aktusát, és vannak olyanok is, akik helytelenítik. Vannak ismert körök, pl. velünk szemben oppozícióban lévő írók, akik feltétlenül helytelenítették, sőt felbukkantak még gyárak vidékén, vasutasok között is, itt-ott-amott, mondjuk az országban tíz helyen, ahol a mellékhelyiségben felírták: „megálljatok”, meg stb. Ezt csak azért mondom, mert ilyen van. Persze a vasutasok közt lévő ilyen békétlen kb. azok a munkáselemek, akikkel 1956. októberben találkoztunk, volt malomtulajdonosok, nyilaskeresztes körzetvezetők.

Voltak nagyon érdekes dolgok, pl. valamelyik vasúti pályaudvaron várták a vicinálist az emberek, munkások, meg mások, és valaki azt mondta, hogy nem így kellett volna, minek ez. Nagy vita támadt, és felülkerekedtek azok, akik megvédték az ítéletet. Azonkívül feltehető, hogy valahány ezer értelmiség – természetesen – egyáltalán nem örült ennek, talán nem is politikailag nézte a dolgot, csak általában jobb szereti, ha nem akasztanak fel senki sem, az már ilyen durva dolog nekik, de nagyon fontos és jellemző, hogy nem akadt az országban egyetlenegy olyan eset, hogy valaki nyilvánosan fellépett volna azzal, hogy az ítéletet helyteleníti. Nyilvánosság alatt értem azt, hogy két-három ember előtt, egyetlenegy ilyen eset nem adódott. Ez többek között azt bizonyítja, hogy ha vannak is, akik helytelenítik, azok nagyon-nagyon erős kisebbségben vannak, és a közvélemény olyan, hogy nem engedi meg nekik, hogy nyíltan fellépjenek. Nem mi, vagy a sarki rendőr, hanem a közvélemény [sic!].

Ami a nemzetközi közvéleményt illeti. Először a velünk szolidáris közvéleményről akarok szólni. A testvérpártok, a nemzetközi munkásmozgalom haladó erői, a szocialista országok népei nagyon nagy helyesléssel üdvözölték, és általában úgy beszéltek róla – ebben az időben jártam külföldön –, hogy már várták. És ebben a velünk szolidáris közvéleményben lehet mondani, hogy az MSZMP és a magyar kormány tekintélye az ítélet nyomán jelentős mértékben még növekedett. Azért a velünk szolidáris közvélemény sem teljesen egységes, ezt is tudni kell. Annak idején mi beszélünk egy-két testvérpárttal, és találkoztunk olyan véleménnyel – főként nyugati kapitalista országból, többek között az angol elvtársaknál –, hogy ők tudják, hogy ezek bűnösök, megérdemelnék, hogy hatszor halálra ítéljék és kivégezzék őket, mégis az a véleményük, hogy csúcstalálkozó előtt nem jó, csúcstalálkozó után meg rossz a dolog. A nyílt tárgyalás nem jó, a zárt tárgyalás rossz.

Egyébként az ítélet visszhangjában egy-két párt ilyen állásfoglalása tükröződött is. Emlékeznék: a dánoknál, angoloknál, hollandoknál volt ilyen vélemény. Az ítélettel szolidarizálták [sic!] magukat, csak azzal vezették be, hogy sajnálják, hogy ennek így kellett történnie. Ezt csak azért mondom, hogy nem akarunk mi szélhámoskodni, elhallgatni, hogy hát ilyen vélemények is voltak. Tegnapelőtt Wilmannal¹⁷ egy-két szót váltottam, általában velük most normális a viszonyunk. Mondom neki, hogy egy-két pártban ez egy kis nehézséget okozott, erre azt mondta, hogy bizony nálunk is. Persze azt nem mondta, hogy nála és családjánál, vagy a lengyel pártnál, vagy hol? Tovább nem részletezte. De én elhiszem, hogy a lengyel pártban is. Bizony a mi pártunkban is van legalább kétezzer olyan tag, aki nem helyesli ezt az ítéletet. Így vannak a lengyel pártban is vagy kétezren. Viszont a lengyel párt állásfoglalása, Gomulka elvtárs hajógyári beszéde,¹⁸ és Cyrankiewicz beszéde hatalmas csapás volt a reakció reménységeire, és világos, határozott állásfoglalás volt, különösen, mert össze volt kötve a jugoszláv kérdésben elfoglalt állásponttal. Így néz ki a szolidáris közvéleményünk.

Egyébként én találkoztam most ezekkel az elvtársakkal Berlinben,¹⁹ és mivel ők nem tették szóvá, én szóvá tettem ezt a kérdést. Volt egy alkalom, hogy elég zárt körben, a testvérpártok küldöttei és a német Politikai Bizottság volt együtt. Ott különböző pohárköszöntők voltak, és mi nem akartunk felszólalni, kiindulva abból a régi elvből, hogy a legjobb, ha mi nem vagyunk köz-

ponti párt, átmenetileg legalább, amíg az erőinket gyűjtjük. De úgy alakult, hogy muszáj volt felszólalni, mert a mi pártunkat felköszöntötték, holott úgy köszöntötték ugye, hogy a szovjet, a kínai pártot, a szocialista pártokat, de szóval a mienket még külön. Akkor aztán szóvá tettük, hogy mi tudjuk, hogy ez az ítélet hogy is jelentkezhetett, és elmondtam ugyanazt, amit itt elmondtam, őszintén, és megmondtam, hogy kérem, miránk ne haragudjon senki emiatt a dolog miatt, ennek meg kellett történni. Mert ha nem történik meg, minden ember megkérdezte volna tőlünk, hogy mi a fenét akartatok ti november negyedikén, minek kezdtetek az egész harcba, ha nem számoltok le az ellenséggel stb.

A mi haladó közvéleményünkénél ez egy nyitott kérdés volt, és bizonytalanságot idézett elő, mert az emberek még mindig nem tudták, hogy mi lesz ebből a végén, talán kompromisszum lesz a Nagyékkal, vagy mi. Én megmagyaráztam, és az összes pártok küldöttei helyeselték – a németek közbe is szóltak, hogy náluk sohasem volt aggodalom, hogy legyen, vagy ne legyen – meg mások is. És miután én őszintén megmondtam a véleményemet, hogy mi néztük a saját helyzetünket is, meg a más pártokét is, hát kérjük, hogy ők se csak a sajátjukat nézzék, hanem nézzék egy kicsit a mienkét is. Utána aztán – én egyébként senkit nem neveztem meg – sorba jöttek koccintani az angolok, meg a kanadaiak, meg a lengyelek. Szóval én nem neveztem meg senkit se, de aki ludasnak érezte magát, az mind jött, s az a véleményem, hogy ezek az elvtársak is nagyon meg vannak könnyebbülve, hogy megtörtént, és túlestek rajta. Ők – szerintem helytelenül – nagy aggodalommal néztek ez elé az ügy elé. Az arabok azt mondták, hogy őfelőlük ne fájjon a mi fejünk, mert náluk egyetlen arabnak öt percig sem volt probléma a Nagy-ügy, ők tudják, hogy mi az a harc, vagy harcolunk, vagy nem harcolunk. Szóval így vagyunk a szolidáris véleménnyel.

Na most a velünk nem szolidáris erőknél mi történik? Hát a jugoszlávoknál. Ez olyan dolog, hogy az igazságügyi közleményt megnézték a párt egyes emberei is, nehogy politikailag olyan legyen benne, ami nem helyes. És a törekvés az volt, hogy a Jugoszláv Kommunista Szövetséget, meg a kormányt minimálisan mártásák be, csak annyira, amennyire nem lehet elkerülni. De hát nem írhatjuk, hogy a török követségre szaladtak, ha egyszer a jugoszláv követségre szaladtak. És nem a követségről, se a Soldatič-ról,²⁰ vagy a jugoszlávokról beszéltünk, hanem arról, hogy ott mit csinált Nagy Imre, meg a többiek. Na és ők erre hogy válaszoltak? Szószegéssel vádolták a mi kormányunkat, a bíróságainkat megrágalmazták, hogy kitalált dolgokról beszél az ítélet, aztán azt mondták, hogy ez része a jugoszlávok ellen folyó nem tudom én miféle kampánynak, és végül nagyon aljas összevetést csináltak a Rajk-ügygyel.²¹ Ők azt is tudják, hogy mi az a Rajk-per, és azt is tudják, hogy mi ez a Nagy Imre-ügy. A világon mindenkinél jobban tudják, állítom, hogy még nálunk is. Biztos vagyok benne, hogy a Rajk-ügyet mi ismerjük jobban, de a Nagy Imre-ügyet azt hiszem ők jobban ismerik, még most is azt hiszem, mint a mi Legfelsőbb Bíróságaink [sic!]. Bizonyos mozzanatok nyilván vannak, amik nem derültek ki, és sohasem fognak kiderülni.

Nos a jegyzék²² története olyan, hogy a nyugatiak már ostromolták őket: lesz-e jegyzék, mikor lesz jegyzék, hogy lesz? És aztán lett jegyzék. Megcsinálták, és az imperialistáknak adtak egy fegyvert a kezükbe, mert ők vetettek

fel olyan dolgot, amit más nem tudott felvetni. Megtették ezt a szívességet az imperialistáknak. És a jegyzéküket szétosztogatták még az ENSZ-nél is, rögtön publikáltatták, az újságaikban is kinyomatták, és brosúra formájában New Yorkban az összes ENSZ-küldöttnek elküldték. Mi aztán válaszoltunk.²³ Hogy hogyan, azt az elvtársak látják. Úgy néz ki, hogy a mi közvéleményünk érti és helyesli a jegyzékben kifejtett álláspontot. Bizonyos mérsékletet még itt is tanúsítottunk, mert azért a nagykövetnél nevesebb rangú embert nem neveztünk meg, igyekeztünk tárgyilagosak lenni, és nem szitkozódni, és átkozódni. Itt hiba volt ezzel a jegyzékkel, hogy egy kicsit késett. Nekünk az volt a véleményünk, hogy nem kell sebbel-lobbal válaszolnunk, hogy jaj istenem, ma adtak egy jegyzéket, holnap ezt meg kell válaszolni. De egy bizonyos napon belül kellett volna válaszolni, és az, hogy csak most választottuk, egy kicsit rontja a hatást, mert ez már belekeveredett egy nagy nemzetközi kavarodásba, ahol a központi kérdések egészen mások, és emiatt a mi munkánkat torzítja, a Külügyét, meg a Politikai Bizottságét együtt, de válaszolni muszáj volt. Mi mérlegeltük, hogy kiadjuk, ne adjuk, publikáljuk–e, és gondolkoztunk rajta, hát az amerikaiaknak is a fő érve az, hogy szószegést követtünk el, meg hogy ez olyan, mint a Rajk-ügy. A jugoszláv érvekkel hadakoznak ellenünk az amerikaiak, hát nem lehet ezt válasz nélkül hagyni. Felmerült, hogy várjunk még egy hétig a publikálással. Egy hét múlva ez a kérdés még kevésbé érdekes, jobb ha most választ adunk, és azt hiszem, helyesen válaszoltunk. Hogy a viszonyunk ezek után javulni fog, vagy nem, azt majd meglátjuk, pillanatnyilag feltétlen romlást jelent az ilyen éles jegyzékváltás. Majd még meglátjuk, de ez olyan dolog volt, amit szó nélkül hagyni nem lehetett. Egyébként a jugoszlávok általános helyzetét is érintem, hogy ne kelljen vele később foglalkozni.

Hát azzal a felszólalással, amit Hruscsov elvtárs elmondott Berlinben, mindnyájan egyetértettünk, akik ott jelen voltunk.²⁴ A német kongresszus küldöttei is, meg az összes tetvérpártok küldöttei is. Ez a felszólalás nagyon fontos és jó jellemzése a jugoszláv álláspontnak is, meg az ő jelenlegi helyzetüknek, beleértve azt is, hogy nem kell nekik túl nagy reklámot csinálni. Nem kell nekik túl nagy reklámot csinálni, mert ha reggel, délben, este mindig ezzel etetjük az embereket, akkor tényleg azt hiszik, hogy ez a világ közepe. Pedig nem ez a világ közepe. Ugyanakkor a revizionizmussal szemben elvi engedményeket tenni nem lehet, vagy ha a jugoszláv–magyar viszonyba ilyen beavatkozási kísérletek történnek, akkor politikai támadást nem engedhetünk természetesen, de a régi vonalat visszük tovább, se éleződésre, se a kapcsolat teljes megszakítására nem törekszünk, hanem valamiféle normális szomszédviszony kialakítására. Egyébként mindjárt itt meg is említem, hogy a jugoszlávok azt állítják, hogy a Német Egységpárt V. Kongresszusának központi kérdése a revizionizmus, meg az ő ellenük való támadás volt. Ez egyáltalán nem így volt. Egy kérdésként szerepelt, de egyáltalán nem ez volt a fő kérdés, és amennyire lehet látni, a testvérpártok kialakították a saját véleményüket, s ami a saját pártjukat illeti, a revizionizmussal igen erőlesen szót váltottak mindenütt.

Világos a helyzet, a jugoszlávok izolálva vannak az egész világon, s ez rájuk nézve rendkívül szomorú. Mostanában próbálják politikai úton ezt az izolációt megtörni, azon dolgoznak, hogy Nehruval,²⁵ meg Nasszerrel,²⁶ meg Szu-

karnóval²⁷ – ha lehet – egy harmadik blokkot²⁸ kialakítsanak. Ők a blokkpolitika elvi ellenségei, de persze ezt a blokkot ők vezetnék, azonban egyetlen egy kiszemelt partner se akar erre ráharapni, mert a jugoszláv motorosvontatót nem tartják olyan erősnek, hogy a saját hajóikat ahhoz kapcsolják. Itt teljes izolációban maradtak, politikailag is.

Az imperialistákkal hamar készen lehetünk. Az imperialisták természetesen dühöngtek, mert miről van itt szó. Először is jelentkezett egy újabb nagy presztízvesztés a számukra ezzel a Nagy-féle üggyel. 56-ban hatalmas presztízvesztést szenvedtek el, mert biztatták itt évszámra az ellenforradalmár magyarokat, meg pénzelték, meg rádióval, ballonokkal,²⁹ mindennel segítették, hogy csak keljete fel, csak keljete fel, mi majd ott leszünk. Ezek aztán felkeltek, és ők nem voltak ott. Ugye ez volt a fő presztízvesztés. És abban a közvéleményben, amely tizenkét éven át hitt nekik, nagyon nagy megoszlás következett be, s rengetegen szidják és átkozzák őket, meg is mondta őszintén egy magyar fasiszta, hogy beugrattak az amerikaiak és cserbenhagytak, ezt csinálták ők ezzel az ellenforradalmi társasággal. A másik az, hogy ha már vereséget szenvedtek, akkor harcolnak a káderekért, és ezek a magyar fasiszta, emigráns, meg mindenféle emberek rohangáltak, hogy tönkre vagyunk téve, hogy otthon Magyarországon előveszik, elítélik, meg még halálra is ítélik a legjobb kádereiket. Ezért volt ez ilyen nagy harc, s ez Amerika presztízisére óriási csapás. A másik a kár, ők is amíg élnek, remélnek. Azt ugyan mondják, hogy olyasfajta eseményekre mostanában nem számíthatnak, mint 56-ban Magyarországon volt, de valamikor talán még jók lennének ezek, a Nagy Imre, meg Maléter, meg hasonlók, és most nincsenek többé.

Nálunk az általános harcok a népi demokráciáért [sic!], és ezért átkozódtak. A harc központi kérdésévé állították – a jugoszlávok érvelését átvéve – a szószegést, senki nem ígérte nekik soha az amnesztiát,³⁰ az ellenkezőjét világosan, és egynéhányszor megmondtuk. A humanizmust és olyasmit hisznek, hogy kezdődik újra a sztalinizmus, ezzel riogatják a jámbor kispolgárokat. Nekünk ennek megfelelően kell a harcot vinnünk ebben a kérdésben.

Mi azt gondoljuk, hogy az ENSZ rendkívüli közgyűlését nem siettek összehívni, ez nekik nem volt alkalmas dolog. És pl. a mi közvéleményünk helyeselte a per időpontját is, azt is helyeselték, hogy nem szivárgott ki előre, és nem az Európa hangjától³¹ hallották. Ugyanez bőszítette az imperialistákat, az időpont is, meg hogy semmit előre nem tudtak. De azért az ENSZ-t nem siettek összehívni, mert nem kedvező nekik a helyzet rendkívüli közgyűlésre. Valamit azért most fognak csinálni, azt mondták, hogy a mandátumot nem fogják elismerni,³² ezzel élezzik ki a helyzetet. Hát majd meglátjuk, hogy mi fog ebből kiderülni. Mi fontosnak a következőt tartjuk:

Nem az ellenség, hanem a nem eléggé szilárd emberek miatt. Az ellenség azt mondja, hogy a vitának most van hatása, most kezdődik minden újra, egyik per a másik után stb. Holott a valóságban nem erről van szó, hanem a fordítottjáról, hiszen az ellenforradalmárokkal való leszámolás a véginél van, és nem igaz, hogy valami most kezdődik. Ezért mi fontosnak tartjuk, ilyen értelemben is beszéltünk az igazságügyi szervekkel, hogy ezeket az októberi ügyeket be kell fejezni. Még van egy-két ilyen ügy, számban nem jelentős, be kell fejezni. Az ilyesfajta harc tényleg most már lezárul.³³ Ez természetesen nem azt jelenti, hogy ha nyolc év múlva kiderül valami cselekmény,

az más, az a szokásos dolog, de ez az igazságügyi munka lezárul. Arra is gondoltunk, hogy a bíróság elé nem került személyek ügyét is le kell zárni, hogy ne legyen nekünk túl sok ilyen függő ügyünk, hogy az év folyamán rendeznünk kell ezt is.

A KB annak idején állást foglalt, hogy lesznek bizonyos személyek, akiket nem lehet makulátlanul kiengedni ebből az ügyből, hanem minimálisan az eljárás kegyelmi úton történő megszüntetését kell alkalmazni bizonyos személyekkel szemben még akkor is, ha nem kerül bíróság elé.³⁴ Ez azt jelenti, hogy csinált valamit, de kegyelemből nem indítják meg ellene a bűnvádi eljárást. A másik, hogy repatriálni kell. Egyik oszlopuk itt Lukács, a másik Romániában, s általában ebben az évben ezt a kérdést fel kell számolni, hogy ne legyenek ilyen ügyeink nekünk.³⁵ Politikailag ezzel az ügygel kapcsolatban az a véleményünk, hogy támadnunk kell. Tehát nem védekezni, meg magyarázkodni, hanem meg kell mondani, hogy az ellenforradalmi bűnösöknek lakolni kell, s ezután is bármikor valakinek eszébe jut hasonló dolgot csinálni, ugyanaz a sors vár rá. Ezt érthetően meg kell mindenkinek mondani.

A másik pedig, hogy az ellenséget továbbra is ismételten leleplezzük, vissza fogunk térni a régi kérdésekre, az imperialisták beavatkozásaira, az ő humanizmusukra – amilyen humanisták ők –, meg összekapcsoljuk ezzel a mostani agressziójukkal, és így tovább, szóval támadni kell politikailag, mert tényleg igazunk van minden kérdésben. Lesz egy néhány anyag hozzá, van az Igazságügyi Közlönyünk, gondolom az használható, van a jugoszlávoknak küldött levél, az használható, lesz az ügyben kormánynyilatkozat, akkor ha az ENSZ-ben napirendre tűzik ezt a kérdést külön, mert ez lehetséges azért, akkor is, ha nem tűzik napirendre.³⁶ A mi kormányunk nyilatkozni fog a nyugatiak felé is. Meg fog jelenni néhány napon belül a Fehér Könyvnek egy újabb kiadása,³⁷ melyben a per bizonyos részleteit publikáljuk, ami nem szerepelt az Igazságügyi Közlönyünkben, szóval ezek lesznek.

Ami belpolitikai helyzetünket illeti általában. Azt hiszem, azt lehet mondani, hogy a pártélet, a KISZ élete, más társadalmi szervek élete normálisan fejlődött, lehet mondani, hogy fejlődik, ami nem mindig a számszerű növekedést jelenti, mert a pártnál nem tudom én milyen számszerű növekedés nem szükséges. A jelentkezők száma növekszik, a felvett tagjelöltek között a munkások és a termelésben dolgozó munkások dominálnak, így normálisan megy a pártélet a maga útján. A KISZ a 300 000-et túlhaladta taglétszámban, most lesz majd tagkönyvcseré a KISZ-nél az év végén, és valami módon biztosítani akarjuk, hogy minden évben tudjuk, mennyi tagja van a KISZ-nek, nehogy úgy járjunk, mint a DISZ-szel annak idején, hogy minden évben belépett 200 000, végül már 11 millió körül jártunk, és amikor arról volt szó, nagyon kevesen voltak. Valamiféle tagkönyv láttamozással, vagy mivel minden évben kontrollálni fogjuk, hogy mennyi jött és mennyi ment, hogy tudjuk, mennyien vannak. Most szerencsére be is telik ez az ideiglenes könyv, és cserélni fogjuk. A dolog úgy néz ki, hogy egészséges a fejlődés. Még a szocializmus építése is folyik Magyarországon. Itt gondolok a falu szocialista építésére, ami ugyan igen lassan, de azért előre mozog. Ez alatt a félév alatt 20 000 tag lépett be tsz-be, 58 000 hold földdel. Nem tudom, a tsz vonalon működik-e, de itt is majd csinálni kell valamit, hogy ne csak a belépőket jelentsék nekünk, hanem a kilépőket is, hogy ismerjük pontosan, hogyan fejlődik. Az

általános kép különböző vonatkozásban nagyon egészséges most tsz-vonalon. Munka van. Mezőgazdasági munkánál a behordás, cséplés stb. nagyon fontos, hogy rendben menjen, a kapásokkal dolgozni kell, hogy a várakozást valóra váltsák, mert megvan a lehetőség hozzá. Egyébként bizonyos intézkedést azért tettünk, a felvásárlási árat okvetlenül tartani akarjuk, ehhez van néhány tényező, ami segít, pl. az, hogy a központi készlet kenyérgabonában kb. 90%-ig fedezést nyer az adó, cséplőrész stb. vonalán, ez csak a kenyérgabonából persze. Azonkívül van készlet a kormány kezén, ez idő szerint nagyobb, mint bármely évben volt korábban. Ehhez a készlethez még egy kis biztonsági tartalékot kértünk, és már kaptunk is kölcsön az induláshoz. Ezzel az a terv, hogy még a folyó mezőgazdasági év során visszafizetjük majd más terményben, amiből nekünk több van. Ez ahhoz kell, hogy ne engedjünk a piacon hullámzást, nyugtalanságot, zavart, mert ez borzasztó kárt csinál általában a népgazdaságban, az országban, de meggyőződésem szerint kihat magára a parasztságra is, ha a piacon bizonytalanság és ingadozás van. El akarjuk kerülni, hogy a kormányzervek részéről hisztérikus kapkodás, vagy ilyesmi történjen, ezt nem lehet. Időnk van, kibőjtöljük, hogy a piaci árakat szilárdan tartsuk.

A vezető és középfokú szervek gazdasági-kulturális irányító munkáját persze tovább kell javítani, de azt hiszem, lehet mondani, hogy van fejlődés. Még az irányítási munkákban is van fejlődés, azonban ezt tovább kell vinni, mert néha az a benyomásunk, hogy a leghaladóbb emberek előtte járnak az államvezetőknek, a munkások és parasztok között is, meg az értelmiségiek és művészek között is. Erősíteni kell a tömegekben a szocialista lelkesedést. Megvannak a feltételek. Nem csinadrattával, meg butaságokkal, de tiszta szívvel. A köztudatba ismét bele kell vinni azt a szellemet, ami volt 48–49-ben, 50-ben, a szocialista perspektívába vetett hit, meggyőződés, mert az nagy előny. És van is ilyen. Szóval ez újjászületett, csak az a baj, hogy foltokban van még és nem általánosságban.

Még egy kérdéssel foglalkoznunk kell, a lakáskérdéssel.³⁸ Az a véleményünk, hogy ezt a lakáskérdést elő kell szednünk, dolgoznak is már rajta, és ki kell egyszerűen dolgozni a lakáskérdés megoldásának az útját, a módját, s az eszközét, és akkor lesz egy bizonyos perspektíva, hogy 8 vagy 10, vagy nem tudom én, hány év alatt ezt a lakáskérdést hogyan fogja a népi rendszer megoldani, mégpedig úgy, hogy már a közbeeső években is folyton javítanunk kell rajta.

Ennek meg kell teremteni persze a termelési feltételeit, a munkaerők, vállalatok, szakemberek, cserepek, anyagokat stb. [sic!]. Az anyagi, a pénzügyi fedezetét meg kell teremteni, mégpedig olyan módon, hogy bele kell vonni a lakásigénylőket a lakásépítésbe, más orvosság nincs. Mert lehet tízszeresére emelni a lakbért, meg a közlekedési díjat, de azzal megvan a felháborodás, meg nem tudom, én micsoda. Azt kell mondani az embereknek, hát kezdjetelek hozzá, építsetek lakást emberek. Szövetkezzetek és építsetek lakást, mert lakbért nem fizettek jóformán, csak ilyen tiszteletdíjat, hát valamiből elő kell teremteni azt a lakást. És azt, hogy eddig mi ezt felvetettük elvtársak a dolgozóknál, meg néha mérges asszonyoknál is, mind helyeselték. Azt mondják, hogy mondjuk meg, hogyan, miképpen, és spórolunk is, meg nem tudom én micsoda. Egyébként Bulgáriában a fele lakást úgy építik – nagyon komoly

lakásépítés van –, hogy a felét szövetkezeti alapon, a németeknél szintén. (Közbeszólás: érthetetlen.)

KÁDÁR elvtárs: Azt nem tudom, ezen a két helyen én magam láttam. A németeknél, még azonkívül, hogy 3500–4500 márkát magának a dolgozónak kell megfizetni – rövid időn belül az indulásnál, s ez hatalmas összeg az induláshoz, szerintem 11–12 ezer Ft-nak felel meg –, a leendő lakástulajdonos 600 órát dolgozik személyesen az építkezésnél. Olyan munkán, amit el tud végezni szaktudás nélkül. Ezt csak azért mondom, mert meg kell csinálnunk, hogy bizonyos időn belül ezt a lakáskérdést tisztázzuk, hogy tessék – itt van, ez a megoldás útja, gyerünk, fogjunk össze. Nyugodtan lehet állítani, hogy se politikai, se szociális kérdés még egy olyan nincs, amiben ilyen fonák és nehéz volna a vezetés kérdése, mint a lakáskérdésben, se ahol olyan komoly és jogos elégedetlenség lenne. Az összes többi panasz nem tesz ki annyit, mint amennyi a lakásokkal kapcsolatban van. Persze még jobb volna, ha meg tudnánk csinálni, szeretnénk is, a kormányban is szó volt róla, hogy valahogy szeptember táján már a PB, meg a kormány egy kicsit foglalkozhasson vele, s hogyha esetleg a választási kampány menetében valamit már tudnánk mondani. Bár a kérdést nem becsülhetjük le annyira, hogy ez csak ehhez a választáshoz kell. Ez attól független, de jó volna, ha megmondhatnánk a perspektíváját, még akkor is, ha effektíve csak jövőre tudunk hozzáfogni, mert ha az emberek látják az utat, akkor már kicsit nyugodtabbak. Ez a mi körképünk a belső helyzetben, és ezért van itt az a javaslat, és ajánljuk mi a PB részéről nyugodt lélekkel, hogy határozzuk el elvileg, hogy választunk. Ez egy szükséges és fontos aktus, még erre majd visszatérek.

Megemlítek a nemzetközi kapcsolatok közül egypár kérdést. A KGST Bukarestben ülést tartott, és elkezdte végrehajtani azokat a határozatokat, amiket a KGST országokban részt vevő pártok [sic!] Moszkvában elhatároztak.³⁹ Tehát a kooperáció kiszélesítését az egymás közti kereskedelemben, az árak rendezését, a tervezőhivatalok jobb együttműködését és a kapitalista piacon való fellépés összehangolását. Ezek voltak a döntő kérdések. Ennek a végrehajtását Bukarestben elkezdjük. Ugyanezen a bukaresti tanácskozáson a fő kérdés az volt, hogy a szocialista országok népgazdasága számára a nyersanyag és az energia kérdését központi kérdésként kezeljék, és a megoldást elősegítsék, mert ez a két kérdés szorít tulajdonképpen: a nyersanyag és az energia. Na most itt említem meg, ez összefügg utazásainkkal is, hogy azokban az országokban, ahol legutóbb valami tárgyalást folytattunk, a románoknál is, a bolgároknál is, az NDK-ban is, a kettőnk közötti kereskedelmi forgalmat igen jelentős mértékben tudtuk növelni. Mert pl. a románoknál és a bolgároknál is az volt a helyzet, hogy évről évre csökkent a kettőnk közti kereskedelmi forgalom már az utolsó négy esztendőben. Na most ezt sikerül megfordítani, és az NDK-ban is pl. a mostanában lefolytatott kereskedelmi tárgyalások eredményeképpen kb. 40%-kal fog az egymás közti forgalmunk növekedni. És a román–bolgár realációban is ez szintén nagyon komolyan változik.

Az elvtársak tudják, hogy párt- és kormányküldöttségünk járt Bulgáriában,⁴⁰ erről részben már be is számoltunk. Itt meg szeretném mondani, itt belsőleg, hogy a párt Bulgáriában nagyon erős. Nagyon erős, és teljes egység

van, a tömegek között a viszony jó, a bolgár elvtársaknak és a tömegeknek hangulata igen, igen jó. Hát az, amit mi eddig messziről láttunk, hogy a szocialista mezőgazdaságot létrehozták és a többi, az nagyon kevés ahhoz, ami ott tényleg történt, mert iparuk fejlődött, a kultúrájuk fejlődött, említettem már ezeket a kérdéseket. Az életszínvonala a dolgozóknak nagyon komolyan növekedett, emelkedett, fejlődött, a mezőgazdaságuk fejlődött. A mezőgazdasággal kapcsolatban megemlítem, hogy nekik volt egy vonaluk végig, amiből nem engedtek, a szervezés során bizonyos hibák náluk is történtek, de azt mondták, hogy ha egy tsz egyszer már világra jött, egészségesen, vagy egy kicsit sántán, vagy akárhogy, azt életben kell tartani. És nem engedtek szétmenni sohasem tsz-t. Volt olyan helyzet, hogy bizonyos tsz-ekből egyes parasztok annak idején ki akartak menni, és sokat kellett nekik beszélni, hogy ne menjenek ki. Azt mondják, ha most azoknak azt mondanák, hogy lépjenek ki, hát ugyanaz a paraszt botot ragadna. Mert az összes magánterveit, amiért annak idején az a paraszt ki akart menni a tsz-ből, vagy nem akart bemenni, hogy házat vegyen, vagy nősüljön, vagy férjhez adja a lányát, vagy micsoda, mindazt most tízszer könnyebben, szebben, jobban meg tudja oldani, már meg is oldotta, mióta bent van a tsz-ben.

Azonkívül ott sok fontos dolog van, amivel nekünk még kell majd foglalkozni. Nagyon nagy súlyt helyeztek pl. arra, hogy a szövetkezet vezetője, elnöke jól kvalifikált ember legyen, elsősorban nagyon jó képessége legyen a tömegek közötti politikai munkát illetőleg. Ilyen embereket válogattak össze nagyon nagy számban, pártfunkcionáriusokat, katonatisztek, mindenféle embereket, és azok kerültek a tsz-ek élére. Azután fokozatosan érvényesítették a gazdasági szaktudás szempontját, de a döntő az volt, hogy a tömegek közötti politikai munkában járatos és tapasztalt ember legyen. Erre anyagi áldozatot hoztak. Pl. az ilyen embereknek, akiket levittek a falura, és ott mint elnök kapja rendszeren azt a fizetést, ami neki, mint elnöknek jár, három évig fizették még a korábbi állása utáni fizetésének a 70%-át is.

Tehát az a helyzet, hogy ott a tsz-elnökök egész sorának legalább akkora jövedelme van, mint a népköztársaság egy miniszterének. Azonkívül ott olyan tsz-elnökök vannak, akik nagyon régi partizánok, harcosok, meg pártemberek, meg hasonlóak, nem kevés a franciául beszélő tsz-elnök. Szóval általában művelt, tapasztalt, mozgalmi embereket vittek erre a posztra, és ez nagy erőt adott a tsz-mozgalomnak.

Ezzel az úttal kapcsolatban meg kell említeni, hogy mi eredetileg úgy nevezük be a delegációnkat, hogy Münnich elvtárs is tagja lesz, de aztán éppen közben volt ez a Nagy-ügy, ez, az, egy kis diplomáciai forgalom, és azt gondoltuk, nem volna helyes, ha mind a ketten elutaznánk. Ezt a bolgár elvtársak megértették, ők jobban örültek a Nagy-ügynek, mint talán annak, hogy mi odautaztunk, bár annak is nagyon örültek. Aztán meg is egyeztünk velük abban, hogy majd ezt úgy pótoljuk, hogy Münnich elvtárs odamegy úgymint szabadságra, és először valahány napig hivatalos vendégként fog szerepelni, mint miniszterelnök, és akkor a dolog helyén is van. Ezt nagyon helyeselték. Éppen holnap indul Münnich elvtárs, és majd a kellő protokollal fogjuk őt búcsúztatni. Ilyen hivatalosan utazik.

A Német Szocialista Egységpártnál a legfontosabb az, hogy jó pártegység van ott is, és internacionalista szellem. Ez a döntő. A szocializmus építését

komolyan kézbevétték és viszik, ott valaki viccesen azt mondta – valamelyik testvérpárttól –, hogy egy időben az volt a marxizmus központi kérdése, hogy egy országban fel lehet-e építeni a szocializmust, most meg azt kell bebizonyítani, hogy egy félországban fel lehet-e építeni, és mindenkinek az a véleménye, hogy fel lehet építeni. Nagyon komolyan hozzáálltak. Az a külön célkitűzésük van, hogy 1961. végéig utolérjék az egy főre eső fogyasztás tekintetében Nyugat-Németországot. Ez persze nehéz feladat, de számítanak a testvéri országok segítségére, a saját dolgozóik erőfeszítésére, és reális a célkitűzés.

Ők nyíltan megmondták a kongresszuson, hogy ez azt jelenti minden NDK dolgozó számára, hogy három évig nagyon keményen kell dolgozni. Megmondták világosan. A célkitűzés maga lelkesíti az embereket, ez természetes is. Hát az egyszerű embereknek ne tetszene az ilyen célkitűzés? És rengeteget dolgoznak, például mindenféle lehet találkozni olyan épületekkel, házakkal, meg színházzal, meg sportpályával, meg gyermekóvodával, amelyek a „Németország Újjáépítési Mozgalma” keretében épültek. Ez azt jelenti, hogy ahhoz az állam egy fillért nem adott, hanem a pénzt, az anyagi fedezetet, a munkát mind társadalmi úton teremtették meg. Nagyon komoly munka folyik.

Na most érdekes a német egység kezelése az ő részükről. Külön beszélgetésekben elmondták a német elvtársak, hogy a Nyugatnak az a taktikája, hogy illúziókban ringassa a német dolgozókat mind a két Németországban, hogy az egyesülés már alakul, meg születik, meg már talán létre is fog nem sokára jönni. Be akarják csapni ezzel a német dolgozókat, mert nem akarják leleplezni, hogy az Adenauer-féle⁴¹ vonalon az egységhez nem közelednek, hanem távolodnak. Ezt titkolni akarják, és ezért ilyen illúziókban ringatják az embereket. A német elvtársak ezeket az illúziókat nem akarják táplálni a dolgozóknál, ezért most inkább sokkal kevesebbet foglalkoznak az egyesítés kérdésével, mint korábban tettek, és azt viszik, hogy a feladat most az, hogy az NDK munkásosztálya vegye kezébe a német jövő ügyét, mégpedig úgy, hogy felépíti a szocializmust, és ott az NDK-ban bebizonyítja minden tekintetben a szocialista rendszer fölényét a kapitalista rendszer felett. Ők most a súlyt erre helyezik.

Egyébként meg kell mondani, már tegnap a minisztertanácson említettem, hogy a németekkel kapcsolatban egy kicsit meg kell javítani a véleményünket, mert ugye a nagy kritikai hullám időszakában a német pártot, a német elvtársakat, meg Ulbrichtot eléggé feketén pingálták le nálunk Magyarországon, hogy ilyen szektás, merev, meg nem tudom én micsoda, és meg kell mondani elvtársak, hogy ennek a világon semmi alapja nincs. Bizonyos tekintetben ellenkező dolgokkal leptek meg, pl. engem. Hát először is, ott semmiféle személyi kultusz nincs. A német pártban, a Központi Bizottságban van legalább 40, ha nem több nagyon nagy tekintéllyel rendelkező, régi kommunista, munkásmozgalmi vezető, de olyanok, hogy külön-külön, nálunk ugye két-három ilyen elvtársat tudunk felmutatni, de náluk ugye tucat számra vannak. Nagy, ismert munkásvezetők, akiket már évtizedek óta ismernek, kollektív vezetés van. Ulbrichtnak nagy a tekintélye. És hasonlóképpen nagyon nagy tekintélye van Grotewohnnak⁴² és más elvtársaknak, Rau,⁴³ meg nem tudom a többieknek még, sajnos én még nem is nagyon ismertem őket, csak ott láttam, hogy hogy viszonyulnak hozzájuk a tömegek, hogy milyen nagy tekintélyük van. Én az Ulbricht elvtársnál, mondjuk, amit nálunk

néha úgy valakit olvasnak valami beszédből, az Németországban másképp hangzik ám. Ott a harc egy kicsit élesebb, a helyzet bonyolultabb, hiszen közvetlenül szemtől szembe vannak az ellenséggel. Mi itt az amerikaiakra úgy gondolunk, hogy hát messzi vannak innen, de azoknak ott vannak a küszöbön, meg az ajtóban, meg a házban, mindennap, a villamoson jönnek-mennek egyik oldalról a másikra. Ez a két világ tulajdonképpen együtt él Berlinben, és ott muszáj szilárdnak és keménynek lenni, de a vonalat vinni kell.

Ezenkívül a munkástílusuk, a munkamódszerük nem olyan, hogy valami lemezt hajtogatnak és készen van, hanem a mienkénél sokkal, de sokkal elevenebb és polemikusabb az agitációjuk, ami onnan adódik, hogy ők mindennap vitatkoznak. Ugyanis, ami hibát ők délelőtt 10-kor csinálnak, azt este már a nyugat-berlini televízió, meg a villanyújság leadja. Ott tehát nagyon soká egy hibával nem lehet létezni. All ez fordítva is, ha a nyugatiak csinálnak valami marhaságot délelőtt, azzal már ott este foglalkoznak és válaszolnak rá, úgyhogy nagyon polemikus és eleven a politikai munka.

Ami a munkástömegeket illeti: a pártban is, meg a tömegekben is van két szembetűnő, így tudom csak mondani, hogy nemzedék. A régiek, tehát akiket 33-ig nevelt a mozgalom, nagyon sok régi harcos van, nagyon sok az üzemi munkások között, a volt spanyol harcosok, meg a Hitler ellen harcoló kommunista erők, szóval nagyon sok régi emberük van. És vannak a legújabbak, a legfiatalabb nemzedék, amelyet már ők neveltek, s lehet mondani, hogy egészséges és jó szellemben. A német párt nagyon sok régi vonását átvette a német kommunista mozgalomnak, s ezt mindenki tudja itt, hogy mit jelentett Magyarországon a 20-as évek végén, 30-as évek elején, hogy a német kommunista mozgalom példaképe volt sok tekintetben a magyar ifjúmunkáságnak, hogy a szovjet pártot innen nem lehetett látni, de lehetett látni a németet. Nos ezek a régi, jó harcos vonások megvannak, ilyen a szolidaritás, mely nagyon mély bennük. Mi is találkozunk emberekkel, akik jöttek, 60 éves öreg munkásokkal, akik még most is mérgesek voltak, mert jelentkeztek, hogy jönnek Magyarországra fegyveres harcra, és aztán nem kellett már jönniök. Nagyon sok ilyen ember van.

A fiatalok is nagyon rendesek, ahogy én láttam. Általában, amikor egy tömegben vannak, komolyabbak, mint a mieink. Lehet, hogy kicsit szárazabbak is ezek a német dolgozók, de az aztán komolyság, ahogy pl. ezek a fiatalok tanulmányozzák a dialektikus materializmust, meg a marxizmust, meg a revizionizmust, meg a Lukácsot bíráló cikkeket, amiből több van, mint nálunk. Egyébként is jegyzetelnek, tanulnak. A kongresszuson találkoztunk parasztküldöttekkel és azok kb. olyanok, mint nálunk a tsz-parasztok. Itt a német dolognál még egyet meg akarok említeni. Annak idején, mikor tavasszal ment a küldöttségünk oda, akkor ott is valami olyasmi történt, hogy azt hiszem, hogy a Rostás⁴⁴ nagykövetünk már bejelentette, hogy én is megyek, a végén kiderült, hogy én nem megyek, s emiatt azt hiszem a német elvtársak egy kicsit nehezteltek. Ezt most helyrehoztuk, és azért küldött ki engem most a Politikai Bizottság. És jó is volt, hogy kimentem. Jó is volt, mert a német vezető elvtársak is örültek neki, hogy ne legyen valami olyan látszat, annak idején, emlékeznek rá, hogy ugatott az ellenség mindenfélét, hogy nincs a két párt közt egyetértés, és még nem tudom én mit.

Na most Németországban jártunk egy szovjet gárdaegységnél is. Oda úgy

kerültünk, hogy megkeresett két szovjet tábornok mondván, hogy ők itt valahol léteznek a közelben, és tiltakozó gyűlést fognak tartani az amerikai agresszorok ellen, s meghívják minket, menjünk el oda. Elmentünk, és részt vettünk egy elég tekintélyes katonai gyűlésen. Hivatalosan is, a gyűlésen, ahogy ez már katonáéknál szokás, 50 perces gyűlés volt hét szónokkal. Hát ez olyan katonásan ment persze, mert a zászlóikkal álltak ott az egységek, de aztán utána megváltozott a rend, és nagyon, nagyon jól fogadtak bennünket. Tehát Bulgáriában is, itt a német dolgozók is, és hát ezek a sohasem látott szovjet katonák is, szóval látszott, hogy egy ilyen megbecsülés a magyar párt iránt, és még egyszer mondom, hogy emiatt a határozottság miatt, ami volt, pl. a Nagy-ügynél is, ez még növekedett, erősödött. Egy-két külpolitikai eseményről is kell még beszélni.

Valamit még a franciaországi eseményekről. Amikor a [sic!] De Gaulle hatalomra került, a mi sajtónknál éppen a politikai értékelésbe az elején egy kis hiba csúszott, mert így írtak: De Gaulle a fasizmus. [sic!] Egy kicsit pontosabbnak kell lenni ebben a kérdésben, mert különben téves következtetésekre jutunk. De Gaulle hatalomra kerülésében persze szerepe volt, és döntő szerepe annak az ejtőernyős puccsnak, ami ott Algériában volt.⁴⁵ Na most, amit a De Gaulle maga visz, mint vonalat, az nem fasizmus, nem az, amit általában a köztudat politikai értelemben fasizmus alatt ért. Ami ott van, az persze személyi és katonai diktatúra. Egy így van. És, ha tartóssá válik, akkor fasizmushoz vezet. Ez a pontosabb meghatározás. És eszerint kell nekünk ezzel a dologgal foglalkozni, mert ha mi a De Gaulle-t kinevezük egyszerűen fasisztának, ami nem áll így fenn, akkor politikailag nem használunk, hanem ártunk az egész ügynek, még inkább zavart csinálunk. Szóval ez a De Gaulle egy személyes katonai diktatúrát realizál, ami ha tartóssá válik, fasizmushoz vezet. Eszerint is harcol ellene a francia testvérpárt, és eszerint kell nekünk is foglalkozni ezzel a kérdéssel.

Na most, ami az iraki eseményeket illeti.⁴⁶ Ami Irakban történt az, ugye az arab nacionalizmusnak egy fellépése volt. Én azt hiszem, hogy a marxista terminológia szerint mindazt, ami ott történt, nyugodtan lehet polgári forradalomnak nevezni. A döntő az, hogy megbuktatták a királyi klikket, akik az imperialisták zsoldosai voltak. Az iraki eseményeknél nekünk a következőre kell gondolni: ez az iraki kormány most az erőfeszítését és a fő figyelmét arra fordítja, hogy a pozícióját mennél jobban megszilárdítsa, és ez helyes is. Az országban abszolút úr ez a köztársasági katonai kormány, de az országban vannak azért jelentékeny reakciós erők, amelyek szemben állnak vele, azért nem hiába volt sok évig az a kurzus, ami volt. Ők a helyzetet konszolidálni akarják, s ezzel magyarázható az az egyébként helyes politika, amivel ők fellépnek, hogy a szerződéses kötelezettségeiket be akarják tartani, hajlandók olajat szállítani a Nyugatnak és így tovább.

Ezzel függ egyébként össze az is, hogy a bagdadi paktumból⁴⁷ való kilépésüket forma szerint tulajdonképpen még most sem deklarálták, maga a kormány. Ezzel a dolgokkal valószínűleg várnak is. Most felmerült a minisztertanácson, vagy hol, hogy tegyünk lépést, vegyük fel a diplomáciai kapcsolatot Irakkal, de már ott beszélünk arról, hogy ezt ne nagyon hajkurásszuk. Közben valahol az egyik emberünknek sikerült az iraki kormány egy emberével beszélni, elmagyarázták, óriási segítség volt számukra, hogy a Szovjetunió,

Kína, meg a szocialista országok elismerték őket. Ezt a diplomáciai kapcsolatot azonban nem túlságosan rohannak kiépíteni, mert előbb a helyzetüket akarják konszolidálni és legalizálni, és hogyha ilyen kizárólag kommunista, szocialista kontaktusokat építenének ki – azért ők mégsem kommunisták, meg nem szocialisták –, az nehezítené a helyzetet. Szóval ezeket ők mind meg fogják csinálni, de abban a menetben, ahogy a pozícióikat már erősítették, úgyhogy ezt tudni kell.

Ami a libanoni és jordániai amerikai-angol agressziót illeti, itt én csak néhány megállapításra szorítkoznék.⁴⁸ Mindenesetre tudni kell, hogy az intervenciót a libanoni elnök kérte. Nekünk számon kell tartani, hogy hogy is született ez az egész dolog, mert lehet, hogy van a mi pártunkban néhány elvtárs, aki azt mondja, hogy az isten [sic!], hogy már 10 napja ott vannak, és még nem támadtak rájuk a szovjet csapatok, vagy nem tudom én mi. Hát azért itt vannak más kérdések is, de a dologhoz azért hozzátartozik, hogy ez az elnök, aki ezt kérte az amerikaiaktól, még a sajtóban is már korábban többször fellépett, de amikor hivatalosan kérte, a libanoni kormánnyal nem beszélte meg. A libanoni kormánynak 3 órával előbb mondták meg, hogy jönnek az amerikai csapatok, mint ahogy oda érkeztek.

Na most elég fontos mozzanata ezeknek az eseményeknek, hogy a franciákat, a De Gaulle-okat az elején az amerikaiak és angolok nem vonták be, ezért ők prűszkölnek is, és különböző módon ezt éreztetik. Nem vonták be az akció megtárgyalásába a többi NATO államot⁴⁹ sem, ami ott a NATO-n belül bizonyos feszültséget idézett elő. Ennek az intervenciónak egyelőre az amerikaiak számára az a haszna, hogy hát ott van nekik ez a katonai bázis, ahol megvetették a lábukat, de ugyanakkor az egész arab világot maguk ellen bőszítették, s az egész haladó emberiség előtt igen komoly mértékben lelepleződtek. Azok az indokolások, hogy veszélyben lévő amerikai állampolgárok, meg hasonló, hát ezek már 300 éve ismert indokolások a gyarmati hódításokból, szóval lelepleződtek nagyon komolyan. Nézeteltérések vannak a NATO-n belül, és a politikai vereségüket persze még fokozza a szovjet kormány nagyon gyors, nagyon helyes fellépése, aminek következtében teljesen védekezésbe szorultak. Most a dolog úgy néz ki, hogy a csúcstalálkozó, ami nem jött létre az ellentétek enyhülése alapján, úgy látszik, ez most az ellentétek éleződése alapján fog végül létrejönni. Szóval a helyzet éleződik. Ez egy ilyen furcsa dialektika, de úgy látszik ez történik, mert nagyon megnövekedett a lehetősége, hogy most ott azon a Biztonsági Tanácson⁵⁰ belül tényleg egy csúcstalálkozó jöjjön létre.

Egyébként az Egyesült Államokban a szenátusban, sajtóban is eléggé szaporodnak azok a hangok, amelyek helytelenítik ezt a katonai lépést, számolva a presztízs- és politikai veszteségre, amit máris látnak. Ugyanígy Angliában, Amerikában is növekednek azok a hangok, jelentkeznek és szaporodnak, amelyek amellet vannak, hogy el kell ismerni az iraki köztársasági kormányt. Ez az egyetlen reális út a számukra. Egyébként ezt meg kell mondani, hogy az amerikai lépés nagyon komoly háborús veszélyt idézett fel, s ez még teljesen nem múlt el. Ezeknek az eseményeknek a hatása a magyar közvéleményre olyan, hogy erősíti az imperialistaellenes szemléletet a magyar közvéleményben, mert túlságosan lelepleződtek. Ugyanakkor azonban a közvélemény egy bizonyos részében háborús félelmet és nyugtalanságot is felidézett,

ezt is tudnunk kell. Ebbe nem jó módon játszott közre a sajtónk nem egészen pontos hangvétele pl. a francia dologban. Még most is a napi újsággal, megmondom elvtársak, úgy bele lehet heccelni egy hisztériába az embereket, ha mindig mindennap a nemzetközi feszültség kérdése van a középén ökölnyi betűkkel. Hát pl. ma ott van ez a Hruscsov,⁵¹ én ezt elolvasom, s hát nincs semmi sem abban a tudósításban, hát akkkor mi az istennek nem lehet odaírni, hogy egy állami gazdaság nagyszerű eredményeket ért el. Hát az csilapítja egy kicsit a kedélyeket. Én csak azt akarom mondani, hogy nem kell nekünk azzal a korral [sic!] haladni, mert van itt Budapesten vagy 500 ember, aki a nemzetközi élet minden rezzenését figyeli, hát nem kell e szerint a közvéleményt egyik hisztériából a másikba belevinni.

Egy kis [sic!] higgadtabb hangszerelés kell. Néha van szenzáció, egyik nap nincs szenzáció. Azonkívül, az összes fellépésekben – most én nem újságcikkekre gondolok, hanem a mi szónoki fellépéseinkre – mindig benne kell lenni, amikor veszélyről beszélünk – mert van veszély – az erő tudatának is. Nem az, hogy mi, a Magyar Népköztársaság egyszer nekilátunk, és porrá zúzzuk az Egyesült Államokat, de azt igenis mondhatjuk, hogy amíg mi a szocialista táborhoz tartozunk, és mi oda tartozunk, mi a béke mellett vagyunk, és szolidárisak vagyunk, a mi erőnk a nagyobb. Persze rossz, ha ők provokálnak, rossz a fegyveres összetűzés, rossz, ha háború robban ki, de azért ott kell lenni valahogy az emberek tudatában, hogy ne legyenek megijedve.

Hát én a német kongresszuson jobbat nem tudtam mondani, hivatkoztam az ősi szabályra, hogy higgyék el, ezek az amerikaiak 5 perc alatt megsemmisítenék még a Szovjetuniót is, ha tehetnék. De nem tudják megtenni, nincs erejük hozzá, nem az ő akarataukon múlik ez az egész dolog. Úgyhogy mi gondoljunk erre, hogy miért riogassuk az embereket, beszéljünk komolyan felnőtt emberek módjára az emberekkel. Nem kell becsapni őket. De ez legyen teljes értékű álláspont, s ne egy ilyen, hogy jön a De Gaulle, jön a De Gaulle, hát már a gyerekeket ezzel ijesztgették a pesztonkák az utóbbi időben. Ott van, a nyavalya törje ki őt, ott ahol van, de hozzátartozik az is a dologhoz, hogy nem jó ez az egész De Gaulle-dolog persze általában, de én már azt mondom, hogy hála istennek, végül már az ő országukban van valami krízis, vagy politikai válság, és nem a mieinkben. Mert az elég rossz volt, hogy Magyarországon volt krízis, meg Lengyelországban, meg az NDK-ban, és most végre Franciaországban van társadalmi és politikai krízis. Szóval, hogy ne beszéljünk ilyen egyoldalúan a kérdéstről.

Na most ez a helyzet szerintem alkalmas arra, hogy politikailag előbbre nyomuljunk, tehát az a folyamat, ami ment korábban, hogy azért mégis az ellenforradalmi álláspontot izoláltuk, a revizionista, hőbörgő nézeteket mégiscsak valahogy nagyjából elszigeteltük, legalábbis bizonyos rétegekben, ezt a folyamatot mi most nagyszerűen tovább tudjuk vinni. Pl. maga a Nagy-ügy is, mert azért a forradalmi következetesség alapot ad arra, hogy a pozíciót talán erősítsük, és ez az imperialista agresszió is. Hát én megmondom őszintén, hogy vannak elég szép számmal társadalmi tényezők nálunk, akik nem értenek egyet az MSZMP Központi Bizottságával, és ebbe semmi hiba nincs, ezt az MSZMP Központi Bizottsága nagyon jól kibírja. Eszünk ágában sincs őket kéricskélteni, hogy értsenek velünk egyet. De akik velünk cicáztak a módszer, meg nem tudom én, hogy mi dologban, meg vagyok győződve, hogy azok

közt sem marad hatás nélkül ez az otromba és durva amerikai lépés, s igenis elképzelhető, hogy valamilyen pozícióban nem értenek egyet velünk, de azért antiimperialista emberek, és fel kell ezt használni. Most kell sokat foglalkozni az értelmiségi emberekkel, pl. az ilyen dologgal. Nem bután, hogy ne hagyjuk még aludni sem őket, de a külpolitikai kérdések iránt az érdeklődés megvan, és az imperializmus ennyire leplezetlenül a közelmúltban nem is jelentkezett, mint ahogy most ezekben az agressziókban. Meg kell mozdítani az ilyen embereket is, akik nem pártemberek, nem párt szempontból nézik a dolgot, hanem általános emberi szempontból, és hát nem a népek elnyomásának a hívei, és nem az imperialisták hívei. Nagyon sokan vannak, akik még a pártot nem nagyon szeretik, most pedig mégis az amerikaiakra dühösek ezek miatt a lépések miatt.

Na, most valamit a választásról. Én a javaslatot nem indokolom, az le van írva magyarul, hogy miért kell, mikor kell, mi a célszerű benne. Csak azt szeretném megmondani, hogy minket az az elképzelés vezetett, hogy ne legyen hosszú választási kampány. A szükségesnél hosszabb ne legyen. Először is arra gondoltunk, hogy az a hatalmi pauza ne legyen hosszú, mégis az Országgyűlés az ország legfőbb törvényhozó testülete, tehát ne legyen túl sok idő, amikor ez tulajdonképpen nincs. Bár akkor is létezik persze, mert ha az ok megkívánja, össze lehet hívni a felosztatott parlamentet is, de az már egy kicsit furcsa dolog, mert ha a parlament fel van osztatva, hát fel van osztatva! Meg kell választani az újat. Tehát ne legyen túl hosszú ez az idő. Ezért ajánlottuk, hogy szeptember 25-én tárgyalja az Országgyűlés, és mondjuk ki a választást és felosztatást. Ez az egyik ok, a fő ok. A másik ok, hogy az még van, hogy a politikai kampány is akkor hasznos, ha jól van méretezve. Tehát ha nem rövidebb és nem hosszabb a szükségesnél. Mert ha mi öt hétig beszélünk az embereknek mint választási agitátorok, úgy tűnik, hogy az elegendő. Ha tíz hétig beszélünk, lehet, hogy a végén kevésbé helyeselnének, mint az elején.

Na most ez az időpont megkíván bizonyos előkészítő munkát. Tehát ez az aránylag rövid kampány megkívánja azt, hogy pártvonalon is, de a népfrontvonalon is bizonyos munkálatok már folyjanak, pl. jelölési tanácskozások, megbeszélések, még nem a választókkal, hanem így a magunk köreiből. És kezdjék kikeresélni az embereket, akiket majd azokba a bizottságokba be kell állítani, akiket a törvény szerint bizonyos bizottságokba be kell nevezni, hogy amikor annak az aktusnak az ideje eljön, tehát az Országgyűlés meghirdette a választást, és nem tudom én, nyolc napon belül ilyen bizottságoknak létre kell jönni, ne akkor kelljen kapkodni. Emellett nem akarjuk még a párt-szervezeteket sem túl soká terhelni ilyen kifejezett választási munkával, és ezért azt tárgyaltuk, hogy ne mostantól kezdve, hanem csak szeptember elejétől kezdve foglalkozzanak a párt-szervezetek is, meg a népfrontszervezetek is – bizonyos korlátok között és belül – a munkával. A nyilvánosság felé ugyanis csak a parlament döntése után lehet felvetni. Bizonyos előkészítő munkára szükség van; ennek az előkészítő munkának a lényege kádermunka, emberek keresése, hogy jelölésre a választás szempontjából kit lehet ajánlani, és a választási munkára szükséges emberek kikeresése. Ezzel szeptemberben már kellene foglalkozni. Ez a javaslat.

Valamit még a jelölésekről is. Mi azt gondoljuk, ennek a választásnak az a

célja, hogy mindenekelőtt erősítse a népi hatalmat Magyarországon, az államot, a néphatalmi szerveket politikailag és még a munka szempontjából is, de a döntő a politikai. Ez most azt kívánná, hogy a kommunista befolyás is erősítsük, de a kommunista befolyás szerintünk nem egyforma fontossággal jelentkezik minden fokon. Úgy gondoljuk, mennél magasabb rendű szervről van szó, annál döntőbb a párt befolyása. Pl. ha az Országgyűlés szilárd, akkor a Magyar Népköztársasággal valami különös nagy baj nem történhetik, mert ha, nem tudom én, valamelyik megyei tanács elhatározza, hogy kilép a Népköztársaságból [sic!] és az Országgyűlés szilárd, akkor nagy baj ott már nem lehet. Szóval ezt csak azért mondom, mert itt van egy bizonyos fontossági sorrend. Igaz? A döntő az Országgyűlés, azután a város, a budapesti, meg a megyei tanácsok és így tovább. Mert ha lenn a helyi szervek munkájában valahol egy kis politikai hiba mutatkozik, azokat mindig tudják korigálni. A pártbefolyás alatt sem azt értjük mi egyszerűn, még az Országgyűlésnél sem, hogy mennyi a párttagok száma. Nem ez a befolyás legbiztosabb garanciája, hanem az, hogy a párt politikai befolyása milyen erős. Lehet valahol elképzelni húsz párttagot, és gyengébb a befolyás, mintha nyolc párttag volna ott, és erősebb befolyás, ha az a nyolc olyan, hogy nagy a tekintélye, rendesen, pártszerűen dolgozik, szilárdan, egyöntetűen viszi a párt vonalát. Ezt csak azért említem, hogy nem mechanikusan fogjuk fel ezt a kommunista vezetés szilárdítását, hanem igazán politikai értelemben fogjuk fel.

Erősíteni akarjuk azt a népi tömörülést is, ami a kommunisták és pártönkívüliek között létrejött a Hazafias Népfront égisze alatt. Ezt is erősíteni akarjuk. A németekről hozok az elvtársaknak egy – talán a mi számunkra meglepő – példát. Drezdában – volt vagy 150 000 ember – egy nagyszerű gyűlésen elnökölt egy szikár ember, akiről közben mondja nekem az ottani megyei párttitkár elvtárs, hogy ez egy volt tábornok, most a Nemzeti Demokrata Pártnak a megyei elnöke, vagy mi. Persze nem SS volt, vagy ilyesmi, hanem ilyen hivatásos katonatiszt, aki Hitler alatt tábornok volt. Mi ez? Kérdeztem. Hát ez olyan, mondták, hogy elment ez is meghódítani a Szovjetuniót, fogságba esett, ott volt jó valahány évig. Ott foglalkoztak vele, a rossz tulajdonságait faragták egy kicsit, a jókat erősítették benne, rendesen bántak vele, hazajött, mint mondjuk az a Paulus,⁵² ilyesmi ott van, nem kevés ember. Mi meg azt mondjuk, hogy – nem én, de ugye akadnak köztünk – a németek szektásak, holott nekik van bátorságuk, és van előrelátásuk is, s nagyon különböző emberekkel dolgoznak. Mondják, hogy ez az ember, pl. 1956 novemberében, októberében nagyon fontos szerepet töltött ott be. Nem úgy, ahogy a párt, hisz a párt volt a döntő erő, de nekik olyan vegyes lakosságuk van, sok Magyarországról kitelepített német él pl. azon a területen, s ez az ember olyan határozottan, karakánul és helyesen lépett fel a magyar ellenforradalommal szemben, amelynek van hatása bizonyos körökben. Ezt csak azért említem, hogy a németeknél nemcsak hogy pártok vannak, valamilyen pártok, hanem ott a közvélemény tényező, meg létező, úgyhogy nálunk is kicsit erősíteni kell a kommunista befolyást olyan módon, hogy az együttműködést erősítjük azokkal a nem kommunista emberekkel, akikkel nagyon jól lehet együtt dolgozni. Hát ilyesfajta elképzelések vannak.

Na most, közben van még egyéb adósság, pl. olyasmi is, hogy hát az ördög tudja, de lehet, hogy a Kállait is, meg a Marosánt is, meg engem is meg kel-

lene valahol választani. Szóval van ilyen hátralék is. Úgyhogy a jelölés nem egyszerű azért, mert szeretnék a stabilitást [sic!]. Ne felejtsek el egy olyan dolgot, hogy mi az ENSZ előtt, meg az egész világ előtt érvelünk azzal, hogy amit a mi kormányunk tett a párt politikája alapján, azt 1957 májusában az Országgyűlés egyhangúlag jóváhagyta. Ez egy fontos dolog, nagyon fontos dolog, megmondom. Ezzel mi mindenütt érvelünk, és még a jövő évben is, még a választási kampányban is fogok én pl. ezzel érvelni. És akkor ez azt jelenti, hogy ez az Országgyűlés úgy nagyjából rendben van, hát most akkor ki értené meg, ha mi ezt tövestől kiforgatnánk. Ki értené azt meg politikailag? Hát akkor nem mondtunk igazat, vagy mi van itt? Nem lehet ezt így csinálni! Ugye bizonyos stabilitásra kell törekedni, és sokféle szempontot kell összeegyeztetni.

Azt gondoljuk, meg kell majd nézni, hogy vannak tarthatatlan emberek az Országgyűlésben, akit nem ajánlanak újra képviselőnek. De csak akiket okvetlenül szükséges leváltani, és ne ilyen összevissza. Aztán kiket bevenni? Hát ugye, itt az Országgyűlésnél vannak egyéni problémák is, hogy bizonyosfajta embereket ajánlani kell. Aztán a továbbiaknál főleg az legyen, hogy mindig a következő alsóbb szervből kellene felhozni a bevált embereket, az a legjobb. Pl. egy fontos dolog: vannak a Fővárosi Tanácsban olyan tanácsstagok, akik politikailag évszámra jól dolgoztak, ha képviselő-utánpótlás kell, onnan kerüljön ki. Vagy a megyei tanácshoz. Ha ott utánpótlás kell, akkor a járási tanácsból jól dolgozók jöjjenek számításba. Legyen egy ilyen normális fejlődés. Ehhez járul az, hogy megyénként is van olyan kérdés, mint a központban, nekik is megvan a maguk Marosánja, meg Kádárja, akik az utóbbi időszakban kerültek oda vezető posztokba, és be kell hogy illeszkedjenek a tanácsba.⁵³ Ott is van ez. Tehát én csak azt akarom mondani, hogy nem egyszerű a jelölés. De a fő elvekhez okvetlenül ragaszkodni kell, vagyis a viszonylagos stabilitáshoz, és a megfelelő politikai szempontokhoz.

Na most, mit mutat a tapasztalat? A tapasztalat a következőt mutatja: van valamiféle előzetes ajánlásról tudomásunk, amit a pártszervek egy része készített, elsősorban a maguk területéről. Kettő-négy-öt megyének nem ismerjük az elképzelését, de a budapesti és a többi megyéé itt van. Most itt összeadogatták az embereket, és a következő sült ki ezekből az előzetes elképzelésekből: a volt képviselők közül újra ajánlanak 45 százalékot, ezek csak az országgyűlési képviselők. Aztán a termelésben dolgozók aránya nem romlik és nem javul. Mondjuk, annyiból lehet romlásról beszélni, hogy eggyel kevesebb munkást ajánlottak, és nem tudom én héttel több termelő parasztot. Tehát kb. azonos maradt. A nők aránya a jelenlegi kicsiny 17 százalékról 15 százalékra csökkent. A pártonkívüliek aránya igen jelentős mértékben csökkenne a jelenlegihez képest. Úgyhogy ezek az előzetes ajánlások ezt mutatják.

Mi, elvtársak, általában harcolunk a revizionizmus ellen, de most mégis azt ajánlanánk, hogy vegyék revízió alá az elképzelésüket, és javítsanak egy kicsit rajta, mert gondoljuk el, mi sülné ki ebből politikailag. Szóval nem helyes ez az elképzelés, s tényleg nehéz a dolog. Azt ajánlanánk, hogy nagyon sok megbeszélést folytassanak a jelölés kérdéséről, a felső szervek az alsóbb szervekkel, aztán a pártfunkcionáriusok az ottani nem párttag politikai partnereinkkel, mielőtt a tulajdonképpeni jelölésre kerül a sor, tehát mielőtt a választók elé állnánk, hogy ezt akarjuk, és a tömegszervezeteket is érdemes

megkérdezni. És a végén még egyet ajánlanék, a képviselőket magukat is meg kell kérdezni – ezt komolyan mondom –, hogy mi a véleménye önmagáról. A legkomolyabban mondom, nem vicc formájában, hát mégis, ítéld meg a saját képviselőséged, mi a véleményed, mert most oda kell állnunk a választók elé stb. S lesz, akinek az a véleménye, hogy ő a világ legjobb képviselője, a másoknak lehet, hogy az a véleménye, hogy nem, de vannak elvtársak a vidéki jelöléseknél, központi emberek, akiket nem ajánlanak a helyi szervek. És ha rajtuk múlna, soha nem is ajánlották volna. Hiszen csak utólag, akkor látták, amikor megválasztották, s nagyon nehéz ezzel perbe szállni, az ilyen jogos kifogásokkal. Miféle képviselő az, akit akkor látnak utoljára, amikor megválasztották, és majd öt és fél év múlva felbukkan, mert most már ilyen hosszú volt az idő.

Azt ajánlom, hogy az elvtársak a maguk körében sokat fontolgassanak és gondolkozzanak, és beszéljenek más emberekkel is, nem párttagokkal is, akikre a dolog tartozik, és alakítsanak ki lassan egy olyan álláspontot, amely reális, megfelel a politikai célkitűzéseknek, s amellyel oda lehet állni a választók elé. Mert megmondom, hogy végső fokon, ha muszáj, a mi Központi Bizottságunk csak bele fog szólni a dologba, de azért jobb helyileg kimunkálni ezeket a dolgokat. Különböztetésbe kerülünk a politikánkkal, mert ugye mi azt magyarázzuk, hogy itt lehet dolgozni pártonkívülieknek is, és lehet is dolgozni. Meg beszélünk, hogy álljanak ki, legyenek hű állampolgárok, védjék a Népköztársaságot, dolgozzatok stb., aztán van egy Országgyűlésünk, amely állítom, hogy megállta a helyét, és vannak tanácsaink, amelyek összességükben megállták a helyüket, politikailag is, és erre aztán lenne egy olyan választás, ahol nem tudom én, 70%-ban kicserélnék az embereket. Hát normális lenne az politikailag? Én azt hiszem, nem lenne normális.

Az Országgyűlést meg tudja mindenki ítélni – hát itt magunk között vagyunk –, 25 ember ott biztos lett volna, aki legszívesebben ellene szavazott volna ennek a kormánynak a múlt év májusában. De lehet, hogy 45 lett volna, mondjuk, aki a legszívesebben ellene szavazott volna. Nem szavazott ellene! Miért? Állítom, nem a rendőrtől félt, hanem olyan volt az atmoszféra, a légkör az Országgyűlésben, és ha volt 25 vagy 45 között valahány ilyen ember, akkor velük szemben volt 230 vagy 240, akik egy emberként a Népköztársaság oldalán álltak. Ilyen a mi Országgyűlésünk, mint kollektív testület. Lehet, hogy ha külön-külön nézem őket, talán nem is olyan szépek politikailag, de úgy együtt, hát ezt jelenti az Országgyűlés. A rendszer létéről volt szó, a forradalmi ellentámadásról, s megállta a helyét az Országgyűlés, s a tanácsok is. Miért kergette mindenütt el az ellenforradalom a tanácsembereinket? Mi mindig szidjuk őket – joggal –, hogy bürokraták, hogy nem jól dolgoznak, szektásak, liberálisak, ilyen, olyan, amolyanok, de az ellenség az ő oldaláról ha nézi őket, akkor az mondja, hogy ezek egy kommunista állam kommunista funkcionáriusai. Szóval politikailag egy kicsit komolyabban kell a dolgot kezelni.

Azt hiszem, elvtársak, ha mi összeszededegetjük választási harcunk fő politikai téziseit, s azok helyesek lesznek – ez lesz az egyik döntő dolog. A másik: ha a jelöltjeink olyanok lesznek, amelyek megfelelnek ezeknek a téziseknek, akkor a közvélemény fog minket támogatni ebben a választásban. A múlt évi időközi választások egy kicsit isten nevében mentek – Kiss [Károly] ezt min-

dig vitatja, hogy nem így volt, meg Kristóf⁵⁴ is –, általában a helyi szervek, meg egy-két országgyűlési szerv csinálta. S mégis szép eredmények voltak a tavalyi időközi választáson, állítom, hogy nagyon szép eredmények. És ha a Magyar Népköztársaságban mi elérjük, hogy a leszavazók nem tudom én 95% felett vannak, s ezt teljesen reálisnak tartom, aztán a leszavazóknál már úgy szokott lenni, hogy 98%-ban ránk szavaznak, akkor ez az egész szocialista világnak egy elégtétel volna. És lesz is. Ezért ajánlja a Politikai Bizottság a Központi Vezetőségnek, hogy határozzuk el elvileg, hogy választunk. Novemberben.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: És ezt az előterjesztést fogadja el.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Igen, és ajánljuk, hogy emeljék határozattá ezt az előterjesztést, mert a választásnak a főbb vonala ebben benne van.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Most pedig 15 perc szünetet tartunk.

Szünet után:

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: A szóbeli előterjesztésen túl ott volt az írásbeli anyag is, melyet azért küldtünk széjjel, hogy ha az elvtársak közül valakinek van gondolata vagy javaslata, időben való megváltoztatása az itteni nap tárnak, a sorrendnek, tessék: Bakó Ágnes elvtársnő.

BAKÓ ÁGNES elvtársnő: Néhány megjegyzést szeretnék tenni...

KISS KÁROLY elvtárs: Bakó elvtársnő, miután gép veszi fel a jegyzőkönyvet, legyen olyan szíves, jöjjön ide.

BAKÓ ÁGNES elvtársnő: Akik minden választásban eddig részt vettek, általában úgy gondoljuk, én is úgy gondolom, hogy helyes volt az előterjesztés. Mégis az a véleményünk, hogy nem eléggé érződik az anyagon az, hogy végeredményben ilyenfajta választás még nem volt Magyarországon, legalábbis azóta nem, mióta tanácsok vannak, hogy egyszerre ejtettük meg a tanácsi és a képviselő-választásokat is. Hogy ez jelent valamilyen problémát, ez nem érződik eléggé az anyagon. Arra gondolok, hogy elsősorban ott jelenthet problémát, hogy az alsóbb szervek, ha nem hívjuk fel nagyon a figyelmet arra, hogy vigyázzanak – hát –, elsősorban sajátjaikkal fognak foglalkozni, a tanács tagokkal, és kevésbé mondjuk a képviselőkkel, felső szinten pedig fordítva lehetséges. Tehát arra gondolunk, hogy többet kellene gondolkozni, hogy ez milyen problémát vonhat magával, hogy végeredményben egyszerre választjuk meg az országgyűlési képviselőket, azután a fővárosi, illetve megyei tanács tagokat és a kerületi tanács tagokat. Tehát egyszerre háromfélét választunk. Ez az egyik, amit meg akartam jegyezni, sokat ehhez nem tudnék mondani, de ez jutott eszünkbe, hogy az alsóbb szervek másra helyezik esetleg a hangsúlyt, és felül megint másra.

A másik dolog, az a tanácsok kérdése. A tanácsnak valami nagyon nagy szerepet ez az anyag nem szánt. Ebből arra következtetek, hogy főleg ilyen adminisztratív vonatkozásban gondolnak csak a tanácsra, vagy gondoltak azok, akik ezt az anyagot készítették. És azt hisszük, hogy ma már a tanácsok nemcsak ilyen adminisztratív feladatokat látnak el, hanem elég komoly tömegszervezeti funkcióik is vannak, nálunk is a kerületben kb. 5000 aktívja van a

tanácsnak, beleszámítva a lakóbizottságokat, összekötőket és állandó bizottsági tagokat, és így tovább. Na most, úgy látjuk, hogy erre is lehet gondolni, hogy nagyon fontos ilyen tömegszervezeti szerepe van az adminisztratív vonatkozásokon túl a tanácsoknak a választásban. Előkészíti pl. a lakóházakban a személyek népszerűsítését.

A harmadik dolog a munkások kérdése. Nem látom elég világosan azt, hogy most a munkásokról hogy van itt szó. Hogy származás szerint, vagy pedig foglalkozás szerinti munkások. Gondoljuk, hogy származás szerint, mert hiszen itt nagyon sok helyen van arról szó, hogy a munkásoknak megfelelő többsége van az országgyűlési képviselők között, de ugyanakkor másutt ki van fejtve, hogy különböző közéleti személyiségeket akarunk elsősorban. Na most ez félig-meddig kérdés is, mert nem látom világosan, hogy tehát most kb. milyen arányban gondolunk effektív fizikai munkásokra az országgyűlési képviselők között, és milyen arányban gondolunk származás szerinti munkásokra.

A dátumokkal kapcsolatban az a véleményünk, hogy szeptember 30-ig tulajdonképpen nincs kihasználva eléggé az idő. Kádár elvtárs az előterjesztésben ezt megindokolta. Azt mondta, hogy tulajdonképpen szeptember 1-től kívánjuk a választási harcot megindítani. De úgy gondolom, hogy ha azt akarjuk, hogy szeptember 1-től tényleg jól meginduljon, akkor jobban ki lehetne használni szeptember 30-ig az időt, mert itt pl. különböző vezető szervek képviselőinek is – legalábbis itt a megjelölés szerint – szeptember 1-től szeptember 30-ig kell ismertetni a választással kapcsolatos feladatokat. Persze azt gondolom, hogy ez valamennyire megoldt, mert itten már... [sic!]

HORVÁTH ANDRÁS elvtárs: Elsőnek szeretném megmondani, hogy Kádár elvtárs információját a belpolitikai helyzettel kapcsolatban helyesnek tartom, és kb. mi is azokat tapasztaltuk a különböző területeken, amiket Kádár elvtárs elmondott. Úgyhogy ehhez én nem is kívánok hozzászólni. Inkább felvetnék egy problémát a jelöléssel kapcsolatban.

Teljesen igaza van Kádár elvtársnak, van ilyen ellentmondás, hogy egyrészt a mi parlamentünk megállta a helyét – igaz, hogy nem a legnehezebb időben –, másrészt, hogy olyan helyzetbe jutottunk, hogyha minden szempontot szem előtt tartunk, egyiket sem akarjuk megsérteni, akkor azért nagyon nehéz biztosítani, ami viszont szükséges, a régieknek a többségét. Nem tudom más megyében mi a helyzet. Mi egyetlenegy embert sem javasoltunk kihagyni amiatt, hogy valami kifogás lenne ellene. Na most mégis mi a nehézség. Az, hogy négy évvel ezelőtt megválasztottunk egy sor embert képviselőnek, azokat kiemelték a munkahelyükről, munkaterületükről, egyik tsz-tag volt, a másik női munkán stb. Egy jelentős része Pestre került, itt dolgozik. Nekünk az emberek ellen nincs kifogásunk, és kiemelésük ellen sem, mert rendesen végezték a képviselői munkájukat. De megnéztük, s ha mind a régieket javasolnánk, akkor szinte egyetlenegy embert nem tudnánk javasolni, aki kint él a megye területén, és ott dolgozik. Ilyen probléma merült fel, mert volt a mi megyénkben három olyan ember, aki KB-tag volt, és úgy lett oda javasolva, és oda került mihozzánk dolgozni. Na gondoltuk, ha nincs más kifogás, ezek az emberek is menjenek, hogy ne legyen fluktuáció. Azután egypár embert kiemelték, elvittek országos intézményekhez, olyanokhoz, amikhez nem kell

képviselő-tagság, az egyik pl. a Budapesti Szőlőoltványi Vállalatnak tervosztályán dolgozik. Nem is lenne semmi baj, de Pesten lakik, Pesten dolgozik, és ha mindezeket a szempontokat figyelembe vesszük, akkor tudunk a megyéből javasolni, és nézetünk szerint legalább járásonként egy olyan képviselőt kellene javasolni, aki ott él, ott dolgozik.

Figyelembe akarjuk venni azt is, hogy termelő emberek is legyenek közöttük, egyéni parasztok stb. Mindez nehézzé teszi a kiválogatást, és azoknak a szempontoknak a figyelembevételével, amit Kádár elvtárs mondott, mi így állítottuk össze, hogy mégis azt hiszem, 52–53% az, ami maradhat. Konzultáltunk Sándor [József] elvtársékkal ebben a dologban, és politikailag közöttünk semmiféle vita nem volt, de ők sem tudtak okosabbat javasolni, mert mondom ilyen szempontjaik voltak, és jó lenne, ha ezt azért most leszögeznénk, hogy ragaszkodjunk-e ahhoz, hogy a területen élő és dolgozó emberek is legyenek bizonyos számban, akkor muszáj tudomásul venni ezt az érvágást. Reméljük, hogy a jövőben nem lesz ilyen fluktuáció.

Mi azon leszünk, hogy azokat az embereket, akiket megválasztottak képviselőnek, egyrészt a megyében tartjuk, egykönnyen ne engedjük el, másrészt ott tartjuk a munkahelyen, ahol van, és akkor nem lesz gond, hogy újra legyen választva. Kádár elvtárs ismeri pl. Tenczernét a szobi járásból. Rendes, becsületes asszony, semmi baj nincs vele, csak egy példát mondok el. Ő tsz-tagként lett megválasztva, azután, miután kapta a képviselői fizetést, kilépett a tsz-ből, mert már arra nem volt rászorulva. A tsz haragudott is rá, prűszkölt, hogy kérem, most nagyságát játszik, nem akar dolgozni. Egy ideig nem csinált semmit, de mivel rendes ember, felhoztuk Szobra a Népfront függetlenített titkárának, így nincs ellene kifogás, be lehetne választani. De mégis az a nézet, hogy ott egy másik tsz-tagot vagy dolgozó parasztot kell választani, mert annyira leromlik a termelésben részt vevő emberek száma, hogy az is tarthatatlan. Arra kérem az elvtársakat, hogy mikor ebben a kérdésben végső soron döntenek, akkor minden szempontra terjedjen ki a figyelmük, amit egyébként megkövetelnek, és amit nekünk szem előtt kell tartani. Csak a statisztika nem tükrözi vissza azt a gondosságot, amivel mi ezt a munkát végezzük.

K. NAGYSÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság, kedves Elvtársak!

Kádár elvtárs beszámolójával teljesen egyetértek, de néhány problémát szeretnék felvetni vele kapcsolatban. Az egyik az, hogy nagyon helyeslem azt, hogy nem lesz ez a felkészülés túl hosszú, mert egészen ki szoktunk fulladni már a végén, és pont akkor fogy el az energia, amikor a legjobban kellene, a választások előtti napokban. Ezért is jó az, hogy nem lesz ilyen túl hosszúra nyújtva a választási munka előkészülete. Ez régi tapasztalatom, hogy ki szoktunk fulladni. A másik az, hogy amikor beszélünk a falusi tanácsok megfelelő kialakításáról, a jelölésekről, akkor szerintem a falusi tanácsoknál ki kell hangsúlyozni azt, hogy tanácsvezető csak olyan lehet, aki támogatja a mezőgazdaság átszervezését. Az nem lehet, ami ma is megvan, hogy van tanácselnök, én nem tudom, hány, de sajnos van elég sok, aki kijelenti azt, hogy amíg ő ott lesz, addig nem lesz a községben szocialista mozgalom, és nem lesz termelőszövetkezet. Hát ilyen embert ne tartsunk az állam pénzén, a szocialista állam ne tartson ilyen embert a posztján. Ezért gondolom, hogy ki kellene

hangsúlyozni ezt a problémát, hogy igenis ezt így nem lehet csinálni, mert másképp nem lesz a falun szocializmus.

Következő probléma az, hogy azt mondja Kádár elvtárs, hogy az Országgyűlésben tavaly 20–25 ember volt, aki nem értett egyet, de együtt szavazott a többiekkel. Én azt mondom, hogy azért ezt ne fogadjuk el irányelvnek.

KÁDÁR elvtárs: Ez volt a helyzet.

K. NAGY elvtárs: Ez még a mai napra is érvényes?

KÁDÁR elvtárs: Ez volt a helyzet.

K. NAGY elvtárs: Ja, a helyzet volt az [sic!]. Én úgy értem, hogy ezt ma ne fogadjuk el, hogy ne csak együttesen, amikor a többség is azt mondja, hogy éljen, akkor a 25 is azt mondja, hogy éljen, hanem külön mindegyik is támogassa a munkásosztály hatalmát, külön-külön is támogassa, ne csak akkor, amikor tömegben kell szavazni a munkáshatalom mellett. Ez egy fontos szempont ahhoz, hogy a kiválogatást végezzük.

Szeretnék néhány szót szólni arról is, hogy a választási munkánál általában felvetődik a hatalom kérdése. Ennek a munkának minden más alá szoktunk rendelni, és alá szoktuk rendelni sajnos elég nagy mértékben a mezőgazdaság átszervezését is. Ez így helyes, és ezzel bizonyos fokig egyet is értek. Alá kell rendelni, de sajnos amilyen megnyugvás van, és ha még nagyobb lesz, még jobban alárendeljük, ez nem válik hasznára a mezőgazdaság átszervezési munkájának. Azért nem, mert szerintem – azt hiszem tavaly is volt ezen vita – ez a mozgalom olyan, hogy itt nem lehet megállni. Ilyen ez a tsz-mozgalom. Azt nem lehet megcsinálni kérem, hogy amit ma elrontunk, majd behozzuk holnap [sic!]. Ha itt a lehetőséget nem használtam ki, azt nem lehet holnap behozni még egyszer. Én azt mondanám, elvtársak, hogy alárendelném a választási munkának az átszervezés ügyét, de a tsz-szervezést mégis szisztematikusan, ahol lehetőség van, használjuk ki, mert nem lehet leállni ezzel a munkával.

Lehetőségek vannak, elvtársak. Kádár elvtárs elmondta, hogy az utóbbi hónapokban mennyi belépés volt, ez így is van, sajnos én magam sem tudom, hogy mennyi a kilépők száma, ez elég szégyen rám nézve, mert most foglalkozok tsz-ekkel, de majd bepótolom ezt a hibát, és legközelebb el tudom mondani azt is. A másik szépséghiba az, hogy ez a mozgalom a szegényparasztság mozgalma, ez azt jelenti, hogy a meglévő 70 ezer hold földből 25 ezer a behozott föld, a többi az még mindig állami tartalék föld. Jelzem, van már megmozdulás középparaszti vonalon is, pl. Hevesben legutóbb alakult egy tsz, amibe 13–15 módos paraszt lépett be, azok alakították meg. Igaz, hogy nehezen megy az ilyen tsz-alakítás középparaszttal, de azért csak megy most már. Mozog. Emellett a legutolsó hónapban volt belépés, amikor általában nem szokott lenni, mert általában a nyári hónapokban, amikor betakarítunk, mindig ilyen hullám van a mozgalomban. Mégis volt belépés, Békésben 200, Szolnokban 20, Borsodban 77 stb., Hevesben, Csányban, Atkárón, Újrévfalván középparaszt tsz-ek alakultak. Ezek egy része hármas típus, egy része pedig alacsonyabb formából ment a magasabb formába. A másik feltétel az lenne, hogy a mezőgazdaság általános színvonalának a növekedésén belül a tsz-ek és a termelés színvonalának növekedése olyan magas színvonalú,

hogymindenhol kiválik a tsz-tábla az egyéni gazdák táblája mellett, úgy búzában, kukoricában, cukorrépában, mint minden másban. Ilyen év még nem volt, elvtársak, hogy ez így történt volna meg. Az egész országban ezt lehet látni. Ahogy néztük, általában egy – vidékektől függően persze – 1,8–2,5 mázsa differencia van a búzánál a tsz-ek javára. Kukoricánál szintén szép termés lesz a tsz-ben.

Nem beszélve a szőlőről, a szőlőnél rekordtermésre számíthatunk az idén, ha valami közbe nem jön.

A következő, ami kedvező – szerintem –, feltétlenül az, hogy ma már egyéni paraszt nem dobálhatja sárral a tsz-állattenyésztést sem. Az állattenyésztés színvonala, nívója szintén nagymértékben ment előre. Ezt bizonyítja az, hogy a tavalyihoz képest a tejtermelés 2 literrel emelkedett, ami ilyen aszályos időszakot figyelembe véve igen nagy szó. Az egyéni paraszttal szemben hátrány van ott, hogy nincs meg az állat sűrűségünk [sic!], ami az egyéni parasztnak van. De ha ez is meglesz, akkor világos a nagyüzem fölénye, kézzelfoghatóan be lesz bizonyítva. Mindez kedvező feltétel magához a szervezéshez. Még egy, elvtársak, hogy minden évben augusztusban, a nyári munkálatok vége felé és az ősz elején indul meg a mozgalom, tehát ilyen felívelés van, és ezt a felívelést ki kell használnunk megfelelő munkával. Ha ezt most nem használjuk ki, akkor a mozgalom megint csorbát szenvedne. Azért mondom, hogy helyesen és mértéktartóan, türelmesen, minden lehetőséget kihasználva, ha alárendeljük is a hatalom kérdését, de menjünk előre a mezőgazdaság átszervezésének munkájában is.

Mi akadályozza a munkát? Ahogy én látom, Magyarországon nem fő veszély a türelmetlenség elvesztése. Ami fő veszély, az a nagy türelem, ami ezen a téren van. Olyan türelem van ezen a téren, hogy ez már beteggé teszi az embert. Valahogy úgy van, hogy az emberek félnek, nehogy ráfogják, hogy szektás, vagy ehhez hasonló, hogy erőszakkal szervezte a tsz-t. Különösen is tisztázni kell, hogy tízszer elmegyek egy paraszthoz, és meggyőzőm, az nem erőszak. Az az erőszak, ha odateszem a belépési nyilatkozatot és a marhabeadási kivetést, és azt mondom, ha nem lépsz be, akkor..., ez az erőszak. Ezt senki nem fogja csinálni az eddig tanultak alapján. De beszélni a tsz-mozgalomról, agitálni a középparasztot, ez nem erőszak. Ezt azért mondom, hogy nem olyan könnyű a tsz-szervezés. Rettenetes nehéz munka ez, elvtársak. Nehéz munka, s az embert a szívét, lelkét kiteszi annak a parasztnak, hogy egy tsz-t létrehozson. Ez így van. Azért mondom, hogy ezt így kell fogadni, és dolgozni kell ezekért a tsz-ekért.

A másik ilyen dolog, ami miatt nehezen megy a mozgalom, hogy nálunk olyan lebecsülése van az alacsonyabb formáknak,⁵⁵ ami nem valami helyes. Tegnap Hevesben volt egy ilyen vita, míg nem lett inspiráció arról, hogy most már az alacsonyabb fokról is beszéljünk valamit, amíg, Bíró elvtárs nem szólalt fel az alacsonyabb formák mellett, addig egy szó nem hangzott el az alacsonyabb formákról. Később aztán volt szó. Ez az alacsonyabb formáknak a lebecsülése. Van egy olyan, hogy a hármasok féltékenyek az alacsonyabb formákra. Így aztán nem is akarják szervezni. Ezt le kell küzdeni, mert másképp nem lesz komoly előrehaladás.

A másik komoly probléma, hogy a felfejlesztés nem mehet az alacsonyabb formák rovására. Hogy képzelem ezt? Úgy szervezik át az alacsonyabb for-

mákat magasabbra, hogy ha nem mész, akkor elveszik tőled az állami tartalékföldet, hát ez nem helyes politika. Elvtársak, van nekünk 50 fős tszcs-nk, például, azt mondom, ha nem fejlődsz fel, elveszük a földet tőled, meg is csinálják. Ha nem, át fogsz fejlődni, akkor a föld megmarad. Mi történik, elvtársak? Tíz fejlődik, húsz megmarad egyéni paraszt. Az még nem akar menni a hármasba, hát miért nem adunk neki egy kis munkát, egy kis türelmet abban az egyesben, hogy ott erősödjék, fejlődjék, és aztán vigyük magasabbra fel. A tszcs alacsonyabb formáiról azt mondják, hogy azok nem jók, mert nyolc év alatt nem bizonyítottak be elég képességet, hát persze, mert nem csinálunk nekik semmit, azért nem csináltak ők sem. Hagytuk küszködni őket, inkább csak bíraltuk és szidtuk őket, de azt, hogy hogyan kellene előbbre vinni a formán belül, azt senki meg nem nézte Magyarországon, és senki nem is foglalkozott vele. Hát világos, hogy az alacsonyabb formák nem válnak be. Az alacsonyabb formákra szükség van, és szerintem a középparaszti rétegre most irányt kell venni az átszervezésben, mert mondtam, hogy nekünk döntően agrárproletár tsz-eink vannak. Tehát irányt kell venni a középparaszti rétegre, a birtokos parasztra, aki még nem akar a hármasba jönni, világos, hogy alacsonyabb formába kell bevonni, és ha az első lépést megteszi, utána teszi meg a második lépést, ha mi jól dolgozunk, ha nem, akkor meg nem teszi meg.

Még arról akarok beszélni, hogy milyen visszahúzó erők a tsz-mozgalomban azok a hibák, amelyek régen megvoltak. Tegnapelőtt este, mikor vita volt a tsz-megalakítás körül, az összes tsz-ellenes hang mind ebből táplálkozott. És valahogy úgy van, hogy sokszor mi is, akiknek szívügyünk a tsz-mozgalom, még mi is inkább a hibákat feszegetjük a tsz-mozgalomban, és nem beszélünk az eredményeiről. Meg kell az egész foglalkozást fordítani velük, beszéljünk csak az eredményekről, a hibákról úgyis beszél az ellenség, a fene egye meg őket. Igaz? Mi beszéljünk az eredményekről, és akkor világos, hogy kihúzzuk a talajt az ellenség lába alól, s az ilyen tsz-ellenes hangulatot keltőknek kihúzzuk a gyékényt a talpa alól. Ne még mi is tápláljuk a különböző hibák állandó hánytorgatásával ezt az ellenséges hangulatot. Én most látom a gyakorlatban, hogy mit jelent az, hogyha állandóan a hibákat ostorozzuk, és azokat hozzuk elő, most láttam, hogy micsoda kárt csinál az ember maga is, ha így csinálja a munkát. Mondom, döntő az, hogy így fogjuk meg a tsz-mozgalom agitációját.

Még egyhez, a felosztás problémájához szeretnék hozzászólni. Azért vettem fel, mert nem akarok bizonytalan lenni ebben a kérdésben, elvtársak. Én is jártam Bulgáriában, és tudom azt, hogy ott milyen lendületesen mozogtak az elvtársak. Megfoglalták, odaadtak nekik mindent, kádert, elnököt, könyveket, agronómust, és gépeket és minden más beruházást, és felfejlesztették, nem engedték felozlani. Meg kell mondani őszintén, hogy van olyan tsz-ünk, 30 vagy 30, de ezek olyan visszahúzó erőt jelentenek a mozgalomban, ezeknek legtöbb része ilyen lumpelem [sic!].

Van olyan, amelyikben 8–10 tag van, három-négy asszony dolgozik, aztán van bennük még néhány ember, aki szik, abból él, hogy a földjét kiadja felesbe stb. Van ilyen problémánk. Azt mondom, hogy ahol egy kis remény van... Aki nem képes jól dolgozni, akkor ezt a jövőre is megfontolva, de ne engedjük a mi tsz-mozgalmunkat ezekkel kompromittálni, mert úgyis a mozgalomnak az egész útján lesznek ilyen problémáink.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Én nem vettem részt az utolsó parlamenti képviselő-választáson. Nem ismertem a PB szempontjait, de részt vettem az 1949-es választáson, és akkor kifejtettem azt az álláspontomat az akkori Politikai Bizottságnak, hogy milyennek kellene lenni egy népi demokratikus parlamentnek, és hogy kell összeállítani. És megmondom őszintén, kiindultam a burzsoá parlamentnek az osztálytartalmából és abból, hogy milyen szerepet töltött be ez a parlament. Legnagyobb meglepetésemre már 1949-ben komoly jelei mutatkoztak annak, hogy a párt nem azokat vitte be a parlamentbe döntő mértékben, akiket kellett volna. És ezt szeretném szóvá tenni. Amikor a Politikai Bizottság kétszer is beszélt erről a kérdésről, akkor Kádár elvtárs a különböző differenciálásnál megemlítette, hogy lehetőleg olyat vigyünk be, többek között, akiket nemcsak a saját családtagjai ismernek. És ez tapint rá a kérdésre. A parlamentben is – az én nézetem szerint erről most nem esett szó – ülnek bent olyan képviselők nem kis számban, akiket csak a családtagjai ismer[nek]. Sem a pártnak, sem a dolgozó népnek, sem az országnak abszolút semmi haszna nincs belőle.

No miért mondom ezt el? Részt veszek már lassan 36 éve a mozgalomban, és részt vettem a burzsoá parlamenti csatában is. És ahogy emlékszem rá, a burzsoázia parlamenti csatájában a következő szempontok érvényesültek: van 50 képviselő, 50 közéleti ember, politikai, gazdasági és más, feltétlenül benn kell lenniük a törvényhozásban. Ez jelenti azt a kádert, [sic!] amelyet főn az ország vezetésébe beállítanak. S aztán következik, hogy a parlamentben benn kell lenni annak, aki a parlamenti életet – nem csak politikai megnyilatkozás, törvényhozás számára és így tovább – bírja. Mi 1956 novemberében megmondottuk, hogy nekünk valamennyi intézményünknek olyannak kell lenni, amely kisugározza önmagából az egész ország életében fennálló problémákat és a problémák megoldását. Ezért azoknak a fontos politikai szempontoknak a figyelembevételével, amiket Kádár elvtárs mondott, a pártvezetés számára feltétlenül meggondolandónak tartom azt, hogy ne csináljunk kirakatot a parlamentből. Minekünk ez nagyon drága árat jelent. Ne vigyünk be egy parasztnyecskeért, mert díszmagyarban van, de ne vigyünk be egy parasztot azért, mert szép bajusza van, 13 év után ezt nem lehet csinálni. Vigyük be azokat a parasztasszonyokat, akik vagy a tsz-mozgalomnál, vagy egyéni parasztmozgalomnál, de a népi demokratikus rend megerősödésének bázisát jelentik. Ne vigyük be az ipari munkást pusztán azért egy gyárból, mert sztahanovista volt, de semmi más kapcsolata abban a gyárban vagy abban a kerületben nem volt. De vigyük be a parlamentbe azt az idős szervezett munkást, aki mondjuk egy munkapad mellett dolgozik, az én nézetem szerint az üzem tekintélye, mint egy komoly ember [sic!].

Szóval ne csináljuk meg azt, amit 49 óta csináltunk, a proletárdiktatúra államában nincs erre már szükség. Én teljesen megértem Kádár elvtárs szempontjait, hogy a stabilitás az egy lényeges dolog. Azonban a stabilitás is kétoldalú. Stabilizálhatunk egy olyan helyzetet, amely 1956 novemberében volt, és most a politikai aggodalom beszél belőlem. Mi történt volna, ha 1956. október 30-án nekünk olyan parlamentünk van, amely egyszerűen összeül, és visszavág mindent, amit Nagy Imréék akartak csinálni. Nekünk lehetetlen figyelembe nem venni, hogy egy nemzetközi nehéz helyzetben az osztálynak és a népi demokratikus rendnek olyan bázisai legyenek a parlamentben, ame-

lyet nem ráz meg, nem tesz passzívvá egy rendkívüli nemzetközi helyzet. Optimista vagyok és feltételezem, hogy ilyen helyzet nem adódik még, mint október, de azt tudom, hogy teljes mértékben elfogadom, amit Kádár elvtárs mondott az utolsó PB ülésen. Elvtársak, ki vagyunk téve egy világháborúnak, az elkövetkezendő esztendőben mindig így fogunk izgalomban élni és a harcba menni. Ez feltételezi megerősítését a parlamentnek, amelyre szükség van.

Még valamit szeretnék elmondani ezzel kapcsolatosan. A lehető legnormálisabban kell lecsökkenteni, s én mint budapesti első titkár is kénytelen vagyok elmondani az aggodalmaimat. Bár a VB ülésen változatlanul viszem tovább ugyanazt a vonalat, amit a PB a múltkor kialakított, Kádár elvtárs összefoglalójában, a stabilitást meg kell tartani, s minél kisebb megrázkódtatást kell csinálni, hogy ezeket a kádereket a parlamentből kivonjuk. Mi is megnéztük Budapesten. Mi ugyanabban a hajóban úsztunk többek között, mint amiben Horváth [András] elvtárs, még ennél súlyosabb hajóban is úszunk, mert van egy csomó olyan káderünk, akik az októberi és novemberi események alatt úgy vizsgáztak, ahogy vizsgáztak. Nem ellenség, de jelölni a parlamentbe, ... hát beszéljünk kérem nevekről, pl. Vég Béla⁵⁶ a XIII. kerületből, Mekis⁵⁷ a munkaügyi miniszter helyettese, kiállhatunk mi a budapesti mozgalom elé ezekkel a személyekkel?

Azonkívül, amit Horváth [András] mond, plusz ez, plusz olyan képviselők Budapesten, nem közéleti emberekről beszélek, nem egy olyan kormányban ülő képviselőről beszélek vagy a PB-ben ülő budapesti képviselőről vagy pártvezetőségi tagról, aki aktív november óta, hanem aki bent ül, és minden hónapban felveszi az 1800 Ft-ot, ez különösen bosszantó, mert fizet az állam egy csomó kádert, akiből a mozgalomnak semmi haszna nem volt. Nem vagyok hajlandó engedni becsapatni magamat azzal, hogy itt a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány parlament nélkül végigvívta a maga novemberi, decemberi, januári, februári csatáját, a szocialista tábor segítségével, akkor májusban tényleg úgy volt, ahogy Kádár elvtárs mondja. Nem tudnám számban megmondani, de engedje meg Kádár elvtárs, hogy felhívjam a figyelmét valamire. Én úgy érzem, hogy a párt vezetői, a kormány vezetői hozzám hasonlóan rendelkeznek egy jó ösztön tulajdonsággal, mindig éreztük, amikor be mentünk az épületbe abban az időben, hogy milyen annak a levegője.

No én emlékszem a májusi parlament levegőjére. Emlékszem azokra az elvtársakra és pártonkívüliekre, akik ha nem egyenként léptek fel, az arcukról lehetett látni, mindent, amit csináltak, helyes volt. És szavaztak rájuk. És emlékszem azokra a savanyú pofákra – kevés volt –, nem mondok számot, amely kénytelen volt májusban tudomásul venni, hogy ebben az országban proletárdiktatúra van, és egye meg a fene, úgy látszik az is lesz, valamikor nagyon közéleti ember [sic!]. És ha lehet megoldani a pártvezetésnek – nem mentség akar lenni –, hogy egy csomó helyen radikális vágást akarnak csinálni. Ez alatt értem, hogy olyan embereket is ki akarnak tenni, aki perspektívában esetleg jelent a számunkra valamit. De hogy mi a vezetés, azt feltétlenül végük figyelembe, ez elkerülhetetlen.

No, mi megpróbáltuk a Politikai Bizottság [sic!] és a pártvezetésben kialakult, mondhatnám elvi-politikai nézetet realizálni a magunk területén, majdnem azt mondhatnám, hogy elvi nézetet és politikai nézetet. Amikor Kádár elvtárs megfogalmazta, úgy fogalmazta meg a dolgot – megpróbálom em-

lékezetből idézni –, nekünk kb. ugyanúgy, de két szempont kimaradt. Egy olyan határozott parlamenti többségre van szükségünk, amiben kommunista többség van. Kommunista többség, most variálódott egy mellékes megjegyzéssel, megingathatatlan kommunista többségre van szükség. Nemcsak az a kommunista, aki párttag, magam is vallom azt, hogy voltak nem párttagok, akik nagyon becsületesen álltak helyt, nem akarok Dobira⁵⁸ hivatkozni, de azért a parlament, az parlament. Akit oda bevezünk pártonkívülit, az olyan közel álljon hozzánk, mint amilyen közel állnak magasabb szinten Nagy Dániel,⁵⁹ Ortutay és más. Mert mi láttunk az események alatt párttagokat is és pártonkívülieket is, akiket a nemzetközi események vihara elsodort. Mire akarok kilyukadni? Nem lehet figyelembe nem venni, hogy 1956. október 23-ától kezdve a pártnak, a parasztságnak, a szervezett munkásságnak volt egy kádere, akinek a segítségével eljutottunk idáig, és aki a parlamentbe be fog menni, az magával viszi az októberi események alatti aktív magatartását és harcos kiállását. Ha ezt nem tudjuk bevinni, akkor előre sor kerülhet arra, hogy egy nemzetközi eseménynél a parlament szavazni fog, és esetleg nem érjük el a célt.

Még egy szempontot szeretnék figyelembe venni, amit nem vettek figyelembe 1949 után. Nekünk a parlamentben rendelkezni kell legalább 70, 100 olyan vita-, felszólalóképes képviselővel, aki az adott kérdésben nem leírt betűket fog felolvasni. Ezzel rendelkezni kell. Lehetetlen, hogy mindig megismétlődik, hogy ugyanaz a személy beszél egy esztendő alatt többször is. Nem fogják félreérteni, államminiszter vagyok 2 év óta, nem szólaltam fel a parlamentben, máshol szívesebben, nem ez a szempont. De mindig ideges voltam, amikor keresni kellett a felszólalóképes, nemcsak felolvasóképes embereket. Mi a parlamenti élet? Törvény felett való vita, az, hogy 16 képviselő felszólal, 16 felszólaló képviselőből 13 olvassa a beszédét, holott a májusi parlamentnek a levegőjét két körülmény adta meg, amelynek óriási visszhangja van, Kádár elvtárs válasza, ami sokkal mélyebb hatást gyakorolt a tömegekre, mint a referátum, pedig az volt a politikai súly, és a képviselőknél látható ad hoc felszólalás.

Most már legyen vége annak, hogy Z. Nagy⁶⁰ jelenti a parlamentben a parlamenti rutinunkat vagy Dinnyés [Lajos]. Minden tiszteletem mind a kettőé, jelölni kell, nincs kifogásom ellene, de jelöljük a munkásokat és parasztokat, ugyanígy a mieinket, ezért az azt jelenti, hogy nekünk a jelölésnél figyelembe kell venni, hogy a parlament nemcsak törvényhozó, nemcsak politikai testület, hanem a népi demokratikus államrend hallatlan fontos propagandaszervezője, s én ezt a vezetés figyelmébe szeretném ajánlani. Nem úgy gondolom, hogy most már csak az menjen be a parlamentbe, aki beszélni tud, nem, nem erre gondolok. Arra gondolok, hogy amikor össze fogjuk állítani a listákat, és jelölni fogjuk a képviselőket, akkor ilyen lényeges szempontot lehetetlen, hogy ne vegyünk figyelembe.

Befejezem a dolgot. Hogy négy esztendő múlva, amikor újra választani fogunk, milyen lesz a kép, azt most fogjuk lerakni a képviselőházban, a tanácsoknál osztályszilárdság szempontjából, és mondjuk, parlament, amely működik, parlament, amely dolgozik, parlament, amely beszél, és akkor a mi pártunk számára állami, társadalmi életnél pontosan jelentkezni fog az, aminek jelentkezni kell, hogy minket nem lehet megbántani azzal, hogy pl. a tör-

vényhozás terén vagy a parlamenti élet területén, vagy a politikai élet területén nem rendelkezünk megfelelő káderekkel, akikkel mi egy magas szintű, vitaképes parlamentet össze tudunk állítani, és nem mindig ugyanazok a személyek. Miért mondtam ezt el? Mert én mindig érzem, amikor vitatkozunk a budapesti elvtársakkal, és vitatkozunk a képviselőkkel, akkor beleütközöm ezekbe a régen kialakult nézetekbe és módszerekbe.

Nem szeretném, ha az elvtársak félreértenék, én Kádár elvtárs referátumával teljes mértékben egyetértek. A referátum nüanszbeli differenciájára miért helyeznék mégis nagy súlyt? Mert ha az ellenség azt mondaná, hogy mondjuk egyharmadot kihagyunk a parlamentből, és kidobtuk a hajóból azt, aki májusban nekünk szavazott, mindez megjönné, ha mi megfelelő egyharmadot viszünk a parlamentbe, párttagot és pártönkívülit is.

No a pártönkívülről is egypár szót. A pártönkívüli nemcsak a volt demokratikus pártok képviselői, akik mondjuk a népköztársasághoz hívek, pártönkívüli a magyar szervezett munkás is. Vajon, ha mi a párttagságot meg akarjuk erősíteni a parlamentben, akkor azzal egyetértek, hogy ennek a párttagságnak, nem a párt arányszám emelésénél egy olyan megtámasztást kell adni [sic!], amely a magyar szervezett munkásokból, a magyar nincstelen szövetkezeti parasztságból szerzi meg azt a szilárdságot, amire szükség van. Akkor itt mire kell figyelemmel lenni? Arra, hogy ne függetlenített funkcionáriusok öntsék el a parlamentet, hanem a függetlenített funkcionáriusok, ezt most párt, szakszervezeti, KISZ, lefele menni, ameddig ezt a dolgot felszámolják [sic!]. Ezeknek a szempontoknak a figyelembevételével kell nézetem szerint a vezetésnek megérteni a maga ilyen értelmű feladatát.

Még egy dolgot szeretnék elmondani ezekkel kapcsolatosan, bár nincs itt Rónai [Sándor] elvtárs. Annak idején feladatként adtuk Rónai elvtársnak, hogy adjanak nekünk képet a képviselőről. Én a képet nagyon optimistának tartom most is. A parlament 1956. július végén kikapcsolódott [sic!], 1957 májusában ült össze. Mi annak a parlamentnek, amely most együtt van, és májusban szavazott, a legkritikusabb történelmi időkben se a szavát, se a súlyát, se a jelentőségét nem láttuk, csak egyet, hogy Dobi és Rónai a helyükön voltak. Meg kell mondani, hogy a legkritikusabb időkben is, nem véletlenül (közbeszólás, érthetetlen) a képviselők egy része a megyében a helyén volt. Kedves Kiss elvtárs, én is járom a vidéket. 1956 novemberében, decemberében, januárjában, februárjában, márciusában lejártam 5 megyét. Csináltam? Igen. Ki kell jelentenem azt is, hogy amikor Budapest égett, akkor passzív volt minden. Ezt is. Én most mit akarok érzékeltetni a Központi Vezetőséggel? (Kádár e.: nem jó a parlament! Derűltség.) Nem volt jó ez a parlament, kedves Kádár elvtárs, a történelem legkritikusabb szituációjában, ha jó lett ez a parlament 1957. májusban, és én nem szeretném, ha ezeket a szempontokat nem vennénk figyelembe, és én ezért irányíthatnám, Kádár elvtárs válaszolhat rája, hogy lehet-e majd nekünk jelöléseket csinálni ezeknek a szempontoknak a figyelembevétele nélkül. Egyénileg teljesen közömbös, az ország szempontjából azonban nem közömbös, hogy a pártönkívüli, aki a parlamentben ül és mi, akik a parlamentben ülünk, és hágy mondjak egy-két szót, hogy a szavak és tettek nem állnak összhangban a nőknél sem. Verekedni kell majdnem minden egyes elvtársnőért, meg nem elvtársnőért, a bizottságokban közelharc folyik, és ezek ne mondjanak ellent egymásnak.

A jelölést a Politikai Bizottságnak ilyen széles körű szempont szerint kell figyelembe venni a megyében és másutt is. Mi azt mondjuk, budapesti elvtársak, akik beszélgettünk róla, hogy nekünk nem kell az a képviselő, aki 1954-ben, Horváth [András] elvtárs nem merte ilyen világosan megmondani, de én megmondom, hogy nekünk Budapesten nem kell az a képviselő, akit 1954-ben jelöltek (közbeszólás: 1953-ban), és egy év múlva elment vidékre, mindegy hogy hova, Budapestnek ez a képviselő nem kell, kivéve azokat a közéletieket, akiket a Politikai Bizottságból vagy a pártvezetőségéből Budapesten 10–12-t jelölni kell.

Nekünk aktív képviselők kellene, aktív képviselő alatt azt értem, hogy Budapesten lakik, itt dolgozik, itt választották meg, a választókkal közvetlen kapcsolata van, és a tanácsnál is. Másképp egész egyszerűen lehetetlen helyzetbe kerülünk. Nekünk is van legalább 12 olyan, amiről [sic!] Horváth [András] elvtárs beszélt. A Belügyminisztérium egy osztályvezetője, mit csináljunk vele? Ugyanakkor nekünk van egy nagyon jó munkásunk pl. ebben a kerületben. Tisztességes ember, nincs arról szó, de nem egy aktív képviselő. Aktív képviselő lehet, akinek megfelelő tömegkapcsolatai vannak üzemben, gyárban, lakóterületen, szóval a kormányzat politikáját viszi le. Mire gondolkodok? A parlamentben, leszámítva 30–35 olyan vezető embert, akinek a munkája a párt és állami életért (Minisztertanács) naponta kötött, közel 280–300 olyan agitátor kell hogy legyen, aki ezeket a törvényeket viszi be a közéletbe és a köztudatba. Nemcsak a párttitkár, nemcsak az ÜB-elnök, hanem ő, aki a parlamentben ül, aki beszámol, aki nélkül a parlament ugyanolyan hivatalos deforummá változna, és én félek, hogy 1949 és 1953 után meg nem ismételjük. Stabilitást, szilárd kommunista egységet, nem a párttagságról beszélek, emellett egy olyan aktív parlamentet, amely nemcsak a parlamentbe jár be megadott 2–3–4 napban, hanem kint az életben éppúgy harcol, mint minden pártmunkás, minden értelmiségi, aki híve ennek a népi demokratikus rendszernek. Szeretném, ha Kádár elvtárs erre a kérdésre is kitérne, mert a megyei és kerületi titkárok ebbe a cipőbe szorúlnak bele.

ORTUTAY GYULA elvtárs: Kedves Elvtársak! Megköszönöm a Központi Bizottságnak, hogy itt lehetek és felszólalhatok. Elnézést kérek, hogy egy olyan témával kezdem, olyan témáról beszélek, ami kiesik egy pillanatra az eddig elhangzottakból, a választás kérdéseiből, pedig a választásokkal kapcsolatban, hogy úgy mondjam a Népfront tetemre lesz híva, és kell dolgoznia [sic!].

Tegnap délután 5 órakor érkeztünk haza a stockholmi békekongresszusról⁶¹, ha megengednék az elvtársak én röviden arról adnék tájékoztatót. Nem elsősorban arról, ami hivatalosan történt, ami a sajtóban benn van, nem a határozatokról beszélnek, bár az sem volt jelentéktelen, hogy a libanoni és jordániai agresszió időpontjában ült össze 70-valahány állam 1200 küldöttje, olyan hangulat alakult ki a végén, amely egy kézbe fogta az igen széles pártönkívülieknek egy nagyon széles értelmzett csoportját, hanem arról beszélnek, amiről a sajtóban nem volt, talán nem is lesz szó. Arról, hogy ez a Béke Világkongresszus két nagy provokáció fenyegetése közepette zajlott le, és mind a két provokáció megbukott. Egyik provokáció központi célja mi lettünk volna. Két provokáció készült erre a Békevilágtanács kongresszusára,

két általános érvényűnek tetsző provokáció és egy harmadik melléprovokáció, külön a magyar delegáció ellen.

Az egyik általános érvényűnek tetsző provokáció szervezői azt akarták, hogy a SZU békepolitikája bélyegeztessék meg, hogy nem valóságos békepolitika, mert megkülönböztető gazdasági szankciókkal sújtja a vele politikailag nem egyetértőket, mint Jugoszláviát. Ennek az előkészítői jugoszláv részről indultak el szervezésre, és Mexikótól kezdve Dániáig kerestek maguknak híveket. A feliratkozások szerint úgy volt, hogy a második nap, a nyilvános ülések második napján kerülne ez a kérdés szóba, azonban a második nap, amikor a jugoszláv szónok felszólalt, akinek meg kellett volna adnia a hangot erre a vitára, egy olyan egyeztető, békítésre törekvő, a SZU-t ilyen szempontból nem támadó beszédet mondott, hogy az összes többi felszólaló elállt ettől a kérdéstől.

Nem így volt a másik kérdésben, a halálbüntetés eltörlését követelő javaslat kérdésében. Ezt a kérdést úgy vetette fel a norvég, a dán és svájci delegáció, hogy politikai ügyekben halálos ítéletet nem szabad hozni. Ez volt a kérdés. A példa, amire ki akarták hegyezni, a Nagy Imre-per lett volna, és első sorban a mi rendszerünket akarták élesen bírálni. Nos, kezdeni a norvég delegáció egyik tagja kezdte, elég éles hangon belekapcsolódott az általános vita során a plénumba, még mielőtt az egyes bizottságok üléseztek volna, belekapcsolódott ebbe az új-zélandi delegáció egy-két tagja, és külön éleséggel a svájci delegáció francia nemzetiségű tagja. Ők hárman kezdték igen élesen, különösen a svájcinak volt a hangja éles. Az első és a harmadik nap hozzáálltak ahhoz, hogy a bizottságokban is, kulturális, politikai bizottságban mindenütt előhozzák ezt a kérdést. A Politikai Bizottságban kezdődött aztán az a helyzet, mindjárt a második, harmadik napon, hogy először a népi demokráciák országai részéről, aztán az arab államok részéről, aztán angol, dán, más küldöttek is felszólaltak, hogy hagyják a pokolba ezt a kérdést. Ez valóban a magyar állam belügye, valóban Colombóban határozat született akkor már, hogy államok belügyébe ilyen kérdésekben nem avatkoznak be, és maguk ezek a nyugati delegációk egyre határozottabban, egyre élesebben elítélték ezeket a törekvéseket annyira, hogy a Politikai Bizottságban, ahol határozatot akartak hozatni, hogy legyen egy külön deklaráció a halálbüntetés eltörlése ellen, és példaként a magyar ügyet hozzák fel, már a nyugati delegátusok közül egyre többen úgy szólaltak fel, hogy a hindu elnök végül az összefoglalóban az egésznek az elutasítását javasolta, és legfeljebb arra volt hajlandó, hogy olyan szöveget fogadjanak el, hogy minden nemzet országos békebizottsága foglalkozzék azzal a kérdéssel, hogy vajon az ő országában megérett-e a politikai helyzet annyira, hogy el lehet törölni a halálbüntetést, és se a magyar ügyre, se egyik ügyre ne hivatkozzanak. Ebből a deklarációból sem lett a végén semmi.

Meg kell mondani, hogy az általános vitában aztán – nem beszélek a szovjet, cseh elvtársakról – hinduk szólaltak fel, nyugatnémetek közül felszólaltak, többen felszólaltak ebben a kérdésben, és azt mondták: a magyar népnek, a magyar nép politikai rendszerének szuverén joga, hogy a maga helyzetét megítélve milyen bírósági ítéleteket hoz. Ez a provokáció is teljesen megbukott. El kell mondanom, hogy a magyar delegáció tagjai többen, azokban a bizottságokban, ahol előhozták a magyar ügyet, felszólaltak, és nem defen-

zív módon, hanem nagyon határozottan, nagyon élesen fejezték ki álláspontjukat. Egyikünk elmondotta azt a francia közmondást, aminek ott nagy hatása lett: „Aki a farkasokat védi, az a bárányoknak a gyilkosa”, és ezen a francia formulán keresztül megértették, hogy miről van szó, és azt hiszem, ez a két általános provokáció – nyugodtan mondhatom, hogy – megbukott.

A harmadik provokáció a delegáció ellen irányult volna. A delegáció tagjai közül kettőt-hármat meginvitáltak a kongresszus előtt, talán érdeklő a Központi Bizottságot, elmondok egy-két ilyen részletet, hogy készüljünk fel arra, hogy esetleg záptojások, talán lisztdobálás, talán ez-az lesz, mint ahogy Bebrits⁶² elvtárs mondotta, az oxfordi egyetemen egy minisztert is ért ilyen gyönyörűség, legyünk erősek. Mi a magunk részéről nem nyugtalankodtunk, a küldötteknek szélesebb körében is érezhettük, hogy esetleg egy-két fúj kiáltás el fog hangzani. Ilyen provokáció sem sikerült semmiféle formában. Meg kell mondani, hogy kíséretünkben volt az első három-négy napban négy fiatal svéd elvtárs, akik a legnagyobb lelkesedéssel akarták garantálni a biztonságunkat, és nagyon bánatosak voltak, azt hiszem, hogy nem sikerült semmi módon biztosítani bennünket erejükről. Fábián Béla⁶³ szervezett egy nagygyűlést az ottani magyar, román, lett, észt stb. emigránsok részére. A sajtóban a békekongresszusról, a svéd sajtóban, jobboldali sajtóban egy szót sem írtak, csak a párt lapjában írtak. Egy szó sem hangzott el, de arról, hogy Fábián Béla nagygyűlést szervez, arról írtak. Össze is jöttek a gyűlésteremhez közel kb. 80-an. Ezek közül a 80 közül, Fábián Béla ékes szónoklata után 50-en zászlóval neki indultak, hogy felvonuljanak a Fredrich Challerhoz, ahol mi gyűléseztünk, és kb. 50 lépést együtt is tartottak, aztán valahová eltűntek minden nagyobb rendészeti beavatkozás nélkül. Semmi sem történt a Fábián gyűlésén.

Megbukván a Fábián gyűlése, úgy érezte a reakció, hogy valamit tenni kell, megérkezett az utolsó 3 napra Kovács Imre⁶⁴ és Király Béla⁶⁵ együtt. Megérkeztek, és behirdették először, hogy nagygyűlést tartanak, másodsor, hogy érintkezésbe lépnek a békekongresszus elnökségével, és fel akarnak szólalni a magyar ügyben a kongresszuson, azonkívül a szociáldemokrata párt vezetőivel és a kormány vezetőivel tárgyalnak, ami ott ugyanaz Svédországban, azon a túrójuk során, amit Nyugat-Németország, Svédország és Anglián keresztül Új-Delhiig akarnak ők ketten folytatni, felvilágosító körútjukon [sic!].

Nagygyűlést nem sikerült szervezniük, senkinek sem volt kedve nagygyűlésszervezésre a Fábián után. Hogy a svéd kormányférfiakkal milyen eredményre jutottak, azt nem tudjuk. Hogy tanácskoztak, azt tudjuk, a Békekongresszus Elnökségéhez nem futott be kérésük hivatalosan, csak magántapogatódzás volt, amit a legteljesebben elutasított az Elnökség, szóhoz sem jutottak. Egyéb magánprovokációjuk sem járt semmi néven nevezendő sikerrel. Elmondhatom a Központi Bizottságnak, hogy a Békevilágtanács ülése – ami úgy indult ki a megszervezők részéről, hogy egy nagy támadás lesz a Szovjetunió és Magyarország ellen – teljesen megbukott, ellenben egy nagyon éles, határozott állásfoglalás volt az imperializmus megbélyegzése és az antikolonizmus jegyében. Ennyit mondanék ehhez, a többi az inkább ismert a sajtóból.

Még néhány megjegyzést a választásokkal kapcsolatban. Akiknek majd a Népfrontnál kell dolgozni – azt hiszem, nagyon helyes, hogy 4–5 hétnél ne

legyen hosszabb az agitációs és gyűlésezési idő, mi ezt örömmel üdvözljük. Ez sokkal jobb eredményeket fog hozni, azt hisszük.

A másik, meg vagyunk győződve arról, hogy nemcsak az időközi választások bizonyítják, hogy legalább 95–96%-a lesz a szavazóknak, hanem az is, hogy március 15-ig elég nagy próbánk volt, végeredményben a legkisebb községig újra kellett választani vagy kiegészíteni a népfrontbizottságokat, 130 ezren felüli embert, és ezeknek a választása nagyon jó gyűléseken keresztül jó hangulatban, nagy részvétellel megtörtént. Meg vagyok győződve, hogy ugyanígy fog történni a választásokon. Azzal én egyetértenék, hogy a pártönkívüli jelöltek közül jól megnézni nemcsak a közéleti embereket, akik közéleti szereplők voltak, és így vagy úgy viselkedtek, hanem így felnőtt a pártönkívüli munkásosztályba, dolgozó parasztságba, tsz-tagok, tsz-vezetők között egy olyan réteg, amelynek a hűsége kétségbevonhatatlan, és akik közül nagyon jól lehet választani a mi számunkra képviselőjelölteket és tanácstagjelölteket.

USZTA GYULA elvtárs: Kádár elvtárs referátumával egyetértek teljes egészében.

A választással kapcsolatban szeretnék egy pár kérdéshez hozzászólni. Elsősorban ahhoz, amit Kádár elvtárs is felvetett, hogyan állták meg a helyüket a képviselők az alatt az idő alatt, amíg képviselősödtek? Egyetértek azzal, amit Kádár elvtárs mond, hogy a parlamentben egyszerűen megállták a helyüket, meg az ellenforradalom alatt is, de úgy, ahogy Marosán elvtárs mondja, mit tettek az ellenforradalom alatt kint, míg az ellenforradalom dült, meg kellene nézni egyenként is. Ezen túlmenően, nálunk pl. Heves megyében mi ezt a kérdést már vitattuk, és úgy foglalkoztunk vele, hogy vagyunk mink ottan tizenegyen, és ugyanakkor azt, amit a kormány, azt, amit a párt várna tőlünk bizony nagyon sok esetben legfeljebb csak ketten-hárman csináljuk, a többiek pedig nem. Nem azt mondom, hogy nem akarják csinálni, hanem nem képesek rá. Mi megválasztottunk olyan képviselőket is annak idején, akik aztán nem voltak képesek arra, hogy menet közben elsajátítsák azt, hogy ők képviselőivé váljanak a népnek.

Van nálunk olyan képviselő elvtárs is, bár a megyei központi bizottság annyira foglalkozik vele, hogy leírja neki a mondanivalót, és arra sem képes, hogy felolvassa. Ilyen tapasztalatunk nekünk van. Szerintem azok, akik politikailag megbízhatóak, hajlandók az életüket is adni a pártért, de ha pont arra nem képesek, amit a képviselői munkába kell adni, azt hogy ő menjen és vigye a kormánynak, a pártnak a politikáját és a rendeleteket, törvényeket védje, és ennek alapján segítsen ott, ahol baj van, hozza a problémákat a kormánynak, jöjjön javaslatokkal a népnek az érdekében, akkor nem kell képviselőnek jelölni. Azt hiszem, mindannyian tudjuk azt, elvtársak, hogy ahhoz, hogy képviselőivé váljanak a népnek, ahhoz, hogy képviselői munkát végezzenek, sokat kell tanulni, meg kell ismerkedni az államapparátus felépítésével, szerkezetével, azzal, kihez mi tartozik, milyen problémákkal kihez kell fordulni. Neki ismernie kell a törvényeket, rendeleteket, mert máskülönben ha kimegy, és feltesznek egy kérdést, ami legjobban érdekli a népet, akkor azt nem mondhatja, ezt nem értem, nem ismerem, majd megüzenem maguknak. Ezt így nem lehet csinálni.

Egy képviselőnek képesnek kell arra lenni, hogy leálljon a választói előtt, és akármilyen kérdést tesznek fel, kapásból tudjon válaszolni úgy, hogy ne sértse a párt, a kormány érdekeit. Az én javaslatom az – bár a határozati javaslat foglalkozik vele, amivel nagyon egyetértek –, alaposan nézzük meg, hogy ne olyan embereket jelöljünk, akik a szavazásnál nem maradnak bent, és kell pluszt is jelölni. Ugyanakkor ne csak olyanokat jelöljünk, akik politikailag megbízhatók, hanem megvan az a képességük arra, hogy jó munkát tudjanak végezni, és a munkán keresztül kinőjenek és kádereivé váljanak a pártnak.

A tapasztalatunk az, és amikor azt mondom, hogy a képviselő nem volt képes magát felfejleszteni, ez elsősorban a képviselő hibája volt. Másik oka viszont az, hogy amikor meg lettek választva, akkor központilag nem lett megfogva úgy a kérdés, hogy ide figyelj, a nép szeret, népszerű vagy, megválasztunk, de hozzáfogsz-e tanulni betyárul, hogy te a népednek képviselőivé váljál, vagy nem [sic!]? Ha azt mondja, igen, jó, amikor meg van választva, akkor gyerünk. Most egy tanfolyamot, közigazgatásit, pártpolitikait, akár párttag, akár nem párttag a nép között nem mozoghat, aki nem képes a népet úgy képviselni, ahogy egy képviselőnek kell, ahogy a párt politikája megkívánja. Aki ezt vállalja, azt kell szerintem engedni, hogy válasszák meg, utána pedig biztosítani kell ezeknek az embereknek, hogy képesekké váljanak elvégezni a munkát.

A következő kérdés, amihez hozzá akarok szólni az, hogy ebbe a javaslatba belevennénk azt is, hogy kik választhatók tanácsagnak. A fegyveres testületektől a területen dolgozók jelöljenek. Vannak a rendőrségnél, hadsereg-nél rendes elvtársak, akik jelölhetők úgy a megyéknél, mint az egyes járá-soknál. Javasolnám, hogy ezt vegyük bele. Hiszen lényegében a gyakorlatban ez már megy is, hogy a tanácsba válasszák őket, de nem ártana, ha benne volna, hogy jobban összeforrjon az államvédelem a népünkkel, legyenek benne a tanácsokban a fegyveres testületek oda való képviselői.

Az időponttal kapcsolatban is kell jelentenem, hogy pontosan erre az időpontra esik a leszerelés és a behívás.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Ezt külön megnézzük... [sic!]

USZTA GYULA elvtárs: Pontosán erre az időre. Igaz, hogy nem túlságosan sok emberről van szó, mondjuk 76 ezer ember megforgatásáról a honvédségen belül. Szükséges – miszerintünk –, hogy akik bent lesznek őszig, azok hazamenjenek, és otthon legyen idejük legalább egypár nap, hogy tevékenykedjenek, tudjanak segíteni a választási agitáció lebonyolításában. Ugyanakkor szükséges nekünk az is, hogy az a 35–36 ezer ember, a fiatalság jöjjön be, itt legyen legalább egy hétig, mielőtt az urnák elé mennek.

KÁDÁR elvtárs: Ez mit jelent a gyakorlatban?

USZTA GYULA elvtárs: Az a javaslatom, hogy nézzük meg, nem lehetne-e 23-án, egy héttel később a választást lebonyolítani. Amennyiben ez nem lehetséges, akkor nézzük meg a kormányrendeletet, mely szerint a behívás ettől eddig tart, ez borít mindent, ez programot borít, ez sok mindent von maga után. Az a kérésem, hogy ezt az időt nézzük meg még egyszer.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs összefoglalója: Kedves Elvtársak! Én a választás kérdéséről és sok más kérdésről beszéltem, szerettem volna érzékeltetni azt, hogy a párt számára a választás központi feladat. Sok más feladat mellett jelentkezik a választási munka, amely úgy fog nyilván alakulni, hogy mennél közelebb van a választás, annál inkább a legközpontibb kérdés lesz. Erre gondolni kell, mert nekünk eszünk ágában sincs olyasmi, amit K. Nagy elvtárs feltételezett, hogy arra az időre hagyjuk abba a tsz-szervezést. Éppen szeretnénk elérni azt, amit mindig nagyon nehéz volt elérni, hogy a napirenden lévő, rendes, folyó munkát kapcsoljuk össze a választási munkával. Ez nagyon nehéz, de törekedni kell rá. Minden vonalon dolgozni kell tovább, csak a választás mind nagyobb szerepet fog kapni. A választás időpontjához egy javaslat volt. Azt hiszem, a mi mai határozatunk elvi döntés, és megmondom úgy, ahogy van, hogy a Központi Bizottságnak még szeptember 25-ig van alkalma mérlegelni. Mert a választás eldöntött kérdés, akkor lesz, ha az Országgyűlés határozatát publikálni fogják. Addig a napot se vegyük szentírásnak, mert hiszen több más között a választás maga függ a nemzetközi helyzet bizonyos fokú alakulásától is. Ha jelentős mértékben élesedik, akkor lehet, hogy majd fel fog merülni, s akkor nem megyünk egy két hónapos választási munkába, de egyelőre [sic!] nekünk dönteni kell, és hozzá kell fogni a munkához, valószínűleg ugyanígy végre is fogjuk hajtani.

Ezzel a katonai bevonulással azt hiszem mi nem tudunk semmit sem kezdeni. Ez van. Én nem hiszem, hogy azalatt lesznek megnevelve az újoncok, hogy még 5 napig nevelik őket a hadseregben politikailag. Nem ajánljuk, hogy ott változtassanak, és emiatt itt se változtassunk az elhatározott terminuson, mert ez nem sokat változtat rajta. Bakó elvtársnő felvetette, hogy egy kicsit nehezíti a munkát, hogy egyszerre van a választás. Azt hiszem, hogy ez nem egy történelmi jelentőségű kérdés, hogy egyszerre választunk, ezt mérlegelni kellett, és nagyon célszerűnek látszik, hogy egyszerre válasszunk. Jó is, hogy mind a két választásra ugyanazon politikai kérdések nyomják rá a bélyegüket, hogy így mondjam, és idő-, energiamegtakarítás is. Hát mit csinálhatnánk? Vagy tanácsot kellene választani, vagy megint ezt is halasztani, vagy mit tudom én, mit csinálni. Sokkal több szól amellett, hogy egyszerre kell megcsinálni. Abban, hogy a felsőbb szervek inkább a központi képviselőházzal fognak foglalkozni, s a helyiek inkább a tanáccsal, van igazság. Azt hiszem, hogy ez nem is baj, mert kívánatos is, hogy most már a pártszervezetek a nagyobb önállóságot érvényesítsék. A Központi Bizottság szervei bele tudnak szólni maximum a fővárosi tanács és a megyei tanács kérdéseibe. Ennél alsóbb fokú szervekbe legfeljebb ilyen általános jó tanácsok formájában tud a központ beleszólni, és azt nekünk pótolni kell azzal, hogy a helyi szervek nagyobb figyelmet szentelnek ezekre. Ezen nem célszerű változtatni.

Felmerült az, hogy a munkásokról milyen értelemben van szó: jelenlegi foglalkozás szerint, vagy a származás szerint. Mind a kétféle értelemben szó van róluk. Sőt még egy harmadik értelemben is szó van róluk. Többször felvetődik, mi az, hogy a munkásosztály vezet? Miben fejeződik az ki? Én azt gondolom, hogy mindenekelőtt azzal fejeződik ki, hogy a kommunista párt vezet, mindenekelőtt abban fejeződik ki a munkásosztály vezető szerepe egy társadalom életében, mert a párt realizálja a munkásosztály világnézetét, meg politikáját, ez még a foglalkozásnál is előbbre való. Utána jön a foglal-

kozás, abban is kifejezésre jut, mégpedig mind a két értelemben. Van a származás, ez a leghalványabb dolog, hogy valakinek az apja munkás volt, aztán döntő az ő eredeti foglalkozása, az döntő dolog, mert az embernek az eredeti foglalkozása munkás, és mint munkásember élt és dolgozott, még ha később valamilyen függetlenített társadalmi posztra is került, ez alapján az ő világfelfogásán nem változtat. Még ezen belül egy külön kérdés a termelésben mutatkozó munkája. Tehát mind a háromra kell vigyázni, vagyis, hogy szilárd kommunista legyen, marxista legyen, aztán ha lehet, az eredeti foglalkozása szerint munkás legyen, és ha lehet, a jelenlegi szerint is. Ezt úgy értem, hogy ennek nem volna szabad romlani a jelenlegi arányhoz képest, hanem inkább növekedni kell. Az pl. illúzió, hogy a képviselőház többsége a termelésben dolgozó munkás, vagy parasztból álljon, ezt nem is lehet követelni, de hogy bizonyos számú, a termelésben dolgozó munkás és parasztember, sőt a nem termelésben, hanem hivatásában dolgozó értelmiségi legyen, az követelmény. Egy bizonyos szám legyen, vagy pedig az eddigiekhez képest ne romoljon. Ez követelmény mindegyik értelemben, tehát az eredeti foglalkozás szerint is, és a jelenlegi szerint is, hogy ne romoljon az arány, tehát mindegyikre kell ügyelni egy kicsit.

Felvetődött ez a kifejezés, hogy a választási harc szeptember 1-jén kezdődne. Én azt hiszem, hogy a választási harc ne szeptember 1-jén kezdődjön, hanem amit ezalatt mi értünk, hogy a választási harc a parlament döntésével kezdődjön, ez a harc, ahogy klasszikusan szokták nevezni. A munka ez már megkezdődött és folyik, különösképpen a személyi előkészítésnek kell most már folyamatosan menni. Az a szept. 1-től szept. 25-ig terjedő felvilágosító munka az egész választásra vonatkozik, és a belső szervek embereit kell tájékoztatni, ideértve végső soron a párttagságot, meg a népfront aktívait. Ez még mindig nem a nyilvános választási kampány, ami 25-ig van. Döntő a személyi, mégpedig a képviselő- és tanácsjelöltek válogatása és keresése, mint a választási munkára alkalmas emberek keresése, mert az egész országban a végén lesz vagy 150 ezer olyan ember, akinek a választásban effektív munkája van, akit erre a célra állítanak be. Ezt minden szervnek már most el kell kezdeni, pl. a szavazatszedő bizottságok stb., vagyis akikre szükség van. Ez a munka már most folyik, a szeptember arra van szánva, hogy így a belső mozgalmi köröket tájékoztassa az egész választásról, és tovább folyjon a személyi munka. Maga a választási harc, a propagandamunka azzal venné kezdetét, hogy a parlament ülést tart, dönt, bezárja az ülést, és megkezdődik nyílt választási agitáció. Ennél az agitációnál mi arra is gondoltunk, hogy ha kevésnek tűnik ez az egy hét, ezt mi meg tudjuk toldani más ilyen agitációs tevékenységgel, aminek azonban nem választási agitáció a jellege. Lesz aug. 20-a, röpgyűléseket kell tartani, biztos lesznek békegyűlések, ez ilyen előszakasa az agitációs munkának. Én egyébként azt mondom, hogy ennek a választásnak az agitációs munkája november 4-én kezdődött meg, és ez tulajdonképpen egy szakasz. Ezek a döntő kérdések itt. És ezt mi 25-éig is folytatjuk. Azért is beszéltem antiimperialista kampányról, békekampányról és hasonlóról, amit nekünk folyamatosan vinni kell.

Itt szóba került, hogy a volt koalíciós pártok embereire nemcsak fõnn, hanem lejjebb is kell gondolni. Ezt kiegészíteném azzal, hogy nemcsak a volt koalíciós pártok embereire, hanem azokra is, akik noha semmiféle pártban

nem voltak, de társadalmi tényezők és rendes emberek. Kétféle pártonkívülről is szó van, a volt koalíciós párti emberről és akik nem voltak semmiféle pártban. És ez végig érvényes, egészen a legkisebb faluig. Kiderült, hogy milyen nehéz most jelölni, Horváth elvtárs elmondta, hogy más területre kerültek a képviselők. Azt hiszem, hogy ez vidéken gyakoribb, mint Pesten, mert a gyakoribb az, hogy bekerült a centrumba valamilyen módon, mint az, hogy a centrumból vidékre került. Csak az érdekes, hogy az ilyen képviselőkről, köztük a rendes emberekről is olyan módon gondoskodnak, hogy 2 évig volt egy bizonyos megyében, és végezte a képviselői munkát vagy 3 évig, azután átkerült egy másik megyébe – nem is kevés ilyen eset van –, ahol volt, ott leírták persze, mert már nincs ott, ahová meg ment, ott nem veszik tudomásul, hogy megérkezett, és elkezdett dolgozni. Szinte szabály az ilyen embereknel, hogy se itt nem jelölik, se ott, és ez nem igazságos elintézés a kérdésnek. Azért foglalkozunk vele, mert nehéz jelölni, ha könnyű volna, nem is foglalkoznánk vele. Én még mindig el tudom [sic!] képzelni egy nagyon egyszerű jelölési rendszert, akármilyen bonyolult a helyzet. Az első számú jelöltek listája kézben van, az az országgyűlési képviselők névsora, vagy a tanács tagok névsora, szerintem a jelöltek listája ott kezdődik. Azt szépen végig kell böngészni Á-tól a V betűig, és meg kell keresni, ki az, aki nem tartható ott, és ki az, aki igen. Ajánlotta a Politikai Bizottság – úgy látszik, a KB egyetért vele –, hogy azért lehetőleg a stabilitásra törekedjünk, tehát ne azt nézzük, hogy ki az, akit még valamilyen címen ki lehet hagyni, hanem fordítva, nézzék meg, ki az, aki maradhat, alkalmas rá. Itt nagy vita van, látom a képviselőház szerepét illetően, a múltbeli szerepét, meg a képviselők szerepét illetően.

A képviselővel szemben – és ugyanez értelemszerűen vonatkozik a tanács tagra is – egy politikai követelmény van, de azt nagyon kategorikusan meg kell követelni, hogy a népi demokratikus rendszer híve legyen. Ennek tartalmi része, hogy elfogadja a pártvezetést. Ez az a politikai követelmény, amit mindenkivel szemben fel kell állítani, amihez ragaszkodni is kell. K. Nagy Sándor azt mondja, nem jó, hogy 20–25 ember, amikor együtt vagyunk, szavaz, amikor meg nem vagyunk együtt, nem szavaz. Meg kell őket vizsgálni egyenként, hogy jó, vagy nem jó, mert azért ne felejtsek el az elvtársak, hogy mégis milyen eseményeken mentek keresztül az emberek a múlt időben, és milyen körülmények között. Nem akarok én itt most személyeskedni, de nincs kizárva, hogy még ebben a teremben is akadna két-három ember, aki november 4-én azt mondta, hogy végünk van, vagy hogy lehet ilyet csinálni, hogy megint a szovjet csapatokkal kezdünk stb. Erre gondolni kell, de az az elmúlt egy, egy és fél év kellő anyagot ad ahhoz, hogy egy embert megnyugtatóan meg tudjunk ítélni, hogy híve-e a szocializmus építésének és a népköztársaságnak, vagy nem. Ez adandó dolog.

Marosán elvtárs nagyon szigorú a képviselőházzal és a képviselőkkel szemben. Én nem tudom elfogadni az ő állásfoglalását úgy, ahogy elmondta, mert igaz, hogy nagyon jó lett volna, ha itt [1956.] okt. 25-én 250 képviselő összegyűl, és azt mondja, hogy véget vetünk ennek az egésznek, és Nagy Imrét leléptetjük stb. stb., de gondolni kell arra, hogy mi volt akkor. Gondolni kell arra, hogy a Központi Bizottságunk együtt ült ezekben a napokban, és sajnos a Nagy Imre garázdálkodásának nem tudtunk gátat vetni, nézzük így is a dolgot. Ilyenkor abból indulok ki, hogy nézte őket az ellenség, az is valami, és a

Nagy Imre, meg még más mindenféle elemek, akik a rendszert akarták megváltoztatni, rögtön állást foglaltak a parlamenthez. Az első lépés volt, hogy megszüntették az adminisztrációját, a képviselők járandóságának a fizetését, és eltökélték, hogy ezzel a képviselőházzal nem dolgoznak. Hát mért nem hívták ők össze? Mert ez nekik nem volt jó, hát azért ez is valami. (Marosán: nem tudták mi van benne.) Nézd, Marosán, hát azért annyira tudták, mint amennyire mi tudtuk (Marosán: és fordítva, a képviselők sem léptek fel, amikor elvágták a szavukat). Egy pillanatra, elvtársak, egy kicsit higadtabban, én nem tudom a képviselők bűnét [sic!] felróni, hogy öntevékenyen nem hívták össze az országgyűlést, és nem léptek fel a Nagy Imre-kormány ellen, ezt én nem tudom bűnükül felróni. Nagyon jó lett volna, ha ez így lett volna, de ez lett volna a világ nyolcadik csodája (derültség). Ezt reá-lisan kell nézni.

Ami magukat a képviselőket illeti személy szerint, igenis elvtársak, a képviselők egy része, párttagok és nem párttagok, mindvégig pozitívan léptek fel a Népköztársaság mellett. Persze nem mind, csak egy része, akiket személy szerint ismerünk, és meglehetősen korán elkezdtek a szervezet munkáját a képviselőcsoportok, megyei csoportok stb. Ezt mind mérlegelni kell, ezért azt mondom, hogy azt nézzük, ami volt, és hogy mit nem csináltak, azt ne rójuk fel nekik bűnükül. Ezt én nem tudom elfogadni ebben a formájában.

Az 1957. május 9–11-i ülés történelmi jelentőségű volt, akármilyen békésen is ment az végbe, mert teljesen lehetséges lett volna, hogy az ellenség felpiszkálja, és bizonyos képviselőcsoport nyílt vitát provokál, és abból nagy baj lett volna, mert mi a törvényesség hívei vagyunk. Sok minden történt nov. 1-től kezdve, de tulajdonképpen csak a Dobi tudott róla, és helyeselte, ennyi volt az alkotmányos forrás a mi cselekedeteinkhez. Igaz, később az Elnöki Tanács titkára és alelnöke,⁶⁶ aztán az Elnöki Tanács is, de ehhez törvényes jóváhagyást csak az Országgyűlés adhatta meg. Ennek nagyon nagy jelentősége van, és aki azt ott megadta, annak szerintem érdeme van a Magyar Népköztársaság törvényes rendjének a helyreállításában és a konszolidálásában, ezt muszáj reá-lisan nézni.⁶⁷

Szóba került, hogy mit fog az ellenség mondani, ha mi a harmadát kihagyjuk a jelenlegi képviselőknél. Hogy az ellenség mit mond, azzal azután foglalkozunk, miután arra választ kapunk, hogy mit mondanak a mi dolgozó tömegeink. A dolog ott kezdődik a mi számunkra, abból indulunk ki, és az a döntő. Persze az is számottevő, hogy az ellenség mit fog mondani, de ez a legfontosabb, és a dolgozó tömegek véleményét és politikai állásfoglalását kell mindenekelőtt figyelembe venni.

Uszta elvtárs felvetette, hogy olyan képviselő kell, aki a párt politikáját viszi ott a területen. Ez nagyon fontos. Énszerintem azonban a képviselőnek a legeslegfontosabb dolga, hogy mint képviselő ott, mikor ül a parlamentben, a szocializmust szolgálja és védelmezze. Ez a döntő. Ha azután még jó agitátor is stb., az hasznos és jó, arra törekedni kell, de hát a fő aktusa mégis az, amit mint törvényhozó cselekszik, mert ők hozzák a törvényeinket. Ez a döntő énszerintem, és ebből indulok ki először. Azt mondtuk, az Országgyűlésnek megingathatatlan kommunista többséggel kell rendelkeznie, és még hozzátehetjük, hogy a Népköztársaság megingathatatlan hiveiből kell állni, mi erre gondolunk, mert ez a döntő, maga a törvényhozó aktus, azonkívül

van még rengeteg követelmény. Én egyetértek Marosán elvtárrsal, hogy jó agitátor legyen, jól tudjon beszélni, de nem ez a döntő, ez a második. Pl. Haraszti⁶⁸ túrhetően tudott írott szöveg nélkül beszélni, de azért ez nem teszi őt alkalmassá arra, hogy jelöljük most a képviselőházban (Kiss [Károly] e. közbeszól; meg Losonczy [Géza]). Szóval ez fontosabb, amit te mondsz, hogy ne tudatlan, primitív, olvasni nem tudó emberből álljon a képviselőház jelentős része, ez nagyon fontos, mert a tekintély miatt is kell ez, de azért ennek az ismertetőnek is a helyén kell lenni. És ez ott kezdődik, hogy békében, háborúban, jó időben, rossz időben, ha felfele megyünk, ha gödörbe jutunk, ő a Népköztársaság mellett álljon. Ezzel kezdődik az alkalmasság a képviselőházi tagságra.

Ugyanennek megfelelő követelmény van természetesen a felsőbb fokú tanácsok tagjaira és az alsóbb fokú tanácsok tagjaira is. Ezeket a szempontokat helyeselni tudom, s megint arra lyukadok ki, hogy hogy értsük azt, hogy a kommunista vezetést erősítsük. Hogy ne pusztán mechanikusan értsük, kb. ugyanez érvényes a többire is, mert nem elég, hogy a képviselőház statisztikailag jól néz ki, ez, amiről Marosán elvtárs beszélt. Azt mondják, hogy a termelésben dolgozó munkásnő, no ez rendben van, de ilyen sok van, és lehet az tényleg politikailag tudatlan, vagy megfelelő fellépésre alkalmatlan, de lehet az politikailag nagyon tisztánlátó és nagyon jól fellépni tudó ember is. Tehát ne a statisztikai norma döntse el a dolgot, hanem a statisztikai normákon belüli tartalom, az döntse el a mi jelölésünket. Erre nekünk van időnk, elvtársak egészen addig, amíg a Hazafias Népfront pecsétjével a választási bizottságnak oda nem adják a jelöltek nevét. Mert az utolsó aktus maga a jelölőgyűlés, és ott is lehet olyan észrevétel, amit nekünk figyelembe kell venni.

Úgyhogy ne éljük bele magunkat abba, hogy mi most itt egy belső bizottságban egy névsort jónak tartunk, és azzal készen van. (Marosán e.: érhet meglepetés.) Nekünk a saját elképzeléseinket kontrollálni kell, hogy az helyes volt-e. Azért mondtam én viccből, hogy én minden képviselőt megkérdeznék, ha arra valami alkalmas forma volna, komolyan mondom, hogy legyen szíves nyilatkozzon az önmaga képviselői tevékenységéről, hogy ítéli meg, mi a véleménye, jelölje magát a népfront, vagy ne. Szóval nem durva formában, hanem egyszerűen beszélgetnék, hogy mit szól a helyzethez. A múltkor egyszer összetalálkoztunk Szabó Pállal – egyébként senkit sem jelöltek, nem beszélve Veres Péterről –, akit nem jelölnek, senkit a világon, aki nem szorosan haladt a munkában. [sic!] Szabó Pál⁶⁹ egyszer felvetette, hogy ő nem is tudja, miért van a képviselőházban, mert úgy érzi, hogy nem mozdít előre az ügyekben semmit. Úgy két hónapja volt, mikor ezt mondta. Mondtam neki, hogy csak maradj nyugodtan, mert nem egyedül vagy a képviselőházban (nevetés), aki semmit sem mozdít előre az ügyeken, és meg kell ezt a kérdést is vizsgálni, hogy tudsz-e mozdítani, akarsz-e vagy nem, tényleg meg kell vizsgálni. Mert azért az ilyesminél még az is számít, hogy vajon az illetékes szervek hogyan segítenek annak a képviselőnek, hogyan szólítják fel, hogyan foglalkoztatják, vagy támogatják őt, vagy ellenőrzik, vagy bírálják az ő képviselői munkáját. Ezek a képviselők azért úgy voltak, hogy legalábbis másfél évig igazán nem törődtek velük, hát kinek volt itt gondja 1956 júniusában arra, hogy vajon a képviselőcsoport működik, vagy nem?

Az elvtársak azt hiszik, hogy én már lassan egy megcsontosodott konzervatív leszek, pedig ez még nem fog most bekövetkezni, de én azért harcolok a stabilitásért, mert ha mi ezt a vonalat nem vinnénk, elvtársak, akkor emlékeztetőül az 5%-át hagynák meg a mi szerveink a régi embereknek. Megmondom úgy ahogy van, nem helyesen csinálják. Mondok egy példát erre a VIII. kerületből: beszélgettek ott elvtársak a jelölésekről, szóba került Hidas [István]⁷⁰ és Farkas László,⁷¹ hogy lehet vagy nem lehet. Ez mind a kettő speciális eset. Történetesen a kerület tanácselnöke – Suhajda [József]⁷² elvtárs – amellet volt, hogy lehet őket jelölni. Ez rendben van, ez olyan álláspont, amit lehet vizsgálni, vitatni, elvetni. Ez történt, de utána rögtön akadtak felelős emberek, akik azt mondták, hogy Suhajdát nem lehet jelölni. Miért? Mert azt mondta, hogy őszerinte Hidast és Farkast lehet jelölni. Hát megáll az ember esze, együtt dolgoznak, harcolnak, mert kerületi emberek mondták ezt. És mikor mondjuk nekik, hogy nem lehetne-e ezt az embert a Fővárosi Tanácsba tanácselnöknek megkapni, akkor azt mondja, dehogya, az kell nekünk a kerületben is. Szóval ezek ellen a komolytalanságok ellen kell nekünk harcolni.

Eltársak, a moszkvai tárgyalások címén a megbeszélésről szeretnék beszámolni. Először a magyar–szovjet gazdasági tárgyalásról, a kétoldalú tárgyalásokról...⁷³ Ez a kiindulási pont, ez az egyetlen reális kiindulási pont. Meg kell nézni, hogy ki nem maradhat, másikat pótolni kell, és akkor meg kell nézni azokat az erőket, akik ma viszik az ügyeket országosan, vagy megyeileg, vagy a fővárosban, mert azokat ismerik, azokat követik a tömegek, azokat nézik mégiscsak valamelyes vezetőknek, meg a befolyást ők jelentik, tehát a különböző statisztikai arányokat meg kell vizsgálni, de különös súllyal a tartalmi résszel kell foglalkozni. (Közbeszólás: nincs gyapotunk, úgyhogy most a gyapotszedő lányt nem tudják elvinni.) Szóval a tartalmi részét kell nézni. Megmondom, elvtársak, itt van például a nők kérdése. Ha megcsináljuk azt, hogy kapkodással, két nap alatt valahonnan előhalászunk két nőt, aztán jelöljük, megválasszák, és kiderül, hogy teljes politikai csőd, akkor a mi alapvető kommunista törekvésünknek, hogy a nők szerepét a közéletben erősítsük, nem segítettünk, hanem ártottunk. Úgyhogy itt nem a statisztikai norma a döntő, de persze azt is figyelni kell, ha 15%, a rossz, az visszaesés, ha 17-ről 15-re megyünk, de ha az a 15 olyan, mint amilyen mondjuk a 17 nem volt, akkor miért helyezte a nők közéleti szereplését illetően. [sic!]

Szóval nem lehet csak a statisztikára adni, én csak a higgadtságra és a józanságra adok a jelölésnél, és arra, hogy sokoldalúan konzultáljunk. Mert ez egy bizonyos kontrollja a mi elképzelésünknek. Elvtársak, most az a bizonyos kétféle szemlélet, hogy lentről másképp látják az emberek, és föntről másképp. Ez egy nagyon fontos tényező. A kínaiak nagyon pontosan kimutatták, hogy itt mi jelentkezik, hogy alulról látják konkrétan, de nem látják az összefüggést, felülről pedig látják az összefüggést, de nem látják konkrétan. Hát csak a kettő hozhat ki valami értelmes döntést, ez most így megy, s ez egy jó dolog.

De ugyanez érvényes oldalt is. Egyik, hogy hallgassák meg a kommunistákat, a másik, hogy hallgassák meg a nem kommunistákat is. Az nem szentírás, amit a nem kommunisták mondanak, nem azért kell meghallgatni, hanem azért, hogy azt is halljuk, mérlegeljük, és megítéljük, nem kell-e a mi

elképzelésünkön valamit korrigálni. Ez a sokoldalú konzultáció segíteni fog, tehát önmagunkkal konzultáljunk még egy kicsit, mert ez is kell, és azonkívül lejjebb, vagy ha középfokú szervről van szó, mint egy megyebizottság, városi bizottság, akkor ők konzultáljanak egy kicsit a Központi Bizottsággal, mert arra is figyelni kell, hogy az mit mond, hátha helyes dolgot mond.

Az alapszervezet embereire is figyeljenek egy kicsit, és a velük dolgozó nem kommunisták szavaira is, és ami az egészből ki fog jönni, abból alakítsák ki utána a maguk véleményét. A legjobb az, hogyha a központnak nem kell beleszólni a demokratikus centralizmus jogánál fogva. Mert bele fog szólni, ha másképp nem sikerül, ezt is előre meg kell mondani.

Szeretnék még beszélni ugyancsak erről a folyó munkáról. A munkának tovább kell menni, erre van nekünk egy tervünk, hogy szeptemberben tárgyalni fogjuk a Központi Bizottságban a munkásosztály helyzetét, kb. ugyanabban az időpontban, nem sokkal utána a tsz helyzetét, mert a választási kampány folyik, mi meg szép nyugodtan fogunk tovább dolgozni és a kisebbrendű kérdésekkel is foglalkozni. Szó sincs arról, hogy most leállunk, vagy hogy a termelészövetkezeti mozgalom kérdését alárendeljük a választási kampánynak, mint hatalmi kérdésnek. A dolog éppen fordítva van, annál jobb lesz a választási eredmény, minél jobban tudunk a termelészövetkezeti ügyekkel előbbre menni politikailag, ez a logikai összefüggés.

Egyébként is ezt a termelészövetkezeti mozgalmat sokat kell nekünk még vitatni majd magunk között is, mert úgy áll a dolog, hogy igaz az, amit a K. Nagy elvtárs mond. Én is ráírtam tegnap egy ilyen anyagra, hogy nagyon nagy figyelmet szentelünk az erőszaknak, ami nincs, ahányszor csak tsz-dologgal foglalkozunk és kis figyelmet szentelünk a megalakulásnak, holott ez az, ami van. Ez hiba. K. Nagy elvtárs elmondta, hogy ő ezt a türelmet már nagyon türelmetlenül hallgatja, de aztán, amikor továbbment, hallhatták, hogy az összes részletkérdésekben olyan dolgokkal jött elő, ami nem a sebes haladás irányába haladt. Ezeket végig kell gondolni. Mi az, hogy alacsony fok? Persze, hogy kell alacsony fok, persze, hogy bűn volt, hogy nem segítették, nem foglalkoztak ezzel a dologgal, meg nem tudom én mi, de azért az alacsony foknak a története olyan, hogy a kezdet és a fejlődés kiindulópontja, amin tovább kell menni.

Kínában két esztendő alatt 500 millió paraszt ment keresztül egy ilyen fejlődési fokozaton. Egy szerszámkihasználási egyesülés, semmi több, vagy együtt hordták be a takarmányt, vagy mit tudom én még mi, alacsony fokú tsz, aztán magasabb fokú csoport és szocialista termelészövetkezet. 500 millió paraszt ment keresztül, nem sokkal több mint két-három év alatt. Mert, ha berendezkedik az ember az alacsony típusra, azzal ki lehet húzni 35 évet egész tűrhetően. Ezzel dialektikusan kell foglalkozni, serkenteni kell, széles körűvé kell tenni az alacsony típust, hogy mozduljon az az egyéni paraszt valamilyen irányban, de viszont, akinek már kezd szakálla nőni abban az alacsony típusban, azt meg kell nézni, segíteni kell, hogy mozduljon még egy kicsit előrébb.

Vagy itt vannak a rossz tsz-ek. Én nem azt mondom, hogy ne oszlassuk fel, én csak azt mondom, hogy a bolgárok nem oszlatták fel. És el lehet képzelni azt is, hogy az összes rokkanthoz odamegyünk, van nekünk annyi pihent erőnk, hivatalokban, pártirodáknak, FM-ben, a tanácsoknál, hogy ha azok

egy ezreléke megmozdul, és elballag ehhez a 40 beteg tsz-hez, akkor egy fél év alatt virágzó tsz lesz akármelyikből. De ha ott hagyjuk őket, és nézzük még két évig, hogy vajon életképes-e, hát elhal, mint a koraszülött csecsemő, és mi elmegyünk a temetésére. Ehhez lehet így is viszonyulni és lehet úgy is. Nem vonom kétségbe, hogy vannak olyan sikerületlenek, amelyeknél biztosan a legokosabb, ha szétmennek, de ha mi ezt segítenénk, megnéznénk, embert cserélnénk, vagy valami egyebet csinálnánk, lehet, hogy a háromnegyed rész életképes lenne. De itt nagyon sok dologgal kell foglalkozni, most készítenek anyagot majd a KB elé, vannak ilyen dolgok, láttam a tervezetet, és nem tartottam kielégítőnek a tervezetet. Úgy néz ki, mintha csak Magyarország építené a szocializmust falun. Az, hogy van Bulgária, vagy Németország, valami ott is történik, amiből valamit hasznosíthatnánk, annak nyoma sincs. Azért Magyarország nem egyedül építi szerencsére, mert ha egyedül építené, talán három lenne az országban, mert ezek kölcsönhatásban vannak. De például vannak ilyesmi a bolgároknál, hogy, hogy nem, azt csinálták, hogy a paraszt földtulajdonát meghagyták, így építenek tsz-t. Persze ezt mi nem vezetjük be a már létező tsz-eknél, de hogy valamiféle új formát nem tudnánk alkalmazni, azt nem fogadom el. Meg kellene találni még valami formát a létezők mellett, amivel azt előre lehet mozdítani. Az a földtulajdonjog fenntartása semmi más, minthogy a járadékot szervezeten megoldják, és egy bizonyos ideig biztosítják a paraszt számára, ez a dolog lényege, amit mi nem tudtunk biztosítani.

A németek meg azt mondták, hogy hát maguk magyarok különös emberek. Mikor mi ott jártunk maguknál, és láttuk azt, hogy a földet ideveszík-odaveszík, szóval a tagosítást, kétségbeestünk, mert mi nem tagosítunk a termelőszövetkezeti mozgalom menetében. Ők nem tagosítanak, ők arra vették az irányt, hogy ilyen alacsonyabb típusú tsz-eket hoznak létre, vagy hoztak létre, és ahol abból valami erő született, akkor azt mondták, egész község legyen szövetkezet. És megfelelő politikai foglalkozással és anyagi segítséggel stb. van nekik 265 darab szövetkezeti községük. És akkor tessék, ott van a szomszédos egyéni paraszt, nézze és csodálkozzon, hogy mit lehet csinálni egyesült erővel. Azt sem mondom, hogy ezt mi így vegyük-e át, de hogy valamit ebből is érdemes, s meg lehet csinálni. Nem mondom, hogy mindjárt a 14 ezer lakosú mezővárosnál kezdjük, hát el lehet kezdeni a 300 lelket számláló falun, ahol értelmes emberek vannak. Megmondjuk nekik, hogy emberek, mi bajotok történik, álljatok össze és próbáljatok egy szövetkezetben dolgozni, ti lesztek az urak, ti lesztek a gazdák, mindnyájan a saját falutokbeli emberek vagytok, ti lesztek a vezetők is, meg a nem vezetők is. Hát itt kell egy kis hajlékonyság, hogy keressük a különböző módozatot és formát, ami az egészet mozdítja elő.

Ez a másik dolog, amit meg akartam említeni a bulgáriai útról. Amikor hazajöttünk, már mondtam nyilvánosan, hogy nagyon nagy öröm járni a testvéri országokat, mert nagyon nagy megbecsüléssel vannak a magyar nép iránt, pártunk iránt, ami sokféle formában kifejezésre jut. Jó nézni, hogy ők erősödnek és építenek, és előremennek, hogy az iparban, a kultúrában, civilizáció van. Ezelőtt 25 évvel egy pesti azt mondta, hogy no Bukarest, az Balkán, piszok, sötétség, meg nem tudom én mi. Lehet, hogy akkor igaz is volt, lehet, hogy már akkor sem volt egészen igaz, de valami ilyesmi volt.

Most menjetek ki Bukarestbe, meg Szófiába, és aztán gyertek vissza, azt fogjátok mondani, hogy itt a Balkán, a régi értelemben, mert ilyen mocskok, kulturálatlanság, fegyelmezetlenség, ami nálunk még van, mert Budapest nemcsak ebből áll, én ezt tagadom, hogy mocskokból áll, de ami itt még van, az már lassan a Balkánon nem található. Talán még a jugoszlávokkal vigasztalhatjuk magunkat. Ha akarjuk... [sic!] vagy nem tudom én mivel, de még Belgrád is jobban ki van söpörve, komolyan mondom, sok tekintetben. (Közbeszólás: az a Szófia olyan, mint a cukorváros, az ember elbámul.) Ezt csak azért említem, elvtársak, mert ezt mind látjuk. Lakás stb. olyan építkezés folyik, hogy minden mozog, amerre néz az ember, még abban a szerencsétlen Németországban is, amely úgy agyon volt verve a háború alatt, hogy tényleg alig lehetett életet csinálni. Abban a Drezdában is, ahol egyes negyedekben, háztömbökben, ott a sivatag még most is, úgyhogy rossz ránézni. És aztán rögtön mellette új házak. Mi ez? Szövetkezett munkások építik. Kulturált, gyönyörű, és szépen építik, amerre megy az ember, mindenütt építenek.

Bulgáriában egy tsz-ben voltunk, mondjuk ez elég jól néz ki. Egész falu egy tsz. És nem kellett messzire mennünk, mert a piactéren tartottuk a gyűlést. Ott épül egy háromemeletes kultúrház, és igaz, hogy az egész falu uralja, s akkor könnyű odaállni annak az elnöknek, hogy a munkánk gyümölcsét mi élvezzük, ugye, mert itt építkezünk, és csak hátra kell nézni, és ott építkeznek. Mondták, jaj de kár, hogy nem érnek rá, van itt a közelben még egy tsz, amely öt falura terjed ki, ott látnák, hogy milyen építkezés folyik. És amerre megy az ember, például a németeknél is. És a szocialista átalakulás, hát csak számolgatja az ember. Bulgárok [sic!] kb. készen vannak, és ott nem haragudtak azok a tsz-parasztok, mi ott voltunk közöttük, egy tehenet ajándékoztak nekünk, meg általában jóindulatúan néztek ránk, és mikor mondtam nekik, hogy emberek, most már követni akarjuk magukat, s egyszer szeretnénk is utolérni magukat, biztattak, hogy csak rajta, magától nem megy ez. Kína, Csehszlovákia, Románia azért, ha most már mindenütt összeszámolom, ezeknek a külföldi utazásoknak tényleg ez a mérlege, hogy volt nekünk ez a szektarianizmus, személyi kultusz, meg ez, meg az, akkor három félevi vajúdas, meg egyhelyben való döglődés, akkor jött aztán a megváltással a Nagy Imre, meg az ellenforradalom, meg az atyaúrsten, és most büszkék vagyunk, hogy lépni tudunk, mert kezünk van, meg mozgunk, s közben elmaradtunk a szocialista világtól. Komolyan mondom, mindenféle tekintetben. A szocialista átalakításban és a szocialista építésben is, a fegyelemben is, a rendben is, a takarékoságban is, mindenféle tekintetben. Még a közönséges utcai tisztaságban is elmaradtunk. Tényleg, egyszer meg kell mondani ezeknek a magyar dolgozóknak már érthetően, hát meddig tűrjük mi ezt, hogy így legyen. Hát nem akarunk mi velük templomi koldusok lenni a szocialista világon belül, vagy ez nektek jól áll? Egy dologban vagyunk előre, hogy ez a német munkásőr csak feleolyan vastag, mint a magyar. Hát én látom szakaszonként, amikor indulok, akkor is és amikor odaérkezek, akkor is. Ebben tényleg előbbre vagyunk, komolyan mondom, nem viccelek, hogy a mieink kétszer olyan vastagok. Úgyhogy ez az egy dolog, ebben tényleg előbbre vagyunk. És nem is baj, tényleg a nép sokat éhezett, hát egyen a krisztusát neki, de hát még valami hozzátartozik.

Úgyhogy én ezt akarom ebből kihozni, hogy ez a választás is valahogy úgy lenne jó, ha már át volna szöve, hogy egy kicsit előbbre menjünk egypár dologban, meg a szocialista építésben, hogy a választás is olyan erőtből adjon nekünk, aztán vígan neki tudjunk indulni kicsit nagyobb lendülettel. Az agitációval kapcsolatban is meg kell mondani, mi ennek az értelme, meg a célja. Hruscsov elvtárs folyton prédikációt tart, meg még a szovjet embereknek is szól az, hogy ne mindig a legöntudatosabb emberből induljunk ki, akinek elég az, hogy a marxizmus rendben van, ne legyen revizionista beütés. Hanem a kevésbé öntudatosból is induljunk ki, amelyik azt követeli ettől az új rendtől, hogy az ő igényeit elégítse ki, de jobban, mint a régi. És igenis lehet ezt csinálni, nem olyan dolog ez, amit nem lehetne csinálni.

A németek nehezebb helyzetben dolgoznak, mint mi. Mindenféle tekintetben nehezebb helyzetben vannak, nekünk jobb a feltételeink, s ez a jobb élet, ez egy követelmény az embereknek a rendszerrel szemben. Hát azért azt meg kell mondani, sem az MSZMP nem azért van, hogy létezzen, se a Népköztársaság nem azért van, hogy létezzen, se a szocializmust nem azért építjük, hogy majd egy főkönyvbe egy pipát tehessünk, hogy felépítettük a szocializmust, hanem mindez ezekért az emberekért van, ez a mi felelősségünk, de ebbe őket is be kell vonni feles társnak. Nekik is van felelősségük, hát nemcsak nekünk, az államminiszternek, a kerületi titkárnak, azért önekik is van felelősségük, a saját jövőjükéről van szó. És erősíteniünk kell azokat a tényezőket, amelyek a szocializmus ügyét előmozdítják. Ehhez tartoznak aztán a pártfegyelem és állami fegyelem, egy kicsit jobb vezetés, javul ez sok helyen, lehet látni, hogy javul. De javuljon egy kicsit gyorsabban a vezetés, a politikai meg a gazdasági, meg a kulturális is javuljon egy kicsit gyorsabban. És akkor a dolgozók még nagyobb lendülettel támogatnak.

Hát ha abból a kriminális helyzetből ki tudtunk mászni, a szó szoros értelemben, amikor oda kellett állni egy ország népe elé, egy munkásosztály elé, hogy bízatok bennünk, bár nagyon nem tudtuk volna megmondani, hogy milyen alapon, hát legfeljebb azt tudtuk volna mondani, hogy mi jóakarató emberek vagyunk. Hát tényleg ilyen helyzet volt, és hova jutott az ország és a párt tekintélye és általában a társadalmi tényezők? Úgyhogy lehet itt dolgozni, de kell is egy kicsit dolgozni. Kell. Hát ez olyan, hogy spekuláltunk, filozofáltunk, tűnődtünk, meg így, meg úgy, támogattak előlről, hátulról a testvéri országok, és most már lendüljünk mi is egy kicsit neki. Ez a választás idetartozik, és komolyan kell beszélni az összes kérdéstről, lakáskérdéstről, és mindenről kell beszélni, csak azt meg kell mondani, hogy hogy lehet ebből kimászni, mert ezt tőlünk várják. Ezt nem fogja nekünk valamilyik Szvetena utcai háziasszony megmondani, hogy hogyan kell Magyarországon a lakáskérdést megoldani, hanem ő várja, hogy mi mondjuk meg. És ez van a többi kérdéssel is.

Aztán itt van ez a háborús dolog. Még valamit erről akarok mondani. Ezek az imperialisták úgy vannak, hogy krízisben vannak, politikai krízisben is, meg gazdasági krízisben is. És a fene tudja, hogy ezek mikor veszedelmesebbek. Mikor jól megy nekik, akkor veszedelmesebbek. Hát hiába, ők tudnak egy olyan rendszerrel dolgozni, amely a kizsákmányolás elve alapján ugyan, de azért lehet, hogy a technikájuk haladottabb, mint a mienké, a magyar technika, és veszedelmesebb, mert azt mondja az egyszerű ember, hogy

megyek oda, mert ott mindenki autón jár. Igaz. De akkor is veszedelmesek, amikor krízisben, meg bajban vannak, mert azért ők sem buták, sajnos nem buta emberek ők, és amikor nagyon szorul a kapcájuk, azt mondják, ha itt megszűnik a hidegháború, akkor beadhatjuk a csőd iránti kérelmünket, ezért veszedelmesek. Megmondom, elvtársak, itt kell egy olyan eltökéltségnek lenni ebben az országban – ezt mindenesetre a párt testesíti meg –, amely aztán megmondja, hogy szép időben, rossz időben, tűzön-vízen és mindenfélén keresztül mi előremegyünk, és én úgy értem, ahogy a németeknél valahol mondtam is egy gyűlésen, hogy valahogy azt mindenkinek tudomásul kell venni, hogy a világon van egy falu, ahol ma szocializmus van, vagy azt építene, egy faluban, nemhogy egy országban, ott többé kapitalizmust senki nem fog visszaépíteni, meg rekonstruálni. Ennek az eltökéltségnek bennünk kell lenni, és ezt a népbe is bele kell vinni. A néptömegekbe, van ilyen tömeg nálunk, de ezt még szélesíteni kell.

A jugoszlávokkal volt egy vita, s ott szóba került, hogy a béke van előbb, vagy a szocializmus. Ez egy fontos dolog, mert nekünk van egy jelszavunk, mi a szocializmus és béke hívei vagyunk. A jugoszlávok ezt szépen megfordítják. Ők úgy mondják, béke és szocializmus. Na most, erre válaszolni kell, elvtársak. Például voltunk ott Szófiában, volt velünk egypár magyar újságíró, becsületes emberek, ismerem őket, valamennyire. A jugoszlávokkal nagyon éleződött éppen a vita, a egyik azt mondja nekem, hogy nem jó azért így veszedkedni, hát ugye rossz megint a viszony a jugoszlávokkal, jobb, ha jó a viszony. Mondom, ez igaz, de azért még a jó viszony előtt is van valami. Mi a jugoszlávokkal tűrhető jó viszonyban voltunk 1957. év elején, április elejétől ez év elejéig. De miért voltunk jó viszonyban? Hátha azon az alapon lettünk volna jóba, hogy ők szidták az egész koncepciónkot, aztán látták, hogy az érvényesül, és tudomásul vették, és ezért voltunk egy évig jóba. És jó viszonyt mi akarunk, de csak a mi platformunk alapján. Az, hogy Magyarországon szocializmus van, abba ti nem fogtok beleszólni. Ti építsétek úgy, ahogy akarjátok, ez a jó viszony alapja.

Amerikaiakkal is lehetne békét kötni, hát például ha mi összebeszelnénk a Münnichnél, Siroky⁷⁴ meg a Štoica,⁷⁵ meg mi elmennénk Dulleshez és azt mondanánk, hogy lemondunk a miniszterelnökségről, legyen szíves bízta meg a Nagy Ferencet, vagy nem tudom én ki a rossebet, még tán kitüntetés is kapnánk. És a világbéke helyreállna. Na de ilyen béke nekünk nem kell. (Marosán elvtárs: ha helyreállna a világbéke.) Ilyen értelemben. Én csak így mondom, még a Hruscsoval is meg tudnának egyezni ilyen alapon öt perc alatt, igaz, de én ezt csak így mondom, hogy ezt nekünk végig kell gondolni, és ösztönözni kell a tömegeket is, okos érveléssel és nem riogatással. Hogy azért, engedelmet kérünk, mi békés viszonyra törekszünk stb., de nem engedünk hozzányúlni a szocializmus pozícióihoz. És nem engedünk hozzányúlni a szabadságukért harcoló népekhez sem. Ez a mi békés jó viszonyra való törekvésünk alapja. Ez. És a fene tudja, hogy a jövő hogy alakul, most olyan helyzet van, hogy fennáll a normális állapot jelenleg az imperializmus és a szocializmus között, harcolnak egymással, ez a normális állapot. Hát ezek nem fognak sohasem békét kötni, a szocializmus és az imperializmus. Nem köthetnek azok soha békét, na ez a harc olyan lesz, hogy egyszer éleződik, mindenfélével össze van kötve, csapatmozdulatokkal, ezzel-azzal,

meg a lövöldözéssel, ugye, ahogy Koreában voltak annak idején, vagy azért Budapesten is szóltak a fegyverek, meg az NDK-ban is, és másutt is, máskor egy kis vitával, aztán talán még a jövő évben lesz egy csúcserőkezlet is. Szóval ez egy hullámzás, normális állapot között egy harc, ez olyan, mint az egyházzal az örök jó viszony, éppen ugyanaz a kérdés. Úgyhogy ne bután vegyük a dolgot. Ne bután. Amiben igazunk van, abból nem engedünk, békés együttműködésre törekszünk, ezzel egyetért a túloldalon a legszélesebb tömeg, de ugyanakkor van erő is a mi oldalunkon.

Engedelmet kérek, azért vetettem fel ezeket a kérdéseket, mert én azt gondolom, lesz nekünk valami sillabuszunk erre a választásra, az Agit. Prop-nak van is megbízása, hogy készítsen ehhez megfelelő anyagokat, de én megmondom, hogy a választási agitáció csak akkor lesz jó, ha a sillabusztól egy kicsit eltér.⁷⁶ Mégpedig nem úgy, hogy mást beszéljen, hanem annak a vonalát követve nagyon sokrétű és eleven legyen. És még az külön is kell hozzá, a sokrétű és elevenesség mellett, hogy ahova odaállnak, ha tíz ember elé is, az a tíz érezze, hogy aki eléjük állt, az hisz, mélyen hisz abban, amit mond, s ezt tényleg életre-halálra vállalja és vállalja. És ha ez megvan, akkor a hatalom erősödik ezen a választáson, biztos, hogy erősödik, a lemaradásokat be lehet hozni.

Amikor Bulgáriában voltunk, ilyen falusi népgyűléseken mondtuk, hogy mi még konkurálni is akarunk magukkal, és nem csak utolérni. Most egy kicsit visszavetettek bennünket a saját hibáink, az ellenség, a revizionizmus, az ellenforradalom, minden isten csuda, de azért fel akarunk zárkózni, és valamikor mi még konkurálni is fogunk tudni, hogy ki építi jobban a szocializmust. Én ebben hiszek, a mi Politikai Bizottságunk egységes és eltökélt ezekben a dolgokban, és ha végiggondolok azokra a próbatételekre, amelyeken ez a kollektíva az egy és háromnegyed év alatt végigment, hát mi nagyon komplikált és nehéz kérdésekkel találkoztunk, meg vitatkoztunk, én csak azt látom, hogy erősödik a kollektíva egysége is, és az eltökéltsége is, és ezt én még úgy is tekintem, ezt a plénumot itt, mert a parlament is fontos, de azért hiszem, az országnak ez a legfontosabb plénuma, hogy amíg itt ez a 60–70–80 ember egységes, addig a mi népünk nem árva és magára hagyatott, és kormány nélkül hányódik ide-oda. De ha itt ez a tendencia romlana, és nem erősödne, akkor a magyar népre szerencsétlenség várna, és ezt mi tudjuk. Vitatkozunk, és azért javítunk is egy kicsit a munkán, mindig egy kicsit. Úgyhogy én is megszavazom az előterjesztést.

MAROSÁN elvtárs: Az előterjesztéshez mondjuk a dátumon kívül lényeges megjegyzés nem volt. A dátumra vonatkozóan megadta Kádár elvtárs a választ. Egyenlőre [sic!] tartjuk ezt. Úgyhogy maradjon a kérdés így, majd aztán szeptember nem tudom én hányadikán még visszatérünk erre a kérdésre. Ezért felteszem az első napirendi pontot részben az előterjesztés, részben Kádár elvtárs összefoglalójával kapcsolatban szavazásra. Szavazás. Ellene. Nincs senki. Egyetértenek vele az elvtársak.⁷⁷

Most javaslatot teszek, hogy fél négykor folytassuk az ülést, addig meg lehet ebédelni, és akkor a második napirendi pontot tárgyaljuk le [sic!]. A kerületi és a megyei titkároknak nem kell itt maradni, nem akarjuk visszatartani őket, mert a második napirendi pontról írásbeli anyag készül, és ha a Központi

Bizottság megtárgyalta, határozatra emelte, akkor több ezer példányban fogjuk a kérdést ismertetni. Egyetértünk? Igen. Köszönöm. Az ülést bezárom.

KISS KÁROLY elvtárs: A Központi Bizottság ülését folytatjuk. A második napirendi pont az MSZMP művelődési politikájának irányelvei, melynek anyagát az elvtársak megkapták, előadó Aczél György elvtárs. Átadom a szót Aczél elvtársnak.

ACZÉL GYÖRGY elvtárs: Kedves Elvtársak! Tisztelt Központi Bizottság! Az anyagban bent lévő téziseket, amely az elvtársaknál van [sic!], nem kívánom ismertetni, se részletes referátumot tartani, néhány problémát, kiegészítő kérdést és vitakérdést szeretnék felvetni.

Először azt talán, hogy mi teszi szükségessé az anyag kidolgozását, hogy történt és milyen módszerekkel. Már jóval az ellenforradalom előtt felmerült az igény arra, hogy a párt művelődéspolitikájának a fő tézisei ki legyenek dolgozva. Az ellenforradalom előtti években többször tárgyalt a Politikai Bizottság kulturális részletkérdéseket, de a felszabadulás óta ilyen egységes irányelvek nem készültek, és valószínűleg néhány nehézség és baj kisebb lett volna, ha lettek volna kidolgozva ilyen irányelveink. Az ellenforradalom után a kormányprogramban felvetette kormányunk, és a konferencia is megmutatta, hogy szükséges egy ilyen elvi-politikai álláspontot, a párt álláspontját leszögezni kulturális politikánkban. Úgy készült ez az előterjesztés, hogy egy ilyen nyers vázlat készült el, amit megvitattak a megyei, kerületi pártbizottságok, az általuk összehívott kommunista aktívák, külön pedagógus aktívák, íróaktívák, művészaktívák, a Tudományos Akadémia, általában ilyen tudományos intézetek. Ezután a javaslatok alapján átdolgoztuk az egészet, a Politikai Bizottság elé vittük, és a Politikai Bizottság határozata alapján az anyagot újra megvitattuk a párttagokkal, pártönkívüliekkel, akkor már szűkebb körben, ezenkívül elküldtük öt testvérpártunknak véleményezés végett. Mielőtt még a testvérpártok véleményeire rátérnék, szeretnék néhány szót szólni, hogy miért ilyen az anyag.

Óriási nyomás volt a viták folyamán, hogy mindent belevenni. Ahol éppen vitatták az anyagot, ha általános iskolai pedagógusoknál, akkor hogy vegyünk bele egy részletes iskolaprogramot, középiskoláknál, egyetemeken, tudományos intézeteknél, művészeknél, íróknál, mindenütt az merült fel, hogy az ő területüket részletesen dolgozzuk ki. Úgy gondoltuk, ez nem lenne helyes, a Politikai Bizottság ezt így is határozta. Nem akarunk egy nagyon részletes programot adni, mert egy ilyen program, munkatervszerűség önmagában is meghatározza, hogy egy bizonyos idő múlva elévül. Nem túl hosszú idő alatt elévülnek a dolgok, meg lesz valósítva egy részük, más részüket esetleg másképp látjuk, úgyhogy az volt a célja ennek az anyagnak, hogy ne kerüljenek bele a részletterületek, hanem olyan irányelvek legyenek kidolgozva, amelyek hosszú évekre szabályozzák a munkát, a párt útmutatásait foglalják magukban és a tennivalókat. Ennek alapján nekünk az a javaslatunk, hogy amikor a Központi Bizottság megfelelő módosításokkal elfogadja ezt, és határozattá emeli, akkor a pártszervek, az állami szervek, a tudományos intézetek, a művészaktívák ismételten tárgyalják meg, most már a párthatározatot, és a maguk területén dolgozzanak ki részletes, konkrét munkatervet ennek az elvi iránymutatásnak az alapján, és így mind területi, mind szakmai munkatervet készülnének.

Öt testvérpártnak küldtük el a téziseknek egy előbbi változatát, közvetlenül azután, miután a Politikai Bizottság megtárgyalta. Közben mi a javaslatok alapján átdolgoztuk, és jó néhány kérdés, amit a testvérpártok felvetettek, a Politikai Bizottság határozata alapján bele is került az anyagba. Négy párt válaszolt erre, a Szovjetunió Kommunista Pártja, a Kínai Kommunista Párt, a cseh párt és a német párt. A román párt nem válaszolt még. Mind a négy pártnak a véleménye az anyagról pozitív, üdvözlik és helyeslik ezt a kezdeményezést, és kb. más-más szavakkal, de azonos a véleményük azzal, amit a Szovjetunió Kommunista Pártja írt. Azt írta, hogy a dokumentum alapján helyesen, a magyar valóság figyelembevételével tűzi ki az MSZMP céljait és feladatait a kulturális politikában az elkövetkezendő évekre. Uganakkor mindegyik párt észrevételeket is tett. Az észrevételek nagyon komoly hiányosságokra felhívják a figyelmünket, és nagyon komoly segítséget jelentenek. Én azt hiszem, helyes, hogy most a stílárius módosításokat, amelyek már bekerültek az anyagba, nem ismertetem, hanem azokat a módosításokat és javaslatokat, amelyeket úgy gondoljuk, hogy helyes belevenni az anyagba, ill. egy-két dolgot, amiről úgy gondoljuk, hogy a mi körülményeink közt nem helyes belevenni.

A csehszlovák elvtársak öt észrevételt tettek. Az első az – amit javasolunk belevenni –, hogy sokkal hangsúlyosabban foglalkozunk az anyagban a tömegek aktív részvételével és érdeklődésének felkeltésével a kulturális kérdések iránt. Ők sokkal hangsúlyosabban javasolják kiemelni, hogy a kultúra nemcsak az értelmiség, hanem az egész párt, az egész munkásosztály központi kérdése, és a fejlődéshez, a szocialista fejlődéshez egy nagyon fontos pozitív erőt jelent, és jelenthet. Egyébként, csak úgy zárójelben jegyzem meg, hogy amikor kint voltunk Kállai elvtárssal Csehszlovákiában, akkor ott elmondták az elvtársak, hogy tanulva a magyar ellenforradalom tapasztalataiból, kb. abban az évben, az 1957-es évben négyszer tűztek a Központi Bizottság plénuma elé kulturális kérdéseket. Többek közt olyan részletkérdést, mint a mi Filharmóniánk,⁷⁸ a Központi Bizottság plénumon tárgyalta, és itt az egyik anyagban megírják, hogy ebben az évben háromszor foglalkozott a Központi Bizottság egy-egy napirendként kulturális kérdésekkel. A csehszlovák elvtársak javasolják a német elvtársakkal együtt, hogy az ellenforradalom óta megtett utunk pozitív vonásait jobban emeljük ki az anyagban. Nekünk ezzel kapcsolatban az az álláspontunk, s kérem, hogy a Központi Bizottság foglaljon állást ebben a tekintetben, hogy miután még mindig igen nagy a lemaradás az élet más területeihez képest, talán nem lenne helyes, ha elkezdenénk ezen a területen nagyon a pozitív dolgokat emlegetni, mert túlságosan sok még a hiányosság.

A harmadik pontban a XI. kongresszus kulturális célkitűzéseire hívják fel a figyelmünket, amit ők úgy határoztak meg, hogy a kulturát a nép széles tömegeihez még jobban közel kell vinni, új szocialista művészetet, tudományt, irodalmat fejleszteni, és az új értelmiség megteremtését gyorsítani. Azonkívül, erre visszatérek majd, mert más pártoknál is szerepel az új értelmiség kérdése. Azonkívül a csehszlovák elvtársak javasolják, hogy a tömegszervezeteket és az ifjúságot bővebben tárgyaljuk. A mi javaslatunk az, hogy a tömegszervezetek és köztük az ifjúság is, dolgozza ki a maga programját a párt útmutatásai alapján, és ezt ne ebben a programban tárgyaljuk részletesen.

Végül a pártirányítás elveinek, módszereinek részletesebb kidolgozását javasolják.

A kínai elvtársak röviden válaszoltak az anyagra, mert későn kapták meg, és el voltak foglalva a VIII. kongresszus előkészítésével. Ők kiemelik azt, hogy még jobban húzzuk alá az anyagban a marxista-leninista világnézetnek az értelmiség meghódításában levő feladatát, és beszéljünk arról is az anyagban, hogy a párt kultúrpolitikájának a keresztülvitele milyen ellenállással fog találkozni. Azt hisszük, hogy ez helyes, javasoljuk belevenni.

A német elvtársak igen részletesen, 10–12 oldalon foglaltak állást. Megdicsérik az anyagot, és azt írják, hogy az egész anyaggal egyetértenek, de nem értenek egyet azzal, ami mindjárt az első pontban van, hogy a hibákat felvesszük a múlttal kapcsolatban, mert az ellenség kihasználhatja. Azt javasolják, hogy ahol felvetjük a hibát, ott minden esetben nevezzük meg a hibáért felelős nevét, és ők is azt javasolják, hogy az ellenforradalom óta elért eredményeket sokkal jobban hangsúlyozzuk ki. A mi álláspontunk – beszélgettünk erről néhányan – az volt, hogy a mi viszonyaink között nem lenne helyes, ha egyáltalán nem beszélnénk egy hosszú szakaszt lezáró pártokmányban az elmúlt időszak hibáiról. Minden más területen is lezártuk ezeket a kérdéseket, s úgy gondoljuk, hogy helyes, hogy itt is lezárjuk ezeket a problémákat.

A második ilyen nagyobb probléma, amivel foglalkoznak, a lét és tudat kérdése. Javasolják azt, hogy hangsúlyozzuk ki, hogy az ideológiai és a tudatbeli elmaradás az egész szocialista felépítés akadályává [sic!], sőt komoly veszélyévé is válhat, ha a távolság a szocialista létünk és az ideológiánk, a tudatunk fejlődése közt ilyen nagy marad, vagy még jobban növekszik. Ezt a pontot javasoljuk belevenni. Külön javasolják a német elvtársak, hogy emeljük ki az értelmiség, főként a művész értelmiség fejlődésben való elmaradottságát, ami az ő tapasztalatuk szerint rendkívül veszélyessé válhat a szocializmusba való átmenet idején. Javasoljuk ezt is hangsúlyozottabban belevenni az anyagba. Ők is kiemelik az új szocialista értelmiség nevelését. Annál is fontosabbnak tartjuk ezt, mint kulturális forradalmunk egyik fő célkitűzését belevenni az anyagba – egyébként a szovjet elvtársaknak is ugyanez a javaslatuk – mert ezzel az anyagban nem nagyon foglalkoztunk. Persze az új értelmiségnél javaslatunk szerint tisztázni kellene azt, hogy az új szocialista értelmiség közé belekerülhet az a régebbi értelmiség is, aki szocialista világnézetűvé fejlődik. Vagyis mechanikusan ne csak arra értsük, hogy új értelmiségi, aki most végzi el az egyetemet, hanem arra a becsületes, régebbi értelmiségire, aki szocialistává fejlődik közben. Az ideológiai és a kultúrforradalom gyors fejlődésének kiemelését javasolják, hogy ez a szocializmus további fejlődéséhez múlhatatlanul szükséges. Javasolják, hogy még sokkal hangsúlyozottabban emeljük ki a munkásosztály vezető szerepéből rá eső feladatokat, a pártra váró feladatokat, húzzuk alá, hogy a párt vezető szerepe ne csak általában érvényesüljön, hanem érvényesüljön ott is, hogy a kulturális területen mutatkozó bürokrácia, adminisztratív, helytelen adminisztratív módszerek elleni harcban is a pártnak vezető szerepet kell vinni, mert ez a német elvtársak szerint is nagyon megszilárdítja a párt tekintélyét a becsületes értelmiségi emberek előtt.

Beszélnék a német elvtársak még a dekadencia, a rossz ízlés, a ponyva-

regények szeretete, az elmaradottság elleni különböző harci feladatokról, és egyetértünk azzal, hogy ezt ne mossuk egybe, mert ez nem mindegy, hogy egy nyugati dekadens írónak van hatása, vagy egyszerűen ízlésbeli elmaradottságot kell behozni. Az egyik ellen nagyon kemény elvi – adott területeken bizonyos esetekben adminisztratív – módszerek, de az elmaradottság ellen, hogy valaki a ponyvaregényeket szereti még csak, a nevelő munka a fő feladat. Hogy ezt mi élesebben válasszuk külön, mert az anyagban nagyon egybe van mosva.

Javasolják a német elvtársak, hogy sokkal részletesebben foglalkozunk – és ezzel egyet is értünk – a munkásoknál, az értelmiségieknél, az egész kulturális életünkben, iskoláztatásunknál is, az emberek közel hozásához a termelési kérdéshez. Nem elég a politechnikai oktatás, hanem, hogy szervezett intézkedések tömegét kell kidolgozni, hogy ne szakadjanak el egyetemistáink, amikor bekerülnek az egyetemre, a munkásosztálytól. Hozzáteszük, hogy a gyakorlati tapasztalat azt mutatja, hogy rengeteg munkás- és parasztszármazású fiatal értelmiségi, amikor bekerült az egyetemre, vagy a különböző kulturális területre, nem ő gyakorolt átalakító hatást az ott levő polgári elemekre, hanem igen gyakran őt alakították át negatív irányban. Az ez ellen való harcnak egyik formája, hogy az elszakadást megakadályozzuk és ennek a részletes módszereit kidolgozzuk.

Felvetik a német elvtársak, hogy a művészek jelentős részénél vannak ilyen ellentmondások, amelyek az ő polgári származásuk és a szocialista társadalom között lépnek fel. Kétségtelenül az egyik legkomolyabb belső ellentmondásuk – ők ezt nem indokolják részletesen –, hogy a mi íróink, költőink, művészeink, színészek vagy képzőművészek egyaránt túlnyomó többségükben, polgári származású emberek, ismeretkörük, emlékeik, amelyek a művészeknél rendkívül jelentékenyek, mind a polgárságból vannak, és ma is társadalmi környezetük polgári. Megköveteljük azt, hogy olyan emberek, akiknek élményanyaguk nincs a munkásosztályról, kommunista íróknál, akik politikailag nagyon rendesen viselkednek, ott is nem egynél felmerül, hogy semmilyen élményanyaguk nincs, ugyanakkor mi megköveteljük, hogy a munkásosztályról és a munkásosztály szempontjából írjanak. Ez egy nagyon döntő probléma, ami úgy néz ki, hogy majdnem minden szocialista országban mint probléma jelentkezik, és feltétlenül helyes lenne ezzel bővebben foglalkozni.

A Szovjetunió Kommunista Pártja javasolja, hogy vegyük be az anyagba hangsúlyozottabban azt, hogy a kultúra egész alakításában, fejlődésében a nép részt vett a szocializmus építése előtt is, de csak a szocialista társadalmi viszonyok adják meg a nép tehetségének, alkotókészségének a kifejlődési lehetőséget. Mert az anyagban ez nincs itt bent. Javasolják az elvtársak, hogy vegyük be azt a lenini tételt az értelmiségi politikánkhoz, hogy különböző szakmájú értelmiségiek a szocializmus igazságait általában a saját szakmájukon keresztül fogadják el, és a művészeknek is akkor sikerül eljutni a szocialista realizmushoz, ha szoros kapcsolatban állanak a szocializmusért harcoló nép életével, és tevékenyen, aktívan részt vesznek abban a harcban, amit a párt vezetésével vív a munkásosztály.

A pártirányítás kérdéséhez javasolják bevenni, hogy a népnevelés feladatain kívül a pártnak a művészet érdekeiről való gondoskodását az is kifejezi,

hogy felismerve a művészet nagy átalakító erejét, megnyitja az alkotó művészek előtt a tehetség kifejtésének lehetőségét, és közel viszi őket, feladatokat ad nekik a nép életében való részvételre és a nép harcában való részvételre.

Két pont van a szovjet elvtársak javaslatában, amit javasoljuk, hogy ne vegyünk bele az anyagba. Az egyik, hogy részletesen foglalkozunk a valláshoz való viszonyunkkal. Ezt ezért nem javasoljuk belevenni, mert erről külön okmány van, a Politikai Bizottságnak van erről külön határozata.⁷⁹ A másik kérdés a következő: A szovjet elvtársak azt javasolják, hogy változtassuk meg azt a részt, ahol azt írjuk, hogy: „Adminisztratív intézkedésekkel csírájában el kell fojtani a népi demokratikus rend ellen fellépő kulturális irányzatokat”, és helyette vegyük be, hogy vannak olyan esetek, amikor célszerű megengedni, hogy ezek az ellenséges csírák kinyíljanak azért, hogy ne csak a csírák ellen, hanem azok ellen is fel tudjuk venni a harcot, akik hozzájuk csatlakoztak. Mi úgy gondoljuk, hogy ezt a kínai politikában is jól bevált módszert, a mi viszonyaink között nem lenne helyes belevenni ebbe a pártokmányba, megzavarná talán a párttagságunk fejét is, és ma még nem tartunk ott...

(KÁLLAI elvtárs közbeszólása: a jelenség amúgy is megvan, végrehajtottuk!) (Derűtség.)

ACZÉL elvtárs: De akaratunk ellenére hajtottuk végre... Ezek voltak a testvérpártok hozzászólásaiban a fő kérdések, elvtársak. Amit mindegyik hozzászólás nyíltan vagy burkoltan megír, az az, hogy a magyar ellenforradalom tanulságaként mindegyik párt leszűrte azt a tézist, hogy a kulturális területtel rendkívül nagy gondossággal foglalkoznak. Azt hiszem, a mi tapasztalataink is bizonyítják, hogy az ellenség a munkáját általában nem az üzemek államosítása elleni harccal, vagy a birtokviszonyok visszaállításával kezdi el, hanem kulturális területen, és sajnós, azt hiszem, a konferencián mondta el Kádár elvtárs, hogy ide is vonult vissza menthetetlenül vereség után [sic!].

Mi úgy gondoljuk, hogy ennek a kulturális anyagnak a legfontosabb perspektívája, az, amit a kínai elvtársak úgy vetettek fel, hogy a ki kit győz le, utolsó aktusa az, amikor az emberek tudatában is a fordulatot végrehajtottuk. Ez a program, amit a KB elé terjesztettünk, nem egy rövid lejáratú program. Nem arról van szó, hogy néhány hónap múlva jelentjük, hogy meg van valósítva. Igen sok évig tartó munkát és nagyon nehéz feladatot jelent a mi számunkra. Néhány kérdésre szeretném ezzel kapcsolatban a Központi Bizottság figyelmét felhívni. Első a káderkérdés. Ha a határozat megszületik, akkor igen fontos feladatként fog állni előttünk, hogy a káderkérdéseket sokkal jobban oldjuk meg, mint ahogy eddig csináltuk. De ennek van egy előfeltétele, hogy a párton belül is feltétlenül szükséges, hogy igen komoly figyelmet fordítsunk arra, hogy a megyei és a kerületi pártbizottságok funkcionáriusai kulturálódjanak, és az imitt-amott jelentkező tünetet, hogy az egyes elvtársak egy kicsit büszkéek arra, hogy ők nem olvasnak szépirodalmi könyvet, és hogy ők nem járnak színházba, felszámoljuk. Ezért azt javasoljuk a Központi Bizottságnak, hogy legalábbis elvileg szögezze le, hogy nem helyes és nem kommunista álláspont ezt.

A második kérdés a felső káderkérdés a kulturális területen. Azt hiszem, igen komoly hibát követtünk el, hogy – amikor 1945 után, a felszabadulás

után, a munkásmozgalomnak igen komoly tradíciói voltak a kulturális területen, a munkásdalárdák, kórusok, színjátszó csoportok stb. – ezek közül az emberek közül alig került be valamelyik is kulturális funkcióba, helyettük zömében művelt polgárok, kispolgárok kerültek be, akik a nehéz időben nem állták meg a helyüket, és akik vagy balra, vagy jobbra, de mindenesetre a párt politikájától, célkitűzéseitől kilengtek.

Igen fontos kérdés a mi számunkra, hogy ezeket az elmaradásokat, persze nem kampányszerűen, de elkezdjük helyrehozni. A stabilitás kérdése egyébként egy rendkívül figyelmeztető dolog számunkra. A Művelődésügyi Minisztériumban, amely két minisztériumból, a Népművelési és az Oktatásügyi Minisztériumból egyesült, egyetlen osztályvezető van, aki 1949 óta a helyén van, ez a Mihályfi⁸⁰ elvtárs. Senki más. Szóval állandó váltogatás, cserélés volt, és az a helyzet, hogy a stabil és a munkásosztályhoz hű kádereknek nem túl nagy száma, illetve egyáltalán nem tudtak megmaradni. Egy másik ilyen kérdésre szeretném a KB figyelmét felhívni, hogy egy része a mi kádereinknek, például szovjet ösztöndíjasoknál a filmgyártásban figyeltük meg, bekerültek igen tehetséges, jól végzett elvtársak, egy részük emberileg is és politikailag is abban a társaságban lerohadt, mert nem törődünk velük. Az egyik a filmgyárban, egy egészen fiatal ember, a filmgyár dramaturg osztályának vezetője, szovjet ösztöndíjas, fiatal elvtárs, aki delíriummal fekszik a kórházban, szóval rengeteg ilyen veszteség is volt, mert a pártnak a további törődése megszűnt. Egy nagyon fontos kategória ezeknek a feladatoknak a végrehajtásánál, hogy igen nagy réteggel kell dolgoznunk, olyanokkal, nemcsak pedagógusoknál, tudósoknál, művészeknél, hanem mindenütt, akik a politikánkban egyetértenek velünk, a politikánk fővonalaiban, de világnézetükben még távol állnak tőlünk. Ha az ezek felé való munkában, mert az új értelmiségnél, mint ahogy ezt tényleg bebizonyították, az új értelmiség nevelése nem üveglombik alatt történik, ha mi ugyanakkor a régi egyetemi tanárok, vagy tekintélyes művészek és tudósok nevelését elmulasztjuk, akkor abba a kettősségbe kerül az új fiatal értelmiségi gárdánk, hogy egyik oldalon marxista órákon vagy másutt kapnak világnézetit nevelést, de a saját szakmájuk területén a régi, konzervatív, tőlünk világnézetileg messzeálló ellenkező irányban hatnak, nagyon sokszor nem is tudatos szándékkal.

Általában a nem marxista világnézetű értelmiségnek fokozatos bevonása a szocializmus építésébe, ennek a módszereinek a kidolgozása, és a párttagság egésze és a vezető szervei előtt való tudatosítása, azt ebben az anyagban, azt hisszük, hogy hangsúlyozottan szeretnénk volna kiemelni. Ugyanide tartozik két kérdés. Az egyik az, hogy tudatosítani kell önmagunk előtt, hogy a lenini két kultúra fogalma még ma is megvan olyan értelemben, hogy ma a munkásosztály kultúrája az uralmon levő, a hatalmon levő, de még él és hat a burzsoázia kulturális befolyása a régi embereken keresztül és számtalan, naponta megisméltlődő jelenségen keresztül. De ez nemcsak a két szemben álló rétegnél van, hanem egy emberen belül is állandó küzdelem van a két gondolkodás, a kommunista világnézet és abból folyó gondolkodás és a konzervatív, burzsoá világnézet között. Javasoljuk, hogy az anyagban sokkal élesebben szögezzük le a Lukács-féle teóriát, a kultúrában a békés egymás mellett élésnek azt a konzekvenciáját, és a következtetése elleni harcot, amelyben sokkal élesebben és sokkal hangsúlyosabban vegyük bele, mert

úgy néz ki, hogy hosszú éveken keresztül komoly probléma s vitatéma lesz ez, hogy itt a kulturális és ideológiai területen nincs békés egymás mellett élés, és itt nincs NEP-korszak.⁸¹ Javasoljuk azt, hogy hangsúlyozottabban kapjon helyet csak fogalmazásban az anyagban – anélkül, hogy illúziókat keltenénk – a Budapest és a vidéki városok, a városok és a faluk közötti különbségnek olyan értelemben vett eltüntetése, hogy a fejlesztésben elmaradott területekre nagyobb hangsúly essen. Itt gondolok Szabolcs-Szatmár megye és még néhány területre, ahol különösen nagyon nagy az elmaradottság.

Néhány olyan kérdés, amit itt az anyagban nem szerepel, és itt felvetődött. Hogy miért nem mondjuk meg az anyagban, hogy a régi párthatározatok közül mi helyes, és mi nem helyes. Mi azt hisszük, hogy helyesebb dolog az, hogyha most a párt kijelöli az útját a célkitűzéseknek, és ami helyes volt a régi párthatározatok szelleméből, benne van az anyagban, de nem volna helyes, ha elkezdenék visszamenőleg szemezgetni.

Végül két kérdést szeretnék az anyaghoz felvetni, az egyik az, hogy ez az ideológiai offenzíva, amit a konferencia a legelmaradottabb területre kitűzött, a kulturális területen dolgozók, de az egész párt elé, véleményem szerint nagyon szerényen, sok hibával és botlással, de megindult, ennek ellenére sem javasoljuk, hogy túl nagy hangot kapjanak az elért eredmények, mert – mint ahogy hangsúlyoztam – inkább itt még a hiányosságok ellen kell vinni a harcot.

A másik ilyen kérdés, hogy – amit Kádár elvtárs az előbbi anyag tárgyalásánál vetett fel – a kulturális területnek döntő feladatai közé tartozik egy ilyen, ahogyan Kádár elvtárs mondta „szocialista lelkesedés”, a szocialista pátosz megteremtése, szóval az, amivel egyik oldalon ideológiában, értelmileg igyekszünk hatni az emberekre. Az embereknek igen széles tömege van, akikre filmben, novellában, vagy regényben, vagy képpel, szóval az érzelem gazdag skálájával kell hatni. És ezek annál kevésbé lebecsülendők, mert milliós számra vannak olyan emberek, akik aktívan politikai vagy ideológiai kérdésekkel nem foglalkoznak, de rendszeresen részt vesznek a kulturális életben, de azok részére is, akik politikával foglalkoznak, feltétlenül fontos, hogy a hatásukat növeljük.

Én nem akarok a Horthy-korszaknak a rendkívül rafinált hatásmódszereire utalni, attól kezdve, hogy a hiszekegytől nem tudom én a „nem, nem soha-ig” mindennel szerepelt,⁸² és a dalaik és a színház, minden nagyon következetesen az osztálypolitika, az ő osztálypolitikájuk medrébe volt beállva, de ezt a tanulságot is sokkal fokozottabban kell nekünk ezek felé az érzelmi hatások felé is bevonni, ezt feltétlenül, azt hiszem, az anyag is mutatja. És végül azt, hogy a pártegységnek van egy olyan kényes területe, ahol sokkal nehezebb talán világosan látni, mint az iparszervezésnek és sok más kérdésnek a problémája, mert kulturális területen még az olyan emberek, akik párttagok egyébként és rendes emberek, rendkívül sokszor a saját területükkel egészen más állásponton vannak, mint a párt álláspontja, mert ők egyetértenek minden fő kérdésben velünk, kivéve a saját területüknek a problémáit. Egyébként is az a helyzet, hogy a kulturális területen van a legtöbb ilyen zűrzavar az emberek fejében, művészekre gondolok itt elsősorban, de bizonyos értelemben nagyon széles körben a pedagógusokra is, mert ez az értelmiségi réteg volt a legjobban kitéve régebben is a fertőzés állapotának, és most az ellen-

forradalom előtt is, alatt is. Én ezeket kívántam előljáróban az anyaghoz elmondani.

KISS KÁROLY elvtárs: Major Tamás elvtárs következik.

MAJOR TAMÁS elvtárs: Kedves Elvtársak! Ez az anyag közösen készült, a megvitatásában részt vettem, úgyhogy az anyaggal teljesen egyetértek, azokkal a javaslatokkal is, amelyeket a testvérpártok tettek, valamint azok megrostálásával, amelyeket Aczél elvtárs előadott. Egész röviden szeretnék hozzászólni, inkább néhány részletkérdésben: az első, amit szeretnék mondani, ez az, hogy valóban pártunknak a helyes politikája folytán most ott tartunk, hogy rendkívül nagy az igény a tömegekben arra, hogy tisztázzuk ezeket a kulturális kérdéseket is, a dolgozó tömegekben van ilyen nagy igény, de ugyanilyen nagy igény van a rendes emberek között, a tudósok, a pedagógusok, a művészek között is.

Tehát ez az anyag jó időben került ki, és itt szeretném azt mondani, hogy amikor mi pl. a színházak kérdésében a PB előtt beszámoltunk a helyzetről,⁸³ és megkaptuk azt a rendkívül jó tanácsot, hogy ezen a területen most jobb felé harcoljunk, menjünk ki a defenzívából offenzívába, az azóta megtett néhány intézkedés azt bizonyította, hogy a PB álláspontja éppen olyan helyes volt, mint egyéb ügyekben, és hogy az eddig megtett szerény intézkedéseknek is nagyon jó hatása volt, noha mi az ellenkezőjét vártuk. Mi azt vártuk, hogy bizonyos erélyes intézkedésekre, egy-két javíthatatlan fasiszta [sic!] ellen felhozott adminisztratív intézkedésekre rossz hatás lesz a területen, ellenkezője volt igaz, lelkesítő, jó hatása volt ezeknek az intézkedéseknek. Nagyon jó hatása volt a népi írókról megjelent pártokmányoknak⁸⁴ is. Ezzel kapcsolatban talán csak azt lehetne elmondani, hogy ebbe még bőven belefért volna sok minden, de így jó és így helyes, ahogy megjelent.

Mi a magunk részéről tudjuk, hogy még nagyon sok tartalékunk van, és én szeretném elmondani azt, hogy ezzel a pártokmánnyal kapcsolatban – hogy csak egy példát mondjak – Illyés Gyuláról is sokkal bővebben lehetett volna nyilatkozni, hogy ha mi nem építeni akartunk volna, hanem mi őket szigorúbban akarnánk felelősségre vonni a mostani állapotukért. Illyéssel szemben is – Kállai elvtárs a koronatanú – fel lehetett volna említeni József Attilával kapcsolatos dolgait, vagy pedig akkor, amikor a párt a maga népfrempolitikáját vitte a fasiszmus ellen, éppen akkor tette ő az asztalra, a „Csizma az asztalon” című művét stb. Bőven vannak adataink, mégis úgy hiszem, hogy ez a hangnem helyes volt, nem kellett jobban kiélezni a dolgokat, de hogyha a harc jobban kiélesedik, akkor még vannak tartalékaink.

Én itt az új közönséggel kapcsolatban szeretnék néhány szót szólni. Kádár elvtárs azt mondta, mikor itt voltunk a PB előtt, és arról volt szó, hogy kik járnak a színházba, erről próbált statisztikai adatokat felhozni, és azt mondta, hogy örülünk, hogy nem jártak eddig a színházba, tekintettel arra, hogy a műsorpolitikánk olyan volt, amilyen volt. Hát mi szeretnénk azt mondani, hogy a műsorpolitikánkat megváltoztatjuk, nem kapkodva és nem a sematizmus irányában, hanem magas nívón, de feltétlenül egy komoly fordulatot szeretnénk csinálni, és ezt megteszük, mint ahogy nagyon komolyan felmerül egy új közönségnek a kérdése is. Különösen a munkásfiatalokról van szó, akik nemigen járnak a színházba. Ezért már most az lenne a javas-

latom, hogy ha a Központi Bizottság elfogadja azt az itt lévő javaslatot, akkor a színházi szezon megkezdése előtt üzemekbe menjünk ki, beszéljünk az itt lévő kérdésekről, agitáljunk, és próbáljunk minél szélesebb körű új közönséget hozni a megváltozott műsorú színházakba.

Itt lenne egy részletkérdés, amit szeretnék felvetni, amikor a fogalmazással nem egészen értek egyet. Itt van egy mondat, ahol Bartókról, Móricz Zsigmondról, Kodályról van szó, azzal a megállapítással kapcsolatban, hogy noha nem a leghaladóbb eszméket képviselték, nem álltak a munkásosztály ügye mellett, mégis nagyon nagyot alkottak, de bizonyos bíráló módon választjuk le Bartókot, Móriczot és Kodályt a haladás ügyéről. Én azt hiszem, hogy ezt a mondatot ki kellene javítani. Én a mondat lényegével teljes mértékben egyetértek, de talán más fogalmazásban. Kodály Zoltán, akivel nekünk nagyon sok vitánk van, aki hát nagyon sokszor kiáll ellenünk, és igen széles határa van a kiállításának, mindjárt szeretném megjegyezni, hogy mellettünk is kiáll néha, Kodály Zoltán haladó volt a maga idejében. Haladó volt az 1930-as évekig, haladó eszméket képviselt, és mint ilyen helyes volt, hogy a párt akkor őreá is támaszkodott, az ő kultúrájára is támaszkodott, amikor a fasizmus ellen a népfrontpolitikát hirdette. Itt az a baj, hogy Kodály megmaradt ott, amit 1930-ban képviselt, és sajnos a tanítványai nem fejlődtek túl. Vannak Kodály-epigonok, és ezek a Kodály-epigonok nemigen mentek tovább az akkori Horthy-fasizmus [sic!] idején haladó Kodályon. Valahogy így fogalmaznánk meg ezt a mondatot, akkor úgy hiszem, egészségesebb lenne. Én nem szeretném, ha Bartók neve is szerepelne ebben a mondatban. Rendkívül komplikált dolog a zene. Bartóknak a politikai állásfoglalásai bizonyos mértékig különbözött [sic!] Kodály politikai állásfoglalásától. Nem lehet eldönteni, hogy a felszabadulás után mit csinált volna. Az tény, hogy ő a fasizmus elleni tiltakozásul sokkal határozottabb álláspontot foglalt el, mint Kodály. A fasizmus elleni tiltakozásul elment az országból, tett nyilatkozatokat a Szovjetunió mellett.

A zene nem olyan dolog, hogy mi egyszerűen meg tudjuk állapítani, hogy Bartók nem csatlakozott a munkásosztályhoz. Bartók a XX. század egyik legnagyobb művésze, aki többek között azért is, mert egyszerre tudott a népből meríteni, és egyszerre tudott a legmagasabb fokon zenét szerezni, szóval a kultúrának az élén haladva, formai finomságokat megtestesítve a néppel együtt ment, és ez tette őt a XX. század egyik legnagyobb művészevé. Na most, Bartók neve azért sem javasolnám, hogy szerepeljen ebben a mondatban, mert Bartókkal kapcsolatban mi hibát követtünk el, és megjelentek meglehetősen sematikus cikkek. Emlékszem Losonczy Gézának a tollából Bartók–Erkel-összehasonlítások voltak, nagyon szerencsétlenül alakult úgy a dolog, hogy az egész világ, a világ összes haladó emberei Bartókot, mint a XX. század egyik legnagyobb zenészét ünneplik, s nálunk pedig sematikusán bírálva nem jó helyet foglalt el Bartók a mi kultúránkban.

Ez annál is inkább hat, mert itt is Illyés Gyulára lehet nagyon komolyan haragudni, hogy finoman fejezzem ki magam, mert Bartók disszonáns zenét is csinált, és a legdisszonánsabb zenét éppen a fasizmus elleni harcban, a fasizmus elleni gyűlöletében csinálta. Illyés Gyula írt egy könyvet, és azt mondta, hogy írok nektek egy verset – a vers különben igen magas nívójú vers –, és ellenünk fordította a Bartók-zenét, és azt mondta, ha nektek disszonancia

kell, itt van a disszonancia, de ez már nem a fasizmusnak szólt ebben a versben, hanem a népi demokráciának.⁸⁵ Szóval nem akarok erről bővebben beszélni, az lenne a javaslatom, hogy ha meg is állapítjuk azt, hogy a Kodály-féle irányzat, Móricz Zsigmondnak a haladó irányzata nem a munkásosztály, és nem a József Attila-féle haladó irányzat volt, mégis azt javasolnám, hogy Bartók nevét vegyük innen ki. Ez sokkal komplikáltabb kérdés, és a hatása nem lenne jó, hogyha mi a Bartókot ebben az okmányban ilyen kritikus formában szerepeltetnénk.

Én még csak azt szeretném mondani, hogy nagyon helyes, hogy ez az anyag széles körben megtárgyaltatott, és úgy került ide, ez látszik is rajta. Én azt hiszem ez jó anyag. Aczél elvtársnak igaza van, a Szerkesztő Bizottságnak igaza volt, mikor nem akart egy szélesebb anyagot csinálni, hogy minden terület minden problémáját belevegyék. Ezt az anyagot most valóban vissza kell küldeni a széles területre, hogy minden művészeti ág csináljon belőle esztétikát, minden művészeti ág a maga feladatait határozza meg belőle. A pillanat itt is alkalmas, várják a művészek az ilyen vitákat, s szeretném ezért, ha egy szót beleírnánk az anyagba, ami hiányzik, hogy a művészeti szövetségek, amelyeknek a munkájának most kell megindulni, foglalkozzanak ezzel az anyaggal, minden művészeti szövetség a maga területének a nyelvére fordítsa le, és használja fel ezt az anyagot.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Ennek az anyagnak a kidolgozásában nem vettem részt. Részt vettem azonban a népi írókról szóló anyag kidolgozásában. S amikor most szó került, átnéztem az anyagot még egyszer, elvittem magammal segédanyagokat, és mivel az utóbbi másfél év alatt rólam az a nézet terjedt el az országban, hogy én értelmiségellenes vagyok, kénytelen voltam a napi munka mellett az általam nagyon kedvelt irodalommal is foglalkozni. Aztán hála a kegyes sorsnak, mindig kerültem olyan helyzetbe, hogy irodalom, esztétika, filozófia és tudománnyal mint ipari munkás is megismerkedhettem. Bizonyos értelemben ez is volt a magyarázata, hogy én némely kérdésben másoktól elütően, hát keményebb álláspontot foglaltam el. Miért szólalok fel? Kállai elvtársnak azt mondtam, amikor hazajöttem, hogy a népi írók anyagát újból elolvasva, van számomra egy hiányosság. Most ez a kérdés itt ugrik [sic!] a négy testvérpárt jelzéséből is. Milyen benyomást gyakorolt rám a népi írók anyaga három héten keresztül tanulmányozva, és közben ez az anyag is. Akik feldolgozták az anyagot, nem látták – és Magyarországon ez bizonyos értelmiségi betegség –, hogy a kultúra kérdése az írók, a zeneszerzők kérdése, és ennél tovább nem. Hogy ez sokmillió ember számára készül, és hogy ez a sok millió ember, ha akarja, megszabhatja, hogy neki mit adjanak, s mit vegyen be, az a kérdés anyagából világosan nem derül ki. Úgy próbáltam érzékeltetni Kállai elvtárssal, hogy a népi írók anyagában elmondunk mindent, ami a népi íróinkat felelőssé teszi egy csomó állásfoglalásukért és magatartásukért. De kevésbé mondtuk el, hogy ezek a népi írók munkájukban milyen hallatlanul ellenséges befolyást gyakoroltak a munkásosztályra. Nem a magyar népre, itt csak a munkásosztályról beszélek.

Én is bizonyos értelemben érdekelt vagyok ebben, mert amikor az úgynevezett nagy népi irodalom hullámmása volt az 1930-as évek második felében,

akkor én is olvastam ezeket a könyveket, és bizony mi munkások, akiknek akkor tetszett ennek a népi íróknak az antifeudális, vagy hogy úgy mondjuk, antikapitalista éle, akkor mi ezt vittük le a munkások soraiba, vittük politikai vonalon, és hogyha most ugrunk, a 30-as évekről mostanában, és megmondom, engem most már egyénileg kezd sérteni, s nem tudtam elképzelni, hogy hat év alatt ilyen szép pályát futunk mi meg, hogy most ott tartunk, kérem szépen, hogy Horthy-Magyarországon minden egyes progresszív polgár tiltakozott az ellen, hogyha kimentem külföldre, akkor engem ingbegatyában, pruszlikban ismertek. Magyarország nemcsak paprikát és gulyást jelentett, hanem csizmát, gatyát és pruszlikot. No, igen kedves magyar, menj ki most, kivéve egy nemzetközi vásárt, vagy kiállítást, nem találkozol ugyanazzal a kételyekkel. Nekünk sikerült a 12 esztendő alatt a narodnyiki eszmének megfelelően a gyárban is mélyen legyökereztetni a csizmát és az összes népi táncokat, s kiverni a gyárból, szakszervezetekből, a munkásosztályból azokat a forradalmi tradíciókat, amelyekkel ezért mégis rendelkezett a munkásosztály. Erről mi nem beszélünk. És ez az, ami egy kicsit furcsán hat, hogy ezt nem veszik észre a marxista-leninista klasszikusokon nevelt, esztétikával, irodalomtörténettel és művészettel foglalkozók. Ez vonatkozik – sajnálom, hogy Révai elvtárs nincs itt, akinek én egy csomó munkáját olvastam [sic!].

Még egy másik bánatomat kell itt elmondanom, mint olvasó. Vindikálom magamnak azt a jogot, hogy én a kultúrprogramba beleszóljak, abba, hogy mit adjanak a kezembe. Tessék kérem kézbe venni a magyar folyóiratokat és újságokat. Én ezt csinálom másfél esztendő óta, amint frissen megjön, és rögtön kézbe veszem. Tizenhat magyar regényt és novelláskötetet vittem magammal, és azt kiolvastam, mert 21 napig mindig szakadt az eső. Egyetlen egyet nem olvastam, ami munkásról szólt volna. Most felvetődik a kérdés, még a kommunista íróknál is, mintha a munkásnak nem lenne ugyanolyan bánata, mint a parasztnak, ha esik az eső, vagy elveri a jég a termést, a munkás az nem szerelmes, annak nincsenek gondjai, a munkás az nem lelkesedik? Most én nagyon vidáman olvasgatom a folytatásos regényeket, ha már elkezdtem, befejezem ezt a se munkás-, se parasztfigurát a „Kati”-ban,⁸⁶ de mikor fogunk mi találkozni a saját lapunkban, versekben és novellákban, tárcákban és színdarabokban és regényekben is azzal a munkással, aki az ellenforradalomban pl. jól állta meg a helyét. Ez az, amit én nagyon veszedelmesnek tartok. No én nem akarom, hogy itt most odacsapjanak és rendeljék, de az ellen bizonyos mértékben fellépnek, hogy kommunista írók, akik a munkásosztály mellett élnek, bizonyos értelemben vele is, mert városokban is gyártják a csak paraszt és a csak értelmiség tárgyú irodalmi műveket, vagy színdarabokat, s ezen a téren valamit csinálni kell.

Azt mondja nekem a Barabás,⁸⁷ amikor a német követségen volt egy fogadás, és Willi Presszenét ott vendégül látták, akit én ismerek 1928 óta, hogy munkásfigurát nagyon nehéz megírni, megrajzolni. Rossz nyelven azt mondtam neki, hogy te 1928 óta mostanáig ezt nem tudtad megcsinálni, valószínű, hogy már nem is fogod tudni megcsinálni. De hát azért bocsánatot kérek, hát ebben az országban 13 év óta már írtak, és én egy halom könyvet bent a börtönben is olvastam, és azoknak is túlnyomó többsége szinte rádőlt az egész magyar irodalomra. Veres Péterrel, Szabó Pállal és mindegyikkel meg-

felelő minőségi különbséggel, színdarabokban és filmekben is pontosan érvényesült ez a hatás. Ezt én nem tartom véletlennek. Valószínű, valahol elvetették a sulykot, és nem gondoskodtunk arról, hogy a fiatal tehetségeket, akik a munkásosztály között nőttek fel, a nagy sztárok és a fő sztárok, és én itt Magyarországon a sztárokkal kérem szépen úgy vagyok, hogy a 16 regény közül csak a Balzac „Huhogó”-ja volt az, ami megnyerte tetszésemet, akkor az 1958-as könyvkiadással szemben sem vagyok olyan nagyon, komoly lépés, de megfelelő kritikával [sic!]. Miért mondom ezt el? Mert egyszer a politikai bizottsági ülésen, illetve a Titkárság ülésén törtem ki arról [sic!], hogy dönteni kell, hogy a londoni nemzetközi fesztiválra kimenjen egy kórus, hát kiküldték a debrecenit, az is kivitte a népdalokat, és kivitte a csizmát, és kivitte a pendelyt. A tizenkét esztendő alatt, ha végignézem, a Vásárhelyi-kórus kivételével, amely Londonban a világ nemzetközi mérkőzésén [sic!] akkor valamikor 1937–38-ban az első volt, azóta munkáskórusokat, szocialista műveket külföldre nem vittek ki. Mindenki más kiment, de a népi muzsikától. A KISZ-nek is megvan a maga cigányzenekara, népi tánca, mindene megvan, csak egyetlen munkáskórus sem található.

Biszu elvtárs a tanú rá, hogy ezelőtt egypár hónappal meghallgattunk egy munkáskórust, akik régi forradalmi dalokat, a tizenkét esztendő alatt új dalokat is kórusba raktak és énekeltek, amelyeket itt-ott a rádióban lehet hallani, ugyanakkor munkáskórusok klasszikus operák férfikar-, vagy vegyeskarbetéteit adják elő. Hol találkozunk mi ezzel? És így végig lehetne vinni a többi helyeken is. Az, hogy valaki borongós, vagy rosszkedvű, vagy jókedvű, ez a maga dolga, de ha végigmegegyek az utolsó másfél esztendő költeményein, forgattam őket, alig találkoztam a munkásosztályt megdicsérő, vagy a munkásosztályt biztató művekkel. És ennek a kulturális irányelveknek egyik központi kérdése, hogy mennyi és hogy realizálható belőle az elkövetkezendő időben.

Hangsúlyozom: nem durva, adminisztratív rendszabályokra gondolok itt, de felvetem magamban a kérdést, hogy mikor 1938-ban az eukarisztikus kongresszusra készültek, akkor tudtak adni 10 ezer pengőt Földi Mihálynak,⁸⁸ hogy „Az isten országa felé” című könyvet írja meg. Mi nem viszünk mondjuk olyan adminisztratív rendszabályt, úgy értem, hogy itt a pénz, és itt az áru. Nem viszünk mi mondjuk olyan adminisztratív rendszabályt is [sic!], hogy nekünk kell a szövetkezetet propagáló regény, és ezért többet adunk, mint egy másik regényért. Nem csináljuk azt, hogy a munkásosztály témáját feldolgozó regényt... (Közbeszólás: azért kevesebbet adnak...)

Azért hozom ezt elő, mert mindezt nem vesszük észre, s olyanok készítik a munkásosztályról, a külvárosról, vagy másról a nézeteket, vagy a képeket, amivel mi nem érthetünk egyet. Amikor fellépek azért, hogy – amiben a többi testvérpártok is fellépnek –, hogy a mi kulturális programunknak központi kérdése az, hogy a kultúra nemzeti, nemcsak az írók, a zeneszerzők, meg a színészek dolga, és csinálnak azt, amit akarnak, hanem a mi dolgunk is, és kellő kritikával, sőt központi kérdéssé kell tenni, akkor itt felvetődnek a következő kérdések, és én itt nemcsak a Népszabadságot teszem felelőssé, az utóbbi időben a Társadalmi Szemlét, meg a különböző irodalmi újságokat, hanem pl. a szakszervezetet is, mert a szakszervezet kezén sikkadnak el ezek a dolgok. A szakszervezet, hogyha már nyöszörgött ezért vagy azért a sok hibáért, ami vele szemben történt, nem nyöszörgött azért, hogy egy szakszer-

vezetben sokkal többet adnak ki a népi táncosokra, mint másra. Ismerek egy-pár költségvetést, és én azt is szerencsétlennek tartom, hogyha ezen mi generálisan nem változtatunk, illetve amikor el fogjuk fogadni a programját az irányelveknek, akkor nekünk a párt- és a társadalmi vonalakon – az állami vonal itt egy természetes kérdés – fel kell vessük ezeket a kérdéseket és ezeket a problémákat.

Még egy kérdést tennék itt szóvá. Az a sok saláta és szemét, ami a vidéki színjátszó csoportoknál megfordul, felvet még egy kérdést, hogy egyszerűen nem írnak rövid egyfelvonásosokat, amelyekkel a vidék sok száz színjátszó csoportját látnánk el. Már össze akartunk állni Budapesten, hogy a Népszabadságnál megismételtetjük az irodalmi pályázatot. Higgyék el, hogy a tavalyi évben a Népszabadságnál meghirdetett pályázat, mikor az írók hallgattak, és ez folyt egy hosszú ideig, annak is volt az írók számára nevelő hatása, mint hogy egy csomó könyv most egymás után fel fogja bontani, és jelentkezni fognak az ellenforradalom ideje alatt lezajlott regényekkel [sic!], illetve témákkal, amelyeket feldolgoztak. Nekünk kell, hogy legyen párt- és állami vonalon megfelelő felkészültségünk ahhoz, hogy mi az érdeklődést e felé az irány felé fordítsuk. Miért? Színházjáró vagyok, végigültem ennek a szезonnak minden lényegesnek látszó színdarabját a Tojástól kezdve az Optimista tragédiáig, a Szelviharig. Kérem, a színház is kevés és most kisül – helyesen mondta Kádár elvtárs –, hogy nem tudjuk a falu igényeit kielégíteni könyvben, újságban és folyóiratokban, akkor felvetődik, mi minden jelenik meg, vagy mi minden jelenjen meg ezekben a folyóiratokban.

Nem akarok vitatkozni a Kortárs és a más különböző folyóiratokkal, de még egyszer egy Szabó Dezső-vita⁸⁹ liberalizmus címen, vagy mégegyszer felvetni a Németh Lászlóval⁹⁰ kapcsolatosan szinte liberálisan az engedelményeket, ez azt jelenti, hogy egy lépést nem tudunk tenni. Mi történt? A saját szemünk, a saját orrunk előtt nagyon ügyesen politizálnak. Juhász Gyulába bele kellett egyszerűen taposni azért, mert Juhász Gyula a munkásosztály költője. Adyt kikezdték azzal, hogy vérbajos és részeges, miért, mert van 50 olyan verse, amelyet 100–500 év múlva is fognak ismerni, míg a most élő költőknek talán nem fogják ismerni egyetlen versét sem. Megismételték itt velünk – nem is régen – Juhász Gyula meggyalázását, besározását pusztán azért, mert Juhász Gyula a munkásokról szóló témákat, verseket írt.

És én mitől szeretném óvni a határozat elfogadása után a párt és az állam vezetőit? A 18 hónapos politikai tapasztalatunk az, hogy mi nem engedtünk, határozottan léptünk fel termelés, politika, a rendészet, törvény területén. Vajon nem érkezett-e el az ideje, nem adminisztratív rendszabályokra gondolok itt, becsukni, kicsukni, nem erre gondolok, hanem arra, hogy mi itt határozottabban tegyünk lépéseket ebben az irányban is, és én azt az ütemet, ami ezen a téren folyik, kevésnek tartom. Illetve, ha igaz az a megjegyzés a szövetkezetekről, hogy most mindenki fél, hogy hibát követ el, és inkább vagy lassan megy előre, vagy nem megy előre, ugyanúgy itt mindenki fél, hogy hibát követnének el, ha valakire rámondanának valamit, vagy élesen megkritizálnának, vagy valamire azt mondanák, hogy ez nem kell, de akkor már megint sztalinistákká és rákosistákká kiabálnák ki őket. Ez a program annyit fog érni, amennyi határozottság, munka, türelem és agitáció és harc adódik

hozzá. Mert nekem ilyen tapasztalataim vannak ezen a téren. Egyéni tapasztalataim, ezért kell a pártvezetőség figyelmét erre felhívni.

S az utolsó, amit meg szeretnék mondani, az a következő: helyes volt, hogy Aczél elvtárs megjegyezte, hogy nem olvasnak nagy elfoglaltságuk miatt, különböző területeken veszem ezt én észre. Pártmunkásaink sem. Talán műveli magát, ha már nagyon szükséges, elméletileg, vagy politikai irodalommal, de szépirodalommal, zenével, vagy mással nem műveli magát. Holott a szovjet–magyar barátság elmélyüléséhez bizonyos értelemben nemcsak a fegyverek járultak hozzá, hanem az összes szovjet művészek, akik itt jártak. Emlékeznek az elvtársak arra, amikor azt mondták nekünk, hogy nem lehet egy szovjet filmet bemutatni, hogy milyen szovjetellenes hangulat volt itt, és kulturális eszközökkel és fegyverekkel. Még emlékszem, amikor bemutatták az Optimista tragédiát a színházban, és mi akkor, az elvtársak egy része nem volt itthon, fogadtuk a szovjet kormány- és pártdelegációt, és mindjárt premiernél megnéztük, és akkor azt mondtuk, vigyázzunk, mert itt a Belvárosban ezt meg fogják buktatni. És nekünk csak tíz előadásra kellett rászállni, csak tízre, azóta kérem az Optimista tragédia megy.

De megyek még tovább egy lépéssel, és azt mondom, hogy amikor egy színdarabot Budapesten be akartak mutatni, akkor nem akartak hozzá adni egy színészt, vagy egy rendezőt, vagy amikor az Urbán⁹¹ színdarabja készült, akkor az Urbán leült velünk Budapesten, hogy elvtársak, ne engedjétek megbuktatni a színdarabomat, s nekünk rá kellett állni 10 előadásra, szervezeten. Ez azt jelenti kéremszépen, hogy ez a program annyit fog érni, amennyi szervezeti és politikai erőt a párt és a pártmunkások, megye, kerület, és Budapest adni fog. És ha ezt mint egy lényeges központi kérdést kézbe fogják venni, akkor valószínűnek tartom, hogy a termelés és minden más munka sokkal jobban fog haladni, mint ahogy eddig haladt, mert ezen a téren még bizonyos értelemben el vagyunk maradva.

Az utolsó, amit figyelmeztetésként mondanék el a szakszervezet és a KISZ felé. Azt hiszem, januárban volt az, hogy meghívtak engem pékbálra. Az öreg pékek báljára. El is mentem, és egy vacsoráról mentem, előbb érkeztem, még a műsor ment. A műsornak tizenkét száma volt. Ebben a tizenkét számban Gyurkovics Mária⁹² volt a sztár, egy klasszikus operettel. Mindaz, ami azután következett, és akörül csoportosult, az embernek a bicska kinyílt a zsebében. Hát megkérdeztem, hogy mibe került nektek ez a műsor? 25 000 Ft-ba. Tehát mi, a szakszervezetek területén, és aztán nem csak a szakszervezetek területén, máshol is kezdjük megvásárolni a leghitványabb bővlikat, holott nem kellene, csak három vagy négy számot vinni, s abban a pillanatban már esetleg oltjuk az emberekbe, ellensúlyozzuk azt, amit a privát életben különböző helyen és nem a szakszervezetben talál. A saját szakszervezetemről beszéltem. Mert attól félek, hogyha más szakszervezetről beszélek, akkor esetleg megsértődik valaki. De én ismerem ezeket a dolgokat, úgy-hogy az elvtársak is lássák.

Befejezésül még annyit, hogyha majd a választási csatára kerül a sor, térjünk vissza a kommunista pártok valamikor nagyon jó, 45-től 49-ig használt módszerére. Kádár elvtárral, amikor kint jártunk Kínában, kellemesen lepett meg bennünket, hogy hányszor felléptünk, vagy ők fellépnek bárhol, minden ilyen gyűlés egy kínai színházi előadással zajlik le, ahol persze a kínai

előadás egészen más, mert az operaénekesnek ott nemcsak énekelni kell tudni, hanem szavalni és táncolni is, és szaltó mortálékát is ugrani. Mi akkor elhatároztuk, hogy ezt a kérdést meg fogjuk vizsgálni, s a mi rendezvényeinket is át fogjuk állítani, nálunk is százait és ezreit fogjuk tartani az értekezleteknek és a gyűléseknek. Nos megvan a mód, hogy a mi Agit. Prop. Osztályunk gondolkozzon azon, hogy amikor majd itt több száz gyűlést fogunk tartani, a mi szavalóművészeink, dalárdáink mindenütt jöjjenek el, hogy ezt bizonyos színes [sic!], így is lehet dolgozni. Lehet, hogy belőlem szól a múlt olyan emléke, hogy soha egy gyűlést Horthy alatt nem nyitottak meg dalárda nélkül, és nem fejeztek be, pedig akkor nagy bátorság kellett énekelni is, meg eldirigálni egy dalt. És micsoda hallatlan izgalmas, forró levegőjű kultúrelőadásokat tartottunk, ez mind elsikkadt. Ezt szeretnénk visszavinni, elérni azt, hogy több tízezer ember érdeklődését keltenénk fel.

Nos, itt van nekünk egy kísérleti színházunk, amelyik irodalmi estét rendez, és sokszor panaszkodik, hogy nem megy. A tizenkét esztendő miatt nem megy. Én emlékszem, mikor a Zeneakadémián verekedni kellett a szavalóestéken jegyekért, hogy elmehessünk, és a XX. század költőit meghallgassuk. Nos, most nem nagyon verekednek. A múltkor elmentem az Eötvös Loránd Egyetem egy előadására, kikkel találkoztam én ott a Horváth [Ferenc]⁹³ szavalóestjén? Fiatal diákokkal és munkásokkal. Hát a betyárját neki, van egy csomó termünk, miért nem csináljuk mi meg, miért nem irányítjuk úgy az érdeklődést, szóval nem tettünk, nem teszünk eleget és én szeretném az irányelveket legalább megvédeni, hogy a magunk területén ezt még tegyük meg. És nem lehet adminisztratív. Amihez ragaszkodnék, az az, hogy a mi könyvkiadásunk és színpadunk és filmjeink pedig inkább kevesebbet adjanak, de jobbat, mert meg tudjuk tölteni a jó számára is az úgynevezett színházakat és területeket. De ehhez főként még ezek a szempontok szükségesek, amiket itt elmondtunk. És az, hogy kell tenni magát egy marxista-leninista pártnak tartó vezetésnek ahhoz, hogy az irodalomba most már vigyék vissza – a munkáshatalomba vissza kell vinni – és ne Kassák Lajos,⁹⁴ meg ne a másik Angyalfölddel, nincs kifogásom az Angyalföldről, de most már jelentkezőnk kérem mi is, mert akkor úgy fog kinézni, hogy itt mindenki paraszt, és mindenki értelmiség ebben az országban.

KISS KÁROLY elvtárs: Sándor elvtárs következik.

SÁNDOR JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Az anyag, amely ma a Központi Bizottság elé került megvitatásra, véleményem szerint igen gondos, alapos, politikailag helyes gondolatokat vet fel. Különösen helyesnek tartom, hogy minden részletterületen érvényesíti a kétfrontos harc módszerét. Én az anyag, az itt előterjesztett anyag fő vonalával, részletmegállapításaival teljes mértékben egyetértek még akkor is, mint ahogy Major Tamás elvtárs mondotta, hogy én részt vettem az anyag kidolgozásában, ezért természetes, hogy egyetértek, magam részéről nem vettem részt, de ezek mellett is az anyaggal teljes mértékben egyetértek [sic!]. Néhány gondolatot szeretnék az anyaggal kapcsolatban felvetni, melyekkel javasolom kiegészítését.

A kulturális forradalomról szóló rész felsorolja a főbb célokat, ezenkívül még két gondolatot javaslok e részhez felvenni. Az egyik a technikai művelt-

ség kérdése. Úgy gondolom, ma igen lényeges, fontos kérdés, hogy a korszerű gépeknél megfelelően képzett szakembereket dolgoztassanak. Úgy gondolom, hogy ez a gondolat összefügg a termelékenység kérdésével is, azzal a kérdéssel, ami mindannyiunk előtt ismert, hogy az új társadalmi rend győzelme összefügg a termelékenység kérdésével. Ez a technikai műveltség problémája véleményem szerint igen lényeges, fontos, és úgy gondolom, hogy a kulturális forradalomról szóló részben mintegy önálló rész kell hogy szerepeljen.

Másik gondolat ehhez a részhez az, amire Aczél elvtárs is utalt a testvérpártok megjegyzései alapján. Azt hiszem, az a gondolat, hogy minden társadalom megteremtette és megteremti a maga értelmiségét, ez kiegészítésre szorul az anyagban. Én is úgy látom, hogy azt a gondolatot, hogy az új értelmiség megteremtésénél milyen feladataink vannak, hogy komoly erőfeszítéseket kell tenni ennek a célnak megvalósítása érdekében, hogy ez kulturális forradalmunknak egyik igen alapvető, fő gondolata, jobban ki kell domborítani.

A második részhez, ami magában foglalja a magyar művelődés helyzetét a felszabadulás előtt. Véleményem szerint ez a rész megfelelően veti fel a kérdéseket. Teljesen helyesnek tartom, hogy mint főkérdés szerepel a nacionalizmus és a sovinizmus kérdése, de úgy gondolom, hogy a két főkérdés mellett sokkal jobban kéne aláhúzni, nagyobb jelentőséget kellene adni klerikális reakció szerepének az elmúlt időkben. Mindnyájunk előtt ismert, Aczél elvtárs is utalt rá, hogy erről a kérdéstről pártunk Politikai Bizottságának van egy határozata. Ennek ellenére arra gondolok, hogyha a Horthy-fasizmus időszakában a keresztény nemzeti gondolatnak ilyen nagy, jelentős szerepe volt, ilyen nagy szerepet szántak – mert Horthyék fő szerepet szántak az ideológiájuk kidolgozásában a klerikális reakciónak –, ha a ...⁹⁵ páternek szelleme és tanítása ilyen mélyen jelentkezett az elmúlt 25–26 esztendőben, akkor a nacionalizmus, sovinizmus mellett ezt a kérdést az anyagban is fel kell vetni. Fel kell vetni azért is, mert tudjuk, hogy a felszabadulás előtt a fiatalság felé milyen jelentős hatással, befolyással volt, s azon keresztül az egész társadalmunkra. Voltak különböző szervezetek, ifjúsági körök stb., amelyek mind a klerikális reakció elgondolásait, céljait valósították meg. Azt hiszem, szólt is ma erről a politikai beszámoló, hogy a hatása ma is megvan, létezik és hat, ebből a megfontolásból is javaslom, hogy a kérdés szerepeljen.

A III. 2-es pontnál, ez a rész a kulturális életben elkövetett hibákkal foglalkozik. Úgy érzem, hogy ehhez a részhez néhány alapvető szempont hiányzik. Szükséges itt néhány gondolatot felvetni ahhoz, hogy az elkövetett hibákból a jelen időre és az elkövetkezendő időkre megfelelő megállapításokat és következtetéseket tudjunk levonni. Mire gondolok, elvtársak? Gondolok elsősorban arra, hogy fejlődésünknek van néhány ellentmondása – erről már sok ízben szó esett, s nem akarok társadalmi életünk fejlődésében megmutatkozó ellentmondásokra mindre kitérni, csak egy-két dologra – amely ezzel a kérdéssel összefügg. Véleményem szerint ilyen ellentmondás a gazdasági fejlesztés és a kulturális fejlődés között beállt aránytalanság. Ez ismert elvtársak, s úgy gondolom, hogy vizsgálva azokból a múlt gazdaságpolitikájában elkövetett hibákat, mi ezzel a kérdéssel találoztunk és találkoztunk.

Azt hiszem, a Központi Bizottság előtt ismert, hogy pártunk Politikai Bizottságának megbízásából nagyon szélesen és igen alaposan tanulmányoztuk és tanulmányozzuk munkásosztályunk helyzetét, s ez a vizsgálat, tanulmányozás felvetette ezt a kérdést is, a problémát is, hogy létrehoztunk új szocialista városokat, új szocialista bányákat, új iparvidékeket, de nem számoltunk megfelelően ezek létrehozásánál a társadalom bizonyos kulturális igényeivel, vagyis hogy nem létesítettünk az új létesítmények mellett egy időben megfelelő kulturális és szociális intézményeket, illetve elmulasztottuk a komplex tervezést, mely számol nemcsak a termelés, de a termelésben résztvevő dolgozók szociális, kulturális igényeivel. Persze nem azt mondom, hogy egyáltalán a tervezés erre nem tért ki, vagy nem gondolt, de véleményem szerint nem megfelelően. Azért is felvetem ezt a gondolatot, hogy ebből a múltban elkövetett hibából levonjuk a megfelelő következtetéseket, és ha majd beruházásaink során nagyobb létesítményeket hozunk létre, alkotunk, akkor ezt a kérdést véleményem szerint feltétlenül figyelembe kell venni.

A másik gondolat, elvtársak, ami a múlt hibáiról szól. Az én tapasztalatom az, és nem tudom, mennyire egyezik ez meg a Központi Bizottság véleményével, hogy a múlt kultúrpolitikája gyakorlati tevékenysége túlzott mértékben fordult a falu felé, és bizonyos mértékig elhanyagolta a munkásosztály területét, és ezen belül – ezt mutatja a most lezajlott brigádvizsgálat – különös módon az építőmunkásság területén végzett kulturális munkát. Épp Aczél elvtársék vizsgálták ezt a kérdést a legnagyobb építkezés területén, úgy tudom a 23-as trösztnél, és jelentésükben nagyon alapvetően, mélyen aláhúzták ezt a kérdést. Javaslom ezért, hogy amikor a múlt hibáiról beszélünk, ezt a két gondolatot az anyagban vessük fel.

A III. 3. részéhez, ahol a revizionizmus kártevéséről szól az anyag: Aczél elvtárs utalt erre az úgynevezett kulturális NEP-nek a gondolatára. Én anélkül, hogy tudtam volna, hogy kiegészítőjében erre a gondolatra utalt, mikor ezt az anyagot áttanulmányoztam, ez a gondolat felvetődött bennem is. 1953. június után, mikor Nagy Imre miniszterelnök lett, ismert politikai beszéde, bemutatkozása az Országgyűlés előtt adta meg lényegében elvi-politikai alapját annak, hogy kulturális életünk területén úgynevezett kulturális NEP alakuljon ki. Teljesen egyetértek azzal a kritikai megjegyzéssel, ami Lukács [György] felé elhangzott, de azt hiszem, a történelmi hűséghez hozzátartozik, hogy a kulturális NEP gondolatának megvalósításában művelődésügyi életünk területén döntő szerepe van Jánosinak,⁹⁶ akiről ismert, hogy ebben az időben a kulturális minisztériumban dolgozott és tevékenykedett. És kétségtelen, hogy a békés egymás mellett élésnek a gondolata kulturális életünk területén, akkor kerültek előtérbe a különböző giccsek, illetve az a gondolat, hogy kérem, egy közönségnek, egy társadalomnak az igényeit semmilyen mértékben nem lehet befolyásolni és korlátozni. Azért tartom szükségesnek ezt a részt kiemelni, mert úgy érzem, ennek hatása még ma is él kulturális életünk egyes, bizonyos területén.

Végezetül elvtársak, a párt és állam irányításáról szóló részben véleményem szerint sokkal alaposabban, részletesebben, mélyebben kellene foglalkozni kulturális életünk társadalmi jellegével. Ebből következik, hogy sokkal nagyobb helyet, szerepet kell szánni a tömegszervezeteknek, tömeg-

mozgalomnak kulturális életünk területén. Természetes úgy, hogy minden vonatkozásban, minden területen a párt vezetése, a párt irányítása érvényesüljön. Mint ahogy bevezetőmben említettem és hangsúlyoztam, hogy az anyaggal teljesen egyetértek, ezeket a gondolatokat azért kívántam felvetni, amennyiben a Központi Bizottság ezekkel a gondolatokkal egyetért, hogy az anyagba kerüljön be.

Végezetül úgy gondolom, teljesen egyetértek Major elvtárs által felvetett gondolattal, azzal, hogy ezt a Központi Bizottság megtárgyalta, jóváhagyta, a munka még nem fejeződött be. Pártszervezeteinknek, tömegszervezeteinknek, a társadalmi szervezeteknek, kulturális életünk minden területén minden ott dolgozó elvtársnak igen fontos feladata lesz, hogy biztosítsa, elősegítse e fontos párthatározat, pártdokumentum végrehajtását.

KISS KÁROLY elvtárs: Biszku Béla elvtárs következik.

BISZKU BÉLA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az előterjesztett anyaggal, az irányelvekkel természetesen én is egyetértek. De úgy gondolom, és az a megjegyzés, amit azt hiszem a német elvtársak tettek, és más elvtársak is, az jogos, hogy nekünk kellene foglalkozni az anyagban azokkal az eredményekkel, amiket mi 1956. november óta elértünk. Valahogy olyan formában, ahogy az valóban az életben jelentkezett, mert itt fejlődés van, de ez a fejlődés kulturális frontunk ellentmondása. Jelentős eredményeket értünk el, úgy lehet mondani, hogy minden területen. De az ellenség a visszavonulás során – természetesen a kulturális fronton – az eredeti pozícióit vette fel, és bizonyos területeken hát jelentős káderekkel rendelkezik, és nem a pártnak és a proletárdiktatúrának a vonalát valósítja meg, hanem a saját vonalát, a burzsoáziának a vonalát, a kispolgárságnak a vonalát. Ugyanakkor nekünk minden lehetőségünk megvan arra, hogy a proletárdiktatúra államának megfelelően a munkásosztály pozícióit erősítsük kulturális fronton, mert hát a munkásosztály van hatalmon. Marosán elvtárs itt hivatkozik arra, hogy a munkásmozgalomnak régi tradíciói elhalványultak, pl. a kórusmozgalomban is érvényes ez, ezzel szemben áll, hogy az államhatalom vezető posztjai a kezünkben vannak, az anyagi eszközök a kezünkben vannak, és azok az eredmények, amelyeket elért a munkásosztály és a párt a hatalomnak a meghódítása után és 1956 novembere után, ezeknek a jobb és célszerűbb felhasználásával hát növelhetők. És meg lehet akadályozni azt, hogy az államhatalmi posztokat, mivel ezek a posztok a mi kezünkben vannak, ne használják fel a munkásosztály ellen. Azokat az anyagi eszközöket sem, amelyek kulturális területen a rendelkezésünkre állnak.

Szükséges véleményem szerint a helyzetnek, az 1956. november utáni helyzetnek az értékelése azért is, mert a kulturális forradalomnak a további kibontakoztatása változatlanul az osztályharcnak a viszonyai között megy végbe, hogy egyrészt a munkásosztálynak a pozíciói és ideológiai befolyása erősödik, másrészt tartja magát a burzsoá kispolgári nézet, és ennek a nézetnek és nyomásnak a közepette kell nekünk erősíteni a saját pozícióinkat. Valahogy az általános irányelveken túl a feladatok között nagyobb teret kell annak szentelni, hogy a vezető posztok a kulturális területeken nemcsak fent, hanem lejjebb is, ahol ugye a jelentős tömegeknek a befolyásolása történik, a munkásosztályhoz hű emberek kezében legyen. Mert ha az irányelvek meg

is vannak, de ezek a posztok nincsenek a kezünkben, akkor ezek azt csinálnak, amit akarnak.

Persze nem az anyag szempontjából, a Központi Bizottság informálása szempontjából is, azonkívül, mert ilyen harcra számítani lehet, szeretnék arról is beszélni, hogy a kulturális frontnak a különböző területei az ellenforradalom előtt és bizonyos mértékben az ellenforradalom után is élvezték közvetlenül is az imperialisták segítségét. Nemcsak a rádióadásokon keresztül, hanem az itt dolgozó nyugati követségek kulturális attaséinak és a követség egész munkájának tevékenységén keresztül befolyást gyakoroltak művészeti körökre, írókra, és ezt a befolyást a vereség után is igyekeztek fenntartani. Felderítettünk olyan kapcsolatokat, hogy az egyik követséggel kapcsolatban állt egy történész, és olyan megbízatást kapott még az ellenforradalom után is, hogy bizonyos irányzatot képviseljen abban a társaságban, ahol ő ugye tudományos szaktekintélynek számított. Ilyen befolyásolásra addig, míg ezt mi fel nem derítjük minden vonalon, a jövőben is lehet számítani. Különösen a franciák dolgoztak nagyon intenzíven az ellenforradalom előtt ilyen vonalon, és próbálták az ellenforradalom után is megtartani pozícióikat, és nagyon érdekes, hogy ilyen rész kérdésekben törekedtek eredményre. Így pl. jelen voltam egy oratóriumnak a bemutatóján a Városi Színházban, ahol megjelent a nyugati követség is, a francia követség, s ott hallottam, hogy a kulturális attasé az mint egy győzelmet könyvelte el, hogy 1948 óta dolgozott azon, törekedett arra, hogy ezt az oratóriumot (Jeanne d'Arc-ot) bemutassák.⁹⁷ Eddig nem tudta elérni, és most sikerült neki. Hogy tudta elérni? Úgy, hogy egyes zeneművészek között ezek a megkerült és megzavarodott emberek, akik a munkásosztállyal tudatosan szemben álló emberek, politikai állásfoglalásból, mert kiállni másképp ők nem mertek a munkásosztály hatalma és a Népköztársaság ellen, hát ezt úgy hajtották végre, hogy ők tendenciózusan olyan darabokat igyekeztek műsoron tartani, bemutatni, amely a miszticizmust tartja felszínen, és vallásos ideológiát terjeszt. Ez a darab – klasszikus darab egyébként – a maga idejében haladó célt szolgált, de ez napirendre tűzve és bemutatva olyankor, amikor húsvét van, mert húsvétkor mutatták be, nagypénteken és vasárnap, és énekelték ott az oratóriumot, s úgy könyvelték el, hogy ez politikailag egy siker, hogy 48 óta nem sikerült elérni, s most 58-ban már elérhető. Teljesen világos.

Az elvtársak tudják, hogy ilyen kapcsolatokon keresztül élvezték és élvezik ezeknek az imperialista köröknek a támogatását. Ezek az emigrációból különböző módon törekszenek és törekedtek is arra, hogy bizonyos művészeti köröket és irányzatokat befolyásoljanak, és azoknak a pozícióit megerősítsék, és ezzel a munkásosztálynak a térhódítását minden vonalon akadályozzák és gátolják. Na most éppen ezért, mert ilyen helyzet van, és mert a munkásosztály harca a kulturális forradalom vonalán osztályharc közepette megy végbe, és ellenállás van, és még a burzsoá és kispolgár elemek kezében jelentős posztok vannak, a mi oldalunkról, a párt- és az állami szervek oldaláról rendkívül fontos a következetesség az elvi álláspontban is, hogy szilárd elvi álláspontunk legyen, s ezenkívül az is, hogy következetesen szorítsuk ki az olyan elemeket, akik javíthatatlanok, akik nem fognak átnevelődni. Áldozni kell a pártnak erre a kérdésre.

Vannak olyan területek, amelyeken a közönség vagy a közvélemény számá-

ra mindennap jelentkeznek ezek a szórakoztató zenés helyek. Elvtársak, hárommillió ember hallgatja ezeket a könnyű darabokat, s ezen a területen pl. alig vannak kommunisták. Meg lehet számolni egy kezemen, hogy hány kommunista van, és a fontos posztok meg éppen nincsenek a kommunistáknak a kezében. Ugye itt a dramaturgok, az igazgatók, a műsorszerkesztők, ide adni kell még akkor is, ha átmenetileg – mert ezek mindig azt mondják, és ezzel befolyásolják még a kommunistákat is – színvonalasés fog bekövetkezni. Megmondom én, hogy kibírjuk ezt a színvonalasést, mert az a színvonal, amit ők színvonalnak neveznek, az nem a munkásosztály pozícióit erősíti. Vasárnap előadták [sic!] a Népstadionban ezt a jazzfesztivált.⁹⁸ Ott megjelent 30–35 ezer ember, és néhány száz már a végén ilyen vitustáncban vonaglott. Hát mi szüksége van a munkásosztálynak arra, hogy ilyen színvonallal ugye... És mikor kérdezem, hogy miért mutatják be, akkor azt mondják, hogy a bevételi tervet teljesíteni kell, mert a klasszikus zene nem hoz, és kb. másfél... [sic!]

Bemutatták a Vasas stadionban, aztán a Dózsa stadionban ezeket, s utána elvitték a Népstadionba 35 ezer ember elé. Azok ellen a nézetek ellen is kell küzdeni kommunisták között is, könyvkiadás és más vonalon is, hogy az úgynevezett tömegízlést ne fogadják el. Ezt én nem politikai értelemben mondom, hogy tömegízlést, hanem közhasználatú értelemben, hogy ne fogadják el. Én beszéltem az elmúlt napokban Berkesi Andrással,⁹⁹ aki elmondta, hogy a könyvkiadás vonalán vannak bizonyos könyvkiadó vállalatok, amelyek nem a mi kezünkben vannak, még most sincsenek a mi kezünkben, és az ifjúságnak a kalandos regények iránti igényét próbálták kielégíteni, és elmondtak javaslatokat, és több neves író írt is, mint Mesterházi¹⁰⁰ is ír egy ilyen könyvet, és nem adtak az ő írása számára papírt, de „Pizkos Fred a kapitány”¹⁰¹ azt valami 60 ezer példányban kiadták. Erre volt papír, erre pedig nem volt papír. Arra akarok utalni, hogy nem szabad ennek engedni, és ki lehet ezt az igényt elégíteni úgy az ifjúság között is, hogy nem a régi szennyeshöz térünk vissza, ami egyébként a népszerűsített Intelligence Service-nek¹⁰² a módszerei, úgy is, hogyha a Népköztársaság állambiztonsági szerveinek a módszereit népszerűsítjük, és ezzel az igényt is kielégítjük, és emelkedést is jelent mondjuk a könyvkiadás vonalán.

Most itt van egy fejezet a párt- és államirányításról, egy helyen összefoglalva a végén. Elvtársak, én ennek a módosítását javaslom. Külön ki kell emelni a pártirányítást, az állami szervek felé is, mert az anyagban többek között az van itt, hogy emelni kell a művelődésügy részesedését a nemzeti jövedelem elosztásában. Ez szükséges dolog, de ennél fontosabbnak tartom, hogy a rendelkezésre álló eszközöket, tehát a nemzeti jövedelemnek azt a részét, amit jelenleg fordítunk a művelődésügyre, azt helyesen használjuk fel, és azt a pártnak ellenőrizni kell. Mert köztéma az, hogy meggazdagodnak színészek, ismert művészek, és közben a Népköztársasággal szemben álló darabot írnak, vagy filmeket is alkottak jócskán, amit nem lehetett bemutatni. Részben ilyen helytelen pénzügyi szemlélet miatt be is mutattak ilyen darabokat, filmet is, amiről közösen beszélünk annak idején, hogy nem szabad bemutatni, és mégis megtörtént a bemutatása, e miatt az anyagi szemlélet miatt, de fontosabbnak tartom, hogy a párt ellenőrizze az állami szerveket, hogy azokat az eszközöket, amelyeket a nemzeti jövedelemből mi a művelődésre fordítunk, azokat a munkásosztály érdekében használják fel.

Most az egész kérdésre vonatkozólag. Valószínűleg még átdolgozásra kerül a Központi Bizottság ülése után. Szükség van arra, nézetem szerint, hogy kategorikusabban fogalmazzunk, és tézisszerűbb legyen az egész anyag, mert itt még a feladatok között is van benn magyarázó jelleggel szöveg, és fontos az, hogy világos legyen az állásfoglalás és tézisszerű. Bár itt részkérdésekkel én sem javaslok, hogy foglalkozzunk, de a Politikai Bizottságnak és a Központi Bizottságnak is az általánosságokon túl szükséges, hogy részkérdésekkel is foglalkozzon. Ugye volt a Politikai Bizottság előtt a könyvkiadás terve, a Kossuth Kiadónak és a könyvkiadásnak a terve, és az helyes volt, bizonyos irányelveket szabott meg. Ellenőrizni kell ezeknek a végrehajtását is, mert ott határozunk, hogy a könyvek azok ott nem voltak ismertek, de a könyvkiadók kötik a szerződéseket, és tárgyalnak írókkal, és olyan programot fogadnak el, ami nem fedi mindig azt a vonalat, amit a Politikai Bizottság és a Központi Bizottság elfogadott. Szükséges, hogy a Politikai Bizottság részletekbe menően is egyes területeket átvizsgáljon, napirendre tűzzön, és ott is megszabja a tenivalókat.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Én, elvtársak, egyetérték az anyaggal, mert hiszen a javaslat azt mondja, hogy majd még a Titkárság átszövegezi, az előadó Aczél elvtárs is ezt ajánlotta. Az anyagot előkészítése során megkapták pártunkívüliek is, mégpedig két csoport, az egyik kiválasztott 25–30 kulturális tényező, pártunkívüliek, és azután még külön saját kívánságukra a Hazafias Népfront Országos Elnökségének tagjai is megkapták. Én ugyan csak töredékeket hallottam az ő állásfoglalásukról, de ez nagyon érdekes volt, úgy-hogy szívesen meghallgattam volna pl. ma is egy-két ilyen dolgot. (*Aczél e.: az már benne van az anyagban.*) Igen, benne van, az jó, de valami pártaktíván erre még érdemes visszatérni, mert a mi embereink ezekkel dolgoznak, Kodály, meg nem tudom én, különböző emberek állásfoglalásairól van szó, nem árt a kommunista vezető aktívának tudni, hogy ezek az emberek hogyan foglaltak állást. De egyébként meg kell jegyezni, hogy amit én erről tudok, az azt mutatja, hogy hasznos, bizonyos értelemben politikailag is közelebb hozta ezeket az embereket az, hogy megkapták ezt az anyagot, és a véleményüket kérték. Állásfoglalásaik is voltak, amit még be is lehetett venni. Én itt azt ajánlanám, hogy esetleg, mikor majd az anyaggal végleges formájában ismét foglalkozunk, valami pártaktíván azt is ismertetni kell, vagy pl. a testvérpártok állásfoglalásait ismertetni. Én azt ajánlanám.

A testvérpártok észrevetelei közül engem elgondolkoztat – azt hiszem ezt többen is szóvá tették, de a németeknél figyeltem meg ezt a formulát –, hogy a régi hibákról, ha beszélünk, akkor nevezzük meg a személyeket, akik a hibákat elkövették régebben a kultúrpolitikában. Azt hiszem, itt az elvtársakat az a gondolat vezeti, hogy az ódiom ne a pártra szálljon vissza, hanem személyekre, és ez egészséges és helyes gondolat, mert mi használjuk ezt a kifejezést, hogy a volt vezetés. Ezt el is fogadják, van egy ilyen elhatárolás is, hogy azok most nem léteznek, semmi közünk hozzájuk, de azért ebben is benne van, hogy végeredményben az a párt volt, volt vezetés, vagy nem volt vezetés, azért az a ti vezetésetek volt – mondják az emberek –, ti választottátok őket, meg támogattátok éveken keresztül. Ez a pártunkívüliek számára így is jelentkezik.

Meg kell gondolni, hogy nem helyes-e megnevezni egy-két ilyen kulturális tényezőt, ahelyett, hogy azt mondanánk, hogy a volt vezetők. Ezt érdemes megfontolni, hogy korábban voltak ilyen, olyan hibák, amit képviseltek ezek vagy azok, és akkor a személyeké a felelőség. Néha meglepődöm, és aztán értem meg, hogy most pl. értékelik a Szovjetunióban az ipar átszervezésének az eredményeit, és egyszer csak megint felbukkan Molotov¹⁰³ neve, teljesen jogosan, mert ő akkor szemben állt vele, és most, mikor az eredményekről beszélnek, nem restellik újra megemlíteni azokat, akik szemben álltak vele, és itt nem a párt a felelős, hanem azok a személyek. (*Marosán e.*: a zenevitánál is megcsinálták ezt.) A zenevitánál, meg máshol is, úgyhogy én ezt olyan dolognak tartom, amiről érdemes gondolkodni, hogy mikor ott a volt hibákról beszélnek, ilyen formulák vannak.

Most ugyancsak itt vannak ezek az új eredmények, kell-e róla beszélni, vagy nem? Én is amellet vagyok, hogy beszéljünk róla, mert akármilyen kicsik is, de azért fontosak ezek az eredmények, mert nehéz harcban születtek. És hát ezek azok a bizonyos csírák, szemben azokkal a másfajta csírákkal, amiket aztán érdemes kibontakoztatni. T.i. a régi hibáknál az az optika adódik, hogy a párt régi vezetése csinálta a hibákat, ahogy most meg nincs eredmény, ebből meg az jön ki, mintha az egész kulturális értelmiség szemben állna a párttal, és ez így nem igaz. Sok minden új születik mostanában, többek között új költők, mert így globálisan nézve ez még a legrosszabb kategória, de azok is jelentkeznek.

A múltkor voltam egy nem tudom én miféle rendezvényen, ahol felléptek kulturális számokkal, és ott egy fiatal, új költő, valami Majakovszkijhoz címzett verssel lépett fel, amiben volt ugyan valami utánzása a Majakovszkij Leninjének, de új tartalma volt, és egy harcos, fiatal kommunista költő hangja és nívója volt. Valami két ilyesfajta versét szavalta ott. Ebben a harcban, ami itt folyik másfél, két éve, bukkannak fel ezek az emberek, ilyen is van, és még sok minden más van, új, ami jó. Valamit kellene tényleg ezekről az eredményekről is beszélni, nehogy valakinek olyan benyomása támadjon, hogy az egész kulturális értelmiség szemben áll a párt vonalával vagy a Népköztársasággal, mert ezt szeretnék hipnotizálni Nyugaton, és ez azért így nem igaz.

Major elvtárs által felvetett problémát csak azért tenném szóvá, hogy értem, mert nem értettem pontosan. A szöveg úgy Bartókra, mint Móriczra, Kodályra nézve rendkívül hízelgő. Vagy én nem jól értem, vagy a megálapítás, a szöveg maga nem érthető, mert Major elvtárs úgy mondta, mintha az egy bántó kritika volna. (*Major e.*: én egy régebbi változatát láttam.) Én itt azt olvasom, hogy egy bizonyos eszmei irányzatot bírál ez a dokumentum, mert ezt mondja, hogy az antifasiszta humanizmus és a paraszti orientáció kifutotta magát.¹⁰⁴ Azt mondja, hogy a múltban ez elég volt nagy alkotók életműve [sic!] stb., akik egyes alkotói a múltban a magyar kultúra csúcsaira, világviszonylatba is jelentős magaslatra emelkedtek. Ez a művészekre magukra dicsérő, hízelgő, itt az irányzat van említve, de a pontosság nagyon kívánatos, mert ez itt nemzetközi jelentőségű kérdés, ahol nagyon pontosnak kell lenni. Nagyon el tudom képzelni, hogy azt mondjuk (*Marosán e.*: azt hiszem, a második mondatrész az, ami ellen ő fellép: „de egyik sem származott olyan hatékony társadalmi és politikai erővé, amely a magyar művelődés útjait

meghatározhatta és fejlődésében stb.” – ebben igaza van azonban Major-nak.) Igen, itt a szövegezés nem jó. Mert a mondat maga tulajdonképpen szintén nem a művészeket kritizálja, hanem az irányzatot temeti el, és jogsan.

Tehát nagyon pontosnak kell lenni, mert az antifasiszta humanizmust sem tudom, hogy kire lehetne alkalmazni. Móricz az ilyen volt, az antifasiszta volt. Bartók szintén, de Kodálynak én egyetlen antifasiszta fellépésére sem emlékezem, ő ilyen népiesféle volt, de antifaszizmusára nem emlékszem. Meg kell nézni, hogy mit mondjunk, hogy a polgári humanizmus vagy az akkor még létező magyar polgári humanizmus, vagy ami ezekben jelentkezik, mint irányzat kifutotta magát. Az irányzat és a többi maradhat is, mert itt arról van szó, hogy a magyar kultúra csúcsai, és világviszonylatban jelentős alkotások születtek, esetleg ezzel a kiegészítő gondolattal, de szerintem az irányzat kritikája az jogos volt, mert ez egy elég lényeges mondanivalója az anyagnak. Azt mondja most a fiataloknak, hogy hiába mentek ti ezzel a népies vacakolással, az már nem fog újat adni a magyar társadalomnak, ez az egyik mondanivalója ennek.

Most, amit Major elvtárs felvetett, én újra felvetem. Ezt a közönség kérdését. Itt a múltkor mi arról beszéltünk, hogy először van egy alibi, hogy sokan, akik itt tevékenykednek, azt mondják, hogy azért adunk ilyesmit, mert a közönség ezt kívánja. Ez szerintem egy hamis alibi, mert többféle közönség létezik már most is, az egyik azt kívánja, hogy ilyen gikszerekkel a rendszer ellen tapsolhasson, és az még fog szaporodni, ez kihalni nem fog, mert van ilyen dialektikus hatása, ha ilyen darabokat mutatunk be, akkor ez a publikum növekedik, és akkor megint kénytelenek leszünk ilyen darabokat bemutatni, mert a publikum követeli, és akkor hova jutunk a végén. Habsburg Ottót¹⁰⁵ kell megkoronázni a végén, ha ezzel a dialektikával akarunk menni.

De ezzel mi nem akarunk menni, mert már most is létezik egy másik közönség, amelynek más az ízlése, és én amellet vagyok, ami a nívóval kapcsolatban már felmerült, hogy nagyon igényesnek kell lenni – művészileg természetesen –, de ha aközött kell választani, hogy ilyen közepes nívón szocialista kultúrát adunk, vagy egészen magas nívón antiszocialistát, én megmondom, hogy a közepes nívójú szocialista kultúrára szavazok, hogy ne legyen félreértés, mert itt választani kell néha. Pl. tavalý, valószínűleg ugye az Illés, vagy az Illyés – bocsánatot kérek – tolla finomabb, vagy a Németh Lászlóé, mint mondjuk annak az egy-két jó darabnak, amit bemutattunk, szerzőjéé [sic!]. És mi mégis arra szavazunk, s reméljük, hogy majd az ő tolluk is finomodik. De ha választani kell, akkor itt van a mi bizonyos rejtett nézeteltérésünk, mert Major elvtárs szerintem teljesen művészi jóhízeműséggel lelkes rabja a magas nívónak, és sok ilyen elvtárs van, kommunista elvtárs, aki fél a nívósüllyedéstől, ugye a kultúra politika is. Mit csináljunk, ha egyszer választanunk kell?

Adott esetben, átmenetileg lesz igaz egy kis nívósüllyedés, művészi színvonal süllyedés. Mi ezt nem akarjuk, de egy nagyon magas színvonalú elleneséges kultúra között – ha muszáj választanunk –, megmondom, hogy én a közepes színvonalra fogok szavazni, megmondom és ezt Kodálynak is, még ha le is néz, nem félek én attól. Mert a magas színvonalú szocialista kultúrához az út mindenképpen a szocialista tartalom keresztül vezethet el

és nem a nívón keresztül. Készen nem születnek olyan írók, akik rögtön a legmagasabb színvonalon fognak gyönyörű dolgokat írni. Úgyhogy ezt mint alibit nem fogadjuk el, és ebbe a fajta dialektikába mi ne menjünk bele, hogy van egy elmaradt szemléletű közönség rész, rész, és ezen a címen, hogy ennek van igénye, meg táblás házakat lehet elérni, végszámra tápláljuk és növeljük ezt a publikumot. Jó az, ha a színház tele van, de nem mindegy, hogy ott mit látnak, és az sem mindegy, ki látja. Itt Major elvtárs kihagyott egy elég fontos szót, tudniillik panaszkodtak, hogy a publikum megváltozott, hogy sok kispolgár jár a színházba. Erre én azt mondtam, hogy ami az 1957-es évet illeti, örülök is, hogy a kispolgárok jártak oda, mert az üzemi munkások valami túl sok szellemi táplálékot nem nyertek volna bizonyos daraboknál. Azt mondom, most ne essünk kétségbe, inkább változtassunk máson.

Most egy más kérdésről akarok beszélni, valamit a műkedvelőkről. Ezzel összefüggésben itt van ez a dzsessz, meg az a pantomim, pl. mikor felbukkant ez a lengyel társulat Pesten, külön kértem valamelyik elvtársat, hogy ne az újság első oldalán óriási szenzációként írják, hogy megjött, mert a fene tudja, mit hozott ez a pantomim és mi jön ebből ki. Általában mint műfaj, nem hiszem, hogy ez a legfontosabb műfaj a világon. Igaz, ez egy ősrégi műfaj, nem akarom leszólni, mert lehet, hogy vannak lehetőségei még a fejlődésnek, de az történt, amitől félttem, hogy mindenütt írtak, fényképeztek, talán még a filmhíradóban is benne volt. Aztán szerencsére eltűntek a ködben.

Ugyanez a jazz is, nem szabad nekünk ezt engedni. A mi rádiónk adjon modern jazzt is, van jó jazz is, tánczene, ez-az, de ne ilyen népstadioni örületet szervezzünk mi saját magunknak a saját fejünkre, mi szükségünk van erre? Ezt nem szabad csinálni. Nem szabad ilyen irányzatokat támogatni, mint ez a jazz-kavalkád, meg a nyári színházba, de nem kell ezzel úgy sietni.

Nos a műkedvelőkről szeretnék valamit. Nálunk volt egy műkedvelő mozgalom és műkedvelő tevékenység bizonyos időben. Ez szerintem alapjában véve egészséges, és volt évenként egy seregszemle az üzemi műkedvelők számára és a falusiak számára. Én néha láttam közbeesőleg is egy-egy előadást, de ezeket a seregszemléket, ha lehetett, megnéztem, és komolyan mondom, nagyon szép dolgok voltak ezek. Érdeemes vele foglalkozni, nem tudom az anyagba való, vagy nem való, de hát ez létezik, műkedvelők vannak, meg lesznek, és érdemes ezt a műkedvelő mozgalmat a helyes irányba serkenteni. (*Marosán e.*: Valaki meg tudja mondani, hány ezer a száma az országban?) Ezt nemigen tudja megmondani senki, nagyon sokan vannak, s ezzel nagyon sokat kell foglalkozni. Mindig volt itt ilyen eredeti hiba, mert a műkedvelőknek van egy betegségük, hogy ha már egyszer kétperces páros jelenetet előadtak, akkor elkezdik a Bánk bánra gyűjteni a felszerelést, meg nem tudom én mire, és a következő előadásra azt tűzik ki. Én most arról beszélek, ami mondjuk jó szándékú törekvésből ered, ilyen nemes művészi ambícióból. Ezeknek mindig az volt a bajuk, ha már összeálltak, és három hétig együtt voltak, hogy a legnagyobb színdarabot akarták mindig eljátszani. Valahogy meg kell nekik magyarázni, hogy ez nem az ő feladatuk. Nekik nem az a feladatuk, hogy a Nemzeti Színházzal, meg a Városi Színházzal konkuráljanak, nekik megvan a sajátos kifejezési módjuk, eszközük, és azt kell kultiválni.

Ez a csasztuska szó is bevonult egy időben a műkedvelőkhöz, lehet, hogy ez

nem kellett volna, maga a szó, de páros jelenetek, ilyen vicces, tréfás, gúnyos darabok, meg nem tudom én mi, amit gyakran ők maguk írnak, próbálnak, rendeznek, eljátszanak, ez olyasmi, amit soha az életben nem fog tudni sem a Nemzeti Színház adni, sem a Néphadsereg Színháza, de erre is szükség van. Ez egy társadalmi igényt elégít ki, és egy kulturális missziót old meg. Ellene volnék, hogy mi eltemessük ezt a műkedvelő mozgalmat, vagy a sorsára hagyjuk, mert ebből származik az, hogy a 80 éves Kékhuszárokat játsszák, meg a 60 éves Csárdáskirálynőt adják elő stb. Úgyhogy az, hogy eredeti munkás műkedvelést, ami részben örököse a réginek, ahol politikai szatírákat adnak elő, a reakciós, maradi dolgokat gúnyolják ki, fel kell éleszteni, emlékszem, hogy olyan Churchill-figurákat semmiféle nagy művész nem tudott leírni, meg lerajzolni, mint amilyent ezek a munkás műkedvelők a gyárakban, ilyen kis párbeszédekben és jelenetekben, soha senki úgy nem tudta leírni. És most is tudnák ők az ellenforradalom figuráit is hamarabb és jobban kigúnyolni, míg mi arra várunk, hogy Németh László majd 98 éves korában meg fogja ezt nekünk csinálni. Ők lehet, hogy már most is csinálják, csak mi nem is tudunk róla. És ez van a falusi műkedvelőkkel is.

Úgyhogy én amellet volnék, hogy ezt a mozgalmat, ha az anyag érintheti, érintse, ha részletkérdés, akkor legyen a szakterület feladatai közt, de ez egy nagyon-nagyon fontos dolog. Beszéltem pl. ezzel a központi együttesnek nem tudom én miféle csoportjával, valahol összetalálkoztam velük, ahol felléptek. Egy kicsit beszélgettünk, hogy mi ez az egész, mit csinálnak ők itt. Hát elmondották, hogy a legtöbbjük műkedvelő, és a számuk nagyon növekszik. Azt mondják, hogy már valami 250 fölött vannak, vagy még többen, nem tudom, és ezek fiatalok, akik azért dolgoznak, elvégzik a munkájukat, és aztán esténként gyakorolnak valahol ott a Rottenbiller utca környékén vagy hol, és kommunista szellemet képviselnek a színpadon. És nem is rossz művészi színvonalon. Ez a szellem, ami mondjuk most itt a fiatal kommunisták között van, egy ilyen harcos kommunista szellem. Büszkék arra, hogy ők kommunisták, és kiállnak ezzel a színpadra. Énekelnek régi forradalmi, munkásindulókat, ezek a fiatalok, akik azelőtt nem is voltak talán a világon [sic!]. Hát ez nagyon egészséges és szép dolog. És van ennek még más haszna is, mert akik ezzel foglalkoznak, rendes gyerekek, nem a kocsmába járnak, meg ide, meg oda, hanem szorgalmasan járnak minden este próbálni, együtt vannak, gyakorolnak, és ahogy az lenni szokott, ott is házasodnak [sic!].

Ez a legnormálisabb és legtermészetesebb útja egy kultúra iránt érdeklődő fiatal munkásnak, s ezt serkenteni kell. Nem úgy értem, hogy most a KISZ Központi Együttesét növeljük még négyezerrel, mert ez akkor már átfoghatatlan, de hogy ilyen típusú, önkéntes műkedvelő munkás kultúrcsoportokat nekünk helyes támogatni, hogy létezzenek, és sok létezzen, ez biztos. Kell vele foglalkozni. Aztán én még arra is gondolok, hogy azért nem minden színész úgy jön a világra, hogy beiratkozik a színészakadémiára, elvégzi, és akkor kész, kiváló színész. Azelőtt is volt, hogy iskolán kívül lett valaki színész, s ezek közt a műkedvelő körök között, meg ezeknek a tevékenységében még írók is születhetnek, és színészek is születhetnek, mint ahogy mindig is születtek, és ezért is érdemes velük foglalkozni. Aztán írnak ők, még maguk is írnak egyfelvonásos darabokat, ha nem hajlandók nekik a nagy írók írni, s nem is sokkal rosszabbat, mint mikor egy nagy író leeresz-

kedik hozzájuk. Úgyhogy én ezt szerettem volna kérni, hogy valahogy ezzel is foglalkozzunk, mert ez egy olyan területe a kultúrának, amit más nem fog kielégíteni, és ha helyes az, hogy vegyük be, hogy a tömegek maguk nem állnak passzívan szembe a kultúrával, hanem alkotóan is, hát akkor miért baj bevenni, hogy a munkás- és parasztműkedvelés ennek része, amivel a tömegek alkotóan bekapcsolódnak a kulturális életbe, és alkotói közé.

FOGARASI BÉLA elvtárs: Én egészen röviden fogok, kedves elvtársak, hozzászólni, éppen ezért, mert mint Major elvtárs, én is már hozzáadtam a magamét a különböző fogalmazásokhoz, részben pedig az idő nagyon előrehaladt. De miután származásomra nézve pedagógus vagyok, hát én szeretnék egy pedagógiai tanácsot adni, vagy javaslatot tenni még az utolsó szerkesztőknek. Meg kell magyarázni az alapfogalmakat. Mégis, hát nem írok felé beszélünk, és ez még nem a Központi Bizottság felé megy ugye, és nem a Tudományos Akadémia felé megy, hanem ezek és talán tízezrek felé. Nap nap után tapasztalom az ifjúsággal is, hogy egyszerűen nem ismerik a mi marxista alapfogalmainkat, tücsköt, bogarat értenek alatta, és ez a javaslat, ami igen gondosan van megfogalmazva politikailag, furtunk, faragtunk rajta politikai szempontból, de van egy ilyen gyengéje, hogy nincsenek megmagyarázva benne bizonyos elemi alapfogalmak, amelyekkel ez a tervezet jelenleg állandóan dolgozik. Még azt sem tudják, hogy mi a revizionizmus. Mi itt élünk, és azt hisszük, hogy ez mindenki számára világos. Gyanúsítunk, hogy a revizionizmus így és úgy, és üjtük és ütni is kell, de tudni kell, hogy mi az, különben azt hiszik – a hasam majd megszakadt nevetemben –, hogy a „revizorok” ellen megy a harc.

Ez így van, mi erre nem gondolunk, ugye. Na most itt vannak bizonyos alapfogalmak, amiket – ez nem túl nagy munka – szerintem meg kell magyarázni. Itt van a szocialista kultúra. Feltesszük, hogy mindenki tudja, hogy mi az a szocialista kultúra, sőt mellette vagyunk stb., stb. Meg kell mondani, hogy mi az, meg kell magyarázni, mert ez egy alapfogalom. Lenin mindig ezt csinálta, még hogyha az ifjúság felé is tartott ilyen beszédet, a Komszomolok felé, megmagyarázta a fogalmakat nagyon elemi módon, néha képekkel is. Most itt van a Lukács-dolog. Külön pontnak, még egy ilyen, hát rövid utalásban, mint itt van, mert ugye sokkal több nem is lehet [sic!]. Nem azt tartanám legdöntőbb hibájának, ami szintén fontos itt, hogy a koegzisztenciát tartja lehetségesnek a kultúra területén, a békés együttélést, hanem hogy a kultúra területén is a pártosság hamis, helytelen értelmezésével dolgozott. És ezzel félrevezette az értelmiségnek egy jelentékeny részét. Mert ha semmit sem mond a pártosságról, mint Illyés Gyula, vagy hogy a fene egye meg, nem kell nekem pártosság, akkor a helyzet világos. De Lukács fogalmi zavart vezetett be, mert ő használja a pártosságot, csak hogy nem leninista értelemben, s ezt kell nála, mint döntő dolgot kiemelni. Ezt különben most egy cikkben, ami meg fog jelenni a Társadalmi Szemlében, Szigeti elvtárs igen jól kidolgozta.¹⁰⁶

Na most, még egyet: az esztétika, hát itt van a szocialista realizmus, ez megint egy olyan dolog, hogy a program mellett van, nagyon helyes, hogy... és engemet, aki én ugye nem vagyok ebben szakember, de ezerszer kérdeztek, de hát mondjátok meg, mi az a revizionista elmélet?

(Közbeszólás: érthetetlen.)

Ha jó, a Solohov,¹⁰⁷ az nem véletlen...¹⁰⁸ (A szalag elszakadt.)

TÖRÖK ISTVÁN elvtárs: (szalagelszakadás miatt az eleje hiányzik!) Írjanak új kórusműveket, de nem írnak. Meg kell mondani, hogy az elmúlt 12 év alatt mi, vasasok írtunk több olyan kórusművet, amelyet már két éve énekelnek az országban, igaz, hogy nem tudják, hogy mi írtuk a zeneszerzőkkel, de ez lényegtelen. A lényeg az, hogy e kórusművek megszülettek. Aztán az igaz, hogy írtak, hát nem tudom én Sztálinról is ódát, meg Rákosiról is ilyen műveket, és most ugye van ilyen visszahatás, dehogy írok, hiszen három év múlva majd megint úgy járok, hogy rákosista vagyok, mert írtam egy kórusművet Rákosiról. Úgyhogy ilyen dolgokkal is meg kell nekünk küzdeni a művészek között.

Az a véleményem, elvtársak, nem fogunk mi előbbre jutni, ha éles elvi vitákkal ezek között a művészek között nem szállunk szembe az ő felfogásukkal. És itt meg kell mondani, hogy én nem tudom helyeselni pl. ezekről a könyvekről megjelenő kritikákat, hogy az egyik író megkritizálja a másiknak a könyvét kis nyúlfarknyi cikkeken a néplapokban. Írnak rosszakat is, de ezért az én egyéni véleményem legalábbis az, hogy a mi kritikánk nem tölti be azt a szerepet, hogy a párt kultúrpolitikáját ezeken a hibákon keresztül vigye előbbre az író. Nagyon-nagyon vérszegény dolognak tartom a magam felfogásában. Szó volt ott arról, hogy az üzemben ha vannak rendezvények, hát mikről szólnak azok a művészi produkciók, amiket egyes művészek adnak elő. Elvtársak, arról szólnak, amit kapni lehet. Itt van most pl. augusztus 20-a. Oszttjuk a Minisztertanács és a SZOT Vörös Vándorzászlóit a munkaverseny győzteseinek, lesz kb. 300 üzemben gyűlés, jutalomkiosztás, beszédek, és lesz kultúrmasor. Minden üzem törekszik arra, hogy neves művészeket hívjon meg a saját munkássága elé, mert ezzel annak a rendezvénynek a művészeti színvonalát emelni tudja. De azért meg kell mondani azt, elvtársak, hogy...

KISS KÁROLY elvtárs: ...azért a fiatalok nagyon nehezen tudnak betörni, mert mindenki az öreg, neves művészeket akarja.

TÖRÖK ISTVÁN elvtárs: Hát ez is igaz, de azért azt is meg kell mondani, hogy nagyon kevés az a művészünk, aki olyan produkcióval lép fel, ami mondjuk megfelel. Még szavalóművészek között is nagyon kevés, nem is beszélek az énekesekről, vagy a komikus színészekről.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: A vevő rendel, Török elvtárs.

TÖRÖK elvtárs: Nem minden esetben.

MAROSÁN elvtárs: Kérem szépen, ilyen esetben igen. (Török és Marosán elvtársak közti rövid párbeszéd érthetetlen.)

TÖRÖK elvtárs: Kérem Marosán elvtárs, ott tartottunk, hogy a szakszervezeteknek külön műsorközvetítő irodát kellett létrehozni, hogy védekezzünk az ellen a szemét ellen, amelyet állami hivatal, a Filharmónia miránk zúdított. Most is köjtjük a műsorunkat a saját műsorközvetítő irodánkon keresztül.

MAROSÁN elvtárs: Szabják meg, hogy mit ad ez.

TÖRÖK elvtárs: Hát bizonyos esetekben sikerül, de a művészek zöménél nem, mert kijelentik, kérem van három produkciónk, ezzel kaphatnak ennyit, meg ennyit.

MAROSÁN elvtárs: Fogjunk össze, és nem lép fel ilyen produkciónál, a harmadik esetben már rögtön megy a pénz után.

TÖRÖK elvtárs: Ez a lépés most következik, az első az volt, hogy mi magunk próbáltuk meg a műsorszervező irodán...

MAROSÁN elvtárs: Három hónapig nem lép fel, aztán töri magát, és minden verset elszaval...

TÖRÖK elvtárs: De 30 helyre hívják...

MAROSÁN elvtárs: Hát ezért kell államilag az ilyent megrendszabályozni.

TÖRÖK elvtárs: Hát egyrészt 30 helyre hívják, másrészt olyan horribilis összeget kérnek – ugye Marosán elvtárs azt mondta, hogy 25 000 Ft-ba került...

MAROSÁN elvtárs: az a műsor, a műsor este, az egész.

TÖRÖK elvtárs: Olcsó műsor volt, mert én azért nem merném megnézni, hogy a... [sic!] ünnepségekre mit fizetnek majd ki az üzemekben ezekért a rendezvényekért. De ne felejsük el, Marosán elvtárs, hogy állami szervek által megállapított fellépti díjak alapján, nem a maszek rendezőkről beszélek, azokkal mi szóba se állunk. Ugye. Államilag kialakult fellépti díjak alapján. Távol essék tőlem, én nem irigylem azt, hogy egyes művészeink nem tudom milyen összeget keresnek, mert keressen, ha produkciót elő tudja adni, de azért azt sem lehet, hogy az üzemi rendezvényen szinte minden pénzt, ami a rendezvényre rendelkezésre áll, egyes művészek fellépti díja vigye el. Mi természetesen a szakszervezetekben a kultúrprogram végrehajtásában igen tevékenyen részt kívánunk venni. Mi fel fogjuk eleveníteni ösztől kezdve a szakszervezeti mozgalom mindazon hagyományait, mindazon tradícióit, amelyek a kultúra terén évtizedeken keresztül kialakultak.

A munkásakadémiáknak a rendszerét, ezeken belül megjelent irodalmi művekről vitákat, írókkal is vitázunk, persze nem olyan írókkal, akik szemben állnak velünk, vagy feltételeket szabnak, mit tudom én, ha kiengedik a Déryt, akkor együttműködünk, hanem hát haladó szellemű írókkal. A kórus, az öntevékeny művészet terén is, de az eredményes csak akkor lesz, ha a párt kultúrpolitikája sokkal élesebben reagál mindezekre a velünk szemben felépő tendenciákra, mint ahogy azt eddig megtettük. Mert kicsit nekem az a véleményem, elvtársak, hogy talán erős kifejezés, hogy nyalogatjuk őket, de azért simogattuk őket. Más téren a párt sokkal erélyesebben, sokkal határozottabban lép fel, mint a kultúra terén megnyilvánuló ellenséges nézetekkel szemben. Nem lehet addig, Marosán elvtárs, követelményeket felállítani, olyan követelményeket üzemi, szakszervezeti kultúr csoportokkal szemben, amíg az általános kultúrpolitikában így állunk, mert ez egy kicsit függvénye neki.

Most egy megjegyzést szeretnék még arra tenni, hogy itt szóba került, hogy személy szerint nevezzük meg, kik a felelősek az elkövetett hibákért. Én ezt

nem tartanám szerencsésnek, és én nem tudom elfogadni mondjuk a Molotov-helyzettel való összehasonlítást, mert ott pl. megbírálták, amikor a hibát elkövette. Mi nem bíráltuk, amikor itt a hibát elkövették, legalábbis nagy nyilvánosság előtt nem. Most ha ebben a dokumentumban megjelenének név szerint ugye, hogy ezeket, meg ezeket meg nem tudom én kiket itten bírálunk, akkor szerintem ezt az egész dokumentumot megint elvinnék különösen művészeti körökben a személyeskedés fele. Én ezért inkább a felé a vélemény felé hajlok, hogy mivel korábban nem bíráltuk az illetőket, akik a hibát elkövették, most is maradjon benne általánosan, és ne hozzuk ki névszerint.

KISS KÁROLY elvtárs: Bárd elvtársé a szó, Bárd András elvtársé. Bárd elvtárs nem kér szót? Szerényi Sándor elvtárs.

SZERÉNYI SÁNDOR elvtárs: Kedves Elvtársak! Mivel több elvtárs, aki részt vett ennek az anyagnak az előkészítésében, hozzászólt, én is csak egyetlenegy kérdéshez szeretnék itt hozzászólni, tekintettel arra, hogy talán nem közömbös, ha közvetlenül nem bizottságon belül, hanem itt az elvtársak előtt is felvetem ezt a kérdést.

Már Marosán elvtárs, Kádár elvtárs is, de többen, Sándor elvtárs is érintették azt a szerintem nagyon fontos témát, hogy a munkásosztálynak a kulturális felemelkedésben való szerepe, egy bizonyos idő óta bizonyos elmaradása, visszaesése nincs eléggé kidomborítva az anyagban. Ezzel kapcsolatban bizonyos konkrét megjegyzéseket tettek. Én is azt gondolom, hogy ne elégedjünk meg azzal, hogy az anyagban mindig a munkás-paraszt szövetségi alapon van felvetve a kérdés, hogy milyen a fejlődés, vagy milyenek a hiányosságok, hanem úgy, ahogy a német testvérpártnak a bírálatában nagyon hangsúlyozták – most nem emlékszem, hogy Aczél elvtárs felolvasta-e ezt a részt, vagy nem, ha felolvasta, annál jobb –, nagyon hangsúlyozzák munkásosztály szerepét a kulturális fejlődésben, illetve az esetleges hiányosságok vonalán, ezt feltétlenül külön kell venni.

Szeretném néhány példával illusztrálni, hogy ez mennyire szükséges. Egyrészt, hogy milyen óriási a fejlődés mondjuk a Horthy-korszakhoz képest, de ugyanakkor az utolsó években milyen komoly elmaradás van ezen a téren. Egy-két példát engedjenek meg. Hát pl. az évről évre emelkedő középiskolai tanulók létszámán belül csökken a munkásszármazású tanulók aránya. 1952–53-ban még 38,7 százalék volt, 1956–57-ben már csak 36,1, és az elmúlt tanévben már csak 33,2 százalék. Na most, ha megnézzük, az egyetemeken hasonló a fejlődés – nem akarom most sok számmal untatni az elvtársakat –, itt kettős jelenséget figyelhetünk meg. Az egyik, hogy igen nagy a lemorzsolódás. Csak egy példát engedjenek meg: a munkásszármazású középiskolai és egyetemi hallgatók lemorzsolódása jóval nagyobb a korábbi átlagnál. A miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemre 1951–52-es tanévben beiratkozottak 40,8 százaléka volt munkásszármazású, az 1956-ban végzeteknek, tehát mikor ugyanezek végeztek, már csak 28 százaléka vizsgázott le. Tehát majdnem hogy a felére csökkent. Ezekre az adatokra fel kellene figyelni.

Most ha megnézzük azokat, akik most iratkoznak be az egyetemekre, akkor megfigyelhetjük azt, hogy egyes szakokon, pl. a gépészeti szakon nem vagyunk képesek teljesíteni még azt az igen nem bőre méretezett normát sem,

ami a Politikai Bizottság legutóbbi egyetemekre vonatkozó határozatában volt, hogy a munkás és paraszt hallgatókat legalábbis 50 százalékban vegyük fel. Képtelenek vagyunk annak ellenére, hogy ezen az arányon belül is évről évre megfigyelhető a paraszt hallgatók részarányának a növekedése a munkás, különösen a nagyüzemi munkás jelentkezők rovására, amire szerintem szintén nagyon komolyan fel kellene figyelni, és itt az anyagban is erre valamelyest utalni, hogy mozgósítani tudjuk az elvtársainkat ennek a leküzdésére. Ennek két döntő oka van; a legdöntőbb ugyancsak a múlt hibái, amikor még túlméretették az egyetemre jelentkezéseket, és nyilvánvaló, hogy aztán nem tudtuk őket megfelelő állásokban elhelyezni, és így a szülők is, meg a fiatalság sem törekedett úgy az egyetemekre, mint korábban. Bizonyos mértékig, ha sokkal kisebb mértékben is, a szülők sem nagyon küldik a gyerekeiket különféle okoknál fogva ma az iskolába. De az üzemek sem fordítanak erre kellő gondot.

Közbeszólás: a műszaki egyetemet végzetteket elhelyeztük.

SZERÉNYI SÁNDOR elvtárs: Nem minden esetben. Persze nemcsak a Műszaki Egyetemről van szó, hozok más területről példát, elvtársak, és itt kétségtelen, hogy a minisztériumban is egyes dolgozók nagyon helytelenül jártak el. Pl. a Szovjetunióban kitűnően végzett három elvtárs gazdaságföldrajzot. A legkiválóbb hallgatók voltak, és elkallódtak itt egymás után, az egyiket elküldték orosz nyelvtanárnak, a másikat a minisztérium elküldte vidékre elemi iskolai tanítónak, ahol nincs is gazdaságföldrajz, a harmadik meg elhelyezkedett egy harmadik területre. Sok ilyen példát lehetne hozni, hogy még a saját állami szerveink is, százezer forintokat költünk az ilyen ösztöndíjasokra, s akkor ahelyett, hogy leváltanák azokat a gazdaságföldrajz-tanárokat, mint pl. tudjuk a Markos¹⁰⁹ is hasonló, akikkel mennyi baj volt, de vannak itt reakciósök, nemcsak volt párttagok, azokat nem bolygatják, de a nagyon kiválóan végzett ösztöndíjasokat, azokat nem helyezik el megfelelő helyre.

Szóval nagyon sok ilyen dolog van, nemcsak ezek, persze nemcsak a Műszaki vezet ezen a területen, hanem éppen a humán szakosok. Én csak egy-két példát hoztam erre fel. Szóval azt hiszem, hogy bizonyos mértékig bele kellene ezt venni.

Na most még egy példa: itt sok szó esett a szakszervezetek kultúrmunkájáról. Azt hiszem, hogy túlságosan lecsökkentették azt az összeget, amit a szakszervezetek kultúrmunkára tudnak fordítani. Itt van egy adat, hogy 92 millió forintról 28 és fél millió forintra csökkentették a szakszervezetek kulturális költségvetését. Azt hiszem, ez túl nagy csökkentés volt, akármilyen nehezen állunk gazdasági szempontból, azért ennyire...

ACZÉL GYÖRGY elvtárs: Átment egy része az üzemeknek az igazgatói alapba.

SZERÉNYI SÁNDOR elvtárs: Hát lehetséges, de biztos, hogy nem nagyon egyenlítődik így ki ez a dolog.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Az igazgató rendeli meg a Latabárt.¹¹⁰

SZERÉNYI SÁNDOR: Na most azzal kapcsolatban, amit Sándor elvtárs említett, hogy egyes létesítményeknél nem gondolnak a kulturális beruházá-

sokra, meg szeretném említeni, hogy megvan ennek az ellenkezője is. Inotán pl. már a második olyan kultúrotthon épül... (közbeszólás: érthetetlen)

SZERÉNYI SÁNDOR elvtárs: Az egyik kultúrotthon az rendben van, mert az a városban van, de most már második olyan kultúrotthont építik, amely a városon kívül van, messzi a lakóteleptől, tehát alig járnak oda munkások, ahelyett, hogy pl. Csepelen, a ország egyik legnagyobb ipartelepén építenének, ahol a mai napig nincs egy tisztességes kultúrotthon. Szóval itt is valahogy helyesebben kellene tervezni, és helyesebben kellene átcsoportosítani. Nem akarom természetesen cáfolni, amit helyesen mondott Sándor elvtárs, ellenkezőleg ki szeretném egészíteni, hogy a másik véglet is fennáll. Na most, egyetlenegy dolgot befejezésül.

Valamelyik nap az egyik kínai vezető elvtárral itt a követségről beszéltem, és ő igen érdekes esetet hozott fel a mi műsorpolitikánkkal kapcsolatban. Nemcsak nekünk tűnt az fel, hogy mondjuk a „Tojás”-nak¹¹¹ a Nemzeti Színházban való játszása milyen helytelen volt, vagy ami még sokkal fontosabb, amire Gromov¹¹² elvtárs hívta fel a kínai elvtárs figyelmét, hogy ő végignézte az „Ember tragédiája” című előadást, és azt hallotta, hogy még mindig elég gyakran játsszák, és ő a következő hasonlatot mondta ezzel kapcsolatban. Hogy ez pontosan úgy néz ki, mintha a Rákóczi úton építenénk a szocializmust, de a mellékutcákban már a kapitalizmust építjük. Persze én megmagyaráztam, hogy mit jelent nálunk az „Ember tragédiája”, és hogy bizonyos ritka esetekben helyes azt előadni, de gyakran előadni biztos, hogy nem helyes. Ez a két példa is mutatja...

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Én úgy tudom, hogy Debrecenből különvonattal hozzák fel a középiskolásokat, ez semmi esetre sem helyes.

SZERÉNYI SÁNDOR elvtárs: Gromov elvtárs azt mondta, hogy aki ezt végignézi, az nemcsak, hogy teljesen pesszimista képet kap, de kiábrándul a szocializmusból, szóval nekünk nem szabad, legalábbis gyakran nem szabad ilyesmit előadni, én azt hiszem ezt 100%-ig alá lehet írni, és teljes mértékben lehet csatlakozni ahhoz a nézethez, amit Kádár elvtárs kifejtett, hogy százszor inkább adjunk elő olyan darabokat, mint a Szélvihar,¹¹³ amelyek ugyan művészeti és irodalmi színvonal szempontjából talán közepesek és nem magasabbak, de sokkal nagyobb hasznot hoznak nekünk, mint pl. a „Tojás”, vagy az „Ember tragédiája” is, ha gyakran játsszuk, és ugyanakkor, ha dramaturgok, az írók és a művészek azt látják, hogy erre költünk több pénzt, és ezt fogja a Nemzeti Színház műsorra tűzni, akkor majd sokkal nagyobb lesz az impulzus, hogy a fiatal és idősebb írógeneráció ebbe az irányba törekedjen, és szocialista szellemű darabokat írjanak.

MAROSÁN GYÖGY elvtárs: A kínaiak is bemutatnak kétezer éves operákat.

SZERÉNYI SÁNDOR elvtárs: Én csak tolmácsoltam az elvtársaknak, hogy nemcsak nekünk tűnnek fel ezek a visszasságok, hanem a szovjet, kínai és más elvtársaknak is. Most befejezésül csatlakozom Török elvtársnak ahhoz az álláspontjához, hogy bizonyos területeken nekünk ma már erélyesebben lehetne fellépni, pl. a Filharmónia vonalán. Egész biztos. Be is érkezett hozzánk egy nagy beadvány, ahol egy sor visszasságra rámutatnak, de ez a jazz-

rendezvény, meg az a néger jazz, egy csomó devizát költöttünk erre, aminek az égvilágon semmi értelme nem volt, amellet még igen komoly ideológiai kárt is okoztunk vele. Persze nincs elég erőnk, hogy minden területtel egyidejűleg foglalkozunk, de most már szisztematikusan rá kell majd térni arra, hogy...

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Hát a Filharmóniánál komoly erők vannak. Ezt azért vetettem fel.

SZERÉNYI SÁNDOR elvtárs: Hát, hogy mit nevezünk, Marosán elvtárs, komoly erőnek...

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: ...hát a Lakatos Éva,¹¹⁴ meg a többiek...

SZERÉNYI SÁNDOR elvtárs: ...azok a komoly erők képviselik-e helyesen a mi álláspontunkat, vagy nem, azt nem tudom, de hogy a Filharmóniánál igen komoly bajok vannak, és épp a revizionista és, mondjuk, az ilyen polgári giccs irányába, és nem a mi irányunkban, én nem teszem ezért pont a Lakatos Évát felelőssé, de ez van.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: ...de én felelőssé teszem...

SZERÉNYI SÁNDOR elvtárs: Mindegy, hogy személy szerint ki felelős érte, meg kell nézni. Szerintem sokkal határozottabban kellene ezt...

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Azért küldték oda, hogy ez ne legyen.

KISS KÁROLY elvtárs: Tömpe István elvtárs következik.

TÖMPE ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az anyaggal én egyetértek, annak fővonalával egyetértek, azért egy sor megjegyzésem van, ami a vitában elhangzott. Elsősorban helyeslem, amit Major elvtárs mondott, azért is, mert nagyon fontos, hogy ez az anyag világos legyen, pontos legyen a megfogalmazása, ne legyen félreérthető, mert itt a legutóbb az agrárpolitikai tézisekkel kapcsolatban hallottunk olyan oldalról is kritikát, éspedig jogos kritikát a pontatlan fogalmazás miatt, ami nem volt igen kellemes. Na most ez az anyag nemcsak egy szűk körnek, hanem egy széles körnek kell hogy fegyver legyen a kezében. Éppen ezért nagyon helyeslem Fogarasi elvtárs javaslatát, hogy az alapfogalmak is legyenek megmagyarázva, mert ez segíti a kommunistákat, akik közül nem mindenki érti, hát gondolom a revizionizmust, meg az esztétikát, a kulturális munka területén megnyilvánuló különböző kifejezéseknek az igazi értelmét. Felmerült itt két elvtárs hozzászólásában is, hogy az ellenség eredeti pozícióból támad bennünket. Én azt hiszem, elvtársak, ez nem így van. A mi eredményeink ezen a területen is sokkal nagyobbak, hát nem tudom, mit értenek az elvtársak az eredeti pozíción...

Közbeszólás: 1956 nyara, 1955.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Az más értelemben.

TÖMPE ISTVÁN elvtárs: Én azt hiszem, elvtársak, amiről beszélünk, hogy az ellenség...

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Nem! Itt arról van szó, hogy a támadási vonalát illetően felveszi a régi pozícióit.

TÖMPE ISTVÁN elvtárs: Az igen. Szóval a módszerét illetően tér vissza az eredeti módszerére, de egyes területeken sokkal rosszabb pozícióból, mint 1955, vagy nem tudom én milyen évet veszünk. Nos az adatok, amelyeket Kádár elvtárs az első napirendi ponttal kapcsolatban elmondott a vallásoktatást illetően, én azt hiszem, nemcsak azt jelenti, hogy valamikor is négy százalék volt a középiskoláknál, vagy három és fél, hát mi sokkal rövidebb időre, s az ellenforradalom után tudtuk visszanyomni egy olyan pozícióba, amely pozícióért mi hosszú éveken keresztül küzdöttünk. Úgyhogy, a mi pozíciónk feltétlenül jobb, mint volt akár az előző éveket tekintve. Az ellenség a régi módszerekkel dolgozik, nehezebb körülmények között, és ezt nekünk tudnunk kell, különösen ezen a területen még akkor is, hogyha ezen a területen a legkülönbözőbb helyeken nehézségek vannak.

A másik, amit szeretnék a vitával kapcsolatban mondani, mielőtt az eredeti hozzászólást megteszem. Türelmesnek kell lenni. Ezt Hruscsov elvtárs is elmondta, s a mi tapasztalataink is az, [sic!] hogy türelmesnek kell lenni, és a Filharmóniát úgy tudom, most szerveztük át. A Filharmóniát úgy tudom a Politikai Bizottság, vagy a Titkárság tárgyalta, valamilyen vezető szerv határozata alapján szerveztük át, állítottunk oda kádereket, és hát elvtársak, tíz év mulasztását egy fél év alatt a legjobb káderek sem tudják kijavítani. Több türelmet, több bizalmat ezeknek az elvtársaknak, mert nagyon nehéz területen dolgoznak.

Az eredményekről: azt hiszem, nincs igaza Apró elvtársnak, kell beszélni az eredményekről. Kell látni, hogy vannak itt eredmények is, minékünk nemcsak igazunk van, általában konkrét tényekkel bizonyíthatjuk az eredményeket, többek között, hogy a népi írókkal kapcsolatban az anyagot kiadtuk. A harc, amiért folyik, a burzsoá befolyás, és én hozzáteszem, a maradiság ellen is, rendkívül nehéz és szívós harcot követel mitőlünk, és én azt hiszem, hogy itt az anyag is aláhúzza, hogy a nacionalizmus a legfontosabb kerékkötője előrehaladásunknak. S én helyeslem, ami az anyagban bent van, hogy a nacionalizmussal szemben sorakoztassuk fel az összes haladó hagyományokat. De szeretném itt megjegyezni, elvtársak, azt, hogy ezt is módjával, okkal és móddal, mert igaza van az anyagnak, amikor azt mondja, hogy a kommunisták büszkék lehetnek arra, hogy a haladó hagyományoknak harcosai, és hogy a kommunisták nem kímélték életüket, élen jártak ezeknek a mozgalmaknak. De azt hiszem, hogy ezzel, elvtársak, megelégedni nem lehet.

Először is erre nemcsak minékünk, magyar kommunistáknak kell büszkék lennünk, hanem úgy kell dolgozni, s erre minden alapunk megvan, hogy erre az egész népünk büszke legyen. De valamit a régiből változtatni kell, és pedig véleményem szerint változtatni kell azon, hogy 1848-at nagyon felémeztük, és 1919-et nem. Ez az aránytalanság októberben is nagyon megmutatkozott. Gondolom, hogy a hibák elkövetőit név szerint most nyilvánosságra hozni nem lehet, mert magunk között is tisztázni kell egy sor dolgot. De igaz, hogy Révai elvtárs volt az, aki 1848-at még a felszabadulás előtt, és különösen azóta úgy kiemelte, hogy befolyásolta az egész pártmunkát, de azért magamról is tudom, hogy Somogyban egy brosúrát kiadtam 1848-ról, de

Latinkáról¹¹⁵ nem adtam ki. Úgyhogy, azért ebbe a hibába nemcsak Révai, másik benne vagyunk [sic!]. A lényeg, amit szeretnék mondani, hogy...

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Hát végre megvan: Révai és te vagy a másik (derült-ség).

TÖMPE ISTVÁN elvtárs: Megmondom, azért mondom ezt, mert ez egy nagy probléma. Énnekem pl. 1919-ről – bocsánat, hogy ilyen személyes dolgot mondok, de azért elmondom – akkor tízéves voltam, első polgáriba jártam, nagy emlékeim vannak. Hát akkor elvittek bennünket május 1-jén a szigetre, nyitva volt a sziget, nem kellett fizetni, egész nap ott voltunk. Vagy vörös hatosok jártak, vörös villamosok, s a két öcsémmel nem voltunk hajlandók felszállni másra, mint vörös villamosra. Ennek ellenére – hát ez így van, és még egy sor dolgot el tudnék mondani –, ennek ellenére, mikor ott voltam Somogyban, és bár tudtam Latinkáról, az emigrációban megismertem és így tovább, és így tovább, emberekről, és hát a Münnich elvtársat és másokat ugye közvetlenül ismertem, és hallottam is, mégsem jutott eszembe, hogy azért mást is kellene csinálni.

No ezt azért mondom, mert ha csak Révairól beszélünk és nem vitatjuk meg magunk között, akkor az kevés. Persze nem ez a fontos, amit mondani akarok, hanem az, hogy 1848-ról sokkal többet beszéltünk, mint szabad lett volna, és kritikátlanul beszéltünk, és a mi történelmünkéből adódott nacionalizmus, amivel Horthyék nagyon jól tudtak élni, ez csak segített. Októberben bebizonyosodott, hogy ugyanakkor, amikor 1919 itt van a kezünkben, 100 ezer hadifogoly küzdött, ezt mindenki tudja, az októberi forradalomért, a proletárdiktatúrában az egész munkásosztály részt vett, és ha a parasztság egy kicsit meg is bántódott, de jobb volt neki, mint a Horthy-rendszer alatt, azután a spanyol szabadságharcban a két világháború között magyarok részt vettek, aztán a második világháború alatt itthon volt partizánmozgalom, ha nem is nagy, de Szovjetunióban, Franciaországban harcoltak partizánok, millióan vannak elvtársak Magyarországon, akik hordozói, akik közvetlenül emlékeznek, vagy közvetett emlékeik vannak a nagy magyar forradalmi hagyományokról. Biztos vagyok benne, hogyha mi céltudatos munkával ezeket az élő emlékeket fel tudjuk eleveníteni, s tényleg súlyt adunk ennek, akkor nemcsak a Szózat, meg a Nemzeti Dal hangjaira fog a magyar szíve megdobbanni, hanem proletár elődeink emlékei és tettei előtt is. Ezt nagyon fontos és rendkívül izgalmas kérdésnek tartom, s ami ma nincs meg.

Szóval javaslom valamilyen formában belevenni az anyagba, mert hosszú évre szól a mi politikánk, másodszer azért is foglalkozni kell ezzel, elvtársak, mert most lesz a 40. évforduló¹¹⁶ és ne csináljuk azt március 21-el, hogy mint annak idején hosszú éveken keresztül, kis teremben egypár régi kommunistát hívtak össze és ünnepelték. És nemcsak egy ünnepély kell a 40. évfordulóra, hanem több olyan mozgalom legyen, amely felemeli 1919-et a mi forradalmi hagyományaink méltó magaslatára. Kevesebbet és kritikusabban 1848-ról, többet és igazat 1919-ről! Ez a véleményem.

A másik kérdés, amiről szeretnék beszélni, elvtársak, ez az anyagnak a parasztsággal kapcsolatos része. Én egyetértek azzal, hogy ez az anyag minden kérdéssel nem foglalkozhat, ha meglesz az irányvonal, az illető területek részleteiben dolgozzák ki. Fel kell olvasni az anyagból, hogy bizonyítsam,

ezzel egy kicsit többet kell foglalkozni, azt, hogy megállapítjuk az anyagban, hogy itt abból kell kiindulni, hogy a paraszti gondolkodás átformálása nemcsak eredménye a falun eddig végbement társadalmi és politikai átalakulásnak, hanem előfeltétele is a további változtatásoknak. Ez teljesen így van! Na most ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a mi kultúrpolitikánk a falun differenciált kell legyen. Nem lehet ugyanaz, mint a városban. Különösen nem lehet ugyanaz azért, mert a falun – nem akarom felsorolni – más viszonyok vannak, mint a városban, és az elmaradás a kultúrforradalom nagy eredményei mellett, a kultúrforradalom, vagy az emberek gondolkodása, s a gazdasági alap között rendkívül nagy, összehasonlíthatatlanul nagyobb, mint mondjuk az értelmiség viszonylatában.

Kértem adatokat, és az adatok azt mutatják, hogy a falun ma Jókait, Mikszáthot és Móriczot olvasnak, az „Egri csillagok” egy nap alatt 30 000 példányban fogyott el. Ugyanakkor, elvtársak, nem tudunk adni, nem csak papírhány miatt, nem tudunk adni forradalmi könyveket. Berkesi-könyv nem került oda, vagy nagyon kevés példányban falura, és nincsenek olyan könyvek, amelyek a marxizmus-leninizmust, a párt történetét és más nagyon fontos, alapvető műveket egyszerű, falusi ember számára érthető nyelven írnának meg. Kultúrpolitikánknak feltétlenül figyelembe kell venni ezt az új helyzetet, ami a falun van. Egyrészt mások a társadalmi viszonyok, nagyon nagy harc folyik, és a szövetségi parasztnak hősiességű útörői, minden hibáik ellenére, az új szocialista paraszti életnek, az ifjúság már más, mint a szülők, ők már a mi nevelésünk, minden hibája ellenére, már modern gondolkodásúak, nem ragaszkodnak úgy a földhöz, bizonyos fokig már szemben állnak szüleikkel. A pedagógus már kezd kinőni, a fiatal pedagógus nagyon komoly figura a falun. A kulákot, amely ellen mint egyedüli ellenség ellen harcoltunk egy évtizeden keresztül, a falun sikerült likvidálnunk, most ezért azt mondják, hogy nincs ellenség, mert nincs kulák. És az ellenforradalom bizonyította, hogy nemcsak a kulák az ellenség, hanem a régi rend mindenfajta ura, szóval egy sor olyan probléma van, amihez hozzá kellene nyúlni, tisztázni kellene a falun, a mi kultúrpolitikánk nagyon sokfajta módszerével, és segíteni az előrehaladást.

Azt hiszem, elvtársak, azt kellene valahogy kifejezni ebben az anyagban, hogy a falun a kultúrpolitikát a falu és a várostól eltérő sajátosságok szerint kell kialakítani ahhoz, hogy ez hatásosan segítse a szocialista átalakulást. Alapjában olyan kultúrpolitikára van most szükség a falun, amely a maga sokoldalú módszereivel kifejezi és segíti, hogy a munkás-paraszt szövetség a falu szocialista átalakításának irányába hasson, mert ez teszi csak szilárddá a proletárdiktatúrát, meg ez az érdeke a munkásosztálynak, a munkásosztály pedig csak a szilárd proletárdiktatúra alapján tudja segíteni a falu szocialista átalakítását, és ez az érdeke a parasztságnak is.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Tartsunk 10 perc szünetet. Prieszol József elvtárs, után következik Friss István elvtárs.

PRIESZOL JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Bár a szünetben és most is egy-két elvtárs mindent elkövetett, hogy mondjak le erről a felszólalásról, köztük a főnök elvtárs és Sándor elvtárs is, hogy azért ha lehet, ne szólaljak fel. Lehet, hogy Sándor elvtárs is érzi, hogy olyan kérdést akarok fel-

vetni, ami itt a pártközpontban talán éppen a te jóvoltodból így a bürokrácia útvesztőjébe került már egy év óta, vagy több év óta kallódik. És ez a soproni egyetem, illetve a Sopron és Miskolc között folyó vita kérdése, amit nem tudunk semmiképpen sem rendbe szedni.¹¹⁷ Lehetetlen állapot, hogy egypár hülye ember, amit az csinál, és amilyen igényekkel lép fel, hogy tényleg komoly károkat okoznak a nemzetgazdaságnak olyan követelményekkel, hogy lakásokat építenek maguknak, és amikor már megmondjuk, hogy 5 szobás a lakás, akkor Kállai elvtárs azt mondja, hogy 6 szobás legyen. Amikor megmondjuk, hogy fogadunk 12 egyetemi tanárt, akkor azt mondja, hogy 15 fog jönni. Szóval direkt be akarják bizonyítani, hogy mi nem vagyunk képesek a feltételeket sem kulturális vonatkozásban, sem más vonatkozásban teljesíteni, hogy a soproniak azért mégse jöjjenek oda hozzánk. Hát talán most van egy kis remény.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Már el van döntve.

PRIESZOL JÓZSEF elvtárs: El van döntve, még Czottner¹¹⁸ elvtárs is levizgázott, most már nem fél, hogy megbuktatják a soproniak, nyugodt a lelkiismerete. Úgyhogy a Politikai Bizottság korábbi határozatát végre kellene hajtani, hogy a soproniak jöjjenek oda.

A másik dolog ez a „vevő rendel” kérdésével van. Nálunk „zűrharmoníának” hívják a Filharmoníát, mert kérem kiírják nagy plakátokkal – én már mondtam Aczél elvtársnak – kiírják, hogy jön Latabár [Kálmán] vagy Kazal [László],¹¹⁹ és akkor utána egy sereg ilyen tizenhatodrangú színésznő, vagy mit tudom én mi, becsapják valósággal hétfői napon a prolit, hogy learatják a pénzt, nagy szenzációt csinálnak, és ők megcsinálják a kasszasikert, és akkor persze csodálkoznak Jákóék,¹²⁰ hogy a Gorbatovnak az „Egy éjszaká”-jával nem tudnak előrehaladni, és akkor talán éppen Te is vagy olyan kedves sokszor, hogy szidod, hogy nem tudják a költségvetésüket megfelelő módon teljesíteni. Úgyhogy le kellene állítani. Megmondottuk, hogy nem kapnak beutazási engedélyt ezek a kocerok [sic!], akik idejönnek, olyan hülyeségeket mondanak, hogy hát utána meg akarják kövel dobálni őket, szóval valósággal szélhámosok.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Egyszer megverünk egypárat.

PRIESZOL JÓZSEF elvtárs: És azt hiszem, hogy ez lesz a helyes.

A másik dolog: én nem tudom, de megmondom őszintén, amit te felvetettél, Aczél elvtárs, hogy hol van ilyen munkáskáder, aki azzal kérkedik, hogy ő süket, és nem olvas, és hülye. De inkább még az ellenkezője igaz, és én mindig azt mondtam, hogyha nem is olvastam, hogy ezt is olvasom, meg azt is olvasom, de saját magából az ember bohócot nem csinál, ilyen kérdési tendencia nem mutatkozik meg. A baj az, hogy inkább az elvtársaink olyasmivel dicsekednek, amit nem tesznek meg, és tényleg nem olvasnak szépirodalmat, ez az igazság, s ez a baj. Annyira azonban még nem romlott a proli, hogy ezt mondja magáról, hogy ilyesmit mondjon saját magáról, és annyira még talán becsüli magát.

A felvételi vizsgák kérdése: szeretem az elvtársaknak a pártközpontban is sürgősen vizsgálatot kellene indítani, mert nálunk az a szólásmondás, ha pl. akármelyik minisztériumba írunk, hogy van egy munkáskáder, egy becsüle-

tes, rendes proli, igen tehetséges fiú, tudjuk, hogy kitűnően érettségizett, és hiába, valami miatt a felvételi vizsgája nem sikerült. S most már azt mondják, nézd Prieszol elvtárs, kár mindenért, akár a kályhalyukba dobnád azt a kérelmet, a megyebizottság javaslatát semmiképpen sem veszik figyelembe a minisztériumban. Amikor megcsináltuk azt, hogy itt a miskolci nehézipari egyetemen azt mondtuk Simon [Sándor]¹²¹ elvtársnak, a pártbizottság titkáranak, hogy ülj be légy szíves egyszer-kétszer a vizsgára, és nézd meg, hogy vizsgáztatják a proli srácokat, akkor kiderült, hogy rögtön ez a felvételi arány kezdett javulni, mikor Simon elvtárs ott volt. De amikor Simon elvtárs elment, akkor a következő nap mind a három... süket volt és hülye volt. Hát nem megy ez így, ezt nekünk jobban meg kell nézni. Én tudom, én is vizsgáztam, úgy meg tudtak keverni, ahogy akartak, csak azt mondta a végén, hogy hát tévedés, mert ez az előjel ennél az egyenletnél nem volt jó. Hát persze, hogy ha ellenkező előjellel teszi fel az embernek a példát, hát el lehet rajta bukni. Maguk hét éven keresztül ezzel a példával vizsgáztattak, mondom én, s akkor bevittem a pártközpontba ezt a példát, hogy hát ez egy ilyen utolsó társaság. Nem beszélve pl. arról, hogy én is hadilábon álltam a matematikával, és hát nagyon örültem, hogy ezt a példát én is kiszúrtam.

Nem tudom, kérdeztem a... [sic!] elvtárostól, hogy ki mondta azt, hogy saláta. Vidék és a budapesti műsorok között sajátos különbségeket (?). [sic!] Szerintem ez nem helyes, ez egészségtelen szemlélet, ami nagyon nagyot rombol lent, a mi művelődésügyi politikánkban, és megmondom, nekünk egypár példát erre fel kell hozni. Szóval nem baj, hogy valaki tehetségtelen, de hogyha feljön és a Rottenbiller utcába bejelenti magát, sztár lesz belőle. De ha Miskolcon – én nem Miskolcot mondom, de Pécssett – másutt összehozhatja magát, az sem kiváló színész nem lesz, sem Kossuth-díjat nem kap, és így megy ez végig. Ugye nem tudjuk kinyomozni, hogy ezt az utolsó bitangot, ezt a Galambost¹²² ki csinálta ilyen filmsztárrá. A Nagy Attilának¹²³ a feleségét, a miniszterelnöknek a feleségét, akinek az volt a legnagyobb tehetsége – én láttam háromszor –, hogy bejött a szobába a színpadon, és azt mondta: nagyságos asszony, tálalva van, és akkor kiment. Azután kiderül, hogy feljön Budapestre, filmsztár lesz belőle. Vagy kérdezem Major [Tamás] elvtársat, nem Te protezsáltad, azt mondja: nem, ez a szakramentumos filmvállalat, az Aczél elvtárs nem tud róla? És Miskolcon széltében-hosszában beszélnek, hogy egy ilyen tipikus ellenforradalmárnak a felesége 24 óra alatt karriert tudott csinálni. Nem jó ez így.

Én nem azért mondom ezt, mert mindenképpen azt szeretném, hogy Miskolcon kapjanak a színészek Kossuth-díjat, vagy szóval ez a statisztikai szám mondjuk a megyei pártbizottság jó munkáját bizonyítaná, nem, nem erről van szó. De ezt az alárendeltségi viszonyt, ami a vidék lebecsülésében mutatkozik meg a főváros javára, a vidék rovására, ezt nem lehet tovább csinálni. Ez minden tekintetben megvan, és én azt hiszem, ez teljesen helytelen, mert az igazi kulturális életnek a kifejlődése alapján én el tudnám képzelni, hogy fővárosi hölgyek, urak eljönnének, és ott néznének meg egy premiért, akár Pécssett, vagy másutt, hogy ott rendeznének bemutató előadást. Azt mondják, hogy külföldön ez általában szokás, különösképpen a Szovjetunióban. Meg kell ezt nézni.

A másik dolog ez a közönségnevelésnek a kérdése. Én nem tudom, hogy

foglalkozik-e ezzel a Népművelési Minisztérium? Nem. Hát nem elég az, hogy Jákó odajön hozzám, és azt mondja, hogy nézze, az „Egy éjszakát”¹²⁴ ki kellene vinni Barcikára, és azt hiszem, azért neked is kellene valamit csinálnod. Hát mondom én, mi az istent csináljak. Összehívom az alapszervezeteket, és megbeszélem velük a dolgot, de mondom, Te engem akarsz mindenképpen dolgoztatni. Igaza van a Jákónak, igaza van, s még akkor szemre is hányt, hogy valamikor milyen nagy rendező voltál, az „Éjjeli menedékhelyet” is Te rendezted, és most nem törödsz – azt mondja – a klasszikus darabokkal semmit, és nem segítesz rendezni. Megmondtam a Jákónak, hogy légy szíves menj te ki Kazincbarcikára, előtte hívjal össze 50 elvtársat és mondd el, hogy te hogy látod pl. az egyik figuráját ennek a darabnak, vagy mondom a „Megperzselt lányok”-ban¹²⁵ a Fehér Tibor¹²⁶ hogy játssza a tőkést, és hogy milyen jelleget hoznak ki ezekkel a szerepekkel. Akkor érezték, tudják, miről szól a darab, és mit akar leleplezni, és mit akar megmutatni. Hát erre kiderült, amikor kiment a Jákó elvtárs, aki egyébként egy rendes elvtárs, akkor nagyon tehetséges rendező és igazgató is volt, amikor a MÉMOSZ-ban illegálisan szervezte a színdarabokat, akkor nem is nagyon törődtek a kasszasikerekkel, ahogy most.

Egyébként erről a kasszasikerről Aczél elvtárs csak annyit, hogy ott van a baj azért, hogy pl. majdnem mindenki meztelen ebben a Bajadérban,¹²⁷ még az a nő is csak be van festve, és mégis valami 120 gyönyörűen készített ruha a nőknek, 120 a férfiaknak, hát melyik darab bír el egy ilyen kelléktárat, és akkor még mindennap változtatják a primadonnát, és már a kövérnek nem jó a sovány primadonnának a ruhája, hát ez nem megy így, érted? És azt mondják, ez egy kasszasiker, hát hol itt a kasszasiker, amikor ha összeadja és egyenleget csinál, akkor kiderül, hogy nem is kerestek ezen se semmit. És itt, ahol mit tudom én öt szereplővel, szerényebb eszközökkel, itt van pl. – Somogyi¹²⁸ elvtárs, ha emlékszel rá – az építőknél is a táncsoport. Hát hogyha a csárdást táncolják, akkor ilyen ruhába, másikba [sic!], mikor itt volt a stájer népi együttes, vagy az osztrák népi együttes, végig abba a bő tiroli nadrágban voltak, csámpás cipőben, egy ruhában és különféle táncokat táncoltak. Éppen nekem, mikor közlekedésügyi miniszterhelyettes voltam, akkor két vagont kellett adnom, hogy a kelléktárt utánuk tudják vinni, mindenféle ruhát, hát ezt nem bírja. És Diósgyőrön is ugyanez a tendencia van meg. A szakszervezeti műsorpolitikában is inkább az ilyen látványos dolgokra törek-szenek, és tényleg az ilyen dolgokat veszik elő.

Befejezésül talán még annyit, hogy azt hiszem, ezeket a kérdéseket meg kellene nézni, és ezt jobban alá kellene húzni. Még egyszer aláhúznám, hogy a vidék lebecsülésének a kérdése a műsorpolitikánkban nemcsak a helytelen műsorpolitika, pazarlás kérdése, hanem ilyen értelemben a közönségszervezés kérdése, mert az nem megoldás, amit csinálnak sokan, mint ahogy szokták. Tisztelet a kivételnek, és minden megbecsülésem az elvtársaknak, eljönnek és kérnek egy cédulát tőlem, hogy a Népszabadságukat – ismerem a Politikai Bizottság határozatát –, hogy a Népszabadság előfizetési példányszámát növelni kell, és én adjam ki. Erre minden alapszervi titkárhoz írok, utána lemegyünk Diósgyőrbe, hogy mi van, hát kiderül, hogy az elvtársak gyűjtik az előfizetőket, ők meg Avasban ultiznak. Erre visszavettem az egészet, mondom, hát elvtársak, a mi rovásunkra ne ultizzanak, hanem maguk is dol-

gozzanak. Szóval így nem lehet közönségszervezést csinálni. Pl. megértettem most már, amikor felállt az egyik, oroszul nem nagyon értek, de mégis megértettem, hogy azt mondotta, hogy ennek a szimfóniának a harmadik tételében majd meglátják, hallani fogják az elvtársak a fortissimónál, hogy az erdő zsongását és a vihart hogyan tudja Csajkovszkij¹²⁹ ezekkel a zenei instrumentumokkal színpadra hozni és érzékeltetni.

Hát akkor kezdtem én otthon az asszonynak is magyarázni, tudod, hogy mi az, hát nem értette (derülség), látod, én se értettem, addig én se tudtam, miért nem lehet így. Hát ott negyedórát beszélnek, és minden zenei darabnál megfelelő módon tájékoztatják az elvtársakat, hogy most ez a darab miről fog szólni, a zeneszerző mit akar kifejezni, melyik tételnél volt szerelmes, hol volt borongós hangulatú, hol volt lázadó, és így tovább.

MAROSÁN elvtárs (közbeszólása): Előkelő koncerten oda tudják adni a műsorhoz a szöveget is, mikor proliról van szó, nem tudják odaadni a szöveget a prolinak a műsorhoz. Ez van benne, amit a Prieszol mond. Csak nevetünk rajta.

PRIESZOL elvtárs: Elnézést kérek Marosán elvtárstól, de nem így értettem.

FRISS ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az MSZMP művelődési politikájának irányelveire vonatkozó anyaggal egyetértek. Jó anyagnak tartom. Egypár kérdéshez azonban hozzá akarok szólni, csak olyan kérdéseket említve itt, amelyek eddig a vitában nem kerültek szóba.

A megjegyzéseim közül az egyik elvi természetű, a többi a szöveghez konkrétan szól. Abból indulok ki én is, hogy ez az anyag egy fontos dokumentuma a pártnak, a javaslat szerint ezt sok példányban fogjuk sokszorosítani, terjesztetni, sok helyen fogják megvitatni. A Társadalmi Szemle is közölni fogja, újságok bő részletekben, és az a célunk, hogy többé-kevésbé tananyag legyen, elsősorban a művelődési politikában különösen érdekelt értelmiségiek és az ide tartozó dolgozók számára.

Ezért kell különös gonddal néznünk, hogy mit mondunk ebben a dokumentumban. Ezért tulajdonítok annak is nagy jelentőséget, hogy ebben a dokumentumban hogyan foglalkozunk az osztályharc kérdésével, illetve, hogy következetesen alkalmazzuk-e világszemléletünket a döntő fontosságú kérdésekben. Az a véleményem az anyagról, hogy ebben – sok korábbi dokumentumtól eltérően – igen örvendetesen az osztályharc szempontja következetesen érvényesül egészen a felszabadulásig. Tehát a múltra vonatkozólag. Nem mondható ugyanez a felszabadulást követő részről. Ott az osztályharc inkább már csak úgy szerepel, mint a továbbra is rendkívül erős burzsoá befolyás, mint a klerikalizmus és nacionalizmus befolyása. Figyelmen kívül hagyja ez a rész azt, hogy a szocializmus építése is az osztályharc körülményei között megy végbe, és nem is csak úgy, hogy nemzetközi méretben harcban állnak egymással a burzsoázia és a munkásosztály, hanem itt az országon belül is még igen sokáig tart, amíg az osztályokat felszámoljuk. Nem az osztályokat általában, hanem a munkásosztállyal és a szocializmus építésével többé-kevésbé szemben álló osztályokat, vagy legalábbis a szocializmus építésében nem konzekvensen érdekelt osztályokat.

Ennek nemcsak azért, s főleg nem is abból a szempontból tulajdonítok je-

lentőséget, hogy itt ez a dokumentum általában ideológiai szempontból kifogástalan legyen, hanem azért, mert éppen a kulturális fejlődés megértése szempontjából, és a kulturális életben is érvényesülő különböző befolyásnak megértése szempontjából van nagy jelentősége.

Azt gondolom, hogy Nagy Imre opportunizmusát 1953-ban és azt követően, amikor már nagyon széles tömegek előtt jelentkezett, és nemcsak mint korábban, mondjuk a bennfentesek előtt a párton belül, mégis nem ismerték fel, nem vették észre, nem harcoltak ellene. Ebben nagyon komoly része volt annak is, messze sok más mellett, hogy nem megfelelően neveltük a kádereinket arra, hogy az osztályharc szempontjából mérlegeljék a történelmet, értsék meg az előttük lefolyó eseményeket. Ha az ellenforradalommal szemben annyira és olyan mértékben voltak tájékozatlanok, hogy annyian sokáig nem vették észre, hogy itt a hatalomért folyik a harc, ebben megint csak megvolt a része annak is, hogy mi ebben a tekintetben sajnos nagyon súlyos mulasztásokat követtünk el.

A kulturális területen ennek azért is van nagy jelentősége, mert azokkal az osztályokkal, amelyek itt nem egyöntetűen állanak a szocializmus építésének az álláspontján – és nem is annyira az ellenséges osztályokra, mint inkább a kispolgárságra, és ezen belül is különösen a parasztságra gondolok – nagyon szorosan összeforrt a mai értelmiségünknek a nagy része. Különösen világosan jelentkezett ez az írónál, Illyés vagy Veres Péter, Szabó Pál a régebbiek közül, de hát az újabbak között is épp elegenden vannak, akik szorosan összeforrtak a parasztsággal, ezért azok az ingadozások, amelyek pl. Nagy Imre politikájának a fogadtatásánál jelentkeztek az értelmiség részéről, egyrészt ezeknek a befolyásuknak [sic!] az érvényesüléseire törekedtek. Nem véletlen, hogy Nagy Imre jobboldali opportunistá vonala először és legélesebben a parasztság vonalán, a mezőgazdaság szocialista átalakítása vonalán jelentkezett, és hogy éppen ezeket az erős jobboldali hibákat az értelmiség igen jelentős része – és köztük az írók igen jelentős része – nagy örömmel fogadták, nemcsak 1953-ban, de 1954-ben és később is. Ezért gondolom, hogy ebből a szempontból az irányelveknek az a része, amely a felszabadulás utáni fejlődéssel foglalkozik, mindig kiegészítésre és átdolgozásra szorul.

A konkrét megjegyzésekhez, amelyekben igen rövid leszek: mindjárt az első odalon van egy megjegyzés, amely azt mondja, hogy ez az összegzés, amely itt az irányelvekben jelentkezik, nem jelenti a párt művelődési politikájának lényegbevágó megváltoztatását nem jelenti, [sic!], de semmilyen megváltoztatását sem jelenti. Ezek az irányelvek, legalábbis, legjobb meggyőződésem szerint, semmivel sem különböznek, mondjuk Kállai elvtársnak a Politikai Akadémián tartott előadásáról...

KÁLLAI elvtárs: Nem erre gondol az anyag, hanem a régebbi...

FRISS elvtárs: Az lehet, de itt elvből azt úgy lehet érteni, mint hogyha ez az irányelv, ami itt van most a kezünkben, ez nem jelentene most egy lényegbevágó változást, de ha nem lényegbevágó változás, akkor mégiscsak jelent változást, ha nem is lényeges változást. Azért nem értem ezt.

Az utána következő oldalon felületességnek tulajdonítom azt a megjegyzést, hogy arról beszélve, hogy a munkásosztálynak a színpadra lépéséig a magyarság szabadságharcai – és itt elmúlt századokról beszél – az uralkodó

osztályok vezették, és még az is hozzátéve, amelyek elnyomták az idegen nemzetiségeket. Azt hiszem, hogy ez felületesség, mert ha elmúlt századokról beszélünk, ezeknek a legnagyobb harca a Dózsa-féle szabadságharc [sic!], amelyet nem az uralkodó osztály vezetett, azután voltak uralkodó osztály által vezetett szabadságharcok, ezek azonban nem nyomták el az idegen nemzetiségeket, úgyhogy pontosabbá kell tenni a szöveget.

Az utolsó előtti oldalon van egy mondat, amelyet ma már említett valaki, hogy a nemzeti jövedelemből a jövőben nagyobb részt kell biztosítani a művelődésügy számára. Valaki itt helyeslőleg hivatkozott rá, én azt hiszem, hogy addig ezt így beírni, legalábbis míg ezt a kérdést nem vizsgáltuk meg, hiba lenne. Hogy nagyobb összeget kell fordítani rá, az nyilvánvaló, és ez nő is évről évre. De hogy nagyobb legyen a részesedése, senki nem tudja majd megmondani még azt sem, hogy mennyi ez a részesedés.

KÁDÁR elvtárs: (Közbeszólása nem érthető.)

FRISS elvtárs: Ezzel teljesen egyetértek, csak ezt a fogalmazást nem tartom helyesnek.

Végül egy kicsit már szakmai érdekltségembe vágó kérdésről: ahol itt fel van sorolva egy mondattal, utalás formájában, hogy a különböző tudományágakban milyen fontosabb feladatok vannak, hogy közgazdaságtudománnyal kapcsolatban két feladat van említve, az egyik, hogy a szocializmus politikai gazdaságtanát fejlessze, a másik, hogy a mű marxista értékelését adja. Ez persze mind a kettő helyes és fontos feladata a közgazdaságtudománynak, de van egy még fontosabb feladata a közgazdaságtudománynak, amelyet legalábbis velük egy sorban, vagy előttük kellene említeni, és ez az, hogy a szocializmus építéséhez konkrétan járuljon hozzá, vagy másképp kifejezve, hogy segítsen tudományosan alapot adni a mi gazdaságpolitikánknak és tervezésünknek. Ez, mondjuk, a legfontosabb és legelsőbb rendű feladata a mindennapi életnek, és a szocializmus építésével közvetlenül kapcsolatban álló feladata, ami persze elősegíti, és hozzájárul a másik két dolog is, a szocializmus politikai gazdaságtanának a fejlesztése is és a mű marxista elemzése.

ACZÉL GYÖRGY elvtárs válasza: Csak néhány kérdésre szeretnék, elvtársak, válaszolni. Azért nincs benne, hogy a művészeti szövetségek foglalkozzanak az anyaggal, mert november 4-én kerül a PB elé a művészeti szövetségek jövőbeli sorsa, tekintve, hogy kettő közülük e pillanatban még érvényes párt- és kormányhatározattal fel van osztatva,¹³⁰ és nem akartuk ezt megelőzni, nem tudjuk, mi lesz a PB határozata.

Amit Marosán elvtárs felvetett, azzal kapcsolatban egy megjegyzést szeretnék, amit javasolnék belevenni esetleg az anyagba is. A következő: próbáltam utalni erre, hogy a polgárság legnagyobb írói akár magyar, akár nemzetközi viszonylatban, mint a saját osztályuk fiai, vagy ha a parasztságból kerültek ki, a polgári osztály körülményei között élve kitűnően ismerték a saját osztályuk problémáit, az életmódot, mindent. És hiába adunk mi az én meggyőződésem szerint könyvmegrendelést mondjuk pl. a párt politikája mellett kiálló Goda Gábornak,¹³¹ ha életében a munkásosztállyal kapcsolatban nem volt, talán soha életében még üzemben nem járt. Szóval napjainkban kell elkezdeni ezeket az embereket, írókat, egyszerűen közel vinni a munkásosztály-

hoz. Van a pártnak egy határozata, mi felszólítottuk elsősorban a fiatalokat, menjenek el dolgozni. Nem mentünk olyan messzire, mint a kínai elvtársak, hogy fizikai munkára küldjük őket, hanem üzemi lapokhoz menjenek el, üzemi könyvtárakba.

Meg kell mondani, hogy egyelőre egy igen jelentős részük visszautasította, bár volt egypár, aki elvállalta, mert a túlzottan magas életszínvonal, amit mi biztosítottunk az íróknak, még most is, hogy a honoráriumot rendelettel nemrég rendeztük, még most is mindig magas. Ez az életszínvonal egyszerűen a kényelmesebb élet felé vitte ezeket az embereket. És ez is a magyarázata, de ez nem csak itt van. Csongrádban volt kubikusok spontán megbírálták az „Égi madár” c. Móricz-filmet.¹³² Ott, ahol bemutatták, összejöttek, és bebizonyították, hogy a filmben alapvető hibák vannak, nem értik, hogy a rendező nem tudta megmutatni, hogy a talicskát hogy kell megfogni, hogy viszi a kubikus a lapátot. Vagy a szituáció a csendőrrel, ahogy a kubikusok leírták, teljesen hamis, hazug. Van nekünk tíz nagynevű filmrendezőnk, nincs közöttük egy se, aki ismerné a munkásosztály életét vagy a parasztság életét. Szóval a problémát már azért is úgy vetették fel elvben, hogy ezek az emberek nem tudhatnak egy bizonyos ponton túl dolgozni, ha nem fognak közel kerülni [sic!], és ez vonatkozik a kommunista írókra is.

Itt van, amit felvetettek az elvtársak, a Berkesi esete, egy fiatal ember – nem korban – mint író. Ő most megírt egy könyvet, és kapott érte készpénzben minden levonás után 86 ezer forintot. Én azt hiszem, ez nem kis összeg, már az első öt kiadás után. Amikor próbáljuk őt arrafelé vinni, hogy pl. felajánlotta neki a Budapesti Pártbizottság, hogy menjen vissza az üzemébe, mondták ott az elvtársak, hogy kézzel-lábbal kapálózott ellene, hogy ő visszamenjen abba az üzembe, ahol előzőleg ő munkaügyi osztályvezető volt. Úgyhogy nagyon komolyan kell ezt megnézni.

Felvetették az elvtársak, Marosán elvtárs és Kádár elvtárs is, ezeket a műkedvelő színjátékokat. Ott is olyan problémánk van – ahogy eddig megnézték Somogyi [Miklós] elvtársék is, mi is megnéztük –, hogy jelentős részben átvették ezeknek a kultúr csoportoknak a vezetését ilyen deklasszált kispolgári elemek, ők jobban tudják kifejezni magukat, van olvasottságuk, nekik ez könnyű munka, szerepelni tudnak vele. Ezért van az, hogy pl. Vas megyében egy ilyen kultúr csoport – egyébként azt mondják, nagyon tehetséges emberek vannak benne – néhány hónap alatt negyvenszer játszotta a Csárdáskirálynőt, és komoly pénzeket szedtek össze, s elüllesztik az ott levő becsületes munkás- és parasztfiatalokat is.

Általában az egész területen, és ezt talán az anyagban hangsúlyosabban is bele lehetne venni, művészeti vonalon érvényesül az anyagiasság, aminek azért mi is okai vagyunk, mert pl. a honorárium rendeletet lóhalálában még 1956-ban is emeltük az íróknál [sic!], és előzőleg is volt egy ilyen állandó tendencia, most megszorítottuk. Filharmóniánál, íróknál, egy sor helyen megszorítottuk a honoráriumot. Óriási zúgolódás van, ez megvan képzőművészeti területen, íróknál, színházaknál, filmnél, mindenütt nagyon komoly probléma egy olyan magas életszínvonal, ami ma az alkotásnak is akadályozójává válik. Szovjet elvtársak elmondták azt, hogy náluk is van ilyen probléma. Ha egy könyv megjelenik, olyan óriási honoráriumot kapnak az írók, ami nem sarkallja őket arra, hogy újra írjon [sic!], és egy csomó írónál, amint ... [sic!]

elvtárs a Szovjetunió Művelődésügyi Minisztériumának helyettes vezetője elmondta, igen komoly probléma, hogy keveset írnak, mert óriási a honorárium. Persze nálunk egész másként jelentkeznek. Nálunk tényleg úgy jelentkezik, hogy a hivatástudat minimuma sincs meg egy egész sor emberben. Társadalmi nyomásra feltétlenül szükség van ebben az irányban. Szeretném azt megmondani, elvtársak, hogy van egy olyan része is a dolognak a bíráló jogossága mellett, hogy pl. amit Prieszol elvtárs is mondott, szuverén joga minden megyének a saját színházában megszabni a műsorpolitikát is. Sőt, mi kértük, hogy a megyei bizottságok tárgyalják meg, a megyei tanácsnál van az anyagi fedezete a színháznak.

KÁDÁR elvtárs: Konkurenciáról panaszkodunk (derűtség).

ACZÉL elvtárs: De nemcsak ilyen, hanem pl. mikor mi a megyei osztályvezetőket behívtuk egy hónappal ezelőtt, akkor azt mondtuk nekik, hogy nézzék, elvtársak, maguknak jogukban áll azt a művet engedélyezni, amelyiket akarják. Tiltsák ki ezeket az embereket. És egy sor helyen meg is tettük. Tolna megyében pl. kitiltottak ilyen hahnizó társaságot, meg Baranyában is kitiltottak már ilyeneket, nagyon helyes dolog volt.

Amit Sándor [József] elvtárs mondott a technikai műveltség új értelmezéséről, azzal én egyetértek. Tényleg a munkásosztály kulturális kérdéseivel kapcsolatos brigádmunka nagyon érdekes adatot hozott fel. Aztán vannak óriási munkásszállásaink, gyönyörű modern épületek a Pillangó utcában. Nos erről mint politikai tényről nem akarok beszélni, hogy egy ilyen modern épületben nagyszerű körülmények között élnek emberek, néhány, három vagy négy párttag van ott egy nagy munkásszálláson, megnéztük, de kulturálisan egyáltalán nem foglalkoztunk ezekkel az emberekkel megfelelően, és azt hiszem, hogy annál az anyagnál sok minden ki fog jönni.

Biszkü elvtárs beszélt az ellenség mai pozíciójáról. Az ellenség mai pozíciója meggyőződésem szerint nagyon erősen táplálkozik abból, hogy kultúránk vezető értelmiségei igen jelentős része legalábbis a kispolgárságból származik, arrafelé húz, az jelenti a tekintélyt. Mi nagyon jól látjuk azt, hogy pl. nagyon aktívan dolgoznak a nyugati követségek. Nincs hét, hogy olaszok, meg a franciák ne hívnák meg ezeket a kulturális embereket. Ezek felé dolgoznak.

KÁDÁR elvtárs: Keleti követeket is meg kéne kérni, hogy... [sic!]

ACZÉL elvtárs: Megkértük, Kádár elvtárs, és meg is történt, pl. a szovjet elvtársak meghívtak két hete képzőművészeket, előzőleg operaénekeseket, a Petőfi Színházat, most a cseh, román elvtársak is hívnak meg, mi egy nagyköveti értekezleten megkérdeztük őket.

A kultúrpolitikai funkciókról. A Filharmóniához öt elvtársat vittünk oda, lecseréltük az egész vezetést, az egyik a Lakatos Éva volt, a másik Csillag [Miklós],¹³³ aki itt dolgozott az apparátusban, azután Karádinét és még két elvtársat vittünk oda, és úgy néz ki, hogy bizonyos fokig ez is kevés ahhoz, hogy ott még határozottabb politika folyjon.

Felmerült itt még, ha szabad ilyen távoli példára utalnom, hogy amikor 1942-ben szervezeteinket szétzúzták, mi is a kulturális terület felé fordultunk, ez egy természetes folyamat. Mi azt látjuk – itt volt egy konkrét eset –, volt egy

Somogyvári¹³⁴ nevű színész, egy jobboldali színész, megjelenik a francia követ a „Sasfiók” előadásán, és bejelenti neki, hogyha a magyar kormány hozzájárul, akkor becsületrenddel kitünteti. Erről az oratóriumról [sic!] mi is hallottunk, de számtalan más jele van, hogy van ilyen allegorizálás [sic!] és sok más formában próbálnak ők itt eredményt elérni.

Én egyetértek azzal is, amit a Biszku elvtárs mondott, hogy az anyagi eszközökkel távolról sem tudunk még élni, jobb lenne, hogyha a párt is bővebben, legalábbis nagy vonalakban foglalkozna ezzel. A műkedvelő kérdést szeretném még azzal kapcsolatban fölvetni, amit Kádár elvtárs mondott, hogy szeretnék egy ilyen komoly anyaggal menni a párt elé, és aztán majd határozat jön a Minisztertanács részéről is.

Fogarasi elvtárs felvetette, hogy az alapfogalmakat megmagyarázni egy kicsit nehéz feladat. Megpróbálok némi magyarázatot fűzni hozzá. A Lukács-kérdésnél a pártosság félremagyarázása, ha jól emlékszem szerepel az anyagban, ott az ő partizán elméletével kapcsolatban. Ezt lehet jobban kiemelni. Felmerült ilyen fogalmazás, mint a szocialista realizmus megfogalmazása. Tulajdonképpen úgy áll a helyzet, hogy precíz fogalmazást nagyon nehéz adni minden területen: képzőművészetben, irodalomban, a Solohov elvtárs abban a bizonyos nyilatkozatában viszont mondott valami olyat, amit belsőleg mi nagyon jól tudunk. Azt mondta, hogy kérem szépen, ördög tudja, mi ez, mint Fagyjev¹³⁵ mondta, de egyet tudok, hogy az, ami erősíti a szovjet hatalmat, jó dolog. Hát ezt ilyen elvi anyagban nagyon nehéz, de meg lehet azt mondani, hogy kérem, ha nem is közvetlenül, és nemcsak az erősíti a mi hatalmunkat, ami pillanatnyi agitációt jelent, de azért a nép nevelésében meg kell próbálni valahogyan a kérdést megoldani.

A Szerényi elvtárs mondta itt az Ember tragédiája kérdést. Mi beszéltünk a Major elvtárral arról, hogy jövő évben az Ember tragédiáját átrendezik. Ti. az a falanszterjelenet nem muszáj, hogy miellenünk szóljon. Azt állítom, lehet úgy rendezni, hogy a burzsoázia ellen szóljon. Hogy a rendezés ideológiai funkciót jelent, az mutatja azt, hogy amikor 1956-ban rendezték, az egy kicsit az akkori helyzetet is mutatja. És biztos az, hogy lehet a darabot is megváltoztatni, mint ezt számtalan darabnál látjuk.

MAROSÁN elvtárs: Érthetetlen, hogy itt nálunk minden jelenetet be kell mutatni.

ACZÉL elvtárs: Tömpe elvtárs felvetette 1848 gondolatát. Minket foglalkoztatott ez a probléma. Az a véleményünk, hogy nem ebben az anyagban lehet ezt megmutatni. Legfeljebb utalni lehet rá, hogy 1848-cal kapcsolatban rendkívül komoly zavarokat okoztunk, amikor kritika nélkül dicsértük Kossuthot, vagy Petőfinél nem mondtuk meg, hogy a Petőfi-aktualizálást lehet ellenünk is használni.

Friss elvtárs, amit mondott a kispolgári befolyásolásról, hát azt megpróbáljuk belevenni, méghozzá olyan értelemben, hogy az új értelmiséggel kapcsolatban meg kell mondani, hogy óvni kell az új értelmiséget, a szocialista értelmiséget attól, hogy az ott meglévő kispolgári befolyásolás érvényesüljön.

Befejezésül két kérdéssel szeretnék foglalkozni. Az egyik egy javaslat volna, hogy a KB az itt megadott szempontok alapján fogadja el az anyagot, és a Titkárság tárgyalja meg majd átdolgozás után.

A másik pedig, ami inkább egy kérdés volna ahhoz, ami itt felmerült többször, hogy meg kéne említeni jobban a pozitívumokat. Van is egy sor pozitívum, nekem is az a véleményem, de a legnagyobb hiányosságunk ezen a területen a következetesség hiánya. Rengeteg zűrzavar van, és nagyon sok kérdés nincs tisztázva még a területen dolgozók előtt sem. Ahhoz, hogy ez jól menjen, ahhoz a döntő kérdések közé tartozik az elvi tisztázás, a megfelelő káderek megkeresése. Mert ahogy az üzemben spórolnak kulturális területre odaadni egy szilárd jó kommunista kádert, bár óriási tömeghatása van ezeknek a kérdéseknek, ugyanúgy, mint állami vagy pártvonalon minden tekintetben van valami elmaradottság, bármilyen jó lesz az a határozat, ha nem tudunk megfelelő káderbiztosítékot találni, akkor biztos, hogy a határozat egyöntetűségében, vagy akár lényeges kérdésekben is bajok lesznek.

Hozzátartozik ehhez még egy probléma. A legnehezebb dolgok egyike, hogy van az anyagban egy olyan rész, hogy engedünk nem szocialista, hanem olyan olyan realista alkotásokat, amik a szocializmus felé hatnak. De ennél is az az elvi probléma, hogy akkor tehetünk ilyen elvi engedményt, akkor dolgozhatunk így jól, ha van egy megfelelő kritikus gárda, de nemcsak hivatásos kritikusokról, hanem lehet kritikus munkás is, a munkásosztály legöntudatosabb része a pártszervezetek, amelyek akármilyen alkotást megbírálnak. Úgyhogy a kritikának az érvényesülése nélkül az egész kultúrpolitikai koncepció eltorzul és elferdül. Ez is nagyon lényeges része, s nincs megállapítva még közöttünk sem, van egy olyan tendencia, amely az egész kulturális életben ilyen nagyképűséget hoz létre: a vidámság, a jókedv elítélése. Vannak emberek, akik mániákusan hirdetik, hogy az a darab, ahol nevetni lehet vagy jól érezni magukat az embereknek, azt már eleve megvetéssel nézik. Nekünk az a meggyőződésünk, hogy van egy jogos követelés. A munkásosztálynál végzett brigádvizsgálatnál nem az elmaradott emberek vetették fel nagy gyűlölettel, hogy az elmúlt évek film- és könyvtermése az a feloldatlan konfliktus, a szó rossz értelmében vett halálhangulat, amit terjesztenek, rendkívül elítélték. Azt hiszem, hogy ezekben a dolgokban is világosabb képet kell teremtenünk. Úgyhogy az volna a javaslatunk, hogy a gyakorlati megvalósításban ilyen segítség is legyen, hogy a következetesség ezen a területen jobban érvényesüljön.

KISS KÁROLY elvtárs zárszava: Tisztelt Központi Bizottság!

Második napirendi pontunkat olyan értelemben teszem fel szavazásra, ahogy Aczél elvtárs itt a zárszóban javaslatként terjesztette a KB elé, hogy azokat a KB alapul elfogadja. Vita és az Aczél elvtárs bevezető előadásához hozzáfűzött javaslatok alapján át lesz még dolgozva, s végső formájában a KB Titkárságának be lesz mutatva, a KB Titkársága hagyja a végső formában jóvá.¹³⁶

Aki ilyen értelemben elfogadja, emelje fel a kezét.

Köszönöm.

Ellene?

Egyhangúlag elfogadva.

Tisztelt Központi Bizottság! A KB ülésének a végére értünk. Kívánok a továbbiakban eredményes munkát a KB tagjainak.

JEGYZETEK

- 1 L. az 1. sz. függelékét.
- 2 A II. hároméves terv az 1958. január 1. és 1960. december 31. közötti időszakot fogta át. Főbb célkitűzései: 22%-os ipari és 12%-os mezőgazdasági termelésnövelés. L. a 9. sz. jegyzőkönyv 10. jegyzetét.
- 3 A PB 1958. július 22-én tárgyalta meg az MTA politikai helyzetét, az 1958. évi közgyűlésre és nagygyűlésre vonatkozó javaslatát. (MOL-M-288. f. 5/87. ó. e.)
- 4 A „népi” írókról. Az MSZMP Központi Bizottsága mellett működő kulturális elméleti munkaközösség állásfoglalása. Társadalmi Szemle 1958. július. Kultúrpolitikai munkaközösség anyaga a népiességről. Előadó: Aczél György. Elhangzott: MSZMP PB 1958. április 29-i ülésén. (MOL-M-288. f. 5/76. ó. e.) A népi írókról készült elemzés politikai és irodalmi háttéréről l. Borbándi Gyula: *A magyar népi mozgalom. Bp., 1989.*
- 5 Révai József: *Marxizmus, népiesség, magyarság. Szikra Kiadó 1948. (Marxizmus és népiesség 215-338. p.)*
- 6 Mindszenty József esztergomi érsek – a vidéki háziőrizetből szabadulva – 1956. október 31-én elhangzott beszédében a jogállami keretek, a demokratikus vívmányok mellett tett hitet. A kádári időszakban gondolatait elferdítve, politikai lejáratására igyekeztek felhasználni. L. *Mindszenty és a hatalom. Szerk.: Olmosi Zoltán Bp., 1991.*
- 7 A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Egyházügyi Tanács meghívására 1958. április 22. és május 6. között egyházi személyekből álló csoport látogatott el a Szovjetunióba. A küldöttség tagjai – 14 fő katolikus, 9 fő református és 4 fő evangélikus – a püspökök, esperesek és a teológia tanárai közül kerültek ki. A csoport útjáról a Művelődésügyi Minisztérium Egyházügyi Hivatalának vezetője, Horváth János tájékoztató jelentést küldött Kádár János részére. A jelentés szerint: „A csoport tagjai nagyobb részben népi demokráciánk mellett aktívan tevékenykedő, kisebb részben pedig olyan papok voltak, akik még több-kevesebb kérdésben fenntartással élnek a szocializmussal szemben... A program nagyobbik része a Szovjetunió gazdasági és kulturális eredményeinek megismerése volt, de megfelelő súllyal szerepelt a templomlátogatás és a helyi egyházi vezetőkkel való beszélgetés ... A katolikus papok szovjetunióbeli látogatása fontos lépést jelentett a katolikus egyháznak a vatikáni politikától való eltávolítása szempontjából is.” (MOL-M-288. f. 47/720. ó. e.)
- 8 1950. június 28-án ült össze a püspöki kar és a kormány hivatalos megbízottaiból álló bizottság, amely – az adott magyar társadalmi körülmények között – az egyház és állam viszonyának rendezését kapta feladatul. A tárgyalásokat a Vatikán ellenezte, mivel átfogó jellegű megállapodást az Egyház és Állam között csak a Szentszéknek volt joga megkötöni. Ennek ellenére 1950. augusztus 30-án a Püspöki Kar nevében Grósz József kalocsai érsek, a magyar kormány nevében Darvas József vallás- és közoktatásügyi miniszter a megállapodást aláírták. Az iromány I/1. pontja szerint: „A püspöki kar elismeri és állampolgári kötelességének megfelelően támogatja a Magyar Népköztársaság államrendjét és alkotmányát.” A fenti megállapodást a papság jelentős része nem fogadta el. A diktatúrának behódoló papokat röviden békepapoknak nevezték. L. *Beresztóczy Miklós: A katolikus békemozgalom 20 éve. Bp. 1970.*
- 9 A PB 1958. június 10-én tárgyalta meg az állam és az egyházak viszonyáról és az egyházpolitikáról szóló előterjesztést, ill. hozott határozatot. (MOL-M-288. f. 5/82. ó. e.) A PB 1958. július 22-i ülésén pedig a vallás elleni eszmei harc és a világnézeti tömegnevelő munka feladatáról hoztak határozatokat. (MOL-M-288. f. 5/87. ó. e.)
- 10 Opus Pacis: a magyar katolikus püspöki kar szervezete. 1957-ben hozták létre az Országos Békétanács Katolikus Bizottsága békefeladatainak elvi irányítására. Elnöke a kalocsai érsek volt.
- 11 Ortutay Gyula (1910–1978) néprajztudós; 1945 után a Független Kisgazdapárt balszárnyához tartozik. 1945–1946-ig a Rádió, MTI elnöke, 1947 és 1950 között vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1945–1953-ig a múzeumügy és műemlékvédelem vezetője, 1957–1963-ig az ELTE rektora, 1958-tól az Elnöki Tanács tagja, 1964-től a TIT elnöke.
- 12 1958. június 17-én jelent meg az igazságügyminiszter közleménye: a Legfelsőbb Bíróság Népbírószáki Tanácsa június 15-én Nagy Imrét, Gimés Miklóst, Maléter Pált és Szilágyi Józsefet halálra, Donáth Ferencet 12 évi, Tildy Zoltánt 6 évi, Kopácsi Sándort életfogy-

- tigiani, Jánosi Ferencet 8 évi, Vásárhelyi Miklóst 5 évi börtönre ítélte. A halálos ítéletet 1958. június 16-án hajtották végre, Szilágyi Józsefet azonban már korábban elítélték és kivégezték.
- 13 L. az 5. sz. jegyzőkönyv 15. jegyzetét.
- 14 L. az 5. sz. jegyzőkönyv 13. jegyzetét.
- 15 *Népszabadság* 1958. július 23. A magyar kormány válaszjegyzéke Jugoszlávia kormányához.
- 16 Ernst Jenő (1895–1981) biofizikus; 1944 és 1947 között a Pécsi Orvostudományi Egyetem Orvosi Fizikai Intézetének megbízott igazgatója, majd uo. egyetemi tanár, a Biofizikai Intézet igazgatója. 1946-tól az MTA tagja.
- 17 Willman, Adam 1955 és 1959 között Lengyelország budapesti nagykövete.
- 18 „Gomulka elvtárs beszéde a szocialista tábor egységéről, a JKSZ revizionista politikájáról, a nyugati reakció rágalomhadjárataról a Nagy Imre-bünper körül.” *Népszabadság* 1958. június 29. (A gdanski hajógyárban elhangzott beszéd.)
- 19 Kádár János vezetésével 1958. július 9-én MSZMP-küldöttség érkezett Berlinbe a Németország Szocialista Egységpártja V. kongresszusára, amelyet július 10–16. között tartottak meg.
- 20 Soldatic, Dalibor 1953 és 1956 között Jugoszlávia magyarországi nagykövete.
- 21 L. a 4. sz. jegyzőkönyv 8. jegyzetét.
- 22 A Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság jegyzéke a Magyar Népköztársaság kormányához a Nagy Imre és társai ügyében lefolytatott büntetőeljárásról, ítéletről. Belgrád, 1958. június 23. (*MOL-M-288. f. 9/1958. ó. e.*) L. Rippl Zoltán: *Belgrád és Moszkva között. A jugoszláv kapcsolat és a Nagy Imre-kérdés. (1956. november–1959. február.) Politikatörténeti Füzetek V.*
- 23 L. a 15. sz. jegyzetét.
- 24 Hruscsov beszéde Németország Szocialista Egységpártja kongresszusán hangzott el. L. még a 19. sz. jegyzetét.
- 25 Nehru, Dzsavaharla (1889–1964) 1950-től haláláig az Indiai Köztársaság miniszterelnöke.
- 26 Nasszer, Gamal Abdel (1918–1970) katonatiszt; 1953-ban Egyiptom miniszterelnök-helyettese és belügyminisztere, 1954-től miniszterelnök és a Forradalmi Tanács elnöke, 1954 és 1970 között Egyiptom, ill. az Egyesült Arab Köztársaság elnöke.
- 27 Szukarno, Sz. Akmed (1901–1970) indonéz államférfi; 1942 és 1945 között a japánok elleni harc egyik vezetője, 1945-től Indonézia köztársasági elnöke.
- 28 Az 1955. április 29-én megtartott bandungi konferencia résztvevői az ún. harmadik blokk létrehozásán fáradoztak. A gyarmatosítás, a faji megkülönböztetés elítélésével az ún. békés együttélés öt elvét vallották. A kezdeményezés folytatása: kairói konferencia (1957. december–1958. január).
- 29 A különböző röpcédulákat Ausztriából légi úton ballonokkal juttatták el Magyarországra.
- 30 Az Ideiglenes Intéző Bizottság 1956. november 23-i ülésén Kádár János „Nagy Imre és csoportja ügye” címszó alatt közölte: „A jugoszláv elvtársak kérték, hogy volt politikai hibákért ne legyenek represszió alá vonva Nagy Imréék...” ... megmondtam, az a szándékunk, hogy természetesen nem akarunk büntetőeljárást az előző hibák miatt, nem az ő feltételeik miatt, hanem belső politikai okokból. L. *A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei I. kötet. Budapest 1993., 98. p.*
- 31 Szabad Európa Rádió (SZER) az USA által létesített „Keresztes Hadjárat a Szabadsággért” szervezet rádiójaként 1951-től sugározott anyanyelvű adást az ún. népi demokratikus országokba. A magyar nyelvű adást Münchenből sugározták.
- 32 Az ENSZ rendkívüli közgyűlése 1956. november 4-én ült össze a magyarországi helyzet megvitatására. Határozatában elítélte a szovjet beavatkozást, a Szovjetuniót csapatai kivonására szólította fel, ENSZ-megfigyelők kiküldését szorgalmazta. A magyar kérdést 1963-ig napirenden tartották, de ez a magyarországi fejleményekre lényeges hatással nem volt.
- 33 Az 1956-os forradalmat követő megtorló intézkedések 1961-ig folytatódtak. L. *Szakolczai Attila: A forradalmat követő megtorlás során kivégzettekéről. Évkönyv III. Bp. 1994., 1956-os Intézet.*
- 34 L. a 3. sz. jegyzőkönyv 52. jegyzetét.
- 35 „A romániai csoport két részletben – 5 személy októberben, 8 személy december első felében – hazatérhet” (MSZMP PB ülés jegyzőkönyve, 1958. október 14.) „A Politikai Bi-

- zottság úgy határoz, hogy a Romániából most hazatérő csoport a menetrendszerű vonat egy külön kocsijában utazzék haza. A hazatérőknek folyósítandó segély fedezésére megfelelő összeget kell a Fővárosi Tanács részére átutalni.” (MSZMP PB ülés jegyzőkönyve, 1958. október 22.) (MOL–M–288. f. 5/85. ó. e.)
- 36 L. MSZMP PB ülési jegyzőkönyv. 1958. július 22. (MOL–M–288. f. 5/87 ó. e.) Továbbá: 1958. november 18. (MOL–M–288. f. 5/104. ó. e.) A PB 1958. december 16-án Kiss Károly szóbeli információja és javaslata alapján az alábbiakat fogadta el: „A Politikai Bizottság egyetért azzal, hogy az ENSZ Közgyűléssel kapcsolatban ne adjunk ki nyilatkozatot.” (MOL–M–288. f. 5/108. ó. e.)
- 37 „Fehér könyvek.” *Ellenforradalmi erők a magyar októberi eseményekben I–IV. Bp. 1957.* A tendenciózan összeállított írásokkal bizonyítani kívánták, hogy a forradalom külföldi ügynökök, horthysta emigránsok által felbujtott ellenforradalmi lázadás és vérengzés volt. Ezen könyvek újabb kiadásáról van szó.
- 38 A 15 éves (1961–1975), távlati lakásépítési terv mintegy egymillió lakás megépítésével számolt. L. 15 éves lakásfejlesztési terv irányelvei. (MOL–M–288. f. 20/78. ó. e.), továbbá a *11. sz. jegyzőkönyvet.*
- 39 A KGST IX. ülészaka 1958. június 26-án kezdte meg tanácskozását Bukarestben. Az ülésnek feladataként jelölték meg: „konkrét javaslatok és intézkedések kidolgozása az 1958 májusában Moszkvában tartott Legfelsőbb szintű Értekezlet határozatainak realizálására...” Az MSZMP PB 1958. június 24-én ún. irányelveket fogadott el az ülészakon részt vevő magyar delegáció számára. (MOL–M–288. f. 5/84. ó. e.) A moszkvai tanácskozásra l. a *9. sz. jegyzőkönyvet.*
- 40 1958. június 23-án Kádár János vezetésével öt napig tartó látogatásra magyar párt- és kormányküldöttség utazott Bulgáriába.
- 41 Adenauer, Conrad (1876–1967) német politikus; 1945-től a Keresztény Demokrata Unió elnöke, 1949 és 1963 között a Német Szövetségi Köztársaság kancellárja.
- 42 Grotewohl, Otto (1894–1964) német politikus; 1946-tól az egyesült Német Szocialista Egységpárt Központi Vezetőségének tagja, 1947. október 7-től az NDK megalakulásától miniszterelnöke.
- 43 Rau, Heinrich (1899–1961) német politikus; 1955-től az NDK kereskedelemügyi minisztere és a minisztertanács elnökének helyettese.
- 44 Rostás István (1906–1989) 1946-ban, Franciaországból hazatérve, az MKP VK szervezési osztályának vezetőhelyettese. 1949 és 1954 között vállalatvezető, majd a Könnyűipari Minisztérium főosztályvezetője. 1954–1956-ig Bp. Fővárosi Tanács VB elnökhelyettese, 1957-ben az MSZMP KB káderosztályának vezetőjévé nevezik ki. 1957 és 1961 között nagykövet az NDK-ban.
- 45 A francia gyarmaton, Algériában 1958. május 13-án a francia hadsereg tisztjei államsínyt hajtottak végre, amely megnyitotta az utat De Gaulle tábornok hatalomra jutásához. A tábornok 1958. június 1-jén lett francia miniszterelnök, majd az V. Köztársaság nagy hatalmú elnöke 1969-ig.
- 46 1958. július 14-én – az 1957-ben alakult Nemzeti Egységfront vezetésével – felkelés robbant ki Irakban, amelynek során megölték Fejzsál királyt és családját, a miniszterelnököt, valamint kikiáltották az Iraki Köztársaságot. Miniszterelnök: A. K. Kasszem.
- 47 Bagdadi Paktum (Middle East Defence Organization) 1955-ben a SZU elleni katonai szövetségként jött létre. Tagjai: Irak, Irán, Nagy-Britannia, Pakisztán és Görögország.
- 48 Libanonban 1958 májusában fegyveres felkelés robbant ki G. Chamoun Amerika-barát kormánya ellen. Júliusban az elnök kérésére amerikai csapatok szálltak partra Bejrútban. Ennek ellenére a kormány vereséget szenvedett. 1958 szeptemberében köztársasági elnök F. Sehab, miniszterelnök pedig R. Karami lett. Az amerikai csapatok 1958 októberében hagyták el Libanont. Az iraki felkelés (l. a *46. sz. jegyzetet*) hatására zavargások törték ki Jordániában. A király és a kormány kérésére júliusban angol ejtőernyősök érkeztek az országba.
- 49 NATO (North Atlantic Treaty Organization); az Észak-atlanti Szövetség – 1949-ben Washingtonban 20 évre kötött szerződés szerint – tagjai: Belgium, Dánia, Franciaország, Hollandia Izland, Kanada, Luxemburg, Nagy-Britannia Norvégia, Olaszország, Portugália és az USA. 1952-től Görögország és Törökország, 1955-től a Német Szövetségi Köztársaság is tagja volt.
- 50 Biztonsági Tanács: az ENSZ egyik szervezete. Feladata: a nemzetek közötti béke fenn-

- tartása. Őt állandó (SZU, USA, Nagy-Britannia, Franciaország, Kína) és hat választott tagja van.
- 51 L. „A Hruscsov-válasz visszhangja” c. cikket, *Népszabadság* 1958. július 25.
- 52 Paulus, Friedrich (1890–1957) német tábornagy; a II. világháború idején mint a 6. német hadsereg főparancsnoka vezette a németek offenzíváját Sztálingrád ellen (1942). Szovjet fogságba esett, 1953-ban az NDK-ba tért vissza.
- 53 Az országgyűlési és tanácsválasztást 1958. november 16-án tartották meg. A kötött listás rendszerben egyetlen lista közül lehetett „választani”. A szavazók 99,6%-a a Hazafias Népfront jelöltjeire szavazott. Ez a választási rendszer 1967-ig maradt fenn.
- 54 Kristóf István (1912–1979) 1945 után a Bőripari Munkások Szakszervezetének titkára, majd főtitkára, 1949–1954-ig az MDP KV tagja, ill. osztályvezetője. 1955 és 1961 között az Elnöki Tanács titkára, majd 1967-ig tagja. 1949–1970-ig országgyűlési képviselő.
- 55 L. a 8. sz. jegyzőkönyv 7. jegyzetét.
- 56 Vég Béla (1922–) 1952–1953-ban az MDP KV Iroda vezetője, majd 1956-ig a KV titkára. 1957-től az MSZMP XIII. ker. Bizottságán dolgozott.
- 57 Mekis József (1910–1984) 1948–1950-ig a Vasas Szakszervezet főtitkára, 1950 és 1952 között a Csepel Művek vezérigazgatója. 1952–1954-ig a SZOT elnöke, ill. főtitkára, 1954 és 1956 között miniszterelnök-helyettes. 1957–1966-ig munkaügyi miniszterhelyettes.
- 58 L. a 3. sz. jegyzőkönyv 13. jegyzetét.
- 59 Nagy Dániel (1910–1983) 1947-től kisgazdapárti képviselő, majd országgyűlési képviselő, 1948-tól a Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége (DÉFOSZ) Országos Vezetőségének tagja, a szervezet központjának főosztályvezetője, 1949 és 1963 között az Elnöki Tanács elnökhelyettese.
- 60 Z. Nagy Ferenc (1917–1977) 1945–1948-ig a Független Kisgazdapárt Szolnok megyei elnöke, a nagyválasztmány tagja, 1945-től az Állami Gazdaságok Főigazgatóságának munkatársa. 1958-tól a KNEB alelnöke.
- 61 Béke Világkongresszus. Stockholm, 1958. július 16. – július 21.
- 62 Bebrits Lajos (1891–1963) 1949-től 1956. október 29-ig közlekedési és postaügyi miniszter. 1954-től 1956 októberéig az MDP KV póttagja. 1957-ben az összevont svéd, norvég, izlandi magyar követség vezetője lett. 1959 és 1962 között az Országos Idegenforgalmi Tanács főtitkára.
- 63 Fábiani Béla (1889–1967) 1922–1939-ig országgyűlési képviselő a Nemzeti Demokrata Párt, ill. az Egyesült Szabadelvtű és Demokrata Ellenzék programjával. 1934-ben fellépett a Szovjetunió diplomáciai elismerése ellen. A német megszállás alatt koncentrációs táborba hurcolták. 1945 után az USA-ban telepedett le, ahol a magyar emigráció egyik vezetőjeként tevékenykedett.
- 64 Kovács Imre (1913–1980) író, szociológus; 1945-től a Nemzeti Parasztpárt főtitkára. 1947-ban Svájcba, majd az USA-ba emigrált. Több évtizedig a Szabad Európai Bizottság (SZEB) munkatársaként dolgozott.
- 65 L. az 5. sz. jegyzőkönyv 18. jegyzetét.
- 66 Nagy Dániel elnökhelyetteséről és Kristóf István titkárról van szó.
- 67 1956 novemberében Dobi István mint az Elnöki Tanács elnöke – a testület felhatalmazása nélkül – visszavonta a Nagy Imrének adott kormányfői megbízását és erre a posztjára Kádár Jánost eskette fel. Erre a formalításra, a törvényesség látszata érdekében, a Kádár-kormánynak feltétlenül szüksége volt.
- 68 L. az 5. sz. jegyzőkönyv 8. jegyzetét.
- 69 Szabó Pál (1893–1970) író; a Nemzeti Parasztpárt alapító tagja, 1939 és 1944 között elnöke.
- 70 Hidas István (1918–) 1950-től az MDP Budapesti Bizottságának első titkára. 1951–1956-ig az MDP KV és PB tagja. 1952 és 1953 között a Minisztertanács elnökhelyettese. 1957-től a KGM Kereskedelmi Főosztályának vezetője.
- 71 Farkas László (1919–1992) 1945 után az MKP fővárosi VIII. kerületi titkára. 1949 és 1950 között az Államvédelmi Hatóság szolgálatában állt, majd az MDP Budapesti Bizottságának osztályvezetője, ill. titkára. 1955-től az MDP Baranya megyei Bizottságának első titkára, 1956-tól a Ganz-MÁVAG-ban dolgozott.
- 72 Suhajda József (1915–) 1945 után pártfunkcionárius, 1957-től Budapest VIII. kerületi tanács elnöke. 1962-től az MSZMP KEB tagja, 1954 és 1962 között országgyűlési képviselő.

- 73 Ez a két mondat valószínűleg tévedésből került a jegyzőkönyvbe.
- 74 Siroky, Viliam (1902–1971) 1945-től Csehszlovákia miniszterelnök-helyettese, 1953 és 1963 között miniszterelnöke.
- 75 Stocia, Chivu (1908–1975) 1955 és 1961 között Románia Minisztertanácsának elnöke.
- 76 A PB 1958. július 8-i határozata alapján az Agit. és Prop Osztálya elkészítette a választási agitáció irányelveit, amit a PB 1958. augusztus 18-án fogadott el. (MOL-M-288. f. 5/91. ó. e.)
- 77 L. az 53. sz. jegyzetet, valamint a 2. és a 3. sz. függelékeket.
- 78 Az 1853-ban alakult Budapesti Filharmóniai Társaság 1945 után kulturális rendezvények szervezésével is foglalkozott.
- 79 L. a 9. sz. jegyzetet.
- 80 Mihályfi Ernő (1898–1972) újságíró; 1947-ben megbízott külügyminiszter, majd a Köztársaság Elnöki Hivatal vezetője. 1948-ban az Országgyűlés alelnöke. 1949 és 1951 között a Kultúrkapcsolatok Intézetének elnöke. 1951-től népművelési miniszterhelyettes, 1957 és 1972 között a Magyar Nemzet főszerkesztője.
- 81 NEP (Novaja Ekonomicseskzaja Polityika); az ún. proletárdiktatúra új gazdasági politikája. 1921-ben vezették be a Szovjetunióban. A hadikommunizmushoz képest liberálisabb, megengedte a falu és a város közötti magánkereskedelmet.
- 82 A két világháború között létrehozott irredenta irodalmi műsorok anyagára történik utalás.
- 83 MSZMP PB ülés jegyzőkönyve 1958. június 10. (Aczél György szóbeli beszámolója a színházak helyzetéről. (MOL-M-288. f. 5/82. ó. e.)
- 84 L. a 4. sz. jegyzetet.
- 85 Illyés Gyula: Bartók c. verse. Megjelent: *Kézfogások* c. kötetben. Bp., 1956.
- 86 Urbán Ernő: *Bársony Kati*, kisregény. A *Népszabadság* 1958-ban folytatásban közölte.
- 87 Barabás Tibor (1911–1984) író.
- 88 Földi Mihály (1894–1943) író.
- 89 Szabó Dezső (1879–1945) író; a népi mozgalom előfutáraként úgy vélte, hogy a történelmi uralkodó osztály csődje után a parasztságból kell kinevelni a társadalom vezetésére alkalmas új középosztályt. Elképzelései a „harmadik út” irányába mutatnak.
- 90 Németh László (1901–1975) író; az 1956-os forradalom idején több, a nemzeti egység erősítését szorgalmazó cikket írt.
- 91 Urbán Ernő (1918–1974) író. 1945 után MKP járási titkár, majd az MKP KV Agitációs és Propaganda Osztály munkatársa. 1947-től a Szabad Föld, majd 1958-tól a Népszabadság munkatársa. 1958 és 1962 között országgyűlési képviselő.
- 92 Gyurkovics Mária (1913–1973) énekesnő; 1937-ben debütált. Három évtizeden át volt az Operaház vezető koloratúrszopránja.
- 93 Horváth Ferenc (1913–1983) színész; 1945-ben a Nemzeti Színház tagja lett. 1949-ben az Állami Bányász Színház alapító igazgatója, amely egy év múlva a Honvéd Színház, majd 1951-től a Magyar Néphadsereg Színháza nevet vette fel. 1953–1970-ig a Madách Színház tagja.
- 94 Kassák Lajos (1887–1967) költő, író, festő.
- 95 A kipontozás a jegyzőkönyvben szerepel. Valószínűleg Zadravetz István (1884–1965) tábori püspökről van szó. 1915–1920-ig a szegedi ferencesek házfőnöke, 1920 és 1928 között a hadsereg tábori püspöke, az Etelközi Szövetség egyik alapítója. 1945 után jobboldali politikai tevékenységéért szabadságvesztésre ítélték. Kiszabadulása után vidéki rendházban élt.
- 96 Jánosi Ferenc 1951 és 1954 között a népművelési miniszter első helyettese volt.
- 97 Honegger, Arthur: Johanna a máglyán 1938. Budapesten Jeanne d’Arc oratórium címen mutatták be a Zeneakadémián (1958).
- 98 Az Országos Rendező Iroda szervezésében 1951. július 20-án, este 20.30-kor a Népstadionban Jazzfesztivált rendeztek.
- 99 Berkesi András (1919–) író; 1958 és 1962 között a Filmtudományi Intézet igazgatója.
- 100 Mesterházi Lajos (1916–1979) író.
- 101 Szerző: Rejtő Jenő
- 102 Intelligence Service: angol hírszerző szolgálat. A különböző angol hírszerző és kémelhárító szervezetek összefoglaló elnevezése.
- 103 Molotov, Vjacseszlav Mihajlovics (1890–1986) 1953–1956-ig a Szovjetunió Minisztertanács

- csának első elnökhelyettese, külügyminiszter. 1956–1957-ben állami ellenőrzési miniszter, az SZKP Elnökségének tagja. 1957 júniusában leváltották, a továbbiakban diplomáciai területen dolgozott.
- 104 L. *A Magyar Szocialista Munkáspárt művelődési politikájának irányelvei. Kossuth Könyvkiadó 1958.* (II. fejezet 2. pont.)
- 105 Habsburg Ottó (1912–) politikus; IV. Károly császár és király fia, 1922-től a Habsburg-család feje. 1936-tól a Páneurópa Unió tagja., 1957–1973-ig alelnök, majd elnök.
- 106 *Szigeti József: Lukács György filozófiai és politikai nézeteinek összefüggése. Társadalmi Szemle, 1958. 2. sz.*
- 107 Solohov, Mihail Alekszandrovics (1905–) szovjet író;
- 108 A magnószalag meghibásodása miatt Fogarasi Béla és Török István hozzászólása hiányos.
- 109 Markos György. L. a 3. sz. jegyzőkönyv 28. jegyzete.
- 110 Latabár Kálmán (1902–1970) színész; a 20-as években a Fővárosi Operettszínház és a Király Színház tagja. A harmincas években több külföldi és hazai színházban játszott. A leghosszabb ideig, 1945 és 1968 között a Fővárosi Operettszínházban szerepelt.
- 111 L. a 6. sz. jegyzőkönyv 45. jegyzetét.
- 112 Gromov, Jevgenyij Ivanovics 1957-től a Szovjetunió budapesti nagykövete.
- 113 *Dobozy Imre: Szélvihar* c. drámája. 1958. (Filmen „Tegnap” címen.)
- 114 Lakatos Éva (1905–1993) 1945–1948-ig az MKP budapesti VII. kerületi titkára, 1948 és 1958 között az MDP KV Oktatási Osztályának, majd az MDP KV. ill. az MSZMP KV Agitációs és Propaganda Osztályának munkatársa. Több mint két évtizeden át az Országos Filharmónia igazgatója volt.
- 115 Latinka Sándor (1886–1919) 1910-től a Szociáldemokrata Párt tagja, 1918-ban az SZDP Somogy megyébe küldte, ahol a földfoglaló mozgalom élére állt. 1919-ben a Somogy megyei direktórium tagja, a Tanácsköztársaság leverése után kivégezték.
- 116 A Tanácsköztársaság 40. évfordulója.
- 117 A PB 1958. június 17-én foglalkozott a bányamérnökképzés kettéosztottságának megszüntetésével és a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem fejlesztésével. Határozata: a Gazdasági Bizottság vizsgálja a meg a soproni bányamérnöki szak Miskolcra történő áttelepítésének feltételeit. (*MOL-M-288. f. 5/83. ő. e.*)
- 118 Czotner Sándor (1903–1980) 1949–1950-ben nehézipari államtitkár, majd szénbányászati, ill. bánya- és energiaügyi miniszter, 1957 és 1963 között nehézipari miniszter,
- 119 Kazal László (1911–1983) színész; 1936 és 1949 között több fővárosi varietében és színházban szerepelt. 1948 és 1951 között a Fővárosi Víg Színházban, 1951-től 1983-ig a Vidám Színpadon játszott.
- 120 Jákó Pál (1901–1977) 1948–1951-ig a Színész Szakszervezet titkára. 1951-től a győri Kisfaludy Színház tagja, 1957 és 1981 között a Miskolci Nemzeti Színház igazgatója.
- 121 Simon Sándor (1923–) kohómérnök; 1955-től a Nehézipari Műszaki Egyetemen tanít, 1961 és 1966 között oktatási rektorhelyettes, 1972-től rektor.
- 122 Galambos Erzsébet (1934–) színésznő.
- 123 Nagy Attila (1933–1992) színész; 1955-ben a Miskolci Nemzeti Színházhoz szerződött. 1956-ban a Borsod-Abaúj Zemplén Megyei Forradalmi Munkástanács elnöke, ezért 1957-ben 12 évi börtönre ítélték, 1961-ben szabadult. 1962-től a veszprémi Petőfi Színház, 1969 és 1971 között a Szegedi Nemzeti Színház, majd 1986-ig a Thália tagja. 1986-tól a kecskeméti Katona József Színháznál dolgozott. 1990-ben országgyűlési képviselő lett.
- 124 *Gorbatov, Borisz: Egy éjszaka.* Nemzeti Színház: 1957. október 29.
- 125 *Callegari, Gian Paolo: Megperzselt lányok.* József Attila Színház: 1957. október 18.
- 126 Fehér Tibor (1921–1984) színész; 1947-től haláláig a Miskolci Nemzeti Színház tagja.
- 127 *Kálmán Imre: Bajadér.*
- 128 Somogyi Miklóst 1957. június 29-én választották a KEB elnökévé. L. az 1. sz. jegyzőkönyv függelékét.
- 129 Csajkovszkij, Pjotr Iljics (1840–1893) orosz zeneszerző.
- 130 „A művészeti szövetségek egy része az ellenforradalom előtt és alatt az ellenforradalmi tevékenység bázisává vált. A Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány ezért az Írószövetséget, valamint a Színház- és Filmművészeti Szövetséget feloszlatta, a többi szövetségnél a szervezeti élet jó ideig szünetelt...” L. Az MSZMP Központi Bizottságának határozata. A

művészeti szövetségek helyreállításáról és a művészek közötti ideológiai és politikai munka egyes kérdéseiről. 1958. november 25. A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962. Kossuth, 1973, 281–285. p.

- 131 Goda Gábor (1911–) író; 1931-ben Porond címen folyóiratot indít, majd a Független Szemle könyvkiadó lektora. 1957 és 1958 között az Élet és Irodalom szerkesztőbizottság tagja, 1958-tól 1959-ig a Néphadsereg Színháza igazgatója.
- 132 Az Égi madár c. film 1957-ben készült. Forgatókönyv: Cseres Tibor. Rendező: Fehér Imre.
- 133 Valószínűleg Csillag Miklósról és Karádi Gyulánéről van szó.
- 134 Somogyvári Rudolf (1916–1976) színész; Rostand: A sasfiók c. darabjában a reichstadi herceg szerepét játszotta.
- 135 Fagyejev, Alekszandr Alekszandrovics (1901–1956) szovjet-orosz író.
- 136 A véglegesített és közzétett dokumentumot L. *A Magyar Szocialista Munkáspárt művelődési politikájának irányelvei. Pártdokumentumok az ideológiai és kulturális munkáról. Kossuth Könyvkiadó, 1962. 5–61. p. Továbbá: A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962. Bp., 1973. 243–270. p.*

FÜGGELEKEK

1. sz. függelék

1958. július 25-én de. 9 órakor kezdődő KB ülés résztvevői:

Aczél György
Bakó Ágnes
Biszku Béla
Borka Attila
Brutyó János
Dabronaki Gyula
Dögei Imre
Fogarasi Béla
Friss István
Harmati Sándor
Kádár János
Kállai Gyula
Kiss Árpád
Kiss Dezső
Kiss Károly
Komócsin Zoltán
Kossa István
Kreszán Lajos
Major Tamás
Marosán György
Münnich Ferenc
K. Nagy Sándor
Németh Károly
Nógrádi Sándor
Nyers Rezső
Pothornyik József
Prieszol József
Sági György
Sándor József
Sándor Kálmán
Somogyi Miklós
Szurdi István
Tömpe István
Török István
Uszta Gyula
Borbély Sándor [pt.]
Horváth Ede [pt.]
Kaszapovics András [pt.]
Klujber László [pt.]
Valkó Márton [pt.]
Varró György [pt.]
Csikesz Józsefné [Bp. Pb. t.]
Asztalos Géza [KEB titk.]
Bárd András [RPB titk.]
Kálmán Endre [PTI ig.]
Péteri István [KB PTO ovh.]
Szilágyi Dezső [KB Külügyi O. v.]
Komját Irén [Társ. Szemle szerk.]

Tóth László [KB PGO ovh.]
Keserű János [KB Mg. O. ovh.]
Szerényi Sándor [KB TKO ovh.]
Rapai Gyula [KB Agit. Profp. O. v.]
Ortutay Gyula [HNF főtitk.]
Nagy Dániel [ET aleln.]
Szamosi Károly [Népszab. főszerk. h.]
Török Károly [Baranya m. t.]
Putics József [Bács m. t.]
Klaukó Mátyás [Békés m. et.]
Gyenge Károly [Fejér m. t.]
Lombos Ferenc [Győr m. et.]
Ambrus István [Hajdú m. t.]
Biró József [Heves m. t.]
Nemeslaki Tivadar [Komárom m. et.]
Jakab Sándor [Nógrád m. et.]
Horváth András [Pest m. et.]
Szirmai Jenő [Somogy m. et.]
Czinege Lajos [Szolnok m. et.]
Prantner József [Tolna m. et.]
Tóth Dezső [Vas m. et.]
Pap János [Veszprém m. et.]

[Budapesti kerületi pártbizottságok
titkárai, ill. osztályvezetői]

Tóth Károlyné
Tapolcsányi László
Molnár Ernő
Nagy Mária
Maros Józsefné
Ormos Tibor
Barinkai Oszkár
Horváth János
Kelemen Lajos
Diósi Imre
Ádám József
Kiss János
Felcsuti László
Szabadi István
Kerti Henrik
Varga János
Kopó Sándor
Dóra János
Veres József
Karsai Ferenc
Urbán Szabó Béla
Barkóczy Imre [KBI vez.]

2. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

SZIGORÚAN BIZALMAS!
21. sz. Tájékoztatóhoz!
Ikt. sz. 21/6.

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG 1958. JÚLIUS 25-I HATÁROZATA AZ 1958. ÉVI KÖZÖS ORSZÁGGYŰLÉSI ÉS TANÁCSVÁLASZTÁSOK POLITIKAI, SZERVEZETI ELŐKÉSZÍTÉSÉRE ÉS LEBONYOLÍTÁSÁRA

Az országgyűlés megbízatása 1959. május 17-én, a tanácsok megbízatása 1958. november 28-án jár le. Mivel ilyen rövid idő alatt nem célszerű kétszer választani, az országgyűlési képviselő- és tanácstagi választásokat 1958. november 16-án együttesen kell megtartani. Az országgyűlési képviselőket a jelenlegi hatályos lajstromos, a tanácstagokat pedig egyéni választókerületi rendszer alapján kell megválasztani. A választási feladatok egységes jogi és szervezeti szabályozása érdekében nem kell új választási törvényt készíteni, azonban összhangba kell hozni az országgyűlési képviselői és a tanácstagi választásokra vonatkozó hatályos jogszabályokat.

A Központi Bizottság az országgyűlési és tanácsválasztások politikai, szervezeti előkészítésére és lebonyolítására a következő határozatot hozza:

I.

A VÁLASZTÁS POLITIKAI CÉLKITŰZÉSEI

A választás tetetőzi az ellenforradalom leverése óta lezajlott politikai, gazdasági konszolidációt, egyben lezárja az alkotmányos élet helyreállításának folyamatát. A választás a munkásosztály, a dolgozó parasztság, az értelmiség, az egész dolgozó magyar nép állásfoglalása legyen népi demokratikus rendszerünk, a szocializmus, a béke ügye mellett. El kell érni, hogy a választók maximuma leszavazzon, s a Hazafias Népfront jelöltjeire adja szavazatát.

A választási kampány során törekedni kell a választott állami szervek tekintélyének erősítésére; ismét meg kell beszélni a dolgozókkal a pártnak és a kormánynak az ellenforradalom leküzdése, a rend helyreállítása, a politikai és gazdasági konszolidáció érdekében tett intézkedéseit. Ezzel együtt dolgozó népünk figyelmét a szocializmus építése feladataira kell irányítani.

A választási kampány szeptember 25-én kezdődjön. A kampányban a párt vezetésével minden tömegszervezet legyen részt.

A választások politikai előkészítése érdekében, már a tulajdonképpeni választási kampány előtti hetekben a különböző országos és helyi jellegű akciókat, mint: a békemozgalom időszerű feladatait, augusztus 20. megünneplését, szervesen be kell illeszteni a választási munkába.

II.

A KÉPVISELŐ- ÉS TANÁCSSTAGJELÖLTEK KIVÁLASZTÁSA ÉS JELÖLÉSE

A választások alapvető célja, hogy a Magyar Népköztársaságot és az államhatalom szerveit – az Országgyűléstől a községi tanácsokig – politikailag megerősítsük. E testületek politikai megerősítése nagymértékben azon múlik, hogy kik kerülnek jelölésre, illetve megválasztásra és hogyan alakul a kommunisták befolyása. Ezért a választások során az ál-

lamhatalom összes szerveiben céltudatosan erősíteni kell a kommunisták, az üzemi munkások, a mezőgazdaság szocialista szektorai dolgozóinak befolyását.

Az Országgyűlésben – súlyának megfelelően – jelentős kommunista többséget kell biztosítani. A budapesti, megyei és megyei jogú városok tanácsaiban a tanácsstagok között kommunista többségnek kell lennie.

Az alsóbb szintű tanácsoknál ilyen követelményt támasztani általában nem indokolt. A városi, városi-kerületi, járási és községi tanácsoknál a számszerű többség helyett arra kell törekedni, hogy a legtekintélyesebb, legtapasztaltabb kommunisták jelölésével és megválasztásával biztosítsuk a párt befolyását, politikájának érvényesülését.

Az államhatalmi szervek politikai erősítése, tömegbefolyások kiszélesítése, munkájuk hatékonyságának növelése és a dolgozó nép egységének megszilárdítása érdekében, különösen az Országgyűlésben és a felsőbb szintű tanácsokban, megfelelő arányban kell jelölni a volt koalíciós pártok alkalmas tagjait és a népi demokráciához hű, tömegbefolyással rendelkező pártonkívülieket.

Mind az Országgyűlés, mind a tanácsok esetében határozottan törekedni kell a stabilizálásra. A képviselők, tanácsi vezetők többségét, a tanácsstagok többségét – mindazokat, akik alkalmasak – ismét jelölni kell. Fel kell lépni minden olyan káros nézet és jelenség ellen, amely a képviselők, tanácsfunkcionáriusok, vagy tanácsstagok összetételében indokolatlanul nagyarányú cserét, változást akar végrehajtani. A jelöltek kiválasztásánál, a jelölésnél az illetékes területi pártszerveknek nagy körültekintéssel kell eljárniuk.

Mind az Országgyűlésben, mind a tanácsokban növelni kell a termelésben részt vevők (elsősorban munkások) és a nők arányát.

Jelölni kell az országgyűlési képviselőknek olyan tanácsstagokat is, akik a felsőbb szintű tanácsok valamelyikében évek óta eredményes munkát végeznek. A felsőbb tanácsokban megüresedett tanácstagi helyekre elsősorban az olyan tanácsstagokat kell jelölni, akik valamely alsóbb szintű tanácsban az elmúlt évek során eredményes munkát végeztek és szoros kapcsolatot teremtettek választóikkal. A városi, városi-kerületi és községi tanácsokba lehetőleg azokat jelöljék új tanácsagnak, akik a tanácsok különböző bizottságaiban és akcióiban aktív munkát végeztek.

a) Az országgyűlési képviselők kiválasztásáról

Az országgyűlési képviselők többségét – mindazokat, akik az elmúlt években megállták helyüket, eredményesen dolgoztak, bírnák választóik bizalmát – ismét jelölni kell.

A megüresedő, illetve üres képviselői helyekre fontos közéleti személyeket, központi bizottsági tagokat, egyes budapesti, megyei titkárokat, régi munkásmozgalmi elvtársakat, kiemelkedő munkát végző szakszervezeti, népfront, nőmozgalom, ifjúsági vezetőket és tanácsfunkcionáriusokat (tanácsstagokat) kell jelölni.

Országgyűlési képviselőnek olyan ismert, nagy befolyással rendelkező embereket kell jelölni, akik bátran képviselik a párt és a kormány politikáját és képesek a tömegeket mozgósítani annak végrehajtására.

Az országgyűlési képviselők számát, az 1953. évi képviselői választásoknak megfelelően, továbbra is mintegy 32 ezer lakosú választókerületenként kell meghatározni. Mivel az ország lélekszáma azóta megnövekedett, a képviselők számát a jelenlegi 298-ról mintegy 320-ra kell felemleni.

b) A tanácsstagok kiválasztásáról

A tanácsstagok kiválasztása és jelölése során biztosítani kell a társadalom különböző rétegeinek megfelelő képviseletét. A fővárosi, egyes megyei és megyei jogú városi tanácsokban, továbbá az ipari központokban és a bányavidékeken a tanácsstagok többsége munkás legyen. Régi mozgalmi elvtársakat, nőket és fiatalokat kellő számban kell jelölni.

A mezőgazdasági területeken – különösen községekben – az ipari munkások, a gépállomások, állami gazdaságok, erdőgazdaságok dolgozóival mellett a termelészövetkezeti tagokat számarányukon felül, politikai súlyuknak megfelelően kell jelölni.

A területi pártbizottságok, pártvezetőségek titkárait mindenütt jelölni kell a megfelelő tanácsba tanácsagnak. A pártbizottságok, pártvezetőségek titkárai – kivételesen helyettesei – legyenek tagjai az újonnan megalakuló végrehajtó bizottságoknak.

A vb-elnöki, elnökhelyettesi, titkári funkciókban végrehajtandó cseréknél el kell érni,

hogy e tisztségekbe politikailag és szakmailag jól képzett, művelt vezetők kerüljenek. Elsősorban üzemi munkások, állami gazdaságok, gépállomások dolgozói, tsz-tagok és szegény-parasztok beállítására kell törekedni. Az újonnan megválasztásra kerülő tanácsi vezetők lehetőleg helyi emberek legyenek. Kapjanak köztük megfelelő helyet az olyan szilárd párttonkívüliek is, akik hívei a szocializmus építésének és a dolgozók előtt tekintélyük van.

A tanácsstagok és végrehajtó bizottsági tagok kiválasztását és jelölését a területileg illetékes pártszerv irányítja, illetve hagyja jóvá. A tanácselnökök jelölését a felettes pártszerv hagyja jóvá. Állami vonalon a jóváhagyás a jelenlegi gyakorlat szerint történik. A tanácsstag jelöltek kiválasztásánál és jelölésénél figyelembe kell venni a dolgozók, az illetékes tanács és népfrontszervek, társadalmi és tömegszervezetek véleményét.

c) A jelölés módjáról

Bár a választási törvény módot ad egy tanácsstagi választókerületben több jelölt bejelentésére, politikai munkával el kell érni, hogy egy választókerületben általában egy jelölt legyen; több jelölt csak ott legyen, ahol jelölőgyűléseken a résztvevők többsége azt kívánja, vagy több jelölt egyaránt alkalmas. A jelöltekkel a jelölés szándékát a jelölőgyűlések megtartása előtt közölni kell.

A jelöltekre az egyes választókerületek dolgozóinak gyűlései tesznek javaslatot. A jelöltek személyére javaslatot tenni jogosultak a választók, a tömegszervezetek, továbbá az üzemek, állami gazdaságok, termelőszövetkezetek, hivatalok és intézmények dolgozói, valamint a fegyveres testületeknél szolgálatot teljesítők gyűlései.

A jelölőgyűlések által javasolt személyek közül a népfront illetékes helyi szerve jelenti be jelöltjét (jelöltjeit) a megfelelő választókerületi bizottsághoz.

Az országgyűlési képviselői jelölőgyűlések által előterjesztett jelöltek közül a választókerületek lasjtromaira a népfront budapesti, megyei, megyei jogú városi bizottságai tesznek javaslatot a Népfront Országos Tanácsa elnökségének, mely azt az Országos Választási Elnökséghez jelenti be.

III.

A VÁLASZTÁSOK SZERVEZETI KÉRDÉSEIRŐL

A választásokkal kapcsolatos politikai és szervezőmunkát a párt vezeti és irányítja. E feladat sikeres megoldásáért minden szinten az illetékes területi pártszerv felelős. A választási munka során el kell érni, hogy a párttagság aktivitása fokozódjék, erősödjék a párt politikai és szervezeti egysége és befolyása a dolgozó tömegekre.

A választási munkában jelentős feladatai vannak a Hazafias Népfront-mozgalomnak. A népfrontbizottságok végezzenek a tömegek közt széles körű politikai felvilágosító munkát, segítsék a pártszerveket az országgyűlési képviselők és tanácsstagjelöltek kiválasztásában. Tegyenek javaslatot a különböző választási bizottságok személyi összetételére, megalakítására. Fordítsanak nagy figyelmet a választási és jelölőgyűlések megszervezésére, a jelöltek népszerűsítésére, mozgósítsák a lakosságot a választásban való aktív részvételre.

A társadalmi és tömegszervezeteknek, tömegmozgalomnak a korábbinál nagyobb szerepet kell kapniuk a választási munkában. A szakszervezetek, a tanácsok, a KISZ, a MNOT – de más szervek is – a párt irányításával elsősorban saját tagságuk és tömegeik között folytassanak önálló politikai szervezőmunkát. A pártszervek biztosítsák a különböző tömegszervezetek tevékenységének összehangolását, munkájuk egyöntetűségét. A választási harcból a tömegszervezeteknek és tömegmozgalomnak megerősödve kell kikerülniük.

A képviselői és tanácsstagi választások lebonyolítására közös országos, megyei, városi, kerületi, járási és községi választási elnökséget, szavazókörönként közös szavazatszedő bizottságot, továbbá minden tanácsstagi választókerületben választókerületi bizottságot kell alakítani. E szervek tagjait az illetékes pártbizottsággal egyetértésben a népfrontbizottságok jelölik. A bizottságokban és elnökségekben biztosítani kell a kommunisták megfelelő arányát, politikai befolyását. E bizottságok tagjait az illetékes tanács vb megerősíti és a vb elnöke előtt esküt tesznek.

A jelenleg érvényes választókerületeket csak nagyon indokolt esetben szabad megváltoztatni. A tanácsok készítsék el a választók ideiglenes névjegyzékét és azt október közepén tegyék közzé. A végleges névjegyzéket november elején kell közzé tenni.

IV.

A VÁLASZTÁSSAL KAPCSOLATOS EGYES FELADATOK NAPTÁRI TERVE

Augusztus 5-én	A Politikai Bizottság elé kell terjeszteni – a budapesti és megyei pártbizottságok előzetes javaslata alapján – az országgyűlési képviselők, a budapesti, megyei, megyei jogú városok tanácselnökeinek jelölésére vonatkozó személyi javaslatot.
Augusztus 20-ig	A Központi Bizottság Agit.-Prop. Osztálya a Politikai Bizottság elé terjeszti a választási agitáció és a választási jelszavak tervét.
Szeptember 1-től szeptember 30-ig	Ismertetni kell a Központi Bizottság határozatát és a választással kapcsolatos feladatokat, a párt-, állami, társadalmi szervek vezetőivel és a párttagsággal.
Szeptember 15-én	Nyilvánosságra kell hozni a választók névjegyzékének összeállításáról szóló hirdetményt.
Szeptember 25-én	Az országgyűlés megtárgyalja: a) A választási törvényt. b) A tanácstörvény módosítására vonatkozó javaslatot. Az országgyűlés kimondja feloszlását.
Szeptember 28-án szeptember 30-ig	Kifüggesztésre kerül a választás kitűzéséről szóló hirdetmény. a) Össze kell hívni a Hazafias Népfront Országos Tanácsának kibővített ülését, amely nyilvánosságra hozza az Országos Tanács választási felhívását. b) Ki kell válogatni minden szinten a tanácstagjelölteket. Az illetékes párt- és állami szervek jóváhagyják a hatáskörükbe tartozó választott tanácsi vezetők jelölésére vonatkozó javaslatot. (Elnök, elnökhelyettes, titkár.) c) Ki kell válogatni és politikailag fel kell készíteni a kisgyűlési előadókat, népnevelőket, agitátorokat.
Október 1-én	Megalakulnak a választási elnökségek és a választókerületi bizottságok.
Október 2-től október 22-ig október 5-ig	Meg kell tartani a jelölőgyűléseket. A Központi Bizottság Agit.-Prop. Osztálya a Politikai Bizottság elé terjeszti a választási nagygyűlések tervét.
Október 22-től november 10-ig	Meg kell tartani a választási gyűléseket.
Október 30-án	Megalakulnak a szavazatszedő bizottságok.
November 16-án	Választás napja.

3. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

SZIGORÚAN BIZALMAS!
22. sz. Tájékoztatóhoz!
Ikt. sz. 22/1.

A VÁLASZTÁSI AGITÁCIÓ IRÁNYELVEI

A választás politikai előkészítésével, sikeres végrehajtásával biztosítani kell, hogy a párt, a forradalmi munkás-paraszt kormány és a választott állami szervek tekintélye, tömegbefolyása tovább erősödjön. *Növelni kell a munkásosztály felelősségérzetét, a tömegek alkotó kedvét.*

Célunk, hogy a dolgozók jobban megismerjék és magukévá tegyék a párt politikáját, meggyőződésből adják le szavazataikat jelöltjeikre. *A választás legyen a munkásosztály, a dolgozó parasztság, az értelmiség, az egész dolgozó magyar nép állásfoglalása népi demokratikus rendszerünk, a szocializmus, a béke ügye mellett.*

A fokozott politikai aktivitás segítse elő a mindennapi feladatok sikeres végrehajtását az

iparban, a mezőgazdaságban, a kultúra területén. Ismertetni kell azokat az eseményeket, pozitív jelenségeket, mozgalmakat, amelyek kialakulóban vannak és növelik a tömegek társadalmi aktivitását. (Takarékossági mozgalom, önköltségsökkentés, társadalmi tulajdon védelme, a falu eredményei stb.)

A nép államára, a szocialista rendre támadt ellenforradalmi erőket megvertük, az ellen-séget visszazorítottuk. (Vissza kell térni az októberi események ellenforradalmi jellegének magyarázatára is.) Hívjuk fel a figyelmet arra, hogy a reakció erői nem mondtak le népel-lenes terveikről. A magyar és a nemzetközi burzsoázia fájjalja, hogy számára elveszett Magyarország. Várható, hogy ellenséges tevékenységük különböző módon felélénkül.

A régi világ urai azonban többé nem győzhetik le népünket. A választási kampány jó alkalom arra, hogy még szélesebb tömegek között folytassuk a harcot a párt politikájának tisztaságáért mindenféle revizionista és balos torzítással szemben. Az ellenséges nézeteket és kísérleteket le kell lepleznünk, az ellenséget minden területen el kell szigetelnünk.

I.

A PÁRT, A FORRADALMI MUNKÁS-PARASZT KORMÁNY, A DOLGOZÓ NÉP HARCA A SZOCIALIZMUS VÍVMÁNYAINAK MEGVÉDÉSÉÉRT, A KONSZOLIDÁCIÓÉRT

1956 őszén népünk ellenségei megpróbálták megdönteni a munkás-paraszt államot. A nemzetközi imperializmus segítségével vissza akarták állítani a népelnyomó kapitalista rendszert. *A magyar kommunisták legjobbjai nagyszerű történelmi tettet hajtottak végre, amikor megalakították a forradalmi munkás-paraszti kormányt és vezették a nép harcát az ellenforradalom leveréséért.*

A kormány felfegyverezte a munkásosztályt, a dolgozó nép legjobbjait, forradalmi karhatalmi szervezetet hozott létre. *A magyar nép a párt vezetésével a Szovjetunió testvéri segítségével győzött az ellenforradalom erői felett, helyreállt népköztársaságunk szocialista rendje. Megszilárdult a népi hatalom, amely a szocializmus építését, az ország függetlenségét, a nép szabadságát biztosítja. Emlékezzünk az áldozatokra és sohasé feledjük az ellenforradalom tanulságait.*

Az elmúlt 13 év alatt nagy sikereket értünk el a szocializmus építésében. A munkásosztály bebizonyította, hogy képes a vezetésre. *Gyökeresen megváltozott gazdasági, társadalmi rendünk, a nép élete. Az MSZMP és a forradalmi munkás-paraszti kormány 13 év szocialista vívmányainak továbbfejlesztéséért dolgozik.*

Magyarázzuk, mit adott a munkásosztály a népnek, mióta hatalmon van. Mit jelent a munkáshatalom: nem uralkodnak a nép felett kizsákmányoló, népelnyomó osztályok – a nép tulajdonában vannak a termelési eszközök, az ország minden vagyona – megszűntek a burzsoázia műveltségi kiváltságai – a nép kezében vannak a fegyverek – hazánk végre drága barátok által segített független ország stb.

A munkásosztály szövetségben a dolgozó parasztsággal és más haladó rétegekkel átvette és a nép érdekeinek megfelelően átalakította az államhatalmi, igazgatási szerveket, iparosította az országot, fejlesztette a mezőgazdaságot, eredményesen harcol a kulturális forradalom győzelméért. Bizonyítsuk mindezt országos és bő helyi dokumentációval.

A magyar dolgozók az elmúlt 9 év alatt végzett sikeres munkájukkal százmilliárd forintnyi beruházást, népgazdaságunk jelentős fejlődését tették lehetővé.

Agitációnknak ismertetnie kell a párt és a kormány fontos politikai, gazdasági intézkedéseit, melyek a szocialista államrend, a nép hatalmának megszilárdítását, a törvényesség, az állampolgári fegyelem megerősítését, a termelőmunka megjavítását s a dolgozók életszínvonalának jelentős emelését eredményezték. Ezek a tettek erősítették a nép bizalmát a párt politikájában, ezek kovácsolták erősebbé a párt és a nép egységét.

A dolgozó nép mindenekelőtt a munkásosztály, nagyszerű alkotó munkával fejezi ki egyetértését a párt politikájával. A dolgozók alkotó munkájának eredményeként nőtt az ipari és mezőgazdasági termelés. Mindez lehetővé teszi, hogy bátrabban haladjunk előre a szocializmus építésében. Elért eredményeink és sikereink bizonyítják, ha a párt és a nép egysége szilárd, akkor nagy tettekre vagyunk képesek. Ezt az egységet, a tömegek hitét a szocializmusban tovább kell erősítenünk.

A gyors konszolidációt segítette, hogy barátaink, elsősorban a Szovjetunió, messzemenő gazdasági, politikai, erkölcsi segítséget nyújtottak.

Mi a sikerek titka: az ingadozásmentes, következetes lenini politika, az, hogy pártunk po-

litikai vonala az ellenforradalom óta egyvonalú, töretlen. Ezt értik és követik a tömegek. Ez a politika maximális erőfeszítést jelent a munkásosztály, az egész dolgozó nép élet-színvonalának emeléséért, azt jelenti, hogy kiegyensúlyozott, nyugodt életet akarunk biztosítani.

Külpolitikánkban is jelentős eredményeket értünk el. A szocialista táborral való testvéri szövetségünk erősödött. Az imperialisták beavatkozási kísérletei kudarcba fulladtak. *Nem türtünk* beavatkozást hazánk belügyeibe és a jövőben sem türtünk. Nemzetközi fórumokon is megnőtt a népi hatalom tekintélye.

II.

MUNKÁSHATALOM, FÜGGETLEN NEMZET, SZABAD NÉP

A magyar burzsoázia uralkodása alatt az ország, a nemzet sohasem volt független, a nép nem volt szabad. Eladták az ország függetlenségét, a nép szabadságát. Külföldi tőkés érdekeknek szolgáltatták ki az országot. Hazaárulásukat magyarkodással, nemzeti demagógiával, sovinizmussal leplezték.

A magyar munkásosztály megerősödésével a munkásosztály lett a nemzeti függetlenségi harc, a magyar nemzeti érdekek igazi képviselője. A munkásosztály harca a Magyar Kommunista Párt megalakulásával vált céltudatosabbá, szervezettebbé és eredményessé. A Kommunista Párt vezetésével új lendületet kapott a függetlenség, a nép szabadságáért és a békéért folyó harc.

A magyar kommunisták harcoltak a munkás-paraszt szövetségért, a munkáshatalom létrehozásáért. Függetlenségi frontba tömörítették azokat a hazafias erőket, akik készek voltak harcolni a fasizmus, az idegen elnyomás, a háború ellen. Ebből a hazafias mozgalmából nőtt naggyá a felszabadulás után a hazafias népfront, amely egyesíti a magyar nép haladó erőit. A hazafias népfront a párt vezetésével harcol a szocializmus építéséért, a nemzeti függetlenség, a dolgozó nép szabadságának védelméért, erősítéséért. A hazafias népfront a kommunisták és pártonkívüliek testvéri szövetségének politikai mozgalma, amelyben összefogunk minden olyan építő nemzeti erőt, amely segíti a szocializmus építését, védi hazánk függetlenségét, a nép békéjét. A párt szövetségi táborát a választási harc során erősíteni és növelni kell.

A fennállásának 40. évfordulóját ünneplő kommunista párt hősi harcos múltja tekint vissza. A felszabadulás után a munkásosztály a párt vezetésével megvalósította és megvédte a munkáshatalmat. A munkáshatalom a dolgozó milliók hatalma.

A szocialista demokrácia – a dolgozó milliók demokráciája

A hatalom a dolgozó nép érdekeit szolgálja, védi hazánk függetlenségét, biztosítja a dolgozók nyugodt életét, harcol a békéért és minden dolgozó ember jólétéért.

A hatalmi pozíciókat államunkban a munkások, dolgozó parasztek és értelmiségiek töltik be.

Ismertetni kell a választási agitációban választási rendszerünket, népszerűsíteni a képviselő- és tanácstagjelölteket. Összehasonlítani a népi demokratikus parlamentünket a felszabadulás előtti parlamenttel, a tanácsokat a régi városi és falusi képviselő-testületekkel. Tanácsaink a dolgozó nép hatalmi szervei. Az ellenforradalom leverése után éppen azért álltak gyorsan talpra, mert izzig-vérig néphatalmi szervek. A kormány nevelte önállóságukat. Ismertessük a községfejlesztési terveket.

A tanácsok fiatal szervek, munkájuk állandóan fejlődik, a vezetésben szerzett tapasztalatuk gyarapszik. Feladatuk elvégzése szükségessé teszi, hogy a jövőben még jobban igényeljék a dolgozók támogatását, a dolgozók pedig a továbbiakban jobban támogassák a tanácsokat, éljenek jogukkal, vegyenek részt a község, város ügyeinek intézésében.

Sokoldalúan le kell leplezni a burzsoá demokráciát, mely demokrácia a kizsákmányoló kisebbség számára és diktatúra a dolgozó nép ellen. Meg kell mutatni a burzsoá államok és a mi rendszerünk demokratizmusa közötti különbséget. Ismertetni kell a burzsoá demokratikus országok választási törvényeinek lényegét, jellegét, amely a szavazás jogát is korlátozza, kizár belőle különböző társadalmi rétegeket. A dolgozók emlékezetébe kell idézni a Horthy-rendszer választási komédiáit, *megmutatva, kik uralkodtak a régi kapitalista Magyar-*

országban, s milyen volt a dolgozó nép sorsa. Okulva az 1956-os ellenforradalom tapasztalatain, leplezzük le a „többpártrendszer”, „semlegesség”, „tisztá demokrácia” ellenséges, burzsoá nézeteket, amelyekkel az ellenség a választási kapmány során támadni fog.

Építjük a szocializmust

A hároméves terv megvalósítása népünk közös ügye, a szocializmus továbbépítésének, jólétünk további emelésének alapja.

A szocializmus építésének terve szilárd alapokon nyugszik. Elért eredményeinkre – amelyek lehetővé tették, hogy már ez évi beruházásainkat jelentősen emeljük – támaszkodva folytatjuk az ipar és a mezőgazdaság gyorsabb ütemű fejlesztését. Iparunk szerkezete adottságainknak, ipari hagyományainknak megfelelően alakul, a mezőgazdaságban építjük a szocialista nagyüzemeket.

A hároméves terv a dolgozókról való gondoskodás terve

Népünk életszínvonala magasabb, mint bármikor volt Magyarországon. A párt és a kormány célja, hogy a szocializmus építésével, a termelés és a termelékenység emelkedésével tovább növelje a dolgozók életszínvonalát. *A párt behatóan foglalkozik a munkásosztály helyzetének vizsgálatával és intézkedéseket hoz hatalmának erősítésére, helyzetének további javítására.*

Ismertetnünk kell a távlati lakásépítési programot, amelynek végrehajtása a legsúlyosabb lakásproblémákat oldja meg.

Rendezzük a régi és új nyugdíjak között meglevő aránytalanságot.

A szocialista tábor gazdasági együttműködése, a KGST jelentős segítségével megoldjuk energia-, nyersanyag gondjainkat, bátrabban és gyorsabban haladhatunk.

A párt kulturális programjának végrehajtásával gyorsabban megyünk előre a kultúrforradalom győzelméért.

A párt harcra hívja a dolgozókat a hároméves terv célkitűzéseinek végrehajtásáért. Harcolni kell a fejlődésünket akadályozó nemtörődomség, bürokrácia, korrupció, pazarlás ellen a termelékenység emeléséért, az önköltség csökkentéséért, a takarékos gazdálkodásért, a bárhol jelentkező spekulációs tendenciák ellen. *A szocialista építés, a dolgozó nép életszínvonalának emelése a munkások, dolgozó parasztok, az alkotó értelmiség kezében van.*

Építjük a szocializmust falun

A hároméves terv jelentős anyagi támogatást biztosít a termelőszövetkezeteknek. Szövetkezeteink jelentős része ma már bebizonyította, hogy a szocialista mezőgazdasági nagyüzem fölényben van a kisüzemmel szemben.

Szövetkezeteink árutermelésük növelésével, a szövetkezeti tagok magasabb életszínvonalával, belső rendjükkel, szervezettségükkel ma már vonzó hatást gyakorolnak az egyéni dolgozó parasztokra. *Minden lehetőség adva van arra, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezésében gyorsabban haladjunk.*

Továbbra is segítjük az egyéni dolgozó parasztokat, termelési lehetőségeik növelését, biztosítjuk a nyugodt termelőmunkát. De megmondjuk, hogy jólétet, biztos jövőt, kultúrát, fejlődést csak a termelőszövetkezet tud biztosítani.

Kultúrát, jólétet, nyugodt életet jelent a hároméves terv

A terv végrehajtásához az egész magyar dolgozó nép lelkiismeretes munkája szükséges, sok nehézséget kell leküzdeni, de a munkának, a harcnak gyümölcse lesz. Emelkedik a nép jóléte. Megalapozzuk a második ötéves tervet, meggyorsul a szocializmus építése.

A szocializmus gyorsabb építéséhez, a dolgozó nép alkotó munkája mellett jelentősen hozzájárul az is, hogy tagjai vagyunk a szocialista országok testvéri közösségének. A proletárinternacionalista összefogás nagyszerű példája a KGST, amelyben a szocialista országok

terveiket, anyagi erőforrásaikat összehangolják, kölcsönösen segítik egymást. *Közös erővel gyorsabb az előrehaladás, biztosabb a győzelem, de a kapitalizmussal folytatott nemzetközi versenyben a győzelemért a magyar népnek is részt kell vennie alkotó munkával, az építés ütemének gyorsításával.*

IV.

KÜLPOLITIKÁNK A SZOCIALISTA ORSZÁGOKKAL VALÓ TESTVÉRI EGYSÉG, A BÉKE VÉDELME NEK POLITIKÁJA

Külpolitikánk helyességét az elmúlt esztendő eredményei igazolják. A szocialista fejlődésünket, függetlenségünket, békénket a Szovjetunió vezetete szocialista tábor összefogása, egysége biztosította.

Külpolitikánk alapja: testvéri szövetség a szocialista államokkal. Enélkül a szocializmus felépítése lehetetlen volna. Közösek céljaink, közösek ellenségeink. A világimperializmussal szemben csak úgy tudunk eredményesen harcolni, ha erőinket maximálisan egyesítjük.

Békében kívánunk együtt élni minden állammal, néppel, fejleszteni akarjuk gazdasági, kulturális, kereskedelmi, tudományos kapcsolatainkat egymás függetlenségének tiszteletben tartása alapján. Támogatjuk az elnyomott népek függetlenségi harcát.

Az agitációban ismertetni kell az erőviszonyok megváltozását, mely kedvező a szocializmus számára. *Éles, határozott antiimperialista propagandát kell folytatni, leleplezni az imperializmus agresszív cselekedeteit és terveit, háborús előkészületeit, megmutatni a Szovjetunió, a szocialista tábor nagy katonai erejét. A szocialista tábor erejének tudatában harcol a leszerelésért, a tömegpusztító atom- és hidrogénfegyver-kísérletek megszüntetéséért, elültetéséért. Ha figyelmeztetés ellenére az imperialisták háborút robbantanak ki, ez teljes pusztulásukkal jár.*

A választási agitáció foglalkozzon az időszerű nemzetközi problémák ismertetésével.

V.

A politikai munkában kerüljünk el minden felületes ígéretést, hangoskodást, mechanikus szervezést, a tények erejével agitáljunk. Meggyőző munkánk legyen türelmes, baráti hangú, érvelő. *A kommunisták szerezenek sok pártonkívüli jó barátot a pártnak és önmaguknak.*

Az előadók, agitátorok behatóan foglalkozzanak a dolgozók mindennapi problémáival, kérdéseikre nyíltan és őszintén válaszoljanak. Agitációnk legyen igazmondó. Fel kell lépni minden olyan nézet és módszer ellen, amely eltér a párt politikai irányvonalától, a hangoskodó, a magyar nép ízlésétől idegen módszerektől.

Fő módszerünk a szóbeli meggyőzés legyen. (Jelölőgyűlések, nagygyűlések, kisgyűlések, csoportos beszélgetés, egyéni beszélgetés.) Csak kevés írásos anyagot szabad kiadni.

Az agitátorokat 2-3 napos esti tanfolyamon a választási felhívás megjelenése után a jelölőgyűlések megkezdése előtt kell felkészíteni.

11.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1958. október 13-án
megtartott üléséről

Jelen vannak: a Központi Bizottság tagjai, póttagjai, osztályvezetői a mellékelt lista szerint¹.

Napirend: 1. Tájékoztató politikai kérdésekről

Előadó: Kádár János elvtárs

2. A munkásosztállyal kapcsolatos egyes feladatokról szóló határozati javaslat megvitatása

Előadó: Fock Jenő elvtárs

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Javaslatot tennék a napirendre vonatkozóan: amint a meghívó is mutatja, az első napirendi pontot „Tájékoztató a politikai kérdésekről” Kádár elvtárs tartaná. A másik „A munkásosztály helyzetével kapcsolatos feladatokról szóló határozati javaslatnak a vitája”, melynek előadója Fock elvtárs lenne. Elfogadják az elvtársak a napirendet? Aki elfogadja, szíveskedjék a kezét felemelni. Még bejelentjük az elvtársaknak azt is, hogy szeretnénk a központi vezetőségi ülés végén két filmet bemutatni a Központi Vezetőség tagjainak. Az egyik lenne – kaptuk a Szovjetuniótól – Marx életéről szóló dokumentumfilm, és egyben bemutatnánk a németeknek azt a legújabb filmjét, ami most megy egyébként itt. Tudván azt, hogy sokan nem tudnak moziba járni, legalább megnézik a (*Kádár e.* közbeszólása: Teuton kard) Teuton kard című filmet. Átadom a szót Kádár elvtársnak.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak: A Politikai Bizottságnak az volt a véleménye, hogy szokás szerint politikai tájékoztatót tartunk olyan kérdésekről, amivel a nyilvánosság előtt nem foglalkozunk, vagy a nyilvánosság előtt ismert kérdéseknek egynehány olyan momentumával, ami nem szerepel a sajtóban vagy a gyűléseken. Ennek alapján szeretnék én egy- pár kérdésről beszélni, előre bocsátva azt, hogy ez a tájékoztató a Központi Bizottság tagjainak személyes tájékoztatására szolgál. Ez a rendeltetése, tehát általában nem gyűlésen való felhasználásra vagy hasonló célra.

Egy néhány külpolitikai kérdés. A nemzetközi helyzet jelenlegi feszültségi pontja a kínai part menti szigetek körül kialakult feszültség, amely elsősorban a Kínai Népköztársaság és az Egyesült Államok között áll fenn. Ez általában ismeretes. Itt utalni szeretnék arra, hogy a feszültség központi kérdése, amely a napisajtóban egy kicsit eltűnik, hogy a mostani időszakban honnan, miből ered. A kiinduló pontja az volt, hogy ez év augusztusában a csang-kaisekisták, akiknek a főbázisuk Tajvan, de azért birtokukban tartják ezt a két szigetet is, ott közvetlen a kínai partoknál, az erőiket Tajvanon tartották. Tehát ezeken a part menti szigetekeken csoportjaik voltak. Most ez év augusz-

tusában ők szállításokat indítottak meg, és a két szigetre összesen 120 000 csangkaisekista katonát szállítottak nem tudom én százvalahány mérföldnyi távolságról három mérföldnyi távolságra Kínával szemben. Hát valószínű, hogy ez nemcsak egyszerű demonstratív céllal történt, hanem valamiféle aktívabb provokációkra készültek.

Ez a körülmény indította arra a Kínai Népköztársaságot, hogy ide rendkívül erős csapást mérjen, s ezért kb. augusztus 22–23-án elkezdte a szigeteket tűzérségi blokádnak alá vonni, és lőtte irgalom nélkül őket, megbénítva az utánpótlásukat és megakadályozva azt is, hogy oda további katonaságot szállítsanak, de még azt is, hogy onnan visszavigyék a katonákat. Szóval ez volt az újabb kiindulópontja ennek a jelenlegi erősebb feszültségnek. A mostani helyzetet én nem jellemzem, az újságban pontosan le van írva, hogy ott miről van szó, az ellentétek és a többi. A kínai Külügyminisztérium véleménye szerint – amely Külügyminisztérium adott bizonyos tájékoztatást a baráti képviselőknek ott Pekingben – a jelenlegi helyzetnek van egy néhány olyan momentuma, amivel érdemes nekünk is foglalkoznunk. Az egyik: a kínai elvtársak szerint az Egyesült Államok, az USA vezetőkörei és a csangkaisekisták között jelenleg igen komoly ellentétek vannak. Az USA kormánya viszi a „két Kína” politikát. A „két Kína” politika magában foglalja az USA számításai szerint azt, hogy a csangkaisekisták stabilizálják a helyzetüket Tajvanon, és mondjanak le a Kínai Népköztársasággal szembeni jelenlegi ambícióikról, tehát hogy ellentámadással visszafoglalják a Kínai Népköztársaságot és hasonlókat. Ugyanakkor az Egyesült Államok azt szeretné elérni, hogy ők ott stabilizálódjanak. Mindegy, hogy ez hiú álom, vagy akármicsoda, de az USA ennek fejében hajlandó volna pl. a Kínai Népköztársaságot is elismerni mindenféle nemzetközi fórumon. Hát ezzel az amerikai elképzeléssel természetesen szembenáll maga a Kínai Népköztársaság, amely ilyesmibe nem mehet bele, de a csangkaisekisták is ellene vannak ennek a koncepciónak, mert ez az ő pozíciójuknak úgyszólván teljes megsemmisítését jelenti. Nem tudok jobb hasonlatot mondani, valami olyasmi van benne, mintha a magyar nyugati emigrációnak azt ajánlanák, hogy mondjon le mindenféle reményéről, vagy terveiről a Magyar Népköztársasággal szemben. Egy kis túlzással mondjuk ilyesmiről van szó, és egy fontos tényezője a jelenlegi helyzetnek ez az USA-csangkaisekista ellentét.

A Kínai Népköztársaság ismert álláspontja az, hogy ők nem mondanak le a jogukról, sem arról, hogy visszafoglalják ezeket a szigeteket, és ezt kínai belügynek tekintik. Ennek megfelelően a konfliktus közepette – tehát mondjuk szeptember második felében – kifejezték a kínai elvtársak azt az elhatározásukat, hogy az Egyesült Államok katonai erejét, amely ott tartózkodik, akár szárazföldi, akár légi, akár tengeri erőkről van szó, ők meg nem támadják. Ők a csangkaisekisták ellen harcolnak, amennyiben azonban ezek az amerikai erők bármit is tesznek a Kínai Népköztársaság fegyveres erőivel szemben, azt nem tűrik, és felveszik velük a harcot, és olyan messzire elmentek, hogy azt mondták, hogy ők nem térnek ki még egy háború elől sem, hogyha az amerikaiak másképp nem akarnak lemondani arról, hogy beavatkozzanak az ő ügyeikbe. Szóval ezt jelenti az, amit nyilvánosan úgy neveznek, hogy a Kínai Népköztársaság és az Egyesült Államok között nincs háború. Ezen az alapon is utasítják vissza az amerikaiak által szorgalmazott tűzszünetet.

Tehát az amerikai és a kínai népköztársasági fél nem tárgyalhat tűzszünetről, mert a két ország között nincs háború. Még egy momentumot említek meg: a kínai elvtársak véleménye szerint ez a feszültség, ami ott fennáll, nagyon hosszú ideig eltarthat. Tehát a különböző konfliktusok, összeütközések, feszültség és a többi. Az a véleményük, hogy rájuk nézve nem veszélyes, hogy a feszültség hosszú időn keresztül fennáll. Az Egyesült Államokra nézve azonban veszélyes. Különböző okoknál fogva az Egyesült Államok politikailag el vannak szigetelve ebben a kérdésben, még a saját partnereiktől is, mert akármilyen homályos formában, de azért már az összes főpartnereik – pl. Anglia – megmondták, hogy ebben a jelenleg folyó amerikai erőszakoskodásokban nem mennek az Egyesült Államokkal. A franciák meg hallgatnak, szóval különböző módon már kifejezésre juttatták, hogy nem mennek vele, tehát izolálva vannak, amihez hozzájárul az is, hogy az Egyesült Államokon belül vannak igen jelentős körök, amelyek elítélik a kormánynak ezt a politikáját. Tehát, ha ez tartós, az az Egyesült Államokra nézve rossz, a Kínai Népköztársaságnak pedig módot ad arra, hogy leleplezze az amerikai imperialista agressziót és politikát, és ennek az amerikai agresszív politikának növelje az elszigeteltségét. Egy másik tényező, ami a feszültség tartóságában az amerikaiakra nézve hátrányos az, hogy igen jelentős erők vannak ott lekötve, és a kínai elvtársaknak a véleménye az, hogy az amerikai imperializmusra és általában a nemzetközi imperializmusra nézve ez hátrányos körülmény, annak a hátrányait viselniük kell, mert az, hogy ott jelentős amerikai erők vannak lekötve, azt jelenti, hogy máshonnan kell, kellett elvonniuk erőiket, és ez más szabadságukért küzdő népeknek jobb lehetőséget biztosít. Ezeket a momentumokat akartam felemlíteni.

Az algériai kormányról,² amely a közelmúltban alakult. Eddig ezt a kormányt elismerte kilenc arab és nemarab ország, olyan országok, amelyek nem-szocialista országok, és elismerte három távol-keleti szocialista ország: Kína, Vietnam és Korea. Most mi a vélemény a mi körünkben, a szocialista országok kormányköreiben? Itt a vélemény az, hogy az algériai szabad kormány távoli perspektívában elismerést fog nyerni a szocialista országok részéről. A jelenlegi helyzetben azonban célszerűbb azt az utat választani, hogy megadni ennek a kormánynak minden politikai támogatást és egyéb támogatást társadalmi úton, azonban a hivatalos elismerést nagyon gondosan kell mérlegelni, és nem kell túl sürgősen intézni, mert itt bizonyos olyan komplikációk jelentkeznek, amelyekkel számolni kell. Ez végeredményben mégis csak egy ellenkormány, s a francia kormány álláspontja az, hogy az egy megyéje Franciaországnak, aminek megalakult egy kormánya. Ennek a diplomáciai elismerése mégis azt jelenti, hogy egy ellenkormány elismerése, ami a diplomáciai viszonyokban komoly, nagy probléma. És egyelőre úgy néz ki, hogy – itt nem évekről van szó természetesen, hanem a jelen szituációban – mérlegelni kell, hogy ezek az elismerések mikor célszerűek és mikor nem, de fenntartás nélküli társadalmi támogatást kell nyújtani ennek az algériai kormánynak, amely természetesen az algériai népnek igaz képviselője, milliószor inkább, mint az a francia kormány, amely ott tűzzel-vassal kormányoz. Ez az oka tehát, hogy így alakult a helyzet, hogy kilenc nemszocialista és három szocialista kormány ismerte el csak eddig.

Csak megemlítem ehhez, hogy mondjuk, ha pl. a Szovjetunió elismerné,

az persze komplikációkat vinne a jelenleg amúgy sem ideális francia – szovjet viszonyba. Valószínűleg olyasmivel járna, hogy rosszallásukat fejeznék ki, meg mit tudom én mivel, de ha történetesen mi elismernénk holnap, hát velünk szemben a francia kormány már pimaszabbul járna el. Nem célszerű most ilyen helyzetet teremteni, és náluk mindig fennáll azért a félelem, hogy elismeri ezt az algériai kormányt az egész szocialista tábor, mert azért azzal szemben ők sem sokat tudnak csinálni, nem szakíthatják meg az egész szocialista táborral a diplomáciai kapcsolatot.

Pár szót a finnországi helyzetről.³ A finnországi választás számunkra kedvező végeredménye után ott egy hosszú-hosszú vajúdás indult meg a kormányalakítás körül, amely egyelőre azzal zárult le, hogy olyan kormány alakult, amelyre a jobboldalnak momentán erősebb befolyása érvényesül ebben a finn kormányban, ami egy területen már azonnal jelentkezett is. Sorrendben először a Német Demokratikus Köztársasággal, azután a Magyar Népköztársasággal, azután a Csehszlovák Népköztársasággal szemben felmondták az eddigi kereskedelmi-fizetési megállapodás rendszerét. Ennek a lényege az, hogy kölcsönös elszámolás érvényesült eddig, most pedig azt követelik, hogy január 1-től fogadjuk el a szabad valutában való fizetés elvét és rendszerét. Ez a szabad valutában való fizetés számunkra és a többi szocialista országra nézve hátrányosabb gazdaságilag is, mint a kölcsönös elszámolásoknak a rendszere. Azonkívül nyilvánvalóan azzal a céllal léptek erre az útra – valószínűleg nemcsak belső reakciós körök kezdeményezésére, hanem háttérből az amerikaiak piszkálják őket -, hogy megrontsák Finnország és a szocialista országok közötti viszonyt, amely most meglehetősen jó. A finn kormány volt talán a polgári kormányok közül az egyetlen, amely különböző nemzetközi viták alkalmával a legmesszebbmenőkig lojális volt. Ez a helyzet az amerikaiaknak persze nem tetszik, és most ezen a vonalon keresztül akarják a viszonyt rontani.

Most mi a mi álláspontunk? A mi álláspontunk az, hogyha ez a finn reakciós jobboldal ilyen szinte provokatív követeléssel lép fel, és mi ennek engedünk, akkor őket erősítjük. Ezért az a vélemény, hogy nem fogunk engedni nekik. Most már hivatalosan is megmondtuk, hogy mi erről a kérdéstről önálló kérdésként nem is vagyunk hajlandók tárgyalni a finn kormánnyal. Ezt mi nem tudjuk elfogadni, hanem akkor vegyük együtt az egészet, tehát az egész kereskedelmi forgalmunk kérdését és annak részeként a fizetéseket, és tárgyaljuk meg aszerint. Úgyhogy ezt a követelésüket elutasítottuk. Hasonlóképpen elutasították a csehszlovákok és mások is. Tudomásunk van arról, hogy a finn kormány az összes szocialista országgal szemben fel akarja vetni, hogy a szabad valutára kell áttérni. Most a szovjet kormány foglalkozik ezzel a kérdéssel, mérlegeli ezt a kérdést és fenntartva természetesen a nemzetközi kapcsolatokban követett, ismert politikát, nem fog engedni ennek a jobboldali zavaró kísérletnek. A Szovjetunió és Finnország kapcsolata olyan, hogy ott nagyon sok dolog a kölcsönös előnyökre épül a kereskedelmi kapcsolatban, de rengeteg olyan dolog is van, ahol a Szovjetunió egyoldalúan segítséget és előnyöket nyújt Finnországnak a jószomszédi viszony, stb. alapján. És a szovjet kormány mérlegeli, és valószínűleg azt az utat fogja vállalni, hogyha a finnek így, akkor ő úgy, s az ilyen, kizárólag Finnország számára előnyös gazdasági megállapodásokat felül fogják vizsgálni. A Szovjetunió

különböző ígéreteket tett az előző kormánynak, kilátásba helyezett bizonyos kölcsönöket, foglalkoztatást, rendelkezéseket és a többi, ami most, hogy egy más kurzus érvényesül, valószínűleg nem fog realizálódni. Úgyhogy jó, hogyha az elvtársak erről tudnak.

Megemlítek egy kérdést, ami a Szovjetunió és a Magyar Népköztársaság közötti viszonyt érinti. Azt hiszem pártvonalon kaptunk egy levelet a Szovjetunió Kommunista Pártjának Központi Bizottságától, amelyben közlik, hogy az állandó szovjet tanácsadók és az állandó gazdasági szakértők rendszerét teljesen meg kívánják szüntetni.⁴ Elvi indoklásként azt közölték, hogy a kölcsönös viszony elavult formái ne akadályozzák baráti viszonyunk fejlődését, és a tanácsadók rendszere helyett azt ajánlják, hogy találkozzanak a szakembereink részben úgy, hogy magyar szakemberek látogassanak el a Szovjetunióba, másrészt szovjet specialisták látogassanak el Magyarországra. Az eddigi látogatások jellege nincs a levélben, de egyéb véleményekből ismerjük, hogy azokat mindig ilyen hejehuja, vendéglátás, tóosztok, ünnepi vacsorák és a többi kísérték, úgyhogy valósággal nem is tudtak soha komoly kérdéstről beszélni. Most ezek alakuljanak át rendes tapasztalatcserét szolgáló találkozásokká, ahol az ügyeinkről beszélnek, és a tapasztalatokat cserélik ki, és nem tudom én egyszer aztán valami ebéden vagy vacsorán elbúcsúznak egymástól.

Mondom, hogy ez a vélemény, azt szóbeli beszélgetésekből ismerem, amelyeket a nagykövetséggel folytattunk. A levélben az van, hogy a tanácsadói rendszert ilyen alkalmi tapasztalatcserével helyettesítsük, azonkívül – és ez bizonyos értelemben új – felvetik, hogy a szakemberképzésnél realizáljuk azt, hogy kölcsönösen küldjünk egymás egyetemre hallgatókat, aspiránsokat. A magyar egyetemekre eddig szovjet hallgatókat, aspiránsokat általában nem küldtek, most felvetik, hogy ez legyen kölcsönös. Közlik az elvtársak velünk azt is, hogy hasonlóképpen levelet küldtek az összes többi szocialista ország kommunista pártjai központi bizottságának. Ebből látjuk, hogy ezt az egész rendszert fel akarják számolni. Az indokolások között szerepel az, hogy mindenkinek van már saját specialistája és azonkívül, amit a levélben is közöltek, hogy nem akarják a fejlődő jó viszonyt ilyen régi formával zavarni. A dologhoz tartozik egy pár egyéb momentum, amit nem tárgyalás közben, csak Hruscsov elvtárs beszélgetésnél itt-ott megemlített, és elmondta, hogy rájuk nézve rendkívül terhes ez a rendszer. Azt mondja, hogyha valahol az ügyek rendesen mennek, és jól oldódnak meg, akkor senki sem kiabál, hogy a szovjet tanácsadók jó tanácsot adtak, de ha valahol valamiféle hiba előadódik, akkor mindig az Iván [sic!], a hibás, szóval valami homályos célzást akkor mindig tesznek, hogy a tanácsadó adott rossz tanácsot. Mindenkinek megvan a maga specialistája, a szakembere, ha nincs, képezzen magának, és akkor, amit tesznek az emberek, mondjuk a magyarok – ő nem példálódzott –, hát akkor azért a magyarok fognak felelni és nem az Ivánok. Erről van tehát szó.

Most mi vizsgáljuk a mi helyzetünket, és az a véleményünk, hogy ezt az elvi álláspontot el kell fogadnunk. Még nem válaszoltunk, de ebben az értelemben fogunk rövidesen válaszolni. Tulajdonképpen a tanácsadók száma nekünk talán egytizede most annak, mint ami korábban volt, és semmi különös politikai vagy együttműködési probléma itt nem mutatkozik, éppen

fordítva, mert különösen az ellenforradalmi idők után megint egy sor kérdésben nagyon nagy segítséget jelentett a mi számunkra a szovjet tanácsadók jelenléte. Véleményünk az, hogy persze enélkül is megoldható, és javasoljuk, hogy bizonyos időszak alatt történjen ez a felszámolás. Van egy terület, ahol nekünk komoly problémát jelent az állandó szakértők visszahívása, ez az urán-kérdés. Őszintén meg kell mondani, hogy nekünk valami nagy tapasztalatú specialista-gárdánk nincs, és ezért nagyon nehéz itt a tanácsadókat nélkülözni, úgyhogy majd valószínűleg azt fogjuk javasolni, hogy ezen a területen egy kicsit hosszabb idő alatt számoljuk fel ezt a rendszert, nem tudom én, talán három esztendő alatt, a többi területen pedig egy év alatt fel fogjuk számolni. Itt tulajdonképpen már csak emberekről van szó, egy-két tucat emberről van szó, hogy vissza kell őket küldeni, és néhányat mondjuk még ott az urániumnál kérjük, hogy vagy három évig hagyjanak itt.

A magyar–jugoszláv viszonyoknak is van egy új momentuma, ezt a TANJUG közlésből az elvtársak ismerhetik.⁵ Válaszolt a jugoszláv kormány a mi júliusi jegyzékünkre, mégpedig három dologgal válaszolt. Először ilyen szóbeli közlésekkel, amiket az itteni nagykövet mondott el a mi külügyi funkcionáriusainknak. Ezek csak úgy csöpögtek a lojalitástól, hogy nagyon rossz ez a helyzet, javítani kell, nem akarjuk élezni és így tovább, és általában minek ez a veszekedés, és nekik problémájuk, hogy a szocialista országokkal is valahogy ezt rendezni kellene, javítani a helyzetet. Ez volt a szóbeli közlés, amit mi örömmel üdvözlöttünk. Azután volt a szóbeli közlésnek egy pontja, ami azért már ténykérdés. Közölték, hogy amit most ők válaszolnak, emiatt nem szándékoznak ezt a jegyzéket publikálni. Mindenesetre ez egy olyan tény, ami arra vall, hogy nem az élezés felé akarnak menni, hanem az enyhítés felé, legalábbis jugoszláv–magyar vonatkozásban.

A második a jegyzék. A jegyzék kifejezéseiben nem durva, de a tényeket illetően egészen kategorikusan elutasító. Olyan érvelései vannak, hogy megáll az ember esze. A tényeket szemrebbenés nélkül letagadják, viszont sorra veszik a mi jegyzékünk állításait, hogy ez sem igaz, az sem igaz, amaz sem igaz. Hogy lehet ilyent feltételezni egy jugoszláv diplomatáról és így tovább, és azonkívül van ott egy-két – megmondom őszintén – sértő megállapítás, amelyben azt mondják, hogy ezeket bizonyos tényezők azért hozták fel – mármint a magyar jegyzékben –, mert rontani akarják a jugoszláv–magyar viszonyt, és ez része a jugoszlávellenes kampánynak. A bírói eljárásra⁶ meg a fő érvük az, hogy ez a tárgyalás zárt tárgyalás volt, és már a Rajk-ügyből ismeretes, hogy egy zárt tárgyaláson mindenféle tényeket lehet konstruálni. Szóval ilyen durva megállapítások, bár mondom, hogy a hangjánál igyekeztek a sértő megállapításokat kerülni.

Végül átadtak nekünk egy, valami 130 okmányból álló okmány-gyűjteményt, ahol tárgyalják az egész jugoszláv–magyar viszony alakulását az utóbbi években. Ez a mi számunkra egyelőre áttekinthetetlen, mert persze ezt az egész főzeléket is szerb nyelven adták ide, de amennyire ismeretes, ez ilyen teljesen felszínen mozgó különböző megállapodások gyűjteménye. A ma létező vezető párt és állami funkcionáriusoktól – majdnem mindenkitől – idéznek valamit 1954-től, 1955-ből, 1956-ból, tőlük is, hogy javítani kell a viszonyt, meg nem kell javítani, meg miért romlott stb. Nem is tudom, hogy minek nevezzük ezt, vagy mi célt szolgál ez. Úgy gondoljuk, talán arról van

szó, hogy amíg azt elolvassuk, vagy lefordítjuk, az is eltart legalább két hónapig, mert ott érvelésre eddig mi még nem bukkantunk. Hát ez a jegyzék. Megint volt egy közvetett utalás arra, hogy tulajdonképpen a legokosabb az volna, ha mi magyarok már nem válaszolnánk erre az ő nem publikált jegyzékükre, s ezzel pontot is tennénk erre az egész kérdésre. Mi nem tehetnénk meg, hogy ne válaszoljunk, de arra gondolunk, hogyha a mi nyilvánosan közölt és szintén nem túl finom jegyzékünkre ők három hónapig ráértek válaszolni, akkor mi majd az ő nem publikált jegyzékükre is alaposan átgondolva fogunk válaszolni, és ha az két hónap múlva történik, akkor sem lesz semmi szerencsétlenség. Legfeljebb mi is választhatjuk azt, hogy nem fogjuk publikálni a választ.

Ami a viszony egész alakulását illeti, ez nem volt napirenden a közelmúltban egy ülésünkön sem, de valahogy ilyen impresszió támad az emberben, hogy itt különböző jelenségek mutatkoznak. Pl. Jugoszláviában a sajtó hangja egy ideig csendes volt, aztán most megint rettenetesen szitkozódik. Közben ott felbukkant Montgomery⁷ tábornok, és az már biztos, hogy nem a revizionizmusról tárgyalgatott, vagy a dogmatizmusról, ezt nehezen lehet feltételezni, ezek nem jó dolgok. Ugyanezen időszak alatt a magyar–jugoszláv viszony nem romlott, nem látszik élezési szándék az ő részükről, és a mi részünkről természetesen nincs ilyen. Viszont azt gondolom, hogy valamit nekünk a közeljövőben kell mondanunk, mert ha ők olyan viszonyra akarnak velünk berendezkedni, hogy nincs jó viszony, de ne bántsuk egymást, és közben a sárga földig mocskolják a mi olyan szövetségeseinket, mint mondjuk a Kínai Népköztársaság, vagy a bulgárokat [sic!], vagy albánokat, meg kell mondani, hogy ilyen alapon mi nem tudunk barátkozni. Valami módon meg kell mondani nyilvánosan anélkül, hogy nagyon belebonyolódnánk az ő belső kérdéseikbe, vagy revizionizmusukba, vagy nem tudom mibe, mert nem helyes bennük olyan illúziókat táplálni, hogy lehet nagyon jó magyar–jugoszláv viszony úgy, hogy az összes testvéreinket a sárga földig pocskondiázzák, meg szidalmazzák. Úgyis most az a baj, hogy nekem nemsokára nyilvánosan kell beszélni, valamit csak kell mondani, nem lehet ezt megkerülni.

Egy néhány olyan kérdésről, ami a nemzetközi munkásmozgalomban van. Ezek különböző természetű kérdések. Az SZKP-nak az elgondolásai a legközelebbi időszakkal kapcsolatban. Az elvtársak így baráti tájékoztatásként közölték, hogy november elején valamikor össze fog ülni a KB. Két kérdést fognak tárgyalni: a közoktatás átszervezésének a kérdését és azt az előterjesztést, amit a rendkívüli kongresszusra akarnak vinni, a hétéves tervvel kapcsolatos téziseket. Ezenkívül szándékukban áll, hogy decemberben még egy központi bizottsági ülést összehívjanak, amelyet a mezőgazdasági kérdéseknek szentelnek, azt tüzetesen meg akarják tárgyalni, s ahol intézkedés kell, ott határozatokat fognak hozni. Ez a tárgyalás két célt szolgál: egyrészt a mezőgazdasági dolgokon mozdít előre, másrészt a XXI. rendkívüli kongresszust tehermentesíteni akarják bizonyos értelemben a mezőgazdasági és egyéb kérdésektől, és azt a rendkívüli kongresszust általában a Szovjetunió ipari fejlesztésének akarják szánni. Ez az elgondolásuk. Megkérdeztem, hogy mi a szándékuk, meghívják-e külföldről is kommunistákat? Azt mondták, az a szándékuk, hogy meghívják testvérpártoktól is embereket.

A Lengyel Egyesült Munkáspárttal kapcsolatban. Először egy minket közvetlenül érintő dologról. Gomulka elvtárssal augusztusban találkoztam, és ott egészen röviden szóba került a Nagy Imre-ügy. Ismeretes az az állásfoglalás, amit a hajómunkásoknál kifejtett, mindenféle szállongó hírek voltak a tíz nappal korábbi lengyel állásfoglalásról: elítélik ezt a Nagy-pert, meg mindenféle ilyen összevissza íródott [sic!]. A beszélgetésben Gomulka elvtárs felvetette teljesen elvtársi, baráti módon és hangon azt a kérdést, hogy nem lehetett volna-e nyilvános tárgyalást csinálni, mert az jobb lett volna. Aztán, miután 10–15 percet beszélgettünk erről, és megmagyaráztam, hogy mi szól az ellen, hogy ez nyilvános legyen, Gomulka elvtárs a fejére ütött és mondta, hogy tulajdonképpen most már erről hiába is beszélünk. Ezzel be volt fejezve a véleménycseré a Nagy-ügyről.

Náluk ez már nincs napirenden így, más vonatkozásban persze vannak mindenféle vélemények, amelyek nem nagyon helyeslik az eljárást a Nagy-ügyben. Van azonban itt egy komolyabb kérdés, amit a Központi Bizottság tagjainak tájékoztatására meg kell említeni. Tudomásunk van arról, hogy a Lengyel Egyesült Munkáspárt vezetésében, a Központi Bizottságban és annak környezetében a belső ellentétek éleződtek az utóbbi hónapokban. Tulajdonképpen ez a döntő oka – más okok mellett – annak, hogy a kongresszust most már ismételten elhalasztották. Ezeknek a belső ellentéteknek a forrása és a lényege az, hogy Gomulka elvtárs személyes tevékenységével nincsenek megelégedve bizonyos elvtársak, és nagyon erősen és határozottan támadják őt balról. Azok az elvtársak, általában régi kommunisták, olyan elvtársak, akiknél nem merül fel annak a feltételezése, hogy nem a párt féltése vezeti őket, egész életük tevékenysége ezt mutatja.

Az a vélemény azonban egyes testvérpártoknál, akik ezt ismerik – a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottsága köreiből is –, hogy ezek az elvtársak túlhajtották a bírálókat, mert néhány hónappal ezelőtt már azt vetették fel, hogy Gomulkát le kell váltani, mert sok megalkuvó dolgot csinált a revizionistákkal szemben, a klérussal szemben és így tovább. Az a vélemény, hogy ez helytelen vonal, káros vonal, mert a kérdést így túlhajtani, és ilyen abszurdumig vinni ártalmas feltételezésünk szerint a Lengyel Egyesült Munkáspártra is, és amennyiben van nemzetközi kihatása, a nemzetközi munkásmozgalomra is. Ez káros. Ezek az elvtársak nem helyesen ítélik meg Gomulka szerepét és helyzetét, és nem veszik kellően figyelembe azt a fejlődést, ami Gomulka elvtárs fellépéseiben azért végbemegy [sic!].

Ebbe beavatkozni persze nem szabad, és nem is helyes, de azt hiszem nekünk is helyes az a véleményünk, hogy a Lengyel Egyesült Munkáspártban támogatni és erősíteni kell Gomulka pozícióit úgy is, hogy az maga erősödjék, de úgy is, hogy a szükséges alkalommal, ahogy az szokás, amikor párton belül valamilyen kérdéseket megtárgyalnak, elvileg kritikusan kell állást foglalni és ösztökélni, de ne legyenek ott mondjuk olyan fellépések és állásfoglalások, melyek a jobboldalnak segítenek. Véleményem szerint ez a helyes, és amennyiben nekünk ezzel dolgunk akad, vagy ehhez közünk van, mi ilyen értelemben szándékozunk fellépni, persze gondolva arra, hogy az ilyesmibe beleavatkozni nagyon kényes és rossz dolog. Maga Gomulka elvtárs elég nyugtalan az ilyen jelenségek miatt, mert azt mondja, hogy meg vannak ők áldva az olyan ellenségekkel, mint a katolikus egyház, amely agresszíven és

pimaszul támad, s amellyel harcolniuk kell. Aztán meg vannak áldva olyan szövetségeseikkel, mint a parasztpárt, amellyel a jelen helyzetben ők megvannak, de az bizonyos szituációban és a szocializmus alapvető kérdésében még potenciális veszélyt is jelent, és ilyen körülmények között kell még nekik az ilyen baloldali túlzott elvtársakkal harcolniuk. Nem nagyon örvendetes, hogy ilyen van, de mi bízunk abban, hogy ez helyes útra fog terelődni. Ezek az elvtársak, ha ilyen helytelen elképzelésben élnek, nemzetközi támogatást nem fognak kapni sehol a helytelen elképzeléseikhez. Nagyon kérem az elvtársakat, hogy mint a többi dolgot, ezt se vigyék tovább, mert nagyon árthatnánk az ügynek, ha mi ilyesmiről valamilyen körben elkezdenénk feccsegni.

A román párttal kapcsolatban. Ott most folyik egy bizonyos felülvizsgálás. Ezt azért említem meg, mert nálunk az elvtársak egy bizonyos része, akik ilyen, vagy olyan úton-módon kapcsolatban vannak a román párttal, a román elvtársakkal, nyugtalanságban vannak, hogy miféle felülvizsgálat folyik ott a Román Munkáspártban. Persze ennek a felülvizsgálatnak az ellenség is csinál bizonyos propagandát: a nyugati rádió óbégat, hogy tömeges letartóztatás stb. Na most, hogy ezt pontosan tudjuk, azért a dolog lényegét illetően két ízben beszélgetés folyt román elvtársakkal, Dej⁸ elvtárssal is találkoztunk, ez hónapokkal ezelőtt volt, most Fazekassal⁹. Eddig körülbelül a következő kép alakult ki. Ennek az egész felülvizsgálatnak az éle a jobboldali reakciós elemek ellen irányul. Főleg olyan vasgárdista-féle elemek ellen, akik a mi fogalmaink szerint a szálasistákhoz [sic!] hasonlítanak. Még szálasisták is vannak nálunk abból az időszakból, amikor horthysta megszállás volt. Ez ellen irányítják [sic!], és semmi okunk nincs kétségbe vonni, hogy a KB-nak ez a szándéka. Közben azonban, mivel az elbírálás egyik kritériumaként az 1956-os magyarországi eseményekkel kapcsolatos magatartást veszik, szerintem helyesen, ez érint nem jobboldali elemeket is, akik akkor rosszul viselkedtek, vagy valami olyasmit csináltak. Ez a dolog lényege.

Az elvtársak tájékoztattak, hogy nem általános felülvizsgálatról van szó, hogy most minden párttagot elővesznek, mikor született, miért született, hogy volt, mint volt és stb. De van nekik egy politikai határozatuk, amely a jobboldali, vagy ingadozó emberek elleni fokozott harcra szólít fel. Ez egy elvi határozat, ebben semmiféle konkrét intézkedés nincs, és ezt a határozatot aktívakon vitatják, tárgyalják nagyrészt ezek az aktívák már lezajlottak. Elvi vita közben vetődnek fel azok a személyek, akik ellen vizsgálatot indítanak. Pl. Fazekas elvtárs elmondta, hogy őt ilyen aktíván vett részt, az egyik ilyen megyei aktiva három napig tartott, a másik négy napig tartott, van olyan, amelyik két napig tart. És ott vitatkoznak, vitatkoznak, és az egyik felszólaló azt mondja, hogy pl. ez nem jól viselkedett 1956-ban. Tehát lássák az elvtársak, hogy mi a vizsgálat konkrét kiindulópontja. Nem az, hogy mindenkit vizsgálunk. Letartóztatások is adódnak, mert vizsgálat van, aztán a vizsgálat valami olyasmit derít ki, hogy az illető a nyilaskeresztes pártnak volt a tagja Észak-Erdélyben valamikor vagy két évig, vagy a Vasgárdának volt oszlopos tagja, vagy hasonló, akkor még letartóztatás is előfordul, de ez nem tömegméretű.

Valószínűleg ők is olyan helyzetben vannak, mint mi. Ha nálunk két diákot bíróság elé állítanak, vagy állítottak, és elítélik őket másfél-másfél évre, akkor

erről másnap úgy beszél az ellenség, hogy 17 diákot halálra ítélték stb. Valószínűleg az ő ügyeik is ilyenek, és 400 embert letartóztattak. Ez van. Mivel ilyen körülmények között nehéz elbírálni, hogy nem fordultak-e elő hibák, és lehetséges, hogy hibák is előfordultak, mi azt mindenesetre megtettük, hogy a mi Központi Bizottságunk nevében nagyon nyomatékosan figyelmébe ajánlottuk hivatalosan a román párt Politikai Bizottságának, hogy semmi szín alatt ne feledkezzenek meg a magyar párt egykori felülvizsgálatánál nyert negatív tapasztalatokról. Annak idején ez a felülvizsgálat azzal járt, hogy lépésről lépésre a volt illegális pártmunkások, aztán az anyaországi harcosok, aztán a nyugati emigránsok, aztán a bonni diákok mind gyanússá váltak, csak az nem volt gyanús, aki vagy megérte a felszabadulást ősz fejjel, hogy semmit sem csinált addig körülményei miatt, vagy egyéb oknál fogva, vagy az, aki 12 [éves] gyerekként érte meg a felszabadulást. Mondtam, hogy ezt ne felejsék el. Megmondtam azt, hogy véleményem szerint időrendben, mondjuk a mi tragédiánk forrásánál, többek között ezt látjuk, mert amikor a kommunisták egymástól kezdtek félni, egymásra kezdtek gyanakodni, az már a párt bomlásának a kezdete.

Mi mást nem tudunk csinálni, és ha beleszólnánk, akkor rosszul csinálnánk. Nem kérhetjük, hogy küldjünk egy bizottságot felülvizsgálni az ő felülvizsgálatukat. [sic!] Hogy jövünk mi ahhoz? Egy kis önmérséklést kell tanúsítani még a híreknél is, és józanságot. Ők eljárnak olyan esetben is, amikor nem bűncselekményről van szó. Pl. kiderült az, hogy amikor nálunk a harc még vígan folyt, november 6-a körül, elküldtek két újságíró, hogy menjenek Magyarországra, és innen adjanak tudósítást, vagy ha valamit tudnak, segítsenek a magyar elvtársaknak. Ezek között az egyik román, a másik magyar nemzetiségű volt. A vége az lett, hogy a román eljött ide, és tudósított, és segített itt Magyarországon, a másik pedig, a magyar nemzetiségi, nem utazott el, mert 37,1 [fok] láza volt. Ő maga mondta ezen a bizonyos aktíván, ami nem tudom, hány napig tartott, hogy nem értett egyet azzal a vonallal, amivel egyetértett a román és a magyar Központi Bizottság, ezért jobbnak tartotta, ha nem is megy oda, nehogy véletlenül olyasmit mondjon, amivel vagy ő nem ért egyet, vagy amit később megbán. Ilyen embert nem büntetnek meg, hanem megrovást kap, ami énszerintem helyes.

Be kell számolni tájékoztatásképpen, hogy az Angol Kommunista Párt vezetőivel bizonyos nézeteltérésekbe keveredtünk az idők folyamán a Nagy Imre-ügy kapcsán. Talán emlékeznek az elvtársak, már beszámoltam egyszer arról, hogy itt jártak nálunk az év elején az angol elvtársak, a PB egyik tagjának, Gollan¹⁰ elvtársnak vezetésével. És mi szívélyesen elbeszélgettünk. Elég hosszasan beszélgettünk a Nagy Imre-ügyről, sőt lehet mondani, hogy csak arról beszélgettünk. Ők érdeklődtek egyébként más kérdések után is, de mikor együtt ültünk a PB-tagokkal, akkor majdnem csak erről beszélgettünk. Mi meghallgattuk az ő véleményüket, amely körülbelül abban foglalható össze, de nem viccből, hanem komolyan, hogy a per csúcstalálkozó előtt nem jó, utána még rosszabb. Nyílt tárgyalás nem jó, zárt tárgyalás borzasztó. Ez volt az ő véleményük, s ezt kifejtették két és fél órán keresztül. Mi azt mondtuk nekik, hogy számunkra a kérdés másként jelentkezik. Önök feltehetik így a kérdést, de nekünk döntenünk kell, hogy vagy kell, vagy nem kell, vagy nyíltan, vagy zártan, nekünk el kell döntenünk, mi azzal nem elégedhetünk meg,

hogy az egyik rosszabb, mint a másik. A kérdés adva van, és nekünk azért a magyar közvéleményből kell kiindulni, és a Magyar Népköztársaság érdekében, s aszerint kell eljárni. Kérdezték, hogy akkor mégis mit csinálunk és mikor? Mondtuk, hogy ezt maguk bízzák csak ránk egészen nyugodtan, egy és negyed éve úgy, ahogy visszük az ügyeket – magyarul: örültek nem vagyunk, a kérdés a mi kérdésünk, és majd meg fogjuk oldani úgy, ahogy a magyar munkásmozgalom érdeke megköveteli. Meghallgatunk mindenkit és mérlegeljük, amit mondanak. Ez volt a válaszuk.

Ettől sokkal okosabbak nem lettek, de nem véletlenül volt ilyen a válaszuk. Hiába, Angliában még könnyebben előfordul, hogy szenzációt csinálnak egy ilyen információból. Jobbról-balról beszélnek, s két nap múlva már az osztályellenség tudja, és akkor tessék helyesen intézni az ügyeket. Szándékosan nem adtunk konkrét tájékoztatást. Na és, mikor megvolt az ügy, akkor rendkívül sérelmezték, hogy mi nem mondtuk meg, hogy mit akarunk csinálni. Véleményük szerint ez nemcsak magyar ügy volt, hanem nemzetközi is, és helyes lett volna velük előre megbeszélni, hogy mit akarunk csinálni. Ez persze abszurdum lett volna.

Azt is külön sérelmezték, hogy amikor itt jártak, akkor nem mondtuk meg, hogy mit is akarunk tulajdonképpen csinálni. Aztán megjelent a Daily Workernek¹¹ az a vezércikke, aminek az első két mondatában valami olyasmi volt: az angol munkásmozgalom körében elkeseredést szült az, hogy a Nagy Imre-ügyben nem tudom kiket halálra ítélték, meg hogy olyan emberek, akiknél kétségbe nem vonható, hogy a szocializmus mellett vannak, elkeseredéssel értesültek arról, hogy a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága szükségesnek tartotta halálra ítélni azokat az embereket. És még hozzá írták, hogy mi osztjuk ezeknek az embereknek az elkeseredését. Ez volt az angol KP hivatalos lapjában. Utána azután magyarázták, hogy nem védik, mert bűnös. Magatartásuk is veszekedő, barátságtalanná vált, a mi szövetségünkben lévő elvtársainkkal szemben, mert azért az a legelevenebb kapcsolat a magyar és az angol kommunisták között. Tudomásul vettük, nem tudtunk semmit csinálni, azonkívül, hogy tájékoztatókat küldtünk nekik, meg a Fehér Könyvet¹², meg levelet. Ez a feszültség feloldódott, és az elvtársak azt írják nekünk, hogy visszaállt a régi szívélyes viszony, és Pollitt¹³ elvtárs mondotta, hogy a Központi Bizottságban vita volt, az az álláspont nemcsak a lapszerkesztők álláspontja volt akkor, hanem a Központi Bizottságban is olyan vélemény volt, és vitatkoztak sokat. A kérdés azonban tisztázódott, világosan látják a dolgot, s viszonyunk rendben van.

A Dán KP belső nehézségeiről. A nyugati hírek között látják az elvtársak, hogy mi a helyzet. Ennek a lényege az, hogy ott a Központi Bizottságban ellentétek vannak, nemcsak egyszerű véleményeltérések, hanem ellentétek, szemben álló álláspontok a Jugoszláv Kommunista Szövetsége programja körüli vitában. Az egész vitának azonban része a magyar kérdés is, és ott ugyanez az ellentét jelentkezik. A KB egy része azon a véleményen van, hogy a Jugoszláv Kommunista Szövetsége programjában vannak ugyan hibák, de ez a program általában helyes megállapításokat tartalmaz. Ennek a következtetése volt az, ami ott már nyilvánosságra is került, nyilvánosan hirdetik, hogy valahogy szakítani kell azzal, hogy mindent vita nélkül elfogadják, amit a keleti pártok mondanak, vagy a szovjet párt mond. Ez a nézet, lehet mon-

dani, magáévá teszi alapjában a jugoszláv revizionisták nézetét. Az erőviszonyokat itt nagyon nehéz felmérni, mert legelőször egy kompromisszummal született.

Annak idején a magyar kérdésben külön ülést tartottak, ahol nagy vita volt. Azt hiszem, ez a rendes kongresszusuknak is egyik központi kérdése volt. Ott valahogy elsimították a vitát, de nem tisztult ki a helyzet. Kifejeződött ez abban, hogy elküldték a küldöttségüket a jugoszláv kongresszusra, s előbb azt akarták, hogy Larsen¹⁴ maga vezesse, de aztán ettől elálltak, és annak a személyes híve vezette. Ez elmondta ott nyilvánosan, hogy a kongresszusra azért jött el, hogy üdvözletet hozzon, és nem foglal állást a programtervezethez. Utána hazamentek, és a küldöttség egy olyan jelentést adott, ami az egész programtervezetet alapjában pozitívnek minősítette. Ezt a KB nem fogadta el, leszavazta, egy tartózkodó azonban volt, és ez a tartózkodó a párt elnöke volt, Larsen aki nem ítélte el a küldöttségnek a jelentését.

Augusztusban a KB ülésen új éles vita keletkezett, ott határozták el, hogy rendkívüli kongresszust hívnak össze tisztázás céljából. Itt arról volt szó, hogy beterjesztettek egy határozati javaslatot, amely megbélyegezte a Központi Bizottságon belül jelen lévő jobboldali nézeteket, ez volt a javaslat lényege. Nagy vita volt, végül a KB 27 szavazattal hét ellenében elfogadta a beterjesztett javaslatot, megbélyegezte a KB-on belül lévő jobboldali nézeteket. Itt Larsenről, magáról az elnökről, és néhány politikai, illetve személyes hívéről volt szó. Ami a Központi Bizottságot illeti, ott az a nézet van nagy többségben, mint a mi Központi Bizottságunkban, de az erőviszonyokat mégis nehéz mérlegelni, mert maga Larsen személye, aki itt revizionista álláspontot foglalt el, az egy külön tényező, mert talán mióta a pártjuk megvan, azóta elnöke, ismert ember a párton kívül is, és tisztességes embernek ismerik, azonkívül a támogatói között van egy Wagner nevű elvtárs, a fővárosi pártszervezetek titkára, a koppenhágai pártszervezetek titkára, és viszont Koppenhágában van a párttagság 80–85%-a. Azonkívül, ahogy az ilyenkor lenni szokott, az apparátusban, tehát a függetlenített apparátusban nagyon sok támogatója van, mert hiszen ezek az emberek egy hosszú, hosszú kurzus alapján kerültek oda az apparátusba, Larsen elvtárs ajánlata alapján stb. Ez ott a helyzet.

Egyelőre nem nagyon jól néz ki a dolog, a kongresszus most a közeljövőben lesz, meghívták a mi pártunkat is, azt hiszem novemberben lesz, október 30-án [sic!]. Az a szándék, hogy mi küldünk képviselőt, de annak a képviselőnek nagyon fel kell készülni, mert ilyen esetben sohasem lehet tudni, hogy a magyar küldött fellépése vajon a jobboldalnak használ-e, vagy pedig a helyes vonalnak? Hát reméljük, hogy a helyes vonalnak fog használni. Mert az okos és taktikus fellépés is sokat számít, ne kioktató legyen. Lehet mondani, hogy kérem azt hiszik, hogy nálunk nem ették magukat keresztül az emberek ezeken a kérdéseken, csak mi nagyobb leckét kaptunk, mint maguk, és ezért gyorsabban mentek keresztül rajta. És még mást is lehet mondani. Szóval nem kell rögtön kioktatóan szólni, és akkor tudunk segíteni a helyes vonalnak, vagy különösen tényekkel és argumentumokkal, mert ugyis az a helyzet, hogy a nyugati testvérpártoknál olyan vad ellenséges híreket fogadnak el bizonyos kérdésekről – mert más információ hiányos –, hogy mikor mi magyarazzuk, miről is van szó, csak csodálkoznak. Igyekezni kell segíteni ott, ha vízumot kapunk.

Szeretnék néhány szót szólni erről az úgynevezett krími találkozóról¹⁵, mivel a nyugatiak is megtisztelték ezt a találkozót, és olyan nagy politikai jelentőséget tulajdonítottak neki. Maga a találkozó egy nagyon egyszerű dolog volt, mert tulajdonképpent ott üdülő elvtársak: szovjet, lengyel, német, csehszlovák, román, bolgár, magyar, kb. ezek voltak ott, és nyugati pártok is. Ezekből a pártokból vezetők, onnan középfunckionáriusok és hasonlók. Ott üdültek, és találkoztunk. A találkozásnak semmiféle tárgyalás jellege nem volt. Egyszerű baráti összejövetelek voltak, kirándulások, ebéd stb. Néhány elvtárs nem ott üdült, de áthívták. Zsivkov¹⁶, Dej elvtárs pár napra oda ájtjöttek, egyszerűen, hogy találkozzanak. A találkozóknak a célja az volt, és úgy látszik a szovjet elvtársak ezt szeretnék továbbfejleszteni, hogy nem hivatalosan is találkozzanak a testvérpártok vezetői, mert ez a baráti, nem hivatalos találkozás, amikor nem intéznek ügyeket, ez is olyasmi, ami hasznos a barátság erősítése szempontjából. Ez az egészen a célja, és úgy látszik, a szovjet elvtársak ezt folytatni is akarják, mert sokszor utaltak arra, hogy egy év múlva találkozzunk újra.

Természetesen ilyen találkozásoknál bizonyos kérdések szóba kerülnek, egyszerűen nem hivatalos beszélgetés során is, mint pl. a Nagy-ügy [sic!], Gomulka és közöttünk. Vagy információt adnak a pártjukról, pl. tudom, hogy a lengyel küldöttség, ami menni fog a Szovjetunióba, annak a gondolata ott született meg. Egyszerűen beszélgetés során szóba került, hogy afféle veszekedő küldöttségek, vagy hiteltkérő küldöttségek, azok voltak lengyel-szovjet viszonylatban az elmúlt két évben, de rendes párt- és kormányküldöttség eddig még nem volt, és ez nem lenne rossz. És itt ebben egyetértés volt, azután hazamentek a lengyel elvtársak, és úgy látszik, realizálták. Ez nagyon fontos a lengyel-szovjet viszony szempontjából és nemzetközileg is. Ilyesmikről volt szó, de nem ez dominált. Szeretném önökkel közölni, hogy semmiféle instrukciókat nem kaptam én ott, hogy mit s hogyan kell csinálni, vagy mit nem kell csinálni, egyszerűen együtt voltunk és beszélgettünk. Az nagyon jó dolog ugye, hogy kitüntető barátsággal kezeltek bennünket, magyarokat. A szovjet elvtársakban mindig van egy kis személyi jóézés, vagy büszkeség is, hogy a magyarországi dolgok mégis az ő segítségükkel egyenesbe jöttek.

Egész sor elvtárs, köztük Hruscsov elvtárs megkért, hogyha alkalom adódik, adjam át személyes üdvözetüket a Központi Bizottság tagjainak, Vorosilov elvtárs külön kért. Azután találkoztunk a legkülönbözőbb nyugati elvtársakkal, többek között Paul Robesonnal¹⁷, aki külön lelkemre kötötte, hogy üdvözli a Központi Bizottság tagjait, és azt mondta, hogy mielőtt elindult volna otthonról, ott náluk az USA-ban, a becsületes embereknek az volt a véleményük, hogy neki Magyarországra el kell jönni, ha csak egy mód is van rá, mert ők demonstrálni akarják, hogy a haladó amerikaiak szolidárisak azazal, ami Magyarországon történik. Nem kellett külön kéréskélni őt, de ugyanakkor saját maga megmondta őszintén, hogy az útlevele nincs kiterjesztve Magyarországra, nem is tudja, hogy ez hogyan és milyen mértékben fog sikerülni. Ajánlottam neki, hogy mondja meg, hogy tartalékos rögbi játékos, mert az atléták kapnak Magyarországra útlevelet (derültség), de mondom, nagyon szívélyesen és melegen üdvözölte az összes magyar elvtársakat.

Ezek után szeretnék belső kérdésünkre térni.

A büntetőpolitikánk végrehajtásával kapcsolatban olyan értelemben, mint ahogy ez itt eddig szóba került, ilyen politikai természetű ügyekben. Az az elképzelés a Politikai Bizottságban, hogy talán a legközelebbi ülés alkalmából egy jelentést kell a Központi Bizottságnak kapni arról, hogy általában mi történt itt nálunk a felelősségre vonások területén.¹⁸ Most meg kell említenem, nehogy ellentmondást lássanak az elvtársak, hogy a felelősségre vonások az ellenforradalmi jellegű bűncselekményeknél bizonyos értelemben le vannak már zárva, más értelemben nincsenek még lezárva. Le vannak zárva abban az értelemben, hogy egyetlen egy országos fontosságú, vagy kihatású, vagy jelentőségű büntetőeljárás már nincs, vagy amelyben olyan személyek szerepelnének, akiknek elítélésénél országos, vagy nemzetközi visszhangra kellene számítani. Ilyen nincs, ez mind le van zárva. Azonban van kb. 600 általában kisebb rendű ügy, amely még ott folyik a büntetőapparátus vonalán, valami töredéke még a rendőrségnél van, másik része az ügyészségnél, megint más része a bíróságnál. Itt ez a 600 – hogy az elvtársak értsék, hogy nem valami óriási mennyiségről van szó –, ahhoz mérendő, hogy ilyesfajta eljárást lefolytattak kb. 14000 emberrel szemben. Úgyhogy ehhez kell ezt a 600-at mérni, s azzal kell számolni, hogy ilyen kisebb rendű ügyek még lesznek év végéig kb. De a fő politikai ügyek le vannak zárva. Így áll ez a kérdés.

Aztán gondolom, hogy a legközelebbi ülésre, ami reméljük, nem is olyan soká lesz, közelebbi tájékoztatást kell kapni a Központi Bizottságnak. Felmerült a januári ülésünkön, hogy a Központi Bizottság ajánlotta, hogy néhány emberrel vizsgálják meg, olyannál, akinél nem célszerű büntetőeljárást indítani, hogy azért egész szárazon ne kerüljenek ki ebből az ügyből, mert vannak cselekedeteik, amelyek megbélyegzést kívánnak. És legalábbis kegyelem útján szabaduljanak meg a büntetőeljárástól. Ilyesfajta vizsgálat folyt, a PB foglalkozott ezzel, még a végleges döntés nincs meg.

A vizsgáló szervek javaslata az, hogy Vas Zoltánnál,¹⁹ Újhelyinél²⁰ és Horváth Mártonnál²¹ állott fenn olyan körülmény, amelynek alapján tulajdonképpen büntetőeljárást kellene indítani ellenük. Ez főként ott a titkos kormányalkotás, meg program szervezés-tervezés közben csinált cselekményekből adódik. Az a javaslat, hogy büntetőeljárás ne induljon ellenük, de ettől úgy szabaduljanak, hogy a három emberrel szemben az Elnöki Tanács kegyelmi döntéssel intézze el, hogy ne induljon ellenük eljárás.²² Az erkölcsi megbélyegzés azért, ami minimálisan kijár nekik, meglegyen. Erről a háromról van szó.

Most egy más természetű dolog. Van egy-két ember, aki ül elítélve, és helyes volna nekik kegyelmet adni, a kegyelem valamilyen formáját alkalmazni, büntetés-megszakítás, vagy felfüggesztés, vagy hasonló, de nem teljes amnesztiát. Itt általában két név kerül szóba: Zelk Zoltán²³ és bizonyos Varga Domokos²⁴ nevű író, vagy micsoda. Zelk Zoltánnál mellette szól, hogy őszinte megbánást mutat végig, ezt különböző módon kifejezi, és nincs ok kételkedni benne. E szerint is viselkedett a vizsgálat során. Hozzájárul, hogy a büntetésének a nagyobbik felét már kitöltötte, felesége közben meghalt, meg ilyen egyéb dolog, tehát indokoltnak látszik. Azt mondják – én nem olvastam ezeket az irodalmi termékeket –, hogy belső meggyőződésből sokkal meggyőzőbb verseket írt ott benn, mint akik itt kinn gyakorolják az alkotás

szenvedéses útját, de nem is ez a döntő. Szóval őszinte megbánást mutat, a büntetés nagyobbik részét kitöltötte, így magánemberként szerencsétlen helyzetben van, és úgy néz ki, hogy politikailag célszerű a kegyelem valamilyen formájában, nem teljes törlést alkalmazni. Hasonló a helyzet ennél a Varga Domokosnál, azzal súlyosbítva, hogy ez már büntetésének háromnegyed részét kitöltötte, hat kiskorú gyermeke van stb. Tájékoztatásul közlöm, mert a PB fog ezzel foglalkozni talán már a holnap nap, hogy ezek kapjanak kegyelmet. Mérlegelni fogjuk ezt, és valószínű, hogy hír formájában közöljük, egy pici kis hír a napi hírek között, ne csemegét csináljunk belőle, de lehet, hogy úgy döntünk, hogy még az sem kell, mert bizonyos körökben ez elmegy, de azt hiszem szó lehet egy egész rövid kis közlésről.²⁵ Ugyanakkor felvetettük, nem az egyensúlyozó művészet kedvéért, hanem a helyes politika miatt, hogyha ilyen kegyelmi aktus történik, akkor kell ennek a kegyelmi aktusnak más oldalát is alkalmazni, időben nem túl messze egymástól. Gondolunk arra, hogy vannak emberek, akik bűncselekményt követtek el, de becsületes kiindulópontonról, a néphatalmat akarták védelmezni, csak rosszul csinálták. Van két munkásőr Somogyban,²⁶ akik megöltek két kulákot, ez a heves harc közben volt. Van még ilyen néhány eset, és úgy gondolom, hogy azok is amnesztiát kapjanak. Valahogy így kapcsoljuk mi össze ezt a dolgot, s ez egyáltalán nem egyensúlyozó művészet, hanem elvileg helyes álláspont.

Pár szót a romániai csoportról.²⁷ Ilyen rodostóiaknak nevezik itt egyesek közülünk, minthogy két csoportról van szó [sic!]. Itt az történt, hogy ők repatriálva lettek, nem ez e a pontos jogi kifejezés? Hazaszállítva, vagy engedélyezve a hazaköltözése a Szántó házaspárnak, a Donáth anyjának és két iskolaköteles gyermeknek lett eddig. Ezek itthon vannak. A legfrisebb vendégünk a Szántó házaspár, akik a múlt héten kerültek haza. Hátra van a többieknek, ezek már sürgetik a Szántó-féle népszövetség oldalán, hogy már sóvárogva várja a Szántó, [Zoltán]²⁸ hogy már beszéljünk vele, emlékeztetlek rá [sic!]. Szóval ezek hazajöttek, s a terv az hogy december első harmadáig bezárólag az összes románait hazahozzuk, olyan rezsimbe helyezve, ami célszerű és értelmes. Egyiket munkába, a másikat nyugdíjba, a harmadikat nem tudom mibe, de úgy december első harmadáig hozzuk őket haza, valamiféle sorrendben természetesen. Szántót azért hoztuk elsőnek, mert ő még a Jugoszláv Követségen tartózkodva, gondolt egy gyökereset és következetesen végigsegítette a vizsgálatot és az igazságszolgáltatást. Ővele majd akkor lesz nehéz, ha majd meg kell magyarázni neki, hogy nem éppen ennek a pártnak a Központi Bizottságába való, a nehézségek ott fognak kezdődni. Ő nem is párttag, egyszerre kérte a feleségével tavaly tavasszal, mi megmondtuk, hogy a felesége ellen nem merült fel kifogás, de ő nem lehet párttag közelebbi vizsgálat nélkül. Erre úgy megharagudtak, hogy akkor hirtelen még a felesége sem kérte a párttagságot. Ilyesmí probléma merül meg fel.

Egészségesen megtörtént a „rodostó” moszkvai csoport²⁹ hazatelepítése is, a határozat értelmében, mégpedig Rákosi és Gerő kivételével, ahogy ez a határozatban volt. Szóval a többiek haza lettek telepítve. Itt említést érdemel az, hogy az SZKP-nak is van egy Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya, annak a vezetője Andropov³⁰ elvtárs, aki Magyarországon volt követ, s aki évekig dolgozott ezekkel az emberekkel, különösen Rákosival, Gerővel, Kováccsal, Hegedüssel, s a többiekkel, mégpedig jó elvtársi egyetértésben és lojálisan,

mert ő mint nagykövet, támogatta a pártvezetést és a kormányt is. Ennek a korábbi ténynek van fontossága abban, amit ő most ... [sic!] ugyanis a kolégájával, Szilágyi [Dezső]³¹ elvtárssal beszélve, és ez nem magánközlésnek tekinthető, tett bizonyos észrevételt ezzel a moszkvai csoporttal kapcsolatban. Azt mondotta először, hogy az SZKP-nak egész története olyan, hogy ott nem lehet felmutatni egyetlen egy embert sem a valamikori vezetőkön belül, aki, miután eltávolították a vezetésből, fenntartás nélkül támogatta volna azt a vezetést, amely őt eltávolította. Az ő párttörténetük ilyen esetet nem tud. Ezt biztosan nem példabeszédként közölte, hanem azt mondta, reméli, hogy ebben a kérdésben a magyar párt vezetőinek illúziói nincsenek. Hát nekünk illúzióink nincsenek, mindenesetre érdekes, hogy ő ezt szükségesnek tartotta mondani, mert ezekről az emberekről neki egészen más véleménye volt korábban, sőt még a múlt év tavaszán is, amikor – én nagyon jól tudom, mert beszéltem vele – elítélte nagyon Rákosi magatartását, de akkor szükségesnek tartotta megmondani nekem, hogy a legrendesebb az egész csoportból Kovács István. Ez volt a múlt év tavaszán.

Lehet, hogy azóta újabb tapasztalatra tett szert, mert most azt mondotta, hogy véleménye szerint ebből a csoportból két ember az, akivel lesz komolyabb problémája a pártnak, ez Rákosi és Kovács István. Ez a véleménye. Így mi bírói ítéletet hozni ennek a beszélgetésnek az alapján természetesen nem tudtunk. Dehát azért az elvtársak tudjanak róla, hogy ott ilyen véleményt közöltek velünk. Ezt ő arra alapítja, hogy ez a két ember nem a legkorrektebb eszközökkel, valahogy mindig azt szeretné, hogy ő rossz színben tüntesse fel a jelenlegi vezetést, vagy a vezetőket. Ők visszautasították természetesen, ezt csak tájékoztatásként közlöm. Ezekből a beszélgetésekből, amit különös lelkesedés nélkül, de döntően Fock elvtárs bonyolított le ezzel a moszkvai csoporttal, az derült ki, hogy a legtöbbször józanul viselkedik. Tudomásul vették a döntést, az elhelyezést, a vonalra vonatkozóan is tesznek nyilatkozatokat, és egész jól rendben van. Eltér azonban Kovács István magatartása, aki kijelenti ugyan, hogy a vonallal egyetért, és soha semmit ő a párt egysége ellen tenni nem fog, ugyanakkor megjegyzi, hogy a személyére vonatkozó döntéseket nem tartja helyesnek, azt ami a két év alatt született, mert tulajdonképpen, ha ő itthon maradt volna akkor, amikor mi elküldtük, hát ugyanúgy lehetne vezető, mint bárki más, aki itt ma vezető. Valami ilyesmi véleménye van, szerintem ez a vélemény neki káros és rossz órá nézve. A párt ebbe nem fog belehalni, de azért figyelemre kötelez bennünket ez az egész kérdés. Nekem az a véleményem változatlanul, és azonkívül a PB is fenntartja a véleményét, a KB is, hogy nekünk mindent meg kell tenni annak a megkönnyítésére, hogy ezek az emberek az egyenes útra visszatálhassanak, és ugyanakkor mindent meg kell tenni a pártegység védelmében, és ha egyiknek eszébe jutna ezt támadni, akkor szentimentalizmus nélkül eljárunk vele szemben. Ezt közölni is fogjuk mindegyikkel.

Felmerült a gondolat, határozat még nincs, hogy a Rákosi-kérdésben lehetséges, hogy a jövő év folyamán kell valamiféle tájékoztató levelet írunk a testvérpártok központi bizottságaihoz, mert az a tapasztalat, hogy ő igyekszik mindenféle zűrés kontaktusokat teremteni. Pl. a közelmúltban felutazott Moszkvába, mikor ott sok testvérpárt emberei jártak, hogy találkozzon velük, meg ott politizálgasson, és az a tapasztalat, hogy sok testvérpárt funkció-

náriusai nem ítélik meg egyöntetűen ezt a kérdést. Nem olyan értelemben, hogy a KB-t nem támogatják, vagy nem helyeselnék a határozatot, de lehet olyasmit tapasztalni, hogy néhány elvtárs – olaszoknál, németeknél, másutt – valahogy úgy van ezzel az egész Rákosi kérdéssel, hogy mi most helyes taktikát alkalmazunk, hogy egyelőre lemondunk ennek a nagyszerű forradalmárnak az aktív segítségéről – ezt senki sem mondta, de így lehetne megfogalmazni –, de csak taktikai lépésnek tartják, és azt hiszem, az ilyesfajta illúziókat el kell oszlatni. Annak ellenére, hogy a nemzetközi munkásmozgalom vezetőinek 95 százaléka a legnagyobb mértékben elítéli, haraggal beszél róla stb., nekünk nincs okunk rá, hogy hagyjunk, vagy az olaszoknál, vagy itt, vagy ott egy-két felelős embert illúziókban ringatózni ebben a Rákosi-kérdésben. Még a kongresszus előtt tisztázzuk ezt a dolgot, mert lehet, hogy a kongresszuson nem kell beszélni olyan dologról, amit itt azért hasznos lesz talán tájékoztatóként közölni.

A csoportokkal végezve, egy más természetű kérdést szeretnék megemlíteni tájékoztatóként. Volt a közelmúltban egy ügy, nem világrengető ügy, de olyan, amely a pártegységet érinti, és azt hiszem, helyes ha a KB tagjai tudnak róla. Aztán ez az ügy, miközben kimúlt, fialt egy másik ügyet, ami még létezik, úgyhogy ezért beszélek róla. Az első a Munkásmozgalmi Intézetet érinti. A dolog érdemi része a következő: valamikor a múlt év novemberében a Titkárság hozott egy határozatot, hogy nem tudom miféle kutatómunka megkönnyítésére, vagy tájékozódás, vagy tanulás céljából mintegy 3000 párt és állami funkcionárius számára kell egy kiadványt készíteni az ellenforradalmi felkelés napjainak dokumentumaiból. Volt egy ilyen határozat a múlt év novemberében. Azt hiszem már el is felejtette a PB, nem mint testület, hanem az egyes tagok, hogy ilyen volt, én meg nem is tudtam róla, nem is voltam itthon, csak most készen volt egy kiadvány a nyomdában, ami ennek az időnek a dokumentumaiból áll, ez tény, hogy abból áll. Közvetlen a Fehér Könyv kiadása után lenne esedékes ennek a megjelenése. Én úgy szereztem róla tudomást, hogy ide telefonáltak a Titkárságra, hogy valamiféle beszédem publikálásába egyezzek bele. Aztán voltak vizsgálatok és kiderült, hogy nyomdában van egy ilyen kiadvány.

A kiadvány érdekessége az, hogy olyan beszédeket tartalmaz – kettőt kell itt megemlítenem – először Nagy Imrétől, másodszor tőlem, amit nem célszerű most publikálni. Miért? Nagy Imrének benne vannak olyan beszédei, amiket abban a periódusban tartott, amikor ő a pártot az orránál fogva vezette. Nagyon sok pozitív dologról van itt szó. Mi, kommunisták, proletárok, meg a proletárdiktatúrát kell megvédeni, meg mit tudom én, még mit kell csinálni, szóval ami a KB becsapására szolgált. Mert hogy jön az ki, hogy kiadjuk a Fehér Könyvet, bemutatva, hogy titkos tervei voltak már október előtt, és most pedig publikálunk mindenféle beszédet, ahol ő a szocializmus védelmezőjeként és a demokratizmus továbbfejlesztőjeként szerepel. Ez volt az egyik típusú beszéd. A másik, sajnos, az én beszédeimnek valamilyen csokra, amelyek ezekben a napokban születtek. Október 26-án, meg 28-án. Milyen beszédek ezek?³² Akkor rendelkeztem én a bizonyos teljhatalommal, amiről azt sem tudtam, hogy háromfős hadsereget jelent, vagy három ezret, vagy hol található az. Óriási nyomás volt, azt tudják az elvtársak.

Voltak taktikai lépések, amiket nem egyedül határoztam el, az mindegy is,

mondjuk olyan kérdésről volt szó, hogy a szakítás lehetőségét megsemmisíteni, mielőtt a szakítás feltétele megvan. Vagy most célszerű minenkünk ország-világ előtt demonstrálni, hogy még az a hattagú, nem is tudom minek nevezzem,³³ az is darabokra szakadt, és a népet még nagyobb kétségbeesésbe kergetni, vagy keresni valami kivezető utat, és ott voltak beszédek. Emlékszem, Nagy Imrének volt egy fellépése, a 28-i, aminek én egy betűjével egyet nem értettem, de olyan helyzet elé voltunk állítva, hogy a párt fóruma, ami akkor még létezett, azt mondta, hogy neki ezt el kell mondani, és akkor ő még azt követeli, hogy te is beszélj, mert különben nem fogják az én beszédemet egyedül elfogadni, és még több vér fog folyni. Hát erre én kénytelen voltam azt mondani, hogy az előttem szóló Nagy Imrével teljesen egyetértek. Mit tudtam én akkor mást mondani.

No most, valamiféle jóakarató emberek ilyesfajta csokrot akartak publikálni, a Fehér Könyv után öt vagy hat nappal. Itt természetesen felmerül, hogy politikailag miről van szó. Megmondom elvtársak, hogyha itt politikai mérlegelés volt – és nehéz úgy megítélni, hogy ilyen abszolút nem volt – akkor az káros politikai vélemény volt, aminek a summázata mégiscsak az volt, hogy de facto jelen pillanatban, okvetlenül az ellenséget segítette volna, mert a Nagy Imre ilyesfajta fölmagasztalása és a Kádárnak és másoknak a lerántása az ellenséget segíti. a párt pozícióját gyengíti jelen pillanatban.

Úgyhogy ez egy káros politikai nézet jelentkezése. Na ezt kivizsgálták, két ember kapott pártbüntetést, Kálmán³⁴ elvtárs, az intézet igazgatója és Betlen³⁵ elvtárs, akinek hát ilyen bábaféle szerepe volt. (Közbeszólás: négyen kaptak.) Hát igen négyen, ők ketten és még két további elvtárs, akiknél nagyon gondolkozni lehet, hogy rászolgáltak-e, vagy milyen mértékben, mert hát ugye se politikai képzettségük, se egyéb feltételük nem olyan, hogy őket tekintsük mi a főfelelősöknek. Meglehetősen különös dolognak tartottuk, hogy egy évig dolgozzon a Munkásmozgalmi Intézet, a Párt Központi Bizottságának egy osztálya egy ilyesfajta dolgon, amelyről politikai vonatkozásban egy elemi iskolás is azonnal tudja, hogy káros és az ellenséget segíti. És ezért meg lettek büntetve. A jó a dologban mondjuk az, hogy azok az emberek egy részéről, akik tulajdonképpen ezt szerkesztették, azok egyszerű emberek, kiderült, hogy tényleg alig voltak tisztában azzal, hogy mit csinálnak, akikről viszont feltételezhető, hogy tudták, hogy mit csinálnak és a dolog iránya merre megy, azok őszintén megbánták, és kijelentették nyilvánosan, hogy megbánták, jogosnak tartják a megbüntetésüket, és tanulnak az esetből. Ezek Kálmán és Betlen elvtárs. A fellépésük jellege olyan, hogy semmi ok nincs arra, hogy kételkedjünk őszinteségükben. Ez történt.

Na most aztán ez az ügy szült egy másik ügyet nekünk. Ez, ha lehet mondani, még egy kicsit komiszabb. Ez az úgynevezett Réti-féle fellépések [sic!]. Ez az amivel most kell foglalkozni, a másik le van zárva. (Ilyen intézkedéseket határoztak el.) Miből áll ez a másik ügy. Hát már magánál ennél a dokumentumnak az összeállításánál jelentkezett egy csodálatos, újfajta objektivizmus, hogy mindent meg kell mutatni, úgy ahogy volt. Nem tudom, hogy a kommunizmus hányadik százévében fog a történelemírás úgy történni, hogy mindent úgy fog megmutatni, ahogy volt, de eddig ez még példa nélküli. Csúcsa a történelemnek, és lehet, hogy itt sem először nekünk, a Magyar

Munkásmozgalmi Intézetnek kell ezt a csúcsot elérni, mert a történelmi tényeink erre nem sok alapot adnak.

A határozat vitája közben az alapszervezetben Réti³⁶ elvtárs szembeszállt a Politikai Bizottság döntésével, és védelmezte ezt az objektivista álláspontot, és védelmezte a személyeket is, akik egyébként megköszönték és elhárították, hogy Réti így védelmezze őket. Azt mondta, hogy a határozat elvi részével egyetért, de a konkrét, a büntetőszankciókkal nem, és ő 30 éve kommunista, de a 30 év alatt ilyen igazságtalanságot még nem látott. Aztán, hivatkozva a Szervezeti Szabályzat megfelelő pontjára, ahol az van írva, hogy ha valaki nem ért egyet a felsőbb pártszerv álláspontjával, akkor joga van nézeteit fenntartani, de hát nem kell nyilvánosan önbírálatot gyakorolnia, ha más a meggyőződése, és joga van álláspontját a felsőbb pártszerv előtt kifejezni. Ez egy világos paragrafus. Erre hivatkozva ott a taggyűlésen szép nyugodtan szembeszállt a Központi Bizottság határozatával, a PB határozatában kifejezésre jutott vonallal, intézkedéssel, stb. Aztán különböző írásbeli közléseket tett, ahol homályos célzásokkal kijelentette, hogy ő mindenhol, ahol erre módja lesz, ez ellen a határozat ellen fog harcolni. Persze maga a taggyűlés is az ő álláspontját visszautasította, emlékeztették őt ennél nagyobb igazságtalanságokra, ami az utolsó 30 év alatt elvtársakkal történt, a Központi Bizottság pártapparátusa elítélte és így tovább, és jelenleg ott tart a dolog, hogy a Politikai Bizottság kiküldött egy bizottságot kivizsgálni Réti nézeteit, fellépéseit, mennyiben egyeztethető az össze azzal, hogy ő a pártnak aktív tagja, történészkutató, és a vizsgálatról függően kell eljárni az ügyben, igazságosan természetesen, elvileg helyesen, de szentimentalizmus nélkül.

Ha összeszámolgom: Szántó Zoltán, aki valószínűleg meg van sértődve, hogy még mindig nem első titkára a pártnak, pedig mi mindent csinált ő annak érdekében 30 év alatt, Kovács István, aki mindennel egyetért, kivéve a saját személyére vonatkozó dolgot, és szerinte ugyanolyan vezető lehetne most, ha itthon maradt volna, mint bárki más (Marosán elvtárs: Kovács semmivel sem ért egyet), hát csak úgy mondom, hogy ő hogy adja vissza, na most jön Réti az objektívizmussal, azért kell ezekkel a dolgokkal foglalkozni, addig, amíg csirájában van, mert ez megfelel a mi álláspontunknak, hogy nem engedünk a párt sorsával játszani senkit és semmivel sem.

Ez a Réti elvtárs tudományos nézete kifejezésre jut a következő érdekes formában. Neki persze nagyon jó a pozíciója, mert azt mondja, eleget hibáztunk, most legyünk tárgyilagosak. Hát ugye, ami a régi hibázást illeti, ott a norma teljesítve van. Itt van például a Kun Béla-könyv.³⁷ Tavaly, vagy mikor jelent meg, vagy arról van szó, hogy újból kiadjuk, én nem tudom, megjelent egy Kun Béla-gyűjtemény. E körül vitatkozik, de nem a Titkárság bevonásával, attól függetlenül két elvtárs, Réti a 30 éves, ugye már bikkfajéjúvé öregedett és egy új kommunista őhozá képest, a Vass Henrik³⁸. A következő kérdésen: van egy okmány, hogy a proletárdiktatúra összeomlásának napjaiban 19-ben Kun Béla elvtárs egy olyan helyzetben, amikor mindenféle tárgyilagos fölmérés, mérlegelés, vagy nem tudom én mi, lehetetlen volt – hát mi is átéltünk mostanában, nemrégiben egy-két ilyen napot –, tett egy rendkívül szubjektív és elkeseredett kijelentést. Leninnek írt, vagy telefonált valami olyasmit, hogy elbukott a proletárdiktatúra, mert a magyar proletariátus szemben állt vele, vagy szembefordult vele, és ez a proletariátus megérdemli,

hogy az ellenség vaskorbárcsával vágjon végig rajta, és akkor majd okosodik, valami ilyesmit. Ez augusztus 2-án, vagy 3-án volt. Ebben semmi természeti csoda nincs, hogy ő akkor ilyeneket mondott, de nyugodt mérlegeléssel, tényismerettel sok évig a helyes álláspontot képviselte.

Mi itt vitatkozunk., az imperialistákkal, és az egyik érvünk, hogy 19-ben a magyar proletariátus diktatúrát csinált, nem volt itt egy szovjet katona sem az országban, stb. stb. és két fronton védelmezte a vérével, és évtizedekig élt annak az emlékéből, és harcolt az újravisszaállításáért [sic!] És mi mondjuk az igazságot, hogy az imperialista intervenció semmisítette meg, meg a vele társult akkori Nagy Imrék [sic!], meg nem tudom én kicsodák a Peidl Gyulák³⁸, meg Bethlenek⁴⁰, meg az akkori Mindszenty. Ez a történelmi igazság. Erre Réti azt mondja, elég szubjektívizmusba estünk mi már eddig, nekünk kötelességünk a Kunt objektíven mutatni, ez az okmány hozzátartozik Kun arc-képéhez, legyen benne ebben a kiadványban. Tehát mi most, 1958 októberében, amikor ünnepeljük a 40. évfordulót, mi adjuk oda a Dulles kezébe, hogy Kun Béla, hát így szubjektíven mondva, az akkori forradalom vezetőalakja Leninnek jelenti, hogy a magyar proletariátus elutasította a proletárdiktatúrát. Ezt követeli Réti.

Az ember megkérdezi, hogy ép ésszel követeli-e ezt, vagy ennek van kommunista eszmei alapja? És vele szemben ez a Vass Henrik védelmezi, hát tényleg ez egy furcsa szereposztás. Ennek a dolognak végére kell járni, és végezni vele. Megmondom őszintén, nem egy világgkérdés – én szerintem –, de nem lehet elmenni szó nélkül ilyen dolgok mellett, inkább most kell valamit csinálni, mert képes egy év múlva, és Réti szemrehányást tesz nekünk, hogy miért nem figyelmeztettük, mert ez a kötelessége a Központi Bizottságnak. Mondom, meg kell kapnia azt a figyelmeztetést, ami neki kijár.

Még a választásokról,⁴¹ sajnos erről a kérdéstről is kell egypár szót szólnom. Ismerik az elvtársak az eddig történeteket, el lehet mondani, hogy rendesen megy a választási munka, most már beleértve a jelölógyűléseket is. Az aktivitás, a tömegmozgósítás jó. Jobb, mint volt 1954-ben, amikor az utolsó ilyen választási megmozdulás volt. A hangulat is jó. A Népszabadság tudósításai kicsit egyhangúak, de őszintén szólva, a jelölógyűlések is egy kicsit egyhangúak voltak. Általában a lelkesedés és az egység jellemezte ezeket a jelölógyűléseket. A jelöltek közül, nem tudom én, töredéket, két-három százalékot módosítottak a jelölógyűlések, de a módosításokról is kiderül, hogy négyötödével jó irányba módosítottak. Tehát az eredeti javaslatokkal szemben jobbat ajánlottak. Bizonyos részében rosszabbat ajánlottak, hát ez is előfordult. Ez is feltétlenül az egységre mutat. Ezzel kapcsolatban csak azt szeretném megjegyezni, hogy nagyon nagy kár volna magunkat ilyen illúzióba ringatni – majdnem mindenki volt jelölógyűlésen –, hogy ma mi azt gondolnánk, hogy mind a hat és fél millió választópolgár olyan hangulatban van, mint akivel mi a választógyűléseken találkoztunk. Mert ezért mégis ez a választóknak a legaktívabb, a legjobb, a velünk legjobban egyetértő 35–40%-a volt, akikkel mi eddig találkoztunk, erről nem szabad megfélekedezni. Ömögöttük van még egy nagy, viszonylag passzívabb réteg, nehezebben mozduló réteg, és ezek mögött van nem lebecsülendő ellenséges közvélemény, mit tudom én, 8–10%-a, vagy nem tudom én 5%-a, ezt senki nem tudja. Tehát erre gondolnunk kell. Nehogy azt mondjuk, most már hurrá, és minden rendben van.

A jelölés néhány kérdéséről szeretnék beszélni. A központi szervek általában a központi kérdéssel, a képviselő-jelöléssel foglalkoznak, és részben a középfokú tanácsok elnökeinek a kérdésével. Itt is bizonyos szempontok jelentkeztek, amelyre most még egyszer szeretnék utalni, hogy sikerült ezeket realizálni. A jelölésekben, azt hiszem, a párt álláspontja holnap lesz még az utolsó megvizsgálendő kérdés véglegesen leszögezve [sic!]. A párt álláspontja. Ebben a pártálláspontban benne foglaltatik az is, hogy ha még a közvetlen jelölésnél, a Népfront szervnél valamilyen megvizsgálendő értelmes kérdés merül fel, kötelesek megvizsgálni. Ez a Népfront-politikához tartozik, mert ha mi elhatározzuk, hogy ez a jelölésünk, és életre-halálra kitarunkunk mellette, akkor minek kell nekünk a Népfront. Ha felmerül, de a párt álláspontja általában világos. Ebből valami olyasmi alakult ki a képviselőknél, hogy növekszik a képviselők száma a lakosság növekedéséből. Itt egyébként megjegyzem, kellene már végre egy kicsi taktikai érzéknek lenni minden területen. Például: elvégzik az összeírást. Az első, másnap írják: 6 498 000 választó van. Hová sietnek? Hát ez egy olyan érdekes dolog, mondtak ezzel valamit? Mit mondtunk ezzel mi a közvéleménynek? És mondják, nem jobb azt megjelölni, hogy mennyi választó van akkor, amikor közöljük a választási eredményt? Hogy választásra jogosult ennyi, leszavazott annyi, így szavazott ennyi. Minden kormány így tesz, amelynek egy csepp esze van. Minek rohannunk mi ilyen szenzáció után? Azt hiszem értik, hogy én nem félek tőle, de hogy nincs taktikai érzék, attól félek.

Az isten tudja, hogy ebben az összeírásban hány jelenleg Kanadában élő ember van. Olyan pontos már a mi apparátusunk, hogy mi minden teremtett lélekről tudjuk, hogy hol van, jogosult, nem jogosult? Kicsit több taktikai érzék kell, mert azért ez a választás ez harc, ugyanolyan harc, mint amilyen volt tavaly is. Az, hogy szavazni vagy nem szavazni, ez a harc központi kérdése. És itt még kell dolgozni. Na jó. Tehát 298 képviselő volt, és most lesz kb. 336, vagy 338. Azért mondom, hogy kb., mert az volt a véleményünk, hogyha két-három képviselővel célszerű bővíteni a listát, akkor abba az irányba menjünk a lehetőség határán belül, hogy több képviselő legyen, mint kevesebb. Kicsi a magyar parlament, hát mi az a 330 vagy 340 fő. És azt senki sem fogja mondani, hogy miért van 330 képviselő, inkább egy kicsit bővítünk.

A statisztika egy kicsit csalóka. Tudniillik minden döntő kategória növekszik, maguk az abszolút számok növekszenek. Munkás több van, paraszt több van, de a statisztika természetesen mást is megmutat. Így néz ki: párttag volt 73%, most lesz 81%. Tehát növekszik a párttagok száma. Ez a mi vonalunk, hogy az Országgyűlésben erősítsünk. Ugyanakkor, mivel az abszolút szám növekszik, ez nem jelenti azt, hogy nekünk ki kellett hagyni érdemes párttonkízülit azért, hogy párttagot nyomjunk be. Ilyesmi nincs. Munkás volt 45%, most 49% van a mi jelölésünk között. Ez is megfelel a politikánknak. Dolgozó paraszt, illetve földmunkás volt 29%, most lesz 25%. Ez nem egy nagyon egészséges és nem egy nagyon jó dolog. De mivel ez pontosan megfelel a munkásnövekedésnek, a munkásarány növekszik vagy 4%-kal, az se baj, ha jó [sic!]. A nőknél volt 18,5%, most sikerült 18%-ot elérni. Tehát fél százalékkal kevesebb. Abszolút számban a nőképviselek szintén növekszenek, de ez az arány nem valami híres. Na most a listavezetők: úgy alapodtunk meg itt a Politikai Bizottság döntése szerint, hogy a 20, illetve 21 –

ha Budapesten úgy számolunk, hogy két listavezetővel dolgozunk – mondjuk a 20 listából négy listavezető pártonkívüli. Hogy itt is valami módon megnyilvánuljon a népfretpolitika. Ezek: Dobi, Ortutay, Kisházi⁴², Nánási⁴³. Ők ilyen különböző áramlatot is jelképeznek.

Meg szeretném mondani a Központi Bizottságnak, hogy egy személy körül volt hosszantartó vita, hogy legyen képviselő, vagy ne legyen, ez Kovács Béla, volt kisgazdapárti főtitkár, stb. stb. Elég hosszan tartó vita volt a Politikai Bizottságon belül, volt végig egy határozott kisebbségi vélemény, akik ellene voltak, hogy Kovács Béla képviselő legyen, a többség mellette volt, végül is harci szavazás nélkül többszöri megbeszélés után megállapodtunk, úgy döntöttünk, hogy legyen képviselő.⁴⁴ De mivel a típus érdekes, azért érdemes róla egy pár szót szólni. Itt nem azt vitatta senki, hogy jelenleg hogy viselkedik Kovács Béla, vagy hogy ezután hogy fog viselkedni, erről nem vitatkozott senki. Vagy lojális lesz, vagy nem lesz lojális – meggyőződésünk szerint lojális volt most már elég jelentős időn keresztül, és a jövőben is lojális lesz. Ez a véleményünk, azt hiszem, hogy ez egyöntetű álláspont. De vannak olyan dolgok még abból a legkritikusabb napokból is, amikor Kováccsal közöltük, hogy többpártrendszer lesz. Tildyék stb. [sic!], az ő első kérdése az volt, hogy a szovjet vezetőkkel egyetértésben született ez, vagy nem. Mert ha nem, akkor ebből sose lesz semmi, és ő szemben áll vele. Szóval ilyesmik voltak. És később is lojális volt. Persze őt nyomják azért jobbról is, magától értetődik. S emiatt volt az, hogy tavaly államminiszternek kombináltuk. Először elfogadta, aztán visszavonult. Egyébként érdekes visszagondolni: ha ő akkor azt mondja, hogy igen, akkor ma államminiszter, és senki sem vitatkozik azon, hogy legyen-e képviselő, vagy nem. Ez is egy tapasztalat.

Felvetették az elvtársak, kellemetlen, hogy a Szovjetunióban ült börtönben, és ezt kihasználhatják ellenünk. Bizonyos mértékig megzavarja a saját táborunk egy részét is, mert ilyen jobboldali embernek ismerik. Az, hogy a Szovjetunióban ült, az rossz dolog. Azt valószínűleg ki is fogják használni ellenünk, mint apropót, hát írnak majd egy kicsit Szibériáról. Az majdnem kizárt dolog, hogy ne írjanak, mert az ő agit. prop. osztályuk nivója a miénkét megüti, és ilyen ziccert nem hagynak ki. (derűlség) Mit csináljunk elvtársak? Annyi börtönből jött jelöltünk van még a listavezetők között is, hogy ott már ez is elcsúszik! (derűlség) Bár kellemetlen. No most miben reménykedünk mi? Hogy ő valamilyen óriási vonzóerőt fog a parasztságra gyakorolni – nem hiszem én azt. Mert ő úgy van, ha opposziós volna, akkor a parasztság harmada Magyarországon az ő szava után menne, ez világos. Mert akkor annak a harmadnak a vágyait fejezné ki, ugye, hogy csináljuk meg valahogy, hogy ne legyen se kapitalizmus, se szocializmus, se herceg Eszterházy, se tsz. Ha ő a tsz mellett áll ki, mint ahogy már kiállt – már nem egyszer kiállt helyileg, és ki fog állni –, akkor kevesebb egyéni paraszt fog rá hallgatni. Talán egyharmada, annyi sem, mint amennyi hallgatna rá, ha opposziós lenne. De hát ez már az úttörők sorsa, ezen mi nem tudunk segíteni. De azért ha néhány ezer parasztot is felénk hoz, az is valami. Döntőnek azonban azt tartjuk, hogy az ellenség táborában okoz bizonyos zavart, hogy ő ott van a mi listánkon. Elvégre nekik azért nehéz ugatni akkor, amikor most abból élnek, hogy az írók hallgatnak, ezek hallgatnak, meg azok hallgatnak. Egyébként az írók aktivizálódnak.

Van még olyan kérdés is, holnap lesz még erről szó – ha gondolják az elvtársak, mondják meg a véleményüket –, hogy Veres Péternél úgy döntötünk, hogy ne legyen képviselő.⁴⁵ Beszéltünk is vele. Révész elvtárs, nagyon helyesen, ismeri – elődje volt a honvédelmi miniszteri székben – (derűtség), de én gondolom, hogy még tíz percnyi vitát megér a kérdés, hogy legyen-e képviselő. No miért? Mert Veres Péter közelebb hozható a szocializmushoz, mint ahol most van, ő maga is ezt szeretné. Azt mondja, hogy őt bántja – ezt el is lehet neki hinni –, hogy pl. a Népfront keretében a Grósznek⁴⁶ joga van támogatni a szocializmus építését, és neki nincs joga támogatni. Vannak ilyen problémák. És megint nem azért, mintha mi valami lángoló harcost nyernénk Veresben, de érdemes még egy kicsit gondolkodni, hát a Grósz az ő táborukat bomlasztja.

Van olyan probléma is, jelentkezett ez a Tamási Áron,⁴⁷ nevű író, és valami módon kifejezésre juttatta azt a szándékát, hogy szeretne közelebb jönni, bekapcsolódni, támogatni a Hazafias Népfrontot, és ha mérlegeljük, ő képviselői munkát is végezne. Azt hiszem két percet rá kell szánni, hogy a PB gondolkozzon ezen. Én azért említem ezeket a csodabogarakat, mert azért mondjuk, mi szubjektíven meglennénk egészen jól Tamási Áron, Veres, [Péter] meg még Szabó Pál nélkül is, aki – ugye - már a jelöltek közé van számítva.⁴⁸ Más nélkül is, de azért van politika is a világon, és nekünk nem szabad elfelejtenünk, hogy nálunk van egy hatalmas kispolgárság, az egyéni parasztság, aztán van egy nem lebecsülni való városi kispolgárság, amely Apró biztatása alapján a bázisát kiszélesítette 1957-ben, és a politikai befolyását is, és általában van itt értelmiségünk, amelyről nem mondhatjuk el, hogy egy emberként áll a szocializmus oldalán és harcol, és pártokat mi nem fogunk többet csinálni. Azt hiszem, ezt meg is mondjuk még nyilvánosabban, hogy Magyarországon nem lesznek többé polgári pártok. Ebbe bele kell törődni, annak akinek ez fáj. De a népfrontpolitika bizonyos értelemben magában foglal koalíciós elemet is. Tehát vagy sikerül nekünk a népfrontban megvalósítani kommunisták és nem kommunisták egységét alapvető nemzeti célkitűzéseinkben, és ez jó, ez gyorsítja a szocializmus fejlődését, és a kispolgárságot segíti arra felé, vagy nem, és akkor veszítünk megint erőt. Ezért érdemes az ilyen személyek kérdésén gondolkodni, mert én abban sem látok semmi borzasztót, ha 20 olyan félelenczéli van abban a parlamentben. Hát mi bajunk van nekünk abból? Beszélni sajnos nem mernek, mert ha mernének, akkor le lehetne leplezni a hibás nézeteiket, de már a szemrehányó pofájuk [sic!] figyelmeztet minket bizonyos dologra, afféle népi ellenőrzés és kontroll, hogy gondolkodjunk, mert mindegyik elbújt a pad alá. Hát ilyen kérdésekről van szó.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Van-e az elvtársak közül valakinek kérdése a tájékoztatóhoz és az információhoz? (Közbeszólás: a francia helyzettel kapcsolatban...) Ezek olyan kérdések voltak, amelyeknek egy nagy része nincs nyilvánosságra hozva.

Nincs senkinek? Akkor javaslatot teszek...

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Hát várjál, egy kérdés volt! Hát ne üsd agyon, megkérdezte, hogy a francia...

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Várjunk, Kádár elvtárs! Nem Te elnökölsz, hanem én (derűtség), két óráig beszélteél. Kádár elvtárs a referátumának az első részében azt mondta, hogy azokról a kérdésekről tájékoztat, amelyek egy része ténylegesen nem kerül nyilvánosság elé. A francia kérdésnek egy döntő része nyilvánosságra került. Na most azokhoz a kérdésekhez, amelyek közvetlenül a párt belső életét érintik – nemzetközi kérdéseket –, de ahhoz is, van valakinek kérdése, vagy kér valaki további felvilágosítást? Vagy felteszem a kérdést akkor így: indítsunk-e vitát, mert nem arról volt szó, hanem tájékoztatni akartuk a pártvezetőséget. Ha nincs, akkor csinálnánk szünetet, és mennénk át a második napirendi pontra, szünet után Fock elvtárs megtartaná a vitaindító beszédét, utána indítanánk vitát, meghozná úgy, hogy ha lehetséges, kb. egy óra felé csinálnánk ebédszünetet, akkor megállás nélkül menne a kérdés tovább. No akkor kérem csináljunk egy 20 perces szünetet.

CSERVENKA FERENCNÉ elvtársnő: Szerettem volna ehhez a Munkásmozgalmi Intézet kérdéséhez hozzászólni. Arra gondoltam, hogy amikor a második napirendi pont lement, az ember elmondja, hogy az első ponthoz ez a mondanivalója, a másodikhoz az (érthetetlen).

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: A második napirendi pont felett nem nyitunk vitát, azt már elintéztük. Legfeljebb abban a keretben, amilyen keretben ez a munkásosztály helyzetével összefüggésben van. Egyébként egy jó felszólaló ezt a kérdést megoldhatja saját maga. Egyébként nem folytatunk vitát az első napirendi pont fölött, ez nem szükséges, tessék Apró elvtárs.

APRÓ ANTAL elvtárs: Én csak azt szeretném javasolni, ha mégis a Központi Bizottság tagjainak van valami hozzászólni valója az első napirendhez, nem különítjük el, hanem felszólalásában megmondja, és esetleg Kádár elvtárs arra még választ ad. Nem zárjuk ki a vita lehetőségét, hanem igenis mondják meg a véleményüket.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Én a következőt tanácsolom: az első napirendi pont informatív jellegű volt. Azt hiszem mindenki érti, hogy nem akartunk itt részletes elemzést adni a kérdésekről. De, ha az elvtársaknak van kérdésük, észrevételük, ami nem világos, vagy nem tudom én mi, én szerintem most meg kell adni az első napirendi pontra a választ, hogy ezzel a napirenddel végezzünk.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Akkor nem térünk át a második napirendi pontra, hanem kinek van észrevétele, hozzászólása az első napirendi ponthoz? Tessék, Cservenka elvtársnő!

CSERVENKA FERENCNÉ elvtársnő: Elvtársak, én a Munkásmozgalmi Intézet kérdését nem egyszerűen a Munkásmozgalmi Intézet kérdésének látom. Lehet, hogy én talán szélesebben látom a dolgot, és ezért merül úgy fel bennem, hogy ez tulajdonképpen a párt egységének a kérdése. Nem jobboldal, meg baloldal elleni harc, hanem a párt egységének a kérdése. Az ellenforradalom alatt a II. kerületben voltam, és az ellenforradalom leverése után a II. kerület ideiglenes intézőbizottságának a tagja voltam első pillanattól kezdve. Azt hiszem november 4-én alakult meg a II. kerületi intézőbizottság, vagy november 3-án. Akkor, és attól kezdve ott a II. kerületben egy sereg

olyan dologgal találkoztunk, aminek a nyomai még ma is megvannak, és ezek a nyomok tulajdonképpen akkor alakultak ki, és vezettek odáig, amelyek most a Munkásmozgalmi Intézetben napvilágot láttak. T.i. ott a II. kerületben lakik Réti elvtárs, úgy tudom Betlen Oszkár elvtárs és még egy néhány olyan elvtárs, akik nagyon derekasan, hősiiesen, vagy bátran, nem tudom minek lehet nevezni ezt az időszakot ugye, rögtön nyíltan és egyenesen, változatlanul, következetesen vallották, hogy ez ellenforradalom, és úgy érezték, hogy ez erkölcsi alapot ad arra, hogy azután élők, elevenek és holtak fölött, a szó igaz értelmében, mert itt Mező Imréről⁴⁹ is szó van, ítéletet mondjanak, és ítéletet alkothassanak.

A II. kerületi ideiglenes bizottság elég gyenge volt, és bátortalan is ebben az időben, hogy komolyabban hozzányúljon ehhez a kérdéshez. Nemezszer érkezett hír a II. kerületi intézőbizottsághoz, majd amikor már itt a Központban dolgoztam az Agit. Prop. Osztályon, a II. kerület megbízott titkára, Sztaskó⁵⁰ elvtárs, úgy tudom nemcsak engem, a Budapesti Pártbizottságot is megkereste, hogy ezek az elvtársak – egész egyszerűen és világosan úgy néz ki – nem értenek egyet a jelenlegi vezetéssel. 1957 ősze felé, különösen a pártkonferencia után, eléggé komoly hírek voltak itt bent az apparátusban is a Munkásmozgalmi Intézetről. Nemezszer lehetett hallani az ebédlőben, különböző helyeken, hogy a Munkásmozgalmi Intézetben milyen nézetek vannak, hogy nem lehet az igazságot megírni, azért, mert nem lehet dolgokat úgy leírni, ahogy történtek. És mit vádolnak bennünket történelemhamisítással, hogyha most sem engedik meg az igazságot leírni. Akkor az Agit. Prop. Osztályon úgy láttuk, hogy az Intézetben folyik egy áldatlan harc. Igaz, hogy vannak ott elvtársak, akik terhesek nagyon komoly revizionista nézettekkel. Ugyanakkor terhesek elvtársak nagyon komoly, ha lehet mondani, szektás nézetekkel.

Nekem az volt a véleményem, hogy a hatalomból kikerült, vagy a vezetésből kikerült, vagy komoly funkcióból kikerült elvtársak ilyen elvtelen alapon próbáltak ott harcolgatni. Ebből jó dolog ott nem születik, a hírek sokasodnak, úgy gondoltuk, hogy hát felelősek vagyunk azért, hogy ezt jelezzük a pártnak. Meg is próbáltuk, hogy létre jöjjön itt egy bizottság, brigádmunka. Még mielőtt elindult volna, érkezett olyan hír, hogy Réti elvtársnak az a véleménye, hogy hallatlanul szubjektív és durván szubjektív alapon fogom vinni a dolgot. Elvtársak, biztos, hogy van bennem is szubjektívitás, én nagyon becsületesen akartam végezni a dolgot, és azt mondtam, hogy én magam nem veszek részt a brigádmunkában, tessék kiküldeni olyan elvtársakat, akik szubjektívitás nélkül tudják. Javasolom, hogy a PTO-ról, Káder Osztályról és az Agit. Prop.-ról.

Úgy láttuk, a munka nem megy, és ezek a hírek a pártot belülről, ha nem is valami rettenetes széles körben, de mérgezik. Létrejött ez a brigád. Én nem szeretnék ideállni, és azt mondani, hogy előre láttam, meg okos voltam, ez távol áll tőlem. Tény, hogy amikor ott dolgokat megállapítottunk, nagyon úgy éreztem, felelősséggel mondom, hogy a kulisszák mögött bizonyos segítséget, támogatást kaptak személy szerint Réti elvtárs, Betlen Oszkár elvtárs. Egyet is értettem úgy magamban, hogy no ezeknek az elvtársaknak úgy valahogy segíteni kell, hogy helyre jöjjenek a dolgok, a módszert éppen nem tartottam jónak, olyan pletykák voltak, hogy tanácsot kaptak, hogy írjanak le-

velet a PB-nak, amiben hát eléggé a régi dolgokra hivatkoztak, és az újakról hallgattak.

No, a lényeg az, hogy ide került a Politikai Bizottság elé, a Politikai Bizottság megtárgyalta ezt a kérdést, határozatot hozott, és én úgy látom, hogy ennek a határozatnak a végrehajtásában, ami akkor megszületett, nem voltunk következetesek. Ott egy olyan határozat született meg, hogy a Munkásmozgalmi Intézetet rendbe kell hozni, Réti elvtárs vonuljon vissza, dolgozzon, ne a Munkásmozgalmi keretén belül, a friss, fiatal emberekkel foglalkozni kell, és így tovább, és így tovább. Nem voltunk elég következetesek ennek a határozatnak a végrehajtásában. És ebből kifolyólag változatlanul megmaradt a Munkásmozgalmi Intézet, akarva, vagy nem akarva, egy ilyen gócnak, ahol a zavaros nézetek és hibás nézetek igen erősen keveredtek és uralkodhattak. A helyzet az, hogy Réti elvtársnak nem segítettünk, segíteni kellett volna talán jobban, és ha akkor keményebbek vagyunk, talán ma nem jut el odáig, ahová eljutott. Neki nem tettünk jót vele [sic!], és nem hoztuk rendbe a Munkásmozgalmi Intézetet.

A helyzet úgy néz ki, hogy Réti elvtárs maga hibás nézeteit fenntartotta, én nem akarom vádolni, nem vizsgáltam, nem tudom, hogy még kik osztoznak az ő hibás nézeteiben, de számtalanszor elterjedt, hogy összejöttek először a II. kerületi partizánok révén, ahol megpróbáltak 1957 márciusában Rákosi mellett egy hangulatot kelteni, aztán kidolgozott Réti elvtárs egy olyan anyagot, ami miatt pár héttel ezelőtt felhívott a Zrínyi Akadémia egyik vezető oktatója, mondván, hogy az intézetben elterjedt, s vitatkoznak arról, hogy mi itt tulajdonképpen feladtuk a proletárdiktatúrát, és igenis a burzsoázia kezébe ment át a hatalom. Egyszóval, ez a vezetés eljutott az árulásig, kb. ez jön ki ebből, és a Zrínyi Akadémián vitatkoznak ezen, és olyan tekintélyekre hivatkoznak, hogy de ezt a Réti elvtárs, a Munkásmozgalmiban ugye kidolgozta, és így tovább és így tovább. Akkor azután meg kell mondani, hogy lehet, hogy ő kidolgozta, de ez nem a párt álláspontja, hogy azért, mert az a Munkásmozgalmi Intézet, azért ez még nem a pártnak az álláspontja. Végül segítséget kértek ahhoz, hogy ebben a kérdésben teremtünk rendet.

Vagy az a levelezés ügy; én még akkor hivatalosan meg nem hivatalosan sem tudtam arról, hogy Réti elvtárs, meg Nemes Dezső elvtárs között levelezés és vita folyik. Egyszer csak az ember hallja, ugye megélelnék a berkek, hogy Nemes Dezső eladta magát, Nemes Dezső lecsatlakozott. Hát kihez csatlakozhat le Nemes Dezső elvtárs, mihez adhatja el magát? Aztán hallja az ember, hogy kezdik boncolgatni, hogy az egyik politikai bizottsági tag olyan, a másik KB-tag amolyan, a harmadik amolyan. Megfoghatatlanul időnként felélelnék az ilyen dolgok, és a személyeket megfogni nem lehet, mert, ha az ember elkapja őket, akkor rögtön kimagyarázkodik, vagy egyenesen letagadása és elferdítése következik a dolgoknak. Tény, hogy a nyilazás nem szűnt meg, hogy változatlanul vitatják és tárgyalgatják egyes politikai bizottsági tagok, egyes központi vezetőségi tagok magatartását, vagy hogy PB-tag legyen, vagy KB-tag, illik-e ebbe a Központi Vezetőségbe stb. Hall itt-ott az ember olyan megjegyzéseket, amelyek bizony eléggé aláássák vezető elvtársak tekintélyét.

Nem akarom mindezt a Réti elvtárs zsebébe varrni, teljesen távol áll tőlem, hibás dolog is lenne. Nem, de ezekben a berkekben beszélnek elsősor-

ban, és ezekből a berkekből kerül ki. Nekünk tehát nagyon komolyan kell erről beszélnünk, hogy az elvtársak is érezzék, hogy nem lehet felelőtlenül pletykálgatni, nem lehet felelőtlenül rágalmazni elvtársakat, még akkor sem, ha 30 éves munkásmozgalmi múltja van valakinek. Még akkor sem! Úgy gondolom, hogy nekünk nem ártana egyszer – talán kötetlenebb formában mint egy napirend – megvitatni, hogyan is állunk tulajdonképpen a pártegyeség kérdésével. Vannak itt különböző, nem azt mondom, hogy olyan aggasztó jelek, amiktől nekünk rettegni kell, hogy no mivé fajulnak, de zavaróak, ha kikerülnek az emberek közé.

Talán három hete voltam kint a Kőbányai Textilművekben – ilyen aktíva beszélgetés volt –, ahol egészen nyugodtan felállt az egyik munkás, s felteszi nekem a kérdést, hogy kérem szépen elterjedt a híre annak, hogy Hegedüs András visszajött, Kádár János elvtársat leváltják. Természetesen felhördült a tagság, nevetgéltek, és megjegyzéseket tettek. Utána az illető kifogásolta, hogy nem elég alaposan és komolyan válaszoltam és indokoltam meg ennek képtelenségét. Még egyszer beszélgettünk, és akkor azt mondja, hogy kérem, hallani olyan dolgokat, hogy nincs egység a Központi Bizottságon belül. Hát honnan kerülnek ki az ilyen dolgok, az ilyen hírek? (Közbeszólás: egy igen fontos forrása van, naponta olvashattad a piroscsíkosban,⁵¹ mindig fújja.) Van annak belső forrása is.

Még kell nézni, elvtársak ezt a kérdést, még egyszer hangsúlyozom úgy érzem, hogy Réti elvtárs ügyét nekünk rendezni kell, mert azért Réti elvtárs igenis tekintély bizonyos emberek előtt. Példa a Zrínyi Akadémia, ahol elfogadják, legalábbis úgy, hogy Munkásmozgalmi Intézet a párthoz tatózik, régi elvtárs és így tovább, ez az egyik része a dolgoknak. A másik része, hogy világosan meg kell nézni, hogy akármilyen kis erők is, de milyen erők működnek itt, milyen oldalról igyekeznek bomlasztani a pártot? Mi egyszer állást foglaltunk, és én azt elvtársak nagyon következetesen képviselem. Nem volt hely, ahol én a pártról beszélve ne mondtam volna el, hogy a Központi Vezetőség 1957 februárjában határozatot hozott arra, hogy személyre való tekintet nélkül, akár az atya uristen legyen is az, nem engedi a párt egységét bomlasztani. Szeretném ezt továbbra is következetesen képviselni, és szeretném, hogyha ennek a fogadalomunknak – én fogadalomnak tartom – értvényt is szereznénk.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Ki kíván hozzászólni? Földes elvtárs!

FÖLDES LÁSZLÓ elvtárs: Kádár elvtárs az információ végefelé tett egy-két olyan megjegyzést, hogy mondják meg az elvtársak a véleményüket egy-két kérdéstről. Úgy gondolom, hogy a Központi Bizottsághoz intézte a felszólítást, ezért egy-két ilyen kérdéshez szeretnék hozzászólni.

Az egyik Kovács Béla jelölése. A magam részéről a jelölésével egyetértek, azoknál az indokoknál fogva is, amelyeket Kádár elvtárs itt felsorolt. Most ennek kapcsán beszélnünk kell Veres Péter jelöléséről. Szóval Kovács Béla jelölésének az az indoka, hogy szélesítsük befolyásunkat, és ha csak néhány ezer embert nyerünk is meg támogatásul, akkor is helyes. Tehát van egy törekvés, hogy a listavezetők között négy pártonkívüli van, az is erre a törekvésekre mutat, hogy a párt szövetségeket keres, és ebben az ilyen személyi vonakozású kérdésekben is ez kifejezésre jut. Most elvtársak, ha mi Veres Pétert kihagyjuk

a képviselőjelöltek közül, az ezzel a törekvéssel ellentétes tendenciát fejez ki. Vagyis egyrésztől törekszünk arra, hogy szélesítsük a tömegbázisunkat, ugyanakkor ezzel szemben ellentétes lépést teszünk Veres Péterrel kapcsolatban. Mert, ha mi nem félünk – és nem kell félünk – Kovács Bélánál attól, hogy ő pártonkívüli lesz az egyénileg dolgozó parasztoknak, meg a belső, reakciós erőknél, azt hiszem nem kell ettől félünk a Veres Péter személyét illetően sem. Ezért azt javaslom, hogy a Politikai Bizottság fontolja meg, én amellett lennék, hogy Veres Pétert jelöljék. Azzal, hogy nem jelöljük, szerintem inkább csak veszünk.

A másik kérdés: nagyon egyetérték azzal a gondolattal, illetve tervvel, hogy a büntetőpolitika kérdését megtárgyalja vagy a Központi Bizottság, vagy a Politikai Bizottság. Ti. ezen a területen is, ha nem is olyan durva módon – nem bontakozott még ki ez olyan nagyon –, de itt sem beszélnek az illetékes szervek egy nyelven. És, ha ez csírájában már megvan, megéri a figyelmet. Azt értem ez alatt, vagyis az ezen a téren dolgozó állami szervekre gondolok, Belügyminisztérium, Legfőbb Ügyészség és az Igazságügyminisztérium, hogy nem egy nyelven beszélünk, és nagyon fontosnak tartom, hogy mi ebben állást foglaljunk, állást foglaljon a Központi Bizottság, hogy melyik nyelven beszélőnek van helyes állásponja.

Most egy pár szót a Párttörténeti Intézet kérdéséről.

Itt csak a pontosság kedvéért akarom azt megmondani, mint annak a bizottságnak egyik tagja, amely meg van bízva Réti elvtárs ügyének, magatartásának, állásfoglalásának a megvizsgálásával, hogy ő nem azt mondotta ezen a taggyűlésen, hogy 30 éves pártmunkája alatt nem tapasztalt ilyen igazságtalanságot, hanem azt mondotta, hogy 30 éves pártmúltja alatt nem fordult elő, hogy egy ki nem adott írás miatt vonnak embereket felelősségre.

KÁDÁR elvtárs közbeszólása: Persze ő azt nem tette hozzá, hogy az, hogy ez az írás nem lett kiadva, nem rajtuk múlt, hanem másokon, akik erről tudomást szereztek. Ha a szerzőkön múlt volna, akkor ez ki lett volna adva. Tehát, hogy nem lett kiadva, ez magán a hibán semmit sem, csak a következményen csökkent. A károk csökkentek, de az ő tettüket semmit sem csökkenti [sic!].

FÖLDES elvtárs: Úgy van, az ő felelőségüket semmit nem csökkenti.

KÁDÁR elvtárs közbeszólása: És, ha ez igaz volna, nem hiszem, hogy igaz, hogy ki nem adott írásokért még sohasem voltak felelősségre, akkor meg kell tenni, hogy most már elkezdjük azért felelősségre vonni, hogy nem rajtuk múlt, hogy nem lett kiadva.

FÖLDES elvtárs: Na most, egy dolgot tartok ezzel kapcsolatosan nagyon fontosnak, hogy a Központi Bizottságnak szövé tegyék, miután ez, nem tudom én, 70 vagy 80 párttag előtt szóba került Réti elvtárs felszólalásában. Réti elvtárs a felszólalásában ott azon a taggyűlésen azt mondotta, hogy nem ilyen határozat született volna akkor a Politikai Bizottság ülésén, ha a Politikai Bizottságnak egyik-másik tagja jelen lett volna. Konkrétan Kádár elvtárs és Kállai elvtárs. Miután már 80 párttag hallott erről, azért úgy gondolom, nem árt erről egy-két szót a Központi Bizottság előtt is mondani. Azt hiszem, hogy a Központi Bizottság egyet fog azzal érteni, és helyeselni fogja a Poli-

tikai Bizottságnak azt az álláspontját, hogy letárgyalta ezt az ügyet Kádár elvtárs távollétében, mert ő éppen akkor szabadságon volt. Azt hiszem, hogy nagyon helyesen tette a Politikai Bizottság, mert ez nem személyi ügy, Kádár elvtárs személye sem személyi ügy, és azonkívül a párt vezető testülete akkor is testület, ha egyik vagy másik tagja éppen nincsen jelen.

Azt a tendenciát, hogy ilyen jófiú, meg rosszfiú-szerepeket akarnak osztogatni a Politikai Bizottságban, vissza kell utasítani, mert hát ez mindenestre az egység ellen irányul. Hogy jóhiszemű vagy rosszhiszemű, ez majd egy másik kérdés, de nem szabad engedni így megosztani a Politikai Bizottságot.

Befejezésül: Réti elvtárs ugye 30 éves mozgalmi múltjára hivatkozik. Na most mi, akik különböző helyeken dolgozunk, és a jelen lévő elvtársak, a Központi Bizottság tagjai a munkájuk során számos esetben találkoznak olyan jelenséggel – nem azt mondom, hogy csak most, már régebben is lehetett ilyenrel találkozni –, hogy a régi munkásmozgalmi múltat nem mindig helyes alkalmakkor emlegetjük. Akkor emlegetjük sokszor, amikor valami hibát követtünk el, és akkor azt mondjuk, hogy nekünk 30 esztendő mozgalmi múltunk van. Én ebben a kérdésben már egy javaslatot is terjesztettem a régi párttagokkal foglalkozó bizottság elé, hogy valahogyan foglalkozni kell azzal, mikor helyes emlegetni, hogy régi mozgalmi emberek vagyunk. Szükséges ez azért, mert a Magyar Dolgozók Pártjában – ismert okoknál fogva – eléggé helytelenül, a párt számára eléggé károsan lett ez a kérdés megfogva és megítélve, ami ismétlem, súlyos károkat okozott. A régi párttagok és a régi mozgalmi elvtársak egy része még nem értékelte át a helyzetet a mostani helyzetre, és még mindig azt a nótát fújja, mint amit akkor helyes lett volna.

A régi párttagok és a régi mozgalmi elvtársak nagyon fontos kategória a párt számára, és van most egy helytelen tendencia ezek között az elvtársak, vagyis mi közöttünk, van egy helytelen tendencia, és jobb ha ezt magunk rendezzük. Szóval úgy értem, hogy jobb ha ez a kategória önmagában rendezi, és ezért a régi párttagokkal foglalkozó bizottság ezzel is foglalkozna, ne csak azzal, hogy megfelelő beosztásban legyenek, megfelelő anyagi és egyéb elbírálás alá essenek, hanem harcoljon ezek ellen a különböző helytelen tendenciák ellen. Mi nagyon komoly leckét kaptunk ettől a kategóriától a Partizán Szövetség Országos Kongresszusán.⁵² Akkor ennek elég széles hullámai lettek, és állítom, elvtársak, hogyha nem is olyan súlyos mértékben, de még a Partizán Szövetségben is érvényesülnek ezek a tendenciák, s nem találunk kellő elutasításra még az elnökség részéről sem.

Éppen az egyik legutóbbi elnökségi ülésén, ahol egy olyan javaslatot terjesztettek elő, hogy a Partizán Szövetség elnöksége minden taghoz küldjön egy levelet, hogy vegyen részt a választási munkában, rá is mutattam, hogy ebben az van benne, hogy a Partizán Szövetség többre tartja az ő felhívását, mint a párt felhívását. Az elnökségben azonban nem fogadták el az én álláspontomat. Szóval azért mondom elvtársak, hogy vannak ilyen vajúdo kérdések, csírák, nem azt mondom, hogy ezen áll, vagy bukik a pártegység, de annak egy része, és megéri a figyelmet a párt vezető szervétől, az illetékes szervektől, hogy ezekkel foglalkozzanak.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Ki kíván még hozzászólni? Tessék, Benke elvtársnő!

BENKE VALÉRIA elvtársnő: Tisztelt Központi Bizottság, nem ítélem meg úgy a helyzetet, hogy a Munkásmozgalmi Intézet és a vele kapcsolatos kérdés-csoport olyan fontossággal, vagy sürgősséggel bírna, hogy elébe kellene helyeznünk a választásokról szóló tárgyalásainknak, vagy a munkásosztály helyzetével kapcsolatos napirendi pont megtárgyalásának. Szeretném azonban azt javasolni, hogy szenteljünk a választások után nem sokkal időt és lehetőséget e kérdés alapos tárgyalására, azon túl is, hogy az adott konkrét ügyben helyes, hogy a Politikai Bizottság által kiküldött bizottság teljes elviséggel és személyekre való tekintet nélkül javaslatot tesz, és a Politikai Bizottság döntést hoz.

Úgy látom, hogy sok területen érezhetők a kisugárzásai annak a jelenségnek, amiről itt szó van. A pártéletben is, de ennél szélesebben, és magam a kulturális életben és az értelmiségiek között tapasztalom különösen. Szerencsétlen tradíciókat teremtettünk az elmúlt öt-hat évben arra, hogy felelőtlen pletykákkal és találgatásokkal csináljanak egyes emberek politikát, és kereszttezzék a párt elvileg megalapozott és helyes politikájának érvényesülését.

Újra hangsúlyozom, hogy nem vészharangot kongatok, nem arról van szó, hogy teszem azt a kulturális politikában a párt vonalának érvényesülését valami borzalmasan nagy baj fenyegetné erről az oldalról, vagy éppen meghiúsulás előtt állna ez a politika. Nem, kisebb és elszórt, de a politikailag kényes szituációkban mindig elég nagy jelentőségű, ártó hatással találkozunk egészen addig, hogy a párt politikájával teljesen egyetértő és azt nagyon szívesen végrehajtó, de tájékoztatlanabb, kevésbé felkészült elvtársakat is bizonytalanná tesz, erős és határozott fellépéseiket visszatartja, mindig személyi spekulációk formájában jelentkezik ez a keresztező hatás. Ismétlem, a párt utolsó öt-hat éves történetében ebben a tekintetben hát olyan tradíciókra tudnak hivatkozni emberek, amik a határozott kiállástól – ismétlem – nagyon jó szándékú és becsületes elvtársakat is visszatartanak időnként.

Azt hiszem, ismerős a jelszó, ha pletykákkal, rágalommal próbálják zavarni a munkát, és megkérdézi az ember a becsületes elvtársakat, miért nem utasították vissza, az a felelet, hogy kedves elvtársak, az utóbbi években annyiszor jártunk úgy, hogy képtelen rágalmakat visszautasítottunk, és néhány nap, hónap múlva a képtelen rágalmak váltak valósággá. Nem mondom, hogy nem lehet felelni egy ilyen állításra, nem mondom, hogy nem lehet harcolni ez ellen a beállítottság ellen. Könnyű a kérdést úgy felállítani, hogy választani lehet a jólétesültség, vagy a pártszerűség között, és becsületes párttag számára nem nehéz a jólétesültség pálmáját odaadni a pártszerűség tisztességéért. Mégis, olyan dolog ez, ami mellett nem mehetünk el úgy, hogy majd magától megoldódik és rendeződik, különösen nem akkor, amikor feltételezhető, hogy párttagok elég széles köre előtt nagy tekintéllyel bíró elvtársak az elviségtől elfordulva, személyes sértődöttségből, mert csak ezt tudom magyarázatnak találni, és minden konkrét esetben személyes tapasztalataim ezt igazolják. A személyes sértődöttségből, az ellenségtől elfordulva, nagyon káros magatartással és politikai tevékenységgel akadályozzák, zavarják esetleg jobb szándékuk ellenére is a párt politikáját, munkáját.

Én kérem a Politikai Bizottságot, hogy ebben a konkrét ügyben legyen nagyon határozott, és arra is, hogy hozzon döntést, hogy a Központi Bizottságban jó lenne szélesebben megtárgyalni ezt a választások után.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Kíván még hozzászólni valaki? Tessék Török elvtárs!

TÖRÖK ISTVÁN elvtárs: Én két kérdést szeretnék feltenni. Az egyik, amit nem látok világosan, az írók büntetésével kapcsolatos politika. A Központi Bizottságnak a kidolgozott irányelve és határozata az, hogy ezeket az írókat, ugyanúgy, mint minden más állampolgárt, megbüntetjük, vétességének [sic!] súlya szerint. Én akkor úgy gondoltam, hogy ez a büntetési idő kitöltésére is vonatkozik. Most azt nem tudom, hogy ez a két személlyel kapcsolatos javaslat, a Zelk meg a Varga Domokos, mondjuk egy kivétel az ő emberi, családi szempontjaikat humánusan figyelembe véve, hogy ez azt jelenti-e, hogy a Politikai Bizottság felül kívánja vizsgálni a Központi Bizottságnak az irányvonalát az írókat illetően?

A másik kérdésem pedig az, hogy kb. két héttel ezelőtt a Központi Bizottság tagjai kaptak egy bizalmas tájékoztatást a választásokkal kapcsolatosan. A PTO adta ki. Ebben azt olvashattuk, hogy illetékes pártszervezetek egy-két tanácselnök személyére nézve változásokat javasoltak. Így a Budapesti Pártbizottság is, a jelentés szerint, a Fővárosi Tanács elnökének a személyében változást javasol. Nekem az volna a kérdésem, nem tudom idetartozik, nem-e, hogy mi ennek az oka? Pongrácz⁵³ elvtárs, úgy tudom, tíz éve tölti be ezt a funkciót, mint a Fővárosi Tanácsnak az elnöke. A tájékoztató szerint most az ő leváltására, vagy áthelyezésére, vagy nem tudom én mire kerül sor, és más-képp lesz ez a kérdés megoldva?

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Ki kíván ehhez hozzászólni? Tessék, Fodor Gyula elvtárs!

FODOR GYULA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Én szeptember elején Moszkvában voltam. És az első ember akivel találkoztam, mikor beléptem a szállóba, Kovács István elvtárs volt. Feltűnt nekem az, hogy még be se mentem a szállóba, már a szálló előtt találkozunk. Kért, hogy szeretne velem nagyon beszélni. Tekintettel arra, hogy ennek a beszélgetésnek az iránya azt mutatta, amit Kádár elvtárs is mondott, ezért gondoltam, hogy jó lesz, ha én magam is hozzászólok.

Kovács István elvtárs egyik este eljött, és a küldöttség összes tagja előtt beszélgettünk. Ott ő elmondta, hogy már másképpen látja a helyzetet, proletárdiktatúra van, van párt, építjük a szocializmust. Egy kérdés azonban neki nagyon fáj. 29 éve pártmunkás, most miért nem lehet az, miért rosszabb ő mint a többiek, ezt nem érti. Erre én megmagyaráztam, hogy én négy olyan taggyűlésen részt vettem, ahol az ő ügyüket tárgyalták, s hogy bizony nekünk védeni kellett a pártnak azt az álláspontját, hogy ők hazajöhessenek. Voltak olyan párttagok, nem is fiatalok, akiknek az volt a véleményük, hogy ezek rosszabbak, mint a disszidáltak, a kiszököttek. Magyaráztam, hogy ne hidd, hogy tárt karokkal várnak idehaza téged, és nekem az a véleményem, hogy a párt álláspontja becsületes ebben a kérdésben, mert azt mondtuk, hogy a fasiszták ellen megvédünk benneteket, de a kommunisták ellen, azoknak a kritikája ellen nem, azoknak az elvesztett bizalmát nektek kell visszaszerezni.

Jó két óra hosszat beszélgettünk ott öten, s végül mikor kimentünk, kikísértem a liftig, akkor azt mondta, hogy furcsának tartja, hogy mi eddig há-

rom idegen ember előtt tárgyaltunk, és nem így szeretett volna beszélgetni. Mondtam, hogy mind a három ember párttag, úgy mint én, ha nem is olyan régi, csak 45-ös párttagok, és hogy nem is akartam alkalmat adni, hogy másképpen beszéljünk. Van neki egy bátyja, akit Rozsnyai Rudolfnak hívnak. Ez mindjár jelentkezett, mikor hazajöttem, hogy nem tudom-e, milyen állásba kerül a bátyja? Mondtam, hogy én nem tudom, biztos, hogy a párt döntött. Hogy milyen állásba, azt ne tudom, de azóta hallottam, hogy elhelyezkedett.

Nekem az a véleményem erről az egész kérdésről, és ezzel kapcsolatban arról, hogy amit a Cservenka elvtársnő mondott a II. kerületről, hogy az fészke ezeknek az embereknek. Ott az ellenforradalom leverése után elég sok baj volt, egyrészt azokkal a miniszterekkel, akik nyugdíjba mentek és nem voltak elhelyezkedve, az Altomáré⁵⁴, Szijártó⁵⁵, Szobek⁵⁶ – ez a rész mind ahhoz a körzethez tartozik –, Révai Dezső⁵⁷, akinek szintén ilyen problémái voltak. Én magam is próbáltam segíteni, hogy az elhelyezkedést abbahagyja, és a Réti is ott volt. Horváth Mártonnak a felesége, aki a párttagságát kérte stb. [sic!]. Szóval látszott az, hogy ezek felszólalásaikban szépen a párt irányvonalában állnak, de egyéni beszélgetéseik, azok mindig a sérelem körül szóltak. Ezek a sérelmek már orvosolva lettek, de azért még mindig bennük fészkel ez a kérdés.

Tegnap egy jelölőgyűlés előkészítése során beszélgettem Rétivel. Hát az is tele van ilyen fájdalommal, és azt hiszi, hogy jelentős igazságtalanság történt. Nekem is az a véleményem, hogy bizonyos értelemben meg kell akadályozni azt, hogy ezek a tekintélynek számító emberek, mint Réti is, meg a többiek... [sic!] Jó volna valamilyen módon tisztázni ezekkel, hogy annak az elnéző politikának, amely az ellenforradalom előtt mutatkozott meg, vége van, és hogyha 30 éves múltja van, akkor annál inkább sokkal súlyosabban esik latba a magatartása, mintha most iratkozott volna be. Ezeket az embereket valamilyen módon jó volna összeszedni, és megmagyarázni nekik, hogy hogy néz ki most ez a kérdés, és hogy a párt könyörtelenül megakadályoz minden olyasmit, ami mondjuk ezen a vonalon ártalmas. Én attól tartok, hogy ezek az emberek éppen a sirámaikon keresztül összeverődnek, és bizony számolni kell azzal, hogy ebből harc keletkezik. Ami nem volna baj, ha úgy kezdődne, hogy tudunk róla, akkor bizonyos mértékig vissza tudjuk fogni. De ha nem tudunk róla, mögöttünk bomlasztanak, akkor a harc ellene sokkal kellemtlenebb és nehezebb lesz. Nekünk éppen elég dolgunk van a párt befolyásának kiterjesztésével, éppen elég dolgunk van a munkásosztály megnyerésével, és ha ezek az emberek nem értik ezt meg, akkor százéves múlt se menti őket meg attól, hogy a párton belül nem fogjuk megtűrni ezt a cselekedetet.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Ki kíván még hozzászólni? Nincs több hozzászólás? Tessék Kádár elvtárs válaszolni.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs válasza: Szünet előttről maradt ez a francia kérdés. Azt hiszem erre bővebben kitérnünk nem szükséges. Franciaországban a népszavazás⁵⁸ eredménye a jobboldal győzelme. Akárhogy magyarázzuk, festjük jobbra, balra, ez jön ki. Itt jobboldali hullám van, ami nyilvánvalóan a választáson is mutatkozik. Nem hiszem, hogy katasztrofális felszámolása kö-

vetkezne a baloldalnak, de hogy érezhető majd a jobboldali hullám, az nagyon valószínű. Ezen változtatni nem tudunk. A dolog, mondjuk, azt a tapasztalatot adja számunkra, hogy nagyon gondosan kell mérlegelnünk a propagálását, és hogy ebben a francia dologban nem egészen szerencsésen sikerült a mi egész agitációnk. Miért? Ugye először De Gaulle-t Hitlerrel azonosítottuk, holott ez inkább Hindenburg, mint Hitler. Azután históriás módon öt percenként jelentettük a helyzetet, hogy De Gaulle-t már megbízták, az éjszaka fogják megbízni, hajnalban bízzák meg.

Szóval belevittük a históriát az emberekbe, ami nem helyes kezelése a kérdésnek. Általában a nemzetközi kérdésnek nem helyes kezelése. A szovjet sajtónak van egy jellege, egy arculata, ami némileg eltér a mi sajtónktól, mert ez felelősebb sajtó, mint a miénk. Lehet, hogy néha kicsit szárazabb, de azért meg lehet figyelni, hogy amikor egy kérdés még nincsen tisztázva, felelőtlen választ nem ad a kérdésekre. Itt nem történelmi kijelentések hangzanak el. Például a szovjet sajtó, amikor egy kérdés nincs még kellően elemezve, egész nyugodtan ír a traktoristák nagyszerű eredményeiről a krasznodari járásban, meg nem tudom én mi, és két nap múlva foglal csak állást, de akkor annak van teteje.

A francia helyzet kétségtelenül a jobboldalra siklott. Ez természetes. Egyébként ha nálunk szóba kerül, lehet erről nyugodtan beszélni, hogy mi [sic!] a De Gaulle nem volt miniszterelnök, aztán miniszterelnök volt, aztán nem volt népszavazás, aztán volt népszavazás, maradt egy alapvető tény, hogy Franciaország kormányrúdja a reakciós burzsoázia kezében van, s nem változott semmi sem e körül a téma körül. És ha ezt mi approbálni akarjuk, vegyük csak azt, hogy ők hogyan kezelik a Magyar Népköztársaságot, meg a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt [sic!]. Egy valamit: lényegbevágó különbséget a négy fázis egyikénél sem látok.

Ami Franciaország belső problémáját illeti, sajnos a legkövetkezetesebb forradalmi álláspont, a kommunista álláspont bizonyos mértékig évek óta izolálódott az ún. baloldalon belül. Mert az a szocialista párt, meg a radikális az olyan baloldali, hogy ugyanakkor kommunistaellenes. Izolálja magát a kommunistáktól. Ez már évek óta jellemzi a helyzetet. A jobboldal egységes. A jobboldal nem izolálja magát a legkövetkezetesebb jobboldaltól, a fasizmustól [sic!]. A baloldal meg izolálja magát a kommunistáktól. Ez a helyzet tragédiája. Egyébként én azt hiszem, hogy a francia reakciós burzsoázia nem készült még el sem a kommunista párttal, sem a munkásosztállyal, se az algéri néppel, se a többi ellenfelével és ellenségével, és azt hiszem, hogy sohasem is fog elkészülni úgy, hogy megsemmisíthetné a szemben álló elemeket [sic!]. Ennél többet nem igen tudunk mi a francia dologról mondani.

Amit a Cservenka elvtársnő felvetett, én mondtam, hogy mint bizonyos mértékig a pártegységet érintő kérdéstről szólok egypár szót, erről a munkásmozgalmiról, és Rétiről. Ebben az összefüggésben említettem én is. Ami itt felmerül, hogy ezek az emberek a II. kerületben már kezdettől fogva és mindvégig helyesen látták, hogy ez ellenforradalmi fölkelés, s ebből veszik a jogot, hogy ítéljenek elevenek és holtak fölött, erre az álláspontra – én azt hiszem – az a fő jellemző, hogy nem is csak erről van szó. Nem tudom, miféle meglátásokról van itt szó, itt sajnos olyan meglátások is foglaltatnak ebben, hogy

egyszerűen ellenforradalmi jelenségeknek minősítettek olyasmiket, amit jobb lett volna nem annak minősíteni. A jelenségek némelyikére, nem az egész felkelésre gondolok. Aztán a fő hiba nem is ez, hanem az, hogy ők ezt visszafele vetítik. Pl. Réti ebből a pozícióból kiindulva tulajdonképpen azzal a következtetéssel jött, hogy neki mindig igaza volt. Emlékszem, mikor egy évvel ezelőtt a Kovács Istvánnal volt valamiféle ilyen véleménycsere, hogy közölje az álláspontját, vagy micsoda, kijelentette, hogy neki egyetlenegy hibája volt, hogy nem volt következetes bizonyos időszakban a jobboldallal szemben. Holott mindenki tudja, hogy őneki más hibái is voltak, nemcsak ez a hibája, bár ez is volt, ebben neki igaza van. No de miért? Mert itt a Központi Bizottságnál felállt a Donáth-féle referátum⁵⁹ után, és azt mondta, hogy az a munkáshatalom elárulása. Igaza volt. És ő mondta ezt, mi nem tagadhatjuk le. Bár azt hiszem, az egész fellépése más tekintetben olyan szerencsétlen volt, hogy azokban az órákban – nem kevés ember van jelen, aki ott volt – nem a Donáthék pozícióját rombolta, hanem akaratán kívül még azt erősítette. Sajnos.

RÉVÉSZ GÉZA elvtárs: A HM-ben is.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Nemcsak úgy mondom, hogy itt. No de, ebből ő mit von le? Hogy ő mindig helyes álláspontot képviselt, csak egy hiba volt, hogy a jobboldallal szemben nem volt mindig következetes és elég kemény. Ez a veszélyes, az ilyen elképzelés.

Egyébként az egész kérdés az úgy van, hogy mi ezt nem akarjuk a választás utánra halasztani, hanem az ügyek rendes intézése közben foglalkozunk vele. A bizottság dolgozzon, rövid időn belül jelentsen a Politikai Bizottságnak, s az döntsön, hogy mit kell itt tenni. Mert hát más munkának is menni kell, de a válaszások miatt ezt sem tehetjük félre a választásig. És elvi alapon természetesen, és szigorúsággal kell döntenie. Hiszen az a cél, hogy vizsgáljuk, mert igazságtalanok nem akarunk lenni, a jelentések kérdését meg kell vizsgálni, de ha a tények világosak, nagyon szigorúnak kell lenni.

Ez a mi véleményünk, a Politikai Bizottság véleménye. Hogy ő ott a taggyűlésen pontosan mit mondott, az egy olyan kérdés, hogy azt meg kell még állapítani. Többek között olyasmiket is mondott ezzel összefüggésben, amit a Földes elvtárs idézett, hogy a ki nem adott műért felelősségre vonnak, és folytatta, hogy megjelentek filmek például 5 milliós költséggel, amit nem lehetett kiadni, és ezért még egy államtitkárt sem vontak felelősségre. Ez egy vicc lehetne, node az Aczél volt ott a mi képviselőnk azon az ülésen, a Központi Bizottságot Aczél képviselte, úgyhogy ez egy hallatlanul pimasz fellépés volt. Ami ezt a paragrafust illeti, hogy vitassa, vagy ne vitassa, vagy a saját álláspontját feladja, az nem azt jelenti, hogy őneki ott joga van 80 ember előtt vitatni a PB döntésének helyességét. Különösen nem ilyen módon. Ő tudomásul veheti, megmondhatja, kérem nem értek vele egyet, a fenntartásaimat majd megírom a Politikai Bizottságnak, ez a helyesebb eljárási mód, ezt megmondhatja. Annak a felvetése az ő részéről, hogy a Kádár ott volt, vagy nem volt ott, az minket többféle dologra figyelmeztet. Mert ő erre hivatkozott, sőt olyan beállítást akart adni, hogy Kádár, meg Kállai nyugodtabban, tárgyilagossabban nézték volna meg stb. A tényhez hozzátartozik - bár én nem voltam itt -, de mikor elmentem szabadságra, az egyik kérésem volt, hogy a

PB ezzel foglalkozzon, és szigorúan és elvileg járjon el. Hogy ő ezt ott felveti, ez egy egyszerűen aljas támadás a pártegység ellen. Mert az lehetetlenség, hogy a PB tárgyaláson a PB tagjai el ne mondják a véleményüket, ami a vita közben lehet eltérő is, de ha ők ezzel visszaélnék, és ilyen szembeállításokat tesznek, az támadás a pártegység ellen.

Egyébként ez arra figyelmeztet minket, amit én a pártkonferencia idején is ajánlottam megfontolásra – habár a Révai elvtárs ebből viccet csinált, hogy ezek szerint ő neki a jobboldalt nincs joga bírálni –, hogy mindenki, amiben egy kicsit ludas volt, legyen kategorikus és nyílt az emberek között, és bíráljon olyan jelenségeket, fellépéseket, amivel rokon hibái neki korábban voltak. Ez kívánatos továbbra is, mert hát a PB-i tagokat különösképpen figyelik, gyakoribb az alkalom is erre, de a központi bizottsági tagoknál is figyelik, és bizony ha valaki hallgat kritikus kérdésekben, megjegyzi maguknak, még azt is, hogy hallgat. Persze nagyon furcsa dolog, ha mondjuk az ember személye is érintve van, de szerintem nem ez a döntő, itt a személyi kérdés teljesen alárendelt. Azért mondjuk, hogy az ember saját maga nem hívhat fel se PB, se KB-tagokat, hogy légy szíves szolidarizáld magad velem. Hát hogy néz ez ki. Értse indítatva magát mindenki, akinek a hallgatásából következtetéseket vonhatnak le, hogy ne hallgasson, amikor neki nem illik hallgatni a politika szabályai szerint. Ez nem zárja ki, hogy valaki, aki szektás hibával rendelkezett, az már többé a jobboldal mellett [sic!] nem léphet fel, ez egy buta dolog. De azt érdemes megjegyezni, hogy mit csinálnak ezek.

Egyébként az egész kérdésre én még egyszer azt mondom, hogy éberségre kötelezve vagyunk, az elvi szigorúságra kötelezve vagyunk, nemcsak azért, mert mi ezt megfogadtuk, hanem mert erre kötelez bennünket a párt ügyének becsületes szolgálata. És csírájában kell ezeket a dolgokat komolyan venni. Ugyanakkor állítom, hogy általában helyes volt az alkalmazott eljárás, mert ez a választás fog nekünk segíteni ebben a dologban is, a Kovács István, a Hegedüs, a Szántó Zoltán és az összes többi dologban fog nekünk segíteni. Miért volt a PB azon, hogy kerüljenek haza ezek az emberek mentől előbb? Mi egész jól érezzük magunkat Kovács István, meg Hegedüs nélkül, meg Szántó Zoltán, meg Újhelyi nélkül. Mi azért akartuk, mert a tömegnek meg kell érteni, hogy ezek itthon vannak, és a vonal nem változott, ami sokkal nagyobb szó, mintha nem volnának itt. A választók számára az elvek nehezebben megfoghatók, mint a személyek, akik politikát képviselnek. Most a választók látni fogják, hogy Hegedüs itt sétál, Kovács ott sétál, meg Szántó, meg nem tudom én ki amott sétál, és a politika, meg annak a hordozói maradnak. Ebben is segíteni, és ez nagy szó... [sic!] Én nem tartom ezt nem tudom mifélének, el kell járni, ezt is számba kell venni, de meggyőződésem, hogy nincs tömegbázisa ennek a politikának. Kellemetlen a KB egy osztálynak, pláne egy ilyen kisugárzó kör, ez kellemetlen, mert ez a KB-nak egy osztálya, és persze másutt is van ilyen probléma, még a KB apparátusában is van, ha nem is ekkora, de van.

Itt van egy kérdés, amit a Földes elvtárs felvetett, ez a Partizán Szövetség kérdése. Na, itt a következőképpen kell a dolgokkal foglalkozni. Emlékeznek, a Tánccsis Körrel kapcsolatban állást foglaltunk,⁶⁰ azt hiszem helyesen. Bizonyos periódusban pozitív dolog volt, később negatív lett volna. A Partizán Szövetségnél is egyszer meg kellene vizsgálni, nem szükséges-e át-

szervezni. A Partizán Szövetség nem a partizánok szövetsége. Pl. most is kérnek tőlem igazolást régi párttagokról. Hát nem tudom letagadni, hogy 1941-ben az illető tagja volt az illegális kommunista pártnak, de azért tudom, hogy a háború alatt már passzívá vált, nem is volt vele hosszú időn át kontaktusunk, és a felszabadulás után hát nem valami sokat segített. De a kérdést felteszik, s igaz, hogy belépett, nem tagadhatom le, hogy bekapcsolódott, nem volt áruló sohasem. Én nem tudom, ha szükséges, lehet csinálni a volt párttagok szövetségét, már így, hogy tovább vigyük, ezt viccből mondom. Mi egy egyesült párt vagyunk, és azt hiszem senki sem fogja félreérteni, a szociáldemokrata párttagság egyenértékű a kommunista párttagsággal is a mi szervezeti szabályzatunk szerint. Be kell írni, mióta párttag. De hogy jön ez a két fogalom, hogy mondjuk a szociáldemokrata pártnak valaki becsületes és rendes tagja volt – s ezrével voltak ilyen emberek, és a munkásosztály pozíciója mellett voltak – a fegyveres partizánokhoz? Énszerintem az illegális párttagság, a kommunista párttagság az bizonyos értelemben százszor több, mint hogy partizán volt. Más értelemben viszont az, hogy fegyverrel harcolt, az több, mint az illegális párttagság. Mindig attól függ, hogy miről van szó. És nem jó a kettőt összekeverni. Van ott most 3000 tag, s azt hiszem, ha nagyon megrostálnánk, lenne 650 partizán. A többi isten tudja milyen alapon partizán szövetségi tag, meg aztán azoknak a rokonai is ott vannak, afféle vegyes társaság. S abban, amit a Földes elvtárs felvet, igaza van. Ez a múlt évi tavaszi vonal folytatása, amikor a kerületi bizottságtól megkövetelték, hogy minden lényeges káderkérdést a Partizán Szövetséggel is jóvá kell hagyni, a párt káderdöntései csak akkor jogérvényesek. Itt is úgy van, a KB felszólítja a tagot, nem válaszol, és utána a Partizán Szövetség is ugyanígy felszólítja, mert gondolják, az nyomatékosabb, mintha a KB szólítja fel.

Itt felmerült a büntetőpolitikát érintő egypár kérdés. Azt hiszem, helyes lesz, ha egy tájékoztatót a KB napirendre tűz e tárgyban. A büntetőpolitika végrehajtásáról a politikai természetű ügyekben. Azzal is lehet és kell foglalkozni, hogy a szervek nem egy nyelven beszélnek, de azzal aztán tényleg marxista módon kell foglalkozni, mert szerintem kell, hogy legyen egy olyan irányzat, hogy a rendőrség vizsgál, kutat és lehetőleg sok embert akar megvizsgálni. Az ügyészségnek pedig ügyelnie kell a törvényesség betartására. Van egy ilyesfajta különbség a szervek alapvető funkciója közt, ami a dolog természetéből adódik. Ami persze nem azt jelenti, hogy az ügyészség a nagy demokratikus lendületben nem tudom én a horthysta tábornokok védelmezőjeként lépjen fel, mint ahogy néha az is előfordul. Azt is meg lehet, és kell is látni. De önmagában, hogy nem ugyanazt csinálja mind a három szerv, az helyes. Akkor nem kéne három szerv, akkor elég volna egy szerv. A 920-as Cseka⁶¹ rendszer volt az, ahol ugyanaz a szerv volt a vizsgáló, a vádoló, az ítélező, sőt még az ítéletvégrehajtó is. De erre most nincs szükség.

Végül felmerült a jelöléssel kapcsolatban egypár kérdés. A Kovács Béla kérdése. Egy elvtárs foglalkozott ezzel, s helyeselte a döntést. Veres Péter: itt nem volt pontos a tájékoztatóm, mert az olyan állapotban van, hogy már volt bent, hogy ne jelöljük, ezt vele közöltük is. Én magam közöltem, de ennek ellenére még holnap, mint utoljára mérlegelendő kérdésre még vissza fog térni a PB. Négy-öt ilyen név van összesen. Tehát ebben az állapotban van most a kérdés, hogy még egyszer tudjuk mérlegelni. A személyek szerepe

sajnos nem ugyanaz. A Veres név mellett szól bizonyos értelemben az ő múltja, mert azért ő mindig szocializmusról beszélt, vagy 30 esztendeje már, de valahogy ez egy kicsit zavaros volt, vagy nem éppen olyan szocializmus volt, amit mi értünk szocializmuson, de ez történelmi tény, ez nem vitás.

A Kovács⁶² más eset. De amíg a Kovács józan és mértéktartó volt mondjuk az október előtti időben, október alatt is, utána is, Veresről ez sajnos nem mondható el. Ugyhogy ez a különbség a két jelölt között. Én Veresnek viccből azt mondtam, hogy lehet ő képviselő némi erőltetéssel. Hát fonák helyzetben vagyunk mi is, mert nekünk is magyarázni kell, hogy miért lehet Veres képviselő, és neked is valahol kell mondani valamit, mit fogsz például mondani? Mindvégig támogattam a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt? Mindenki nevetne. Vagy azt mondd, hogy azok gazemberek, akkor meg agyonütnek. Hát így nem lehet fellépni egy választáson, de egy módon fel lehet neki lépni, hogy nem lép fel. Vagy odaajándékozunk például a budapestieknek, hiszen már többször kérték, hogy Veres a jelöltjük lehessen, s itt nem muszáj beszélni neki. De ezt majd mérlegeljük még egyszer.

Pongrácz kérdése a mi számunkra a következő: mi Pongráczot egy rendes munkásembernek tartjuk, aki a munkásosztályt nem árulta el sohasem, s kommunista. Érzelmileg főképpen, és a gondolkodásának is mindazon elemében, amit mi ismerünk. Ovele mi a probléma? Nem elég kemény és határozott ember. Gyakorlatilag bebizonyította, hogy a Városházán a pártvezetést – úgy ahogy azt ott kell realizálni – nem volt képes realizálni. Sőt, bizonyos értelemben annak akadályozója volt. Befolyásolható ember, túlságosan támaszkodik a hozzáértőkre, a szakértőkre, és azoknak a szakértőknek – itt most nem az alelnökökről van szó, hanem még lejjebb –, akiknél gyakran egyesül a szaktudás a reakciós világnézettel, nagyobb befolyásuk van a Városháza ügyeibe, mint ahogy ez az erőviszonyok alapján okvetlenül kellene, hogy legyen. Ez az egyik baja. A másik, hogy ugyanez a magatartás jellemezte őt az ellenforradalmi felkelés időszakában. Megmondom elvtársak, hogy ő egy mozdulatot nem tudott nekünk segíteni a legkritikusabb időben. Hiányzik belőle a harciasság, a keménység, a fellépés és a politikai bátorság. Az emberi bátorságot nem tudom kétségbe vonni, mert puskával járt vasárnaponként, meg ilyesmi, de a politikai bátorság hiányzott, és mindenki emlékszik, aki az intimitásokat ismeri, hogy már mikor a Városházán letörtük a reakciót, meg odanyomtuk az embereket, őt napig tartott, míg ki tudtuk őt tolni a parlamentbe, hogy már légy szíves, menj oda dolgozni. Ez a kifogásunk ellene, más semmi. Most mivel ő egy ilyen ember, mi a tisztességes visszavonulást akarjuk neki biztosítani. Ellenünk sohasem volt, áruló nem volt, így cserben nem hagyott minket, 60 éves lett, kitüntettük, képviselőnek lesz jelölve, tanácstag lesz, sőt arra gondoltunk, hogy az Országgyűlésben a jogügyi bizottság vezetője is lehet. Szóval majd szóba jöhet. Ez már igazán tisztességes visszavonulás, amit ő egyébként hálásan meg is köszönt. Ez van vele, nem tudom elég pontos felvilágosítás-e. Becsületbe vágó kifogás nincs ellene.

Felmerült itt egy másik kérdés, ez az utolsó, hogy ez vajon elvi változást jelent-e büntetőpolitikánkban? Nem jelent. Ez annak szerintünk a helyes alkalmazása. Az alkalmazásba hibák is csúsztak, meg bizonyos esetlegességek is szerepelnek. Pl. van egy ilyen hiba, hogy a vezérkari Kovács István⁶³ három

évet kapott, ami aligha maradhat annyiban, ott korrigálni kell, szigorítani kell, mert különlegesen aljas szerepet játszó ember volt. Ilyen hiba is volt, ott szigorítani kell.

Ezeknél az íróknál az a helyzet, hogy pl. mi arról beszélgettünk, hogy Tamási Áron esetleg képviselő legyen. Most odateszem melléje Zelket. Hát én kimondom, Tamási a Gond és Hitvallásnak⁶⁴ a főpapja volt, Zelk is megcsinálta a magáét persze, na de az arány. Szóval van egy ilyen korrigálni való. És ez a mi felfogásunk szerint ennek a büntetőpolitikai elvnek az alkalmazása, amit mi itt a Központi Bizottságban már ismételten tárgyaltunk. Tehát ott mi nem akarunk változtatni, ez nem jelenti az álláspontunk revizióját, hogy mi most elkezdjük az összes írókat felülvizsgálni, hogy hogyan lehetne a Déryt kiengedni, vagy a Háyt. Hát azért az ítélet az megvan, az egyik már több mint a felét letöltötte, a másik több mint a háromnegyedét, és az ítélet rajta is marad. És itt nem humanitás, hanem bizonyos politikai megfontolás alapján ezt mi célszerűnek tartjuk. Egyébként lehetséges, nem akarok itt elébe vágni, de nagyon lehetséges, hogy a közeljövőben le kell tartóztatni újra embereket, akik nem hallgatták meg a tanácsainkat, hogy rakják le a fegyvert, és még ma is motoszkálnak a sötétben. Nem fogja senki sem félreérteni, hogyha valami író, vagy újságíró, akkor szabad neki a népi hatalom ellen cselekedni. Majd megmutatjuk neki, hogy továbbra sem szabad. Nincs az elvek revíziójáról szó. Nem tudom érthető ez, vagy nem? További ilyen nincsen, hogy más írókat megvizsgáljunk, de itt kézenfekvőnek látszik, és azt reméljük tőle, hogy a büntetőpolitikánk még inkább érthetővé válik, még inkább helyesléssel találkozunk.

Ez az elképzelésünk.

MAROSÁN elvtárs: Elvtársak! Két javaslat hangzott el. Egyik javaslat úgy szól, hogy – amit Benke elvtársnő tett meg – a választások után szenteljen a pártvezetőség egy külön ülést, [sic!] ahol ezt a kérdést, a pártegység kérdését megtárgyaljuk.

Aki egyetért ezzel a javaslattal, szíveskedjen a kezét felemelni.

KÁDÁR elvtárs: Ez a büntetőpolitika.

MAROSÁN elvtárs: Nem. A Benke elvtársnő azt javasolta, hogy választások után tűzzük napirendre a pártegység kérdését, és így szabadon vitassuk meg és beszéljük meg. Ez hangzott el. Ezt javasolta. Javasolta a központi bizottsági ülésen egy központi bizottsági tag ezt. Most felteszem szavazásra azt, amit a központi bizottsági tag javasolt. Aki elfogadja a Benke elvtársnő javaslatát, hogy külön tárgyalják meg ezt a kérdést...

KÁDÁR elvtárs: Hát akkor én mást javaslok...

BISZKU BÉLA elvtárs: Azt javaslom, hogy a Politikai Bizottság vizsgálja meg ennek szükségességét.

MAROSÁN elvtárs: Két javaslat van; az egyik javaslat az erősebb javaslat, aki ezt kérte, hogy ezt tűzzék napirendre, a másik a Biszku elvtárs javaslata, hogy a PB vizsgálja meg, és aztán hozzuk ide.

BENKE elvtársnő: Én Biszku elvtárs javaslata mellett vagyok.

MAROSÁN elvtárs: Aki elfogadja, emelje fel a kezét!

A második javaslat volt, hogy a büntetőpolitikáról tegyünk a Központi Vezetőségnek jelentést, és akkor vitassuk meg. Kádár elvtárs javaslata volt ez. Aki elfogadja, emelje fel a kezét⁶⁵.

Köszönöm szépen. A második napirendi pontunkra térünk át, Fock Jenő elvtársé a szó.

KISS KÁROLY elvtárs: Közben egy információ.

Tisztelt Központi Bizottság! Ebben a pillanatban hívtak telefonhoz, és Kállai Gyula elvtárssal beszéltem, közölte, hogy 24-én, pénteki napon fog hazajönni. Egészségi állapota egészen rendbe jön, és orvosai most engedik haza. Üdvözlí az elvtársakat, valamennyiüket. Jól van, ég a vágytól, hogy bekapcsolódhasson a munkába.

2. A munkásosztállyal kapcsolatos egyes feladatokról szóló határozati javaslat megvitatása⁶⁶

FOCK JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Úgy gondolom, hogy mindenki egyetért azzal, hogy nincs szükség hosszú előadásra, minden részletre kiterjedő referátumra. Lényegében – a PB véleménye szerint – arról van szó, hogy vitaindító rövid bevezetőt tartsak a munkásosztályt érintő egyes kérdésekkel kapcsolatos határozati javaslatához.

Az elvtársak néhány héttel ezelőtt megkapták a jelentést,⁶⁷ néhány nappal ezelőtt a határozati javaslatot és az utasítást, melyet kiadni szándékozunk. Most a KB-nak lényegében az utolsó kettőt, a határozati javaslatot és az utasítást kell megtárgyalni, ehhez kéri a PB – az utasítás kiadásához és a határozati javaslat megjelenéséhez – a KB-nak a jóváhagyását.

Ennek előkészítéséhez néhány szót. Lényegében megismétlem, mert mind a két anyagban benne van, hogy hogyan készítettük el az anyagot. Azért gondolom, hogy helyes megemlíteni, hogy követendő módszernek ítéljük meg, ahogy ezt az anyagot előkészítettük, a további hasonló jelentőségű kérdések előkészítéséhez. Továbbá javasoljuk: a munkánk során alkalmazni kell, hogy a KB osztályain, a tömegszervezetekben dolgozó kommunisták, valamint jelentősebb területi szerveink, megyei, járási szerveink is ilyen módszert alkalmazzanak, amikor a területüket komolyan érintő kérdésekben kívánnak határozatot hozatni. Miért jó ez a módszer? Széles körű aktívahálózatot mozgósítunk, amikor előkészülünk egy határozat meghozatalára. Sok véleményt megismerünk, és ez önmagában is arra mutat, hogy már eleve jobb kilátásaink vannak arra, hogy a határozataink megfelelnek a tömegek kívánságainak. Nagyon sok ember, már az előkészítő munka során úgyszólván munkatársnak érzi magát, és a határozat meghozatala után az ő saját gondolataival találkozik, amikor a határozatot kézhez veszi. Feltétlenül jobban van biztosítva – ezen keresztül – a határozat végrehajtása is, hiszen a határozat előkészítésében részt vett nagyon sok ember. A határozati javaslatban nem lehet kifejezésre juttatni, de a további munkánk során feltétlenül fel kell figyelni [sic!], hogy a vizsgálat jár olyan eredménnyel, hogy a munkásosztályt nekünk nem szabad csak úgy felfognunk, hogy munkásosztály, és nekünk nem sza-

bad egyszerűen csak így politizálni. A munkásosztály erősen széttagolt, erősen differenciált, és nekünk a politizálás folyamán erősen erre figyelemmel kell lennünk, és differenciáltan kell foglalkozni a munkásosztállyal.

A politikai kérdésekkel kapcsolatban lényegében két dolgot szeretnék kihangsúlyozni, bár az anyagban is ki van ugratva, a munkásosztály felelőségének a kérdése és a munkásosztály vezető szerepének az érvényesülése. A munkásosztály felelőségéről a PB-n a vita során az alakult ki, hogy eddig elég keveset beszéltünk, a munkásosztály felelőségéről a saját hatalmáért. Úgy gondolom, hogy ahogy az anyagban van, azon nem kell változtatni, eléggé kifejezésre van juttatva, azonban érdemesnek tartom megemlíteni, hogy további kérdéseknél, pl. a legközelebbi időben a termelőszövetkezetekről fogunk a KB-n tárgyalni, és annál a kérdésnél is, és az élet minden területén ki kell hangsúlyozni a munkásosztály felelőségét a tsz-mozgalomért, a mezőgazdaság szocialista átszervezéséért, az egész kulturális életért, nemcsak a munkásosztály kultúrája kérdéséért, nem kívánom részletezni, csak meg kívántam említeni.

A munkásosztály vezető szerepéről, annak érvényesüléséről – nagyon sok politikai bizottsági ülésen is előfordult –, hogy ebben a kérdésben vita volt az előterjesztőkkel, sőt egymás közt a PB-tagok között is, hogy hogyan érvényesül a munkásosztály vezető szerepe. Ennek a letárgyalandó kérdésnek a vizsgálata során így elég sokat vitatkoztunk azon, hogy a munkásosztály vezető szerepe hogyan érvényesül. Nagyon sokan vannak ma is az országban, – az előkészítés során is kitűnt ez –, akik a munkásosztály vezető szerepének érvényesülését egyszerűen és kifejezetten arra szorítják le, hogy hány munkászármazású ember van ilyen vagy olyan vezető beosztásban. Elvtársak, ezt az álláspontot soha nem fogja senki megérteni, akit mi szövetségeseinknek nevezünk, se a parasztság, se az értelmiség. Ezt így leegyszerűsítve senki nem érti meg. Úgy gondolom – és ez a Politikai Bizottság véleménye –, hogy ez az anyag most kifejezi röviden, és a továbbiakban ezzel foglalkoznunk kell majd, hogy hogy is kell ezt érteni. A párt politikájának megvalósításában jut kifejezésre a munkásosztály vezető szerepe. És itt jut kifejezésre a munkásosztály felelősége a párt politikájának megvalósulásáért, a munkásosztály felelősége magáért a pártért, amelyiknek működése és irányvonala az ő politikáját van hivatva megvalósítani, és az ő vezető szerepét van hivatva biztosítani.

A gazdasági kérdésekkel kívánok egy kissé hosszabban foglalkozni. Különösen ennél a résznél mutatkozott meg az, hogy a pártnak eleve több a tömegkapcsolata, eleve több az érintkezési felülete a dolgozókkal, a munkásosztállyal. Miben mutatkozott ez meg? Abban, hogy lényegében olyan kérdésekben kell ma határozoznunk, amelyek kérdések előkészítésével a Központi Bizottság már, mondhatni, másfél év óta foglalkozik. Miért? Mert helyesen ítéltük meg, hogy milyen kérdések forrnak a dolgozóknak, mert helyesen ítéltük meg, hogy mi foglalkoztatja a dolgozókat. A dolgozók lényegében az ő problémájuk felvetésénél, elmondásánál azokra a fő kérdésekre mutattak rá, amelyet mi is, hosszabb idő óta fő kérdéseknek tartunk: a gazdasági kérdések.

Általában elégedettek az emberek a párt politikai vonalával, a párt gazdaságpolitikájával. Helyeslik ezt a politikát, helyeslik a gazdaságpolitikát. Az az általános vélemény, hogy nemcsak a múlt esztendőben, hanem ebben az

esztendőben, ha szerényen is, tovább emelkedik a dolgozók életszínvonala. Visszagondolva az elmúlt esztendőkre, nagyon jelentős ez, a ma elfogadásra kerülő határozati javaslatunk ezekkel a gazdasági kérdésekkel kapcsolatban. Úgy gondolom, hogy először fordul elő, hogy úgy határozunk ilyen gazdasági természetű kérdésekben: bér, nyugdíj, családi pótlék és a többi, hogy semmiféle tömegnyomás nincs, ami a pártra nehezedik. Az elmúlt tizenegynéhány esztendőben hoztunk mi nagyon sokszor nyugdíj- és bérintézkedést, de azt mindig úgy, hogy ha már két-három éve nyomtak bennünket, és nagyon feszült minden, akkor adtuk meg. Most fordul elő először, hogy olyan időpontban hozunk intézkedést, amikor a tömegek azt mondják, hogy általában meg vannak elégedve a hozott intézkedésekkel, saját életszínvonalukkal, és tudomásul veszik, hogy sokat most nem lehet tenni, hisz sokat kaptak az elmúlt esztendőben. Talán felvetődik olyan kérdés is, hogy nem ígérünk-e ezzel a határozattal többet, mint amit végre tudunk hajtani úgy, hogy az ország további fejlődését, beruházás és a többi, egészségesen tudjuk biztosítani? Összesen, 1958 várhatóhoz képest, 3%-kal emeljük a reálbért, 1957-hez képest 4%-kal, tehát eleget teszünk annak, amit a 3 éves terv során tervbe vetünk, hogy évenként 2%-kal, 3 évenként 6%-kal emelkedik a reálbér. Melyek a reálbért emelő intézkedések?

Kereken egy milliárd forintot fordítunk az átlagkeresetek növelésére a jövő esztendőben. Ez az összbróalap 2%-a. Ebből 600 millió Ft jut a termelékenységgel növelésével kapcsolatos többletbérmegemelésre, 400 millió Ft-ból 300 millió jut az itt javasolt pedagógus, orvosegészségügyi béremelésre és kereken 100 millió Ft egyéb bérügyi intézkedésekre, ezen belül kb. 50–70 ezer kisebb-nagyobb munkakategóriák fizetésének az emelésére. Ezenkívül 300 millió bértartalékot viszünk át a következő esztendőre, hogy elkerüljük azt a jelenséget, ami sajnos ebben az esztendőben megvolt, amikor is az átlagbér megtartása érdekében az igazgató, az iparigazgató, a miniszterhelyettes és a miniszter külön-külön tartalékoltak, hogy ők bajba ne kerüljenek az átlagbér betartásánál, és ebből származik az előbb említett tulajdonképpeni 300 millió megtakarított összeg, amit érintetlenül átviszünk a következő évre, hogy akkor ilyen módszerre ne legyen szükség. Ezekkel az intézkedésekkel a tartalékon kívül nominál bér, tehát a névleges bér, amit kézbe kap a dolgozó összességében $2\frac{1}{2}\%$ -kal növekszik a jövő évben. Itt az anyagban, a határozati javaslatban nincs bent [sic!], információként mondom el, hogy 1959. január 1-től a termelői árak bevezetésével kapcsolatban bizonyos árkorrekciókat kell végrehajtani. Ezek az árkorrekciók az összes áraknak, azt hiszem, egy, vagy tizedezrelékét teszik ki, tehát nem jelentősek, egész évben 400 millió forintot tesznek ki.

Az a javaslat, hogy 400 millió forintos áremelést ellensúlyozzunk kereken 600 millió forintos árcsökkentéssel. Az áremelések és árcsökkentések a parasztságnál egymást kiegyenlítik, a munkásságnál pedig kereken mintegy 250 millió forintos többletbevételt jelenthet. Azon keresztül, hogy olyan cikkekben történik árcsökkentés, melyet elsősorban a munkások, városi lakosok fogyasztanak, nevezetesen elsősorban a zsírra gondolunk és a szalonnafélékre, ahol is kb. 180 millió forint a mostani számítások szerint a csökkentés. Ez az árintézkedés $\frac{1}{2}\%$ -kal növeli a reálbért. Így alakul ki az említett 3%-os reálbér-növekedés, és ezenkívül a 300 millió forintos tartalék. Ezeknél a számítá-

soknál figyelmen kívül hagytam a nyereségrészesedést, amelyik a reálbért tovább emeli, de ezt nem tudjuk számítani, ez jön ehhez a 3%-os reálbér-növekedéshez.

Összefoglalva tehát, a reálbér-növekedésnél mi betartjuk a 3 éves tervnek a számaikat ebben a két esztendőben. A reáljövedelmet emelik azok az intézkedések, amelyek a határozati javaslatban a továbbiakban vannak. A nyugdíj és a családi pótlék a reálbért nem emeli, de a reáljövedelmet emeli. Erre a két intézkedésre tervbe van véve jövő évi kihatással kerekén 800 millió forint, a különbség abból adódik, hogy később kívánjuk bevezetni, április 1-től, ezt nem tudom hogyan, de ki kell még tárgyalni [sic!].

A családi pótlékkal kapcsolatban van egy megjegyzésem. Az előterjesztés szerint a három gyereknél több gyerekről van szó, tehát az intézkedés három gyereken felüli családokat érintené, és az egyedülálló nőknél, ha két gyereke van – ez a Politikai Bizottság egységes véleménye és javaslata –, és javasolom, hogy a szövegezést így fogadjuk el, ezen ne változtassunk.

Ugyanakkor, ahhoz kérnénk hozzájárulást, hogy amikor az 1958-as tervteljesítést egészében látjuk, kiértékelve a mi 1958-as és az abból eredő gazdasági helyzetünket, akkor megfontolás tárgyává tehesük a bevezetés előtt, hogy ezen valamelyest túlmehessünk, és már a kétgyermekes családoknál is hozhassunk intézkedést. Úgy gondolom, hogy ezt most nem kell kivitatnunk, mert van rá minimálisan öt hónapunk, hogy ezen tárgyalásunk [sic!], de ez a lehetőségünk ne legyen kizárva.

A reáljövedelmet növeli az is, hogy kerekén 80 ezerrel nő a foglalkoztatottak száma a jövő esztendőben, így az egy főre jutó reáljövedelem természetesen emelkedik. Hogyan alakul a reáljövedelmünk így a jövő esztendőben ezekkel az intézkedésekkel? Amíg a 3 éves tervben három év alatt 6%-kal kívántuk növelni a reálbért, addig a reáljövedelmet, az egy főre eső reáljövedelmet 2,8%-kal terveztük megemelni a három év alatt. Ezekkel az intézkedésekkel, amelyeket említettem, azt érzük el, hogy a hároméves célkitűzést két év alatt teljesítjük, a két évben együttesen 8,2%-kal nő az egy főre eső reáljövedelem. Tehát a 3 éves tervet két év alatt teljesítjük ebben a vonatkozásban.

Ez a mi határozati javaslatunk is szerény és hangjában igen mértéktartó. Ennél nagyobb lehetőségeink vannak a munkásosztály életszínvonalát illetően is, és többet is fogunk tenni, mint amit itt határozunk. Ahhoz azonban, hogy többet tegyünk, szükség van arra, hogy világosan lássuk – ne föltételezésre épüljön a mi elhatározásunk -, hogy az 1958-as tervet hogyan teljesítettük. Ezzel kapcsolatban igen sok dolog nagyon biztatóan alakul, amit a KB ülésén az 1959-es terv megbeszélésén el is fogunk majd mondani. Ezekből azt látjuk most, hogy többet tudunk majd tenni, de nagyon jó dolog az, hogy többet teszünk egy határozat ellenére, s nagyon rossz lenne, ha valamivel is kevesebbet tennénk, mint amennyit elhatározunk. Nem az a véleményünk, hogy az agitációnk hallgasson ezekről az eredményekről, de az agitációnkban is helyes ez a szerény, mértéktartó hang, és sokkal jobb, ha a munkásosztály mondja nekünk, hogy ő látja, hogy többet tettünk, mint amit ígérünk, mintha mi magyarázzuk a munkásosztálynak, és csak mi magyarázzuk a munkásosztálynak, hogy többet kapott, mint amit ő várt.

A kulturális résszel kapcsolatban, úgy gondolom, hozzá kell tennem azt,

hogy ez a KB kulturális politikájáról szóló határozatának szerves része és kiegészítője, és nagyon helyes kiegészítője.

Többen szóvá tették, hogy miért kell ezt az utasítást megszövegezni, miért kell lényegében a határozatot megismételve kb. 200 vezető embernek elküldeni ezt az utasítást. És hogy mit várunk ettől? Az a véleményem, hogy nagyon helyes, hogy ezt az utasítást kiküldjük a vezetőknek. Nekem az a meggyőződés, hogy minden hiba ellenére, amivel találkozunk még a gazdasági területen lévő kommunisták munkájában, minden hiba ellenére igen komoly és határozott javulás van minden vonatkozásban. Sokszor mi magunk sem látjuk eléggé a fontosságát, ha a Politikai Bizottságban elvi határozatot hozunk valamely iparág területére, ami néhány pontból áll, mert magunk is úgy fogjuk sokszor fel, hogy szükség van-e erre a határozatra. Én örömmel látom, hogy a néhány pontba foglalt elvi határozat nagyon komoly hatást tesz az iparág összes dolgozóira, különösen elsősorban az ott dolgozó kommunista vezetőkre. Egy év után is azon a területen, pl. olajbányászattal kapcsolatban tavaly hoztunk egy fontos elvi határozatot, ma is emlegetik az ott dolgozó miniszterhelyettesek, főosztályvezetők, osztályvezetők, kint a zalai olajmezőn dolgozó furómesterek, hogy milyen helyes határozat. Mi hagyjuk őket dolgozni, erre a határozatra emlékeztetjük őket, és csendben, szerényen elérjük azt, hogy hónapról hónapra többet termelnek olajban, mint amit mi várunk, mint amennyit mi reméltünk, és a 3 éves tervet lényegében a jövő évben teljesíteni fogják, a szintet illetően. Ugyanezt mondhatom pl. az uránnal kapcsolatban, megemlítem, csak, amit Kádár elvtárs mondott, mellyel tökéletesen egyetértek, hogy két-három szakemberre szükség van a szovjet szakértők közül. De azért hallatlan jelentősége van annak, hogy két-három szakemberrel, akik 2–3 évre ittmaradnak, el tudjuk vinni a dolgokat, és hónapról hónapra hatalmas mértékben fejleszteni tudjuk. Az ellenforradalom előtt – nem tudom pontosan mennyien –, de közel százan voltak itt szakértők. Ma pedig egy lelkes fiatal gárda van, fiatal mérnökök, akik lelkesen veszik ezt, és olyan eredmények vannak, hogy már négy hónap óta nyom a Szurdi elvtárs és a miniszter is, hogy hozzuk ide a KB, vagy PB elé, mert olyan eredmények vannak, amivel állítom, hogy néhány évvel ezelőtt a Központi Bizottság, Politikai Bizottság hetenként foglalkozott volna. Olyan eredmények vannak ezen a területen. Én azt látom, hogy ez az utasítás, amit kiadunk, a vezetőknek nagyon jó hatást fog tenni.

Mi most aprólékosan tényleg se referensi vonalon, se központi, se politikai bizottsági vonalon nem avatkozunk bele a minisztereknek a vezetésébe, az ő munkájukba. De azt tudomásul vettük, hogy amiben viszont határozunk – ott mesét, bocsánat a kifejezésért, nem ismerünk –, azt végre kell hajtani. Tényleg értelmes, világos elvi irányt mutatók a mi határozataink, amit eddig hoztunk a Központi Bizottságtól a Titkársáig, és ezt végrehajtják, becsületbeli kommunista kötelességüknek érzik ennek végrehajtását., Én nagyon jó eredményt várok ettől a határozattól, ettől az utasítástól, amit a miniszterek megkapnak.

Összefoglalva: javasolom, elfogadni a határozati javaslatot és az utasítást. Belső határozatként javasolom, hogy ne hozzuk azonnal, hanem csak vasárnap nyilvánosságra a határozatot. Addig van lehetőségünk stiláris javításokra, esetleg ha a KB tagjai úgy látják, lényegbeli javításra is, és jobb hatást tesz,

ha vasárnap hozzuk. Szerdán Kádár elvtárs beszél, ez csütörtökön megjelenik az újságban, ha vasárnap jelenik meg, ezzel nagyobb hatást fogunk elérni. A családi pótlékkal kapcsolatban megismétlem, hogy első határozatként fogadja el a KB, amit javasoltam, hogy ha néhány hónap múlva, január-februárban azt látjuk, hogy több lehetőségünk van, többet adhassunk. (Közbeszólás: a kettő között mi a különbség?) A kettő között az a különbség, hogyha a két gyereknél nem adunk, csak az egyedül álló anyáknak, akkor kereken 160–200 ezer családnak, akik eddig kaptak családi pótlékot, nem emeljük meg a családi pótlékját, így tehát, bár kiadunk 300, vagy 400 millió forintot, lényegében 150–200 ezer családban elégedetlenség lesz, és azoknak a hangja jobban fog érvényesülni, mint annak a másik 300 ezernek, aki kapott. Egy meglévő rendszerünk van, ha abból kihagyunk egy réteget, nem is kicsit, kétszáz ezer embert, kereken két ezer családot, olyan tapasztalatom van, ha csak 20 ezret hagyunk ki, a 20 ezer hangja erősebb, mint a félmillióé, aki kap. Ha 200 ezret kihagyunk, annak hangja feltétlenül erősebb lesz, és kiadtunk 400 milliót, és harcolni kell, hogy az álláspontomat nagyon keményen védjem, kiadtunk 400 milliót, és elégedetlenséget szülünk az országban. Míg ha két hónappal később vezetjük be, és kiadunk 500 vagy 550 milliót, mindenki egyet fog velünk érteni.

De ismétlem, ezen lehet vitatkozni, ahogy az elvtársak hallották, a Politikai Bizottság sem egységes ebben a kérdésben, vagy én könnyen vagyok egységes mondjuk, és ezen vitatkozhatunk, ez nem egy elvi kérdés, ezen lehet vitatkozni, 4–5 hónapig van erre időnk. Információként kérem, hogy fogadja el a Központi Bizottság az áremeléssel, az árcsökkentéssel kapcsolatban, amit mondtam, tehát alapelvként azt, hogyha szükség van erre a 400 millió forintos áremelésre, akkor 650 milliós árcsökkentést hajtsunk végre, amit úgy kell végrehajtani, hogy a munkásosztály életszínvonalát emelje meg 250 millió forinttal, valamint azt is információként, hogy a beralap fél százalékát külön tartalékként kezeljük, hogy ne adjunk lehetőséget és okot arra, hogy felső vezetőtől az alsóig mindenki tartalékolja és elvonja a megadott reálbér-növekedést.

MAROSÁN elvtárs: Azt javaslom, hogy 3 órakor folytassuk az ülést, addig megebédelnék.

KISS KÁROLY elvtárs: Felszólalásra jelentkezett Kiss Dezső elvtárs.

KISS DEZSŐ elvtárs: Elvtársak, megmondom, hogy nagyon zavarban vagyok ezzel a hozzászólással, mert az anyag nagyon széles, rengeteg gondolat van bennem, és nem könnyű valami nagy logikai sorrendbe rendezni e kérdéseket, vagy pedig minden esetben helyesen állást foglalni. Mégis megpróbálom, amennyire lehetséges.

Magával a jelentés elkészítésével, az elkészítés módjával és a jelentésnek a tartalmával egyetértek. Úgyis egyetértek, mint aki nem vett részt ebben a széles körű vizsgálatban, de a pártmunka általános tapasztalatai során saját tapasztalataim a jelentésben foglalt kérdésekkel megegyeznek. Ha szabad, én a jelentésnek a jelentőségére néhány szóval kitérnék. Azon túl, hogy ez a jelentés dokumentálja azt, hogy a KB sok, a régi időkből származó hibát akar jóvátenni a munkásosztállyal szemben. Mutatja ez a KB, hogy nagy jelen-

tőiséget tulajdonít a kérdésnek. Ez a határozat és ennek a végrehajtása a munkásosztály szélesebb rétegeiben még meglévő határozatlanság, bizonytalanság, nemegyszer bizalmatlanságnak az áttörését jelentheti, kezdetét jelentheti egy olyan nagyobb irányú fellendülésnek, előrehaladásnak, biztosíthatnánk felzárkózásunkat a többi népi demokratikus országhoz. Ez azért is fontos, mert Kádár elvtársnak – amikor Bulgáriából hazajött – volt olyan kijelentése, hogy mi versenyezni akarunk a többi népi demokratikus országgal, fel akarunk zárkózni, és nagyon nagy a veszély arra, hogy esetleg egy ilyen kijelentést, hogy felzárkózunk, vagy gyorsabban zárkózunk fel, sokan úgy értelmezik, hogy nem teremtjük meg annak az előfeltételeit. Márpedig nézetem szerint ahhoz, hogy egy ilyen gyorsabb irányú felzárkózást csináljunk, ahhoz még egynéhány fontos intézkedésre van szükség.

Gondolom, hogy e határozat végrehajtása jelentheti Magyarországon egy munkástílus-javító mozgalomnak a kezdetét is, és talán a párt és a munkásosztály kapcsolatában egy magasabb fokra való ugrást is jelenthet. A kapcsolat alatt a marxista tömegkapcsolatot értem, a párt vezetését, és nem azt, hogy a munkásosztály általában helyeselje a politikánkat. Ahogy Fock elvtárs is mondta, a munkásosztályt nem lehet csak egyetlen eszkézként kezelni, sőt amikor mi Csepelen ezt a kérdést tárgyaltuk, még a törzsgárdára is olyan megállapítást tettünk, hogy a törzsgárdát sem lehet általában csak mint nagyon kiváló osztályharcos, osztálytudatos embereknek tekinteni. Arról van szó, hogy a párt politikáját részleteiben is meg kell ismertetni és hozzászoktatni a dolgozókat ehhez a kérdéshez. Amikor a négynapos propaganda-tanfolyam volt nálunk, kiderült, hogy a propagandisták – akik politikailag a legfejlettebb emberek a gyárban – a pártkonferenciának határozataiból vagy nem ismernek, vagy nem értenek bizonyos részeket, illetve kérdéseket. Ha ez így áll, akkor ez a párttagság soraiban még inkább így van, és a szélesebb munkástömegekre még inkább vonatkozik ez.

Azt hiszem, hogy további jelentősége a jelentésnek, hogy egyrészt méltó felkészülést jelent a kongresszusra, másrészt amiről már az előbb szó volt, Cservenka elvtársnő és más elvtársak is szóvá tették, hogy a párt egységéért folyó harcot is megkönnyíti. Nekünk nagyon komolyan kell azokkal az elemekkel, sőt elvtársakkal vitatkoznunk, harcot folytatnunk, akik akár meg nem értésből, személyi sérelemből, vagy egyéni érdekekből bomlasztják a párt egységét, és ebben a harcban döntő az, hogy a pártnak és a munkásosztálynak milyen a kapcsolata, és hogy az egész pártnak, a munkásosztálynak a dolgozó népnek a figyelmét mennyire tudjuk ráirányítani a soron lévő feladatokra. Csepelen – ha szabad ilyen összehasonlítást tenni – van pártegység, egységes vezetés. Mi nagyon sokat vitatkoztunk azokkal az elvtársakkal, akik sértődöttek, nem értettek meg bizonyos dolgokat, személyes problémáik vannak, azonban a fő figyelmet mindenkor a feladatokra fordítottuk, és ez nagyon letompítja a harcnak az élet. Amikor megfeledkeztünk a tömegkapcsolatokról, amikor az utolsó hónapokban elbizakodottság kezdődött, amikor bezárkóztunk egy kicsit az irodába, akkor ezek a személyes és egyéb problémák rögtön a felszínre kerültek. Mi konzultáltunk a budapesti pártbizottsággal, megmondtuk őszintén, nem tudunk továbbmenni, kicsúszott lábunk alól a talaj, s akkor olyan irányba mutattak nekünk utat: „vissza a tömegek közé, vigyázzatok az elzárkózottságra.” Azóta két hónap telt el, és

tényleg kifelé fordultunk, dolgoztunk, és minden ilyen egyéni sérelem hátterbe szorult. Sokkal magabiztosabbak vagyunk, ha jó a kapcsolat a munkásokkal. Ezt szerettem volna az anyag jelentőségéhez hozzáfűzni.

Miért teszem fel így a kérdést, elvtársak? Azért, mert nézetem szerint itt a kocka el van vetve. Arra gondolok, hogy a széles körű vizsgálat a munkások soraiban nagyon nagy érdeklődést és nagy izgalmat keltett. Kíváncsiak, hogy mit fogunk ezek után tenni, milyen határozatok születnek, s hogyan tudjuk ezeket a határozatokat végrehajtani. Én nemcsak anyagi dolgokra gondolok, hanem más problémákra is. Ez a határozat – nézetem szerint – nem tükrözi vissza a jelentést eléggé, és így egymagában nem is alkalmas arra, hogy megmutassa, milyen nagy munkát végeztünk, milyen nagy érdeklődést keltettünk. Ez a határozat így nem elég mozgósító. Nekünk abból kell kiindulnunk, hogy nem azért ismertük meg a munkásosztály helyzetét, hogy tájékozódva legyünk, hanem hogy megfelelően tudjuk megváltoztatni, vagy javítani a helyzetét, mint ahogy a marxizmus tanítja, hogy filozófiánk nemcsak a világ megismerése, hanem megváltoztatása.

Túlzottan általánosnak tartom ezt a határozatot, sok benne az olyan megfogalmazás, ami óhaj, és fennáll annak a veszélye, ha egy év múlva visszatérünk a határozatra, akkor abból mindenki azt von le, amit akar, és esetleg nem olyan célkitűzéseket, vagy feladatokat hajt végre, amit éppen a KB meghatároz. Van pl. ilyen, hogy „a káderpolitikában ki kell a szubjektívizmust küszöbölni”, ezt mindenki tudja, ehhez nem kell külön határozat, vagy, hogy ezt a határozatot minden párttag éberem figyelje, és kövesse a végrehajtását. De itt szeretnék utalni arra, hogy a szovjet párthatározatokban, amikor feladnak egy leckét, akkor törvény marad feltétlenül. Itt a lakásépítésről mindössze annyi van, hogy 15 évre csinálják meg a perspektivikus tervet. A jelentés tartalmaz olyat, hogy 2 millió 200 ezer szoba hiányzik. Nem egyszerű erre tervet csinálni. A KB-nak meg kellene mondani, hogy kb. mit ért a perspektivikus terv alatt, 15 év alatt hova akar eljutni, milyen anyagi eszközöket, milyen átcsoportosításokat, egyebeket akarnak csinálni. Vagy egy másik kérdés. A jelentés foglalkozik azzal, hogy a lakáselosztás terén nagy igazságtalanságok vannak. A határozat azonban ezzel nem foglalkozik. Ez is nagy probléma elvtársak. Itt már javaslatot kellene tenni, vagy konkrétan feladni a leckét, hogy ennyi és ennyi idő alatt oldják meg ezt a problémát. Én nem akarom ezt a határozatot részkérdések halmazává süllyeszteni, de feltétlenül több konkrétumot, a célkitűzéseknek a pontosabb meghatározása kell, mert így nem eléggé mozgósító.

A másik elvtársak, hogy eléggé problémamentes a határozat összeállítása. Pl. Magyarországon eléggé sajátos helyzet, hogy nagyon szélesek a kispolgári rétegek, és nyilván a kispolgári rétegek hatásai is a munkásosztályra. Én bátran merem mondani azt, hogy nagyon nagy birkózás folyik, hogy a munkásosztálynak a jó tulajdonságai érvényesüljenek, vagypedig a kispolgári szenny, korrupció, a protekció-rendszer és egy sor más dolog továbbra is teret hódítson, és a munkásosztály sorait mégjobban fertőzze. Hogy ezt a határozatot végrehajtsuk, csonttörés nélkül ez nem megy. Akkor is, mégha ezeket a rétegeket meg kell nyerni, mert ezeket nem úgy kell megnyerni, hogy teret hagyjunk az ő tulajdonságaiknak, hanem úgy, hogy ezeket a rossz tulajdonságokat vissza kell venni, és a munkásosztály jó tulajdonságait kell kibontakoztatni.

Csepel – ha szabad így mondani elvtársak – a munkásosztály fellegvára, és még ott is megmutatkozik ez a ronda szellem. Ez az áskálódás, furkálódás, a pletyka sokszor elkészeríti az embert.

Ez volt jellemző azelőtt a munkásosztályra? Nem ez volt! Most pedig terjed ez a szellem. Én azt hiszem elvtársak, ha ezen a téren előre tudnánk menni, akkor a törzsgárdának egy jelentős részét is, amelyik nagyon sokszor oppozíciós állásponton van – jó néhány dologban –, jobban felénk lehetne fordítani. Hogyan lehetne hozzájárulni ehhez a kérdéshez? Nézetem szerint a határozatban meg kellene fogalmazni, hogy minden vezető, a maga területén, állami intézményben, de talán egy szűkebb körben először vizsgálná meg, hányadán állunk az ilyen korrupciós, erkölcstelen és egyéb rossz vezetési módszerekkel? Egyes területeken el tudnék képzelni központi vizsgálatokat is, és talán ilyen esetekben nevelőleg hozzájárulnánk a kérdésekhez, tanítanánk, és olyan esetben, ahol disznóság van – ha proliról van szó – menjen vissza dolgozni. Nem nagyon tudok olyan esetekről, amikor vezetőket visszaküldenek dolgozni a munkapadok mellé. A középső, a felső szinten lehet bármit csinálni, az illetőket kimossák, de hogy felelősségre vonják őket, az nálunk nem divat. Kovács István elvtársnak is – mikor budapesti titkár volt – két esetben elmondtam, Biszku elvtárs is emlékszik a dologra, engem soha nem az izgatott, hogy hiba van, de amikor a hibákhoz nem lehetett hozzájárulni, nem lehetett belelátni, és nem lehetett kijavítani, akkor megmondtam, hogy énnekem mindig borsózik a hátam.

A párt politikájával általában egyetértenek az emberek, ez igaz, elvtársak, de ez nem jelenti azt, hogy részterületeken és egyéb helyeken meglévő problémákat, veszélyes jelenségeket ne szüntessük meg. El tudok képzelni olyan esetet is, hogy túlzott disznóság esetén bírósági eljárást kell lefolytatni. Miért nem lehet esetleg azt javasolni, meghatározni, hogy szüntessék meg ezt a lakás adásvételt, esetleg kerületenként összehívni 30–40 tagú társadalmi szervet, amely elosztaná a lakásokat meghatározott elvek szerint úgy, hogy a szociális érdekek érvényre jutása mellett szocialista elvek is érvényre jussanak, és akkor nem lenne az, hogy a tanácshoz naponta százával mennének be az emberek, a tanácsalkalmazottak belebolondulnak a lakásproblémákba. Most állandó veszekedés folyik, ezzel pedig egy csomó igazságtalanságot ki lehetne küszöbölni. Sok minden máshoz egy kicsit bátrabban kellene hozzájárulni.

Másik probléma. A jelentés beszél a KGM-ről, de a határozati javaslat nem. Budapesten a KGM-probléma a párttitkárokat, szakvezetőket mindjobban idegesíti, és nem meri senki szóvá tenni. Pedig a KGM-ben rothadás van. Kifelé látszólag egység van, a valóságban két vonal van. Van a Bakonyi Sebestyén⁶⁸ és a Csergő vonal. Erre szeretném a KB figyelmét felhívni, sőt javasolom a kérdés megvizsgálását. Hogy néz ki a probléma? Nemcsak a saját véleményemet mondom, hanem a közvéleményt is. Bakonyi vonal: elvtelen káderpolitika, örökös átszervezések, s nem bízunk benne. Én magam sem bízom benne. Meg is mondtam a szemébe Bakonyi elvtársnak Szurdi⁶⁹ elvtárs előtt. Tudnák több példát elmondani – egyet mondok: a híradástechnikai alapanyaggyártás Csepelen 40 millió Ft-ba kerül, Vácon 100 millió, Csepelen 40 millióért háromszor annyit termelnek, mint Vácon 100 millióért. Hosszú hónapok harcának eredményeként annyit tudtunk kikényszeríteni, hogy Cse-

pelre adták a gyártást. Pl. nálunk van egy közutálatnak örvendő Spiró Miklós nevű egyén, akit nem vettünk fel a pártba. Bakonyi elvtárs kitelefonált Komjáthynak⁷⁰, hogy „vegyétek fel ezt az embert a pártba, és akkor elviszem tőletek, akkor nem lesz vele probléma”. Fröschl Gusztáv,⁷¹ a MÁVAG igazgatója. Nem tudom, a KB tud-e róla, hogy tyúkfarmja volt, és azt hiszem most is van 300 tyúkjá, és tojással kereskedik. Tíz méhcsaládja van, aminek 3000 Ft az értéke. Olyan autója van, hogy amikor egyszer bement a gyárba, körülállták, és azt mondták, hogy itt a Kádár elvtárs. Komjáthy igazgatónak viszont egy rossz Pobodája van és a 300000 km [sic!]. Nem akarok kocsit Komjáthynak, nehogy itt valaki félreértsen. Fröschl csónakot csináltatott 80 ezer Ft-ért, 40000 Ft-ért síremléket a felelőségének, s ezzel a Fröschlivel [sic!] Bakonyi karonfogva sétál az értekezletekre stb. Ezt a Bakonyit nem lehet onnan levakarni. 1956-ban 8 oldalas jelentést adott be a Budapesti PTO[-nak] a fasisztamentés, a fasiszta elemekkel való körülveteléről. A munkásokkal úgy bánik, hogy nálunk három hét alatt úgy kivágnák a gyárból, hogy csak úgy füstölne. A legnagyobb disznóságokat csinálta, és még sem lehetett hozzányúltni. Ma azt hallom, hogy a Budapesti PB-hez behívták, hogy számolja fel a tyúkfarmját. Nem értem ezt, elvtársak. Mi szová tesszük a Komjáthy vezérigazgatónak, hogy miért van neki költözködésből eredő 5000 Ft adóssága. Mi nem tartjuk egészségesnek, hogy egy igazgatónak 5000 Ft adóssága legyen, de hát hol itt az arány? Én azt követelem egy igazgatótól, hogy ne legyen ötezer Ft adóssága, a másik pedig úgy él, mint egy tőkés! Fél Kóbánya nevet, mert azt mondják hajóval jönnek etetni a tyúkokat, Schewrolett [sic!] autóval Fröschl két embere megy ki megetetni a tyúkokat. Ő, ugye be akarja magát biztosítani arra az időre, ha nem lesz igazgató. Nem értem ezeket a dolgokat, milyen káderpolitika ez?

Na most a másik oldal, a Csergő elvtársék vonala. Azt mondják, hogy szakmailag nem elég megfelelő, saját magukat elszigetelik a munkásoktól, mert a munkások közé nem mennek le, legfeljebb a pártbizottságig jutnak el. Mesterségesen elszigetelik a KGM-t bizonyos polgári elemek, és ahogy a közvélemény mondja: „etetik őket”. Így, elvtársak, egy Kohó- és Gépipari Minisztériumot nem lehet hagyni. Sok tekintetben nem tudom, hogy mi az igaz. Lehet, hogy a közvélemény rossz. Lehet, hogy mesterségesen fel van pumpálva ez a kérdés, én is rosszul vagyok bizonyos kérdésekben tájékozotatva. Így azonban ezt a kérdést nem lehet hagyni, és én kérem a KB-t, hogy politikai bizottsági, vagy titkársági szinten vizsgáltsák meg ezt a kérdést, mégpedig olyan emberekkel, akik nem félnek megmondani véleményüket. Én beszélttem hat-nyolc olyan elvtárral, jó szakvezetővel, aki azt mondta: „neked elmondom, de másnak nem”, vagy „csak Kádár elvtársnak vagyok hajlandó elmondani, mert én nem hagyom magam kinyírni”. Olyan szakemberekkel kell beszélni, akiknek nincs félnivalójuk, hogyha feltárnak ilyen dolgokat. Ez akut probléma, s nézetem szerint ezt valahogy meg kellene oldani.

Lehet, hogy furcsának tűnik, hogy én így vetettem fel a kérdést. Én Bakonyi elvtársat azelőtt nem ismertem, s Csergőt tisztelem mint embert, nem is tartom buta szakembernek. Megvan a képessége ahhoz, hogy ott vezetni tudjon, de ilyen állapotot nem lehet fenntartani. A szakvezetés, elvtársak mivel ellenőrzés felülről nincs, úgy lézeng, ahogy akar. Csepelen pl. nem tudják, hogy mi Csepel perspektívája, vagy eltitkolják, vagy a minisztérium sem tud-

ja. Örökös átszervezések vannak. Rohant hozzám Kreszán, Moharos,⁷² meg az igazgató, hogy tanulmányozzák a mi gyárunk felépítését, mert összevonták a MÁVAG-ot meg a Ganzot minden komolyabb előkészítés nélkül. És azt mondták, hogy „ez a Fock elvtársnak a heppje”. Ilyen dolgok vannak bedobva azért, hogy nehoj szóljon valaki e dolog ellen. Senki nem vitatja, hogy össze lehet vonni a gyárat, vagy nem, de kimenni valahová, és bejelenteni, hogy „kérem össze lesz vonva a gyár”, de azt, hogy ez holnap mit hoz a konyhára, és mi lesz ebből, azt nem beszélték meg Kreszánnal, Bakó Ágnessel sem tárgyalták meg. A két KB-tag nem számít, de Fröschl az számít ebben a dologban. Így a dolgokat nem lehet hagyni.

A harmadik probléma, amit azt hiszem fel kellene vetni, mert ez is a munkásosztály vezető szerepével, illetve a munkásosztály helyzetével van összefüggésben. Vezetésünkben, a kialakult módszerek miatt, nagyon komoly ellentmondás van. A vezetőknek egy része, és kisebb része tanul, tudományosan, perspektivikusan vezeti részlegét, és felelősséget érez a munkája iránt. A vezetőknek azonban jelentős része nem tanul, nem képezi magát, nem érez felelősséget munkája és az adott terület kollektívája, jövője iránt. Ez úgy jelentkezik, elvtársak, hogy most már nálunk több esetben előfordult, hogy az elnöki kategóriába tartozó elvtársak azt mondják, hogy engedjük vissza őket egyszerű osztályvezetőnek, akkor is meglesznek, nem szól nekik a kutya se, lesz családi életük stb. Ez a helyzet nem maradhat.

Gondolom, hogy felülről meg kellene szabni a szakvezetők bizonyos körénél, hogy milyen politikai, erkölcsi, szakmai követelményeket támasztunk velük szemben. Pl. vannak párttag szakemberek, akiknél ki kellene mondani, hogy először párttagok vagytok, aztán igazgatók, vagy mások. Mert olyan nálunk nincs, hogy egy szakmai vezetőt át tudjunk hozni a pártba. A pártvezetést középszinten nem lehet így hagyni. Mi bár nagyon sokan nem tudjuk az egyetemet elvégezni, viszont két-három év múlva nem lehetnek ilyen emberek ezeken a helyeken, mint pl. én, mert Csepelre párttitkárnak mérnök kell. Nem elég mindig az élettapasztalat, vagy a politikai tapasztalat. Ezek az emberek becsületes emberek, képesek voltak októberben fegyvert fogni, de a pártba nem lépnek be, talán éppen azért, mert 3–4000 Ft-tal kevesebb lesz a fizetésük, ugyanakkor sokkal többet kell nekik dolgozni. Nekünk nem ártana egy bizonyos kategóriánál kimondani, hogy „kedves komám, ha téged alapszervi titkárnak küld a párt, akkor odamész”. Mi próbáltunk átcsoportosítást tenni, semmi nem ment a gyakorlatban, zátonyra jutottunk. Kénytelenek vagyunk most fiatal, szovjet ösztöndíjas embereket pozícióba rakni. Erre viszont azt mondják a szakemberek, hogy „ezek a fiatal tacsók akarnak nekünk dirigálni?”. Ez nem jó megoldás.

Végezetül szeretném szövé tenni, hogy a határozat sokkal részletesebben, határozottabban térjen ki a munkásosztály vezető szerepének érvényesítésére és egyben a felelősségérzet növelésére is, amit Fock elvtárs a kiegészítőjében már mondott. Meg lehet ezt konkrétan is fogalmazni, a csehszlovák elvtársak nagyon jó példát adtak erre. A munkásosztály nagyobb felelőssége, az új technika elsajátításában, ifjúsági nevelésében, anyagi, gazdasági szocialista átszervezésében és így tovább. És nem utolsósorban, elvtársak, abban, hogy az üzemekben nagyobb rendet csináljunk, jobban dolgozzunk. Igaz, ugyanis, hogy megemelkedett vagy 20%-kal a reálbér, de a termelékenység, ha az

évi átlagot vesszük, lényegében ott van, ahol október előtt volt. És ez nem jó elvtársak, így tovább azért nem lehet menni, itt vastagabban kell meghúzni a követelményeket. Nálunk az a helyzet, hogy ebben az évben megtakarítunk 100 ezer Ft-ot kínosan-keservesen, de azért ennek a lényege az, hogy a gazdasági, műszaki emberek által kidolgozott intézkedéseket hajtatunk végre munkásokkal, és ebben elég kevés a munkásoknak a kezdeményezése, újítása. Ezért részben hibásak vagyunk mi is, részben azonban hibásak ezért a munkások is. Ahhoz, hogy az ő felelősségük jobban érvényesüljön, egy-két dolgot konkrétan kellene megmondani pl. a SZOT felé, hogy legalább két területen csináljanak rendet az elvtársak.

Mondjuk a termelési tanácskozások és az üzemi tanácsok frontján. A termelési tanácskozásra a Szovjetunióból rengeteg a jó példa, amely rendelkezésünkre áll. Ott egy termelési tanácskozás úgy zajlik le, hogy egy mérnök, egy műszaki ember a jegyzőkönyvvezető. Minden egyes javaslatot felírnak, és minden egyes javaslat bevezetéséről, vagy elutasításáról a javaslattevőt és az illetékeseket tájékoztatják. Viszonylag egyszerű dolog ez. Talán erre az egy-két dologra kellene a figyelmet fordítani, és lehetne a munkások felelősségét növelni. Mert ha ő azt látja, hogy elmondja a véleményét, javaslatát, mely azonban nem valósult meg, akkor azt mondja, „legyen szíves ne szavaljon nekem a felelősségről”. De ehhez a különböző szervek és intézmények munkáját meg kellene javítani. És azt hiszem, elvtársak, hogy nekünk olyat is ki lehetne mondani, hogy a sajtó, a Rádió vezetői legyenek felelősek azért, hogy ezt a munkásosztály vezető szerepét munkájukon keresztül, írásaikban, adásaikban juttassák kifejezésre.

Pl. a napokban történt egy eset. Behívtunk 400 csepeli pedagógust, megmutattuk nekik a gyárat. Aztán összehívtuk őket, és tartottunk egy előadást. Kerek perec megmondtam: „nézzék, ezek az emberek azok, akik vezetik ezt az országot, és ezek az emberek tartják el magukat. Maguknak pedig az a nagyszerű hivatásuk van, hogy segítsenek nekünk az új generációt megteremteni”. Az újságíró, aki egy rendes elvtárs, nem ezt írja, hanem azt írja, hogy a csepeli prolinak 70 milliót ad a költségvetés, meg mennyi szociális juttatást kap stb. Azt is mondtam. De nem ez volt a lényeg! Miért nem írja ki a Népszabadság azt, hogy Csepelen a párttitkár kimondta, hogy ez az osztály tartja el magukat, és maguknak milyen hivatásuk van. Helyre volt téve a dolog. És ott a pedagógusok nagy része, ott a gyár hatása és egyéb alatt elfogadta ezt. A Rádió a következőképpen mondta be ezt a riportot: hogy megkérdez egy pedagógusnőt, azt mondja, jó hogy láttuk ezt a gyárat, mert lesz olyan fiú is, aki elvégzi az iskolát, és nem megy egyetemre, gyárba fog jönni. Történt még valami, amit nem tartok véletlennak. Mindegyik pedagógus kapott rózsát, meg szegfűt, azt mondja a rádióriporter egy pedagógusnak: „Maga nem kapott virágot?” A pedagógus azt válaszolta, hogy kapott, csak elvesztette. Mintha leköpné a munkásoknak ezt a szeretetteljes gesztusát, a rózsát. Ez marad meg a rádióban egy dologból, amivel nagyszerűen lehetne politizálni. S azért annak a dolognak, annak a beszámolóknak a szelleme és az egész légköre az volt, hogy most nekifogunk a választási csatának. Így sikkad el a dolog. Azt hiszem, hogy az egyes intézmények, vagy propagandaszervek stb. vezetőit nyugodtan felelősségre lehetne vonni azért, ha nem érvényesítik a munkásosztály vezető szerepét. Ne jelenjenek meg pl. a rádióban ilyen

„cirkusz” műsorok, mint két hete a „Tarka-barkában”. Egyetlen egy esetben nem lépnek fel a jampecek ellen, a rossz tulajdonságok ellen, ami a társadalomban van, csak minket nyúznak, minket piszkálnak. A múltkor a bányászokból csináltak cirkuszt. A bányász hogy csinál hármás ikreket, milyen módszerrel stb. Miért nem bohóckodik, mit tudom én, mással, jampecekkel, meg eszpresszó-figurákkal, vagy nem tudom én micsodákkal.

Van itt még egy dolog, elvtársak. Azt hiszem, jól gazdálkodtunk mi ebben az évben, de azért vigyáznunk kell arra. Mi is megtakarítottunk négy és fél milliót a munkás-béralapból ebben az évben. Ennek, elvtársak, olyan háttere van, hogy nekünk már határozatot kellett hoznunk, hogy nem szabad a bérekhez sehol hozzányúlni a pártbizottság tudta nélkül. Az Acélműben majdnem leálltak már, majdnem sztrájk történt, a Kerékpárgyárban egy kisebb leállás is volt, mert először hagyják elszaladni a pénzt, aztán kezdik visszacsavarni. S világos, hogy ha már egyszer nagyobb pénze van a munkásnak, akkor nem tesz ki neki, ha 5–600, vagy éppen 800 Ft-ot visszavesznek tőle. Van egy olyan intézkedése a kormánynak, hogy rendet kell a bérfronton tartani. Ezt az Acélműben úgy akarták végrehajtani, hogy pénzt akartak elvenni az emberektől. Van pl. egy csoport. Ha ebből két ember hiányzik, szabadság, vagy betegség miatt, akkor az természetes, hogy nem kap rá senki semmit. De ezt úgy alkalmazták, hogy nálunk van állandóan 200 fő munkaerőhiány az Acélműben, úgy alkalmazták, hogy amikor a csoportból csak 27-en voltak bent, és elvégezték a munkát, nem akarták a bért kifizetni. S nem akarták megérteni, hogy nem itt kell nekünk keresni. És ha időben nem vesszük észre a dolgot, akkor megáll Csepelen az Acélmű és ez óriási politikai botrányt jelentett volna. Így jött ki nekünk ez a négy és fél millió megtakarítás. Ugyanakkor a vezető emberek itt kapják a jutalmakat, ott kapják az emelést, havi-béreseknél, mindig kapkodjuk a fejünket, hogy ez miért kapott, az miért kapott, és a prolinál miért fogták meg megint a pénzt. Én egyetértek elvtársak azzal, hogy szigorúan fogjuk a kérdést. Egypár esetben oda is csaptunk az asztalra, amikor disznóságok voltak. De azért mi is tartalékoltunk 4 és fél milliót, tartalékolt a KGM, talán máshol is tartalékoltak, a Pénzügyminisztériumnak is volt valamennyi tartalékja. Ez nem jó elvtársak, nincs erre nekünk szükségünk.

Talán még egy dolgot, elvtársak, hogy a határozatnak kellene jobban differenciálni. Talán a kulturális résznél egy-két helyen inkább a munkáskerületek fejlesztésére, más egyéb területen, községpolitikai és egyéb tényen [sic!] ismételten ki kellene emelni a munkáskerületeknek a helyzetét. Pl. Csepel, Erzsébet és a XVII. kerület áll a legrosszabban egész Budapesten iskolai tantermeket illetően, közművesítésben és a lakásoknak a szobaszámát illetően is, tűrhetetlen körülmények vannak. 1951-ben megindult a fejlődés, azonban azóta a lényegében Csepelnek a fejlődése nagyon lassú. Erzsébeten és a XVII. kerületben van még ennyire szomorú helyzet. Én azt hiszem, elvtársak, ha ezt a határozatot megpróbáljuk konkrétabbá tenni, és úgy fogunk hozzá, hogy nem tűrünk gáncsoskodást a határozat végrehajtása során – mert erre számítani nem lehet, hiszen az ellenség és a kispolgárság nagyon jól meg fogja érteni, hogyha mi ezt a határozatot jól végrehajtjuk, akkor az azt jelenti, hogy a munkásoknál nagyon sok energiát szabadítunk fel –, akkor nagyon komolyan megnő a bizalom a Központi Bizottság iránt, és ebben az esetben elvtársak, sokkal határozottabb lépésekkel tudnánk előre menni.

DABRONAKI GYULA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A jelentést nagyon szépnek és nagyon hasznosnak tartom, néhány szempontot szeretnék azonban felvetni.

A sajtó részére készített anyagnál, ahol felveti az anyag a munkások felelősségét és a munkásosztály vezető szerepét, szeretnék néhány megjegyzést hozzáfűzni. Ez a következő: A mostani munkával kapcsolatban rengeteg olyan ügy kerül a Népi Ellenőrzési Bizottság elé, ahol munkások, vagy munkásból lett kis- és középvezető kisebb-nagyobb gazdasági, vagy egyéb szabálytalanságait vizsgálják. Majdnem általánosan megállapítható az, ha munkásról van szó, vagy munkásból lett vezetőről van szó, a vizsgálatok során a hibájával egyedül marad, senki nincs, aki egy jó szót szóljon felülről, vagy alulról, hogy esetleg helytelen volt az intézkedés, vagy én adtam ilyen utasítást ezért, vagy azért, és hát ezért kellett az illetőnek így, vagy úgy döntenie. Ugyanakkor egyéb elemeknél se vége, se hossza az összefonódásnak, a magyarizálásnak, nemegyszer fentről egyenesen megvédik, vagy visszaírnak, hogy nem hajlandók eljárni ellenük, mert ők nem látják semmiféle gazdasági, vagy egyéb szabálytalanságot. Vagy szóbeli feddésre ítélik olyan dolgozókat, kisebb, nagyobb vezetőket, akik itt vagy ott szabálytalanságot vétének.

Én ezt csak azért vetem fel, mert a munkásosztály felelőssége, vezető szerepe meg kell nyilvánuljon olyan mértékben is, hogy fogjuk ezeknek az elvtársaknak, embereknek, egyszerű dolgozóknak a kezét, ha valahol hibát csinálnak – mert érdekes, hogy ezeknél rögtön észreveszik, ha akármilyen kis botlásuk van –, rögtön felfigyelnek rá, és rögtön rávilágítanak, és az anyag birtokában el is kell őket legtöbbször marasztalni. Ez nem volna baj, mondom, ha az egyéb rétegeknél, kispolgári és deklasszált elemeknél ez is legalább olyan mértékben érvényesülne. A munkás érzi, ha neki problémája van, akkor nagyon kevés állnak mellé, nem veszik észre, hogy bajba került kisebb-nagyobb beosztású munkásember, munkáskáder, és kevés a támogatója. Ha vitás kérdésről van szó, lakásügy, üdülés, prémium, egy telefon beszerelése stb., és ha az ellentétes fél nem munkás, az esetek nagy többségében nem a melós kapja meg a dolgot. Ami a telefon-kérdést illeti: Budapesten minden kalapszalmon megszerzi a telefont, ott a telefonkönyv, el lehet olvasni, hogy minden egyéb, kisebb-nagyobb maszekok, isten tudja milyen cégér alatt, miféle emberek, de megszerzik. Ha munkásember, vagy egy kis funkcionárius kéri, mert ott tart, hogy be tudja vezetetni a telefont, ott kijön az írás, és közlik, hogy még mindig nem tudják megadni, közben ugyanabban a házban, ugyanabban a környékben egymás után kapcsolják be a telefonokat olyan elemeknek, akiknél nem volna baj, ha még tíz évig nem kapnának telefont.

Jó volna, ha mi az apró munkában, úgy ahogy évekig csináltuk, éreztetnénk a munkásokkal, a dolgozókkal, hogy bizonyos esetekben, ha dönteni kell, akkor ez az osztály nemcsak felelős az államvezetésért, és a munkájával nemcsak ő tartja fenn az országot, hanem ha dönteni kell, a törvényesség betartása, az igazságosság betartásával odaállunk mellé, segítjük az ő igazát, gazdasági, vagy egyéb érdekeit. Helyes az a meghatározás, hogy a népi ellenőrzésbe több munkást kell adni, mert tényleg az eddigi 16000 népi ellenőrnek egy jó része különféle, nagyon jó szakemberek, revizorok, pénzügyi tudósok, de kevés munkásembert kaptunk még a pártszervezetektől. Az osz-

tályszempontok érvényesítéséhez szükséges, hogy valaki ne csak jó gazdasági szakember és jó elvtárs legyen, nem árt, ha minden bizottságban bent van egy egyszerű fizikai munkás, egy elvtárs, aki ilyen szempontból jobban, talán jobban érzi az osztályszempontokat, és jobban és megfelelőbben érvényesíti azt.

A funkcionáriusok részére adandó anyag I. és II. pontjához szeretnék még röviden hozzászólni. Az első pont ebben a fogalmazásban alkalmasnak látszik arra, hogy mások is belemagyarázzanak dolgokat. De amikor mi azt írjuk, hogy a bérgazdálkodás jelenlegi rendszerét tovább javítjuk – rugalmasabbá stb. stb. tesszük –, mi értjük, hogy mit akarunk, adni akarunk, de mást is bele lehet magyarázni. Szerintem annyit meg kell mondani, amennyit már Fock elvtárs megmondott a referátumában, hogy az 1957-es eredményekre építve legalább 2%-kal emelkedni fog a bérből élők, [sic!] vagy annyival, amennyi már most biztosított, mert ebbe a szövegezésbe belefér a negatív elgondolás is. Miután mi adunk, és pozitív a jelentés, ez a pont is legyen konkrétabb és előremutatóbb.

A második pontnál hasonlóan. Fock elvtárs felhívta a figyelmet, hogy a családi pótléknál az a néhány ezer család, aki nem fog kapni, annak a hangja erősebb lesz, mint annak a többnek, aki kapni fog. Azt mondja a szöveg, hogy az ezután nyugdíjba menőknel vegyük figyelembe a régebbi munkában töltött időt. Elvtársak, a munkásosztály nagy részénél nem leszünk igazságosak. Tudomásul vesszük a dolgozók, hogy a nyugdíjrendszerünk olyan, amilyen, várják egy általános és jobb végleges megoldását. Na most hozzányúlunk. Jobb volna hosszú távra rendezni, megint egy nagy kategóriát, néhány százezer, vagy ezer dolgozót, akik előbb mentek nyugdíjba, valószínűleg öregebb munkások is – mert hiszen a korhatárt elérték –, ezeknél nem vesszük tudomásul, régebbi munkában töltött évet, legalábbis a szöveg szerint. Azt mondja a szöveg: az ezután nyugdíjba menőknel figyelembe kell venni a felszabadulás előtt munkában töltött éveket is. Jó volna az eddigi nyugdíjasoknál is, ha mindegyiknél figyelembe lehetne ezt venni, sok igazságtalanságot meg tudnánk oldani. Megülepeztetnék a nyugdíjrendszerünket [sic!], amely sok vitára adott okot, és sok sérelmet okozott sok dolgozónak.

Azt mondja itt a szöveg, hogy a várományi időt fel kell emelni. Jó volna megmondani, hogy mennyire, nehogy a szöveg odakint az ellenkező hatást érje el a választások előtt. Tehát megmondani, hogy ez kb. ennyivel emelendő, vagy esetleg, ha a bizottság jónak látja, akkor mondja meg pontosan, mire gondol. Ugyanakkor éppen azért, mert a várományi időt meghosszabbítjuk – ami helyes politikai szempontból is, mert tíz év után sehoh a világon nem fizetnek nyugdíjat –, jó volna megmondani, hogy a korhatárt nem érintjük, a szöveg szerint legalábbis az jön ki – helyesen –, hogy nem akarjuk érinteni. Nehogy belemagyarázzák, hogy felemeljük a korhatárt is. A várományi idő meghúzásával, mondjuk meg, hogy a korhatárt megtartjuk, mert egyébként ezt a szöveget másképp is magyarázhatjuk, ami nem volna helyes. Én ezekkel a gondolatokkal szerettem volna hozzászólni, azzal, hogyha lehet, akkor a sajtóban is ezek a problémák így legyenek megvilágítva. Magát az anyagot és a jelentést nagyon jónak és szükségesnek tartom.

CSERVENKA FERENCNÉ elvtársnő: Elvtársak! Én magam is tagja voltam

egy brigádnak, amelyik a munkásosztály helyzetét tanulmányozta. Most az anyagot elolvasva az volt az érzésem, hogy erre is áll az a mondás, hogyha kevesebbet markoltunk volna, talán jobb lett volna. Szóval túl sok kérdéshez nyúltunk, és ha az ember azt nézi, hogy mennyi minden probléma merült fel, akkor úgy érzi, hogy ez az anyag a sok mellett mégis talán néhány lényeges kérdést – éppen azért, mert sok kérdést vet fel – nem eléggé tud fel dolgozni, nem eléggé tudja kiugratni. Különösen áll ez, és egyetértek Kiss Dezső elvtársral, hogy a határozat és az anyag között van egy nagy távolság. Szóval nem sikerült a határozatban tükrözni azt, amit mi egyébként nagyon hasznosan és jól megállapítottunk ebben a dokumentumban. Akik nem ismerik a jelentést, mivel ez nem jelenik meg nyilvánosan, azokban a határozat egy bizonyos hiányérzetet jelenthet. Mert úgy érzem, hogy egy sereg kérdésben jelszószerű, nem eléggé megfogható, és bizonyos kérdésekben nem eléggé politikusan nyúl a dolgokhoz.

Mire gondolok? Elsősorban van itt egy rész, amit valamilyen formában talán itt a határozatban is tükrözni kéne. Az első rész azzal kezdődik, hogy a munkásosztály politikai helyzete és a párt tevékenysége a munkásosztály soraiban. Ebben a részben próbálja elemezni azt, hogy a munkásosztály politikai fejlettsége megnövekedett. Borzasztó vékonyan. Az egész anyagot olvasva úgy néz ki, hogy nagyon boncolgatjuk mindazt, ami negatívum – ez helyes is –, hogy boncolgatjuk a munkásosztály soraiban, de ugyanakkor én úgy érzem, és a munkásokkal való beszélgetés során kialakult bennem, hogy nagyon lényeges dolog lenne, hogy a párt kinyilvánítsa azt, hogy látja a munkásosztály körében végbement komoly fejlődést, és értékeli azt. Mert a magyar munkásosztály öntudata, a kommunista párthoz való viszonya – a meglévő összes fogyatékoságok ellenére – a felszabadulás óta rendkívül nagyot fejlődött. És a helyzet az, hogy a munkásokat izgatja, hogy mi hogyan ítéljük meg – habár mi egy párszor már elmondtuk – a munkásosztály szerepét az ellenforradalmi eseményekben. Mert ma is napirenden van számtalanszor, hogy vita során értelmiségiek és más rétegek a fejükhöz verik, hogy na ti híres munkások, hát hogy voltatok meg mint voltatok ebben az időszakban.

Olyanok hangzanak el, hogy más országokban, mint pl. Csehszlovákiában, vagy Kínában fejlettebb a munkásosztály öntudata. Vannak emberek, akik odáig elmennek, és mondogatják elég gyakran – különösen 56 után közvetlenül, de még ma is hangot adnak annak, hogy 1956-ban világosan megmutatkozott, hogy ez a nép 25 éven keresztül át volt itatva a faszizmussal, ezzel a munkásosztállyal nem lehet sokra menni. Vannak ilyen nézetek. A munkásokat izgatja, hogy hogy ítéljük meg. Én azt hiszem, hogy nem helyes, nem elég politikusság, ahogy itt felvetjük hogy kizsákmányolt osztályból a hatalom birtokosa lett, gazdasági helyzete lényegesen megjavult, s mindezek után egy negyed monddal megállapítjuk, hogy politikai fejlettsége, kulturális színvonal jelentősen megnövekedett.

Én nem akarom, nem is vagyok hivatott arra, hogy a magyar munkásosztályt itt védjem, vagy védőszerepét vállaljam. Én azt hiszem, hogy nekünk meg kell mondani, hogy hol tartunk a munkásosztállyal, hogy mekkorát fejlődött, mert akkor még jobban hozzá tudjuk mérni a feladataikat. Nekünk rendkívül fontos, hogy felmérjük a fejlődés egész menetét. Meg kell állapítanunk

azt, hogyha megnézzük, a magyar munkásosztályt, túl azon, hogy 25 éven keresztül minden eszközzel igyekeztek butítani, a Horthy-fasizmus [sic!] mindent megtett a maga részéről. Ezzel szemben látnunk kell azt, hogy nálunk az illegális mozgalom elég szűk réteget tudott éppen emiatt átfogni, és ezen belül még szűkebb volt a pártmozgalom. Ugyanakkor egy elég rövid időszak állt a párt rendelkezésére, 1945–48-ig, amikor egy szélesebb tömegeket átfogó és tömegeket nevelő, tényleg egy átfogó politikai munkát tudott végezni. 1948–49, különösen az 1950-es évre lehet azt hiszem tenni, amikor ismét erősen leszűkült a munkásmozgalom Magyarországon, és ez a leszűkülés odáig vezetett, hogy leszűkült csak pártmozgalomra.

Jól emlékszem, hogy az 1951-i szakszervezeti határozat⁷³ nagyon komolyan, szinte megrendítette a magyar munkásmozgalmat. Én úgy gondolom, hogy nem hiba ezt így felvetni, hogy pártmozgalom, mert a munkásmozgalmon belül a pártmozgalom, az úgy néz ki, hogy bizonyos mértékig szűkebb, ennyire leszűkült ebben az időszakban a munkásmozgalom, és nem terebélyesedett ki az a bizonyos transzmissziók, amelyek hivatva lettek volna a tömegeket tovább vinni, tovább nevelni, megbénultak ebben az időszakban [sic!]. És ha működtek is valamennyire, hát kb. ilyen fiók-pártszervezetekként tevékenykedtek. Ehhez hozzájárult egészen 1956-ig, hogy a mindjobban elhatalmasodó revizionista nézetek terjedése és kétségtelenül az elkövetett hibák magát a munkásmozgalmat is tovább szűkítették.

Fock elvtárs is beszélt arról, és az összes tapasztalatok lényegileg azt tükrözik, hogy a magyar munkásmozgalom most egy olyan történelmi időszakban van, amikor egy hallatlan komoly méretű fellendülés, politikai érdeklődés mutatkozik meg a tömegek részéről. És úgy érzem, hogy ezt a lehetőséget, ennek a kihasználását nagyon nagy mértékben gátolják elsősorban a saját fogyatékoságaink, az, hogy nem tudunk eléggé élére állni a tömegek azon kívánságának, hogy szeretnék kielégíteni, megmutatni az üzemben végzett tevékenységükön kívül is a rendszerhez való odaállásukat, segítségüket. A saját fogyatékoságaink, amelyek megmutatkoznak a tevékenységünkben, amelyek ránk rakódtak az idők folyamán, munkamódszer stb., nehezebben mozgunk, nehezebben tudjuk felhasználni a lehetőségeket. Ha mi ezeket a dolgokat nézzük, akkor nekünk feltétlenül úgy kell értékelnünk, hogy a magyar munkásosztálynak rövid időszak állt a rendelkezésére, mégis egy nagyon komoly lépést tett előre.

Úgy hiszem, ez az anyag is lehetőséget ad arra, hogy még egyszer visszatérjünk a kérdésre, és megvilágítsuk azt, hogy azok a hibák, amik itt voltak, és hogy sok ember az ellenforradalom előtt, és elsősorban munkások az ellenforradalom alatt, nem úgy viselkedtek, ahogy viselkedtek, ezért nem a tömegek lehet okolni, nem személy szerint a munkásokat kell okolni, amit megpróbálnak még mindig felhasználni [sic!]. Ebből rögtön következik azonban az is, hogy erőteljesebben kell nekünk felhasználni a munkásmozgalmat – most nem a pártra gondolok elsősorban, hanem a különböző tömegszervezetek adta lehetőségekre –, és itt mi szintén a lehetőségekhez képest, azt hiszem, elmaradtunk. Nagyon széles, komoly kispolgári és félproletár tömegek újabb és újabb rétegei kerültek a munkásosztály sorába, és az kellene, hogy ezek bekerüljenek a munkásmozgalom sodrába. Ezekkel elsősorban tömegszervezeteknek kellene foglalkozni. És ha külön-külön megnézzük a

tömegszervezeteket, különösen a szakszervezeteket, nők, [sic!]. Hazafias Népfront, akkor azt látjuk, hogy először a meglévő rétegek között mozognak csak, itt igyekeznek aktivizálni, és nem új és új rétegekhez hozzájutni. Hogyha mi meg tudjuk tenni, hogy ezeket a tömegszervezeteket még aktívabbá tegyük, és hogy így mondjam, megszabadítjuk azoktól a korábbi hibáktól, amelyek ilyen fiók-pártszervezetekké tették [sic!], és ez még ma is eléggé jellemző rájuk, hogy nem elég merészen dolgoznak mint tömegszervezetek, az adott lehetőségekhez képest.

Ha ezt el tudnánk érni, akkor egy minőségi lépést tudnánk előre tenni a pártmozgalom terén is. Mert akkor még következetesebben tudnánk alkalmazni azt a lenini tanítást, hogy a pártba a munkásosztálynak, a leggondolkodóbb, a legönfeláldozóbb, az elmaradt rétegeket kétségtelenül vezetni, befolyásolni, magukkal ragadni tudó elemei kerüljenek be. Vagyis olyanok, akik a tömegszervezetekben bizonyos mértékig effajta tulajdonságaikat már megmutatták. Most még nem tartunk ott, hogy ilyeneket vegyünk fel a pártba, éppen azért, mert ez az előiskola még rendkívül szűk, és ugyanakkor meg kell mondani, elvtársak, hogy a tömegek részéről, elsősorban a munkások részéről ez az igény fennáll, ők számon kérik tőlünk azt, hogy mi olyanokat mondtunk 13 éven keresztül, és valljuk kétségtelenül ma is, hogy nekünk a munkások legjobbjai kellene, a munkások legönfeláldozóbb és a tényleg komolyan gondolkozó rétegeiből.

Ennél az önfeláldozó gondolatnál egypár pillanatig maradnék. Önfeláldozás alatt nem valami olyasmit gondolok, hogy valaki hagyja ott a lakását, vagy mondjon le az általánosan elért életszínvonalról, és valami ilyen szerzetesi önfeláldozást hozzon. Ilyenről nincs szó. De van olyanról szó elvtársak, hogy bekerülnek emberek különböző vezető funkcióba, és bizony nemigen követeljük meg, és nem eléggé kísérjük figyelemmel azt, hogy ha lehet, akkor egy fél lépéssel maradjon hátrább, és ne jelentse be azonnal a különböző dolgokra az igényét. Vannak nálunk szép számmal olyanok, hogy – itt már szóba is került – vezető funkcióba kerül, és éppen azért, mert nem eléggé mélyen fekszik benne, hogy mivel tartozik ő a munkásosztálynak, hogy neki bizonyos áldozatot is kell vállalni – bizonyosat, mondom –, ebből kifolyólag sorra-rendre szinte megrendülnek az emberek, párttagok és pártönkívüliek. Sorra látják a különböző gazdasági, vagy pártfunkcióban lévő, de főleg, tudomásom szerint – nem azért, mintha nem fordulna elő pártfunkcióban is, de hát nagyobb talán a lehetőség gazdasági funkcióban –, visszaélnék ezzel a gazdasági funkcióval. Ha valaki ilyen vezető funkcióba kerül, egész gyakori jelenség, hogy a szerény ember két hét múlva jelentkezik, hogy kérem, nem tudom a feladatomat ellátni, ha nem kapok rögtön egy Pobeda kocsit. És ugye megkapja a Pobedát, mert kiverekszi a minisztériumtól, és rögtön utána megjelenik az ilyen hat-nyolc hengeres öntudattal.

És a munkásokat nagyon megrendíti az, hogy úgy látják, hogy egy sereg vezetőnél nem tapasztalják azt a kommunista erkölcsöt, amit mi bizony hirdetünk. És éppen ezért ezek az emberek elvesztik aztán a befolyásukat is, a körülöttük lévőkre, és nem is tudják az adott esetben magukkal ragadni a dolgozókat. Ugyanakkor nekünk figyelembe kell venni azt is, hogy a mostani történelmi időszakban nekünk számolni kell azzal, hogy a munkásosztályt a kapitalizmus elleni harc ösztöne, tehát az, ami a kapitalizmus elleni elnyo-

más mindennapi harca jelent [sic!], ez most már nem hozza közel a párthoz, mert egyre jobban távolodunk attól az időtől, amikor érezték a kapitalizmus átkos nyomását. Éppen ezért a pártnak sokkal, de sokkal nagyobb gondot kell fordítani [sic!], és nagyon alaposan kell néznünk elemeznünk azt, hogy hogyan, miként tudjuk táplálni, növelni az osztályöntudatot, annak ellenére, hogy a helyzet ilyen értelemben változott. És úgy érzem, hogy ezen a téren is hiány van az anyagban.

Mire gondolok? Arra, hogy ezt az osztályöntudatot a dolgozóknban növelni csak egyszerűen agitációval nem lehet. Nem lehet, pedig nálunk kb. nagymértékben agitációra van ráépítve. Én nem tartom véletlen dolognak, és ha a testvérpártokat nézzük, akkor azt mondhatom, kivétel nélkül arra törekednek, hogy ne csak a kommunisták elé, hanem a széles tömegek elé bizonyos szocialista, vagy szocialistának nevezhető feladatokat állítsanak, ilyen célkitűzéseket, A kínai elvtársak ezt nagyon magas színvonalon csinálják, akkor is, ha olykor légy-, vagy verébirtásról van szó. De az, hogy bekapcsolják a tömegeket, hogy olyan tömegmozgalmakat indítsanak, amelyek nem egyszerűen szavak, vagy jelszavak, hanem mindennapi tevékenység révén azonnal megmutatkozhat, hogy ki hogyan áll hozzá a kérdéshez. Ezt csinálják.

A csehszlovák elvtársak, én azt hiszem, hogy gazdaságilag nem állnak rosszabbul, mint mi. Tudomásom szerint mégis van náluk olyasmi, hogy fél-évenként bizonyos társadalmi munkát, fizikai munkát mindenki köteles ledolgozni. Ugyanez megvan Varsóban, a lengyeleknél, ugyanez megvan, tudomásom szerint, a bulgároknál is, németeknél, a szovjet elvtársakról nem is beszélek. Tudomásom szerint pl. ott a patronázs-mozgalom az üzemek részéről rendkívül komoly, amibe nemcsak a kommunisták vannak bekapcsolva, párttagok, hanem pártonkívüliek is. És én úgy érzem, hogy ezen a téren nálunk van lemaradás. Vagy a belső határozatban, vagy valamilyen formában fel kellene hívni a pártszervezetek figyelmét, hogy sokkal jobban törődjenek az ilyen alulról jövő kezdeményezésekkel, mert vannak ilyenek. Hát pl. itt van Budapest, a XI. kerület. A XI. kerületi elvtársak elkezdték ott az ún. Feneketlen-tónak a rendezését. Többmillió társadalmi munkát fektettek bele. A mi részünkről, a Budapesti Pártbizottság részéről kevés segítséget és támogatást kaptak. A Fővárosi Tanács részéről nemhogy segítséget, vagy támogatást, hanem egyenesen akadályozását a dolgoknak [sic!].

El lehet azt mondani, hogy kb. vidéken is úgy néz ki a helyzet, hogy egymásik helyen megpróbálkoznak, a megyebizottságok nem állnak úgy élére a dolognak, ahogy az szükséges lenne. Én nem tudom, hogy mi a lehetőség, meg kellene vizsgálni, hogy talán maga a pártvezetés indíthatna valami nagyobb szabású társadalmi munkát. Megmondom, elvtársak, hogy az a munka pl., amit a fiatalok a Hanságban végeztek, énrám is megdöbbentő hatással volt, amikor szembetalálkoztam, hogy milyen nevelő hatású volt. A múlt héten voltam kint a Műszaki Egyetem diákszállóján. Éjjel 11-ig tartott a beszélgetés, és úgy kellett elküldeni a fiatalokat, hogy tessék hazamenni, mert biztos van itt olyan, akinek holnap felelnie kell. És ahogy azok beszéltek, azután a tanárok elmondták, hogy hallgattad volna meg ezt egy félévvel ezelőtt, mit változtatott ezeken a fiúkon az, hogy lenn voltak a Hanságban, hogy ott kollektíven dolgoztak. Elmondták a tanárok, hogy – és bármilyen furcsán

hangzik, eszembe jutott, hogy mégis tényleg jó politikus ez a katolikus egyház és ezek a papok, hogy ilyen vezeklési dolgokat is kitaláltak – ezekben a fiatalokban, egy csoportban az az érzés volt, hogy na valamit törlesztettem, vagy jóvátettem azokból az októberi dolgokból.

Van az emberek között, a munkások között is ilyen? Van elvtársak. Én 1956 decemberében voltam lent Salgótarjánban, a Salgótarjáni Acélban. Az első pártnapot tartottuk akkor, ott voltak felszólalók, akik azt mondták, hogy ők jönnek Budapestet segíteni, helyreállítani. Lehurrogták ott őket, hogy képezitek, és így tovább, és így tovább, de már akkor kibukott egyik-másik emberből az, hogy valamit tenni szeretnének, hogy bebizonyítsák, hogy jóvá akarják tenni, amit csináltak, amit elkövettek, nagyon sokan tudattalanul. Ezt el kell ismerni. Valami ilyenféle lehetőséget kellene adni, és én azt hiszem, ez egyenes arányban áll azzal, amit Kádár elvtárs mondott és Kiss Dezső elvtárs hivatkozott rá, hogy nekünk fel kell fejlődünk sürgősen, vagy minél gyorsabban a többi szocialista, szocializmust építő ország mögé. Ezt csak úgy tudjuk, hogyha nagy léptekkel fejlesztjük a dolgozók öntudatát, és ehhez szereztem ez egy nagyon lényeges és fontos eszköz lenne. Nem tudom, föld alatti építkezés, vagy valami olyan, amihez tényleg tömegeket tudunk oda vinni, és tömegeket tudunk mozgósítani.

A másik dolog, amit javaslatként szeretnék felvetni, hogy nagyon komoly nehézséget okoz a politikai munkában, a dolgozókkal való foglalkozásban, hogy az üzemi pártszervezetek, a nagyüzemi pártszervezetek és a nagyüzemen belül ebből kifolyólag az alapszervezetek is elég gyengék, és elég alacsony színvonalon állnak. Ezt a kérdést meg kellene vizsgálni, az Ipari Osztállyal, a Párt- és Tömegszervezetek Osztályával közösen és meg kellene nézni, hogy mit tudunk tenni ennek érdekében.

Elvtársak, talán itt is egy példát erre vonatkozóan, hogy a legjobb indulatú, legjobb hiszemű elvtársak vannak kétségtelen ezen a helyen, de politikailag bizony igen alacsony színvonalon. A Klement Gottwaldban voltam kint, amikor a Központi Bizottság levelét tárgyalták. Ott elég viharos volt a helyzet – a régi vezetőkkel kapcsolatos levélről van szó –, akkor már a harmadik alapszervezeti taggyűlésről mentem ki a trafóüzembe. Azt mondták, hogy a Klement Gottwald legjobb alapszervezeti titkára, aki ott van, nagyon szilárd volt és így tovább. Felolvasta a levél tartalmát. Utána megindult a vita, 23 hozzászólás volt, és kivétel nélkül mindegyik elutasította a levelet, és azt mondták, szó sem lehet róla, nem fogadjuk el a Központi Bizottságnak a határozatát, és majd ráborították ott az asztalt. Ez az ember felállt és azt mondta: elvtársak, mi párttagok vagyunk, van pártszervezeti szabályzatunk, amiben az is benne van, hogy ha nem akarjuk, nem fogadjuk el stb. Szóval politikailag olyan színvonalon állt, hogy azt sem ismerte, hogy a párt szervezeti szabályzata értelmében mit kell tennie, és ott el kezdték tapsolni, hogy nem fogadjuk el. Fel kellett állni, és helyre kellett igazítani a dolgokat. De számtalan dolognál úgy van, hogy amit mi helyesen, vagy jól elgondolunk, képtelenek éppen ennél a primitívségnél, vagy felkészületlenségnél fogva végrehajtani. De hogyha megnézzük nagyüzemeinket, a pártbizottságoknál is hasonló problémákat találunk, és ez aztán tükröződik lejjebb is. Ugyhogymeg kellene nézni, hogy hogy tudnánk erősíteni akár úgy, hogy az üzemi titkároknak valami külön tanfolyamot heti egy esti elfoglaltsággal.

Még két dolog van, az egyik további javaslatom. Itt beszéltem arról, hogy a tömegszervezetek kérdését mennyire fontosnak látom, vagy legalábbis próbáltam kifejtetni, és mit jelent a párt számára, hogyha ezek jól és megfelelően dolgoznak. Úgyhogy nem érhet az a vád, hogy a tömegszervezetek szerepét nem értem meg. Azért bocsátom ezt előre, mert a további mondottakkal esetleg ellentétesnek látszik, amit most fogok mondani, ti. arra gondolok, hogy a tapasztalat azt mutatta az üzemekben, elsősorban az üzemekben, de a területen is, hogy egy kicsit túl sok tömegszervezetünk van. Olykor egymás lábán tapodnak, az üzemekben már sokszor majd bele örülnek, hogy mit hova pakoljanak, mert a Szabadságharcos Szövetség, a Vöröskereszt rendkívül aktív. Most én nem azt mondom, hogy ezeket sorvasszuk el, mert ez így felelőtlenység lenne, de hogy ezt a kérdést is feltétlenül meg kell vizsgálni, meg kell néznünk, hogy meddig terjedjen bizonyos szervezetek tevékenysége. Most a választásokkal egy időben, amikor úgy is túl vannak terhelve az üzemek, a Vöröskereszt kongresszusra⁷⁴ készül, és meg vannak sértődve, ha a párttitkár nem véres verejtékkal dolgozik, és hozott össze a jelölőgyűlések után még nem tudom én milyen nagy tömegben munkásokat a Vöröskereszt megmozdulásaira. A múltkor eljöttek hozzám a budapesti Hazafias Népfronttól. Javaslatot tettek az elvtársak, hogy a Népfront így vagy úgy, de kerüljön be az üzembe. Szóval meg kellene nézni, hogy mi mindent akarunk még rápakolni a politizáló vagy már a politikai munkába befogott rétegekre még rápakolni. [sic!]

Utolsó dolog, amit szeretnék javasolni. A kádermunkát nem intézhetjük így el, ahogy az anyagban van, mert rendkívül nagy visszahangja volt a munkások körében, amikor beszélgettünk a párt jelenlegi káderpolitikájáról, illetve talán inkább annak, hogy a pártszervezetek a legkevesebbet ezen a területen javítottak és változtattak. A fluktuáció kérdése, a munkásosztály vezető szerepével én ezt össze is tudnám kapcsolni. Az anyag is felhossa itt példának hogy pl. az Egyesült Izzóban addig, amíg a tőkés emberei ott vannak húsz, meg harminc évig – ami bizonyos mértékig olykor jó is, hogy ott vannak, amelyik becsületes, és lehet vele együtt dolgozni –, lehetetlen állapot, és sajnos változatlanul folyik, hogy ugyanakkor a munkásvezetők, párttitkár és igazgató, másfél év, egy évnél hosszabb időt nem tölthet el. Vegyük változatlanul az Izzót példának. Három helyen van már most a gyárnak telepe: a Vakuumtechnika, valahol Újpest másik felében, Vácon van egy telepe. Van egy igazgatója, akinek magának kell egy vagy másfél év, amíg azt a területet megismeri. Mire körülbelül megismeri, el is vitték. A párttitkárról lévén szó, tizenhárom párttitkára volt az Izzónak, de ebben az időszakban benne van az is, hogy volt olykor háromnegyed év, vagy egy év, hogy nem volt az Izzóban párttitkár. Tehát volt olyan időszak, amikor fél évig valaki volt ott mint párttitkár, és ha a többi nagyüzemet megnézzük, körülbelül így néz ki ez is. És nyilvánvaló, hogy az ott lévő régi műszaki értelmiség azt is felveti hogy ez a rendszer nem tud egy épkezélab embert ideadni, aki hát üstökön ragadná a dolgokat, és meg kell birkózni annak az odakerülő munkásigazgatónak, meg párttitkárnak az affajta nézetekkel is, hogy hát ugye micsoda zsenik voltak itt korábban a tőkés időkben, akik 10 évig, 20 évig, 30 évig vezették az üzemeket.

A helyzet, az, hogy nagyon komolyan vetik fel a kádermunka egyéb gyenge-

ségeit, és tényleg nem elég az, hogy azt vessük csupán fel, hogy itt a szubjektívizmus ellen, meg nem tudom milyen baráti kapcsolatok ellen harcoljunk, hanem nagyon alaposan meg kellene nézni, hogy a kádermunkában, hogyha kell, bizonyos talán még praktikus intézkedéseket is foganatosítani kell. Itt olyanra gondolok, hogy a minisztérium ne válthasson le igazgatót, ha nem beszélte meg az illetékes pártszervvel, illetve a Központi Vezetőség Ipari Osztályával, Budapesti Pártbizottság Ipari Osztályával, mert olykor-olykor, mire felébredünk, már el is vitték. Szóval alaposabban, jobban kézbe venni ezt a dolgot, lehet, hogy átmenetileg úgy néz ki, hogy ez bizonyos kötöttséget jelent, de mégis lehetőséget ad arra, hogy megakadályozzuk ezt, a véleményem szerint is nagyon káros tendenciát.

KISS KÁROLY elvtárs: Orbán László elvtárs következik. Utána Varró elvtárs.

ORBÁN LÁSZLÓ elvtárs: Elvtársak, én két kérdést szeretnék szóvá tenni az anyaggal kapcsolatban. Az egyik a párt és a tömegek, a vezetők és tömegek viszonya, amivel az anyag, a jelentés is és a határozati javaslat is foglalkozik. Úgy hiszem, hogy talán a határozati javaslatban erősebben lehetne aláhúzni ezt a problémát. Azt gondolom, hogy ez ma és az elkövetkezendő években talán a legfőbb kulcskérdése a párt egész további fejlődésének. Ha a párt politikájával bajok, hibák vannak, akkor ebből óhatatlanul következnek rossz munkamódszerek és lazulás a párt és a tömegek kapcsolatában. Ezt már végigéltük, és ismerjük. Ha viszont a párt politikai vonala helyes, akkor minden áll, vagy bukik a pártnak a tömegekkel való helyes és jó kapcsolatán, a vezetők és a tömegeknek a kapcsolatán. De automatikusan ez a helyes, jó politika nem teremti meg még feltétlenül a legjobb lehetőségeket a párt és a tömegek, a vezetők és a tömegeknek a kapcsolatában, ha azért külön óriási erőfeszítéseket nem teszünk.

Nálunk most az a helyzet, hogy ezen a területen igen nagy bajok voltak. S ha megnézzük, hogy ma hogy áll a párt és a tömegek viszonya, vezetők és tömegeknek a viszonya és összehasonlítjuk az ellenforradalmat megelőző évekkel akkor óriási a fejlődés. Ez vitathatatlan, és mi helyesen viszatértünk [sic!] és továbbfejlesztettünk jó tradíciókat is. Mert sokszor az ellenforradalmat megelőző évek rossz tradíciói kissé elfelejtették velünk, hogy voltak nekünk igen kiváló és nagyszerű tradícióink párt és tömegek viszonyában az 1945-öt követő években. Most az ellenforradalmat követő két esztendő alatt helyesen viszatértünk azokhoz a jó tradíciókhoz, ami 1945 utáni években jellemezte a pártot, és azt továbbfejlesztettük. Úgy hiszem azonban, hogy most már azért fel kell vetnünk, hogy jóval nagyobb erőfeszítéseket kell tenni – még pedig elméleti munkában is, ezeknek a problémáknak a kidolgozására és a gyakorlati téren való megvalósítására.

Én nagyon sokat – amennyire itt lehetőség nyílik – foglalkozom kínai, ilyen irányú cikkekkel. Ami megjelenik ilyen, s amit kézhez lehet kapni, én elolvasom. A kínai elvtársak hallatlan sokat foglalkoznak teoretikusan és gyakorlatilag is ezzel a problémával, és az emberben gyakran felmerül az, hogy itt van a kínai párt, példátlanul erős, olyan történelmi viszonyok között fejlődött, s tudjuk azt is, hogy a tömegekhez való kapcsolatát nem lehet összehasonlítani a mi pártunkéval. Egészen más, százszorta kedvezőbb feltételek

között alakult, nyilvánvaló, hogy azt nem kell különösebben megmagyaráznom, hogy a mi viszonyainkhoz képest milyen kiválóan állnak a párt és a tömegek, a vezetők és a tömegek viszonya dolgában. Mégis, mi az, ami érdekes, hogy ennek ellenére a pártnak példátlanul nagyszerű tömegkapcsolatai vannak. Azt lehetne mondani talán, hogy a legfőbb gondjuk és problémájuk ez. Teoretikusan kidolgozzák, a legkülönbözőbb oldalról, elméletileg megvilágítják a népen belüli ellentmondásnak a problémáját ebben a vonatkozásban. Elméletileg kidolgozzák azt, hogy a vezetők és a tömegeknek a viszonyában van objektív alapja bizonyos ellentmondásnak, más a szemlélete a vezetőnek, vagy más a szemlélete a vezetettnek, hogy a vezetők azok hajlamosak arra, hogy a távlati érdekeket, a közérdekeket, a vezetettek hajlamosak arra, hogy inkább az ilyen partitális [sic!] részérdekeket, időleges érdekeket vegyék figyelembe, és ezért van bizonyos objektív alapja egy ilyen népen belüli ellentmondásnak, ha nem küzdenek állandóan ennek az ellentmondásnak a feloldása érdekében, és nem tesznek erre órási erőfeszítéseket.

Ugyanakkor, gyakorlatilag az ember csak arra gondoljon, hogy az elmúlt évek során itt volt a tömegvonalnak a kérdése, amit mondjuk vagy 20 évvel ezelőtt felvetettek, de ez az elmúlt évek során újból és újból kongresszusuknak, központi bizottsági üléseknek állandóan az előterében állt. Itt van a munkastílus-javító mozgalom, itt van most az ezzel összefüggő határozatok, gyakorlatuk, hogy fizikai munkát végezzenek vezetők, hosszabb-rövidebb időn át. Szóval erre a legkülönbözőbb lehetőségeket és variánsokat alkalmazták. Végeznek fizikai munkát, és óriási kampányt, tömegmozgósítást, akciót csinálnak ennek érdekében, pedig ott ragyogó a helyzet. Ennek ellenére elméletileg, gyakorlatilag állandóan óriási tömegakciók, kampányok formájában felvetik azért, nehogy ez a bizonyos objektív veszély bekövetkezzék, és elszakadás álljon be párt és tömegek, vezetők és a tömegeknek a kapcsolatában. Úgy gondolom hogy nem véletlen, hogy pl. a magyar ellenforradalomnak az eseményei után nyilván ezeknek a tapasztalatait is hasznosíthatjuk, mert tudjuk, hogy milyen alaposan foglalkoztak a magyar ellenforradalom tanulságainak az elemzésével. Tettek újabb nagy erőfeszítéseket, és indítottak újabb nagy kampányt ezeknek a feladatoknak a megoldására.

Ha a kínai helyzetről a mi helyzetünkre térünk vissza, akkor meg kell mondanunk: a nagy fejlődés ellenére – ami vitathatatlanul fennáll –, hogy korántsem teszünk még olyan nagy erőfeszítéseket elméletileg és gyakorlati vonatkozásban, hogy mi is igyekezzünk meggátolni, hogy a rossz tradíciók visszajöjjenek, és elérjük, hogy az emberek, akikben megvan a jó szándék, a tömegmunkán és a tömegekkel együtt dolgozzanak. Ehhez azonban nem elég a szándék, mert nem könnyen tudnak az emberek kibújni a bőrükből, akik hosszú éveken keresztül hozzászoktak helytelen, rossz munkamódszerekhez, hiába van a jó szándék, hogy most szakítanak ezzel, és jó munkamódszerrel szoros és állandó kapcsolatban lesznek az emberekkel. Ez nem megy egyszerű parancsra, vagy jó szándékra, hanem tényleg nap nap után kell ezért csatázni. Nem arról van szó, hogy most kopírozzuk le és csináljunk egy kampányt, mint a kínai elvtársak, mit tudom én, a tömegvonalat hirdessük meg, vagy fizikai munkára menjen mindenki, vagy a munkastílus-javító mozgalmat hozzuk létre mi is úgy, ahogy ők csinálták, de az alapvető dologban, ami e mögött van, az nyilvánvalóan, teljes egészében, sőt sokkal fokozottabb mértékben vonatkozik ránk.

Azt hiszem, hogy nekünk sokkal behatóbban kell tanulmányozni, hogy a mi viszonyaink között részben mi az, amit tőlük, vagy mástól, a Szovjetuniótól vagy más párttól át lehetne venni. Milyen tapasztalataink vannak az 1945-öt, vagy az ellenforradalmat követő évekből, amelyeket helyes volna továbbfejleszteni, általánosítani egy akciót, vagy tömegmozgalmat, esetleg valamilyen formában jobbat a pártmunkának a homlokterébe állítani, mint ahogy ez eddig sikerült. Valahogy hangsúlyozottabban kellene utalni magában a határozatban is erre a feladatra. Az ember arra gondol ennek kapcsán, hogy végeredményben a dolgozóknak – beleértve a munkásosztálynak is – igen jelentékeny része a párt politikáját és a párthoz fűződő viszonyát nem a nagy elméleti kérdéseken keresztül, még nem is a nagy politikai kérdéseken keresztül dönti el. Hogy tetszik, vagy nem tetszik, jó, vagy nem jó a pártnak a politikája, ezt min keresztül ítéli meg a politikailag elmaradottabb réteg? Hát a fazékon, a béren keresztül ítéli meg, de nemcsak ezen keresztül, hanem azokon a kommunistákon és vezetőkön keresztül, akiket ő közvetlenül ismer. Nem nagyon izgatja őt, hogy szocialista táborban, meg Kínában mi van. Ez pedig igen jelentős réteg.

Még a magyar pártnak nagy elvi, vagy perspektivikus célkitűzései nem izgatják, de ott áll egy üzemben, vagy egy faluban, ismer kommunistákat, és aszerint ítél, hogy ezek a kommunisták tetszenek neki, szimpatikusak-e, derék embereknek tartja-e őket a maga mindennapi kapcsolatában és viszonyában. Gyakran ezeken a kommunistákon keresztül alkotja meg a véleményét magáról a párról. Ha ezek a kommunisták szimpatikusak, ha azoknak a magatartása olyan, hogy megszeretik őket, akkor ezeken a kommunistákon keresztül a politikailag elmaradottabb emberek is megszeretik a pártot, és közel kerülnek a párthoz, és ugyanígy van a vezetőkkel is. Ő ismer ott egy igazgatót, és esetleg a tanácsnak valamelyik tagját, tanácselnököt, vagy a falusi, községi tanácsnak az elnökét. Ismeri a maga életéből, és nem sokat törődik a politikával. De ha azt látja, hogy ez az ember olyan, hogy más a viszonya hozzá, mint amit ő a régi időkben tapasztalt, akkor – a politikai kérdésekkel közömbös is – azon a munkásigazgatón, vagy tanácselnökön keresztül érzi, vagy érezheti, hogy ez az ő rendszere, mert ez az ő embere. Még akkor is, ha nem megy és nem kutatja, hogy no az a politikában milyen elveket képvisel, egész egyszerűen emberi magatartásával meg tudja nyerni, közelebb tudja hozni hozzá azt a gondolatot, hogy ezek a munkásosztálynak, a dolgozó népnek az emberei, és én itt gazda vagyok, mert hiszen íme, ilyen ember a vezető az üzemben, vagy a tanácsban stb. Ha az ember arra gondol, hogy van, vagy több tízezer különböző vezető, meg kiemelt káder, és van több százezer párttagunk, és ha tényleg meg tudnánk valósítani, hogy ezek nagyon szoros, közvetlen és napi kapcsolatban álljanak pártonkívülieknek a széles tömegeivel, nemcsak úgy, hogy a hivatali munkájuk kapcsán és azzal összefüggésben, hanem ezen túlmenően is baráti, családi, egyéb közvetlen jellegű kapcsolatot tudnánk létesíteni dolgozó pártonkívüliek millióival, úgy hiszem, hogy akkor ezen keresztül óriási lendületet és lökést tudnánk adni a párt politikájának. A pártnak a tömegekhez való viszonyát elősegítjük ezzel, hogy a kölcsönös bizalom alakuljon, ilyen személyi, egyéni kapcsolaton keresztül. Vezetőknek, kommunistáknak, személyi, egyéni magatartásán keresztül nagyban sikerülne, úgy hiszem, ezt előrevinni. Valamilyen formában talán lehetséges lenne erre is a határozatban utalni.

A másik kérdés, amit fel szeretnék vetni, ez a munkásosztály kulturális helyzetével, kapcsolatos probléma. Az anyag érinti, hogy ti. ez a középiskolai, egyetemi hallgatóknak a szociális összetétele és a levelező oktatásnak bizonyos visszaesésével függ össze. Úgy hiszem, érdemes lesz kicsit közelebbről szemügyre venni, és bizonyos általánosítható konzekvenciát ebből levonni. Ti. az elemző anyag ezt részletesen tárgyalta, de itt, úgy hiszem, még jobban alá kell húzni, hogy igen komoly és súlyos bajok vannak. És ezen nem tud egyedül a Művelődésügyi Minisztérium vagy az oktatási apparátus segíteni.

A középiskolákban néhány esztendő alatt 10%-kal visszaesett a munkás- és parasztszármazású hallgatók arányszáma. Az idén valamit növekedett már, de még mindig igen erősen visszamarad a 4–5 évvel ezelőtti helyzethez képest. Jelentkezik ugyanakkor az, hogy a végzős hallgatóknak a középiskolában az arányszáma annyira lecsökkent, hogy ebben az évben az azokból kikerülő egyetemi hallgatóknál is érződött már ez a visszaesés, és óriási erőfeszítésbe telt, hogy a munkás- és parasztszármazású hallgatók arányszáma 52% legyen, ami az egyetem első évfolyamára bekerül, de gyakorlatilag ma ennél is kevesebb, mert egy csomó ilyen nyomásra ment be, és már kiderült, hogy kb. 60 nem is jelentkezett a beiratkozásnál, úgyhogy már kb. az arány majdnem 50%-ra lecsökkent. Ez azt jelenti, hogy miközben mi azt mondjuk, és azt hisszük, hogy az új ún. értelmiség, ami az egyetemről kikerül, annak a zöme munkás- és parasztszármazású. Ez most már nem így lesz, mert hogyha 50–51% a munkás-, parasztszármazású hallgatók arányszáma az első évben – és tavaly is annyi volt, és az idén is –, mire ezek az ötödik év után kikerülnek az egyetemről, óhatatlanul csökken ez az arányszám. Ti. az értelmiség és a kispolgári gyerekeknél óriási szelekciót csinálunk, oda jelesek veszünk csak fel, munkás-, parasztszármazásúknál közepes tanulók is mennek, tehát még ha tökéletes lenne, és ha a lelküket is kitennék az egyetemen a professzorok – amiről persze nemigen van szó –, hogy segítsék a munkás- és parasztszármazású hallgatóknak a tanulmányi munkáját, akkor is elkerülhetetlenül nagyobb ebben a kevesebb szelekcióval bekerült rétegnél a lemorzsolódás, tehát 45%-nál több ebből nemigen fog kikerülni a végzősök közül. Ami tehát azt jelenti, hogy nem a többség, hanem a kisebbség. Tehát fennáll az, hogy nem a munkás- és parasztszármazású hallgatók teszik ki most az elkövetkezendő években az egyetemi hallgatóknak a többségét. És ezt megfogni nem tudjuk másképpen, csak a középiskolásoknál.

Hogyha a középiskolákban növelni tudjuk a munkás- és parasztszármazású hallgatók arányát, akkor növelni tudjuk ezen keresztül, vagy legalábbis alapunk van ahhoz, hogy növelni tudjuk az egyetemeken is. Itt nem arról van szó, mintha ezt az arányszámot valahogy fetisizálni akarná az ember. Tudjuk, hogy ez nagy tömegekre érvényes, és külön-külön, és Kádár elvtárs ennek az anyagnak a tárgyalásánál mutatott nagyon helyesen rá arra, hogy ezt az osztályszemlélete, ezt kombináljuk ilyen egyéni értékelésével az embereknek. De azért a nagy számok törvénye érvényesül, bizony az nem jó, hogyha egy egyetemen, egy évfolyamon mondjuk még 50%-ot sem üt meg a munkás- és paraszthallgatóknak az arányszáma. Itt tehát, elvtársak, nekünk a középiskolánál és az egyetemen igen nagy erőfeszítéseket kell tennünk ebben az évben, és az elkövetkezendő években a helyzet megjavítása érdekében. Szükség esetében még olyasmi is elképzelhető, amit 1949–50-ben csináltunk, hogy ki-

mentünk a legnagyobb üzemekebe, és ott apelláltunk a munkásosztály felelősségérzetére, öntudatára, azzal, hogy küldje gyerekeit a középiskolába, az egyetemekre.

Most arról van szó, hogy amíg az értelmiség, vagy a kispolgárságnak a gyereke az ott végignyálja a kövezetet az egyetemig, hogy a gyereke bekerüljön az egyetemre, mert egy degradálásnak tekinti, hogyha a gyereke nem kerül az egyetemre, és megvonja a szájától a falatot, hogy odakerüljön. A munkásoknál nem ilyen egyszerű a helyzet. A munkásszülő számára nem degradálás, ha a gyereke esztergályos lesz, viszont anyagilag komoly problémát jelent, mivel az ösztöndíjakat megszorítottuk. Ennek következtében ahelyett, hogy minden hónapban hozza haza a gyerek a 1200, vagy 1400 Ft-ot, ha a gyerek technikumba menne, vagy ipari tanuló lesz, a munkásszülőnek kell támogatni a középiskolában és különösképpen az egyetemen a gyereket. Ezért bizony megvan egy hajlam arra, hogy inkább elküldik ipari tanulóknak, és ha megnézzük ezt a munkás arányszámot, akkor ebből is az derül ki, hogy a nagy részük nem nagyipari munkás, nagyon kevés a bányászgyerek, nagyon kevés ennek a törzsökös munkásrétegnek a gyereke az egyetemen, és még ez a munkáskategórián belül is a nagyrészt ilyen kisipari, meg kócerájokban dolgozó munkások, takarítónők stb. gyerekei.

A törzsökös része a munkásosztálynak viszonylag igen kis részben szerepel gyermekeivel a középiskolákban, még kevésbé az egyetemeken. Na most, ehhez jön hozzá, az is, hogy ugyanakkor a régi, még a Rákosi-féle vezetés idején egy ilyen rendkívüli bornírt, szűk látókörű anyagiaskodás eredményeként radikálisan le lett csökkentve a levelező hallgatóknak a száma. És megvontak tőlük mindenféle kedvezményeket. Ami azt jelenti, hogy ezen a másik csatornán, ahol az az új szocialista értelmiség kialakul, ott is csökkent az arány, jóval kevesebb munkás végzi el a levelező oktatási tanfolyamot most, mint ahogy 5-6 évvel ezelőtt jelentkeztek, mert többé-kevésbé még ezek a megszorító rendszabályok ma is érvényben vannak. Ha a kettőt összekötjük, hogy az egyetemen is visszaesett ez az arány, hogy a levelező hallgatóknak az abszolút száma is erősen csökkent, azon belül szintén csökkent a munkások száma, sokkal többen ilyen kispolgári, vagy egyetemen lévő deklasszált elemek próbálnak a levelező oktatásra inkább bejutni. Akkor ez azt jelenti együtt, hogy annak az új szocialista értelmiség kialakulásának a folyamata bizonyos fokig megtorpant, nem fejlődik, visszaesés következett be.

Azt hiszem, nekünk igen komoly erőfeszítéseket kell tennünk. Mindkét vonalon, a normál iskolai oktatásnál és a levelező oktatásnál egyaránt, hogy ezen a helyzeten változtassunk, mert ha itt a pozícióink erősek, akkor tudunk abban a harmadik forrásban is nagyobb eredményeket elérni: a meglévő idősebb, az úgynevezett régi értelmiség szocialista átnevelésében is. De csak akkor és ott, ahol erős pozíciókkal és bázisokkal rendelkezünk az új szocialista értelmiségből, elsősorban a munkás-, parasztszármazásúakból, akik a levelező oktatáson keresztül, illetve akik a normál iskolai oktatáson keresztül bekerülnek az egyetemekre. Most azért erről van szó, elvtársak, a határozatban, de nagyon alá szeretném húzni, hogy ez nem egyszerűen a Művelődésügyi Minisztériumnak, vagy a kulturális szervezetnek a feladata. Csak ezek a szervezetek ezt egyszerre megoldani nem tudják. Itt igen komoly erőfeszítésekre van szükség, az üzemi pártszervezetek, a megyei pártbizottságok és mind-

azoknak a pártszervek és pártszervezetek részéről, ahol sok munkás lakik, vagy dolgozik, és akiknek segíteni kell e feladatnak a helyes megoldásában.

VARRÓ GYÖRGY elvtárs: Elvtársak! Én részt vettem ebben a brigádmunkában, mint egyik brigád vezetője, azonkívül pedig a XI. kerületi pártbizottságon meg is tárgyaltuk a XI. kerületnek ilyen értelmű problémáját, és úgy érzem, hogy több tízezer ember helyzetével kapcsolatos tapasztalataim vannak. Ezeket a tapasztalatokat tudom itt elmondani, részben hozzáfűzve az anyaghoz.

Nem szerepel az anyagban az a jelentős rész, amelyet semmi esetre sem szabad kihagyni, hogy majd minden esetben az volt a tapasztalat, hogy a dolgozóknak az a véleményük, hogy a párt felső vezetése igen jó, nagyon határozott, jó elvtársak vannak benne, de utána mitha elvágta volna. A lefelé következő pártszervek, pártvezetők, gazdasági stb. szervek már jóval kisebb képzettséggel rendelkeznek, kisebb intézkedési lehetőségeik vannak, nem is állnak feladataik magaslatán. Ezt szükségesnek tartottam elmondani, mert nemcsak én tapasztaltam azon a területen, ahol dogoztam, hanem amikor bent a Központi Bizottságban a brigádvezetők egy esetben összejöttünk az ország különböző részeiből, majd minden esetben a brigádvezetők ugyanezt mondták el.

Ennek egész konkrét, megfogható megnyilvánulása is van. Pl. a Klement Gottwald gyárban – ahol ezt a vizsgálatot vezettem – volt egy elvtárs, aki egy atomtudós, egy nagyon szimpatikus fiatalember, a nevét elfelejtettem. Az atomenergiáról igen nívós, nagyon jó előadást tartott. Nagyon meg voltak elégedve velem, s utána az igazgató – aki maga is párttag, s nagyon jóindulatú ember, régi értelmiség [sic!] – azt mondta, hogy: „barátom, ez kommunista, és mégis milyen okos ember”. (Derűlség.) Szóval ezt olyan kifejezéssel mondta, hogy csodálkozott rajta, hogy kommunisták között ilyen okos ember van. De azonkívül meglátszik, és ezt tapasztaltuk a Beloianisz Gyárban is, kint volt a Budapesti Pártbizottságtól egy brigád, megnézte a vállalat fejlesztését, és volt közöttük egy nagyon jól képzett elvtárs, kivittük a mi műszaki fejlesztőink közé, és nagyon komoly szakmai kérdéseket tett fel, s utána meg voltak lepődve, nem is hitték volna, hogy a mozgalomban ilyen okos emberek is vannak. Ezek azonban figyelmeztetnek bennünket bizonyos szempontból arra is, hogy a párt vezetésében azért tényleg sok a gyenge ember. Függetlenül attól, hogy ez egy elég ellenséges nézettel megfogalmazott tétel volt ezektől az emberektől, de alapjában arról nem lehet megfeledezni, hogy igen sok a gyenge ember, nemcsak politikailag, hanem általános műveltségi szempontból is. Éppen ezért ezek becsületes emberek, lehet, hogy meg is állták a helyüket, egyike-másika az ellenforradalom alatt, azonban ma már úgy néz ki a helyzet, hogy nem képesek a maguk területét úgy vezetni, hogy ott maguknak tekintélyt tudjanak szerezni.

A jelentés is foglalkozik azzal, hogy vannak régi szakmunkások, a régi munkásarisztokráciának a visszamaradottjai, amiből ezek a munkásarisztokraták lettek, ezek az emberek nagyon jól képzettek, és jó befolyásuk is van a dolgozókra, bizonyos vezető szerepet is visznek a dolgozó tömegek között, és ezzel párhuzamosan mi nem minden esetben tudunk kiállítani olyan elvtársakat, akik ezt a népszerűséget, ezt a kétes népszerűséget ellensúlyozni tudnák. Azt

gondolnám, hogy a következő – hiszem nem olyan sokára tartandó – alapszervi és általában vezetőségválasztások alkalmával ezeket a kérdéseket szem előtt kell tartani, és részben az általános műveltségre, másrészt a politikai képzettségre súlyt kellene helyezni, ha pedig egyelőre nem rendelkezünk és – valószínűleg ez fent fog állni – nem rendelkezünk olyan elvtársakkal, akikkel szemben ilyen követelményeket lehet támasztani, akkor meg kell nézni, hogy ezen a vonalon milyen segítséget tudnánk adni.

Arról is szó van a jelentésben, hogy ilyen apróbb munkákat sem szabad lebecsülni, és foglalkozik a jelentés azzal is, hogy nyílt taggyűléseket kell csinálni. Ezzel kapcsolatban az a véleményem, hogy ezek a nyílt taggyűlések éppen nem ártanak, de úgy érzem, hogy nem is használnak. Nem használnak azért, mert taggyűléseink igen nagy része nem valami magas színvonalú. Most, hogy felvettünk egy csomó elvtársat, és azok, akik most utóbb jöttek be a pártba, nem lebecsülésképpen mondom, de ezek az elvtársak politikai szempontból – enyhén szólva – nem túlságosan képzetek. A taggyűléseken többségében kialakulnak az úgynevezett bérhozzászólók. Persze nem bért kapnak érte, de úgy szoktuk nevezni, hogy ilyen hivatásos hozzászólók. Ilyen van minden taggyűlésen 5–6, de a nagy többsége a tagságnak nem szól hozzá. Na most, ilyen körülmények között a pártonkívülieket meghívni, nem tapasztalnának sokat ezeken a taggyűléseken.

Én ettől sokkal komolyabb problémát látok, amit az anyag nem vet fel és amit mi ugyancsak tapasztaltunk. Hogy vannak az üzemekben ezek a termelési tanácskozások, termelési értekezletek stb., és a probléma az, hogy ezeken a termelési értekezleteken [sic!], termelési tanácskozásokra vagy a párttagjaink el se mennek, egyszerűen távol maradnak, vagy ha el is mennek, éppen nem szólnak hozzá, vagy ha esetleg hozzászólnak, akár a saját hozzászólásaikat, ott az általános pártonkívüli hozzászólástól nem lehet megkülönböztetni. Olyan színvonalon szólnak hozzá, vagyis több esetben nem tudják megkülönböztetni a követelődést a jogos kéréstől, és ők is beállnak a követelődők közé, amikor nincsen meg annak a reális alapja. Éppen ezért én azt tartanám sokkal fontosabbnak, hogy arra kötelezzük párttagjainkat, hogy vegyenek részt ezeken a termelési tanácskozásokon. Beszéljék meg a párt politikáját az adott kérdésekkel kapcsolatosan, és ezt a politikát ők nagyon határozottan képviseljék is. Úgy vélem, hogy ez fog a legtöbb segítséget nyújtani.

Elhangzott itt az, hogy társadalmi munkát kellene szervezni, nekem ezzel kapcsolatosan is az a véleményem, nem rossz a társadalmi munkának a szervezése, de én nem ezt látom a legfontosabbnak. Azért nem ezt látom a legfontosabbnak, mert a munkásaink az üzemekben bent még a munka vonalán sem állnak azon a fokon, hogy mi ezt továbbfejlesztve, még társadalmi munkára is tudnánk náluk gondolni. Sajnos az a helyzet, hogy a mi dolgozóinknak jelentős része nem érzi, hogy az üzem az övé. Cselekedetein keresztül, a problémákhoz való hozzáállásán keresztül nem érzi, s nem érezte át, hogy az üzem az övé. Akár a takarékoság vonalán, akár az anyagnak a hanyag kezelésén és minden egyébnél lehet tapasztalni, hogy itt nagyon komoly problémák vannak. Ezért én úgy vélem, hogy a társadalmi munka különösebb forszírozása nélkül azt a kérdést kellene előtérbe helyezni, hogy a munkásainkat az üzemben, az üzemen belül próbáljuk a termelés vonalán

aktivizálni mégpedig úgy aktivizálni, hogy érezzék, hogy azt, amit csinálnak, azt maguknak csinálják, érezzék a felelősséget azért, amit csinálnak, s ahogyan csinálják az üzemben. Én ezt sokkal fontosabbnak és sokkal hatékonyabbnak látom, és úgy gondolom, hogy ezt a részét kellene inkább forszírozni, és a határozati javaslatban is kifejezésre juttatni.

Ugyancsak foglalkozik a jelentés azzal is, hogy a közigazgatásnál és általában a tanácsi szerveknél lélektelenül és bürokratikusán kezelik a munkások panaszait és dolgait. Azt hiszem, hogy ez így, alapjában kategorikusan megfogalmazva, egyoldalú. Egyoldalú megfogalmazás azért, elvtársak – én nem pártolom sem a tanácsi, sem másik szerveket –, mert feltételezem, hogy jelentős részben ott is munkások vannak, és látni kell azt, hogy a viszony nem egyik oldalról rossz, hanem kölcsönösen rossz. Látni kell azt is, hogy a dolgozóink, amikor a tanácshoz bejutnak, vagy bejutnak ezekhez a hivatali szervekhez, nem mindig azt a hangot ütik meg, amit kellene. Nagyon sokszor erőszakosak, követelődzőek, ilyen „rád borítom az asztalt” típusban beszélnek, s akkor már nem lehet megtudni, hogy a tojás vagy a tyúk lett előbb, melyik kezdte először. De nem is az a lényeges, hogy ki kezdte ezt a viszonyt először [sic!]. Lényeges az, hogy ismernünk kell, sajnos ilyen viszony van, és ennek a viszonynak a megszüntetését célul kell kitűzni, tehát nemcsak egyedül a tanács és az előbb felsorolt szerveket kell figyelmeztetni, illetve nevelni a helyes bánásmódra, hanem magukat az embereket, magukat a dolgozókat is, hogy becsüljék meg egymást, mert azt hiszem, hogy ez nagyon ráfér mind a két félre.

Most én szeretnék vitában szállni azzal a megállapítással, hogy a mi párttagságunkban elbizakodottság terjedt volna el. Lehet, hogy azért vitatkozom én ezzel, mert nem ismerem az országos helyzetet, ismerem azonban egy részt. Nekem az a véleményem, hogy nem elbizakodottság az, ami a párttagoknál van. Én látom azt, hogy az üzemben mit kínlódnak az elvtársak, mit harcolnak, nem hiszem, hogy ott valakinek az a gondolata támadna, hogy minden a legnagyobb rendben van, hiszen napról napra olyan problémát kell megoldani, amely nagyon komoly. Éppen ezért a jelenségek nem abból származnak, mintha elbizakodottság lenne, hanem abból adódnak, hogy tényleg nagyon komoly teher van az elvtársakon részben, részben a politikai képzettségüket jóval meghaladó terheket kell az elvtársaknak vinni, és ezen belül bizony becsúsznak olyan hibák, amelyek arra engednek következtetni, hogy nem törődnek a dolgozókkal, nem törődnek az általuk felvetett problémákkal, nem járnak el kellő eréllyel és határozottsággal az ügyek, a javaslatok megoldása terén stb. De azt tapasztalom, hogyha egyes embereknél ez elő is fordulhat, semmi esetre sem olyan jellegű, amelyet úgy kellene megfogalmazni, hogy az elbizakodottság jelei mutatkoznak.

Nem beszél [sic!], pedig a jelentések, amiket készítettünk általában felvettük, hogy az üzemi tanácsokról nagyon rossz vélemény van az üzemekben. Általában több helyen tapasztaltam – a Klement Gyárban kifejezésre is juttatták –, az üzemi tanács nem egyéb, mint a bólogató jánosok gyülekezete. Függetlenül attól, hogy az üzemi tanácsok létrehozásánál én még annak idején is egypár szóval mondtam, hogy itt nem látni pontosan a szerepét az üzemi tanácsnak, nem ezért említtem itt most meg, hanem azért szeretném megemlíteni, hogy a pártnak van egy határozata, hogy üzemi tanácsok legyenek, és

ennek érvényt is kellene szerezni, meg kellene próbálni megoldani az üzemi tanácsok jelentőségét és szerepét, és az üzemekben a megfelelő helyre kellene állítani. Tudom azt, hogy erre külön határozatot nem kell hozni, megvan az erre vonatkozó jogszabály⁷⁵ stb, de ennek érvényt kell szerezni. Erre vonatkozóan lépéseket kell tenni, hogy az üzemi tanácsok feladatai, jogköre, kellőképpen tudatosítva legyen, és ezt tartsák is be a pártszervezetek és a gazdasági szervek.

Befejezésképpen talán csak annyit szeretnék javasolni, amikor befejeztük a vizsgálatokat, akkor az üzemek többsége azzal a kéréssel állt elő, hogy azok a brigádok, amelyek vizsgálták az üzemeket, térjenek időnként vissza, beszélgessenek el újból a dolgozókkal, és különösképpen akkor, amikor a Központi Bizottság már ezekkel a felülvizsgálat kérdésekkel foglalkozott, és megfelelő határozatokat hozott. Nekem az volna a javaslatom, hogy amikor a Központi Bizottság a határozatokat meghozta, ezzel az anyaggal kapcsolatosan állást foglalt, akkor vagy a brigádvezető, vagy pediglen egyes elvtársak azokban az üzemekben, ahol ez a felülvizsgálás megtörtént, menjenek ki, és akár hívják össze az ottani dolgozókat, akár járják körbe a műhelyeket, ahol megfordultak – erről lehet beszélni –, alapjában véve kapjanak a dolgozók azoktól az elvtársaktól tájékoztatást, akik a felülvizsgálatot végezték, és ennek alapján számoljunk be arról, hogy mit végeztünk a dolgozók által felvetett problémákban, véleményem szerint ez nagyon sokat fog segíteni.

Én egyébként az anyaggal egyetértek, a határozati javaslatoknál azonban az a véleményem, hogy a határozati javaslatoknál két csoportot kell képezni. Az egyik ilyen csoport, amelyik a közeljövőben végrehajtandó intézkedéseket tartalmazza, és úgy érzem, hogy ez a határozati javaslatokban benne van. Vannak azonban a felvetődött problémák között olyanok, amelyek nem oldhatók meg most egy rövid időn belül, perspektivikus megoldást igényel, és ezek a perspektivikus feladatok nagyon általánosan megfogalmazva ebben a határozati javaslatban [sic!]. Nekem az a véleményem, hogy ezeket a perspektivikus feladatokat kell konkrétan megfogalmazni, amelyek későbbi és hosszabb megoldást igényelnek, és akkor úgy vélem, hogy elmélyítettük azt a kapcsolatot, amely most már az ellenforradalom óta kialakult a párt és a munkások között.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak! Néhány gondolatot szeretnék a vitához felvetni. Legelőször szeretném megmondani azt, hogy a munkásosztály helyzetének vizsgálatára induló kezdeményezés nem a Politikai Bizottságtól eredt, hanem a Központi Bizottság apparátusában kezdeményezték az elvtársak, és ajánlották a Politikai Bizottságnak. A Politikai Bizottság jóváhagyta, és utána indult meg szélesebben ez a munka. Ezt azért mondom, mert szeretnék egy néhány elismerő szót is szólni, és egy néhány kritikai szót is, s lássák az elvtársak, hogy ebből melyik rész kit illet.

A munkásosztály helyzetének vizsgálatánál szerintem lehet dicsérni a szándékot, mert az elvtársakat, akik ezt kezdeményezték, egy alapvető kérdés vezette, azt hiszem, eredetileg a Párt- és Tömegszervezetek Osztályától indult ki. A párt számára ugyanis létkérdés, hogy jelenleg milyen a párt és a munkástömegek kapcsolata, hogy erről pontos képünk legyen, s vezette az elvtársakat. [sic!] A kezdeményezés szerintem dicséretre méltó, s a Politikai Bizott-

ságnál támogatásra talált. Azt is meg akarom mondani, hogy a vizsgálat hihetetlen nagy erőfeszítéssel ment végbe, nagyon-nagyon komoly munka volt. Azonban mindjárt megmondom, azt is, hogy véleményem szerint néhány lényeges hiba csúszott bele a vizsgálatba. Amikor mi a vizsgálat anyagával találkoztunk ismét, mint Politikai Bizottság, nekem az a francia mese jutott eszembe, amelyik arról szól, hogy az apa meghal, és azt mondja, hogy a szőlőben el van ásva a kincs. Erre a hat tagbaszakadt, addig henyélő legény nekilát, és ész nélkül, méteres mélységben felássza a földet, és semmiféle kincset nem talál. Ellenben ha már fel van ásva, hát a szőlőt rendbehozzák és mérhetetlenül meggazdagodnak ezen keresztül. Valahogy ez a vizsgálat is úgy néz ki, hogy – elvtársak, ne haragudjanak – az eredeti dolog, az valahogy nem akar ebből kijönni, vagyis az, ami az alapkérdést illeti, hogy a párt és a munkástömegek kapcsolatát most melyik ponton kell nekünk erősíteni. Ellenben a vizsgálat maga – már azzal, amit eddig végzett, komoly mértékben erősítette a párt tömegkapcsolatait a munkások között.

Nekem ez jutott először eszembe, megmondom őszintén, hogy ha valaki engem kérdezett volna az induló pontnál, hogy milyen társadalmi réteg, vagy osztály helyzetét vizsgálja meg most tüzetesen a párt, minden nyomós ok ellenére azt választottam volna, hogy az értelmiséget kell kivizsgálni az ellenforradalmi felkelés után. Mert még egyszer állítom, hogy meggyőződésem szerint Magyarországon az ellenforradalomnak a tömegbázisa az értelmiség és a kispolgárság volt. Szóval, akiket nem lehet an-blok [sic!] bűnözőknek tekinteni ilyen értelemben, annak ellenére, ami jelentkezett munkáskörökben is. Ezt kellett volna. Szóval ha réteget, akkor az értelmiséget, ha osztályt, a parasztságot. Meg is indokolom, hogy miért nem a munkásosztályt. Egyszerűen társadalmi okoknál fogva. Arról már beszéltünk, hogy a szocializmus-hoz hogyan viszonylik a kispolgárság, a Hazafias Népfrontnál mi erről már beszéltünk. A kispolgárság az tőkés – tudományos értelemben –, és a gondolkodásában polgár, ez a kispolgárság. És nekünk szocializmust kell valahogy vele építeni.

A száma a kispolgárságnak és a társadalmi befolyása az ellenforradalom után növekedett, ez kétségtelen. A termelésben való részesedése is növekedett, a népgazdaságban való részesedése is. Rengeteg ilyen munkásféle ember önállósította magát 1957 folyamán, és megvetette a lábát mint tőkés. Ez a mi fejlődésünk szempontjából egy lépés visszafelé, a korábbi helyzethez képest. Bizonyos értelemben a NEP-politika megújítása, amiről azt hiszem, hogy elkerülhetetlen és helyes volt. De a társadalomnak szembe kell vele nézni. Itt is van egy osztálykérdés, hogy a munkásság helyesli, vagy nem helyesli? Ez egy osztálykérdés, s itt nagyon különböző nézetekről van szó, mert nem látják azt, amiben a kispolgárság segített, akarata ellenére, és hogy erre a népi hatalomnak szüksége van. Látják, hogy jobban élnek, dúskálkodnak, a kávéházak tele vannak velük – amelyen szintén lehetne segíteni egy kicsit, már azon is, mert már túlment a mértékben –, de nem ez a döntő társadalmilag a kispolgárságnál. S ha akarjuk vinni ezt a politikát, akkor meg kell a munkásoknak mondani, hogy ameddig kispolgár lesz, aki saját tőkéjével, a saját zsebére, tőkés módján gazdálkodik, addig az mindig magasabb színvonalon fog élni, mint a munkás. Ez a törvény tömegméretekben. Hát ki látott már olyat, hogy a munkabérből élő munkás él magasabb színvonalon, mint a tőkés. Ezzel

számolni kell. Annak idején a Bolsevik Párt is vitatta ezt a munkástömegekkel, míg elfogadták ezt a politikát, ott sem hurrával fogadták ezt el.

A másik a parasztság. Hát ott is visszafelé léptünk, mert ha már egy tsz megszűnt tsz lenni, és egyéni lett, az a kapitalizmus reorganizálása, reorganizálása társadalmilag. Ez egy alapvető kérdés, mert ott is visszaléptünk a szocializmus útján. Helyes volt, nem volt, ezt meg kell vitatni, de társadalmilag döntő kérdés. Itt van a munkásosztály. Hát se tudományos értelemben, se társadalmi helyzetében, sem gondolkodásában nem kapitalista a mi munkásosztályunk. De ilyen viszonylag bonyolult helyzetben, mint a miénk, a döntő problémánk nem az ipari munkássággal van. Ezt állítom, annak ellenére, hogy különböző nacionalista nézetek, nacionalista hullám rombolt ott, meg szociális demagógia, meg minden fene. Azonban nézzék meg, milyen érdekes dolog sült ki ebből. A nagy jelentés alapvető politikai megállapítása a munkásosztályra, mikor átalakult határozati javaslattá, a következőképpen hangzott: a munkásosztály többsége nem támogatta az ellenforradalmat. Ugyanakkor benne volt a jelentésben, hogy bizonyos része az ellenforradalmat is aktívan támogatta.

Szerintem ez a történelmi eseményeknek nem felel meg. Hát hogy mondhatnánk mi, a Központi Bizottság, a munkásosztályra egy ilyen értékelést, amikor a forradalmat a munkásosztály és a paraszti tömegek segítettek megmenteni a burzsoáziával szemben. Hogy mondhatnánk mi ilyet, hogy többsége részt vett az ellenforradalomban. Ilyen fogalmazás volt? Ilyen fogalmazás volt, elvtársak. És miért voltak itt ilyen fogalmazások? Mert szerintem nem volt arány a vizsgálatra fordított energia és az értékesítés, a tapasztalatok hasznosítására fordított energia között. Nagy erővel, odaadással rengeteget dolgoztak, és nagyon sokan dolgoztak a vizsgálaton, és kifutottak, kimerültek, az idő szorította őket, és bizony, egy kicsit elhamarkodva összerántottak egy bizonyos végkövetkeztetést. És ez rossz. Az óriási ereje a munkának részben kárba ment. Ezt meg kell őszintén mondani, mert nem egyszerű határozni ennél a kérdésnél. Hozzáteszem elvtársak, hogy a PB részéről én voltam kijelölve felelősnek, aki ezt a vizsgálatot irányítja napi értelemben, s becsülettel megmondom elvtársak, hogy én a vizsgálat végén tudtam csak meg – saját hanyagságom miatt –, hogy mi jött ki ebből az egész dologból. Megmondom őszintén. A témát ismertem, időnként átbeszéltük, tudtam, hogy brigádok dolgoznak, de én azt hittem, dolgozik mondjuk 120 ember. Messze túlnötte a vizsgálat kerete, témaköre azt, amiről én mindvégig tudomással rendelkeztem.

Megmondom becsületesen és önkritikusan, hogy elsősorban az én hanyagságom miatt, mert érdeklődhettem volna jobban iránta, de fogalmam sem volt nagyon sokáig, hogy ilyen méretű vizsgálat folyik. A tapasztalat azt mutatja, hogy ilyen vizsgálatot aligha szabad nekünk még egyet csinálnunk, akármilyen társadalmi osztállyal, vagy réteggel kapcsolatban. Gyerünk ki a tömegek közé, és vizsgáljuk meg a helyzetét. Hát ez egy szétfolyó valamivé lesz, az a 80 oldal egy redukált dolog elvtársak, sokkal, de sokkal nagyobb anyagnak a kivonata a 87 oldal. Nem hiszem, hogy valaki meg tud nevezni egy témát a munkásosztály helyzetével kapcsolatban, ami abban a 87 oldalban érintve nincs. Azt hiszem, nem ez a helyes eljárás. Helyes eljárás lett volna, ha bizonyos meghatározott kérdéseket vizsgálunk valamilyen körben,

ami döntő, amit döntő tudni, hogy valami kerete legyen a dolognak. Ez nem zárja ki, hogy a közben a felmerülő egyéb véleményeket, tapasztalatokat stb. szintén feldolgozzuk, de valami meghatározott irányának kellett volna lenni, ami nem volt.

Még, ami a munkásosztály vizsgálatát a jelen esetben hátrányosan befolyásolta szerintem. Az befolyásolta, hogy itt egy olyan időszakban történt a vizsgálat – és hát részben még folyik is, mert ez is hozzátartozik, ami vitánk –, ami egy eléggé meggyorsult fejlődés menetében van, s ez a fejlődés még nem zárult le. En azt gondolom, ha egy évvel később történt volna maga ez a vizsgálat, akkor kategorikusabb megállapításokat tehetett volna. E szakaszra azt hiszem a jellemző az, hogy fejlődés van a párt és a tömegek kapcsolatában, a munkásosztály helyzetének fejlődésében pozitív vonások vannak mind politikai, mind gazdasági, mind kulturális értelemben, és nem zárult le. Sőt még ilyen állomáshoz sem jutott el, és nem véletlen elvtársak, hogy a központi kérdés mégiscsak az, hogy ez a bizonyos fent és lent, hogy amit fent mondanak helyes, de a végrehajtáskor már nem egészen helyes. És több következtetést követelnek, nem véletlen, hogy ez a központi kérdés. Akkor ez is mutatja, hogy maga a vonal még nem érvényesül. Hát most van a folyamat, amikor ez érvényesül, és amely folyamatban harcolni kell azokkal a korlátokkal, ami a körünkön belül van, értve alatta a Központi Bizottságot is, meg a párt aktiváját is. De harcolni kell azokkal az erőkkel, amelyek a mi körünkön túl vannak, részben az ellenséges osztályok, amelyek nem akarják engedni, hogy a mi vonalunk érvényesüljön. Ez is most folyik. Én nem azt mondom, hogy száz munkásból száz, de talán lehet olyat mondani, hogy százból hatvannak az a véleménye, hogy ez a vonal általában jó, és kell, hogy itt több következtetés legyen, s érvényesítsék nagyobb mértékben. Ez a központi kérdés, mert a folyamat most is még.

A vizsgálat most már megvan, és próbáljuk belőle a legtöbb hasznot kihozni. Egyébként is hasznosnak tartom, mert a véleményem az, hogy önmagában a vizsgálat erősítette a pártnak a kapcsolatát a munkástömegekkel. Szerintem most a következőt kell eldönteni, és sajnos az eddigi felszólalók erre nem adtak választ, sőt egy kicsit nehezítik. Elvtársak! Ma mi elhatároztuk, hogy a tapasztalatok feldolgozására még rászánunk négy hónapot, az én véleményem szerint valami ilyesmi időszakra van szükség, ha mi mindezekre a döntő kérdésekre, amelyek itt felmerültek, tudományos választ akarunk adni. Mi már elhatároztuk, hogy levesszük a napirendről, most semmit se határozunk, semmit sem publikálunk, dolgozunk még három-négy hónapot, és akkor minden fontos kérdésre, amiről itt szó van, tudományos választ tudunk adni, s megfelelő rendszabályokat. Ez az egyik lehetőség.

Akkor számolni kell azzal a hátránnyal, hogy az adataink részben elavulnak, mivel itt folyamatról van szó, s az értesüléseink, hangulati megállapításaink részben módosulni fognak.

A másik dolog, ami a PB ajánlata jelen esetben, hogy szülessen egy határozat, amely értésére adja a munkástömegeknek, hogy ilyen vizsgálat folyik, hogy ennek a tapasztalatoknak [sic!] az alapján bizonyos rögtöni tennivalók lehetségesek minden további vizsgálat, meg tanulmányozás nélkül. Ezt a KB megteszi, és azonkívül a tapasztalatokat értékesíti a párt általános jövőbeni munkájában. Na most el kell dönteni, hogy vállaljuk-e ezt a rizikót, vagy ne

vállaljuk? Mert a megkérdezettek valószínűleg azt képzelik, hogy rögtön az összes kérdésre a végső kielégítő választ kapnak. Mi azonban tudjuk, hogy ez abszolút kizárt dolog. Na kérem, én azt szeretném hallani, erről mondja el egy-két ember a véleményét, hogy mit csináljunk. A Politikai Bizottság ajánlja, és a vita eddigi folyása után én is ajánlom, hogy egy olyan döntést hozzunk, ahol azt mondjuk, hogy vizsgáltuk, rengeteg tapasztalatot szereztünk, bizonyos lépéseket most tudunk tenni – ezek szerintem nem lebecsülendő kérdések és lépések, még a politikaiak sem –, és azonkívül érezzék valami módon a szövegből, meg a rendelkezésből, hogy a tapasztaltakat igenis fel fogjuk használni, folyamatosan a párt további munkájában. Vagy esetleg egy esztendő múlva fogunk egy másik lépést tenni. Ezt el kell szerintem dönteni, különben hiába vitatkozunk. Mert csak amit eddig hallottunk, hát olyan bizottság nincs, amely arra felelős választ tud bele szövegezni szombat délután 6-ig egy határozatba. Teljesen lehetetlen. Nekem ez a véleményem.

Én nem akarok itt minden kérdésre kitérni, de egy-két kérdést szeretnék azért érinteni. Megint visszatérek a politikai következetességre. Az én véleményem az, hogy még a pártszervezetekben sem érvényesül teljes mértékben a pártvonal. Az előző napirendben érintettünk egy központi vezetőségi osztályt, a Munkásmozgalmi Intézetet, nem akarok fekete képeket festeni, de én állítom, elvtársak, hogy a mi Központi Bizottságunkban nem teljes mértékben érvényesül még a mi vonalunk. Nem úgy, hogy lázadoznak, vagy micso-da, elfogadják. A többsége a dolgozóknak helyesli, szívvel-lélekkel dolgozik, de van olyan, aki csak fegyvelemből csinálja, van olyan, aki még fegyvelemből sem csinálja.

Közbeszólás: az apparátusban...

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Központi Bizottságot mondtál Kádár elvtárs.

KÁDÁR elvtárs: Belemenjek a Központi Bizottságba? [sic!] Ott is tudnék valamit mondani, de természetesen ez nem a KB, a választott testületen belüli nagy probléma, bár ott is vannak elvi és politikai véleményeltérések a jelen pillanatban is. Vannak. Majd ezzel még találkozunk a legközelebbi ülésen, a mezőgazdaság szocialista átépítésénél, mint döntő kérdésnél. De vannak a káderpolitikában is véleményeltérések. Itt magunk között vagyunk, beszélhetünk róla, most nem mint testületnek, de mint egyes embereknek bizony nagyon eltér a véleményük egy-egy meghatározott személyről, hogy az nagyszerű, derék harcos-e, vagy pedig egy semmire sem való ember. A BM-ben dolgozik pl. a Hazai.⁷⁶ Az elvtársak egy része szerint ez egy javíthatatlan ember, aki nem ellenség, nem gőzfejű, de sohasem elég radikális neki senki. Egy másik csoport szerint viszont nagyszerű ember, a legjobban dolgozik. Nincs nekünk ezer meg ezer ilyen problémánk, amikor egyiknek, a másiknak, a harmadiknak háromféle a véleménye ugyanarról az ismert emberről? Van ilyen probléma is. Ezen most folyik a harc, és helyes módszerrel folyik, meggyőzéssel és vitával, hogy a párt vonala maradéktalanul érvényesüljön a Központi Bizottságnál, az apparátusnál, az egész pártnál. Ez a helyzet elvtársak. És ezeket a kérdéseket is nekünk így kell nézni. Ez a következetesség megy kifele. Aztán jön a következő lépés, hogy ott kijebb egy lépéssel miféle kövekezetesség van. Én szerintem ezért kell harcolnunk, ezért a következetes-

ségért vertikálisan is, hogy akik egy sorban állunk, mondjuk mi 70-en legalább, a döntő húsz kérdésben egyértelműen beszéljünk. Magunk közt vitatkozhatunk, és horizontálisan is, de hogy ne legyen az, hogy egyik osztály vonalán ez a vonal megy, a másik osztály vonalán meg az a vonal. Megsértődött az apparátus, amikor azt mondtam, hogy az osztályoknak nem egyforma a politikai vonala. Most tessék, itt van egy ábra. Mindnyájan találkoznak a PTO [sic!] és a Munkásmozgalmi Intézetben érvényesülő vonallal. Egyforma ez? Nem egyforma. És még lehetne ilyesmit találni, nem ilyen eltéréseket. Van ilyen kérdés a pártfunkcionáriusok képzésénél. Ugye, itt legutóbb szó esett róla, hogy az az új párttag is képzetlen, aki nemrégiben került a pártba. De ez egy vitatni való kérdés, hogy milyen súlya van a képzettségnek. Ha úgy veszem, hogy a pártfunkcionáriusok képzettségben megütik-e a három évvel ezelőtti képzettséget, ki kell állítani a bizonyítványt, hogy semmi szín alatt. Az iskolás képzettség értelmében nem üti meg a mértéket az apparátus a három évvel ezelőttinek. Ha azt nézem, hogy kommunista odaadás, lelkiismeretesség, erőfeszítés, becsületes szándék, tömegkapcsolat, akkor állítom, hogy toronymagasságban áll a régi felett ez a nagyon képzetlen pártapparátus, ami most működik. A maga egészében ez így van. Kell képzettség, de meg kell néznünk, hogy most mit reklamálunk az embereken? Én még mindig az odaadást, az erőfeszítést, a pártszerűséget, a teljes szívvel való munkát reklamálnám elsősorban, és ahhoz ragasztanám hozzá, hogy képezd is magad. Mert ezekről mindről lehet vitatkozni. Amit Kiss elvtárs mond, az szerintem álmom most ebben a pillanatban, majd három év múlva, de ma én szerintem még mindig nem az a probléma, hogy ott Csepelen miért nem mérnök a titkárunk. Nagyon jó, nem az, hogy Ő nem mérnök, az nem jó, a jó az, hogy egy harcos kommunista ott a párttitkár, és ebben semmiféle más mérnök nem is boldogulna, akit mondjuk a gyár ki tud állítani. De még mindig nem a szerkesztés az egyedüli és a döntő probléma a gyári pártszervezet munkájában.

Itt van ennek az alapszervi párttagnak a képzettsége, vagy képzetlensége, amiről az előttem szóló beszélt. Hát persze, hogy képzetlen, ha életében még nem volt kommunista párttag, tavaly lépett be. Iskolás értelemben az, de politikailag én ennek az embernek a képzettségét nagyon magasra értékelem. Aki, átélve és végignézve azt a tövises utat, amit a párt járt éveken keresztül és a vihar közben – mert ilyen is volt –, jött novemberben, és azt mondja, nem voltam párttag, de most üldözik a kommunistákat, én most akarok párttag lenni. Szerintem ezek politikailag magasan képzett emberek még akkor is, ha még egy hetes pártiskolájuk sincs. Eszerint kell őket becsülni, így kell velük foglalkozni, és eszerint kell törődni, hogy bizonyos képzettséghez igenis hozzá is jussanak, ami nélkül tartósan nem lehet dolgozni. De így, hogy most e pillanatban mi a döntő, nem olyan egyszerű azért megválaszolni, csak azért említettem példaképpen.

Itt van a káderek kérdése. Az is egy érdekes dolog. Szerintem eléggé radikális változás történt az összetételben a pártfunkcionáriusoknál, s még külön a hivatásosoknál is, ebben az apparátusban elég gyökeres a változás. A fiataloknál nem is lehet ráismerni a régi apparátusra és az újra. Nőknél is nagy a változás. Kevesebb mozgás volt viszonylag a szakszervezeteknél. Ott is volt, de viszonylag kevesebb, ott stabilabb a gárda. Legkevesebb az állami funkció-

náriusok vonalán. Ezt nekünk tudni kell. És azon belül a legkevesebb az állami gazdasági funkcionáriusok vonalán. Ugye itt egy évvel ezelőtt vitatkoztunk arról, hogy lehet-e bízni a KGM-ben, vagy nem lehet, és akkor kiállítottuk a politikai bizalmi levelet a KGM vezetőire, azt hiszem helyesen. Csergőre, meg nem tudom én másokra. De ha arról van szó, hogy léteznek-e a KGM-ben bürokraták, kispolgári akarnokok, hát léteznek, s amíg ők ott léteznek, ha húsz esztendeig, kijelentem, akkor, ott húsz évig egy becsületes ember nem fog szakképzettségre, tapasztalatra szert tenni ömellöttük. Mert a munkájuknak a nyolc órájából ma is mindennap négy óra arra megy, megakadályozzák, hogy rajtuk kívül valaki kiismerje magát az ő területükön. Ezt nyugodt lelkiismerettel állítom. Hát hogy fogunk mi övelük boldogulni? Harc nélkül nem fog menni a dolog. Előbb kell harcolni a mi teljesen hű elvtársainkkal, értem a Csergőt, akinek egy átka, hogyha az ő emberéről van szó, vérbe borul a szeme, feláll, vétó, hazugság, rágalom, nem így van, nem képes meghallgatni egy bíráló észrevételt, a KGM vezető egy funkcionáriusával kapcsolatban. Én szerintem ez nem helyes magatartás.

De nekünk nem egy Csergőnk van. Hát emlékezzenek vissza egyik-másik aktívánkra. Ennyire tipikus egy sincs, mint a Csergő, ez egy betegség nála, hogy úgy védi, mint a önmagát védené. Övele kell előbb a harcunkat megvívni, és aztán emezekkel. Ezeket se kell mind lefejezni, ez tévedés szerintem. Ezek egy részét helyes irányba lehet vinni, s törekedni kell egy részével erre, de a leszámolásnak meg kell történnie. Nem lehetnek vezetők Magyarországon, akik évekig megakadályozzák, hogy vezetők nőjenek ki egy bizonyos területen. De itt minket visz a tehetetlenség is. Hogy követelhetek én lejjebb következetes káderpolitikát, amikor nálunk a legfőbb gazdasági vezetésben, ha egy területen baj van, miből áll a tudományunk, Karádiból,⁷⁷ meg az isten tudja, nem is szeretem még emlegetni sem őket, mert akkor azt mondják, hogy elfogult vagyok, meg szubjektív.

Hát ebből áll a tudományunk, mert nem ismerünk más vezetőket, mert ezek évszámra megszokták, hogy egymást dicsérik, a beadványban el nem felejtik, hogy a két kollégájukra azt ne mondják, hogy az ország legjobb átszervező szakértője. Hát ez tíz éve így megy. És már a mi vezető funkcionáriusaink betegek ennek, és azt hiszik, hogy tényleg csak a Karádiék Magyarországon a Külkereskedelem. A másik meg már jön, hogy mi van avval a belkereskedelemmel, most ünnepeltük – ég nyugosztalja – tízéves szocialista belkereskedelmünket. Szörnyűség. Előfordul, hogy kitüntettek valakit itt a tízéves évfordulón, aki az államosítás idején a tőkés ipartestület főtitkáráként vívta a harcot az államosítás ellen. Hát jó, tüntessék ki, ha nagyon jól dolgozik. Mert aztán elvesztette a csatát, beállt a sorba, mint szakértők, és valahogy dolgozik, lehet, hogy jól. Hát akkor ezért tüntessék ki. De az egész iparág röhög, hogy ipartestületi államtitkárt [sic!], aki harcolt, az államosítás ellen, most kitüntetik, minthogy az államosítás tízéves. Van ilyen nálunk elvtársak? Van. És másképp kell ezt a dolgot venni. Mit tudunk mi ennél többet mondani, amikor még az első lépésben nem jutottunk túl. Hogy ne szubjektíven, ne elfogultan, ne ab ovo ördög, meg angyal alapon nézzük ezt.

Mi itt, azt mondom, a Központi Bizottság és a kormány. Itt kell kezdeni. Nem sajnálom az évet sem a magam részéről, mert az év a türelem éve volt ezeknek az embereknek a számára. Most már egy sem sértődhet meg azon,

hogy nem volt neki alkalma, hogy a régi rossz módszeren változtasson, most már két esztendeje volt neki – a máriáját –, és ha nem tudott változtatni, le kell vonni a konzekvenciát, de bátran, mert nemhiába mondják a dolgozók, hogy hogy van az, hogy ha már ilyen visszásság kiderül, hát maximum az igazgatóságig mennek el. Azzal még leszámolnak, de annál feljebb még soha senki komoly büntetést nem kapott. Miért van ez? Emiatt a szubjektív nyomorpolitika miatt, mert mindenki azt hiszi, ha kidülne három oszlopa közül az egyik, akkor összedült az egész. Innen ered. Ez az egyik fő követelésük az embereknek, és nálunk, ha három embert már leváltottak volna, elküldtek volna igenis a gyárba segédmunkásnak, vagy állami gazdaságba kapálni egy tékozlásért – mert voltak kongresszusok két millió forintért, ebédek, vacsorák, meg mindenféle –, ha három ilyen lett volna egy év alatt, már nem is beszélek olyan nagy emberről, mint egy miniszter, de legalább egy minisztériumi osztályvezető, akkor milliók várnának türelemmel, amíg megyünk tovább ezen az úton. Egyetlenegy ilyen nem láttam. Ez nyugtalanítja a munkásokat.

Mit tudunk mi itt többet mondani? Mondjuk azt, hogy mi hatvanan nem értjük egymást teljesen? Hát nem tehetjük ezt mégsem a határozatba. Azért udvariasan ajánlottam rossz nyelvtani fogalmazásban, de elvileg helyesen, hogy a Központi Bizottságot is bírálják a munkások, és jogosan, hogy ellenőrizze jobban, hogy hajtsák végre a vonalat. Többet nem nagyon tudunk.

MAROSÁN elvtárs: A jelentésben ez is benne van.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Lakás, lakáselosztás. Hát itt csak úgy röppennek a javaslatok. Ha mi egyszer elhatározzuk, hogy egy társadalmi bizottság ossza azt a nyomorúságos lakáskontingenst, akkor adtunk egy pofont a nem akarom én megmondani minek. Itt nem osztásról van szó, hanem teremtésről. Megmondom elvtársak, az igénynek azt a minimális kis lehetőségét is nehéz kielégíteni, akármilyen igazságosan is osszuk el, és nagyon nehéz is az igazság, hogy jól dolgozik, vagy rászorult, vagy mi. Hát akkor is mit csináltunk mi. Nem sokat csináltunk. Fontos volna persze megoldni, de azért harcolunk, hogy legyen végre egy államilag felelős ember is, akit meg lehet büntetni, ha nem jól ossza el, úgy mint most ezt az V. kerületit. Vagy legalább számon lehet kérni. Képzeljünk el egy 40 tagú bizottságot, kit lehet ott felelősségre vonni? Miféle viták fognak ott hónapszámra folyni egy nyomorult lakás kiutalásán? Elhatározhatjuk, de végig kell gondolni. És ehhez négy nap nagyon kevés.

Mennyit fogunk építeni? Hát nehéz ezt megmondani Kiss elvtárs. Van egy fölmérésünk, ahol azt mondják, hogy először is ez a két millió azóta már egy millióra csökkent. Mindenki mondja, hogy rossz a normánk. Hogy mérjük most a szükségletet? Van egy norma: azt mondjuk, ügyvédnek jár plusz egy szoba, orvosnak plusz egy szoba, vannak ilyen mindenféle normák, vezetők plusz egy szoba, hál' istennek ez egy olyan ország, hogy minden hat közlegényre esik tíz őrvezető és két tábornok – képletesen szólva –, mindenki vezető nálunk, mindenkinek járna még egy szoba külön. Hát ebből a normákból kijön az, hogy mínusz kétmillió. Én azt hiszem, hogy nem mínusz kétmillió nálunk a lakás, sokkal kevesebb a mi mínuszunk, de ez a normából adódik. Most ők azt mondják, egymilliót kell építeni, és alapjában véve

megoldódik tizenöt év alatt. De azon is gondolkozni kell, hogyan, mikor, miből, micsoda. Énszerintem most az a dolgunk, hogy megnézzük, jelenleg mi az a legégetőbb dolog, ami a munkástömeget bántja, foglalkoztatja.

A nyugdíj. Igaz, amit itt felvetettek, én nagyon mellette volnék, hogy nézzük meg, de hát megint közbe fog maradni egy réteg, amely három év alatt megy nyugdíjba, s amely ebből kiesik. De erről kell valamit szólni, sőt tenni is lehet valamit. A gyermekpótlék [sic!], abban is lehet tenni valamit, de a lakásra mit tudunk mondani. Azt, hogy becsületesen hozzáfogunk, és elkezdjük a rendezést. Nem tudunk mást mondani. (Érthetetlen vita). Jövő év tavaszán lesz a kezünkben egy olyan távlati terv, amely reális, és amely tizenöt év alatt meg fogja oldani ezt a kérdést. Mit tudunk mi mást csinálni? Az is csak azért esik a jövő évre, mert mi a Politikai Bizottságban már egy esztendeje emlegetjük, hogy tanulmányozzuk legalább ezt a szerencsétlen lakáskérdést. Már szeptemberben a Minisztertanácsnál kellett volna ennek lenni, de mindig azt válaszolják, hogy ez egy bonyolult kérdés? Még ezt kell felmérni, meg még azt kell felmérni. Kell egy kis türelmet adni a felelősöknek is, mert ez is kezdi hozni a maga gyümölcsseit.

Állítom, hogy a minisztériumok egy része nem dolgozik most rosszul, legalábbis a régihez képest jól dolgozik. Ma bírálunk, mondhatjuk, hogy a bürokrácia, az elvtelenség és a KGM. De ezt akkor annyira kiugrattuk, hogyha csak ezt nevezzük meg, hogy pogromhangulatot fogunk a KGM ellen teremteni. Célszerű ez? Szükséges ez? Holott a rokonbetegséget a legtöbb minisztériumban megtaláljuk, nem ennyire szemléltetően, és nem ennyire kifejlett formában, de a legtöbb minisztériumban. Talán nevezzük még [sic!] egy ilyen minisztériumot. Biszku, BM bürokrácia van még? HM van még bürokrácia? Lássuk. Na még egy vállaljon már szolidaritást azzal a szerencsétlen KGM-mel, és kettőt már meg lehet nevezni. Ezt viccből mondom, de tényleg, ezen gondolkozni kell. Mellette vagyok, hogy valamit nevezzünk meg, de akkor ne ilyen kiszakítva.

Jön az elbizakodottság. Én azt hiszem elvtársak, senki sem érti félre, amikor mi felvetünk olyan kérdést, hogy elbizakodottság, hogy azalatt mit értünk? Most mi a rosszabb, az elbizakodottság, vagy a feladatra való felkészületlenség? Vagy mi az általánosabb jelenség? Én azt hiszem, mennél feljebb megyünk, annál inkább az elbizakodottság. Azt hiszem, nyugodtan állíthatjuk, hogy a KB-nak, Minisztertanács tagjainak képessége megvan a munkára, tudnak ezek dolgozni. De egy kis ilyen nagyvonalúság akad mindenkinél, ami aztán elbizakodottság stb. Ez lent is van, ahol a felkészületlenség a döntő, de ott is van elbizakodottság. Tavaly volt az, elvtársak, hogy május 1-i [sic!] után rohantak ezrével kérni az elkészteteket a párttagságot, meg idomulni mindenféle, három hónappal korábbi nagy ellenfelek. Minden titkárhoz jöttek, letették a zászlót. Hát volt olyan, hogy leállt az agitáció? Volt. És van ilyen veszély. Úgyhogy csak maradjon ott az az elbizakodottság. Nem rossz dolog arról beszélni, mert mindenkorai főveszélye a kommunista munkának. És aztán ez olyan, hogy társadalmi gyökere van, mert maga a konszolidáció termeli, újratermeli a régi hibát is és különösen az elbizakodottságot. Hát tényleg nem öröm elgondolni, hogy mit ért el a párt két év alatt? Büszkeség feszíti az ember mellényét – mértéktartóan –, ha otthon van egy-magában, és rágondol, de nyilvánosan is, és aztán egy kettőre megy, hogy rá-

ordít valakire, mi van, el van intézve, világos a kérdés, eredj és csináld. Ez a fő eredményünk elvtársak, ez az új légkör, és ezt kell nekünk most megerősítenünk.

Megkérdezik az embertől, mi a véleménye, mi a nézete, azután válaszolnak a nézetére, a szakemberek kicsit bátrabban beszélnek, jobban is dolgoznak azóta, jobban dolgoznak a specialisták is. Tömegmérétekből. Úgyhogy én azt mondom, csak adjuk rá a fejünket, hogy a munkásosztály összes lényeges kérdésére mi szombatig tudományos választ adni nem tudunk. Ellenben javítsuk meg ezt a határozatot olyan módon, amiből ki fog derülni, hogy egy nagy vizsgálat volt, bizonyos intézkedéseket már most el tudunk határozni, ezt el is határozzuk és más dolgokkal a párt jövőbeni munkájában kötelesek foglalkozni azok, akik viszik a párt ügyét. Ezt meg tudjuk csinálni, mert a nyilvános pártnapot, nyilvános taggyűlést, ezt le ne becsüljük a világért sem, az egy forradalmi fegyver. És ha nincs is jól felkészülve, fél is tőle, butaságokat válaszol egyszer, kétszer, háromszor, de majd itt megszerzi a csatakészséget, a talpraesettséget, és akkor fog tudni válaszolni a kérdésekre. Mert amíg hagyjuk őt, hogy, mivel bátortalan, tehát ne kelljen neki kérdéseket meghallgatni, addig más eszközzel kénytelen dolgozni. Milyen eszközzel? Vagy azt mondja, hogy nagyszerű a hangulat nálunk, vagy azt, hogy dolgozik a reakció és a rendőrségnek be kell avatkozni, vagy egyszerűen ráordít, ha valaki problémával jön. És ez ugyanúgy ment 45-ben, 46-ban, hát előre fel voltak készülve akkor az előadók? Ebben a rendszerben szerezték meg azt a vértezettséget, ami a forrása, hogy mindennap tudjuk, hogy mi történik, és hogy alakul a munkások véleménye.

Maga a gárda nőjön, az agitátorgárda, azért kell a pártnap is, meg a taggyűlés is. Mert volt jelentési kötelezettség, minden előadó köteles volt jelenteni, hányan vettek részt, hány felszólaló volt, az előadás témájához milyen észrevételeket tettek, és ezen kívül miket vetettek fel. Senki se hazudott, mikor résztvevőkről írt, azt írta, ami volt, elmondta mi a véleménye a politikai álláspontjáról a pártnak, és mindig volt ott egy olyan vegyes lista. Azt mondják, hogy a HÉV hetijegyet miért csak kedden lehet kiváltani az Akácfa utcában, hát emlékezzünk, ez tömegkérdés volt Magyarországon. Meg a sütemény ilyen, meg olyan. Ezek buta dolgok, de mikor összeszedte a Párt Központi Bizottsága azt a csütörtöki, pénteki jelentést, ott volt minden lényeges kérdés, ami foglalkoztatta azon a héten az embereket. És erről mi nem mondhatunk le. Nekünk kell a gárda is, amely vitázni tud, válaszolni tud, és kell tudnunk, hogy mit gondolnak a munkások egyik hétről a másikra a párt politikájáról. Meg milyen egyéb problémájuk van.

Úgyhogy én a határozati javaslat alapgondolata mellett szólok fel, és azt ajánlanám, hogy lehet egyéb határozatokat hozni, komoly vizsgálatokat folytatni, még minden kérdésben, amit a KB szükségesnek tart. De az egy álom énszerintem, hogy mi azt szombat este négyig, vagy hatig meg tudnánk szövegezni. Énszerintem ez illúzió.

SZURDI ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kádár elvtárs a hozzászólásában a határozati javaslatot illetően két variánst vetett fel. Az egyik az, hogy a vizsgálat nyomán további munkálatok induljanak meg, és minden lényegesebb részletkérdésre is adjon a Központi Bizottság megnyugtató vá-

laszt, és ilyen formában történjen ennek a vizsgálatnak a befejezése. A másik variáns – és emellett foglalt állást – az, hogy néhány lényeges kérdésre adjunk választ, és több kérdésben pedig mondjuk meg, hogy vizsgáljuk a dolgokat, mik [sic!] a szándéka és mi a törekvése a pártnak a megoldást illetően. A magam részéről ez utóbbi variáns mellett lennék, azért is elvtársak, mert maga annak a ténynek publikálása, hogy a párt bizonyos kérdések megoldásával foglalkozik, tudomása van kérdésekről, mely kérdéseket a munkásosztály lényeges kérdésnek tart, továbbmegyek, meg szélesebb dolgozó rétegek is lényeges kérdésnek tartanak, megnyugató, és az elképzelések, amelyeket itt a javaslat publikálni javasol, mértéktartóak, és reálisak is.

Néhány részletéhez szeretnék még hozzászólni és javaslatot tenni. Nem lényeges módosításokra, hanem részletkérdések kiigazítására, kiegészítésére gondolok. A határozati javaslat foglalkozik azzal a kérdéssel, és több hozzájáruló is foglalkozott vele, Fock elvtárs bevezetőben is érintette, hogyan kell értékelni – és igen jelentős elvi kérdés – a munkásosztály vezető szerepét, és indokolta annak a megfogalmazásnak a helyességét. Én ezzel a fogalmazással – melyet a határozati javaslat második oldal, első bekezdése tartalmaz – egyetértek, de mégis nem tartanám feleslegesnek, ha azt is tartalmazná a határozati javaslat, hogy a munkásosztály vezető szerepének helyes értékelése a gyakorlatban itt-ott eltorzítást nyert, mégpedig abban, hogy ezt a kérdést sok helyen a gyakorlatban leegyszerűsítik, a munkásosztály számszerű többségével helyettesítik a munkásosztály vezető szerepét. Mi magunk is a gyakorlatban elkövettünk ilyen példát [sic!], és még emlékszem, még vezető testület elé is beterveztünk olyan anyagot, amelyben pl. azt vitattuk meg, hogy a munkásosztály vezető szerepe a vállalati főkönyvelők között, vagy területén azért nem érvényesül megfelelően, mert csak 4% a munkásszármazású főkönyvelő, a vállalati igazgató. S én azt hiszem, világosabbá tesszük ezt a gondolatot, a negatív oldalról is megmutatjuk ezt a helytelen felfogást, ennek a helytelen felfogásnak a gyakorlatát. Én javaslom elvtársak, hogy a 4. old. 9-es pontját ott, ahol arról beszél az anyag, hogy a pártszervek vezetésével folyó társadalmi harcot a bürokrácia, protekció, megvesztegetés maradványának megsemmisítését ki kell szélesíteni, még egy szóval egészítsük ki: hogy ezt a harcot a pazarlás, az állami élet sok területén fellelhető pazarlás ellen is folytatni kell.

Most ennek a 9-es pontnak a 3. bekezdése, ott, ahol arról beszél a javaslat, hogy az állami és gazdasági szervek munkájában megmutatkozó bürokrácia leküzdésének érdekében a szakmai vezetés színvonalát emelni kell, én azt javaslom, hogy a bürokratikus vonások leküzdésének érdekében helyes a meglévő hiányok és hibák csökkentése, leküzdése érdekében helyes emelni a szakmai vezetés színvonalát. Szélesebb a gondolat. A szakmai vezetés színvonalának a növekedését nemcsak a bürokrácia elleni harccal, annak csökkentésével, megszüntetésével célozzuk [sic!].

Elvtársak, a 5. oldal 2-es pontjában az anyag foglalkozik azzal, hogy mondjuk ki határozottan, hogy ki kell dolgozni a népgazdaság fontosabb munkaköreinek, szakmáinak helyes kereseti arányát, s már 1959. év folyamán intézkedéseket kell hozni. Én ezzel a megfogalmazással nem értek egyet, mert véleményem szerint félreértésekre adhat okot. Nekem az a véleményem és tapasztalatom, hogy itt súlyos dolgokról nincsen szó, és nem arról van szó,

hanem nekünk most kell a bérarányok helyes kimunkálását elkezdni. A bérarányokat illetően van itt-ott tennivaló, elsősorban egyes ágazatokon belül, ezt folyamatosan ezeket az aránytalanságokat meg lehet szüntetni, de nem egy központi kérdés, hogy most a KB olyan határozatot hozzon, hogy itt a helyes arányok kialakításának a munkálatait el kell kezdeni. Másfél év alatt a véleményem szerint ezeket az arányokat nagyjában és egészében helyesen alakítottuk ki, a múltbeli nagy hibákat helyrehoztuk. Még további korrekciók erőnknek megfelelően szükségesek, elsősorban, egyes ágazatokon belül. Ez dezorientál, azt a hiedelmet kelti a széles közvélemény előtt, hiszen ezt publikáljuk, hogy itt nálunk ezen a területen valami nagy bajok vannak, és most el kell kezdeni ezeknek a hibáknak a korrigálását. (Közbeszólás: nyagarányú bérjavítás.) Hát persze, ilyet is lehet értelemszerűen feltételezni, az első természet szerint következik ebből a fogalmazásból.

A lakáskérdésekre vonatkozó határozati javaslat pontja. Én egyetértek azzal, hogy nagyon mértéktartóan nyilatkozzon a KB ebben a kérdésben. És sokat jelent az, ha a KB a dolgozó széles tömegek előtt nyilvánosságra hozza, hogy a párt az központi kérdésként kezeli, és az is, hogy hogyan kívánja, milyen erős csatasorba állítással megoldani ezt a kérdést. Az nem lebecsülendő cél, hogy lényegében tizenöt éves távlatra kitűzzük azt, hogy az állandósult lakáshiányt felszámoljuk. Az egy nagyon komoly és súlyos kijelentés. Én azt hiszem, hogy hozzá lehetne még azt tenni, megnyugató lenne ez, és az erőnk-ből biztosan futja. Ha ebben a pártdokumentációban is kijelentenénk, eredetileg volt is erről szó, hogy a kényszer-társbérleteket is meg kívánjuk szüntetni, ezen belül általában, vagy esetleg óvatos fogalmazásban, mert ez nagyon széles dolgozó tömeg, illetve rétegeket foglalkoztat, biztosan megoldjuk a tizenöt év alatt, és én javasolnám a szöveg ilyen értelmű módosítását.

Még egy kérdés, a Kulturális kérdések c. fejezet 1. pontjában: felveti a javaslattervezet, hogy az üzemi szakoktatást úgy egészítsük ki, hogy ezen a szakoktatáson belül általános alapműveltséget nyújtó tananyagok oktatása is napirendre kerüljön az üzemekben. Én néhány évig ilyen területen dolgoztam miniszteriumban is. Az ilyen törekvések [sic!] és ilyen gyakorlatnak én nagyon sok negatív és rossz tapasztalatát ismerem. Mert miről van szó? Az általános alapműveltségeket rendszeresen úgy értelmezik: magyar nyelv, földrajzi ismeretek, ezek az általános alapismeretek. Ezeknek az okatató gárdája az üzemekben nem állnak megfelelően rendelkezésekre, [sic!] és sokkal jobbak voltak azok a tapasztalatok, mikor az általános iskolákra, esti tanfolyamok dolgozó iskolájára agitáltuk és vittük el a munkásokat, ott szakavatott pedagógusok adták meg ezeket az alapismereteket, az alapműveltség kiegészítését a munkásoknak. Tetszetősnek látszik ez a fogalmazás, de véleményem szerint nem reális, veszélyeket rejt magában, és jobb megoldás is kínálkozik ebben a kérdésben.

Befejezésül és tájékoztatásul: a Titkárság második féléves munkatervében szerepel a KGM munkájának a megvizsgálása, jelentést kell róla készíteni a Titkárság elé.

KOMÓCSIN ZOLTÁN elvtárs: Elvtársak! Én az előterjesztett dokumentumokkal egyetértek. A jelentéssel, a határozati javaslattal is, és azzal az utasítással is, amelynek a szövege elő van terjesztve. Szeretném mindjárt előljáró-

ban leszögezni, hogy én is Kádár elvtárs által felvetett variánsból azt tartanám helyesnek, hogy most a KB ezt a határozatot elfogadná, a szükséges módosításokat, igazítást, kiegészítést, csiszolást végrehajtanánk, és vasárnap nyilvánosságra hoznánk. Én ezt a következőkkel szeretném indokolni. Én azt gondolom, hogy a PB-nek az eredeti elgondolása, hogy ezt a három dokumentumot együtt juttassa el a legfontosabb 250–300 funkcionáriushoz, és aztán a határozatot pedig nyilvánosságra hozzuk, ez helyes. Mert a három dokumentum így együtt nagyon tömören adja a lényegét a vizsgálatnak, és én még azt is merem állítani, hogy – bár ez a francia mese valóban nagyon találó – ilyen formán azért nemcsak az a haszon, hogy ezt a szőlőskertet felástuk, ennél több haszon is lesz belőle. Ez az egyik dolog. A másik az, hogy én ezeknek a dokumentumoknak a kidolgozásában nem vettem részt. Ezt azért bocsátom előre, hogy nem érhet az az esetleges vád, hogy védem a leírt szöveget, miután részese vagyok. De már részt vettem nagyon sok dokumentum kidolgozásában. Olyanokban is, amelyek azt is megérték, hogy tizenötödször átdolgoztuk, és nem lett jó. Ennek alapján is merem állítani, hogy én nem azt mondom, hogy tökéletes ez a határozati javaslat, de jó. Én most úgy, ahogy belenézegettem, és szerintem a lényege benne van azoknak a kérdéseknek, amelyeket itt az előttem felszólaló elvtársak is érintettek. Persze nem olyan részletesen, hogy a KGM-ben két vonal van, de én azt hiszem, hogy ez nem is tartozik egy ilyen határozatba. A lényegeket benne vannak, és én azt mondom, hogy a KB határozatának irányelvnek kell lenni, és ez mint irányelv, azért is jó, mert nincs agyonzsúfolva mellékes kérdésekkel.

Én azt hiszem, akik itt jelen vagyunk, minden egyes passzushoz hozzá tudnánk tenni húsz fontos dolgot. Vagy az egyikhez csak ötöt, a másikhoz huszonötöt. De nem ez a cél, hanem az a cél, hogy tényleg, ha az egész párt és a munkásosztály kézbe veszi, azt mondja, hogy igenis előreléptünk. A párt tudomással bír a mi problémáinkról, és látjuk azt, hogy a pártban megvan az őszinte törekvés, hogy a legdöntőbb kérdéseinket megoldja, és egyáltalán, hogy a párt lényegesen a munkásosztály valamennyi problémáját szívügyének tekinti.

Kádár elvtárs által felvetett gondolat, hogy az értelmiség és a kispolgárság megvizsgálása – különös tekintettel az ellenforradalommal való összefüggésben – ez fontosabb volna, én ezzel így egyetértek. És azzal is, hogy ezt a KB valószínűleg nem ebben az évben, de a jövő év egyik ülésén megvitatja. (Kádár elvtárs közbeszólása: még most sincs feltéve a kérdés, hogy az értelmiség hogyan viselkedett az ellenforradalom alatt? Itt föl van téve kritikusan a munkásosztállyal szemben ez az igazság.)

Én ugyanakkor szeretném azt leszögezni, változatlanul helyesnek tartom azt, hogy a KB és a PB felkarolta ezt a kezdeményezést. Én ezt elvi okok miatt és politikai okok miatt is helyesnek tartom, nem azért, mert most már elvégeztük ezt a munkát, és akár akarjuk, akár nem, itt van, hanem azért, mert azt valamennyien ismerik személyes tapasztalatból is, hogy volt, és még mindig van a munkások eléggé széles tömegeiben ilyenfajta megbántottság, hogy a párt az fő irányvonalakban, jelszavakban foglalkozik velük, de valójában nem elég alaposan foglalkozott a problémájukkal. Én még azt is állítom, hogy ilyenfajta – túlzás azt mondani, hogy ellenzéki hang –, de ilyenfajta észrevételek még az üzemi pártfunkcionáriusok részéről is voltak egészen a

legutóbbi időkig, amíg ez a vizsgálat el nem kezdődött. Ami persze konzekvencia az volt, hogy a következképp a KB és a PB bármilyen jól viszi a maga fő irányvonalát, nem ismeri eléggé a munkásosztály helyzetét. Szóval én úgy gondolom, hogy feltétlenül helyes volt ezt megcsinálni, ha semmi más eredménye nem lett volna, minthogy a szőlőskert fel van szántva – ez is megéri –, de meggyőződésem, hogy sokkal több lesz az eredmény.

Ha visszaemlékszünk elvtársak, csak két dolgot idézek. Amikor ez a vizsgálat folyt, ténylegesen izgalmat váltott ki mindenhol, ahol ez folyt. Én beszélgettem nagyon sok ilyen brigádtaggal, meg vezetőikkel, akik ezt a vizsgálatot folytatták a Szegedi Kendergyártól a Csepeli Vasműig és az Egyesült Izzóig, ott mindenütt az egész hangulatot az uralta, hogy itt van a KB brigádja, s végzi a vizsgálatot. Ez egymagában nagy győzelem. A másik az, elvtársak, én olvastam jó pár jelentést, részletjelentést, és a részlet összefoglaló jelentéseket is, lehet, hogy ez túlzás, én azt állítom, hogy ezek hallatlanul izgalmas jelentések, izgalmas olvasmányok. Ami azt mutatja, hogy a vizsgálat jó volt, és azt mutatja, hogy ezekből a jelentésekből továbbra is kellene nekünk hasznosítani, és nem kellene az irattárba rakni, mert felhasználható a pártmunka egész széles területén.

Még egy dolgot ehhez, én emlékszem rá elvtársak, hogy 1954-ben a PB küldött egy speciális bizottságot, amiben a Kiss elvtárs és Gáspár elvtárs volt benn, s nem tudom még ki. Akkor ez a bizottság szintén hallatlanul érdekes dolgokat gyűjtött össze köteg számra. Nagyon nagy érdeklődést váltott ki. Tudom, hogy akkor a bizottság – miután híre ment a munkások körében – számtalan meghívást kapott, üzemekbe, szakszervezetekbe, lakóhelyekre, a legkülönbözőbb helyekre, hogy beszélgessenek velük, és sajnos ez az egész vizsgálati anyag eltűnt. Semmi sem lett belőle. Semmi az ég világon, le lett rakva, és azóta is ott van. (Kádár elvtárs közbeszólása: a bizottságok kaptak egy elismerést, hogy a munkásosztály elmaradott rétegének befolyása alá kerültek.)

Eltársak, szóval ezek szerint tulajdonképpen a párt részéről ez volt az első ilyen irányú gesztus a munkásosztály felé. Amikor egy széles körű vizsgálat megtörtént, és amikor igenis a KB levonja a szükséges konzekvenciákat rövid és hosszabb távra is, és amikor ezzel az egész ügyet nem tekintjük befejezettnek, akkor nem tudjuk tovább vinni, ez lett volna az első dolog. A második dolog: szeretnék elvtársak szóvá tenni egy olyan kérdést, ami a jelentésben nincs benne. De amivel az összes részlet jelentésekben lehetne találkozni, és azt hiszem, hogy az itt jelen lévő elvtársak igencsak találkoztak, vagy találkoznak valahányszor üzembe kimennek a munkások közé, vagy munkások lakta területre. És azt én kb. úgy fogalmaznám meg, hogy a munkásosztály és pontosabban a munkásosztály legöntudatosabb, politikailag legfelvilágosultabb része azt helyére tette a személyiség kérdését – szeretik – [sic!]. És pedig ez abban jut kifejezésre, hogy szerintem nagyon fontos a számunkra, hogy a munkásosztály körében őszinte, mély tiszteletnek és elismerésnek örvend, elsősorban Kádár elvtárs, Marosán elvtárs, és a Párt más vezetői is. Vagyis, hogy ez a politika, most nemcsak az általában a vonallal van összekapcsolva, nem csak a jó határozatokkal, intézkedésekkel, és azok hatásával, hanem személyekkel is.

Én bátran merem jelenteni, hogy ebben az égvilágon semmi személyi kul-

tusz nincs. Ez az elmúlt időszak alapján szűrődött le, azoknak a konkrét tapasztalatoknak alapján, amit az egyszerű emberek, munkások és nem munkások is szereztek. Ezt persze ki lehet egészíteni a parasztság köréből hozott információkkal, vagy más rétegek köréből, még az értelmiség köréből hozott információkon [sic!] is. De számunkra ebben a vonatkozásban is, természetesen, a munkásosztály a legfontosabb. Én azt gondolom, elvtársak, hogy ez nekünk, most és a jövőben is nagy politikai és erkölcsi tőkét jelent. Ezzel a politikai és erkölcsi tőkével nekünk, nagyon figyelemmel tartva azt, hogy az előző idők hibáit ne ismételjük meg, ebből a helyes, normális, józan, okos érzést ne vigyük túl, és ne csináljunk belőle személyi kultuszt. Úgy, ahogy ez most pusztán, egyszerűen a munkások körében jelentkezik, vigyük tovább, és ilyenformán én azt hiszem, hogy bár ezt eddig is ismertük és tudtuk, de ezzel az alapos vizsgálattal még inkább megerősödött, még világosabbá vált, és ez politikai és elvi szempontból is, természetesen, szintén nagyon fontos eredménye a vizsgálatnak.

A következő kérdés, amit én szintén úgy fogalmaznék, hogyha a vizsgálat azt is mutatta, hogyha alapjában rend van, szóval a fő: az alapkérdésekben normális a helyzet, mint hogy az ellenforradalom előtt nem volt az, akkor a munkásoknak, hogy úgy mondjam nagyon kevés kell ahhoz, hogy meg lehessen őket nyerni, a szó fizikai értelmében egy vezető embernek, vagy KB-tagnak, miniszternek a megjelenése egy üzemben, és az, hogy kezét fogott egy csomó emberrel, már ez is nagyon jelentőségteljes a számukra, és nagyon őszintén tudnak ezekért is hálásak lenni. Persze sokkal többről van itt szó, mint egyszerű kézfogásról. És ebből azt a következtetést szeretném levonni, hogy itt tényleg rendkívül sok múlik az apró munkán, amit most a KB osztályainak, szakszervezetnek, KISZ-nek, Nőtanácsnak és mindazoknak – és elsősorban az Iparügyi Minisztériumnak, tanácsoknak –, akik a munkásosztállyal valamilyen kapcsolatban vannak, ebből a vizsgálatból a maguk munkájára le kell vonni a következtetést.

Én úgy gondolom, hogy itt nem arra van szükség, hogy mint ahogy előljáróban magam álláspontját leszögeztem, hogy ezt a határozatot szélesítsük most ki, s afféle enciklopédiát csináljunk belőle, hanem inkább arra, hogy ennek a határozatnak a jelentősebb, és még a részletjelentéseknek a birtokában is, ténylegesen mindenki a maga programját, hogy úgy mondjam, kidolgozza. Én nem akarok részletekbe menni, de itt vannak ilyen kérdések, amiről régóta beszélünk, hogy a munkamódszereinket a KB apparátusából kiindulva a tömegszervezeteken át az alapszervezetekig lehet és kell is javítani, jobban összehangba hozni a párt mai politikai irányvonalával, mint ahogy javítottuk is. De én azt gondolom, elvtársak, hogy pl. itt van egy ilyen kérdés, mint a párt kapcsolata a munkásosztállyal. Ilyen vonatkozásban kellene ezt javítani. Akár a PTO, Agit. Prop. vagy Ipari Osztályról legyen szó, talán azt kellene megnézni, hogy azt a jó pár dolgot, az osztály a maga mindennapi munkájában hogyan tudja továbbvinni. Nyilván az elvtársak vizsgálják is ezt.

Vagy egy másik kérdés: én nagyon fontosnak tartom azt, ami a határozatban is benne van, hogy javítani kell a munkásosztály kulturális ellátottságát. Megmondom őszintén elvtársak, nekem is az jutott eszembe, hogy Dénes Leó elvtárs, a szegedi polgármester, később tanácselnök, minden választáson úgy lépett fel, hogy emberek, nekem egy programom van, ami abban

foglalható össze, hogy arccal a külváros felé. Eleinte nagyon jól hangzott és tetszett is az embereknek, később ez nagyon elkopott, mert a külvárost nem sikerült a belváros színvonalára emelni úgyannyira, hogy 1952-ben még egy villanyégőt sem tudtak oda adni, ahova pedig nagyon kellett volna. Később persze a helyzet ilyen vonatkozásban és más vonatkozásban is sokat javult. Én ezt csak annak az alátámasztására mondom, hogy azzal, hogyha mindig tovább szaporítanánk a szót a nyilvánosságra hozott anyagban, az nem népszerűsítene bennünket, ellenben az előbbre visz, hogyha ezekben a különböző szervekre tartozó munkatervekben, programokban ténylegesen a munkásosztály felé fordulunk, anélkül, hogy jelszót kiadnánk.

Pl. itt van ez a dolog, hogy a jelentésben is és a határozatban is benne van, hogy a Központi Bizottság Agit. Prop. Osztálya válaszolja meg a munkásosztály körében helytelen nézeteket. Helyes dolog szerintem. De én azt gondolom, elvtársak, hogy itt sokkal többről van szó, mint a helytelen nézetek megmagyarázásáról. Itt szó van arról, hogy még a következő időszakban, épp ennek a vizsgálatnak alapján is, még behatóbban kell tanulmányoznunk, hogy a munkásosztály körében a kommunista agitációt és a marxista-leninista propagandát hogyan folytassuk tartalmi vonatkozásban, formák, módszerek tekintetében is. És itt még szintén sok a tennivaló. Mindezzel együtt, hogy [1956.] november 4-e óta itt is nagy előrehaladás van. Én nem akarnám a vitát elvinni, csak úgy, ha már a szó nálam van, megemlítem, hogy nekem változatlanul az a véleményem, hogy az üzemekben hozzá kellene kezdeni kommunista agitátorcsoportok létrehozásához. Persze nem olyan régi módon, mint ahogy a népnevelők voltak, én ennek nem akarok a részleteibe bele menni, mert nagyon komoly kritika alá kell vonni a régi népnevelő munkát, de most, a jelenlegi helyzetben, amikor a párt politikai irányvonala helyes, a tömegek által ellenőrizve helyes, akkor különösen megérett a feltétele annak, hogy mi ezt is csináljuk, mert az nagyon jó dolog, hogy a párt vezetői most ott vannak a tömegek között, sok beszéd jelenik meg, meg ami nem jelent meg, arról is információt kapnak, de ez a munkásmozgalomnak több évtizedes tapasztalata, és elsősorban az SZKP-nak több évtizedes tapasztalata, hogy kommunista párt a kommunista agitátorok tíz- és tízezrei nélkül nem lehet meg.

Nem akarom tovább részletezni. Az a dolognak a lényege, hogy szerintem a párt PB-nak, Titkárságának itt további nagyon komoly szervező-, irányító munkája lesz, hogy mindenütt ezt a határozatot végig tudjuk vinni, és ezek a tervek elkészüljenek. Csak megemlítem egy mondatban, nehogy úgy nézzen ki, hogy mindenkinek programot adok, csak a KISZ-nek nem, pedig ez elsősorban kötelességem, hogy mi ezzel a vizsgálattal együtt a munkásifjúság helyzetével foglalkozunk, és ez után a KB ülése után napirendre is fogjuk tűzni, és a KISZ feladatait meghatározzuk, természetesen a KB határozata alapján. Ezzel át is térnék a felszólalásom utolsó részére a munkásifjúsággal kapcsolatban.

Annak idején, amikor tavaly márciusában a KB tárgyalta azt a határozatot, amelynek alapján a KISZ-t létrehoztuk, és a PB valahányszor foglalkozott is, elég gyakran foglalkozott a KISZ-szel és az ifjúság problémájával, mindig az állt előtérben, teljesen helyesen, hogy a KISZ fő feladata a munkásifjúság körében előretörni.⁷⁸ Én azt gondolom elvtársak, anélkül, hogy túlbecsül-

nénk ezeket az eredményeket, hogy ezt a fő útmutatását a KB-nak és a PB-nak eddig sikerült alapján véve realizálni. Ez nem azt jelenti, hogy minden rendben van, attól még nagyon messze vagyunk, de alapján véve sikerült ezen az úton haladnunk. És most ott tartunk, amikor meg lehet bátran mondani, hogy a munkásifjúság körében több tízezer azoknak a fiataloknak a száma, akikre a párt úgy tekinthet, mint igazi kommunista tartalékra. A pártutánpótlás szempontjából és jövőendő tagjelöltekre is, és mint olyanokra is, akik a párt napi harcaihoz nagyon komolyan számba jöhetnek. Én azt gondolom, hogy a KISZ eddigi tevékenységében ez a legfontosabb eredmény, amit elértünk.

A másik dolog, ami az egész munkásifjúságnak, pontosabban annak alapvető többségére vonatkozik. Elsősorban a párt politikájának, a párt munkájának következtében, és másodsorban az elég szorosán kapcsolódó KISZ-munkának a következtében most már látható az, hogy a munkásifjúság nagy tömegeiben nagyon komoly erő van. Készség arra, hogy a pártot segítse. Én nem akarom részletezni, de itt vannak azok az eszközbrigádok, melyek a minisztérium és más vezető elvtársak véleménye szerint nagyon komoly népgazdasági jelentőséggel bírnak. Aztán itt van, amiről már szó volt, a Hanság, ami különösen abból a szempontból fontos, hogy ez is azt mutatta meg, hogy erősebbek vagyunk mi, mint azt gondoltuk a munkásifjúság körében. Hát, elvtársak, itt az volt, hogy kb. tízezer fiatal, ezeknek kb. fele Pest, vagy másik fele a dunántúli megyékből ment le vasárnapi rohammunkára a Hangságba, de nem ennyi, hanem ennek az ötszöröse akart volna menni, ha le tudtuk volna őket oda vinni. És hogyha figyelembe vesszük, hogy ezek feláldozták a szombat éjszakájukat, mert éjjel utaztak, a vasárnapi pihenőnapjukat, és hétfőn rendesen dolgoztak, akkor ez sok mindent mond, és szeretném ezt leszögezni, hogy tőlem távol áll az, hogy ezeket az eredményeket túlbecsüljem. De én azt hiszem, mint a párt eredményeit, ezt is számba kell venni, és erre is építenünk kell, hát talán nem nagy igény az, ha még a népgazdasági tevezésnél is, de különösen a helyi munkában.

Ugyaníde tartozik az is, hogy mi itt központilag, meg a Budapesti Bizottság rengeteg jó helyi kezdeményezéséről tudunk, pedig bebizonyosodott minden egyes esetben, hogy mi csak egy töredékéről tudunk annak, ami lent valójában az üzemekben van. És ez megint azt mutatja, hogy a KB-tól kiindulva az üzemi alapszervezetekkel bezárva, ha munkánkat javítani tudjuk, akkor itt nagy erőket lehet felszabadítani és a párt szolgálatába állítani. Én befejezem azzal, elvtársak, hogy megismétlem: egyetértek a jelentéssel, határozati javaslattal és csatlakozom Kádár elvtárs által felvetett azon variánsokhoz, hogy az eredeti elképzelésnek megfelelően hozzuk ezt nyilvánosságra vasárnap.

SÁNDOR KÁLMÁN elvtárs: Kedves Elvtársak! Én az anyaggal egyetértek, két dologhoz szeretnék hozzászólni: egyik a munkások, vagy a bejáró dolgozók, a segédmunkások helyzete, másik pedig a nyugdíjkérdés. A segédmunkások kérdésével azért, mert ezeknek általában nagy százaléka vidéki, nem is olyan értelemben, hogy a munkahelyén és itt bent a lakásokon milyen a problémájuk ezeknek az embereknek, hanem a munkásvonaton – ahol az elmúlt gazdasági évben szerzett tapasztalataim alapján – két-három évvel [sic!] is igen sokat utaztam. Azt hiszem, megállapíthatjuk, hogy a mun-

kásvonaton a munkások beszélgetése, munkához való hozzáállása, politikai felkészültsége valamivel jobb képet mutat a régihez viszonyítva. Azonban, amit a jelentés megállapít, és a gyakorlatból is ismerjük, tényleg igaz az, hogy ezek közt az emberek közt az osztályidegen elemeknek, a vidékről feljáró fiatal kulákoknak és másoknak igen nagy a hangadó szerepük.

Magam is tapasztaltam, ugyanis ismerem Kisújszállásról és más területről, akik feljárnak, hogy általában a munkások ezeket veszik körül. Olyan tapasztalat is van, hogy közülük nem egy-kettő üzemi munkástanácstag, aki a vonaton aztán elmondja, hogy az üzemi tanács mit tárgyalt. A múltkor is, mikor az egyik munkásvonaton utaztam, hát délben az egyik fiatalember – ismerem, hogy kicsoda – hoz két liter bort a barátoknak, körülülük, és elmondja, hogy az üzemi munkástanácsülés meddig tartott, és milyen problémákat tárgyaltak. Vagy egy másik dolog: valamelyik nap kaptunk az egyik Pest környéki tanácstól egy jelentést – és ez a jobbik eset, hogy kaptunk –, hogy az egyik volt kuláknak a feleségét tanácsagnak jelölték. Különben az illető itt Budapesten villamoskalauz, tehát most már munkás, és az a véleményem, hogy ennek a gyereke is, ha iskolára jelentkezik, már munkás. Már úgy is veti fel a kérdés, amit a kisújszállási tanácshoz intéztek, hogy mondjuk meg, hogy ez az ember Kisújszálláson milyen munkát végzett. Nem úgy, hogy kulák volt-e, mert őt most már nem ismerik kuláknak. Az az érzésem, hogy ami az üzemekben van, és azt hiszem, amit Kádár elvtárs mondott, azzal nagyon egyet lehet érteni, hogy ez hosszú, szívós munka, és azt nagyon meg kellene nézni.

A másik a feljáró munkásoknak a földproblémája. Van olyan tapasztalat, hogy ezek az emberek általában az üzemekben a termelészövetkezetet apprehendálják, mikor hazamennek – minden két héten –, odahaza pedig az üzemet. Általában ezeknek az embereknek miszerintünk, a gyakorlat azt igazolja, hogy a föld ezeknek az embereknek a kezében nem terem. Ez érthető is, mert hisz akkor munkálják, amikor ráérnek, kéthetenként. Ilyen értelemben, azt hiszem, ez is politikai kérdés, hogy megnézzük tanács- és pártvonalon, ki az, akinek van öt-hat hold földje, és ugyanakkor a tanácsnál, stb. alkalmazott. Pl. Kisújszálláson a tanács mezőgazdasági osztálya termelészövetkezeti szervezőjének volt tíz hold földje. Mi aztán megmondtuk neki, hogy ez így nem mehet, most már a tíz hold földjétől megvált, és azóta egész munkát tud végezni.

Persze ilyen nem egy van, hanem számtalan sokat lehetne találni, és ha a mi üzemeinkben a pártszervezetek a vidékről feljárókkal is többet foglalkoznának, mi is foglalkoznánk velük, javulna a helyzet. Tény, hogy nehéz ezekkel az emberekkel foglalkozni, mert minden két héten csak egy nap vannak odahaza, akkor pedig nem a lakáson, mert akkor kapál, vagy kaszál, vagy amilyen munka éppen van, és amikor hétfőn reggel feljön Pestre az üzembe, akkor bizony elég fáradtan dolgozik, csak 50%-os munkát végezhet. Ugyanakkor otthon sem csinál teljes munkát.

Másik a nyugdíjprobléma, és ezt is a mezőgazdaság vonalán vetném fel. Az anyag ezzel nem foglalkozik, de az az érzésem, hogy különösen most a jelölőgyűléseken mind többet vetődik fel. Pl. egy öreg bácsinak nálam van most is a beadványa, amit a Nyugdíjintézetbe viszek. Ez az öreg bácsi 1945 előtt 17 évig kubikolt, 1945-ben földet kapott, és elment a maga földjére dolgozni, egészen 1950-ig, 1950–1957-ig a gépállomáson volt éjjeliőr. Most már 78 éves,

sem éjjeliőrnek nem jó, sem semmi másnak. A Nyugdíjintézet pedig elveti a nyugdíjazását, mondván, hogy öt éve megszakt [sic!] és ezért nem jár neki nyugdíj. Sok ilyen ember van, akinek 10–20, sőt 30 éve van a mezőgazdaságban, igazolni azonban nem nagyon tudja, mert a MABI könyveket ki eltűzelte, ki ide tette, ki oda tette. Lényeg az, hogy ezek az emberek megöregedtek, s az a legnagyobb problémájuk, hogy kapnának legalább valami kis nyugdíjat. (Közbeszólás: mi van a földjével?) Földjét a termelőszövetkezetbe beadta, tudni kell, hogy ezeket a földeket, mivel ezek az emberek lemondtak róla, mert nem bírták megművelni, állami tartalékká nyilvánítottuk, és a szövetkezetek ingyen kapták meg. Most földjáraadékat sem kapnak utána ezek az emberek. A szövetkezetekkel amúgy is van egy igen komoly probléma, a szövetkezeteknél lévő öreg elvtársak – legalább 25-nek itt van a kérvénye nálam –, akik alapító tagjai voltak a szövetkezetnek, jelenleg egy fillér nyugdíjat sem kapnak, mert 1956-ban az ellenforradalom alatt elzavarták őket a szövetkezetből, vissza utána egy ideig nem vették a szövetkezetbe őket. Most már nagy huzavona után a szövetkezet visszavette ugyan őket, fel is terjesztette nyugdíjaztatásukat, de megszakítással. Ilyen körülmények közt nem kapnak nyugdíjat. Most tudtuk csak elintézni, hogy a szövetkezet jogfolytonosság szempontjából már elfogadja őket, de még most is kérdéses, hogy a Nyugdíjintézet elfogadja-e? Reméljük, hogy igen.

Fehér elvtárral a múltkor erről beszéltünk. Ezek az öreg emberek nekünk a választás ideje alatt is, agitáció szempontjából és sok minden szempontból tudnak segíteni, de rontani is tudnak, mert a szocialista mezőgazdaság fejlődése szempontjából ez alapvető kérdés, hogy megkapják-e a nyugdíjat. Ráadásul ezeknek az embereknek, akiknek a földjük is bent van, de mivel nem termelőszövetkezeti tagok, a termelőszövetkezet még olyan álláspontot foglal el, hogy csak azoknak fizet földjáraadékat, akik bent vannak a szövetkezetben. S ezek az emberek jelenleg nincsenek bent a szövetkezetben, és földjáraadékat sem kapnak. Ezeket azért mondtam el, hogy most különösen a választások ideje alatt, mivel közelebb kerülünk az emberekhez, többet foglalkozunk vele, mind többet vetődik fel, és az a véleményem, hogy figyelembe kell venni. Én Kádár elvtárs javaslatával teljes egészében egyetérték.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Gáspár elvtárs, utána Valkó elvtárs.

GÁSPÁR SÁNDOR elvtárs: Elvtársak, az én véleményem szerint is a határozati javaslatban és az intézkedési tervben foglaltak alkalmasak arra, hogy hozzáfogjunk a jelentésben szóvá tett kérdések megoldásához, szerintem is többre a Központi Vezetőség nem vállalkozhat most. Tudomására kell hozni a párttagságnak, a munkásosztálynak, hogy a Központi Vezetőség ismeri azokat a problémákat, amelyek a munkásosztályt foglalkoztatják, hogy ilyen és ilyen sorrendben, így és így hozzáfog a problémák megoldásához. Meg lett hirdetve különböző helyeken, ez év elején a parlamentben, de egyebütt is, hogy legfőbb erőfeszítésünket arra kell összpontosítani, hogy az elért élet-színvonalat valahogy stabilizáljuk. Az persze nem baj, ha több van, nagyobb a lehetőség, jobb a gazdasági eredményeink, és tovább tudunk menni, de nem fogná fel senki szolid politikának, ha egy éven keresztül hirdettük azt, hogy elvtársak, többet most nem lehet, na most vizsgáltuk a munkásosztály helyzetét, most döbbsentünk rá, hogy tényleg nem is olyan jó a helyzet, vagy

mit tudom én, és most mindjárt, rögtön megígérné a Központi Vezetőség, hogy majd holnapután ilyen és ilyen kérdéseket megoldunk. Ez nem volna szolid politika.

Az eredeti javaslat elfogadását javaslom, azzal egyetértek, sőt, ha lehet, egy kicsit még általánosabbá lehetne tenni a javaslatot, illetve a határozatot. Habár ez a formula, ahogy ez a 3–4 legfontosabb kérdés megoldása 1959 első negyedében esedékes, ez elég általános. (Marosán elvtárs: első felében.) Szóval én a határozattal egyetértek. Amellett persze én is vallom, hogy nagyon sok lényeges kérdés van, ami a javaslatban, illetve a jelentésben benne van, de a határozatban nem szerepel. Ezekkel majd foglalkoznunk kell. Ami a konkrét intézkedéseket illeti, annak előrebocsátásával, hogy helyeslem, hogy úgy legyen meghirdetve 1959 első felére, mégis javaslom – azt majd meg kell nézni –, ha egy mód van rá, a nyugdíjak, a pedagógusok és az orvosegészségiek bérrendezését 1959 januárjában foganatosítani [sic!]. Nemcsak azért, mert ezek a legégetőbb és legfontosabb problémák, persze döntően ezért, de mert politikailag a hatása jó volna, és a mi pártunk történetében, azt hiszem, elvtársak – legalábbis az utolsó tíz évet figyelembe véve –, ez volna az első eset, hogy valamit meghirdetünk, és jóval előbb oldjuk meg.

A családi pótlékkal kapcsolatos kérdést lehet tovább vizsgálni, és azzal még lehet foglalkozni, de ezt a két dolgot jó volna megcsinálni. A lakás, mint az egyik legfontosabb probléma, az is a javaslatban, énszerintem, a helyén van. Foglalkozni kell vele, mindenki tudja, hogy nem lehet ezt hamar megoldani.

Egy kérdéssel szeretnék még foglalkozni, ez az, hogy a párt tömegkapcsolatának a további erősítése tekintetében, megítélésem szerint, mire kellene a jövőben a fő súlyt fektetni. Mert ugye fő kérdés, hogy tovább erősítsük a párt és a tömegek kapcsolatát, a párt tömegbefolyását tovább növeljük. Nem újság senki számára, elvtársak, mi legalábbis a saját tapasztalatunk szerint el tudjuk mondani, hogy amit elért a párt ez alatt a nem egész kettő esztendő alatt, azt döntően úgy érte el, hogy direkt, közvetlen, de nem használta fel még mindig eléggé azokat a lehetőségeket, amelyeket a közvetett befolyás növekedése kínál a párt számára. Habár a visszahatás megvan, s a párt helyes politikájának következtében jobban tudtuk hasznosítani azokat az eszközöket is, amelyek indirekt módon hatottak a párt befolyásának növelésére.

Egy-két példát el lehet mondani. Nem akarom a Központi Vezetőséget unatni, de szerintem érdekes tanulság, hogy például a szakszervezeti mozgalomban 1950 és 1955 között az erőnknek döntő többségét arra fordítottuk, hogy a szervezetséget valahogy úgy 84-85%-on tartsuk, megkülönböztetéssel ugye, meg volt különböztetve a szervezett munkás a szervezetlentől, magasabb táppénzt kapott egy időben, stb. stb. Szóval erőnk 80%-át arra kellett összpontosítani, hogy a szervezetséget 80% körül tartsuk. Most minden megkülönböztetés nélkül 85%-nál tartunk, de ez nemcsak egyetlen mutatója a szakszervezet befolyásának a növekedése tekintetében, s ez a párt politikájának a hatása a szakszervezeti mozgalomban. Van ennek egyéb mutatója is, de ha tudatosabban törekedne a párt is és a Központi Vezetőség is arra, hogy jobban kihasználjuk ezeket a lehetőségeket, szerintem nagyobb eredményeket tudnánk elérni.

Egyetértek Kádár elvtárssal, hogy itt egy folyamatról van szó ami még nem fejeződött be. Igen, egy folyamatról van szó, de ennek a folyamatnak a befejezéséhez, meg a folyamat meggyorsításához, meg az elért eredmények állandósításához szerintem a pártnak nagyobb gondot kell fordítani arra, hogy tényleg nem ezeket a perifériákat, hanem a párt rendelkezésére álló eszközöket, világosabban a proletárdiktatúra rendszerében helyet foglaló szerveket jobban funkcionáltassuk, használjuk fel. Ahogy a helyzetet meg tudom ítélni, mondom, a közvetett hatások érvényesülnek, és ez is jó. Ha jól látom, a párt egy terület felé nagyon komoly erőfeszítést fejt ki. Ez a Hazafias Népfront. Fontos is, de szerintem nem a legfontosabb, azért nem a legfontosabb, mert a Hazafias Népfront, ahogy ismerjük a dolgot, tömegmozgalom, és az ereje abban van, hogy mint tömegmozgalomban helyet foglaló tömegszervezet, milyen erőt képvisel. A párt egyelőre az erőt és a figyelmet erre összpontosítja, és itt van is eredmény. Kádár elvtárnak a felszólalását a Hazafias Népfront legutóbbi tanácsülésén, azt én elég iránymutató dolognak tartom, és a Hazafias Népfront munkáját megkönnyíti. Ilyen és ehhez hasonló kérdéssel mondjuk a tanácsok, a szakszervezetek – nem véletlen, hogy nem első helyre teszem a szakszervezetet, habár lehetne – vonalán is kellene foglalkoznunk, ilyen szinten és ilyen értelemben. Ez meggyorsítaná a párt tömegbefolyásának a növekedését. (Kádár elvtárs: Az első helyre tettük, mert legelőször a SZOT plénumán nyomtuk meg a gombot).

Értem, de kérdéshez tovább szólva, miért mondom, azt elvtársak? Azért mondom, mert ha van nekünk – tapasztalatból beszélek –, ha van még gyöngénk, a gyöngénk abban van, hogy a tömegszervezeteket nem tudjuk mozgatni. Úgy értem, hogy az üzemet, kerületit, városit mi nem tudjuk mozgatni. Elvtársak, járok termelési értekezletre, a Csepel Autógyár pártszervezete vezetőjével nagyon hosszan tanácskoztunk a múlt héten, Vácon beszélgettünk elvtársakkal, különböző üzemek párttagjaival, ők pl. nem tudják mozgósítani. Varró elvtárs is szóvá tette, hogy elsorvadnak ezek az üzemi tanácsok, elsorvadnak, mert akkor nincs semmi értelme annak, hogy üzemi tanács legyen, ha a pártszervezetnek ez külön gondot okoz. És most külön gondot okoz, hogy mit csináljanak vele. Ha nem segítőt lát benne, hanem gondot, olyan szervet, amely neki gondot okoz, akkor persze, hogy elsorvadnak. Hát hiába, erre nekünk van iskolánk, az elmúlt öt-hat, meg mit tudom én, hét esztendő megtanított bennünket arra, hogy hogyan nem kell tömegszervezetekkel foglalkozni.

Teljesen egyetértek Cservenka elvtársnővel, hogy az 1950-es határozat, amely szerintem, enyhén fogalmazva, nem jó határozat volt, nem volt jó a szakszervezetek irányában. Nem kell nagy temetést csinálni ennek a határozatnak, de a pártszervezetek számára a mindennapi munka végzése szempontjából még mindig ez az iránytmutató, holott ez szerintem egy antimarxista határozat, de ez van még mindig érvényben, és mondom, nem kell annak nagy temetést rendezni, de valahogy majd a forgalomból ki kell vonni, illetve másikkal helyettesíteni. Nem mai probléma, csak ezt annak kapcsán teszem szóvá, hogy a párt befolyásának a további növelése szempontjából a kérdéssel majd foglalkozni kell. Fenntartom a javaslatot, szerintem a határozatot el lehet fogadni.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Valkó elvtárs.

VALKÓ MÁRTON elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Maga az a tény, hogy a munkásosztály helyzetével ilyen széles méretekben foglalkozik a Központi Bizottság, rendkívül mély és jó hatást tett a gyárak dolgozóira, és ebből a szempontból ezt nem lehet eléggé értékelni. Ezer és ezer ember fejezte ki a véleményét, hogy ez milyen helyes. Mindjárt bejelentem, hogy a magam részéről azzal értek egyet, hogy az ebből leszűrhető határozatokat, a vizsgálat anyagából úgy, amint azt Kádár elvtárs javasolta, fő vonalaiban most és egy későbbi időben részletesen, menetrend szerint, úgy, ahogy erőnk engedi, valósítsuk meg. Nagyon fontos volna talán fokozottabban rámutatni magában az anyagban, az anyagnak egy-két kisebb hibájára, hogy nem eléggé mutat rá, hogy mindez egészen szigorúan és megmásíthatatlanul össze van kötve, és össze kell hogy kötődjön a munkatermelékenység, általában a megtakarítások kérdésével, máskülönben nem megy. A dolgozók, legalábbis ilyen nagyüzemekben, mint a mienk, nagy része a dolgozóknak érti. Allítom, hogy érti, akik lent jártak, mint legutóbb Apró elvtárs az egyszerű dolgozókból álló taggyűlésen, én nem voltam ott, de hallhatta, és biztosan említette is, hogy kohász emberek, egyszerű kétkezi munkások értik már ezt, csak rá kell erre mutatni, hogy ez ennek előfeltéte. Most egy-két ilyen kisebb hibára: értékes anyag, vigyáznunk kell, hogy még ilyen se legyen benne. A MÁVAG-ra vonatkozólag van egy olyan adat, amely azt mondja, hogy a MÁVAG törzsgárdája, 1400 ember 20 éven túl ott dolgoznak, azoknak az 50%-a párttag, és ez a gyár munkáslétszámának 50%-a, azt ki kell igazítani, a gyár párttagságának az 50%-a, mert a MÁVAG-gyár létszáma nem 1400 fő, a párttagsága 1400 fő.

A másik dolog: eléggé bizonytalan és nem eléggé megnyugtató az életszínvonal összehasonlítására adott szám. Ügyeljünk erre, mert ezzel megégettük már a kezünket egypárszor. Igen gondosan meg kell néznünk, hogy az az 58, vagy 49-ig 20 és plusz ennyi, hogy az valami teljesen világos és olyan szám legyen, ami megtámadhatatlan [sic!]. Van ott az anyagban egy rész, amely arról szól, hogy az üzemi törzsgárda megteremtésére nem volt meg az igyekezet. Ezt ilyen sommásan kimondani nem lehet. Megvolt és megvan az igyekezet, minden gyárban erre törekszenek kisebb-nagyobb sikerrel. Persze ennek vannak előfeltételei, ami nélkül ez nem megy. Majd erre egy kicsit későbbben még kitérek. Nem értek egyet azzal, hogy mi a sportról csak annyit mondunk itt, hogy csökkenteni kell az eddigi túlzott anyagi támogatásokat, s azt át kell vinni a kultúrvonalra. A sport nálunk legalábbis olyan népszerű a dolgozók körében, hogy egy valamirevaló meccsre kimegy 20–25 000 ember a három diósgyőri gyárból. Helytelen ezért, hogy a kultúráról három oldalon keresztül beszélünk, és a sportról semmi nincs, csak az, hogy csökkenteni kell a támogatást. Ez nem helyes, mert a munkásosztálynak a helyzetéhez a testkultúra, a sport éppen úgy hozzá tartozik, mint a szellemi kultúra, megfelelő arányban beszélni kellene erről az anyagban.

Van az egész anyagban egy olyan vonás, amely a munkásokból lett vezető embereket egy kicsit mintha a munkásosztálytól már idegen személyeket kezelné. Sem a statisztikában, sem az életszínvonalban, sem semmilyen módon nem vagyunk mi benne, magamat is értem ez alatt, ne engedjük ennek

a dolgoznak. Mi igen is a munkásosztály részeseinek érezzük magunkat, és egyáltalán nem örvend annak, egyetlen egy munkásból lett vezető sem, hogyha azt látja, hogy még a pártdokumentumban is, nincs ugyan ez nyíltan megmondva, de úgy jön ki valahogy a hangjából, hogy a munkásosztályba ezek már nem sorolódnak be. Ezen kellene egy kicsikét tompítani.

Néhány ilyen konkrét kérdés: nagyon helyes, a vizsgálat anyagából világosan látható, hogy gazdasági vonalon mi a fontossági sorrend. Határozottan állítom, hogy ma a munkásoknak – legalábbis a diósgyőri munkásoknak – nem a fő kérdése a bérkérdés, hanem a nyugdíj, az a legelső, és azt tapasztaltuk a legutóbbi üléseken, amikor Csergő elvtárs is lent volt néhány héttel egy 1200 fős képviselői beszámolón. Egyetlen egy hang ott a keresettel kapcsolatban el nem hangzott, de egészen, majdnem a hőbörgés határáig menően hozták fel a nyugdíjjal kapcsolatos igazságtalanságokat, amire nem lehetett mit mondani. 84 éves ember, aki 44 évet ledolgozott a gyárban, a régi nyugdíjtörvény alapján ment nyugdíjba, és ma kap, nem tudom én, valami minimumot, talán 500 Ft-ot. Nem igazságos, ugyanakkor, amikor az új nyugdíjtörvény alapján 56 éves ember is van nyugdíjban, a tíz évet ledolgozta, és kap 1700 Ft-ot, holott ugyanolyan munkakört töltött be. Ezt az igazságtalanságot nem bírja a munkásönéret, és ezért nagyon helyes, hogy első helyre tettük ebben az anyagban is.

A másik a családi pótlék. Én egyetértek azzal, amit Fock elvtárs kifejtett, hogy ha tudunk adni, és amikor tudunk adni, akkor ne egy fél, egy negyed-résznek, hanem valamilyen skála szerint, de mindenkinek, aki ez alá tartozik, adjunk mondjuk két, vagy három gyerektől felfeléilyent, mert különben leromlik a hatás. Ez különben meg is felel az igazságnak. Mindenütt felvetik a gyerekek kérdését. Mi félben ezt nem tudjuk kihozni, bár törekszünk arra, mert azért a mostani, hogy szabad kezünk van a bérmegállapításoknál, és ebben a párt, meg a szakszervezet erősen beleszólhat, igen is van egy ilyen vonás, hogy a többgyerekeseket egy kis kedvezményben részesítsük. De ezt nem lehet teljesen megoldani, minthogy itt igenis emelni kell. Annál is inkább kell ezt emelni, mert ha összehasonlítjuk a mi családi-pótlék rendszerünket a nyugati államok családpótlék-rendszerével, az jobb, mint a miénk. Voltam most Belgiumban a nyáron, elhoztam pontosan az egész rendszert, s abból megállapítható, hogy jobb, mint a miénk. És ha még bérben és az általános színvonal tekintetében nem is tudjuk utolérni a legfejlettebb tőkés államokat, szociális kérdésekben nem lehet már nekünk hátra maradni, szerintem ez nem is indokolt.

A harmadik ilyen kérdés a nép foglalkoztatottsága. Nálunk Diósgyőrben és sok más helyen is szépen kijön, ez az egyetlen legfőbb kérdés. Ez mind visszahat a munkásosztály életére. Ott vannak a munkás emberek, tősgyökeres, jó, rendes emberek, igazi, jó elvtársak, ott vannak a leánygyerekek, nem tudnak velük mit kezdeni Diósgyőrben. Nehézipar vagyunk[sic!], bánya, kohó, ilyesmi, ott vannak százával ezek a lányok, és nem tudják őket munkába állítani. Különleges figyelmet és különleges intézkedéseket is megérdemel ez a dolog, mert egy olyan munkáscsaládnak, ahol az egy-két gyereket, aki itten szóba jöhetne, munkába tudjuk állítani, hallatlan módon megnő azonnal az életszínvonala. Tessék elgondolni, hogy keres 1700–1800 forintot, két lánya elmegy dolgozni, mondjuk havi 800 Ft-ért, hogy mit hoz az a konyhára, és

megjavítja a helyzetet. Ráadásul ez nem jelent – ha jól szervezzük meg a dolgot – állami kiadást, mert amit az dolgozik, a munka eredményéből annak a fedezetét meg lehet teremteni.

Erre tehát nagy gondot kellene fordítani, mert ez nálunk akut probléma, egyszerűen nem tudunk itt mit csinálni, olyan nyomás alatt vagyunk. Van a gyárban jelenleg is 5–600 olyan lány stb. dolgozó, aki csak azért van ott, mert hát az apja, a szülei, olyan érdemes munkások, hogy azt nem lehetett fel nem venni, mert hat gyereke van, meg így, meg úgy, és fel kell őket venni. Szóval ezen kell valahogy segíteni. Van ott most törekvés egy ostyagyár létesítésére, csak sürgetni kéne azt a vonalat, mert elég lassan halad. A béremelés módszeréhez véleményem szerint csak utolsó sorban kell nyúlni, és az a szerény mértékű emelés elég is. Amit a munkások még kifogásolnak, az a kisiparosoknak, meg kiskereskedőknek, szóval a maszekoknak a magas jövedelme, azt okkal-móddal egy kicsikét fogni kell. Eljött az ideje, amint Kádár elvtárs mondta, mert ez bőszíti az embereket, valóságosan bőszíti.

Egy szót szeretnék még szólni az értelmiség-ellenességgől. Van-e ilyen? Van ilyen, de azért ezt ma már másképpen kell nézni, mint néhány évvel ezelőtt. Nálunk 220 mérnökből mindössze 70 régi típusú mérnök van, vagy ilyen szakember, a többi mind a mi neveltünk, és szomorú dolog, hogy ezek az emberek is valami szolidaritásba, egységfrontba kerülnek lassan a régiekkel, mert mi alulról ezeket egy kalap alá vesszük. Volt arra lehetőség, mi foglalkoztunk ezzel évekkal ezelőtt és jelenleg is, hogy a METESZ-nek az egyesületeibe – pl. a mi esetünkben bányász-kohász egyesület – vigyünk be munkáselemeket is. Sikerült is ez, vagy 500 tagja volt már ottan a METESZ-nek, abból kb. 300–350 műszaki, a többiek pedig ilyen munkásból lett művezetők, újítók, effélék.

Ez egy nagyon jó dolog volt, de most egy kissé kiejtettük a kezünkből, és éppen foglalkozott a mi gyári párt-végrehajtóbizottságunk vele, hogy fel kell újból élénkíteni, mert együtt ülnek, egy klubba járnak, egy problémáról vitatkoznak most már a munkásból lett mérnökök a régi mérnökökkel. Az biztos, hogy nagymértékben leépül ez az ellentét közöttük. Van ennek még egy veszélye is, ez a bányász-kohász egyesület nemrégiben tartotta, talán júliusban, valamilyen 60 éves évfordulóját és rendkívüli közgyűlését. Én átnéztem – nem voltam ott, nem tudtam elmenni, pedig meghívtak – ennek az anyagát, ami publikálva lett a kohászati lapokban és a bányászati lapokban. Mutatja, hogy ott a mi befolyásunk meggyengült. Mutatja, ha más nem, az hogy következetesen az előadó és felszólaló egyaránt az ismeretes októberi eseményekről beszélt, és nem ellenforradalomról. Hát ez is mutatja. Másrészt a miskolci műszaki egyetemet afféle létesítménynek deklarálják, és nagy vitában vannak a soproni, meg a miskolci műegyetem közötti ismeretes dolog miatt. Ilyen kérdéseket valamiképp le kellene zárni, és azon kívül pedig nekünk tudatosan be kéne vinni a kommunista elemeket azokba az egyesületekbe, mert ott vajmi kevesen vannak, ez olyan régi tradíciókkal rendelkező egyesület, ahol, ha a mi befolyásunk nincs, akkor nyilván ott van az ellenség befolyása.

Végezetül szeretnék a vidéki dolgozókról egy pár szót szólni. Nagyon nagy kérdés ez. Nálunk 6500 vidékről bejáró dolgozó van csak egyedül a kóházatban. Ez – számolva a 16 000, 16 és fél ezer munkáshoz – igen tekintélyes szám.

Sokféleképpen próbálkoztunk ezen változtatni. Lakásépítéssel, ami egy-két évre ezeket letelepítené [sic!], a fele azonnal bejönne, az biztos, mert olyan csekély földje, vagy éppen semmi földje nincs. Ezt tudjuk keresztülvinni gyorsan. Csehszlovákiában járva érdekes dolgot tapasztaltam, még hozzá olyan helyen, ahol szintén egy kohászati üzem van. Késő este érkeztünk, az igazgató meg a párttitkár elvitt bennünket vacsorázni egy olyan szövetkezetbe, amelyet a gyárba bejáró dolgozókból hoztak össze néhány évvel ezelőtt. Vannak köztük nem gyári dolgozók, de kétharmada a gyári dolgozókból áll. Elmondták, hogy ez ésszerű dolog, mert azelőtt ezek az emberek kézzel kaszálgattak, kapálgattak, meg mindenféle munkát végeztek, rettenetes sokat kimaradtak, igen elfáradtak. A földjükről azonban nem mondtak le, mert az nekik jövedelmet jelentett. Erre aztán csináltunk egy szövetkezetet, a gyár is támogatja, most felszánt nekik a traktor, learat nekik a kombájnnal, megkönnyebbült a munkájuk, s azt a minimális munkaegységet vagy ő, vagy a felesége, vagy a gyereke – akinek hogy – ledolgozza, és így megmarad a családnak a mellékjövedelme, és egy szövetkezettel több van, s a gyári munka is jobban megy. Nem tudom, hogy ezt nálunk mennyire lehetne realizálni. Gondolkodtunk azon, hogy nekünk a 6500 emberből hány olyan van, akinek egy-két hold földje van, és egy faluban lakik 1–200 ember is, nem lehetne-e valami ilyesmit csinálni.

Egy utolsó kérdést szeretnék még megemlíteni, a lakásügyet. Természetes dolog, hogy országosan megoldani egyhamar nem lehet, és helyes az, hogy legyen egy ilyen széles körű társadalmi felmérés, meg lehetőség, kutatás és egyéb, ehhez mi is majd, egynéhány tapasztalattal hozzá tudunk járulni, nem akarom most itten ecsetelni. De valamiféle olyan határozati pontot javaslok bevenni, amely bizonyos súlypontot képez nekik. Az ellenforradalom után csatát nyertünk a bányászatban 10 ezer bányász lakással. Mért ne lehetne második lépcsőnek kimondani olyat, hogy a nagyipari gócpontok lakáskérdését rendbehozni, mondjuk, öt év alatt. Hiszen javult nálunk a helyzet, mert ezelőtt három-négy évvel lakásigénylőnk volt 2000, jelenleg van 800, hát nem igaz, hogy nem fejlődöttünk, e két szám közti különbségnek lakást adtunk, és megünnöztünk most is állandóan előre, de azért abba nem tud belenyugodni a Diósgyőri Lenin Kohászati munkás [sic!], hogy példának okáért a múlt évben Miskolcon épült vagy 180–200 lakás, a bányász lakásokat nem is számítva – ha azt számítjuk, akkor még több, hiszen ott a Perces, Diósgyőr bányatelepen úgy tudom, hogy a bányászoknak 1000 lakás épült az ún. borsodvidéki trösztnél –, s ebből mi kaptunk összesen öt lakást. Mégis a legnagyobb gyár vagyunk a megyében, a városban, mi fizetjük ki a miskolci bér-alap 57%-át, és azt mondják, hogy a fenébe, mi kaptunk összesen öt lakást, de azt sem úgy kaptuk, hogy az a mienk, mert azt is csak kölcsönbe kaptuk a bányászoktól, isten nevében, hogy majd jövőre, vagyis ez évben visszaadjuk. A kölcsönök olyanok szoktak lenni, hogy arról meg szoktunk feledkezni, de mégis formailag kaptunk öt lakást. Ez nem titok, ezt a melósok tudják, látják. Úgyhogy súlypontot kellene képezni, és akkor biztos, hogy türelmesebbek lesznek az emberek.

A másik pedig az, hogy felül kell vizsgálni – szerintem – azokat az elgondolásokat, amelyek a lakás kielégítésére vannak. Ez a bizonyos kétszobás stb., hogy a kor színvonalán álljon. Én nem látok abban semmi szégyent, hogyha

fele annyi pénzből, mondjuk, Diósgyőrben építünk 800 darab, olyan típusú lakást, amelyet Franciaországban Mesolővé-nek [sic!], hívnak, bútorozott szoba, egyetlenegy szoba, 800 db-ot létrehoznánk, – ez biztos, hogy egyharmadába se kerülne, mint egy kétszoba-konyhás lakás. S ezzel azt a 800 fiatalt, aki hőbörög, hogy nincsen lakása, oda tennénk, türelmesen két-három évig ott lenne, utána fokozatosan vinnénk, ahogy szaporodik a család, vinnénk előre. Utána jöhetnek az új fiatalok. Hát ez nyugati szokás, annyire szeretik a nyugati szokást, hát miért ne, menjünk utánuk. (Derűtség!) Szerintem sokat lehet tenni a lakáskérdésben, egyelőre csak annyit, hogy súlypontot képezni, és megtalálni ezeket az új és olcsó utakat, akkor a dolog menni fog.

FOCK JENŐ elvtárs válasza: Kedves Elvtársak, ahogy én az elején mondtam, nagyon lelkesedek ezért az egész vizsgálatért, ezért a munkáért és a határozati javaslatért is. Azért egy kicsit nekikeseredtem, amikor Kiss és Cservenkáné elvtársakat hallottam, akiknek megjegyzéseiből egynehányat feljegyeztem magamnak, hogy a határozati javaslat nem tükrözi a jelentést, nem mozgósít eléggé, óhajszerű kívánságok vannak benne, nagy a távolság a jelentés és a határozati javaslat között, jelszószerű, nem elég politikusan nyúl néhány kérdéshez. Ez a negyede annak, amit az elvtársak mondtak és a negyede is nagyon sok volt nekem, egy kicsit neki is szomorodtam. A további felszólalások, azok megerősítettek abban a meggyőződésben, hogy a jelentés mégiscsak jó, használható, és a határozati javaslatot érdemes kiadni, az elhangzottak jó részének meghallgatása, és annak alapján az anyag valamelyes átdolgozása után.

Felsorolnak persze olyan kérdéseket, amelyeket nem javasolnék én az átdolgozás után sem az anyagba belevenni. Ilyen a felelősségre vonás, az ellenforradalom és munkásosztály, a káderpolitika, a tömegszervezetek jellege, bár azzal egyetérttek, amit Gáspár elvtárs mondott, de nem ebben az anyagban, a kulturális színvonal kérdése, valamint a KGM vagy akármelyik minisztérium bevétele az anyagba. Ezekkel nem értenék egyet, hogy a határozatba belevegyük.

Javaslom azt, hogy végeredményben azok, akik foglalkoztak a szövegezés-sel, végső soron kapjanak a KB-tól megbízatást arra, hogy szombatig az anyagot átdolgozzák: Kádár elvtárs, jómagam, Szirmai, Sándor (József) és Friss elvtársak, – péntekig úgy, hogy szombatig át tudjuk adni a sajtónak.

Belső határozatként javasolom kimondani az eddigiekhez még, hogy a munkában részt vett, mintegy 2000 pártmunkás kapjon olyan megbízatást, hogy a határozat megjelenése után ugyanazokra a helyekre menjen ki, ahol járt a vizsgálat kapcsán, és beszélgessen el ugyanazokkal a dolgozókkal és másokkal arról, hogy a határozatról mi a véleményük. Ezt a PTO szervezze meg, és arról adjanak majd tájékoztatást.

Én megértem azt, elvtársak, amit Cservenkáné, Kiss (Dezső) elvtárs és mások is kifogásoltak, különösen a budapesti elvtársak, amit kifogásolnak az anyagban, ami hiányzik. Ugyanez a vita lezajlott a Politikai Bizottságban, ahol tizenkét meghívott volt, és ott is lényegében kifogásolták, hogy rengeteg ezenkívüli dolog felmerült a beszélgetések kapcsán üzemekben, munkahelyeken, és azokra is várják a választ. No, ezek a kérdések össze vannak gyűjtve, tulajdonképpen még nincsenek teljesen összegyűjtve, még ki lehet egészíteni

az általános rendelkezések első pontjában. Milyen kérdések ezek? Munkáskerületek, ipari góccok jobb zöldségellátása, jobb iskolaellátása, jobb kórházellátása, és a többi, amikre a PB, a tárgyalások során azt a véleményt alakította ki, hogy ez összlakossági érdek, a jobb zöldség, iskola, kórház stb., de természetesen figyelemmel kell lennünk arra, hogy van bizonyos elmaradottság, a múltból eredően, hogy a munkáskerületek nincsenek úgy ellátva iskolával, óvodával, kórházzal stb., mint más kerületek, vagy Tatabánya nincs úgy ellátva zöldséggel, mint mondjuk Békéscsaba természetszerűleg.

En gondolom, hogy ezeket az általános intézkedéseket, illetve, hogy egy ilyen bevezetés előzze meg az első pontot, amely erről rendelkezik – az átdolgozás során ezt ki lehet dolgozni –, hogy a felsoroltakon kívül nagyon sok olyan kérdés van még, amely az összlakosságot és ezen belül a legtöbb kérdés elsősorban a munkáosztályt közelről érinti, ezek viszont hosszabb idő alatt megoldható feladatok, és ezért aztán jön a további szöveg, hogy illetékes szerveket a KB megbízott azzal a külön utasítással, hogy ezekkel a kérdésekkel behatóbban foglalkozzanak, és a megoldásra vonatkozó javalataikat időben tegyék meg.

A lakáskérdéssel kapcsolatban. Kiss [Dezső] elvtárs idézete nem volt elég pontos, mert itt azért elég sok dolgot mondunk ebben a nem tudom én 8–10 sorban a lakáskérdésről. Elég határozott kiállás ma az, amikor mondjuk egy év múlva, másfél év múlva lesz távlati tervünk, elég határozott kiállás, hogy a KB elérkezettnek tartja az időt arra, hogy a lakáshiányt gyökeresen felszámoljuk. Elég bátor kimondása ez a KB határozatának. Ebből fakad az, hogy a tizenöt éves terv elkészülte előtt még a lakáskérdést külön kiragadjuk, és azt elkészítjük az arra szóló tizenöt éves tervre. [sic!] ⁷⁹. Mondhatnánk olyan dolgot is, mely esetleg jól is mutatna itten, talán lehetne gondolkodni rajta. Hogy mi a következő tizenöt éves terv során két és fél, majdnem háromszor annyi lakást fogunk építeni, adtunk utasítást a Tervhivatalnak ilyen terv kidolgozására, mint a felszabadulás óta 1960-ig eltelt tizenöt esztendőben. Elég komoly dolog ez, közel háromszor annyi lakást kívánunk építeni. A vita azon van, hogy két és félszer vagy tényleg háromszor annyi lakást lehet építeni. Gondolom, hogy a társbérleteket, bár Apró elvtárs mondta, hogy akkor úgy fogják érteni, hogy aki a társbérletben van, azt ki lehet dobni a társbérletből (Kiss Károly elvtárs közbeszólása: és mindenki lakást akar, úgy értik), de ezt azért meg lehet fogalmazni úgy, én azt hiszem van is egy fogalmazásunk, amit megadtunk a Tervhivatalnak, hogy senki ne értse azt félre. Meg lehet mondani világosan, hogy a többi lakással lehetővé kívánjuk tenni, hogy azok, akik ma még kényyszerű körülmények között társbérletben laknak, valahogy így meg lehet fogalmazni, és ezzel ki lehet egészíteni.

Ez a társadalmi munka, ami 1945-49-ig – talán egy kicsit tovább is – nálunk jó hagyománynak számít, és azután úgy abba hagytuk, amiről Cservenkáné beszélt és mások is, Komócsin elvtárs is az ifjúság vonatkozásában. Én gondolom, hogy e határozatba tényleg be lehetne valami ilyesmit venni. De nem azzal az indokolással, amit a Cservenkáné mondott, hogy a diákok azért dolgoztak a Hanságban, belső érzéseik voltak, és most vezetnek, a munkás is azért, hogy vezekeljen egy kicsit, neki is van ilyen érzése. Én abból indulnék ki, hogy először is ez egy helyes dolog, és ha mi meg tudjuk csinálni – a Szabadság hídon azt hiszem nagyon sokan dolgoztunk, különösen mi bu-

dapestiek, és más híidakon is –, ha elhatározzuk, mint ahogy elhatároztuk az Erzsébet híd építését, el lehet határozni, hogy az Erzsébet hídnál megszervezünk egy ilyen társadalmi akciót, hogy szombat délután és vasárnaponként oda kimegy Budapest népe, elsősorban vezetők – lehet erre gondolni majd –, és dolgozunk annak a hídnak az építésén.

A határozati javaslatba nem ártana belevenni egy-két mondatot, amiről Komócsin elvtárs beszélt, ez a Hanság kérdése. Nem ártana belevenni, és pedig, mint példát, és azzal talán, hogy ezt ki is kell bővíteni. Talán még azt is meg lehet gondolni, hogy ne legyen a diákság, az ifjúság privilégiuma, esetleg felnőtt tanyát is ottan rendszerezíteni, ahová mások is mehetnek. De mindenesetre az egész – a Hanság, vagy akármilyen más ilyen akció – azt a célt kell hogy szolgálja, hogy a szocializmusért való lelkesedés mutatkozzon meg az ilyen társadalmi munkában. Ezt a célt kell, hogy szolgálja. Akkor, amikor mentünk, tényleg azért mentünk, hogy mi a szocializmust építjük, és ha az emberek megelégedettek, ha az emberek dolgoznak is, ha az emberek igyekeznek jobban dolgozni, nagyon kevés olyan ember van, aki tudatosan a szocializmus megvalósításáért dolgozik. Ezért nekünk, hogy így dolgozzanak az emberek, a munkásosztályt ez hassa át, ezért nekünk komoly politikai munkát kell kifejtenünk. Ehhez hozzájárulhat az is, ha valamiféle ilyen munkát megszervezünk, amiről Cservenkáné, Komócsin elvtárs és mások beszéltek.

Én a bevezetőmben – talán egy kicsit többet – beszéltem a gazdasági részről. Magamban is kialakult olyan érzés, és másokban is, akikkel beszéltem szünetben, hogy nagyon rossz lenne ez a határozat, ha az egész arra menne ki, hogy mit adunk a munkásosztálynak. Inkább azokat a részeket kellene erősíteni, ahol a munkásosztálynak a felelősségéről beszélünk – egyetérték azzal, amit Kiss [Dezső] elvtárs mondott –, tényleg én is ott lelkesedtem, amikor Novotny⁸⁰ elvtárs erről beszélt, és vagy hat felszólaló arról beszélt, hogy a munkásoknak mennyi rengeteg területen áll fenn a felelőssége, amit erősíteni kell benne. Ez jobbá tenné a mi határozatunkat, sőt az sem ártana, ha egy-két dologban megmondanánk világosan, hogy a munkásosztályban ugyan élnek ilyen gondolatok, ilyen kívánságok, ilyen vélemények, de ezek helytelenek, ezzel a KB szemben áll, és ki akarja nevelni a munkásosztályból ezeket a helytelen gondolatokat, kívánságokat.

A bérrrel kapcsolatban az utasításból hiányzik, és tényleg nincs összehangolva az utasítás a határozati javaslattal. Mert a határozati javaslaton dolgoztunk még, az utasítás pedig maradt. Így van ilyen kettősség is, hogy a határozati javaslatban világosan benne van, hogy végre kell hajtánunk azt a béremelést, amit a 3 éves tervben megszabtunk, ez nincs megmondva, hogy évi 2, összesen 6%, lényegében erről van szó, az utasításban viszont nincs benne. Ezt is korrigálni kell.

A nyugdíjról nem tudunk ebben a határozatban részletesen beszélni. Azt alaposan ki kell vitatni, még eltérő álláspontok is vannak, amit meg kell beszélni, de a lényege a rendezésnek az, hogy lényegében minden nyugdíjas réteg részesül a rendezésben. Az egésznek a lényege az, hogy közelebb hozza ahhoz a szinthez, akik most mennek el nyugdíjba az új nyugdíjtörvény alapján. Sajnos a teljes rendezést, hogy egy nyugdíjtörvény legyen Magyarországon, ezt nem tudjuk megcsinálni. Akkora nagy az eltérés, hogy ezt nem

lehet megcsinálni. (Kádár elvtárs: A szövegből úgy értendő, hogy 1959. januártól számít). Akkor a szövegen módosítani kell, hogy ez világosan kitűnjön.

A taggyűlésekkel, pártnapokkal kapcsolatban Kádár elvtárs véleményét osztom, amellet, hogy egyetértek azzal, amit Varró elvtárs mondott, nem árt, hogyha itt benne szerepel, esetleg ott a nyilvános pártnapoknál egy mellékmondattal, ahol a vezetőkről is beszélünk, hogy a termelési tanácskozáson való részvételt tartásuk kötelességüknek a kommunista vezetők.

Az üzemi oktatással kapcsolatban egyetértek Szurdi elvtárs megjegyzésével, hogy az üzemi szakoktatással nem lehet az általános műveltséget összekötni. Az üzemi szakoktatás az egy dolog, és valahogy külön pontba kellene tenni, hogy a TIT és más szervek gondoskodjanak róla, hogy az üzemi szakoktatás mellett általános műveltséget adó, vagy bővítő oktatást, vagy tanfolyamokat, vagy előadásokat, vagy előadássorozatokat tartsanak. (Marosán elvtárs közbeszólása: Helyes lesz, ha a KB úgy határoz, hogy a négytagú bizottságot megbízza azzal, hogy a határozati javaslatot a vita alapján szövegezze meg, azon már lényegében nem volt vita később, hogy ez a határozati javaslat, ami itt szerepelt, ez az alap. És akkor a négy elvtárs péntekig megszövegezi, hogy az újságban megjelenhessen.)

Három szót csak. A vita nagyon érdekes volt, helyes volt, hogy a PB idehozta a KB elé, sok minden jött ki ebből a vitából. Meggyőződésem, hogy az a sok ezer ember és sok tízezer, akivel beszéltek, az nem egy elveszett idő volt. De van valami, amiről nem esett itt szó, és ezt a KB rögzítse le. 300 példányban lesz a jelentés párt-, állami és más funkcionáriusok kezében. Mellette határozat lesz. Nem állhat ide egy év múlva senki, hogy kérem én ezt nem tudtam. Azzal kezdődik, és amikor a PB-ben vitattuk a kérdést, akkor Kádár elvtársnak volt egy nézete, hogy a munkásosztály vizsgálata a pártnak, a kommunistáknak mindennapi feladata. Akkor párttitkárok, miniszterek, vállalatvezetők, igazgatók, akiknek a kezükben lesz a dokumentum, szakszervezeti funkcionáriusok, nem állhatnak oda, hogy kérem én nem ismertem. Én feltételezem, hogy van olyan politikai levegő, hogyha az a kétezer ember vissza fog menni, és nemcsak a kétezer ember, aki visszamegy, fog róla beszélni – bocsánatot kérek, mi is beszélni fogunk róla –, a választás alatt is beszélni fogunk róla. A határozat is meg fog jelenni, hogy a KB a vizsgálatot megtárgyalta, ezeket és ezeket hozta, napirenden tartják egyszerűen azért, mert a bizottság jelentése is rámutatott arra, hogy sok-sok kérdést odalent már megoldottak. Miért oldottak meg odalent sok-sok kérdést? Azelőtt is már megoldhatták volna, mert egy kicsit kezdte kihúzni magát [sic!]. Rendszerint úgy vagyunk, hogy megvizsgálunk valamit, ott mindenki igyekszik rendbe hozni a maga dolgát. Majd lassanként megpróbáljuk rendbehozni, nemcsak a munkásosztály dolgát, hanem azoknak a dolgát is, akik olyan nagyon hamar igyekeznek elszakadni a munkásosztálytól, amikor oda felkerülnek.

A KB nyugodtan rögzítheti le, hogy ez a 300 ember, akinek a kezébe oda fogják adni a jelentést, remélem lesz benne annyi tisztesség és becsület, hogy hetenként egyszer megnézi, egy óráig megkérdezi magától, hogy én mit csináltam ebben. Mit tettem a magam területén ezért a kérdésért, pártmunkás, gazdasági, állami és társadalmi vezető. Helyes, hogy a KB ilyen mé-

lyen vitatta ezt a kérdést, nyilván lesz más kérdés, amit vitatni fogunk és kell, nyilván így fog kialakulni az a helyes vonal, amellyel a munkásosztály ügyét megoldani kívánjuk.⁸¹

Köszönöm a szíves türelmüket, az ülést bezárom.⁸²

Kmf.

JEGYZETEK

- 1 L. az 1. sz. függelékét.
- 2 1958 szeptemberében Ferhat Abbasz vezetésével megalakult a franciák elleni szabadságharcot vezető algériai kormány.
- 3 Az 1956. évi finnországi választások eredményeként köztársasági elnök Kekkonen lett, a kormány vezetését K. A. Fagerholm szociáldemokrata politikus vette át.
- 4 A Politikai Bizottság 1958. szeptember 23-án tartott ülésének jegyzőkönyve szerint Magyarországon összesen 56 szovjet tanácsadó tevékenykedett. „Ezek zöme a Honvédelmi Minisztériumban és a Belügyminisztériumban dolgozik”. (MOL-M-288. f. 5/95. ö. e.) E tárgyban a PB 1958. október 7-ei ülésén az alábbi határozat született: „... kérjük az SZKP Elnökségétől járuljanak hozzá, hogy a tanácsadók rendszerét bizonyos időszak alatt számoljuk fel. Így szükségesnek tartjuk, hogy amennyiben lehetséges a HM és BM területén 4-4 elvtárs még 1 évig, az urániparban 5 elvtárs legalább 3 évig tanácsadóként Magyarországon maradjon.” (MOL-M-288. f. 5/97. ö. e.)
- 5 A Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság kormányának jegyzéke a Magyar Népköztársaság kormányához. TANJUG Belgrád, 1958. június 23. (MOL-M-288. f. 9/1958/24. ö. e.) L. még a 10 sz. jegyzőkönyv 9. jegyzetét.
- 6 A Nagy Imre és társai elleni perről van szó. L. a 10. sz. jegyzőkönyv 12. jegyzetét.
- 7 Montgomeri, Bernard Law (1887–1976) angol hadvezér; 1942–1943-ban az afrikai fronton harcolt, és az el-alamein-i csatában aratott győzelemmel megkezdte a németek kiszorítását Afrikából. 1944-ben a Nyugati fronton tevékenykedett, majd birodalmi vezérkari főnöki beosztást kapott. 1951-től a NATO fegyveres erők első főparancsnok-helyettese. 1958-ban nyugdíjba vonult.
- 8 Gheorghiu-Dej, Gheorghe (1901–1965) 1945-től a Román Kommunista Párt főtitkára, 1952–1955-ig miniszterelnök. 1961 és 1965 között az Államtanács elnöke.
- 9 Fazekas János (1926–) 1950-től a Román Munkásifjúság Szövetség KB titkára. 1954-től a KP KB tagja, 1960 és 1961 között titkára. 1965–1967-ig a KB VB póttagja, 1967-től tagja. 1961–1965-ig élelmézsipari miniszter, 1965-től a Minisztertanács elnökhelyettese.
- 10 Gollan, John, Nagy-Britannia Kommunista Pártjának főtitkára.
- 11 Daily Worker, az Angol Kommunista Párt központi napilapja. Londonban (1930-tól) jelenik meg.
- 12 L. a 10. sz. jegyzőkönyv 37. jegyzetét.
- 13 Pollitt, Harry, Nagy-Britannia Kommunista Pártjának elnöke.
- 14 Larsen, Aksel (1897–) dán politikus; 1920-tól a Dán Kommunista Párt tagja, 1932 és 1958 között elnöke és a parlamenti csoport vezetője. 1958-ban kizárták a KP-ből, 1959-ben létrehozta a Szocialista Néppártot, amelynek elnöke lett.
- 15 Az ún. krími találkozóon meghívott kommunista vezetők vettek részt, akik 1958. augusztus közepétől szeptember 3-áig szabadságukat töltötték a Szovjetunióban.
- 16 Zsivkov, Todor (1911–) 1948–1949-ig a Bolgár KP Szófia városi pártbizottság első titkára. 1945-től a KB póttagja. 1950-től titkára. 1954-től a KB első titkára, majd főtitkára. 1962 és 1971 között miniszterelnök, 1971-től az Államtanács elnöke.
- 17 Robeson, Paul (1898–1976) az USA-ban élő basszusénekes. Az amerikai békemozgalom egyik vezetője.
- 18 Kádár János a következőkben az 1956-os forradalom résztvevői elleni büntetőeljárásokról beszél. L. még a 10. és 12. sz. jegyzőkönyveket.

- 19 Vas Zoltán. L. az 5. sz. jegyzőkönyv 10. jegyzetét.
- 20 Újhelyi Szilárd. L. az 5. sz. jegyzőkönyv 11. jegyzetét.
- 21 Horváth Márton (1906–1987) 1944–1956-ig az MKP, ill. MDP KV tagja, 1945–1953-ig a PB tagja. 1950 és 1954 között az MDP KV Agitációs és Propaganda Osztályának vezetője. 1957–1960-ig, majd 1963–1966-ig a Petőfi Irodalmi Múzeum igazgatója, 1960 és 1963 között a Hunnia Filmstudió vezetője.
- 22 Az MSZMP PB 1958. október 14-én e tárgyban az alábbi döntést hozta: 1. A Politikai Bizottság Mérey Ferenc, Fekete Sándor és néhány társa által folytatott államellenes szervezkedés felszámolásához szükséges politikai felhatalmazást a Belügyminisztériumnak megadta. 2. Hozzájárult Zelk Zoltán, Varga Domokos volt írók, Németh Béla volt budapesti munkástanács tag büntetésének félbeszakításához. 3. Tudomásul veszi, hogy Kovács István volt vezérőrnagy ügyével az igazságügyi szervek ismét foglalkoznak, cselekményével arányban nem álló büntetésének törvényes korrigálása végett. 4. A Politikai Bizottság Vas Zoltán, Újhelyi Szilárd, Horváth Márton ügyében helyesli az eljárási kegyelem alkalmazását. (MOL–M–288. f. 5/99. ő. e.)
- 23 Zelk Zoltán (1906–1981) költő; 1955–1956-ban Nagy Imre köréhez tartozott. 1957-ben letartóztatták és háromévi börtönre ítélték. 1958-ban szabadlábra helyezték.
- 24 Varga Domokos (1922–) író; 1954–1956-ig az Irodalmi Újság munkatársa. A forradalom alatti tevékenységéért 1957-ben kétévi börtönbüntetésre ítélték. 1959-ben szabadult. 1968-ig erdőmérnök, majd az Élet és Irodalom munkatársa.
- 25 1959. április 3. Az Elnöki Tanács 1959. évi 12. sz. törvényerejű rendelete részleges közkegyelmet adott.
- 26 Somogy megyében 1957. márius 1-jéig 700 fő lett mukászór. 1957. július 2-áig garázda magaviseletük miatt 11 főt zártak ki az állományból. A gyilkosokat név szerint nem említik. (MSZMP Somogy Megyei Intézőbizottsága jelentése az MSZMP Központi Bizottsága Párt- és Tömegszervezetek Osztályának. Kaposvár 1957. július 2. (MOL–M–288. f. 21/1957/16. ő. e.)
- 27 Bővebben I: *Dokumentumok a jugoszláv menedékről és a Szántó Zoltán ügyről (1956–1958)* Közli: Kiss József – Ripp Zoltán. *Múltunk* 1991. 4. sz. 136–158. p.
- 28 Szántó Zoltán. L. az 5. sz. jegyzőkönyv 9. jegyzetét.
- 29 A volt vezetők közül: Andics Erzsébet, Alapy Gyula, Bata István, Biró Ferenc, Biró Zoltán, Biró Dezső, Berei Andor, Dékán István, Gerő Ernő, Hegedüs András, Kovács István, Komor Imre, Piros László, Rákosi Máttyás voltak moszkvai „száműzetés”-ben. L. a 4. sz. jegyzőkönyv 14. jegyzetét.
- 30 Andropov, Jurij Vlagyimirovics. L. az 5. sz. jegyzőkönyv 1. jegyzetét.
- 31 Szilágyi Dezső (1897–1967) 1955-ben tért haza a Szovjetunióból. 1957 és 1960 között az MSZMP Külügyi Osztályának vezetője. 1960–1963-ig varsói nagykövet.
- 32 Kádár János itt az MDP KV ülésén 1956. október 26-án és október 28-án elhangzott beszédére utal. Az írott sajtóban csak a testület nyilatkozata jelent meg.
- 33 1956. október 28-án az MDP KV átruházta jogait egy új vezető szervre, a hattagú Elnökségre. Tagjai: Apró Antal, Kádár János elnök, Kiss Károly, Nagy Imre, Münnich Ferenc, Szántó Zoltán.
- 34 Kálmán Endre (1909–1989) újságíró; 1947–1948-ig az MKP KV Tömegszervezeti, majd Sajtó Osztályának munkatársa. 1949–1950-ig a Szabad Nép munkatársa, 1950 és 1956 között a Pártélet szerkesztője, 1956–1960-ig a Párttörténeti Intézet igazgatója, majd 1971-ig a Társadalmi Szemle főszerkesztője.
- 35 Betlen Oszkár (1909–1969) újságíró; 1945 és 1954 között a Szabad Nép munkatársa, majd főszerkesztője – 1951–1956-ig az MDP KV póttagja. 1957–1969-ig a Párttörténeti Intézet tudományos főmunkatársa.
- 36 Réti László (1908–1992) 1945 után az MKP Budapesti Bizottsága Propaganda Osztályának vezetője, majd az MKP KV Oktatási Osztályának helyettes vezetője. 1948 és 1956 között a Magyar Munkásmozgalmi Intézet, ill. Párttörténeti Intézet igazgatója, majd munkatársa. 1959-től a Magyar Országos Levéltár osztályvezetője, 1970 és 1975 között az Új Magyar Központi Levéltár főigazgatója.
- 37 Kun Béla: *A Magyar Tanácsköztársaságról Bp., 1958.*
- 38 Vass Henrik (1915–) 1948–1949-ig az MDP KV Sajtó Alosztályának vezetője. 1951-től a Szikra, ill. a Kossuth Könyvkiadó osztályvezetője, majd igazgatója. 1961 és 1980 között a Párttörténeti Intézet igazgatója, 1975 és 1980 között a MSZMP KB tagja.

- 39 Peidl Gyula (1873–1943) az 1919. augusztus 1. és augusztus 6. között tevékenykedő szakszervezeti kormány miniszterelnöke.
- 40 Bethlen István gróf (1874–1946) 1921 és 1931 között miniszterelnök.
- 41 L. a 10. sz. jegyzőkönyv 53. jegyzetét.
- 42 Kisházi Ödön (1900–1975) 1945–1948-ig a Szakszervezeti Tanács elnöke, a Vasas Szakszervezet főtítkára. 1948–1952-ig különböző gazdasági beosztásokban dolgozik. 1952-ben koholt vádak alapján bebörtönzik, 1955-ben szabadul. 1956–1957-ig SZOT-főtítkár, majd 1963-ig munkaügyi miniszter. 1963-tól az Elnöki Tanács elnöke.
- 43 Nánási László (1906–1985) 1945 után a Nemzeti Parasztpárt egyik vezetője. 1949-ben az Elnöki Tanács tagja. 1954-től a HNF Országos Tanácsának tagja, majd (1957) országos titkára 1964-ig. 1945-től országgyűlési képviselő.
- 44 A PB 1958. szeptember 2-i ülése elvetette Kovács Béla jelölését (*MOL-M-288.f. 5/93. ő. e.*) A szeptember 23-i PB ülésén ismét szóba került ügye, ekkor megbízták Dobi Istvánt, hogy beszéljen vele a jelölés feltételeiről. (*MOL-M-288. f. 5/95. ő. e.*) Ezt követően az október 7-i PB ülésen is úgy foglaltak állást, hogy ne jelöljék Kovács Bélát képviselőnek (*MOL-M-288. f. 5/97. ő. e.*) Végül a PB – október 14-én – Marosán György szóbeli közlése alapján tudomásul vette, hogy Jánossy Lajos és Szádeczky Kardos Elemér nem vállalják a képviselőiséget, ezért helyettük Kovács Bélát és Germanus Gyulát jelölik. (*MOL-M-288. f. 5/99. ő. e.*) Kovács Béla 1958-ban országgyűlési képviselő lett. *L. a 12. sz. jegyzőkönyv 10. jegyzetét.*
- 45 Veres Péter jelölése az 1956-os forradalomban betöltött szerepe miatt vált kérdésessé. 1958. szeptember 23-án a PB a „kihagyásáról” döntött, mert – Kádár János szeptember 22-én Veres Péterrel folytatott beszélgetéséről adott tájékoztató szerint – az író „nem akar képviselő lenni”, viszont szívesen venne részt a népfront munkájában. (*MOL-M-288. f. 5/95. ő. e.*) A KB. ülést követő napon, október 14-én, azonban a PB mégis megbízta Kádár Jánost, hogy még egyszer beszéljen Veres Péterrel. (*MOL-M-288.f. 5/99. ő. e.*) Kádár János az október 22-i PB ülésen ismertette Veres Péter levelét: „azt kérte, hogy állítsunk ki erkölcsi bizonyítványt arról, hogy ő a szocializmus és a népi demokrácia híve. Ezután azt szeretné, ha igazolnánk, hogy bizonyos fenntartásait azért megőrizte.” Marosán György hozzászólásában erről a következőket mondta: „Beszéltem Veres Péterrel, ő említette ezt a levelet. Mikor mondtam, hogy publikálás nincs, csak el kell menni a jelölőgyűlésre, kérte, hogy levelét tekintsük tárgyalannak. (*MOL-M-288. f. 5/100. ő. e.*) Veres Pétert Budapest III. kerületében jelölték és megválasztották országgyűlési képviselőnek.
- 46 Grósz József (1887–1961) római kat. pap; 1945 után kalocsai érsek. 1951 és 1955 között koholt vádak alapján bebörtönözték. 1957-től (hivatalból) az Opus Pacis katolikus békeszervezet elnöke, az Országos Béketanács és a HNF Országos Tanácsa elnökségének tagja.
- 47 Tamási Áron (1897–1966) író; 1926-ban az Erdélyi Helikon alapító tagja. 1956–1957-ig a Magyar Írók Szövetsége társelnöke. 1956. október 31-én a Petőfi Párt Irányító Testületének tagjává választották. 1956. december 28-án megfogalmazta a „Gond és hitvallás” c. nyilatkozatát.
- 48 Szabó Pál „politikai szerepvállalása” az 1956-os forradalomban játszott szerepe miatt vált kérdésessé, de a PB 1958. szeptember 23-án végül jóváhagyta jelölését. (*MOL-M-288. f. 5/95. ő. e.*)
- 49 Mező Imre (1905–1956) 1945-től az MKP, majd az MDP politikai munkatársa, 1953–1954-ig a SZOT termelési osztályának vezetője. 1954-től a Budapesti Pártbizottság titkára, 1956 júliusától az MDP KV tagja. 1956. október 26-tól az MDP KV által alakított Katonai Bizottság tagja. 1956. október 30-án a Köztársaság téri párház védelmében halálosan megsebesült.
- 50 Sztaskó László (1926–) 1945-től az MKP Borsod, majd az Abaúj Megyei Bizottsága apparátusában dolgozott. 1950-től az MDP Miskolci Városi Bizottságának csoportvezetője. 1956-ban a Bp. II. kerületi pártbizottság titkára, ill. első titkára. 1959-től a Pest megyei Rendőrkapitányság politikai helyettese.
- 51 Az MTA bizalmas tájékoztatója.
- 52 „A magyar partizánok országos küldöttértekezletét” 1957. november 23–24-én tartották. A PB 1957. december 3-án tárgyalta a Partizánszövetség küldöttértekezletéről szóló előterjesztést. (*MOL-M-288. f. 5/53. ő. e.*)

- 53 Pongrácz Kálmán (1898–1980) 1938-tól a Vas- és Fémmunkások Szakszervezete KV tagja. 1947-től a Ganz Vagongyár vezérigazgatója. 1949–1950-ben Budapest polgármestere. 1950 és 1958 között Bp. Főváros Tanácsának elnöke. 1951–1956-ig az MDP KV tagja. 1949-től országgyűlési képviselő. 1963–1970-ig az Elnöki Tanács tagja.
- 54 Altomáré Iván (1894–1976) 1948-ban tér haza a Szovjetunióból. A Tejipari Igazgatóságon, majd a Belkereskedelmi Minisztériumban dolgozott. 1952 és 1956 között élelmiszerügyi miniszter. 1956 októberében átmenetileg ismét a Szovjetunióba távozik.
- 55 Szijártó Lajos (1896–1966) emigrációból hazatérve (1948) a Gyárépítési Ipari Központ vezérigazgatója lett. 1949-től építésügyi miniszter, 1957–1963-ig kairói nagykövet.
- 56 Szobek András (1894–1986) 1945 után az MKP Békés megyei titkára, majd a megye főispánja. 1945–1949-ig közellátásügyi államtitkár 1949 után külkereskedelmi miniszterhelyettes. 1954 és 1956 között begyűjtési miniszter. 1945–1956-ig az MKP, ill. az MDP KV tagja.
- 57 Révai Dezső (1903–) 1945-ig emigrációban élt, 1954-től a Magyar Rádió és Televízió fősztályának vezetője, ill. 1962-ig az MTV gazdasági igazgatóhelyettese.
- 58 A Franciaországban és a francia gyarmatokon megtartott népszavazáson – 1958. szeptember 28. – a résztvevők 79,25%-a elfogadta az új alkotmányt. Guinea, ahol a szavazók 97%-a elutasította az új alkotmányt, október 2-án független köztársasággá alakult.
- 59 Az 1956. október 26-án megtartott központi vezetőségi ülés jegyzőkönyve felzetén ez áll: „Donáth és Losonczy előzőleg kifejtették platformjukat, ezt én nem jegyzőkönyveztem”. L. *História*, 1989. 4–5. sz., *Donáth Ferenc szagovi visszaemlékezése. Közlétesít. újf. Donáth Ferenc. Kritika*, 1992. 6. szám, 28–35. p.
- 60 A Politikai Bizottság 1957. november 21-i határozata a Tánacsics Mihály-kör átszervezéséről: „A Tánacsics-kör a jövőben a Partizánszövetségen belül – mint a régi (illegális) kommunisták klubja - működjön...”. Az átszervezés végrehajtásának időpontja: 1957. december 31. (*MOL-M-288. f. 5/50. ó. e.*)
- 61 CSEKA (Oroszországi Rendkívüli Bizottság az Ellenforradalom és Szabotázs Elleni Harcra) Szovjet-Oroszország államvédelmi szervezete, Lenin javaslatára 1917-ben hozták létre. 1922-ben Politikai Ügyosztálya (GPU), majd Egyesült Állami Politikai Ügyosztálya (OGPU) szervezték át. Feladatkörét 1934 óta a Belügyi Népbiztosság (NKVD), az Állambiztonsági Minisztérium (MGB), a Belügyminisztérium, majd a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Állambiztonsági Bizottság szervei látták el.
- 62 Kovács Béla. L. a 44. sz. jegyzetét.
- 63 Kovács István (1917–) vezérőrnagy; 1954-ben hadművelleti csoportfőnök, 1956. október 30-tól vezérkari főnök lett. 1956. november 30-án letartóztatták. A Legfelsőbb Bíróság Katonai Tanácsa 1958. szeptember 9-én 3 évi börtönre ítélte. Kádár János kívánságára a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Katonai Törvényességi Tanácsa 1959. január 30-án, a korábbi ítéletet 6 évre súlyosbította. 1960 áprilisában kegyelemmel szabadult. Az ellene hozott ítéletet 1989. december 15-én semmissé nyilvánították.
- 64 1956. december 28-án a Magyar Írók Szövetsége taggyűlésén Tamási Áron felolvasta „Gond és hitvallás” c. írását, amelyet a taggyűlés a magyar írók elvi nyilatkozataként fogadott el. L. *Rainer M. János: Gond és hitvallás. Irodalmi reformellenzék 1956 őszén. Századvég*, 1987. 4–5. sz.
- 65 L. a 12. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját.
- 66 A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának határozata a munkásosztállyal kapcsolatban egyes feladatokról. Megjelent: *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962. Bp., 1973. 272–278. p.*
- 67 L. a 2. sz. függelékét.
- 68 Bakonyi Sebestyén Endre (1913–) 1949–1950-ben a KGM fősztályvezető-helyettese, 1951-től a Közgazdasági Egyetem tanszékvezető tanára. 1952 és 1956 között a Klement Gottwald Villamosági Gyár igazgatója. 1956–1962-ig az Országos Tervhivatal elnökhelyettese, 1969-től Svájcban nagykövet, majd az Állami Fejlesztési Bank elnöke.
- 69 Szurdi István (1911–1987) 1944 és 1950 között az SZDP, majd az MDP KV tagja, pártmunkás. 1950–1956-ig a Könnyűipari Minisztérium osztályvezetője. 1957-től az MSZMP KB Ipari és Kereskedelmi Osztály vezetője, 1964-től a KB titkára. 1966-tól belkereskedelmi miniszter. 1956-tól az MSZMP KB tagja. 1956–1975-ig országgyűlési képviselő.
- 70 Komjáthy László (1920–) 1951–1953-ig a KGM-ben, majd a Kőhászati Minisztériumban miniszterhelyettes. 1954–1955-ig a Csepel Kőhászati Tröszt igazgatója. 1955–1957-ig a

- Csepel Vas- és Fémművek Tröszt vezérigazgató-helyettese, majd (1961-ig) vezérigazgatója. 1961-től a Csepel Művek Csőgyárának igazgatója.
- 71 Fröschl Gusztáv (1919–) 1954-től a MÁVAG Mozdony- és Fémgyár igazgatója.
- 72 Moharos József (1917–) 1947–1950-ig földművesszövetkezeti apparátusban dolgozott, majd a MÁVAG-ban művezető, majd párttitkár. 1957-ben tagja lett a Budapesti Pártbizottságnak, 1959-ben a Fővárosi Tanács Népművelési Osztályának vezetője. 1963-tól a KB Mezőgazdasági Osztályán főelőadó.
- 73 Az Elnöki Tanács 1951. évi 7. törvényerejű rendelete a Munka Törvénykönyvének hatálybalépéséről. (Az iparági kollektív szerződések hatályukat veszítik.)
- 74 A Magyar Vöröskereszt 1959. május 9–10-én tartotta kongresszusát a Vasas Szakszervezet Székházában. A kongresszusról készült tájékoztatót l. *MOL-M-288. f. 11/488. ó. e.*
- 75 A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány és a Magyar Szabad Szakszervezetek Országos Szövetsége Elnökségének határozata az üzemi tanácsokról. 1957. november. A munkástanácsokat megszüntették, helyette a szakszervezetek irányítása alatt üzemi tanácsokat kívántak működtetni. (*MOL-M-288. f. 11/185. ó. e.*). L. a 3. sz. jegyzőkönyv 45. jegyzetét.
- 76 Hazai Jenő (1921–) 1949-1956-ig a hadseregben főcsoportfőnök, az Országos Légoltalmi Parancsnokság parancsnoka. 1956. júliusától az MDP KV tagja. 1956 novemberében párt utasításra a Szovjetunióba utazott, 1957-ben térhetett haza. 1962-ig a BM-ben dolgozott, 1962–1984-ig gyárigazgató.
- 77 Karádi Gyula külkereskedelmi miniszterhelyettes.
- 78 Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának határozata az ifjúság nevelésének néhány kérdéséről és a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség megalakulásáról (1957. március 11.). L. A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962. Kossuth Könyvtudós, Bp., 1973. 45–51. p. Továbbá: az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. március 26-i ülésének jegyzőkönyve. A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei II. kötet. Bp., 1993. 321–327. p.
- 79 L. a 10. sz. jegyzőkönyv 38. jegyzetét.
- 80 Novotny, Antonin (1904–1975) 1953–1968-ig a CSKP KB első titkára, 1957 novemberétől köztársasági elnök is.
- 81 A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának utasítása a munkásosztályal kapcsolatos egyes feladatokról szóló Központi Bizottság határozatának végrehajtására a különböző vezető funkciókban dolgozó kommunisták részére. L. a 3. sz. függelék.
- 82 A KB üléséről készített ún. határozati jegyzőkönyvben – amelyet Kádár János és Ságvári Ágnes hitelesített – az alábbiakat rögzítették:
1. napirendi ponthoz:
- A Központi Bizottság az információt tudomásul vette.
 - Megbizzza a Politikai Bizottságot, hogy foglalkozzék a pártegység kérdéseivel. Amennyiben szükséges, e problémával foglalkozó jelentést terjessze a Központi Bizottság elé. [A PB 1959. január 20-án megbízta a pártkongresszus előkészítésével foglalkozó albizottságot, hogy vizsgálja meg „a párt politikájával nyilvánosan egyet nem értő emberek eltávolításának lehetőségét a párt soraiból”. Ezzel összefüggésben 1959. június 30-án javaslatot terjesztettek a PB elé „a párthoz nem való elemek ügyének felülvizsgálására”. A PB határozata szerint” a felülvizsgálatot mint a pártkongresszus előkészítésének részét, a párt ideológiai, politikai és szervezeti egységének megerősítését kell tekinteni.”] (*MOL-M-288. f. 5/137. ó. e.*)
 - A Politikai Bizottság tegyen a Központi Bizottság következő ülésére jelentést az ellenforradalmi bűncselekményekkel kapcsolatos eljárások lefolytatásáról. [A KB december 7-i zárt ülésén Biszku Béla szóbeli tájékoztatót tartott „a büntetőpolitikai elvek érvényesítéséről”. Az ülésről nem készült jegyzőkönyv.]
 - Szükségesnek tartja, hogy a következő év folyamán Rákosi Máttyás politikai helyzetéről tájékoztassuk a testvérpártokat. [Rákosi Máttyás ügyével a KB 1959. november 20-i ülésén foglalkoztak.]
2. napirendi ponthoz:
- A Központi Bizottság megbizzza Kádár János, Fock Jenő, Szirmai István, Sándor József és Friss István elvtársakat, hogy a vita alapján dolgozzák át a határozati javaslatot és a párt- és állami területen dolgozó vezető kommunisták részére szóló utasítást. [L. 3. sz. függelék].

- A brigádmunkában részt vett pártmunkások a Központi Bizottság megbízásából azokba az üzemekbe menjenek el, ahol a vizsgálatot folytatták és a Központi Bizottság határozatáról tájékoztassák a dolgozókat. E látogatások megszervezéséért felelős a KB Párt- és Tömegszervezetek Osztálya. [L. erről a PTO tájékoztató jelentését a munkásosztály helyzetéről szóló KB határozat visszhangjáról 1959. január 6. *MOL-M-288. f. 121/1958/24. ó. e.*] Az átdolgozott határozat 1958. október 19-én (vasárnap) került nyilvánosságra. [L. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága határozata a munkásosztályal kapcsolatos egyes feladatokról. *Népszabadság 1958. október 19.*]

FÜGGELÉKEK

1. sz. függelék

1958. október 13-án d. e. 9 órakor tartandó KB ülésre meghívottak:

Aczél György	Klujber László
Apró Antal	Kaszás Ferenc [KB Admin. O. v.]
Antos István [pt.]	Komját Irén [Társ. Szemle szerk.]
Asztalos Géza [KEB titk.]	Kálmán Endre [PTI ig.]
Bakó Ágnes	Losonczy Pál
Bárd András [RPB titk.]	Laczkó Pálné [KB PGO v.]
Benke Valéria	Major Tamás
Biró György [KB Admin.O. alovez.]	Marosán György
Biszku Béla	Münnich Ferenc
Borka Attila	Martics Pál [pt.]
Brutyó János	K. Nagy Sándor
Borbély Sándor [pt.]	Nemes Dezső
Cservenka Ferencné	Németh Károly
Dabronaki Gyula	Nezvál Ferenc
Dögei Imre	Novobátzky Károly
Darabos Iván [pt.]	Nyers Rezső
Fehér Lajos	Orbán László
Fogarasi Béla	Pothornyik József
Fock Jenő	Prieszol József
Földes László	Révai József
Friss István	Révész Géza
Fodor Gyula [KRB eln.]	Rónai Sándor
Gáspár Sándor	Sági György
Harmati Sándor	Sándor József
Horváth Ede [pt.]	Sándor Kálmán
Ilku Pál	Schercer Lajosné
Kádár János	Somogyi Miklós
Kállai Gyula	Szirmai István
Kiss Árpád	Szurdi István
Kiss Dezső	Szilágyi Dezső [KB Külügyi O. v.]
Kiss Károly	Tömpe István
Komócsin Zoltán	Török István
Kossa István	Uszta Gyula
Kreszán Lajos	Valkó Márton [pt.]
Kaszapovics András [pt.]	Varró György [pt.]

2. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

SZIGORÚAN BIZALMAS!
Ikt. sz. H/19/a.

TÁJÉKOZTATÓ JELENTÉS

a munkásosztály politikai, gazdasági, kulturális helyzetéről és vezető szerepének érvényesüléséről

A Politikai Bizottság 1958. február 4-i határozata alapján május-június hónapban tanulmányoztuk a munkásosztály politikai, gazdasági és kulturális helyzetét, a munkások részvételét a vezetésben, az üzemi pártszervezetek politikai munkáját. Az országos adatgyűjtésen kívül 20 központi és 20 budapesti brigáddal közvetlen vizsgálatot folytattunk a legfontosabb nagyüzemekben. A kerületi és megyei pártbizottságok egy része szintén tanulmányozta a hozzájuk tartozó üzemek munkájának s a munkásnegyedek helyzetét. (A közvetlen vizsgálat nem terjedt ki a mezőgazdaságban, kereskedelemben, közlekedésben és részben az építőiparban foglalkoztatott munkásokra.) E munka során a brigádok résztvevői – mintegy 2000 párt-, állami és tömegszervezeti vezető, köztük több KB-tag – mintegy 45 000 munkással és munkásból lett értelmiségivel beszélgettek.

A vizsgálat a munkások közt jelentős és kedvező visszhangot keltett. Véleményük szerint újabb bizonyítéka volt ez annak a közvetlenségnek, amelyet a párt tevékenységében és vezetésében tapasztalnak, annak, hogy a pártvezetés állandó figyelemmel kíséri a munkások helyzetét, szem előtt tartja érdekeiket. A meghallgatott munkások többsége bátran és őszintén elmondta véleményét a párt politikájáról s felhívta a figyelmet azokra a jelenségekre, amelyek a munkásoknak nem tetszenek. A hiányosságok megszüntetésére a párt további intézkedéseit várják.

Számos országos vagy helyi jelentőségű kérdés megoldására tettek javaslatokat. A helyi jellegűeket eljuttattuk az illetékes üzemi, kerületi vagy megyei szervekhez. A brigádok tagjainak felszólítására a helyi szervek már a vizsgálat idején egy sor kisebb problémát megoldottak, s ez is a munkások tetszésével találkozott.

A vizsgálat tapasztalatai az alábbiakban foglalhatók össze:

I.

A MUNKÁSOSZTÁLY POLITIKAI HELYZETE ÉS A PÁRT TEVÉKENYSÉGE A MUNKÁSOSZTÁLY SORAIBAN

A munkásosztály a proletárdiktatúra vezető osztálya, a társadalmi haladás legfőbb tényezője. A népi demokrácia éveiben a munkásosztály helyzetében alapvető változás következett be. Kizsákmányolt osztályból a hatalom birtokosa lett; gazdasági helyzete lényegesen megjavult, politikai fejlettsége és kulturális színvonala jelentősen megnövekedett.

A munkásosztály területi összetétele a felszabadulás óta eltelt 13 év alatt megváltozott: a munkásosztály létszáma 1938 óta 700 000-ről 1949-re 950 000-re, 1957-re 1 279 000-re növekedett, tehát mintegy 80 százalékkal nőtt. Amíg 1938-ban a munkások az összkeresők 18,7 százalékát, addig 1957-ben 29 százalékát tették ki. 1956-ban a munkások 75,7 százaléka dolgozott 500-nál több munkást foglalkoztató vállalatnál.

Megváltozott a munkásosztály területi elhelyezkedése is. Új ipari települések alakultak ki, a korábbiak lakossága pedig többszörösére nőtt.

A gyors ütemű iparosítás következtében a munkásosztály jelentősen felhígult. A beáramlás döntően a mezőgazdaságból, továbbá a városi kispolgárságból, végül kisebb mértékben a volt uralkodó osztályokból történt. A munkásosztály felhígulása következtében erősödött

soraiban a kispolgári gondolkodási mód. Ezt megkönnyítette az a körülmény, hogy a hatalom meghódítása után a munkásosztály legjobbjai az üzemekből különböző közigazgatási, gazdasági, politikai és kulcspozícióba kerültek.

A felszabadulást követő években lényegében új összetételű, zömében régebbi osztály-tradícióval, munkástasyapokkal nem rendelkező munkásosztály alakult ki. Becslések szerint a mostani munkásoknak mintegy 40 százaléka származik munkáscsaládból, de ennél kisebb része dolgozott a felszabadulás előtt is munkásként. Kb. egyharmada csak néhány éve dolgozik az iparban. Mindez kihatott a munkásosztály politikai öntudatára, szakmai képzettségére, a munkához és a szocialista tulajdonhoz való viszonyára. Megnőtt soraiban az átmeneti elemek száma, segédmunkások, nők, átképzősök aránya. A legtöbb új munkás a nehézipar különböző ágazataiba került, elsősorban a szénbányászatba. A könnyűiparban viszonylag több a régi szakmunkás, sok szakmában azonban (nyomdaiparban, pékeknél és másutt is) kioregedés tapasztalható.

1. A párt befolyása a munkásosztály soraiban

A párt befolyása az ellenforradalom után a munkásosztály minden rétegében gyorsan erősödött, terjedt. *Legerősebb és legszilárdabb a régi szervezett munkások és a tősgyökeres munkások között.* Közülük kerül ki a párttagság zöme is, és a legtöbb gazdasági, állami és párt-funkcionárius. (A MÁVAG-ban 1400 olyan munkás van, aki 20 éve dolgozik, közöttük 770 a párttag, a párttagság 50 százaléka.) E réteg legmegbízhatóbb bázisa, amely az ellenforradalom ellen is a leghatározottabban foglalt állást és a legaktívabb a társadalmi munkában. Benne testesülnek meg leginkább a munkásosztály pozitív tulajdonságai: az osztályöntudat, a kollektív érzés, a fegyelem, a harcosság, a munkaszeretet, az igazságérzet; közülük csak kevesen kerültek szembe a népi demokratikus rendszerrel.

A régi szakmunkások egy kicsiny, magasan kvalifikált részére – korábban ebből került ki a munkásarisztokrácia – kispolgári mentalitás, jobboldali szociáldemokrata nézetek jellemzőek. Számosan közülük az ellenforradalom idején aktívan részt vettek a munkástanácsokban. Politikai tekintetben most visszavonultak, az üzem társadalmi és mozgalmi életétől távol tartják magukat. Legjobban keresnek, szakmai tekintélyük és kulturáltságuk miatt befolyásosak. Sokan közülük kisiparosoknál másodállást vállalnak. Ennek következtében életszínvonaluk jóval magasabb az átlagos szakmunkásokénál. Az üzemi pártszervezetek többsége helytelenül ellenségként kezelte őket, s lemondott arról, hogy megnyerje a párt politikájának, a szocializmus építésének.

Gyengébb a párt befolyása azok között, akik a felszabadulás után váltak szakmunkásokká. Ezek egy része fiatal, más része átképzős, nemigen vettek részt a tőkés elleni harcban, nem ismerték a kizsákmányolást, jobban hat rájuk a demagógia és az ellenséges nyomás. Sokan a mának élnek, a párt politikájának helyességét rendszerint pillanatnyi helyzetük alapján ítélik meg. A munkájuk iránti szeretet nem él bennük úgy, mint a régi tősgyökeres gárdában. Meglátásuk ez azon is, hogy a munkafegyelem megsértőinek nagyobbik része közülük kerül ki.

A segédmunkások az üzem legelmaradottabb rétege politikai és kulturális téren egyaránt. Ebben a rétegben a legnagyobb a fluktuáció, gyakran változtatják munkahelyüket, bár különböző rendszabályok javították már valamelyest munkafegyelmeiket. A legtöbb lumpen-, deklasztált elem közöttük található és az ellenséges demagógia is rájuk hat a legerősebben. Egy részük örökös elégedetlenkedő. Nagyon kis hányaduk vesz részt továbbképzőn, sok közöttük a nagycsaládos, a kétlaki, vagy olyan, akinek szülei rendelkeznek földdel. A párttagok aránya a segédmunkások között alacsony. A Villamosgép- és Kábelgyárban pl. a segédmunkásoknak mindössze 8,1 százaléka, az Elzettben 7 százaléka, a Gyapjúmosóban 6,1 százaléka párttag.

Az üzemek dolgozói között nagy számmal vannak vidékről bejáró munkások. Arányuk pl. a szénbányászatban 40 százalék, a Székesfehérvári Vadásztölténygyárban 40 százalék, a Kőbányai Sörgyárban 50 százalék. Jelentős részük elsősorban a vidéki üzemekben a törzsgárdához tartozik. Ezek nagy része a párt szilárd bázisát képviseli. Kisebb részük kétlaki, részben már hosszabb ideje munkás (főként a szénbányászatban, kohászatban), sajátos helyzetüknél fogva a kistulajdonosi mentalitást képviselik az üzemben, gondolkodásuk, életmódjuk sokban elüt a városi és a telepeken élő munkásokétól. Többségük sem az üzem, sem a falu

politikai és társadalmi életében nem vesz részt, részben, mert sokat utazik, és mert földje is leköti. Politikai kérdésekben tájékozatlanok. Az ellenséges propaganda könnyen hat rájuk. Politikai nevelésük módszerei nem alakultak ki, a párt befolyása ebben a munkásrétegben a leggyengébb. A párttagság aránya is alacsony közöttük.

A munkások közötti helyes politikai és gazdasági szemlélet kialakításának egyik alapvető feltétele, hogy a párt- és gazdasági vezetők tervszerűen törekedjenek az üzemi törzsgárda erősítésére, illetve kialakítására. Feltűnő, hogy nem látható általában olyan törekvés az üzemekben, amely a törzsgárda perspektivikus szélesítésére irányulna, fokozottabb megbecsülésükre mutatna. Elég szörványos jelenség, hogy régebbi dolgozókat ösztöndíjjal, egyéb segítséggel taníttatnának tovább, vagy hogy kedvezmények juttatásával, lakásépítéssel, más módon szolgálnák tervszerűen ezt a politikai törekvést. Mindezek mellett a törzsgárda szélesítése szempontjából legnagyobb hibának azt tartják a munkások, hogy az új munkásokkal nem foglalkoznak megfelelően az üzemekben.

Ezért az új munkások – különösen a műszakiak részéről elmaradó segítség következtében – nem érik el szakmai képzettségüknek megfelelő kereseteket, kilépnek a vállalattól, növekszik a fluktuációt és az üzem szakmunkásgondjait. Különösen súlyos a helyzet azoknál az ifjúmunkásoknál, akik mint ipari tanulók számos kedvezményben részesültek, felszabadulásuk után ezek a kedvezmények megszűntek, szakmai gyakorlattal még alig rendelkeznek, és így nem tudják keresetükből megnövekedett igényeiket kielégíteni. Ilyen esetekben ezek a fiatal szakmunkások is más munka után néznek. A fenti helyzethez hozzájárul az iparitanuló-iskolák iskoláztatási politikája is. Pl. a Várpalotai Vajárképző Iskolán egyetlen bányászcsalád gyermeke sem tanul. Az elmúlt években végzett hallgatóknak csak kis része maradt szakmabeli munkás, nagy többsége más szakmában, üzemben helyezkedett el.

2. A munkások véleménye a párt és a kormány politikájáról, az eddigi intézkedésekről

A munkásosztály többsége egyetért a párt fő céljaival. Egyetért a munkáshatalommal, a szocializmus építésével, a béke fenntartásáért folytatott harccal. Jelentősen erősödött a bizalom és a barátság a Szovjetunió és a szocialista tábor iránt, mélyült soraiban a proletár internacionalizmus.

Elismeréssel nyilatkoznak az ellenforradalom óta elért eredményekről. A gyors konszolidáció, az infláció elkerülése bizalmat váltott ki a párt és a kormány iránt. A dolgozók bizalmának erősödéséhez nagyban hozzájárult a párt és a Forradalmi Munkás-Paraszti Kormány politikájának következetessége, gazdasági, politikai intézkedései, határozott fellépése az ellenforradalmárokkal szemben.

Helyeslik, hogy a párt őszintén, bátran beszél a nehézségekről, nem ígérget, s amit megígér, azt meg is tartja. Megelégedetten tapasztalják, hogy a szó és a tett egysége valósággá válik. A munkások egyetértésével találkozik, hogy a pártvezetés fellép a párttagok és a pártönkívüliek megkülönböztetése ellen az állampolgári jogok tekintetében. Helyeslik, hogy a termelés nyugodtabb, nincs zaklatás, a meggyőzés helyett alkalmazott adminisztratív intézkedések és módszerek megszűnőben vannak. A pártmunkások közvetlenebbek, többet tartózkodnak a dolgozók között, magatartásuk sok tekintetben fejlődött. Ezért a dolgozók véleményüket őszintebben és bátrabban mondják el.

A bizalom erősödéséhez hozzájárult az is, hogy a forradalmi nemzetközi munkásmozgalmal helyesli a párt és a kormány politikáját, elismeri eredményeit és messzemenő segítséget nyújt.

A párt és a kormány politikájának helyeslése nem minden esetben nyilvánul meg a párt melletti kiállásban, tettekben és aktivitásban. A munkások egy része a korábbi hibák hatásaként is, de részben a még mindig előforduló türelmetlenség és szektás gyakorlat miatt – tartózkodik a véleménynyilvánítástól, különösen politikai kérdésekben. A párt és kormány intézkedései mellett elsősorban a párttagok, az idősebb szakmunkások, az üzemi törzsgárdáját jelentő munkások állnak ki. A munkásasszonyok többsége, noha híve a népi demokratikus rendszernek, politikai tekintetben nem elég aktív.

Elég nagy számban vannak olyanok, akik politikai szempontból közömbösek, de a proletárdiktatúra erőinek növekedésével egyre közelednek a párthoz. Ezek általában az iparba került új munkások, a volt MDP-tagok közül azok, akik az ellenforradalom idején elvesztették a pártba vetett hitüket, vagy hibáik miatt kompromittálódtak.

A növekvő bizalom mellett elég széles körben tapasztalható várakozás, fenntartás. Számos munkás úgy fogalmazza meg ezt: „Eddig meg vagyok elégedve, de meglátjuk, mi lesz ezután. 1945 után is így kezdődött.” Ez a várakozás a magyarázata annak is, hogy a munkásság zöme esetenként megmozdul ugyan, de arra már nem vállalkozik, hogy egyéni áldozatvállalással tettekben is nyomatékot adjon igenlésének. A munkások egy részét foglalkoztatja, hogy vajon nem térnek-e vissza a régi rossz szektás módszerek, nem csökken-e ismét az életszínvonal, lesz-e következetes osztálypolitika a további gazdasági intézkedésekben, a lakáselosztásban, a munkásérdekek határozottabb és fokozottabb szem előtt tartásában, a korrupció, a pazarlás, az üzérkedők elleni harcban, az állam- és tanácsapparátus megtisztításában.

A munkásosztály egy része már kezdi a gazda szemével figyelni a párt és a kormány tevékenységét, elismeri az eredményeket, de megbírálja azokat a negatív jelenségeket is, amelyek nehezítik életét, az előrehaladást. A munkások többsége nem rosszindulatúan bírálja a hibákat, hanem jogosan és a rendszer talajáról. Ezek felszámolásában is olyan határozottságot vár, mint az ellenforradalom és a régi hibák elleni harcban.

A munkások azt látják, hogy legfelső szinten megfelelően érvényesül a munkásosztály vezető szerepe, de a minisztériumokban és az alsóbb hatalmi szervekben, tanácsokban és számos üzemben még sok az osztályidegen elem, illetve az osztályát nem híven szolgáló funkcionárius, aki akadályozza a helyes politikai és gazdasági intézkedések végrehajtását, semmibe veszi az egyszerű dolgozók érdekeit, vontatottan, lélektelenül foglalkozik ügyeikkel.

A munkások azt mondják: „A Központi Bizottság jó úton halad, vezesse úgy az országot, hogy javuljon az élet, vigyázzon arra, hogy ne legyen háború és a munkásvezetők ne feledjék el, hogy honnan kerültek funkcióikba, vigyázzanak arra, hogy a helyes és jó programot ne csak fenn, hanem az alsó szervekben is jól hajtsák végre.” Elkésérítik őket a bürokráciának, a protekcionizmusnak és a korrupciónak naponta tapasztalható esetei, valamint a borraalórendszer elterjedése.

Különösen a KGM üzemeiben volt sűrű az olyan észrevétel, hogy a miniszteriumban a gyakorlati vezetés nem támasztja alá a párt helyes gazdaságpolitikáját. Az intézkedések megtételénél nem támaszkodnak a munkások, általában az üzemben dolgozók véleményére, nem igénylik segítségüket, nem adnak választ problémáikra, a munkások kezdeményezései nem juthatnak érvényre. Az állami közép- és alsó funkcionáriusok bírálatát a munkások azzal a határozott osztályköveteléssel is összekötik: ha kell, tömegesen is emeljenek ki újra bátran munkásokat a vezetésbe, hogy a minisztériumokban, a vezetésben és a mindennapi munkában háttérbe szorult osztályszemléletet kicsit felfrissítsék. Kifogásolják, hogy pl. sűrűn írnak a lapok születésnapj megemlékezésekről, amikor színészekről, írókról, festőkről van szó, de ilyen alkalmából kitüntetett kiváló, de egyszerű munkásról soha. Ez sérti önértéket, igazságérzetüket és felháborítja őket.

A munkások sokat érintkeznek a tanácsokkal és azok szerveivel (házkezelőség, rendelőintézetek stb.). Az ott tapasztaltak, a dolgozók gondjainak, bajainak semmibevétele, a gyakori lélektelen, bürokratikus ügyintézés alapján alkotnak véleményt a tanácsról. A tanácsokat sokan nem tekintik saját államhatalmi szervüknek.

Szóvá teszik, hogy számos gazdasági vezető visszaél funkciójával és különböző előnyöket biztosít magának, de ugyanakkor túl szigorúan lép fel a dolgozók által elkövetett vétésekkel szemben. A munkások várják, hogy a párt és a kormány, a társadalom széles rétegeire támaszkodva, határozottan és hathatósan fellép minden visszásság ellen és meggyorsítja az osztályidegen és ellenséges elemek eltávolítását a vezető funkciókból.

A munkások türelmetlenséget tanúsítanak a lakáshelyzet és a mostani nyugdíjrendszerünk visszásságaival, továbbá a magánkisipar, a magánkereskedelem magasabb jövedelmével szemben. Budapesten a munkások azt mondják: „Ha a munkásosztály a vezető osztály, ha proletárdiktatúra van, akkor miért vannak olyan rétegek, amelyek a munkásoknál jobban élnek”. A munkások nem értik, hogy amíg szükség van kisiparosokra és kiskereskedőkre, az mindig valamivel jobban fog élni, mint az ipari munkás és azt, hogy átmenetileg a szükségletek kielégítése megköveteli, hogy megfelelő számban legyenek magánkisiparosok, kiskereskedők. Továbbá nem látják a munkások, hogy a párt és a kormány sem ért egyet és harcol a kisiparosok, kiskereskedők körében fellelhető spekuláns és harcosló törekvésekkel szemben. Kifogásolják a szocialista kereskedelmi morál romlását, a munkás-kerületben az elárusítók modorát, az áruellátás hiányosságait, az üzletek tisztán tartásának elmulasztását. Nagyobb következetességet várnak a közélet puritánságának megteremtésében és határozottabb fellépést a túlzott igényű gazdasági vezetőkkel és egyes pártmun-

kásokkal szemben. A munkások bírálják a burkolt áremeléseket, a kereskedelemben a minőség nagyfokú romlását, mindebben életszínvonaluk bizonyos csökkentését látják. (Ezek részletes elemzésére visszatérünk a III. fejezetben.)

A munkások között a következő helytelen nézetek tapasztalhatók:

Parasztellenesség. A munkások egyetértenek azzal, hogy a falun is építjük a szocializmust, helyeslik az erőszakos módszerek megszüntetését, a begyűjtés eltörlését. Ugyanakkor túlzottan tartják a parasztok jóvedelmét. Azt mondják: a párt és a kormány a parasztnak jobban kedvez. „A munkásoké a hatalom, a parasztnaké a jóvedelem” elterjedt szólás-mondás. A parasztellenességet fokozza, hogy a kétlaki dolgozók egy része jobban él. A piaci árak erős ingadozása is táplálja ezt. A munkások jelentős része nem ismeri a parasztság különböző rétegeinek életszínvonalát és helytelenül a jómódú parasztnak életszínvonalát általánosítják. Érződik, hogy a párt parasztpolitikáját főként a parasztság körében ismertették, a munkásság között nem. A munkás-paraszt szövetséget leegyszerűsítik a város és a falu kereskedelmi kapcsolatára, nem látják a munkáshatalom szempontjából elsődleges politikai jelentőségét.

Értelmiségellenesség. Elég széles körben tapasztalható. Éle elsősorban a termelésben közvetlenül részt nem vevő értelmiségiek és adminisztratív beosztásúak ellen irányul. Az üzemi dolgozók előtt a régi értelmiség, a kapitalizmus idején és az ellenforradalom alatt tanúsított magatartása miatt, lejáratva magát. Gyakran a rossz tervezés és szerkesztés is hozzájárul az értelmiségellenességhez, mivel a tervezők és szerkesztők nem kéri ki a szakmunkások véleményét. Nemezszer a munkásokból lett értelmiségi is elszakad osztályától és átveszi a régi értelmiség szokásait, erkölcsseit. Az értelmiségellenességet táplálja az is, hogy a dolgozók között túlzott az improduktív alkalmazottak aránya.

A **nacionalizmusnak**, amelyet a 25 éves Horthy-uralom táplált és az ellenforradalom felszított, a munkáosztály gondolkodásában még mindig mély nyomai vannak. A nacionalizmus mindenekelőtt területi kérdésekben jelentkezik (Erdély, kisebb mértékben Felvidék), továbbá a magyarkodásban, és az 1848-as szabadságharcos hagyományok mellett a munkáosztály küzdelmeinek háttérbe szorulásában.

A nemzeti kérdést eddig nem tudtuk a dolgozók számára elfogadhatóan megmagyarázni. Ennek oka: hogy a kérdést elsősorban jogi oldaláról néztük és nem a proletár internacionalizmus szemszögéből. A nacionalizmust csak erősíti, hogy a kölcsönös rokonlátogatások és utazások nagyon korlátozottak, s e tekintetben a helyzet rosszabb, mint a tőkés országok lakosainak egymás közötti kapcsolatában.

Az **ellenforradalomtól felszított szovjetellenes hisztéria megszűnt.** Nyílt szovjetellenes megnyilvánulásokkal ritkán lehet találkozni. A Szovjetunió technikai, tudományos, gazdasági sikerei nagy érdeklődést és elismerést váltanak ki. A kommunisták és az öntudatos munkások helyeslik és támogatják a Szovjetunió békepolitikáját. Egyre többen értik, hogy a Szovjetunió katonai segítsége az ellenforradalom idején súlyos polgárháborútól, talán világháborútól mentett meg minket. Terjed annak felismerése is, hogy a gyors gazdasági megerősödést nagy részben a Szovjetuniónak köszönhetjük. Emellett a munkások egy része, főként Budapesten, még hitelt ad annak az ellenséges propagandának, hogy a Szovjetunió „kizsákmányol” bennünket. Nem tudtuk még eléggé megbecsültetni a szovjet kultúrát, széles rétegek – elsősorban az ellenséges propaganda hatására – lenézik a szovjet emberek életformáját, kulturálatlan és primitív embereknek vélik őket. A munkáosztály soraiban is mutatkozik bizonyos fokú sértett nemzeti önérzet. E sértettség alapja az a kiadatlan vélemény, hogy „nem vagyunk függetlenek”.

A munkáosztály egy részében még erősen hat az antiszemitizmus. Jellemző példája, hogy szinte egy időben vetették fel a MÁVAG-ban, Ganzban és a bányákban: „Készüljön statisztika, hány zsidó dolgozik fizikai munkán”. Az antiszemitizmustól egyes párttagok sem mentesek.

3. A párt politikai tömegmunkája a munkáosztály soraiban:

Az alapszervezetek többsége keresi a helyes vezetési módszereket. A pártszervezeteknek nemcsak az összetételük javult, hanem munkájuk is. Többet foglalkoznak az emberek problémáival, jobb a párttagok tömegkapcsolata. A függetlenített apparátus csökkentése

következtében növekedett az aktivisták száma, a vezetés közelebb került a dolgozókhoz. Az üzemekben a politikai felvilágosító munkát nem külön népnevelő gárda végzi, hanem azt a célt tűzték ki, hogy minden párttag agitáljon. A pártszervezetekben nincs olyan kapkodás, mint korábban. Nyugodtabb a munkatempó, jobban át tudják gondolni a feladatokat, s az erőket a legfőbb feladatokra összpontosítják. Rendszeresebben, alaposabban és politikusabbban foglalkoznak a témákkal, bár ez még nagyon sok pártszervezetben egyedül a gazdasági vezetők beszámoltatásából áll. A párt helyes általános politikája mellett a munkások megnyerésében, mozgósításában alapvető szerepet játszott, hogy az üzemi pártszervezetek, az üzemi pártvezetőségek, aktivisták, az egyes párttagok áldozatkészen dolgoztak, a párt politikáját ingadozás nélkül valószínűsítették meg. A pártszervezetek lényegében sikeresen oldották meg a párt újjászervezését, az ellenforradalmárok elleni harcot, a termelés megindítását és fellendítését. A pártszervezetek munkájának sikerét is mutatja, hogy a minisztériumi ipar – élelmiszeripar kivételével – az 1958-as első félévi tervét 104 százalékra teljesítette.

Az eredmények ellenére a pártmunka színvonala még nem kielégítő, s ez a további fejlődés akadályává lehet. Egyes kommunistáknál újból elbizakodottság, önteltség tapasztalható. Nem egy helyen megtalálni az önkényeskedést is. A pártmunka finomabb, politizáló módszerét sok helyen nem keresik, a vezetőségek politikai felkészültsége számos helyen gyenge. A helytelen módszerek következménye, hogy a pártszervezetek több helyen mindent maguk igekeznek elvégezni. Számos üzemben mondták el a munkások, hogy a helyi és közvetlen felettes vezetők kevesebbet járnak köztük, mint a „nehéz” időkben. Ha ez még nem is általános jelenség, de az ilyen jelenségek ellen, éppen a múlt tanulságai alapján élesen fel kell lépni.

A politikai munkának komoly gyengései vannak. A kampányok közötti időszakban sem a pártbizottságok, sem az alapszervezetek vezetőségei nem foglalkoznak rendszeresen a napi politikai kérdésekkel. Az alapszervezetek vezetőségei nem elég öntevékenyek, munkájuk nagy részét a felülről kapott utasítások végrehajtása teszi. Nem elemzik a dolgozók közötti politikai helyzetet, gyakran nem foglalnak állást a felvetett kérdésekben, nem reagálnak helytelen, ellenséges nézetekre. Nem dolgozzák fel és nem ismertetik rendszeresen a párttagsággal és a pártönkívüliekkel a párt és kormány határait, nem törekednek arra, hogy a sajtóban, a politikai folyóiratokban megjelent ideológiai és politikai kérdéseket önállóan feldolgozzák és ismertessék. Az alapszervezetek önállóságát csökkenti, hogy taggyűléseik napirendjét, anyagát rendszerint a felsőbb szervek határozzák meg. Emiatt nincs módjuk az alapszervezeteknek, hogy taggyűléseiken az üzemet érintő legfontosabb helyi politikai és gazdasági problémáikat elemezzék, hogy ennek alapján megszabhassák feladataikat. Még nem valósult meg az a cél, hogy minden párttag agitáljon, ezt szervezetileg nem biztosították. A politikai munka gyengeségének egyik oka, hogy a párt szava sok esetben csak az aktíváig vagy a párttagságig jut el és nem jut el a pártönkívüli dolgozókhoz. A pártaktivisták inkább csak egymás között vitatkoznak fontos politikai kérdésekről. Ily módon gyakori, hogy a párttagság sem kap, vagy később kap tájékoztatást.

A politikai munkában várják leginkább a felsőbb pártszerv irányítását. A pártbizottságok és az alapszervezeti vezetőségek összetétele és színvonala többnyire megfelelő, de politikai és általános műveltségük még nem áll azon a fokon, hogy önállóan értékelni tudják a fontos nemzetközi, ideológiai és politikai kérdéseket, gazdaságpolitikai problémákat. **Az információ további javítását a párttagság jogosan igényli.** A pártönkívüli dolgozók is felvetik, hogy miért nem tartanak rendszeresen „szabad” pártnapokat, a legfontosabb kül- és belpolitikai kérdésekről.

A politikai tömegmunka hiányosságának további oka, hogy a tömegszervezetek – mindenekelőtt a szakszervezet – nem veszik ki részüket megfelelően a politikai nevelőmunkából, legfeljebb kampányok idején. A szervezett munkások politikai nevelése még nincs megoldva.

A kommunista gazdasági vezetők sem foglalkoznak rendszeresen a hozzájuk beosztott dolgozók politikai nevelésével. Általában a gazdasági vezetők – kommunisták és pártönkívüliek – **funkciójukat csak gazdasági feladatnak tekintik, elhanyagolják beosztottaik nevelését, politikai meggyőzését, nem értik, hogy kettős feladatuk van: gazdasági és politikai tekintetben is erősíteniük kell a népi demokratikus rendszert, s hogy ennek a feladatnak egyik oldalát sem lehet elhanyagolniuk.**

Az üzemekben vontatottan, lassan terjed a szocialista szellem. A társadalmi tulajdonhoz

való viszony terén az utóbbi időben történt javulás, de az emberek viszonyában, főként a gazdasági vezetők és a munkások viszonyában, még komoly problémák vannak. Egyes művezetők, üzemvezetők a munkásokkal nyersen, fennhéjázva beszélnek, gyakran indokolatlanul megsértik őket. Nem egy esetben előfordul, hogy a besorolásokat baráti alapon végzik. Nem fejlődött eléggé vagy sokszor formális az üzemi demokrácia, nem vonják be megfelelően a munkásokat a vezetés munkájába, az üzem gondjainak megoldásába, nem reagálnak javaslataikra. Mindezek következtében a munkások egy része még nem érzi eléggé magáénak a gyárat.

Az ellenség befolyása és hangja – ha lényegesen leszűkült és gyengült is – nem szűnt meg. Az ellenséges elemek a legkisebb feszültség esetén burkoltan, vagy nyíltan, de fellépnek. Különösen szívesen foglalkoznak azokkal, akik az ellenforradalom idején valamilyen módon kompromittáltak magukat, s akikben még ma is bizonytalanság tapasztalható. Igyekeznek részvétet, szánalmat kelteni azok iránt, akiket ellenforradalmi bűncselekmények miatt elítéltek, ezeket igaz hazafiaknak tüntetik fel. Terjesztik, elsősorban a fiatal munkások között, a mának élés szemléletét. A párttagok és a funkcionáriusok lejárására törekednek. Rágalmazzzák azokat, akik egyszerű munkásokból magasabb beosztásba kerültek. (Egyesek erre magatartásukkal alkalmat is adnak.) Ma is vannak munkások, akiknek az a véleményük, hogy a gazdasági helyzetükben bekövetkezett változások, a béremelés az ellenforradalmi nyomás eredménye. Pl. az Északi Járműjavítóban „jó ellenforradalomról” beszélnek. Az Óbudai Hajógyárban talákoztunk olyan válasszal, hogy „kellett az ellenforradalom, mert ennek hatására szűlettek meg jórészt ezek a kedvező intézkedések”.

Az ellenség tevékenysége elleni politikai harc az üzemekben nem kielégítő. A pártszervezetekben e téren bizonyos fokú megnyugvás és bátortalanság tapasztalható. Elsősorban adminisztratív feladatoknak tekintik az ellenség elleni harcot és felülről várják az intézkedéseket. Nehezíti a harcot, hogy nem értjük fel alaposan az ellenséges elemek, osztályidegenek elhelyezkedését az üzemekben.

4. A tömegszervezetek pártirányítása az üzemekben:

A tömegszervezetek pártirányítása ma lényegesen jobb, mint az ellenforradalom előtt. Mivel az ellenforradalom előtti időkben a lakosságnak kb. $\frac{1}{10}$ -ed része párttag volt, a tömegszervezetek – különösen a szektás politika miatt – nem is tölthették be megfelelően transzmissziós szerepüket. A tömegszervezetek pártirányítása a gyakorlatban utasítások révén történt, amivel rendszeresen megsértették a tömegszervezetek szervezeti önállóságát. Ma a párt irányításában kezd érvényesülni az a lenini tanítás, hogy a tömegszervezeteket az ott dolgozó kommunisták révén irányítják. A pártbizottságok többet foglalkoznak a tömegszervezetek vezetőivel, bevonják őket a feladatok megtárgyalásába és beszámoltatják őket munkájukról. A pártirányítás gyengesége viszont, hogy a pártszervezetek nem támaszkodnak eléggé a tömegszervezetekben levő kommunista csoportokra, és leszűkítik a pártirányítást a tömegszervezetek vezetőivel való kapcsolatra. Ez a helyzet alapszervezeti szinten még súlyosabb. Sok esetben még a műhelybizottságokban levő kommunistákra sem támaszkodnak, a bizalmitevételek politikai munkája ezért formális. A fejlődés ellenére még mindig erősen hatnak a szektás módszerek, ennek következtében a tömegszervezetek bevonása a különböző társadalmi akciókba és a tömegek közötti politikai felvilágosító munkába nem rendszeres és nem kielégítő. A tömegszervezetekben dolgozó kommunisták munkáját több helyen még ma sem tekintik pártmunkának. A fenti okok miatt gyenge a tömegszervezetek politikai tömegmunkája, nem nyújtanak elég segítséget a pártnak a pártonkívüli munkások osztályöntudatra nevelésében.

A szakszervezeti tagok száma az elmúlt hónapokban növekedett, a szervezethez meghaladja az ellenforradalom előttit. Az ipari dolgozók 83 százaléka szervezett (ezen belül a munkások szervezethez foka nincs felmérve). Az ellenforradalom után a pártszervezetek jó erőket küldtek szakszervezeti munkára. Ez is hat a munka javulására. A dolgozók zöme elégedettebb a szakszervezetek tevékenységével, jobban foglalkoznak a dolgozók érdekvédelmével, nőtt tekintélyük. Munkájuk következetesebb, egyes helyeken fellépnek a szociális demagógiával szemben. A szakszervezeti bizottságok nagy többsége a dolgozók érdekvédelme mellett, ha csak kampányszerűen is, de segíti a politikai és gazdasági feladatok végrehajtását.

Az üzemi pártszervezetek még nem foglaloznak jelentőségének megfelelően a szakszervezettel. Az üzemi bizottságokban nincsenek meg, vagy rendszertelenül működnek a kommunista csoportok, emiatt hiányzik a kommunisták egységes állásfoglalása. A szakszervezetek nevelőmunkája még gyenge. Kevés figyelmet fordítanak a dolgozók szakmai továbbképzésére is. Esetenként, a dolgozók érdekvédelme címén, helytelenül értelmezik feladataikat, munkájukban háttérbe szorul a termelési mozgósítás, a dolgozók mozgalmainak felkarolása és szervezése.

A **nőbizottságok** az üzemek többségében működnek. A munkásnők nagy része helyesli a párt politikáját, híve a népi demokratikus rendszernek, mert közvetlenül ők érzik legjobban a gazdasági helyzet javulását, a család gondjainak enyhülését. Több helyen mondták a dolgozó nők, hogy „a párt és a kormány az asszonyok mellett van”. A munkásnők helyzete nehéz, mert háztartásuk ma még nincs megfelelően gépesítve. A napi 8 órai munka mellett 2–4 órát utazással töltenek, emellett a háztartás, a gyermeknevelés minden gondját, terhét ők viselik. Ezért a dolgozó nők egy része nagyfokú türelmetlenséget tanúsít problémáik megoldása iránt. A nőkben megvan a készség, hogy aktívan részt vegyenek a társadalmi, politikai munkában, de lehetőségeik túlterheltségük miatt korlátozottak. Kéri a hatóság munkanap, vagy az ötnapos munkahét bevezetését részükre, és a nyugdíjkorhatár leszállítását. A funkcionáriusok sem keresik legtöbb esetben a módját, hogy hogyan könnyíthetnének tovább a nők helyzetén. Az a kérésük sem talál évek óta meghallgatásra, hogy a napköziket és bölcsődéket területi elvek alapján szervezzék meg, s ne keljen gyermekeiket sokszor lehetetlen körülmények között, hidegben, esőben stb. kilométereket utaztatni. A nők társadalmi és politikai megbecsülése terén is komoly hiányosságok vannak. Vezető állásban, funkcióban nagyon kevés a nő. Előfordul, hogy az asszonyok ugyanabban a beosztásban, munkakörben kevesebb bért kapnak, mint a férfiak. Szakmunkásarányuk is alacsony.

A pártszervezetek és szakszervezetek ideológiai, politikai munkája gyenge a nők között. Ezért az ellenséges hírverés, és a vallásos világnézet könnyebben talajra talal náluk.

Az **üzemi tanácsok** az üzemi demokrácia kiszélesítésének, a dolgozóknak – mindenekelőtt a munkásosztálynak és a termelés területén dolgozó értelmiségieknek – a gazdasági építőmunka irányításába való fokozottabb bevonásának egyik eszköze. Azonban ezt a feladatukat és szerepüket nem töltik be. Sem a párt, sem a szakszervezet nem szorgalmazza, hogy éljenek jogkörükkel. Az üzemek többségében az üzemi tanács formálisan, vagy egyáltalán nem működik. A párt- és szakszervezeti funkcionáriusok zöme nincs tisztában azzal, hogy az üzemi tanácsot hogyan használja fel az üzemi demokrácia kiszélesítésére, és hogyan vonja be a gazdasági építőmunka irányításába. A gazdasági vezetés részéről még mindig tapasztalható olyan törekvés, hogy az üzemi tanácsok jogkörét szűkítsék. Ha ezen időben nem változtatunk, akkor megvan a veszélye annak, hogy az üzemi tanácsok elsorvadnak. Az üzemi tanácsok munkájával sem a párt-, sem a szakszervezet nem foglalkozik megfelelően.

Az ifjómunkások politikai hangulata az ellenforradalom leverése óta jelentősen javult. A KISZ-nek országosan 93791 alapszervezete, 313096 tagja van. (1958. augusztus 31-i állapotnak megfelelően.) Az alapszervezetek 24,7 százaléka üzemi, 1,6 százaléka ipari tanuló. A tagság 37 százaléka ifjómunkás. A tagság 8,3 százaléka párttag, 1,3 százaléka tagjelölt. Az ifjómunkások és ipari tanulók közül párttag 11,3 százaléka, tagjelölt 1,9 százaléka. (1958. március 31-i állapotnak megfelelően.)

A KISZ-ben a munkásfiatalok legjobbjai vannak, nagy számmal kiváló munkások. A különböző politikai és termelési akciókban jelentős eredményeket értek el. A nagy feladatok elvégzésében számítani lehet rájuk. Az ifjómunkások politikai állásfoglalását a termelésben végzett munkájuk, az ifjúsági mozgalmakban elért eredmények is mutatják. Országosan 5100 taggal, 640 ifjúsági export-brigád dolgozik; ezek a múlt évben 119 millió forint értékű tertvűlteljesítést és anyagmegtakarítást értek el. Ezek mellett több száz más jellegű ifjúsági brigád dolgozik, a legeredményesebben a bányászbrigádok. A KISZ takarékosági mozgalma az év első 8 hónapjában 215 millió forint megtakarítást eredményezett. A 20 órás társadalmi munkamozgalomban a KISZ-tagok – ugyanezen idő alatt – 1 250 000 önkéntes társadalmi munkaórát teljesítettek.

Az üzemi KISZ-szervezetek pártirányítása javult. Pártszervezeteink általában ismerik a KISZ-szervezetek problémáit és segítenek azok megoldásában. A KISZ-szervezet pártirányítása azonban főként szervezeti jellegű, nem segítik megfelelően alapszervezeteink a KISZ-szervezetekben folyó politikai nevelőmunkát. Ez azzal függ össze, hogy az ifjúsági

munkát, az ifjúság nevelésének, segítésének módját, a pártvezetés idevágó módszereit nem ismerik eléggé.

A KISZ-szervezetek befolyása egyes üzemekben és munkásszállásokon nem kielégítő. Helyenként elzárkózás is tapasztalható a KISZ-en kívüli fiataloktól. A KISZ-élet sok jó kezdeményezés ellenére sem elég színes, politikai tekintetben nem elég tartalmas. Ilyen irányban a KISZ vezető szerveitől sem kapnak megfelelő segítséget az alapszervezetek.

Az üzemek vezetői keveset tartózkodnak az ifjúmunkások között, nem foglalkoznak politikai nevelésükkel. Nevelés helyett nagyfokú türelmetlenséget mutatnak, ledorongolják a fiatalokat. A KISZ helyi vezetőinek is kevés a vezetési tapasztalatuk. A fiatal munkások egy része nem nyilvánít véleményt, politikai tekintetben passzív, semleges szemléltje a dolgoknak. Az üzemekben jelentős számban vannak hanyag, arrogáns, a kort, élettapasztalatot és felkészültséget nem becsülő, követelőző, léha életet élő, csak a szórakozást kereső fiatalok. Elég gyakori jelenség a fiatal és az idősebb munkások közötti ellentét. A fiatal munkások szakmai továbbképzése is elmaradt. Nagy a perspektívátlanság körükben, nem érzik át, hogy a fiatalság nemcsak a jelen, hanem a jövő is. A fizikai munkának nincs még elég becsülete közöttük. Legtöbbjének lakásproblémái vannak, sokukat sújtja a lakásuzsora.

Komoly gondjaik vannak a munkásszarmazású fiatal műszakiaknak. Egy részük elszakadt munkatársaitól, barátaitól és a régi műszaki értelmiségiek jó része tartózkodó, lekezelő velük szemben. Ellentét tapasztalható (főként az állásfétés miatt) a fiatal és idősebb műszakiak között is.

5. A párttagság aránya a munkások között.

A Magyar Szocialista Munkáspártnak 244 ezer 573 tagja eredeti foglalkozás szerint munkás. (Az őrztagság 60,8 százaléka.) Ebből a szempontból a párttagság összetétele jónak mondható, különösen ha figyelembe vesszük, hogy a pártba felvett tagjelöltek között a munkások aránya még jobb. 1958 első félévében a felvett tagjelöltek 64,1 százaléka munkás. A párt minőségi összetétele ma jobb, mint az MDP-ben volt; a munkásosztály felhígulása tükrözödött az MDP összetételében, minőségében is. Az MDP-ben sok olyan párttag volt, aki az egyszerű pártönkívtüli szervezett munkás osztályöntudatának színvonalát sem érte el.

A fentiek miatt helytelen a párt összetételének alakulását egyszerűen az MDP-hez viszonyítani. A jövőben a lenini normákhoz viszonyítva kell mérnünk a párt összetételét, figyelembe véve a magyar munkásosztály öntudatát, annak fejlődését. Ez szabja meg számunkra a munkások felvételének ütemét, méretét a pártban. Az alkalmazottak felvétele is csak a fentieknek alárendelve történhetik.

A pártön belül az üzemi munkások aránya viszonylag alacsony: 29,8 százalék. Ezen belül a szakmunkások aránya a vidéki nagyüzemekben általában magasabb, mint Budapesten, kivéve a bányászatot. Budapesten a legmagasabb, Csepelen 18,2 százalék, ezzel szemben a Salgótarjáni Acélgvárban 28,2 százalék, Ózdon 26,9 százalék, a DIMÁVAG-ban 26,6 százalék, a Lenin Kohászathban pedig 20,4 százalék, Budapesten a szakmunkások között a párttagok aránya általában 10–14 százalék, vidéken 7–60 százalék között ingadozik, üzemenként változva.

Az 1958 első félévében felvett tagjelöltek között az üzemi munkások aránya már kedvezően alakult. A felvett tagjelöltek 44,3 százaléka munkás.

Budapesten a párttagság mai összetétele a szakmunkások arányában viszonylag alacsony volta ellenére sem rossz, mert a párttagságnak eredeti foglalkozása szerint 64,5 százaléka munkás. Budapesten a szakmunkások viszonylag kisebb aránya a pártban abból is adódik, hogy itt vannak az állami, tanácsi, közigazgatási és fegyveres testületek központjai, ahová a hatalom átvétele után a párt a munkásosztály legjobbjait küldte, akik ma már nem mint szakmunkások szerepelnek a statisztikában. Vidékre is sok fővárosi szakmunkás került különböző funkciókba.

A szakmunkások számának további növelését meghatározza Budapesten az is, hogy itt volt az ellenforradalom ideológiai előkészítésének és az ellenforradalomnak a központja. Itt verődik össze a legtöbb ellenséges és deklasszált elem is. Mindezek lassították és lassítják a munkásosztály öntudatának növekedését. Ennek ellenére sem teljesen indokolt a budapesti üzemekben a szakmunkások kis részaránya a pártban, hanem az arról tanúskodik, hogy elhanyagolták a szakmunkások közötti eszmei és politikai nevelőmunkát. Az üzemi

pártszervezetek előtt álló legfontosabb feladat a szakmunkások politikai nevelése, öntudatuk fokozása, hogy ezúton növelni lehessen a szakmunkások számát és arányát a pártban.

A párttagok részaránya a szakmunkások között szakmánként, iparáganként is változó. A párttagság részaránya legmagasabb a nehézipari üzemekben: Ózd, Salgótarjáni Acélmű, DIMÁVAG, Lenin Kohászat, Csepel. Nagyon alacsony azonban a Győri Vagongyárban, ahol mindössze 7,5 százalék. Általában alacsony a szakmunkások között a párttagok százalékaránya a bányászatban, a textiliparban, a híradástechnikai iparban és a szerszámkészítők között. A régi üzemekben a párttagok részaránya a szakmunkások között magasabb, mint az új üzemekben.

A bányászatban a szakmunkások (vájárok) száma általában is alacsony az összmunkásokéhoz viszonyítva. Pl. Várpalotán 10 százalék, Pécsen 19 százalék. A vájárok jelentős része vidékről bejáró kéttlaci munkás. A szénbányászatban volt legnagyobb a fluktuáció és az új munkások beáramlása is. Figyelembe véve a szénbányászatban a szakmunkások helytállását, hűségét a rendszerhez és megelégedettségét, a fenti arányszám indokolatlan és a párt-szervezetek gyenge politikai munkáját tükrözi.

A szerszámkészítők jelentik az egyik legkvalifikáltabb szakmunkásréteget, a munkások-egyik legjobban kereső csoportját. A múltban a tőkésék is jól megfizették őket, közülük került ki a munkásarisztokrácia egy része. Erősen hatott rájuk a jobboldali szociáldemokrata ideológia, s általában a tőkés rendszerbe való beilleszkedésre törekedtek. Ma sokan közülük számos intézkedésünkkel nem értnek egyet. Hiányolják múltbeli kiváltságait. A párt-szervezeteknek nem sikerült még ebben a szakmában megfelelő eredményt elérniük.

A pártban a munkásnők arányszáma alacsony. A székesfehérvári Vadásztölténygyárban a női dolgozók 4,3 százaléka, a XIII. kerületi Kender- és Jutagyárban 2 százaléka, a Győri Textilben 4 százaléka párttag. Ennek legfőbb oka: a dolgozó nők túlerkeltsége a családban és az, hogy a dolgozó nők nagy része nem állandó, hanem időszakos munkás.

A segédmunkások között – figyelembevéve, hogy a segédmunkások a munkásosztály legelmaradottabb rétege – a párttagok arányszáma megfelelő. (Pl. a Villamosgép- és Kábelgyárban 8,1 százaléuk, az Elzettben 7 százaléuk, a Gyapjúmosóban 6,1 százaléuk párttag.)

II.

A MUNKÁSOSZTÁLY VEZETŐ SZEREPE ÉRVÉNYESÜLÉSÉNEK EGYES KÉRDÉSEI

Népköztársaságunkban hatékonyan érvényesülnek a proletárdiktatúra funkciói, a párt vezető szerepe. A párt politikája híven fejezi ki a munkásosztály érdekeit. Mindezen keresztül érvényesül a munkásosztály vezető szerepe.

A munkásosztály vezető szerepe kifejezésre jut abban is, hogy a döntő hatalmi pozíciókat olyanok töltik be, akik hűek a népi demokráciához és munkájukban érvényt szereznek a párt politikájának. A felszabadulás óta a munkások legjobbjai közül sokan kerültek az állami és gazdasági élet vezető pozícióiba.

Az elmúlt 13 év politikai és gazdasági eredményei bizonyítják, hogy a magyar munkásosztály, mint a proletárdiktatúra vezető osztálya, rendelkezik mindazokkal a tulajdonságokkal, amelyek az ország vezetésében, irányításában szükségesek. A vezető funkcióba helyezett munkások többsége megállta helyét. Elsajátították a vezetéshez szükséges felkészültséget és elismert vezetőkké váltak. Az évekkel ezelőtt kiemelt munkások nagyobbik fele most is funkcióban van és megállja helyét. Legtöbbjük mind gazdasági, mind politikai kérdésekben határozott, helyes magatartást tanúsít.

Az országgyűlés tagjainak 45 százaléka, az államapparátus vezető funkcionáriusainak (miniszterek, miniszterhelyettesek, főosztályvezetők, országos hivatalok vezetői, fővárosi és megyei tanácsok elnökei) 51 százaléka munkás. A fegyveres testületek és igazságügyi szervek kádereinek több mint 55 százaléka munkás. A megyei, járási tanácselnökök többsége (66,7 százaléka) munkás. Az ipari vállalatok igazgatóinak 60–65 százaléka munkás. Egyes területeken, mint pl. a Kohó- és Gépipari Minisztériumokhoz tartozó vállalatokban, vagy a bányatrösztöknél az igazgatók 85 százaléka munkás. A munkásokon kívül nagy számban vannak vezető posztokon dolgozó parasztlak, néphez hű értelmiségiek. A hatalmi pozíciók

elfoglalása ellenére a párt általános politikájában elkövetett hibák következtében, egyes területeken nem megfelelően érvényesült a munkásosztály vezető szerepe és a következetes osztálypolitika.

Nem hajtották végre következetesen az ellenséges, osztályidegen, karrierista elemek eltávolítását a vezető funkciókból. Ennek következményei megmutatkoztak az ellenforradalom idején és a konszolidáció akadályozásában. A munkások joggal elégedetlenek, hogy az ellenforradalom óta sem hajtják végre következetesen a párt erre vonatkozó határozatát.

Az ellenséges, osztályidegen elemek elsősorban ott helyezkednek el, ahol egyrészt kevésbé ellenőrzik őket, másrészt a munkásoknál jóval magasabb életszínvonalat élveznek.

Ugyanakkor nem kis számban kerültek vissza az üzemekbe olyan munkások, akik az állami apparátusban, gazdasági funkcióban gyengének bizonyultak, vagy pedig a kispolgári manőverezés kitérte őket. Általánosan jellemző volt évekig a vezető káderek fluktuációja. Emiatt a munkásokból lett vezetők egy része nem tudott gyökeret eresztetni, ugyanakkor a régi szakemberek, sőt álszakemberek a helyükön maradtak. Az Egyesült Izzóban a vezetésben az Aschner-féle műszaki garnitúra helyén maradt. A főmérnök 1928 óta, a főkönyvelő 1930 óta, a főtechnológus 1923 óta (Aschner műszaki igazgatója volt) van a gyárban. Ezzel szemben az államosítás óta 8 igazgatója volt a gyárnak. A zalaegerszegi ruhagyár összesen 7 éves, de már eddig 6 igazgatója és 6 párttitkára volt. Figyelmeztető tény, hogy a vállalatoknál a vezető beosztású munkáskáderek 67 százaléka 5 évnél rövidebb ideje van mostani munkakörében.

Gátolja az üzemekben a munkásosztály vezető pozícióinak megerősödését az a körülmény is, hogy vannak olyan szakmunkások, akik bár elvégezték a technikumot, továbbra is szakmunkásként dolgoznak, mert a technikai beosztás havi 4–500 forint keresetszökkentést is jelentene számukra. A mostani bérezés nem ösztönzi a legjobb szakmunkásokat, hogy műszaki továbbképzésre törekedjenek.

Hiba volna nem látni, hogy a munkáskáderek egy része, különösen a munkásból lett fiatal értelmiségiek, az egyetem, illetve a technikum elvégzése után veszítettek harcoságukból, osztályszemléletükből. Sokan a régi értelmiségiek polgári gondolkodásmódját vették át. Ennek oka:

1. A régi értelmiségiek közül az ellenséges beállítottságúak sokszor aktívabban dolgoznak a munkásszarmazású műszakiak hatásuk alá kerítésén, mint a pártszervezet, a kommunisták.

2. Elősegítik ennek a rossz helyzetnek a kialakulását az a körülmény is, hogy egyes területeken, mint pl. a nagyüzemek tervezési, szerkesztési osztályain igen sok osztályidegen van egy helyen együtt. Ezek az elemek céltudatosan agítálnak a kapitalista idők feldicsérésével (rangok, felmondási idő, kétévenkénti fizetésemelés stb.) és a szocialista rendszer becsmérlésével. Ezen túlmenően nacionalista, sovinizta nézeteiket, burzsoá életszemléletüket is rá tudják kényszeríteni a fiatal munkás értelmiségre, minthogy őket munkaelosztás, fizettségállapítás, tapasztalatátadás szempontjából kézben tartják.

A munkásból lett vezetők egy része szorgalmasan tanul és elvégzi munka közben a technikumot, egyetemet. Az utóbbi időben azonban a csökkentett felvételek miatt az egyetem levelező tagozatára kevesebben jutottak, a technikum pedig viszonylag nagy megterhelést jelent és így sokan abbahagyják a tanulást. Általános jelenség, hogy az üzemekben nyilván tartás, kimutatás arról, hogy kik vesznek részt egyetemi és technikai oktatásban a dolgozók közül és hogy hogyan állnak a tanulással, 1953 óta nincs. Ennek megfelelően az az általános kép, hogy a fiatal, tehetséges mérnökök és műszakiak utánpótlása a soraikból nincs tervszerűen biztosítva. Az üzemi munkásoknak az a tapasztalatuk, hogy a minisztériumokban éppen az osztályidegeneket, vagy ahogy mondják: „a régi fejeseket” védik, még akkor is, ha nyilvánvalóan nem dolgoznak megfelelően. Ilyen értelemben vetették fel egyes helyeken, hogy „káderezempontból a polgári vonal érvényesül a gazdasági minisztériumokban”.

A munkások gyakran azt tapasztalják, hogy érdekeiket egyes szervek figyelmen kívül hagyják, ügyeiket, problémáikat lélektelenül, bürokratikusán intézik, előnyben részesítenek osztályidegen és kispolgári elemeket. Ez észlelhető az egyes minisztériumok, végrehajtó szervek és tanácsok munkájában.

A tanácsapparátus egy részének tevékenységében nem megfelelően érvényesül a párt politikája. A törvényeket és a kormányrendeleteket gyakran torzítva, az osztálypolitika figyelmen kívül

hagyásával hajtják végre. Az apparátusban nem érvényesül kellően a munkásosztály ideológiája, erkölcsse, mentalitása. Sok tanácsi alkalmazott részéről tapasztalható, hogy megkülönböztetett bánásmódot tanúsít kispolgári és deklasszált elemekkel. Lépten-nyomon tapasztalható, hogy kapcsolatuk révén kispolgári, osztályidegen elemek könnyebben tudják elintézni ügyeiket, mint a munkások, vagy egyszerű dolgozók. Korrupt, erkölcsstelen magatartás és osztályidegen elemekkel való cimborálás miatt az utóbbi időben több tanácsi alkalmazottat, sőt vezető funkcionáriust kellett leváltani, egy részüket bíróság elé állítani. A tanácsapparátus munkájában tapasztalható súlyos hibák oka, hogy nem megfelelő az összetétel, a munkások aránya csupán a tanácselnökök és elnökhelyettesek közt elfogadható, az apparátusban nem kielégítő. A tanácsitkárok összetétele rossz. A megyei tanácsitkárok 16,8 százaléka, a járásiaké 23,4 százaléka, a városiaké 28,8 százaléka munkás. A Fővárosi Tanács apparátusának mindössze 20,8 százaléka munkás és 35 százaléka régi (1945 előtti) közigazgatási alkalmazott

Mіндеz arra mutat, hogy a munkásosztály vezető szerepének fokozottabb érvényesítése érdekében átgondolt, következetes káderpolitikát kell folytatni az üzemekben és minisztériumokban.

III.

A MUNKÁSOSZTÁLY GAZDASÁGI HELYZETÉRŐL

1. A munkásosztály életszínvonalának alakulása és jelenlegi életszínvonala

A felszabadulás óta eltelt 13 év alatt az életszínvonal valamennyi tényezője – bár különböző ütemben – számottevően megnövekedett. Ennek fő vonásai a következők:

Megszűnt a létbizonytalanság, lényegében nincs munkanélküliség, a szakmát tanuló fiatalok többségükben elhelyezkedhetnek, az újonnan nyugdíjba kerülők öregkori megélhetése a korábbinál sokkal biztosítottabb.

A reálbérek és a reáljüvedelmek 1938 és 1949 között hozzávetőleges számítások szerint mintegy 20 százalékkal növekedtek. Ezt követően a munkások és alkalmazottak (a népgazdaság minden területén – ipari és mezőgazdasági vállalatoknál, intézményeknél, hivataloknál stb. – munkaviszonyban álló dolgozók) 1 főre jutó munkaviszonyból származó reálbére és reáljüvedelme a következőképpen emelkedett:

Év	A munkások és alkalmazottak	
	egy keresőre jutó reálbére	egy főre jutó reáljüvedelme
	Index: 1949. év után = 100.	
1949	100,0	100,0
1950	101,3	105,7
1951	89,7	98,4
1952	82,3	94,5
1953	87,0	99,2
1954	102,3	120,2
1955	106,0	126,5
1956	118,3	137,6
1957	138,4	158,5

A reálbérek növekedése nem egyenletes. A nehéz fizikai munkát végzőké, a betanított munkásoké, a nők és az ifjúmunkásoké erőteljesebben növekedett.

Az életszínvonal fejlődése nem volt egyenletes. A reálbérek ígért emelése helyett 1951–53 között azok csökkenése következett be, sőt az egy főre jutó reáljüvedelem is alacsonyabb volt 1952-ben, mint 1949-ben.

1957-ben a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány intézkedéseinek eredményeként, a munkások és alkalmazottak egy keresőre jutó reálbére 38,4 százalékkal haladta meg az

1949. évit. A gyáripari munkások egy keresőre jutó reálbére ennél gyorsabban növekedett és 40,7 százalékkal haladta meg az 1949. évit.

Az életszínvonal különböző tényezői eltérő értékben növekedtek.

Javultak – bár korántsem kielégítő mértékben – a felszabadulás előttihez képest a lakásviszonyok.

Nagymértékben növekedett a költségvetésből és vállalati alapból fedezett juttatás, a társadalombiztosítás, a kulturális ellátás, a szociális létesítmények.

Legkedvezőbben alakult a munkásosztály fogyasztása, ezen belül is az élelmiszer- és a ruházati ellátottság.

A szükségletekhez képest számottevően elmaradt a munkásosztály számszerű növekedése mellett a lakás-, az egészségügyi ellátottság, a gyermekintézmények fejlesztése és az üzemi munkakörülmények javítása.

Nagy befektetéssel épültek egyes kulturális és sportlétesítmények, ugyanakkor az üzemek egy része – különösen az új települések – ebből a szempontból elég elmaradottak. Nagyobb mértékben növeltünk bizonyos béren kívüli juttatásokat, mint pl. a fizetett szabadság, fizetett ebédidő, táppénz, gyógyszerjuttatás. E juttatásokat a munkások nagy része nem becsüli eléggé.

Az életszínvonal egyes tényezőinek egyenlőtlen alakulása részben indokoltan következett be. A felszabadulás után a termelőerők nagyarányú fejlesztése mellett elsősorban a fogyasztást kellett és lehetett elérni. Az életszínvonal egyéb tényezőinek fejlesztésére ennek következtében, különösen az építőipari beruházást igénylőkre nem maradt elég erő. A gazdaságpolitikai hibák ezt ebben az irányban még el is torzították.

A munkáscsaládok életviszonyai, fogyasztása, reáljövedelme nagy eltéréseket mutat. A legjobban élő rétegek a következők:

A gyermektelenek, a két vagy több keresővel, a kevés eltartottal rendelkező családok és a magas jövedelmű, főként bányászcsaládok. Az átlagosnál jóval kedvezőbb a helyzetük a városban dolgozó, de falun élő, vagy saját családjukkal közösen földdel rendelkezők jövedelme.

Roszsabb életviszonyok között élnek a következő rétegek:

A kevés keresővel és sok eltartottal rendelkező többgyermekes családok, különösen azoknak rossz a helyzetük, akiknél a gyermekek száma nagy és csak egy kereső van, a gyermeket eltartó egyedülálló asszonyoknak (a felszabadulás óta ezek száma növekedett), a nyugdíjból élőknek, különösen a régebben nyugdíjazott munkásoknak (a nyugdíjasoknak 70 százaléka minimális nyugdíjban részesül).

Az elmúlt évben hozott bérügyi intézkedések eredményeként ugyan lényegesen csökkent az alacsony keresetűek aránya, azonban a gyáriparban dolgozó munkások és alkalmazottak 14 százaléka keres még mindig 1000 forintnál kevesebbet havonta. (Az egész népgazdaságban ez az arányszám meghaladja a 20 százalékot.) Nehéz azoknak az alacsony keresetűeknek az anyagi helyzetét, ahol több gyermek van. Erre mutat az is, hogy a bérből és fizetésből élő családok tagjainak majdnem egynegyedénél az egy főre eső havi jövedelem 500 forint, vagy annál alacsonyabb. Ebből az összegből csak a szükséges olcsóbb élelmiszeri cikkek szerezhetők meg, az iparcikkekben pedig az alacsony árúak. A legtöbb ilyen családban szórakozásra, mozira, színházra, művelődésre alig gondolnak. Sokan közülük munkaidő után vagonok kirakásánál, vagy maszeknál dolgoznak. Nagy részük eladósodott, kölcsönöket vesz fel, zálogcédulája van. Lakásaik kevés kivétellel túlzásfoltak, berendezésük szegényes, ruházatkódásuk, ágyneműjük hiányos. Az üdülési lehetőségeket, az üzem szociális létesítményeit családi adottságuk miatt kevésbé vehetik igénybe. Főleg ezek a rétegek várnak sok intézkedést a párttól és kormánytól életszínvonaluk javítására.

A bérből és a fizetésből élő családok 20 százalékánál az egy főre jutó havi jövedelem 1000 forintnál nagyobb.

A munkásosztály fogyasztása, gazdálkodása a felsorolt rétegekben természetesen eltérő.

A munkások gyakran hasonlítják össze életszínvonalukat a parasztokéval, az összehasonlításnál a parasztság két rétegét veszik figyelembe:

Azoknak a kétlakiaknak a helyzetét, akik az iparban dolgoznak és emellett nekik vagy családjuknak földjük van, ezek életszínvonala valóban meghaladja a városi munkásokét.

Azokét a parasztokékat, akikkel mint vásárlók találkoznak a piacon és az árszínvonal megítélése alapján nagy jövedelmet tulajdonítanak nekik.

A parasztok egésze életszínvonalának megítélése bonyolult és eddig még kellően meg nem oldott probléma. Azonban mindenképpen megállapítható, hogy az a munkás, aki

maga, vagy akinek családja földtulajdonnal rendelkezik, nagyobb mennyiségű tartós fogyasztási cikket szerezhet be, növeli gazdaságát, mert a viszonylag magas árszínvonalon álló élelmiszerekre nem, vagy alig kell költenie. Azonban a parasztság zöme rosszabbul él a munkásoknál. A parasztgazdaságok 55 százaléka 5 kat. holdon aluli, 80 százaléka pedig 8 kat. holdon aluli.

Az is általános, hogy a módosabb, jelentősebb mennyiségű árut termelő parasztok életszínvonala, különösen ha mezőgazdaságon kívül is jut jövedelemhez (pl. munkabér), magasabb az átlagos munkásokénál.

Néhány fontosabb réteg helyzete:

Az ipari munkások 32 százaléka nő. Átlagkeresetük és reálbérük jelentősen elmarad a férfi munkásokétól. Az egyenlő munkáért egyenlő bér elve általában érvényesül, de több helyen tapasztalható, hogy nem adnak a nőknek szakképzettségüknek megfelelő munkát. Egyes helyeken ugyanabban a munkakörben a férfi munkásoknak többet fizetnek, mint a női munkásoknak. A nők előrejutása igen lassú, még olyan iparágakban is, mint pl. a textilipar, igen kevés a nő a művezetők között (kb. 10 ezer művezetőből mintegy 10–15 százalék).

A gyermekes családok nődolgozóinak helyzete kedvezőtlen. Többségüknek nincs ideje sem a továbbképzésre, sem szórakozásra, szabadidejét háztartási munkával tölti. A háztartási gépellátottság, a háztartási szolgáltatások a nők nagy tömege számára még nem elérhetőek.

A nők nagyobb számban vállalnának munkát, mint amennyi foglalkoztatási lehetőség van. Különösen bányavidékeken van nagyszámú dolgozni kívánó asszony és leány, de könnyűipari vállalat hiányában nem tudnak elhelyezkedni

Ipari üzemek törzsgárdájának túlnyomó részét általában az *idős munkások* alkotják. Idős korukban fizikai erejük fokozatos csökkenése következtében egyre kevesebbet keresnek. Ez hátrányos számukra a nyugdíjmegállapításnál.

Nincs megoldva a *csökkentett munkaképességűek* elhelyezése, ezek vagy sokszor nem kapnak munkát, vagy terhet jelentenek a vállalatoknak.

Az ifjúmunkások reáljövedelme a legkedvezőbb: általában eltartottjuk nincs. Náluk tapasztalható a legkevésbé előrelátó gazdálkodás és ők keveslik leginkább a kialakult életszínvonalat. Gyakori az idősebbekkel való indokolatlan egyenlősítési törekvés.

A fiatal házasok helyzete nehezebb, különösen, ha gyermekük is van. A legnagyobb gondot a lakáshiány okozza és a háztartáshoz szükséges tartós fogyasztási cikkek beszerzése (bútor, ágynemű, konyhafelszerelés).

A szakmát tanult és az iskolájukat befejező fiatalok – elsősorban a leányok – nem tudnak teljes számban elhelyezkedni, különösen az iparfejlődésben elmaradottabb vidékeken és a nehézipari centrumokban.

A bedolgozók száma ez év májusában 74 ezer. Keresetük lényegesen alacsonyabb, mint az azonos szakmában alkalmazottaké. (Ez év májusában az állami iparban a bedolgozók átlagos keresete 382 forint volt.) Munkával ellátottságuk rendszertelen és bizonytalan. A bedolgozók többsége háztartásban dolgozó nő. A magánipar és a szövetkezetek a bedolgozók révén nagy jövedelemre tesznek szert.

A munkáosztálynak saját életszínvonaláról kialakított nézeteit elsősorban az 1956–57. évi intézkedések, valamint az előbbieken szóvá tett aránytalanságok és a lakosság egyéb rétegeivel való összehasonlítás határozza meg. A korábbi évek számottevő eredményeit – éppen az utóbbiak miatt – nem értékeli megfelelően.

A munkáosztály megelégedéssel – mint a régi gazdaságpolitikai hibák kiküszöbölésére irányuló törekvés egyik legfőbb bizonyítékát – fogadta az 1957. évi intézkedéseket az életszínvonal-emelésekre. Politikai munkánk gyengesége, hogy a munkások között nem kellően tudatosítja: az életszínvonal további emelése a munkáosztály nagyobb erőfeszítését kívánja, a munkáosztálynak keményebb harcot kell folytatnia a fegyelem, a társadalmi tulajdon védelme, a szocialista munkamorál megeremtése érdekében.

A kialakult bérekkel a munkások általában elégedettek, de (az átlagbérek egyenlőtlen növekedése miatt egyes iparágakban és üzemen belül is egyes rétegekben itt-ott) már most is tapasztalható bizonyos elégedetlenség. Számos üzemben a termelőkapacitás kihasználatlansága szab határt a termelékenység további emelkedésének és az átlagbérék növekedésének. Sok munkás jelentette ki, hogy ma már számosan közülük magasabb átlaggal tudnának elszámolni, de gátolja a plafon. Lehetőséget teremt ez a munkafegyelem lazaságára is.

A munkások elégedetlenségének gyakori forrása az alacsony családi pótlék. A családpótlék-rendszerünk – bár egészében jelentős anyagi eszközöket vesz igénybe – nem könnyít eléggé az alacsony keresetű sokgyermekes családok helyzetén. Az alacsony családi pótlék miatt sokan a keresetüket keveslik az alsóbb kategóriákban. A nagy családok helyzetük javulásának lehetőségét mindenekeelőtt a családi pótlék felemelésében látják.

Nagyon komoly problémaként vetik fel a munkások a nyugdíjkérdést. A munkások igazságtalannak és hátrányosnak tartják – elsősorban a hosszú ideje fizikai munkán dolgozókra – a mostani nyugdíjrendszer, viszont előnyösnek tartják azokra, akik a felszabadulás előtt, sőt a felszabadulás után is éveig mint kereskedők, iparosok önállóan tevékenykedtek. Ezek épp annyi nyugdíjat kapnak 10 év munkában eltöltött idő után, mint azok, akik talán már 30–40 éve fizikai munkán dolgoznak. Nagy az aránytalanság a régi és az új nyugdíjasok között. Kérik, hogy az 1945 előtt munkában eltöltött időt vegyék figyelembe a nyugdíj megállapításában. Az alacsony nyugdíj miatt sok idős munkás dolgozik, többségükben kiegészítő munkakörben. Magas életkoruk nehézzé teszi számukra a munkát, a régi nyugdíjak alacsony összege miatt azonban kénytelenek dolgozni. Az egybehangzó vélemények szerint sokkal inkább figyelembe kellene venni a nyugdíjtörvényben a munkában eltöltött évek számát és azt, hogy a fizikai munkás teljesítményének fénykorát és így a legmagasabb keresetét a 40–45 év körüli életkorában érte el. Szemben a szellemi munkát végzőkkel, akik 55–60 évük körül kerülnek a legjobb fizetési beosztásba.

A munkások egy része még mindig nem érzi biztosnak az 1957. évi intézkedések során kialakult reálbért, nem stabil az árszínvonal, részben a rendeleti, részben a – bár az utóbbi időben csökkenő ütemű – burkolt áremelések és a szabadpiaci áringadozás következtében. Ezeket főleg az I. félévi szabadpiaci áremelkedések váltották ki. A most csökkenő szabadpiaci árak hatására ezek a problémák csökkennek.

Több panasz van a bér- és normakorrekciók miatt, amelyek az ellenforradalom után kialakult béranarchia még mindig tartó felszámolásából, az átlagbérek és a teljesítményplafon következményeiből, s végül nem kis részben indokolatlan bérmódosításokból adódnak.

Tapasztalható olyan követelés, hogy a más üzemben meglévő, kedvezőbb színvonalra emeljék a béren és a fizetésen kívüli juttatásokat.

A munkásosztály konkrétan kívánja látni a szocialista fejlődés távlatait – ezen belül elsősorban az életviszonyok alakulását.

A munkások fogyasztásának alakulása

A megnövekedett reálbér és főként reáljövedelem következtében megváltoztak a munkásosztály életkörülményei, elsősorban a fogyasztása. Az életszínvonalnak ez az eleme fejlődött a felszabadulás előttihez képest a legerősebb ütemben.

Az élelmezés egészében átlagosan igen sokat javult; jóval több húst, zsírt, cukrot fogyaszt a munkások csaknem valamennyi rétege, mint korábban. Az egész népesség, ezen belül a munkásosztály élelmiszer-fogyasztása kalóriákban számolva magas, meghaladja a fejlett országokét.

A ruházatkódás – különösen a gyermekeké – lényegesen jobb, mint a felszabadulás előtt volt.

Kisebb mértékben emelkedett az ellátottság, ágyművel, bútorral, az átlagot meghaladó ütemben növekedett a rádió, kerékpár, motorkerékpár stb. vásárlása.

Bizonyos béren kívüli juttatások is emelik a munkásosztály fogyasztását. Ilyenek pl. az üzemélelmezés, a gyermekintézmények ellátása, kórházi ellátottság, üdülés.

2. Áruellátás

Az áruellátás az elmúlt évekenél sokkal kedvezőbb. Több fontos élelmiszerből és cikkből azonban az ellátás nem zökkenőmentes és sok bosszúságot okoz, különösen a dolgozó asszonyoknak.

A kenyérben és péksüteményben rendelkezésre álló mennyiség elegendő. Az éjszakai sütés megszüntetése és szállítóeszköz-hiány miatt azonban – főként az iparvidékeken és

Budapesten – az ellátás és számos helyen a minőség sem megfelelő. Az utóbbi időben ismét bevezetett éjszakai sütés ezeken enyhített.

Tejből a tejipar és kereskedelem, részben hanyag munka, részben technikai felszerelés hiánya (szállítóeszköz, hűtőberendezés stb.) következtében, sok helyütt nem tudja a jelentkező keresetet kielégíteni.

Húsból, különösen sertéshúsból, elsősorban szombaton nincs elegendő. Gyakoriak a sorban állások.

Zöldség- és gyümölcsellátásban komoly nehézségek vannak szinte valamennyi iparvidéken. Az állami és szövetkezeti kereskedelem hiányos áruellátottság miatt nem tudja megfelelően irányítani a piaci árakat és ezért ezeken a helyeken az egyes gyümölcs-, zöldségfélék igen drágák.

A munkások igényei, különösen az 1957. évi bérintézkedések után, megváltoztak. Ugrászerűen megnövekedett az érdeklődés egy sor iparcikk iránt. Az új fogyasztási követelményekre azonban sem az ipar, sem a kereskedelem nem készült fel, s főleg a múlt év végén és az év elején nem alkalmazkodott megfelelően. Emiatt a munkások átlagos és ennél kedvezőbb jövedelmű része kényszerakarékosságra szorult, nem tudta – és részben még ma sem tudja – az igényelt árakat megvásárolni. A megnövekedett jövedelem ezen túl is lehetővé teszi a munkások jelentékeny részénél a takarékoskodást; ennek célja többségüknél lakás- és bútorszerzés.

Ruházati és vegyiparcikkéből – nem számítva az ellenforradalom utáni átmeneti időszakot – igen jelentős az ellátás javulása. Több új, eddig még nem gyártott cikk került forgalomba, sok cikk választéka bővült, minősége javult, bár még mindig nem kielégítő, különösen a gyermekruházati cikkeké. Nem megfelelő a konfekcióipar választéka és méret szerinti összetétele. A hiánycikkek köre jelentősen csökkent, de néhány cikkből most sem tudják az igényeket kielégíteni: ilyen elsősorban a bútor.

A lakosság kényelmét szolgálhatják, életkörülményeit megkönnyíthetik a különféle kereskedelmi szolgáltatások (házhoz szállítás, kölcsönzés, ruhaigazítás stb.). Ezen a téren a kereskedelem még csak a kezdeti lépéseket tette meg, különösen a munkáslakta területeken.

A munkások – különösen a nagycsaládúak és fiatal házask – részéről széles körű igény merült fel egyes ruházati cikkek, bútor, ágynemű, háztartási gépek részletvásárlására.

A bolthálózat az utóbbi években 1000–1200 bolttal növekedett. Nem kielégítő még a hálózat Budapesten és néhány nagyváros ama peremkerületeiben, ahol a lakosság szétszórta, kertes házakban él, valamint egyes bányavidékeken. Ugyanakkor a belső kerületekben sok pénz elfecsérelnék az utóbbi időben a felesleges üzletátalakítások és áthelyezések során.

Míg Budapest belső kerületeiben és egyes nagyvárosokban jelentős javulás van a kulturált kiszolgálási formák (étterem, cukrászda) javára, a munkáslakta kerületekben és számos ipari településen még mindig az italbolt- és falatozójelleg az uralkodó.

Sok az indokolt panasz a kereskedelmi dolgozók magatartására, udvariatlanságára.

A boltok nyitvatartási ideje nem felel meg a dolgozó asszonyok időbeosztásának (szombat délután az iparcikkboltok zárva tartása; este nem lehet – különösen nyáron – megfelelő minőségű élelmiszert kapni; vasárnap zárva vannak a tejjüzletek stb.).

3. Lakáshelyzet

A lakásellátottság a felszabadulás óta javult. Nagyrészt felszámoltuk a nyomortanyákat, nagy számban építettünk új lakásokat, némiképp javítottunk a felszabadulás előtti lakáselosztáson, s magasabb a munkások számára épült lakások kultúrája. Ennek ellenére nem sikerült felszámolni a volt uralkodó osztály kedvezőbb lakáshelyzetét. Tagjai közül számosan nagy lakással rendelkeznek, felhasználva ezt a számukra előnyös helyzetet, lakászsorával élnek.

A lakáshelyzet – különösen a munkásoké – nem kielégítő; s ez a kérdés fontosabb ma már, mint általában az életszínvonal kérdése, társadalompolitikai üggyé vált.

A mai helyzetet a következő adatok jellemzik: az érvényben levő normák szerint a lakásszükséglet 5 800 400 szoba volna; a rendelkezésre álló lakószobák száma 3 544 000, tehát 2 279 400 lakószobával van kevesebb.

A lakások egy része zsúfolt, vagy túlzásúfolt. Budapesten kb. 100 000, a vidéki városokban kb. 146 000 lakásban laknak szobánként 3 lakón felül. A zsúfoltság többnyire a sokgyermekes családokat és a szülőknél lakó családokat érinti.

A lakáshelyzet, különösen a fővárosban és más ipari településeken – Miskolcon, Ózdon, Székesfehérvárott, Veszprémben – nem kielégítő.

1949–58 között a budapesti lakosok száma közel 300 ezerrel növekedett. Az elmúlt 8 év alatt Budapesten összesen 39659 lakás épült. Ebből is csak 20962 volt az új lakások száma, 4060 a helyreállítás útján és 14637 a lakóterületet nem növelő lakásmegosztás, átalakítás útján létesülteké.

1949-ben a lakott üzletek, műhelyek, irodák és egyéb helyiségek száma 2800 volt, 1958-ban már több mint 15 000. Ezekben 1949-ben 6000-en, 1958-ban mintegy 40 000-en laktak.

Mintegy 300 000 személy lakik társbérletben Budapesten és a vidéki városokban, az albérleti lakók száma 120 000. Az albérleti lakbérek igen magasak, nem ritka az 5–600 forintos. Emellett még 42 000 ágybérlő is van. A munkások az életszínvonal legelhanyagoltabb tényezőjének a lakáshelyzetet tekintik. A mostani lakáselosztási rendszert osztályszempontból sem tartják megfelelőnek. Szóvá tették:

Elsősorban a nagycsaládosok helyzetén kell segíteni;

tűrhetetlen az albérleti uzsora;

nem érzik az elosztásban, a családiház-építésben, az öröklakások eladásában az osztálypolitika érvényesülését;

az új lakások elosztásában sem érvényesül megfelelően a fizikai munkán dolgozók igénye, pl. Angyalföldön 900 új lakásból mindössze 236 fizikai munkás jutott lakáshoz.

Olyan elosztási rendszert kívánnak, amely nagyobb nyilvánosságot biztosít és jobban az üzemhez kötődik. Kifogásolják: ilyen lakásvizonyok mellett a lakások vételét és eladását. Keményebb rendszabályokat követelnek a lakásrongálókkal és a volt horthysta vezetőtisztviselők lakásrendeletet kijátszó manővereivel szemben. Helyesnek találnának olyan rendelet kiadását, mely 3 szobától felfelé progresszív lakbér-megállapítást tesz lehetővé.

A brigádvizsgálat során a munkások szóvá tették a közlekedésben meglévő problémákat: a zsúfoltságot, a marhavagonokat, egyes ipartelepek meg nem oldott közlekedési gondjait (Gyömrői út, Csepel Autógyár stb.). A munkásoktól sok időt vesz el a munkába utazás, ez sokszor termelési kiesést, a népgazdaság számára pedig az alacsony tarifák miatt, veszteséget jelent.

4. Munkabérek

Az 1957. évi bérintézkedések a kereseti aránytalanságok többségét enyhítették, s így kedvezőbb munkaerő-elosztást, a szakképzettség nagyobb megbecsülését, a munkaerő-fluktuáció csökkenését eredményezték.

A bérezés szervezése terén bekövetkezett változások is kedvezően hatottak a munkások életkörülményeire, és ennek alapján politikai hangulatára is:

A teljesítménybérezést ott alkalmazzák, ahol ennek valóban megvannak a reális feltételei.

Csökkent általában a munka intenzitása, bár nem egy helyen az indokoltnál is jobban. Igazságosabbá vált az alapbérek és a normák megállapítása.

A korábbinál lényegesen kevesebb a bérügyi panasz.

Azonban: a bérellenőrzés mai módszere mellett sincsenek biztosítva a szakmák közötti bérarányok; műszakilag indokolatlanul gyakorik a normaátrendezések az ipar csaknem valamennyi ágában, csupán az előírt átlagbérek megtartása végett;

gyakran módosítják az alapbéreket is;

a bérplafon gátolja a termelékenység növekedését.

Ezek a tények bizonytalanná teszik a keresetet, gátolják a kereset növekedését, és ez kedvezőtlenül hat a munkások hangulatára, a bizonytalanság érzését kelti.

A munkabérek mellett figyelembe kell venni a **béren és fizetésen kívüli juttatásokat**. Ezek a kifizetett bérek 40 százalékát teszik. E juttatások fedezik az egészségügyi ellátást, a társadalombiztosítást stb. Jelenleg részben kiegészítik a szociális elosztást, részben pedig valamennyire kiegyenlítik a szocialista elosztásban szükségszerűen adódó jövedelemkülönbségeket (családi pótlék, gyermekintézmények stb.).

A béren és fizetésen kívüli juttatások különböznek az egyes ágazatok között. A legmagasabb a szénbányászatban, kohászatban, gépiparban. A legalacsonyabb a könnyűiparban, ahol a jövedelmek is kisebbek.

A felszabadulás után nagy ütemben fejlődtek a gyermekintézmények, különösen a bölcsődék.

A mai körülmények között a bölcsődés korú gyermekek kb. 5 százaléka, az óvodáskorúak kb. 28 százaléka helyezhető el a megfelelő intézményekben.

Igen széles körű az üzemi étkeztetés. (A munkásoknak 30 százaléka vesz részt benne.) A költségeknek több mint felét a vállalatok fedezik. Az üzemi konyhák ellátására az utóbbi időben a korábbinál jóval kevesebb a panasz.

A szervezett üdültetés az utóbbi években nem fejlődött, sőt az üdültetettek száma csökkent. Ma a szakszervezeti tagságnak mindössze 7–8 százalékát lehet évenként üdültetni (korábban 10 százalékot). Igen kevés a beutaltak közt a munkás. Általánosan keveslik az üdültetést, főként a nyári hónapokban.

5. Egészségügy

A felszabadulás óta jelentősen javult a lakosság egészségügyi és szociális ellátottsága. Jelentősen fejlődött a kórházi, rendelőintézeti, körzeti orvosi hálózat. Sokat javult a lakosság szociális és egészségügyi helyzete.

A fejlődés nagyobb arányú a munkáslakta területeken. A múlthoz képest az országos átlagnál jobban javult a munkásság egészségügyi helyzete.

Az eredmények ellenére az egészségügy fejlődése nagyon elmaradt a népgazdaság fejlődése mögött. Az egészségügyi ellátás a munkásosztály életszínvonalának egyik legelmaradottabb területe. Különösen elmaradt a követelményektől a kórházi ellátás. A kórházi ágyfejlesztést elsősorban a meglévő intézményekben, az ágyak zsúfolásával, a kastélyok, honvédségi épületek átalakításával és nem új kórházak építésével értük el. Nem tudtuk behozni a múlt súlyos mulasztásait pl. Salgótarjánban, a nógrádi szénvidéken, Borsodban stb. Általában nagyon elmaradt az egészségügy fejlődése az újonnan növekvő vagy létesülő ipari településeken (Komló, Sztálinváros, Kazincbarcika, Oroszlány, Várpalota stb.).

A kórházi ágyfejlesztés ellenére a biztosítottak számának növekedése, az egészségügy, kultúra és igények emelkedése következtében kórházaink rendkívül zsúfoltak. Ezt mutatja, hogy az ágykihasználás az 1938-as 74 százalékról 1955-ben 93 százalékra növekedett (mint-hogy a felvétel és elbocsátás napja összesen 1 ápolási napnak számít, ez azt jelenti, hogy számos kórház legfontosabb osztályain állandósulnak a pótágyak). A zsúfoltság miatt kevésbé súlyos betegeknek hosszú a várakozási idejük, ugyanakkor hamarabb kerülnek elbocsátásra. (Az átlagos ápolási napok száma az 1938-as 22-ről 17-re csökkent.) Annak ellenére, hogy a tuberkulotikusok ápolására szolgáló ágyak számát több mint kétszeresére emeltük, még mindig hetekig kell sokszor a fertőző tüdőbetegeknek várniuk, míg kórházba, szanatóriumba kerülhetnek. Sokan közülük intézeti elhelyezkedésükig egészséges családtagjaikkal egy szobában kénytelenek lakni a rossz lakásviszonyok miatt. Alacsony a kórházakat ellátó személyzet száma is. Nem kielégítőek a kórházi ellátási normák.

A kórházak mellett nagy a zsúfoltság a szakrendelőkben. Annak ellenére, hogy a felszabadulás óta elsősorban a munkáslakta területeken építettünk több szakrendelőt, a rendelői hálózat fejlődése elmaradt a biztosított létszám és az igények növekedése mögött.

Az ellenforradalom után átmenetileg – a disszidálások, Budapest és a mezőgazdasági vidékek szívó hatása miatt – Borsodban, Nógrádban s más fontos iparvidékeken több orvosi – elsősorban körzeti orvosi – állás üressé vált. Ez rontotta ezeken a vidékeken az egészségügyi ellátást. Ez év őszére a megürült állások zömét betöltjük.

Sok panaszra ad okot az is, hogy még mindig nem sikerült a táppénzes felülvizsgálat régi rendszerét megváltoztatni. Nem sikerült általánosan elérni, hogy az ellenőrzés a táppénzes jogosultság megállapítása mellett a magasabb színvonalú gyógyítás eszköze is legyen. A munkások gyakran és joggal panaszzák az egészségügyi ellátás fogyatékosait és a részben emiatt meglévő orvosi és egészségügyi korrupciót és protekcionizmust.

Üzemegészségügy és baleset-elhárítás

A felszabadulás után kialakult az üzemegészségügyi és baleset-elhárítás szervezete. A termelőberendezések fejlesztésével együtt sok helyütt javultak a munkakörülmények. A fejlődés azonban nem kielégítő.

A régi üzemek felújításának elmaradása miatt a korábban egészségtelen munkahelyek és termelési folyamatok megmaradtak; különösen kedvezőtlen a helyzet a szénbányászat egy részében, öntödékben, anyagmozgatásnál és más helyen.

Az új üzemekben nemegyszer elhanyagoltuk a védőberendezéseket, emiatt számos új nagyüzemben a termelés egészségtelen körülmények között folyik. Hiányoznak a szociális normáknak megfelelő üzem-egészségügyi létesítmények, öltözők és mosdók, nem kielégítő a baleset-elhárítás, pl. a szénbányászatban megszüntették lent, a munkahelyeken az elsősegélynyújtó állomásokat.

Mindezek miatt még ma is magas a balesetek száma. A baleseti arányszám mindössze 10 százalékkal kisebb az 1938. évinél, néhány ágazatban – szénbányászatban, textiliparban – magasabb, mint a felszabadulás előtti. Ugyanakkor, amikor a bejelentett üzemi balesetek száma alig csökken, sok helyen jelentősen emelkedett az üzemen kívüli baleseteké. Emögött a valóságban ugyancsak üzemi baleset van. A baleseti arányszám nemzetközi összehasonlítás alapján is magasnak tekinthető.

A szakmai megbetegedések száma igen magas, különösen a szilikózis jelent nagy veszélyt. Iparunk nem gyárt megfelelő minőségi és mennyiségű szellőzőberendezést. A felszerelt berendezések jó része nem működik.

Jelentős javulást értünk el az utóbbi években a túlóráztatás csökkentésében, különösen a szénbányászatban.

IV.

A MUNKÁSOSZTÁLY KULTURÁLIS HELYZETE

A felszabadulás óta, a kulturális forradalom rövid 13 éve alatt történelmi jelentőségű eredményeket értünk el az egész dolgozó nép, s különösen a munkásosztály kulturális felemelkedésében. Ezek az eredmények nemcsak óriási számbeli emelkedést jelentenek a Horthy-rendszer kulturális örökségéhez képest, hanem olyan minőségi változást is, amelyre nincs példa a magyar nép történetében.

A Horthy-rendszer művelődési politikája csak a termelés és a háborúra való felkészülés szempontjából szükséges minimális ismereteket nyújtotta a munkásosztálynak. Emellett a hat éven felüli népesség 9,6 százaléka, közel 750 000 fő írástudatlan volt, s ennek nem jelentéktelen része a munkásosztály szakképzetlen rétegeiből került ki. A Horthy-rendszer uralkodó osztályainak kulturális politikáját a népellenség, a kizsákmányoló osztályok hatalmának biztosítására, az osztályellentétek nacionalista, sovíniszta, antiszemita elkődösítésére irányuló törekvés jellemezte.

A munkásosztály egyes rétegeire is hatott a sokat hangoztatott magyar „kultúrfőlény” hamis jelszava, amely valójában a kispolgári giccs, a ponyva, a kozmopolita szellemű szórakoztatóipar tobzódását jelentette. Közismert, hogy munkásosztályunk kulturális fejlettség szempontjából messze elmaradt a nyugat-európai országok munkásosztályának színvonalá mögött.

A kulturális forradalom minőségében megváltoztatta, nagymértékben megnövelte, s egyre fokozódó mértékben ki is elégítette a dolgozó nép, s ezen belül a munkásosztály kulturális igényeit.

Míg 1937–38-ban a középiskolai tanulóknak csak 3,4 százaléka volt munkásszülők gyermeke, ma ez a szám 33,2 százalékra emelkedett. Az általános iskola bevezetésével kiszélesedett a nép alapműveltsége. Létrejött a középiskolák differenciált rendszere, valamint óvodáink, napközi otthonaink, diákhonaink széles hálózata. A szakértettségis intézetek, az esti és levelező tanfolyamok, a felnőttoktatás megteremtése, mind abban az irányban hatottak, hogy kielégítsék a gyors ütemű politikai, gazdasági, kulturális fejlődés kaderszükségletét, s felszámolja a Horthy-fasizmus kulturális posványát. Iskoláink azonban kevés eredményt értek el az ifjúság hazaszeretetre, proletár internacionalizmusra, munkaszeretetre,

általában a szocialista erkölcsi normákra nevelésében, a korszerű, tudományos ismeretek tanításában, a tudományos materialista világszemlélet megalapozásában.

Mélyreható változásról tanúskodnak a munkások közötti népművelés adatai is. Pl. 1927-ben csak 57, ma 4228 szakszervezeti könyvtár működik, ezenkívül 289 művelődési otthon és több mint 2000 kultúrterem van. (Nem számítva a hasonló állami intézményeket, amelyek szintén a munkások rendelkezésére állanak.) Az üzemi könyvtárakból kölcsönzött könyvek száma 1953 óta meghaladja az évi 5 millió kötetet, az ismeretterjesztő előadások hallgatóinak száma az évi 2-2¹/₂ milliót, több mint 50 000 az öntevékeny művészeti csoportokban részt vevők száma. A munkásközönség részben már meghódította a színházakat és egyéb művészeti intézményeket, az üzemi közönség szervezés útján eladott jegyek száma meghaladja az évi 2 millió darabot. De nemcsak mennyiségben, hanem tartalmában is értékesebb az a kultúra, amit ma a munkás magáénak mondhat. A művészeti csoportok pl. a klasszikusok és élő neves szerzők műveit mutatják be. A magyar és a világirodalom alkotásai, a Szovjetunió és a népi demokráciák szocialista és a haladó nyugati irodalom termékeihez minden munkás hozzájuthat. A tudományos szocializmus, a természettudományok és a műszaki irodalom legújabb művei mind megtalálhatók az üzemi könyvtárakban.

Az elért eredmények mellett súlyos fogyatékoságok és elmaradások mutatkoznak. A munkások körében is erősen hatnak egyes burzsoá nézetek, mint a nacionalizmus, a szovjetellenesség, a vallásos világnézet stb. A politikai ismeretterjesztő előadások száma 1954 óta stagnál. A természettudományi előadások mennyisége sem kielégítő és jóformán teljesen háttérbe szorult a vallásos világnézet elleni harc. A műszaki és szakmai ismeretközlés – előadás, könyv stb. propaganda – évek óta egy helyben topog.

Az ellenforradalmi támadás tetézte a nehézségeket és eszmei kártevése a munkástömegek közötti kulturális munka minden területén ma is érezteti hatását. Ez sokszor burkoltan, tömegigény jelszava alatt, vagy nyíltabban, a szovjet és egyéb haladó irodalmi művek propagálásának mellőzésében, a színjátszó csoportok műsorpolitikájának eltorzulásában, a kispolgári szemlélet és ízlés erősödésében stb. jut kifejezésre. A kulturális szervezőmunkában is sok fogyatékoság volt. Pl. 1953 óta ismeretes, hogy ipari városok, munkásnegyedek és nagyüzemek ellátottsága művelődési intézményekkel vontatottan és tervszerűtlenül haladt; állami szerveink – Művelődésügyi Minisztérium és a tanácsok – és a pártszervezetek sem foglalkoznak eléggé behatóan a munkások művelődésének ügyével. Az egyes elmaradottabb munkásrétegek művelődési színvonalának felemelésére tett intézkedések sem kielégítőek; példa erre az építők, bányászok, mezőgazdasági munkások, vagy a munkásszállásokon élő fiatalok és bejáró munkások helyzete. Ezek óta csökken a munkásság kulturális nevelésére fordított szakszervezeti költségvetés, 92 millió Ft-ról 1958-ban 28,5 millió Ft-ra. **A munkásosztály kulturális fejlődésének stagnálása annál kirívóbb, mert azzal egy időben a parasztság jelentős kulturális fejlődése következett be. Ezért is sürgős és hatékony intézkedéseket kell tenni a munkásság kulturális fejlődésének biztosítása érdekében.**

A közoktatás megoldatlan kérdései közül elsősorban ki kell emelni, hogy az oktatás anyagi feltételei, a nagymértékű létszámemelkedéssel nem tartottak lépést, sőt sok tekintetben romlott az ellátottság. A tárgyi feltételek jobb megteremtését nehezítette az a tény, hogy a Horthy-rendszer elhanyagolt iskolahálózatát kellett a magasabb igényű oktatási rendszernek megfelelően átszervezni és tovább fejleszteni.

A revizionizmus iskolai behatolásával párhuzamosan az osztályszempontok következetes érvényesítése 1945 után **jelentős mértékben háttérbe szorult, ami érezhetően hátráltatta a munkásszármasztású tanulók iskolai előrehaladását és megnehezítette számárujuk kedvező alakulását a különböző oktatási intézményekben.**

A felnőttoktatás aránya az utóbbi években jelentős mértékben csökkent.

a) Közoktatás:

A munkásosztály térhódítását a művelődés terén szemléltetően jellemzik a közoktatás fejlődésének adatai:

Általános iskolákban az 1957–58-as tanévben 1 259 000 gyermek tanult; lényegében felszámoltuk az analfabetizmust. Míg 1937–38-ban a 258 középiskola tanulójának összlétszáma 52 ezer s csak 3,4 százalékuk volt munkásszármasztású, addig az elmúlt tanévben 449 iskolában elérte a 126 500-at, s ezek 33,2 százaléka munkásszármasztású.

1. A jelentős eredmények mellett az évről évre növekvő középiskolai tanulólétszámon belül egy idő óta a **munkásszármazású tanulók komoly százalékos csökkenése** figyelhető meg: amíg az 1952–53, valamint az 1953–54-es tanévekben elérte az összes tanulók 41 százalékát, az elmúlt tanévben már csak 33,2 százalékos volt. Ennek egyik – objektív – oka az egyetemi keretszámok csökkenésében, az elhelyezkedési lehetőségek szűkülésében kereshető. Másik oka pedig abban, hogy a munkások nagy része nem érti, hogy a modern technika korszakában mennyire szükséges a dolgozók magas műveltsége, s **ma még nem minden esetben hoznak áldozatot gyerekeik iskoláztatása érdekében akkor, ha ez az iskoláztatás nem biztosít azonnali jó elhelyezkedést.** Több – különösen nagycsaládos – munkás-szülő anyagi nehézségekre hivatkozva nem taníttatja kiemelkedő képességű gyermekét sem. Ugyanakkor a diákokthozban csak 30 százalék a munkásgyermekek részaránya. A munkástanulók ma is mostohább viszonyok között tanulnak, kevesebb szülői segítséget kapnak tanulmányaik végzéséhez, mint pl. az értelmiségi származású tanulók. Ennek ellenére segítségük az 1954 utáni időszakban jelentősen visszaesett. Ez jellemzővé vált a legfelső állami irányító szervektől egészen az iskoláig. Ezzel áll összefüggésben, hogy pl. az 1953–54-es tanévben a középiskolák I. osztályaiba beiratkozott munkás-paraszt származású tanulók közül csak 51,5 százalék jutott el az érettségi vizsgáig.

Oktatásügyünk egyik legégetőbb problémája ma a nem kielégítő osztálytermi ellátottság. Ez súlyosan hat az oktató-nevelő munka eredményeire, s a munkástanulókkal való foglalkozás lehetőségeire is. Osztálytermünk 46 százalékában két váltásban folyik a tanítás. Kedvezőtlenebb a helyzet a munkáslakta területeken, ahol a szakrendszerű oktatás tárgyi feltételeit biztosító szertárak, előadótermek, műhely és tantermek is nagymértékben hiányoznak.

A középiskolák száma elsősorban a fejlődő ipari centrumokban gyarapodott; de vannak itt még aránytalanságok: az 5000 lakosú Balatonfürednek pl. van, a 30 000 lakosú Várpalotának nincs középiskolája.

A munkástelepüléseken levő középiskolák pedagógusellátottsága általában jónak mondható. Az itt tanító pedagógusok kb. 30–50 százaléka munkásszármazású, szakmai szempontból általában jól felkészültek. Az a politikai nevelés azonban, amelyet párt-és állami szerveink nyújtanak nekik, nem kielégítő. Egy részük még mindig közönyös munkástanulóinkkal szemben, különösen Budapesten. Az ellenforradalom után a munkáslakta területek iskoláiban sokkal gyorsabb ütemű volt a konszolidáció, sokkal hatékonyabb volt a helyi párt-és tanácsszervek segítsége, hamarabb és szilárdabban alakultak meg az úttörő-és KISZ-szervezetek és álltak talpra a kommunista pedagógusok. Figyelemre méltó azonban, hogy a hitoktatásra nagy számban írták be munkások a gyermekeiket, különösen a bányászvidékeken.

2. **Felsőoktatási intézményeinkben** az 1957–58-as tanévben 5763 hallgató tanult az I. évfolyamokon, közülük csak 1975, tehát 34,3 százaléka munkásszármazású.

1958. július elsején az összes hallgatók száma 20239. Ebből a munkásszármazású tanulók részaránya 31,5 százalék. Valamivel jobb a részarány a megyetemen és az ösztöndíjasoknál. Az egyetemeken észlelhető arányok tehát nagyjából a középiskolainak felelnek meg.

A művészeti főiskolákon rosszabb a helyzet (Zeneművészeti, Színház–Filmművészeti, Képzőművészeti, Iparművészeti Főiskolák), 26,1 százalék.

A párhatározatok ellenére nem növekedett az egyetemeken és főiskolákon a munkásszármazású oktatók számaránya. Az 1958. júniusi adatok szerint a marxizmus-leninizmus tanszékek oktatóinak kivételével az összes oktatók 15,7 százaléka munkásszármazású. A marxizmus-leninizmus tanszékeken viszont az arány 42,1 százalék.

Komoly negatívum, hogy a munkásszármazású hallgatók részaránya a beiratkozásoktól a végzésig jelentősen csökken, lemorzsolódásuk jóval nagyobb az átlagosnál.

Figyelemre méltó az is, hogy a munkásszármazású egyetemi hallgatók közt viszonylag igen kevés a régi nagyüzemi munkásszülők gyermeke.

Elég általános jelenség ma is, hogy a munkásszármazású hallgatók asszimilálódnak az egyetemek kispolgári légköréhez, mert az egyetemek állami vezetése, professzorai, oktatói, de maguk a pártszervezetek is elhanyagolták osztályöntudatuk ébrentartását és fokozását.

A még meglevő hiányosságok ellenére egyetemeinket és főiskoláinkat az elmúlt években sok ezer fiatal munkásszármazású mérnök, közgazdász, orvos, mezőgazdász stb. hagyta el. Az 1949–50-es tanévtől az 1956–57-es tanév végéig 3748 munkásszármazású mérnököt (a

végzetek 29,7 százaléka), 1901 közgazdászt (a végzetek 39,9 százaléka), 1204 mezőgazdászt (a végzetek 22,8 százaléka), 1167 orvost (a végzetek 17,5 százaléka) képeztek ki felsőoktatási intézményeink.

3. A felnőtt dolgozók iskolai rendszerű oktatása főként 1948 után szélesedett ki, az utóbbi három évben azonban jelentős mértékben szűkült. A felnőttoktatási intézményekbe a felszabadulás óta kb. félmillió dolgozó került, közülük azonban csak 27000 szerzett általános iskolai végzettséget (kb. 40 százalékban munkások), az 52000 a dolgozók különböző középiskoláiban szerzett érettségi, illetve képesítőtudósítványt (kb. 55 százalékban munkások). Komoly hiányosság, hogy a felnőttek középiskoláiból igen kevesen iratkoznak a felsőoktatási intézményekbe, hozzávetőleg 3–5 százalék. A felnőttoktatási tagozatokon igen nagy a lemorzsolódás. Az esti tagozatokon átlag 30–35 százalék, a levelező tagozatokon 50 százalék.

Az elmúlt tanévben a dolgozók általános iskolai tanfolyamaira 12790-en, a középiskolákba 32740-en jártak. Az utóbbiakban kb. 34 százalék az üzemi munkás. Ezek a számok a múlthoz képest jelentősek, a munkások összlétszámához viszonyítva azonban korántsem kielégítőek. Az 1949. évi népszámlálás adatai szerint a kereső munkások mindössze 6,3 százalékának volt az általános iskola 8. osztályának megfelelő végzettsége. Az írástudatlanok száma viszont 3,9 százalék volt.

A Művelődésügyi Minisztérium 1955-ben 8 ipari nagyüzemben vizsgálta meg a 15–24 éves életkorban levők iskolai végzettségét. A pontos felmérés adatai szerint 41,6 százalékuk nem végezte el az általános iskola 8. osztályát. Ez persze fejlődés a Horthy-korszakhoz képest, de elégtelen, ha a mai követelményekhez mérjük.

A felnőttoktatás rendszerében a nagyarányú lemorzsolódásnak, az utóbbi években a tanulás iránt jelentkező érdektelenségnek számos oka közül csak a legfontosabbakat emeljük ki:

A munkások közvetlenül nem érdekeltek az általános műveltség megszerzésében. Egyrészt: a különböző hosszabb vagy rövidebb üzemi szaktanfolyamokon, amelyek elvégzése után jobb kereseti lehetőséghez jutnak, az általános műveltségtől szinte teljesen mentes szakmai képzést kapunk. Másrészt azok, akik komoly áldozatvállalással mégis elvégezték az általános iskolát, ennek semmiféle közvetlen előnyét a munkahelyükön nem látják. Az esti és levelező szakközépiskolák iránt mutatkozó érdeklődés visszaesésének is elsősorban az az oka, hogy a végzők nem kapják meg a képesítésüknek megfelelő beosztást.

Az üzemek vezetése részéről általában kevés megértés tapasztalható az üzemi általános iskolák létesítése, illetve segítése iránt. Az üzemi pártszervek és szakszervezeti bizottságok a dolgozók iskolai tanulásával rendszeresen nem foglalkoznak.

A felnőttoktatással foglalkozó 1953. évi párthatározat alapján a felnőttoktatási intézményekben a hallgatók általában a nappali iskolák számára előírt tananyagot sajátítják el. Ez a tananyag igen terjedelmes, elvont, s még a rendeskorúak számára is sok tárgyból maximalista. Mindez fokozottan érzeti negatív hatását a tanulmányi munkájuk során rendkívül kevés közvetlen tanári segítséghez jutó felnőtteknél.

b) Népművelés

1. *A munkásosztály társadalmi és anyagi helyzetének megváltozása, valamint a kulturális forradalom eredményeként nagymértékben megnőtt a munkásságnak a kultúra, a művészetek iránti igénye is.*

Az államosítás utáni években a tudatos népszerűsítés és közönségszervezés eredményeként a munkásközönség jelentősen tért hódított kulturális intézményeinkben. Hozzávetőleges adatok szerint a színházak, varieték stb. évi 4700000 látogatójának 45 százaléka munkás. Ebben nagy szerepe van a szakszervezeti közönségszervezésnek. Az összesített adatokon belül azonban nagy eltérések mutatkoznak: a prózai színházakban a közönségnek 35–40 százaléka munkás, a hangversenyeken és az operaházakban már csak 20–25 százaléka, míg a könnyebb műfajú operett-, varieté-, esztrádműsorokon – a közönség 65–70 százaléka munkás. A vidéki színházak közönségének csak kb. 25 százaléka munkás. Az ellenforradalom után a fejlődésben visszaesés következett be, a munkásközönség jelentős visszavonulása volt észlelhető. Az 1957–58-as színházi szezonban viszont ismét bizonyos javulás tapasztalható.

Felháborítja a munkásokat, hogy egyes darabokhoz a színházak a jegyeket „kapcsolva”

adják. A munkások sok helyen szóvá teszik azt is, hogy drága a színházjegy. Ez különösen a nagycsaládosoknál jelent nehézséget. A munkások körében még mindig igen elterjedt a kispolgári ízlés és szemlélet. Ezt táplálja a sok kispolgári szemléletű közönségszervező is.

Az igényesebb zenei rendezvények – Operaház, Zeneakadémia, hangversenyek – látogatói között alacsony a munkások aránya. Ez összefügg a zenei nevelés hiányával és az illető intézmények munkáját körülvevő arisztokratikus légkörrel. Nem is törekednek komolyan az új közönség megnyerésére. Jó kezdeményezés viszont a szakszervezetek részéről a térzene feltámasztása.

A közönségszervezők túlnyomó része adminisztratív munkakörben dolgozik és jobbára saját környezetében árusítja a jegyeket, a munkásokhoz csak azután jut el. A nagyobb sikerű darabokra a munkások nehezen kapnak jegyet, vagy csak a legdrágábbakat kapják. A közönségszervezők többsége nem végez kulturális felvilágosító tevékenységet, a kiállítások, múzeumok tárlatlátogatások propagálását elhanyagolják.

A korábbi években gyakori volt a munkások és művészek találkozója, az utóbbi időben ez szinte teljesen megszűnt, pedig fontos eszköz lehetne a munkások érdeklődésének felkeltésére és a művészek alkotómunkájának irányítására is.

E hiányos kapcsolatnak is következménye, hogy a korábbi években a munkáséletet a művészetben sokszor sematikusabban ábrázolták, az utóbbi évek művészi alkotásaiban (film, képzőművészet, színház, irodalom) pedig háttérbe szorult a munkáséletnek, a munkások harcainak, a szocialista építőmunkának művészi ábrázolása. A munkások joggal kifogásolják ezt, ilyen irányú érdeklődésüket az új magyar könyvek olvasottsága is mutatja.

A munkások túlnyomó többsége ma már rendszeres mozilátogató; ez a fő szórakozásuk meghaladja a szellemi foglalkozásiak mozilátogatottságának mértékét. Különösen nagy a mozilátogatók száma a munkásfiatalok között. A munkások nagyarányú mozilátogatásában szerepük van a szakszervezetek kezelésében levő moziknak is, amelyek kiegészítik az állami mozihálózat hatását.

Legnagyobb az érdeklődés a magyar és nyugati filmek iránt. A szovjet és népi demokrátiás filmek iránt már jóval kisebb. Hiba, hogy még az üzemi mozikban sincs – néhány egészen különleges filmen kívül (Uljanov család) – tervszerű közönségszervezés. A rádió-előfizetők száma az 1938-as 319 000-ről 1957-re 1 774 000-re emelkedett. Az új előfizetők jelentős része a munkásság sorából került ki.

2. *A kulturális forradalom eredményeként a munkások nagy tömegei vesznek részt tevékeny módon a kulturális munkában.* Ennek alapjait az üzemi kultúrotthonok és könyvtárak hálózatának kiépítése vetette meg az 1950-et követő években. A szakszervezetek kezelésében 289 művelődési otthon és 2333 kultúrterem van, 1788 színpaddal. Különösen a régi munkásotthonokban eleven és pezsgő a kulturális élet (Pesterzsébet, Csepeli Munkásotthon, MÁVAG stb). A művelődési otthonok nagy része nem rendelkezik elegendő számú helyiséggel. Nagyobb követelményeket kielégítő művelődési otthon nagyon kevés van – főként azok, amelyeket szovjet vállalati igazgatók építettek (MOM, Pamuttextil, Hazai Fésűs). A kultúrtermek többsége egyben ebédlő, gyűlésterem.

A kultúrotthon-hálózat kiépítése nagyon gyors ütemben, nem összehangolt terv alapján történt. A beruházási keretek szétforgácsolódtak, sok kifogásolható intézményt hoztak létre. Ugyanakkor olyan munkástelepüléseken és nagyüzemekben, mint Csepel, Újpest, Diósgyőr, Kőbánya, Óbuda, Ganz Vagon stb. nincs elfogadható művelődési otthon. A rossz telepítési politika és az egyes minisztériumok lokálpatriotizmusa miatt a kultúrotthonok egy része zárt, gyári területen van, sok esetben a lakóhelytől távol és emiatt kihasználatlan marad. (Pl. Prés- és Kovácsológyár). Az is előfordul, hogy más célra veszik igénybe a kultúrotthonokat. A diósgyőri Lenin Kohászati Művek Kultúrotthonába a Borsodi Vendéglátó-ipar irodái költöztek. A kispesti EKM kultúrotthonát raktárnak használják.

Hasonló a helyzet a mozik telepítésével is. Pl. Budapesten a VII. kerületben 11 mozi van, a sűrűn lakott IX. kerületben 3, Csepelen 3, Ózdon csak 2 mozi van.

Az üzemi kultúrotthonok kihasználtsága nem mindenütt megfelelő. Lassan juttatják érvényre azt a helyes elvet, hogy a kultúrotthont nemcsak az üzem munkásai, hanem a környék lakói is igénybe vehetik. Az üzemi kultúrotthonok tetemes része nem elég gondozott, felszerelésük sok helyen hiányos, elhasználódott.

A munkások évtizedes műkedvelő hagyományai és a megnövekedett lehetőségek alapján több ezerre nőtt az öntevékeny művelődési csoportok száma. A szakszervezetek irányítása alatt most 335 énekkar, 932 tánckar, 1396 szintjátész csoport, 85 képzőművészeti kör, 97

bábcsoport, 452 tánc-, 148 szimfonikus, 150 fűvös- és 217 népi zenekar, 3950 művészeti csoport tevékenykedik összesen 50 120 résztvevővel. Korábban számuk jóval nagyobb volt (7000 csoport, 100 000 résztvevő), túlzott arányú szervezésük azonban az anyagi erők aránytalan nagy részét emésztette fel és elvonta a figyelmet a kulturális nevelőmunka más, fontosabb ágazatairól (ismeretterjesztés és könyvtári munka). A fejlődés természetes menete során az életképtelen együttesek feloszlottak. Az együttesek mai kisebb száma egészségesebb, magasabb színvonalat jelenthet, bár kétségtelen, hogy a számszerű csökkenésben az ellenforradalom romboló hatása is közrejátszott.

Szembetűnő a munkáskórusok alacsony száma. A felszabadulás előtt a munkáskórusok voltak a szervezett munkások leginkább kedvelt kulturális szervezetei, a haladó kultúra ápolói és az osztályöntudat ébresztői. A korábbi években helytelenül háttérbe szorultak, régi „egyleti” jellegüket kevésbé vették figyelembe, kevés támogatást és elismerést kaptak, inkább csak a hivatalos ünnepeken vagy temetéseken szerepeltek. A megmaradtak műsorpolitikájában torzulások fordultak elő, s ez károsan hatott a munkások zenei nevelésére is. Az ellenforradalom leverése óta a kórusmozgalom fellendülőben van. A sorra megrendezésre kerülő dalostalálkozók – kezdeményezői a régi munkásmozgalmi dalosok – nagy ösztönzést jelentenek. Repertoárjuk gazdag, magas színvonalú kórusműveket is tartalmaz és az utóbbi időben ismét előtérbe kerülnek a forradalmi munkásmozgalmi dalok: bár még ma is hiányoznak a szomszéd népek dalai és az új hazai művek. A mozgalom további fejlődését a fiatalok éneklési kedvének felkeltésével lehet megoldani, mert ma a kórustagok zöme öreg.

Az utóbbi években gyorsan nőtt a különböző zenekarok száma, azonban túlnyomó részük tánczenekar. A munkások komolyzenei nevelését főképpen a szimfonikus zenekarok szolgálják. Ezek tagjai azonban többségükben értelmiségiek, sőt elég sok közöttük a félhivatásos is. A népi tánc csoportok, koreográfusok és képzett oktatók hiánya miatt ritkán tudnak új számokat betanulni, ezért stagnálás mutatkozik.

A csoportokban foglalkoztatottak nagy száma és a munkástömegekre gyakorolt hatásuk következtében legnagyobb a fontossága az üzemi színjátszásnak. Nagy népszerűségnek örvendeznek, egy-egy előadást több alkalommal és az üzemén kívül is megismételnek (pl. a Csepeli Munkásotthonban 1957-ben a műkedvelők 44 előadást tartottak 24 ezer néző előtt). Műsorukban a klasszikusok mellett megtalálhatók az új szocialista darabok is. Az ellenforradalmi időszak káros hatása a színjátszó csoportok műsorpolitikájában az eszmei nevelő hatású darabok alacsony számában nyilvánul meg. Még ma is aránytalanul nagy helyet foglal el a színvonalatlan kabaré, a kispolgári szemléletet és ízlést tükröző műsor és népszínmű. A műsorpolitika alakulására rossz hatásúak gyakran a hivatásos művészek magánműsorai is. A javulást nehezíti, hogy a munkások életéhez közel álló darabokat nemigen írják, a korábban játszott jó, főként a szovjet műveket nem propagálják. A döntő azonban a színjátszó csoportokban és vezetésükben uralkodó polgári szemlélet. A csoportok vezetőinek nagy része „semleges”, nem a szocialista kultúrpolitika elvei szerint tevékenykedik és csak kereseti forrásnak tekinti tevékenységét. Többségük kispolgári, de találhatók közöttük volt színházigazgatók, kimustrált színészek és deklasszált elemek is. Az ő polgári ízlésük határozza meg sokszor a műsortervet és ez jelentkezik „a munkásosztály ízléseként”.

A munkásosztály politikai, világnézeti nevelésében, műveltségi és szakmai színvonalának emelésében egyik legfontosabb eszköz az ismeretterjesztés, amely 1950 óta széles méretekben bontakozott ki. 1953–56 között évi 50 000 előadás hangzott el 2–2,5 millió hallgató részvételével. A munkások egy része megszerette az előadásokat, kialakult a résztvevők törzsgárdája.

Az ellenforradalom után a legnagyobb visszaesés az ismeretterjesztő tevékenységben volt. Bár a munka formái, módszerei és tematikája is gazdagodott, a szocialista eszmei nevelőmunka sokat veszített erejéből. 1957 ősze óta ismét erőteljesen szaporodtak az ismeretterjesztő előadások. Az egyes, nem mindig tervszerűen összeállított előadásokat lassan felváltják az alaposabb ismereteket adó előadás-sorozatok. Sok üzemben kedveltté váltak a szakmai ismereteket nyújtó munkásakadémiák, az általános ismereteket adó szabadakadémiák.

Jelentős az elmaradás a politikai ismeretterjesztés terén. 1953-ban 19 ezer politikai tárgyú előadás hangzott el, 1954-ben már csak 9 ezer. Az ellenforradalom után a helyzet tovább rosszabbodott. Azóta ugyan lassú javulás mutatkozik, de sok helyen – különösen a vidéki üzemekben – még hiányoznak a politikai témák. Az ismeretterjesztést – és az üzemi kul-

turális tevékenység egyéb formáit is – sok esetben a kényes problémák megkerülése, a harciasság hiánya jellemzi. A természettudományi előadásoknál sok esetben hiányzik a határozott dialektikus materialista világnézeti állásfoglalás. A történelmi tematikán belül keveset foglalkoznak a legújabb kori kérdésekkel. A műszaki ismeretterjesztés mind tematikáját, mind módszertanát illetően évek óta stagnál. (Az összes előadások 5–6 százaléka.) Az elmaradás oka a műszaki értelmiség, bekapcsolódásának hiánya és a szemléltetés gyengesége. A természettudományos propaganda viszonylagosan is kisebb a művészetihez, az irodalmihoz képest, de ezen belül is rendkívül kevés a vallásos ideológia elleni harcot szolgáló előadás.

A SZOT bírálata nyomán lassan kezd megváltozni az évek óta uralkodó helytelen szemlélet, amely a kulturális munkát nagyobbrészt a művészeti csoportok munkájára korlátozta. A szakszervezetek többet foglalkoznak az ismeretterjesztéssel, programokat adnak az üzemeknek és valamivel több pénzt is áldoznak rá. (Ez azonban még nem mindig kielégítő, mert a szakszervezetek az 1958. évi kulturális költségvetésnek még mindig csak 1,1 százalékát fordították az ismeretterjesztésre.) Az ismeretterjesztés a nagyüzemekben is – ahol évek óta pangás volt – kezd a munkások nevelésének fontos eszközévé válni.

A munkások kulturális nevelésének egyik legmegalapozottabb területe a *könyvtári munka*. Míg 1927-ben összesen 57 üzemi könyvtár volt az országban, most 4228 működik 3 millió 703 ezer kötet könyvállománnyal, 1957-ben 682 ezer olvasójuk volt (ennek 43%-a a munkás olvasó), összesen 4 933 000 kötet könyvet kölcsönöztek. Az üzemi könyvtárak mellett az állami közművelődési könyvtári hálózat is a munkások rendelkezésére áll. A szakszervezeti tagok 31 százaléka olvasója a könyvtáraknak. A tapasztalatok szerint az olvasók zöme egész fiatal (16–18 éves) és az idősebb régi szervezett munkásokból kerül ki. A középső korosztálybeliek közül viszonylag kevesen olvasnak.

Az olvasók száma állandóan növekszik, ezzel azonban nem tart lépést a könyvállomány növekedése. A könyvbiztosítás fordított összeg évről évre csökken. A korábbi években 14–16 milliót fordítottak könyvtári célra, 1957-ben ez az összeg 7,5 millió forintra csökkent (ebből 5,8 millió forint jut könyvvásárlásra.)

A munkások körében a legkeresettebb a magyar és a külföldi klasszikus irodalom és az élő magyar irodalom: Viszonylag alacsonyabb a szovjet és a népi demokratikus írók könyveinek olvasottsága. Az ellenforradalom után csökkent a szovjet könyvek olvasása, a múlt év ősze óta azonban ismét növekedés van. Nagy az érdeklődés a politikai riportkönyvek iránt, viszont alacsony az ismeretterjesztő, természettudományos könyvek, szakkönyvek kölcsönzése. (Csehszlovákiában a munkások 20%-a olvas szakirodalmat, hazánkban a szakkönyvek forgalma – becült adatok szerint – a könyvtárak kölcsönzésének csak 2–3%-a.) Oka ennek az is, hogy kevés olyan olcsóbb szakkönyv jelenik meg, amely színvonalas és egyben a munkások számára is érthető. Az üzemi könyvtárakban a munkát zömében társadalmi könyvtárosok végzik. Politikai és műveltségbeli fogyatékságuk következtében a könyvek propagálását, az olvasók nevelését nem tudják hathatósan végezni. Megoldatlan a könyvtárosok szakmai továbbképzése is.

A munkások közötti kulturális nevelőmunka anyagi alapja évek óta csökken. Az állami támogatás az évi költségvetésnek csak 20–40 százalékát fedezi, a többit saját bevételből kell biztosítani. Ez a kultúrothton-igazgatókat arra készteti, hogy a nagyobb bevételt ígérő, gyakran alacsony színvonalú esztrád- és egyéb izlésrontó-műsorokat rendezzenek. Az igazgatói alap csökkentése, valamint a felosztásnak az igazgató személyi hatáskörébe utalása tovább szűkíti a kulturális munka anyagi alapját. A kisebb anyagi bázis nemcsak a további fejlődésre hat károsan, de gyakran a meglévő csoportokat sem tudják fenntartani.

3. *Az üzemek vezetősége – beleértve a párt-, szakszervezeti és vállalati vezetést – nem becsüli eléggé a kulturális munkát, mellékesnek tartja azt.* Ez nemcsak az anyagi ráfordítás hiányában nyilvánul meg, hanem abban is, hogy nem tekintik a munkások közötti politikai nevelőmunka fontos részének és ezért nem foglalkoznak vele behatóan. Nem segítik és nem ellenőrzik, hogy a területen a munkások ideológiája érvényesüljön. (A Mosonmagyaróvári Gépgyárban pl. a kultúrfelelős egy volt horthysta százados fia és a kultúrmunka irányítói között egyetlen párttag sincs.) A pártszervezetek nem törekszenek arra, hogy a kultúrmunka irányításába képzett elvtársakat kapcsoljanak be. Keveset foglalkoznak a párt-, szakszervezeti is ifjúsági funkcionáriusok általános műveltségének gyarapításával. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a könyvtárak olvasói között kevés a funkcionárius, hasonló a helyzet a múzeumok, színházak és előadások látogatásában is. A megyei pártbizottságok többsége általában

foglalkozott az iskolán kívüli népművelés helyzetével, a falvakban folyó munkával, de külön a munkások közötti kulturális nevelőmunka eszmei és káderproblémáival ritkán foglalkoztak. Igaz, hogy a felső szervek részéről sem kapnak elég ösztönzést erre. Bár a SZOT és a szakszervezetek felsőbb vezetése a XIX. plénum óta sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonít a kultúr munkának, az üzemi bizottságoknál ez még nem érződik. A munkások kulturálódásának ügye sokszor nem a szakszervezeti bizottság, hanem egyedül a kultúrfelelős vállal nyugszik. Az üzemi kultúrfelelősök között sok a rendszerünkhöz hű, munkáját szakértelemmel végző funkcionárius, köztük új értelmiségiek is. Nagyon sok azonban a kispolgári, a deklasszált elem, úgynevezett „hozzáértő elem”, akik a maguk kispolgári ízlését terjesztik. Nagy hiba, hogy a kultúrfelelősök gyakran cserélődnek. Van üzem, ahol évenként 4-5 kultúrfelelős váltja egymást. Tehetséges munkás kultúrfelelősök is elkallódnak sokszor, mert szakmai fejlődésüket, továbbképzésüket nem biztosítják. A Népművelési Intézet és a szakszervezetek csak most kezdték el ismét a továbbképző tanfolyamok szervezését.

4. A munkásosztály kulturális nevelésén belül is különösen fontos a mukásifűjűsűg kulturális nevelése. A különbűbű művészetű csoportokban és szakkűrűkben tevűkenykedűk zűme fiatal. A könyvtűrak olvasűűi kűzűtt a 18 iven alulűak a legszorgalmasabbak; az idűsebb korosztűlyok bevonása műr sokkal nehezebb. Az ifűjűsűg szűleesebb kűrűre legjobban a film hat. Szűnhűzba műr kevesen jűrnak. Az ismeretterjesztű elűadások hallgatűűi kűzűtt is kevés a fiatal. *A munkűsfiatalok nagy tűmegeűre viszonylag kűsműrtűkben sikerűlt a kulturális nevelűmunka hatűsűt kűfejleszteni.* Az ellenforradalom nyomait mutatja az ifűjűsűg egy részűnek kulturális „űgűnye”: a politikamentes, kűnyyebb szűrakoztatű rendezvűnyek sokasűga, a ponyvaolvasás stb. A kűlűnfűle szakszűportokban műkűdű fiatalok kűrűben sem folyik kellű nevelűmunka, holott a rűgi műkedvelű csoportokban a résztvevűk politikű nevelűsűre nagy gondot fordítottak. A KISZ megalakulűsa űta tűrtűntek műr kezdetű lépűsek a helyzet megűjavításűra, a munkűsfiatalok kulturális ivenklűdűsűnek felkeltűsűre.

A szakszervezetek a bejűrű munkűsok iva segűdmunkűsok kulturális nevelűsűvel meg kevesebbet foglalkoznak, bűr iven ezen műveltsűgi szűnvonala alacsonyabb az űtlagoslűal. A segűdmunkűsok jelentűs része munkűssűzűllásokon iva sok kűzűttűk a fiatal. A munkűssűzűllások kulturális ivenle rendkűvűl hiűnyos. Sok helyen a miniműlis feltűteleket sem biztosítűjk. Kiesnek az űzemi szakszervezeti bizottsűgok lűtűkűrűbűl iva.

5. A munkűsosztűly kulturális nevelűsűnek feladata leszűkűl a szakszervezetekre. Az MM iva a tanácsok nem sok erűfeszűtűst tettek elűsegűtűsűre. (Pl. a Műv. Min. iva ivenek űt fűkűnt csak a falusi nűpművelűsi munkűval foglalkozott. Nem elemezte a munkűsok művelűdűsűnek helyzetűt iva kevés gyakorlatű intűzűkedűst tett a munkűskűrűletek, űj lakűtelepek, ipari gűcpontok iskolűi, mozi-, könyvtűrelűtűtsűgűnak biztosításűra, a kűzűnsűgszervezűs megűjavításűra stb.) Az egyűttműkűdűs az űllami szervek iva a szakszervezetek kűzűtt fűkűnt felsű szinten sokat javult 1957 űta. A tanácsoknál ez a javulűs meg lassan halad, mert a tanácsű dolgozűk nem ismerik elűggű az űzemi kulturális munkűt, műsrűszűt a szakszervezeti bizottsűgok részűrűl iva tapasztalhatű bizonyos elűzűrkűzűs. Az egyűttműkűdűs egyik biztatű jele a megyűi nűpművelűsi bizottsűgok lűtrehozűsa iva a terűleti jellegű kultűrothonok kűzűs műkűdtűtűsű.

Budapest, 1958. szeptember 11.

Zűradűk:

1. A munkűsosztűly politikű, gazdasűgi, kulturális helyzetűvel, vezetű szerepűnek ivenyűsűlűsűsűvel foglalkozű jelentűst, valamint a Kűzpontű Bizottsűg hatűrozatűt tűjűkűzűtatűs cűljűbűl meg kell kűldeni a szocialista tűbor kommunista iva munkűspűrtűjai Kűzpontű Bizottsűgűnak iva.
2. A munkűsosztűly politikű, gazdasűgi, kulturális helyzetűrűl iva vezetű szerepűnek ivenyűsűlűsűsűrűl szűlű tűjűkűzűtatű jelentűst a Kűzpontű Bizottsűg tagűain iva pűrttagűain kűvűl a kűvetkezű pűrt-, űllami iva tűmegszervezeti vezetűk kapűjk:
A Kűzpontű Ellenűrűzű Bizottsűg elűnűke,
a Kűzpontű Bizottsűg apparűtusűnak osztűlyvezetűű iva a Budapestű Pűrtbizottsűg apparűtusűnak osztűlyvezetűű,
a budapestű iva megyűi pűrtbizottsűgok titkűrai,

a budapesti kerületi titkárok és a kiemelt városok titkárai (Miskolc, Debrecen, Szeged, Pécs, Győr),
a 40 nagyüzemi pártbizottság titkárai, ahol a vizsgálatok folytak (ez magában foglalja a budapesti és vidéki nagyüzemeket),
a miniszterek és helyettesek,
országos hivatalok vezetői (Tervhivatal, Statisztikai Hivatal stb.),
a SZOT titkárai és a szakmai központi főtitkárai,
a Hazafias Népfront és KISZ, a nőmozgalom titkárai.

3. Mindazok az elvtársak, akik a munkásosztály helyzetének tanulmányozásában részt vettek, menjenek vissza azokba az üzemekbe, ahol a vizsgálatokat folytatták és csoportos beszélgetéseken keresztül ismertessék a dolgozókkal a Központi Bizottság határozatát. E munka során szerzett tapasztalataikról írásos jelentést adjanak s e jelentések alapján a Politikai Bizottságot tájékoztatni kell.

Budapest, 1958. október 16.

Felelős: KB PTO

3. sz. függelék

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

SZIGORÚAN BIZALMAS!
Ikt. sz. H/19/c.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának utasítása a munkásosztállyal kapcsolatos egyes feladatokról szóló Központi Bizottság határozatának végrehajtására a különböző vezető funkcióban dolgozó kommunisták részére

A Központi Bizottság utasítja a KB. osztályvezetőit, a tömegszervezetek vezetésében, a minisztériumokban, gazdasági és kulturális irányító szervezetekben dolgozó párttagokat, hogy a vizsgálat során felszínre jutott egyes fontos kérdések – mint nagyvárosok jobb zöldségellátásának megszervezése, az üzleti zárórának a munkásigényeknek megfelelő jobb szabályozása, munkásvárosok és -kerületek kedvezményes kezelése kultúrintézmények, tantermek tekintetében – megoldására záros határidőn belül tegyék meg a megfelelő intézkedéseket.

I.

A MUNKÁSOSZTÁLY GAZDASÁGI HELYZETÉVEL KAPCSOLATOS TAPASZTALATOK HASZNOSÍTÁSA ÉRDEKÉBEN A KÖZPONTI BIZOTTSÁG UTASÍTTJA:

1. Az Államgazdasági Osztályt és a Munkügyi Minisztériumot, hogy tovább javítsák a bér-gazdálkodás jelenlegi rendszerét. Dolgozzanak ki olyan módszereket, amelyek rugalmasabbá teszik a bérezést, biztosítják a takarékos létszám-gazdálkodást és nem fékezik a termelékenység emelését. Ki kell dolgozni a népgazdaság fontosabb munkaköreinek, szakmáinak helyes kereseti arányait és törekedni kell arra, hogy a jelenlegi arányok évről évre tervszerűen javuljanak. Biztosítani kell, hogy a hároméves tervben előírt reálbér-emelkedést mindenképpen elérjük. 1959-ben javítani kell egyes alacsony keresetű munkáskategóriák és csoportok bérét. 1959 első félévében rendezni kell az alsó- és középfokú oktatásban foglalkoztatott pedagógusok és az egészségügyi alkalmazottak bérét.

2. Az Államgazdasági Osztályt, az Országos Tervhivatalt és a Munkaügyi Minisztériumot, hogy a SZOT bevonásával dolgozzanak ki javaslatot a nyugdíjtörvény módosítására. 1959 első félévében rendezni kell a régi rendszerű nyugdíjakat, fel kell emelni a várományi időt és figyelembe kell venni a felszabadulás előtti munkában eltöltött éveket is.
3. Az Államgazdasági Osztály és a Munkaügyi Minisztériumot, hogy az érdekelt szervek bevonásával, a népgazdaság teherbíró képességének megfelelően, tegyenek javaslatot a családi pótlékok felemelésére.
4. Az Ipari és Közlekedési, az Államgazdasági Osztályokat, az Országos Tervhivatalt, az Építészeti Minisztériumot, hogy az érdekeltek bevonásával – 1959 első félévében – dolgozzanak ki 15 éves lakásfejlesztési tervet és ezt terjesszék a Politikai Bizottság elé.
5. Az Államgazdasági Osztályt, a Pénzügyminisztériumot és az Egészségügyi Minisztériumot, hogy vizsgálják felül a kórházi ellátás jelenlegi rendjét és szükség esetén tegyenek intézkedéseket az ellátás megjavítására.
6. Az Államgazdasági Osztály és a Belkereskedelmi Minisztériumot, hogy tegyenek további intézkedéseket az áruellátás megjavítására, mindenekelőtt munkáslakta területeken, vidéki városokban. Vizsgálják meg, hogyan lehetne az üzletek nyitvatartási idejét még inkább a vállalatok munkakezdési idejéhez igazítani.

II.

A MUNKÁSOSZTÁLY KULTURÁLIS HELYZETÉVEL KAPCSOLATOS TAPASZTALATOK HASZNOSÍTÁSA ÉRDEKÉBEN A KÖZPONTI BIZOTTSÁG UTASÍJTJA:

1. A Tudományos és Kulturális Osztály és a Művelődésügyi Minisztérium valamennyi iskolatípusban vizsgálja meg, hogy mi okozta a munkásszarmazású tanulók számarányának csökkenését és tegyék meg a szükséges intézkedéseket, hogy a tanulók megfelelő számarányát biztosíthassuk. A munkástanulók anyagi és erkölcsi támogatása céljából a Művelődésügyi Minisztérium a SZOT-tal egyetértésben 1959. január 1-ig terjessze a Minisztertanács elé az üzemi ösztöndíjak széles körben történő rendszeresítésére vonatkozó javaslatát.
2. A Művelődésügyi Minisztérium a hároméves terv végrehajtása során létesítendő osztálytermi építkezéseknél fordítson különös figyelmet a munkáslakta területekre, amelyekben a helyzet az átlagnál rosszabb. A terv végrehajtásáról rendszeresen tájékoztassa a Titkárságot.
3. A Tudományos és Kulturális Osztály és a Művelődésügyi Minisztérium a szaktárcákkal és a SZOT-tal egyetértésben 1959. szeptember 1-ig készítsék el a felnőttoktatás eredményesebb megoldására vonatkozó javaslataikat.
4. A Tudományos és Kulturális Osztály és a Művelődésügyi Minisztérium és a szakszervezetek együttesen dolgozzák ki a nagyipari gócpontok, munkásnegyedek kulturális ellátottságának megjavítására vonatkozó tervüket. Külön gondot kell fordítani Csepel, Angyalföld, Miskolc és Diósgyőr dolgozói kulturális helyzetének megjavítására. Új kulturális intézményeket létesíteni és ilyen célra 100000 forintot felüli összeget beruházni csak a Művelődésügyi Minisztérium engedélyével lehet.
5. A SZOT tegyen előterjesztést a Minisztertanácsnak az üzemi kulturális munka nagyobb mértékű anyagi támogatására. Szüntessék meg ezzel azt az aránytalanságot, amely a sport támogatásának túlzott mértéke és a kulturális nevelőmunka jelenleg szűkös anyagi feltételei között mutatkozik.

Budapest, 1958. október 16.

JEGYZŐKÖNYV

Készült a Központi Bizottság 1958. december 5-i¹ üléséről

Jelen vannak: a Központi Bizottság tagjai, póttagjai, osztályvezetői, megyei PB-k első titkárai és a Revíziós Bizottság tagjai a mellékelt lista szerint.²

KÁLLAI GYULA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Üdvözlöm az elvtársakat, és a Központi Bizottság kibővített ülését megnyitom. Javaslatot teszek a mai ülésünk napirendjére: a Politikai Bizottság határozata alapján négy napirendi pontra teszek javaslatot:

1. Javaslat a Magyar Szocialista Munkáspárt soron levő IV. Kongresszusának összehívására.

Előadó: Kádár János elvtárs

2. Határozat az 1959-es népgazdasági terv irányelveire.

Előadó: Apró Antal elvtárs.

3. Előterjesztés a párt agrárpolitikájával kapcsolatos kérdésekről.

Előadó: Fock Jenő elvtárs

4. Tájékoztató a büntetőpolitikai elvek végrehajtásáról.

Előadó: Biszku Béla elvtárs. (A 4. napirendi pont tárgyalására zárt ülést javasolunk a Központi Bizottságnak.)

Felteszem a kérdést: Elfogadja-e a Központi Bizottság az előterjesztett napirendi javaslatot? (Igen.) Ha elfogadja, ezzel egyetértenek az elvtársak, elfogadottnak jelentem ki az előterjesztett napirendet, és felkérem Kádár János elvtársat az első napirendi pont előterjesztésére.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak! A november 16-i választással a párt harcának egy szakasza lezárult, befejeződött.³ Ez a helyzet lehetővé teszi számunkra, hogy előretekintsünk, egy kicsit messzebbre a párt munkáját illetően, és úgy gondoljuk – a Politikai Bizottságon belül ez a vélemény –, hogy fel kell készülnünk, és meg kell tartanunk a párt kongresszusát. Ez egy ilyen hosszabb időre szóló tervünk volna. Maga a választás végeredményében azt jelenti, hogy a Magyar Népköztársaságért, annak megszilárdításáért folytatott harc befejeződött, viszont maga a magyar nép és a nép széles tömegei mondták ki az utolsó szót ebben az ügyben. Olyan módon történt ez meg, amely bizonyos mértékig még az ellenségeink számára is lezárását jelenti a kérdésnek.

Mielőtt a Kongresszussal kapcsolatos kérdésekről beszélnék, szeretnék szólni valamit a választásról, a választásnak néhány tapasztalatáról. Meg akarom mondani azt a Központi Bizottságnak mind a választás kérdéséről, mind a Kongresszussal kapcsolatban, hogy amit fel szeretnék vetni, az nem valami alapos elemzésen vagy párthatározaton alapszik, hanem inkább a Politikai Bizottságon belül lefolytatott különböző beszélgetések során kialakult véle-

ményt szeretném visszaadni. Magát a választást, őszintén szólva, rendkívül nehéz is elemezni országosan, éppen a választás eredményéből kifolyólag. A leszavazásnak ilyen nagy aránya és a támogató szavazatok ilyen magas aránya⁴ a részletes elemzést az országos eredményekről majdnem lehetetlenné is teszi. Van ennek a választási munkának, magának a választási eredménynek is egynehány szembetűnő tapasztalata, erről szeretnék szólni.

Először a választási munka fő vonásáról. A Központi Bizottság jóváhagyta azt az elgondolást, hogy a választásra döntően szóbeli agitáció és a választópolgárokkal való közvetlen találkozás formájában agitáljunk. Ha az elvtársak visszagondolnak különböző választásokra, és figyelembe veszik az akkor megjelent kiadványokat, és nézik azt, hogy ezen a választáson, ezzel a választással kapcsolatban, azt hiszem, egyetlenegy kis brosúra⁵ jelent meg, ami különböző választási érveket, tényszámokat tartalmazott, és összesen egyetlenegy plakát volt a választás során, továbbá a sajtónak az a kezelése, amit elhatároztunk, és nagyjából be is tartottunk, hogy még a választás fő időszakában is úgy legyen, hogy ne legyenek az újságok mindennap tele a választás híreivel, akkor azt hiszem, megállapítható, hogy valójában az élőlőzön volt a hangsúly és a tömegekkel való közvetlen találkozásokon. És hatásos volt. Hatásos és eredményes módszer volt.

A választási agitáció középpontjában – a párt Központi Bizottságának határozata alapján – a kétéves harc kérdései kerültek, mindazok a kérdések, amelyek a szocialista forradalom és az ellenforradalom közötti összeütközés pontjai voltak két évvel ezelőtt és a két év alatt is. Bizonyos mértékig szándékos volt, hogy a távoli múltba nem mentünk vissza, és a jövő kérdéseibe se nagyon mentünk bele, mert fontos volt tudni, hogy a tömegek ezekben a kérdésekben hogyan foglalnak állást. A választási munka egyik jelentős mozzanata vagy vonása, hogy a kommunistáknak, a párttagoknak, a pártszervezeteknek sikerült jelentős számú pártönkívülit bevonni a munkába, a saját vezetésünk alatt. A választási munka néhány eseménye, mint pl. az a választási tanfolyam, amelyiken több mint 300 000 ember vett részt, és kb. 45%-ban pártönkívüliek vettek részt, bizonyítja, hogy a párt körül kialakulóban van a pártönkívül állóknak az a szimpatizáló-rokonszenvező gyűrűje, amely nélkül egy kommunista párt a tömegekkel egészséges kapcsolat nem is tud tartani. Erre fontos jellemző az is, hogy magának a választásnak a végrehajtását tulajdonképpen rábíztuk azokra az emberekre, akik a választási szervezetekben voltak. Tudják jól, hogy pártvonalon nem szerveztünk párhuzamos jelentést, meg ilyen óráról órára, percről percre kiterjedő vezetést, hanem a választási szervezetekben lévő emberekre bíztuk a választás vitelét az előkészítés időszakában és a választás napján is. Ezekben a választási szervezetekben ugyancsak dolgozott összesen vagy három és fél százezer ember. Itt azonban nagyon fontos, hogy ezeknek igen nagy része pártönkívüli volt. Amikor előre beszélgettek az elvtársak arról, hogy hogyan is fog ez a választás menni, pl. Szolnokon, ahol tudvalevőleg a parasztság zömével van vitás kérdésünk, s nem is akármilyen, hanem a szocialista építés körüli vita, a termelősövetkezet körüli vita. Vagy ahol olyan helyzet van, pl. nagy vármegyékben [sic!], ahol a községek száma magas, a községek lélekszáma kicsi, mint pl. Somogy, Baranya és más megyékben, hát hogy is fog menni ez a választási munka, mivel ott a községeknek egész sora van, amelyekben nincs munkaképes pártszervezet. Mi azt a ta-

nácsot adtuk az elvtársaknak, hogy hívják össze ezeket az embereket, a választási szervekbe jelölt, vagy küldött, vagy ajánlott embereket, és beszéljenek velük úgy, mint elvtársakkal vagy mint munkatársakkal, akikkel közös frontban vagyunk, és mindjárt mondják meg, hogy a párt magukra bízza a választást. Ez az esetek többségében megtörtént, nagyon jó, közvetlen hatást váltott ki a szóban forgó pártonkívüli emberekből, és szívvel-lélekkel dolgoztak a párt útmutatásai, tanácsai alapján. Nagyon érdekes volt – én nem ismerem mindenütt, hogy mi a helyzet, de az Aczél elvtárs tájékoztatott egy pár dologról, ami Baranyában történt –, érdekes és szembetűnő volt, hogy egy sor olyan község fejezte be előbb a választást, ahol nem működött pártszervezet. Szóval, ezek az emberek maguk, ezek a pártonkívüli aktivisták becsületbeli dolognak tekintették, hogy ha már bíznak bennük, nem akarják, hogy csalódnak bennük.

Nem kevésbé fontos a jelölőgyűlések lefolyásának a módja. A jelölőgyűlés maga olyan, hogy az is egy kicsit politikai harc volt, hiszen az ellenség azt a vonalat vitte, hogy itt nincs választás, nincs jelölés, semmi, nem érdemes választani, nem érdemes szavazni. A párt természetesen az ellenkező álláspontot képviselte, és maguk a szavazó tömegek, amelyek országos átlagban hozzávetőleg 50%-ban részt vettek a jelölés munkáiban, hát a párt szavát követve nem kapcsolódtak be.⁶ A választás napja is sok érdekes dolgot mutatott. Emlékeznek az elvtársak arra, hogy a Központi Bizottság felhívta a párttagságot, a pártszervezeteket, hogy arra ösztönözzék a szavazókat, a választást vezető embereket, hogy tartsák be a titkosságot. Erre szükség volt abból a szempontból, hogy ne kössenek bele a választási munkába vagy a választás módjába. És külön felhívtuk a figyelmet arra, hogy a vezetők példaként szolgálnak más embereknek, beleértve a legegyszerűbb falusi vezetőt is, ezért menjen [sic!] a fülkébe, és szavazzon ott. Na most, a választás napján már kora reggel, már 9 óra körül jöttek olyan jelentések, hogy a falvak egész sorában a következő érdekes helyzet van. A párttagok a fülkében szavaznak, a pártonkívüliek nyíltan⁷ szavaznak. Hát, ez egy öröndetes és szép dolog a számunkra, mert ez azt jelenti, hogy működik a pártfegyelem is, és másrészt, a szavazók részéről olyan kiállás van – mert hiszen ezek nem rekációs emberek vagy tömegek voltak –, ami szintén jó a párt politikája szempontjából.

Valamit a jelölésről. Hogy a jelölés pontosan hogyan sikerült, azt a Központi Bizottság még nem tudja, mert ami a tanácsválasztásokat illeti, ott nekünk pontos áttekintésünk még nincs a megválasztott emberekről. Tehát szociális összetételről és hasonlóról, és csak ilyen egyes adatokat ismerünk, és azok nem rosszak, de pontos áttekintésünk még nincs, így tehát a Politikai Bizottság azt gondolja, hogy rövid időn belül majd összesítjük a tanácsjelölési munka eredményeit, olyan értelemben, hogy milyen embereket is választottak meg, és a Központi Bizottság tagjait tájékoztatjuk erről, a tanácsválasztási eredményekről.⁸ Ismerik a képviselő-jelölés munkáját és eredményét.⁹ Azt hiszem, a jelölési munka beindítását mi itt már tárgyaltuk egyszer,¹⁰ hogy az hogyan kezdődött. Hát a Központi Bizottság véleménye alapján folytatódott is, és zárult le. Tehát a képviselőházon belül a pártbefolyást erősítettük bizonyos fokon, mert ezt az újságokban nem hirdettük, de számunkra fontos tudni, hogy a képviselőkön belül 10%-kal növeltük a párttagok arányát. A koráb-

bi képviselőházban 71% körül volt, most pedig 81–81,5% a párttagok száma. [sic!] Ez az eredménye annak, amit elhatároztunk, hogy a központi törvényhozó szervben a pártnak abszolút befolyásának kell lennie. Ugyanakkor bizonyos mértékig sikerült megoldanunk azt is, hogy a képviselőház összetétele azért olyan legyen, amely kifejezi, hogy a kommunisták az útitársakkal is menni akarnak. És valahogy nagyjából úgy tűnik, hogy ez a 18%, a nem párttag képviselők összeállítása is helyesnek bizonyult. Itt bizonyos személyek körül vita, nézeteltérés volt a párton belül is, hogy célszerű-e jelölni, helyes jelölni, vagy nem helyes jelölni? A legismertebb neveket tudják az elvtársak. Konkrétan Kovács Béla ügyében¹¹ volt ilyen, meg Veres Péter, Szabó Pál ügyében.¹² Amit eddig meg tudunk állapítani, a velünk szolidáris tömegek szavaztak ezekre az emberekre, jelölték is őket, elfogadták őket. Akár belső meggyőződésből, akárt pártfegyelemből, de elfogadták őket. Viszont az el-lenség táborában valóban elkeseredést váltott ki, és szított egy dühödt tovább-megoszlast. Ami részben szintén célja volt ezeknek a jelöléseknek.

Nem tudom, az elvtársakat esetleg érdekli az ilyesmi, a Kovács Béla esetében a párttagok közül nem kevesen tiltakoztak a jelölése ellen levélben, telefon útján stb. Kovács Béláról annyit tudnak, amennyit a közvélemény azelőtt is tudott, hogy egy jobboldali kisgazda volt, a Kisgazdapárt főtitkára, letartóztatták, ült a Szovjetunióban. Többet nemigen tudnak. Nem tudom, a KB-ban van-e még elvtárs, aki nem ismeri pontosan ezt a dolgot, akkor beszéljünk róla, ha nem szükséges, akkor én nem megyek itt be [sic!] részletekbe.

Azt hiszem, nyugodtan állíthatjuk, hogy a jelölés munkája eredményesnek bizonyult, mégis a Központi Bizottság által jóváhagyott képviselőjelöltek közül minden egyes képviselőjelöltet elfogadtak a jelölőgyűlésen a választó tömegek, sehol sem cserélték fel vagy állítottak mellé egy másikat. A szavazás eredménye is bizonyítja ezt.

Hogy a képviselőház összetétele a munka szempontjából javult vagy nem javult, én azt hiszem, hogy nyugodtan lehet azzal válaszolni, hogy javult. Aki ismeri a képviselőket a maga környezetében, vagy találkozott velük, az meg tudja állapítani, hogy komoly hozzáértéssel, tudással, akarattal rendelkező emberek az új képviselők, azon a határon belül, amilyen az ilyen élő embereknel lehetséges [sic!] vagy megállapítható. Úgy néz ki, hogy javult az összetétel. Mindenképpen növekedett azoknak a száma, akik az ügyeket tulajdonképpen intézik. Azoknak a száma növekedett a képviselőkön belül. A korábbi képviselőháznak nem kevés olyan tagja volt, aki ott volt, mert öt évvel ezelőtt megválasztották, de már a politikai fő áramlatból kikerült, kisodródott régen a perifériára az ügyek effektív intézéséből, vagy legalábbis azokból a posztokból, ami miatt annak idején megválasztották, kikerült, és most kimaradt a képviselők közül, és bejöttek helyettük olyan emberek, akik az ügyeket ténylegesen intézik. Nem közömbös a számunkra az sem, hogy a megyei bizottságon kívül álló és dolgozó elvtársaink óriási többségben tagjai a képviselőháznak, és eddig nem voltak tagjai. Az élet, a mindennapi munka és a legfelsőbb törvényhozó testület közelebb kerül egymáshoz. De ez más területen is hasonlóképpen van.

Ennek a képviselőjelölésnek és a képviselők megválasztásának van még egy olyan eredménye, amit én nem tudok másképp kifejezni, mint politikai ter-

minológiával, mint azt, hogy az ország legfelsőbb házába, a törvényhozó házba, az Országgyűlésbe bekerültek vagy számbelileg megerősödtek azok az emberek, akik azt a politikát viszik, ami felett mi a választási kampányt is megindítottuk [sic!]. Nem akarom az ellenség terminológiáját is használni, de az elvtársak tudják jól, hogy miféle kombinációkat fűznek, hogy meddig tart ez a koncepció, mikor dől össze, mikor veszik át mások. Hát a képviselőjelölésben is cáfolatot nyert ez a dolog, és tényleg azok az elvtársak vannak, akik ezeknek a politikai vonalnak a kialakításában, megvalósításában vezető szerepet vittek, ténylegesen és a tömegek szemében is azokat az embereket jelölték, ki-ki a maga helyén. Ez országosan is kifejezésre jut az országos vezetést illetően, de helyileg is.

Ami magát a választás számbeli eredményét illeti, azt hiszem, arról mindekelőtt megállapítható – most én itt nem akarok a Hazafias Népfrontról értekezni, hogy ez mit jelent a Hazafias Népfront szempontjából –, hogy éledezik, és kezd valami valóságos tényezővé válni, és nem oppozíciós csoportosulás, hanem a párt vezetése alatt álló politikai tömörülés, de a legfontosabb számunkra az, hogy a választás a pártnak egy nagyon nagy politikai győzelme. A párt politikája volt a választás központi kérdése, és az győzött. Most itt jön ez a bizonyos 98% leszavazó és 99% támogató. Nyilvánosan ezt túlságosan részletezni nem célszerű, mert hiszen inkább impressziókról beszélhetünk, de ha magunk között foglalkozunk a kérdéssel, azt hiszem, legelső dolgunk az, hogy tudjuk, hogy nem egy politikailag homogén tömeg ez a 98% leszavazott ember. Hanem tudnunk kell azt, anélkül, hogy ezt százalékarányban meg lehetne állapítani, hogy a választók igen jelentős többsége, hiszen ezt más jelekből meg tudjuk állapítani, háromnegyed része vagy 80%-a, vagy még annál is több, mindenesetre politikai mérlegelés alapján és tudatosan adta le szavazatát. És ugyanígy állítható az is, hogy a többi az úgy jött hozzá, hogy ez a többé-kevésbé, és nagy többséget képviselő tudatos támogató magával vonta, sőt bizonyos tekintetben el is sodorta azt a bizonytalanok részét a tömegnek, amely a politikai vonalhoz ilyen se hideg, se meleg módon viszonyult, azt se tudta maga se, hogy hogyan viszonyuljon. Ezt elsodorták. Én nem tudom, hogy ez milyen részét érinti a választó tömegeknek, de 10%-át vagy többet talán az ilyenek, akik végül is mentek azért, mert lehet, hogy tán egész életükben olyan emberek voltak, hogy megnézte [sic!], hogy hova megy a szomszéd, aztán oda megy ő is. Hát ilyen támogatóink is voltak természetesen.

Végül nyertünk valahány százalékot, 3,5 vagy 6-ot olyan alapon, a rendszernek természetesen az ellenségeit, akik a legszívesebben a szavazóhelyiségeket felgyújtották volna, a jelölteket megölték volna, és végül oda jutottak, hogy közülük igen sok el kellett hogy menjen, és le kellett, hogy szavazzon. Így is nyertünk valamennyi százalékot, már idézőjelben mondván a nyertest. Mert azáltal, hogy a többség támogatta, magával vonta az ingadozókat, a rendszerrel, a kormánzzal vagy a párttal szembeni ellenséges réteg izolálódott, olyan helyzetbe került, hogy alibi miatt elment, és leszavazott. Nekünk ezt is tudni kell, hogy ilyen is volt. Mégpedig itt az alibi – és azt hiszem, ez a jó ebben a dologban – nem rendőri értelemben jelentkezett, hanem a tömegek felé kellett neki az alibi. Ismerünk nem egy ilyen esetet, hogy az egyik kórházban együtt voltak ilyen nem egészen határozottan mellettünk álló emberek, ott is a rendes, jóérzésű pártunkívüliek, akik ott is nagy többséget kép-

viselnek, elmentek szépen, leszavaztak reggel, és ezután ezek a pártönkivüliek mentek beszélgetni azzal a néhány dacos magyarral, aki nem ment szavazni, ne hozzá szegyet, temiatad lesz rossz a főosztályunk vagy intézetünk, és veszekedtek velük, és azok mit csinálhattak, elmentek, és leszavaztak. Szóval, ezt azért mondom, hogy ezt azért tudni kell. Ezt úgy értem, hogy a párt minden szervében tudni kell, hogy ez egy mindenképpen jelentős többséget képez, tudatos támogató tömegeből áll, egy bizonyos részben ilyen bizonytalan, közömbös, semleges tömegeből, amelyiket magával vitt ez a nagy többség, és végül reakciós emberek szavazatából is áll ez a 98%, akik izolálódtak, és a saját környezetük és a szűkebb értelemben vett közvéleményük előtt, és talán a rendőrségtől való félelem – mert még ilyen is előfordult –, tehát az alibi miatt ment, és szavazott. Ebből jött ki a 98%. Ezt nekünk tudni kell, anélkül, hogy az újságokban vagy nem tudom én hol, mi ezt így megírjuk.

Na most, miután a választás végbement, nem is lehet úgy mondani, hogy lezajlott, mert szépen, tényleg szépen, ünnepélyesen ment végbe, hát jelentkeztek a választással kapcsolatos tennivalók. Össze kellett hívni az Országgyűlést alakuló ülésre,¹³ és néhány igen fontos szervet meg kellett választani, illetve meg kellett erősíteni. Ezzel kapcsolatban a Központi Bizottság összehívására nem került sor, mert olyan funkciót nem kellett most személyileg felcserélni, illetve nem tudtunk, ami a Központi Bizottság hatáskörébe tartozott volna. Ugye, az Elnöki Tanácsban ismerjük, hogy mi történt, azt hiszem három olyan embert, aki a korábbi munkában részt vett, kihagytak, másokat vettek be helyettük.¹⁴ Az alelnöki poszton változást eszközöltünk, mert Dobi egészségét most már igen komolyan kímélnünk kell. Az egyik alelnökünk, a Nagy Dániel – csak így magunk közt mondva – munka szempontjából egy nulla, majdnem használhatatlan, szóval rettenetesen gyenge ember. A másik alelnökünk pedig a Révai elvtárs volt, aki egészségi állapota miatt szintén nem jöhet tekintetbe, mint a beteg Dobinak bizonyos mértékig a helyettese. Itt változtatást kellett eszközölnünk. Nagy Dániel nem lesz tartható azon a poszton, de most ott hagytuk azért, mert bizonyos más változtatásokkal összefüggésben kell majd őt is kicserélni. És azt gondoljuk, hogy az ő személyének a kicserélése valami nagy politikai földrengéssel az országban nem fog járni.

A másik az Országgyűlés tisztikara.¹⁵ Azt ismerik az elvtársak, hogy egy kérdésben volt némi kis vita. A Politikai Bizottság vonalán a Rónai kérdésében nem volt vitás, hogy maradjon, a Vassné kérdésében nem volt vitás, de egy másik alelnök kérdésében volt egy kis vita, mert ott is egy nagyon beteg ember volt a második alelnök, a napi munka szempontjából már nem jöhetett tekintetbe Nagy István, Nagy Istók¹⁵ – ott is vita volt. Végül úgy határoztunk – nem is annyira Dinnyés [Lajos] személye volt döntő, mint inkább az –, hogy pártönkivüli ember legyen a másik, aki többé-kevésbé elfogadható. Így lett a Dinnyés jelölve. Na most, sok gondunk volt, és semmit sem tudtunk csinálni a kormánnyal kapcsolatban. A Politikai Bizottságnak van egy bizonyos elképzelése, hogy a kormány munkáját is fejleszteni és erősíteni kell, és hogy bizonyos személyi és szervezeti változtatásokat is kell eszközölni.¹⁷ A Politikai Bizottságnak az a véleménye, hogy célszerű volna ezt az államminiszteri csoportot, mint ilyent megszüntetni, mert az államminiszterek általában a kormány vezetésébe, az operatív vezetésbe, a mindennapi vezetésbe nem folynak bele. A politikai vezetésbe bizonyos mértékig belefolyanak, mert hisz az üléseken

részt vesznek, de a napi vezetésbe nem folynak bele. Úgy gondoljuk, hogy a kormánynak szükséges és célszerű volna Münnich elvtárs segítségével, aki ugyan legény még, de nem mai legény már ő sem, célszerű volna egy ilyen miniszterelnök-helyettest szerezni, úgy gondoljuk, hogy Apró elvtárs mellett kellene legalább még két miniszterelnök-helyettes, akiknek a fő hivatásuk a kormány mindennapi munkájában való tevékenységük. Mégpedig azért gondoljuk, hogy legalább még kettő kellene, mert bizonyos értelemben az ügykör szerint a miniszterelnök-helyetteseknek át kellene fogni a kormány egész tevékenységi körét, és ott a gazdasági ügykörön kívül legalább még két nagy ügykör van. Az egyik, amelyiknek a jelentősége rendkívül nagy volt, és reméljük, hogy idővel mindig kisebb lesz, ez az adminisztratív terület, ugye a rendőri, igazságügyi, katonai stb. A másik, e helyett perspektívabban [sic!] valószínűleg, legalábbis reményeink szerint, a súlya és jelentősége növekedik, ez a kulturális, tudományos és egyéb ilyen terület. Ezért gondoljuk, hogy még két miniszterelnök-helyettes oda kell, akik a mindennapi ügyvitel szempontjából ott vannak, és dolgoznak. Megoldani nem tudtuk. Kiderült, hogy ebben a pillanatban alkalmas jelöltet oda állítani nem tudunk. A Politikai Bizottságnak az volt a véleménye, hogy meg kell a kérdést oldani a jövő év folyamán, vagy valamikor nyár elején, vagy legalábbis a Kongresszussal összefüggésben mindenképpen. Most arról is szó volt, hogy bizonyos államminisztereket, esetleg egyet vagy kettőt, vagy nem tudom én, az Elnöki Tanácsba is át kell vinni. Ez a magyarázata, hogy azt az embert, azt az alelnököt, azt a Nagy Dánielt most nem váltottuk le. Itt olyan nehézségekről van szó, elvtársak, hogy a szakminiszterek között vannak központi bizottsági tagok is, és őszintén megmondva, nálunk olyan közszellem és felfogás van, és talán helyes is, hogy egy központi bizottsági szakminiszter igen-igen nehezen fogadná el egy nem politikai bizottsági tag miniszterelnök-helyettesnek az utasításait vagy a segítségét. Úgyhogy ilyen problémák voltak, és úgy volt, hogy nem tudjuk megoldani. Persze valamilyen politikai ok is szólt amellet, hogy a kormányt most ne bántuk, mert hiszen ennek a vonala is központi választási kérdés volt, a választók ezt jóváhagyták, és bizonyos értelemben ez sem rossz, hogy változatlanul sikerült ezt a kormányt megerősíteni, kis híján, mert a Rónai elvtárs elvesztette a céduláját.¹⁸ (Kacagás.) De azért említtem meg ezt a kérdést az elvtársaknak, habár nem napi kérdés, mert azért ez olyan kérdés, amiből a Központi Bizottságnak is a maga idejében majd bele kell folynia a megoldásába, és addig sem árt, ha törik az elvtársak a fejüket ezen a problémán. Ez mondjuk, ilyen közvetlen napi tennivaló az Országgyűléssel kapcsolatban.

A másik azonnali tennivalónak gondoltuk azt, hogy a párt tagjait óvjuk az elbizakodottságtól, mert hiszen maga a helyzet, maga a választási eredmény olyan volt, hogy ez abba az irányba löki az embereket, hogy elbizakodottá válnak, és ez mind ilyen adott alkalom, mint pl. a párt-évforduló ünnepe, rögtön meg is tettük, hogy óvjuk az elvtársakat az elbizakodottságtól. És ezt folyamatosan csinálni is kell, mert ennek a veszélye fennáll, mert ez olyan kérdés, maga ez a választás is, hogy tényleg, ha az ember belegondol, hogy kb. ilyen választási eredmény volt 4 éve, meg 5 éve is, mint most.

Szóval, most hogy nézzük? A két évvel ezelőtti helyzetéhez a pártnak meg a Magyar Népköztársaságnak, tényleg ez egy hatalmas, de nem is csak az or-

szágra szóló, hanem nemzetközileg is ható nagyszerű győzelme a pártnak. És a többi sikerrel is így van valahogy a párt. De hogyha az általános összefüggéseket nézzük, hogy a testvérpártok a szocialista országokban, meg a testvéri népi demokráciák hol tartanak, és a magyar nép milyen tempót veszített ez alatt a 4-5 év alatt 1953 nyara óta, amikor ezekkel a belső válságokkal volt elfoglalva, azért ahhoz viszonyítva ez az eredmény még a mi számunkra azt jelenti, hogy azért tényleg mozogjunk egy kicsit előre is, és lássunk a munkához hozzá. Az elbizakodottságtól való óvás nagyon, nagyon fontos dolog, s ha ezekről a dolgokról beszélünk, szóvá is kell tenni mindenütt.

Azonkívül javítanunk kell a munkát. Ez a másik nagyon fontos, az egész pártra kötelező feladat. A munka javításának van egy szűk értelemben vett része is, pl. az, hogy az Országgyűlés munkáját kell javítani, és lehetséges javítani, mindenféle irányban. Egyrészt úgy, hogy a képviselő fogja fel nagyon komolyan a megbízatását, és azt a bizalmat, ami a választópolgárok részéről kifejezésre jutott vele szemben is személyileg. Úgyhogy lelkiismeretesen lássa el a képviselői teendőit, tartsa a választóival a kapcsolatot, gyakran érintkezen velük, hallgassa meg őket, segítsen nekik politikai és más vonatkozásban, de ennél persze fontosabb az a szerep, ami a képviselőre vár az Országgyűlésen belül mint törvényhozóra, és még ott is lehet javítani a munkát.

Az Országgyűlés törvényhozási munkáját is lehet még javítani. Azonkívül lehet az Országgyűlés politikai szerepét és súlyát is növelni még az eddigihez képest, olyan módon, ami a párt általános politikájának szempontjából hasznos és szükséges. Pl., mondjuk, az elmúlt két év alatt az Országgyűlésben már mutatkozott olyasmi, hogy érdekes volt az Országgyűlés, nagy tömegek figyelték, hogy mit csinál ott az az Országgyűlés, hogy mi történik, ki mit mond, milyen kérdést tűznek napirendre, ami bizony nagyon hiányzott a korábbi években. Ezt tovább lehet erősíteni és fejleszteni. Az Országgyűlés maga helye a pártbefolyás olyanfajta növelésének, hogy a pártonkivüliekkel szorosabb legyen ez a harcostársi, bajtársi viszony. Ilyen személyes érintkezés is, s hozzá kell szokni, hogy pártonkivüliekkel is dolgoznak az illető elvtársak. Ezek a pártonkivüliek valamennyien élő emberek, akikre az események hatnak, a gondolatok hatnak, eszmék hatnak, a körülmények hatnak, és hatnak azok az emberek is, akik velük egy parlamenti folyosón jönnek vagy mennek, vagy köszönnek vagy nem köszönnek, beszélgetnek vagy nem beszélgetnek. Ez is egy feltétel. Azonkívül az Országgyűlés tárgyalási vagy tanácskozási színvonalát kell fejleszteni. Azt hiszem, nem kell nekünk félni ettől a szabad beszédétől, sőt serkenteni kell. Gondolkozzunk, elvtársak, majd azért mi ösztökélni fogjuk ezeket a holt lelkeket is, hogy azért néha ők is szólaljanak meg. Pl. egy ilyen Szabó Pál vagy valami hasonló ember. Komolyan mondom, nem vagyok én kétségbeesve a magam részéről, ha feláll, és mond valamit, ami nem a mi álláspontunk. Majd utána felállunk mi hatan, és majd megmondjuk, hogy mi az igazság, és mi a helyes. Én nem hiszem, hogy ebbe tönkremenne a Magyar Népköztársaság. Szóval, ilyen szempontból is egy kicsit vitakészebbnek, bátrabbaknak kell lennünk.

Azután, amiről már volt szó, hogy az egyes ülésszakokra a szónokokat ne úgy jelöljük ki, hogy három elvtársunk összeül, és kiválaszt egy munkást meg egy parasztot meg egy női értelmiségit, és már annyira megszokta mindenki, hogyha nem jelölik ki, már eszébe sem jut, hogy ő azt mondja, hogy kérem,

fel akarok szólalni egy kérdésben. Meg kell ezt egy kicsit formálni, és meg kell az embereket kérdezni, hogy ez lesz napirenden, és ki akar hozzászólni. És aki hozzászól, arra nem kötelező, hogy 15 percig beszéljen, mert ez most úgy van, hogy ha volna neki 40 percre elég mondanivalója, akkor is 15 percig kell beszélni. Ez nem egészséges. El lehet képzelni olyan vitát, hogy igenis, a mondanivaló szerint fognak sokat beszélni vagy keveset, 2 percig feláll, és azt mondja, hogy kérem, én ezzel egyetértek. Itt van egy pont, amivel nem értek egyet, és leül. És másokra meg a szomszédjai rá fognak szólni, hogy köszönjük, elég volt, befejezheti stb. Egyelőre nem hangosan. Ilyen értelemben csak azért beszélek erről, mert ennek van fontossága, mondjuk az, hogy a párt tekintélyének a helyreállítása mellett a kormánynak van tekintélye a közvéleményben, az Elnöki Tanácsnak van tekintélye és az Országgyűlésnek, nagyon fontos ez, erősíti a rendszert. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy a párt vezeti mindezeket a közjogi szerveket, és ezt nekünk tovább kell fejleszteni.

De természetesen vannak a munka továbbfejlesztésének más, még ennél sokkal fontosabb kérdései is. Ilyen természetesen általánosságban a párt vezető szerepének, a rendszer politikai erejének további növelése, és a rendszer ellenségeinek további elszigetelése. Ebből a szempontból nekünk ezt a választást megint úgy kell felfognunk, hogy ez bizonyos értelemben valamilyen politikai munka eredményeinek a betakarítása volt, de más értelemben ugyanez vetése is lehetséges még nagyobb politikai fejlődésnek. Úgy kell ezt felfogni, hogy ez egy olyan eredmény, amire persze nem ilyen buta hencegéssel, hanem megfelelő súllyal hivatkozva, tovább erősíthetjük a pozícióinkat, és az ellenséget tovább lehet elszigetelni. Ebből a szempontból ajánlatos volna, hogy a különböző pártszervezeteinkben megfelelő alkalmakkor és megfelelő módon foglalkozzanak az elvtársak azzal, hogy tulajdonképpen miben vannak, honnan jönnek ezek a politikai eredmények, amelyek most vannak, mert kétségtelenül vannak. Itt érdemes – legalábbis a belső üléseken – egészen a mélyére nézni a dolgoknak, hogy honnan vannak ezek az eredmények. Mondjuk, ha veszi az ember a Központi Bizottság vezetőválasztási jelszavát. Ez tényleg nem olyan, amit most találtunk ki. Léteztek ezek már hat évvel ezelőtt, meg tíz évvel ezelőtt is, szocializmus, meg az ország függetlenségének a védelme, béke védelme, ezek nem új találmányok egy sem. Vagy az, hogy marxizmus-leninizmus vezesse a párt tevékenységét, vagy hogy a párt és a tömegek között jó kapcsolatnak kell lenni, internacionalistának kell lenni, vagy szovjet-magyar barátság, ezek egy sem kétéves találmányok, ezt azért nekünk tudni kell, és őszintén megmondva, azok a tömegek, azok sem kétéves csinálmányok, azok is léteztek már korábban is, habár nagyon sokat tanultak és érlelődtek ez alatt a két esztendő alatt, de azért alapjában véve azelőtt is léteztek, alapjában véve azelőtt is mellette voltak, és azelőtt is támogatták ezeket az eszméket és célokat. Mégis, fel kell tenni a kérdést, hogy hogyan és miképpen lehetett, hogy mondjuk négy évvel ezelőtt, vagy három évvel ezelőtt nem támogatták így a kormányt, most meg támogatják. Mert, ha mi erre tudunk pontos választ adni, akkor arra is válaszolni tudunk, hogy hogyan kell tovább javítani a munkánkat. És én azt hiszem, hogy olyasmire kell gondolni, hogy igen szocializmus, igen szovjet barátság, igen békepolitika stb., népi hatalom erősítése, marxizmus, itt a lényegbeli eltérés itt [sic!] az,

hogy most a párt ezeket következetesebben érvényesíti és képviseli, mint mondjuk négy esztendővel ezelőtt. Ez a döntő a tömegek számára.

A másik, ez szintén nem lebecsülni való, nagy horderejű dolog, a párt jelenlegi általános munkastílusa, ami egyébként folyik az elsőből. Mert, ha a párt következetesebben marxista, a népi demokrácia következetesebben proletárdiktatúra, magától értetődik, hogy az a párt munkastílusát is jelenti, a tömegekkel való elevenebb kapcsolatot, vagy a párton belül a lenini normák jobb érvényesülését stb., de így mégis azért meg lehet különböztetni a dolgot. Tehát a döntő szocialista célkitűzések, elvek és eszmék bizonyos mértékig következetesebb képvisellete, ez van a két évben, és a párt általános munkastílusának a megjavítása, amit a tömegek nagyon nagy örömmel üdvözölnek, szívesen vesznek, nagyon jól hat a politikai fejlődésükre, politikai aktivitásukra. De nem akarom részletezni, hogy miből adódik, hogy az őszinteség, a nyíltság, bizonyosfajta kollegikus jelleg az agitációban, ami azelőtt hiányzott, a frázishalmazoknak nagyrészt megszüntetése, és a többi ismert dolog. Egy bizonyosfajta szerénysége a pártnak, azután a vezetők és a tömegek egészségesebb, jobb kapcsolata, a párt összetételének bizonyos mértékű változása, sok minden, nem akarom ezt részletezni. A fő elveink következetes képvisellete, és a párt kialakulóban lévő egészséges munkastílusa. Ez a legdöntőbb, mondjuk, ami új, így ilyen értelemben és ezt kell erősíteni, és akkor lehet a munkát továbbvinni. Javítani kell a népgazdaság vezetését és hatásfokát. Részletekbe én nem megyek bele.

Mondom, elvtársak, mikor a Szovjetunió hétéves tervét¹⁹ olvastam, ismerkedtem vele valamennyire, először is büszkeség fogott el mint kommunistát, mert ez egy világraszóló nagy eredménye a kommunista mozgalomnak. Tehát mint a szovjet népet szerető ember, örültem ezeknek a célkitűzéseknek a szovjet emberek szempontjából, másrészt pedig nyugtalan érzéseim támadtak, mert nézem, hogy az ipart [sic!] 80%-kal akarják emelni, a mezőgazdaságot szintén hasonló nagyságra akarják emelni, és sok mindent akarnak és fognak csinálni, többek között olyasmit is, hogy a munkaidőt 35 órára, helyenként 30 órára leszállítják egy hétre [sic!]. Jó, én azt gondoltam, hogy ők ezt végre fogják hajtani, de mi lesz közben mivelünk?

Valamit mi ismerünk a mi tervképzéseinkből, és habár, amit Hruscsov elvtárs mondott a közlekedőedényekről, meg hogy a kommunizmusba egyszerűen fogunk lépni, ez elvileg igaz, de gyakorlatban mi tudjuk, hogyha a közlekedőedényeknek az a mellékes kisebbik csöve eldugul vagy letörik, akkor az a folyadék már nem közlekedhet. Hogy hogy is lesz ez, mert azért a mi tömegeink, én gondolom, hogy van most már egy jó pár ezer vagy tízezer munkás meg paraszt az országban, aki szintén ismeri már ezt a hétéves tervet, és türelmesen vár, hogy ugyan mit fognak ehhez szólni a mieink. Hát hogy képviselik majd el a szocialista tábor egységét, meg az együttthaladást a mieink, vagy a Szovjetunió előttünk megy a reaktív repülőgéppel [sic!], mi meg egy öszvérrel ügetünk utána, vagy hogy lesz? Egész biztos, hogy már nagyon sok ezer ember spekulál ezen a 35 órás munkaidőn. Persze, legelőször megragadja őket a 35 órás munkahét, de azért már a mi tömegeink nem egészen ilyenek. Egész más dolgokkal is foglalkoznak. Persze a legelmaradottabbnak ez az egy dolog ragadja meg a fantáziáját, de az sem ellenségünk, annak a véleménye is valamit a mi számunkra felad, valamiféle kérdést, amire vala-

hogy válaszolni kell, még a legelmaradottabbnak is, ha az nem ellenség. Szóval, itt én nem akarok részletekbe menni, az elvtársak értik, hogy mint terület adva van, ahol a munkát javítani kell, és a javítás lehetőségei megvannak, mert teljes felelősséggel kijelenthetjük, hogy a mi gazdaságvezetésünk – és itt nem bizonyos szűk vezető szervekre gondolok én, hanem azt a néhány tízezer embert átfogó egész vezetési mechanizmusunkra – még nem dolgozik olyan ideálisan, hogy már ne lehetne javítani. Azt hiszem, inkább fordítva. Nagyon nagy lazaságok vannak még a munkában, amit gyorsan ki is javíthatunk.

Hasonlóképpen kötelezettségünk van, hogy a kulturális téren is egy kicsit nyomuljunk előre. Ennek persze nagyon sok ága-boga van, de többek között olyan módon is előre kell mennünk, hogy ösztöklénnünk kell magunkat, hogy új harcosokat teremtsünk magunknak. Minden tekintetben, még az ideológiai munka területén is, fiatalokból és nem csak fiatalokból, mert most egy olyan folyamat is van, hogy közelednek a párthoz nem csak fiatalok, olyanok, akik nem voltak korábban párttagok.

Aztán itt van a központi feladatunk, a szocializmus alapjainak lerakása Magyarországon, ez konkrétan a falu szocialista átalakítását jelenti e pillanatban, és bizonyos mértékig a városi kispolgárság háttérbe szorítását, de nem bikacsekkel [sic!] és bottal, hanem lekonkurálással [sic!] és jobb munkával az állam részéről, és a tervezetünk egymilliárd-kétszázmillió forint nyereség-részesedés mától fogva igaz, és aztán a nyáron világos volt, hogy háromszor-négyszer vissza kellett szívni a tömegek előtt a már megtett ígéretet a nyereség-részesedésre; az év végén olyan helyzet állt elő, hogy itt hoztunk határozatot, hogy 800 millió forintot fizetünk ki, azt határoztuk, azt sem tudtuk betartani, egymilliárd lett belőle, és itt rögtön megbosszulja magát a nagyon óvatos terv. Rögtön, mert azonnal kifizet az állam olyasmi pénzt is, amiért igazán nem dolgoztak meg. És ezért is ebből az óvatosságból egy kicsit engedni kell. Azért gondoljanak rá, ez egy hatalmas összeg, hát az összmunakabér, nem tudom, ötmilliárd körül volt, és ezt megtoldottuk a hatodikkal, és bizonyos mértékig a városi kispolgárság egy kicsit háttérbe szorítását, de nem bikacsekkel [sic!] és bottal, hanem lekonkurálással [sic!] és jobb munkával az állam részéről, ez is egy feladat és lehetséges, járható, megoldható út és feladat.

Azután van még egyfajta munkánk, talán úgy lehetne mondani, káderek előléptetése, párton belül is, de még más vonatkozásban is. Tehát az útítársak, a harcostársak iránt egy kicsit több bizalom – megbízatások, funkciók, állások, rangok –, ott is kell előléptetésnek történni. Ez nem ilyen heti feladat, de megmondom az elvtársaknak a következőt: mindnyájan részt vettünk a választási munkában, hát mindnyájan találkoztunk tucatnyi, több száz vagy több ezer emberrel, akinek se a nevét nem tudtuk, se a hírét nem hallottuk. Talán azt se tudtuk, hogy politikailag a világon van. Ott volt a munkában, aktív volt, okos volt, jól harcolt, képességgel rendelkezett, amivel harcolni kell, miért ne vigyük mi ezeket az embereket egy kicsit előbbre. Ugye, nekünk van ez a nagyszerű 19-es gárdánk,²⁰ de az élet törvényei szerint ott már ritkulás van, alapos, aztán a többbit már ismerik, hogy elveszett sok kádere a pártnak a különböző hibák útján, nem fizikai értelemben, bár olyan is van köztük, hanem elveszett politikailag. És most olyan helyzet van még min-

dig, hogy nagyon gyakori nálunk az olyan ember, aki nyolc-tíz helyen vezető egy személyben. Azt hiszem, hogy ez sértése azoknak az embereknek, akik a világon vannak és dolgoznak, hát miért nem bízunk mi bennük. Hát miért nem merünk mi őbelőlük is vezetőt csinálni. Én azt hiszem, hogy ez egy feladat, hogy itt egy kicsit változtassunk. A legszűkebb értelemben vett pártkörökben, pártvezető körökben is körül kell nézni. Most egy hasznos dolgot csináltunk, hogy ezt a túl sok kettős képviselői és tanácstagságot alaposan leritkítottuk, megszüntettük. De más vonatkozásban is kötelező ránk. És főként a szemléleten kell változtatni. Mert amikor beszéltünk, hogy a Damjanov elvtárs temetésére²¹ kell egy küldöttség, összeállítottuk, és akkor az egyik vezető elvtársunk, amikor szóba került, hogy talán egy pártonkívülit is vigyünk a küldöttségbe, egészen kétségbeesve elkiáltotta magát: minek? Hát ha már temetésre sem vihetünk pártonkívülit aktivizálni, akkor hát hova az istenbe aktivizáljuk [sic!]. Ez bizonyos maradványa a szemléleteknek. Ez még sok emberben, nagyon sok emberben benne él. Ezzel számolni kell, illetve fel kell ezt számolni. Le kell küzdeni. És nem kell nekünk nagyon sok olyan kommunista funkcionárius, aki mondjuk tíz helyen legyen vezető. Még ez a pártonkívüli típus se jó, mert azok is úgy vannak, hogy ha volna belőlük 30, akkor mind a 250 poszton ez a 30 volna. Szinte ilyen hivatásszerű foglalkozás a pártonkívüliek támogatása. Nem egészséges dolog, van rengeteg derék ember a mi pártunkban és a pártonkívüliek között. Gyorsítani kell ezeknek az előremenetelét. Ez az egyik feladat. Nem egyhetes munka ez, egyéves, meg kétéves, de csinálni kell egy kicsit bátrabban. A múltkor egyszer vitatkoztunk egy megyei vezető poszton. Az elvtársak ajánlották, hogy ideiglenesen töltsük be X-szel, Y-nal. Kérdezzük, milyen ember, azt mondják, derék, rendes, odavaló, ismerik. Akkor hát – kérdelem – miért ne állandóra töltsük be vele? Hát, arra talán mégse jó. Hát, mondom, ember, hátha most jól fog dolgozni, mint ideiglenes, akkor nyolc hónap múlva megint nem lesz jelölt, mert először is, nem is fogjuk törni a fejünket, ha ő jól dolgozik ideiglenesen, és akkor két év múlva megint idejön. Hát milyen viszony ez egy emberhez? Hát ha úgy néz ki, jó, legyen felelős vezető, ha tényleg viszi az ügyeket, és ha nem lesz jó, hát mit csináljunk, egy év múlva, két év múlva kell keresni egy másikat. Miért, mi rászülettünk arra a munkára, miben vagyunk; hát nem, hát nem úgy van, hogy mindenkét az élet, vagy már marxista módon ott van, ahová a párt odaállította, és akkor ott áll a nagy feladat előtt, meg kell feszíteni az erőt, és közben az erői is egy kicsit növekednek [sic!]. Ez tízezerszámra ismétlődik a munka során, az ügy vitelében, és ez az egészséges és a normális. Azóta már ugyanarról hallottam, hogy bevált. Hát nem jobb ez így? Ezt csak azért mondom, hogy bizonyos szemlélettől megszabaduljunk, ami nem hasznos a pártnak. Elő kell léptetni az embereket a párton belül is bátrabban, és ebben a Hazafias Népfrontban is, így most gyűjtőfogalom alatt veszem, meg a tömegszervezetekben. Mindig, akármiről van javaslat, gazdasági ügyekben kell egy felelős, már betéve tudom azt a három nevet, akit ajánlanak az utolsó tizenkét évben. Mindig azt a hármat. Na most, mínusz Gerő, mondjuk, hát ez nem élet így a párt számára, hát kellene már más név nekünk is. És ugyanígy van – bocsánatot kérek – a kulturális élet területén is. Valamikor volt nyolc-tíz neves, hozzáértő, maradt három vagy négy, csak így mondom, a többi az ismert helyre jutott, vagy otthon kuksol és töpreng, hogy miért bírálják a nézeteit, és azok

az újak nem akarnak jönni. Ennek mi vagyunk az okai, állítom, és egy kicsit bátrabbnak kell itt lenni. Ha szabad azt mondani, még a szubjektív gátlásokat is le kell küzdeni. Megmondom, elvtársak, minden emberben, és mivel én a kommunistát is embernek tartom [sic!], véleményem szerint minden kommunistában benne van az, hogy szereti önmagát is egy kicsit nélkülözhetetlennek tudni, és nem nagyon serkenti, hogy körülötte is egy kicsit nőjön a fű ilyen értelemben. Itt elvszerűbbnek kell lenni, elvszerűbbnek, jobban kell a közügyre gondolni.

Na most, végül a Kongresszussal kapcsolatban egypár kérdés. Elvtársaim, ezek a kongresszusi kérdések egy egyszerű határozaton alapszanak. A Politikai Bizottságnak az a véleménye, ami itt a javaslatban van, hogy hozzávetőleg jövő év novemberében hívjuk össze a Kongresszust. Ez szükséges. Más ilyen elvi határozatot nem hozott a Politikai Bizottság, és ezért nem is tud ajánlani mást. Bizonyos gondolatok azonban felmerültek közöttünk, és szeretném én ezeket megemlíteni, hogy mit jelent számunkra a Kongresszus. Az időpontot nem tudom, kell-e részletesebben indokolni, mert még egy évet várni, úgy néz ki, nem lehet, s nem is volna helyes. Jövő tavaszra tenni a dolgot nem lehet, mert hiszen a Kongresszust meg kell előznie területi értekezleteknek, vezetőségválasztásoknak, ami azt jelenti, hogy mi novemberben befejeztük a választást, most decemberben elkezdhetjük volna a területi értekezleteket, ha azt akarjuk, hogy májusban Kongresszus legyen. Tehát emiatt sem lehet, így marad az ősz. Ajánljuk, hogy hozzon a KB egy elvi döntést, hogy a jövő év második felére össze kell hívni a Pártkongresszust. Ebből áll az egész javaslat. Mi így magunk közt hagyjuk meg ezt a novembert is, mint ilyen kijelölt határidőt. Kifelé talán úgy, hogy az év második felére.

Na, milyen kérdések merülnek itt fel? Azt hiszem, rengeteg elvi és politikai kérdés van olyan, amiben bizony még a Kongresszusnak kell kimondani az utolsó szót. Itt vannak ugye – ezek ismertek most –, ilyen időrendben felmerült dologról beszélek: a dogmatizmus-szektarianizmus. Helyenként így, pártokmányban próbáltunk egy kis lépést tenni, hogy ezeket a kérdéseket a valóságnak megfelelően értékeljük, és vigyük a tömegek felé. Mondjuk, a párttézisek is valamit akartak előrevinni. Hát aztán, ugye a revizionizmus. A revizionizmus egészen az osztályárulásig, ahogyan Magyarországon az utolsó pontig végigment, valamit még arról is kell a Kongresszusnak mondani. Meg az ezekkel kapcsolatos feladatokról, mert például a dogmatizmusnál én mindig hozzá szoktam tenni, megmondom őszintén, az egyik dogmatikus vagy szektariánus vonás csak az, amelyik mondjuk a Kovács István fejében él még ma is, a másik az, ami még egy kicsit mibennünk is ott van, maradvány vagy szemlélet. Hát, nem akarok, ugye, ilyen messzemenő vagy sértő példát hozni, de ebben a nagyszerű választási kampányban többször találkoztam olyan jelenséggel, például Szekszárdon, hogy egy gyűlésen együtt vagyunk 25–30 ezren, a legtitkosabb gondolatainkat kibeszéltük ott, mert gondoltuk, a központi sajtóba úgyse kerül be, hát lehet egy kicsit bátrabban beszélni. Nagyon jó hangulat volt. Ott sátorról sátorra megyünk, a pártonkívüliek jönnek velünk, végre elérünk egy helyre, ahol a közebéd van, s egyre-másra elköszönnek tőlünk az emberek. Bemegyünk a közebédre, és kiderül, hogy egyetlen pártonkívülit nem engedtek be. Hát mit jelent ez egy város közvéleményében, évekig el nem felejthető sértés egy pártonkívüli közéleti tényezőnek,

hogy nem hívtuk meg a közebédre, mikor ott vezetők voltak, ezt az elvtársak nagyon jól tudják. Akkor azután később, amikor egy bizonyos övintézkedés következtében ez nem volt így, ahol jártam, ellenben az volt, hogy voltunk például Pécsen egy ilyen szempontból jól sikerült vacsorán, ott is volt mindenféle árnyalat, aki tényleg tényező ebben a városban. De a minket képviselő elvtárs, tehát a Pécs megyei VB pohárköszöntőjében már csak kommunistákról volt szó. Mit csináltak a múltban a kommunisták, mit csinálnak a jelenben, és mit fognak a jövőben csinálni. És természetesen az volt az egésznek a tónusa, hogy mindent a kommunisták csinálnak, holott már megtanulhattuk, hogy ez az eredményeknél sem egészen így van, hogy mindent a kommunisták csinálnak egyedül, és ha van valami hiba, hiányosság, azt is a kommunisták nyakába varrják, az összeset, ha egyszer mindent azok csinálnak. Ezt azért mondom, hogy a szemlélet benne van, például a pécsi elvtárs is, itt van jelen a Laki elvtárs,²² ő aztán nem gyanúsítható azzal, hogy nagyon szereti a szektás vonalat, személyi kultuszt, vagy nem tudom én ilyesmit, de azért a gondolatmenetben bizonyos maradványok benne vannak.

Ez olyasmi például, hogy elfeledkezünk, hogy nem csak kommunisták vannak a világon. Ez a helytelen, szektás gondolkodásmódnak a maradványa, ami benne van az emberekben. Ezt csak annak az illusztrálására mondom, hogy ez a dogmatizmus nem olyan egyszerű, hogy elkezdjük szidni a Rákosi Mátyást, és ezzel kész lesz a Kongresszus. Nekünk ennek egy kicsit a mélyére kell majd hatolni. Ugyanígy a revizionizmusnak az osztálygyökereit kimutatni, és így tovább.

Van például egy ilyen kérdés is, elvi kérdés természetesen, hogy egy PB előterjesztésben láttam, hogy javasoljuk az MSZMP első Kongresszusát. Itt a Kállai elvtárs mondja, hogy javasoljuk az MSZMP IV. Kongresszusát összehívni jövő év őszére. Megmondom, még ezen is gondolkozni kell, hogy hányadik legyen ez a Kongresszus. Hát ez eszmei vállalás, még talán azt is érdemes mérlegelni, hogy esetleg 1918 őszétől számoljuk, de általában ezt mérlegelni kell, nem úgy van, hogy legyen első, vagy hogy legyen negyedik. Gondolkozni kell. Ez elvi probléma, ez összefüggéseket jelent az egyesüléssel, a Kommunista Párttal, amely dolgozik 1918 őszétől stb. Ezt is meg kell vizsgálni, hogy mégis hányadik kongresszus.²³

Felmerülnek pártépítési kérdések, már az előkészítés időszakában, de még a Kongresszuson is. Például ilyesmi; valamiféle kihagyásoknak is kell lenni, én személyileg [sic!] meg vagyok győződve, hogy a pártszervezetek egy csoportját egy kicsit át kell nézni. Vagy legalábbis bizonyos személyeket át kell nézni. Hát olyan abszolút helyzet van, hogy van egy ember, a Kossuth Könyvkiadó nem adhatja ki a könyvét politikai okoknál fogva, igaz a Kossuth Könyvkiadónak, fenntartással él a szerzővel szemben, ugyanakkor párttag az illető. Hát hogy lehet ez, hát ha a Kossuth Kiadó nem jelentetheti meg a kiadványt, mert politikai fenntartásai vannak, a művel szemben is, de nem is annyira a művel, mint a személlyel szemben. Hát akkor hogy lehet párttag. Én inkább el tudom képzelni, hogy valaki nem párttag, de a Kossuth Kiadó kiadja a könyvét, mint hogy a Kossuth nem adhatja ki a művét és párttag. Van egy pár ilyen párttagunk nekünk, ilyen ismertek, akiktől mégis meg lehetne válni békében, vagy nem kellene, vagy nem tudom én micsoda [sic!].

Valamit itt – olyan érzésünk van – tenni kell. Vagy bizonyos csoportjaiban a pártszervezeteknek kicsit körül kell nézni. Lehet ezt úgy is csinálni, hogy ne legyen sértő vagy bántó az összes párttagra, ne bolygassuk az egész pártot, vagy szedjük össze legalább az ismert személyeket, akiknél az van, hogy becsúszott valamelyik alapszervezeten keresztül a pártba, és azóta is gondolkozunk, hogy rendben van ez, normális ez, vagy nem tudom én. Ilyen probléma is van. Aztán már most szembeállunk felvételi problémákkal. Hát most különösképpen, nem tudom más területen hogy jelentkeznek, de szembevetőbb értelmiségi kategóriáknál.

Az utóbbi egy-két hónapban és a választások után megint van közeledés a párthoz, kéri a felvételüket. Ez egy elég bonyolult dolog, hát ismerjük az Ortutay és a Darvas esetét. Ugye, kérte az Ortutay, hogy legyen párttag, lehessen párttag 1957 tavaszán.²⁴ Mondtuk, ne legyen párttag. Nahát, a Darvas, hogy lehet párttag? Hát a Darvas bement egy alapszervezetbe 1956 tavaszán, és párttag lett.²⁵ Ki nem dobhattuk, mert erre nincs okunk, hogy ki-dobjuk. Most aztán az történt, hogy a Dezséry kérte, hogy vegyük fel a pártba.²⁶ A Dezséry, egypár héttel ezelőtt. Az alapszervezete ajánlja, gondolkozunk, mit csináljunk. Egy tisztességes ember, tényleg a párt szavára hallgatva dolgozik 1947 óta. Erre hivatkozik is, mindenképpen olyan ember, aki nem szégyent hoz a pártra, valószínűleg becsületet szerez a pártnak, úgy határozunk, hogy fel kell venni. Hát azért kell, hogy az értelmiség azt is lássa, hogy van a kommunista eszmének vonzó ereje, hogy még ilyen területen is hat. Na aztán most meg mindenféle más emberek is jelentkeznek, köztük azt mondják, hogy nagy tekintélyű tudós emberek, orvosprofesszorok, akik tisztességes pártonkívüli emberek voltak végig, nem voltak ellenforradalmárok. Úgy néz ki, hogy ezeket fel kell venni. De viszont, megint jelentkeznek másfajta, most hirtelen nem jut eszembe a neve, pedig én kibeszelném komolyan, ja, az az orvosprofesszor, a Babics,²⁷ akire viszont én azt mondanám, hogy ne vegyük fel. Na de hát akkor valahogyan el kell igazítani a párttagság számára, valami eligazítást kell adni, hogy mégis mi a norma, vagy hogyan legyen.

(KISS elvtárs közbeszólása: ha már egyszer meg is bocsátották neki, hogy nyilas volt. De most már egy kicsit ellenforradalmár is volt. Kihajigálta a kommunistákat...)

Hát legyen híres sebészprofesszor, keressen millió forintot, nincs semmi kifogásunk ellene, ha tud, de ne legyen párttag. Na, azért mondom, hogy ilyesmi, a szó egyszerű értelmében, ilyen pártépítési kérdésekkel is kell nekünk foglalkozni a közeljövőben és a Kongresszussal összefüggésben.

Aztán felmerül egy olyanfajta pártépítés-kérdés, megmondam őszintén, itt a PB köreiben ezt én vettem fel, úgyhogy ha rossz, engem szidjanak, ha jó, támogassák a gondolatot. Én arra gondoltam, hogy vagy a párt minden szervében, vagy valami olyasmibe [sic!] vezessük be újra az elnöki rendszert.²⁸ Megmondom, mi indított engem erre. Bizonyos vonatkozásban, azt hiszem, a mi pártunk speciális helyzetben van. Nekünk van egy '19-es gárdánk, hiába, ez így van, ez nincs mindegyik másik pártnál így. Most milyenek ezek a '19-esek? Megmondom, legnagyobb többségben tiszteletre méltó emberek, akik élnek, de nem sok él belőlük. Becsületes emberek, egész életükben a forradalom mellett voltak, még akkor is, ha időnként valami butaságot mondtak életükben. De az egész környezetük, rétegük, a hivatásuk, a nép tud-

ja, hogy ők életre-halálra a szocialista forradalom mellett voltak, és '56-ban reszkető kézzel is fogták a géppisztolyt. Azt hiszem, a pártnak javára válna, ha ilyen ember bizonyos reprezentatív funkcióban ott állna egy-egy pártszervezet élén. Gondolom. Ugyanakkor ezeknek az embereknek a többsége a mindennapi vezetésre már talán politikailag sem egészen alkalmas, nem ismeri annyira a ma kérdéseinek finom árnyalatait, még kevésbé alkalmas arra a napszámos, robot és bizony még fizikumot is kívánó munkára, ami egy első titkár feladata. Akár egy falusi szervezetről van szó, akár megyéről, akár városról. De lehet olyan szervezeti szabályzatot csinálni, ahol az pontosan reguláva van, és elképzelhető, lehet a KB-nak is, vagy azt kivéve, igenis elképzelhető, hogy egy-egy idős, köztisztviselőben álló, megfelelő korú ember lép fel annak a kerületi pártszervezetnek, vagy nem tudom minek a képviselőjében a tömegek előtt ünnepségen, más alkalommal, bizonyos jogokkal is, és ugyanakkor a mindennapi vezető, operatív, döntő funkciót nem az ő kezükbe adjuk. Ez nem sértés. Én ezt nagyon jól elképzelhetőnek tartom. Mert most olyan helyzetben vagyunk nemegyszer, hogy találkozunk ezzel a problémával, és vagy egy nagyon értelmes elvtársat kell levenni arról az első titkári posztról, mert hiába, nem tudja úgy vinni a dolgot, és ez sértés rá nézve, kortársaira nézve, az idős munkásokra nézve, vagy néznünk kell tehetetlenül, hogy a pártszervezet mindennapi operatív munkája dőcög, hiányos és nem egész. Úgyhogy én ezt olyan gondolatnak tartom, amit például a Kongresszus kapcsán egész nyugodtan megvizsgálhatunk, és valahogy eldönthetünk. Ahogy azt célszerűnek tartjuk. Ezt a pár gondolatot azért említettem fel.

Még egyet megemlítek. Van nekünk valami napirendi pontunk januárra, úgy hívják: a pártmunka stílusa. Valami előterjesztés, most végképp agyonütöttük már, tegnapelőtt a PB-ban, mert ezt már vagy másfél éve toligáljuk ide-oda, meg amoda. Hát ezt nem lehet így elővenni, ez egy óriási kérdés, ez a párt munkájának egész jellege, módszere, minden, de hogy a Kongresszusnak, ha nem is lesz ilyen napirendi pontja, ezzel foglalkozni kell, mert ez a tömegkapcsolat legelevenébe vág, az bizonyos. Ezt is tanulmányozni kell. A párt munkastílusa, meg a döntő tartalmi része, valószínűleg a párt és a tömegek élő kapcsolata. De ennek ezerféle metódusa, módszere meg elvi alapja van, és kell hogy legyen. Ez bizonyára Kongresszusunk egyik nagy kérdése. És azt hiszem, éppen olyan kérdés, amelyben nem rossz tapasztalatokkal rendelkezünk most éppen ebben a két évben. Mert emlékeznek ugye, hogy a választás milyen érdekesen ment. Vereséknél,²⁹ Pesterzsébeten volt egy szovjet katonai küldöttség november 7-én, és mondják a Vereséknek megijedve, hát ember, mi lesz, hát ti nem dolgoztok, hogy fog ez a választás elsülni. Ugye, mert se plakátot nem látott a kerítéseken, se semmi ilyesmit, és megijedt ez a delegáció, Aztán találkoztak ők november 18-án megint, és azt mondták, hogy azért ti tényleg dolgoztatok. Hát azért fontos dolog az ilyesmi. Itt járnak testvérpártok, akik jönnek látogatóba, és gondolják, hát jó, hogy él ez a Magyar Népköztársaság, de itt a pártnak sincs vezető szerepe, meg a tsz-szel sem foglalkoznak, vannak ilyen belső gondolatok, hát mi lesz már ezekkel a magyarokkal; aztán jönnek mennek, körülnéznek és látják, hogy ha nem is a plakát hirdeti a kerítésen, hogy a párt vezet, de az élet minden területén valahogy a párt mégiscsak ott van. És nagyon sok területen bizony a párt már vezet. És elég szilárdan vezet. Úgyhogy mondom, ez is egy olyan kérdés, amit kell majd tanulmányoznunk.

Végül, ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban. Azt kéri a PB a KB tagjaitól mint testülettől, hogy ezekre a kérdésekre vonatkozó előterjesztéseket ez a PB és néhány elvtárral kiegészítve mint előkészítő szerv, ide fog hozni a KB-hoz, mindegyikre hoz javaslatot, hogy hányadik kongresszus legyen és a többi dologra. Tehát a döntésben részt fog venni a Központi Bizottság is, kívánatos, hogy az elvtársak átgondolják addig alaposan ezeket a kérdéseket, mert ezek eldöntésre várnak. De ezenkívül a KB tagjaihoz egyénileg az a kérésünk, ha valami gondolatuk van ezzel a Kongresszussal kapcsolatban, vagy véleményük, elképzelésük vagy ötletük, még ha az egy négysoros feljegyzés is, küldjék el a Politikai Bizottság címére. És segítsenek nekünk már a javaslatok kidolgozásában is, mondjuk, egy ilyen módszerrel. Gondolkozzanak az elvtársak, és bizonyára, ha foglalkoznak vele, sok hasznos segítséget tudnak adni. Úgyhogy én megismétlem végül is a javaslatot, kérem a Központi Bizottságot a Politikai Bizottság nevében, hogy hozzon egy elvi döntést, hogy jövő év második felében – hozzávetőleg novemberben – hívjuk össze a Párt Kongresszusát, és járuljon hozzá a Központi Bizottság, hogy ezt nyilvánosan is közöljük, ha elfogadta, mégpedig úgy, hogy egy elvi döntést hozott arra, hogy a jövő év második felében lesz pártkongresszus. Kérem, hogy fogadják el ezt a javaslatot.

KÁLLAI GYULA elvtárs: Kedves Elvtársak! Még Kádár elvtárs beszámolójával kapcsolatban valami széles körű vitára mi nem gondoltunk. Természetesen ez nem jelenti azt, hogyha az elvtársaknak kérdésük van, vagy valami fontos problémát akarnak érinteni, a kérdésekkel kapcsolatban felvetni, hogy ne tegyék meg a megjegyzéseiket.

Úgyhogy én megkérdem a Központi Bizottságot, kinek van kérése vagy kérdése a felvetett kérdésekkel kapcsolatban, vagy esetleg hozzászólása. (KÁDÁR elvtárs: javaslata.)

FOGARASI BÉLA elvtárs: Kedves Elvtársak! Egy formailag nyelvtani, tartalmilag azonban nemcsak nyelvtani módosítási javaslatom volna a határozati javaslat egy mondatához. Az első bekezdés utolsó mondata a következőképpen hangzik: „Az előkészítő bizottság a munkába – szükség szerint – más KB-tagokat is bevonhat.” Ennek a mondatnak a módosítását javaslom pozitíve átfogalmazni. Tudniillik, ez olyan tág fogalom, hogy bevonhat, nem vonhat be. Az én nézetem az, hogy szükség van. Én kibővíteném Kádár elvtársnak ezt a propozícióját, hogy mindenki a véleményét, javaslatát stb. küldje be. Azért én azt javasolnám, hogy ezt a mondatot a következőképpen módosítsuk: Az előkészítő bizottság a munkába más KB-tagokat is vonjon be. Én azt hiszem, hogy nem kell ezt bővebben kifejteni.³⁰

KÁLLAI GYULA elvtárs: Kinek van még kérdése?

FOGARASI BÉLA elvtárs: Az a véleményem, hogy az előkészítő bizottság a munkába vonjon be más KB-tagokat is.

KÁLLAI GYULA elvtárs: Kinek van még kérdése vagy javaslata?

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Én egyetértek Fogarasi elvtárs javaslatával.

KÁLLAI GYULA elvtárs: Úgy látszik más kérdés nincs, hozzászólás sincs.

Eltársak! Kádár elvtárs beszámolójának első részével kapcsolatban, ami a választások értékelését tartalmazta, és ezzel kapcsolatban vetett föl néhány problémát, határozathozatalra nincs szükség. Azt hiszem, hogy a KB a beszámolónak ezt a részét tudomásul veszi. A második részével kapcsolatban azonban, ami a Kongresszussal kapcsolatos, határozathozatalra is szükség van, és az idevonatkozó határozati javaslatot mi írásban eljuttattuk a KB tagjaihoz, ott van mindenkinek, azt hiszem, a kezében ez a határozattervezet. Ehhez egyetlenegy módosítás érkezett be, a Fogarasi elvtársnak a javaslata, amivel egyet lehet érteni. Javasolom a KB-nak, hogy Kádár elvtárs beszámolójának az első részét vegye tudomásul, a Kongresszussal kapcsolatban pedig a szétozott határozati javaslatot fogadja el.

RÉVAI JÓZSEF elvtárs: Ha jól értettem Kádár elvtárs szavait, egy kissé megkérdőjelezte ezt a 4. oldalt.³¹ Ezt alá szeretném húzni. A kérdőjel helyett felkiáltójelet tegyünk (Kádár elvtárs: ez egy nyitott kérdés, amit meg kell vizsgálni.) Hogy vizsgáljuk meg, ezt bízzuk a Politikai Bizottságra. (Kádár elvtárs: Nem! Ide fogjuk a KB elé hozni javaslatunkat, mi magunk még nem foglalkoztunk vele, és nem döntöttünk, hogy első, negyedik vagy kilencedik kongresszus legyen, ez politikai kérdés, amit meg akarunk vizsgálni, és fogunk javaslatot hozni.)

KÁLLAI GYULA elvtárs: Még egy kis módosítás lenne a javaslatom, hogy el lehetne úgy fogadni ezt a határozati javaslatot, hogy a jövő év novemberére összehívja a párt soron lévő kongresszusát, s nem mondjuk azt, hogy negyedik, vagy hatodik, mert ez még vitatott kérdés. Egyébként a Kongresszussal kapcsolatban minden más kérdés, amit mondjuk az előkészítő bizottság megtárgyal, megvitát, akkor azt ide hozzuk a KB elé (Kádár elvtárs: Akkor, most ne nevezzük se negyediknek, se semminek, úgy nevezzük, hogy soron lévő kongresszus, és majd a KB dönti el.) Szóval, javasolom, fogadjuk el. Egyetért a KB? Igen, elfogadottnak jelentem ki ezt a határozati javaslatot, most már határozatként, azzal a záradékkal, hogy ez belső határozatként kezelendő.

KÁDÁR elvtárs: illetve publikálni kell, elvi döntést hozott, hogy jövő év második felében összehívjuk a kongresszust.³²

2. napirend: Határozat az 1959-es népgazdasági terv irányelveire

KÁLLAI GYULA elvtárs: Elvtársak, most áttérünk a következő napirend tárgyalására, ez az 1959. évi népgazdasági terv előirányzatai.

Előadója: Apró Antal elvtárs.

APRÓ ANTAL elvtárs: Elvtársak, előre megmondom, hogy én nagyon rövid előadói beszédre készültem. Az 1959. évi terv előirányzatait a KB tagjai megkapták.³³ Az előirányzat jobb számokat mutat sok vonatkozásban, mint a júniusban elfogadott 3 éves terv előirányzata.³⁴ Ezért javasoljuk, hogy a KB hagyja jóvá az 1959. évi tervelőirányzatot. Azt is meg szeretném mondani, hogy ezt egy kicsit késve tesszük, ezt a jóváhagyást, mert a mai lapok fejcímén olvasható, hogy a kormány tegnapi ülésén megtárgyalta az 1959. évi tervet, és

jóváhagyta. De mégis szükségesnek tartjuk, hogy a tájékoztatásul kiküldött anyag alapján a KB a kiosztott határozati javaslatban³⁵ lévő indoklás alapján hagyja jóvá az 1959. évi tervelőirányzatot, és kérem a határozati javaslat elfogadását.

KÁLLAI GYULA elvtárs: A tájékoztató jelentés ebben a kérdésben is ott van az elvtársaknál, kérem, ha ezzel kapcsolatban az elvtársaknak kérdésük vagy hozzászólásuk van, tegyék meg.

KÁDÁR elvtárs: Elfogadható?
(Közbeszólás: Nyugodtan.)

KÁLLAI GYULA elvtárs: Apró elvtárs említette, hogy a Minisztertanács tegnapi üléséről a kommunikébe bekerült, hogy megtárgyalta a Minisztertanács a jövő évi népgazdasági tervelőirányzatokat. Ez valóban egy kis szépséghiba. Ennek ellenére, az a véleményünk, hogy a KB üléséről kiadandó kommunikéban szerepeljen az is, hogy a KB jóváhagyta ezeket a jövő évi népgazdasági tervelőirányzatokat. Kérem, hogy a határozati javaslatot fogadja el a KB. (Frisz elvtárs: – rosszul érhető – nem helyesli, hogy ha ma már nyilvánosságra került, akkor másnap egy másik kommunikében szerepeljen.)

KÁDÁR elvtárs: Elvtársak, a dolog a következőképpen áll. Ez hiba volt, meg kellett volna akadályozni. Egyébként ez a Gyáros³⁶ elvtárs nagyon öntevékeny, és az is egy ilyen regulánt [sic!], csak még nem működik jól. Mielőtt nyilatkozik, azt meg kell nézni, mert őt nem hibáztatjuk jelen esetben, mert nem tudhatták, hogy ez nálunk ma napirenden van. Felmerül a következő kérdés, mi helyesebb? Ha egyáltalán az előkészület meg az elhatározás egész időszakában sehhol nem létezik az, hogy a párt tárgyalta és elfogadta, vagy pedig, hogy ilyen szépséghibával jelenik meg. Mi, titkársági tagok beszélgettünk ma egy kicsit, és meglepődtünk a közlésen, s az a véleményünk, hogy mégis helyes, ha a KB jóváhagyásáról tud az ország. Megmondom, a dolog érdemi részében hiba nem történt, mert tulajdonképpen ezt az 1959. éves tervet már a nyár folyamán tárgyaltuk,³⁷ a fő vonalait illetően állásfoglalás történt, és maga a terv azoknak az elveknek a megvalósítása, mondjuk a konkrét számokban helyes irányban történt javításával. Ez a dolog lényege, persze ezt kint nem tudják. Felvetődhet esetleg, hogy próbáljuk a szövegezésben kifejezésre juttatni, hogy már nyáron, már korábban is tárgyaltunk, most is, és megerősítette végső formájában a KB. Valami szövegezéssel ezt a nehézséget át lehet hidalni, mert egyébként valahogy nem volna az jó, hogy nem látszik sehhol, hogy a KB ezt tárgyalta – két ízben is tulajdonképpen –, és valójában a KB hagyta jóvá ennek a fő vonalát. Ha megbíznák esetleg az elvtársak a Titkárságot, hogy megfelelő szövegezéssel juttassa kifejezésre, hogy egy korábbi tárgyalás és a legutóbbi vizsgálat alapján véglegesen jóváhagyta. Ezt ajánlom.

KÁLLAI GYULA elvtárs: Felteszem a kérdést, hogy a tájékoztató jelentést és a határozati javaslatot tudomásul veszi-e, elfogadja-e a KB azzal, hogy erről olyan értelmű kommunikéban olyan értelemben emlékezünk meg, hogy a KB a korábban tárgyalt népgazdasági tervet, előirányzatot megerősítette. Elfogadja a KB? Igen, akkor elfogadottnak tekintem.³⁸

(Negyedórás szünet.)

KÁLLAI GYULA elvtárs: Folytatjuk a KB ülését. Rátérünk a 3. napirendi pont tárgyalására, a párt agrárpolitikájával kapcsolatos egyes vitás kérdéseiről [sic!] és a tsz-mozgalom továbbfejlesztéséről című napirendi pontunk megtárgyalására. Felkérem Fock elvtársat, hogy beszédét tartsa meg.

FOCK JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! A KB napirendjén szereplő kérdést a Politikai Bizottság két alkalommal megvitatta az elmúlt két hónap során.³⁹ Az első politikai bizottsági előterjesztést a KB Mezőgazdasági Osztálya készítette elő, a másodikat a Politikai Bizottság által kiküldött nyolctagú bizottság.⁴⁰ A vita a Politikai Bizottság mindkét ülésén, és hozzátehetem, hogy a 8-as bizottság ülésein is, nyílt, éles és elvtársi volt. A KB elé került előterjesztés⁴¹ a nyolctagú bizottság egységes álláspontját képezi. Felvetődhet a kérdés, hogy miért nem a Politikai Bizottság előterjesztését tárgyalja a KB, miért a nyolctagú bizottság előterjesztését? A Politikai Bizottságnak az az álláspontja, hogy a tsz-fejlesztés érdekében hozott és most hozandó határozat egységes, egyértelmű végrehajtásának érdekében helyes, ha a KB kibővített ülésén ugyanolyan nyílt, elvtársi vita formájában tisztázzuk a kérdéseket, mint az a PB ülésén történt. Ezt kívánta elősegíteni azzal is a PB, hogy nem a PB előterjesztését tárgyalja a KB, és ez a módszer lehetővé teszi azt is, hogy a PB tagjai ugyanúgy vegyenek részt a vitában, mint a többi KB-tagok, ne kösse őket az előttük lévő határozat [sic!].

Az a véleményem, hogy a KB érdemi munkája biztosíték arra, hogy ebben a kérdésben, a falu szocialista átalakítása kérdésében meg tudjuk szüntetni a határozat végrehajtásában mutatkozó egyenetlenséget, és helyes, megfontolt intézkedésekkel az eddiginél gyorsabban tudunk majd előrehaladni. Kérem a KB tagjait, az összes meghívott elvtársakat, hogy véleményüket esetleges javaslataikat az eddig megszokott módon akkor is nyíltan mondják el, ha az ellentétes az előterjesztéssel.

Mi a célja az előterjesztésnek? Az eredeti terv ezelőtt két hónappal [az] volt, hogy a következő hét évre szabjuk meg feladatainkat. Ebből a PB csak azt tartotta meg, hogy az 5 éves terv előzetes számaiban a mezőgazdasági beruházást fel kell emelni olyan mértékben, hogy az lehetővé tegye, illetve ne gátolja a tsz nagyobb mértékű fejlesztését. Erre utal egyébként az előterjesztés II. fejezet 5. pontja (13. oldala). A jelenlegi előterjesztés célja: megszüntetni a zavarokat, melyek a tsz-fejlesztésben hozott határozat végrehajtásában mutatkoztak, és bár kisebb mértékben, mint egy évvel ezelőtt, még ma is megvannak. Másrészt olyan elvi álláspontot elfogadni, és olyan gyakorlati határozatokat meghozni, melyek helyessége már ma is látható és nyilvánvaló. Ezek nagy részét megfelelő kormányhatározat, törvény vagy törvényerejű rendelet követné még ebben az esztendőben. Olyan intézkedéseket, melyek több évre megszabják feladatainkat, egy éven belül, de még a Kongresszus előtt kíván a Politikai Bizottság a KB elé terjesztetni, mikor már a mostani intézkedéseink hatását is figyelembe lehet venni.

Szeretnék választ adni még egy olyan kérdésre, hogy milyen formában és milyen körben hozzuk nyilvánosságra a meghozandó határozatot. Javaslom azt, hogy a KB határozatként fogadja el az előterjesztésben bevezetőként lévő

állásfoglalást, mely gyönyörűen megfogalmazva tartalmazza, hogy a KB elitéli, és a továbbiakban megengedhetetlennek tartja a tsz-fejlesztés érdekében hozott határozatok végrehajtásában a megnevezett szervek részéről megmutató huzavonát, sokszor elvtelen és személyeskedő vitát. A vitás kérdésekben való állásfoglalást a gyakorlati intézkedések tartalmazzák az előterjesztés II. fejezetében. Ezért javaslom, hogy a KB azt fogadja el határozatként, az említett bevezetőkön túlmenően. A határozati javaslatból tehát az előterjesztés I. fejezetét javaslom elfogadni.

Kik kapják meg a határozatot? Javaslom, hogy a KB tagjain túl a megyetitkárok, járási első titkárok, KB-osztályvezetők, Revíziós Bizottság elnöke és a Tsz-Tanács elnöke kapják meg.

Milyen formában tárgyalják meg, és hol a határozatot? Javaslom, hogy megyebizottságaink kibővített ülésén, az FM kommunista aktívája és a SZOVOSZ kommunista aktívája tárgyalják meg a határozatot.

Javaslom továbbá kimondani határozatként, hogy az állami határozatokat ez év végéig meg kell hozni, és legkésőbb 1959. január 15-ig nyilvánosságra kell hozni.⁴²

KÁLLAI GYULA elvtárs: Elvtársak, a vitát megnyitjuk. Kérem az elvtársakat, jelentkezzenek felszólalásra. Idáig a szünetben két elvtárs: Dabronaki és Fehér elvtársak jelentkeztek.

DABRONAKI GYULA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Azt hiszem, hogy a munkásosztály helyzetének megvizsgálása után nagyon szükségzerű és helyes volt, hogy a PB ezt a kérdést tűzte napirendre, mint a dolgozó népet legjobban érintő másik kérdést, a mezőgazdaság szocialista átszervezését. Szeretnék hozzászólni, bár bizonyos szakmai gyakorlatot is igényel a hozzászólás, ami énnálam hiányzik, a másik oldaláról, az árutermelés oldaláról a kérdéshez, az ipar szemszögéből kicsit, amennyire ott a jártasságom megengedi. Az átmeneti korszakban, amikor az árutermelés az ipari vonalon legyőzi és felette van a kapitalista termelésnek, gondolom, ez a mi törvényszerűségünk kellene, hogy érvényesüljön a mezőgazdaság vonalán is. Átmeneti korszakban igaz, hogy kisárutermelőkkel dolgozunk, de a párt és az állam ráhatása a maga különböző kedvezményeivel, árpolitikájával és sok minden egyébvel, itt is meg kell hozni azt az eredményt, és meg kellett volna hozni az árutermelés vonalán, ami egyrészt segítette volna a falu szocialista átszervezését, másrészt kialakította volna a szocialista társadalom temelési fölényét. Ha innen nézzük meg a kérdést, akkor azt hiszem, nálunk is sok még a tennivaló. Az iparral szemben, ahol ez kézenfekvő, már a mezőgazdaságnál koránt sincs ez az elmúlt 5 év alatt, ha megnézzük akár melyik szocialista országot vagy tőkés országot, a mezőgazdasági árutermelés fejlesztése sokkal nagyobb lépésekben haladt előre, mint minálunk. Az ENSZ Gazdasági Bizottságának van egy jelentése, amely korántsem hiteles, és erősen kétséget támaszt az olvasóban, de ez is elmondja, hogy amíg 1953–58-ig, tehát öt év alatt az általunk alig ismert országokban a mezőgazdaság milyen lépésekkel emelkedett, pl. Ausztria 15%, Japán 31%, nem beszélve a testvérállamokról: Kínáról, Szovjetunióról, Bulgáriáról, nálunk ugyanezen időszakban 4–5–6%-kal emelkedik a mezőgazdaság termelési volumene. Én úgy látom kapcsolatban ezt a napirendi kérdéssel, hogy a lakosság nagyobb

bik fele, a dolgozó parasztság perspektívában talán azért is idegenkedik – az általunk elkövetett kisebb-nagyobb hibákat leszámítva – a tsz-mozgalomtól, mert nem látja az árutermelés bőségét, azt a perspektívát, amit a szocialista nagyüzem az ipar vonalán már régen bizonyít, gyakorlattá tette, fölénybe helyezte minden egyéni termeléssel szemben. A mezőgazdaságnál ez nálunk még nem mutatkozik meg, és nem is tudom, mi lenne, ha egy-két hónapon belül a jó munkánk alapján egyszerre özönlene a dolgozó paraszt a tsz-be, hogy ezt mi hogy fognánk össze vezető káderekkel, modern gépesítéssel, hogy lenne ebből olyan árutermelés, hogyha mondjuk összeáll 100 paraszt, egy-két éven belül belső munkanélküliség, mert a gépesítés és nagyüzem fölénye ezt a 100 parasztot mint munkaerőt feleslegessé teszi, mert nincs még kidolgozva az a belterjes, nagyüzemi perspektivikus gazdálkodás, ami nagy eredményesség következtében meg tudna birkózni a feladatokkal.

Másik kérdés az árutermelés vonatkozásában. Nálunk az a paraszt is, aki jól él, jó gazda, ismeri a tennivalóját, nem kis mértékben a piacon él jól, és ott gazdagszik, nem pedig azáltal, hogy minden évben többet hozott ki abból a néhány holdból, többet hozott a népgazdaságnak, és azon keresztül éljen jól és ahogy csak lehet. A piacon keresik meg, nemegyszer láncolással is, és ez a gazdasági gyarapodás taszítólag hat a tsz-mozgalomnál, amikor arról van szó, hogy belép egy szocialista üzembe, ahol már ezt nem teheti, nem ügyeskedhet, nem kupeckedhet, hanem a termelésen, csak azon keresztül, állami támogatáson keresztül juthat magasabb életszínvonalhoz.

Megnézték a Fejér megyei elvtársak az árutermelés kérdését, és azt mondja Cseterki Lajos⁴³ elvtárs – én hiszek neki –, hogy Fejér megyében, az egyik legjobb földdel rendelkező megyében a kukoricatermelésünk 50 év alatt az átlagtermelés – elosztva öt évre – 1 q-val emelkedett holdanként. Elvtársak, ha ez így van, ez katasztrófa. Utolsó 20 évben semmit nem emelkedett, leszámítva egyszer fél, negyed mázsa pluszt évenként, egyszer mínuszt. Innen is meg kell nézni a kérdést, amikor ezt a nagyon fontos, nagyon nehéz napirendi pontot akarjuk kiköszörögni a többéves holtpontról és előremenni. Ez példa az egy helyben topogásra, amikor tudomásul vesszük, hogy jó a földünk, és parasztságunk nem az utolsó szakember, szorgalma sem kifogásolható, és sok mindent kapott tőlünk, hogy ez ne így legyen. Valahogy mégiscsak nálunk van a hiba, az eddigi módszerben, az eddigi munkában, hogy ezek a kérdések ilyen nehezen mennek előre. Mi azelőtt nemcsak a Monarchia éléstára voltunk, hanem a világon híre volt, hogy ha áru kellett, akkor innen vittek. Most meg minden évben megyünk ennyi ezer gabonáért, húsórt, most hagymáért, én kétszer voltam Franciaországban gabonát venni, megmondhatom, néhány ezer vagonnal, nekem ott senki nem hitte a tőkések közül, hogy ez a gabona nekünk kell. Amikor 2–3 hetes vásárlás után üzleti kapcsolat, üzleti barátság alapján egy-egy vacsoránál közelebb kerültem a tőkésekhez vagy ők énhezám, megkérdezték, mondja, ugye ezt maguk kiviszik a Szovjetunióba. Nagyon nehéz volt rá felelni, mert meg kellett mondani az igazat, hogy ez nekünk kell, kevés terem, nem hitték el, hogy a mi gazdálkodásunkban, ahol az ipar ilyen szépen fejlődik, a mezőgazdaságunk úgy áll, hogy tőlük vesszük a gabonát. Talán ma sem hiszik el a külföldiek a nyugati piacon, hogy mi elmegyünk hozzájuk olyan termésért, amit mindig tőlünk vettek, vagy legalábbis híre volt a mi terményeinknek mennyiségileg, illetve minőségileg.

A másik kérdés, hogy az árutermelés hatása. Ha mi a parasztságot úgy és annyiban támogatnánk, ez vonatkozhatna a tsz-re is, az egyéni parasztra is, amennyiben az árutermelésre fordítja a mi segítyeinket, különféle támogató-sainkat, ne az árban adjunk neki a felvásárlásnál, ne csak ott, hanem szabjuk meg, hogy ingyen kap műtrágyát, de akkor ezt tedd, vagy ezt trágyázd vele meg. Ne pedig a piacon felárakkal meg egyebekkel, csak ilyen eszközökkel próbáljuk őket szorítani, és még a tsz-t is a piacra szorítom, hogy ott gazdálkodjon, gazdagodjon, és nem pedig úgy, hogy egy holdból annyit hozzon ki, hogy a szocialista gazdaság fölényét bizonyítani tudja vele agitatívén is, és akkor még adunk neki felárat is a nagyobb mennyiségért, az egyforma minőségért, az egyszeri szállításért. Nagyon nehéz nekünk, a szocialista nagyüzemet így a parasztság előtt perspektívában igazolni, bizonyítani. Ő is keresi ezt a lehetőséget, és nagyon keveset tudunk neki mutatni. Ha a nagy árutermelésre tudnánk rászorítani, akkor megtalálná számítását, akkor az egyéni paraszt az első gazdasági évben olyan nagy különbséget látna a szocialista gazdálkodás és nagyüzemi termelés között, az árutermelésre való szorításnál és az ő 3–4 holdjánál, hogy rögtön gondolkozni kezdene, hogy egy-két évig még bírom, de nagy árutermelés, alacsony felvásárlási ár, akkor egyetlen út marad neki, a szocialista nagyüzem, ahol megtalálja számítását, munkáját, így azonban 3–4 holdon, főleg a piacon, kitűnően megél. Meg kell mondani, elvtársak, hogy sehol a világon 4 holdas gazdaság, 4 holdas üzem nem üzemképes, az dobra kerül, nincs is sehol a világon ilyen kicsi gazdálkodás, csak nálunk, mert a mi államunk, nagyon ügyesen, a 4 holdjával együtt rentábilissá teszi a bérből élőknek a zsebéből, és a rentábilissá tétellel bizonyos állami kedvezmény, ami helyes addig, amíg segíti a nagyüzemet, de nálunk konzerváljuk ezt az állapotot. Ha az 5 holdas paraszt nem él jól, akkor azt mondjuk, hogy rosszul dolgozunk. Pedig gondolom, hogy nem így van a dolog. Az 5 holdas paraszt úgy élne jól, hogy lássa a holnapot, hogy ezt hosszú éveken a munkásállam az össznépi vagyontól ezt úgy finanszírozni, hogy olyan nagy felvásárlási árakat ad, ami a világpiacra már sehol nincs, nemegyszer olcsóbban tudnánk hozzájutni külföldi termésből gabonához, mint ahogy mi itten felvásároljuk, természetesen a mienket használjuk, de ezt is látnunk kell.

Magas a mi termelési költségünk, és mi ezt hosszú éveken át csináljuk, de ha előrenézünk, és ez az anyagban sem szerepel, ezt folytatni tovább nem tudjuk. Ebből nem lesz szocialista nagyüzem a mezőgazdaságban, vagy csak nagyon későn lesz. Úgy gondolom, hogy a kérdés eldöntésénél, a helyes határozathozatalnál arra is rá kell térni, hogy nekünk kidolgozott célunk legyen, állami gazdaság, árutermelés, a szocialista tsz-gazdaságoknak elosztására vonatkozóan kicsit megszabni, mit kívánunk, piacszabályozó szerep legyen a már meglévő szocialista szektornak, mert nem ez van, a piacon ő is egy konkurense a felvásárló államnak, ő is azt termeli, akkor szállít, úgy szállít, olyan ütemben, ahogy a piaci mozgásokat látja, és nem áll mellé a felvásárlási csatasorban, mint állam, mint össznépi érdek. De nem is hat rá ilyen irányban. Adjuk neki a forintot, és nem kívánunk tőle valamit vissza, legalább a szállítás ütemét, legalább olyan terméket, amiből nekem nehéz valutát kell fizetnem, mint államnak, esetleg Nyugatról hozom be. Lásd: az idén a hagymát kemény valutával vesszük meg, mert rosszul dolgozott a

felvásárlás, aztán kevés is termett, de a tsz és állami gazdaság sem fogad szót, nem tudunk rá hatni ennyi kedvezmény mellett sem. A számok hozzák a jelentésben, hogy 1700 forinton felül adunk egy holdra állami támogatást. Ez nagyon, nagyon sok egy holdra, ezért nekünk valamit kellene kapni, ha mást nem, üzembiztonságot, szállítási biztonságot, vagy egy kis piacszabályozási szerepre több lehetőséget az állami szektortól, az állam részére. És mi ezt nem kérjük meg még a szocialista állami szektortól sem a mezőgazdaságban.

A másik kérdés, amivel az anyag foglalkozik, a termelési szakcsoportok kérdése. Itt csak annyit szeretnék mondani, én úgy látom, hogy nem egészen egészséges az, hogy két gazdája van a falu szocialista átszervezésének. Az FMSZ, övé a szövetkezeti csoport. Az egy rossz pont a helyi FMSZ-nek, ha akar egy magasrendű társulást, mert neki annyival csökken a mutatószáma, önála öt csoport megszűnt, és ha mind az ötből magasabb rendű is lett, az nála mint mínusz jelentkezik. Azt nála mérik, hogy dolgozik, mennyivel lesz több a csoport. Tehát nem egyformán hatnak ezek az erők, jó volna valahogy azt is megnézni, hogy egyszer ez egy kézbe kerüljön, egy gazda kezébe kerüljön, és mindenki a területen ennek az egy gazdának a tevékenységét támogassa.

A másik a tsz-nek a nagyobb gépek vásárlási problémája. Úgy gondolom, hogy az nem helyes, nem volna helyes, ha a tsz-dolgozó paraszt csak szemlélője lenne a magyar technikának, hogy egyszer tavasszal vagy ősszel jön a traktor, és mélyen felszántja neki a földet, egyszer géppel permeteznek, egyszer kombájnnal aratnak, és ő messziről nézi ezt a technikát, azt a technikát, amivel az egész világon a mezőgazdaságot lassan-lassan gépesítik és fejlesztik, és nálunk majd egyszer az ipari munka egyik részévé kell hogy váljon. Ha ez a dolgozó paraszt mindig csak szemlélője lesz a gépnek, ennek a mechanikának, és nem lesz felhasználva úgy, hogy ő formázza, javasolataival próbálja a gépet ezerféleképpen használni, formálni, hogy még jobban a föld igényeinek megfelelő legyen, tehát, ha nem ő kezeli, hanem mindig bérbe veszi, ez perspektívában így nem volna helyes. Most, hogy mikor adunk, és melyik tsz-nek adunk, ennek van különféle összetevője, szerintem ezzel az anyag helyesen foglalkozik, de azért nekünk látni kell, hogy ezt a technikát, ezt a technológiát, ezt a gépesítést oda kell adni annak, aki a földön dolgozik, aki a legjobb ismerője kell hogy legyen, legalábbis perspektívában ezt kellene csinálni.

További kérdések: tsz-ben egy főre 9,8 hold föld jut. Ha ezt megnézzük közelebbről, a saját holdja 2,3, és itt van, elvtársak, szerintem a probléma. Földes paraszt csak ilyen arányban ment be a tsz-be. Ott topogunk, ahol elkezdtek 5, 6, vagy 7 évvel ezelőtt, és ez a saját föld is többnyire juttatott föld olyan parasztnál, akihez elmentünk 5 év után, és azt mondtuk, légy szíves fizessd már a juttatott föld részletét, de ha a tsz-be bemész, akkor nem kell fizetni. Egy nagy része ilyen, elvtársak. Ez a 2,3 egy főre eső hold mutatja, hogy nekünk itt most már – kidolgozva a perspektívát – el kell kezdeni a mai napon úgy dolgozni, hogy ezek a holdak nőjenek, hogy a tényleg régen földdel dolgozó jó gazda, a faluban tekintélyt élvező gazda is jöjjön most már be a tsz-be, hozza a maga földjét. Itt még hozzátenném azt is, hogy a nagyüzemi gazdálkodásnak – mi mindig úgy tanultuk – az állami gazdaság, a tsz, főleg az előbbi az iskolája kell hogy legyen. Ha most megnézzük az állami gazdaság munkáját, és azt hiszem, hogy itt inkább a mutatókkal lehet baj és nem a munkával, mert az a jó állami gazdaság, amely csak árpát és búzát vet, mert

ezt egyszer beveti géppel, egyszer esetleg fejtrágyáz géppel, gépkombájnnal arat, kitűnő mutatószámai vannak, nincs bérhányad, s akkor a Népszabadság lehozza, hogy az állami gazdaság ebben az évben így és így dolgozott. Ha megnézzük, hogy ez az állami gazdaság mennyiben mintaképe, iskolája a nagyüzemnek, kitűnik, hogy Európában a legkevesebb állatot hoz egy hold földre, és a tsz-paraszt vagy a jövőbeni tsz-paraszt ezt is nyilván nézi. Kitűnik, hogy az árutermelésre itt sem ösztökélünk, és nem akarjuk felhozni a szocialista nagyüzemnek a fölényét, hogy megmutatom, érdemes üzemileg gazdálkodni, ennyivel többet termel, és a többtermelés emeli az életszínvonalat, nem pedig a piaci lehetőség. Úgy tudom, hogy a néhány éves tervben megtervezte az állami gazdaság, hogy csökkenteni fogja az árutermelését 1%-kal, nemcsak reálisan, nemcsak százalékban, hanem globálisan is, tehát még perspektívában sem kívánom, hogy többet hozzon a piacra, segítsen az árki alakító szerepben, hogy én azt alacsonyán felvásárolnám mint állam, törekedjek a nagyobb hozam elérésére, hogy a paraszti dolgozóknak meglegyen a számítása.

Most egyéb kérdés, elvtársak, egy-egy jó évjáratnál vagy egy-egy terméknél, ha jó az évjárat, hát egész egyszerűen nem tudunk megbirkózni az eredményeinkkel sem. Nem elég rugalmas a piaci apparátusunk még ezzel a sok kívánnivalót maga után hagyó termelési üzemünkkel sem. Kiszorítják a világ legjobb őszibarackját a piacról az idén az olaszok Münchenből, nem tudtuk eladni. Egy nap alatt lement a barack ára 3 Ft-ra az egész Buda környéki jó termelőknél, mert kitűnt, hogy az olaszok elég vízízű barackját előző nap szedve le, repülőgépen hűtve viszik Münchenbe, ahova mi évtizedek óta viszünk. Mi leszedjük koraéretten. Ládában kell megérlelni, a barack pedig utolsó két napban színesedik, viszünk egy halottszínű barackot, amelyik kényszerérett, és nem veszi át a vevő. A bolgárok kiszorítottak bennünket a csemegeszőlővel, a német, a tradíciós, sok évtizedes német piacról. A jugoszlávok a boruknak adnak propagandát, és a jó bortermelésünk nagy nehézséget okoz. A mi piaci munkálkodásunknak valahogy egyrészt rá kell hatni a termelésre, mondja meg mit kíván, és a termelés ezt vegye tekintetbe, de másrészt a termékeinket próbálja ún. európai szinten értékesíteni. Nem megy már úgy, ahogy ezelőtt 5 éve, vagy 20 éve csináltuk, hogy kivittük Bécsbe az áruinkat, és egy fillérért adtuk az uborkának kilóját a bécsi piacon, amikor Pesten 40 fillér volt. Ezek a régi módszerek, hagyományok, egy kicsit előre kellene menni, és a piac hasson a termelésre, segítse az árutermelésnek a volumenét.

Másik ilyen kérdés – és most rövid leszek, elvtársak – a kétlakiak kérdése. Igaz, az anyag sokkal nagyobb kérdéseket ölel fel, ezzel nem foglalkozik, talán nem is foglalkozhat ez a napirendi pont itt és most. Azonban azt is látni kell nekünk, hogy Szentendrétől Dunaharasztiig a főváros környéke olyan kétlakiak kezében van, ahol a család egyik vagy több tagja bérmunkás, tisztviselő, a legjobb esetben nyugdíjas. Gondolunk-e arra, hogy mi lesz ezekkel a kétlakiakkal? Ez jobban él, mint a faluban az 5–6–8 holdas paraszt, jobban él, mint akármelyik bérmunkás, mert a bérből élő 50%-át költi élelemre a fizetésének. És éppen ezért néha nagyon jó, stabil a gazdasági helyzet, ezért más eszközökkel, más oldalról kellene, más eszközökkel kellene meggyőzni arról, mert annak idején, ha már csak ez lesz a probléma – bárcsak már ott tartanánk –, hogy ő is előbb-utóbb álljon be a szocialista nagy gazdálkodásba a maga földjével, vagy valamelyik családtagjával.

Eltársak, a KSH statisztikáját nézve kitűnik, hogy 15 év múlva Magyarországon másfél millió emberrel több lesz. Ha most az életszínvonal és a szaporulat a mai élethez viszonyítva ilyen marad, akkor is másfél millióval több lesz. Akármilyen durva számmal számítjuk, ahhoz kellene nekünk annyi ezer gabona, gyümölcs és több hús, hogy ahhoz kellene pontosan egymillió szántóval több. Miután a határokat nem lehet tologatni ide-oda, ezt is fel kell vetni, és az egyéni parasztnak meg kell mondani, hogy a harmadik unokának már nem lesz tíz év múlva kenyere, mert az öt holdakon nem lehet kitermelni azt a többet, amit egyedül csak a népszaporulat is kívánna. Én úgy gondolom, elvtársak, hogy a tsz-mozgalomban nekünk most már előre kell menni, nehézség az, hogy a funkcionáriusaink idegesek, ők nem szeretnék a kommunizmusba való küszöbátlépésnél ezen a gyönyörű vonaton a stoplámpa szerepét betölteni, tehát a funkcionáriusaink egy kicsit szeretnének valamit csinálni, ez az ugrásra készen állás ez nagyon jó, pozitív irányba hozható, bár hibát is takar, ha nem jól fogjuk meg a kérdést, mert most minden megye, minden járás, minden város, minden képviselő vállalta, hogy ezt a községet, azt a községet egy-két éven belül átszervezem, ami ugyancsak egy fontos láncszeme lesz a munkának, de valahogy nekünk látni kellene, és ki kellene dolgozni egy-két évre, öt évre, hosszú távlatra a tsz-mozgalomnak módszereit az árutermelésen keresztül. Nem a forinton, nem a piacon, nem a feláron, nem az állami támogatáson keresztül, az csak vele jár, azzal csak segíteni kell irányítani, de valahogy a szocialista mezőgazdasági gazdálkodásnak az előnyét kellene megcsillogtatni, megmutatni, és ez talán közelebb vinne bennünket a kérdés megoldásához.

KÁLLAI GYULA elvtárs: Fehér elvtárs, utána Antos elvtárs.

FEHÉR LAJOS elvtárs: Kedves Elvtársak! Mindenekelőtt az előterjesztés címét és alcímét szeretném kijavítani. Itt én követtem el a leírásnál egy hibát, hogy a közbülső példányon nem vezettem át egy kihúzást. A cím így hangzik, hogy „Az agrárpolitikával kapcsolatos egyes vitás kérdésekről”, a „vitás” szót húzzuk ki. Ti. az MSZMP agrárpolitikájával kapcsolatos határozat jó, a határozatok értelmezésében és végrehajtásában támadtak hibák, viták. A vitás szónak itt nincs helye, úgyhogy kérem az elvtársakat, húzzák ki a címből.

Tisztelt Elvtársak! Mindenekelőtt bevezetőül röviden szeretnék pár szót szólni a párt kétéves agrárpolitikájáról. Mély meggyőződésem, hogy pártunk kétéves agrárpolitikája helyes. A központi fő feladatot szolgálta ez az agrárpolitika és a munkáshatalom megerősödését, s az ennek érdekében hozott eddigi mezőgazdasági jellegű párt- és kormányhatározatok szerintem jók. Megfelelnek a célnak, ezt a politikát kell továbbfejlesztelnünk, javítanunk az adott helyzetnek és a változó helyzetnek, fejlődő helyzetnek megfelelően. Röviden, mi a mérlege a kétéves munkának? Én a következőkben tudnám összefoglalni.

Az egyik és a fő ok, hogy megerősödött a munkás-paraszt egység. A bizalom, a politika, az erkölcsi tőke elég szépen kezd gyűlni az MSZMP politikája iránt. A termelés fejlesztésében, az ország ellátásában és a meglévő tsz-ek megerősítésében értünk el szemmel látható eredményt. Negatívuma a fejlődésnek, a kétéves munkának az, hogy a lehetőséghez képest kevés eredményt értünk el a tsz-ek számszerű fejlődésében. Én ebben tudnám összefoglalni

röviden, egész röviden a két év mérlegét az agrárpolitikában. Ebben a negatívumban szerepet játszik az, hogy a parasztpolitika egyes alapkérdései körül menet közben viták alakultak ki a különböző szervek között, így az osztályunk és más szervek között, állami és egyéb szervek között is. Az egyik ilyen vitás kérdés: lehetséges-e a szocialista átszervezést úgy végrehajtani, hogy a mezőgazdaság termelése az átalakítás időszakában ne csökkenjen, sőt növekedjék. Ez az agrártéziseknek is egyik központi kérdése, ez az egyik fő kérdése. Reális-e ez, vagy naivítás? Ez a vitakérdés. Mély meggyőződésem, hogy nem naivítás. Sőt, népgazdaságunk helyzete egyenesen kényszerít erre. Ha a mezőgazdasági termelésünk színvonala ma 20–30%-kal magasabb volna, véleményem szerint talán bele lehetne menni, bele lehetne kalkulálni, hogy az átszervezés időszakában, mondjuk, 5%-kal csökkenjen a termelés. De az adott helyzetből kell kiindulni, és az adott helyzet az, hogy a mezőgazdaságban a termelés színvonala nagyon lassan fejlődik. Az első öt éves terv átlagában a növénytermelés, állattenyésztés összbruttó-hozama együttvéve nem haladta meg még 3%-kal sem az 1938. évit, tavaly már mintegy 7%-kal haladta meg, az idén pedig kb. 8%-kal haladja meg, tehát alacsony a fejlődésünk a régi, 1938-hoz képest. És itt figyelembe kell venni azt a körülményt is, hogy népgazdaságunk helyzetében nálunk a mezőgazdaság részesedése a nemzeti jövedelem kitermelésében viszonylag elég magas. Évente kb. úgy alakul, hogy 34–37% között mozog. Ugyancsak elég magas a mezőgazdaság részesedése az exportban, az idén 26%, s tőkés országba menő exportban pedig 45%. Főként gépipari és nemesárucikkokat exportálunk, és így szerezzük be az ipar nyersanyagát.

Aztán itt vannak az ellátási problémák is. Az életszínvonal megnövekedése miatt nőtt az élelmiszer-fogyasztás is, és ezt nekünk, a mezőgazdaságnak ki kell elégíteni.

Szóval, mindezek a tényezők következtében egy termelési visszaesés súlyos zavarokra vezetne az egész népgazdaságban, a nemzeti jövedelem alakulásában, az exportban és a munkásosztály ellátásában is. Tehát életkérdés éppen a gazdasági termelés jelenleg alacsony színvonala miatt, hogy az átszervezés időszakában is továbbfejlesszük a termelést, tovább nőjön a termelés. A hároméves tervben pl. 12%-kal kívánjuk növelni a termelés színvonalát, a leendő második öt éves tervünkben 14%-kal legalább. Ebből azt akarom kihozni, hogy a kettős feladat egyidejű megvalósítása, tehát a kollektivizálás és egyben a termelés fejlesztésének növelése nem naivítás, megvalósítható, és meg is kell valósítani, és meg is tudjuk valósítani, ha kitartunk jelenlegi gazdaságpolitikánk mellett, ha a termelést nem választjuk el a szocialista átszervezéstől, a kollektivizálás munkájától, amely ugye az elkövetkező években központi feladatunk, a fő tűzvonalat jelenti a pártmunkában.

Ezzel függ össze a másik vitatott fő kérdés, ami kb. így fogalmazható meg: végrehajtható-e a kollektivizálás a jelenlegi gazdaságpolitika mellett, tehát úgy, hogy a tsz-ek egyre jobban kibontakozó fölényük alapján széles körű aktív felvilágosító és szervezőmunkával, önkéntes meggyőzés alapján, vagy sem, vagy pedig szükség van [sic!] és elkerülhetetlen a paraszti életszínvonal mesterséges leszállítása, mondjuk a középparasztok életszínvonalának a tsz-parasztok életszínvonalára való leszállítása, mondjuk külön gazdaságfejlesztési adóval, vagy egyéni adókivetéssel. Kb. így tudnánk a vitatott kérdést megfogalmazni.

És itt kapcsolódik be a paraszti életszínvonal, árpolitika, adópolitika kérdése.

Engedjék meg, tisztelt elvtársak, hogy egy kicsit bővebben beszéljek a paraszti életszínvonal kérdéseiről. A begyűjtés eltörlése után az új felvásárlási rendszerben, az új mezőgazdasági árrendszer következtében, a tavaly júniusi, júniusban megszavazott mezőgazdasági árakat véve alapul, a parasztság árbevételi többlete három és fél milliárdot tett ki. Az árszínvonalunk az új árrendszerben a begyűjtési árszínvonalhoz képest 19%-kal nőtt. Ez összegben három és fél milliárdot tett ki, ennyivel nőtt a parasztság árbevételi többlete. A Politikai Bizottság a múlt nyáron, a hároméves terv irányelveinek tárgyalásánál azt a határozatot hozta, hogy vegyük iránynak azt, hogy három év alatt fokozatosan csökkentjük az árszínvonalat, a paraszti reáljövedelem alakulását, s azt, hogy a nemzeti jövedelem felhasználása is tervszerűen történjék, tehát a célnak megfelelően alakuljon a munkásosztály és a parasztság között. Ebben a fő kérdésben leghatásosabb eszköz és fegyver a kezűnben a megfelelő árpolitika.

Hogyan használtuk fel az árpolitikát a Politikai Bizottság említett határozatának a realizálásánál? Tavaly év közben, menet közben, a júniusban megszabott árakhoz képest 4,4 százalékos árszínvonal-csökkentést hajtottunk végre. Az idén 10,4 százalékos árszínvonal-csökkentést hajtottunk végre leszállítottuk a sertés árát, a dohány, a rizs árát, nyár végén a kukorica, a bor, a krumpoli árát. Ez összegben kb. 1 milliárd forintot tesz ki, valamivel felül is van ennek. Ez a 10,4 százalékos árszínvonal-csökkentés olyan értékű vásárlóerő-visszavonást, jövedelemváltozást eredményez a parasztság körében, mint hogyha a paraszti adót 50 százalékkal emeltük volna fel.

A másik fontos eszköz a munkásosztály államának kezében a paraszti reáljövedelem alakulásában, és konkrétan a paraszti kategóriákon belül a jövedelemarányok hogy a célnak megfelelőbben alakuljanak, az adó. Az 1955. esztendőben adóval a paraszti pénzbevételek 15 százalékát vontuk vissza. Tavaly 20,7 százalékot. Az idén a Politikai Bizottság által elhatározott januári határozata⁴⁴ alapján a három holdon felüli parasztgazdaságok adóját 16 százalékkal emeltük meg.

A harmadik tényező, amelyikkel bizonyos mértékben tudjuk befolyásolni a paraszti vásárlóerő alakulását, az életszínvonal alakulását, a fogyasztói árak. A parasztság által vásárolt termelési jellegű ipari cikkek árát tavaly kb. 5 százalékkal emeltük meg.

Negyedik tényező volt az egyénieknek végzett gépállomási munka díjának megemlése a múlt esztendőben. Ez még az idén is hat. Ott is egypár millió bejött.

A négy tényezővel együtt, ezek segítségével, tehát a felvásárlási árak csökkentése, adókorrekció, ipari fogyasztói árak bizonyos emelése, egyéni gépállomási munkadíj felemelése, ezekkel együttesen, ezek segítségével a 3,5 milliárdos paraszti árbevételi többlet túlnyomó részét az idén már visszavontuk. Az idén már a paraszti bevételtöbblet a közben bekövetkezett természetnövekedés eredménye lesz. Szóval, a 3,5 milliárdos árbevételi többlet túlnyomó részét sikerült globálisan visszavonni úgy, hogy közben az érdekeltség, a termelési érdekeltség fennmaradt, a termelési kedv megvan, a termelés normálisan folyik. Ezzel kapcsolatban még, a parasztpolitikával kapcsolat-

ban még szeretnék egy számot ismertetni. A Központi Statisztikai Hivatal adatfelmérése alapján a munkásosztály és a parasztság közötti jövedelemarányok általában megfelelően alakultak és alakulnak. A múlt évben a paraszti reáljövedelem 66 százaléka volt a bérből és fizetésből élőknek. Szóval, kb. normális. Hol vannak a problémák? A problémák ott vannak, hogy a reáljövedelem alakulásánál igen nagy a szóródás a különböző paraszti kategóriák között. Sokkal nagyobb, mint azt elképeztük eddig. Ez most derült ki, mikor a 12 ezer parasztgazdaságot a Statisztikai Hivatal felmérte, és a felmérést összegezte. Tehát sokkal nagyobb a szóródás, mint gondoltuk. A parasztgazdaságok 10,2 százaléka bír 35 ezer forinton felül kiugró üzemi nettó jövedelemmel. És mintegy a parasztgazdaságok 20–30 százalékának a jövedelme haladja meg az ipari munkások jövedelmét. Kb. ez a helyzet ma.

Hol jelentkeznek a kiugró paraszti jövedelmek?

Két kategóriánál: az egyik a módosabb parasztgazdaságoknál. Érdekes, hogy itt is a 8 és 16 holdasok között, és nem is annyira a 20–25 holdasok között, azok már inkább egyszerűbben gazdálkodnak.

A másik: a kétlakiaknál, a kétlakiak egy részénél, amit Dabronaki elvtárs is érintett. Akik jövedelmük döntő hányadát ma már parcellán kívüli munkabérkeresetből szerzik, tehát gyárban vagy állami gazdaságban. És ezek jelentős része jobban él a középparasztoknál. A múlt esztendőben a paraszti lakosság mezőgazdaságon kívül szerzett munkabérijövedelme 4–4,5 milliárdot tett ki, és az főként a kétlakiakat érinti. E rétegek, e két kategória kiugró jövedelme, gyors gazdagodása két irányban hat ki a ...⁴⁵ Az egyik az előbbi kategóriánál, az előbbi kategória gazdagodása, jómódja erősíti az egyéni gazdálkodásba vetett hitet az egyéni paraszt kategóriáknál, és mint ilyen, ez gátlólag hat a szocialista átszervezésben, és ellenünk dolgozik. A másik kategória, a kétlakiak életszínvonala részben, részben pedig az előbbi kategóriákban a spekulánsok, vásárcsarnoki eladások bizonyos paraszttelienes hangulatot táplál az ipari üzemben, és ez is fennáll. [sic!] Mi a teendő?

Kisebbségi kérdés a kétlakiak helyzete, éppen ezért ezzel kezdem. Én el tudnám képzelni – ezt még sehol sem tárgyaltuk, de el tudnám képzelni –, hogy hozzunk majd egy olyan határozatot később, megfelelő időpontban, hogy a kétlakiaknál a parcellából eredő második jövedelmet külön adóztassuk meg. El tudok képzelni egy ilyen megoldást. A javaslatban van már bizonyos intézkedési terv abban az irányban, hogy a kétlakiak földje lassan kezdjen mozogni a tsz-ek irányába, az a passzus, ami úgy szól, hogyha a kétlakiak bérbé adják a tsz-nek a földet, akkor bérbé lehessen venni, vagy ha felajánlják a földjüket, akkor – ha a tsz-nek van erre szüksége – el kell fogadni. Ez már azt a célt igyekszik előremozgatni, hogy a kétlakiak, mintegy negyedmillió főnyi kétlaki gazdaságban levő föld lassanként induljon a tsz-ek felé.

Sokkal bonyolultabb a másik kategória: a belterjesebben gazdálkodó, és emiatt nagyobb árutermeléssel, jövedelemmel bíró módosabb parasztgazdaságok kérdése. Ezek a gazdaságok az átlagos parasztgazdaságoknál belterjesebben gazdálkodnak, több disznót hizlalnak, több marhát nevelnek, hizlalnak és tenyésztenek, több ipari növényt, zöldséget, gyümölcsöt termelnek. A probléma a következő, és ezt kellene megvitatni, ezt javaslom a Központi Bizottság ülésének. Célszerű-e az átlagosnál nagyobb jövedelem teljes elvonását célul kitűzni a jelenlegi helyzetben, és mondjuk, ennek érdekében az

egymilliárdos adókiivetés módszerére rátérni? Célszerű-e ilyen intézkedéshez nyúlni akkor, amikor tudjuk, hogy a mezőgazdasági lakosságnak csak mintegy 50–60 százaléka árutermelő, további 20–25 százaléka önellátó, tehát aki megeszi a termését, nem adja el, mintegy 20 százaléka kétlaki, aki szintén önellátó, és amikor tudjuk, hogy a szocialista szektor árutermelése még nem vált döntővé a mezőgazdaságban? Célszerű-e a teljes, az átlagosnál nagyobb jövedelem teljes elvonását kitűzni?

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Mi a válasz?...

FEHÉR LAJOS elvtárs: Majd most válaszolok, nem azért vettem fel, hogy egyéni álláspontomat ne fejtsen ki. Az én véleményem az, hogy ennek az lenne az ára, ha az átlagos jövedelmen felüli jövedelemrész teljes elvonását tűznénk ki... (Közbeszólás: Miért teljes?)

FEHÉR LAJOS elvtárs: ..., hogy kevesebb jószágot tartana, kevesebb disznót hizlalna, kevesebb marhát tartana, fél holddal kevesebb zöldséget termelne és kevesebb áru jutna a mezőgazdaságnak. Vajon ez-e a cél? Továbbá, az adókiivetés egyéniesítése, mert ezzel kapcsolatban merült fel az egyéni adókiivetés, szerintem rengeteg szubjektívummal járna, visszaélésekkel, esetleg törvénysértésekkel. Az adókiivetés egyéniesítését 1955 előtt már kipróbáltuk, és nagyon rosszak a tapasztalataink, és még az sem biztos, hogy így az egyéni adókiivetéssel, tehát gazdasági nyomással megpuhított módosabb középparaszt vajon belép-e a tsz-be. Mégis, mi a teendő? Szerintem az a teendő, hogy irányt kell venni az átlagosnál nagyobb, kiugró paraszti jövedelmek fokozatos csökkentésére, mint az előterjesztésben is szerepel. Ennek érdekében elsősorban adórendszerünket tovább kell fejleszteni, és a meglévő lehetőségeket is jobban kihasználni.

Mód van rá, már ma is, az adótételeknek községi szinten 10%-kal fel- vagy lefelé való kikerekítésére, tehát mintegy 20%-kal való játékra. Ezzel a lehetőséggel, az a benyomásom, hogy a mi járási adószerveink nem nagyon élnek. Pedig lehetne élni a módosabb községeknél, és mondjuk a súlyponti községeknél.

A második, szerintem megvizsgálandó, hogy a gyümölcs, szőlő, öntözéses kultúrák, amelyek nagy jövedelmet hoznak, ezeknek az adószintje elég magas-e a szántóföldi kultúrák adójához képest. Az a benyomásom, hogy nem elég magas. Persze itt hozzá kell tenni, hogy vigyázni kell arra, hogy a szőlőtelepítési tervet agyon ne üssük, mert nekünk van egy 15 éves rekonstrukciónk, szeretnénk a szőlőtelepítésben is előremenni.

A harmadik, itt komplikálódik a dolog, szóval, úgy csinálni ezt a kiugró jövedelmek elvonását, hogy a belterjesség azért menjen előre – ez egy nagyon nehéz dolog –, és mégis azért idővel belépjen az a módosabb paraszt is a tsz-be. A harmadik módszer a lóadó emelése. Kb. ez a réteg tart mondjuk két lovat, azok a lovas gazdák, ahol ezek a magasabb jövedelmek jelentkeznek, fuvarozás, igazsora stb. Ha nem is most, a választások után, szerintem ne kezdjük mindjárt emeléssel, de később meg kellene fontolni megfelelő időpontban a lóadó felfelé való korrigálását. Az is lehet, hogy téhénnel fognak szántani.

A negyedik, szerintem, ha a községfejlesztési járulékot rugalmasabban al-

kalmazzuk a kivetésnél, ott is tudunk eredményt elérni a felvetett kérdéssel kapcsolatban. Ezekben a módszerekben, és a továbbiakban is gondolkodni kell, adózási rendszerünk elég rugalmas ahhoz, hogy a módszerek továbbfejlesztésével az indokolatlan jövedelmeket csökkentsük, és a különböző paraszti kategóriák közti jövedelmi arányokat a céloknak megfelelően jobban arányosítsuk.

A harmadik kérdéscsoport a kapitalista tendenciák, a kapitalizálódási folyamat erősödése a mezőgazdaságban. Azzal eleve tisztában voltunk, hogy az új felvásárlási rendszerben a begyűjtéshez képest a parasztgazdaságokban a kapitalista tendenciák erősödnek, és a kapitalizálódási folyamat is bizonyos mértékben erősödik. Bár meg kell mondani, hogy a begyűjtés alatt is volt tág tere, az akkori szabadpiaci árak mellett, a kapitalista tendenciák érvényesülésének. Mert ezekből az igen magas szabadpiaci árakból a leginkább árutermelők, a belterjes parasztgazdaságok produkáltak. Az akkori begyűjtési sertésárakkal és a szabadpiaci sertésárakkal jobban jártak a parasztok, mint a mostani 14 forintos sertésárakkal, és már van olyan hang, hogy jobb volt akkor.

Visszatérve a kapitalista tendenciákhoz, már a párt agrártézisei⁴⁶ felhívták arra a figyelmet, hogy a tendenciák és a folyamat erősödése ellen megfelelő intézkedéseket kell tenni, mert a proletárdiktatúra államának nem áll érdekében, hogy e tendenciák túlzott mértékben érvényesüljenek. Milyen intézkedések történtek eddig? Tavaly februárban a 10-es kormányrendeletben⁴⁷ született egy nagyon egészséges intézkedés, amely úgy szólt, hogy a családi munkán alapuló családi birtok felső határát 25 holdban állapítottuk meg. Ennél nagyobb paraszti birtok nem lehet Magyarországon. Második, ezt a télen vettük be egy régebbi javaslat alapján, hogy a rendszeresen idegen munkaerőt foglalkoztató termelők jövedelmadóját 10%-kal kell emelni. Ez életben van a tél óta. Továbbá, különféle adminisztratív rendszabályokat foganatosítottunk a piaci árak megszabására, megszigorítására, a spekuláns elemek visszaszorítására, illetve kizorítása érdekében. Sikerült elérni már tavaly, hogy a gabonafelvásárlásban már spekuláció nem volt, az idén sem. A jószágfelvásárlásból szintén kizorítottuk. Az exportra menő gyümölcsfelvásárlásnál exportzárt körzeteket csináltunk, ahova magánkereskedőket nem engedünk be. Az ősszel az öt legaktívabb baromfi-felvásárlási megyében zárt körzeteket rendeltünk el, kizorítottuk a vámkereskedelmet, ez is bevált. Két nagyobb városban bevált, és a baromfi-felvásárlás szépen megy előre. A baromfi-felvásárlás úgy néz ki, kérem, hogy sikerülni fog. Majd a SZÖVOSZ felhasználja a dolgokat. Továbbá, két nagyobb város tapasztalata alapján 30 nagyobb városban bevezettük az őstermelői igazolványt a piacokon, és ezzel is kizorítjuk a nemkívánatos spekuláns elemeket, és elveszük előlük a jövedelemszerzési lehetőséget.

Szóval, az adminisztratív korlátozások hoztak már eredményt a spekulánsok és annak a bizonyos újparaszti kupecrétegnek a visszaszorítására, korlátozására, de még nem eleget. A zöldség-, gyümölcsfronton, részben a baromfi-fronton is még egy csomó probléma van ezen a téren. Kétségtelen, hogy további újabb hatékony intézkedések szükségesek a kapitalizálódási folyamat ellensúlyozására. A megfelelő intézkedések meghozatalát gátolja, hogy a falusi kapitalizálódási folyamat beható elemzése, vizsgálata még nem

történt meg. Ezzel kapcsolatban mulasztást követett el a mi osztályunk, hogy a munkát ténylegesen most kezdte el, és nem egy fél évvel ezelőtt, és akkor már világosabban állna előttünk, hogy milyen további intézkedések szükségesek.

Véleményem szerint, a következő intézkedésekre volna szükség még. Ezt még sehol sem tárgyaltuk, teljesen egyéni véleményt fejték ki. Az egyik a nem mezőgazdasági termelőtevékenységből származó jövedelmek külön megadóztatása. Erre van rendelet,⁴⁸ csak azt hiszem, hogy nagyon ritkán élünk vele, és azt hiszem, hogy ezt a rendeletet bátran lehet alkalmazni a spekulánsokra, akiket a faluban mindenki személy szerint ismer. Szóval, itt is jobban kell használni a lehetőséget. Ebbe a kategóriába beletartozik a kupec. Én itt ezekre a spekulánsokra gondolok, hát ugye az adóügyi elvtársak már pontosabban meg tudják ezt közelíteni. A második: szerintem lehetne gondolkodni azon, hogy a fuvart hogyan adóztassuk meg külön. Most hallottam a pártbizottság egyik tagjától, hogy Csehszlovákiában a fuvart megadóztatják, de hogy hogyan, azt nem tudom. A harmadik: az igazsorsót közelebről meg kellene vizsgálni, és valahogy egy kicsit lefölnözi, anélkül persze, hogy a lovas gazdák ezt áthárítsák a ló nélküli gazdákra vagy azontúl mondjuk, ne szántsák fel a ló nélküli gazdák földjét. Szóval, a falusi kapitalizálódási folyamat elemzésére vonatkozóan anyagot, a szükséges intézkedésekre javaslatot, és ezzel kapcsolatban elméleti propagandaelőadás téziseit az év vége felé ide fogjuk hozni a Központi Bizottság elé.

A következő kérdés a fokozatosság a termelőszövetkezeteknél. A mezőgazdaság szocialista átalakításának fő útja a mezőgazdasági tsz, efelől kezdettől fogva nem volt kétség az osztályunkon sem. Bár amikor a Kínában járt delegáció ez év elején visszatért,⁴⁹ utána volt az osztályon belül vita, nem volna-e helyes a kínai módszert átvenni, először az alacsonyabb fokúba átvinni a parasztságot, és utána felfelé nyomni. Az osztályon belüli vitában tisztázódott a kérdés, hogy nagyon nagy hiba volna, ha nem a mi magyarországi helyzetünkből indulnánk ki, és a mechanikus másolás hibájába esnénk, ami súlyos károkkal járna, és ez a vita nem ment ki az osztályon kívülre. Tény az, hogy másfél év alatt osztályunk nagyon sokat harcolt azért, hogy különböző párt- és állami szerveink a fokozatosságot hosszú évek után végre a gyakorlatban egy kissé komolyabban vegyék, és megfelelően foglalkozzanak az egyszerű szövetkezetekkel annak érdekében, hogy a közös termelői tevékenység elszaporodjék bennük, és ennek alapján közeledjenek a termelőszövetkezethez, és mielőbb átalakuljanak. Sokszor – meg kell mondani őszintén – egy kicsit rossz is volt az optikája, esetleg úgy tűnt, hogy a mi szemünk előtt csak az egyszerű szövetkezetek vannak, szóval nagyobb volt a füstje, mint a lángja a dolognak.

(Kádár elvtárs: Fehér elvtárs, úgy tűnt.) Úgy tűnt, és meg kell mondani azt is, hogy a régebbi évek gyakorlatához képest ennek ellenére éreznek most javulást az egyszerű szövetkezetekkel való foglalkozásban. Hét év alatt nem voltak képesek elérni, különösen a termelőszövetkezeti csoportoknál, amelyek zöme állóvíz, és ma is olyan, mint 6–7 évvel ezelőtt (Kiss Károly elvtárs: Az államtól kapott előnyöket élvezik, és nem képesek egy lépést előremenni.)

Szóval, nem tudtuk keresztülvinni, hogy az 5-ös kormányrendeletben⁵⁰ foglalt alapelveknek megfelelően gazdálkodjanak, ígéretet tettek, Kádár elvtárs,

de nem, ezt még mi nem tudtuk keresztülvinni. Persze, ez távolról sem jelenti azt, hogy mondjuk, meginogjon hitünk a fokozatosság elvének helyességében. Változatlanul nem tudom elfogadni a magam részéről azokat az állításokat, melyek szerint az alacsonyabb típusú szövetkezetek támogatása nem a mezőgazdaság szocialista átszervezését, hanem az egyéni gazdaságok, illetve kisparaszti, középparaszti gazdaságok stabilizálását szolgálja. Ez akkor következik be, ha továbbra sem foglalkozunk a meglévő alacsony fokú szövetkezetekkel, azokat magukra hagyjuk, ebben az esetben valóban ezek alacsony fokú szövetkezetek maradnak. Nekem az a meglátásom, és osztályomé is, hogy szorgalmaznunk kell, hogy a gyakorlati munkában szakítsunk végre a közömbösséggel, érdemben foglalkozzunk velük, politikai harccal és gazdasági ösztönzőkkel szaporítsuk el bennük a közös termelői tevékenységet, és az alapelveket be kell tartani. Ez esetben valóban előiskolává lesznek az egyszerű szövetkezetek a tsz-eknek, és továbbfejlődnek az irányban, és végül is nem lassítja, hanem meggyorsítja a kollektivizálást.

A szakcsoportokról. Az előterjesztett anyag egyszerűen azt mondja az egyik helyen, hogy az egyszerű formák a reálisaknál széles körben való alkalmazására való törekvés egy időben a KB Mezőgazdasági Osztályán is tapasztalható volt. Ez igaz, különösen a szakcsoportoknál, és magam is több felszólalásomban szorgalmaztam a szélesebb skálába való szervezést. Az osztályunkon ezt megtárgyaltuk az elmúlt hetekben, és arra az álláspontra jutottunk, hogy ez nem helyes, és korrigálnunk is kell, és úgy korrigáltuk, azt javasoltuk a 8-as bizottságnak, hogy szűkítsük le a szakcsoportok szervezését a speciális kultúrákra, így a szőlőre, a zöldségtermelésre, az öntözéses kultúrákra, gondolok itt a rizsre és a baromfityenyésztésre. Így szerepel a javaslatban is.

Ötödik a paraszti párttagság kérdése. A megyei és járási titkári tanfolyamon merült fel ez a kérdés élesebb vita formájában.⁵¹ Az ottani felszólalásom lényege az volt, hogy véleményem szerint a pártépítési munkát ezen a téren is komolyabban kellene venni, nem lehet belenyugodni abba, hogy hosszú éveken keresztül igen kevés dolgozó paraszt van a pártban. Én ezt a kollektivizálás előbbre vitele szempontjából vettem fel olyanformán, hogy egy szélesebb, erősebb paraszti párttagság minden bizonnyal jobban maga után tudná vonni a pártonkívüli parasztokat. Elismerem, és hiba volt részemről, hogy a kérdésnek csak az egyik oldalát mutattam meg, azt, hogy hogyan mozgósítsuk el ezt a kérdést a holtpontról. Ugyanakkor azt is hangsúlyozni kellett volna, hogy nem kampányszerű munkáról van szó. Nem arról van szó, hogy kinyissuk tárva-nyitva a kaput az ingadozók előtt, és ezzel egy csomó nem meggyőződéses parasztember kerüljön be a pártba, és az ingadozást behozzuk a pártba. Ezt magam sem akartam. Én ezt korrigáltam is a tanfolyamon elhangzott zárszavammal, amely megjelent a Társadalmi Szemlében⁵² olyanformán, ahogyan az az anyagban is szerepel, hogy a parasztság legforradalmibb erejét először próbáljuk ki, adjunk nekik megbízatásokat, ismerjük meg, és ha úgy látjuk, megfelelő, vegyük fel tagjelöltnek.

Végezetül szeretnék néhány szót szólni a fejlesztés kérdéseiről. Igaza van az anyagnak, hogy a lehetőségek jobbak, mint ahogy azt kihasználjuk. Jobbak voltak már tavaly ősszel és a zárszámadások idején. És ezt nem használtuk ki már akkor sem eléggé, nem volt elegendő az a mozgósítás, amit október végén a mezőgazdasági osztályvezetők révén kifejtettünk, sőt a zárszámadás

alatt osztályunk kiejtette a kezdeményezést a kezéből, és ezért felelősség terheli. A politikai, gazdasági helyzet olyan, hogy ezen a télen és tavasszal jelentős előrehaladást lehet elérni. Én itt két fő kérdésre szeretnék rámutatni. Mi a fő feladat a télen és a következő években is? Szerintem most már azt kell kitűzni fő feladatként, hogy a földdel rendelkező parasztok nagyobb számban elinduljanak a termelőszövetkezet felé. Igaza van Dabronaki elvtársnak, hogy az elmúlt 10 év alatt olyan helyzet alakult ki, hogy a tsz-ek túlnyomórészt állami földeken gazdálkodnak. Nagyjából igaz az az adat, amelyet Dabronaki elvtárs elmondott, hogy az egy családra jutó szántóterületből a tsz-ben ma egyharmada sincs a saját bevitt földterületnek. És ez nem egészséges. Végre meg kell céloznunk a fő kérdést, bele kell vágni a sűrűbe, és arccal a földdel rendelkező parasztok megnyerése felé, elsősorban a szegényparasztnak és a kisparasztnak, és az első évben a középparasztnak alsó határát kell megnyerni. Én megnéztem egy számítást, abban az áll – az FM számítása –, hogy az egymillió egyéni parasztgazdaságból jelenleg több mint 500 000 olyan, amelynek a jövedelme alatta van a tsz-eknek, és ezeknek a kezén több mint két és fél millió hold van. Tehát olyan parasztgazdaságok ezek, amelyek ha belépnének holnap, az életszínvonaluk ezeknek megjavulna. Tehát muníciónk van bőven, s van tervünk, teljes gőzzel menjünk előre, gyérünk a földdel rendelkező parasztnak megnyerésére. Muszáj ezt csinálnunk amiatt is, mert a tartalékföldünk már elfogyott.

A második kérdés, és ezzel be is fejezném: az előterjesztéssel kapcsolatban szeretném aláhúzni, hogy a fejlesztési munka ne csak a Mezőgazdasági Osztály ügye legyen se a Központban, se a megyei bizottságoknál, hanem az egész párté, sőt ezen túlmenően ne csak a kommunistáké, mert ha csak a kommunisták ügye marad, akkor elszigetelődünk. Szóval, igyekezzünk társadalmi munkává tenni ezt a munkát, megmozgatva mindenkit, akinek csak köze van ehhez az üggyhöz. Én úgy vetném fel, hogy a Népfront-munkát vigyék át a szövetkezeti területre is. Én ennek a gyakorlati módjait nem tudnám most hirtelen megnevezni, ez új kérdés, a választásokkal kapcsolatban jó tapasztalataink vannak a Népfronttal, vigyük át ezt a szövetkezetekre is. Ezen spekulálnunk kellene, és ki kellene alakítanunk ennek a módszerét, és meg kell csinálnunk, mert ha sikerül ennek alapján valóban társadalmi üggyé tenni a fejlesztési munkát, akkor az a bizonyos gyorsulás a kollektivizálásban hamarabb bekövetkezne.

KÁLLAI GYULA elvtárs: Antos elvtárs, utána Apró elvtárs.

ANTOS ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én a paraszti jövedelem alakulása és az adózás kérdéseiről szeretnék beszélni. Ezeket a kérdéseket a Fehér elvtárs is érintette, úgy gondolom azonban, hogy helyes lenne egy-két kérdésben külön is leszögezni a véleményemet.

Az előterjesztés a) és b) pontja felemlíti, hogy a párt agrárpolitikájának alkalmazásában viták vannak. A felvetések egy része úgy hangzik, hogy a jelenlegi agrárpolitika az egyéni parasztságnak kedvez, ugyanezek a felvetések azt is mutatják, hogy jelenleg a falun olyan helyzet alakul ki, hogy a parasztnak kevésbé a tsz felé, hanem sokkal inkább a falun lévő intenzíven gazdálkodó, erős árutermeléssel rendelkező, és általa jól jövedelmező parasztnak példáját kívánták követni. [sic!] Ezek a felvetések egyúttal azt az igényt támasztják az

adózással szemben, hogy térjünk rá az ilyen paraszti jövedelmek egyéni adóztatására, és az adó mértékét úgy állapítsuk meg, hogy ilyen példa a falun ne legyen, tehát lényegében az átlagon felüli többlet döntő részét vonjuk el.

Bár a falusi jövedelemadózás rendkívül bonyolult kérdés, úgy gondolom, hogy ténylegesen három olyan kategória van, amelyikről ezzel kapcsolatban beszélni kellene. Lényegében mind a háromról volt már szó. Az első a kétlakiak kérdése. A kétlakiak jövedelme ténylegesen jelentősen meghaladja azt a mértéket, ami a paraszti gazdaságokban a hasonló földdel rendelkezőknél jelentkezik. A Statisztikai Hivatal megállapítása szerint a kétlakiak lényegében elérik a 7–8 holddal rendelkező, intenzíven gazdálkodó parasztok jövedelmét. Itt a termelősövetkezeti fejlesztés bizonyos szakaszában valamilyen adóztatási forma kell. A jelenlegi szakaszban, az én véleményem szerint, hiba volna bármit tenni, mert ennek óhatatlanul az lenne a következménye, ha a kétlakiaknál valamiféle erősebb adóztatással próbálkoznánk, hogy a földet ajánlanák fel, és mi jelenleg a földdel nem tudnánk mit csinálni. Egy olyan időszakban, amikor majd kell a föld, akkor nyugodtan lehet a kétlakiakkal kapcsolatban más adópolitikát követni. Biztos vagyok abban, hogy az '59-es év erre feltétlenül alkalmatlan.

A második kategóriába a spekuláns jövedelmek tartoznak. Meg kell őszintén mondani, hogy bár az adórendszer lehetővé teszi, hogy ezekkel szemben igen erélyes eszközökkel éljünk, erre eddig aránylag kevés figyelmet fordítottunk. Mi itt teljes mértékben helyesnek és szükségesnek tartjuk valamennyi adminisztratív eszköz, ezenfelül az igen erőteljes adóztatás alkalmazását is, itt a fő probléma az ilyen jövedelmek feltárása, kimunkálása. [sic!] Ezt tervbe vettük, és remélem, hogy ezen a téren előbbre is jutunk.

A harmadik kategória az, amivel véleményem szerint elsősorban van probléma, és ebbe a kategóriába a földjüket jól művelő, intenzíven gazdálkodó, és ezért az átlagot jelentősen meghaladó jövedelemhez jutó parasztok tartoznak. Ezzel kapcsolatban nekünk is az a véleményünk, hogy itt kell egy vagy két lépést előretenni, nem arról van tehát szó, hogy azt vitatnánk, hogy ezeket a jövedelmeket igyekeznünk kell jobban megadóztatni, hanem inkább a hogyanról és az adó mértékéről van szó, és erről szeretnék néhány gondolatot kifejteni.

Jelenleg olyan adórendszerünk van, amely kedvez a termelés számára, érdekeltté teszi a parasztokat abban, hogy intenzívebben gazdálkodjanak, több termelést érjenek el, mert gyakorlatilag ugyanaz az adó ugyanazon földkategóriában, akár feleannyi, akár kétszer annyi termést takarít be, vagy akár mennyi állatmennyiséget tart. A jövedelem egy részének elvonása itt tehát indokolt, de azt nagyon szeretnénk hangsúlyozni, hogy ezen a területen ne lépünk a szubjektív adóztatás, az egyéni adóztatás útjára. Ezt nagyon nyomatékosan szeretném mondani. Hogy milyen elképzeléseink vannak, arról Fehér elvtárs már beszélt, mi teljesen helyesnek tartjuk a lóadó felemelését, mert a lovak elsősorban az ilyen gazdaságoknál vannak, és ahol ló van, ott rendszeresen az átlagosnál nagyobb a jövedelem. Bizonyos monopóliumhelyzetben lévő, termelés szempontjából monopólium,

(Kiss Károly elvtárs: Ez vonatkozik a tinókra meg a tehenekre is!)

ennek ellenére mi úgy gondoljuk, hogy a lóadó az jelenleg alacsony, annak a megemelése indokolt, és ez nem hat annak az irányába, hogy mondjuk

a lovaktól túl nagy számban szabadulni akarnának a parasztok, amit jelenleg még a gépesítéssel nem bírának. Helyesnek tartjuk, hogy sokkal jobban éljünk bizonyos községek erőteljesebb adóztatásával, amire az adótörvény lehetőséget ad, pl. minőségi borvidékeken, piac közelségében lévő községekhez hasonló területen. Ami azonban itt elsősorban fontos és érdekes, hogy ne szubjektív adóztatást, hanem olyan adóztatást alkalmazzunk, amely megakadályozza, hogy szélesebb körben törvénytelen ségek, igazságtalanságok alakulhassanak ki. Ha mi az egyéni adóztatás útjára térnénk, akkor valakinek meg kellene mondani, valakinek ki kellene vetni az adót. Na most, milyen ismérvek alapján vetnénk ki az adót? A paraszt könyvet nem vezet, bevételeiről, kiadásairól számítás nincs, és ennek következtében meggyőződésem, hogy igen nagy mértékben ez szubjektív ítélet alapján történne, és ebből igen komoly bajok származnának. Szeretném hangsúlyozni, hogy ez már nálunk ki volt egyszer próbálva, 1952-ben és 1953. év elején ezt a módszert alkalmaztuk, és megmondom, hogy ezt követően a Minisztertanács hozott határozatot, amelyben felelőssé tette a Pénzügyminisztériumot azokért a súlyos szabálytalanságokért, amelyek ennek következtében létrejöttek, és ezért megmondom, hogy mi ezt a rossz példát nem szeretnénk újból elkövetni, mert nem létezik olyan központi szerv, amely az ilyen szubjektív adóztatást országosan helyesen kézben tudná tartani. (Apró elvtárs: A helyi szervekre kell bízni.) A helyi szervekre volt bízva akkor is, Apró elvtárs, a termelészövetkezeti fejlesztés érdekeinek megfelelően volt az adóztatás alárendelve, és tudomásom szerint sem a termelészövetkezetek nem fejlődtek, azért kellett adminisztratív eszközökhöz folyamodni, és ugyanakkor közlöm, hogy ezt követően kevesebb adót tudtunk kivetni, mint korábban, amikor szilárd rendszerünk volt.

A másik kérdés pedig az, hogy milyen legyen ezeknél a parasztgazdaságoknál az adó mértéke. Hát úgy gondolom, hogyha mi itt valami külön adót vetnénk ki, akkor meg kellene mondani, hogy miért vetjük ki az egyik 10 holdasra a 8 ezer Ft-ot, a másik 10 holdasra a 20 ezer Ft-ot? Hát nyilvánvalóan meg kellene mondani, hogy azért, mert te sok állatot tartasz, mert te cukorrépat, dohányt vagy aprómagvat termelsz, és ezért nagy a jövedelmed, de ennek az lenne a következménye, hogy ezek a parasztok azt mondanák, hogy hát úgy látszik, ez az állam nem akarja, hogy ő sok állatot tartson, nem akarja, hogy ő cukorrépat, dohányt vagy aprómagvakat termessen, és ennek óhatatlanul az lenne a következménye, hogy nem az adó válna jövedelemszabályozóvá, hanem az ilyen parasztok lemondanának a többtermelésről, és ennek nemcsak ezeknél a parasztgazdaságoknál lenne kihatása, hanem a többi egyéni paraszt is úgy látja, hogy nem érdemes a termelést fejleszteni, mert abban a pillanatban, amikor bekerül valamelyik jövedelemkategóriába, akkor már adóval olyan mértékben terhelnek, amit a gazdaságból kihozni valószínűleg nem tudok. Szeretném ezzel kapcsolatban ugyancsak az 52-es, 53-as példát elmondani: abban az időben, 52–53 elején már olyan helyzet keletkezett, hogy a paraszt előtt a falun nem volt olyan példa, hogy kimagasló paraszti jövedelmet jelenthetett volna. Emlékszünk, hogy ezekben az időkben már az egymillió holdat meghaladta a tartalékföldeknek a mennyisége, a parasztok, általában még a földhözjuttatottak is, igyekeztek a földtől megszabadulni, erősen visszaesett a szarvasmarha-állomány, és szeretném megemlíteni, hogy ebben

az időben olyan terveink voltak, hogy minden évben beterveztük a jó termést, el is adtuk a gabonát is, a cukrot is, állatot is, és minthogy a termés nem volt jó, ennek következtében tavasszal visszahoztuk a gabonát is, a cukrot is, meg a zsírt is kapitalista országokban vettük meg, és hogyha elemezni fogjuk, hogy az ezekben az években szerzett kapitalista adósságoknak mi volt a fő oka, akkor állítom, hogy a döntő oka az volt, hogy ebben az időben ment lefelé az egész mezőgazdasági termelés, és a parasztok előtt semmiféle perspektíva nem volt. És felvetem a kérdést, akkor a termelészövetkezeti fejlesztés jól ment? Én emlékszem arra, hogy akkor sem ment jól, azért került sor az adminisztratív rendszabályok alkalmazására.

Ezért nagyon nyomatékosan szeretném a Központi Bizottság előtt azt a véleményemet leszögezni, hogy helytelen volna, ha az egyéni adóztatás, a szubjektívizmus útjára térnénk, és helytelen volna, hogyha valamiféle termelést gátló progresszív-erőteljes adóztatást vezetnénk be. Haladjunk e tekintetben nyugodtan előre, fokozatosan, vannak eszközeink, vannak módszereink, amelyekkel a nagyobb jövedelmeket jobban megközelítjük, de itt valami ilyen természetű törést ne hajtsunk végre.

Ezzel kapcsolatos még egy másik kérdés is. Nyomatékosan szeretném a Központi Bizottság figyelmét felhívni, hogy a magyar mezőgazdaság jelenlegi termelése valahogy jó években éppen elég az ország ellátására, és valami, az utóbbi években csökkenő exportra. Egy rossz évben azonban a barátokhoz kell fordulni kölcsönért. Az idén pl. rossz a gabonatermés, Szovjetuniótól kapjuk ugye a hiányzó gabonát. Ma már szerencsénk, hogy nem kapitalista országokba kell menni, mert ma már a Szovjetunió olyan helyzetben van, hogy a gabonakérdést megoldotta. De megmondom, hogyha nálunk a mezőgazdasági termelésben visszaesés következne be, az a mi egész fejlődésünket gátolná meg. Nekünk 61-től kezdve az adósságainkat is törleszteni kell, megmondom, hogy nagyon erőteljesen emelkedik a belső élelmiszer-fogyasztás, városon elsősorban. Ne felejtjük el, hogy egy esztendőben, amikor a kereskedelem csak 98%-ra teljesíti a tervét, az élelemtervét 3%-kal túlteljesíti, és három év alatt a húsfogyasztás Magyarországon 50%-kal emelkedett. És mi nyilvánvalóan nem valami lefelé haladó fogyasztásra, hanem emelkedő fogyasztásra kell hogy számoljunk.

Ezért úgy gondolom, hogy helyes volt az az agrárpolitikai célkitűzés, hogy a kettős feladatot egyszerre valósítsuk meg, emellett kell kitartani, ennek véleményem szerint a módszerei ki vannak dolgozva. Egy-két elvtárs felveti ezt a kérdést, hogy hogyan, én úgy gondolom, hogy az előkészítő bizottság által elkészített dokumentum erre választ ad, én egyetértek teljesen ezekkel a módszerekkel, és meg vagyok róla győződve, hogyha megszüntetjük azt a kettőséget, amelyik ma igenis felülről megy lefelé az apparátusba, és a Központi Bizottság egyértelműen emellett az álláspont [sic!] köti le magát, akkor már a következő évben nagyobb eredményeket érünk el a termelészövetkezetek számszerű fejlesztésében is.

KÁLLAI GYULA elvtárs: Apró elvtárs, utána Kádár elvtárs.

APRÓ ANTAL elvtárs: Tisztelt Elvtársak! A párt mezőgazdasági politikájával kapcsolatos vitás kérdéseknek napirendre tűzése a Központi Bizottságban véleményem szerint hasznos, egyrészt azért, mert megvitátjuk a különböző

elképzeléseket, kialakítjuk a párt vonalát. Másrészt azért hasznos, mert a választások után s az 1958. évi népgazdasági terv lezárásával politikai és gazdasági vonatkozásban egy új, az eddiginél kedvezőbb helyzetbe kerültünk. Mind gazdaságilag, mind politikailag szerintem megvan a lehetősége a mezőgazdaság szocialista átszervezését ésszerű mértékben, de meggyorsítani.

Köztudomású, hogy 1953 óta a mezőgazdaság – szocialista átalakítását illetően – egyik politikai válságból a másikba került. A párt politikájában lévő hibák, revizionista torzítások, az ellenforradalom uszítása hallatlan károkat okozott. Az 1956. júniusi állapot szerint 4863 termelőszövetkezet volt 271 990 családdal, 1 929 000 kat. holdon gazdálkodtak. 1956 végén, tehát az ellenforradalom után a termelőszövetkezetek száma 2089-re, a családok száma 97 000-re, a szántóterület pedig 1 900 000 holdról 797 000-re csökkent, vagyis 2774 termelőszövetkezettel lett kevesebb. Jelenleg a termelőszövetkezetek száma 2879, a családtagok száma 116 000, a földterület 1 718 000 kat. hold. Most nem beszélek a szövetkezeti csoportokról, az időközben alakult szakcsoportokról. Ha az utóbbi két évben elért eredményeket az 1956. júniusi állapottal összehasonlítjuk, és az ellenforradalom számláját össze akarjuk állítani, akkor azt látjuk, hogy 1984 termelőszövetkezettel van most kevesebb, mint 1956. júniusban, 155 000 családdal van kevesebb a termelőszövetkezetekben, és mintegy 500 000 kat. holddal kisebb a termelőszövetkezeti terület.

Ezeket a számokat én tájékoztatásul azért kívántam elmondani, mert úgy gondolom, hogy a bizottságnak, amely a Központi Bizottság elé a mellékelt javaslatokat készítette, hasznos lett volna egy mérleget készíteni. Egy mérleget elemző módon, mert csak a tények ismeretében, elemző tények ismeretében lehet helyes állásfoglalásokat kialakítani.

De azt is szeretném megemlíteni, bár itt már két felszólaló szavá tette, hogy a meglévő termelőszövetkezetekben a saját föld aránya milyen alacsony. 1958. október 31-i, tehát friss adatok szerint az 1 418 000 kat. hold tsz-területből 1 000 000 hold a tartalékföld. Vagyis a termelőszövetkezetek 75%-a tartalékföldön alakult. Ha a termelőszövetkezeti csoportokat nézem, amelyek mintegy 160 000 kat. holdon gazdálkodnak, akkor azt látom, hogy több mint 55 000 hold tartalékföldből áll. Ez év október 15-ig alakult termelőszövetkezetek 79%-a tartalékföldön jött létre. Ezeket a számokat azért említem meg így, mert bár van még tartalékföldünk, a számítások szerint mintegy 650 000 kat. hold, de ebből 350 000 hold ki van adva kishaszonbérletbe, jelentős kat. holdnak termelésre alkalmatlan terület.

A Központi Bizottságnak látni kell, hogy a legfőbb kérdés a földdel rendelkező parasztnak a termelőszövetkezetekbe való beszerzése, amint azt Fehér elvtárs, az előttem felszólaló is említette. De arra a kérdésre, hogy hogyan, nem ad választ sem az előterjesztés, és én reméltem, hogy Fehér elvtárs, aki közöttünk legilletékesebb a mezőgazdaság átszervezésének kérdéseire rámutatni, a középparasztnak megközelítésére, politikai meggyőzésére, végső soron a termelőszövetkezetekbe való beszerzésére, vagy legalább ennek a folyamatnak meggyorsítására választ ad. Sajnos, magam részéről kénytelen vagyok azt mondani, hogy azok a kisebb-nagyobb javaslatok, amiket tett, a fő kérdést, a parasztság között végzendő politikai-szervező munka kérdését nem vetette fel. [sic!]

Az előterjesztett javaslatot is csak valamiféle bizottságokra kívánja bízni, és

falura küldendő káderekre. Szerintem ma a pártnak a legnagyobb kérdése a középparasztok közt végzendő politikai munka kérdése, és a mi Agit. Prop. Osztályunk előtt, azt hiszem, ez a legfőbb feladat, ennek módszereit kidolgozni, amire később még rá akarok mutatni.

Én egyetértek az előterjesztés azon megállapításával, hogy 1957–58-ban a konszolidáció megteremtése miatt sokkal többet nem tudtunk volna tenni új termelőszövetkezetek alakítására, mint amennyit tettünk. Azt is meg szeretném mondani – rögtön a kormány megalakulása után –, hogy a Földművelésügyi Minisztérium részéről 56 novemberében számos kezdeményezés volt a termelőszövetkezetek bomlásának megakadályozására, a meglévők megerősítésére. Én igen jelentős munkának tartom, amit a Földművelésügyi Minisztérium végzett abban az irányban, hogy a megyékkel, megyei pártbizottságokkal, tanácsokkal együtt a föld visszakövetelését sikerült megállítani, és nagyon sok esetben a jogos panaszokat sikerült orvosolni. Amikor mi a fejlődésünket megítéljük, elvtársak, szerintem ne hagyjuk ki a számításainkból azt a tényt, hogy mi 57-ben – talán egy kicsit a jelző nagy, amit mondok – egy kisebb földreformot hajtottunk végre. 280 000 esetben kellett földet kiadni a termelőszövetkezetekből kilépőknek. Évek óta elkövetett igazságtalanságok tízezreit kellett orvosolni. Év végéig mindig attól drukoltunk [sic!], én legalábbis, hogy hogyan állítjuk meg ezt a folyamatot, a bomlást, hogyan sikerül igazságot is tenni, de ugyanakkor minél nagyobb termelőszövetkezeti területet megtartani. Amikor bíráljuk az FM munkáját, vagy megyei pártbizottságaink, tanácsaink munkáját, meg kell állapítani, elvtársak, hogy ezt az igen nehéz feladatot, a parasztok százazreinek követelését, az ősi föld követelését, ugyanakkor a termelőszövetkezetek megtartását az FM, megyei pártbizottságok, tanácsok, jól oldották meg. A kártalanításnál, mint említettem, a kirívó sérelmeket orvosolták. Bár azt is meg kell mondani, hogy a termelőszövetkezetek továbbfejlesztése érdekében elsősorban a megyék részéről a központ felé, ami alatt a párt Központi Vezetősége osztályait és a Minisztertanácsot, és az FM-et értem, alulról nagyon sok követelés hangzott el, később jelentek meg a rendeletek, a szükséges törvények, és sok esetben álltak a megyei elvtársak tanácstalanul, hogy a bomlási folyamatot hogyan állítsák meg. A hiteles képhez ez is hozzátartozik az elismert eredmények mellett.

Az elmúlt két évben a termelőszövetkezetek megerősítésére Fehér elvtárs felsorolta, hogy milyen intézkedéseket hoztunk. Ha most megnézzük a termelőszövetkezeteinket, akkor azt látjuk, hogy bár kisebb területen gazdálkodnak, de a gazdálkodás jó, épületekkel jobban el vannak látva, majd később beszélek a gépekről és felszerelésekről is, egy jobb gazdálkodásnak sok vonatkozásban megvan máris az előfeltétele. Szerintem a mezőgazdaság szocialista átszervezését nemcsak úgy kell érteni, hogy minél több termelőszövetkezetet szervezzünk, hanem úgy is kell érteni, hogy a meglévőket megerősítsük, a meglévők területét is növeljük, és azt az elzárkózottságot, ami sok helyen mutatkozik, hogy új tagot nem vesznek fel, ezt a helytelen álláspontot leszeljük, és a meglévő termelőszövetkezeteink földterületét növeljük.

Mint vitatott kérdést, megemlíti az előterjesztés: kapjanak-e gépet a termelőszövetkezetek? Meg szeretném mondani, hogy korlátozott mértékben 1955-től gépeket kapnak a termelőszövetkezetek. 1956-ban 336 traktort kaptak, 57-ben 1157 traktort kaptak, de nem akarom felsorolni, hogy 1958-ban

traktorokban, fűkaszáló gépekben, kévekötő-aratógépekben és más gépekben mennyit kaptak. Tehát a vitás kérdés eldőlt. A termelőszövetkezetek gépet kapnak, mind több gépet kapnak, és anyagi erejükhöz képest a kormány több gépet fog adni. Természetesen a gépekért fizetni kell, a gépeket hitelre nem tudjuk adni. Tehát, ami vitás kérdésként van felvetve, az a múlté, nem érdemes rajta vitatkozni. A termelőszövetkezetek azóta nagyobb díjkedvezményt kaptak a gépi munkánál. Volt olyan felfogás is, és itt látni kell, hogy egy időben közhangulat volt, mivel hírek érkeztek arra vonatkozólag, hogy Lengyelországban eladták a gépállomásaik egy részét, mi is árusítsuk ki. Mi annak idején ezzel a hangulattal szembenéztünk, ez nagyjából, nem nagyjából, hanem egészen revizionista nézet volt, fedte Nagy Imre álláspontját, aki a gépállomásokat lebecsülte. Én nem hoznék határozatot, és nem is javaslom, hogy a Központi Bizottság olyan határozatot hozzon, hogy 800 vagy 1000 holdnál már szántótraktort is kell adni, a holdak száma itt még nem döntő. A holdak száma valahol a táblás gazdálkodás kialakítása szempontjából, valahol 1500–2000 holdnál kezdődik. Persze nem kell elzárkózni, nem kell mereven felfogni ezt a kérdést, de ha szükséges, akkor szántótraktor is adni kell nekik.

A gépállomásokkal kapcsolatban én megemlíteném a Bolgár Kommunista Párt véleményét, amelyet a legutóbbi Béke és Szocializmus c. folyóiratunkban írtak meg.⁵³ „Pártunk és kormányunk a gép- és traktorállomásoknak a mezőgazdasági termelőszövetkezetek fejlődésében és megerősödésében betöltött és a jövőben betöltendő szerepét értékelve arra a következtetésre jutott, hogy a termelőszövetkezetek fejlődésének jelenlegi szakaszában nem kell okvetlenül újjászervezni a gép- és traktorállomásokat, mint a Szovjetunióban történt. Így a termelőszövetkezeteink zöme még gazdaságilag nem erősödött meg annyira, hogy meg tudná vásárolni az államtól a gépeket. Ugyanakkor a mi gép- és traktorállomásaink még nem veszítették el jelentőségüket, még nem merítették ki szerepüket, amelyet a termelőszövetkezetek állami irányításának, valamint az ipar és a mezőgazdaság, a város és a falu közgazdasági kapcsolatának formájában betölttenek.”

Anélkül, hogy mereven összehasonlítanánk a mi helyzetünket a bolgárókéval, az én egyéni véleményem, hogy a gépállomásokat illetően a helyzet nálunk is azonos, mint Bulgáriában. Az előterjesztés több helyen megemlíti, hogy a mezőgazdaságnak több beruházást kell adni, vagy legalábbis utal rá. Úgy gondolom, hogy itt sem szükséges a Központi Bizottságnak határozatot hozni. 1959-ben mindent egybevetve, úgy tudom, 2 milliárd 100 millió Ft-ot kap a mezőgazdaság, ez igen jelentős összeg, Csehszlovákiából gépekben további behozatalunk lesz, mintegy 1100 db Zetort kapunk, Sztalinyecekben is javítjuk a helyzetet, magyar gyártmányú traktorban több mint 500 db-ot fognak kapni az U-28-asból, tehát a gépparkot, a technikát erősíteni, összetételét javítani fogjuk. Megvan a lehetőség, hogyha a termelőszövetkezetek több gépet kérnek, ott ahol kell, többet adjunk, nem gyöngítve az állami gépállomásoknak a szerepét.

Újból egy bolgár példát említek meg. Nekünk van 26 238 db traktorunk. A bolgároknak 29 000 db. 15 lóerősre átszámítva nekünk közel 12 000 cséplőgépünk van, a bolgároknak 4800. Nekünk 2346 db kombájnunk van, a bolgároknak 5300 db. Ez az utóbbi példa azt mutatja, hogy a betakarítás terén a

bolgár mezőgazdaság jóval erősebben van gépesítve. Azt is meg kell mondanunk, hogy földterület tekintetében kisebb szántóterületről van szó, mint Magyarországon. De egy sor más mezőgazdasági gépben jobban állunk, mint a bolgárok. Ha egy traktorra számítjuk át a szántóterületet, akkor Magyarországon 201 hektár jut egy traktorra, Bulgáriában 156 hektár.

Miért említettem meg ezeket a számokat? Azért említettem meg, elvtársak, mert szerintem egy, már most gyorsabb ütemű mezőgazdasági átszervezésnek, egy átgondolt fejlesztésnek a technikai alapja az országban máris megvan. A gépállomások erejében megvan, a gépparkunkban megvan; igaz, hogy ilyenkor nekem a mezőgazdász elvtársak azt szokták mondani, igen, igen, Apró elvtárs, de a mi gépállományunk összetétele nem olyan friss, mint a bolgároké. De a technikánk megvan, a technikánk évről évre javul, vagyis az anyagi bázisnak az a gépekre vonatkozó része már biztosítva van egy ésszerű, gyorsabb ütemű fejlesztéshez.

Az előterjesztés nem tesz szövé olyan kérdéseket, mint a meglévő termelőszövetkezeteink területi nagysága. Nem tartozik ez a kérdés közvetlenül a vitás kérdések közé, de itt is bolgár példát vettem elő. Hogy miért emlegetem a bolgárokat, arra később rá fogok térni. Bulgáriában 1200 hektár a termelőszövetkezetek átlagterülete, nálunk 211 hektár. Az is köztudomású, hogy a mi termelőszövetkezeteink, amelyeknek számai közismertek, 35 000 parcellán gazdálkodnak. Fel szeretném hívni a figyelmet arra, hogy az FM-nek, a megyei pártbizottságainknak, tanácsoknak, a mezőgazdaság átszervezésével foglalkozó szervezeteknek egyik fontos kötelessége, hogy területileg is növekedjenek a termelőszövetkezetek, mert ezek az elaprózottságok, különösen a 35 000 parcella ésszerű megművelése [sic!], ez egyik legnagyobb akadálya a fejlődésnek, a fölény kidomborításának, tehát itt is tenni kell valamit.

A bolgár példát azért említettem meg, mert én a bolgár kollektivizálást követendő példának tartom módszereiben is, technikájában is, és a mezőgazdaság kultúrájának fejlesztése szempontjából is. Sok vonatkozásban hasonló Magyarországra a bolgár mezőgazdaság, sokat tanulhatunk a bolgároktól, érdemes volna az ő módszereiket közelebbről megismerni.

Említettem, hogy a gyorsabb fejlesztéshez az anyagi bázis más vonatkozásban is megvan. Fehér elvtárs kritika tárgyává tette, hogy a termelőszövetkezetek állatállománya alacsony. Én jól emlékszem, 1953–54-ben, de 52-ben különösen az volt mindig a fő érv, hogy az állatállomány elhelyezéséhez nincsenek meg a feltételek. A számítások mindenütt azt mutatják, elvtársak, hogy a tsz-ek állatállományának a növeléséhez most megvannak a feltételek. A sertésállományt lehet növelni, van férőhely, a szarvasmarha-állományt lehet növelni, van férőhely. Ezeket a kérdéseket alaposabban meg kell nézni, a statisztikák azt mutatják, hogy ezt a hiányosságot, amit Fehér elvtárs szövé tett, sok vonatkozásban máris pótolni lehet ésszerű gazdálkodással, segítséggel. Ezzel nem azt akarom mondani, mintha építőipari vonatkozásban nem kellene a tsz-eknél új istállókat, silókat, új épületeket építeni; kell, de máris nagy számban van kihasználatlan férőhely. Ez is azt mutatja, hogy egy fejlődésnek, a meglévők megerősítésének ilyen vonatkozásban már van előfeltétele.

Az előterjesztés, mint legfontosabb vitakérdést megemlíti, hogy az átszervezést úgy hajtjuk végre – egyébként ez a pártnak régi álláspontja, és szeret-

nénk hallani az ellenvéleményt, ha van itt ellenvélemény ezzel szemben –, hogy az átszervezés időszakában a termelés ne csökkenjen. A mi politikánk az volt, és most is az egyértelműen, hogy az átszervezés időszakában sem szabad a termelésnek visszaesni. Ha nem ezt tennénk, akkor elvtársak, előállna egy olyan helyzet, Fehér elvtárs erre célzott, de a mondat második részét nem mondotta ki, hogy Magyarországon a szocialista átszervezéshez segítséget a baráti államoktól – élelem vonatkozásában – mindenekelőtt a Szovjetuniótól kellene kérni, vagy új hiteleket. Azt hiszem, erre nem gondolhat senki, aki felelősnek érzi magát az ország sorsáért, nekünk a fejlődő magyar népgazdaságban meg kell találni a lehetőségeket, több technikát, műtrágyát, nem véletlen, hogy – bár az ország anyagi ereje nagyon nehezen teszi lehetővé – egy időben két nagy műtrágyagyár 8–9 százmillió Ft-ba kerül. Műtrágya tekintetében tehát igen jelentős segítséget tudunk adni. A magyar gépipar a következő években több gépet tud adni, fel van készülve rá, és ha a traktortípusaink is beválnak, mint ahogy a jelek azt mutatják, hogy igenis beválnak, akkor megvan a lehetőség, hogy technikai vonatkozásban több segítséget adjunk, és az átszervezés időszakában is emelkedjen a termésátlag, ne essen vissza a termelés. Erről a célkitűzésről a párt nem mondhat le, nem is tehetjük vitás kérdéssé ezt a célkitűzésünket.

Egy másik probléma, amit szóvá szeretnék tenni, lehet, hogy helytelen, amit mondok, majd kiigazítanak az elvtársak, de én elmondom. Én úgy érzem, hogy a tsz-ek fejlesztését, az egész átszervezést, ha mi egy időben Szabolcstól Somogyig, az egész országban mindenütt elkezdjük, az anyagi erőinket szét fogjuk forgácsolni. Ezzel nem azt akarom mondani, hogyha valahol megérett a helyzet a tsz alakítására, hogy azt halasszuk el. Nem, de jól átgondolt tervünk kell hogy legyen, és ki kell számítanunk, hogy a meglévő anyagi erőinket hova koncentráljuk, hova adjunk több gépet, több építkezést. Itt teszem szóvá, hogy a magyar paraszt előtt az a bizonyos szocialista jövő, amit mi hangoztatni szoktunk, az nemcsak politikai értelemben nem világos, de a magyar parasztok még kevés helyen érzik ennek a jövőnek az előnyeit. A magyar falu, azokat a falvakat értem elsősorban, ahol már tsz-gazdálkodás van a falu egy jelentős részében vagy remélik a közeljövőben, falvak tucatjai lesznek. [sic!] Elvtársak, ezek pontosan olyan sárosak, pontosan olyan elmaradottak, pontosan olyan kulturálatlanok, mint a kapitalista, nem túlzás, de mint az ország többi része [sic!], tehát a kollektivizált falvaknak, városoknak ésszerű beruházási politikával máris többet kell adni, hogy az átalakulást, az újat, a szocialista falut, az országban már valahol lássák a parasztok. Van erre nekünk lehetőségünk? Van, igenis van! Tudunk mi többet adni a mostaninál ilyen célokra, igenis tudunk adni. Nem szabad, különösen Szolnokban, de másutt is, már erősen kollektivizált községet, kisebb városok helyzetét, vergődését nézni, ott többet kell segíteni építkezéssel, iskolával, fürdővel, kultúrházzal, útépítéssel, tehát a perspektívát a ma élő parasztoknak meg kell mutatni, hogy merre akarunk menni, hogy ne csak arra gondoljon, hogy a fia éli meg a jobbat, és ő nem is láthatja.

Itt felmerült néhány kérdés azzal kapcsolatban, hogy a belterjességet merre fejlesszük. Fel szeretném hívni a figyelmet itt, a mi politikánkban van egy bizonyos szakadás, de nem is tudunk sok mindent elkerülni. Odáig eljutottunk, hogy gazdasági ösztönzéssel, nagyobb kezdeményezés biztosításával a

belterjesség felé haladnak a dolgozó parasztok. Sokszor átvesszük a termékeiket, de ezek a termékek, elvtársak, sok esetben ott maradnak az állami magtárakban vagy az állami raktárakban, mert a világpiacon konzervet eladni, paprikát, bort eladni – nem akarom tovább sorolni az élelmiszereket – halatlanul nehéz. A héten történt meg, hogy az élelmezési miniszter felállt a tervtárgyaláson, és a Tervhivatallal szemben nagy tételeket ajánlott fel a Külkereskedelemnek 1959-re. De az meg nem bírja eladni. Tehát a belterjességet nem a paraszti spontaneitás irányában kell fejleszteni, hanem valamilyen árpolitikával a belterjességet irányítani kell. Mert eljuthatunk odáig – a bolgárok most nagy erővel a belterjesség felé mennek, Szovjetunióban erősen a belterjesség felé mennek –, hogy jó néhány termékünket, ha időben nem avatkozunk be, és csak a parasztokra bízunk, hogy azt termeljének, ami nekik a piacon a legjobb, az állami értékesítés elakad. Ez az egyik baj. A másik. Mi dicsérjük a magyar mezőgazdaságot, bár itt egy felszólaló elvtárs, azt hiszem, hogy Antos elvtárs vagy másik elvtárs, nem tudom, azt mondta, elég primitíven gazdálkodnak a magyar parasztok. Dabronaki elvtárs nagyon helyes és megszívlelendő érveket mondott el. Mi azt mondjuk, hogy két év alatt jelentős fejlődést értünk el. De azért, elvtársak, ebben a két esztendő mérlegében [sic!], bár ez az ellenforradalom számlája bizonyos mértékig, azért azt is vegyük figyelembe,

(Kádár elvtárs: Az is a mi számlánkon van, nem a bolgárokén),

hogy két év alatt 640 ezer tonna kenyérgabonát hoztunk be, 378 ezer tonna takarmánygabonát hoztunk be, s most, amikor az 1959. évi tervet vitattuk, Kiss Árpád elvtárs kimutatta nekünk, hogy a nagyarányú húsfogyasztás következtében, ezekben a napokban, illetve a jövő évi első negyedben és folyamatosan 200 vagon húst kell behozni. Nem akarom itt ezeket a számokat tovább magyarázni, mert nem valami lelkesítőek, de ezekben a napokban most, karácsonyra, elvtársak, nagyon sürgősen Bulgáriából kell behozni 100 vagon húst, Szovjetunióból kértünk húst; tehát a belterjesség úgy látszik, már nem képes adni azt, amit a fogyasztás megkövetel, nem akarjuk levágni az állományunkat a jövőre való tekintettel,

(Kádár elvtárs: Tóni, várjál, azt is mondd meg, ne torzítsd el, hogy azért kell most húst behozni, mert többet vittünk ki.)

Elvtársak, majd én beszélek erről a mezőgazdasági exportról, Kádár elvtárs, amelyik 100 millióval kevesebbet ad, mint ami elő van irányozva. Mi több húst vittünk ki, de az lehetetlen dolog, hogy amikor tárgyalunk különböző országok kormányaival, és tőlünk több húst kérnek, mi mindig azt mondjuk, hogy nem tudunk adni, sőt már saját ellátásunkra is elég nagy mennyiségű húst kell behozni. Ebbe belenyugodni szerintem nem lehet. Egyébként a mezőgazdaság, ahogy én látom, mintegy 90 millió devizaforinttal le fog maradni a mezőgazdasági exporttal, plusz ehhez jön még gabona és egyéb. Tehát olyan terveket kell nekünk készíteni a belterjesség fejlesztése terén, amely a szükségletekhez igazodik, és a külkereskedelemhez, a piaci értékesítéshez is igazodik.

Vitatott kérdés volt itt az adókérdés. Meg szeretném mondani, hogy nem értek mindenben egyet Antos elvtárssal. Én elhiszem, hogy most olyan sok gondja az adóbeszedésnek nincs. Biztos, hogy nincs. A parasztok fizetik az adót, példásan tesznek eleget a kötelességüknek. De Antos elvtárs, azért fa-

lun van egy bizonyos kapitalizálódás. Hát fel kell tenni a kérdést, hogy azért az 5% plusztermelésért, ha az egyáltalán 5%, mert ha jól utánanéznünk, szerintem a kiugró jövedelemmel rendelkező parasztok száma az országban nem több 5–6%-nál. És szerintem ezt az 5–6%-ot az államnak le kell fölözni. A mi adórendszerünk a parasztság 95%-ánál maradhat a mostani színvonalon az összes ösztönzőkkel, de annál az 5%-nál, hol 150–200 ezer forintos – ezt a megyei elvtársak jobban tudják, mert a borátvétel, gyümölcsátvételnél milyen összegeket fizetünk ki, amiből látjuk, hogy bizonyos elemek meggazdagodnak, és itt-ott a fák kezdenek az égig nőni. [sic!] Hát azért ne adjuk el a lelki üdvösségünket ezért az 5%-ért. Jó, ezek termelnek tormát, dugványt meg földiepret vagy egyebet, de szerintem ezt az 5%-ot – hangsúlyozom, nem több – az 5% jövedelmet meg kell nézni.

Érdekes a pénzügyminiszter felszólalása. Arra jók a tanácsok, hogy 3 milliárd 700 millió Ft adót beszedjenek, de arra nem jók, hogy 80 vagy 100 ezer esetben erősen vagyonosodó, vagy 60 ezer esetben erősen vagyonosodó, akikről a faluban mindenki tudja, hogy tele vannak pénzzel, új házat építenek, gazdagodnak, hogy ezt a néhány tízezer embert megadóztassák, erre nem jók a tanácsok. Arra jók, hogy az ország egész adóját beszedjék. Hát elvtársak, én bízom a tanácsokban, bízom a helyi szervezetekben, de engem megmondom, hogy mi aggaszt. Van osztályharc vagy nincs osztályharc falun? Ha van osztályharc és kapitalizálódás van bizonyos elemeknél, és ha mi itt állami eszközökkel nem faragjuk le a jövedelmeket, szerintem a szegényparasztság soraiban, a kis földű parasztok soraiban zavart idézünk elő. Eladjuk az 5%-ért a lelki üdvösségünket, meggyőződésünket, kommunista nézetünket, azért, hogy ezek a fák tovább nőjenek az égig, vagy bízunk a helyi lakosságra, hogy faragja le ezeket a jövedelmeket? Az én álláspontom az, hogy ennél az 5%-nál igenis az adókat, a helyi emberekre bízva, a tanácsra bízva, a nép igazságérzetére bízva, le kell faragni.

(Kiss elvtárs: Az adókat meg kell emelni, illetve a jövedelmeket le kell faragni.)

Ilyen minimális korrekciót 1959-ben szerintem meg kell csinálni. Aláhúdom, hogy a parasztok 95%-ának az adójához nem szabad hozzányúlni. Azt az ösztönzést, amit mi keresztül akartunk vinni, azt meg kell hagyni. Lehet, hogy igaza van Antos elvtársnak, hogy a mostani adórendszerünkön belül is meg lehet oldani a problémát. Ez ténykérdés, hogy 10% le vagy föl, érvényben lévő rendeletekkel lehet ezt megoldani, nekem egyénileg igazán mindegy, de az ellen személyileg [sic!] ellene vagyok, hogy itt bizonyos elemek a NEP-politikánk következtében előállott lehetőségeket kihasználják vagyonosodásra, a falu nagy többségével szemben.

Nem értek egyet azokkal az érvekkel sem, amelyek 1952-vel hasonlítják össze ebben a kérdésben a mostani viszonyokat. Kedves elvtársak! Most nincs begyűjtés,⁵⁴ 1952-ben begyűjtés volt; 1952-ben alacsony árak voltak, most magas árak vannak; 1952-ben a paraszti portán előírtunk mindent, hogy mikor, mit csináljon, mikor vágja le a disznót, mikor vessen, mikor arasson, mikor törje a kukoricát, mindez az előírás nincs meg. Hogyan lehet az 1952-es helyzetből egy tételt, a kiugró jövedelmeket összehasonlítani a mostani helyzettel, amikor árban a parasztok megtalálják a számításukat. Nem helyes az az összehasonlítás, nem megemlítve az egész politikai körülményeket, amik

között most élnek a dolgozó parasztek. Ha a kizsákmányolás mértékét tanulmányozza az ember egy kicsit jobban, akkor azért olyasmit is lát, azt hiszem 17–20 millió Ft-ot fizettek most be SZTK-járulékképpen olyanok, akik munkást alkalmaztak. Én nem egy megyei jelentést olvastam, amelyikben az volt, különösen szeptember–októberben, hogy a megyei vezető elvtársak panaszkodtak, hogy a módos emberek, akikről itten szó van, 120–150 Ft-os napszám-bérekért fizetnek, hogy semmi sem drága, és ez a körülmény zavarja az ottani megyei helyzetet, irritálja az ottani gazdálkodást, s még ebből a szempontból is hasznos ezt a kérdést megnézni. Kupeceket, olyanokat, akik itten gazdagodnak, azokat meg kell adóztatni.

Én kritikaként említettem meg, hogy az előterjesztés és az előadó elvtárs, mert én előadónak tekintem bizonyos mértékig a Fehér elvtársat, hisz a szakmájáról van szó, mert a saját vezetése alatt lévő területről van szó, nem beszélt a középparasztokról olyan vonatkozásban, hogyan nyerjük meg őket. A választás után előállott politikai helyzetben én úgy látom, hogy az első lépés nem a bizottságok létrehozása kell hogy legyen, hanem az első lépés a falu szocialista átalakításában a politikai munka kell hogy legyen. Ebben a politikai munkában a 2–3 ezer vezető pártmunkást, aki a mi pártunkban ilyen munkára alkalmas, a közeli esztendőben sűrűn kell a falura küldeni falusi agitációra. Az a bizottság, ami javasolta, hogy majd a JB mellett megalakul, az egy szervezőbizottság lesz, ezt a munkát nem lehet csak rájuk bízni, nem lehet arra a kisszámú kommunista pártszervezetre, mint amit Kádár elvtárs említett meg. Szerintem a párt vezető kádereinek megfelelő terv alapján már a tél folyamán falura kell menni, és a parasztek között felvilágosító munkát kell végezni, nem azért, hogy tsz-eket alapítsanak, hanem hogy politikai kérdésekről, szakemberek szakmai kérdésekről világosítsák fel a parasztságot. Nagyon érdekes a helyzet, amikor az ember vidéken van, és agitál parasztek között, hogy ők rosszul élnek, sokat dolgoznak, embertelen körülmények között vannak, lépjenek be a tsz-be. Nem egy esetben találkozok az ember olyan válasszal, hogy mi nagyon jól élünk, mi meg vagyunk elégedve, és csak maradjon így, ahogy van. A parasztek gondolkodásában a magántulajdon, a saját föld, az egyéni érdek és a társadalmi érdek megmagyarázása érdekében, elvtársak, mi tíz év alatt nagyon keveset tettünk. A mi agitációnk nagyon általános volt, rohamjellegű munka volt. Akciókat szerveztünk, ha van szebb, vagy úgy gondolom, most ez a legszebb agitációs és propagandafeladat a párt előtt, a parasztek észjárásába bevinni annak a tudatát, hogy így ahogy van, lehet, hogy neki előnyös, de a társadalomnak már nem előnyös, az átszervezést meg kell csinálni. Szakmai előadásokkal, politikai gyűlésekkel bizonyítani kell a parasztoknak, meg kell győzni őket, elvtársak, hogy ha ilyen meggyőző felvilágosító munka nem fog folyni, marad az adminisztratív eszköz. Majd az adminisztratív eszköz. Én bízom abban, hogyha a parasztek közé ilyen felvilágosító szóval, átgondolt tervvel megyünk ki, megindulnak a középparasztek, mert azok között nagyon sok értelmes ember van, de sokszor mi magunk nem jól nyúlunk ehhez a kérdéshez.

Van-e nekünk olyan paraszti szervezetünk, amelyiken keresztül azt a hiányt, amit Kádár elvtárs modott, a párttagokat illetően pótolni tudjuk. Szervezetünk nincs. Úgy gondolom, erre alkalmas a Népfront. Egyetértek Fehér elvtárssal, hogy változtatást kell csinálni, bár vigyázni kell, mert a Népfront nem

lehet az átszervezés szerve teljes egészében, annál szélesebb szervezet, azért Népfront-szervezet. De ott van a SZÖVOSZ, ott vannak a tanácsok, ha koncentráljuk az erőnket, ezt a néhány ezer elvtársat mozgósítjuk, egész biztos,

(Kádár elvtárs: A KISZ ott van.)

állami gazdaságok vannak, munkásörtség van, de valahogy a vonalat ki kellene egyenesíteni.

Felhívám a Szirmai elvtárs figelmét arra, hogy mi óriási összeget áldozunk falusi felvilágosító munkára, többet kell áldozni. Dolgozik a KISZ, dolgoznak különböző szervezetek, de hogy ezek egy vonalban dolgoznak-e, elvtársak, hogy ezek a szervezetek mind azt a célt követik-e, amit mi most tartunk a legfontosabbnak a közeli három esztendőben, ezt meg kellene vizsgálni.

Néhány kis kérdést teszek szóvá. Nem tudom, talán Ilku elvtárs vagy más elvtárs tud válaszolni rá, hogy érdekes-e a falusi pedagógusnak a szocialista átszervezés? A mi tankönyveink, oktatásunk ebben az irányban halad-e, meglátják az elvtársak, ha megnézik, nagyon érdekes képet kapunk. Érdekes-e a falusi állatorvosnak a szocialista átszervezés, nagyon fontos faktor, érdekes-e az orvosnak az átszervezés, de én nem akarom sorolni a falusi értelmiség különböző rétegeit, ezeket a kis kérdéseket azért említettem meg, hogy ezt se hanyagoljuk el, mert ezeknek is egy irányba kell húzni, vagy legalábbis a vezetésüket a mi céljainknak megfelelően kell alkalmazni.

No, most a bizottságokkal kapcsolatban, itt van néhány konkrét javaslatom. Azt javaslom, hogy kezdjük a fejnél a dolgokat. Szervezzük át a párt mezőgazdasági bizottságát.⁵⁵ Szerintem összetételében nem megfelelő. Ez a bizottság egy csomó szakemberből áll, ha jól emlékszem, egy megyei titkár van benne. A feladat olyan nagy, hogy szerintem a párt KB agrárpolitikai bizottságába a gyakorlathoz közel álló, a paraszti kérdéseket ismerő, jó néhány megyei titkárt, tanácselnököt kell bevonni, és egy-két PB-tagot is lehet, én magam is jelentkezem egynek, ha szükség van rám. Én nagyon tisztetem a Közgazdaságtudományi Intézet munkatársait, akik ebben a bizottságban aktívalódnak, de nem tartom őket alkalmasnak arra, hogy az átszervezés időszakában ebben a fontos szervben olyan munkát végezzenek, amit a párt kíván. Én tudom, hogy néhány, a mi vonalunkkal szemben álló, de Nagy Imréékhez igen közel álló, de a párt soraiban lévő párttagok vannak benne. Talán hasznos volna, ha más területen fejtenének ki munkát. Hasznos volna a pártnak ezt a fontos funkcionáriusokból kiegészíteni, illetve átszervezni. Én tudom, hogy a Vízgazdálkodási Hivatal vezetője, félreértés ne essék, a Dégen⁵⁶ elvtárs, biztos, hogy érti a szakmáját, de nem vagyok meggyőződve arról, hogy ő a mezőgazdaság szocialista átszervezésében olyan sokat tud segíteni. Tehát itt kezdeném el az átszervezést.

Néhány szót személyi vonatkozású kérdésben. Azt hiszem, Fehér elvtárs szóvá teszi, hogy közöttük és Dögei elvtárs között személyi ellentétek vannak. Vagy legalábbis örülnénk, ha múlt időben beszélhetnénk, mert a szöveg utolsó oldalán aláírások vannak, tehát úgy látszik, az egység megvan. Fel szeretném hívni a figyelmet arra a két elvtárssal kapcsolatban, mind a kettő elég makacs ember, álláspontjukat illetően közeledtek egymáshoz, de amikor a kormány megalakult, illetve az utána következő hetekben, amikor létrehoztuk azt a bizonyos mezőgazdasági bizottságot a Dobi elvtárssal, már akkor, tehát nem tsz-kérdésekben, hanem akkor rögtön súrlódások következtek be.

Két KB-tagról van szó. Véleményem szerint az FM vezetése, a mostani, alkalmas arra, hogy ezt a nagy feladatot, a mezőgazdaság szocialista átszervezését elkezdje, folytassa, de az kevés, hogy alkalmas szaktudást illetően Fehér elvtárral együtt, aki a PB tagja, most, amikor megvitatjuk a mezőgazdasággal kapcsolatos teendőinket, meg kell szűnjön minden személyi ellentét olyan vonatkozásban, hogy a párt vonalát közösen kell vinni. [sic!] Még tovább megyek. Nem lehet jobboldali pozícióból harcolni a szektás hibák ellen, és fordítva sem lehet. Szektás pozícióból nem lehet harcolni a jobboldali hibák ellen, a párt vonalához kell mindkét elvtársnak igazodni. Az FM területén négy KB-tag elvtárs dolgozik, hát ha négy KB-tag között nem jön létre az egység a párt fő vonalát illetően, a gyakorlatot illetően, akkor előáll olyan helyzet, amit az ember a lapokban olvas néha, hogy egyik vezető ír a másik ellen, vagy egyik vezető felszólal a másik ellen. A megyei vezető elvtársak jól tudják, hogy az FM és a központ között lévő ellentét lejutott a megyéig. Dögei és Fehér elvtársnak át kell gondolni az eddigi barátságukat, és itt a párt közös vonalának a megvalósításáért közös erőfeszítéseket kell tenni. Ilyen külön csoportosulás, ilyen klikk, talán erős a jelző, amit mondok, nem tűrhető a párt mezőgazdasági vonalát illetően. Milliós tömegek helyeslik a párt politikáját, s az én véleményem az, hogy a politikai, gazdasági helyzet sokat javult, megerősített bennünket, és átgondolt terv alapján nem rohanva, nem maximális célt kitűzve magunk elé, szerintem tudunk előrelépni már 1958-ben, ehhez megvannak a politikai, de megvannak a gazdasági előfeltételek is.

KISS KÁROLY elvtárs: A KB-ülést folytatjuk, következik Kádár János elvtárs, utána Sándor József elvtárs.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves Elvtársak! Egyetértetek azokkal az elvtársakkal, akik örömmel üdvözlik, hogy a párt harcának ezt a központi kérdését most tárgyalja a Központi Bizottság, és szeretném egypár kérdéssel kapcsolatban a véleményemet elmondani.

Mindenekelőtt talán nem árt utalni arra, hogy valahogy a vita közöttünk is, és a tömegek között is már a második vonalban folyik. Magával az alapgondolattal nemigen száll vitába senki sem, azt hiszem megfigyelhették, hogy az egyéni parasztok sem úgy vitatkoznak, hogy nem kell ez a tsz, meg nem kell a falu szocialista átalakítása, hanem már ők is úgy vitatkoznak, hogy kell és jó, de a mi köreinkben is így folyik a vita. Sokszor szerepelt a párt agrárpolitikai tézise mint pártokmány. Én azon a véleményen vagyok, hogy ez a pártokmány jó volt, legalábbis jó volt a munkának erre a szakaszára, ami ezt a két esztendőt, s talán még egy esztendőt magába foglal. Elvileg helyesnek tartom, nem is azt vitatja senki, ami abban le van írva, hanem a vita akörül van, ami ezután következik, ennek a tézisnek az értelmezése és a mindennapi megvalósítása, realizálása. Fontos talán azért is ezt megemlíteni, mert most a párt tekintélyének egyik forrása az, hogy nagyjából a szó és a tett egyezik. Ha van kérdés, alapkérdés, amiben ez nem teljesen így van, akkor ez a mi termelőszövetkezeti politikánk, ahol a szó és a tett nem esik teljesen egybe. Ezt az ellentmondást fel kell nekünk számolni gyakorlatilag.

Antos elvtárs azt a kifejezést használta, hogy a mezőgazdasági politika viteleiben van kettősség. Azt hiszem, hogy a gyakorlati munkában legalább három árnyalat különböztethető meg. Van jobboldali eltérés, van szektás, baloldali

eltérés, de azért emellett el ne felejtjük, hogy van a párt politikájának helyes vitele is. Ne felejtjük el, hogy pártunk tagságának többsége azért helyesen orientálódik a mezőgazdasági politikában, és a helyes álláspontot képviseli, legfeljebb zavarja őket a mindennapi munkában az az eltérés, amit tapasztalnak azért a gyakorlatban. Még egy szempontból tartom fontosnak, hogy erre utaljak. Gondoljanak, elvtársak, a pártmunkának arra az időszakára, amihez mi rendkívül kritikusan viszonylunk, az 1949–1956 közötti időszakra. És ne felejtsek el az elvtársak, hogy ami az akkori agrárpolitikai téziseket illeti, azokban sem volt semmi hiba. Én állítom, hogy egyetlenegy olyan okmány nem volt, ami szektás vagy erőszakos adminisztratív eszközökre hívott volna fel, vagy ösztönzött volna a tézisekben, ilyen nem volt, a gyakorlatban azonban alaposan elcsúsztunk a helyes okmányoktól. Vigyázzunk, hogy nehogy mi is ide jussunk a mostani agrárpolitikai téziseinkkel.

Véleményem szerint a hirdetett elv és a mindennapi cselekedetek között igen komoly eltérés van vezető pártfunkcionáriusoknál is. A mostani ülésünknek, véleményem szerint, az a feladata, hogy ezeket feltárja és felszámolja. Megmondom őszintén, hogy bizonyos mindennapi tennivaló kérdésében vitatkoztam már Fehér elvtárssal, vitatkoztam Dögei elvtárssal is, és mindkettőnek azt ajánlottam – és ezért is szavaztam meg, hogy ne a Politikai Bizottság álláspontjaként kerüljön ide az anyag –, hogy hozzuk a véleményünket a Központi Bizottság elé. Képviselje mindenki a saját álláspontját, és ha meg tudják győzni a Központi Bizottságot, a KB tagjait, hogy az ő álláspontjuk a helyes, én kész vagyok arra is, hogy a saját bőrömből kibújjak, és a KB állásfoglalásához fogom tartani magam a jövőben. De ugyanez kötelező mindenki másra is. Dögei elvtárssal, azt hiszem, szándékában van felszólalni, Fehér elvtársat hallottam, amit mondott, helyes volt, de nem egészen az volt, amit mi tőle itt ebben a kérdésben elvártunk volna. Majd én visszatérek ezekre a kérdésekre.

Nem kioktatásképpen, hanem emlékeztetésképpen szeretném felvetni, hogy a marxizmus mégis mit mond a munkás-paraszt szövetségről. Mert erről mi nem feledkeztünk meg ennél a vitánál. A munkás-paraszt szövetség a harc szakaszai szerint tartalmilag változik, közvetlen célkitűzéseiben változik, és terjedelmében is változik. Nem akarok a részletekbe belemenni, azt hiszem, világos. Más tartalma, közvetlen célja volt a munkás-paraszt szövetségnek a II. világháború időszakában, amikor ez már mint jelentkező, létező erő kezdett mutatkozni, amikor mi a hazánk függetlenségéért, a német megszállók elleni harcot állítottuk a középpontba és a polgári demokratikus haladást stb. Nyilvánvaló, hogy akkor a munkás-paraszt szövetség kiterjedt a kulákokra is, ez helyes volt, hogy kiterjedt, hasonlóan, mikor a feudális vár ellen indultunk rohamra a földreformnál. Itt utólag dekázni nincs értelme, hogy a 200 holdas birtok volt-e a helyes, de alapjában véve helyes volt, hogy a kulákkal együtt mentünk a feudális maradványok ellen. Most a munkás-paraszt szövetség tartalma természetesen más, közvetlen célkitűzése is más, mint 15, 14 vagy 13 esztendővel ezelőtt volt. Most a munkás-paraszt szövetség célkitűzése a szocialista társadalom felépítése, a falu életének, konkrétan a mezőgazdaság, a falu szocialista átalakítása. Ezt itt mi nem hallgathatjuk el akkor, amikor a munkás-paraszt szövetségről beszélünk a tömegek előtt, de nekünk sem árt rá gondolni.

Azért is utaltam erre az összefüggésre, mert nem a marxista klasszikusok szerint, de ha az ember saját eszével átgondolja ennek a munkás-paraszt szövetségnek a folyamatát, mint tények ismétlődnek a következők:

Célkitűzések meghirdetése, azoknak megvitatása, egyetértés létrejötte, közös harc, a harcban közöttünk új vitás kérdések keletkezése, és a helyes nézetek hirdetése, egyetértés, harc és új vitás kérdések keletkezése. Azt hiszem, amíg munkás-paraszt szövetség lesz a világon, mindig így fog menni. Ezt nem árt emlékezetünkbe idézni, hogy a jelenségeket helyesen ítéljük meg osztályszempontból, marxista szempontból. Azontúl véleményem szerint a KB-nak ma bizonyos értelemben bírálatot kell mondani az Intéző Bizottság és a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány politikája felett is. Hogy helyesen értelmezte-e ezt a munkás-paraszt szövetséget 1956. november első napjaiban. Ez is kell a további munkához. Az én véleményem szerint a munkás-paraszt szövetség kérdése 1956. november első napjaiban bizonyos vonatkozásban más módon jelentkezett, mint ahogy az jelentkezett már az 1950-es évek elején. Szerintem a munkás-paraszt szövetség tartalmát illetően, és központi célkitűzését illetően egy kicsit egy korábbi helyzetbe estünk vissza. Szerintem ezt látni kell. Mert 1956. november 4-ével, hogy így időzítsem, számunkra az a feladat volt feladva, hogy föltéve a lecke, hogy a munkás-paraszt szövetség erejével megvédelmezni a forradalmi demokratikus vívmányokat [sic!], amit már a népi demokrácia valósított meg, megvédelmezett, beleértve az államosított ipart, a gyárat, a falu bizonyos szocialista elemeit, ugye a szocialista állami gazdaságokat és a munkáshatalmat. Megvédelmezni a munkás-paraszt szövetséget, számunkra ez volt a történelmi lecke, feladat, és nekünk erre kellett válaszolni. És most meg kell ítélni, hogy helyesen válaszoltunk-e rá vagy sem. Mert ebből az állásfoglalásból sok minden gyakorlati cselekedet következett, ami már vitatott. És én nem mondom azt, hogy vitathatalan, de vitassuk meg, és állapodjunk meg valamiben. Véleményem szerint helyesen járt el a párt Intéző Bizottsága, majd Központi Bizottsága, amikor működni kezdett, és a kormány is, amikor 1956 végén a tsz építésének a kérdését levette a napirendről. Szerintem helyesen járt el, és ez a mi politikánk, ami volt, kérjük, mondja meg a KB, hogy helyesen jártunk el, vagy nem. Mert a tsz fejlesztésének a kérdése, felfogásom szerint, vitakérdés két testvéri dolgozó osztály közt, a munkásosztály és a dolgozó parasztság legnagyobb részét kitevő egyéni paraszt között vitakérdés. Ez olyan kérdés, hogy amíg meg nem lesz oldva, mindig vitakérdés lesz. Nekünk akkor ezt a vitakérdést le kellett venni a napirendről, akármilyen rövid időszakra is, mert azt kellett kitűzni magunk elé, a munkás-, a paraszttömegek elé, ami összekötött bennünket, hogy a proletárdiktatúra államát, a munkás-paraszt államot megvédeni, a polgári demokratikus forradalom és a szocialista forradalom addigra létrejött vívmányait megvédeni. Ez egy alapvető kérdés, s szerintem a marxizmus tanítása szerint helyes választadtunk rá akkor. És még valami van, elvtársak. Nem a mi akkori Intéző Bizottságunk és ideiglenes KB-nk vette le a napirendről a tsz fejlesztésének a kérdését, hanem a történelmi helyzet vette le a napirendről. Ezt is tudjuk. Drága és súlyos kamatokat kellett fizetni ebben az időszakban korábbi hibákért, ami a párt politikájában, tevékenységében korábbi években jelentkezett. Meg kellett fizetnünk a kamatokat a mezőgazdaság fejlesztésének elhanyagolásáért, meg kellett fizetnünk a kamatokat az

önkéntesség megsértéséért, meg kellett fizetnünk a kamatokat a helytelen rossz árpolitikáért, mert én ebben látom a lényegét a begyűjtési rendszernek, a helytelen árpolitikában, s nem is abban, hogy begyűjtési rendszer volt, meg kellett fizetni a kamatokat. Magyarán mondva, vissza kellett vonulnunk ebben a kérdésben.

Megmondom őszintén, akkor ezt én így láttam, vissza kellett vonulni, eszerint hoztuk meg a döntést. Mondják meg, helyesen jártunk-e el, vagy nem. Ezért azt kellett tennünk, hogy olyan intézkedéseket hozzunk, hogy ezekben a vitakérdésekben az ellentétet kiküszöböljük, a munkás-paraszt szövetséget helyreállítsuk, és az működjön a Magyar Népköztársaság megvédése érdekében. Ez azt jelentette, hogy igenis az egyéni gazdálkodásnak kedvezményeket kellett tenni, részben terheket vettünk el onnan, részben pedig úgy, hogy új kedvezményeket kellett adni annak érdekében, hogy a munkás-paraszt szövetség működjön ebben az alapvető kérdésben. És tudvalévő, hogy ezek a levett terhek és ezek a nyújtott kedvezmények az egyéni gazdálkodásnak szolgálták az akkori fő célt, és hatottak a tsz-ek fejlesztése ellen. Ez hiába, kétségtelen tény, hogy így volt, és ezt tudni kell.

Egyébként itt mindjárt meg akarom mondani, hogy a felelősség kérdését fel kell vetnem a NEP-politika bizonyos fokú felújításáért, amely paraszti vonalon, a falu fele is jelentkezett, és jelentkezett a városi kispolgárság felé. Ez a marxizmus szempontjaiból azonos problémát jelent lényegében, hát elvtársaim, sokat törődünk mi 1956 decemberében, hogy szekerekkel meg batyukkal jöttek, és elkezdődött a zsidvásár, nem azt néztük, hogy akármilyen úton-módon jöjjön az élelem a fővárosba? Ezt kellett nézni, ha nem így volt, mondják meg. Ez sem véletlenül alakult ki így, egy politika eredményeként alakult ez így, én állítom, hogy más politikát akkor mi nem vihettünk. Most is találkozunk a NEP-politikának mindenféle létező hátrányos jelenségével úgy a faluban, mint a városi kispolgárság között, lesz is ezzel nekünk nagyon sok bajunk, amíg felszámoljuk. Tudnunk kell, hogy ez van, szerintem baltával levágni ezeket egyik napról a másikra nem is fogjuk tudni, hanem közben csinálnunk kell azt, amire minket a marxizmus tanít, hogy nekünk a kispolgári dolgozó tömegeket is rá kell vezetnünk a szocializmus építésének útjára. Ez a kötelességünk, és ez a véleményem a dolgokról. Nyertünk mi ezzel a politikával? Állítom, hogy nyertünk. Véleményem szerint a munkásosztálynak a parasztság, a maga egészében, ideértve a tsz-parasztokat is, az egyénileg dolgozó parasztokat is, szövetségesei voltak a népi hatalomnak, az újbóli megszilárdításáért folytatott harcban. Segített a hatalmat megvédeni, segítette a termelés beindításában, segítette a közellátás folytonosságának biztosításában, segítette a pénz szilárdságának a védelmében, és sok minden másban segítette. Sajnos, hogy ez egy olyan folyamattal párosult, amikor az ellenforradalom is harcolt a parasztságért, meg fenyegetőzött, meg nyomást gyakorolt, és se a pártközpont, se a kormány nem tudott akkor abban az időben segíteni, és ez azt jelentette, hogy a legszilárdabb emberek falun megmaradtak a szocializmus útján, és részben azok, akiket tényleg erőszakkal kényszerítettek be, otthagyták, de otthagyták az ingadozók is. Ez a folyamat mindenféle anyagi károsodással járt.

Nagyon jó volt a mi harcunk szempontjából, hogy a parasztság a legkritikusabb napokban úgy oldalt állt, és semlegesen viselkedett az ellenforra-

dalom elleni harcnak egy nagyon jelentős szakaszában, s amikor az ellenforradalom utóvédharcait folytatta, a munkásosztály szövetségeseként lépett fel. Ezt tette. Megmondom őszintén, remélem nem értenek félre, önálló Magyar Népköztársaságot fenntartani szuronyokkal – annyi szurony Magyarországon, se a Szovjetunióban nincs, amivel lehetséges lett volna – ezt tudni kell. [sic!] És a Szovjetunió legjobb fiainak a vére segített megvédeni a hatalmunkat, de ezen a marxista igazságon nem változtat. Nekünk politikai harcot kellett vívni, a saját népünk erőit kellett mozgósítani, s annak megfelelő osztálypolitikát is kellett vinni. És azért erősödött meg a Magyar Népköztársaság, mert a parasztság a harc igen kritikus végső szakaszában a munkásosztály szövetségeseként lépett fel, és nem a burzsoázia szövetségeseként lépett fel, mert ha aszerint lépett volna fel, elvtársak, megmondom, végünk lett volna, akármit csináltunk volna.

Ezen a politikán belül volt hiba? Elvtársak, a magam részéről nem ma, hanem már korábban, utánagondolva látom, hogy volt hiba. Mert a harc egyes részein belül, a mi oldalunkon, a párt KB és a kormány oldaláról volt egynéhány hetes mulasztás. Mi magunk nem pontosan mértük fel erőviszonyainkat, a valóságban mi erősebbek voltunk, mint ahogy azt egyik napról a másikra láttuk, a tömegbefolyás erősebb volt, mint ahogy láttuk, és ezért késlekedve léptünk fel azokkal a rendszabályokkal, amivel a tsz bomlását akadályozni lehetett volna. Ezt én tudom, felelősnek érzem magam, utólag kirádirózni nem lehet. Abban az időben igazán nem volt mindegy, hogy két héttel előbb jelenik-e meg egy megfelelő kormányrendelet, szerintem később, két héttel később jelent meg, mint ahogy annak meg kellett jelenni. Ezért felelősek vagyunk, az Intéző Bizottság, meg a kormány, véleményem szerint. Ezt meg kellett mondanom. Korrigáltunk, korrigáltunk, egy kicsit, miben korrigáltunk? Az árpolitikában korrigáltunk, mert kiderült, hogy az árnívó, amit megszabtunk, az valamivel magasabb volt, mint ahogy a helyzet minket valóban rákényszerített. Ez így volt, korrigáltunk egy háromnegyed évvel később, elkezdtük a komoly korrekciót. Azt, hogy ezt az árnívót ilyen körülmények között – és megőrizve a munkás-paraszt szövetséget és a parasztság jóindulatát a rendszerrel szemben – mégis már 10%-kal korrigáltuk, azért nem csekélység az. Hogy sértődés és harag nélkül tudtuk korrigálni 10%-kal az árnívónkat, ugyanehhez tartozik az, hogy a paraszti adókat 20%-kal felemeltük, ez is valami. Ezt azért mondom, mert volt hiba, ezt láttuk, és megtettük a korrekciót. Így együtt tessék nézni, és csak részben sikerült korrigálni, nem úgy, ahogy szeretttük volna.

Ezután rögtön rátérek a jelenlegi helyzetre. Énszerintem nem szabad elfeledkeznünk a két év harcáról. Ma, amikor a jövőre tekintünk, nem szabad elfeledkeznünk.

Elvtársak, vannak néha kellemetlen kérdések, amivel szembe kellett bátran nézni, és becsületes választ kell adni a kellemetlen kérdésekre. Elvtársak, már többször mondtuk – azt hiszem, igaz –, hogy a mi Központi Bizottságunk politikájának arra hivatott és jogosult kritikusja van, ez a magyar munkásosztály, a magyar dolgozó nép és a nemzetközi munkásosztály. Nekünk az ő szavakra mindig figyelniünk kell, enélkül mi jól nem dolgozhatunk. Ha ennek a két faktornak a szavát nem halljuk, és nem gondolkozunk, vagy nem tudjuk elfogadni, akkor sem szabad úgy csinálnunk, mintha nem tették vol-

na fel nekünk ezeket a kérdéseket, hanem akkor is válaszolni kell becsületesen, hogy nem tudjuk elfogadni. Elvtársak, vannak ilyen kérdések, mindkét oldalról felvetik, rendkívül udvarias formában. Mert a párttagság viszonya a Központi Bizottsághoz nem rossz, a magyar dolgozó nép viszonya a Központi Bizottságunkhoz nem rossz, a testvérpártok és a mi pártunk viszonya nem rossz, ezért nagyon elvtársiasak és udvariasak, de a kérdéseiket felvetik.

Milyenek ezek a kérdések? Miért él maguknál a parasztság annyival jobban, mint a munkásság? Énszerintem a kérdés felvetése nem jogos, legalábbis nem így, és nekünk ezt becsületesen meg kell mondani, ha az a meggyőződésünk. Szerintem Magyarországon a parasztság nem él jobban, mint a munkásság. Nem igaz, tévedésen alapul. A gyárban dolgozó munkás részéről is, és a testvérpártok tényezői részéről is, tévedés. Mi az igazság? Hogy bizonyos paraszti rétegek, itt százalékról is volt szó, 30-ról, én kételkedem benne, hogy ez 30% volna, kevesebbnek tartom, talán 20%, az jobban él, mint a munkásság. És van biztos 10%, amelyik sokkal jobban él, és van 5%, amelyik rendszer burzsujként él még akkor is, ha paraszti gúnyában van. Ez az igazság, és ezt nekünk meg kell mondani így, ahogy van, ha ez így van. Mert a kérdések adva vannak, úgy nem csinálhatunk, mintha nem kérdeznék. Ne engedjük, hogy jóhiszemű tévedések alapján valami olyan vélekedés alakuljon ki politikánkról, ami lazulást vagy szakadást idéz elő a KB és a párttagság vagy a munkásosztály, a nép között, vagy a testvérpártok között. Önmagában nem tartom jogtalannak a kérdés feltevését. Mert a gyári munkás, amit lát a faluból, ő persze nem az egész falut látja, hanem azt a részét látja a falunak a városi áruházakból, azt a bizonyos 20%-ot, és ő aztán azután ítél, nem mondom, hogy rossz szándékú a kérdés feltevése, vagy rosszul viszonylik a kérdéshez. És hogy van, ha a külföldi delegátusaink [sic!] idejönnek? Bocsánatot kérek, hogy vannak a mi tisztelt elvtársaink a baráti nagykövetségekkel? Mit látnak ők a magyar parasztságból mégis? Ugyancsak kb. ezt a részét látják, és ezt is meg is kell mondani hasonlóan, elvtársias, udvarias módon. Különben olyan véleményeltérés fog közöttünk mutatkozni, amilyen a valóságban ténylegesen nincsen.

Másik kérdés, amit feltesznek nekünk, hogy nem megy maguknál a szövetezés? Hát így mondvá, ez igaz. Nagy általánosságban. Nüanszokban bizonyos mozgás megvan. A kérdés fel van téve, kell válaszolni rá, énszerintem kell válaszolni rá. Azt kell mondani: igaz, kedves elvtársaim, hogy tetűléptekkel haladunk, de kérjük, hogy mérlegeljék a következő körülményeket. Meg kell mondani, mi minálunk a helyzet, én ezt mindig megteszem. Mikor nem kérdezik, akkor is én teszem szóvá, mikor már nagyon agyondicsérnek bennünket, hogy én látom a maguk arcán, hogy azért van még tartalékban két-három kérdésük, hogy jó, jó ez a választás, de mi lesz a tsz-szel és a többivel, szóba hozom, mert nagyon fontos, hogy értsenek minket. [sic!] Ez az általam megnevezett két jogosult kritikusa a mi politikánknak.

Erre szeretnék válaszolni, hogy miért. Meg kell azt is mondanom, hogy nem indulhatunk ki az óhajunkból. Én azt hiszem, hogy ebben a Központi Bizottságban egy olyan ember nincs, aki ha megszavazhatná, hogy holnap Magyarországon szocialista falu legyen, hogy ne szavazná meg. Ez is fontos számunkra, hogy kinek mi a szándéka. De ez nem az óhajtól függ, mert mi szeretnénk a munkásosztálynak örömet szerezni ezzel, mert a munkásér-

dekeltség itt egészen más, mint a paraszti. Tisztelt Központi Bizottság! Teljesen egybeesik a közérdekkel. A parasztnál van néha ütközés, ez nem áll szöges ellentétben a paraszti érdekekkel, sem az egyéni érdekekkel, csak van egy ilyen napi ütközés, és a nemzetközi munkásosztály érdeke is persze azt kívánná, hogy holnap már szocialista legyen [sic!]. Mi is ezt szeretnénk, de meg kell mondani, hogy nem indulhatunk ki az óhajból. És most, ha az ember felteszi a kérdést, akkor egynéhány dologra válaszolni kell. Most.

Amiről így még eddig nem esett szó, és fontosnak tartom, hogy így lássuk. Rohan előre az egész nemzetközi munkásosztály a szocialista táboron belül, szinte lehet mondani, rohan a fejlődés útján. Mind a szocialista átalakulás útján, mind a mezőgazdasági termelés fejlesztése útján. A mi tempónkhoz viszonyítva rohan a Szovjetunió, Kína, Bulgária, Csehszlovákia, az összes testvéri országok, egyedül a lengyeleket kivéve. Mind előttünk van, még az albánok is messze előttünk járnak. Ez igaz. Na de hát most mit csináljunk? Ettől sarkallatva hozunk olyan döntéseket, ami végső fokon esetleg nem előrevisz minket, hanem még visszadob? Én azt hiszem, nem szabad. Egy ideig ezt állni kell. Egyszer ezt úgy fogalmaztam meg, hogy ennek a Központi Bizottságnak választ kell adni a következőkre: nyilvánvaló, hogy a tényleges lehetőség és a tényleges eredmények között van eltérés. Több a ma meglévő lehetőség, mint ami realizálódott a termelőszövetkezeti mozgalom máig született eredményeiben. Ez nyilvánvaló, hogy több. De fel kell tenni a kérdést, most mi előtt állunk? Tudunk mi ugrálni? Szerintem fel kell tenni ezt a kérdést! Vagy tudunk-e lépni? Én azt mondom, lépni tudunk. Anélkül – itt a kifejezést csak képletesen értem –, anélkül, hogy lemondanánk arról, hogy egy bizonyos idő után el fogunk érni egy olyan helyzetbe, amikor ugarhatunk is. De szerintem ma erre választ kell kapni, hogy a lépésnek van-e itt az ideje, vagy valami viharos fejlődés ösztökélésének, vagy erőszakolásának. Szerintem lépni lehet csak. Miért? Erre is mindjárt fogok válaszolni, de előbb valami másról akarok beszélni, amit az egész propagandánk, agitációnk központi kérdésének is tartok; hogy milyen faktorok, tényezők működnek a szövetkezeti mozgalom javára, ami ennyiben működnek [sic!].

Azt mondják, van a parasztnak anyagi érdekeltisége. Ez egy vezető jelszó volt, hogyha a parasztnak érdekelt anyagilag, hogy belépjen, az egy óriási mozgató erő. Azt hiszem, nincs okunk ezt az állítást kétségbe vonni. De hogy mechanikusan fogjuk fel – és a mechanikus felfogás igen sok jelével találkozunk –, az szerintem súlyos hiba. Mert ha ez olyan mechanikusan működne, akkor az egyénileg dolgozó parasztnak feléne – lásd a statisztikát – már bent kéne lenni, és nem kint. Vagy a Fejér megyei parasztnak 70%-ának bent kéne lenni, és nem kint, mert ott az adatok szerint a 70%-a keres legfeljebb annyit, de általában kevesebbet, mint a termelőszövetkezeti parasztnak átlaga. Ez tényleges erő, egy marxista vizsgálat, de mechanikusan ezt sem szabad értelmezni. Mert a falu anyagi érdekeltiségéhez hozzátartozik, hogy véleményem szerint ez alatt a két év alatt bizonyos falusi rétegek jövedelme nem növekedett, hanem csökkent. Bizonyos szűk rétege csökkent. Munkanélküliség van megint Szentes vidékén, és bizonyos területeken, tehát a falu legszegényebbjei szegényebbek lettek ez alatt a két év alatt, a módosabbjai gazdagabbak lettek. Mert igenis, egy bizonyosfajta polarizáció, kapitalizálódás megy végbe olyan viszonyok között, amikor a NEP működik, és hat jobban, mint más viszonyok

között. Hát ezt is tudni kell. Ez válasz arra is, hogy jobban él-e a paraszt, vagy nem él jobban. Hát ezt egy kicsit részletezni kell. Az anyagi érdekeltséget nem vehetjük mechanikusan. Ezt azért mondom, mert más vonatkozásban, a gazdasági tényezőknél olyan számokat dolgoznak ki az elvtársak, meg olyan ideális tsz-t képzelnek maguk elé, hogy azt hiszik, amíg az még nincs, addig a középparaszt nem fog belépni a tsz-be. Szerintem ez nem ilyen mechanikus.

Van a parasztok saját tapasztalata, ez arra a bizonyos fokozatosságra vonatkozik különösen. Persze Kínában azt hiszem, az összes fokozatot végigjárták vagy 5 esztendő alatt, kezdve a legprimitívebb munkaösszefogáson, aminek még a szocializmushoz semmi köze, de valami kollektivitás abban már van, egészen a 10 000 parasztcsaládos kommunáig. De ez kell, hogy a parasztság lássa, kitapasztalja a szövetkezetet, de ez sem mechanikus szerintem. A kínai parasztság nem mechanikus értelemben tapasztalta ki a fokozatokat, meg a formákat, meg az átmeneteket, legalább 50 esztendő kellett volna, ha mindent ki akar tapasztalni, megismerni 100 millió paraszt. Szóval van, létezik, kell hogy lásson maga előtt, mint amit az Apró elvtárs is mond, sok mindent kitapasztaljon, kicsit jobban éljen, ezt sem lehet mechanikusan értelmezni. Itt van ez a paraszti önkéntesség. Én a Hazafias Népfrontnál nem resteltem erről beszélni. Ez összefügg az osztályharc lényegével. Mi az, hogy paraszti önkéntesség? Be akarjuk tartani, be akarjuk! De mi ebből fétist csinálhatunk? Szerintem fétist nem csinálhatunk! Ha mi arra várnánk, hogy önmagában a paraszt a saját spekulációja alapján mikor szánja el magát arra, hogy na most megcsinálom a szocializmust, megmondom, soha, amíg a Föld gömbölyű, addig szocializmus nem jönne létre. Miért? Az ismert okok miatt. Mert a paraszt az munkás is, meg polgár, burzsuj is bizonyos értelemben. Munkás, amikor izzad, meg dolgozik az év nem tudom én hány hónapján keresztül, és burzsuj, amikor a termés bent van a padlásán, a raktárban, és arról van szó, hogy most a terméssel mit lehet csinálni. Akkor rögtön burzsuj. És hiába 11 éven át közeledik a tsz-gondolathoz, 11 hónapon át, a 12-ben ugyanannyit vissza is lép. Így néz ki a parasztságnak a viszonya ehhez a dologhoz.

Általában persze ők a szocializmus mellett vannak, de inkább azért, mert nincsenek a kapitalizmus mellett. Azt nem akarják. Pláne azt a ronda formáját, amit a magyar kapitalizmus jelentett nekik a felszabadulásig, azt nem akarja a dolgozó paraszt. És ezért van, hogy általában a szocializmust akarja. Úgyhogy ez nem véletlenül van úgy, hogy nem paraszt-munkás szövetséget mond a marxizmus, hanem munkás-paraszt szövetséget. Mert ha a parasztság történelmi, társadalmi körülménye olyan lenne, mint a munkásé, akkor lehetne ő a vezető osztály. Hát mi az ördögnek veszekednénk már ezen is. És ez vonatkozik mindenre. Ez még vonatkozik erre a híres önkéntességre is. Igen, tartsuk tiszteletben, ezt neki magának kell elhatározni, de úgy a parasztságra, mint osztályra, mi ne hagyjuk rá, hogy ő önként jöjjön rá, hogy ideje már a szocializmus, mert soha, még egyszer mondom, hogy soha nem csinálnák meg. Hát itt jön a munkásosztály vezető szerepe és a párt vezető szerepe, érvekkel, agitációval, politikával stb. dolgokkal. És az állam vezető, szervező szerepe.

És most én erre térek ki, mert nekem ez a legfontosabb mondanivalóm, így a tennivalókat illetően. Szerintem annak van az ideje ma, hogy tovább

erősítsük a párt általános befolyását a paraszti tömegekben, és a paraszttömegeket a Magyar Népköztársaság még odaadóbb híveivé neveljük. Szerintem ez a döntő feladat, mert, elvtársaim, ez az új megszilárdulása a munkás-paraszt szövetségnek még fiatal, ez nagyon nagy próbatételeket még nem bír ki, szerintem ezt figyelembe kell venni. Emlékezzenek rá, akárhány dátumhoz jutottunk, az ellenség mindig azt ugatta, hogy a választás után, meg az Országgyűlés után majd el fogják rendelni a tsz-t, meg bevezetik a begyűjtést, hát a két évünk ezekkel való feleseléssel telt el. És a parasztságban van bizalom. Megmondom őszintén, hogy bizonyos tekintetben csodálatos ez a bizalom, ami a két év alatt, a sok mindenféle bajok után ilyen gyorsan megszületett, és milyen körülmények között. De ez még nem olyan mély, nem olyan erős, hogy ilyen hirtelen sokkokat kibírjon. Szerintem a feladatunk az, hogy igenis lépjünk a tsz-ben előre, most itt az ideje, érettek a feltételek, de a fő politikai vonalon a parasztság irányában nem változtathatunk. Egy kicsit pótolnunk kell jelenleg apró megszorításokkal, meg hasonlókkal. Most, per ma. Szerintem ezt kell csinálni. Én nem úgy mondom, hogy ez babonás szám, de azért a hároméves bizalom több, mint kétéves bizalom. Szerintem igenis elképzelhető, hogy mostanhoz kb. egy évre vagy nem egy egész évre, vagy a jövő nyáron újra megvizsgáljuk, értékeljük, megvitatassuk az egész kérdést, és én voltam az, aki felvettem, ne döntsük el, mert jól most nem dönthetjük el. Még dolgozzunk kb. ebben az irányban, és sajnos nem sokkal gyorsabb tempóban, hogy azért a tsz fejlődjön, de még bírjunk ki egy esztendőt. Mert az alatt még sokkal jobb feltételek lesznek. Ha most csinálnánk meg a 60–65. éves tervet, megmondom, az alacsony terv volna, ha a reális helyzetből akarunk kiindulni. Szerintem sokkal gyorsabb fejlődés lehetséges és lesz lehetséges egy mához egy évre keletkező helyzet analízisa alapján, mint a mai helyzetben. Nekem ez a véleményem. És nem volna jó most megkötni egy 60–65-ös tervet a jelenlegi lehetőségek alapján, hanem mint az 1959 végi, vagy hasonló, mert szerintem akkor már jobb lesz [sic].

Én azt mondom, elvtársak, hogy a Szovjetunióban is, amikor volt az a szövetkezés, na meg Kínában is – ez nem idealista felfogás, én azt hiszem –, a legdöntőbb tényező volt, hogy a Bolsevik Pártnak olyan hatalmas tekintélye s befolyása volt, igenis a szegényparaszti tömegekre, mert akár tetszik nekünk, akár nem, még a szövetkezetnek is az élenjáró harcosa a falun belül az egykori szegényparasztság, vagy a jelenlegi szegényebb vagy kevésbé gazdag, kevésbé jobb gazdasági helyzetben lévő parasztság, de még a középparasztok között is nagy tekintélye volt a Bolsevik Pártnak és a Kínai Kommunista Pártnak. És a Bolgár Kommunista Pártnak. Óriási tekintélyük, nagy politikai befolyásuk volt, és igenis volt kölcsönös bizalom a párt és a középparaszti tömegek között. És szerintem ez nem idealizmus, ha úgy vesszük, hogy az egyik, de talán a legdöntőbb tényező, hogy tudunk a tsz-be átmenni, hogy a párt és a középparaszti tömegek között a kölcsönös bizalom és a politikai szövetség hogy áll, s milyen a párt tekintélye. Én a magam részéről megmondom, hogy ez a döntő feltétele, mert ha mi akkor akarunk a tsz-ben előre menni, amikor az összes fokozatokat végigjárjuk, az összes formákat a parasztság tapasztalati úton kiismeri, meg az önkéntességet rosszul értelmezve, azt ki akarnánk várni, akkor azt hiszem, elvtársak, hogy 1965-ben konstatál-

nánk, hogy most már 21% van a tsz-ben, vagy 18%, és azt hiszem, hogy ez nem így megy azért. Erősítsük mi csak tovább a párt tekintélyét, erősítsük mi csak tovább a népi állam tekintélyét, ez nem utolsó tényező a középparasztság szemében, meg javítsuk meg a munkát, meg mélyítsük ezt a bizalmat, mi is bízunk a középparaszttban. Szerintem a középparasztt nem ellensége a termelőségnek, és nem is szabad vele úgy beszélni, mint az ellenséggel, még akkor sem, ha ő azt mondja, hogy nem lépek be. Ő akkor sem ellensége.

En ebben látom a döntő dolgot, és én elvtársaim, annak a híve vagyok, hogy az előttünk álló esztendőben lépünk egyet. Egy akkorát, amekkorának a lehetőségei adva vannak. Ezt nem tudom megmondani százalékban, de az az érzésem, hogy a jelenlegi meglévő tsz-einkhez képest azért az nem csekélység, amit mi most lépni tudunk egy esztendő alatt. De vegyük úgy, hogy ez még ebbe a szakaszba tartozik, ami mögöttünk van, abba a bizonyos kétéves szakaszba, és talán egy év múlva abban a helyzetben leszünk, hogy azt mondhatjuk, hogy új szakasz, egy más lendületű szakasz kezdődik a termelőségterületekben. Nem tudom, ez defenzív álláspont-e vagy micsoda, de nekem ez a véleményem. És szerintem ezekből a problémákból nagyon sok mindent meg lehet vitatni magukkal a középparaszti rétegekkel anélkül, hogy mi a viszonyunkat velük rontanánk. És a sajtó is. Bár én egyébként olyan ember vagyok, hogy az élősónak nagyobb jelentőséget tulajdonítok, mint a sajtónak. Nem tudom, mit szólnak az újságírók hozzá, nagy szerepe van, de az élősónak még nagyobb jelentősége van agitáció szempontjából.

Na most, bizonyos feltételek is kellene természetesen, s különböző tennivalók vannak. Szerintem a helyes célkitűzés az, ha megkíséreljük a szövetkezés fejlesztését a mezőgazdasági termelés fejlesztésével együtt előmozdítani. Ez bizonyos tekintetben, elvtársak, ellentmondás, ezt tudni kell. Megmondom, a termelés jó fejlesztéséhez kell az egyéni parasztt termelési biztonsága, viszont, ha neki nagyon megvan a termelési biztonsága, akkor nem az forog a fejében, hogy bemenjen a termelőségterületbe. Ez egy ellentmondó feladat, amely félévenként hullámozhat, kicsit ebben az irányban, kicsit abban, ezt az ellentmondásaival együtt kell vinni, és szerintem lehet is vinni, hogy a szövetkezeti mozgalom is menjen előre, és a mezőgazdasági termelés se essen vissza, hanem valamilyen kis mértékben emelkedjen és javuljon. Megismétlem: szerintem a párt vezető szerepének az erősítése a falu életében, most ide korlátozva – persze az ország életében is –, döntő feltétele a szövetkezeti mozgalom sikeres fejlesztésének. Ezért értem bizonyos értelemben a falusi helyi párterőkre is. De rögtön megmondom a véleményem erről a kérdéstről.

Nálunk a faluban van most egy közfelfogás, ami úgy néz ki, hogy igen sok parasztnak nagyon jó a véleménye a párttról. Nem tagja a pártnak, nem is lép be a pártba, mert azt mondja, ha tagja, akkor másnap megkérdezzhetik tőle, hogy miért nem tagja a termelőségterületnek. Megmondom őszintén, neki ebben igaza van. A helyzet maga olyan, hogy ujjal mutogatnak, és tényleg megkérdik, hogyha a pártban bent van, hogy lehet ez? Hirdeted a tsz-t, és nem lépsz be? Nekem az a véleményem, hogy a harcnak ebben a szakaszában nem fog sok parasztt belépni a pártba, döntően emiatt. Szóval a párt általános politikájával rokonszenvezik, azt kész támogatni sok minden terüle-

ten, de belépni most a pártba nem nagyon fog. Persze van egy normális fejlődési vonal, valamilyen számban be fognak lépni, de hogy háromszorosára, négyszeresére emelkedjen a paraszti párttagságunk, a középparasztok, most, jövőre, 1959-ben, 60-ban, az majdnem lehetetlen is. Tehát nekünk más módon kell a falusi párterőket erősíteni, nem utolsósorban úgy, hogy nagyon jó, a mértéket megütő, a faluból való kommunistákat vissza kell vinni a termelőszövetkezetbe. Ez az egyik orvosság. Mert ha elkezdenek toborozni, a parasztságot közelebb kell vonni a párthoz, akciókba bele kell vonni, a választásnál ez igen sikeresen és szépen ment, erről nem szabad lemondani. Mindenféle akcióba, amivel egyetértenek, bevonni, közel hozni őket, hogy megszokják, hogy a párttal együtt élnek. De ha mi most elkezdenénk a beléptetést az ő jelenlegi nézeteivel, nem beszélve arról, hogy a beléptetés ellen vagyunk általában, mint módszer ellen, hogy beléptessenek valakit a pártba, akkor egyszerűen azt csinálnánk, hogy ezt az ingadozást bevinnénk a pártba, ami most a párton kívül, ott a párt környékén van. Énszerintem ezt nem szabad megcsinálni, mert akkor végünk van, őszintén szólva. Inkább visszaesünk az erőviszonyokat illetően, mert ha az az ingadozás bejön, és még a párt nevében tud fellépni és jelentkezni, ami most legalább a párton kívül van, az nagy baj lenne. Ugye ezt is reálisan kell nézni.

Itt van egy más tennivaló, pl. az életszínvonal-, meg ár-, meg adópolitika. Én azt mondom, elvtársak, mindegyikben kell valamit csinálni most rögtön, de az alapvető intézkedéseket azokat én most se el nem határoznám, se el nem vetném. Pl. a megadóztatásnál én amellettt vagyok, hogy jövő nyáron még ne menjünk rá az egyéni adóztatásra. Én attól tartok egy kicsit, amiről az Antos elvtárs beszélt. De szerintem el se vethetjük, mint egy fegyvert, nem vethetjük el. És nem volna jó, ha tegnap volt választás, és holnap rátérnék erre a fajta adóztatásra. Arról nem is beszélve, hogy helyes vitele azért nagyon nagy gond és probléma. De nem is vetném el, és el tudom képzelni, hogy jövő nyáron még bevezetjük. Megfelelő tanulmányozás, átgondolás, meg nem tudom én... [sic!] Nem az egész parasztság egyéni adóztatását, hanem a parasztság bizonyos meghatározott szűk rétegének egyéni adóztatását. Most nem. (Hogy csináljuk, és ne mondjuk azt, hogy ezt nem szabad csinálni, de lehet, hogy ezt szabad csinálni [sic].) Egy bizonyos mértékű előrehaladottság ugyanakkor van, az az egyéb lehetőség, amiről már beszéltünk, azt már most lehet csinálni, hogy a 10% szűrést megengedjük, és ez nem csekélység. Az árpolitikában is lehet bizonyos igazításokat csinálni. Községfejlesztési adó, sok minden eszköz van, amit most lehet és kell is csinálnunk, de ilyen alapvető dolgok, mint az egész paraszti adózás elvének a megváltoztatása, erre jövő nyárig várjunk, azt mondanám, és akkor vegyük elő több más kérdéssel együtt.

Ugyanígy van a föld adásvételének a kérdése is. Az is egy hasonló kérdés. Most nem szabad elrendelni, véglegesen elvetni szintén nem szabad, mert jön egy olyan időszak, amikor azt be kell vezetni, el kell rendelni, de nem most! Egyébként, ahogy elővettük egy kicsit a tsz-kérdést, csak még kicsit vettük elő, az adásvételi hullám azonnal elült, és visszaesett az ötödére a tavalyinak. Hát a számok a kezünkben vannak, majdnem megszűnt az adásvétel, pedig még csak egy kicsit kezdtünk komolyabban beszélni a tsz-fejlesztésről, de ne vezessük be most, és ne vessük el most, hanem mérlegeljük más ilyen in-

tézkedéssel együtt. És akkor, amikor a tsz-fejlesztés nagyobb szakasza teendőit fogjuk elhatározni, a Kongresszus időpontjáig ki kell alakítani a véleményünket, ez természetes. Már nyáron, már júniusban elkezdjük vitatni. Jó tovább vitatni, mint 5 perc alatt elhatározni, nem jó az ilyen dolog.

Itt egyébként nem akarok nagy vitába belemenni ezzel a kétlaki, meg ez a nem tudom micsoda [sic!], lehet, hogy közgazdasági értelemben egyforma súllyal jelentkezik a kettő, szerintem két teljesen különböző kérdéstről van szó. Mert azért a döntő ebből a szempontból a faluban élő módos középparaszt és nem a kétlaki. Hát végeredményben abnormális dolog az a kétlaki, mert az dolgozik is néha a gyárban – ez nem mindig tisztviselő ám, nagyon sok kiváló szakmunkásunk, több évtizedes szakmunkás, akikről nem mondhatunk le még a gyárban, vagy valami oknál fogva [sic!]. Mert a bányászok, meg mások, s szerintem ne helyezzük egyenlő súlyra, még akkor sem, hogyha pénzügyi szempontból vagy egyéb szempontból egyformán jelentkezik. A kétlaki teljesen speciális kérdés. És el lehet képzelni olyan időszakot a kétlakiakkal pl., hogy szubjektíve, ugyanúgy, mint az egyéni adóztatásnál, a faluban élő középparasztnál is személyileg fel lesz téve a kérdés, hogyha maradsz a gyárban, ott vagy, akkor a paraszti jövedelmed felét el fogjuk venni adóba. Vagy 70%-át, ha te kétféle módon akarsz élni, vagy többet. Te dönts el, maradj a faluban, mert ha nem, akkor a gyári kereseted 50%-át el fogjuk venni speciális kereseti adóba, amit terád fogunk kivetni. Ennek is eljöhethet az ideje, de ez egy más kérdés, én nem keverném össze. Sajnos ennél a középparasztnál, amelyik a faluban él, az a baj, hogy táplálja ezt az illúziót, ezt a burzsoá illúziót az egész faluban, még a kódis szegényben is táplálja ezt az illúziót, már egyszerűen annál fogva, hogy látja, és a saját jövedelmét nem a tsz-parasztával veti össze, hanem a nagyon jó módúval, gondolja, hátha jövőre én is ilyen leszek. De én ezt nem egyformán kezelném. Úgyhogy szükség van arra, amit már el is határoztunk, egy sor tsz-t támogató rendelkezésnek megint itt van az ideje, most januárban már, tehát a 3004-esnek egy második kiadását kell csinálni, talán a nevét tartjuk is meg, mert jó márka, maga a név is falun politikailag jó, de egy sor részintézkedés kell. Kell egy módosított kiadás az 59-es évre, mely módosítja az előző tapasztalatait [sic!].⁵⁷

A típusok dolgában tiszta helyzetet kell teremteni. Mindig félreérthető ez a szövegezés, ami itt nálunk van. Ez a forma, meg típus, meg az atyaisten tudja, hogy micsoda. Én azt mondom, egyik sürgős feladatunk, és ezzel semmit sem kell várni, hogy amíg a típusokat regisztráljuk, összeszedjük, hogy mi az, amit támogatunk és elfogadunk, a fokozati formában is, és mindegyiknél megmondjuk, hogy melyik milyen mértékű támogatást élvez a párt és a kormány részéről, morális, anyagi, egyéb tekintetben. Amennyiben betartja az arra a típusra előírt követelményeket. Menjenek egy típussal lejjebb vagy feljebb, még mindig jobb, mint hogy becsapjuk magunkat, hogy azt hisszük, hogy ilyen hármas vagy egyes típusú, aztán hol vannak még az egyes típustól. Ugye vannak ilyen öreg egyesek, amelyek már 7 éve élvezik az adókedvezményt, meg az értékesítési kedvezményt, és semmiféle, még egyes típust sem üt meg a kollektív gazdálkodásuk. Tehát regisztrálni, rendszerezni és a parasztközött tudatosítani kell, melyiket milyen mértékben, milyen formában tudjuk mi támogatni. És én soha egy alacsonyabb formának ugyanazt a támogatást nem adnám, mint a fölötte lévőknek. Mert voltak ilyen javaslatok,

hogya közösen dolgoznak, akkor élvezze ugyanazt az értékesítési kedvezményt. Soha azt a kedvezményt nem adnám meg alacsonyabb típusnak, elvi okokból, mint a fölötte állónak. Még ha csak 5 vagy 2%-kal is kap kevesebbet, de kapjon kevesebbet, és szokja meg, hogy az nem mindegy, hogy ő ebben a formában van, vagy egy fokkal feljebb lévő formában.

Itt van pl. a termelőszövetkezetek és a gépek dolga. Ezt én mindenütt végigvinném, adónál, értékesítésnél, gépvásárlási jognál, mindennél, ezt a fokozatos, szigorú és fontos elhatárolását. Itt van pl. a legfejlettebb tsz és a gép. Hát az a bulgár [sic!] meg mindenféle tapasztalat jó tapasztalat, azt hiszem, azt mi nyugodtan vehetjük is – a bulgárt [sic!] –, de mikor mi leírjuk azt, hogy milyen körülmények között adunk gépet, folyton vitatkozunk, és mindig visszacsúszik egy olyan kis finom luk, meg eltérés [sic!]. Pl. itt van, megmondtuk már hússzor a PB-n, annak a tsz-nek adunk nagy traktort, amelyik ötéves szerződést köt az állammal, hogy az utolsó grammig minden terméfeleslegét leadja az államnak. Annak adunk nagy traktort, de ha nem kötik, nem kapnak, még ha milliomos termelőszövetkezet a neve [sic!]. Itt mi van? Itt megint az van, hogy előnyben kell részesíteni azokat a tsz-eket, amelyek árufeleslegüket példamutatóan stb. stb. Nem előnyben részesítésről volt szó, hanem az a feltétel, és ez egészen másképp hangzik.

És én a többi kérdést is így vizsgálnám, ahol más természetű kérdés van. Ez mind olyan dolog, amellyel nem kell várni júniusig, már januárban a 3005-ös rendeletben⁵⁸ már benne lehet, ha jól kidolgozzuk, hogyan, miképp, mi módon. Természetesen, a helyes és egységesen vitt vonal kell. Ebben a kérdésben lássák, kicsiben jelentkezik az, ami a pártnak abban a nagyon mély krízisben jelentkezett nagyban 1953–1956 között, amikor könyörögtek a párttagok meg a pártonkívüli dolgozók is, beszéljen világosan hozzájuk, a KB, hogy mit akar, kicsiben ugyanezzel a kérdéssel állunk szemben. Mert a párttagjaink és a funkcionáriusok egy dolgot kérnek, hogy beszéljünk magyarul, és félreérthetetlenül és egyformán ebben a kérdésben felülről, hogy mi a teendő a tsz-kérdésben. Szerintem ez jogos kérdés. Szerintem az egységesen vitt vonalat természetesen marxista értelemben kell felfogni, és én itt az Apró elvtárrsal értek egyet, hogy igenis elképzelhető, hogy X megyében gyorsabban és másképpen megy, mert ez marxista alkalmazása a helyes központi vonalnak. Más megyében pedig lassabban fog vánszorogni, még két-három évig. Mit csináljunk?

Végül jönnek ezek a káderek. Ezeken is mindig összegabalyodunk. Mi a PB oldaláról ajánlottuk az osztálynak meg az FM-nek, hogy kell mozgósítani 1000, 1500 vagy 2500 jó harcos kommunistát, akinek a fő tulajdonsága, hogy tud a tömegekkel bánni, politíkailag szilárd, politikai vezetőképességgel rendelkezik, jó szervező. Szerintem most ez kell a falun, és nem a nagyon jó agronómus. És ehhez úgy valahogy mindig úgy hozzáragasszák a szakembereket, még itt is úgy van, ugyanazon feltételekkel, szerintem két teljesen különböző dologról van szó [sic!]. Nekünk szakembereket is kell odaküldeni, kedvezményeket is kell adni, de szerintem ez teljesen más jellegű kérdés, és akkor ezt kezeljük másképpen, ne ragasszák, meg keverjék össze ezt a politikai seregünket, mert igenis így kell nevezni, a jó agronómusoknak egy bizonyos seregével, amivel én egyetértek, hogy szintén kell most a falura küldeni. Kérem, ne keverjék össze, mert megint úgy fog összekeveredni, hogy elsüllyed a

politikai lényeg a dologban. Megint küldünk 3000 jó agronómust, akikről az isten se tudja, hogy melyik társadalmi rendszer hívei. Az egységes politikának nagyon-nagyon kellene azok az erősítések, azok a bizonyos emberek, akik ezt a politikát az életben vinni tudják majd.

Bocsássanak meg, végül szeretnék a kérdés kellemetlenebb oldaláról szólni, a két év alatt volt hibákról, és el akarom mondani a véleményemet róluk.

Én személyekről is fogok beszélni: Fehér Lajos, Keserű⁵⁹ az osztály részéről, mert őket ismerem a legjobban. Dögei, Tömpe elvtárs, mert lassan ő is idevalósi, meg Keresztes,⁶⁰ meg a többiek, akik ott az FM-ben vannak. Előrebocsátom a következőket: feltételezem minden általam ismert elvtársról a jóhízeműséget, ha nem tétélezném fel, egészen másként kellene beszélnem. Kérem, hogy előbb ezt vegyék tudomásul, hogy elvtársaknak és becsületes embereknek tartom őket, mert különben félreérthetik a dolgokat. Mert más tekintetben én bizony egy kicsit másképp szeretném felvetni a dolgokat. Először is, a megmaradt belső határozatnak, pláne ha publikáljuk ezt a bevezetőt, úgy értem, hogy ezt széles körben akarjuk terjeszteni, akkor módosítsunk. Nem igaz az, hogy a helyes határozatok magyarázásában és végrehajtásában, különösen a múlt év második felében, ez egyszerűen nem igaz [sic!]. Nem a múlt év második feléről van szó, hanem a legrosszabb opposzió közöttük és egy kicsit a párt központi vonala között 1956 novemberében, meg decemberében volt, és az hát szukcesszíve többé-kevésbé javult, vagy nem tudom én mi, és a mai helyzetben sok minden fel lett már számolva és oldva belőlük, de a mai helyzetben is még van szerintem, még van [sic!]. Ez nem a múlt év második felének a kérdése.

Megmondom, elvtársak, a következő véleményem: A párt mezőgazdasági osztályán és a Fehér Lajos elvtársban, amióta ott dolgozik – ezt 1956 novemberétől számítom –, hosszú ideig az uralkodó volt az, hogy a régi sérelmek jóvátétele és a régi hibáktól való reszketés a szemléletben. A cselekvésben pedig jobbra eltértek a párt vonalától hosszú, hosszú időn keresztül, részben ma is jobbra eltérnek tőle a gyakorlatukban. Ez az igazság. El tudnám sorolni, de nem akarom a KB idejét és türelmét igénybe venni, az összes intézkedések, ami az egyéni parasszok javára szolt, kezdeményezésként a mi KB mezőgazdasági osztálytól jött [sic!]. Nem hibáztatok, hisz megszavaztam, ma is vállaltam a felelősséget, hogy alapjaiban helyesek,

[Kiss K. elvtárs: Egy részét befogtuk.]

de hosszú hónapok múltak el, és egy javaslat nem jött erről az osztályról, amely alarmírozott volna bennünket, hogy ne hagyjuk az utolsó hírmondóit szétverni a tsz-eknek, vagy valamit tegyünk a szocialista fejlődés érdekében is. Hosszú hónapok teltek el. Aztán egy másik tapasztalat, hogy örök vitánk volt, olyanok voltunk, mint két idegen nyelvet beszélő vetélytárs prédikátorok. Mi mindig pofáztunk, hogy a szövetkezet, a szocializmus, meg ez, meg az, Fehér elvtársék válaszoltak, hogy önkéntesség, óvakodás a szektásságtól, ez mind helyes, de kicsit egyoldalú volt, meg kell mondanom, ez az én véleményem. Egyébként hozzá akarom fűzni, ha már személyekről van szó, hogy erre a vonalra, vagy ennek a vonalnak legrosszabb képviselője a Gyenes⁶¹ volt, és a legtartósabb befolyást is gyakorolta a mi osztályunkra. Többet, jobban hallgattak a Gyenesre, mint a mi Intéző Bizottságunkra, annak az álláspontja fontosabb, meg tudományosabb volt az ő számukra, mint a mienk. Ez az igazság-

hoz hozzátartozik. (Közbeszólás: Gyenes már rég nincs ott.) Gyenes még ott van, úgy szellemi áttétellel, mert a mezőgazdasági bizottságban természetesen ott van, a gondolatai még ott élnek ma is, állítom, és rokonszenvet élveznek a mezőgazdasági osztály nem egy munkatársa részéről. Egyébként én a Gyenest sem tartom bűnözőnek, csak hozzá akarom fűzni, hogy egyszerűen nem tartom marxistának.

Még valamit sajnos szóvá kell tenni az időrablás szempontjából. Nem tudom, nekem vannak ilyen furcsa képzettársításaim. Én a Fehér elvtársat a II. világháború időszakából ismerem. Személyileg nemhogy becsülöm és tisztetem, hanem szeretem Fehér elvtársat, de azért, ami ő volt a II. világháború időszakában, a hatalomért folytatott harc időszakában. És nem azért a hibáiért, amik az azt követő években bizony nagyon súlyos formában jelentkeztek a Fehér elvtársnál. Én örülök, a párt szempontjából jónak tartom, hogy az 1956. novemberi és decemberi nem mindennapos botlásai után,⁶² mi elvtársi módon vizsgáltuk a kérdést, és nyugodtan, s azon voltunk, hogy ne elszakítsuk őt a párttól, hanem megtartsuk a párt vezetése számára, és úgy vélem, neki érdemei is vannak abban az eredményben, amit mi itt a választásnál elszámoltunk. De ez nem mentesíti őt se a bírálattól, és bennünket se a kötelezettségtől, hogy megmondjuk a véleményünket. Nekem Fehér elvtársról az jut eszembe, hogy mikor kiadták Leninnek azokat az okmányait, amiket közvetlen a halála előtt írt, ott volt egy nagyon érdekes levél, amiben az a figyelmeztetés volt, hogy óvják a pártot, a párt Központi Bizottságát, mert a szakadás veszélye mindig fennáll azért, mert a harcában két osztályra támaszkodik, és ez a tény mindig visszatükröződik a KB-n belül is. Talán emlékeznek az elvtársak erre, egy nagyon mély, és ma nekünk is szóló figyelmeztetés. És én ehhez rögtön hozzáteszem, eléggé ismerem a Fehér elvtársat, szerintem az ő marxizmusa gyenge lábakon áll. Szerintem becsületes ember, egész életében a faluért dolgozott, a parasztokért él-hal, a jogukat keresi, de én szerintem nem úgy, ahogy azt egy marxista-leninistának keresnie kell. Szerintem a parasztot az szereti a legjobban, aki a munkásvezetést megszerzi a parasztok számára, és nem az, akinek éveken át nem jut eszébe a dolog másik oldala, hogy vajon hogy jön ez ki a munkásosztály oldalán; Fehér elvtárs marxizmusa ebben a dologban sántít és erősítésre szorul, s olyan erősítésre, amelyet csak egyedül ő tud elvégezni. Ha megszokja az osztályharcot, hogy előbb mindig a munkásra gondoljon, s aztán a parasztra, meg a munkásosztály szövetségére, így, és azzal, hogy mi akkor teszünk jót a paraszttal, ha sikerül – most a pártról beszélek – elvezetni őt a szocializmusba, mert a paraszt egyéni érdeke sem ellentétes a szocializmussal, napi értelemben ez lehetséges, de általános értelemben az az ő egyéni érdeke is. Így lehet a parasztnak is jót tenni, és ha Fehér elvtárs ezt az alap gondolatot jobban átgondolná, lelkiismeretesen, akkor először elfogadná, hogy itt egy kis hiba van, utána már a napi gyakorlati munkája is sok zavartól mentes lenne. Ez az én véleményem.

Van még kérdés, ami nemcsak rájuk vonatkozik, arról is meg fogom mondani a véleményemet. Az FM munkáját illetően nem osztom az Apró elvtárs véleményét. Nekem nagyon rossz véleményem van az FM munkájáról, beleértve a Dögei elvtársat is – bocsásson meg az őszinteségemért –, hozzáfűzöm, hogy a Dögei elvtársat is ismerem pár éve, amióta tudom, hogy hűséges em-

berként állt a párt oldalán, a falusi szegénységet soha el nem árulta, de ez egyáltalán nem zárja ki, hogy rosszul ne dolgozzon. Miről van szó: az a néhány szerencsétlen, kicsit elkésett intézkedés, amivel mi a végveszély idején a tsz-paraszság segítségére siettünk, úgy 1957 januárjában.⁶³ Nem a falusi osztálytól és nem az FM-től – mind a kettőt meg kell mondanom, egyiknek sincs semmi köze hozzá, akkor se, ha dolgoztak a végrehajtásban. Akkor az FM nekünk azzal jött, hogy adjunk 280 ezer hold erdőt a parasztnak, mert ezt a parasztnak jó néven vennék. Minek csapjuk be mi önmagunkat és a Dögei elvtársat. Már tavaly is megsértődött, hogy ezt emlegettem,⁶⁴ mit csináljunk, megtörtént, és ha a munkát bíráljuk, csak összefüggésben lehet az egészet nézni, másképp nem lehet nézni. Honnan jött az? Az Intéző Bizottságtól jött, nem az FM-től. Mi is később kaptunk észbe, és még segítettek jajgatni, óbégatni a Dobiék a Termelőszövetkezeti Tanácsban.⁶⁵ Ez a két forrása volt a kicsit elkésett, de egyébként nagyon helyes intézkedésmegtevésnak, amiből sikerült megtartani azt a tsz-ből, amit megtartottunk. Ez a kért forrás volt, meg kell mondjam úgy, ahogy van.

Aztán az FM munkájában egy másfajta fejlődési szakasz következett. Volt ott jobbra, balra csúszás, mindenféle két-három hónapig. Utána kialakult a munkájuk arculata, ez a következő volt: sóhajtozás a szocializmusért – ez volt az ő fő vonaluk, és ha szabad összevetni hasonlóképpen és ha kibírják, akkor a következőről van szó. Fehérék az egyéniek javára dolgoztak, de olyan tehetséggel, amit én mindig nagyra becsülök, ők gyakorlati emberek, tudtak cselekedni. A Dögeiek az FM-ben sóhajtoztak a szocializmusért, és nem tudtak cselekedni. Ennekem a személyi véleményem a fő vonásairól munkájukban egy jelentős időszakban, ez egész más, mint amit Apró elvtárs mond, hát ilyenek a véleményeltérések. Természetesen nem máról beszélek, de azért beszélek erről az akkori időről, mert a nyomai meg a gyökerei ma is élnek mind a két részben, és még hatnak is mind a két részről. Ott van az a 3004. számú rendelet, hogy született? Behozott az FM a Minisztertanács elé – nem restellték, csupa tudós ember – egy javaslatot, melyben 10 oldalon keresztül ilyesmi volt leírva: szükséges, hogy gépállomás segítse a falu szocialista átalakítását, szükséges, hogy az állam támogassa a tsz-mozgalmat, nem lehet tartósan két gazdasági alapon állni, ez így ment 10 oldalon keresztül, ez volt a 3004. rendelet első formája. S azért lett más formája, mert az Intéző Bizottság belenyúlt,⁶⁶ és átformálta az élet oldalára, a konkrét segítség oldalára, s így lett belőle használható rendelet. Ez is hozzátartozik a dologhoz, mert ha nem segítünk, mint elvtársnak, ha nem mondjuk meg, hát hogy tudunk mi segíteni nekik, ha ezt nem mondjuk meg, hanem elkezdjük őt dicsérni. Olyanért, amiért nem lehet dicsérni. Másért kell dicsérni, olyan is van, amiért dicsérni kell. Szektás vonal volt, állítom, és van is. Nem úgy mint akkor, mert sokat megvitattak, sokat tisztáztak, sok rossz pozíciót feladtak. Dögei elvtárs fejébe vette ezt a „levenni” a jövedelemtöbbletet. És falun is kérdezi, hogy mennyit kellene a maga jövedelméből levenni, hogy belépjen a tsz-be? Akrobálja [sic!] az ő vonalát, és nem két évvel ezelőtt, hanem hetekkel ezelőtt, ezt nem tudjuk dicsérni. Mi tiszteljük őt, meg is mondtam neki, amíg két lábon járok és kommunista leszek, el nem felejttem, amit a népért tett, mint a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány tagja abban az időszakban, amikor a népi rendszerért kellett kiállni, de ez nem mentesíti a gyakorlati

munkájának hibáit. Meg kell ezektől szabadulnunk, hogy előremehessünk. Itt is megvolt a maguk Gyenesé az FM-istáknak, az ő Gyenesük a Matolcsi⁶⁷ volt, aki nem restellte kimondani, hogy ő ilyen vonalon elképzelhetőnek tartja azt, hogy szocializmus legyen Magyarországon, igenis szükség van rendszabályokra, intézkedésre és adminisztratív nyomásra. Ez volt a Matolcsi álláspontja. Mit tudunk csinálni vele, nem gazember, nem ügynöke valakinek, hát áttettük egy múzeumba.⁶⁸ Az volt az ő Gyenesük, még ma sem számolták fel, még ma is dicsérik, mint becsületes embert.

Aztán, most már ne haragudjanak, ez mind a két ügyfélnek [sic!] szól, hogy az elvi ellentétek vonaláról lecsúsztak az elvtelen álláspontra a vita nem egy alkalmával. Ahogy énszerintem nem lehet tovább dolgozni, mert anno dacumál elvi ellentétek voltak közöttük. Látható, megnevezhető elvi ellentétek. Lecsúsztak annyira, hogy a múlt év nyarán mást se lehetett hallani, és a Tömpe elvtársat is megfőzték, pedig csak két hete volt a minisztériumban, megfőzték Fehérék, mindig azzal jöttek, Dögeiek nem mondták ki, mert nekik az orrukra volt írva a javaslat, mert ha Fehért meg a Keserűt el nem távolítják az osztályról, nem lesz szövetség. A Fehérék ki is mondták, hogy amíg a Dögeit, Keresztést, meg az isten tudja, ki az a hat létező elem, el nem távolítják, nem lesz szövetség Magyarországon. Ez nem elvi vita. Végeredményben nem szolgáltak rá, hogy eltávolítsák őket. De erre a mai ülésre szükségük van nekik is, és én azt mondom, mint az adónál, nem vethetjük el végképpen, de ha nem szoknak le arról, hogy a nyílt ülésen egyetértő arccal ülnek, néha még olyat is mondanak, és mikor hazamennek, összehívja [sic!] a maguk három emberét, és kezdenek töprengeni, hogy lehetne azoknak a hibáját kijavítani, néha beleértve politikai bizottságot is, akkor nem lehet hinni abban, hogy megértették a dolog lényegét. És akkor ez tovább fogja nyomni a mi munkánkat. És megmondom, elvtársak, hogy ma ez tisztázva lesz, vagy holnap, vagy mit tudom én, ha kell tíz napig is vitatkozunk, de ha attól valaki eltér – én megmondom, elvtársak, hogy legjobb barátomat se fogom többé ismerni –, és azzal szemben fegyelmileg vagy egyéb módon fogunk eljárni, akármilyen betűvel is kezdődik a neve, akármelyik osztályon vagy minisztériumban is van. Az én véleményem szerint egyébként erre nem lesz szükség, és nincs szükség, és rosszul, károsan vetettek fel $1/2$ vagy $3/4$ évvel ezelőtt valami megoldási módot. Itt csúsztak le kölcsönösen az elvi alapról. Ilyen vitamodor uralkodott.

Van itt egynéhány fontos ügyviteli szerv, ezek közt tartom számon a Politikai Bizottságot, a KB Mezőgazdasági Osztályát, az FM vezető kollégiumát, a Termelőszövetkezeti Tanácsot. Miért kellett két évet átharcolni azért, hogy ha különösen kezdetben, ha az osztályvezető hozott egy javaslatot, a viláért sem beszélte volna meg a minisztériummal, se a Termelőszövetkezeti Tanács, ha ő hozta, ha az FM hozta, a viláért nem szólt volna a Szövetkezeti Tanácsnak vagy a Mezőgazdasági Osztálynak, mindig olyan rajtaütéssel, vagy a PB vagy a kormányt ráveszi az intézkedésre, és akkor az ő vonala érvényesült. Nem bírtuk elérni, hogy ez a három, egy szinten összmunkára kötelezett szerv elvtársiasan együttműködjön. Ők becsületesen be kell hogy vallják, hogy a saját munkaidejük energiájuknak igen jelentékeny hányadát az eltölte ki, hogy egymással elvtelen civakodás, huzakodás, furkálást csináltak, meg vittek. Allítom, hogy már nem elvi okból, hanem pusztán egy rosszul fel-

fogott személyi presztízsből kiindulva. Én már mindig meg akartam mutatni, hogy a felvégi legény-e a legény vagy az alvégi. Komolyan mondom. És ezzel bizony ártottak egy kicsit a munkának. Nem akarok én a megyei bizottságokról beszélni, nem is lehet ilyen körülmények közt igazságosan szólni, de hogy ott egy kicsit tarka-barka a helyzet, az egyik [sic!] helyesen viszik, jól viszik, értelmesen viszik, némelyik helyen jobban, mint valamelyik központi szerv, azt amit csinálni kell, a másik meg ül a mocsár fenekén, a másik meg rosszakat csinál, az részben erre vezethető vissza, erre az együttműködésnek a hiányára. Ez volt az én véleményem ezekről a dolgokról. Tényleg, elvtársak, ha állást foglalnak, mondják meg, hogy magukévá tudják-e tenni ezt a vonalat, vagy hogy van ez, mert én kijelentem, amit a KB határozni fog, én azt fogom csinálni még akkor is, ha nekem ez nem tetszik egyik-másik dologban. Ez a mi pártunk erejének elengedhetetlen tartozéka, s az elvtársak is szokjanak le arról, hogy most rossz napot fogtunk ki, majd tán két hét múlva tárgyalunk, akkor a mi pozíciónk kerül fölénybe, mert ez nagyon-nagyon káros és veszélyes a pártunk ügye szempontjából.

Szerintem a KB-nak állást kell foglalni ezekben az elvi kérdésekben. Utána mindenki köteles végrehajtani kivétel nélkül. A végrehajtás fel fog vetni új vitás kérdéseket, van nekünk arra nagyon jó szervezeti szabályzatunk, van egy egészen tűrhető állami rendszerünk is, ha valakinek aggálya van a végrehajtásban, kötelessége felvetni és megmondani, de vessék fel ott, ahova az való. Vessék fel a Politikai Bizottságban, a párt Titkárságban, ha ilyesmiről van szó, szemtől szembe, mint elvtársak az elvtársaknak, mondják meg a véleményüket, és ne haragudjanak azzal a falusi stílussal, hogy szemben azt mondom, hogy szervusz Jani, hátulról meg fejbe vágom, vagy belevágom a kést a lábába. Nem helyes! Ez méltatlan még az elvtársaknál is, hát még ahhoz a magas funkcióhoz, amit viselnek.

Igenis fel kell vetni, kötelességük felvetni, az ellenvéleményeket is kötelesek megmondani, de ott, ahol azt fel kell vetni, és nemhogy ott egyetértek, és aztán később, mikor dolgozni kell, itt meg ott hintem el az aggályaimat vagy az ellenvéleményemet.

Ami a határozatot magát illeti, én ajánlok a magam részéről két módosítást:

Az első dolog, hogy likvidáljuk azt, hogy „a múlt év második felében”; szövegezzük meg ezt úgy, ahogy ez volt, 1956 novembere óta az idő haladtával mind a mai napig jelentékeny mértékben javult, vagy micsoda, de még teljesen el nem múlt. Így ezt nem érti senki.

Itt van a 4. oldalán, habár ez körözve nem lesz, de mint belső jegyzőkönyvi döntés kell nekünk, ez az I-es fejezet. Itt ne legyen, elvtársaim az, hogy a KB utasítja a Mezőgazdasági Osztályt⁶⁹ és az összes illetékes pártszervezeteket, hogy a gyakorlati végrehajtásban a fokozatossággal kapcsolatos párthatározatoknak szigorúan szerezenek érvényt. Ezt én nem ajánlom, nem azért, mert hogy a szövegben hiba van, hanem ez valamire súlyt helyez, de a másik nincs ott. Mert én a fokozatosságot úgy értelmezem, hogy az összes típusokat vigyük előre, az összeseket a tsz-ektől kezdve a szakcsoportokig időben együtt, a jövőt illetően én nem alkothatok törvényt arra, hogy minden paraszt köteles előbb a nem tudom én milyen társulás tagja lenni, onnan mehet az I-be, onnan mehet a III-ba, mert így félreérthető. Maguk a betűk rendben vannak, de valahogy az egésznek a szövege félreérthető, javasolom a korrigálást.

Itt van az 5. oldalon a szántó, traktor vásárlása.⁷⁰ Én most kategorikusabb szöveget ajánlok, vagy ha nem tudjuk, ne mondjuk most így ki. Azt ajánlom, hogy mondjuk ki, csak az kaphat...⁷¹ és akkor mondjuk ki, hogy ki kaphat. Mert ha előnyben részesítjük, az már megint mindenféle elbírálást lehetővé tesz, és lehet hogy éppen az a legjobban kereső, aki a piacról hozza a hasznót és nem a földből, és az tud a leghamarabb traktort venni. Nálunk, különösen a mezőgazdasági munkában, sajnos érvényes, hogy a szubjektív kapcsolatok rengeteget számítanak. Ki milyen viszonyban van. Hát vannak elnökök, akivel egy másik elnök meg nem állna, pedig tudja róla, hogy az kommunista, meg tsz-elnök. Ez így nem jó. Ezt meg kell magyarázni, hogy ki kap, meg ki nem kap. Ami ezt a fokozatosságot illeti, meg hasonlót, meg az anyagi támogatást is, a PB-ben is megmondtam a véleményem,⁷² hogy én nagyon bizakodom abban, hogy igenis egyszer bele fogunk csöppenni egy olyan helyzetbe, hogy a tsz-mozgalom egyszer túllépi azokat a kereteket, amelyeket mi a gazdasági tervezés területén lerögzíthetünk magunknak 5–6 esztendőre. Ez nem is kerülhető el, itt leszünk egy csomó tsz-szel, és nem lesz meg hozzá a traktor, nem lesz meg hozzá a pénz, a könyvelő, talán még elnök sem lesz elég. De bár már itt lenne. Ezzel számolni kell. Én a bulgárok [sic!] híve vagyok, különösen egy dologban: ne engedjük a gyenge tsz-t sem megállni. Én annak a híve vagyok. Ahol kevés a tagság, vagy rossz az összetétel, indítsunk egy kis külön akciót, és ha mi erőt, politikai erőt koncentrálunk, egy PB-tag is elmegy abba a faluba, megszerezzük azt a tagságot, ami kell. Ha rossz az elnök, adunk egy jó elnököt, rossz a titkár, adunk egy jó titkárt, kevés a pénzük, segítjük kicsit pénzzel, ne üssük agyon a tsz-eket. Ez a legkönnyebb segítség módja, hogy megszüntetjük. De nem ez a rendje. Én azt mondom, elvtársak, hogy különösen azok, akik között vita folyik, én most magam is idesorolom, mert ilyen háromszög is létezik, hogy Dögei–Fehér–Kádár, mert mi is vitatkozunk egymással különböző dolgokban, tegyük mi félre, elvtársaim, a szubjektív szempontot. Mondjunk le arról a hamis nézetről, hogy megmutatni, kinek lesz igaza, dobjuk ezt félre. Nagyobb ügyről van itt szó, én, elvtársaim, tényleg nem szeretem a frázist, de tényleg egy szent ügyről van szó. A mi népünk boldogulásáról van szó, azért akarjuk mi a tsz-t, mert mániákusak vagyunk, vagy hogy Zsivkovnak mutathassam, hogy megvan a mi százalékunk is. Ez nem arra való, az egész szocializmus nem arra való. Hanem arra, hogy a nép éljen szabadon meg boldogságban. Ez nem éri meg, hogy mi ilyen vacak presztízdolog miatt lemondjunk, hogy tavaly én kimondtam egy butaságot, és ehhez nekem most életre-halálra kell ragaszkodni. Tegyük túl magunkat rajta. Én meg vagyok róla győződve, elvtársaim, hogyha a KB tiszta helyzetet teremt ezekben a dolgokban, aztán ezeket a szubjektív dolgokat félredobjuk, de mindnyájan, s mindnyájan munkához látunk, nekem az a véleményem, hogy egy lépést előre, a határozat alapján dolgozzunk, a lépést meg tudjuk csinálni, és úgy gondolom, hogy nem nagyon sokára olyan helyzetben leszünk, hogy másfajta fejlesztési tervet csinálunk. És sikerülni fog.

Azzal fejezem be, amivel kezdtem: az én véleményem szerint a párt tekintélyén, tömegbefolyásán, tömegkapcsolatán múlik végső fokon a termelőszövetkezetek fejlesztése. És a népi demokratikus állam erején, presztízsén, cselekvő és segítő képességén. Én az erősítenivalók között az első pont alá ezt a kettőt tenném, és azután az összes szükséges gyakorlati intézkedést, és fog

sikerülni a dolog. Mert azért el ne felejtjük, elvtársak, harmadszor kapaszkodunk az emelkedőnek. Negyedszer! Én nem tudom, az igazság, ugye a mese szerint mindig háromszor volt szabad megkísérelni a feladat megoldását! Igaz? És a sportversenyeken is háromszor szabad kísérletet tenni átugrani, vagy nem tudom én mi. Hát ezt nem viccből mondom! Én azt hiszem, hogy negyedszer kísérletet tenni, ahhoz nagyon, nagyon-nagyon szörnyű dolgokon kell átmenni, ne kelljen negyedszer kísérletet tenni! És ne az óhajtól vezettessük magunkat, hanem a felelősségtől, hiszem, érzem, hogy tudunk most menni felfelé ezen az emelkedőn, de ez kapaszkodó, mindnyájan meg fogunk izzadni. De én azt hiszem, hogy fel fogunk mi oda jutni.

SÁNDOR JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Hozzászólásomban abból a gondolatból kívánok kiindulni, amit Kádár elvtárs felszólalásában első gondolatként vetett fel. Ezt a gondolatot már több ízben a bizottság ülésén is felvettem, és javasoltam – mint a bizottságnak a tagja –, hogy az anyagban a kérdés nagyobb helyet, szerepet kapjon. Miről van szó?

Arról a kérdésről, hogy 1956. november 4-én, az azt következő időszakban mi volt a párt, a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány számára fő kérdés? Ezt én is abban a gondolatban tudnám összegezni, összefoglalni, amit Kádár elvtárs úgy határozott meg, hogy a hatalom és minden más kérdést, így természetesen falun a szocializmus építésének közvetlen kérdését, feladatát is e fő kérdés alá kellett rendelni. Nem azért hangsúlyozom ki ezt a gondolatot, mert a pártszerűség ezt követeli, ezt kívánja – ezért is –, hanem azért, mert meggyőződésem a két év tapasztalatai alapján, hogy politikánk teljes egészében igazolta. Kétségtelen, hogy ebben az időpontban számunkra, a párt számára az volt a feladat, hogy a hatalom megszilárdításában széles tömegbázisra volt szükség, ezen belül a két alapvető osztály, elsősorban a munkásosztályra és a dolgozó parasztságra, illetve a munkás-paraszt szövetség erősítése, szilárdítása állt előttünk, mint döntő feladat. A két év gazdasági, politikai tapasztalatai, az elmúlt két esztendő eredményei, úgy érzem, teljességgel igazolta [sic!] ennek a politikának a helyességét, bebizonyosult, hogy ez volt az egyedüli járható út.

Szeretném felvetni azt a gondolatot is, hogy a hatalomért folyó harcban, amikor nem lehetett fő kérdésként felvetni a falun a szocializmus továbbépítését, de azért úgy gondolom, hogy elsősorban a pártbizottságaink, párt-szervezeteink kommunistái, de különösen a termelőszövetkezetek kommunistái, tagjai szembeszálltak az ellenforradalom azon céljaival, törekvéseivel, amely célok, törekvések között ott volt a termelőszövetkezet teljes szétverése. Úgy gondolom, hogy az akkori idők tényeihez ez a gondolat is hozzátartozik, és védtek a meglévő termelőszövetkezeteket. Azt hiszem, ez a politikai harc, a közvetlen csata eredménye, ami 1956 októbere előtt 3911 mezőgazdasági termelőszövetkezetünk volt, most 2841, kétségtelenül kevesebb, de ebben a számban bent van az a harc, küzdelem, amit pártbizottságaink, párt-szervezeteink, a kommunisták, a termelőszövetkezet tagjai folytattak az ellenforradalommal szemben. Azt hiszem, ez az időpont bebizonyította, hogy a szövetkezeti mozgalom hazánkban kiállta az idők viharát, és a szövetkezeti mozgalomnak hazánkban a falun mély gyökerei vannak.

Azt hiszem, ennek a politikának helyességét bizonyítja, hogy a munkás-paraszt szövetség az elmúlt kétesztendő tevékenysége alapján megerősödött, a parasztság politikai bizalma erősödött, fejlődött a párt és a kormány iránt. Miben jut a parasztság erősödő politikai bizalma kifejezésre? Néhány dolgot szeretnék a tisztelt Központi Bizottság előtt felvetni. Elsősorban a termelési kedve növekedésében. Ezt kifejezi a mezőgazdasági munkák időbeni, példás elvégzése, gyümölcs-, szőlőtelepítések, de talán abban a tényben is, hogy a falusi házak külső arculata megváltozott, a falu dolgozó parasztsága sokkal több erőt, engergiát fejt ki saját házai tisztán tartására. Más vonatkozásban is meg lehet mutatni: az adómorál javulásában. Ismert, hogy 1957-ben nemcsak teljesítettük, hanem túl is teljesítettük 1957 előirányzott összegét, 1958 III. negyedévében az előirányzatot 105,2%-ra teljesítettük. De lehetne sorolni, elvtársak, olyan tényeket, mint a felvásárlás: 1958. szeptember 30-ig az összfelvásárlást 110,1%-ra teljesítettük. Egy más tény is igazolja, a takarékbetétek alakulása. Vidéken 1956 októberében a parasztság részéről a takarékin-tézetekben 430 millió Ft volt, 1958-ban, napjainkban 1,1 milliárd Ft. Végezetül, de nem utolsósorban az, amit 1958. november 16-án a választások eredménye bizonyított. Erről a kérdéstről Kádár elvtárs tájékoztatta a Központi Bizottságot, illetve a Politikai Bizottság értékelését ismertette a Központi Bizottság előtt. Azt hiszem, egyet kell azzal érteni, hogy a dolgozó parasztság szinte egységes állásfoglalását juttatta kifejezésre november 16-án a párt, a kormány politikája iránt. Olyan megyékben, dunántúli megyékben, amelyek közismerten politikailag elmaradtak, százával vannak olyan községek, ahol a választópolgárok teljessége szavazott le, és kivétel nélkül szavazataikkal a párt által vezetett Hazafias Népfrent politikája mellett tettek hitet. Ez az állás-foglalás azért is jelentős, mert a választás nagy politikai csatájában világosan megmondottuk, hogy falun a szocializmust akarjuk és kívánjuk felépíteni. Több alkalommal a Politikai Bizottság bírált bennünket, hogy egy picit ezt a normát túl is teljesítettük. Ennek ellenére a falu dolgozó népe a párt, a kormány politikája mellett foglalt állást. Miért foglalkozom egy kicsit hosszan, részletesen a kérdéssel? Azért, mert véleményem szerint nagyon lényeges és fontos kérdés, hogy egyértelmű értékelés alakuljon ki ebben a kérdésben, egyértelműen értékeljük az 1956. november 4. utáni időszak politikáját, hogy nemcsak abból a szempontból fontos, hogy egységes értékelés, ez természetesen fontos, de hogy kiindulópont legyen az előrehaladás, a fejlődés útján. Én itt szeretném alapvetően véleményemet kihangsúlyozni, hogy a kialakult bizalom útján kell és lehet előbbre jutni a mezőgazdaság szocialista átszervezésében. Teljesen egyetértek azzal a gondolattal, amit Kádár elvtárs úgy fogalmazott meg, hogy feladatunk a most elkövetkezendő esztendőben ezt a kialakuló fejlődő, erősödő politikai bizalmat még tovább erősíteni, még tovább fejleszteni, és most lépésben előre, de talán egy év múlva, vagy egy bizonyos idő után megteremthetjük a feltételét, hogy sokkal határozottabban, gyorsabban tudjunk előrehaladni a falu szocialista építése terén.

Szeretném felvetni második gondolatként, hogy mi akadályozta bizonyos mértékben a gyorsabb előrehaladást a falun. Azt a gondolatot, amit Kádár elvtárs úgy fogalmazott meg röviden már a PB-ülésen, de ma itt a KB ülésén is, hogy az objektív feltételeket nem használtuk ki megfelelően. Véleményem szerint valóban a helyzet így van. Ezt a gondolatot egyébként az anyag is fel-

veti, amikor arra utal, hogy az FM, a KB Mezőgazdasági Osztálya, s más szervezetek munkájában helytelen álláspontok érvényesültek. Én is ahhoz a háromszöghöz tartozom, amire Kádár elvtárs utalt, Fehér elvtárs, Dögei elvtárs és az én személyemben az anyag is felveti, hogy egy kérdésben, az egyéni dolgozó parasztok felvételében véleménykülönbség van a PTO és a háromszög között. Kétségtelenül biztos, hogy az elmúlt két esztendő munkájában, tevékenységében az általam vezetett PTO követett és követhet el hibát, de az én álláspontom az, hogy bármi legyen a Központi Bizottság állásfoglalása, feladatom, hogy a Központi Bizottság álláspontját, határozatát a magam személyére, ezen felül az osztály egész munkájában érvényesítsem, ezt juttassam kifejezésre. S itt elvileg szeretném felvetni azt a gondolatot, hogy – ez nem az én gondolatom, ez a szervezeti szabályzatból következik – a pártban egyféle fegyelem van, ez vonatkozik a párttagra, vonatkozik a Központi Bizottság tagjára, bárkiről is legyen szó. Egyetértek azzal a gondolattal, amit Kádár elvtárs a tavaly novemberi KB-ülésein úgy fogalmazott meg, hogy egy esztendő telt el, elég idő volt arra, hogy a fejekben rend teremtsődjön, s aki most vagy ezután egy jottányit is eltér a párt politikájától, az vessen magára. Én azt hiszem, hogy a KB ülése után ezt a gondolatot nekünk igen következetesen kell tudni érvényesíteni, érvényre juttatni.

Eltársak! Annak ellenére, hogy én tagja voltam ennek a bizottságnak, és ezeket a kérdéseket, amelyeket itt felvettem, s első helyen is amiről szólni kívánok, a bizottság ülésén is felvettem, egy-két gondolatom belekerült az anyagba, de teljességben nem, ezért szükségesnek tartom itt a KB ülése előtt is felvetni.

Számtalanszor találkozunk lent az életben is gyakorlati pártmunkásokkal, állami funkcionáriusokkal, termelőszövetkezeti vezetőkkel, tagokkal folytatott beszélgetés során szinte egybehangzóan azzal a kíváncsisággal, sőt mondhatnánk határozott kéréssel, hogy ebben az alapvető kérdésben, amely falun a szocializmus építését van hivatva szolgálni, egy nyelven beszéljünk, sőt ne csak beszéljünk, hanem egy nyelven cselekedjünk. Megmondom, a hangsúlyt erre az utolsó szóra helyezném. Legutóbb néhány KB-tag jelenlétében Szirmai [István], Aczél elvtárs, a Mezőgazdasági Osztály részéről részt vett Keserű elvtárs, megbeszélést folytattunk 14 elvtárssal, akik az élet legkülönbözőbb területein – járási titkárok, PTO-vezetők, tsz-elnökök, falusi titkárok – vívják a kemény harcot, küzdelmet ebben a kérdésben. Minden egyes felszólaló elvtárs, kivétel nélkül, azzal kezdte a beszédét, felszólalását, és itt szeretném tolmácsolni a Központi Bizottság felé, kérjük a Központi Bizottságot, hogy ebben a kérdésben egyértelműséget, határozottságot mutasson, erről a kérdéstről egy nyelven beszéljünk, egy szívvvel, egy akarattal cselekedjünk. Azt hiszem, teljesen igazuk van ezeknek az elvtársaknak, hogy ez a kíváncsiság az élet legkülönbözőbb területén vetődik fel.

Én is szeretnék, elvtársak, ehhez a kérdéshez, amikor nem név nélkül, személyektől elvonkoztatva vetem fel a kérdést, mint amit Kádár elvtárs mondott, akár Fehér elvtársról, akár Keserű elvtársról, akár Dögei elvtársról lesz szó, hogy itt semmi szubjektívizmus, semmiféle személyi gondolat, tisztán az ügy vezet, amikor ezt a kérdést felvetem. Még egyszer, ezeket a gondolatokat a bizottság ülésén vettem fel. Előrebocsátva, hogy én részt vettem a PB két ülésén, néhányszor részt vettem a bizottság ülésein, az a személyes meg-

győződés, tapasztalatom, vonatkozik Fehér és Dögei elvtársakra, hogy bizonyos mértékig közeledtek a helyes vonalhoz, de a kérdés nem olyan élességgel jelentkezik, mint ahogy jelentkezett 1956. november 4-én, mert én is egyetérték, hogy ez a gondolat bekerüljön a határozatba, hogy 1956. november 4-én.

No, elvtársak, hogy miről van szó? Miben látom az elvtársak hibáit? Ami a Fehér elvtárs bizonyos helytelen nézetét illeti, úgy tudnám megfogalmazni, és itt kénytelen leszek néhány dolgot ismételni, mert Kádár elvtárs szólalt fel előttem, de úgy tudnám megfogalmazni, hogy a Fehér elvtárs nézeteinek és az ebből következő gyakorlatnak helytelen kiindulópontja, hogy a parasztkérdést nem minden esetben a munkásosztály pozíciójából igyekszik szemlélni, illetve igyekszik nemcsak szemlélni, hanem megoldani. Én is megmondom, példának ugyanazt a gondolatot írtam fel, amit Kádár elvtárs mondott, hogy az önkéntesség az úgy önkéntesség, hogy a munkásosztály szempontjából kell ezt a kérdést nézni, és talán ismétlem azt a gondolatot, amit Kádár elvtárs egy alkalommal úgy fogalmazott meg, hogy ha ezt a parasztságra bízánk, akkor 100 év múlva sem lenne hazánkban szocializmus. Azt hiszem, ezzel függ, elvtársak, össze, hogy – tényleg az én tapasztalatom is az – a Mezőgazdasági Osztály az elmúlt két esztendő alatt főleg a paraszti sérelmek orvoslásával foglalkozott, nem elég határozottan, világosan előremutatva a szocializmus felé. És megmondom, az az előzetes előterjesztés, ami a Politikai Bizottság elé került, mely 1965 végére, 66-ra 35%-ban kívánta meghatározni a mezőgazdasági termelősövetkezetek szántóföldarányát, természetesen abból a nézőpontból, abból az elgondolásból keletkezett, amire utaltam, de még egyszer szeretném kihangsúlyozni, hogy véleményem szerint Fehér elvtársnál bizonyos változások voltak tapasztalhatók az elmúlt idők során.

Egy-két szót szeretnék Keserű elvtárs felé szólni. Keserű elvtársnak ezen az osztályon nagyon komoly szerepe van, és nem tudok egyetérteni azzal a fel fogással, hogy a KB ülésén – ahol Kádár elvtárs perspektivikusan felveti, hogy nekünk a szocializmus építésében sokkal határozottabban, magabiztosabban kell előremenni, az objektív feltételek megvannak, meg kell teremteni a szubjektív feltételeket is – hallgat, ott ül, utána elvtársaknak, a KB-tagoknak vagy másoknak vagy az osztályon kijelenti, én nem értek egyet azzal, amit Kádár elvtárs a Központi Bizottság ülésén felvetett. Meg akkor, amikor ott ülök a PB ülésén, ott is fülembé súgva állandóan kijelenti, nem értek egyet azzal, amit Kádár elvtárs felvet. Természetesen nem kell mindennel egyetérteni. Kádár elvtárs felvet kérdéseket, a pártszerűség azt kívánja, hogy plenumon, ahol megvan a lehetőség, vessük fel azokat a kérdéseket, problémákat, amivel nem értünk egyet. Mert ott, ha egyetértés van, véleményem szerint a párt politikáját, a párt határozatát minden egyes kommunistának, nekem is és Keserű elvtársnak is fenntartás nélkül, maradéktalanul képviselni kell.

Szeretnék néhány szót szólni a többi elvtárral kapcsolatban, hogy látom én? Dögei elvtárs véleményem szerint nem számol eléggé a munkás-parasztság [sic!] szövetségével, ami olyan tényező, amit nekünk állandóan erősítenünk kell. És úgy gondolom, hogy nem a politikai bizalom, ami nála elsődleges a falu szocialista átépítését a parasztságra gondolva, hanem gazdasági megszigorításokkal, gazdasági intézkedésekkel kívánja az igen döntő politikai feladatot megoldani. Ezt úgy tudnám összegezni, hogy szektás, dogmati-

kus felfogás. Kádár elvtárs utalt arra, hogy 56 előtt is így a határozatok helyesek voltak, csak a végrehajtás... Megmondom, teljességgel nem tudok ezzel egyetérteni, mert 53–54-re gondolva a szubjektívizmus és egyéb torzítása a párt politikájának oda vezetett, hogy helytelen határozatok is kimentek, és nem csak a helyes határozatból lett helytelen gyakorlat. Elvtársak, én átéltem azt az időt, tudom, hogy mit jelentett, amikor a sokat hangoztatott lenini felfogás helyett, meggyőzés helyett az adminisztratív intézkedések kerültek előtérbe. Közismerten ennek következménye, eredménye volt az, hogy 1953 júniusában hazánkban közel egymillió kat. hold föld volt elhagyatva, parlagon. Életemben sohasem fogom elfelejteni 1952 nyarát, amikor a Baranya megyei Pogány községben hatholdas délszláv parasztasszony letérdelt előttem, és összetett kézzel könyörgött, hogy intézzem el, hogy hat hold földjét az állam átvegye. Azért vetem fel talán kicsit színesen ezt a kérdést, mert szerintem a párt Központi Bizottságának minden olyan törekvés ellen, mely szektás, dogmatikus nézeteket kíván a párt politikájában kialakítani, vagy a párt politikáját ilyen értelemben eltorzítani, nagyon határozottan kell ez ellen fellépni...

Elvtársak, összegezve, miben látom én itt lényegében mindkét elvtársnál az alapvető hibát. Visszaemlékszem, Kádár elvtárs tavaly az Országos Pártértekezleten is felvetette, véleményem szerint azt a helyes gondolatot, hogy mindnyájan követtünk el hibát, és önkritikánk akkor meggyőző, ha az ellen a hiba ellen harcolunk elsősorban, amit elkövettünk. Egyetérték azzal a megfogalmazással, amelyet Apró elvtárs úgy fogalmazott meg, hogy nem lehet jobboldali pozícióból, szektarianizmusból a dogmatizmus ellen harcolni, vagy másképpen nem lehet dogmatikus pozícióból a revizionizmus ellen harcolni. Szerintem az alapvető gondolat az, ami a párt egyéb politikájára vonatkozik, a párttagság egészére, amit úgy fogalmazunk meg, hogy kétfrontos harc. Úgyhogy szerintem ebben a kérdésben a kétfrontos harcot kell minden vonatkozásában vinni a jobboldali és revizionista nézetek ellen, ugyanakkor harcolni a dogmatikus felfogás és gyakorlat ellen.

Elvtársak, szeretnék rátérni az előterjesztésnek arra a részére, amely a két osztály véleménybeli különbségét veti fel az egyéni parasztok felvételével kapcsolatban. Magam részéről egyetérték azzal a megfogalmazással, ahogy a Kádár elvtárs erről a kérdésről szólt, vagy ahogy a PB ülésén fogalmazta meg, vagy vetette fel, hogy mondjuk ki, elvtársak, hogy falun nem akarjuk a szocializmust, és akkor – ha szabad ezzel a kifejezéssel élnem – csőstül jön a dolgozó paraszt a pártba. De elvtársak, a párt Országos Értekezletének határozata is kimondja, hogy nem a párt számszerű növelése, hanem a minőség állandó javítása a feladat. És ebből következik, hogy még a munkásoszályról szólva is nem vártunk mindenkit, természetesen messzemenőig vonatkozik ez az egyéni dolgozó parasztokra. Véleményem szerint, legjobb tudomásom szerint olyan felfogás nincs, és nem is volt sem nálam, sem az osztálynál, hogy egyéni dolgozó parasztot ne vegyünk fel a pártba, annál is inkább sem, mert 1958. október 1-ig országos viszonylatban 986 egyéni dolgozó parasztot vettünk fel. Azon még lehet vitatkozni, hogy ez sok-e vagy kevés, de ugyanakkor termelőszövetkezetből 17 767-et, véleményem szerint itt van a hangsúly, elvtársak, hogy nekünk elsősorban a tsz-ben lévő dolgozó parasztokkal kell a párt sorait növelni anélkül, hogy lemondanánk az egyéni dolgozó parasztok felvételéről.

Engedjék meg, hogy erről a kérdésről, amennyiben nem volt helyes az állásfoglalásom, tudomásul veszem, amit a KB dönt, az lesz számomra, számunkra irányadó. Azon a bizonyos értekezleten, ahol a vita elkezdődött, ott a következőt mondtam: végezetül egy kérdést még fel szeretnék vetni, egy problémát. Milyen mértékben erősítsük pártunk sorait egyénileg gazdálkodó paraszttal? Úgy gondolom, helytelen volt, hogy a KB által kiküldött brigád – Tisza⁷³ elvtárs volt a vezetője –, mely Szolnok megyében a falusi munkát vizsgálta, azért bírálta a Szolnok megyei Pártbizottságot, hogy a párttagságon belül túl nagy a munkások aránya, s igen alacsony az egyéni dolgozó parasztoké. A mi pártunk elsősorban a munkásosztály pártja, s ebből következik, hogy nem lehet hiba, ha Szolnok megyében az öszpárttagságon belül 40,6% munkás. Ami az egyéni parasztokat illeti, világosan látni kell az egyéni dolgozó paraszt kétlelkűségét, egyrészt amikor kapcsolatban van a termeléssel, akkor maga is munkás, ha a piaccal van kapcsolatban, akkor jelentkezik a másik énje. Ha az egyénileg dolgozó paraszttal jelentősen növelnénk a pártot, akkor jelentősen növekedne az ingadozás a párton belül. Ebből persze nem azt a következtetést kell levonni, hogy egyáltalán egyéni dolgozó parasztot ne vegyünk a párt soraiba fel. De véleményem szerint kismértékben és a legjobbakat, azért is szükséges e kérdés felvetése és megvitatása, mert Fehér elvtárs előadásában úgy fogalmazta meg, hogy helyes lenne a kérdésnél a szűkkeblűséget felszámolni. Elvtársak, ezt volt a véleményem, ma is fenntartom, ha más lesz a Központi Bizottság véleménye, álláspontja, világos, annak megfelelően fogjuk munkánkat, tevékenységünket folytatni.

Elvtársak, néhány konkrét kérdéshez. Felmerült az egyéni adózásnak a kérdése. Megmondom, hogy annak ellenére, hogy néhány megyéből egy kicsit csokorba van gyűjtve, olyan parasztok, akiknek 80–100 ezer Ft-os jövedelmük van, 5600 Ft az évi adójuk, ennek ellenére nem javasolnám most a Központi Bizottságnak, és nem is tudnák [sic!] egyetérteni, hogy most vezessük be az egyéni adózásnak a rendszerét, hanem azt a gondolatot, hogy ezt tényleg alaposan meg kell vizsgálni, elemezni kell, és talán egy év múlva, vagy bizonyos idő múlva térjünk vissza, de azzal nem tudok egyetérteni, akik úgy fogalmazták meg, hogy az egyéni adózás bevezetése az egyben katasztrófát jelentene. Nem, elvtársak, szerintem most nem, hanem bizonyos idő után ezt a kérdést meg kell vizsgálni, lehet, hogy nem egyéni adózás útján, hanem más formában lehet ezt a túl magas jövedelmet bizonyos mértékig lecsapolni.

A másik kérdés, amiben szeretném véleményemet elmondani, ez a földvásárlásnak a kérdése. Mi is megvizsgáltuk ezt a kérdést, és az a tapasztalatunk, hogy a tendencia nem növekvő, hanem jelentős mértékben csökkenő, úgyhogy véleményünk szerint jelenleg semmiféle olyan rendszabályra nincs szükség, amely a földvásárlás teljes megszüntetését mondaná ki. A tendencia ilyen értelemben feltétlenül pozitív.

A harmadik kérdés, amiben szeretném véleményemet elmondani, ez a középparasztságnak a kérdése. Szerintem nekünk messzemenően törekedni kell arra, hogy a középparasztságot is közelebb hozni ehhez a gondolathoz, közelebb hozni, elvtársak, és tényleg nagyon céltudatos politikai agitációs nevelőmunkával a középparasztságban is ezt a gondolatot mindinkább megérlelni.

Itt szeretném a földjáradéknak a kérdését felvetni. Elvtársak, bolgár tapaszt-

talatokra ma sokszor utaltunk, azt hiszem, helyesen. Bulgáriában, amikor harc indult meg a középparasztság megnyeréséért, a szövetkezetben a felosztható jövedelem 30%-át fordították földjáradékra, 30%-át, elvtársak. Megmondom, ebben a kérdésben nálunk jelentős ellenállás van. Javaslom a Központi Bizottságnak, illetékeseknek, hogy ezt a kérdést nagyon alaposan vizsgáljuk meg, elemezzük. Azzal fejezném, elvtársak, be, hogy véleményem szerint az elmúlt két esztendő politikai tapasztalataiból itt azt a következtetést kell és lehet levonni, hogy dolgozó népünkben, dolgozó parasztságunkban a politikai bizalom nőtt, erősödött, feladatunk ezt az erősödő, fejlődő, növekvő politikai bizalmat még tovább erősíteni. Megteremtődtek a feltételei annak, hogy egy bizonyos idő után sokkal határozottabban, gyorsabban tudjunk előremenni. Véleményem szerint, ami a szubjektív feltételeket illeti, azon túl, hogy a párt vezető szerepét erősíteni kell a faluban, azon túl, hogy a társadalom egész ügyévé tesszük, szerintem nagyon lényeges kérdés annak a kívánalomnak a megvalósítása, hogy ebben a kérdésben letről felfelé mindenki egy nyelven beszéljen, és egy akarattal fogjon a kérdéshez.

KISS KÁROLY elvtárs: Dögei elvtárs következik, javaslom, hogy utána egy kis szünetet csináljunk. 30 feliratkozott szónok van, és a hetediknél tartunk.

DÖGEI IMRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A párt agrárpolitikájával kapcsolatos kérdésekről és a termelőség-szövetkezeti mozgalom továbbfejlesztéséről szóló előterjesztés megvitatását a magam részéről helyesnek tartom, szükség van erre. Én az előterjesztés kidolgozásában a Politikai Bizottság megbízásából részt vettem. Az előterjesztésben felvetett kérdésekről politikai bizottsági ülésen, meg a bizottsági üléseken már kifejtettem több esetben a véleményem. Ennek ellenére szükségesnek tartom, hogy az előterjesztésről és a benne felvetett néhány fontosabb kérdéstről itt a Központi Bizottság ülésén is elmondjam a véleményem.

Magáról az előterjesztésről röviden annyit akarok mondani, hogy az előterjesztésben foglalt alapvető kérdések többségével én egyetértek. Egyetértek azokkal is, akik itt bírálták, hogy bizonyos kérdések nincsenek benne jól megfogalmazva, és nem ad több kérdésre világos választ. Az előterjesztés, szerintem, helyesen állapítja meg, hogy az ellenforradalom leverése óta előrehaladás történt a mezőgazdasági termelés fellendítése, belterjes iárnyban való fejlesztése, meglévő termelőség-szövetkezeteink megszilárdítása terén, és hogy a lehetőségekhez mérten kisebb eredményeket értünk el a termelőség-szövetkezetek számszerű fejlesztésében. Ez valóban így van. Az ellenforradalom leverése óta eltelt két esztendő alatt pártunk vezetésével értünk el eredményeket a mezőgazdasági termelésben és a termelőség-szövetkezetekben. Rendeztük az árakat, termelőség-szövetkezeteinket megszilárdítottuk, azok ma szilárdabbak, mint korábban voltak. Az elért eredményekkel azonban – nekem az a véleményem – nem lehetünk megelégedve. Az adott körülmények között a termelőség-szövetkezetek megszilárdítása és számszerű fejlesztése terén érhattünk volna el nagyobb eredményeket. Az elért eredmények szerintem nincsenek arányban az erőfeszítéseinkkel, és ez a párt- és állami apparátusban dolgozó funkcionáriusokat, az én tapasztalatom szerint, gyakran elkedvetleníti. Ezzel kapcsolatban vetődik fel a kérdés, hogy az adott körülmények között miért nem tudtunk a mezőgazdaság szocialista átszervezése terén nagyobb eredménye-

ket elérni, és hogy mit kell tennünk annak érdekében, hogy a fejlődést gátló akadályokat elhárítsuk az útból, és az eddiginél határozottabban és jobban haladjunk előre.

Annak, hogy az ellenforradalom leverése óta eltelt két esztendőben nem tudtunk nagyobb eredményeket elérni a mezőgazdaság szocialista átszervezése terén, a legfőbb okát én nem abban látom, hogy a párt- és állami funkcionáriusok nem végeznek megfelelő felvilágosító, szervezőmunkát, habár ezen a téren is vannak még hiányosságok. Annak, hogy az ellenforradalom leverése óta eltelt két esztendőben nem tudtunk nagyobb eredményeket elérni a termelészövetkezetek fejlesztése, a mezőgazdaság szocialista átszervezése terén, a legfőbb okát, és a termelészövetkezetek továbbfejlesztésének legfőbb akadályát én abban látom, hogy az ellenforradalom leverése óta eltelt két esztendő alatt az egyéni parasztok egy jelentős részénél, főleg az árutermelő parasztoknál a spekulánsoknak a jövedelme jelentős mértékben megnövekedett. Ezzel egy időben, ennek következtében jelentős mértékben növekedett az egyéni gazdálkodás perspektívájába vetett bizalom, és erősödtek a kapitalista tendenciák.

A másik ok az volt, hogy lényegében az ellenforradalom leverése óta eltelt két esztendő alatt – és én is inkább november 4-től számítom az időt – a falun kialakult helyzet megítélésében és a konkrét tennivalók tekintetében nem volt egységes vélemény a Központi Bizottság falusi osztálya, az FM egyes vezetői, pontosabban köztem és Fehér elvtárs között. Ez határozottan akadályozta a termelészövetkezeti mozgalom gyorsabb ütemű fejlődését. Annak az eldöntése, hogy a különböző vitás kérdésekben mi a helyes, vagy mi a helytelen álláspont, itt most a Központi Bizottság feladata. Én most el fogom mondani, hogy egyes kérdésekben nekem mi a véleményem, és előrebocsátom, hogy a Központi Bizottság döntését én is magamévá teszem.

Az első és egyben legvitatottabb kérdés az, hogy az egyéni parasztok jövedelme, illetve életszínvonala magas vagy nem magas, akadályozza-e a termelészövetkezeti mozgalom fejlődését, a mezőgazdaság szocialista átszervezését vagy nem. Véleményem szerint az egyéni parasztok jövedelme, illetve életszínvonala, ha az egész parasztságot vesszük alapul, nem magas, nem akadályozza a termelészövetkezeti mozgalom fejlődését, a mezőgazdaság szocialista átszervezését. Ellenben akadályozza az a körülmény, hogy nálunk az egyéni parasztok jövedelme és életszínvonala rendkívül nagymértékben differenciált, hogy az egyéni parasztok jelentős részének a jövedelme nemcsak hogy eléri, hanem meghaladja a termelészövetkezeti tagok jövedelmét, hogy kiugró, magas jövedelmük van.

Hogyan néz ki nálunk a parasztság egyes rétegeinek és az egyes rétegeken belül az egyes parasztoknak a jövedelme, azt a következő adatok és tények világosan mutatják. A Statisztikai Hivatal adatai szerint, amely szerintem az egyéni parasztok jövedelmét inkább kisebbnek tünteti fel, mint a termelészövetkezeti tagokét, az egyéni parasztok, a tsz-parasztok, a munkások jövedelme a következőképpen alakult: a bérből és fizetésből élők egy főre eső évi nettó jövedelme évi 11 000 Ft és a tsz-parasztoké 7550 Ft, az egyéni parasztoké 6750 Ft. Ezek szerint a termelészövetkezetekben az egy főre eső évi nettó jövedelem 800 Ft-tal több, mint az egyéni parasztoké. Szerintem ez így átlagban nézve nem gyakorol valami nagy vonzóerőt az egyéni parasztok felé, de nem

jobb a helyzet akkor sem, ha a parasztok egyes rétegeinek a jövedelmét külön vizsgáljuk, sőt, a Statisztikai Hivatal adatai szerint az egyéni parasztok egyes rétegeinek az egy főre eső nettó jövedelme a következőképpen alakul: az egy főre jutó évi 6–8000 Ft nettó jövedelmet eléri, illetve meghaladja az egy és három kat. holdas paraszt kategóriáknak 46,7%-a, a 3–5 kat. holdasoknak 54,7%-a, az 5–8 holdasoknak 66,6%-a, a 8–10 holdasoknak 79,7%-a, a 10–15 holdasoknak pedig 85,4%-a. Ehhez még annyit, hogy a Statisztikai Hivatal adatai szerint az egyéni parasztok mintegy 27%-ának az egy főre eső nettó jövedelme viszont nem haladja meg az 5000 Ft-ot, ugyanakkor 8%-nak az évi nettó jöveleme eléri, illetve meghaladja a 15 000 Ft-ot. Ilyen nagy a szóródás.

Mit mutatnak ezek az adatok? Szerintem azt, hogy az egyéni parasztok jelentős részének a jövedelme olyan, hogy egyelőre anyagilag nem érdekelt abban, hogy a tsz-be menjen. Ezért terjedt el elég széles körben a parasztok között az a vélemény, hogy jól van úgy, ahogy most van, az a fontos, hogy továbbra is így maradjon. Ez egy szólásmondás. És szerintem nem véletlen, hogy a termelősövetkezetekbe belépett parasztoknak mintegy 50–55%-a földnélküli, hogy a tsz tulajdonában lévő föld 75%-a állami tulajdont képező föld, hogy egy tsz-tag átlag csak két és fél kat. hold földet vitt be a termelősövetkezetbe. A megvizsgált megyék: Fejér, Somogy, Baranya, Szabolcs, Szolnok és Békés. A hat megyében ebben az évben szeptember 30-ig 11 588-an léptek be a tsz-be, a belépők 55,5%-a földnélküli. Bevettek összesen a tagok 37 462 kat. hold földet, egy tagra 3,2 kat. holdat. 4 megyében, Fejér, Somogy, Baranya és Békésben a tagok által bevitt vagyon értéke 3 440 000 Ft. A tagok által bevitt tartozások, adó-, tsz-tartozás és egyéb összesen 14 740 000 Ft. Az adósság zöme azokat terheli, akik földdel léptek be. Somogy megyében Vése(?)⁷⁴ községben Bertók Dezső 20 kat. holdas paraszt belépett a szövetkezetbe, bevitt 20 kat. hold földet, 34 000 Ft adót és 11 000 forint tsz-tartozást. Állatot, gazdasági felszerelést nem vitt be. Baranya megyében Aranyosgyárdányban új mezőgazdasági termelősövetkezet alakult 19 családdal. A szövetkezet neve: Aranykalász. A 19 családból 16-nak van mintegy 39 000 Ft adótartozása. Nem folytatom tovább, mindez azt mutatja, hogy a földdel rendelkező parasztok közül csak kevesen lépnek a termelősövetkezetbe, és akik belépnek, jelentős részüknek adó- vagy egyéb tartozásuk van. Azok a parasztok, akik jelenleg 5–10 kat. hold földdel lépnek be a termelősövetkezetekbe, többségükben volt tsz-tagok, akiknek nincs kellő felszerelésük, állatállományuk, de jócskán van adósságuk. Van olyan vélemény, hogy egyelőre szervezze be a termelősövetkezet azokat a parasztokat, akiknek kevesebb a jövedelmük, mint a tsz-tagoknak, mert hiszen vannak olyanok. Ez, elvtársak, valóban így van. Ez egy ideig, amíg lesz tartalékföld, lehetséges, bár nehezíti a dolgot, hogy az egyéni parasztok inkább a jómódú egyéni parasztokat tekintik mintaképüknek, mint a termelősövetkezetit.

Felmerül azonban a kérdés, mi lesz akkor, ha elfogy a tartalékföld, és továbbra is csak a földnélküliek, illetve a kevés földdel rendelkezők lépnek be a termelősövetkezetekbe. Ebben az esetben az történne, ha így lenne, hogy az egy tagra eső földterület és vele együtt a tagok jövedelme lecsökkenne, és a termelősövetkezetek még kevésbé gyakorolnának vonzó hatást a középparasztoakra. Ezért erre szerintem ügyelnünk kell, hogy így ne legyen. Arra kell törekednünk, és itt ez már felvetődött, helyeslem, hogy a szegényparaszto-

kal együtt a középparasztok is belépjenek a termelőszövetkezetekbe. Talán csak példának említem még meg, hogy lássa a Központi Bizottság, hogy a 8 kat. holdon aluli parasztgazdaságok az összparasztságnak 80,8%-át teszik ki, és ha történetesen ezek mind belépnének máról holnapra a szövetkezetbe, egy főre csak 2,7 katasztrális hold föld esne, ha nem mennének vele egy időben a 10 hold[as], meg a 10 holdon felüli parasztok.

Az elmondottak alapján nekem az a véleményem, hogy a tsz-tagok és az egyéni parasztok jövedelme között meglévő különbséget a jövedelmezőséggel kapcsolatban folyamatosan, de lehetőleg ne hosszú időn belül olyan módon kell megszüntetni, hogy egyrészt tovább növeljük a tsz-tagok jövedelmét, ugyanakkor a kiugróan magas jövedelmek egy részét folyamatosan elvonjuk. Szerintem nem a tsz-tagok jövedelmét kell az egyéni parasztok jövedelméhez igazítani, hanem fordítva. Hogy ezt hogyan hajtjuk végre, meg kell vizsgálni úgy, ahogyan az előterjesztésben van, hogy az egészségtelenül magas paraszti jövedelmek elvonására intézkedési javaslatot kell készíteni. Véleményem szerint az egyes parasztok kiugróan magas jövedelmét, főleg az egyéni elbírálás, illetve az egyéni adókimutatással lehet elvonni. Az egész parasztság adóját ugyanis nem lehet emelni, annyira differenciált a helyzet. Természetesen, ha valaki tud jobb megoldást ajánlani, azt kell alkalmazni. Én azon a véleményen vagyok, hogy a tanácsok ezt meg tudnák oldani, érettek annyira. Ezzel kapcsolatban van még egy kérdés, amit meg kívánok említeni. Az előterjesztésben szó van arról, hogy sokan az egyénileg gazdálkodó dolgozó parasztok irányában túl magas adóemelést, egyéni adókimutatást, egyes cikkeknel a felvásárlási árak túlzott csökkentését javasolják. Ez a megállapítás rám is vonatkozik, sőt lehetséges, hogy elsősorban rám vonatkozik. Erről a kérdésről elég széles körben beszéltek, elég sokat is írtak az utóbbi időben, szerintem az esetek többségében nem helyesen. Hogy ki, mikor és milyen mérvű adóemelést és árcsökkentést javasolt, azt én nem tudom. Azt azonban tudom, hogy én mit javasoltam, és azt el is mondom.

Lényegében két konkrét esetről van szó: ez év elején tárgyalta a Politikai Bizottság a jövedelemadó-korrektúráról szóló előterjesztést.⁷⁵ Ezt az előterjesztést a Pénzügyminisztérium készítette és terjesztette a Politikai Bizottság elé. Az előterjesztésben az volt, hogy 250 millió Ft-tal kell emelni a jövedelemadót. Én akkor azt javasoltam, hogy 700 millió Ft-tal emeljük a jövedelemadót, és terjesszük ki a szőlő- és gyümölcsstermelőkre. A Politikai Bizottság úgy ítélte meg, hogy a 700 millió Ft sok lenne, nem fogadta el a javaslatomat, 300 millió Ft-ban állapította meg a jövedelemadó emelését.

A másik eset a hízott sertés árának a megállapításával van kapcsolatban. Itt az történt, hogy én 14 forintos átlagárát javasoltam. Nem fogadták el, 14,75 fillérben állapították meg a hízott sertés árát. Véleményem szerint ezt helytelen, igazságtalan úgy beállítani, mint ahogy Fehér részéről történt, hogy ezzel az a szándékom, hogy tönkretenni, elszegényíteni a parasztot, és így vinni a szövetkezetbe. Messzemenő következtetés ez, nekem ilyen szándékom soha nem volt. Ennyit erről a kérdésről és általában az egyéni parasztok jövedelméről.

A következő kérdés, amivel foglalkozni szeretnék, ez a tsz fejlesztésének az üteme. Ez is olyan kérdés, amely körül vita van, vita volt. A kérdés lényege, ahogy én megítélem, hogy milyen ütemben fejlesszük a termelőszövetkezte-

ket. Itt lényegében két vélemény van: van olyan vélemény, hogy a fejlesztéssel nem kell nagyon sietni, ráérünk lassan, fokozatosan előrehaladni. Így, ahogy mondják, nem követünk el hibát, nem megy el a parasztnak termelési kedve, nem lesz termés kiesés. A másik vélemény az, hogy a tsz-fejlesztést, a mezőgazdaság szocialista átszervezését meg kell gyorsítani. Én az utóbbi véleménnyel értek egyet, azzal, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezésének az ütemét meg kell gyorsítani. Véleményem szerint a mezőgazdaság szocialista átszervezésének az ütemét nem szabad hosszú időre elnyújtani. Egyetértek azzal, amit Kádár elvtárs mondott, hogy nem lehet most azonnal egy nagy ugrást csinálni, most alapot kell még készíteni, rendezni kell még dolgokat, de utána, amikor mindezt elvégeztük, akkor az én véleményem szerint hosszú időre kinyújtani nem lenne helyes. Inkább alaposabban készüljünk fel, hogy aztán hamarosabban be tudjuk fejezni. Ennek a kérdésnek az eldöntésénél szerintem figyelembe kell venni mindenekelőtt népgazdaságunk, és ezen belül a mezőgazdaság jelenlegi helyzetét, és a kettős feladat kérdését ebből a szempontból is vizsgálni kell. A kettős feladat, véleményem szerint, mint célkitűzés helyes, csak helyesen kell értelmezni. Szerintem, ott van a baj, hogy gyakran úgy értelmezik ezt, hogy a termelés ne hogy visszaessen, inkább menjünk lassabban a szövetkezettel. De ez is termés visszaesést jelent. Majd rá fogok térni, később, hogy miért. Tehát a termelési visszaesés nemcsak abban az esetben következik be, hogyha a termelőszövetkezettel gyorsabban megyünk valahol előre meggondolatlanul, hanem úgy is, hogy nem megyünk előre, húzzuk az időt hosszúra, és az egyéni parasztnak nem fokozzák, nem fejlesztik a termelésüket, sőt visszajetik azt, mert látják, hogy mi a fejlődés folyamata.

A termelés növelésének és a termelési költségek csökkentésének döntő előfeltétele a mezőgazdaság szocialista átszervezése. A termelés fokozását és a termelési költségek csökkentését a szétszórt egyéni parcellákon nem tudjuk megoldani. Nemcsak elmélet ez, elvtársak, ez gyakorlat, a tények igazolják. Mezőgazdaságunk jelenleg, erről ma már volt szó, mintegy 3%-kal termel többet, mint a felszabadulás előtti években. A termésátlagok számos növény-nél ma is azonosak, sőt vannak olyanok, amelyek még alacsonyabbak, mint mondjuk 20 esztendővel ezelőtt voltak. Így pl. a búza katasztrális holdankénti termésátlaga 1931 és 1940 átlagában 7,9 q volt, 1951 és 1958 átlagában 8,2 q, alig növekedett. A kukorica termésátlaga ugyanezen idő alatt 10,8 q-ról 11,8 q-ra, vagyis 1 q-val emelkedett. A cukorrépa viszont 117 q-ról 107 q-ra esett vissza. Hogy a búza termésátlaga az egyes években hogyan alakult, csak egypár évet említek meg. 1882-ben 8 q 30 kg volt a búzatermés. 1895-ben 8 q 20, 1928-ban 9 q 27, 1938-ban 9 q 56, 1939-ben 9 q 46, 1949-ben 7 q 50, 1950-ben 8 q 70, 1951-ben 9 q 70, 1953-ban 9 q 50, 1957-ben 9 q 35, 1958-ben 7 q 30. Van valami fejlődés, de amint látjuk, ez nagyon lassú. Ehhez még hozzátartozik, hogy amíg 1931 és az 1940-es években egy katasztrális hold szántóra 5,3 kg műtrágya jutott, addig 1951–58 között 31,3 kg, 1958-ban pedig már 51 kg jutott. A harmincas években volt 7000 traktorunk, most pedig van 26 000 darab traktorunk. Mindez világosan mutatja, elvtársak, hogy az egyéni kis parcellákon nem tudjuk a termelést fokozni. Amikor tehát azt mérlegeltük, én ezt azért vetem fel, hogy milyen tempóban menjünk előre, ezt is számításba kell venni.

KÁDÁR elvtárs: Nem is tudom, hogy minek nevezzük ezt, vagy mi célt szolgál ez, gondoljuk, talán arról van szó, hogy míg ezt elolvassuk, az is két hónapig legalább eltart vagy lefordítjuk, mert ott komoly érvelésre eddig mi még nem bukkantunk. Hát ez a jegyzék káros politikai vélemény. [sic!]

DÖGEI IMRE elvtárs: Amikor tehát azt mérlegeljük, hogy milyen tempóban menjünk előre, ezt is számításba kell venni, és számításba kell vennünk azt, hogy a mezőgazdasági termelészövetkezetek már most is 1 q–2 q búzával termelnek többet, mint az egyéniek, ez évi 3 és fél millió q kiesést jelent nekünk évente.

Azt világosan látnunk kell, hogy az egyéni parasztok már nem fogják fejleszteni a temelőeszközeiket, sőt még az amortizációt sem pótolják. A Statisztikai Hivatal jelentése szerint az egyéni gazdaságok állóeszközeinek az 1957. évi amortizációja folyó áron számítva hozzávetőlegesen egymilliárd forint volt. Ezzel szemben a beruházás és a felújítás összege mintegy 7–800 millió forinttal csökken. Az előző években ennél is nagyobb, mintegy 3–400 millió forint volt a csökkenés. Az egyéni parasztok általában nem azzal növelik a jövedelmüket, hogy fokozzák a termelést és csökkentik a termelési költségeiket, hanem azért, hogy kihasználják a piac által nyújtott lehetőségeiket. Ezek az adatok világosan mutatják, hogy az egyéni parasztok nem fejlesztik, hanem felélik a gazdaságukat. Ugyanakkor a termelészövetkezetek jelentős beruházásokat eszközölnek a termelés fejlesztésére, és nem utolsósorban ezért is nehéz a termelészövetkezeteknek utolérni és elhagyni az egyéni parasztok egy részét az életszínvonal tekintetében. A termelészövetkezetek és az egyéni parasztok között folyó versenyben gyakori eset, hogy a termelészövetkezetek hátrányosabb helyzetben vannak, mint az egyéni parasztok egy része, az árutermelő része. Ez a verseny sokba kerül a népgazdaságnak, ezért kell arra törekednünk, hogy minél előbb eldőljön ez a verseny a termelészövetkezetek javára.

Én a következőképpen látnám itt a dolgot: nem az egész parasztságra kivetni most valamiféle adót, lóadót, meg különböző dolgot. Azt a kb. 8%-ot, ahol kiugróan magas a jövedelem, azt kellene a legmegfelelőbb módon megfelelő szintre lehozni, ebből látnák az egyéni parasztok, hogy azok a bizonyos fák nem nőnek az égig. Ez kb. az én számításom szerint lehet vagy 150–160 000 paraszt, ebben az esetben az egyéni paraszti gazdálkodás perspektívájába vetett megerősödött hit csökkenne, és az agitáció, a felvilágosító munka termékenyebb talajra találna, és szerintem ezzel nem sértenénk a munkás-paraszt szövetséget, mert meg tudnánk magyarázni parasztnak, munkásnak, hogy amikor a parasztok döntő többségének az évi jövedelme 5000 Ft vagy az alatt van, akkor nem indokolt, hogy mintegy 8%-nak, mondjuk, 15 000 legyen, vagy ennél is több. Persze itt felmerül a kérdés, hogy mi lesz akkor, ha ezeknek elmegy a termelési kedvük. Otthagyják a földet, megint lesz egymillió tartalékholdunk, vagy ehhez hasonló. Szerintem nem így áll a dolog. Nem vesszük figyelembe kellően, hogy mi történt 1952-ben, amikor a tartalékföldek alakultak. Az történt, hogy 1949-től 1951-ig állandóan emelkedett a parasztság jövedelme, úgyhogy 1949-ben volt 5488 Ft, 1950-ben 5583, 1951-ben 6466, és 1952-ben lezuhant felére, 3622-re. Óriási volt a visszaesés. És ezzel egy időben volt az iparnak az a nagyarányú szívó hatása. És

akkor a parasztnál úgy tevődött fel a kérdés, hogy 3600 forintért, vagyis felére esett jövedelemért maradok-e a földemen, vagy pedig elmegyek az iparba, ahol akkor az egy főre eső jövedelem 6455 Ft volt. Szóval nagy volt a húzás. És nekünk most nem kell ilyen nagy bakugrást csinálni. Okosan, folyamatosan lejjebb venni, és akkor nem következnek be az, ami akkor bekövetkezett.

Az alacsonyabb típusról néhány szót. Ekörül is sok vita volt. Véleményem szerint az alacsonyabb típusú szövetkezetek szerepe az előterjesztésben, ha nem is pontosan van megállapítva, de lényegében most már azért a helyén van. Az alacsonyabb típusú szövetkezetek szervezése szerintem helyes abban az esetben, ha ezt úgy csináljuk, hogy előrevigyen, és ez a lényeg. Vigyáznunk kell azonban arra, nehogy a meglévő mezőgazdasági termelőség-szövetkezeteket fellazítsuk, ez a veszély fennáll abban az esetben, ha az alacsonyabb típust elébe helyezzük a mezőgazdasági termelőség-szövetkezetnek, ha az állami kedvezményeket úgy állapítjuk meg, hogy nem lesz elég húzó hatása előre a mezőgazdasági termelőség-szövetkezetek felé. Amikor a fokozatosságról beszélünk, véleményem szerint abból kell kiindulnunk, azt kell figyelembe venni, hogy nálunk nem most kezdtük a szövetkezetek szervezését. A termelőség-szövetkezetek szervezése tíz éve folyik nálunk, a mezőgazdasági termelőség-szövetkezet alakult ki mint főtípus, és én nem hiszem, hogy helyes lenne még tíz évig kísérletezni különböző fokozatok tanulmányozásával. Ezért helyes és szükséges annak a kimondása, hogy a főtípus továbbra is a mezőgazdasági termelőség-szövetkezet, és hogy az alacsonyabb típusokat úgy kell szervezni, hogy a mezőgazdasági termelőség-szövetkezetek további megszilárdítását és számszerű fejlődését segítsük elő. A kedvezmények juttatásánál és a működési feltételek megszabásánál is ezt a szempontot kell szem előtt tartani.

Néhány szót a termelőség-szövetkezetek gépesítéséről. Ekörül is sok vita van. Az előterjesztésben most az van, hogy lehetővé kell tenni, hogy a termelőség-szövetkezetek Universal traktort, és nagyobb termelőség-szövetkezetek nagyobb szántótraktort is vehessenek. Véleményem szerint, ha az egyéb fontos kérdéseket és feladatokat helyesen megoldjuk, ezt meg lehet csinálni – módjával. Véleményem szerint azonban jelenleg nem ez a központi kérdés, nem ez a döntő. Az az elgondolás, mely szerint, ha a termelőség-szövetkezetnek megengedjük, hogy traktort vásároljon, tehermentesíti az államot, az szerintem téves elgondolás. A termelőség-szövetkezeteknek nagyarányú beruházási feladatot kell ellátni, istállót építeni, magtárt, takarmány-előkészítőt, fejest gépesíteni és így tovább. Ezeknek megvalósítására a termelőség-szövetkezetek döntő többsége az államtól kér és kap hitelt. Ezért helytelen úgy felfogni a dolgot, hogy a termelőség-szövetkezet a saját erőből vásárolt traktorral tehermentesíti az államot. Ezenkívül azt is figyelembe kell venni, hogyha a gépparkot nagyon-nagyon megosszuk, ez megnöveli a költséget, hogy itt is van, meg ott is van. Kettősséget jelent a gépek megosztása a termelőség-szövetkezetek között és az állami gazdaságok között, s azt is jelenti, hogy a gépállomás a mai rendszerben ahogy van, mint vállalati rendszer, anyagilag nem érdekelt abban, hogy a termelőség-szövetkezetek fejlődjenek és gépeket vegyenek. Így a gépállomást olyan irányban is orientálhatjuk, ha nem vigyáznunk, hogy nem törekednek, hogy megerősödjenek a termelőség-szövetkezetek. Úgyhogy ezt a kérdést össze kell hangolni. Ismétlem, én nem ellenzem, hogy a termelőség-szövetkezetek, ha az

egyéb feltételek ott rendben vannak, vegyenek ilyen gépet, de ezekre a dolgokra gondolnunk kell, hogy a mértéket, a módot el ne vétsük.

A továbbiakban még néhány szót arról, amit Kádár elvtárs mondott. Azt a bírálatot úgy, ahogy Kádár elvtárs elmondta, én a magam részéről igazságtalannak tartom. Nem veszi figyelembe azokat a körülményeket, ahogy dolgoztunk. Én nem azt mondom, hogy mindent jól csináltunk, korántsem. De nehéz volt a helyzet, és az osztálytól sem kaptunk megfelelő támogatást, pedig kellett volna. Ez a traktor-dolog, ami körül sok vita volt, olyankor vetődött fel, amikor egyben az is követelés volt, hogy oszlassuk fel a gépállomásokat, tehát ment a harc a gépállomások ellen.⁷⁶ Abban az időben, lehet, hogy helytelenül tettem, merev voltam, mert féltettem, hogy a gépállomásokat szétverik. Lehet, hogy nem találtam meg a pontos mértéket. De ezt el kell hogy itt mondjam.

A másik dolog, ami a paraszti jövedelmek kérdését illeti. Én az életben azt láttam, amit rajtam kívül sokan mások is, hogy erősödik a kapitalista tendencia a faluban. A Statisztikai Hivatal akkor még ezt nem dolgozta fel, magamtól én nem tudhattam felmérni, hogy milyen ennek a mértéke, nagysága. Éreztem, hogy valami nincs ott rendben. Felvettem a kérdést Fehér elvtárs felé, feljegyzésbe is foglaltam. Az elvtársak szerintem ehhez rosszul viszonyultak. Ahelyett, hogy azt mondták volna, gyere be, üljünk le, és nézzük csak meg, hogy van ez a dolog, nem ezt tették, hanem egyszerűen rám fogták, hogy ezt egy sötét céllal teszem, nem bízok a szocializmus ügyében, ellene dolgozok a pártnak, a párt politikájának. Nem volt ez egy kényelmes dolog, elvtársak. Elhallgathattam volna, nem lett volna vita, állítom, hogy az sem lett volna jó dolog, hogyha meghunyászkodásból, hogyha csak azért, hogy legyen béke, én is fújtam volna azt, amit Fehér elvtárs javasolt. Ismétlem, nem azt akarom ezzel mondani, hogy én nem vétettem el imitt-amott, hogy nem vettem el a súlykot, de szerintem az igazsághoz ez is hozzátartozik, ezért ítéltem én meg igazságtalannak azt a bírálatot, amit Kádár elvtárs alkalmazott. Ennek az a lényege, hogy semmi jót nem tettem, abban merült ki az összes tevékenységem, hogy bevitettem azt az erdőügyet⁷⁷ oda, amit már elmondtam Kádár elvtársnak, hogy az is úgy történt, abban a zűrzavarban, hogy nem is volt időm jóformán meg sem nézni. Nem mentség, de hát tény dolog. Elém nyomták, aláírtam, bekerült oda. több olyan javaslatot, miután megkaptam ott a bírálatot érte, ami az egyéni parasztok erősödését célozta volna, nem vittem be. Ez az egy volt, elvtársak. Ezt Kádár elvtárs azóta szüntelen a szememre hányja.

A másik dolog: nem személyeskedtem eddig sem, ezután sem fogok, nem fogom ezt tenni, ezt határozottan kijelentem. A Központi Bizottság döntéseit ezekben a kérdésekben, amiről itt szó van, én ott, ahol leszek, a legjobb tudásom szerint fogom szolgálni, dolgozni, hogy az rendben menjen, jól menjen. Fehér elvtárral való együttműködés, ami az én részemét illeti, menni fog, ha ő is úgy akarja, ha nem, azzal jön továbbra is, és gondolom, hogy nem így lesz, hogy bizalmatlan velem szemben, hogyha felvetek valami javaslatot, és ha az éppenséggel nem jó, akkor rögtön úgy tekinti, hogy párt ellen, a párt politikája ellen lépek fel. Nem volt kellemes dolog, elvtársak, aláírni egy nyilatkozatot, amelyben ki kellett jelentenem, hogy egyetértek a párt politikájával.⁷⁸ Azt hiszem, a Központi Bizottság tagai közül senki nem írta rajtam kívül alá. Nekem alá kellett írnom. Idáig fajult ez a dolog.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság, javaslom, hogy tartsunk 20 perc szünetet, és utána következik Nyers Rezső elvtárs.

Az Elnökség nevében ügyrendi javaslatot teszek: a vitát folytassuk most este fél 8-ig, holnap reggel 9-kor kezdjük, délután 2-ig, és ha még szükségesnek mutatkozik, vagy nem tudjuk folytatni, vagy maradnak hozzászóló elvtársak, akkor vasárnap reggel is 9-[től] 2-ig folytassuk. Egyetértenek vele az elvtársak? Vannak-e itt központi bizottsági tagok, akik úgy gondolták, hogy a mai nap az ülést befejezzük, és nincs szállásuk? Ha ilyenek vannak, tartsák fel a kezüket, mert míg mi az ülést folytatjuk, gondoskodnak szállásról. Hét elvtársnak nincs szállása, gondoskodás történik. Ezután Nyers Rezső elvtárs következik, utána Dobi elvtárs, utána Kaszapovics elvtárs.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Azt hiszem, ezt a vitát tulajdonképpen másfél esztendővel ezelőtt kellett volna folytatnunk. Azért mondom ezt, mert visszagondolok az agrártézisekre, és még onnan látom eredetét ezeknek a vitáknak, mert az agrártéziseket tulajdonképpen központi bizottsági megvitatás nélkül fogadtuk el.⁷⁹ Ebben mi központi bizottsági tagok messzemenően benne vagyunk, mert fel lettünk szólítva észrevételekre, de hát azt hiszem, olyan egyetértő észrevételek érkeztek be, hogy szükségtenek látszott vitát nyitni. Viszont a későbbiekben kiderült, hogy az értelmezésnél hát nem egészen azonosak a nézeteink. A kétféle álláspontot illetően a dolgot úgy látom, hogy az elmúlt másfél esztendő alatt, bár nem valószínű, hogy teljes egészében látom a problémákat, de én úgy látom, hogy az elmúlt másfél esztendő alatt az osztály alapján az agrártézisek végrehajtásán igyekezett munkálkodni. Eközben követett el hibákat, ahogy Kádár elvtárs mondta. Én is azt hiszem, hogy az elkövetett hibák jobboldali irányba történtek. Alapjában a párthatározatok végrehajtásán munkálkodtak. Az FM-ben

(Kádár elvtárs hozzászólása: És még inkább a tézisek előtt, mert a tézisek óta javult az osztály munkája, az egy folyamat volt.)

ezzel szemben, én a magam részéről nem vagyok benne bizonyos, hogy ott a vezetésben mindenki az agrártézisek politikai vonalán áll-e. Nekem olyan észrevételeim, információim vannak, sokkal kevesebb személyes tapasztalat, hogy már az agrártézisek kiadásakor az FM számos vezetője, most nem Dögei elvtársat értem alatta, bár azt hiszem, Dögei elvtárs is messzemenő fenntartásokkal élt abban az időben az agrártéziseket illetően. De számos vezető ezt nem fogadta el. Tulajdonképpen még ma is azt hiszem, sokan vannak, akik úgy értékelik, hogy az agrártézisek születtek az akkori idők politikai nyomása alatt, amikor még nem volt módunkban a termelőszövetkezeti kérdésben olyan politikát folytatni, mint ami helyes, és azért az egy nagyon sok kérdésben helytelen dokumentum, revízióra szorul.

A viták, amennyire én láttam, az agrártézisek körül domborodtak ki. Hiszen az FM-ben soha nem lehetett hallani, hogy a párt agrártézisei. Míg az osztály, ahol megjelent, és én magam is, ahol én megjelentem, mindig kijelentettem, hogy az agrártézisek alapján kell dolgoznunk. Az emberek kezdtek figyelgetni, az egyik oldalon azt mondják, hogy soha nem beszélnek az elvtársak az agrártézisekről, a másikon mindég aláhúzzák az agrártéziseket, akkor itt úgy látszik, valami probléma van ekörül. Jelenleg is tart ez a politikai bizonytalanság, párttagjaink körében is, és funkcionáriusaink körében is. Leg-

újabbán pl. az FM egyik vezető funkcionáriusa, főosztályvezető-helyettes, leál-
lította a SZÖVOSZ-szal közösen készített akciótervezetet, hogy hát most válto-
zás van születőben az agrárpolitikában, fordulatról van szó, várjuk meg, hogy
mi lesz a fordulat eredménye. Így néz ki a helyzet, és azt hiszem, hogy nagyon
fontos, hogy helyreállítsuk itt az egységes végrehajtást. Ebből a szempontból
az osztály, a Mezőgazdasági Osztály munkáját nagyon szükséges megerősí-
teni, és érvényesíteni azt a régi módszerünket, hogy az állami és társadalmi
szervek vonatkozásában a Központi Bizottság nevében az illetékes osztályok-
nak kell megfelelő irányító és koordináló, összefogó munkát végezni. Ezt a
munkát az események következtében az osztály nem kielégítően végzi, le is
tettek, úgy tudom, arról, hogy az FM felé komolyabb irányítást gyakorolja-
nak, bár most mióta a bizottság ülésezett, javulás kétségtelenül van ezen a
téren.

Hogy az FM-ben a politikai bizonytalanságnak milyen következményei van-
nak, tulajdonképpen kitűnt Dögei elvtárs előbbi felszólalásából is. Dögei
elvtárs egyetértett a bizottságban az itt lefektetett anyaggal, azonban az itteni
felszólalását én úgy értékelem, hogy változatlanul megvannak benne azok az
alapvető kételyek a párt agrárpolitikáját és a párt politikáját illetően, amely
kételyek megvoltak benne személyes benyomásom szerint két értekezleten, s
amik abból állnak, hogy felsorakoztatta egymás után azokat az érveket, ame-
lyek arra mutatnak, hogy miért nem lehet kollektivizálni. Nem mondja ki
Dögei elvtárs, nem jut el, azt hiszem, következtetésében odáig ma már, hogy
el kell szegényíteni a parasztságot, de az összes kételyek, a kérdőjelek, amiket
egymás mellé rakosgat, ezekre a kérdőjelekre, ha valaki választ akar adni,
csak ez a válasz lehetséges. Ellentmondás van Dögei elvtárs helyzetelemzése
között és a között az álláspont között, amit ő aláírt, ugye, mint a bizottságnak
a tagja. Ezt tisztázni kell, feltétlenül, Dögei elvtárs álláspontjában.

Ellentmondás van az FM gyakorlatában: ugyanakkor, amikor az elmúlt esz-
tendőben, ugye, ezek az érvek születtek, és az FM-ben számosan dolgoztak
rajta, hogy a parasztság az gazdagodik stb., ezekkel az érvekkel, amiket Dögei
elvtárs említett. Csütörtökön ezen dolgoztak, pénteken eljöttek a gazdasági
bizottság ülésére, és javaslatokat tettek az árak emelésére. Pl. a Magyar³⁰
elvtárs ezek közé tartozik. Én három konkrét dolgot tudok. Magyar elvtárs
csütörtökön azt hangoztatja, hogy nem kollektivizálni, mert gazdagodás van,
pénteken pedig vagy hétfőn vannak az ülések, az almaár növelésére javaslatot
tett tavaly [sic!]. Egész esztendőben vitte ezt a felvásárlási operatív bizottság-
ban, pedig kevés olyan cikkünk van, ami annyira rentábilis a parasztnak,
mint az alma. A tejár csökkentése ellen fellépett a gazdasági bizottságban, és
ha a gazdasági bizottság elfogadja az ő álláspontját, akkor nincs tejárcsök-
kentés. A zöldségárak emelésére három héttel ezelőtt javaslatot tett a gaz-
dasági bizottságban, mondván, hogy az nem kifizetődő, pedig kevés olyan
cikk van, ami annyira kifizetődő lenne a parasztnak, mint a zöldség. Nem
beszélve arról, hogy ha ezeknek a cikkeknek az árait emeljük, ez aztán igazán
80 vagy 90%-ban az egyéni parasztoknak kedvez, és csak 10%-ban a tsz-eknek.
Ez újabb jövedelemátfordulást eredményezne. Hát ilyen kettősségek vannak,
amiket feltétlenül meg kell szüntetni, és nem lehet csütörtökön más politikát
képviseelni, mint pénteken, még akkor sem, ha történetesen más szervnél tör-
ténik ez a kettő.

A viták konklúziója végül is az, hogy lehetséges-e a kettős feladatnak a végrehajtása. A kettős feladat végrehajtása szerintem lehetséges. Jelenleg nem állunk teljesen a kettős feladat talaján, mert az egyik részében nagy eredményeket értünk el, mert nagyok az eredmények a termelés – bár kismértékű – növelésében is. Ez nagy eredmény. A tsz-ek fejlesztésében kisebb az eredmény, ezért még most nem hajtjuk végre a kettős feladatot, csak akarjuk végrehajtani.

Milyen feltételei vannak annak, hogy a termelés nőjön a kollektivizálás időszakában? A feltétele szerintem az, hogy a termelőszövetkezetek megalakulása után a tsz-tagok többet termeljenek, mint korábban, egyéni gazda korokban. Ez nem kis dolog, amikor új nagyüzemekről van szó. Ezért azt hiszem, hogy tudatosabban arra kell irányítani politikánkat, hogy ne hozunk létre nagy számban termelőszövetkezeteket, de különösen olyan községekben ne, ahol már van termelőszövetkezet. Ott mindenképpen azt a termelőszövetkezetet kell, ha csak valami különleges akadályja nincs, erősíteni, és ha annak a vezetése már megfelelő [sic!]. Erre figyelmeztet bennünket az az 500 szövetkezet problémája is, amelyek ma visszahúzzák a fejlesztést, ahol rosszul mennek az ügyek. Ezek többségében olyan kis tsz-ek, ahol a gazdasági lehetőségek is kicsik, a vezetést sem tudjuk emiatt rendbe szedni. Szükséges az is, hogy jól gyümölcsöző beruházásokat eszközöljünk a termelőszövetkezetekben, mert ezt a múltban nem mindig tettük. Sokszor adtunk pénzt, de nem jól gyümölcsöző beruházásokra. Szükséges az is, hogy az egyéni parasztok termelésüket ne csökkentsék, tartsák ezen a színvonalon, amennyit lehet, még növeljenek, és még lehet azért valamit az egyéni parasztok egy jó részénél csinálni, növelni. Itt különösen nagy jelentősége van az állatállománynak. Ez a legkényesebb része a kollektivizálás időszaka egyéni paraszti termelésének, valamint a telepített kultúrának és a termelési érdekeltiségnek. Itt van a kényes pontunk. Én is úgy látom, Kádár elvtárs végeredményben kielemezte ezt, én bővebben nem akarom ismételni ezeket a dolgokat, de kétségtelen, hogy a kollektivizálás időszaka alatt nekünk a parasztokat tolni kell a termelőszövetkezetek felé, ugyanakkor, amikor bizonyos fokig konzerváló lépéseket is szükségszerűen kell hogy tegyünk, mert a parasztokat, egyéni parasztokat nem engedjük kitenni az anarchikus termelés következményeinek, például akkor védjük ezeket a parasztokat. Konkrét példával megvilágítom mindjárt, hogy miről van szó. Tavaly annyi káposztát termeltek a parasztok, hogyha mi csak az állam és az össznép érdekeiből indulunk ki, akkor megrohadt volna a sok káposzta a parasztoknál. Ebben az esetben alighanem kicsit gyorsabban mentek volna a tsz-ek felé. Az idén ez a nyári almatermással van, valahogy egész meglondultak ezek a nyári almafák, sajnos nem a jonatánfák, de nemcsak nálunk, Csehszlovákiában, Lengyelországban is annyit termettek, hogy értékesítése szinte lehetetlen. Ha mi az állam érdekében indulunk volna ki, és a SZÖVOSZ pl. csak annyi kockázatot vállalna, amennyi az állam elvont érdekének, pusztán vett gazdasági érdekének megfelelő, akkor kint maradt volna még további 600 vagon alma a parasztoknál. Azzal, hogy mi ezt megvettük, egyrészt vállaltuk a kockázatot, eltesszük, lehet, hogy értékesíteni tudjuk, ezzel az egyéni parasztok válláról levettünk egy gondot, bizonyos jövedelmet adtunk nekik, hogy törődjenek jövőre is az almafájukról, nem tettük ki őket a piac spontán hatásának. Ha kitettük volna, akkor ezeknek a parasztoknak

kisebb jövedelmük lett volna, lehetséges, hogy egyike-másika már ma gondolkozna azon, hogy belépjen-e a tsz-be.

Mi legyen a válasz? Énszerintem a válasz erre az, hogy nem határozhatjuk meg, hogy az elkövetkezendő esztendőkből a kollektivizálás során az egyéni parasztot magára hagyjuk, nem törődünk vele. Márpedig ha törődünk vele, akkor azért egy kicsit konzerváljuk is. Ezt azonban vállalni kell annak érdekében, hogy a termelés is egyidejűleg ne csökkenjen. A másik probléma az, hogy az egyéni paraszt ruházzon be. Dögei elvtárs felvetette ezt a problémát, valóban így van, az egyéni paraszt a kelletténél kevesebbet ruház be. De nem is kívánatos, hogy az egyéni paraszt nagy beruházásokat eszközöljön, és hiába is mondanánk neki, hogy a maga kis parcellájában eszközöljön olyan beruházásokat, amik később a tsz-ben hasznosíthatók lesznek. Ha pedig 5–6 évig nem ruházna be az egyéni paraszt, akkor a termelést fenntartani nem lehetne. Ezért itt én hozzákapcsolom az olyan szövetkezeti formákat, amelyekben közös beruházásra lehet ösztönözni, esetleg kényszerítenénk bizonyos beruházásra a parasztokat.

A tsz-fejlesztéssel kapcsolatban sok vita folyt az anyag előkészítésekor az anyagi előfeltételekről és a politikai előfeltételekről. Azt hiszem, amit Kádár elvtárs is mondott, elsőbbséget kell adni a politikai előfeltételeknek, ezek hallatlan nagy jelentőségűek a kollektivizálásnál, és nem szabad az anyagi feltételek mögé helyezni, eléje kell tenni, úgyhogy az anyagi feltételekről egy pillanatra sem feledkezzünk meg, mert ezek nélkül tsz-eket fejleszteni gyakorlatilag nem lehet, és az anyagi feltételeket ha nem biztosítjuk, ezek politikai feltételekké válnának egyszer. Énszerintem a mostani vitának egyik nagy pozitívuma, hogy látjuk hozzávetőlegesen az anyagi feltételeit a kollektivizálásnak, mert ezen anyagi feltételeket az államnak és a munkásosztálynak kell viselni. 1949-ben, amikor először dolgoztunk ki kollektivizálást, ezeket az anyagi feltételeket a párt nem látta világosan, akkor eléggé sötétben tapogatóztunk, de még 1955-ben sem, amikor másodszor elkezdtük a tsz-ek fejlesztését. Világosan akkor sem láttunk.

Amikor elérkezünk oda, hogy tömegesen lépnek be a tsz-be a parasztok, akkor azt hiszem, hogy a jelenlegi korlátokat túl fogjuk tudni lépni, addigra lehetséges, hogy a népgazdaság újabb tartalékokat teremtsen.

A másik kérdés a fokozatosság. Azt hiszem, hogy a fokozatosságot semmi esetre sem indokolja az, hogy Kínában így csinálták, Csehszlovákiában úgy, Németországban amúgy. A fokozatosságnak egészen széles körű alkalmazásáról én is úgy látom ma már, hogy lekéstünk, nincs értelme visszafordítani a történelemnek a kerekét. Meg kell mindani, hogy nem mindig láttam ezt világosan, de volt ez a kínai delegáció, én vezettem azt a delegációt, csináltunk egy jelentést,⁸¹ alapján akkor is helyesen láttuk szerintem a dolgokat, a jelentésben is helyesen írtuk le. Egy kicsit lenyűgözött bennünket a kínai tapasztalat, hogy ott a párt szavára 500 millió paraszt először alakított meg munkacsoportokat, és 500 millió paraszt egyszerre kommunát alakít.

(Kádár elvtárs: Fehért becsaptuk, jobboldali elhajlásra mondta, hogy a kínai hatás alatt vannak annak idején, kérdeztük, hogy most is hat a kínai hatás? Most már nem hat! Ő másra gondolt, és mi becsaptuk.)

Szóval, egy kicsit – én is azt hiszem – túlértékeltem ezt a fokozatosságot. Jelenleg is azonban úgy látom a dolgot, így ahogy az anyagban le van fektetve,

nem szabad sutba dobnunk az átmeneti formákat, szükség van rájuk, első-sorban szőlő-, gyümölcskultúráknál, baromfityenyésztésnél, és ahol a tsz-fejlesztésnek kisebbek az esélyei most, és azonkívül, ahol a termelés érdeke megkívánja.

A SZÖVOSZ munkájával kapcsolatos problémákat még ott is látom, hogy mi az átmeneti formák szervezésével foglalkoztunk, és talán foglalkozunk jelenleg is szervezetszerűleg, emellett a SZÖVOSZ káderei részt vesznek – ettől függetlenül termelőszövetkezeti agitációban és tsz-munkában, beleértve a falusi földművesszövetkezeteket is. De szervezetszerűleg a földművesszövetkezetekben vannak ezek a mezőgazdasági üzemágak, közvetlenül tsz-szervezéssel nem foglalkoznak, pedig foglalkozhatnának, mert ezen üzemágak nem egyénileg foglalkozó parasztok kezében vannak, hanem nagyon sok, többségében kommunisták kezében és többségében nem kommunisták [sic!], de azok közül is nagyon sok egyetért a párt agrárpolitikájával. Ahol nem így van, ott cserélni kellene, felhasználni közvetlen tsz-agitációra és tsz-ek alakítására is. Azt hiszem, hogy ilyen irányban szükséges nekünk javítani a jövőben.

Az adózás kérdésével kapcsolatban az a véleményem, hogy – ami benne is van az anyagban – ma ne határozzunk konkrétan ebben a kérdésben, hogy áttérjünk-e az egyéni adózásra. Szerintem a későbbiekben sem, ahogy ma látom a kérdést, nem lenne helyes az egyéni adózásra áttérni, vannak más lehetőségek, amelyekkel meg lehet fogni a kimagasló paraszti jövedelmeket. Pl. arra gondolok, hogy a községfejlesztési adót fel lehetne használni a magas jövedelmek erősebb megadóztatására anélkül, hogy megbolygatnánk a termelés növelésére rendkívül ösztönző jelenlegi általános adórendszerünket. Pl. ez az egyik lehetőség, amikor magunk mellé tudnánk állítani a községek lakosságának a többségét. Nos, én azt mondom, hogy át lehet alakítani a községfejlesztési adót progresszív adóvá pl., és más lehetőségekkel is rendelkezünk. A jó adó [sic!] bevezetése a későbbiek folyamán feltétlenül helyes lesz, talán már ez év [sic!] őszén, ha nem is közvetlenül a választások után.

A következő kérdés a falusi pártszervezetek erősítése. Itt valóban le kell mondanunk arról az útról, hogy a parasztokat vigyük be a pártszervezetbe, és így növeljük a taglétszámot. (Közbeszólás: Nagy tömegben.) Hogy jelentős számban be lehet-e vinni a parasztokat, az nagyon-nagyon kétséges. Ellenben falun van munkásosztály is, azt hiszem ezzel nem éltünk eléggé, hogy az állami gazdaságok, gépállomások és az egyéb falusi bérből élők között a falusi párttagok számát a lehetőséghez mérten növeljük.

De előtérbe ugrik a falusi tömegszervezeteknek a dolga. Azt hiszem, hogy sokkal erőteljesebb pártirányítást kell alkalmazni a falusi tömegszervezetek felé, és eredményesebb pártirányítást, mint ahogy jelenleg van. Itt a földművesszövetkezetek is szóba jönnek, szóba jön természetesen a Hazafias Népfront is. Én nagyon szükségesnek látom, hogy a faluban a szövetkezeti erőket összeszedjük, a tsz-eket, földművesszövetkezeteket, még a kisipari szövetkezeteket is – kisiparosoknak nagy tekintélyük van általában a faluban –, és egy szövetkezeti frontot képezzünk. Sok községben csináltunk ilyen közös szövetkezeti bizottságokat, ezeket szerintem fel lehet használni arra, ha általánosan rámegegyünk ezeknek a létesítésére, hogy programjuk a szövetkezesítés legyen, a tsz-ek elterjesztése. És mi így szövetkezeti alapon tudunk egységes frontot teremteni ennek, ahol a kommunisták számára, a kevés falusi kom-

munista számára tág lehetőség mutatkozik majd ezen szervezetnek a párt érdekében való felhasználására és a tömegmunkára. Szükségesnek látnám tehát ennek a megvitatását, megnézését és határozatba hozatalát.

A párt agrárpolitikáját, végrehajtását illetően a politikai bizalomnak én is alapvető jelentőséget tulajdonítok, egyetértek Kádár elvtárs vonalvezetésével. Azt hiszem, ki kellene ezt egészíteni azzal, hogy a politikai bizalomnak a KB egyes tagjai között is meg kellene lenni, akik történetesen más álláspontot képviselnek. Az nem hiba egy kommunista pártban, ha vita van, de az hiba, hogy a viták nem olyan kérdésről folynak, ami előrevisz bennünket, még nagyobb hiba, ha a vita lefolytatása után tovább mindenki ugyanazt csinálja, mint amit eddig csinált. (Kádár elvtárs: Nem ott vitatkoznak.) A vitákat illetően én úgy látom a dolgot, hogy amikor konkrét kérdésről folyt a vita, akkor sok esetben talán túl gyors megegyezés született. A bizottságban is talán túl gyorsan megegyeztünk, ezt mutatja Dögei elvtárs hozzászólása is, hogy itt még problémák vannak, lehetséges, hogy lehet ezt tisztázni. De utána mégsem lettünk meggyőzve minderről, én ebben szerepét látom annak is, hogy egyik elvtárs a másik iránt nincs valami nagy bizalommal, vagy nem volt valami nagy bizalommal. A Dögei elvtárs úgy tekintett Fehér elvtársra, hogy ő komoly hibákat követett el 1956. október–novemberben a szektásság elleni harcban, s ezért úgy vettem észre, hogy Dögei elvtárs általános bizalmatlansággal volt, márpedig az általános bizalmatlanság mindig újabb és újabb, sokszor erőszakolt vitákat nyit, és még amikor egyetértés lenne, akkor is megkeresik a partnerüket, hol lehet más álláspontot kialakítani. A Fehér elvtárs részéről talán volt ilyen, én nem tudom, az én részemről is talán volt ilyen a Dögei elvtárs felé, amikor Dögei elvtárs egyszer egy kiszólást tett, na mi az, ti szakcsoportokat szerveztek, a tsz-eket hagyjátok. Ilyen kiszólás nem kellemes érzéseket szül, és ez a bizalmatlanság légkörét tünteti fel.

Én azt hiszem, hogy ezzel a légkörrel kellene szakítani, ha ennek megvan a módja, és én azt hiszem, megvan a módja, de szükséges, hogy vagy itt a KB ülésén, ha lehet, tisztázzuk a Dögei elvtárs által felvázolt koncepciót, mert amikor ő ezeket a tételeket sorakoztatja fel, egy koncepció körvonalai bontakoztak ki, legalábbis előttem, tisztázzuk, és próbáljuk Dögei elvtársat megközelíteni, hogy tud-e ezzel a koncepcióval szakítani, mert szerintem ez eltér a pártnak a vonalától. Vagy pedig a KB ülése után kell még mélyebben, még alaposabban, szűkebb körben ezt a vitát lefolytatni, és azután lezárni, hogy a cselekvés egységét a párt agrárpolitikájának egyöntetű értelmezésével tudjuk megvalósítani.

DOBI ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én valahogyan úgy érzem, hogy egész pontosan magam előtt látom azt a két esztendő, ami mögöttünk van. Nemcsak azt a két esztendő, ami mögöttünk van, hanem valamennyire tájékozódva vagyok a falusi politikai helyzetről és a termelési politikáról is. Ha ebből indulok ki, és a párt agrárpolitikájára gondolok, akkor én ezt az agrárpolitikát egészen jónak tudom meghatározni most, amikor róla kell beszélnem. Erről az agrárpolitikáról, annak dacára, hogy ami a téziseket illeti, nekem az egészében nem tetszett. Én voltam, aki majdnem, amikor megszületett, azt mondtam, hogy a tsz-ek fejlődésének a szempontjából ez olyan, mint az állóvíz. Később megváltozott a véleményem, most meg azt

mondom, olyanok ezek a tézisek, mint a tarka virágos rét, kinek milyen tetszik, olyant szakít róla. Egyéni gazda, társulni akaró, nem tudom, milyen szakcsoportokat akaró, mezőgazdasági tsz-eket, növénytermelési termelőszövetkezetet, I-II. típusú tsz-eket és így tovább. A párt agrárpolitikáját – újra mondom – annak dacára én jónak tartom, szükség volt rá, mert olyan nagyon el volt rontva a munkás-paraszt szövetség az ellenforradalom előtt, hogy ezt a munkás-paraszt szövetséget, ha a szocializmus építését arra akarjuk építeni, mint ahogy úgy veszem észre, hogy arra, akkor nagyon szerencsés volt, nagyon jó volt, hogy így csinálta a párt a maga mezőgazdasági, termelési és általános falusi politikáját.

Senki nem ragaszkodik, ahogy veszem észre, továbbra is a tézisekhez, az általam megjelölt részéről. Így tehát, majdnem azt mondhatnám, hogy azzal is rendben volnánk, és elindulhatunk annak alapján, ami megmarad határozatban, azzal az igazítással, amit szerintem az anyaggal kapcsolatban egyes felszólaló elvtársak, azt hiszem, Kádár elvtárs is, javítani kíván. A tsz-ek fejlesztését, szervezését illetően nekem az a véleményem, hogy lényegesen jobb körülmények között indíthatjuk el most, amikor arra rákeríthetjük a sort, mint annak idején 1949-ben, amikor a tsz-cinket szervezni, fejleszteni kezdtük. Rengeteg tapasztalatunk van. Az összes népi demokráciának nincs annyi tapasztalata, mint amivel így szövetkezeti, szervezési, termelési – szóval ami a szövetkezeti problémákat illeti – tapasztalattal rendelkezünk mi. Emellett, persze hogy van Kína is, Bulgária, meg egyéb más népi demokráciák, onnan is átvehetjük, ami jó, s felhasználhatjuk azokat.

Gondoljunk arra, hogy milyen volt a parasztság viszonya az ellenforradalom előtt a párthoz, és milyen most az ellenforradalom után a parasztság viszonya a párthoz? Ezt a viszonyt szerintem ápolni kell, nagyon vigyázni kell arra, el ne rontsuk akár meggondolatlan adóemeléssel, akár pedig olyan tsz-felfejlesztéssel, amelyről könnyen megállapítható az embertelen eszközöknek az alkalmazása. Ne higgyük azt, hogy az embertelen eszközök alkalmazását csak maguk a parasztok veszik észre, azok fájlalják, azok kifogásolják, azok vetik meg. Nem. Más foglalkozásúak is pontosan észreveszik, pontosan elítélik, vagy talán még jobban, mint ahogy az embertelen eszközöket elítéli maga a parasztság. De népgazdaságunk minden ágában szocializmus van, szocialista termelés folyik. Én a magam részéről valahány gyűlésen voltam, már az ellenforradalom előtt is, az ellenforradalom óta is, a választások alatt is, mindenütt elmondtam, hogy gondolkodjanak el ezen emberek, aztán nemcsak a népgazdasági ágakban, hanem az igazgatásban, az oktatásban és általában. Aztán ebből megvan a parasztnak a haszna is. És mit kell vesződni a paraszttal, a népgazdaság ez ágával a pártnak, azért, mert ilyen értelmetlen a parasztság, ennyire nem érti meg a fejlődést, illetve az idők szavát. Én nem tudom valóban megmondani, hogy mire vár, mert a belső életünk nagyobbik felében már szocializmus van. Azt, hogy a szocialista tábor hatalmas erővel rendelkezik, azt úgyis tapasztalta, látta, hogy az ellenforradalmat leverte, és ők nagyon jól tudják, hogy az ellenforradalmat akik csinálták, azoknak a támogatására szintén nemzetközi összefogás volt, és nagyon jól tudják azt a károsodást is, amely az ellenforradalom következtében ért minket, és egy gyufa erejéig nem érzik a kárát az élet semmilyen tekintetében, hogy olyan nagy károsodás érne bennünket, le tudnák ők ezt is mérni [sic!].

Vagy ha nem gondolkodnak erről, el kell őket gondolkodtatni, akár a sajtón keresztül, akár pedig ha közéjük megyünk, népgyűlésen, vagy amikor találkozni megyünk közéjük, erről minden körülmények között – véleményem szerint – el kell velük beszélgetni.

A másik előnyünk a mezőgazdaság szocialista átalakítását illetően az, hogy én annak dacára, hogy nem vagyok megelégedve a tsz-eink legnagyobbik felével, rosszak azok, azoknak nincs húzó hatásuk, mint példamutató gazdaságok, alig van köztük valamennyi, de el lehet mondani ezt mégis, annyit már jelent, hogy lássa a paraszt, hogy az nem csajka és vályú. Lássa a paraszt, hogy ott nem tovább szolgáló cseléd, és ahogy általában felfogni szokták, mondani szokták [sic!]. Sokkal türelmesebbek az emberek most már, mindegy, hogy magukban mit gondolnak, s mindegy, hogy az embernek bizalmasan mit mondanak, de ha nagy tömegben vannak együtt, és ha erről a problémáról beszél velük az ember, bátran, nyugodtan végighallgatják, türelmesen végighallgatják, és aki a különbséget le tudja mérni jó néhány évvel ezelőtt és most, az velem együtt bátran meri kimondani azt, hogy most a tsz-eink fejlesztésére jobb lehetőségek vannak, mint azokban az időkben, amikor azt csináltuk. Ez az idő, ami az ellenforradalom után volt, talán jó volt, szükséges volt, jó volt, hogy megbékéljenek, megbékéljenek a párttal az emberek, és lássák azok a parasztemberek azt, hogy van itt ugyan erény, de az erény mellett van ugyan emberség is, és lássák és lássák be azt is részben a fejlődés, más részben a nevelőmunka kapcsán, hogy a szocializmus fejlődik Magyarországon, és nagy történelmi jelentőség ez, és nem az, hogy nem tudom én, valaki kitalálta, akár egy párt, akár egyvalamelyikünk között valaki, szóval erről a kérdésről – véleményem szerint így gondolkodnak már ezek a parasztemberek [sic!].

Néhány szót szeretnék szólni arról a vitás kérdésről, ami a parasztok egyéni megadóztatását, vagy más formában történő megterhelését illeti. Az a véleményem, hogy nagyon fontos tényező a tsz-tagoknak a jövedelme az egyéni parasztokat illetően a tsz-ek fejlődésével kapcsolatban, én úgy gondolom, elvtársak, hogy ez nem egyedüli. Véleményem szerint van ennél sokkal mélyebben járó, mélyebbre ható kérdés, amelyről itt nemigen beszéltünk, és amivel a tsz-mozgalmunk egész történelme alatt nem foglalkoztunk, az az, hogy a parasztoknál a tsz érzelmi kérdés. Mi odamegyünk a parasztokhoz, anélkül különösen, hogy az értelemben az is benne foglaltatna, hogy érezzük, értjük, tudjuk, hogy annak a parasztembernek érzelme is van, abban az esetben véleményem szerint másképp tudunk hozzá közeledni, másképp tudunk vele szóba állni.

(Kádár elvtárs: Helyes, a végrehajtásnál már nem egészen helyes.) És már türelemmel áll ő szóba, beszélget ő el velünk. Nagyon súlyos érzelmi kérdés. Én ajánlanám, hogy gondolkodjon el ezen mindenki, akit illet, és ennek a tudatában foglalkozzunk a későbbi időben a kérdéssel, mert hiszen több évig tart, amíg az egész mezőgazdaság szocialista mezőgazdasággá válik, tehát, hogy a parasztokkal ezt a kérdést illetően foglalkoznunk kell.

Hadd mondjak el, mondjuk úgy, egy történetet 1955-ből. A párt legfelsőbb vezetői arra kértek engem, hogy mondjam meg a véleményemet atekintetben, hogy mi volna a helyzet, ha módos parasztokkal, szegényparasztokkal vegyest alakítanánk termelőszövetkezetet. Elképzelhető-e. Azt mondtam,

hogy igen, a tsz-ek, amelyek ilyen módon jönnének létre, biztos vagyok benne, hogy egész rövid időn belül felülmúlnák a már 5–6 éves múlttal rendelkező termelőszövetkezeteinket, arról később fogok beszélni, hogy miért. Azt mondták, ha így gondolod, hozzunk egyet létre, vállalom-e, mondom, vállalom. Elmentem egynéhány községbe, ahonnan vannak nekem a régebbi időkből nagyon keserű, nagyon érdekes politikai élményeim, ilyen is, olyan is. Hat embert kértem, hogy jöjjenek össze – nem üzentem meg, hogy miért – a szőlőhegyre, annak a parasztnak a vezetésével, aki mindig vezette a községet. Azért említtem a szőlőhegyet, hogy a Nyers elvtárs gondoljon rá, hogy ilyen helyen nagyszerűen lehet illegális találkozókat tartani, nemcsak akkor tapasztaltam, régebben is tapasztaltam. Sajnos, sokan jöttek össze a pincébe, vagy 30-an, és azt gondoltam, hogy ilyen sok ember előtt nem lehet felvetni a dolgot, de mert nem akartam üres marokkal hazajönni, akkor hát addig kerülgettem a dolgot, míg végre rátértem, hogy most mi lesz a helyzet. Mint ha csak összebeszéltek volna, mintha csak tudták volna, hogy miért megyek oda, a község mindenkori volt vezetője, nagyon jól gazdálkodó ember, Szabó Pálnak hívják, kulákember, még most is 60 kat. hold földön dolgozik, egyszerre vállalta. Amikor felvettem, és amikor azt mondtam, hogy komoly terv, ezzel így foglalkozzatok, a középparasztok ellentmondtak, amire Szabó Pál háta mögött azt mondta, ne nyaggasd őket, majd rábeszélem én. Voltak ott új gazdák, az új gazdák majdhogynem szemem köptek engemet. Nem szégyelled magad, így mondták meg magyarul, régebben azzal jártál hozzánk, hogy így a cseléd, úgy a munkásember, így a nyomorúság, most meg tsz-be akarsz beszervezni bennünket. Hogy a jó példa itt benne legyen a dologban, megemlítem, hogy a battyánpusztai Virágzó tsz-től és a pulai⁸² termelőszövetkezettel határos a községnek a határa. Mind a két említett szövetkezet az ország legjobb szövetkezetei közé tartozik. Ezek ismerik, látják a termelési eredményeinket, látják azt, hogy ezek a volt cselédek nem cselédek, hanem valóban tsz-tagok és szabad emberek, könnyebb az életük, mint az ő életük, hát így beszéltek velem. Nem nagyon lepődtem meg, értettem, hogy miért, tudtam, hogy azért, mert senki nem foglalkozott velük. Senki nem törődött velük. Én most már azt nem firtatom, hogy pártszervezet legyen, ez nem is az én dolgomhoz tartozik, de valami legyen, akármilyen társadalmi szerv vagy gazdasági szerv, vagy talán amit Nyers elvtárs javasolt itt a szövetkezetekről valamit, akik az ilyen embereket összefogják, és megpróbálják nekik megmagyarázni, amit pedig ők is látnak, ha szemük van, hogy nem olyan félelmetes dolog, az ő új életformájuknál lényegesen jobb, emberibb életforma, sőt a régi parasztok életformájánál is emberségesebb emberforma [sic!] a szövetkezeti. A középparasztok azt mondták, hadd jöjjenek fel Pestre, itt szeretnének velem beszélni, ott nem merték a véleményüket megmondani. No, gyertek. Feljöttek hatan, no lássuk a Virágzó eredményeit és pulaiak eredményeit is. Jobbak, mint a mienk. Lássuk a tagok életét, könnyebb, jobb élet mint a mienk, de nézzétek azt a kicsiny jobbat annak ellenére, hogy mi otthon, magunk a családunkkal, tehát abban a régi életformában, amit ők megszoktak, élhetnek tovább, szívesen átengedik azt a kicsiny jobbat, mondja ő. Itt is az a baj ezeknél, hogy senki nem foglalkozik velük, keveset foglalkozunk velük, mert hiszen nem is az ő, nem is abból indul ki az ember, hogy ő mint egyén kínlódik a maga embertelen életformájában, meg lehet a

kérdést így is közelíteni, ez népgazdasági érdek. És az a rengeteg parcella, a földbirtokunknak ilyen beteg megosztása lehetetlenné teszi a legszorgalmasabb embereket arra, hogy eredményes termelést tudjanak felmutatni, hogy a népünk szükségletét ki tudjuk elégíteni, különösképpen arra nézve, hogy a világpiacon is tudjuk állni a versenyt, akár a kapitalista, akár a népi demokratikus országok nagyüzemeivel. Ezt csak úgy melleleg említettem meg.

Engedje meg a tisztelt Központi Bizottság, hogy ezzel a kérdéssel, a szövetkezeteink problémáival, talán eltérően valamivel attól, mint ahogy eddig itten foglalkoztak, röviden foglalkozzak én.

Azt mondtam már, hogy 1949-ben nem néztek jól körül, nem vettük számba és nem voltak érdekesek számunkra azok a feltételek, amely feltételek szükségesek a nagyüzemi gazdaságoknak a létrehozásához. Én most nemcsak anyagi feltételekre gondolok, politikai feltételekre is. Elsősorban nem törődünk azzal, hogy milyen embereket szedünk össze a tesz-einkbe. A tesz-eink nagyobbik felében minőségileg a leggyengébb falun élő – nem tudom azt mondani, hogy paraszti – gazdálkodó emberek vannak, mert gazdálkodó emberek a mi tesz-einkben kevesen vannak. Dögei elvtárs itt beszélt róla, abból is láthatjuk, az új gazdákra gondoljunk, akik 650 ezren voltak, s több mint 3 millió katasztrális hold földet kiosztottuk nekik, 10%-a van benn öbelőlük is a tesz-ben is, a földterület, amit bevettek, ahhoz képest, amit kaptak, 9%-a van a tesz-ben. Ezek az agrárproletárok, ezek a volt cselédemberek, akik nem mentek tesz-be, azért nem mentek, mert úgy érezték, hogy ők a maguk lábán is meg tudnak állni az 5 holdon, a 10 holdon, hol mennyi jutott az ott élő agrárproletárnak, illetve szegényparasztnak. A tesz-be – eltekintve a kevés kivételtől – olyan újgazdák mentek be, akik nem érezték azt, hogy ők meg tudnak állni a maguk lábán, előbb nem is voltak termelőemberek, csak mezőgazdasági termelésben mint napszámosok dolgoztak, a kettő között pedig óriási különbség van, mert a napszámos vagy cselédembert, különösen ha úgy van, ahogy mondtam, hogy minőségükben gyengék, túlságosan nem érdekelte a termelés igazgatásának a problémája, a dolga, mi köze volt hozzá, azért a bérért, amit neki dobtak, nem törekedhetett a termelés megtanulására.

Így hoztuk össze a tesz-einket, és azután 1950-ben, 1951-ben, 1952-ben talán már 1952-ben mégsem annyira, erőltettük a tesz-ek fejlesztését, és ennek az erőltetésnek nagyon komoly következményei lettek, mert enélkül az erőfeszítés nélkül nem hiszem, hogy 1953 bekövetkezett volna, úgy gondolom, hogy 1953-nak volt a következménye az 1956, és akkor, ha csak magunkra vagyunk hagyva, ha csak tőlünk függenek a dolgok, akkor ma már nem tanácskozunk itt [sic!]. Úgy gondolom, ezt mondani sem kell. De talán az 1952 rossz esztendő volt, azért mégis az, ami igen nagy mértékben befolyásolta a helyzetnek az alakulását, és volt szó az 1952-es esztendőről ma már, csak arról nem, hogy az ember megél egy emberöltőt, de olyan rossz termésre szinte egy emberöltő alatt nem emlékezik, mint amilyen rossz termés volt 1952-ben. És ez is latba jön akkor, latba kell, hogy jöjjön, amikor kipolitizáljuk azt a helyzetet, ami a tesz-einkkel kapcsolatos.

Eltvársak, volt osztályharc, és osztályharc nélkül nem is megy a dolog. De az osztályharcnak is megvannak az emberséges eszközei is, meg megvannak az embertelen eszközei is. Az osztályharcval el tudjuk érni azt, hogy részvétet

váltsunk ki aziránt, aki ellen tulajdonképpen az osztályharc folyik. És erre egy egész sor példát tudna az ember felsorakoztatni, arra nézve, hogy nálunk valóban az volt a helyzet. Az osztályharcot is, mint ahogy általában az egész szövetkezeti szervezést, megfontolatlanul, meggondolatlanul csinálták, az eszközök válogatása nélkül, a feltételek megkeresése és megtalálása nélkül. Nagyjában, egészében az osztályharcot is ilyenformán végeztük el, aminek a következménye, amit az előbb mondtam, hogy egy csomó ember részvétellel volt aziránt, akik ellen kellett volna lenni, máskülönben meg abban az időben folyt az iparosítás igen nagy mértékben, abban az időben toboroztunk osztályharc nélküli, meggondolatlan szövetkezeti szervezés nélkül is, abból a foglalkozásból mindig sietett el az ember, más foglalkozása is volt, el is ment, és most bőven volt alkalom, ha tíz keze lett volna egy embernek, akadt is munka, elmentek, otthagyták a falut, s ez a termelőszövetkezeti gazdaságunkra kihat még a mai napig is. Ha volt is az 1952-es rossz esztendő, de ha be nem következik az 1953, a tsz-ben maradvá napról napra érezték volna és tapasztalták volna azt, hogy ha jól dolgoznak, maguknak dolgoznak jól, ha rosszul dolgoznak, maguknak dolgoznak rosszul, hiszen ezt minden parasztember, aki kicsit gondolkozni tud, amikor már bent van a tsz-ben, kénytelen érezni, látni. Persze, ha a körülmények olyanok, akkor az erőszakkal bevitt emberek a tsz-ben soká fejlődnek el olyanná, mint ahogy szoltam most róla, mert a tsz-en belül a szövetkezeti gazdálkodás ellen, a mezőgazdaság szocialista átszervezése ellen ellenállni – higgye el nekem mindenki – sokkal jobban lehet, mintha szövetkezeten kívül van az ember [sic!]. Ezt nem is kell sok elvtársnak mondani, aki a szervezeti életben más tekintetben ugyan részt vett, de valamennyire hasonlít a kettő dolog egymáshoz. Ezért oldaná meg az, hogy ne erőszakoljuk, találjuk meg az emberséges eszközöket, találjuk meg a módját, hogy ilyen módon menjenek be a parasztok a tsz-be, hogy a tsz-ben aztán, amikor beléptek, máris jobb tsz-ek, vagy legalábbis félig-meddig jó termelőszövetkezeti tagokként éljenek, gondolkodjanak és gazdálkodjanak, ebben az esetben lehet csak gondolni, és másképp nem a kettős feladatnak a megvalósítására is.

Én mindig azt tartottam, hogy a tsz-gazdálkodáshoz két dolog kell. Föld meg ember. Föld valamennyire nálunk volt, igaz, hogy nem tökéletesen, mert igen sok szerte-széjjel volt, s ezen nem lehet rendes nagyüzemet teremteni. Embereink meg hát olyanok voltak, mind amiről szoltam, a viláért sem bántásként akarom mondani feléjük, de tessék csak lemérni, ha 650 ezer parasztszaládnak, ezeknek az újgazdáknak csak 10%-a van benn, akkor önként adódik a következtetés, hogy ezek pedig nem lehettek mások, mint akik nemigen érezték azt, ahogy már az előbb is mondtam, a maguk lábán megálljanak. És létrehoztunk egy egész sor nagyon, nagyon rossz szövetkezetet. Atkozottan rossz példa, de nemcsak rossz példa, hanem óriási sok pénzébe kerül az államnak is. És én megmondom minden illetékes szerv felé, hogy ezzel a problémával, ami politikailag is nagy jelentőségű a mi országunkban, de így népgazdaságilag se kutya, mert sok száz millióba került évente ezeknek a fenntartása, megsegítése, senki nem gondolt, senki nem törődött, csak a Földművelésügyi Minisztérium illetékes osztálya, és maga a minisztérium az ellenforradalom előttre gondol, a párt Mezőgazdasági Osztálya és minden más szerv is megelégedett csupán azzal, hogy kiegészítjük a

munkaegységet, átruházunk hitelt, elengedünk hitelt, ennyi az egész, és semmi több. De hogy azt felmértük volna, vagy akár az ellenforradalom után is felmértük volna, hogy milyen rosszak ezek a szövetkezetek, mi a betegségük ezeknek a szövetkezeteknek, azzal senki nem foglalkozott, senki nem törődött. Én csak itt a bánatomat tudnám elsírni, elmondani, de nem csinálom meg talán, csupán csak azt jegyzem meg, átkozott dolog így pártonkívüli embernek lenni, higgyék el, elvtársak, nekem nincs panaszom a legfelsőbb vezetésben, nem volt eddig sem panaszom éppenséggel a legfelsőbb vezetésben, de mások, ahogy figyelembe vették, mondjuk az én javaslataim, nem is az én javaslatom volt, mert én nem teszek javaslatot anélkül, hogy meg ne tárgyalnám, meg ne beszélném egész fiatalemberekkel is, akiknek hol van az élettapasztalatuk ahhoz, mint az én élettapasztalatom.

Egynéhány példát szeretnék én itt az elvtársakkal ismertetni, amiről hát beszéltem most itt. Ezeknek a szövetkezeteknek a száma indulástól kezdve 4–500. Megtaláljuk az ország minden vármegyéjében [sic!]. Na most, ezek kaptak 1952-ben 500 milliót, 1953-ban 600 milliót, 1956-ban meg 450 milliót. Ellátottságuk átlagosan nem lényegesen alacsonyabb az átlag szövetkezetek eszközökkel való ellátottságánál, 90% az eszközökkel való ellátás. A tagok jövedelme 1954-ben 98%, 1955-ben 70%, 1957-ben 81%-a volt az átlag szövetkezeti tagok jövedelme. [sic!] Néhány vármegyéből tudnék adatot ismertetni arra nézve, hogy hogy is nézünk ki ezekkel a rossz szövetkezetekkel. Tolna megyében van 32 gyenge szövetkezet. A 32 közül háromnak az átlagosnál jobb adottsága van, vezetés miatt gyenge 22 tsz náluk, hat termelőszövetkezet van, amelyre vezetésre alkalmas ember nincs. Vas megyében 11 a gyenge, négy van köztük, aminek az adottsága az átlagosnál jobb, 11 tsz-ben vezetésre alkalmas ember nincs. Csongrádban 20 gyenge szövetkezet van, 10-nek jobb az adottsága az átlagosnál, 18-ban a vezetés miatt gyenge a szövetkezet, 7 olyan szövetkezet van közülük, ahol alkalmas emberek a vezetésre volnának.

Nézzünk meg tovább néhány adatot. Pest megyében nyolc tsz-ben, illetve Pest megyében ötnél többször volt elnökcseré nyolc szövetkezetben, Heves megyében hat tsz-ben, Konc⁸³ Szabadság tsz-ben tizenhetedik elnök van, Forráskút⁸⁴ Petőfi a kilencedik, Domasztyörgy⁸⁵ a hetedik, Tiszanána⁸⁶ Vörös Csillagban a tizedik, Alsónyék⁸⁷ Világszabadságban a tizenharmadik elnök működik. Érdekes megnézni az iskolát végzett tsz-tagoknak a számát. Hogy ezek hol vannak, mit csinálnak, véleményem szerint fel kellene kutatni, és a helyükre kellene őket rakni, ha egyszer elnökképző iskolát végeztek, vagy akár brigádvezetői tanfolyamot is végeztek. Elnökképző iskolát végzett 1748 fő, brigádvezető tanfolyamot 8345, így összesen ez 10 193.

Nem tudja senki megmondani, hol vannak ezek az emberek. És a héten egy értekezleten, ahol tsz-elnökök voltak együtt, felvettem azt a gondolatot, hogy most a tsz-ek szervezésénél, vagy gyenge tsz-ek megjavításánál mi az ő véleményük, tudnának-e alkalmas embert adni, hány jó szövetkezet nagyjából hány alkalmas embert tudna adni ezekbe a gyenge tsz-ekbe, akinek a vezetésével megpróbálnánk megjavítani ezeket a szövetkezeteket. Arra van példánk, hogy egy gazdasági év alatt az ország legrosszabb szövetkezetei közül egyet, az ászárit [Ászár = ötk. Komárom megyében – komáromi járás] egy gazdasági év alatt rendbe hozták. Ebből kiindulva jutottunk arra az elhatározásra, hogy itt próbálunk kísérletezni. Négy szövetkezeti elnök szólalt

fel, mind a négy nemmel válaszolt, azt mondták, hogy nem tudnak adni egyetlenegy embert az ő szövetkezeteikből, de amely szövetkezeteket a környékükön ismernek, ott se igen fordul elő. Két tsz volt, amely tsz-eknek az elnökei azt mondták, hogy ők tudnának adni akár hármat is. Egyik Karcagról, a másik nem tudom milyen vidékről való volt. Hát ezért egy tsz nagyon komoly gazdálkodási egyesülés, akár gazdaságilag nézzük a mi helyzetünkben, akár politikailag nézzük. Hát az a tsz a tagoknak a holnapja, a tagoknak, a családjainak a jövője, ha igaz, hogy nem tudja az elnököt helyettesíteni senki sem, ha valami történik azzal az emberrel holnap, hát mi lesz holnapután a tsz-szel. Még egy műkedvelő társaság életében is gondoskodnak helyettesről, törődnek azzal, hogy legyen helyettes, ha baj éri a vezetőt, hogy legyen, aki törődjön azzal a társasággal. Ott voltam Földesen, a Rákóczi termelőszövetkezetben 700 ember jelenlétében folyt le a zárszámadás, egy sor egyénileg gazdálkodó ember volt ott, az elnök nagyszerűen be tudott számolni, de az ellenőrző bizottságnak az elnöke egy irkalapra írta rá a mondókáját, ő maga nem tudta felolvasni, egész éjjel nekem kellett vigasztalni, hogy ne essen kétségbe, hanem maga gondolkodjon rajta és törekedjen, tanuljon vagy keressen valakit, valamilyen társaságot, akiknek a körében fejlődhet hát annyira, hogy itt is megfelel. Ahogyan ő mondta, hogy ő vezérkari tisztek körében forgott, hát ott jó volt, itt meg ilyen csúfot vallott. Olyan szépen dalolt, hogy egy kis igazítással az Operába mehetne. Szóval ezt nem lehet, elvtársak, így hagyni a termelőszövetkezeteink életében, amik megvannak, és én azt tudom csak vele kapcsolatban mondani, akár az FM-nek, aki a gazdája lesz később is ennek a kérdésnek, a párt Mezőgazdasági Osztályának is, hogy hát egyik se gondolja maga felől azt, hogy ezt a nagy problémát, összedugva ők a fejüket, nyolc-tizen meg tudják oldani, a másik véleménye nem érdekes. Az FM-ben se gondolják azt, ezt nem kizárólag azért mondom, mert javaslatomat figyelmen kívül hagyta, amiről nem beszélek, pedig meg vagyok győződve arról, hogy óriási károsodás következett be annak nyomán, amiért az egyiket is, meg a másikat is csak úgy sutba dobták, és nem vették figyelembe.

A szakcsoportokról is néhány szót, és igyekszem is befejezni. Úgy, mint ahogy Fehér elvtárs elmondta, és az anyagban is bele van foglalva, jó, hát csinálja a SZÖVOSZ, és hát nem tudom, ugye ezek az alacsonyabb típusú termelőszövetkezetek, ami a fokozatosságot illeti, hát legyen meg. Megmondom őszintén, én túlságosan nagy híve nem voltam, és nem vagyok most se, bár ami a fokozatosságot illeti, elgondolkodom rajta, vagy megértem, vagy nem értem meg, úgy érzem, hogy megértem, úgy érzem, hogy van arra szükség, de úgy nem tudom érezni, hogy olyan mértékben, ahogy azért az anyagban is foglalkozott vele [sic!], és különösen úgy, ahogyan a mi sajtónk az utóbbi időben ezzel az egész problémával foglalkozik. Na a SZÖVOSZ-nál körülnézünk, van ott egy sor mezőgazdász ember, mert önekik sok pénzük van, lényegesen jobban meg tudják a mezőgazdászait fizetni, mint ahogyan a tanácsoknál foglalkoztatott mezőgazdászok meg vannak fizetve, és ezek az emberek a fizetésük mellett még prémiumot is kapnak, és Nyers elvtárs mondja, hogy ezek kommunista emberek, és az idők szavát értik, aztán mezőgazdasági termelőszövetkezetet is próbálnak szervezni. De hogy hányat szerveztek meg már, erről nem szólt Nyers elvtárs. Egyesekről mindnyájan tudunk, ha valamelyik tanács összehívta a parasztokat, hogy termelőszövetkezetet alakít

velük, elkésett mint előadó, de a SZÖVOSZ-előadó odament, azt mondta, hogy miért várnak emberek. Na megmondták, s nyomban megalakította velük a szakcsoportot. Szóval, az alacsonyabb típusú termelőszövetkezetek és szakcsoportok, ha megvan a szüksége, akkor gazdaságilag és politikailag meg kell csinálni. De legyen alapszabályuk, amelynek alapján dolgozzanak, amennyiben attól eltérnek, semmiféle kedvezményben őket részesíteni nem szabad. Arról van szó, hogy a szakcsoportokat, az alacsonyabb típusú termelőszövetkezeteket is, hogy nemcsak az, aki gazdájuk a SZÖVOSZ-nál fent, törekszik, versenyez, hogy minél több szakcsoportról tudjon beszámolni, ez nem volna baj, hanem a parasztok is törekszenek a szakcsoportba, különösen ha még felvetik nekik azt is esetleg, talán úgy a fülébe sűgva, hogy ebben az esetben megszabadul attól, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezet miatt, vagy másfajta miatt nyaggassanak, így vagy úgy a fokozatossággal általában, mert ha az alacsonyabb típusú termelőszövetkezetben akár szakcsoportról, akár termelőszövetkezeti csoportról legyen szó, azért versengenének, hogy minél több szocialista alkotás legyen a szakcsoportban, vagy abban az alacsonyabb típusú termelőszövetkezetben, akkor én megérteném, akkor én helyeselném, és azért mondom, hogy alapszabályt kell csinálni, hogy az alapszabályban próbáljuk biztosítani ezt. Ebben az esetben nem lesznek a mezőgazdasági szocialista termelőszövetkezeteknek a kárára, mert különben határozottan a kárára vannak.

Valamikor vitatta velem a Donáth,⁸⁸ hogy törvényszerű, hát törvényszerű, tisztelt Központi Bizottság, hogy így legyen. A kettős feladatról már említést tettem, szerintem ha a tagosítást el lehet kerülni, ha a termelőszövetkezetbe nem kimondottan kipofozva visszük be az embereket, ebben az esetben meg lehet oldani, meg lehet valósítani. Én úgy gondolom, hogy az anyagban ez egy kicsit el van bújtatva, világosan lehetne benne, hogy az egy falu, egy szövetkezet, másrésztben a meglévő kisebb szövetkezeteknek az okos felfejlesztése. Nekünk volt egy javaslatunk, amivel nem foglalkoztak, bár nem mondhatjuk, hogy nem vettek sokat figyelembe belőle, a mi számításunk szerint, a megállapításunk szerint 4 millió kat. hold földet lehetne szövetkezetesíteni tagosítás révén. Amennyiben így tudnánk a termelőszövetkezeteink fejlődését megoldani, a kettős feladatot is megoldanánk egyidejűleg vele.

KASZAPOVICS ANDRÁS elvtárs: Elvtársak! Egy-két szót az életből, magából a termelőszövetkezetből, a területről.

Az átszervezéssel lehet a termést növelni, szerintem lehet, hiszen erre van már példa is, az elmúlt évben is, és az ez évben is a termelőszövetkezetekben nagyobb az átlagtermés, de ezt nekünk kell segíteni. Például azt mondják, hogy kettőn áll a vásár. Így is van. Magán a termelőszövetkezeteken és a gépállomásokon. Ez a kettő, ha nincs együtt és összhangban, nem megy a termésnek a növekedése. Például: céloztam rá előbb is, 1957-ben a parlamentben elmondtam az aggályaimat, azóta sincs javulás a gépállomásokon, és a jövőben sem látom, hogy javulás lenne, így értem a munkagépeken is, amely igen fontos a termelőszövetkezetben is, a gépállomásokon is. Maguk a szántótraktorok már vannak annyira, hogy el tudják végezni a szántóföldi szántást, de magát a munkagépeket, a gyűrűs henger, a tárcsák és így tovább, ezek nincsenek meg, ha meg is vannak, akkor is kis létszámban, és ha megnézzük, hogy miért nincsenek meg, nincs utánuk normálhold, hogy a gépállomás

öszönözze a munka elvégzését. Például nyáron történt meg minálunk, hogy a vetőszántásnál leállítottunk négy szántógépet a mi tsz-ünkben, mert nem gyűrűzték le, szárazság volt, szántottak-szántottak, nem volt legyűrűzve, a vetőmagágy nem volt jól elkészítve. Mikor ezt megtudta a gépállomás igazgatója, azonnal intézkedett, hogy legyen gyűrűs henger. Tegnap leállítottam öt gépet a mélyszántásnál, mert az őszi szántásból használt ekevasak maradtak az ekén, már nem ment az eke, és amikor megtudták, hogy áll mind az öt gép, már mindjárt volt ekevas. Tehát mit lát itt az egyéni paraszt. Ha az a munka jó, ami el van végezve időben, persze jobban közeledik a tsz-hez is, látja, hogy bizony ez a munka olyan, mint amilyenre egy paraszt gondol. Az egyéni parasztnál is, és a tsz-nél is így van rendjén; az egyéni paraszt elmegy szántani, felteszi a boronát, magtakarót, mindent, és így dolgozik. Nálunk is így kell lenni, amíg ez nálunk nem lesz meg, ez bizony hátráltatja a termelés növekedését. Tehát így volt ez előbb is, 56 előtt, az elmúlt évben nem volt baj, mert a 7 községből, ahol a mi termelészövetkezetünk van, egy tsz volt a mienk, a gépállomás el tudta végezni minden munkaerőgép dolgát. Ebben az évben a hétből hat községben van tsz, már csak egy gyűrűs henger ment ebbe a hat községbe, bizony nem tudta ellátni. És így van ez a többivel is, a műtrágyaszóróval például, egy műtrágyaszóró van 34 községre. Ez igen kevés. Éppen ezért több ilyen munkagéppel kell segíteni a gépállomást.

A 3004-es rendelet igen hasznos, segíti a termelészövetkezeteket, de van itt is tennivaló, mert egyszer át kell dolgozni. Például a 3004-es a szarvasmarhajuttatásnál, ami a tsz-ek felé fel van vásárolva, az az egyéni parasztgazdaságot segíti, nem a tsz-t. Olyan magasan [sic!] vásárolják fel ezeket az állatokat, 13, 14, 16, 18 forintért kilóját, és bíznak abban, hogy a tsz-ek a vásáron kapnak feleáron. Éppen az egyéni parasztok vannak segítve ezzel. És nem helyes ez az intézkedés a 3004-esben, hogy műtrágyával, gépimunka-megsegítéssel vannak megsegítve a tsz-ek, nem pedig munkaegység-fizetéssel, gondolom ott, ahol passzívan zártak, vagy pedig keveset oszt a termelészövetkezet. Maga a termélnövelés ebben az évben és az elmúlt évben, és jövőre még jobban kell megmutatkozzon, a műtrágyát, amit kiszórtak, rengeteg ebben az évben, jövőre hozza meg a hasznát, a hatását. Jövőre még jobban mutatkozik ez.

Elvtársak, a kétlakiságról. Ugyan az előterjesztés szól, hogy le kell állítani a földvásárlást, de ellenben vannak olyan bányász elvtársak, munkások, akik tavaly és ebben az évben is vásárolnak földet, egy-két holdat. Nincsenek a termelészövetkezetek mellett, féltik azt az egy holdjukat, esetleg, ha nem is kell bevinni a tsz-be, de majd évek után valamelyik község sarkán kapják meg, esetleg tagosítás vagy ilyenforma után. Valahogy itt kellene intézkedést tenni, vagy leállítani.

A középparasztnak és a parasztnak a gondolkozása, akik még kívül állnak, érdekes, hogy máma, ha kimegyünk közéjük, mindenki elismeri a tsz-t, nagyüzemi gazdálkodást, úgyhogy még sokkal vitatkozni sem tudunk, mert egyetért velünk, de olyan dolog van, én úgy venném fel, hogy három vonalba sorolnám őket. Az első vonal, amelyik közel áll a fronthoz, a tűzhez, az ötholdasig, utána a tízholdasok és azután a harmadik vonal, az, amelyik még távol van. Azt mondjuk, hogy kimegyünk, és meg kell győzni a szegény embereket, az ötholdasokat, már az öttől tíz holdasig, az már mögöttes van a második vonalban, ez félti, sőt lebeszéli azt az ötholdast, ne lépjen be, mert ha te

belépsz, rajtunk a sor. Utána jön a 15 holdas. Például: az életben olyan megtörténik, hogyha belép a tsz-be, akkor egy hétig, vagy egy hónapig nem köszönnek neki, vagy félrehúzódnak a parasztság, amelyik kívül van. Tsz-tagnak, mondjuk, minden oldalról erősnek kell lenni, és az, amelyik ez fölött elmegy, hogy köszönsz vagy nem köszönsz, én tsz-tag fogok lenni, és ez nekem az elvem. Ilyennel is találkozunk. Ami ma itt felvetődött, rengeteg tsz van, amelyik tartalékföldön gazdálkodik. Elvtársak, nekem eddig és most is azt mondom, hogy ezt a tartalékterületet, ezt adminisztratíván el tudjuk intézni, tsz-ben, állami gazdaságban, haszonbérletben, és így tovább. Ha nem volna tartalékterület, én sem lennék tsz-elnök, mert az 500 holdból 80 a bevitt föld, a többi tartalékterület, de sok van ilyen. A mi területünkön, a pécsváradi járásban 90%-a olyan tsz-tag van, akinek nincsen földje, leginkább az elkobzottakból, a svábokból tevődik össze, és mindjárt hozzá kell tenni, hogyha ezeknek föld lenne a tulajdonukban, nem lépnének be a tsz-be. Így rá vannak kényszerítve, hogy belépjenek. Tehát úgy kell tennünk – Szepesi Györggyel⁸⁹ élve –, ha a labda nem akar betalálni a kapuba, rúgni kell, ha mellé is megy, egyszer majd csak betalál az a labda a kapuba, nekünk is addig kell menni a paraszthoz, egyszer csak betalál, és bemegy a tsz-be.

Elvtársak, hogy meg ne sértsük az önkéntesség elvét, a mi tsz-ünkben már tagdíjat kell fizetni annak a parasztnak, aki belép a tsz-be, hogy igazán ne mondja azt, hogy rákényszerítettük. Jelenleg 2000 Ft-ot fizet mindenki, aki tsz-tag akar lenni. Az alapdíj 2000 Ft. Ez évenként 500 forinttal emelkedik. Minden évben 500–500 Ft-tal, azok részéről, akik belépnek. Elvtársak, ezt sokan feltették, hogy lépjenek be, azt mondom, hogy annyian, mint amennyien más községben. Például ebben az évben 18-an kérték felvételüket a tsz-ünkbe, ebből 14-et vettünk fel, ilyen 2000 Ft-os belépéssel, négyet azért utasítottunk el, mert ebben az évben nem fizetett egy forint adót sem, fizesd ki az adót, s utána gyere be a tsz-be. Na elvtársak, mi ebben a tanulság? Őneki gazdasági felszerelést, állatot nem kell behozni a tsz-be: Ott értékesíti, ahol akarja, de tagonként behozza a 2000 Ft-ot. Mi volt a múltban, elmentünk hozzá leltározni, a faekétől kezdve a faboronáig mindent összeszedtünk, behoztuk a tsz-be, és egy rakásra dobtuk, használni nem használtuk, lassan elfogyott, őneki pedig adós maradt a tsz, és három év kellett ahhoz, hogy azt kifizessük. Mit csinálunk ma? Ma ebből a 2000 Ft-ból – ez a fel nem osztható vagyonhoz megy – vettünk zeteros fűkaszázt, lensodrót és silótöltőt. Persze ezt tudjuk használni, ha máma elmegyünk hozzá, akkor ma is odaadta volna azt a faboronát, nem tudtuk volna használni. Tehát magára is haszon, amit behoz. A másik az, az állatait, hogy ha behozza, olyan, amit be tud hozni, azt azonnal kifizeti a tsz neki. Abban a percben. Holnap, megint öt tag fölött döntünk, mert annyi a jelentkező. Tehát akad, jönnek be, és ez köztudomású a faluban.

A földjáradék⁹⁰ kérdése. Az előterjesztés mondja, hogy rendeletileg ki kell mondani. Elvtársak, utána mondja, hogy kivétel lehet, de milyen, hová kell menni stb., én azt hiszem, ki lehet ezt mondni rendeletileg, de mégiscsak azt hiszem, hagyjuk ezt a tsz-re. Ez az én véleményem. Az én zsebemet is érinti, ha nem megy bele egypár forint. 56-ig minden évben fizettünk földjáradékot, minden évben, de elvből egy tsz-tag sem dicsekedett, hogy ő mennyi földjáradékot kapott, mennyi forintot. De azt, hogy mennyi volt egy munka-

egység forintértéke, ezt mindenki megkérdezte, és eljutott az ország másik felére is, eldicsekedett. De hogy földjára adékot kapott, arról nem, az úgy elsikkadt. Úgyhogy ezt a tsz ha megszavazza, szavazza meg, ellenben, ahol ma is 90%-a [sic!] nincstelenség van a tsz-ben, bizony azok nem szép szemmel nézik, hogy földjára adék van fizetve. Továbbá a gazdasági évnek a bezárása, amelyet már többször hangoztattunk és kértünk. Sikerült egy hónappal tovább, ne október 30-ra, hanem november 30-ra, mert hiszen így október 30-ával lezárva az évet, utána jön a kapkodás, a betakarítás, a vetés még nincs kész a tsz-ben, de már december 1-je után kevesebb a munka, és nem lesz kapkodás a vezetésben, tehát már jobban ki lehet értékelni az évnek a gyümölcsét.

A tsz-tagok nyugdíj kérdésében⁹¹ ugyancsak viták vannak. Arról, hogy megkérdezik, hogy kevés-e a pénz vagy sok, mindig azt mondják, hogy kevés. De hát nem is erről van szó. Hanem arról, hogy ma, amikor tudvalevő a tsz-ekben, hogy kevés a fiatal, és öreg a legtöbbször, nem szabadna nekik dolgozni, mint 40–50 munkaegységet egész évben. Nem a tsz-tag van rákényszerülve a munkára, hanem maga a tsz-vezetőség. Maga a tsz-vezetőség van rákényszerülve arra az öreg tagra, hogy az dolgozzon. Hát miért nem lehet azt megengedni, hogy annyit dolgozzon egész évben, amennyit ő kibír. Egy másik nyugdíjas, az elmehet a tsz-be dolgozni, mert kapja a munkaegységet és a nyugdíjat is. A tsz-tagnál is meg kell ezt engedni. Ne szabjuk meg, hogy mennyi munkaegységet keressen egy hónapban.

Az adóztatás terén, elvtársak, ami most a választási nagygyűléseken is előfordult, azt szeretném itt előadni, panaszok stb. Felmerült itt a lóadó felemelése. Szerintem nem volna helyes, ha a lóadót felemelnék, de ha a parasztnak a kívánságára lehetne gondolkozni, amelyik azt mondja, hogy ne csak a kettőn felüli ló [sic!] adóztassuk adóval, hanem már az egyévestől felfelé. Itt spekulációk vannak a parasztnak részéről. Szabadul a lótól egyszer, mert ha két éves lesz, adót kell fizetni utána, és kicsikót vesz, egy éves lovakat, egyszer, vagy a gépállomással szántatja meg a földjét, mondjuk ez még a jobbik eset, a másik olyan, csekélyen szánt, amiben termés nemigen lesz, mert nem bírja, félti azokat a csikókat, tehát a terméseredményben is kiesés lesz. Tehát maguk a parasztnak kérik azt, hogy egyévestől felfelé adóztassuk meg a lovakat, akkor nem lesz kivétel, hanem úgy érzik, egyforma lesz minden parasztnak részére, aki lovakat tart. Ellenben azt meg lehetne vizsgálni, hogy a szarvasmarha-növendékállatok után szerintem még azt az adókedvezményt is, azt a 600 forintot is, el lehetne törölni. És itt sem volna visszaélés. Ezen a téren is rengeteg a visszaélés. Például történt a járásunkban, Elek [Elhallás. Helyesen: Ellend. Ötk. Baranya megyében, pécsváradi járás.] községben, ahol maga az adóügyi megbízott elfogadott egy parasztnál három olyan állatot, amely nem létezik, üszöborjú, hogy csak az adóval rendben legyen, mert ő volt egyedül a községben, aki visszavolt az adóval. Olyan is megtörtént, egy másik községben, hogy maga a mérlegkezelő állított ki mérlegelési jegyeket, nem is létezett az a növendék marha, és nem is egy esetben, hanem több esetben. Tehát rengeteg a visszaélés, és azt hiszem, hogy így nem lehet a parasztság részéről panasz, hogy emeltük az adót, ha ezeket is figyelembe vennénk a lóadónál és növendékmarha-adónál is.

KISS KÁROLY elvtárs: Elvtársak! Javaslat érkezett, hogy a felszólalások idejét 30 percben szabjuk meg. Egyetért vele a Központi Bizottság? Szavazzuk

meg. Hát aki 15 perc alatt meg tudja mondani, annak nem kötelező a 30 percig tartó beszélés.

Eltvársak! Másodszor is felhívom a Központi Bizottság tagjainak figyelmét, hogy amennyire lehet, a felszólalásban az ismétléseket kerüljék el. Még szeretném, elvtársak, bejelenteni, hogy Apró és Gáspár elvtársak az újító kongresszus⁹² miatt vannak távol, Kaszapovics elvtárs pedig zárszámadást tart a termelészövetkezetben, és emiatt ma nem vesz részt az ülésen. A KB mai ülésének⁹³ első szónoka Tömpe István elvtárs, utána következik Horváth András elvtárs.

TÖMPE ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Az előttünk álló közvetlen feladat az eddigi politikánk továbbfejlesztésével a parasztságnak a párt és a kormány iránti bizalmát erősíteni és szélesíteni. A döntő feladatnak alárendelve kell tovább szilárdítani a termelészövetkezetek gazdálkodását, jelentősen előrelendíteni számszerű fejlesztésüket, tovább segíteni a kisárutermelő parasztot, hogy gazdaságainak korlátain belül termeljen, ugyanakkor korlátozni a kisárutermelésből adódó kapitalista tendenciák érvényesülését, üldözve a kizsákmányolást és a spekulációt. A nyolcas bizottság előterjesztése erről szól, egy pár kérdést azonban szeretnék külön aláhúzni, elsősorban a munkás-paraszt szövetséggel kapcsolatban.

Véleményem az, hogy ezeket a feladatokat, amelyek előttünk állnak, elsősorban a munkás-paraszt szövetség további megerősítésével és egyes oldalainak továbbfejlesztésével tudjuk sikeresen végrehajtani. Azért is szükségesnek tartom ezekről a kérdésekről részleteiben beszélni, röviden, mert az a véleményem, hogy a bizottság által az előterjesztésben megjelölt helytelen álláspontok alapvető oka a munkás-paraszt szövetség tartalmának és céljának téves értelmezésében van. A munkás-paraszt szövetség rendkívül érzékeny, annak helyes alkalmazása úgy történik, mint tesszük jelenleg is, hogy egész társadalmunkra, a szocialista építésre kedvező, pozitív hatással van, nagy lendületet biztosít az építésben, ezt bizonyították a választási eredmények is. De hogyha megsértik, mint ez történt az ellenforradalom előtti időkben, akkor ez az egész társadalmunkra nagyon komoly károkkal járt. Ennek oka abban is volt, hogy minálunk – mert 14 év óta folyik ez a nagy társadalmi átalakulás – a munkásosztály és a parasztság összefonódása rendkívül erős, és szinte azt lehet mondani, hogy alig van parasztcsalád, amelyiknek fia vagy lánya ne lenne munkás, katona, tisztviselő. Mi arról beszéltünk eddig, hogy a munkásosztály az egész dolgozó parasztsággal van szövetségben. Ez feltétlenül helyes, ami a lényegét illeti, de nem pontos, és éppen azért félremagyarázható. És azonkívül úgy gondolom, hogy a munkás-paraszt szövetségnek egyes oldalait ebben a helyzetben tovább kell fejleszteni, hogy előbbre tudjunk menni.

Azt hiszem, hogy a teljes meghatározás így szólhat: A munkásosztály támaszkodva a termelészövetkezeti és szegényparasztságra, szövetségben a középparaszttal, harcol a kapitalista tendenciák, a kizsákmányolás és spekuláció ellen, a proletárdiktatúra erősítéséért és a szocialista társadalom felépítéséért a falun is. Ha ez a meghatározás helytálló, és én gondolom, hogy lényegében helytálló, gondolok annak a harmadik részére, harcol a kulák ellen, én úgy gondolom, hogy harcoljunk a kapitalista tendenciák, a kizsákmányolás, a spekuláció ellen. Ha tehát ez a meghatározás helyes, akkor ebből kü-

lönböző következtetéseket kell levonni. Elsősorban azt, ha mi támaszkodni akarunk a szegényparasztságra, akkor nem helytelen, hogy a viszonylag nehéz élet a kizsákmányolás elől a termelőszövetkezetbe ment, hogy a termelőszövetkezet 75%-a szegényparasztból áll, és tartalékföldből, hanem nekünk az a feladatunk, hogy segítjük a szegényparasztot abban, hogy a földdel bíró paraszttal egyenjogú legyen a termelőszövetkezetben, oda igenis tömegével bemenjen az ügy érdekében, az ő saját érdekében, mert hogyha a termelőszövetkezetbe bemegy a szegényparaszt, a középparasztnak kevesebb munkaerő áll rendelkezésére, így a középparaszt is, mint a gyakorlati példa mondjuk Göllén a múltban mutatta, ebben a hírhedt községben, a középparaszt is könnyebben hajlik a termelőszövetkezet felé.

Dobi elvtárs tegnap megkérdezte itt, hogy mi az oka annak, hogy az a 650 000 paraszt, újgazda, aki földet kapott mitőlünk, nem lépett be a termelőszövetkezetbe. Elvtársak, én azt hiszem, hogy egyik fő oka ennek az, hogy nem támaszkodtunk annak idején eléggé a szegényparasztságra, elhanyagoltuk, szervezetetét feloszlattuk stb. Ez az egyik fő oka. És az ember, amennyire tudja, vizsgálja és átgondolja a kínai példát, azt, hogyan sikerült ilyen rövid idő alatt az 500 milliós parasztságot a népi kommunák irányába vinni, hát ahhoz a fő erő a szegényparasztság volt, rájuk támaszkodva tudták ezt végrehajtani. A véleményem az, hogy a szegényparasztokat, annak ellenére, hogy tíz év óta épül a falun a szocializmus, ma is megkülönböztetett módon kell kezelni, és a kollektivizálásért folytatott harcban elsősorban rájuk kell támaszkodni. Én ezt a gondolatot felvettem akkor is, amikor a művelődéspolitikát tárgyalta a Központi Bizottság, hogy abban is helyt kell adni ennek a kérdésnek. Sajnos, ez nem került bele, de utólag pótolni kell, a tegnapi vitában is sok minden felmerült, hogy azért hát a falusi intelligencia nélkül, olyan fontos rétegek kihagyása nélkül, amelyek falun léteznek és befolyással bírnak, a kollektivizálást végrehajtani nem lehet. S a döntő a szegényparaszt, amely természetes szövetségese a munkásosztálynak a harcban.

Továbbá, hogyha a középparaszttal a szövetséget olyan erőssé akarjuk Kovácsolni, hogy velünk jöjjön ne csak a szocialista építésben általában, hanem a falu szocialista átalakításában is, akkor vele meg kell egyezni, de nem megalkudni. Elsősorban abban kell vele megegyezni, hogy a munkásosztály érdeke a falu szocialista átalakítása és a népgazdaság ellátása, és a középparaszt érdeke, hogy érdemes legyen termelnie. A szövetséggel csak megegyezni lehet, és az ellenséggel szemben alkalmazzuk az erőszakot. Ezt a politikát bátran kell alkalmazni, bár ez nagyon nehéz. Bátran, határozottan kell alkalmaznunk azért is, mert az ellenforradalom előtti évek hibái is erre tanítanak bennünket. A középparaszt a termelőszövetkezetbe a gazdasági előnyök meggyőző hatására fog csak önkéntesen belépni, ha politikai szervezőmunkánk ezt megérteti vele.

A harmadik kérdés a munkás-paraszt szövetséggel kapcsolatban a kulákkérdés, az, hogy harcolj a kulák ellen. Ebből a múltban korlátozás helyett idő előtti likvidálás lett, középparaszti rétegeket kulákosítottak, és nem a kapitalista tendenciák ellen harcoltak, ill. nem ezeket korlátozták, ugyanakkor nem folyt kielégítő harc az osztályellenség más falusi képviselői ellen. Most, ha az ember adatokat vizsgál, kitűnik, hogy kulákgazdaság alig van a faluban. 1949-ben a 25 hold feletti gazdaságok száma 15,7% volt. (Kádár elvtárs közbe-

szólása: nemcsak a hold dönti el!) Nemcsak a hold dönti el, de nem tudok más adatot mondani. Szóval 15,7% volt és 1957-ben 1,6%. Én gondolom, hogy ez valamennyire kifejezi ezt a változást, amely ennek a rétegnek a formálásában kialakult. Megállapítható, hogy a kuláknak a gazdasági hatalma csekély, politikai befolyása is erősen csökkent, viszont megnőtt – különösen 1954–55-től kezdve – az 5–10 holdas és a 10–20 holdas gazdaságok száma.

A kulák, aki a falun maradt, kis- és középparaszttá változott, és az a furcsa helyzet állt elő, hogy a régi fogalmak szerint most nincs ki ellen harcolni a falun, és azt hiszem, hogy ez is egyik oka annak, hogy a kulákkérdésben engedékenység mutatkozik a gyakorlati munkában, holott a kulák 1953-ban és 1956-ban fellépett ellenünk.

A parasztság az elmúlt években azért is, mert megnőtt, az árutermelő gazdaságok száma gazdagodott, különböző réteg, különböző arányban. A parasztságnak mintegy 25%-a a KSH adatai szerint kiugró jövedelemmel rendelkezik. A jövedelemnek a döntő része azonban nem a kulákra jellemző kizsákmányolásból és spekulációból jött létre, hanem a kapitalizálódás más formája, a saját gazdaság, a saját munkaerő és az állam adta lehetőségek kihasználása útján. Ez komplikálja a dolgot. Bár emellett a falun van kizsákmányolás és spekuláció, és a jövedelem egy része gazdaságon kívüli munkából származik. Tudjuk azt is, hogy a parasztság az utolsó kapitalista osztály, amelynek gazdasága magántulajdonon és a kisárutermelésen alapszik, s amíg ez így marad, napról napra szüli a kapitalizmust. Ezt figyelembe véve csak olyan munkás-paraszt szövetség kell nekünk, amely a parasztság kapitalista elemei és a kapitalista tendencia elleni harcon alapszik. Nagyon fontosnak és alapvetőnek tartom ezt. Csak így lehet ez a szövetség tartós, csak így van biztosítva ebben a munkásosztály vezető szerepe, így erősíti a proletárdiktatúrát, s így tudja megoldani a szocialista építés feladatait, a mezőgazdaság kollektivizálását. A régi jelszó tehát, hogy harcolj a kulák ellen, más tartalommal ma is érvényben van. Erről megfélemlíteni vagy lemondani, ezt lebecsülni vagy túlbecsülni súlyos károkkal járhat. Véleményem szerint, minden hiányosság oka, hogy a két év alatt egyetlen olyan elméleti vagy gyakorlati munka nem jelent meg, amely a falu osztályviszonyait, az osztályellenség elhelyezkedését és erejét...

(Kádár elvtárs közbeszólása: Nagyon jó, hogy nem jelent meg, mert az úgy is nézett volna ki! Hogyha másfél évvel ezelőtt jelenik meg!)

Értem a megjelenés alatt... (Kádár e.: Én is értem!)

Nem kellett volna ennek nyilvánosan megjelenni... (Kádár e.: Miért, a Statisztikai Hivatal milyen állapotban volt? Az FM milyen állapotban volt? A mi osztályunk milyen állapotban volt? Jó, hogy még nem csináltak földmérést! Hát milyen lett volna az? Hát ide figyelj, Tömpe! Mikor így hallgatlak benneket. Mi a marxizmus elemeit ismerjük, ellenben nem tudjuk, hogy az FM-ben az elvtársak milyen állapotban vannak, mi a véleményük, mennyiben építhet rájuk a Központi Bizottság, hogy fognak harcolni a szocializmusért? Te mondod, hogy ki kellen adni a jelszót, hogy harcolni a kulák ellen! Nem kell nekünk semmiféle jelszót kiadni, harcolni kell a tsz-ért, és már mindjárt ott lesz, hogy ki ellen kell nekünk harcolni.)

TÖMPE elvtárs: Kádár elvtárs, ez így van, de...⁹⁴

KÁDÁR elvtárs: Tudnunk kell, hogy kire számíthatunk ebben a harcban, minket ez érdekel! Mert elméletünk nekünk van már, célunk is van...

TÖMPE elvtárs: Én azt hiszem... az én számomra...

KÁDÁR elvtárs: Ha én azt tudnám, hogy az a Statisztikai Hivatal úgy igazán becsületesen állította össze, akkor másképp tudnék azokkal a számokkal is harcolni, de még azt se tudom, hogy azt ki befolyásolta, hogy mit kell neki kimutatni. Meg ti csináltok hónapokon át kimutatásokat a Jézus Mária, meg minek a bizonyítására. S tudjuk, hogy mi az a statisztika, hogy hogy lehet azt készíteni, ha én valamit be akarok bizonyítani, én is össze tudok szedni annyi adatot, ami azt bizonyítja! Ez a mi harcunk fő baja jelenleg. Nem az, mintha nem tudnánk, hogy mit akarunk! És ezek a kérdések izgatnak bennünket. Az, hogy a kulák ellen, harcolunk mi az isten tudja, ki ellen is, ha a tsz-ért a harc folyik a falun.

TÖMPE elvtárs: Kádár elvtárs! Nekem a véleményem az, hogy ezeket a kérdéseket rendezni és tisztázni kell, mert a gyakorlatban...

KÁDÁR elvtárs: Csak nyugodtan monddjad, amire készültél, meghallgattam szépen a Dögeit is egy óráig, nem sokkal lettem okosabb, a Fehért is hallgattam egy óráig, attól sem lettem okosabb. Mégis, hát mit nem tart fent tovább abból a hibából, ami volt?

TÖMPE elvtárs: Szóval, Kádár elvtárs! Énnekem saját magamnak...

KÁDÁR elvtárs: Te odamentél az FM-be, tegnap megmondtam, két hétig ott voltál, körülnéztél, az első teendődnék azt tartottad, hogy jöttél azzal, hogy a hat vezető – persze a te kivételeddel – el kell távolítani, mert anélkül nem lehet szocializmust csinálni. Nem azért küldtek téged sem oda. Ilyen recepteket mi is össze tudtunk volna állítani, nélküled.

TÖMPE elvtárs: Ki fogok én, Kádár elvtárs, erre is térni, azonban amit itt elmondok, az hosszú munkának az eredménye, így jutottunk, illetve jutottam el ahhoz, hogy mit kell csinálni, nem szimpátia és antipátia...

KÁDÁR elvtárs: Mi meg ezért nem tudunk előremozdulni, mert 15 vezető ember azon spekulál, hogy hogy lehet a másikat megfúrni. Hogy már én is ezt a...

TÖMPE elvtárs: Kádár elvtárs, énrám ez nem vonatkozik...

KÁDÁR elvtárs: Hát akkor annál jobb!

TÖMPE elvtárs: Elismerem ezt a kritikát, amit kaptam, ez egy helytelen dolog volt...

KÁDÁR elvtárs: Végre!

TÖMPE elvtárs: De nem most, éppen most esett erről szó, nyilvánosság előtt, Központi Bizottság előtt, most mondhatom, a gyakorlatban az én munkám az olyan, hogy K. Naggyal együtt minden személyeskedést igyekszünk kikerülni, az ügy érdekében dolgozni, amikor ilyen nagy kérdésről van szó...

KÁDÁR elvtárs: De elvtársak, itt most ülni fogunk napokig, hát ha meg-
egyezzünk abban, hogy nem lehet kétféle gazdálkodást folytatni, egyrészt szo-
cialista, másrészt kisárutermelő, tehát ettől megint csak nem leszünk oko-
sak! Erre mondtam én, hogy ezeket a tételeket 52-ben is jól mondták, ezeket
az alaptételeket, azokkal semmi hiba nem volt akkor sem, a gyakorlatunkkal
van a hiba, és ugye... most is!

TÖMPE elvtárs: A gyakorlatunkkal van a hiba, és ugye...

KÁDÁR elvtárs: A kulákkal harcolni! Hát hogy az istenben ne kellene har-
colni a kulák ellen! Az nem fogja támogatni a szocializmust. De most nem
nagyon kell, bocsánat, itt vannak ezek a formák, tiszta teoretikus vita, meg-
mondom őszintén, hát meg kell nézni a számokat, se a termelőszövetkezet
nem fejlődik úgy, se a formák. És itt teoretizál már másfél órája, hogy melyi-
ket támogassuk, és közben egyiket sem visszük előre. És ilyen mélyen, fino-
man kielemezzük, hogy mi a jó, de se a termelőszövetkezet, sem a formák,
vagy mi az isten ez az alacsonyabb típus, egyik sem az. A mi álláspontunk a
3004-esben van, az a Politikai Bizottság véleménye, hogy vége már a prédiká-
cióknak, meg a szavaknak, gyerünk a konkrét javaslatokkal, amivel minden
hónapban egy kicsit a szocialista részét a falunak tudjuk erősíteni, támogat-
ni, meg növelni. És ott aztán az álláspont is sokkal világosabb, mint az elmé-
leti tételeknél, mert senki sem fogja azt mondani, hogy nem kell termelő-
szövetkezet. Mert a recept ott jön ki. Meg az álláspont, ugye? Dobi elvtárs
megmondta, hogy ő az alacsonyabb típus mellett van, tehát megmagyarázta,
hogy hogy van mellette, tehát világos volt, hogy nem nagyon szereti azt az ala-
acsonyabb típust. De itt jön ki az álláspont, meg az adónál, meg a többi
dolognál. Bocsáss meg, hogy mert tényleg az ember izgul az ügyért, tényleg
izgul, nem minden héten tudjuk ezt tárgyalni.

TÖMPE elvtárs: Én pontosan megértem, és egyáltalán nem zavart meg, de
azért meg kell nézni, meg kell mondanom, hogy ott a Földművelésügyi Mi-
nisztériumban, én említettem legutóbb a Politikai Bizottság ülésén is, a Föld-
művelésügyi Minisztériumban, amikor itt volt a központi bizottsági ülés,
amikor a választásokról döntöttünk,⁹⁵ K. Nagy felszólalt, hogy ez most hogy
fog alakulni, a választási munka nem fogja-e háttérbe szorítani a termelőszö-
vetkezeti mozgalomért folyó szervezőmunkát, Kádár elvtárs felvetette, hogy
ne erről vitatkozzunk, hanem szüntessük meg a tétlenséget. Tessék megnézni
az adatokat! Tessék megnézni az adatokat, rendelkezésre bocsátottuk külön-
ben az elvtársaknak, hogy az első félévben alakult 100 szövetkezet 80 000
holddal, és a következő négy hónapban alakult 200 szövetkezet 150 000 hold-
dal...

KÁDÁR elvtárs: Hát természetesen, valami munka van, hát azt hiszem, érti-
tek, nem azt mondom, hogy semmit se csinálunk, hát valami van, de egy ki-
csit többet lehetne csinálni annál, ami van...

TÖMPE elvtárs: De akkor most miért nem megy, Kádár elvtárs, a munka
ügy...

KÁDÁR elvtárs: Hát tetőletek már azt is kértük, mutassátok meg párhuzá-
mosan, már egy éve kértük – nem tőled –, hogy mikor arról van szó, hogy

hányan léptek be, legyen mellette az is, hogy hányan léptek ki! Azt is követni kell, mert úgy járunk, mint a DISZ-szel, hogy már 25 millió tagjának kellett volna lenni, mert minden évben kimutatták, hogy hányan léptek be, de nem mutattuk ki, hogy hányan léptek ki. Mert azért ki is lépnek a termelészövetkezetekből!

TÖMPE elvtárs: Ezt is tudjuk. 1957 második felére a kilépés volt a jellemző, és 1958-ra a belépés a jellemző.

KÁDÁR elvtárs: Na, még ezt se hallottam...

TÖMPE elvtárs: És megállapítottuk azt is, hogy a kilépők nem mind kilépők, mert van nyugdíjas, van meghalt, kizárt, vannak olyanok, hogy nem akarják az asszonyok a nyugdíjat fizetni, és ezért kilépnek, de munkakönyvecskén dolgoznak, ez sem egyértelmű, próbáljuk ezt is majd tisztázni.

KÁDÁR elvtárs: Na, menjél vissza a papirosra, mert belegabalyodsz! Folytasd csak tovább!

TÖMPE elvtárs: Szóval, én azért tartottam fontosnak ezeket a kérdéseket itt felvetni, mert itt azért ebben a munkában Kádár elvtárs nem két, hanem háromféle vonal van. Mert van a pártvonal, és a zöme ezért dolgozik, és ettől van jobb és bal felé eltérés. És nekem a véleményem az, hogy az eltéréseknek az oka elsősorban abban van, hogy ezt az új helyzetet nem ismerik fel. Hát nem igaz, Kádár elvtárs, hogy mi ezt a kérdést, hogy harcolni a kulák ellen, nem vetettük fel 1956. november 4-én, decemberben vagy januárban. Igenis, most fel kell vetni. Tegnap elismerte Fehér elvtárs azt, hogy hiba volt, hogy az osztályharc kérdésével nem foglalkozott az agrárpolitikai bizottság, amit tegnap kifejtett Dögei elvtárs is, hogy végeredményben honnan származik. Ugyaninnen származik. Már megállapodtunk, a nyolcas bizottság, hogy ezt a koncepciót elvetjük. És ő tegnap mégis elmondta ezt. Elvtársak! Hát azért én mégis felelős helyen vagyok a Földművelésügyi Minisztériumban, de nagyon nehéz és elszigetelt helyzetben ahhoz, hogy előre tudjak menni, s ne essek bele semmiféle személyi intrikák hálójába, ami ott van. Mert Kádár elvtárs, amikor itt ugyanez előtt a kibővített Központi Bizottság előtt bejelentett személyi változásokat, többek között azt is, hogy én a Belügyből oda fogok menni,⁹⁶ egypár dolgot mondott, én nem ittam meg a méregpoharat, amit nyújtottak, de fejbe, igenis vágta! És nekem, elvtársak, tisztázni kell, itt a Központi Bizottság előtt, engedjék meg az elvtársak, hogy helyes-e az én álláspontom vagy nem! Nem haragszom Kádár elvtársra, én megértem őt, de ahhoz, hogy én egy világos gyakorlatot tudjak, mert ketten vagyunk a K. Naggyal, akik verekszünk...

KÁDÁR elvtárs: Hát erről beszélj, ez érdekel minket!

TÖMPE elvtárs: Ha véletlenül külföldön vagyok, akkor visszacsinálják, amit csináltam, és mi nem léphetünk fel a Dögei elvtárs és másokkal szemben, mert az pártszerűtlenség lenne...

KÁDÁR elvtárs: Ez igaz...

TÖMPE elvtárs: És ha megállapodunk vele, akkor nem tartja be a megállapodást. Erről van szó!

KÁDÁR elvtárs: De itt fel lehet lépni! Mindenki, elvtársak!

TÖMPE elvtárs: Föllépek, Kádár elvtárs! És énnekem kutatni kell a saját szempontomból is, hogy hol vannak ezek az okok. Mert nem arról van szó, hogy nem becsületes ember, hát régen ismerjük egymást, egyszerűen ilyen dolgokról van szó.

KÁDÁR elvtárs: Igen, ezekről kell beszélni.

TÖMPE elvtárs: Ezenkívül még valamit, Kádár elvtárs. Ilyen helyzet van az FM-ben, hogy lássa a Központi Bizottság. Hogy az első helyettesnek is ilyen problémái vannak, hogy inkább polemizál, mint gyakorlati munkát csinál. Tessék megnézni a gyakorlati munkát is, Kádár elvtárs. Szóval, ez nem megy így. Itt rendet kell csinálni, mert különben nem tudjuk úgy kihasználni a lehetőségeket, ahogy a lehetőségek adódnak, és mi a munkánkkal bebizonyítottuk, hogy...

KÁDÁR elvtárs: Például egy érdekes kérdés: Dögei elvtárs elmondta, hogy annak a politkának az eredményei, amit mi csináltunk, milyen nagy akadályt képeznek most a tsz előtt. De azt nem mondta meg egy fél szóval sem, hogy azért a Központi Bizottság is meg a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1956-ban abban a helyzetben helyesen járt el, vagy nem járt el helyesen. Egy órás előadást tartott arról, hogy azok az akadályok milyen súlyosak. Rendben van, mind a kettő fennállhat, de hát akkor te miért nem mondtad meg egy fél szóval, hát nem tudjuk, hogy mivel értsz egyet!

Közbeszólás: Hát akkor is megvannak ezek az akadályok...

KÁDÁR elvtárs: Így kellett volna mondani! Nem tudjuk ugye, hogy mivel ért egyet!

TÖMPE elvtárs: Nekem a véleményem az, hogy most nagyon bonyolult viszonyok között építjük a falun a szocializmust, és ha lassan is, de mégis építjük, és szilárdabban építjük a termelőszövetkezeteket, mint ez történt a múltban. És, hogyha a jelenlegi módszerünk meg gondolt továbbfejlesztésével a termelési érdekeltség határait szorítjuk vissza, a kapitalista tendenciák érvényesülését, hogy üldözzük a kizsákmányolást és a spekulációt, biztos helyesen járunk el, meggyorsítjuk a fejlődést, a kettős feladatot egységesen tudjuk érvényesíteni. Szóval a lenini hármasszó helyes alkalmazása és az érte való kétfrontos harc, mert ez sem folyt megfelelően két éven keresztül, elvtársak, és ezért a Mezőgazdasági Osztály is felelős; és én azt mondom, a Politikai Bizottságnak is végig kellene gondolnia ezt a dolgot, hogy amikor bejelentünk különböző dolgokat az osztálynak, nem ment az tovább. És ez úgy van, ha valaki elkövet egy kis hibát, nem lépnek azzal szemben fel, akkor gyűlnek a hibák, s én nem akarom ezeket elmondani, de a kétfrontos harc szükségessége nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a politikai vonalunkat meg tudjuk védeni, a dolgozókat ennek a politikai vonalnak a védelme és érvényesítése érdekében mozgósítani tudjuk. Én biztos vagyok benne, ha ezt a politikát, amit eddig csináltunk, fejlesztjük tovább, akkor fogunk eljutni oda, hogy nőjön a bizalom a párt és a kormány iránt, hogy gyengüljön a hit az egyénileg dolgozó parasztokban az egyéni paraszti perspektíva iránt, és nőjön az a felismerés

benne, hogy az ő egyedüli útja, boldogulásának egyedüli útja a termelőszövetkezetben van.

De itt rögtön meg kell mondjam azt, amiről kevés szó esett itt a vitában, hogy a falu szocialista átalakításáért folyó harc nem egyedül a kapitalista tendenciák, a magas paraszti jövedelmek stb., ennek a kérdéscsoportnak megoldása körüli harcot jelent, hanem elsősorban a szövetkezetek megszilárdítása és számszerű fejlesztése érdekében végzett aktív politikai, szervezőmunka. Mert enélkül nincs az a jó politika és kipróbált módszer, ami előrevinné az ügyet. És e téren is nagyon komoly mulasztásaink vannak. Nem mindenütt folyik úgy a munka, mint Szolnokon és Fejérben, és senki ne mondja, elvtársak, minekünk azt, hogy ez azért van, mert vita van itt különböző kérdésekben közöttünk.

Amit tegnap a Dobi elvtárs szóvá tett, az a 600 termelőszövetkezet, hát évek óta így, mindenki szeme láttára így jelentkezik zárszámadáskor a pénzért, így rontja a meglévő 2–300 termelőszövetkezet eredményét. Ezt sem oldottuk meg.

Én úgy gondolom, hogy a szövetkezetek gazdasági megerősítését nem lehet elválasztani a számszerű fejlesztéstől, s e két feladat egységes végrehajtása teszi csak lehetővé, hogy jelentősen meggyorsuljon a mezőgazdaság kollektivizálása. És nem mindegy az sem, hogy a lenini szövetkezeti tervet egységesen, vagy tetszésünk szerint valósítjuk meg. Magam is hibás álláspontot foglaltam el az alacsonyabb típusokat illetően, amikor azt ajánlottam egy korábbi központi bizottsági ülésen, hogy ezeket tegyük általánossá a falun, és nem vettem tudomást arról, hogy a tíz év alatt kialakult és bevált a mezőgazdasági termelőszövetkezet. Véleményem az, hogy alacsonyabb típust lehet és kell szervezni ott, ahol a mezőgazdasági tsz számára a feltételek még nem értek meg, de létrehozni ezt csak azzal a céllal lehet, hogy belőlük belátható időn belül mezőgazdasági termelőszövetkezet alakuljon.

Szeretnék felvetni még egy pár kérdést. Most a munkának a zöme a Központi Bizottság határozata után a járásokra várnak. [sic!] Ahhoz, hogy elérjünk komoly előrehaladást, javaslom, ami már felvetődött a központi bizottsági ülésen, a járási pártbizottságok megerősítését, ezenkívül megerősítését a járási tanácsoknak is, hogy bírják ezt a munkát, ami rájuk hárul.

Egy pár szót ezekről a magas paraszti jövedelmekről. Azontúl, ami itt elhangzott, úgy gondolom, hogy ennek a megoldása rendkívül nehéz probléma. Mert a kép, ami előttem van, a következő: hogy az egyéni parasztság felső rétege sokszorosát keresi az átlagos paraszti jövedelemnek, a tsz-paraszt jövedelemnek is, s többszörösét az átlagos munkásjövedelemnek. Ugyanakkor a jó termelőszövetkezetek, van ezer ilyen, amely szintén többszörösét teszi ki a munkás jövedelmének. Lehet, hogy itt a parasztságon belüli és a parasztság és a munkásosztály közötti arányok egészségtelen eltolódásáról van szó. Úgy-hogy én azt hiszem, hogy nagyon szükséges talán még a határozatba is belevenni, kiegészíteni, hogy a paraszti jövedelem szintjét, valamit az arányokat részletesen meg kell vizsgálni, a tudományos elemzés alapján olyan adópolitikát, termelési és fogyasztási árpolitikát, intézkedéseket kell kidolgozni, aminek összehatásaként a következő években érvényesíteni tudjuk ezen a területen is a munkásosztály érdekeit.

Még ahhoz is pár szót, amit Kádár elvtárs felvetett. Az FM-ben ami van

munka, az nagyon nehéz most, de én meg vagyok róla győződve, hogy a KB határozata alapján egyenesbe tudjuk hozni a dolgot. Azért az FM dolgozóinak nagy része az ügy érdekében dolgozik, hajlandó dolgozni, és tud is dolgozni. Közöttünk, vezetők között kell a kérdést rendezni, és ezt lehetővé fogja tenni a KB határozata. A Dögei elvtárs és közöttem vannak politikai viták az FM vezetési módszerei kérdésében is. Én a magam részéről érzem a felelősséget ennek a határozatnak a végrehajtásáért, arra fogok törekedni, hogy a határozat alapján eltűnjenek a nézeteltérések, hogy az FM jobban megfeleljen ennek a szerepnek, amelyet a határozat végrehajtása reája hárít.

HORVÁTH ANDRÁS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A jegyzeteimet, amelyeket készítettem, nagy részben nem használhatom, mert az elvtársak egy sor dolgot felvetettek, elmondtak, és én nem kívánom ismételni. Ott kezdeném, amit Kádár elvtárs mondott, hogy helyesli-e a KB – és gondolom, ha itt vagyunk, mihozzánk is szólt ez a kérdés – azt a kétéves munkát, amelyet a parasztsággal kapcsolatban az Intéző Bizottság, KB folytatott.

Nekem az a meggyőződés, hogy az adott körülményeket figyelembe véve ez volt a helyes politika, és nem lehetett más politikát folytatni. Azzal indokolom ezt, hogy nekünk meg kellett szerezni a parasztság bizalmát. Elvesztettük a parasztság bizalmát, és meg kellett szerezni. Rendkívül fontos dolognak tartom ezt, hogy a parasztság bízson a pártban, a kormányban. Enélkül, elvtársak, előremenni az átszervezés területén semmiféle közgazdasági manipulációkkal nem lehet. Majd később még kitérek erre. Én rendkívül nagy súlyt helyezek a bizalom kérdésére, a parasztság merje a sorsát ennek a pártnak és kormánynak a kezébe tenni. Más módon élt, amikor mindig a földjének a kezében volt a sorsa, most egy bizonyos értelemig a bevitt föld az már nem olyan, mint amikor az övé volt, nem hagyja a fiára stb. Én úgy látom, hogy ez helyes, jó volt, mást nem lehetett tenni.

A másik dolog, amit én a javaslatról mondani akarok. Szerintem a javaslat is erre a tételre épül fel. Az a javaslat és ez az anyag, amit a KB elé hoztak, az én meglátásom szerint csak kis lépéssel kíván előremenni, vagyis még tovább is a bizalom erősítését szolgálja. Nagyobb frontáttörést ez a javaslat nem is tartalmaz, és a megadott módszerek nem is alkalmasak erre, megmondom őszintén. Nem akarom felsorolni, hogy miről van szó, ilyen bizottságot, meg olyan bizottságot alakítottunk, mi ezeket csináltuk, ezeknek kisebb-nagyobb eredményei vannak. Nagyobb frontáttörést ezzel a javaslattal és az eddigi felkészültséggel szerintem nem lehet megcsinálni, erre még tovább kell felkészülni. Nem tudom, mennyi idő kell, egy év, két év, ezt meg kell vitatni, de sokkal jobban fel kell készülni.

Hogy mennyire nem vagyunk felkészülve, arra jellemző, csak például egyszerű dolog, amit az elvtársak bedobnak, és sokat beszélnek erről, de nem átgondoltan. Fehér elvtárs azt mondta a hozzászólásában, hogy van nekünk még egymillió olyan parasztemberünk – azt hiszem ez inkább családot jelent, mint embert –, akiknek az életszínvonala alacsonyabb, mint a tsz-ben dolgozó embereké, és ezeknek az embereknek 2,5 millió hold föld van a kezükben. Ez valóban igaz, elvtársak. Én rögtön számot vettem, és azt mondom, ha ez az egymillió ember holnap belép a tsz-be, akkor az egy főre eső földmennyiség 3,7-re csökken a 9,8-ról. Vajon meg tudja-e tartani a tsz-ben

bent lévő paraszt a mostani életszínvonalát a 3,7 holdon, szember a 9,8-cal? Lehet, hogy meg, én nem tudok erre választ adni. Igen vagy nem, de ha meg, akkor fel kell erre készülni, de erre nincs semmiféle tervünk, se javaslatunk, hogy hogy készüljünk fel. Hát hogyan, milyen belterjességre, milyen nagyobb jövedelmű, kulturált termelésre kell áttérni. Megvan-e annak az előfeltétele gépekben vagy munkaerőben, vagy hogyan szevezzük meg ezt a munkát? Erről nincs szó a továbbiakban.

Az Apró elvtárs itt felvetette tegnap, hogy a bort nem tudjuk eladni. Ezt össze kell hangolni, mert ha azt mondjuk 200 ezer embernek, hogy lépjete be a tsz-be, a tsz-be az egy főre eső földmennyiség a felére csökken, ilyen és ilyen kultúrákra kell áttérni, vagy fokozni kell az állattenyésztést, fejlesztelnünk. Akkor meg kell nekünk adni, milyen istállóba, hogy kövesbe, régi istállóba meg tudjuk-e csinálni az istállót, vagy rábízzuk a parasztra, hogy vágja ki az akácfát, és csináljon vályút. Ezekre nekünk feleletet kell adni. Nem elég csak bemondani, hogy van, persze, hogy van, de ezek az emberek külön-külön számvetést tesznek, és gondolkoznak rajta, hogy hogyan lehet előbbre jutni. Az anyag birtokbajutása óta, elvtársak, minden statisztikát, amit meg tudtam találni, megkerestem, hogy meg tudjam állapítani, hogy az egy holdra eső termelési érték mennyi. Ezt nem tudtam megtalálni se a tsz-nél, se az egyénieknél. Hogy a parasztnál nem tudtam megtalálni, azt még megértem, mert annak vannak olyan jövedelmei, amelyeket nem kell meglátni, de a tsz-ben sem tudjuk pontosan, elvtársak, mert az egyik helyen az egy holdra eső jövedelem csak a hold termékét, a másik helyen a melléküzemetek is jelenti, más helyen egyáltalán nincs kimutatva. Amikor a statisztikát a kezembe vettem, akkor olyan furcsa dolgok derültek ki, hogy azt mutatja ki a Központi Statisztikai Hivatal, és sajnos a mi tapasztalatunk is, bár Pest megyét nem lehet elfogadni mértékül, mert ők elég sok belterjes gyümölcs- és zöldségfélélt termelnek, de azt mutatja, hogy az egyéni paraszt, a Központi Statisztikai Hivatal kimutatása szerint is az egyéni paraszt jelentős része, még a kisparaszt is egy holdról több jövedelmet hoz ki, mint a mi tsz-ünk. Ezt mutatja a statisztika, nem tudom, hogy igaz-e, vagy nem igaz? Ezt meg kellene nézni, hogy hogyan állunk ebben a kérdésben. Igaz az, elvtársak, ez kétséget kizáróan megállapítható, hogy kenyérgabonából, aprógabonából és egyes már a meglévő gépesítés után jól megművelhető területen többet termelünk a tsz-ben, mint az egyéni parasztnál, de a parasztnál a baromfiból való bevétel – az elvtársak ismerik, legalább úgy, mint én –, a baromfi, a liba, a kacsa nagy jövedelmet hoz most. Beszéltem egy parasztasszonnyal, aki elmondta, 50 libát felneveltem semmiből, most megtömöm, és 5–6 ezer Ft-ot zsebre vágok belőle. És a mi tsz-parasztunknak az 5 hold földjéből jött 5–6 ezer Ft olyan jövedelem van, amit ő felhasználhat. És sehol nem foglalkozunk a tsz-ekben a baromfityesztés kérdésével, és nem is tudtunk tíz év alatt előbbre jutni mi sem Pest megyében, és ahogy tudom, máshol sem. Azért vetem fel, elvtársak, hogy nagyon jó volt és helyes volt a 3004-es, de közel sem használtuk ki a lehetőségeket, és még sokat kell ebben a tekintetben tenni, hogy a meglévő tsz-ek példamutatók és vonzóak legyenek. Ha már vannak és ennyi pénzt költöttünk rájuk, miért ne legyenek azok vonzóak és példamutatóak. Miben látom én, elvtársak, az akadályát, hogy mi ezen a téren előbbre jussunk?

Tavaly, amikor ez a rendelet, megjelent, rögtön intézkedtünk, hogy csinál-

ják meg a gazdálkodási terveket, meg is csinálták, esküdözött égre-földre mindenki, hogy a tervek jók, ebben az évben hiányos zárszámadás nem lesz. Mit ad isten, 60 ilyen tsz-ünk van. Na, most már nincs itt helye a mellébeszélésnek, egyenként adják be nekem a tsz-eknek terveit, hogy mit csináltak, és kiderül, hogy olyan ostoba tervet elfogadtak szakemberek, hogy 30 hold növénytermesztés egy tsz-tagra jut. Persze a 30 holdat fel kellett szántani, a 30 holdat be kellett ültetnie, vetnie, megmívelni, nem lehetett, a gépállomási kiadások megvoltak, a hozam megint alacsony lett. 20 holdra, ha nincs munkaerő, hiába terveztek be 15 ezer forint bevételt, abból 200 Ft lett, és így 500 ezer Ft kiesés lett. Miféle emberek ezek, akik ilyen terveket jóváhagynak? Az egyszerű tsz-ember nem ért hozzá, én azt megértem, de van a tanácsnál valami gazdája a tsz-nek. Egy járásban 12–15 mezőgazdasági ember van. Keresek közülük egy szálát, aki a tsz-szel foglalkozik. Azt mondják, hogy mindegyik foglalkozik a tsz-szel. Tényleg igaz is. Az egyik kimegy, megnézi az istállót, és azt mondja, kérem, vegyék le az ablakról a pókhálót. Nem akarom felsorolni, elvtársak, de az igazság az, hogy a 12, 15 mezőgazdasági emberből apa-állat-tenyésztő meg minden atyaisten van, de olyan ember, aki törődne, hogy a tsz gazdálkodása jövedelmező legyen, olyan ember nincs, elvtársak.

És nem jobb a helyzet a megyei mezőgazdasági osztályon sem. A megyei tanácsnál 28 ember van. Van ott 9 revizor, állatorvos, mesterséges megtermékenyítő, meg atyaisten, bár a megyéknél nem kell megtermékenyíteni semmit, de amikor nézem, ki a tsz gazdája, hogyan hagyhattak jóvá 60 ilyen rossz tervet, húzogatja mindenki a vállát, nem énreám tartozik. Most van négy ember újonnan beállítva, ezek ún. szövetkezeti-politikai felelősök. De komolyan ezek az emberek sem foglalkoznak a tsz-ekkel. Nekünk van egy sor ipari minisztériumunk, szerintem jó, hogy van, azután vannak iparigazgatások, vannak nekünk trösztjeink, összefogják az ipart, amely kiépített, kialakult tradíciókkal rendelkezik, ipari munkások vannak. És ezek mind kellenek a termelés irányítására. Távol áll tőlem, hogy azt mondjam, hogy ezt a tsz-eknél is csináljuk meg, de elvtársak, hogy ilyesminek ne legyen gazdája, az is egy tűrhetetlen állapot. Pl. a gépállomással kapcsolatban van a tsz-nek vitája – majd erre még visszatérek egypár mondatban – a tsz-szel a gépállomás megkötí a szerződést. Konkrét példa, nem végzi el a munkát, ebből kár keletkezik, a tsz keresi a saját igazát, kötbérezni akar. A Mezőgazdasági Tanácsnál,⁹⁷ amelynek az lenne a feladata, hogy védje a tsz-eket, azt a tanácsot adták, ne járjatok bírósághoz, mert ez olyan dolog, hogy két szocialista szektor egymás között ne marakodjon. Ilyen tanácsot adnak nekünk, elvtársak, mindenki tudja, hogy a vállalat nem törődik vele, hogy a másik szocialista vállalat elveri rajta a port, ha nem teljesítette a köteleességét. Ezzel persze nemcsak a tsz-nek, hanem a népgazdaságnak is kárt okoznak. Nekem az a nézetem, megnéztem, kik azok az emberek ott, akik ilyen könnyen vannak azzal a tsz-szel. A többsége egyénileg dolgozó parasztnak a fia vagy családtagja, akinek az apja is egyénileg gazdálkodik, és nem is nagyon igyekszik a tsz-be menni. Fiatallal mezőgazdasági szakemberek, egytől egyig egyetememet végzett, de forradalmiság annyit nincs bennük, mint a körmömben. Én nagyon egyetértek Kádár elvtárral és azokkal az elvtársakkal, akik azt mondták, hogy vigyázni kell ezen a téren, ezzel a szakember dologgal. Szakemberekkel átszervezni a mezőgazdaságot nem lehet. Oda forradalmárookra van szükség, akik feláldozzák éj-

jelüket, nappalukat, és dolgoznak, elvtársak, mert ez nagy munka. Ilyen emberekre van szükség a tanácsnál is, másképp nem megy, elvtársak. Nem volna helyes az, hogy mi most a járáshoz tegyünk egy párhuzamos osztályt, hogy két osztály dolgozzon párhuzamosan. A járási tanácsoknál kell azoknak az embereknek lenni, akik gazdái, gazdaságilag felelnek és politikailag is felelnek a tsz-ekért. Javasolom ezt felülvizsgálni, mert mi a tanáccsal veszekszünk emiatt, de a tanácsnak nem sok beleszólása van. Meg van ott határozva, hogy milyen státusokat kell betölteni. Ezek az emberek 90%-ban az egyénileg dolgozó parasztnál lévő dolgokat regisztrálják, statisztikát csinálnak. Mert az egyéni parasztnak nem kell segítség, az tudja, hogy mit kell termeszteni, az mindent megcsinál az állam nélkül, regisztrál, és adja a statisztikát belőle. Állítom, ha ezeket az embereket ráállítanánk, hogy neked két tsz, neked két tsz, ha ez nem lesz rendben, akkor a fejeddel felelsz, menne a munka, a parasztnak ugyanúgy nevelnék a jószágukat. Egy-két ember megoldaná ezt. Az egyéni parasztagazdaságokat soha nem kellett ilyen központi szerveknek irányítani.

A másik dolog, amit én fel szeretnék vetni, a gép- és a gépállomások kérdése. Elvtársak, én nem tudnék valami okos tanácsot adni, hogy hogyan oldjuk meg, de sok embernek össze kell dugni a fejét, akik ehhez értenek, és valamit kiokoskodni, mert ahogy most van, nincs jól. Nincs egyetlenegy megyei titkár itt, aki ne állítaná azt, hogy a gépállomások mostani működése nem viszi előbbre a tsz-ek termelésének a fejlődését. Minden titkár így beszél. De így is van. Én nem azt mondom, hogy oszlassuk fel a gépállomásokat, s adjuk a gépet a tsz-nek, szó sincs erről. De, hogy a gépnek a tsz rendelkezésére kell állni, hogy a gépnek akkor kell odamenni, amikor arra szükség van, és nem a normálhold a fontos, hanem akkor legyen megművelve a föld, amikor kell, ezt biztos, elvtársak. Az igazság az, hogy két vállalat áll egymással szemben, az egyik erős állami, a minisztériumhoz tartozó, a gépállomás, a másik gyenge tsz-ek. És mindig ennek van igaza. Teljesíti 105%-ra a normát, de a lucerna kint rohad el, és a kukoricát hat nappal később kapálják, és lehetne tovább sorolni. Ez is akadályozza a továbbfejlesztést bizonyos értelemben. Ezen a területen is kell valamit csinálni, elvtársak.

Egy másik ilyen dolog, amin szerintem gondolkozni kell, és valamit tenni kell. Itt van a belépő paraszt és a bent lévő hitele. Megmondom, hogy miért fontos ez. Mondjuk egy nem is rosszul gazdálkodó tsz-nél elképzelhető elég nagy adósság. Miért? Mert a jól gazdálkodó tsz is felvett a bankból bizonyos összegeket, mert beruházott. Tehát van neki adóssága. Belép egy paraszt, akinek van öt vagy hat hold földje, holnaptól kezdve van neki 10–15 ezer Ft adósság a nevében, mert tagja annak a tsz-nek. És megtörténik, hogy összeverekszik a sógorral, kiteszik, és kiviszi a 15 ezer Ft adósságot. Semmit azonkívül nem visz ki, csak a 15 ezer Ft adósságot. Ez így énszerintem nincs rendben. Nem tudom, amikor ezt a törvényt alkották, talán arra gondoltak, hogy ez védi a tsz-ből való kilépést. Ez valószínűleg igaz, de attól tartok, hogy többet árt a belépésnél. Az egyénileg dolgozó paraszt nem szeret adós lenni. Az általában nem szeret felvenni hitelt, mert nem szeret adós lenni, a banknak még ma sem nagyon. Ezt meg kellene nézni, hiszen az épület, meg minden megmarad a tsz-nek. Itt probléma az, hogy az amortizáció felszámolva, és ennek a következtében az elhasználódási érték nem mutatható ki, ez rá

van bízva a tsz-tagságra, illetve a közgyűlésre. A kilépőre, akár kizárják, akár önként lép ki, mindig haragszanak a tsz-ben, és mindig azt a lehetőséget alkalmazzák, hogy maximum megterhelik, ha kilép. És ez elrettentő a másik paraszt részére. Nagyon elrettentő, elvtársak, és ezért veszedelmes, mert van rá mód, hogy a meglévő tsz-ekbe mi vigyünk be parasztokat, nem korlátlan ez, de van rá mód, mert az épületek és egyéb lehetőségek egyes tsz-ekben nincsenek kihasználva. Az nem áll, amit Apró elvtárs mondott, hogy van épület elég, erről szó sincs. Egy-egy tsz-ben előfordul, de általában ez egy szűk valami, és milliárdok kellene, hogy ezt rendbe hozzuk. Erre van vagy nincs mód, ezen lehet vitatkozni.

A következő kérdés, amiről én szeretnék egy-két szót szólni, hogy nagyon helyesnek találom, hogy mi egy-két ezer, vagy ha kell, tízezer embert, nagyon kiválógatott megfelelő embereket vigyünk le a tsz-ek vezetésére, az élére, két-három embert; elnököt, egy agronómust, egy könyvelőt esetleg, ahol gyengék a tsz-ek. Állítom, elvtársak, hogy ez nem kidobott pénz. Egyetlen év alatt a tízszeresét hozza be termelési többletben annak, amit mi kifizetünk ezeknek az embereknek. Mindegy, hogy milyen módon, hogy az egészet az állam fizeti, vagy részben fizeti az állam ezeket az embereket, kifizetődik, mert sajnos gazdálkodni a mi tsz-eink most többségükben nem jól tudnak, egy része pedig nem is tud. Ezek a gyenge tsz-ek nem tudnak, úgyhogy én ezzel teljesen egyetértek, hogy most ezekben a tsz-ekben az ismert okokból, mivel szegény-parasztokból, földművesekből, földmunkásokból alakultak, szükségesek.

A másik dolog, amit itt vitakérdésként szeretnék felvetni, az a külön adó. Én teljesen egyetértek, hogy a kapitalizálódást le kell faragni, és akadályozni kell. Már megállapította ezt Lenin, nem kell ehhez nekem okosnak lenni, hogy amíg van kisparaszt, addig van kapitalizálódási törekvés, és lehetőség is van. Ha ez van, akkor ez ellen harcolni kell. De az, hogy ott falun állapítsák meg, hogy ma neked 60 libád volt, ezért kaptál nyolcezer Ft-ot, ennyi adót rád vetünk, ez nyilván oda fog vezetni, hogy nem lesz 60 libája. Miért lenne? Tudniillik itt nem spekuláció után, meg kell mondani, hogy parasztságunk többségének a jövedelme nem spekuláció után van, hanem a család és az ő munkája után adózik [sic!]. Megnéztem egy csomó gazdaságot Pest megyében, egy hold földből ötig [sic!] el lehet érni 100 ezer Ft jövedelmet. Egy holdon is el tudnak érni. Én mondtam már – nem itt, másutt –, hogy egy főtí paraszt korai paradicsomot termelt rajta, 50–60 mázsát, amit 14 Ft-ért exportra eladott az államnak. Úgyhogy 50–60–70 ezer Ft jövedelme lett neki egy hold homokról. Igaz, hogy a családja, vagy két lánya éjjel-nappal dolgozott azon. Ez igaz. Így megadóztatni nem lehet, hogy hogy, azt sem tudom megmondani. Gondolkozni kell ezen.

Még szerettem volna Apró elvtársnak valamit mondani, sajnos nincs itt, majd tolmácsolják az elvtársak. Ő azt mondja, hogy a falusi orvos meg az állatorvosnak nem érdeke a tsz. Én azt mondom, hogy most nem. Lehet, hogy perspektívában, gyerekei stb. igen, de most az az igazság, hogy a tsz-tag mint SZTK-tag jelentkezik. Az egyéni paraszt, az fizető ember, és abból ő soha nem vesz autót magának, amit az SZTK-tól kap, hanem abból, amit egyéni paraszttól kap. Ehhez hasonló az állatorvos is. Ők nem a fő agitátoraink, de bele lehet ezeket az embereket vonni, elvtársaim? Be lehet, csak ne csapjuk be magunkat, hogy most érdekelt. Be lehet vonni annál az oknál fogva, hogy-

ha van egy ilyen hangulat a társának a hatalomnak a hangulata, akkor ő sem vonja ki magát, azt mondja, ez helyes, perspektíva, tudomány stb. stb., de túlságosan nem érdeke neki.

Ahhoz egypár szót, hogy hogyan előre. Én a következőt látom. Amit én eddig ismerek – nincs pontos tájékozódásom a különböző országokban kialakított szocialista mezőgazdaságokról –, sok elvtárs abban a szerencsés helyzetben van, hogy kint járt, és ebben a kérdésben többet tud, én csak amiket így összeolvastattam; nekem az a nézetem, hogy eddig egyetlen országban sem azon az úton haladtak, ahol mi. Mások voltak a feltételek. Nem volt hasonló hiba, nem volt ellenforradalom stb., volt egy bizonyos út, azért mindenhol egy ilyen áttörés volt. Ismerem a bulgárokat [sic!], azok kétszer törték át a frontot, eljutottak 70–80%-ig, a többi ment simán. Gondolom, hogy a bolgárok egy kicsit gazdaságilag gyengébbek lehettek, mint mi, technikailag a mi iparunk fejlettebb. A csehek jóval erősebbek, azok más úton mentek. És a kínai elvtársak is más úton mentek. De nekünk azért meg kell néznünk, hogy milyen úton tudunk menni, és mit tudunk tenni. Mert azt állítani, hogy akkor fogjuk tudni mi a tsz-t megszervezni, amikor minden munkát géppel meg tudunk csinálni, akkor – gondolom – 30 évig kell várni. Ez nem lehet, ez tűrhetetlen. Nem tudjuk megcsinálni, elvtársak, hogy a földiepret meg a salátát gépesítsük, szedést, ültetést stb. Nem tudjuk megcsinálni. Nekünk meg kell nézni, hogy melyik úton menjünk, és mit akarunk csinálni, de ezt az utat konkrétan kell meghatározni.

Mi történne – próbáljunk egy falut nézni és azt hasonlítani az országhoz –, ha egy faluban azt mondaná holnap minden paraszt, hogy na én belépek a tsz-be. Jó, belép a tsz-be. Mi az, hogy tsz-be? Mit jelent az, hogy tsz? Ez azt jelentené, hogy közös állatállományt kell tartani. Beviszem az állatom, de hova viszi? Egy faluban, egy háromezer holdas faluban van tehén, pulyka, liba, mit tudom én, mi az isten, minden van, mindehhez kell ól, de hát hova viszi, nincs hova vinnie, elvtársak. Jó, hozzákezdünk építkezni, igaz, de mire a tervet jóváhagyják stb., két-három év múlik el, akkorra, mivel mi arra törekszünk, hogy a termékeket ne vigye ki, így az állatállománya otthon is lecsökken, és bent sincs. És máris egy visszaesés van a termelésben, és nem akármilyen, mert a baromfi és az állatállomány nagyon fontos jövedelem, és az országnak is élelmiszer stb. Hát akkor mit lehet csinálni? Ezen gondolkozni kell szerintem az áttörésnél. Vagy azt csináljuk, hogy olyan formát csinálunk, hogy a földet együtt művelik két-három esztendeig, az állatot még otthon tartja, akkor nem kínozzuk azért, hogy miért nem adja be, ha nincs hova. Vagy pedig megengedjük a parasztnak, hogy vágjátok ki a faluban az akácfát, csináljátok meg a vályogot, csináljátok házat az állatnak, és engedjétek be, és nem kell 9 mérnöki hivatalt meghallgatni, hogy istállót és tyúkólat engedjenek építeni. Vagy ezt csináljuk, elvtársak, ezt is lehet. De el kell határozni, hogy mit akarunk, milyen úton akarunk előbbre jutni. Mert az ilyen egyenkénti belépés az jó, szép, de ez amennyit visz előre, annyit húz hátra is, és nagyon lassú, és énszerintem nem az egyedüli járható út, és nem is a legjobb út. Úgyhogy ezen kell nekünk törni a fejünket, hogy mit akarunk. A másik dolog, hogy felmérni, hogy amikor belépnek ezek az emberek – már az előbb beszéltem róla –, az egy tagra eső föld mennyisége lecsökken a felére, hogy holnap milyen kultúrákat kezdünk termelni. Ki köt vele szer-

ződést, hol tudja eladni, mennyiért tudja eladni. Meg kell mondani ezeknek az embereknek. A nagyüzemi gazdálkodást nem lehet csak úgy, na lépj be, azután majd meglátjuk. Mert a meglássukból az lesz, hogy csökkenni fog a termelés. Az lesz, ha nem készülünk előre fel. Nem tudom, hogy mennyi idő kell ehhez, de ha kell idő, akkor énszerintem fel kell rá készülni, és azt ki kell várni. Nem kell ahhoz túl sok idő.

Végül a bizalom kérdéséről. Énszerintem a parasztságnak most bizalma van a pártban is, a kormányban is. Még nem nagyon megy ő a tsz felé. Tegnap az egyik tsz-elnök elvtárs mondta, hogy aki belép a tsz-be, a faluban nem is állnak vele szóba. Igaz, hogy egy kicsit ilyen a hangulat. De ennek azután van más oka is, és engedjék meg, hogy erről is egy pár szót szóljak. Hogy valahogy éppen az, hogy nem volt olyan egyértelmű a mi politikánk ebben a kérdésben, legalábbis nem egyértelműen jutott le. Nekem többször mondták, hogy nem helyes, Horváth, megmondtam, nézzék, emberek, vegyék tudomásul, két lehetőség van. Vagy a kapitalista mezőgazdaság, vagy a szocialista. Mivel nálunk szocializmus van, el fog jönni, be fog következni, hogy mindannyian tsz-tagok lesznek. Előbb vagy utóbb, de jobb, ha előbb. Meg kell nekünk mondani, hogy ne azon vitatkozzanak, hogy nem biztos az még stb., hogy majd így lesz. Nagyon sok ember, különböző vezető funkcióban lévő emberek otthon a családjuknál olyan értelemben nyilatkoznak, hogy jó, jó, egyszer, majd ha akarsz, gondolkozzál, nem muszáj, ebből olyan következtetést vonnak le, hogy lehet ezt húzni 20–30 évig [sic!]. (Közbeszólás: Kiss elvtárs!) Persze a mi jó munkánkat ezen a téren azzal kell kezdeni, hogy ott azokban a kommunista családokban megfelelő légkört kell teremteni, mert ez sincs meg. Világos, mert kétféle dolog volt. Az egyik része az embereknek megmondtam világosan, hogy kell előremenni, és gondolkodni lehet és kell, és tényleg nem akarom bekényszeríteni a parasztot, de azt sem akarom, hogy 30 évig ne legyen termelősövetkezeti tag, azt sem akarom. Nem mondják meg neki megfelelően, és tényleg egy bizonyos jobboldali hangulat, jobboldali elhajlás, ami akadályozza a részbeni eredmények kialakulását is. Ezért is majd a határozat alapján változni fog a helyzet, és meg lesz oldva.

Én azt javaslom, hogy a Központi Bizottság határozata alapján pontosan, konkrétan ki kell dolgozni közgazdaságilag és minden területen, hogy milyen úton, mit tudunk mi adni, mit akarunk mi a paraszttól, hogy ő mit fectessen be, és akkor ezt meg kell mondani félreérthetetlenül. Elérkezett az idő, amikor lehetetlen, hogy 400 négyszögöles, 300 négyszögöles parcellák százezrei tarkítsák határainkat. Elérkezett az idő ezt megmondani főt, és akkor lent megkezdeni az agitációt. De úgy érezzük, hogy lent a járási titkár forszírozza a dolgot, és fent nem olyan fontos ez. Ez így van, elvtársak! Meg lehet kérdezni a járási titkárokat. (Kállai elvtárs: a párttagság érzi vagy a parasztság?) Elsősorban a parasztság, a párttagság nem. A párttagság nem, legalábbis a mi megénkben nem, én máshol nem tudom megmondani. Mert megmondom, mi megvédtük a tsz-területek 70%-át, a tsz-tagságunk 60%-át nem engedték szétmenni. És mi a pártban azért úgy vittük ezt a dolgot, hogy semmit szét, és amit lehet, összehozni. A mi párttagságunk érti ezt, de a parasztság úgy érzi, hogy nem annyira főt, hanem inkább lent forszírozzák. Ez a tanácsi mezőgazdasági emberektől szivárog ki, meg mit tudom én honnan, kb. így szivárog ki.

Szeretnék én még nagyon röviden egy-két mondattal itt – engedjék meg az elvtársak –, hogy a Dögei elvtárs és Kádár elvtárs közötti vitakérdésről, és a traktorkérdésben a Kádár elvtárral szeretnék vitatkozni. [sic!]

A Dögei elvtárs itt azt mondta, hogy a Kádár elvtárs bírálatát igazságtalannak tartja. Nagyon rossz, és nagyon nehéz, ha az embert megbírálják, és főleg ha élesen megbírálják. Az annak az embernek, akit érint, nem jó. Én magam se szeretem, de mindig arra gondolok, hogy Lenin nagyon élesen bírálta, és azért a kommunisták mégis Lenint a marxizmus legnagyobb emberének tartják. A Dögei elvtárs éppen azért, mert fájt neki, nem értette meg megfelelően, mert a Kádár elvtárs – nem őt akarom védeni, de az igazság kedvéért, én úgy hallottam –, hogy nem mondta, hogy Dögei elvtárs semmi jót nem tett, szó sincs róla. Azt mondta, hogy az egész életében becsülni fogja az ellenforradalom alatti és utáni magatartásáért, és az FM tett sok mindent, de úgy felsorolni itt, mint ahogy nem tudom ki sorolta fel, azt hiszem, mint az Apró elvtárs, hogy az FM mindent jól csinált, az osztály mindent rosszul, ez nem igaz. Ez nem igaz, ezt én is állítom, mert az én osztályom is jött panaszkodni, hogy amíg a mezőgazdasági osztály forszírozza a gyengébb, az alacsonyabb típusú tsz-eket, addig az FM-ben megmondták nekik, hogy erről ne is beszéljenek, mert erről nem is akarunk hallani. Nem mondom, hogy ezt a Dögei elvtárs csinálta, de a hangulat ilyen volt, és ha az igaz, akkor a bírálat teljesen jogos, és énszerintem helyes volt ezt itt megmondani.

Ami a traktort illeti, Kádár elvtárs. Énnekem a következő a nézetem. Azt hiszem, hogy valami baj van itt a minősítés körül, az árminősítés körül, ha tévedek, majd megmondják az elvtársak. Énbennem ez alakult ki. Nemegyszer a mi felvásárlási szerveink és egyéb szerveink azt mondják, hogy mennyi árut termelt, illetőleg mennyit adott át, árunak minősítik mindazt, amit átad az államnak, ez természetesen igaz. Hogy azután ő a kenyeret megveszi, ez nem zavarja ezeket a szerveket, mert egyszer átadta, és egyszer visszavette. Énszerintem ekörül probléma van és hiba, most már nem nagy ez a probléma, csak elméletben, gyakorlatban nincs ilyen nagy probléma. Énszerintem nem az itt a döntő kérdés, hogy mennyi részét köti le a termelésének a tsz, hanem mennyit termel, tudniillik mindazt, amit nem eszik meg, azt eladja áruként a piacon, elvtársak. S nekünk az a fontos, hogy az egy holdra eső termelési érték és az áru, illetőleg a termék emelkedjen. Mert ha egy holdról nyolcezer Ft értéket hoznak ki, nem tud megenni [sic!] a család, csak kétezret, ugyanannyi, mintha háromezret hozna ki a piacra, és megmondom, igazságtalannak tartanám a mi tsz-einkkel szemben, hogyha mi az egész szabadpiacot az egyéni parasztoknak engednénk át.

(Közbeszólás: ezt senki nem mondja!)

Ezt igazságtalannak tartanám, elvtársak, ezt meg kell nézni. Hát kérem, hogyha arról van szó, hogy az egészet le kell neki kötni, hogy traktort kapjon, akkor azt jelenti, hogy ő a szabadpiacon nem jelenhet meg.

Egy konkrét példa, én is abból tanultam meg, elvtársak. Kimegyek egy tsz-be, jól gazdálkodó, rendes, derék emberek, hogy álltok? Hát hímelnek, hámolnak a zöldséggel, végül kimegyek a parcellára, és ott a következőt tudom meg: Egy hold paprikát, 200 q paprikát termelnek, 100 q primőr, korai paprikát leszedték, azt eladták 4–6 Ft-ért kilóját a piacon, nem maszekoknak, hanem a KÖZÉRT-nek, meg a Vendéglátóiparnak, egy részét a saját standjukon,

a megmaradó 100 q-t pedig a konzervgyárnak 1,20 Ft-ért leszállították. Énszerintem ebben semmi tisztességtelen nem volt, mert ha ők nem hozzák ki a paprikát, a maszek egy Ft-tal drágábban adta volna a paprikát, mert még konkurencia sem lett volna, elvtársak. Most ennek az alapján ez a tsz nem kaphatott volna traktort.

Énszerintem azt, hogy kap-e traktort vagy nem, ahhoz azt kell megnézni, hogy a gazdálkodása szükségessé teszi-e, előbbre viszi-e a gazdálkodást, emeli-e az egész termelés értékét, csökkenti-e a termelési költséget; s ha ezek a feltételek megvannak, akkor meg kell adni, elvtársak. Ha ezeket a feltételeket, amelyek szükségesek egy mezőgazdasági közép- és nagyüzemnél, valamilyen módon, mit tudom én, gépállomással vagy másképp, meg tudjuk oldani, akkor nem kell traktor, de ha nem tudjuk megoldani, ha ebből termelési kiesés van, ha ebből az következik, hogy nem akkor vetnek, nem akkor szántanak, nem akkor kapálnak, amikor azt a természet előírja, és emiatt termelési kiesés van, elvtársak, akkor azt sem szabad nézni, hogy ki van-e használva a traktor vagy nincs. Angliában 17 hektárra jut egy traktor, Nyugat-Németországban 20 hektár, és fel lehetne sorolni, és ha ilyen sűrű a lakosság, mint minálunk, és belterjesség felé kell mennünk, elvtársak, itt sok mindent meg kell nézni. Szerintem, ha van, és van rá mód, azokat a feltételeket megnézni, amit én mondtam, annak az alapján kell elhatározni, hogy milyen gépet, munkagépet, beleértve más gépeket is, mert egyelőre ez nincs megoldva. Ugye kiszámolják az FM-ben, hogy egy műtrágyaszóró gép az el tud szórni – egy szezonban mondják ki [sic!] – ennyi holdat, egy szezon alatt négy hetet vagy hatot, én nem tudom pontosan mennyit, de kb. ennyit, igen ám, de az első héten még nem veszik figyelembe, hogy nincs letakarítva a kukorica, mert nem méltóztatott beérni, és akkor már összeszűkül ez a hat hét négy hétre. Azután nem veszik figyelembe, hogy az ennyi hold az nem egy helyen van, egy birtokban, hanem tíz községben van szanaszét, és esik az eső. És ez a gép közel sem elegendő a megoldásra, de az agronómusok ugyanakkor tiltják, hogy kézzel hánnyják a trágyát, mert azt mondják, kérem ez nem olyan tökéletes stb. Akadályozzák azt, hogy a paraszt a józan eszt használja. Ugyhogy itt nagyon sok tennivaló van szakvonalon is, elvtársak.

Én egyetértek azzal, hogy jobban kell agitálni, többet kell még érintkezni a paraszttal, de az a része a dolognak egyedül nem oldhatja meg, nem az a megoldás kérdése, hanem átfogó gazdasági, szervezési és politikai munka összeegyeztetése törheti át a frontot – szerintem közel van annak az ideje –, politikailag, lélektanilag, nem kell sokat várni rá, de erre fel kell készülni. Erre kell elkészíteni a legmegfelelőbb terveket, és akkor előbbre lehet jutni.

RÉVAI JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Elvtársak! Én is azzal kezdem, hogy ez a módszer, hogy a Politikai Bizottság megoldatlan vitás kérdéseket a Központi Bizottság plénuma elé hoz, új és jó módszer, ezt már sokan mondták, de hadd tegyem hozzá, hogy egy rendkívüli módszer, túl gyakran azért mégse használjuk. A normális mégis az, hogy a Politikai Bizottság egységes véleménnyel járuljon ilyen fontos kérdésekben a KB elé. Éppen ezért, elvtársak, nekem aggályaim vannak az előterjesztés nyilvánosságra hozásával kapcsolatban, még ha csak az első részt hozzuk is nyilvánosságra. (Kádár elvtárs: javaslat szerint az I. bevezetés, a II. [sic!].) A római egyig tartó bevezetésben is hát

eléggé desifírozható utalás történik az ellentétekre. És ezt nem tartom jónak.

A párt vezetésének az egysége az egyik igen fontos tényezője azoknak a sikereknek, amiket a párt elért nemcsak a választások alatt, hanem előtt, és ha mi most adunk bizonyítványt ennek az ellenkezőjéről, akkor fegyvert adunk az ellenség kezébe. Ne adjunk ilyen fegyvert! Vannak esetek, amikor ezt muszáj megcsinálni, mert olyan mélyreható nézeteltérésekről van szó a párt fő vonalát illetően, hogy az egész párttagság elé kell vinni, és a párttagság és a nép között nincs kínai fal. De ebben az esetben, azt hiszem, ez nem áll fenn. Nem kell ezt kivinni az egész párttagság elé, ennél fogva a nyilvánosság elé.

(Kádár elvtárs: Várjál, a javaslatot, nem tudom, figyelled-e?)

A Fock elvtárs felsorolta, hogy hová vigyük a javaslatot.

(Kádár elvtárs: Kb. 100 pártfunkcionáriusnak.)

Én ezt egy túl széles körnek tartom.

(Fock elvtárs: 200 pártfunkcionáriusnak.)

200 pártfunkcionárius plusz azok, akik ezt elolvassák – ha ezt nyilvánosságra hozzuk a Népszabadságban, nem?

(Kádár elvtárs: Nem hozzuk nyilvánosságra!)

A bevezetést sem?

(Kádár elvtárs: Nem, semmit!)

Hát akkor én félreértettem, én úgy értettem, hogy a bevezetést nyilvánosságra akarjuk hozni.

(Kádár elvtárs: Azokban a bizonyos körökben beszéljük meg, ez a javaslat.)

Mert akárhogy is fogják értelmezni a legjobbhiszemű emberek.

(Kádár elvtárs: A kérdés így is felvetődik?)

Feltétlenül felvetődik. Akárhogy is fogják értelmezni, az, ami itt áll, az lényegében azt jelenti, hogy a párt, illetőleg a kormány, a párt által vezetett kormány gyakorlatában hát két vonal érvényesül. Ez a dolog lényege. És ezt nem szabad nekünk írásba adni az ellenség számára.

Én azt hiszem egyébként is, elvtársak, hogy – különösen a Kádár elvtárs felszólalása után – át kellene dolgozni az egész javaslatot. Ez így ma már nem hiszem, hogy megfelel annak a képnek, ami itt a vita alapján kialakult.

Ha én jól értettem Kádár elvtárs felszólalását, és én a fülem kinyitottam és füleltem, akkor arról volt szó, hogy a KB Mezőgazdasági Osztályán és a Földművelésügyi Minisztériumban is lényegében olyan gyakorlati ténykedés jutott kifejezésre, ami gátolta a tsz-ek fejlesztését. És ez magyarul szólva, jobboldali elhajlás. És ezt meg kell mondani a határozatban mindkét oldal felé, ami nem jelenti azt, hogy tagadnám, hogy jelentkezhetek – valószínűleg jelentkezhetek is – az anyag alapján, és annak alapján is mondom ezt, amit itt Dögei elvtárs elmondott –, jelentkeztek baloldali túlzások vagy hibák a gya-

korlati végrehajtásnál. Azt is meg kell mondani, de a fő tüzet véleményem szerint – s ennek a határozatban sokkal élesebben kell kifejezésre jutnia, legalább olyan élesen, mint a Kádár elvtárs felszólalásában –, ebben a kérdésben a jobboldali hibákra kell összpontosítani. Itt lényegében revizionista maradványokról van szó, amik gátolják a tsz fejlesztését. És a határozat nem tükrözi ezt, sőt sokszor az ellenkezőjét tükrözi.

Még egy pár szót, elvtársak, a Kádár elvtárs által felvetett egy-két kérdésre. Ő itt azt mondta, hogy a KB-nak is bírálatot kellene gyakorolnia, ha van gyakorolnivalója a Forradalmi Munkás-Paraszt Komány november 4-e után folytatott agrárpolitika vagy parasztpolitikája fölött, hogy helyes volt-e levenni akkor a napirendről a tsz-fejlesztés feladatát, azt hiszem, helyesen értelmeztem.

(Kádár elvtárs: Értve az akkori Intéző Bizottságra is, természetesen.)

Világos, igen. Én a kormány fölött most itt nem akarok bírálatot gyakorolni, csak az Intéző Bizottság fölött.

Az elvtársak tudják, hogy volt egy csomó kérdés, és én erről nyíltan nyilatkoztam, amiben visszavonulás történt annak idején, és nem értettem egyet minden visszavonuló lépéssel. Ebben a kérdésben teljesen egyetértek a Kádár elvtárssal. Szóval nem volt más, itt hátra, helyes volt visszavonulni. November 4-e után, mint aktuális feladatot a tsz-fejlesztést napirenden tartani akarni, az egy öngyilkos politika lett volna, helytelen lett volna. Helyes volt ezt akkor ideiglenesen levenni a napirendről a munkás-paraszt szövetség erősítése érdekében, a népi demokrácia hatalmi konszolidációja érdekében, és így tovább. És ebben a kérdésben akkor visszavonulni egy marxista-leninista politika volt. Én abban is egyetértek Kádár elvtárssal, hogy a mai helyzet nem engedi meg ezt számunkra, akármennyire is sajnáljuk a lemaradásunkat, a tsz-fejlesztés dolgában, nem enged ez a számunkra ugrást, bármennyire is szeretnénk ezt. Vagy bármennyire is megegyezne az óhajainkkal. De azért a lépésformulát nem tudom elfogadni. Én azt tartom helyesnek, amit az Apró elvtárs mondott, gondolom, hogy ennek kellene kifejezésre jutni a határozati javaslatban is, hogy gyorsítani a tsz-fejlesztést, szóval nem ugorni, de igenis megpróbálni gyorsítani a fejlődést. Maga az a tény, hogy ez a kérdés ide került, ezt célozza. És azt hiszem, elvtársak, a belső határozatban, szóval sokkal nyíltabban, sokkal kevésbé névtelenül kellene beszélni azokról a problémákról, amikről itt se Fehér elvtárs, se Dögei elvtárs, hanem Kádár elvtárs beszélt először. Teljesen nyíltan, személyek megnevezésével. Én végighallgattam a Fehér elvtárs beszédjét, és meggyőződtem arról, hogy a NEP-politika az egy helyes politika, de hát nem erről van szó. És, hogy a NEP-politikát ma túlhaladottnak tekinteni helytelen volna. Ha csak erről volna szó, akkor nem kellett volna a kérdést idehozni. Végighallgattam a Dögei elvtársat is, még közbe is szóltam – mert nem tudtam türtőztetni magam, mert erről a szokásomról nem tudok leszokni, hogy közbeszóljak –, hogy meg vagyunk győzve már régóta, még mielőtt Dögei elvtárs ezt kifejtette, hogy a nagyüzem jobb, mint a kisüzem. Szóval egyrészt a Fehér elvtárs itten egy nagy védőbeszédet tartott a NEP-politika helyessége mellett, másrészt a Dögei elvtárs a nagyüzemi gazdaság előnyösebb mivolta mellett. De ha csak ezt hallgatnánk meg, és nem hallottunk volna arról, amit Kádár elvtárs itt a dolog lényegéről elmon-

dott, hogy mi az, ami itten súrlódások, kétféle nézőpont évenyesülése útján akadályozta a párt helyes, fő irányvonalának az évenyesítését, ha ezt nem hallottuk volna, akkor nem lettünk volna egyáltalán okosabbak. Mert a NEP-ről Lenin sokkal jobban megmondta azt, amit meg kellett mondani, mint a Fehér elvtárs, és a nagyüzemről már Marx megmondta, hogy Leninről ne is beszéljek.

Szóval át kell ezt dolgozni, véleményem szerint, a vita alapján, nyíltan beszélni benne, személyek megnevezésével, fő tüzet a jobboldali elhajlásra irányítani. Mert ha mi azt mondjuk általában, és ez teljesen helyes, hogy mint a nemzetközi munkásmozgalomban, nálunk is a fő veszély még a revizionista veszély, akkor ez a veszély a dolog természeténél fogva nem is jelentkezik [sic!] élebbben másban, mint a mezőgazdasági politikában. Ez teljesen világos.

Itt hallottam ugye személyi ellentétekről. Ezek mögött a személyi ellentétek mögött is ez az elvi ellentét húzódik meg. Ezen nem változtat az, elvtársak, véleményem szerint, hogy mondjuk az FM-ben amellet, hogy bizonyos revizionista maradványok gátoltak bennünket abban, hogy a tsz-fejlesztésnek erősebben nyúljanak a hóna alá, mondom, hogy miközben ez is volt, voltak baloldali hibák is. A fő veszély feltétlenül a jobboldali ebben a kérdésben, és ezt nyíltan meg kell mondani. És annak a 200 embernek is meg kell mondani.

Az előttem szóló elvtárs, a Horváth elvtárs arról beszélt, hogy ezek a javaslatok frontáttörést még nem fognak eredményezni. Én ezzel egyetértek. De azt hiszem, nem is ez a cél. Szóval frontáttörésről még egyáltalán itt nincs szó. A frontáttörés alatt azt értjük, hogy valamiféle tömeges belépési kampány élére álljunk, az egyéni parasztok belépésére a tsz-ekbe. Azt hiszem, hogy ennek még az objektív és szubjektív feltételei sem teljesen érettek meg. Bár alábecsülni azt sem szabad, hogy a gyorsításra viszont megérték a feltételek.

(Kádár elvtárs: Horváth elvtárs is azt mondta, ő helyesen mondta.)

Akkor helyesen mondta itt.

Ha egyébből nem indulunk ki, mint abból, amit valamelyik anyagban olvastam, azt hiszem a mellékletben, amit ehhez kaptunk,⁹⁸ hogy 1957-ben először nőtt az egy főre eső tsz-parasztok [sic!] reáljövedelme az egyéni parasztok egy főre eső reáljövedelme fölé. Hát itt hallottunk egy csomó számot, ami ezt egy kicsit megkérdőjelezte. Nem tudom, igaz-e ez, vagy nem? De a tendencia feltétlenül igaz. Én se hiszek a Statisztikai Hivatalnak, és arra építeni nagyon nem lehet, és attól félek, hogy éppen a mezőgazdasági kérdésekben ott ők a vágyaikhoz keresik az adatokat. Nem akarok én ott senkit sem gyanúsítani, hogy hamisít vagy ilyesmi, de hát azért a politikai álláspont megszabja, hogy hogy dolgozzunk. Szóval, ha igaz, hogy az a tendencia, hogy a tsz-parasztok egy főre eső jövedelme eléri lassan, és tendenciában fölébe megy az egyéni parasztok jövedelmének, akkor ez a döntő faktora annak, hogyha nem is ugrást, de gyorsított fejlődést indítsunk meg a tsz-fejlesztésben. Ha nem is mindjárt frontáttörést.

Ami a kapitalista tendenciákat illeti. Azt hiszem a Tömpe elvtárs használta a kifejezést, hogy ezeket nem szabad sem túlbecsülni, sem alábecsülni. Hát ez egy általános igazság persze. És nem helytelen. De harcolni kell, és ezért, elvtársak, én nem értek egyet a határozati javaslatnak azzal a befejező részé-

vel, amely szerint: egy év múlva tűzzük csak újra napirendre a túlzott paraszti jövedelmek fokozatos elvonásának módjáról és a szükséges intézkedések bevezetésének időpontjáról szükséges határozatokat. Nem értem, miért kell ezzel egy évig várni.

A többi három kérdést, amit a határozati javaslat szerint szintén el kell odázni egy évre, azokat el lehet. Hogy egy éven belül tűzzük ismét napirendre – a 6. pont, 16. oldal – tsz-mozgalom fejlesztését annak érdekében, hogy feltétlen megszabjuk az ezzel kapcsolatos teendőket, ez rendben van. Egy éven belül újra tárgyaljuk meg.

A földadásvétel-forgalom szűkítése, esetleges megszüntetése. Szóval, hogy szabadon engedjük a földvásárlást?

(Kádár elvtárs: Jelenleg szabadon, bizonyos korlátok között.)

Itt az van, hogy a földadásvétel szűkítése, esetleges megszüntetése

(Kiss elvtárs: Azt is egy éven belül tűzzük napirendre.)

(Kádár elvtárs: Magyarán mondva, a megszüntetésről van szó.)

...és a telekkönyvi rendezésről. Hát az a b. és az c. pont tényleg várhat egy évig, nem sürgős. De a kapitalista túlzott jövedelmek elleni harc kérdése ilyen vagy amolyan eszközökkel, amikről itt szó esett egy csomó felszólalásban, azt nem tudom, hogy miért kell egy évig várni.

(Fock elvtárs: Itt konkrétan az egyéni adózás kérdése, hogy arra rátérjünk-e vagy ne, a többi amiről itt szó volt, azt lehet csinálni már folyamatosan a jövő héttől kezdve, amiről az Antos beszélt.)

(Kádár elvtárs: Leglényegesebb: az egész parasztságra az egyéni adókivetést terjesszük ki vagy nem.)

Mert itt nem erről van szó a szövegben.

(Kádár elvtárs: De a vitában erről volt szó.)

De hát a szövegezők nem tudták előre, hogy mi lesz a vita.

(Fock elvtárs: De erre gondoltak.)

Én teljesen egyetértek az Antossal, és osztom az aggodalmait, ha nem is mint pénzügyi szakemberét, hogy ne törést csináljunk, se az adópolitikában, se általában a parasztpolitikánkban. Ez volna a legrosszabb. Azért is félek attól, hogy ez a dolog kikerül. Nem véletlen az, hogy a választások alatt, annyira, amennyire én figyelemmel tudtam kísérni, az ellenségnek egyik fő próbálkozása abban állt, hogy azt állította, aki a Népfontra szavaz, az egyben aláírja a belépését a tsz-be. Hát, hogyha mi most a legkisebb nyilvános tanúbizonyságát adjuk annak, hogy valami új fordulatot csinálunk a parasztpolitikánkban, tisztán az ellenség kezére hajtánánk a vizet [sic!]. Szóval, semmi esetre sem szabad.

MOLNÁR FRIGYES elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Mindenekelőtt szóvá kívánom tenni, rendkívül örülünk annak, hogy a mai tárgyalandó anyagot a KB megküldötte részünkre, s annak is örülünk, hogy mi részt veszünk

ezen a vitán. Ami az anyag megküldését illeti, azt hiszem, nem követtünk el pártszerűtlenséget, elég széles körben megtárgyaltuk: vezetőikkel, tsz-elnökökkel és egy tucat pártfunkcionáriussal.

KÁDÁR elvtárs: Nem ez volt a célja, a célja az volt, hogy majd maguk a VB-on belül maximum egy kicsit megbeszéljék.

MOLNÁR elvtárs: Persze, Kádár elvtárs, nem úgy, hogy odaadtuk volna nekik kézbe, hanem vitatkoztunk egyes kérdésekről. Egyébként ez nem mai keletű dolog, mert a KB elé elég széles körű anyag készült, és azt pedig nagyon alaposan több ezer emberrel megtárgyaltuk. En azt kérném, hogy tartsuk meg ezt a módszert, mint az új munkastílus nagyon lényeges vezetési vonását.

A párt mezőgazdasági politikájával kapcsolatosan nekünk az a meggyőződésünk, hogy ez az agrárpolitika helyes volt, a kialakult körülmények között ezt kellett tenni. Ez meghozta számos vonatkozásban a maga gyümölcsét. De nyilvánvaló, hogy egy sor gondunk, bajunk, problémánk van. De alapvetően, amit tettünk, azt helyesen tettük. Nekem az a véleményem, hogy az agrárpolitikai tézisek jók, időtállóak. Egyrészt jónak tartom azt, hogy mindaz megtörtént, ami bírálatot hoztunk korábban a mezőgazdasági politikáról. Ez helyes volt. Azon túlmenően az agrártézisek egy sor megállapítást tettek, amelyek időállóak olyan vonatkozásban, hogy mint elvi tételek, fő kérdésekre gondolok most, sőt azt is merem mondani, hogy egyik fogyatékossága a mezőgazdasági szervező, politikai munkánknak pl. az agrártéziseknek azt a nagyon lényeges megállapítását, hogy a rétegpolitikát valósítsuk meg, ezt nem csináltuk. Ez pedig a leghatározottabb osztályszemléletet kívánja meghonosítani. Ez nem jó, de beszélni kívánok róla. Pillanatnyilag úgy áll, hogy mi a parasztságot egy egységes tömegként nézzük, pedig a parasztság rétegződik, amint a marxizmus ezt bizonyítja.

Világos, hogy az agrártézisek nem határozták meg évekre azt, hogy mit csináljunk. De ki lehet venni a központi ülés vitájából, hogy ezt most sem fogjuk megcsinálni. Hát akkor ott sem lehet igényt támasztani, de az agrártézisek mellett ott van a pártnak egy sor fóruma. Hát megvan a PB határozata a mezőgazdasági szövetkezetekkel kapcsolatosan. Ennek nyomán a 3004. [sic!] Véleményem szerint nagyon jó határozat volt, ami része az agrárpolitikai kérdéseknek. Nem lehet ezekről a határozatokról megfeleledkezni, mert alapvetően a falusi pártszervezet megerősítését, a párt vezetését ez biztosítja.

Na most, a Mezőgazdasági Osztály munkájáról is el kell mondanom a véleményemet. Azért, mert hát én vagyok az az egy szerencsétlen titkár, aki tagja vagyok az agrárbizottságnak.⁹⁹ Azért szerencsétlen, mert jó volna, ha mások is benne lennének. Egyébként személy szerint nekem jó volt, mert egy sor anyagot elolvasott az ember, vitatkozott, sőt kidühöngtem magam néha-néha olyan dolgokért, amik nem mentek lent a gyakorlatban. Hogy a párt Mezőgazdasági Osztálya – szóval oszlopos része volt ebben a két éves agrárpolitika ilyen jellegű alakulásában. Belül voltak ezek a viták, egyéb, azt én nem tudom. Részt vettem az agrárpolitikai bizottság ülésén, Fehér elvtársat, másokat nyilvánosan hallottam vitatkozni, szorgalmazni a mezőgazdasági típus átvezetését [sic!].

Na most, tényleg ott volt a Gyenes is, és ott volt a Matolcsi is. Állítom, hogy se egyiknek, se másiknak döntő szerepe nem volt. Ellenben ott voltak a KB

tagjai, többen. Hát azért Dögei elvtárs, Nyers elvtárs, mások, és a PB hagyta jóvá. Azt állítom, hogy Gyenesnek ott valami nagy befolyása lett volna, az én tapasztalatom szerint nem [sic!]. De nem volt Matolcsinak sem, én nem mondom, én magam is nagyon nekirohantam. Hát ilyen sustorgás volt, ők döntöttek, mit mondjak? Ilyen fuvolázó megjegyzés volt, de senki szép szeméért az én személyemben nem fogok hallgatni, csak arra, amit tényleg az ember helyesnek ítél. Én erről nem is akarok vitakozni, de azt állítom, hogy az Agrárpolitikai Bizottság összegzésében a párt vonalát képviselte. Ez meggyőződésem.

A másik dolog. Én azzal a megfogalmazással nehezen tudok egyetérteni, hogy a Mezőgazdasági Osztály vitte volna itt a jobboldali vonalat. Mert Kádár elvtárs nem ezt mondta, de bizonyos hozzászólásokban ez ki lett mondva.

KÁDÁR elvtárs: Ezt én is mondom.

MOLNÁR elvtárs: Mindjárt, a gyakorlatban. Persze nem is az én dolgom, én erre nem is tartok igényt, én csak elmondom a magam észleléseit, de hogy az FM-nek, és hozzáteszem, más szerveknek is nagy mulasztása van. Hát azért engedtessek meg, ha az FM-re várunk, akkor mi nem tudjuk 57 nyarára a 260 szövetkezetből a 220-at visszaállítani. Hát azért tessék talán megvizsgálni, hogy mi van a gépállomásokkal? Horváth elvtársat igazolom, a gépállomás minden, csak nem bázisa a mezőgazdaság szocialista átszervezésének. Hát miért kellett szétszűleszteni 57 tavaszán a gépállomásokat¹⁰⁰ úgy, és egy toldozó-foldozó vállalatot csinálni belőle? Egyébként Szőke Máttyás elvtárs is tagja volt az Agrárpolitikai Bizottságnak akkor.¹⁰¹ Szóval, elvtársak, ezt meg kell vizsgálni. Az nem megy, amit a gépállomások ma is csinálnak. Vegyük sorba. Miért kellett a 3004-esnek januárban megjelenni, amikor a tervekkel már túl voltunk, a 3004-est nem tudtuk lényegesen realizálni. Így van, de ez azt jelenti, hogy januárban jelenik meg, mi leviszük májusban. És egyáltalán, én tűrhetetlennek tartom, hogy most vitatkozzunk olyan határozatokon, amik nem lettek végrehajtva, és hogy mondjunk véleményt. 1958 februárjában megjelent a szakcsoportokra vonatkozó határozat. Mikor jelent meg a működési szabályzat? 58 júniusában. Bizonyos káosz van még mindig, a tszcsket vitatjuk, jók vagy nem jók. Én azt állítom, jók, majd beszélünk róla. Bizonyos körülmények között jók. Ha nincs működési szabályzatuk, az szentség. Kádár elvtárs nagyon helyesen megállapította, hogy mit kell tennünk, de kérjük, ne hagyjuk az éveket múlni, hát a szocialista rendet a tudatosság, a szervezettség jellemzi, akkor miért lóg az FM? Én állítom – így fogalmazzák meg mások is – az FM jobban ingadozik, mint egy középparaszt. Nagy dolgokban is, kis dolgokban is.

Eltársak! Elnézést kérek, de szóval annyira komoly ez a téma, hogy talán nem olyan precízen fogalmazom meg, mert megtehetném azt, hogy elmondanék egy szép hozzászólást, a marxizmus-leninizmus állásfoglalásával a szövetkezetek átszervezésében. Ezt egyébként nálunk már egy falusi titkár is nagyon szépen megcsinálja. De ettől nem jutnánk előre. És felsorakoztathatnék még egypár dolgot, de rátérek a harmadik kérdésre.

Nagyon lényeges, hogyan alakul a párt, a párt vezetése falun. Én azzal egyetértek, hogy a mezőgazdaság átszervezését a falusi kommunisták nélkül megvalósítani nem lehet. Azt is lényeges kérdésnek tartom, hogy kik a párt

tagjai. Mert ettől függ a párt bizonyos politikai egysége. De azért tessék egy kicsit az életre bízni. Mert egyelőre nem zörgetnek a középparasztok, hogy be akarnak jönni a pártba, nem is fognak, ne haragudjanak, nem akarok jóslani.

KÁDÁR elvtárs: Ez is egy teoretikus vita. Tisztára teoretikus.

MOLNÁR elvtárs: Nem izgalmas az élet szempontjából. Milyen szempontból izgalmas, elvtársak? Hogy a becsületes szakcsoportoknak, tessék a termelőszövetkezeti tagokat hozzuk be. Mert a legnagyobb ideológiai káosz van a szövetkezeti tagok között. A vita most elhúzódott a központ, járás, megyétől, és most azon vitázunk, hogy keresd az ellenség kezét a Politikai Bizottságban? Valami nem stimmel. Ilyen megjegyzések is vannak. Mondják meg becsülettel, hát maguk agítálnak, általában igen. De úgy, hogy szerveznek embereket be, nem. Hát nem csinálják. Persze, ennek számos összetevője van, hogy miért nem. Politikai, gazdasági, anyagi érdekeltségek. Én nem ezt tartom izgalmasnak, de azt igen, hogy még bizony a tszcs-ből is vegyünk fel, mert azok csak közelebb vannak. Szóval állítom, hogy az egyéni dolgozó paraszt közelebb van a tszcs-hez, mint a párthoz. Ezt az élet számtalanszor igazolta, és én se vagyok mai gyerek. Hát lehet, hogy rosszul elemeztem ezeket a dolgokat. Én ezt nem tartom vitatémának, de azt már igen, és egyetérték azzal, hogy a falusi kommunisták feladata, de nemcsak a kommunistáké, elvtársak, nemcsak a kommunistáké, elvtársak, mert nagyon nagy a távolság a szervek közt, az élet és a vezetés közt. Próbáltam többször ezt a formulát bevitetni a párt-dokumentumba, hogy tegyük minden kommunista ügyévé, társadalmi üggyé a párt szervezését, mert egy sor visszasság van. Ez egyrészt, amit elmondtam, hogy bizonyos intézkedések, amelyek a mezőgazdasági típusú szövetkezetet erősítik, vagy a szocializmus irányában elmaradnak. [sic!] De hát beszéljünk egyéb dolgokról is. Én azt hiszem, meg lehet kérdezni pl. az élelmi-szeripari minisztert, hogy mit tesz annak érdekében, hogy bizonyos kultúrákban, pl. az általános mezőgazdasági felvásárlásban a szövetkezeteknek ne csak 2%-os részesedésük legyen. Vagy nem lehetne-e segíteni a paprika-monopólium kérdésében, hogy az 5900 holdból a termelőszövetkezetek csak 327 holdon termelnek? Vagy a konzervgyár. A 4200 kat. hold paradicsomból a termelőszövetkezetek 62 holdon termelnek paradicsomot. És hát milyen körülmények között, ezt az árpolitikai kérdésben is szóvá kívánom tenni. És, elvtársak, az sem mehet persze, hogy a megyei bizottságnak sok mindennel foglalkozni kell, de mégse jó az, hogy a külker és az FM, meg egyéb felvásárlási szervek a megyei bizottságnál találjanak egymásra, és fő kérdésekben először ott tárgyalnak. Gondolom, ki kell adni egy olyan jelszót, hogy minden kommunista, vezető beosztásban lévő kommunista a maga személyében, a maga apparátusában hajtsa nagyobb következetességgel végre a párt határozatát.

Elmondom azt is, hogy kialakult egy olyan furcsa helyzet, hogy pillanatnyilag nekünk pl. a KGM, a Nehézipari Minisztérium bizonyos esetekben többet segít, mint az FM. Pl. abban, hogy nekünk most már tényleg vannak olyan szövetkezeteink, persze úgy helyeztük el járásonként, hogy ezt a vitát a tényekkel döntsük el. A fajszi Vörös Csillagnál nem tud vitatkozni még az érsek se. Mert mikor oda vittük, akkor ő az állammegegyezésen túllépett. De

most már azt mondta, hogy nem vagyok ellene, azt mondta, hogy nincs perspektíva a 3-5 holdas parcellákban. De a parasztok is ezt mondják nálunk. De hát ez úgy ment, hogy érezték a mi elvtársaink, hogy tényleg segíteni kell, mert a munkásosztály vezetésének ily értelemben is érvényesülnie kell.

Vagy vegyem a gépproblémákat. Hát szerencse, hogy azért nem kaptunk fegyelmet, mert nem tudnak róla. Kezdjük a szőlő gépesítésével. Mert 8000 hold szántó mellett százezer hold szőlő van. Na de hát mégsem a megyének kell megoldani, hát becsempésztünk három hidas traktort, meg egy lóvontatásút, és akkor elkezdtek a 16 lóvontatású permetezőgépet kézi munkával legyártani. Na jó, a szövetkezeteket össze lehet hozni, de abból még nem lesz nagyüzem, és ezt nekünk kell megcsinálni? Hát engedtessek meg, nem. Ezért gondolom, hogy ilyen értelemben kellene felfogni az egész átszervezés problémáját.

Ami a kettős feladatot illeti. Dobi elvtársnak igaza van, ténylegesen az lenne a szép, virágos mezőgazdaság, és ki-ki a maga hajlama szerint válogat, ami neki leginkább tetszik. Bár koordinálja az említett határozatot PB-határozat és egyéb. Hát mi úgy értelmezzük, az Agrárpolitikai Bizottság is, dokumentum is bizonyítja, hogy növeljük a mezőgazdaság átlagos hozamát, és ennek fő eszköze, hogy módszeresen vigyük a mezőgazdaság szocialista átszervezését. Azt hiszem, ez a tiszta értelmezése, nem is lehet másként.

Az összpolitikánkra vonatkozóan nekem az a véleményem, hogy segítette a politikai hatalom megszilárdítását, a munkás-paraszt szövetség erősödését, segítette az áruellátást belső, export vonatkozásban, és segítette a bizalmat. Egyetértek Kádár elvtárral, hogy ez a dolgok kulcsa, hogy meglegyen a pártnak a hitele, s ahogy azt Horváth elvtárs helyesen fogalmazta, hogy sorsukat leteszik-e a pártnak és a kormánynak a kezébe. Ahogy a megyében én látom, megvan a paraszti lakosság bizalma, beleértve még azt is, hogy tudja, hogy bizonyos időn belül be kell lépni a szövetkezetbe. Ezt is belekalkulálom, megvan a bizalom. Most egyesek vitatkoznak, de az élet produkált furcsa helyzeteket, hogy két héttel ezelőtt még vitatkozik, aztán egyszer csak azt látjuk, hogy velünk együtt benn van a szövetkezetben. Amit én hiányolok itt, szóval igaz, hogy egy éven túl nehéz teljes részletességgel kidolgozni az átszervezést, de nem lehet az, elvtársak, hogy bizonyos politikai kérdéseken vitatkozzunk, miután én biztos vagyok, hogy a párt egyetért. De emellett szükséges, amiről Horváth elvtárs is beszélt, hogy bizonyos intézkedéseket tegyünk, mert itt szó esett a testvérpártok tapasztalatairól. Én a csehszlovák pártét ismerem a mezőgazdaság átszervezésében. Persze más körülmények vannak, hát 16%-a dolgozik a mezőgazdaságban, azt hiszem a termelési érték 15%-át adja meg [sic!].

Kádár elvtárs: Ott az ország lakosságának 80%-a ipari munkás.

MOLNÁR elvtárs: Azt hiszem, itt vitatkozni képtelenség, de azért jó dolog [sic!]. Egyszerűen ott politikai sodrás van, hogy mindenki a szövetkezeti átszervezés szükségességéről beszél. A gépállomásokat nem packázták el, mint mi, sőt, hogyha igaz a tájékoztató, akkor a meglátogatott gépállomás 94%-ban elvégzi a munkákat a szövetkezetben. Megadják a szükséges műtrágyát. Ez nagyon lényeges dolog, mert itt az elvtársak szóvá teszik, hogy hogy áll a magyar mezőgazdasági termelés. Mennyi hozzá a gép? Hogy mit örököltünk, meg mit adunk. Az egy eldöntött dolog közgazdaságilag, hogy az élettapasz-

talat alapján a kormány mind az ötezer Ft-ot be kell ruházza, mert így a belterjesség csak óhaj marad. Szóval ott van egy tudatosság, tervszerűség, politikailag, gazdaságilag is. És lehet, hogy furcsának fogják ítélni, de én a kettőt – úgy érzem – együtt kell alkalmazni. [sic!] Utaljak arra, hogy Široky elvtárs beszélgetése során legmegkapóbb az volt, hogy nagyon hosszadalmasan beszélt, hogy az elvtársak nekünk az anyagi körülményeket a termeléssel rendbe hozni [sic!]. Hát akkor a véleménye a szocializmusról eszerint alakult.

Egyébként, helyesen, a konferencián fő pontként erről beszéltek, mert ez a marxizmus lelke, hogy az emberek léte. Hát akkor ott valamit csinálni is kell. Mert így szakadás lesz a politika, a szó és a tett között.

Én nem tudok mást mondani, minthogy meg kell maradnunk a kettős feladat mellett, ilyen értelmezésben, amint mondtam, ez különösen áll az olyan megyéknél, mint a miénk. Területileg a legnagyobb megye, másfél millió hold, 800 000 hold szántó, 100 000 hold szőlő. Vagy bekövetkezik, ami korábban, aminél csak a tatárjárás volt rosszabb, de csak annyiból, hogy durvább módszerekkel csinálták. A törökjárás már jobb volt, mert a törököknek volt annyi eszük, hogy legalább a hordókat tartásuk meg, mert a bort jövőre is meg kell inni, és tartani kell. Hát ez tény, elvtársak, hát a szőlőnknek a 20%-a jó állapotban van. Ha úgy dönt a Központi Bizottság, én el tudnám képzelni azt is, hogy legyen bizonyos adminisztratív intézkedés. De ezt nem tehetjük. Én ezt nem javasolhatom. Gazdasági vonatkozásban még lehetne, de ez összefügg a munkás-paraszt hatalom szövetséggel. Szóval, nem tehetjük, úgyhogy erről nem is beszélek. De hogy többet kell adni a mezőgazdaságra, az biztos. A bolgároktól vegyünk át más dolgokat is, bár jó lenne, hogyha megnevezhetnénk. Szóval nem azért, hogy én személy szerint utazhassam külföldre, bár sokan mennek külföldre, de azért a mezőgazdaság átszervezésének mi vagyunk a felelősei. Gondolom, hogy mirajtunk verik el a port, ha nem úgy, ahogy a párt kívánja [sic!]. No de amint az ember kiveszi, ott vannak más tapasztalatok is; Apró elvtárs beszélt róla, kisebb terület, jobb gépi ellátottság. És le fogunk maradni, elvtársak. Hát én nézem, mert ugye bizonyos megyéhez viszonyítottnan hasonlóak vagyunk. De hát most mit csináljunk? Modern módon telepítik a szőlőt, termelik a zöldséget. Hát le fogunk maradni, akkor mit csinálunk a homokkal; a nyolcezer holdnak fele futóhomok. Ez nem kiagyalás. Az élet követelte, hogy Bács megyében a homokon szőlő legyen, ez tradíció. Ha mi ezt nem csináljuk, ha nem tudunk ilyesvalami pátoszt is teremteni, a természet, az ésszerűség követeli érvényesítését, akkor nem lesz átszervezés. Szóval ezért nem lehet másképpen csinálni.

A paraszti jövedelem árpolitikai kérdésével kapcsolatosan szeretnék egy-két észrevételt tenni.

Elvtársak! Én magam is állítom, hogy nem igaz, hamis beállítás, hogy túlszolgáltuk volna a szegényparasztokat, hát mit adtunk? Termelési biztonságot, hogy megtalálja a számítását a termelésben. Szóval árpolitikai intézkedést. Azt magam is vallom, hogy egyes árak magasak. Bizonyos helytelen politikai megfontoltságból a MESZÖV, az élelmiszeripar jobban segítette zöldségtermelésben az egyénieket, mint a tsz-eket, sőt van olyan félreértés, hogy manapság szerződöttnen könnyebben tud termelni az egyéni paraszt, mint a szövetkezeti. Ilyen problémák vannak, ezt rendezni kell. Gondolom, hogy a dolgot két részre kell bontani, amint helyesen ebben a vitában kialakult, a

paraszti rétegek jövedelmi alakulása nem egységes. Kádár elvtárs nagyon pontosan meghatározta. Amint mi megítéljük, pl. a megyében a parasztagazdaságoknak mintegy 5–6 százaléka van olyan, hogy 60–80–100 ezer Ft évi jövedelmük van. Sajnos a dolognak az a tragédiája, hogy nem saját munkából, hanem bizonyos spekulatív tevékenységből, és főleg neki megéri a napi 150 Ft-os napszámot is fizetni, tehát az alsóbb falusi kategória rovására.

A másik része a dolognak a termelőszövetkezetek jövedelme. Mi úgy látjuk, hogy a 240 szövetkezetből mintegy 110 a paraszti átlagon felül van. De a paraszti átlagon, és nem a kiemelt kategóriák átlagán. Mintegy 60 egységben és 70 alatta van. Persze nagy a szóródás, mert sajnos jelenleg olyan furcsaságok adódnak – ez összefügg részben a 3004-essel –, hogy esetenként a jól dolgozó termelőszövetkezeteknek kisebb a jövedelmük, mint pl. a leggyöngébbeknek, persze ezt is rendezni kell. Azt elmondhatjuk, hogy szántóföldi termelésben a termelőszövetkezetek többet termelnek az egyénieknél. Az állattenyésztésnél már általában nem. Így van. De nálunk a megyében azért a belterjes kultúrában van a fő jövedelem. A szőlős járásokban – nehéz ezt elhárítani, mert nálunk szőlő mindenütt van – hiába hivatkozunk arra, hogy milyen a gabona- vagy a kukoricaátlag, ez is említésre méltó, de azért a bor meg a paradicsom mégiscsak többet jelent. De hát azt nem lehet tudni, elvtársak, hogy a nép is most tollázkodik. Hát 25 tagszövetkezet van a megyében, megállapításunk szerint kettő olyan termelőszövetkezet, amelyik jól gazdálkodik, de sajnos ebből is, mert eddig becsületből nem csinálták azt a példát, amit Horváth elvtárs mondott, mert az segít, hogy tényleg a primőr dolgokat adják el, a termelőszövetkezet is, mint a maszek paraszt. Átadták a MESZÖV-nek 40 fillérért a paradicsomot, hát most győzzem én meg azt az elnököt, hogy ne szállítsa le a paradicsomot, és ki ad választ arra, hogy egyes vidékeket nem látunk el paradicsommal. Én nem tudom, hogy erre mi a helyzet, én erre szeretnék választ kapni. Mert ha ez az akkumuláció vizatér a mezőgazdaságba, akkor jó. De nem látszik eléggé.

Szóval úgy gondolom, hogy a termelőszövetkezeteknél az a sok szerv adjon segítséget, és ez a segítség nem fog ártani, kapja meg a minőségi felárat, nem többet, úgy, ahogy azt a közgazdasági számvevés megkívánja, hát jobban érti a tsz-tag is, meg az egyéni is. Ilyen munkaegységelőleg-féléket általában ne adjunk, mert felvetődik a gondolat, hogy hogyan fog belépni ez a sok agrárproletár, mert nincs kitartása. Szóval a termelőszövetkezetek szászámra elutasítják most a belépőket, agrárproletárokat, mert azt mondják, hogy kérem, mi az idén megküzdöttünk érte, de jövőre már élvezni akarjuk a nagyüzem tényleges előnyeit, és most betódul ez a sok ember építkezni stb. Nincs pénz, ezt is meg kell mondani. Nem is beszélek arról, hogy nálunk a százezer hold szőlőben 1500 hold van a termelőszövetkezet kezén. Itt is késnek rendeletek, hát már mióta kérjük, a kormány hozzon ki egy intézkedést, ami szabja meg, hogy milyen formában, milyen területeken, milyen fajtákat telepítsünk. Akarjuk vagy nem akarjuk, ez a bizalom azt jelenti, hogy 3000 holdon ez az új szőlő befut kisparcellán. Gondjaink nőnek. Most már talán egy lesz. Mi lenne a javaslatunk ezzel a kérdéssel kapcsolatosan? Nekünk az a véleményünk, hogy mindenekelőtt azt kellene biztosítani, hogy az egyéni dolgozó parasztnak ne legyen kifizetődő a tojást, a primőr árukat fölvenni Budapestre, az iparvidékekre, hogy ne tegye zsebre azt az árrést. Véleményem sze-

rint ezt megoldani nem lehet. Mi hajlandók vagyunk elvállalni Budapest bizonyos ellátását, és minden körülmények közt mi azt felszállítjuk. Meg kell vizsgálni részleteit a dolognak, de nem jó ez a kereskedelmi forma, ez a rendszer. Én híve vagyok annak, hogy ebből az 5-6%-ból kb. 2-3%-ot le kell faragni a jövedelemből. Meg kell csinálni. Politikai okokból gondolom én. De úgy, hogy ezt bizzuk rá a megyei tanácsra. Tehát nem a helyi szervekre. Mert akkor ott tényleg nem lehet szubjektív álláspontokat kiküszöbölni, egyébként a megyei tanács ezt a 2-3%-ot el tudja látni. Többre nem is volna szükség, ez józanítólág hatna bizonyos spekulánsok felé, másrészt bátorítólág a szegény-parasztok felé, és a mezőgazdaság szocialista irányába.

Harmadszorra az a javaslatom, amit kifejték, hogy az állami vállalatok tekintsék bizonyos kötelességüknek, hogy a termelőszövetkezetek belterjes fejlesztését a rendelkezésükre álló eszközökkel támogassák, és szervezzék meg a felvásárlást is, mert jelenleg rengeteg mezőgazdasági termék megy tönkre. Én nem Budapestről, iparvidékről beszélek, de tudom azt, hogy Békés sincs ellátva bizonyos gyümölcsökkel, zöldséggel. Azt hiszem, hogy ez is a munkásparaszt szövetségnek igen jelentős oldala.

Negyedsoron pedig azt javasolnám, hogy nagyobb erőfeszítéseket kell tennünk olyan vonatkozásban, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezeteinknek, ahol már a földterületek megvannak, adjuk meg a szükséges beruházásokat. Ezt előbb-utóbb úgy is meg kell tennünk, a mozgalom érdekében jó lenne, ha most tudnánk megtenni. Nem lehet megtenni. És ezt a megye részére külön kéri, hogy meggyőződésünk, hogy a Dunamenti öntözéses hasznosítás a legjobb dolog. Az is meggyőződésünk, hogy hasznosítani másképp nem lehet, mint szőlő-, zöldség-, gyümölcskertészkedéssel, kérjük, hogy az elvtársak segítsenek, vagy legalább biztassanak bennünket, hogyha most nem, de két év múlva igen.

Most felvetődik egyéb dolog, ez a lóadó. Nem értek egyet azzal a megállapítással, hogy ez nem megy. Hát tessék, nálunk a lakosság fele tanyán él, a ló közlekedési szükségleteket biztosít. És meg kell hagyni, hogy a parasztkok térdig érő homokban másképp nem tudnak menni.

Osszefoglalva a dolgot. A termelőszövetkezeti elvekről kívánok beszélni. Gondolom, hogy józan eszű ember nem vitázhat a tények ismeretében, hogy minden erőnkkel a mezőgazdasági termelőszövetkezeteket kell támogatni. Összefogottan, minden anyagi erő latba vetésével. De bizonyos alacsonyabb fokú társulásokra ma is szükség van. El kell dönteni, hogy mire. Mert ez már kétéves vita. Megítélésem szerint géphasználati társulásra is szükség van, mert most az történt, hogy az FM-esek adják ki a szántótraktorokat, az jó dolog. Hát ott elég jó kollektíva alakul ki. Ha kicsit okosak vagyunk, és a parasztkok is okosodnak, akkor abból lehet egy olyan összefogást olyanformán, hogy a betakarítást is közösen végzik, mert nem gond már a gabonánál, de remélhetőleg a takarmánynövényeket is be lehet takarítani [sic!].

Nagyon lényegesnek tartom a szőlő-, gyümölcsnél az alacsonyabb típusú társulásokat, pontosan egy ilyen tszcs-formátumot, hogy azt minek nevezzük el, azt döntsük el, de rögzítsük le – amint Kádár elvtárs is megállapította – a működési szabályzatát, ami a szocializmus felé visz, és aki betartja, azt támogatjuk, aki nem, azt nem. Ezek szükségesek.

Én a problémákat abban látom, hogy vitatkozunk bizonyos dolgokon, de

nem tesszük meg a szükséges intézkedéseket, amint mondtam, a szakcsoportokkal kapcsolatban 1958 februárjában jelent meg az intézkedés, a működési szabályzatuk 1958 nyarán. Hát világos.

Hozzá kívánom tenni, hogy nem lehet párhuzamot vonni a régi alacsonyabb típusokkal, mert azok sohasem tartottak zárszámadást. Többségében legalábbis nem. Hát próbálkozásaik voltak, de hogy az idén zárszámadás lesz, az biztos.

Még szeretnék egy megjegyzést tenni az átszervezés hogyanjával kapcsolatban. Én mindenekelőtt azt tartanám nagyon fontosnak, hogy legyünk következetesek saját határozataink megvalósításában, és ne szüljünk újabb határozatokat addig, amíg kontroll nem történt, hogy az első határozattal mi van. Sokkal nagyobb következetességet kell használnunk. Másrészt nagyon fontosnak tartom, hogy a szervek létrehozása helyett tiszteljük, becsüljük meg jobban a saját szerveinket. Mert nekünk vannak falun is megfelelő tanácsok, a földművesszövetkezet is, a Hazafias Népfrent és más egyéb tömegszervek. [sic!] A probléma az, hogy ezek a szervek nem dolgoznak megfelelően, én úgy gondolom, hogy a tanácsoknak nagyobb szerepet kell biztosítani.

Horváth elvtárs megjegyzésével kapcsolatosan azt tudnám mondani, hogy általánosságban áll, amit mond, de azért bizonyos pontosság hiányzik. Mert az a helyzet, hogy a járási tanácsoknál nincs pillanatnyilag legfőbb személy, aki konkrétan a szövetkezeti termeléssel, a tsz-ek fokozottabb támogatásával törődjek. Itt van a mi kecskeméti járásunk, ha jól emlékszem, ott is dolgoznak vagy heten, a kecskeméti járás akkora, mint Komárom megye. Nincs ott sem. Csak általános dolgokkal tudnak foglalkozni. Ide bizonyos személyeket biztosítani kell. Úgy gondolom, az egész tanácsapparátussal szemben olyan igényeket támasztani, hogy a párt, a kormány elvei szerint dolgozzanak, és dolgozzanak meg a fizetésért, mert a faluban most mi a helyzet? Nincs begyűjtés és kötelező vetéstervek meg egyéb, hát mivel tud foglalkozni, hogyha nem érdemben a mezőgazdaság átszervezésével foglalkozik. Még van a közégfejlesztés, az nagyon szimpatikus dolog, meg most visszük a kultúrpolitikát. De kb. ez a három fő tennivaló. Szeretnék még egy megjegyzést tenni a súlypontozással. Szóval, lehet, hogy azt mondják, hogy hazabeszélek, de mégis az a véleményem, hogy nem jó az ilyen elosztás, ami itt történik, hogy megint így súlypontozunk. Hát az élet így hozza a szövetkezeti dolgokat. Én fontosabbnak tartanám, hogy tájegységenként történjen a súlypontozás. Mert az örvendetes, hogy Szolnok megye elsőként befut, az valószínű, de hogyha mi elmaradunk szőlő-, gyümölcsben, az a népgazdaságnak rossz dolog lenne. És kapjuk meg a szükséges anyagiakat is. Egyébként mi azt tapasztaljuk, hogy helyileg az ilyen súlyponti elosztás jónak bizonyult. Mi arra törekedtünk, hogy minden járásunkban legyen egy nagyon jól dolgozó állami gazdaság, termelőszövetkezet. Ezt kb. ebben az évben elértük a belterjes kultúráknál is.

Nekem az lenne a javaslatom, hogy nagyon lényeges, az elvi kérdésekben nagyon világos, pontos állásfoglalást kialakítani, és ezt ki-ki hajtsa végre. De ezen túlmenően meg kell oldani bizonyos szervezési, anyagi vonatkozású kérdéseket is. Mert ehhez nekünk megvan a lehetőségünk és a szocialista álamban ez kötelességünk.

NÉMETH KÁROLY elvtárs: Én nagyon helyesnek tartom, hogy a Központi Bizottság elé került ez a kérdés. Nemcsak azért, hogy az alapvető agrárpolitikai kérdések körül kialakult vitás kérdéseket tisztázza, és ezzel egyszer s mindenkorra biztosítsa az egyöntetű cselekvést ebben a nagyon fontos és jelenleg fő feladati kérdésben, hanem azért is, elvtársak, mert ez a KB-ülés, megítélésem szerint, lendületet fog adni nemcsak az FM munkájának, hanem mindazon szervek munkájának, melyek [sic!] valami köze van a mezőgazdaság szocialista átépítéséhez. Mert bár azok a különböző nézetek, amikről itt szó esett, éreztetik lent is a hatásukat, de azt is meg kell mondani, elvtársak, hogy lent is van ellenállás. A megyei, járási szervezetekben, a pártban is az átszervezéssel kapcsolatosan. Azt gondolom, hogy nekünk most a legfontosabb feladatunk az, hogy a saját sorainkban teremtsünk rendet, és készüljünk fel erre a nagy feladatra, mégpedig úgy, hogy az elkövetkezendő egy esztendőben már gyorsuljon az ütem.

A következő a helyzet ma a falun, elvtársak! A dolgozó parasztok, egyéniék és termelőszövetkezetiek is egyetértenek a párt politikájával. Tényleg a bizalom nagymértékben megnövekedett, de még nem minden tekintetben szilárd. Ezt is meg kell mondani. Ugyanakkor a párton belül nem mindenki – és itt most funkcionáriusokról beszélek, azon belül is állami vonalon dolgozó funkcionáriusokról – viszi elég határozottsággal és következetesen a termelőszövetkezetek megszilárdítása és fejlesztése érdekében a párt politikáját.

Ennek az is az oka, és erről nem szabad megfeledkezni, hogy azok az elvtársak, akikre a fő terhe esik ennek az átszervezésnek, a mindennapi harc szempontjából, azok kétszer megégették a kezüket. És ennek feltétlenül van még ma is hatása a párttagságra. És azokra a pártonkívüliekre is természetesen, akik ebben a kérdésben velünk együtt jönnek és velünk dolgoznak. Azonkívül számba kell venni azt is, elvtársak, hogy a mi pártunkban, belül, van bizonyos ingadozás ebben a kérdésben azért, hogy bár nem lépnek nagy számban a pártba egyénileg dolgozó parasztok, de vannak a pártban egyénileg dolgozó parasztok. És, elvtársak, amíg mi ebben a kérdésben nem tudunk előbbre lépni nagyobb ütemben, hogy a pártban most már évek óta bent lévő egyéni parasztok belépjenek a tsz-be, ami egyébként a népi hatalommal kapcsolatosan szilárd talajon állnak [sic!], addig egy sor dolgozó paraszt, pártonkívüli ember, olyan dolognak tekinti, hogyha még kommunisták se mennek a szövetkezetbe, akkor én miért siessek? Ráérek még. Tehát azt gondolom, hogy ebben a kérdésben előre kell lépni. De tovább megyek, elvtársak. Itt már bizonyos mértékben érintették a helyzetet az, hogy most, amikor jobban körülnéztünk állami apparátusokban, még helyel-közzel pártapparátusban is egy-két helyen, tömegszervezetekben, gazdasági vezető posztokon nagyon nagy számban vannak egyénileg dolgozó parasztok. És, elvtársak, ezeknek az ingadozása érződik a pártban, és érződik az egyénileg dolgozó parasztok között is. Azt gondolom, hogy nem ilyen kampányszerűen, de feltétlenül ki kell tűzni a feladatot, hogy mi ezeket az elvtársainkat ebben a kérdésben szilárd talajra vezessük. És ők maguk a környezetüknek olyan átférfálásában vegyenek konkrétan részt, ami a mezőgazdaság átszervezésében, számszerű fejlesztésében és megszilárdításában jelentkezik. Nagyon fontos, elvtársak, az, hogy a falut tényleg megerősítsük politikailag szilárd emberekkel, ezt szeretném aláhúzni, de nem olyan módon, ahogy 1955–56-os ilyen fa-

lura küldés időszakában történt, amikor bár találkoztunk nagyon sok becsületes elvtárrsal, de egy nagy része úgy került a faluba, hogy szabadulni akartak a felsőbb szervek tőle, egy része pedig úgy került a falura, hogy nem a politikai meggyőződés fűtötte, hanem bizonyos nagyobb anyagi előnyök lehetősége. Eppen ezért azt gondolom, hogy a helyi és a központi szervezetek ezeknek az elvtársaknak a falura küldésénél nagyon körültekintően kell eljárni.

A másik dolog. Nincsen nálunk, elvtársak, összefogva egy mederbe az az erő, amely pedig a pártot sok nagy feladat megoldásában, amikor ezt az erőt összefogtuk, nagyon eredményesen segítette. Én arra gondolok, hogy a párt a különböző tömegszervezetek, a falun a KISZ, a földművesszövetkezetekben lévő erők nincsenek egy ilyen állandó folyamatos munkába bekapcsolva a termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztése érdekében, ami azt a veszélyt rejti magában, hogy szétaprózódik az az erő, és nem tudjuk koncentrálni azokra a területekre, ahol pedig sikeresebben és eredményesebben lehetne előrehaladni. Erre annál is inkább szükség van, elvtársak, mert a mi falusi elvtársainknak minden területen birkózni kell a problémával, birkózni kell a tanácsban, ahol ma az a helyzet a községekben, hogy egy 70 tagú tanácsban van 20 párttag, 15 párttag, és ez jó, hogy így van, de amikor ennek a fontos államhatalmi szervnek a termelőszövetkezet kérdésében kell állást foglalni, akkor, elvtársak, nagyon nehéz helyzetbe kerülnek ezek az elvtársak, nem azért, mert ha megfelelő támogatást kapna, nem vitázna és nem harcolna a termelőszövetkezetért, hanem azért, mert olyan nagy nyomás van ezeken az elvtársakon, hogyha mi politikailag felkészült emberekkel nem segítjük őket, akkor nem tudnak megbirkózni ezzel a feladattal.

Ami a számszerű fejlesztéssel is összefügg, és összefügg a kettős feladat megoldásával is, én azt gondolom, hogy mi az elkövetkezendő időkben, és már ebben a következő esztendőben a meglévő termelőszövetkezeteknél, elvtársak, tényleg sokkal nagyobb energiával kell rendet teremteni, segítséget nyújtani, mert én enélkül nem tudom elképzelni a gyorsabb előrehaladást. Mert bár igaz az, amit a Fehér elvtárs mondott, hogy nagyon sok egyénileg dolgozó paraszt jövedelme nem éri el a termelőszövetkezeti tagok átlagos jövedelmét, de az egyénileg dolgozó parasztnak nem a termelőszövetkezeti tag jövedelme a mérvadó, hanem azoknak a dolgozó parasztnak a jövedelme, akik egyéni parcellán élnek jobban, mint jelenleg még a legtöbb helyen a termelőszövetkezetben. Eppen ezért én azt gondolom, hogy feltétlen szükséges olyan átgondolt intézkedéseket tenni, amely főleg a spekulációból származó paraszti jövedelmeket lefaragná. És én szeretném megmondani, hogy különválasztanám az átlagosnál magasabb jövedelmű kategóriákat is. Mert akik, elvtársak, mondjuk öt hold földön ötödmagával háromszor annyit keres, [sic!] mint egy családból egymaga dolgozó termelőszövetkezeti tag, én ezt reálisnak tartom. Benne van a munkája, erőfeszítése, szorgalma, és világos, hogy ezt nem lehet megítélni úgy, mint azt a tényleg spekuláló parasztembert, aki ad-vesz, piacol, és ebből származik a jövedelme, és nem pedig a tényleges termelésből. Úgyhogy ebben a kérdésben én úgy gondolom, bár nagyon nehéz még egy-egy községen belül is megállapítani, ezt el kellene gondolkozni [sic!], úgy, ahogy a Kádár elvtárs mondotta, nem elvetve az egyéni adózásra való rátérés gondolatát. Jól ki kellene dolgozni, alaposan

megnézni még a helyszínen, és a megfelelő formákat megtalálni ahhoz, hogy ezeket a spekulatív jövedelmeket elvonni [sic!]. Elvtársak, az egyéni parcellán dolgozó parasztok ezeket az embereket látják a községben, és úgy látják őket, mint könnyen élő, kevesebb munkával jobban élő embereket, és így kétségkívül őket is sarkallja az ilyen spekuláló terület felé, amely nem egészséges és nem helyes.

Kádár elvtárs feltette a kérdést, hogy ami az elmúlt két esztendő munkáját illeti, ezzel kapcsolatos politikai vonaláról az Intéző Bizottságnak, a KB-nak véleményt kell mondani ezen az ülésen, gondolom, elvtársak, hogy ebben úgy, ahogy ezt már többen megfogalmazták, azt kell mondani, hogy az a politika alapvetően helyes volt, és nem lehetett ebben a történelmi helyzetben mást csinálni. Tényleg úgy volt feladva a lecke, és ha jól emlékszem a KB – ha nem is ilyen széles plénumon – a Kádár elvtárs ilyen értelmű felvetése alapján egyszer már foglalt állást ebben a kérdésben. Feltétlen szükséges, elvtársak, ezt megtenni annál is inkább, mert vannak hangok, meg kell mondani, a mi megyénkben is. Elvtársak, nem rossz szándékkal, és nem azzal a szándékkal, hogy ártani akarnak a pártnak, de fölvetik, hogy nagy engedményeket teszünk az egyénileg dolgozó parasztságnak, és ez nem helyes, meg kell szorongatni őket, adót emelni, és így tovább, és így tovább. Éppen ezért feltétlenül fontos, hogy a KB-tól kezdve egészen az alapszervezetekig a párttagságban tisztázzuk ezt a kérdést, és egyszer s mindenkorra leszögezzük a helyes álláspontot ebben. Ami a kettős feladat megoldását illeti, helyesnek tartom, hogy ezt kitézzük, de elvtársak, annak a leszögezésével együtt, amit ha jól emlékszem, a Dobi elvtárs egy előző ülésen, ahol ez a kérdés szerepelt, úgy fogalmazott meg, hogy a kettős feladat megoldásához még csak nagyon közel sem jutottunk. Ezt nekünk látni kell, elvtársak. Mert hogyha mi valóban a termelés színvonalának növelésével akarjuk – és így akarjuk, és így helyes kitűzni a feladatot – megoldani az átszervezést, akkor számolni kell azzal, hogy ez csak akkor megoldható, ha a szocialista szektort gazdaságilag emeljük, termelési színvonalát növeljük, az árutermelést növeljük, mert ez nemcsak a fejlesztés érdekében, hanem az egész ország ellátása, gazdasági megalapozottsága szempontjából is fontos. Hogyha mi a meglévő termelősövetkezeteknél gazdaságilag nem tudunk előbbre jutni az árutermelés tekintetében pl., akkor, elvtársak, nagyon nehezen lesz elképzelhető ennek a feladatnak az olyan megoldása, amit mi elvekben kitűztünk. De hiába, jelenleg még az a helyzet, elvtársak, hogy egy kat. holdra jutó árutermelés tekintetében, szarvasmarhába, sertésbe, baromfiba [sic!] az egyéni parasztgazdaság többet termel, mint a termelősövetkezet. És nekünk számolni kell azzal, hogyha az átszervezés gyorsul, hogy ugyanazok a problémák, ha nem is olyan fokon, mint az elmúlt években, de azért jelentkezni fognak, mert nem tudjuk megteremteni olyan ütemben az állattenyésztés anyagi feltételeit, még talán takarmánybázisban előbb, mint a gazdasági élet [sic!] vonatkozásában, és hogyha a meglévő termelősövetkezetekre nem fordítunk nagyobb gondot és nagyobb energiát, és gazdaságilag is nem támogatjuk hathatósabban, elvtársak, akkor nagyon nehéz probléma elé kerülünk ennek a kettős feladatnak a megoldását illetően.

Szeretném [sic!] még szólni röviden arról, hogy a táblásításnak a javaslatban kitűzött formái mennyiben alkalmasak arra, hogy ezt a feladatot meg-

oldjuk. Elvtársak, én feltétlen egyetértek, hogy ebben a kérdésben nem szabad engedni annak a nyomásnak, hogy adminisztratív úton oldjuk meg csupán ezt a feladatot, hatósági tagosítással. Ez nem vezethet célra, óhatatlanul erőszakoskodáshoz, nyomáshoz vezetne az egyénileg dolgozó parasztok felé, és ez politikailag nagyon nagy kárt okozna a munkás-paraszt szövetségnek. Ami a szövetkezeti községek kialakításával kapcsolatosan és az önkéntes földcserével kapcsolatosan föl van vetve, én teljesen egyetértek. Azzal is egyetértek, hogy az igazságos többségi elv alapján kell megoldani ezt a kérdést, vagyis ha egy határrészben a tsz földje és a tartalékföld az 51%-ot eléri, akkor lehessen tagosítani. De elvtársak, nekünk itt nem szabad kétségeket hagyni, mi az, hogy határrész? Határrész a dunántúli 600–700 kat. holdas községekben 50 hold, 100 hold. Határrész az alföldi városokban és nagyközségekben 5000 hold, vagy önkényesen határozhatom meg, akkor határrész lesz 20 hold is. Szóval érthető, hogy mit akarok mondani, ne hagyjunk kétséget ebben a dologban, ha szükséges, esetleg határozzuk meg holdszám szerint is, a javaslatban felvetett elvek megtartásával együtt. Mert különben önkényeskedésre adhat alkalmat, és ebből csak kár származhat.

Ami a földjáradék kérdését illeti. Én helyeslem a javaslatot, és végre meg kell mondani, és oldani ezt a nagyon hosszú ideje húzódó vitát. Mindjárt hozzáteszem, elvtársak, hogy nagyon nehéz lesz. A mi megyénket ismerem, és Békés megyét és ezeket a megyéket, ahol tényleg földmunkások, nincstelen agrárproletárok alakították, főleg állami tartalékföldön a szövetkezetet, és egy-egy szövetkezetben 65–70%-ban ilyen emberek vannak, nagyon nehéz lesz megbirkózni ezzel a problémával. Mindjárt megmondom azt is, elvtársak, hogy amennyiben arra lehetőséget adunk, hogy majd a Termelőszövetkezeti Tanácshoz forduljanak egy év után, és az FM-hez, akkor a Dobi elvtárséknak és az FM-nek azt gondolom – ami a Viharsarkot illeti – nemigen jut ideje másra, mint arra, hogy ezeket a kérelmeket felülvizsgálja. A helyzet az, elvtársak, hogy a szövetkezetek többségében agrárproletárok vannak, és ezek nem akarják a földjáradékot. Tehát itten egyértelműbb határozatra gondolok – mondják meg az elvtársak, ha nem helyes –, hogy ne tegyünk még abban sem különbséget, hogy az újaknál 1959. január 1-től, és a régiéknél majd egy év múlva vezessük be. Tegyünk pontot, elvtársak, ennek a kérdésnek a végére. Nézzünk szembe a problémával, és ha döntöttünk, akkor kimegyünk az emberek közé, és én merem hinni és állítani azt, hogy meg tudunk birkózni ezzel a feladattal, hogyha a párt így határoz.

(Közbeszólás, érthetetlen.)

Igen, de én azt vetem fel Dobi elvtárs, hogy nem így gondoltam.

Most, elvtársak, ami a lóadót illeti, erről sok szó esett. Ezzel kapcsolatban azt tudnám mondani, hogy ebben a kérdésben vagy egyéni adózásra térünk, vagy ne emeljünk lóadót. Általában a lovak száma alapján sem lehet igazságosan megoldani a feladatot, másrészt a lóadó felemelése véleményem szerint a jelenlegi viszonyok között még, amikor a gépállomás nem képes ellátni azokat a feladatokat, amilyen igényt támaszt vele szemben a kis földű parasztság, ezeket a terheket ráhárítjuk ezekre a kis földű parasztemberekre. A lóadó emelése útján majd fogja emelni az igazságot, és ezt nem mindig csak forintért, hanem napszámért, és ez dívik még. Úgyhogy én azt javaslom, hogy gondoljuk meg, és amennyiben hát erre szükség lenne, akkor az

előbb említett egyéni adózás útján egy későbbi időpontban határozzunk ebben a kérdésben.

Ami a fokozatosság kérdését illeti, elvtársak, ebben az a helyzet, hogy hosszú időn keresztül polemikus vita folyik, a termelőszövetkezeti csoportok nagy része ténylegesen nem gazdálkodik közösen, nem ruház be, és mégis élvezzi azokat az előnyöket, ami ezzel a szövetkezéssel jár. A mi megyénkben is van egy-két ilyen idős termelőszövetkezeti csoport, Makón és környékén 2000–3000 holddal, és az a tapasztalat, hogy egy része már menne a fejlettebb típusú felé, de mindig azzal tartottuk ezt vissza, hogy maradjon ott kovász-
nak, és erjessze a helyzetet tovább, hogy több embert tudjon magával vinni. És végén mindig oda lyukadunk ki, elvtársak, hogy a többség gyakorol hatást erre a kisebb csoportra, és a végén ez sem megy. Ebben a kérdésben azt gondolom, hogy a maximális erőfeszítésekkel, politikai erőfeszítésekkel egy időben el kell határoznunk, hogyha nem gazdálkodnak alapszabály szerint, akkor tényleg úgy, ahogy a Kádár elvtárs mondta, lépjenek eggyel visszább, mert ebből politikai hasznunk nincs. Ami a szakcsoportokat illeti, amit a Fehér elvtárs elmondott, azzal én egyetértek, hogy esetenként speciális kultúrák természeténél szükség van rá, de elvtársak, mondjuk ki, és azt gondolom, ezzel nem követünk el hibát, hogy saját földön. Mert ha ma megvizsgáljuk a szakcsoportok helyzetét, akkor kitűnik, elvtársak, hogy a szakcsoportokat többségükben nyugdíjasok állami tartalékföldön hozzák létre. Tehát a saját földjét a család másik része egyénileg műveli meg. És én ezt nagyon fontosnak tartanám, mert a jelenlegi viszonyok között, és ahogy gyorsulni fog az átszervezés, feltétlen oda jutunk, elvtársak, hogy az állami tartalékföldeket fel tudják venni a termelőszövetkezetek. Úgyhogy ezeknek a szakcsoportoknak állami tartalékon ne adjunk perspektívát. Ezt javaslom a Központi Bizottságnak.

USZTA GYULA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én a hozzászólásomban az előterjesztés egy-két kérdésével akarok foglalkozni, és egy pár javaslattal is szeretnék élni, ami viszont a fő kérdés előbbre vitelét segíti.

Mindenesetre nem tudom azért hozzászólásomat, megjegyzésemet úgy megtenni, hogy hát egy-két kérdésben is ismétlje [sic!]. Bár az volna a célszerű, rövidebben, mondjuk a 30 percnél rövidebben tegyem meg a hozzászólásom. De mégis el kell mondanom, és azzal kezdem, hogy amikor itt az a vita megyen, hogy helyes volt-e agrárpolitikánk vagy nem, mint a mezőgazdasági kérdést illetően, szövetkezeti fejlesztést illetően, én itt egyetértek Dögei elvtárssal. Nem úgy nézem a kérdést, mint ő. Tehát abból indulok ki, hogy magam elé képzelem, hogy mi volt az ellenforradalom utáni időkben, milyen erőszakos eszközöket kellett igénybe venni ahhoz, hogy megállítsuk azt a folyamatot, hogy ne hulljanak szét továbbra a termelőszövetkezetek. Az ősi föld kérdését megvitattuk kint a gyűléseken, hát, mint hogyha méhkashoz nyúltunk volna, majd kivitték a gyűlésteremből bennünket, úgyhogy a katonaságot, a rendőrséget felvonultattuk, hogy nehogy vérengzések legyenek, és ne legyenek olyan állapotok.

Ha kérem ezt nem felejtsük el, és ebből indulunk ki, és most megnézzük, mi a helyzet, akkor szerintem, akinek még gondolkozása van, azoknak azt kell mondani, az a politika pedig az volt, amit a mi egész népünk érdeke

megkívánt, sőt a nemzetközi munkásmozgalom fejlődésének érdeke is megkívánt itt Magyarországon. Szóval helyes volt ez a politika. Nagyon jó volt ez a politika, mutatja ezt az, hogy a bizalmat a mi pártunk, a kormányunk megszerezte a népünk részére, nemcsak a párttagok, a pártonkívüliek részéről is.

Szóval, másik kérdés, ha nézzük most, elértük-e mi azt, amit el lehetett volna érni. Ebben a kérdésben szerintem nem. És ennek az oka nem az, hogy a mi pártunk gazdaságpolitikája az egyéni parasztok felé, [sic!] nem ebben leli magyarázatát, hanem abban szerintem, hogy a hivatott elvtársak a Központban, az FM-ben, a mezőgazdasági osztály ezért felelős, felelősek, bennük volt a hiba. Az, hogy most ide jutottunk, hogy most már muszáj idejönni, a Központi Bizottság ülésén tárgyalni ezt a kérdést, ez volt a fő akadály annak, hogy mi nem mentünk előbbre, és nem haladtunk előrébb a termelőszövetkezeti fejlődés terén. Itt van a fő hiba, Dögei elvtárs! Nem pedig a mi pártpolitikánkban.

Hogy lehetett volna ezt csinálni? Úgy, hogy mozgósítani, egységes nézőpontot kialakítani, ha kell, éjjel-nappal együtt ülni, addig, amíg itt ilyen elvi ellentétek vannak. Meg kell teremteni az egységes nézetet, hogy egy nyelven beszéljünk, és akkor főnről kezdve mozgósítani az egész országban az összes erőket, amelyek ennek érdekében képesek tenni, és hozzáértően tudnak nyúlni ehhez a kérdéshez, nem szektás módra. Ez nem történt meg. Én tudom, mert dolgoztam az ellenforradalom óta ezen a területen – a főfoglalkozásom mellett a mezőgazdasági vonalon dolgozom –, és láttam, hogy nem azt tették, hogy engem ellátak az illetékes mezőgazdasági felelős elvtársak anyaggal, hogy jól tudjak dolgozni, mert nekem kellett mennem, hogy adjatok elvtársak, adjatok szabályzatot, mert szabályzat nélkül nem is lehet megjelenni abban a mezőgazdaságban, ahol még csak a kezdeti stádiumban vannak, látni kell, valamiből ki kell indulni, és az, amibe be akarok én szervezni, a mi legfontosabb központi kérdésünk érdekében, azt el kell látni szabályzattal [sic!]! Így nem lehet egy lépést sem előre menni! Enélkül munkát megszervezni és előrevinni nem lehet! Nem tették! Legnagyobb hibájuk ebben van, a másik hiba abban van, hogy nemcsak a megtervezés, a megszervezés – mert a munkát meg sem szervezték –, hogy az ellenőrzés itt nem az volt, aminek lenni kellett volna. Nem mentek, és nem fedték fel kellően, mert egyik erre, másik arra, az energiájuk elment az egymás elleni harcban, s nem jutott elég erő arra, hogy felfedték volna a legfontosabb tennivalókat, és segítettek volna, ott voltam kint a mezőgazdaság fejlesztésében, láttam, hogy itt van a fő hiba.

Az én véleményem az, elvtársak, hogy ezt a kérdést éppen ideje, hogy idehozta a Politikai Bizottság, és ezt éppen nagyon gyorsan le kell zárni. Az a javaslatom, hogy ez ne megint úgy történjen, hogy egy év múlva megnézzük, kibékült-e Fehér elvtárs és Dögei elvtárs, hanem az én javaslatom az, egy hónapot adjunk arra, hogy az ellentéteket, amelyek vannak, gyorsan likvidáljuk. Az a javaslatom, hogy ebben legyen segítségükre Kádár elvtárs, aki türelmesen tud velük foglalkozni, mert másképp összeverekednek azok után (derűtség), ahogy én most hallottam egyiknek a felszólalását, a másiknak a felszólalását, még talán arra is képesek volnának, ahol senki se látná (nagy derűtség).

Nekem az a javaslatom, hogy a Kádár elvtárs legyen segítségükre, hogy itt

tényleg ezek az ellentétek megszűnjenek, eltörpüljenek a központi feladatunk mellett. De nem többet, mint egy hónapot adni erre. Nem többet, mert annyira sürgető a kérdés. Tehát a véleményem az, hogy már a múlt évben is mehattünk volna gyorsabban előre, de azt, hogy a jövő évben arra nincs időnk. [sic!] Véleményem az, hogy nem ugrást, hanem határozottabb lépést tegyünk előre. Sokkal határozottabb lépést. Nagyobbat, erőteljesebbet. Ennek megvan a módja is.

Miben látom én ezt? Elsősorban, elvtársak, a szocializmus építésében a munkásosztályé a vezető szerep. Elsősorban azt akarom hangsúlyozni, én elsősorban Heves megyei tapasztalatok alapján beszélek, és nem keveset járom az ország különböző részeit, de azért mégsem olyan mértékig, mint ahogy elemezni szoktuk, én arról beszélek, a Heves megyei tapasztalatokról. Amikor azt mondom, hogy elsősorban nekünk a legfontosabb tennivalónk azután, hogy mondjuk itt főtt megvan az egység, egy nyelven beszélünk, hogy a munkásosztályunkat kell meggyőzni, mint vezető osztályt, annak szükségességéről, hogy most pedig a legfontosabb kérdésünk a mezőgazdaságot nagyüzemmé tenni. Annak érdekében, hogy az ő életszínvonala is emelkedjen. Tehát nem csak politikailag. Politikailag is, de gazdaságilag is, a munkásoknak is anyagi érdekük, életszínvonal-emelkedés stb. Megfogni itt, és meggyőzni őket, hogy ők tényleg a vezető osztály szerepét betöltsék, azt hirdessék, és foglalkozzanak az üzemekben is ezzel a kérdéssel. Miért mondom ezt? Azért, mert Heves megyében olyan állapot van, hogy a munkások zöme kétlaki, a zöme. Konkrétan néztük, a gyöngyösi járásban 80%-a kétlaki munkásokból áll. És az üzemekbe, amikor elmegyünk, beszélgetünk ott a munkásokkal a mezőgazdasági kérdésről, hát nem értik, és bejár az a rengeteg ember, 80%-a kétlaki, nem lép be a tsz-be. Ha az üzemben ott forrna ez a kérdés, és ott foglalkoznának vele, és azt mondanák, hogy na komám, mikor segíted majd, hogy egy kicsit előbbre menjük, hogy nagyobb darab kenyere legyen? S elkezdenénk egy kicsit piszkálni a kétlakit, ez idővel fokozatosan oda jutni, hogy szegényből, becsületből is megcsinálná azt, hogy ha nem ő, a feleségét beléptetné a termelőszövetkezetbe. Haladás volna? Persze, hogy haladás volna. Hát ezért látom én szükségesnek a munkásosztály meggyőzését, és ha az meg van győzve, az biztos, hogy visz minket előre.

A másik kérdés, amit Apró elvtárs első helyre tett, a középparaszt kérdése. Ez a második szerintem. Nem azt mondom, hogy utána csináljuk, ezt párhuzamosan kell csinálni, de így falun, ha nézzük, ha a középparaszt-kérdésről beszélünk, én akkor szeretném elmondani röviden azt, Apró elvtárs emlékszik rá, mikor Zemplén megyében mi 45–46–47-ben végeztük a pártmunkát, mit jelentett nekünk a középparaszt-kérdés. Ahol nem ment, elvtársak, a pártnak a megalakítása annak idején, akkor mi rájöttünk arra, hogy ki kell keresni a legtekintélyesebb középparasztot, azt kell megnyernünk hosszú időn keresztül, és azt titkárnak beállítani. Amikor ezt sikerült elérni, akkor jött mindenki utána. Szóval a lényege a középparaszti kérdésnek ez. Az a helyzet, elvtársak, hogy sok középparasztból – nem értek egyet Kaszapovics elvtárral –, hogy kezdjük először a négyholdas, aztán a nyolcholdas, a fenét, ez így nem jó! Hanem a középparasztokból minden községben kb. általában négy-öt olyan van, akiknek még a kapitalista világban a kulák is köszönt. Olyan tekintélye van, nem azért, mert kizsákmányol, hanem mert úgy érti a

gazdálkodást, mert éjjel-nappal dolgozik, és szakszerűen gazdálkodik ez a négy-öt középparaszt. Ez nekünk a fontos, mert az erőnket nem elpocsékolni kell, hanem erre rámenni. De nem úgy, hogy de komám, most lépj be, mert ha nem, akkor így, úgy, mert tudd meg, hogy be kell lépni mindenkinek, ezzel nem egészen értek egyet.

(Közbeszólás: Kiss elvtárs: Ráér egy hónap múlva belépni.)

Talán két hónap múlva (derűtség). Szóval, Kiss elvtárs, talán két hónapba belekerül, míg megnyerem, de önként lép be, önként lépjen be. Van tapasztalatunk, elvtársak. A középparaszt az ilyen, becsülettel ilyen okos középparaszttal – viszonylag okos, értelmes –, ezzel lehet beszélni. Például, a mi járásunkban van olyan középparaszt, aki a termelőszövetkezet élén áll ma. Hogyan lehet ezt elérni? Hát kérem, felvázoljuk előtte, hogy nézd, ez nem egyéni kérdés, ez társadalmi kérdés, a nemzetközi helyzetben hol állunk mi, a mezőgazdaságunk, nézd meg a csehszlovákokat stb. Le vagyunk maradva, ahhoz, hogy igyekezzünk előre, tenni kell valamit, kinek? A volt grófnak vagy kinek? Vagy te fogsz tenni? Azt mondom, még nem vagy olyan, nem egyéni érdeked, hogy belépj, de a társadalomnak érdeke. Hogy hazafi vagy, ha mered vállalni, gyerünk belépni, komám. A parasztság olyan, hogy hisz bennünk, és ha belép, lehet rá hatni. Egy ott dolgozó a termelőszövetkezetben sokat segít, pláne ha ügyesen használjuk fel, és neveljük is. Továbbra is rajta tartjuk a szemünket és foglalkozunk vele, akkor majd segítséget jelent nekünk. Ilyenformán, ilyen módon gondolnám, hogy a középparaszt-kérdésnek van jelentősége, de nem úgy, hogy most aztán gyerünk, befelé mindenki, most nem arra van elsősorban szükségünk, majd aztán jobb, ha én mondom néki, hát komám, ha a Szabó Pista is belépett, akkor ott már biztos jó lesz, annak van értelme, és megvan az oka, mert ő világeletében előttünk élt, és mindent jól csinált. Az ellenforradalom alatt nem állt az ellenforradalom mellé stb., most odament, most már én is megyek. A fontos az, hogy bejöjjön.

Visszatérve a kétlakiakkal kapcsolatban, még azt akarnám mondani, hogy a mi politikánk az, hogy decentralizálni fogjuk az ipart, mondjuk fokozottabb mértékben, ez még inkább fogja ezt a kétlaki kérdést nem csökkenteni, hanem szaporítani. Ezért is fontos, hogy a munkásosztályon keresztül neveljük a fiatalokat is.

A következő fontos kérdés, erről itt már volt szó. Én egy más szemszögből nézem, a járási pártbizottságok megerősítésének a kérdése. Én nem azt mondom itt, hogy vigyünk be oda mezőgazdasági szakembereket, én nem ezt akarom mondani. Hanem azt akarom mondani, hogy a mi járási pártbizottságunk embereit tegyük szakmabelivé. Hadd mondjak el egy példát, elvtársak, miért. Amikor a párt beküldött minket a hadseregbe, engemet az egyik ezred parancsnokának tettek, amikor elvégeztem egy bizonyos tanfolyamot. Az a tanfolyam nem volt arra elég, hogy a szakmát megtanuljuk. Mit szenvedtünk mi! Éjjel-nappal dolgoztunk – ott kezdtem el gyomorfekélyes is lenni –, (derűség) mert meg akartam oldani. Hát nekünk még olyan feladatot a párt, amit nem tudtunk megoldani, nem adott, hát most köt ki rajtam? Igyekeztem elérni, és kérem, küszködtem, és kérem addig, amíg nem tanultam meg a szakmát, Kádár elvtárs, míg el nem vittek iskolára, míg el nem végeztem az Akadémiát, nem ment, elvtársak, nem ment, hiába. A pártmunkás

sincsen másképpen, pláne ilyen központi feladatnál. Hát először is a helyzet az, hogy ő pártmunkás, de a pártmunkát jól végezni úgy, hogy ne ismerje a mesterségét annak, amiben ő dolgozik, nem lehet. Az a pártmunkás, aki mezőgazdasági szempontból szakmabeli ember is, hú, a paraszt az olyan, roppant érdekes, nem megy el azért a pártbizottság titkárához vagy tagjához, hogy mondja el, hogy Marxnak ilyen tétele, vagy nem tudom Leninnek ilyen nézete hogy néz ki, de azért, hogy ő több paradicsomot hogyan termelhet, azért elmegy, el is fogja az úton, hogy álljon meg már Molnár elvtárs egy pillanatra, hogy kéne ezt, hogy kéne azt. Szóval ezen a vonalon elmegy a párttitkárhoz, és ha ő ebben a kérdésben éri, [sic!] szakmabeli, a munkáját képes elvégezni, azt a munkát, amit a párt elvár tőle, hogy irányítsa a járásban mondjuk a tanácsnak az ilyen irányú munkáját is. Jelenleg nálunk a gyöngyösi járási tanácsban már van szakember. Ott van szakember, de a mi járási bizottságunkban szakember nincsen, aki hát mondjuk megfelelő szinten volna, és tudna irányítani. Hangsúlyozom, nemcsak ezért, hanem azért is, hogy mondjuk hát ő a gyöngyösi járásban nemcsak mezőgazdasággal foglalkoznak [sic!], hanem kétlaki munkások, ezt a szakmát érteni kell.

Na most a lényege mi a kérdésnek? A lényege az, Kádár elvtárs a rangsorolásról, fokozásról beszélt. Megmondom, én egyetértek vele abban, hogy tényleg itt valamit kell csinálni. Azt, hogy van, aki már tíz éve pártmunkás, és még mindig nem tudja, hogy hol tart. Perspektívátlaná teszi a pártmunkást magát az ő munkája. Perspektívátlaná teszi. Én nem akarom úgy csinálni, mint a hadseregben, de nálunk már az sincs. Ahhoz, hogy főtiszt legyen valaki, ahhoz neki el kell végezni a tiszti iskolát, az három év, egy év, hogy századparancsnok lehessen, utána négy év az Akadémián, nyolc évet kell neki elvégezni, tanulni a padban, aztán lehet csak őrnagy. Hát kérem, itt is ezt kell csinálni! Elébe kell állítani feladatul, hogy ahhoz hogy ő ilyen és ilyen – persze nemcsak pontosan ilyen mereven –, te ezt érd el, neked nemcsak időre, hanem ilyen és ilyen tudásra, pártpolitikai szempontból, szakmai szempontból, így kell néked fejlődni [sic!]. De mi a helyzet? Az a helyzet, elvtársak, hogy a járási pártbizottságnál nem érdekelt anyagilag egyáltalán ez a kérdés, nincsen rangsorozatuk, nem érdekelt. Ott van nálunk pl. a gyöngyösi járásban a mezőgazdasági technikum, de nem kapcsolódik bele, hogy elvégezze. Nekem az a javaslatom, hogy tegyük anyagilag is érdekeltté, adjunk többet annak, aki már bekapcsolódik, aki elvégzi mondjuk a mezőgazdasági technikumot, a mezőgazdasági akadémiát, mondjuk levelező úton, fizessük meg, elvtársak. Fizessük meg ezeket az elvtársakat, többet adjunk, értékeljük, nemcsak politikailag, hanem anyagilag is értékeljük. Szerintem ennek a kérdésnek, ahogy ezt mi csinálnánk – lehet, hogy nincs igazam –, de nálunk a gyakorlatban pl. a helyzet úgy néz ki, hogy ez helyes. Szocializmust építünk, még hogyha pártmunkás is, nem mindegy néki, mennyit kap a munkájáért, azt hirdeti, hogy a munka mennyisége, minősége szerint, és ő már nem jön ki pontosan, annál a pártmunkánál.

A következő kérdés, amihez hozzá akarok szólni, az a szakemberek kérdése. Tapasztalatunk az, Kádár elvtárs, néhány községünk van nekünk, Karácsony,¹⁰² Atkár,¹⁰³ ahová beállítottunk hozzáértő embereket, mondjuk az elnök jó, agronómus van, főkönyvelő, tehát a nyilvántartás is megvan, elvtársak, ott politikai fejlődés is megy, tehát nemcsak a gazdasági fejlődés, maga

után vonta, tehát segítségére volt a politikai fejlődésnek. És ott állandóan emelkedik, javul a helyzet ezekben a termelőszövetkezetekben, úgyhogy én a központi kérdésnek nálunk Magyarországon, mi nem Kínában vagyunk, nem is Bulgáriában [sic!]. Én Bulgáriában nem jártam, nem jártam Kínában sem, de egyet láttam. Azt, hogy ahhoz, hogy mi tovább menjünk, előre menjünk, ahhoz nekünk biztosítani kell a vezető embereket ezekbe a termelőszövetkezetbe. [sic!] Biztosítani kell. És mivel nincs elég nekünk – mert az anyagból, ahogy én látom, hogy még a feleannyi sincsen mondjuk agronómusunk, főiskolát végzettünk, mint amennyi tsz-ünk van már, és minél tovább fognak fejlődni szélességében is, tehát több és több lesz [sic!]. Nekem az volna a javaslatom, hogy ezt a hiányt pótoljuk azzal, hozzunk létre olyan tanfolyamot, ami mondjuk egyéves volna, nem öt éves, olyan embereket hoznánk be, akik mondjuk, jó szakemberek, bizonyos mértékig tekintélyük van a mezőgazdaságban, már a tsz-ekben, és egyéves tanfolyamon szakmabeli, nem elnöki, hanem szakmabeli képzést nyernek.

Az agronómusokat akarnám itt pótolni, amíg nem lesznek nekünk megfelelő mennyiségben, minőségben agronómusaink is. Nekem ez volna a javaslatom, és ezekből az emberekből egy év után – nem kell pontosan egy év, ezt meg kell nézni, mit akarunk, hogy milyen ember jöjjön ki –, lehet, hogy másfél év, lehet, hogy 9 hónap, a lényeg az, hogy ez itt meginduljon, hát egy csomó elhullna belőle, de megmaradna a zöme, és esetleg aztán levelező úton elvégezné mondjuk az egyetemet, a technikumot, és akkor az az ember ott nőtt fel, ez már nem az a gyerek, aki az egyetemről kijött és egyéni parasztnak a gyereke, és egyáltalán nem akarja mozdítani a termelőszövetkezetet előre, mert ő maga a termelőszövetkezetbe nem lép be. Úgyhogy nekem ez volna a javaslatom, hogy próbálnánk ezt a hiányt pótolni. Javaslom megnézni, és én azt hiszem, hogy mivel ilyen helyzetben vagyunk, hátha tudnánk segíteni.

A tanfolyamokkal kapcsolatban, Kádár elvtárs, mi a helyzet? Nálunk, a mi járásunkban van 22 község. Minden község kéri azt, hogy – ez tény – indítsunk ezüstkalászos tanfolyamot.¹⁰⁴ Mi a helyzet? Nincs biztosítva anyagilag, hogy az előadókat eljuttassuk időben, hogy előadást tudjanak tartani. Az összes, az a 8 község, ahol a mostani anyagi biztosítása mellett meg tudjuk valószínűsíteni. Kérném ezt is megnézni. Ez is emelné a mezőgazdasági tudományt. A mi elvünk az, hogy nem kellene ezzel várni, és ott megcsinálni, ahol kéri, bár legalább ott tartanánk, hogy ahol kéri, oda tudnánk adni. Ez vinne benünket előre. Ha valahol megéri a befektetést, szerintem ez jól fog kamatozni, nyújtunk ehhez anyagi fedezetet.

A termelőszövetkezetek gépesítésével kapcsolatban. Az én véleményem, elvtársak, az – figyelembe véve azt, hogy mire vagyunk mi képesek –, hogy a gépállomások nekünk nagyon fontos szerveink, arra szükségünk van. De ezen túlmenően, elvtársak, amit csak bírunk, amit csak tudunk mezőgazdasági gépekből adni a tsz-eknek, adni kell. A paraszt az olyan, hogy a tsz, amikor már olyan gazdaggá válik, hogy azt mondja, hogy én már félmilliomos vagyok, vagy negyedmilliomos paraszt, azt mondja, hogy az az enyém, ami ott bent van, nála ez a jelentős. Hiába, ezek ilyen emberek. Úgyhogy szerintem, amit csak bírunk mi a népgazdaságból adni, hadd gazdagodjanak, persze megfelelő politikával, aztán ez a gazdagodás, mondjuk tartalék, ne spekuláció útján jusson értékesítésre, hanem kerüljenek a mi raktárainkba megfe-

lelő úton. Az én véleményem minden gépet adni nekik, nemcsak a Zetort, hanem a szántótraktorokat is.

Ellentétben az Apró elvtárral – sajnos nincs itt –, azt hiszem, ő volt, aki azt mondta, építményekkel mi el vagyunk látva, tehát itt nincs nekünk szűk keresztmetszet. A helyzet az, elvtársak, hogy nem vagyunk ellátva, legalábbis a mi viszonylatunkban, mint Heves megye, nem vagyunk ellátva, de ami a nagyobb baj, elvtársak, hogy milyenek azok az épületek, ez itt a baj. Kérem, én járom ezeket a tsz-eket, elmegyek mindenhova, megnézem, még lámpással is bemegyek, akarom látni, hogy vannak ott az emberek, mert pl. az állattenyésztéssel foglalkozónak roppant tetszik, ha oda bemennek hozzájuk, aztán elbeszélgetnek velük, meg érdeklődik, hogy mennyi a tartalékuk, miből fogják etetni a teheneket stb. Ez nagyon tetszik nekik, s az ember csinálja. Ezek az építmények nem olyan típusúak, amelyek jók volnának, álláshelyük kicsinyek [sic!], ott nem lehet korszerűsíteni. És nem lehet, hogyha két év múlva kinőtte, folytatni az istállónak az építését. Ajánlom, hogy az építésügy ezzel foglalkozzon, és olyan típust adjon ki, ahogyan nő a tsz, lehessen bővíteni.

A nyugdíjasok kérdésével kapcsolatban kérjük azt, hogy a tsz-nyugdíjasok is annyit dolgozzanak, amennyit akarnak, mint az iparból kikerült nyugdíjasok, mert munkaerőhiány van. (Közbeszólás: Kiss elvtárs: Azok nem dolgozhatnak annyit, amennyit akarnak.) (Kádár elvtárs: Azok egy hónapban egy hetet dolgozhatnak.)

Összesen 111 napot egy év alatt. Az üzemből, aki jön mondjuk, 800 Ft a nyugdíja, az egész évben dolgozhat.

(Kádár elvtárs: Dehogy, 48 órát.)

iparból jött nyugdíjas többet dolgozhat, mint a mezőgazdasági nyugdíjas. Ugyanakkor munkaerőhiány van. Ez a baj.

(Kádár elvtárs: A gondolat világos.)

A következő kérdésem, azaz inkább kérésem a tagosítás,¹⁰⁵ azért, mert ez az országos földmérés igénybe veszi a megfelelő mérnökeinket, úgyhogy nem kapunk szakembereket, ahol tagosítunk. Atkárrol, Halmajugráról¹⁰⁶ olyan nehezen tudjuk elérni, a parasztság benne volt, de a tagosítást megfelelő szakemberek hiányában nem tudjuk csinálni. Itt is kérünk segítséget.

A következő, és ezzel befejezem. Nekem az a javaslatom, elvtársak, a mozgósítás szempontjából mozgósítani kell mostan mindent, magunk között is mindegyikünket ennek érdekében, hogy menjen, tehát szerintem, akik erre képesek, és főleg mondjuk vidékről valók, ott nőttek fel, most vállalni kell azt, hogy legalább annyian, amennyi tsz fejlődik, legalább tudna valaki valamelyik szövetkezetet patronálni. Nem azt értem, hogy állandóan gépkocsikázzon ide-oda, de igenis állandóan kapcsolatban volna levelező úton stb., és amikor hazamegyek a községbe meglátogatni az apámat, akkor megnézném azt a tsz-t is, nemcsak lekocsikáznék s megnézném a rokonokat, hanem a tsz-t is, amelyet patronálok, foglalkoznék vele. Ez az egyik javaslatom.

A másik az, hogy – nem azt akarom mondani, hogy a kínaiakat utánozzuk –, de igenis nekünk sem ártana, ha egy évben legalább két hétre lemennénk oda dolgozni, konkrét munkát végezni. Ezt úgy gondolom, hogy nemcsak az

országos, hanem a felső- és középkádereknek nagyon jót tenne, nagyon sok minden szempontból is, két hétig ott lenne, dolgozna, és utána visszamene. És nem dülne össze a világ, ahogy Kádár elvtárs szokta mondani, itthon minden menne rendben, kiderülne, hogy van az illetőnek jó helyettese is, nem egyszerre mennének le segíteni. Ha a parasztság örül annak, hogy dalolunk velük, amikor lakodalom van, ennek sem örülne kevésbé, ha két hétig ott dolgoznánk közöttük.

Köszönöm, elvtársak.

K. NAGY SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Én is úgy tartom, hogy nagyon ideje már annak, hogy ami vitás kérdés van, azt itt megvitassuk, és egységes álláspont alakuljon ki most már nemcsak az értelmezésben, hanem a végrehajtásban is. Annál is inkább, mert én nem tudom, hogy mi volt egy fél évvel ezelőtt a végrehajtás területén, de ahogy most érzem, mióta fenn vagyon Pesten, én nem tudtam soha elképzelni magamban, hogy ilyen káosz legyen egy politikai vonal végrehajtásában. Mikor én megkérdeztem bent, hogy hát hogy kell ezt csinálni, hogy itt mindenki vitázik az agrártézis körül, azt mondták, hogy hát ide figyelj, a tézis az csak egy alapelv, most van kint a vitán a pártnak az az anyag, ami jött volna ide, hát így ne vitázzunk. Szóval ez így képtelenség, elvtársak! Képtelenség, én azt mondom, mert nemcsak az van ebből, hogy nyomja az embert a munka, nincs eredménye, hanem az ember állandó feszültség alatt van, ugye, majd szétrobban, azért, mert most mit csinálja [sic!]? És a múltkor is így voltam, önmagam voltam annak a megtestesítője, annak az ellentmondásnak, ami ott körülvett az FM-ben. Mert én tudom, hogy ott mit kell csinálni, akarom is csinálni, és mégis ott bent ül az ember a sarokban, és nem megy a munka. Ezért mondom, hogy nemcsak így, maga az ember szempontjából, a környezet. Én helyeslem a két év politikáját, elvtársak, azért helyeslem, mert szerintem ennél jobban nem lehetett volna csinálni.

A termelőszövetkezet fejlesztésének a levétele megtörtént, ezt tudjuk, ez igaz? Ott állt az ember, kellett védeni, ahogy bírta. Fejlesztésről nem lehetett szó akkor, mert így is majdnem az ember fejét vették, nemhogy még ha fejleszt, ugye? Örültünk, ami maradt, azt védtük meg. No, tehát jó, én helyeslem a politikát. Annál is inkább helyeslem, mert el kell mondanom őszintén, hogy én voltam úgy is kint tsz-ben, ahol vasvillával fogadtak engem, a párt küldöttét, 1953 őszén és 1954-ben. Voltam Szabolcsban és voltam Csongrádban, elzavartak az emberek a géptől. Elvtársak, voltam Jászberényben, az a jászberényi paraszt, aki nagyon jó búzatermelő, állt sorban reggel 7-kor a péknél, vette a kenyeret, hát én örülök annak, hogy ez ma nincs. Örülök annak, hogy odaállhatok most a parasztok elé a választási gyűlésen, és én őszinte, nyílt szívvel, tényleg minden hátsó gondolat nélkül mondtam el, amit el akartam mondani a párt politikájáról. Hát nem nagy dolog ez? Nem mondtam nekik azt, hogy nektek van életszínvonalatok, vagy nincs, nem tudom milyen, de azt mondtam, ami megtörtént, és úgy van, és ez egy olyan hatalmas erő az emberben, hogy odaállhat, és azt mondja, ami a párt politikája, és az úgy van! Az úgy van, ahogy elindult! Az úgy volt, és az úgy igaz, ahogy elmondtam. És ez, elvtársak, egy nagy dolog! Nagy dolog a párt szempontjából. A paraszt megérti, támogatja, és én azt mondom, nagyon vigyázzunk erre a vonalra.

Vigyázzunk, hogy legyen elegendő tartalékföld, ez megint a munkásosztály politikája lenne [sic!]. Szóval a munkásosztály politikája ma az, amit a párt visz. És nem pedig az, amit itt egyesek akarnak. Mert elvtársak, olyan feltételt teremteni az átszervezésnek, amit nem lehet teljesíteni, mert hiába is akar az ember a bőréből kibújni, nem lehet teljesíteni. Ha ilyent akarunk mi a valóságban rákényszeríteni. Világos, hogy ez csak kárt okozna a pártnak.

Kádár elvtárs beszélt a munkás-paraszt szövetség politikai tartalmáról. Én szeretnék egy másikat kiemelni és megmondani, hogy én abban a másik vonalban követtem el hibát – ez következik magából a koncepcióból, hogy az egész átszervezés nálunk szinte az egész propagandában és az agitációban tisztán csak agrotechnikai meg hasonló szempontból jelenik meg. Teljesen hibás ez az álláspont. Maga az átszervezés hatalmas társadalmi változás, az emberek viszonyában lévő változás, és ezt elhanyagoltuk. S inkább mindig csak a termelési oldalát hangsúlyoztuk ennek az egész munkának. Én magam is ezt csináltam újságcikkben vagy beszédben, mindenhol. Én azt mondom, hogy nagy súlyt kell nekünk helyezni a munkás-paraszt szövetség politikai tartalmára, legalább olyan súlyt kell helyznünk az átszervezés politikai kihatásaira, ami a társas viszonyban bekövetkezik, az alapban, a felépítményben, és abban a szerepében akkor egységes politikai alapot teremtünk a munkás-paraszt hatalom alá, a munkás-paraszt hatalom erősítése szempontjából [sic!].

Rátérek most egynéhány tsz-problémára. Ezzel is bővebben foglalkozok [sic!] egy kicsit. Annál is inkább, mert itt én úgy érzem, csak negatív vonások jöttek ki, és van, ami egy kicsit pozitív. Én örülnék neki, ha valami kicsit is előremegy a mozgalom. Vannak nehézségek, de ha egy kicsit előremegy, annak örülünk, és aztán támogassuk ezt. Hát ez a helyes valami. Mi volt a helyzet, elvtársak? Kérem, a tsz-ek szarvasmarha állományának 27%-a maradt meg az ellenforradalom után. A sertésnek 33%-a, a juhnak 61%-a, lónak 35%-a és a baromfinak 5,5%-a. Egy ilyen teljesen szétdőlt és szétmárgott tsz-mozgalom volt 1956 októberében itt ebben az országban. És a munka, ami azután ment a meggyőzésért, azt nem szabad lebecsülni. Volt a 3004-es, elvtársak, aztán meg volt az a kicsi mozgás is, azt lebecsülni nem lehet. És az a baj, elvtársak, hogy néhány elvtárs azt a régebben bevett rögzítmét bizonyítsa [sic!], utóbbi időben a mozgalmat jobbról-balról csepüli. Én ezzel nem értek egyet, ez a mozgalom nem csepülni való, és azért senki ne csepülje a mozgalmat, hogy bebizonyítsa a saját maga hibás álláspontját, és ugyanakkor igazolja saját hibás álláspontját. Bizonyítva így azt tűzön-vízen, hogy a párt politikája nem jó. Ilyen is van azért. Van bizony, az FM-ben is van.

Azt mondja Kádár elvtárs, hogy nem csinál az FM semmit. Pedig ott ment a munka, ha más nem, az igen, hogy hogyan lehet bebizonyítani, olyan politikát összeszedni és úgy összerakni, hogy bebizonyítsuk, hogy ez a vonal nem teljesen felel meg a valóságnak. Ilyen munka, azt hiszem, még legutóbb – a Czinege¹⁰⁷ meg tudná mondni –, hogy ment. Két napja is ment, és bennem azért van ez a feszültség. Olyasmi is előfordult, hogy én lementem Czinege elvtárhoz megbeszélni, hogy Szolnok megye hogyan menjen tovább a fejlődésbe [sic!]. Ismerem Szolnokot. Ott tudom határozottan, hogy mit kell csinálni. Hová tegyünk alacsony formátumot,¹⁰⁸ nemegyszer megbeszéltük. Máskor lement más, és azt mondták, hogy kérem, ez utópia, amit akarunk csinálni ottan stb. stb. Mert a paraszt így meg úgy. Utána voltunk tavaly a

Szovjetunióban. Valami kis pozícióm volt már az FM-ben. Az úgy van, tudják, hogy a rossz lóra senki nem akar feltenni. Őszintén beszélve a dolgot. Bemertünk, és úgy éreztük a folyosón, hogy valahogy mi rendes emberek vagyunk, mi rendesen akarunk dolgozni, elvtársak.

(Kádár elvtárs: Már kezdjük megtanulni ezt a nyelvet.)

Szóval, így alakult a helyzet. Megéreztek, hogy itt van valami pozíciánk. Így a párt tekint bennünket [sic!]. Mi azt csináljuk, amit mondott a Kádár elvtárs, hogy minden erővel a hármasba,¹⁰⁹ ahol lehetőség van, ezt kell csinálni. Ahol nincs, ott meg kell keresni a lehetőséget. A hármasba kell új tagokat szervezni. Aztán, ahol ez nem megy, ott az alacsonyabba, ezt mondtuk, és ezt csináltuk. Ekörül jelentkezett a probléma. Ugye, akkor még volt valami kis pozíciánk. A tsz így oldotta meg mindig a megbeszélést. Én hazajövök Romániából, ő hazajön Moszkvából, hát egészen más hangulat van az FM-ben. Saját osztályomon belül kétféle vannak szakadva az emberek. Na, mi van itten?! No mit kell itt csinálni? Hát mondom, azt kell csinálni, amit eddig mondtunk, vagyis tehát a párt álláspontját. És akkor jött ez a Hajdú megyei probléma, ez a cikk. Akkor én lementem a nyíregyházi járásba megnézni,¹¹⁰ hogy tényleg igaz-e az, amit ő mondott, és nem igaz az sem, amit ő mondott az FM-ben. S itt én azt akarom bebizonyítani, hogy nem azon van a hangsúly, hogy hát a cikk megjelent vagy nem jelent. Vagy hogy jelent meg a cikk. Lényeg az, hogy igaz-e vagy nem igaz, amit az újságíró mondott. És igaz volt, igenis az, hogy az FM-ben ez az értekezlet egy pesszimista megbeszélés volt, ami úgy támogatta a másik oldalt, hogy végeredményben találkozott, mert a semmittevést táplálta.¹¹¹ És ez a mi legnagyobb bajunk.

(Kádár elvtárs: Megbírálta a megyei lap ezt az értekezletet?)

Persze. Azt az embert, aki egészen mást mondott, mint a valóságban lent van. Csak azért, mert a hangulat olyan volt. Én lementem persze Szolnokba is. Tudom, hogy nem lehet hazudni, mert én ismerem Szolnokot. Nem igaz az, amit mondtak itt azon az értekezleten. Szóval, ilyen körülmények vannak, és az ember igyekezett csinálni, de hát nem megy a munka.

Na most, néhány szót, még az ellenforradalomhoz visszatérve, valami kis eredmény csak van. Az a helyzet, elvtársak, hogy régen a falun a tsz-parasztot nagyon sokan csepülték. Lenézték, koldusnak nevezték. És nagy dolog ez, hogy ma már mindinkább kevésbé hangzik el, mert tényleg koldusokat tetünk a mozgalom élére, mert tényleg nem volt nekik több, mint egy talicska meg egy ásó, és mi azzal szerveztünk tsz-t. Ez a gazdálkodáson is meglátszik, és ezeket a száműzötteket hoztuk fel szinte olyan kisebb középparaszti nivóra, elvtársak. Hát ne haragudjon a világ! Ezt a mozgalmat nem lehet csak úgy mellékesen venni, és erre támaszkodva tudunk előremenni a jövő időben [sic!].

Még egy másik, amit szeretnék megmondani. A kilépők száma, amit Kádár elvtárs rajtunk követel, ez bizonyos javuló tendenciát mutat.

(Kádár elvtárs: Ezt mindig tudni kell.)

1957-ben volt lényegében 13 ezer kilépő, 1958 első negyedében volt 8000, második negyedben 4000, 1958 harmadik negyedében van 3000 kilépő. Ez még lefelé megy, és ez a politikai légkörnek a szilárdulását is jelenti. És azt is

tudni kell, hogy ezek között van sok átlépő is, tehát vagy beteg, vagy nyugdíjas. Úgyhogy ilyen is van.

Következő problémánk a gyenge termelőszövetkezetek problémája. Annak idején, amikor az FM-nél is feljöttem, [sic!] azt mondtam, hogy van ez a törvény, oszlassuk fel őket. Írtam alá az engedélyeket. Akkor kaptam egy bírálót, akkor megfogadtam, attól kezdve nem írtam alá egy darabot sem. És a meggyőződésem az nekem is, elvtársak, hogy a tsz-eket az emberek teszik rosszá. Szóval rossz tsz szerintem nincs, már érteve alatta néptömeget [sic!]. Mert olyanok, amilyenek csináljuk, elvtársak. Lehet közte az 500 közt 10 vagy 20, ahol az adottság nem áll, ahol tényleg nincs meg az adottság. De az ember okosan megfogja annak a tsz-nek a megszervezését, és jól fog hozzá a munkához, akkor nincs rossz tsz.

Elmondok egy példát, elvtársak. Itt van az a Hajdú megyei aszálykár problémája. Azzal nagy port vertek fel az elvtársak. A berettyóújfalusi járásban, ottan szintén, kimentem Hajdú megyébe. Állítom azt, hogy az aszály, ami az idén volt Hajdúba [sic!], bár súlyos volt abba a járásba [sic!], de az csak a problémákat kiugratta, de nem egyedüli oka annak, hogy ott megint olyan sok gyenge tsz, az igenis nagyon jól működik [sic!]. De jó a vezetés, és szervezett a munka. A másik tsz-ben a pálinkaszag csak éppen a tehén tejében nem érzik, és széthordanak mindent. Ott van, széthordták a téli takarmányt is. Világos, hogy ilyen tsz-ből [sic!] aztán nem lehet jót várni, és az a kötelessége szerintem a lenti szerveknek is, hogy tessék, rendbe kell hozni. Itt nem lehet áttolni a felelősséget, hogy csak az FM csinálta, nem, elvtársak Felelős a megye azért, hogy van neki 20–30 gyenge tsz-e. Azért, mert rajta is múlik, hogy a tsz rendbe jöjjön, és nem hiszem, hogy nincs 20 vagy 30 ebben a megyében.

Ha azt odaállítom, hogyne oldaná meg a gyenge tsz problémákat. Ezzel függ össze a támogatás problémája. Szeretném elmondani, hogy én egyetértek a PB határozatával, ami a tsz-ek támogatásáról szól. De azzal nem értek egyet, ami az idén is történt. Én végrehajtom az utasítást. Én alávettem magam a rendeleteknek. Én megcsináltam, hogy a tsz-ek kapjanak 100 millió forintot munkaegység és egyéb más címen kiegészítésre. Én gyakorlatból tudom, elvtársak, hogyha én azt a tsz-t dotálom még munkaegység-kiegészítésre is, amely azért rossz, mert nem akar dolgozni benne a tag, azért rossz, mert széthordják a takarmányt, ahol a földet nem művelik meg, ha itt adunk munkaegységre pénzt, soha nem javul meg. Túrkeve legjobban kitartott város volt az országban ugye, én oda kerültem le. Első évben 17 Ft volt egy munkaegység értéke. Azt mondtam, egy fillér nincs, az államhoz nem megyünk. A tagnak nem volt már tavasszal kenyere, de azt mondtam neki, nézze, nincs kenyér, az biztos, nincs téli szalonna, még orvosságra sincs pénz, de megértheti, ha nem dolgozik, nem is lesz. És abban az évben 23 Ft jutott egy munkaegységre. Állami támogatás nélkül, és utána 28 Ft állami támogatás nélkül. És én állítom, hogy addig, míg mi a rossz munkát így dotáljuk, addig, elvtársak, ne várjunk semmit a rossz tsz-ektől. Azt mondom elvtársak, hogy a gyenge tsz-eket meg kell hogy szilárdítsuk. A vezetést kell megfogni. A másik az, én azt javasoltam akkor is, hogy adjanak nekünk 20 milliót, csak 20-at segélynek. Azt mondták, hogy ez elvtelen. Nem igaz. Én azt mondom ma is, mert a 20 milliót csak az kapta volna, akik tényleg aszálykárt szenvedett [sic!], és

azért került bajba. De nem kapott volna az, aki nem dolgozik. Az ne kapjon, elvtársak. A munkásosztály pénzét sem vehetjük el mindig, és nem mehetünk oda mindig a koldustarisznyával, hogy a munkásosztály adjon nekem 100 millió forintot. Ez a véleményem ezzel kapcsolatban.

A következő a kettős harc problémája. Én azt tartom, hogy a kettős harc megoldható, elvtársak, hogyha mi helyesen nyúlunk ehhez a kérdéshez. Ugyanakkor szeretném megmondani, hogy nekem a legfőbb aggályom azzal a megfogalmazással van, ahogy ezt használják, hol így, hogy úgy. Ti. arról van szó, kettős a probléma, ügyeket tekintve annak is az első részében az tagadását jelenti a régi kettősnek [sic!], azzal a differenciával alárendelik az átszervezést a termelésnek. Hát abban az időben szerintem helyes is volt, hogyha így tettük fel. De elvileg azért azt hiszem, lehetett ezt bírálni is, mert szerintem, hogyha azon az alapon állunk, hogy azért a párt politikájában a politikai szempont a döntő, akkor nem az volt a hiba régen, hogy alárendeltük, meg fölrendeltük, hanem az, hogy rosszul csináltuk. És én azt javaslom, hogy ezt nézzük még egyszer meg, mert van, aki úgy érzi, hogy kérem, mindent a termelésért, és semmi olyant, ami a termelésnél valamilyen problémát okoz, és akkor a tsz-t inkább hagyjuk, és akkor lassan megy. Aki a termelésből fétist csinál a kettősség jogcímén, a tsz-ek lassítására, elvtársak, azt én nem is értem meg, megértem, de nem helyeslem [sic!]. Ezért azt mondom, éppen itt van az ellentmondás. Itt is ki van tűzve a másik cél, hogy hát a munkás-paraszt szövetség a munkásosztály fő célja a munkáshatalom tovább erősítése érdekében, a szocializmus megteremtése a mezőgazdaságban is. Utána a másik mezőgazdasági termelés fejlesztésének egységesítése. Én azt mondom, hogy vigyük előre következetesen mindenhol a szocialistát. Ebben a mondatban is vegyük előre az átszervezést, és mellérendeljük a termelés növelését mint egységes feladatot. Hogy mindenhol ezt vigyük végig, ezt a gondolatot. Ugyanakkor nekem is az a véleményem, hogy elvtársak, a kettős feladat megoldását a gyorsításon keresztül lehet megoldani. Ez így van, elvtársak, így van, mert én nem tudom másképp elképzelni. Van nekünk az az öt holdon aluli kb. 62,5% kispaszti gazdaság. Itten talajutánpótlás nincsen. Vannak a kétlakiak, ott megint ilyesmi nincsen. Marad ugyan az a 8–10–15–20 holdas, ami kisebb, de ott azért van. Szóval nem bizonyítja azt, hogy mi menjünk előre gyorsan a termelőszövetkezetek fejlesztésében. És a másik kettős feladat problémáival az egy ellentmondást rejt magába, de szerintem a többtermelés érdekében van a megoldás, ennek a szocializmus gyorsítása [sic!]. Ti. egyik-másik gazdaság szétszórt, nevében, és különböző típusú gazdaság és nem képesek (érthetetlen)...

Ez a munka gyorsan megy előre, és képes kihozni magából egyre inkább a több lehetőséget. Ugyanakkor szeretném megjegyezni, hogy ezt a gyorsítást nem úgy képzelem el, mint ahogy, azt szokták mondani, hűbelebalázs módjára. Ennek a paraszti jövedelemnek az egyéni és a tsz-támogatás a problémája. Én elmondtam már az előbb, hogy ami az általános tapasztalatot illeti, teljesen egyetértek. Ami a felsőbb réteget illeti, azt a szűkebbet, ott kell, elvtársak, hozzányúlni a problémához. Én szintén nem vagyok az egyéni elgondolás mellett. Az adókvetés egyénesítése mellett. Azért nem, mert nemcsak az, hogy ezt határozzuk el, végre is kell hajtani. Hogyha ezen keresztül fogom szembeállítani a parasztság egy részét, és annak a rokonait és egyéb

más ismerősöket a tanáccsal, akkor nem való jó munkát csináltam [sic!]. Úgyhogy én el tudom képzelni rendszerbe [sic!] ezt az elgondolást, mert máskülönben szerintem komoly bajt okoz. Én el tudom képzelni azt is, hogy egyénesítsük az adót, de akkor, amikor az átszervezés lendületbe [sic!] van, nem pedig ott tart, ahol mostan. Amikor át kell állítani bizonyos rétegeket a szocializmus vágányára, akkor el tudom képzelni, gyerünk, vegyük le a jövedelmét, még a tsz-paraszt jövedelmét is, még azt is el tudom képzelni. De mindent a maga idejében tudok elképzelni.

No, hogy áll a tsz támogatása. Szerintem az nem igaz, hogy a tsz-ek nem jobban vannak támogatva, mint régebben. Jobban vannak támogatva, és a tsz-ek a mezőgazdaság politikai viszonyai között, elvtársak, sokkal kedvezőbb helyzetben vannak, mint voltak. Ezt én állítom, mert hiába mondják azt, hogy a beadás az többet hoz az egyéni parasztnak, mint a tsz-parasztnak. Hát ez nem teljesen így van. A beadás hozott esetleg annak a tsz-nek, amelyik a beadást tudta teljesíteni. De egy be nem állott gazdaság [sic!], ugye azt a beadás tönkrevverte. Én tudom azt, hogy én is vettem egy sertést a falupiacon 18 meg 20 Ft-ért, azért, hogy ne büntessenek meg, és eladtam az államnak hat és fél forintért. Megvettem a tojást, megvettem a baromfit, mert nem tudtuk előállítani, mert a gazdaságnak nem ment, hát vettük a piacon. És én nem 27, meg nem tudom én mennyi ezer forint ment el azon, hogy a tsz így teljesítette beadását. Ilyesmi is volt, és ezt sem kell elfelejteni.

Na, itt a jövedelemelvonással kapcsolatban szeretnék egynehány számot megmondani, amit Horváth [András] elvtárs mondott, az a szám megvan. Hogy néz ki a tsz-ek bruttó és egyéb bruttó termelési értéke egy katasztrális holdon. A következőképpen néz ki. A bruttó termelési értéke az egyéni parasztnak 5111 Ft. A tsz-nek pedig 4547 Ft. A különbség tehát egyelőre 564 Ft. Ebben nincs benne az az állami támogatás, ami ez évben fizet 1736 Ft-ot. Na most, miből van az a nagyobb jövedelembevétel az egyéni parasztnak? Van a vetésszerkezetből, onnan, hogy az egyéni paraszt az intenzív kultúrák közül termel. Az össz-szántó százalékában 31%-ot termelnek. A tsz meg csak 18-at. A szarvasmarha-állomány sűrűsége az egyénieknél 30, tsz-ben 20. A tenyészlát-nevelés szintén. Kérdem én azt, fölteszem a kérdést, hogy a jövedelemviszonyban lévő differencia megteremtése azon az úton járható-e, hogy vegyük a tsz-mozgalom elé az egyéni parasztot? Nem! Az az igaz, hogy tessék, tűzzük ki gyorsan, hogy a tsz-paraszt hagyja el, a tsz hagyja el az egyéni paraszt bruttó jövedelmét. És ennek folytán jön az országos haszon. Ez lesz haszon az országnak. Mert van már több mint 60 tsz-ünk, ahol magasabb ez az érték. És ennek folytán jön az országos haszon. Meghaladja a hat-hétezer forintot. Van lehetőség rá, csak meg kell csinálni. Én nem térek ki a jövedelem viszonyosságaira, mert annyi számot mondtam már, és így nem akarom még azt is elmondani. Csak annyit szeretném [sic!] még elmondani, elvtársak, hogy ugyanez azt bizonyítja, hogy 26% az a rétege a parasztságnak, amelyik többet keres, mint a tsz-tag. 34% azonos szinten van, a többi meg alatta van jövedelem szempontjából. És én itt azt mondom, hogy aki azt hiszi, hogy ha levesz- szük a jövedelmét a tsz-paraszt nívója alát, hogy az bemegegy a tsz-be, az nem ismeri az életet. Ott van, vegyük pl. Fejér megyében Mórt, híres szőlőtermelő község. Ott volt négyszer tagosítás. 220 ember kezében volt a területnek a 72%-a. Ez azt jelentette, hogy a paraszt, aki ottmaradt, az mind újabb és

újabb hegyoldalt szerzett meg. Megdolgozta óriási munkával, vagy úgy elke-
sередett, hogy elment a bányába. Mégse ment be a tsz-be. Pedig ott tényleg
volt kényszer, mind a kettő volt. Már a földtől is megfosztották, és mégsem
ment be a tsz-be. Szóval, elvtársak, így nem megy, nem igaz ez. Az igazság az,
hogy a bulgáriai tapasztalatok, s ott is volt csökkentett jövedelem a régihez
képest. Mégis, a párt azt mondta, mert a párt ott töretlen volt, a paraszt hitt a
pártba [sic!], amit az mondott, mindig jó volt, eddig is, ezután is. Ment a pa-
raszt a tsz-be, mert a párt azt mondta. És mondom, a jövedelme az csökkent.
És ez a lényege kérdés az egész átszervezésbe [sic!], hogy ezen az úton kell ne-
künk is járni. Vegyük át a bulgár [sic!] példát, tapasztalatot.

Következő a gépprobléma, elvtársak. A gépállomással kapcsolatban egyet-
értek én, hogy tényleg sok probléma van vele, és különösen rosszak a gépeink,
a minősége rossz. Azt hiszem, hogy most 100 gépet néztek meg a mi embe-
reink, és abból 30 géptípus nem volt jó. Emellett világos, hogy a tsz-ben a gép
az kifizető [sic!] valami. Azért is kifizető, mert a tsz-ben az általános költség az
alacsony, úgyhogy ahogy mi számoltuk, évenként az államnak a mai tsz-gép-
park 800, 1200 géppark, az jelent egy ilyen 28–40 millió forintos megtaka-
rítást. Arra nem kell adni állami dotációt, amit a tsz-ek vagy a gépállomások
kapnak, elvtársak. Különb, hogyha megnéznénk alaposabban, és én azt ja-
vaslom a KB-nak, hogy elvtársak, bízunk meg 20 gépállomást, nem kap
mást, csak kapja a munkabért, a tervet és forgóalapot, és gazdálkodik. Állí-
tom, hogyha nem kötjük meg a kezét neki, azt a reális önköltséget kigazdál-
kodja. Állítom, hogyha nem kötjük meg a kezét neki, azt a reális önköltséget
kigazdálkodja. Állítom, hogy ha nem kötjük meg a kezét, jól és eredménye-
sen fog gazdálkodni. Nem kell neki állami támogatás. Hanem ez kell neki,
most ugye meg van mind kötve. Ha valamelyik ki akar ugrani, mondják: hű,
hát te le akarod csökkenteni az önköltséget. Hogy mersz olyan csinálni. Hát
ott van Túrkeve. Felajánlottak tíz Ft-ot minden óra után, hogy ők kevesebb
pénzt kérnek az államtól. Nem lehet megcsinálni. Kell a pénz, inkább fessék
az ajtókat – mondják az emberek – a megyénél. Hát én mondom, hogy nem
kéne 250 millió forint, ha az emberekre bíznák ott lent, hogy hogyan kell
gazdálkodni. És így kell csinálni. Hadd ugorjon ki ez a pár gépállomás, és
mutassák meg, hogy lehet csinálni, úgy is munkát végezni, hogy nem kell
nekik minden normálholdra 50 vagy 70 Ft. És a tsz-nél itt van az előnye a
gépesítésnek. És abban is, hogy ott van a gép, amikor nekem kell, akkor fo-
gok velük dolgozni, amikor én akarok. Javasolnám azt, igaz, hogy azt mond-
tam, hogy ne adjunk semmi hitelt, adjunk hitelt a gépre. Én furcsának talá-
lom, hogy pl. lóra Magyarországon ma van hitel, de Zetorra nincs. Nem
mondom, hogy általában adjunk hitelt, de el kell képzelni, hogy egy alakuló
tsz-nek adnánk. Én azt mondom, hogy aki ez évben felfut 600–800 holdra, an-
nak adjunk egy Zetort. Még hozománynak is, mert ez nagy vonzóerő a pa-
rasztnak, hogy az a Zetor megvan mindjárt.

És én kiszámoltam azt, hogy pl. nekünk alakulnának 1000 holdas tsz-eink,
ilyen 3000 tsz alakulna. Az 95 millió forintba kerülnek [sic!], ha mindnek ad-
nánk csak ajándékba egy Zetort, csak azért, mert ő ebben az évben 1000 hol-
dat összeszedett a községből. Tessék kiszámolni, elvtársak, hogy nagyon jöve-
delmező beruházás volna, ha mi csak azért adnánk ajándékba, amiért 1000
holdat összehoztak a községben. Ezt meg lehet csinálni. Tessék gondolkodni

rajtam [sic!]. Megéri. A parasztoznak fáj a szívük a Zetorért, csak ugye, nem kapnak rá, és első évben nemigen van pénz erre nekik. És emellett meg szeretném mondani még azt, hogy a gépállomás kérdésében kövessük a bulgárokat [sic!]. Ott is néhány gépállomás van. Próbáljuk ki azt, hogy néhány tsz kapjon gépeket. Négy-öt tsz-ben megpróbálni, legyen nekik ilyen tapasztalatuk ebből a szempontból, mert arra szintén szükség van, hogy hogy fognak kinézni az egész gépesítés, az üzemszervezés és a munkaszervezés akkor ha, a gép a tsz-ek kezébe kerül.

Röviden szeretnék arról beszélni, hogy szerintem a szakcsoportnál még a rizst is ki kell húzni. Benne van a rizs az előterjesztésbe [sic!]. Nem tudom elképzelni még a rizsnél sem a szakcsoportot. És nekünk meg kell mondani, hogy azt saját földön kell alakítani. Nem mondom, hogy oszlassuk fel, ami már megvan. A jövőben szervezzünk szakcsoportokat, a gyümölcs, a szőlő és néhány speciális kultúrába [sic!]. A rizsben nem, mert a föld a forgókkal tönkremegy. És sokan azt pozitívumnak veszik, hogy a rizscsoport, mikor a földet tönkretette, utána felajánlja a tsz-nek. Ez nem valami pozitív dolog, mert pl. megvan a föld, használja valamelyik tsz. Ezt javaslom belevenni. Valamint azt még, hogy a szakcsoportnál is meg kell szüntetni azt a helytelen vonást, hogy a szakcsoport megszűnése esetében [sic!]. Én mondtam, de nem hitte el Nyers elvtárs. A csoport kétharmad szavazattöbbséggel kimondhatja a kötelező közös vagyon felosztását. Hát ilyen nincsen. Közös vagyont nem oszthat fel egyetlen formátum sem. Ebbe az van [sic!].

A tagosításnál javaslom azt, elvtársak, hogy ott ne a föld számát, hanem a föld területnagyságát [sic!]. Nem a föld számát, mert képzeljük el, egy ilyen kétlaki községben a föld száma talán még 20 év múlva sem lesz meg. De a föld már megvan.

A földjáradéknál, elvtársak, javaslom azt, hogy ott van probléma, ott nézünk alaposan utána, hogy hogyan döntünk, mert nincs megoldva a földjáradék ilyen módon való kezelésével egy sor probléma. Hát a paraszt, amikor belép, a földes-paraszt, megkérdi, mi lesz velem. Ő már ott áll, hogy a nyugdíjhoz szükséges éveket nem szerzi meg. Hát mit tudunk vele csinálni. Ennek ellenére akárhogy is, még ha felmentést adunk is. A fizetés alól mentjük fel. Ezt a parasztot el kell a tsz-nek tartani. Ennek adni kell földjáradékot. Nem tudom, mit kell neki adni, de nem lehet otthagyni semmi nélkül. Akkor a paraszt nem fog belépni. Ez az a réteg, amely idős, kiöregedett. Nem szerzi meg a nyugdíjához szükséges tíz évet. Így is kell foglalkozni a kérdéssel, amikor döntünk abban, hogy hogyan oldjuk meg. Én továbbra is fenntartom azt a vitát, harc kérdése a föld ügye. Inkább engedjünk még a határszámon szélesíteni. De tegyük kötelezővé, hogy ne lehessen senkinek kibújó [sic!]. Most nem tudom én, három évig erre szükség van szerintem. Hiszen még ott is, ahol agrárproletár-tsz van, értse meg, a szocializmus érdeke szempontjából ezt kell tenni! Azt hiszem, megkérdezhetjük a tsz-parasztot, hogyha az állam őt felemelte kubikosból, taligás parasztból egy középparaszti szintre, hát akkor hozzon annyi áldozatot, hogy annak a 20 parasztnak, aki a tsz-ben van, adjon neki egy kis földjáradékot. Szerintem megérti ezt. Meg kell vívni a csatát, és akkor nem lesz probléma az öregekkel sem. Utána, amikor a zöme már benn van, akkor már egész másképp bánunk ezzel a kérdéssel.

Van itt egy probléma a kilépőkkel kapcsolatban. Ezen dolgozunk. A kilé-

pők megterhelésére van egy egy előterjesztésünk, igyekszünk tisztába hozni ezt a dolgot. Igazságtalan ez a kilépők megterhelése. Még befejezésül annyit, elvtársak, hogy én beszéltem a pártmunkáról. Én azt tartom, elvtársak, egyiket sem lehet mással helyettesíteni ebben a falusi munkában. Amit nem oldok meg én a pártpolitikai munka vonalán, azt nem lehet helyettesíteni jövedelemelvonással. Amit nem oldok meg a termelés vonalán, azt szintén nem lehet azzal csinálni. Hát, amíg a termelési érték alatta van az egyéni parasztnak [sic!], hát addig megoldás az nekem, hogy a jövedelmet azonos szintre hozzam? Hát nem, akkor amott is le fog maradni. Tessék, menjünk a tsz-nek a bruttó termelésében, haladjuk túl az egyéni parasztot. Meg lehet csinálni? Meg lehet. Meg lehet, mert 600 tsz már megcsinálta. Meg lehet csinálni, és akkor egészen máként fog alakulni. És el fog dőlni a kisüzem, nagyüzem ott a gyakorlatban [sic!].

Amit én kiokoskodtam, hogy ennyivel leveszem. Nem. Valósággal döntsük el ezt a kérdést. Sokkal szilárdabb alapokon fog állni a tsz-mozgalom, mint ahogy most áll. Énszerintem is legfontosabb a párt kérdése. Múltkor is volt az a vita a pártmunka, és megszervezni, hogy hasson oda [sic!], hogy aki ezért az ügyért kész harcolni, mindenkit be kell fogni, aki ebbe belefér, a KISZ-től kezdve, egészen az MNDSZ-ig, a Nőszövetségig, mindenki dolgozon, és akkor menni fog ez a munka, egy szívvel, és akkor tudunk eredményt elérni.

Még egy probléma, amit felvetett Molnár [Frigyes] elvtárs az építéssel, meg az FM-nek a problémájával kapcsolatban, maga az üzemszervezés problémája. Hát, elvtárs, azt kell mondani, hogy ma Magyarországon például nagyon komolyan üzemtani szempontból tsz-ekkel nem foglalkoznak. Az idén mi igyekeztünk néhány mérést elvégezni a munka termelékenységének mérését, valamint néhány önköltségszámítást, és a tsz-ek bruttó és nettó termelési értékét, valamint ezt az árutermeléshez viszonyítva a tsz-ekben. Ehhez nekünk viszont nincs apparátusunk, úgyhogy azt kell csinálni, hogy valami átrendezéssel kell ezt pótolni, mert enélkül a további beruházás az mind óriási teher. 5000 Ft-ig jó, lehet beruházni a tsz-ekbe, de ott mindenféle szívfájdalom nélkül, de amikor eljön az 5000 Ft kh-ankénti beruházásra, jobban meg kell nézmem, hogy hova kell a pénz.

A jövedelemelosztásról, elvtársak, még annyit, hogy van nálam statisztika is, hogy Magyarországon az egyéni parasztnak a jövedelme ott, ottan is van, hogy egy sor cikket, amit meg tudna termelni már a szocialista üzem, még mindig ott termelik [sic!]. Hát ott van, vegyük a bikát. Magyarországnak a bikaszükséglete egy évre – már az utánpótlást értem – 2480 db, ennek 91%-át egyéni paraszt biztosítja. Kérdem én, hogy szükséges-e ez? Ez nagy pénz ám! Hát nem igaz. Van az a 200, nem tudom én, valahány állami gazdaság; nem képes egy állami gazdaság két bikát felnevelni, hát akkor mit csináljunk most már velük? Üszöből nevelünk évente 11 000 db-ot, ebből egy állami gazdaságra jut 11–12 db, ha beleveszem a kisgazdaságokat is. Hát meg tudnánk, és meg is kellene neki csinálniuk [sic!]. Világos, hogy mindjárt csökkenne a jövedelme az egyéni parasztnak. Ha ezután számítjuk az adóterhet, az adót, az elvtársak, mindjárt megmondom a kedvezmény mértékét, az 135 millió Ft. A tenyészállat után járó adókedvezmény a parasztnak. Csak ezután. Meg lehet csinálni, és meg is kell csinálni.

Még befejezésül annyit, hogyha ilyen módon fogunk hozzáfogni ott, ahol már lehet, már most kell megkezdeni, és így lehet a paraszti jövedelmet is arányosítani az ipari munkás jövedelmével, és így azt hiszem, növelve a termelést, gyorsabban tudunk előbbre menni az átszervezésben, mint eddig azt csináltuk.

CZINEGE LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Másfél napja folyik a vita, amely vita nemcsak most, a megelőző hónapokban is a mi számunkra, és azt hiszem, még néhány más megye számára is nem egyszerűen elvi vita volt, hanem nagyon is a mi napi munkánkat jó vagy rossz irányban befolyásoló, sajnos sok esetben gátló probléma volt. A másfél napos vita után bennem sok kérdés tisztázódott, rendeződött, ugyanakkor sok kérdést megértettem, hogy miért nem tudtunk mi számos helyen előremenni, holott véleményem szerint a megyében a jelenleg elért eredményeknél sokkal többet tudtunk volna elérni, a feltételek ma is sokkal több, nagyobb célkitűzések elérésére jogosítanak fel bennünket.

Kádár elvtárs feltette itt azt a kérdést, és bevezetőben én szeretnék két mondatot erről beszélni, hogy hogyan lehet megítélni ma a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány, illetve a párt Ideiglenes Központi Bizottságának, Intéző Bizottságának az ellenforradalom utáni helyzetben, hetekben, hónapokban követett politikáját. Ennekem abban a szerencséjében volt részem, hogy az Ideiglenes Központi Bizottság születésénél is ott voltam, több napig tartó éjjel-nappali vitában is ott voltam, bár azóta nagy utat tettünk meg, de én nem tudom – azt hiszem – még sok esztendeig elfeledni azokat a körülményeket, amilyen körülmények között akkor az ideiglenes, 23 tagú Központi Bizottságnak kellett védeni a pártot, a párt vezető szerepét, kellett visszaverni, sokszor a párton belül, sokszor a párt vezetőségén belül jelentkező problémákat.

Senkit nem akarok megbántani, utólag persze most lehetne okoskodni, hogy persze, ha ezt így, ha ezt úgy csináltuk volna. Azonban ha nem felejtjük el, hogy mi volt akkor, és honnan indultunk el, és végső soron annak a politikának folytatása, amit ma csinálunk, és ez a politika annak ellenére, hogy mégis bevált, folytatásként kialakult, amit megerősítünk, a helyes elvi alap az agrárpolitikában. Azt sem szabad elfelejteni, amit az Uszta elvtárs mondott akkor, amikor a karhatalmi ügyekkel foglalkoztam, hogy milyen volt a helyzet, a lehetőség. Mert hiszen elvileg lehet dolgokat így is, úgy is megközelíteni, de egy olyan állapotban, mint amiben mi voltunk, a tényleges, a reális helyzetből kell kiindulni, és az az igazság, elvtársak, hogy Egerből feljöttek hozzánk, hogy adjak nekik csak 30 rendőrt, mert olyan helyzet van, hogy különben baj lesz. Ez november végén, december elején volt. Ha mindezeket összevetjük, és azt, hogy eltelt azóta két esztendő, és a párt agrárpolitikája még az itt folyó két, másfél napos vita eredménye szerint is – véleményem szerint – kiállta a gyakorlat tűzpróbáját. Nem dicsekvésként mondom, a mi megyénkben, és más megyében is ugyanaz a gyakorlati munka alapja, amelyik az egész országban, az agrártézis, és így tovább. Ha nem is nagy számokat tudunk mondani, de előre tudtunk menni, és azt hiszem, hogy azért joggal jelenthetjük ki – nemcsak a magam nevében beszélek, hanem a megyei pártbizottság nevében –, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt és a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány erre a kérdésre vonatkozó politikáját mi az apró

részkérdésekre vonatkozó, utólag felfedezhető hibákkal együtt is összegezésében [sic!] jónak, helyesnek tartjuk az első perctől kezdve.

Tisztelt Központi Bizottság! Tegnap, amikor elolvastam a Népszabadságot, abban van egy közleménye a MTI-nek, hogy 6500 paraszt lépett be Szolnok megyében. Hát én eddig úgy tudtam, hogy 5800 a belépők [sic!] nálunk. Ezt azért mondom, mert sajnos elég sok szám szerepel sokszor sajtóban, a mi nyilvántartásunkban és máshol, melyek nemegyszer különbözőek. Azt hiszem, hogy ebben a pillanatban senki sem tudná pontosan megmondani nálunk, hogy mennyi ember lépett be, hogy mennyi az abszolút növekedés. Mi kb. úgy tartjuk, hogy ez évben, mintegy 4000 fővel gyarapodtunk ténylegesen, mert ennél sokkal több volt a belépő, kb. 6000 fő. De volt nekünk 1970 körül kilépő is. Ennél feltétlenül a következőt kell mondani. Az 1900 kilépő nem vitt ki többet, mint talán 100 hold földet. Nem azért, mert nem adták ki, ezeknek a kilépőknek egy része olyan volt, hogy gyenge szövetkezetben volt, 6–7 gyerekkel volt, nem látta biztosítva [sic!], és tisztességesen azt mondta, hogy ő elmegy valahová dolgozni, mert nem tudja most itt megteremteni az alapját, hogy a 6–7 tagú családját tisztességesen ellássa. Volt egy egész kis százalék tényleg olyan földes-paraszt kilépés. Volt egy nagy százalék, akit töröltünk, mert ténylegesen nem dolgozott, benne maradt a nyilvántartásban, és most jöttünk rá, hogy nem tudjuk még pontosan, hogy mindezeket a nyugdíjasokat úgy kezelik mint kilépetteket. Holott ez nyilvánvalóan nem veszteség nekünk, igaz, hogy nem teljes értékű munkaerőt jelentenek.

A Központi Bizottság előtt egynéhány szót szeretnék szólni, hogy hogyan oszlanak meg a belépők. A 63%-a a belépőknek földnélküli és kb. 25%-a 1–5 holdig, és 15%-a 5 holdon felüli paraszt. Ez sok vonatkozásban azt bizonyítja – és ténylegesen így is van –, hogy mi tömegeiben nem tudunk eljutni a középparasztokhoz, még mi sem, pedig elég erőfeszítéseket tettünk. Ezzel kapcsolatban néhány szót később szeretnék szólni.

Inkább azt engedje meg a Központi Bizottság, hogy elmondjam, hogy ennek a számszerűen nem túl nagy fejlődésnek – a mi terveink szerint ennél többet kellett volna előremenni – mégis mi volt az alapja? És mi a további saját magunk megyéjében – más megyét csak közvetve ismerek – mit tartunk legfontosabbnak? Véleményem szerint, hogy előre tudtunk menni, és mi, úgy hisszük, hogy jövő évben még nagyobb léptekkel tudunk előbbre menni, a fő dolog a következő. Mi két alapvető területen tettünk nagyon komoly intézkedéseket. Az egyik az áprilisi KB-ülés után, amely a falusi pártszervezetekre, a falusi politikai munkára vonatkozott, június 10-én a megyei pártbizottság egy kétnapos, tényleg nagyon alapos vita és megbeszélés után egy sor intézkedést tettünk, amelyet az élet igazolt, hogy jó helyen fogtuk meg. Mi azt mondtuk, hogy először rendbe kell hozni a falusi pártszervezeteket, mert ha ezek nincsenek rendben, és sok helyen nem voltak rendben, akkor ki fogja irányítani, vezetni ezt az egész harcot? Tudniillik olyan helyzet alakult ki, ahogy alaposan ott elemeztük, hogy a szervezetben volt 90 kommunista, ebből 60 tsz-ben vagy állami gazdaságban dolgozott, a községi pártszervezetben volt 30, azonban ez a községi pártszervezet irányította a különböző tömegszervezetek munkáját. És a legforradalmibb elemei a párttagságnak az [sic!] nem a községi pártvezetésben volt. Mi azt mondtuk, hogy ki kell vonni a legfejlettebbeket a szövetkezetből, be kell küldeni a községi pártvezetőség

élére, és neki kell irányítani az egész község ilyen és más irányú általános politikai munkáját is. Ezenkívül a tömegszervezetek megerősítésére, a párt tömegkapcsolatára vonatkozóan kiépítettünk most már 10–13 000 aktivistával – mint azt a tavaszi felszólalásomban mondtam – az aktivistahálózatot. Lényegében azt mondhatjuk, hogy minden állampolgárért van egy felelősünk.

(Kádár elvtárs: Mennyi a párttag most?)

19 000, ebből 9000 párttagnak van konkrétan ilyen irányú pártmunkája, ötházert felel, és mellettük mintegy 3500 pártonkívüli, népfront, földművesszövetkezet és így tovább. A beosztás aránylag ténylegesen jól sikerült, a választás bizonyította. Miért? Mert először azt kellett megnézni, hogy ki lakik abban a választókerületben, s ha ott lakik 30 egyéni paraszt, akkor oda kell küldeni ilyen munkára négy tsz-parasztot. Abból lehet három párttag, egy pártonkívüli és kb. a saját osztálya, rétegeből menjen oda, de olyan valaki, aki nála fejlettebb, és tényleg okosabb. Nem akarok sorolni, de még egy sor más intézkedést is tettünk, így a pártszervezetek megerősítése érdekében.

A másik terület, amit egy kicsit elkésve vettünk észre, ez a következő: amit itt most országosan, legfelsőbb szervben elvégez a KB, mi azt elvégeztük júliusban, augusztusban. Tegyük rendet a saját sorainkban. Tudniillik, elvtársak, olyan helyzet állott elő, hogy számos községünkben 60–65%-nál állt már az állami szocialista szektor aránya. És ugyanakkor a tanácselnök vagy más hol a tanácselnök-helyettes, vagy az ott dolgozó gépállomási brigádvezető, a földművesszövetkezeti agronómusok fele egyéni gazdálkodók. Ez ellentmondás volt, számszerűleg is, hatásában is, és akkor léptünk fel. Ezekkel az emberekkel le kellett ülni, több hétig tartó munkával meggyőzni őket, hogy mi nem erőszakoljuk be őt, de ezt az ellentmondást lehetetlen tovább fenntartani. A községi titkárnak megmondták – mert ilyen is volt, községi titkárunk, aki egyénileg gazdálkodott –, megmondták a tsz-ben, hogy nézze, maga tartson nekünk külpolitikai beszámolót, de ne tartson nekünk a szocializmus építéséről, hiszen maga hol jár mihozzánk, hiszen én már nyolc éve tsz-paraszt vagyok, maga beszél nekem? No, akkor én itt azt szeretném mondani, hogy kb. 70%-a az érintett embereknek megértette, különböző formán oldották meg, feleség lépett be a tsz-be, ténylegesen dolgozik még, és van kb. 25%, amelyikkel nem tudtunk zöld ágra vergődni. Megmondom a KB-nak, leváltottunk ilyen alapon 26–27 alapszervi községi párttitkárt, néhány községi tanácselnököt, helyettést, főleg ezekkel volt a baj, nem jelöltük őket. Meg is monduk nekik, hogy nem tudunk, mert 70%-a a községnek tsz-tag, hát hogy fogsz te itt dolgozni. Azonkívül megmondom, az agronómusoknál tényleg az a helyzet még ma is, hogy a földművesszövetkezeti agronómusok döntő többsége vagy maga is egyénileg gazdálkodik, vagy ilyen „stróman” alapon valakinél van a földje, de ő áll a háta mögött, a jövedelem egy részét ő húzza le, hát itt is mit kellett csinálni. Eltelt egy-két hónap, és számokban is le lehet mérni, hogy amikor ezt a munkát elvégeztük, rögtön volt előrehaladás.

A későbbiekben egynéhány szót mondanék arról, hogy hogyan látjuk mi Szolnok megyében a jövő esztendő és a következő esztendőnek a munkáját, de mindjárt meg akarom mondani, hogy másfél nap óta, illetve mióta Kádár elvtárs felszólalt, átgondoltam előlről is, hátulról is, most hogyan lesz nálunk? Kádár elvtárs azt mondta, hogy egy esztendő legyen a további felké-

szülés, a pártbefolyás erősítésének esztendeje. Ezzel én egyetérték. Azonban nálunk most pillanatnyilag olyan helyzet van, elvtársak, hogy nálunk nem arról van most szó, hogy beindítsuk-e jobban a munkát, hanem egy eléggé fel-fokozott munka, kiépített szervezet dolgozik minden községben, községfejlesztési bizottság, területi felelősök vannak kiépítve, ez az egész mechanizmus működik. Mi ebben a mechanizmusban, ha ezeket a vitatott kérdéseket mederbe rakjuk, véleményem szerint anélkül, hogy itt valamiféle erőszakoskodás lenne, egy eléggé, reményem szerint gyorsuló folyamat fog bekövetkezni számos községünkben.

Ezt azért vetem fel, elvtársak, én már mondtam a Kádár elvtársnak, négy-szemközti beszélgetésen, hogy nem akarnék eltúlozni dolgokat, ha valahol egy kicsit élesebb, az azért van, hogy jobban meg tudjam magam értetni [sic!].

Tisztelt Központi Bizottság! Amíg mi nem mentünk előre, higgyék el, addig bennünket nem jött meglátogatni instruktor sem, semmi bajunk nem volt. Abban a pillanatban, amikor tíz nap alatt belépett 300 paraszt, abban a pillanatban jöttek a legkülönbözőbb helyekről, FM-től kezdve a legkülönbözőbb szervek, és szagolgatták – bocsánat a kifejezésért –, nincs-e kis sajtusza-ga. Nem azért jöttek, hogy azt nézzék, hogy született három új szövetkezet, mit segítsünk, hogyan segítsünk, hanem napokig elbolyongtak, és keresték, hogy nincs-e valahol baj. És találtak? Találtak! Én Kádár elvtársnak azt mondtam: ha valaki azt mondja, hogy úgy fogjuk megcsinálni a szocializmus, a mezőgazdaság átszervezését, hogy soha egyetlen parasztot meg nem sértünk, akkor azt mondom, hogy ez nem létezik. Ha mi 5000 paraszttal dolgozunk most, hogy ott nekem az agitátorom vagy a tsz-tagom tíznél ne kövessen el hibát, az lehetetlen, elvtársak!

Véleményem szerint az a fő dolog, hogy ebből tendencia-vonal, rendszer ne alakuljon ki, vegyük észre, ha hiba van. De mi történik, elvtársak? Ha egy kicsit előbbre mentünk, kijött hol egy újságíró, vagy a Rádió munkatársa, s hozott egy esetet és lobogtatta, hogy nézzétek csak, mi történt! Nem nézte meg, hogy abban a járásban 300 becsületes, verejtékkel beszervezett tsz-tag van, hanem van ott kettő, akit ténylegesen vitatni lehet, vagy hogy miért ment ki hozzá két hét alatt nyolcszor a tsz-tagunk. Hát tényleg sok egy kicsit nyolcszor menni, még gondolkodni se hagyott időt neki. Ezt azért mondom, mert a Kádár elvtárs beleszólt, belevág a vonalba [sic!]. Vagy belefér. Csak megmondom, hogy egy kicsit számunkra a dolog úgy van feltüntetve – ezt én korábban is vallottam, és ez megegyezik a párt Központi Bizottságának álláspontjával –, egészen természetes dolog, hogy a Bács és Szolnok, bár egymás mellett van, mégis nem egy időben, talán még a módjában is eltérően fogja végső soron végrehajtani a mezőgazdaság szocialista átszervezését. Hogy alapvető különbség van. A tavaszi tanfolyamon¹¹² vitatkoztak, hogy nem jó összehasonlítás Szabolcsot, Szolnokot Vassal, Zalával hasonlítani. Mert ha azt mondom a dunántúli megyéknek: gyerünk, mert Szabolcs szalad, abból mi következhet? Vagy letörnek, mert nem érjük utol, vagy erőszakoskodás. Ha mi pedig igazítanánk a lépéseinket a dunántúli megyék többségéhez, akkor nekünk most egy darabig le kellene állni. Most én nem a KB felé panaszkodom, de azt hiszem, a Központi Bizottság minden tagja tudja, hogy ez így lesz. De elvtársak, a KB tagjai ritkán jönnek le a megyébe, de tessék kiszá-

molni, hogy hány instruktor jár különböző szervektől a megyében. Engem nem ingat meg az a kijövő ember, az FM munkatársa, de kimegy a községbe meg a járásban [sic!]. Én szombaton mondok valamit a járási pártaktíván vagy a tanácsban, ők pedig hétfőn elkezdik ellenkező tendenciával kutatni, vitatni. Most, elvtársak, valameddig dolgoztam a hadseregben is, egy ilyen katonahasonlatot mondok. Amikor nehéz harcban háromszor nekivisszük a gyalogságot egy nehéz magaslatnál a géppuskatűznek, harmadszor még nekimegy, negyedszer valószínűleg lefekszik, még a géppuska meg sem szólalt. Mi hat-nyolc vagy tíz év alatt nekivittük néhányszor az apparátust, lelkesen, szível nekimentek, aztán mindig valami oknál fogva önkritikát gyakoroltunk, orrba is vertünk egy csomó embert. No, elvtársak, ha most mi nekivisszük még tisztességes eszközökkel, bárki megvizsgálhatja, sehol mi a párt politikájával ellentétes útmutatást nem adunk, nekivisszük, de közben nap mint nap különböző helyekről emberek kijönnek, ijesztgetni egy kicsit, hát elvtársak, akkor nem tudom, negyedszer hogy tudunk nekivágni a rohamnak. Pedig egyszer arra is sor kerül, hogy aztán azt mondjuk, hogy most gyérünk neki, és valahol egy megyében vagy három járásban át kell törni, és annak alapján aztán majd jön a többi is, húzó hatása lesz.

Fel szeretnék vetni a Központi Bizottság előtt az anyaggal kapcsolatban is egynéhány kérdést. A kettős feladat. Leszögezem, a magam részéről, a Szolnok megyei Pártbizottság részéről teljesen egyetértünk: a kettős feladat helyes, jó, elvi, mert ez összetartozik, nem lehet különválasztani. A következőkkel számolni kell: A különböző cikcakk következtében jó hosszú idő óta folyik a fejlesztés, aztán volt, hogy csak fejlesztettünk, aztán azt mondtuk, hogy együtt is csináljuk, aztán gyakorlatilag az az igazság, hogy az ellenforradalom előtt gyakorlatilag soha nem ment együtt, csak nagyon rövid időszakban. Na most nálunk úgy áll a helyzet, 54% felett van az állami és szövetkezeti szocialista szektor aránya. Nekünk fejleszteni kell és a termelést szervezni. De elvtársak, a 236 nagyüzemben, tsz-ben, majd a 17 állami gazdaságban, ha kimegyek, és ott általában beszélek arról, hogy többet kell termelni meg stb., hát annak sok foganatja nincsen. Konkrétan kell most már nekünk szervezni. Hát vannak városaink, ahol 98%-a, Karcag, hát ott kérem a pártmunkás kimegy a szövetkezetbe, és ott elkezdi beszélgetni, és nem azt mondja, hogy azért kell nektek vetni 200 hold silótakarmányt, mert az állatállományotokat fel akarjuk futtatni ennyire, és annak megfelelő bázist kell teremteni, nem tudja megmondani, akkor az egész pártszervező munka nem sokat ér [sic!]. Na most nekünk úgy néz ki, hogy kb. felében már ezt kell szervezni, és másik helyen pedig át kell szervezni. Összevág ez, elvtársak? Összevág. De megmondom, hogy jelenleg az apparátusnál, nálunk legalábbis, bizonyos fáradság van. Nem a választási munka jön ki, nem! Az a többévi megye az idegre egy kicsit. Ha most őszinte vagyok, akkor meg kell mondani, hogy van olyan következménye, hogy nemcsak azért, mert mi elég sokat zörgünk, hogy több beruházás, gép, de mi magunk őszintén megmondjuk, hogy egy sor lehetőség nincs kiaknázva a meglévő szövetkezeteinkben, sokkal többet tudnánk kihozni [sic!]. De ehhez nem elég csak a szövetkezeti elnök, agronómus meg a főkönyvelő, mert jó része még nem is tudja felmérni, nem is látja világosan, hol lehetne segíteni, hanem a párt, állami vezető apparátusnak a szervezőmunkája szükséges. Na de ha nekem az energiámat 70%-ban még a

fejlesztés köti le, hosszú ideig, akkor megmondom, egy kicsit akárhogy is tsz-ben rejlő lehetőségeket kiaknázzam.

No most, akkor bizonyos ellentmondás áll fent az általam elmondottakból. Véleményem szerint nincsen. Csak mi azt mondjuk, hogy Szolnok megyében a feltételek érettebbek, mondjuk, mint más megyében, nekünk egy kicsit a Kádár elvtárs által elmondott lépéseket szaporítani kell, talán kettőt, hármat is kell tenni, hát ugrani még azt hiszem, mi sem tudunk ugrani, annak még tényleg nincs meg a feltétele. Én megmondom, mitől félek. Ha sokáig – a mi megyénk esetéről beszélek most, nem országosan – csináljuk együtt, nem lesz időnk felkészíteni a pártapparátust arra, hogy amikor az egész megye szocialista lesz, akkor a termelést már konkrétan kell szervezni. Mi megvizsgáltuk ezt. Becsületes pártmunkások, hat-nyolc éve dolgozunk. Ezeket kicserélni agronómusokkal, azt nem! De ezeknek az elvtársaknak a többsége nem ért jól a gazdálkodáshoz, nem ismeri ténylegesen a mezőgazdaságnak egy kicsit tudományos alapon a termelés dolgait. Na most, mit kell tenni? Elhatározzuk! Ezeket az elvtársakat fel kell készíteni, kiképezni, erősíteni. És bizony, nekünk erre is idő kell. És bizony, nekünk az időnek egy részét arra kell fordítani, magam is tanulok.

(Kádár elvtárs: Meg van még egy orvosság, hogy maguknál erősíteni kell plusz olyan emberekkel, akik már szakvezetést is tudnak.)

Azt csináljuk, Kádár elvtárs, a gépállomási titkárnak az apparátusba behoztunk a Szovjetunióban végzett két elvtársat. Nagyon jó elvtársak, de 28 évesek. Öt évig kint tanultak, élettapasztalatuk, pártmunkás-tapasztalatuk még nincsen. Biztos, néhány év múlva majd meg fogják tanulni.

(Kádár elvtárs: Maguk lesznek egyébként felkészülve a feladatra, mert már itt van, hogy a jó gazdasági vezetés...)

Na most, elvtársak, az összhozammal kapcsolatban. Elég sok vita folyik nálunk, szakemberek, pártmunkások között, hogy mi az, hogy az áttérés időszakában ne csökkenjen a mezőgazdasági termelés. Nem akarok akadémiai vitát nyitni itt, vagy valamiféle hitvitát, mert hát ezek élő problémák. Vannak, akik azt vallják, hogy ez azt jelenti, hogy az egyéni gazdaság jövedelmét is kell emelni, általában mint kategóriát. Mások azt mondják, hogy ezt úgy kell értelmezni – és én ezzel értek egyet –, hogy a munkásosztály politikája azt követeli, hogy a szocialista építés során ne essen vissza se a hústermelés, se a tejtermelésünk stb., hanem növekedjen. De ezt mi azon az úton biztosítani, hogy minden egyes parasztgazdaságban, vagy általában az egész parasztgazdaságban a mi megyénkben azokat emeljük, nem megy. Nekünk a meglévő nagy gazdaságok jövedelmét, termelését kell gyorsítani, ütemszerűen fejleszteni, amely kiegyensúlyozza a paraszti gazdaságoknál mutatkozó ingadozást. Végző soron a munkásosztály tehát többet kap évről évre, de az összetételben komoly eltolódás fog bekövetkezni. Már menet közben is.

Itt van a vitában ez a paraszti jövedelem kérdése, előre szeretném bocsátani, Kiss Árpád elvtársnak, illetve Apró elvtársnak felvettem tegnap az ülés előtt. Reális probléma nálunk a következő: jelenleg 10,5 hold jut egy tsz-tagra, 21–20 000 tsz-tagunk van, 232 000 hold földre. Van nekünk kb. – ezt sem lehet pontosan kiszámítani –, 60 000-ben jelöljük a parasztgazdaságok szá-

mát, amely tsz-erő szempontjából számításba jöhet. Ennél több egyéni gazdaság van, kétlaki, meg egyholdas nyugdíjas, ennek kb. 300 000 hold föld van a kezén. Jelenleg jut tíz és fél hold. Ha az összeset beszervezzük, felfutunk.

Jelenleg is számos szövetkezetünkben rendkívül durva ez az ingadozás a munkaerővel illetően. Van amikor nagyon feszítettünk, most meg a munkanélküliség jelentkezik. De két év múlva komoly problémaként fog jelentkezni a következő: vagy gépesítünk és akkor a meglévő energiát is jobban kihasználva komolyabb eredményeket tudunk elérni, tényleg terméshozamban, ez nem azt jelenti, hogy kertészkedni kezdünk a kukoricában, másképp termeljük a kukoricát. Ha azonban mi elhatározzuk, hogy belterjesebben gazdálkodunk, de a megfelelő gépkertetet nem tudjuk biztosítani, akkor hazárdjáték lehet belőle, mert van olyan termelőszövetkezetünk, ahol belementünk, anélkül hogy láttuk volna előre, hogy ténylegesen milyen gépi igény jelentkezik, és az idén majdnem belebuktunk, mert emberi munkával nem tudjuk pótolni a gépet, és bizony volt olyan időszak, amikor emberfeletti munkát végeztek éjjel-nappal, azt a csúcsot elvégezték, utána megint visszaesett, a szövetkezet kétharmada napokon, heteken keresztül munka nélkül volt. Erről egyébként a Dögei elvtárssal is beszéltünk, ezt a kérdést véleményem szerint ő is helyesen látja, hogy erre készülni kell, és olyan megye, mint a mi megyénk reálisan két-három év múlva várni kell a jelentkező plusz munkaerőt [sic!], amellyel valamit kell kezdeni.

A paraszti jövedelemmel kapcsolatban. Én nem tudom, a Dögei elvtárssal a Fehér elvtárs hányszor vitatkozott, elvtársi alapon, és előre szeretném bocsátani: Dögei elvtársat szintén tisztellem, megyénk szülöttje, én azonban tudom, hogy én nagyon sokat vitatkoztam Dögei elvtárssal, elvtársi alapon. Hol ő jött le, hol másutt találkoztunk, vitatkoztunk ezen a paraszti jövedelem kérdésén, éppen azért, mert hisz nálunk is éppen az arány miatt ez a középparaszt-beléptetés, jövedelem kérdése kényes. Én egyetértek a vitában is kibontakozó körülbelül aránnyal. Hogy van a parasztságnak egy – én most nem mernék számot mondani – mondjuk 5%-a, amelyik tényleg egy része tényleg spekulációval [sic!], más része pedig felnőtt gyerekekkel együtt gazdálkodva kiemelkedő eredményt értek el. De sajnos, megmondom, hogy ez csak az utóbbi időben kezdett így kikristályosodni, hogy a parasztság egy része, mert én jól emlékszem, hogy néhány hónappal ezelőtt általában volt parasztság, és én mindig azon vitatkoztam Dögei elvtárssal, hogy így, hogy parasztságról beszélünk, én nem fogadom el [sic!]. No most, mit kell még itt látni, elvtársak? Nekünk van 60 000 ilyen egyéni parasztgazdaságunk, ha ennek 5%-a ilyen kiemelkedő, mindegy, hogy milyen úton, az 3000. De én azt is állítom, elvtársak, hogy van nekünk a 25 000 tsz-tagból is több mint 5%, amelyik messze kiemelkedő eredményt ér el, véleményem szerint vetekszik a kiemelkedő egyéni paraszti jövedelemmel.

Hát mi csináltunk egy olyan értekezletet, eddig még nem cáfolták meg. Kiadtuk azt a jelszót, hívjanak össze – Mezőtúron történt ez a tanácskozás – nekünk 70, a földje, a munka után legbecsületesebben gazdálkodó és legjobb eredményt elérő középparasztot. Összehívták. Ez kb. olyan 50 egyéni középparaszt volt, aki még sohse volt tsz-tag, s kb. 20, aki már volt. A következőt mondtuk: a Mándoki elvtárs tartotta, aki a karcagi tsz elnöke, most helyettes országgyűlési képviselő, ez egy 19 holdas volt középparaszt. Önök 70 legjobb

ban dolgozó középparaszt, most önökkel szembeállítunk a 240 szövetkezeti-ből 70-et, akik azonos családi energiával elérik azt a jövedelmet, amit önök elérnek. Ez azt jelenti, ha van egy 15 holdas középparaszt, negyedmagával dolgozik a családjával hajnaltól késő estig, ugyanezzel az energiával a tsz-ben egy ugyancsak négytagú család, ugyanezt a jövedelmet megkapja, nem bevételről van szó, hanem jövedelemről. Elég nagy vita volt, egy egész napig tartott. Jobbról és balról is. Ugyancsak meg volt híva 40 tsz-tag, végül, bár egy csomó középparaszt nem mondta, hogy igazunk van, de nem tudott mit mondani, mikor felállt a tsz-tag, és elmondta tételesen, mennyit dolgozik, mennyi az ő jövedelme.

Most azért mondom ezt el, a Dögei elvtársnak a viták során sokszor elmondtam, hogy én azon nem vitatkozom, hogy van egy paraszti réteg, de mi az, ami engem mindig aggaszt, hogy őszintén meg kell mondani Dögei elvtársnak itt a Központi Bizottság előtt, hogy Te velem az összes találkozásunkon, nem volt egy félóra, amin azon vitatkoztunk volna, hogy mit kell tenni szalagba a meglévő termelőszövetkezetek erősítésére, ténylegesen milyen probléma van a gépesítésben, belterjes gazdálkodásban, mindig ebben mérültünk ki, hogy van-e plusz jövedelem, hogy kell ebből levenni. Azt is meg kell mondani itt a Központi Bizottság előtt, hogy ha ez kikerül, azért nem mi vagyunk a hibásak, mert a mi megyénkben meg kell mondanom, sajnos elég széles körben ismeretes, ki úgy ismeri, hogy Dögei elvtárs, ki úgy, hogy Fehér elvtárs, ki így, hogy szervek közötti vitta, de hogy ismerik, mert egyszer Dögei lejött hozzánk, ülünk le, beszéljük meg, és egy félnapot vitatkoztunk asztalnál, délben elhatároztuk, hogy kimegyünk, Dögei elvtárs válassza meg a községet, nem mi szervezzük meg, utcán fogdosunk össze középparasztot vagy tsz-tagot, ülünk le és beszélgessünk. A vitában őszintén beszélgettünk, kijött a tsz-tagok jövedelme, egyéni parasztoké. Én feltettem egy kérdést az egyik középparasztnak, hogy mondja meg, bátyám, ott kijött, hogy a tsz-paraszt jövedelménél az ő jövedelme 3000 forinttal többet vesz be. Mennyivel kellene, hogy emeljük a tsz-ek jövedelmét ahhoz, hogy az ő számára vonzó legyen az úgynevezett egyéni szabadságot feláldozni. Megmondom, egy kicsit megdöbbenett az, amit akkor Dögei elvtárs csinált, mert ott ültünk 18-an, középparaszt, egyéni paraszt és ő azt mondta, várjunk egy pillanatra, mennyivel kell, hogy csökkentsük az Ön jövedelmét, hogy az Ön számára megérje a belépést? Véleményem szerint ez a forma is nem volt pártszerű [sic!], utána hamarosan be is záródott ez a vita, mert feszült volt a helyzet. Hát én nem kezdhetek ott a Dögei elvtárral, a KB tagjával az egyéni parasztok előtt vitatkozni, hogy ez nem felel meg, és nem szabad ezt idehozni, de nem is értek tartalmilag sem vele egyet, mert én sokszor azután is egyszer a cseh nagykövet elvtárs előtt is megmondtam, és most is azt mondom, elvtársak, nem igaz, hogy bennünket Szolnok megyében az akadályozna meg, hogy van 5% kiemelkedő jövedelem, mert akkor miért nem lépett be a tszcs-be az, akinek nyolc hold földje van, akit mi már kenterbe megverünk a 240 szövetkezetiből 200-zal. Hát miért nem lépett be? Nem ez, kérem szépen.

(Kádár elvtárs: Pontosabban nem csak ez, vagy nem ez legelsősorban.)

Véleményem szerint, most az anyag alapján, nem úgy, ahogyan Molnár [Frigyes] elvtárs mondja, csak a VB tagjai, az elnökhelyettese, aki ezzel foglal-

kozik, bevonásával vitattuk meg [sic!]. Mi azt mondjuk: az egyik, ami miatt nem tudtunk nagy tömegben beléptetni nyolc holdon aluli parasztot az, hogy még nincs egy kialakult szilárd, gazdasági, emberi fölénye a tsz-nek. Sok szövetkezetben van még civódás, vitatkozás, amit nem szeret az egyéni paraszt. Más helyen bizonytalan a mutatkozó fölény. Mit értek alatta? Vannak tsz-ek, ahol kiugró, hárommázsás többletet érünk el, ugyanakkor azt látja, hogy ugyanabban a szövetkezetben az állattenyésztéssel nem törődnek. Legtöbb parasztgazdaságban viszonylag a maga módján kiegyensúlyozott, mert állat nélkül nem tudott volna megélni. Ezért mi azt mondjuk, hogy ezt vesszük az elsőnek. A másik része pedig az, hogy ugyanakkor el kell ismerni, hogy a kiugró paraszti rétegek jövedelme bizonyos hatással van a kisparasztokra, kisparaszti gazdaságokra, még akkor is, ha egyelőre nekik kilátásba sincs olyan anyagi lehetősége, azért kisparaszt, azért van neki két lelke, hogy azt látja, hogy jobban él a tsz-paraszt, de ez hatással van, mert ez azon a talajon áll, ahol ő [sic!]. Hát pedig sohse tudja elérni a maga három-négy holdjával, de azért egy kicsit afelé kandikál.

A másik, elvtársak, amiről itt nem sok szó esett, nem hinném, hogy csak nálunk van ez meg, vagy másutt is, hogy rendkívül sok pénz pumpálódik be az egyéni parasztcsaládba – állami biztosításból. Rendkívül sok pénz, elvtársak. Én gondolom, hogy ezzel valamit tenni kellene. Én külön megnéztem az állami gazdaságoknál ősszel, a rizskampány idején. 14 ezer hold rizse van az állami gazdaságoknak. Idegen fuvart vettek igénybe. A nyolcholdas egyéni parasztot hívták fuvarozni, volt olyan, amelyik 20 ezer forintot vett fel. Neki az is kifizetődő volt, hogy napszámost fogadott a kukoricáját letörni. Másrészt az ilyen különböző állami beruházások, pl. a vízügyi munkák, a pártbiztosítás, csatornák és így tovább, idegen munkaerő, illetve munkaerőigény a víz-művek igazgatóságánál, fuvar, mind ömlik, elvtársak, sok-sok millió forint. Ugyanakkor azt is látnunk kell, hogy amikor azt mondjuk, hogy mennyi a parasztcsalád jövedelme, akkor kisül, hogy egy fia traktoros, egy lánya a tanácsnál vagy valahol dolgozik, elfolyik évente 13–14 ezer forint, és akkor azt mondjuk, hogy ő tudott építeni házat, meg ezt, meg azt. Nem igaz, hogy a földből vette ki, akármilyen okosan gazdálkodik. Ugyanakkor azt is látni kell, elvtársak, hogy amikor már legyőztük gazdaságilag a kisebb töltetű parasztokat [sic!], most a jelenlegi helyzetben olyan tényezők is hatnak, amit már felvettem megyetitkári értekezleten, ahol azt mondták, hogy egy kicsit eltúlozzuk. De mégis, én úgy érzem, hogy ez így van, hogy a nemzetközi helyzet bizonyos befolyással van. Én Jászboldogházán¹¹³ egy ilyen új községben elmentem [sic!] a választás előtt, és beszélgettem. A következőket mondják: igen, hogy jól is gazdálkodnak, rendes emberek, de nézze, kit zavaráltak kötéllel az ellenforradalom alatt, a tsz-elnököt, a párttitkárt, a brigádvezetőt. Azokat zavarálták [sic!]. Na most, hiába magyarázzuk, ide nézzen, megváltozott a helyzet.

(Kádár elvtárs: Erre mondom én, hogy kevés a két év.)

Na most ez kb. a megyének, ez amit most mondom, a felső része, a Hevesel érintkező rész, jászági rész, amelyik tele volt pappal, apácával, ahol kb. úgy van, hogy indítunk egy akciót, mi vagyunk az erősebbek, ők indítanak egy akciót, ők az erősebbek.

Ezt a paraszti jövedelem kérdést én azzal szeretném befejezni, hogy még egyszer, amit én a Dögei elvtársnak számtalanszor elmondtam, relatív fölényre törekszik, ebből se több tojás, se több hús nem lesz, és nekünk nem relatív, hanem ténylegesen abszolút fölény kell. Nem mondok ellent ezzel annak, hogy ne találjuk meg a módját, hogy tényleg annál a bizonyos százaléknál ne fogjuk meg. De elvben a következőket akarom felvetni. Én az egyéni adózással nem értek egyet most, sőt meggondolandónak tartom a következőt, hogy elvileg mondja ki a Központi Bizottság, én javasolom, hogy ne azon törjük a fejünket, hogy hogy vonjuk vissza, hanem hogy hogyan ne adjuk ki, elvtársak [sic!]. Mert én megmondom, elvtársak, a Kállai elvtárs mondott így egy számot, én sok gyakorlati példát tudnák [sic!] mondani. Pl. a túrkevei Vörös Csillagba küldtek 2 db ilyen fehér hússertés növendék apaállatot, 15 ezer Ft-ot fizetett érte a tsz, egyéni paraszttól vette. Ővele neveltette a Tenyészállatforgalmi 50 darab ilyen növendék tenyészállatot, egyet se vitt még el belőle. De ez nem kirívó példa, ez sajnos, azt lehet mondani, hogy a felvásárló szerveink[nél], a Tenyészforgalminál¹⁴ eléggé rendszer. Aztán egy sor ilyen dolog: kifizet ő, nem tudom, export borsó stb. termelésért, eleve úgy kalkulálják, kell 20 000 hold, ebből nyolc hold az enyém. Hát miért ne termeltesük meg mi azt a kifizető növényt a termelőszövetkezettel? Meggyőződés, ha nem is az egészséget, de döntő többségét már bíránk. Vagy most úgy van, hogy egy okos parsz, ha mást nem csinál, vesz tavasszal két ökröt, ősszel-nyáron meghizlalja, 40 000 Ft-ot vár csak. Na most, elvtársak, ha én azt mondom, nem kiadni, akkor azt mondják, hogy én akadályozom a kettős feladatnak egyik oldalát, hogy többet adjon.

Véleményem szerint ez nem áll, mert éppen arról van szó, hogy képes már a szövetkezet azt a funkciót elvégezni – sok vonatkozásban, nem mondom, hogy mindenütt –, de ahol már képes, ott azokkal végeztessük.

(Kádár elvtárs: Nemcsak a szövetkezet, hanem állami gazdaság is, állami szövetkezet, az sokat meg tud csinálni.)

Miután már 40 perc eltelt, elvtársak, szeretném még ezt a gépesítés dolgát felvetni, illetve egyáltalán azt, hogy Kádár elvtárs azt mondta, hogy ez egy olyan ülés lesz, ahol mondjuk el, ami problémánk van. Én azt mondom, persze a többi ülésen is olyan, hogy vagy kapjon a mezőgazdaság nagyobb részesedést a népgazdaságban, vagy pedig a meglévő erőnket valahogy másként osszuk el. Mert, most kb. az van, hogy mindenhova adunk egy kicsit, itt is, ott is, akár a beruházás terén, akár a gépesítés terén, sehol sem tudjuk áttörni, hogy valamit komolyabban produkálni, ami hatással van a parasztra is. Ahol megteremténénk bizonyos termelési ágakban, mondjuk, a ténylegesen nagyüzemnek megfelelő körülményt, egy sor ilyen van, hogy a kombájn az learatja a búzának a 9%-ért az összráfordított költségnek, [sic!] de a járulékos munka, a szalmabe-hordás, az 22%-át emészti fel az összköltségnek, amíg a szalmát behordjuk.

Na most, azt mondja a Molnár elvtárs, hogy ne legyen súlypontkérdés. Én azt mondom, hogy legyen, nem azért, mert én azt hiszem, hogy én beleesek, mert elvtársak, én azt hiszem, hogy nem lehet másként megcsinálni. Hát mi gyorsabban fogunk előbbre menni, azt látni kell, nem azért, mert mi okos emberek vagyunk, hanem mert olyanok a mi feltételeink, csomó agrárproletár, erősebb pártszervezet [sic!].

Hát ha gyorsabban megyünk, akkor több pénzt kell beruházni. Most a gépesítés. Elvtársak, véleményem szerint most folyik a vita, hogy a gépállomás vagy a tsz. Én azt mondom, számunkra nem ez a fontos kérdés, abszolút számban mennyi a gép, van most egy olyan furcsa helyzet, hogy kevés a gépünk, és azért kétféle szedjük. Úgy van. Mert ha elég gép lett volna a gépállomáson, hogy mindenkor, amikor megrendelik a munkát, ott lenne a gépállomás a géppel, állítom, akkor a tsz-eknek eszükbe sem jutott volna, hogy ők szántótraktort vagy mást vegyenek; miből? Miért küszködnek, és sokszor verejtékkel veszik meg a gépet, mert különösen az Alföldet úgy hívják, hogy percföldnek, hogy délután 2 órakor így áll a vetés, de kap egy kis esőt, akkor már nem tud vetni, nyálkás, nem veszi be a magot, és így tovább [sic!]. Most a gépállomás nem volt úgy felszerelve, még azok az erős gépállomások sem, hogy akkor tudott volna menni, amikor legideálisabb lett volna, most az történik, hogy a tsz-ek elkezdtek saját gépeket vásárolni.

Én elárulom a Központi Bizottságnak, nem tudom, hogy pártszerűtlen-e, egy kialakult helyzettel találja magát szembe; mi hoztunk egy olyan határozatot, hogy a karcagi Lenint [sic!] kísérleti célból komplett gépesítjük. Tudniillik, mire meghoztuk a határozatot, már kész volt a komplett gépesítés. Van nekik 20 szántótraktoruk. Mögöttük van egy esztendő, kivizsgálhatjuk ilyen szakemberekkel, pillanatnyilag az a tapasztalat, hogy olcsóbb nem lett az egy parasztra eső gép, de – ezt persze nem tudjuk különválasztani, kimutatni – állítjuk, hogy a hozam, ha nem is sokkal, de egy kicsivel emelkedett. Mert mindig a legideálisabb időben tudott vetni, műtrágyát szórni és így tovább. Mi úgy látjuk, elvtársak, és azt gondoljuk, hogy ezt figyelembe kell venni akkor, amikor a véleményünk az, hogy a mi megyénkben, Szolnok megyében, a szövetkezetek döntő többsége nincs olyan állapotban, hogy szántótraktort tömegesen befogadna, bírna üzemelni; nem bírja. De én azt mondom, ha igaz az, hogy az átszervezés nagy eltérésekkel fog végbemenni, akkor az is igaz, hogy Karcagon, ahol már 96% [sic!], ott hamarabb fog végbemenni az is, hogy a szövetkezet olyan erőbe fog kerülni, hogy más gépet is maga tud majd üzemeltetni, és nem kell erőltetni 7–8 ezer holdas szövetkezeteknél, hogy mindig egy kihelyezett brigáddal küszködjön, amikor már ő maga képes megbirkózni vele.

A többire már nincs időm, egy dolgot szeretnék még a beruházásnál, ezt én már sok elvtársnak elmondtam, adjanak nekünk jövőre az eddig jóváhagyott beruházáson felül egy pontos terv alapján néhány olyan beruházást, és ez elvi kérdés, nem itt akarom a pénzt igényelni. Pedig mi vitatkoztunk, van a mezőgazdaságban – biztos más megyében is –, de nekünk van néhány olyan lehetőség, amikor nem túl sok pénzzel olyan beruházást tudnánk eszközölni, ami egy év alatt megtérül. Van 28 000 rizsföld [sic!], nem tudjuk vegyszerrel permetezni a gyomirtást, ezért szakemberek és gyakorlati emberek szerint évente 1–1½ mázsa rizs esik ki holdanként, akár jó a termés, akár rossz, ez mindenféleképpen kiesik. Ezt mással, mint repülővel nem lehet permetezni. Hát hogy permetezzük háti permetezővel? Ha csak egy mázsa rizs esik ki, az 28 ezer mázsa egy esztendőben. Az 20 valamennyi millió forint. Azonkívül itt van a fejtrágyázás, a mi földünk az olyan, amikor tavasszal elolvad a hó, akkor nem lehet mechanikai géppel rámenni, mert agyagos, fel van kelve, nem bír rámenni. Tavasszal ott álltunk, hogy most lenne jó szórni a műtrágyát,

most olvadna és szívná befelé, de nem tudtunk rámenni, mire rá tudtunk menni, jött egy négyhetes szárazság, most egy kicsit túlzással mondom, még aratáskor is ott volt a műtrágya egy része, mert nem bírt felszívódni benne, és egy jelentős része tönkrement. Nekünk közel 100 ezer hold olyan őszi kalászosunk van, állami gazdaság és tsz, amely nagy táblákban van, 1000 holdas táblákban van, ahol pl. repülővel lehetne a fejtrágyázást megcsinálni, ugyanaz a repülő tudna rizsterületet operálni, és ha kiszámítjuk, hogy hány repülő kell 100 000 hold fejtrágyázáshoz és 28 000 hold rizstermelés- védekezéshez, én állítom, hogy kevesebbe kerülne a beruházás is, mintha mi 100 000 holdhoz elegendő földi mechanikai gépeket hozunk be, mert az is elég borsos és elég korlátozott lehetőség [sic!].

KESERŰ JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Gondolom, hogy ez a háromnapos¹¹⁵ vita a Központi Bizottságban mindenkire mély benyomást tesz, és megmondom őszintén, hogy engem elég mélyen felkavart. Ez, gondolom, érthető is abból, hogy ebbe a kétévi munkába, elvtársak, ami a párt agrárpolitikája megvalósítása terén a mezőgazdasági osztályon folyt, hogy úgy mondjam, minden tudásomat, energiámat igyekeztem belefektetni, és mélyen meg voltam győződve arról, hogy amit teszünk, amit cselekszünk, az helyes.

Ez a kritika, ami itt az osztályunk munkájával kapcsolatban elhangzott, éles kritika volt, úgy érzem, hogy alapja a kritikának feltétlenül van, de meg kell mondanom azt is, hogy kicsit eltúlzottnak érzem itt-ott ezt a kritikát. Mi az osztály munkájának az értékelésével most a Központi Bizottság ülése előtt foglalkoztunk. Elég alaposan kielemeztük azt, hogy mit tettünk jól, mit tettünk rosszul, és én szeretném elmondani azt, hogy nekem mi a véleményem erről, elvtársak.

Kádár elvtárs bírált bennünket azért, hogy a legkritikusabb időszakban, 1956 végén, 1957 elején, nem tettünk megfelelő javaslatokat azért, hogy mentjük a mezőgazdaság szocialista szektorát. Én ezt a kritikát, elvtársak, elfogadom, valóban, nekünk ilyen javaslataink nem voltak, és nem találtuk fel abban a helyzetben magunkat. Bíralt bennünket továbbá Kádár elvtárs azért is, hogy túl sok gondot fordítottunk az egyéni parasztok sérelmeinek a mentésére, orvoslására, és a régi hibáktól irtózunk. (Közbeszólás: Mink is irtóztunk. Attól jobban irtóztak.) Én megmondom, elvtársak, úgy látom ezt a dolgot, hogy valóban, mi a régi hibák visszatérésétől nagyon féltünk, és igen sok gondot fordítottunk arra, hogy ez ne ismétlődhessék meg. Döntően azért tettük ezt, és azt hiszem, nem helytelen, úgy, ahogyan Kádár elvtárs mondja, most már harmadszor kapaszkodunk neki ennek a mezőgazdaság kollektivizálásának, és itt még egyszer eltolni ezt, elvtársak, nem lehet. Az egyéni parasztok sérelmeinek az orvoslásával pedig én a magam részéről valahogy úgy vagyok, hogy mi akkor, amikor az agrártéziseken dolgoztunk, valóban nagy súlyt helyeztünk erre. Akkor, amikor az új felvásárlási rendszer kialakításával foglalkoztunk, valóban nagy súlyt helyeztünk erre, de azért a mi munkánkban a nagyobbik része mégis ezeknek a párthatározatoknak a kimunkálásában merült ki, az agrártézis, a falusi pártmunka, a termelősövetkezetek megszilárdítása és a többi párthatározatnak a kimunkálásában.

Miben tartom én, elvtársak, hibásnak a KB Mezőgazdasági Osztályának a

munkáját most már hosszabb elemzés után? Körülbelül a következőkben tudnám, elvtársak, így a legfőbb dolgokat összefoglalni. Abban, hogy mi valóban eltúloztuk az alacsonyabb fokú szövetkezeti formák jelentőségét. Ezt megmondtuk már több alkalommal, nem akarom ezt részletezni. Abban, elvtársak, hogy valóban kevés gondot fordítottunk a mostani viszonyok között jelentkező kapitalizálódás elleni harcra, a túlzott paraszti jövedelmek elvonására. Az nem áll, hogy egyáltalán ezzel nem foglalkoztunk, mert tettünk ennek érdekében több mindent, de kevés volt ez. Abban, hogy tavaly télen jobban ki lehetett volna használni a termelőszövetkezetek számszerű fejlesztésének a lehetőségeit, és mi ezen a téren egy kicsit elaludtunk, kiejtettük a kezünkől a kezdeményezést. Abban is hibásnak tartom, elvtársak, magunkat, hogy az FM-mel ilyen viszony alakult ki köztünk, amilyen kialakult, mert ezért csakugyan mi magunk is az osztályon felelősek vagyunk. Látok olyan hibát is, hogy mi az osztály részéről többször tettünk nem megfelelően átgondolt javaslatokat, vagy ilyeneket elfogadtunk. Ez is fennáll.

Végül szeretném megemlíteni, hogy igaz az, hogy mi valahogy a baloldali hibák leküzdésére nagyobb súlyt fektettünk ez alatt az idő alatt, mint a jobboldaliak leküzdésére. De ehhez szeretnék rögtön valamit, elvtársak, hozzátenni. Hogy úgy mondjam, mi ebbe az utcába bele voltunk ez alatt az időszak alatt kényszerítve. Ez az igazság, elvtársak, ekörül. Azt éreztük állandóan és – hogy úgy mondjam – érezzük ezt ma is Dögei elvtársék részéről, az FM részéről, lépten-nyomon baloldaltól támadták nem a Mezőgazdasági Osztályon dolgozó elvtársak valamelyikének elképzeléseit, javaslatait csupán, hanem a pártunk rendszerét is. Elmondok, elvtársak, egy konkrét esetet. Ott ülök az FM-ben egy megyei mezőgazdasági osztályvezetői értekezleten, ahol Dögei elvtárs ismerteti a PB termelőszövetkezeti megszilárdításról [sic!] szóló határozatát, abból azt a három mondatot, ami a mezőgazdasági gépesítésről szól. Az első mondat úgy szól, hogy a mezőgazdasági gépesítését továbbra is a gépállomások útján kívánja biztosítani. A második pedig úgy, hogy ennek érdekében elsősorban a gépállomások részére kell univerzális traktorokat és egyéb munkagépeket biztosítani. A harmadik pedig úgy, hogy emellett lehetővé kell tenni azoknak, és azoknak a tsz-eknek, amelyek bizonyos feltételekkel rendelkeznek, hogy vásároljanak univerzális traktorokat. Dögei elvtárs ismerteti a párthatározatot, felolvassa az első két mondatot, a harmadikról nem szól egy árva szót sem. Hát mit tehetek én, elvtársak, ilyen esetben? Felállok, és elmondom a harmadik mondatot, és erre az a kép alakul ki az emberekben ott, az értekezleten, hogy Dögei elvtárs a gépállomások mellett van, a Keserű az meg ellenük. De így áll ez, állítom, a többi kérdésekben is.

Így látom, elvtársak, én ezt a részét a mi munkánknak, az osztály munkáját; valóban követtünk el döntően jobboldali jellegű hibákat, de ennek bizonyos okai is voltak.

Röviden szeretnék arra válaszolni, amit Sándor [József] elvtárs velem kapcsolatban felvetett. Azt mondja, hogy én a Kádár elvtársat a háta mögött bíráltam. Én egyről tudok, elvtársak, amikor ott ültünk szeptember 23-án a Politikai Bizottság ülésén.¹¹⁶

(Kádár elvtárs: Remélem érti, Keserű elvtárs, hogy nem rólam van szó?)

Értem.

(Kádár elvtárs: Az a Politikai Bizottság állásfoglalása volt.)

Értem, de azért szeretném elmondani, hogy mi is az igazság, mert azért ez elég súlyos vád. Szeptember 23-án mellettem ült Sándor [József] elvtárs, és amikor a termelőszövetkezeti fejlesztési anyagot tárgyaltuk, és Kádár elvtárs bírált bennünket azért, hogy miért van az, hogy mi mindig így jövünk, hogy egy kat. holdra ennyi beruházás kell, és hogy ez a feltétele a továbbfejlődésnek. Akkor a Sándor [József] elvtárs kérdezi tőlem, hogy mit szólok én a dolgokhoz, és mondtam, hogy van, amiben én nem értek egyet Kádár elvtárssal. Azt mondja, mondjad meg. Erre kértem is szót, elvtársak, emlékeznek rá, azt hiszem, a Politikai Bizottság tagjai, és ott kifejtettem azt, hogy mi már megpróbáltuk azt, hogy beruházás nélkül, megfelelő anyagi támogatás nélkül a mezőgazdaság kollektivizálásába előremenjünk, és nem ment. A másik esetre, amit Sándor [József] elvtárs említett – én gondolkoztam azóta is, elvtársak –, nem tudok visszaemlékezni. Szóval így áll a dolog.

Azt hiszem, van még egy kis időm, néhány szót arról, elvtársak, hogy hogyan látom én a lehetőségét annak, hogy tovább haladjunk a szocialista szektor fejlesztése terén. Én egyetértek azzal az alapvető gondolattal, ami itt a KB-ülésen is kialakult, hogy most egy év alatt gyűjtsük még az erőnket, készüljünk fel egy nagyobb előrehaladásra, és közben hát azért gyorsítsuk ez alatt is az idő alatt a fejlődést. Hogyan, milyen módon kell ezt csinálni, ehhez szeretnék inkább hozzászólni.

Én úgy gondolom, elvtársak, nagyon súlyos hiba lenne, és az egész népgazdaság, a párt érezné, és az ügy érezné ennek a kárát, hogy ha mi ennek a meggyorsításnak az érdekében valami alapvető változást hajtanánk végre a párt politikájában. Szerintem ez a politika helyes, ezen az alapon lehet együtt haladni, csak ki kell javítani ennek a politikának a hibáit. Én három területen látom azt, hogy nekünk javítani kellene a munkát. Az egyik: ez, amiről sok szó esett, a kapitalista tendenciák elleni fokozottabb harc, túlzott paraszti jövedelmek visszaszorítása és így tovább, ezen a téren valóban van tennivaló, javítanivaló. A másik dolog, amit én igen fontosnak tartok, hogy nálunk, elvtársak, a kisparaszti gazdaság nemcsak azért stabilizálódik, mert jó árakat fizetünk a termékeiért, hanem azért is stabilizálódik, mert mindenre szükségünk van, amit megtermel. Úgyhogy gondolom, nekünk irányt kellene vennünk a készletgazdálkodás terén egy olyanfajta politikára, hogy ne fussunk ennyire a mezőgazdasági termékekért az egyénileg dolgozó parasztokhoz. Egy konkrét példát szeretnék felhozni: most pl. annyi borunk van, hogy nem tudunk vele mit kezdeni, ha normális fogyasztás lesz, az 1 400 000 hektoliter állami tárolóedényből 800 000 hektoliter még a jövő szüret idején is tele lesz borral. Úgy gondolom, elvtársak, nem kellene ez alatt az idő alatt nagyon szaladni az egyéni parasztoknak a boráért, vegyük meg a tsz-ekét, szakcsoportokét, és biztosan ezzel is segítjük a tsz-be való belépést. Persze, ezt túlozni nem lehet.

(Kádár elvtárs: Milyen helyzetbe hoznak bennünket, hát egy miniszter népgyűlésen hirdette meg, hogy minden bort fel fogunk vásárolni, legyenek a gazdák nyugodtak. Hát ekkor ezt meg miért mondták az ősz elején? Kovács Imre beszélt népgyűlésen.)

Szóval, ez nincs kidolgozva, Kádár elvtárs, gondolom, hogy valamit itt lehetne ezen a téren tenni, csak a gondolatot vetettem fel.

(Kádár elvtárs: Hogy léphetünk fel.)

A harmadik vonal, ahol szerintem a mostani politikai munkában javítani kellene az agrárpolitikánkon, ez a politikai munkának a kérdése. Megmondom, most voltam nem régen kint Bulgáriában, nem igaz az, hogy a bolgár kollektivizálásban fő eszköz az erőszak volt, mert sokakban van ilyenfajta felfogás. A bolgár kollektivizálásnak a döntő eszköze az volt, hogy egy olyan mélységű, szélességű politikai munka folyt Bulgáriában a kollektivizálás idején, amilyenre nálunk még soha ebben a 13 esztendőben példa nem volt, és én úgy gondolom, hogy nekünk elsősorban ezt kellene a bolgár elvtársaktól átvenni. Hát sajnos, az időm lejárt.

FRISS ISTVÁN elvtárs: Azt hiszem, Kádár elvtárs felszólítása után valamennyiünknek válaszolni kell arra a kérdésre, hogyan ítéli meg az Intéző Bizottság agrárpolitikáját, ilyen irányú tevékenységét 1956. november 4-ét követően, különösen 1956 utolsó hónapjaiban, 1957 elején.

Azt hiszem, hogy erre nagyon sok szót vesztegetni nem kell, mert kommunistáknak, akik csak egy kicsit is ismerték gyakorlatból az akkori helyzetet, sőt akik csak hallottak arról, hogy mi is volt akkor az országban és az ország fővárosában is, semmiféle kétségük nem lehet az irányban, hogy az a politika abban az időben nemcsak helyes volt, hanem az egyedül lehetséges politika volt. Mondom, nem akarok erre sok szót vesztegetni, elmondták ezt már különben mások is előttem, indokolták is, egy kiegészítést szeretnék csak hozzáfűzni. Ez az akkori, illetve az 1957 elejei ármegállapításokra vonatkozik, amelyekről utólag kiderült, hogy egy kicsit magasak voltak. Nemhogy – én azt hiszem legalább –, hogy tévedés volna azt hinni, hogy ez folyt abból, hogy az Intéző Bizottság vagy a Kormány a tsz-ek fejlesztését nem tartotta napirenden és időszerűnek, vagy hogy az egyéni parasztoknak különösebb kedvezményeket akart nyújtani. Ennek a fő indoka nem ez volt, hanem elsősorban az, hogy olyan árakat kellett megszabni, melyeknél nyilvánvaló volt, hogy huzamosabb ideig tartani is tudjuk őket. Emlékezzenek vissza az elvtársak, ez abban az időben volt, amikor általánosan fenyegetett az infláció veszélye, ezen még nem voltunk túl, és a kérdés úgy állt, hogy nem folytathatunk olyan árpolitikát, amely maga is ennek az inflációnak egy előrevívő tényezője volt. Ez először.

Másodszor, gondoskodni kellett az ország ellátásáról, és olyan árakat kellett megszabni, amelyek mellett a terményt fel tudjuk vásárolni akadály nélkül, és a parasztság hajlandó odaadni. Gyakorlatunk még nem volt benne, hiszen mi akkor szüntettük meg, illetve röviddel előtte a kötelező beadást jóval alacsonyabb árakon. Hosszú viták folytak erről, hosszú viták, amelyekben az FM az Élelmezésügyi Minisztérium, a különböző pártszervek mind részt vettek. Igen sokoldalúan vitatták meg a kérdéseket, és ha utólag, különösen amikor kiderült, hogy a növényi termés igen jó, ezek az árak túlzottaknak bizonyultak is, és ez kb. júniusra derült ki, akkor azt kell mondanom, figyelembe véve a sok bizonytalanságot, az adott körülmények között, azt hiszem, a párt elég körültekintően szabta meg az árakat, és nem olyan rosszul, az összes tapasztalatok fényében. Ezt kiegészítésként ehhez a kérdéshez.

Nos, ez alapján véve az Intéző Bizottság munkájára vonatkozik, és az Intéző Bizottság munkájának pozitív, sőt nagyon pozitív értékelése. De hogy ál-

lunk ezekkel a Mezőgazdasági Osztályunk és az FM közötti vitákkal, amelyek kétségkívül a vezetésnek egy részét alkotják [sic!]. És ha az Intéző Bizottságnak és a Politikai Bizottságnak szemrehányást tehetünk, akkor azt hiszem, hogy a tekintetben, hogy ezeket az ellentéteket és vitákat nem tudta előbb megfelelő módon rendezni. Persze, nem olyan egyszerű ezeknek a vitáknak a rendezése. És azt hiszem, hogyha tényleg azt akarjuk, hogy ezeket a dolgokat végre tisztába rakjuk, akkor meg kell próbálnunk ezeknek az ellentéteknek a mélyére nézni, és megfejtetni, hogy mi is van a Mezőgazdasági Osztály politikájának jobboldali, az FM politikájának baloldali elhajlása mögött.

Nem tudom persze, hogy teljesen helyesen látom-e a helyzetet, hiszen ennek a belső harcnak a részleteit közelebbről nem ismerem, és arra sincs itt alkalom, hogy nagyon behatóan elemezzük, de azt gondolom, hogy a Fehér elvtársnál a hibának a gyökere alapjában véve a termelésnek egy bizonyos fetisizálása. És ez, azt hiszem, két vonalon is megmutatkozott nála is, és a Mezőgazdasági Osztály munkájában is. Az egyik oldalon abban, hogy vigyáznunk kell, az isten szerelméért, hogy nehogy a kisparaszti termelésben valami visszaesés következék be. A másik, hogy vigyázzunk, az isten szerelméért, a szövetkezeti fejlesztésben, hogy nehogy úgy próbáljunk fejleszteni, hogy ne biztosítsuk ennyire a termelés anyagi alapjait. Azért mondom, hogy bizonyos fetisizálás, mert – a felsorolásból látható – mind a két esetben van persze a meggondolásoknak egy reális, teljesen helyes magja, gyökere. De abban a pillanatban, amint fetisizáljuk őket, eltúlozzuk a jelentőségüket, akkor oda vezetnek, hogy nem fektetünk megfelelő súlyt a tsz-fejlesztésre, attól tartva, hogy jaj istenem, nincsen megfelelően biztosítva az anyagi alapja, és nem fordítunk megfelelő figyelmet a kapitalizálódás veszélyére, abból indulva ki, hogy nehogy véletlenül ártsunk a termelési lehetőségeknek, és nehogy akadályozzuk véletlenül a termelés felfutását. Azt hiszem, hogy ebben van Fehér elvtársék hibájának a gyökere.

Dögei elvtárséknál és az FM-ben, azt hiszem, hogy a baloldali hibáknak a gyökere megint csak bizonyos, alapjában véve helytelen dolgoknak az eltúlzása, merev kezelése, amelyek egyrészt és döntően, azt hiszem, a módos paraszt iránti ellenszenvből fakadnak, gyökere persze a kulákság elleni igen egészséges ellenállás, de túlzásba víve és oda fejlesztve, hogy amelyik parasztnak jobban megy a dolga, az már egy kicsit gyanús, és ideje ezeknek a jövedelmét megnyirbálni, és hasonló merevség pl. a gépállomás és a tsz viszonyában, ahol úgy látja, hogy az állam érdeke csak akkor van védve, hogyha a gépállomás semmiképpen sem veszélyeztetheti a tsz-nek a fejlesztését. Ennyit röviden ezekről a kérdésekről.

Mellesleg, ha már itt tartunk, megemlítem azt is, hogy az a két melléklet,¹¹⁷ amelyiket az előterjesztéshez adtak a KB tagjainak, véleményem szerint nem megfelelő, és nem üti meg a KB mértékét [sic!]. Az egyik a 3004. számú rendeletről szól, a 3004-es rendelet egy kitűnő rendelet, de helytelen róla így beszámolni, hogy ne említsük meg, hogy annak is vannak bizonyos hiányai, amelyet a jövőben ki kell javítani. A másik az országos felvásárlási operatív bizottság működéséről, és általában a felvásárlással összefüggő problémákról, ahol általában jól megy a dolog, de megint csak hiba volt egy olyan jelentést hozni ide, ahol nem említettük meg, hogy ott is vannak bizonyos hiányosságok. Időm nem engedi meg, hogy ezekre kitérjek.

Az anyagban felvetett legfőbb vitakérdésekről. A kettős célról: tehát a szövetkezeti fejlesztés plusz a termelés szakadatlan emelése. Azt hiszem, hogy a cél maga feltétlenül helyes, ezt itt nem is vitatja senki. De meg kell emlétenem, hogy az a rész, ahol az előterjesztés az ide vonatkozó álláspontunkat megfogalmazza, szerintem pontatlan, és erre azért kell kitérni, mert ilyen esetben a pontatlan fogalmazások mögött néha pontatlan vagy helytelen elképzelések lehetnek. Itt az állásfoglalás első mondata azt mondja: a munkásparaszt szövetség fő célja a munkáshatalom tovább erősítése érdekében szocializmus megteremtése a mezőgazdaságban is. Azt hiszem, hogy ebben a mondatban az a beszűrés, hogy a munkáshatalom tovább erősítése érdekében – helytelen. A cél ugyanis a szocializmus, a kizsákmányolástól mentes társadalom győzelme, megmásíthatatlan megvalósítása, megszilárdítása. Ehhez győznie kell a szocializmusnak a mezőgazdaságban is. Különböző ez nyilvánvaló, ha ott megmarad a kapitalizmusnak a bázisa a lehetséges kiindulási pontja a társadalom osztályalakja [sic!]. Ezt először.

Másodszor, kell a szocializmus győzelme a mezőgazdaságban azért is, hogy felszabaduljanak a mezőgazdaságban is a termelőerők, hogy rohamosan lehessen emelni a munka termelékenységét a mezőgazdaságban is, ennek megfelelően a mezőgazdasági termelést is, hogy ezzel megszűnjön a legnagyobb fék és akadály a társadalmi fejlődés és a nép életszínvonalának emelése terén, és szabaddá váljon a parasztság gazdasági és kulturális felemelkedésének az útja. Úgy folytatódik a dolog, hogy a mezőgazdasági termelés fejlesztése és a szocialista átalakítás egységes, elválaszthatatlan feladatot képez. Ez, elvtársak, a mi célunk, hogy ez így legyen, de így fogalmazni meg a dolgot, az teljesen téves elképzelésekre vezethet, vagy elképzelésekről tanúskodhat. Mert nagyon jól tudjuk, hogy a kettő nem feltétlenül és mindig járt együtt, sőt a tipikus az ellentéte volt ennek majdnem minden esetben, nálunk különösen.

A következő mondat azt mondja, hogy a szocialista átszervezés fő eszköze a mezőgazdasági termelőerők állandó fejlesztésének. Ez legalábbis félreérthető, mert a szocialista átszervezés nem a termelőerők fejlesztésének az eszköze, hanem maga a cél, a szocialista átszervezés feltétele a termelőerők állandó emelésének és erőteljes fejlesztésének, és maga után is vonja ezt az erőteljes fejlesztést. De ha így fogalmazzuk, hogy ez a fő eszköze, ez szerintem egy maradványa annak, az elvtársak egy része által ismert és a PB számára készült előzetes anyagnak, amelyik valóban az egész szocialista átszervezést, a szocializmus megvalósítását a mezőgazdaságban egyszerűen mint a mezőgazdasági termelés emeléséhez szükséges eszközt tárgyalja. Efelett, szerintem nagyon helyesen, mondott ítéletet K. Nagy elvtárs is tegnapi felszólalásában.

Még azt akarom hozzátenni ehhez a kettős-cél-problémához, hogy azonkívül azt hiszem, úgy helyes értelmezni ezt a dolgot, ahogy ezt Szilágyi elvtárs tegnap kifejtette,¹¹⁸ mondván, hogy ez a termelés emelkedése terén természetesen azt kell jelentse, hogy egészében összesen a termelésnek emelkednie kell, amit elsősorban azzal érünk el, hogy a szocialista szektorban emelkedik mind erősebben a termelés, és előfordulhat, hogy közben a magánszektorban helyenként visszaesések vannak.

A következő ilyen probléma a túl nagy paraszti jövedelmek kérdése, illetve a kérdésfeltevés, hogy túl nagyok-e ezek a paraszti jövedelmek? Tényleg túlsá-

gosan kedvezett-e a kormány és a párt politikájában az egyéni parasztgazdaságoknak? Erről tegnap és tegnapelőtt, ugyancsak szerintem helyesen, mondtak ítéletet, mondván, hogy ez így egyszerűen nem felel meg a tényeknek. Én csak néhány dologgal szeretném még kiegészíteni, ami ma erről elhangzott. Az első a megfogható számok, szóval, az egyáltalán rendelkezésünkre álló számok szerint a tsz-tagok egy főre eső reáljövedelme 800 valamennyi forinttal meghaladja átlagban az egyéni parasztok egy főre eső reáljövedelmét. De ha közelebbről megnézzük még a dolgot, akkor azt látjuk, hogy azért haladja meg 800 valamennyi forinttal, mert ebben benne van a kormány, illetve az állam által nyújtott fejenként 1700 Ft-os támogatása a szövetkezeti parasztnak, ha ettől a támogatástól eltekintünk, akkor valójában a szövetkezeti parasztság egy főre eső reáljövedelme kb. ugyanannyival van az egyéni paraszt jövedelme átlaga alatt, mint amennyivel az adott körülmények között felett. Azt hiszem, hogy ez eléggé csattanós cáfolata annak, hogy a kormány 10%-kal kedvez az egyéni parasztnak.

Másodszor. Fel lehetne vetni a kérdést, és fel is vetették, hogy talán általában túl magasak a mezőgazdasági árak. Ennek valami gyökere van. De amikor erről ítéletet hozunk, nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy ugyanezen mezőgazdasági árak mellett a tsz-eink nagy része éppen hogy csak vegetál, és az állami gazdaságaink a maguk összességében több száz millió ráfizetéssel dolgoznak. Ha lejjebb megyünk az árakkal, azt is tudnunk kell, hogy az amúgy is vegetáló tsz-eink és állami gazdaságunk [sic!] helyzetét tovább súlyosbítjuk. És ez mutatja azt is, hogy az adott körülmények és az adott termelési technikánk és termelési viszonyaink között ezek az árak, vagy az egész árszínvonal összességben nem túl magas, ha az árak nem is mindenütt a legszerencsésebb arányúak.

Ha így áll a dolog, mi mégis a magyarázata az egyéni parasztgazdaságok egy része igen magas jövedelmi szintjének? Azt hiszem, hogy a magyarázat kettős. Az egyik – amire itt többször utaltak –, hogy egy részük ezeknek a gazdaságoknak spekulációból és üzletelésből szerzi a jövedelmét. Azt hiszem azonban, hogy valószínűleg nagyobb részben – mármint ezeknek a gazdaságoknak nagyobb részében – igaz az, ami ugyancsak többek felszólalásában szóba került, hogy ezek viszonylag rendkívül intenzív, igen sok munkát befektető és általában jól jövedelmező kultúrákban dolgoznak. Nagy részük ugye az állattenyésztésből, annak különböző fajtájából, baromfiból, egyéből nyeri a jövedelmét, és nem spórol a munkájával, sem a saját, sem a családtagjai munkájával. Igen sok munka van az ilyen, általában nagy jövedelmekben. Namármost, a tsz-einkben, állami gazdaságainkban, különösen azokban, melyek nem a legjobb eredményeket mutatják meg, erre részben nem is futja, nem olyan a munkaerő-ellátottságuk, hogy ilyen intenzív munkát a tsz, vagy az állami gazdaság egészében folytatni tudjanak, részben persze nem is azon a nívón van a gazdálkodás, mint az igazi egyéni gazdálkodásban. Ebből adódik tehát, hogy mit tegyünk ezen a téren a magas paraszti jövedelmekkel kapcsolatban. Az azt hiszem nyilvánvaló, hogy mindent meg kell tennünk, hogy a spekulációt egyszerűen elvágjuk, erre ebben az irányban egy és mást – és nem egészen sikertelenül – tettünk már, folytatnunk kell. A másik, amiről itt ugyancsak esett szó, hogy a legjobban jövedelmező kultúrákat minél nagyobb mértékben kell nagyon céltudatosan a tsz-eknek és az állami gazdasá-

goknak juttatni, amennyiben a munkaerőhelyzetük lehetségessé teszi, hogy ezeket vállalják. Ugyancsak vigyázni kell arra, hogy ezeket a fuvarlehetőségeket megvonjuk ott, ahol nem vagyunk egyenesen rászorítva. Ami azonban az egyéni adózást illeti, teljesen egyetértek azzal az elég általánosan kialakult véleménnyel, hogy erre pillanatnyilag, itt nagyon helyesen elhangzott okok miatt, nem térhetünk rá. Kiélezett helyzetben a későbbiek folyamán, a termelőszövetkezeti fejlesztés magasabb fokán – és erre talán már egy év múlva is sor kerülhet – másképp állhat a helyzet, és esetleg szükséges és célirányos is lehet.

(Sok figyelmeztetés után egypár kérdést nem tud kifejtteni.)

Akkor megpróbálom, rátérek a „tovább” kérdésére, mert azt hiszem, hogy erre kell, hogy idő fusson [sic!]. Én azt hiszem, hogy helyes és elfogadhatjuk valamennyien Kádár elvtársnak azt az indítványát, amelyik különben nagyjából megegyezik azzal, ami itt az előterjesztésben szerepel, hogy ezt a legközelebbi hozzávetőleg egy évet a bizalom további megerősítésére ilyen átmenetnek és előkészítésnek használjuk fel. Azt is figyelembe véve, amit Czinege elvtárs nagyon helyesen mondott, hogy persze ez nem egyenletesen megy az egész országban, hanem különböző vidékeken különböző ütemben, és pl. Szolnokban nyilvánvalóan tovább kell jutnunk ez alatt az idő alatt, mint nem tudom, Békésben. Azonban a lépések megkövetelik azt, hogy újabbat is hozunk, és ebben az újban benne kell hogy legyen az, hogy beszéljünk a paraszttal, úgy ahogy erről Dobi elvtárs is beszélt, hogy politikai erősítést adjunk, ahogy az előterjesztésben bőven szó van róla, szakemberben adjunk erősítést, és így tovább. De azt hiszem, változtatni kellene ott is, és azon a területen is, ami ma a tsz-eink fejlesztését általában jellemzik [sic!], hogy tsz-einkbe a falunak a legszegényebb rétege lép be. Erről egypár adatot az elvtársak felhoztak. De mégis, ez az előterjesztés és a Fehér elvtárs felszólalása is abból indul ki, hogy mintegy törvényként veszi, hogy egyelőre így kell hogy tovább menjünk. Igaz, és abban igaza van Fehér elvtársnak, hogy a közel másfél millió egyéni parasztgazdaságból kb. 930 ezer, tehát közel egymillió az összkatasztrális hold alatti [sic!], ebből 270 ezer az egy hold alatti, ahol 0,7 katasztrális hold az átlag, a többen pedig valamivel több, mint két és háromnegyed hold az átlag. Ebből tehát futja még belépőkre, de nyilvánvaló, hogy az ilyen belépések, különösen, ha figyelembe vesszük azt is, hogy a tartalékföldek fogytán vannak, különösen a használható tartalékföldek, ez azt jelenti, hogy először is ezzel a tsz-ek földátlaga állandóan süllyed, de nem ez a legnagyobb baj, hogy az átlag süllyed, hanem az a legnagyobb baj, hogy éppen az újakkal igen alacsony átlag alakul ki, különösen ott, ahol nem jut tartalékföld. Továbbá, ez folytonosan visszaveti a tsz-ek tagjaira eső átlagjövedelmet, és mivel a nagyobb jövedelműek azok, akik kimaradnak és nem lépnek be, állandóan és újból megnövelik a termelőszövetkezeti tagok átlagjövedelme és az egyéni parasztgazdaság átlagjövedelme közötti különbséget. És mi csoda példamutatás ilyen körülmények között az új termelőszövetkezeteknek a jövedelmezősége.

Azonkívül ilyen módon igénylik ezek az új tsz-ek a legnagyobb állami segítséget. Igaz, hogy ez csak egy tendencia, de nem jó tendencia. Hogyan törekedhetünk arra, hogy igyekezhessünk azon, hogy pl. az 5–10 holdas parasztok is bejöjjenek, akikből ugyancsak 350 ezer van, de akiknél az átlag több mint

két és fél hold, és akiknél az összterület az két és fél millió hold. Itt, elvtársak, visszatérek a fokozatosság kérdésére. Amikor mi a fokozatosságról beszélünk, és azt mondjuk – amiben egyébként nincs eltérés –, hogy a termelőszövetkezet az az alap, amire az egész termelőszövetkezeti politikánknak épülni kell, egy kicsit megint elmellőzzük az összes lehetőségeinket, és úgy tekintjük, mint hogyha a tsz-en kívül csak a termelőszövetkezeti csoport volna meg mint lehetőség, amelyik általában nem termelőszövetkezet, amelyiknél a termelőszövetkezeti csoport az csak egy név, egy védjegy, ami arra szolgál, hogy kevesebb adót kelljen fizetni, különböző kedvezményekhez lehessen jutni, minden ellenszolgáltatás nélkül. Ez azonban nem az egyetlen másik lehetőség. Lehet más lehetőség. Van egy olyan lehetőség, hogy olyan típust szorgalmazzunk, amelyik azzal kezdődik, hogy a földeket összerakják, a mezsgyét eltörlik, táblásművelésre, együttes szövetkezeti művelésre térnek át. A kérdés, elvtársak, mindig az, milyen irányban megy tovább a fejlődés? És ha mi ezt keresztül tudjuk vinni következetesen, akkor biztosítani tudjuk, hogy a fejlődésnek közös irányba kell menni, olyan irányba, amelyből nem visszafelé, a földek felosztása irányában vissz az út, hanem, mert itt hiszen csak ez az egy lépés van hátra, a közös termelés kiszélesítésére az állattartás terén is. Emellett szól nemcsak az, hogy ez egy lehetséges és elfogadható dolog, hogy erről könnyen meg lehet győzni a parasztságot, azért, mert a termelőszövetkezeti termelés nagy fölénye elsősorban éppen ezen a területen nyilvánul meg, hiszen az állattenyésztésben ez a fölény sajnos egyelőre nincs is meg, a növénytermelésben, a táblás termelésben teljes egészében megmutatkozik, és megmutatkozik a nagy munkaerő-megtakarítási lehetőség is, de emellett szól az is, hogy a közös állattenyésztésre való áttérésnek vannak a legnagyobb anyagi akadályai is, és amikor arról beszélünk, hogy a termelőszövetkezeti fejlődés anyagi alapjait megteremteni, akkor nagyrészt a közös állattenyésztés anyagi alapjairól van szó, és ezek rendkívül kétséges anyagi alapok. A mai elképzeléseink szerint egy tényleg teljesen kialakult modern termelési színvonalon álló tsz-ben az egy holdra eső összes befektetett [sic!] 11 ezer forint. És ebből a 11 ezer Ft-ból kerek 7700 Ft az épület, mégpedig túlnyomó részben a közös állattartásra szolgáló épület. Emellett szól az is, hogy ha ezt megvalósítottuk, akkor minden valószínűség szerint elejét vettük, vagy legalábbis igen lecsökkentjük azt a később fenyegető veszélyt, hogy a termelőszövetkezeti mozgalom általánossá válása mellett vagy általánossá válásakor a jómódú parasztság levágja az állatait.

Természetesen én ezt kiemeltem, és hangsúlyoztam ennek a fontosságát azért, mert azt gondolom, hogy ennek tényleg nagyon nagy fontossága van. De hozzá akarom tenni, hogy ez nem egy egyetlen eszköz, ehhez jön – időhiány miatt erről igazán csak stihvortokban [sic!] akarok beszélni – a földjáradék fizetésének a bevezetése a tsz-ekbe, ami ugyancsak hathatós eszköz, ehhez jön a helyes politikai munka, ehhez jön a pártszervezeteinknek a megerősítése, ehhez jön – ami ugyancsak rendkívül fontos alapvető tényező – a termelőszövetkezetek vezetésének és szervezeteinek a megerősítése. Ha mindezeket egybe vesszük, akkor azt hiszem, nem fér hozzá kétség, hogy nagy lépést tehetünk előre ez alatt az egy év alatt.

LOSONCZI PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Engedjék meg, hogy

én mint gyakorlati dolgozó és tíz éve ott dolgozó ember szóljak hozzá ehhez a tsz fejlesztésének [sic!] a kérdéséhez.

A tsz-ek fejlesztése nem volt könnyű feladat sohasé, de állítom, hogy most különösen nehéz. Nemcsak azért nehéz, mert az 1953–1956-os esztendő [sic!] volt nálunk, hanem voltak nekünk olyan gazdasági nehézségeink a termelőszövetkezeteinkben, amik az egyéni dolgozó parasztokat nem vonzották a tsz-be. Mik ezek a nehézségek? Elsősorban az, hogy az első szövetkezeteink – ahogy Dobi elvtárs is tegnap említette – szegényparasztokból alakultak. Ezek a szegényparasztok a jó szándékuk mellett nem értettek úgy a gazdálkodáshoz, mint a középparasztok, és sokszor ezek a középparasztok azt várták, hogy ezek a szegényparasztok mutassák meg a nagyüzemi gazdálkodás fölényét. Ez sajnos nem minden esetben sikerült, de mondható az, hogy ezek a termelőszövetkezetek, ha azt általánosságban nézzük, sok esetben és sok helyen bebizonyították, hogy többet tudnak termelni, többet tudnak nyújtani a dolgozó parasztoknak, mint az egyéni gazdaság nyújt. Én nem hiszek a statisztikának sem, ami azt mutatja ki, hogy mennyi az egyéni paraszt jövedelme és mennyi a tsz-parasztok jövedelme, egyrészt azért se, mert nálunk a jó szövetkezetekben – és nyugodtan állítom, hogy többet dolgoznak azok, mint az egyéni parasztok [sic!]. És ha azt nézzük, amit a statisztika mutat, a statisztika azt mondja, hogy közel 10 kataszteri hold föld esik egy-egy termelőszövetkezeti tagra. Az egyéni parasztok jövedelme csak valamennyivel kevesebb, mint a termelőszövetkezeti parasztoké, de ha a földterületüket nézzük, akkor az $\frac{1}{3}$ -át sem érik el, mint a tsz-tagok egy-egy főre eső földterülete. Tehát ez is bizonyítja azt, hogy még a gépesítéssel nem állunk ott, hogy az a gép annyit segíteni [sic!], hogy a tsz-tag kevesebbet dolgozzon a tsz-ben. Nagy dolog ez, de még annyit nem segít a gép, mint amennyi ott a kézi munka.

Sokszor és sokat vitatkoztam azon is, hogy bizonyos állami támogatás, itt a Friss elvtárs, azt hiszem, rosszul mondta, hogy nem 1700 tagonként, hanem katasztrális holdanként [sic!]. Érdemes volna azért megvizsgálni azt, hogy a mi szövetkezeteinknek a közös vagyona vagy az egész tagságnak a jövedelme van-e annyi, mint amennyit az idén adtunk a tsz-einknek állami támogatásként. Énszerintem nincsen. Ez egy óriási nagy baj, már abból a szempontból is, hogy meg kellene nézni, milyen gazdaságosan termelnek a tsz-eink. És ez egy óriási nagy baj, és meg kellene nézni, hogy milyen gazdaságosan termelnek a termelőszövetkezetek, mert ez azt bizonyítja, hogy itt a termelőszövetkezeteknél nemcsak a mennyiségi termelést kellene vizsgálni, mert azt tudjuk, hogy egy-két mázsával többet termel stb., hanem azt, hogy milyen költségekkel termeltek, mennyi ment ott veszendőbe, ami az egyéninél nem fordul elő.

Ennek ellenére nem tudunk még mindig rendet teremteni a téren, hogy egy ilyen szerencsejáték-féle ez a termelőszövetkezeti mozgalom, sok esetben 100 forinton felül osztanak, múltkor megnéztem egy termelőszövetkezet zárszámadását, 102 forintot osztott munkaegységként. November 1-jén az egy számláján 152 forint volt, a házipénztárában 343 forint összesen, és mégis munkaegységként 102 forint 12 fillért tudott osztani. Hát én megmondom őszintén, nálunk van egy tag, aki el akar oda menni, habár nálunk nem kevés és stabil a tagoknak a jövedelme, de azt mondja, hogy milyen jó ottan, lehet, hogy mire odaér, üres kamrárt talál, mert egy darab marhájuk nincsen, egy

darab disznajuk nincsen, semmi közös vagyonuk nincs, szóval, ha jövőre lesz egy gyengébb termés, akkor ez a tagság el fog széledni. Na most, ez a bizonyos 600 gyenge termelőszövetkezet, amelyekkel mindig kínlódunk, mit csináljunk ezekkel? Én nem azt mondom, hogy ezeket zavarjuk szét, habár volt idő, amikor ilyesmire gondoltam. Hanem azt, hogy megfelelő kádereket kellene oda kihelyezni, de nem is úgy gondolom, hogy küldjük a kádereket, hanem azt, hogy hívjanak kádereket oda.

Én ezelőtt két-három évvel, amikor ezeket a kádereket vitték le a falura, voltam itt a Ménesi úton, én is tartottam nekik előadást, inkább azért hívtak, hogy lássanak egy élő tsz-elnököt is ezek az ipari káderek. Én elmondtam a magam mondanivalóját, és aztán kérdéseket tettek fel nekem az elvtársak. Az első kérdés az volt, hogy mennyi az én keresetem a szövetkezetben mint elnöknek. És a szünetben aztán elmondták, hát nézze, azt mondják, most megkapjuk a fizetésünket, és amit a termelőszövetkezetben kapunk, elmegy így egypár esztendő, és aztán meg majd megint lesz valami. Szóval ilyenek is voltak ezek között, és ezt különösen azért tudom mondani, mert utána ezekből a káderekből három-négy csoport is volt nálunk ilyen bizonyos gyakorlati tanfolyamon, és meg kell mondani, hogy ezeknek az elvtársaknak egy részét – és a nagyobb részét – nem érdekelte, nem volt szívügye az a munka, amire vállalkozott. És nem tudták előbbre vinni. Vannak nekünk faluról elkerült kádereink, akik nagyon nagyfokú műveltségre is tettek szert.

(Dobi elvtárs: De hogy van a szövetkezet felépítve?)

Minden faluban, Dobi elvtárs, akiről tudják, hogy tőlünk került el, hívják oda vissza.

Röviden, hogy én hogy látom, mit kellene csinálni a termelőszövetkezetekben, hogy előbbre jussunk. Azt, amivel tíz évvel ezelőtt elkezdtünk agitálni, hogy a szövetkezet azért jó, mert ott kevesebb munkával többet lehet termelni, kulturáltabban élhet az ember és így tovább, most már ezt nem tudjuk így szavakkal mondani, mert most már van egy csomó olyan tapasztalata a parasztoknak, hogy ez nem mindig volt így. Tehát az kellene mégis, hogy a termelésükbe ténylegesen egy olyan – nem mondom, hogy magas fokú – gépesítést és technikát bevinni, de mégis, amit jelenleg adni tudunk, hogy ott ténylegesen kevesebb munkával érjék el a nagyobb termelést. Hogyan gondolom én ezt? Hát én mindig is veszekedtem azért egyesekkel, hogy a gépeket ott, ahol a szövetkezetek területe, anyagi ereje, vezetése, technikai és műszaki felszerelése olyan, hogy már maguk tudnák üzemeltetni, adjuk el ezeknek a termelőszövetkezeteknek a gépeket. Megmondom, miért. Itt, akik hozzászóltak eddig, és kint a gyakorlati életben ismerik, mind amellet voltak, hogy adjunk a termelőszövetkezeteknek gépeket. Azok vitatkoztak rajta, akik a gyakorlati életet nem ismerik, hogy nem, mert veszélyes, meg hasonló; jó, ez általmi tulajdon, ez meg szövetkezeti tulajdon, nekünk azt kell nézni szerintem, hogy a termelést előbbre vigyük, a termelésben akkor álljon rendelkezésre az a gép, amikor arra szükség van, ne forduljon elő, hogy amikor szükség van rá, a legdöntőbb napok múlnak el, hogy nem tudjuk azokat a munkákat elvégezni.

A termelésben nemcsak a gépesítés dönti el, hogy előre tudunk-e menni, hanem maga a szakmai képzettség is. Én megmondom az elvtársaknak, mi

ilyen kettős könyvvitelt folytatunk, és nálunk hát ilyen forintokba számolunk mindent, hogy az állattartásnál rá is lehet fizetni. Mi, amikor propagandát csinálunk, hogy az állattenyésztés hozza a nagyobb hasznot, az nem mindig így van, és itt-ott a termelőszövetkezetek nemcsak azért nem akarnak állatot tartani, mert az állattartás, mondjuk, elviszi a takarmányt, és nincs mit osztani akkor, hanem azért is, mert hogyha nem megfelelően nyúlnak hozzá, nincs megfelelő szakember, akkor az állattenyésztés viszi el a növénytermesztés hasznát. Na, az állam által nyújtott segítségről. Én a gépi munkáknál, [sic!] meg az a bizonyos 200–250 millió forint, amit az állam támogatásként ad a gépállomásoknak, én elkezdtem számolni, hogy nekünk kb. azért egy csomó gépet lehetne venni, hogyha azt a támogatást pénzben adnák, és nem így adnák. Ez az egyik. A másik, hát én nem tudom, hogy is vagyunk ezzel a bizonyos segítséggel akkor, amikor a gépállomásoknál az egy normálhold szántásra jut 120–130 forint, és akkor engedünk a szövetkezeteknek ennyit vagy annyit belőle. Ha megnézzük, hogy mennyibe kerülne ez a munka ténylegesen a szövetkezetben, kiderülne, hogy ez az állami támogatás egy fölöslegesen fenntartott gépállomási adminisztratív munkának a támogatására megy, és nem a termelőszövetkezetek támogatására. Általános költség. Én utánanéztam, ennek a bizonyos egy holdra eső talajmunka értékének fele az általános költség. Tehát azt jelenti, hogy azért a 70 forintért a termelőszövetkezet tudja üzemeltetni, és akkor nem tartunk fent egy olyan szervet, amelyik azt mozgatja, illetve amivel nekünk veszekedni kelljen állandóan.

Na most, a termelésben lévő segítés lenne az egyik, ahol tenni kellene valamit, a másik az értékesítésben lévő problémák, amik vannak. Én nem arra gondolok, mert sokan azt mondták, hogy ezeknek biztos azért van pénzük, mert szeretnek kereskedni, volt rá idő, amikor csináltuk ezt, nem csináljuk mostan. De azért érdemes lenne azt is megnézni, hogy a termelőszövetkezetek miért nem szeretnek sok állami szervvel kereskedni, mert magyarul mondvá, becsapják őket. Hogy csak egyet mondjak, a mi tejünket a törzsellattenyészítő állomás ellenőrzi a zsírtartalmát, akkor 4–4,2% zsírtartalma van. Mi még 3–3,5%-nál magasabb zsírszázalékú tejet nem adtunk át a tejbegyűjtőnek, ott mi elvesztünk egy fél százalék zsírt, ami nagy pénzt jelent; átlagosan 100 000 liter tej kerül átadásra. Nem tudjuk azt megcsinálni, hogy minden egyes kannával menjünk fel Kanizsára vagy éppen Szigetvárra a tejgyárba, illetve a tejfeldolgozó üzembe, és külön ott, bizottsággal adassuk ezt át, és mi hiába tiltakozunk, hogy kérem, nálunk ennyi, azt mondják, amit beküldtünk, az meg annyi. Hát mit csináljunk, és sok-sok ilyen probléma van, ami sok forintot visz el, s akkor a vállalat bizonyos haszonnal zárja az esztendő, nyereségrészedés van a dolgozóknak stb., és ezt mondhatnám az Állatforgalmira stb.-re. Érdemes volna, itt a vitában is sok szó esett, hogy van olyan paraszt, különösen Kaposgyörgyében¹¹⁹ is, akinek a tehenének még nem volt üszőborjúja. Mindig bikaborjúja van, úgy tudják ezek kihozni, hogy ez egy tehenészeti csoda, mert ő ugye jóba van a régi kapcsolatuk folytán az állattenyészítő állomással, és ugye az ő tehenének mindig olyan borja van, amit tetováltatnak, hogy ennek a jó tehenének micsoda kiváló bikaborja van, olyat tesz alája, aminek a neve

(Közbeszólás: a szomszédé.)

...Az értékesítésnél én amellettt vagyok, hogy a termelőszövetkezeteknek

nem kifizetődő, hogy mérjük ilyen kicsi tételben, detájban [détailban] nagy mennyiségű áruikat, hanem az, hogy állami vállalatokkal vagy intézményekkel kössenek szerződést a termelőszövetkezetek, mondjuk kórházakkal, honvédséggel stb.-vel, hogy ellássák, amire nekik szükségük van, üzemi étkezdék stb. Én utána néztem ennek is, azt hiszem Dögei elvtárs volt lent, amikor említettem, hogy érdekes dolog volt; mi Pécsen elkezdtünk ilyen tejtermékeket árusítani, és arra mentünk a piacon, hogy olcsóbban adjuk, mint az egyéni paraszt, bizonyos fokig letörjük ott az árakat is. Két forinttal olcsóbban adtuk a tejfölt, hárommal a túrót, mint az egyéniek. Csodálatos módon az állami intézményeknek, a postának, a vasútnak az árubeszerzője nem mitőlünk vásároltak. [sic!] Ennek utána néztünk, hogy miért nem tőlünk vásárolnak. Azért, mert az a maszek paraszt ad neki hetenként egy pár csirkét, egy-egy liter tejfölt

(Közbeszólás: végig az egész vonalon így van),

mi ezt nem tudjuk megcsinálni, mert nekünk ugye, könyvelnünk kell, azt nekünk el kell számolni, szóval nem vagyunk abban a módban, hogy mi is zsebből adjunk.

Az idő is lejár lassan, még a szövetkezet belső rendjének a kialakításáról szeretnék beszélni. Én nem tudok azzal egyetérteni, engem is sokan vádolnak azzal, hogy nem akarunk tagokat felvenni, és így tovább, mert nálunk sokan jelentkeznek, az igaz, hogy sokan jelentkeznek. Az is igaz, hogy olyanok sok esetben, akikkel mi nem szeretnénk együtt élni. Több mint 50%-kal nőtt a tagság a tavalyi évhez viszonyítva, és megnézzük bizony a tagokat, ahogyan azt a tehenészünk mondta, aki augusztusban jött vissza, hogy kellenek az öreg istennek, még egy forradalom [sic!] legyen, aztán ott kiabáljanak nekünk, menjenek és legyenek ott, ahol vannak. Hát szóval, így is nézik ezeket, mert sajnos nálunk is azok borították fel a rendet 1956-ban, akik a munkában utolsók voltak, a leghitványabban dolgoztak, azok szerettek volna sokat osztani és sokat kapni, mert nálunk ugye, szép vagyon van a tsz-gazdaságnál.

Itt vita volt a földjáraadék kérdése körül. Én már sokszor kihangsúlyoztam, hogy törvénnyel kötelezném a termelőszövetkezeteket, én semmiféle vitát nem engedélyeznék, hogy azt fizessék vagy ne fizessék. Fizessék, mert az egyéni parasztok, a középparaztok kint vannak még a termelőszövetkezetből, és ők azért szeretnék azt tudni, hogy az ő általuk vásárolt vagy örökölt földet, ha beviszi a tsz-be, mit kap azért. Még egyelőre, amíg a föld tulajdonjogát elismerjük, addig a földjáraadékot is adni kell, és törvénnyel kellene kötelezni erre a mi termelőszövetkezeteinket. Na most, a jövedelemelosztás kérdése, ez a sokat vitatott kérdés, én magam is sok elvtárssal vitatkoztam, és vitatott kérdés a mi jövedelemelosztásunk is. Mondták azt is, hogy ez egy bizonyos kapitalista szövetkezet mostan, mert sokan sajnos nálunk úgy képzelek el a szövetkezeteket, az az igazi szövetkezet, amelyet az állam milliókkal támogat évente, soha nincs pénzük és nyomorognak. Nem. Vannak szövetkezetek nálunk is, ott a mienk is, 1955 nyara óta egy krajcár állami hitelt nem kértünk, és nem is fogadunk el, nem megyünk arra rá, hogy na most, olyan jövedelemmel ugrassuk ki a tagokat, hogy a világ bámulna, mert megcsinálhatnánk egy-két éven keresztül, jelenleg a szövetkezetnek mozgatható aktív vagyona közel tízmillió forint, ebből készpénz közel ötmillió forint. A jövedelmet a munka arányában osszuk el, nem pedig valami csodanapszám-

bér vagy ilyesmi, valamit fizetünk. Egyébként, ha valaki így fogná fel, hogy a nem természetben és a nem munkegységre kiosztott vagy a jövedelmet elosztó szövetkezetek nem szocialista szektorok, akkor azok hamarosan megvádolhatják a Szovjetunió kolhozait is, ahol keresik a jövedelemelosztásnak érhető, ösztönző módját, amivel hát előbbre tudják vinni a termelést. Nálunk jelenleg úgy néz ki, hogy a tagok szívesen dolgoznak, a jövedelmük nem olyan túl magas, most csináljuk a zárszámadás utolsó státuszát, kisül, hogy kb. 1300 forint a tagonkénti havi átlagkereset, lehet, hogy erre még valamit kapnak az év végén, az attól függ, hogy a jövedelem hogy néz ki, de a szövetkezetnek az állóeszköze az idén is közel kétfélmillióval növekedett, az idei esztendő terhelé ez a vagyonnövekedés is, amire csak készpénzben 822 000 forintot költöttünk beruházásokra.

Mi a munkásosztály hatalmát úgy is kívánjuk erősíteni, hogy nem akarunk senkitől se munka nélküli jövedelmet elfogadni, tisztességes keretek között szolidan megyünk előre, és a termelőszövetkezetben meg is látszik, hogy milyen eredményeket értünk el. A tavalyi esztendő folyamán így több helyen elindították a jövedelemelosztás különböző módjait, én hozzám sokan írogatnak az ország különböző részeiből, és én megmondom, gondolkodnék azon is, amit elkezdtek Tiszarokon¹²⁰, azon a bizonyos részesművelésen, illetve nem is részesművelés, hanem a termésnek egy bizonyos részét adták ki, hogy jó-e, megengedhető-e, nem engedhető meg; nem tudom. Nekem a tiszaroffiak azt írták, hogy a megyei pártbizottság ráment, és betiltották ezt, az elnököt elcsukták, akkor találták ki, hogy ő ellenforradalmár volt, a könyvelő az elszökött onnan, pedig olyan termelési kedv nem volt Tiszaroffon, és jelenleg sincs, mint amikor ezt a bizonyos 40%-os jövedelemelosztást bevezették. Én nem azt mondom, hogy ebből csináljunk egy országos valamit, de ott, ahol nincsen még osztalék, pénzben, semmiben sem, valami olyan megoldást, hogy a tag tudja azért, hogy miért dolgozik, azért nem marad meg a szövetkezetben, hogy az esztendejét ledolgozza, és az év végére kiderül, hogy nincsen neki jövedelme. Bocsanat, hogy egy kicsit tovább beszéltem.

CSETERKI LAJOS elvtárs: Kedves elvtársak! Az első kérdés, amire választ szeretnék adni én is, helyes-e a párt eddig követett útja az egész mezőgazdasági politikánkban.

A párt, a Központi Bizottság eddig követett falusi politikája helyes, eredményeket hozott, és ha a jövő feladatairól, intézkedéseiről beszélünk, nem kerülhetünk ellentétbe ezzel a politikával. Hiba volna, elvtársak, hogy ha most ebből a vitából olyan következtetések születnének, hogy egy cakk [sic!] következzen be, nem értené meg sem a párt, nem értené meg a tömegek, és a parasztság sem.

A vitatott kérdésekhez: vita alakult ki a kettős feladat kérdésében. A tézisben megfogalmazott tétel helyes, a hiba ott van a mi véleményünk szerint, hogy nincs kidolgozva ennek a helyes tételnek a végrehajtási módja, az, hogy hogyan csináljuk. A tétel általában helyes, konkrétan például, ha egy községben a tsz-fejlesztésben előbbre megyünk, feltétlenül találkozunk azzal, hogy ez visszahat az egyéni parasztság termelési kedvére, főképpen természetesen a birtokos parasztságra. Bizonyos csökkenés tapasztalataink szerint elkerülhetetlen. Megyénk tapasztalatai már ebben az évben azt mutatják, hogy miután

1958-ban 41 tsz alakult, hogy már most az ősz folyamán az egyéni parasztok például őszi mélyszántásra nem kötnek le annyi szerződést a gépállomással, mint tavaly kötöttek. Van egy másik tendencia is a faluban, és erre fel kell figyelni. Igyekszik a kisparaszt, elsősorban a család egyik tagját elhelyezni iparban, közlekedéshez vagy kereskedelembe, és gazdaságát vegetáló gazdasággá átalakítani, és nem árutermelésre törekszik. A kisparaszi felfogásnak van ma egy ilyen tendenciája, és erre fel kell figyelni.

A Fehér elvtárs itt megfogalmazott egy olyan feltevést, hogy ha a mezőgazdaság termelési színvonala 30%-kal magasabb lenne, a tsz gyorsabb fejlesztésében megengedhető lenne egy 5%-os visszaesés. Ilyen feltevésből nem indulhatunk ki, mert ez a termelési színvonal adva van, és csak a termelési kedvet nézni hibához vezet, feltétlenül. A tétel alkalmazásánál elsősorban – véleményünk szerint – a szocialista szektorra kell a fő figyelmet fordítani. Nem becsülöm le a ma még nagyszámú és jelentős magánszektort a termelési hozamok tekintetében, azonban elavult módszerekkel dolgozik, és nem tud nagyon nagy termelési hozamokat [sic!] az elkövetkezendő években, akármi-lyen nagy erőfeszítéseket fog is tenni, bizonyos egy helyben topogás van. Ezért figyelmünket az állami gazdaságokra, termelőségvetkezetekre fordítjuk, jelenleg mindenütt megvannak, elvtársak, az objektív feltételek arra, hogy a termelési színvonalat állami gazdaságoknál és termelőségvetkezeteknél fokozzuk.

Segíteni kell az irányításban és a vezetésben. Nekünk az a javaslatunk, hogy a tsz-fejlesztés hatására jelentkező esetleges csökkenés ellensúlyozására azokat a megyéket, ahol a szocialista szektor aránya viszonylag magas, a termelési színvonal emelése szempontjából tartaléknak kell tekinteni, és én konkrétan, elvtársak, ilyen kérdéssel fordultam a Mezőgazdasági Osztályhoz, beszéltem a K. Nagy elvtárral is. El tudjuk képzelni, hogy Szolnok megye, Békés, Hajdú, Szabolcs, bizonyos mértékben a mi megyénk is, ahol 49% az állami és a szövetkezeti szektor, hogy differenciált politikát folytassunk a termelési színvonal emelése szempontjából. Mert itt megvannak már azok a lehetőségek, ahol a terméshozamok emelésénél előremehetünk. Én a kukoricával jöttem, és azt mondtam, adjanak több műtrágyát nekünk, és induljunk harcba a kukoricánál, hogy az 50 év vagy 20 év átlagát vettük alapul, hogy az egy helyben topogást végre megdöntsük. Megvannak a kádereink, megvannak a szubjektív lehetőségeink, a technikánk megvan hozzá, megvan hozzá a műtrágyánk is. Folytassunk ilyen differenciált politikát. Ragadjuk meg ezt a kukoricánál, döntsük meg a terméshozamokat, képesek vagyunk rá, véleményem szerint képesek vagyunk. És ezzel egyetértett a Fehér elvtárs is, egyetértett a K. Nagy elvtárs is akkor, amikor beszéltünk. Véleményünk szerint meg lehet csinálni.

Ahhoz a vitás kérdéshez, amely a paraszti jövedelem körül kialakult. Van feltétlenül jövedelemnövekedés, és ez bizonyos mértékben egészséges. Van azonban ennek egészségtelen hajtásai, ezek a túlzottan kiugró egyéni paraszti jövedelmek, s itt a KB kétnapos vitájában ez teljesen világosan kialakult, hogy miből és hogy alakult. Találkozunk ma, elvtársak, ilyen egyéni paraszti gazdaság stabilizálásával. Hogyan értékeljük ezt? Tapasztalatunk alapján a parasztság intézkedéseinket a maga kisparaszi módján értelmezte, így is magyarázta. Az első időben azt mondta nekünk, az megy a tsz-be, aki akar,

aki nem, az egyénileg dolgozik. Ez volt az első hatása, és illúziók is keletkeztek a kistermelő egyéni paraszti gazdák között. Az ellenforradalom utáni első időben, elvtársak, a faluban igaz, hogy mi nem sokat beszéltünk tsz-fejlesztésről. Hiba volt ez, nem volt hiba, mert a tsz megvédése volt napirenden, a szocializmus eredményeinek a megvédése volt napirenden, ez fontosabb volt, és a hatalom volt a fontosabb. Szétvert erőinket kellett megszervezni, de amikor erőhöz kaptunk a megyékben, mindenütt és minden megyei titkár elvtárs ott volt, elvtársak, a tsz-ek fejlesztéséért folytatott harcban, a lehetőségek határain belül. Amikor rátértünk a tsz-fejlesztésre, megingott ez az egyéni paraszti gazdaság stabilitásának a nézete. Sok példával tudjuk ezt, elvtársak, bebizonyítani. Szerintünk és tapasztalataink alapján az egyéni paraszti gazdaságok stabilitása nem intézkedéseink objektív hatása. Ennek objektív alapja egyéni kisárutermelő kapitalista volta. És ebből táplálkozik.

Engedjék meg, hogy elmondjam tapasztalataink alapján, hogy a kapitalizálódásnak ma egészen más vonása jelentkezik a faluban, érdekes vonása. Ha a polarizációt vesszük, nem kulákosodás megy végbe a faluban, hanem pontosan az ellenkező folyamat megy végbe. Ha a kiugró jövedelmeket nézzük, és azt nézzük, hogy mibe fekteti [sic!] a parasztság, akkor, elvtársak, azt tapasztaljuk, hogy 1957 második felétől nem vesz gépet, ksigépet, 58-ban se emelkedik ez a befektetés, tehát nem árutermelési befektetéseket csinál, nem épít ólakat, gazdasági épületet, hanem annál több egyéni családi házat épít. És a mára gondol, és nem a jövőre gondol a nagy jövedelemre szert tett egyéni paraszti gazda. Ma megjelenik a falun a mosógép, megjelent a zongora a parasztházakban (közbeszólás: úgy, ahogy a szocializmus), tehát azt veszi, ami neki a legkedvezőbb. Tehát nem a termelési beruházásokat szorgalmazza. Ami gyorsan egy év alatt megfordul neki, és realizálni tudja. Ez megy végbe. Végbemegy ugyanakkor a birtokok elaprózódása, és ha vizsgálat tárgyává teszi a KB a földadásvétel alapján a birtokcseréket, akkor szembevetődő lesz, mi a megyénkben megvizsgáltuk, hogy elosztja a birtokot három holdakra, négy holdakra, vagy ennél kisebbre, és beállítja a gazdaságát ilyen vegetáló, ellátó gazdasággá, és nem termelő gazdasággá. És ezt a folyamatot nem szabad figyelmen kívül hagyni, amikor vizsgáljuk ezt a kérdést. Tény, elvtársak, hogy a parasztság egy részének túlzott jövedelme van. Tény az is, elvtársak, hogy a paraszti gazdaság stabilitásának a nézete él. Milyen következtetést vonjunk le belőle? A párt kétéves politikája nyomán a párt iránt a falun a bizalom növekszik. Jó légkör van kialakulóban, a bizalom légköre. Ezt csak erősíteni szabad, semmiképpen megzavarni, gyengíteni nem szabad.

Vita alakult itt ki az adóemelés kérdésében. Dögei elvtárs megfogalmazta a maga koncepcióját. Én, elvtársak, s a megyei pártbizottság véleményét mondom el, azzal a koncepcióval, ahogy itt kialakult, egyetérteni nem lehet. Azt mondotta, hogy a tsz-paraszti jövedelem és az egyéni paraszti jövedelem közti különbséget úgy kell kiegyenlíteni, hogy nem a tsz-parasztság jövedelmét emeljük, hanem az egyéni paraszti jövedelmeket húzzuk meg. Ezen az úton mi már jártunk, elvtársak. Még egyszer ezen az úton nem lehet járni. És megmondom, hogy miért sem lehet járni. Az adóemelés a paraszti jövedelem elvonásának egyik módja. Általában a kapitalista tendenciák korlátozásának helyes módszere. Teljesen erről lemondani nem szabad. És lehet, hogy egy-

két év múlva esetleg még az egyéni paraszti adóztatást is, illetve az egyéni adóztatásra is rátérhetünk, de most semmiképpen erre az útra nem léphetünk. Véleményünk szerint van ennek egy visszaütője is, és én szeretném a KB-nak elmondani. Megvizsgáltuk az '58. évi adóemelés végrehajtását, 104%-ra állunk éves adóteljesítésben. Tehát nincs probléma az adó teljesítésében. Vizsgálat tárgyává tettük 30 cikk szabadpiaci árát. A kép az, hogy kb. 50%-nál lefelé mutat a tendencia, 50%-nál a szabadpiacon az árak fölfelé emelkednek. És ki ragadtunk egy tételt. A kukoricában a felvásárlásban igen nehezen megyünk előre. Mi felvásároltunk 1100 vagonnal, de megállapítottuk tények alapján, hogy 1500 vagonot kivitték. És a szabadpiaci és az állami árak közti differencia ma már 60 forint, hamarabb hozta ebben az évben a májusi morzsoltba számított morzsolt kukoricát a piacra, mint tavaly a szabadpiacra. Fölvitte az árakat, mert nagyobb kereslet alakult, és ez a differencia, elvtársak, nagyobb, mint az az adó, amivel mi a parasztot megadóztatjuk. 24 millióval emelkedett az adó, és ha csak ezt a differenciát veszem, csak kukoricánál realizálta a bérből és fizetésből élőkön az adóketés egy részét. Hogy ha a számot összehasonlítom, azt a következtetést vonom le, hogy teljesen realizálta. De véleményem szerint és véleményünk szerint, elvtársak, mivel a mi szabadpiacunkon elsősorban kapitalista törvény érvényesül; a kereslet és a kínálat, és az Élelmezésügyi Minisztérium, a Belkereskedelmi Minisztériumunk nem jelentkezik árszabályozó befolyással a piacra, a NEP-politikát a paraszt a maga javára használja ki, bolond lenne nem kihasználni, az igaz. Minden spekuláló paraszt így fogja kihasználni. És ez történik. A mi javaslatunk az, elvtársak, hogy korlátozni kell a spekulációból szerzett jövedelmet, de Kossa elvtárs jó volna, ha kiadna egy rendeletet, hogy nem lehet a vasúton mázsás tételekben szállítani a kukoricát, csak kétszeres vagy háromszoros áron, ha megengedjük a kukoricát. Ne fizetődjön ki a spekuláló nógrádi vasutasnak eljönni a fehérvári piacra, és elszállítani oda, és ott nem ugyanazért az árért, hanem még 50–60 forinttal magasabban adja el. A jövedelem túlzott növekedését piacon is fogjuk meg árcsökkenéssel, de ehhez szükségünk van az Élelmezésügyi Minisztériumnak az árszabályozó intervenciójára. Nem vagyunk erre felkészülve egy sor cikknél, én nem mondok mást, elvtársak, mint a zöldséget vagy a gyümölcs árának a szabályozását. Hát miért nem tudunk mi ugyanolyan friss zöldséggel, ugyanolyan friss áruval jelentkezni, mint állam a piacon, és befolyásolni? Nem készletkérdés ez, állítom, hogy hozzáállás kérdése, ott rohad meg a paprika a tsz-ekben.

KÁDÁR elvtárs: Nem hozzáállás kérdése ez, ha ezt a rendszert fenntartjuk, akkor csak negyednapos fonnyadt zölséget tudunk a piacra vinni, mert hat kereskedőn keresztül visszük.

CSETERKI elvtárs: Láncolaton keresztül...

KÁDÁR elvtárs: Majd egypár állami gazdaságnak meg tsz-nek meg kell adni a jogot, hogy fölvigye, legalább a nagycsarnokig és a kereskedelmi hasznot is neki kell adni, akkor majd lesz friss zöldség meg tojás.

CSETERKI elvtárs: Mi alkalmazhatjuk az árcsökkentésnek a politikáját, mert ezzel segítünk a munkásosztálynak, és a munkásosztály reáljövedelmét is rögtön emelni fogja. Nem a srófot kell csavarni, hanem a mezőgazdaság szocialista átszervezésének...¹²¹

A tsz megszilárdítását sem szabad, elvtársak, fejlesztés szempontjából eltúlozni és fetisizálni. Mikor mi paraszttal, birtokos paraszttal vitatkoztunk, sok községben kihúzta a fiókból a téziseket, nagyon jól ismeri, és ő azt mondta nekünk, hogy majd ha ugye mintaszövetkezetek lesznek, akkor belépünk. És még lehet cáfolni egyszerűen azzal a ténnyel, hogy ahhoz, hogy a szövetkezet mintaszövetkezet legyen, erős szövetkezet legyen, kell két-három év, ha nem több, de az egyéni paraszt is amikor megnősült, elindult a gazdálkodás útján, ő se lett rögtön ilyen jövedelmező gazdaságnak a tulajdonosa, évek teltek el addig. És ezt az igazságot mindenütt elfogadják.

A fokozatossághoz, ahhoz, amit Dobi elvtárs mondott, egy példát akarok elmondani. Mi Seregélyesen,¹²² elvtársak, elkészítettük a fejlesztés tervét. Kiment a járási párttitkár, én magam is személyesen megjelentem, együtt volt 16 paraszt, hogy a tsz kérdésében egy lépést előretegyünk. Amikor elkezdtünk tárgyalni, a szemünkbe nevettek, hogy megelőzött minket a földműves-szövetkezet agronómusa, és már egy cukorrépa-társulást csináltak. S akkor nekünk vissza kellett vonulni. Nem szabad ezt eltúlozni, olyan mértékben kell ezt használni, amilyen mértékben az egyszerű forma a megcsontosodott egyéni paraszti életformát fel lehet vetni, akkor előrevisz [sic!].

LOMBOS FERENC elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én a hozzászólásomat azzal kezdeném, hogy nagyon, de nagyon egyetérték az előterjesztés azon részével, amikor alaposan azt húzza alá felénk, hogy még a meglévő lehetőségeket sem használtuk ki úgy, ahogy kellett volna. És én ezt azért húzom alá, mert úgy látom, hogy a saját felelősségünket kell mindenekelőtt keresni, ebből kell kiindulni, aztán utána el lehet érni ahhoz a vitához, ami a felső vezetésben e kérdésben különbözőképpen megnyilvánul.

A 3004-es számú rendelettel kapcsolatosan el kellene mondnom azt, hogy ezen a téren van előrelépés ténylegesen, egy sor szövetkezetünkben a megszilárdítás tekintetében lényeges lépést tettünk előre. S ma azért a rossz időjárás mellett is el lehet mondani, hogy nem sok szövetkezetünk van, amelyik passzívan zárt most, a zárszámadás idején. De az igaz, elvtársak, hogy van jó néhány gyenge szövetkezetünk, s az ilyen gyenge szövetkezetről szóló hír, az mindig gyorsabban megy a megyében, mint a lényegesen több jó szövetkezetről szóló hír. S mindig a rosszat nézik a kinnlévő parasztok, és nem nézik a jót. Ebből kell nekünk kiindulni, hogy ezekben a szövetkezetekben rendet kell csinálnunk.

A rendcsinálás tekintetében nekem meggyőződésem, hogy a személyi feltétel biztosítása az alapvető, mielőtt a milliókat öljük és ölesszük [sic!] bele ezekbe a szövetkezetekbe. Mert az előző évek tapasztalata azt igazolta, hogy csak ment a pénz, csak ment a pénz, viszont a személyi feltétel nem volt biztosítva, és ugyanúgy rohadt a szövetkezet, mint ahogy rohadt ezelőtt 3-4 éven keresztül. Itt a biztosítás tekintetében szeretném elmondani, hogy bizony énszerintem sokszor, ha mi rendet akarunk teremteni, hozzá kell nyúlni a szövetkezetek, illetve szövetkezeti demokrácia megsértéséhez is. Ha ezt egyáltalán megsértésnek nevezhetem. Hadd mondjam el azt, hogy van néhány szövetkezet nálunk is a megyében, ahol már lassan az egész tagság megpróbált szövetkezeti elnök lenni. A helyzet az az ilyen szövetkezetekben, hogy az olyan szövetkezeti elnököt, aki enged a lustaságot, trehányaságot, és nem

vigyáz a közösrre, az nagyon népszerű ember. Azért mondom, hogyha az egyáltalán megsértése a demokráciának, de ilyen embereket félre kell tenni. És ezért nagyon-nagyon egyetértek azzal az elgondolással, hogy erősítés kell a faluba, s az ilyen szövetkezeteket mindenekelőtt kiragadni ebből a nehéz helyzetből, és ezekben a szövetkezetekben is rendet teremteni.

Nem értek viszont egyet, elvtársak, a 3004-es nyomán a Mezőgazdasági Osztályunk álláspontjával, amikor azt javasolják lefelé az osztályvezetői értekezleten, hogy nézzék meg, kik azok, akik lusták voltak a határozat végrehajtásában, és kezdjük meg a felelősségre vonást. Nem értek ezzel egyet. Bízson a Mezőgazdasági Osztály annyira a megyebizottságokban, hogy aki lusta volt, menet közben azt úgyis felelősségre vonjuk. De az ilyen összesített felelősségre vonás, hogy minden megyében egyszerre, nem tudom, hogy hasznos-e a további munkát illetően.

A fejlesztéssel kapcsolatban még egy kérdést. Nem tartom szerencsésnek azt, hogy pl. a mi megyénket nézve hat tsz alakult a választási csata alatt. Nem sok, hát jóformán semmi. Tényleg csak lépegetésnek lehet nevezni. A hat szövetkezetben 172 család 1890 kataszteri holddal. Azonban nálunk is az a helyzet, ami már itt felvetődött más elvtársaktól, hogy hallom, hogy a megyékben vizsgálatot kezdenek az elvtársak, hogy nem erőszakosan lépett-e be ez a néhány paraszt a szövetkezetbe. Megmondom, én azt mondtam az elvtársaknak, azt nem értem logikailag, hogy miért keresik ezt az erőszakosságot, mert ennyi paraszt hát díszmenetben is be fog menni szövetkezetünkbe, anélkül, hogy tényleg valaki is erőszakra gondolna a megye területén. És az ilyen dolog, amikor a mi elvtársaink jó néhány esetben megégették a kezüket, mert elverték a mi megyénkben is jó néhány elvtárson a port, amikor egyszer meghallják, hogy milyen probléma van, rögtön az óvatosság jelei jönnek elő, ami visszahúzó, és ismét felvetik azt a kérdést, hogy jó, Lombos elvtárs, de mi lesz velünk akkor, ha véletlen valaki mégiscsak azt találná mondani, hogy ez mégiscsak erőszak volt. Ilyenkor aztán kezdjük megint a vizsgálatást, hogy de hát azért ez nem így van, elvtársak, nem kell a kérdést így felvetni.

Az adó kérdéséről néhány szót. Én nagyon egyetértek azzal, hogy a szocialista átszervezés ne a parasztság tönkretétele útján valósuljon meg, mert ez nem járható út a számunkra. Azért szeretném felvetni a községfejlesztési tervekről, ami a vitákban felvetődött, szóval az nem megoldható, elvtársak, hogy községfejlesztési terveken keresztül levenni azt a plusz jövedelmet, hogy a parasztságra esetleg egy más irányú adót adni. Nem megoldható énszerintem azért, mert a községfejlesztési terveket a tanácsülés fogadja el, ott egyéni adóztatást nem lehet és nem szabad megvalósítani, tehát, hogy a Horváth Pista bácsinak a tanácsülés megmondja, hogy mennyi adót, községfejlesztési adót kell fizetni plusz. Mi néhány községben kísérleteztünk vele, hogy nem ezt a 8–10, vagy 15% megszavaztatását, hanem a kérdést úgy tettük fel, hogy mi a véleményük maguknak arról, hogy mondjuk a faluban – amit maguk követelnek – a kultúrházat megépítsük 1959-ben. Erre a paraszt azt mondja nekünk, kérem, rendben van, és utána számoljunk forintba. Meggyőződéssem, az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy mintha járhatnánk ezen az úton, és így sokkal könnyebb az egész községfejlesztési tervek felfelé srófolása, hogy úgy mondjam, a falu érdekeinek megfelelően.

A kulák gazdaságokról. Vizsgáltuk az elmúlt hónapokban, hogy hogyan élnek a kulákok a megyében. Úgy néztük, hogy nem választottunk ki egy bizonyos kulákot, csak úgy globálisan megnéztük egy sor faluban azokat a kulákokat, akik az adót pontosan fizetik. Mi a tapasztalat? A tapasztalat az, hogy ezek a kulákok gazdaságilag azért előbbre jutottak az elmúlt két esztendő alatt. Előbbre jutottak mindenekelőtt az állattenyésztés vonalán. S hadd mondjam azt el, hát nem jó, ha összehasonlítjuk az 1952-es esztendővel, mert hiszen akkor a sróf elég nagy volt, de ha akármelyik évvel hasonlítjuk össze, az állatállományuk az elmúlt két-három esztendő alatt megháromszorozódott, megnégyszereződött és azért ezt figyelembe kell venni nekünk a továbbiakban is. Én nem akarom most itt lefejezni ezt az állatállományt, mert hiszen ez nem lehet jelenleg érdekünk, de azért azt látni kell, hogy ez a folyamat egyelőre gazdaságilag további erősödést von maga után.

A túlzott jövedelemcsökkentéssel nálunk az a helyzet, hogy a piaci közelségből fakadva, mivel ipari centrumunk és nagyvárosunk van, a különbözőzeti földjára elég erősen jelentkezik. Ami a piac és a város közelségéből fakad. Itt bizony elég kiugró számokról elég sokat lehetne esetleg beszélni. Mondjam azt, hogy Kisbarát¹²³ községben, ami nem egy nagy község, megnéztük, s két és fél millió forintot fizetett ki az állami felvásárló szerv a parasztságnak csak eperért, málnáért és egyéb gyümölcsért, két és fél millió forintot. Ha ezt egy kicsit még aprópénzre akarnám bontani, akkor mondhatnám azt, hogy mondjuk egy paraszt, aki egy holdon málnát termelt, 30 ezer Ft-ot emelt fel az államtól. És ezt szép számmal lehetne mondani, hogy ezekben a községekben ilyen helyzet van. Egy másik falut is megnéztünk, ami zöldségtermesztésről nevezetes, ahol jelenleg az a helyzet, hogy 60–70 q zöldség várható holdanként, ezért megkapja a maga 18 ezer forintját egy hold után. Itt is arra gondolok, hogy ne állítsuk vissza az egyéni adóztatást, mert nem volna jó. De meg vagyok róla győződve, hogy talán felvásárló szerveinken keresztül jelentenek, hogy milyen jövedelmet szereznek a parasztok, és ezt valamilyen formában forgalmi vagy egyéb adóval megadóztatni – a kiugró részeket – énszerintem feltétlen szükséges lesz.

A következő probléma az, hogy az eredménytelenség miatt elég nagy az ilyen türelmetlenség és elkeseredettség lenni a faluban a mi elvtársaink között. És ezt mi nagyon sokszor halljuk, hogy hát kint vagyunk, éjjel-nappal nyomjuk, hogy menjünk előre és mégsem megy, hogy mi az elvtársainknak a továbbiakban is világosan azt kell hogy mondjuk, hogy előre, mert ez máról holnapra nem érik meg. Itt ez a fő veszély, mert a mi elvtársaink úgy gondolják, hogy egy hónapig kint vagyunk és utána máris át tudjuk törni a frontot, és ebből talán nem szerencsés álláspontot vonnak le a későbbiek folyamán, hogy megünják, és tényleg átcsúszhatnak az erőszakra.

Azt szeretném elmondani, hogy miközben ilyen türelmetlenség van, megmondom, megzavarta a fejeket az, elvtársak, amikor lejött, mondjuk, az álláspont, a számszerű álláspont, hogy 65-ig mit kívánunk elérni. Ez az elképzelés zavarja a fejeiket, és erre mit mondtak a mi elvtársaink? Az isten-tekét, azért ez nem jó dolog ám, hogy ti mindig ütitek a fejünket, hogy így meg úgy, fent az elvtársak arról beszélnek, hogy önkéntesség, hát szóval, nem azonos a vonal, és csak ti erőszakoskodtok, ti nyúzzátok a bőrünket, hogy gyerünk ki a falura és ott dolgozzunk mindenekelőtt, és ebből ilyen elég

szerencsétlen, bár meg vagyok győződve, hogy most már alábbhagyott ez az önkéntesség túlzott hangsúlyozása, már gyengébben áll ez, de feltétlen szükséges is, hogy ezzel egy kicsit jobban félreálljunk most, mert ténylegesen nincs erőszak.

Szükséges azt is megemlíteni, hogy volt persze olyan helyzetünk lent a megyében, hogy összehívtuk ma a járási titkárokat, tanácselnököket, elmondtuk, hogy mi az álláspontunk, és holnap felülről ugyanez a járási titkár más álláspontot kapott. Ez attól függ, hogy melyik vezető elvtárs merre járt abban az időszakban, akik a vitában így bent vannak, s akkor kezdhethjük újra a vonalat egyenesbe hozni, hogy a vitát lezárjuk.

Az anyaggal kapcsolatosan szeretném elmondani még, hogy a fejlesztési bizottságoknak szerintem mintha túlzott szerep jutna ebben az anyagban. És én azt mondom, hogy bár ott tartanánk minden községben, hogy van nekünk öt-hat olyan egyéni paraszt, aki agitál a szövetkezet mellett. Bár itt tartanánk, mert akkor ez nagyon jó volna, elvtársak, mert akkor az előkészítő bizottságainkat ezekben a községekben nyugodtan meg lehetne alakítani, és erre lehetne tovább építeni.

Bár megmondom, hogy a fejlesztési bizottság felvetése énszerintem hasznos dolog. Hasznos dolog mindenekelőtt azért, mert ha tényleg az erőnket a faluból összeszedjük, azok a falu jövőjét összehozzák, hogy rétegenként hogyan alakulna az egyes emberek problémája vagy jövedelme, amint úgyis el van maradva, főleg a rétegekről szóló agitáció, nagyon sok előnyös szempont jöhetne ki belőle. Főleg mi arra gondoltunk, amikor olvastuk az anyagot, hogy elkészítettük a községekben ezt a tervet mozgatható emberekkel és utána kibővített tanácsülés elé odavisszük megvitatni. Megmondom, hasznos vita, amiből a mi számunkra feltétlen csak hasznos dolog származhatik.

A városellátás a zöldséggel, ez az utolsó kérdés. Kádár elvtárs, hát mi itt a helyzet? Mi tavasszal vizsgáltuk azt, hogy a piacon olyan árak alakulnak ki, amivel a munkások nem értenek egyet, és szidnak bennünket. Az egyéni paraszt diktálja a piacon az árakat, de felhívjuk az állami gazdaságok igazgatóit, közöljük velük, hogy ezt az árpolitikát csak akkor tudjuk megváltoztatni, ha a ti vonalatokon erősíthetjük. No, az elvtársak vállalják, hogy a zöldségtermesztés tekintetében előbbre lépünk. Tényleg tudtuk is a piaci árakat megfelelően szabályozni. Van azonban az év vége, amikor ezek az állami gazdaságok vezetői a következő problémát vetik fel. Hogy tisztelik és becsülik a megyei párt VB határozatát, de azt azért ne kívánjuk tőlük, hogy olyanba szorítsuk bele a jövő esztendőbe is, ami az ő számukra nem gazdaságos. És itt szeretném felvetni ezt a bizonyos négyszeres szorzószámot. Én meggyőződéssel mondom azt elvtársak, ha ebben az országban zöldség-probléma van, vagy egyéb probléma van ilyen téren, akkor engedjük el ezen állami gazdaságoknál a négyszeres szorzószámot, ami őket túlzottan sújtja, és nem teszi lehetővé azt, hogy megfelelő jövedelmezőséggel bírjanak, holnap, meg vagyok arról is győződve, szívesen fogják ezt termelni, és nem azért, mert a megyei PVB-nek határozata van, mert az ő munkájukat az FM nem úgy nézi, hogy MB-határozat, hanem jövedelmezőség és nem jövedelmezőség. Ha gazdaságos, akkor jó az igazgató, van prémium, ha nincs prémium, ők ezt vetik fel mindenekelőtt mifelénk.

Végezetül, én at mondom, nagyon fontosnak tartom lezárni a személyi

vitát, és én azt mondanám el egy mondatban, amit lent mondanak az emberek, hogy nem értik, hogy miért nem csinál a Központi Bizottság rendet ebben a személyi vitában, amikor eddig sokkal nehezebb kérdésben is rendet csinált már az országban. És ez a vita ma alapjaiban lent van a területeken, és ismerik.

JAKAB SÁNDOR elvtárs (Nógrád m.): Tisztelt Központi Bizottság! A mezőgazdaságunk további fejlődésére, irányára vonatkozó részt én nem akarom firtatni, mert azzal az állásponttal értek egyet, ahhoz állok legközelebb, melyet Kádár elvtárs fejtett ki, persze megtoldva azokkal az elképzelésekkel, a paraszti jövedelem túlzott visszavonását, árpolitikánk piacszabályozó szerepét és egyebet más elvtársak már érintettek. Viszont, én is csak azt tudnám kérni, mint az előttem szóló Lombos elvtárs, és ez nem bizalmatlanság se Fehér, se Dögei elvtársak felé, itt most már van alkalmas alap arra, hogy jó határozatot hozzunk, de utána egységes nyelven beszéljünk, ne legyenek az alsóbb szervek opportunizmussal vádolva, se türelmetlenséget ne tanúsítsanak feléjük, hanem az elfogadott határozatok alapján dolgozzunk. Én ezt kérném, mert az tényleg egy olyan lehetetlen állapot volt, hogy vagy opporunistának bélyegezték bennünket, vagy türelmességre intettek.

Én, amit ki szeretnék fejteni részletesebben, ez a kétlakiságnak az ügye. Nem azért teszem ezt szóvá, hogy elébe helyezzem a fontosabb kérdéseknek, de véleményem szerint az előterjesztés és azok az elvtársak, akik hozzászóltak, túlzottan leegyszerűsítették. Másrészt, azért is szeretném ennek a kétlakiságnak a helyzetét felvetni, mert a kettős feladathoz is kell kapcsolni, ahogy azt a Cseterki elvtárs mondotta, hogy ezek a gazdaságok vegetáló, csak a disznó hizlalásához szükséges gabonák, takarmányok megtermelésére irányulnak, és nem járul hozzá a gazdasághoz sem áru, sem más termékekkel. Harmad-sorban azért, mert az a több ezer, százezer vagy esetleg millió két-három holdas kisparaszt, akiket várunk, hogy belépjen a tsz-be az alacsonyabb jövedelem miatt, ebből nagyon sok – véleményem szerint – a kétlaki. Az agrártézis is kimondja, hogy az 1200 ezer mezőgazdasági munkás, félproletár kisparasztból igen ngyszámú kétlaki van. Ami a kétlaki kérdés megoldását illeti – véleményem szerint –, eddig, 1958-ig több olyan intézkedés volt, ami erősítette a kétlakiságot. Én gondolok magára a földreformra is, a 600-as rendeletre.¹²⁴ Igaz, hogy az nem írta ki, de az az igény, ami a föld megszerzésére volt 1945-ben, az azt eredményezte nálunk, hogy a földhözjuttatottaknak 50%-a kétlakiakból került ki. 15 ezer földhözjuttatottból kétezer egy, illetve három holdat kapott. Véleményem szerint erősítette az a KB-határozat, amely 1951 decemberében jelent meg, amikor az árakat megváltoztattuk, és a jegyrendszert megszüntettük.

Akárhogy is mondtuk mi azt, elvtársak, hogy a kétlakiság ilyen teher meg olyan teher, véleményem szerint a kétlakiság – különösen ez év első felében – az egy szükséges rossz volt. Akik csinálták, azok nagyon sokat dolgoztak, nem kulturálódtak, politikai és egyéb értelemben elmaradtak egyéb néprétegek fejlődésétől, de meg kellett csinálni, mert kiegészítő jövedelem volt, akár disznóhizlalás, akármilyen formában. Most viszont – véleményem szerint – megvan az alkalmas idő arra, hogy ezt a kérdést is megoldjuk, előbbre vigyük. Nemcsak azért vetem ezt fel, már mint előbb is említettem, hanem én nem

vitatkozom azzal, hogy az országban nem egyszerre érlelődnek meg azok a feltételek, hogy a mezőgazdaságot átvigyük szocialista útra. De viszont az se lenne véleményem szerint jó, ha a tiszántúli megyék vagy az északi vagy a dunántúli megyék között túl nagy differencia lenne, sem politikai, sem gazdasági értelemben nem volna ez kívánatos. Viszont ha nem dolgozzuk ki ezt a politikát, akkor véleményem szerint elmaradás bekövetkezik [sic!]. És én azt kérem a KB-tól, hogy talán elegendő volna, ha megbízná a Politikai Bizottságot azzal, hogy ezt a kétlaki-kérdést oldja meg, és vizsgálják meg, és utána megfelelő javaslatokat dolgoznánk ki. Most, hogy érkezett az ideje ennek, azzal szeretném bizonyítani, elvtársak, hogy pl. a kétlakiaknál megfigyelhető, hogy ma a reáljövedelmének egyre kevesebb részét fordítja élelemre, és inkább vegyesipari vagy ruházati cikkekre, még inkább házépítésre használja fel a jövedelmét. Pl. 1957-ben nálunk elkészült 1036 lakás, nem tudja a Statisztikai Hivatal pontosan kimutatni, de hozzávetőlegesen sem, ennek 70–80%-a kétlaki területen és kétlakiak által épített ház. Ezért van már közel hozzávetőlegesen pontosabb adatot mondunk, mert az első félévben a megyében elkészült 712 lakás, ház, és ebből kb. kétlaki vidéken épült fel, került átadásra. [sic!] És egy másik példát hozok, ez a fiatalság szempontjából érdekes, hogy van nekünk egy tipikus kétlaki községünk: Kazár,¹²⁵ amely 2000 lelket számlál. Elvtársak, jogosan a választási agitációban azzal dicsekedtek, hogy ebben a 2000 lelket számláló Kazár községben 176 új Pannónia van. Egymillió forint volt ugyanakkor a takarékbán, és nem mondom, hogy hány lakás épült. De ezt azért vetem így fel, mert az idősebb generáció különösen házépítéssel foglalkozik, azzal törődik, a fiatalok már a mostani időre kulturáltabb, műveltebb élet meghonosítására törekszenek. És ezt azért hozom fel példának, mert a fiatalok most már ott tartanak, elvtársak, ha nem tudom milyen törvényt hozunk, akkor sem fogják elfogadni a földet. Nem bánja, ha azon gyümölcsöst csinálunk, vagy mindenütt házat építünk, bányát nyitunk, őneki a föld már nem kell. Ezt kifejezésre juttatja, és ha örökli, akkor sem fogadja már el. Megvan az, hogy az illetéket sem fizetik, azért, mert nincs szüksége rá. Házhelyet kér, azt tudunk nekik adni, de ő mezőgazdasági munkával nem akar foglalkozni. Ez a gazdasági oldala a dolognak, viszont én a politikai részét és azokat a problémákat is szeretném vázolni, ami itt felmerül a kétlakiság, és a munkások meg a dolgozó parasztság között.

Nem akarok oda visszanyúlni, hogy ez a kétlakiság még a Horthy-időben is a munkásmozgalomból is kivette részét községenként. Az sem vitás, hogy 1945-től kezdve nálunk általában a KP-ra adták le szavazatukat, és mindig tudták, hol a helyük. De azon sem lehet vitázni, hogy az ingadozást, a kételyt, a félelmet, a kétségbeesést szintén behozták a munkásosztály soraiba, és véleményem szerint még a jampecséget meg egyebeket a fiatalok viszik ki a faluba. Szóval ilyen oldala is van a dolognak. És pillanatnyilag, elvtársak, a munkásosztály és a tipikus munkásosztály és a kétlakiak között súrlódás van, nemcsak azért, hogy a munkafegyelmet rontja, a fegyelmezetlenséget elősegíti, hanem nagyon nagy súrlódások vannak elsősorban a jövedelemből kifolyólag. Azt szinte naponta a fejükhöz vágják, hogy már ilyen házatok van, palotátok van, kétszobás fürdőszobás lakásotok van, és ugyanakkor jöttök a piacra, elvisztek előlünk nemcsak élelmet, ruházatot, hanem televíziót, rádiót és egyéb más közszükségleti cikkeket is. A parasztság felé súrlódás van

azért, mert ezek egész minimális adót fizetnek, és még, ami jobban érinti őket, hogy a közséjfejlesztési adóra sem tudjuk őket kötelezni. És most van már olyan tapasztalat, elvtársak, hogy a központban elérték a céljukat a kétlakiak, most gyűjtenek 2–300 forintokat és építik a kultúrházat. Hasznos dolog, de jellemző, hogy mennyi pénz van náluk, és milyen jövedelmük van nekik. Viszont van még a kétlakiak és a parasztság közötti differencia. Mert nagyon nagy vita és szinte veszekedés van amiatt, hogy ezekben a kétlaki községekben élő dolgozó parasztok, akik élethivatásnak tekintik a kisparaszti foglalkozást, ezek olyan árakat kérnek szénfuvarozásért, kő- és egyéb építőanyag-fuvarozásért, hogy ez okoz közöttük nagy feszültséget. És gondoskodni is kellene arról, hogy vagy szövetkezeti úton, vagy a Belspednek telepi dolgain keresztül ezektől a jövedelmet visszahozzuk.

Még nagyobb a differencia az igazsora miatt és a mezőgazdasági árak miatt is. A megoldásra néhány dolgot mondanék el. Itt is csak azzal kezdeném, hogy a politikai munka a legfontosabb, mégpedig az üzemi pártszervezetnek, szakszervezetnek, KISZ-nek, és az üzemben található más társadalmi és mozgalmi szervezeteknek van nagyon sok feladatuk. Kezd most már egy olyan helyes vonal is kialakulni, hogy a falu társadalmi, politikai életébe ezeket jobban bevonják, több tanácstag lett közülük, mégiscsak megbízhatóak, és végrehajtó bizottságba és különböző szervezetbe bevállaszák [sic!] őket. De ugyanakkor egyéb ilyen adminisztratív vagy gazdasági intézkedések is szükségesek, és itt az előterjesztésben van egy ilyen pont, hogy az e területen lévő állami gazdaságok, tsz-ek fogadják el a felajánlott földet. Nem kötelező erejű ez a megfogalmazás, ami az előterjesztésben van, de véleményem szerint mégse jó így. Miért nem jó? Azokon a vidékeken, ahol tipikus kétlakiak vannak, az ottani termelőszövetkezeteknek egyik legjellemzője [sic!], hogy a tagok túlságosan öregek.

Olyan ténnyel nézünk szembe, elvtársak, hogy itt a tsz-nyugdíj, ha következetesen akarjuk érvényesíteni, bezárhatjuk a termelőszövetkezetek kapuját. 55–60 év az átlagos életkor. Másrészt az, hogy ennek ellenére, hogy öregek, annyi földdel rendelkeznek, hogy még ők is akarnak leadni, nemhogy ők is átvegyenek földet a kétlakiaktól. És ugyanakkor, ezek a termelőszövetkezetek még egyik jellemzője [sic!] az is, illetve a gépállomásainknak, hogy nagyon kevés munkagép van és nem tudnak ezeken az idős termelőszövetkezeti tagokon segíteni. Állami gazdaságoknál ugyanez a helyzet lényegében. Nálunk elvtársak, amióta az állami gazdaságok megszerveződtek, mind Szabolcs megyeiek vagy ipari munkások csépeltek, vagy kampánymunkákat ezekkel kellett elvégeztetni. Itt is megint a munkagép és univerzális gép nagyon kevés. Lehet ezt az utat is járni, hogy vegyenek át a termelőszövetkezetek és állami gazdaságok földet, de akkor – véleményem szerint – sokkal több munkagépet kell adni, és bizonyos értelemben ezeknek a gazdaságoknak a szerkezeti irányába is kell módosítást bevinni. Viszont a termelőszövetkezeteknél lehet azt az utat járni, amit nekünk most már két-három termelőszövetkezet példája bizonyít, hogy lehet a kétlakiak felelősségéből is termelőszövetkezeteket, esetleg tszcs-t, vagy pedig alsóbb ilyen társulásokat létrehozni. Én azért vetem fel, és én itt a fokozatosságot húznám alá, illetve az ebbe tartozó fogalmakat, mert elvtársak, azért a kétlakiak felesége is úgy van, hogy már inkább otthon van ő és ellátja az urát rendesen, mint hogy ő

elmenjen dolgozni. Viszont ha egy kötetlenebb formában bevisszük őket mezőgazdasági művelésre, azt megteszi, mert a disznóhizlalás, az még hosszú ideig fog dominálni. Ugyancsak a termelőszövetkezeteknél másik ilyen tapasztalat, hogy ahol mód, főleg gazdasági alap van, ott pedig meg kell honosítani a rendszeres havi előlegfizetéseket a termelőszövetkezetekben. Ennek az a jó szívó hatása, hogy az iparból a fiatalok visszamennek, mert minden hónapban meghatározott összegeket vagy hozzávetőleges összeget kapnak. Persze ezt a módszert csak olyan tsz-eknél lehet alkalmazni, amelyek már – rögtön befejezem – közös alappal rendelkeznek, és nyilván, hogy ezt minden évben biztosítani tudják. Lehetne azon gondolkodni, amit a KGM ez évben be akart már vezetni, hogy egyes iparágakban el kellene törölni a munkásszállítás állami hozzájárulását. A szénbányászati törzst évi majdnem tízmillió Ft dotációt ad a MÁVAUT-nak a munkásszállításra. Kisebb gyárak félmilliótól kétmillió Ft-ig járulnak hozzá a munkásszállításhoz. Hangsúlyozom, hogy egyes iparágakban megvalósítható, és amikor ezt kivisszük, akkor, elvtársak, a munkások túlnyomó többsége, de még a kétlakiaknak is az a része, aki 25–30 km-es körzetből jár az iparba dolgozni, az is egyetért ezzel az intézkedéssel. Véleményem szerint még a 60–70 km-ről járó munkásokra nincs szükség pillanatnyilag, hogy ilyen pénzt fizessünk értük. Ugyancsak ehhez tartozna az is, hogy az OTP-kölcsönöket, amit házépítésre adunk ki, azokat elsősorban a törzsgárdákhoz tartozóknak adjuk, és ne a messzi vidékről bejáróknak, mert itt a fuvarozást is folytatni kell. És csak itt jegyezném meg, hogy véleményem szerint kellene változtatni azon a rendeleten, hogy a termelőszövetkezeti tag csak 12 500 Ft OTP-hitelt kap, az ipari munkás pedig akár 40 000 Ft-ot is kap. Hát én úgy tenném fel, hogy annak a tsz-tagnak esetleg nincs annyi hitele, mint esetleg egy vándormadárnak? És ezen lehetne segíteni, és ez is elősegítené, hogy a faluba visszamenjenek.

Végül, elvtársak, még a községfejlesztést is meg lehetne oldani, hogy ilyen kétlakiakra is jobban kivessük, [sic!] jobban alkalmazzuk, mert ez mind elősegítené, hogy jobban előremenjünk.

SZIRMAI JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves Elvtársak! Egy-pár kérdéshez kívánok hozzászólni, távirati stílusban.

Az első ilyen kérdés, hogy helyes volt-e a párt agrárpolitikája 1956. november 4-e után. Helyes, szükséges, az élet igazolta. A másik ilyen, a jelentés és a vitával kapcsolatosan, hogy mennyire segíti a mi munkánkat. Véleményem szerint a legjelentősebb itt a világos elvi állásfoglalás, és azt gondolom, hogy a Központi Bizottság határozata után az egységes cselekedet. A háromnapos vita, azt gondolom, nemcsak a Fehér és a Dögei elvtársak egyes esetekben helytelen nézeteit, hanem a minálunk lévő, énnálam, és azt hiszem több elvtársnál lévő helytelen nézeteket is tisztázott. Mert nálunk is voltak, s azt gondolom, hogy a Központi Bizottság ezen a területen nagyon sokat segített, én csak egyet tudok érteni, hogy meghívtak bennünket erre a KB-ülésre.

Az egységes cselekedettel kapcsolatosan csak egy példát, elvtársak: 1958 februárjában 20 termelőszövetkezet alakult meg Somogyban. Mi azt gondoltuk, hogy a központi szervek örülnek annak, hogy előrementünk. De elvtársak, egy hét múlva megjelent a Legfőbb Ügyészségtől, a Központi Bizottságtól és az FM-től egy bizottság, hogy mit csinálunk, milyen erőszakot alkal-

mazunk. Nem kell mondanom, hogy az apparátusra milyen hatással volt ez, elvtársak. Véleményem szerint ezt nem szabad csinálni, azzal egyetértek, hogy ha súlyos hibát követtünk el, vonjon felelősségre bennünket a Központi Bizottság. De annyira meg kell bízni a megyei pártbizottságban, hogy tudják, hogy mit kell tenni, elvtársak, ezen a területen.

No most, ami vita az FM és a Mezőgazdasági Osztály között van. Én azzal a bírálattal, amit Kádár elvtárs ezen elvtársak felé gyakorolt, egyetértek, azzal a szenvedélyességgel is, amellyel a hibát vetette fel, és az én számomra különösen nagy tanulság az az elvtársi emberség, ahogyan a személyekkel kapcsolatosan vetette fel a problémát. S azt gondolom, az a megyei titkárok számára is nagyon nagy tanulság.

A másik, ami az anyaggal kapcsolatos, és gondolom segíti a mi munkánkat, ez a káderátcsoportosítás kérdése. Sokáig húzódó, vajúdo kérdés, segíteni fog bennünket.

A másik ilyen, elvtársak, az anyaggal kapcsolatosan, az újjonnal alakult termelőszövetkezetekkel kapcsolatos segítség. Én nem akarok kitérni, [sic!] mert az idő rövid, véleményem szerint feltétlen gondolkodni kell, hogy az újjonnan megalakult termelőszövetkezeteknek ténylegesen adjunk induló hitelt, bizonyos segítséget, majd megmondóm később, hogy miért is, egy-két gondolatban.

Na most, az előrejutással kapcsolatos vita: véleményem szerint – a többiek mellett – az egyik leglényegesebb, hogy hogyan tudnánk úgy előremenni a falu szocialista átalakításában, hogy megtartsuk, és ha lehet, növeljük azt a bizalmat, amit két év alatt megszereztünk, elvtársak. És ezzel kapcsolatos a másik dolog is, hogy milyen legyen az ütem. Azt gondolom, hogy alapjában véve ezen is folyt, elvtársak, a vita. Véleményem szerint, lehet úgy előrejutni, hogy megtartsuk ezt a bizalmat, és helyes ütemet állapítunk meg, ha figyelembe vesszük azt a reális körülményt, amely most van falun. Én akartam értékelni a falusi helyzetet, sajnos az idő rövidsége miatt ez nem lehetséges, de hogy jelenleg mi van falun, érdekes, és ezt nekünk figyelembe kell venni.

Itt egy problémát vetek fel, hogy hogy néz ki jelenleg a parasztság rétegződése. Nagyon érdekes ez a 10–20% befolyása a község többi parasztjaira. És a parasztság egészének a viszonya a párthoz és a népi demokráciához. A másik ilyen: hogy néz ki falun az erőviszony kérdése. Én egy problémát vetek fel, a falusi pártszervezetek helyzetét. 252 községünk van, ebből négyben nincs pártszervezet, de 100 a 252 közül, elvtársak, olyan pártszervezet, ami tíz tagon aluli pártszervezet. És mintegy 120-ban pedig nincs öt paraszt a pártnak, hanem alkalmazottak és tanácsi funkcionáriusok. Úgyhogy, az előrehaladásunkkal kapcsolatosan nekünk ezzel a ténnyel minden körülmények között számolni kell.

Na most, egy-két olyan dolgot, amely segítene, ha a Központi Bizottság megerősítené, hogy előrejussunk. Én messzemenőleg egyetértek azzal, hogy az adónál már bizonyos dolgot kell csinálni, de nem az a leglényegesebb. Én az egyéni adó mellett nem vagyok, nem fejttem ki, hogy miért. Nagyon fontosnak tartom, hogy azt a feltételt teremtsük meg, hogy a parasztoknak a bizalmát tovább tudjuk fejleszteni a párt számára. Es ez pedig, elvtársak, a falusi és járási szerveink munkáján nyugszik jelentős mértékben, a Központi Bizottság helyes politikáján, érthetően, hiszen a választás bebizonyította, de a

falusi pártszervezetünk munkáján is. Előbb elmondtam, hogy hogy néznek ki a falusi pártszervezeteink, legalábbis Somogy megyében. Szólnokon jobb a helyzet, tudom, Szabolcsban jobb, de Somogy megyében ez a helyzet. Én azt gondolom, hogy ki kellene mondani a határozatban, hogy a megyében – nem egyedüli megoldás, mert a falusi pártszervezetek munkájának javítása sok problémát vet fel, csináltunk mi sokat már a falusi helyzettel kapcsolatos határozat megjelenése után, de véleményem szerint – segítene, ha a megyék rendelkezésére bocsátana a Központi Bizottság 20–30, lehet számon vitatkozni, mennyi státuszt, amellyel szabadon rendelkezik, és arra a területre csoportosítja, amire úgy látjuk, hogy helyes, és segíti a falu szocialista átalakítását, ahol a feltételek is talán jobbak. Mire gondolok, elvtársak? Van nekünk egy Nádas¹²⁶ nevezetű községünk. 55%-a szocialista szektor kezében van, ide jó volna egy pártszervezőt adni, mert ennek segítségével a helyi erőket jobban össze tudnánk fogni, és gyorsabban tudnánk áttérni. Nem a megyei pártbizottságot kell véleményem szerint erősíteni, az a létszám, ami nálunk van, az elégséges létszám. De ilyen helyeken, elvtársak, feltétlenül segítséget kellene nyújtani.

A másik ilyen, a tanácsi szerveknek az erősítése. Itt beszélt a Horváth elvtárs arról, hogy nem oldotta meg, nem is oldhatta meg. Egy tsz-szervező van járásoknál. Ha megalakul egy termelőszövetkezet, az azt jelenti, hogy kint kell lenni legalább egy hétig, hogy a megindulásnál segítséget nyújtsunk, az állatok beindításánál, a tervek kidolgozásánál stb. Ez lehetetlen így, elvtársak. Én azt mondom, ide nem is kellene státusz, hanem javaslom, úgy foglaljon állást a Központi Bizottság, hogy a megyei pártbizottság és a megyei tanács egységesen, a meglévő státuszból oldja meg ezt a problémát. Meg tudja oldani, ott van a gazdasági felügyelői státusz, és van például olyan tanácsunk nekünk, ahol összesen 30 egyénileg dolgozó paraszt van a községben, a többi az állami gazdasághoz tartozik. S hiába mondjuk a Minisztertanácsnak, hogy nem kell Somogytarnóca¹²⁷ például, azt a státuszt engedjék ezen a területen felhasználni, tsz-szervező szakember és egyéb kérdéseknél. Úgy, hogy nem is kell külön státusz. Azzal nem értek egyet, amit Horváth [András] elvtárs mondott a gazdasági felügyelőkkel kapcsolatban, legalábbis a mi megyénkben, mert a földművelőszövetkezet agronómusai, a gazdasági felügyelők jelentős része becsületesen dolgozik a szocialista átalakítás érdekében. És azt mondom, hogy ez mirajtunk is függ, múlik, hogy hogyan dolgoznak ezek az emberek.

A másik ilyen probléma, elvtársak, hogy a lehetőségekhez mérten rugalmasabb anyagi segítséget kellene adni a termelőszövetkezeteinknek. Itt figyelembe kellene venni a Központi Bizottságnak azt a tényt, amit sok elvtárs felvetett, hogy a jelenleg meglévő termelőszövetkezeteink többsége szegény-parasztokból tevődik össze. Jó dolog, amire itt a Fehér elvtárs utalt, és célul ki is kell tűzni, hogy a földdel rendelkező parasztok menjenek be. De az idén Somogy megyében, elvtársak, a szegényparasztok fognak bemenni zömével, és mutatóba fog jelentkezni földdel rendelkező paraszt. Ez a Somogy megyei helyzet, nem tudom, más megyében mi a helyzet. Ha ez így van, akkor felveti azt a kérdést, hogy mint szervezett erőre való támaszkodást a falusi harcunkban [sic!]. Mint bázisra, van nekünk tartalékföldünk, és van olyan öreg, kiöregedett családunk, Dobi elvtárs, egy-két községben, ahol ott vannak 10–

15–20, az a földjáradék stb. egyéb címen odaadná szívesen a földjét [sic!]. Véleményem szerint ezt a falusi bázist, amire mi támaszkodni tudnánk, azt segíteni kell. Így is fel kell vetni a termelőszövetkezeteknek nyújtott mostani anyagi segítséget. Hogy tényleg szegény emberek mennek be, de ha megnézzük, hogy ha nem mennek be ezek az emberek, a különböző területen dolgozunk, akkor mi a falusi emberekre hogyan tudunk támaszkodni. Az egyik az erdőgazdaság, a másik kommuna, harmadik...¹²⁸ Így nem lehet komolyan dolgozni, elvtársak. Falun csak hazajön szombaton meg vasárnap, úgyhogy nem tudunk mint szervezett erőre, így is fel kell vetni, a termelőszövetkezetek anyagi segítségére gondolok, én nem arra gondolok, hogy most nyaklól nélkül szórjuk a pénzt, ez nem is volna helyes, célszerű sem. [sic!]

Én különösen gondolok arra, megjelent a 3004-es, véleményem szerint ez a 3004-es törvényrendelet [sic!] alapjában véve helyes volt, segített. Van azonban egy-két fogyatéka. Négy hónap múlva elfogyott a pénz az állatok vásárlására, hát ha termelőszövetkezetéről, nagyüzemi gazdálkodásról akarunk beszélni, akkor az állattartás az egyik alapvető feltétele a növénytermelésnek is ahhoz, hogy azt mondjuk, hogy na, nagyüzemű gazdálkodást folytattunk.

KÁDÁR elvtárs: Másutt meg nem volt annyi erejük, hogy ezt igénybe vegyék.

SZIRMAI [JENŐ] elvtárs: Mi jelentkeztünk is, és kaptunk is menet közben is pénzt, megmondom. A másik ilyen dolog, véleményem szerint, elvtársak, hogy adó- és árpolitika, értékesítésen keresztül ennek a jobb összehangolásával lehet elvonni a túlzott paraszti jövedelmekből, és bizonyos részből lehet támogatni a termelőszövetkezetek gazdasági megerősödését is. Előbb elmondtam, hogy nem értek egyet az egyéni adó bevezetésével, azzal az indokkal, amit itt többségében elmondtak az elvtársak. De meg kellene vonni a minden utáni kedvezményt, amit adunk az egyénileg dolgozó parasztnak. Ha köt velünk szerződést állat után, pl. tenyésztéssel kapcsolatos, akkor már adunk neki kedvezményt, mert jó árat fizetünk. Meg kellene nézni, hogy vagy az ár vagy az adó kérdésében valami dolgot nekünk csinálni kellene. Véleményem szerint nem szükséges az. A másik, az a 10%-os adórendszerünkön [sic!] belüli emelés, azzal lehetne operálni. A harmadik ilyen dolog, én nem értek egyet azokkal, hogy a községfejlesztésin nem lehet, [sic!] mert a tanácsokat úgy állítottuk most össze, hogy többségében szegényparasztok vannak bent, s igenis meg lehet szavaztatni 3–4 meg 5%-os községfejlesztésre is 15–20%-ot. Az egyik községben 5%-ot szavaztak meg a múltban, most megszavazták a 18%-ot, és ez lényegében jobban érinti a módosabb parasztokat, bizonyos értelemben jobban érinti.

Na most, az árakkal kapcsolatosan. Elvtársak, amit a különböző felvásárló szerveink csinálnak, azon sokszor az ember dühöngeni tud csak. Most megint van egy csomó, a magot más vásárolja, a terményt más vásárolja, és hozzá hasonló dolgok. Miért van szükség arra, az apparátusuk ott van, egész évben tartják, nem tudom, elvtársak. Vagy a MESZÖV vagy egyebekkel kapcsolatos dolog. Én azt gondolom, semmi szükség nincs, hogy az egyénileg dolgozó paraszttal olyanra kössünk szerződést, amit a termelőszövetkezet győzne. Itt a vetőburgonyával kapcsolatos dolog. Adtunk szakcsoportoknak,

annak ellenére, hogy az egyénileg gazdálkodott változatlanul, csak közösen adták el nekünk, és 140 Ft-ot kifizettünk nekik, mázsánként 140 Ft-ot. Mi a saját felelősségünkre ezen az őszön leállítottuk ezt. Megbeszéltük ezt a termeltető vállalattal, hogy amíg a tsz igénye nincs kielégítve, komám, addig egy szemet sem adunk, még a szakcsoportnak sem!

A másik ilyen dolog, elvtársak, hogy némely esetben a felár nem teszi érdekeltté a termelőszövetkezetet, hogy az államnak adják. [sic!] Sőt, egyes esetekben rosszabbul jön ki. Véleményem szerint meg kellene vizsgálni és olyan felárat megállapítani, amely érdekeltté teszi a termelőszövetkezetet abban, hogy tényleg az államnak adják el. Én tudnák [sic!] konkrét példát is felhozni ezzel kapcsolatosan.

Na most, a felvásárlási politikánkkal kapcsolatosan. Itt van, én is utalni szerettem volna, és utalok is a szőlő- és a borfelvásárlásra. Mindenki tudja, hogy rekordtermés volt. Meg volt a Kovács Imre elvtárs nyilatkozata. Mi akkor rögtön jeleztük a Dögei elvtársnak. Véleményem szerint a párt Központi Bizottságának határozottan fel kell lépni, hogy ne tegyenek felelőtlen ígéreteket. És semmi szükség nem volt arra, hogy fenntartsuk a szőlő árát mesterségesen, mert egy csomó othello szőlőt később takarítottak be, én még a múlt héten is láttam tőkén szőlőt. Úgyhogy, én azt mondom, hogy erre semmi szükség nincs.

Egy másik érdekes dolgot mondok a burgonyával kapcsolatosan. 75 Ft-ban volt megállapítva [sic!], két héttel ezelőtt megjelentek 150-ért, és most beszéltem a Losonczy elvtárssal, megjelentek 205 Ft-ért a burgonyák. Hát hogyan van bizalma akkor a parasztnak, és tartalékolja, és ma burgonyával nem tudjuk ellátni a várost, egyszerűen azért, mert a paraszt nem adja el most. Ha tényleg szükség volt arra a francia exportra, én egyetértek vele, meg kellett volna beszélni a megyével, és megmondjuk öt termelőszövetkezetnek vagy üzemnek, hogy vásároljátok fel, és hajtsátok fel az árakat.

A katasztert most fektetik fel, véleményem szerint semmi szükség nincs erre a kataszter-felfektetésre.¹²⁹ Az egyéni parasztgazdaságba vetett hitet növeli. Véleményem szerint intézkedni kellene, hogy ezt eltöröljék.

KÁDÁR elvtárs: Le van állítva, úgy tudjuk...¹³⁰

SZIRMAI [JENŐ] elvtárs: Le van állítva? Mi még nem tudjuk. Köszönöm.

KLAUKÓ MÁTYÁS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Lényegében hozzászólásomtól elállok, mert közben azok az elvi, politikai, gazdasági kérdések már felvetődtek, már szó volt róluk, amelyeket el akartam mondani. Hozzászólásomban csupán egypár javaslatra és egypár észrevételre szeretnék kitérni, ami az előterjesztésben szerepel.

Az egyik javaslatom: a vitában szó volt arról, hogy ki kell dolgozni az úgynevezett 3004, illetve 3005-ös kormányrendeletet, hasonlóan, mint a 3004-es volt. [sic!] Ezzel kapcsolatosan az a javaslatom, hogy ez a rendelkezés térjen ki arra is, hogy a menetközben felfutó termelőszövetkezeteknek milyen támogatást és segítséget kívánunk adni. Ugyanis a 3004-es rendelet erre nem tér ki, és menet közben ilyen szempontból nekünk problémáink voltak. Különösképpen ott, amikor a termelőszövetkezet az állatállományát is úgy növeli, ahogyan a belépés és a földterület a termelőszövetkezetben szapo-

rodik. Ezért konkrét javaslatom, hogy ez az intézkedés térjen ki arra, hogy menet közben is a takarmányalap biztosítására rövid vagy közép lejáratú hitelt lehessen igénybe venni.

A másik javaslatom: véleményem szerint módosítani kell a termelőszövetkezeti tagok nyugdíjtörvényét. Helyes az, hogy a Központi Bizottság elvben kimondta, hogy egy esztendő alatt mennyi munkaegységet lehet ledolgozni egy tsz-nyugdíjas tagnak. Azonban az élet igazolta és bizonyította, hogy az a módszer nem helyes, hogy főntről határoztuk meg azt, hogy egy hónapban mennyi munkaegységet lehet neki ledolgozni. Ugyanis ezt főntről meghatározni igen nehéz dolog. Mert egyrészt a termelőszövetkezet gazdálkodási profilja határozza meg, hogy egy hónap alatt mennyi munkaegységet, másrészt viszont maga a munka. Úgyhogy, konkrét javaslatom, hogy mondjuk ki elvben a minimumot és a maximumot, de hogy havonként milyen mértékben használják ki ezt a tsz-tagok, ezt bízzuk a termelőszövetkezet vezetőségére.

KÁDÁR elvtárs: Ott csak maximum kell, nem lehet kötelezni.

KLAUKÓ elvtárs: Hát legyen egy évben 110, de hogy melyik hónapban mennyit, azt a termelőszövetkezet vezetősége határozza meg.

A harmadik javaslatom: az előterjesztésben szó van arról, hogy a hangadókat, értem ez alatt a népszerű dolgozó középparasztokat, járási értekezletekre, tanácskozássra meg kell hívni a mezőgazdaság szocialista átszervezésével kapcsolatban. Elvben egyetértek azzal, hogy kell velük foglalkozni. A módszerrel azonban nem. Mi már próbálkoztunk ilyen vonatkozásban a középparasztokat egy járási székhelyre összehívni. A dolgozó paraszt gondolkodásmódjában is benne van, hogyha bemegy egy járási székhelyre, mindegy az, hogy tanácsházára, kultúrotthonba, máris hivatalnak tekinti. Tehát megcsináltuk azt, hogy megszerveztünk egy hivatalos értekezletet, udvariasságból két-három középparaszt hozzá is szólt, s utána minden maradt a régiben. Ehelyett nekem konkrét javaslatom van. Mi, vezetők menjünk le a dolgozó középparaszthoz, le a saját házához vagy területéhez, és ott összehív másokat, tanácskozzunk, ahol a dolgozó középparaszt bátrabban, nyitabban elmondja véleményét, amellyel kapcsolatosan mi is állást tudunk foglalni.

Nagyon sok szó esett a vitán a szakcsoportokról és társulási formákról. Az előterjesztésben szerepel az, véleményem szerint helyesen, azt hiszem, hogy négy forma az, egy szakcsoport, amely jó, azonban véleményem szerint a Központi Bizottságnak azt is ki kell mondani határozottan, hogy melyik szakcsoportok és melyik társulási formák nem jók, mert az élet igazolta és bizonyította, hogy helytelenek, s ilyeneket utána senki ne szervezzen. Konkrét javaslatom ezzel kapcsolatban a következő: a szántóföldi növényeknél legjobban bevált forma az I-es típusú termelőszövetkezeti csoport. Állami tartalékterületeken szakcsoportokat véleményem szerint nem volna helyes szervezni, továbbra sem. Ha itt rendszabályokat nem fogunk alkalmazni, akkor valóban igaza lesz annak a termelőszövetkezeti elnöknek, akivel legutóbb tanácskoztunk megyénk területén, aki úgy vetette fel: hogyha ezt nem fogjuk jelezni a felsőbb szervek felé, akkor egy szép napon arra fogunk ébredni, hogy négy kofa összeáll a piacon, és megalakítja a maga szakcsoportját. Ennyire mennek ezek a dolgok. Nálunk is, a megye területén, valami 250 szakcsoport

működik, amelynek egyes területeken többé-kevésbé az a lényege, hogy lefölköz az a kedvezményt, amit a kormányzat biztosít ezeknek a csoportoknak. Egyetérttek az előterjesztésben azzal – de különösképpen a Kádár elvtárs hozzászólásával –, hogy falura le kell küldeni 1500, vagy 2000 olyan kádert, akikben képzettségüknel és tevékenységüknel fogva megvan az a feltétel, hogy elősegítsék a mezőgazdaság szocialista átszervezését. Főleg azokkal a szempontokkal, amit a Kádár elvtárs említett, hogy politikailag képzett, jó szervező és szilárd pártmunkásokat vigyünk a falura. Ezt nekünk nagyon határozottan be is kellene tartani. Az előterjesztés viszont – és ezzel kapcsolatban nekem aggályaim vannak – úgy veti fel ezt a dolgot, hogy önkéntes vállalat alapján küldjük le ezeket az elvtársakat a falura. Na, mi próbálkoztunk ilyen szempontból megyénk területén Békésből elkerült kádereket visszahívni. Akik politikailag fejlettek, értik a mezőgazdaságot, érveltünk sokoldalúan: nemzeti érdek, munkás-paraszt szövetség erősítésének, az egész népgazdaságunk érdeke, ők is egyetértettek velem, de végső soron mégis az lett a helyzet, hogy ők már megszokták idefölk, megszokták a várost, megint költözködni, miegymás, félő, és az az aggályom, hogyha az önkéntesség betartását ezen a területen nagyon mereven alkalmazzuk, hogy ezeknek a követelményeknek és feltételeknek nem tudunk eleget tenni, amiről a Kádár elvtárs beszélt, hogy bizonyos pártmegbízatásként is le kell küldeni azokat az elvtársakat, akik ilyen szempontból ennek a célnak megfelelnek.

Végezetül még egy javaslatom, amiről már szó volt itt. A járási tanácsok munkájával, a mezőgazdasági osztályok tevékenységével kapcsolatosan. Véleményem szerint nem ott a probléma, amit a Szirmai [Jenő] elvtárs felvetett, hogy a járási tanács mezőgazdasági osztályainál saját magunk meg tudjuk oldani a státust. Ez kétségkívül igaz, mert meg tudjuk oldani. De nem a státus a probléma, véleményem szerint, hanem a fizetés a probléma. Ugyanis egy járási tanács tsz-szervezőjének, akire komoly feladat hárul – véleményem szerint – a termelőszövetkezet gazdálkodása, jövedelmezősége szempontjából, komoly tennivalója van. Mi kutattunk erre alkalmas embereket, politikailag képzett, szakmailag jártas dolgozókat. Amikor arra került a sor és megmondtuk, hogy kérem, mi nem tudunk, csak 1100, 1200 Ft-ot adni, akkor ezek az elvtársak, bármennyire felismerték, hogy az komoly feladat, mégis megmondták, hogy negyedmagammal én 1100–1200 Ft-ból nem tudok megélni. Ugyhogy a problémát véleményem szerint itt kell keresni, és ez lesz a módja annak, hogy maga a tanács is e tekintetben sokkal jobban oda fog állni a párt politikájának végrehajtására.

KOMÓCSIN ZOLTÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én az előterjesztett határozati javaslatot alapul elfogadom. Ugyancsak egyetérttek a Kádár elvtárs felszólalásában kifejtett elvekkel. A párt és a kormány 1956. november 4-e után folytatott agrárpolitikai irányvonala helyes volt, akik ezt a véleményüket kifejtették, én azokhoz szeretnék csatlakozni.

Én a leglényegesebbnek azt tartom ebben, hogy az intézőbizottság és a kormány annak idején és később sem engedett semmiféle szubjektivitásnak. Sem annak a nyomásnak, ami ilyen baloldali szektás, sem pedig a jobboldali opportunisták irányból is abban az időben a vezetésre nehezedett, és jelenleg is érvényesül. Itt három nap óta elég sok vita lezajlott ekörül. Ezt a szubjek-

tivizmustól mentes politizálást én a jövőre nézve is fontosnak tartom, ebben a kérdésben is, és természetesen ugyanúgy minden más kérdésben is.

Én ugyancsak csatlakozom azokhoz, akik itt kifejtették, hogy a leghelyesebb, ha ezen a vonalon haladunk tovább, amin eddig haladtunk, gondosan tanulmányozva mind a pozitív, mind a negatív jelenségeket, amelyek közben felmerültek. Szeretném hangsúlyozni, mert az volt a benyomásom, hogy ez egy kicsit itt a vitában és az életben, a gyakorlati munkában is háttérbe szorul, a pozitív jelenségek tanulmányozásának szükségességét is. Úgy gondolom, hogy jelenleg nem kielégítő.

Hát itt van ez az egy dolog, amibe én egyáltalán nem akarok belemenni fejtegetni, erre idő nincs, de az, hogy jelenleg a falun politikai és termelési biztonság van, bizalom van a párt és a kormány iránt, és ez erősödik, az egy nagyon nagy dolog. Ez egy gyerek-kérdés, mindenki nagyon jól tudja, de azt hiszem, hogy sem a mi Mezőgazdasági Osztályunk, sem az FM, sem a megyei pártbizottságok ennek a nagy dolognak az elemzésével, helyi tanulmányozásával, a szükséges további következtetések levonásával még korántsem tettek meg mindent.

Most itt szeretném azt megjegyezni, hogy talán ebből is adódik, hogy a Fehér elvtársék és a Dögei elvtársék bizonyos ponton végeredményben találkoznak. Más-más kiinduló pontról, de találkoznak. És pedig, abban, hogy mind a Dögei elvtárséknál, mind pedig a Fehér elvtárséknál van egy ilyen kishitűség a tsz-ek perspektíváját és jövőjét illetően. Mondom, a kiindulás más-más, de ebben a vitában is a Dögei elvtárs, a Fehér elvtárs felszólalásában is pontosan kitért, és a gyakorlati munkájuk ezt megmutatja pontosan. Ebből következik, hogy én ezzel a bírálattal, amit Kádár elvtárs elmondott, egyetérték teljes egészében. A véleményem az, hogy az a bíráló elvi bíráló volt, és igazságos bíráló volt. Az sajnálatos, hogy akiket ez a bíráló érint, szerintem erre nem megfelelően reagáltak. És ebben a bírálatra való reagálásban szintén találkozási pont van. Az nagyon jó, hogy mindegyik egyetért a másikat ért bírálattal, és ez is a bírálót erősíti. A Dögei elvtárs egyetért azzal, amit a Fehér Lajos kapott, a Fehér Lajos azzal, amit a Dögei elvtárs kapott. Ez általában így szokott lenni, de most jó volna, hogyha az elvtársak, ki-ki elsősorban a saját személyét ért bírálattól vonná le a tanulságot. Ezt senki nem vitatta – és sajnos a Keserű elvtárs is erre reagált –, hogy jóhiszeműen csinálták, amit csináltak. De a pokol tornáca is jóhiszeműséggel van kiköveve [sic!], a hiba ettől hiba maradt, akármilyen jóhiszeműen vagy rosszhiszeműen követték el. Arról van szó, hogy ezt a hibát jó volna most kiküszöbölni. Itt még én szeretném a Fehér elvtárssal kapcsolatosan azt felvetni, hogy én azt hiszem, ők még mindig úgy vannak, hogy nem tudják magukat egyértelműen leszögezni a termelőszövetkezetek mellett. Bár ők erről is beszélnek, de a terveik, amiket készítenek, és az intézkedéseik, amelyeket tesznek, azt mutatják, hogy nem tudják egyértelműen leszögezni magukat. Márpedig ez után az ülés után nem is kijelentésekben, hanem inkább a gyakorlati munkában ezt meg kellene csinálni. És valahogy úgy mondanám, hogy a Friss elvtárs nagy szelleme és az én kis szellemem összehatalálkozott abban a megállapodásban, hogy Fehér Lajoséknál tényleg van valami fetiszizálása ennek a termelési színvonal elsőbbségének. Van ilyen. Ez a felszólalásokból, a javaslatokból is kitűnik. Én még azt is hoz-

záteném, hogy van valami bizonyos fokú naivitás is ezekkel az alacsonyabb fokú termelőszövetkezetekkel, ilyen termelési társulásokkal és egyebekkel kapcsolatosan. És ugyancsak a más gazdaságpolitikai jellegű dolgoknál is Fehér elvtársnál ilyen fokú naivitás tapasztalható. Kádár elvtárs egyszer tréfásan azt javasolta, hogy ki kellene adni egy kötetben ezeket a felszólalásokat és javaslatokat, amelyeket a Fehér elvtárs az elmúlt két évben tett, és az nagyon érdekes olvasmány lenne, de sajnos ennek nemcsak tréfás jellege, hanem nagyon komoly alapja van, és ahogy ez most kiderül itt, ez a munkát nagyon komolyan akadályozta.

A Dögei elvtárral kapcsolatban még szeretném itt elmondani, hogy szerintem az ügyet is, meg Dögei elvtársat is személy szerint az segíti, aki őszintén megbírálja őt, ami neki hiányossága. [sic!] És ebben a tekintetben én se tudok Apró elvtárral egyetérteni. Nem volna az helyes, ha mi most az FM munkáját ízekre tépnénk, hogy mit csinált 1956. november 4. és 1957. június között. Na de, itten csupa ilyen ember van, akik a bőrükön érezték azt, hogy semmit sem csináltak. A megyei első titkárok mind meg tudják mondani, 1957. ápriliséig szintén megyetitkár voltam, és én is tudom, hogy az FM semmit sem csinált. Most ne emeljük az FM-et az egekbe. Tényleg, akkor nem lehet érteni, hogy mi történt Magyarországon, ha mindenki, még az FM is jól dolgozott, közben ott tartunk, ahol tartunk. És ezért én azt hiszem, Dögei elvtársnak inkább ezt a teljesen elvi igazságot és jogos bírálatot kell elfogadni. Az ő felszólalása, amely szerintem egész sor ellentmondással van tele, világosan mutatja, hogy nincsen igaza. Pl. az adóemelési dolog, csak egy példa erre. Én pontosan emlékszem arra a PB-ülésre, amikor az adót tárgyaltuk. Dögei elvtárs ugyanúgy, ahogy most, bevágta a 900 millió forintot. Az Antos elvtárs meg a többi elvtársak kimutatták neki, hogy ilyen magas adó csak 1952-ben volt, és akkor is komoly károkat okoztak, az valóságos politikai megrendülést jelentene a falun, de függetlenül ezektől a tényektől, valahogy a Dögei elvtárs úgy látszik, hogy azóta sem tudta ezt a tényt megemészteni. Pedig így nem lehet dolgozni. Vagy az, amit már idézett valamelyik elvtárs előttem, hogy ő kijelenti, hogy nem a tsz-tagok színvonalát kell emelni, hanem leszállítani az egyéni parasztok színvonalát. Ilyen formában agitál is falun, ahogy Czinege elvtárs megjegyzéséből kitűnik. Nem lehet így sajnos a mi politikánkat csinálni. Hála istennek, nem lehet így. Én úgy gondolom, hogy nem arról van szó, hogy érzékenykedjünk és megsértődjünk, hogy megbírálták a KB színe előtt, hanem arról van szó, hogy vonjuk le a következtetéseket, mindenekelőtt az ügy érdekében. És másodszer, vonjuk le a következtetéseket személyi szempontból is.

Eltársak, én befejezem azzal, hogy szerintem a párt jelenlegi helyes vonala alapján haladva előrébb léphetünk. És a jelenlegi topogást és spontaneitást fel lehet váltani azzal, hogy lépéseket tegyünk előre, hogy meggyorsítsuk a fejlődést, és lehetséges a mainál egy év alatt is sokkal komolyabb eredményt elérni. Amit a Kádár elvtárs mondott, én azzal teljesen egyetértek, azt hiszem, úgy kell érteni, hogy itt most nem egy nagy belső szervezkedésre van szükség a következő év folyamán, hanem éppen arra van szükség, hogy a mostaninál lényegesen nagyobb aktivitást fejtsen ki minden szerv. Kezdve a KB-tól a falusi pártszervezetig befejezve. Kezdve a Minisztertanácsától, befejezve a falusi tanácsnokiig. És én azt hiszem, hogy ez a mostani KB-ülés nagyon

nagy segítséget nyújt ehhez valamennyiünk számára, mert itt, én úgy érzem, hogy nemcsak elvi-politikai, hanem legfőképpen egy nagy cselekvési egységhez kaptunk útravalót. Egy nagyon komoly, hatalmas cselekvési egységhez, ez az a politikai vonal, amelyen eddig is haladtunk. És ebből a szempontból a KB ülését különösen azért értékelem nagyra, mert azt hiszem, hogy lehetőséget nyújt ahhoz, hogy a megyei, járási és helyi párt- és tanácsapparátusunkban és a tsz-tagokban is meglévő bátortalanságot és félelmet felszámoljuk. Erről is beszéltek már előttem.

De még egy példát felhozok, elvtársak. Az én személyes tapasztalataim szerint még az egész pártapparátusban benne él az emléke annak az 1955-ös Vas megyei históriának.¹³¹ És nagyon sokan most is felvetik, hogy jobb az, ami most van, mert ha valamit csinálunk, könnyen úgy járhatunk, mint ahogy Vas megyében jártak. És ezt ki kell vernünk azokból az emberekből, akikkel akarjuk ezt az egész tsz-fejlesztést előbbre vinni. Itt énszerintem arra van szükség, hogy csináljuk azt, ami az ellenforradalom előtt is jó volt, amilyen rengeteg sok van, de azt csináljuk. És ha ezt csináljuk a párt jelenlegi helyes politikai vonala alapján, a jelenleg falun kialakult politikai helyzetben, akkor előrébb fogunk jutni már ebben az évben is. És itt én még egyet szeretnék hangsúlyozni, amiről itt szintén kevés szó esett, hogy sokkal bátrabban kell a paraszti tömegekre támaszkodni. A parasztok folyton arról győznek meg bennünket, hogy bíznak bennünk, mi is bízunk bennük, de valahogy épp ezért nem domborodik ki eléggé – nem itt ebben a teremben, hanem a gyakorlati munkában –, pedig erre van lehetőség. És én azt gondolom, hogy nekünk már a következő évben a termelőségfejlesztésének azt a jó módját elő kell vennünk, amit jól csináltunk, volt, amikor hibák voltak, énszerintem jól csináltuk, már az ellenforradalom előtt is 1951-ben, 1952-ben, amikor nem az egész országban és az egész megyében frontális támadást indítunk, hanem egyes jól kiválasztott helyen. Szerintem már a jövő évben egy-egy községrészben, sőt községben erre lesz lehetőség. És ezt azért is szeretném hangsúlyozni, én egyetértek azokkal az elvtársakkal, akik nem szó szerint így fogalmazták meg, akik azon a nézeten vannak, hogy a földdel rendelkező és főleg középparasztok sem egy év múlva, sem öt év múlva, sem 50 és múlva nem mennek lakodalmi menetben be a termelőségfejlesztésbe. Ez nyilvánvaló. Hanem őket oda nekünk az önkéntesség szem előtt tartásával, jó gazdaságpolitikával, de azért be kell vinni. Vagyis ki kell alakítanunk – jól, átgondoltan – a megfelelő tömegpszichózist egy-egy helyen, ahol áttörést akarunk helyileg kicsiben elérni a jövő esztendőben. Azért, hogy kialakuljon a legjobb politikai hangulat, hogy egy későbbi időpontban teljes frontáttörést tudjunk elérni.

Én, elvtársak, leszögezem azt a meggyőződésemet, hogy ezen a területen is a helyzet olyan, hogy erősebbek vagyunk, mint ahogy jelenleg gondoljuk. Az már bizonyosodott november 4-től kezdve egész sor esetben: a tervezésünkénél, a munkásosztálynál, a választások bekoronázták [sic!] és most itt, ha tenni fogunk teljes cselekvési egységben, a párt helyes politikai vonalán, meggyőződésem, hogy már a jövő esztendőben komolyan előre fogunk menni.

KLUJBER LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én a vitában felmerült két gondolathoz szeretném a véleményemet elmondani.

Minket is az a probléma foglalkoztat, hogy van egy olyan ellentmondás a területen, amit nekünk meg kell oldani, hogy egyrészt a meglévő termelőszövetkezeteink többségében gyenge kézben van a vezetés, vagyis olyan mezőgazdasági szakemberek állnak rendelkezésre a tsz irányításánál, akiknek nagy problémákat okoz a nagyüzemi gazdálkodás. Másrészt pedig tapasztaljuk, hogy lent községben, járási szinten, esetleg megyei szinten vannak nekünk olyan kádereink, olyan elvtársak, akik paraszti származásúak, képesek lennének e probléma, e feladat megoldására, de különböző olyan helyeken dolgoznak, ahol nincs kihasználva az ő kapacitásuk. Én itt nemcsak a szövetkezeti vonalra gondolok, habár ott is nagyon sok az olyan káder, akiknek a képességei meglennének ahhoz, hogy termelőszövetkezetet vezessenek vagy a tanácsi vonalra, de vannak olyan funkcionáriusok, akiknek a képessége megvan e tevékenység végrehajtásához, az édesapját otthagyja a földdel, ő átmege a másik községbe mezőgazdasági felügyelőnek, vagy még érdekesebb dolog. Egész jól állunk az állami biztosító területén szakkaderekkel, mezőgazdasági akadémiát vagy egyetemet végzett káderekkel. És ezen a téren nincs kihasználva az illető személy, nem tudja visszaadni a társadalomnak azt, amit a társadalom befektetett, amiért kitanított. Én nem is egy ilyen adminisztratív intézkedésre gondolok, de azért, hogyha ők, ha ezek az emberek – akárhol dolgoznak is – azt vallják, hogy ők a mezőgazdaság szocialista átszervezésében konkrétan tevékenykednek, és csak egy-egy részletfeladatot látnak el, hol itt, hol ott, ha ők egyetértenek velünk, és ha ők vallják ezt az elvet, akkor konkrétabb munkához is fogjanak, és nézzük meg, hogy mire is bízunk mi a mezőgazdaság szocialista átszervezését, és ezeknek az embereknek adjuk fel a próbát. Menjenek haza a községükbe, szervezze be a tsz-be az édesapját, a sógorát, a komáját, a testvéreit, ha ezt beszervezte, a próbának eleget tett, akkor bízunk rá más területet, más községet, akkor vállaljon ő nekünk esetleg egy magasabb beosztást, tegyék fel, esetleg a szövetkezet vonalán tevékenykedhet. Ugy érzem, hogy ez nem lenne adminisztratív intézkedés, de határozottan lépünk fel ezekkel szemben, várjuk el tőlük azt, amit elvárunk minden egyes alacsonyabb képességű párttagtól, becsületes pártönkívüli paraszttól, hogy legalább ő tegyen eleget kötelességeinek.

A másik ilyen probléma a gépállomásoknak a helyzete. Én nem kívánok kitérni arra, hogy milyen állapotban van, [sic!] de a munkásosztály politikai bázisát nem fejezi ki azt hiszem, az ország területén egyetlenegy gépállomás sem. Ezt nekünk erősíteni kell. Nekem az a javaslatom, hogy ahol tervbe van véve, hogy különböző szakembereket visznek le a mezőgazdaság területére, bízunk meg kommunistákat két-három esztendőre, üzemi munkásokat, szerelőket, gépészeket vagy gépjárművezetőket, hogy menjenek le a területre, és ott tevékenykedjenek azon a területen addig, amíg a gépállomásnak a politikai tevékenysége nem lesz olyan nívón, mint amilyen nívón kell, hogy álljon a gépállomás. Ugyanakkor véleményem szerint hiba van a gépállomás politikai munkásainak az elosztása körül is. Most egy sor gépállomás kapott függetlenített párttitkárt. Ezeknek az elosztása, habár én eleget vitatkoztam a mi megyénk területén a probléma körül, az erőgépek arányához mérten lett beállítva függetlenített párttitkár egy-egy gépállomáshoz. Történetesen én most nem haza akarok beszélni, hogy én is járási titkár vagyok, ugyanakkora járás, mint a mienk, kapott két függetlenített párttitkárt, a mi járásunk, ahol

egy gépállomás látja el az egész járás területén a mezőgazdasági munkát, az nem kapott, mert nincs meg az a bizonyos számú erőgép. Én azt hiszem, hogy ez nem valami politikai megoldás, és ha mi ezt meg tudjuk oldani, ehhez mód és lehetőség van akár a járási pártbizottság rovására is, de feltétlenül szükségnek tartom, hogy azon a helyen, ahol a gépállomás dolgozói kint a területen dolgoznak, mozognak, állandóan kapcsolatban vannak a tsz-ekkel, az egyéniileg dolgozó paraszttal, szükséges, hogy nap mint nap a politikai munka folyjon ott a traktorosok között, a gépállomás egyéb dolgozói között. Ha ezeket meg tudjuk tenni, akkor tudunk frontális támadást indítani és a különböző szervek munkájának az összehangolása folytán, szervező, politikai agitációs munka, beleértve a sajtó, a rádió legmesszebbmenő segítségét, és akkor tudja a párt egy kézbe fogni ezt a munkát, és tudja irányítani a mezőgazdaság szocialista átszervezését.

FEHÉR LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Elfogadom a vitában, főként Kádár elvtárs felszólalásában velem kapcsolatban felhozott kritikai megállapítást, hogy nagyon sokszor kisparaszti pozícióból nézem a kérdéseket. Azt hiszem, ez volt a lényege. Valóban a hibám az, hogy hajlamos vagyok paraszti szemszögből nézni sokszor a kérdéseket. Ez nem is újkeletű, magam is beszéltem erről az FM-aktíván, s vissza is esek többször. E téren én nagyon szívesen fogadok minden kritikai észrevételt, mert ezen a munkaterületen, a mezőgazdasági munkában hatnak az emberre – a munka természeténél fogva – az alulról jövő, egyéni parasztok részéről jövő problémák, ez a veszély fennáll. Azt hiszem, igaz az is, hogy itt kívülről nehéz segíteni, itt magamnak kell megoldani a problémámat, és én igyekszem is kézbe venni e tekintetben magamat. Ilyennemű elsiklásaimban talán a legkivívóbb volt 1957 januárjában az, amikor a mezőgazdasági kormánybizottsági ülésen a 10-es számú tervezetet tárgyaltuk,¹³² ahol én javasoltam és szorgalmaztam azt, hogy a földvásárlást 25 holdig tegyük lehetővé. Később láttam, hogy ez hibás, a kormány ezt korrigálta olyanformán, hogy öt holdig tette lehetővé.

Másik ezzel kapcsolatos tétel a termelés kérdése. Az agrártézis egyik részében van ilyen megfogalmazás, hogy a mezőgazdasági termelés állandó fejlesztése fő feladata mellett egyik legfontosabb feladatunk az átszervezés. Ez a formula az én fogalmazásomból ered, kb. így fogalmaztam meg a politikai akadémiai előadásomban, habár ott nem ennyire kirívóan, és ennek maradványa még megtalálható ennek az anyagnak az előzményében, melyre Friss elvtárs utalt, annak a bevezető részében, ahol a termelési rész ki van hangsúlyozva, szintén a én fogalmazásomban. Sokat gondolkoztam ezen és a vitán elhangzottakkal kapcsolatban, és azt hiszem, igaza van azoknak az észrevételeknek, hogy ez a termelés fetiszizálása részemről, és azt hiszem, azoknak a hibás állásfoglalásoknak a gyökere, melyet joggal bírálnak, ez. Én ezt az oldalát ezentúl túlteszem és elvetem a magam részéről [sic!]. Az elkövetkező időben döntő feladat a mezőgazdaság szocialista átszervezése, emellé hozzatenném az agrártézis másik tételét, amelyet az előző felszólalásomban is idéztem, hogy az átszervezést úgy kell megcsinálni, hogy a termelés közben ne essen vissza, hanem nőjön. Azt hiszem ez volna helyes. És helyes az is, hogy az átszervezést ne válasszuk el a termeléstől olyan formában, hogy a ter-

melés fejlesztésének fő eszköze, módszere a nagyüzemiség legyen. Azon belül, ahogy Cseterki elvtárs mondotta, a döntő eszközt a szocialista szektor termelésének fejlesztésére kell fordítani. Azt hiszem, ilyen fogalmazásban helyes a kettős feladat megfogalmazása.

Komócsin elvtárs felszólalásában úgy fogalmazta, hogy az osztályon nem tudjuk egyértelműen leszögezni magunkat a tsz mellett. Ezzel kapcsolatban szubjektív kijelentést tudok tenni, hogy nemcsak teoretikusan vagyok meggyőződve a tsz fölénye, a nagyüzem fölénye mellett, hanem gyakorlatból is, és valahogy a múlt nyár elejétől kezdve fő erőnket, fő figyelmünket a tsz megszilárdítására, indulására, a tél derekától kezdve pedig minden erőt a tsz-fejlesztés folyamatos fellendítésére, a tsz-agitáció bemelegítésére fordítom és fordítjuk. Más kérdés az, hogy az utóbbit egyelőre kevés sikerrel. Szentül meg vagyok győződve, hogy a tsz-eké a jövő, és én ezért dolgozom, és én arra tettem fel az életemet, hogy ezekkel a kialakított hatékonyabb módszerekkel sikerüljön a kollektivizálás, és harmadszor ne üssük le a lécet. Azt hiszem, hogy ha a tsz-főlényt kibontakoztatjuk, az aktív szervező, politikai agitációt megerősítjük folyamatosan, közben a paraszti életszínvonalat megfelelő árpolitikával nyesegetjük a normális szintig és határig, és megfelelően harcolunk a kapitalista tendenciák ellen, sikerülni fog a célunk megfelelő időn belül.

Személyi kérdések. Első felszólalásomban erre nem tértem ki, valahogy az utolsó nyolcas bizottsági ülésen úgy értelmeztem több elvtárs felszólalását, hogy ne személyi irányba vigyük a dolgot. Egyik elvtárs is a PB-ülés előtt, Apró elvtárs, ilyen irányban adott tanácsot, és ezért is nem tettem szóvá. A vitás kérdések [sic!] csak elvi oldalát próbáltam aláhúzni, hogy hol van véleménykülönbség. Itt érintem az FM-mel való viszonyom kérdését. Tavaly augusztusban adott Dögei elvtárs egy feljegyzést a Titkárságnak,¹³³ amelyben több állítással vitakoztam. Akkor az volt a megállapodás, hogy ülünk le a Dögei elvtárral, és tisztázzuk. Hogy ez miért nem következett be augusztusban, hanem egy félévvel később, ezért a felelősség engem terhel. Az első időkben technikai okok is voltak, szabadságot, a későbbi időben inkább emberi, szubjektív okok részemről, és erről is nyilván nyíltan kell beszélnem az igazság kedvéért. Belebonyolódtunk itt számos vitába: a Zetor-kérdés körül, a permanens tagosítás kérdése körül, ahol nem tudtunk megegyezni, valamint a tsz-ek elvtelen pénzügyi támogatása szakításának a kérdésében, és megmondom, 3–4 hónapos harcba került, míg a tavalyi augusztusi PB-határozatban megjelölt elveket, a tsz-ek megszilárdításának korszerű elvét át tudtuk hajszolni a gyakorlatban, és karácsonykor megjelent a 3004-es rendelet. Ez nem is az emberi rész, hanem a másik, ami ezt kísérte. Engem nagyon zavart és bántott is, eléggé hallottam itt is, ott is különböző intrikus megjegyzéseket, hogy a tanácsülés után azt mondták, hogy Fehér Lajosnak ez az utolsó beszéde, le fogják váltani, ez a politika narodnyik-politika, ennek az irányítóit el kell távolítani, személyre való tekintet nélkül, vagy ez az egész agrártézis, „Nagy Imre-izmus”, jobboldali revizionizmus, s engem ezek elkeserítettek, el is fárasztottak, és ilyen oka is volt, hogy csak január derekán¹³⁴ került sor arra a bizonyos ötös bizottsági megbeszélésre, amely bizottságot a PB küldte ki, tagjai voltak: Fock elvtárs, Apró elvtárs, Dögei elvtárs, Tömpe elvtárs és én, hogy rendezzük az FM-vitát. Megállapodások történtek, és én ezekhez a megállapodásokhoz tartottam magamat. Ezt is el kell mondani.

A történeti hűség kedvéért szeretnék pár szót szólni az életszínvonalbeli vitának az alakulásáról, bár erről sok szó hangzott itt el, de mégis úgy érzem, pár szót kell szólni. Ez a vita tavaly nyáron kezdődött, amikor Dögei elvtárs a külön mezőgazdaság-fejlesztési adóval kapcsolatos tervét elmondta nekem, és nem tudtunk megegyezni. Akkor jött a téli PB-ülés a 33%-os adóemelésről,¹³⁵ és ott szóban szintén elhangzott részéről a mezőgazdasági fejlesztési adó javaslata. Az ötös bizottsági megállapodásban ezzel kapcsolatban ilyen megfogalmazás született. Dögei elvtárs a vitában csak egyik részét idézte. Dögei elvtárs kijelentette, hogy teljes egészében a párt által elfogadott agrárpolitikai tézisek alapján áll, és nincs olyan koncepciója, hogy előbb el kell szegényíteni a parasztokat, mert csak úgy lehet őket a tsz-mozgalom számára megnyerni. És később mégis kivitte a megyékbe ezt a vitát, és másfél hónappal ezelőtt olyan javaslattal állt a PB elé, hogy a tíz holdon felüli középparasztok életszínvonalát le kell szállítani a tsz-parasztok[é] alá, és az egyéni adókitétést javasolta. A történelmi hűség kedvéért ismerni kell a vita alakulását.

Én vállalom azt a részét a felelősségnek, ami engem terhel az FM-mel való viszony alakulásában, és hogy olyan későn született meg az a megállapodás. Felmerül a kérdés, hogy tudok-e a Dögei elvtárssal együtt dolgozni? Kijelentem, hogy igen. Egyben kérem a Központi Bizottságot, egy minimális kérés van, mondja ki, hogy a tárgyalóasztal mellett együttesen kötött megállapodásokat mindenkinek kutya kötelessége betartani, ha kimegy az ajtón, azután is. Mert ha ezt betartja mindenki, és betartják, a vita abban a pillanatban megszűnik, de nem ez történt. Ez a minimális kérésem. Én a Dögei elvtárssal együtt fogok működni ezen a téren.

Végezetül az Agrárpolitikai Bizottság munkájáról és a Gyenes-problémáról.

(KÁDÁR elvtárs: Van még valami Lázár¹³⁶ is, vagy mi az isten, milyen ember az?)

Abban sincs sok haszon. (Derű.) Én adtam a Gyenesnek munkát az agrárpolitikai kérdések kidolgozásában, később [érthetetlen] az is igaz, hogy $\frac{3}{4}$ év után sokkal kritikusabban tekintem a javaslatait. És az igaz, az agrárpolitikai bizottság munkájában, mint ahogy Molnár elvtárs is mondta, sem a Gyenes munkájából nincs sok haszon, sem a Matolcsiéból, aki szintén ott van. Már pár hete foglalkoztunk a gondolattal – és itt én találkozok az Apró elvtárs javaslatával –, hogy át kellene szervezni az agrárpolitikai bizottságot. Más típusú agrárpolitikai bizottságot kellene létrehozni. Én javasolnám bevonni: a PTO, Agit. Prop. képviselőit, az FM vezetőit, a Tsz-Tanács vezetőit, SZÖVOSZ vezetőit és néhány megyetitkár elvtársat, olyan jelleggel, hogy operatívén fogja össze elsősorban a tsz-szervező munkát, az átcsoportosítás munkáját, az agitációs munkát, a szervezés felerősítésének a munkáját, és részben tárgyaljon fontos mezőgazdasági állandó jellegű problémákat is. Azt hiszem, hogy ilyen vonatkozásban helyes lesz átszervezni.

Végezetül, a háromnapos vitáról. Ezzel kapcsolatban azt, hogy mikor lett volna jobb összehívni ezt az ülést a mezőgazdasággal kapcsolatban, tavaly májusban vagy most. Én azt mondom, hogy helyesebb volt most. Tavaly májusban, az agrártézis tárgyalása előtt inkább csak óhajokról tudtunk volna

beszélni, azóta egy sor tény született meg jó és rossz irányban, és most a tények sorozata világában, tükrében tudunk az agrárpolitika alakulásáról beszélni. Azért is sokkal hasznosabb és termékenyebb a háromnapos vita és meg kell mondani, hogy szerintem, amilyen agrárvita eddig lezajlott, ez a leghasznosabb és legtermékenyebb vita. Tavaly a agrártézis tárgyalása előtt, amikor az egész országban nagyon széles körű vitát tartottunk, és most a tsz-javaslat előtt is, mindkét országos vitához hasonlítva ez a legtermékenyebb vita.

Én a vitában elhangzottakat át fogom gondolni alaposan, és csak azt mondhatom a Központi Bizottságnak, én le fogom vonni az ebből adódó következtetéseket a magam és az osztály munkájára is.

FOCKJENŐ elvtárs (zárszó): Tisztelt Központi Bizottság, kedves Elvtársak! Úgy gondolom, hogy mindenki egyetért azzal, hogy háromnapos tanácskozásunk a termelészövetkezetek fejlesztéséről eredményes és hasznos volt. Sok elvtársban világosabb lett, hogy mindannyian megerősödvé kerültünk ki ebből a vitából a KB ülése után. Az ülés után legfontosabb feladatunk gondoskodni róla, hogy a hibás nézetek, a helytelen gyakorlat minden területen megszűnjön. Mindenki lássa, hogy a hibák, miben volt helytelen a mai napig az ő álláspontja, határozottan, ingadozás nélkül javítsa ki álláspontját, vegye tudomásul, hogy másfél-két esztendő után még egyszer KB-ülésem nem ilyenformán tárgyalunk helytelen, hibás álláspontokat, melyek a mi fejlődésünket a mezőgazdaság szocialista átszervezésében lelassíthatják.

A vitából sokat tanulhattak azok az elvtársak, akik az állami élet területén, a sóhajtozás, a szocializmus utáni vágyakozás helyett, helyes operatív intézkedésekre hivatottak. Sokat tanulhattak azok az elvtársak is – gondolok elsősorban a párt mezőgazdasági osztályára –, akiknek ugyanúgy feladatuk a termelés növelése az egész mezőgazdaság területén, mint a tsz fejlesztése, és feladatuk azon belül gondoskodni róla, hogy az állami vonalon ezzel a munkával megbízott elvtársak, emberek hogyan végzik feladatukat.

Alapos megvitatásra került, hogy helyes volt-e az eddig folytatott agrárpolitika. Úgy gondolom, hogy a KB erre a kérdésre határozott igennel válaszolt a vitában, mindannyian megegyezünk abban, hogy nincs szükség az agrárpolitikában lényeges, alapvető változtatásra. A mi agrárpolitikánk bebizonyította helyességét a két év alatt. Sok szó esett a vitában arról, hogy – nem kívánom ismétetni – a munkás-paraszt szövetség megerősödése, ezen belül államhatalmunk megerősítése bizonyítéka annak, hogy agrárpolitikánk helyes volt. Agrárpolitikánk helyességét bizonyítják az elért népgazdasági eredmények is. A reális tényekkel számolt a mi agrárpolitikánk, reálpolitika volt a mi agrárpolitikánk. Ugyanakkor, vagy éppen ezért a marxizmus-leninizmus elveinek teljes mértékben megfelelt a párt két éven keresztül alkalmazott agrárpolitikája.

Szükségszerű volt-e, hogy a tsz-fejlesztést nem hangoztattuk 1956. november 4-e után néhány hónapon keresztül. Kádár elvtárral beszélgettem erről a kérdésről, és meg kell mondanom, hogy Kádár elvtárs ezt a kérdést nem azért tette szóvá, mintha a Politikai Bizottságban, feltehetően a Központi Bizottságban azt láttuk volna, hogy kételyek vannak az akkor kialakított politikát és magatartást illetően. A kérdés azért lett szóvá téve, hogy akik in-

gadoznak, akik nem világosan látnak, jöjjenek rá, döbbenjenek rá, hogy hol is van az ő hibás politikai álláspontjuk és abból eredő helytelen magatartásuk gyökere. Gondolom, hogy az is világossá vált a KB ülésén, hogy az előterjesztéssel szemben a helytelen álláspontok gyökerét nem a múlt év végében kell keresni, hanem 1956. november 4-e utáni időszakokban, ezen kell az elvtársaknak elgondolkodni.

Ez az időszak nem túlságosan sokáig tartott, de mégis meg kell mondanunk, ahogy Kádár elvtárs mondotta, két héttel, talán négy nettel tovább tartott, mint ahogy tartania kellett volna, erősebbek voltunk, ezt már két év alatt sokszor megállapítottuk, hogy mint ahogy azt magunk felmértük. [sic!]

A februári központi bizottsági határozatunkban¹³⁷ már nyoma sem volt annak, hogy mi a tsz-ről nem beszélünk, és az előzetesen hozott intézkedéseink már mutatják, hogy mi a tsz mellett kiállunk, és mi a tsz-fejlesztés kérdése mellett kiállunk. Mi akkor sem adjuk fel elveinket, és ezt a KB – megítélésem szerint – világosan látta, ez jött ki itt a vita során.

Egy haramadik kérdés, hogy itt van-e az idő az ugrásszerű fejlődésre. A KB álláspontja egységes. Nincs itt az ideje, annak sincs itt az ideje, hogy mi most elvileg kimondjuk, hogy ugrásszerű fejlődésre kell rátérni, ekkortól vagy akkortól kezdve. De annak igenis itt van az ideje, hogy a KB egységesen megmondja, hogy a tsz-fejlesztésben sokkal¹³⁸ egységesebb magatartás kell, gyorsítani kell jelentősebb mértékben eddigi fejlődésünket. Ki kell küszöbölni ehhez elsősorban az elvtelen, személyeskedő vitákat s ezek kísérőjelenségeit, a helytelen magatartást. Itt az ideje annak, hogy a filozofálást tevékeny termelőmunka váltsa fel ezen a területen, a tsz-fejlesztés területén.

Úgy gondolom, hogy mindannyiunk előtt világos, hogy nem egyszerre érnek meg a feltételek a tsz fejlesztésére mindenhol, a vita során erről jó néhányan beszéltek. Én venném azt a példát, amikor a megye egész területén el van maradva az országos átlaghoz képest. De ebben a megyében is van járás, amelyik járás a megyét meghaladó fejlesztésre alkalmas, jobban megérték a feltételek, tehát a megye a járás területén nézzen körül, hogy itt vagy amott nem érték-e meg jobban a feltételek, mint az egész megye területén. De még világosabb a kérdés akkor, ha Czinege elvtárs felszólalására gondolok itt, Szolnok megye területén. Világos, hogy Szolnok megyében országos viszonylathoz képest több a lehetőség, gyorsabb mértékben mehetünk előre, és lehet, Czinege elvtársék sem merik kimondani, és helyes, hogy nem mondják ki, de lehetséges, hogyha a jövő évben mi összejövünk arra, hogy megnézzük, van-e most egy gyorsabb fejlődés, egy ugrásszerű fejlődést kitzűzhetünk-e magunk elé célul, akkor már olyan légkörben ülünk össze, amikor azt tudjuk mondani, hogy Szolnok megyében már ezen az úton vannak. És azt hiszem, hogy a mi általános agrárpolitikánkat nem befolyásolja károsan, ha mi ilyen körülmények között tudunk beszélni országos viszonylatban a tsz-fejlesztésben az ugrásszerű fejlődés előkészítéséről, végrehajtásáról.

Mire számíthatunk 1959-ben? Én úgy gondolom, hogyha lépésről beszélünk, ha lépegetésről, ha nagyobb lépésről, ha gyorsabb fejlesztésről, hát kb. arra számíthatunk, hogy kétszer-háromszor olyan gyorsan fejlődhetünk a tsz-mozgalomban, mint ahogy eddig fejlődöttünk egy év alatt – most ezt az esztendő-t értem, amikor tényleges fejlődés volt.

Mi a vélemény az agrártézisekről és más eddig meghozott párt- és kormányhatározatokról? Az a véleményem, hogy a mi agrártéziseink még lényegében elvileg helyes tézisei az agrárpolitikának. Ugyanakkor a vita során az is nyilvánvalóvá vált, hogy az agrártéziseket dogmaként kezelni, állandóan úgy fellépni, hogy az agrártézisek 8. oldalával te nem értesz egyet, helytelen dolog. Az agrártézisek nem dogma, helyes elvi álláspont, én úgy fogalmaznám meg, hogy a konszolidáció két-három esztendejére helyes elvi álláspont. De amikor mi tovább akarunk lépni egy területen, az agrárkérdésben, akkor rögtön eszembe jut az, amiről Dobi elvtárs beszélt, hogy az agrártézisek az mégis állóvíz, és hát a Balaton is állóvíz, de azért nem posványos és nem ronda, és nem csúnya, és ez is lehet attól még szép, hogy állóvíz, de ha tovább akarunk menni, konkrét gyakorlati lépést akarunk tenni, új és új PB-és kormányhatározatra és KB-határozatra lesz szükség. Hát ezt az élet bizonyítja. Így volt a 3004-sel. Az agrártézisekben nem lehetett kihámozni, hogy arra így van szükség. Szükség volt a falusi pártmunkáról határozatra, és jó néhány egyéb határozatra. Ugyahogy ezt ne tekintse senki az agrártézisek megsértésének, az agrártézisekkel szépen összevág, hogyha tovább akarunk menni, akkor további konkrét határozatok kellenek, erre az agrártézisek nem jók. Mindaddig tehát, míg valami ugrásszerű fejlődést el nem tudunk határozni, arra a helyzet meg nem érik, lényegében az agrártézisek alapján dolgozunk. Tehát egy évig mindenestre, amíg összeül újra a KB ebben a kérdésben tárgyalni. Egy-két helyen ezt addig is ki lehet igazítani. Volt is rá utalás.

Sajnos a KB ülésén sokat kellett foglalkoznunk személyi kérdéssel. Nevezetesen két-három személyi kérdésével: Fehér, Dögei elvtársak és mások kérdésével. Mielőtt én erről a kérdéstről beszélnék, szeretném tisztázni, hogy az én véleményem szerint, ha a kérdést felvetjük, hogy milyen gyakorlati hátránnyal járt az, hogy Dögei elvtárs és néhány más FM vezető Fehér elvtárs osztálya munkájára egyik bal, másik jobb vagy szektás és jobboldali irányban hibákat követett el. Milyen hátránnyal járt ez a tsz-fejlesztésre, úgy kell erre válaszolni, gondolom, hogyha semmiféle hibát nem követtek volna el, akkor vajon elérhettünk volna ugrásszerű fejlődést? Világos, hogy nem. De azt mindenestre elérhettük volna, hogyha ma arról beszélünk, hogy 10 vagy 11% tsz van, akkor lehetett volna 12, 14, vagy 15%. És ha ezt így fogalmazzuk meg, azt is látjuk, hogy ez igen súlyos ezen elvtársakra nézve. Eszerint világosan kell látni, hogy nem egy ugrásszerű fejlődést akadályozott meg az a hiba, amit akár Fehér elvtárs, akár Dögei elvtárs vagy mások elkövettek.

Itt a KB ülésén Fehér és Dögei elvtársak nagyon siettek a felszólalásukkal; én Fehér elvtárral beszéltem, elsőnek akart szót kérni, bár másodiknak kért szót, jobb lett volna, ha tizennyolcadiknak kér szót. Dögei elvtársnál is jobb lett volna, ha később kér szót. Így azt kell mondanom, hogy az első felszólalása Fehér elvtársnak, és Dögei elvtárs felszólalása is – ő sajnos még egyszer nem kért szót, jobban tette volna, ha szót kért volna –, az nem azt bizonyította, hogy ők a vita előtt megértették azt, hogy miről van szó. Nem azt bizonyította. Pedig a KB vitáját megelőzően, ahogy én bevezető szavaimban mondtam, három nappal ezelőtt, nagyon sok vita volt a PB-ülésen, a nyolcas bizottsági ülésen, külön négyszemközt, hatszemközt, nyolcszemközt, nagyon sok vita volt. Ugyahogy az elvtársaknak jobban át kellett volna, hogy gondolják

magatartásukat és hiányosságaikat, mielőtt ide, a KB-ülésre eljöttek. Fehér elvtárs ezen az első felszólaláson jelentős mértékben javított. Dögei elvtárs – ismétlem –, jó lett volna, ha szintén nyilatkozott volna a vita után, szót kért volna. A KB szívesen adott volna szót Dögei elvtársnak. Mert én megmondom saját személyi véleményemet, a másfél éves személyes együttműködés alapján. Dögei elvtársnál van nekem egy olyan érzésem, hogy ő duzzog befelé, nem ismeri el azt, amit hallott, bár nem mondta szóval, hogy nem ismeri el, amit Kádár elvtárs mondott kritikaként, úgyhogy én nagyon félek attól, hogy Dögei elvtárssal utólag tisztázni kell a dolgokat. Keserves dolog lesz, ha Dögei elvtárssal utólag kell tisztázni a dolgokat. Jobb lett volna, ha itt felállt volna, és megmondta volna, hogy a vita után, amikor már nyolc elvtárs megmondta, hogy csodálkozik rajta, hogy miért nem ért egyet a Kádár elvtárs kritikájával, miért nem mondta meg, hogy most továbbra is fenntartja az egész KB-val szemben az álláspontját, avagy sem. (Érthetetlen közbeszólás.) Én így fogom fel, de lehet, hogy még sincs igazam, úgyhogy jó lett volna, ha megmondta volna.

Azt hiszem, hogy azután, ahogy Fehér elvtárs másodszor felszólalt, nincs sok értelme, hogy én filozofáljak arról, hogy mi a gyökere a Fehér elvtárs hibáinak. Megmondta világosan, hogy egyetért azzal, amit Kádár elvtárs mondott, tehát nemcsak a termelési kedv – amiről Friss elvtárs beszélt –, hogy ezt eltűlozta, s a termelési eredményeket fetiszizálta, gyökere ott van, amit ő maga is megállapított, hogy ilyen paraszti szemlélete van neki, amit jó, hogyha közös erővel ki tudunk belőle nevelni, és segíteni tudunk Fehér elvtársnak, hogy ne ilyen paraszti álláspontból nézze a dolgokat.

Dögei elvtárssal kapcsolatban csak meg tudnám ismételni, amit sokan elmondottak, hogy Dögei elvtárs csak azt látja, hogy a tsz nem megy, meg hogy csak jómódú parasztnak vannak, és hogy túlzottan nagy jelentőséget tulajdonít annak – mint amekkora jelentősége van – hogy a parasztnak milyen a jövedelme. Ebben lát mindent, és mindig csak erre teszi a javaslatokat. Ezek közben elfelejti, hogy egy sereg feladatunk van a tsz-szervezés területén, amit jórészt az FM-nek a maga igen komoly apparátusával kell és lehet elvégezni, és akkor sokkal messzebb állnánk, mint ahol tartunk.

Említette Fehér elvtárs Dögei elvtárs személyét. Néhány KB-taggal ma is és tegnap is beszélgettem, a szünetekben és elmondották – teljes mértékben igazuk van –, hogy azért jó lett volna, ha a Nyers elvtárs, akiről nagyon sokat beszéltek az elvtársak az ő munkaterületükről, megszólalt volna, és hogy arról beszélt volna, és nemcsak azt mondta volna meg, hogy a Fehérhez meg a Dögeihez mit szól, hanem mit szól hozzá saját magához. Hát ő főleg olyan területen követett el hibát, amelyikben Fehér elvtárs is leledzik. Ezt ő röviden említette is. De ő a SZÖVOSZ-nak az elnöke, akihez a főlvasárlási dolgok, az a sok minden, amiről az elvtársak beszéltek, tartozik. Aki a maga területén tényleg el tudja érni, hogy segítse okos módon megoldani azt, amiről Dögei beszélt, szerintem nem olyan okosan, mint a KB-tagok és a többi elvtársak, hogy a paraszti jövedelmet elvonjuk, de úgy, hogy a parasztnak nem sértjük meg, úgy, hogy a tsz-szel szerződünk, és mindent megpróbálunk, segítünk a tsz-nek, hogy tudjon szerződni olyan dolgokban, amikből nagy haszna van az egyéni parasztnak, és akkor az egyéni paraszttal nem fogunk erre szerződni. Ezt ő nem tekintheti törvénysértésnek, minékünk édesebb gyerek a tsz, és az-

zal szerződünk arra, ami milliókat hoz, s akkor nem kell majd kifizetni százmilliót fölősegesen az egyéni parasztnak, annyival kevesebb lesz neki. Ilyen intézkedésekkel nem százmillió – két ilyen esetről volt már szó, ami egyenként száz-százmillió. De ha jól végignézik az elvtársak a SZÖVOSZ területén, az FM-ben így kb. egymilliárdos összegről van szó, amit a parasztság jövedelméből el lehet vonni, anélkül, hogy egy paraszt azt mondhatná, hogy letértünk az eddigi vonalunkról, és őt törvénytelen eszközökkel üldözzük. Erről kellett volna Nyers elvtársnak énszerintem beszélni.

Központi Bizottságunk – úgy gondolom – joggal elvárja az elvtársaktól, hogy ennyi vita és ennyi magyarázat, példa után tényleg nagyon gyorsan szakítsanak hibás magatartásukkal. De ha az FM-ről, ha a Fehér elvtársékról vagy a Nyers elvtársról beszélek, különösen én, felvetődik rögtön a kérdés, hol van az illetékes titkár. Az elvtársak túl jók voltak hozzám. Senki ezt a kérdést szóvá nem tette felszólalásában. Hát másfél éve én felelős vagyok a gazdasági ügyekért, azon belül az agrárkérdésekért is, és így az elvtársak munkájáért is. Milyen mértékben? Olyan mértékben, hogy amit a KB megszab határozatban, a PB határozatban, én köteles vagyok a végrehajtást ellenőrizni. Ha valami hiba van, megpróbálom a magam erejéből kijavítani, ha nem futja az erőmből, a KB vagy a PB elé vinni, javaslattal a kérdés megoldását. Én úgy gondolom, hogy nekem ténylegesen van a másfél év alatt felelősségem e kérdésben, és ha meg akarnám fogalmazni, hogy hogyan, akkor megint csak, ne haragudjon Dobi elvtárs, hogy megint az ő hasonlatából lopok egyet, ezt a virágos tarka rét hasonlatot. Hát tényleg, olyan ez az agrártézis is, mint a virágos tarka rét, és a mi munkánk is olyan szép is volt tényleg a két esztendő alatt, és én sokkal inkább hallgattam a Fehér elvtársra, ha ő mutogatta a rét sarkában a virágokat, mint a Dögei elvtársra, mikor a másik virágokat mutogatta nekem. Hát nem mentségül, de ténylegesen így van ez, elvtársak.

Engem nagyon erősen áthat az a felelősség, hogy mégiscsak egynéhány, 5–6 milliárd devizaforintos adósságunk van, amiből hát két és félmilliárd a múlt esztendőben keletkezett, úgy, hogy felvettünk baráti országokból. S ha nekem arra hívja fel valaki a figyelmemet, hogy lehet százmillió forintot nyerni azzal, hogyha ezt az intézkedést meghozzuk, akkor azt mondom, hogy gyorsan nyerjük meg a százmillió devizaforintot. Ha valaki arra hívja fel a figyelmemet, hogy vigyázz, mert ha ezt az intézkedést kiadják, akkor a termelési kedv csökkenni fog, és 300 millió devizaforintot ráfizetünk, akkor rögtön azt mondom, hogy jaj, ezt a 300 millió devizaforintot nehogy ráfizessük. S ilyen szempontból, ismétlem, hogy én kevésbé voltam kritikus a Fehér elvtárs magatartásával és hibáival kapcsolatban, mint a Dögei elvtárs hibáival kapcsolatban.

De úgy gondolom, bár nem így vetődik fel a kérdés, habár ez is benne volt a felszólalásokban, és Lombos elvtárs helyesen felvetette a PB felelősségét abban, hogy a dolgok idáig mentek. A PB-nek tényleg szintén van felelőssége ebben a kérdésben, de hozzá kell tennem, elvtársak, hogy ahogy most idekerült a kérdés, tudunk így határozni, ahogy határozotunk. A PB-nek igen sok munkájába került, hogy a kérdés most így került ide, és nem másképpen. Én is hozhattam volna javaslatot a PB elé, a PB is hozhatott volna javaslatot egy évvel ezelőtt a KB elé. De elvtársak, akkor a javaslat úgy kezdődött volna valahogy, hogy „Dögei elvtárs és három helyettese egy percig nem maradhat mi-

niszter, a Fehér elvtárs nem maradhat PB-tag.” Kb. így nézhetett volna ki a javaslat egy évvel ezelőtt. És hozzáteszem, hogy nemcsak az elvtársak munkájában volt ilyen hiba, hanem zavaros állapotok voltak sok tekintetben más-hol is. A zavart egy kicsit fel kellett oldani, vitatkozni kellett, úgyhogy [sic!] az elvtársak tették megyei bizottságoknál. FM-ben is aktívát összehívni. Sok mindent megtenni arra, hogy idekerülhessen a dolog, és ne ilyen javaslattal, hanem úgy, hogy az elvtársak már gondolkoztak is rajta, a hibáik jó részét már levetkőzik.

Mert állítom, hogy azért sok mindent a Fehér elvtárs is, és Dögei elvtárs is levetkőzött, még ha néhányszor a Dögei elvtárs ragaszkodik is csökönyösen. Sok mindent levetkőzött. Egész másképpen kezeli a dolgokat, mint egy évvel ezelőtt. Rengeteg példát tudnék elmondani, de most a Dögei elvtárs pl. azt mondja, és ezzel megzavarta mindjárt a KB tagjait, hogy neki nyilatkozatot kellett tenni arról, hogy ő a párt politikáját helyesnek tartja. Elvtársak, én nem tudom miért kellett ezt mondnia Dögei elvtársnak. Itt semmiféle nyilatkozatról nincs szó. Hanem arról, hogy a PB egy megbízást adott a PB tagjainak, amiről Fehér elvtárs is beszélt. Ez az a nyilatkozat, miről Dögei elvtárs beszélt. Most sokkal világosabb ez. A PB megbízást adott, hogy a zavarokat tisztázzuk valahogyan, ami a Dögeieknél, Fehéréknél van, néhány személy-cserét csináljunk a Dögeieknél, amire a PB határozatot hozott¹³⁹, és ott az elvtársakat vezessék be a munkába. Erre összejöttünk, Apró, Fock, Fehér, Dögei, Tömpe, megtárgyaltuk jó fél napig ezeket a zavaros dolgokat, amikről itt is szó volt, március 12-én és abban van egy háromsoros bekezdés arról, hogy a Dögei elvtárs egyetért a párt agrárpolitikájával.¹⁴⁰ Azonkívül van öt konkrét pont benne, amelyik azt mutatja, hogy az FM-ben hogyan kell a munkát megszervezni. Van olyan passzus is benne, hogy az osztály és az FM kapcsolatában Fehér elvtárs is felelős, és javítsák ki azokat a hibákat, amelyeket eddig elkövettek, és üljenek le egymással, és tárgyalják meg a dolgokat. Hozzanak össze egy aktívát, az FM-ben és a Fehér menjen el oda, együtt dolgozzák ki az aktívát, vegyen részt benne, ilyesmik vannak benne. Én állítom elvtársak, hogy zavarok keletkeztek. Az Apró elvtárs, aki végig részt vett a bizottságban, még ő is megkérdezte: Te, micsoda dolog volt ez, mikor vettetek ki a Dögeiből nyilatkozatot. Ő is aláírta ugyanúgy, mint a Dögei aláírta. Nem szabad ilyen zavarokat csinálni.

Úgy gondolom, hogy ez mindenki előtt világos lehet, hogyha akár én, akár a PB azt látta volna, hogy akár a Fehér, akár a Dögei vagy más elvtársak részéről valamiféle pártellenes csoportosulás, kimondott platform van, baloldaltól vagy jobboldaltól, egy pillanatig sem gondolkozunk azon, hogy összehívjuk-e a KB-t ebben a kérdésben, és tegyünk megfelelő javaslatokat. Nem így ítélte meg a PB, hogy zavar van Fehér elvtárs fejében is, Dögei elvtárs fejében is, és ez az apparátusra is kiterjed. Majd a viták alapján közelebb kerülnek a nézetek egymáshoz, és végül megfelelő időpontban tisztázni fogjuk KB-ülésem. Helyesen tettük, hogy itt tettük. Az elvtársak még igen sok hasznos dolgot tudhatnak végrehajtani, annak érdekében, hogy a tsz-mozgalmunk előbbre menjen.

A kettős feladatról sok szó esett. Azt gondolom, hogy mindenki világosan lássa, hogy a kettős feladat első gondolata az kell hogy legyen, hogy a tsz-szervezés, a mezőgazdaság szocialista átszervezése a forradalmi szervezés szerves

része, és ebből a szempontból kell megítélni elsősorban a tsz-szervezést. Sok fogalmazás hangzott itt el, hogyan kell a kettős feladatot megfogalmazni. Rögtön azt mondom, hogy ebből se csináljon a Fehér elvtárs dogmát, mert megmondom őszintén, hogy ebből az előterjesztésből 15 helyen kellett kihúzógni az előterjesztések sorozatában a kettős feladathoz való ragaszkodást. Ez a szó maga, hogy kettős feladat. Ne csináljunk ebből se dogmát, mert erre lenne egy sor fogalmazás, és az elvtársak, akik itt fogalmaztak, felszólalásaikban mindegyik fogalmazás helyes volt. Vagy öt-hat elvtárs foglalkozott ezzel a kérdéssel. De itt még én is fogalmazok, illetve csak gondolatot mondok. Amelyik fogalmazás szerintem úgy kezdődik, hogy úgy kell szervezni a tsz-t, hogy a termelés ne essék vissza, az a fogalmazás szerintem nem egészen jó. A fogalmazás a tsz-nél az első mondat után, hogy a szocialista forradalom szervezése úgy kell, hogy folytatódjon, azért kell a tsz-t szervezni, másképp a mezőgazdaság termelési eredményeit országosan nem lehet felemelni. És utána lehet csak az, hogy úgy kell szervezni, hogy országosan ne essen vissza a termelés az átszervezés időszakában. És hozzá kell tenni, hogy helyenként el kell fogadni, hogy visszaeshet. De országosan ne essen vissza. Én azt hiszem, hogy olyan javaslattevő, aki ma azt mondaná, hogy úgy kell szervezni a tsz-t, hogy essen vissza a termelés, nincsen. Legfeljebb olyan intézkedéseket javasolhatnak, hogy ilyen hatással járhatnak. Erre vigyázni kell.

Itt még egy gondolatot szeretnék megemlíteni. Fehér elvtárs beszélt arról, hogy a 3 éves tervben 12%-kal, az 5 éves tervben 14%-kal emelkedik a mezőgazdaság össztermelése. Ezek szép számok, ha előtte elmondjuk, hogy 20 év alatt nem fejlődött, csak 4 vagy 5%-ot. De ha az ember arra gondol, hogy a Szovjetunióban hét év alatt most 70%-kal, Bulgáriában egy év alatt duplájára emelkedik, akkor azt gondolom, hogy Fehér elvtársnak, nekem is jó mélyen el kell gondolkodni, és kicsit hatni Kiss [Árpád] elvtársra, a tervező apparátusra is, hogy vajon mi gondolkozunk-e ezen, hogy Bulgáriában miért tudnak erről beszélni. Nem kellene belenyugodni abba, hogy mi a hét esztendő alatt csak 18%-kal fogunk emelkedni. Ezen, azt hiszem, gondolkodni kell. Nem is lesz tartható, meg kell találni hozzá az eszközöket, vizsgálni kell, amit Bulgáriában, a Szovjetunióban tettek. A Szovjetunióra azt sem mondhatjuk, hogy most kezdi, 40 év alatt csináltak valamit, és mégis azt tudják mondani, hogy megduplázzák. Ezt azért mondom, hogy van olyan okoskodás, hogy Kínában nagyon el van maradva a mezőgazdaság, könnyű ott duplázni; ott sem könnyű. Szovjetunióban tényleg évtizedek óta a mezőgazdaságot fejlesztik, nagyüzemesített fejlesztés van, úgyhogy nekünk ezen gondolkodni kell.

A fokozatosság kérdéséhez. Úgy gondolom, hogy világos – ha sokirányú felszólalás is volt ebben a kérdésben – a KB álláspontja. Mindenhol a termelőszövetkezeteket kell fejleszteni, és nem azzal a megszorítással, hogy ahol a feltételek megvanak, ott a tsz-t kell fejleszteni; mindenhol a tsz-t kell fejleszteni. Ahol nincs meg a feltétel, azon kell dolgozni, nagyon keményen, hogy a feltételeket megteremtjük, ha semmi esetre sem megy, akkor ne menjünk el arról a területről, hanem akkor valamilyen alacsonyabb típusal kezdjük el. Kb. ebben a gondolatban. Ez nagyon fontos, mert ezen hónapok óta folyt a vita, és nagyon sok fejen még mindig úgy szerepel, hogy Magyarországon az adottságok arra vannak meg, nagy tömegben alacsonyabb tí-

pust, majd abból kinöveljük a magasabb típust. Ez egy káros, helytelen, rossz felfogás, ezt mindenki a fejéből verje ki.

Az alacsonyabb típusnál, azt gondolom, helyes az, és valaki felszólalásában el is mondta ezt az álláspontot, hogy nem állami tartaléköldön. Mert állami tartaléköldön alacsonyabb típust ne szervezzünk, ezt különben a felszólalásukban sokan mondták. Azonkívül megkövetelni az alapszabály szerinti működést. Az sem tartható – és a párt mindig mondta –, de mégis megyettkár elvtársak úgy szólalnak fel, hogy meg kellene követelni, mert a megyében a háromnegyed része nem így dolgozik.

Ha nem így dolgozik, a SZÖVOSZ nem tudja elrendelni, hogy így dolgozzon, amelyik nem hozzátartozik, akkor oszlassuk fel inkább, de az alapszabály szerinti működést követeljük meg mindenhol. Viszont az is világos – gondolom – a KB ülésén, hogy nem fogadható el az az álláspont sem, hogy a tsz vagy semmi.

A jövedelemelvonás kérdéséről egész röviden. Én nem helyeslem Dögei elvtárs álláspontját, egyetértek azokkal az elvtársakkal, akik erről megmondták véleményüket. Helyeslem tehát azt, amit Antos, Czinege, K. Nagy, Horváth [András] és még többen mások elmondottak, hogy hogyan kell a jövedelmet elvonni. Olyan felszólaló nem volt, aki erről a kérdéstről ne beszélt volna, és ne mondta volna el álláspontját, hogy tényleg el kell vonni jövedelmeket, de olyan módon, ahogy erről az elvtársak beszéltek. A jövedelemelvonásnak a helyes, célravezető módja, ami összhangban van a mi mezőgazdasági politikánkkal. Az a megfogalmazás, hogy a tsz-jövedelmet emelni, és nem az egyénieket elvonni, mondta Cseterki elvtárs. Első hallásra teljesen helyes álláspont, de ez a dolognak csak az egyik fele. Pontosan így mondtad, Cseterki elvtárs, és ha a Dögeivel vitatkozol, akkor kb. a te álláspontodon vagyok, de a tsz-jövedelmet emelni, és az egyéniéktől is elvonni, törvényes, normális eszközökkel úgy, hogy a tsz jövelemét emeljük [sic!]. A kettőt össze is kötve. Persze sokkal nehezebb, sokkal több munkát, fejtörést követel meg, minden szervben, az FM-ben is, Nyers elvtárséknál is, mindenhol; több munkát követel meg, mint hogyha kimondjuk azt, hogy elvonni a jövedelmet, azután csinálunk valami állami rendeletet, ami azután semmi jót nem hozhat maga után.

A tsz-gépesítés kérdéséről. Többféle álláspont is merült fel itt. Az én véleményem az, hogy szántótraktort csak azoknak, akik példamutatón az állam felé teljesítik kötelezettségüket. De azt nem tartanám helyesnek kimondani, hogy csak azoknak, akik öt évre mindent lekötnek. Én megértem Kádár elvtársat, hogy ő nagyon dühös akkor, amikor különféle szétosztogatás stb.-ről szó van, de hát ilyen tsz-ünk nincsen, nem is igen lesz, aki az utolsó morzsáig az állam felé dolgozik. És az elvtársak felszólalásaikban el is mondták, hogy sok jövedelemtől fosztaná meg a tsz-t, hogyha nem menne a piacra is, és nekünk sokszor helyes is, hogyha a piacra megy mondjuk egy Balaton környéki tsz. Jó, hogyha nyáron a Balatont rögtön ellátja, és más helyeken is jó, pl. a bányavidéken is jó, hogyha a tsz odamegy bányászokhoz, és nem várja meg, hogy tőle felvásárolják pesti felvásárlási szervek, azok vigyék le a bányászokhoz. Ennekem az az álláspontom, hogy hitelbe is lehessen adni szántótraktort tsz-eknek, persze kiértékelés és elbírálás dolga, de ahogy erről K. Nagy elvtárs beszélt, olyan formában teljes mértékben egyetértek vele.

A káderátcsoportosítás kérdése. Egyetértek azzal, hogy nem elsősorban szakembereket kell leküldeni, de néhány kikötést kell tenni. Olyan emberek, akik szeretik, ismerik a falusi életet, olyan emberek lehetőleg, akik odamennek, ahol őket várják, ahol őket hívják [sic!], olyan embereket, akik politikailag alaposan felkészültek, olyan embereket, akik bírják a nehézségeket, és nem ijednek meg, ha nehézségek merülnek fel, és néhány ilyen kritériuma van annak, ha valakit leküldünk. És éppen ebből eredően azt mondom, hogy túlzott az az irányzatunk, hogy 1500–2000 kádert küldjünk le. Én javasolom, hogy mivel most úgy határoztunk, hogy egy év múlva újra megtárgyaljuk egy bizonyos helyzetben, a tsz kérdését, határozzunk csak egy esztendőre. Határozzunk úgy, hogy kb. 500 elvtársat kell leküldeni egy esztendőre, tehát nem 1–2 év alatt, majd ráérünk egy év múlva azt mondani, hogy most háromezret küldünk. Most határozzunk úgy, hogy 500 embert küldünk le egy év alatt. Engem a KB-ülésem [sic!] általában nagyon optimistává tesz a tsz-fejlesztés kérdésében. Úgy gondolom, hogy megerősítette meggyőződésünket, hogy helyes úton járunk. Zavar egy kicsit az, hogy Dögei elvtárs nem szólalt meg, nem tudom, hogy mi az álláspontja. Ha fenntartotta az álláspontját, akkor nekünk keserves nehézségeink lesznek egymással, Dögei elvtárssal. Biztos vagyok abban, hogy aki az álláspontját ezután fenntartja, a KB ülés után, annak saját magának lesz elsősorban nehézsége, és nekünk csak legfeljebb egy rövid ideig tartó fejfájásunk. Én remélem azt, hogy hatástalan a KB ülés Dögei elvtársra sem lesz.

Hogyan készüljön el a KB-határozat? Javasolom a KB-nak, hogy bízza meg a Politikai Bizottságot, hogy három héten belül dolgozza ki a határozatot az elhangzott hozzászólások – beleértve az én hozzászólásomat is – alapján. Javasolom, hogy ne kelljen a KB-ülést összehívni a PB kidolgozott határozata után. Hogy milyen körben tárgyaljuk meg? A határozat felhasználásának a módja? Én fenntartom a javaslatomat, amit bevezetőben mondtam, azzal, hogy azon belül a PB-ra bízza rá a KB, hogy abban a körben-e, pártmunkások egy bizonyos körében tárgyaljuk meg – kb. ennyire redukálnám a javaslatomat – és a PB döntse el, hogy abban bennfoglaltatnak-e a járási pártbizottságok, vagy csak a megyebizottságok. És kinek adjuk oda. A két aktívát, amit javasoltam, megyebizottsági aktívát, azt javasolom továbbra is a KB-nak, hogy így csináljuk, de az egészet, ezt a megyei aktívát FM és SZÖVOSZ aktívát, előzze meg egy aktívát, amit a PB tart a határozat kiadása előtt, kb. 3–400 résztvevővel. Hogy a legfontosabb embereknek a PB magyarázza meg ezt a határozatot, hogy semmiféle zavar ne legyen. És utána legyenek meg a szükséges egyéb aktívák.

Volt itt olyan kérdés is, mint a földjádék, nem tértem ki rá.

Három hét ebben a kérdésben igen komoly idő, ezért azt javasoljuk, hogy a KB határozatként mondja ki, hogy a három hetet se tétlenkedjék el az illetékes szervek, a Falusi Osztály,¹⁴² a PTO a párt részéről, megfelelő állami szervek, szakemberek bevonásával szükséges intézkedéseket azokban a kérdésekben, amikről szó volt, dolgozzák ki, megfelelő kormányhatározatokat készítsenek elő, illetve még a határozat előtt is ki lehet adni, ami itten teljesen világos volt [sic!]. Pl. a felvásárlással kapcsolatos kérdések stb.

Most a földjádékról. Én javasolom továbbra is az előterjesztésben szereplők elfogadását. Szerintem a földjádékot törvényileg rendeznünk kell, de a

meglévő tsz-eknek hagyjuk meg azt a jogot, hogy kérhessék ez alól felmentésüket, és a Tsz-tanács és az FM együttesen adhassák meg egy esztendőre a felmentést a földjáraadék-fizetés alól.

KÁDÁR elvtárs: elrendelve, és ugyanakkor legyen lehetőség, hogy kérhessék, hogy az ő esetükben tekintsenek el.

FOCK elvtárs: Ez a lényege, és ez nem automatikusan megy.

Most vannak itt olyan kérdések, amelyekről most a KB nem tud dönteni. Előterjesztésben is van három kérdés, és a vitában is felmerültek ilyen kérdések, amiről ma, illetve három héten belül sem tudunk dönteni. Én javaslom, hogy ez a határozatból kerüljön ki, csak egy mondat kerüljön bele, hogy a KB egy éven belül újra napirendre tűzi, de hogy mit tűz napirendre, az maradjon ki, arról készítsünk egy egészen belső határozatot, amit ne küldjünk ki sehova, mert ha kiküldjük, akkor megint a munka helyett, a megyékben, az FM-ben mindenhol ezen fognak vitakozni, hogy egyéni adózás legyen vagy ne legyen, ezt a zavart küszöböljük ki. Ez itt belsőleg történt, ennek a megvitatása, nem vagyunk abban a helyzetben, hogy dönteni tudjunk. Legyen egy belső határozat, hogy megvizsgáljuk egy éven belül, a kifelé menő határozatban egy szó se essék erről. És így, akkor azt is meg kell mondanom, hogy senkinek nincs joga hozzá, hogy erre aktívákat hívjon össze, széles körben – agrárpolitikai bizottságban stb. – tárgyalja, hogy jó-e az egyéni adózás vagy sem. Meghatározott emberek, akiket a párt ezzel megbíz, majd foglalkoznak vele, és egy év, vagy nyolc vagy hat hónap múlva elő fognak kerülni ezek a javaslatok. Jó, hogy említettem ezt az agrárpolitikai bizottságot. Javaslom, hogy határozatként mondjuk ki, amit Tömpe elvtárs mondott, hogy az agrárpolitikai bizottságot megfelelően át kell szervezni. Oda feltétlenül szükséges elvtársakat bevonni, és oda nem feltétlenül szükséges elvtársakat kitenni, akik ott a munkát zavarhatják [sic!]. Legtöbb esetben olyan irányba zavarhatják, amit úgy nevezünk, hogy az osztálynak az elhajlása, pl. Gyenesnek az osztályra gyakorolt hatása. Én nem akarok részletekbe menni, de Fehér elvtárs is elismerte, hogy a Gyenessel baj van.

A szükséges állami határozatokra természetesen ezután visszavonom a bevezetőben tett javaslatomat, hogy év végéig kiadni. A PB-t bízuk meg azzal is, hogy a határozat után a szükséges állami határozat kiadásáról döntsön, mikor tudja a kormány kiadni, és milyen formában.

KÁLLAI elvtárs: Elvtársak! Fock elvtársnak a felszólalásokra adott válasza után a KB-nak határoznia kell a napirenden lévő kérdésben. Fock elvtárs javaslatokat tett arra nézve, hogy a határozati javaslat átdolgozásával, annak jóváhagyásával és felhasználási módjában a Központi Bizottság a Politikai Bizottságot bízta meg. Én felteszem a kérdést, hogy a Központi Bizottság egyetért-e ezzel a javaslattal?

FRISS elvtárs: Hozzászólásomban felvettem egy kérdést, amely a közép-parasztoknak a termelőségüketbe való bevonásával kapcsolatos...¹⁴³ Erre Fock elvtárs nem tért ki. Hogy nem tért ki, az érthető is, mert én a vita vége felé szólaltam fel, és felszólalásomra nem is volt reagálás. A magam részéről azonban a kérdést fontosnak tartom, és ezért nem szeretném, hogy a határozattal, illetve azzal, hogy ezt a kérdést mostan a határozatban figyel-

men kívül hagyjuk, és csak azt vesszük be ezzel a kérdéssel kapcsolatban, amit Fock elvtárs mondott, ami nagyjából benne van az előterjesztésben is, és amit helyesnek tartok, ha megoldjuk ezzel ezt a kérdést is. Én nagyon szeretném, ha a PB, illetve Fock elvtárs megnyugtatna abban a tekintetben, hogy ezt a kérdést ezzel nem tekintjük egy évre a napirendről levettnek, mert ez nem áll ellentétben a határozati javaslattal.

(FRISS elvtárs hozzászólását megismétli, mivel távol van a mikrofontól, nem lehet jól érteni, csak foszlányokat.)

FOCK elvtárs: Elvtársak, itt arról van szó, hogy Nyers elvtárs javaslatát karolja fel a Friss elvtárs tulajdonképpen. Hónapok óta tartó vita után a PB is állást foglalt, nemlegesen, csak nem volt eléggé világos. Nyers elvtárs is azóta visszavonta a javaslatát úgy, hogy PB-ülésem én szóvá tettem. A nyolcas bizottságban is tárgyaltuk alaposan. Úgy van megfogalmazva, hogy növénytermelők szövetkezete, ami tulajdonképpen megfelel ennek a táblásgazdálkodó tszcs-nek. Az volt a véleményünk, hogy csak zavart csinálnánk az újabb forma kitalálásával, és odaraknánk a tsz és a tszcs közé. A tszcs-t egy kicsit javítjuk, ez olyan, amiről a Friss elvtárs beszélt, vagy más megfogalmazásban: ha a tsz-nek egy kis engedményt teszünk, azt mondjuk, hogy tsz vagy te azért, ha most nem tudunk istállót adni neked, és otthon tartod egyelőre az állataidat, ez az, amit Friss elvtárs javasol, anélkül, hogy valamiféle zavart csinálnánk [sic!]. Dobi elvtárs ez ellen határozottan felszólalt, és igazat adott a bizottság Dobi elvtársnak, ne csináljunk egy ilyen új formát és zavart. Nyers elvtárs belátta, hogy helytelen volt az álláspontja, úgyhogy én azt javaslom, hogy a KB vegye tudomásul, hogy volt ilyen javaslat, de a vita során meghalt ez a javaslat, mert csak zavart okoznánk vele.

KÁLLAI elvtárs: Ha Friss elvtárs tudomásul veszi a választ...

FRISS elvtárs: Igen.

KÁLLAI elvtárs: Akkor szavazásra teszem fel a kérdést, a KB elfogadja-e azt a javaslatunkat, hogy a vita alapján a PB dolgozza át, hagyja jóvá, szövegezze meg a KB határozatát és a felhasználás módjára szintén hozzon megfelelő döntést az itt elhangzottak alapján?

Egyetért ezzel a Központi Bizottság? Megállapítom, hogy a Központi Bizottság a javaslatot egyhangúan elfogadta.

Azt hiszem, azt a kérdést, amit Fock elvtárs az egyéni adóztatás kérdésében meg az agrárpolitikai bizottság szervezése kérdésében említett, ez belekerül majd a javaslatba. Talán volna még itt egy, mert úgy értettem, hogy Fock elvtárs is úgy veti fel a kérdést, ami nem kerülne be ebbe a határozatba, az, hogy az illetékes pártszervek és állami szervek a szükséges intézkedések kidolgozását már most kezdjék meg. Felteszem, a javaslatot elfogadják-e ezt az elvtársak?

Egyhangúlag elfogadva.

Kedves elvtársak, ezzel a Központi Bizottság ülésének 3. napirendi pontjával végeztünk.

A 4. napirendi pont tárgyalására zárt ülést rendelünk el.¹⁴⁵ Megköszönöm a meghívott elvtársak segítségét.¹⁴⁶

JEGYZETEK

- 1 A Központi Bizottság három napig – december 5–6–7-én – ülésezett.
- 2 L. az 1. sz. függelékét.
- 3 1958. november 16-án zajlottak le az országgyűlési és tanácsválsztások. A Központi Választási Operatív Bizottság összefoglaló tájékoztató jelentésében erről a következőket olvashatjuk: „A választással alkotmányosan is lezártuk az ideiglenességet, formailag is betetőztük az ellenforradalom utáni konszolidációt.” (MOL-M-288. f. 12/15. ó. e.)
- 4 A hivatalos adatok szerint a szavazáson a névjegyzékben szereplő választójogosultak 98,4%-a jelent meg, és az érvényes szavazatok 99,6%-a esett a Hazafas Népfront jelöltjeire. „A 338 országgyűlési képviselőt mind megválasztották, és a 106 942 tanácstag közül mindössze 91 községi tanácstag esetében kellett pótválasztást tartani, szemben az 1954. évi 586-tal” – áll az idézett összefoglaló jelentésben.
- 5 A Politikai Bizottság 1958. augusztus 18-i ülésén fogadta el a választási agitáció irányelveit. Ennek szellemében készítette el a KB Agitációs és Propaganda Osztálya Az agitátor Kézikönyve. Tények adatok 1958” című kiadványt. (Kossuth Könyvkiadó, 1958.)
- 6 A 3. sz. jegyzetben idézett összefoglaló jelentés szerint a jelölógyűléseken „a választóknak mintegy 45–50%-a, mintegy hárommillió ember vett részt... Az eredetileg javaslatba hozott tanácstag jelölteknek mindössze 5,1%-át (5458 főt) nem fogadták el... 242 választókerületben hoztak javaslatba több jelöltet, ebből a népfront 87 választókerületében jelentett be többet.”
- 7 Magyarországon a rövid 1918–1919-es időszak és a törvényhatósági jogú városokban folytatott gyakorlat kivételével egészen 1939-ig nyílt szavazási rendszer volt, ami azt jelentette, hogy a választásra jogosult állampolgároknak a választási bizottság előtt nyíltan kellett leadni a szavazatukat. Jelen esetben „önkéntes” nyílt szavazásról van szó.
- 8 A KB tagjai a Párt- és Tömegszervezetek Osztályának 11. számú tájékoztatójából ismerhették meg a tanácsválsztások részletesebb elemzését, miszerint a régi tanácstagok 54,5%-át újból megválasztották, a párttagok aránya a községi tanácsokban 36,5%, a felettes tanácsokban 50% fölé emelkedett; az eredetileg munkások aránya 27%, a tsz-tagoké 10,5%, a tanácstagok 15,9%-a közvetlenül a termelésben részt vevő munkás. (MOL-M-288. f. 12/15. ó. e.)
- 9 Az összesítő jelentés szerint a képviselők között a nők száma 62, a pártonkívülieké 63; eredeti foglalkozás szerint 66% ipari és mezőgazdasági munkás, 5,3% egyénileg dolgozó paraszt, 23,7% értelmiségi, 5% alkalmazott és egyéb foglalkozású. A jelenleg is üzemi munkások száma 42, a tsz-tagoké 34, az értelmiségieké 44.
- 10 L. a 11. sz. jegyzőkönyvet.
- 11 L. a 11. sz. jegyzőkönyvet. Kovács Bélát 1958 novemberében Baranya megye országgyűlési képviselőjévé választották.
- 12 L. a 11. sz. jegyzőkönyvet.
- 13 Az Országgyűlés 1958. november 26-án tartotta alakuló ülését.
- 14 Kádár János arra utal, hogy az Elnöki Tanácsból a régi tagok közül – a PB 1958. november 12-i állásfoglalásának megfelelően – kimaradt Parragi György, Rusznyák István és Szabó Pál, továbbá Kovács István; helyettük új tagok lettek: Nagyistók József, Ortutay Gyula, Rónai Sándor és Szakasits Árpád. Kiss Károly és Révai József „helyet cseréltek”: Révai József, aki eddig helyettes elnök volt, most tag lett, Kiss Károly, aki 1955. május 9-től az ET tagja volt, helyettes elnök lett. (Népszabadság, 1958. november 27.)
- 15 Az Országgyűlés elnöke ismét Rónai Sándor lett. Vass Istvánnét újból megválasztották alelnöknek, Nagyistók József helyett pedig Dinnyés Lajos lett a másik alelnök.
- 16 Helyesen: Nagyistók József.
- 17 A PB 1958. november 12-i ülésén foglalkoztak a kormányban szükséges személyi és szervezeti változásokkal is, de úgy döntöttek, hogy „a kormányt a jelenlegi összetételében terjesszék az Országgyűlés elé megerősítésre”. Csak 1960 januárjában került sor a kormányban személyi változásokra.
- 18 Nyilván arra történik itt célzás, hogy az új Országgyűlésben a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány bemutatásakor Rónai Sándor, az Országgyűlés elnöke nem találta a kormánytagok nevét tartalmazó listát.
- 19 A Szovjetunió 1959–1965-ös évekre előirányzott hétéves tervét az SZKP XXI. rendkívüli kongresszusa (1959. január 27.–február 6.) fogadta el. Az SZKP KB plénuma 1958. no-

- vember 12-én vitatta meg a téziseket, és elrendelte, hogy a sajtóban közöljék és bocsássák azokat széles körű vitára a kongresszus megtartása előtt. A *Népszabadság* 1958. november 16-i és 18-i számában részletesen ismertette a téziseket.
- 20 A régi munkásmozgalmi személyiségekre utal itt Kádár János. Az MSZMP KB Titkársága már 1957. április 19-én határozatot hozott a régi párttagok tagságát igazoló bizottság felállítására, majd 1957. október 18-án létrehozta a Régi Párttagok Ügyeivel Foglalkozó Bizottságot, amelynek feladata volt a társadalmi és állami életben való elhelyezkedésük segítése. 1957. december 20-án a két bizottságot összevonták és Régi Párttagok Bizottsága néven működött 1961. szeptember 12-ig. Tevékenysége kiterjedt az 1945 előtti párttagság igazolására, a rendkívüli nyugdíjak megállapítására, valamint az egyéni problémák (munka, lakás, egészségügyi ellátás) megoldásának segítésére.
- 21 Damjanov, Georgi (1892–1958) a bolgár nemzetgyűlés elnöke, a Bolgár KP Politikai Bizottságának tagja volt. Temetésére magyar kormány- és pártküldöttség utazott Bulgáriába, amelynek vezetője Kiss Károly (a PB tagja, a KB titkára, az ET elnökhelyettese), tagjai pedig Tausz János (belkereskedelmi miniszter) és Kálló Iván (a szófiai magyar nagykövet) voltak.
- 22 Laki István (1898–1963) emigrációból hazatérve 1945 után Mohács, illetve Pécs város, majd Baranya megye rendőrkapitánya volt. 1950-ben leváltották, koholt váddal letartóztatták, kétévi börtönre ítélték. 1956 novemberében az MSZMP Baranya megyei IB elnöke lett, és 1959-ig a megyei első titkári funkciót töltötte be.
- 23 1959. április 14-én a Politikai Bizottság úgy határozott, hogy „a magyar forradalmi munkásmozgalmak hagyományait – az MKP és az MDP 3–3 kongresszusait – figyelembe véve a kongresszus az MSZMP VII. Kongresszusa elnevezést viselje.” (*MOL–M–288. f. 5/126. ó. e.*)
- 24 Ortutay Gyulát a PB 1965. január 26-án tagjelöltség nélkül felvette a párttagok sorába. Az előtejesztésből kiderül, hogy már 1956. november 10-én kérte, hogy a párt tagja lehessen, de azt a választ kapta, hogy várni kell, mert jobb, ha a népfrontban pártönkívülként dolgozik. Hasonló választ kapott 1957-ben, 1961-ben és 1963-ban is. (*MOL–M–288. f. 5/357. ó. e.*)
- 25 Darvas József (1912–1973) író, publicista: 1957–1959-ig a Hunnia Filmstúdió igazgatója és a Kortárs szerkesztője volt. 1957. május 28-án az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottsága – Marosán György javaslatára – egyetértett azzal, hogy felvegyék az MSZMP tagjai sorába. (*MOL–M–288. f. 5/28. ó. e.*)
- 26 Dezséry László (1914–1977) evangélikus lelkész, újságíró; 1950 és 1956. október 26. között a Déli Evangélikus Egyházkerület püspöke, 1956-tól a Magyar Rádió szerkesztője volt. A PB 1958. november 12-én – Marosán György szóbeli javaslata alapján – hozzá – járult Dezséry László pártba való felvételéhez. (*MOL–M–288. f. 5/103. ó. e.*)
- 27 Babics Antal (1902–1992) orvosprofesszor; 1945–1974-ig a Budapesti Orvostudományi Egyetem Urológiai Klinikájának igazgatója, 1956. október 25-től 31-ig a Nagy Imre kormány egészségügyi minisztere volt.
- 28 1959. január 20-án – a Kongresszus előkészítésével összefüggésben – a PB albizottságot hozott létre Marosán György vezetésével a szervezeti szabályzat módosításának előkészítésére, amely feladatuk kapta annak megvizsgálását is, hogy politikailag célszerű-e az alap- és középfokú pártszervezeteknél, pártszerveknél az elnöki tisztség visszaállítását. Az albizottság a PB 1959. február 17-i ülésére terjesztette be a vizsgálata során összegyűjtött véleményeket, miszerint nem indokolt az elnöki tisztség bevezetése, ezért a kérdést levették a napirendről.
- 29 Az MSZMP XX. Kerületi – pesterzsébeti – Bizottságáról van szó, amelynek első titkára Veres József volt.
- 30 L. a 2. sz. függelék. A javaslatot módosították: „Az Előkészítő Bizottság munkájába más központi bizottsági tagokat is vonjon be.”
- 31 Valószínűleg elhallás. Helyesen: „negyedik kongresszust”.
- 32 A *Népszabadság* 1958. december 9-i számában megjelent közleményben az áll, hogy a Központi Bizottság „elvi döntést hozott arról, hogy a jövő év második felére összehívja a párt kongresszusát”.
- 33 L. a 3/A sz. függelék.
- 34 L. a 9. sz. jegyzőkönyvet.
- 35 L. a 3/B sz. függelék.

- 36 Gyáros László (1908–1980) újságíróról van szó, aki 1958–1959-ben a Minisztertanács Tájékoztatói Hivatalának vezetője volt. Korábban (1945–1955 között) lapszerkesztő (Új Szó, Tartós békéért, népi demokráciáért, Szabadságharcos, Ludas Matyi c. lapoknál), illetve az MTI külpolitikai szerkesztője, majd a Magyar Nemzet munkatársa. 1955–1957 és 1961–1968 között diplomáciai szolgálatot teljesített, 1957–1958-ban pedig a Kulturális Kapcsolatok Intézetének elnöke volt.
- 37 L. a 9. sz. jegyzőkönyvet. Az 1959. évi népgazdasági tervre vonatkozó javaslat a PB 1958. október 14-i ülésén szerepelt. (MOL–M–288. f. 5/99. ó. e.)
- 38 A *Népszabadság* 1958. december 9-i számában megjelent kommuniké szövege a következő: „A Központi Bizottság megerősítette az 1959. évi népgazdasági tervet, melynek irányelveit a hároméves terv tárgyalásakor már jóváhagyta.”
- 39 A PB 1958. szeptember 23-án és október 29-én tárgyalta a termelőségvetkezeti mozgalom fejlődéséről szóló határozati javaslatot. (MOL–M–288. f. 5/95–96. és 101. ó. e.)
- 40 A PB 1958. szeptember 23-án határozott arról, hogy a termelőségvetkezeti mozgalom fejlesztéséről szóló határozati javaslatot egy nyolctagú bizottság dolgozza át, amelynek vezetője: Fock Jenő, tagjai: Dobi István, Fehér Lajos, Sándor József, Dögei Imre, Tömpe István, Nyers Rezső és Keserű János.
- 41 L. a 4/A sz. függelékét.
- 42 1959. január 31-én született a 7/1959. Kormányrendelet, amely szabályozta a mezőgazdasági lakosság általános jövedelemadójának 1959. évi tételeit, a 3004/1/1959. Kormányrendelet pedig február elsején jelent meg.
- 43 Cseterki Lajos (1921–1983) az MSZMP Fejér Megyei Bizottságának első titkára volt 1957–1961 között. Ezt megelőzően 1947–1950-ig a SZOT budapesti iskolájának, 1950–1951-ben a Pártfőiskola tanára, majd 1953-ig a Pedagógusok Szakszervezetének főtítkára, 1953–1956-ig a SZOT titkára.
- 44 A lakosságtól származó 1958. évi adóbevételi terv a PB 1958. január 21-i ülésén szerepelt napirenden. (MOL–M–288. f. 5/63. ó. e.)
- 45 A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.
- 46 „Az MSZMP agrárpolitikai tézisei”. Megjelent a *Népszabadság* 1957. július 25-i számában.
- 47 Pontosabban az 1016/1957. (II. 1.) Korm. határozat és az Elnöki Tanács 1957. február 3-án hozott 1957. évi 10. rendelete szól a mezőgazdasági ingatlanok tulajdoni és használati viszonyainak rendezéséről. (Magyar Közlöny 1957. 1. és 15. sz.)
- 48 A nem mezőgazdasági termelésből származó jövedelem megadóztatásáról a 10/1957. (III. 20.) P. M. rendelet 2. §-a intézkedik. (Törvények és rendeletek gyűjteménye 1957. 407. p.)
- 49 Az 1958. január 30.–február 28-a között Nyers Rezső vezetésével Kínában járt szövetkezeti delegáció jelentésének lelőhelye: MOL–M–288. f. 28/1958/32. ó. e.
- 50 Az 5/1958. (I. 15.) sz. kormányrendelet intézkedett a mezőgazdasági termelőségvetkezetek, valamint az egyszerűbb formájú szövetkezetek működésének elveiről. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1958. 168. p.)
- 51 A megyei, megyei jogú városi, járási, budapesti kerületi és nagyüzemi titkárok 1958. február 3–15. között tartott tanfolyamáról van szó, ahol Fehér Lajos „A falusi pártpolitikai munka időszerű kérdései” címmel tartott előadást. A tanfolyamon a mezőgazdasági kérdésekről folytatott viták tapasztalatairól a KB Mezőgazdasági Osztálya február 18-án készített összesítő jelentést. (MOL–M–288. f. 28/1958/3. ó. e.)
- 52 Fehér Lajos cikke „A falusi pártmunka megjavításáról” címmel a *Társadalmi Szemle* 1958. 7–8. számában jelent meg. (1–15. p.)
- 53 L. Sztanko Todorov: *A bolgár mezőgazdaság szocialista átalakítása* című cikkét a *Béke és Szocializmus* című folyóirat 1958. decemberi számában. (Első évf. 4. sz. 31–33. p.)
- 54 A begyűjtést az ET 1952. évi 2. törvényerejű rendelete szabályozta. Az Élelmezési Minisztérium kettéválasztásával megalakították a Begyűjtési Minisztériumot. 1956. október 30-án a Nagy Imre-kormány kimondta a beszolgáltatási rendszer eltörlését, ezt a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány november 10-i ülésén megerősítette. Az Elnöki Tanács 1956. évi 21. törvényerejű rendelete hatálytalanította az állami begyűjtés rendszerével foglalkozó 1953. évi 27. sz. és az ezt módosító 1956. évi 18. tvr.-t is.
- 55 L. a II/A/2. sz. mellékletet.
- 56 Dégen Imre (1910–1977) 1955-től a Vízügyi Szolgálat főigazgatója, azt megelőzően – 1948-tól – a Magyar Országos Szövetkezeti Központ vezérigazgatója volt. 1945-ben tagja volt az Országos Földrendező Tanácsnak. 1968-tól az Országos Vízügyi Hivatal elnöke.

- 57 L. a 42. sz. jegyzetet. További módosított változat a 3004/2/1959. (XI. 15.) kormányhatározat. A 3004-es – évenként megjelenő – rendeletek szövegét l. „A termelészövetkezetek megszilárdításáról” című kiadványban. (Kossuth Könyvkiadó, 1958., 1959., 1960. és 1961.)
- 58 Végül is a 3004/1. számot kapta a készülő rendelet.
- 59 Keserű János (1926–) 1948–1951 között az MDP KV Mezőgazdasági és Szövetkezetpolitikai Osztályának munkatársa, 1951–1954-ben Földművelésügyi Minisztérium Szakoktatási Főosztályának vezetője, 1954–1956 között a Mezőhegyesi AG, igazgatója, 1956. februártól az MDP KV, illetve az MSZMP KB Mezőgazdasági Osztályának helyettes vezetője volt (1960-ig).
- 60 Keresztes Mihály (1902–1984) földművelésügyi miniszterhelyettesről van szó, aki 1957 februártól 1960-ig – korábban 1948–1953 között – töltötte be ezt a posztot.
- 61 Gyenes Antal (1920–1995) közgazdász, 1945-ben a földosztásnál miniszteri biztos, 1951-től az Agrártudományi Egyetem adjunktusa, 1954-től a Társadalmi Szemle rovatvezetője, 1956. október 27.–november 3. között begyűjtési miniszter, 1957. márciustól az MTA Közgazdaságtudományi Intézet tudományos munkatársa. 1956 novemberétől 1957 júniusáig az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának tagja volt, az 1957. június 22-i IKB ülésen megbírálták politikai nézetei és tevékenysége miatt. L. erről *A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei IV. kötetét. (7. sz. jegyzőkönyv.) Szerkesztette: Baráth Magdolna és Ripp Zoltán. Intera Rt. 1994. 297. p.*
- 62 Fehér Lajos 1956. november 4–24-ig a Népszabadság főszerkesztője, december 12-től 1957 áprilisáig szénkormánybiztos, 1957. februártól a KB Mezőgazdasági Osztályának vezetője (1959-ig). A Népszabadságnál betöltött funkciójából a Borba és a Pravda vitában „önálló magyar álláspontot” leszögező cikk megjelentetésének szándéka miatt mentették fel. L. erről *A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei I. kötet. (6. sz. jegyzőkönyv.) Szerkesztette: Némethné Vágyi Karola és Sipos Levente. Intera Rt. 1993. 119. p.)*
- 63 Utalás az IIB 1956. december 23-i ülésére, amelyen a kormánynyilatkozatról vitakoztak. (L. *fenti mű I. kötet 277. p.*) A vita nyomán született a rendelet (vö. a 47. sz. jegyzettel), amely tulajdonképpen a tagosítások, földrendezések, közérdekű igénybevételek során és más módon kártalanítás nélkül elvett paraszti földek miatti sérelmek egy részének orvoslása volt.
- 64 Utalás az MSZMP IKB 1957. május 17-i ülésére, amelynek vitájában Kádár János a Földművelésügyi Minisztériumról a következőket mondta: „Azt lehet látni, hogy a mezőgazdaság állami irányítása nincs szilárdan kézbevéve. Møgalmi tevékenységet már kifejtettek, hogy 280 000 hold erdőt vissza kellene adni, mert ez jó hatást váltana ki.” L. *A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei. III. kötet. (8. sz. jegyzőkönyv.) Szerkesztette: Baráth Magdolna és Feil István. Intera Rt. 1993. 358. p.* (A hozzá kapcsolódó 81. számú jegyzet (371. p.) szerint Kádár János a Minisztertanács 1957. január 24-i üléséreutalhatott, amikor Dögei Imre terjesztette elő „A mezőgazdasági ingatlanok tulajdoni és használati viszonyának rendezése” című határozattervezetet.
- 65 A Termelészövetkezeti Tanács a kormány mellett társadalmi intézményként működött, az 1951. évi 33. tvr. alapján 1951. december 29-én alakult meg (működését az 1958. évi 10. tvr. módosította), Dobi István volt az elnöke.
- 66 A PB 1957. november 26., december 3., 17. és 1958. január 21-i ülésén foglalkozott a termelészövetkezeteket érintő kérdésekkel. (MOL–M–288. f. 5/52., 53., 56. és 63. ő. e.)
- 67 L. a 6. sz. jegyzőkönyv 43. jegyzetét.
- 68 Matolcsi János 1957 októberében a Mezőgazdasági Múzeum főigazgatója lett.
- 69 L. a 4/A sz. függelék I/c. pontjának utolsó bekezdését.
- 70 L. a 4/A sz. függelék I/d. pontját.
- 71 A kipontozás az eredeti jegyzőkönyvben szerepel.
- 72 Vö. a 39. sz. jezzettel.
- 73 Tisza József a Termelészövetkezeti Tanács titkára volt a vezetője annak a brigádnak, amely felülvizsgálta a falusi pártmunkát Szolnok megyében. A tapasztalatokról 1958. január 8-án készült jelentés lelőhelye: MOL–M–288. f. 28/1958/2. ő. e.
- 74 A kérdőjel az eredeti jegyzőkönyvben szerepel, a gépíró bizonytalan volt a község nevében. Vése község az akkori marcali járáshoz tartozott Somogy megyében.
- 75 L. a 44. sz. jegyzetet.

- 76 A PB 1957. július 23-i ülésén kezdődött a vita Dögei Imre és Fehér Lajos között a szóban forgó kérdésekben. (MOL-M-288. f. 5/36. ó. e.)
- 77 L. a 64. sz. jegyzetet.
- 78 Nem ilyen értelmű nyilatkozat aláírásáról volt szó. Vö. Fehér Lajos második felszólalásával és Fock Jenő zárszavával.
- 79 Az agrárpolitikai téziseket csak az IIB tárgyalta meg 1957. március 12-i ülésén. (L. A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei II. kötet. (9. sz. jegyzőkönyv. Szerkesztette: Némethné Vágyi Karola és Urbán Károly. Intera Rt. 1993. 293-308. p.)
- 80 Magyarai András (1918-) 1953-1960 között földművelésügyi miniszterhelyettes volt.
- 81 L. a 49. sz. jegyzetet.
- 82 Battyánpuszta és Pulaspuszta közigazgatásilag Kisbérhez tartozott (Komárom megye).
- 83 Ilyen nevű település nincs, esetleg Konctanyára utalhat a felszólaló, amely a Heves megyei Hatvanhoz tartozott.
- 84 Forráskút: község Csongrád megyében.
- 85 Valószínűleg elírás, és a Tolna megyei Dunaszentgyörgyről lehet szó.
- 86 Tiszanána: község Heves megyében.
- 87 Alsónyék: Tolna megyei község.
- 88 Donáth Ferenc a Nagy Imre köré tömörült pártellenzék tagja volt, ebből következően érthető, hogy az agrárpolitika több kérdésében eltérő álláspontja volt, így a Dobi István által említett kérdésben is. L. még a Közgazdaságtudományi Kutató Intézet Mezőgazdasági Osztályának felülvizgálatáról 1958 márciusában készült feljegyzést. (MOL-M-288. f. 28/1958/26. ó. e.)
- 89 Szepesi György (1922-) sportriporterről van szó.
- 90 A földjáradék a mezőgazdasági termelőszövetkezeti tagok saját tulajdonában, de a szövetkezett használatában levő földjéért fizetett földhasználati díj. A PB 1957. július 23-i ülésén határozott arról, hogy érvényt kell szerezni a tsz-alapszabály e pontjának, hogy a bevitt földjük arányában földjáradékot kapjanak. (MOL-M-288. f. 5/36. ó. e.)
- 91 A probléma abból adódott, hogy a nyugdíjtörvény végrehajtási utasítása hónapokra elosztva meghatározta az egy év alatt teljesíthető munkaegységek számát a nyugdíjas tsz-tagok esetében.
- 92 A „kiváló dolgozók és újítók” II. országos konferenciáját 1958. december 6-7-én tartották. A PB 1958. december 2-i ülésén döntött arról, hogy a KB és a kormány nevében Apró Antal jelenjen meg. (MOL-M-288. f. 5/106. ó. e.)
- 93 A KB ülésének második napjáról (december 6.) van szó.
- 94 A kipontozás itt és a felszólalás további részében is az eredeti szövegben szerepel.
- 95 A KB 1958. július 25-i üléséről van szó. L. a 10. sz. jegyzőkönyvet.
- 96 Kádár János a KB 1958. január 24-i ülésén jelentette be, hogy Tömpe István a Belügyminisztériumból a Földművelésügyi Minisztériumba megy, a miniszter első helyettesének. L. a 6. sz. jegyzőkönyvet.
- 97 Értsd: Termelőszövetkezeti Tanács.
- 98 L. a 4/C sz. függelék II/4. pontját.
- 99 Az Agrárpolitikai Bizottságról van szó. L. a II/A/2. sz. mellékletet.
- 100 L. erről a KB Mezőgazdasági Osztálya által 1957. szeptember 28-án a gépállomásokról készített jelentést. (MOL-M-288. f. 11/152. ó. e.)
- 101 Szőke Máttyás nem volt tagja az Agrárpolitikai Bizottságnak, meghívottként vett részt az üléseken, mint földművelésügyi miniszterhelyettes.
- 102 Helyesen: Karácsond, község Heves megyében.
- 103 Atkár: község Heves megyében.
- 104 Az „ezüstkalászos” gazdatanfolyamok szervezése az 1945 előtti gyakorlat felelevenítése volt (1928-tól az alsófokú mezőgazdasági szakoktatás keretében 3 hónapos tanfolyamokat indítottak a gazdák részére). A végzetek 1939-től „ezüstkalászos jelvényt” is kaptak (népszerű formája a gazdálkodási ismeretek teljesítésének).
- 105 A tagosítás elszórtan, sokszor egymástól nagy távolságban fekvő birtokrészek egy helyen (egy tagban) való egyesítése. Az MSZMP 1957 júliusában nyilvánosságra hozott agrárpolitikai tézisei szerint a tagosításkor a kölcsönös megegyezésen alapuló földcseréket kell előnyben részesíteni, és érvényesülnie kell a döntések meghozatalában a többségi elvnek és a kártérítés elvének.
- 106 Halmajugra: község Heves megyében.

- 107 Czinege Lajosról (1924–) van szó, aki 1957–1960 között az MSZMP Szolnok Megyei Bizottságának első titkára volt. Korábban az MKP, illetve az MDP apparátusában dolgozott (1947–1950 között). 1951-től a HM tűzércapatok Politikai Osztályának vezetője, 1954-től az MDP KV Adminisztratív Osztályának helyettes vezetője, 1956 novemberétől 1957 júliusáig az MSZMP KB Adminisztratív Osztályának vezetője volt.
- 108 Értsd: alacsonyabb szövetkezeti formát.
- 109 Értsd: a harmadik típusú szövetkezeti forma = mezőgazdasági termelőszövetkezet.
- 110 Nem lehet tudni, pontosan mire utal a felszólaló, Hajdú vagy Szabolcs megyéről van-e szó?
- 111 L. erről a Földművelésügyi Minisztériumban 1958. április 8–9-én „A mezőgazdasági termelésre alakult egyszerűbb szövetkezetekkel és a 3004/1958. kormányhatározat végrehajtásával kapcsolatos időszerű kérdések” megbeszélésére összehívott országos értekezlet jegyzőkönyvét. (MOL–M–288. f. 28/1958/13. ó. e.)
- 112 L. az 51. sz. jegyzetet.
- 113 Jászboldogháza: község Szolnok megyében.
- 114 Helyesen: Terményforgalmi.
- 115 Utalás a KB harmadik ülésnapjára (december 7.).
- 116 L. a PB ülésének jegyzőkönyvét (MOL–M–288. f. 5/95. ó. e.).
- 117 L. a 4/B és C sz. függelékét!
- 118 A jegyzőkönyv szerint Szilágyi nevű felszólaló nem volt. Dögei Imre foglalkozott ezzel részletesen felszólalásában.
- 119 Félrehallás: Valószínűleg a „Kaposvölgye” tsz-re utalt a felszólaló, amely a szarvasmarhatenyésztésről volt híres.
- 120 Helyesen: Tiszaroff, község Szolnok megyében.
- 121 A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.
- 122 Község Fejér megyében.
- 123 Kisbarát: község Győr-Sopron megyében.
- 124 Az Ideiglenes Nemzeti Kormány minisztertanácsa 1945. március 17-én fogadta el a földreformról szóló 600/1945. rendeletet. Ennek értelmében minden 1000 kh-nál nagyobb gazdaságot felosztottak, az azon aluli tulajdonosok pedig csak 100 kh-at tarthattak meg, de csak akkor, ha nem voltak háborús bűnösök vagy Volksbund-tagok. Ám ez is felosztható volt, ha a helyi jogos igénylőket a földigénylő bizottságok másként nem tudták kielégíteni. Kb. az ország területének egyharmadát, 6,5 millió kh földet osztottak fel, és ezzel 400 000 új egyéni gazdaságot hoztak létre.
- 125 Kazár: község Nógrád megyében.
- 126 Valószínűleg elhallás. Nádas helység nem Somogyban, hanem Veszprém megyében van (u. p. Csopak). Feltehetően Nágocsról van szó, önálló tanácsú község.
- 127 Község Somogy megyében.
- 128 A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.
- 129 Kataszteri „felfektetés” = kataszteri felmérés. Az erre vonatkozó 46/1957.)VII. 31.) Korm. rendelet végrehajtásáról szól a 35/1957 (XI. 9.) PM rendelet. (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye. 1957. 459. p.) Az 1036/1959 (XII. 13.) Korm. határozat alapján a 46/1957 (VII. 31.) Korm. rendelet a földnyilvántartás rendezéséről a kataszteri térképek felújítása útján hatályát veszítette, de „az Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal a 46/1957 (VIII. 31.) Korm. sz. rendelet alapján megkezdett kataszteri térkép-felújítási munkálatokat – az állandó jellegű tereptárgyak (utak, vasutak, folyók, csatornák stb.) által határolt táblahatárvonalakra, valamint a mezőgazdasági nagyüzemi gazdaságok határvonalaira vonatkozóan – állami költségen tovább köteles folytatni.” (Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye. 1959. 306. p.)
- 130 A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.
- 131 Az MDP Központi Ellenőrző Bizottsága 1955. november 2-án tárgyalta „A Vas megyei túlkapasok ügyét”. Megállapította, hogy a termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztése során a Vas megyei pártbizottság és a megyei tanács 3500 család belépését irányozta elő. A népnevelő munka a nyári hónapokban nem járt eredménnyel, emiatt a „központból” több esetben figyelmeztették a Vas megyei párt- és tanácsi vezetőket, aminek hatására „erőteljesebb agitációs és szervező munkához láttak”. 50–60, később 150–160 népnevelőt küldtek egy-egy faluba. A helyi lakosság zaklatásnak vette a népnevelők nemegyszer erőszakos fellépését, és kiszökdöstek a falvakból. Ezért a népnevelőket a

- késő esti és az éjszakai órákra küldték agitációs munkára, továbbá a parasztokat beidézték a tanácsházára, durván beszéltek velük, egyeseket tetteleg bántalmaztak, másokat emberségükben megaláztak. A celldömölki és a sárvári járásban követték el a legkötvebb törvénytelenségeket. A KEB felelősségre vonta az érintetteket, a párttagokat pártbüntetésben részesítette, őt személy ügyét átadta a bíróságnak. (MOL-M-932. f. a KEB 1955. november 2-i jegyzőkönyve.)
- 132 L. a 47. sz. jegyzetet.
- 133 Dögei Imre 1957. augusztus 9-én Fock Jenőnek „tájékoztatás és felhasználás céljából” küldött „Milyen irányban fejlődünk a mezőgazdaságunkat?” című feljegyzéséről van szó. Lelőhelye: MOL-M-288. f. 17/2. ő. e.
- 134 Az FM vezetőivel folytatott beszélgetésről készült feljegyzés szerint erre március 12-én került sor. A feljegyzés leelőhelye: MOL-M-288. f. 11/237. ő. e. A PB március 25-én tudomásul vette a tájékoztatót, és jóváhagyta az abban foglalt javaslatokat. (MOL-M-288. f. 5/71. ő. e.)
- 135 L. a 44. sz. jegyzetet.
- 136 Lázár Vilmos (1895–1972) egyetemi tanárról van szó, aki 1954–1967-ig az Agrártudományi Egyetem Továbbképző Intézetének igazgatója volt.
- 137 Utalás a KB 1957. február 26-i határozatára. L. A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962. c. kiadvány 6. dokumentumának V. fejezetét („A gazdasági munka területén”). (Sajtó alá rendezte: Vass Henrik és Ságvári Ágnes. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973. 39–41. p.)
- 138 Az eredeti szövegben itt a „keményebb” szó következett, ezt azonban tintával áthúzták.
- 139 A Földművelésügyi Minisztériumban végrehajtandó személyi változásokról a feljegyzés a következőket tartalmazza: a jövőben Tömpe István irányítsa a Termelőszövetkezeti Főosztályt, amelynek élére K. Nagy Sándor (a türkevei Búzakalász tsz elnökét) kell behozni, aki egyben az FM pártbizottságának elnöke is legyen; Marczis Antal, a főosztály eddigi vezetője helyettesként dolgozzon tovább; Keresztes Mihály a Birtokpolitikai és Pénzügyi Főosztályt irányítsa. (MOL-M-288. f. 11/237. ő. e.)
- 140 Vö. Fehér Lajos második felszólalásával.
- 141 L. a 111. sz. jegyzetet. Fehér Lajos részt vett az aktíván.
- 142 Helyesen: Mezőgazdasági Osztály.
- 143 A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.
- 144 Nyers Rezső a PB 1958. október 29-i ülésén beszélt erről, mint az NDK-ban sikerrel alkalmazott átmeneti formáról. (MOL-M-288. f. 5/101. ő. e.)
- 145 A zárt ülésről nem készült feljegyzés.
- 146 A KB üléséről készült ún. határozati jegyzőkönyvben – amelyet Kádár János és Barkóczi Imre aláírásával hitelesített – a következőket rögzítették:
1. A KB tudomásul veszi Kádár János beszámolóját az országgyűlési és tanácsválasztásokról. A Pártkongresszust 1959 második felében kell összehívni, az erről szóló határozatot a Központi Bizottság üléséről kiadandó közleményben nyilvánosságra kell hozni. [A Népszabadság 1958. december 9-i számában jelent meg a közlemény: „A Központi Bizottság a napirendre tűzött kérdéseket megvitatta. Elvi döntést hozott arról, hogy a jövő év második felére összehívja a párt kongresszusát.”]
 2. A Központi Bizottság elfogadja az 1959-es népgazdasági terv irányelveire előterjesztett határozati javaslatot.
 3. A párt agrárpolitikájával kapcsolatos kérdésekről folytatott vita alapján „a Politikai Bizottság három hét alatt szövegezze meg a határozatot, és döntsön arról, hogy a határozatot kik kapják meg.” [A határozat véglegesítéséről a PB 1958. december 13-i ülésén tárgyaltak. A személyi kérdésekről Fock Jenő kiegészítést készített. A PB megbízta Fock Jenőt és Kállai Gyulát a kiegészítő átdolgozásával, amely „a határozat szerves részét képezi”. Dögei Imrét felszólították, hogy levélben fejtsse ki ezzel kapcsolatos álláspontját. (L. az 5/A és B sz. függelék.)] A PB Friss Istvánt bízta meg azzal, hogy a vita alapján szövegezze meg a határozatot. (MOL-M-288. f. 5/109. ő. e.) Az átdolgozott változatot december 31-én terjesztették a PB elé. (MOL-M-288. f. 5/110. ő. e.) A vitában elhangzottak figyelembevételével a végleges szöveget Friss István készítette el, Fock Jenő és Fehér Lajos hagyta jóvá. (L. a 4/D sz. függelék.)] „A határozat kiküldése előtt a Politikai Bizottság tartson 300–400 fő részvételével aktívaértekezletet, ahol ismertessék a határozattal kapcsolatos tudnivalókat.” [Az országos aktívát 1959. január 14-én tartották.]

„A Központi Bizottság felhívja az illetékes szervek figyelmét, hogy haladéktalanul kezdjék meg a különböző szakkérdések kidolgozását, a szükséges állami határozatok előkészítését.” [A KB-ülés vitájában felvetett kérdésekhez kapcsolódóan 1959-ben számos állami rendelkezés, határozat született. Pl. az 5. tvr. módosította a mezőgazdasági lakosság általános jövedelemadójáról szóló rendelkezéseket; a 7. tvr. rendelkezik a mezőgazdasági termelőszövetkezetekről és a termelőszövetkezeti csoportokról; a 15. tvr. a pártoló tagságról, a 24. tvr. a mezőgazdaság nagyüzemi gazdálkodására alkalmas területek kialakításáról rendelkezik. (L. *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye. 1959.*)]

„A Központi Bizottság a párt agrárpolitikájával kapcsolatos kérdéseket egy év múlva napirendre tűzi.” [Erre 1959. október 22-én került sor.]

A Központi Bizottság „szükségesnek tartja, hogy a munka megjavítása érdekében az Agrárpolitikai Bizottságot átszervezzék.” [A PB 1959. január 20-án határozatot hozott az Agrárpolitikai Bizottság megszüntetésére és helyette Mezőgazdasági Bizottság létrehozására, amelynek célját az alábbiakban jelölte meg: a mezőgazdaság szocialista átalakítása, a mezőgazdasági termelés fellendítésének eredményesebb irányítása érdekében legyen a KB tanácsadó szerve. A bizottság feladata volt a párt vezető szervei és a kormány elé kerülő fontosabb határozattervezetek véleményezése, a mezőgazdaság szocialista átalakításával és a mezőgazdasági termelés fellendítésével kapcsolatos politikai kérdések kidolgozása, elméleti anyagok készítése. A bizottság tevékenysége tanácsadó jellegű volt, de kiterjedt a párt- és állami szervek tevékenységének összehangolására is. A folyamatos működés érdekében egy nyolctagú operatív bizottságot is létrehozta. Az Agrárpolitikai Bizottság személyi összetételére l. a *II/2. sz. mellékletet.*]

4. „A büntetőpolitikai elvek végrehajtásáról szóló tájékoztatót a Központi Bizottság tudomásul veszi.”

5. „Különfélék: A Központi Bizottság megerősíti a Politikai Bizottság határozatát, mely szerint a Szovjetunió Kommunista Pártja XXI. kongresszusán az MSZMP Központi Bizottságának képviselőiben Kádár János, Apró Antal és Fock Jenő elvtársak vesznek részt. A Központi Bizottság tudomásul veszi, hogy a Politikai Bizottság határozata értelmében Csehszlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottsága és a csehszlovák kormány meghívására 1958. december 10–17. között az alábbi magyar párt- és kormányküldöttség utazik Csehszlovákiába: A küldöttség vezetői: Kádár János és Münnich Ferenc elvtársak. Tagjai: Biszku Béla, Fehér Lajos, Sík Endre, Prieszol József és Gábor József elvtársak.”

FÜGGELÉKEK

1. sz. függelék

Az 1958. december 5-én de. 9 órakor tartandó KB-ülésre meghívott elvtársak

Aczél György
Apró Antal
Antos István [pt.]
Asztalos Géza [KEB titk.]
Bakó Ágnes
Benke Valéria
Biszkú Béla
Borka Attila
Brutyó János
Benkei András [Szabolcs m. et.]
Borbély Sándor [pt.]
Czinege Lajos [Szolnok m. et.]
Cservenka Ferencné
Cseterki Lajos [Fejér m. et.]
Csikész Józsefné [Budapesti Pb. t.]
Dabronaki Gyula
Darabos Iván [pt.]
Dógei Imre
Dobi István [Elnöki Tanács eln.]
Fehér Lajos
Fogarasi Béla
Fock Jenő
Földes László
Friss István
Fodor Gyula [KRB eln.]
Gáspár Sándor
Gódor Ferenc [Hajdú m. et.]
Györe József [KRB tag]
Harmati Sándor
Horváth Ede [pt.]
Horváth András [Pest m. et.]
Ilku Pál
Jakab Sándor [Nógrád m. et.]
Kádár János
Kállai Gyula
Kiss Árpád
Kiss Dezső
Kiss Károly
Komócsin Zoltán
Kossa István
Kreszán Lajos
Karakas László [KRB tag]
Kaszás Ferenc [KB Adm. ov.]
Kádas István [KRB tag]
Kálmán Endre [PTI ig.]
Kelen Béla [Budapesti Pb. t.]
Klaukó Mátyás [Békés m. et.]
Komját Irén [Társadalmi Szemle szerk.]
Kruzlák Béla [KRB tag]
Kaszapovics András [pt.]
Klujber László [pt.]
Keserű János [KB Mg. ovh.]
Losonczi Pál
Laczkó Pálné [KB Pártgazd. ov.]
Laki István [Baranya m. et.]
Lombos Ferenc [Győr m. et.]
Major Tamás
Marosán György
Münnich Ferenc
Martics Pál [pt.]
Molnár Frigyes [Bács m. et.]
Molnár László [Komárom m. et.]
K. Nagy Sándor
Nemes Dezső
Németh Károly
Nezvál Ferenc
Nógrádi Sándor
Novobátzky Károly
Nyers Rezső
Orbán László
Pothornyik József
Prieszol József
Pap János [Veszprém m. et.]
Prantner József [Tolna m. et.]
Putnoki László [Heves m. et.]
Polónyi Szűcs Lajos [KRB tag]
Révai József
Révész Géza
Rónai Sándor
Sági György
Sándor József
Sándor Kálmán
Schercer Lajosné
Somogyi Miklós
Szirmai István
Szurdi István
Szilágyi Béla [KRB tag]
Szilágyi Dezső [KB Külügyi ov.]
Szirmai Jenő [Somogy m. et.]
Tömpe István
Török István
Tóth Dezső [Vas m. et.]
Uszta Gyula
Valkó Márton [pt.]
Varró György [pt.]

2. sz. függelék

SZIGORÚAN BIZALMAS!
Készült: 100 példányban.

Határozati javaslat

a KB 1958. december 5-én tartott ülésének első napirendi pontjával kapcsolatban.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1958. december 5-én tartott ülésén a Politikai Bizottság javaslata alapján elhatározta, hogy

1959 NOVEMBERÉBEN ÖSSZEHÍVJA A PÁRT SORONLÉVŐ IV. KONGRESSZUSÁT.

A kongresszus előkészítésével a Központi Bizottság a Politikai Bizottságot, valamint Friss István, Révai József, Sándor József, Szirmai István és Szurdi István elvtársakat bízta meg. A Politikai Bizottság tagjaiból, s a nevezett elvtársakból alakuló előkészítő bizottság vezetője Kádár János elvtárs. Az előkészítő bizottság az egyes kérdések (ideológiai-politikai, szervezeti-káder, tervirányelvek, mezőgazdasági stb.) kidolgozására albizottságokat hoz létre. Az előkészítő bizottság a munkába – szükség szerint – más KB tagokat is bevonhat.

A kongresszus előkészítéseként 1959 szeptember–október hónapjaiban összehívandó taggyűléseken, területi pártterkezeteken a kongresszus kérdéseinek megtárgyalásán kívül újja kell választani az alap- és középfokú pártszervezetek és pártszervek vezetőségeit. Ezzel egyidőben a demokratikus centralizmus alapján meg kell választani a köldötteket is az üzemi, járási, városi, kerületi, megyei és budapesti pártterkezetekre és a kongresszusra.

A kongresszus közelebbi időpontjára, napirendjére, előadóira és más kérdéseire a Politikai Bizottság később, de még kellő időben tesz javaslatot a Központi Bizottságnak.

Záradék:

A határozatot további intézkedésig belső határozatként kell kezelni.

Az MSZMP KB Politikai Bizottsága

3. sz. függelék

ÁLLAMGAZDASÁGI OSZTÁLY
ORSZÁGOS TERVHIVATAL

B i z a l m a s!
Készült 70 pl.-ban
Állg./1873
Látta: Fock Jenő elvtárs

Tájékoztató az 1959. évi népgazdasági tervről

I.

A Központi Bizottság 1958 júniusában megvitatta a hároméves – 1958–1960 – népgazdasági terv irányelveit. Még ugyanebben a hónapban az Országgyűlés is megtárgyalta és törvényerőre emelte a hároméves tervet. A terv végrehajtása a legtöbb területen kielégítően folyik. A tervezettnél kedvezőbb eredményeket érünk el az ipari termelés, a termelékenységre, az önköltség területén s a tervezettnél kedvezőbben alakul az ország devizahelyzete is. Mindez lehetővé tette, hogy az 1959. évi népgazdasági tervben általában a hároméves terv keretszámainál némileg magasabb termelést, beruházást és fogyasztást irányozzunk elő. Mivel a hároméves tervvel szemben mutatkozó eltérések általában kedvezők és elvi változtatást nem tartalmaznak, a Politikai Bizottság véleménye szerint nincs szükség rá, hogy az 1959. évi népgazdasági tervet akár a Központi Bizottság, akár az Országgyűlés jóváhagyja. Szükségesnek tartjuk azonban a Központi Bizottság tagjait a jövő évi tervről tájékoztatni.

Várható, hogy a szocialista ipar mintegy 3,8%-kal túlteljesíti 1958. évi termelési tervét. A tervezettnél kb. 1–1,5%-kal jobban növekedett a termelékenység. A minisztériumi ipar ter-

melésének költségszintje előreláthatóan 1,5–2%-kal lesz alacsonyabb a tervezettnél és az előző évihez képest mintegy 4–4,5%-kal csökken.

A tervezettnél nagyobb mértékben növekvő ipari termelés alapján mind a belföldi és export árualapokat, mind pedig a beruházásokat nagyobb mértékben lehetett növelni, mint amilyen mértékben azt a terv előírta.

Az ország nemzetközi fizetési helyzete 1958. év végére több oknál fogva a tervezettnél kedvezőbbben alakul. A Minisztertanács által jóváhagyott kiviteli tervet terváron számolva 4,5%-kal túlteljesítjük, míg a behozatali tervnél ugyancsak terváron számolva mintegy 0,5% lemaradás várható. A tőkés országokkal szemben fennálló adósságállomány az év eleji állapottal szemben csökken. Az adósságállomány összetétele részünkre kedvező irányban megváltozott. Kedvező devizahelyzetünk lehetővé tette, hogy a baráti országok felé fennálló adósságaink egy részét idő előtt törlesszük. Az ország fizetési mérlege az év végére aktívummal zárul. Tőkés viszonylatban a fizetési mérleg a tervezett hitelállomány-növekedés és a Szovjetuniótól kapott 10 millió dollár hitel felhasználása nélkül előreláthatólag körülbelül egynélkül van, demokratikus viszonylatban mintegy 350–400 millió Dft aktívum várható.

Az állami beruházások összege – az évközi felemelés alapján – a tervben előirányzott 9,5 milliárd helyett várhatóan 10,6 milliárd Ft lesz.

A munkások és alkalmazottak bér- és bérjellegű bevételei előreláthatóan 7,6%-kal lesznek magasabbak, mint tavaly. A növekedés az előző évinél magasabb létszám, kismértékű átlagbéremelkedés és főként az első ízben kifizetésre került nyereségrészesedés eredménye. A bér- és bérjellegű kifizetések mintegy 560 millió Ft-tal a tervezett színvonal alatt maradnak. Mivel azonban az 1957-es keresetek egy részét a dolgozóknak nem fizették ki, hanem az 1956-ban jogtalanul felvett összegek visszafizetésére fordították, a kézhez kapott bérekben 1958-ban 1957-hez képest előreláthatólag mintegy 2% reálbér emelkedés fog mutatkozni. A bérből és fizetésből élők egy főre számított reáljövödelme leginkább a nyereségrészesedés növekedése és a keresők arányának emelkedése következtében eléri a tervezett 4,8%-os színvonalat. A mezőgazdasági lakosság egy főre számított reáljövödelme főként az alacsonyabb növénytermelés és a felvásárlási árak eredetileg is tervezett csökkenése, valamint az adóhátralékok törlesztése következtében alatta marad a tervezettnél.

A tervezett 500 millió Ft-nál nagyobb mértékben – mintegy 820 millió Ft-tal – nő ez évben a lakosság takaréketállománya és az előző évhez képest mintegy 450 millió Ft-tal magasabb a bankjegyforgalom.

A lakosság jövedelmének alakulása és vásárlóerejének a tervtől eltérő elköltési módja tükröződik a belkereskedelem áruforgalmi tervének teljesítésében. A kiskereskedelmi áruforgalom mintegy 1435 millió Ft-tal (2,6%) elmarad tervének teljesítésétől. A folyó évi élelmiszer-ellátás jó volt. A tavalyi évhez képest várhatóan mintegy 550 vagonnal magasabb lesz a húsforgalom. A várható számítások szerint a belkereskedelem élelmiszer-forgalma mintegy 2,9%-kal felülmúlja a tervezettet. Lemaradás az iparcikkforgalom – ezen belül is főként a ruházati forgalom – területén következik be, főleg mert a terv nem vette számításba, hogy 1958-ban külföldről vámmentesen több mint 1,5 milliárd forint belföldi értékű ruhanemű érkezik az országba.

A hároméves terv célkitűzései alapján megkezdett strukturális átalakítás ez évben főként az alapanyag- és feldolgozóipar összhangjának javítása területén mutatkozott meg. Az a körülmény, hogy 1958-ban – hasonlóan 1957-hez – az ipar termelőkapacitásai csak részben kerültek kihasználásra, a gazdaságosan előállítható termékek részarányának növekedését eredményezte. A kapacitások átalakítása azonban – főként a diesel-gyártásban, a műszeripar fejlesztésében – nem halad kielégítően előre. Ennek következtében 1959-ben és 1960-ban nehézségek lehetnek a gazdaságosan előállítható exporttermékek termelésének növelésében.

A termelési kapacitások és a szükségletek összetételében meglévő különbség, valamint az igények nem eléggé megbízható felmérése következtében az ipar egyes termékei nem, vagy nehezen értékesíthetők, és felesleges készletek halmozódtak fel.

A mezőgazdaságban közepes termelés várható. A gabonaneműek termésátlagai általában az utóbbi öt év átlagánál gyengébbek. Jó eredmények várhatók viszont az állattenyésztés területén, valamint a szőlőtermelésben. A mezőgazdaság termelése értékben, globálisan mintegy 1,5%-kal marad el a tervezettől.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a népgazdaság 1958. évi tervét sikeresen teljesítjük,

sőt több területen jelentős túlteljesítés is bekövetkezik. Az általában kedvező, a tervezettnél jobb gazdasági eredmények mellett fellépett nehézségek és hibák jellegükben mások, mint amelyek az elmúlt években általánosak voltak, amikor túlfeszített tervezés, az anyagi tartalékok hiánya, a terv mennyiségi teljesítésére való törekvés a gazdasági irányításban sok zavar forrása volt. A folyó évi terv teljesítésének eredményei a népgazdaság jövő évi fejlődésének kedvezőbb feltételeit hozták létre.

II.

Az Országos Tervhivatalban az 1959. évi tervmunka teljes egészében még nem zárult le. Ennek következtében az itt ismertetett terv-előirányzatok kisebb mértékben módosulhatnak.

A tervelőirányzatok kidolgozásakor az Országos Tervhivatal a hároméves terv irányelveit vette alapul. Az 1959-re kitűzött feladatok azonban a fő területeken különböző mértékben nagyobbak a hároméves tervben 1959-re előirányzottnál.

A távlati tervben előírt fejlődés meggyorsítása leginkább az állami beruházások mintegy 1,5–2 milliárd Ft-tal való felemelésében jut kifejezésre. A beruházások növelése további lépést jelent a népgazdaság igényeinek jobban megfelelő termelési kapacitás-összetétel kialakítása irányába. A beruházási keretek javasolt mértékű felemelése főként az építőanyagok-termelés [sic!] területén fokozott erőfeszítéseket tesz szükségessé.

Az 1959. évi külkereskedelmi áruforgalmi tervjavaslat a népgazdasági terv egyéb előirányzataival összhangban a nemzetközi fizetési mérleg egyensúlyának biztosítását teszi lehetővé. A kiviteli tervben előirányzott 7,3 milliárd Dft-os előirányzat további növelése a jelenlegi számítások szerint nem látszik reálisnak, de év közben a termelési túlteljesítések tervszerű irányításával – és amennyiben a mezőgazdasági termelés tervezett előirányzata megvalósul – a fizetési mérleg egyensúlyát még biztosabb alapokra lehet helyezni.

A terv 1959. évre a reálbéréknek 1957-hez képest 3,7%-os, a bérből és fizetésből élők reáljövedelmének 9%-os növelését irányozza elő. Ez a jövedelmi előirányzat mintegy 59,3 milliárd Ft összegű kiskereskedelmi forgalommal van összhangban. A lakossági igényeknek megfelelő összetételű árualap megteremtése a jövő évben is nehézséget jelent.

Az ipari termelés növelését 1959-ben sem kizárólag a rendelkezésre álló termelési kapacitások határozzák meg, hanem a beruházások, a külkereskedelem és az életszínvonal terén javasolt célkitűzésekből eredő konkrét igények. Ezért az ipar egyes területein 1959-ben sem lehet a kapacitásokat teljesen kihasználni.

III.

Ipar

A szocialista ipar termelése 1959-ben 87,6 milliárd Ft, ami az 1958. évi várható termelésnél 4,7%-kal magasabb. Ez az előirányzat 460 millió Ft-tal – mintegy 0,5%-kal – magasabb, mint amit a hároméves terv 1959-ben előírt. A szocialista ipar 4,7%-os növekedésén belül a minisztériumi ipar nagyobb mértékben – kereken 6%-kal – emelkedik. Ezen belül a bányászat termelése 3,8%-kal, a vegyiparé 6,3%-kal, a villamosenergia iparé 10,4%-kal, a kohászaté 1,8%-kal, a gépiparé 10,7%-kal, a könnyűiparé 3,2%-kal, az Élelmiszeripari Minisztérium termelése pedig 4,2%-kal emelkedik. Az alacsonyabb igényekre való tekintettel a terv ugyanakkor az állami helyiipar termelését az 1958. évi várható termelésnél 0,7%-kal, a szövetségi ipar termelését pedig 3,4%-kal alacsonyabban irányozza elő. Az ipar egészen belül gyorsabban nő a nehézipar termelése, mint a fogyasztási iparoké.

A hároméves tervben előirányzott szerkezeti átalakítás folytatódik. Többek közt a vegyipar termelésében első ízben nő a szerves vegyipar részesedése, gyors ütemben fejlődik a gyógyszeripar termelése, a gépiparban tovább emelkedik az erősáramú gyártmányok és híradástechnikai termékek részaránya.

Az ipar termelőkapacitásainak kihasználása az 1959. évi tervben nem egyenletes. Egyik oldalon teljesen igénybe vett, szűk keresztmetszeteket jelentő ipari kapacitások állnak. Pl. építőanyag-ipar, járműipar, bútorigar stb., más iparágakban viszont a termelés lehetőségeit nem tudjuk teljes egészében kihasználni. Igények hiányában a kapacitások egy része kihasználatlan marad a kohászatban (öntöde és kovácsüzemekben, tűzállóanyag-iparban), a vegyiparban (tímföld, gumipar, festékipar, könnyűfémkohászat), a gépipar egyes terüle-

tein (kályha, tűzhely, mosógép, rádió, rádióvevőcső, izzólámpa, vákuumtechnikai gépek stb.). A termelés-visszatartás leginkább a könnyűipar – és legfőképpen a textilipar – területén jelentkezik. A probléma nagyrészt a helyi és szövetkezeti iparban éleződik ki. Nem volt célszerű magasabb termelési színvonalat tervezni, főként a rendkívül magas ruházati készletekre, valamint az amúgy is alacsonyabb belkereskedelmi ruházati igényekre való tekintettel.

Az ipar ugyanakkor számos cikkben nem tudja megfelelő mértékben kielégíteni a népgazdaság igényeit. Többek között ilyen a kábel, könnyűfémöntvény, finomlemez, betonacél, fürdőkád, zománcedény, központi fűtésű kazán és radiátor, öntöttvas radiátor, Ganz-és Mávag gyártmányú szivattyú, transzformátorok stb.

Mezőgazdaság

Az 1959. évi mezőgazdasági előirányzatok 6,0%-kal magasabbak az 1958. évi várható eredményeknél. A mezőgazdaság tervezett teljes termelési értékének előirányzata megfelel a hároméves tervben 1959-re jóváhagyott számoknak. A növénytermelés nagyobb (9,8%-os) ütemben fejlődik, mint az állattenyésztés (1,5%), ami az 1958. évi alacsonyabb szántóföldi növénytermelési eredményekkel függ össze.

A hároméves terv vonatkozó előirányzataihoz képest felhasznált műtrágya összes mennyiségét 60 000 tonnával 576 000 tonnára javasoljuk emelni, ezzel az 1 kh szántó, kert, szőlő-területre jutó műtrágyamennyiség 1959-re 57,5 kg-ra nő. A tsz-mozgalom nagyobbmértékű fejlesztésének anyagi megalapozása érdekében a terv 200 millió forint összeggel magasabb beruházást irányoz elő, mint a hároméves terv.

A mezőgazdaság tervezett termelése alapján a felvásárlás 8,7%-kal magasabb az 1958. évi várható teljesítésnél. Ez az előirányzat 4,3%-kal haladja meg a hároméves tervben 1959-re jóváhagyott mennyiséget. A húsellátás szempontjából nehézséget jelent, hogy a jelenlegi szerződéskötések helyzete és az átlagsúlyok csökkenése következtében 1959-re vonatkozóan a hároméves tervben számításba vett mennyiségnél mintegy 1500 vagonnal kisebb mértékű felvásárlást lehetett előirányozni. Ennek következtében az 1959 I. negyedévi húsellátás problémájának megoldása csak húsimport útján valósulhat meg. Az ez évi gyenge gabonatermés miatt az 1958/1959-es gazdasági évben 250 000 tonna Szovjetunióból való beszerzése vált szükségessé.

A mezőgazdasági termelés és felvásárlás 1959. évi előirányzatai több termékben – hús, baromfi, tojás – nem elégíti ki az igényeket. Más cikkekben viszont – bor, zsír, fűszerprika, zöldség stb. – az árualapok nagyobbak, mint amire a felhasználásban igényt tartanak.

Életszínvonal – belkereskedelem

A hároméves terv az életszínvonal emelésével kapcsolatban a munkások és alkalmazottak reálbérének évi átlagban 2%-os emelését irányozta elő.

Az 1959. évi tervjavaslat az 1957. évinél mintegy 3,7%-kal magasabb reálbért foglal magában. Ez az emelkedés figyelembe veszi a munkások átlagbérének mintegy 2%-os, az alkalmazottak bérének 1–1,5%-os emelését, továbbá az egészségügyi dolgozók és pedagógusok tervezett béremelését 300 millió Ft keretben és 100 millió Ft egyéb bérintézkedést. Ezenkívül számol azzal is, hogy a minisztériumok 1959-ben – az előző évhez hasonlóan – bértartalékot képeznek, amely 1959-ben sem kerül kifizetésre, valamint azzal, hogy a fogyasztási cikkeknel az árcsökkenések mértéke mintegy 250 millió Ft-tal meghaladja az áremelések mértékét, s ezzel a munkások és alkalmazottak által vásárolt fogyasztási cikkek árszínvonala mintegy 0,5%-kal csökken.

Egyéb irányú életszínvonalat emelő intézkedések hatásaként (nyugdíjrendezés, családi-pótlék-emelés) a bérből élők reáljövedelme a hároméves tervben előírtnál nagyobb mértékben – mintegy 4%-kal – emelkedik. 1958. évi várható színvonalhoz képest ez az emelkedés mintegy 4%-ot jelent. A foglalkoztatottság növekedése is abba az irányba hat, hogy a bérből és fizetésből élők reáljövedelme nagyobb mértékben emelkedik mint a reálbér.

A parasztság reáljövedelme 1958-ban alacsonyabb lesz a tervben előirányzottnál. A várható terméseredményekkel összefüggésben és amiatt, hogy 1958-ban jelentős adóhátralék- és illetékbevezetés történt. A terv a felvásárlási árak 1–2%-os csökkentésével számol, úgy azonban, hogy 1959-ben a termelés és áruértékesítés előirányzataival összhangban a

parasztság reáljövédalma az előző évihez képest az alacsony bázis miatt mintegy 10–11%-kal, 1957. évhez képest mintegy 5%-kal emelkedik.

A bértöbbletek, a felvásárlás növekedése, valamint a fentebb említett, életszínvonalat emelő intézkedések 1958-hoz képest mintegy 3,9 milliárd Ft-tal magasabb kiskereskedelmi forgalmat tesznek szükségessé. A tervezett belkereskedelmi forgalom az ez évihez képest 6,4%-kal emelkedik. A lakosság áruvásárlásainak megállapításánál az 1958. évi tapasztalatok alapján 1959-ben is számolunk a lakosság pénztartalékolásának mintegy 1,1 milliárd Ft-os növekedésével.

Az 1959. évre tervezett kiskereskedelmi forgalom az előző évhez képest további szerkezetjavítást irányoz elő. Nő, az iparcikkek részesedési aránya, az élelmiszer-forgalmon belül emelkedik a magasabb tápértékű élelmiszerek aránya. Ugyanakkor csökken a kenyér- és lisztféleségek forgalma.

Beruházás – építés

Az 1959. évre tervezett állami beruházások összege 12 860 millió Ft. Ez az előirányzat mintegy 2 milliárd Ft-tal magasabb a hároméves terv 1959. évi előirányzatánál.

Az emelésből többek között meggyorsítjuk a Dunai Vasmű megleghengerművének építését, gyorsabb ütemben folytatjuk a TVK építését, megkezdjük a Sztálinváros–Budapest gázvezeték építését, mintegy 120 millió Ft-tal többet fordítunk a bányászat és közel 240 millió Ft-tal a közlekedés beruházásaira. A terv biztosítja a hároméves terv lakás- és iskolaépítésre vonatkozó célkitűzéseinek megvalósítását.

Az előirányzott beruházási összegből 74%-ot a termelő, 26%-ot pedig a nem termelő beruházásokra fordítunk.

1959. évben a folyamatban levő és az új, indulásra tervezett beruházásoknak – a korábbi éveknél lényegesen nagyobb része – mintegy 90%-a rendelkezik az előírásoknak megfelelő előkészítettséggel.

Azonban a tervévben újonnan induló beruházások közül mintegy 34% hiányosan, vagy egyáltalán nincs előkészítve. Az előkészítetlen beruházások – kb. 1,2 milliárd Ft – az összes beruházási volumennek mintegy 10%-át teszik ki.

A beruházási előirányzat megvalósítása a népgazdaság jelenlegi erőforrásai mellett teljes mértékben nem biztosítható. Ugyanis az állami beruházások építési igénye mintegy 6520 millió Ft, amiből jelenleg csak 6220 millió Ft igény kielégítését lehet a tervek alapján biztosítani, tehát mintegy 300 millió Ft beruházási-építési hiány mutatkozik elsősorban az építési kapacitás (a munkaerő hiánya) és az anyagihiány (hengerelt acél, fenyő fűrészáru és cement) miatt. Ha az 1959. évi népgazdasági tervet teljes mértékben összhangba kívánnánk hozni, akkor mintegy 6–800 millió Ft-tal csökkenteni kellene a beruházási előirányzatot, s így a beruházási terv építési fedezete kielégítő lenne.

A csökkentés végrehajtására azonban jelenleg nincs mód, elsősorban azért, mert a beruházásokban jelentkező igények és a kielégítés lehetőségei területileg eltérőek. Ennélfogva annak eldöntése, hogy milyen beruházások maradjanak ki a tételes beruházási jegyzékből, csak a vállalati szerződések megkötése után, kb. március végén lesz világosan látható.

A beruházási terv fentiekben javasolt jóváhagyása azonban nem jelenti a beruházások szétforgácsolását. Mivel az építőipar teljesítményei, továbbá az anyag- és munkaerő-ellátás nem teszi lehetővé a beruházási tervben foglalt célkitűzések teljes megvalósítását – az Országos Tervhivatal az egyes új beruházások kezdési engedélyeinek kiadását úgy irányítja, hogy azok túlnyomó részének megkezdése a II. félévben történjék meg.

Az 1959. évi vállalati felújítás tervezett összege 4,9 milliárd Ft.

A jövő tervévben állami erőből 13 462 lakás megépítését és 13 211 lakás megkezdését irányoztuk elő. A befejeződő lakásoknál ez mintegy 1 500 db-bal, a megkezdett lakásoknál 2560 db-bal magasabb, mint az eredeti hároméves terv 1959. évi előirányzata. Hasonlóképpen a tanteremépítés is emelkedik a hároméves terv előirányzatához képest.

Munkaügy – önköltség

Az 1959. év folyamán a munkaképes korú népesség minimális növekedésével szemben a szocialista szektor dolgozóinak száma jelentősen nő. Nem lezárult számítások szerint az 1958. évi várhatóval szemben a szocialista szektorban foglalkoztatottak átlagos létszáma

több mint 100 000 fővel nő. Különösen jelentős növekedés várható az építőipar területén. Ugyanakkor a szövetkezeti és a helyiiparban munkaerőfelesleg jelentkezik.

Az egy munkásra jutó termelés a minisztériumi iparban a terv szerint kb. 4,3%-kal emelkedik.

Az 1959. évi kedvező gazdasági eredmények lehetővé teszik, hogy a költségzínvonal-csökkentés terén a hároméves tervben figyelembe vettnél magasabb önköltségcsökkentési feladatokat irányozzunk elő. A költségzínvonal az iparban 1,3%-kal (ezen belül a nehéziparban 2,1%-kal), az építőiparban 3,3%-kal, a közlekedésben 1,6%-kal csökken az 1958. évi várhatóhoz képest.

A Gazdasági Bizottság határozata szerint a terv átárzását 1959. február 15-ig kell elvégezni. A zavartalan átmenet biztosítása érdekében legalább félévig a termelés szám-bavétele a régi árakon is történik.

Budapest, 1958. november 27.

Kiss Árpád s. k.

Friss István s. k.

A szocialista ipar teljes termelése minisztériumok szerint

Megnevezés:	Változatlan áron, millió Ft-ban			
	1958. évi O. T. várható	3 éves terv 1959. évi előirányzata	1959. évi tervjavaslat	Index 1958. O. T. várh. = 100
NIM	12 388,3	12 903,9	13 195,8	106,5
ebből: Bányászat	3 068,3	3 243,5	3 184,3	103,8
Vegyipar	6 836,0	7 056,0	7 270,0	106,3
Villamos energia	2 484,0	2 604,4	2 741,5	110,4
KGM	21 661,0	23 156,0	23 616,7	109,0
ebből: Kohászat	5 450,0	5 650,0	5 545,6	101,8
Gépipar	13 252,0	14 036,0	14 671,1	110,7
Középgépipar	2 959,0	3 470,0	3 400,0	114,9
Kip. Min.	14 644,0	15 277,0	15 117,0	103,2
Élip. Min.	14 400,0	14 800,0	15 000,0	104,2
É. M.	2 531,0	2 629,0	2 740,0	108,3
KPM.	1 814,2	1 836,9	1 940,6	107,0
Egyéb tárcák összesen:	1 922,4	1 966,5	1 926,5	100,2
Minisztériumi ipar összesen:	69 360,9	72 569,3	73 536,6	106,0
Áll. helyiip. összesen:	7 881,3	7 814,3	7 825,9	99,3
Áll. ipar összesen:	77 242,2	80 383,6	81 362,5	105,3
OKISZ	6 500,0	6 800,0	6 280,0	96,6
Szoc. ipar összesen:	83 742,2	87 183,6	87 642,5	104,7

Fontosabb cikkek országos teljes keresztmetszetű termelése

Megnevezés:	Menny. egység	1958. évi várható	3 éves terv 1959. évi előirányzata	1959. évi terv- javaslat	Index 1958. é. várh. = 100
Villamos energia	mill. kWó	6 483	7 050	7 004	108,0
Ertékesíthető szén					
összesen	ezer t	24 240	25 600	24 800	102,3
Kőolaj	ezer t	839,2	950	1 000	119,2
Timföld	ezer t	171	195	152	88,9
Kohóalumínium össz.	t	39 300	42 000	42 030	107,0
Nitrogénműtrágya	t	151 000	210 000	211 000	139,7
Superfoszfát (por)	t	199 500	185 000	195 000	97,7
Kohókoks	t	325 000	310 000	313 000	96,3
Cement	ezer t	1 290	1 360	1 380,2	107,0
Égetett tégl	mill. db	1 429	1 420	1 475,8	103,3
Égetett cserép	mill. db	146,7	159	163,7	111,6
Összes melegen hengerelt acélkészterm.	ezer t	1 030,2	1 025	1 031	100,1
Rézfélgártmány	t	8 510	9 650	9 180	107,9
600 LE-s Diesel vill. mozdony	db	30	50	50	166,7
400 LE-s Diesel hidr. mozdony	db	70	70	70	100,0
Autóbusz	db	1 399	1 500	1 500	107,2
Tehergépkocsi	db	3 030	3 000	3 457	114,1
Silókombájn	db	710	700	1 200	169,0
250 cm ³ motorkerékpár	db	17 090	17 000	18 000	105,3
Háztartási hűtőszekrény	db	916	11 500	9 000	982,5
Háztartási mosógép	db	113 284	101 000	115 000	101,5
Rádió műsorvevő	db	316 688	280 000	237 500	75,0
Televíziós vevőkészülék	db	37 011	60 000	82 000	221,6
Pamutszövet (bérmunkával)	ezer m ²	206 149	218 000	212 500	103,1
Gyapjúsövet	ezer m ²	25 310	26 410	24 060	95,0
Kötöttáru	t	6 803	7 311	6 627	97,4
Bőrcipő	ezer pár	16 239	18 040	16 726	103,0
Papír	t	107 382	118 500	118 600	110,3
Fenyő fűrészáru	m ³	68 500	67 000	71 700	104,7
Kombinált szekrény	db	14 589	13 450	19 420	133,1
Fin. cukor	t	262 000	289 000	289 000	110,3
Zsír, zsírszalonna	t	62 903	65 620	64 819	103,0
Fogyaszt. tej (csarnoki nélkül)	mill. l	227	235	250	110,1
Szappan	t	22 000	25 100	23 300	105,9
Rum-pálinka	absz. t	4 030	5 000	4 000	99,2
Sör	ezer hl	3 080	3 030	3 200	103,9

Az országos építőipar 1959. évi termelési terve

Megnevezés:	Millió Ft-ban, 1952. I. 1-i áron			
	Tervhatóságok 1958.évi várhatója	3 éves terv 1959. évi előirány- zata	1959. évi tervjavas- lat	Index: 1958.évi várható = 100
<i>I. Építés-szerelés összesen:</i>	10 718	11 775	12 500	116,6
<i>Ebből:</i>				
a) Beruházási jellegű építés		6 304	6 938	
b) Felújítási jellegű építés		3 405	3 676	
c) Karbantartás jellegű építés		1 016	995	
<i>II. Építés-szerelésből vállalati kivitelezés</i>	7 974	9 075	9 358	117,4
<i>Ebből: É. M.</i>	4 360	4 840	5 300	121,6
K. P. M. II.	1 210	1 565	1 405	116,1
Tanácsok	979	1 087	1 113	113,7
O. K. I. Sz.	525	240	450	85,7
<i>III. Építés-szerelésből háziilagos kivitelezés</i>	2 744	2 700	3 142	114,5
<i>Ebből: K. P. M. I.</i>	563	650	656	116,5
Tanácsok	652	620	799	122,5
O.V. F.	346	384	348	100,5

Vetésterület alakulása

1000 kh-ban

Megnevezés:	1958. évi várható	1959. évi előirányzat			Index 1958 = 100
		3 éves terv	Tervjavaslat	Ebből: áll. gazd.	
Kenyérgabona összesen	2 719,0	2 780,0	2 780,0	248,0	102,2
Ebből: búza	2 065,0	2 180,0	2 180,0	209,0	105,6
rozs	654,0	600,0	600,0	39,0	91,7
Rizs	57,0	62,0	54,4	24,4	95,4
Takarmánygabona össz.	3 500,0	3 450,0	3 450,0	323,0	98,6
Ebből: őszi árpa	423,0	400,0	400,0	94,0	94,6
tavaszi árpa	512,0	460,0	460,0	29,0	89,8
zab	301,0	240,0	240,0	44,0	79,7
kukorica	2 264,0	2 350,0	2 350,0	156,0	103,8
Gyök.-gumósok össz.	755,3	762,5	762,5	51,0	101,0
Ebből: burgonya	417,3	400,0	400,0	10,0	95,9
cukorrépa	189,3	190,0	190,0	29,0	100,4
Olajosnövények össz.	171,4	186,0	184,2	7,0	107,5
Ebből: napraforgó f.	147,2	150,2	150,0	1,5	101,9
Textilipari növ.	62,0	60,0	58,0	18,6	93,5
Ebből: rostkender	48,1	48,0	46,0	12,0	95,6
Hüvelyesek össz.	131,5	209,0	189,0	62,0	143,7
Dohány	35,3	35,0	34,8	3,3	98,6
Szálastakarmány össz.	1 305,5	1 310,0	1 330,0	373,0	101,9
Ebből: évelő pillangósok	830,2	820,0	840,0	254,0	101,2
Fővetésű tak. magvak	82,4	103,0	96,0	13,5	116,5
(lucernamag)	(60,0)	(80,0)	(80,0)	(23,7)	133,3
(vöröshermag)	(90,0)	(80,0)	(90,0)	(16,8)	100,0
Zöldségfélék	168,9	200,0	210,0	10,0	124,3
Vegyes növények	177,3	206,5	215,1	96,2	121,3
Bevetetlen terület	180,0				
Szántóterület összesen:	9 345,6	9 364,0	9 364,0	1 230,0	100,2

Termésátlagok

q/kh-ban

Megnevezés	1958. évi várható	1959. évi előirányzat			Index: 1958 = 100
		3 éves terv	Tervjavaslat	Ebből: áll. gazd.	
Búza	7,2	9,0	9,0	11,8	125,0
Rozs	5,7	7,4	7,4	9,3	129,8
Rizs	13,0	13,3	13,5	14,0	103,8
Őszi árpa	9,7	11,0	11,0	13,0	113,4
Tavaszi árpa	6,3	9,2	9,2	9,4	146,0
Zab	6,4	7,8	7,8	8,3	121,9
Kukorica	12,1	12,9	12,9	13,8	106,6
Burgonya	60,0	60,0	60,0	65,0	100,0
Cukorrépa	100,0	118,0	118,0	127,2	118,0
Napraforgó főv.	6,2	6,5	6,5	7,5	104,8
Rostkender	20,5	24,0	24,0	26,0	117,1
Lucernaszéna	20,0	25,0	24,0	21,8	120,0

Állatállomány az év végén

1000 db-ban

Megnevezés	1958. évi várható	1959. évi előirányzat			Index: 1958 = 100
		3 éves terv	Tervjavaslat	ebből: állami szektor	
Szarvasmarha	2 010,0	2 020,0	2 060,0	210,0	102,5
ebből: tehén	900,0	925,0	915,0	73,0	101,7
Ló	720,0	695,0	700,0	64,0	97,2
Sertés	6 000,0	5 900,0	6 000,0	691,9	100,0
ebből: koca	530,0	590,0	550,0	50,2	103,8
Juh	1 850,0	1 950,0	1 950,0	662,2	105,4
Baromfi	25 000,0	24,500,0	25,000,0	312,5	100,0

Felvásárlás szerkezete

Mill. Ft (vált, áron)

Megnevezés:	1958. évi várható	3 éves terv 1959. évi előirányzata	1959. évi tervjavaslat	Index 1958. évi várh. = 100
Termény	2 553,8	2 987,8	2 957,3	115,8
Zöldség-gyümölcs	890,1	1 303,0	1 267,4	142,4
Állat és állati termék	6 654,4	7 052,7	7 015,8	105,4
Bor	1 703,1	964,0	1 588,3	93,3
Összesen:	11 801,4	12 307,5	12 828,8	108,7
Állami szektor	2 018,7	2 149,9	2 161,0	107,0
Földadó	279,9	251,0	268,1	95,8
Egyéb biztosított	285,4	311,8	305,7	107,1
Szabad felvásárlás	9 217,4	9 594,8	10 094,0	109,5
Összesen:	11 801,4	12 307,5	12 828,8	108,7

Belkereskedelmi áruforgalom

Érték: millió Ft-ban, 1958. I. 1-i fogy. áron

Főárucsoport:	1958. évi várható	A 3 éves terv 1959. évi előirányzata	1959.évi tervjavaslat	Index: 1958. várh. = 100
Élelmiszer	17 870	17 700	18 400	103,0
Közétkeztetés	9 284	9 400	9 600	103,4
Élelmiszer összesen	27 154	27 100	28 000	103,1
Ruházat	13 545	15 310	14 600	107,8
Vegyesiparcikk	14 666	16 270	16 300	111,1
Iparcikk összesen	28 211	31 580	30 900	109,5
Mindösszesen:	55 365	58 680	58 900	106,4

A kiskereskedelem áruforgalmi terve szektoronként

Érték: millió Ft-ban, 1958. I. 1-i fogy. áron

Szektor	1958. évi várható	1959. évi tervjavaslat	Index 1958. várh. = 100
Állami	38 826	41 400	106,6
Szövetkezeti	15 742	16 700	106,1
Magán	797	800	100,0
Összesen:	55 365	58 900	106,4

Nagy- és kiskereskedelmi készletek

Főárucsoport	1959. jan. 1-i nyitókészlet	1959. dec. 31-i zárókészlet
Élelmiszer	1 590	1 590
Ruházat	8 450	8 450
Vegyesiparcikk	6 820	6 652
Összesen:	16860	16 692

A külkereskedelmi áruforgalom 1959. évi tervjavaslata

Érték: mill. DFt-ban, 1958.évi terváron

	1958. évi várható			1959. évi tervjavaslat		
	D.	T.	E.	D.	T.	E.
<i>Kivitel:</i>						
Gép- és finommech.	2 513,8	298,2	2 812,0	2 586,7	366,0	2 952,7
Anyag	569,3	320,0	889,3	619,1	321,8	940,9
Kooperáció	230,0	-	230,0	192,9	-	192,9
Könnyűipar	386,1	341,0	727,1	576,5	345,0	921,5
Mezőgazdaság	856,4	908,7	1 765,1	924,3	990,0	1 914,3
Vegyesipari	267,1	117,0	384,1	270,0	120,0	390,0
Kivitel összesen:	4 822,7	1 981,9	6 804,6	5 169,5	2 142,8	7 312,3
<i>Behozatal:</i>						
Gép- és finommech.	719,2	197,0	909,9	1 323,0	302,8	1 625,8
Anyag	2 823,9	1 075,9	3 899,8	2 731,8	1 175,3	3 907,1
Kooperáció	154,6	-	154,6	149,0	-	149,0
Fogyasztási cikkek	149,6	15,5	165,1	237,8	46,2	284,0
Mezőgazdaság	231,6	138,3	369,9	299,5	166,5	466,0
Vegyés	388,6	276,3	664,9	395,0	295,0	690,0
Áram	63,5	-	63,5	102,9	-	102,9
Behozatal összesen:	4 531,0	1 696,7	6 227,7	5 239,0	1 985,8	7 227,8
Tőkésből demokratikusba átcsoportosítás	-	-	-	+55,0	-50,0	+5,0
Behozatal összesen tőkésből demokratikusba átcsoportosítva	-	-	-	5 294,0	1 935,8	7 229,8
Közvetlen áruforg. egyenleg	+291,7	+285,2	+576,9	-124,5	+207,0	+82,5
Egyéb áruforg. kiv. egyenleg	-33,1	-147,1	-180,2	+193,1	-201,2	-7,8
Fizetési mérleg egyenleg	+258,6	+138,1	+396,7	+68,9	+5,8	+74,7

Lakásfejlesztés

A mutató megnevezése:	Menny. egys.	1958. évi várható	3 éves terv 1959. é. előirányzat	1959. évi tervjavaslat	Index: 1958. é. várh. = 100
1. Befejeződő lakások száma:					
a) Állami lakások	db	12 721	11 950	13 462	105,0
ebből: központi lakások	db	10 469	10 450	11 152	106,5
ebből: tanácsi lakások	db	6 514	6 040	6 171	94,7
ebből: Bp. Fővárosi Tanács	db	2 933	2 650	2 593	88,4
Vidéki tanácsok	db	3 581	3 390	3 578	99,9
b) Magánlakások	db	23 000	24 700	24 000	104,3
Összesen:	db	35 721	36 650	37 462	104,9
2. Átmenő lakások száma:					
Központi lakások	db	10 794	10 650	13 211	122,4

Összlétszám

1000 főben

Megnevezés	1958. évi minisztériumi várható	1959. évi előirányzat		Index 1958.=100
		3 éves tervelőirányzat	előzetes javaslat	
Minisztériumi ipar	882,2	894,4	913,9	103,6
Helyi ipar	102,4	100,1	101,1	98,7
Építőipar	174,1	191,0	197,0	113,2
Mezőgazdaság	288,8	322,0	308,9	107,0
Közlekedés	265,7	270,9	275,1	103,5
Felvásárlás	32,2	35,3	32,9	102,2
Belkereskedelem	162,2	167,1	174,2	107,4
Külkereskedelem	6,2	7,2	6,5	106,5
Lakás, komm. ellátás	48,2	53,6	52,6	109,1
Kulturális ellátás	11,6	12,8	12,0	103,4
Pénzügyintézetek	14,2	14,6	15,6	109,9
Költségvetés	276,2	280,0	284,7	103,1
Összesen:	2 264,0	2 349,0	2 374,6	104,9
OKISZ	176,4	155,4	174,9	99,1
SZÖVOSZ	77,9	82,2	82,8	106,3
Mindösszesen:	2 518,3	2 586,6	2 632,3	104,5

Összes béralap

Millió Ft-ban

Megnevezés	1958. évi minisztériumi várható	1959. évi előirányzat		Index 1958.=100
		3 éves tervelőirányzat	előzetes javaslat	
Minisztériumi ipar	16 566,4	17 102,5	17 445,0	105,3
Helyiipar	1 507,4	1 545,4	1 544,0	102,4
Építőipar	3 327,8	3 686,4	3 834,0	115,2
Mezőgazdaság	4 135,9	4 410,1	4 260,0	103,0
Közlekedés	4 582,2	4 724,0	4 789,0	104,5
Felvásárlás	495,2	563,2	516,0	104,2
Belkereskedelem	2 446,6	2 558,0	2 652,0	108,4
Külkereskedelem	156,6	163,0	168,0	107,3
Lakás, komm. ellátás	828,4	944,3	937,0	113,1
Kulturális ellátás	369,6	389,7	385,0	104,2
Pénzüntézetek	318,7	326,0	359,0	112,6
Költségvetés	5 283,0	5 395,0	5 506,0	104,2
E.F. Társ. szervezetek	979,0	979,0	990,0	101,1
K. II.	1 886,0	1 950,0	1 969,0	104,4
<i>Összesen:</i>	42 882,8	44 736,6	45 354,0	105,8
OKISZ	2 236,8	2 176,0	2 280,0	101,9
SZÖVOSZ	1 191,1	1 249,4	1 278,0	107,3
Bérlőpolitika	22,9	470,0	400,0	-
<i>Mindösszesen:</i>	46 333,6	48 632,0	49 312,0	106,4

Beruházás

Millió Ft

Megnevezés	1958. évi várható ¹	3 éves terv 1959.évi előirányzata	1959. évi tervjavaslat
NIM bányászat	1 018,0	1 017,6	1 140,6
NIM villamos energia	994,1	1 018,5	1 075,3
energia gazd.	61,4	72,0	72,0
ipari erőművek	170,4	164,0	201,2
NIM vegyipar	740,0	645,7	873,3
Gázvezeték	68,0	73,0	108,0
Uránbányászat	350,0	345,0	291,0
OFF	19,6	18,0	21,0
KGM I. Kohászat	352,9	330,9	471,1
KGM II. Gépgyártás	362,5	444,4	580,0
KGM B	165,3	122,6	149,1
É. M.	344,7	309,0	368,4
Kip. M.	251,6	271,5	320,0
Élip.M.	255,0	224,1	302,4
B. M. - Bvp.	8,1	4,5	8,9
Ipari vízellátás	85,1	115,7	123,7
F. M.	332,2	354,1	394,3
ÁGF	524,0	504,6	571,4
OEF	211,6	261,1	307,6
OVF	182,0	149,5	192,0
KPM	1 169,1	1 148,6	1 386,6
KPM gépkocsi keret	274,0	299,8	415,6

Beruházás (folytatás)

Millió Ft

Megnevezés	1958. évi várható ¹	3 éves terv 1959. évi előirányzata	1959. évi tervjavaslat
Belker. M.	110,0	128,0	130,0
KKM	6,5	3,0	7,0
Eü. M.	70,6	60,5	86,8
Műv. M.	86,7	88,9	97,0
MTSH	6,7	1,0	3,0
Külügym.	0,1	0,1	0,1
Ig. M.	5,0	3,0	3,3
P. M.	10,0	8,0	13,5
Munkaügyi M. + ONyl	9,9	9,0	17,4
M. T.	111,1	88,5	145,0
M. T. A.	39,8	28,5	37,9
Társadalmi szervek	14,4	3,3	3,3
SZOT	13,3	8,0	14,2
O.T.	7,9	2,0	6,1
KSH + Hollerith	4,8	1,5	4,2+21,0
Legfőbb Ügyészség	0,6	0,6	0,7
BIB	26,1	20,0	30,0
K. II. + ÁRHI	109,6	143,0	161,0
Tanácsok	1 111,7	992,1	1 096,0
Állami lakásépítés	1 425,0	1 245,8	1 602,1
Ebből: tanácsi	699,0	611,0	765,5
Tartalék		170,5	63,8*
I. Állami erőből összesen:	11 109,4	10 903,5	12 916,8
II. Hosszú lejáratú hitel és saját erő			
Tsz hosszú lejáratú hitel	254,0	345,0	345,0
Tsz saját erő	110,0	130,0	130,0
OKISZ	74,0	77,0	77,0
SZÖVOSZ	54,0	54,0	54,0
Vállalati saját erő	204,0	210,0	210,0
Rövid lejáratú bankhitel	250,0	160,0	160,0
Magánlakás-építés	600,0	550,0	620,0
II. Összesen:	1 546,0	1 526,0	1 596,0
Beruházás mindösszesen:	12 655,4	12 429,5	14 512,8

Megjegyzések: ¹ A várható az import szorzószámot is tartalmazza.

* Szalmacellulóz-gyár

Az 1959. évi beruházási tervjavaslatok építési fedezete mintegy 300 millió Ft-tal – anyag- és munkaerőfedezet hiánya miatt – jelenleg nincs biztosítva.

Megnevezés:	1958. várható	1959. évi javaslat		Index: 1958. várh. = 100
		3 éves terv	tervjavaslat	
Bérből élők vásárlóereje	53 760	56 110	57 940	107,8
Mezőgazd. lakosság vásárlóereje	12 380	13 610	13 220	106,8
Egyéb lakosság vásárlóereje	10 350	9 690	10 140	98,0
<i>Vásárlóerő összesen:</i>	76 490	79 410	81 300	106,3
<i>Ebből: Szolgáltatás</i>	6 760	7 010	7 340	108,6
Lakosság egymás közti forgalma	14 850	13 960	15 010	101,1
Belkeren kívüli áruért.	2 960	3 380	3 220	108,8
Bankjegyforgalom vált.	+450	+300	+400	
<i>Lakosság belker. forg. szüks.</i>	51 470	54 760	55 330	107,5
Tartalék	–	–	–	–
<i>Együtt:</i>	51 470	54 760	55 330	107,5
Közületi kisker.-i forgalom	3 900	3 920	3 970	
Bruttó belkereskedelmi forgalom:	55 370	58 680	59 300	107,1

3. sz. függelék B.

SZIGORÚAN BIZALMAS!

Készült: 100 példányban.

Kb/11.

HATÁROZATI JAVASLAT

A Központi Bizottság 1958. második félévi munkaterve előírja az 1959. évi népgazdasági terv megtárgyalását.

A Központi Bizottság 1958 júniusában vitatta meg és hagyta jóvá a hároméves terv irányelveit. A terv első éve feladatainak végrehajtása a népgazdaság legtöbb területén kielégítően halad. A tervezettnél kedvezőbbek az eredmények az ipari termelés, a termelékenység, az önköltség területén. A vártnál jobban alakul a devizahelyzet is. Az elért eredmények alapján lehetővé vált, hogy az 1959. évi népgazdasági tervben a hároméves terv keretszámainál általában valamivel magasabb termelést, beruházást és fogyasztást irányozunk elő. A hároméves tervtől való eltérések általában kedvezőek és elvi változtatást nem tartalmaznak.

A fentiek alapján a Központi Bizottság tudomásul veszi az 1959. évi népgazdasági tervről kiküldött tájékoztatót, eltekint a terv megvitatásától és hatályon kívül helyezi a terv megtárgyalására vonatkozó határozatát.

Budapest, 1958. november 29.

4. sz. függelék A.

SZIGORÚAN BIZALMAS!

Készült: 100 pld.

Kb/7

ELŐTERJESZTÉS

az MSZMP agrárpolitikájával kapcsolatos egyes vitás kérdésekről
és a termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztéséről

Hazánkban az ellenforradalom leverése óta a párt fő feladata a hatalom megszilárdítása volt. Ezen idő alatt a mezőgazdaságban is, az előző évek eredményeinek és tapasztalatainak felhasználásával, az elkövetett hibák kiküszöbölésével le kellett rakni a további fejlődés alapjait. Ennek során előrehaladást értünk el, mindenekelőtt a mezőgazdasági termelés fellendítése, belterjesítése, a felvásárlás és meglévő termelőszövetkezeteink megszilárdítása terén, valamint abban, hogy a dolgozó parasztság nézete kedvezőbbé vált a termelőszövetkezetek irányában. Lassabban válnak valóra elképzeléseink a lehetőségekhez mérten kisebb eredményeket értünk el a termelőszövetkezeti mozgalom számszerű fejlesztésében.

Több más fontos ok mellett (az ellenforradalmi súlyos megrázkódtatás hatása, az egyéni gazdálkodásba vetett hit megerősödése, kapitalista tendenciák és kapitalizálódás erősödése, kb. 600 gyenge tsz negatív hatása, a sajtó nem elég céltudatos munkája stb.) a fejlesztésben azért sem tudtuk a lehetőségeket megfelelően kihasználni, mert az ellenforradalom óta a mezőgazdaságban kialakult helyzet megítélésében a helyes határozatok magyarázásában és végrehajtásában, különösen a múlt év második felében, a Földművelésügyi Minisztérium, a KB mezőgazdasági osztálya és más szervek munkájában helytelen álláspontok érvényesültek. Ez – bár kisebb mértékben – még ma is fennáll, és azzal a következménnyel jár, hogy a tsz-fejlesztésben nem értünk el olyan eredményeket, amelyeket a kialakult gazdasági és politikai helyzet egyébként lehetővé tesz.

A Központi Bizottság halaszthatatlanul szükségesnek tartja, hogy ezeket a zavarokat az érintett szervek munkájából kiküszöböljük és megteremtjük a határozatok egyértelmű végrehajtásának feltételeit e területen is.

I.

Az MSZMP agrárpolitikájával kapcsolatos egyes vitás kérdések

Az elmúlt két év során alapvető agrárpolitikai kérdések körül viták alakultak ki. A legfontosabb vitás problémák a következők:

a) A párt számos határozatában kinyilatkoztatta, hogy a mezőgazdaság szocialista átalakításának időszakában is emelkednie kell a termelés színvonalának. Mivel az elmúlt két évben a termelés terén jelentős lépéseket tettünk előre, s közben a mezőgazdaság szocialista szektora lassabban fejlődött, sokan vitatják a „kettős feladat” megvalósíthatóságát. Ezért az egyéni gazdálkodó dolgozó parasztok irányában túl magas adóemelést, egyéni adókivetést, egyes cikkeknél a felvásárlási árak túlzott csökkentését, permanens tagosítást stb. javasoltak. Ez – mint mondták – átmenetileg a termelés színvonalának csökkentéséhez vezetne, amelyet azonban a szocialista szektor gyorsabb fejlődésével, a népgazdaság erőforrásainak nagyobb arányú igénybevételével, fokozott importtal ellensúlyozni lehetne.

Ennek az álláspontnak az elfogadása a termelés csökkenését, ellátási és exportzavarokat eredményezne, s ezenkívül – miként az ellenforradalom előtt – a munkás-paraszt szövetség lazulásával is járna.

Javaslat: a Központi Bizottság tartson ki jelenlegi agrárpolitikánk fő alaptétele mellett, mely szerint: A munkás-paraszt szövetség fő célja: A munkáshatalom továbbterjesztése érdekében a szocializmus megteremtése a mezőgazdaságban is. A mezőgazdasági termelés fejlesztése és a szocialista átalakítás egységes, elválaszthatatlan feladatot képez. A szocialista átszervezés fő eszköze a mezőgazdasági termelőerők állandó fejlesztésének. Az MSZMP a mezőgazdaság szocialista átszervezését az elkövetkező években a szocialista építés központi fő feladatának tartja.

b) Viták vannak az egyénileg gazdálkodó dolgozó parasztság irányában alkalmazott gazdaságpolitikai elvek és módszerek körül. Többen kifogásolják a párt jelenlegi gazdaságpolitikáját, amely szerintük túlzott támogatást biztosít az egyénileg gazdálkodó dolgozó parasztságnak, a tsz-szel szemben az „egyénieknek kedvez”, s ily módon akadályozza a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődését. Azt mondják, hogy az egyénileg gazdálkodó dolgozó parasztszok ilyen körülmények között nem lépnek be a szövetkezetekbe, a kollektivizálás rendkívül hosszú ideig elhúzódik, erősen lemaradunk a többi népi demokráciáktól, ez elégedetlenséget szül a munkásosztály soraiban stb. Ezért olyan gazdaságpolitikát tartanak helyesnek, amely a módosabb egyénileg gazdálkodó dolgozó parasztszok életszínvonalát is a termelőszövetkezeti parasztszág életszínvonala alá szorítaná.

Az a tétel, hogy a párt jelenlegi gazdaságpolitikája túlzott támogatást jelentene általában az egyénileg gazdálkodó dolgozó parasztszok részére, ilyenformán nem felel meg a valóságnak. A kötelező beszolgáltatás eltörlése és az új felvásárlási rendszer kialakítása mind a termelőszövetkezeti, mind az egyénileg gazdálkodó parasztszág jövedelmét növelte (legjobban természetesen a leginkább ártermelő parasztszágokat). A termelőszövetkezeti parasztszág jövedelme nagyobb arányban nőtt, mint az egyénileg gazdálkodó dolgozó parasztszoké. A termelőszövetkezeti parasztszág csupán a nagyüzemi felárak bevezetésével a fő termékeknél 8,6%-kal magasabb bevételhez jut. Az adófizetés közötti különbség lényegében nem változott (a tsz-paraszt egy kh-ra vetítve negyedrésnyi adót fizet, mint az egyéni), a gép-állomási díjtételek különbsége viszont lényegesen növekedett és nőtt a termelőszövetkezeteknek nyújtott állami támogatás abszolút mennyisége is. (1955-ben 1 kh-ra 1217 Ft, 1958-ban 1736 forint állami támogatás jutott.) Mindezek azt bizonyítják, hogy a termelőszövetkezeti parasztszágot a párt és a kormány jelenleg hathatósabban, nagyobb mértékben támogatja, mint az ellenforradalom előtt, s a múlt évben nagyobb volt a különbség az egyéni és szövetkezeti parasztszág jövedelme között a szövetkezeti parasztszág javára, mint korábban.

Az egyéni parasztszágok túlzott támogatása azért sem felel meg a tényeknek, mert a termelési eszközökből jelenleg alig adunk többet számukra, mint az ellenforradalom előtt. Ezt bizonyítja, hogy 1955-ben az összes műtrágyamennyiség 24,8%-át, jelenleg 26%-át használják fel az egyéni gazdaságok. (Ugyanakkor a tsz-ek kat. holdankénti műtrágyafogyasztása 1955-höz képest az idén több mint kétszeresére nőtt.) A többi termelési cikknél és eszköz-nél hasonló a helyzet.

A túlzott paraszti jövedelmekről szóló nézetek abból táplálkoznak, hogy helytelenül általánosítják a parasztszág egyes, nem nagy számú felső rétegének ténylegesen egészségtelenül magas jövedelmét az egész parasztszágra. A tények a bérből, fizetésből élők jövedelmével valamint a termelőszövetkezeti és egyéni parasztszág jövedelmével való összehasonlításnál e megállapítást cáfolják. A ténylegesen meglévő problémák: a belterjesebben gazdálkodó módosabb középparasztszok egy részének, kétlakiaknak, spekulánsoknak valóban túlzott jövedelme van s ez a munkásosztály, valamint a tsz-parasztszág soraiban elégedetlenséget okoz.

Javaslat: a Központi Bizottság utasítja a mezőgazdasági osztályt, hogy az egészségtelenül magas paraszti jövedelmek fokozatos csökkentésére illetékes szervek bevonásával készítsen intézkedési javaslatot. Szem előtt tartva Politikai Bizottság által múlt évben kitűzött azon alapelve, hogy olyan ár- és adópolitikát kell kialakítani, amely biztosítja a termelési érdekeltiséget, az érdekeltiség határán túl lévő paraszti jövedelmeket viszont vonja el.

c) Az egyszerűbb szövetkezeti formák szerepének, jelentőségének megítélésénél két elentétes álláspont van: az egyik szerint e termelőszövetkezeti formáknak az eddigiéknél nagyobb szerepet kell biztosítani a kollektivizálásban. A másik szerint hazánkban e szövetkezeti formáknak jelentős szerepe nincs. A gyakorlatban az utóbbi álláspont érvényesül erőteljesebben. (Ezt bizonyítja pl. az, hogy a tszcs-k száma 1958. január 1-én 847 volt, jelenleg csak 777.) Az egyszerűbb szövetkezetek lebecsülése főként abban mutatkozik meg, hogy a párt határozataiban többször kihangsúlyozott működési alapelveket – amelyek a szocialista elemek gyarapodását célozzák – többségük ma sem tartja be, mert ezt a párt- és állami szervek – fent és lent egyaránt – a legtöbb helyen nem is követelik meg tőlük. Az alapelvek betartásának hiánya módot ad a szakcsoportok, termelőszövetkezeti csoportok tagjainak sok helyen arra, hogy az alacsonyabb szövetkezeti formákat kibúvónak, a fejlettebb szövetkezeti gazdálkodásra való áttérés elodázásának tekintsék.

Az egyszerűbb szövetkezeti formák bizonyos mértékű túlbecsülése, illetve a reálisnál

szélesebb körben való alkalmazására irányuló törekvés egy időben a KB mezőgazdasági osztályán is tapasztalható volt (azóta megszűnt), s részben tapasztalható még a SZÖVOSZ-ban is. Ugyanakkor, az elmúlt 2 év párthatározataiban az egyszerűbb szervezetek szerepe, jelentősége megfelelően szerepel, sem eltűnözve, sem lebecsülve nincsenek.

Javaslat: A Központi Bizottság utasítja a mezőgazdasági osztályt és az összes illetékes pártszerveket, hogy a gyakorlati végrehajtásban a fokozatossággal kapcsolatos párthatározatoknak szigorúan szerezzenek érvényt.

d) Az agrárpolitikai tézisek s más párthatározatok a mezőgazdaság gépesítésének irányát abban jelölik meg, hogy a gépek zömét állami gazdaságok és gépállomások számára kell biztosítani, de emellett lehetővé kell tenni a megerősödött termelősövetkezeteknek univerzális traktorok és hozzá való munkagépek vásárlását. Ugyanakkor az 1957 augusztusában hozott politikai bizottsági határozat, s az ezen alapuló állami rendeletek a termelősövetkezeti gépvásárlást oly sok feltételhez kötik, hogy a feltételeknek csak nagyon kevesen tudnak eleget tenni. A gépesítés kérdésében szintén két felfogás áll egymással élesen ellentétben. Az egyik szerint (FM ÁMG-központ) a mezőgazdaság teljes gépesítését továbbra is a gépállomások útján kell biztosítani. (Ebben az évben a gépállomásoknak nyújtandó állami dotáció eléggé megközelíti az egész mezőgazdaságnak adott idei gépesítési beruházásokat.) A másik felfogás szerint (KB mezőgazdasági osztály) a mezőgazdaság gépesítésében – a gépállomások folyamatos erősítésével és fejlesztésével egy időben – a jelenleginél szélesebb mértékben mozgósítsuk a termelősövetkezeti parasztság saját anyagi erőit. Ennek érdekében tegyük lehetővé az erős, jól vezetett, nagyobb termelősövetkezeteknek saját erőből az univerzális traktorok vásárlását, s egyes esetekben szántótraktor vásárlását is. Ez a törekvés találkozik az ilyen termelősövetkezetek tagságának is a kívánásával. Előnyben kell részesíteni azokat a tsz-eket, amelyek árufeleleteiket példamutatóan szerződéses úton az államnak értékesítik.

Javaslat: a Központi Bizottság az utóbbi felfogást tegye magáévá.

e) Viták merültek fel az agrárpolitikai téziseknek a paraszti párttagság létszámának növeléséről szóló tételével kapcsolatban (a PTO és a mezőgazdasági osztály között). Ez a tétel valóban félreérthető. Kimondja, hogy a kis- és középparasztnak legjobbjaikat bátran vegyék fel a párt tagjai közé annak ellenére, hogy meglehetősen erős a tulajdonosi beállítottságuk. Ugyanakkor nem szab ennek határt: nem mondja meg, hogy nem nagy toborzásról s nem az egyéni parasztnak nagyszámú felvételéről van szó, mert ez ingadozást venne be a pártba. Emiatt az agrártézisek említett helytelen, félreérthető pontja vitákat okozott, bár a gyakorlatban nagyszámú egyénileg gazdálkodó dolgozó parasztnak való felvételéhez nem vezetett. (Egyébként a falusi pártmunka megjavításáról szóló KB-határozat már általában megfelelően módosította ezt.)

Javaslat: a Központi Bizottság egyetért azaz, hogy a dolgozó parasztság leghaladottabb elemeit hozzuk közelebb pártunkhoz, vonjuk be aktivistáink közé, adjunk nekik különféle megbízásokat. Miután munkájuk közben megismertük őket, közülük a legjobbakat vegyük be tagjelöltjeink, majd párttagjaink közé.

Az MSZMP agrárpolitikájával kapcsolatos legvitatottabb kérdéseket a fentiekben kíséreltük meg összefoglalni. Ezenkívül egyéb, de a felsoroltakból eredő vitás kérdések is voltak, illetve részben még vannak (tagosítás, állami támogatás stb.). E viták leginkább a KB mezőgazdasági osztálya és a Földművelésügyi Minisztérium egyes vezetői között folytak. Kiterjedtek azonban az FM egyes vezetői és a PM, SZÖVOSZ, Élelmiszerügyi Minisztérium közti vitára, valamint alsóbbi párt- és állami szervekre is. A további eredményes munka érdekében szükséges, hogy a Központi Bizottság ezekben állást foglaljon.

II.

Feladatok a termelősövetkezeti mozgalom fejlesztése terén

A Központi Bizottság megállapítja, hogy az elmúlt 2 évben alkalmazott agrárpolitika alapvető célkitűzése: a mezőgazdasági termelés fejlesztése és a szocialista átalakítás mint egységes, elválaszthatatlan feladat helyes. Eredményeként – bár a szövetkezeti mozgalom számszerűen egyelőre lassan fejlődött – erősödött a munkás-paraszt szövetség, s gyarapodtak a feltételei a szocialista szektor erőteljesebb fejlődésének. A Központi Bizottság úgy látja, hogy mindezek következtében a politikai és gazdasági helyzet lehetővé teszi a termelő-

szövetkezeti mozgalom *jelenleginél gyorsabb fejlesztését már ezen a télen, s az elkövetkező esztendőben.* Ennek érdekében:

1. A termelőszövetkezeti mozgalom eredményes továbbfejlesztése az eddiginél alapsabb politikai munkát követel. Mivel a mezőgazdaság szocialista átalakítása nem csupán a falu és nemcsak a dolgozó parasztság ügye, hanem egész népgazdaságunk, egész társadalmunk alapvető érdeke, ebből a munkából minden kommunistának, haladó embernek, lényegében az egész dolgozó társadalomnak ki kell venni a részét. Ezért:

a) A mezőgazdaság szocialista átalakításáért folytatott harcot mindenhol a pártnak kell vezetnie, irányítania. Ebben a munkában döntő feladata van a falusi pártszervezeteknek. Az elkövetkező egy év során minden falusi pártszervezetnek a falu legtekintélyesebb, s a népi demokráciához hű szövetkezeti parasztjaiból, pedagógusokból, agrónomusokból stb. széles körű aktívahálózatot kell kinevelni. El kell érni, hogy ezek a párt politikájával alapvető kérdésekben – beleértve a mezőgazdaság szocialista átalakítását is – egyetértsenek, s ezért harcolni is képesek legyenek.

b) A falusi pártszervezetek, valamint a meglévő és újonnan alakuló termelőszövetkezetek megerősítésére mintegy két év alatt 1500–2000 jól képzett, a falusi helyzetet jól ismerő kádert kell falura küldeni. Elsősorban olyanokat, akik faluról származtak el és jól ismerik a falusi helyzetet. Ezenkívül jó tsz-ekből, állami gazdaságokból, tangazdaságokból is bátran kell tapasztalt, tehetséges, vezetésre alkalmas kádereket az új vagy gyenge tsz-ekbe átvinni. A káderek falura való visszahívását, illetve kihelyezését önkéntes vállalás alapján kell lebonyolítani. Lehetővé kell tenni számukra, hogy az előző munkahelyükön élvezett fizetésüket teljes egészében vagy nagyobb részben – személytől függően – 3–4 évig változatlanul kapják, a termelőszövetkezet közgyűlése által részükre megszavazott, a szövetkezet gazdálkodásának eredményétől függő munkaegység-járandóság mellett. Továbbá az SZTK- és nyugdíj jogosultság szempontjából jogfolytonosságot nyerjenek, számukra külön OTP kislakásépítési kölcsön legyen biztosítva és 3–4 év múlva – ha kéri – eredeti munkahelyükre visszakerülhessenek. E káderátcsoportosítást a KB Párt- és Tömegszervezetek Osztálya a megyei pártbizottságokkal közösen hajtsa végre.

c) A falusi pártszervezetek hathatósabb segítése érdekében minden megyében 50–100 jól képzett kommunistából a megyei pártbizottságok mellett aktívacsoporthoz kell szervezni azzal a feladattal, hogy a helyi községi vezetőknek segítséget nyújtsanak s az agitációban részt vegyenek. A KB ajánlja, hogy ezen aktívák segítségével azokból a községekben, ahol jelentősebb fejlesztést akarnak elérni, járasonként hívják össze a tekintélyes, hangadó egyéni parasztokat, s ha szükséges, több napon keresztül is tanácskozzanak velük behatóan a szövetkezeti kérdésekről.

d) A falusi tömegszervezeteket fel kell készíteni a mezőgazdaság szocialista átalakításában való aktív részvételre. Irányt kell venni arra, hogy valamennyi egyénileg gazdálkodó falusi tanácstag, földművesszövetkezeti igazgatósági tag, Hazafias Népfront, KISZ és Nőtanács vezetőségi tagja egyetértően a mezőgazdaság szocialista átalakításával és azt úgy is támogassa, hogy minél előbb ő maga hajlandó legyen a termelőszövetkezetbe belépni, termelőszövetkezetet alakítani. Minden eszközzel támogatni kell a KISZ és SZÖVOSZ által szerveződő „Falusi Ifjúsági Szövetkezeteket”.

e) A termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztése érdekében azokban a községekben, ahol még nincs mezőgazdasági termelőszövetkezet, termelőszövetkezeti csoport vagy szakcsoport, de ahol új szövetkezet alakítására vagy a meglévők továbbfejlesztésére a feltételek megvannak: a falusi pártszervezet és a tanács szervezzen *fejlesztési bizottságot*. A fejlesztési bizottságban a tsz-tagok mellett olyan közmegebecsülésnek örvendő, jól gazdálkodó, feddhetetlen életű, a párt szavára hallgató dolgozó parasztok legyenek, akikre hallgat a parasztemberek tekintélyes része. Célszerű ezekbe az elég népes – 20–30–40 főnyi – bizottságokba a község dolgozó parasztságának minden fontosabb rétegéből, tehát a jól gazdálkodó újonnan földhözjuttatottakból, kis- és középparasztokból, törpebirtokos félproletárokból, továbbá a pedagógusokból stb. egy-egy vezető egyéniséget bevonni.

A fejlesztési bizottság fő funkciója: a *módszeres agitációs- és szervezőmunka*. A bizottság tagborozó munkájának közvetlen célja: az új tsz megalakítása vagy a meglévő bővítése. Ha az agitációs és szervezőmunka első közvetlen célját, a kisebb létszámú tsz megalakítását el is érték: nagyon fontos, hogy a fejlesztési bizottság ne álljon le a munkában. Maradjon együtt továbbra is hosszabb időre, mindaddig, amíg a határrész vagy a község dolgozó parasztjainak nagyobb része belép a tsz-be, illetve termelőszövetkezeti csoportba vagy szakcsoportba. Legcélszerűbb, ha végigviszi a harcot a szövetkezeti falu megalakulásáig.

A fejlesztési bizottság végezzen továbbá előzetes számításokat arra vonatkozólag, milyen előnyökkel járna a községre vagy a község egy részére a termelőszövetkezet alakítása (terménynövekedés, jövedelem, kedvezmények, gépi munka stb.). A fejlesztési bizottság ilyen irányú tevékenységét a járási tanács is segítse úgy, hogy néhány hónapos kihelyezéssel megfelelő szakembert küldjön ki a faluba. A fejlesztési bizottság e szakember segítségével készítse el a táblakialakítás, üzemi központ elhelyezésének, talajjavítás stb. részletes tervét. E terv ismertetését a fejlesztési agitációban feltétlenül fel kell használni.

Célszerű, ha a fejlesztési bizottság fenti funkciói mellett megkezdi és végzi a parasztokkal való tárgyalásokat is, az önkéntes birtokcserére a nagy földtáblák kialakítása érdekében.

f) Új alapokra helyezve újból meg kell szervezni a patronázusmozgalmat. Ennek során állami gazdaságokat, ipari üzemeket meg kell bízni termelőszövetkezetek segítségével. A patronálás elsősorban vezetési, szervezési, politikai jellegű legyen úgy, hogy az üzemi párttitkár a termelőszövetkezeti párttitkárt, igazgató az elnököt, főkönyvelő a termelőszövetkezeti könyvelőt, állami gazdasági főagronómus a szövetkezet agronómusát stb. segítse, patronálja. Ezt a kapcsolatot állandóvá, folyamatosá kell tenni.

g) A termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztése érdekében a gépállomásokra és állami gazdaságokra is nagy feladatok várnak. Teendőiket korábbi párthatározatok világosan megszabják. Elsősorban példamutató gazdálkodásuk megszervezésére fordítsanak nagy gondot azért, hogy a szocialista nagyüzemi gazdálkodás fölényét mindinkább bizonyítani tudják. Ezentúl a meglévő termelőszövetkezetek konkrét gazdasági, szervezeti, politikai segítségével, valamint a gépállomási és állami gazdasági kommunisták irányítása mellett az ott dolgozók aktív agitációs tevékenységével új termelőszövetkezetek létrehozásához is nyújtsanak segítséget.

2. A párt és kormány a közös tevékenység, a szocialista jelleg mértékének megfelelően – az elvtelen támogatást elvetve – az alábbi meglévő és újonnan alakuló termelőszövetkezeti formákat támogatja:

a) Hazánkban a mezőgazdaság szocialista átalakításának fő útja a *mezőgazdasági termelőszövetkezet*. Ezért elsősorban ilyenek alakítására, fejlesztésére kell törekedni, illetve ennek feltételeit megteremteni. A párt és a kormány a mezőgazdasági termelőszövetkezetek számára nyújtson továbbra is a legnagyobb mértékben támogatást. Ez az állóalapok növelésére, termelési tevékenységük fejlesztésére, adókedvezményre és az árutermelés fokozására irányuljon. Az állami támogatást továbbra is a PB 1957. augusztusi határozata és az ennek alapján készült 3004-es kormányhatározat alapján, az utóbbi továbbfejlesztésével kell biztosítani. A Földművelésügyi Minisztérium dolgozza ki ezen alapelvek figyelembevételével az újonnan alakult mezőgazdasági termelőszövetkezetek hatékonyabb állami támogatásának módját is.

b) Az egyszerűbb termelőszövetkezetek közül legjelentősebbek a termelőszövetkezeti csoportok. Ezek alakítására, fejlesztésére ott kell törekedni, ahol a mezőgazdasági termelőszövetkezetek létrehozásának még nincsenek meg a feltételei. (Túl erős kistulajdonosi beállítottság, a mezőgazdasági tsz-ekkel szembeni erős ellenállás, anyagi lehetőségek korlátozottsága stb.) Ezekben a helyeken a termelőszövetkezeti forma fejlesztése, elterjesztése érdekében fel kell számolni azt a még mindig sok helyen élő helytelen szemléletet, hogy: „vagy mezőgazdasági termelőszövetkezet alakul, vagy semmilyen szövetkezet nem lesz”. Az állam a termelőszövetkezeti csoportok számára is nyújtson megfelelő támogatást, de ennek értéke a mezőgazdasági termelőszövetkezetnél lényegesen kisebb legyen s elsősorban a saját anyagi erőforrások kiegészítésére irányuljon. Ha azonban pl. a szántóföldi növénytermelésben a mezőgazdasági termelőszövetkezethez hasonlóan minden munkát brigádszervezetben közösen végeznek el, a jövedelem legalább 50%-át a végzett munka alapján munkacsoport szerint osztják ki, a tiszta jövedelmük legalább 10%-át közös beruházásra fordítják, az ilyen fejlettebb termelőcsoport részére szükséges az eddiginél nagyobb, elsősorban termelési segítséget adni. Az eddigi támogatáson túlmenően kapják meg a tsz-eket megillető gépállomási munkadíj- és műtrágyakedvezmény 70 százalékát (ne kapják meg a tsz-t megillető adó-, földbérkedvezményt és a tsz-nyugdíjat). A termelőszövetkezeti csoportok ilyen támogatására az FM év végéig vigyen a kormány elé előterjesztést.

c) A párt és a kormány továbbra is támogatja – elsősorban a speciális kultúrákban: a szőlőtermelésben, zöldségtermesztésben, öntözéses kultúráknál (rizs stb.), továbbá a baromfitenyésztésben a szakcsoportokat. Ezek számára közös beruházás esetén az állam a beruházás 50 százalékának erejéig továbbra is adjon középlejárható hitelt, s az eddigi kialakult

módon a közös termelésből származó termékek együttes értékesítése esetén felárat. A szakcsoportok állami irányításának feladatát a PB múlt évi augusztusi határozatának szellemében az FM és a megyei tanácsok útján meg kell oldani.

d) Az egy-egy termelési ágban bizonyos munkafolyamat közös elvégzésére létrejött társulásokat a termelési szövetkezés legegyszerűbb formáinak kell tekinteni. Ezek számára közös beruházás esetén – az eddigi határozatok szellemében – a beruházás 50 százalékának erejéig rövid lejáratú hitelt lehet adni, s a közösen termelt termékek együttes értékesítése esetén az eddigi kialakult módon felárat kell biztosítani.

A Földművelésügyi Minisztérium a SZÖVOSZ-szal és a Termelőség-vezetési Tanáccsal 1959. január végéig dolgozza ki a fent felsorolt termelőség-vezetési formák minta-alapszabályait. Ebben kötelező érvénnyel ki kell mondani a PB 1957. augusztusi határozatában és az 5/1958-as kormányhatározatban meghatározott működési alapelveket. Tartalmazza ezentúl a szövetkezeti élet általános szabályait (közgyűlés szerepe, igazgatóság, felügyelőbizottság funkciója stb.). Adjon tág lehetőségeket egyéb kérdésekben a szövetkezet tagságának működésük szabályozására (minimális kötelező munkanapok meghatározása, brigádszervezet stb.). A párt és állami szerveink következetesen szerezenek érvényét a minta-alapszabályban foglalt kötelező alapelvek betartásának, s az ezektől való eltérést kedvezmények megvonásával kell megakadályozni.

3. Jelenleg a mezőgazdasági termelőség-vezetetek a belépő dolgozó parasztnak a bevitt állatállomány, vagyontárgyak, évelő kultúrák stb. ellenértékét a belépés után vagy néhány éven belül – főleg állami hitelből – megtérítik. Ez jelentős terhet jelent a termelőség-vezetetek számára és nem vonzó a belépő dolgozó parasztnak sem. Ennek érdekében a Központi Bizottság ajánlja megyénként néhány új termelőség-vezetetben annak a módszernek a kipróbálását, hogy a bevitt és a nagyüzemben felhasználható vagyontárgyak ellenértékét a szövetkezet részlegként kezelje.

4. Állami rendeletet kell kiadni a következőkben:

- a) Mivel már 1959-ben is a földdel rendelkező kis- és középparasztnak termelőség-vezetetekbe való nagyobb arányú bevonását kell célul kitűzni, ennek elősegítése érdekében törvényben kell kötelezően előírni a földjáradék fizetését. Az új termelőség-vezeteteknél már 1959. január 1-től legyen kötelező a földjáradék fizetése, a meglévő termelőség-vezeteteknél pedig egy év múlva kell arra rátérni. A már meglévő termelőség-vezetetek – a közgyűlés többségének véleménye alapján – felmentést kérhetnek, amelyet indokolt esetben meghatározott időre az FM és a Termelőség-vezetési Tanács együttesen adhat ki. Földjáradékot csak belépő dolgozó paraszttelkőnyvi tulajdonában lévő és a szövetkezet közös használatába átadott föld után fizessenek. A fizetés alapjául a bevitt föld aranykorona-értékét, legfeljebb azonban kh-anként 16 aranykoronát kell tekinteni. Az aranykoronánként fizetett összeg a mindenkori állami felvásárlási áron számított 5–10 kg búza forintértéke legyen. A földjáradék címén kiosztott összeg azonban nem haladhatja meg a bevitt földre arányosan eső kiosztható jövedelem legfeljebb 25 százalékát.
- b) A 800–1000 kh-nál nagyobb, beállott, jól működő, s 1957-es áron számolva kh-anként legalább 4000 forint értékű állóeszközzel rendelkező termelőség-vezetetnél lehetővé kell tenni saját erőből a szántótraktor-vásárlást.
- c) Az FM adjon ki utasítást arról, hogy a tsz-ek azoknak, akik nem tsz-tagok, de saját földjüket a tsz-nek használatra átadják (őregek, kétlaki munkások), a helyileg kialakult földhaszonbért fizessék. Meg kell engedni a földfelajánlást olyan esetekben, ha a felajánlott földeket a helybeli termelőség-vezetet vagy állami gazdaság hasznosítani tudja.
- d) Törvényt kell kiadni a termelőség-vezetetek szétszórt földjeinek nagyüzemi táblákba való összevonására. A törvény kidolgozásánál abból kell kiindulni, hogy a nagyüzemi táblakialakítás során a kollektívizálás és a mezőgazdasági termelés folyamatos emelésének együttes érdekei érvényesüljenek. Ezért előtérbe kell helyezni a szétszórt földek összevonásának azokat a módszereit, amelyek hatósági tagosítás nélkül lehetővé teszik a nagyüzemi táblák kialakítását. E módszerek közé tartozik a kisebb községek szövetkezeti faluvá való fejlesztése és az önkéntes földcsere. (Az önkéntes földcsere révén ebben az évben már 149 tsz-ben több mint 13 000 kh föld nagyüzemi táblákba való összevonása megtörtént, és 84 tsz-ben most van folyamatban.) Ilyen esetben biztosítani kell az illetékmentességet. Hatósági beavatkozással végrehajtott

táblakialakításra, azaz tagosításra akkor kerülhet sor, ha ezek a módszerek nem vezetnek eredményre. Ebben az esetben részleges tagosítási eljárásra van szükség, az igazságos többségi elv alapján. Ezért a község határának azon részein kell a táblát kialakítani, ahol a termelőszövetkezet szétszórt földjei és az állami tartalékföld együttes területe az érintett határrésznek legalább 51 százalékát kiteszi. Az érintett dolgozó parasztnak azonos minőségű földet kell cserébe adni, figyelembe véve más földjeiktől és a lakóhelytől való távolságot is. Élő kultúrák, s egyéb beruházások (épület, kút stb.) értékét az érintett dolgozó parasztnak és a termelőszövetkezet által egyenlő arányban kiküldött értékmegállapító bizottság öszegszerű javaslata alapján kell megteríteni. Általános tagosítást abban az esetben lehet engedélyezni, ha 4000 ha-on aluli kis községben a dolgozó parasztnak legalább 70%-a, az ennél nagyobb községben pedig 80%-a már a mezőgazdasági termelőszövetkezetben, illetve termelőcsoportban van.

- e) 1959. január 1-ig a kormány határozatban biztosítsa a már említett káderátcsoportosítás anyagi feltételeit és a termelőszövetkezetek mezőgazdasági és számviteli szakemberekkel való további megerősítésének lehetőségeit. A termelőszövetkezetekhez kerülő szakemberek – agronómusok, főkönyvelők – számára hasonló anyagi feltételeket kell biztosítani, mint a káderátcsoportosítás során falura küldött politikai munkásoknak. A termelőszövetkezetek további szakemberigényének kielégítésére 1959-től kezdve az egyetemeken, főiskolákon végzett fiatal szakembereket 2–3 éves gyakorlatra kell beosztani, elsősorban állami gazdaságokba, kísérleti és tangazdaságokba, de a legjobb termelőszövetkezetekbe is, tapasztalt szakemberek mellé, s csak ezután kell őket a termelőszövetkezetekhez irányítani.
 - f) Elő kell segíteni mind a régi, mind az újonnan alakuló termelőszövetkezeteknél, hogy termékeik egy részét saját maguk dolgozzák fel (tejfeldolgozás, konzervipari tevékenység stb.), és ezzel kapcsolatos beruházásokat valósítsanak meg. Ezt kisebb állami üzemek, felszerelések átadásával is – megfelelő térítés ellenében – elő kell segíteni. Ezzel növelni lehet a termelőszövetkezeti tagok mezőgazdaságon kívüli foglalkoztatását, jövedelmük gyarapodását, továbbá tehermentesíteni a népgazdaságot bizonyos beruházások központi megvalósítása alól.
5. A szocialista átszervezéshez szükséges anyagi alapokat az ötéves terv elkészítése során biztosítani kell az Országos Tervhivatal eddigi számításai alapján.
 6. A Központi Bizottság egy éven belül újra napirendre tűzi a termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztését annak érdekében, hogy több évre megszabja az ezzel kapcsolatos teendőket. Akkor kell majd dönteni a következő kérdésekről is:
 - a) A túlzott paraszti jövedelmek fokozatos elvonásának módjáról és a szükséges intézkedések bevezetésének időpontjáról.
 - b) A föld adásvétel-forgalom szűkítése esetleges megszüntetése.
 - c) Az egyéni paraszti földek 1957-ben megkezdett telekkönyvi rendezésének esetleges leállítása.

Budapest, 1958. november 18.

A Politikai Bizottság által kiküldött
előkészítő bizottság:
(Tagjai: Fock Jenő, Dobi István,
Dögei Imre, Tömpe István,
Sándor József, Nyers Rezső,
Fehér Lajos, Keserü János)

4. sz. függelék B.

FÖLDMŰVELÉSÜGI MINISZTER
001/64/1958.

SZIGORÚAN TITKOS!
Készült: 120+110 példányban.
Kb/8

JELENTÉS

A MAGYAR FORRADALMI MUNKÁS-PARASZT KORMÁNYHOZ
a 3004/1958. számú kormányhatározat végrehajtásának jelenlegi helyzetéről

A 3004/1958. számú kormányhatározatnak a termelőszövetkezetek gazdálkodására gyakorolt kedvező hatását teljes egészében csak az év végén lehet értékelni. A határozat megjelenése óta eltelt nyolc hónap után azonban már megállapítható, hogy a határozat a termelőszövetkezetek szervezeti életében, döntően azonban gazdálkodásában számottevő előrehaladást eredményezett. A termelőszövetkezetekben javult a munkafegyelem, emelkedett a vezetés színvonala, jobb a munkaszervezés, egyre inkább megtartják a működés alapvető szabályait. Az ellenforradalmat követően a termelőszövetkezeteknek a múlt év folyamán megindult megszilárdulását a kormányhatározat gazdasági intézkedései jelentősen előbbre vitték. A legkiemelkedőbb eredményeket a közös szövetkezeti állatállománynál értük el. A határozattal biztosított kedvezmények ösztönző hatására számottevő mértékben fejlődött elsősorban a közös szarvasmarha- és juhállomány, nőtt az egy tehénre jutó tejhozam. Javult a termelőszövetkezetekben a vetésszerkezet a pillangós virágú takarmánynövények javára, növekedett az egységnyi területre jutó műtrágyafelhasználás és gépi munka. A főbb növényeknél elért termésátlagok általában meghaladják az egyénileg gazdálkodók terméseredményeit. A belső felhasználásokkal szemben növekedett a közös áruértékesítés és a beruházások terén a saját erő hozzájárulás. Általában jellemző, hogy a termelőszövetkezetek terszerűbben gazdálkodnak.

A határozat a termelőszövetkezeti tagság körében változatlanul népszerű. A tagság egyetlen intézkedést, határozatot sem vitatott olyan aktívan, mint ezt a kormányhatározatot. Ugyanakkor a termelőszövetkezeti gazdálkodásban beállott javulásra felfigyeltek az egyéni leg dolgozó parasztok és a kormányhatározat célkitűzései náluk is elismerésre találtak.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a kormányhatározat hozzájárult a termelőszövetkezetek korábbi gazdasági erősödéséhez és ahhoz, hogy a termelőszövetkezeti mozgalom a számszerű növekedésben is előrehaladjon.

I.

1. Az 1958. évben, szeptember 30-ig a mezőgazdasági termelőszövetkezetek száma 284-gyel, összes földterületük 181 288 kat. holddal (ebből a tagok által bevitt földterület 67 005 kat. hold), a tagok száma pedig 20 698-al növekedett. A termelőszövetkezeti csoportok száma és tagsága ez idő alatt nem növekedett, mintegy 30 termelőszövetkezeti csoport mezőgazdasági termelőszövetkezetté alakult át. 1958. szeptember 30-án a mezőgazdasági termelőszövetkezetek és termelőszövetkezeti csoportok együttes száma 3633; a tagok száma 172 632; földterületük 1 566 953 kat. hold, ebből szántó 1 193 778 kat. hold, a tanácsi szántóterület 14,7%-a. A termelői szakcsoportok és mezőgazdasági társulások száma – a SZÖVOSZ adatai szerint – 1958. január 1-től 1509-cel, összes földterületük 29 534 kat. holddal, taglétszámuk pedig 28 591-gyel növekedett. A termelői szakcsoportok és mezőgazdasági társulások száma (az alkalmi társulásokkal együtt) 3415, a tagok száma 88 221, földterületük 81 728 kat. hold. Szeptemberben – az előző hónapoknak megfelelően – tovább fejlődött a szövetkezeti mozgalom. Az egy tagra jutó összterület az év eleje óta 10 kat. holdról 9,8 kat. holdra, a szántóterület pedig 7,4 kat. holdról 7,3 kat. holdra csökkent. Az egy tagra jutó összterület azonban még így is 2,2 kat. holddal nagyobb, mint 1956-ban volt. Az egy tagra jutó saját földterület nagysága az év folyamán lényegében nem változott, az év eleji 2,1 kat. holdról szeptember végéig 2,3 kat. holdra emelkedett. Főleg agrárproletárok és kevés földű kisparasztkok lépnek be a mezőgazdasági termelőszövetkezetekbe és az alacsonyabb típusú szövetkezetekbe is.

Az a tapasztalat, hogy az új termelőszövetkezetek megalakításánál több helyen nem jár-

nak el kellő gondossággal. Nem mindig életképes szövetkezeteket hoznak létre, az új termelőszövetkezetek megalapozásával és továbbfejlesztésével nem törődnek, a megalakulás után magukra hagyják azokat.

2. A kormányhatározat eredményeinek vizsgálatánál figyelembe kell venni azt a körülményt, hogy ebben az évben a számszerű fejlődéssel több mint 180 000 kat. hold új terület került termelőszövetkezeti gazdálkodásba. Az új szövetkezetek még nem tudtak élni a határozat által biztosított lehetőségekkel. A szervezeti és gazdaságilag gyenge termelőszövetkezetek jelentős része sem tudta a határozatban biztosított kedvezményeket igénybe venni. Ezek a körülmények bizonyos mértékben rontják az országos eredményeket.

3. A növénytermelés hozamai – különösen a kalászosoknál – a rendkívüli aszálykár következtében nem érik el a tavalyi szintet, ugyanakkor meghaladják az egyéni gazdálkodók terméseredményeit. A termelőszövetkezetek 1 kat. holdra számítva országosan őszi búzából 8,3 q-t, rozsból 7,06 q-t, őszi árpából 10,2 q-t, tavaszi árpából 7,0 q-t értek el. Becslések szerint ez az egyéni gazdálkodók kalászosainak termésátlagainál 1,5–2 q-val magasabb.

A termelőszövetkezetek lucerna, vöröshere és baltacim álló vetésterülete ebben az évben – a felülvetéseket nem számítva – 21 872 kat. holddal növekedett. Ezzel a termelőszövetkezetek lucerna, vöröshere és baltacim vetésterülete a jelenlegi szántóterületüknek 11,7%-át teszi ki. Ehhez hozzászámítva a szerződéses magtermesztés folytán a termelőszövetkezetekben meglévő pillangósvirágú-vetésterületet – ami szántóterületük 1,5%-át teszi ki, – megállapítható, hogy a pillangós vetésterület előírt növelését a termelőszövetkezetek már a folyó gazdasági évben jelentős mértékben megközelítették.

Jelentős a javulás a műtrágya felhasználásában. A megrendelt műtrágya 1 kat. hold szántóra vetítve 105,4 kg-nak felel meg.

4. A termelőszövetkezetek közös szarvasmarha-állománya a gazdasági év kezdetétől június 30-ig 32 322 db-bal (37,2%), a sertésállomány 41 797 db-bal (20%), a juhállomány pedig 144 190 db-bal (44,1%) növekedett. A kormányhatározat által előírt tenyészállat-akció keretében a Tenyészállatforgalmi Gazdasági Iroda 1958. június 30-ig 11 700, augusztus 31-ig pedig további 3589 db szarvasmarhát, június 30-ig 8203 db, augusztus 31-ig pedig további 2693 db sertést szállított a termelőszövetkezetek részére. A többi növekedés részben saját nevelésből, részben saját vásárlásból származott.

A közös állatállomány sűrűsége – 100 kat. hold szántóra jutó számosállatra vetítve – országosan 1957. I. félév végi 15,2-ről 1958. I. félév végére 19,5-re emelkedett, így a jelen gazdasági év végére tervezett 20,9 számosállat-sűrűség elérhető lesz. Ez a növekedés döntően állami eszközökből (hitel és dotáció) történt. Az állatsűrűség növekedése azért is jelentős, mert az egyéni gazdaságokhoz viszonyítva ezen a téren még így is jelentős a lemaradás. Az állatállomány növekedése nemcsak a folyamatos pénzbevételek egyik forrása, hanem – a szerveztrágyaellátás útján – a növénytermelés hozamai növelésének is egyik fontos feltétele.

5. Az áruterheléssel és közös értékesítéssel kapcsolatban rendelkezések legfőbb eredménye, hogy a termelőszövetkezetek figyelmét ráirányította a közös áruértékesítésre. A rövid lejáratú hitelek folyósításának szerződéses fedezethez kötése kedvezően hatott a pénzügyi fegyelem megszilárdítására és a termelőszövetkezetek gazdaságossági szemlélete is javult. A természetbeni, illetve a pénzbeli részesedésnél biztosított adókedvezmény növelte az áruértékesítésre törekvést. Ha aszály és egyéb elemi károk nem következtek volna be, az 1 kat. holdra eső közös áruértékesítés messze meghaladta volna az előző éveket.

6. A gépállomások és termelőszövetkezetek kapcsolatára is kedvezően hatott a határozat. Ez különösen a gépi munka iránti igény megnövekedésében jut kifejezésre. A termelőszövetkezetek tervüket jelentősen felemelték és 3 337 000 normálholdnyi gépi munka elvégzésére költöttek szerződést. Ebből a tavaszi és nyári idényben – a gabonacséplésen kívül – 2 390 000 normálhold gépi munkát végeztek el.

Az elkövetkező őszi munkákat is figyelembe véve, a gépállomások az év végéig mintegy 3 900 000 normálholdnyi gépi munkát végeznek el a termelőszövetkezetek részére. A termelőszövetkezetekben eddig végzett gépállomási gépi munka 1 kat. hold szántóra vetítve 2,5 normálhold, az év végére előreláthatóan eléri a 4 normálholdat. Ebből következően a gépi munkára biztosított állami támogatás összege a határozatban megjelölt mintegy 150 millió Ft-tal szemben kb. 230–250 millió Ft lesz.

7. A termelőszövetkezetek gazdasági megszilárdulása, a tagság munkához való viszonyának javulása nagymértékben elősegítette a beruházási tevékenység növekedését. A kor-

mányhatározat az építési anyagellátást megjavította, ennek következtében a beruházás terén elért eredmények meghaladják az előző éveket. Augusztus 31-ig a termelészövetkezetek rendelkezésére bocsátott beruházási hosszú lejáratú hitelkeretek 52%-a került kifizetésre. A műszaki teljesítés ez időszakban mintegy 60%-ra becsülhető.

8. A termelészövetkezetekben a szakmai vezetés tovább javult. Jelenleg – a májusi 928-cal szemben – 1053 termelészövetkezetnek van szakképzett mezőgazdásza.

A vezetők helyzetének megszilárdítására irányuló rendelkezések kedvezően hatottak. A szövetkezetekben megszűnt az elnökök, vezetők indokolatlan cserélgetése.

A termelészövetkezetekkel foglalkozó apparátus létszámhelyzetének rendezése megtörtént. Az engedélyezett helyeket – egy-két kivétellel – betöltötték.

Több hiányosság van a mezőgazdasági termelésre alakult szövetkezetek működésében az alapelvek megtartása terén. Mintegy 270 termelészövetkezetben még mindig túlméretezett a háztáji földterület és van, ahol a részesművelést sem sikerült megszüntetni. A termelészövetkezeti csoportok a behatosított táblákon sok esetben egyéni gazdálkodást folytatnak. A termelői szakcsoportok és mezőgazdasági társulásoknál az alapvető szabályoktól való eltérés még nagyobb mértékben jelentkezik.

II.

A kormányhatározat végrehajtása során nehézségek is merültek fel. Ezek a következők:

1. A határozat végrehajtását kedvezőtlenül befolyásolta a késői kitavaszkodás és a rendkívül aszályos időjárás. A tavasz folyamán az újonnan főnövényként vetett és felülvetett éves pillangós szalastakarmányokból jelentős területet ki kellett szántani. Az így jelentkező kiesést a szárazság miatt a nyári vetésekkel sem lehetett pótolni.

2. A talajerő-visszapótlásnak még mindig súlyos akadálya, hogy a termelészövetkezetek nem rendelkeznek olyan létszámú állatállománnyal, ami az 5 évenkénti rendszeres szerves trágyázást lehetővé tenné. A gazdasági év eleji állatsűrűséget tekintve – a háztáji gazdaságból származó trágyát is figyelembe véve – a nyert trágyahozam mellett 1 kat. hold szántóra évenként csak 23 q jut. Ilyen létszámú állatállománnyal a területnek csak 10–15%-os trágyázása biztosítható.

A zöldtrágyázás tekintetében még nem sikerült megfelelő eredményt elérni. A termelészövetkezetek részben a területkiesés, részben a még sűrűn előforduló gyenge beállottság miatt tartózkodnak a zöldtrágyanövények vetésétől.

Egyes megyékben a zöldtrágyának vetett növényt – takarmányhiány miatt – részben takarmányozásra használják fel.

Foszfórtrágyából – a megrendelésekhez viszonyítva – hiány mutatkozik. Október 7-ig a megrendelt mennyiségnek mindössze 70%-a került átvételre. A lemaradás súlyos helyzetet teremt, mert az őszi vetések elvégzését akadályozza. A műtrágyahiány oka egyrészt az, hogy a műtrágyagyárak a szükséges mennyiséget nem tudták időben előállítani, másrészt, hogy még a meglévő készletek leszállítását is göngyöleghiány és szeptember hónapokban a vasút késedelme akadályozta. Ennek következtében előfordulhat, hogy a termelészövetkezetek a kormányhatározat által a műtrágya felhasználására biztosított kedvezményeket önhibájukon kívül nem tudják igénybe venni és a jövő évi termésben kiesések keletkeznek.

3. Továbbra is nehézséget okoz, hogy a termelészövetkezetek hízalási igényt megközelítőleg sem lehet kielégíteni. Az ezzel párhuzamosan a tenyészállatoknál jelentkező fokozott igényt sem tudjuk kielégíteni.

Annak ellenére, hogy a termelészövetkezetek baromfitenyésztésében javulás mutatkozik és a közös baromfiállomány a múlt év június havi állománynak közel négyszeresére emelkedett, hiányosság, hogy a termelészövetkezetek tekintélyes része még nem foglalkozik baromfitenyésztéssel, bár az ehhez szükséges adottságok (férőhely stb.) sok helyen megvannak. A termelészövetkezetek a határozatban előírt szerződéses kerettel szemben csirkénél 32,6, lúdnál 71, kacsánál 43,7, pulykánál 82,6, összesen 36,1%-ra kötöttek szállítási szerződést.

4. A határozatban előírt árutermelési mutatórendszer nem ösztönöz eléggé a közös árúértékesítésre, mert a mutatók teljesítéséhez fűződő kedvezmények az esedékes beruházási hitelek százalékában vannak megállapítva. A termelészövetkezetek tekintélyes részénél, a jobb szövetkezeteknél, ez az összeg kicsi, másrészt nagyságrendileg az ilyen ösz-

szegek nem számottevők. Az elemi kártól sújtott és a gyenge termelőszövetkezetek a kiadott mutatószámokat általában nem tudják teljesíteni.

5. A termelőszövetkezetek építőanyag-szükségletét egyes cikkekből késedelmesen, vagy hiányosan elégítették ki. Sok helyen akadályozta, vagy elhúzta az építkezéseket, különösen a tetőfedő anyagokban, valamint a fenyőfűrészáruban mutatkozó hiány.

6. 1958. év tavaszán 876 gyenge termelőszövetkezetet vizsgáltak felül. A megyék jelentései szerint a folyó évi zárszámadáskor mintegy 600 termelőszövetkezetnél jelentkezik gazdasági nehézség, ezek közül több mint 500 szövetkezetet az elemi kár súlyosan érintett. Ezeknél a gazdasági nehézségek azért súlyosabbak, mert a korábbi években is rosszul gazdálkodtak. A tavaszi felülvizsgálat az említett okok miatt nem járt kellő eredménnyel, annak ellenére, hogy a kiadott rendelkezés helyes volt. A felülvizsgálat későn indult be, a munkában nem vettek részt megfelelő számban a szakemberek és helyes döntéseket sem hajtottak mindenütt végre.

A mezőgazdasági termelőszövetkezetek gazdasági helyzete a bevételi kiesésekből következően becslések szerint előreláthatólag a következőképpen alakul.

A termelőszövetkezetek tervezett és várható üzemi bevételei:

	1957. tény	1958. terv	Millió forint 1958. várható
Összesen:	1543,1	1973,4	1633,3

Megjegyzés: az 1957. évi tényszám és az ez évi várható eredmény elbírálásánál figyelembe kell venni, hogy a folyó gazdasági évben a terület mintegy 193 000 kat. holddal és a taglétszám több mint 20 000-rel növekedett.

A tervhez képest a kiesés előreláthatólag mintegy 340 millió Ft. Ebből következik, hogy e szövetkezetek feltételezhetően nem teljesítik a felhalmozásra és a tagok jövedelmére vonatkozó terveiket. Ezért mintegy 500 termelőszövetkezetnél konkrét állami támogatásra van szükség.

Határozati javaslat

1. A termelőszövetkezetek megerősítése és fejlesztése érdekében a 3004/1958. számú kormányhatározat rendelkezéseit az új gazdasági évben a helyi adottságok figyelembevételével – továbbra is, minden termelőszövetkezetnél – érvényesíteni kell.

A Kormány kötelezi az Országos Tervhivatal elnökét, a földművelésügyi minisztert és a pénzügyminisztert, hogy az 1959. évi tervekben biztosítsák a 3004/1958. számú kormányhatározat gazdasági alátámasztását. A földművelésügyi miniszter szervezze meg a határozat végrehajtásának ellenőrzését.

A Kormány felhívja a termelőszövetkezetek vezetőinek figyelmét arra, hogy a határozat intézkedéseit az éves termelési és pénzügyi terv elkészítésénél alkalmazzák. Felhívja a megyei és a járási tanácsok végrehajtó bizottságait és a mezőgazdasági szakembereket, hogy a határozatot a tervek készítésekor újólá ismertessék a termelőszövetkezetekkel és annak gyakorlati megvalósításában nyújtsanak a helyszínen konkrét segítséget.

A Kormány felhívja a termelőszövetkezeti parasztság és a tanácsok figyelmét arra, hogy a termelőszövetkezetek ez évi gazdasági eredményeit, a kiváló termelőszövetkezetek példáját a szövetkezeti mozgalom számszerű fejlesztése érdekében az egyénileg dolgozó parasztok között széles körben ismertessék.

2. A Kormány kötelezi a megyei tanácsok végrehajtó bizottságait, hogy a 3004/1958. számú kormányhatározat III/10. d) pontjában foglaltak alapján – a személyi felelősség érvényesítésével – szervezzék meg az elemi kárt szenvedett, az újonnan alakult, valamint az egyéb okok (pl. szakemberhiány, kevés álló- és forgóeszköz-állomány) miatt és az évek óta visszatérőleg gyengén gazdálkodó termelőszövetkezetek felülvizsgálatát és megerősítését. A zárszámadások és az éves tervkészítés alkalmával a termelőszövetkezetek vezetőségeinek bevonásával a helyszínen tegyenek gyakorlati intézkedéseket a szervezeti és gazdaságilag gyenge termelőszövetkezetek helyzetének megjavítására.

a) A Magyar Nemzeti Bank területei irodájának vezetője a megyei tanács végrehajtó bizottságának elnökével együtt a zárszámadások elkészítése és jóváhagyása alkalmával azok-

nak a gazdasági nehézségekkel küzdő termelőszövetkezeteknek, amelyek év közben az alapszabályban előírt mértéken felül végeztek saját erőből nagyobb arányú beruházást, vagy egyéb olyan nagyobb összegű kifizetéseket eszközöltek, amire az érvényben lévő rendelkezések szerint állami hitelt vehettek volna igénybe, az ily módon felhasznált saját erő egy részére utólag engedélyezzen hitelfolyósítást. Az olyan gyenge termelőszövetkezeteknél, amelyek gazdasági nehézségeit az aszály okozta termés kiesésen kívül a múlt évről áthúzódó mérleg hiány is okozta, egyedi elbírálás után lehetővé kell tenni az áthúzódó mérleg hiány, valamint az esedékes közép- és hosszú lejáratú hitelek átütetmezését.

b) Azok a gyenge termelőszövetkezetek, amelyek nehéz gazdasági helyzete az előbbiek szerint nem oldható meg (ilyen a súlyos elemi kárt szenvedett szövetkezetek egy része, valamint az újonnan alakult termelőszövetkezetek), abban az esetben, ha az egy dolgozó tagra közös gazdaságból jutó évi jövedelem a 6–7000 Ft-ot nem éri el, fedezetlen kötelezettségeik teljesítéséhez, illetőleg a tagok gyenge anyagi helyzetének megjavításához hosszú lejáratú hitelt kérhetnek. E segítség mértékénél figyelemmel kell lenni arra, hogy az így nyújtott támogatással a tag jövedelme a háztáji gazdaságból származó jövedelemmel együtt ne haladja meg a megsegítésben nem részesülő termelőszövetkezeti tagok jövedelmét.

E termelőszövetkezetek közül az évek óta gyengén működő, rosszul gazdálkodó szövetkezeteknek csak olyan feltétellel lehet hitelt nyújtani, ha a megyei és a járási szervek által – a termelőszövetkezet helyzetének gyökeres megváltoztatása érdekében – a már kidolgozott intézkedési tervek végrehajtása, átdolgozása és kiegészítése, a vezetés megerősítése, valamint a helyszínen tett egyéb intézkedések útján, biztosítva látszik a szövetkezet megerősödése, a szakszerű vezetés megteremtése és a tagság munkafegyelmének megszilárdulása. A Kormány felhívja a földművelésügyi minisztert és a Termelőszövetkezeti Tanács elnökét, hogy tegyenek intézkedéseket elsősorban a vezetés megerősítése és az évek óta gyenge termelőszövetkezetek munkájának megjavítása érdekében.

Az ilyen termelőszövetkezetek részére a mérleg hiány rendezésére és a tagok anyagi helyzetének megjavítására csak a zárszámadás tényszámai alapján, a megyei tanács végrehajtó bizottsága intézkedésére a helyszínen lefolytatott előzetes felülvizsgálat után lehet állami támogatást nyújtani.

Annak elbírálására, hogy az egyes termelőszövetkezetek részére az előbbi alapelveknek megfelelően lehet-e állami támogatást nyújtani, a megyében bizottságot kell létrehozni. A bizottság vezetője a megyei tanács végrehajtó bizottsága elnöke, tagjai a megyei tanács végrehajtó bizottsága mezőgazdasági osztályvezetője és a Magyar Nemzeti Bank területi irodájának vezetője.

A Kormány felhívja a megyei tanácsok végrehajtó bizottságainak figyelmét arra, hogy a gyenge termelőszövetkezetek állami támogatásánál ne tűrjenek lazaságokat, szüntessék meg az elvtelen módszereket és minden esetben egyénileg bírálják el, hogy a termelőszövetkezet a kormányhatározat alapján támogatásra jogosult-e, vagy pedig nem. A Kormány felhatalmazza a pénzügyminisztert, hogy a gyenge termelőszövetkezetek helyzetének megjavítására mintegy 100 millió Ft hosszú lejáratú hitelt biztosítson.

3. A Kormány kötelezi a megyei és a járási tanácsok végrehajtó bizottságainak elnökeit, hogy az 5/1958. (I. 15.) számú kormányrendeletben a mezőgazdasági termelőszövetkezetek, valamint az egyszerűbb formájú szövetkezetek működésére előírt alapelvek betartását biztosítsák. Szüntessék meg a mezőgazdasági termelőszövetkezetek, a termelőszövetkezeti csoportok, a termelői szakcsoportok és a mezőgazdasági társulások működésében még mindig tapasztalható lazaságokat. Biztosítsák, hogy a meglévő és az újonnan alakuló szövetkezetek gazdaságilag, politikailag és szervezetenként megerősödjenek.

4. A Kormány elrendeli a jelen határozati javaslat 1. és 3. pontjának a Magyar Közlönyben, 2. pontjának pedig a Határozatok Tárában való közzétételét.

Budapest, 1958. október 14.

Dógei Imre s. k.

**A mezőgazdasági termelésre alakult szövetkezetek
számszerű helyzete**

I. Mezőgazdasági termelőszövetkezetek:

Időpont	Tsz-ek	Családok s z á m a	Tagok	Összterület kh	Ebből szántó kh
1957. XII. 31.	2557	99 822	120 384	1 203 073	886 434
1958. IX. 30.	2841	115 256	141 046	1 384 361	1 030 707
Növekedés	284	15434	20 698	181 288	144 273

II. Termelőszövetkezeti csoportok:

Időpont	Tsz-ek	Családok s z á m a	Tagok	Összterület kh	Ebből szántó kh
1957. XII. 31.	837	33 141	35 442	222 500	197 100
1958. IX. 30.	792	28 796	31 586	182 592	163 071
Csökkenés	45	4 345	3 856	39 908	34 029

Megjegyzés: A tárgyidőszakban történt csökkenés részben a típusváltozásokból, magasabb formára való átalakulásból ered.

III. Mezőgazdasági tsz-ek és termelőszövetkezeti csoportok együtt:

Időpont	Tsz-ek	Családok s z á m a	Tagok	Összterület kh	Ebből szántó kh
1957. XII. 31.	3394	132 963	155 790	1 425 573	1 083 534
1958. IX. 30.	3633	144 052	172 632	1 566 953	1 193 778
Növekedés	239	11 089	16 842	141 380	110 244

IV. A földművelésszövetkezetek keretében működő termelői szakcsoportok és mezőgazdasági társulások számszerű helyzete 1958. VIII. 31-én:

Termelői szakcsoportok és társulások száma	3 415
taglétszáma	88 221
összes földterület	81 728 kh
ebből közösen gazdálkodnak	22 578 kh-on.

4. sz. függelék C.

MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁG
MEZŐGAZDASÁGI OSZTÁLYA

„SZIGORÚAN TITKOS”
Kb/9

ORSZÁGOS FELVÁSÁRLÁSI OPERATÍV
BIZOTTSÁG

002/34/1958.

Tárgy: a mezőgazdasági felvásárlási rendszer további megjavításáról hozott határozat végrehajtása.

JELENTÉS a Magyar Szocialista Munkáspárt Titkárságához

I.

Felvásárlási és mezőgazdasági árpolitikánk az MSZMP agrártézisein és a Politikai Bizottságnak a mezőgazdasági termékek felvásárlása tárgyában hozott 1957. december 17-i határozatán alapul.

Hivatkozott határozat megjelölte azokat a célkitűzéseket, amelyeket az új felvásárlási rendszer megszilárdításával és továbbfejlesztésével meg kell valósítanunk.

- a) A lakosság zavartalan ellátása,
- b) A termelési érdekeltiség biztosításával a mezőgazdasági termelés növelése és tervszerű befolyásolása, elsősorban az árpolitikán keresztül.
- c) A mezőgazdaság szocialista átszervezésének elősegítése. A felvásárlási árakat úgy kell megszabni, hogy azok lehetőleg a falu szocialista átszervezését segítsék elő.
- d) A mezőgazdasági árszint lehetőleg biztosítsa a nemzeti jövedelem terv szerinti elosztását a bérből és fizetésből élők és a parasztság között.
- e) A mezőgazdasági export növelése.

A határozat meghozatala óta eltelt időszak már alkalmas véglegesebb következtetések levonására, hogy az új felvásárlási rendszer különböző körülmények között hogyan tölti be szerepét. Egyrésztől a jó termésű 1957/58. gazdasági év az első olyan zárt időszak, melyben az új felvásárlási rendszer teljes egészében érvényesült, másrésztől a gabonában gyenge, míg egyéb terményekben közepes termésű 1958/59. gazdasági évről is vannak már tapasztalataink.

Az eddigi eredmények azt igazolják, hogy az új felvásárlási rendszer gyengébb termés mellett is megfelelően funkcionál.

Alapvető volt az eredmények elérésében a Párt jól átgondolt parasztpolitikája, amelynek nyomán fejlődtek a mezőgazdaság termelőerői, megszilárdult a termelési biztonság és növekedett a termelési kedv. Emellett az új felvásárlási rendszer alapjait – a megfelelő árpolitikában, az anyagi feltételek (állami tartalékok létesítése, a paraszti vásárlóerő lekötése) biztosításában és az állam piacszabályozó szerepének erősítésében – helyesen határoztuk meg és megfelelően alkalmaztuk, illetve a PB-határozat alapján tervszerűen felkészültünk gyengébb termés esetére is.

A felvásárlás az elmúlt időszak folyamán általában kedvezően alakult.

A fő cikkekből az 1957. évben 609 000 bvg-t vásároltunk fel és ezzel az éves tervet 113,9%-ra teljesítettük, míg az 1958 évben várhatóan 668 000 bvg-t fogunk felvásárolni és ezzel az éves tervet (1. sz. melléklet szerint) 101% körül teljesítjük. Ezek a mennyiségek magukban foglalják az összes címeken történő központi készletgyűjtést, tehát mind az állami gazdaságok áruátadását, mind a biztosított címeken (cséplőrész, vám, földadó, kölcsön) terméskészletben történt térítéseket, valamint a szerződéses és szabad felvásárlást. E két év általában a felvásárlás mintegy 8–10%-kal túlhaladja a hároméves begyűjtési rendszer (1954–1956) időszakának évi átlagos összbegyűjtését. A növényi termékekről mindinkább

az állattenyésztés termékei felé tolódik el a felvásárlás (a növény-állat arány 1955-ben 40 : 60 volt, míg a folyó évben 25 : 75%-os arány várható).

Az 1958. évi felvásárlási terv kielégítő teljesítése mellett azonban az utóbbi időben kedvezőtlenül alakul – a sertéshizlalási szerződésnek 1959. I. negyedévre történő kötése. Ennek oka egyrészt az, hogy a megnövekedett sertésállománnyal szemben az előző évhez képest kisebb az árpa- és kukoricatermés. Emellett alacsonyabb a hat hó feletti sertésállomány aránya és emelkedett a szarvasmarha- és baromfitartás takarmányigénye. Másrészt szerepet játszik ebben az is, hogy a hizlalási kedv valamelyest csökkent. A földnélküli állattartók eddig jelentős mennyiségű értékesítésre történő hizlalása nagyrészt leállt. A parasztok egy része az utóbbi két év során jelentősen (23%-kal) csökkentett állami felvásárlási árak mellett tartózkodó az állam részére való értékesítésben és azzal számol, hogy a jelenlegi fogyasztói húsárak lehetővé teszik számára, hogy sertéseit a nem mezőgazdasági főfoglalkozású magánvágók felé a földenyben majd előnyösebben értékesíthesse.

Kukoricánál a felvásárlási tervekhez képest a jelenlegi ütem mintegy 20–30% lemaradást mutat, ami egyrészt abból adódik, hogy a kukoricában árutermelő dél-tiszai megyékben kisebb a termés, amit nem pótol a Dunántúl viszonylag jobb termése, másrészt bizonyos fokig erősödik a tartalékolási tendencia, ami a parasztság megnövekedett készpénztartásával függ össze.

Egyes cikkeknel (tej, bor és egyes zöldség-, gyümölcsfajták), ahol a megnövekedett termelés, illetve árutermelés az előirányzottat jelentősen meghaladó kínálattal jelentkezett, súlyos átvételi, tárolási, árkezelési, szállítási és feldolgozási nehézségek merültek fel, amelyekből anyagi károk származtak és kedvezőtlenül érintették a parasztság politikai hangulatát. Ez a helyzet már a közeljövőben gátjává válhat a termelés növelésének.

Zöldség-gyümölcsből 1958 I. félévében a kedvezőtlen időjárás okozta termés kiesés következtében a múlt év I. félévének 83%-át vásároltuk fel.

A felvásárlási (begyűjtési) költségek megközelítő számítások szerint 1957. évben – 1955. évhez viszonyítva – a végrehajtott béremelések ellenére mintegy 12–15%-kal csökkentek, míg a létszámcsökkenés (18 000 fő) meghaladja a 28%-ot. A költségek csökkentése terén még további nyomatékok vannak mind az állami, mind a fmsz-i felvásárló apparátusnál.

A lakosság folyamatos ételmisszer-ellátása zavartalan volt, az ellátás minőségileg is javult.

Élelmiszer-tartalékaink a 2. sz. melléklet szerint a hús kivételével kielégítően alakultak. Húsnál a minimálisnak szükséges kétheti – azaz 600 vagonos – hűtőházi tartalékot nem tudtuk mindenkor biztosítani és előreláthatólag a jövő évre sem tudjuk.

Jelentősen, a múlt évhez képest mintegy 800–850 millió devizaforinttal növekszik várhatóan a mezőgazdasági cikkek külkereskedelmének aktívuma. A múlt évi 1600 M/Ft-tal szemben várhatóan 1870 M/Ft-ra nő az export és a múlt évi 1000 M/Ft import várhatóan 420 M/Ft-ra csökken.

A parasztság a felvásárlási rendszerrel meg van elégedve. A falu nyugalma és a termelési biztonság érzete megmutatkozik az állam iránti kötelezettségek teljesítésében és a termelésben is.

A természetbeni földadó kivetésének 99,5%-os, a természetbeni fizetésére tervezett mennyiségnek pedig 120%-os teljesítése várható. A pénzbeli adókat az első háromnegyedében 5–10%-kal túlteljesítették.

Az 1958/59. gazdasági év termelési eredménye a kedvezőtlen tavaszi időjárás ellenére összességében alig maradt el a tervezettől. Ennek okát a termelési kedv növekedésében, a termelési struktúra megváltozásában és az agrotechnika korszerűbb alkalmazásában látjuk. A termelésben ma sokkal nagyobb a takarmányok és az ipari növények, valamint az állati termékek súlya, mint a múltban volt.

A vetésszerkezet 1958. évben tovább javult. 1957. évhez viszonyítva közel 3%-kal nőtt a takarmányok és ezen belül mintegy 30%-kal a lucerna és vöröshere együttes vetésterülete. Fel kell azonban figyelniük a kenyérgabona kisebb és a zöldségterületek jelentősebb csökkenésére.

6%-kal emelkedett a sertésállomány és ezen belül 21%-ról 28%-ra javult a húsertések aránya. 1953–55. évekről 1958. évre a sertések forgási sebessége (vágási kora) 16 hónapról 13–14 hónapra csökkent. A borjúszaporulat az 1956. évi 62 db-ról 1957. évben 69,5 db-ra emelkedett (100 tehén után). A szarvasmarhaállomány minőségben és átlagsúlyban erősen megjavult; a felvásárolt szarvasmarháknak 1957. évben csak egyharmada, 1958 III. negyedévében már kétharmada volt extrém és I. osztályú minőség és az 1957 I. félévéhez ké-

pest 1958 I. félévben 77 kg-mal emelkedett a vágási átlagsúly. A tehenenkénti éves tejhozam várható növekedése 1956. évhez képest mintegy 280 liter, 1957. évhez képest további mintegy 100–120 liter.

Elénkül a baromfitenyésztési kedv is, bár a termelés és árutermelés fejlődése a központi szükségletekhez mérten messze nem kielégítő. A szocialista szektor részesedése a baromfitartásban és felvásárlásban igen alacsony (az 1958. évi várható felvásárlásból a mezőgazdaság állami szektorának részesedése mindössze 5%, míg a tsz-eké 2%).

A felvásárlási árak további csökkentése és a mezőgazdasági jövedelemadó progressziójának az 5. kat. holdas birtokcsoporton felüli korrekciója tovább javította a nemzeti jövedelem megoszlását a bérből és fizetésből élők és a parasztság között. (A parasztság 1958. évi adóterheit a jövedelemadó emelésével és egyéb adópolitikai intézkedésekkel 1957. évhez képest – figyelmen kívül hagyva a hátralékok behajtását – kb 20%-kal emeltük.) A parasztság egy főre számított reáljövedelme (amely a fogyasztáson kívül tartalmazza a készletek változását is) a KSH jelentése szerint 1955–1957 között 12,2%-kal (1956. évhez képest 15,4%-kal) emelkedett, míg a munkások és alkalmazottak egy főre jutó reáljövedelme ugyanezen időszak alatt 22%-kal (1956. évhez képest 15%-kal). A parasztság reáljövedelme az 1956. évhez előirányzott 8–10%-nál nagyobb arányban növekedett, miután a jó termés és a kötelező szolgáltatási rendszer megszüntetése miatt készletei mintegy 2,3 milliárd Ft-tal emelkedtek. A parasztság 1958. évi várható reáljövedelme az 1957. évben elért viszonylag magas szinthez képest valamennyivel csökkenni fog.

A termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztése területén a folyó évben tovább javult a helyzet. Egyrészt a jövedelemadó progresszív emelésével korlátoztuk az egyéni parasztok túlzott jövedelmét, illetve a spekuláció ellen hozott intézkedésekkel visszaszorítottuk a spekulatív paraszti jövedelmeket, másrészt a felvásárlással kapcsolatos különböző – alapvetően a 3004/1958. sz. kormányhatározat alapján kiadott – intézkedésekkel javítottuk a termelőszövetkezetek gazdasági pozícióját.

A termelőszövetkezetek termelése, illetve árutermelése fejlődött. 100 kat. holdra eső számállat-állományuk 1958. június 30-án 1957 azonos időpontjához viszonyítva 28%-kal, tejhozamuk az I. félévben 29%-kal növekedett. Üzemterv szerint az állam felé történő áruértékesítésük 1958. évben a termelés 38%-át teszi ki az 1957. évi 29%-kal szemben.

II.

Az alapjaiban helyesnek bizonyult felvásárlási rendszer megszilárdítására és továbbfejlesztésére hozott határozatokat a következők szerint hajtottuk végre:

1. A határozat szerint a felvásárlási árszintet a hároméves terv során fokozatosan csökkenteni kell és annak során törekedni kell a mutatkozó áraránytalanságok megszüntetésére, illetve csökkentésére.

A kötöttségek megszüntetését követően érvényesült magas felvásárlási árakat fokozatosan csökkentettük és a ténylegesen kifizetett árak a főcikkeknél az 1957. év folyamán 4,4%-kal, míg a folyó évben további 6%-kal, együttesen 10,4%-kal csökkentek. Az árcsökkentés az 1958. évben várható felvásárlás volumenére vetítve 1025 millió forintot jelent.

Amennyiben az árintézkedéseinkkel kialakított és jelenleg érvényes felvásárlási áraink már az egész 1958. évi felvásárolt mennyiségeknél érvényesülhettek volna (a sertések zöme a régi szerződések alapján ez évben még a magasabb áron került átvételre), úgy a 10,4%-os árcsökkentés 14,4%-ra helyesbülne.

Az 1958. évi árintézkedések során már az év első felében leszállítottuk a sertés (16,53 Ft/kg-ról 14,80 Ft/kg-ra 10,5%-kal) és a tej (2,30 Ft/l-ről 2,20 Ft/l-re, a zsírtartalom 0,1%-os megemelésével 6,8%-kal) felvásárlási árát, továbbá csökkentettük az új termésű kukorica (181,50 Ft/q-ról 173,- Ft/q-ra, 4,8%-kal), burgonya (84,- Ft/q-ról 75,- Ft/q-ra 10,7%-kal) és bor (7,- Ft/l-ről 6,20 Ft/l-re, 11,2%-kal) árát. A sertés- és marhaáraknál olyan arány kialakítására törekedtünk, amely egyrészt a marhatenyésztés, másrészt a hússertéstartás növelésére ösztönözzön. Változatlanul tartottuk – a gyengébb termésre tekintettel – a gabonaárakat, illetve termelési érdekből a marha, valamint tojás-baromfi árakat. Ugyanakkor termelési, illetve telepítési érdekből emeltük a kajszi- és csemegezőlőárakat (kajszinál 1,94 Ft/kg-ról 4,12 Ft/kg-ra, csemegezőlőnél a borszőlő árleszállítása mellett 5,20 Ft/kg-ról 5,30 Ft/kg-ra).

Kisebb értékben csökkentettük az 1959. évben átvételre kerülő szerződéses növénytermelési cikkek árszintjét a dohány, rostlen, fűszerpaprika, fajtaborsó stb. árának leszállításával.

A zöldség-gyümölcs felvásárlási árszint egyrészt a tavaszi kedvezőtlen időjárás, másrészt a felvásárlásban és forgalmazásban még mindig meglévő hiányosságok következtében az I–III. negyedévben mintegy 3%-kal haladta meg az előző évit (zöldségeknél az árszint kb. 11%-kal emelkedett, míg gyümölcsöknél kb. 5%-kal csökkent.)

A minőségi termelés ösztönzése érdekében több cikknél (sertés, bor, burgonya, szőlő) szélesítettük a fajták és minőségek szerinti ármegállapítást, illetve a jobb minőségért kiemelt árakat fizetünk.

Kisebb mértékben növelte a paraszti pénzbevételeket az is, hogy egyes cikkek átalgárának kialakításánál nem tudtuk eléggé lemérni egyrészt a szerződéses felvásárlás arányának várható növekedését (pl. baromfi, bor), másrészt a minőségjavulást (pl. szarvasmarha.)

A szabadpiacon kialakult árak mintegy 10–30%-kal haladták meg az állami felvásárlási árakat, de ezek az árak mind helyileg, mind időben a kínálatnak csak kis részére éretnyesültek, így a tervezett mennyiségeket fel tudtuk vásárolni.

1959. január 1-jével megszűnik a mezőgazdaság állami szektorának külön árrendszere és egységes felvásárlási árrendszert vezetünk be. Néhány cikknél azonban – ahol az állami szektor termelési önköltsége országosan magasabb – dotációt kell alkalmaznunk.

2. A múlt évben a tervezést, a felvásárlási árak kialakítását, a készletgazdálkodási intézkedések megtételét nehezítette a vetésterületre, az állatállományra vonatkozó adatok s terméscsökkentések késői közlése. A f. évben e tekintetben javult a helyzet.

3. Az elmúlt év végén a folyó év elején a parasztság vásárlásai csökkentek, készpénz-tartalékolások növekedtek. Ez egyrészt céltakarékossági törekvéseknek volt betudható, másrészt nem volt megfelelő az árukészletek összetétele és több cikkben hiány mutatkozott, motorikus kisgépekből pedig a kereslet nem volt kielégíthető.

1958 II. negyedévében a helyzet átmenetileg javult. A fmsz-i áruértékesítési forgalom megélnéül, emelkedett a 100,- Ft készpénzkiáramlásra eső kereskedelmi készpénzbevétel és lelassult a paraszti készpénz-tartalékolási folyamat. A III. negyedévben visszaesés következett be. A fmsz-i áruértékesítési forgalom 2,4%-kal a tervezett alatt maradt és 2,3%-kal volt alacsonyabb az előző év azonos időszakához képest, a 100,- Ft pénzkiáramlásra eső kereskedelmi készpénzbevétel pedig csökkent (1958. I. negyedév = 69,30, II. negyedév = 76,90, III. negyedév = 74,30).

Az egyéniileg gazdálkodó parasztság saját erőből történő és a termelést fejlesztő beruházásainak alakulása nem kielégítő, annak ellenére, hogy 1957-ben a KSH jelentése szerint közel 25%-kal nagyobb összeget fordítottak üzemi célokra, mint 1955-ben. Különösen megnőtt az anyagbeszerzésre, továbbá az élőállatvásárlásra fordított pénzkiadás. Az anyagjellegű költségek emelkedését nem teljes egészében az intenzívebb anyagfelhasználás, vagy pótlás okozta, hanem ebben az idetartozó anyagok árának átlag 19%-os emelkedése is közrejátszott. Egyes anyagoknál (pl. műtrágya) – ahol az igényeket nem tudjuk kielégíteni – a felhasználás abszolút mennyisége még mindig igen alacsony. A termelésben elhasznált állóeszközök javítására és újak beállítására átlagosan 30%-kal fordítottak többet mint 1956-ban. Amíg azonban a kis értékű, a háztáji gazdálkodás kereteibe is beillő állóeszközök beszerzése lényegesen nagyobb volt, addig a nagyobb értékű, önálló gazdálkodáshoz szükséges állóeszközök beszerzése lényegesen kisebb volt, mint az elhasználódás. Összességében az állóeszközök nettó értéke csökkent, miután a beruházás és felújítás összege csak 70–80%-ban fedezte az amortizációt.

A folyó évről rendelkezésre álló részadatok arra mutatnak, hogy jelentős fejlődéssel ma sem számolhatunk (1958 I–III. negyedévében az előző év azonos időszakához mérten az egyéni gazdaságok műtrágyavásárlása 0,2%-kal területre vetítve 1,3%-kal), a növényvédőszeres vásárlása 4,5%-kal növekedett. 37,8%-kal több szőlőt telepítettek és 61,4%-kal több építőanyagot vásároltak, ugyanakkor a hagyományos kisgépvásárlás – ahol jelentős arányú az elavult típus – 35–40%-kal csökkent. A termelési jellegű közös beruházásoknál van bizonyos javulás. (Pl. ez évben eddig 6676 kh. legelőjavítást végeztek, az előző évi 2783 kat. holddal szemben.)

4. A KSH folyamatba tette a paraszti jövedelmek vizsgálatát, és erről jelentést adott ki. A jelentés szerint a bérből és fizetésből élők és a paraszti lakosság közti jövedelemarány az 1957. év folyamán is kedvezően alakult. A paraszti reáljövedelem a bérből és fizetésből élők egy főre jutó reáljövedelmével szemben mintegy 66%-ot tesz ki.

A termelőszövetkezeti parasztek egy főre jutó reáljövedelme – az állami támogatást is figyelembe véve – 1957-ben első ízben mintegy 12%-kal haladta meg az egyéni gazdaságok egy főre jutó reáljövedelmét.

Az egyéni gazdaságok jövedelme rendkívül széles határok között mozog, a birtoknagyság és a termelés szerkezetének megfelelően és főképp az alsóbb kategóriákban jelentős a munkabér-jövedelem. Ezért a kisebb, egyébként életképtelen üzemek esetenként elérik a nagyobb 10–15 kat. holdas gazdasággal rendelkező és csak mezőgazdasági termeléssel foglalkozó paraszti családok jövedelmét. A 35 000 Ft-on felüli, kiugró üzemi nettó jövedelemmel bíró gazdaságok arányszáma az összes megfigyelt parasztgazdaságok 10,7%-a.

Meg kell említeni, hogy az 1958. évben végrehajtott paraszti jövedelemadó-korrekciónál magasabb paraszti jövedelmeket bizonyos mértékben már csökkentette.

A KSH által kimutatott helyzetképet a jövőbeni felvásárlási, ár- és adópolitikai intézkedéseinknél alapvetően figyelembe kell vennünk.

5. A földművelőszövetkezetek szerepét a terményfelvásárlásban és a szerződéses termeltetésben – cukorrépánál, gazdasági magvaknál, konzerv- és rostonövényeknél – jelentősen szélesítettük. Munkájuk általában javul.

6. Az állam piacszabályozó szerepének megerősítésére az alanti szervezési, gazdasági és adminisztratív intézkedéseket tettük:

a) A felvásárlások összefogását és irányítását, a vonatkozó kormányrendeletek és határozatok alapulvételével – az Országos Felvásárlási Operatív Bizottság útján rendszeresen koordináljuk. A felvásárlás bonyolításának összefogása és irányítása területén igen eredményesen tevékenykednek a felvásárló vállalatokkal együttműködve a megyei felvásárlási operatív bizottságok, illetőleg az elemzés és piackutatás vonatkozásában az Élelmiszeügyi Minisztérium megyei felvásárlási kirendeltségei. A megyei tanácsok VB-ai és a megyei pártbizottságok a felvásárlási kérdésekkel sokkal rendszeresebben és alaposabban foglalkoznak, mint az elmúlt évben.

b) Helyesnek bizonyult az is, hogy a legfontosabb cikkekben (termény, élő állat) a felvásárló szervezetek monopóliumot biztosítottunk, tehát továbbeladásra, más szervek nem vásárolhatnak. Tapasztalataink azt igazolják, hogy az állam piacszabályozó szerepe azoknál a cikkeknel érvényesül hatékonyan, ahol a továbbeladási monopólium alkalmazható és ahol a felvásárolt árumennyiség jelentős része biztosított címeken, illetve szerződéses úton kerül a központi készletekbe. Kevésbé lehet kézben tartani a piacokat és az árkialakítást azoknál az ipari feldolgozás nélkül is fogyasztható cikkeknel, ahol a közvetlen paraszti értékesítés jelentős és így az állam részesedése a belföldi értékesítésben csak kisarányú és emellett a felvásárlás zömében a szabadpiacon történik. Amíg a főcikknek általában a biztosított rész aránya – a szerződéses felvásárlást is beleértve – mintegy 70%, tehát a mennyiség 30%-át kell szabadpiacon megvásárolni, addig ezen belül a monopólium jellegű cikkeknel a szabadfelvásárlás aránya igen alacsony (pl. kenyérgabonánál 13%, élő állatnál 8%), illetve az egyéb cikkeknel igen jelentős (pl. burgonya 94,3%, zöldség-gyümölcs 50,2%, baromfi-tojás 81,8%). (3. sz melléklet) Ezért azoknál a cikkeknel (tojás, baromfi, zöldség, gyümölcs), amelyeknél zárt monopóliumrendszer nem lehet bevezetni, különböző intézkedésekkel növeltük az állami és szövetkezeti felvásárló szervek részesedését mind a felvásárlásban, mind a belső forgalmazásban.

A piacok irányítása érdekében egyelőre csak szűkebb körben igen kedvező kihatással alkalmaztunk kereskedelmi jellegű, úgynevezett intervenciók eladásokat. (Takarmányértékesítés a földnélküli állattartóknak, takarmánycserék a parasztsággal, süldő- és hízottsertés-értékesítés a lakosság felé és intervenciók értékesítés a piaci jellegű cikkekben a lakosság felé.)

c) Adminisztratív jellegű intézkedéseket a felvásárlások szervezettségének megerősítésére, a piacok rendjének biztosítására és a spekuláció visszaszorítása érdekében kizárólag olyan vonatkozásban és olyan mértékben vettünk be, hogy azok ne váljanak uralkodóvá, a szabad felvásárlási rendszerben. Intézkedéseink sikerrel jártak és a főcikkben ma már említésre méltó spekuláció nincs és még az ún. piaci cikkeknel sem számottevő, bár egyes nagy forgalmú piacokon baromfi-tojás, továbbá zöldség-gyümölcsnél még mindig jelentkezik.

A felvásárlások szervezettsége érdekében – meghatározva az állami és szövetkezeti felvásárló szervek feladatait és együttműködésük szabályait – gyakorlatilag kiküszöböltük a felvásárlásban megmutatkozott korábbi versengést. Szabálysértések minősítettük és 3000 Ft-ig terjedő pénzbüntetéssel sújtjuk a felvásárlással kapcsolatos szabálytalanságokat.

Szűkítettük a magánkereskedelem tevékenységét. Újabb iparigazolványok 1957. év július óta nem kerülnek kiadásra. A zöldség- és gyümölcskereskedők felvásárlásait helyhez kötöttük, illetve zárt körzeté nyilvánítottuk a földényben a baromfiaktív területeket stb. Emellett rendeletileg előírtuk, hogy tojást, baromfit, burgonyát, almát és hagymát magánkereskedők csak az állami fogyasztói árakon árusíthatnak. (Élő baromfinál 5%-kal, vágottonál 10%-kal magasabb áron.)

A spekuláció visszaszorítása érdekében a piacon való árusítást egyelőre kísérletképpen Szeged és Debrecen városok piacain termelői igazolvány felmutatásához kötöttük és az eredmények alapján azt területileg ki kívánjuk terjeszteni. A főbb cikkeknel nagyobb mennyiség szállítása esetén előírtuk a személyazonosság igazolását, továbbá kivételesen Szabolcs megyében a múlt évi földényben engedélyhez kötöttük a nagyobb mennyiségű alma szállítását.

Ezek a rendelkezések semmiben sem korlátozzák a parasztságot saját termelvényeinek piacra hozatalában. Tapasztalataink szerint az állam összefogó szerepének erősítésére kiadott intézkedések megfelelőek, újabb intézkedések kiadására szükség nincs, csak a végrehajtásban még meglévő hiányosságokat kell felszámolnunk.

7. A szerződéses felvásárlási módszereket 1957 folyamán szélesebb körben alkalmaztuk.

Folyó évben növeltük a szerződéses felvásárlás arányát a sertés, a szarvasmarha, a bor és az alma felvásárlásban.

Első ízben terjesztettük ki a szerződéses felvásárlást baromfira (csirkére, kacsára, libára, pulykára és ún. májaslibára), kenyérgabonára, sörárpára, napraforgómagra és kajszira. Az 1959. évi termésű kenyérgabonára már ez év őszén megkezdtük a szerződések kötését. Kenyérgabonánál az egyéni termelők részéről idén is tartózkodás tapasztalható a szerződések kötésénél.

A termelőszövetkezetekkel – a fent említett cikkekben túlmenően – a 3004/1958. sz. kormányhatározat alapján szerződést kötünk a növénytermelés, állattenyésztés, szőlészet, kertészet közel összes termelvényeire.

A főcikkek közül a szerződéses rész aránya a tsz-ektől és egyéni gazdaságoktól várható 1958. évi szabadpiaci felvásárlásból 56,4%, az előző évi 46,3%-kal szemben.

A szerződések kötése az önkéntesség teljes betartásával történik. Parasztságunk szívesen köt szerződéseket és azokat zömében pontosan teljesíti. A szerződéses fegyelem további megszilárdítása érdekében a felek jogait és köteleseit tvr-ben szabályoztuk.

A szerződéses felvásárlás kiterjesztésével egyre inkább erősödik annak termelést irányító hatása. Növényekre mindinkább a termelési ciklust megelőzően, állatokra pedig folyamatosan kötünk szerződéseket.

8. A termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztésére és a működő tsz-ek megerősítésére hozott határozatokat – felvásárlási oldalról – a következők szerint hajtottuk végre:

a) A nagy tételben és egyöntetű minőségben átadott árumennyiségek utáni ún. nagyüzemi felárrendszert ez évben továbbfejlesztettük. Egyrészt további cikkekre (tojás, tejszín, csemegeeszőlő, hagyma, dohány stb.) terjesztettük ki a felár fizetését, másrészt a tapasztalatok alapján egyes cikkeknel (baromfi, bor) növeltük a felár mértékét. A főcikkek után átlagosan 8,6%-os felárat fizetünk.

A nagyüzemi felárrendszer jelenlegi formájában és mértékében megfelelő módszernek bizonyult az ártermelés és a kollektív értékesítés növelésére.

Az egyszerűbb társulások számára a nagyüzemi felár eddig csak kisarányban került ki fizetésre, miután a közös értékesítés mellett közös termelési tevékenységet alig folytatnak.

b) A szerződések kötésénél további előnyöket biztosítottunk a tsz-ek számára. Így elsődlegesen a tsz-ekkel kötünk szerződéseket és emellett lehetővé tesszük számukra a szerződéskötést – beleértve az újonnan alakult tsz-eket is – olyan időszakokban is, amikor a kötések az egyéni gazdaságokkal szüneteltetjük. Egyes növényi cikkeknel megengedtük, hogy a tsz-ek és az egyszerű társulások a betakarítást megelőzően növelhessék a lekötött mennyiségeket.

c) A termelőszövetkezetek számára a nyári időszakban is biztosítottuk a tej utáni korpa-juttatást, amit az egyéni gazdaságok csak az év nyolc hónapjában kapnak.

d) A gyakorlatban bevált és eredményesnek tekinthető az a rendelkezés, amely a rövid lejáratú hitelek folyósítását előzetes áruszállítási szerződésekhez kötötte. Ugyancsak bevált a 100 kh szántóra meghatározott értékesítési norma teljesítése után biztosított hitelelengedés rendszere, azonban a gyakorlatban nem volt eléggé ösztönző az ártermelés és a

kollektív értékesítés növelésére, mert a teljesítésben kizárólag a nagyobb összegű hitelessédekességgel bíró tsz-ek érdekeltek, míg pl. az adósság nélküli, illetve az újonnan alakult tsz-ek egyáltalában nem.

Fenti intézkedések kihatásaként javult a tsz-ek állam felé történő áruértékesítése, de a piaci cikkeket – ott, ahol a fogyasztói piacok közelléte ezt előnyössé teszi – általában közvetlenül értékesítik.

III.

A felvásárlási rendszer megszilárdítása és fejlesztése területén az alábbi feladatokat tervezük a közeljövőben megoldani:

1. Az árak és árárányok helyes kialakítása, valamint a nemzeti jövedelem terv szerinti elosztásának biztosítása érdekében:

a) az 1959. évben – egyrészt a munkás-paraszt reáljövedelmek f. évi tényleges alakulását, másrészt az ipari termelői árrendezés kihatását alapul véve – kell állást foglalnunk, hogy milyen mértékben szükséges és a termelési helyzet ismeretében milyen cikkeknél lehetséges a felvásárlási árszintet tovább csökkenteni, illetve a spekulatív jellegű paraszti jövedelmeket milyen adópolitikai intézkedéssel lehetne részben elvonni.

b) A felvásárlási átlagárak kialakításánál a jövőben fokozottabban figyelemmel kell lennünk egyrészt a szerződéses felvásárlás arányának növekedésére, másrészt a mezőgazdasági termelés fejlődéséből adódó minőségjavulásokra.

c) Vizsgálunk kell, hogy a marhahizlalás kedvezőbb jövedelmezősége mennyiben helyezi a hústermelést – főleg a tsz-eknél – előtérbe a tenyésztéssel szemben és mennyiben érinti a sertésenyésztési és hizlalási kedvet.

d) Vizsgálunk kell, hogy a zöldség-vetésterület csökkenése – amely elsősorban a szocialista szektornál mutatkozik meg – mennyiben függ össze azzal, hogy a termelők előtt jelenleg csak a betakarítás időszakában válik ismeretessé a felvásárlási ár. Ezért a termelési biztonság erősítése érdekében szükségesnek látszik az árak stabilabb jellegű megállapítása.

2. A felvásárlás, feldolgozás és értékesítés végrehajtása területén:

a) az ún. piaci cikkeknél (tojás, baromfi, zöldség-gyümölcs) – elsősorban a szerződéses felvásárlás kiterjesztésével – erősíteni kell az állami és szövetkezeti felvásárló kereskedelem egykéz-szerepét;

b) a termelés, illetve felvásárlás növekedésével párhuzamosan az 1959. évre előirányzott beruházások növelésével fejlesztenünk kell a felvásárló kereskedelem az ipar és a kiskereskedelem átvételi, tárolási, szállítási és feldolgozási kapacitását – elsősorban a tejnél, bornál, valamint zöldség-gyümölcsnél;

c) a zöldség-gyümölcs felvásárlásnál és értékesítésnél alkalmazott kereskedelempolitikát és módszereket a még mindig meglévő hiányosságok felszámolása érdekében – a folyó évi tapasztalatok alapján – ismételten felül kell vizsgálni.

3. Az állam piacsabályozó szerepének további erősítése érdekében:

a) A készleteinkhez és a központi szükségletekhez mérten egyre fokozottabban ki kell elégítenünk a lakosság termelési jellegű (takarmány, élő állat) keresletét, hogy ezzel csökkentjük az aktív és passzív területek közötti forgalmat, amely a spekuláció táptalaja.

b) A gazdasági év végéig fokozatosan az ország egész területére kiterjesztjük a termelői igazolványok tapasztalatok szerint bevált rendszerét.

c) A felvásárlás eddigi, valamint a folyó gazdasági év további tapasztalatai alapján összefogó, egységes jogszabály szerkesztését kell megkezdeni úgy, hogy a felvásárlás rendszeréről szóló új jogszabályt 1960. év elején ki lehessen hirdetni.

4. A termelőszövetkezetek gazdasági megerősítése érdekében:

a) Egyes cikkekre (pl. hibrid kukorica, vetőmagvak, fajtaborsó, paprikamag stb.) az állami gazdaságok mellett kizárólag a tsz-ekkel kötünk növénytermelési szerződéseket.

b) Fokozottabban támogatjuk a tsz-eket termelvényeiknek elsődleges ipari feldolgozásában (tej és fűszerpaprika elsődleges feldolgozása, borpalackozás, savanyúságok s szörpök gyártása, aszalás, nádfeldolgozás stb.)

c) Meg kell vizsgálnunk, hogy a 100 kat. hold szántóra meghatározott értékesítési norma teljesítésében, illetve túlteljesítésében nem lehetne-e általában érdekeltté tenni a termelőszövetkezeteket, ha a 3004. sz. kormányhatározatban biztosított beruházási hitel-

elengedés helyett az értékesítési normát teljesítő minden tsz-nek kat. holdanként előre meghatározott összeget juttatnánk visszafizetési kötelezettség nélkül beruházási tartalék-számlájukra.

d) A felvásárló és termeltető apparátusnak a mezőgazdasági termelőszövetkezetek támogatásának főfeladata mellett – fokozottabban feladatává kell tennünk az egyszerű társulások megalakulásának és működésének szakmai támogatását.

Budapest, 1958. október 24.

Fehér Lajos s. k.
MSZMP KB Mezőgazdasági Osztály
vezetője

Kovács Imre s. k.
élelmezésügyi miniszter

a mezőgazdasági termékek 1958. első ³/₄ évi felvásárlásáról.

		Az 1958. évi első ³ / ₄ éves operatív tervhez			Az 1958. évi naptári éves tervhez					Az 1958/59. gazdasági éves tervhez		
		³ / ₄ éves operatív terv	³ / ₄ éves teljesítés	%	Naptári éves terv	³ / ₄ éves teljesítés	%	Várható naptári éves telj.	%	i Gazdasági éves terv	Teljesítés június 29. és október 25. között	%
Kenyérgabona	vagon	70 257	75 446	107,4	110 000	75 446	68,6	82 966	75,4	80 000	68 501	85,6
Árpa	vagon	3 200	8 478	264,9	8 070	8 478	105,1	9 278	115,-	8 000	7 721	98,5
Zab	vagon	525	1 746	332,6	2 020	1 746	86,4	1 921	95,1	2 000	1 630	81,5
Kukorica	vagon	6 270	8 204	130,8	20 470	8 204	40,1	22 204	108,5	21 000	3 567	17,-
Napraforgó	vagon	1 456	3 009	206,7	11 000	3 009	27,4	10 769	97,9	10 935	6 088	55,7
Burgonya	vagon	15 900	17 786	111,9	35 300	17 786	50,4	35 319	100,1	-	-	-
Termény	búzavagon	84 487	99 382	117,6	159 725	99 382	62,2	135 354	84,7	118 966	86 026	72,3
Bor	100 hl	3 000	5 988	199,6	10 500	5 988	57,-	17 030	162,2	-	-	-
Sertés	vagon	18 242	18 687	102,4	25 164	18 687	74,3	24 836	98,7	-	-	-
Marha	vagon	13 212	14 923	113,-	18 102	14 923	82,4	20 179	11,5	-	-	-
Baromfi	vagon	860	790	91,9	2 920	790	27,1	2 850	97,6	-	-	-
Tojás	1000 db	425 000	410 000	96,5	435 000	410 000	94,3	423 600	97,4	-	-	-
Hús	húsvagon	30 271	31 704	104,7	42 569	31 704	74,5	43 492	102,2	-	-	-
Tej	100 hl	42 500	51 775	121,8	55 000	51 775	94,1	66 775	121,4	-	-	-
Összesen:	búzavagon	435 217	479 215	110,1	659 735	479 215	72,6	668 384	101,3	-	-	-

Megjegyzés: A naptári éves tervek még a termés ismerete előtt kerültek kidolgozásra és jóváhagyásra, és a termés ismeretében **sem** lettek utóbb módosítva. Ezzel szemben a gazdasági éves tervek mára termésközelebbi ismeretében kerültek kidolgozásra.

Budapest, 1958. október 30.

A tartalékhelyzet alakulása

Cikkcsoport		1957. VI. 30.	1958. VI. 30.	%
Liszt (Kenyérgabona lisztre átszámítva lisztvagon)		16 693	26 042	156,0
Nyersrizs és hántolt rizs (hántoltra átszámítva)	vagon	777	615	79,2
Takarmány (Árpa, zab, kukorica, korpa szemesre átszámítva)	vagon	11 013	18 917	171,8
Napraforgóolaj	vagon	647	451	69,7
Cukor	vagon	2 697	5 535	205,2
Bor	hl	340 790	496 446	145,7
Vaj	vagon	31	125	403,2
Sajt	vagon	105	166	158,1
Hús, baromfi, tojás együtt	vagon	1 124	803	71,4
Zsír	vagon	1 331	1 215	91,3
Hizlaldai sertésállomány	db	205 835	153 016	74,3
KH marha	db	12 119	10 645	87,8

Megjegyzés: 1957 júniusában a húskészletek felduzzadása annak a következménye volt, hogy 1957 tavasza helyett késve érkeztek be a Csehszlovákiába és NDK-ba bértárolásra kiküldött húsmennyiségek.

Budapest, 1958. október 30.

Az 1958. éves felvásárlás címenkénti megoszlása százalékban

Cikkcsoport (cikk)	Biztosított felvásárlás	Szerződéses felvás.	2 + 3 együtt	Szabad felvásárlás	4 + 5 együtt
1.	2.	3.	4.	5.	6.
<i>I. Monopolcikkek</i>					
Termény	62,6	10,1	72,7	27,3	100,0
Ebből kenyérgabona	84,5	2,5	87,0	13,0	100,0
Élő állat	21,6	70,4	92,0	8,0	100,0
Bor	6,1	61,3	67,4	32,6	100,0
<i>II. Egyéb cikkek</i>					
Burgonya	5,7	—	5,7	94,3	100,0
Zöldség-gyümölcs	9,3	40,5	49,8	50,2	100,0
Baromfi-tojás	3,6	14,6	18,2	81,8	100,0
<i>III. Főcikkek összesen</i>	26,0	43,1	69,1	30,9	100,0

Megjegyzések:

1. A biztosított felvásárlás az állami szektor áruátadását a természetbeni földadót, a cséplőgéprézt és a vámkeresményt foglalja magában.
2. Bort korlátozott mértékben a földműveszövetkezetek is vásárolhatnak értékesítés céljára, ez azonban olyan kis mennyiséget jelent, hogy a bort helyes a monopolcikkek közé sorolni.
3. A zöldség-gyümölcs magas szerződéses aránya 1958-ban részben a gyengébb termés kövekménye, mert a leszerződött mennyiségek jelentős részét a termelők a gyengébb termés mellett is átadták, viszont a szabad felvásárlás emiatt jelentősen lemaradt. (A szerződéses felvásárlás aránya 1957-ben csak 31,5% volt.)
4. A „Főcikkek összesen” rovat az I. és II. alatt felsorolt cikkeken felül a tejet is tartalmazza.

Budapest, 1958. október 30.

4. sz. függelék D.

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

SZIGORÚAN BIZALMAS!
Ikt. sz.: B/1.

A párt agrárpolitikájának néhány kérdéséről és a termelőségfejlesztési mozgalom továbbfejlesztéséről

*A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága
1958. decemberi ülésének határozata*

[Az I–III. fejezet megjelent a Társadalmi Szemle 1959. 1. számában (1–12. p.) és Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–1962. című kiadványban. (Kossuth Könyvkiadó 1973. 286–295. p.)]

IV.

1. A Központi Bizottság szükségesnek tartja világosan rögzíteni álláspontját a Központi Bizottság két tagja, Fehér Lajos és Dögei Imre elvtársak nézeteivel és magatartásával kapcsolatban.

A Központi Bizottság megállapítja, hogy a jelenlegi határozatban vázlatosan említett eltérések a párt agrárpolitikájáról, mindkét elvtársnak a párt politikájának (hatalom kérdése) meg nem értéséből, félremagyarázásából eredtek.

Dögei elvtárs képtelen volt megérteni, hogy az ellenforradalom után közvetlenül minden kérdést – így a termelőségfejlesztési mozgalom fejlesztését is – a hatalom megvédésének, megszilárdításának kellett alárendelni. A munkás-paraszt szövetség megerősítése érdekében tett intézkedéseket is éppen ezért egyszerűen a parasztság számára tett engedményeknek kedvezményeknek fogta fel. Ebből a politikailag helytelen felfogásból eredtek megfontolatlan javaslatai, melyek elfogadása súlyos károkat okozott volna, elsősorban a hatalom alapját képező munkás-paraszt szövetség lazításán keresztül. A Központi Bizottság megítélése szerint Dögei elvtárs magatartására a szektáság volt jellemző, mely a „radikális” kijelentéseken keresztül ugyancsak a jobboldali tendenciák erősödését eredményezte.

Fehér elvtárs hibái elsősorban a kapitalista tendenciák erősödésének lebecsülésében, az egyéni parasztság termelési kedve emelkedésének túlbecsülésében foglalhatók össze. Fehér elvtárs helytelen felfogásának gyökere a marxizmustól idegen „paraszti létszemléletből” ered, lényegében tehát a munkásosztály vezető szerepének nem kellő megértésére mutat. Ez a felfogás és magatartás, mely Fehér elvtársnál tapasztalható volt, a Központi Bizottság véleménye szerint jobboldali magatartás. Ennek káros hatása elsősorban a szektás hibák erősödésében jelentkezett káros reakcióként.

A Központi Bizottságnak az a véleménye, hogy az elvtársak által elkövetett hibák, a párt vonalától történő jobb- és baloldali elhajlás, nehezítették a termelőségfejlesztési mozgalom számszerű fejlesztését. Ezek nélkül a hibák nélkül sem lehetett volna és nem lehetne ma sem ugrásszerű fejlesztést elérni, illetve célul kitűzni, de néhány százalékkal nagyobb eredményt a fejlesztésben el tudunk volna érni.

A Központi Bizottság megítélése szerint a két elvtárs helytelen nézetei elsősorban az ellenforradalmat követő első fél évben hatottak, de – bár egyre csökkenő mértékben – a Központi Bizottság mostani üléséig is megvoltak.

A Központi Bizottság ülésén Dögei elvtárs helytelen álláspontját képviselte felszólalásában Fehér elvtárs felszólalásában a Központi Bizottság ülésén korábbi helytelen állásfoglalásai nagy részét helyesbítette.

A Központi Bizottság helyesléssel vette tudomásul, hogy a lezajlott vita tanulságát Fehér elvtárs magáévá tette, a legfontosabb kérdésekben a Központi Bizottság bírálatát elfogadta és azok kijavításáról a Központi Bizottságot biztosította.

A Központi Bizottság ugyanakkor helyteleníti és elítéli, hogy Dögei Imre elvtárs, a Központi Bizottság egységes véleményével szemben, saját helytelen álláspontjához makacsul ragaszkodott, az elvtársi kritikát nem fogadta el.

A Központi Bizottság Dögei elvtárs központi bizottsági ülésen tanúsított magatartása ellenére is bízik abban, hogy Dögei elvtárs meg fogja érteni álláspontja helytelenségét és ezt a hozott határozatok pártszerű, eredményes végrehajtásával fogja bizonyítani.

2. A Központi Bizottság megbízza a Titkárságot, dolgozza ki a termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztésének feladatait úgy, hogy azt 1959 második felében – még a kongresszus előtt – a Központi Bizottság elé lehessen terjeszteni.

3. Ki kell dolgozni és egy éven belül a Politikai Bizottság elé kell terjeszteni a parasztság viszonylag vékony felső rétegénél jelentkező, részben kizsákmányolással, spekulációval szerzett túlzott jövedelmek elvonásának módját, beleértve az ennél a rétegénél esetleg alkalmazható egyéni adóketet is. Egyúttal javaslatot kell tenni a szükséges intézkedések bevezetésének időpontjára.

4. Egy éven belül javaslatot kell kidolgozni és a Politikai Bizottság elé terjeszteni a földadásvételi forgalmának megszüntetésére, vagy legalábbis szűkítésére vonatkozólag. A javaslatban állást kell foglalni abban a kérdésben is, nem lenne-e helyes az egyéni tulajdonban levő paraszti földek 1957-ben megkezdett telekkönyvi rendezésének megszüntetése.

5. Meg kell vizsgálni esetleges megváltoztatás szempontjából a termelőszövetkezetből kilépő tagok szövetkezeti adóssággal való megterhelésének jelenlegi rendszerét, mert az sok egyénileg gazdálkodó paraszt előtt igazságtalannak tűnik és visszatartja őt a belépéstől.

6. A Központi Bizottság Párt- és Tömegszervezetek Osztálya vizsgálja meg, szükséges-e a megyei pártbizottságok részére bizonyos mennyiségű szabad státuszt biztosítani függetlenített párttitkárok beállítására a mezőgazdaság szocialista átszervezésének elősegítése céljából, továbbá azt is, nem lenne-e célszerű a legközelebbi néhány évre a mezőgazdasági termelőszövetkezetek főkönyvelőinek és agronómusainak beállítását, illetve leváltását a járási bizottságok hozzájárulásától tenni függővé.

7. Minőségileg meg kell erősíteni a megyei és járási tanácsok mezőgazdasági osztályait, illetve ezeknek a termelőszövetkezetek szervezésével foglalkozó részét és meg kell vizsgálni, hogy annak anyagi alátámasztására a tanács mezőgazdasági szervezettel foglalkozó dolgozója, személytől függően, a fizetési rendszerbe beilleszkedő alapfizetésen kívül milyen pótlékot kapjon.

8. Az Agrárpolitikai Bizottságot meg kell szüntetni és helyette Mezőgazdasági Bizottságot kell szervezni a párt agrárpolitikája megvalósításának elősegítésére. A bizottságban legyenek benne az Agrárpolitikai Bizottság tagjai, kivéve azokat, akik eddig nem tudták a munkát lényegesen segíteni. A bizottságot meg kell erősíteni egy-két politikai bizottsági taggal, megyei pártbizottsági titkárral, megyei tanácselnökkel. A bizottságon belül kisebb operatív bizottságot kell szervezni esetleg sürgősen végrehajtandó intézkedések megvitatására.

9. A jövőben biztosítani kell a Földművelésügyi Minisztérium, a Termelőszövetkezeti Tanács és a Szövetkezetek Országos Szövetsége egységes elvek alapján való pártirányítását, e szervek egyöntetű állásfoglalását és szoros együttműködését.

10. A Központi Bizottság Mezőgazdasági Osztálya gondoskodik a Központi Bizottság határozatában megszabott feladatok végrehajtása során a különböző szervek munkájának összehangolásáról és havonként tájékoztassa a Politikai Bizottságot a szövetkezeti mozgalom állásáról.

Záradék:

A Központi Bizottság határozatát kapják meg a Központi Bizottság tagjai, a megyei pártbizottságok titkárai, a járási pártbizottságok első titkárai, a Központi Bizottság osztályvezetői, a Revíziós Bizottság elnöke, a Termelőszövetkezeti Tanács elnöke.

A Központi Bizottság határozatát meg kell tárgyalni:

1. január közepéig a Politikai Bizottság által szervezett országos aktíván a mezőgazdasággal kapcsolatos területen dolgozó párt- és állami vezetőkkel (kb. 300 fő), azt követően február közepéig;
2. a Földművelésügyi Minisztérium kommunista aktívájával;
3. a Szövetkezetek Országos Szövetsége kommunista aktívájával;

4. a Termelőszövetkezeti Tanács kommunista aktívájával;
5. a megyei pártbizottságok kibővített ülésein.
6. A határozatról az országos aktíva után ismertetést (közleményt) kell megjelentetni a Társadalmi Szemlében és a Pártéletben.

5. sz. függelék A.

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁG IRODÁJA

SZIGORÚAN BIZALMAS!

A Politikai Bizottság levele a Központi Bizottság tagjaihoz és póttagjaihoz az 1958. decemberi központi bizottsági ülés határozatával kapcsolatban

Kedves Elvtársak!

A Központi Bizottság megbízásából az 1958. decemberi KB-ülés jegyzőkönyve alapján elkészítettük a KB-ülés határozatát.

A határozat felhasználásával, ismertetésével kapcsolatban a Politikai Bizottság úgy döntött, hogy a határozatot teljes terjedelmében csak a KB tagjai és póttagjai kapják meg, a IV. fejezetet belső, bizalmas határozatként kezeljük és ezért a többi elvtársak e fejezet nélkül kapják meg a határozatot. Ezenkívül szükségesnek tartjuk, hogy a határozatról bő ismertetés jelenjen meg a Társadalmi Szemlében és a Pártéletben. Ebből a IV. fejezeten túlmenően elhagynánk még néhány pontot, így pl. a 4. oldal e) pontját, amelyben a termelőszövetkezetekbe áthelyezett szakemberek járandóságáról van szó, vagy például a 8. oldal 8. és 9. pontját, amelyek a részjegyek néhány helyen kísérletként történő bevezetésével, illetve az öregek és kétlakiak földjeinek a tsz használatára történő átvételével foglalkoznak.

A Politikai Bizottság a határozat IV. fejezete első pontjának megvitatására meghívta Dögei Imre elvtársat és feltette neki a kérdést, hogy egyetért-e a személyét illető megállapításokkal. Dögei elvtárs első válasza egy mondat volt: „Ha az elvtársak így ítélik meg a dolgot, én tudomásul veszem.”

Ismételt kérdésfeltevésünkre így válaszolt: „Nehéz erre válaszolni. Az elvtársak már hosszabb idő óta észrevették, hogy amíg én valamiről nem láttam, hogy jó, nem tudom rámondani... A Központi Bizottság határozatát én jónak tartom, mert ha nem tartanám jónak, azt is megmondtam volna.”

A Politikai Bizottság felhívta Dögei elvtárs figyelmét, hogy állásfoglalásában ellentmondás van. Ha nem ért egyet a személyével kapcsolatos megállapításokkal, akkor a Határozat egészével sem érthet egyet, hiszen annak bevezetőjében személyek megnevezése nélkül ugyanezek a megállapítások vannak.

A Politikai Bizottság erre való tekintettel felszólította Dögei elvtársat, hogy álláspontját a vitatott személyi vonatkozású kérdésekben most már levélben fejtsse ki és azt megküldjék a Központi Bizottság tagjainak és póttagjainak.

A Politikai Bizottság ülésén megkérdeztük Fehér elvtársat is, mi a véleménye a személyével kapcsolatos megállapításokról. Fehér elvtárs azokkal teljes mértékben egyetért, hibáinak kijavításáról és a hozott határozatok egyértelmű végrehajtásáról biztosította ismételten a Központi Bizottságot.

Budapest, 1959. január 8.

5. sz. függelék B.

SZIGORÚAN BIZALMAS!

Ikt. sz. B/1/b.

Tisztelt Központi Bizottság!

A Politikai Bizottság határozata értelmében, mely szerint levélben kell közölnöm a Központi Bizottság határozatában levő, a személyemre vonatkozó bírálati résszel kapcsolatos észrevételemet, ezt az alábbiakban teszem meg:

Mindenekelőtt kijelentem, hogy a Központi Bizottság határozatával – kivéve a személyemre vonatkozó bírálati részt – egyetértek.

Egyetértek, mert meggyőződésem, hogy a határozat, ha jól hajtjuk végre, előreviszi a mezőgazdaság szocialista átszervezésének ügyét. Előreviszi: mert tisztázta és lezárta a vitás kérdéseket, mert további segítséget nyújt a meglévő termelőszövetkezetek további megszilárdításában és fejlesztésében. De különösen sokat segít a gyenge, valamint az újonnan alakult szövetkezetek gyorsabb megerősödéséhez. Ennek következtében mindinkább bővül a jól gazdálkodó szövetkezetek száma, amely egyik fontos alapját képezi a termelőszövetkezeti mozgalom további szélesítésének is. A saját személyemre vonatkozóan a Központi Bizottság határozatának azt a megállapítását, mely szerint: magatartásomra a szektárság volt jellemző, hogy a párt vonalától való baloldali elhajlással nehezítettem a termelőszövetkezeti mozgalom számszerű fejlesztését és hogy mélységesen elítél azért, mert a Központi Bizottság egységes véleményével szemben, saját helytelen álláspontomhoz makacsul ragaszkodtam, az elvtársi kritikát nem fogadtam el, tudomásul veszem, de nem tudok vele egyetérteni.

A kétnapos vita, mely számomra is hasznos és tanulságos volt, arról győzött meg, hogy a felszólalók többségének véleménye az általam elmondottak lényegét tekintve nem volt eltérő. Ezért is nem tartottam feltétlenül szükségesnek, hogy ismételt felszólaljak.

Ami a munkámat illeti, nem állítom azt, hogy én mindenkor mindent helyesen láttam, hogy munka közben nem követtem el kisebb hibákat. Mint vezető követtem el kisebb hibákat, de azokat felismertem és igyekeztem kijavítani. Munkám és magatartásom megítélésénél kérem mérlegelni, hogy munkámat milyen körülmények között kellett végeznem, hogy milyen következményekhez vezetett volna, ha a párt mezőgazdasági osztályának vezetésében megállapított szemléleti hibák a Földművelésügyi Minisztérium intézkedéseiben ellenvetés nélkül érvényesültek volna. Én ma is úgy látom, hogy ellenvetéseink ezektől a nézetektől eltérően a párt vonalát képviselő nézetek voltak, melyek az intézkedéseink tartalmában jutottak kifejezésre.

A Központi Bizottság ülésén elhangzott felszólalások és a Központi Bizottság határozata megerősítette azt a véleményemet, hogy az, amit Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megalakulása óta tettem, alapjában véve helyes volt, nem tért el a párt politikájától, a marxizmus-leninizmus tanításáról.

Ezért az a véleményem, hogy azért, amit az elmúlt két év alatt tettem, nem kell önkritikát gyakorolnom. Az önkritika az elvi kérdés és csak objektív alapon termékeny és létjogosult.

A tennivalót én abban látom, hogy miután a Központi Bizottság lezárta a vitát és meghozta a határozatot, minden erőnket a határozat végrehajtására kell összpontosítani.

A magam részéről biztosítom a Központi Bizottságot, hogy a határozat sikeres végrehajtása érdekében a legjobb tudásom szerint fogok dolgozni és biztosítom, hogy a Földművelésügyi Minisztérium vezetői és dolgozói is ebben a szellemben dolgozzanak.

Budapest, 1959. január 12.

Dögei Imre s. k.

MELLÉKLETEK

I. AZ MSZMP KÖZPONTI SZERVEI TAGJAINAK NÉVSORA

1. Az MSZMP Központi Bizottsága tagjai, póttagjai (1957. június 29–)

*Az országos pártértekezleten – 1957. június 29-én – megválasztott
Központi Bizottság tagjai.¹*

Aczél György*	művelődésügyi miniszterhelyettes (1956. november)
Apró Antal*	a Minisztertanács elnökhelyettese (1956. november)
Bakó Ágnes	a VIII. kerületi Pártbizottság titkára
Benke Valéria*	a Rádió elnökhelyettese (1957. II. 26.)
Biszku Béla*	belügyminiszter (1956. november)
Borka Attila	a Budapesti Pártbizottság titkára
Brutyó János	az Építőipari Szakszervezet titkára
Cservenka Ferencné*	az MSZMP KB osztályvezető-helyettese (1957. II. 26.)
Dabronaki Gyula*	vállalati igazgató (1957. II. 26.)
Dögei Imre*	földművelésügyi miniszter (1956. november)
Fehér Lajos*	az MSZMP KB osztályvezetője (1956. november)
Fock Jenő*	az MSZMP KB titkára (1956. november)
Fogarasi Béla	egyetemi tanár, akadémikus
Földes László*	az MSZMP KB osztályvezetője (1956. november)
Friss István*	az MSZMP KB osztályvezetője (1956. november)
Gáspár Sándor*	a SZOT főtitkára (1956. november)
Harmati Sándor	X. kerületi tanácselnök
Horváth Imre*	külügyminiszter (1956. november)
Kádár János*	az MSZMP KB első titkára, a MT elnöke (1956. november)
Kállai Gyula*	az MSZMP KB titkára, művelődésügyi miniszter (1956. november)
Kiss Árpád*	az Országos Tervhivatal elnöke (1956. november)
Kiss Dezső*	a Csepel Vas- és Fémművek pártbizottsági titkára (1957. II. 26.)
Kiss Károly*	a MSZMP KB titkára (1956. november)
Komócsin Zoltán*	a KISZ KB titkára (1957. II. 26.)
Kossa István*	közlekedés- és postaügyi miniszter (1957. II. 26.)
Kreszán Lajos	a Ganz Vagon- és Gépgyár pártbizottságának titkára
Losonczi Pál	a barcsi Vörös Csillag Tsz elnöke
Major Tamás*	színművész, a Nemzeti Színház igazgatója (1957. II. 26.)
Marosán György*	az MSZMP KB titkára, államminiszter (1956. november)
Münnich Ferenc*	a Minisztertanács első elnökhelyettese (1956. november)
K. Nagy Sándor*	a türkevei Búzakalász Tsz elnöke (1957. II. 26.)
Nemes Dezső	a Népszabadság szerkesztőbizottságának vezetője
Németh Károly*	a Csongrád megyei Pártbizottság titkára (1957. II. 26.)
Nezvál Ferenc	igazságügy-miniszter
Nógrádi Sándor	Magyarország pekingi nagykövete
Novobátzky Károly	egyetemi tanár, akadémikus
Nyers Rezső*	a SZÖVOSZ elnöke (1957. II. 26.)
Orbán László	az MSZMP KB osztályvezető-helyettese
Pothornyik József*	a Nógrádi Szénbányászati Tröszt igazgatója
Prieszol József	a Borsod megyei Pártbizottság titkára
Révai József	az Elnöki Tanács elnökhelyettese
Révész Géza*	honvédelmi miniszter (1957. II. 26.)
Rónai Sándor*	az Országgyűlés elnöke
Sági György	a Csepel Vas- és Fémművek üzemi főmérnöke
Sándor József*	az MSZMP KB osztályvezetője (1956. november)
Sándor Kálmán	a kisújszállási városi pártbizottság munkatársa (1957. II. 26.)
Schercer Lajosné	a Kender- és Jutagyár dolgozója
Somogyi Miklós*	a SZOT elnöke (1957. II. 26.)

¹ Azokat a személyeket, akik az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának is tagjai voltak, *-gal jelöltük és zárójelben feltüntettük e tagság kezdetének dátumát is.

Szirmai István	a Tájékoztatási Hivatal elnöke
Szurdí István*	a MSZMP KB osztályvezetője (1957. II. 26.)
Tömpe István*	belügyminiszter-helyettes (1956. november)
Török István	a Vasas Szakszervezet titkára
Uszta Gyula*	honvédelmi miniszter-helyettes (1956. november)

Póttagok:

Antos István	pénzügyminiszter
Borbély Sándor	a KISZ SZB tagja
Darabos Iván	a Zala megyei Pártbizottság titkára
Horváth Ede	a Győri Vagon- és Gépgyár igazgatója
Ilku Pál	vezetőrnagy
Kaszapovics András	a kátolyi Új Élet Tsz elnöke
Klujber László	a Móri Járási Pártbizottság titkára
Martics Pál	ezredes
Valkó Márton	a Diósgyőri Vasgyár igazgatója
Varró György	a Beloianisz-gyár osztályvezetője

(1958-ban meghalt Horváth Imre, helyébe kooptálták rendes tagnak Ilku Pált.)

2. A Politikai Bizottság tagjai, póttagjai (1957. június 29–)

Az 1957. június 29-én megválasztott Politikai Bizottság tagjai.¹

Apró Antal*	(1956. november)
Biszku Béla*	(1956. november)
Fehér Lajos*	(1956. november)
Fock Jenő	
Kádár János*	(1956. november)
Kállai Gyula*	(1956. november)
Kiss Károly*	(1956. november)
Marosán György*	(1956. november)
Münnich Ferenc*	(1956. november)
Rónai Sándor*	(1957. II. 26.)
Somogyi Miklós*	(1957. II. 26.)

Póttagok:

Komócsin Zoltán
Nemes Dezső

3. A Központi Bizottság Titkárságának tagjai (1957. június 29–)

Az 1957. június 29-én megválasztott Titkárság tagjai.²

Kádár János (első titkár)
Fock Jenő (KB-titkár)
Kállai Gyula (KB-titkár)
Kiss Károly (KB-titkár)
Marosán György (KB-titkár)

¹ Azokat a személyeket, akik a korábbi – Ideiglenes Intéző Bizottság néven működő – testületnek is tagjai voltak, *-gal jelöltük és zárójelben feltüntettük e tagság kezdetének dátumát is.

² Valamennyien tagjai voltak az 1957. február 26. óta működő Titkárságnak.

4. A Központi Revíziós Bizottság tagjai (1957. június 29–)
Az 1957. június 29-én megválasztott Központi Revíziós Bizottság tagjai:

Fodor Gyula	az Országos Nyugdíjintézet igazgatója
Györe József	a Fővárosi Bíróság népbírája
Karakas László	az Élelmézipari Dolgozók Szakszervezetének elnöke
Kádas István	az Országgyűlés Irodájának vezetője
Kruzlák Béla	KGM kormány megbízott
Polónyi Szűcs Lajos	a pénzügyminiszter első helyettese
Szilágyi Béla	a Külkereskedelmi Minisztérium főosztályvezetője

(A KRB 1957. július 11-én Fodor Gyulát választotta elnökének.)

5. A Központi Ellenőrző Bizottság tagjai (1957. június 29–)

Az 1957. június 29-én megválasztott Központi Ellenőrző Bizottság tagjai:¹

Somogyi Milós	(a KEB elnöke)
Asztalos Géza*	
Birkás Imre	
Maróti Károly	
Mózes Viktor*	
Nezvál Ferenc*	
Nöhrer Árpád	
Papp Lajos	
Péteri István*	

II. AZ MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA MELLETT MŰKÖDŐ MUNKABIZOTTSÁGOK ÉS MUNKAKÖZÖSSÉGEK

A) MUNKABIZOTTSÁGOK

1. Az Agitációs és Propaganda Bizottság tagjai:²

Vezetője: Kállai Gyula
Tagjai: Fehér Lajos
Nógrádi Sándor
Orbán László

2. Az Agrárpolitikai Bizottság tagjai:³

Csizmadia Ernő	az Agrárügyetense docense
Dégen Imre*	az ÖVF főigazgatója
Dimény Imre	az OT Mezőgazdasági Főosztályának vezetője
Dögei Imre*	földművelésügyi miniszter
Gyenes Antal*	tudományos kutató

¹ Azokat a személyeket, akik az 1957. február 26-án megválasztott KEB-nek is tagjai voltak, *-gal jelöltük.

² Az Agitációs és Propaganda Bizottság az Ideiglenes Központi Bizottság 1956. november 11-ei határozata alapján jött létre, összetételének változásáról 1957 és 1959 között nincs dokumentum.

³ Az Agrárpolitikai Bizottság létrehozását a Szervező Bizottság 1957. január 24-én határozta el, majd a Titkárság 1957. április 26-án és december 20-án újabb személyi változtatásokkal alakította ki a bizottság összetételét. Vezetője mindvégig Fehér Lajos volt. *-gal jelöltük azokat a személyeket, akik ebben az időszakban is a bizottság tagjai voltak.

Hont János*	az FM Tervfőosztályának vezetője
Keserű János	az MSZMP KB Mezőgazdasági Osztályának helyettes vezetője
Kovács Imre	élelmezésügyi miniszter
Lázár Vilmos*	egyetemi tanár
Magyari András*	földművelésügyi miniszterhelyettes
Matolcsi János*	a Mezőgazdasági Múzeum igazgatója
Molnár Frigyes*	a Bács megyei IB elnöke
Nyers Rezső	a SZÖVOSZ elnöke

3. A „Hármas Bizottság”¹

Vezetője: Fock Jenő
Tagjai: Apró Antal
Friss István

4. A Régi Párttagok Bizottságának tagjai²

Elnöke:	Kiss Károly
Titkára:	Bárd András
Tagjai:	Andrásfi Gyula
	Andréka Károly
	Fehér László
	Harustyák József
	Orosz Nándor
	Papp Lajos
	Sebes Sándor
	Szerényi Sándor

B) MUNKAKÖZÖSSÉGEK

Az 1957. október 9-én létrehozott elméleti munkaközösségek:

- *Agrárpolitikai Elméleti Munkaközösség:*
Vezetője: Fehér Lajos
Titkára: Csizmadia Ernő
- *Filozófiai Elméleti Munkaközösség:*
Vezetője: Szigeti József
Titkára: Wirth Adám
- *Közgazdasági Elméleti Munkaközösség:*
Vezetője: Fock Jenő
Titkára: Molnár Endre
- *Kulturpolitikai Munkaközösség:*
Vezetője: Aczél György
Titkára: Nagy László

¹ A PB 1957. december 28-án határozott arról, hogy a gazdasági élet pártirányításának és a népgazdaság egyes területei munkájának koordinálása céljából operatív gazdasági pártbizottságot hozzanak létre.

² A Régi Párttagok Bizottsága a Titkárság döntése alapján 1957. december 20-án, a Régi Párttagok Tagságát Igazoló Bizottság és a Régi Párttagok Ügyeivel Foglalkozó Bizottság összehívásával jött létre.

- *Nemzetközi Kérdések Elméleti Munkaközösség:*

Vezetője: Horváth Imre

Titkára: Szántó György

A 1957. december 23-án megalakult elméleti munkaközösségek:

- *Pártépítési Elméleti Munkaközösség:*

Vezetője: Kádár János

Titkára: Sándor József

- *Párttörténeti Munkaközösség:*

Vezetője: Nemes Dezső

Titkára: Kálmán Endre

- *Jogi- és Államtudományi Elméleti Munkaközösség:*

Vezetője: Münnich Ferenc

Titkára: Markója Imre

III. RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

agit. prop.	agitációs és propaganda
Ad	Adminisztratív (Osztály)
APO	Agitációs és Propaganda Osztály
ÁGO/Állg.	Államgazdasági Osztály
ÁMG	Állami Mezőgazdasági Gépállomás
ÁVH	Államvédelmi Hatóság
BM	Belügyminisztérium
BELSPED	Belföldi Szállítványozási Vállalat
BP-PB	Budapesti Pártbizottság
EKM	Ganz Elektromos Készülékek és Mérőműszerek Gyára
ELTE	Eötvös Loránd Tudományegyetem
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
ET	Elnöki Tanács
et./e. t.	első titkár
Élm. m./ÉM	Élelmezésügyi Minisztérium
FKGP	Független Kisgazda-, Földmunkás és Polgári Párt
FM	Földművelésügyi Minisztérium
FMSZ	fölművesszövetkezet
HM	Honvédelmi Minisztérium
HNF OT	Hazafias Népfront Országos Tanácsa
HVDSZ	Helyiipari és Városgazdálkodási Dolgozók Szakszervezete
IB	Intéző Bizottság
IIB	Ideiglenes Intéző Bizottság
IKB	Ideiglenes Központi Bizottság
KB	Központi Bizottság
KBI	Központi Bizottság Irodája
KEB	Központi Ellenőrző Bizottság
KGB	Komityét Goszudarsztvennoj Bezopasznosztyi (Szovjet Állambiztonsági Bizottság)
KGM	Kohó- és Gépipari Minisztérium
KGST	Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa
KISZ	Kommunista Ifjúsági Szövetség
KP	Kommunista Párt
KPM	Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium
KPVDSZ	Kereskedelmi, Pénzügyi és Vendéglátóipari Dolgozók Szakszervezete
KRB	Központi Revíziós Bizottság
KSH	Központi Statisztikai Hivatal

KV	Központi Vezetőség
LEMP	Lengyel Egyesült Munkáspárt
MABI	Magánalkalmazottak Biztosító Intézete
MÁVAG	Magyar Állami Vas-, Acél- és Gépgyárak
MÁVAUT	Magyar Államvasutak Autóbusz Társaság
MDP	Magyar Dolgozók Pártja
MEDOSZ	Mezőgazdasági, Erdészeti és Vízügyi Dolgozók Szakszervezete
MESZÖV	megyei tagszövetség a SZÖVOSZ-on belül
m. e. t.	megyei első titkár
MEZŐSZÖV	Mezőgazdasági Eszközöket Értékesítő Vállalat
METESZ/MTESZ	Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége
MÉMOSZ	Magyar Építőmunkások Országos Szövetsége
MHS	Magyar Honvédelmi Sportszövetség
min.	miniszter
MKKE	Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem
MKP	Magyar Kommunista Párt
MNDSZ	Magyar Nők Demokratikus Szövetsége
MNOT	Magyar Nők Országos Tanácsa
MOL	Magyar Országos Levéltár
MOM	Magyar Optikai Művek
MSZMP	Magyar Szocialista Munkáspárt
m. t.	megyei titkár
MT	Minisztertanács
MTA	Magyar Tudományos Akadémia
MTI	Magyar Távirati Iroda
MTSH	Magyar Testnevelési és Sporthivatal
MUOSZ	Magyar Újságírók Országos Szövetsége
NATO	Észak-atlanti Szövetség angol nevének kezdőbetűi
NDK	Német Demokratikus Köztársaság
NEP	Novaja Ekonomicseskaja Polityika (Új Gazdasági Politika)
NIM	Nehézipari Minisztérium
OKISZ	Ipari Szövetkezetek Országos Tanácsa
OMFB	Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság
ORFK	Országos Rendőrfőkapitányság
OT	Országos Tervhivatal
OTP	Országos Takarékpénztár
o. v.	osztályvezető
OVF	Országos Vízügyi Főigazgatóság
PB	Politikai Bizottság
PM	Pénzügyminisztérium
pt.	póttag
PTI	Párttörténeti Intézet
PTO	Párt- és Tömegszervezetek Osztálya
PVB	Párt-végrehajtóbizottság
SZKP	Szovjetunió Kommunista Pártja
SZOT	Szakszervezetek Országos Tanácsa
SZÖVOSZ	Szövetkezetek Országos Szövetsége
SZTK	Szakszervezeti Társadalombiztosítási Központ
SZU	Szovjetunió
TANJUG	Telegrafaska Agencija Nova Jugoslavija – jugoszláv hírügynökség
TASZSZ	Tyelegrafnoje Agentsztvo Szovjetszkovo Szozjuza – SZU távirati irodája
TRHGY	Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye
tsz	termelőszövetkezet
tv.	törvényerejű rendelet
TTIT	Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat
USA	Amerikai Egyesült Államok
VB	Végrehajtó Bizottság

IV. SZEMÉLYNÉVMUTATÓ

(A kurrensen szedett személynevek a jegyzetekben hivatkozott szerzőket, a félkövér számok a hozzászólások – illetve elnöki megnyilatkozások – helyét jelölik.)

- ABBASZ, FERHAT 629
 ACZÉL GYÖRGY 38, 149, **160**, 167, 177,
 179, 213, 302, 415, 417, **472**, **476**, 481,
 487, 488, **492**, 500, **501**, 507–509, **512**,
514, **515**, 516, 517, 521, 524, 635, 732,
 878, 923, 926
 ADY ENDRE 100, 484
 ADENAUER, CONRAD 436, 519
 ALAPY GYULA 234, 630
 ALTOMÁRÉ IVÁN 564, 632
 AMBRUS ISTVÁN 524
 AMBRUS JÁNOS 39
 AMBRUS JENŐ 39, 149
 ANDA JÁNOS 39, 149
 ANDICS ERZSÉBET 51, 102, 185, 192,
 227, 234, 236, 630
 ANDRÁSFY GYULA 926
 ANDRÉKA KÁROLY 926
 ANDROPOV, JURIJ VLAGYIMIROVICS
 154, 166, 167, 630
 ANTOS ISTVÁN 38, 149, 173, 226, 302,
368, **371**, 374, 375, 391, 396, 400, 401,
 403, 415, 635, 690, **698**, 707, 708, 711,
 721, 781, 853, 866, 878, 924
 APRÓ ANTAL 28, **35**, 38, **42**, 87, 102, 149,
 154, 173, 192, 193, 229, 232, 302, 325,
 330, 415, 504, **556**, 621, 626, 630, 635,
 665, 671, **682**, 698, **700**, **701**, 705, 718,
 723, 725, 726, 734, 761, 770, 773, 776,
 779, 786, 796, 800, 815, 857, 858, 864,
 874, 877, 878, 923, 924, 926
 ASZTALOS GÉZA 28, 38, 150, 302, 415,
 524, 635, 878, 925
 ÁCS LAJOS 211, 228
 ÁDÁMJÓZSEF 524
 BABICS ANTAL 679, 871
 BAKONYI SEBESTYÉN ENDRE 150, 579,
 580, 632
 BAKÓ ÁGNES 38, **69**, 78, 88, 93, 98, 103,
 149, 153, 164, 237, **242**, 244, 245, 302,
 415, **445**, 460, 524, 635, 878,
 923
 BALZAC, HONORÉ DE 483
 BARABÁS TIBOR 482, 521
 Baráth Magdolna 873
 BARINKAI OSZKÁR 149, 524
 BARKÓCZI IMRE 524, 876
 BARTA ISTVÁN 207
 BARTÓK BÉLA 480, 481, 493, 494, 521
 BATA ISTVÁN 185, 188, 225, 227, 234,
 235, 630
 BÁRD ANDRÁS 415, 500, 524, 635, 926
 BÁTORFI LAJOS 39
 BEBRITS LAJOS 457, 520
 BEDŐK JÁNOS 39
 BENKE VALÉRIA 38, **88**, 98, 104, 149, 177,
 198, 213, 229, **241**, 244, 302, 415, 561,
562, **570**, 635, 878, 923
 BENKEI ANDRÁS 39, 149, 251, **292**, **295**,
 296, 302, 878
 BEREI ANDOR 185, 227, 234, 236,
 630
 Beresztóczy Miklós 517
 BERKESI ANDRÁS 491, 506, 513, 521
 BERTÓK DEZSŐ 738
 BETHLEN ISTVÁN gróf 552, 631
 BETLEN OSZKÁR 550, 557, 630
 BESSENYEI FERENC 71, 89, 103
 BIALON VILMOS 39, 149
 BIRKÁS IMRE 26, 28, 38, 150, 925
 BIRÓ DEZSŐ 225, 228, 630
 BIRÓ FERENC 234, 630
 BIRÓ GYÖRGY 635
 BIRÓ JÓZSEF 449, 524
 BIRÓ ZOLTÁN 234, 630
 BISZKU BÉLA 28, 38, 149, 153, **157**, 158,
 165, 302, 415, 483, **489**, 514, 515, 524,
570, 579, 608, 635, 665, 877, 878, 923,
 924
 BITTMAN ERNŐ 39, 149
 BLAHA BÉLA 40
 BODONYI PÁLNÉ 40
 Borbándi Gyula 517
 BORBÁS LAJOS 40
 BORBÉLYSANDOR 38, 149, 153, **242**, 302,
 415, 524, 635, 878, 924
 BORKA ATTILA 38, 39, 149, **162**, 302,
 415, 524, 635, 878, 923
 BRUTYÓ JÁNOS 38, 149, 302, 415, 524,
 635, 878, 923
 BOUHALI, LARBI 120
 BUGÁR JÁNOSNÉ 40
 BULGANYIN, NYIKOLAJ ALEKSZAND-
 ROVICS 37
 CACHIN, MARCEL 245, 246
 Callegari, Gian Paolo 522
 CHAMOUN, G. 519
 CHURCHILL, SIR WINSTON LEONARD
 SPENCER 496

- CZINEGE LAJOS 39, 149, 251, **284**, 297,
298, 302, 524, 802, **810**, 828, 853, 860,
866, 875, 878
- CZOTTNER SÁNDOR 39, 150, 507, 522
- CYRANKIEWICZ, JÓZEF 136, 148, 428
- CSAJKOVSKIJ, PJOTR ILJICS 510,
522
- CSANG KAI-SEK 138, 140, 148
- CSATÁR GYÖRGY 97, 104
- CSÁKÓ MIHÁLY 40
- Cseres Tibor 523
- CSERGŐ JÁNOS 39, 96, 104, 408, 579, 580,
606, 622
- CSERVENKA FERENCNÉ 38, 149, **160**,
163, 302, 415, **556**, 564, 565, 577, **585**,
620, 625-627, 635, 878, 923
- CSETERKI LAJOS 39, 149, 302, 686, **834**,
837, 842, 857, 866, 872, 878
- CSÉBYLAJOS 248
- CSIKESZ JÓZSEFNÉ 39, 149, 524, 878
- CSILLAG MIKLÓS 514, 523
- CSIZMADIA ERNŐ 925, 926
- CSONTOS JÓZSEF 39
- CSORBA LÁSZLÓ 241, 245
- DABRONAKI GYULA **64**, 69, 91, 93, 149,
161, **240**, 243, 302, **396**, **400**, 415, 524,
584, 635, **685**, 693, 698, 707, 878, 923
- DAMJANOV, GEORGI 676, 871
- DARABOS IVÁN 38, 149, 153, **241**, 251,
275, 297, 299, 302, 415, 635, 878,
924
- DARVAS JÓZSEF 517, 679, 871
- DAPSI KÁROLY 150, 238, 245
- DÁVID FERENC 51, 102
- DEMÉNY PÁL 205, 228
- DESZPOT LÁSZLÓ 154, 168
- DEZSÉRYLÁSZLÓ 679, 871
- DÉGEN IMRE 710, 872, 925
- DÉKÁN ISTVÁN 234, 630
- DÉNES LEÓ 614
- DÉRI ERNŐ 39, 83, 104
- DÉRY TIBOR 51, 70, 103, 147, 156, 499,
570
- DIMÉNYIMRE 925
- DINNYÉS LAJOS 221, 228, 453, 670,
870
- DIÓSI IMRE 39, 149, 524
- DOBI ISTVÁN 40, 51, 100, 102, 119, 150,
156, 172, 251, **277**, 281, 294, 300, 302,
453, 454, 463, 520, 554, 631, 670, 710,
726, 744, **749**, 762, 765, 768, 785, 792,
793, 828, 830, **831**, 838, 847, 863, 869,
872, 873, 878, 900
- Dobozy Imre 522
- DOLESCHALL FRIGYES 39, 150
- DOMOKOS JÓZSEF 40, 252, 300
- DONÁTH FERENC 7, 153, 154, 156, 162,
165, 168, 262, 414, 427, 517, 547, 566,
632, 757, 874
- ifj. Donáth Ferenc 632
- DÓRA JÁNOS 39, 524
- DÓZSA GYÖRGY 512
- DÖGEI IMRE 38, 177, 179, **206**, 219, 222,
226, 237, 291, 294, 302, **358**, 364, 377,
378, 387, 411, 415, 524, 635, 710-712,
724-726, 729, 732, 733, **736**, **741**, 744,
745, 747, 749, 753, 764, 766, 769, 776,
778, 779, 783, 794, 795, 816, 817, 819,
822, 825, 833, 836, 842, 845, 849, 852,
853, 857, 858, 861-864, 866, 867,
872-876, 878, 900, 905, 917, 919, 920,
923, 925
- DULLES, ALLEN WELSH 147
- DULLES, JOHN FOSTER 126, 144, 147,
238, 239, 470, 552
- EISENHOWER, DWIGHT DAVID 139,
148, 231
- ELEKES LÁSZLÓ 39
- ERDEI FERENC 173, 226
- ERDELYI KÁROLY 135, 148
- ERDŐS PÉTER 103, 153, 166, 168
- ERKEL FERENC 480
- ERNST JENŐ 427, 518
- ESTERHÁZY herceg 554
- FAGERHOLM, K. A. 629
- FAGYEJEV, ALEKSZANDR ALEKSZAND-
ROVICS 515, 523
- FAJKOS ALADÁR 39, 149
- FARKAS FERENC 166
- FARKAS LÁSZLÓ 465, 520
- FARKAS MIHÁLY 159, 235
- FARKAS VLADIMIR 175, 226
- FAZEKAS GYÖRGY 153, 165, 168
- FAZEKAS JÁNOS 541, 629
- FÁBIÁN BÉLA 457, 520
- FEHÉR IMRE 523
- FEHÉR LAJOS 6, 28, 38, **66**, 92, **95**, 149,
219, 251, **252**, 259, 262, 264, 272, 274,
275, 281, 284, **296**, **299**, 302, 317, 415,
618, 635, **690**, **694**, 696, 698, 699, 702,
703, 705, 706, 709-712, 724-727, 729,
732, 733, 737, 739, 743, 747, 749, 756,
764, 766, 769, 779, 780, 782, 794, 795,
816, 817, 825, 828, 835, 842, 845, 847,
852, 853, **856**, 857, 861-865, 868,
872-874, 876-878, 900, 914, 917, 919,
923-926
- FEHÉR LAJOS (Csongrád m.) 39
- FEHÉR LÁSZLÓ 926
- FEHÉR TIBOR 509
- Feitl István 873
- FEJSZÁL király 519

- FEKETE KÁROLY 175, 176, 226
 FEKETE SÁNDOR 630
 FEKETE MIHÁLY 52
 FELCSUTI LÁSZLÓ 524
 FOCK JENŐ 25, 28, 31, 36, 38, 41, 53, 58,
 64, 65, 91, 116, 119, 130, 147, 169,
 170, 173, 182, 194, 200, 204–206,
 209–212, 216, 259, 302, 362, 415, 533,
 548, 556, 571, 577, 581, 585, 587, 622,
 625, 633, 635, 665, 684, 778, 781, 857,
 859, 864, 868, 869, 872, 874, 876–879,
 900, 923, 924, 926
 FODOR GYULA 26, 28, 150, 563, 635, 878,
 925
 FODOR JÓZSEF 102
 FOGARÁSI BÉLA 38, 149, 159, 241, 244,
 302, 360, 369, 376, 383, 396, 415, 497,
 515, 522, 524, 635, 681, 682
 FÖLDES LÁSZLÓ 38, 80, 93, 95, 149, 153,
 160, 164, 174, 177, 179, 240, 243, 302,
 415, 559, 560, 566–568, 635, 878, 923
 FÖLDI MIHÁLY 483, 521
 FÖLDVÁRI ALADÁR 40
 FÖLDVÁRI RUDOLF 83, 103, 241–243
 FRISS ISTVÁN 38, 54, 63, 103, 149, 159,
 162, 163, 302, 400, 409, 415, 506,
 510–512, 515, 524, 625, 633, 635, 683,
 824, 830, 852, 862, 868, 869, 876, 878,
 879, 884, 923, 926
 FRÖSCHL GUSZTÁV 580, 633

 GALAMBOS ERZSÉBET 508, 522
 GALAMBOS JÓZSEF 179, 227
 GAULLE, CHARLES DE 385, 413, 438–
 440, 519, 565
 GÁBOR JÓZSEF 877
 GÁL LÁSZLÓ 40
 GÁL PÁL 70
 GÁSPÁR MARGIT 214, 228
 GÁSPÁR SÁNDOR 38, 73, 85, 92, 99, 149,
 160, 237, 302, 374, 383, 415, 613, 618,
 625, 635, 761, 878, 923
 GERMANUS GYULA 631
 GERŐ ERNŐ 104, 155, 184, 190, 212, 222,
 224, 225, 230, 232, 233, 235, 547, 630,
 676
 GHEORGHU-DEJ, GHEORGHE 541, 545,
 629
 GIMES MIKLÓS 153, 166, 168, 414, 517
 Glatz Ferenc 167
 GODA GÁBOR 512, 523
 GOLLAN, JOHN 121, 542, 629
 GOMBOS [?] 70
 GOMULKA, WLADYSLAV 46, 102, 123,
 125, 126, 141, 145, 428, 518, 540, 545
 Gorbатов, Borisz 507, 522
 GÓDOR FERENC 149, 302, 878
 GROMIKO, ANDREJ ANDREJEVICS 413
 GROMOV, JEVGENYIJ IVANOVICS 502,
 522
 GROTEWOHL, OTTO 436, 519
 GRÓSZ KÁROLY 14
 GRÓSZ JÓZSEF 517, 555, 631

 GYARMATI LÁSZLÓ 39
 GYÁROS LÁSZLÓ 683, 872
 GYENES ALBERT 39
 GYENES ANTAL 724, 725, 727, 782, 783,
 858, 868, 873, 925
 GYENGE KÁROLY 524
 GYÖRE JÓZSEF 150, 878, 925
 GYURKOVICS MÁRIA 485, 521

 HABSBURG OTTÓ 494, 522
 HARASZTI SÁNDOR 22, 153, 165, 168,
 464
 HARMATI SÁNDOR 38, 149, 241, 302,
 415, 524, 635, 878, 923
 HARUSTYÁK JÓZSEF 926
 HARRER FERENC 193, 228
 HATTA, MOHAMMED 142, 148
 HAZAI JENŐ 604, 633
 HÁNER JÓZSEF 179, 227
 HÁRY BÉLA 40
 HÁY GYULA 147, 382, 570
 HEGEDŰS ANDRÁS 6, 36, 130, 155, 167,
 182, 185–188, 191, 210, 233, 235, 236,
 547, 559, 567, 630
 HEGEDŰS ANDRÁSNÉ 130
 HEVESI GYULA 94
 HIDAS ISTVÁN 465, 520
 HINDENURG, PAUL von BENECKEN 565
 HITLER, ADOLF 138, 437, 442, 565
 HONEGGER, ARTHUR 521
 HONT JÁNOS 926
 HORN DEZSŐ 40
 HORTHY MIKLÓS 81, 238, 421, 486, 487, 505
 HORVÁTH ANDRÁS 39, 149, 302, 446,
 452, 455, 462, 524, 761, 769, 780, 783,
 785, 806, 847, 866, 878
 HORVÁTH EDE 38, 149, 237, 302, 415,
 524, 635, 878, 924
 HORVÁTH FERENC 486, 521
 HORVÁTH GYULA 174, 175, 226
 HORVÁTH IMRE 8, 38, 149, 153, 178,
 226, 237, 247, 923, 924, 927
 HORVÁTH JÁNOS 39, 149, 517, 524
 HORVÁTH MÁRTON 22, 51, 102, 154,
 159, 161–164, 546, 564, 630
 HORVÁTH MIHÁLY 63, 103
 HO SI MINH 128, 129, 147
 HRUSCSOV, NYIKITA SZERGEJEVICS 8,
 31, 48, 124, 129, 141, 231, 232, 301,
 337, 340, 371, 380, 412, 430, 440, 469,
 470, 518, 520, 545, 674
 HUBER LAJOS 40

- ILKU PÁL 38, 149, 153, 164, 178, 179, 198,
199, 213, 237, 238, 243, 245, 247, 302,
415, 635, 878, 924
ILLÉS ENDRE 104.
ILLÉS BÉLA 104
ILLYÉS GYULA 43, 101, 104, 479, 494, 497,
521
INCZE JENŐ 325, 412
- JAKAB SÁNDOR 39, 149, 302, 524, 842,
878
JÁHNER-BAKOS MIHÁLY 252, 300
JÁKÓ PÁL 90, 507, 509, 522
JÁNKI KÁLMÁN 149
JÁNOSI FERENC 153, 158, 165, 168, 414,
488, 518, 521
JÁNOSSY LAJOS 631
JÓBORÚ MAGDA 178, 179, 226, 227
JÓKAI MÓR 506
JÓZSEF ATTILA 164, 479, 481
JUHÁSZ GYULA 484
KAGANOVICS, LAZAR MOJSZEJEVICS 6,
29, 30–33, 35–37
KAPICSICS, JOVO 248
KARAKAS LÁSZLÓ 150, 878, 925
KARAMI, R. 519
KARÁDI GYULA 150, 606, 633
KARÁDI GYULÁNÉ 514, 523
KARDELJ, EDWARD 248
KARSAI FERENC 150, 524
KASSAI GÉZA 150
KASSÁK LAJOS 486, 521
KASZAPOVICS ANDRÁS 38, 149, 163,
237, 302, 415, 524, 635, 744, 757, 761,
796, 878, 924
KASSZEM, ABDUL KARIM 519
KAZAL LÁSZLÓ 507, 522
KADAS ISTVÁN 150, 878, 925
KÁDÁR JÁNOS 5–8, 25, 26, 27–29, 31, 34,
35, 36, 38, 41, 42, 53, 61–63, 64, 65,
66, 68, 72, 73, 77, 79, 82, 84, 88, 93,
100, 101, 103, 116, 119, 128, 129, 146,
147, 149, 153, 154–156, 158, 160, 162,
163, 165–167, 169, 179, 190, 191, 192,
194–196, 199, 200, 202, 203, 204, 206,
207–209, 212, 214, 215, 216, 218, 222,
226, 229, 230, 232, 233, 237, 238, 240,
242, 243, 245, 248, 249, 251, 252, 264,
268, 273, 274–276, 286, 293, 295,
297–299, 300, 302, 325, 341, 342, 369,
371, 375, 377, 390, 392, 394, 396, 399,
400, 404, 406, 407, 409, 410, 412–415,
417, 425, 434, 445, 446–448, 451–454,
455, 458, 459, 460, 471, 476, 478, 479,
484, 485, 492, 500, 502–504, 505, 507,
512, 513, 514, 515, 517, 518, 520, 524,
533, 550, 555, 556, 559, 560, 561, 563,
564, 566, 570, 571, 575–577, 580, 590,
595, 600, 604, 607, 609, 611, 613, 618,
620, 621, 625, 628, 629, 630, 631, 633,
635, 665, 681, 682, 683, 694, 696, 701,
707, 709, 710, 711, 729, 730–734, 740,
741, 743, 744, 746, 747, 749, 750, 751,
762–767, 768, 769, 771, 776, 777,
778–783, 784, 785, 787, 788, 791, 792,
794, 795, 797–799, 800, 801–803, 810,
812, 813, 815, 817–819, 821, 822–824,
837, 842, 846, 848–850, 851–853, 856,
858, 859, 860, 862, 866, 868, 870, 871,
873, 874, 876–879, 923, 924, 927
KÁLLAI GYULA 25, 27, 28, 38, 54, 96, 153,
167, 170, 193, 197, 198, 212, 215, 216,
229, 302, 415, 424, 425, 442, 473, 476,
479, 481, 507, 511, 524, 560, 566, 571,
635, 665, 678, 681–685, 690, 698, 701,
775, 819, 868, 869, 876, 878, 923, 924,
925
KÁLLÓ IVÁN 871
KÁLMÁN ENDRE 39, 150, 302, 415, 524,
630, 635, 878, 927
Kálmán Imre 522
KÁLMÁN ISTVÁN 39
KEKKONEN, URHO KALEVA 629
KELEMEN LAJOS 39, 150, 524
KELEN BÉLA 39, 149, 878
KERESZTES MIHÁLY 724, 727, 873,
876
KERTI HENRIK 39, 149, 524
KESERŰ JÁNOS 524, 724, 727, 732, 733,
821, 822, 852, 872, 873, 878, 900,
926
KILIÁN JÓZSEF 150
Kimmel Emil 22
KISHÁZI ÖDÖN 554, 631
KIRÁLY BÉLA 153, 158, 166, 168, 457
KISS ÁRPÁD 38, 173, 226, 237, 302, 325,
330, 343, 353, 361–364, 368, 369, 377,
391, 393, 402, 404, 408, 415, 524, 635,
707, 815, 878, 884, 923
KISS DEZSŐ 38, 58, 61, 83, 85, 93, 149,
161, 241, 302, 415, 504, 576, 586, 590,
605, 607, 625–627, 635, 878, 923
KISS GYULA 227
KISS ISTVÁN 154, 168
KISS JÁNOS 39, 150, 524
KISS JÓZSEF 166, 630
KISS KÁROLY 25, 26, 27–29, 34–36, 38, 41,
58, 153, 154, 158, 164, 170, 190, 222,
231, 232, 251, 258, 281, 291, 295, 300,
302, 325, 412, 415, 445, 464, 472, 479,
486, 489, 498, 500, 503, 506, 516, 519,
524, 571, 576, 592, 613, 626, 630, 635,
679, 696, 699, 708, 711, 724, 736, 744,
760, 781, 797, 800, 870, 871, 878, 923,
924, 926
KITAGA-WA 101

KLAUKÓ MÁTYÁS 39, 149, 302, 524, **849**,
 850, 878
 KLUIBER LÁSZLÓ 38, 149, **242**, 302, 415,
 524, 635, **854**, 878, 924
 KODÁLY ZOLTÁN 89, 480, 481, 492, 494
 KOMJÁT IRÉN 39, 150, 415, 524, 635, 878
 KOMJÁTHYLÁSZLÓ 580, 632
 KOMÓCSIN MIHÁLY 39
 KOMÓCSIN ZOLTÁN 25, 28, 38, 149,
 153, 302, 415, 524, **611**, 626, 627, 635,
851, 857, 878, 923, 924
 KOPÁCSI SÁNDOR 7, 153, 156, 160, 166,
 168, 414, 426, 427, 517
 KOPÓ SÁNDOR 524
 Korányi G. Tamás 167
 KORNAI JÁNOS 103
 KONYEV, IVAN SZTYEPANOVICS 336,
 337
 KOSSA ISTVÁN 38, 149, **195**, **196**, **197**,
 216, 221, 225, 302, 391, 393, 394, 396,
 415, 524, 635, 878, 923
 KOSSUTH LAJOS 515
 KÓBOR FERÉNC 149
 KÓNYA ALBERT 179, 227
 KOVAL PÁL 149
 KOVÁCS BÉLA 173, 226, 554, 559, 568,
 569, 631, 632
 KOVÁCS IMRE (író) 457, 520
 KOVÁCS IMRE (miniszter) 150, 823, 849,
 914, 926
 KOVÁCS ISTVÁN (katonatiszt) 159, 167,
 632
 KOVÁCS ISTVÁN (MDP KV titkára) 6, 130,
 131, 148, 182, 185, 188, 191, 210, 211,
 215, 221, 223, 233–235, 547, 548, 551,
 563, 566, 567, 569, 630, 632, 677, 870
 KOVÁCS ISTVÁNNÉ 130
 KOZÁK TIBORNÉ 39
 KÖRÖSI GYÖRGY 40
 KRESZÁN LAJOS 38, 149, **241**, 302, **393**,
 415, 524, 581, 635, 878, 923
 KRISTÓF ISTVÁN 40, 445, 520
 KRUZSLÁK BÉLA 878, 925
 KUJI SÁNDOR 39
 KUN BÉLA 551, 552, 630
 KUNCZER MIHÁLY 39
 KURIMSZKY SÁNDOR 176, 226

 LACZKÓ PÁLNÉ 39, 150, 174, 302, 415,
 635, 878
 LAKATOS ÉVA 503, 514, 522
 LAKI ISTVÁN 39, 149, 302, 678, 871, 878
 LANTOS JÓZSEF 154, 168
 LARSEN, AKSEL 544, 629
 LATABÁR KÁLMÁN 501, 507, 522
 LATINKA SÁNDOR 505, 522
 LÁZÁR VILMOS 858, 876, 926
 LENDVAI ISTVÁN 39

 LENIN, VLAGYIMIR ILJICS 402, 497, 551,
 725, 776, 780, 798
 LIGETI LÁSZLÓ 40
 LOMBOS FERENC 39, 149, 302, 524, **838**,
 839, 842, 863, 878
 LOSONCZY GÉZA 7, 8, 105, 155, 158, 166,
 167, 224, 248, 464, 480
 LOSONCZI PÁL 38, 149, 302, 415, 635,
829, 849, 878, 923
 Dr. LÖVENSTEIN, HUBERTUS 158, 167
 LUKÁCS GYÖRGY 7, 51, 102, 122, 153,
 154, 156, 160, 168, 220, 419, **432**, **437**,
 477, 488, 497, 515, 522
 LUKÁCS ISTVÁN 39
 LUKÁCS SÁNDOR 40

 MADARÁSZ FERENC 160, 161, 164, 167
 MAGYARI ANDRÁS 177, 179, 226, 745,
 874, 926
 MAJAKOVSZKIJ, VLAGYIMIR VLAGYIMI-
 ROVICS 493
 MAJOR TAMÁS 38, 89, 149, 159, **194**,
212–215, 221, 302, 415, **479**, 486, 489,
493, 494, 495, 497, 503, 508, 524, 635,
 878, 923
 MALENKOV, GEORGIJ MAKSZIMILIA-
 NOVICS 6, 29, 30, 31, 33, 35–37
 MALÉTER PÁL 153, 158, 166, 168, 180,
 414, 426, 431, 517
 MAO CE-TUNG 134, 137, 139, 145, 148
 MARCEAU, FÉLICIEN 228
 MARCZIS ANTAL 876
 MARKOS GYÖRGY 63, 103, 501, 522
 MARKÓJA IMRE 927
 MAROS JÓZSEFNÉ 39, 150, 524
 MAROSÁN GYÖRGY 25, 27, 28, **35**, 38,
 53, 54, 72, 88, **100**, **101**, 102, **119**, **129**,
146, 153, 158, **169**, 170, **182**, **190**, **192**,
194, **198**, **218**, **225**, **237**, **238**, **240**, **244**,
 302, 325, **341**, **342**, 372, 415, **417**, 442,
445, **451**, 458, **459**, 462, **463**, **464**, **470**,
471, **481**, 489, **493**, 495, **498**, **499**, 500,
501–503, **507**, **510**, 513, **515**, 524, **533**,
551, **555**, **556**, **559**, **561**, **563**, **564**, **570**,
571, **576**, **604**, **607**, **613**, **618**, **621**, **628**,
 631, 635, 871, 878, 923, 924
 MARÓTI KÁROLY 28, 38, 150, 925
 MARTICS PÁL 38, 149, 237, 302, 415, **635**,
 878, 924
 MARTIN FERENC 40
 MARX, KARL 533, 780, 798
 MATOLCSI JÁNOS 211, 228, 727, 782,
 783, 858, 873, 926
 MÁLYI VILMOS 39
 MÁNDOKI [?] 816
 MÁRTON ANDRÁS 159, 167
 MÁTYÁS LÁSZLÓ 176, 179, 226
 MEKIS JÓZSEF 150, 452, 520

- MESTERHÁZI LAJOS 491, 521
 MEZŐ IMRE 156, 557, 631
 MÉHES LAJOS 39
 MÉREY FERENC 630
 MÉSZÁROS ÁGI 71, 103
 MIČUNOVIĆ, VELJKO 340
 MINDSZENTYJÓZSEF 126, 144, 147, 423,
 517, 552
 MIHÁLYFI ERNŐ 477, 521
 MIKSZÁTH KÁLMÁN 506
 MÓD ALADÁRNÉ 63
 MOHAROSJÓZSEF 39, 581, 633
 MOLOTOV, VJACESZLAV MIHAJLO-
 VICS 6, 29, 30–33, 35–37, 493, 521
 MOLNÁR ENDRE 926
 MOLNÁR ERNŐ 39, 150, 524
 MOLNÁR FRIGYES 39, 149, 302, **781–784**,
 785, 798, 809, 817, 819, 858, 878, 926
 MOLNÁR LÁSZLÓ 149, 302, 878
 MONTGOMERY, BERNARD LAW 539, 629
 MÓRICZ ZSIGMOND 480, 481, 493, 494,
 506
 MÓZES VIKTOR 28, 38, 150, 925
 MÜNNICH FERENC 8, 28, 38, 58, 128,
 129, 136, 147, 149, 165, 172, 194, 196,
 229, 245, 248, 302, 415, 424–426, 435,
 470, 505, 524, 630, 635, 671, 877, 878,
 923, 924, 927

 NAGY ATTILA 508, 522
 NAGY DÁNIEL 453, 520, 524, 670, 671
 NAGY FERENC 144, 148, 156, 470
 NAGY IMRE 5–8, 30, 36, 43, 97, 100, 122,
 125, 126, 129, 144, 153–162, 164–168,
 188, 215, 220, 224, 226, 232, 234–236,
 240–244, 248, 262, 342, 413, 414, 426,
 429, 431, 435, 438, 440, 451, 462, 463,
 488, 511, 517, 518, 520, 540, 542, 545,
 549, 550, 552, 629, 630, 704, 710, 857,
 871, 874
 NAGY JÓZSEFNÉ 39, 150
 NAGY MÁRIA 150, 524
 NAGY LÁSZLÓ 926
 NAGY TAMÁS 63, 103
 K. NAGY SÁNDOR 38, 149, **242**, 244, 251,
268, 300, 302, 415, **447**, **448**, 460, 462,
 466, 524, 635, 764–766, **801**, 826, 835,
 866, 876, 878, 923
 Z. NAGY FERENC 453, 520
 NAGYISTÓK JÓZSEF 670, 870
 NASSZER, GÁMAL ABDEL 102, 430, 518
 NÁNÁSI LÁSZLÓ 554, 631
 NEHRU, DZSAVAHARLA 430, 518
 NEMES DEZSŐ 25–28, 38, 149, 232, **302**,
 415, 558, 635, 878, 923, 924, 927
 NEMESKÉRI JÁNOS 104
 NEMESLAKI TIVADAR 524
 NENNI, PIETRO 121, 123, 147

 NEZVÁL FERENC 26, 28, 38, 149, **162**,
203, 222, 302, 415, 635, 878, 923, 925
 NÉMETH BÉLA 630
 NÉMETH KÁROLY 38, 149, **242**, 244, 302,
 415, 524, 635, **790**, 878, 923
 NÉMETH LÁSZLÓ 89, 484, 494, 496, 521
 Némethné Vágyi Karola 873, 874
 NOVOBÁTZKY KÁROLY 38, 149, 302,
 415, 635, 878, 923
 NOVOTNY, ANTONIN 627, 633
 NÓGRÁDI SÁNDOR 38, 302, 415, 524,
 878, 923, 925
 NÖHRER ÁRPÁD 26, 28, 38, 150, 925
 NYERS REZSŐ 38, 149, **162**, 237, 251, **261**,
 266, 275, 302, 415, 524, 635, **744**, 752,
 756, 808, 862, 863, 866, 869, 872, 876,
 878, 900, 923, 926

 Ólmosi Zoltán 517
 OLT KÁROLY 40
 ORBÁN LÁSZLÓ 38, 70, 149, **161**, 164,
 167, 302, 415, **592**, 635, 878, 923, 925
 ORMOS TIBOR 39, 150, 524
 OROSZ SÁNDOR 926
 ORTUTAY GYULA 102, 425, 453, **455**,
 517, 524, 554, 679, 870, 871
 OVECSKIN, VALENTYIN VLAGYIMIRO-
 VICS 291, 299, 300

 PAP JÁNOS 39, 149, 302, 524, 878
 PAPP LAJOS 26, 28, 38, 150
 PARRAGI GYÖRGY 870
 PATKÓ IMRE 63
 PATOLICSEV, NYIKOLAJ SZEMJONO-
 VICS 339
 PÁL FERENC 40
 PÁLFFY GYÖRGY 147
 PÁRTAY TIVADAR 154, 166, 168
 PAULUS, FRIEDRICH 442, 520
 PEIDL GYULA 552, 631
 PERVUHIN, MIHAIL GEORGIJEVICS 37
 PETÁK PÁL 104
 Pető Iván 104
 PETŐFI SÁNDOR 515
 PÉTER GYÖRGY 39, 63, 103
 PÉTER JÁNOS 98, 104, 178, 237, 238, 245,
 247
 PÉTERI ISTVÁN 28, 38, 150, 524, 925
 PFLIMLIN, PIERRE 385, 413
 PIROS LÁSZLÓ 182, 185, 186, 188, 189,
 191, 227, 235, 236, 426, 630
 PIROS LÁSZLÓNÉ 189
 POGÁCSÁS ANTAL 149
 POLÓNYI SZÜCS LAJOS 150, 878, 925
 POLLITT, HARRY 121, 543, 629
 PONGRÁCZ KÁLMÁN 40, 390, 563, 569, 632
 POTHORNYIK JÓZSEF 38, 149, **160**, 164,
 302, 415, 524, 635, 878, 923

PRANTNER JÓZSEF 524, 878
PRESSZENE, WILLI 482
PRIESZOL JÓZSEF 38, 82, 97, 98, 149, 241,
302, 362, 372, 375, 379, 415, 506, 507,
508, 510, 514, 524, 635, 877, 878, 923
PUTICS JÓZSEF 524
PUTNOKI LÁSZLÓ 39, 149, 302, 878

Rainer M. János 632
RAJK LÁSZLÓ 125, 147, 165, 429, 430, 538
RAJK LÁSZLÓNÉ 153, 160, 161, 163, 166,
168, 228, 234
RANKOVIĆ, ALEKSANDAR 248
RAPAI GYULA 39, 149, 302, 524
RAU, HEINRICH 436, 519
RÁKOSI MÁTYÁS 6, 7, 36, 51, 102, 104,
126, 128, 144, 162, 164, 184, 190, 215,
221, 222, 224, 228, 230–235, 244, 248,
498, 547–549, 558, 596, 630, 633, 678

Rákosi Sándor 22
REIMANN, MAX 121
REJTŐ JENŐ 521
RÉTI LÁSZLÓ 550–552, 557–561, 564–566,
630

RÉVAI DEZSŐ 564, 632
RÉVAI JÓZSEF 26, 38, 149, 153, 302, 342,
415, 421, 504, 505, 517, 567, 635, 670,
682, 777, 870, 878, 879, 923
RÉVÉSZ GÉZA 38, 42, 101, 129, 149, 159,
163, 178, 195, 197, 213, 216, 217, 238,
240, 245, 302, 330, 338, 392, 406, 415,
555, 566, 635, 878, 923

Ripp Zoltán 166, 518, 630, 873
RÖBESON, PAUL 545, 629
RÓNAI SÁNDOR 28, 38, 129, 147, 149,
302, 415, 454, 635, 670, 671, 870, 878,
923, 924

ROSTAND, EDMOND 523
ROSTÁS ISTVÁN 437, 519
ROZSNYAI RUDOLF 564
RÓZSA ANDOR 211, 228
RUGG ISTVÁN 39
RUSZNYÁK ISTVÁN 870

SÁGI GYÖRGY 38, 74, 91, 149, 302, 365,
415, 524, 635, 878, 923
SÁGVÁRI ÁGNES 36, 252, 415, 633, 876
SÁNDOR JÓZSEF 38, 61, 64, 98, 101, 149,
161, 190, 193, 207, 211, 213–215, 219,
221, 242, 244, 302, 317, 415, 447, 486,
500, 501, 506, 514, 524, 625, 633, 635,
711, 730, 822, 823, 872, 878, 879, 900,
923, 927
SÁNDOR KÁLMÁN 38, 149, 302, 415, 524,
616, 635, 878, 923
SÁRDI ISTVÁN 39
SCHERCER LAJOSNÉ 38, 149, 302, 415,
635, 878, 923

SCHUMETH JÁNOS 39, 150
SEBES ISTVÁN 178, 226
SEBES SÁNDOR 926
SEHÁB, FUÁD ABDALLÁH 519
SEPILOV, DMITRIJ 30, 32
SEPRÉNYI SÁNDOR 40
SÍK ENDRE 178, 237, 238, 245, 247, 877
SIMON JÓZSEF 39
SIMON SÁNDOR 508, 522
Sipos Levente 873
SÍROKY, VILIAM 470, 521, 786
SOLOHOV, MIHAIL ALEKSZANDRO-
VICS 515, 522
SOLDATIC, DALIBOR 429, 518
SOLTÉSZ KÁROLY 212, 228
SOMOGYI MIKLÓS 26, 28, 38, 99, 149,
153, 275, 302, 363, 415, 513, 522, 524,
635, 878, 923–925
SOMOGYVÁRI RUDOLF 515, 523
SOÓS GÁBOR 63, 103
SÖJTŐR JÁNOS 283
STOICA, CHIVU 470, 521
SUHAJDA JÓZSEF 465, 520

SZABADI ISTVÁN 524
SZABÓ ANTAL 40
Szabó Bálint 22
SZABÓ DEZSŐ 484, 521
SZABÓ PÁL 464, 482, 511, 520, 555, 631,
668, 672, 870
SZABUROV, MAKSZIM ZAHAREVICS 37
SZAKASITS ÁRPÁD 51, 102, 870
Szakács Sándor 104
SZAKÁTS MIKLÓS 89, 104
Szokolczai Attila 518
SZALAI ANDRÁS 147
SZAMOSI KÁROLY 524
SZARKA KÁROLY 178, 226
SZÁDECZKY-KARDOS ELEMÉR 631
SZÁNTÓ ZOLTÁN 7, 22, 153, 154, 162,
163, 165, 166, 168, 228, 234, 547, 551,
567, 630
SZEPESI GYÖRGY 759, 874
SZERÉNYI SÁNDOR 500–503, 515, 524,
926
SZÉNÁSI GÉZA 40, 150
SZIGETI JÓZSEF 177, 226, 497, 522, 926
SZIJÁRTO LAJOS 564, 632
SZILÁGYI BÉLA 150, 878, 925
SZILÁGYI DEZSÓ 39, 150, 286, 302, 415,
524, 548, 630, 635, 878
SZILÁGYI JÁNOS 40, 150
SZILÁGYI JÓZSEF 153, 155, 165, 168, 414,
426, 517, 518
SZIRMAI ISTVÁN 34, 38, 54, 149, 302, 415,
625, 635, 710, 732, 878, 879, 924
SZIRMAI JENŐ 35, 39, 149, 302, 524, 845,
848, 849, 851, 878

- SZKOKÁN FERENC 39
 SZOBEK ANDRÁS 564, 632
 SZŐKE LAJOS 39, 150
 SZŐKE MÁTYÁS 301, 783, 874
 SZÓNYI TIBOR 147
 SZTÁLIN, JOSZIF VISSZARIONOVICS
 84, 121, 140, 498
 SZTASKÓ LÁSZLÓ 39, 150, 557, 631
 SZUKARNO, SZ. AKMED 430, 431,
 518
 SZURDI ISTVÁN 38, 83, 149, 153, 164,
 194, 237, 245, 302, 415, 524, 609, 628,
 632, 635, 878, 879, 924
 SZŰCS MIKLÓS 154, 168
- TAMÁSI ÁRON 555, 570, 631, 632
 TAPOLCSÁNYI LÁSZLÓ 524
 TARDOS TIBOR 70, 103, 147, 156
 TATAI KÁROLY 39
 TAUSZ JÁNOS 39, 150, 871
 TÁNCZOS GÁBOR 153, 165, 168
 TENCZER BÉLÁNÉ 447
 TERÉNYI LÁSZLÓ 40
 TILDY ZOLTÁN 153, 156, 166, 168, 414,
 427, 517, 554
 TISZA JÓZSEF 251, 302, 735, 873
 TITO, JOSZIP BROZ 232, 247, 340
 Todorov, Sztanko 872
 TOGLIATTI, PALMIRO 121–123, 126,
 137, 147
 TOLSZTOJ, LEV 133
 TÓTH ANNA 40
 TÓTH DEZSŐ 39, 149, 302, 524, 878
 TÓTH KÁROLYNÉ 524
 TÓTH LÁSZLÓ 524
 TÖMPE ISTVÁN 38, 149, 153, 176, 177,
 179, 199, 202, 206, 217, 226, 242, 251,
 258, 274, 298, 302, 387, 393, 397, 398,
 415, 503–505, 524, 635, 724, 727, 761,
 763–767, 780, 857, 864, 868, 872, 874,
 876, 878, 924
 TÖRÖK ISTVÁN 38, 85, 91, 92, 149, 153,
 302, 415, 498, 499, 502, 522, 524, 563,
 635, 878, 900, 924
 TÖRÖK KÁROLY 524
- ULBRICHT, WALTER 335, 413, 436
 URBÁN ERNŐ 485, 521
 Urbán Károly 22, 874
 URBÁN SZABÓ BÉLA 524
- USZTA GYULA 38, 149, 198, 240, 251, 272,
 282, 293, 297, 300, 302, 415, 458, 459,
 463, 524, 635, 794, 810, 878, 924
 ÚJFALUSI SÁNDOR 39, 150
 ÚJHELYI SZILÁRD 153, 166, 168, 228,
 234, 546, 567, 630
- VALKÓ MÁRTON 38, 84, 85, 149, 162,
 242, 243, 251, 280, 302, 353, 361, 363,
 377, 386, 404, 415, 524, 621, 635, 878,
 924
 VARGA DOMOKOS 546, 547, 563, 630
 VARGA GYÖRGY 40
 VARGA JÁNOS (akadémikus) 22
 VARGA JÁNOS (kerületi titkár) 39, 524
 VARGA JÓZSEF 40, 103
 Varga László 22, 167
 T. Varga György 36
 VARRÓ GYÖRGY 38, 76, 94, 149, 240, 302,
 404, 415, 524, 592, 597, 628, 635, 878,
 924
 VAS ISTVÁN 104
 VAS ZOLTÁN 153, 154, 159–163, 165, 167,
 168, 228, 234, 546, 630
 VASS HENRIK 551, 552, 630, 876
 VASS ISTVÁNNÉ 670, 870
 VÁRADI GYULA 159, 167
 VÁRI JÓZSEF 154, 168
 VÁRNAI FERENC 40
 VÁSÁRHELYI MIKLÓS 153, 165, 414, 518
 VERES JÓZSEF 39, 150, 524, 680, 871
 VERES PÉTER 70, 386, 413, 464, 482, 511,
 555, 559, 560, 568, 569, 631, 668
 VESELINOV, JOVAN-ZARKO 248
 VÉG BÉLA 452, 520
 VINCE JÓZSEF 40
 VOROŠILOV, KLIMENT JEFREMOVICS
 129, 147
- WILLMAN, ADAM 428, 518
 WIRTH ADAM 926
- ZADRAVETZ ISTVÁN 521
 ZELK ZOLTÁN 147, 546, 563, 570, 630
 ZENTAI ERNŐ 40
 Zinner Tibor 167
- ZSIVKOV, TODOR 545, 629, 729
 ZSUKOV, GEORGIJ KONSZTANTYINO-
 VICS 46–48, 53–54, 58, 93

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ (Lakos János) 5

BEVEZETÉS (Némethné Vágyi Karola – T. Varga György) 7

JEGYZŐKÖNYVEK

1. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1957. június 29-én megtartott üléséről 25
 - Kádár János elnöki megnyitója 25
 - Napirend: A központi vezető szervek megválasztása 25
 - Jegyzetek 27
 - Függelék 28
 - A Központi Bizottság 1957. június 29-i ülésének határozatai 28

2. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1957. július 3-án megtartott kibővített üléséről 29
 - Kiss Károly elnöki megnyitója 29
 - Napirend: Tájékoztató a Szovjetunió Kommunista Pártjának a Malenkov–Kaganovics–Molotov pártellenes csoport ügyében hozott határozatáról (előadó: Kádár János) 29
 - Jegyzetek 36
 - Függelék 38
 - A KB 1957. július 3-i ülésére meghívottak névsora [Jelenléti ív] 38

3. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1957. november 1-jén megtartott kibővített üléséről 41
 - Kiss Károly elnöki megnyitója 41
 - 1. napirendi pont: Bel- és külpolitikai beszámoló (előadó: Kádár János) 41
 - 2. napirendi pont: Gazdasági helyzetünk a III. negyedév végén és soron levő feladataink (előterjesztő: Fock Jenő) 58
 - Jegyzetek 101
 - Függelékek 106
 - 1. Gazdasági helyzetünk a III. negyedév végén és soron levő feladataink 106
 - 2. Az MSZMP Központi Bizottsága 1957. november 1-jei ülésének határozata 116

4. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1957. november 29-én megtartott kibővített üléséről 119
 - Marosán György elnöki megnyitója 119
 - Napirend: Tájékoztató a Moszkvában járt pártdelegáció tárgyalásáról (előadó: Kádár János) 119

Jegyzetek	147
Függelékek	149
1. A KB 1957. november 29-i ülésére meghívottak névsora	149
2. Az MSZMP Központi Bizottsága 1957. november 29-i ülésének határozata	150
5. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1957. december 21-én megtartott zárt üléséről	153
Kiss Károly elnöki megnyitója	153
Napirend: Beszámoló egyes magyar állampolgároknak az 1956. októberi ellenforradalmi felkelés idején elkövetett törvénybe ütköző cselekményeiről (előadó: Kádár János)	153
Jegyzetek	165
Függelék	168
A Központi Bizottság 1957. december 21-i zárt ülésének határozata	168
6. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1958. január 24-én megtartott üléséről	169
1. napirendi pont: Referátum egyes vezető munkakörökkel kapcsolatban (előadó: Kádár János)	169
2. napirendi pont: Referátum a Szovjetunióban tartózkodó volt vezetők ügyével kapcsolatban (előadó: Fock Jenő)	182
Jegyzetek	226
Függelékek	229
1. A KB 1958. január 24-i ülésének határozata egyes vezető munkakörökkel kapcsolatban	229
2. Az SZKP Központi Bizottságának 1957. április 18-i határozata Rákosi Mátyásnak az SZKP Központi Bizottságához intézett 1957. március 25-i levelével kapcsolatban	230
3. Rákosi Mátyás 1957. március 25-i levele N. Sz Hruscsovhoz	231
4. Az SZKP KB 1957. április 18-i határozata az MSZMP Központi Bizottságának Rákosi, Gerő és a Szovjetunióban tartózkodó más magyar elvtársakra vonatkozó kérésével kapcsolatban	232
5. Az MSZMP KB 1958. január 24-i ülésének határozata egyes volt vezető funkcionáriusokra vonatkozóan	233
6. Az MSZMP KB levele a Magyar Szocialista Munkáspárt tagjaihoz	234
7. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1958. február 14-én megtartott zárt üléséről	237
Marosán György elnöki megnyitója	237
1. napirendi pont: Szervezeti kérdések (előadó: Kiss Károly)	237
2. napirendi pont: Tájékoztató a KB előző zárt ülésén Nagy Imre és társai ügyében hozott határozat végrehajtásáról (előadó: Kádár János)	238
Jegyzetek	245

Függelékek	247
1. A KB 1958. február 14-i zárt ülésének határozata	247
2. Kádár János levele J. B. Titóhoz	247
8. Szerkesztett jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1958. április 25-én megtartott kibővített üléséről	251
1. napirendi pont: Jelentés a falusi pártmunka helyzetéről (előadó: Fehér Lajos)	252
2. napirendi pont: Káderjavaslatok	300
Jegyzetek	300
Függelékek	302
1. A KB 1958. április 25-i ülésére meghívottak névsora	302
2. A KB Mezőgazdasági-, valamint Párt- és Tömegszervezeti Osztályának jelentése a Politikai Bizottságnak a falusi helyzetről	303
3. A KB 1958. április 25-i ülésének határozata a falusi helyzetről s a falusi politikai munka megjavításáról	318
9. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1958. június 6-án tartott üléséről	325
1. napirendi pont: Beszámoló a moszkvai tanácskozásról (előadó: Kádár János)	325
2. napirendi pont: A hároméves terv irányelvei (előadó: Kiss Árpád)	343
Jegyzetek	412
Függelékek	415
1. A KB 1958. június 6-i ülésére meghívottak névsora	415
10. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1958. július 25-én megtartott üléséről	417
1. napirendi pont: Időszzerű belpolitikai kérdések. Az 1958. évi közös országgyűlési és tanácsválasztások politikai, szervezeti előkészítése és lebonyolítása (előterjesztő: Kádár János)	417
2. napirendi pont: Az MSZMP művelődési politikájának irányelvei (előterjesztő: Aczél György)	472
Jegyzetek	517
Függelékek	524
1. A KB 1958. július 25-i ülésére meghívottak névsora	524
2. A KB 1958. július 25-i határozata az 1958. évi közös országgyűlési és tanácsválasztások, politikai, szervezeti előkészítéséről és lebonyolításáról	525
3. A választási agitáció irányelvei	528
11. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1958. október 13-án megtartott üléséről	533
Marosán György elnöki megnyitója	533
1. napirendi pont: Tájékoztató politikai kérdésekről (előterjesztő: Kádár János)	533

2. napirendi pont: A munkásosztállyal kapcsolatos egyes feladatokról szóló határozati javaslat megvitatása (előterjesztő: Fock Jenő)	571
Jegyzetek	629
Függelékek	635
1. A KB 1958. október 13-i ülésére meghívottak névsora	635
2. Tájékoztató jelentés a munkásosztály politikai, gazdasági, kulturális helyzetéről és vezető szerepének érvényesüléséről	636
3. Az MSZMP KB utasítása a munkásosztállyal kapcsolatos egyes feladatokról szóló Központi Bizottság határozatának végrehajtására a különböző vezető funkcióban dolgozó kommunisták részére	662
12. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1958. december 5–6–7-én megtartott üléséről	665
Kállai Gyula elnöki megnyitója	665
1. napirendi pont: Javaslat a Magyar Szocialista Munkáspárt soron levő IV. kongresszusának összehívására (előadó: Kádár János)	665
2. napirendi pont: Határozat az 1959-es népgazdasági terv irányelveire (előadó: Apró Antal)	682
3. napirendi pont: Előterjesztés a párt agrárpolitikájával kapcsolatos kérdésekről (előadó: Fock Jenő)	684
4. napirendi pont: Tájékoztató a büntetőpolitikai elvek végrehajtásáról (előadó: Biszku Béla) (Zárt ülés!)	869
Jegyzetek	870
Függelékek	878
1. A KB 1958. december 5-i ülésére meghívottak névsora	878
2. Határozati javaslat a KB 1958. december 5-én tartott ülésének első napirendi pontjával kapcsolatban	879
3/A) Tájékoztató az 1959. évi népgazdasági tervről	879
B) Határozati javaslat az 1959. évi népgazdasági terv megtárgyalásáról	893
4/A) Előterjesztés az MSZMP agrárpolitikájával kapcsolatos egyes vitás kérdésekről és a termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztéséről	894
B) Jelentés a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 3004/1958. számú kormányhatározat végrehajtásának jelenlegi helyzetéről	901
C) Jelentés a Magyar Szocialista Munkáspárt Titkárságához a mezőgazdasági felvásárlási rendszer további megjavításáról hozott határozat végrehajtásáról	907
D) A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának határozata a párt agrárpolitikájának néhány kérdéséről és a termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztéséről	917
5/A) A Politikai Bizottság levele a Központi Bizottság tagjaihoz és póttagjaihoz az 1958. decemberi központi bizottsági ülés határozatával kapcsolatban	919
B) Dögei Imre levele a Központi Bizottsághoz	920

MELLÉKLETEK

I. Az MSZMP központi szervei tagjainak névsora	923
II. Az MSZMP KB mellett működő munkabizottságok és munkaközösségek	925
III. Rövidítések jegyzéke	927
IV. Személynévmutató	929

CONTENTS

PREFACE (János Lakos)	5
INTRODUCTION (Mrs. Németh Karola Vágyi – György T. Varga)	7
MINUTE BOOKS	
1. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 29th June 1957</i>	25
Inaugural address of Chairman János Kádár	25
Agenda: Election of central leading organs	25
Notes	27
Appendices	28
Resolutions of the Central Committee's session on the 29th June 1957	28
2. <i>Minutes of the Central Committee's extended session on the 3rd July 1957</i>	29
Inaugural address of Chairman Károly Kiss	29
Agenda: Information about the resolution of the Soviet Union's Communist Party in the case of the Malenkow–Kaganovics–Molotow anty-party group (Presented by János Kádár)	29
Notes	36
Appendices	38
List of comrades invited to the Central Committee's session on the 3rd July 1957	38
3. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 1st November 1957</i>	41
Inaugural address of Chairman Károly Kiss	41
1st item on the agenda: Report on internal and foreign affairs (Presented by János Kádár)	41
2nd item on the agenda: Our economic situation at the end of the third quarter and our next tasks (Presented by Jenő Fock)	58
Notes	101
Appendices	106
1. Our economic situation at the end of the third quarter and our next tasks	106
2. Resolution of the HSLP's Central Committee's session on the 1st November 1957	116
4. <i>Minutes of the Central Committee's extended session on the 29th November 1957</i>	119
Inaugural address of Chairman György Marosán	119
Agenda: Information about the negotiations of the party delegation in Moscow (Presented by Kádár János)	119

Notes	147
Appendices	149
1. List of comrades invited to the session of the Central Committee on the 29th November 1957	149
2. Resolution of the HSLP's Central Committee's session on the 29th November 1957	150
5. <i>Minutes of the Central Committee's closed session on the 21st December 1957</i>	153
Inaugural address of Chairman Károly Kiss	153
Agenda: Report on the penal actions of some Hungarian citizens during the counterrevolution in October 1956 (Presented by Kádár János)	153
Notes	165
Appendices	168
Resolution of the Central Committee's session on the 21st December 1957	168
6. <i>Minutes of the Central Committee's session 169 on the 24th January 1958</i>	169
1st item on the agenda: Report on some leading positions (Presented by János Kádár)	169
2nd item on the agenda: Report on the case of the former party leaders staying in the Soviet Union (Presented by Jenő Fock)	182
Notes	226
Appendices	229
1. Resolution of the Central Committee's session on the 24th January 1958 for some leading positions	229
2. The 18th April 1957 resolution of the Central Committee of the Soviet Union's Communist Party for Mátyás Rákosi's letter to the CC of the Soviet Union's Communist Party dated 25th March 1957	230
3. Mátyás Rákosi's letter to N. Sz. Khrushchev	231
4. The 18th April 1957 Resolution of the Central Committee of the Soviet Union's Communist Party for the request of the HSLP's Central Committee regarding Rákosi, Gerő and other Hungarian comrades staying in the Soviet Union	232
5. Resolution of the session of the HSLP's Central Committee on the 24th January 1958 for some former leading functionaries	233
6. Letter of the HSLP's Central Committee to the members of the Hungarian Socialist Labour Party	234
7. <i>Minutes of the Central Committee's closed session on the 14th February 1958</i>	237
Inaugural address of Chairman György Marosán	237
1st item on the agenda: Organizational questions (Presented by Károly Kiss)	237

2nd item on the agenda: Information about the implementation of the resolution of the Central Committee's previous closed session in the case of Imre Nagy and his accomplices (Presented by Kádár János)	238
Notes	245
Appendices	247
1. Resolution of the Central Committee's closed session on the 14th February 1958	247
2. Letter of János Kádár to J. B. Tito	247
8. <i>Edited minutes of the Central Committee's extended session on the 25th April 1958</i>	251
1st item on the agenda: Report on the situation of the party work in the rural organizations (Presented by Lajos Fehér)	252
2nd item on the agenda: Cadre proposals	300
Notes	300
Appendices	302
1. List of comrades invited to the session of the Central Committee on the 25th April 1958	302
2. Report of the CC's Party and Mass Organization Department to the Political Committee on the situation of the rural organizations	303
3. Resolution of the Central Committee's session on the 25th April 1958 for the rural situation and the improvement of the political work in the rural organizations	318
9. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 6th June 1958</i>	325
1st item on the agenda: Report about the conference in Moscow (Presented by János Kádár)	325
2nd item on the agenda: The guiding principles of the Three-year plan (Presented by Arpád Kiss)	343
Notes	412
Appendices	415
1. List of comrades invited to the Central Committee's session on the 6th June 1958	415
10. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 25th July 1958</i>	417
1st item on the agenda: Topical questions of internal policy. Political and organizational preparations and arrangements for the common parliamentary and municipal elections in 1958 (Presented by János Kádár)	417
2nd item on the agenda: Guiding principles of the HSLP' cultural policy (Presented by György Aczél)	472
Notes	517
Appendices	524
1. List of comrades invited to the Central Committee's session of the on the 25th July 1958	524

2. Resolution of the Central Committee's session on the 25th July 1958 for the political and organizational preparations and arrangements for the common parliamentary and municipal elections in 1958	525
3. Guiding principles of the electoral propaganda	528
11. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 13th October 1958</i>	533
Inaugural address of Chairman György Marosán	533
1st item on the agenda: Information about political questions (Presented by János Kádár)	533
2nd item on the agenda: Discussion of the draft resolution for some tasks related to the working class (Presented by Jenő Fock)	571
Notes	629
Appendices	635
1. List of comrades invited to the Central Committee's session on the 13th October 1958	635
2. Informational report on the political, economic and cultural situation of the working class and the domination of its leading role	636
3. Order of the HSLP's Central Committee for the execution of the CC's resolution for the tasks related to the working class to the communists working in different leading positions	662
12. <i>Minutes of the Central Committee's session on the 5th-6th-7th December 1958</i>	665
Inaugural address of Chairman Gyula Kállai	665
1st item on the agenda: Proposal for summoning the 4th congress of the Hungarian Socialist Labour Party (Presented by János Kádár)	665
2nd item on the agenda: Resolution for the guiding principles of the national economic plan for the year 1959 (Presented by Antal Apró)	682
3rd item on the agenda: Proposal for the questions related to the agricultural policy of the party (Presented by Jenő Fock)	684
4th item on the agenda: Information about the implementation of the principles of the criminal policy (Presented by Béla Biszku) (closed session)	869
Notes	870
Appendices	878
1. List of comrades invited to the Central Committee's session on the 5th December 1958	878
2. Draft resolution for the 1st item on the agenda of the Central Committee's session on the 5th December 1958	879
3/A) Information about the national economic plan for the year 1959	879
B) Draft resolution for the discussion of the national economic plan for the year 1959	893

4/A) Proposal for some unsettled questions related to agricultural policy of the HSLP and development of the farmer's cooperative movement	894
B) Report on the current situation of the implementation of the Hungarian Workers' and Peasants' Government's resolution Nr. 3004/1958	901
C) Report to the secretariat of the Hungarian Socialist Labour Party on the implementation of the resolutions for the further improvement of the agricultural buying-up system . .	907
D) Resolution of the Hungarian Socialist Labour Party's Central Committee for some questions of the agricultural policy of the party and the development of the farmers' cooperative movement	917
5/A) Letter of the Political Committee to the members and substitute members of the Central Committee on the resolution of the Central Committee's session in December 1958	919
B) Letter Imre Dögei to the Central Committee	920

APPENDICES

I. List of members of the HSLP'S central organs	923
II. Work-committees and work-teams operating in addition to the HSLP's Central Committee	925
III. List of abbreviations	927
IV. Index of names	929

INHALT

VORWORT (János Lakos)	5
EINFÜHRUNG (Frau Németh Karola Vágyi – György T. Varga)	7
PROTOKOLLE	
1. <i>Protokoll über die Sitzung des Zentralkomitees</i>	
<i>am 29. Juni 1957</i>	25
Eröffnungsrede vom Vorsitzenden János Kádár	25
Tagesordnung: Wahl der zentralen Leitungsorgane	25
Anmerkungen	27
Anhang	28
Beschlüsse der Sitzung des Zentralkomitees	
<i>am 29. Juni 1957</i>	28
2. <i>Protokoll über die erweiterte Sitzung des Zentralkomitees</i>	
<i>am 3. Juli 1957</i>	29
Eröffnungsrede vom Vorsitzenden Károly Kiss	29
Tagesordnung: „Bericht über den Beschluß der Kommunistischen	
Partei der Sowjetunion in der Sache der Malenkov–Kaganovitsch–	
Molotow parteifeindlichen Gruppe“ (vorgetragen von János Kádár)	29
Anmerkungen	36
Anhang	38
Namenliste der zu der Sitzung des Zentralkomitees	
<i>am 3. Juli 1957</i> eingeladenen Genossen (Anwesenheitsliste)	38
3. <i>Protokoll über die erweiterte Sitzung des Zentralkomitees</i>	
<i>am 1. November 1957</i>	41
Eröffnungsrede vom Vorsitzenden Károly Kiss	41
1. Punkt der Tagesordnung: „Bericht über innen- und außenpolitische	
Angelegenheiten“ (vorgetragen von János Kádár)	41
2. Punkt der Tagesordnung: „Bericht über unsere wirtschaftliche	
Lage am Ende des III. Vierteljahres und unsere nächste	
Aufgaben“ (vorgetragen von Jenő Fock)	58
Anmerkungen	101
Anhang	106
1. „Bericht über unsere wirtschaftliche Lage am Ende	
des III. Vierteljahres und unsere nächste Aufgaben“	106
2. Beschluß der Sitzung des Zentralkomitees	
<i>am 1. November 1957</i>	116
4. <i>Protokoll über die erweiterte Sitzung des Zentralkomitees</i>	
<i>am 29. November 1957</i>	119
Eröffnungsrede vom Vorsitzenden György Marosán	119
Tagesordnung: „Bericht über die Verhandlungen der Partei-	
delegation in Moskau“ (vorgetragen von János Kádár)	119

Anmerkungen	147
Anhang	149
1. Namenliste der zu der Sitzung des Zentralkomitees am 29. November 1957 eingeladenen Genossen	149
2. Beschluß der Sitzung des Zentralkomitees am 29. November 1957	150
5. <i>Protokoll über die geschlossene Sitzung des Zentralkomitees am 21. Dezember 1957</i>	153
Eröffnungsrede vom Vorsitzenden Károly Kiss	153
Tagesordnung: „Bericht über die gesetzwidrigen Handlungen von einigen ungarischen Staatsbürgern zur Zeit des gegenrevolution- nären Aufstandes im October 1956“ (vorgetragen von Kádár János)	153
Anmerkungen	165
Anhang	168
Beschluß der geschlossenen Sitzung des Zentralkomitees am 21. Dezember 1957	168
6. <i>Protokoll über die erweiterte Sitzung des Zentralkomitees am 24. Januar 1958</i>	169
1. Punkt der Tagesordnung: „Referat über den Wirkungsbereich von einigen parteileitenden Funktionen“ (vorgetragen von János Kádár)	169
2. Punkt der Tagesordnung: „Referat über die Angelegenheit der sich in der Sowjetunion aufhaltenden ehemaligen Parteileiter“ (vorgetragen von Jenő Fock)	182
Anmerkungen	226
Anhang	229
1. Beschluß der Sitzung des Zentralkomitees am 24. Januar 1958 im Zusammenhang mit einigen parteileitenden Funktionen	229
2. Beschluß des Zentralkomitees der KPdSU vom 18. April 1957 über den Brief von Mátyás Rákosi an das Zentralkomitee der KPdSU am 25. März 1957	230
3. Brief vom Mátyás Rákosi 25. März 1957 an N. Sz. Chruschtschew	231
4. Beschluß des Zentralkomitees der KPdSU vom 18. April 1957 über den „Gesuch des Zentralkomitees der USAP die Sache von Rákosi, Gerő und Anderen, sich in der Sowjetunion aufhaltenden ungarischen Genossen betreffend“	232
5. Beschluß der Sitzung des Zentralkomitees der USAP am 24. Januar 1958 über einige ehemalige parteileitende Funktionäre	233
6. Brief des Zentralkomitees der USAP an die Mitglieder der Ungarischen Sozialistischen Arbeiterpartei	234
7. <i>Protokoll über die geschlossene Sitzung des Zentralkomitees am 14. Februar 1958</i>	237
Eröffnungsrede vom Vorsitzenden György Marosán	237

1. Punkt der Tagesordnung: Organisatorische Fragen (vorgetragen von Károly Kiss)	237
2. Punkt der Tagesordnung: „Bericht über den Vollzug des Beschlusses der vorherigen geschlossenen Sitzung des Zentralkomitees im Fall von Imre Nagy und seinen Genossen“ (vorgetragen von János Kádár)	238
Anmerkungen	245
Anhang	247
1. Beschluß der geschlossen Sitzung des Zentralkomitees am 14. Februar 1958	247
2. Brief von János Kádár an J. B. Tito	247
8. <i>Protokoll über die erweiterte Sitzung des Zentralkomitees am 25. April 1958</i>	251
1. Punkt der Tagesordnung: „Bericht über die Lage der politischen Arbeit auf dem Lande“ (vorgetragen von Lajos Fehér)	252
2. Punkt der Tagesordnung: Kadervorschläge	300
Anmerkungen	300
Anhang	302
1. Namenliste der zu der Sitzung des Zentralkomitees am 25. April 1958 eingeladenen Genossen	302
2. „Bericht der Landwirtschafts-, beziehungsweise Partei- und Massenorganisationsabteilung des Zentralkomitees an das Politbüro über die Situation auf dem Lande“	303
3. Beschluß der Sitzung des Zentralkomitees am 25. April 1958 „über die Situation auf dem Lande und die Verbesserung der politischen Arbeit auf dem Lande“	318
9. <i>Protokoll über die Sitzung des Zentralkomitees am 6. Juni 1958</i>	325
1. Punkt der Tagesordnung: „Bericht über die Konferenz in Moskau“ (vorgetragen von János Kádár)	325
2. Punkt der Tagesordnung: „Die Richtlinien des Dreijahrplanes“ (vorgetragen von Árpád Kiss)	343
Anmerkungen	412
Anhang	415
1. Namenliste der zu der Sitzung des Zentralkomitees am 6. Juni 1958 eingeladenen Genossen	415
10. <i>Protokoll über die Sitzung des Zentralkomitees am 25. Juli 1958</i>	417
1. Punkt der Tagesordnung: „Aktuelle innenpolitische Fragen. Die politische, organisatorische Vorbereitung und Durchführung der gemeinsamen Parlaments- und Ratswahlen im Jahre 1958“ (vorgetragen von János Kádár)	417
2. Punkt der Tagesordnung: „Richtlinien der Kulturpolitik der USAP.“ (vorgetragen von György Aczél)	472
Anmerkungen	517
Anhang	524

1. Namenliste der zu der Sitzung des Zentralkomitees am 25. Juli 1958 eingeladenen Genossen	524
2. Beschluss des Zentralkomitees vom 25. Juli 1958 „über die politische, organisatorische Vorbereitung der gemeinsamen Parlaments- und Ratswahlen im Jahre 1958“	525
3. Richtlinien für die Wahlagitation	528
11. <i>Protokoll über die Sitzung des Zentralkomitees am 13. October 1958</i>	533
Eröffnungsrede vom Vorsitzenden György Marosán	533
1. Punkt der Tagesordnung: „Bericht über politische Fragen.“ (vorgetragen von Kádár János)	533
2. Punkt der Tagesordnung: „Diskussion des Beschlußantrags über die einzelnen Aufgaben im Zusammenhang mit der Arbeiterklasse“ (vorgetragen von Jenő Fock)	571
Anmerkungen	629
Anhang	635
1. Namenliste der zu der Sitzung des Zentralkomitees am 13. Oktober 1958 eingeladenen Genossen	635
2. „Informationsbericht über die politische, wirtschaftliche und kulturelle Lage der Arbeiterklasse und die Geltung ihrer führenden Rolle“	636
3. Verordnung des Zentralkomitees der USAP für die in verschiedenen leitenden Funktionen tätigen Kommunisten für die Durchführung des Beschlusses vom Zentralkomitees über die einzelnen Aufgaben im Zusammenhang mit der Arbeiterklasse	662
12. <i>Protokoll über die Sitzung des Zentralkomitees am 5–6–7. Dezember 1958</i>	665
Eröffnungsrede vom Vorsitzenden Gyula Kállai	665
1. Punkt der Tagesordnung: „Vorschlag über die Einberufung des folgenden IV. Kongresses der Ungarischen Sozialistischen Arbeiterpartei“ (vorgetragen von Kádár János)	665
2. Punkt der Tagesordnung: „Beschluß über die Richtlinien des Volkswirtschaftsplanes für das Jahr 1959“ (vorgetragen von Antal Apró)	682
3. Punkt der Tagesordnung: „Vorschlag über die Fragen im Zusammenhang mit der Agrarpolitik der Partei“ (vorgetragen von Jenő Fock)	684
4. Punkt der Tagesordnung: „Bericht über die Vollstreckung der strafpolitischen Prinzipien“ (vorgetragen von Béla Biszku) (geschlossene Sitzung)	869
Anmerkungen	870
Anhang	878
1. Namenliste der zu der Sitzung des Zentralkomitees am 5. Dezember 1958 eingeladenen Genossen	878
2. Beschlußantrag für den ersten Punkt der Tagesordnung an der Sitzung des Zentralkomitees am 5. Dezember 1958	879

3/A) „Bericht über den Volkswirtschaftsplan für das Jahr 1959”	879
B) „Beschlüßantrag für die Besprechung des Volkswirtschaftsplan für das Jahr 1959”	893
4/A) „Vorschlag über einige Streitfragen im Zusammenhang mit der Agrarpolitik der USAP un der Weiterentwicklung der Produktionsgenossenschaftsbewegung”	894
B) „Bericht über die gegenwärtige Lage der Durchführung des Regierungsbeschlussen Nr. 3004/1958 von der Ungarischen Revolutionären Arbeiter- und Bauerregierung”	901
C) „Bericht an das Sekretariat der Ungarischen Sozialistischen Arbeiterpartei über die Durchführung des Beschlusses über die weitere Verbesserung des landwirtschaftlichen Aufkaufsystems”	907
D) „Beschlüß des Zentralkomitees der Ungarischen Sozialistischen Arbeiterpartei über einige Fragen der Agrarpolitik von der Partei und der Weiterentwicklung der Produktionsgenossenschaftsbewegung”	917
5/A) Brief von dem Politischen Komitee an die Mitglieder und Ersatzmitglieder des Zentralkomitees im Zusammenhang mit dem Beschluß der Sitzung des Zentralkomitees im December 1958	919
B) Brief von Imre Dögei an das Zentralkomitee	920

ANHANG

I. Mitgliederliste der Zentralorgane von der USAP	923
II. Liste der beim ZK der USAP funktionierende Kommissionen und Arbeitsgemeinschaften	925
III. Abkürzungsverzeichnis	927
IV. Namenregister	929

